DISQVISITIONVM MAGICARVM LIBRI SEX,

IN TRES TOMOS PARTITI.

Auctore MARTINO DELRIO,

Societatis IESV *Presbytero.*

Tomus Primus.

Fratrum Wifalcensium -

LOVANII,
EX OFFICINA GERARDI RIVII.

ANNO M. D. XCIX.
CVM PRIVILEGIO.

7440 R665
A. 5660

CORNELL UNIVERSITY,
The
President White
Library
RECEIVED 1891.

SERENISSIMO PRINCIPI

ERNESTO, ARCHIEP.

Colonienſi, S. R. Imp. per Italiam Archicancellario & Principi Electori: Epiſcopo Leodienſi, Adminiſtratori Monaſterienſi, Hildeshiemenſi, Friſingenſi, & Stabulenſi: Comiti Palatino Rheni, Duci vtriuſq; Bauariæ, Angariæ, VVeſtphaliæ, & Bullonen. Marchioni Francimontenſi: Comiti Loſſenſi, Longienſi, Hornenſi &c.

BONORVM ET LITTERATORVM PATRONO

MARTINVS DELRIVS SOCIET. IESV PRESBYTER, SE SVAQVE L. M. D. D.

VNIVERSÆ MAGIAE; *quæ diuinæ humanæque ſapientiæ pars magis vt abdita ſic erui digna;* DISQVISITIONES, *lucubrationem arduam & multiplicem* (PRINCEPS SERENISS.) *humiliter adfero. Equidem verebar docti Principis iudicium ſubire; ſed, quia ſubeundum alicuius, eum elegi, qui poſſet iudicare.*

dicare. Non TVTELAM magis, quàm CENSVRAM amo: naturâ & vsu doctus, à peritis doceri & moneri malle, quàm ab imperitis suspici & laudari. Quod pauci PRINCIPES; ad ingenij acrimoniã, & iudicij præstantiam, multam lectionem, & eruditionem variã, & ad hanc SECRETORVM NATVRAE diuturnam experientiam sollerter prudenterque adiunxisti. Quâ diligentiâ cõsecutus es, vt intermissam à REGIBVS tot iam sæculis philosophandi consuetudinem REGALI dignam solio reuocares; & illorũ laudatissimorum PRINCIPVM; quorum dum tempus erit & homines viuent, viuet, vigebitq; memoria; cum imitatione, laudis te participem faceres. Qui REGVM olim potentissimi & sapientissimi, MAGI vocabantur. Vulgari studiũ cæptum, & proinde cũ nomine res vilescere: quia pro SAPIENTIA superstitionem Malus ille supposuit. Pestis ista, propter adnatam hominibus sciendi cupidinem, breui se per orbem totum diffudit. sic falsa pro veris, noxia pro vtilibus, tartarea pro cælestibus obtinuere. Fta quod summæ necessitatis erat, paris sagacitatis, & industriæ operosissimæ factum; saluâ semente bonâ, venenatas herbas secernere, & euellere. Vidi, & indolui,

dolui, &, multis probātibus, conatus sum morbo medicinam facere: nec formidaui me, IESV ductore, hac etiam parte Satanæ furenti obijcere. Laboris specimen edo, & ferculorum quendam prægustum, de sex libris iam adfectis & conscriptis duos; quia, per Nundinarum tempus imminens, & varias eorum, sine quibus in lucem exire non poterant, dilationes, plures non potui dare. Historiarum veterum & recentiorum varia condimenta adhibui, vt æui huius, quâ bile, quâ felle nauseanti stomacho consulerem. Sed quis Apicius adeò sollers aut peritus, vt queat pro omnium palato? Si pro tuo (PRINCEPS SERENIS.) quod probum & sanum est, fuerit; securus sinam ceterorum verba præterfluere. Nec diffido. Semper enim VIRTVS sibi comites MVSAS amat iungere; & scriptioni fauent, quorum scriptione gesta non indigna. Plus alijs nimio fuisset, vel Nobilitate, vel Pontificali dignitate, vel Principatu præstare; tibi hæc simul omnia parùm visa. Non contentus IMPERATORIO & REGALI genere, cui nullum se meritò siue antiquitate siue splendore anteposuerit; quod alienæ magis quàm propriæ virtutis indicium esse scires: non Ecclesiasticis tot thiaris, quibus certè nulli

nulli niſi PASTORVM PASTORI *ſecundus es; quæ poſſunt indignis contingere: non ditione latiſſimâ & copioſiſſimâ; quæ ad ocium alijs illecebræ foret; addidiſti multa* BELLO *fortiter & fæliciter geſta, & ſeditiones periculoſas celerrimè compreſſas, & inclyta* PACIS *decora, ſummâ cum Eburonum ceterorumque ſubditorum beneuolentiâ & gratulatione; qui ſibi gaudent, ſeque* ERNESTO *Principe fælices ducũt; & quot* NESTORI *tribuũtur, tot annos, vel de ſuis ademptos, precantur* PATRIAE PATRI. *Præterea ſic te totum* CATHOLICAE *fidei, & columnæ veritatis* ECCLESIAE ROMANAE *cõmodis impendis, vt in illâ Aquilonari plagâ,* PROCVBITOR, MVRVS, *&* SPECVLA *delectus à Deo videaris. Quis enim feruentiore zelo, pro verâ & priſcâ religione tot tam acres cõtentiones ſuſcepit, & ſuſceptas cõſtantiùs ſuſtinuit? quis induſtrioſior hoſtiũ inſidias deprehendere, & deprehenſis obuiam ire, & conſilia conatuſque impiorũ diſturbare? Demum, quod (meâ quidem ſententiâ) rari exempli eſt, & multis Principibus inuidendi; tot curis diſtrictus, inuenis quod ſtudijs* SAPIENTIAE *tempus impendas; cuius ſi quam horulam his meis legendis dare dignum duces,*

ſpero

ſpero non vndecunque diſplicitura: *Certè, quod ab ingenio meo nequibunt, id ſaltem à* SAPIENTIS & DOCTI PRINCIPIS FELICI GENIO *conſequentur. Tum mihi meritò iudicium meum probabitur, & Catonis illud veriſsimũ deprehendam*; Idem „ benefactum loco in quo ponas nimium intereſſe. *Nimirum quia, quod malis impenſum, malefactum fit; id, bonis bono collatum animo, nequit nomen amittere, nec eſſe non gratiſsimum atque ratiſsimum*.

LOVANII, VII. ID. MART. cIↃ. IↃ. xcix.

nulli niſi PASTORVM PASTORI *ſecundus es; quæ poſſunt indignis contingere: non ditione latiſſimâ & copioſiſſimâ; quæ ad ocium alijs illecebræ foret; addidiſti multa* BELLO *fortiter & fæliciter geſta, & ſeditiones periculoſas celerrimè compreſſas, & inclyta* PACIS *decora, ſummâ cum Eburonum ceterorumque ſubditorum beneuolentiâ & gratulatione; qui ſibi gaudent, ſeque* ERNESTO *Principe fælices ducũt; & quot* NESTORI *tribuũtur, tot annos, vel de ſuis ademptos, precantur* PATRIAE PATRI. *Præterea ſic te totum* CATHOLICAE *fidei, & columnæ veritatis* ECCLESIAE ROMANAE *cõmodis impendis, vt in illâ Aquilonari plagâ,* PROCVBITOR, MVRVS, & SPECVLA *delectus à Deo videaris. Quis enim feruentiore zelo, pro verâ & priſcâ religione tot tam acres cõtentiones ſuſcepit, & ſuſceptas cõſtantiùs ſuſtinuit? quis induſtrioſior hoſtiũ inſidias deprehendere, & deprehenſis obuiam ire, & conſilia conatuſque impiorũ diſturbare? Demum, quod (meâ quidem ſententiâ) rari exempli eſt, & multis Principibus inuidendi; tot curis diſtrictus, inuenis quod ſtudijs* SAPIENTIAE *tempus impendas; cuius ſi quam horulam his meis legendis dare dignum duces,*

ſpero

ſpero non vndecunque diſplicitura: *Certè, quod ab ingenio meo nequibunt, id ſaltem à* SAPIENTIS & DOCTI PRINCIPIS FELICI GENIO *conſequentur. Tum mihi meritò iudicium meum probabitur, & Catonis illud veriſſimũ deprehendam*; Idem „ benefactum loco in quo ponas nimium intereſſe. *Nimirum quia, quod malis impenſum, malefactum fit; id, bonis bono collatum animo, nequit nomen amittere, nec eſſe non gratiſſimum atque ratiſſimum*.

LOVANII, VII. ID. MART. cIↃ. IↃ. xcix.

IN R. V.
MARTINI DELRII
DISQVISITIONES
MAGICAS,
Iusti Lipsi Carmen.

CVius doctum opus hoc? quod ima, summa
Pennâ permeat, & sagace mente
Sagas & Stygias striges reuelat?
Quod tu Thessala terra, vósque Colchi,
Infames malè cantibus patrastis;
Quod Panes, Satyriíque, Dusijque
Peccastis, genus improbum salaxque;
Totum hoc eruit, erutis medetur:
Sed quis? DELRIVS eruditione,
Idem religione, clarus. ergo
Hîc pura & liquida omnia; hîc venena
Nulla, quæ timeas opinionum.
Huic libro faueas, faue tibi ipse,
Atque istum lege, vt ima, summa noris.

IN EASDEM PARODIA.

MAGIA, quam libro hoc videtis obsidem,
Ait fuisse fraudium peculium,
Neque vllius medentis arte gloriam
Nequisse prævalere, sive toxico
Opus foret necare, sive fascino.
Et hoc negat feraciora THESSALI
Negare rura, noxiumque CAVCASVM,
SCYTHÆQVE saxa, conscioque COLCHICOS,
IBERIAM, tuumque TAVRE verticem:
Vbi ista, post MAGIA, floruit prius
Agrestis herba; nam PROMETHEI in iugo
Vapore sæpe tabido imbuit sata.
ZARATE Mede, lætiferque DARDANE,
Tibi hæc fuisse & esse cognitissima
Ait MAGIA; postumâ ex origine,
Tuâ exüisse dicit è prosapiâ,
Tuo exarasse perfidas stylo notas;
Et inde tot per æmulæ dolos manus
Decus tulisse, læua sive dextera
Opus patraret. aut vtrumque mutuas
Suo dedisset impigrè vices hero.
Neque vlla vota NOXIALIBVS DEIS
Sibi esse facta, cùm veniret à viro
Nouissimo hoc ad vsque sæculum recens.
Sed haec priùs fuere: nunc APOLLINE
Silet loquente, seque dedicat tibi
APOLLO DELRIE, atque APOLLO DELRII.

H. R.

ΦΕΔΕΡΙΚΟΥ
ΙΑΜΩΤΙΟΥ ΙΑΤΡΟΥ ΕΠΟΣ
εἰς τὴν τοῦ Μαρτίνου Δελρίου βίβλον περὶ τῆς ὁλῆς Μαγείας.

Δηναιοὶ πάρος ἄνδρες, ὅσοι μεγαλήτορα τιμὴν
Οὔνομά τ' ἐκλήσαντο θεοδμήτοιο Μαγείης,
Ἰδμοσύνῃ σοφίῃ τε μετέπρεπον, ἠδὲ συνεργὸν
Εἰδυίαις φραπίδεσσι συνηρμόξαντο φρονοίην.
Μυστιπόλοι γεγαῶτες, Ἀναστόντων τε πάρεδροι,
Φύσιος ἰχνευλῆρες ἀμύμονες, ἱδρίες ἔργων,
Μυσάων θεράποντες, Ἀκεστορίης τ' ἀγερώχου.
Τοῖος ἔην φύλοισι μετ' ἀλλοδαποῖσιν Ἰωσὴφ.
Τοῖος ὁ γ' ἀρίοισι πολύτροπα θαύμασα δείξας
Μωσῆς, Ἀσυρίῃ τε πόλει Δανιῆλος ἀγαστός.
Καὶ Σολόμων περίπυστος ἰθυδαίοις ἐπιτάσσων.
Τοῖοι δ' ἀντολίηθε Μάγοι δίζηντο κιόντες
Χριστὸν ἐπιχλινθέντα χαμαιζήλῳ ἐνὶ λίκνῳ.
Τοῖς δ' ἔπι δαίμονος οἶστρος ἀλάστορος ἄνδρας ἐλαύνων
Δειλαίῃς, σφετέρῃσιν ἀταθαλίῃσι δαμέντας,
Ἀσσεβίῃ ἐφέηκε, Γοητείης τε πανούργου
Μήσατο κήδεα πολλὰ, γ' ἄπλετα δήνεα λώβης,
Μαντοσύνην, πόσιάς τε, γ' ἐχθίστας ἐπαοιδάς.
Κείνων ἐξεγένοντο, παλαιγενέων ἐπὶ φωτῶν,
Μαινάδος Αἰγύπτοιο θυηπόλοι, ἥτε Σαούλῳ
Εἰρομένῳ μάντευμα θεοπρόπος ἤνεπε Γραίη.
Καὶ πιυτὴ Μήδεια, κακὴν σκίναρ Αἰήταο,
Καὶ Σίμων ἀθέμιστος, ἐπωνυμίην τε Μάγοιο
Δεξάμενος, γ' Καρποκράτης, ὅς ἀπεχθέα τέχνην
Ἀμφαδίην ἐδίδαξεν ἀναιδείῃφι πεποιθώς.
Νῦν δὲ Μάγων κακόεργά σίνη, δολερῶν τε Γοήτων,
Γαίης ἄχθεα λυγρὰ, κατ' ἀνθρώπους ἀλάληνται
Πασσυδίῃ πλάζοντα, θεῷ κρατέοντος ἕκητι,
Εἰνδικὸν ὃς βροτέῃσιν ἀλιτροσύνῃσι χολωθείς,

Ἐμβαλ-

FEDERICI IAMOTII MEDICI CARMEN, IN MARTINI DELRII librum de Magiâ vniuersali.

TEmporibus priscis, veterum quicunque Magiæ
Cælestis magnumque decus nomenque tulerunt,
Illustri Sophia & doctrinæ laude cluebant,
Cultaque iungebant solerti pectora menti:
Sacrifici quondam celebres, à Rege secundi:
Naturæ indagatores, Astrûmque periti,
Egregias artes Medicas, Musasque colentes.
Talis erat Ioseph peregrinæ gentis alumnus:
Talis apud Pharios Moses miracula promens:
Talis & Assyriæ Daniel spectabilis vrbi.
Talis erat Solomon, dum regia sceptra teneret
Iudææ: talesque Magi, qui Solis ab ortu
Vilibus in cunis Christum petiere iacentem.
Intereà miseros infesti Dæmonis œstrus
Mortales agitans, sua quos vecordia torsit,
Emisit scelus & fraudes, variosque nocendi
Fallendique astus, varias & repperit artes,
Falsidicum vatum præsagia, pocula, cantus.
Hinc exorta lues: ætas hinc prisca parentum
Protulit Ægypti Mystas bacchantis, anumque
Fatidicam, quæ tetra dedit responsa Saülo.
Hinc Medæa sagax, Æetæ dira propago:
Impius hinc Simon, Magus & cognomine dictus.
Hinc quoque Carpocrates, Magicæ qui tradidit artis
Publicus interpres posito præcepta pudore.
Nunc Magicæ pestes imposturæque, nefanda
Pondera telluris, totum grassantur in orbem,
Ludificantque animos: at non sine numine Patris
Ætherij, qui iure malis offensus, opacas

Ἐμβάλλει κραδίῃσι βροτῶν μελαινόπτερον ὄρφνην,
Καὶ νέφος ἠερόφοιτον ἀτειρεμάρτοιο Μαγείης.
Καὶ τισὶν ἐλιτόποινον ἀμοιβάδα τοῖσιν ὀπάζει,
Οὗτοι σίγιν ἄμεμπτον ἐπιτρέψαντες ἀέλλαις
Ψεύδεος ἀσεβέεσσιν ὑπεζεύγνυντο λεπάδνοις.
Καὶ κεν ἀμαυρώσασα πολυσπερέων γένος ἀνδρῶν,
Γαῖαν ὅλην ἐκάλυψε μελαγκρήδεμνος ὁμίχλη:
Εἰ μὴ Δέλριος ἑσθλὸς ἐῇ παιήονι βίβλῳ
Ἰητὴρ ἐπίχειρος ἀθέσφατον ἐκ ζόφον ὦσεν,
Ἀτρεκίης κάπεσσιν ἄγων φαεσίμβροτον αἴγλην.
Εἴδεα γὰρ μορφάς τε, καὶ αἴτια πάντα Μαγείης
Ἀμφοτέρης ἑκάτερθε σοφὴ σφρηγίσατο δέλτῳ.
Ψεύδεος ἐμπεδόμυθον ἐτητυμίην τε διείρξας,
Πρυμνόθεν ἐξέξιψε πλάνης ἀπατήνορος ἄτην.
Ὦ μέγα τολμήεντος, ὃς ἀκαμάτοισι μενοιναῖς
Μῶλον ἄγων πράτεσσιν ἀμυμακέτοισιν ἀρούρης,
Δυσσεβίην ἐδάμασσας, ἀλεξικάκῳ Διὸς υἱὸν
Ἄλκιμον Ἡρακλῆα καλῷ μιμούμενος ἔργῳ.
Τοίοις δ' ἔμφυτον ἔμμεν Ἑταιρείῃ φρενὸς ἀλκὴν
Ὑμετέρῃ, συνε τός κεν ἀνὴρ ξέα τεκμήραιτο,
Ἠπ τολυκμήτοιο μόγῳ ποτὶ δύσβατον αἶπος
Ἐρχομένη, θηντὰ μετέρχεται ἠνεκὲς ἔργα.
Πόσσος ἀγὼν, πόσση τε βίη πέλε Ποσσηβίγῳ:
Ἦμος Ἀριστάρχοιο δίκλῳ, ἔστιξε δικαστὴς
Ἀνδρῶν μήματα πυκνὰ σοφῇ ἐν ἀπείρονι βίβλῳ;
Δέλριε καρτερόθυμε, σὺ δ' ἄγρια δῆριν ὀφέλλων
Θηρσὶν ἀϊδροδίκῃσιν, ἀλειμάντῳ φρενὸς ὁρμῇ,
Θαμβαλέοις ἔργοισιν ἀγήραον εὖρας κῦδος.
Ἀλλὰ μόθον πείραινε, φέρων εὐαλθὲ ἀρωγὴν
Ἀτρεκίῃ πολεμιζομένῃ, ἐν νητρεκὲς ἄλκαρ.
Εἰσόκεν ἡ μὲν ἕλῃσι φίλην ἑτεραλκέα νίκην:
Ἡ δ' ἀπάτη κακοῦσιν ἀερτάζουσά τε χεῖρας
Ἀμοτέρας, ἐν νῖκος ἀπαυδήσασα, λιγυχθῇ.
Δή τότε Βελγικὸν ἔδας ἀληθείῃ κε τεθήλοι,
Καὶ σε διηνεκέεσσιν ἐφυμνήσειεν ἀοιδαῖς.

Mentibus humanis tenebras offundit, & atra
Improuisæ oculos præstringit nube Magiæ,
Exigit & meritas hominum de crimine pœnas,
Quique fidem sanctam leuibus liquere procellis,
Quique iugo falsi summittunt impia colla.
Iamque adeò genus humanum terrasque patentes
Caligo obrueret furua circundata vitta,
Ni bonus, & Medica spectatus DELRIVS *arte,*
Discuteret tenebras sani medicamine Libri,
Et clara veri perfunderet omnia Luce.
Nam species formasque omnes, causasque Magiæ
Duplicis, aggressus docta signare tabella
Strenuus, & simplex falso distinguere verum,
Funditus euertit noxas, quas intulit error.
O nimium audacem, qui forti pectore & armis
Terrarum pestes immania monstra lacessens,
Impia corda domas, auerruncо Ioue nati
Æmulus Alcidæ, factoque exempla secutus.
Hinc catus & prudens vir colligat, insita prorsus
Esse Sodalitio fortissima pectora vestro,
Aspera quæ spectent, & semper ad ardua tendant,
Magnaque suscipiant duro comitata Labore.
Quanta fuit vis, quæ contentio POSSEVINI?
Cùm docto simul ingentique volumine iudex
Instar Aristarchi, variorum scripta notaret?
Tuque adeò impauido constantique impete, DELRI,
Acria bella gerens sæua cum gente ferarum,
Mirificis ausis decus immortale tulisti.
Perge modò insigni bellum finire triumpho:
Affer opem vero, belloque tuere petitum:
Dum palmæ laudem referat: fallacia contrà
Subdola, damnosis infestans artibus orbem,
Victori det victa manus, palmamque relinquat.
Belgica tum tellus vero florebit & æquo,
Et te perpetuum cantu celebrabit in æuum.

IN EVNDEM TRIMETRI.

Gaudebat ORCVS *arte dæmonas suâ,*
Magicisq; monstris vertere ORBEM *cardine:*
Gemebat ORBIS *Tartari victus dolo,*
Malisq; tabescebat æger cantibus.
Quid hoc? gemit nunc ORCVS, *& versâ vice*
Lætatur ORBIS *fraudibus liber Stygis.*
Etiámne SORTI *tertio in regno locus?*
Non. Ista virtus est viri. cuius viri?
DELRIO. *notum* BELGICIS *nomen scholis,*
Notumque IBERIS. *plura vis? librum lege.*

F. G.

Approbatio Superiorum.

Ego Oliuerius Manareus Societatis IESV *per Belgicam Viceprouincialis; pro conceſsâ mihi à Reuerend. admod. Patre Claudio Aquaviuâ, Societatis eiuſdem Præpoſito generali, poteſtate; cõcedo P. Martino Delrio Societ. noſtræ Presbytero facultatem, edendi in vulgus;* Sex libros Magicarum Diſquiſitionum; *grauium & doctorum Theologorum iudicio approbatos: in cuius permiſsionis fidem, nomen meum huic breuiculo ſubſcripſi. Datum Leodij, VI. menſ. Iulij, Anni* cIↃ. IↃ. XCVIII.

Oliuerius Manareus.

Approbatio Cenſoris.

Duos iſtos priores Magicarum Diſquiſitionum libros à R. P. Martino Delrio Societatis IESV Theologo conſcriptos, quòd multiplici variaque ſint eruditione referti, nihilque contineant quod Catholicæ fidei aduerſetur, dignos iudico qui prælo mandentur. Datum Louanij. 8. Febr. Ann. Dom. 1599.

Guilielmus Fabricius Nouiomagus Apoſtolic. ac Regius librorum Cenſor.

I SVMMA PRIVILEGII.

INFANTIS HISPAN. DVCIS. BRABANT. &c.

Priuilegio cautum est, ne quis citra voluntatem Gerardi Riuij Typographi Louanienſis, octennio proximo imprimat, aut alibi impreſſos in ſuas ditiones importet & venales habeat, Diſquiſitionum Magicarũ Libros ſex, Auctore R. P. Martino Delrio, Societatis IESV Presbytero. *Qui ſecus faxit confiſcatione Librorum, & graui pœna mulctabitur, vti patet in Literis datis Bruxellæ.* XVII. *Martij.* cIↃ. IↃ. Ic.

Signat.

I. de Buſchere.

Continentur libris ſingg. ſeqq.

LIB. I. De Magiâ generatim, & de Naturali, Artificiali, & Præſtigiatrice.

LIB. II. De Magiâ Dæmoniacâ & eius efficacitate.

LIB. III. De Maleficio & vanâ obſeruatione.

LIB. IV. De Prophetiâ, Diuinatione, & Cõiectatione.

LIB. V. De Iudicis officio & ordine iudiciario in hoc crimine.

LIB. VI. De officio Confeſſarij, ac remedijs licitis & illicitis.

SVMMA-

PROLOQVIVM

DAEmonum superbia, odium, & doli. Scriptionis occasio & difficultas. Auctoris consiliũ & institutum. Operis necessitas. Locus ad Ephes. 6. vers. 12. explicatus. Hodie tot malefici propter defect. fidei. Hæretici plerumque simul malefici. Hæresis cur in maleficia soleat desinere. Precatio Scriptoris.

LIB. I. DE MAGIA.

CAP. I. *De superstitione & eius speciebus.*

Etymologia superstitionis, secũdum Isidorum, & locus eius explicatus. Superstitio Christianis in malam partẽ sumitur. Locus Act. 17. v. 22. explic. Superstitio & religio differunt contra Epicureos. Locus Ciceron. emendat. & alius Nonij. Lactantij dictum discussum. Religio quid sit, quæ vitia illi contraria, quomodo sit excessus in religione? Superstitio falsi cultus. idem quod idololatria, quæ duplex tacita, & expressa. Superstitio indebiti cultus Locus 1. Paral. 16. v. 26. explicat. אלילי.

CAP. II. *De magiæ definitione, diuisione, & Magorum varijs appellation.*

Magia in genere quid. Dupliciter diuiditur ab efficiente causâ, & à finali. ab illa in Naturalem, Artificiosam, & Dæmoniacam; ab hac in bonam & malam. malæ definitio, & quatuor species. Magia specialis. Diuinatio. Maleficium. Vana obseruantia, quid. Magorum varia ex sac. script. nomina, quid. Aouoth, Iddeghoni, אובות ידעני, אוב ventriloquus, ἐγγαστρίμυθος.

מכשפים בשף נחש קסם ענין חבר לחש חרטמם.

Locus exod. 22. v. 18. quid, ibi malefici? alius 4. Reg. 9. v. 22. Iesabel malefica, Samaritis hoc malum affricuit. Samaritanus pro incantatore dici solitũ. Locus Ioan. 8. v. 48. & 49. φαρμακεὺς quid significet LXX. interpp. Græcorũ nomina: ἐπαοιδὸς, μάντις, φαρμακεὺς, γόης. Latinorum, Magi, venefici, Thessali, Chaldæi Augures, Arioli, Aruspices, Genethliaci, Lamiæ, Stryges, Mascæ, Veratrices, sagæ, Sortilegi, Sortiariꝫ.

CAP. III. *De Magia naturali, seu physica.*

Persarum Magia duplex, naturalis & superstitiosa. Quod initium seu origo vtriusque? Magiæ naturalis definitio & exempla Qualis Magia, Salomonis, Trium Regum, & Apollonij. Magiæ naturalis diuisio.

Iudicium de scriptis quæ in hoc genere edita, quæ licita, quæ illicita &c.

- Guilh. Pari. & Robertus Triezius. Picatrix, Agrippa, Anselm. Parmensis, Petrus de Abono, Cichus Esculanus. Alchindus, Geber, Roger. Bacon. Raimun Lullus, Arnol. Villanouan. Poncetus & Ardoinus.
- Cardanus de subtilit. & variet. Ioan. Bapt. Portę, & Anto. Mizaldi Magia naturalis. Alb. Magni libri quidam. Pomponat. de incantation. Esculanus in Sphæram de Sacroboſco. Ioan. Fran Pici Magica. Ioann. Bodini libri.

QVÆSTIO. I. *Quid cæli aspectus & influxus ad Magicos effectus cõferat?*

Fundamentum magorum ab astrologia mutuatũ, de imaginibus cælestibus & earum sympathiâ cum inferioribus refutatum, responsum argumentis eorum. Nugacitas detecta ex ipsorũmet positionibus. Cælum & astra animæ expertia sunt. Regula ad intelligenda varia SS. loca, quæ videtur ijs animam tribuere. Influentiæ an vllæ, & quales. Quid cæli & astra in hæc inferiora possint. De diebus Criticis.

SVMMA PRIVILEGII.

INFANTIS HISPAN. DVCIS. BRABANT. &c.

Priuilegio cautum est, ne quis citra voluntatem Gerardi Riuij Typographi Louanienſis, octennio proximo imprimat, aut alibi impreſſos in ſuas ditiones importet & venales habeat, Diſquiſitionum Magicarũ Libros ſex, Auctore R. P. Martino Delrio, Societatis IESV Presbytero. *Qui ſecus faxit confiſcatione Librorum, & graui pœna mulctabitur, vti patet in Literis datis Bruxellæ.* XVII. *Martij.* CIↃ. IↃ. IC.

Signat.

I. de Buſchere.

Continentur libris ſingg. ſeqq.

LIB. I. De Magiâ generatim, & de Naturali, Artificiali, & Præſtigiatrice.

LIB. II. De Magiâ Dæmoniacâ & eius efficacitate.

LIB. III. De Maleficio & vanâ obſeruatione.

LIB. IV. De Prophetiâ, Diuinatione, & Cõiectatione.

LIB. V. De Iudicis officio & ordine iudiciario in hoc crimine.

LIB. VI. De officio Confeſſarij, ac remedijs licitis & illicitis.

SVMMA-

PROLOQVIVM

DAEmonum superbia, odium, & doli. Scriptionis occasio & difficultas. Auctoris consiliũ & institutum. Operis necessitas. A B C D
Locus ad Ephes. 6. vers 12. explicatus.
Hodie tot malefici propter defect. fidei. E
Hæretici plerumque simul malefici. F
Hæresis cur in maleficia soleat desinere. G
Precatio Scriptoris.

LIB. I. DE MAGIA.

CAP. I. *De superstitione & eius speciebus.*

Etymologia superstitionis, secũdum Isidorum, & locus eius explicatus. A
Superstitio Christianis in malam partẽ sumitur. Locus Act. 17. v. 22. explic. B
Superstitio & religio differunt contra Epicureos. Locus Ciceron. emendat. & alius Nonij. Lactantij dictum discussum. Religio quid sit, quæ vitia illi contraria, quomodo sit excessus in religione? Superstitio falsi cultus. C D
idem quod idololatria, quæ duplex tacita, & expressa. Superstitio indebiti cultus Locus 1. Paral. 16. v. 26. explicat.
אליל.

CAP. II. *De magiæ definitione, diuisione, & Magorum varijs appellation.*

Magia in genere quid. Dupliciter diuiditur ab efficiente causâ, & à finali. A B
ab illa in Naturalem, Artificiosam, & Dæmoniacam; ab hac in bonam & malam. malæ definitio, & quatuor species. Magia specialis. Diuinatio. Maleficium. Vana obseruantia, quid. Magorum varia ex sac. script. nomina, quid. C D
Aouoth, Iddeghoni, אובות ידעני, אוב ventriloquus, ἐγγαστρίμυθος.

מכשפים בשף נחש קסם ענן חבר לחש חרטמם.

Locus exod. 22. v. 18. quid, ibi malefici? alius 4. Reg. 9. v. 22. Iesabel malefica, Samaritis hoc malum affricuit.
Samaritanus pro incantatore dici solitũ.
Locus Ioan. 8. v. 48. & 49. φαρμακεὺς quid significet LXX. interpp. Græcorũ nomina: ἐγγαστρίμυθος, μάντις, φαρμακεὺς, γόης. Latinorum, Magi, venefici, Thessali, Chaldæi Augures, Arioli, Aruspices, Genethliaci, Lamiæ, Stryges, Mascæ, Veratrices, sagæ, Sortilegi, Sortiarij. E

CAP. III. *De Magia naturali, seu physica.*

Persarum Magia duplex, naturalis & superstitiosa. Quod initium seu origo vtriusque? Magiæ naturalis definitio & exempla Qualis Magia, Salomonis, Trium Regum, & Apollonij. Magiæ naturalis diuisio. A B C

Iudicium de scriptis quæ in hoc genere edita, quæ licita, quæ illicita &c.
- Guilh. Pari. & Robertus Triezius. Picatrix, Agrippa, Anselm. Parmensis, Petrus de Abono, Cicchus Esculanus. Alchindus, Geber, Roger. Bacon. Raimun Lullus, Arnol. Villanouan. Poncetus & Ardoinus.
- Cardanus de subtilit. & variet. Ioan. Bapt. Portę, & Anto. Mizaldi Magia naturalis. Alb. Magni libri quidam. Pomponat. de incantation. Esculanus in Sphæram de Sacroboſco. Ioan. Fran Pici Magica. Ioann. Bodini libri.

QVÆSTIO. I. *Quid cæli aspectus & influxus ad Magicos effectus cõferat?*

Fundamentum magorum ab astrologia mutuatũ, de imaginibus cælestibus & earum sympathiâ cum inferioribus refutatum, responsum argumentis eorum. Nugacitas detecta ex ipsorũmet positionibus. A B
Cælum & astra animæ expertia sunt. Regula ad intelligenda varia SS. loca, quæ vidẽtur ijs animam tribuere. Influentiæ an vllæ, & quales. C D
Quid cæli & astra in hæc inferiora possint. De diebus Criticis. E

*** Articulus

Articulus de hac re Pariſ. confirmatus. F

Q. II. *An huiuſmodi effectus magici miraculis ſimiles oriri poſſint ex hominis naturali complexione?*

An animæ humanæ res materiales omnes obediant? quod non, cont. Auicen. & Pomponatium. A Neque hoc prouenire ex temperamento æqualitatis, contra quoſdam medicos. B Nullos naſci medicos vel faſcinatores.

Q. 3. *Quanta qualiſque ſit vis imaginationis, quoad huiuſmodi effectus?*

Plurimum poteſt in corpus proprium. A Aliquid aliquando in corpus proxim. & B diſpoſitũ. In corpus diſtãs aut indiſpoſitũ, C nihil poteſt omninò contr. multos. Imaginatio non poteſt alium ſanare, vel D faſcinare, nec poteſt tẽpeſtates vel pluuias ciere. Calpurnij locus explicatus,

Q. 4. *An ſolo contactu, afflatu, viſu, voce, oſculo, vel nudi lintei applicatione vulnera, vel morbi ſanari, & alia huiuſmodi mira perfici poſſint naturaliter?*

Fundamentum eorum, qui affirmant. A Sed contrà. Non eſſe hoc tribuendum voci ſoli. De tauro cadente & erecto. De parentum exſecration. exẽpl. V Veſtfalæ mulieris filũ voce reddentis immobilẽ. Nec etiam aſpectus ne cũ imaginatione B quidem id poteſt. Viſio fit recipiẽdo nõ emittendo. Amor quomodo naſcatur aſpectu. item lippitudo. infectio ſpeculorum per aſpectum mẽſtruatæ. aſpectus vetular. quomodo noceat pueris. Galgalus quomodo ſanet ictericum. Quopacto lupi ingerant raucedinem. Strutiocamelus & teſtudo an viſu oua excludãt. Leo cur metuit gallinaceum. De Hiſpaniæ *Zaburiz* ſeu Lynceis. C Nec etiã contactus ſolus ad hoc ſufficit. D

Explicãtur variæ experiẽtiæ, de torpedine ictâ. hyenæ vmbrâ, Serpente & querno folio, vel ibidis pennâ, viperâ, & faginâ virgulâ. veſpertilione & folijs platani. caprâ & eryngo. aquilæ pennis. lepore marino. lupinis agninisque fidibus.

De Echineide ſeu remorâ. vna fides alterius citharæ tinnitum prouocat. De magnete & ferro, tauro ad ficũ alligato. De puellâ napello enutritâ. De cadauere ſanguinante in præſentia occiſoris. Locus Lucret. explic. fundamentũ Põponatij. E Donum ſanitatum eſt donum Dei & gratia gratis data. huc pertinent filij Paraſceues in Belgio. De regib. Frãc. & Angl. De pyrrho rege. Quidam aliquando contactu ſanarunt. F De ſalutatorib. Hiſpan. diſputatum. Nauarri locus explic. Veracruzij fundamẽta diſcuſſa. Mendacia ſalutatorũ & ſuperſtitiones. G Fundamentum Pomponatij euertitur. H De gentilib. S. Paulli. & curatione militari falsò aſcripta D. Anſel. De duobus pueris Alb. Magni. De Pſillis & Marſis.

CAP. 4. *De Magiâ artificiali.*

Magia hæc quædam *diuinatoria*, quædam *operatrix*. A Operatrix quędam *Mathematica*, quædam *Præſtigiatrix*. Mathematicæ exempla varia & auctores. Os aẽneum Alb. Magni locutum non fuit, contra Guilh. Pariſ. & alios. Præſtigiatricis exempla. B Quando illicitæ operatrix, & naturalis. C

Q. I. *An vis caract. annulorum, ſigillo. & imagin. ſit, qualem magi contendunt?*

Opiniones variæ. Imaginum triplex A genus, & de ſing. vi. De ſigillis & characteribus. B Nullã his omnib. vim ineſſe. C Caiet. & Pomp. fundamẽta ſubruũtur. D Figuræ an vis ſit vlla formaliter, ſiue, qua figura.

Q. II. *An numeris magicis vis vlla?*

Quomodo Patres de numeris philoſophati. Pars abnutiua defenditur. A De anno climacterico & partu octimeſtri. B De herbâ Pentaphylli, de granis heliotropij, de ligaturis, de pilulis inæqualinumero datis, de numeris muſic. Quo C ſenſu magi loquantur de numero. Pet. Gregor. reprehenſus, & Patres defenſi. Fabij Paullini liber, de numero ſeptenario.

Q. III. *An verbis & incantationibus vis insit morbos sanandi, aut alia mirifica perficiendi?*

Varij errores, & eorum fundamenta. A
Vera sententia; explicatur & probatur. B
De poculo Zelotypiæ. Naturalis operatio quot modis sumatur, fusè explicatum & clarè. Ordo rerum naturalis, miraculosus, & præternaturalis, seu superstitiosus, quomodo differant, item artificialis ordo quid, & quãtum possit. C
Spondani error. Pomponatij futilia fundamẽta. Ferrerij, Pici & Petri Gregorij dicta discussa. Stulta magorũ fundamenta, Ananias incautè quædam de hac re. D
Nulla cęlestibus rebus cum verbis sympathia. Nulla certis verbis vel nominibus, qua talia sunt, vis maior quã alijs. Nomina non sunt vitæ participia, nec radij rerum quas significant.
Quomodo Deus nomina rebus vocat ps. 146. v. 4. Quomodo quorumdam nomina scripta in cælis, Lucæ. 10. v. 19. E
Nomina non significant per influxum cælestem. Complexæ orationis nõ est vis maior quam incomplexæ, soluũtur argumenta Agrippæ. F
Circumstantiæ, quas addunt variæ et vanæ. G

Q. IV. *De amuletis & periaptis.*

Romanorum amuleta, præfiscini. A
Græcorum quoque & Iudæorũ Phylacteria. Christianis quæ licita, & quę nõ. B
Quæ vis horum. De Hispanico Gagate pueris appendi solito. D. Basi. Incertus, Chrysost. & Hieron. explicati. Exẽpla S. Simeonis Sali, & D. Antonini. Explicantur c. 1. & 4. 26. q. 1. C
D. Leoni falsò inscripta oratio. Hæretici vsi his falsis periammatis. Falsa in quibus vana angelor. nomina, quæ scriptura non nouit: & de his decretum Concilij Rom. sub Zachariâ contra Adelbert. hæret. D

CAP. V. *Ars aurifactoria, quam Alchymiam vocant, ad quam Magiæ speciem sit referenda?*

Q. I. *An hac arte verũ aurũ conficiatur?*

Sect. I. Quid sit, & quando hæc ars inuenta? Alchimia nec Græcum, nec Arabicum, sed Hebræum vocabulum. A
Ægyptus non vocata Chemia, sed Chã, siue chammia, contra Plutarchum. Alchimiæ descriptio, cur Spagirica dicta. B
Manilij locus explicatus. Chymices laudes, explicata inscriptio vetus. C
Chrysopoeiæ quæ origo & antiquitas, refutantur fabulæ multæ semiblasphemæ. De Adamo, de Noë, de Mose & sorore eius Mariâ, de Salomone. De Pandoræ poculo, de vellere Colchico, de fæmore aureo Pythagoræ, de Crateuæ sacro terræ opere. Locus Esdrę 4. c 8 v. 2. fuit hæc ars sub Caligulâ, & Diocletiano. Græci de eâ scriptores Zozimus & Nicephorus Blemmidas. Prę- D
cipuus, non primus Gebrus Arabs.

Sect. II. De efficacitate artis in auri productione. Argumenta putantiũ non posse aurum verum, ostenditur ea non probare. De nominibus lapidis philosophici, & de eiusdem materiâ & modo conficiendi. A
De naturâ metallorum. B
Ea esse inanimata, nec viuere. De metall. generatione. Paracelsistarum locutiones impropriæ. Aurum facilius C
gigni ex metallo, quam in terræ venis gignatur metallum. Auri causa efficiẽs.
De sandaracha, orichalco, stomomate.
De metallorum præcipuè auri materia. D
Duplex materia 2. remota & proxima. Aristoteleorum doctrina defensa, de remotâ Chemyc. sententia explic. & defensa conciliataque, nẽpe de proximâ, quomodo resolutio fiat in hæc princip- proxima. De artis & naturæ potestate E
ac vi. An metalli vnica sit species, aurũ? F
Definitio metalli. Diuersitas specifica, non benè probatur per definit. generis. Possunt imperfecta & etiam monstra de inferioribus suis prædicari. Potest animatorum specie differentium materia proxima esse eadem, aliter atque aliter dispositа. Cur citiùs aurum fiat per G
artem, quam per naturam. An gẽmas H
sic possit veras producere. Agens prin- I
cipale

cipale hic est semen auri.

Sect. III. De eâdem efficacitate. Probabile est sic aurum produci posse. Calor ignis ad varia efficax, vt & natiuus. Variarũ transformationũ experientiæ. Ex cadauere vespæ & crabrones. Ex fimo scarabæi. Ex basilico scorpij. Ex auripigmento aurum. Cayri fornacibus educuntur ex ouis pulli. Galena plumbi vena. Vermiculi mutantur in muscas. Sal, bitumen, atramentum artificio fiunt, non minùs quam natura. Triticum & siligo mutantur in inuicem. Lolium commutatũ in triticum. Calchitis migrat in Misij. Ligna per aquã lapidescũt. Fructus arborum, & frusta nauiũ fiunt anates in Scotiâ. Dęmones saltẽ norũt modos transmutãdi metalla.

Sect. IV. Aliqui verum aurum fecêre.

Gallus quidam. Arnold. Villanouan. Ber. Treuisan. Raim. Lullus. Anton. Taruisin. De Gręculo tempore Anastasij. Respondetur exempla impugnantibus. explicatum. c. spondent. de crim. falsi, in extrau. Testimonia pauperum, vel sociorum aut familiarium quę admittenda. Nemo vltimum artis vllius apicem consequitur.

Q. II. *An Chrysopœia habenda in numero artium ingenuarum, an mechanicis annumeranda?*

Secundum se est ingenua et pars physices, per accidẽs Mechanica. Qui Chymici sint mechanici. Qui sint philosoph.

Q. III. *Alchymia ad quam Magiæ speciem pertineat?*

Pertinere ad omnes ostenditur.

Exempla. { Naturalis, Artificiosæ, Dęmoniacæ Et Delusorię.

Q. IV. *Licita an illicita sit alchimia?*

Iure communi non est prohibita, explicantur, c. episcopi 26. q. 5. et c. spondent, de crim. falsi in extrau. com.

In foro conscientię pauciſsimis est permissa propter circumstantias varias.

Quomodo peccatur defectu finis, per auaritiam. Auro alchymico quopacto liceat vti. Non ad commercia, nec medicinas: quãdo ad ornatum et vtẽsilia. Nunquam admiscendũ monetę. stultum, hinc lucrum petere. Peccatur etiã per curiositatem, et quàm hoc sit periculosum.

Quomodo peccetur ratione modorum, siue mediorum, si ex superstitione vel pacto cum dęmone. Alchymistę multi, Magi vel saltem suspecti. Pręsumptio magię est contra alchymistas et de facto fit adhibitis superstitiosis, vergunt in maleficium phyltrorum vel venenorũ. Peccatur etiam quando sacrę scripturę verbis vel sacris picturis abutuntur.

Quomodo peccetur ratione temporis. malè impensi, aut omissis alijs oportunis, ad quę quis tenebatur.

Quomodo peccetur ratione personę, quia non satis diues, parui iudicij, aut ingenij. Gaudentes decipere, seu versipelles. Incontinentes vt luxurioſi et iracundi. Variabiles, inconstantes, impatientes, indocti et philosophiæ imperiti. superbi, curioſi, impij, iniusti, non timentes Deum, nec proximum amantes, vel impuri.

Quomodo quisque seipsum debet examinare. Quomodo confessarius se debeat gerere cum alchimico pęnitente.

De opinione putantium posse hominem hac arte verum gigni.

Lex Anglię deberet vbique promulgari et seruari, vt non nisi Principis permissu hęc ars exerceatur à subditis.

Ars ista facilius licita, imò ferè peculiaris Principibus, aut valdè opulentis.

Opinio illa communis luristarum non excusat à peccato in hac re, et quare.

Quã vim vbique debeat obtinere d. c. spondent.

PROLO-

PROLOQVIVM

DE DIFFICVLTATE ET NECESSITATE HVIVS TRACTATIONIS.

ORdior arma, quibus, cæli ſuper aurea templa,
Molitur ſolium ſupremo aquilone locare
Praua Dei ſoboles; patrio conſidere regno
Quæ vetita; atque, imis Erebi detruſa ſub antris,
Gliſcit atrox odijs, animiſq; furentibus iras
Nutrit, nec damnis hominum exſaturata quieſcit.

A PRORSVS ita eſt. nullæ ſunt induciæ, pax nulla; vbi nec odij, nec inuidiæ modus aut finis vllus. hoſtium Dei *ſuperbia aſcẽdit ſemper*, α augetur malitia, crudelitas inualeſcit. amat ſibi tribula metere, dum nobis ſpinas ſerat: gaudet ſuas augere pœnas & ſupplicia propria exacerbare, dummodo in cruciatus æterni partem quamplurimos homines aſciſcat; & diuinæ huic illudens imagini, pretioſo CHRISTI ſanguine dealbatam decoloret, aſſertamque in libertatem, priſtinę mancipet ſeruituti, & Cadmeiâ planè victoriâ perdat pereundo, perque latus hoſtile in ſuamet ferrum viſcera conuertat. Nihil ſinit inauſum, nihil intentatum relinquit. Videt animum imbecillem, pauidumque: circuit vt leo ac vim intentat. nouit imperterritum, conſtantemque: vulpem induit, exuuium ponit leoninum. Heu, quàm multi β *partes vulpium* ſunt & fuere? quot luctator doloſus pellacijs & technis irretitos ſupplantauit! Mille nocendi artes habet, innumeris vtitur telis. præcipuum omni ætate de eâdem pharetrâ fuit illicium quam curioſarum, tam ſuperſtitioſarum artium; quã multa, tã ſtulta dœmonũ cõmẽta mortaliũ animos demẽtantia; quę cũcta *Magia* nomẽ ambitu ſuo cõprehẽdit. De quâ, diſceptare futurũ neſcio difficultatis ſit maioris an neceſsitatis. Etenim

α Pſ. 73 in fi.

β Pſ. 61. in fi.

vbiq; locorum grassante pręcantricum & maleficorũ colluuie diriſsimâ medicinâ facere neceſſariũ; ſed eandẽ facere inueterato & recrudeſcẽti ſemper malo, difficile imprimis & laborioſum. Nam etſi fuere conati quãplures, qui de Magicis ſcripsêre: quæ tamẽ illi hac de re ſcriptis mãdarũt, vel quod fidei & morib. noxia, vetitaq; lectionis repellẽda; vel quòd perpauca & exilia, multiplicãda & augẽda; vel quòd obſcurè, ſine methodo, & parũ firmè tradita, luculẽtiùs & ordinatiùs proponẽda, rationibuſque & auctoritate teſtiũ mẽliùs ſtabilienda fuêre. Sanè, qui fibras omnes artiũ ſuperſtitioſarũ vnus ſit ſcrutatus & eruerit, neminẽ me legere memini. Scripſere Philoſophi, Iuriſcõſulti, Theologi; ſed ſuo quiſq; dũtaxat inſtituto, vt cùm ſuæ ſcholæ ſectæque vtcumque ſatisfecerit, ceteris certè minùs profuiſſe, minùs conſuluiſſe videatur. Equidẽ debitorem me omnibus agnoſco, & in his tribus facultatibus longo tempore verſatum ſi dicam; nec mentiar, quia verum dicam; nec gloriabor, quia profectum mihi non arrogo: culturam profiteor & operam, de fructu iudiciũ alijs permitto. Conatus aliquò C progredi, & hoc opere commune tribus ſcientijs ſtadium ingredi: quòd viderem trium cõmunem non vnius peculiarem hunc fundum atque hæreditatem. Quare (quod neglectum, vel minùs ab alijs animaduerſum) ſuperſtitioſarum artium fundamẽta diligenter inueſtigaui, & ex ſcitis humanæ diuinæque ſapientiæ neruoſiùs quàm prolixiùs ſubruenda ſuſcepi. Nec in ſpeciem adfinxi quidquam, quod refellerem; ſed ex ipſorum vanitatis ac perfidiæ magiſtrorum arcanis & myſterijs, ipſa ab incunabulis crepundia deliriorum, de libris obſcuriſsimis deprompta in lucẽ extuli: deinde in re, vt diffuſiſsimâ, ita & minutiſsimâ, ad artem rationemque reuocandâ non minimum laboris poſui, &, niſi fallor, non incõmodâ methodo digeſsi, vt huc illuc lacera & diſiecta mẽbra in vnum quaſi corpus coaleſcerent: denique vt à quouis facilè intelligantur, plano & dilucido, quali vtimur in ſcholis, ſtylo, in lucẽ publicam typis mandaui. Quod vt facerem, licet benè multorum, qui D flatigabant, deſideria nonnihil excitarint; longè tamen fortiùs impulit lues quamobſcæna tam proſerpens veneficorum & incãtatorum, quæ hoc nouiſsimo ſæculo ſe per omnem indies Europam longiùs ac latiùs diffundit. Vt iure quamoptimo liceat ingerere auribus mentibuſq; illud ſonorę & inuictæ Eccleſiæ petræ.

A Sobrij eſtote & vigilate, quia aduerſarius veſter diabolus tanquam leo rugiens circuit, quærens quem deuoret: Necnon eandem in ſententiam alia „

Gen-

Cornelij Agrippæ, Petri de Abiano, Picatricis Hiſpa. Anſelmi Parmenſis, Ioan. Bodini, Ioan. VVieri, Georg. Godelmãni & ſim. Item. Trithemij Stechanograph. & Peuceri, Eraſti, Danæi, &c.

A i. Petr. 5. verſ. 8.

„ Gentium Apostoli; ᵗ *Induite vos armaturam Dei, vt possitis stare aduer-* ᵗ *ad Ephe. 6.*
„ *sus insidias Diaboli: quoniam nō* (tantum) *est nobis colluctatio aduersus car-* *ver. 12.*
„ *nem & sanguinem* (aduersus homines, qui carne constant & sanguine, ac proinde fragiles ac caduci, facilè lassantur ac vincuntur)
„ *sed* (præcipuè) *aduersus principes & potestates* (videlicet) *aduersus mundi*
„ *rectores tenebrarum harum contra spiritualia nequitiæ in cælestibus:* hoc est contra naturas non corporeas, sed spirituales, longè vt potētiores, sic & vafriores hominibus; & quarum habitatio non in luteis hisce domibus, sed in sublimi & aëris regionibus. Reuerà non cū anilibus deliramentis, aut idiotarum insomnijs, quod quidam dictitant, depugnandum; sed cum ipsis dæmonibus, quorum ope, consilio magi vtuntur, quod ratio & experientia docent, nobis nunc manus conserendæ. Hi, vt auctores & satores, sic etiam fautores propagatoresque superstitionis omnis sunt habendi. Hi se de tot animarū, quas subiecêrunt, possessione deturbari, & ab illaqueandis alijs, quas spe deuorauerunt, ratione & iure, velut armatâ manu depelli, tulerūt semper iniquo animo; nūc eò ferunt molestiùs, quòd cùm instante vltimâ die Lucifer soluendus, multò sitiunt auidiùs suam explere in genus humanum crudelitatem. Si quis superioris æui Annales non indiligenter euoluat, statim comperiet nunquam tot vbique prouinciarū, examina maleficorum deprehensa; quot se hodiernâ die iudicibus vel leuem aliquam quærendi curam adhibentibus offerant, & à non quærentibus etiam reperiantur. Quid mirum, exundare perfidiā, verâ fide exaresc̄ete? Sunt quidem alia quoque peccata mortalium, diuini huius flagelli caussæ, sed pestilitatis partem maximam sibi vendicat languor quidam & contemptus Catholicæ fidei. Fides enim vna maximè est virtus, quâ cuncta Diaboli consilia, studia, conatus, viresque omnes infringūtur. hanc horret, hāc refugit, cū hac metuit compulsare. Sapienter ideo B. Petrus eam rugienti velut panopliam vt obijciamus admonet; *cui* ζ *resistite* (inquiēs) *fortes in fide*. Cōsentit inuictus athleta Paulus collegæ suo, quādo spondet nos *in omnibus* (hoc est inprimis & super omnia) *Scuto fidei omnia tela nequissimi ignea* ν *extincturos*. Cōfirmat experientia hue præteriti, siue præsentis tēporis semper acriùs & petulātius Tartareas acies hominib. insultasse, quotiescūq; fidei deminutio vel deprauatio aliqua viguit. Ante salutarē Christi Dñi aduentū idololatria totū penè orbē occupabat: nōne dæmonū vbiq; tum multitudo maxima passim in simulacris loquebatur, & cætus hominū frequenter in-

ζ *supra c. 5.*

ν *d. c. 6. v. 15*

uiſebat, & in virorũ feminarúmq; ſpecie conſpiciendã ſeſe præbebat? Nato tandẽ IESV, quibus locis fides nondũ annunciata; peſtis eadem idololatriam comitatur, & veneficis referta ſcatent omnia, vt locupletes ſunt teſtes noſtrorum ſociorum de rebus Indicis epiſtolæ & hiſtoriæ: quibus verò regionibus ſemel recepta Euangelij prædicatio refrixit, vel varijs errorum maculis obſoleuit, vel ab hæreſibus oppreſſa penitùs elanguit, vt in Africâ & Aſiâ inter Mahumetanos; in Germaniâ, Galliâ & Britanniâ inter hæreticos; in Italiâ & alijs locis, inter Catholicos planè languidos, quos Polyticos vocant; ijſdem quoque in locis Magica ſuperſtitio nimis inualuit. Sic agros olim tritici mirè feraces, cicuta & aconitũ & alia venena teterrima contaminarunt. Hæreſibus profectò, vt vmbrã corpori, ſic Magicam ſpurcitiem ancillari, adeò manifeſtum eſt, vt proteruiæ ſit negare. Præcipui olim hæretici etiam Magi fuêre. F ab his artibus Princeps hæreticorum cognomen ſibi adeptus fuit, Samaritanus ille Simõ Magus. ϑ De Carpocrate, Menandro, Marco, ϱ Priſcilliano, ϰ & Berengario λ fidem faciunt grauiſsimi & veraciſsimi ſcriptores. Vt enim quæ de Simone Clemens fuſiſsimè prodidit prætermittam, quæ de hoc & ſucceſſore ſimul Iuſtinus Martyr eorum conterraneus tradidit, adſcribam; is μ in hanc ſententiam; Simonem, inquit quendam Samaritam Ortide Gittâ oppido, qui ſub Claudio Cæſare ſubnixus ope dæmonum, & fretus Magicis artibus, in hac vrbe Regiâ, Deus eſt habitus, & quaſi Deus honoratus, ſtatuâ poſitâ in Tiberi inter duos pontes eſt, cum hoc Latino titulo, SIMONI DEO SANCTO, &c. *Deinde*; Menandrum etiam æquè Samaritam huius Simonis diſcipulum, inſtructũ viribus dæmoniacis, & profectum Antiochiam, multos arte Magicâ decepiſſe cognouimus. D. autem *Irenæus* ν *de Marco* ſic breuiter; Marcus Magicæ impoſturæ peritiſsimus, per quã & viros multos & non paucas feminas ſeducens ad ſe conuertit, &c. *Mox*, Anaxilai enim ludicra cum nequitiâ eorum qui dicuntur Magi commiſcens, per hæc virtutes perficere putatur apud eos, qui ſenſum non habent, & à mente ſuâ exceſſerunt.] quibus ſubiungit Irenæus nonnullas hæretici huius præſtigias, vinum album in rubrum mutare; non ipſum modò, ſed & alios per ipſum, Paredri dæmonis operâ vaticinari, & huiuſmodi alia. De diſcipulis Carpocratianis ſic Epiphanius; Magia apud ipſos (ait) excogitata eſt, incantationeſque diuerſas ad omnem machinationẽ inuenerunt, ad amorem & ad illectamenta. Quin & Paredros dæmones ſibiipſis attrahunt

ϑ *Clemẽs Romanus lib. 2. recognit.*
ϱ *Irenæus l. 1. cap. 21. 24. Euſebius lib. 2. Hiſt. c. 20. Epipha. hær. 27.*
ϰ *Seuer. Sulpit. in Sac. hiſt. l. 2.*
λ *Nangiac. in Chron.*
μ *Apolog. 2.*
ν *d. l. 1. c. 8.*

„hunt, ad hoc, vt per multas præstigias in magna potestate, omnibus dominentur quibus velint, & vt vnusquisque quamcumque „actionem aggredi audeat. Nimirum seipsos decipientes ad perfectionem occæcatę mentis ipsorum.] Priscillianum, qui Gnosticorum væsaniam in Hispanias intulit, Marci Aegyptij disciplinis „(qui Magus fuit) imbutum, Seuerus scribit gemino iudicio audi„tum conuictumque maleficij, nec diffitentem obscænis se studuis„se doctrinis.] D. Hieronymus; ᵒ Priscillianum (ait) Zoroastris Magi studiosissimum & ex Mago Episcopum.] Machometus hæreticus fuit, sed & Magus *teste Zonarâ tom. 3. & Paulo Diacono lib. 18. hist.* Gallorum Historici tres nobis Pseudo-Christos hæreticos depingunt, & magicis præstigijs excelluisse addunt: nec mirum Antechristi anteambulones miracula simulasse. Vnus Bituricensis fuit, alter Burdegalensis, de vtroq; legendus Gregor. Turonens. *de priore lib. 12. histor. de posteriore lib. 9.* Tertius Eun vocabatur, natione Britannus, de quo mirifica referunt Robertus Abbas *in Chronico*, & Guilhel. Neubrigiensis *lib. 1. rerum Britann. cap. 19.* Ad Berengariũ quod attinet, Sacramentariorum Principem, Nangiaci historiam, qui volet, legat; liber ad manum mihi non est, vt verba repræsentem. Et quid opus? magna semper hæreticis cum magis commercia, vt notauit Tertullian. Præscriptione adu. hæret. π & lib. de „animâ ρ priore loco hæc habet; Notata sunt etiam commercia „hæreticorum cum Magis quamplurimis, cum circulatoribus, cum „Astrologis, cum Philosophis, curiositatis scilicet deditis. Quærite, & „inuenietis, vbique meminerunt.] posteriore verò Magiam vocat „hæreticarum opinionum auctricem.] Meritò. non enim confirmat modo hæreticorum deliria, sed & veteribus adiungit noua, nouasque scholas aperit curiositatis. Legimus post Sarracenicã per Hispanias illuuionem, tantum inualuisse Magicam; vt cum litterarum bonarum omnium, summa ibi esset inopia & ignoratio; solæ fermè dæmoniacæ artes palam Toleti, Hispali, & Salmanticæ docerentur. In hac quidem ciuitate, bonarum nunc artium matre, cùm illic degerem, ostensa mihi fuit crypta profundissima gymnasij nefandi vestigium; quam virilis animi mulier Isabella Regina, Ferdinandi Catholici vxor, vix ante annos centum cæmentis saxisque iusserat obturari. Inuaserunt prius Bohæmiam Husitæ, postea Germaniam Lutherani: illos quanta maleficorum vis fuerit subsecuta, Sprẽgerus & Niderius ᵒ hereticæ prauitatis quęsitores docuerunt: hi vero, quos Sagarum torrentes in Aquilonarem tractum in-

ᵒ *Epist. ad Ctesiphontem cõtra Pelag.*

π *c. 43. cum seqq.*

ρ *cap. 57.*

ᵒ *In Malleo malefic. & in Formicario.*

fuderint, norũt qui, hoc frigore Arctoo quasi gelati, metu torpuerunt. vix enim illis in locis quidquam innocuum vel immune ab his sub humanâ specie feris, dicã nescio an dæmonibus. Plerique qui ætate prouectiores non in eculeo modò, sed post quæstiones quoque, Treuirensi in ditione, confitentur iudicibus, se hac labe primùm imbutos, quo tempore tetrũ illud & Tartareum Lutheranismi fulcrum, ipse quoque Magicæ nomine famosus Albertus Brandeburgicus, prouinciam illam flammâ ferroque prædabundus vastabat. Quotquot Inalpinas regiones vicinas Heluetijs incolunt, raras illic feminas maleficij expertes, plerasque crimine vno nobiles norunt, nec alia verior aut promptior occurrit causa, quam quòd in hanc vsque horam VValdensium reliquiæ nefariæ, illic, vt in spelæis, occultatæ hæserunt. Nihil per Angliam, Scotiam, Franciam, Belgiũ, hanc pestem celeriùs & vberiùs propagauit, quàm dira Caluinismi lues. Antea paucis in locis, de non multis & vilibus tantum incertus rumor spargebatur; nunc cum ipsa hæresi, vt cum febri furor, plurimos passim & palàm nobilitate, eruditione, diuitijs & dignitate claros inuasit. Sic Behemoth insaturabilis epoto iam pelago sperat, *quod Iordanis influet in os eius, & electóque pastus* cibo ipsam Domini sortem deuastabit. Causas F autem mihi perquirenti, cur hæresim comitetur assiduè Magica; cõmodum occurrêre, quas meus quondã Doctor Io. Maldonatus Societatis IESV Presbyter, vir doctus iuxta & sanctus, disertissimè prodidit, cùm de Dæmonibus publicè Lutetiæ Parisiorũ profiteretur: ille causas commemorabat quinque, his verbis:

Prima causa est, quòd dæmones in hæreticis, vt olim in idolis, habeant domicilium. Rectè enim solet Hieronymus dicere, diabolũ cùm idola, in quibus habitabat antè, disiecta vidisset, peiora idola in hæreticorum animis ex ipsis diuinis litteris fabricasse. Cassianus grauis & antiquus auctor, *Collat. 7. cap. 32.* affirmat se dæmonem audiuisse confitentem, se per Arium & Eunomiũ impietatẽ sacrilegi dogmatis edidisse. Quare necesse est, vt, quẽadmodũ finito bello milites per omnes partes diffusi prędones fiunt omnesque vias obsident; ita dæmones, inclinatis aut abolitis hæresibus, quæ ante vigebant, quasi euersis templis in quibus colebãtur, nouas in alijs hominibus sedes quærãt. Solent enim dæmones cùm ex homine in quo erant egredi coguntur facere, quod ij faciũt, qui obsidione fatigati, cogũtur arcem tradere quam tenebant. Petunt enim conditionis loco, vt sibi liceat se in alium lo-

cum

7 Iob 40. v. 18 Habac 1. ver. 16.

» cum recipere: quod exemplo illius legionis intelligimus, quæ à
» CHRISTO petiuit, vt sineret se porcos occupare.

» *Secunda causa* est, quòd omnis hæresis initiò violenta est pror-
» sus & vehemens; sed stare in eodem gradu non potest. quia, præ-
» terquam quòd id diuina prouidentia non patitur, natura quoque
» ipsa ita se habet, vt non possit error diu veritatem imitari. Quare
» omnem hæresim necesse est, nisi ad eam religionem vnde egressa
» est maturè reuertatur, aut in magicas artes, aut in extremã atheis-
» mi impietatem degenerare. Cùm enim duæ sint potissimùm cau-
» sæ quibus hæretici homines efficiantur; altera superbia lasciuien-
» tis ingenij, nihilque credẽtis nisi quod oculis cernat; altera curio-
» sitas quædam intemperans & studium nouitatis: fit omninò ne-
» cessariò, vt qui superbiâ hæretici facti sunt, cùm iam, quam primæ
» inuentionis ardore in eâ sectâ quam nimis subito amplexi lucem
» esse iudicabant, eodẽ ardore frigescente tenebras esse comperiãt;
» desperatione alibi inueniendæ veritatis, prorsus nihil credant: &
» quos in hæresim curiositas impulerat, cùm ea quæ principio noua
» esse videbantur paullulùm inueterauerint, eâdem curiositate &
» ad ineundam cum dæmonibus familiaritatem, & ad discendas
» excercendasque dæmonum artes impellantur.

» *Tertia* causa, quòd ita videatur esse naturâ cõparatum, vt quem-
» admodum famem pestilentia sequitur; ita hæresim varia curiosa-
» rum artium genera sequantur. Nam & hæresis fames quædam est
» verbi Dei. *Amos.* 8. Etenim vt in annonæ caritate homines cogũ-
» tur cibis vti non salutaribus; vnde fit vt corruptis humoribus gi-
» gnatur pestis: ita hæresi vigente, dum homines corruptis scriptu-
» ræ sensibus vtuntur, ad Magicas tandem artes deueniunt, quæ
» quasi animi morbi sunt.

» *Quarta* causa, quòd soleant dæmones hæreticis vti ad fallendos
» homines, quasi formosis meretricibus. Nam hæresim in scripturâ
» meretricem appellari manifestum est. Isa. 1. *Quomodo facta est me-*
» *retrix, ciuitas fidelis?* Quare quemadmodum lenones, quando scor-
» ti forma defloruit, ex scorto lenam faciunt: ita dæmones, cùm pri-
» ma hæresis species ita perijt, vt minus homines in errorem pelli-
» ciantur, ex hæreticis Magos faciunt.

» *Quinta* causa est, vt opinor, negligẽtia eorum qui regunt Eccle-
» siam. Nam quemadmodum in incultis agris locustæ gigni solent:
» ita, ex inopiâ verbi Dei, gignuntur præstigiosæ artes. Nam & lo-
» custę in scriptura dæmones significant *Apoc.* 9. Itaq; videtur etiam

in hoc

in hoc tempus conuenire, quod ait Ioel c. 1. *Reſiduum erucæ comedit locuſta, & reſiduum locuſtæ comedit bruchus.* Nam quod hæretici reliquum fecerant, malefici dæmonum arte populantur, & quod malefici relinquunt athei perdunt.]Hæc non minùs acutè quàm verè Pater Maldonatus. ”

Atque vtinam non in oculos ea nobis incurrerent. Vidimus olim florentes Belgæ, Geuſios Caluiniſmo, Lutheraniſmo, & Anabaptiſmo erucarum inſtar cuncta depaſcentes. Vidimus hos *tres immundos ſpiritus v de draconis ore, & de ore beſtiæ, & de ore Pſeudoprophetæ exeuntes.* Videmus illis iam marceſcentibus, & ipſa tẽporis diuturnitate fermè exſpirantibus, varia locuſtarum ſortiariarum examina totum Septentrionem depopulantia. Videmus parte aliâ ſic creſcere numerum atheorum ſiue polyticorum, vt cùm tam pauci ſuperſint feruentes & veri Catholici, ipsâ paucitate planè nulli queant videri. Hæreticis illis de SOCIETATE noſtrâ multi ſe ſtrenuè oppoſuerunt, & eorum rabiem præclarè ſcriptis libris infregerunt. φ Atheos quoque Theologi, & Philoſophi χ noſtri, nõ ſemel, hydræ lerneæ inſtar repullulantibus capitibus, ignito veritatis gladio reſecantes profligarunt. Locuſtas haſce, quas illi prætermiſere, vel obiter & leuiter tantùm velitati cum illis fuere; nunc mihi ex profeſſo diſputationis ventilabro diſpellendas, & veritatis caritatiſque velut vrente ſpeculo vſtulandas delegi; nõ virium vllâ mearum fiduciâ, ſed ſuprẽmi Numinis auxilio præſumpto. Illud enim pro cuius honore & gloriâ hoc certamen ſuſcepi, ſuum vti ſpero pugilem non deſeret. Age, ô vera & æterna SAPIENTIA; cuius nomen perfidi Magi abnegarunt; iuua & tuere. Tu, ô VIRGO SACRATISSIMA; quam præcælitibus cunctis depreciant & deſpuunt; clientem tuum protege, & faue pugnanti. Tu, ô ſancte MICHAEL cum æthereis quibus præs legionibus; qui Luciferum cum ſocijs rebellionis, cælo deturbaſti, & in abyſsi profundum cõpuliſti; auxiliare in arenam deſcendenti. Voſque Superi omnes, Beatæ animæ, hanc infernorum ſpirituum tyrannidem reprimite, & à fratrum veſtrorum mentibus diriſsimam peſtem auertite, & ſæpe triumphatas furuorum ac tetrorum cacodæmonum acies, vti ſoletis, cædite, ſternite, profligate. Veſtris fretus ſuggeſtionibus atque ſuppetijs, quodque mihi lectoribuſque vertat benè, ſi prius de ſuperſtitione ipsâ nonnulla ad ſequentium intelligẽtiam clariorem neceſſaria delibaro, rem aggredior.

v *Apoc. 16. v. 13.*

φ *Turrianus, Bellarmin. Buzeus, Caniſius, Vega, Tyræus, & alij.*

χ *Molina, Zuares, Fonſeca, Pererius, Ribadeneira, Poſſeuinus.*

MARTI-

MARTINI DELRII
PRESBYT. SOCIETATIS IESV,
LIBER PRIMVS.

De MAGIA in genere, & de NATVRALI ac ARTIFICIOSA in specie.

CAPVT I.

De Superstitione, & eius speciebus.

ETYMOLOGIAM nimis curiosè D. Isidorus scrutatur his verbis; superstitio dicta eo quod sit superflua, aut superstatuta obseruatio. Alij dicunt, à senibus, quia multis annis superstites per ætatem delirant, & errant superstitione quadam, nescientes quę vetera colunt, aut quæ veterum ignari asciscunt. Lucretius autem superstitionem dicit superstantium rerum, id est cælestium seu diuinarum quæ super nos stant: sed malè dicit] non malè si analogiam, sed si mentem spectes. Nam Epicureus poëta nullam Deo rerum humanarum curam esse censebat, & ideo supremi numinis timorem superstitionem vocabat, eo quòd quasi horribili aspectu timor iste mortalibus superstet & impendeat, alludit enim ad versus illos Lucretij, β

α lib. 8. Orig. cap. 3.

β lib. 1.

Humana ante oculos fadè cum vita iaceret
In terris, oppressa graui sub relligione:
Quæ caput à cæli regionibus ostendebat,
Horribili super aspectu mortalibus instans.

Nam Lucretio, vt & alijs gentilibus, relligio ponitur pro superstitione. Etymologia autem illa etiam Seruio placuit: cui, superstitio est, superstantium rerum (id est cælestium & diuinarũ quę super nos stant) inanis & superfluus timor. De se-

γ in VIII. Æneid.

nibus quod addit Antistes Hispalensis, non est eius commentum, sic enim Donatus, vel quisquis ille: [a] superstites sunt senes vel anus, quia ætate multis superstites iam delirant. Vnde & superstitiosi, qui Deos timent nimis, quod signum est deliramenti.] Christianis scriptoribus nomen superstitionis in malum sumi solet, etiam in illo D. Paulli; [c] *Viri Athenienses per omnia quasi superstitiosos vos esse video.* Syriacè est, nimios in cultu dæmonum; Græce δεισιδαιμονεστέρους, æquo superstitiosiores: eò scilicet, quod vano dæmoniorum timore, lapides, ligna, spiritus, ignota quoque & ambigua numina colerent. Quo sensu gentilium errorem Patres *Superstitionem* nuncupant, non *Religionem*; nisi additâ vanæ vel falsæ denotatione. Quoniam inter *Religionem* & *Superstitionem* multum interest. Non enim philosophi solum (ait Cicero [z]) verùm etiam maiores nostri *Religionem* à *superstitione* separauerunt, nam qui totos dies precabantur & immolabant, vt sui sibi liberi superstites essent, *Superstitiosi* sunt appellati, quod nomen patuit postea latius. Qui autem omnia quæ ad cultum Dei pertinerent, diligenter retractarent, & tanquam relegerent, sunt dicti *Religiosi* ex relegendo, vt elegantes ex eligendo, tanquam à diligendo diligentes, ex intelligendo intelligentes. His enim verbis omnibus inest vis legendi eadem, quæ in religioso. Ita factum est in superstitioso & religioso, alterum vitij nomen, alterum laudis.] Adscripsi verba vt legenda censeo ex Lactantio [x]; ex quo, & Diuo Augustino [θ] corrigendus Nonius Marcellus eadem aliter referens. Nonius etiam vult *Superstitiosos* dici, quod præ culturâ deorum cetera supersedeant, id est negligant: itidem & *Religiosos* quasi relinquosos (*Sic membranæ*) quod, cæteris relictis, solis Sacrificijs deseruiant, ridiculum commentum, & Nonio dignum. Lactantius eruditè, quâ solet argumentorum vi & copiâ Ciceronis discrimen refellit, & concludit, *Religio* veri cultus est, *Superstitio* falsi.] hoc præclarè: non ita quod subdit; Omnino quid colas interest, non quemadmodum colas, aut quid precere.] parum id considerate dictum, nam superstitio quoque nascitur, si quod oportet

[a] *In Teren. Andr.*

[c] *Act. 17. v. 22.*

[z] *li. 2. de nat. Deor.*

[x] *lib. 4. c. 28.*

[θ] *li. 14. de ciu. Dei. c. 30.*

tet coli, Deum Optimum Maximm, non vt oportet colas aut precere. Religioni dumtaxat locus, si qui vni ac vero Deo supplicant, ita quemadmodum oportet id faciant. Optimè enim Theologi nostri, *Religionem* definiunt virtutem, quâ Deo vero cultum verum ac debitum exhibemus, ideoque dictitant, duo illi vitia extrema repugnare. Vnum in defectu positum, quod cum debito honori detrahat, *Irreligiositas* vocatur; alterum in excessu, quod non quidem verum cultum æquo maiorem exhibet; (quis enim, quantum par est, queat exhibere illi infinitæ bonitati, immensæque maiestati?) sed id eò nimium, quia nec verum, nec bonum, sed superfluâ quadam circumstantiâ vitiatum, quæ quod perperam & in Dei potius iniuriam quàm honorem materiæ debitæ adijcitur, ideo in excessu positum vitium vocant.[1] Cum enim bonum idem sit quod perfectum, omnemque defectum siue vitium repellat; nihil etiam verum dici mereatur, nisi quod idem sit bonum: perspicuè intelligitur, si mali quidpiam in cultu diuino reperiatur, verum cultum eum non esse, quare nec *Religionem* dici posse. Deinde cum *Superstitio* omnis nomine suo vitium in cultu inesse indicet, consequitur nullum cultum, qui superstitiosus sit, verum cultum vocandum: atque adeo superstitionem omnem falsi cultus esse, vt Lactantius dixerat. Sed falsitas ista non vno tantum ex fonte, vt putabat, sed ex duobus oritur. Capitalis omninò est, quem ille non ignorauit; si videlicet id pro Deo colatur, quod Deus nō est: hunc nostri nominant, D *Superstitionem falsi cultus*. alter minus est deleterius, sæpè tamen lethalis, semper noxius, quem Firmianus perperam videtur à superstitione excludere; si cui qui debetur cultus, non quo debetur modo, exhibeatur: hunc vocant Theologi, *Indebiti cultus superstitionem*, eò quod non qualis debetur. Prior generali nomine solet *Idololatria vocari*, quia quicquid cum non sit Deus, vti Deus adoratur, idolum nominatur, iuxta illud: ** *Omnes Dij populorum, idola*, hoc est vanitas & inaniæ, nihilque minus quàm quod volunt haberi. Nam vis ista est vocis

[1] *Vide Gregor. Valentiam 22. disp. 6. q 10. punc. primo.*

** 1. Para. 16. ver. 26.

אלוהּ Hebræę ELIL. Posterior nomẽ suum retinet, nec proprium, quod sciam, aliud habet; nec imposuit D. Augustinus, λ contentus descripsisse cum de imaginarijs indebiti cultus signis ageret, his verbis; quæ ad remediorum, aliarumque obseruationum curam pertinent; quæ non sunt diuinitus ad dilectionem Dei & proximi, tanquam publicè constituta, sed per priuatas appetitiones rerum temporalium, corda disipant miserorum.] De hoc indebito cultu nulla nunc à nobis disputatio instituitur: de falsi tantùm cultus superstitione differẽdum; cumque ea duas species complectatur, *Expressam idololatriam*, quando cultus Deo debitus clarè & disertè trãsfertur in creaturã; cum Iudæi vitulum, Ægyptij Anubim, Romani Quirinum coluêre: & *tacitam* siue vt alij vocant *Implicitam*; illam quoque priorem nunc missam facimus, contenti quæ ad posteriorem pertinent, & sunt obscuriora, pro modulo nostro elucidare. Tacita idololatria est omnis Magia prohibita, vt suo loco ostendemus.

λ *li.2.de doctrin. Christia. c.23.*

CAPVT. II.

De Magia, eiusque diuisione, & Magorum varijs nominibus.

MAgiam vniuersim sumtam definio terminis latissimis *vt sit ars seu facultas, vi creatâ, & non supernaturali, quædam mira & insolita efficiens, quorum ratio sensum & communem hominum captum superat.* Vsus sum terminis latissimis, quia video viros magnos, Fr. Victoriam « secutos, dum pomeria circundant strictiora, artificiosam & naturalem excludisse. *Artem* dixi, seu *Facultatem* pro quauis cognitione & operatione, apodictiCâ, topicâ, scientiam gignente vel non gignente, mechanicâ vel liberali, artificiosâ vel artis experte, verâ vel circulatoriâ, superstitiosâ vel vitij experte. *Efficiendi* vocabulum pro omni mentis, animi, sensus, aut membrorum functione posui. *Vim* intelligo, siue rei adhibitæ, siue personæ adhibentis; hominis nempe vel dæmonis. *Creatam & non supernaturalem* nominaui, vt excluderem vera miracula, quæ solius Dei sunt opus: quo-

A

« *relect. de Magiâ, nu.8. Angles in flo ibus ad l. d.7. & alios.*

quocirca malui *mira*, quàm miracula dicere. *Communis* denique *captûs* & *ſenſus* mentionem inſerui, quia multorum magicorum effectuum cauſas ſoli ſapientiores, qui omni ætate pau-
B ci, conſequuntur. Tam latè ſumptæ Magicæ, diuiſio petenda ex cauſis, finali & efficiente. *Ab efficiente* ducitur diuiſio in *Naturalem, Artificioſam & Diabolicam*, quia cuncti effectus eius aſcribendi ſunt vel inſitæ rebus naturæ, vel humanę induſtrię, vel cacodæmonis malitiæ. *A Finali cauſâ*, rectè diſpartias primò *in bonam*, ſi bonâ intentione & licitis medijs vtatur; (quod tantum competit artificioſæ ac naturali) & *in malam*, cuius nempe finis vel media quibus vtitur praua ſunt; hæc peculiaris eſt Magiæ prohibitæ, quam idololatriam tacitam & ſuper-
C ſtitionis ſpeciem eſſe diximus. Hæc prohibita Magia ſic deſcribi poteſt, *Facultas ſeu ars, quâ vi pacti cum dæmonibus mira quædam & communem hominum captum ſuperantia efficiuntur.* Dixi vi pacti, quoniam omnis Magiæ huius vis pacto tacito vel expreſſo nititur, vt ſuo loco docebo. Tacitam vocant, idololatriam Theologi, quia non tam (vt plurimum certè) intendunt Magi cultum illum exhibere creaturæ vt Deo, quàm tanquam benefactori cuidam & munifico, â quo aliquid conſequantur. Quæ intentio, ratione multiplicis ſui obiecti, quatuor quaſi ſpecies huius tacitæ idololatriæ, ſeu prohibitæ Magiæ gignit. Fit enim aliquando vt dumtaxat extraordinarij & miri effectus cognitio vel operatio quæratur, & tunc ſibi nomen *Magiæ ſpecialis* ac ſtrictè ſumptæ vindicat: aliquando fit, vt quis nitatur cognoſcere res futuras, vel etiam præteritas aut præſentes, ſed arcanas & occultas; conatus iſte *Diuinatio* nominatur: aliquando deſiderat inſtrui & iuuari, non vt proſit, ſed vt noceat alijs, vel vltionem ſumat; huic ſceleri *Maleficium* eſt nomen. Denique ſunt aliquando, quibus decretum eſt, ſine noxâ ceterorum, ſibi vel alijs hoc opere prodeſſe, & tunc Theologi nuncupant *Nugatoriam ſeu vanam obſeruantiam.* Sic Magia reproba, in *Magiam ſpecialem, Diuinationem, Maleficium*, & *Vanam obſeruantiam* diuiditur; de quibus ſingulis ordine diſputabimus.

Ab hac ſpecierum Magiæ diuerſitate, mira nominum varietas apud Hebræos, Græcos, Latinos manauit, ad eos ſignificandum, qui ſtygijs hiſce myſterijs forent initiati. Proſequamur præcipuas appellationes.

Quædam Hebræorum, ad ſolam diuinationē videntur pertinere, vt duo illa coniungi ſolita, AOVOTH & IDDEGHONI; quorum niſi fallor poſteriùs latiùs paullo patet, ideoque in ſacris litteris illi ſolet poſtponi, locis paſsim β obuijs. *Aouoth*, à radice אוב of, quod vox reddatur obſcurior & quaſi ex vtre ſtridens γ. nam OF primò ſignificat ipſum dæmonem reſpondentem, ſecundò ſignificat Magum qui reſponſum elicit, ſicut & Python, & ventriloquus, vocatur vel ipſe dæmon inhabitans, & ex imo hominis reſpondens, vel ipſe homo cui dæmon inhabitat δ. Græcis etiam ἐυρυκλῆς vtrumque ſignificat, à quodam Eurycle qui Pythonem habebat, & primus ventriloquus Athenis fuit, vnde & alij ἐυρυκλεῖς dicti quod docent Suydas & Heſychius, & Scholiaſtes Ariſtophanis ε & ex Ariſtophane, Plutarchoque poſſet probari. IDDEGHONI non ſpectat ad Chyromanticos & ſimiles; vt quidam cenſet; ſed ad oracula dæmonum, ſiue per AOVOTH, ſiue ex viſceribus telluris, ſiue per vmbrarum euocationem, vt colligitur comparatione locorum SS. vbi hoc nomen vſurpatum ζ; ſiue ad genus quoddam diuinationis, de quo libro tertio.

Alia nomina non tam quid dęmon efficiat, quam quid Magus conetur reſpiciunt, patentque latiùs. Ad omnes enim diuinationes pertinent, NACHAZ, KISEM, GHONEM, ad omnes vero incantationes, CHABAR, & LACHAZ; ad omnem denique Magicam in genere, CHARTVMMIM, & MECHASSEPHIM, de quibus nunc agendum. NACHAZ ſignificat augures & omnes alios coniectores vanos, qui ex fortuitis quibuſdam futura ſolent diuinare; qualem ſe prudenti vocis æquiuocatione ad tempus Ioſephus finxit η. hæc diuinatio prohibita multis locis ι.

KASAM ſignificat vniuerſim diuinare, vnde KISEM diuinans ſeu ariolus, & KESEM diuinatio. ſumitur etiam malam

D

ארבות ידעני

β *Leuit.* 19. *ver.* 31. *& 20. v.* 6. *Deut* 19. *ver* 11. 4. *Reg.* 23. *v* 24. *Eſai.* 8. *v.* 19. *& 19. verſic.* 3.

γ 1. *Reg.* 28. *v.* 7. *& 9.*

δ *Vt docui pluribus cõment. in Iſai. c.* 8 *v* 19.

ε *Suyd. & Heſych. in voce* ἐυρυκλῆς *Plutar. lib. de defectu oraculor. Ariſtophan. in Veſpis, & ibi Schol.*

ζ *ſup. litt.* β.

בחש

η *Geneſ.* 41. *v.* 5. *& 15.*

ι *Leuit.* 19. *v.* 26. *nu.* 23. *v.* 23. *& 24. v* 1. *Deu.* 18. *v.* 10 2. *Par.* 33. *v.* 6.

כשם

malam partem de quacunque rerum quoque non fortuitarum prohibitâ coniectatione. passim in SS. eius mentio obuia est. κ

GHONEN quibuslibet auguribus & coniectoribus accommodatur λ. etiam Onirocriticis μ, quare perperam Rabbini recentiores restringunt, ad eos qui superstitiosè dies & tempora obseruant, faustáne sint an infausta, quod genus ad omnia pertinet.

CHABAR ν & LACHAZ ο quomodo discrepent nondum inueni; quare (ni fallor) idem significant, nempe ἐπαοιδὸν incantatorem, seu (vt Gentiles vocabant) exorcistam, qui profanis seu malis verbis aut mussitationibus mira patraret.

De CHARTVMMIM falli puto Abenezram, Ben-Natan & alios Rabbinos, qui ad naturalem seu bonam Magiam videntur referre. Quæso, si hanc significaret, cur tam seriò in SS. prohiberetur? Equidem puto hoc nomen complecti Magorum genus omne, qui cum dæmone fæderati diuinant π vel præstigiosa miracula operantur ρ: imò & quoscunque cantatores & veneficos comprehendere probatur, quia L x x. modò vertũt expositores, ἐξηγητὰς σ modò φαρμακοὺς veneficos τ, modò ἐπαοιδοὺς incantatores υ. Vulgatus quoque noster aliquando vertit coniectores, φ aliquando verò ariolos χ, aliquando maleficos ϕ: vt istorum auctoritate vocabulum intelligamus adeò diffusum esse.

Denique MECHASSEPHIM vox est orta ex radice CHASAPH, significans quemuis maleficum prestigijs vel alijs quibusuis malis artibus Magicis vtentem. ideo noster tam latè interpretatur, maleficos, ω maleficas artes αα, maleficia, ββ aut veneficia γγ. Non defuit tamen quidam vehementer huius criminis suspectus, & ex professo sagarum patronus; qui lectoribus conaretur persuadere hoc vocabulum saltem in lege Exodi XXII. cap. restringendum ad solos vene-

κ vt d.v. 23. & d.v. 10 1. Reg. 28. v. 8. 3. Reg. 3. v. 17. Isai. 3. v. 2. Ierem. 27. v. 9. Ezec. 12 v. 24 & 21. v. 21. & 22. v. 28.

עבין

λ d. loco Ier. & Mich. 5. v. 11.

μ vt Deu. 18 ver. 10. & 2. Paralip. 33. ver. 6.

חבר

ν Iob. 40. v. 25. & Ps. 57. v. 6.

לחש

ο d. v. 6. Eccles. 10. v. 11.

חרטמים

π vt Genes. 41. vers. 8. & 24.

ρ vt Exo. 7. v. 11. & 22. & 8. v. 7. ac 18. c. 9. v. 11.

σ vt in Genes. supra.

τ vt in Exo. supra.

υ In Exod.

φ In Genes.

χ Daniel 1. vers. 20.

& 2. ve. 2. ϕ In Exo. ש. בעשׂ קבעשׂים ω Exod. 7. v. 11. & 22. vers. 18. αα 2. Paral. 33. versic. 6. ββ Isai. 47. vers. 9. & 12. Ierem. 27. vers. 9. Daniel. 2. versic. 2. Miche. 5. vers. 12. Nahum. 3. vers. 4. Malach. 3. ver. 5. γγ 4. Reg. 9. ver 22.

venenarios, cuius error facilè refellitur. Primò quia radix nominis, CHASAPH, non significat toxico perimere (vt ipse putat) sed quando solitariè ponitur, nec sententia narrationis restrictionem postulat, tunc Magicorum ludibriorum genus omne continet, vt apud Malachiam, & Nahum, & in libris derelictorum. Si quando autem restringatur, id contingit, rei quæ describitur conditione hoc postulante. Sic Exod. 7. restringitur ad prestigiatores propriè dictos, de quibus tantū agebatur: sic apud Ieremiam ponitur pro Diuinatoribus, apud Danielem pro somniorum interpretibus. Det aduersarius locum vllū, vbi pro solis Venenarijs vsurpetur. Benè est, quod duo tantum loca adduxit. Vnum de Iezabele, quasi vero Iezabel clanculum venenis & non ferro palam atque cędibus in prophetas grassari fuerit solita. Quanto verisimilius est feminam insano dæmonum cultu furentem, incantationibus quoque, & rhombis, alijsque philtris Achabum & alios dementasse, vt ibidem benè posteriore loco censuit Tostatus? Sanè ante Iezabelem Magiæ suspecta non fuit Samaria: postea, per hanc fortè excetram, pestis hæc immissa, hæsit adeò pertinaciter, vt Samaritani nomē pro incantatore vsurparetur. Vnde & IESV Domino obiectum, *Samaritanus es, & dæmonium habes* ", quasi genti proprium esset cum dęmone commercium habere. Quare & Dominus conuitium illud vnicâ negatione refutauit; *ego dæmonium non habeo*, quasi dicat cum dæmonio paredro, vel euricle, vel fæderato nulla mihi familiaritas intercedit, qua propter nec Samaritanus sum. & post Christum Dominum sollēnes Samariæ Magi principes, eorumque scholæ, Simonianorum scilicet & Menandrianorū. Secundum adfert locum ex d.c. 22. Exo. eò quod LXX. verterint φαρμακεὺς quod ipse contendit solos venenarios significare; tam bonus certè Græcus, quàm bonus Christianus, refellitur ipsâ consuetudine LXX. Interpretum, quos constat eâ voce latiùs vti. Primò, quia Exo. 7. v. 11. etiam vertunt φαρμακοὺς, vbi constat agi dē præstigiatoribus, nam & incantationem seu præstigias ibi vocant φαρμακίας, & quos ante φαρμακοὺς dixerant, ijdem

Ad 4. Reg. 9. v. 22.

11 Ioan. 8. v. 48. & 49.

ab

ab illis vocantur ἐπαοιδοί. Deinde æquè diffusè sumpserunt in Paralipomenis ἐφαρμακεύτους. Tertiò quoniam in Ieremiæ verbis, nomine φαρμακέων, complexi sunt diuinatores. Quartò quia, inter somniorum interpretes, apud Danielem recensent φαρμακοὺς. Tam ergo latè sumunt hoc vocabulum seniores isti Hebræorum doctissimi: quod verò peritè id faciant; si putarem operæ pretium, & antè non alij id feciſſent; probarem Hippocratis, Platonis, Aristotelis, Theocriti & aliorum veterum testimonijs. Iosephus vt non suffragatur aduersarijs, sic nec nobis refragatur. Pro nobis stant Philo. lib. de specialibus legibus circa medium, & Catholici Patres ‡‡ plerique qui legem illam Mosis ad omnes Magorum species retulerunt. Hæc de Hebraicis.

‡‡ *D. Hieron. in Ierem. & Daniel. D. Augustin. libr. 21. de ciu. Dei. c. 6. Isych. lib. 6. in Leuit. c. 19. & 20. Raban. & alij add. c. 22. Ex.*

E Græcis sua quoque sunt nomina, quæ strictè sumendo differunt, nam ἐπαοιδὸς incantatorem μάντις ariolum seu diuinum, φαρμακεὺς venenarium, γοὴς præstigiatorem propriè significat. Sed frequenter primum, tertium & quartum ad omnem Magicam porriguntur. γοὴς etiam quemcumque denotat impostorem. Videas etiam illa tria Homonymãs coniungi à Platone, Synesio, Herodoto, & Chrysost.

Sic Latinis alia est propria significatio, alia per extensionem accommodata. *Magorum* nomen à Barbaris ad Græcos, latinosque traductum, initio Persis & Chaldæis in honore fuit, ‡‡ vt proprium Sacrorum antistitibus, Regum moderatoribus, philosophis atque Theologis; in infamiam cæpit vergere, & cunctis malis artibus attribui. *Veneſici* dicebantur antè, soli qui malis pharmacis lædebant, & venenarij vocantur; postea de incantatoribus hoc nomen vsurpatum, & cunctis Thessalis accommodatum. *Arioli, Augures, Aruspices, Chaldæi; Theſſali, Genethliaci*, sæpe confunduntur. *Lamiæ* dictæ, quod pueris necẽ adferant, desumpto nomine vel à famosâ illâ & crudeli Reginâ Lamiâ, de qua Anton. Liberalis, Diodorus & alij; vel à succubis dæmonibus, de quibus Philostratus; vel à feris Libycis, de quibus Dion Sophista. ‡‡ *Stryges*, ab infaustâ & nocturnâ aue, quæ creditur exitium infantulis adferre ‡‡. Veteribus

‡‡ *Hieron. in cap. 2. Danielis. Apuleius. 1. Apolog. Hesych. & Suydas.*

‡‡ *vide Adagiũ* Lamiæ turres, *& Commen. nostrum in Senecæ Traged.*

‡‡ *vide comment. in Medeam. v. 732.*

etiam Romanis dictæ hæ mulieres sunt *Veratrices*, quod diuinandi scientiam profiteantur, vt solent illæ feces quæ se iactãt Aegyptias, colluuies omnium populorum ac nationum. Longobardi suis legibus *Mascas* nominant, eò fortè quod in conuenticulis suis, laruis se tegant; xx vel quod deformi specie oris, vt sunt pleræque, laruis seu mascaris quam feminis similiores. *Sortilegos* veteres nominabant, qui quarumlibet sortium superstitioso iactu aliquid diuinare nitebantur λλ: Sed Theologi & Iurisperiti posteriores cum nefando strigum crimine confuderunt. *Sortiarios* eosdem, & sortiarias vocatos comperio iam inde ab Hincmari Remensis Archiepiscopi æuo μμ. Hi venefici simul & Dæmonis vasalli Ligij sunt, quare possunt etiam dici *Satanici Venenarij*. Horum crimen vetus & ante CHRISTI Domini aduentum. Tales enim Canidia Horatij, & Erisichto Lucani, Martina Taciti, & Thessalæ Luciani, & Apuleij. Nomen sortiariorum recentius est.

xx *Remigius lib. 1. dæmonolat. c. 18.*

λλ *extra tit. de Sortileg.*

μμ *c. vlt. 33. q. 1.*

CAPVT III.

De Magiâ naturali seu Physicâ.

QVi supra mortales omnes Magicis dediti fuere Persæ: à quibus id Marcion & Manes mutuati; duos credidere Deos auctores & rerum Dominos, alterum bonum Oromazum vel Oromagdam; quem solem censebant, & malum alterum Arimanem, siue Plutonem «: deinde ab his numinibus duplicem Magicam deduxerunt, vnam quæ superstitiosa tota cultum falsorum Deorum tradebat, & huiusmodi plura; alteram quæ naturas intimas rerum callebat, quam Persis vtramque Apuleius ß adscribit. Fallax prior & nociua satis diabolũ indicat auctorem; qui ante diluuium eam docuit malos illos gigantes, à quibus eâ Chamus imbutus, ab hoc eius posteri Ægyptij, Chaldæi, Persæ, sic enim interpretor D. Clementis verba γ de Angelis peccatoribus; docuerunt (ait) homines » quod dæmones artibus quibusdam obedire mortalibus, id est » magicis inuocationibus, possent; ac velut ex fornace, quadam » & officinâ malitiæ totum mundum, subtracto pietatis lumine, » impietatis fumo repleuerunt. Pro his & alijs nonnullis causis » dilu-

« *Plutarch. lib. de Iside & Osyride, Laertius initio suæ historiæ. Agathias & alij.*

ß *Apolog 1.*

γ *li. 4. recog.*

» diluuium mundo introductum est,& omnes qui erant super
» terras deleti sunt,exceptâ Noë familiâ; qui cum tribus filijs
» eorumque vxoribus superfuit, ex quibus vnus Cham nomi-
» ne,cuidam ex filijs suis,qui Mezraim appellabatur, à quo Æ-
» gyptiorum & Babyloniorum & Persarum ducitur genus,ma-
» lè compertam Magicam tradidit disciplinam. hunc gentes
» quæ tunc erant Zoroastrem appellauerunt, admirantes pri-
» mum magicæ artis auctorem,cuius nomine etiam libri pluri-
» mi super hoc habentur,&c.] addit hunc postea ictum fulmi-
» ne, *Zoroastrem*; quasi viuens astrum dictum, & pro Deo habi-
tum.Sed Zoroaster non vnus sed multi fuere (nam Goropius
nugatur qui nullum putat fuisse) Primus iste Chaldæus Ma-
giæ inuentor: falluntur Sixtus Senensis & alij, qui bonam illi
tantum tribuunt. Secundus forte Bactrianus, qui cum Nino
bellum gesserit,de quo Plinius,Iustinus & Arnobius; Tertius
qui & Erus dictus,siue Armenij filius iuxta Clementem Alex-
andrin,siue Oromazi iuxta Platonem: nec enim arbitror hos
Eros fuisse diuersos, vt censuit Fran.Patricius.Suydas videtur
primum cum secundo confundere, non quartum aliquem
suggerit. Arnobius quatuor commemorat, primum illum
Chaldæum; secundum Bactrianum, Tertium Pamphilium
genere,qui & Erus dictus; Quartum Armenium genere, non
Armenij filium, de quo Clemens,sed alium Hosthanis nepo-
tem. Quinti forte meminit Suydas cum Zoroastri Astronomi
meminit & Persomedũ dicit fuisse.Sexti Proconnesij mentio-
nem facit Plinius. omnes hi magi fuere. Sic etiam de dæmo-
nibus agens Lactantius [a]: Magorum quoque ars omnis &
» potentia horũ adspirationibus constat &c.& D.Cyprianus [b]
» secunda; Magis inde est ad pernicioſa & ludicra potentatus;&
addit Hosthanem Magorum præcipuum fuisse. huic famosos
» alios addit Tertullianus [c] his verbis; Hosthanes, Typhon &
» Dardanus,& Damigeron,& Nectabis, & Berenice, publica
iam litteratura est,quæ &c. his consentiunt Arnobius si rectè
verba dispungas, [d] & cum Eusebio, [e] D. Augustin. ac Marcel-
linus. Zoromazdis meminit Suydas. Azonacis Plinius,eum-

[a] *lib 2.c.14. idem affirmat cap.16.*
[b] *lib. de idolor.vanitate, cap 16.*
[c] *lib. de animâ,c penul..*
[d] *lib.1.cõtra gent.*
[e] *Euseb. lib. 10 de præparat. August. li.12.de ciuit. Dei, Marcellin.historiar. lib.23.*

que facit præceptorem Zoroastris. Corrupit vocem Noachi ab hoc enim Cham & filij eius Chus Magiam bonam edocti. Scripsere etiã Magica, Iulianus Chaldæus philosophus libr. 4. de dæmonibus, & Theurgicorum auctor illius filius Iulianus ideo Theurgus vocatus: de quibus, Suydas & Proclus consulendi. Porphyrius citat quendam Palladem, & Symbulum, & alios, nempe Adelphium, Acylinum, Alexandrum Lybicum, Philocomũ, Demostratũ Lydum, Zostrianum, Nicotheum, Allogenem, Mesum; quorũ impijs scriptis vtebantur Gnostici. Picus testatur etiam legisse se libros Chaldaicè scriptos Esre & Melchiar magorum. Ex his hodiè tantum exstãt, Zoroastri χαλδαικὰ seu μαγικὰ λόγια, quæ ex Platonicorum scriptis laborioscè collegit Fran. Patricius obscuritaris maioris quàm vtilitatis. Naturalem vero legitimamque Magicen cum ceteris scientijs Adamo Deus largitus, à quo posteritas docta, per manus & orbem eam propagauit. Ea (vt Psellus [1] & Proclus aduertêre) nihil est aliud quam exactior quædam arcanorum naturæ cognitio, qua cælorum ac siderum cursu & influxu, & sympathijs atq; antipathijs rerum singularum obseruatis, suo tempore, loco ac modo res rebus applicantur, & mirifica quædam hoc pacto perficiuntur, quę causarum ignaris præstigiosa vel miraculosa videntur. Veluti cum Tobias paternam cæcitatem felle piscis discussit, [κ] quam vim Callionymo pisci tribuunt cum Galeno [λ] plerique: item, cum tympani ex lupinâ pelle sonus aliud tympanum ex agninâ tensum disrumpit: [μ] cum Venetijs Turca quidam liquato plumbo manus lauit innoxius [ν]. illustria quoque illa quæ narrat B. Augustinus lib. 21. de ciuita. Dei cap. 4. 5. & 6. de pauonis carne nescià putrescere; de paleis frigore suo niues conseruantibus & calore fructus maturantibus vi contrariâ; de calce quæ, cum ignitam in se vim habeat, aquis accenditur, & oleo infuso non accenditur; de Agrigentino sale, qui liquatur igne, aquâ verò induratur & crepitat; de magnete, de Epyri fonte & similibus. his addunt alij patres, [ξ] de dictamo quo ceruus sagittas expellit, & chelidoniâ qua hirundines cæcos oculant pullos. confirmat Plinius

A

[1] *Psellus lib. de dæmonib. Proclus libr. de Magia.*

[κ] *Tobiæ 7.*

[λ] *Galen. lib. 10. simplic. medicam. Plinius, Ælianus, & alij.*

[μ] *Oppianus lib. 3. Cynege.*

[ν] *Cardanus lib. 6. de subtilita. Boisteau Histor. Prodigio. c. 8.*

[ξ] *Tertullianus li. de pœnitentia, c. vl. Pacianus lib. de pœnitent. & D. Hiero. in Ecclesiast.*

nius π de Psyllis & Marsis odoré serpentes soporantibus, & impunè lacessentibus; de pici ρ Martij herbâ cuneos adactos expellente: vnde communis fabula increbuit eam feras aperire. Confirmat Alex. ab Alexandro, σ de veneno Tarantulæ seu Phalangij Calabri; à quo morsis non aliud vitæ & remedij præsidium, quàm si certo musicæ sono saltitare ad numerum compellantur donec concidant fatigati. Prætereo innumera, quæ congessére Aristoteles si auctor ipse lib. de admirandis auditionibus, & Guilhelm. Aluernus opere pererudito de Vniuerso τ, & ex Belgis Robert. Triezius auctor libri *de dæmonum deceptionibus* υ, apud quos tamen duos quædam narrantur meritò Satanici pacti suspecta, vt quod Guilhelm. narrat Heliotropiam facere homines inuisibiles, & argento viuo inter duas cannas posito incantationes impediri. Vt quod Robertus docet rutam furto sublatam, & ocimum cum conuitijs plantatum vberiùs prouenire: item septem certæ herbulæ gramina iacta in symposio conuiuas omnes ad rixas & Lapitharum certamina prouocare. Solidiora longè & tutiora peti possunt exempla ex Sirenio, Fracastorio, & Langio. φ Naturalis huius Magicæ peritissimum fuisse Salomonem Regem minimè dubitandum. Quæ tamen de morbis ab eodem Rege curatis incantatione, Flauius Ioseph. retulit, χ ea vel falsa sunt, vel in illud referenda tempus, quo se idololatriæ & omni superstitioni immersérat. Tres magos Euangelicos hac Naturali Magicâ imbutos volunt nõnulli, & crederim. Sed an hac solâ, & non Dæmoniacâ quoque? post Christum Dominum adoratum certo certius à crimine hoc alienos, quid ante fuerint parum refert. Sanè Theophilactus + censuit etiam vetitâ imbutos. De Apollonio Tyanæo? videtur Iustinus ω Martyr eum Physicis Magis annumerare: sed vt frequentius credam dæmonis vsum operâ, faciunt quæ perdoctè scripsit Eusebius cõtra Hieroclem.

π *lib. 7. c 2.*
ρ *lib. 10. c. 18*
σ *lib. 2. Ephemerid. dier.*
τ *part. 4. 2. principal. p. 3. c. 23.*
υ *cap. 4.*
φ *Siren. lib. 9. de Fato, c. 6. Fracastor. lib. de Sympath. & antipath. Ioan. Langio. epist. 33.*
χ *li. 8. Antiqu.*
+ *in Matth.*
ω *q. 24. ad Orthodox.*

Naturalis Magia diuiditur in operatricem & diuinatricem. hæc in abditis & futuris coniectandis versatur, de quâ libro sequenti differẽdum nobis copiosè: illa miros effectus produ-

cit, de qua nunc agimus. multi de eâ libros ediderunt, quorum qui catalogum nudum proponunt ♌ sine antidoto, videndum ne venenum aureo Babylonis calice propinent incautis. Imprimis ab hoc numero remoueo, vt dæmoniacos Magos, Picatricem Hispanum, Anselmum Parmensem, Cicchum Esculanum, Petrum de Abono, & Cornel. Agrippam, & Paracelsum, & auctorem pestilentis libri ארבעתאל, innominatum sed mirum hypocritam, homines partim atheos, partim hereticos. Alchindus, Rogerius Bachonus, & Geber Arabs multis scatent superstitiosis, ideo vetitæ lectionis etiam hos putarim. Raymundus Lullus, & Arnoldus Villanouanus, sunt ipsi quoque in nonnullis hæreseos notati ♌♌. quare libros eorum nullus deberet legere, qui Theologicorum dogmatum non sit probè peritus. Ponceti & Ardoini libri de venenis legendi non videntur, nisi à medicis conscientiæ timoratæ ac piæ: ceteris ea lectio intuta. In Cardani de Subtilitate & de Varietate libris passim latet anguis in herbâ, & indigent expurgatione Ecclesiasticæ limę. Ioannes Baptista à porta specioso Magiæ naturalis titulo, superstitiosa multa & illicitæ Magicæ velare nititur, verbi gratiâ de conficiendo sagarum vnguento & his similia. De Antonij Mizaldi Naturalis Magiæ libro, non habeo quod dicam, quia nondum legi: suspicor, quod facit in Centurijs memorabilium, superstitiosa illum à Naturalibus non secreuisse. Alberto Magno tributus liber de Mirabilibus, vanitate & Superstitione refertus est; sed magno Doctori partus suppositititius. Cicchi de Esculo Commen. in spheram Sacrobusti inter Superstitiosa scripta collocandus. Pomponatij de Incantationibus opusculum certè miratus fui tam diu tolerari ab Ecclesiâ; nunc recens & meritò in Romano Indice damnatur, verisimum enim; quod ab Antonio Mirandulano ♌♌ scriptum, hoc opere Pomponatium, se nec philosophum bonum, nec quod fœdiùs Christianum bonum exhibuisse, cum effectus omnes mirificos cælorum influxionibus adscribit, adeò vt velit & religiones & leges earumque latores ab ijs dependere. Quod prorsus impium. Edidere qui-

♌ *Mich. Medina lib. 2. de rectâ in Deũ fide. cap. 7. ex Agrippæ libris.*

♌♌ *Vide Directoriũ Inquisitorum Eimerici.*

♌♌ *lib. 6. de singulari certamine.*

quidam, nomine Franciſci Pici Comitis Mirandulani, poſitiones Magicas, in quibus certè ſunt quæ meritò etiam Bodinus, vt noxiæ ſuperſtitionis, reprehendit. Quid ipſe cenſor ille? *Dæmonomaniam* ſuam multis erroribus referſit, nec qui poſtea edidêre, vt emendatam, Antuerpienſes, vti par erat expurgarunt, manent multa noxia, & quæ ambiguam auctoris fidem ſatis conteſtantur, noceréque legentibus poſſint. Vnde & ab inquiſitoribus Romanis iure optimo liber ille inter vetitos refertur. *De Theatro vniuerſæ naturæ* eiuſdem Bodini, ſi Deus vitam dederit, oſtendam aliàs plus in eo opere Rabbinicorum eſſe deliriorum, quàm ſolidæ philoſophiæ, multa quoque cum Theologicis placitis adeò pugnantia vt qui leniùs de illis loqui velit, erronea & prorſus temeraria cogatur vocare. de quo alias. Adeò lubricum & periculoſum de his diſſerere, niſi Deum ſemper, & Catholicam fidem, Eccleſiæque Romanæ cenſuram, tanquam Cynoſuram ſequaris. Quæ quidem breuiter à me commemorata ſunt, vt iuuenibus conſultum, non vt viros doctos irem ſuggillatum. Nunc quædam diſcutiamus dubia, vnde ſequentium deciſio dependet.

QVÆSTIO I.

Quid cæli adſpectus & influxus ad Magicos effectus conferat.

OMnium ſuperſtitionum caput præcipuum hoc fundamento nititur veterum Magorum, de quibus ita Pſellus „ cum exponit λόγια ζωροάστρου. Magicas verò rationes conſtituunt „ à ſummis poteſtatibus, & à terrenis materiebus. Compati aiũt „ ſupera inferis, & præſertim ſublunaria.] Hos ſecuti recentiores, quęcumque per caracteres, figuras, ac numeros ipſi perficiunt, ea produci à virtute ijs figuris communicatâ ab alijs figuris ſublimioribus, ex ſympatiâ quadam naturali rerũ inter ſe ſimilium, quatenus hæ figuræ ad amuſſim inuicem coaptantur. Quod confirmant ſimilitudine. Primò ſicut Echo ex oppoſito pariete cauſatur: ſecundò, ſicut in concauo ſpeculo collecti radij oppoſitum corpus repercuſſu inflammant: tertiò,

tertiò, ſicut cithara eodem modo quo alia tenſis fidibus, ſi ferias, alteram tinnitu ſuo cogit concinere: ſic iſtas imaginum, numerorũ, characterumque ſimilitudines efficientiam miram contendunt habere. Sed iſta prorſus friuola eſſe conuincitur.

Primò quia ſimiles illæ, quas in cælo comminiſcuntur imagines, prorſus ſunt fictitiæ, & quædam (vt philoſophi vocant) entia rationis; quatenus figuræ quædam ſimilitudo & imago picturæ illis aſcribitur, nominaque ad placitum impoſita, ſtellas ab inuicem diſtinguendi causâ, vt benè Bartolom. Sybyllanus « aduertit; & patet ex imaginibus picturísque Aſtronomorum. quis enim neſcit nullas in cęlo eſſe veras vrſas, angues leones, crateres, naues, Pegaſos, ſed hæc dicis causâ tantum nos imaginari? Fictitię verò figuræ nulla poteſt eſſe efficientia, quâ talis eſt, nec cũ verâ figurâ ſympathia, vel amor naturalis: id enim quod nõ eſt, quẽ effectũ in eo quod eſt, queat producere?

« Peregrinar. quæſtionum 1. Dec ad. c. 9. quæſt. is principal. 5 q. 1. & 2.

Deinde comparationes illæ nihil prorſus ad rem faciunt. In Echo cuncta ſunt realia entia, homo loquens, vox repercuſſa, paries repercutiens: nec tamen vlla parietis cum homine ſimilitudo, vt illarum ipſi dicunt eſſe imaginum. In ſpeculis quoque illis incendiarijs omnia ponuntur reipsâ conſiſtentia, nihil confingitur: nec vlla quoque formæ ſimilitudo inter terminos extremos, ſolem vrentem & lignum quod vritur. In citharis autẽ euidens requiritur à parte rei conuenientia, intẽſionis modus idẽ, fidiũ concinnitas, cithararũ debita propinquitas, ſimilis aëris criſpatio quæ ſonitum quaſi plectro eliciat.

Denique quis figurarum huiuſmodi, characterumque vires atque ſimilitudines vnquam nugonibus iſtis reuelauit? quod reuelationis teſtimonium proferunt? ſi Chaldæos, Ægyptios, & Platonicos laudent; quæram rurſus, à quibus iſti acceperint, quod ſanè mortalium nullus ſolo ſtudio vel experimento, intelligentiâ nequiuit conſequi?

Præterea fatentur magi, quaſdam imagines non ad ſimilitudinem cæleſtium illarum, quas diximus; ſed ad ſimilitudinem rei quam operans animo concepit conficiendas; verbi gratia, ſi magus optet duos committere, duorum inter ſe pugnan-

gnantium; sin verò amorem conciliare velit, duorum se complectentium effigies sculpendas: si secundi aliquid petitur, in rectâ iconis superficie; si vero infaustum quid, in dorso seu aversâ parte inscribendum quod velis euenire. Harum imaginum Nectanabum tradunt inuentorem, & Albertum *in Speculo*, approbatorem: quæ omnia seipsa vanitatis arguunt & posteà refellentur β. Ex his tamen delirijs pergunt maiora sequi deliramenta.

β *infra c.3. q.1.*

B Primò si cui morbum vel sanitatem velis adferre, principio id attendendum vt ætati eius conueniens planeta deligatur, verbi gratiâ, seni Saturnus, puero Mercurius, viro Iupiter; deinde etiam planeta conueniens affectioni seu qualitati inducendæ, vt odio Mars, amori Venus; denique signum quod parti corporis, quam velis iuuare vel lædere, præsit, vt si capiti aries, si pedibus pisces. Nituntur hac ratione, quia cælestibus corporibus, non Hebræi modò & Græci gentiles, sed ex Catholicis etiam olim quidam Patres, & recentiores philosophi Itali γ, animam intelligentem tribuerint.

γ *Archangelus Mercenarius, Balduin. de mōte aureo, Paul. Pernumia.*

C Sed hæc omnia vt stolida, ita falsa & periculosa. Inprimis dicere cælum aut astra sensu vel intelligente animâ prædita, damnatum olim fuit Constantinopolitanâ synodo, & articulis Parisiensibus; estque erroris & schandali plena opinio, propter superstitionem & idololatriam annexam, vt cùm alij, tum copiosissimè Eckius & Espencæus δ docuerunt. Patres autem qui videntur hoc asseruisse, illi de cæli animâ figuratè & allegoricè sunt locuti, vt & ipsa SS. cuius omnia loca quibus id innuitur, vno ex quinque modis, accipienda docuit me Ioan. Maldonat. noster. ε *Primò* per Prosopopeiam, qua quæ animatorum sunt, inanimis tribuuntur, vt mari videre & fugere, cælis & terræ audire ac placere &c. ζ *Secundò* per Metonymiam, continens ponitur pro cõtento, vt cùm terra dicitur corrupta, vel à Deo iudicanda, aut vrbi alicui remissiùs futurum η. *Tertiò* per Hyperbolen, vt quando lapides dicuntur clamaturi, terra dicitur aspectu Dei tremere, vel responsura interroganti θ. *Quartò* per analogiam & Metaphoram, vt cùm sol dicitur

δ *Eckius li. de prædestinatione, Espencæus lib. de Animatione cælorũ.*

ε *in 1. sentẽt.*

ζ *Psal. 113. v. 3. Leuit. 26. 34. Deut. 32. v. 1.*

η *Genes. 6 v. 11. 1. Paralip. 16. v. 33. Mat. 11. v. 22.*

θ *Luc. 19. v. 40. Psal. 103. v. 7.*

citur præesse diei, ι luna nocti, Luna vocatur regina cæli, stellis tribuitur immunditia, astra dicuntur laudare Deum, item nominantur virtutes cælorum. *Quinctò non ex* veritate, sed ex hominum opinione, vt cum κ legimus militiam cæli de astris & stellis. Quâ regulâ aptè accommodatâ soluuntur omnia Paulli Ritij, & similium impiorum, de animatione cæli argumenta ex sacris litteris petita.

ι *Genes.* 1. v. 16. *Ierem.* 7. v. 18. & 44. v. 17. *Iob* 15. v. 15. & 38. v. 7. *Ps.* 32. v. 6. *Dan.* 4. v. 32.

κ *Sophon.* 1. v. 5. *cũ simil.*

Deinde cælorum & astrorum putida illa analogia ad singulas ætates, & corporis partes, & animi quoque affectiones, nonne nugatoria est? sanè qui rectè philosophantur, illi vel nullos præter lucem & motum influxus in hæc inferiora cælis & astris concedunt; λ vel potius influentias quidem agnoscunt, à motu & lumine realiter distinctas; per quas, non calorem (hunc enim motu & luce producunt) sed alias elementorum qualitates etiam gignunt, quarum in corporearum rerum temperamentum vis est aliqua. Sed addunt hanc potestatem certis cancellis circumscribendam. Primò posse cælos per se res inanimas, mixta & elementa, producere. Secundò cælos viuentia imperfecta, quando nascuntur ex putredine, ea gignere, per accidens tamen; scilicet quando particulares causæ materiam sic disposuerunt, vt sit semen aptum viuentis, tunc enim huic temperamento cæli suo influxu maiorem calorem largiuntur, & illud perfectius reddunt. Tertiò consentiunt quoad perfecta viuentia, ad eorum generationem non posse cælestia corpora aliter concurrere, quàm coadiuuando particularem causam eiusdem speciei cum re genitâ. quo sensu sol & homo dicuntur hominem gignere: quæ cuncta in Scholis Peripateticis contra quosdam μ sunt receptiora. Quartò quoad animi affectiones facilè concesserim; quoniam hæ sequi solent corporis dispositionem; etiam astra influxu suo, mediante corporis temperie, hominem nonnihil inclinare: semper tamen arbitrij libertas integra manet homini. Fusius ista differunt & probãt multi ν scriptores huius æui pereruditi; eos censeo consulendos ijs, quibus ista non sufficiunt. Attamen his nihil confirmatur figmentum illud astrologorum

λ *Vt Picus libr.* 3. *contra Astrolog. Medina li.* 2. *de rectâ fide. c.* 1. *Buccaferreus in* 2. *de cælo.*

μ *cõtra Auicenã. And Cæsalpinum, & alios.*

ν *Ant. Mirandul. li.* 22. *singu. certam. Georg Venetus Cant.* 1 *li.* 3. *Harmon. mundi à c.* 7. *Veracrucius in lib.* 1. *Meteor. & Valesius de Sacrâ Philos. c.* 31.

lõgorum,quia cælum & aſtra cauſæ ſunt communes tantùm & vniuerſales,quatenus conſeruant inferiora ne à contrarijs ſuis diſſoluantur:atque ita indirectè tantùm & mediatè particularibus agentibus ad agendum ſuppetias ferunt: ſed cum ijſdem cauſſis particularibus immediatè ad agendum concurrere nequaquam poſſunt. Vnde & illud conſequitur, quod, cum influunt,in ſolam vnam corporis partem nequeant influere,quin ſimul in alias influant.

Quare meritò tales aſtrologomagorum obſeruationes iam olim fuere decretis Eccleſiæ damnatæ,vt fuit oſtenſum à Pico & Bened. Pererio. ◦ Meritò D. Baſilius ſcripſit π ridiculum eſſe aſtrologis contradicere, cum eorum dicta ſint omnia ignorantiæ & impietatis plena. Et D. Bonauentura ϱ obſeruationem hanc eſſe à Deo maledictam,& ab Eccleſiâ interdictã, & quæ per aſtra procurãtur dæmonum illuſiones atque deceptionem eſſe. Hæc cauſa fuit cur Tertullianus σ aſtrologiã inter Magiæ ſpecies recenſuerit: Multis etiam Glycas. *P. 1. Hiſtor.* in Mathematicos huiuſmodi inuehatur.

◦ *Fra. Picus d. opere, Perer. lib. de Diuina. Aſtrolog.*
π *In Hexam.*
ϱ *1. p. Centiloquij.*
σ *lib. de idololatr. ante medium.*

Obijciunt de diebus Criticis,quos medici in ſanguine minuendo & potionibns præbendis ſeruant, eo quòd talibus diebus planetę certi ęgritudini illi propellendę idonei dominantur. Verùm hęc cauſa quam adferunt nec vera eſt, nec propoſito ſubſeruit. Agite enim, certum aliquem planetam nominate,qui dominetur primo die critico. v. g. dies ſit craſtinus,cui Luna prędit,ſint ergo ſeptẽ ægrotantes qui ſingulis ſeptẽ diebus cõtinuis in morbũ inciderint: profectò tunc futuri ſunt ſeptẽ dies critici cõtinui.nã primus erit ſeptimus dies criticus primi, ſecundus ſecũdi,atq; deinceps ita ſinguli ſeptẽ aliorũ ordine ſuo:ſeptẽ etiã continuis luna diebus prędit.quo nihil abſurdius. Cauſa igitur verior petẽda ex ipsâ humoris in corpore tunc ſęuientis proprietate. Nam quidam humores adeò celeres & acres ſunt,vt vnoquoque die ſubiectum inuadant:alij ſecundo die;ſunt qui tertio,& qui quarto (vnde Febrium differentię manant) quidam tardiores ſeptimo tantùm vel octauo die recurrunt. Harum acceſſionum dies medicis con-

coniecturam præbent,quid ſperandum ſit de ęgri valetudine. Vnde & decretorij ſeu critici dies vocantur. Nihil ergo hoc cælicolis iſtis ſuffragatur.

Concluſio ſit,ex articulo Pariſienſi. xxj. Quod imagines ex metallo vel cerâ, vel aliâ materiâ,ad certas conſtellationes fabricatæ,vel certo caractere aut figurâ efformatæ, aut etiam baptiſatæ,exorciſatæ,aut conſecratæ ſeu potius exſecratæ, ſecundùm prædictas artes,& ſub certis diebus,habeant virtutes mirabiles, quæ in libris huiuſmodi ſuperſtitioſis recitantur; error eſt in fide,& philoſophiâ naturali, & aſtronomiâ verâ.] Probatur concluſio. Fidei hoc repugnat, quia peccatum eſt idololatriæ,effectus qui à ſolo Deo procedunt, exſpectare à dæmone vel conſtellationibus. blaſphemum quoque & ſacrilegum eſt,ritus ſacramentorum & rerum ſacrarum talibus ſuperſtitionibus inquinare. Phyſicæ & aſtronomiæ iſta repugnant,quia nec iſta tales ſiderum influxus agnoſcit; nec illa naturalibus cauſis tales effectus attribuit. Nam hæ figuræ neque vim habent quidquam ex aſtris eliciendi;neque in ſubiectum nouam aliquam qualitatum mixturam inducunt, aut vllam eſſentialem formam imprimunt. Sed manentibus eadem formâ & materiâ,qualitatibus etiam operatiuis ijſdem perſeuerantibus quæ priùs fuerant;arte tantum noua figura extrinſecus aduenit,ad quam nihil ſidera pertinent, & quæ nihil poteſt in ea in quæ priùs non potuerat: niſi fortè ceram vel aliam materiam mollem ſigillare: quod tamen facit, non quatenus ſic vel ſic eſt figurata, ſed quatenus durior eſt, & angulos aſperos habet. Viderunt hoc multi qui ſobrij,etiam non Chriſtiani. Nam Rabbi Moſe Maymon, [r] Tatianus & alij poſtea citandi,ſatis clarè hoc profitentur.Idem aſſerunt Iurisconſulti quidam,& plures cum D.Thomâ Theologi,[v] Multa de his imaginibus lectu grata habet Laurentius Ananias *Lib. 4. de Nat. dæmon. à fol. 168.*

F

[r] *ca.72. Ductoris dubitant.*

[v] *Martinus de Arles lib. de ſuperſtit. D.Thom. 2. 2.q.96.a.2.li. 4.cõtragent. c.104.& 105 Gribi Ferrar. Silueſt. verb. ſuperſtitio.q. 10. Vairus li. 2.de Faſcino, ca.14. Pet.le Loyher.lib.1. de ſpectris.*

QVÆSTIO II.

An effectus Magici huiusmodi miraculis similes oriri possint ex naturali hominis complexione?

AQVi hoc arbitrati, nec olim defuere, nec desunt hodie. Auicenna quidem id homini tribuit ratione animæ. nam censet intellectui benè dispositio & supra materiam eleuato, res cunctas, quæ materiâ constant, cælestes & terrenas, simplices ac mixtas, obedire. Quod si de morali dictum obedientiâ, insanum est: quià hæc solis ratione præditis competit. Si de naturali obedientiâ dictum, parum id philosophicè. Nam creaturæ spiritualis & corporalis, vnius quoque speciei ad aliam speciem, nulla nunc est naturalis subiectio, nisi ratione actionis & passionis, propter quam quod imbecillius est id cedit fortiori. Sed illa quam Arabs videtur insinuare obediẽtia Vniuersalis, soli Deo ratione omnipotẽtiæ debetur & à creaturis exhibetur. Meritò igitur hoc deliriũ refellũt nostri Theologi.[α]

Alij hanc virtutem largiuntur speciali cuidam temperaBmento corporis. Confingunt enim temperamentum quoddam æqualitatis ex humorum & qualitatum actiuarum ad pondus æquâ mixtione resultare;[β] quo qui sit præditus asserunt temerarij, posse miracula perficere; & vt videas non consistere vno in gradu impietatem, adijciunt blasphemiam; huius temperamenti vi CHRISTVM Dominum tot miraculis coruscasse. sic impij non tantùm Magi,[γ] sed & Fulginas Medicus.

Verùm hoc totum prorsus & ridiculum, & impium esse, tam accuratè docuit Mich. Medina[δ], vt malim eò vos remittere, quàm nihil addendo mutandoue aliena scrinia cõpilare. Mihi semper visum parum philosophicè talem ἐυκρασίαν, seu (vt ipsi vocant) iustitiale temperamentum humanæ complexionis excogitari. quod, si non impossibile, prorsus tamen est superuacuum.

Ex hoc consequitur neminem naturâ nasci vel medicum vel fascinatorem aliorum. Nam si speciei ratione hoc competeret, omnes tales essent: si speciei ratione non competit; cedo

α *Ananias d. lib. 4. & Sibyllan. Decade 3. peregrina. quæst. 9 3. c. 8.*

β *Sic Fulginas, Forliuius, Garbus & alij medici.*

γ *Agripp. Paracels. & Conciliator Differ. xx. qui tamen eo nomine Fulginatẽ reprehenderat.*

δ *d. lib 2. c. 7. à fol. 66.*

sodes quæ sint illæ conditiones indiuiduæ, quæ hoc naturaliter tribuãt suppositō. sed vide de hac re Leonar. Vairum. ε

ε lib.3 de Fascino c.6.

QVÆSTIO III.

Quanta qualisque sit vis imaginationis quoad effectus hosce miros?

EOusque hanc nonnulli porrigunt, vt velint etiam extra imaginantis corpus eam ferri longissimè; vnde & posse alios fascinare, vel sanare, mouere res loco, pluuias & fulgura elici. hoc illam posse volunt nonnulli per quosdam quos illi somniant radios; α alij per spiritus ex corpore vi imaginationis expulsos β; ceteri cum Auicennâ & Gentili Fulginate solo animæ præstantioris imperio. A

α *Alkindus li. de imagin.* β *Paracels. li. de imagin. Pomponat. lib. de incãta. cap. 3. & 4. And. Cataneus libr. de mirabil. effectuum causis Sibyllan. d. c. 6. q. 3.*

Sit 1. conclusio, Vis imaginatrix in proprium corpus ad illud alterandum permultum valet. Docetur id experientiâ & ratione. quia potest in corpus suum omnia quæ naturalem coordinationem habent cum imaginatione, vt sunt motus localis in dormientibus; alterationis per frigus & calorem, & quæ hanc consequuntur. nullam verò vim obtinet ad alias proprij corporis dispositiones, quę naturalem cum imaginatione connexionem non habent, vt puta ad figuram manus vel pedis, & quę huiusmodi. γ

γ *vide D. Thom. 3. p. q. 13. a. 3. in ad 3. & lib. 3. contra gent. c 103.*

Secũda conclusio, satis verisimile est nonnihil posse imaginationem in corpus vicinum arctâ quapiam coniunctione & contractu ei copulatum; si tamen & imaginatio sit valdè intensa, & vicinum corpus ad eam affectionem valdè dispositũ. B

Negat Vairus, sed magni viri alij affirmant, δ & probant exempla mirifica diuersitatis prolis tã hominum, quã brutorũ; vt cum ex parente vtroq; Æthyope nata proles alba. & arbitratu Iacobi in Genesi oues albæ vel nigrę vel variæ, ex aspectu virgarũ suppositarum ε. quò referendũ illud Calpurnij; ζ

δ *Mich. Medina d. cap. 7. Gregor. Valencia, 2. 2. disp. 6. q. 12 punc. 2.*

ε *Gen. 29.*

ζ *Eglog 2. de quo artificio legendus Columella li. 8. de re rust.*

Me docet ipsa Pales, cultum gregis, vt niger albæ
Terga maritus ouis nascenti mutet in agnâ;
Quæ neque diuersi speciem seruare parentis
Possit, & ambiguo testetur vtrumque colore.

Tale,

Tale,cum Buſcoducis perſonatus ille dæmon cum vxore ſuâ concubuit,aſſerens,vt ſunt petulantes ebrioſi, ſe dæmonem procudere velle; natus ex eo concubitu infans dæmoni facie ſimilis,qui ſimul ac natus laſciuire & ſaltitare cępit.» plura ſimilia narrant Plinius & Galenus.ı Quia tamen hæc omnia poſſunt ſolui,dixi tantùm eſſe ſatis veriſimile.

» *Hier. Torquemada, Horto Florũ.*

ı *Plin. lib. 7. Natur. hiſt. Galen. lib. ad Piſonem.*

» Concl. 3. In corpus alienum diſiunctum & ſeparatum ab
» imaginante,anima humana neque per imaginationem,neque
» per aliam potentiam,mediantibus vllis ſpiritibus vel ſpecie-
» bus,vlla mirifica huiuſmodi poteſt efficere.

Concl.hæc eſt communis Theologorum & ſaniorum philoſophorũ.× & probatur. 1. quoniã anima imaginans nullam realem qualitatem rei diſiunctæ poteſt imprimere: quod vt in eam agat eſt neceſſarium.

× *D. Thom, Vairi, Medin. Valenc, Pici, & aliorum.*

Reſpondet Pomponat. Has ſpecies ſpirituales poſſe gignere aliquid reale,nempe id cuius ſunt ſpecies; ſicut faciunt ideæ in mente diuinâ. Verùm hoc imperitè dicitur. Nam ideæ in mente diuinâ ſunt ſubſtantia, non accidentia: ſunt etiam ideæ altioris ordinis, quam hi ſpiritus; nec illæ quidquam in Deo innouant aut mutant. In creaturis verò nunquam viſum vt imaginaria ſpecies ſibi ſimile producat, v. g. ſpecies equi gignat equum; ſpecies caloris quam ego imaginor,nudum & algentem alium à me remotum vt calefaciat. Sanè ſi quid tale valeret vis imaginatrix iampridem alchymici omnes aureos montes poſſediſſent. Denique ſpiritus hos neceſſe eſt (ſi ſunt) rem eſſe planè debilem, quæ cum extra imaginantem, velut matris vterum, effuſa, ſtatim ab aëre circumſtante corrumperetur.

Ceterùm quæ aduerſarij obijciunt exempla, ea vel falſa ſunt,vel in ijs imaginationi actio per contactum acceſſit. quare pertinent ad concluſ. ſecundam.

λ *Valeſius Sacr. Philoſ. c. 68.*

C Ex his infertur,primò faſcinari neminem poſſe per alterius imaginatiouem λ. Secundò multòminus ſanari ſic alium poſſe μ. Tertiò per imaginationem nudam non poſſe pluuiam, fulgura,vel tempeſtates cieri.

μ *vt benè Ariſto. problem. ſect. 7. & 29. & Gratarol. apud Pompon. c. 6.*

Cui

Cui hæc non ſufficiunt, legat Pici Mirandulani lib. de imaginat. Marſilij Ficini lib. 13. de Theolog. Platon. & in Priſciani Lydi commentar. De Phantaſia & intellectu. Anton. Mirandulan. lib. 29. de ſingular. certam. Vairum lib. 2. de faſcino cap. 3. & Mich. Medinam d. cap. 7.

QVÆSTIO IIII.

An ſolo contactu, viſu, voce, afflatu, oſculo, vel nudi lintei applicatione vulnera & morbi ſanari, & alia mira huiuſmodi perfici naturaliter poſſint?

QVotquot aſſeruere, commune hoc ponunt fundamentum ſuperſtitionis ſuæ: ſpiritus per arteriam ex corde promanare, & per viſum aſpicientis, vel per os loquentis, vel per poros tangentis erumpere, & viſi, audientis, vel tacti ſe arterijs inſinuare, indéque cor petere, & eò efficacius penetrare, quò ſpiritus emiſſi vehementiori voluntate videntis, loquentis, aut tangentis fuerint.

Prima concluſio, *vis iſta* voci non eſt tribuenda. probatur, » quia vox in audientem nihil poteſt operari niſi per accidens, ratione ſoni vel ſignificationis verborũ alterãs audientẽ eâ quã adfert lætitiâ, timore, mærore &c. vt optimè Vairus docuit. «

α d. lib. 2. c. 11.

Non obſtat quod adferunt, mirabiles effectus malis carminibus Magos operari, v.g. inſuſurratis quibuſdam verbis in aurem tauri, belluam proſterni vt mortuam: rurſus alijs, eam in pedes erigi. Parentum quoque exſecrationes vix vnquam irritas cadere: Non inquam hæc obſtant, quia illa de tauro ac ſimilia fiunt à dæmone, vi pacti. Execrationum verò effectus, ſi repentinus, oriri poteſt ex vehementi alteratione verecundiæ, timoris, triſtitiæ; ſi verò lentus ſit & tardus, non id putandum ſono verborum perfici, ſed Deum punire iuſto iudicio liberorum nequitiam & impietatem. Hùc ego retulerim illud Weſtphalæ mulieris, quæ diris & deuotionibus filiũ reddidit immobilẽ; quod ad dęmonis operationẽ alij retulere. β

β *Ananias lib. 4. de Nat. Dæm.*

Secunda concluſio, nec etiam viſio ſola, vel cùm imagina- » tione nudâ, ad hoc ſatis efficax eſt. »

Hoc

B Hoc de fascinatione probant Vairus & Anan.ʏ sed de sanitate & similibus effectibus par ratio est. ʏ Vairus l. 2. c. 9. Ananias d. l. 4.

Supponunt contrariæ sententiæ auctores, oculum aliquid emittendo cernere cum Platonicis. Sed quomodo iampridē exhausti non sunt visiui radij, aut quæ hæc vis suppeditatrix nouæ semper materiæ? verior longè ac receptior est sententia Peripateticorum & Theologorum, visionem fieri introsusceptione speciei obiectum repræsentantis: potestatemque videndi, potentiam esse passiuā, quæ alterari, non alterare queat. Visio quoque actio immanens est; qua finitâ nihil in obiecto supereſt, vtpote cui nihil accessit, vel in illud transiuit. Sunt hæc verissima, multa tamen primâ specie videntur repugnare. Amor ex mutuo aspectu, lippitudo, anicularum fascinatio, speculorum vitiatio, galgali, lupi, strutiocameli, gallinacei, & reguli per visum efficacia; quæ nunc breuiter remouenda.

Visus amoris initij & incrementi dumtaxat est occasio quędam. nam principiò visæ formæ simulacrum visus offert imaginationi: quod simulacrum phantasia voluens ac reuoluēs, causa est, cur homo istud obiectum iudicet dignius esse quod ametur & expetatur rebus ceteris. Sic incipit quis amare. Mox amor præsentiâ rei amatæ fouetur & gliscit: non quòd obiectum externis oculis videat (nam & absentes magis amore cruciantur) sed quod assiduè de illo cogitet, illudque plus quàm par est æstimet, & sibimet imaginando fomenta & faces præbeat ardori. Etenim si non intrinsecum malum foret, & ab externâ penderet visione; cur cum plures simul eandem videāt & ab eâdē videātur, vnus iste deperit, contēnunt ceteri?

Lippitudo, & à menstruatæ visu speculis inustæ maculæ, non ab ipsâ visione & oculi organo manant; Sed vel ab halitu infecto per os ac nares erumpente, vel ex concauitatibus oculo vicinis, & suffusioni mixtis spiritibus contagiosis. Ad oculum enim est foramen cui indita pupilla, ex qua per neruum opticum visio procedit, actio sanè innoxia. Est etiam foramen cerebri aliud, vnde neruus motiuus de secundo neruorum coniugio natus prodit; per hoc foramen cerebrum fundit la-

crymas,lippitudinem,& alios prauos humores ac ſpiritus, & inde per exteriores oculi partes,& orbis ipſius circũferentiã, inter palpebras & tunicã candidã,huiuſmodi fluores ſtillant.

Trux aſpectus vetularum deformi ſuo ſquallore ac tetritudine,poteſt infantulos perterrefacere. timor poſtea concitans humores facit,vt citiùs morbi erumpant, ad quos tenellũ corpuſculum iam erat diſpoſitum ac præparatum.

Galgalum auem inquiunt ſi oculos in ictericum defigat, ſibi morbum,ægro ſanitatem adferre. quod ſi verum, de quo meritò Vairus dubitat;retulerim ad occultam aliquam ſimilitudinem ac ſympathiam morbi & auiculæ, non ad eius viſionem. hæc tantum occaſio eſt alterationis,quæ rem perficit.

Mærim lupi quia priores viderant,vocis ei facultatem eripuerunt? Miſſas fac,bone vir, nugas poëtarum: id potius accidit,quod qui in feram improuiſam incidunt,ob micantes eius oculos & adſpectum formidabilem, metuunt vehementius. timor repentinus ſanguinem ad cor fugat, & frigus ceteris membris inducit, & ſubitam totius corporis alterationem, hinc raucedo & vocis impedimentum. Nec vana videtur ratio venatorum, nempe lupum ſi prior hominem videat, ſe ad vindictam recolligere,& ſic noxium quendam illi,ne clamare queat,vaporem quaſi inſufflare,qui cum venenatus ſit, poteſt raucedinem adferre. Cum verò ſe ab homine iam deprehenſum videt,ac viſum fuiſſe, metuere & fugam meditantem de hoc vapore emittendo non cogitare.

Nec ſtrutiocamelus, nec tardigrada & domiporta teſtudo aſpectu pullos ouis excludunt: in arenis enim ea relinquunt, & adſpiciunt, ſolum vt arceant nocitura: poſtea benigna mater ea tellus calore maturat. ſicut & lacertis accidit.

Ferarum rex Gallinacei metuit aſpectum re verâ,nec fucus eſt dæmonum (vt quidam ſcripſit *a*): ſed metuit ex quadam arcanâ antipathia. Sic enim videas buffone hiante, quaſi coactam,miro cum eiulatu muſtelã ſe ori deuorandam inſerere.

a Ananias d.lib.4.

De reguli ſeu baſiliſci intuitu notior narratio eſt quàm verior. Si reperitur hoc animal,violento halitu ac virulento vicinum

cinum inficit aërem, iste necat accedentes. Quod addunt si se in aquâ purâ & limpidâ conspiciat, ipsummet emori: dicam verbulo, non credo. Nam si spiritus isti ex eius oculis exirent; ipsi videnti forent connaturales, quare nec interimerent: Sin connaturales non sint, prius in oculis inclusi debuerant nocuisse, ab aquâ verò eos infici & venenari ridiculum.

C Adijciam his Vairi argumentis, vnum quod mihi videtur difficilius. Norunt Hispaniæ genus hominum, quod vocant ZAHVRIS, nos *Lynceos* possumus nuncupare. cum Madriti Anno CIↃ. IↃ. LXXV. versarer, talis ibi puer visebatur. Ferunt hosce videre quæ abdita in penitis terræ visceribus, venas aquarum & metallorum, thesauros, & sub sarcophagis sita cadauera. res receptissima & celeberrima est: & fieri posse censuerunt, non Pindarus, Tzetzes & alij poëtę modò: sed & philosophi [t]; quorum nonnulli vim hanc humori melancholico, & natorum inde spirituum vehementiæ adscribunt. Melior hæc ratio foret, si tantùm putarent se videre non visa: nunc cum visis veritas respondeat, inanis est. quid sentirem, aliàs explicui [ζ], nec muto sententiam, venas aquæ nouerunt, ex vaporibus mane & vesperi locis illis expiratis. Venas metallorum cognoscunt, ex herbę quodam genere illic nasci solito. Thesauros & cadauera (dicunt enim, quæ & qualia) putarim à dæmonibus ostẽdi & indicari. Potest acies oculorum, quando nullum densum corpus interijcitur, diffusissima spacia transmittere: sed medium istud sarcophagorum aut telluris, tam densum, solidum, & opacum, id vel omnino expers, vel parũ capax est illuminationis & pelluciditatis; quæ ad videndum necessaria. Accedit quod hanc isti facultatem videndi solẽt ad certos dies restringere, feriam tertiam & sextam. quod latentis pacti indicium. Quin etiam rubedo oculorum, quæ in Zahuris maxima conspicitur, plus noceat quam iuuet acumen oculorum.

[t] *Cælius Rhodiginus li. 16. antiq. lect. c. 2. & Vairus d. lib. 2. c. 4.*

[ζ] *Comment. in Medeæ v. 231.*

D Conclusio tertia, Neque contactus solus per se ad hæc est „ idoneus satis.] De fascinatione probat Vairus „, sed argumenta id æquè conuincunt de cæteris mirandis effectibus. Primò „ *d. l. 2. c. 10.*

Tactus, quatenus tactus, homini datus fuit ad propriæ vitæ conseruationem, nec vim habet aliam nisi tangendi. Si vero vim aliquam habet huiusmodi mira perpetrandi; vis illa sit oportet salutaris naturâ suâ, vel noxia. Si salutaris, suo prius corpori salutem adferret: si noxia, prius necaret eum cui inest. horum tamen nihil cernimus contingere. Deinde in omnes æqualiter ageret, quos tangeret; sanaretque vel læderet etiam quos nollet. Nullis denique foret opus alijs obseruationibus ac ritibus. quæ cuncta videmus aliter se habere.

Scio farragines multiplices experimentorum contra sententiam nostram adferri: sed parui sunt momenti.

Primò tradunt torpedinem sariſsâ ictam tenentis manum corpusque totum torpefacere: hyenæ vmbrâ canes obmutescere: serpentem quernis contactam frondibus emori; eandem ibidis pennâ sisti: viperam arundinis vel faginæ virgulæ percussione obstupescere: vespertiliones folijs platani abigi: eryngium capræ sumtum ore greges totos sistere: ceteras pennas aquilæ pennis mixtas, contactu absumi: lepore marino viso vel tacto, necari nonnullos: lupinas fides si iungas agninis, istas dissilire. *Respondeo* hæc cuncta ratione antipathię naturalis euenire. nec valet consequentia, si inde ad hominis contactum quo tangit alium hominem argumenteris. nam homo homini specie similis est, nec naturalis antipathia in eâdem specie locum habet, illa alia specie differunt.

Secundò illud Lucani de Echineide seu remorâ, vrgent;

——— *Puppim retinens auro tendente rudentes* ”
In medijs echineis aquis. ——— ”

Respondeo, id cùm semel aut bis tantum acciderit, si accidit; casu ex aliâ quapiam causâ accidisse. Ecquid post tot centurias annorum tam frequenti nauigatione causæ, vt nihil huiusmodi audiatur? certè non mortua species; Vidi vnâ apud Iacob. Plateau Tornacensem, habent & alij alias. vis potius illa sistendi conficta fuit

Tertiò icta fides aliam vnisonam cogit tinnire. *Resp.* cùm æqualiter vtraque sit extensa, nec admodum procul ab inuicem

cē remotę sint, recipiunt eandē aëris crispati reuerberationē.

Quartò Magneti ferrum affricatum potest aliud ferrum attrahere. Taurum furentem si ficui alliges, statim mansuescet. *Resp.* vtrumque fieri posse occultâ quadam simpathiâ atque consensu qualitatum. De tauro tamen non ego credulus, nec qui velim periculum facere, scio tamen ad causam physicam referri à Glycâ; quod ficus inter arbores succi plenissima sit. quamobrem halitum ex se calidum, aërem secantem, penetrabilemque emittere; qui tauri alligati ferociā domet, & appensarum carnes auium mollefaciat.

Quintò Cum puellâ napello educatâ, si Alexander Macedo consuesset lethalis ei, iudice Aristotele, contactus fuisset. *Resp.* non contactu solo, sed sudoris & halitus commixti contagione hanc eum pestem fuisse hausurum. Sed contagio nihil habet mirum, neque insolitum.

Sextò Cadauer coram occisore propter prȩcedentem contactum sanguinem solet fundere. *Resp.* Varias reddi causas. quidam miraculo tribuunt; quidam casui, quo factum sit aliquando vt cadauer tum cruorem mitteret, cum præsens erat reus homicidij. recensui alio loco multas hac de re sententias, & auctores laudaui [θ]: neque adhucdum video, quid solidius adferatur illâ antipathiâ, ex vehementi odio occisi in occisorem; quod qualitatē [ι] latentē & arcanam impresserit corpori, cum cadauere permanentē: & huc referendum illud Lucretij.

» *Idque petit corpus mens vnde est saucia amore.*
» *Namque homines plerunque cadunt in vulnus, & illam,*
» *Emicat in partem sanguis, vnde icimur ictu.*
» *Et si cominus est, hostem ruber occupat horror.*

Vt sit viui amantis & mortui hostis comparatio.

E Septimò obijciuntur varia curationum genera mirè frequentia. Inprimis praxis quotidiana militum, qui solo afflatu, osculo, aut nudi linthei appositione sanant; etiam atrocissima vulnera; quam vocant *artem S. Anselmi*. item genus illud *Salutatorum*, vt vocant in Hispaniâ, vel *Gentilium S. Catharinæ, aut S. Paulli*, vt nuncupāt in Italiâ; vel *feriæ* VI. *parascèues filiorum* vt nomi-

θ *Comment. in Octauiam Senecæ. ver.* 127.

ι *Sic Lemnius lib* 2. *de occul. natur. mirac. c.* 7. *Langius epist* 40. *Picctorius Dialogo* 9.

nominant Belgæ, qui omnes dono ſanitatis in varijs morbis ſe præditos gloriantur. iuuat eos auctoritas Pomponatij *lib. de Incantation. c. 3.* qui reſpondet, ſicut in herbis, lapidibus & animantibus inueniuntur hæ virtutes ſanandi: ſic nihil repugnare, quin & in tota humanâ ſpecie ſimiles vires inueniantur, vt in vno homine ſit virtus talis lapidis, in alio talis plantę. Quod ergo planta hæc vel lapis ille poſsit, idem hominem etiam hunc & illum naturæ vi effecturum.] Implicatior hæc res eſt, quàm vt vnâ propoſitione queat enodari. Quare dico „ primò, Donum cõferendę ſanitatis ſiue curationis, eſſe donum „ ſupernaturale, & gratiam gratis à Deo datam.] hoc certâ fide „
κ 1. Cor. 12. v. 9. tenendum, ex D. Paulli verbis κ; *alij quidem per ſpiritum datur ſermo ſapientiæ; alij autem ſermo ſcientiæ, ſecundum eundem ſpiritum; alteri fides in eodem ſpiritu; alij gratia ſanitatum in vno ſpiritu; alij operatio virtutum, alij prophetia; alij diſcretio ſpirituum.*] „ Tale curationis donum, ſed à febribus tantùm ſanandi habere putantur in Flandriâ, quotquot nati ſunt ipſo die Paraſceues, quod nequit ad naturalem cauſam reduci. quare prodigioſa eſt curatio, & ſi nihil ſuperſtitionis accedat reducẽda ad hanc primam concluſionem. non enim abſimile vero eſt, ob diei honorem & myſterij ſanctitatem hoc Deum conceſſiſſe. Nec etiam potuit niſi virtute diuinâ fieri, quod refertur Reges Angliæ olim quoſdam annulos benedixiſſe vtiles neruorum contractioni & ſpaſmo. De Regibus Franciæ res clarior eſt, hoc illis beneficium à Deo quondam conceſſum fuiſſe, vt contactu ſtrumas ſeu ſcrofulas ſanarent. Si vis ea naturalis fuiſſet, non per traducem hereditariam regni tranſiuiſſet in Regem ſolum, excluſis ceteris fratribus; quorum ſæpè temperies & complexio patri ſimilior, quam Regis ipſius. Conditio quoque ſceptri ſeu coronæ, cui comes illa facultas medica; nihil tale poterat naturaliter largiri. De Pyrrhi Regis digito cõtactu morbos ſanãte; iure optimo Anton. Mirãdulanus cẽſuit hoc mendacijs incredibilibus adnumerandũ. Nihilominùs

Dico 2. negandum non eſt aliquando nonnullos inuentos F & inueniri qui ſolo contactu ſanant. hæc concluſio probatur „ legen-

legendis sanctorum passim, & quotidianâ experientiâ. Et hæ sanitates conferuntur interdum dumtaxat ad certum tempus, vt legimus B.Petronillam à S.Petro spirituali eius parente ad breue tempus sanatam fuisse: & quod narrat Mich. Medina λ de puero quodam Salmanticensi; interdum ad totam vitam non redeunte morbo. Ad tempus quidem id contingit, quando sanans id à Deo impetrauit certam ob causam, maiusque bonum sanati, v. g. ne sanitate is abutatur, aut ad maius meritum patientiæ: alioqui ordinariè curationes miraculosæ perfectæ esse consueuerunt. Sanatio verò naturalis fit ad tempus, quando subsecuta in melius immutatio proficiscitur ex solâ vi imaginatrice ægri, vt de puero illo censuit idem Medina. λ d.li.2.c 7.

» Dico 3. Saluatores illi seu Salutatores potiùs (vt in Hispa-
» nijs vocantur) nec possunt districtè & in vniuersum damnari,
» nec etiam in vniuersum approbari] etenim potest fieri vt aliquando nonnulli habeant donum sanitatis: sic Victoria & Veracrucius μ: & sic admittenda quæ ν Nauarrus scripsit his ver-
» bis; Porrò illi qui vulgò Salutatores vocantur (quantum-
» cunque aliàs sint perditissimi homines) licitè possunt suo mu-
» nere perfungi: quoniam gratia illa gratis data huiusmodi ho-
» minibus à solo Deo conceditur in vtilitatem aliorum, & alle-
» gat, Margaritam confessor.] Sed hoc nimis generaliter dictũ. rarò enim sicuti vtuntur, licitè vtuntur: nec credendum tot hominibus pessimis hoc donum à Deo attributum. Quamobrem consulo Vicarijs & Officialibus Episcoporũ, ceteriſque ordinarijs, vt priusquàm permittant eos hoc curationis munus obire, diligenter examinent, an naturalibus vtantur remedijs, an verò per gratiam gratis datã, an per pactum cum dæmone operentur: quæ sunt ex circumstantijs cognoscenda. Quod vniuersim nõ sint reijciendi, probatur. quia nunquam abbreuiatur manus Domini, ne hanc gratiam quibus vult largiatur. certum tamen puto hanc nunquam largiri eum nisi Catholicis: hactenus enim nulla hæretici miracula fecerunt.

μ Victor. relect. de Magiâ. Veracruz. lib.2.de animâ specul. lat.2.

ν Manual.c. 11.nu.36.

» Dico 4. solo contactu aut sibilo aut osculo naturaliter quẽ-
» quam alteri grauem & verum auferre morbum, vel vulnera sana-

ſanare,vel ferrum extrahere poſſe, non credo. hæc concluſio tota eſt contra Pomponatium,& quo ad contactum etiam repugnat Veracrucio.illius fundamentum iam poſui, huius autem hoc eſt: naturali complexione vel conſtellatione quidam ſunt nociui,quod in faſcinatione patet ex ſolo aſpectu. ergo ex ijſdem cauſis quidam naturali complexione vel conſtellatione erunt ſalutares & medici. Sed tam paucis verbis multa ſupponit,non concedenda.primò quod de conſtellationibus Albertum ſecutus ait,verum non eſt.Si loquitur de conſtellatione quando iſte naſcebatur: omnes eam vim habituri, qui tum nati.quod quis credat? ſi de conſtellatione ſub tempus contactûs;poterunt ſanare omnes quotquot tunc tangent. ſi de vtraque ſimul; annus ille magnus interceſſerit oportet, qui eandem ſtellarum poſituram & influxus reduxerit quando tangit, qui erant quando natus.at quis tanto viuit vel vixit tempore? Alioquin non poterit hoc aliâ die præſtare, quàm quando poſituræ æqualitas iſta quæ oportet acciderit. quàm igitur incerta futura hæc curatio? Secundò quod vulgarem illam de faſcinatione opinionem admittit,hoc poſtea docebo prorſus à verâ Philoſophiâ alienum. Tertiò peccat illatione. nec enim ſequitur, nociua eſt qualitas hominis in hominem; ergo & qualitas ſanatiua. nã auctore Ariſtotele a plura neceſſaria ad ſanitatem, quàm ad ægritudinem. malum enim ex quouis defectu,bonum ex integrâ cauſſa. Deinde contagio ſolo hauritur afflatu: in hac curatione ſedulò obſeruant modos tangendi certos,numerum & alias cerimonias. Accedunt multa ſuſpicione plena & periculo. Primò quod ſalutatores iſti dicunt ad virtutem hanc exercendam multo vini potu opus ſe habere.fieri autem non poteſt vt vini potus proſit ad contrariorum morborum curationem. ſi proſit frigidis, non proderit calidis. Item ſolent panem à ſe admorſum porrigere morſis à cane rabido,vel infectis toxico: cui pani neutra cauſarum Veracrucij ſuffragatur. Tertiò dicunt in præſentiâ alterius ſalutatoris vim maiorem ſalutandi habentis ſe ſanare nequire. quod eſt abſurdum.deberet enim potius vis illa,ſi

a Problem. ſect. 7.

G

natu-

naturalis esset, magis intendi. Quartò mentiuntur cum dicunt naturaliter vnum salutatorem ab alijs salutatoribus cognosci, licet eum prius nunquam viderint. quod signum alicuius notæ illis à dæmone impressæ. Sanè plerisque rotæ vestigium inest, vt dictitant ipsi, S. Catharinæ. Quintò falluntur dum putant hanc vim competere septimo cuique filio, si masculinum ordinem femineus partus non interruperit. quod est ridiculum. Sextò sæpè iactitant sibi reuelari, quæ procul in eorum absentiâ gesta fuere, vt ille qui Torquemadæ patrem à morsu canis rabidi sanauit. narrat Historiam ipse Torquemada π. Septimò gloriantur sine nocumento se tractare posse carbones & ardentem clibanum subire; quæ naturaliter fieri nequeunt, nisi se præmuniant lotione vel inunctione rerum frigidissimarum, quæ tamen non possunt nisi ad modicum tempus ignis actiuitati resistere. Vnde & Vairus ρ narrat, ex hoc grege quendam, cum ingressus furnum fuisset, & alius eo ignaro ianuam occlusisset, ibi flammis absumptum.

π *Horti Florum colloq. 3.*

ρ *li. 2. de Fascino c. 11.*

H Venio ad Pomponatij fundamentum, & respondeo lapides, herbas & animalia, quæ vim aliquam beneficam huiusmodi à naturâ acceperunt, eam obtinere ex temperamento certo & definito totius speciei. fit enim inde vt omnis magnes ferrum atrrahat, omne rhubarbarum bilem expurget, omnis rupica morbum ictericum sanet. Oporteret ergo si salutatoribus vis ea naturalis inesset, ratione speciei humanæ eam accepissent, & sic omnes homines eâ vi pollerent. Si ratione indiuidui & singularis complexionis hoc vni tribuis, quod alteri adimis: cur non in magnete quoque & rupicâ hæc diuersitas ratione indiuidui reperitur, vt vnus magnes nequeat, quod potest alter? Neutra ergo ex parte similitudo locum habet. Item quod rhubarbarum bilem temperet, id facit ratione peculiaris sui temperamenti. cuncta enim speciei illius indiuidua & nulla alterius, eodem planè modo morbis medentur. Sed in hominibus non potest esse hæc similitudo & paritas temperamenti: quia hominis forma diuersissima est à formâ rhubarbari; quare & temperamentum corporis discrepat à

temperamento rhubarbari.nam alias longè requirit diſpoſitiones materiæ forma hominis,quàm forma plantæ, ſucciue. Quo ergo pacto vis eadem naturalis ratione temperamenti competat homini;quæ rupicæ,vel rhubarbaro?

Quoad illos autem, qui genus & cognationem B. Paulli tumidis buccis crepant,ſeque angues ſine læſione contrectare poſſe: iam pleriſque impoſtura cognita eſt, ſolere prius contra morſum ſeſe antidotis præmunire.

De militari illâ vulnerum curatione, audacter dico niti illam dæmonico pacto,& ex genere ſuo id lethale crimen. Blaſphemum quoque eſt vocare artem D.Anſelmi, quæ fuit Magi illius Anſelmi Parmenſis commentum. Accedit quod ſic à vulneribus aut morbis ſanati, poſtea dolores in grauiſſimos & ſæpè morbos ſæuiores reincidant, [o] & vt plurimum vitæ exitum peſſimum ſortiantur; quod poſſem mihi notorũ multorum exemplis aſtruere. Sed parco nominibus mortuorum.

[o] *Anania lib.4. de nat. dæm.*

Reſtat quiddam Alberti Magni, [7] qui refert duos ſe vidiſſe pueros,quorum vnus cum ferretur iuxta oſtia clauſa, omnia quæ ad dexterum eius latus ſita aperiebantur: ab altero verò idem in ſiniſtris oſtijs præſtabatur. cur non ergo ferrum ex vulnere ad ſolum contactum vel præſentiam alicuius excidat? Verùm nec Ariſtoteles nec quiſquam rectè philoſophantium hoc eſt creditu rus. mirandumque vehementer vnum Albertum,plura narrare ſolum ſe huiuſmodi creditu difficilia vidiſſe,quàm ad illum vſque (vt ait Anton. Mirandulanus) ce- „
teri qui exſtant ſcriptores tot ſæculorum ſimul omnes.] Si ta- „
men hoc accidit, dæmonis præſtigijs aſcribendum. Cuius etiam pacto & incantationibus fretos fuiſſe Pſyllos & Marſos, ſatis colligitur,ex Plutarcho,Plinioque.

[7] *ex lib.3.de motu animalium.*

CAP. IIII.

De Magiâ artificiali.

HÆc mira quædam perficit per humanam induſtriam. A tantum enim nunc loquor de operatrice; diuinatoriæ ſuum locum reſeruo.Magica *operatrix artificialis* & ipſa duplex eſt,

est, *Mathematica & Præstigiatoria. Mathematicam* voco quæ nititur principijs geometricis, arithmeticis, vel astronomicis. huius exempla sunt, Sphæra illa Archimedis, secundùm Claudianum vitrea, de quâ M. Tullius, « & in Siracusarum obsidione nauium per specula combustiones β: Archytæ columba lignea volans γ: Leonis Imp. auiculæ aureæ cantillantes, δ & Boëtij æreæ volantes & cantillantes, serpentes ex eodem metallo sibilantes, & similia multis narrata ε. Hæc Magia vocatur ab Herone & Pappo θαυματουργικὴ. Supponẽdum autem nihil hanc efficere posse quod rerum naturæ repugnet: quin imo indigere causarum naturalium ope certo motu & dimensionibus applicatarum, vt in speculis illis Archimedis, & hydraulicis nostris & automatis patet. Quare si quis effectus proponatur causarum naturalium efficacitatem superans, ille ad prodigiosos referri debet, etiamsi humana industria ad instrumenti confectionem motumue concurrerit. Idcirco dissentio à Guilh. Parisiensi, Medinâ & alijs, qui caput aëneum Alberti Magni (quod narrant) humano credunt artificio articulatè locutum. nec enim humana industria huc vsque pertingit: nec naturalis ratio patitur, vt res inanimata, vocem humanam ad lubitum interrogantium respondendo, emittat. nam hæc vitam & respirationem in loquente, & perfectissimam vitalium organorum cooperationem, & discursum quendam loquentis requirunt. Quæ cum huic capiti defuerint omnia; si loquebatur, ille in capite loquebatur, qui in statuis idolorum oracula fundebat: qui solus cacodæmon fuit. Notum enim simulacra vocis propriæ expertia fuisse. *Simulacra, enim Gentium argentum & aurum: os habent & non loquentur. neque enim est spiritus in ore ipsorum.* Psal. 134. v. 15. Fuit illa sententia Guilhelmi, olim Hermetis, sed à Theologis confutata iampridem ζ.

« 1. Tuscul. & 2. de nat. Deor.
β Plutarch. in Marcel.
γ Gellius li. 10. noct.
δ Glycas & Manasses in Annal.
ε Cassiodor. l. variar. epi. pen. & Politian. in Panepistemone.
ζ D. Thom. libr 3. contra gent. c. 104. Valencia 2. 2. disp. 6. q. 12. p. 2.

B Altera species ludicra & deceptoria, vocari potest *Præstigiatrix:* cuius effectus non sunt quales aut qui videntur. ad eam pertinent pleraque quæ ab agyrtis, circulatoribus & funambulis creduntur patrari incantationibus, cum agilitate pedum vel manuum fiant; vt quæ de Reatino quodam narrat

Pomponatius: interdum fiunt etiam per animalia bruta longo vsu edocta, vt quę Ioannes Leo narrat de asino & camelo *: interdum per meram impostu̇ram & meatus occultos aliquibus subingressis, vt faciebāt sacerdotes Beli, qui à Dracone cibos deuorari fingebant: ‖ vt fiebat in celebri illâ solis mēsa ‖, quam vulgus peregrinorum putabat sponte suâ cibos suggerere, reuerâ tamen cibi à vicinę vrbis incolis suggerebantur ×. Vt etiam accidebat in fictitijs illis idolorum amoribus ac stupris, de quibus Iosephus, & Rufinus λ.

* Descriptio. Africæ li. 8. & lib. 9.

‖ Daniel. 14.

‡ D Hieron. epist. 103. ad Paullm.

× Herodot. lib. 3.

λ Ioseph. lib. 18. antiq. c. 4. Rufin. libr. 2 histo. Eccles. c. 25.

Thaumaturgica, vt & Magia naturalis per se bona est, & licita, vt omnes artes per se sunt bonę. Per accidens vtraque fit illicita. primò quando in malū finem referūtur. secundò quando schandalum oritur, cò quod putentur hęc fieri dęmonum operâ. quare non deberent huiusmodi permitti, nisi circulatores publicum & idoneum à Catholicis haberent artis suę testimoniū. Tertiò si quod inde spirituale vel temporale damnum corporis aut animæ immineat ipsi circulatori, vel spectatoribus. Ex hoc enim capite damnantur, qui sine necessitate vel causâ iustâ se mortis periculo per lusum exponunt μ. C

μ Silu. & Fumus in verb. ars. Nauar. c. 15 nu. 8.

Ceterum Naturalis & Artificiosa Magia, duo sunt velamina; quibus se occulere solet Magica Diabolica. semper enim vel naturæ vim mentitur, vt in ijs quæ astrorum influxu, & temperie hominis superiore capite disseruimus: vel mentitur artificium, vt in characteribus, imaginibus & huiusmodi, de quibus nunc disputandum.

QVÆSTIO I.

An vis characterum, annulorum, sigillorum, aut imaginum sit qualem Magi contendunt?

CVm Magis sentiūt Ptolomæus, Aphrodisæus, Porphyrius & alij Platonici, & stultissimi Artephius ac Thebith; ex recentioribus Pomponatius, & Anton. Mizaldus in Centur. Memorabil. sed superstitiosè. A

Verè & prudenter negarunt Hippocrates, Galenus & quos citabi-

citabimus infer. q. 3. omnes. Sanè rem acu tetigit Tatianus Assyrius cẽsens si quid his efficiatur, id ex constituto fieri, dũtaxat quia dæmones hæc sibi signa constituerũt, & quasdam quasi tesséras militares aut pacta conuenta; vt homines solent verborum certas formulas. Moses Maymon pronunciat α, mẽdaces & stultos esse, qui soli figuræ, soli scripturæ, solis denique lineamẽtis aut vocibus aëre fracto natis tãtam mirabilium potestatẽ adscribunt. cõsentiunt Theologi & Iurisperiti nostri β.

α Doctor. dubitant. c. 72.

β D. Thom. 2.2 q. 96. a 2. & 4. contra gent. c. 104. & 105. & ibi Ferrar. Silu. verb. superst. q. 10. Martinus de Arles Vairus, Anan. & alij. γ lib. de superstit. c. pen. & vlt. δ lib. 16. de varietat.

B Notandum ex Conrado Wimpinâ, γ Magos triplex genus imaginum seu figurarum habere. Quibusdam adhibendas docent suffumigationes & incantationes, & per quinquaginta quatuor angelorum nomina exorcisationes, & talia quæ perfida sunt & manifestam continent idololatriã. primò quia hęc nomina nonnisi à dæmonibus potuerũt accepisse (quod Cardanus fatetur δ.) Secũdò quia dicere quod tales fumigationes honorent Deũ, aut Deo placeant, est error in fide: dicere autẽ quod talibus vti, non sit dæmones sacrificio honorare, & ideò damnabiliter ἰδολολαθρεύειν, etiam est error. Vtrumque definiuit Facultas Theologica Lutetiana. *Artic. X. & XI.*

Alterum genus imaginum characteribus & sculpturis innititur barbaris & peregrinis; in quibus sunt nouem caldariæ & nomina quatuor principum huius mundi cardinum, & ter septem nomina ex Mahumeticis delirijs Arabũ decerpta: quas illi figuras auctoribus tribuũt Germoni Babylonico, Hermeti Aegyptio, & Thori Græco: tales etiã numerãt quatuor Salomonis annulos. talia patet cuncta annumeranda primo generi superstitiosorum & execrabilium, nec vim vllam habere posse nisi à dæmone, quo Doctore & Dedicatore miseri ea acceperũt: quę per se vana & inania esse, de licijs & laminis agẽs, docuit D. Hieron ε. Fatentur etiam ipsimet Albertus Magnus, & Rogerius Baconus. Est etiam in fide error, quod vnus dęmon sit Rex Orientis, alius Occidentis, & præsertim suo merito ζ.

ε in vita S. Hilarionis, circa med. ζ Artic. Paris. 25.

Tertiam speciem genuit axioma quoddam Ptolomæi, vultus inferiores cælo subiectos vultibus cælestibus; & hinc intulere scorpios omnes terrestres regi à scorpio cælesti, piscicu-

los

los omnes fluuiatiles à cæleſtibus piſcibus. hoc nugamentum defendunt cum Ptolomæo permulti[u]. Sed ſuperius iam ex parte hoc confutatum fuit. Nunc addo, ſi tam potens illa correſpondentia imaginariæ figuræ ſuperioris in hanc veram figuram inferiorem; cur adiungunt ritus quoſdam ſuperſtitioſos? v. g. vt ſi talem expetas effectum, in tergo figuræ eum debeas inſcribere; ſi contrarium, in fronte, idque faciendum aliquando manu dextrâ, aliquando læuâ: ſigillum modò fodiendum capite deorſum, modò capite ſurſum, & cetera de hoc genere. Vnde nihil vereor concludere cum Gerſone, & Wimpinâ, hãc etiam vltimam ſpeciem ſuperſtitioſam & damnatam eſſe. Fundantur enim hæc omnia in illo aphoriſmo Magico libri impij, qui inſcribitur Arbatel ארבעתאל in Septenâ 2. vbi traditur quod quando Deus nomina rebus vel perſonis impoſuit, ſimul cum nominibus vires & officia quædam illis diſtribuit; & ita characteres ac nomina conſtellata (.h. *Imagines ſub certâ conſtellatione formatæ & nominatæ*) habent vim non ratione figuræ vel pronunciationis, ſed ratione virtutis ſeu officij illius quę Deus ad tale nomen vel characterem ordinauit.] Hoc totum eſt mendacium confictum ad ſtabiliendam hanc ſuperſtitionem. Nomina quidem Deus in ſcripturis impoſuit ſanctis quibuſdam, myſterij ſignificandi cauſsâ, & officio eorum, quo iſti functuri, conuenientia: ſed ipſi nomini Deus vim effectiuam nullam indidit. Animantibus vero cunctis Adam nomina indidit, non Deus.

Par ratio eſt de annulis & ſigillis Magicis, quantumuis prę- C ferant ſpecioſiſſima nomina, Machabæorum, Salomonis, Elizæi, Zachariæ, Conſtantini, & quorumdam ſanctorum; quibus nominibus etiam interuenit blaſphemia, dum hoſce ſanctos fingunt nefariè Magicis initiatos. item quia ſignum crucis, quo in ſigno vicit ille Magnus Imp. annumerant ſigillis ſuis dæmoniacis.

Denique certò tenendum quando effectus aliquis ſequitur D vſu characterum, annulorum, ſigillorum vel imaginum; quod fieri interdum contendunt[t]: id totum à dæmone fieri, qui con-

[u] *Traillian. Albertus, Baconus, Miſaldus.*

[t] *Plato. 2. de Repub. Trailianus lib. 10 c. 1. Philoſtrati. 3. vitæ Apollonij. Joſephus libr. 8. antiq. c. 2.*

constitutarum à se nugarum credulitatẽ conatur vel de nouo mẽtibus inserere, vel insertã profundiùs & stabiliùs infigere.

Sed negotium facessunt Pomponat.& Caietanus.Ille,cum obijcimus,pentagonos, circulos, & alia huiusmodi signa aut caracteres,dumtaxat esse qualitates quasdam quantitatis : ipsam verò quantitatem non esse principium operatiuum : *Respondet,* non esse figuram principium operationis, sed tamen ad operationem plurimum conferre.sic enim deformem materiæ figuram,hominis animo tristitiam , speciosam verò eidem gaudium adferre. quod sine ratione ab eo dicitur . quia Magici caracteres,nihil neque pulcritudinis , neque deformitatis notatu dignæ,aut idoneæ ad has passiones gignendum, habent. Quod cum ipsemet videret Pomponat. tandem confugit ad credulitatem ijs vtentium . Verum credulitatis non maior vis est , quàm imaginationis ; de quâ vide dicta præcedenti capite.

Caietan.vt erat acuto ingenio & peracri, vltrò etiam communem sententiam nonnullis lacessit. x

x 2.2. q. 96. a.2.

Primò sic ratiocinatur. figura licet non sit ipsum principium operationis,est tamen conprincipium. ergo, vt est figura,habet peculiarem effectum. Antecedens probat, tum quia in artificum instrumentis efficit figura, vt illa sic vel sic operentur:tum quia ferrum latum super aquas fertur , quod si in formam aliam contrahas demergetur. *Respondeo* figuram esse conprincipium in motu locali,& operationibus quæ per hũc motum fiunt, vt sunt variæ diuisiones continui per dolabram, per malleum,per asciam,per serram: non vero in operationibus quæ fiunt per alterationem. neque id probant eius confirmationes.quarum etiam vltima fortasis falsa est. vix enim ferrum in tantam latitudinem queat extenuari, vt porosum fiat,& aquis immersabile. Sed esto fiat.erit non ratione figurę,sed ratione quantitatis,quæ re non differt ab ipsâ substantiâ secundum multos.quæro enim quâ figurâ velit esse ferrum, circulari,quadrâ,an pentagonâ? si dicat, hac vel illâ : inferam idem fore si alia sit formata lamina: æquè tenui & latâ figurâ:

quod

quod indicium est nihil operari figuram. si dicat qualibet in figurâ sufficere illam extensionem & diductionem ferri; certè fateatur necesse est à figurâ hoc non pendere. non minus enim differunt extensio quantitatis & figura quantitati extensæ impressa, quàm albedo à superficie parietis dealbati.

Secundò adfert fundamentum illud tertiæ speciei imaginum. quod iam explosum est.

Tertiò prætendit auctoritatem D. Tho. quasi sanctus doctor. *d. cap.* c 1 v. concesserit, imagines hasce virtutem aliquam de cælo habere, quatenus sunt imagines, & rem constituunt in specie artificiali. *Respondeo* D. Thomam cum eo capite has superstitiones impugnet, hoc tantum ex personâ aduersariorum dixisse, quasi dicat; licet tibi de imaginibus id cõcederem, de caracteribus tamen hoc falsum foret.

Quartò subdit, videri durum & difficile eos omnes damnare, qui talibus vtuntur imaginibus. *Respondeo* stultorum esse numerum infinitum; ideò sufficere quod re verâ res sit mala & superstitiosa. Hactenus sufficiant dicta: plura suppeditant, qui ex professo de hac re [a].

[a] *Langius d. epist. 34. Medina d. cap. 7. fol. 72. Anania d. lib. 4. Cardanus lib. 16. de variet. & lib. 18. de subtilita.*

QVÆSTIO II.

An numeris magica vis vlla insit?

PAtres Orthodoxi passim de numerorum connexione multa philosophantur: ijdem tamen dumtaxat in hac proportione & connexione numerali diuina quædam mysteria contemplabantur, nec vllam vim naturalem vel Magicam numeris ipsis, qua talis, tribuebant. Pythagoræi verò & Platonici, putidè superstitiosi hac in re fuerunt. Sit

Conclusio, Numerus, quâ numerus est, nullam neque naturalem, neque supernaturalem vim operandi physicam continet.] Hanc probat optimè Leonard. Vairus lib. 2. de fascino cap. 11. & Catholici ceteri, ad vnum, concedunt, præsertim quotquot numerum, nihil reale esse à rebus numeratis distinctum contẽdunt. quid enim operetur, quod ipsum solummodò imaginarium est? sed & ab illis concedenda conclusio,

qui

qui volunt esse aliquid reale rebus numeratis superadditum. Fatentur enim, numerum esse quantitatem: quantitas verò per se non est operatiua, nisi fortè motus localis, de quo nunc non agitur. Denique quæcumque de figurâ diximus, eadem in numeris locum obtinent. Numerus enim est quantitas discreta, cuius quàm continuæ non potest esse maior efficacitas.

B Cur igitur (dicat aliquis) annus climactericus homini solet esse lethalis, & octimestris partus minimè vitalis; si non aliquid momenti numerus habet? Quoad partum octimestrem, id contingit. quia semẽ humanum multiplex est. quoddam perficit fœtum septimo mense, & tunc fœtus post sextum mensem conatur exire: quod si non reperit magnam resistentiam, tunc validus exit & robustus; si verò reperit, continuâ lllâ mensis pugnâ debilitatur, & octauo mense debilis atque inualidus admodum prodit in lucem. Aliud semen perficit fœtum nono tantum mense, & tunc fœtus ante hunc mensem non conatur exire, soletque tunc adeò robustus esse, vt impedimenta cuncta contraria, vel ei non resistant, vel per resistentiam, quando mater vterum fert diutiùs, nõ admodum debilitetur «. Annorum climactericorum ratio, vt & Criticorum dierum, potissimum pendet ab humorum & complexionis, quæ in hominibus sunt, ratione ac periodo quadam naturali.

« *Vide Hippocratem lib. de Octimestri partu.*

Ex dictis sequitur, si quos Pentaphylli herba effectus habeat, non ipsi quinario sed substantiæ foliorum tribuendos. Superstitiosum autem esse, quod vnum eius folium ephimeram, tria tertianam, quatuor quartanam sanent: item quod heliotropij grana tria tertianę, quatuor quartanæ prosint: item alia huiusmodi in medicinis per ligamenta seruari malo exemplo solitis. tale quoque fuerit arbitrari pilulas seu catapotia impari numero plus prodesse quàm pari, licet æquali præbeantur quantitate. Musici numeri vi magnâ pollent, non vt numeri; sed vt tonorum varietate, & soni modulamine suauiter animum afficientes.

C Ceterùm fraus ac dolus Magorum numerariorum ex eo quoque deprehẽditur, quod Archimagus ex Proclo tradidit;

non agere ipsos de numero sensili & materiali, sed de formali (vt vocant) & rationali. Etenim ratio formalis numeri nihil est aliud quàm illud ipsum, quo plura indiuidua, plura sunt & ab vnitate recedunt; quod siue sit pura negatio, siue quid positiuum, certè nihil ad operandum efficax indiuiduis adiungit. Nimirum nebulones sub hac voce formalis numeri, aliquid occulunt, quod ad ipsam dæmonis ex pacto operationem pertineat. Confirmatur hæc coniectura vehementer, quia prisci hæretici, qui numeris multum tribuerunt de Magiâ ijdem cõuicti non semel fuerunt. De Basilidianis id Irenæus prodidit β post quem ceteri γ. idem de Marco constat vetustissimo illo hęretico, δ & de Gnosticis omnibus ε.

β *lib. 1. c. 23.*
γ *Tertul. de præscript. c. 46. Epiphan. hæres. 24. & alij.*
δ *Irenæ. lib. 1. c. 12.*
ε *Irenæus li. 2. c. 27.*

Cautè igitur legenda quę de efficacia imparis numeri maiore quàm paris congerit, nec satis digerit, Petrus Gregorius in Syntaxi artis mirabilis ζ: qui quod eam sententiam tribuit orthodoxis patribus D. Hieronymo, & Cypriano, magnã illis iniuriam facit. cumque loca eorum nulla citet, meritò vanitatis eâ in re arguitur; dum quod patres de imparis numeri mysterijs, (quod vnitas, & trinitas in sacrosanctâ cernantur Trinitate) & præstantiâ differunt, *hoc ille ad nescio quam vim* physicam cum Agrippâ Mago & hæretico, quem patribus testem adiungit, ne quid dicam grauiùs, inconsideratè retulit. Vide D. Hieron. apolog. pro libris contra Iouinianum sub finem, & deprehendes meritò hæc à me dici, & ab Hieronymo, Origenem, Tertullianum, Cyprianumque citari, quibus hoc Petrus Gregor. impegit, videndum etiam ne quid vanę superstitionis insit libro Fabij Paullini, *De Numero Septenario*: quem librum quod non legerim, nequeo certò affirmare, qualis sit, vtilis an noxius.

ζ *lib. 15. c. 10.*

QVÆSTIO III.

An verbis & incantationibus vis insit morbos sanandi, aut mirifica perficiendi?

VIdetur Origenes α non immunis ab hoc errore. Sanè hoc A voluere medici valde superstitiosi, Q. Serenus, β & Aëtius

α *lib. 1. & 5 cõtra Celsum.*
β *Serenus li. de re medi. Aetius li. 8. c. 5. Octauianus in Euporistis. Marcel. & Trallianus passim.*

tius,& alij.conatur Trallianus etiam Galeno aſcribere : conſentiunt Arabes ferè omnes,Cabbaliſtæ & recentiores Iudæi; Magi quoque omnes, cum Agrippâ & Paracelſo : Plinius γ, & cum eo recentiores quidam, qui Platoni nimis addicti δ. Verùm hi omnes diuerſis fundamentis nituntur. Quidam impiè negant,curandum hiſce rebus dæmonum opera interueniat,nec ne (vt Paracelſus) qui proinde ſatis indicant ea naturaliter non perfici : & hoc dicere hæreticum eſt. Alij (vt quos citaui medici,& Plinius) ſolis adhærent experimentis, & quæ fieri vident, leuiter nimis illis ipſis,quæ cernunt adhiberi,medijs aſcribunt,de ijs quæ non vident nihil cogitantes. Platonici quoque Phyſiologiæ minus addicti,Magicis autem nugis nimis creduli,facilè pro naturalibus ſuperſtitioſa multa receperunt.contra hos omnes hanc ſtatuimus

γ *lib.28.c.2.*

δ *Picus in Poſition. Magicis, Ficin. li.de vita ſtudioſor. Pomponat.&c. ex I.C.etiã Gril. land.de ſortileg. q. 8. & Pet.le Loyer. lib.1.de ſpect. c. vlt. & lib. 4. c.4* Niſi quis illos velit excuſare dicendo loqui de verbis vt ſunt pacto nixa: ſed hoc foret impropriè vim verbis tribuere.

B Concluſionem,Nulla vocabula vim habent naturalem vulnera vel morbos ſanandi,vel noxas alias depellendi.]

Dixi, *Nulla* (negans de quouis verborum genere) ſiue verbis prolata,ſiue ſcripto comprehenſa; ſiue ſola & incomplexa (vt vocant) ſiue complexa & in propoſitionem vel orationem aliquam verſu aut proſâ relata; ſiue ſignificatiua, ſiue nihil ſignificantia;ſiue Hebræa,ſiue alterius linguæ ; ſiue dicta cum ſibilo aut afflatu, ſiue aliter quomodocunque abſente vel præſente ægro.

Dixi, *Vim naturalem.* quia Zelotypiæ illa adiuratio & lex Torath Kina, quicquid habebat efficacitatis,de ſurſum habebat;ferè ſicut hodie preces Eccleſiaſticæ,formulæ ſacramẽtorũ & Sacramentalium, & exorciſmi,vim habent ſupernaturalem ex Dei inſtitutione vel gratioſo concurrendi modo: qua de re non eſt noſtri inſtituti nunc diſſerere. Nec enim (quod pro totâ hac materiâ notandum) nunc agimus de opere naturali,vt opponitur operi animali, vel operi libero, vel operi violento,ſed vt opponitur operi artificiali,vel etiam operi ſupernaturali. Deus ad huius vniuerſi perfectionem primò ſtatuit quendam *ordinem naturæ*, dum rebus ſingulis largitus eſt naturam ſuam atque eſſentiã peculiarem, & ſingulis dedit proprias

קנאה תורת ε *Numer.5.*

proprias huic naturæ congruẽtes operationes; quæ vocantur *operationes naturales*, quia naturę ſuppoſiti ſunt cõueniẽtes. Deinde Deus addidit alium *ordinem ſupernaturalem*, qui poteſt diuidi in duas ſpecies. prima *eſt ordo gratiæ ſeu miraculoſus*, (pro ijſdem enim hæc duo nunc ſumo) ad quem ordinẽ pertinent quædam operationes quæ vires hominũ & angelorũ omniũ exſuperant: quarum operationũ principium nõ eſt rei ſingularis natura, ſed ipſa illa Dei gratia, voluntas abſoluta, & omnipotẽtia. hæ dicuntur *operationes gratiæ*, *& ſupernaturales ſtrictè* ſumptâvoce, itẽ *operationes miraculoſæ*. Altera eſt, *ordo prodigioſus*, qui ordo reipsâ nõ excedit terminos naturalis ordinis, ſed tantum dicitur excedere ratione modi, quem vel omnes homines vel plerique ignorant, & ideo ſolemus eum quoque vocare ſupernaturalem largè accepto vocabulo, clariùs autem ac ſignificantius vocatur ordo *præternaturalis*, ad quem referuntur multæ mirificæ operationes factæ per bonos vel malos angelos motu locali, vel ſubitâ naturalium agentium applicatione. Quoniam verò in his, effectus naturæ rerum ſecundùm eſſentiam non repugnat, nec modus operandi vires angelicas exſuperat; ideò tales effectus potiùs ſunt naturales latè ſumptâ vòce, quàm ſupernaturales aut miraculoſi propriè loquendo; & præternaturales, quàm contrarij naturæ aut violenti: quia tamen vulgò cenſentur ordinem naturæ ſuperare, ideò ſolent ſupernaturalibus annumerari; ſed propriè ac preſſè præternaturales, aut miri, aut prodigioſi debent vocari. Tres ergo Deus ordines ſtatuit, naturalem, miraculoſum, & prodigioſum: ſeu, ſi duos malis, naturalem & ſupernaturalem. His alium adiunxit ordinem homo, nempe *Rerum artificialium*; quando res naturales fini à ſe intẽto accõmodans, & applicans, diuerſas rebus formas indidit, quas illis natura nõ tribuiſſet, niſi induſtria humani intellectus adlaboraſſet. Nũquã tamẽ poteſt humana induſtria quicquã efficere, quod rerum naturæ repugnet: quare naturali ordini accedit iſte artificialis, non verò eũ deſtruit, & ſubſeruit potiùs quàm tranſcendit: & naturale in hac & ceteris hoc tractatu quæſtionibus

nibus primo tantùm illo modo sumimus; vt tres illos alios ordines excludamus; artificialem, prodigiosum, & miraculosum.

Notandum præterea, naturalem effectum à naturâ non produci, nisi motu vel mutatione. sanitas autem mutatione fiat necesse est. mutatio non contingit sine qualitatum actiuarum virtute. actiuæ qualitates ad operandum exigunt subiectũ aptum & idoneè ad agendum præparatum.

Ex hoc fundamento contra cunctas aduersariorum machinas validè consurgit conclusio, quæ fuit omnium Patrum; excepto fortassis Origene; D. Thomæ, Gersonis, & Theologorum cunctorum (quod sciam): Vlpiani etiam { I. C. negantis incantationes medicinis annumerandas. fuit medicorum „ & philosophorum saniorum ‖.

Vt auctoritate, sic & ratione præualemus. Sic enim ratiocinamur. Verba nullam vim neque artificialem, neque naturalem, neque supernaturalem habent ad huiusmodi effectus. de vi artificiali, nemo vnquam vel suspicatus fuit. Supernaturalis si foret, gratiæ aut miraculi foret. hoc autem dici nequit. quia Deus nihil tale promisit, nec Ecclesiæ reuelauit, quale Magi iactant: nec iuuat Deus Magicas incantationes: nec in Beelzebub sic operatur, ne gloriam illi suam eâ mensurâ communicet, quâ solet Angelis & Beatis. Vnde apparet quàm incautè nuperus ille Homeri interpres Spõdanus ‖, soleat repetere illud axioma; Dei bonitatis esse ad eiusque gloriam pertinere, tam admirandas effectiones creaturæ nempe dęmoni, concessisse. Sed Caluinianus erat, cum illa inuenis scriberet, maturior ætate, cum resipuit, & ad Catholicos redijt, nunquam hoc effutijsset. Si supernaturalis ista vis non est, restat vt sit prodigiosa, vel naturalis. Si prodigiosa; non fit ministerio bonorum angelorum. quia (vt postea docebo) hi se non immiscent Magicis operationibus. ergo ministerio malorum angelorum. quod negant aduersarij quidam, sed vim argumenti nequeunt euadere, fatentur alij, & ideò coguntur etiam fateri vim verbis nullam inesse.

{ *l. 1. in prin. D. de extraord. cognit.*

„ *Hippocra. lib. de sacro morbo. Galeni lib. 6. & 10. simplic. medica. Fernelij de abdit. rer. causis. lib. 2. c. de curat. sup. nat. Benuenij. li. de abdit. morb. caus. lo. Lãgij epist. 33. Frã. Valesij de sacra Philosop. c 3. Augerij Ferrer. lib. 2. method. c 11. Schalig. li. 16. de subtilit. c. 349.*

‖ *Theophra. li. 9. de Hist. plantar. Plutarchi in vita Periclis, Rab. Maymon lib. 1. perplexor. c. 72 Leonar. Vairi li. 2. de Fascino, c. 11. Ant. Miran. li. 26. de sing. certam. Grauini lib. 1. de venenis.*

‖ *In Odyss. agens de Lycanthropis.*

Denique nullam verba hæc vim habent naturalem. quia verba, si scripta; sunt quid mortuũ, & omnis energiæ expers; quæ si quam vim habent, ab atramenti vel chartę cui inscripta sunt temperamento vim illam accipiant oportet, & proindè suâ propriâque vi non operantur. Ore verò prolata verba, vim tantum habent contactu aërem feriendi, vt & animalium reliquorumque inanimorum soni. Sed sonus tactum non magis valet immutare, quàm color auditum, vel dulcedo visum, quia non sunt sensuum istorum obiecta. Quare cùm ad sanationem corporis necesse sit, sensum tactus immutari; fateantur oportet, sanationi morborum solam verborum prolationem vel scriptionem nihil conferre.

Respondet Pomponatius, verbis primò & per se duntaxat auditum immutari; affectionibus deinde animi immutatis per accidens tactum quoque. Sicut videmus (ait) fieri ab oratoribus facultate Rhetoricæ, & à peritis musicis vi harmoniæ.] Sed contra; Oratores non verbis nudis, verum pondere sententiarum & rationum momentis persuadent: si nuda tantum, barbaráque & nihil significantia, vel parum apta permouendis animis, aut væsana & ridicula, vt sunt incantatorum verba, proponerent; nunquam animos concitarent. In musicis, ipsa concentus suauitas & harmonica modulatio distrahit animum à doloris cogitatione, & ad lætitiam prouocans lenit & contemperat humores. cui quid simile in horrificis ac stridulis sibilis atque susurris magorum?

Vidit etiam Pomponatius hîc se operam lusisse, quare ad sacram confugit anchoram; hæc contingere propter fidem vehementem incantatoris & incantati. Hæc dicens causam præuaricaris (Pomponati) & vim verbis omnem detrahis; si totum illud credulitas operatur, quam tu fidem nuncupas. quæro qualis ista fides? non dices opinor supernaturalem? sic enim vocare superstitionem atque perfidiam, prorsus impium & perfidum. dices ergo naturalem, siue humanam. euge, habes tuæ causæ fauentem Fererium, [a] qui fiduciam hanc etiam ab adstantibus exigit. ridiculè. quasi possit imaginatio, vel adstantium,

[a] *loco citat.*

tium,vel ipsius incantatoris,quicquam operari in ægroti imaginationem,corpus,vel animam λ. Ipsius ægri credulitas confidentis se iuuari posse ab eâ re, quæ nullam iuuandi vim habet naturalem,tam vehemens esse posset; vt humorum inducat alterationem, vnde sanitas subsequeretur, vt benè Galenus, si tamen ipse auctor libri de Incantationibus: sed eo casu sanitas verbis dumtaxat ascribenda vt occasioni cuidam, non vt caussæ.

λ *Refutatũ id. 5. c. prox.*

Simili modo sinceræ & rectæ philosophiæ repugnant, sententia Origenis, nomina in vnâ linguâ producere effectus, quos nequeant in aliam translata; & sententia Pici, barbara & nihil significantia nomina plus habere efficacitatis: ea quoque quæ Gregorius Tolosanus μ tradidit; cùm de Histrionibus, oratoribus & poëtis dicta,ad excantatores accommodat,quod eorum verba tum demum rata sint & efficacia,cum animo intento & obfirmato ea proferunt.non enim isti persuadendo & affectiones concitando operantur,vt illi.

μ *li. 19. Syntax. c. 8.*

D Videte nunc friuola & impia Magices patrocinia, & quibus superædificat,vana fundamenta;quæ Cabbalisticæ tamen insaniæ mirificè placuerunt. Asserunt primò litteris & syllabis quandam esse cum cælestibus corporibus & mentibus sympathiæ connexionem: quod tamen non probant vllâ ratione,ac ne traditione quidem:nec posset probari, nisi illorũ testimonio,quibus id à dæmonibus foret reuelatum. dæmones autem sunt mendacissimi,numquam spontè verum dicturi,nec à magis vt verum promant compelli possunt. id nunc suppono inferiùs probaturus.

Secundò dicunt verba illa maioris naturâ suâ efficaciæ esse,quæ sunt orta à linguâ digniore, & à sanctiore dignitate instituta,& quæ res sanctiores significant: qua in re mirè nugatus deprehenditur Laur. ν Ananias. Hoc diabolus cõmentus, vt sanctissimis quibusq; rebus faciliùs & libentiùs mystas suos faciat abuti. Sed refellitur,quia nec rei sanctæ significatio,nec linguæ dignitas,nec probitas hominis instituentis,vllam qualitatem physicam operatiuam possunt vocabulis imprimere.

ν *li. 3. de natur. dæmon. fol. 99.*

Deus

Deus etiam formulis Magorum nihil gratiæ vel virtutis promiſit, nec elargitur. quomodo ſit Deus ſibi contrarius? quomodo approbet artes, quas ipſe vetuit? denique his aſſerere contraria, blaſphemum & erroneum eſſe Pariſienſis facultas Theologica iampridem diſiniuit *artic. 9. & 10. de Magiâ.*

Tertiò ſomniãt, nomina propria radios quoſdam eſſe rerũ quas ſignificant, & in ipſis nominibus, quaſi vitam quandam latere. Quid dignum Anticyris, ſi non iſtud? Quicquid enim Platonici dicant, nomina ſunt hominum arbitratu indita. Nomina quoque nec ſunt ſubſtantię corporeæ aut ſpirituales, nec ſunt accidentia inhærentia ſubiecto; quare vitam in ſe habere non poſſunt. aduenium quoque ſeu induntur rebus, quas ſignificant atque denominant, extrinſecus planè: quare nec emanantes à rebus radij dicendi. Multa quoque ſunt nomina nihil ſignificantia; multa quid aliud à rei natura ſignificantia. quin & ipſa illa, quæ naturam rei ſignificant (qualia putantur quæ creaturis Adamus impoſuit *t*) hæc nullum potuerunt à naturis rerum influxum recipere: quia res corporeæ naturaliter nihil efficere poſſunt in id quod corporis expers eſt, vt ſunt nomina.

t Gen. 2. v. 20

Obijciunt nobis, Deum ipſum rebus nomina indidiſſe. E probant, quia ſcriptũ ſit, *Omnibus ijs nomina vocat* π; & alibi ρ; » *gaudete, quia nomina veſtra ſcripta ſunt in cælis. Reſpondeo* Deum » quidẽ noſſe cunctarum rerum, ſingulorum etiam angelorum, & ſtellarum (de quibus eo loco agit propheta) naturas proprias, & ſic ea cum lubet proprijs nominibus, hoc eſt conuenientibus earum naturæ, vocare poſſe: ſed ea nomina mortalibus incognita ſunt, nec magis reuelata. deinde præſens poſitum pro futuro, *vocabit*, vt patet ex Hebræo vocabulo, quod futuri eſt temporis. Prior ergo locus nihil iuuat hos argutatores: multo minus poſterior. nihil enim aliud eſt nomina diſcipulorum in cælo ſcripta eſſe, quàm eſſe in amicorum Dei relata album, quod alibi dicitur *inſcripta eſſe libro vitæ*; quod ſiue accipias ſecundùm æternam Dei prædeſtinationem, quæ mutari nequit, ſiue ſecundum præſentem iuſtitiam, quæ mutationi

π *Pſal 146. ver. 4.*

ρ *Luc. 10. v. 19.*

tationi obnoxiâ, certè id homines impij parum reuerenter ad indititia nomina, quibus ab hominibus discipuli compellabantur, audent transferre. quid magnopere gaudendum illis, ob communem sibi nominationem cum ceteris hominibus, brutis etiam & vrticis: quorum nomen non minus Deo notum erat, qui nouit omnia.

Hinc tamen illi inferunt voces significatiuas primariò per influxum cælestem significare; secundariò tantum per hominum impositionem: & quia in significatiuis nominibus vtrũque concurrit, in non significatiuis alterum tantum, ideò plus virium habere nomina significatiua. Quod imprimis alij pernegant, qui non significatiuis amplius deferunt. Equidem lubet ab his omnibus quærere: num necesse non sit quemlibet influxum cælestium orbium per traduces qualitates in subiectum tam remotum influere ipsis influentijs recipiendis aptum & accommodatum? deinde, num res incorporeæ, vt sunt nomina, sint subiectum idoneum recipiendis qualitatibus corporeis? quorum vt prius nequit negari, ita posterius nequit affirmari. Nihil ergo tribuit energiæ primus ille influxus cælestis. Impositio quoque humana cum sit nuda & merè arbitraria denominatio, quid queat influere; nec Argus videat, quem ferunt fuisse oculatissimum.

F Quartum delirium est, vim complexorum verborum, (propositionum scilicet & orationum) efficaciorem esse. Primò quia veritas (inquit archimagus) in ipsâ propositione contenta hîc accedit: cuius veritatis vis maxima est, quando formula seu carmen virtutis ac operationis astri seu numinis quod comprecantur continet commemorationem. O Satan, Satan! tibi quàm perpetuò similis es! pergis hoc telo diuinos honores consequi. Nonne satis hoc indicant, quæ mystes ille tuus, exempla petit ex Hymnis Orphei & Apuleij scriptis idololatriæ plena: tum auctoritates illæ poëtarum refertæ vanitatis: tum quia sensum ac intellectum carminis astris ascribit: tum quià per hoc numen intelligit cacodæmones; quos astris & singularum rerum speciebus Magica distribuit.

buit. Conatur etiam probare, quia qui integram orationis texturam promit, magis animo dictis intendit, quam qui verbum vnum atque alterum : quare vis quoque vehementior imaginationis concurrit, & spiritus copiosior in rem incantatam transit. Quæ vana sunt, nec empsitanda titiuillitio. Nec enim imaginatio extra imaginantem in res seiunctas vim habet vllam; nec spiritus vllus à loquente prodit, qui rem incantatam contingit, præter afflatum. afflatus autem facultas ad sanitatem nulla est; ad morbum & noxam per contagium aliqua, vt docuimus.

Ex his manifestum fit falsa quoque esse quæ ex tam bellis G axiomatibus inferunt corollaria. primò quod asserunt oportere, vt sic sanantes afflent ægro, & ei vocabula quasi inhalent. 2. quamlibet huiusmodi incantationem præter ordinem solitum & retrogradè prolatam aut scriptam insolitos effectus gignere. 3. debere ea quæ Magus vult impetrare inscribi rei, quam, vt instrumentum, adhibet. exempli gratiâ, si tabellâ, vel pergameno vel herbæ folijs vtatur, debere inscribere folio, membranæ vel tabellæ, ad quem id effectum faciat. cur cedo? an quod verba non satis efficacia per se prolata? an quod alioqui dæmon surdus, vt ea non audiat; vel quòd scripta quàm audita melius intelligit? an quòd ad memoriæ lapsum fulciendum opus hac industriâ? nihil horum in causâ, sed vafer ille vanarum obseruationum multiplicatione, velut varijs retium plagulis, sic pluribus peccatis miseros amat illaqueare. Legi exempla quæ Leonar. Vairus collegit, [a] sed in ijs omnibus pactum cum dæmone intercedens causa fuit effectionum.

[a] li. 1. de Fascino, c. 5.

QVÆSTIO IIII.

De amuletis & periaptis.

NOta Romanorum gentilium consuetudo, qui soliti pue- A rulis de collo res turpiculas suspendere, *Prefiscini*, vt dicebant, ne fascinarentur (vnde & *Fascini* nomen inter obscæna relatũ) alia quoque amuleta succini aut alterius materiæ contra morbos gestitabant: quemadmodum & Græcis sua fuere

περίαπτα,

περίαπτα, περιάμματα, ἀποτροπαῖα, malorum, vt putabant, auertuncatoria. Sic etiam prodesse sibi putabant Iudæi sua phylacteria, seque per illa custodiri ac præseruari à malis, perperam accipientes diuinum præceptum α. Eundem errorem Catholicis, non hæreticus tantum Wierus; sed & qui Catholicus videtur ex scriptis, Remigius Lotharingus, β impingit; hinc omnium periaptorum vsum temerè condemnantes ex Patribus non satis intellectis.

α *Exo.13.v. 16.Deut 6.v. 8. Matth.23. v.5.*

β *lib.3. dæmonolat.c.3.*

B Dico primò, Amuleta huiusmodi quæ collo dependent „ vim nullam obtinent naturalem ratione verborum, charactе„ rum, vel figuræ, vel constellationis: sed dumtaxat ratione ma„ terię si qua huic antipathiæ vel Sympathię vis naturalis insit.] Hæc conclusio est Catholicorum omnium, & etiam gentiliũ, quos præcedenti q. citauimus. probatur. quia physicæ ligaturæ facultas necesse est, vt à naturâ rei ipsius dependeat, quæ non competit nisi ratione materiæ seu subiecti. Quare si quis effectus producatur, cuius causa nequit esse vis naturalis subiectũ, effectus ille prodigiosus erit & amuletum superstitiosum, qualia multa congessit Costa Ben Lucas Iudæus Lusitanus γ. Huc referendum, si figuram attendunt, quod Hispanicis pueris ex Gágate ad collum deligant, manu in derisum inserto intra digitos primores pollice conformatâ. *Higam* vocant.

γ *lib. de ligaturis.*

„ Dico secundò, Quando in ipsis verbis, modo scriptionis, „ crucium numero, figurâ vel similibus spes non ponitur; pium „ & sanctum est reuerentiæ causâ Sanctorum reliquias, cæreas „ agni Dei effigies, Euangelium S. Ioannis, Psalmum Dauidis, „ & similia sacræ scripturæ testimonia secum gestare collo ap„ pensa: sed effectus qui inde oritur erit supernaturalis, Dei be„ nificentiæ adscribendus. Alijs autem ligaturis vti, quas vel „ vsus Ecclesiæ Cathol. vel proborum medicorum ars nõ com„ mendat, omnino est prohibitum.]

Conclusionis prior pars probatur, Ecclesiæ Cathol. inueterato & salutari more, nec nõ sententiâ D. Thomæ, Maldon. Nauarr. Siluestri & alior. ratio est, quia sanctorum reliquias ita semper maiores nostri sunt venerati: Agni illi ad hoc à solo

δ *Tho.2.2. q. 96. art 4. Maldon.in 1. cap. Ioan.*

Pont. Maximo quotannis benedicuntur: sacrę scripturæ testimonia vt licet ore proferre, licet etiam descripta collo deferre,& narrat Leontius Episcopus sanctum Simeonem Salem mulieri magæ amuletum in tabellâ conscripsisse, quo gestato illa non potuit amplius diuinare, nec magica amuleta facere. (*Sur. 1, Iul.*) nec vllus sanctorum patrum hoc vnquam improbauit. Nam D. Basilius [z] damnat περιάμματα characteribus (*nempe magicis*) insignita. Incertus auctor in Matth. qui exstat inter Chrysostomi opera [ζ], inuehitur in duo nequâ genera hominum: primum, qui ex huiusmodi ad collum suspensis ipsi sanctiores volebant videri, vt Pharisæi olim: secundum, qui ex eadem superbiâ, quæ ad collum alij suspenderent, ipsi de capillis vel vestimentis suis largiebantur. Ipse D. Chrysostomus [η] mulierculas illas reprehendit, vel quòd non rectâ sed Pharisaicâ id intentione facerent; vel quòd per opinionis errorem non à Dei gratiâ miraculosum auxilium, sed ab ipsâ materiâ vel formâ scripturæ id præstolarentur. vt faciunt hodiè, qui dicunt debere esse scriptum Euangelium in membranâ virgineâ, litteris vel lineis miniatis & cetera. Sanè Chysostomus eadem id mente reprehendit, quâ D. Hieronymus, [θ] qui satis indicat pharisaicam illam superstitionem præsidium ab ipsis pictatiolis, non desuperà Custode Israël, Deo Sabaoth, exspectantem se reprehendere: item quòd quæ extrinsecus gerebant, eorum cultum & obseruantiam intrinsecam, quæ præcipua, negligebant. Denique in vitâ S. Antonini infestationē quandā dęmonū, cū preces quasdā mēbranulę inscripsisset, & in cubiculo ante Deiparæ Virginis imaginē affigi iussisset, legimus dispuliſſe. (*Surius to. 3. Fol. 43.*)

[z] hom. in Ps. 45.

[ζ] homil. 43. in Matth.

[η] in Matth. hom. 73.

[θ] in d. ca. 23. Matth.

Posterior pars cōclusionis probatur, canonibus qui anathema fulminăt in eos qui philacterijs (hoc est cōseruatorijs) vtūtur; & si clerici ea faciant, iubēt eos Ecclesijs eijci. *Can. 1. & 4. 26. q. 5.* qui canones quomodo sint intelligēdi, & de quo genere philacteriorū loquātur, petendū ex alio canone, *nēpe vlt. eiusdē quæstionis*, vbi inter cetera in hunc modum scribit B. Isidorus: ad hęc pertinent ligaturę exsecrabilium remediorum, quę ars non

C

» noncommẽdat medicorũ,seu in præcantationibus, seu in ca-
» racteribus suspendendis atq; ligandis: in quibus omnibus ars
» dęmonũ est,ex quadã pestiferâ societate hominũ & angelorũ
» malorũ exortâ.] Confirmat D.Augustꝰ his verbis: Fingunt ꝰ *tract. 7. in loan.*
spiritus maligni vmbras quasdam honoris sibimet ipsis, vt sic
» decipiant eos, qui sequuntur Christum. Vsqueadeò fratres
» mei,vt illi ipsi qui seducunt per ligaturas,per præcantationes,
» per machinamenta inimici;misceant præcãtationibus suis no-
» mẽ Christi.qui iam nõ possunt seducere Christianos, vt dent
» venenum addant melli, aliquantũ.] tales sunt nefarię illæ for-
mulę precũ,quas contra vulnera& pericula ignis,aquę & alia,
quidã per mendacium adscribunt B.Leoni & alijs sanctis, &
(proh dolor) multi hodie gestitant; quibus Diabolus semper
tandẽ imponit,& quando sunt in statu pessimo lethalis culpę,
sinit eos occidi, & deserit quos antè aliquoties defenderat.
Possem nominare mihi probè notum,cui id accidit. Norunt
Frãci,cũ superioribus annis,cũ Barone Danou, hæreticorum
Germanorũ examina in Franciã irrupissent,& à Duce Guisio
strẽnuè debellata fuissent; huiusmodi schediasmata collo cæ-
sorũ ferè omniũ appẽsa, fuisse reperta ab ijs qui cadauera spo-
liarũt.Hoc genus superstitionis subsannat Lucianus ×,& An- × *in Dialog. Philos.*
D toninum Caracallam supplicijs compescere constituisse te-
statur Spartianus. Et Tatianns Assyrius λ hæc omnia refert λ *Orat. contra gent.*
ad dæmonum dolos,& pacta per Magos cum illis inita. Huc
etiã refero quod de vrsarijs sic refert Balsamon Cõmen.Syn.
» 6.in Trullo; Vrsas trahere dicuntur ij,qui arctotrophi appellã-
» tur; qui quidem in capite & totius animalis corpore tincturas
» appendentes, & pilos ex ipso tondentes eos vnà cũ tincturis
» dant perinde ac remedia & amuleta, tanquã cõtra morbos &
» fascinãtes oculos cõferre possint.] Huc pertinent etiã omnia
scripta,vel orationes omnes,quibus immiscentur nomina ig-
nota angelorũ.hoc est alia præter,Michael,Gabriel, Raphael.
hoc mirũ fortassis alicui videbitur;quia Trithemius,& ℞ abb.
alia quoq; nomina cõfingunt eorũ, quos dicũt esse motores
orbiũ cælestiũ,itẽ fata decernere,& fatales casus administrare,

& mirifica quædã homines ab his discere;& similes impietates quibus ille liber ארבעתאל scatet. Sed nitor auctoritate & sanctione concilij Romani, quod fuit congregatũ Romæ sub Zachariâ Pontifice, ad dãnandos errores Aldeberti & Clementis hæreticorum Germaniam turbantium; vbi inter cetera, lecta vna oratio Aldeberti, in quâ continebantur hæc verba; supplico vos Angelus Vriel, Angelus Raguel, Angelus Tubuel, An-» gelus Michaël, Angelus Adimis, Angelus Tubuas, Angelus» Sabaoth, Angelus Simihel. Quibus lectis, Zacharias Papa, in-» terrogauit Episcopos, sententiam de his suam proferrent: illi damnandũ Aldebertum pronunciarunt, vt hæreticum. causa verò subditur & ipsum Decretũ concilij his verbis; octo enim nomina Angelorum quæ in suâ oratione Aldebertus inuoca-» uit, non Angelorum, præter Michaëlis, sed magis dæmonum» nomina sunt, quos ad præstandum sibi auxilium inuocauit.» Nos autem, vt à vestro sancto Apostolatu edocemur, & diui-» na tradit auctoritas, non plus quàm trium Angelorum nomi-» na agnoscimus, id est Michael, Gabriel, Raphaël. Zacharias Pa-» pa dixit, optimè prouisum est à vestrâ sanctitate, vt conscripta» illius omnia igne concrementur: sed oportunum est, vt ad re-» probationem eius in scrinio nostro conseruentur ad perpe-» tuam confusionem. Nunc verò, quia omnia peracta sunt, de» vtrorumque sententiâ, quorum superiùs mentio facta est,» nunc pertractatũ est. Vniuersum concilium dixit: Aldeber-» tus, cuius nobis actus & nefaria commenta lecta sunt, & qui se» Apostolum censuit nominari, & qui capillos & vngulas suas» populis pro sanctitate tribuit, quique sub obtentu angelorum» dæmones in suum auxilium inuocat: sit ab omni officio sacer-» dotali alienus &c.] μ Igitur ex concilij huius sententiâ dico,» damnanda esse cuncta periammata, orationes, letanias & simi-» lia, vbi alia nomina leguntur, quam trium, quos sacra scriptura nominat, Angelorum. Nõminatur quidem Vriel. *4. Ezdr. 4. v. 1.* Sed liber ille Canonicus non est, nec magnæ auctoritatis: cetera nomina nonnihil sunt deprauata ex ijs, quæ in Necromanticorum libris habentur

μ *Vide apud Sur. tomo 3. mens. Iunio in vita S. Bonifacij, fol. 494.*

CAP.

CAP. V.

Ars aurifactoria, quam Alchimiam nuncupant, ad quam magiæ speciem sit referenda?

NOn potest sufficienter huic quæstioni responderi, nisi prius constet, quò se vsque vires eius extendant. quare quatuor sunt discutienda. primò an ars ista finem suum consequatur? secundò habenda ne in numero artium liberalium? tertiò ad quam Magiæ speciem pertineat? quartò licita sit, an illicita?

QVÆSTIO I.

An aurum hac arte verum conficiatur?

DVo quæstio hæc complectitur; quid naturæ ope fieri queat & quid fieri soleat? qnorum non eadem ratio est. prius quam decidamus quæstionem, quædam de nomine & origine sunt præmittenda.

SECTIO I.

Quid sit Alchymia & quando inuenta?

ANomen Arabicum esse volunt, viri docti; & id indicare nomini præfixum *Al*, vt in *Almanach*, & *Almagestum*, & similibus. α Mixobarbarum ergo vocabulum fuerit, ex Arabico *Al*, & Græco, χύω seu χύτω, quod idem ac *fundo*. alij Græcam planè vocem censent, ex quibus est Ioannes Chrysopp. Fanianus, qui deducit, παρὰ τὴν χυμείαν ἡγοῦ ἅλα à sale & fusione β. Sed huic Græci scriptores repugnant, qui plerumque scribũt χημείαν; γ non χυμείαν. Sed quid χημεία significat? quidam ex Plutarcho δ tradunt Ægyptum sacrâ linguâ à sacerdotibus vocari *Chemiam*: & inde suspicantur, vocari *Chemiam*, quasi Ægyptiam: videlicet quia primi mortalium Ægyptij illam à Mizraimo Chami filio acceperint, ab Ægyptijs Arabes didicerint, & articulum illum suum *Al*, addiderint; ab Arabibus, Europęi acceperint & nomen & artem, vt & reliquam ferè medicinam & philosophiam Græcanicam. Nimis isti benigni sunt in Arabes. Nomen enim notum Romanis fuit, antequam

α N. cõmẽt. in Manil.

β Dialogo de Chrysopeiâ.

γ Cedrenus in Annal. Suyd. mox citand.

δ li. de Osir. & Isid.

quam vlli noti philosophi vel docti inter Arabes, & quo Arabia tempore adhuc Christiana. Inuenias illud apud Iulium Firmicum Latinum ε scriptorem, qui tempore vixit Constantini Magni. Apud Ægyptios quidem hæc ars in vsu etiam Diocletiani tempore videtur fuisse, si Suidæ credimus ζ. & ab ijs fortè Romani acceperunt. Verum illud de *Chemia* merum est commentum: Ægyptus enim non *Chemia*, sed *Chammia* dicta à Chamo, sic enim in Psalmis legimus; *In tabernaculis Cham*, h. Ægyptiorum: & postea θ; *terra Cham*, vocatur ipsa Ægyptus. hoc ergo nomen Sacerdotes, vt testimoniũ antiquitatis suę asseruarunt, vulgo *Misraim* dicebatur Ægyptus: vnde & hodiè adhuc Turcæ & Arabes vocant, *Masra*. Quare si Arabes voluissent ab Ægypto hanc artem denominare; & addere suum illud; *Al*, vocassent *Almasram*. Quid ergo? suspicor vt multa alia Arabum vocabula esse Hebræum istud, & quidem solidè; nec aliud significare quam artem fusoriam siue liquatoriam. Etenim Hebræis; *Alichim*, ι significat itinera siue fluxus. ab *Alich*, quod significat facere ambulare seu fluere κ. Vnde ars liquans seu fundens metalla, abiectâ litterula, ab *Alichim*, fit *Alchimia*, facillimâ formatione. Quid enim aliud B est Alchimia, quam pirotechnia siue igniaria ars, resolutoria, & purificatoria metallorum? quæ vt *Chymiæ* species quædam est: sic etiam aurifactoria, siue Chrysopæïa, species quædam est Alchimiæ, quæ in extrahendo siue separando, & in cõgregando siue coagulaudo ex alijs metallis auro tota occupatur: vnde nõ malè *Spagiricam* vocant nõnulli, παρὰ τὸ σπᾶν καὶ ἀγείρειν, à segregando & congregando. Ad hanc quidam retulit illum Manilij versum λ.

ε *lib. 3 in Lunæ decretis.*
ζ *in Dioclet.*
θ *Psal 78. v. 57.*
θ *Psal. 105. v. 23.*
הליחים
ι *Iob. 29. v. 6.*
חלק
κ *Iob 24. v. 10.*
λ *li. 4. astronom.*

Materiamque manu certâ duplicarier arte: »

& quia de Alchimicis dictum per errorem putauit; ideo (quæ est Critica audacia) contra veterum codicum fidem, eum tollendum, vt spurium, iudicauit. vtrumque malè. nam & Manilij versiculus est, & non de Chrysopæis, sed de bractearijs accipiendus est, qui malleando aurum in bracteas seu foliola tenuissima diducunt & dilatant, & sic superficiem adeò dilatatam

tatam quasi duplicãt. Alchimici certè non tam duplicant manu quam igne.

C Non statui de tota Chymicâ agere; quàm ego artem, quâ medicinæ adminiculatur, sanè laudo, & veneror: vt physiologiæ fœtum præstantissimum: inuentricem auri potabilis, rei non minùs vtilis ad sanandum, quàm ad alendum, ac quoad fieri potest, vitam prorogandam: spiritus enim subtilissimos ex metallis, gemmis, plantisque educens; quo subtiliora, hoc puriora; & quo puriora, hoc efficaciora remedia præbet: metalla depurat, segregat, perficit: lapides conflat, aquam elicit, ignem vegetat: & in igne vegetato, ac quasi perennato, specimen edit artis & efficacitatis suæ in humanâ vitâ propagandâ. Mihi quidem dubium non est liquorem illum Olibij Maximi, cuius beneficio lucerna multis sæculis conseruata fuit ardens, Chymicũ fuisse: de quo Bernardus Scardeonus μ, scribit Patauij ante aliquot annos, vrnam fictilẽ effossam his inscriptã versibus.

μ in Histor. Patauinâ.

» Plotoni *sacrum munus ne attingite fures,*
» *Ignotum est vobis hoc quod in orbe latet.*
» *Namque elementa graui clausit digesta labore*
» *Vase sub hoc modico Maximus Olibius.*
» *Adsit fœcundo custos sibi copia cornu,*
» *Ne precium tanti depereat laticis.*]

Plutoni Deo diuitiarum dedicauit hoc suæ artis specimen homo gentilis, diuitias illi acceptas ferens. Intra maiorem illam vrnam minor alia reperta; in hac, duæ ampullæ adfabrè laboratæ, argentea vna, aurea altera: purissimo quodam ambæ liquore plenæ, quo lucerna multis iam sæculis ardens conseruata censebatur.

De solâ Chrysopœija statui dicere; quæ vel ex adsperſis pauculi puluer is aurei ramentis, aurum multiplicat; vel ex non auro verum aurum producit: nam quæ ex auro liquato tantumdem vel minus auri producit sed purgatius, ea nomen au-
D rifactoriæ non meretur. Chrysopœiæ igitur originem quidam nobis valde faciunt antiquam, qui præclaro Adami titulo libellum quendam insignem obtrudunt: vt & alij Moy-

sis,& Mariæ Sororis eius,& Solomonis,& Hermetis Trismegisti,& Aristotelis,& Pythagoræorum quorumdam libros vẽditant: hæc enim omnia pro impostũris habenda duxerim, & ocioſorum hominum ſomnijs. Quid? an quia ab Adamo prima ſcientiarum principia, idcirco & de hac ille arte ſcipſit, quem de nullâ conſtat ſcripſiſſe? An quia Moſes in omni Ægyptiorum Sapientiâ excellens: idcirco & ipſe & ſoror eius (miror Aaronem non additum,& Beſeleel) animum ad alchymiam excolendam adiecere? An quia Cabbaliſtæ nugantur Chamum in arcâ Noacho patri ſuo libros de Magiâ naturali furatum, quos Miſraimo filio ſuo donauerit; idcirco inter illos etiam Chymici libri fuere? Sed Chamum ſcimus non philoſophiæ naturalis, verum Magię Dęmoniacę fuiſſe propagatorem. Hermetis Triſmegiſti non pauci ſuperſunt libri; quis quęſo vel color tenuis in illis huius artis? eruent opinor, qui Phaetontæo auſu eò detorſerunt, quæ de Turri Babel,& quæ de terrâ promiſſionis, SS. commemorauit: & quæ Salomon in Eccleſiaſte de meretrice, mores eius depingens, Spiritu ſancto afflatus ſcripſit, illi ad Chymices myſteria deflexerunt: qui auſi diuitias, quas œconomicæ prudentiæ, & nauigationi in Ophir diſertè acceptas refert Regum Hiſtoria, illi Salomonis alchimię adiudicarunt. In quos (vt mitiſſimè agam) nihil dicam aliud, quàm quod fatuis ſolemus, ſanam mentem ijs optandam. Minore longè periculo peccãt, Aimar. Ranconetus & Cardanus, qui Sibyllę vaticinium illud;

ἴννια γράμματ' ἔχω. τετρασύλλαβός εἰμι. νοείμε. &c

ad *Arſenicum*, admirandi lapidis materiam tranſtulerunt; quaſi quattuor ſyllabarum & nouem litterarum vox alia nulla foret. Item qui Pandorę poculum hoc eſſe contendunt, ab Heſiodo notatum: ſed hi plures Epimetheos, ſolâ ſpe reliquâ, quam Prometheos, ex hoc grege fateantur oportet. Nec minùs illi ſuaues; qui Siſyphium ſaxum extollunt,& propter huius lapidis inuentionem meruiſſe nomen, quaſi diuina ſapientis autumant: propter promiſcuam in vulgus beneficii communicationem, ad inferos detruſum ſemper reuolubilis ſaxi

v ſ lib. 1. c. 3.

Siſyph. quaſi σίσυφος

sub-

subuectione damnatum. homines præparcè auari. Liberaliores alij, cum Suydâ Colchis auratam pellem auertunt. illud enim Λίρας τὸ χρυσόμαλλον Iasonis; libros fuisse in membranis arietinis descriptos, artis alchimicæ doctrinam aurifactoriam continentes. Addunt alij, hoc illud aureũ fuisse femur, χρυσοῦν μυρὸν, siue (vt corrigunt alij) χρυσοῦν ῥοῦν, aureum flumen, à Pythagorâ in Olympijs ostensum. Hoc illud esse apud Hippocratem mirabile, & imprimis sacrum terræ opus, ex quo animantia, plantæ, alimenta, pharmaca, fortuna, & ipse Plutus profluant.[o] Hinc apparet quam vetustam isti originẽ arti arcessant. Equidem opinor vetustam: sed certa testimonia ante æuum Caligulæ non comperio. Nam quæ dicta, mera sunt coniectanea: nec magis certum, quod quis ex Esdr. lib. 4. c. 8. v. 2. *Quomodo autem interrogabis terram & dicet tibi: quoniam dabit terram multam magis, vnde fiat fictile, paruum autem puluerem vnde aurum fit.*) Hoc perspicuè non ad artem fusoriam, sed ad naturalem metalli ex terræ puluere productionem potest referri. Si tamẽ quis contenderet, ad materiam auri transmutatoriam pertinere, is sciat, neque infallibili se testimonio niti, quia liber iste apocryphus est; neque loco claro & aperto antiquitatem artis se probare. Cæpisse sub Caligulâ docet Plinius,[π] rationem ex auripigmento aurum liquandi, sed mox desijsse. Foditur hoc in Syriâ auricolore, fragili, lapidum specularium modo. Vim eius magnam Caligula, auri quàm sanguinis non minùs auidus, excoqui iussit: & planè fluxit aurum excellens, sed ita parui ponderis, vt detrimentum sentiret. nec postea tentatum ab vllo. Diuturnum postea scriptoribus silentium fuit. Vsque ad Diocletianum siluere. Nam Suidas auctor est, cùm eo regnante Aegyptij res nouas molirentur, cæde multorum illustrium virorum in ipso exordio hoc incendium sopitum fuisse: & conquisita tum ibi veterum de argenti & auri fusione scripta, omnia tyranni iussu flammis tradita, ne ex illâ arte ditati Ægyptij, pecunijs freti, Romanis in posterum rebellarent[ρ]. Aliquot annis postea Zozimus Græcus scriptor vixit,[ρ] cuius de Arte sacrâ, & Chrysopæiâ libri M. Scripti asseruantur

Suydas in Λίρας.

[o] Hippocra. in epistol. de Crateuâ.

[π] lib. 33. hist. c. 4.

[ρ] Suidas in Diocletiano.

sis,& Mariæ Sororis eius,& Solomonis,& Hermetis Trismegisti,& Aristotelis,& Pythagoræorum quorumdam libros vẽditant: hæc enim omnia pro impostùris habenda duxerim, & ocioſorum hominum ſomnijs. Quid? an quia ab Adamo prima ſcientiarum principia, idcirco & de hac ille arte ſcipſit, quem de nullâ conſtat ſcripſiſſe? An quia Moſes in omni Ægyptiorum Sapientiâ excellens: idcirco & ipſe & ſoror eius (miror Aaronem non additum,& Beſeleel) animum ad alchymiam excolendam adiecere? An quia Cabbaliſtæ nugantur Chamum in arcâ Noacho patri ſuo libros de Magiâ naturali furatum, quos Miſraimo filio ſuo donauerit; idcirco inter illos etiam Chymici libri fuere? Sed Chamum ſcimus non philoſophiæ naturalis, verum Magię Dęmoniacę fuiſſe propagatorem. Hermetis Trismegiſti non pauci ſuperſunt libri; quis quęſo vel color tenuis in illis huius artis? eruent opinor, qui Phaetontæo auſu eò detorſerunt, quæ de Turri Babel,& quæ de terrâ promiſſionis, SS. commemorauit: & quæ Salomon in Eccleſiaſte de meretrice, mores eius depingens, Spiritu ſancto afflatus ſcripſit, illi ad Chymices myſteria deflexerunt: qui auſi diuitias, quas œconomicæ prudentiæ, & nauigationi in Ophir diſertè acceptas refert Regum Hiſtoria, illi Salomonis alchimię adiudicarunt. In quos (vt mitiſſimè agam) nihil dicam aliud, quàm quod fatuis ſolemus, ſanam mentem ijs optandam. Minore longè periculo peccãt, Aimar. Ranconetus & Cardanus, qui Sibyllę vaticinium illud;

ἴννεα γράμματ' ἔχω. τετρασύλλαβός εἰμι. νοείμε. &c

ad *Arſenicum*, admirandi lapidis materiam tranſtulerunt; quaſi quattuor ſyllabarum & nouem litterarum vox alia nulla foret. Item qui Pandorę poculum hoc eſſe contendunt, ab Heſiodo notatum: ſed hi plures Epimetheos, ſolâ ſpe reliquâ, quam Prometheos, ex hoc grege fateantur oportet. Nec minùs illi ſuaues; qui Siſyphium ſaxum extollunt,& propter hu-

Siſyph. quaſi σίσυφος. ius lapidis inuentionem meruiſſe nomen, quaſi diuina ſapientis autumant: propter promiſcuam in vulgus beneficii communicationem, ad inferos detruſum ſemper reuolubilis ſaxi

v *lib. 1. c. 3.*

subuectione damnatum. homines præparcè auari. Liberaliores alij, cum Suydâ Colchis auratam pellem auertunt. illud enim Λίμας τὸ χρυσόμαλλον Iasonis; libros fuisse in membranis arietinis descriptos, artis alchimicæ doctrinam aurifactoriam continentes. Addunt alij, hoc illud aureũ fuisse femur, χρυσοῦν μυρὸν, siue (vt corrigunt alij) χρυσοῦν ῥοῦν, aureum flumen, à Pythagorâ in Olympijs ostensum. Hoc illud esse apud Hippocratem mirabile, & imprimis sacrum terræ opus, ex quo animantia, plantæ, alimenta, pharmaca, fortuna, & ipse Plutus profluant.[o] Hinc apparet quam vetustam isti originẽ arti arcessant. Equidem opinor vetustam: sed certa testimonia ante æuum Caligulæ non comperio. Nam quæ dicta, mera sunt coniectanea: nec magis certum, quod quis ex Esdr. lib. 4. c. 8. v. 2. *Quomodo autem interrogabis terram & dicet tibi: quoniam dabit terram multam magis, vnde fiat fictile, paruum autem puluerem vnde aurum fit.*) Hoc perspicuè non ad artem fusoriam, sed ad naturalem metalli ex terræ puluere productionem potest referri. Si tamẽ quis contenderet, ad materiam auri transmutatoriam pertinere, is sciat, neque infallibili se testimonio niti, quia liber iste apocryphus est; neque loco claro & aperto antiquitatem artis se probare. Cæpisse sub Caligulâ docet Plinius,[π] rationem ex auripigmento aurum liquandi, sed mox desijsse. Foditur hoc in Syriâ auricolore, fragili, lapidum specularium modo. Vim eius magnam Caligula, auri quàm sanguinis non minùs auidus, excoqui iussit: & planè fluxit aurum excellens, sed ita parui ponderis, vt detrimentum sentiret. nec postea tentatum ab vllo. Diuturnum postea scriptoribus silentium fuit. Vsque ad Diocletianum siluere. Nam Suidas auctor est, cùm eo regnante Aegyptij res nouas molirentur, cæde multorum illustrium virorum in ipso exordio hoc incendium sopitum fuisse: & conquisita tum ibi veterum de argenti & auri fusione scripta, omnia tyranni iussu flammis tradita, ne ex illâ arte ditati Ægyptij, pecunijs freti, Romanis in posterum rebellarent[ρ]. Aliquot annis postea Zozimus Græcus scriptor vixit,[ρ] cuius de Arte sacrâ, & Chrysopæiâ libri M. Scripti asseruantur

Suydas in Λίμας.

[o] Hippocra. in epistol. de Crateuâ.

[π] lib. 33. hist. c. 4.

[ρ] Suidas in Diocletiano.

uantur in Regis Christianissimi Bibliothecâ Fontisbelli: vbi & Blemmidæ liber de eadem Chrysopœia dicitur exstare. hic ille Nicephorus Blemmidas est, qui sub Ducâ Imp. multa præclara philosophiæ monimenta edidit. Zozimo Græcum antiquiorem, non noui: ille Arabes omnes, qui circumferuntur æuo antecedit; fictitium Morienum (Eremitam Romanum fingunt inepti Arabicè scribentem) & verum Geber, siue Gebrum Arabem; qui non inuentor artis, vt putant Fallopius & Erastus; sed cultor & ornator præcipuus. Hæc de origine habui dicenda.

SECTIO II.

De artis alchimicæ in auro faciendo efficacitate.

MIrùm quam hîc in contrarium funis contentiosus trahatur. cultores alchimiæ affirmatiuam adeò tuentur, vt & perfectius aurum suis se fornaculis fouere, & educere, quàm natura solita, contendant: osores contrà Chymicorũ, omnia huiusmodi, vt præstigias, ludibria, & meros iactatorũ bombos opinantur. Equidem puto inter hæc extrema, vt fit, mediâ viâ tutissimè incedi. Videamus breuiter, quid pro vtraque parte disputari queat.

Tres inuenio sententias. prima est, non posse aurum verum sic produci. secunda posse aurum quidem quasi verum, sed quod tamen pro vero, nec liceat vendere æquali pretio quo verum venditur; nec liceat illud in medicinis exhibere. 3. perfectiùs & puriùs aurum sic fieri posse, quam quod in terræ visceribus gignitur. Prima sententia est Thostati *in Exod. c. 7. q. 10.* Ægyd. Romani, *quodlib. 3 q. 8.* (qui Auicennam quoque pro se citat, sed malè. nam Auicen. verè censuit contrarium, & ex professo de hac arte scripsit) negarunt etiam Auerr. *in lib. 1. de Generat.* Aponensis, *differ. 209.* Sed & ipsemet Chymicus Paracelsus *lib. de philosoph.*

Secunda sententia (vt opinor) verè fuit D. Thomæ. nam licet vbi noluit quæstionem decidere, ibi ex hypothesi tantũ

locu-

locutus fuit, « sed vbi absolutè & decisiuè locutus, ibi apertè & clarè hanc sententiam tenuit, produci posse aurum, quo ad externas qualitates, sed quod ad intrinsecam auri perfectionem non pertingat: β quod etiam Caietano γ, & reliquis Thomistis placuit postea citandis.

« 2.2.q.77. a.2.ad.1.
β in 2. sent. d.7.q.3.a.1.
γ add a.2.

Tertia sententia est omnium Chymicorum, & præterea Timonis *in lib.3.Meteor.q.vlt.* Antonij Mirandulani *de singulari certam lib.19.* Cardani, Lacinij, & aliorum.

Quartam his sententiam possemus addere Pyrrhoniam, & Academicam *Dubitantium*; qui fatetur sibi non satis liquere: quam puto verè communiorem esse hominum huius ætatis. Ex nostris illam defendêre Bened. Pererius, & Gregor. à Valenciâ ε; nam de bonitate & perfectione alchimici auri dubitant; & suspicantur, nunquam ab vllo verum & perfectum aurum fuisse productum; & Valencia quoque indicat studio & arte humanâ vel nõ posse, vel vix fieri posse. Quid dicemus? amicus Plato, amicus Socrates, sed magis amica veritas.

δ *disput. de Magia.*
ε in 2.2 disp. 6.q.13.punct. 2.

A Axio.1. *Nullis idoneis argumentis contrasentientes conuincunt* „ *aurum verum per alchymiam fieri non posse.* Ad probationem huius conclusionis sufficit onus probandi transferre in aduersarium: quia est conclusio negatiua: & adfirmanti esse impossibile, incumbit onus ostendendi cur id sit impossibile; eò quod is contendat se id idoneis argumentis posse conuincere: quod nos negamus. Veruntamen sic potest conclusio probari; neque ex parte materiæ seu subiecti; neque ex parte modi repugnat naturæ talis metamorphosis. Non ex parte materiæ. nam illa est alterari, & corrumpi apta, & perduci etiam apta ad formam præstantiorem; & est capax formæ introducendę. Non ex parte modi, quia modus est, per decoctionem naturalem ignis; qui decoctionem naturalem caloris naturalis proximè imitatur. Quid ergo defit? aut si quid horum, ostendatur.

Ostendere conantur sequentibus argumentis, quę sigillatim diluemus adfusâ solutione. Primò argumentantur ab artis ipsius incertitudine & dissensione artificum; quia chymici inter se nec conueniunt in modo loquendi, nec in modo operandi,

randi,nec de materiâ aut nomine ſui lapidis. Conueniunt beneficio lapidis hanc transformationem tribuendam: ſed hunc ipſum lapidem,quo appellent nomine non conueniunt. Longum ſit omnia Merculini, Treuiſani, Faniani, Vallenſis, Roſarij & aliorum nomina congerere, quæ ſunt ſignificationis planè diuerſæ. ex paucis cetera poſſunt diiudicari. vocant χρυσόσπερμον, aquam viuam, aquam vitæ, aquam ſiccam, lignum vitæ, ſanguinem humanum, lac virginis, Mercurium philoſophorum, draconem, coruum, laton, elixir, medicinam morborum omnium, id de quo qui bibit non moritur, & ſimilia partim ridicula, partim pugnantia, partim irreligioſa. Modos operandi diuerſiſſimos comminiſcuntur & de eo inter ſe digladiantur, cum Braceſcho certat Tauladanus, Villanouanum impugnat Treuiſanus, alij alios, & inuicem fatuos ignoranteſque nũcupant. Sed de lapidis materiâ forte ſaltem conſentiunt? nihil minus. ſunt qui ferriſcoriam, ſunt qui ſalem, alumen, magneſiam, cadmiam, calchantum, arſenicum expoſcant: ſunt qui obtrudant bufones, capillos, ouorum putamina, menſtruum fluorem, vel humanum ſanguinem. *Reſpondeo*, tam diuerſis nominibus eandem rem ſignificari; ſed his vſos ſcriptores ſciẽtiæ occultandæ causâ, quam non voluere paſſim intelligi. licuit ſanè Ægyptijs ſymbola ſua adhibere, licuit poetis per metaphoras & fabulas ſapientiæ principia occulere, licuit Ariſtoteli ſe dictorum obſcuritate vt ſepiâ ſolet atramento inuoluere; ipſæ ſacræ litteræ in Parabolis loquuntur. cur culpas, ſi & hi diuerſis nominibns luſêre? Si quid minus aptè, & feliciter, & piè; ignoſce. rem vide, verba deſpice. nunquam rei veritatem aut artis efficacitatem, ineptia aut infantia docentis, potuit exſtinguere. Deinde quid mirum hanc quoque artem ſuas habere compulſationes diſſidentium; quibus nec philoſophiæ pars vlla, nec medicina, nec iuriſprudentia, nec Scholaſtica Theologia noſcitur carere? Diſſenſio illa de materiâ, vel verborum eſt & nominum; vel ſanè fuit olim, cum ars minus culta, & magis incognita. periti in ſulphur & hydrargirum conſentiunt.

B Probant postea, naturã metallorum ab ijs ignorari. primò quia censent illa viuere & nutriri; cũ Cardano; vel superioris ordinis animã habere verùm valde reconditã cũ Fr. Georgio in Harmon. mundi. 2. quia lapides putãt esse reiectamenta siderum (vt Paracelsus) metalla verò adipem & medullam lapidum; & proinde metalla cæli esse præstantiora excrementa: 3. quia vnicam volunt esse perfectam speciem metalli nempe aurum; ceteras esse tantum rude & inchoatum aurum. de quo mox plura. 4. non habent perspectam auri sui causam efficientem. quia soli calori efficientiam tribuunt. quo tamen solo nõ potest auri substantia perfici. Oportet enim vt sol aquæ substantiam primùm calore concoquat & commutet: frigus deinde & siccitas terrena, faciant aquam concrescere. 5. de auri materiâ valdè discrepant. Gilgil vult esse cinerem ex terrâ genitum & aquâ mistum; Bracescbus vitriolum; plerique sulphur, & argentum viuum, nec deest qui arsenicon addat. qua in re indagandâ videntur, vt vmbri, iudicium sagæ naris secuti: certum sanè, vt ad ceruæ cunabula perducat; fallax in rerum essentiâ discernendâ. Præterea quomodo possunt mixta resolui in mixtum illud, ex quo proximè generata fuerunt? nonne priùs oportet resoluantur in corpora simplicia? igitur si, quod eorum est fundamentum, metalla in sulfur & hydrargirum resoluuntur: certè hæc duo nequeunt esse propria metallorum materia. Hoc argumentum multas inuoluit quæstiones quas si velim exactè discutere, non sectionis vnius, sed libri opus integri futurum. Vno fortassis verbo præstiterit absoluere, vt hæc illis omnia largiamur, nihil aliud consequi, quàm alchymicos sic opinantes non esse veros philosophos, neque causas operationis suæ tenere, nec operari scientificè, sed duntaxat esse nudos flaturarios pyrotechnicos, mechanicos, & non philologos. nullo autem pacto consequitur, probandum quod erat, aurum ab illis confici non posse: nõ enim gladium non facit faber, quia quæ ferri natura, quæ gladij ad pugnam rotatio vibratioque sit accommodata, nescit: non aquam rosaceam minus perfectam chymicus elicit, qui cetera

adhi-

adhibet ab arte requisita, etiamsi rosæ essentiam, & vim ignis, & principia distillationis ignoret. Quid igitur, si qui naturam ignoret metalli, segregatione, congelationeque quæ requisita, cæteris quoque omnibus peritè vtatur; minúsne ad flatum compositionemque eius, quàm ad alterius, nihil ad operationem effectumque amplius præter causarum cognitionẽ adijcientis, vis excoctrix ignium est effectura? Intelligentiæ igitur iam ignis particeps, qui vnum inter & alium nouit discrimen. Pone autem aliquem qui optimè metallorum naturam nouerit: huic certè nihil argumentatio hæc oberit quoad auri productionem. poterit ergo produci ab aliquo. sufficerent ista: dicã tamen quid de singulis illis censeam. Viuere & nutriri metalla, vt animam habentia vegetatiuam: id non admodum absurdum est, sed fateor verius quod Aristoteles censuit [i], nec lapides, nec fossilia huiusmodi viuere vel nutriri: excrescere autem, per adiectionem materiæ, decrescere per subtractionem eiusdem: cùm vero Plinius [k] & alij dicunt ea concipi, parturiri, parere, viuere, senescere, mori, Metaphoricè tantum loquuntur. sed de hoc plura Schaliger, Fallopiusque [l]. Volo cum illis liberaliter depeciscì. Esto non viuant metalla: quid inde? facilior profecto inanimæ rei in aliam inanimam, quàm animatæ in animatam erit transmutatio. Paracelsistarum illas locutiones sanè non satis rectas nec commodas, sed improprias & translaticias nihil moror: loquuntur illi inquinatè, sentiunt perperam. eos non defendo. de re loquor, non vocabulis. Hoc vnum verissimũ puto, neq; negari posse, plus humidi pinguis, & si vis plus adiposi esse succi in metallis, quã in lapidibus ac gẽmis. hinc enim metalla ductilia & dilatabilia sunt, quod lapidibus ob ariditatẽ & siccitatem denegatũ. Vnicáne species metalli sit, mox videbimus. De auri efficiente causâ, cõsiderandum puto longè plura requiri, vt ex terrâ, atque vt ita dicam elementis ferè nudis primum corpus mixtum existat & coaguletur: quàm requirantur vt ex mixto iam coagulato & existente aliud conficiatur mixtum, dumtaxat differens perfectione. Auri substantia, ex terrę puluere & aquæ liquore, in venis

[i] *lib. 1. magnor. moral.*

[k] *Plin. lib. 36. cap. 18. & 19. Leo Baptist. Albertus li. 2. de re ædific. cap. 9.*

[l] *Schalig. exercit. 1. Fallopius lib. 1. de metallis & fossil.*

C

nis cauernarum ſolo calore non poteſt perfici, ſed frigiditas quoque & ſiccitas requiruntur: poſtquã verò iam ſemel metallum coaluit in metalli ſubſtantiam, iam ignis ſolus poterit ſupplere quæ ad perficiendum commutandumque illud in alterius metalli qualitates erunt neceſſaria. quia qualitates illæ accidentariæ ſunt,& quæ actiuitatis igneæ vim non exſuperant. Quod exẽplo poteſt declarari, nam ſandaracha naturalis non poſſet gigni citra frigus illud: ſed poſtquam plumbum ſemel in terræ viſceribus genitum fuit, ſi illi miſceas acetum, ceruſſam cõficies ι; vt verò ex ceruſsâ prodeat ſandaracha, nullâ iã opus refrigeratione: ſed ſufficit ſola aduſtio vt ſandaracha factitia ſeu ſandix Syrium naſcatur κ. Orichalcum quoque ſine frigore ex ære, vitri puluere, & calaminaris lapidis tinctură fit; ſolâque decoctione & percolatione per ignem indiget λ: cum tamen foſsitium & naturale, ſi quod eſt huiuſmodi, etiam frigus illud poſtularet. Quid quod & μ Plinius cenſuit, ſolo igne lapides in æs fundi; & ferrum gigni? Quid, quod & ſola decoctione ferrum fit σίμωμα Græcorum ν ſeu *Chalamiſch* Hebræorum? quod nos hodie chalybem vocamus ſiue *aciarium*, veteres Latini, *ferri nucleum*, quia proprio nomine deſtituebantur. nam chalybs illis idem quod ferrum in genere ο. Neque in his alio frigore opus, quam cum omnia peregit ignis, vt tunc materia ſe ad naturale frigus recipere ſinatur, vel aquæ iniecta citiùs refrigeretur, & induretur. Porrò quam ſubdunt de auri materiâ diſſonantiam, obſtrepit illa, non obtundit. cedo, quam illi eſſe volunt? quamcumque dixerint, ex hac etiam cetera metalla conſtare philoſophi chymici contendent. ſic facilem fore ad aurum tranſitum. Sed doctiores conueniunt in vnam ſententiam; quam ego quoque ſequor, & ſic Ariſtotelem cum his auctoribus conciliari poſſe puto. Non agitur nunc de materiâ remotiſsimâ, quæ eſt materia prima, quam eandem eſſe, nemo addubitat. ſed agitur, de materiâ ſecundâ; quæ iam certis formis eſt imbuta. hæc rurſus eſt, quædam remotior, & quædam propinquior. non enim ſtatim ab vltimâ ad primam hîc immediatus eſt tranſitus. capiamus ergo exempli gratiâ, aurum.

ι *Galen. libr. 9. de ſimplic. medicam. facult. Plin. lib. 34 in fin. Vitruuius l. 7.*

κ *Plin. li. 35. ca 6. Aetius lib. 2. Amatus in Dioſc. li 5. enarr 63*

λ *Vide Plinium libr. 33. c. 4. & Vannoccium li 1. pyrotechniæ cap. 8.*

μ *li. 26. c. 27.*

חלמיש

ν *Ariſtot. li. 4 Meteor. Vannoccius d lib. 1 cap. 7. Alb. Magn. lib. 2. de lapidib. tract. 3.*

ο *vide Hier. Magium lib. 2. miſcellan. cap. 8.*

rum. hoc aurum materiam remotiorem habebit, exhalationem quandam humectam ex vna parte; quæ materia liquida à quibusdam vocatur, vel aqua intrinsecus vnctuosa, ab alijs vnctuosum aqueum incorporatum, vel humidum liquidum; ex alia parte habebit terræ portionem crassàm & viscosam: sic huic terræ aqua illa pinguis & aërea commista, corporatur in primam & (vt sic vocem) elementarem auri materiam. Sed hæc materia non est adhuc propria auri materia, sed est materia communis omnium metallorum, & etiam lapidum. etenim si plus habeat ariditatis, deficiente humiditate, fit lapis; si plus habeat pinguedinis humidæ, exit in metallum; & propter copiam huius humidi, nitidi, puri ac solidi, splendida adeò ac nitida sunt metalla. Et hæc est sententia Platonis & Aristotelis ac sequacium π. Neque huic sententiæ repugnat (meo iudicio) eorum Chemicorum, qui physica principia & norunt & amplectuntur, hoc est non empirici, sed philologi sunt, sententia. Tales enim facilè assentiuntur huic remoto principio metallorum omnium. Equidem mihi videtur negari non posse. Quæro enim, num argentum viuum & sulfur sic immediatè ex materiâ primâ sint enata? si adfirmas, quæro quâ dispositione præcedente hæc potiùs quàm alia forma sit introducta? si negas, immediate prodijsse: quæro quæ præcesserit? non enim omni formâ potuit illa materia caruisse. Negandum itaque id non est: sed vlteriùs progrediendum, & post hanc materiam communem adeò remotam, quærenda quædam materia propinquior. De hac omnis est disceptatio. Censuerim itaque illam materiam remotam non subito prætermissis medijs ab extremo ad extremum progredi, & quod dici solet, per saltum promoueri: sed primò gigni imperfectiora quædam, & sic naturam progredi ad perfectiora. Ex illa materiâ remota primùm gigni sulphur, & argentum viuum siue ὑδράργυρον: istud potissimum coalescere ex humido illo pingui & aëreo (ideò adeò mobile est); ex terræ verò pinguedine seu viscositate potissimum, gigni ὑδράργυρον. Sulfur illud postea in metalli generatione fungi vicem viri, ὑδράργυρον vicem femi-

næ

π Plato in Timæo, & ibi Procl. & Calchidius. Aristot. lib. 3 Meteor. in fi. Theophr. lib. de lapidibus, Ianus Latinius Minorita li. 1 Chemicæ art. c. 13. Albertus lib. 3. de reb. metallic. tractat. 1. cap. 2 Contaren. li. 3 philosop. c. 6 Geor. Agricol. de re Metall.

næ volunt? Chymici; hoc parùm refert, crediderim potiùs, vtrumque agere & pati in inuicem, reactione. Nec conuincit cõtrarium quorumdam obiectio; nec in pleriſque fodinis ſulfuris, vel arg. viui, inueniri aurum; nec in auri pleriſque inueniri ſulphur aut argentum viuum. ſufficit enim in quibuſdam veſtigia horum reperiri, vt pyrotechnici ſæpè experti. Et, vt ex his gignuntur tanquam ex materiâ, ſic in hæc rurſus metalla reſolui volunt chymici, & hanc reſolutionem odore probãt, & guſtu; ſe in materiâ reſolutâ qualitates ſulfuris & argenti viui dictitantes inuenire. Quoniam verò hîc agimus de accidentarijs dumtaxat differentijs, quibus hæc inanimata dignoſcuntur ſolis; fruſtrà obijcitur odora canûm vis. Non enim dicitur hæc reſolui in ſulfur & hydrargyrum formale atque perfectũ, ſed in materiam quandam quæ ſulfuris & hydrargyri qualitates pleraſque retinens ſatis indicat formam illam præceſſiſſe horum foſſilium; ſicut homo occiſus cum eſt, & iam cadauer ferè diſſolutum corruptione, indicinam facit fætor, corpus illud carneum fuiſſe: aut quod ſimilius, cùm ſalem vel ſaccarum in aliquod ferculum diſſoluis, ſapor indicat, ſubſtantiam illarum rerum condimenti huius materiam fuiſſe: & odor aquæ diſtillatæ, ſatis apertè docet, quæ herbæ diſtillatæ fuerint. præterea non eſt neceſſe res omnes reſolui in proximam ſuam materiam; nec enim corpus reſoluitur in ſemen; ſed ſufficit reſolui in materiam remotiorem, ſiue elementarem. Ad vltimum itaque argumenti membrum dicimus; metalla reſolui immediatè in illa ſua principia, quando alterantur, & per alterationem deſinunt videri talia metalla, & fiunt quid liquidum, vel aridum, retinens principiorum illorum qualitates multas; & cum hoc fit, tunc quodammodo reſoluuntur iterum in corpora ſimplicia ſeu elementaria, nempe in liquidum humidum & terreum pingue: ſicut etiam paullatim, per varias alterationes pyrotechniæ, principia illa proxima in iſtud vel iſtud metallum coaluerunt.

Auicen. epiſt. ad Hazon, Geber, Lullius, & alij vid. Lacin. 4. lib. 1.

Tertiò argumentantur; fundamenta Chymicorum, ſi penitiùs inſpiciantur, vel falſa eſſe, vel prorſus dubia: & proponunt,

ac impugnant sequentia ; quibus sigillatim ac ordine solutiones adiungam.

σ lib. de mirabili potestate artis & naturæ.

Primùm ergo adferunt illud Rogerij Baconis σ; licet natura potens sit & mirabilis ; tamen ars vtens narurâ pro instrumento, potentior est virtute naturali.] Hoc ergo videtur esse falsum. tum quia nihil potest ars humana, quod vires superet naturæ (quæ nihil est aliud, quàm ordinaria Dei in creaturis dispositio) quare si quis effectus producitur, qui naturam rerum superet, ille non humanus, sed vel diuinus, vel prodigiosus est. tum quia omnis ars mechanica naturæ, vt basi, insistit, & eam imitatur, nec suis potest conatibus operum naturæ perfectiones adæquare. Nam verissimè Fabius, ita scripsit ; imitatio, quæ artis est propria, nunquam tam feliciter naturam exprimit: quin inter hanc & illam semper aliquid intersit, ipsaque veritas pluribus parasangis sua sequentem vestigia hypocrisim post se relinquat. τ] qui neget; iubendus agri lilia cum veris, Dedali volatum cum alitibus comparare, & cum Praxitelis aut Phidiæ caballo hostiles manus effugere. *Resp.* Comparationem naturæ & artis institui duobus modis posse : primò præcisè ac nudè solam cum solâ conferendo, vnumque alteri siue vtriusque potentiam seorsim inuicem & mutuò componendo; hoc si Baconus voluit, vt inde fornaculis suis ea tribuat, quæ naturæ denegata, fateor omni illum reprehensione dignissimum fuisse, & argumento contrarium solidè probari. Altero verò modo possunt ista comparari, non præscindendo vnum ab altero, sed extensiuè; v.g. artificium humanum, cum ipsâ naturâ; qua in comparatione, artificium præsupponit naturę vim. plus autem tum posse artem naturâ subnixam & adiutam, quàm possit natura sola plurimis patet experimentis. sic enim naturalis operatio, iuuatur, acceleratur & perficitur per humanam industriam & artem: quod voluisse dumtaxat Rogerium eius verba indicant, & verissimum hoc est.

τ lib. 3. instit. Orat.

Secundò reprehendunt quod dicitur à Chymicis, vnicum esse perfectum metallum, siue vnicā metalli speciem (aurum) cetera metalla dumtaxat esse auri inchoationes : & ideò tam facilè

facilè metalla reliqua ad aurum, naturalem ſuam perfectionẽ, reduci quàm homo æger ad ſanitatem, & ouum ad pullum. Hoc illi triplici ariete ſibi, non tam quatere, quam ſubruere videntur: & ita mihi quoque aliquando viſum. nunc maturius re perpensâ, video illa ipſa, quæ tum attuli argumenta, vt obſeſſi ſolent ſaccis laneis, arietis impetum infringere; poſſe commodâ explicatione exarmari, & eneruari. Arietes iſti tres erãt triplici teſtudine contecti. Primus petitur à definitione metalli, quam Geber, Petrus Bonus & multi chymici admittunt: metallum, eſt corpus foſſile, durum, & naturam ſuam ſeruans à » malleo dilatabile. Sed hæc tota definitio æquè conuenit ar- » gento & plumbo ac auro; æquè ergo ſunt metalla, atque aurum. *Reſp.* differentias rerum eſſentiales. præterquam hominis, nobis eſſe ignotas: ideo nos cogi definitiones formare ab accidentarijs differentijs, quæ poſſunt ſæpè communes eſſe pluribus, quæ probabiliter videntur ſpecie differre. veluti ſi definias canem, certè definias per proprietatem latratus, hyæna tamen hunc imitatur, quę canis non eſt, & ſic totum iſtud congeſtum, canis eſt animal irrationale quadrupes velox latrabile, conueniet etiam hyenæ. nam & illa erit, animal irrationale, quadrupes, velox, latrabile. Nemo tamen inferat canis nomen hyenę competere, vel hyænam æquè canem eſſe: ſed potiùs inferendum, quiddam in hyęnâ reperiri, quod in cane ſit perfectius. Sic dico definitionis huiuſmodi accidentariæ conditiones in ſingulis metallis inuentas, non conuincere ſingula hęc quibus conueniunt metalli ſpecies eſſe. Nam hęc non eſt conuenientia generis in ſubſtantiâ, ſed dumtaxat quaſi generis in accidentibus. Specificæ namque differentiæ ab eſſentiâ rei ſunt deſumendæ. Quare vt aduerſarij probent à definitione, identitatem genericã; neceſſe eſt, prius probent; vel ſimul, & conſequenter probent, prætenſarum ſpecierum differentiam eſſentialem, vel quid ei quodammodo æquipollens. v.g. Homo & equus ſpecies ſunt ſub animalis genere. id probari nequit eo dumtaxat, quòd animalis definitio, quæ tamen eſſentialis eſt, conueniat vtrique (ſic enim cõuenit Petro & Paulo, & tamen P. & P. ſpecie

cie non differunt) ſed probari præterea debet ; quia homo eſt rationis compos,equus non eſt.ſic etiam quod aquila & leo differant ſpecie,non probandum tantũ eo quod ratio generica illis competat;ſed etiam,quia vtriuſque eſſentia diuerſa eſt,cũ vnum ſit volatile,aliud beſtia ſeu gradiens.Sic igitur non quia hæc definitio eadem quæ auro,competit argento : ideo hæc duo ſpecie diſtinguuntur:ſed ſequitur ſolummodò ambo hęc metalla eſſe:argentum quidem imperfectè,quia poteſt perfici; aurum perfectiſſimè,quia nequit in metalli ratione perfici.Infanti iuxta ac viro conuenit hominis definitio, vt & vitulo ac boui animalis;ſed infans adhuc perfici, & definitionis mẽbra perfectius poteſt participare:nõ tamẽ infans & vir ſunt hominis ſpecies idẽ de alijs metallis & auro ſtatuendũ;nã alia illa natura ad hoc inſtituit,vt queãt ad aureã perfectionẽ progredi.

Verũ hîc nouæ ſuboriuntur difficultates,noui ſcopuli aſſurgunt.dicat enim aliquis,hinc ſequeretur, naturam ſic ſæpiùs à ſcopo ſuo aberrare, quàm finẽ ſuũ cõſequi.quod conuiciũ feratur in Deũ. Naturæ quoq; aberrationes de ſuis inferioribus, more ſpecierum,nõ ſolent prædicari. quia natura nõ multiplicat rerum imperfectarũ indiuidua, vt videmus mõſtra ſterilitatis damno multata.hæc autem metalla de ſuis indiuiduis rectè prædicantur;vt argentũ de hoc vel illo. *Reſpondeo.* Nõ aberrat à ſcopo ſuo natura,quia finis eius eſt rerum varietate, hunc mundum ornare:& perfectiora vult eſſe rariora. fit autẽ hominum auaritiâ,qui metalla effodiunt priuſquã ad debitã perfectionẽ perueniant;vt minus auri ſit,quàm ceterorũ metallorũ. Sicuti quia vituli plerique occiduntur à lanionibus, idcirco pauciores boues exiſtunt.ſi his parceretur, boues fiant ; ſi illis abſtineretur effodiendis, paullatim aureſcerent. Enunciandi vero ratio quædã eſt ſpecierũ,ſiue generica, quædã verò merè accidentaria. Monſtrorũ de inferioribus attributiua enũciatio accidẽtaria,poteſt æque locũ habere,ac argẽti auri &c. ſicut enim dicas rectè,hoc vas eſt argentũ,ſic etiã rectè dicas;Gorgo, eſt monſtrũ;ſphinx,eſt monſtrũ:& ſicut etiã dicas vaſis huius eſſentia eſt ſtannea vel materia eius eſt ſtannũ;nihil prohibet

quin

quin verè dicas, pygmęus iſte eſt mõſtroſus, vel ſubſtãtia huius pygmæi eſt monſtroſa. Sed parũ hęc ad rem, de prædicatione. Quia reuera, nõ quicquid imperfectum adhuc eſt, eo nomine monſtrosũ eſt: maximè ſi aptũ ſit perfectionẽ ſuã recipere, pullus in ouo nõ eſt mõſtroſus, vitulus nõ eſt mõſtroſus, infans nõ eſt monſtroſus; quia hic ad virum, ille ad bouem, ille ad gallinaceum tendit; etiam ſunt poteſtate, quod actu futuri. idẽ de metallis alijs ab auro dicunt Chemici. Sterilitate dãnata ſunt tãtum monſtra perfectorum animantium; non inſectorũ, non inanimatorum. Atque ita ruit hæc replicatoria machina.

Secundò contendunt aduerſarij proximã metallorũ omniũ materiam eandẽ eſſe non poſſe, ſed vniuſcuiuſque ſpeciei debere eſſe materiã proximã diuerſam, quod etiã nonnulli Chemici fatentur [u], & probatur, quia diuerſæ ſpecie formę eandẽ ſpecie materiã proximã nequeunt informare: vt de animâ humanâ & equinâ patet, quarũ neutra corpus alterius apta eſt informare. videretur alioqui, vetus illud delirium ſtabiliri poſſe: omnia ex omnibus, ſiue quodlibet ex quolibet gigni: & ſic, ſi remotæ materię ſufficeret idẽtitas, poſſet vnus Alchymicus alterũ, in Apuleium illũ, vel Lucianũ auritum transformare. *Reſp.* Animas animalium perfectorum requirere corpora organica, certis perfectè modis diſpoſita: animas animalium imperfectorum, ipſas quoque quia ex materiâ educuntur, requirere ſuam quoque & propriam, minus tamẽ perfectam, organorum corporis compoſituram, quæ compoſitura ſiue (vt dicam) organizatio de illius indiuidui eſſentiâ eſt. Inanimas verò res dumtaxat cenſeo requirere materiam illam communem, & præcipuè conſtantem partibus homogeneis eiſdem, eſſe perfectiùs vel imperfectius diſpoſitam, ad plumbi, ſtanni, argenti vel auri formam: quia formæ iſtæ, non ad compoſituræ vel organorũ fabricam, ſed ad qualitatũ primarũ maiorẽ minorẽue participationem, conſequuntur. Si plus habeãt terrenæ admixtionis, fient ferrum, æs, plũbum; ſi plus aërei liquidi, fient ſtannum, argentum, aurum. Conatur quidem natura ſemper aurũ producere, ſed cũ nequit eò mineralis decoctio pertingere cõtenta

[u] *Richardus Anglic. in Correctorio, & Ioã. Braceſius cõtra Taũladanũ.*

tenta est aliorũ metallorum generatione pro modò virtutis & materiæ proximæ dispositione. Si nõ satis multũ adsit sulphuris subtilis ac rubei, adsit tamẽ satis hydrargyri subtilis & albi; fiet argentũ: si verò vis sulphuris excedat, & vnctuosum illud liquidum omni sit ex parte probè defœcatũ, producetur aurũ.

Tertius illorum aries erat, Nunquã cõquiescere naturam, G sponte suâ, sed moueri & moliri donec perfectionem suam sit indepta: metalla verò hæc apparere omnibus, etiam præsente causâ efficiente, in venis suis conquiescere, nihil sollicita vt in aurũ transformentur. licet enim centũ annis illic permaneant non impedita, nunquã tamen magis illa accrescent, sed in suo statu permanebunt, ferrum, plumbum, argentum. Si sic igitur quieta iacent, suam iam nacta sunt perfectionem. *Respondent* Chemici & benè respondent, nos hanc commutationẽ deprehendere non posse: sed cur nequeamus, incredibilem reddunt rationẽ. quòd ad alterius metalli in aurũ metamorphosim millenarium annorum tempus requiratur. Quis hoc illis definitũ tempus reuelauit? quis credat, cùm ad ceterorũ metallorũ perfectionem, cursus viginti vel triginta sufficiat annorum? Maior ergo in auro formando mora, sed non tot sæculorũ admittenda. Sicut autem herbarũ & arborũ incrementa non cernimus dum crescunt; sed creuisse deprehendimus. ita latens est alteratio hæc & cõmutatio metallorũ, quæ non dum fit, sed dum facta est, cerni potest. quod verò illam nõ cernimus, impatientia facit & cupiditas, dum malunt homines præsens lucrũ minus capere, & quale est metallum effodere; quam spem pretio redimere, & illã tam longinquã opperiri trãsmutationem. Sed cur ad hanc, fornaculis & follibus suis se triennio peruenire posse Fanianus & alij gloriantur, si non nisi lustris aliquot exactis id potest natura? causam puto, quia in terræ venis plus liquidi humidi affluit, & calor quoque solis agit leniter ac paullatim: hîc in chrysollo, nihil adfluit liquidi, quare quicquid resistit, & reuocat cursum efficientis causæ id faciliùs hîc absumitur: ignis quoque est continuus, & non impeditus, & quantũ potest vrget. Præterea nonnunquam auri maturi & perfecti artifices

fices admiſcent, vt ſic ars adiuuans naturam, cauſa ſit velocius reliquum conuertendi, vt notat Treuiſanus *lib. de tranſmutat. metallor. ante medium.* Ex his apparet admodum probabilem eſſe ſententiam Calliſthenis, Alberti Magni, & Chemicorum vnicam eſſe perfectam metalli ſpeciem φ. Sed pergam eſſe liberalis ac comis; eſto ſpecie differant metalla, quid tum? ſpeciei (inquiunt) in ſpeciem quæ ſit alteri non ſubordinata immutatio impoſſibilis eſt naturæ. Nos mox non eſſe impoſſibilem oſtendemus. Nec ad rem facit illud de ſubordinatione. Reuerâ enim multorum commutatio oſtenditur, quæ ſic ſubordinata nõ ſunt: & ſubordinatio iſta eodem modo poteſt intelligi de plumbo & auro, ſtanno & argento, quo illi de his intelligunt, quæ in tertiâ ſect. producemus.

φ *Alb. Magni lib. 3. de metall. tract. 1. c. 7. Gebri, Roſarij. Vãnoccij Biringuccij & alior.*

H Quartum argumentnm eſt, ars iſta nequit veras gemmas transformare in gemmas alias veras. ergo nec metalla poteſt in alia. *Reſp.* gemmas, ſi quæ ſint liquabiles, poſſe ad maiorem fortaſſis redigi perfectionem: non tamen in alias diuerſæ ſpeciei mutari poſſe, quia non poteſt ignis quemlibet inducere colorem: nec gemmæ ad gemmam ea cognatio eſt, quæ metalli ad metallum. Gemmæ verò pleræque vel potiùs omnes, quia lapidum ex genere ſunt, etiam ſunt illiquabiles. quia non habent humidum vnctuoſum vt metalla, ſed aqueum, quod igne diſſlatur χ.

χ *ſic Alb. Magn. in 5. Metaph.*

Vltimò obijciunt non dari cauſam ſufficientem, quæ hoc operetur: cælos enim naturaliter hæc metalla in venis producere per calorem, & frigus, non quâ calor ille vel frigus qualitas tantum eſt, ſiue calor aut frigus; ſed quâ eſt organum ac inſtrumentum cęlorum in cuius virtute agit. hîc vero nec frigus adeſſe in Chemicâ operatione, nec calorem operari vt inſtrumentum agentis principalis, quia hic non adeſt agens principale. *Reſpondeo*, de frigore iam diximus. de calore verò dico hunc agere vt inſtrumentum ignis; & eſſe eiuſdem ſpeciei cum calore cęleſti ſeu elementari. Agens autem principale eſt ſemen auri ipſis metallis inſitum: quod ſemen calore fouetur, & adoleſcit in aurum. Probatio verò huius, non incumbit alia,

quàm ab experientiâ, ad quam alchymici ſolent prouocare. ſolemus enim à poſteriore probare vim ſeminis alicui rei inſuiſſe, cùm genitum ex eo aliquid & ex potentiâ eius in actum deductum cernimus. Deniq; concluſio noſtra dumtaxat exigebat, nos oſtendere naturæ rerum hanc non eſſe contrariam Chryſopęiam: neque id argumenta aduerſariorum conuincere. quod puto ſufficienter oſtenſum à nobis. Hæc de primo axiomate.

SECTIO III.

De eadem efficacitate.

SIt 2. axioma, longe probabilius eſt poſſe alchymicã artem finem ſuum conſequi, & alia in aurum igne tranſmutare: quàm non poſſe. A »

Dico eſſe probabilius, quia reuerâ id non probatur apodicticè, ſed tantum topicè. ſic tamen, vt moraliter fere conuincant rationes.

Primum argumentum, quo concluſio probatur pendet ex ſupradictis, quia cõtraria negatiua habet argumenta non concludentia, imò nec admodum vrgentia.

Secundum, quia multarum rerum cauſæ naturales nos latent, & poteſt hæc eſſe de illarum numero: multa quoque fiunt naturaliter, quæ quis, propter cauſarum ignorationem, ſi facta certò neſciat, vel neget facta, vel non facta naturaliter contendat.

Tertium, quia Magorum illa induſtria, qua mutarunt angues in virgas, & è conuerſo; iuxta D. Auguſtinum « naturalis mutatio fuit: mirabilior tamẽ eſt hac, de qua nos agimus. « *libr. 3. de Trinita.*

Quartum, quia calor ignis vim habet transformandi metalla per varias alterationes, liquationem, ſeparationem, congregationem, & alias huiuſmodi: ſicut & calor natiuus, cibum poteſt variè conformare, priuſquam augeat & incrementum præbeat ipſi alito. nec minus eſt miranda illa cibi, puta pomi, in carnem; quam hydrargiri in aurum commutatio. Denique ſi ſingulas illas alterationes conſideres, quas Chryſopœij requirunt,

quirunt,etiam qui plurimas; nullam inuenias, quæ vices ignis in materiam disposítam agentis excedat. cedo enim quæ illarum. quod si singulis par, cur non successiuè omnibus, cùm eius vis non retundatur suggestis semper nouis fomentis?

B Quintò, persuadere id debent intellectui non malè disposito, cum variæ similes experientiæ, tum plurimorum id se consecutos asserentium assertio. hoc posterius probabo sectione sequenti. prius verò probatur, ijs quæ fusè retulerunt Schaliger[6] & Benedict. Perer[7]. primùm ars potest gignere vespas, scarabæos crabronesque, ex cadaueribus, & ex stercore animalium; imò & scorpiones ex herbâ Basilico ritè positâ & collocatâ certis locis: sed viuentia hæc, sunt excellētiora metallis: poterit igitur & metalla. Dices in istis hominem arte tantùm materiam materiæ apponere, cetera naturam per putrefactionem & calorem solis producere: Verùm in nostro quoque casu manum tantùm homo adhibet, cetera calor ignis in materiâ efficit, & quæ in eius potentiâ latebant educit. 2. aurum ex auripigmento produci arte Plinius auctor est, vt diximus. si dicas auripigmentum venam esse auri sterilem ac inopem, hoc est aurum imperfectum, vt ait Fanianus [A]; hoc vt dicitur sine probatione, negari quoque potest. Nam plus videtur differre ab auro, quam cuprum: nam cuprum metallis annumerandum, illud vero potiùs coloribus ac tincturis. 3. ex ouis [t] calore fornacis Cayri solent pulli educi, non secus quam fotu matris: cur non & hîc fornax suppleat vteri terræ vicem? si dicas, ouum naturâ ordinari ad pullum, & esse pullum potentiâ: contendunt alchymici idem esse plumbum auri respectu, imo & argenti. ideoque solere hæc metalla iuxta inuicem reperiri. Sanè Plinius dicit [ζ] venam plumbi, quæ vicina solet esse & cōtigua venæ argenti, vocari *galenam*. Sed & ouum quoque magis differt à pullo, quam inter se metalla. 4. Naturaliter videmus multos vermiculos mutari in volatilia, vtpotè muscas; & tamen reptile & volatile, plusquam specie distant. 5. vt natura producit salem, bitumen, & atramentum: sic etiam illa nobis artificum exhibet industria. Si dicas specie differre hæc ab illis:

[6] exercit. 13 [7] quæst. ad alchimiâ lib. de Magiâ.

d.c.4.

[A] libr. de re metallicâ.

[t] Schal.5.

[ζ] lib.33.c.6.

illis: contra vrgebo, cum eaſdem habeant qualitates (quod docet experientia) non magis differre, quam pulli quos fornaces Cayri produxerunt, à pullis adpectoratis à matre. 6. Plinius auctor eſt triticum & ſiliginem in inuicem commutata. dices, ſolis accidentibus ea differebant, eademque fuiſſe ſpecie? Galeni * quidem ſententia videtur, ſed multis id nō probatur. eſto tamen hoc ſit verum quid ad 7. Nam Theophraſto lolium quoque in triticum fuit mutatum. loliúmne hoc ſilueſtre triticum fuiſſe dicent? quo auctore? ſcimus enim quid inter triticum & lolium interſit. 8. calchitim in miſij mutari, ſatis notum eſt, veriſimilius etiam eâ ſpecie differre, quā idem eſſe. 9. lapideſcere ligna ſi in fontes certos incidant; norunt Arduennæ: & lignum ſit caudexque, qui neget. Benè eſt non negant aduerſarij: Sed hanc dicent fortè commutationem in deterius, viuentis nempe ligni, in lapidem vitæ expertem: mortem hanc eſſe quandam ligni: facilius res degenerare quàm meliorentur. Vrgeo, etiam meliorari. nam in Scotiâ ex putridis nauium fragmentis, & ex arborum fructu in mare deciduo (res eſt vulgo notiſſima & probabitur libro ſequ.) gignūtur anates. Si tam admirabilem effectum tranſmutationis aqua nobis exhibet; cur ignis efficacitati, cuius maior longè vis eſt in agendo, malignè detrahimus. Herodotus etiam ſcribit platanum in oleam vertiſſe: & alij cadauera, in ſtatuas ſalis, de quo plura dicam lib. 2. q. 18. in fine.

* *libr. 2. ad Glaucum c. 7*

Denique notiſſimum eſt poſſe ſaltem dæmones producere, per applicationem naturalium agentium, non modo res inanimas, ſed & animalia imperfecta, quæcunq; ex putrefactione naſcuntur †: multò igitur facilius poterit metallum vnum, in aliud eadem applicatione commutari. quia longe minor eſt metallorum differentia, quam inanimis & animati. Sed Diabolus nullum huiuſmodi effectum producere poteſt, qui naturæ vires ſuperet; vt cōſtat: alioqui poſſet vera edere miracula. ergo effectus huiuſmodi naturæ vires non ſuperat. Igitur poteſt fieri vt vel docente Diabolo, vel induſtriâ & ſtudio tandem homo ad hanc cognitionem pertingat.

† *Eſt Scoti, Lycheti, & communis in 2. d. 7. vel 8. & probabo lib. ſeq. q. 14.*

SECT.

SECTIO IIII.

An aliquâ narratione conſtet aliquando aurum hac arte factum?

NVllum aduerſarij fortius telum intorquent, quam ab experientiâ. cur igitur inquiunt, nullus hactenus effectum conſecutus? cur omnes oleum & operam perdidere? nonne moraliter hinc colligimus, id eſſe impoſſibilibus annumerandum? 2. quia, quæcumque adferuntur experientiæ, nituntur teſtimonijs ipſorum chymicorum, quibus minimè credendum: tum quòd in cauſa propriâ, tum quòd mendicitas & paupertas fidem detrahat, tum quòd ſpe faſcinati & imaginationis vehementi apprehenſione, putant eſſe aurum, quod non eſt, vt ait Pontifex Ioannes 22. α. 3. quia poſſunt eſſe operationes, vel fraudulentæ & deceptoriæ, (vt fuit Bragadini Veneti Alchimia, qui in Bauaria ſupplicio affectus anno 1591. ipſemet coram omnibus impoſturam ſuam confeſſus fuit; ſe ex auri ramentis pulueribuſque quos mixtos carbonario pulueri habebat, aurum ſuum, liquaſſe. Quare cauendum ne lectorem decipiat deceptus ipſe Villamontius pertinaciter defendens veram fuiſſe & ſinceram Anto. Bragadini Chryſopœiam: cùm enim illa ſcriberet, nondum dies fraudem huius Ciprij plani aperuerat. *Vide quæ de illo Villamontius itinerarii lib. 3. c. 28.*) vel prodigioſæ, dæmone faciente. 4. quia hanc artem nemo vnquam calluit, quod patet eò quod nemo ſe vnquam dixit vltimum eius effectum conſecutum: nemo etiam verbis vel ſcriptis eam alios docere potuit. His illi pugnant.

α *Extrauag. ſpondent. de crim. falſi.*

» Sit concluſio. De facto aliquos hac arte verum aurum fe» ciſſe videtur eſſe valdè credibile.

Probo, quia tot eâ de re narrationes ſunt diuerſorum, vt videatur procacis animi & perfrictę frontis, nulli credere. adſcribam quæ nunc mihi ad manum. Cælius Rhodiginus auctor eſt, ε ſuo tempore in Galliâ quendam ex infimâ plebe hominem, mirè ſagacem, modum excogitaſſe, quo chryſulcæ aquę vi ex metallo quolibet aurum ſecerneret: & addit tales artifi-

β *li. 11. c. 13.*

ces vocari *Chrysoplyntas* officinam verò *Chrysoplysium*. De Arnoldo Villanouano referunt grauissimi Iurisconsulti [γ], eum virgulas aureas chemicâ arte produxisse, quas omnium examini subiecerit in aulâ Pontificis, & ideo concludunt chemiâ veram esse scientiam. Obijciunt, Arnoldum fuisse valdè suspectum familiaritatis cum dæmonibus [δ]; & ideò vel dæmonem hoc verè fecisse, vel saltem verum aurum supposuisse. *Resp.* has esse malicioſas coniecturas. Si suspectus Arnoldus, quomodo non in Romanâ curiâ, vbi assiduus comprehensus, vt maleficus, & castigatus? mera autem coniectura est, dæmonem verum aurum supposuisse. Alij dicũt examini subiecisse, hoc est obtulisse: non verò quenquam veritatis periculum fecisse. primùm explicatio illa verbo non congruit. deinde quis credat illo offerente aurum ad examen, neminem Romæ periculum fecisse; ego verò, indè; quod non scribitur ab auctoribus illis falsum aurum deprehensum; probabiliùs crediderim experientiam Arnoldo suffragatam. Sanè id confirmat quod de ipsius cum Raymundo Lullo concertatione auctor Theatri humanæ vitæ tradidit [ε]; Raymundum hunc Balearicum, hominem acutissimum, multis rationibus demonstrasse Villanouano artis huius ἀδυναμίαν, tum Arnoldum disputandi pertæsum, quin potius, inquit, te sensu crastinâ conuincam die: quæ cùm illuxisset, metamorphosim illi oculatâ exhibuit fide: quâ ille motus, hanc ipse artem amplexus, multa de eâdẽ scripsit opuscula, ante annos fermè 250. De hoc Lullo scribit quidam nostri temporis medicus, non Alchymista [ζ]; Hũc" ego inquirendo comperio apud Anglos, re quidem verâ præ-" stitisse, quod suis libris profitetur: & in arce Londini, iussu Re-" gis probatissimum aurum confecisse: mihique genus nummi" ostensum est, quod adhuc appellant Nobile Raymundi, auri" scilicet puri & obryzi summæque indicaturæ.] Idem auctor" Thesauri, hoc etiam narrat de Bernardo Treuisano; eum cum initiò frustrà magnas opes in hac Chrysoplynticâ prodegisset; tandem accuratiore studio consecutum, vt biennio artem in opus, spem in rem deduxerit. Hieron. Cardanus testatur", Anto-

γ Io. Andr. in additio. ad Speculat. tit. de crim. falsi. Oldrad. consil 74. de sortil. Abb. in c. extuarũ de sortile. & ibid. Bald. Io. Platea in l. 1. C. de argen. prec. quod in vbes. infer. li. 10.

δ Pena Cõm. 36. ad 2. p. Direct. Eymerici q. 11.

ε vol. 20. li. 3.

ζ R. C. in Nomenclatore insign. in script.

η opere de subtilita. lib. de metallis.

Antonium Pharmacopolam Taruiſinum, coram And. Grito Duce, & præcipuis patricijs Venetis, argentum viuum in aurum commutaſſe, & eius operis quædam adhuc exſtare veſtigia. Hoc Iulius Schaliger in contradictoriâ exercitatione eludit potiùs, quàm diſſoluit, dicens ſi hoc verum aurum fuiſſet, Venetos eum fuiſſe coacturos reip. operam hanc nauare, vel artificium indicare. Quis enim Scaligero indicauit, Taruiſinum eis non indicaſſe? ſanè crediderim Venetos, vel incerti euẽtus ſpem contempſiſſe, vel præſtigijs effectum adſcripſiſſe. Tu, Lector, ne idem ſentias accipe teſtimonium aliud eiuſdem rei, vt in Cardani & Aragoſij fide hoc experimentum ſtet. Guilh. iſte Aragoſius, vir philoſophiæ & medicinæ apprimè peritus, ſtudiorum causâ degebat Patauij: ſemel, anno. 1550. Venetias excurrit, & honoris causâ Hectorem Auſonium, matheſis & medicinæ laude clarum, inuiſit: ibi cum inter alia Alchymicæ aurificæ mentio fieret, eamque Guilhelmus ſolidis, „ vt ipſi tum videbatur, argumentis ſubrueret: Auſonius in ſe- „ quentem diem conuentum indixit, eóque tres patricios Vene „ tos è nobiliſſimâ Corneliorum gente adductos, ex eo auro, „ quod Taruiſinus ſpectantibus patribus hoc eſt celeriter, non „ magnâ interpoſitâ morâ, momento feciſſet, confectos annulos „ ſpectandos contrectandoſque exhiberi curauit. Ipſe deinceps „ Aragoſius Taruiſium excurrens, Hiſtoriam facti didicit. Nar- „ rabat ille à Gallo quodam, Aragoſio facie ſimillimo, domi ſuæ „ per aliquot menſes hoſpitaliter accepto, eum ſe puluerem ho- „ norarij loco accepiſſe, ſed vt eo tanquam arcano vteretur. Se „ verò non tam priuati commodi, quàm publicæ fidei erga Rẽp. „ Venetam ſtudio, eo inſcio, Venetias nauigaſſe, rẽ patribus in- „ dicaſſe, ſpecimen artis exhibuiſſe, priuatim quoque in Corne- „ liorum ædibus non ſemel. Interea verò Gallum illum inſalu- „ tatis omnibus diſceſſiſſe, neque ſe quidquã de eo amplius reſcire potuiſſe θ.] Vides cauſam cur Veneti non vrſerint Taruiſinum, & quàm inanis illa magni viri, ſed ſæpè iniqui Cardanomaſtygis, ſuſpicio. Fortaſſis eadẽ arte apud Cedrenum ille frenum aureum confecerat, quod Anaſtaſio Imp. obtulit: Sed vide-

θ *Theſaur. vitæ hum. ſ. Omitto quod de ſe ſimilia Fernelius teſtetur lib. de abd. rer. cauſ.*

videtur iſte præſtigiator potiùs fuiſſe,quam Chymiſta.

Nunc ad obiectiones reſpondeamus. Ad primum; multos B ego commemoraui,quos non Chemici tantum,ſed & medici & I. C. grauiſſimi teſtantur rem ipſam factam exhibuiſſe, Arnoldum,Lullum, Taruiſinum. Et hodie nominare poſſem, quos noui viros graues,in dignitate poſitos, & Deum timentes; qui de ſeipſis idem profitentur. Quos mentiri, vel impoſturis,aut præſtygijs,aut dæmoniacis artibus vti, nunquam in animum meum poſſim inducere: & ſint iniurij viris honeſtiſſimis,qui queant id ſuſpicari. Ad 2. dico, Pont. loqui de gregalibus,ſiue fece illâ Chemicorum,qui lucrū cāptant, & auiditate pecuniæ in præceps ruunt: non de ijs qui honeſtam inde rerum naturæ cognitionem dumtaxat petunt. Nec verum eſt,nullos niſi mendicos vel pauperes huic ſtudio incumbere; quod Principes viri multi non refugiunt. nec etiam paupertas omnis à teſtimonio arcet: ſed ea tantum, quam vilitas aut vitioſitas vitæ dehoneſtat. Phociō pauper erat; plus illi tamē iniurato,quā iurato Paridi credidiſſem. Teſtimonium in propriâ causâ reijcitur,ſed hîc teſtimonium dixere ſcriptores qui non erant Alchymiſtæ. acceperant illi quidem hoc ab alchemiſtis; ſed alchymici dicta ſua,factis probarant. Nec ſanè domeſticum teſtimonium,vt nec alia alias inidonea,reijciuntur, quando aliunde teſtimonia haberi non queunt. [1] Et quæſo, vnde hîc initium hiſtoriæ haberi potuit,niſi ex ipſorum artificum dictis & relatione? Ad 3. poſſe aliquando eſſe tales, & fuiſſe: hinc tamen non ſequi, nullas non fuiſſe tales. Ad 4. multos hanc artem verbis ſcriptisque prodidiſſe,& hodie eam tenere & alios docere. ſi qui contingant in praxi errores, nihil mirum,quia facilè peccatur in ijs quæ ab ignis operatione dependent. Nec vllius artificis eſt,in ijs,quæ ab actiuitate extrinſeci agentis naturalis pendent, ſecurum ſemper effectum ſpōdere. Nec vlla quoque ars alia, in qua quis mente ſanâ perfectionis vltimum apicem ſe conſecutum aſſeueret. ſemper aliquid diſcendum ſupereſt: neque hoc huic arti peculiare,quod opponitur.

[1] *Pet. Gerar. ſing. 100. Hippol. ſing. 71.*

QVÆ-

QVÆSTIO II.

An Chrysopœia habenda ex numero artium ingenuarum, an mechanicis annumeranda?

AFAcilis est ista quæstio, nihil in ea mechanicum esse præter ipsam operationē, & igniariam illam applicationē: Theoricam verò siue speculationem artis ipsius, physiologiæ in remotissimis latebris latentem, æquè ingenuam, æquè scientificam esse naturâ sua, quàm sit physica; cuius est portio non ignobilis; aut medicina, cui subseruit & ancillatur: eoque nomine acroamaticis & epopticis disciplinis annumerandam. Si verò consideres ipsos Alchymistas, quidam illorum meri sunt mechanici, & flaturarii, ac ciniflones; quidā verò philosophorum nomen honestum imprimis ac laudabile iure suo sibi vendicant. Etsi enim omnis Alchymista ingenio simul ac manu, vtatur: tamen id omni mechanico artifici commune est, & manus præcipuam operis partem in illis vendicat; qui, principia causásque artis ignorantes, nec certum in rebus præparandis vsum, iuxta præcepta congrua & scientifica adhibentes, tempus & carbones absumunt; fuliginosi itaque & merè mechanici dicendi sunt. Sed qui in oleis, & aquis, & gummis, & auro extrahendo, causas & præcepta artis norunt, quibus freti effectum sibi pollicentur, ij, etsi manum ingenio, & operationem speculationi adiungant; non mechanici, sed philosophi dicendi; operatio enim illa, & manuum auxilium', accidentaria sunt scientiæ: vt in medico, & chirurgo satis est manifestum.

QVÆSTIO III.

Ad quam magiæ speciem pertineat?

AÆ Què expeditum est respondere huic quæstioni. Si alchymicus effectus verus non est quia falsum est aut apparēs dūtaxat aurum; pertinet ad magiā præstigiatricem. si verus est effectus, tūc aut fit ope dęmonis, & pertinet ad Dęmoniacam: verum effectū voco, quādo aurum verū quis consequitur; hoc

autem potest fieri dupliciter, vel verâ transmutatione, vel suppositione, quando hoc facit dæmon, potest etiam reduci hoc factum, ad prestigiatricem; quando illud, nõnisi, vt dixi ad dæmoniacã. Si verò verũ aurum, sine ope dæmonis homo extrahit pyrotechniâ suâ; tũc alchymia pertinet, secundũ se & propriè, ad Magiam naturalem; per accidẽs ad artificiosam. Nã, qui [α] ad supernaturalem referunt, propter cælorum influxus; illi meo iudicio falluntur: nihil enim hîc cernitur, vt ostensum, quod naturę vires excedat. Naturalis ergo alchymię exempla iam nõnulla proposui [β]. Dæmoniacę refert vnũ auctor dæmonomaniæ, [γ] se ex Guilhelmo Cõstantino, famoso alchymico, audiuisse socios ipsius, cum perdiu flantibus, spes speciesue auri ostenderetur nulla, consilium à Diabolo petijsse, ritène operarẽtur, & optatum finem contingerẽt; an in aliquo peccatum ab ipsis esset, quod metallum arceret expetitum. Diabolum (vt solet) latebrosum dedisse responsum, quàm breue tam ambiguum; Laborate, Laborate. hoc illos pro secunda pollicitatione arreptum mirè animasse: ergo perrexisse in flando, & fornaculis continuandis, idque adeò strennuè, vt in nihilum cuncta redegerint; parati nihilominus pergere, & ad imum cunctam rem decoquere, & pro philosophico lapide bona cuncta dilapidare: nisi misertus demẽtiæ Cõstantinus suggessisset, morem hunc esse dæmonis, vt decipiat amphibologiâ significati: cum laborare iussit, hoc voluisse: desisterent ab irrito conatu, & ad honestum opificiũ aliquod se transferrẽt, in quo certiùs operę prætium cerneretur. sic ille. Sed alij paullo aliter narrant, idque se ex ore Natalis, qui Constantini socius fuit, accepisse, bona fide, scribunt: hos operarios auri auidos familiarem paredrum sub specie vnius nymphæ exciuisse, & sacro carmine lapidis cõfectionem ab eo postulasse. dæmonem iussisse, vti ex sex metalli (vt dicunt) anisatis, hoc est æquali proportione, & hydrargyri certâ mole mixtis, malagma componerent. cum itaque hoc igni imposuissent, ecce tibi, fraudis minister, catus ille Mercurius, more grandinis cum tonitru metalla huc illuc disijcit, & spem simul eorum, cachinnante lusos cacodæmone.

[α] *Aragosius & Svinger.*

[β] *5. q. 1. sect. vlt.*

[γ] *lib. 3. c. 3.*

B

Illi

Illi abacti à chrysollo, non à furore; rursus magistellum adeũt, expostulant primùm de iniuriâ, deinde supplices fiunt, & vt nunc saltem, meliore fide, quid agendum doceat, pergunt obsecrare. demum ille nihil aliud retulit, quàm, strennuè laborate.

Deceptorij effectus duæ Historiæ occurrunt, prior præstigiatorius Diabolicus: posterior ad deceptorios & emunctorios per humanam calliditatem pertinet.

» Priorem sic narrat Cedrenus; Quidã ex eorũ numero, qui » chemicam artem profitentur, callidus hominum oculos impo- » sturâ præstingere, argentarijs alijsque obtulit manus pedes- » que statuarum, & alia aurea, dicens se thesaurum reperisse: mul- » tosque ita deceptos ad paupertatẽ redegit. Famâ vulgatâ cap- » tus, & ad Anastasium perductus, frenum equi ex solido auro cõ- » flatum ac margaritis consertum obtulit. Sed Imperator, freno » accepto; Vt omnes, inquit, fefelleris, me profectò non deci- » pies, statimque hominem, in castellum quoddam relegauit, in » quo tandem perijt.] nimirum omnia hæc aurea, nihil erãt nisi per magiam facta oculorum ludibria. Posteriorem descrîbit Ieremias Mederus *in Acroamat.* Chymistas duos societatẽ initam pacto firmasse, vt alter Chrysopœiæ certissimam artem se tenere profiteretur, alter Rhizotomum ageret, seu agyrtam empiricum, & inter cetera scobem auri atro infectam colore, pro lunariæ puluere, venderet. Ernestus Badẽsis Marchio mirè deditus erat pyrotechniæ. hunc ergo prior ille adit, & circumuenit aureos montes pollicitus & atria diuitis Cræsi. parantur omnia, & iã ille, cetera belle, inquit; vnum dũtaxat opus, *Resch* vocant (Hebræâ voce) huius pulueres faciles inuentu, apud quẽuis pharmacopœũ, vel rhizotomũ. Marchio puerũ mittit: commodùm in palatij aditu ille alter merces suas expositerat; & vt solent hoc genus, nihil sibi deesse stentoreâ voce prædicabat. adit cum Principis puer. Ille resch expromit de pixidulâ fumosâ, & pro solido appendit, & quasi quid foret obuiũ ac cõculcatum, addit superpondium. Puer Domino refert. Impostor cum puluerẽ inspergit hydrargyro, & aurum verum producit,

sed quod liquatum ex puluere. fit examen, verũ aurum deprehenditur. Marchioni res mirè grata, & ipse in magistrũ beneficus ac gratus probè donatum dimittit. Chrysopœiã pergit vrgere: feliciter, quamdiu resch durauit. vbi eius residuum parum fuit; vndique conquiri iussit auriprolificam hanc materiã. Negabant omnes se quis puluis, resch diceretur, audisse vel didicisse nunquam. itaque Marchio quod supererat igne solùm liquat, & auri scobem, imposturamque simul deprehendit.] finis non foret scribendi, si quæ singulis diebus talia contingunt, vellem persequi. Vtilius erit, quod reliquum est, & ad animæ salutem spectat, discutere.

QVÆSTIO IIII.

Licitáne an illicita sit alchymia?

PRohibitam censuit Angelus de Clauasio, [a] sed id nullo iure probat, verũ rationibus dumtaxat: P. Valençia eò inclinat, vt saltem ratione circumstantiarum sit illicita & perniciosa; idem P. Pererius censuit: vterque locis ante citatis.

[a] *in verb. Alchymia.*

Licitam verò nec vllo iure prohibitam, imò & inter artes metallarias à iure ciuili receptam, communis est sententia iuris interpretum [b]. Pedetentim progrediendum. nam facilis hic in viâ lubricâ, lapsus.

[b] *Oldradi, Ioan. Andr. Abbat. & Baldi locis ꝯ. cita. q. 1. sect. 4. Alberi. de Rosate in ver. alchymia, Guido. Papæ decis. 388 Fabiani tracta. de empt. & vendit. q. 5. Zanetini c. 1. extr. de accusat. Thomæ Arfoncini, quodã de hac re consilio.*

Prima Conc. Nullo iure in foro fori hæc ars videtur prohibita; vt nõ liceat eam exercere, ex defensione iuris positiui.] A

Quoad ius ciuile & commune Romanorum (de cõmuni enim iure nũc loquor, non de particularibus locorũ statutis, vel regnorũ sanctionibus) res est expedita. nec vlla constitutio talis reperitur. Quoad ius Canonicum, videntur obstare duo canones, nempe. *c. Episcopi. 26. q. 5. & c. spondent, in extrauag. cõmun. lib. 5. de crim. falsi.* Sed, si benè consideres, neuter canon conuincit intentum. Nam *d. c. Episcopi*, tantũmodò dãnat eos qui credunt personarum transmutationem in varias ferarũ species fieri: quod & ratio docet addita; siquidem (ait) Satanas transformat se in varias species ferarum.] Non est igitur cur ad quãlibet speciei in speciem transmutationẽ canon extendatur. Et licet

licet eò extenderetur, dicerent alchymici se non credere hanc à dæmone, sed à naturâ fieri metamorphosim: nec eam esse veræ ac perfectæ speciei, in aliam perfectam speciem, sed imperfecti & inchoati in suam perfectionem. Fortius stringit alterum illud *c. Spondent*, nam illud disertè alchymiam prohibet, & infamiæ carcerisque pœnam præfigit, clericos etiam possessis beneficijs priuat, & ad capienda reddit inhabiles. Respondet Arsoncinus, Pontificem egisse tantum de ijs, qui Sophisticè transmutationem confingunt: tamen Canonis verba satis clarè indicant censuisse Ioann. 22. nullum à quoquam eorum verum aurum fieri, & ideò omnes pro impostoribus habuisse. sic „ enim verbotenùs habet sanctio; Spõdent quas non exhibent, „ diuitias pauperes alchymistæ: pariter, qui se sapientes existi- „ mant, in foueam incidunt quam fecerunt. Nam hautdubiè „ huius artis alchymiæ professores alterutrum se ludificant. cùm „ suæ ignorantiæ conscij eos, qui supra ipsos aliquid huiusmodi „ dixerint, admirentur: quibus cùm veritas quæsita non suppe- „ tat, diem cernunt, facultates exhauriunt, ijdemque verbis dissi- „ mulant falsitatem, vt tandem, quod non est in rerum naturâ, „ esse verum aurum vel argentum sophisticâ transmutatione „ confingant: eóq; interdũ eorũ temeritas damnata & damnan- „ da progreditur, vt * fidis metallis cudant publicæ monetæ cha- „ racteres fidis oculis, & nõ alias alchimitũ fornacis ignẽ vulgũ „ ignorãtem eludant. Hæc igitur perpetuis volentes exulare tẽ- „ poribus, hac edictali constitutione sancimus; vt quicũq; huius- „ modi aurũ vel argentũ fecerint, vel fieri secuto facto mãdaue- „ rint, vel ad hoc scienter (dum id fieret) faciẽtibus ministraue- „ rint, aut scienter, vel argento, vel auro vsi fuerint vendendo „ vel dando in solutum: verum tanti ponderis aurum vel argen- „ tum pœnæ nomine inferre cogantur in publicum pauperibus „ erogandum, quantum alchimitum existat. circa quod eos ali- „ quo prædictorum modorum legitimè constiterit deliquisse: „ facientibus nihilominùs aurum vel argẽtum alchimitum, aut „ ipso vt præmittitur scienter vtentibus perpetuæ infamiæ notâ „ respersis. Quod si ad præfatam pœnam pecuniariam exoluen-

* *Sic legitur in editione etiam Plantinianâ, sed deprauatè ac mutilè. Valencia cõijcit legend. fictis, facili mutatione. Sed adhuc reliqua mẽdosa manent.*

dam delinquentium ipſorum facultates non ſufficiant, poterit» diſcreti moderatio iudicis, pœnam hanc in aliam (puta carce-» ris, vel alteram iuxta qualitatem negotij, perſonarum differen-» tiam, aliaſque attendendo circumſtantias) commutare. Illos» vero &c.] Subdit pœnam in eos qui alchimicâ materiâ abu-tuntur ad monetarum adulterationem, de quibus eſt eiuſdem Pont. conſtitutio alia, in *c. prouidens, extrau ſingular. tit. de crim. falſi.* Ad hunc Canonem duplex mihi occurrit reſponſio, vna eum non fuiſſe vſu receptum, ſed non vſu abolitum. Nam po-ſtea hæc ars in ipsâ adhuc vrbe viguit, maximè vix centum an-nis poſtea ſub Leone. X. nam illi Aurelius Augurellus egre-gius poëta librum ſuum *de Chryſopœiâ* dedicauit: Qui inter ce-tera illud nimis iactanter, de philoſophico ſuo lapide.

Ipſius vt tenui proiectâ parte per vndas »
Aequoris, argentum ſi viuum tum foret æquor, »
Omne vel immenſum verti mare poſſet in aurum. »

Pici quoque Mirandulani circumfertur liber hac de re, ti-tulo, de Auro conficiendo: nec huiuſmodi in Italiâ libri ex il-lo tempore vetitæ lectionis vnquam fuêre. Altera Canonem ex hypotheſi procedere (aurum omne alchymicum eſſe fal-ſum) & ideò damnari tantum, qui falſum cudant; idque ad lu-crum, nempe vt vtantur in cõtractibus & ſolutionibus (quod clarè indicat textus) ideò non damnantur hoc capite, qui ve-rum aurum producunt, & arti vacant animi dumtaxat causâ, nolentes in commercijs aut ſolutionibus hac arte vti. Quare non ars, quæ ritè inſtituitur, & exercetur: ſed artis abuſus dam-naretur. Sit

Secunda Concluſio; In foro conſcientiæ non promiſcuè, B ſed cum delectu ars hęc permiſſa: imo pleriſque, vt pernicioſa, » ſic illicita cenſenda.] Hanc concluſionem optimè probant» argumenta Angeli & auctorum primæ ſententiæ, contra præ-cedentem verò vim habent nullam. Notandum quoque, quic-quid illiciti eſt, id non ex artis naturâ (quæ in ſe mala non eſt; imo quatenus ars eſt, & ſcientias imitatur, ſecundum ſe bona eſt, vt & ceteræ ſpeculatiuæ cognitiones) proficiſci, ſed à vitio

circun-

circumstantiarum,quæ vt plurimum in hac operatione inueniuntur. Hæ si desint,non video quid reprehendi queat: sed quia vix vnquam desunt omnes,rarò fit vt alicuius ratione non adsit vitium & peccatum. Ideò dixi plerisque pernicioſam & illicitam censendam.

Sed quę istę circumstantiæ? præcipuæ & capita ceterarum; quatuor;finis,modi,temporis & personæ.

C Si finis sit lucrum,& auaritia;illicita est,quia lucrum ex hac arte est illicitum. non enim licet hoc auro vti ad commercia contractúsue,vt statuit Ioann. 22. Intellige, si pro vero auro quis vti vellet, nam hoc illicitum contendunt communiter DD.de hac re scribentes ɣ : & meritò, nam aurum istud vel nunquam habet proprietates omnes veri auri,vel id adeo rarò contingit,vt censendum sit non contingere. quare tam verisimili caussâ dubitandi existente, non licet in commercium deducere,vt verum aurum: vendi tamen posse pro auro alchymico,& iuxta æstimationem peritorum aurifabrorum,nemo DD.illorum negat,neque negandum est.Non licet etiam id facere,vt in medicamentis quis eo vtatur, nam propter rationem iam memoratam,nec veri auri vires salutares habere, nec noxijs qualitatibus, ab igne carbonario & venenato hydrargyro contractis carere,censendum. Multò minus licet eo vti ad monetarum mixtionem : hoc enim vnum caput foret criminis monetarij,iuxta dictam sanctionem Ioan.22.& prædicti DD.iuris concedunt tales puniendos pœnâ monetæ adulteratę.His casibus subesset peccatum Mortale.Si verò quis illud cuderet siue produceret tantùm eâ gratiâ vt ipsemet in annulos, cathenas, aut supellectilem propriam eo vteretur: huic omni curâ foret adnitendum,& vigilantiâ,ne quis eo viuo vel mortuo per hoc deciperetur. Alioqui pro negligentiæ latitudine,hîc quoque peccati grauitas nascerętur:& quãtumuis quis diligens, vix vanitatis culpam euaderet. Nunquam sanè stultitiæ & imprudentiæ euadit, qui ex hac arte lucrum quærit. Semper enim stultus est mercator, qui in illud negotiationis genus incumbit, quo videt nullum , vel de millibus aliquot

ɣ *Sic D.Thomas in 2 d.7. q.3.a.1. & 22.q.77.a.2. ad.1. & ibi Caieta. Silu. & Fumus in Summ. Fabianus d.q.8. Alberic. in verb.emptio.*

aliquot vnum, lucrum feciſſe; omnes verò, vel mille contra vnum facultates ſuas abſumpſiſſe. Quod cum alchymicis contingat, idem de his damni lucrionibus dubio procul ſentiendum. Nec tuti ſunt in conſcientiâ, qui hac in re ſolâ vanâ ducuntur curioſitate, nam *curioſitas* peccatum eſt oppoſitum *ſtudioſitati* per exceſſum, quo quis deſiderat immoderatè ſcire quod non expedit, vel plus quam expedit ipſi, vel modo quo non expedit; & eſt ex filiabus ſuperbiæ, [*Vide D. Tho. 2. 2. q. 167.* Et animus deditus vanitatibus atque inſanijs falſis, exponit ſe decipiendum Diabolo; atque hoc eſſe omnis ſuperſtitionis initium docet B. Auguſti. *lib. 2. de doctr. Chriſt. c. 22. & 23.* Et diuinæ ſcripturæ teſtimonio, qui amat periculum peribit in illo. Sic enim ſapiens loquitur; *In ſuperuacuis rebus noli ſcrutari multipliciter, & in pluribus operibus eius* (Dei) *non eris curioſus. Multos enim ſupplantauit ſuſpicio eorum* (hoc eſt vana ſpes & exſpectatio) *Et in vanitate detinuit ſenſus illorum.* Denique ſubdit; *qui amat periculum peribit in eo.* Eccleſiaſtic. 3. à verſ. 24. Denique vno verbo, quando finis malus, ars illicita; & qualis finis, tale exercitium.

Si modus (huc media pertinent) exercendi artem illicitus, D ars quoque; ſi vanus, ars vana, ſi ſordidus & inquinatus, ars erit inquinata & impura. Huc referenda media ſuperſtitioſa, vt ſi ex pacto expreſſo vel tacito cum dæmone; quod frequens, eſſe docuit auctor Dæmonomaniæ [A], & ſanè docet experientia: adeò vt Arnoldus Villanouanus, & Lullus, & Geber, & Bachonus, & Richardus Anglicus, Magiæ huius nigræ ſuſpecti vehementer fuerint; & Paracelſus, & Agrippa, & ille Guilh. Conſtantinus, & alij nonnulli, deprehenſi; & inter inſtructiones inquiſitorum fidei ſit vna, hac quoque nota magos hæreticos dignoſci, *Director. Inquiſit. fidei p. 3. fol. 443. edition. Romanæ, quæ in lucem prodijt iuſſu Gregorij. 13.* vbi rationem ſubdit auctor libri, Nicola. Eymericus; quia vt plurimum alchymiſtæ, quando non poſſunt pertingere ad finem intentum, quærunt auxilium dæmonis (*exemplum poſui præcedenti quæſtione*) eum inuocant & implorant, & implorando obſecrant, & tacitè vel expreſ-

[A] *lib. 3. c. 3.*

expreſsè ei ſacrificant.] Accedit experientia, quia quando-
" cumque viguit inter multos alchymia, etiam inter multos tum viguerunt maleficia & ſortilegia, vt hoc infelici æuo experimur. Tum quia non deſunt, qui adhibent vanas obſeruantias cærimoniarum, nihil ad effectum conducentium, vt certæ diei, tunicæ ex lino crudo, certorum ciborum abſtinentiam, & alia huiuſmodi inania. Quod ſi ad auiditatem odium accedat aùt incontinentia, procliuè admodum fuerit ad phyltra & intoxicationes recurrere. Peccatur quoque non leuiter in artis traditione, quando ſacræ ſcripturæ nominibus & verbis abutuntur ad ſuas nomenclaturas vel præcepta: neque minùs, quando libris ſuis, inſerunt figuras ſeu imagines, vel planè obſcænas, vel etiam propter abuſum rei ſacræ prorſus blaſphemas, vt fecit ille typographus Baſilienſis, qui Roſarium excudit; & ſacræ Triadis, Chriſti Domini reſurgentis, & B. Virginis Mariæ coronationis icones; quas homines hæretici templis eiecerunt, eas ad alchymica myſteria & transformationes tranſtulit. Sed mirum id non eſt. ſunt enim Sacramentarij vbique præpoſteri. Peccatur denique nimis curioſis ſæpè experimentis, dum modò hanc rationem, modò illam ſequuntur, & ſic nunquam ſciunt, quod ſemper addiſcunt.

E Temporis quoque circumſtantia perpendenda. Nam temporis iactura pretioſiſſima: eiuſque malè conſumpti ratio reddenda Deo. quare peccant, qui nimis multum his vacant artibus, item qui eo tempore; quo officij ratio, vel debitum aliud charitatis aut iuſtitiæ poſtulat, vt ad ſeria magis ſe conferant: v. g. magiſtratum quis gerit? non poteſt detrahere horis, quæ ad rectè munus exercendum neceſſariæ: familiæ præeſt? œconomiæ recta ratio non debet incommodum ſentire. Eccleſiaſticus eſt? quæ ratio ordinis poſtulant ea præponenda fornaculis, & voluptati ſuæ. Proximi neceſſitas operam tuam depoſcit? charitas ei iubet adeſſe, non facis? peccas. Demum, vno dicam verbo; quod tempus ocio, licet honeſtè dare, illud licebit his ſtudijs: nec amplius. Ocium voco, quietem & vacationē actionibus & ſtudijs, ad quæ quis tenetur.

Denique personarum conditio hîc vel potissimum discri- F
men inducit: hæc enim, & finem solet illicitum intendere, &
in modo errores gignere, & tempus inopportunum facere. In-
primis ars hæc illicita censenda pauperibus imò & priuatis
omnibus periculi plenissima est. manifestum id fit, tum quia hi
solent lucrum spectare, & sic arcentur eorum ratione quæ di-
cta sunt in circumstantiâ finis. nam auro illo intendunt vti ad
commercia, medicinas, vel monetam: aut si ipsi non vsuri, pe-
riculum apertum est ne vtantur hæredes. Isti hac arte depau-
perantur, familiæ necessaria non præbent; causa sunt vt vxores
& filiæ cogantur indigno se quæstu sustentare: cùm media &
instrumenta, propter inopiam deficiunt, facilè progrediuntur
ad superstitiosa, imo & pacta quæ diximus in circumstantiâ
modi: sanè hoc ipsi quoque chymici scriptores sunt testati.
Nam Geber, [1], non ergo, inquit, hæc scientia pauperi & egen-
ti conuenit: sed potiùs est illis inimica. Secundò Polyt. dicit, „
philosophus, impossibile est indigentem philosophari.] h. „
alchymiæ studere. (nam solos alchymicos, in libris *Turbæ phi-* „
losophorum, vulgati illi vocant philosophos. satis superbè.) Et
idem Geber alibi [2]; Artificem (ait) huius scientiæ oportet „
esse subtilissimi ingenij, & naturas metallorum & eorum gene- „
rationes, infirmitates & imperfectiones in suis mineris scire & „
cognoscere antequam perueniat ad hanc artem. Non autem „
ad ipsam indagandam accedat artifex grosso ingenio & duro „
repletus, nec cupidus, nec auarus in sumptibus & expensis.] „
Nec vir duplex animo sine felle & ceruice, vel mente variabi- „
lis, nec nimis festinus: sed doctrinæ filius, vir subtilissimo in- „
genio decoratus, sufficienter locuples, largus, sanus, firmus in „
proposito & constans, patiens, mitis, longanimis, & tempera- „
tus.] Auaro igitur, & pauperi hæc scientia, secundum eius „
Principem Gebrum, inaccessum & vetitum habet limen. Et „
nota requirere sufficienter locupletem: hoc est cui superfit, à
necessarijs, ad hoc studium. Arcet etiam simplices & parui iu-
dicij, cum dicit ibidem, non debere esse sine felle & ceruice:
huiusmodi enim facillimè à dæmone, & alijs impostoribus „
cir-

[1] *Rosarij philosop. fol. 224*

[2] *lib. de perfecto magisterio.*

circũueniuntur: ideò vetita illis hæc ars propter periculum. Arcet etiam eos qui amant alios decipere, cum addit; nec vir duplex animo. quia hos arcet pernicies aliorum, quam quærunt. Arcet intemperantes, vt luxurioſos & amantes vindictæ, cùm vult eſſe longanimes & temperatos: alioqui periculum eſt ne recurrant ad maleficia hoſtilia vel amatoria. Arcet variabiles, inconſtantes, & impatientes: quia hi facilè cùm non ſuccedit, ad dæmoniaca ſubſidia confugiunt. Arcet eos qui obtuſo ſunt ingenio, quia oleum perdunt & operam; item qui philoſophiæ veræ imperiti, eandem ob cauſam. confirmat id » Arnoldus Villanouanus » his verbis; Quicumque velit ad hãc » ſcientiam peruenire, & non eſt philoſophus fatuus eſt: quia » hæc ſcientia non eſt, niſi de occultis philoſophorum. propter » irritos itaque conatus, temporis & ſumptuum iacturam, his quoque videtur illicita: & cùm plerique alchymici vulgares ſint tales, ſequitur pleriſque illicitam eſſe, in foro poli, de quo nunc agimus. Denique exigunt artis magiſtri & meritò, vt ſit homo humilis, iuſtus, pius, & Deum timens. citantur iſta Hermetis [θ]; Oportet illum, qui introduci vult in hanc artem & ſa» pientiam occultam, arrogantiæ vitium à ſe repellere, & pium » eſſe, ac probum. *& poſtea*; Fili ante omnia Deum oportet time» re, in quo diſpoſitionis tuæ viſus eſt. *& illud Alphidij neſcio cuius*; » Scito fili quod iſtam ſcientiam habere non potes, quouſque » mentem tuam Deo purifices, & ſciat te Deus habere certum » animum ac rectum.] Cùm ſuperbos arcet, docet illicitam eſſe curioſis: cùm pietatem, ſuperſtitioſos reijcit; cùm probitatem & Dei timorem, & animi puritatem; vitioſas omnes quas diximus circumſtantias deteſtatur. Non alijs ergo licita, ratione

G circunſtantiarum, alchymia; quam huiuſmodi: hinc primò poteſt vnusquiſque ſecum perpendere an ipſe talis, & an vlla, & quæ pericula ipſi ex aliquo harum circunſtantiarum defectu immineant; & ea cum Confeſſarijs ſuis communicare, & eorum ſequi iudicium debet.

H Secundò poteſt videre confeſſarius, quando ſit talis à pecto immunis, vel quando adſit veniale, aut etiam mortale; quã-

[θ] *è quarto tractatuum, Roſarij fol. 223.*

d fol. 224.

do impendenda, deneganda vel differenda talium absolutio. differenda, cùm recidiuæ verisimile periculum; deneganda, quando grauiter, contra iustitiam vel charitatem ob studium istud peccat, nec vult desistere.

Tertiò. Quia sæpius curiositas causa est studij, & hoc vitium valdè proserpit à minoribus ad maiora, diligenter videndum ne quis ad experientias & opiniones erroneas excurrat: v.g. ne putet hac arte hominem verum, modo à naturâ ad hanc generationem non instituto, sed vrinâ vel alio humore, igne aut sole in vitreis phialis decocto, posse produci, quod temerè Iul. Camillus asseruit, & incautè Tho. Garzonus *discur. 41. Fori vniuers.* credidit. hoc enim vel asserere, vel experiri stultum, impium, erroneum & blasphemum foret. tum quia cum homo præsupponat corpus & animam rationalem, si quod producis, homo est; sequeretur Deum ex lege & ordine quem naturæ præfixit, teneri huic animam rationalem corpori infundere, quod blasphemum; vel rationalem animam ex materię potentiâ illic educi, quod hæreticũ: foret enim tunc anima corruptioni obnoxia & mortalis. Deinde talis anima non haberet peccatum originale, quia per generationem viri non esset propagatum hoc corpus, & homo conceptus; nec indigeret Christi redemptione: quæ hæretica quoque omnia.

Quartò. Ex his omnibus patet, optimam esse, (quam aiunt I
Angliæ) legem, ne cui sine permissu Principis, sub pœnâ capitis, liceat alchymicam exercere. quam legem expediret etiã alibi ferri. Nam tunc cum delectu Princeps talia potest permittere, consideratis circumstantijs prædictis: ipsi enim reddẽda Deo ratio; si temerè permittat & promiscuè; damnorum inde ortorũ. Tunc etiã cessarent pericula pleraque quę diximus.

Quintò. patet (nisi quæ circumstantia impediat) ordinariè hanc artem Principibus & valdè locupletibus esse licitam; K
qui & eâ sunt philosophiæ cognitione, & eo ingenio, vt fraudibus & imposturis non pateãt; & eâ pietate, vt à proximi & Dei offensione se abstineant; & illis opibus, vt subditos propterea non grauent; & eo subditorum amore, ac Dei timore, vt publi-

cum

cum regimen vel pauperum ſubuentionem propterea non negligant,& habenas ſibi à Deo creditas ipſi abijciant,& alijs planè tradant. Vt enim alijs honeſtis ſtudijs animum Principes, quantum opus eſt,ſic & hoc ſtudio relaxare quin poſſint, non eſt dubitandum. Sanè quod Eymericus de indicijs Magię hæreticæ dixerat,eam prę ſumptionem in Principibus viris & valdè locupletibus non eſſe admittendam,in ceteris locum habere,ibi in Commentar. optimè Peña annotauit. Et Cardin. Caietan. diſertè ſcripſit,ac prudenter;hanc artem vel nullorũ hominum eſſe, vel Principum dumtaxat, audito ſapientum conſilio,eſſe. Sanè pericula pleraque ſuperius commemorata ceſſare in Principibus manifeſtum eſt. 2.2 q.77.a.2.

Cæteri,non eſt cur ſibi blandiantur, vel tutos in conſcientiâ ſe arbitrentur opinione illâ Oldradi & aliorum Iuriſconſultorum. Nam illi de foro tantum exteriore agebant, de quo ab illis quærebatur. Et plerique eorum rem non diſcuſſerunt;ſed, vt oues ſolent ducem gregis caprũ, ſic ipſi Oldradum (cuius etiam argumenta,iam diſſoluimus;ijs quæ dicta ſunt) clauſis oculis,vt oraculum,ſunt ſecuti,nihil eius addentes dictis (*vt Ioan. And. Abb. Alberic. & Guido pap.*) plerique eriã ambiguè loquuntur,ſi faciant verum aurum, idq; arte naturali (*vt Oldrad. Iſern. Bald. Brun. & Fabianus*) nullus verò ipſorum omnium, præter Th. Arfoncinum, mẽtionem fecit d extrauagantis Põtificiæ, *c. Spondent*, vt vel eius non ſint recordati, vel non bonâ fide diſſimularint. Et licet,vſu canon ille non obſeruetur: tanti tamen Pontificis ſententia,& iudicium ſufficere debet, vt vulgus hominum (hoc eſt quibuſcunque conditiones ſuperiùs requiſitæ deſunt) ſibi exiſtimet ab hoc ſtudio abſtinendum; quod grauiſſimis verbis Summus Pontifex Romanus ſibi cenſuit damnandum,& à quo illos tam ſtudioſè Chriſti vicarius, Petri ſucceſſor dehortatur. Sed hæc ſuffecerint, de materiâ non paſſim obuiâ.

SVMMARIA LIB. II.
DE MAGIA DÆMONIACA.

Q.1. *An sit aliqua magia dæmoniaca?*
Probatur esse. A

Q.2. *Vnde sit hæc Magia, siue quem habeat primum auctorem?*
Non esse à Deo, vt gratiæ gratis datæ. A
Non esse effectus bonorum angelorum B
Magia nulla alba, & de falsa Theurgiâ
Est orta & administratur per malos angelos. C
Glycę error. Ipse & alij quidam Græci Historici nimis superstitiosi fuere.
Non fiunt magici effectus per animas defunctorum. Grimoyrię artis vanitas: D
Efficiens harum artium causa est diabolus, & humani ingenij deprauatio. E
Apologus de generatione & ortu Magię.

Q.3. *Quæ sit diuisio dæmoniacæ magiæ, & de eius libris.*
Resellitur Agrippæ diuisio. A
Omnis magia ista nititur pacto cũ dæmone.
Auctores qui de hac scripserunt & ideo cauendi. B
Zabulus, quis.
Barnabas Cyprius.
Item fictitij libri: Adæ. Abelis. Enoch. Abrahæ. Paulli. Cypriani. Honorij.
De clauiculâ, & alijs libris Salomonis.
Trithemij steganograph. Itẽ libri Agrippę & recentiorum nominati & vetiti.

Q.4. *De basi huius Magiæ, pactóque explicito & implicito.*
Probatur tale pactum intercedere. A
Locus Isaię c. 28. v. 15. B
Alius Matthæi 4. v. 9.
Similitudines duę huius pacti.
Dæmoni liberum fallere pactum. C
Pacti expressi formę & genera. & exẽpla.
Grillandi error.
Communia his pactis solemnia. D
Signa dęmonis in his vetusta & noua.
D. Irenęi locus correctus.
Promissa similia factis hęreticorum nostrorum.
Quę vtrinque vis huius pacti. & quale peccatum. E
Pactum tacitum siue implicitum quale. F

Q.5. *Quibus indicijs discernendi effectus Magiæ ex pacto conuento, ab effectibus, physicis, artificiosis & miraculosis?*
Ratione distantiæ. A
Ratione verborum. characterúmue. B
Circumstantiarum, rituũ, obseruantiarũ.
Causæ à quâ.

Q.6. *An hæc Magia habeat quosdã effectus veros, & quo pacto dignoscantur?*
Effectus triplices sunt, falsi, veri, mixti. A
Exempla pręstigiatoriorum effectuum. B
De Lamiâ & Menippo.
De Gelo & Mauricio.
De Pasete, & eius obolo.
Simonis Magi varia.
De mago qui fecit à Domino cuncta vasa frangi.
De Zytone Bohemo.
De herbis magicis.
Verorum effectuum exempla.
Incantatio serpentum.
Signa Pseudoprophetarum in Euangelio.
An Samuel per Pythonissam suscitatus verè? Locus 1. Reg. 28. Eccl. 46. v. vlt.
De effectibus Magorum Pharaonis, Exo. 7. vers. 11.
Quomodo virgæ mutatæ.
De effectibus mixtis, eo relata SS. exẽp. D
De duorum magorum certamine ex Triczio
Quomodo hi effectus discernendi, regulæ duæ. E

Q.7. *An magi possint facere aliquod verum miraculum?*
Opinio affirmatiua multorum erronea. A
Miraculum & mirum quomodo differant & discerni debeant. B
Nõ possunt miracula fieri nisi à solo Deo C
Miraculis efficaciter fides probatur.

Non

Non possunt Magi facere absolutè mira D
locus psal. 71. v. 18. (stri.
Potest facere mira quæ sint respectu no- E
De partu feminarum in regno Neapolitano quarum fœtum ranunculi præcedunt decretorij.
Cur Nero non potuerit quidquam miri per Magiam?
De miraculis Antichristi.
Q. 8. *Quo pacto magi per diabolum hæc mira perficiant?*
Quæ possit per motum localem. A
Non potest integrum elementum loco mouere.
Firmiliani locus explicatus.
Celeritate mentitur transformationes, vt Iphigeniæ & aliorum gentilium.
Actorius hanc fraudem in Phenycia detexit. B
Quæ possit applicando passiuis.
Quo pacto hic dæmon sit causa, & quomodo considerãda tum vis naturæ, accurate inuestigatum. C
Quæ faciat mira præstigiosè.
De triplici modo deceptionis per mutationem obiecti, medij, vel organi.
De mutatione multiplici obiecti. varia exempla.
Per foramen ad latus videntur imagines quæ sunt nudæ & inconditè lineę.
Paleę & iunci immoti videntur serpentes saltitantes. D
De mutatione medij.
Vt præsentes videantur esse spectra.
Videantur habere capita asinina.
Denarius in scutellæ fundo videatur esse in superficie.
Gallinaceus habens festucam videatur trabem trahere
Claudia vestalis quo modo nauem zona traxerit?
Variæ apparitiones per conspicilla.
Res videtur præsens cum sit absens & remota.
Visio philosophi apud D. Augustinum qualis.
De deceptione ratione organi. E
Vt res absentes videantur præsentes.
Vt quod vnicum videatur geminum.
De aoraſia Sodomorum. Genes. 19.
De præstigijs Zedechiæ Iudęi.
Regulæ ad discernenda prę stigia à veris F
effectibus.
Quomodo faciant videri repente flumen in cubiculo.
Videntur equos vorare, & restituere.
Videntur magnos serpẽtes immittere vt fecit Michael Sicidites,
Eonis hæretici præstigiæ.
Iacobi Melstinski Poloni festiuæ sycophantiæ per simulata miracula.
Circulatoris præstigię apud Apuleiũ.
Q. 9. *Quam admirandos effectus veteres magis tribuerint?*
Quid Saxo Grammaticus de Magis septentrionalibus. A
De Lappis, Finnis, Biarmijs.
De Tartaris quibusdam, Zoroastre, Dositheo, Simone
De alijs famosis Magis, singulis Pythag., Orpheo, Baiano, Ollero.
Item, Ericus Rex Gothorum, Apollonius, Iulianus, Manethon, B
Apuleius, Regina Copa,
Iam olim quædam sagę dictę Reginę,
Pamphila Hypatensis.
De effectibus magicis, herbarum, lapidum, hyenæ C
Vis Magorum apud poëtas, Empedoclis, Moëridis, D
Circes, Carmentis, Medęe, de alia quadam Tibulli
Alia Petronij. & Nemesiani. Folia & Canidiâ
De Erichto Lucani & alijs Thessalis. De Medęa ex Senecâ, de alia sagâ quadam
Alecto E
Q. 10 *Quid possint Magi circa leges naturæ & ordinem vniuersi?*
Non posse contra has leges vel ordinem vniuersi. Exempla. A
Non possunt vllam formam substantialem vel accidentalem immediatè producere. B
Nec creare, nec ex quolibet facere quidlibet, nec quouis instrumento quemuis effectum; nec eodẽ tẽpore

Nec

Nec in instanti operari. Nec vacuum producere. B

Nec infinitum producere. nec esse vbiq;. Locus Tertulliani explicatus.

Non possunt tollere connexionem neque cõseruationem partium vniuersi. nec agentium naturalium actiuitatem directè impedire.

Linteũ ex Carystio lapide purgatur igne,

Adamas impedit actiuitatem magnetis.

De flammis non vrentibus seu fatuis ignibus, latè. C

De igne ad aquas Stantias. D

De albo igne S. Telmi, in naufragij metu.

De flammis loquentibus. De brachijs & digitis ardẽtibus sine noxâ. De Æthnæ ignibus non liquantibus niuem. De cribro Tuccię non effluente. De flamma non consumente Iouis Apameni templum

Q. 11. *Quæ magorum potestas in orbes cæleſtes, sydera & elementa?*

Nec cæleſtẽ motum vel siderum cursum impedire vel ea corrumpere possunt. A

Non possunt Lunam detrahere cælo. Vnde orta fabula De asino qui Lunam putabatur bibisse.

Non possunt integrum elementum loco mouere vel destruere. B

Idem de cæteris partibus vniuersi præcipuis.

Possunt terram mouere. ventos ciere. De dolijs duobus Brachmanum. Sopater magus ideo supplicio affectus.

Possunt procellas & tempestates, & nymbos producere, & sedare. C

Cleonis fuere speculatores grandinis, & quo modo auertebant.

Seneca reprehensus. Recentiores refutati qui eum sequuntur.

Regula, quomodo in S. S. Deo tribuantur quę homines quoque possunt.

Locus Iob 1. & alius Exod. 9. & alius Apocal. 7.

Magi tempestatẽ sedarunt tẽpore Xerxis D

De Finnis ventos vendentibus. Aristęus Etesias elicere docuit. Sed & ignem magi eliciebant Hypæpis

Historia de rusticella Treuirensi. Mos vetus scrobiculam fodiẽdi & commouendi. scelestissima ratio, qua quidam sacrificus in regno Neapoliano tempestatem excitauit, vt hostes obsidionem soluerent. Propertij locus explicatus.

Ritus trahendi sacras imagines in flumen & malè tractandi vnde manarit? Constantinopolitanorum factum. E

Explicatus Canon Concilij Braccarensis Primi.

Possunt tenebras inducere. fecere Tartari.

Possunt aërem contagione inficere. tetrum odorem excitare.

Fecere magi Persici, vt Maruthã calumniarentur.

Possunt fontes producere & siccare, fluuios sistere, aquas dirimere &c.

Possunt per mineralia mira efficere, vt pluuias.

Q. 12. *Quid magi valeant circa externa seu fortunæ bona?*

Possunt
- Greges & armenta perimere. A
- Messes aliò traducere. vt Saga Treuirensis lac.
- Messes & fructus perdere & sterilitatem inducere.
- Domos incendere. vt oppidum Schiltachium.

Possunt varijs modis nocere famę alienę. B

De Trisealino presbyterum diffamante. De Moguntino dęmone.

Posset socios in conuentibus repræsentare, sed non innoxios & cur? Sic infamauit B. Siluanum S. Kunigindem,

Vicinas tempore S. Germani.

Per energumenos interdum diffamantur, vt quidam in German. & Dorotheus Abbas.

Quę conuiuia exhiberi possint & soleãt. C

Ficta, Brachmanum, Pasetis, Scotti. Vera & qualia ordinariè. Cursal & panis soleant deesse.

Possunt carceribus & vinculis eripere. Historia Friderici Austriaci. Apollonius se cippo eripuit. Vestales mancipia fugitua sistebant.

An in bellis ad victoriam possint momẽtum adferre? probatur posse, si Deus sinat. Probatur exemplis multis Septentrionalium, & Tartarorum, Ephesior. Chrysamnes, Hunnorum, sed sæpe D

Deus non permittit, & tunc Diabolus E
suos fallit vt Magnentium, Erricum Regem Sueciæ, Hadingum. Iuuenem quendam Bohemum. Frid. Stuphium.
Innocentius papa noluit per Magos ab obsidione liberari. Allobrogũ Comes respuit auxilium Magi, & eum gladio necauit. F
Possunt dignitates & honores procurare De Martino 2. De Siluestro 2. de Benedicto. 11. Ioanne 21. & 22. & de Gregorio vij. de libro Cardinal. Benonis.
De Teophil. vicedomino. De Stuphio. de Barone Raitzio Britanno. G
Posset Deo permittente veros thesauros & diuitias largiri, & cur Deus non permittat: sed ipsimet semper ferè sint valde inopes.
Psellus & Damhauderius explicati.
Quomodo dæmon materiam & formã monetæ possit producere? quomodo potuerit Deus per angelos creare mundum? exempla varia cur dæmon nolit etiam quando potest veras vel multas largiri pecunias.
Exempla malè pereũtium qui sic thesauros quærebant. Græculus quidam. H
Macrianus & alius Basileæ. & Anasta. Sarraceni cuiusdam factum.
Caroli V. Imp. laus respuentis talia.

Q. 13. *An Magi valeant incantare animalia bruta?*

Possunt, vt Atyr, Medæa, Nigritę, Marsi. A
Locus D. Hilarij explicatus conciliatus cum alijs patribus.
Saltzburgensis magus à serpente necatus.
Locus ps. 57. v 5. & Ierem. 8. v. 17. B
An idem possint in alia animantia? D. Augustini locus explicatus.
Magus taurum funiculo domans. Grillandi error

Q. 14. *An arte suâ possint aliqua mixta producere?*

Possunt imperfecta viuentia, vt insecta. A
quomodo id soleant facere? Anseres Scoticos imperfectos,
Monstra quædam insolita, & quomodo? de Monstro Basilæensi, & de Saxonicis. B
De natis ex commistione hominum & ferarum. hominis cum elephanto, Leone, catto, cane, porco. mirus partus mulieris Augustanæ. de muliere Lusitanâ quæ ex simio duas proles peperit. C
Gotthici Reges ex vrso.
Sianitæ & Peguliani ex cane orti.
Refutata & explicata hæc omnia. D
De viro, qui putabatur ex vacca natus disquisitio.

Q. 15. *An sint vlli dæmones succubæ & incubi, & an ex tali copulâ proles nasci queat?*

Probatur solere hoc dæmones, & agere & pati. A
Probatur posse ex incubo dæmone nasci prolem, & explicatur, quo id modo fieri queat, B
Dæmones inter se non multiplicantur, contra Nissenum. non habent corpora aërea, contra Caietan. Nec etiam proprium semen, contra Tertullian. Iosephum & alios veteres.
Sententia Chrysostomi & Cassiani explicata.
Respondetur contrarijs argumentis. C
Exempla natorum ex tali commixtione, Semidei Gentilium, Merlinus, Hunni, Chiuiæ duces, Iaponum Xaca, mulierculę Louanienſis. & alij multi.
Ex diuersâ specie posse aliquid nasci.
Marci Ephesij argumentum refellitur & explicatur. D
Ex Succubâ dæmone prolem suscipi non posse. E
De Melusina, & stemmate Comitum Pictauorum, & Andegauensium. de Bauari nobilis vxore resuscitatâ, & postea euanescente. De Cambionibus seu vagionibus.
De puero Gallæco seu Asture. F
Quomodo dæmon virginem possit inlæso claustro impregnare? Non potest idem in partu.
Caluinistæ virginitatẽ adimunt Deiparæ.
Explicatur narratio Niderij de Virgine Bambergensi
De miris alijs conceptibus, Hebræorum fabula de filiâ Ieremiæ & nepote eius.
Dæmones cum sagis interdum exercere libi-

libidinem præposteram.

Q. 16. *De nocturnis sagarum cõuentibus, & an vera sit illarum de loco ad locum translatio?*

Auctores sententiæ negantis refelluntur, solutis argumentis. Illusionum varia exempla. A

Explicatur locus lib. de spiritu & animâ. c. 28.

Item c. Episcopi 26. q. 5.

Nauarrus explicatus.

Auctores sententiæ affirmatiuę: hęc multis probata. B

Coguntur sagæ adesse conuentui, probatur exemplo quodam ex Grillando.

Descriptio conuentus sagarum, & sollemnia, adorationis, conuiuij, choreæ &c.

Cur dæmon vnguento vtatur ad transuectionem. quæ vis vnguento insit. C

Loca Matth. 4. vers. 8. & Lucæ 4. vers. 9. παραλαμβάνειν

Ad transferendum æqualis vis dęmonis & boni angeli cõtra Vlricum Molitorẽ.

Exempla varia translationum dæmonicarum. D

Simon Magus, Abaris, Badudus. Ericus, Berengarius, Angla venefica, Comes Matisconensis,

Puerulus quidam, Lucretia quædam. & alia mulier Sabinensis.

De puellâ Bergomati. De muliere vallis Tellinæ.

Probatur hæc non potuisse esse illusoria & fantastica. E

De quatuor modis translationum. F

Quo pacto queat Diabolus rem corpoream loco mouere. G

Posse dæmonem deferre sine defatigatione hominis quem transfert, contra Remigium.

Q. 17. *An possit dæmon quantitatẽ corporum sic mutare, vt penetratio partium sequatur: siue vnum corpus in duobus locis disiunctis, vel duo corpora in vno loco constituere?*

Nihil horum potest. A

Exempla eorum qui visi esse duobus locis, quomodo intelligenda?

S. Nicolai, S. Agathi, S. Benedicti; filius Constantini Imp.

Ananias reprehensus. Quomodo duos simul homines possidere, vel tentare dæmon possit?

Non posset facere vt homo conuersus in mustelam per exilem rimam ingrediatur: vel vt per ianuas clausas. B

Apuleij fabula. Remigius deceptus. Scafij mendacium. Quomodo Dæmon latenter aperiat & claudat ianuas præcedens ante Magos.

Locus Act. 2. de B. Petro. Locus D. Chrysostomi expensus. De modo apertionis parietum per fissionem. De præstigio Magdalenæ Cruciæ.

Christus Dominus verè ingressus clausis ianuis, contra Caluinum. Et de egressu ex vtero virginis, & sepulcro contra Bezam.

Dęmon non potest aliquod corpus facere verè inuisibile, sed benè potest facere inuisum. Quomodo inuisibiles, Apollonius, Gyges. De Persei scuto.

Heliotropia gemma nõ reddit inuisibilẽ.

Vt membra grãdiora, vel minora, vel sublata appareãt.

Q. 18. *An magi queant corpora ex vnâ specie transformare in aliam?*

Non posse perfectam speciem in aliam perfectam & organicam. A

Non potest anima hominis informare corpus belluę, nec ex aduerso. Nec potest corpus & anima simul sic mutari.

Locus Horatij in Epod. B

Spondani error.

Distinguendum inter ipsam transformationem, & effectus eam concomitantes; hi veri, illa illusoria est.

De Lycanthropiâ seu insaniæ lupinæ morbo. Quomodo videntur sibi tales & non alijs.

Quomodò faciat Diabolus, vt & alijs tales videantur. C

De varijs exemplis, & quomodo fiat, vt relinquant terrę impressa vestigia lupina, vt inueniantur homines lęsi in membris, quibus illatum lupo vel cato vulnus.

De mutatione Nabuchodonosor, Dan. 4. v. 30. & 33. & vxoris Loth, Gen. 19. D

De platano versâ in oleam apud Heredot. & cadaueribus hominum in statuas salis.

De S. Spiridione vertente serpentem in aurum, & aurum in serpentem.

Q. 19. *An magi possint facere bestias loqui, & an intelligant voces bestiarum?*

Quo pacto bruta & res inanimę Angelorum operâ queant loqui; & quo pacto nobis de hac tali locutione loquẽdum sit. A

De asina Balaam Num. 22.

De angelo in rubo alloquente Mosem & Esdram Exod. 3. v. 2. Esd. 4. v. 14.

De filia Spiridionis ex sepulchro loquẽte.

De cadauere Macarij iussu indicante homicidam.

De caluaria eidem loquente.

De Africæ confessorib. loquentibus sine lingua.

De capite loquace inter cadauera Hungarica postulante confessionem, mira historia, contra hæreticos. (nere.

Pseudomiracula gentiliũ varia in hoc ge- B
Caput homicidâ iudicans. Orpheus mortuus Cyro prædicit exitiũ. Narratio mira de Polycrito. Publij Romani caput vaticinatur. Columbæ locutæ, Vt & quercus Dodones, Argus carina, equus Achillis, Vlmus Gymnosophistarum, Causus flumen, canis Simonis Magi, & alius Franciscę Senensis; Theotecnus statuam Iouis fecit loqui.

Nulla creatura potest facere vt bruta C
vel inanima intelligant quæ loquuntur: benè tamen vt aptè suo tempore & artificiosè id faciant. De serpente Epidaurio, de Apollonij Leone, de asino Cayri. De Greta Ezlingẽsi. Brutorum voces vt edat homo, facilè facit dæmon. Magi quas brutorum vo- D
ces queant intelligere, quas non?

Porphyrij locus de Apollonio.

An bestiæ se inuicem intelligant?

Exemplaelephanti, scorpij, piscium. E

Q. 20. *An intelligentiam discursiuam queat dæmon brutis largiri?*

Contra multos belluas nec rationem, nec prudentiam, nec prouidentiam, nec discursum, nec sapientiam habere. A

Quid Galenus vocet ἐνδιάθετον λόγον. contra Erasmum.

Cardinalis Hosius explicatus.

Sunt quædam in illis rationem & prudẽtiam & prouidentiam imitantia. Quomodo scriptores intelligẽdi qui rationem videntur tribuere & prudẽtiam.

Quomodo animalia tendant in suum finem, & an eum cognoscant. (uersi. B

Alius est finis rei particularis, alius vni-

Pulcher & acutus discursus Hieron. Fracastorij.

Q. 21. *An possint dæmones facere vt homo non sentiat, vel vt longissimo tempore dormiat aut inediam ferat?*

Iamblici locus notatus. A

Cur Deus solitus permittere vt Martyres gladio necarentur, quos à bestijs, flãmis, & similibus præstiterat illæsos?

Superstitiosa quibus aliqui se putant inuulnerabiles. arma incantata. Crucifixus cõpũctus. Camisia inferni. Orationes Leonis Papæ & Caroli Magni.

Exemplum cuiusdam Quirini Belgę, sic decepti. Item aliud Scafij Heluetij.

Vnde fiat, vt quidam malefici tam forti- B
ter & contemtim sustineant tormenta. Causæ tres.

De stigmate quod sagis dæmon imprimit. Et mirum de stigmate Ioan. de C
Vaulx.

De diuturno quorundam somno disquisitio; rustici Germani, ebriorũ in Apaturijs, Epimenidis, Heroum Sardorum, Septem Dormientium.

Quo pacto contingat, vt quis diu perferat inediam. D

Locus Hippocratis.

Exempla vera, de Anglicana puella. Sacerdote Gallo. puella Spirensi.

De sanctorum ieiunijs miraculosis. Baconus refutatus.

Q. 22. *An magicis artibus operâ dæmonum sexus mutari queat?*

Exempla eorum, qui ex mulieribus facti A
viri: vetera ex Plinio & Gellio, & Hippocrate & alijs.

Gallina in gallum conuersa. Iouianus

in

in Neapolitana Historia & Sabellicus multa exempla ponunt quæ in Italia contigerunt.

Alij duo mira valdè, quę in Hispania.

Alię duę apud Fulgosum, vt & duæ olim apud Phlegontem.

Ratio naturalis qua hoc contingat. B

Suspicio, hos androgynos factos. Si sit natura, posse à dæmone id procurari.

Exempla dæmoniacæ commutationis per idola. Non posse ex viro fæminâ fieri.

Ansonij locus de hac re, non credibilis.

Quæst 23. *An dæmon possit seni iuuentam reddere?*

Problematicè deciditur, quo ad accidentia quæ senium à iuuentute discriminant posse. A

Explicantur Ouidij & poëtarum dicta de tali Metamorphosi.

Locus ps. 102. v. 5. & Esai. 40. v. fin. de aquilę iuuentute. Serpens cum liboride ponit senium.

Fabula de asino ferente poculum iuuentutis. Corui candidi.

Exempla senum, iuuentuti restitutorum historica.

Tarentinus quidam senex. Et alius Riosanus. Et abbatissa Monuedrienſis. B

Indus quidam. Fons in Bonica id præstans.

Vitę humanæ periodus quę & quomodo intelligenda C

Locus Genes. 6. v. 6. (prehensus.

Locus Deutero. 31. v. 2. Valesius re-

An humidum radicale possit reparari. Quod ita, non tamen posset sic vita æternari. D

De ligno vitę locus Gen. 2. v. 9. expẽsus.

Q. 24. *Quid magia possit circa animam quãdiu illa corpus suum informat?*

Quid possit in sensus externos. A

Quid in sensum internum, maximè fantasiam.

Quid in appetitum concupiscibilem & irascibilem.

Concupiscentiæ motus non sunt peccata contra hæreticos.

Quid possit in memoriã. Memoria mira Athalidę, & Apollonij. Obliuio sacerdotis Germani. B

Quid in intellectũ. Contrariæ operationes bonorum & malorum angelorum.

Possitne dæmon artes & scientias intellectui inserere, & quomodo. Exemplum tempore sancti Norberti. Anabaptistarum hodie. Et Sagarum per vnctionem in Germania. C

Modus & vsus vnguenti ex pueri corpore confecti. (miarum.

Ritus Promotionis ad magisterium La-

Discutitur opinio eorum, & detegitur fallacia dęmonis. Historia de P. Ignatio Loyola.

De Chrysanthij Sardiani filio. Itẽ Euage, Thynico, Amphiarao, Anu Pindari, Sopatra. D

Quid & quam modicum possit in voluntatem. Voluntas cogi nequit, contra hęreticos. Locus. 1. Cor. 10. v. 13. explicatus, contra quosdam, Nec eos cogi posse, qui sunt in Mortali. Nec impedire potest ne sagę queant pœnitere, contra dubitationem Nicol. Remigij. E

Q. 25. *Quid Diabolus queat in animâ à corpore separandâ, ipsáque separatione? vbi de ecstasi & admirandis circa cadauera.*

Ecstasis naturalis, & dæmoniacæ modi. Lappiorum ecstasis mira. Olaus notatus. Errores hac in re Cardani, de spõtino raptu. Virginis Cæsarauguſtanæ, & Magdalenæ Cruciæ raptus. Bodini error refellitur de anima corpus relinquente. A B

De Ere Armenio, de Aristea Proconesio. De anima militis ex ore imagine mustelæ egressa & ingressa. Finnis, Hermotyno. Locus ps. 115. v. 15. Qualis D. Paulli raptus? dubium, nec sequenda decisio B. Hildegardis. Apheresia & ecstasis differunt. Error refellitur confundentium raptus diuinos cum magicis. C

De raptu disquiruntur scripta Mocenigi. Quale sit subiectum raptus. Quæ causa formalis. Quæ finalis. Quæ efficiens, & quomodo hęc duplex. Quomodo cõcurrat intellectus agens. Raptus supernaturalis ex parte hominis est inuoluntarius. Exemplum virginis Burgensis. D

Non potest intellectus agens solus esse

causa raptus efficiens. Deus quomodo intellectus, & multa cognoscit extra se. Auerroës suos inducit in graues errores. An raptus omnis succesiuus. Diabolus potest occidere homines. Multa potest E in cadaueribus mortuorum. Vt sanguis fluat, vt cadauera non puteant, nec putrescant. Hoc etiam naturaliter fit, vt in cadaueribus Persarum. Et vndè hoc proueniat, diuersę causæ. De cadauere in Elæa. Item ne cadauer comburi possit, quæ causa. Vt capilli & barba defunctorum crescat. Miraculum crucifixi Dammensis. Furor iconoclasticus.

Q. 26. *An operâ dæmonum fieri possit vt spiritus seu animæ defunctorum viuentibus appareant?*

Vtrum animæ vnquam queant apparere. A Et fusissimè probatur pars affirmatiua contra Epicureos, Lauatherũ & alios nostri temporis hęreticos.

Sect. 1. Notata temeritas Magij, Chopini, Tiraquelli.

Gentilium prisca sententia, etsi vana, pro nobis tamen. Patet verbis poëtarum, patet ex Necyomantia, Et ritu animas peregrè mortuorum in patriam reuocandi. Violèter occisos esse vexatores suorum homicidarum. Remuria, Silicernia, culinæ, parentationes. Platonis & sectatorum de hac re doctrina. Quid Genij, Lares, Laruæ, Lemures, Manes. Differentia animæ, vmbræ, simulachri. Exempla apparitionũ à gẽtilibus tradita varia. Lernũ.

Sect. 2. Philosophia recta idem docet. C

Quomodo anima sit in loco, & moueatur localiter. Conciliantur modi loquendi varij. Posset vna anima in pluribus locis esse, & quo pacto. Quomodo moueatur loco. Quomodo corpus subeat & intret.

Posse animas oculis corporeis, vel alio D sensu percipi, & quomodò.

Cardani dictum ridiculum explosum.

Cæsarij Cistercienſis dictum de forma animę separatę perpensum & explicatum. Visio & visum differunt. Apparitio triplex Intellectualis, imaginaria, corporata, & quid singula. quo pacto fiat spiritualis, quo pacto corporea. An animæ seu spiritus defunctorum, aliquando assumant corpora? E Moses quo in monte Thabor modo apparuerit. Item de ijs qui cum Christo Domino resurrexerunt.

Quando anima apparet in corpore aëreo, an ipsa an angelus hoc fabricetur, & quo pacto? Item quomodo subeat corpus & illud moueat. F

Sect. 3. Quo pacto deceat, & vtile sit, Deũ G hoc aliquando permittere.

Est vtile ipsis animabus.

Locus 2. Corin. 5. v. 4.

Est vtile nobis viuentibus.

Quo pacto spiritus à dæmonibus vel an- H gelis bonis discernendi.

Iacobi de Chusa liber hoc docens. Et alius Thyræi.

Regulæ ad dignoscendum dæmonem ab angelo vel anima beati.

Quomodo discerni queat damnata ani- I ma, à dæmone.

Quo pacto angelorum & beatorum ab inuicem.

Angelus apparuit Anachoretæ, in forma senis, D. Augustino in forma pueri, Vt & B. Dorotheę, alijs fortè habitu fæmineo, & in forma columbæ, Et alijs aquilæ.

Sect. 4. Probatio ab auctoritate, Philoso- K phorum, Astrologorum, Chaldeorũ, Mahumetanorum, Rabbinorum, Magorum, Indorum. Item legum, & Iuris interpretum. Item sacræ scripturæ L veteris & noui testamenti. 1. Reg. 28. Samuelis anima verè excitata defenditur. Refelluntur obiectiones Lesoyherij. Item Mosis, Ieremiæ & Oniæ. Locus, Luc. 24. v. 37, Io. 20. v. M 19. Mat. 14. v. 26. Acto. 12. v. 15. Gal. 5. v. 16. & 17, 1. Pet. 3. v. 19. & c. 4. v. 6.

Sect. 5. Probatio ab exemplis & auctoritate scriptorum, qui singulis sæculis vixerunt. Ostenditur eorum dicta simpliter & citra metaphoram accipienda. N

Sæculo. 1. { B. Virginis. / Christi Domini, semel. { Petro. / Carpo. / B. Valeria.

Sæc. 2.

Sæculo 2.
- Apparere testantur: Iustinus Martyr. Tertullianus. Origines.
- Apparuere: S. Potamiena & alij.

Sæculo 3.
- S. Maria virgo, & B. Ioannes.
- Martyres Africani varij.
- B. Cyprianus.
- B. Petrus.
- B. Agnes.
- B. Agatha.

Sæculo 4.
- Christus Dominus. P
- Petrus & Paullus.
- B. virgo Maria.
- Spiridion & Triphillius.
- Filia patri Spiridioni respõdit.
- Duo Episcopi mortui subscripsere.
- Explicatus Canon conc. Eliberitani.
- B. virgo iterum cum S. Mercurio.
- Item S. Artemius.
- S. Febronia. D. Ammon.
- Iterum B. virgo. & anima Latronis.
- D. Cæsarius. D. Paulus. S. Mamano.
- Hoc tenuere D. Basilius, Nazianzen. & Nemesius.

Sæculo 5.
- Apparuere: D. Martinus. Q
- S. Ioannes Baptista.
- S. Geruas, & Prothas.
- S. Ambrosius.
- S. Eulalia.
- S. Fructuosus.
- Latro quidã insepultus D. Germano.
- Felix Nolanus, & alij multi, vt Basilic. Mart. Euagr. philos. Gamaliel. S. Stephanus Micheas & Abacuc. S. Zacharias Euthimius.
- B. virgo cum SS. Ioãne Baptista & Euangelista, S. Ianuarius S. Apollinar. S. Cyprianus. S. Eulalia. iterũ S. Petr. S. Leo S. Barnab.
- tenuere hoc: D. Hieronymus, & explicatur. D. Augustinus, & explicatur. D. Chrysostomus, & explicatur. Auctor epist. Ad Cyrill. de morte Hieron. Theodoretus.

Sæculo 6.
- Apparuere: Damnatus quidam. B. Virgo sæpius. S. Ioan. Silentiarius. D. Bartholomæus. Macedonius Patriarch. Theodoric. rex. Nestorius, & alij hæretici. Principes Apostolorum, S. Stephanus, S. Eutichij S. Tetrici & sociorum Episc. S. Sergius. R
- Tenuere hoc sæculo hãc sentẽtiã, Procopius, Euagrius & alij.

Sæculo 7.
- Apparuere: B. Musę apparuit Dei para. SS. Iuuenalis & Eleuth Theod. rex, & monialis quæd. Pascasius, & Balnei Dominus. Iustus monachus. Deipara apparuit S. Ildephonso. S. Leocadia. S
- tenuere hãc sentẽtiam: D. Gregorius Magn. Gregorius Turonens. S. Ildephonsus. S. Isidorus. T

Sæculo 8.
- Apparuere: S. Suibertus. Deipara, B. Sabinus. SS. Euphemia & Glyceria, B. Tharasius. S. Gertrudis. D. Iacobus maior.
- Tenuere: Iulianus Pomerius, Venerabilis Beda. Constantinus Episcopus. Paullus Diaconus.

Sæculo 9.
- Apparuere: D. Iacobus apostolus. D. Maurilius. Pandulfus tyrannus & dæmones.
- Tenẽt: Iulian Toletan. iunior Theophilactus.

Sæc. 10.

- Sæculo 10.
  - Apparuere: S. Libuinus. SS Petr. & Paulus. B. Virgo. S. Mauricius. D. Iacobus. V
  - Tenêt: Euthymius Monachus; Hugo Aetherianus.
- Sæculo 11.
  - Apparuere: Christus, Deipara, BB. Apostoli & multi angeli. D. Andr. B Adimarus. Quidam amicus Dunstani. B. Odilo. Fauentini duo. Benedictus 8. & 9. B. Gregorius Canonici Parisienſis. Epiſcopi Colonienſis. S. Benno.
  - Tenêt: Petrus Damianus; Guilhelmus Tyrius.
- Sæculo 12.
  - Apparuere: Christus. D. Isidorus. B. Virgo. Benedict. X. B. Norbertus. Gualdricus.
  - Tenêt: Dodechinus. D. Bernardus. Petrus Cluniacenſis. Rupertus, & Honor. Augustodunē.
- Sęculo 13.
  - Apparuere B. Vrsul. & innumeri, apud auctores citatos.
  - tenuere hāc sententiā plurimi: Vincentius Bellouacēſ. Cesarius Ciſtercienſis. Helinandus. Thomas Cantiprat. D. Thomas. D. Bonauent. & Guilhelm. Pariſ.
- Sęculo 14.
  - tenuere hoc: Scotus. Richard. de Mediavilla. Paludan.
- Sæculo 15.
  - Tenuere.: S. Antonius. Gerſon. Iacob. Cusanus, Dionyſ. Cartusian. & epiſ. Abulenſ. Toſtatus, qui omnes varia ſuppeditant exempla.
- Sęculo 16.
  - Tenuere & exempla retulere Catholici plurimi, ijdemq; viri doctiſsimi, in libris Theologic. Domin. Sotus, Peltanus, Caniſ. Maldonat. Bellarmin. Valencia, Tyrꝫus, Angles: in ſcriptis Hiſtoricis, Alb. Krantzius, Marul. Egnat. Sabellic Fulgoſ. Iouius, Baron, Sigon. Oſor. & Maffeius. X

Varijs temporib. apparuere:
- Senior quidam excōmunicatus ſed martyr. Hiſtoria Vdonis Epiſcopi Magdeburgen. Galeatij Sfortiæ. Alodiſij Imolenſis pater. Ferdinandus rex Neapolitan. locus Guicciardini. Ioan. Ficus Mirandulæ Comes. Marſilius Ficinus. Petri de paz tribuni. Catharinę Indæ.

Quæſtio de ſpectris ſimilis cauſæ Scaurianæ oſtenditur. Y

Sect. 6. Soluuntur argumēta, aduerſariorum, Melanchtonis, Ioannis Riuij, Marbachij, Centuriatorum, & Lauatheri, locus Luc. 16. v. 26. Item 2. Petr. 3. a. 4. 1. Theſſal. 4. v. 13. Dormientes pro morientibus in SS. locus 2. Reg. 14. v. 14. Pſal. 102. v. 15. & 16. Iob 7. v. 9.

Sententia Patrū explicata.
- D. Auguſtini, Anaſtaſij Niſſeni, D. Chryſoſtomi, & Theophilacti, & Tertullian. Z

Sect. 7. Dæmones non poſſunt exhibere veras defunctorum animas. Superſtitioſum eſt, putare animas eorum qui morituri dexteram porrexerint apparituras. Periculoſum paciſci cum moriente vt appareat. Exemplum S. Lutgardis. Exemplum Monachorū Zamorenſium.

Q. 17. De Dæmonū apparitionibus, ſiue de ſpectris, quæ Dæmones nobis obijciūt.

Sect. 1. Naturalia quædam, habētur pro ſpectris. Ignes fatui, inſulæ natitātes, item ſiluæ, ligna putrida lucentia, Cicindela Indica, Ignes concurrentes & compulſantes apud Syrtim, Auditus deceptiones. Echo, ſtatua Memnonis, murus Megarenſis, cauerna Britannica, D. Patricij antrum, Perſici montes. A

Artificialia, quæ pro ſpectris, vt ἀυτόματα, ſtatuæ Dędali, Archytæ, Archimedis, Boetij, aquila volans, Triremis ex argento, hydraulica, fictitiæ Spectrorum voces, Bonifacij VIII. coniugia his obtenta, à Scotis de Pictorum gente victoria, Teſtudines cum candelis, Abderitanorum iuuenum, Plauti ſeruuli, Cimonis Athenæi, Mundi, Tyrannionis. B

Quale peccatū ſit in fictione Spectrorū. C

Ex ſenſuū vitio quædā habētur pro ſpectris, quæ nō ſunt talia, de ebrijs, Locus D

prou.

Prouerb.23.& 33.
Oculorum morbi, vt suffusio, halahol. arcuatus morbus. quibus sui vmbra semper obuersatur, alteratio oculorum ex inspectione solis.
Auditus vitia in hoc genere, Phrenitis,& Corybantiasmos species morbi imaginosi.
Vitia ex auditu & gustu. Coryza, Polypus.
Vitia ex fantasiæ triplici læsione. de E
ijs qui putant sibi adesse tibicines, Exempla, Vnum Theophili, aliud Argiui, tertium Abydeni, quartum eius qui putabat naues omnes esse suas, quintum Taurominitanorum iuuenum putantium se pati naufragium, cùm essent Agrigenti in diuersorio.
Item de hydrophobia.
Vtitur his morbis dextrè dæmon, & se immiscet frequens,
Sect. 2. Varia dæmonum genera, & species, ac studia. F
Terrestres vocantur, feræ, seu canes.
Lubenter vexant initia Religiosorum conuentuum,
vt Diui Antonij, Diui Simeonis, Sancti Norberti, Societatis IESV viuo adhuc P. Ignatio, & eius virtute precum cessantibus terriculamentis.
Nomina Græcorum, Hebræorum, Latinorum, Hispanorum, Gallorum, Italor.&c.
De Hecate, & Empusa, De Plutone seu Orco, & Pluto, & Serapi, & Mammona. Charon. Cerberus.
Luctatores dæmones, vt Temesius.
Alastor, qui & exterminãs,& Nemesis.
Locus Apocal. explicatus & à deprauatione seruatus contra Bezam, *Apocal.c.9 v.11.*
Primasij & Arisberti error.
De Satyris & Fauno, varia eorum in Sacra Scriptura nomina, onoscelides, pilosi, Sirenes, onocentauri, Lamiæ, & alia huiuscemodi, eorum tripudia.

Locus Psalm.90. v.5.& 6. de dæmonio G
meridiano.
Refelluntur Nouatores.
dæmon meridianus, & dæmon deserti, pro ferocio ri idem. & cur.
dæmones desertis gaudent.
Locus Iob. 1.v.19.
Dæmon in meridie ferocior & importunior.
Pan dæmon meridianus.
De Rùsiæ dæmone meridiano.
Cùm inuadente peste cernuntur spectra dæmonum,
vt sub Iustiniano.
De Empusa & Onoscelide seu onocentauro. H
De nocturnis dæmonibus & Lucifugis.
Locus Senecæ in Oedipo.
Locus Gene.32.v.24.
De Lilith.
de incubo.
& locus Hymni Ambrosiani.
De Pane, cur Inuus dictus.
Locus Casiani explicatus.
Nulli dæmonum amant homines, omnes odere.
De Ephialte morbo, *de Mare*, seu *coquemare*. Eurynomus. Sphinx, Harpyæ. Gorgones. Sirenes, Eumenides seu Pœnæ, Nympharum omnia genera. quos morbos huiusmodi dæmones inferant. qui Nymphati, Ceriti, attoniti, pauidi. vexati vano metu. I
Nutricum mormolycia, Acco, Alphito, Mormo. K
Gello, & Gilo diuersæ.
Nicephori locus notatus.
Lamiæ, quid.
Striges, Læstrigones. Aluen.
D. Hieronymi locus explicatus.
Pilosus seu Zahir. cur templis gentilium affixæ species Leoninæ. L
variæ formæ animalium in quibus Diabolus apparet.
Baalzebub. Noctua Athenienſis.
Serpens Epidaurius. Miræ apparitiones factæ cuidam conuerso in Franciâ.

De spectris acierum, castrorumque militarium; quæ oblata, S. Norberto, S. Guthlaco, Monacho Limpurgio. M
Leloyherij sententia improbata.
Duæ visæ prope Mōtenakum acies.
Duo armigeri temerè ad videndum propius accessere.
Miles Rhenanus à talibus Ierosolymam vectus & redux.
Ante Naclam Poloni propter Quadragesimæ ieiunium violatum à spectris decepti cladem accepere.
Familia Hellequini.
Quousque se vis taliū militum porrigat.

Spectra matronarum & puellarum varia. Russiana matrona, Sibyllæ albæ, Dominæ nocturnæ. Dominæ bonæ & Regina Abundia. Fatales Nymphæ. Melusina, Alcina, Morga. N

Spectra gigantæa denunciantia pestem, bellum & similia mala. O

Spectra solita certis locis turbas dare, & vexationes exhibere, vt Temesius dęmon, & alij passim, citantur nomina & loca. P
An cōductam domum propterea liceat relinquere?
Quæ veræ causæ huiusmodi inquietationum exemplis ostensum.
Quopacto Spiritus possunt saxum vel lapidem iacere?

Spectra famulantia, in Borussia *Koltri* seu *Koboldi*, Sueonum *Trulli*, **Gutelkens/Kabbauterkens.** Q
Eros & Anteros. Montani virunculi in Fodinis. Dæmones metallici. *Combali.* Dæmones non sunt animantia contra Georg. Vallam.
Theophrasti Paracelsi hęresis de quatuor hominum speciebus confutata.

Dæmonum thesauros custodientium spectra. Fugarunt Cabaden Persarum Regem. Thesaurus Basileensis. R
cur ficta fabula custodis aureorum malorum, & aurei velleris; & in thesauris cur soliti poni serpentes aurei.
Magus thesaurum quærens oppressus.

Quæst. 28. *Quomodo possit dæmon cum sit inuisibilis se visibilem corporeis oculis exhibere?*

Sect. 1. Quopacto possit assumere, & mouere cadauer aliquod, & in illo comparere. A
Potest illud sic temperare, vt sensum tactus fallat.
Locus Luc. vlt. v. 39.
Cur hæc cadauera sentiantur frigida.
Illusio militis cuiusdam.
Historia Polycriti, & alia Machatis & Philenij.
Phlegontis laus.
Baltazus dæmon sic apparuit.
sic etiam plerumquè sagarum amasij.
Sagarum odor cadaueroſus vnde?

Sect. 2. Quopacto possit sibi formare corpus ex elementis, & in illo moueri & apparere. B
Non assumit ex solo aëre.
Potest exhibere solidum & palpabile.
Locus Genes. 19.
Locus Virgilij.
Dæmon sæpe apparet in forma vaporis.

Dęmoniacarum apparitionum exempla. Fratrum Tarquiniorum. C
Athenodori. Facij ardani. Philippi Melanchtonis colloquia cum dæmonico spectro.
Persæ incæstuosi.
& alia plurima. & quotiescunque euanescunt.
Discrimen harum duarum assumptionum.
Vnde proueniat facilitas molis augendæ & minuendæ in spectris?

Sect. 3. An dæmon possit tam accuratè corpus effingere, vt nullo signo queat dignosci? D
De signis quibus dæmon dignoscitur.
B. Alberto obiectum spectrum.
Cur nondum visus in forma agni, vel columbę. Cur in formis, hirci, canis,, catti, equi, mustelæ, vespertilionis, Galli gallinacei, & innumera alia.

Item in forma Dei, vel Christi Domini, vel angeli: humanam formam induit omnis conditionis, sexus, ętatis: probatum id exemplis.
Qui defectus vt plurimum in eius apparitionibus.
Cur morientibus semper adeò terribilis appareat?
Quomodo loqui possit in corpore D
assumpto?
An possit audiri & videri tantùm à quibus vult ipse?
Capita seu caluarię quæ loquelam imitata, exempla vetera, nouaque, quomodo fit hæc locutio?
Sect. vltim. An liceat procurare vt appareant nobis spectra?
Cur antiquis tam crebrò dæmones visi, nobis tam rarò?

Q. 29. *An diabolus possit facere, vt homo verè resurgat?*

Sect. 1. Errores hac de re varij. A
Animalia quę nascuntur ex putrefactione, possent viuificare.
Perfectiora, non possent.
Idē numero reproducere nō potest.
Non potest facere vt anima vnius bruti migret vel informet corpus alterius bruti.
Hominem nullo modo potest viui- B
ficare.
Possunt simulatas resurrectiones facere subintrando in corpora.
Louanij id olim Cornel. Agrippa curante factum.
Sect. 2. Discussa exempla falsarum re- C
surrectionum. primò fabulosarum: deinde ceterarum Gentilium: vt Galieni, Zaclę, Apollonij, Simonis Magi, Enarchi.
Mortuus amplectens Comitem Richardum.
Populi Lucomorię quotannis rediuiui.
Dęmonum in his fraus.
aliquando substituit alios ac supponit.
aliquando ipse corpora subintrat & mouet.
Apulei, Platonis, Philostrati loca.
aliquando fingit mortuos, qui non D
sunt.
De morbis qui faciunt vt quis mortuus appareat.
Ioannis Duns Scoti mors.
Christi Domini & Sanctorum resu- E
scitationes, quopacto ab his morbis discernantur.

Q. 30. *Quid magia possit in ipsos cacodæmones?*

Sect. 1. Battiadis & Campestris libri. A
Quam vim habeant boni angeli in malos.
Quam cacodęmones in inuicem.
Species eorum.
Pithonici, Paredrij, Catabolici, Oniropompi.
An sit subordinatio inter malos genios.
Iob. locus c. 9. v. 22.
Cassiani locus.
locus ad Ephes. vlt. v. 12.
Certamina Magorum. B
Vnum in Burgundia.
Secundum in Anglia.
Tertium in Germania.
Quartum in Bohemia.
Quintum in Suecia.
Sextum in Dania.
Septimum in Grœcia.
Sect. 2. Sancti homines quantam vim C
acceperint magos & dęmones compescendi.
vis exorcismi.
Salomonis exorcismi quales.
locus Luc. 11. v. 19.
Dęmones à magis non coguntur, sed ex pacto obtemperāt tantum.
Magi vim non habent eliciendi manes D
vel spectra.
Varia exempla.
inprimis Ioannis Teutonici.
nec habent vim euocandi vrbium custodes.
Sanctis vis ista quandoque concessa.
Sect. 3. Res corporeę, vt herbæ quę- E
dam, thura, vnctiones & verbera, quam vim habeant in dęmones accuratè disputatum.
Errores hac in re varij infidelium:

Sed & abusus Catholicorum exorcistarum quidam.
An flagra obsessis infligenda.
an balnea prosint?
Quid ruta, cornucerui & similia.
Locus Iosephi explicatur.
Locus Tobiæ c. 6. v. 8.
Christus cur dictus ἰχθύς.
Prosperi locus.
Locus 1. Reg. 16. v. vlt.
Nec dæmones certis rebus ligari, aut locis includi per magos queunt.
vana hac in re ars Hermetis.
Periculosum tales habere incarceratos.
Probatur vno exemplo, quod in Germania contigit.
Factum signo crucis securè à S. Lupo Senonensi.
De Paredris, illos sponte seruire.
& quàm periculosum id semper.
Exempla varia, in his vnum mirum militis Germani.

FINIS.

MARTINI DELRII,
MAGICAR. DISQVISITION.
LIBER SECVNDVS.
QVI EST
DE MAGIA DÆMONIACA.

Præcipua hæc operis noſtri tractatio eſt, & ideo pluribus capitibus, ſiue quæſtionibus, luculenter quoad poterimus diſcutienda. Sit,

QVÆSTIO I.
An ſit aliqua Magia dæmoniaca.

A QVI dæmones eſſe negant, etiam hanc eſſe negarunt cum Sadducæis, Democrito, Ariſtotele, Auerroë & Simplicio; quorum ſententia eſt impia & heretica.

» Nam & dæmones eſſe, & dæmoniacam Magiam, quæ nec induſtriâ aut artificio hominum, nec naturalibus cauſſis, ſed immateriali quapiam & ſeparata virtute nititur; hoc & ſacræ ſcripturæ teſtimonijs, & omnium ætatum memoriâ atque experimentis tam eſt compertum, vt velle probare, nihil ſit aliud quàm lychnis accenſis meridianæ luci opitulari. hoc probant cū B. Auguſtino Theologi Catholici omnes, « & philoſophi plerique, Trismegiſtus, & Pythagoræi; ex Platonicis, Pſellus, Plotinus, Proclus, Iamblicus, Chalcidius & Apuleius; ex Ariſtotelicis, Theophraſtus, Ammonius, Philoponus, Auicenna & Algazel. Anne dare reſponſa de furtis occultis, & de theſauris; conſequi ſcientias nonnullas ſtatim, & ſine labore addiſcendi; ſubtrahere corpus præſens oculis videntiū, & innumera huiuſmodi; queunt reduci ad vllam aliam cauſam, quàm intellectualem aliquam & ſeparatam naturam? Denique ſcimus Salmāticæ, & in Italiâ, ad lacum Nurſinum, & in ſpelæo Viſigniano, adhuc auorum

« *Auguſt. lib 11. de ciu. Dei c. 6. D. Thom. lib. 3. contra gent. c. 104. & qui optime, Victoria, de Magia num. 9.*

memoriâ huius Goëtiæ celebres scholas fuisse. c

β *vide Laur. Ananiam li. 3. de nat. dæmon fol. 104.*

QVÆSTIO II.

Vnde sit hæc Magia, siue quem habeat primum auctorem?

SVnt qui dæmones esse fateantur, sed negent tamen hanc A Magiam à dæmonibus seu diabolis manasse: tribuunt autem effectus eius vel immediatè Deo, per Magos huiusmodi operanti; vel Deo, per angelos bonos ea perficienti. Priores dicunt esse quasdam gratias gratis datas, sicut sunt gratiæ linguarum, & sanitatum; α & hæc dona vt Balaamo, β sic & alijs improbis concedi non rarò solere γ.

α *1. Corin. 12. v. 28.*
c *Num. 23.*
γ *Matth. 7. 22. 1. Cor. 13. v. 1.*

Dico primò, hæc sententia est merè blasphema. tribuit enim Magicis artibus id quod est proprium gratiarum gratis datarum; & cum veris miraculis præstigias confundit. Deinde gratuita Dei dona subijcit humano artificio, & certis ac ridiculis obseruationibus. Denique iniquè & inuidè Deus vetaret, id quod ipse hominibus, vti gratiam, gratiosè largitur. Aduersariorum argumenta ex locis illis scripturæ petita, solum probant, aliquatenùs similes effectus per artes magicas & per gratias gratis datas fieri; Deum quoque per malos aliquando miracula edere, ad fidei & diuinæ gloriæ propagationem. Accedit quod qui ex dono gratiæ gratis datæ operatur; ille ad certum tempus, occasionem, aut cerimonias certas non restringitur, vt solent Magi; qui si vel in minimo deficiant, nihil efficiũt. Nec etiam huiusmodi Dei dona gratuita possunt alijs per disciplinæ ac præceptorum modum tradi: Magi vero suis discipulis hanc Magicam tradunt, & auditores, magistrorum secuti præcepta, quæ magistri eadem operantur.

Alij dicunt hos esse effectus bonorum angelorum, quos B per excellentiam vocant, *Spiritus*. Sic iactitabat his annis celebris ille magus Scottus Parmensis, qui Gebhardum Truchsesium Episcopatus Vbiorum Apostatam dementauit: estque peruetus impostura magorum maximè Platonicorum, Iamblici, Porphyrij, Plotini, Procli & Iuliani Apostatæ. Ex quorũ tradi-

traditione, Magia omnis diuiditur in *Albam*, quam censent esse licitam, & Nigram quæ sit illicita. Albam ergo vocant θεουργίαν, & nigram γοητείαν. Verum hanc fictitiam planè & palliatam Theurgiam satis ipse Archimagus *A* reijcit, cùm disertis verbis testatur sæpissimè sub nominibus Dei & angelorum, malis dæmonum fallacijs eam obstringi: & licet eius ceremoniarum pars maxima, munditiam animi, corporis, & rerum externarum, vtensiliumque ostentet, immundos tamen spiritus & deceptrices potestates hanc exquirere, vt adorentur pro Dijs.] *postea addit*, huius speciem esse artem Almadel, artem notoriam, artem Paulinam, artem reuelationum, & huiusmodi superstitionum plura, quæ eo ipso (inquit) sunt perniciosiora, quo apparent imperitis diuiniora.] Habeant illi hoc Principis & antesignani sui de hac *albâ Magiâ* iudicium, ab homine mendaci veritatem meram.

A lib de vanitat. scient.

C Dico Secundò cum Catholicis, vt nec per se, sic nec per bonos angelos his magicis operationibus Deum se immiscere magis quã ceteris rebus, in quibus concurrit vt causa vniuersalis. Quare censeo hæc omnia vt instituta fuêre à malis angelis, sic etiam ab illis perfici & administrari, & contrarium est erroneum.

Probatur primò ex varijs Canonum rescriptis, quæ Gratianus exhibet causâ XXVI. Secundò ex Parisiensibus articulis, nono, decimonono, & vicesimo tertio. Verba sunt, quod Deus per artes magicas & maleficia inducatur compellere dæmones suis incantationibus obedire: *Error*. Quod boni angeli includantut in lapidibus & consecrent imagines, vel vestimenta, aut alia faciant, quæ in istis artibus continentur; *Error & blasphemia*. Quod aliqui dæmones boni sint, alij omnia sciẽtes, alij nec damnati nec saluati. *Error*.]

c. illud quod in fin. c. qui sine vers. vlt. 26. q. 2. & c. episcopi. in prin. 26. q. 5.

Tertio ex his Arnobij *Cont. Gent.* Magi non tantum, sciunt dæmonas, sed etiam quicquid miraculi edunt, per dæmonas faciunt: illis aspirantibus & infundentibus præstigias edunt, vel quę non sunt videri, vel quę sunt non videri &c.

Deinde probatur ratione, hos spiritus bonos dici nõ posse.

tum

tum quia iubent se tanquam Deos adorari,& sacrificia sibi fieri;quod boni angeli iubere nequeunt. tum quia hæ artes non minùs diriguntur ad inferendum alijs exitium per furta, neces,adulteria &c, quàm ad iuuandum. tum quia miscent multa mendacia & deceptiones. tum quia docentur Magi in spiritus vti imperio,& coactione,imò & minis rerum impossibiliũ ac planè absurdarum,vt apud Eusebium ζ docet Porphyrius; quorum nihil bonis angelis potest conuenire.

ζ *libr. 5. de præparatio. ca 6.*

Hinc apparet considerantes legendum Glycam, η dum Magiam sic distinguit à Goëtiâ, quod illa sit beneficorum geniorum ad boni alicuius effectionem,Goëtia maleficorum ad mali effectionem. Nam non tantum impropriè vsurpauit nomen Magię genericum,pro specifico theurgię,sed in errorem quoque labitur ponentium albam Magiam,& eius administrationem bonis angelis tribuentium. Vtque hoc semel moneam scriptor iste,vt & Constantin. Manasses,Gregoras,& Nicetas, nimis multum tribuere videtur superstitioſę prodigiorum obseruationi.

η *par. 2. annal. fol. 179.*

Succedit his error tertius eorum, qui censebant Magicos effectus per animas defunctorum fieri: quos Catholici Theologi iampridem explosérunt θ, idque non difficulter. nam quæ rationes id conuincuut de bonis spiritibus, eędem in animabus beatorum locum habent: quæ vero in purgatorio sunt animæ, non exeunt nisi speciali permissione Dei, vt petant suffragia viuorum: animæ denique perpetuis addictæ supplicijs,nullâ dæmonum licentiâ vel permissione possunt exire, vtpote diuino iussu,pessimo carceri mancipatæ. Apertissimæ sunt igitur impostura,quæ de euocandis per *Grimoyriam* animabus Necromantici confinxere. Si exirent, ad vnius Dei exirent imperium. cur verò id Deus iubeat vel permittat,causa subest nulla. Vt ad Magorum preces & incantationes id iubeat, impium est opinari. ι

θ *Victor. de Magia nu. 17. Angles in 2 sentẽt. q. de arte Mag. a. 2.*

ι *vide Anan. lib. 3. de Nat. dæm. fol. 97. Petri Thyræi li. 1. de apparit. spirit. c. 11. à nu. 216. & c. 13. à nu. 302.*

Præcipua ergo efficiens causa istarum artium est ipse Diabolus,proxima est humani ingenij ex originali labe detorta indoles;quam festiui Apologi frondibus velatam nobis protulit,

tulit,perquam falsè, Cælius Calcagninus *Libello de Amatoriâ Magiâ*, cuius verba non piget adscribere,&vos ni fallor legere „iuuabit: *Vanitas*, inquit, olim iuncta *miraculo* furtiuo concu„bitu genuit *Magiam* secundam cognomine; reformidansque „ne fortè *Veritas*; cùm qua perpetuas immicitias gerit,à qua etiã „paribus signis congressa sæpiùs profligata est; suũ partũ ene„caret,illum *impudentiæ* ac *timori* iunctis connubiali fædere cõ„mendauit:at illi in sinu *incomprehensibilitatis* è vestigio collo„carunt,mandaruntque furtim, & sub *præstigiarum* crepundijs „educandam. Quæ mox in grandiorem ætatem aduita, iam„que pinnulis præmunita euolauit in *fatuorum arces*, ibique ni„dulans *credulitatem* peperit. Quæ, vtpote parentis beneficijs „grata,illam mutuò enutrit & quasi ἀντιπελαργίζει, alioqui breui „interituram.] Hæc ille, pari acumine & veritate. Pergamus nos quoque pro *Veritate* confligere, & *Vanitatem* expugnare, & fugatis *timore* ac *impudentiâ*,labyrinthum illum *incomprehensibilitatis* (quis enim,quæ nihil sunt,vel intelligat vel comprehendat:) theologiæ veræ filo permetiri, & *præstigiarum crepundijs* in lucem prolatis, tandem *fatuorum* hanc *arcem* demoliri,& è nidulis suis *credulitatem* adeò pernicioſam profligare: quod vtinam Deus Opt.Max.nobis largiatur.

QVÆSTIO III.

Quæ sit diuisio dæmoniacæ Magiæ, & de libris eius.

A CVm nulla sit Theurgia neque alba Magia, sequitur, omnem hanc prodigiosam Magiam non aliam esse, quàm Goëtiam & nigram: hanc solemus vocare Magiam specialẽ. eam Archimagus in duas species distinguit. vnam, cuius cultores dicit se dæmoni submittere,ei sacrificare, & eum adorare:alteram quam ipse vellet persuadere à pacto cum dæmonibus immunem esse;sed eam dæmonibus vel inuitis imperare, virtutéque quadam diuinorum nominum adiuratos aduocare,& cogere.priorem illam fatetur esse legibus humanis diuinisque vetitam, nefandissimam, & cunctis ignibus plectendam. posteriorem asserit consequi quidem quod prætendit,

nempe dæmones cogere (quod post ostendetur esse erroneum) sed tamen manifestis periculis illusionum obnoxiam esse. De priore verum est eius testimonium, de posteriore bis mentitur ; primò, dum negat eam niti fœdere cùm dæmonibus inito: nam reuerâ semper expresso vel tacito pacto corrumpitur; Secundò, cum asserit eâ dæmones cogi, de quo postea. Volunt vetitæ huius Magiæ inuentorem fuisse quendam Zabûlum, (quem ego non alium existimo ab ipso cacodæmone, cui D. Cyprianus & alij patres hoc nomen tribuunt) deinde magistrum laudant quendam Barnabam Cyprium B (hunc confinxere in contumeliam D. Barnabæ Apostoli vt deformi suæ meretrici lenocinarentur). Item ostentant, paris mendacij iactantiâ, libros Adæ, Abelis, Enoch, Abrahæ, Paulli, Cipriani, Honorij, Alberti Magni, & aliorum ; & blasphemè mentientes dicunt quæ his libris continentur, ea fuisse tradita ab Adami custode angelo Raziele , & à Tobiæ comite Raphaële reuelata. Prætexunt etiam Salomonis auctoritatem ; cuius quandam *Clauiculam* , & aliud ingens volumen in septem partes distinctum obtrudunt , plenum Sacrificijs & incantationibus dæmonum . Hunc librum Iudæi & Arabes in Hispaniâ suis posteris hæreditario iure relinquebant, & per eum mira quędam atque incredibilia operabãtur: Sed quotquot inueniri potuerunt exemplaria iustissimè flammis inquisitores fidei concremarunt, « & vtinam vltimum exemplar nacti fuissent. Vix dubito aliquod in manus Ioan. Tritthemij incidisse, vnde & partitionem & materiam suæ *Steganographiæ* periculi & superstitionis pleniſſimæ, acceperit: cuius operis nomen quod nondum prohibitis ab Ecclesiâ libris sit insertum, suspicor accidisse quia liber nondum typis vulgatus in paucorum manus incidit: alioqui , quando prohibiti libri omnes Magici , satis iste prohibitus censendus, qui inter alios familiam ductat. idem dixerim de Agrippæ libris tribus de occultâ philosophiâ , & omnium pernicioſiſſimo quarto seorsim postea addito: nec non de Thomæ Eboracensis, Petri Aponi & similium venenis ; & libro artis Grimoriæ,

« *Eimericus Director. inquisitor. p 2. c. 28. & Peña ibi comment. 53. meminit Nicetas hist. lib. 4.*

riæ, qui patrum noſtrorum ætate, circumferebatur, docens mortuorum reuocationes. Omnia horum placita ſceleſta; de antiquioribus etiam illis operæ pretium duco Archimagi verba aſcribere. credendum illi in arte ſuâ, nec magiſtri auctoritatem diſcipulis licet ſubterfugere. ſic ergo ſcribit; Hi libri „ acutius intuenti præceptorum ſuorum canonem, ritum, con„ ſuetudinem verborum, & caracterum genus, exſtructionis or„ dinem, inſulſam phraſim; apertè ſeſe produnt, non niſi meras „ nugas & impoſturas continere, & poſterioribus temporibus „ ab perditiſſimis perditionum artificibus eſſe conflatos, ex pro„ fanis quibuſdam obſeruationibus, noſtræ religionis cerimo„ nijs permixtis, inſitiſque ignotis multis nominibus ac ſignacu„ lis, vt perterreant rudes & ſimplices, & ſtupori ſint inſenſatis, „ & his qui neſciunt bonas litteras.] Hæc miſer ille, qui videns meliora in finem vſque vitæ deterioribus adhæſit.

QVÆSTIO IIII.

De baſi Magiæ huius, ſiue de pacto expreſſo & implicito.

„ CONcl. 1. Omnes operationes magicæ velut baſi innitun„ tur pacto per magos cum dæmone inito: ita vt quotieſ„ cumque collibitum mago aliquid efficere adminiculo artis „ ſuę, expreſsè vel implicitè teneatur à dęmone poſcere, vt ex „ condicto concurrat.]

Probatur hoc primo patrum auctoritate. D. Cyprianus dicit, eos habere fœdus cum dęmone. D. Auguſtini verba c retulit Gratianus in Decretorum codicem, quę ſunt iſta; Omnes „ artes huiuſmodi vel nugatorię vel noxię ſuperſtitionis, ex „ quadam peſtiferâ ſocietate hominum & dęmonum, quaſi pa„ cta infidelis & doloſę amicitię conſtituta.]

Probatur deinde ex iure ciuili, ſanctione Imperatoriâ: γ Mul„ ti magicis artibus vſi elementa turbare, vitam inſontium labe„ factare non dubitant, & manibus accitis (*ſic legendum*) audent „ ventilare, vt quiſquis ſuos conficiat malis artibus inimicos: hos „ (quoniam naturę peregrini ſunt) feralis peſtis abſumat.]

α *lib. de duplici martyr.*
β *libr. 2. de doctri. Christian. cap. 23.*
c *habes. c. illud v. vlt. 26. q. 2.*
γ *l. multi. C. de maleſi. & mathemat.*

Tertiò, id ſtatuitur credendum articulis Pariſienſis ſcholę [d] in hæc verba; Quod inire pactum cum dæmonibus tacitum » vel expreſſum, non ſit idololatria vel ſpecies idololatriæ: *Error*. Et intendimus eſſe pactum implicitum in omni obſeruatione ſuperſtitiosâ, cuius effectus non debet à Deo vel naturâ rationabiliter exſpectari.] »

Quartò id ratio perſuadet. hoc enim & multi mali homines optant, & dæmon cupit; nec eorum id vires ſuperat. docet hoc Iſaias propheta, [e] apud quem impij dicunt; *percuſſimus fœdus cum morte, & cum inferno fecimus pactum*. quod S. Thomas » ſatis probabili interpretatione Magis accommodat. vt & Pontifices Ioan. 22. in Extrauag. contra Magos quæ incipit; *ſuper ſpeculâ*. & Six. V. in Bulla contra Aſtrolog. Mali ergo hoc lubenter faciunt, nec minus ipſe dæmon; qui, ipſi quoque Chriſto Domino, auſus pacti conditionem offerre [f]; Hæc omnia (inquit) *tibi dabo, ſi procidens adoraueris me*] vbi videre licet » pactum contractus innominati, do vt facias. Ita nunc diabolus Magis ait; ſi te mihi addixeris, vlciſcar te, ditabo te &c; quæ germana & perfecta eſt pacti » formula. Deinde, vt dixi, hæc fiunt operâ dæmonum, non magorum viribus: dæmones ab hominibus cogi nequeunt, vt id faciant: ſponte ergo dæmones accurrunt. Dæmones autem graui hominem odio proſequuntur: quare nec putandi gratis accurrere, ſed viciſſim aliquod operæ ſuæ precium ſtipulari. Vnde patet talem eſſe hanc cõuentionem & ſocietatem: qualis eſt duorum latronum, quorum alter palam in ſiluâ vagatur, alter clam in ſubſeſſis latitat; excitatuſque certo ſibilo vel ſigno prioris, viatorem poſterior dolosâ ſagittâ transfigit, priore id ſæpè nec vidente, nec gnaro quo necem telo intulerit, in miſeri tamen necem conſentiente. priori magus, poſteriori dæmon ſimilis. Satis etiam id onea rei declarandæ ſimilitudo eſt, quę petitur à potentibus vindictæ auidis, qui manu prõptos ſicarios ſibi adiungunt; quibus cõſtituto ſigno innuunt quos & quãdo velint interfici.

Denique conſentiunt hac in re Theologi tam veteres [t], quam recentiores [u]: Iurisconſulti quoque [x]: & res prorſus com-

[d] *artic. 3.*

[e] *c. 28. v. 15.*

[f] *Matth. 4. v. 9.*

[x] *l. Labeo ſcribit. l. iuriſgentium. de pact. Bal. & Caccialu. in tract. de pact.*

[t] *D. Thom. 2. 2. q. 96. a. 4. Guilh. Pariſ. Scot. Gabr. Gerſon.*

[u] *Abulenſ. Alph. à Caſtro, Victoria, Valẽcia, Binsfeld Spineus, Angl. Sprenger. & alij.*

[x] *Nauarr. Grillan. Remig. Binsfel. prælud. 6. & alij.*

comperta vnanimi maleficorum & ſagarum confeſſione, mirè per Europam omnem,& cunctas ætates conſentiente. Lucanus etiam dubius licet,tamen huiuſmodi fędus agnouit, eo tantum deceptus,quod cogi pacto dęmonem exiſtimet. λ

» *Quis labor hic ſuperis cantus herbaſque ſequendi*
» *Spernendique timor? cuius commercia pacti.*
» *Obſtrictos habuere Deos? parere neceſſe eſt,*
» *An iuuat? ignotâ tantum pietate merentur,*
» *An tacitis valuere minis? hoc iuris in omnes*
» *Eſt illis ſuperos,an habent hæc carmina certum*
» *Imperioſa Deum; qui mundum cogere quicquid*
» *Cogitur ipſe poteſt?* *

Solus ſagarum patronus recalcitratur, adeo futilibus ratiunculis cartas implens μ, vt contemnendas potius & ſilentio tradendas,quàm refellendas mihi cenſuerim, maximè cùm alij id diligentiùs quàm difficiliùs pręſtiterint. ν

C Concl. 2. hoc pactum dęmoni, liberum eſt, pręſtare, vel » fallere. probatur experientiâ & ratione. ratio docet dęmonem cogi ab homine non poſſe,vt ſtet promiſſis; experientia verò, mendaciſſimum eſſe & decipiendi cupidiſſimum : ideoque rarò pręſtare quod pollicitus : cùm verò ſtat promiſſis (quod facit nonnunquam) non facit coactus,ſed ſpontè ac ſubdolè, vt ſic magos ſibi retineat deuinctos, & alios alliciat, & huiuſmodi nugis vim iſtam ineſſe perſuadeat.

» Tertia Concl. Pactum huiuſmodi duplex eſt,vnum expreſ-» ſum, alterum tacitum: de vtroque verò non idem per omnia » iudicium. Explicanda hęc concluſio potius quàm probanda. pro explicatione notanda ſequentia.

Primò ſciendum pacti expreſſi huius triplicem eſſe modũ. primus fit ſollemnitate variâ, & ipſi cacodęmoni viſibiliter in corporeâ aliquâ formâ apparenti, coram teſtibus, fidelitas, & homagium promittitur. ο Huiuſmodi pactum iniuit nobilis ille ditionis Leodicenſis narrante Cęſario Heiſterbacenſi π, vbi tamen dęmon loquens audiebatur, ſed non cernebatur. hîc inter cetera,iuuenis, ille inconſultus creatorem ſuum ore negat,

λ *lib. 6. paulo poſt mediũ*
* *Exẽpla pactorũ pete ex vita D. Baſil. per Amphilochium conſcripta apud Surium tom. 1. & eodem to. de Theophilo Adenenſi, & nobilis Leodini apud Cæſar. lib. 2. ca. 21. de quibus alias.*
μ *libr. 6. de præſtig. dæmon. & libr. de Lamijs.*
ν *Binsfel. vbi ſ. Eraſtus, Bodi. & alij.*
ο *Hoc deſcribitur in Malleo maleſi. p. 2. q. 1. ca. 2. & ab Alf. à Caſtro libr. 1. de iuſt. hæretic. punit. c. 6.*
π *li. 2. illuſt. miraculorũ, cap. 12.*

negat,manuque exfestucat, & diabolo homagium præstat; hic viciſſim, illi diuitias & honores pollicetur. eò lectorem amando,ſpondeóque lectionis & laboris ſui vberem legendo fructum relaturum. Huc etiam referendum Theophili Vicedomini factum,qui ad dignitatem recuperandam à principe dæmoniorum opem (vt ſcribit Sigisbertus ſ) expetijt, & ab eo iuſſus abnegare Chriſtum filium Dei eiuſque matrem *Mariam* cum omni Chriſtianiſmi propoſito,& ipſam abnegationem ſcripto firmare,& ſcriptam ſignare, & ſignatam ſibi tradere,eius ſe ſeruitio addicere.] In hac teſtis fuit Magus, in illa villicus iniquitatis.

ſ anno Domini 537.

Alius modus priori ſimilis cetera, niſi quòd ſine teſtibus peragitur. Tertius per vicarium initur, Magum videlicet, vel tertium aliquem; cùm paciſcens dæmonis adſpectum vel colloquium reformidat. & hoc tertium genus malè Grill. q. 3. vocat *Tacitum*, quamuis enim profeſſio hic fiat alteri quàm dæmoni; fit tamen expreſsè,& in dæmonis nomine: vt patet ex ipſomet.q.3.n.1.& ſeqq.His omnibus pactis quædam communia ſunt.Primò abnegare fidem & Chriſtianiſmum; Dei obedientiæ ſe ſubtrahere; B. Virginis patrocinium repudiare, & conuitijs inſuper inceſſere. ſolent blaſphemè per contemptum vocare rufam,latamque ſeu extenſam.Deinde Diabolus, quando apparet formâ viſili,vnguem inijcit in frontem, aſſimulans ſe chriſma abradere, & characterem baptiſmi delere. Poſtea corporis alicui parti,modò huic modò illi, ſtigma ſeu characterem ſuum, velut de lapide emptis mancipijs fugitiuis, ſolet imprimere. Amat enim nequiſſimus Deum imitari; qui in veteri teſtamento ſuos ſigno circumciſionis, in nouo autem ſignat ſigno crucis quod circumciſionis ſucceſſiſſe volũt ſigno Nazianzenus & Hieronymus. Sic etiam Diabolus ab incunabulis Eccleſiæ hæreticos illos,qui Magicis ſimul impliciti,certâ inſigniuit notâ.Auctores ſunt grauiſsimi,qui docent, Irenæus,cùm tradidiſſet ¢ Carpocratianos artes magicas & incantationes operari,philtra quoque, & chariteſia, & paredros oniropompos, & reliquas malignationes; dicentes ſe poteſta-

¢ lib.1.c.24.

tem

„tem habere ad dominandū * etiam principibus & fabricato- * malè vul-
„ribus mundi huius: subdit de signo inusto his verbis; Alij ve- go *iam.*
„rò ex ipsis signant cauteriantes suos discipulos in posteriori-
„bus partibus extantiæ dextræ auris.] Solitus alios dæmon sig-
nare in fronte, vt indicat Tertullianus τ sic scribens; A diabo- τ *lib. de præ.*
„lo scilicet, cuius sunt partes interuertendi veritatem, qui ipsas *script. aduer.*
„quoque res sacramentorum diuinorum in idolorum myste- *hæret. post*
„rijs æmulatur. Tingit & ipse quosdam, vtique credentes & fi- *med.*
„deles suos: expiationem delictorum de lauacro repromittit:
„& sic adhuc initiat Mithræ: signat adhuc in frontibus milites
„suos.] quos? vtique Basilidianos qui Abraxan colebant: Ab-
raxas enim idem qui Mithra teste D. Hieronymo υ. tam ve- υ *lib. 1. com-*
tus ergo origo huius stigmatis, de quo aliàs plura φ sic signati *ment. in Ha-*
promittunt complura nostrorum Geusiorum Orgijs simillima, *mos.*
nunquam se Eucharistiam adoraturos; iniurios se perpe- φ *infr. q. 19.*
tuò ac contumelioſos in B. Virginem sanctosque reliquos fu- *vide Remig.*
turos non verbis tantum, sed & factis: conculcaturos enim, *lib. 1. dæmo-*
conspurcaturos, & confracturos quasuis sanctorum reliquias *nolatr. cap. 5.*
ac imagines: signo crucis, aquâ lustrali, sale benedicto, cereis *Nider lib. 5.*
& reliquis ab Ecclesiâ benedictis consecratisue se abstenturos: *Formicarij,*
confessionem peccatorum integram se nunquam manifesta- *Sprenger. &*
turos sacerdoti, istudque commercium cum dæmone perti- *alios.*
naci silentio obscuraturos: statis diebus ad conuentus, si que-
ant, adfuturos; & quæ illic peragenda, non segniter obitu-
ros; denique quotquot poterunt dæmonis seruitio adiunctu-
ros. Vicissim Diabolus pollicetur, se illis semper præsto futu-
rum, se in hoc mundo votis eorum satisfacturum, se post mor-
tem illos beaturum. Ex his pactis non nascitur obligatio mu-
tua sed dispar admodùm est conditio paciscentium; homines
enim se morti æternæ addicunt, & per peccatum vera Diaboli
mancipia efficiuntur; dæmoniacæque donec ad Dei gratiam
iterum perueniant, subijciuntur teterrimæ seruituti: Verum-
tamen hominibus hoc pacto nihil iuris vel virium in dæmo-
nem acquiritur, nihil etiam facultatis in signa, quibus ex con-
dicto vtēdum, commigrat, cogi se simulat versipellis, & sponte
perfi-

perficit quicquid Magica ista profitetur.

In his tribus pactis lethale peccatum grauissimum intercedit idololatriæ, quia cultus latriæ expresse creaturis exhibetur. Quod si ex animo fidem magi abijciant, sunt etiam apostatæ: si vero non totam fidem abijciant, dumtaxat credentes hunc diabolo cultum deberi, vel diabolum ea posse quæ fides Catholica negat posse; sunt hæretici: sin hæc omnia fictè faciant, nec apostatæ, nec hæretici sunt, peccant tamen mortaliter & grauissimè: quia sponte faciunt actum idololatricum. etenim si à dæmone compulsi ex graui timore id fecerint, (vt aliquãdo contingit x) committunt peccatum mortale minus graue, contra fidei confessionem. In his pactis expressis dignoscẽdis manifesta ex sollemnijs eius indicia deprehẽduntur. Quæ quia Grillandus clarè admodum prosecutus fuit, & quæ dixi, optimè confirmauit ex confessione vnius Strigis, eius verba, *ex q. 7.* non pigebit ascribere; Quæ quidem mulier sub spe vitæ cuncta à principio vsque ad finem recensuit quæ professio ipsa requirit, exprimendo omnia singula illius capitula. Primùm enim dixit, quod quando adducta fuit per illam eius Magistram ante tribunal Principis earum, qui est Diabolus in formâ Regis præsidens in solio Maiestatis, instructa prius à magistra quid factura erat, venit & oportuit primò abnegare Baptismum, & omnia Christianæ fidei documenta relinquere: (*En Apostasia*) deinde Ecclesiastica sacramenta cuncta proijcere, pedibusque proprijs conculcare crucem & imagines B. Marię virginis & aliorum sanctorum: (*en sacrilegium*) quamuis hęc vltima non fiunt coram eo, sed alibi; postea satis est, quod ista promittant se facturas, quam primùm cedet occasio. (*en professionem.*) Deinde fecit obligationem per sollemnem stipulationem in manibus ipsius Principis, qua vouit & promisit, quod perpetuò illi erit fidelis, & obediens & omnibus eius mandatis parebit. (*En votum*) Deinde medio iureiurando tactis scripturis super quodam magno libro obscuras pagi-» nas continente, præstitit homagium siue perpetuum vasalla-» gium (*en hominium*) & quod nunquã redibit ad fidem Christi, »

nec

x *Vide Remigiũ lib. 1. dæmonolat. cap. 1.*

„ nec diuina præcepta ſeruabit, ſed ſolũ ea quæ per ipſum Prin-
„ cipem erunt decernẽda; & quod perpetuis futuris temporibus
„ erit obediens illi, & veniet continuè, cùm vocata fuerit ad lu-
„ dos & congregationes nocturnas; & quę in eis per alias mulie-
„ res fiunt, ipſa faciet, & quod etiam aderit ſacrificijs illorum no-
„ cturnis, & ſolitas preces & cultum adorationis præſtabit: (*en idolomaniam*) vota quęcumque quæ ipſam præſtare contigerit,
„ pro viribus adimplebit, & quoſcumque poterit alios ad eandẽ
„ profeſsionem adducet (*en dogmatiſationem.*) E conuersò autem
„ ipſe Princeps egregiâ fronte promiſit eidem mulieri ſic præ-
„ ſenti præſtare perpetuam felicitatem, * grandia, immenſa, &
„ voluptates quaſcumque in hoc mundo habere deſiderauerit,
„ & demum poſt hanc vitam longè maiora munera conſequetur.] Hæc ille. Addebat Ioan. de Vaulx Stabulenſis ſortiarius perſuaſiſſe ipſi diabolum ſortiarios poſt hanc vitam dæmonibus ſimiles futuros, & in dæmonas conuertendos, & in aëre principatum obtenturos. Quæ facilè quiſque intelligit in Origenica ludibria recidere.

* Scrib. *grandia immẽſa.*

F Pactum tacitum duplex eſt. primum, quando quis ſciens ac volens ſuperſtitioſis vtitur ſignis, quibus vti ſolent magi; quæ quidem ex libris aut ſermonibus eorũ vel aliorum acceperit. hoc quoq; Mortale eſt crimẽ. nec enim vllo modo licet ſcienter vllam directè vel indirectè cum prauis ſpiritibus ſocietatẽ inire, vt Theologi & Canoniſtæ † ſentiunt. Si quis autẽ remedium aliquod naturale ex magorum libris vel ſermonibus accepiſſet, & ab omni pacto foret alienus, ille licitè tali remedio vteretur. Iſtud pacti genus facilè dignoſcitur. Secundum pacti taciti genus eſt, quando quis ignorans vtitur magicis ſignis, quia neſcit eſſe mala & à dæmone inſtituta; quod illis ſolet accidere, qui bona fide libros legunt ſuperſtitioſos, putantes eos eſſe probatorum philoſophorum aut medicorum; item ijs qui accipiunt ea ab hominibus, vulgò habitis bonis & fidelibus. Hoc in idiotis vel nullum vel leuiſſimum eſt peccatum, ſi duæ conditiones accedant. Prima eſt, ſi ignorãtia ſit probabilis. v. g. eorum qui hoc ſcire non tenentur. quoad eos qui ſcire tenebã-

† *D. Auguſtin. libr. 2 de Gen. ad litt. c. pen. & canones ferme omnes 26. q. 5.*

tur,vt Eccleſiæ paſtores,confeſſarij, concionatores & Doctores,ij vt plurimum laborant ſupinâ & craſsâ ignorantiâ; adhuc tamen iſtorum peccatum minùs eſt graue, quàm eorum qui ſcienter iſta deſignant. Secunda conditio eſt, vt ignorans iſta, paratus ſit,quando admonitus fuerit,huiuſmodi ſuperſtitionẽ relinquere.quia poſt admonitionem deficit ignorantia,& oritur contumacia; pro cuius grauitate delicti magnitudo creſcit. Hoc pactum vltimum diſcernere à naturali vel miraculoſo effectu,difficillinum eſt.quare ſit quæſtio ſequens.

QVÆSTIO V.

Quibus indicijs diſcernendi effectus Magiæ ex pacto conuento,ab effectibus Phyſicis & miraculoſis & artificioſis?

VBI nec miraculi nec naturæ vis, nec artificij ſollertia inuenitur,pactũ intercedit. Sed hoc nimis obſcurè ac breuiter dictum,conſueuere Theologi « latiùs explicare. Ad dæmoniacam magiam pertinere,primò ſi opera naturalem facultatem excedunt. quod locum habet, ſi poſitiuè concludatur res adhibita non habere vim ſufficientem ad hunc effectũ: nec etiam rationabilis cauſa ſuppetit, cur Deo vel angelis bonis effectus aſcribatur. Vult Valentia ad hanc notam reduci defectum ex nimiâ loci diſtantiâ. quia conſtat cauſam diſtantem non poſſe agere niſi per medij alterationem : vnde ſi eadem cauſa non ageret proximè vel propiùs applicata, quæ tamen agit in diſtans, euidens videtur ei hoc naturaliter non fieri. Aliud fore dicit, ſi ſapientes dumtaxat profiterentur ſe cauſam ignorare. nam rerum naturalium vires & analogia cum effectu ſæpiùs nos latet. Aliud etiam foret, meâ ſententiâ, ſi diſſenſio foret inter ſapientes; num id naturaliter fieri poſſit nécne, verbi gratia, ſi ageretur de effectu producto in re parum diſtanti: dubium enim eſt vtrum res aliqua poſſit agere immediatè in paſſum à ſe diſtans,nihil in medium operando; & vtrum agens ac patiens res neceſſariò debeant eſſe contiguæ ſimul ſecundum contactum, quem vocãt quantitati-

A

B

« *Caieta. in ſumm. verbo incantatio, Victoria de Magia nu.16 Valencia diſ. 6.q.12.punc. 2. in 2.2. D. Thomæ.*

titatiuum, an verò sufficiat se contingere tactu virtuali (quem appellant) eo quòd passum situm sit intra spatium illud ad quod se vis agentis potest extendere. licet enim sententia negans Diui Thomæ plurium sit & probabilior; affirmans tamen rationibus nititur probabilibus admodùm, & grauissimis viris placuit ε.

ε *Scoto & Ockamo in 1. d. 37. Auicē. Nyph. Fran. Valesio & alijs.*

B *Secundò* censent Theologi ijdem, ad dæmoniacam Magiam pertinere tria quoque alia vitia, primum est, si adhibeantur verba ignota, falsa, apocrypha, absurda, nihil cohærentia; aut sacra, sed detorta ad sensus alienos, aut ad quem non sunt instituta: vel si aliqua nomina Dei incognitæ significationis, vel etiam bonorum angelorum ignota, vel malorum angelorum nomina inserantur, quæ non nouit Ecclesia; de quibus pereruditè disseruit Guilhelmus Parisiensis ϛ. idem erit, si adhibeantur certi characteres, aut figuræ aliæ, præter signum crucis, vel ipsa crux non vt oportet locata formataque, vel vbi non oportet posita, vel superfluè certis locis ac numero iterata: denique si quid apponatur aliud, nihil pertinens ad effectum, qui tali operatione intenditur. Secundum est, quando efficacitas operis tribuitur certis ritibus atque obseruantijs quibusdam peculiaribus & ad hoc designatis, verbi gratia, vt id fiat certis diebus vel horis, ad certum stellarum situm, sub certo numero crucium vel candelarum, certâ corporis positurâ, in tali chartâ, talis coloris & figurę. Tertium est quando vis collocatur in obseruantijs alijs planè superfluis & indifferentibus, v.g. vt ad expellendū dęmonem pili radantur, vt quis induatur telâ nūquam lotâ, operetur vno pede nudo, discinctus, passo capillo, & quę huiusmodi.

ϛ *Sum. de vniuerso cap. vlt.*

Quando dicitur his omnibus, vel aliquo istorum opus esse ad effectionem, res meritò plusquam suspecta est; præsertim cùm duo concurrunt, scilicet quòd credatur res non esse proportionata ad effectum producendum; nec adhibeatur ex legitimâ auctoritate, hoc est quando is, qui instituit vel præscripsit hanc rem vt signum ad talem effectum, non poterat naturæ defectum supplere: (vt facit in Sacramentis Deus, in sa-

cramentalibus Ecclesia) item quando ipse effectus non potest prouenire nisi à causâ intellectu præditâ; & circumstantia requisita eius generis est, vt non videatur idonea vel non solita mouere Deum vel angelos ad effectum producendum: tunc enim luce clarius est, non nisi à malo spiritu effectum sperari posse. v.g. Si quis à statuâ responsum postulans de rebus occultis, minas vel preces absurdas & ridiculas adhiberet, quales sunt Magorum apud Porphyrium *, & ijs geminæ Lachesis apud Cl. Claudianum ‡ illarum fortasis imitatione confictæ.

* epist. ad Anebonem. ‡ de raptu Proserpinæ.

Econtrà quando huiusmodi effectus miri consequuntur à quocumque & quotiescumque hoc applicatur, sine alijs cærimonijs vel obseruationibus, meritò iudicamus effectum esse naturalem. Sedulò cauendum hic duplex extremum, alterum ne in hac disquisitione temerè statim censeamus omnes effectus naturales, quia multoties dæmon quædam naturalia admiscet, vt totum naturale putetur: alterum ne temerè condemnemus, multarū enim (vt D. Augustin. docet §) rerum naturæ nostram scientiam superant & fallunt.

§ li. 21. de ciu. Dei, c. 4.

Artificialia discerni possunt minimo negotio, si vel magistratui; ad hunc pertinet in exteriori foro examinare, & publicum licentiæ testimoniū his mirionibus dare; vel confessario, quo ad forum internum, occultè fiat artis demonstratio.

QVÆSTIO VI.

An hæc Magia quosdam habeat effectus veros, & quo pacto dignoscantur?

A

PEpo sit, non homo, qui vel asserat omnes effectus esse præstigiatorios, vel credat omnes veros. sæpiùs dæmon fallit, quia mendacij pater est: ideo sæpe præstringit oculos, aut sensibus alijs illudit vanâ obiectâ imagine. nec rarò Deus impedit ne, quod in Magorum gratiam facere vellet ac posset, id verè faciat: quod cùm cernit ad prestigias confugit, ne impotentia ipsius detegatur. Quando autem & Deus permittit, & dæmon verum vult effectum producere; si is vires ipsius non superet, nihil profectò prohibet, quominus verum effectum producat.

Etenim

Etenim cauſſæ naturales verum effectum gignunt: vti illis poteſt diabolus & actiua paſſiuis applicare: poterit igitur tum effectus veros producere. Minor propoſitio probatur, quia diuino illo Dionyſio Athenienſi auctore « donorum naturalium peccando ille nullum amiſit: vnde fit, vt & vires naturales habeat valentiſſimas, diuturnam & multiplicem experientiam, eſſentiæ & qualitatũ, quæ rebus quibuſlibet peculiares, ſcientiam exactam: adeò vt verè effectum, quod cupit, dare poſſit commodiſſimè.

« cap. 4. de diuin. nom.

Prudenter itaque communis ſchola Theologorũ ß duplices effectus Magiæ, veros, & apparentes agnoſcit. Propter hos Tertullianus, Magos appellat circulatores ac Sophiſtas. Ego illis tertiam ſpeciem adiungo mixtorum effectuum ex veris & falſis ſiue apparentibus tantum.

ß poſt Originem, Auguſtinũ, & Thom. Alp. à Caſtro de iuſta hæret. punit. Villoria vbi ſ. nu. 5. Sprenger. malle i q. 1. Mich. Medina d. c. 7. fol. 61. & alij.

B Ad præſtigiatorios refero illud, quod de Menippo adoleſcente, & toto illo nuptiarum cum Lamiâ apparatu atq; vtenſilibus ſcriptũ à Philoſtrato, quod fuit à nobis A alibi cõmemoratum: & quod de Empusâ ſeu γέλλῳ Nicephorus ι, eam ſæpe infantem Mauritium è cubili velut mox deuoraturam, extuliſſe, nullo accepto incõmodo. Secundò, quod de Paſete proditum, incantamentis quibuſdam facere ſolitũ, vt repentè conuiuium ſumtuoſum exhiberi videretur: rursùs, vbi libuiſſet, omnia euaneſcerent; ſolitum quoque res emere & pretiũ numerare, verùm mox nummi clam à venditore ad emtorem rediſſe cernebantur λ. Tertiò talia pleraque quæ de Simone Mago legimus apud D. Clementem » Romanum, eum ex aëre nouum hominem creaſſe, quibus volebat inuiſibilem factum; ſaxa quaſi lutum penetraſſe; ſtatuas animaſſe; in igne poſitum non arſiſſe; duas, velut Ianum, facies habentem ſe oſtendiſſe; in ouem aut capram ſe immutaſſe; in aërẽ ſublatum volaſſe; aurũ plurimũ exhibuiſſe repentè; reges facere eoſque deijcere potuiſſe; falci præcepiſſe vt ipſa iret & meteret, eamque iuiſſe & decuplo plus ceteris meſſuiſſe; eundem, cùm eſſet aliquando Selene meretrix in turre quadam, & accurriſſet multitudo ingens ad eam videndam, turrimque circumcinxiſſet adſtantiũ

A quodlib. de Lamijs, quæ edita cũ aduerſar. in Senecam.

ι lib 18. hiſt. c. 9.

λ Suydas ex Appione, in verbo μαγος

» lib. 2. recognition. & lib. 6. conſtit. Apoſtol.

coronâ; feciſſe vt illa per cunctas feneſtras turris illius omni ſimul populo proſpicere & procumbere videretur: denique quod pueri incorrupti violenter necati animam adiuramentis euocaſſet, eiuſque adiutorio talia patraret. Hæc Clemens.

Addit nonnulla Anaſtaſius Nicenus [θ]; Statuas (inquit) fa-» ciebat ambulare, & in igne volutatus non vrebatur, in aëre vo-» labat, & ex lapidibus panes faciebat: ſerpens fiebat, & in ali-» quas alias beſtias transformabatur: duas habebat facies, in» aurum conuertebatur, in conniuijs exhibebat ſpectra omnis» generis: vaſa quæ erant in ædibus faciebat videri tanquam» quæ ſuâ ſponte mouerentur ad miniſterium ijs qui portabant» non viſis: efficiebat vt multæ vmbræ eum præcederent, quas» dicebat eſſe animas defunctorum.] ab his deſumpta quæ in» eandem ſententiam refert Glycas [ι] Hiſtoricus. Quartò huc ſpectat illud Nicetæ Choniatæ [κ] de Mago per quem factum vt cuncta ſua vaſa remex frangeret. Quincto loco memoriæ occurrunt præſtigiæ Zijtonis Bohemi (de quo etiam acturi ſumus ſeq. libri cap. vlt.) hic artem ſuam oſtentans, nunc ſuâ, nũc» alienâ facie ſtaturaque, item in purpurâ & ſerico, ac confeſtim» in lanâ ac panno ſordido, regi ſe offerebat; ambulantique in» terrâ, ipſe tanquam in aquâ adnauigabat: aliquoties equis» rhedarijs vectum, gallis gallinaceis ad epiredium ſuum alliga-» tis, ſubſequebatur. Conuiuas præterea Regis variè ludebat:» interdum manus illorum, ne illas ad patinas porrigere vale-» rent, in pedes boum, interdum in vngulas equorum transfor-» mans. Et aliquoties fronti illorum cornua ceruina latiſsima» adijciens, quoties videlicet è feneſtris ad ſubitum ſpectacu-» lum proſpicerent, ne rursùs caput & ora ad menſam referre» poſſent. Atque vt oſtenderet ſe pecuniam quoque pro vſu» ſuo facilè conflare poſſe, triginta ſues benè ſaginatos, ex mani-» pulis fœni effingit, illoſque paſtum proximè Michaëlis cuiuſ-» dam piſtoris locupletis extrudit, proponitque vænales, quo» piſtor voluit precio; hoc tantum emptorem monens, ne gre-» gem nouum ad flumen lotum compellat. Qua ille monitione» neglectâ, cernit in flumine manipulos fluitare, ſuibus ſubmer-»

ſis.

θ q. 23 in ſac. ſcript.

ι p. 2. annal.

κ li. 4 de vita Emanuel. in fin.

»sis. Ergo diu venditore quęsito, atque in tabernâ vinariâ tan-
»dem reperto, in qua porrectis pedibus in scamno recubabat,
»dum stomachabundus altero pede correptum excitare vult,
»eum à corpore protinùs cum coxendice auellit: clarè Zijto-
»ne quiritante & obtorto collo emptorem ad Iudicem trahen-
»te. Quid faceret pistor, in manifesto deprehensus, vt sibi vide-
»batur, facinore, nisi vt damnum damno adderet, atque de hac
»insuper iniuria cum Zijtone decideret?] *Hactenus Dubrauius lib. 23.* Denique iactatoria illa Magorum de quibusdam herbis, vt de verbenacâ, de latace, de æthiopide, de chamaleonte apud Plinium & Gellium λ.

Verorum effectuum exempla sunt secundum plerosque »serpentum incantatio, de qua Propheta μ; *Furor illis secun-*
»*dum similitudinem serpentis, sicut aspidis surdæ & obturantis au-*
»*res suas: Quæ non exaudiet vocem incantantium, & venefici incan-*
»*tantis sapienter.* item signa & prodigia pseudoprophetarum in Euangelio D. Matth ν. & quę suis locis docebo posse fieri, & C facta fuisse. Duo sunt in sacris litteris, de quibus admodùm ambigitur an veri, an apparentes tantum effectus fuerint. Prius est de suscitato per Pythonissam Samuele ο. illusorijs annumerant, qui volunt non ipsam Samuelis animam, sed dæmonem laruatum ac subdititium aduenisse: scriptores sanè graues hoc arbitrati π. Verùm D. Augustin. lib. de curâ pro mortuis c. 15. affirmanter asseuerat (quem plerique cum Tostato & Lyrano sequuntur Neoterici, alibi à me laudati) ρ veram Samuelis animam apparuisse Sauli, non vi carminis Magici euocatam; (hoc enim rectè Tertullianus & sequaces eius refellunt) sed Dei imperio aduentantem, vt impium Regem corriperet, eumque ad pœnitentiam denunciatę mortis metu prouocaret. Hæc mihi sententia videtur verior atque securior. Nondum enim aduersarij satis efficaciter respondêre clarissimo testimonio libri Syracidæ σ, vbi de Samuele ista legimus;
»*Et post hoc dormiuit* (hoc est mortuus quieuit) *& notum fecit Regi*
»(cui, si nõ Sauli? & quãdo, si nõ hac vice?) *& ostendit illi finẽ vi-*
»*tæ suæ* (prędixit eum die crastino moriturũ) *& exaltauit vocẽ suã*

λ *vide Gell. li 10 c. 12 Plin. li. 25. 26 & 28*
μ *Ps. 57. v. 6.*
ν *c. 24 v. 26.*
ο *1. Sam 28.*
π *Tertul li. de anima ca. 57. Cyril. lib. de adora. spirit. Anast. q. 37. in script. Auctor quæstion. ad Gẽtilib. propositarũ, qui falsò dicitur Iustinus mart. q. 57. Auctor lib. 2. de mirabilib. sacræ script. c. 2. & lib. quæstion. vete. & noui Testam. q 27 qui libri non sunt D. Aug. ipse tamen Augustt. videtur huc inclinare in respons. ad qq. Simpliciani, & ad qq. Dulcitij: apertè verò tenuit D. Isid. Bas. in c. 8 Isa. Euch. Bed. & Hildegar. & ambigẽs nõ parũ D. Thom. non vno loco*
ρ *Cõment. in Herc. Oetæ. ad vers. 457.*
σ *Ecclesiast. c. 46. v. vlt.*

de terrâ in prophetia. quid hoc est, nisi egressum ex inferno, qui est in terræ centro? quid hoc, nisi quòd loquens propriâ voce prophetauit? vtique nō alius, quàm ille qui mortuus dormierat. Nec obstat, quod obijciunt; eum dicere, *Cras mecum eris*; quod de verâ Samuelis animâ dici non queat: quia hæc in limbo, Saul in inferno. quomodo mendacium tribuatur Prophetæ? non inquam hoc obstat. vel enim possunt illa verba (vt ait D. Augustin. ϖ) ad similem mortis conditionē referri. q.d. cras mecum eris, non vnus viuentium, sed vnus mortuorum. crastinus tibi dies vltimus illucescet. Vel sanè, ad loci & habitationis viciniam referentes, dicere possumus; cum aliquo esse, qui in eâdem est vrbe, licet non in eâdem domo. Limbus verò Patrum & locus gehennæ eiusdem inferni sunt diuersa habitacula, vt domus vnius oppidi. Plura de hac re dicentur postea hoc eodem libro *q. 26. sect. 4.*

Posterius dubium est, de Magis Ægyptijs, qui cum Mose de miraculorum patratione certarunt. Sic enim scribitur: *Fecerũt etiam ipsi per incantationes Ægyptiacas, & arcana quædam similiter. proiecerunt que singuli virgas suas, quæ versæ sunt in dracones.* in alijs quoque multis postea ϕ dicuntur *similiter ac Mosi* fecisse. conati tandem similiter ciniphes producere irrito conatu: nam additur χ, *& facere non potuerunt.* Defendi quidem potest sententia putantium hos magorum serpentes ac ranas præstigiosas dumtaxrt fuisse ϯ. Verumtamē solidior & probabilior mihi semper visa sententia ceterorũ ω, quia scripturæ magis consentanea, nec abhorrens à philosophiæ scitis. Nónne dicũtur Magi, sic fecisse quemadmodum Moses? sed iste veros serpentes, veras ranas produxit. Si Magorum apparentes tantum fuerunt, cur fraudem Moses non detexit? an & illum in re tam graui Deus decipi passus? cur Magi dicuntur conati ciniphes, non potuisse; si veros ciniphes producere non conabātur? De modo huius productionis adhuc controuertitur. expeditior est ratio eorum ωω, qui diabolum, non aduertentibus spectatoribus, censent virgas subtraxisse & earum loco veros serpentes virgis mole æquales suppositisse, tam subitò & subtiliter, vt

Ægyptij

ϖ ad 3 quæst. Simpliciani.
ϖ Exod. 7. v. 11.
ϕ v. 22 & Exod 8. v 17
χ dc. 8. v 18
ϯ Sic Philo libr. 1. de vita Mosi, Iosep. libr. 2. antiq. D. Iustinus Dialo. aduer. Triphon. & auctor libri respons. ad quæst. Gentilium q. 26, Tertul. lib. de anima. c. 57. Hieron. & Ambr. in 2. Tim. 3. Procop. Rupert. Raban. Hugo in Exod.
ω D. Aug. lib. 3. de Trinita. ca. 7. & 8. & libr. 83. quæstionum q. 79. Theodoret. in Exo. q. 18. Glycæ p. 2. annal. D. Thomæ, Lira. Tostat. Burgens. & Caieta.
ωω Tostat. Caieta. Lipomani.

Ægyptij ſpectantes omnino crederent ipſarum virgarum ſic commutatã formã fuiſſe. &, propter hoc erroneũ iudiciũ ſpectatorum, dixiſſe ſcripturam virgas in dracones conuerſas, non rei veritate, ſed hominum opinione. Quare volunt ſimilitudinem in eo poſitam, quod ſicut Moſis ſerpens verus, ſic & veri fuerunt Magorum ſerpentes: non autem in eo, quòd ſicut ex virgâ Moſis, tanquã termino ex quo cæpta cõuerſio, producti ſerpẽtes, vt terminus in quo deſijt conuerſio; ſic etiam virgis Magorũ acciderit. ſcio cur hoc dicant, & quid adferant cauſę, tamen (meâ ſententiâ) nihil repugnat philoſophiæ placitis, ſi cum D. Auguſtino & Caietano dixerimus, ex veris virgis, vt ex materiâ conuerſionis, veros ſerpẽtes & ranas prodijſſe. ſunt hæc animalia inſecta & de numero imperfectorum, quæ diabolus breui tẽpore ex putrefactis virgis potuit producere, neque id vires eius ſuperat. nã quod ſolis calor multis diebus efficeret, id ille poteſt exiguo tẽpore, applicando actiua, quę nouit ad hoc efficaciora. Nihil ne ergo inter hæc mira magorum & Moſis intereſt? primò quod Moſis operatio miraculoſa, magorum miranda tantum. deinde Glycam audi; & ipſi quidem „ virgas in ſerpentes cõmutabant, verùm virga Moſis ipſorum „ virgas deglutiebat: mutabant & ipſi aquam in ſanguinem, ſed „ immutatã ſemel naturæ priori reſtituere nõ potetãt: educebãt „ & ipſi ranas, ſed ab ijſdẽ ædes Ægyptiorum repurgare nõ po„ terant: ijſdem facultas erat Ægyptios vexandi, ſed ſedandi ſup„ plicij poteſtatẽ nullam habebant. Quin etiam ipſorum corpo„ ra Deus magis puſtulis afflixit, quàm reliquorum: vt hinc ma„ nifeſtũ fieret, nõ ſolũ ipſos pęnas diuinitus irrogatas inhibere „ non potuiſſe, ſed etiam cum ceteris eadẽ ſupplicia pertuliſſe.]

D Meâ igitur ſententiâ, illud de Samuelis animâ omnino pertinet ad mixtorum claſſem. Vera enim fuit Samuelis anima, quæ apparuit: falſitas tamen ſiue deceptio ſenſuum in eo reperitur, quòd viſa obtemperare voci Pythoniſſæ; item quia verum ſuum corpus, aut veram ſyndonem non attulerat, & videbatur. Alterũ exẽplum de Magis Ægyptijs, ſi ſequamur ſententiam agnoſcentium dumtaxat celerem ſuppoſitionem ſer-

pentum; pertinebit ad mixta; si vero placeat sententia D. Augustini, pertinebit ad vera. Lubenter etiam his mixti generis annumerem mirandam narrationem Roberti Triezij Insulensis ßß de certamine duorum Magorum. Rapuerat vnus puellam formâ egregiâ, & equo ligneo impositam per aëra absportabat. alter in castro quodam Burgundiæ, celebri conuiuio præsens; quod castrum raptor præteruolabat; carminibus cogit raptorem in castri aream descendere, & immobilem illic coram omnibus mæstum cum prædâ erubescente sistit. Nec segniùs raptor, nihil tale metuentem, eum à quo ita vinctus, latenter incantat, & è fenestrâ editissimâ, per cuius cancellos collo & capite prominebat, despicientem, immanibus subitò fronte protuberantibus cornibus dehonestat, & à repagulis ferreis magnitudine ramosæ frontis sic illaqueat & suspendit, vt per clatros caput retrahere non valeret, præcipitij verò altitudine deterritus se demittere non auderet. Ita coactus corniger, pactâ salute priùs mutuâ, & disrupto ligamine, raptorem cum prædâ dimittit; qui rursùs nube cauâ tectus in aërem se leuauit: alter depositis cornibus, magnâ cum spectâtium voluptate, saluum in cænationem caput retraxit. Credo volatum accidisse, sed dæmone equuleum subleuante non proprium, qualis est auium: fieri potest vt raptor verus & rapta vera. de cornibus illud alterum totum puto præstigiosum.

ßß *libr. de technis & impostoris dæmon. c. 5.*

Restat quo pacto effectus sinceri à fucatis diiudicentur. Cùm hæc mira non à magis, sed ab ipso dæmone perficiantur: non poterunt magi perficerè, quæ dæmon nequeat (vt incautè quidam γγ scripsêre): sed quæcumque dæmon reuerâ potest efficere, ea per dæmonem ex pacto poterunt Magi. Quo fundamento posito, rectè superstruitur series regularum sequentium, veluti columnarum huius ædificij. 1. regula, si effectus magicus eiuscemodi sit, vt potentiam dæmonis superet (quales sunt qui soli diuinæ omnipotētiæ reseruantur) tunc effectus censeri debet præstigiatorius. 2. regula. quando non constat effectum superiorem esse viribus dæmonis, res planè dubia est, & oportet recurrere ad circumstantias. ratio dubij,

γγ *Ananias. Remigius & alij recentiores.*

dubij, quia nec dæmoni Deus ſemper permittit facere quicquid poſſet Deo non impediente: nec dæmon ſemper vult verè facere quicquid facere permittitur; ſed gaudet præſtigiator hominum deceptione. Vtrum vero effectus ſuperet vires dæmonis, id luculentiùs docebitur mox dicendis. *AA* *AA q. 7. & 8.*

QVÆSTIO VII.

An magi poſſint facere aliquod verum miraculum?

A EX dictis in fine præcedentis quæſtionis manifeſtum fit, idem eſſe quærere; V. magus aliquid poſſit, &; V. dæmon aliquid poſſit? quoniam magi opera vi pacti à dæmone perficiuntur. Miraculorum ergo editionem magi olim ſibi vindicarunt. nam apud Clementem Romanum « Simon Samarita gloriatur, nihil non quod velit ſe poſſe facere, ſibique obtemperare omnia. Porphyrius *lib. de ſacrificijs c. de ſpeciebus dæmonum*, ſcribit; quoties ſuorum prodigiorum machinas dæmones adhibent, multa eos à naturę conſueto ordine alieniſſima efficere. Idcirco illos Iamblichus ß vocat Deorum pediſſequos, qui admirandis operibus Deorum veſtigia ſubſequi proximè videantur. Eadem fuit exiſtimatio poëtarum, quorum ſuis locis verba fortaſſis inſerentur commodiùs. videntur in hunc errorem incidere quidam recentiores, dum inquiunt, γ naturę leges in magicis operibus non attendendas. Nos hoc diligentius ſcrutemur.

« *li. 2 recog.*

ß *lib. de myſter. Ægypt. cap. 1.*

γ *Nic. Remigius libr. 3 c. 12. Spondan. in Homeri Odyſſ.*

B Obſeruare lectorem velim, *miraculum* hoc tractatu me non accipere pro quouis admirando effectu, vt capiunt prophani ſcriptores; ſed Theologos ſequi, qui ſtrictiùs ſumunt, pro effectu tantum producto prętęr & ſupra naturę creatę vires. verbi gratia, cęco nato viſum reddere, mortuos ſuſcitare.) Quando autem effectus reſpondet viribus creaturæ, (v.g. ciere pluuias ac ventos, à febri ſanare &c.) ſolent vocare non *miraculum* ſimpliciter, ſed cum addito *miraculum ſecundum quid*, ſeu *reſpectu noſtri*; vel *mirum* aut *mirabile*. Hæc *mira* rurſus diuidunt in *abſolutè mira*, quæ ſimpliciter & ſecundum ſe digna forent admiratione, etiamſi cauſas & modum ſciremus quo fiunt; &

in *mira ſecundum quid* ſeu *reſpectu noſtri*, qui ea admiramur quia cauſas neſcimus, nõ admiraturi ſi cauſas cognoſceremus *d*.

d vide D. Thom 1.p.q. 110.a.4.ad 2.

Notæ vero quibus *mirum* à *miraculo* diſcernatur, nunc mihi iſtæ occurrunt. prima, vt dixi, ſi effectus ſuperet vires rei creatæ & naturam, miraculum erit. 2. Si effectus nõ habeat propoſitum finem bonum, puta ſalutẽ ſpiritualem vel corporalẽ; ſed tantummodò finem malum, vtputa curioſitatem, vel quid aliud bonis moribus, aut veræ fidei repugnãs, non eſt miraculum. *e* ex hoc capite probatur, prodigia illa, & ſtupenda Antechriſti opera, vera miracula non futura, ſed falſa, vt D. Paullus Theſſalonicenſibus ſcripſit. .3. dæmonum mira ſæpè deficiũt in minimis, miracula perfecta ſunt, vtpote Dei opera. patet Exodi 8. de certamine magorum cum Moſe. 4. dæmonum mira veris miraculis ſuperueniẽtibus euaneſcunt, vt virgæ Magorũ deuoratæ à virgâ Moſis *f*, & oracula dæmonum corã ſanctis hominibus obmutuerunt *g*. Denique miracula fiunt per apertam & ſeriam Dei inuocationem, mira magorum ſemper admixtis abſonis, abditis, vanis, ridiculis aut ſuperſtitioſis precibus vel ſignis. His poſitis

e D. Aug. lib. 10 de ciu. Dei c. 16.

f Exod. 7.

g D. Iuſtin. in 1. Apol. Chryſ. lib. contra gẽtes de Sancto Babyla.

Sit 1. Concluſio; *Miracula propriè dicta nulli magi poſſunt edere*. Eſt communis Theologorum *h* ſententia, & probatur, primò quia facere miraculum eſt potentiæ infinitæ & ideò diuinitati reſeruatum. omnis etiam creaturæ potentia naturæ cancellis limitatur: alioqui non haberemus efficax argumentum probandæ veritatis fidei, quam ſemper Eccleſia miraculis aſtruxit *i*; imitata Saluatorem noſtrum, qui hoc argumento probauit excuſari non poſſe Iudæorum incredulitatem propter manifeſta miracula coram ipſis edita *k*: *Si opera non feciſſem, quæ nemo alius fecit, peccatum non haberent*. Si obijcias à malis quoque & perperam de fide ſentientibus nonnunquam miracula edita fuiſſe; & ideò miracula non debere cenſeri efficacem fidei probationem: Occurram; ſolere Deũ aliquãdo hanc gratiam gratuitò etiam talibus largiri, ſed id in veræ fidei probationem, vt quando dedit prophetiam Balaamo & Caiphæ; in falſæ fidei confirmationem nec dediſſe vnquã, nec dare

h Alex. de Hal. 2.p.q. 45. D. Tho. D. Bonauen. Fr. Victor. ſ. nu. 18. & 19. Angl. in 2 q. vni. de dæm. & qui gentilium exemplis optimè reſpondet, Mich. Medinæ d.c.7.

i Gregor. lib. 27. Moraliũ c.8.

k Io.15.v.24

dare posse. non magis enim mendacij confirmationem potest Deus miraculis cõprobare, quàm potest ipsa veritas mentiri. Itaque miracula vera pseudoprophetarũ λ in nomine Christi eduntur, & proinde in veræ fidei cõfirmationem. Ex his patet diligenter distinguendum inter hanc illationem, fecit miraculum, ergo fides eius est vera: & hanc, fecit miraculum verum in confirmationem fidei quam profitebatur ipse, ergo hęc fides ipsius erat vera. prior enim falsa esse potest, quia per infideles Deus potest miraculum operari: posterior semper vera, quia non potest Deus ad falsæ fidei confirmationẽ per vllum operari miracula μ. Confirmat nostram conclusionẽ dictum Nicodemi de miraculis Christi loquentis ν, *Nemo potest hæc signa facere, nisi fuerit Deus cum eo.* Præterea hæc est sententia Origenis *lib. 2. contra Celsum*, D. Augustini, *lib. 3. de Trinitate cap. 8.* & D. Isidori *in c. non mirum. 26. q. 2.* Plura de hac re, & pererudita Fran. Toletus cõment. in Ioannẽ: vbi tamẽ; quod ait; dæmones aliquando ea facere quæ miracula non modò videantur, sed & sint; id cautè legendũ, miraculi nãque vocabulũ extendit ad mira quæuis & spuria miracula: quod repugnat communi inter Theologos vocis acceptioni.

λ *Matth. 7. v. 21.*

μ *vide Maldonatum ad d. v. 21.*

ν *Ioã. 3 v. 2.*

D 2. Conclusio, nec etiam possunt Magi operari absolutè mira. patet id. quia nihil reuerâ absolutè & per se mirum, quod nõ idem sit miraculum. Quo sensu prolatum illud propheticũ π; *Benedictus Dominus Deus Israël, qui facit mirabilia solus.* & illud ϱ, *qui facit mirabilia magna solus.*

ο *d. c. 3. ancap. not. 2.*

π *Psalm. 71 v. 18.*

ϱ *Psalm. 135. ver. 4.*

E 3. Concl. Magi possunt operari multa mirabilia secundum quid, seu respectu nostri, dæmone adiuuante & Deo permittẽte. conclusionis probatio inde petenda, quod plurimi sunt, miri & occulti effectus rerum, quos omnes optimè nouit diabolus; & quoscunque naturaliter nouit posse produci, eos celerrimè, non tamẽ in instanti, potest producere. Quare (quod alicubi dixit D. Augustinus) difficillimum est homini intelligere, quousque se diaboli potestas extendat. de qua propheticus sermo profatur σ, *Non est super terram potestas quæ comparetur ei, qui factus est vt nullum timeret.* Nolo multa cõgerere,

σ *Iob. 41. v. pen.*

rere, pro cunctis vnum sit exemplum plenũ admirationis narratum ab Ant. Torquemadâ τ. quibusdam regni Neapolitani locis quando feminę enituntur, puero nascituro præire vnũ vel plures ranunculos siue rubetulas; quorum si quis terram contigerit (statim verò incipere saltitare huc illuc) confestim puerperam emori. Quapropter solere storeis insterni totũ solum, & parietes vndequaque aulæis conuestiri, ne funesti anteambulones isti, dum cadunt ex vtero, vel subsiliunt, terram contingant. ideò etiam obstetrices lebetes penes se habere solitas, vel poculum aliud aquâ plenum, in quod animalcula hęc conijciant, & probè obturatũm deferre ad fluuium, ibique demergere. Hoc ille, vt certâ compertum famâ refert. Si fit, fieri puto dæmonis artificio, qui has ranas mentitur, & ad malefici cuiuspiam petita puerperam interimit, Deo id iustis de causis permittente: sine hoc permissu nihil eum posse hinc manifestum fit, quia non modò non potuit, quod erat optatissimum, arbitrio suo Iobum lædere, υ sed nec perfidum regem mancipium suum decipere φ, imò nec porcos inuadere χ. Hinc factum, vt cùm Neroni Imp. nec ingenium, nec opes, nec voluntas, nec studium, nec præceptores deessent; nunquam tamen, per illum, Diabolus magiæ vel vnum experimentum edere potuerit; sicque Nero magicen contempserit †. videlicet non passa fuit Dei prouida bonitas hoc instrumentum, ad nocendum aptissimum, summæ potentiæ & malitiæ deprauatissimæ accedere.

τ *horti floriũ dialo. 1.*

υ *Iob 1. & 2.* φ *3. Reg. 22. v. 22.* χ *Matth. 8. v. 31.*

† *Vide Pli. lib. 30. c. 2.*

De hoc mirorũ genere futura prodigiosa opera Antechristi.

QVÆSTIO VIII.

Quopacto magi per diabolum hæc mira efficiant?

SCiendum cuncta dæmones operari vel actione immediatâ per motum localem, vel mediatâ; idque dupliciter, vel illudendo sensibus, vel applicando actiua passiuis per alterationẽ veram: quę est communis doctrina Theologorum α. operãtur ergo per motum localem, per alterationem, & per delusionẽ.

Quoad motum localem inferiora corpora parent angelis, A adeò

α *D. Augu. li de diuinat. dæm. c. 3. & 5. & lib. 3. de Trin. c. 7. 8. 9. D. Thom. Soti lib. 9. de inst. q. 3. Victor. & Angles ς. Molinæ & Valẽciæ in 1. p.*

adeò vt & cælos rotare queant; an de facto sint tales orbium motores, alibi disquirendum. sed cum queant eos mouere, sequitur nullum adeò vastum esse corpus, vt id dæmones, quadam impulsûs impressione, loco mouere nequeant, dummodò tamen eâ motione ordo vniuersi non turbetur. quare nec integrum elementum loco suo mouere valebunt (quopacto capienda quæ Firmilianus ad D. Cypriannm scripsit, β quæ de terræ motu locali seu partiali forent non vera) nec poterunt etiam cælorum cursum mutare vel impedire γ. Mouere verò corpora locali motu potest dæmon velocissimè, & quo videmus motu cælos celerrimè moueri. Vnde fit, vt queat rem aliquam oculis subtrahere, & aliam substituere tam præproperè, vt animos oculosque intuentium fallat, eisque persuadeat prioris in hanc posteriorem integram conuersionem. tales credendæ gentilium metamorphoses, Diomedis sociorum in aues, & Iphigeniæ in ceruam, vt D. α Augustinus obseruauit, & fraudem aperuit Astyrius, cuius factum ι Eusebius ab obliuione vindicauit. Cæsareæ Philippi, quam Phænyces Paneada vocant, fertur victimam quandam in fontes; qui illic ex radicibus montis Panei prorumpunt, ex quibus Iordanes prorumpere dicitur, in quadam diei festi Gentilium solemnitate mactatam conijci: atque eam dæmonis vi ac potestate mirandum in modum ab eorum aspectu euanescere miraculumque videri præsentibus valdè memorabile. Quibus dum gerebantur Astyrium quodam tempore forte interfuisse, ac cùm videret tam multos illius rei admiratione obstupefactos, eorum erroris admodùm misertum esse: deinde sublatis in cælum oculis Deum omnium moderatorem per Christum supplicem precatum, vt dæmonium illud, quod populũ tanto errore cæcauisset, comprimeret, ipsum à fraudè ac fallacijs quas hominibus solet intendere coërceret. Hoc modo cũ Deum orauisset repẽtinò victimam fontibus supernatasse: atque ita rem illam quam tantopere admirari consueuerant, in nihilũ interijsse, vsque adeò vt nullum in posterum ex eo loco ex ea omnino ederetur miraculum.]

β epist. 75.

γ D. Thom. qq disputatis q. 16. a. 10.

α lib. 18. de ciuita. Dei c. 18.

ι libr. 7. Ecclesiast. hist. cap. 14.

Alter

Alter modus erat actiua passiuis applicando, per quem al- B
teratione siue mutatione rerum mirabilia sæpè facit, quorum naturales sunt causę sed nobis incognitæ, ipsi notissimæ. Videt enim naturalium rerum omnium substantias, & proprietates peculiares singulorum perspectas habet, commoda nouit applicandi tempora, sollertiæ & artificij vix est quidquam quod ignoret, quid enim, adeò diuturnâ & assiduâ experientiâ atque obseruatione, non sit assecutus? præsertim cum norit cuncta quę boni angeli à mundi exordio patrarunt, & quę homines excogitarunt: & plurima per bonos angelos, Dei iussu, Satanę reuelantur, quę illi à Deo didicerant ζ. Itaque sępe numero efficiunt multa, quę naturę solius operatio nunquam fecisset, nisi dæmones illam artificiosâ applicatione iuuissent. atque illi tunc agentia naturalia vt instrumenta sumunt. instrumenti vero conditio est effectum producere, non tantum naturali suæ virtuti æqualem, sed longè etiam excellentiorem ac agentis principalis à quo mouetur facultati respondentem. Securis ex se dumtaxat virtutem habet secandi; sed quatenus est instrumentum periti fabri, potest mensam vel statuam facere. Calor natiuus qui est in humano semine, quâ calor est, potest calefacere, rarefacere, segregare, & condensare; sed quâ instrumentum est animæ, potest ossa, neruos, carnem generare. Pari ratione intuemur causas istas naturales à dæmonibus applicatas, suis ipsarum proprijs viribus quodammodo præstantiora effecta dare. quia quæ secundum communem suum cursum nunquam produxissent, si à dęmone non fuissent applicatę: ea nunc vt à dęmonibus mota instrumenta, quoad substantiam, modum vel celeritatem, admiranda producũt ». Nunqam tamen hęc opera naturę cãcellos effugiunt, eò quod vim naturalem causę principalis non excedunt. Insunt enim reverâ hi effectus in ipsis naturalibus agentibus eo modo applicatis; quibus agentibus diabolus nihil confert applicando, pręter conditionem sine qua effectus iste non produceretur. licet enim dęmon vtatur rerum applicatarum vi naturali, operatur tamen ipse potissimum per modum artificiosum. Sicut coquus

ζ D. Augu. li. 2. de Gene. ad litt. c. 17.

» D Thom. 1. p. q. 110. a. 2. ad 3. & lib. 3. adu. Gent. c. 103.

coquus,cùm ſuaue edulium concinnat, mediante arte per ignem id excoquit, licet ignis naturaliter operetur, quod ſolus ignis niſi tali eſſet arte applicatus nunquam effeciſſet. quid tamen hîc coquus igni confert, niſi modum & conditionem ſine qua non? vim verò, quæ cauſæ phyſicæ nomen mereatur igni nullam influit. Duo igitur hîc obſeruanda. primum quod nec ſola actiuitas rei naturalis ſecundum ſe debet attendi, nec ſola quoque ſecundum ſe applicatio dæmonis: ſed vis naturalis, vt applicata à dæmone. ſecundum, quod cauſa inſtrumentalis in his operationibus eſt res applicata : cauſa principalis ipſe dæmon applicans. Quare vt dicatur effectum non poſſe naturaliter produci; debere eſſe talem, qui vtriuſque cauſæ cõiunctæ ſuperet facultatem.

C Quando nec motus localis, nec applicatio huiuſmodi ſatis iuuant, tunc ſolent magi confugere ad circulatorias deceptiones, & mendaci ſpecie ſenſibus illudunt humanis, ita vt quæ facta minimè ſunt, à deceptis facta putentur. Deceptionis nomen latè diffundo, vt præſtigium, deceptionem & errorẽ comprehendat, quæ ſolent diſtingui [t]. Decipit autem diabolus tribus maximè modis per mutationem, mutando vel obiectũ, vel aërem medium, vel ipſum organum, quod ceteris quia meliùs noſter Molina [u] explicuit, eum ſequamur. docet ergo ex parte quidem obiecti hoc poſſe primò oſtenſarũ rerum celeri agitatione, ſubitâ occultatione, variâ collocatione, ſeparatione vel conglutinatione latente; vt faciunt circulatores agyrtæ varijs ligaminibus, globulis, ſcyphulis, &c. Secundò per artem perſpectiuæ certâ quadam diſpoſitione obiecti in ordine ad oculum videntis. verbi gratiâ, cùm lineæ confuſo ductæ ordine (vt fit manifeſtum, quando quis directè ex aduerſo illas videt) aſpicienti per foramen, vel rotatâ tabulâ, ſpeciem exhibẽt artificioſæ alicuius picturæ. Sic volunt Doctores grauiſſimi [x] iuncos & paleas humi ſtratas, ſi lucerna de cerâ & corio ſerpentis ſulphurato accenſa inferatur, videri ſerpentes ſaltitantes: ego hoc exemplum ad mixtam Magiam ex naturali & artificioſâ malim referre. Tertiò, cùm formant ſubitò ex elementis,

[t] *Vide V alẽtiam in 1. p. diſp. 4. q. 2. puncto 2.*

[u] *1. p. q. 111. a. 4.*

[x] *D. Bonau. & Gab. in 2. d. 8. Guilb. Pariſienſ. p. vl de vniuer. c. 22.*

Alter modus erat actiua passiuis applicando, per quem al- B
teratione siue mutatione rerum mirabilia sæpè facit, quorum naturales sunt causę sed nobis incognitæ, ipsi notissimæ. Videt enim naturalium rerum omnium substantias, & proprietates peculiares singulorum perspectas habet, commoda nouit applicandi tempora, sollertiæ & artificij vix est quidquam quod ignoret, quid enim, adeò diuturnâ & assiduâ experientiâ atque obseruatione, non sit assecutus? præsertim cum norit cuncta quę boni angeli à mundi exordio patrarunt, & quę homines excogitarunt: & plurima per bonos angelos, Dei iussu, Satanę reuelantur, quę illi à Deo didicerant ζ. Itaque sępenumero efficiunt multa, quę naturę solius operatio nunquam fecisset, nisi dæmones illam artificiosâ applicatione iuuissent. atque illi tunc agentia naturalia vt instrumenta sumunt. instrumenti vero conditio est effectum producere, non tantum naturali suæ virtuti æqualem, sed longè etiam excellentiorem ac agentis principalis à quo mouetur facultati respondentem. Securis ex se dumtaxat virtutem habet secandi; sed quatenus est instrumentum periti fabri, potest mensam vel statuam facere. Calor natiuus qui est in humano semine, quâ calor est, potest calefacere, rarefacere, segregare, & condensare; sed quâ instrumentum est animæ, potest ossa, neruos, carnem generare. Pari ratione intuemur causas istas naturales à dæmonibus applicatas, suis ipsarum proprijs viribus quodammodo præstantiora effecta dare. quia quæ secundum communem suum cursum nunquam produxissent, si à dęmone non fuissent applicatę: ea nunc vt à dęmonibus mota instrumenta, quoad substantiam, modum vel celeritatem, admiranda producũt". Nunqam tamen hęc opera naturę cãcellos effugiunt, eò quod vim naturalem causę principalis non excedunt. Insunt enim reverâ hi effectus in ipsis naturalibus agentibus eo modo applicatis; quibus agentibus diabolus nihil confert applicando, pręter conditionem sine qua effectus iste non produceretur. licet enim dęmon vtatur rerum applicatarum vi naturali, operatur tamen ipse potissimum per modum artificiosum. Sicut coquus

ζ D. Augu. li. 2. de Gene. ad litt. c. 17.

" D Thom. 1. p. q. 110. a. 2. ad 3. & lib. 3. adu. Gent. c. 103.

coquus,cùm ſuaue edulium concinnat, mediante arte per ignem id excoquit, licet ignis naturaliter operetur, quod ſolus ignis niſi tali eſſet arte applicatus nunquam effeciſſet. quid tamen hîc coquus igni confert, niſi modum & conditionem ſine qua non? vim verò, quæ cauſæ phyſicæ nomen mereatur igni nullam influit. Duo igitur hîc obſeruanda. primum quod nec ſola actiuitas rei naturalis ſecundum ſe debet attendi, nec ſola quoque ſecundum ſe applicatio dæmonis: ſed vis naturalis, vt applicata à dæmone. ſecundum, quod cauſa inſtrumentalis in his operationibus eſt res applicata: cauſa principalis ipſe dæmon applicans. Quare vt dicatur effectum non poſſe naturaliter produci; debere eſſe talem, qui vtriuſque cauſæ cõiunctæ ſuperet facultatem.

C Quando nec motus localis, nec applicatio huiuſmodi ſatis iuuant, tunc ſolent magi confugere ad circulatorias deceptiones, & mendaci ſpecie ſenſibus illudunt humanis, ita vt quæ facta minimè ſunt, à deceptis facta putentur. Deceptionis nomen latè diffundo, vt præſtigium, deceptionem & errorẽ comprehendat, quæ ſolent diſtingui [t]. Decipit autem diabolus tribus maximè modis per mutationem, mutando vel obiectũ, vel aërem medium, vel ipſum organum, quod ceteris quia meliùs noſter Molina [u] explicuit, eum ſequamur. docet ergo ex parte quidem obiecti hoc poſſe primò oſtenſarũ rerum celeri agitatione, ſubitâ occultatione, variâ collocatione, ſeparatione vel conglutinatione latente; vt faciunt circulatores agyrtæ varijs ligaminibus, globulis, ſcyphulis, &c. Secundò per artem perſpectiuæ certâ quadam diſpoſitione obiecti in ordine ad oculum videntis. verbi gratiâ, cùm lineæ confuſo ductæ ordine (vt fit manifeſtum, quando quis directè ex aduerſo illas videt) aſpicienti per foramen, vel rotatâ tabulâ, ſpeciem exhibẽt artificioſæ alicuius picturæ. Sic volunt Doctores grauiſſimi [x] iuncos & paleas humi ſtratas, ſi lucerna de cerâ & corio ſerpentis ſulphurato accenſa inferatur, videri ſerpentes ſaltitantes: ego hoc exemplum ad mixtam Magiam ex naturali & artificiosâ malim referre. Tertiò, cùm formant ſubitò ex elementis,

[t] *Vide & alibi etiam in* 1. *p. diſp.* 4. *q.* 2. *puncto* 2.

[u] 1. *p. q.* 111. *a.* 4.

[x] *D. Bonau. & Gab. in* 2. *d.* 8. *Guilh. Pariſienſ. p. vl de vniuer. c.* 22.

mentis, potissimùm aëre, obiectum & illud offerunt spectatoribus, v.g. quando vel ipsi assumunt, vel alteri rei circumponũt corpus aëreum siue fantasticũ simile rei putatitiæ. 4. Cùm apponunt corpus aliquod mixtum, puta minerale, quod vi suâ naturali sit in causâ, vt corpus cui apponitur longè aliud appareat. Quo casu solet dubitari, num corpori addito vis naturalis insit hoc faciendi: an verò dæmon qualitatẽ illam obiecto imprimat: an verò tantùm in ipso medio qualitatẽ producat; qua mediante species per mediũ delatę sic modificẽtur, vt causam prębeant cur obiectum quã est aliud appareat; eo modo, quo velum cęruleum per dioptram viridem viride apparet.

Ex parte aëris medij hæc faciũt. primò si impediant ne species ad oculum vel alium sensum deferantur. v.g. quando visui totum obiectum, quod coram est, occultant, vel aliquam eius partem tantùm. 2. si mediũ imbuant aliquâ qualitate, qua species per medium transeuntes sic modificantur, vt obiectũ non quale est repræsentent. v.g. si aceto commisceatur sal, & lineus pannus id acetum benè imbibat, postmodum verò suppositâ candelâ inflãmetur pannus, species quæ diffundentur per medium hac flammâ illuminatum, formidabiles admodũ facies præsentiũ exhibebunt λ. Item si de semine asinino & cerâ fieret candela, quæ sola in conuiuio luceret, omnes (si fas credere Parisiensi Antistiti μ) conuiuę viderentur onocephali. 3. si mediũ circa ipsum obiectum inspissetur, mutatur obiecti aspectus: vt quando denarius iniectus in scutellam aquę plenam, videtur maior, & iacens in fundo apparet in superficie. Eodem pertinet si vapores intermedij aëris condensentur, vnde cõtingit vt luna multimodis minui & mutari videatur; & vt putemus à gallinaceo trahi trabem, cùm reuerâ festucam trahat. 4. si moto aëre medio simul species moueantur, vnde fit vt nauigantibus videantur ad nauigij motũ arbores moueri: sic fecit diabolus vt Claudię zonã nauis quę vehebat Matrẽ Idęam sequi videretur ν. 5. nonnunquam contingit falli sensum ex variâ conformatione vel multiplicatione specierum sensiliũ: quod contingit aliquando ex formâ instrumenti per quod videmus,

λ *Molina vbi supra.*

μ *Guil. Paris. 5. c. 22.*

ν *Tertullia. apol. c. 22. Minucius in Octauio, & D. August. lib. 10. de ciu. Dei c. 16.*

mus,v.g. quando vnicum conſpicillum plures nobis vnius obiecti figuras exhibet: aliquando ex inſtrumentorum collocatione ac ſitu,vt ſi plura ſpecula diuerſis locis diſponantur, poterunt tot de loco in locum ſpecies multiplicari,vt quæ in vno loco fiunt,in alio appareant,& intuitiua rei præſentis eſſe viſio videatur o: aliquando poteſt contingere per ſolum ſpecierum ſenſilium quæ ſunt in fantasiâ tranſitum vſque ad ſenſus exteriores,vel ſaltem ad ſenſum communem,qui ſenſus eodē modo à ſpeciebus afficiantur,quo affectæ forent, ſi reuerâ ab obiectis externis eò ſpecies mitterentur π. huc quidam referunt relatam à D. Auguſtino ρ apparitionem philoſophi dubia ſoluentis.

o *Tignoſius in lib.2 de anima fol.177*

π *D.Tho.in 2.d.8 q.vni. ar.5 ad 4.*

ρ *lib.18 de ciu.Dei.c.18.*

E Denique deceptio ex parte organi non minùs varia eſt. Naſcitur 1. mutato ſitu organi: vnde facit rem quæ vno in loco eſt videri eſſe in alio,vel geminam quæ vnica eſt. ſicuti ſi digitum mittas inter oculum & concauitatem cui oculus eſt incluſus,digitoque compreſſo eleues vel deprimas oculum, facies vt res ſimplex gemina videatur. 2. Si humores agitentur vel perturbentur,res aliter ac ſunt conſpicientur, vt contingit ebrijs ac furioſis qui credunt,

» *duplicem ſolem & geminas ſe cernere Thebas.*

Huc referendæ ſunt ludificationes Zedechiæ Iudæi, qui fuit tempore Ludouici Pij, & hominem in aëra iactabat,& in membra diſcerpebat & ea recollecta adunabat, currum etiam onuſtum feno cum equis & agitatore coram toto populo abſorbebat σ. quamquam in his etiam ex primo genere & ſecundo mixta nonnulla. Tertiò, ſolet impedire ſenſationem, craſſiore aliquo humore obſtruens viam ne ſpiritus ad organū perueniant,vel aliâ ratione vim ſentiendi hebetans. qua fortè ratione Angeli Sodomæos aoraſiâ τ percuſſerunt. Cùm verò dæmon hominibus perſuadet eos immutatos eſſe in beſtias,tunc non organum dumtaxat immutat, ſed interdum & medium,ſemper verò ſimul phantaſiam, vt accidit Præſtantij patri apud D. Auguſtinum υ. Poteſt enim diabolus ſic componere & ordinare phantaſmata, vt quis etiam

σ *Trittem. in Chron. Hirſaugienſ.*

τ *Gen.19.*

υ *d.c.18.*

vigilans (quod dicitur) somniet, more dormientium, & putet
φ Caieta. 2. 2. q 95. a. 3. se ea sentire, quæ non sentit, φ instar maniacorum.

Porrò præstigiatorij effectus duabus regulis deprehenduntur. 1. est, si effectus non oritur à motu locali, & superat causarum naturalium applicatarum actiuitatem (v. g. suscitatio mortui, aut veræ cæcitatis curatio) interuenit deceptio & præstigium. 2. quando id, quod visum est, statim euanescit, nec permanet, est præstigiosa machinatio. Prioris exemplũ est, quando Magi posito in camerâ arcu de certo ligno, & sagittâ alterius ligni, & chordâ certi fili, sagittam eiaculantur; & sic faciunt apparere in loco flumen enatum tantæ latitudinis, quantæ fuit sagittæ iactus χ. Posterioris, vt cùm videntur lacerare & vorare equum, qui mox sanus sistitur ✝: item in illo facto magi, quod narrat de simulato serpente Nicetas ω; Cùm ex „ editiore palatij Constantinopolitani loco Michael Sicidites „ nauiculam vidisset, qua ollæ & patinæ vehebantur, carmine „ magico effecit, vt nauta exsurgeret & vasa non priùs ferire „ desisteret, quàm in puluerem redegisset. At paullò post barbâ „ prehensâ lamentari, amotaque caligine, se vt irâ numinis agi- „ tatum deplorare. Rogatus, cur merces suas ita tractasset? cum „ dolore narrabat, se remis intentum, horribilem serpentem „ super vasa porrectum, oculis inconniuentibus in se conuer- „ sum instar deuoraturi, vidisse, qui priùs volutari non destite- „ rit, quàm fictilia confracta essent. inde subitò ex oculis eua- „ nuisse.] De Eonis hæretici & magi præstigijs testatur Guilh. Neubrigensis, «« ita oculos hominum fascinasse, vt videretur „ magnam virorum turbam penès se habere, & regijs delicijs ci- „ borum, & apparatus splendidissimi abundare.] Sed hunc tan- „ dẽ in concilio Remensi damnatũ, cùm ad mortẽ duceretur sæ- piùs ad terrã dixisse; *Terra findere*, idque irrito conatu, legimus apud Robertũ in Chron. Sic dæmon ludit præstigijs, nec contentus miracula præstigijs imitari, conatur in hæreticis etiam ipsa præstigia subdolis Sycophantijs adumbrare. Legi exemplum adeò lepidum & festiuum, vt quod me recreauit, eo lectores huius libelli nequeam fraudare; sed lubens, honestæ

χ Guil. Paris. infr. c. 22.
✝ idẽ Guilh. 5. c. 23.
ω li. 4. annal.
«« lib. 1. hist. Ang. c. 19.

neſtæ voluptatis eorum gratiâ, deſcribendi laborem hoc loco
»aſſumam. Tempore Sigiſmundi primi Regis Poloniæ, Iacob.
»Melſtinki prætor oppidi Brezinij, leuitate quadam animi, au-
»ctoritatem nomenque Chriſti ſibi adſciuit, Petrũque Zatorski
»Cracouienſem, ceteroſque ſibi ſimiles latrones duodecim ele-
»git, ſinguliſq; nomina Apoſtolorum impoſuit, ſe verò IESVM
»CHRISTVM appellauit. Qui per villas vbique ambulantes
»prodigia morionum & præſtigiatorum more exercebãt, ſyco-
»phantaſque alios & latrones; velut mortuos, ſubornantes ſuſci-
»tabant; piſces in paludes lutoſas primò impoſitos, vbi nun-
»quam eos naſci poſſibile erat, in nomine Chriſti ſuis mani-
»bus capiebant; panes in fornaces imponebant, in nomine-
»que Chriſti ſui; cùm illic antè non eſſent, depromebant, cũ in-
»genti ſimplicis vulgi admiratione. Quodã tempore ad Ceſto-
»chouiam monaſteriũ, Diuæ Virginis imagine celebre, cũ ſuis
»Apoſtolis venit: cumque illic aliquot diebus morarentur, vnũ
»ex ſuis quaſi obſeſſum à dæmone ſubornauerunt, cuius operâ
»victum acquirebant. Ille enim per hoſpitia ambulans carnes
»de coquinâ rapiebat, in ſuóſque proijciebat, qui cruce illas
»munientes carnes comedebant. Cumque ingens illic eſſet cõ-
»curſus populi ad D. Virginis imaginem, ſycophantæ illi ob-
»ſeſſum ſuum ad altare ducunt, duplici veſte indutum, in cuius
»intercapedinem neceſſaria imponere poſſet: lapillos verò in-
»tra induſium ei impoſuerunt: cumque ad altare deduceretur,
»ille è manibus deducentium furibundus ſeſe proripiens, in
»altare donarijs onuſtum irruit, pecuniaſque rapiens in
»veſtis duplicatæ intercapedine eas abſcondit. Monachus ab
»altari diuino intermiſſo officio aufugit. ceteri monachi ac-
»currentes cingulum eius ſoluunt. Ibi lapilli dumtaxat in ter-
»ram ceciderunt, pecunia verò in veſte duplicatâ remanſit. Mo-
»nachi pecuniam arte dæmonis in lapillos transformatam pu-
»tantes, exorciſmis * eam in priſtinam formam trãsformare ni-
»tebantur: ſed cum lapilli permanerent, Monachus librum ſa-
»crum indignabundus in terram proiecit, dicens: ſimilem dæ-
»monem nunquã habuimus: abite cũ eo ad omnes diabolos: ſy-

* Opinabãtur dæmonis præſtigijs ita videri mutatam, & pulſo per exorc. dæmone præſtigias ceſſaturas, & pecuniã ſic priſtinæ formæ reddendam.

cophantæ illi cum pecuniâ rectà in Sileſiam fugerunt. Ibi a-» pud matronam nobilem in quodam pago diuertentes, cùm il-» la viro abſente eos recipere nollet, ſaltem mappam vel telam» ad ſacrificandum petierunt. At mulier faſciculum telæ illis ob-» tulit. Tunc illi, hanc nobiſcum accipiemus, & Chriſtus tibi be-» nedicet, vt tibi linum abundantiùs creſcat. Oſtende aliam ſi» habes, quam cùm ſimiliter accipere vellent, mulier recuſauit,» maritum timens. Illi autem fruſtulum fomitis cum igne in te-» lam clam inuoluentes, mulieri reddiderunt. Itaque ciſta à te-» lâ, à ciſtâ verò domus accenſa conflagrauit. Viro domum re-» uerſo, vxor ob Chriſtum cum Apoſtolis malè tractatum hoc» ſibi iuſtè contigiſſe dixit. At vir irâ excandeſcens, latro hic (in-» quit) nequiſſimus & non Chriſtus fuit. Itaque cum vicinis» eos inſequitur, & in quadam villâ aſſequitur. Tum Pſeudo» Chriſtus ad illum, qui vocabatur Petrus, dixit: Iam mea paſſio» Petre, calixque, quem bibiturus ſum, appropinquat, Cui Pe-» trus, & mihi, vt video, Domine imminet. Ille vero dixit; Petre» ego aliter non poſſum, niſi per feneſtram, hinc euadere. Tum» Petrus; & ego te, quoad viuam, non derelinquam, ſed, quo-» cunque fugeris, ſequar. Ergo per feneſtram aufugit: ceteri» quoque apoſtoli, qua potuerunt, euaſerunt. Ruſtici eos ſecuti» baculis fuſtibuſque cæcidêre, dicẽtes; Prophetiſa nobis Chri-» ſte cum tuis Apoſtolis, quâ in ſiluâ baculi iſti creuerint. Ergo» plagis emendati vitam ſuam poſtea emendarunt, dicentes:» Difficile eſt nobis Chriſti paſſionem, Apoſtolorumque tor-» menta ſubire.] Sic Poloniæ Chronica ββ. Agnoſcis puto le-» ctor eundem infidelitatis & blaſphemiæ ſpiritum in his ſyco-phantis; qui fuit olim in Cyrilâ Ariano, & poſtea in Caluino eiuſque ſequacibus. nimirum omnes eiuſdem Satanæ orga-num fuere. Finiam cum Apuleio γγ; Ante Poecilen porticum, iſto gemino obtutu circulatorem adſpexi equeſtrem, ſpatham» præacutam mucrone infeſto deuoraſſe: ac mox eundem inui-» tamento exiguæ ſtipis venatoriam lanceam, qua parte mina-» tur exitium, in ima viſcera condidiſſe: & ecce ponè lanceæ» ferrum, qua bacillum inuerſi teli ad occipitium per inguen ſu-» bit,

ββ *Martin. Bielski in annal. & Guaguin. in vita Sigiſmundi I.*

γγ *libr. 1. de Aſino.*

» bit, puer in mollitiem decorus insurgit, inque flexibus tortuo-
» sis eneruam, & exossam saltationem explicat, cum omnium
» qui aderamus admiratione.] Hæc haud dubiè dęmõ perfecit, specibus falsi obiecti in oculos immissis, per medium aërem ijs imbutum.

QVÆSTIO IX.

Quàm admirandos effectus veteres Magis tribuerint?

A NOn est omnia colligere animus, nec operæprecium; sed quæ nunc occurrunt, & præcipua videntur. Ab Aquilone ordiamur, vnde prophetâ teste, malum omne panditur. Saxo Grammaticus [a], apud Septentrionales scribit, gigantes Ma-
» gosq; inauditi generis miracula diuersis præstigijs exercuisse,
» & per summam ludificandorum oculorum peritiam proprios
» alienosque vultus varijs rerum imaginibus adumbrasse, illici-
» busque formis veros conspectus obscurasse.] Olaus Magnus, de Lappis, Finnis, & Biarmis auctor est [c], quamcunque volunt
» figuram assumere; item quę in alio gerantur orbe ab amicis vel
» inimicis, lineæ vestis pretio, explorare, ventos quoque quos
» optent nauigantibus vendere.] Tres Tartarorũ hordas, vltra Cazanense regnum, incantationibus supra modum deditas,
» ijs caligines aliasque tempestates cæli frequenter excitare,
» hocque modo hostes profligare, narrat Alex. Guaguinus [γ]. A populis ad singulos si descendamus occurrunt plurima. Zoroastres ex stellis velut scintillas eliciebat [d], Dositheus olim mira perfecit, sed eum discipulus Simon Magus superauit, de cuius prodigijs egimus iàm prius, & breuiter ita Glycas part. 2.
» Effecit vt statuæ ambularent, idemque in ignem prosiliens; nõ
» tamen vrebatur: in aëra subuolabat: ex lapidibus panes facie-
» bat: alias atque alias in formas migrabat: facies aliquando bi-
» nas habebat: in columnam conuertebatur: efficiebat, vt ianuę
» clausæ suâ sponte aperirentur, vasa domestica sponte moueri
» ad vsus humanos viderentur; vmbræ ipsum multæ præcede-
» rent, quas mortuorum animas esse dicebat. Cum aliquando
» à Cæsare perquireretur, terrore perculsus alteri formâ suâ relictâ su-

[a] *lib. 1. hist. Dan.*

[c] *li. 1. c. 1. & lib. 3. c. 18.*

[γ] *in Tartariâ.*

[d] *Clemens in itinerar. B. Petri: sive clementi falsò ascriptus liber, sive (vt puto) ipsius, sed à malâ corruptus manu.*

ctâ fugit.] & postea idem de eodem Simone ε; habuisse canem alligatum cathenæ in domus limine, deuorantem eos, quotquot ad Simonem iniussi adire conarentur. Canis verò Petrum intrare iussit,& humanâ voce Petrum adesse nunciauit.] vides diuinæ,quæ in Petro virtuti, Diabolicam vim cessisse,& Cerberum,cui nequibat nocere,adulasse. Quæ de Orpheo & Amphione commenti poëtæ & vi musicæ eorum, ea Magiæ vtriusque nonnulli adscripserunt ζ. Pythagoras femur suum aureum ostentauit,carmine aquilam cicurauit cum quâ frequens colloquebatur η. Numa Pompilius cænæ opiparæ apparatum, cùm nihil domi obsoniorum habuisset,exhibuit θ. Baianus Bulgariæ rex,se quoties volebat in lupum vel in cuiuslibet alterius bestiæ formam mutare cernebatur, interdum faciebat vt à nullo videretur ι. Ollerus osse incantato,tanquam nauigio,vastissima maria superabat κ. Ericus rex Gotthorum quocumque verteret pileum,inde ventum prosperum eliciebat λ. Mira quoque de Apollonio refert Philostratus, & de Iuliano Chaldæo Suydas μ; quem in hac arte & subitò sedandâ vrbis peste Apollonium simul cum Apuleio,coram Domitiano,superasse narrat Anastasius ν;addit idem,& ex eo Cedrenus;Manethonem magicarum operationum adeò fuisse peritum,vt palam semper præ se contemserit Apollonium Tyanæum. Apuleius ipse,multorum testimonio magus, de duabus feminis scribit admiratione dignissima: primum ο, de quadam Cauponâ,regina sagarum (vt scias etiam tum quasdam ab ijs hoc titulo honoratas) Saga,inquit, est & diuinipotens, » cælum deponere & terram suspendere, fontes durare,montes » diluere,manes sublimare, Deos infimare, sidera exstinguere, » tartarum ipsum illuminare. Amatorem suum, quòd in aliam » temerasset,vnico verbo mutauit in feram castorem: quòd ea » bestia captiuitati metuens, se ab insequentibus repręcisione » genitalium liberat: vt illi quoque simile,quòd venerem habuit » in aliam,proueniret. Cauponem quoque vicinum, atque ob » id æmulum, deformauit in ranam: & nũc senex ille dolium in- » natans vini sui,aduentores pristinos in fece submissus officiosis »

ε par 3. Annal.

ζ Pausa li.6.

η Plutarch. in Numa,& Ammian.

θ Sabellic.li. 3. Ennead. 2.

ι Tritthem. in Chro.Hirsaugiensi.

κ Saxo lib.3. Daniæ.

λ Io. Magn. lib.17.Gotth. hist.

μ in voce Iulianus.

ν q.in S.S.23

ο li.1. de asino aureo.

ron-

» ronchis raucus appellat. Alium de foro, quiddam quòd ad-
» uersùs eam locutus esset, in arietem deformauit: & nunc aries
» ille causas agit. Eadem amatoris sui vxorem, quòd in eam dica-
» culè probrum dixerat, iam in sarcinam imprægnationis, ob-
» septo vtero & repigrato fætu, perpetuâ prægnatione damna-
» uit: &, vt cuncti numerant, octo annorum misella illa, velut ele-
» phantem paritura, distenditur.] *Postea de Pamphile* π; Maga π *libr. 2. de*
» primi nominis, & omnis carminis sepulcralis Magistra credi- *asino aur.*
» tur; quæ furculis & lapillis, & id genus friuolis inhalatis, omnẽ
» istam lucem mundi sideralis, imis tartari, & in vetustum chaos
» submergere nouit. Nam simul quenquam conspexit speciosę
» formæ iuuenem, venustate eius capitur, & ilicò in eum & ocu-
» lum & animum detorquet. Minus morigeros & viles fasti-
» diens, in saxa & in pecua, & quoduis animal puncto reformat:
» alios vero prorsùs exstinguit.] nihil attinet similia ex Luciani
C Asino describere. Plinius ρ, sed irridens, ex Asclepiade; Æ- ρ *lib. 16. c. 4.*
» thiopide herbâ amnes ac stagna siccari coniectu, tactu clausa
» omnia aperiri. Achimenide coniectâ in aciem hostium, tre-
» pidare agmina ac terga vertere. Latacen dari solitam à Persa-
» rum Regẽ legatis, vt quocunque venissent omnium rerum co-
» piâ abundarent.] De hyænæ partium effectis plurima idem
» alibi σ; de varijs lapidibus etiam magis incredibile τ, achatis σ *lib. 28. c. 8.*
» suffitu tempestates in Persia auerti, & flumina sisti, si lapis si- τ *li. 36. c. 10.*
» milis sit pelli leoninæ; hyęnæ pelli similem, discordialem esse
» domibus; eum qui vnius coloris, inuictum athletis: eandem
» vim alectorię Milonem expertum &c.] Veniamus ad poëtas.
Empedocles, apud Laërtium in hanc sententiam valdè iacta- Φ *libr. 8. de*
bundus. *vit. phil.*

» *Pharmaca quis pellas morbos, leueſque senectam*
» *Percipies quæ cuncta tibi communico soli:*
» *Compescesque truces ventorum ritè procellas;*
» *Exorti insanis qui vastant flatibus agros.*
» *Sursum, si libeat, mox flumina pigra ciebis,*
» *Et mediâ induces ex tempestate serenum,*
» *Induces mediâ pluuias æstate salubres,*

Et flatus ſicca qui perflent omnia meſſe,
Exſtinctumque hominem nigro reuocabis ab orco.

Et ſubdit ex Timæi hiſtorijs, Empedoclem Eteſijs aliquando vehementer flantibus, adeò vt fruges corrumperent, excoriari aſinos iuſſiſſe, factisque vtribus eos collibus & montium verticibus admoueri ad compellendos flatus, ceſſantibuſque ventis, ab euentu rei κωλυσανέμαι vocatum eſſe.] Vnus iſte ex Græcis ſufficiat; locupletiores ſunt teſtes Latini, qui hæc vberiùs & elegantiùs deſcripſere. Virgilius χ:

χ *Eclog.* 8.

Carmina vel cælo poſſunt deducere lunam:
Carminibus Circe ſocios mutauit Vlyſſis.
Frigidus in pratis cantando rumpitur anguis. &,
Has herbas atque hæc Ponto mihi lecta venena
Ipſe dedit Moeris, naſcuntur plurima Ponto.
His ego ſæpe lupum fieri & ſe condere ſiluis,
Moerim, ſæpè animas imis excire ſepulcris,
Atque ſatas aliò vidi traducere meſſeis.

Ouidius in Metamorph. † poſtquam narrauit Vlyſſis ſocios in ſues mutatos, de Circes amore & odio in Picum Regem copioſior, inter cetera; de Carmente, ſeu Canente Pici vxore;

† *lib.* 14.

Rara quidem facie, ſed rarior arte canendi,
(Vnde canens dicta eſt) ſiluas & ſaxa mouere,
Et mulcere feras & flumina longa morari
Ore ſuo, volucreſque vagas retinere ſolebat.

& paulò poſt; de ipsâ Circe, quæ Pico viſo, amore correpta, inquit: *Non tamen effugies, vento rapiare licebit,*
Si modò me noui, ſi non euanuit omnis
Herbarum virtus, nec me mea carmina fallunt.
Dixit: & effigiem nullo cum corpore falſi
Finxit apri, præterque oculos tranſcurrere regis
Iuſſit, & in denſum trabibus nemus ire videri:

Quem inanẽ aprum dũ Picus equo admiſſo inſequitur, ab eâ ſolus deprehẽſus, verbis in flagitiũ inuitatus & carmine malo;

Concipit illa preces, & verba precantia dixit,
Ignotoſque Deos ignoto carmine adorat,

Quo

» *Quo ſolet & niuea vultum confundere lunæ,*
» *Et patrio capiti bibulas ſubtexere nubes.*
» *Tunc quoque cantato denſatur carmine cælum,*
» *Et nebulas exhalat humus &c.*

Sed cùm ille mæcham caſtus auerſaretur, in furorem verſa,

» *Tum bis ad occaſum, bis ſe conuertit ad ortum,*
» *Ter iuuenem baculo tetigit, tria carmina dixit;*

Et ille in auem mutatus, pennas in corpore vidit. Denique cũ famuli ab maleficâ vi miniſque adhibitis regẽ ſuũ repoſcerent;

» *Illa nocens ſpargit virus, ſucoſque veneni,*
» *Exiluere loco (dictu mirabile) ſiluæ,*
» *Ingemuitque ſolum vicinaque palluit arbor,*
» *Sparſaque ſanguineis rubuerunt pabula guttis,*
» *Et lapides niſi mugitus edere raucos,*
» *Et latrare canes, & humus ſerpentibus atris*
» *Squallere, & tenues animæ volitare videntur.*
» *Attonitum monſtrit vulgus pauet illa pauentum*
» *Ora venenatâ tetigit mirantia virgâ;*
» *Cuius ab attactu variarum monſtra ferarum*
» *In iuuenes veniunt, nulli ſua manſit imago.*

Et de Medæâ, Circes nepte ω. ω Epiſt. Hipſypiles.

» *Illa reluctantem curſu deducere lunam*
» *Nititur, & tenebris abdere ſolis equos:*
» *Illa refrenat aquas obliquaque fulmina ſiſtit,*
» *Illa loco ſiluas, viuaque ſaxa mouet:*
» *Per tumulos errat ſparſis diſtincta capillis,*
» *Certaque de tepidis colligit oſſa rogis:*
» *Deuouet abſentes, ſimulacraque cerea fingit,*
» *Et miſerum tenues in iecur vrget acus.*

Tibullus αα; *Vt mihi verax.* αα libr. 1. Eleg. 2.

» *Pollicita eſt magico ſaga miniſterio.*
» *Hanc ego de cælo ducentem ſidera vidi,*
» *Fluminis hæc rapidi carmine vertit iter.*
» *Hæc cantu ſinditque ſolum, manesque ſepulchris*
» *Elicit, & tepido deuocat oſſa rogo.*

Iam ciet infernas magico stridore cateruas,
Iam iubet aspersas lacte referre pedem.
Cùm libet hæc tristi depellit nubila cælo;
Cùm libet, æstiuo prouocat orbe niues.
Illa tenere malas Medeæ dicitur herbas,
Sola feros Hecates perdomuisse canes.
Hæc mihi composuit cantus queis fallere posses:
Ter cane, ter dictis despue carminibus.
Ille nihil poterit de nobis credere cuiquam;
Non sibi, si in molli viderit esse sinu.
Tu tamen abstineas alijs. nam cetera cernet
Omnia: de me vno sentiet esse nihil.
Quid credam? nempe hæc eadem se dixit amores
Cantibus aut herbis soluere posse meos.

ββ Ele. 8. Et alibi idem vates; ββ

Num te carmininibus, num te pallentibus herbis
Deuouit tacito tempore noctis anus?
Cantus vicinis fruges traducit ab agris,
Cantus & iratæ detinet anguis iter.
Cantus & è curru lunam deducere tentat,
Et faceret si non æra repulsa sonent.

Propertius lib. 1. Eleg. 12.

Inuidiæ fuimus, num nos Deus obruit, an quæ
Lecta Promethæis diuidit herba iugis?
Non sum ego, qui fueram.

Petronius Arbiter, inducit sagam sic gloriantem;

Quicquid in orbe vides, paret mihi. Florida tellus,
Cum volo, siccatis arescit languida sucis;
Cum volo fundat aquas, scopulus atque arida saxa
Indigenas iaculantur aquas. mihi pontus inerteis
Submittit fluctus, Zephyrique tacentia ponunt
Ante meos sua flabra pedes. mihi flumina parent,
Hircanæque tigres, & iussi stare dracones.
Quid leuiora loquor, lunæ descendit imago
Carminibus deducta meis: trepiduſque furenteis

Flecte-

» *Flectere Phœbus equos reuoluto cogitur orbe.*
» *Tantum dicta valent. taurorum flamma quiescit*
» *Virgineis exstincta sacris; Phœaque Circe*
» *Carminibus magicis socios mutauit Vlyssis.*

Nemesianus » Bucolicorum scriptor; » Eclo. 4

» *Cantauit quod luna timet, quo rumpitur anguis,*
» *Quo currunt scopuli, migrant sata, vellitur arbor.*

Et lyrę latinę princeps de sagis tribus famosissimis », de Foliâ, » Epod. Ode 5.

» *Quæ sidera excantata voce Thessalâ,*
» *Lunamque cælo deripit.*

Et ibidem sic Canidia canit;

» *Non vsitatis (Vare) potionibus;*
» *O multa fleturum caput;*
» *Ad me recurres: nec vocata mens tua*
» *Marsis redibit vocibus.*
» *Maius parabo, maius infundam tibi*
» *Fastidienti poculum:*
» *Priusque cælum sidet inferius mari,*
» *Tellure porrectâ super;*
» *Quàm non amore sic meo flagres, vti*
» *Bitumen atris ignibus.*

Et postmodum eadem «; « Ode. vlt.

» *Quæ mouere cereas imagines,*
» *Vt ipse nosti curiosus, & polo*
» *Deripere lunam vocibus possum meis,*
» *Possum crematos excitare mortuos,*
» *Desiderique temperare poculum.*

Sed omnium accuratissimè, licet, propter grandiloquen- » lib. 6.
quentiam, & celsum illum spiritum, obscurius M. Lucanus de Erisichto.

» *Carmine Thessalidum dura in præcordia fluxit,*
» *Non satis adductus, amor, flammisque seueri*
» *Illicitis arsere senes. nec noxia tantum*
» *Pocula proficiunt, aut cùm turgentia suco*
» *Frontis amaturæ subducunt pignora fetæ:*

Mens hausti nullâ sanie polluta veneni,
Excantata perit. quos non concordia misti
Alligat vlla tori, blandæque potentia formæ;
Traxerunt torti magicâ vertigine fili.
Cessauere vices rerum, dilataque longa
Hæsit nocte dies: legi non paruit æther,
Torpuit & præceps audito carmine mundus,
Axibus & rapidis impulsos Iupiter vrgens
Miratur non ire polos. tunc omnia complent
Imbribus, & calido producunt nubila Phœbo,
Et tonat ignaro cælum Ioue. vocibus ijsdem
Humenteis latè nebulas, nimbosque solutis
Excussere comis: ventis cessantibus, æquor
Intumuit; rursus, vetitum sentire procellas;
Conticuit, turbante Noto: puppimq; ferenteis
In ventum tumuere sinus. de rupe pependit
Abscissa fixus torrens, amnisque cucurrit,
Non quâ pronus erat. Nilum non extulit æstas,
Mæander direxit aquas, Rhodanumque morantem
Præcipitauit Arar. summisso vertice montes
Explicuere iugum. nubes suspexit Olympus.
Solibus & nullis Scyticæ, cùm bruma rigeret,
Dimaduere niues. impulsam sidere Tethyn
Reppulit Hæmonidum defenso litore carmen.
Terra quoque immoti concussit ponderis axem,
Et medium vergens nisu titubauit in orbem.
Tantæ molis onus percussum voce recessit,
Prospectumque dedit circum labentis olympi.
Omne potens animal lethi, genitumque nocere
Et pauet Hæmonias, & mortibus instruit arteis.
Has auidæ tigres, & nobilis ira leonum.
Ore fouent blando: gelidos his explicat orbeis
Inque pruinoso coluber distenditur aruo:
Viperei coeunt, abrupto corpore, nodi,
Humanoque cadit serpens afflata veneno.

» Et mox; *Illis & sidera primum*
» *Præcipiti deducta polo, Phœbeque serena*
» *Non aliter diris verborum obsessa venenis*
» *Palluit, & nigris terreniſque ignibus arsit;*
» *Quam si fraternâ prohiberet imagine tellus,*
» *Insereretque suas flammis cœlestibus vmbras:*
» *Et patitur tantos cantu depressa labores,*
» *Donec suppositas propior despumet in herbas.*

Nec minùs eruditè patruus Lucani, pallio clarus & cothurno; reliquiæ Latialis Orchestræ, noster Seneca »»; »» *Medeæ* 751.

» *Nunc meis vocata sacris noctium sidus veni,*
» *Pessimos induta vultus, fronte non vnâ minax.*
» *Tibi, more gentis, vinculo soluens comam,*
» *Secreta nudo nemora lustraui pede,*
» *Et euocaui nubibus siccis aquas,*
» *Egique ad imum maria, & Oceanus graueis*
» *Interius vndas æstibus victis dedit:*
» *Pariterque mundus lege confusa ætheris,*
» *Et solem & astra vidit; & vetitum mare*
» *Tetigistis vrsæ. temporum flexi viceis.*
» *Aestiua tellus floruit cantu meo:*
» *Messem coacta vidit hybernam Ceres,*
» *Violenta Phasis vertit in fontem vada;*
» *Et Ister, in totora diuisus, truceis*
» *Compressit vndas omnibus ripis piger:*
» *Sonuêre fluctus, tonuit insanum mare*
» *Tacente vento. nemoris antiqui domus*
» *Amisit vmbram, vocis imperio meæ.*
» *Die relicto Phœbus in medio stetit,*
» *Hyadesque nostris cantibus motæ labant.*

Apud eundem non minora sibi vendicat Nutrix illa »»: »» *Herc. Oet.* ver. 450.

» *Artibus magicis ferè*
» *Coniugia nuptæ precibus admissis ligant,*
» *Vernare iussi frigore in medio nemus.*
» *Missumque fulmen stare, concussi fretum*

Cessante,

Ceſſante vento, turbidum explicui mare,
Et ſicca tellus fontibus patuit nouis,
Habuere motum ſaxa. diſcuſſi foreis.
Vmbræ ſtetiſtis. & meâ iuſſi prece
Manes loquuntur, ſonuit infernus canis.
Mare, terra, cælum, Tartarus ſeruit mihi.
Nox media ſolem vidit, & noctem dies,
Nihilque leges ad meos cantus tenent.

Denique, & pueritiæ meæ labor ac ſtudium Claudianus [11] libr. 2. in Ruffin.;

Namque mihi magicæ vireis, æuique futuri
Præſcius ardor ineſt. Noui, quo Theſſala cantu
Eripiat lunare iubar; quid ſigna ſagacis
Aegypti valeant; qua gens Chaldæa vocatis
Imperet arte Deis. nec me latuere fluentes
Arboribus ſuci, funeſtarumque poteſtas
Herbarum; quicquid lethali germine polleus
Caucaſus, & Schyticæ vernant in gramina rupes,
Quas legit Medea ferox & callida Circe.
Sæpius horrendos Manes, ſacriſque litaui
Nocturnis Hecaten, & condita funera traxi
Carminibus victura meis; multoſque canendo,
Quamuis Parcarum reſtarent fila, peremi.
Ire vagas quercus, & flamina ſtare coëgi,
Verſaque non prono curuaui flumina lapſu
In fontes reditura ſuos. Neu vana locutam
Me fortaſſe putes: mutatos cerne penateis.
Dixerat, & niueæ (mirum) cæpere columnæ
Ditari, ſubitoque trabes lucere metallo.

Tam multa, tam magna ſibi hæc vanitas vindicat; quædam falsò, quædam verè: ſed quæ falsò, quæ verè, nunc nobis, quoniam alij id omisêre, diſcutiendum eſt. rem totam certâ methodo ad ſua capita reducemus. illud ſemper memoriâ reuoluentes, quicquid dæmon poteſt, id per eum ex pacto Magos poſſe; nihilque ſic poſſe Magos, quod nequeat dæmon.

QVÆ-

QVÆSTIO X.

Quid possint magi circa ordinem naturæ & leges vniuersi?

ANaturam sibi parere,& legibus cunctis vniuersi superiorē se (vt legistis) magica gloriatur;

„ *Mare,cælum,terra,tartarus seruit mihi:*
„ *Nihilque leges ad meos cantus tenent.*

Falsum hoc imprimis,& soli Deo omnipotenti reseruatum. Naturæ ordinem mutare nequit,nisi auctor naturæ;nec leges vniuersi refigere, nisi qui fixit. scitum & ratum est hoc Theologorum decretum,nec motu locali (quæ actio est immediata dæmonis) nec applicatione agentium & patientium per alterationem, corruptionem, generationemue (quæ sunt eius actiones mediatæ) posse quidquam, quod naturam superet,& proinde nec id quo mutetur ordo seu lex vniuersi. Sic D. Augustinus & D.Thomas «. probatur à Scholasticis auctoritate Apostoli ß. *Non subiecit Deus Angelis orbem terræ futurum.* Vt interpretati D. Chrys. Theophilac. D. Thom. & Sasbaut.non malè. quanquam reuerâ verba illa de mundo nouo potiùs agant, cuius caput est Christus, & de quo non semel prophetæ γ. Melius probant ratione,quia pars non potest plus toto .Ex hoc axiomate inferuntur multa particularia.

Primò non posse magos dæmonis operâ producere immediatè vllam formam substantialem vel accidentalem. quia naturæ lex est vt corporeum subiectum nequeat à re incorporeâ immediatè alterari: diabolus autem est incorporeus, formæ autem illæ ex potentiâ rei corporeæ sunt educendæ. hinc sequitur non posse diabolum immediatè vllam qualitatem corpoream & permanentem imprimere,v.g calorem, frigus, albedinem &c δ.

2. Non possunt aliquid creare, propriè loquendo, siue ex nihilo. quia causæ naturalis actiuitas nō extenditur in id quod nihil est; hoc enim est virtutis infinitæ.

3. Nec ex qualibet re naturali possunt facere quamlibet, quia nequeunt immediatè formam introducere,vt autem eam me-

« *D. Aug. li.3. de Trin. D.Thom.lib. 3.cont. gent. ca.108.& q. 16. de malo. ar.8.quos sequitur Vict. num.35.*

ß *ad Hebr.2. v.5.*

γ *Esai 9. v. 6. & c 65. v. 17.& Ps.102 v.19. hoc est ipsis hominibus, qui omnes saltō post iudicij diem credituri. sic Photius.Primas. Ansel. & Haymon.*

δ *D. Aug. d.lib 3.c.8 & communiter Theologi.*

mediatè introducant, necessarium est aptas dispositiones præcedere: nulla verò res est capax cunctarum dispositionum, quæ ad omnes formas requisitæ sunt. Hinc etiam fit vt nequeant quouis instrumento vel causâ quemlibet effectum gignere: tum quia pendent à pacto inito, quod certa præscribit media: tum quod, cùm non agant immediatè, causa vel instrumentum debet idoneam proportionem cum effectu habere.

4. Nequeunt formas substantiales (vt dixi) sine præuijs alterationibus ac dispositionibus producere. Nec etiam id ipsum possunt facere in instanti; (quia mutatio per creaturas nulla fit, nisi in tempore) nec etiam possunt quantumlibet paruo aut æquali tempore, quicquid volunt perficere: nam naturaliter ad vnã rem plus, ad aliã minus morę requiritur, secundũ plures aut perfectiores vnius quã alterius dispositiones.

5. Præsuppositâ sententiâ Aristotelis & sequacium, quæ in Lycæo Peripatetico, & scholis Theologorum receptior est; non poterunt vacuum in rerum naturam inducere; nec infinitum vllum actu; nec à priuatione ad habitum regredi; nec ordinem, qui est inter formas ac dispositiones rerum naturalium inducendo, extremas prætermissis medijs, vel posteriores ante priores, immutare aut peruertere; nec corpus de extremo ad extremum transferre, non transmisso medio; nec corpus longè à se distans localiter mouere, quia necesse est vt mouens ac motum simul sint in loco (alioquin sequeretur etiam posse mouere corpus per vacuum, & per quantamlibet intercapedinem) nec in instanti vel quantalibet celeritate corpus mouere aut transferre. quia vis eorum motiua certis est finibus limitata. Quare intelligendum sanè, quod Tertullianus scripsit [a]; dæmones momentò esse vbique.] Item; totum orbem illis vnum esse locum.] Nam impropriè totus orbis vnus illis locus est, cùm constet sic v.g. eos esse in Oriente, vt simul tunc non sint in Occidente. siue enim per substantiam suam sint in loco (quod probabilius) siue per virtutis applicationem (vt multi volunt) adæquatus eorum & proprius locus, omnium iudicio, certum habet & limitatum ambitum, vel

[a] Apol. c. 22

vel virtuti vel ſubſtantiæ proportionatum; & vbique eſſe, omnia implere eſt: quod ſolius Dei proprium. Momentum etiã vſurpauit pro celeri adeò motu, vt ab hominibus vix queat percipi.

6. Ex eo quod dictum eſt non poſſe tollere connexionem & ſubordinationem partium vniuerſi, ſequitur etiam non poſſe tollere earum conſeruationem: quæ eſt ordinis & connexionis illius cauſa finiſque. hinc porro ſequuntur, quæ de cælorum motu & elementorum tranſlatione ſequenti quæſtione dicentur: ſequitur etiam non poſſe impedire proximè & directè (ſicut faciebat Deus, quando in tam varijs ac enormibus ſupplicijs Martyres ſeruabat illæſos {) non poſſe (inquam) ſic impedire actionem agentis naturalis, quod habet omnia ad agendum requiſita: ſed dumtaxat id poſsè indirectè & mediante aliquo artificio aut medicinâ, ſicut faciunt homines. videlicet primò adhibitâ contrariâ cauſâ, quæ alterius cauſæ vim exeri impediat. v.g. ſi mantile de mollibus lapidum filis ex Caryſto petitis, & inſtar telæ contextis, in flammam conijceretur, id non modò non amburetur, ſed ſplendidius nitidiuſque exiret ": item ſi adamantem admoueas, impedietur magnes ne ferrum attrahat '. Sic fortè diabolus Nationes decepit, quando fecit ne flamma exureret capillos Iuli ', aut C Seruij Tulli, aut L. Marcij, aut tunicam ſerui Anagnini. poteſt tamen & alia prodigij tam celebris cauſa reddi. Nempe hos ignes ex illo flammæ genere fuiſſe, quem vulgò vocant IGNEM FATVVM: cuius origo hæc à philoſophis traditur. Exhalationes ab aëre frigido & nimis condenſato propè nos detineri; poſteà, per vehementem quarumdam exhalationum inuicem ſuccedentium compulſationem, calefieri & inflammari; diuerſos quoque colores & figuras recipere, prout vapor craſſior & ſubtilior fuerit, & prout diuerſimodè fuerit configuratus. rubram apparere vel nigram flammam in materiâ craſſiore, candidiorem & clariorem in ſubtiliore, & ceteram figuræ varietatem ex lucis reflexione repræſentare. Apparent etiam huiuſmodi phantaſmata (Galli vocant *des Aduis*, Germani

{ *Angles in 2. q. vnic. de dæmon. a. 4. dub. 1. diffic. 5*

" *Plutarc. lib. de defectu oraculor.*

' *Plin. li. 37. cap 4. & D. Aug. libr. 21. de ciuit. Dei, cap. 4.*

' *vide Virgi. Æneid 2. Liuium libr. 1. Plinium lib. 2. c. 107. Obſequentẽ & Prodig.*

mani *Stállichten*) vel inter equorum aures, vel ſupra verticem hominum vino, irâ, vel aliâ ex causâ efferueſcentium; item iuxta ſepulcra, buſtuaria, vel patibula; quoniam ex corporibus viſcoſæ exeunt exhalationes, quæ, ſicut dictum, motu illo inflammantur. præcedere vel ſubſequi viatorem putantur, quia progreſſu citatiore homo aërem commouet; idcirco ſi coneris apprehendere, diffugere videntur, ab aëre pulſæ. Legi nuperum ſcriptorem luriſconſultum [κ] qui cenſet hæc omnia dæmonum eſſe ludibria, & his ignibus malum geniũ inſitũ eſſe. cur enim alioqui homines ſic (ait) pelliciunt in ſtagnorum fluminũque voragines ac præcipitia? non illa (mi homo) pelliciunt; ſed fit, quia nocturnũ ſilentium, & flammæ nouitas ignaris cauſæ metum ac conſternationem inducunt, & faciunt à viâ aberrare, & ſic in malum aliquod ruere, præſertim in flumina vel ſtagna. Naturâ enim ſuâ hi ignes (vt flãmæ quas Æthna eructat, in fretum feruntur) etiam voluũntur verſus aquas (*vt rectè Leloyher. obſeruauit lib. 1. de ſpectr. c. 5.*) ideò qui perturbati ſeu conſternati vel ducti curioſitate, hos ſequuntur, ſæpe ſubmerſionis periculum ſubeunt. Si qua coactio extrinſeca ad ſequendum quandoque deprehendatur; illa certè naturalis non eſt, ſed à dæmone. Nã non nego quãdoq; poſſe fieri, vt his ſe flammis dæmon adiungat. ſed cùm naturalẽ cauſam flãmarum teneamus, haut arbitror cũ plebeculâ ad prodigioſas cauſas confugiendum. Cur verò his non vſtulentur equorũ aures, vel hominũ capita, cauſam putarim; quod ex ſententiâ veterũ philoſophorũ [λ], ignis duo ſunt genera (ſeu partes potiùs) flamma & pruna: prunæq; propriũ ſit, vrere ac non lucere; flammę verò, lucere & vrere, quando perfecta eſt flamma; quãdo verò imperfecta (vt de qua agimus) tũc tantũ poſſit lucere, vim vrẽdi nõ habeat. Et nomẽ ſatis indicat, hunc non verũ eſſe aut perfectum ignẽ, ſed quid igni ſimile: ſicut caprificus, & ficus fatua non vera eſt ficus, ſed degenerans quid & ficui ſimile. Confirmat, quod narrant [μ], ad aquas Scahtias flammã exire, quę inualida ſit quando tranſit, nec longè in aliâ materiâ queat durare: & ſuper hunc igneum fontẽ, quæ illũ contegit fraxinus, illã æter-

κ *lib. 2. Dæmonolat. c. 3.*

λ *Galeni li. 4. de ſimplic. medicam. facultat. Platonis in Timæo & ipſius Timæi Locri.*

μ *Plinius d. c. 107.*

æternũ virere: quod non foret, si hæc flamma vera perfectaq; foret. Talis etiam albus ille ignis, qui post tempestatem nautis apparet, & super malum, nauium que armamenta sidens, nihil adurit; Gentilibus Dioscurorum seu Castorum alba stella, nobis *S. Telmus* dicitur r. Quod verò legimus de erraticis flammarum globis humanã edentibus vocem, & de resecto cadaueris cũ humero costisque brachio dextro in vsum luminis nocturni, cuius extremi digiti flammâ sulphureâ ac violaceâ tantisper arserunt, dum striges venenum malum totum dormienti infudissent, idque quod constituerant totum perfecissent: demum flammâ exstinctâ tam integros illibatosque manssisse digitos, quàm si lumini fomitẽ nullum antè præbuissent; quod Magas, quoties volunt, facere Remigius s asseuerat; id omne idẽ rectè ad dæmonis technas rettulit. Ceterũ quod Cl. Claudianus t canit in Æthnę cacumine niues illęsas permanere, quia vastum illud incendium scit niuibus seruare fidem, & lambit contiguas innoxia flamma pruinas, hoc non est fabulosum (suffragantur enim historici philosophique u) sed est abditum naturæ secretum. fortè, an quòd flamma nimis violentâ propulsione eiecta minus actiuitatis habet in circumiacentia, quæ tam obiter attingit? quod si verum est, pertinet ad posteriorem actiuitatis impediendæ modum. Alter enim modus huius impedimenti fit, per aëris interiecti celerem ac violentum motum, quo impeditur actio naturalis ne se in obiectum insinuet. sicut solemus moto aëre fumum, ne noceat oculis, abigere. sicut etiã diabolus effecit, ne diffluueret aqua, quam Tuscia Vestalis cribro portabat x. Sic flammam iniectam atri dæmonis spectrũ impediuit, ne Iouis Apameni fanum absumeret, donec diuino miraculo aquæ benedictæ asperſio dæmonem abegit y.

r *vide quæ dixi cõment. in Herc. Fur. v. 14.*

s *d. c. 3.*

t *de raptu Proserp.*

u *Strabo, Solinus, Plinius & Seneca.*

x *Valerius Max. libr. 8. Tertullian. Apolo. c. 22. Minucius in Octauio, D. Auguſt. lib. 10. de ciu. Dei c. 16.*

y *Theodore. lib. 5. Hiſt. Eccleſ. c. 21.*

QVÆSTIO XI.

Quæ Magorum potestas in orbes cælestes, sidera, & elementa?

AQVidquid Empedocles, Sosiphan. Apoll. Virg. & alij poëtę ex aduerso nobis occinãt; ex dictis q. pręced. fit manifestũ.

Primò nec cæli, nec siderum motum sistere, vel eorum status cursus retroagere magicen posse. hoc enim foret vniuersi ordinem turbare. Hinc verò concidit fabula veterum de lunæ detractione; non magis consentanea rationi, quàm recentior nostris temporibus ridicula populi cuiusdam opinio, arbitrantis lunam ab asino epotam; quia pecus Arcadicum de flumine biberat, in quo noctu lunæ facies, vt fit, lucẽtis reddebatur cùm biberet, eoque recedente subitâ nube luna velata videri desijsset: ideo miserum Sileni vectorem in carcerẽ coniecere, in eculeum egêre, & aluo rescisâ, vt lunam mundo redderet, sæuissimè exenterarunt «. conclusionem nostram D. Augustin. confirmat c. Veteris fabulæ origo nata ex ignoratione causæ, quur luna naturaliter deliquium luminis patiatur, teste Plutarcho γ, & veteri quodam poëtâ cuius fragmentum vt à Turnebo λ accepimus, dignissimum est, quod pluribus locis legatur.

« *Narrat Viues comment. in libr. 10. de ciuit. Dei, c. 4.*

c *d. c. 4.*

γ *li. de præcept. connubial.*

λ *lib. 19 aduersar. c. 3.*

Sed tamen incuruus per pondera terrea nitens »
Dicam quur fesso liuescat circulus orbe, »
Purpureumque tubar niuei cur tabeat oris. »
Non illam, vt populi credunt, nigrantibus antris »
Infernas vlulans mulier prædira sub vmbras »
Detrahit altiuago è speculo, nec carmine victa, »
Vel rore Stygias * »
Vincibilemque petit clamorem. quippe per æthram, »
Qua citimus limes dispescit turbida puris, »
Inuiolata meat: sed vasto corpore tellus, »
Quæ medium tenet ima polum, dum lumina fratris »
Detinet vmbriferis metis, tum si dere casso »
Palleścit teres vmbra rotæ; dum transeat axem »
Aggerei velox tumuli, speculoque rosanti »
Fraternas reparet per cælum libera flammas. »

Addit postea multa disertissimè, quibus hanc sententiam confirmat. ibi legere poterit, quem capit priscorũ poëtarũ lectio.

Secundò nequeunt integrum elementum de loco suo naturali in alium transferre, nec partes quibus integratur mundus.

dus tollere vel ſuo mouere loco. ratio eſt eadem quæ præcedentis concluſionis, eſtque ſententia communis Theologorũ, atque hoc voluit Firmilianus ad D. Cyprianum ſcribẽs. Terræ-motus tamen poſſunt efficere; nempe immiſſo quopiam vehementi ſpiritu in cauernas terræ, vel vehementer agitato aëre qui in terræ viſceribus eſt incluſus. Non id poëtæ tantum aſſeruerunt ventis magos imperare: ſed & Philoſtratus dum ſcribit Apollonium apud Brachmanas duo dolia vidiſſe; quibus apertis imbres & venti erumpebant, clauſis ſerenitas & tranquillitas aëris redibat. Sopater quoque philoſophus, affectus vltimo ſupplicio fuit, quòd accuſaretur carmine magico ventos vinxiſſe, ne annona Byzantium inueheretur. De Empedocle, & Rege, cui cognomen *Pileus ventoſus*, iam diximus. *Eunapius de vitis philoſoph. & Suydas.*

Tertio, quod huic affine eſt, poſſunt Magi tempeſtates ſedare, poſſunt excitare fulgura & tonitrua, grandines, & imbres & ſimilia Meteorologica ciere, & in agros quos volunt immittere. Irriſit hoc olim Seneca philoſophus; ita ſcribens; *li. 4. natur. ral. quæſt.*

» Illud incredibile Cleonis fuiſſe publicè præpoſitos χαλαζοφύλα-
» κας, ſpeculatores futuræ grandinis. Hij cùm ſignum dediſſent
» adeſſe iam grandinem, quid exſpectas, vt homines ad penulas
» diſcurrerent aut ad ſtoreas? Imò pro ſe quiſque, alius agnum
» immolabat, alius pullum: protinùs illæ nubes aliò declinabãt,
» cùm aliquid guſtaſſent ſanguinis. Hoc rides? accipe quod ri-
» deas magis. ſi quis nec agnum, pullumue habebat, quod ſine
» damno fieri poterat, manus ſibi adferebat. &, ne tu auidas aut
» crudeleis exiſtimes nubeis; digitum ſuum benè acuto graphio
» pungebat, & hoc ſanguine litabat. Nec minus ab huius agello
» grando ſe auertebat, quàm ab illo in quo maioribus hoſtijs
» exorata erat. Rationem huius rei quidam quærunt. Alteri, vt
» homines ſapientiſſimos decet, negant poſſe fieri, vt cum gran-
» dine aliquis paciſcatur, & tempeſtates munuſculis redimat,
» quamuis munera & Deos vincant. Alteri ſuſpicari ipſos aiunt,
» eſſe in ipſo ſanguine vim quandam potentem auertendæ nu-
» bis ac repellendæ. Sed quomodo in tam exiguo ſanguine po-

teſt

test esse vis tanta, vt in altum penetret & illam sentiant nubes? » Quantò expeditius erat dicere mendacium & fabula est? At » Cleonæ iudicia reddebant in illos, quibus delegata erat cura » prouidendæ tempestatis, quòd negligentiâ eorum vineæ va- » pulassent, aut segetes procidissent. Et apud nos in XII. tabulis » cauetur. NE QVIS alienos FRVCTVS EXCANTASSIT. Rudis » adhuc antiquitas credebat, & attrahi imbres cãtibus, & repel- » li: quorũ nihil posse fieri tam palam est, vt huius rei causa nul- » lius philosophi schola intranda sit.] quàm fortiter asserit, quod » ignorabat? aërem verberat, ipse falsas cõminiscens causas quas refutet: nihil horum dicturus, si hæc pacto cum dæmone fieri sciuisset. Audierunt hoc & legére sæpius recentiores illi qui negant tam Catholici *, quàm hæretici θ. quorum potissimę rationes sunt, ab homine nec vnã aquæ guttulam gigni posse, quasi verò dicamus solum hominem suis ista viribus perficere: sed id dęmoni ascribimus ex pactis conuentis operanti. Addunt nos impiè dæmoni ascribere; cùm in S.S. pruinæ, grandinis, pluuiæ & similium origo ascribatur Deo. Quod nõ ignorabamus; vt nec illud, plurima passim in S. S. tribui Deo, quę tamen constat humanas vires non superare, vt percutere, occidere, sanare ι. Sed nimirũ, Deus hæc omnia facit, vt causa efficiens principalis, independẽs, & vniuersalis: creaturę verò, vt causę efficientes, particulares, dependentes, ac minus principales. Quare sequenda communis, quam proposui, sentẽtia Theologorum, & Iurisconsultorum κ. Probatur primò, ex SS. Nam ibi Satanas λ facit ignem de cælo decidere & absumere seruos ac pecua Iobi; excitat quoque ventum vehementem, qui filios ac filias conuiuantes ruinâ oppressit: quę diabolummet ibi fecisse patres orthodoxi docent μ. Deinde grãdinem, quâ Ægyptij puniti, expresse S.S. dicit per malos angelos immissam ν. Tertiò se offerunt quatuor angeli stantes super terræ angulos, ventorum flatus impedituri, & sic damna viuentibus illaturi maxima ο: quos esse genios alastores plerique Sanctorum censuerunt π. Denique cur ab Apostolo toties vocantur dæmones, principes aëris huius? potissimùm propter

* Calcagninus, Ponzinibiusque.

θ Vterus medicus, & Godelmanus iurista.

ι Deut. 32. v. 39. 1. Reg. 2. v. 6. cũsimil.

κ quos citat Binsfeld. q 4 in l. 4. C. de malefic. & mathe.

λ Iob. 1 v. 16 & v. 19.

μ And. Cesarienf. in c. 13. Apoc. v. 13. D. Thom. & alij in Iob 1. v. 19.

ν Exod. 99. Ps. 77. v. 49. de quo ibi optimè D. Augustin.

ο Apoca. 7. v. 1.

π D. Clemẽs lib. 4. recognit. D. Hieron. lib. 7. in Esai. D. Aug. lib. 5. contra Iulian. c. 3. Strabus in Apoc.

propter magnã in aërem poteſtatẽ. Hoc confirmat non modò lex vetus XII. tabularũ, quas eo nomine laudant Plinius & D. Auguſtinus ρ; ſed & Imperatoriæ, & Põtificiæ ſanctiones σ. Confirmant & ij quos citaui Patres omnes, Clemens, Hieron. Auguſtin. Andræas, Strabus, D. Thom. & alij præterea cõplures. Quartò probatur hiſtorijs & exemplis. de ventis & tẽpeſtate ſedatâ à Magis tempore Xerxis, teſtis eſt Herodotus τ. De „ Finnis & Lapponibus ſic ſcribit Olaus υ; olim mercatoribus „ ventos venales exhibebant, tres nodos magicâ arte ſacratos „ offerentes, quorum primo ſoluto placidos ventos, ſecundo „ vehementiores, tertio vehementiſſimos ſint habituri.] Olim Ariſtæus docuit incolas Cycladum certis ritibus ac hoſtijs Eteſias æſtiuo tempore elicere, & ſic ſuaui frigore ſquallorem & ſterilitatem ab agris arcere φ: de pluuijs cælo deuocatis per „ magos plena ſunt veterum monumenta χ. Pluuiam etiã Cia- „ nitæ Indi ridiculo ritu ſic procurant, vt in epiſtolis Peruanis „ noſtrorum, anni 1590. & 1591. narratum, his verbis excerpſit „ Gaſpar Spitillus: Quando pluuiâ indigent, magus quiſpiam „ magnâ vocis contentione & acceleratione clamat, vt omnes „ ad montem concedant, quo poſtquã peruenerunt, vt quilibet „ conſueto more à cibis abſtineat. Eſt autem eorum hoc ieiuniũ, „ vt à ſale, pipere, cibis coctis contineant: quod vbi factũ eſt vo- „ ce intensâ & clamore ſummo ſtellas inuocant, aquamque pre- „ cantur, & ad terras caſtellumque paganum ſeſe vertunt, potio- „ nem quandam manibus tenẽt, quam vbi nobilis alicuius ado- „ leſcentulæ manu porrectam ebiberint; ita à ſenſibus abducun- „ tur, mentiſque impotes fiunt, vt mortui videantur: ſed vbi in „ ſe redierint, mel aquâ & maizo miſcent, quibus permixtis nu- „ bes aſpergunt. Die ſequenti nobilem aliquem aut conſpicuũ „ & venerandum quempiam ſenem in lectum deponũt, ſubiecto „ lento igne, atque vbi ſudare cæperit, ſudorem vaſe excipit „ Magus, anſerino ſanguini admiſcet atque ex radice expreſſæ „ aquæ rursùm in aëra iactat, nubes vt tingat, rogat per ſudo- „ rem, ſanguinem, & aquam, vt deſideratam pluuiam largiãtur. „ Quod ſi caſu eo die quo ſunt ſuperſtitioſi pluat, gratias agunt,

ρ *Plin. lib. 28 Nat. hiſt. c. 2. & lib. 30. c. 1 & D. Auguſt. lib 8. de ciu. Dei, c. 19.*

σ *l. multi. 6. C. de malefic. c. nec mirum. 26. q. 5. & bulla Innocentij 8. cõt. maleficos.*

τ *lib. 7.*

υ *lib. 3. c. 16.*

φ *Victorius lib. 19 variar. lect. c. 21.*

χ *Pauſan. in Arcadic. Dion Caſſius li. 56. Xiphilin. in Antonino.*

ſtellis,magumque multis muneribus ornatum efferunt.] Tanto nimirum Diabolus faciliùs ſtat pacto, quando pluuia vel grando in perniciem aliorum depoſcitur, vt vix vnquam fallat: quàm quando in commune bonum, quod hi poſcunt Indi,quos vt plurimùm ludificatur: cùm tamen non minus eorum magi,quàm noſtri ſortiarij vi pacti operentur.

Nemini porrò videri debet mirum de aquâ; cum Pauſanias ſcribat, † è lignis nullo admotis igne puriſſimam flammam Hippępis ſolitã barbarico carmine educi. Recentiora exempla nuperi ſcriptores protulerunt ω. addam duo, vnum lepidum. horrendum alterum. In ditione Treuirenſi ruſticus fuit, qui cum filiolâ ſuâ octenni, caules plantabat in horto: filiolam fortè collaudauit, quod aptè hoc munus obiret. illa, ſexu & ætate garrula, ſe noſſe alia facere, magis ſtupenda iactat. pater, quid id foret ſciſcitatur. ſecede paullùm, inquit, & in quam voles horti partem ſubitum imbrem dabo. miratus ille; age ſecedam, ait: quo recedente, ſcrobem puella fodit, in eam de pedibus (vt cum Hebræis loquar pudentiùs) aquam fundit, eamque bacillo turbidat neſcio quid ſubmurmurans. Et ecce tibi ſubito pluuiam de nubibus in condictum locum. Quis (inquam obſtupefactus pater) te hoc docuit? mater, reſpondet, huius & aliorum ſimilium peritiſſima. Zelo incitatus agricola, poſt paucos dies, inuitatum ſe ad nuptias ſimulans, vxorem cum gnatâ, feſtiuè nuptiali modo exornatas in currum imponit, in vicinum oppidum deuehit, & iudici tradit maleficij crimen ſupplicio expiaturas. hoc mihi fide digniſſimorũ virorum narratio ſuggeſſit: vbi notandus modus ſcrobiculam faciẽndi, & quod in eam ieceris bacillo confutandi. ſic intelligendum illud Propertij de anu quæ ſaga, *lib. 4. eleg. 5.*

Quippe & Collinas ad foſſam mouerit herbas, »
Stagnaque currenti diluerentur aqua. »

Sequens exemplum Iouianus Pontanus memoriæ mandauit «. Ferdinandus Neapolitanorum rex Marcos oppidum, » arci Montis Draconis ad Maſſicorum montium exitum ſitæ, » ſubiectum, Andegauenſium factioni fauens, arctâ obſidione » preme-

† *lib. 5.*

ω *Spranger. in Malleo, Remigius li. 1. dæmonola. c 25.*

« *li. 5. belli Neapolitani.*

„premebat,& defectu aquarum propè ad deditionem compu-
„lerat: cùm quidam impij ſacerdotes magicis artibus imbres
„elicere auſi ſunt. Inuenti enim ex oppidanis atque obſeſſis
„ſunt; qui nocturnis tenebris deceptis caſtrorum vigilijs, per
„aſperrimas rupes furtim profecti ad litus, trahentes ſecum ima-
„ginem affixi ad crucem Chriſti, maledictis illam priùs ac diro
„proſecuti carmine, poſt in mare execrabundi immiſerint, cæ-
„lo, mari, terriſque tempeſtatem imprecati. Quo etiam tempo-
„re ſacerdotes quidam mortalium omnium ſceleſtiſſimi, dum
„ſatisfacere profanis militum artibus ſtudent, ritum nefarium
„ſecuti (quo, vt dictum eſt, in huiuſmodi elici imbres putantur)
„aſino pro ædis foribus conſtituto, tanquam agenti animam,
„cecinere funeſtum carmen. poſt diuinâ Euchariſtiâ in illius os
„palatumque iniectâ, conclamatum aſinum funereis cantibus,
„viuum tandem ibidem pro templi foribus humauêre. Hic ve-
„rò vixdum perfecto ſacro; obnubeſcere aër, ac mare agitari vē-
„tis cùm cæpiſſet, dieſque medius offundi tenebris, ac nunc cę-
„lum micaret ignibus, nunc lux omnino eriperetur, tonitru cæ-
„lum terræque horreſcerent, volitarent euulſæ ventis arbores,
„diſciſſaque fulminibus ſaxa complerent auras fragoribus: pro-
„rupit tanta è nimbis pluuia, imbreſque tam validi, vt nō ciſter-
„næ modò colligendis aquis ſatis non eſſent, ſed arentia ſaxa,
„rupeſque exuſtæ ſolibus, torrentes vndequaque prolapſos dif-
„funderent. Ita rex, qui ſolâ in ſiti potiundi oppidi ſpem collo-
„cauerat, fruſtrà ab eâ habitus, ad Sauonem vetera in caſtra re-
E dijt.] Eo lubentiùs iſta adſcripſi, vt monearis mihi (Lector) ritus, qui per abuſum, & prælatorum negligentiam quaſdam in regiones irrepſerunt, trahendi Crucifixi, & ſanctorum imagines, vt Sancti Martini, S. Vrbani ac aliorum in Germaniâ, & Aquitaniâ, ad impetranda commoda anni tempora, videri initiū accepiſſe à ſuperſtitione magicâ, & taciti pacti iure quamoptimo ſuſpectos haberi. Nam & Vincentius Belluacenſis prodidit ββ, Conſtantinopolitanos ſuaſu cuiuſdam magi, D. Virginis imagine in mare demersâ, Sarracenorum claſſi tempeſtatem immiſiſſe. Nonne animaduertis (lector) ſanctorum

ββ libr. 23. Spec. Hiſtor. c. 147.

effigies dæmoni admodum odiosas esse? hinc licet colligas quo nostri iconomachi genio agantur. His nihil obstat Canō Concilij Braccarensis primi, Anathema dicens ei, qui crederet aliquas immundas creaturas Diabolum,& tonitrua, & fulgura,& tempestates,& siccitates,propriâ auctoritate facere, cū Priscilliano. Vera enim sententia Canonis est damnare hæreticos illos qui censebant primum esse principium, & virtutem creandi: & has res habere diabolum, eaque producere posse, etiam non permittente Deo, quæ omnia sunt hæretica & Mago Priscilliano digna.

Quartò,vt tempestates, sic & tenebras excitare possunt.legi apud Marcum Venetum ,, Tartaros adeò pollere dæmonū præstigijs,vt tenebras cùm velint,& vbi velint inducāt: semelque à latronibus hac arte se circumuentum vix euasisse. Haitonus quoque narrat ,, prælio inclinatam Tartarorum aciem, à vexillario mago, qui præcantatione tenebras hosti obscurissimas offudit,restitutam vicisse.

,, *in peregrina. Asiaticâ.*

,, *in hist. Sarmatarū.*

Quintò,possunt aërē & aquam certis in locis corrumpere & tabificā lethalemque reddere: quia possunt ijs tetrum odorem conciliare,qualis est Italiæ Auernus,aut Iudææ mare mortuū. De aquâ id faciliùs est creditu? de aëre probatur,quia licet aër continuò fluat,vim tamen habet imbecillam ad resistendum, sed leui momento frigescit ac calescit.sic enim idem in auctūno manè frigidus,meridie calidus,serò tepidus. qui tam mollis ad calorem,cur durior ad odorem tetrum? Denique cū Maruthas Mesopotamiæ Episcopus legatione fungeretur apud» Isdigerdem Persarum Regem,& Episcopo pietatis nomine fa-» ueret Isdigerdes: magi timentes suæ religioni, quacunque rex» esset transiturus,illic intolerandum fætorem excitant, calum-» niamque confingunt,comites Christianos istius esse artifices: » sed deprehēsi,re penitiùs cognitâ magi supplicio affecti sunt.]» *Ita Nicephorus lib.14 Histor.Eccles.cap.18.*

6.Possunt Magi,fluuios ad tēpus sistere, fontes venis exsiccatis durare,scopulos & saxa nouis fontibus terrâ productis diluere,aquas dirimere,& in caput repellere, vt retrofluere videan-

deantur,quod ſuis temporibus accidiſſe Plinius « fatetur. Denique poſſunt per mineralia quædam meteorologica opera facere,quæ etſi videantur prodigioſa,ſunt tamen naturalia, vt congregare in cauernis montiũ mineralia aluminoſa & nitro cõmixta ſuccendere,& ſic ſubitã excitare nubẽ quæ ad mediã aëris regionem eleuata,ibi tandem in imbrem reſoluatur. « li.2.c.103

QVÆSTIO XII.

Quid magi valeant circa externa ſeu fortunæ bona?

HArum cùm ſint homines auidiſſimi, præcipuæ quoque ſunt dæmonis illecebræ.nos ſingillatim agemus, & à facilioribus ad difficiliora progrediemur.

A 1. Nemo dubitat greges & armẽta poſſe perimere: quod faciunt ſparſo,affricato,vel aliter exhibito veneno : interdum & motu locali quando dæmon beſtiarũ ſubit corpora,eaque prẽfocat,præcipitat,vel diſcerpit: nonnumquã & laudatione ſolâ, dæmone interea clanculum pernicie adferente. Nec aliter admittendũ quod Gellius ſcripto prodidit « ; Id etiã in ijſdẽ li- « li.9.Noct. Attic.c.4.
» bris ſcriptũ offendimus,quod poſtea quoque in libr. Plinij Se-
» cundi naturalis hiſtoriæ 7.legi;eſſe quaſdam in terrâ Africâ fa-
» milias hominũ,voce atque linguâ effaſcinantiũ: qui, ſi impen-
» ſiùs fortè laudauerint pulcras arbores,ſegetes lætiores,infantes
» amœniores,egregios equos,pecudes paſtu atq; cultu opimas,
» emoriantur repentè hæc omnia,nulli aliæ cauſæ obnoxia.]

2. Poſſunt meſſes & fructus alienos pellicere & aliò traducere;vt narrant β multi. nec mirum, cùm id ſolo motu locali perficiatur à dæmone. Non videtur alienum à ratione ſuſpicari,hoc fuiſſe Dardani Magi inuentum. ſiquidem Turnebus etiam γ cenſuit à Dardano vocatos *Dardanarios*, annonæ flagellatores,eò quòd vel crediti, vel inſimulati magicis artibus alienos aceruos in ſua horrea traducere. Superioribus annis cùm Moguntiaci degerem, Treuiris affecta fuit vltimo ſupplicio ſaga,nominis notiſſimi, quæ in domus ſuæ pariete impacto epiſtomio,lac omne vaccarũ alienarũ eliciebat.videlicet interea dæmõ illas mulgebat,& celerrimè lac eò trãſportabat.

β *Seruius in Eccl.g.Virg. Apuleius in Apolog. & D. Auguſt. lib.8.de ciuit. Dei.*
γ *libr.9.aduerſar.c.16.*

3. Facilius possunt quaslibet fruges, terræque fructus perdere, & agris sterilitatem inducere. Magi malo carmine dæmonem accersunt, ille fruges mox perdit & anni prouentum. sic intelligenda ista Ouidij;

Carmine læsa Ceres sterilem vanescit in herbam; »
Deficiunt læsi carmine fontis aquæ; »
Ilicibus glandes, cantataque vitibus vua »
Decidit, & nullo poma mouente fluunt, »

Recentia exempla quotidiana sunt, & ab alijs congesta plurima [a]. Et legi in Hispaniâ litteras Inquisitorum qui tum Pompeiopoli versabantur, & id se constanter comperisse testabantur: & id conuincit auctoritas summorum Pontificum, quorum hac de re bullæ exstant, Innocentij octaui ad Inquisitores Alemaniæ, Iulij Secundi ad inquisitorem Cremonensem, & Hadriani Sexti ad Inquisitores Lombardiæ. *Vide Spineum q. de strigib. c. 15.*

[a] *Vairo lib. 3. de Fascino, c. 1. Remigio lib 1. dæmonolat. cap. 21. Binsfeldio & alijs.*

4. Possunt igne domos absumere, vt contigit integro oppido Scilhtuchio, quod in Sueuiâ anno 1533 fuit à quadam sagâ concrematum [b].

[b] *Lycosthen. lib. de prodig.*

5. Possunt alienæ famæ nocere multis modis. primò dęmoniacis præstigijs & ludificatione sensuum; vt Cenomanensis ille Triscalinus; qui insimulauit parochum gestati sub brachio chartarum lusoriarum pro breuiario manipuli; quod & ipsi parocho persuasit, fecitque vt rubore suffusus, volumen abijceret. talis etiam ille dæmon Moguntinus, diffamator mirificus, de quo Lycosthenes *in prodig. anni. 858.* Possent deinde assumptâ hominum innoxiorum figurâ in conuentibus suis comparere, si Deus id non impediret: quem id hactenus permisisse mihi & illectum & inauditum adhuc in crimine magiæ in quo pactum cum dæmone intercedit: & ratione huius pacti & conspirationis fæderatæ potest & solet exhibere sagas etiam absentes, vt recte Pet. Loyher. *lib. 2. de spectr. c. 5.* contra Alciatum disseruit. Quinimo sagæ omnes fatentur hoc se non posse: quod multis docet, eruditione egregiâ, nec minori fide quàm dignitate, Treuirensis Suffraganeus, Pet. Binsfeldius [c].

[c] *de cõfessio. malefic. in fi.*

satis-

satisque manifestum est pertinere ad diuinam prouidentiam, vt in innocentes nihil tale perfidia possit. si vero ad tempus breue aliquando consimile quid Deus permiserit, mox sanè dæmonis technas vt araneorum telas disijcit, & innocentiam sartam tectamque tuetur. quod legimus de B. Siluano Episcopo Nazareno κ, & de B. Kunegundi (apud Krantzium) sic diffamatâ per dæmonem de stupro: de multitudine illâ dæmonum, qui nocturnum conuiuium celebrabant, & se hospitij vicinos atque vicinas falsis laruis mentiebãtur; sed fraudem D. Germanus patefecit θ. Faciliùs Deus permittat eos repræsentare imagines magorum, & eorum qui aliquando hoc crimine fuerunt irretiti. Non tamen negandum, absolutè posse dæmonem innocentum exhibere formas, si Deus sinat. qui cùm id sinit; si tamen sinit; vel fraudem mox aperit, vt dixi; vel propter alia peccata in eorum remissionem; vel ad maius meritum & gloriam sufferentiæ, id permittit. *Vide Bart. Spineũ q. de strigib. c. 14. & apolog. 3. cap. 3.* Denique possunt famam lædere, peccata occulta reuelando, vt solent energumeni; vel falsò insimulando, vt tempore Ludouici 2. Imp. fecit quidam in Germaniâ, vt narrant Sigisber. & Vincen. Belluacens ι. & alius dæmon insimulans de eodem crimine Dorotheum vt narrat Metaphrast. apud Surium, *Ianua. 5.*

κ *in legendâ D. Hierony.*

θ *in vitâ S. Germani.*

ι *Sigisber. in Chron. Vincent. in spec. histor. lib. 25. c. 37.*

6. Possunt exhibere conuiuia, vel phantastica planè, vt arbitror fuisse Brachmanum apud Philostratum, & Pasetis apud Suydam, & exhibebat superioribus annis Scottus Parmensis, ex cuius epulis saturi, vt sibi visi, conuiuæ, mox fame verâ cruciabantur: vel ex veris cibis, quos cùm dæmon præbet sagis, vt plurimùm morticina sunt, mali gustus & odoris tetri κ. nimirum diuina sapientia, rarò permittit vt suaues cibos apponat: ne gumijs hæc sit ad inescandum efficax illecebra. sal vt plurimùm deest, sæpè panis. fortè an vt diuinis mysterijs orgia instituat contraria? nam in veteri testamento panes propositionis quotidie coram Domino ponebantur λ; & omnis victima atque oblatio salibatur μ. nunc etiam baptismo sal miscetur, & in Eucharistiâ pascimur viuificâ Christi Domini carne

κ *Remigius lib. 1. c. 16. ex iudiciarijs cõfessionib. Sagarum.*

λ *Leuit. 24.*

μ *Leuit. 2.*

carne panis ſpeciebus ſiue accidentibus velatâ. an hæc odij cauſa in ſalem & panem? Non dubito, ſi Deus ſinat, & ipſe velit, poſſe & ſalem & panem & benè ac opiparè conditos cibos apponere. rarò id facit: non rarò iubet inuitatos ſymbolum conferre, & quemque quo veſci volet ſecum adferre: quod ſagæ nonnumquam confeſſæ iudicibus μ.

μ *Ioann. de Vaulx Stapuleti, anno 1597.*

7. Quando Deus ſinit poſſunt captiuos carceribus & vinculis eripere. motu locali tantum ad hoc opus eſt, & perfractione; quod cùm homines valeant; cur non & dæmon? Narratio exſtat de Lupoldo Duce Auſtriæ apud Trithemium ν digna memoratu; Anno Domini 1323. Fridericus dux Auſtriæ, » qui contra Ludouicum Bauarum Imperator delectus erat, in- » ter Oetingam & Moludorfum magno prælio victus, & Ludo- » uico traditus, qui, in arcem munitam eum aſſeruandum miſit. » Magus interim quidam Lupoldo fratri eius in Auſtriâ promi- » ſit, ſe ſuâ arte Fridericum incolumem educturum vnius horæ » ſpacio, ſi digna ſibi merces numeraretur. Dux liberaliter pro- » miſit. Ergo dæmon ad Fridericum ablegatus auolat in Baua- » riam, formáque peregrini aſſumptâ, cuſtodiam ingreditur, in- » quiens: ſi ex captiuitate liberari vis, hunc equum aſcende, & te » in Auſtriam ad fratrem tuum Lupoldum incolumem perdu- » cam. Cui dux, Quis es tu? ad quem ille; Noli interrogare, » quis ſim? quia nihil ad rem: ſed adſcende hunc equum, quem » tibi exhibeo. Hîc cùm ducem alioquin audaciſſimum horror » inuaſiſſet, & ſigno ſe ſanctæ crucis muniuiſſet: ſpiritus cum » nigro equo diſparuit & vacuus ad mittentem reuerſus eſt. » à quo increpatus, quòd non adduxiſſet captiuum, ordinem » rei geſtæ narrauit.] De Apollonio ſcribit Philoſtratus eum » ſe cippo eripuiſſe; & Veſtales Romanorũ ſuis creditæ precatio- nibus mancipia fugitiua nondum vrbe egreſſa ſiſtere •.

ν *in Chron. Hirſaug.*

• *Plinius lib. 28. c. 2.*

8. Mihi dubium non eſt poſſe magicen per dæmones (Dei permiſſu, qui Deus Sabaoth eſt, & cui placet victoriam largitur) præſtigijs, & induſtriâ varia; qua (vt & robore) plus cunctis mortalibus pollent; & vrbes obſidione liberare (vt exemplo Marcoſano probauimus) & expugnandas præbere, &

in

in prælijs victoriæ causam esse. non desunt exẽpla, nec ratio repugnat: cũ hominibus non rarò laus victoriæ meritò adiudicetur. Ollerus magicâ arte apud Suecos armis clarus euasit, adeò vt diuinitatis opinionem sit adeptus π, auctore Saxone Grãmatico; qui de Oddone Danico piratâ sic scribit ρ; „ absque carinâ altum pererrans hostilia sæpe nauigia concitatis „ carmine procellis euertit, negotiatoribus infestus, clemens „ agrestibus. Inito cum Normannis conflictu, ita vi carminum „ hostilem hebetauit aspectum, vt districtos Danorũ enses emi„ nùs radios iacere putarent: cominùs vero ne ferrum quidem „ vaginâ extractum visu excipere poterant: victa quippe fulgo„ re acies præstigiosæ coruscationis impatiens erat.] Similia de Biarmẽsibus Olaus, & de Haquino Noruego memorat Saxo σ; de Bulgaris ita vincentibus Anastasiũ Cuspinianus τ; de Tartarorũ contra Polonos memorabili victoriâ Cromerus υ, his „ verbis, Poloni Tartaros anno Christi 1240. ad Legniciã cõ„ misso prælio grauiter vrgebant, & fugientibus instabant. Erat „ in extremo Tartarorum agmine inter alia signa vexillum in„ signe cuius pictura X litteræ figuram præ se ferebat, in cus„ pide verò figura erat tetra nigraque capitis humani barbati. „ Id vexillum cùm signifer vehementiùs quateret, fumũ atque „ nebulam densissimã & fædissimã exhalabat. Ea nebula non „ modô aspectum barbarorum Polonis adimebat, verùm etiã o„ dore teterrimo eos enecabat. Incantationibus id quibusdam „ Tartari effecerant; quibus iuxta ac ariolationibus, diuinatio„ nibusque ceteris, cùm aliàs, tum in bello plurimùm vtuntur, „ ex humanis etiam extis de futuris euentibus coniectare so„ liti. Barbari, vbi Polonos trepidare senserunt, cohortãti sese „ inuicem, impressionem in eos faciunt, perturbatisque ordi„ nibus magnam cædem ediderunt. Tantus eo prælio interfe„ ctorum Christianorum numerus fuit, vt singulis singulæ au„ riculæ à Tartaris præcisæ, nouem ingentes saccos explerẽt.] permittit ista quandoque Deus peccatis profligatorum exigentibus. Sanè perantiqua hæc Magices bellica præstigiamẽta. Nã legitur apud Diogenianum adagiographum Ephesijs

π *Saxo libr. 3. Dan.* ρ *lib. 5.*

σ *Olaus lib. 3 cap. 19. Saxo lib. 10.*

τ *in Anastasio.*

υ *lib. 8. hist. Polon.*

notulas quasdã & voces magicas fuisse, quibus vtentes in omni certamine victoriâ potirentur. Et Suydas testatur, Milesium quendam cum Ephesio in Olympijs palæstrâ depugnasse, nihilque in cõflictu potuisse, quòd Ephesius in talo patrios illos caracteres haberet: quod simulac animaduersum à iudicibus, ademptas litteras, & Ephesium, qui iam triginta defatigarat, succubuisse. Polyænus etiam auctor est φ Chrysammen veneficam arte suâ Cnopo victoriam de Erythræis peperisse: nõ tamen carmine, sed venenatis tauri carnibus furorem hostibus immisisse. Sed Francorum exercitũ Rege Sigeberto ab Hunnis profligatum, carmine obiectis spectris memorat, Gregor. Turonens. *lib. 4 hist. cap. 28.* Vt plurimùm Deus non permittit victoriam in dęmonis potestate: sæpè hîc etiam suos mauult decipere veterator. Sanè Magnentius sic vanâ spe plenus, vincẽdum se præbuit Constantio Imperatori. Sic Ericus ille Rex Suecię summus huius cultor vanitatis, post tot victorias manus Ostanis euadere nequiuit χ. In eadem Suecorum historiâ legimus Hadingum ab Othino dæmone iussum cũ Curetibus confligere prælio profligatum; potione quidem ab eo roboratum, sed vincere non potuisse, donec à sene quodam exercitus instruendi industriam assequeretur: fallacissimosq; dæmones eum plurimis ac varijs bellorum casibus exposuisse, nunc victorem efferendo, nunc victũ omni ope destituendo: sic tandẽ seipsum suspendio publicè necari curasse victum mœroris magnitudine ϟ. Aliud quoque memini ludibrij hac in re exemplum nobile. Vratislaus Lucensis Dux (verba sunt Æneæ Siluij ω) Vratislauiæ conditor, bellum contra Gremozislaum Boëmię Ducem, nepotem suum susceperat, ibi mulierẽ fuisse, tradunt, quę priuigno bellum petituro, Vratislaum in pugnâ casurum, maioremque populi partem cum eo interiturã prædixit: posse tamen euadere iuuenem, si sibi parêret. Adolescẽti imperata facturum respondenti iussit, vt primum, qui obuius fieret, occideret, atque vtrasque aures abscissas in perâ recõderet: mox gladio inter priores equi pedes cruce in terrâ factâ & deosculatâ, fugã maturaret. Pugna in campo, cui Thusco nomen

φ *lib. 8. Stratagem.*

χ *Ioan. Magnus lib. 17. hist. Gotth.*

ϟ *Io. Magnus lib. 2.*

ω *in histor. Boëm.*

» men est, commissâ, cæso Vratislao, adolescens, qui nouercæ
» paruerat, domum incolumis effugit: sed vxorem, quam valdè
» amabat, interemptam reperit, carentem auribus, pectusque
» confossam. sic quas hosti amputauerat aures, cõiugis suæ fuis-
» se, stupens tristisque cognouit.] digna merces consultæ de vi-
ctoriâ sagæ. fortassis & vxor venefica fuit, & se prælio immis-
cuit, quod solitæ mulieres Boëmæ: vel genus hîc maleficij,
per imaginem lethalem in prælio exhibitam, dæmone, interea
domi miseram ijsdem vulneribus mulctante. qua de re lib. 4.
differendũ. Sed & Fridericus ille Stuphius qui se Fridericum
II. mentiebatur, cum ex magicâ pecuniâ bellum pararet, à
Rudolfo Habspurgensi oppressus, captus & crematus legitur
in Boiorum histor. lib. 7. Quare non minùs sapienter quàm reli-
giosè factum ab Innocentio Pontifice; qui vocatos ab Ethni-
cis è Thuscià magos & promittentes se Romam Alarici obsi-
dione liberaturos, vrbe curauit expelli «, iudicans capi vrbem
præstare, quàm magicis artibus eripi: sicut se Larinam oppidũ
eripuisse gloriabantur. Non dissimilis prudentia sed iustitiæ
districtior vlrio fuit in Allobrogum Comite. Comitatus iste
ducem Andegauensem simul castrũ Oui, quod Neapoli mu-
nitissimum vndique mari alluebatur; à Duce accersitus consi-
lij gratiâ, num oblatio cuiusdam acceptanda, necne. Magus iste
erat, & gloriabatur se hanc ipsam arcem artibus suis Carolo
Pacifico (qui in eam tum se receperat) in manus dedisse. para-
tum eadem technâ Andegauensibus arcem tradere. præstigijs
se ex nube densatâ pontem exstructurũ, & à continente in mu-
rorum arcis summitatem perducturum, sic metu propugnato-
res ad deditionem priùs à se compulsos fuisse. cauerent tãtùm
milites, qui ponte trãsituri, ne vel manu, vel brachijs, vel tibijs,
aut armis crucis vllum signum conformarent. tum enim pon-
tem illum cum transeuntium interitu fumi instar dissipandũ.
Comes ijs intellectis, Ducem orauit, vti Magus ad ipsum mit-
teretur de re totâ eum certiorem facturus. Venit miser & eadẽ
Comiti narrat, spondetque. Contra Comes, Nunquam se cõ-
missurum, vt tam strennuis militibus, veteranisque belli duci-

« *Sozome. lib. 9. c. 7. & Sosymus li. 5*

bus exprobretur, Carolũ Pacificum ab ijs, ſine vetitis artibus, infamiaque tantâ, debellari non potuiſſe. ſibi ſpem in Deo, & virtute collocatam. Simul magum carnifici traditum capite feriri iuſſit ßß.] Accidêre hæc anno 1383.

ßß *Froiſſardus lib. 9. c. 7*

Nonũ ſit de dignitatibus & honoribus, ad quos promoueri quem arte Magicâ, multa ſunt quæ ſuadeant. Primò proferuntur Pontifices Romani, quos ad Apoſtolici culminis apicẽ ſic aſcendiſſe tradunt varij hiſtorici γγ, nempe Martinum II. Benedictũ IX. Ioannẽ XXI. & XXII. Silueſtrũ II. & Gregorium VII. Sed reſpondeo de Martino II. dici malis artibus ad Põtificatum perueniſſe, ſed à Pontificũ oſoribus: nec neceſsè malas artes de magicis accipi. mala eſt ars, ambitus; mala, calũniæ; mala ſymonia & huiuſmodi. Silueſt. II. ſummus fuit geometra, & de arte illâ librum ſcripſit, qui m.ſ. habetur in bibliothecâ Farneſianâ; philoſophiæ quoque peritiſſimus, ſæculo tam inerudito, vt philoſophi ac geometræ pro magis haberentur: à vulgi igitur errore multiplex de illo fabula fuit, per Martinum Ciſtercienſem & Galfridum incautè diſperſa. De vtroque Ioãne, & Benedicto, & Gregorio, quæ ſparſa feruntur; in ſciſmaticorum Imperatorum eius temporis gratiam, fuiſſe diſſeminata, nihil dubitandum. Benno quidem ille Cardinalis, hoſtis dum vixit fuit iuratus Gregorij, & librum ſuum referſit tot impudentiſſimis mendacijs, vt vel voluiſſe videatur animi causâ Pontificis peſſimi ideam exprimere, ſicut in Cyro Xenophon optimi Regis: vel ſanè liber ab hęretico quopiam patrum memoriâ nomine Bẽnonis fuerit cõſcriptus: ſanè illi ſcriptores qui Gregorij tempore vixerunt, apertè contradicunt, vt Onufrius & Bellarminus ΔΔ docuêre. Nec crediderim Deum vnquam permiſſurum, vt ſedes Apoſtolica magico inſeſſore contamineretur. Secundò igitur alia quædã exempla proferuntur, vt Theophili qui Vicedomini dignitatem dæmonis auxilio recuperauit ‡; & ſimilia. Nec mirandum poſſe magicas artes, quod ſæpè poteſt ambitus, ſymonia, & ſimiles corruptelæ: id enim tum ſuccedit, quãdo Deus permittit; qui cum permittit, vel maturam ſceleratorum vltionem, vel

γγ *Vincent. Benno, Simonetta, Platina, & Nauclerus.*

ΔΔ *Onufrius quinque libris nondum editis, & ad Platinã addi. Rob. Bellar. in tom. 1. lib. 4 de Romano Pontif. ca. 13.*

‡ *Sigisbert. in Chron.*

vel diuini cultus augmentum, vel aliud bonum inde ſolet elicere. Ipſe quidem Diabolus vt plurimum Magos decipit, inani dignitatis, Principatuſue ſpe, & pro ſceptro palum, pro coronâ rogum vrendis largitur. De Stuphio illo narrant Annales Boiorum, de Barone de Rais Britanno, Monſtreletus, *lib. 2. Hiſtor. c. 248.* Prorſus verò ridiculum eſt, quod auctor ille nugiuendulus ארבעתאל narrat Iudæum quendam Magũ arte ſuâ effeciſſe, vt vltimus Rex Italus Neapolitano regno deiectus fuerit, & nullus Italicæ nationis in æternum illic queat imperare; nec eſſe remedium niſi Magus ille ab alio potentiore euocatus cogatur factum recantare (*Sic mendaciſſ. ille ſcribit aphoriſ. 35.*) quo nihil dici poteſt inanius, aut ſtultius. Nec poſitum à me niſi vt vanitas Magorum cunctis appareat.

10. Quod de dignitatibus idem iudicium eſt de veris diuitijs & theſauris, poſſe dæmonem, ſi velit & Deus permittat: non ſolere niſi rariſſimè varias ob cauſas. Nam quod Pſellus ſcribit ‡‡, nihil eorum quæ Diabolus promittit ex ſe præſtare illum poſſe, ſed viſu tantum inania ſuis cultoribus præbere. id ſi de eo quod facere ſolet loquatur verum; ſi de eo quod poteſt, falſum. Quod etiam à viro §§ quodam Cl. traditum, non poſſe dæmonem Deo permittente (hoc enim ſupponitur) vllam veram ac germanam pecuniæ materiam producere, nec veram formam dare: hoc diſtinctione fulciendũ eſt. cũ enim forma pecunię ſit inſcriptio numiſmatis, quę eſt merè artificialis; nihil dubitandũ, quin aurea & argentea numiſmata, qualia volet, diabolus cudere poſſit. Materiam quoque numiſmatis ſcilicet corpus mixtum metallicum poteſt producere, applicando actiua paſſiuis per modum naturalis & artificioſæ productionis. ſic enim poteſt producere inſecta viuẽtia, quæ metallis omnibus ſunt perfectiora. Neque tamẽ hæc productio eſt vocanda creatio. Per veram namque creationẽ nequit Diabolus nummi materiam gignere. quia vera creatio eſt pecuniæ ex nihilo productio, quę eſt opus omnipotẽtię ſoli Deo propriæ. Vnde cõmuniter Theologi, cõtra Platonicos, Simonianos, & Auicennã, docẽt, non potuiſſe Deũ per ange-

‡‡ *c. de collationibus auri & virtutis.*

§§ *Iud. Damhouderio in Morali prõptuario. c. de pecuniæ vituperio.*

los mundum creare, vt per causas efficientes instrumentales, quæ effectum immediatè attingant ad morem causarum physicarũ. nam vt per causas efficientes instrumentales instar causarum moralium pertingentes ad effectum (sicut in vltimo iudicio, ad angelicæ tubæ sonum mortui suscitabuntur) id per angelos Deus possit, mihi quidem longè probabiliùs apparet. Quare posset Deus absolutâ potentiâ permittere, vt, diabolo quidpiam agente vel dicente, per creationem aurum de nouo gigneretur: sed re verâ tunc Dei permissio ac voluntas foret causa efficiens principalis, ad effectum per modum causæ naturalis immediatè pertingens; diabolus verò tantum foret morale creationis huius instrumentum. Nec arbitror, si rem spectes, hæc negari posse; si loquendi modum obijcias, nolo λογομαχεῖν. Idem probatur, quia dæmon nouit omnes thesauros absconditos, & in mari submersas diuitias, auri atque argenti fodinas, vnionum & gemmarum latibula, & inde posset, nemine valente aut audente resistere, quæ vellet, sumere: longè quoque vafrius & occultiùs potest ex cuiusuis scrinio vel sacciperio nummos subducere, quàm quisquam mortalium: quare cùm furunculi & crumenælegi id sæpe faciant, proculdubiò poterit & ipse. Quod confirmant exempla variorum, quibus dicitur pecunias dæmon suppeditasse. Damhauderius quidem, de pecuniæ vituperio differens, quattuor exempla commemorat, quæ legi illic poterunt. Stuphius (quem dixi) magicis pecunijs exercitum stipendiauit. Nihilominus addo, posse quidem Diabolum suos ditare si Deus permitteret, & ipse vellet; item si Deus iuberet, & ipse nollet. (inuitus enim Deo cogeretur obedire) sed nec, nisi rarò id dæmon vult, nec Deus vnquam iubet, permittit verò non nisi rarissimè. Ipsum nolle patet; quia videmus eum suos plerumque ludificari, & licet paucis aliquando paucas & veras largitur pecunias, vt Treuiris fecerat Doctori Vlaet: tamen vt plurimùm decipit inani spe ac specie, quod multis exemplis confirmat Remigius testis oculatus θθ. Sic fert fama Faustum & Agrippam Magos, cùm iter facerent, solitos nummos ad oculum sinceros in

θθ *lib. 1. dæmonolat. c. 5. & optimè in eandem sententiã multa Grillan. q. 3. nu. 12.*

diuer-

diuersorijs numerare, quos qui receperant, post pauculos dies cornuum frusta vel scruta vilissima reperiebant. Sic cuidam infaustæ, licet nobili, matronæ Mosellanæ, quæ ob crimen sortiarium paucis ab hinc annis apud aquas Confluentes flammis tradita, fiscellam dederat plenam scutatis, vt apparebat: illa reposuit in arcam: verùm cùm vti voluit, loco numismatum fimum repperit equinum. Alia huiusmodi narrantur compluria. gaudet enim decipere, & ad iracundiam homines irritare. Laurent. Ananias ‖, cur nolit, causam reddit aliam; malos genios esse deditos auaritiæ & thesauros ac pecunias huiusmodi asseruare Antechristo, filio perditionis, vt ei ad sumtum sufficiant: idque dæmonem ariolo cuidam respondisse. quamuis autem dæmoni, vt mendaci, minimè credendum, res tamen à vero parùm abhorret. Certior tamen causa, Deum id nec iubere vnquam (quia non cooperatur ad malum) nec nisi rarò permittere. cur alioqui videamus hoc hominum genere, quibus tam splendidè diuitias, dignitates, gratiam principum pollicetur dæmon, nihil esse vilius, egenius, abiectius, odiosius? si antè diuites erant, depauperantur; si pauperes, nunquam ditantur. Lucianus ‡‡ refert Apollonium arte suâ thesauros solitum quærere; sed nec Lucianus, nec Philostratus testantur vnquam eum consecutum quidquam, vnde caput vnctius referret. Pertinet hoc etiam ad diuinam prouidentiam, & probam mundi atque ecclesiæ militantis gubernationem; quę in nimis euidens, eam ob causam, discrimen deduceretur. quot allicerentur in exitium veris opulentijs, cùm innumeri falsis alliciantur? si diabolus posset arbitratu suo quos vellet ditare; quę est mortalium ferè cunctorum auri sacra fames, valdè metuendum foret, ne ad dęmonolatriam homines ferè omnes adigeret, maximè eos qui à rectâ fide deuiarunt. Impijs etiam hac ratione diabolus pecuniam, belli neruum, suppeditaret: quare facilè pios opprimerent, nisi Deus miraculo nouo subueniret. Meritò itaque ditandi homines potestatem atque arbitrium Deus sibi reseruauit.

‖ *libr. 2. de nat. dæmon.*

‡‡ *in Alex.*

Omnia dat Dominus, nec habet inde minus.

Dei

Dei est terra & plenitudo eius. ipse aperit manum suam, & implet » *omne animal benedictione. ipse dat cuique & non improperat. in sini-* » *stra eius diuitiæ & gloria.* Ipse malos ditat, vt eius bonitatem ag- » noscant & conuertantur, vel saltem vt aliqua eorum bona o- pera compensęt, quod de Cyro & Nabuchodonosor constat. ditat & bonos, vt rectè vtantur, & in opera misericordiæ ex- pendant. Diabolus de suo, quod det non habet; & reuerâ ma- leficos vatiniano prosequitur odio, tantumque blanditur vt decipiat, & vt ad æterna perducat supplicia; quod vt citiùs ob- tineat, non rarò ipsemet prodit contubernales, & iudici quasi in manum tradit. gaudet enim hominum, (quos odit, vt ima- ginem Dei) miserijs, calamitate, & interitu. Hinc fit vt videa- mus eum homines lactare vanâ inueniendorum thesaurorum spe; & cùm quærere, contra humanas etiam leges λλ, persua- A serit, tum eos vel metu exanimet, vel crudeliter præfocet. Andr. Theuetus μμ narrat ab oculato teste acceptum, de Græ- culo quodam Macriano, eum dum in Paro insulâ thesaurum quæreret, à terrâ absorptum. Similia quædam in Anastasio re- fert Cedrenus, & alij plures alia, vnum ascribam admiratione non indignum: Circa annum Christi, 1520. Basileæ quidam » sartor ingenio simplex, voce balbus, incertum qua arte cryp- » tam illam quæ Augustæ Rauracorum patet ingressus, & vlte- » riùs quàm vlli alij vnquã potuerant progressus, miranda quæ- » dam spectra referebat. Cereo consecrato accenso in cryptam » descendens, primò per ferream portam se transiuisse aiebat: » inde ex vnâ concameratione in aliam, atque etiam in hortos » pulcherrimè virentes. In medio aulam magnificè ornatam » spectari, & virginem formosissimam pubetenùs, aureo diade- » matè caput cinctam, crinibus solutis, infernè in horridum ser- » pentem desinentem, à qua manu ad scriniũ ferreum deductus » fuerit. scrinio duos molossos nigros incubare, & terribili la- » tratu accedentes arcere. At virginem minabundæ similem » eos compescere. Tum clauium fasce, quem collo alligatum » gestaret, soluto, arcam recludere, & omnis generis numismata, » aurea, argentea, ærea depromere. Quorum non paucâ liberali- »

tate

λλ *l. primâ. C. de thesaur.*

μμ *li. 8. Cosmogr. c. 1.*

» tate virginis ex ipsâ cryptâ se retulisse ostendebat. Adde-
» bat virginem narrare solitam diris imprecationibus, sese, cùm
» regio esset orta stemmate, iam olim deuotam in tale mon-
» strum mutatam fuisse, neque aliam salutis recuperandæ ratio-
» nẽ supereſse; quàm si ab illibati pudoris adolescente ter deos-
» culata fuisset. tunc enim formam pristinam sibi restitutum
» iri, & dotis nomine thesaurum omnem, qui eo loci lateret, li-
» beratori cessurum. Affirmabat quin etiam bis sese virginẽ de-
» osculatum, bis tam horribiles gestus in eâ præ gaudio spera-
» tæ liberationis obseruasse, vt sibi, ne viuus ab eâ discerperetur,
» metuendum fuerit. A quibusdam nepotibus in ganeum de-
» ductus, nunquam postea aditum ad cryptam inuenire potuit,
» nedum ingredi. ψ] quis non deprehendit illusionem? iuuenis ille mentis non benè compos, vel magus. illa de genere Lamiarum, dæmon: osculum petebat, deuoratura post tertiũ. nõ permisit Deus. canes illi duo, alij dæmones vel veri vel fictitij thesauri custodes. numismata quædam fortè vera, & Deo permittente data. Post annis aliquot alius ciuis Basileensis eãdem cryptam ingressus, vt familiæ suæ paupertatem leuaret, nihil præter cadauerum humanorum ossa inuenit, & subitò correptus horrore, festinus egressus, intemperijs actus fuit, donec tertiâ post die miserè interiret ∞. Paucos ante annos quidam Prior Margullinæ cum duobus socijs fossam quandã in spelũcâ Regis Salai prope Puteolos, thesaurorum causâ ingressus, miserè interijt, nec amplius visus, vt narrat Villamontius *lib. 1. Itinerarij sui. c. 23.* Notandum etiam hac in re quosdam dici thesauros inuenisse magicis artibus, qui id consecuti sollerti atque sagaci coniecturâ; vt Sarracenus ille tempore Guiscardi Normanni in Apuliâ, cuius factũ Magiæ Platina ππ & Collenucius; sed prudentiæ meliùs ascribit Petrarcha, pro quo sententiam feret, quisquis rem instâ lance trutinarit. Claudat hoc caput Carolus V. fortissimus & religiosiss. Imp. qui iure optimo Cornelium Agrippam, & duos alios nobiles, aulâ & regnis suis exulare iussit; eò quod illi thesaurorũ, per artem magicam, spem obtulissent. Benè tibi sit, & stemmati tuo

ψ *Stumph. in Chro. Heluet.*

∞ *idẽ Stumphius sup. & Rhenan. li. 3. Germ.*

ππ *Platina in Leone, Collenut. in hist. Neapolit. & Bonfinius in Hungaricâ, Petrarcha in Exempl. c. de Prudentiâ.*

Carole: tu quidem beatitudine iam frueris: viuet, vincetque posteritas tua, quamdiu Catholicam tuebuntur, & ab impijs curiosisque artibus abhorrebunt. Huc si deuoluantur; quam virtute, tam fortunâ tibi sunt dissimiles futuri.

QVÆSTIO XIII.

An Magi valeant incantare animalia bruta?

DE serpentibus id non poëtæ tantũ, sed & Christiani crediderе. Poëtas laudaui sup. q. 9. pleroſq; Virgilium, Ouidium, Nemesianum: ijs nunc accedant Silius Italicus- A

Serpentes diro exarmare veneno
Doctus Atyr, tractuq; graues sopire Chelydros.

& Seneca, qui fusiùs describit Med. act. 4.

triste læuâ complicans sacrum manu
Pestes vocat, quascunque feruentis creat
Arena Libyæ, quasque perpetuâ niue
Taurus coercet frigore Arctoo rigens
Et omne monstrum. tracta magicis cantibus
Squammea latebris turba desertis adest.
Hic fera serpens corpus immensum trahit,
Trifidamque linguam exsertat, & quærens quibus
Mortifera veniat, carmine audito stupet,
Tumidumque nodis corpus aggestis plicat,
Cogitque in orbes. Manilius lib. 5.
Non inimica facit serpentum membra creatis.
Accipient senibusque suis peploque fluenti,
Oscula que horrendis iungent impunè venenis.

Sic enim legenda hæc carmina. *Senibusque* rectè est in Gemblacensi m. s. sicut enim veteres *Vergilium*, & *Virgilium*, sic *senus* & *sinus* scripsere. Nónne sequitur apud eundem Manilium?

Et senibus vires sumit fluctumque figurant.

Viderint critici cur ista corrumpant. redeo ad institutum. Quę dixi, ea confirmat fusiùs idem postea agens de natis sub vrsæ signo. idem confirmat quod legi in nostrorum hominum annuis litteris Peruanis datis anno 1591. viperæ innoxiam contrecta-

trectationem in Magorum Indicorum ludibrijs, ad miraculũ fortè B.Pauli eleuandum à dæmone excogitatam.id ita narrat in Collectan.ſuis Spitillus; Celebrant & feſtũ aliud ſuperiore „ non minùs ſuperſtitioſum. Puerum decorâ facie, & qui toto „ caſtello formoſiſsimus habetur,cubiculo includunt,eiq; tãdiu „ ieiunium imperant dum excreſcant capilli. tum Magi præſti- „ giatores cum ſenioribus eductum veluti ſupplicatione quadã „ in ædes amici alicuius arctiſsimè illi iuncti deducunt,vbi vetu- „ læ puerum querulâ voce lamentantur,& plebs,quæ interea co- „ gitur & conuenit,paulatim pueri capillos præſcindit,oblato in „ ſingula capita anſere vno cocto. Alterâ die Magus iuniores ad „ venandas feras mittit,alios vt feſtum opportunum apparẽt ab- „ legat,puellis vt bonum vinum excoquant imperat,Senioribus „ muſica vt inſtrumenta componant,& ex eâ horâ eadem pulſa- „ re incipiunt,atque ab eo tempore, qui eas in res à Mago emiſſi „ ſunt,liberè furari poſſunt,quidquid extra cuiuſuis domum re- „ pererint. Inuitant populos vicinos vt varijs armis inſtructi ad „ feſtum conueniant.Puer feſti tempore coronatus,alterâ manu „ telo inſtructâ, alterâ viperâ viuâ dependente, poſitam in loco „ quodam ornatiſsimo ſedem occupat,vnde facilè colligitur dę- „ monis eſſe artes,cùm à viperâ non mordeatur. Corpori etiam „ pueri plures aliæ viperæ mortuæ alligatæ ſunt. Quæ venatio- „ ne apprehendit iuuentus cum coctis & aſsis anſeribus repoſita „ ſunt ad vnum pueri latus: alterum claudit bona vini quantitas. „ Poſteaquam milites ad feſtum vocati militari quodam ordine „ & delectu ingreſsi ſunt,& viperam adorarunt,ad puerum acce- „ dunt,vinum illi proximum ebibunt, & præparatas pueroque „ adhærentes epulas ſumunt, tum ad adorandam rursùs viperã „ regrediuntur,eundemque cibum & potum repetunt,totoſque „ tres dies hac ratione abſumunt,quibus euolutis viperã necant. „ Exin feminæ (quæ toto feſti tempore clauſæ domi hærebant) „ egrediũtur clamantes,Victoria,Victoria. In celebritate huiuſ- „ modi frequenter dęmon apparet,ad cõbibendũ,comeſſandũ, „ feſtoſque dies lætè hilariterque agendos exhortans.] rurſus idem confirmat Indicarum Nauigationũ hiſtoria. hanc enim

vim Nigritis Africæ populis tribuit Aloysius Cadamustus [a]. Quodque caput est, patribus Christianis id sacræ scripturę loca videntur indicare, dum ea, vt sonant, accipiunt & quæ de Marsis veteres tradidere vt verisimilia admittunt, DD. Hiero. Basil. & D. Aug. Arnob, quoque Theodoret. Beda, & Euthymius [c]. Nec puto ijs D. Hilar. repugnare [d], nãipse de dęmone accipit allegoricè, de veris serpentibus patres alij sensu litterali: ipse de Marsis fabulam putat eatenùs, quâ vulgus putabat ea, vi carminis contingere: ceteri admittunt eo sensu, quem Hilarius non negaret, & quem nos retinemus: ad incantationem scilicet, vt ad tesseram, malum geniũ aduolare, ipsumque serpentes vel exarmare, vel sopire, vel necare. Docet celebre exemplum Magi Saltzburgensis, qui cùm omnes ad vnũ milliare serpentes in quandam foueam cogere niteretur, tandem ab ingenti vno & annoso, in eum exsiliente necatus fuit. Nimirum ceteros dæmõ eo compulerat, hunc noluit cogere, sed in magum concitare maluit. Etenim si vi carminis ceteri in foueam adacti, eadem se vis in hunc quoque exseruisset. idẽ patet ex ridiculâ & ineptâ verborum formulâ, quâ magi vtuntur; quam si alij chartis non illeuissent, meliùs curiosis ingenijs consuluissent. Loca scripturæ duo sunt. Apud Dauidem legimus; *Sicut aspidis surdæ et obturantis aures suas; quæ non exaudiet vocem incantantium, et venefici incantantis sapienter.* Naturali ergo instinctu nouit vim sibi ab incantatione inferri posse. hoc genus aspidis tradit Euthymius, *palamnem* vocari. Apud Hieremiam sic [e]; *Ego mittam vobis serpentes regulos, quibus non est incantatio.* Hoc est qui nequeunt incantari. possunt ergo ceteri. quanquam ne quid dissimulem, sensus potest esse, adeò lethales fore serpentes, vt nequeant eorum morsus sanari: quam explicationem confirmant LXX. dũ vertunt, *serpentes mortiferos; quibus non est incantatio: et mordebunt vos insanabiliter.* Melior ergo ad probandum est ille locus Dauidis: vt intelligamus, magos vi pacti hæc posse in serpentes, non dubito idem posse in ceteras belluas: vnde Silius;

Harcelo non pauidus fœtas mulcere leænas.

[a] *Nauig. Indic. c. 18.*
[c] *in Ps. 57.*
[d] *in d. Ps. 57.*
[A] *Psal. 57. v. 5.*
[B]
[e] *c. 8. v. 17.*

Sanè

Sanè in crocodilos id ſolere piſcatores docet Villamõtius *Itinerarij lib.3.c.12.* Veriſimile tamen fateor, quod cenſuit D. Auguſtinus ζ ; ob fraudem, qua primi parentes à ſerpente decepti, Deum frequentiùs permittere ſerpentûm, quàm aliarũ ferarum incantationes,& maiorem illorum eſſe cum dęmonibus familiaritatem,non naturâ ſed diuinâ permiſsione quadã. » Sanè Grilland.*q.8.in fin.* Et ego aliàs (ait) vidi Romæ quẽdam » Magum excellentiſsimum Græcũ,tempore Hadriani VI. an» tequam perueniret ad vrbem ipſe Pontifex, quod ſolis verbis » compreſſerat vires cuiuſdam ferociſſimi tauri, exiſtentis in ar» mento in loco ſilueſtri; quem ſic affixum, vt ita dixerim, & hu» miliatum apprehendit per cornua & chordulâ quadam ſatis » debili,arte tamen magicâ fabricatâ taurum ipſum ligatũ quo » voluit adduxit mediâ nocte circiter quattuor aut quinque » milliaribus; quæ viſa fuerunt per ducenta & vltra viros.] Sed errat Grillandus, cùm putat hæc omnia ipsâ verborum potentiâ effici potuiſſe, vt ille Magus aſſerebat. *quod lib.1.* refutatum. Quod in Circenſibus ſoliti incantatione ſuis equis velocitatem, aduerſariorum verò tarditatem, moramque adferre, docent Arnobius *lib.1.* Hieronym. *in vitâ Hilarionis.* Caſsiodorus *lib.3.epiſt.51.*

ζ *li.11.de Geneſi ad litt. cap.28.*

QVÆSTIO XIIII.

An poſsint aliqua mixta, maximè ſenſibilia producere ſeu gignere arte ſuâ?

A » SIT propoſitio 1. Animalia imperfecta muſcas, vermes, ra» nas,& huiuſmodi inſecta,& alia quæ ex putrefactione naſ» cuntur, poſſunt producere celeriter ; non creando, ſed actiua » paſsiuis applicando. Hæc eſt ſententia D. Auguſt. quẽ ſchola Theologica ſequitur « . Solent autem hæc producere magi, ex pacto, per dæmonem actiua paſsiuis applicantẽ. nam ipſi magi plerumque neſciunt, quo iſta pacto gignantur, & cauſas ignorant. vt quando diabolus dat ſagis minutum puluiſculum, cuius in aërem iactu diuerſæ ſpecies locuſtarum, bruchorũ, murium, erucarum, & ſimilium animalculorũ variæ peſtes ſtatim

« *D. Aug. lib.3. de Trinit. cap.7. D. Bonauent. & alij in 2.d.7. Alex. de Hales 2. p.q.43. D. Thom. 1. p.q.114. a.4.*

naſcuntur. iubet interdum primâ quæ obuia plantam ex agro illo,quem vaſtari volunt,euellere;aut gramen perdendæ arbori illidere,& alias tales nænias adhibere, quæ vim nullâ habent naturalem β. Sic poſſent Magi etiam producere quoſdâ anſeres imperfectiores, qui ſoliti gigni ex deciduis fructibus arborum in mari putreſcentibus, vel ſanè ex lignis nauigiorum putridorum,vt norunt contingere Scoti,& Hebridum incolę, quibus vocantur *Klakis* & *Bernicles* γ.

β *vide Nic. Remig. libr 1. dæmonolatr. c.21.*

γ *Cardan li. 7. de rer variet. Lobelius in fin. libr.de hiſto. herbar.*

Poſſent etiam producere quædam inſolita monſtra : quale illud in Braſiliâ,altum palmos ſeptemdecim, tectum corio lacertæ,mammis prætumidis,brachijs leonum,oculis rigẽtibus, & flammeis,ſcintillantibus,ſimili linguâ δ. qualia fortè monſtra, quæ in Saxoniæ ſiluis ſemihumanâ facie, capta anno 1240 ε. Niſi fortaſſis illa ſint ex nefario hominum ac ferarum coitu nata;quæ monſtrorum plurimorũ origo indubitata. Sic enim peperit olim bello Marſico Alcippe elephantum ζ; ſic anno 1278.apud Heluetios alia leonẽ η; ſic anno poſtea 1471. quædam Papiæ cattum,Brixiæ canẽ alia; ſic 1531. mulier Auguſtæ Vindelicorum eodem partu enixa primò caput humanum membranis inuolutum, mox ſerpentem bipedem, tertiò porcum integrum θ : & quæ varia huiuſmodi leguntur apud recentiores ι. Illud ſuperat admirationem reliquorum, quod Caſtañeda retulit *in Annal.Luſitaniæ*; mulierem ob quoddam crimen in inſulam deſertam naui deportatam;cùm ibi expoſita fuiſſet,eam ſimiorum,quibus frequens locus,agmẽ circumſtetiſſe fremebundum. ſuperueniſſe vnum grandiorem,cui reliqui loco ceſſerint:hunc mulierem blandè manu captam in antrum ingens abduxiſſe,eique cùm ipſum,tum ceteros copiâ pomorum,nucum,radicumque variarum appoſuiſſe, & nutu, vt veſceretur,inuitaſſe:tandem à ferâ coactam ad ſtuprum: facinus hoc multis diebus continuatum,adeò vt duos ex ferâ liberos ſuſceperit. ita miſeram (quanto mors optabilior!) victitaſſe per annos aliquot : donec Deus miſertus nauim eò Luſitanam detuliſſet.cumque milites in terram aquatum ex proximo ad antrum fonte exſcendiſſent, abeſſetque forte fortunâ ſimius,

δ *Alex. ab Alex lib.2.*

ε *Stumph. in Chro. Heluet.*

ζ *Lycoſthen. de Prodig.*

η *Cardan.lib. 16. de varie.*

θ *Lycoſthe.*

ι *Lemnium lib. 1. de occul. nat.mirac.c. 8.*

simius; feminam ad inuisos diu mortales accurrisse,& accidẽtem ad pedes supplicasse, vti se facinore & calamitosissimâ seruitute irent ereptum: adsentientibusque & casum miserãtibus illis,eam cum ipsis nauim adscendisse. sed ecce tibi simium superuenientem inconditis gestibus & fremitibus coniugem nõ coniugem reuocantem. vt vidit vela ventis data,concito cursu de liberis vnum matri ostentat,minatur,ni redeat,in mare præcipitaturum: nec segniter fecit,quod minatus. tum recurrit ad antrum,& eadem velocitate ad littus rediens, ostẽtat alterum, minatur,& demergit: subsequitur & ipse furens, tamque diu nauim natatu insequitur, donec vndæ natantem vicêre. Rem totâ Lusitaniâ teste notissimam,& à rege mulierem Vlissiponæ addictam ignibus,quorumdam precibus vitâ impetratâ lethũ cum claustro perpetuo commutasse. Miraris Lector? en tibi Saxo Grammaticus,cum duobus Magnis,Vpsalẽsibus episcopis,narrant Gotthicos reges ex Vrso & Virgine nobili originẽ ducere;& Ioannes de Barros Pegusianos & Sianitas Indiæ gẽ-
D tes à cane,qui cũ muliere corpus miscuerat ϰ. Verùm his ego non sum credulus: qui certus sum, ex homine & ferâ verũ hominem nasci no posse. quia ferinum semen perfectionis illius est expers; quæ ad tam nobilis animæ domicilium requiritur. quare si quid ex tali mixtione nascatur,monstrum id fuerit,nõ homo. Sequitur enim deterioris seminis conditionem talis fętus: quare vt summùm hominis aliquã speciem præbebit. Nec enim crediderim, censendum perfectum brutum eius speciei cuius alteruter parentum (v.g. ex Lusitanâ nati, nec simij,nec homines erant) sed monstrum quoddam mixtæ speciei & imperfectæ, vt mulus ex equo & asino, thoës ex hyænâ & lupo: quare nec arbitror si commisceatur sibi simili, vel alteri bruto perfectę speciei,brutum vllum geniturum. Prętereà in nõnullis exemplis citatis,imaginatrix vis,& corruptio seminis, & superfluorũ in vtero humorũ copia,suam sibi singula partẽ possunt vindicare. Fieri potest prętereà, vt mulieres harũ aliquę de strigũ numero fuerint, & dęmon incubus calidũ horũ animaliũ semen illis infuderit. cur qui potest humano sic abuti,

ϰ *videte Torquemadam Horti floridi Dial.1.*

non

non possit & ferarum? Sanè in illis exemplis de Indorum populis & Gotthorum regibus, putarim hoc dicendum: vt dæmon in ferarum talium effigie feminas compresserit, quod eũ posse docebit sequens quæstio. Verissimam narrationem his adiungo. In hoc ipso Belgio fuit nefarius quidam, qui vaccæ se commiscuit. Post visa bos prægnans, & post aliquot menses edere masculum fętum, non vitulum, sed puerum, adfuêre nõ vnus, deque matris vaccæ cadentem vtero adspexerunt, leuatumque de terrâ nutrici mulieri tradiderunt. adoleuit puer, baptizatus, & institutus Christianæ vitæ præceptis, pietati se addixit: & pro patre seriò pœnitentiæ vacat operibus: homo quidem perfectus, sed qui sentiat in animo propensiones vaccinas, pascendi prata, & herbas ruminandi. Quid de hoc sentiendum? nonne hominem esse? planè crediderim: sed ex vaccâ matre natum abnuo. quid ergo? Diabolus peccati illius gnarus, & impulsor, mox vaccam prægnantem fecit videri. cùm voluit, alicunde infantem surreptum attulit, & vaccæ parturienti, quę vento grauida erat, puerum sic suppositum, vt à vacca fundi videretur. Hinc nata opinio: & puer persuasus se vaccæ filium, matris putatæ propensiones hausit imaginando. Nam vt verus homo ex seminis vaccini materiâ nascatur, & organica illa dispositio perfecta humani corporis in vaccæ vtero, & vaccinæ animæ calore ac virtute perficiatur; id philosophos omnes mecum arbitror, inter ἀδύνατα cõputaturos. Illud verò Manilij monstrorum productionem astrorum influxibus & fato Stoico ascribentis, sectæ illius est deliramentum.

Permiscet sæpe ferarum
Corpora cum membris hominum, non seminis ille
Partus erit, quid enim nobis commune ferisque?
Quisue in portenti, noxam peccarit adulter?
Astra nouant formas, cælumque interserit ora.

QVÆSTIO XV.

An sint vnquam dæmones incubi & succubæ, & an ex tali congressu proles nasci queat?

Axio-

A AXioma 1.sit,Solent malefici & Lamiæ cum dæmonibus, illi quidem succubis,hæ verò incubis, actum Venerium
" exercere.Perperàm hoc negarunt complures hæretici α; inter quos pars ista negatiua cõmunior videtur, ex Catholicis etiã nonnulli, sed pauci admodũ, ex Belgis Philippus Broideus β, ex Italis Cardanus,Ponzinibius,& Bapt.à Portâ. sed horũ auctoritas non magna,si cũ contrarium asserentibus eã cõponas.

Placuit enim affirmatio axiomatis adeò multis, vt verendũ sit ne pertinaciæ & audaciæ sit ab ijs discedere. Communis namque hæc est sententia Patrum,Theologorum, & Philosophorum doctiorum, & omnium ferè sæculorũ atque nationũ experiẽtiâ cõprobata. Vt ceteros taceam voluêre Plato *in Cratylo*,Philo γ Iosephus,& vetus Synagoga: D.Ciprian.D.Iustinus Mart.Clemens Alex.Tertullian.& alij;qui vetustiores patres,in eo quod voluerunt dæmones posse cum mulieribus rẽ habere,optimè senserunt;in eo verò à recẽtioribus iure reprehẽdũtur, quòd de huiusce modi cõcubitu Mosis etiã verba Δ, de filijs Dei & filiabus Caini acceperunt. Solidior ergo adhuc probatio huius sententiæ desumitur à D.Augustin. ε quẽ cõmunis schola Theologorum cũ D.Isidoro sequitur: & pro eadem pugnat Bulla Innocentij 8.Pontif.contra maleficos.

Probantur hęc ratione & simul explicãtur.Dęmones (quod postea docebo) possunt defunctorum corpora assumere,vel de nouo sibi ex aëre & alijs elementis ad carnis similitudinẽ palpabilia effingere ac formare; possunt illa pro libito mouere & calefacere; sic ergo possunt, quem naturâ non habent sexum, artificiosè exhibere,& viris specie femineâ, feminis specie virorum abuti, & has subijcere, & illis se substernere: possunt etiam aliundè acceptum verum semen adferre, & naturalem eius emissionem imitari. Possunt ergo illa omnia facere, quæ axioma istud primum supponit.quod cùm possint,& eos facere doceat experientia,non est cur dubitemus.

B Axio.II.potest etiã ex huiusmodi cõcubitu dęmonis incubi
" proles nasci;Maior est difficultas huius axiom.quæ tamẽ tollitur quãdo benè & dilucidè explicatur res tota. Sciendũ ergo

α Pet.Mart. Vvierus. Chytræus, Lerchemer. Biermannus, Fichardus, Godelmann. & alij.

β Addition. ad c.11. Fori Romani.

γ Videte hos citatos apud Six.Senẽsem, lib.5 Bib.sac. annot.77.& Pamelium in Error. Tertulliani Annot.1 quibus adde Plethonem libr. de mirabilib.& longæuis.Pererium,lib.8. in Gen. disc.1. & Genes. 6. a.2.

ε li.15. de ciu. Dei c.23.Isid. lib.8. Origin. Alexand. de Hal.1 p. q. 78.Tho.Bonauent.Scot. Dur.Gab. in 2.d.8. Guilb. Paris.de vniuer. par. vlt. c.23.Abulen. in c.6.Gen.q. 6. & cap.7. Exod. q. 12. Auctor. mal lei maleficar. Grill. Remig. & alij 1. C. cõmunite

quod potest (præter ea quæ diximus) Diabolus semen aliunde acceptum (v.g. in eâ quæ somnianti viro contingit illusione) deferre, & qua est agilitate & naturalium rerum peritiâ, calorem prolificum in semine quantumuis ille subtilis & aëreus sit ac facilè dissipabilis, conseruare; & illud denique, quo momento mulier ad concipiendum optimè dispositа, quod eum non latet, tum illud matrici sic infundere, vel naturali vi attrahendum exhibere, & muliebri semini commiscere. hanc concl. tenuere auctores postea citandi.

Axioma III. Attamen dæmones neqneunt vi suâ & ex propriâ substantiâ, more animantium, generare.] »

Probatur, quia nec dæmones inter se vllam habent indiuidui vel speciei multiplicationem (qui fuit error Greg. Nysseni) nec dæmones corpus aëreum, vel vllum habent omnino (vt contra Platonicos, Francisc. quoque Georg. & Caiet. tenendum est) quare nec in proprio suo corpore commisceri possunt (vt optimè docet Perer. *d. lib. 8. disp. 2.*) nec vllum semen, nedum prolificum, quãtumuis tenue habent (qui fuit error Marci Ephesij, Iosephi, & fortassis Athenagoræ, Tertull. & vetustiorum illorum Patrum.) quomodo proprium semen habere possint, cũ semen sit substantiæ corporeæ viuentis pars, & residuum cibi optimè concocti, ex mẽliorum scriptorum sententiâ »: dæmones verò sunt substãtiæ incorporeæ, & ideò de suo non possunt corporeum semen præstare: sunt etiam expertes animæ, vegetantis autem animæ functio est naturali calore cibum acceptum concoquere. Ideò certissimum est hoc axioma, quod auctores præcedentis axiomatis admittunt: & hanc dumtaxat conclusionem asserere voluerunt, non verò præcedentem secundam negarunt, scriptores quidam magni nominis, vt D. Chrys. & alij; quorum sententiam retuli & explicui olim Comment. in Senecæ Herc. Furent. v. 447.

Quæ aduersarij obijciunt exempla illusarũ aliquando mulierculariũ, ea nos non refellimus nec reijcimus, præsertim contestata illa mira apud Iaquerium ‡ & Martinum Arelatens. sed contendimus ineptè illos hinc inferre; aliquando deluduntur: nunquam

[*de Nat. homi. c. 18.*

» *vide Tiraquel. l. connub. 15. a. nu. 12. Naclantũ de vegetatiua Potẽtia Theorema. 13. Valleſium de Sacr. philoſ. c. 13. Spinosã in Problem.*

‡ *Chryſoſt. homil. 22 in Gen. Caſsian. collat. 8. c. 21. Philaſtr. adu. hæreſ. Plato in Sympoſ. & fortè Schalig. exercitat. 75.*

‡ *Iacquer. lib. 2 flagelli hæreticor. Martin. Arles de ſuperſtit. n. 7*

nunquam ergo id verè contingit. ex particulari affirmatiuâ inferunt vniuersalem etiam affirmatiuam, in materiâ non necessariâ. quod ineptum est.

Dicimus ergo, Ex concubitu incubi cum muliere aliquando prolem nasci posse; & tum prolis verum patrem non fore dęmonem, sed illum hominem cuius semine dæmon abusus fuerit. Negarunt hoc Plutarchus in Numâ, Paracelsus hæreticus, Vlric. Molitor *de Pythonicis mulier. c. vlt.* & Nicol. Remig. *lib. 1. dæmonolat. c. 6.* sed argumentis fulti leuiculis non negat, dubitat dumtaxat Bened. Perer. noster *lib. 8. in Genes. disp. 3.* Sed hoc olim affirmarunt Ægyptij teste Plutarcho, & affirmant cõmuniter Scholastici, qui omnes etiam optimi philosophi fuere κ. Probatur manifestâ ratione ex ijs quæ dicta fuere pro explicatione. 2. Axiom. Accędunt plurima exempla ab illis & alijs narrata, quæ si vera sunt, haut dubiè iuxta has cõclusiones explicanda sunt. Vetustas obtrudit suos semideos, Hercules, Sarpedones, Æneas, Seruios Tullos λ; Anglia, Merlinum μ; Pannonia, Hunnos ex Arlunis strigibus Gothicis & Faunis natos ν. Cliuensium quoque ducum stemma huc retulit Helinandus lib. 4. apud Belluacensem ο; Xacam suum Iapones talem esse volunt: nec desunt qui Lutherum in hanc classem retulerint π. Et ante sexennium in primario Brabantiæ oppido punita fuit mulier, quod ex dæmone peperisset: & nostris temporibus id contigisse etiam Lud. Molina ex nostrę Societatis Theologis prodidit, & complures alij gentium diuersarũ scriptores allatis exemplis confirmarunt ρ.

Videte nunc quàm leuia sint argumenta, quibus hanc alij sententiam impugnant, maximè Nicol. Remigius: quorum primum argum. est. Dęmon & homo specie differunt. ergo ex hac copulâ sequi nequit proles. Resp. cõsequentiam esse nullam, tum quia ex equo & asinâ, & alijs specie discrepantibus animalibus, muli, thoes, leopardi, pantherę & alię hybrides gignuntur: tũ quia generatio hîc non tribuitur dęmoni, sed homini, cuius est semẽ, vt rectè D. Tho. quodlib. 6. a. 8. ad 6. & ideò hîc ex homine, hoc est ex viro & feminâ, nascitur homo.

κ D. Thom. Halens. Bonauent. Scot. Gabr. Abulens. Guilh. ss. citati, necnon Richa. Palud. Victo. Medi. Molin. Alf. à Castro, Silu. Spinæus, ex I. C. Grilland. Binsf. alij itẽ auctores Mallei, & Nider.

λ Homerus, Virg. Clemẽs Alex. Arnobius lib. 5. contra gent.

μ Vinc. Belluac. l. 21. spec. hist. Polydor. Virg. & alij.

ν Iornand. de reb. Gotth. & Luitprandus

ο d. oper. l. 3. c. 27.

π Fontan. in hist. sacra de stat. religion.

ρ Molin. 1 p. q. 50. a. 1. auctor etiã vitæ D. Bernardi lib 2. c. 6. Hector Boët. li. 8. histo Scot. Fr. Picus libb. de prænotione. Pet. Binsf. p. 1 de confes. malefic. cõcl. 5. Lau. Anañas lib. 4. de nat. dæmon.

2.argum.Dæmon est expers vitæ,& origo mortis. ergo nequit esse auctor & origo actus vitalis. Resp.Vim hanc vitalem, non inesse dæmoni,sed ipsi semini : sicut vis calefaciendi non inest scypho propinanti,seu tubo fundenti,sed ipsi vino. vide D.Thom.sup.ad 5.& Sprengerum *1.p.Mallei q.4.ad 2.*

3.argum. Semen,quod dæmon infundit, sagæ fatentur esse D frigidum & nullam adferre voluptatem, sed horrorem potiùs: quare nec poterit inde generatio consequi. argumentum hoc fuit Marci Ephesij,apud Psellum. Confirmat Remigius cõfessione sagarum,quæ fassæ sunt omnem sensum voluptatis à tali copulâ abesse,imò & summum se dolorem percipere.Resp.cogit argumenti futilitas, quam vellem me plura in re inani & spurcâ refellendâ, insumere verba. Certum ergo videtur dæmonem,quando vult sub certi alicuius viri specie deludere, & non vult sciri se esse dæmonem,tunc quàm potest aptissimè imitari quæcumque in veri viri & mulieris copulâ requiruntur:quare necessariò tunc curat, vt si quidem vult generationem sequi, (quod rarissimè accidit.nec enim ipse suâ vnquam caussâ generationem intendit,qui sibi simile nequit gignere: sed aliquando dumtaxat,in gratiam succubæ id optantis, conatur generationem ex alieno semine) adhibeat necessaria ad generationem:quare & prolificum semen quærit,& inuentum conseruat, & tantâ celeritate perfert, vt vitalis spiritus non euaporetur, & quando ac quale oportet infundit: Quãdo verò non intendit generationem;tunc infundit aliquid seminis instar,calidum tamen,ne fraus deprehendatur: sicque etiã corpus assumptum temperat,ne contactu timor,horror,aut aspernatio adferatur. Sed quando cum illis rem habet, quæ dæmonem esse non ignorant,vt plurimum semen fictitiũ & frigidũ exhibet,ex quo cõcedimus prolem nasci nõ posse. Deinde cõstat,sæpè eũ interrogare succubas, num velint impregnari: quæ si assentiantur,assumit verum semen aliunde actu carnali decisum,vt dixi & docet Sprengerus *o*. Queritur autem non tam quid fieri soleat,quàm quid fieri possit. Vnde ad cõfirmationem quoque argumenti, patet solutio, voluptatis sensum

o p.2. mallei q.1.c.4.

quando

quando abeſt; abeſſe, vel quia Deus id prohibet prouidè, vel quia dæmõ vult eũ non adeſſe, vt ſic maior ſit peccati fæditas atque malitia. adeſſe autẽ poteſt hîc ſenſus; ſi Deus nõ prohibeat, & dæmõ velit, eũ à ſuccubâ percipi; Sanè quæ ad delectationẽ in hac ſpurcitiâ neceſſaria, hæc omnia dæmonẽ incubũ adhibuiſſe nõ rarò, conſtat exemplis illis, quæ narrant plurima, Sprengerus, Binsfeldius, & Ananias, & potiſſimũ vno Sardicenſis ſagæ, & Virginis Hiſpanæ nobilis deceptæ, quę inuenias apud Torquemadam *Dialo. 3.* & Grilland. *q. 7. n. 8. & 9.*

Denique addunt, haut eſſe credendum Dominũ Deũ concurrere ad huiuſmodi actũ, aut animã tali corpori ex huiuſmodi coitu nato infundere, & inchoato dæmonis operi coronidẽ addere. Reſp. dæmonem quo ad naturæ operationẽ, hic dumtaxat eſſe inſtrumentũ, & applicare ſolummodo agens principale; quod eſt verum ſemen humanum. Deũ itaque cõcurrere ad vltimam diſpoſitionem organici corporis ab humano ſemine nati; accidentarium verò quid eſſe, & morale dumtaxat, peccatũ ſagę atque dęmonis malitiam. iuuat Deus vt auctor naturę naturam, peccato verò, cuius auctor non eſt, non adminiculatur. Si quid huiuſmodi valerent argumenta, ſequeretur neque ex fornicatione, neque ex adulterio, neque ex incęſtu proles gigni poſſe. Reſpondent diuerſam eſſe rationẽ: quoniam in his ordo naturę ſeruatur, non verò in illo dęmonis Hymenæo. Hæc reſponſio friuola eſt. nam etiã in caſu noſtro naturæ ordo, quo ad phyſica generationis præcipua principia, ſeruatur. natura enim dumtaxat poſtulat, vt ex viri prolifico ſemine, aptè mixto ſemini muliebri, proles naſcatur.

E Quid igitur, dicat aliquis, etiámne ex viro incubo, & dæmone ſuccubâ liberi naſci poterunt? hoc nec Ægyptij olim cõcedebant, nec ego crediderim fieri poſſe. Longè enim plura hîc requiruntur, vt ad prolis generationem partumque longè plura matres quàm patres ſuppeditant. in conceptione par fortè vtriuſque conatus; poſt, omnia ſolius ſunt matris. requiritur tractus temporis vt ſemen in corpus organicum commutetur, & abſolutiſſima illa humani corporis architectura

perficiatur. requiritur etiam continua vegetantis animæ operatio in fætu alendo; & alia penè innumera naturæ arcana; quæ omnia vtrum tam multa, tamdiu dæmon in assumpto corpore queat præstare; plurimum dubito, & potiùs arbitrer non posse: si possit, etiam succuba poterit concipere. Interea dum quis conuincat hæc illum omnia posse; censeo, quos legimus matre succubâ dæmone natos, vel supposititios fuisse alterius feminę veros partus, vel ab alio dęmone prolem emẽtitam, vt non rarò contingit. ad priorem suppositiui partus fraudem lubens retulerim cum Ioan. Reynardo [*lib. de peregrinat. generis humani serm. de impugnat. homin. per diabol.*] quod de Pictauorum Comitum ex Melusinâ origine referunt fabulosæ Francorum Historiæ; item de Andegauensis familiæ stẽmate Polyd. ꝛ Virgilius & alterius cuiusdam, ex Galfrido narrat Vincentius ϕ Bell. & quod ex ore ducum Bauariæ & Saxonię acceptum narrat Sabinus χ; nec admodum disimile, quod de nobili Bauaro narrant alij, ei, cùm defunctam vxorẽ ferret impatientiùs; q uadam nocte feminam redijsse, seque resuscitatam dixisse, & marito conuixisse, & ex eo liberos suscepisse; quodque futurum prædixerat, tandem conuicijs & blasphemijs non se abstinente marito, subitò muliebri veste penes illum derelictâ euanuisse. Dæmon sic Nobili huic imposuit, & aliunde subtractos furto liberos sibi suppossuit. Ad posterius genus fraudis refero paruulos, quos non ex incubis sed per fraudem quasi ex succubis dæmonibus natos, vulgò *Cambiones* vocant, & ferunt adeò esse lacte insaturabiles, vt, etiam quatuor nutricum rumis exhaustis, macilenti perseuerent, ponderosissimi tamen, & tandem post aliquot annos euanescant. Itali, à continuo vagitu, *Vagiones* appellant; Germani, vt indicent suppositiuos esse, nominant, **Wechsel-balgh** †. Talem arbitror fuisse puerum, quem per Galiciam & Asturias Hispaniæ ante annos. XV. Mendicus quidam summâ cum defatigatione humeris baiulabat. cùm ex nostris eum quidam in itinere repertum propè flumen vt transuadaret misericordiâ motus retrò se in iumentum sustulisset, vix valida bestia potuit eum in al-

ꝛ *lib. 13. hist. Angl.*

ϕ *hist. lib. 3. c. 26.*

χ *Not. in Metamor. Ouid.*

† *vel* Wechselkind, *de hijs vide* Sprẽger. *2. p. malei q. 2. ca. 7.* Guilh. Paris. *p. vlt. de vniuerso, cap 25.* Ananiam li. *4. de nat. dæmon.* Molitorem *de Pythonic. mulier. cap. 6.*

in alteram ripam exponere. Paullo post mendicus comprehensus, fatetur eum puerum, nõ puerum sed diabolum, fuisse; qui sibi promisisset, omnes se ad eleemosynas ei conferendas pellecturum, quamdiu sic circumferretur habitu pueri morbosi & falcijs inuoluti.

F His consentaneum est posse dæmones efficere, vt virgo mẽte & corpore permanens, non tamen sine virili semine, concipiat. probatur. quia potest virgini dormienti & ignaræ aliunde sumtum verum & fæcundum semen, sine congressu carnali, hymene alijsue claustris virginitatis incorruptis, infundere. Vt autem in partu virginitas conseruetur, hoc dæmon nequit. cùm enim ad hoc vera corporum penetratio requiratur, quæ virtuti diuinæ reseruatur; id sine speciali miraculo fieri non potest. Propterea cùm Caluinistæ negant hoc septum virginalis in partu Christi Domini clausum mansisse, præcipuam certè miraculi & veræ virginitatis prærogatiuam tollunt. Exemplum quoque de Bambergensi puellâ, quod recitat ω Niderius cautè legendum est, & de mentis tantùm virginitate accipiendum. carnis enim integritatem amiserat per eandem copulam, quâ conceperat. Nec à viro mulier cognosci potest sine virginitatis iacturâ, nec impregnari nisi cognoscatur. Scio quid multi scriptores αα narrent de varijs, quæ conceperint dumtaxat ex semine, quod in balneo, in quo illæ lotæ, priùs fuerat effusum; sed non credo. quia neque virtus attractiua matricis, tam à se longè queat vim exserere; neque aqua sollertiam habet quam dęmon spirituum euaporationem prohibendi, & semen illud, si fęcundum fuisset, fundum aquæ petijsset, non supernatasset. Minùs incredibile est, quod scribit D. Thomas ββ, posse fortassis mulierem absque miraculo & saluâ virginitate omnimodâ concipere; sicut (ait) dicitur accidisse cuidam puellæ iam pubescenti, quam propter pudoris custodiam in lecto suo pater habebat; qui cùm in somnio polluueretur, semen eius ad matricem filiæ descendit, & inde puella concepit. hoc sequitur, & à dæmone idem præstari posse, contendit Abulensis comm. in c. XIX. Genes.

ω *Formicar. c. 10. l. 5.*

αα *Sic Hebræi fingunt Ben-syrã ex filiâ Ieremiæ propbetæ natum. Sed mentiuntur. Ieremias enim virgo mãsit. Simile refert Auerroes & de aliâ Alb. Magnus de format. hominis c. 1.*

ββ *Thom. quodl. 6.*

Vlti-

Vltimo quæri ſcio, an dæmones cum ſagis nonnunquam exerceant præpoſteram libidinem? ſciendum hoc latruncula-toribus. Quidam, vt poſt comp. Theolog. & Antonin. *1. p. ſum. tit. de luxur.* Ponzinibius, *de Lamijs nu. 64.* & Benedic. qui hos non citat *lib. 2. peccat. ſum. c. 8.* hoc omninò negant: neque id compertum confeſſione Sagarum Hiſpaniæ, Germaniæ, Galliæ; ſed de lamijs Italiæ id quaſi notiſſimū affirmat Ananias ††; Nimirum nihil adeò ſordidum eſt, quod non κακουργὸς iſte ſubeat, vt hominum animas certiore exitio inuoluat: ideo offert cuique, quo illum capi poſſe ſperat. Nec vllum ſcelus eſt, quod fex iſta hominum auerſetur. Poſſunt itaque Iudices etiam de hoc inquirere. Nec ratio vlla eſt quæ contrarium conuincat. Porro ſciat confeſſarius tunc videri eſſe duplex crimē mortale, vnum contra genus, alterum extra vas naturale: & ideo grauius peccatum, quàm ſi cum dæmone more humano ac naturali commiſcerentur.

Ad lib. 4. de nat. dæmon. fol. 148. & etiam abillis affirmari fatetur Ponzinibius §.

QVÆSTIO XVI.

De nocturnis ſagarum conuentibus, & an vera ſit earum tranſlatio de loco ad locum?

PRima ſententia eſt huiuſmodi equitationibus & conuentibus illas duntaxat cogitatione animi, & Diabolicâ illuſione intereſſe: hanc ſententiam cum Luthero & Melancthone multi ſectatores tenuerunt «: ſed & Catholici quidam, ex Hiſpanis & Italis, vt integro libro quidam Minorita Fr. Samuel & auctor fortalitij fidei, eiuſdem ordinis, Ponzinibius integro ferè libro, Bapt. à Portâ *lib. 2. ſuæ Magiæ Naturalis*, &, cuius tēpore res nondum ſatis explorata erat Alciatus *lib. 8. Parerg. c. 22.* idem vult Vlricus Molitor *de Python. mulierib. c. 8.* & hoc ſe ſentire ſubindicat Leonard. Vairus *lib. 2. de faſcino cap. 13.* Sed nituntur argumentis patùm vrgentibus. Quid enim ſoliſne id aſſeritur à mulierculis, vt excidit Alciato? vnde igitur tot quotidie viri docti, clari, & ſecundum ſeculum prudentes idem fatentur, puniunturque? Age ſint ſæpè, qui à dæmone illudantur, ſenſibus internis externiſque vinctis & ſepultis, fantaſiâ etiam

A

« *VVierus, Godelmann. Agrippa.*

etiam fortè læsâ perturbataque: age, queat diabolus læsis corporeis viribus & animi facultatibus plura homini persuadere, quàm vel vini copia oppressi, vel melancholiâ ægri sese videre arbitrentur, vt docet D. Augustinus β: sint sanè tria fantasmatum genera, quod ab eodem optime γ notatum; quid tum postea? quid aliud ex his inferre queas, quàm posse sagas decipi: semper autem illas falli hinc non consequitur. Nec amplius probat quod ad Euodium δ scribes, de visis prodigiosis idem prodidit: fatemur enim tunc animas nõ emigrare ex corporibus, & Bodinum id ausum asserere detestamur. fatemur sæpè sensus corporeos planè consopiri, adeoque efficaciter has imagines obuersari, vt experrecti credant se audiuisse, & vidisse, & fecisse, quæ nunquam contigerũt. Nec ignoro exẽpla multa huius deceptionis; vt de reo qui se in Ditis regiâ fuisse dictitabat ε; de Gennadio, qui se choris beatorum interfuisse putabat ζ; de Platonico philosopho alteri in somnis apparente, eumque docente η; de patre qui clarâ luce filiam suam videns, se vaccã cernere putabat θ. Nec vrget quod eorum corpora inuenta sint sæpenumero eodem loco iacẽtia, nec inde mota fuisse, vt de varijs narratum ab Olao, Tostato, Grillando & alijs; & huc pertinens illud in vitâ D. Germani, de mulierculis conuiuantibus, vt videbantur, & tamẽ domi repertis dormientibus, & quæ huiusmodi alia. his enim nihil amplius probatur, quàm decipi aliquando has mulierculas. Sed semper ita fieri non probatur. Vim quidem aliquã haberet argumentatio illa Alciati quærentis; cur non potiùs in conuentu cacodæmonem loco mulieris, quàm in lecto cũ maritò fuisse dicamus? si solâ niteremur præsumptione: nunc non illâ mouemur, sed vnanimi omniũ ætatum, & nationũ, & vtriusq; sexus etiam Ecclesiasticæ functionis, & ordinis nobiliũ, reorũ confessione; contra quã nulla vim habet præsumptio. Michol patris satellites decepit in Dauidis locum substitutâ statuâ κ: sic etiam potest & solet dæmon assumto corpore & in lecto locato decipere maritum.

β *libr. 7. de Gene. ad litt. cap. 11.*
γ *epist 72. ad Nebrid.*
δ *epist. 101.*
ε *Alex. ab Alex. libr. 6. Geneal. dier.*
ζ *D. Aug. d. epist. 101.*
η *D. Aug. lib. 18. de ciu. Dei. c. 18.*
θ *vita S. Macarij.*
κ *1. Reg. 19.*

Obijciunt præterea D. Augustinum lib. de spiritu & animâ c. 28.

vbi eadem ferè verba habes, quę *in c. Episcopi. 26. q. 5.* vbi qui huiusmodi nænijs anicularum fidem præbent, videntur excõmunicari. Hic canon Achilles est aduersariorum, hunc vrgẽt, hunc intorquent. *Resp.* librum illum non esse D. Augustini, nec etiam D. Gregorij, cui tribuit Ioannes Beetzius Carmelita, in 1. præcep. expos. 4. c. 4. sed Hugonis Victorini, vel Hugonis Eteriani: & cuiuscunque sit, non esse aliam eius sentẽtiam, quàm prædicti Canonis. Quidam eleuant auctoritatem Canonis, quia sit concilium tantùm Prouinciale, quod errare potuerit: sed mihi non placet eò confugere. Alij negant esse Cõcilij Ancyrani, eò quòd in concilij huius exemplaribus Græcis aut Latinis hodie non exstet: verùm neque hæc solutio mihi placet; quia Canon reperitur in quibusdam antiquis collectionibus Conciliorum, & in Damasi (si ipse auctor) Vitis Pontificum, & in Decretis, Burchardi *lib. 10. c. 1.* & Iuonis *p. 11. c. 30.* & retentus fuit in Decrero Gratiani iussu Gregorij XIII. Pontif. correcto. Malo cum Turrecremată *ibi*, Victor. *num. 32.* Basino, Alfonso à Castro, & alijs respondere, quædam in illo Canone narrari, quæ per naturam rerum à dæmone perficinõ possunt, vt alloqui & coram cernere Herculem & Achillem, qui sunt in inferno: item equitare super veras bestias, quæ tanta spacia tam citò & per aërem conficere nequeunt: item equitare cum Dianâ vel Herodiade; cùm nec vlla sit Diana Dea vel superstes numen, nec Herodias illa saltatricula vllibi in terris equitet, in inferno cruciata. quare huiusmodi asserere; reuerâ hæreticum esset. Alia verò in eodem Canone memorantur, quæ nec rerum naturæ repugnant, nec vires Satanæ superant, vt est hoc ipsum de quo nunc agitur; & talia non negat Canõ posse contingere, sed tantùm indicare voluit non esse credendum semper ea αὐτοπροσοπῶς contingere, sed aliquando imaginationis vitio tribuenda. vera itaque Canonis explicatio est; eos hæreseos damnari, qui sagis asserentibus credunt, hęc omnia posteriora cum prioribus sibi contingere, prout illę narrabant. Sufficit enim ad opinionis alicuius damnationem partẽ eius aliquam fidei contrariam esse, quia verum est ex integrâ causâ,

causâ, falsum ex quouis defectu. Atque ita interpretor dicta Doctoris Nauarri λ satis perplexâ locutione non paucos decipientis. Vnde apparet neque canonem illum, neque locum Hugonis repugnare communi sententiæ Theologorum, vel Quæsitorum & Iudicum receptę praxi. λ *ca.11.Man. nual.nu.38.*

Denique argumentatur Alciatus; Conuentus huius personæ omnes interdum nomine IESV pronunciato euanuerũt. erant itaque phantasticæ, & non corporatæ personæ. quia corporea res sic nequit euanescere. *Resp.* Sagas quæ conuentui interfuerant, non euanuisse: sed præstrictis cernentium oculis, à suis dæmonibus celerrimè asportatas fuisse: & sic dici euanuisse, largè & impropriè sumpto vocabulo, pro desierunt videri. Neque hoc dissimulandum, videri Alciatum velle, non posse dæmonem corpora loco mouere. idcircò enim contendit non fuisse Christum Dominum à Diabolo in pinnaculum templi, & montem excelsum sublatum; quod confirmat auctoritate Origenis *hom.31. in Lucam*, & D. Hieronymi *in Matthæum*: Sed postea docebo longè plures patres contrarium tenuisse: imò D. Hieron. nihil habet quod pro Alciato faciat. Origines ei apertè refragatur. nam verba mutilata citat Alciatus, obiectionem ponens, responsionem Origenis omittens.

B Secunda ergo opinio est, quam verissimam iudico; Non„ nunquam verè sagas transferri à dæmone de loco ad locum, „ hirco vel alteri animali (fantastico, vt plurimum; hoc est dæ„ moni assumenti & formanti corpus aëreum vel etiam homi„ nis in formâ, eas aliquando ternas quaternásue simul asportan„ ti) vel arundini verè, scoparúmue baculo etiam vero, sed acto „ & subleuato à dæmone, inequitantes, & corporaliter conuen„ tui nefario interesse.]

Hæc sententia est multo communior Theologorum, imò & Iurisconsultorum practicorum Italiæ, Hispaniæ, Germaniæ, inter Catholicos; tenent etiam scribentes plurimi *Turrecrema. supr. Grilland. lib. 2. de sortileg. q. 7. nu. 8. vbi fatetur se sententiam mutasse. Basinus de artib. magic. propos. 9. Remig. lib. 1. Dæmonolat. c. 14. 24. 29. Auctores Mallei non vno loco, Pena in Di-*

rect. Inquisitor. p. 2. comment. 68. & alij. Pet. Damianus *ep. 4. c. 17.* & recentiores Theologi crebrò numero hoc asserunt, rem diligentissimè discutientes, *Ioan. Dodo in Apolog. contra Fr. Samuelem, Guilh. Parisiens. p. Vltim. de Vniuer. c. 23. Silvester in Verb. heresis, nu. 3. Abulens. in 4. c. Matt. q. 47. Beetz d. c. 4. Victor. Vbi sup. Caietan. 2. 2. q. 95. a. 3. Alfon. à Castro lib. 1. de iustâ hæretic. punit. cap. 16. Anglez in 2. q. Vnica de arte Magica a. 4. diffic. 5. Pet. Binsf. d. operis conclus. 11. Spinæus contra Ponzinibium, Ananias lib. 4. de Natur. dæmon.* Grillandi verba non pigebit ascribere; Quo (*nempe homagio*) facto statim vnum dęmonem constituit (*ipse princeps Dæmon*) ad custodiam ipsius mulieris, quã nunquã relinquere debeat, sed illi inseruire in omnibus, quæ ipsa cupiet, & quotiescunque contigerit ad ludos accedere, hoc ipse intimabit mulieri, & illam deferet, & instruet. quiquidem dæmon associatur ei, tanquam maritus vxori. sæpe accedunt ad congregationes illas, vbi maxima mulierum numerositas congregatur; & non vident illa in mente, aut intellectu, aut in apparentiâ; sed in verâ & naturali formâ accedunt ad loca prædicta, hoc modo & ordine. Videlicet, quia primùm per vnum vel duos dies antequam fiat cõgregatio, intimatur sibi per dæmonem illum, qui est ad ipsarum custodiã constitutus, qualiter nocte tali & tali horâ se præparet ad veniendum ad ludũ: quæ mulier si haberet iustam causam impedimenti, deducit & auditur, dummodo sit causa vera & excusabilis, quæ legitimè excusare possit: alioquin si fingeret habere causã, quæ nulla esset, vt non accederet, non deferebatur inuita, sed remanebat in domo suâ: nihilominus pro pœnâ sui mendacij adeò fortiter cruciabatur à Dæmone, & in mente & in corpore maximis & continuis doloribus, & ægritudine intrinsecâ vel extrinsecâ tam fortiter vexabatur, quod die noctuque nihil penitus quietis haberet, sed semper tribularetur, & omnia quæ ipsa ageret euanescerent & perirent in fieri: adeò quod necesse fuit, vt tot mala cessarent, quod peccatum suum fateretur, & promitteret; etiam medio iureiurando; quod amplius non recusabit accedere. Cùm vero promitteret accessuram statim

adue-

» aduenientę nocte & horâ,euocabatur voce quadam velut hu-
» manâ ab ipso Dæmone,quem non vocant dæmonem,sed Ma-
» gisterulũ,alię magistrum Martinettum,siue Martinellũ. Quæ
» sic euocata,mox sumebat pixidẽ vnctionis, & liniebat corpus
» suum in quibusdam partibus & membris,quo linito exibat ex
» domo & inueniebat semper magisterulum suũ in formâ hirci
» illam exspectantem apud ostium,super quo mulier ipsa dixit
» quod equitabat,& applicare solebat fortiter manus ad crines
» & statim hircus ille adscendebat per aerem,& breuissimo tẽpo-
» re deferebat ipsam vsque ad nucem Beneuentanam,& ibi suą-
» uiter deponebat. &c.] reliqua etiam refert consentanea his
» quæ alij citati DD. scripserunt solere in conuentu contin-
gere. Nam præcitati Theologi adferunt varia exempla & con-
fessiones reorum, quæ omnes conueniunt in corporali dela-
tione,modo,& cerimonijs conuentus & alijs circumstantijs:
Quarum præcipuas summatim hîc exsequar, additis nonnul-
lis;quas accepi à Petro Orano,V.Cl.mihi doctrinæ & integri-
tatis nomine (vt fratre) caro,qui præfuit anno 1597. & 1598.
Quæsitoris & Iudicis in Stabulensium sagarum & Lamiarum
causâ; solent ad conuentum delatæ,dęmonem conuẽtus præ-
sidem in solio considentem formâ terrificâ, vt plurimum hir-
ci vel canis, obuerso ad illum tergo accedentes, adorare, non
genu curuato,sed cruribus in altum iactis; nec capite in an-
teriorem partem prono sed resupinato, adeò vt mentum cæ-
lum respiciat; & deinde,homagij quod est indicium, osculari
eum in podice: post mensis assidere & conuiuari de cibis quos
dęmon suppeditat,vel ijs quos singuli attulere: Interdum tri-
pudiant,ante conuiuium; interdum post illud. solent diuersę
mensę esse,tres vel quatuor cibis interdum delicatissimis, in-
terdum valdè insipidis & insulsis onustę quibus pro dignita-
te aut opibus singuli locantur. aliquando suus cuique dę-
mon adsidet, aliquando malefici vnâ ex parte, & suus cuique
dęmon ex aduerso. Nec mensę sua deest benedictio cętu hoc
digna,verbis constans planè blasphemis,quibus ipsum Beelze-
bub & creatorem,& datorem & cõseruatorem omniũ profitẽ-

tur: eadem ſententia eſt Actionis Gratiarum, quam ſubdunt menſis ſublatis. Legi formulas, manu famoſiſſimi cuiuſdam malefici notatas. Conuiuio interſunt facie interdum apertâ, interdum velatâ larvâ, linteo, vel alio velamine aut perſonâ. ſic etiam perſonati frequentiùs, poſt conuiuium, quiſque dæmon ſuam quam cuſtodit diſcipulam manu prehendit, & vt omnia fiant quàm poſſunt ritu abſurdiſſimo, dorſis inuicem obuerſis, & in orbem iunctis manibus, iactantes capita more fanaticorum, choreas ducere; nonnunquam candelas accenſas manu tenẽtes, quibus cùm ante dæmonem oſculantes adorarant; & cantare feſcenninos in honorem dæmonis obſcæniſſimos, vel ad tympanum fiſtulámue ſedentis alicuius in biſidâ arbore ſaltare, omniaque ridiculè & contra ceterorũ morem peragere: tum ſuis amaſijs dæmonibus fædiſsimè commiſceri. Quando ſacrificia fiunt, fieri ſolent ſtatim initiò peractâ adoratione, Sacrificia tamen etiam extra conuentum ſæpè faciunt. Denique addunt quemque narrare ſua ab vltimo cõuentu facinora; quæ quò grauiora & magis execranda fuerint, eò collaudari vberiùs: ſi nulla ſint, vel non ſatis atrõcia, verberari ſegnes atrociſsimè, vel à dæmone, vel à malefico quopiam ſeniore: vltimò pulueribus (quos aliqui ſcribunt eſſe cineres hirci illius quem dæmon aſſumſerat, & quem adorarant, ſubitò coram illis flammâ abſumpti) vel venenis alijs acceptis, ſæpè etiam indicto cuique nocendi penſo, & pronunciato Pſeudothei dæmonis decreto; VLCISCIMINI VOS ALIOQVI MORIEMINI; vt agnoſcas legem Caritatis legi contrariam; ſuas quemque domos, ſi propè ſint pedibus, ſin diſtantiores, vt aduecti, repetunt. Conuentus vt plurimum ineuntur vel noctis mediæ ſilentio, quando viget poteſtas tenebrarũ; vel interdiu meridie, quo ſunt qui referant illud Pſalmiſtæ notum de dæmonio meridiano. Noctes frequentiores, quæ feriam tertiam & ſextam præcedunt.

Poſſet dæmon eas transferre ſine vnguenti vſu, & facit aliquando: ſed vnguento mauult vti varijs de cauſis. Aliquando quia timidiores ſunt ſagi, vt audeant; vel quia teneridres ſunt C

ad

ad horribilem illum Satanę contactum in corpore assumpto ferendum; horum enim vnctione sensum obstupefacit, & miseris persuadet vim vnguento inesse maximam. Aliàs autem id facit, vt sacrosancta à Deo instituta Sacramenta inimicè adumbret, & per has quasi cerimonias suis orgijs reuerentiæ & F venerationis aliquid conciliet. Nihil verò ad translationẽ conferre vim vnguenti, vel inde patet; quòd etiamsi qui statuto cõuentus tempore ex curiositate quadam cupientes conuentui interesse se vnguento illinant, & re-verâ per aërem eò deuehãtur; (Deo id, vt multotiès probatum, ad puniendam incredulam curiositatem tam temerariæ audaciæ permittente) tamen si quis fide firmus, caritate armatus, ad fraudes dæmonis reuincendas dissipandasque, ad fidei veræ confirmationem eo se vnguento inungeret, proculdubiò (vt rectè Binsfeldius) nulla sequeretur translatio. quia hîc omne pactum cum dæmone cessat, neque id Deus esset permissurus. Et propterea, quando extra conuentui destinata tempora sese inungerent sagæ, non auolarent, nec auferrẽtur, eò quod id pactæ non fuerunt. Sciũt hoc, & ideò non vnguntur, nisi audito conuentus signo; aliquando monentur à suo Martinello, aliquãdo à vocibus præteruolantis comitatus Sagarum Reginæ, aliquando aliter. Sũt tamen quidam malefici, qui ex peculiari pacto, ad certũ quoddam signum, siue vnctionem, siue pilei aut pallij posituram, siue quid aliud quando volunt aliò deferuntur: sed quod dixi frequentius est. His positis,

Probatur hęc translatio corporea, primò quia non potest dari quidquam quod eam reddat non possibilem. quid desit? non deest corpus mouens, nam diabolus corpus assumit. nec adest vel obstat corporis moti resistentia vel grauitas; quia longè maior est vis dęmonis mouentis, qui montes lòco mouere posset. nec obstat celeritas motus ad locum remotum spacio temporis breuis: hoc enim valet efficere agilitas & vis naturę angelicę iuxta D. Augustinum & B. Thomam μ. nec Deus id non permittit. exstant enim permissionis innumera ferè exempla. quędam etiam S.S. clarissima. citant nonnulli primo loco,

μ *Aug. lib. de diuinat. dæmon. ca. 3. Thom. 1. p. q. 110. a. 3.*

Chri-

Christum Dominum bis se passum fuisse à dæmone transportari ρ, quod de malo spiritu accipiunt Orige. Ambros. Chrysost. Augustin. Gregor. Strab. & alij: hoc exemplo non vtor, quia licet multi patres indicent per aërem Christum à dæmone volentem raptum deportatumque fuisse; magis tamen placet, cum Origine & Euthymio, ductum dumtaxat, & præeunte diabolo secutum Christum fuisse, & sic in pinnaculum, & in montem ascendisse; quod apertè D. Lucas insinuauit: nec obstat D. Matthæus, nam παραλαμβάνειν non rarò significat assumere ducendo tantum σ; & sic hoc loco quoque interpretantur homines eruditi ϖ. ideo istud exemplum non multum vrget. 2. loco adduci solet, dæmones ingressos porcorum gregem eos in mare præcipites egisse ϛ. firmior adhuc locus est quem 3. adferunt, nempe Philippum Diaconum à spiritu ex deserto in Azotum delatum ϲ: & Habacucum capillo in Babylonem translatum ad Danielem τ. Ad hæc loca respondet Vlric. Molitor malè nos ab Angelis bonis ad Dæmones argumentari, eò quod Angelorum hac in re longè maior sit vis ac robur, quàm dæmonum. Solutio ista mendosa est. quia motu locali non est cur dicamus naturaliter plus bonum angelum, quàm malum posse: & Theologorum communis schola concedit diabolos retinuisse quæ naturæ dotes erant, amisisse quę gratiæ erant υ. Cùm ergo bonus Angelus Abacucum tulerit, permittente Deo, poterit & Diabolus hominem transferre. Quid mirum hanc dęmones à Deo in humana corpora potestatem recipere, qui longè maiorem in animæ deceptionem acceperunt?

Probatur etiam id experientiâ tot exemplorum, vt sine proteruiâ quis dissentire nequeat. Grauissimi sanctissimique patres referunt φ, Simonem Magum coram Petro alarum dæmoniacarum remigio in aërem sublatum volitare visum. similia de Abari Scythâ leguntur χ. Badudum Britanniæ regę hac arte volandi, sed & infelici exitu parem nobis proponit Anglorum historia ϯ. De Erico Suecorum Rege, quod in quam partem pileum verteret, in eam subitò absportaretur regionem

ρ Matth. 4. v. 8 & Luc. 4 v. 9.

σ Matth. 1. v. 20. & 24. & c. 2. v. 14. & 20.

ϖ Hesselius & Maldona. in Matth.

ϛ Marci 5. v. 13. Matth. 8. v. 32.

ϲ Act. 8. v. 26 & 40.

τ Daniel. 14. v. 35.

υ ita post D. Dionys. Tho. & alios, Malleus p. 2 c. 3. Castro d. lib. 2. c 16.

φ Clemens Roman. lib. 6. Constit. Apost. Egesipp. lib. 3 histor. Arnob. libr. 2. contr. gent. Cyrillus Ierosol. Catech. 6. Epipha. Ambros. Maxim. & alij.

χ Herodot. Melpomene, Nazianzen. epist. ad Basil. 22.

ϯ Polydorus lib. 1. histor. Angl.

gionem,auctor est Ioann. Magnus Gotthorum Sueonumque historiographus lib. 17. Berengarium hæreticum & Magũ eadem nocte Romæ fuisse, & in Turonensi Ecclesiâ lectionem decãtasse,tradidit in Chronico Nangiacus. Anno 1045. refert *N. de Prodigijs*,in Angliâ quandã veneficam à dæmone palam equo nigro impositam & per aërẽ abuectã. cui simile exemplũ de Matisconensi Comite,& venerabili Petro Abbate Cluniacensi,*lib. seq. referetur*. Vincentius ex Petr. Damiano refert de quinquẽni puero nobilissimi cuiusdã viri; qui puer,monachus factus,quadã nocte absportatus,manè repertus fuit in pistrino clauso,& interrogatus,dixit se per quosdã ad magnũ conuiuiũ delatum, & comedere iussum,& postea per superiora pistrino immissum †. Paul. Grill. *lib. 2. de Sortileg. q. 7.* narrat anno 1524. sibi vt inquisitori oblatã qnandã Lucretiã, quæ dum ex congregatione ludorum deportaretur domũ,& sub Auroram matutinus campanæ pulsus, quo ad orandum populus vocatur, fuisset auditus; subitò illam à dæmone vectore prope fluuium in agro spinis obsito derelictã. fortè iuuenis ei benè notus illac transibat: eum ergo misera nomine proprio aduocat. iuuenis videns totam nudam,præter verenda femoralibus contecta,& passis crinibus,accedere formidabat. persistit illa blanditijs allicere,tandem appropinquauit,& quæsiuit habitus & morę eo loci causam: illa primùm alia omnia prætexere, & multa mentiri. donec iuuenis incredulus negauit se illi opem laturum, nisi vera fateretur. illa fidem secreti stipulata,confitetur quod sibi accidisset, & qua ex causâ. Iuuenis eam secretò domum suã perduxit,& multis ab eâ muneribus donatus fuit. Sed tandem datę fidei immemor rem vni atque alteri narrauit. sic paulatim sparso rumore,& mulier capta, & iuuenis testimonium veritati perhibere coactus,hæc omnia Grillãdo narrauit. Subdit & aliud his verbis; Mulier quædã Sabinensis diœcesis hanc profitebatur diabolicam artem, de qua cùm maritus suspicionẽ haberet interrogauit eam pluries,quæ semper negauit. Maritus verò in suspicione suâ persistens anxiè veritatem perquirebat: qui adeò astutè se gesit, quod vidit illã quadam nocte

† *vide Malleum malef. p. 2. c 3.*

se vnguento quodam vngentem; qua vnctione peractâ vidit illam celerrimè quasi auem recedentem, & ex superiore domus solario ad inferiora descendentem. illam maritus sequēs, vt videret quo tenderet, amplius eam non vidit, & accedens ad portam domus inuenit eam clausam. Quæ res magnam illi præbuit admirationem. Die verò sequenti iterum maritus vxorem interrogat, quod anxiè scire cupiebat, & illa constanter (vt ante) se nescire dixit. Maritus verò vt amplius negare mulier non posset, apertè ei dicit omnia, quæ nocte præteritâ illam feciſſe viderat: deinde fustibus illam percutit grauiter, & duriora minatur verbera nisi veritatē dixerit; quam si apertè exposuerit, veniam se illi daturum promisit. Mulier igitur se iam celare non posse intelligens, veritatem aperuit, & veniam à marito petijt, quam illi maritus hac conditione indulsit, vt illum ad tales congregationes adduceret: illa verò vt veniam impetraret, facilè petita promisit, & promiſſum ex licentiâ Sathanæ impleuit. Adductus igitur ille ad locum vbi ludi fiebant, ludum, & choreas, & cetera omnia contemplatus est, & tandem ad mensam cum reliquis vt vesceretur sedens, cùm cibos insipidos iudicaret, petijt sibi dari sal, quod in mensâ derat, & quamuis iterum atque iterum petijſſet, nunquam illi dabatur. Tandem cùm post importunam petitionem, prolixámque exspectationem sal illi daretur, dixit; Nunc laudetur Deus, quoniam iam venit sal. Quibus verbis prolatis dæmones, quia laudes Dei audire refugiunt, statim receſſerunt, & reliqui omnes disparuerunt, luminaribusque exstinctis, mansit ille solus nudus, quousque manè facto vidit quosdam pastores, quos interrogauit quænam esset illa patria in qua erat, illi verò respondērunt esse agrum Beneuentanum in regno Neapolitano. Qui locus distabat à patriâ viri per centum miliaria, ob quam causam licet diues esset, coactus fuit per viam mendicare, vt ad domum suam redire posset. Ad quam postquam peruenit, statim vxorem suam ob lamiæ crimen accusauit, & totam rem gestam, vt narrata est, coram iudicibus exposuit. Qui rem totam plenè vt oportebat examinantes, vera esse omnia

» nia quæ diximus inuenerunt, quæ etiam eiusdem mulieris cõ-
» fessione confirmata sunt. Hæc ex Grillando, Fr. Alfonsus à
» Castro *d. cap. 16.* addens se multa posse alia referre testimonia,
quæ per fidelissimos testes in Hispaniâ contigisse cognouerat.
Bartolomeus verò Spineus Sacri Palatij Apostolici Magister
q. de strigibus cap. 17. et sequ. non minùs certa protulit, ex quibus
» vnum adscribam; quandam (ait) puellam, quæ cum matre
» Bergomi morabatur, inuentam fuisse nocte Venetijs in thala-
» mo sui affinis. Quam manè repertam nudam recognitamque,
» quia consobrina erat, cùm interrogassent quomodo illuc ve-
» nisset, aut ibi esset, & quare? plorans illa, postquam vestita ab
» eis fuit, hæc quæ subdo, enarrauit, dicens: Hac nocte cùm in
» lecto vigilarem, vidi matrem meam, quæ me dormire putabat,
» surgentem de lecto, & exutam camisiâ se quodam vnguento,
» quod ex vasculo assumpsit de sub lateribus extracto, perun-
» gentem corpus. & statim in assumpto baculo quodam ibi præ-
» parato, in modum equitantis ascendens, extra fenestram de-
» portata est, & à me nequaquam ex tunc ibi visa. cúmque ipsa
» quoque de lecto surgens, meum, vt mater fecerat, pervnxissem
» corpus, extra fenestram educta statim in hunc locum deporta-
» ta sum, vbi matrem puero huic lecto decumbenti insidiantem
» vidi. Ex quo ego territa, cùm matrem quoque ob meum ad-
» uentum conturbatam vidissem & comminantem, nomen Do-
» mini Iesv & Beatæ Virginis inuocaui, & ex tunc matrem non
» vidi, & ego hîc nuda solaque remãsi. His auditis à puellâ, scrip-
» sit omnia hæc affinis ille narrantis, Patri inquisitori Bergo-
» mensi; à quo capta mulier & tormentis exposita, cuncta con-
» fessa est, & addit, se à dæmone plusquàm quinquagies depor-
» tatam, vt puerum illum prædicti affinis occideret: sed tamen
» præualuisse nunquam, eò quòd semper illum inuenerit signo
» crucis, & sanctis orationibus à parentibus benè munitum.
Subdit & aliud, quod etiam adscribam; Quidam Antonius
» Leo carbonarius Ferrariæ habitator, de valle Tellinâ, narrauit
» mihi hoc anno, se in patriâ suâ ab eo cui infrascripta contige-
» runt cognouisse. Quòd cùm suspectam haberet ille vxorem

ſuam ex relatione multorum, quod iret ad curſum (*h. conuen-*
tum Sagarum) quando ipſe nocte dormiret, finxit ſe quadã no-
cte profunde nimis dormire. Quod vbi percepit vxor, ſurgens
de lecto inunxit ſe vnguẽto ex vaſculo priùs abſcõdito, & ſta-
tim nuſquam comparuit. ſtupens autem vir ſuus, & quadã cu-
rioſitate ductus, de lecto ſurgens idẽ fecit quod vxor, & ſtatim
per caminum (vt ſibi videbatur) per quẽ etiam ſibi viſum fue-
rat aſcendiſſe vxorem delatus, in quandam cuiuſdam nobilis
Comitis cellam vinariam deportatus eſt: quo loci etiam vxorẽ
ſuam cum alijs pluribus reperit. Eo autem viſo, vxor eius ſta-
tim cum alijs quodam ſigno facto diſceſſit, eodem viro ſuo in
illo loco relicto. Qui manè à famulis domus inuentus, & cum
clamoribus quaſi latro captus, & ante comitem cũſtitutus, ac-
cepto loquendi ſpacio, cum rubore factum narrauit. Et ex hoc
accnſata vxor illius apud Inquiſitorem, & tandẽ confeſſa, pæ-
nam dedit ſuis dignam ſceleribus.] Hactenus Bart. de Spinâ,
Balduin. Ronſſeus *epiſt. Medic. 50.* quod ſuis tẽporibus in Hol-
landiâ acciderat, ita narrat. Erat in pago Ooſtbrouck non pro-
cul à Traiecto mulier vidua; cui ſeruus conuixerat, ad obeun-
da, vt res poſtulabat munia domeſtica: Is cùm iam ſæpiùs, vt
ſolent eſſe curioſuli ſerui, per tranſennam animaduertiſſet, he-
ram nocte intempeſtâ ſtatim ac quieti ſe tradidiſſent domeſti-
ci, quotidie in ſtabulum, ad certum præfixumque locum ve-
nire, atque exporrectis manibus præſepi contiguum fœnile
apprehendere. admiratus tandem ille quidnam hoc negotij
eſſet, ſtatuit & ipſe inſciâ herâ idem ſemel experiri, atque ean-
dem pertentare aleam. Igitur herâ ex conſuetudine ad ſolita
veniente, atque ſicuti videbatur digreſsâ, ſubſequitur & ipſe,
locum contemplatur, atque exemplo heræ fœnile complecti-
tur: Ibi ille ex tempore in aëra raptus defertur in oppidum
Wyck, in abditum & ſubterraneum ſpecum, vbi cœtum ma-
leficarum de maleficijs conferentem inter ſeſe, reperit. Hera
cum ſuis inopinam famuli ſui præſentiam admirata, rogat,
quo aſtu, aut qua tandem ratione momento temporis illuc ap-
puliſſet. Reſpondit ille ordine vt res tranſacta eſſet: Tum illa
indignari

„ indignari primùm atque excandeſcere cæpit, verita ne no-
„ cturni, atque clandeſtini iſti conuentus hac ratione tandem
„ eliminarentur: cum conſortibus igitur deliberandum cenſuit,
„ quid in ambiguo hoc negotio faciendum ſuadeant. conuenit
„ tandem inter eas, vt amicè exciperetur, ſilentium ſtipularen-
„ tur, atque arcana hæc, quæ illi, præter meritum atque opinio-
„ nem, videre contigiſſet, nulli communicaturum ſe aut reuela-
„ turum ſanctè deieraret. Ille interim quiduis non pollicetur,
„ abblanditur, & vt mitiùs agant, ſimulat ſe omnibus votis hoc
„ vnum expetere, vt cum illarum gratiâ liceat poſt hac ſortile-
„ garum intereſſe collegio. Interim dum conſultatur, labitur
„ hora, & iam abeundi tempus inſtat. In dubium iterum inſti-
„ gante herâ, iam vertitur, remittendúſne domum ſit totius cœ-
„ tus periculo, an bono publico enecandus. Communi tandem
„ omniũ conſenſu mitior placuit ſententia, quæ iuramento ad-
„ dictũ domũ deferendũ decerneret. Suſcipit eam prouinciam
„ hera, atqne fide datâ in humeros receptũ domũ delaturã pol-
„ licetur. Accinguntur operi, atque euro ocyùs per aëra ferun-
„ tur. Sed ecce emenſis iam bonam partem itineris, conſpicuũ
„ ſeſe dedit lacus arundineto obſitus. ibi malefica illa anus oc-
„ caſionem nacta, verita, ne iuuenis pœnitentiâ ductus, quod fu-
„ rialibus iſtis ferijs (quemadmodum ſimulabat) initiatus eſſet,
„ viſa tandem eliminaret, prouolans à ſe diſiecit adoleſcentem
„ ſperans, vt ſuſpicio eſt, eundem partim caſus violentiâ ene-
„ ctum, partim lacus ipſius altitudine abſorptum iri. Verùm vt
„ eſt Deus miſericors prorsùs non volens mortem peccatoris,
„ ſed vt conuertatur & viuat; veſanæ illius menti metas con-
„ ſtituit, neque paſſus eſt iuuenem inſontem ſubmergi, ſed ali-
„ quanto æquiore conditione permiſit, vt in hunc vſque diem
„ vita protraheretur, dum forte fortuna in arundinetum deci-
„ dens, lethalem plagam ex caſu non accepit, violentiâ impetu-
„ que caſus per arundinetum quodammodò refractis. Inte-
„ rim miſer ille, qui ſolius linguæ miniſterio iam vtebatur,
„ dum illuceſceret, mille diſtorquebatur cruciatibus ac ſuſ-
„ piria trahens, tantiſper ingemiſcebat dum prætereuntes

insolitâ lamentatione attoniti, factâ indagine, compererunt, hominem prorsùs elumbem, & cui vtraque excidisset coxa. Rogant vnde sit, quomodo eô calamitatis deuenerit? narrat ille ordine singula, defertur tandem curru Vltraiectum. Ibi nob. vir Ioan. Culemburg. Vrb. Præt. rei nouitate quodammodo perculsus, admirabundus singula perquirit, atque indagine factâ fascinatricem heram comprehendi jubet, vinculisque constringi. Illa simul ac in manus præfecti venisset, nihil negare, singula fateri &c.] Hactenus ille. quid ad hæc queat impudens os vel Wieri, vel Godelmanni; cum suis oraculis Luthero & Melanchtone? dicéntne atrabiliariam mulierculam hoc credidisse, & deceptâ fuisse? quid? ipse iuuenis, quomodo sic lacer & elumbis? delumbarátne illum subitò bilis atra? finxit fortassis. vnde igitur, & quomodo in arundinetum delatus, si non ex illo specu; & vnde in specum, si non ex domo? si loco non motus, quomodo perductus ex Oostbrouck in illud arundinetum? si sponte iuit, vnde tam grauis & perpetua membrorum luxatio? atrabiliarij etiam qui illic iuuenem inuenêre, qui Vltraiectum ad Prætorem detulêre? ô impudentem pertinaciam! Considera potiùs lector in hac narratione, primò nouum modum siue signum, fœnilis comprehensionem, absque vllâ inunctione. Secundò solere dæmones certa sibi loca deligere, ad cœtus suos & conuenticula malefica. Nam anno quoque superiore, Ioannes ille du Vaulx Stabuleti exustus, fatebatur, ex præcipuis locis Generalium congregationum esse vnum in ditione Vltraiectinâ, & eo se non semel Stabuleto delatum. Tertiò nota, non ipsas modo maleficas ferri per aëra, sed & auxilio dæmonis alios humeris eo deferre posse. Denique stultissimum esse misericordiæ crudelissimarum excetrarum se committere. Quanto tutiùs fuisset huic iuueni, Nomine Saluifico IESV, vel Crucis signaculo se munire & totum illum cætum, venti instar dissoluere ac diffugare? Mansisset esto solus in specu; labor dumtaxat itineris longioris pedibus exantlandus fuisset. Verùm possem multa huiusmodi adijcere. nam similia narrant multa exempla

pla *Anan.d.lib.4. Auctor Dæmonoman. lib. 2. c. 4. Remigius vbi sup. Torquemada Dialo.3. Binsfeldius d.operis memb.1.cond.XII.*

Ex his exẽplis desumitur fortissima probatio. cùm isti ex merâ curiositate inuncti, de loco in locum tam remotum re ipsâ delati fuerint, manifestum fit hæc non contingere nudâ dumtaxat imaginatione & delirio muliercularum. imo nonnunquam conuentu subitò dissoluto repertæ mensæ & supellex argentea, & postea à dominis agnita, & confessæ vxores se illa secum ad conuentum detulisse. Deinde Sortiarij locos omnes, & cibos, & vicina omnia diligẽter notant; arbores, sepes, flumina, agros, domos discernunt; si laruati non sint, conuiuas agnoscunt; obuios quoque, quos in via habuerint, sæpe salutant & alloquuntur; cernuntur non rarò ab alijs, euntes, redeũtesque. confitentur omnes vnanimiter eadem, nec in circumstantijs minutissimis discrepant. idem confirmant alij immu-
E nes ab eorum crimine & errore. Fatentur rei in ipso rogo, vbi nihil fictio profutura, & exhausta iam sunt tormenta. De vanis autem & delusorijs tam perpetim nequit vna & consentiens omnium esse contestatio; tantaque, inter locis & temporibus, & ætate, ac studijs disiunctissimos, adeoque multos, consensio. peculiaris enim cuique est animi actio, & alius ab alio diuersum quid imaginatur, nec cerebri aut phantasiæ omnium eadem dispositio, quæ dæmoni ad huiusmodi imagines necessaria foret; nec etiam mendacij tanta posset esse conformitas. Hoc argumentum; meo iudicio, hominem nõ peruicacem idoneum est conuincere.

F Breuiter ergo concludo has translationes, de quibus quæritur posse modis quatuor contingere: primò solâ cogitatione, quod S.S. vocat transferri in spiritu, & talis illa visio Ezechielis «; *Et emissa similitudo manus apprehendit me in cincinno capitis mei, et eleuauit me spiritus, inter terram et cælum; et adduxit me in Ierusalem in visione Dei.* &c. Vltimum enim verbum, modum præcedentibus ponit verbis, ne putemus hanc similẽ translationem illi Habacuc, de qua Daniel ««. Aliquando suis pedibus commeant ad conuentus, vt narrant Bemigius & Bins-

« c.8.v.3.

«« cap.14.v. 35.

Binsfeldius. 3. à Dæmone reuerâ ſecundum corpus & motũ localem transferuntur, vt docui. 4. aliquando poteſt contingere, vt ipſi ignorent corporaliter, an opinione dumtaxat trãſlati fuerint; quod in diuino illo raptu accidit B. Paullo. Traditum inuenio, in quibuſdam P. Ioan. Maldonati dictatis, *de Dæmonibus*; quòd quando volunt corporaliter transferri, tum ſe inungunt vnguento ex infantilis corpuſculi adipe; quando conuentibus per inſomnium dumtaxat intereſſe volunt, tum in ſiniſtrnm cubare latus; quando verò malunt vigilantes, quæcumque in conuentu fiunt cernere, vt coram ſe geri, tum operâ dæmonis ex ore vaporem quẽdam craſſum euomere, in quo geſtorum imagines vt in ſpeculo intueantur. Et fortaſſis hoc Quæſitoribus inſinuare volebat famoſus ille Ioan. de Vaulx Stapulenſis, cùm diceret; ſcire ſe diſcernere; num corporaliter, nũ verò per imaginationẽ conuentui intereſſet.

Vnum reſtat ſoluendum, quod quoſdã ſcio torſiſſe aliquã- G do. Etenim doctior philoſophus atque Theologus quærat, qui fieri queat; vt, cùm angelus ſit incorporeus, queat rẽ corpoream loco mouere? Reſpondeo, nec opus eſſe ad hoc nouâ à Deo virtute adtributâ, (vt cenſuit Guilh. Pariſ.) nec etiam diſtinctâ virtute ſeu potentiâ motiuâ (vt putauit Aureolus:) nec etiam poſſe Angelum ſolâ voluntate & intellectu illimitatè & infinitè, quodcumque volet corpus, & quando velit, & quo velit, & quantâ velit celeritate loco mouere (hoc enim damnaſſe intelligendus eſt articulus Pariſienſis, & meritò quia hoc eſt virtutis infinitæ:) Sed reſpondeo Angelum determinatam ſibique notam, ſuis viribus nõ maiorem molem, eâ celeritate vel tractu, quem & agilitas Angeli & rei motæ natura permittit, eo ſolo mouere & transferre poſſe; quod in aſſumpto corpore ſecundùm ſubſtantiam (malo enim hoc tenentes ſequi) ſit præſens, ſicque præſens, ſolâ voluntate corpus illud impellat, & eadem voluntate, mediante illo corpore, aliud corpus contiguum moueat, vel deuehat ßß. ad eum ferre modũ quo ventus fortis plumam agit per aërem & certo tandem loco illam deſtituit, & deſtituendo ſiſtit. Et ſic Angelus deferens

ßß vide Ioſephũ Angl. in 2. d. 8. q. 3.

pro-

prophetam Habacuc, dumtaxat tangebat capillos eius; neque tum capilli corpus sustentabant, sed virtus Angeli ipsius per voluntatis imperium toti corpori impensa. Vnde si velit Angelus sic moderari actiuitatem, vt celeritas deuectionis, non superet robur delati; fiet, vt sit sine defatigatione hominis ista transuectio: si hoc nolit, hautdubiè mirè defatigetur homo necesse est, celeri illâ per aerem delatione. Hinc intelligimus non esse certam differentiam illam Remigij ,, ,quod Angelorum bonorum transuectiones quietæ & laboris expertes sint hominibus; malorum verò plenæ lassitudinis, formidinis, & molestiarum. etsi enim vtplurimum credam hoc verè contingere: fieri tamen potest, vt si dæmon velit, etiam citra lassitudinem & molestiam deferat, vt patet exẽplis, quæ narrat Torquemada Dialo. 3. & ille Ioannes de Vaulx Stabulensis hoc de suis transuectionibus testabatur. Illud certiùs, has dæmonũ subuectiones semper periculi plenas & formidabiles esse.

,, *lib. 1. dæmoniac. c. 27*

QVÆSTIO XVII.

An possit daemon quantitatem corporum sic mutare, vt penetratio partium sequatur; siue vnum corpus in duobus locis disiunctis, vel duo corpora in vno & eodem loco penetratiuè collocare?

„ BReuiter censeo ad hæc omnia negatiuè respondendum, „ quia hæc omnia repugnant principijs physicis & ordini „ naturæ. Nam, vt de posteriore prius agamus, nec ipsemet dæmon potest loca distantia ab inuicem, non occupato medio, simul implere, ex veriore sententiâ & communiore: minùs ergo poterit ibi corpus vnum statuere: sed soli hoc Deo reseruatum. Nec obstant exempla, quibus docetur multos alio loco αὐτοφροσώπως alijs apparuisse, quàm vbi reuerâ tunc erant, non dormientibus modò sed & vigilantibus «. Nam si à Sanctis hominibus & miraculosè apparitiones factæ, vt de S. Nicolao, D. Agatho, & D. Benedicto legimus; tum illæ ab infinitâ Dei virtute profectæ sunt: sin autem ab angelis malis procuratæ, ad speciem tantum visæ & præstigiosæ censendæ. huc refero

« *vide Petr. Tyræum lib. 2. de spirit. appar. c. 6 & 7.*

illud de mulierculis cõmeſſatricibus in vitâ D. Germani; & de Imperatoris filio per Theodorum Monachum patri exhibito apud Zonaram ß. *Vide Pet. Tyræum d. lib. 2. cap. 8. cum ſeqq.* Quod vero ex alijs refert Ananias. *lib. 4. de Naturâ Dæmon.* nõ poſſe dæmonem duorum hominum ſimul occupare corpora; ſed poſſe tamen cùm in vnius corpore ſit per ſubſtantiam ſuã, vi ſuâ alium vel magno diſtantem interuallo de crimine aliquo tentare: hoc fateor me non intelligere. Nam nihil prohibet duos ſibi adeò propinquos, vt ſimul ſint quaſi vnus adæquatus dæmonis locus quem ſubſtantiâ ſuâ occupet; nihil inquam prohibet hos ſimul à dæmone poſſideri. Si vero alter tam longè diſtet à poſſeſſo, vt ſpacium illud excedat ſphæram actiuitatis dæmonis; non credo poſſe dæmonem illum poſſidentem, huic alteri quidquam ſuggerere tentationis. vt enim nec quoduis corpus quantumuis diſtans loco mouere, ſic nec quorumuis animos à quorum corporibus abſit longiſſimè poteſt Diabolus tentare; ſed eos tãtum, qui ſint adeò propinqui, vt in vno quaſi adæquato loco dæmonis cenſeantur. *Nonnulla huc pertinentia petite à Guilh. Pariſienſi. p. vlt. de vniuerſo. cap. 13.*

ß *tom. 3. in vitâ Baſilij Macedonis.*

Prior Concluſ. pars, de mutatione quantitatis, probatur: B quia ſanior philoſophorum pars, cum Ariſtotele & D. Thomâ, partium corporaliúmque dimenſionum penetrationem naturæ non permittit. ideò nequit dæmon ſic mutare corporis quantitatem, vt homo inſtar catti, vel muſtelæ per tenuem rimam in cubiculum irrepat, multò minùs vt per ianuas clauſas ingrediatur. docuit hoc benè Ioan. Beets Carmelita in 1. præcepti expoſ. vl. c. 4. Quare quod de lamiâ in muſtelã conuersâ narrat *in Mileſia* nugator Madaurenſis, fictitium cenſendum. Mentitæ quoque fuerunt illæ Striges Lotharingicæ, quæ Nicolao γ Remigio perſuaſerunt, ſolere dæmonem veteranis Lamijs poteſtatem reipsâ dare, vt queant ædes penetrare, & per quaſuis anguſtias nullo negotio viam ſibi faciant, in mures, feles, locuſtas atque alia huiuſcemodi puſilla animantia contractæ & deminutæ: intromiſſaſque denuò priori for-

γ *lib. 2. Dæmonolat. c. 4*

mæ

mæ reſtitui ſi velint. Mentitus etiam ſimilia iactans Scafius apud Niderium in li.5. Formicarij. hæc enim deliria ſunt omnia & illuſoria. Sed ſolummodò dæmon præcedens latenter aperit & claudit ianuas vel feneſtras, corporis earum capaces, per quas eas intromittit, quæ ſe putant formam huiuſmodi animantium induiſſe: quod prudentiores Italicæ ſagæ Grillando [A] fuerunt confeſſæ. Hanc autem oſtiorum apertionem & clauſuram adeò ſubtiliter dæmonem facere poſſe, vt dormientes in cubiculo non euigilent; non dubitabit, quiſquis meminerit ab Angelo factum [i], cùm B. Petrum de carcere eduxit: vbi nihil neceſſe eſt dicere hanc ianuarum apertionẽ, vel cuſtodum ſomnum, miraculoſa fuiſſe. Si quis obijciat D. Chryſoſt. hanc vim Angelis tribuere cùm ſcribit Habacuc ab Angelo demiſſum & reductũ ex lacu clauſo & ſigillis integris permanentibus. hoc enim ait orat. *quæ eſt de incredulitate D. Thomæ*, inter orationes Patrum ſeorſim Romæ editas; πῶς ἠδυνήθη καταγαγεῖν ὁ ἄγγελος τὸν ἀμβακοὺμ εἰς τὸν λάκκον τῶν λεόντων καὶ πάλιν ἀναγαγεῖν; καὶ τὰς ἐπικειμένας σφραγῖδας ἐξῶμένας καταλιπεῖν *Reſpondeo* id factum, non Angeli, ſed diuinâ virtute. Præterea videtur D. Chryſoſt. priorẽ Danielis captiuitatem de qua cap.6. cum poſteriore confundere, de qua agitur Dan. c. 14. Modus verò quem ſtriges aliquando memorant, nempe Diabolum ipſos parietes aperire, & per quandam quaſi fiſſionem & diſruptionem ingreſſum illis præbere & egreſſum, poſt iterum partes coniunctas facere coaleſcere; ſcio ijs qui penetrationem partium admittunt viſum iri probabilem: & huc referri queat quod Cordubæ famoſæ illi Magdal. Cruciæ acciderat, vt hiãte ſubitò pariete à tranſeuntibus orans puellula conſpiceretur. Sed ego totum hoc vel præſtigioſum puto, vel dumtaxat dæmonem maximâ celeritate quot ſufficiunt lapides eximere, & ſuſtinere alios ne ruant, & poſtea eâdem celeritate atque dexteritate, iterum eos in ſuum locum reponere exiſtimo: cumque hominum aſpectus hanc celeritatem tartarei latomi nequeat deprehendere, fieri, vt falſum formet iudicium de apertô per partium compreſſionem pariete. Prorsùs verò cùm

[A] *lib. 2. de ſortileg. q 8.*

[i] *Act. 12.*

cum magistro suo Caluino impius est Wierus, cùm nugatur ita Christum Dominum post resurrectionem clausis ianuis ingressum ad discipulos: vbi meritò, cum grauissimis & sanctissimis Patribus [ζ], Catholici scriptores, in hac corporis solidi penetratione patentis miraculi rationem agnoscunt. Pari modò Beza & similes blasphemant de Christi Domini Natiuitate illæso clausto virginali, & resurrectione clauso manente sepulcro. contendunt homines isti animales, hæc aperta fuisse dum penetraret, & postmodum iterum clausa. quasi non potuerit creatura suo creatori vt ceteris in rebus in hac quoque obtemperare. sed nimirum isti cuncta conantur Christi Domini Diuinitati & omnipotentiæ detrahere, vt ad Turcismum Paganismumque viam struant.

[ζ] D. Aug. tract. 121. in Ioan Gregor. homil. 26. in Euang. D. Chrysost. ad. oratione, ἐισῦλθε ἡ θύρα ϛ ζωὴ διὰ τῶν θυρῶν κεκλεισμένων θυρῶν quo quid apertius?

Cùm ergo quantitatem sic mutare non possit dæmõ, adeoque illam comprimere vt partes se penetrent; nequit etiam efficere, vt corpus quantum & coloratum verè reddatur inuisibile illis coram quibus existit, oculis eorum sanis & non præstigiatis: quamuis fieri queat vt per accidens aliud illud non videant. Nam si corpus illud celeriter aliò transfert, iam præsens illis non est hoc corpus. Si verò species visiuas, ne in oculos adstantium commeent, per corporis alicuius interpositionem, vel per nimiam aëris agitationem impediat; vel corpus illud aliquâ sibi possibili ratione transformet: (hos enim modos inuenio solere ab illo vsurpari) corpus illud tunc quidem actu non videbitur, reuerâ tamen visibile permanebit. Sic fraude dæmonum Domitiani oculis se subtraxit Apollonius apud Philostratum, sic Gyges latebat fictitio illo tectus annulo apud Ciceronem, sic de Persei clypeo Græculi fabulantur. Quod verò scribunt nonnulli eum qui gemmam gestet Heliotropiam inuisibilem fieri: non credo. nam, vt benè ait Guil. Paris. [a] » deberet lapis ille posse colorem omnem tollere, vel alios planè sic inducere obiecto, vt non possit agnosci. Tantam verò vim illi gemmæ inesse, nondum vel experientia vel testis fide digni auctoritas docuit.

[a] d. p. Vlt. c. 22.

Denique ex his decidi possunt, & detegi illusiones illæ dæmonum

monum,quando membrorum aliquorum ſpeciem vel immẽſam facit apparere,vel nullam,vt ſublata videantur.vt ſunt quę narrantur in Malleis malef.de ijs qui virilia ſibi ablata putabãt, apud Sprenger. *p.2.q.1.c.7.*& quod legitur ridiculum in tom. 2.tracta. de credul.dæm.adhib.fol. 429.

QVÆSTIO XVIII.

An corpora ex vnâ in aliam ſpeciem magi queant transformare?

NOn ago de fabuloſis Metamorphoſib. Ouidij, Parthenij & aliorũ;nec de naturalibus imperfectorũ animaliũ commutationibus,de quibus Ariſtoteles α & Plin. β Sed de magicis quæ virtute dæmonum fiunt perfectæ ſpeciei in aliã formã perfectæ quoque ſpeciei transformationibus.Et licet Ouidius & Propert.hoc præter alios ſenſerint,quorum hic;

» *Audax cantatæ leges imponere lunæ,*
» *Et ſua nocturno fallere terga lupo.* Ille autem:
» *Hanc ego nocturnas vniam volitare per vmbras*
» *Suſpicor & pluma corpus anile tegi.*

α *lib.5.Hiſt. anim.c.19.*
β *lib.11.Natur. Hiſtor. c.22.*

Et licet olim, quid cum communi Theologorum Scholã, de huiuſmodi Lycanthropis,& ſimilibus ſentiam publicè profeſſus fuerim γ ; ſcilicet omnes illuſorias & deceptrices eſſe, » & cum naturâ pugnare,hãc hominis in belluam degeneratio- » nem: idem nunc iterũ mihi cenſui hoc loco,vbi diſputationis ordo hoc exigit,affirmandum. Addo,contrariũ aſſerenti anathematis imminere pænam,ex *c.Epiſcopi.26.q.5.*quæ ſententia auctoritate D.Auguſt.fulcitur Δ. idẽ ratio perſuadet. Nequit enim anima humana informare corpus belluinũ,vt nec anima leonis corpus equinum,vel anima equi corpus humanũ: quia quælibet forma ſubſtantialis,vt ſuum eſſe tribuat informando, requirit peculiares ſibiq́ue conuenientes diſpoſitiones, & organizationem corporis propriam. ideo anima definitur actus organici corporis.Vnde fit,vt nec ferina anima humanũ corpus,nec humana ferinum queat informare,vt dixi. Nõ poterit itaque anima hominis in ferinum corpus migrare illud informatura.

γ *Comment. in Senecæ Agamemn. v. 690.*
Δ *libr.18.de ciu.Dei. c.18. & de ſpiritu & litt.c.28. & ipſe auctor.*

matura. Multo minùs poterit simul cum corpore anima immutari, quod videtur Horatius in Epod. putasse quando agit de socijs Vlyssis à Circe restitutis;

Setosa duris exuere pellibus »
Laborioſi remiges Vlyſſei »
Volente Circe membra: tunc mens & ſonus »
Relapſus, atque notus in vultus honor. »

Imo vero humanam mentem, hoc est animæ humanæ partem præcipuam, non amiserant. immortalis est anima, necà dæmone corrumpi potest, vel vulnerari. Semper ergo illusio hîc interuenit illorum qui se transfiguratos putant; sæpè illorum etiam qui videre se putant quod non vident. Prudenti & nolenti decipi distinguenda est ipsa trãsformatio ab effectibus eam concomitantibus: quod si Spondan. fecisset, non tã multa Cõment. Homericis hac de re vanè & iuueniliter effutiuisset. Ipsa quidem transformatio delusoria est, multi tamen eam cõ- »
comitantes effectus sunt verissimi. V. G. Strages hominibus »
vel pecoribus illatæ per dæmonem in corpore aëreo aut lupino, siue per homines lupinâ tectos effigie (quod postea declarabitur) vel per eâ non tectos, sed humanâ specie grassantes & efferatos. potest enim fieri, vt ex humorum vitio & atræ bilis excessu affectus quidam lupini, & odium in greges atque homines, desideriumque eos inuadendi & lacerandi vorandique, mentem occupent. Vnde & medici λυκάωνα seu λυκανθρωπίαν inter morbos numerant, quam Arabes CHATRAB, Latini *melancholiam* vel *insaniam lupinam* nominant [t]; ex simili vitio nõnulli se canes, leones vel alias bestias putant [ζ]. Qui huiusmodi solo morbo laborant, hi magi non sunt, & licet ipsi se lupos putent lupinamque sæuitiam imitentur, alijs tamen vt sunt homines videntur: talis sibi, non ceteris videbatur pater Præstantij apud D. Augustinum [u]; & alius quidam apud Thomam Brabantinum siue Cantipratensem, & agricola ille Patauinus apud Fincelium.

Sed quando alijs quoque lupi, canes, vel catthi, vel aliæ bestiæ videntur, vt mulier apud Palladium in vitâ Macarij Alex. C

[t] *Vide Paull. Ægynetam lib. 3. c. 16. & Aetium lib. 6. c. 10.*

[ζ] *Auicenn. lib. 3. fen. 1. tract. 4. c. 29.*

[u] *Aug. li. 18. de ciu. Dei. c. 8. Cantipra. in lib. Apum Iobus Fincel. libr. 2. de miracul.*

vide-

videbatur equa; hoc magicum est, & à solo morbo nequit proficisci. Verum solet diabolus tunc diuersimodè decipere. nam solet aliquando aliud corpus substituere, & illis absentibus & alicubi in loco abdito soporatis, ipse assumpto lupi corpore, vel ex aëre formato, & sibi circumdato ista gerit, quæ putãt homines ab illo misero absente & dormiente patrata, quod stratagema à Sancto quodam viro cunctis manifestatum narrat Guilhel. Parisiensis *d.p. vlt.c.13*. Aliquando verò hominibus ipsis ferarum exuuias huiusmodi veras aptissimè circumdat: quod fit quando illis dat lupinam pellem in trunco quopiam cauæ arboris occulendam; vt ex quorumdam confessionibus constat. Aliquando denique ex pacto magis aëream circumdat effigiem belluæ, & membra membris quoad patitur similitudo circumponens, caput capiti, os ori, ventrem ventri, pedem pedi, brachia brachijs accommodat. hoc solet contingere, quando ad hoc inunctionibus certis (vt Dolani illi Lycanthropi, de quibus Acta iudiciaria sunt edita) vel solis verbis conceptis vtuntur, vt ille apud ducem Ruscіæ à canibus laceratus, & in Bulgariâ quidam Baianus, de quo Sigisbertus in Chron. & tunc, vt & præcedenti casu, relinquunt vestigia lupi terræ impressa. Hoc autem vltimo casu nihil mirum est, si postmodum verè inueniantur saucij illis membris humanis quæ in ferino corpore ictum exceperant. Nam leuiter cessit circumiectus aër, & vulnus vero corpori inhæsit. Verum quãdo verum corpus abfuit, tunc Diabolus in absentium corpore eam partem consauciat, quam scit in ferino corpore sauciatam fuisse. Annus decimus agitur, cum Bebburgi (oppidulum est Vbiorum) supplicio affectus fuit quidam Stumfius Petrus; eo quod cum dæmone succubâ plus quatuor lustris consuesset; ab hac donatus fuit latâ quadam Zonâ, quâ cum cingebatur, & sibi & alijs in lupum verti videbatur. Hoc scemate ter quinque pueros iugularat, eorumque comederat cerebellum; duas nurus suas deuorare conatus fuerat: propriam filiam, & commatrem suam vxorum habuerat loco. constant hæc omnia actis iudiciarijs, & iconibus in æs incisis palãque venalibus.

Qui

Qui plura volet de his transformationibus, exemplis illustrata; (quę tamen ex ijs quę tam breuiter dixi decidi poterũt omnia) legat Spondanum *in Homeri Odyss. lib. 10.* Binsfeldium de Confessione, malefic. *concl. 3.* Remig. *lib. 2. dæmonolat. c. 5.* Ioan. Ananiam *lib. 4. de natur. dæmon. fol. 180.* & Pet Thyręum, qui ceteris plura & aptiore ordine in Theses digessit *lib. 2. de apparit. spirituum à cap. 15. Vsque ad cap. 24.* &, qui ex illo Dialogum suũ congessit Fr. Claudius Prior *lib. de Lycanthropia.*

Qui volunt veram introducere Metamorphosim (vt Spondanus, Bodinus, & pauci alij) vnicum adferunt argumentum ex sacris litteris, dignum solutione, de Nabuchodonosor [i] in bouẽ, & Lothi vxore in salis statuam mutatâ. Sed cùm vtrumque diuinâ sit factum virtute, non possunt hæc pro dæmoniacis conuersionibus momentum habere. De Nabuchodonosor quoque plerique patres negant formam bouis siue bouini corporis effigiem induisse, sed dumtaxat volunt sic mente abalienatum fuisse, vt se bouem crederet [l]. Prætermissâ longiore disputatione, mihi videtur contextui S. S. & sententiæ D. Gregorij *lib. 5. Moral. c. 8.* & rationi magis consentanea explicatio volentium [x] affectionem Regij corporis in bestiæ temperamentum commutatam, figuram etiam humanam aliquâ ex parte in ferinam degenerasse, sensusque internos similes accepisse brutorum internis sensibus: vnde factum, vt & pecudum more quadrupes incederet, & feno vescceretur, & homines fugeret, & sub dio degeret. Diuina verò virtus fecit vt, sub tali temperamento & habitudine corporis, humana & rationalis anima perseueraret.

[i] *Daniel. 4. v. 30. & v. 33 Gen. 19.*

[l] *Fusè hoc disserunt Mich. Medina lib. 2. de rectâ in Deum fide c. 7. & Bened. Pererius lib. 5. in Daniel.*

[x] *Sic Molin. 1. p. q. 111.*

Vltimò posset obijci, quod Herodotus scripsit platanum aliquando in oleam vertisse; & alij apud Carnos cadauera humana per dæmonem in salis statuas fuisse mutata. *Resp.* Si locuti de proximâ & immediatâ mutatione, illusorium id fuit & præstigiosum: si verò locuti de conuersione mediatâ, siue per varias commutationes corruptionis & generationis materiæ secundæ, nihil prohibet ambo ista naturaliter contingere posse, introductis in materiam aptis ad has vltimas formas dispositioni-

N. *lib. de Prodig. ann. 1349*

sitionibus. Quod autem legimus apud Metaphrastē à S. Spiridione, serpentem in aurum mutatū, vt eo auarus ille & immisericos diues deciperetur: & postea rursùs ex auro Serpens factus; vera hęc mutatio fuit, quia miraculosa, & à Deo, qui potest. Neque hęc mutatio fortassis dęmoni, successiuè tamē, foret impossibilis. quia serpens insectum est, & proxima auri ac serpentis materia eadem, nempe terra.

QVÆSTIO XIX.

An Magi queant facere bestias loqui, & an intelligant voces bestiarum?

A DIuinâ aliquando virtute fieri, vt quibus loquendi vis naturalis inest nulla, ea tamen loquantur, non est dubitandū; sacrâ scripturâ id attestāte de asinâ Balaam *Num. 22.* quod quo pacto Deus efficiat ipse nouit. qui enim locutionis omnis est fabricator, ille vt, quæ nota sunt organa sermonis articulati formauit, potest & alia quæ lubebit instrumenta ad hoc deligere. Attamen vtplurimum existimo vti operâ angelorum, qui per res illas inanimas, vel per bruta loquantur; hoc tamen discrimine, per illa quibus apta sunt organa & viuentia ad hoc instrumenta, vt per picas, coruos, psittacos & huiusmodi, in ipsismet corporibus loquelâ formatâ; & tunc hæc locutio est vitalis actio ipsius animalis, non tamen est intellectualis eius actio, sed est actio intellectualis respectu angeli: per illa verò quæ viuentia quidem sunt, sed organa non habent apta ad loquēdū, vt sunt asini, boues que, putarim id facere eò quod ipsemet angelus in eis, vel potiùs iuxta ea sermone in aëre formato loquitur; idēque dicendū de insensibilibus, vt igne, aëre, aquâ, terrâ, cadaueribus mortuis, capitibus resectis, statuis, & arboribus: & tunc quando vox tantum formatur iuxta corpora illa, locutio nullo modo tribuenda est alteri, quàm angelo, vt formanti & edenti; aëri, vt medio ac instrumēto; nulli, vt vitalis actio: si formetur intra corpus illud sensile ineptum, vel etiam intra insensile, illi tribui potest, vt organo. His positis facilè erit ferre iudicium de sequentibus miraculosis locu-

tionibus sacræ historiæ: vt de asinâ Balaam, de qua consulendus ibi Caietanus in Comment. de angelo in rubo alloquente Mosem & Esdram α. de Spiridionis filiâ Irene mortuâ depositi locum indicante β; & quodam interfecto Macarij iussu homicidam indicante γ; & de colloquio caluariæ & alterius Macarij, de varijs sedibus damnatorum δ; & de venerabilibus Africæ confessoribus qui persecutione Vandalicâ radicitùs abscissis linguis adhuc clarè loquebantur; quod etiam Iustiniani Imp. auctoritate fuit confirmatum, vt eius temporis historijs testatissimum ε: in his continuum miraculum fuit supplete Deo vicem partiũ defectarum in genere causæ efficientis. Vnum addam ex Antonio Bonfinio ζ; Anno circiter tertio» post cladem ad Nicopolim Sigismundo Imp. à Turcis accep-» tam, cùm multi in eum campum descenderent, emissam inter» ossa subinde vocem audierunt, IESV CHRISTI Saluatoris &» MARIÆ Virginis nomina intonantem, loquaxque inter ca-» dauera caput inuentum, quod vbi homines sibi adesse no-» uit; Quid tam, inquit, stupidi hîc statis viri? Christianus ego» sum, inexpiatus inconfessus in hoc bello occubui. MARIA ma-» ter me æterni supplicij reum esse non patitur. hîc me adhuc» linguæ compotem seruauit, vt delicta fateri, & animum sacris» apostolicis lustrare queam; proinde sacerdotem, qui confessio-» nem exaudiat & me expiatum reddat, accersite quæso. Roga-» tus cur tantum à Virgine beneficium promeruisset, respondit;» sibi peculiarem in eam fuisse in vitâ deuotionem, & septena e-» ius festa quotannis reuerendissimè celebrasse, religiosisque ie-» iunijs pane dumtaxat & aquâ decorasse. Quare accersito è pa-» go proximo Sacerdote confessionem ritè transegit: & impe-» tratâ erratorum omnium remissione, acceptaque nouissimâ» lustratione, repentè conticuit perpetuoque quieuit.] Hęc ille.» legant, & resipiscant Nouatores ad tam illustre miraculũ quod & Deiparę deuotionem, & ieiunia, & festorum cultum, & confessionis sacramentum commendat.

Simia Dei diabolus, conatus multa similia, sed pseudomiracula; interdum Deo permittente ad diuinam vindictã atque B

iustitiam

α Exod. 3. a. 2. 4 Esdr 14. in prin.

β Rufin. lib. 1 hist. Eccles. c. 5. Socrates, lib 1. c. 12.

γ Fulgos. lib. 1 Exempl. c 6.

δ Marulus lib 6 c 14.

ε l. 1. C. de offic. præf. Afric. Procopius lib. de bello Vandali. Æneas Gazeus de immortal anim.

ζ lib. 3. hist. Hungar. Decad 3.

iustitiam manifestandam, vt cum homicidam caput præscissum indicauit Cercydam, teste Aristotele ν; & Orphei caput prædixit Cyro Persarum Regi, eum quoque à muliere necandum ι. Aliquando ipse oracula nescio quæ confingit, vt quæ narrat Phlegon Trallianus κ ex Herone, in hanc sententiam; „ Policritus post Locridem vxorem ductam, & postquam „ tres noctes cum eâ dormiuisset, tertio die vitâ functus eam re„ liquit grauidam; quæ monstrum ex duplici sexu peperit, quod „ cùm in mediam concionem populi ductum fuisset ad consul„ tandum quid id præsagiret, quidue de eo faciendum esset: „ comparuit in medio populi spectrum Polycritus, & futuram „ Ætolis & Locrensibus prædixit cladem, & impotente ad re„ sistendum populo, filium suum monstrosum dempto capite „ deuorauit & euanuit: mox & caput eãdem cladem elocutum est.] Addit idem Trallianus ex Antisthene philosopho Peripa„ tetico. Quo tempore Acilius Glabrio consul vicit Antiochũ „ regem Asiæ, deterritos Romanos oraculis ne amplius inua„ derent Asiam, & Publij ducis Romanorum caput relictum à „ lupo, qui corpus deuorauerat, vt ipse prædixerat furore diui„ no, vt putatur, percitus; ceciniſle longo sermone aduenturam „ cladem Romanis.

ν *li. 3. de part. anim. c. 10.*
ι *Philostrat. in imagin.*
κ *lib. de mirabilib.*

Præstigiosæ planè fuere locutiones, quædam apud Gentiles, & arte dæmonis simulatæ, ad lucrum Sacerdotum Gentilium, qui non rarò Magi & Pythonici; vt λ geminæ columbæ Dodones loquaces, item quercus Dodonea μ, Argûs carina ν, equus Achillis ο, & vlmus Gymnosophistarum quæ Apollonium salutauit π, & Causus flumen quod dixit Salue Pythagorâ ρ (quem fuisse possessorem librorum Zoroastris Magi docet Clemens Stromateus;) & canis Simonis Magi apud Clementem in Itinerario & Glycam in Annalibus, qui & alios & D. Petrum fuit allocutus: idem sagæ cuidam Franciscæ Senensi adscribit Grillandus sæpe nobis laudatus. q. 7. Theotecnus magus Antiochię, sub Maximino, simulacrum Iouis vi magicâ fecit oracula fundere, quibus ciues in odium Christianorum excitabat, & Imperatoriam persecutionem

λ *Sophocl. in Trachin.*
μ *Lucian. in Micyllo.*
ν *Apollon. Argonaut.*
ο *Homerus Iliad. 19.*
π *Philostra. in Apollõ.*
ρ *Porphyr. in vita Pythagoræ.*

acuebat o. Lege D. Cyrill. Alex. *lib. 3. contra Iulian.* pleraq; ſuperiùs dicta recenſentem.

o *Euſeb. li. 9. hiſtor. Eccleſ.*

Ceterùm vt ſciant animalia vel intelligant quæ loquuntur, hoc nullus Angelus eis poteſt tribuere: poſſet tamen, etiam dæmon efficere, vt animalia ſuis temporibus & locis aptiſſimè quædam dicerent, accommodata perſonis & rebus de quibus ageretur: ſed tamen licet dæmon illa ex inſtituto faceret, animalia tamen dumtaxat facerent caſu & fortuitò; quibus, ignaris & idiotis ſpeciem quandam ſollertiæ & intellectionis præberent: ſicut etiam magi faciunt interdum, vt animalia miras quaſdam geſticulationes & motiones edant, quæ ſine vſu rationis & prudentiâ iudicant imperiti fieri non potuiſſe. talia ſunt quæ de ſerpente Epidaurio Valerius τ, de leone Apollonij Philoſtratus, de aſino Cayri narrat Bellonus. Longè faciliùs poteſt magus per dæmonem efficere, vitiatis organis corporeis, vt homo latrare, vlulare, crocitare, rudere audiatur, conans loqui: videmus enim artificio id nonnullos feliciter conſequi: & legimus υ anno 1546 Margaritam Eſlingenſem, » ex ventris doloribus ita intumuiſſe vt ventris moles totam » faciem obtegeret, ac in circumferentiâ decem palmos excede- » re videretur. Audiebantur à circumſtantibus lectum, gallo- » rum cantus, gallinarum coccyzationes, anſerum ſtrepitus, la- » tratus canum, balatus ouium, porcorum grunnitus, boum mu- » gitus, hinnitus equorum. Eduxit miræ magnitudinis vermes » atque ſerpentes ex latere circiter 150. quo miraculo fidem fa- » ceret; cùm tamen nil niſi præſtigiæ dæmonum à matre puellæ » lucri causâ confictæ forent.] »

τ *Val. Max. lib. 1. c. 8. Philoſtrat. lib. 5. Bellon. in Obſeruat.*

υ *N. lib. de Prodig.*

Sed an voces beſtiarum Magi intelligant? φ Porphyr. ſcribit ſuâ ætate de Apollonio Tyanæo dici ſolitũ, illum cùm audiſſet hirundinem cum multis vociferantem; ſodalibus ſuis quos ſecum habebat expoſuiſſe, indicare eam ceteris, aſellum onuſtum frumento ante vrbem cecidiſſe, frumentumque humi fuſum eſſe. Sed veriſimilius eſt, quod Eunapius hoc paſſeri tribuit. hirundo enim frumento non veſcitur. Volebat autem Apollonius hoc facto fingere ſe garritus auium intelligere, quod

φ *libr. 3. περὶ ἀποχῆς &c.*

quod veteres de Tiresiâ & Melampo fuerant fabulati. Sed hęc sunt incredibilia. cùm enim bestiæ ratione careant, nequeunt discursu vti, qui ad sermonem ex instituto proferendum, qui sit rerum vel gestorum significatiuus, est necessarius. fateor affectus corporis & appetitum posse vocibus suis indicare, & horum notitiam posse diuturnâ obseruatione ab hominibus deprehendi: & posset dæmon, qui hæc habet perspectissima, magos ea docere, quod an velit facere, aut vnquam fecerit, nescio. non est incredibile feciſſe.

An autem se inuicem intelligant bestiæ eiusdem saltē speciei, quæritur? quoad affectus illos corporis & motiones appetitus belluini, affirmatiuam docet quotidiana experientia: quoad cetera quoque censuit, & probare conatus Porphyrius, aues scientiam habere vocis cantusque sui generis auium, ac quod ipsis accommodatum sit id posse alijs ostendere. idem Plato censuit, & Oppianus agens de elephantis, quod arbitrâtur; quia si elephas in cænum ceciderit & clamauerit, socius id cernens abit & redit adducens gregem elephantorum, vt operâ communi seruent immersum. exemplo etiam scorpij Libyci, qui cùm solus hominem ferire nō valuit, reuertitur cū pluribus alijs, & simul hominem aggreditur annexis sibi annulatim socijs. exemplo denique piscis qui confractum laqueum euasit, & alijs periculum indicat, vnde fit vt eo die generis huius nulli pisces compareant. Vide Pet. Gregor. *lib. 15. de repub. c. 5.* hæc ipsa memorantem, prudenterque monentem intelligentiam veram & discursum animantibus deesse. Addo nec eum à dæmone illis tribui posse. quia rationalem eis animam nequit largiri, cuius creatio soli deo reseruatur: & requirit illa corporis organa sibi accommoda. de quo seq. quæstione.

QVÆSTIO XX.

An intelligentiam discursiuam possit dæmon brutis largiri?

IN de hæc quæstio depēdet an bruta aliquâ ratione sint prædita. nam si sunt, facilè præstabit dæmon vt sublatis impedi-

mentis, discurrant, & scienter intelligant: si non sunt, id præstare non posse, certum est.

Fuere igitur non pauci, qui rationem tribuant animantium A pleriſque. Empedocles dixit, omnia animantia & plantas mê-
α lib. contra Mathematic. fol. 226. tem & prouidentiam habere, vt eum citat Sex. Empyricus α, & Parmenides ac Democritus, teste Stobæo *in Eclog. physic.* β
β li 1. fol. 93. videtur idem velle Lactánt. *lib. 3. instit. c. 10.* apertius Porphyr. *lib. 3. de sacrific.* & Plutarch. *lib. quod bruta vtantur ratione, & lib. vtra animantia plus rationis habeant aquatilia an terrestria?* & Gale. *li. exhortatorio ad bonas artes addiscẽdas* scribit omnib. animalibus ineſſe ἐνδιάθετον λόγον, quod Eraſmus vertit rationem affectuum capacem, non benè; Lacuna Segobienſis meliùs rationem intus deliteſcentem ſiue internam: vt Galenus rationem quidem tribuat brutis, quæ & in hominibus ineſt; ſed hoc tantum diſcrimine, quod homines illam ſermone queant explicare; bruta verò habeant quidem rationem, ſed conceptus animi nequeant verbis exprimere. fuit hæc etiam Quinctiliani ſententia *lib. 1. Inſtit. Orator.* & ex recentioribus id voluere Anton. Cittadinus *in lib. 1 Poſterior. Ariſt. c. 3.* Laur. Valla Dialect. ſuæ cap. 9. imò & Card. Hoſius γ, nos nec ratione,
γ Præfat. Confeſſ. Petri eouenſis. nec oratione, nec prudentiâ à brutis diſtingui voluit, ſed religione & Dei cultu, atque contemplatione. Quæ verba putarem piè explicanda, vt more ſcripturæ ſacræ locutus ſit; id negans, quod minus iudicabat, non quod omnino non eſſe iudicabat, hoc ſenſu; vt cenſuerit, magis religione differre hominem à brutis, quàm alijs illis oratione, prudentiâ, ratione.

Sit ergo Concl. Brutis rationem, diſcurſum, prudentiam, » prouidentiam (propriè dictam) vel ſapientiam tribuere, re» ctæ philoſophiæ & fidei repugnat: eſt tamen in brutis quid» dam ſollertiæ quod rationem & prudentiam, diſcurſumque» imitetur.] Hæc eſt ſententia Alb. Magni *in 3. de anima*, & Phi» loponi, *ad tex. 157.* vbi non obſcurè hoc Ariſtoteles, & eſt D. Tho. *1. 2. q. 13. a. 3.* Gregor. *1. d. 3. q. 1.* idem Ariſtoteles *lib. 7. de hiſt. animal. c. 1.* tribuit illis veſtigia animi humani & prudentiæ imaginem; vnde ſumſit Arnob. *lib. 2. cont. gent.* cum ſcribit in

brutis

brutis conſpici multa rationis & ſapientiæ ſimulacra. idem Hippocrati placuiſſe docet Galen. *lib.1.de vtil.part.c.3*. idem docuere Auerr. *in 7.Phyſic.* Hieron.Magius *lib.2.de exuſt.mun: di cap 5.* Gabr.Zerbus *in 1. Metaphy.q.7.* (quem operæ pretium ſit legere) & Card. Toletus *in 3.de animâ q.7.* Sollerter multa fieri à beſtijs,& ea doceri,quæ diſcurſu quodam videantur egere,docent, quæ narrant plerique,de elephantis ex plurimis collegit Lipſius *Cent 1.ep.50.* de ceteris Ælianus, vt de leonibus, *lib.5.& 17.de nat.animal.* de tauris *lib.7.* de cynocephalis *lib.6.* de alijs ſimijs *lib.5.* de ceruis *lib.11.* vbi tamen illud καλούμενον συνίει, non interpretandum; *loquentes intellexit*,ſed *vocantes intellexit*, ſcilicet audito Græco nomine, quod illi educator māſuetarius indiderat: vt de piſcibus idem auctor dixit, καλούμενοι ἐπακούειν *lib.8. c.4.* Probatur id breuiter. ſi ratione ducuntur; ſanè rationalia dicenda forent. ſi ratione ducerentur; ex electione operarentur. ſi electionem adhiberent;non ſemper omnia eiuidem ſpeciei animalia vbique eodem modo, vt faciunt,operarentur. ſi diſcurſu prædita forent; noſſent vniuerſalia quædam axiomata,ſine quibus nemo poteſt nec affirmatiuè nec negatiuè diſcurrere. conſtat autem à brutis neſciri axiomata vniuerſalia. ſi ratione & diſcurſu prædita ſunt; ergo & ſcientiâ,& prudentiâ,& ſapientiâ. norunt ergo ipſas rerum cauſas. norunt meliora à minus bonis diſcernere. ſi ratione prædita;ergo & libero arbitrio, in rebus de quibus diſcurrunt & ratiocinantur. ergo peccare poſſunt,& mereri.ergo & virtutes voluntatis illis non denegandæ; iuſtitia, temperantia,fortitudo, liberalitas, obedientia. quis hoc philoſophus ſomniet? non alius certè, quam qui belluis cęlum pandit Machometus.

B Dicendum itaque, vt hęc abſurda vitemus, bruta nonnunquam à ſcriptoribus egregijs dici ratione prędita, non quod veram habeant rationem,ſed quia multa tam ſollerter faciunt, quàm homines ſolent, qui ratione pręditi. dici etiam prudentiam habere,quia perinde operantur ac ſi prudentiam ducem in operando ſequerentur. prudentia enim habitus eſt faciens

nos

nos promtos vt eligamus media fini alicui accomm odata; finem verò cum medijs ad eum tendentibus non assequuntur bruta; sed fortuito in eum feruntur. difficile hoc est intellectu, verùm ab Hieron. Fracastorio fuit luculenter explicatum [a], in hanc sententiam; Quosdam actiones animalium omnes ad instinctus naturales referre; sed hos ex plicare debuisse, an hi instinctus cum cognitione coniuncti sint, an nō; alios dicere dirigi ab intellectu, qui fines nosci & errare non potest, sed difficultatem hos non tollere. Si enim sic bruta volunt à Deo dirigi, vt Deus immediatè illa operetur, quæ bruta faciunt, apertè errant. Si verò velint Deum hæc facere mediatè per animalia, tunc recurrere quæstionem, vtrum animalia hoc simplici naturæ instinctu, an verò mediante cognitione faciāt, Ideo ipse, sumptâ caloris natiui similitudine, respondet ingeniosè & eruditè: Deum quando hanc vniuersitatem creauit, eâdem virtute & potentiâ, qua fecit omnia, facultatem etiam singulis naturis propriam dedisse, qua peruenire possent ad fines rerum vniuersitati debitos & congruentes. Inde contingere vt multa à particularibus fiant, alium finem intendentibus per se, & alium tamen finem intendente naturâ, & ordine vniuersi. Nam quod calor ille genitiuus tam mirabilia operetur, calefaciat, attrahat, propulset, figuras det membris, vias, conceptacula, situs, ordines, iuncturas ac demum animal conflet, perinde ac si singulorum fines cognosceret: arbores etiam ac plantæ, folia, gemmas, flores, fructus, semina mirâ sollertiâ, vt videtur, faciant, custodiant, muniant: certum est hæc à non cognoscentibus fieri. Sed dicendum hæc fieri ab illis partim per accidens, partim per se. per accidens quidem quatenus, est particularis quædam vna natura; per se verò, quatenus est pars vniuersalis naturę, quam ordinauit Deus ad finem illum, quem ipse cognoscit. Sic (ait) & bruta quędam facere, non cognoscendo fines, & quasi per accidens, quatenus sunt naturę particulares; quatenus verò partes sunt vniuersalis naturę à Deo ordinatę, per se facere & intendere fines, non sibi sed Deo cognitos. Vt ecce, maturis ouis, auis illa vult deponere excita-

[a] *libr. 2. de intellectione, à fol. 191.*

excitata pŏdere & moleſtiâ ouorũ, hic finis aui eſt notus: alius eſt finis ratione vniuerſi, nempe conſeruatio ſpeciei, qui eſt aui incognitus, ſed Deo cognitus, & quaſi cõſequens alterius. deponit itaque auis ouum, per ſe propter ſtimulum, per accidens reſpectu prolis: reſpectu ſui, quatenus eſt hæc auis; ſed reſpectu vniuerſi, quatenus eſt pars eius, excludit prolẽ per ſe. Sic etiam innaſcitur aui appetitus deponendi oua loco tuto, per accidens ratione prolis conſeruandæ; ſed per ſe, quia ouũ amat vt partem ſui. hinc & aliæ ſubnotiones fiunt animantibus, ſecundum ſpecies quas recipiunt, rerũ ſibi ad hoc neceſſariarum. Vnde (inquit Fracaſtor.) magna ſapientia & prouidẽtia Dei optimi maximi videri poteſt, qui vniuerſum totũ ordinaturus modũ naturis omnibus dedit, quæ neſcientes fines, omnia tamen faciunt, per quæ fines conſequuntur quos ipſe ſolus cognoſcit. ad quem modum deinceps alia fiunt, quę tam mirabilia nobis videntur. Ex quibus apparet eam quæ in brutis apparet, prudentiam non eſſe, ſed dumtaxat inſtinctũ quẽdam naturæ, & ordinis vniuerſi à Deo præſtituti.

QVÆSTIO XXI.

An poſſint dæmones facere, vt homo non ſentiat, vel vt longiſſimo tempore dormiat, aut inediam perferat?

AQVoad primũ non quęrimus vtrũ dæmon poſſit efficere ne corpus habeat potentiã ſentiẽdi, ſed vtrũ poſſit facere ne actu ſentiat; quod naturâ ſenſile eſt. v.g. ne crucietur quęſtioni ſubditum. Iamblichus *lib. de myſter. Aegypt. paullo ante med.* teſtatur multos prophetarum admoto igne non vri, vel ſi vrãtur vſtionem non ſentire, vt nec alia tormenta vlla: loquens de vatibus Gentilium, addenſque id fieri Deo intus adflante qui repellat ignem, illaque cetera hebetet. Quis iſte Deus Iãblici Magi, niſi cacodæmon quiſpiã Eurycles? qui iſti prophetæ, niſi malefici? Cenſuere Gentiles magico carmine aciem gladij ſic retundi, vt nec leui vulnere cutem queat perſtringere? Nec deſunt, qui notent, ad tollendam hanc ſuperſtitionẽ, ſæpè Deum miraculo flammæ, aquæ, ferarum, & ſimiliũ ſupplicio-

pliciorum atrociſſimorum vim ſuſpendiſſe, eaque omnia martyribus innoxia reddidiſſe: cùm verò ſecuri vel gladio fuiſſent addicti, ferri vim à Deo non coërcitam, vt nationes intelligerent miraculo iſta, non magiæ adſcribenda. Sitne hoc verum, necne, equidem valdè addubito. Nam & memini de muliere ſepties ictâ gladio, ſed fruſtrà; & Gentiles etiam illa cetera, licet falsò, tamen ad incantationem referebant. Legi duas alias huius rei cauſas meliores α: priorem, quia ſectio gladij impedita, potuiſſet dolo carnificis adſcribi. poſteriorem, quia gladius, eſt præcipuum & maximè legitimum ordinariumque iuſtitiæ vltricis inſtrumentum. Hodie quidam impij milites ſe fore inuulnerabiles putant, ſi arma certo ritu incantent, vel ſacrilego auſu crucifixi imaginem compungant β; vel ſi ferãt interulam lineam horrendis inſcriptam imaginibus, quam vocant *inferni camiſiam*: vel ſi periapta quædam ferant varijs caracteribus magicis inſignita, aut orationes; quas blaſphemè admodum & mẽdaciter tribuunt D. Leoni, vel Carolo Magno, inſignitas magnis (ſic magi loquuntur) Dei nominibus. Noui ſtudioſum iuris, nomine Quirinum, V. I. Baccalaureum; qui, cum tali membranulâ fretus audacter ſe iurgijs & pugnis immiſcuiſſet, ſæpè ictus, nunquam ſaucius; tandem, Romæ anno. 1572. vel 1573. in ſympoſio minimo vulnere fuit interemtus. Huc referendum quod de Scafio ſic ſcribit auctor Formicarij, In territorio Bernenſium primus auctor maleſi-» ciorum fuit quidam Scafius dictus; qui publicè de hoc glo-» riari audebat, quod quandocunque vellet, ipſe ſe omniũ ſuo-» rum in æmulorum oculis velut murem facere valeret, & dila-» bi à manibus inimicorum ſuorum lethalium: & ita capitalium» ſuorum inimicorum manibus ſæpè vt dicitur euaſit: ſed cùm» terminum ſuæ malitiæ Diuina iuſtitia facere voluit, tandem» per hoſtes ſuos in ſtuffâ quadam propè feneſtram quandam» ſedere explorabatur cautè: quo in loco, cùm nullum de ſibi in-» ſidiantibus ſuſpectum haberet, per feneſtram gladijs & haſtis» inopinatè transfixus eſt, & ob ſua facinora ibi mortuus miſera-» biliter.] hæc Niderius. Sic ſuos dæmon deludit. Tormento-»

rum

α *Vide Ioſ. Angles in 2. q. le dæmon. c. 4. diſſi. 5. dub. 1.*

β *Sprenger. in Mall. p. 2. q. 1. c. 16.*

rum sæuitiam quotidie malefici in eculeo eludunt. omnem enim cruciatum, vel risu, vel somno, vel silentio superant. solent id causarum ignari miraculo & innocentiæ tribuere: cùm id tamen contingat, vel singulari quodam corporis robore, & animi tolerantiâ, quam non rarò & Gentiles & Christiani exhibuerunt γ. Vnius adscribam M. Attilij Reguli tolerantiam ex Silio Italico;

γ Fulgos. li. 8. Exempl. c. 4. Egnatius lib. 8. c. 4. & ijdem ambo lib. 3. c. 3.

B *Non ignis, candensque chalybs, non verbera passim*
Ictibus innumeris lacerum scindentia corpus,
» *Carnificesue manus, penitusue infusa medullis*
» *Pestis, & in medio lucentes vulnere flammæ*
» *Cessauere (ferum visu dictuue) per artem*
» *Sæuitiæ extenti, quantum tormenta iubebant,*
» *Creuerunt artus; atque omni sanguine rupto*
» *Ossa liquefactis fumarunt feruida membris:*
» *Mens intacta manet, superat, ridetque dolores*
» *Spectanti similis; fessosque clamore ministros*
» *Increpitat, dominosque crucem clamore reposcit.*

Alij vtuntur inunctionibus, & pharmacis naturalibus confectis ex opio, solano, & similibus; quibus humores turbantur, sopor altus conciliatur, neruorum origines obstruuntur, sensus stupefit, sensatio impeditur. Vim eam lapidi Memphiti ex Ægypto tribuit Dioscorides δ. Sed plerique nituntur pacto dæmonico, & periaptis ex oscillis vel cineribus infantulorum antè baptismum necatorum ε; vel deglutito apum rege ζ, vel corpori alligatis membranulis cum certo caracterum genere, aut etiam susurrato malo carmine; quorum omnium exempla suggerunt, qui de Criminalibus iudicijs scripsêre η. Similem dæmonis operationem cernere est, in stigmatum illa tessarâ, quam diabolus imprimit strigibus; quæ sic sensu destituitur, vt nec acus longissimæ fixura dolorem minimum adferat, de quâ satis copiosè alij θ. Solent huius signi variæ esse figuræ, vestigij leporini, manus bufoniæ, catelli nigri; quale signum visebatur in tergo Ioan. de Vaulx Stabulensis; in quo illud singulare Pet. Oranus, Quæsitor negotij, obseruauit; si acu vel

δ lib. 5. c. 119.
ε Sprenger. p. 3. q. 14. & 15.
ζ lib. exorcismor. Auenioni excusus.
η Hippol. in tit. de quæst. Paris de Puteo de Syndic. c. de torturâ il terzo, Grillland. de Torturâ q. 4. Damhouder. prax. crimin. c. 73.
θ N. Remig. lib. 1. dæmonolat. c. 5.

graphio profundius adacto perforares, nullum doloris sensum reus percipiebat, nec quidquam querebatur: si verò à tergo, ita vt videre ipse nequiret, eminùs signo illius catelli minareris digito erecto; tanquam si acriter torqueretur, reum subito queri solitum. huius rei causam physicam non inuenio; moralem hanc suspicor, contemtu indoluisse dæmonẽ superbissimũ, & sic irritatum sæuijsse in mancipij sui cruciatum.

Ceterum illis Narcoticis pharmacis posset etiam somnus valdè diuturnus conciliari: vt fuit somnus illius rustici, qui in Germaniâ totum auctumnum & hyemem dormiẽdo fuit, emensus; & qui in Apatũriorum solemnitate ebrij, per mũltos dies obdormierũt, teste Eudæmo: & Epimenidis Cretẽsis, qui cum quærens ouem meridianoæstu speluncã ingressus, sopore graui victus, LXXVII, iuxta Pausaniam, vel XLVII, iuxta Eudæmum, paullo pauciores, secundum alios, quieuit annos, experrectusque postea, ratus se parum indulsisse somno, pergebat ouiculam quẽrere. forte horũ quietis causæ naturales fuere: etsi de Epimenide, potius adscriberẽ dæmoni. De Sardoûm semideorum somno fabula fuit, nam hi reuerâ erant mortui, dæmonum præstigio visi sunt & dormire, & excitari [κ]. Quidã etiam somnus tam longus, aliquando per miraculum, verũ à Deo immissus; vt septem Dormientûm sanctorũ apud Laur. Surium, & aliorum quinque apud Paullum Diaconum.

Vltimum erat de inediâ perferendâ. de quo non est dubitãdum, posse diabolum efficere, vt quis mensium multorũ ferat inediam. potest enim id naturaliter cõtingere. nam & Gẽma [λ] multorũ annorum agnoscit naturalem inediam. Hippocrates vero *lib. de carnibus* negans vltra septimum diem famem naturaliter prorogari posse; de ijs intelligendus est, quibus ventriculus, & ieiunum intestinum humore chiloso vacant, in quem calor naturalis possit agere: tum enim fieri solet, vt illud intestinum interea concrescat, atque ita homines emoriãtur. Verùm si vel à morbo præcedente, vel aliâ ex causâ sit in corpore residuus humor flegmaticus crudus, lentus atque viscosus; illo calor naturalis vtetur pro alimento donec totus humor

ι *Lilius Giral. Dialog. 4. de histor. Poet.*

κ *vide de his Alexan. Aphrodisæ. & Simplic. in 4. Physic.*

λ *lib. 1 Cosmocrit. c. 6.*

humor absumatur. Idem futurum si ex summâ cerebri humectatione, materia quædã subtilis & pituitosa à capite in corpus descenderit, atque interea corpori in alimẽtum cesserit. Tunc enim quicquid à corpore exspiraretur vel diffluueret, continuo ab hoc humore in alimentum conuerso restitueretur; nec cibus homini opus foret, donec hic humor penitùs consumeretur. Hanc inediæ diuturnæ causam fuisse censuerim, & imbibesiæ (vt loquitur Plautus) in illâ Rogerij Bacconi Anglicanâ puellâ, quam dicit viginti annis nihil comedisse: & in Gallo sacerdote, qui tempore Nicolai. V. Pontificis biennio toto cibis potuque abstemius fuit: & in puellâ Spirensi, quæ Ferdinandi Imp. iussu veritatis explorandæ gratiâ per multos medicos anno 1540 asseruata obseruataque, sic ex graui morbo ieiuna perstiterat iam vltrà quadriennium, corpore interea benè forti, sano, nec vllâ macie tentato; sed scabie tantum phlegmaticâ corpus obsita: frequens interea lacrymabatur, & consuetas narium auriumque sordes habebat, & somno satis longo quietóque vtebatur, nihil tamen neque per sedem, neque per loca muliebria fecium vrinæue excernebat. de hac multa disputarunt ex Italis Simon Portius λ, & ex Germanis oculatus testis vnus ex medicis obseruatoribus puellæ Gerardus Bucoldianus μ. Si hæc fieri queunt naturaliter; cur nequeat illa perficere panurgus ille Dauus diabolus, eâdem industriâ quâ prauas corpori alias affectiones immittit? Sedulo tamen cauendum ne sanctorum hominum naturam excedẽtia ieiunia ν in hanc classem referamus. Deus enim tum, qui creauit, eos virtute suâ sine corporali sustentat cibo. *Vide de his quædam apud Picum Mirandulan. lib. 3. de Prænot. c. 5.* Impius autem est Rogerius Baconius omnia hæc stellarum influentijs adscribens. cur si hoc ita est, vni dumtaxat & non alteri quoque vim hanc tolerandæ inediæ stellæ istæ, in cõmune influxũ suum demittentes, largiuntur? an, quod solius huius corpus ita dispositũ? sed quæ hæc dispositio sola influxui peruia? quę hęc in alijs tanta vis & obstinatio ad excludendum? sed sat iam nugis Bacconi refellendis operæ alibi positum à nobis.

λ *li. de puellâ Germân.*

μ *epistol. hac de re excusâ Moguntiæ anno 1540.*

ν *vt D. Mariæ Ægyptiacæ, D. Catarinæ Senensi. SS. Lutgardis, Mariæ Oigniacensis, Christinæ mirabilis, apud Surium.*

QVÆSTIO XXII.

An magicis artibus operâ dæmonum sexus mutari queat?

NOn ago de membrorum ablatione (de quâ iam dictum) A sed de ipsa sexus virilis in femineum, aut feminei in virilem commutatione. quam naturalem ex medicis huius sæculi fatetur *Cosmocrit. 1.* Gemma. Factos ex mulieribus viros multos legimus. Hippocrates *lib. 6. Epidem. p. 8.* scribit Abderis Phætusam vxorem Pithei, partui vicinam, misso in exilium marito, aliquot mensibus cessante fluxu menstruorum, cunctis in membris magnos perpessam dolores, corporis habitu in virum mutatam: idemque apud Thasios accidisse Anamisię vxori Gorgippi. T. Liuius *lib. 24. de Spoletanâ* muliere idem refert, Belli Punici. 11. tempore. Plinius *lib. 7. cap. 4.* Ex femi-» nis (inquit) mutari in mares, non est fabulosum. Inuenimus» in Annalibus P. Licinio Crasso, C. Cassio Longino Coss.» Cassini puerum factum ex virgine sub parentibus, iussuque» auspicum deportatum in insulam desertam. Licinius Mutia-» nus prodidit visum à se Argis Arescontem, cui nomen Aresc-» cusæ fuisset, nupsisse etiam, mox barbam & virilitatem proue-» nisse, vxoremque duxisse. Eiusdem sortis & Smyrnæ puerum» à se visum. Ipse in Africâ vidi mutatum in marem nuptiarum» die L. Cossitium ciuem Tisdritanum, viuebatque cùm prode-» rem hæc.] hæc ille. A. Gellius *lib. 9. Noct. cap. 4.* Libitum tamen est (inquit) in loco hoc miraculorum notare id etiam,» quod Plinius Secundus, vir in temporibus ætatis suæ, ingenij» dignitatisque gratiâ, auctoritate magnâ præditus, non audisse,» neque legisse, sed scire sese atque vidisse in lib. Nat. Hist. VII.» scripsit; quæ infra posui ipsius sunt, ex eo libro sumta; quę pro-» fectò faciunt, vt neque respuenda, neque ridenda sit notissima» illa veterum poetarum de Cęnide & Cæneo cantilena.] Hæc» Gellius subdens superiora illa Plinij verba. Quibus verbis quod dicit, *miraculosum hoc*, voce vsus est latè sumptâ pro eo quod rarum & admirandum. de Cæneo & Tiresiâ legendus Ouidius in Metamorph. quid opus fabulis, vbi suppetunt historiæ?

ſtoriæ D. Auguſtin. *vlt. c. lib. 3. de Ciuita. Dei.* memorat ex Gẽtilium ſcriptis, & mulieres homines, & gallinas in maſculinum ſexum fuiſſe conuerſas. de auibus mox idem ex Auſonio confirmabo: de hominibus pergamus aſſerere. Ad tempora propinquiora nobis venio. Iouian. Pontanus *in Hiſtor. Neapolitanâ* narrat, Caietæ mulierem piſcatori cuidam annis quatuordecim nuptam in virum migraſſe: & aliam cui nomen Æmilia, nuptam Antonio Spenſæ ciui Ebulano poſt annum nuptiarum XII. in virum mutatam ſoluto matrimonio, vxorem duxiſſe & liberos procreaſſe. addit idem aliam feminam cum marito filium vnum peperiſſet, ſubito exortâ virilitate, marito iam non feminam relicto alteram duxiſſe, è qua liberos genuerit. nonnulla de pluribus conſimilia narrauit Cocceius Sabellicus «: quibus omiſſis duo ponam quæ noſtris temporibus Hiſpania dedit, & conſcripta fuere fideliſſimè ab Ant. Torquemada ϐ patrio idiomate; Amatus Luſitanus γ auctor eſt in oppido Ezgueyrâ Luſitaniæ, diſtante à Conymbricâ nouem leucis, vixiſſe quendam virum Nobilem, cui filia erat vocata Maria Pacheco, quæ cùm eius iam ætatis eſſe inciperet, quâ feminis menſtrui fluores inchoantur, loco liquidi humoris, erupit ei è locis (ſi intus abſconditum latuerat) vel aliter natum foris prodijt virile membrũ, ſicque ex puellâ ſubito adoleſcens ephebus apparuit. cum ſexu veſtitum virilem, nomen quoque aſſumſit Manuelis Pacechi. nauim conſcendit, in Indiam profectus rebus fortiter geſtis, ſtrennui militis exiſtimationem, opeſque magnas comparauit. in patriam rediens, vxorem nobilem duxit. de liberis mentionem ſubdit Amatus nullam: ſed, ait, illum imberbem permanſiſſe, facie in femineam declinante: quæ ſunt indicia non perfectæ virilitatis. Vltimo loco ſubdit Torquemada, ſe ab amico viro magnæ auctoritatis & fidei pleno accepiſſe; non procul ab vrbe Benauentanâ Hiſpaniæ, vxorem ruſtici cuiuſdam fortunæ mediæ, quæ quod ſterilis eſſet, minùs à marito benignè habebatur; pertæſam malæ tractationis, quadam nocte aufugiſſe ſumpto veſtitu famuli domeſtici: ſic ornata virumque mentita varijs in locis

« *Sabellicus lib. 9. Exemplor.*
ϐ *Dial. 1.*
γ *Centur. 2. curat. 39.*

locis operâ ſeruili vitam ſuſtentauit: poſt aliquod tempus, ſiue quod calor in ea naturalis tam efficax foret, ſiue quod imaginatio nata & confirmata continuo habitu & miniſterio virili eam efficacitatem nacta ſit, certè ipſa ſe in virum mutatam deprehendit. ſtatuit ergo, quæ diu fuerat vxor, maritum agere. feminam ſibi matrimonio copulat. diu res latuit illô non audente cuiquam rem narrare: donec quidam ei prius optimè notus cernens tam ſimilem eſſe facie vxori profugæ ruſtici illius; interrogauit num forte frater eſſet talis mulieris. huic rem omnem vti contigerat narrauit. Sic res in lucem venit.

A lib. 1. Exempl. c. 6. Fulgoſus ſcribit ſequentia A; Neapoli regnante Ferdinando» primo, cùm Ludouicus Guarna Salernitanus ciuis, quinque» filias ſuſcepiſſet, quarum natu maioribus duabus alteri Franciſcæ, Carolæ alteri erat nomen; poſteaquam ad quintumdecimum annum peruenerunt, ambabus genitalia membra in» marium morem eruperunt; mutatoque habitu pro maribus» habiti ſunt, Franciſcus & Carolus nuncupati. Item Ebuli, ſub» eodem rege puellæ, quæ iam quatuor annos viro promiſſa ſpô» ſæ habuerat nomen; qua nocte primùm viro tradita cum eo» cubuit, ſiue ex confricatione, ſiue ob aliam cauſam quæ ignota ſit, effractis membranis, quæ vt mulier videretur efficiebât,» virilia membra prodierunt: domumque reuerſa in iudicio dotem repetiuit, in virorum numero poſtea habita.] Hæc præ»

B lib. 1. de Mirabilib. & longæu. miſi minùs vt incredibilis videatur Phlegontis B narratio; Virgo quędam (inquit) Smyrnę nata Philotis nomine cùm ma» tura viro nuptum tradita eſſet à parentibus, maſculino enato» membro in virum abijt. Quin & Laodicææ, quæ eſt in Syriâ,» mulier Æteta nomine, etiamnum cum marito degens, è fe» minâ vir exſtitit, cui nomen Ætetus, præſide Athenis Macri» no, Romæ Coſſ. L. Lamiâ & Æliano vetere] & addit Phlegô» Hadriani libertus, ſe hunc vidiſſe. Et notant medici quidam, β non obſcuram eſſe rationem, quâ id natura det effectum: conari ſemper eam, id quod perfectius: mulierem eſſe quaſi virum quendam imperfectum. menſtruis retentis diutiùs, fieri vocem robuſtiorem, cutem pilo veſtiri, reliquum corporis habitum

tum roborari: nec aliud ad Metamorphosim hanc deesse; quàm, vt quæ sunt intus vasa seminaria, foris appareant; & id quod myrtos, nympha, κλειτωρὶς καὶ ὑπόλιρμις dicitur, & Ismaëlitis *Abathara* siue *Albandar*, sumpto incremẽto, & pingui velamine cui inuoluitur effracto, protrudatur in penem; cui persimilis, sed inuoluta prius fuerat. expelli autem caloris naturalis vrgentis impetu. Sic illi: mihi tamen vehemens adhuc suspicio est; non tam hos ex fœminis ita viros factos, vt fœminæ desierint esse; quàm ad fœmineum sexum, masculinum accessisse, vt androgyni efficerentur, sexu tamen hoc posteriore prœualente, & ideò pro viris habitas. Sed tamen si illud natura potuit, quod tot asserunt auctores; putarim Deo permittente causis naturalibus fretum etiam posse vaferrimum illum. Sanè lubens eò retulerim ficta illa miracula, quæ Dijs falsis tribuunt Gentiles. Phlegon de Lapithâ Cæneo idem narrat quod Ouidius. de pluribus scribit Anton. Liberalis *ex lib. 2. Alteratorum Nicandri*: Hypermnestram venditam pro muliere inuenisse pretium; postea in virum mutatam dono Deorum. Siproetam Cretensem factam virum cùm Mineruam vidisset lauantem. Galateæ filiam falsò vocatam Leucippum, quæ Leucippe dicenda erat, sexu mutato suppositum nomen meruisse, beneficio Latonæ Phæstiæ. Impossibile crediderim naturæ & dæmoni de viro fœminam facere; qui conatus irritus Neroni Magiæ addictissimo in Sporo fuit. Hîc opus est nimiâ retractione partium perfectarum, in locos fœmineos. Nec assequi possum, quo sic natura modo degeneret. Scio de Tyresiâ præter fabulas, etiam Phlegontem id narrasse §, & Anton. Liberalem satis ambiguè loqui de Siproetâ; vt vix scias ex quo in quem sexum demigrarit. Ausonij qnoqne epigr. e. lib. 1. Si totum diligenter legas, animaduertes de virili sexu in fœmineum degenerante locutum, his verbis;

§ *libr. 2. de mirabilib.*

» *Fœmineam in speciem conuertit masculus ales,*
» *Pauaque de pauo constitit antè oculos:*
» *Nec satis antiquum, quod Campano in Beneuento*
» *Vnus epheborum virgo repente fuit.*

Ait ex puello puellam,& ex pauo pauam factam. Sed non credo, vel saltem credo ægerrimè.

QVÆST. XXIII.

An possit dæmon seni iuuentam reddere?

VT qui senex est non fuerit & desierit esse iuuenis; vel, ne A quam decurrit ætatem non decurrerit, id nullâ vi vel potestate perficiatur. Quis enim quod factum, maximè successiuâ elapsum actione, id reddat infectum? Verùm vt, qui defectâ iam & decrepitâ curuatur ætate, vires resumat & habitum nitoremque iuuenilem, mutentur cani in colorem meliorem, frigus in teporem, torpor in agilitatem, ceteraque corpus recipiat quæ senium abstulerat, deque malâ (quod ait quidam) merce fiat bona; non equidem audeo definire V. Dæmon possit, si Deus permittat? Non mihi planè de nihilo videtur, quod poëtæ memorant, & de ariete in agnum, de Bacchi nutricibus reiuuenescentibus scripsit Aeschylus; de Iasone à Medæâ recocto, scribunt Pherecydes, Simonides, & Lycophron; deque ipso Iasonis patre Æsone Græcus auctor Redituum, & Latinus Transformationum poëta Naso. In quibus tamen illa narratio perspicuè falsa & naturæ repugnans, omni educto per vulnus sanguine, & nouo suffecto id contigisse. Sic enim sequatur priùs mortuum, & postea suscitatum viuentis corpus: quod soli Omnipotentiæ Dei reseruatum. Cetera fortassis contingere potuerunt, quæ cecinit « ; potato succo salutari.

« *Ouid. 7. Metamorph.*

Barba comæque »
Canicie posità nigrum rapuere colorem, »
Pulsa fugit macies, abeunt pallorque situsque, »
Adiectoque cauæ supplentur corpore rugæ, »
Membraque luxuriant. Aeson miratur, & olim »
Ante quaterdenos hunc se reminiscitur annos. »

Fatentur omnes, neque id sine perfidiâ negari potest, iuuentam aquilæ renouari. testatur Hymnographus diuinus ß : *Renouabitur vt aquilæ iuuentus tua.* renouari fatentur omnes, licet » quo id modo contingat, nostris & Hebræis non conueniat ».

ß *Psal. 102. v. 5.*

? *D. Aug. ibi, & R. Sabadiæ ibid.*

Eodem

» Eodem pertinet istud Isaiæ; *Qui autem sperant in Domino, mutabunt fortitudinem, assument pennas sicut aquilæ.* Præstat idem vilibus & abiectis natura serpentibus, quod omnes fatentur, vt cum tenui illâ suâ leberide senectutem exuant & induant iuuentutem: cur homini omnem huius beneficij spem Hebe nouerca præsciderit? scilicet, absumta vis omnis per asini baiuli imprudentiam; qui a pharmacum adeò salutare, à Ioue missum hominibus, serpenti permisit cibendum. Cur naturalia quædam remedia nequeant inueniri tantæ efficaciæ? multa sanè latent nondum inuenta, quàm hominibus ignota, tam dæmonibus cognita. Humidum radicale restaurari, natiua illa nimia senectutis ariditas temperari, corrupto succus melior suffici, ceteraque deperdita, & hanc ad commutationem requisita suppleri ad tempus, naturæ legi nihil repugnat. Sed nec impossibile capillorum colorem mutari; cùm & coruos candidos visos multi tradiderint. ⟨ Denique Metamorphosim, quam nunc defendimus, confirmant non pauci locupletes testes. Duo legas exempla apud Torquemádam »; Anno 1531. Tarenti fuisse centenarium senem capularem, qui pilis, cute, vnguibus & situ atque squallore ætatis decidentibus, & in melioris ætatis omnia mutatis, de sene iuuenis prodierit, & quinquaginta post annis superuixerit. In Castellę quoque Rioiâ alteri cuidam viro similem obtigisse sortem, idque vulgi famâ notissimum fuisse, & ab Ammiâ Castellæ sedulò exploratum. Monuedrum regni Valētini oppidum est (olim Saguntus) hîc se viuo scribit Valescus Tarentasius b, fuisse monialium Abbatissam; cui iam silicernio, subitò menstruis fluoribus renouatis, dentes renati, comæ denigratæ, rugæ & sulci cutis adæquati, mammę pendulæ atque pannosę ad instar virgunculæ sororiarunt: sic denique se vultu, facie, totoque corporis habitu iuuenculam exhibuisse, vt rei nouitate percussa, præ verecundiâ, se cunctorum oculis subtrahere niteretur. Quid multa? Lusitanicæ historię recentiores scriptores, fidei probatissimę c, cōmemorant longâ narratione & certâ, cuidam Indo Nobili, annorum quibus vixit trecentorum

a *Lege Pierium lib. 14. Hierogly.*

⟨ *Herodot. lib. 4. & Heraclides in Politijs.*

» *Dialog. 1. Horti sloridi.*

b *lib. 6. Philonij c. 11.*

c *Ferdin. Castañeda li. 8. Pet Maffeus histor. Indicæ lib. 11.*

Ait ex puello puellam,& ex pauo pauam factam. Sed non credo,vel saltem credo ægerrimè.

QVÆST. XXIII.

An possit dæmon seni iuuentam reddere?

VT qui senex est non fuerit & desierit esse iuuenis; vel, ne A quam decurrit ætatem non decurrerit, id nullâ vi vel potestate perficiatur. Quis enim quod factum, maximè successiuâ elapsum actione,id reddat infectum? Verùm vt, qui defectâ iam & decrepitâ curuatur ætate, vires resumat & habitum nitoremque iuuenilem,mutentur cani in colorem meliorem, frigus in teporem,torpor in agilitatem,ceteraque corpus recipiat quæ senium abstulerat, deque malâ (quod ait quidam) merce fiat bona; non equidem audeo definire V. Dæmon possit,si Deus permittat? Non mihi planè de nihilo videtur, quod poëtæ memorant,& de ariete in agnum, de Bacchi nutricibus reiuuenescentibus scripsit Aeschylus; de Iasone à Medæâ recocto, scribunt Pherecydes, Simonides, & Lycophron; deque ipso Iasonis patre Æsone Græcus auctor Reditiuum,& Latinus Transformationum poëta Naso. In quibus tamen illa narratio perspicuè falsa & naturæ repugnans, omni educto per vulnus sanguine, & nouo suffecto id contigisse. Sic enim sequatur priùs mortuum,& postea suscitatum viuentis corpus: quod soli Omnipotentiæ Dei reseruatum. Cetera fortassis contingere potuerunt, quæ cecinit « ; potato succo salutari.

« *Ouid. 7. Metamorph.*

Barba comæque
Canicie positâ nigrum rapuere colorem,
Pulsa fugit macies, abeunt pallorque situsque,
Adiectoque cauæ supplentur corpore rugæ;
Membraque luxuriant. Aeson miratur,& olim
Ante quaterdenos hunc se reminiscitur annos.

Fatentur omnes,neque id sine perfidiâ negari potest, iuuétam aquilæ renouari. testatur Hymnographus diuinus β : *Renouabitur vt aquilæ iuuentus tua.* renouari fatentur omnes, licet quo id modo contingat,nostris & Hebræis non conueniat.

β *Psal. 102. v. 5.*

γ *D. Aug. ibi, & R. Sabadiæ ibid.*

Eodem

» Eodem pertinet istud Isaiæ; » *Qui autem sperant in Domino, mu-* » *tabunt fortitudinem, assument pennas sicut aquilæ.* Præstat idem vilibus & abiectis natura serpentibus, quod omnes fatentur, vt cum tenui illâ suâ leberide senectutem exuant & induant iuuentutem: cur homini omnem huius beneficij spem Hebe nouerca præsciderit? scilicet, absumta vis omnis per asini baiuli imprudentiam; qui { pharmacum adeò salutare, à Ioue missum hominibus, serpenti permisit cibendum. Cur naturalia quædam remedia nequeant inueniri tantæ efficaciæ? multa sanè latent nondum inuenta, quàm hominibus ignota, tam dæmonibus cognita. Humidum radicale restaurari, natiua illa nimia senectutis ariditas temperari, corrupto succus melior suffici, ceteraque deperdita, & hanc ad commutationem requisita suppleri ad tempus, naturæ legi nihil repugnat. Sed nec impossibile capillorum colorem mutari; cùm & coruos candidos visos multi tradiderint. { Denique Metamorphosim, quam nunc defendimus, confirmant non pauci locupletes testes. Duo legas exempla apud Torquemádam »; Anno 1531. Tarenti fuisse centenarium senem capularem, qui pilis, cute, vnguibus & situ atque squallore ætatis decidentibus, & in melioris ætatis omnia mutatis, de sene iuuenis prodierit, & quinquaginta post annis superuixerit. In Castellę quoque Rioiâ alteri cuidam viro similem obtigisse sortem, idque vulgi famâ notissimum fuisse, & ab Ammirâ Castellæ sedulò exploratum. Monuedrum regni Valētini oppidum est (olim Saguntus) hic se viuo scribit Valescus Tarentasius {, fuisse monialium Abbatissam; cui iam silicernio, subitò menstruis fluoribus renouatis, dentes renati, comæ denigratæ, rugæ & sulci cutis adæquati, mammę pendulæ atque pannosę ad instar virgunculæ sororiarunt: sic denique se vultu, facie, totoque corporis habitu iuuenculam exhibuisse, vt rei nouitate percussa, præ verecundiâ, se cunctorum oculis subtrahere niteretur. Quid multa? Lusitanicæ historię recentiores scriptores, fidei probatissimę {, cōmemorant longâ narratione & certâ, cuidam Indo Nobili, annorum quibus vixit trecentorum

Act. 40. v. vlt.

{ *lege Pierium lib. 14. Hierogyph.*

{ *Herodot. lib. 4. & Heraclides in Politijs.*

» *Dialog. 1. Horti floridi.*

{ *lib. 6. Philonij c. 12.*

{ *Ferdin. Castañeda li. 8. Pet Moffeus histor. Indicæ lib. 11.*

& quadraginta ſpacio, iuuentæ florem ter exaruiſſe, & ter refloruiſſe. Nec deſunt, qui in eodem orbe nouo quandã inſulã repertam teſtentur κ, Bonicam nomine; in qua fons ſcaturiat cuius aqua, vino præcioſior, pota ſenium cum iuuentâ cõmutet. Facilè video, quàm hæc nonnullis incredibilia videantur; ſed illi cogitent: huiuſmodi narrationibus, à quibus rectæ philoſophiæ ratio non abhorreat, quia ipſe nihil tale videris, fidem detrahere; ſingularis eſſe proteruiæ & impudentiæ: qui verò quid vbique geſtum fuerit, vel non fuerit; id de ſuâ dumtaxat opinione aut aſſenſione decernunt; inſaniæ aſſidere.

κ *poſt Cardanum, Langius epiſtol. medic. 79.*

Inſtet quis ex aduerſo certam humanæ vitæ periodũ à Deo præfixam: hanc naturaliter non poſſe prorogari vltra annum ſaltem C X X. vt probatur Dei verbis λ; *Eruntque dies hominum centum viginti annorum.* Ideoque Moſen dixiſſe μ; *centum viginti annorum ſum hodie: non poſſum vltra ingredi & egredi.* Confirmari id ratione numericâ, quia numerum hunc conficiũt tres quadragenarij, hoc eſt quaternarius denariorũ triplicatus, & ſic totum cum toto coaleſcens omnem abſumit perfectionem, ternarium nempe, quaternarium & denarium. Hoc argumentũ facilè diluitur, quia à Deo præſtituta nõ omnibus hominibus vna eademque, ſed ſua cuique peculiaris vitæ periodus; & his quidem ſpacium vitæ ipsâ hac Metamorphoſi ſic extenſum: hãc nõ poſſe naturaliter prorogari niſi Deo permittente. Si permittat, poſſe vltra annos etiam centũ viginti; quos conſtat multos ſuperaſſe. Verba autem illa Dei non de omnis ævi hominibus prolata fuere, ſed tantum de tunc ſuperſtitibus, quibus hic terminus pœnitentiæ antè diluuium futurum datus ν. Nec Moſes illic aſſerit vltrà ſe viuere non poſſe; ſed tantum, adeò magnæ multitudinis gubernationi ſenio fieri imparem ſeſe ac minùs idoneum. Argumentum illud ex numeris deſumptum, mirè placuit Fran. Valeſio ο, adeò vt fuſiſſimè illud proſequendum ſibi exiſtimarit: reuerâ tamen friuolum eſt ac nullius momenti. nihil enim ex numeris in humanã complexionẽ poteſt influere, nec vita noſtra à numeris

λ *Gen. 6. v. 3*
μ *Deuter. 31. v. 2.*

ν *Sic Onkelus Hieronym. & Chryſ. in d. ver. 3. & D. Aug. lib. 15. de ciuit. Dei. c. 24. quorũ ſententia verior, quàm Philonis, Ioſephi & ſequacium.*

ο *De ſacrâ philoſophiâ c. 7.*

ſed

sed à causis naturalibus primis secundisque dependet.

D Fortiùs vrget aliud argumentum huiusmodi. Vita humana humido naturali conseruatur. istud semper annis vitæ consumitur, ipsa etiam atteritur alimenti nutritione, quia agendo repatitur: nec alimenti nutritio tantum potest reparare, quantum senio deperit, ex peritorum sententiâ medicorum π. Necesse igitur sit mox à statu ætatis humidum illud, quod tum consumi incipit, refici, & primigeniam indiuidui temperaturam, illâ quæ veterascebat abolitâ, restaurari. Quod lubenter illis concedimus. Sed, inquiunt, id nec arte nec naturâ perfici posse, medici sentiunt ϱ. *Quibus respondeo*, licet medicis ratio humidum radicale restaurandi hactenus fortè manserit ignota: non inde sequi, illam dæmoni quoque ignotam esse aut impossibilem. quod si illam nouit; cur nequeat, Deo permittente, in praxim deducere, & hac vti scientiâ? Vrgebis fortè, posset igitur hominem perpetuò in vitâ tueri, & sic quasi immortalem reddere. quod iactabat ventosus ille Ægyptius contra quem Galenus scripsit: Verùm occurro; consequentiãque istam pernego; potest vitam in multos annos extendere: potest ergo in æternum extendere. Quãuis enim longæuus homo, mortalis manet, vt futurus erat etiam ante peccatum: sed quemadmodum tunc solâ Dei voluntate (iuxta quorumdam sententiam) mortem effugisset; ita etiam in argumenti casu, si Deus dæmoni permitteret semper humidũ radicale restaurare, homo iste tunc non moreretur, quia tunc eũ Deus necessitate moriendi per talem dispensationem eximeret. Deinde si peculiarem dispensationem hanc tollas, dico; quia hoc Deus non videtur permissurus vnquam; tandem post aliquot centenarios annorum, naturalis vis ita in homine deperiret & fatisceret, vt nulla remedia naturalia, quibus dæmon vteretur, ad restaurationem tandem prorsùs collabescentis corporeæ molis, & naturæ quasi prostratæ, sint suffectura. Sed hoc non nisi post diuturnum valdè tẽpus contingeret; ideò nihil pugnant ista cum ijs quæ dixi de prolongandâ, non de æternandâ vitâ. Vt autem videatis huius consequentiæ vitium, cogitate

π *vide Fran. Valesium d. loco.*

ϱ *Galen. lib. de marasmo, Langius epistol. medicin. 79.*

arborem illam vitæ, siue vt Hebræi vocant *lignum Vitarum* quòd vitam in flore iuuentutis produceret esu suo in tempus multarum nunc vitarum longissimarum, ad aliquot etiam annorum millia; hanc illi vim fuisse naturalem, meritò dixerunt grauissimi scriptores τ; quia illã post hominis peccatum retinuit, vt patet ex Gen. 3. v. 22. vbi Deus paradisum munit, ne Adam eum iterum ingrediatur, & de ligno vitæ sumens, viueret in æternum. Attamen ijdem Doctores benè docuerunt, non propterea hanc arborem potuisse hominẽ semper à morte præseruare. vide Perer. hęc optimè explicantem *d. lib. 3. q. 3.*

ε Gen. 2. v. 9

τ Strabus & Hugo Victorin. in Genes. & D. Thom. 1. p. q. 97. ar. vlt. Scot. in 2. d. 19. q. 1. Duran. ibid. ar. 1. Caieta. ad d. ar. vlt. & Perer. in Gen lib. 3. q. quartâ.

QVÆSTIO XXIIII.

Quid magia, vel dæmon, possit circa animam corpori iunctam, idque informantem?

CVm Animæ potestates tres sint; iam diximus quid possit circa vegetatiuam, & etiam circa sensitiuam quoad sensus exteriores; nimirum 1. posse visum, auditum & reliquos sensus decipere, vt exemplis infinitis comprobatum ab alijs α. 2. Interno sensu dæmon vtitur vt instrumento, quo aliquid attentat vel molitur in potentias animæ. Nam potest quadruplicé sensus interni functionem decipere turbatâ fantasiâ. Communis enim sententia Theologorum est; non posse ab angelis nouę speciei impressione imaginationem seu fantasiam immutari; & ideò illos non posse efficere, vt qui à natiuitate nunquã vidit, rectè de rerum coloribus imaginetur β: sed benè posse angelos corpus aliquod fantasticum formare, & illud oculis obijcere, & sic speciem ingerere, vel ex speciebus rerum quas homo verè aliquando vidit, ijs per imaginationem commistis & confusis, species rerum effingere, quas homo nunquam vidit; v. g. chymerę, vt conflatę ex caprâ, leone & dracone, vel montis argentei, ex monte & argento: vel etiam concitatis in corpore motionibus atque affectionibus, vnde fantasię contingat voluere læta vel tristia, quæ nec vidit, nec vnquam fuere: vel, sicut in amentibus & freneticis est cernere, ex humorum perturbatione varias eorum fantasiæ species obuersari; sic

α Guilh. Paris. p. vlt. de vniuer. c. 22. Anglez in 2. d. 8. q. 3. dub. 4. Remig. libr. 3. dæmonolat. c. 11.

β D. Thom. 1. p. q. 111. a. 3

A

B

sic potest dæmon eorundem humorum inæquali commixtione & agitatione, assumendo & adducendo vapores instituto suo accommodatos, efficere, vt quales ipse vult imaginationes homo retractet, eaque se videre & audire iudicet, quæ reuerâ nec oculis nec auribus vnquam hausit. hinc manant tot falsæ apparitiones, reuelationes, & exstases [7].

Tertiò potest diabolus, & facit quotidiè, spiritus & humores organorum commouere, & sensus interni, & concupiscibilis atque irascibilis facultatis organa turbare motis simul corporeis membris: ita vt hinc oriantur variorum vitiorum cogitationes; quod non facit quidem immittendo imaginationi speciem nouam, nec etiam vnà cum sensu efficiendo ipsam cogitationem; sed tantummodo (vt dixi) facit ipsam potentiam cõcurrere cum specie obiecti, & sic suggerit simulacra, quibus voluptatum memoria suscitetur, membra quoque generationis & semina irritando prouocat, vt docet Magus ille Marcus apud Psellum [d]. Cumque sensitiuus hic appetitus libertate careat, & coactione quadam in obiectum suum compellatur; potest veterator eum necessariò in malum aliquem actum impellere, adeò vt nequeat appetitus sensitiuus illud obiectum non appetere. Verùm motus huiusmodi peccati omnis est expers; &, quando voluntas fortiter renititur, maioris meriti & mercedis occasio nobis gignitur. Quod diligenter notandum ne quem fallant Godelmannus, Danæus [e], & alij hæretici hos motus concupiscentiæ, peccato ascribentes, & proinde, quod absurdissimum, hominem nolentem ac renitentem peccato inuoluentes. sed hi sunt fructus errorum de libero arbitrio negato, & naturâ Originarij peccati malè intellectâ.

B 4. Potest dæmon memoriam iuuare, eius organum adaptando vt faciliùs recipiat, & firmiùs species retineat; vel motu locali noxia repellendo, vel iuuantia applicando. Eandem potest modis contrarijs plurimùm debilitare. talem puto fuisse memoriam Æthalidæ apud Laertium, *lib. 8. in vitâ Pythagor.* talem Apollonij Tyanæi quam laudat Suidas: talem obliuionem illius clerici Germani apud Fulgosum *lib. 1. Exempl. c. 6.*

Quintò

[7] *Vide D. Aug. de curâ pro mortuis c. 12. Victor. de Magiâ nu 35. v. ad secundum respondetur. Anglez d. q. 3. dub. 5. Molinam ad d. a. 3.*

[d] *lib. de dæmonib.*

[e] *Godelmann. lib. 3. de lam. c. vlt. nu. 35. Danæus lib. 2. Æthicæ Christia. c. 7.*

5. Potest intellectum subtiliorem & meliorem, quoad functiones ingenij & iudicij reddere, per commodiores organi dispositiones, humoribus videlicet densioribus motu locali dispulsis, vel agentium naturalium adhibitis medicamentis, vel spiritibus sensitiuis expurgatis, & ad organa dictorum modorum altero attractis, aut sanguinis defecatione ijsdem spiritibus multiplicatis. Quo enim plures, meliores, purgatioresque sunt spiritus, & quo meliora ac expeditiora impedimẽtis sunt interni sensus organa; hoc intellectio expeditior atque fælicior nascatur necesse est. Sed Angelorum bonorum hæc quasi propria sunt munia: mali isti dæmones potiùs humorum dẽsitate, spirituumque paucitate, imbecillitate atque impuritate tenebras mentibus amant humanis offundere. Suis etiam tribuunt mala pharmaca, quibus à rectâ mente homines deijciant, vt per se non rarò præstãt in ijs quos obsedêre ζ. Seducunt etiam prauis suggestionibus suadendo varia perperam, modò illicitum esse, quod reuerâ licet; modò graue peccatum esse, quod dumtaxat veniale est, vt sic scrupulis torqueant: modò inculcant iusta esse, quæ contra fas & iura sunt; vel contemnenda dicunt & leuia, quæ lethalia & vehementiùs formidanda, vt sic conscientias reddant laxas atque licentiosas.

ζ *Marci.* 5. *Matth.* 8.

Petes fortè, an ergo queat dæmon artes atque scientias aliquas docere? nihil dubitandum posse, si velit & sinatur à Deo; per locutionem nempe & manifestationem sui conceptus, non tantum si in formâ visili appareat & homini loquatur, quod non negat D. Thomas ¤; sed etiam internâ locutione & suggestione intellectu illustrato. non enim video, cur hæc illuminatio, quæ in malum finem tendit dæmoni sit adimenda; cùm hæc cognitio non referatur in Deum, nec cum vllâ mentis verâ fiat purgatione. quare vtrum dicenda sit illuminatio, an illusio, an quo alia indigetanda nomine, vt v. g. nuda veritatis manifestatio, sane quæstio de nomine futura est. In vitâ S. Norberti idiotam quendam, sacræ scripturæ subitò peritissimum reddidit. *cap. 27. Surius. 6. Iun.* Hodie scimus multos

¤ 2.2.q.96. ar.1.

ana-

anabaptistas sumptione potus vel cibi scripturæ magnam partem, eam nempe quam recipiũt, & erroribus suis firmãdis putant oportunam ediscere. quis docet nisi Diabolus? scriptum etiam reliquit Ioann. Niderius θ, idem de initiatione Lamiarum: apud quem hæc vnius exstat confessio; Infantibus nondũ » baptisatis insidiamur, vel etiam baptisatis, præsertim si signo » crucis non muniuntur, & orationibus: hos in cunabulis, vel » ad latera iacentes parentum, ceremonijs nostris occidimus; » quos, postquam putantur oppressi esse vel aliunde mortui, de » tumulis clam furtò recipimus, in caldari decoquimus, quo» usque euulsis ossibus tota ferè caro efficiatur sorbilis & po» tabilis. De solidiore huius materiâ vnguentum facimus no» stris voluntatibus & artibus ac transmutationibus accommo» datum: de liquidiori verò humore flascum aut vtrem reple» mus, de quo is qui potatus fuerit, additis paucis ceremonijs, » statim cõscius efficitur & magister nostræ sectæ.] Hæc confessio, mulieris; subiungitur alia, viri huic conformis, & addens sceleste initiationis & promotionis ad Tartareum magiste» rium alia ritualia: Ordo, inquit, talis est, quo etiam seductus » sum. Oportet primò eum Dominicâ die antequã aqua bene» dicta consecratur, Ecclesiam introire, mox futurum discipulũ » cum magistris, & ibidem abnegare coram eis Christum, eius » fidem, baptisma & vniuersalem Ecclesiam. Deinde homagiũ » præstare Magisterulo, id est paruo magistro (ita enim Dæmo» nẽ, & non aliter vocãt) postremò de vtre bibit supradicto: quo » facto statim se in interioribus sentit imaginem nostræ artis » concipere, & retinere ac principales ritus huius sectæ. In hunc » modum seductus sum, & vxor mea &c.] in his verbis vides doctrinam illam potu præberi: sed fallebatur homo idiota, dum putabat nouã imaginem efformari immediatè in mente, quâ generatim omnia illi exhiberentur ad artem illam pertinentia: Neque enim id dæmoni posibile, neque talis cognitionis magi intellectus capax erat. Sed internâ quadam suggestione velocissimâ hæc suggerebantur, cuius velocitatem cùm non perciperet magus, putabat simul se & in instanti didicisse,

θ *Formicar. lib. 5.*

cisse,quæ succesſiuè & in tempore breuiſſimo acceperat. Sic etiam poteſt in aere velociſſimè formatis ſimulacris, ea fantaſiæ noſtræ ita ſpectanda proponere; vt quaſi in ſpeculo mens noſtra vno intuitu cuncta conſpicere,ſicque illuſtrari ſibi homo intrinſecus videatur.hoc nimirum ſtratagemate antiquus ſerpens primum Ordinis noſtri parentem Ignatium conatus
[1] *lib.1.c.14.* fuit fallere, ſed fruſtrà[1]. adſcribam rem totam verbis Ribadeneiræ; perturbabat tamen viſionum, quas inter ſtudia perci-» piebat, (*de ſtudijs Grammaticalibus loquitur*) tum magnitudo,» tum crebritas. nam cùm nominum & verborum memoriæ» mandare inflexiones vellet,tanta intelligentiarum diuinarum» copia in eius animum influebat,vt noui ediſcere nihil poſſet:» & ſi quid eſſet antea memoriæ traditum, id totum facilè ef-» flueret: neque omni ſtudio animique contentione poterat,» aut arcere appropinquantes, aut ingreſſas huiuſmodi cogita-» tiones abigere: cuius rei nouitate perculſus, quid hoc eſt, in-» quit,rei? cùm oramus,cùm confitemur & ſuperſubſtantialem» panem accipimus,cùm vigilamus,cùm nos verberibus cædi-» mus,cùm ſpiritalia omnia ac diuina munera obimus; neque» tam frequentes,neque tam magnæ,neque tam vehementes ſe» nobis illuſtrationes offerunt: cùm puerilia agimus, & de Deo» propter Deum non cogitamus, tum ſpecioſæ noſtræ menti» imagines,& cæleſtes illuſtrationes occurrunt? agnoſco,agnoſ-» co importuniſſimi hoſtis calliditatem,agnoſco veteratoris do-» los & aſtutiam. &c.] Nactus iſte animum Ignatij ad cæleſtiũ» rerum ſenſa concipienda longo iam vſu promptum, & agilẽ, & præſagiens,ſi Ignatij doctrina ad pietatem accederet, maius ſibi malum imminere; conatus fuit,hac melioris doctrinæ oſtentatione,tum illi laborem litteralium rudimentorum irri-
[x] *lib.1.c.16.* tum facere;eo maximè tempore (vt ait Maffeius[x]) crebra intelligentiæ lumina eidem offerens, & recondita patefaciens» ſcripturæ ſacræ myſteria.] Si hæc potuit,in rebus ſanctiſſimis,» & homine fide ac caritate in Deum illuſtri; quanto faciliùs infidelium animis rerum profanarum falſarumque ſcientiam ſuggeſſiſſe credendus? Chryſanthius Sardianus, Pontifex & magus,

D magus, tempore Iuliani Apostatæ, filium habuit; qui cùm nec versificatoriam artem, nec Grammaticæ partem aliam calleret, solo aspectu solis, contra Christianos oracula fundebat λ, eodem afflati Numine sumano, varij Pastores ouium subitò μ poëtæ exstitere, vt Euages μ, Thynicus ν, & alij: Amphiaraus quoque sic vates factus ο, & anus Pindari hymnum edocta ϖ; & Sosipatra, quæcumque alibi eâ absente gesta, poëtarum, philosophorum & oratorum scripta omnia à dæmonibus incubis edocta, illi in specie senum pellitorum cohabitantium ρ.

λ *Eunapius in Crysanth.* μ *Suidas.* ν *teste Socrate apud Platonem.* ο *Pausan. in Corinthiâ.* ϖ *idem in Baet.* ρ *Eunapius in Ædesio.*

E 6. In voluntatem longè restrictior est magiæ dæmonisque potentia. Nequeunt voluntatem mouere aliter, quam obiecto, tanquam odibili vel amabili, exteriùs proposito; vel excitatis imaginarijs visionibus & cogitationibus; vel allectâ & inclinatâ voluntate per passiones in parte sensitiuâ inflammatas; quæ quo vehementiores sunt, eo quoque & acriùs inclinant, & quasi abripiunt aliquando; nunquam tamen vllam voluntati necessitatem imponunt. Exulare illi iubent arbitrij libertatem, qui peccandi necessitatem vel coactionem vllam admittunt, etiam in ijs qui mortiferis culpis sunt irretiti. homines certè desijssent esse, si liberum arbitrium amisissent. sunt quidem hi Gratiâ gratum faciente destituti, attamen nec naturali libertate arbitrij, nec communi auxilio Dei sunt orbati. Vnde hæc ergo in peccatum necessitas? peccatum nisi libero consensu non committitur: liber vero consensus arbitrium liberum præsupponit. Vnde fit, vt (si Deus non prohibeat) possit Diabolus in actum aliquem vel motionem impellere, quæ motio ex suo genere, si consensus liber adesset, peccatum foret; peccandi tamen necessitatem nunquam volũtati queat adferre, quia inuito consensum nequit extorquere σ. Sed nec Deus sinit omnes in tentando vires dæmonem exserere; facitque vt tentator non tentet quantum posset, sed quantum humana fert imbecillitas; quam nunquam sufficienti sinit auxilio destitutam; ne in grauissimis quidem peccatoribus, quibus illud cum iustis adhuc est commune, quod Apostolus ad magnum animæ solatium scripsit τ; non bonis tantum, sed toti

σ *D. Thom. 1.2. q. 80. ar. 3. & confirmat eleganter Cyrillus Cateches. 4.* τ *1. Corinth. 10. v. 13.*

toti Eccleſiæ Corinthiorum, in qua multi erãt mali, multi etiã iuſti; *Fidelis autem Deus eſt, qui non patietur vos tentari vltra id quod poteſtis: ſed faciet etiam cum tentatione* (pro tẽtati cuiuſque diſpoſitione & capacitate) *prouentum, vt poſſitis ſuſtinere.*] Quæ fidelitas, virium liberi arbitrii, & communis ſufficientiſque auxilii (de quo Theodoret. hęc verba accepit) diuini conſeruationem pręſupponit & includit: cuius conſeruationis promiſſæ fidâ exhibitione conſequitur humana imbecillitas, vt, ex tentatione dæmonis, non ſolùm bonæ voluntati & conatui fælix exitus & euaſio contingat; (ſic ποιήσει τὴν ἔκβασιν, Auguſt. & Hiero. explicant u) ſed etiam vt periculum prætergreſſi, fortioreſque in poſterum ad tolerandum effecti, pro detrimento, quod timebatur, lucrum pręterea ex tentatione reportemus, vt optimè Photius expoſuit; & noſter id optimè vertit, quicquid Nouatores ganniant. nam ἐκβαίνειν vltrà progredi eſt. vide quæ in hunc locũ egregiè ex variis D. Auguſt. locis Beda diſſeruit. Cùm poſsint itaque peccatores, hoc adminiculo freti, ſingula peccata lethifera vitare; ſanè, ſi ſuccumbãt huic tentationi, cui potuerunt non aſſentiri; voluntariè ſuccumbent, nõ coacti vel adacti neceſsitate, quę hîc nulla reperitur. Sed an ſaltem poſſit impedire diabolus ne ſagæ pęniteant? ignoratio Theologiæ hac in quęſtione Nicolaũ Remigium φ reddidit fluctuanti & ambigenti ſimilem. Dicendum, ſicuti potuit in peccatum inducere, ſic etiam poſſe obſtinationem in peccato fouere & nutrire per ſuggeſtiones, conſilia maleſuada, tẽtationeſque alias: ſed nunquam poſſe abſolutè impedire, ne vel alij peccatores, quantumuis graues, vel ipſæ ſagæ pæniteant, & pacto, quod cum illo inierunt, renuncient. poterunt itaque cum ſpecialis illo auxilij fauore, quandocumque ſeriò volent, quantumuis renitente Diabolo pænitere; ſine ſpeciali illo Dei auxilio, id non poſſent. alioquin potentior eſſet in retinendo Diabolus, quàm Deus in recuperando, quod ſanè blaſphemum eſt. Probat iſtam communem Catholicis Theologis ſentẽtiam And. Vega de *Iuſtificat. q. XI.*

u *Auguſt. in Pſalm. 61. & Hiero. in Ion. idem Aug. in epiſt. 89.*

φ *lib. 3. dæmonolat. c. 8.*

QVÆ

QVÆSTIO XXV.

Quid Diabolus queat in animâ à corpore ſeparandâ, ipſaque ſeparatione? vbi de exſtaſi, & mirandis circa cadauera.

AEXſtaſim ſiue raptũ poteſt Diabolus in homine efficere, ligando vel ſoluẽdo ſenſus exteriores; idque modis duob. prior eſt, quando illos tramites obſtruit, quibus à cerebro ſpiritus ſenſitiui ſe ad exteriores ſenſus penetrant, veluti contingit ſomniantibus : poſterior, quando eoſdem Spiritus ſenſitiuos ab exterioribus ſenſibus ad interni ſenſus organa attrahit, ibique retinet ne ad externorum ſenſuum organa queant deſcendere. Ita enim contingit, vt in raptu ob nimiam internarum virium ſenſitiuarum applicationem, & ſpirituum ſenſilium ad interni ſenſus organa confluxum, adeò impediantur ſenſuum exteriorum munia, vt corpus viuum cadaueris mortui & immobilis ſpeciem præ ſe ferat. Hæc raptus naturalis cauſa vera diaboli vires non excedit, taleſque ſunt Sagarum & magorum exſtaſes; quibus, cùm vno in loco maneant ſoporati, varijs tamen in locis ſe fuiſſe : & varia peregiſſe, decepti ſæpè arbitrãtur. Tale eſt quod Olaus de Magis Lappijs narrat « hoc modo; Si quis peregrinus cupiat de ſuorum « *lib. 3. c. 18. Septentrion. regn. deſcrip.*
»conditione certi quid cognoſcere, præſtant, vt intra viginti
»quatuor horarum ſpacium reſciſcat, quid cum illis agatur,
»vel ſi trecentis milliaribus abſint, hoc modo. Incantator poſt-
»quam vſitatis ceremonijs Deos ſuos compellauit, ſubitò col-
»labitur & exanimatur, quaſi exſtincto illo reuerâ excedat à cor-
»pore anima. Neque enim aut ſpiritus in eo reliquus eſſe, aut
»reſtare cum vitâ ſenſus aliquis, aut motus videtur: ſed vt adſint
»ſemper aliqui oportet, qui proiectũ & exanime corpus cuſto-
»diant; quod cùm non fit, dæmones id abripiunt. Horis viginti
»quatuor elapſis, reuertente ſpiritu, ſeu è profundo ſomno,
»cum gemitu expergiſcitur exanime corpus, quaſi reuocetur in
»vitam ex morte, qui conciderat. Poſtea ſic reſtitutus ad in-
»terrogata reſpondet, &, vt fidem faciat percontatori, recenſet
»aliquid, quod agnoſcat ille, & certò ſciat in ædibus ſuis aut

cognatorum fuisse] hæc in rei veritate se ita habere plures alij Olao attestantur. Sed in hoc, raptus magici ex similibus exemplis, cauendi multi errores, quibus ambiguæ illæ Olai locutiones non parum suffragantur. Errant imprimis qui cum Cardano quotiescumque collibuerit, naturali suâ vi, & arbitrio voluntatis rapi se iactitant. Facit hoc proculdubio dæmon ex fædere: nec fortassis certius aliud Magiæ indicium, quàm huiusmodi voluntarii raptus. In virgine quoque illâ Cæsarauguſtanâ (sic voco, quia illic ab Archiepiscopo anno 1585 fraus tandem detecta) pseudostigmata Christi ostentante, raptus illi adeò frequentes, omnes ex pacto cùm oues pasceret cum dæmone inito nascebantur; vt & Magdalenæ Cruciæ Cordubẽsis, quæ famosa fuit saga. Errat etiam & grauiter, neque hoc à Censoribus prætereundum & relinquendũ in eius erat libro erratum; errat inquam Bodinus β, censens in huiusmodi extasi animam reuerâ migrare & deserere ipsum corpus, & aliis in locis interea versari separatam; qui Cabbalistarũ error fuit, à quo suspicor Platonicos alienos non fuisse, propter narrationem illam ipsius Platonis γ, Eren Armeniũ, genere Pamphylium, cùm inter cadauera cæsorum in prælio decem diebus iacuisset mortuus, domum relatum, secundo post die, cùm esset imponendus rogo reuixisse, ac prodigiosa quædam narrasse, quæ illo tempore apud inferos vidisset. Similis fabula fuit illa de Aristæa Proconnesio, quem narrant Δ, ex Herodoto, multoties defunctum reuixisse, & animam quoties voluit resumere potuisse; ita, vt assistentes animam, cerui effigie, ex ore euolantem viderent. Nam iste non mortuus erat, sed in raptu magico, & non anima ex ore euolabat, sed diabolicum præstigiũ. Idem dicendum de militis dormientis ore egressâ & iterum ingressâ mustelâ albâ, & per gladium riuulo impositum iterato commeante, quod narratum ab Helinando ε. fuit hoc ludibrium dæmonis, ad hoc institutum, vt de animæ migratione hunc errorem mentibus imprimeret; vetulis deliris, & pueris, qui nondum ære lauantur, id quàm philosophis persuasurus. Mors enim nihil est aliud, quàm animæ à corpore separatio:

B

β *lib. 2. Dæmonoma. c. 3*

γ *lib. 10. de repub.*

Δ *Plinius li. 7. c. 52. Plutarch. in vitâ Romuli.*

ε *Helinand. lib. 13. Chronicor. & Paradinus in Symbolis.*

cumque

cumque ipso egressu hæc contingat separatio, fieri nequit quin homo egressu isto moriatur. Si moritur, quis animam iterum in corpus inducit? Solâ Dei virtute redire illa potest. Mortuorum animæ locum suum, teste Psalmistâ, ignorant; hoc est corpus suum amplius non norunt. quare anima semel separata, nec aliud corpus subire, nec suum iterum ingredi ac informare potest, nisi Deo permittente atque ducente. De Philappis & Finnis igitur, & de Aristæa, & de Hermotimo Clazomonio [t], quod illi obijciũt; id nos nec latet, nec mouet. Ecstasis Diabolica intercessit, sed anima à corpore non recessit. » Omnia (inquit Tertullianus hac ipsâ de re agens [u]) magis cõ- » sectanda, quàm hanc licentiam animæ sine morte fugitiuæ.] » Et alibi idem rectissimè pro Axiomate tradidit [x], nusquam » animam sine carne esse, quamdiu in carne est.] Et in ecstasi animam extra corpus peregrinari, negat apertè auctor breuiũ quæstionum, quæ operibus D. Athanasij adiunguntur [y]. Nec Augustinus [z] quicquam habet, quod Bodino suffragetur, alibi verò palam contradicit [x]. Abutuntur etiam aduersarij scrip- » turis. Nam cùm illud citant, *precioſam eſſe in conſpectu Domini* » *mortem ſanctorum eius* [λ]; perperam verba de prophetarũ ecstasi accipiunt; quæ ad veram mortem, seu animæ à corpore separationem sunt referenda [μ]: &, quamuis de raptu acciperes eorumdem, *Mors* vocaretur, quia mortui corporis imaginem repræsentat. Cum etiam de Apostoli raptu ratiocinantur, non possunt probare eum extra corpus fuisse: potuit Deus id facere: sed an fecerit, cum ipsi Paullo fuerit incertum; malo dubitare, quàm cum B. Hildegardi affirmare [ν] corpus verè ab animâ tum fuisse separatum. dubitant quotquot memini patres, dubitant etiam Scholastici omnes. Parum verò peritum se philosophiæ Bodinus ostendit, cùm *Aphæresiam* cum *Ecstasi* cõfundit. In hac videtur anima à corpore abesse, quia priuatum est corpus functionibus animæ sensitiuæ, mouentis, & interdum intelligentis [o]: in aphæresiâ verò, non functionibus animæ modò, sed ipsâ corpus caret animâ. in illâ corpus dicendum insensile & immobile actu; in hac, naturaliter loquendo, est

De hoc loco dicam fusè in Quodlibeticâ de apparitione mortuorũ: & ex eâ in q. seq.

[t] *vide Lucian. in Encomio muscæ, & Plutarch. de dæm. Socra.*
[u] *li. de animâ*
[x] *libr. de resurrect. carn.*
[y] *q. 33.*
[z] *li. 83. qq.*
[x] *libr. 18. de ciui. Dei. epi. ad Euod. & (si ipse auctor) libr. de spiritu & animâ.*
[λ] *Psal. 115. v. 15.*
[μ] *Vt cum B. Cyprian. etiã Rabbini censent.*
[ν] *in Quæstionib. suis.*
[o] *Schalig. de subti. contra Cardan.*

est exanimum tam potentiâ, quàm actu. Quale demum illud argumentum? si anima sit immortalis; necesse aliqua sine corpore operari illam π posse. Sed est immortalis. operari igitur potest in exstasi ab illo separata. Mi homo, moneo Scholas Dialecticorum adeas,& discas; cùm sint plures vnius rei functiones,non rectè,quod de omnibus non probaris, id ad vnã te restringere. Deus bone,quot sunt functiones animæ in corpore existentis,in quas sibi corpus partem iusque nullum vindicat? cogita voluntatis,intellectusque actus,& super seipsam sui reflexiones,aliaque quæ ex libris de animæ immortalitate agentium possunt peti ρ. Verùm certiora hæc Christianæ sapientiæ peritis sunt,& rectæ philosophiæ non imperitis,quàm vt longiore indigeant probatione,neque mihi vacat vel lubet lucenti soli lampadem accendere. Solus Deus sic animam per raptum separare posset, & interea in corpore idoneas iterum recipiendæ animæ dispositiones conseruare: quod an sibi cõtigerit dubitare se D.Paullus profitetur ζ. Falluntur tertiò,qui C falsos hos & dæmoniacos raptus siue exstases (pro ijsdem nũc sumo,non ignarus alibi ϰ subtilius distingui) non separant à vero & supernaturali raptu; quo per spiritum diuinum homo ad rerum supernaturalium contemplationem siue cognitionem,cum abstractione mentis à sensibilibus,eleuatur; de quo præclarè,vt solet,D.Thomas disseruit θ; quales fuere prophetarum,Apostolorum,& sanctorum hominum, longè diuersi à Magicis exstasibus, de quibus B. Irenæus locutus agens de Marco mago ι. Plurimorum de veri raptus naturâ opiniones Gentilium philosophorum,& Arabum astrologorum, recensuit M.Antonius κ Mocenicus, opere verbosiore quàm solidiore,& exceptâ nonâ ceteras satis benè confutauit. quid ex dictis eius retinendum,quid repudiandum existimem, breuiter accipite.Igitur falli λ eum puto,dum subiectum raptus cõtendit debere esse mediam quandam substantiam inter mortalem & immortalem,& huiusmodi ait esse animam nostram; quam dicit esse mortalem respectu partis sensitiuæ, immortalem respectu partis rationalis.fallitur. si sit in animâ nostra pars vna

π *Aristot. li.2. de anim.*

ρ *vide(si lubet) dicta citataque in Troad. Senecæ cho.2.*

ζ *2. Cor.12. vide D.Tho. 2.2.q.175.a. vlt.*

ϰ *d.q. 175. a.2. ad 1.*

θ *q.175.*

ι *lib.1. cont. hær.c.9.*

κ *li.de transitu hominis in Deum.*

λ *cap.15.*

vna immortalis,& pars alia mortalis, quæso nonne pars hæc ab illâ queat seperari? diuisibilis ergo iam anima nostra futura: quare nec immortalis. absit hoc à mentibus nostris. totã hominis animam,quoad substantiam essentiamque suã,credimus esse immortalẽ.non anima,sed homo ipse,respectu totius compositi,quid mediũ est; corpore mortalis, animâ immortalis.Subiectũ tamen raptus,non est totus secundũ se homo; sed anima ipsa humana; subiectum totum incorporeũ, indiuisibile,& immortale.anima hæc subiectum est raptus, non ratione intellectus agentis,sed ratione intellectus possibilis; quod benè docuit Mocenicus μ. Formalis causa raptus est ipsa illa actio, qua quis eleuatur,& cælestibus illis rebus quasi vnitur. Finalis causa,est coniunctio animi cum Deo,illud Anicij Seuerini;

μ cap. 30.

» *Tu requies tranquilla pijs,te cernere finis,*
» *Principium, vector,dux,semita,terminus idem.*

Agens siue efficiens causa,duplex aliquando potest esse. Instrumentalis, erit intellectus agens; principalis verò futura Deus. dixi posse aliquando esse, quia licet Deus per se solus sit causa sufficiens, solet tamen causas secundas vt instrumenta adhibere. quare poterit intellectus agens esse causa instrumentalis.quia quamuis eius ordinarium munus sit, species à phantasmatibus abstrahere,& hîc nulla sint phantasmata; solet tamen Deus,cùm se menti nostræ per raptũ insinuat, ea quæ vult nos tum videre, diuinâ quadam repræsentatione ostendere; vbi vero spirituales hasce res intellectus noster percepit,tunc ope intellectus agentis, potest quædam rerum visarum similitudo & simulacrum effici,quem modũ D. Tho. non repudiat ν. Principalem causam dixi esse Deum; quia reuerâ Deus est qui hominem ad se rapit,vt fatetur ο Mocenicus, nec potuit negare.sicut enim sol sine sole non cernitur,sicut oculus sine lumine lumen non videt,sicut auris nisi aëre plena ictũ aërem non audit: ita nec Deus sine Deo cognosci potest, sed Deo plenus demũ animus tantũ in Deũ erigitur,quantum diuino collustratus lumine eum cognoscit; tantũ efferuescit & exilit in superiora,quantum calore diuino succensus in Deum

ν 1. p. q. 12. a. 9. ad 2.
ο c. 1. fol. 13.

fertur: neque ad id, quod ſuperius eſt & infinitum, quiſquam attollitur, niſi virtute ſuperioris & infiniti attrahatur, & eleuetur, iuxta veram Platonicorum ſententiam π. Deinde ſolus intellectus agens ad hoc nequit ſufficere. quia quamuis Mocenicus dicat tranſitum hunc ex parte hominis eſſe voluntarium: id tamen verum non eſt. raptum enim ſcimus ſæpè contingere inuitis, vt ſentit D. Thom. ρ & docet experientia. Noui, & mecum norunt mille adhuc ſuperſtites, Virginem Deo deuotam, ex ijs quas Beatas illic vocant, quæ Burgis, in Caſtellâ, anno 1585. ſuperſtes erat, & ſtatim perceptâ Euchariſtiâ, vix eâ in os ſumptâ, in diuturnum raptum eleuabatur; adeò vt nec admotas & adactas in pedes aciculas ſentiret: quæ, vt erat humanæ gloriæ auèrſatrix, & ſancta eſſe, quàm dici malebat aut videri, ardentiſſimè ſolebat Deum precari, ne quid illi huiuſmodi coram alijs accideret: & ad ſe reuerſa, erubeſcentię plena atque pudoris, quam poterat celerrimè ſe domum in conclaue proripiebat. Non eſt ergo in noſtrâ poteſtate, & proinde nec nobis eſt voluntarium ſic mente abalienari; neque id poterit noſter intellectus quantumuis id nos vehementer velimus. Hæc non tam eſt actio, quàm paſſio intellectus, cùm hîc anima ſe propriè & primariò gerat more patientis, ſecundariò & minus propriè more agentis, & ipſe Mocenicus σ fateatur, hunc tranſitum hominis ad Deum (ſic enim appellat raptum) plurimùm paſſionis & minimùm actionis habere. Deum verò dicimus eſſe cauſam efficientem raptus; non tantùm vniuerſali quodam concurſu, ſed etiam ad hoc ipſum deſignato & particulari.

Hîc in Syrtes ille impingit Patricius Venetus, & ſe abripi patitur procellis Gentilium & infidelium philoſophorum. Nam τ ſententiam proponens ſuam, contendit totam raptus efficientiam adſcribendam ſoli agenti intellectui. hunc enim adiutum ſolo concurſu vniuerſali Dei, vult poſſe ſtatim intellectui poſſibili ſpeciem ſeu ideã Dei repræſentare; & ſic, quod erat dumtaxat intelligibile poteſtate vt ſit iam actu intelligibile, id vi ſuâ intellectum agentem efficere. Quaſi vero queat intellectus

π vide Mocenic. c. 39.

ρ d. q. 175. ar. 2.

σ cap. 4.

τ cap. 45.

tellectus agens aliquam effingere ſpeciem, quæ Deum repræſentet? quod meritò cum D.Dionyſio Areopagitâ Theologi negarunt [u].

[u] D.Dionyſ. de Diuin.nomin. 1. D. Thom. & ibi interpp. 1.2. q.12.a.2.

Sed videte quam leuiculis nitantur aduerſarij argumentis. *Obijciunt primò.* Deus non eſt idem cum animâ noſtrâ: non poteſt igitur in illam agere. Quid eſt nugari, ſi hoc eſt argumentari? quaſi nihil in aliud queat agere, quod non ſit idem cum eo: & non ſufficiat proportio ac ſimilitudo cauſæ immediatæ & inſtrumentalis; quaſi non omnia Deo obediāt; quaſi Deus, qui vnus eminenter eſt omnia, non poſſit in cuncta, vt vult agere. apage mihi hos paganiſmos.

Secundo obijc. Deus eſt intellectus: nihil ergo poteſt agere niſi cognoſcendo. ſed extra ſe nihil Deus cognoſcit: animus autem noſter eſt extra Deum: animum ergo noſtrum nō cognoſcit: nihil ergo in animum noſtrum poteſt agere. *Reſp.* Deus eſt intellectus, ſi ſumas intellectum impropriè loquendo pro ſubſtantiâ ſpirituali in genere; non vero eſt intellectus, ſi capias intellectum pro potentiâ intellectiuâ; quopacto eum ſumi ab ipſo docet conſecutio argumenti; quæ nulla foret, neque antecedens cum illatione cohæreret, ſi aliter ſumeretur: certum enim eſt ſpirituales ſubſtantias etiam aliter quàm cognoſcendo agere poſſe, vt loco mouere, & huiuſmodi. Quod ſi velit tantum dicere, nihil poſſe agere in ſubiectum, quin ſubiectum illud cognoſcat; hoc certè verum eſt, quia Deus omnia cognoſcit: Spiritualis tamen ſubſtantia, vt angelus, poſſet agere in aliquod ſubiectum ſibi incognitum. Vnde tamen ſequitur falſiſſimam eſſe illam ſubſumptionem, Deum extra ſe nihil cognoſcere. quid enim hoc aliud ſignificat, quàm Deum præter ſemet ipſum nihil cognoſcere? nō cognoſcit ergo arbores, non equos, non peccatores, non dæmones. quo ergo pacto creaturas conſeruat, & mundi ſatagit, & punit peccatores? eſſe hæc extraria Deo, & cognoſci à Deo nobis igitur fatendum; niſi Epicurei & athei ſumus. Deus quidem eminenter eſt omnia, ſed non formaliter. Si loqueris, de ijs quæ ſunt eminenter extra Deum; fruſtraris. quia nihil quod eſt, non eſt

eminenter in Deo; ipse quoque animus noster hoc modo nõ est extra Deum. Quare patet te loqui, de ijs quæ sunt extra Deum formaliter. Sed Deus cognoscit omnia quæcumque sunt, etiamsi illa non sint in Deo formaliter, siue etiamsi Deus illa non sit formaliter. quare & animum nostrum Deus cognoscit. cognoscit sanè, & puniet, si viderit infidelem, & ad Gẽtilium scita impia desciscentem. Non sum ignarus istud axioma, (*Deum nihil extra se intelligere*) tribui Aristoteli φ: sed Aristoteles veniam mereretur, cuius oculus, nullo fidei veræ radio illustratus, vt noctuæ oculus ad illam lucem infinitam caligauit. Christianis verò hominibus venia danda non est, si talia deliramenta pertinaciter tueantur; & non Gentilium placita regulis fidei, sed fidei scita illorum placitis pergũt submittere, verè cæci cæcos deligentes duces cum quibus in erroris foueam corruant. Auerroisticum hoc potiùs figmentum est, quàm Aristotelæum placitum: qui perfidiæ columen Arabs inteſtabilis, sectatores suos ex hoc principio eò deduxit, vt existiment etiam hinc sequi; Deum sic aliquid sibi perfectionis adiuncturum nouæ, si hominem sibi per raptum coniungeret, vel si extra se alia intelligeret; Deoque ipsi tunc opus fore sensum & fantasiam; quæ omnia vel dypondij Theologi statim exsufflarint, vt vanitate suâ diffluentia, nec quicquam cohærentia. Deus in se ipso, vt in speculo simul & semel videt omnia: cognoscendo alia, tribuit ipsis perfectionem. Nobis accedit perfectio coniunctione vel cognitione, propter imbecillitatem & egestatem nostram. cuncta Deus possidet, nec ipse mutatur, sed mutat res quas sibi coniungit. Denique censet idem Mocenicus, raptum omnem esse successiuum: quod indiget, vt verum sit, commodâ interpretatione. Raptus enim fieri potest in instanti, quia Deus causa efficiens est actiuitatis & potentiæ infinitæ; per temporis tamen fluxum actio seu passio raptus postea continuatur; & si quæ ad raptum, ex parte hominis aliquando præparationes præcedant, vt contẽplari &c. illæ sunt successiuæ. Hæc de raptu nunc sufficiant.

φ *li.12. Metaph.*

Alter veræ separationis animæ à corpore, certissimus mo- E

dus

dus per mortem, quin sit Diabolo permissione Dei possibilis, negari nequit. quot enim Angelus vnus millia Assyriorum vnâ nocte occidit? nonne Asmodeus septem Saræ maritos, & Iobi liberos omnes Diabolus necauit? nonne maleficijs quotidie dæmon plurimos necat? sed de hoc postmodum copiosius disseretur, lib. 3.

Postquam animam à corpore mors separauit, nondum diaboli omnis potestas sopita. potest in animam nonnulla, potest in corpus. Animam potest supplicijs addictam, quantum Deus iusserit punire; an possit iterum in corpus mittere, vel facere apparere, mox discutiemus.

Quoad cadauera mortuorum solet aliquando ea induere, & ijs apparere, vt postea dicetur: potest etiam in eadem, maximè in ea quæ sita sunt locis non consecratis, quæcumque potest in alias res corporales; & speciali quodam modo potest soletque miranda quædam in ijs, & prodigiosa causas naturales ignorantibus, operari, & exhibere quædam, quasi viuentium corporum & vegetantis animæ munera. v. g. vt fluat ex vulnere mortui sanguis in præsentiâ occisoris (qua de re alio loco sermo fuit) 2. vt corpora diu seruentur incorrupta, neque putescant neque putrescant, neque dissoluantur aut incinerentur; quia hoc & naturaliter, vel ex vnguentis, vel ex loci naturâ, imo & ex corporis naturâ potest prouenire, vel etiam ex „mortis genere. de mortis genere, scribit Plutarchus χ; Cun- „ctis, inquit, ferè notum est fulmine ictorum non sentire cor- „pora putredinẽ.] quare non satis aptè Euripides introduxit Clymenem de Phaëtonte dicentem, Putrescit ast hîc in conualle mortuus. De corporis naturâ, est illud Ammiani Marcellini apud Rhodiginum †, Romanorum cadauera cæsorum statim fatiscere ac prorsum defluere; Persarum verò inarescere stipitum more, vt nec liquescant membra, nec sanie madescãt perfusa; quod censet Ammianus vitam parciorem facere, & vbi nascuntur exustas solibus terras. credit Cardanus ω, & de patris sui Facij corpore idem profitetur, causam hanc non arbitror contemnendam: victus enim parcitas arcet humorum-

χ *libr. 4. quæst. conuiu. 2.*

† *libr. 26. cap. 24.*

ω *libr. 8. de rer. var. cap. 40.*

eminenter in Deo; ipse quoque animus noster hoc modo nō est extra Deum. Quare patet te loqui, de ijs quæ sunt extra Deum formaliter. Sed Deus cognoscit omnia quæcumque sunt, etiamsi illa non sint in Deo formaliter, siue etiamsi Deus illa non sit formaliter. quare & animum nostrum Deus cognoscit. cognoscit sanè, & puniet, si viderit infidelem, & ad Gētilium scita impia desciscentem. Non sum ignarus istud axioma, (D *eum nihil extra se intelligere*) tribui Aristoteli φ: sed Aristoteles veniam mereretur, cuius oculus, nullo fidei veræ radio illustratus, vt noctuæ oculus ad illam lucem infinitam caligauit. Christianis verò hominibus venia danda non est, si talia deliramenta pertinaciter tueantur; & non Gentilium placita regulis fidei, sed fidei scita illorum placitis pergūt submittere, verè cæci cæcos deligentes duces cum quibus in erroris foueam corruant. Auerroisticum hoc potiùs figmentum est, quàm Aristotelæum placitum: qui perfidiæ columen Arabs inteſtabilis, sectatores suos ex hoc principio eò deduxit, vt existiment etiam hinc sequi; Deum sic aliquid sibi perfectionis adiuncturum nouæ, si hominem sibi per raptum coniungeret, vel si extra se alia intelligeret; Deoque ipsi tunc opus fore sensum & fantasiam; quæ omnia vel dypondij Theologi statim exsufflarint, vt vanitate suâ diffluentia, nec quicquam cohærentia. Deus in se ipso, vt in speculo simul & semel videt omnia: cognoscendo alia, tribuit ipsis perfectionem. Nobis accedit perfectio coniunctione vel cognitione, propter imbecillitatem & egestatem nostram. cuncta Deus possidet, nec ipse mutatur, sed mutat res quas sibi coniungit. Denique censet idem Mocenicus, raptum omnem esse successiuum: quod indiget, vt verum sit, commodâ interpretatione. Raptus enim fieri potest in instanti, quia Deus causa efficiens est actiuitatis & potentiæ infinitæ; per temporis tamen fluxum actio seu passio raptus postea continuatur; & si quæ ad raptum, ex parte hominis aliquando præparationes præcedant, vt contēplari &c. illæ sunt successiuæ. Hæc de raptu nunc sufficiant.

φ li. 12. Metaph.

Alter veræ separationis animæ à corpore, certissimus mo- E

dus

dus per mortem, quin sit Diabolo permissione Dei possibilis, negari nequit. quot enim Angelus vnus millia Assyriorum vnâ nocte occidit? nonne Asmodeus septem Saræ maritos, & Iobi liberos omnes Diabolus necauit? nonne maleficijs quotidie dæmon plurimos necat? sed de hoc postmodum copiosius differetur, lib. 3.

Postquam animam à corpore mors separauit, nondum diaboli omnis potestas sopita. potest in animam nonnulla, potest in corpus. Animam potest supplicijs addictam, quantum Deus iusserit punire; an possit iterum in corpus mittere, vel facere apparere, mox discutiemus.

Quoad cadauera mortuorum solet aliquando ea induere, & ijs apparere, vt postea dicetur: potest etiam in eadem, maximè in ea quæ sita sunt locis non consecratis, quæcumque potest in alias res corporales; & speciali quodam modo potest soletque miranda quædam in ijs, & prodigiosa causas naturales ignorantibus, operari, & exhibere quædam, quasi viuentium corporum & vegetantis animæ munera. v. g. vt fluat ex vulnere mortui sanguis in præsentiâ occisoris (qua de re alio loco sermo fuit) 2. vt corpora diu seruentur incorrupta, neque putescant neque putrescant, neque dissoluantur aut incinerentur; quia hoc & naturaliter, vel ex vnguentis, vel ex loci naturâ, imo & ex corporis naturâ potest prouenire, vel etiam ex „mortis genere. de mortis genere, scribit Plutarchus χ; Cun- „ctis, inquit, ferè notum est fulmine ictorum non sentire cor- „pora putredinẽ.] quare non satis aptè Euripides introduxit Clymenem de Phaëtonte dicentem, Putrescit ast hîc in conualle mortuus. De corporis naturâ, est illud Ammiani Marcellini apud Rhodiginum ϕ, Romanorum cadauera cæsorum statim fatiscere ac prorsum defluere; Persarum verò inarescere stipitum more, vt nec liquescant membra, nec sanie madescãt perfusa; quod censet Ammianus vitam parciorem facere, & vbi nascuntur exustas solibus terras. credit Cardanus ω, & de patris sui Facij corpore idem profitetur, causam hanc non arbitror contemnendam: victus enim parcitas arcet humorum-

χ libr. 4. quæst. conuiu. 2.

ϕ libr. 26. cap. 24.

ω libr. 8. de rer. var. cap. 40.

copiam, vnde propter eandem victus abstinentiam Xenophon α memorat Persas nec tussire, nec emungi. De loco ipso, potest ille vel hanc vim habere naturalem & conseruatricem ratione soli, vel solis; vel etiam ratione situs. sic enim quod Aristarchus in Olympicis tradidit integrum cadauer armati & saucij hominis olim mortui in Iunonis Eleæ templo inter tabulatum & scandulare tectum inuentum; causam reddit Pausanias β, quod in illis latebris abditum, neque per æstatem vaporum, neque per hyemem frigoris noxam contrahere potuerit. De vnguentis, res nota ex Ægyptiorum conditurâ, de qua Herodotus γ & Diodorus δ. Illud etiam naturæ miraculum est, cor eorum cremari non posse, qui vel Cardiaco morbo, vel veneno perierint ε. Nec puto qualitates has impressas cordi dæmonem ignorare, vel non posse similem dispositionem in cadauer inducere; posset itaque facere, (& hoc sit 3.) vt cadauer spacio aliquo temporis comburi nequiret. fecit aliquãdo in viuis, cur nequeat in mortuis? 4. poterit efficere vt cadaueris pili vel vngues excrescant. quia hoc potest naturaliter præstare complexio morientis, quando in corpus manauit aliqua vegetantis animæ ad formam imperfectam dispositio ζ: quod frequenter accidit in suspendiosis, quibus subitò spiritus intercluduntur; quos (vt ait ille) Iupiter lauat, Apollo vngit & siccat. Sæpè tamen hæc; vt in reliquijs hominum sanctorum, ex diuino proueniunt miraculo. Vt cetera mittam; Dammis, oppido propè Brugas, vidi olim Saluatoris Crucifixi imaginem prægrandem ligneam; quæ comam & barbam produxerat, & quotannis attonsæ refruticabant, id pro miraculo pijs habitum, propter crebras quas Deus illic ægris sanitates conferebat, & alia in afflictos diuinæ munificentiæ monumenta, crebris ibi tabellis notata; donec impius & pertinax Caluinistarum furor imaginem ignibus absumpsit & templum (quod illis sollemne) solo æquauit.

α *in Pædiâ Cyri.*

β *lib. 5. descript. Græciæ.*

γ *lib. 2. hist.*

δ *lib. 1. Bibliothec.*

ε *Plinius lib. 11. c. 37.*

ζ *Angl. in 2. q. de Magiâ a. 2. diffic. vl. Binsfeld. de Confes. Mal. prælud. 12. dub. 4.*

QVÆS-

QVÆSTIO XXVI.

An ope dæmonum fieri possit, vt defunctorum animæ seu spiritus viuentibus appareant.

AMAgni hæc momenti quæstio est, & quæ aliam includit primò ventilandam; *Vtrum vnquam animæ queant apparere?* de qua, ante annos fermè nouem, Duaci in Quodlibeticis, vt vocant, copiosè disserui; sed quia oratio illa lucem non adspexit, hîc ea cum lectore communicabo, quæ tum cum auditoribus, prætermissis parergis oratorijs.

SECTIO I.

„ SIt 1. concl. quæ quasi fundamentũ est ceterarũ; Posse ac so-
„ lere mortuorum animas nonnunquã diuinâ potentiâ atq;
„ virtute, viuentibus apparere, id & fidei Catholicæ scitis, & ve-
„ ræ germanæque philosophiæ placitis consentaneum est.] hãc conclusionem multi improbant; sed horum alij athei sunt, qui animam negant immortalem & corpori volunt eam commori: hos facilè est refellere, quia hæresis eorũ iampridem etiam à Platone, & Aristotele, & alijs philosophis probis, confracta & proscripta fuit; ab Ecclesiâ vero id asserentes ignib. adiudicati: Docui id fusissimè prolixâ disputatione, *Comm. in Senecæ Troad. chor. 2.* Alij sunt philosophi sensibus nimis addicti; qui fatentur animam corpori superstitem esse, sed videri illam à viuis posse, vel ad viuos redire negant, dumtaxat; quia id quo fiat modo ac ratione non intelligunt: hi docendi sunt rationem modumque: alij denique matæologi sunt, nec enim Theologi dici merentur; qui nati nobiscum eiusdem matris vtero, ijsdem vberibus lactati, falsi fratres, viperina proles, germanos lacessunt, & genitricis impio mucrone latus petunt. palam est me hæreticos intelligere. ex his quidam, eos qui se spiritus cõspexisse asserunt, iudicant lymphatos ceritos, imaginosos, ad medicos & veratrum relegandos α; alij clamant, huiusmodi narrationes omnes superstitiosas & delirarum esse anuum vana insomnia β; alij, vt facetiores ludiones, & minùs cruenti, multas obscænas & ridiculas fabellas comminiscuntur: vt genus

α *Lauatherus lib. de spectris.*

β *Oecolamp. notis in Theophilac. Marbach. libr. de mira. Riuius lib. de veteri superstit. Bened. Aretius in Problema.*

nus omne apparitionum reddant odioſum, imitati Batauum illum Lucianum γ. cauſa hos omnes vehementer ſtimulans eſt; quòd hac mortuorum apparitione *Purgatorij fidem* validè ſtabilitì percipiant. Quare miror, ex Catholicis Hieron. Magium Δ, maioris lectionis, quam iudicij virum, auſum fuiſſe ſcribere; nunquam quæ circa mortuorum ſepulcra vel cœmiteria conſpiciuntur ſimulacra, mortuorum eſſe animas; ſed ſemper eſſe dæmones aut malos genios hominum deceptores: admiror etiam, id firmare auctoritate Porphyrij & Iamblici, iuratorum fidei Chriſtianæ hoſtium: nam quod Theophilactum & Chryſoſtomum allegat, id fruſtrà facere mox oſtendam: & ſimul oſtendam, dubitationem illam philoſophorum inanem eſſe; hæreticorum verò dicteria, ipſis digna, hoc eſt impia, impudentia, mendacia, vix digna quibus reſpondeatur. nimis etiam temerarium fuiſſe Renatum Chopinum pleno ore in Pariſienſi Parlamento, *Superſtitionem*, hanc ſententiam vocantem, cenſentemque puniendos eos, qui animas redire arbitrantur. Lege ſi lubet lib. eius vlt. de Sacrâ Politiâ, & videbis audaciam cauſæ minus æquæ ſeruientem, & obtinentem; ſed eo iam tempore quo in Curias Gallicas multi ſe Nouatores ingeſſerant. Idem tamen cenſuit Tiraquell. ad Alex ab Alex. *lib. 2. c. 9.* nihil tamen probans, ſed nude affirmans, ſe habere hæc omnia pro meris ſomnijs. idem aſſerit *ad lib. 5. ca. 23.* Sed propter eius putare, nunquam id verius falſiuſue futurum eſt.

γ *Melancht. in Kalendario Manlij, Eraſm. in colloq.*

Δ *lib. 4. miſcellan. c. 12.*

Probatur ſententia noſtra (vt ab imbecillioribus progrediar) primò communi opinione Gentilium. quorſum illa trãſlatitia de Manibus euocandis tam ſollemni carmine & ritu fieri ſolita, ſi nullas viuis mortuorũ animas apparere credebãt? quorſum (niſi quia hæc vulgo recepta, etiã inter ſapiẽtes illorũ opinio) ille poëtarum Phœbus de Anchiſæ filio referret?

B

Infelix ſimulacrum atque ipſius Vmbra Creuſæ »
Viſa illi ante oculos, & notâ maior imago. »

Et ille Latinus Callimachus Cynthiam poſt obitum talia memorantem introduceret?

Sunt

» *Sunt aliquid Manes. lethum non omnia finit,*
» *Luridaque euictos effugit vmbra rogos.*
» *Nocte vagæ ferimur, nox clausat liberat vmbras,*
» *Errat & abiectâ Cerberus ipse serâ:*
» *Luce iubent leges Lethæa ad stagna reuerti:*
» *Nos vehimur, vectum nauta recenset onus.*

Vnde nisi ex hac opinione scelesta apud illos orta Necyomantiæ quam & Homerica Cyrce *in Odysseiâ*, & Ouidij Medæa *in Metamorphosi*, & Lucani Erisictho *in Pharsaliâ*, & Senecæ Tiresias *in Oedipo*, & Horatij *in Epodis* Canidia, Papinij *in Thebaide* Manto, & Siliana *bello Punico* Autonoë, tam operosè exercuerunt. quorsum nota paucioribus illa eorundem consuetudo, si socij in peregrinis regionibus obijssent, animas in patriam reuocãdi, cuius & Didymus [t] & Eustathius, & Pindari Scholiastes [u] meminere? vndè aliundè orta illa communis illorum opinio [x], solere animas ijs qui per cædem violenter ipsas corpore expulerint apparere, omnibus adesse locis, minari & diuexare? cur alioquin (quod & Fastographus poëta notauit) Romanæ parens vrbis *Remuria* siue *Lemuria* instituisset? cur in repub. Romanâ recepta solemniter *Feralia, Silicernia, Culinæ & Parentationes*; nisi spirituum redeuntium causâ? Hoc ipse Plato voluit *in Phædo. & epist. ad Diony.* Hoc Platonici Porphir. Athenęus, Maximus, Philostra. Eunapius. Hãc Platonicorum sententiam de scholâ vnus Madaurensis [θ] esse docuit & explicauit; nẽpe animas humanas, dum in corpore sunt *Genios & Dæmones* nuncupari: cũ à corpore seiungũtur; si boni meriti sint, posterorum suorũ curam sortiri, & pacato quietoque numine domũ possidere, & vocari *Lareis familiareis*; sin scelerate vixerint, propter aduersæ vitæ noxias, nullis bonorum sedibus recipi, sed in terrâ vagatione, seu quodam exilio, puniri, & inane terriculamentum bonis hominibus, noxium malis, *laruas* perhiberi. Idem Apuleius *Apolog. 1.* Et
» tibi (inquit) Æmiliane, Deus iste Mercurius superum & infe-
» rûm commeator, vtrorumque Deorum malã gratiã, & semper
» obuias species mortuorum, quicquid vmbrarum est vnquam,

[t] *in Odyss. 9.*
[u] *Pyth. od 4.*
[x] *Elpenor apud Homer. Odyss. 11. Virgiliana Dido &c. Vide cõmen. nostrũ in Senecæ Octau. v. 117.*
[θ] *lib. de Deo Socrat.*

quicquid *Lemurum*, quicquid *Manium*, quicquid *Laruarum* oculis tuis ingerat; omnia noctium occursacula, omnia bustorũ formidamina, omnia sepulcrorum terriculamenta.] Arnobius lib. 2. testatur solitos adiurare certa nomina, ne animæ hîc in terris detinerentur vagantes circa sua corpora. Testãtur de visionibus animarum Dion *in Caracall. & in Tito*, Plutarch. *in Cimone, Dione, Bruto, Alcibiade*. Addit Platonicos (fidẽ excipio) secutus D. Augustinus [1], hosce malos vocari *Lemureis*; Seruius Honoratus scribit eos *Maneis* vocari, quamdiu in alia corpora nondum migrarunt. Idem Seruius & Sabinus, ab animâ separant vmbram & simulacrum, putant enim (falso) hominẽ constare vmbrâ, corpore, & animâ; animam cælum petere, corpus in terram desinere, vmbram siue simulacrum descendere ad inferos: vmbram volunt esse non verum corpus, sed speciem quandam corpoream, quæ nequeat tangi, instar venti. Conueniunt tamen cum poëtis, istud, quicquid vel ad cælos adscendat, vel ad inferos descendat, interdum viuis apparere: vt alio loco docui [κ], & hoc putabant malo magorum carmine euocari [λ]. Soli ergo ex Gentilibus Epicuri de grege porci (sic se vnus appellat eorum) benè curatâ cute, mente neglectâ, negabant animas supereſse vel apparere: ceteri id innumeris exemplis astruebant; cunctorum malorum hominum, Plato [μ]; de Castore & Polluce, Valerius; de Miltiade, Pausanias; de quodã in Lyparâ, Aristoteles; de Achille, Philostratus; de Romulo, Auctor de Vir. illustribus; de Caligulâ, Suetonius; de Atheniẽsi philosopho, Plinius Iunior; de Pausaniæ infestâ puellâ, Plutarchus; de Seuero Imperatore, Xiphilinus; de alijs alij, quos longum referre, & fateor hæc ad dæmonum illusiones & præstigias referri posse; sed tamen quæ ex Christianis subiungã conuincunt, etiam fatendum; Deo permittente, veras animas esse potuisse, non vanum dumtaxat ἄγαλμα, seu (vt glossographi vocant) *Lernum*.

[1] *lib. 8. de ciuit. Dei.*

κ *Vide Commẽt. ad Herc. Oetæum. v. 1959.*

λ *Lucianus in Necyomãt. Apulei. Metamorp. li. 2.*

μ *in Phædone, & ex eo Macrob. li. 1. in somn. Scipio. c. 9.*

SECTIO II.

PRobatur nostra Conclusio secundo loco contra philosophos illos, nimis carnales (nam vt optimè D. Augustinus [ν], *in homine carnali tota regula intelligendi, est consuetudo cernendi*) qui

ν *Serm. 147. de tempore.*

qui nihil credunt nisi quod vident, & ideo reuerâ nihil credũt: contra hos, inquam, probatur nostra sententia ratione vnicâ, quia cùm Deus sit omnipotens, potest quicquid non implicat contradictionem: sed hoc quod asserimus adeò nullam implicat contradictionem; vt etiam sit naturæ consentaneum. Poterit ergo Deus, qui creauit animas, facere vt eædem separatæ iterum appareant. Imò si Deus non obstet, posset, naturali suâ vi, id ipsa anima. quia nihil hactenus aduersarij proferre potuerunt, quo probarent animarum id naturę repugnare. Quid enim? cur natura animæ id non patitur? An, quia nullo in loco propriè sint animæ? scio sic visum nonnullis «, qui arbitrati animæ separatæ naturâ suâ nullum locum competere; quod quia de loco dixêre, qui sumitur pro superficie corporis continentis, & proprius est rerum corporearum, huc non pertinet: cùm enim sermo est de rebus spiritualibus & indiuisibilibus, locus sumendus est vniuersìm pro spacio; quæ acceptio rebus corporeis cum rebus incorporeis, quæ alium locũ habere nequeunt, est communis: in huiusmodi ergo loco animas separatas esse de facto, negari nequit. fides hoc docet, quæ docet bonorum animas frui Deo, & esse non in terrâ, sed in cælo; damnatorum contra non esse in cælo, sed infra terram, & ibi, vt in certo loco, torqueri. ratio docet, quæ docet impossibile esse, quod aliquid existat, & non in certo spacio; videlicet in toto & infinito spacio (sic solus Deus existit) aut in parte spacij, ita vt non in aliâ, & sic omnes creaturæ existunt. Est autem in hoc loco definito anima, eò quod eius substantia in eum potiùs locum, quàm in alium fuit translata, vel per vim propriam & naturalem, quia seipsam ad eum locum transtulit, etiam si in eo loco non operetur actu, sufficit enim quod possit; vel per vim alterius extrinsecam potentiorem eo delata sit, vt si ab angelo bono vel malo inuita aliquo deferretur, vel etiam detineretur inuita, sicut mali in inferno ß. Et sic explicari possunt variæ DD. locutiones; vt D. Thomæ, qui vult esse in loco per applicationem virtutis; vt Scoti, qui per substantiæ prę sentiam; vt Iul. Schaligeri, qui per designationem, omnium obscurissimè.

« *Duran. in 1. d. 37. q. 1. & videntur hoc velle Aristoteles. 1. de cælo. D. Gregor. Nazianz. 2. or. de Theol. & Aug. li. 83. qq. 20. & li. 12. super Gen. ad litt.*

ß *vide Medinam. 1. p. q. 52. ar. 1.*

Sic autem futura in loco est anima & occupabit locum diuisibilem, licet sit ipsa indiuisibilis; & poterit occupare maiorem vel minorem locum (quod peculiare est indiuisibilibus spiritualibus, & denegatum indiuisibilibus quantitatiuis; si qua reipsâ sint talia à corpore quanto aliter quam per intellectum separata, quod vix arbitror) intra maximum sphæræ, quã simul actiuitate suâ potest occupare; secũdum proportionem maioris vel minoris perfectionis essentialis, qua prædita erit: & ideo poterit sibi formare corpus, quod assumat, & in quo appareat saltem tantæ quantitatis, quanta est sphæra actiuitatis eius; vel etiam (quod magis mirandum) posset formare diuersa ac plura corpora minora, & hæc omnia assũmere, & in his omnibus apparere, dũmodo cũcta illa in sphęrâ actiuitatis eius continerentur, sicut de Angelis posse esse in pluribus non adæquatis suæ perfectioni communiter receptum est [7]. Possunt ergo esse, & sunt de facto in loco adæquato. quid ergo obstat?

An quod ex vno loco in alium sese nequeant mouere? verũtamen hoc esse falsum docent Theologi [8]. Posse animã separatã se mouere ex vno loco in aliũ probatur. quoniã humanus animus vi suâ subsistit, & res absentes atque distantes cognoscit, estque inter illum & cælestes mentes quædam naturalis societas atque coniunctio; vnde fit vt conscius huius affinitatis, propiùs ad illas accedere, & earum frui suaui consortio concupiscat. quid autem illo imperfectius, si frustrà concupiscit? frustrà verò concupisceret, si se illis motu locali nequiret aggregare, & vi suâ in altum ascendere non posset. Præterea nonne anima corpori quod animat vim sese mouẽdi largitur? cur non & separata seipsam valeat mouere? cùm & in loco sit, & istâ vi vehemẽter indigeat, ne incassum appetendo aliquid miserrimè torqueatur? Cur ergo, aliquis obijciat, ad corpus suum anima regredi, vel patrios lareis inuisere, cùm lubet, non potest? obiecit hoc olim Platoni non satis gratus discipulus [9]; cui respondeo, nudatam semel animam corporis integumento, illud pro arbitrio rursùs induere non posse, neque huc illuc diua-

[7] D. Thom. 1. p. q. 52. vide Valen. de Angel. q. 3. puncto 3. & optimè loquẽtem Molin. supr. & a. 1. & Scot. in 4. d. 49. q. 4. Domin Scot. ibid d. 45. q. 1. a. 3.

[8] Arist. 1. de anima. tex. 41.

diuagari licere; quia vel inuita retinetur in ſui receptaculi diriſſimarum cruciabilitatum ergaſtulo; vel liberè obedit ſupremo totius vniuerſitatis Dictatori, à quo in hanc coloniam deducta fuit. Ad corpus autem non regreditur, quoniã ingreſſus animæ ad corporis ſui informationem vitamque, à naturalibus materiæ, quas vnio hæc arctiſſima ſubſequitur, præparationibus dependet. Neque hoc ergo obſtat.

D Alij igitur dicunt has apparitiones poſſibiles non eſſe; quia cùm ſpiritus corporis ſint expertes, cerni corporeis oculis, vel humanis auribus exaudiri, vel vllo à nobis ſenſu corporeo percipi non poſſunt. Nam quod Lucretius de tactu cecinit.

» *Tangere vel tangi, niſi corpus nulla poteſt res;*

In ceteris quoque ſenſibus locum habere. Nihil enim externis ſenſibus percipi, niſi quod corporatum: nihil ad internum ſenſum, niſi per externos ſe penetrare: nihil ſciri aut intelligi, quod vtroque priùs ſenſu perceptum non fuerit. Quare nec intelligi hæc viſa, quæ nemo externo ſenſu percepit, nec ſenſu vllo percipi potuiſſe, quæ ſpiritualia ſunt. Fortis hic nodus & difficilis fateor, cui perrumpendo fortis quærendus eſt cuneus. futilis ille & ridiculus, quem ſuggerit Cardanus, *in libris de Subtilitate* parùm ſubtiliter; ſpiritus denatorum atque ipſos dæmones naturaliter ab homine viſu, auditu, odore dignoſci: oculatior Lynceo, auritior Midâ vel Sileni aſello, ſagaciore naſo quàm Plauti illa anus merobibula fuiſſe oportet, ſi vis iſta audiendi, odorandi, cernendi & diſcernendi ſpirituales ſubſtantias ei à naturâ conceſſa fuerat. Sed ille fortaſſis ex corpore aëreo tenuiore animas formabat, qui multorum error olim fuit », & vtinam non hodie. Nec etiam credibile eſt; quod Cæſarius, recentior illo antiquo & vno ex patribus, in ſuis Dialogis nõ ſemel aſſeruit; animæ figurã eſſe ſimilẽ vaſi ſphærico, vitreo, vndique oculato », & alibi; anima eſt ſubſtantiâ ſpiritualis & in ſui naturâ ſphæri» ca, ad ſimilitudinem globi lunaris ex omni parte videt.] Incredibile inquam hoc, ſi propriè loquitur: arbitror eſſe locutiones allegoricas & metaphoricas; quibus animæ eſſen-

» *vide quæ dixi ad d. chor. 1. fol. 445.*

» *lib. 1. Miraculi. c. 31. & libr. 4. c. 39. & lib. 7. c. 16*

tialem perfectionem,& multiplicem cognitionem volebat indicare,vt ex eiusmet verbis apparet [1]. Sed Cardanus addit errorem errori,dum censet (homo de animæ immortalitate dubius,vt indicant omnes ferè illius libri editi;& maximè quem conscripserat,sed non ediderat, amicis autem familiarioribus aliquando ostendebat,de animæ mortalitate liber) apparitiones omnes imaginarias esse,& species illarum primas imaginando tantùm concipi opinatur. Quod aliquando contingere lubens concedo, semper contingere lubentiùs nego. Res est paullò luculentiùs explicanda, est enim cognitione dignissima,& quam D. Thomas [x] mirabilem esse profitetur,& inter diuina miracula computandam.

[1] d.c.39. & d.c.16. & li. 8.c.78.

[x] 1.p.q.89. a.8.ad 2.

Visionem veteres à viso distinxerunt. *Visio* illis ὅραμα, quoties nos id videre priùs opinamur; quod ita postmodum euenit,vt apparuerat. *Visum* verò φάντασμα nominant; cùm interuigiliò vel in somnis,ei qui vigilare se putat,formæ aliquæ oculis sese videndas offerunt. De visione disputationem differo in libros sequentes: de viso nunc agendum, quod Christiani *apparitionem* dicere maluerũt. *Apparitio,* teste B. Isidoro [λ], triplex est;intellectualis, imaginaria, corporata. *Intellectualis* dicitur,quando substantiæ separatæ in solam mentem,non alienâ formâ,sed seipsis se insinuant; quæ rarenter se offert,& imago quædam est beatificæ & æternæ visionis, & à tractatione istâ prorsùs nunc aliena. *Imaginaria,* quæ *Spiritualis* etiam dicitur,tum vocatur;quando, non (vt Cardanus putat) spiritus illi corporei sensibus famulantes,sed ipsæmet animæ separatæ formas aliquas alienas sensui nostro interno indunt, quibus in earum cognitionem inducamur. *Corporata* dicitur visio, quando huiuscemodi simulacra externo sensu excipiuntur. De his nunc spirituali & corporali,differimus, & earum neutram cum naturæ legibus pugnare contendimus. *Spiritualis* illa vigilantibus & dormientibus communis est.in eâ, spiritus (sic animas separatas malo vocare, quàm cum paganis vmbras aut simulachra) sui potiùs ideas quasdam in hominis phantasiâ efformant, quàm alienâ ipsi specie occultati illam subeant;

[λ] li.7.Orig. c.8. D.Tho. 1.p.q.12.a.3. ad 1.

ſubeant; & ſic immutant atque afficiunt internum ſenſum, non ſuâ ipſi vi, neque per ſe, ſed angelorum vel dæmonum miniſterio. nequeunt enim tales imagines, ſine eximiâ quadam poteſtate & ſcientiæ præſtantiâ, in hominum imaginatione, effigiari. hac poteſtate ſpiritus carent, quia nequeunt alia à ſe mouere, ſcientiâ quoque & peritiâ hac carent, quia neque cùm à corpore recederent eam habebant, nec poſtea didicerunt. cedo enim à quo, vel cuius ex diſciplinâ? Operâ igitur alienâ, viuentium formis ſimilia ſimulacra, in tabulâ imaginationis, incorporeo penicillo, depingunt; triſtiore quidem habitu ac facie illorum, qui adhuc pœnas perferunt, pullo vtplurimùm & aquilo amictu: contrà in veſte candidâ, hilari & renidente vultu eos, qui à ſupplicijs liberati: & vt dignoſcantur, viuis quamſimillima depingunt. Non ergo apparitiones imaginariæ ſunt impoſſibiles; & modus iſte facilis eſt apparendi etiam viuis. Sic enim & Iudæi Oniam atque Ieremiam, ſic Saul Samuelem iuxta nonnullos, ſic Conſtantinus Petrum & Paullum recognouit [μ]. Probemus idem de corporeâ. viſa ſolis vigilantibus obijciuntur, & in ijs, ſpiritus aſſumunt corpora, & aſſumptis vtuntur. quod facere poſſe, & quo faciant modo ſequenti quæſtione oſtendemus, nunc ſupponimus ſiue theologos conſulas, ſiue philoſophos Chriſtianos, certum iam & definitum videri à ſubſtantijs ſeiunctis viſilia aſſumi corpora; in ijs ergo aſſumptis, quid mirum ſi à viuentibus conſpiciantur: ſiue illud ex elementis formatum ſit, ſiue alienum ſit cadauer, vtrumque viſile eſt.

μ 2. Machab. 15. 1. Reg. 28. Syno. 7. act. 2.

E Sed inſtabit aliquis; an ergo aſſeris ſpiritus (de dæmonibus res certa) humanos etiam cadauera ſubire? Quoad damnatorum animas, nihil video cur non æquè atque dæmones: non enim ſubeunt vt informent, ſed vt loco tantùm moueant. Beatas animas aliena corpora non ſubire, omninò crediderim. neque enim id illas decet. ſua nonnunquam, ſunt qui aſſerant ſubire. naturæ legibus id non repugnare concedo; fieri & decere, viris [ν] pijs & doctis aſſerentibus, vt non repugno pertinaciter, non etiam audacter aſſentior. Nam honeſtum non videtur

ν Soto in 4. d. 43. q. 2. a. 1. quē ſequitur Tyræ. de apparit. ſpirit. Heſſelius in Matth. c. 17. & ibid. Maldona. & fuſiſsimè Suarez in 3. par. in q. 45. diſpu 32. ſect. 2. Peltan. de purg. c. 5.

tur nec decens ſanctas illas etiam glorioſas animas, corporum ſuorum diffluentium & tabidorum, ante reſurrectionem, anguſtias iterum ſubire: cùm id ſit minime neceſſarium, & queãt elementari ſupplere corpore. Volunt Thaboris in cacumine ſic apparuiſſe cum Chriſto Domino legiferum Moſen. Mihi non improbabile videtur; non in proprio, ſed in aëreo, & eã ad rem efformato corpore, Moſen comparuiſſe, vt Strabus & B. Thomas voluernut[o]: Et poterit adhuc dici vera apparitio; in qua vera Moſis anima apparuit, & Moſes verè dicetur apparuiſſe, à parte enim potiore facienda denominatio eſt: & D. Auguſtin. *libro de curâ pro mortuis* ſubindicat hanc ſe apparitionem Moſis haut diſſimilem putaſſe ab apparitione Samuelis; in quâ nemo dicit Samuelem in ſuo corpore proprio apparuiſſe. Argumenta quoque omnia quæ contra D. Thomã adferuntur, non valdè ſtringũt, vt nec Patrum auctoritates, in quibus reſurrectionis vocabulum, vt latè ſumptum, poſſet accipi de eo, qui in corpore aſſumpto ſimilis eſt reſurgenti; in quam ſententiam Ianſenius *concord. c. 67.* inclinauit. Sed quia reuerâ D. Hieron. Epiphan. & alij plerique patrum (habes eorum verba apud Suarem) pro verâ reſurrectione faciunt, non traham funem contentioſum. Dico potiùs veras reſurrectiones, ad rẽ de qua diſſeritur, nihil pertinere: nos enim de mortuorum loquimur apparitione; illa Moſis tum non magis futura mortui apparitio, quam Eliæ. æquè enim tum viuens erat Moſes atque Elias. Idem reſpondendum de ijs qui reſurgentes cum Domino apparuerunt reſurgente. nam & iſti ad vitam reuerterant, & fortaſſis ſecuti aſcendentem Dominum in cælum ampliùs mortem non experti, ſi tamen in proprio apparuerunt corpore illud informantes, vt eſt veroſimillimum. Negamus itaque ſpiritus ſua aſſumere corpora, vt in ijs appareant dumtaxat, non vt informent & viuificent: tum enim non redeunt, vt ſint tales quales cernuntur, ſed vt hiſce, velut notis, ſe præbeant agnoſcendos, cui rei ſatis eſt idoneũ corpus effictũ.

Elementaria hæc corpora non ipſæ animæ ſibi componũt, ſed angeli ipſis illa vel dæmones fabricantur. nec enim animæ ſeparatæ

[o] *Strab. in c. 9. Luc. & D. Tho. in c. 17. Matth. & 3. p. q. 45. a. 3. Abulenſ. Liran. & alij voluerunt.*

ſeparatæ queunt in hæc agere, vt neceſſe. nam hoc motu locali faciendum foret, anima vero ſeparata non poteſt vi propriâ alia à ſe mouere, ex veriore ſententiâ π. caret enim organis corporeis, quæ illi ad mouendum corpus erant neceſſaria, quando erat in corpore. Hinc inſtare quis poterit interrogando. Si in elemẽtare corpus nequit agere; quo in illo pacto poterit apparere, aut illud ſubire? *Reſpondeo* animas corpora hæc non arbitratu ſuo, ſed Dei ſubire voluntate atque imperio. quare quando hoc fit, tunc Deus illis largitur qualitatem aliquam, quæ defectum ſuppleat, quod quoad animas beatas apertius puto, propter viſionem Dei multa illis largientem dona, & eorum deſiderijs abundè atque per omnia ſatisfacientem. aliter autem à ſpiritibus (etiam dæmonibus) corpora mouentur, aliter ab animâ corpus informante. Hominis motus eſt organicus, nam homines à naturali appetitu ſollicitati, per qualitatem quandam neruis infixam mẽbra mouent, ad quorum motum etiã nerui mouẽtur, nõ ſimul omnia membra, ſed aliud poſt aliud. Sed animus corpore ſolutus appetẽtiam quidẽ retinet, ſed organis corporeis deſtituitur: ideo corpus, cui ſe coniunxit, non mẽbratim neque per partes impellit, ſicuti ſuum dum viuebat, ſed integram ſimul eius molem protrudit, licet præſtigijs quibuſdam fieri queat, vt organicè mouere videatur. Sic ergo ſubit, ſic mouet corpus aſſumtum & ſic firma manet ſecunda noſtrę concluſionis probatio, conſentaneam eſſe philoſophiæ illi, quam naturalẽ vocamus. idem de Morali probabit ſequens ratiocinatio.

π *Sot. 7. & Suar. 3. & Veltan. ſupr.*

SECTIO III.

TErtiò probatur concluſio, quia decet & vtile eſt hoc Deũ aliquando permittere. Etenim ſi quod ad multorũ demanat vtilitatem, ſi quod Dei vtilitatem promouet, id fieri expedit, id decet Deum permittere: huiuſmodi eſſe de quo agitur, neceſſe eſt aduerſarij fateantur. Nam non difficulter euincerẽ hæc viſa, & commodi multũ adferre nobis, & ad gloriæ diuinę extrariam magnitudinem aliquid adiungere acceſſionis. Cedunt in animarum, quæ Deo gratæ deceſſerunt, vtilitatem hæ

apparitiones. quia si in corpore proprio apparent; dixi quid sentiam; sed si tamen in exuuijs apparent suis, gratissimum id illis iucundissimumque fuerit: nam inest animabus ad sua corpora, quasi ad domicilium suum insitus quidam ab incunabulis amor, à quibus vi abstractæ fuerunt, ad quæ sponte redeunt; vnde & Philostratus inuitas scribit separari, & Plato φιλοσωμάτους vocat, & D. Paulus § dixit nos exspoliari nolle, sed malle superuestiri, vt molestam cunctis animæ à corpore separationem ostenderet, vt Theophilactus interpretatur: quę amorem separatione non minui, sed coniunctionis pristinę, & redintegrandæ vnionis appetitionem Theologi volunt manere. Sin autem alieno in corpore conspicuas se præbeant; nõ exiguam percipiunt voluptatem, ex negotiorum nostrorum vtili gestione, & rerum procuratione, quæ ad diuinum spectãt honorem: interim suam quoque causam agunt, non illæ modò qnæ subsidii & opis indigæ, quòd etiamnum expientur, & à viuis eleemosynas, suffragia, ieiunia, missarum sacrificia impetrant, quibus diuinæ iustitiæ faciant satis & pœnarum diminutionem obtineant; sed & ipsi beati, cælestis Hierosolymæ albo adscripti ciues; quos interdum Deus sese iubet ostendere, vt corporibus eorum debitos honores exhibeamus, quæ Spiritus Sancti purissima fuere templa; quod de SS. Geruasio & Prothasio D. Ambrosius testatur: hoc ergo ipsi lucro apponunt, quia sic in se Deum sentiunt & lętantur honorari. Nobis autem, Deus optime! quot inde commoda, quot cumulantur emolumenta? docent animam nostram corpori manere superstitem: ostendunt non esse impossibilem corporum resurrectionem, cuius quędam sunt adumbrationes: clamant Deum non viuis modò, sed & mortuis præesse, cuius imperio ista peraguntur: certa esse loca manifestant, vbi & fontes indesinenter excrucientur, & pij æuo immortali cum iucunditate iugi perfruãtur: admonemur societatis & communionis, quæ nobis cum defunctorum fratrum spiritibus intercedit. perferunt ad nos Dei mandata, & mutuæ caritatis aliarumque virtutum fiunt auctores; nos de suo statu faciunr certiores, & quę

§ 2. Corin. 5. ver. 4.

nobis

nobis vitæ ratio inſtituenda; morientibus interdum ſe viæ comites, & ad cæleſtem patriam duces exhibent, horum monitu diuinam declinamus irã; ab his ſępè ſanitas accipitur, & imminẽtia ceruicibus noſtris mala depelluntur, & ad proborũ exẽplum ab improbis pœnæ exiguntur: ipſis quoque damnatorũ ſimulachris iuuamur, per quæ fides noſtra fulcitur; & fit, vt firmiùs multò, ijs quæ de ſcelerum ſupplicijs & de Dei iuſtitiâ & prouidentiâ credẽda ſuſcepimus, aſſentiamur. Hæc omnia & animaduertit, & in Theſes artificiosè ac breuiter digeſſit, & ſcriptotum grauiſſimorum exemplis atque hiſtorijs ſolidè probauit Societatis noſtræ Theologus, Pet. Thyræus [a], cuius ſcripta manibus teruntur, pari voluptate & vtilitate: nolo eadem hîc recenſendo actum agere. Tu (bone Lector) conſidera, an non iſti fructus egregij & lauti, quos ab apparitionibus decerpimus? an non hæ gemmæ quouis auro & margarito prætioſiores? hæc nobis omnia, per nefas & inuidentiam, moliuntur eripere, ſi intelligunt; per ſtuporem & temeritatem miſerandam, ſi non intelligunt; qui viſorum fidem ex animis mortalium euellere allaborant.

[a] *libr. 1. de apparit. ſpirituum.*

H Metum nobis hîc obtrudunt, ſed metuunt vbi nihil timendum. Ingens (inquiunt) hac ratione fraudis ſeges ſeritur, dolorum occantur ſulci, & lata ſuperſtitionis arantur noualia, tẽduntur ſubtilia & rara retia, plagæ captendulæ inſtruuntur; quibus incauti capiãtur, & inpedicentur, Satan ſe ſolet in hominem, & adeò in lucis angelum transfigurare: quo illum pacto à veris ſpiritibus diſtinguemus? Dei donum eſt diſcretio ſpirituum, nec omnibus conceſſum. malè ergo conſultum ſit generi humano; ſi tales contingant apparitiones, quibus diſcernẽdis non ſatis idonea Deus remedia teliquerit. *Reſpondeo* difficilem verè eſſe ſpirituum huiuſmodi diſcernendi rationẽ: neque id cuiuis peruium aut perſpicuum. Non deeſſe tamen hominum eruditorum ſcripta in his tenebris prælucentia, ne periculosè aberremus. ſigna illi produnt ſingula veriſimilia per ſe, quędam minùs, quædam amplius; ſi tamen valdè multa vel potiùs cuncta concurrerent, ſatis certa & luculenta futura.

Sic Caluin. in Lit. Lauather. de ſpect. Chopin. lib. 3. de ſacra polit.

apparitiones. quia si in corpore proprio apparent; dixi quid sentiam; sed si tamen in exuuijs apparent suis, gratissimum id illis iucundissimumque fuerit: nam inest animabus ad sua corpora, quasi ad domicilium suum insitus quidam ab incunabulis amor, à quibus vi abstractæ fuerunt, ad quæ sponte redeunt; vnde & Philostratus inuitas scribit seperari, & Plato φιλοσωμάτους vocat, & D. Paulus 5 dixit nos exspoliari nolle, sed malle superuestiri, vt molestam cunctis animæ à corpore separationem ostenderet, vt Theophilactus interpretatur: quę amorem separatione non minui, sed coniunctionis pristinę, & redintegrandæ vnionis appetitionem Theologi volunt manere. Sin autem alieno in corpore conspicuas se præbeant; nō exiguam percipiunt voluptatem, ex negotiorum nostrorum vtili gestione, & rerum procuratione, quæ ad diuinum spectāt honorem: interim suam quoque causam agunt, non illæ modò qnæ subsidii & opis indigæ, quòd etiamnum expientur, & à viuis eleemosynas, suffragia, ieiunia, missarum sacrificia impetrant, quibus diuinæ iustitiæ faciant satis & pœnarum diminutionem obtineant; sed & ipsi beati, cælestis Hierosolymæ albo adscripti ciues; quos interdum Deus sese iubet ostendere, vt corporibus eorum debitos honores exhibeamus, quæ Spiritus Sancti purissima fuere templa; quod de SS. Geruasio & Prothasio D. Ambrosius testatur: hoc ergo ipsi lucro apponunt, quia sic in se Deum sentiunt & lętantur honorari. Nobis autem, Deus optime! quot inde commoda, quot cumulantur emolumenta? docent animam nostram corpori manere superstitem: ostendunt non esse imposibilem corporum resurrectionem, cuius quędam sunt adumbrationes: clamant Deum non viuis modò, sed & mortuis præesse, cuius imperio ista peraguntur: certa esse loca manifestant, vbi & fontes indesinenter excrucientur, & pij æuo immortali cum iucunditate iugi perfruātur: admonemur societatis & communionis, quæ nobis cum defunctorum fratrum spiritibus intercedit. perferunt ad nos Dei mandata, & mutuæ caritatis aliarumque virtutum fiunt auctores; nos de suo statu faciunr certiores, & quę

5 2. Corin. 5. ver. 4.

nobis

nobis vitæ ratio inſtituenda; morientibus interdum ſe viæ comites, & ad cæleſtem patriam duces exhibent, horum monitu diuinam declinamus irã; ab his ſępè ſanitas accipitur, & imminěntia ceruicibus noſtris mala depelluntur, & ad proborũ exẽplum ab improbis pœnæ exiguntur: ipſis quoque damnatorũ ſimulachris iuuamur, per quæ fides noſtra fulcitur; & fit, vt firmiùs multò, ijs quæ de ſcelerum ſupplicijs & de Dei iuſtitiâ & prouidentiâ credẽda ſuſcepimus, aſſentiamur. Hæc omnia & animaduertit, & in Theſes artificiosè ac breuiter digeſſit, & ſcriptotum grauiſſimorum exemplis atque hiſtorijs ſolidè probauit Societatis noſtræ Theologus, Pet. Thyræus [a], cuius ſcripta manibus teruntur, pari voluptate & vtilitate: nolo eadem hîc recenſendo actum agere. Tu (bone Lector) conſidera, an non iſti fructus egregij & lauti, quos ab apparitionibus decerpimus? an non hæ gemmæ quouis auro & margarito prætioſiores? hæc nobis omnia, per nefas & inuidentiam, moliuntur eripere, ſi intelligunt; per ſtuporem & temeritatem miſerandam, ſi non intelligunt; qui viſorum fidem ex animis mortalium euellere allaborant.

[a] *libr. 1. de apparit. ſpirituum.*

H Metum nobis hîc obtrudunt, ſed metuunt vbi nihil timendum. Ingens (inquiunt) hac ratione fraudis ſeges ſeritur, dolorum occantur ſulci, & lata ſuperſtitionis arantur noualia, tẽduntur ſubtilia & rara retia, plagæ captendulæ inſtruuntur; quibus incauti capiãtur, & inpedicentur, Satan ſe ſolet in hominem, & adeò in lucis angelum transfigurare: quo illum pacto à veris ſpiritibus diſtinguemus? Dei donum eſt diſcretio ſpirituum, nec omnibus conceſſum. malè ergo conſultum ſit generi humano; ſi tales contingant apparitiones, quibus diſcernẽdis non ſatis idonea Deus remedia teliquerit. *Reſpondeo* difficilem verè eſſe ſpirituum huiuſmodi diſcernendi rationẽ: neque id cuiuis peruium aut perſpicuum. Non deeſſe tamen hominum eruditorum ſcripta in his tenebris prælucentia, ne periculosè aberremus. ſigna illi produnt ſingula veriſimilia per ſe, quędam minùs, quædam amplius; ſi tamen valdè multa vel potiùs cuncta concurrerent, ſatis certa & luculenta futura.

Sic Caluin. in Lit. Lauather. de ſpect. Chopin. lib 3 de ſacra polit.

Scripsit olim tractatum integrum, Iaco. de Chusa Theologus de apparitionibus spirituum, & quo inquiri & agnosci debeãt » modo, Vtrum verè an fictè appareant: conatur illum suggilla- » re, vt omnia, quę Catholica & pia sunt, Wierus; sed nihil ex eo protulit, quod non pium, prudens, & religiosum. paucis iste scriptor notus. Notiores sunt Peltani labores & Thyræi præ-
dictæ theses [1], è quibus quæ certiora primo loco seligantur.
Si signum crucis, nomen IESV, MARIÆ, vel aliorum sanctorũ, eorumue reliquias, agni Dei ceream effigiem, lustralem aquã, panẽ, salem, cereumue benedictum aut alia huiusmodi Sacramentalia, vel Catholicæ religionis symbola fugiãt aut detestẽtur. Si postquam quod semel exegerunt pręstitũ, adhuc frustrà rursùs appareant, & sint importuniores (nam animæ cũ satisfeceris, vel non redeũt, vel semel tantùm vt agant gratias: contra dæmones causas ex causis vt funiculum nectant, vt vel obsideant, vel saltem grauiter decipiant) his ergo concurrentibus, diabolus est. 2. si se dicat animam esse alicuius damnati; mentitur; & dæmon est, vt plurimùm, vix enim vnquã damnatorũ animæ sinuntur egredi. 3. si prætexit apparitioni causam falsam vel malam; v.g. dicit se apparere coactum vi coniurationis magicæ, vel vt reuelet curiosa, parum necessaria, aut quæ nesciri expediret: dæmon est. 4. si aliter eius oratio sit falsa, superstitiosa, malesuada, desperati, superbi, libidinosi, vindictæ appetentis aut aliter perturbati præferens animi ostentationem: dæmon est 5. si appareat formâ non humanâ, formosâ & benè formatâ, sed tetrâ, deformi, aut vili; vel canis, serpentis, suis, draconis, aranei, bufonis vel similium; vel nigri Æthiopis: malus est genius; si verò formâ humanâ, bonâ, angeli vel beati, vel Dei, tũc cõsideranda operatio, si ex genere suo improba, vt blasphemię, superstitionis, mendacij, homicidij, luxurię, &c. vel dolosa, ex modo operationis; vt si primo congressu lætitiam adferat animo & tranquillitatem, postea horrorem, turbationem, vel desolationem, vel etiam magno cum fætore, strepitu, vel clade abeat: dæmon est. D. Antonius hanc suis cautionem tradidit, his fermè verbis; Non est difficilis bonorum,

[1] *Peltan. d. c. 5. & Thyr. d. lib. 1. c. 16.*

norum,malorũque ſpirituum diſcretio.ſi enim poſt timorem
» ſucceſſerit gaudiũ;à Domino ſciamus veniſſe auxiliũ;ſi autem
» incuſſa formido permanſerit,hoſtis eſt qui videtur.] Hãc iux-
» ta normã, quæ D.Thomæ υ, B.Catharinæ Senenſi,Gerſoni,
& alijs in hac paleſtrâ probè exercitatis, nõ immeritò placuit;
ſuos armauit pater Ignatius φ :expertus id ipſe fuerat in ficti-
tio illo & oculato mõſtro,quod præſens lætitiã adferebat, ab-
ſens contriſtabat χ. contrà bonis ſpiritibus peculiare, vel iu-
cundum quem attulerint animo ſenſum conſeruare;vel initiò
allatum metum,tranquillatione maximâ compenſare, vt Mã-
bre,Gedeoni,B.Virgini & alijs nouimus accidiſſe.+ In eandẽ
ſententiã D.Macarius ω; Quę à Deo & bonis angelis *(id enim*
» *ibi eſt,à gratia)* procedunt,lætitiâ prædita ſunt,caritate,pace,&
» veritate: quæ autem ab iniquitate *(h. à diabolo)* turbatione
» plena ſunt,nec habent dilectionẽ,aut gaudium erga Deũ, *hoc*
eſt ſpirituale. plura de hoc dicenda iterum lib.ſeq. *de reuelatio-*
nibus.Hæc puto ſigna non obſcura diſcernendi viſiones malo-
rum ſpirituum à bonis: & tunc non debere nos dubitare,quin
ſint auerſandæ.Semper enim vel ſunt dæmonũ,vel damnato-
rũ:ſi tamẽ vnquã damnatorũ animę compareant.Nam etſi fa-
tear Deũ id poſſe permittere; cauſam tamen vix video cur id
permittat.ſanè ſi permitteret,nõ video quomodo poſſint illo-
rũ viſa diſcerni à dæmonũ apparitionibus:niſi fortè ſi qua de-
nunciarent,indicarentue,quæ omnẽ hominũ cognitionẽ ſu-
perarent.Item niſi occuparent corpus hominis viuentis;nun-
quam enim animæ vel angeli boni hominũ viuentiũ corpora
ſubintrant:ſed hoc dęmonum propriũ,vt Zoroaſtres in Magi-
cis obſeruauit, *vide Pet.Leloyerium lib.4.de ſpectr.cap.pen.*

Par difficultas eſt angelorum apparitionis à Beatorum ho-
minũ apparitione dignoſcendę.nã & eorum qui in purgatorio
ſunt apparitiones,bonorum angelorum operâ nobis vt pluri-
mùm puto exhiberi vicariâ.Scio viros eruditos, ſigna quædã
commemoraſſe; humanas animas quæ iã beatæ lætiore vultu
apparere,quæ adhuc expiãtur nubilo ac triſtiore.hoc ſanè ad-
modũ probabile eſt.Addũt ſic angelicas ab humanis diſcerni:

υ 3.p.q.30. a.3.ad 3.

φ *libello exercitior.*

χ *Ribadeneirâ eius vitæ lib.1.c.6. Maſeius c.7.*

+ *Iudic.7.v.22.& c.13.v.22. Luc.1.v.13 & 30. c.2.v.10. Mar.16.v.5.*

ω *Homil.7.*

Aliquando comparere volunt Peltan. & Tyrẽus.

humanas esse animas, si se barbatos, senes, vel pueros, vel feminas exhibeant, aut mæsto habitu. nihil enim horum angelos decere: vt nec in vllâ quoq; animalis vllius specie se exhibere, ne columbæ quidem. item si humanam cognitionem superantia prædicant aut doceant, si preces vel quid aliud subsidij postulent. Sed lubet ab his quærere; an nequeant angeli custodes suscipere fotmam eorum quorum sunt custodes, & qui in purgatorio expiantur? certum est posse, & solere, neque id ipsi negant. cur non igitur tum, preces aut simile subsidium postulent? cur non tunc in eadem, qua illi erant formâ, pueri, senis, barbati, mæsti, vel feminæ appareant, vt cognoscantur? Deinde nonne beati multa nunc norunt, quæ viatorum superant cognitionem, futura quoque, vt angeli, norunt, si Deus illa reuelarit? incertę igitur sunt hæ notæ. Quibus & historię nonnullæ repugnant. Nam & in Patrum vitis habetur scriptũ, angelum Anacho retæ iudiciorum Dei inscrutabilẽ abyssum intelligere desideranti, senili facie & vultu apparuisse α. Notissimum quoque quod de B. Augustino commentarios de Trinitate cogitanti refertur; puerum illi visum, qui casso & irrito conatu cum Amphitrite Nerea, quantus quantus est, in exilem scrobem cochleari infundere nitebatur β; quem angelum fuisse non est ambigendum; non magis quam alium illum; quem peruetus historia certaminis D. Dorotheæ narrat γ, similem puero quadrimo pulchellulo & tenellulo rosas suaue rubentes & mala recentia Theophilo, vt animosa & Deo fidens virgo promiserat, hyeme mediâ attulisse; cùm illis in locis cuncta gelu vi frigoris constricta horrerent. Ruffinus etiam & D. Bonauentura testantur, D. Gregorio Nazianzeno se videndam obtulisse Sapientiam cum Castitate, & posset quis, nisi per soporem hoc illi contigisset, suspicari fæmineo cum schemâ Angelos fuisse. D. Laurentius Iustinianus δ affirmat, sibi virginem quandam sole candidiorem apparuisse; quę se sapientiã Dei esse diceret, quæ propter hominũ reformationem humanam formam suscepisset; & ab eo in sponsam recepta, dato pacis osculo, recesserit: atque hunc fuisse D. N. IESVM

α *Albert. Patau. serm. 1. in Domin. 1. post Pentec.*

β *Iacob. de Voragine ser. 3. de Trinit. & alij homeliſtæ.*

γ *apud Sur. tomo 1.*

δ *in fasciculo Amoris.*

IESVM hac illi formâ apparentem, volunt illius vitę ſcriptores [t]. Arbitrarer potiùs Angelum fuiſſe.quod ſi Christus ipſe fęmineâ in formâ apparuit; cur non Angelos eâdem in formâ ſe conſpiciendos præbere nonnunquam credamus? Exſtat D.Gommari, quem Brabantini mei venerantur, vita, vel à Theobaldo,vel alio quopiam antiquo & diſerto ſcriptore, litteris tradita,vbi [z] reperias Angelum à Deo miſſum,in colũbę ſpecie mirabili ſplendore rutilantis, ſupra tentorium ſe cõſpiciendum prębuiſſe;& peregrinationem quã animo voluebat diſſuaſiſſe; ſublimiorum ſtudiorum atque operum propoſitâ commutatione.cui cùm vir ſanctus paruerit,nihilque inde ſit ſubſecutum,vnde dæmonis fallaciſſimi queat illuſio deprehẽdi;complura verò, vnde id diuino mandato factum appareat; neque dęmones columbæ adhuc ſpeciem Spiritui Sancto dicatam abuſos meminerim; boni hanc Angeli apparitionem fuiſſe mihi perſuadeo. Sed & alia viſio vigilanti Wamberto oblata,videtur docere in aquilæ ingentis formâ angelum apparuiſſe.[*apud Sur.in vitâ S.Bertulphi c.12.Ianuar.die 5.*] quãuis ſi quis contenderet hanc veram auem fuiſſe,vt & illa videtur,de qua in tranſlatione S.Laudoaldi ſcribit *lib.1.* Nogerus Epiſcopus *(Sur.tom.2.)* non valdè repugnarim. Hæc ergo & ſimilia,neN otis ab illis traditis indubitanter aſſentiar,me morantur:ſed imprimìs,quia totam hanc ſpirituum diſcretionẽ, quod illi non diffitentur, ex diuinâ potiſſimum reuelatione, arbitror dependere. Propterea tutiùs & præſtabiliùs iudico cum B.Auguſtino [u], meam hic ignorantiam fateri, & diſcipulum me præſtare; quàm præcipiti temeritate aliquid definire,vel agere præceptorem.res enim hæc altior eſt,quàm vt à me poſſit attingi; & abſtruſior quàm vt eruere; & profundior, quàm vt vadare queam. Hæc pro tertiâ probatione.

[t] *Bernardin. Iuſtinian. in eius vitâ, c. 1. apud Sur. tom.1.*

[z] *ca.8.apud Sur.tom.5.*

[u] *lib.de curâ pro mortuis, c.16.*

SECTIO IIII.

K QVarta petita probatio eſt ab auctoritate diuinâ & humanâ.humanam voco quæ non eſt petita ex ſacris Theologiæ,ſed ex humanæ ſapientiæ aditis.diuidamus has probationes,& ſit quarta illa,quam ex Gentilium opinione initiò quæſtionis

ſtionis fusè deduxi: quibus adde hoc cenſentes Platonem *in Phædone*, Triſmegiſtum *epiſt. ad Tatium* Apul. *apol. 1.* Maximũ Tyrium. *lib. de Deo Socrat.* Plutarch. *in Bruto*, Plin. Iun. *in epiſt.* Lucian. *in Philopſeude.* vt omittam Homerum, Æſchyl. Eurip. Virg. Senecam & ceteros poetas: imo & Hiſtoricos, Dionem, Pauſan. Tacitum, Sueton.

Quinta probatio petitur ex ſcriptis quorumdam aſtrologorum, qui cenſent animarum apparitiones, ab aſtrorum certâ coniunctione & influxu pendere, vt Ptolomęus, Iulius Firmicus, Albumazar & alij Arabes, quos ſecutus Pomponatius; quorum hæreſim, etſi veriſſimis argumentis doctè alij confutarint [ϑ]; tamen inde patet, etiam hos homines, fermè atheos, apparitiones animarum admiſiſſe; vt illis noſtri hæretici meritò iudicentur deteriores.

ϑ *Picus li. 5. contra aſtrolog. & Pet. Leloyerius li. 3. de ſpect. c. 9. & nos agemus libr. ſeq.*

Sexta probatio deſumi poteſt ex opinionibus Chaldæorũ, Mahumetanorum, Cabbaliſtarum & Rabbinorum; quorum omnium vnanimis ſententia animarum apparitiones recipiendas decernit. Loquor de Synagogâ, iam reprobatâ poſt Chriſtum crucifixum. Ioſephum hoc voluiſſe conſtat, tum quia cenſuit veram Samuelis animam apparuiſſe [ι]: tum quia narrat Catulum à ſpiritibus occiſorum dirè vexatum fuiſſe [κ], hoc idem cenſuere Simeon Ben-Ioaz in libro *Mahhcar Haſudoth*, Rabbenus Haccados, multas memorans apparitiones, in lib. *Galarazeyâ*, & alij citati à Leloyerio [λ]; vbi etiam ex Cabbaliſtis idem probat, qui non *Neshama*; nec *Ruah*; ſed quod vocant *Nephez*, illud nempe Gentilium ſimulacrum ſeu vmbram de qua Seruius, (Virgilius imaginem vocauit) volunt poſt mortem circa ſepulcrum conſpici. Idem credunt Muſſelmanni ex ſuo Pſeudoprophetâ [μ], vt Auenzoar, & Auicenna. Idem cenſuêre Zoroaſter in Magic. & Zoar, idem Indorum Bragmanes Calecutij, Coloimi, Maabarenſes & ceteri Orientales [ν]: idem Floridenſes, Peruuij & ceteri occidentales credunt [ο]. Hos viſum fuit adducere; non quod ijs quidquam tribuam: ſed quod contra Epicureos, qui ſcripturam ſacram reijciunt; & contra Hęreticos, qui Eccleſiæ perpetuam ſententiam

ι *lib. 6. antiquit. c. 15.*
κ *li. vlt. belli Iudai. ſub fin.*
λ *d. lib. 3. c. 5. & c. 6.*
μ *Azoar. LX. X. XVI. & paſsim.*
ν *vide Paul. Venet. lib. 3. c. 28.*
ο *Leuin. Apollo. in hiſt. Peruu.*

tiam aſpernantur; vno dicam verbo, contra laruas & nugones, laruas etiam & nugas in aciem producere cogamur.

Septimã probation ẽ, legum, Tribunaliumque iudicialium ſuppeditãt archiua. Nam & Vlpianus agnoſcit oſtentũ quoddam φάσματα τερατῶδες; π & Manes agnoſcit Martian. ρ & magica ſacrificia quibus ſpiritus euocari putabantur damnat σ Modeſtinus; quod *Manes accire* vocat, & à multis fieri queritur, & pœnam mortis ſancit Imp. Conſtantin. τ quo loco in idem recidit alia lectio, quæ pro *Manibus accitis*, habet, *Dæmonibus accitis* υ. Manes enim vt plurimũ erant ipſi dæmones, qui animas mentiebantur. Et hanc de animarum apparitione ſententiam tenuere I.C. non infimæ notæ, *Budæus & Alciat. ad d.l. oſtentũ. Chriſtoph. Porcius §. fin. inſtit. de loca. Arnold. Ferron. in conſuetud. Burdegal. Alex. ab Alex. in Genial. dier. lib. 2. c. 9. & lib. 4. c. 19. & lib. 5. c. 23. & lib. 6. c. 21. Didac. Couarruu. lib. 4. var. reſol. c. 6. Petr. Leloyer. libr. 3. de ſpectr. toto, qui c. 4. docet hoc etiam tenuiſſe Bar. Briſſonium Curiæ Pariſienſ. Præſidem.* quibus cùm & ſacræ ſcripturæ, & conciliorum, & ſacrorum Patrum, & Theologorum communis ſententia ſuffragetur; cæteris Iuriſconſultis contrarium ſentientibus, illos non dubito præponendos.

π *l. oſtentũ. D. de verb. oblig.*
ρ *l. in tantũ de rer. diuiſ.*
σ *l. ex Senatuſconſulto. ad l. Cornel. de ſicar.*
τ *l. multi. C. de maleſ. & mathem.*
υ *ſic legit D. Auguſtin. & Compend. Βασιλικ.*

Octauò probatur concluſio, quoniam perpetuus hic Eccleſiæ ſenſus fuit. Veteris quidem teſtamenti tempore, probatur, quia anima Samuelis apparuit Sauli φ, non carminis magici vi excitata, ſed à Deo miſſa; hæc enim verior videtur ſententia quæ non veteribus tantùm Rabbinis Ahiæ, Saadiæ, Eleazaro. ſed & Ioſepho χ (qui certè vni Nouatori Dauidi Kimchi ſunt prę ferendi) ſed grauiſſimis quoque Patribus placuit, Iuſtino cõtra Triphon. & Auguſtino de curâ pro mort. quorũ ſententiam probaui ſuperius ψ, vt conſentaneam ſacræ ſcripturæ; & cui, ſi Eccleſiaſtici librum pro Canonico recipimus, vt Catholici omnes recipiunt, refragari non poſſumus, vt magni noſtræ ætatis Theologi obſeruarunt ω. Nec ſunt magni momẽti, quæ nobis opponit Leloyerius *lib. 4. de ſpectr. cap. 1.* verboſiùs quàm neruoſiùs. In primis non diſtinguit inter has propoſitiones; *Samuel verè apparuit in aſſumpto corpore, vi carminis Ma-*

φ *1. Reg. 28.*
χ *lib. 6. antiqu.*
ψ *ſ. q. 6. vbi vide.*
ω *Bellarmin. li. de Purg. c. 6. & li. 4. de Chriſto c. 11. Belliolar. de Purg. li. 1. c. 11. Pereri. de Magiâ c. 9. Valenc. in 3. diſp. 11. q. 1. punct. 1. §. 9. Feltan. de purgatorio c. 5.*

gici, seu virtute dæmonis: & hanc; *Samuel verè apparuit in corpore assumpto iussu ac imperio Dei, deceptis Saule & Phytonissâ; qui putabant magicâ hoc confectum euocatione.* Primam enim propositionem dumtaxat Tertullian. Cyrill. Anastasius & alij, quos adducit, Patres negarunt, idque meritissimè: Secundam nemo illorum discussit, neque negauit; quam nos nunc asserimus. ideò corruunt omnes fermè Loyherij contrà nos machinæ. Deinde vetauit (ait) Deus ne quis rei alicuius cognitionem à mortuis petat, eosue per magos similesque seductores consulat; quod cùm contra Dei præceptum conaretur Saul; non est credendum Samuelem summum diuinæ legis zelatorem voluisse quasi cooperari, saltem fauere & satisfacere impio Regi. *Respondeo*, missùm à Deo Samuelem vt impiũ regem corriperet, eique instantia supplicia denunciaret, sicque eum ad pœnitentiam hortaretur. Sic legimus, vindictæ sumendæ à peccaroribus causâ, similes apparitiones non rarò factas; ob fores coronatas, Christianus tempore Tertulliani [a] diuinitus fuit flagris cæsus: quod factioni hæreticæ communicasset. Natalius eodem modo ab angelis exceptus, auctore Eusebio [β]; de ciue Hipponensi, vt rem sibi notam, ob delatum peieraturo iusiurandum, similia narrat Augustinus [γ]: de Laurentio Cantuariensi episcopo, fugam à grege meditante, ei B. Petrum plagas inflixisse, testis est Beda [δ]: Hospiti, Mauritio Imperante, B. Virgo in somnis apparens, eò quòd blasphemãtes hospitio non eiecisset, vimine genua circumarauit, & mane tibiæ à cruribus inuentæ abscissæ, vt habetur in Nicephori historiâ [ε]. 3. obijcit, hunc fuisse dæmonem, quia nihil boni cõsilij dedit Sauli, neque eum ad pœnitentiam hortatus est; sed coniecit in desperationem. *Resp.* concionatorum & confessariorum officium esse hominibus breuitatem vitæ proponere, & dicere illud prophetæ; *Dispone domui tuæ, quia morieris & non viues.* item, *stulte hac nocte tollent à te animam tuam* & alia huiusmodi, quibus sanctum inducant timorem: quod si peccatores inde ansam arripiant desperandi, culpâ vacare cõcionatorem, sibi reũ id debere imputare, quòd bono pharmaco

[a] *Tertullia. adu. Praxeam.*
[β] *lib. 5. hist. c. 18.*
[γ] *serm. 117. inter editos Louanij.*
[δ] *Beda lib. 2. hist. c. 6.*
[ε] *li. 18. c. 33.*

sit

fit abusus. similia est cernere in hoc facto Samuelis; qui, quæ ad pœnitentiam apta proponebat, Saul in malũ succum conuertit. Deinde nemo nescit, non minus aliquando iuuare cõsilia & adhortationes, quę non expressis verbis, sed indirectâ quasi oratione, proponuntur. virtutem enim hæc habent consolandi & à malo reuocandi. Quæ oportuit aduersarium considerare, & tali argumento non vti. 4. respondet ad Ecclesiastici locum *c.46. v.23.* dumtaxat voluisse scriptorẽ præcipuas Samuelis laudes ibi commemorare, parumque sollicitũ fuisse an visio illa ficta, an vera fuerit. Sed contrà, hoc verba non patiuntur, nostra versio habet; *Et post hoc dormiuit, & notum fecit regi, & ostendit illi finem vitæ suæ, & exaltauit vocem eius de terrâ in prophetiâ delere impietatem gentis,*] Notum fecit regi post mortem suam, ipse Samuel, siue postquã dormiuit. Sic Gręcè; καὶ μετὰ τὸ ὑπνῶσαι αὐτὸν προεφήτευσε: ipse igitur met prophetauit, qui mortuus: & ipse vocẽ suam de terrâ exiens edidit, ἐκ γῆς τὴν φωνὴν αὐτοῦ prophetans Saulem, populi ἀνομίαν, moriturum. 5. patres obijcit, Auctorem libri Græci quæstionũ ad Ortodox. quem sanè parum peritè dicit eiusdem auctoritatis esse cum ipso Iustino Martyre contrarium tenente. temerè verò, Iurisconsultus homo pronunciat, quæcunque in illo libro tradita sunt, per omnia & in omnibus sacræ scripturæ consentire: si locus hîc foret aut tempus permitteret, non deforent quæ obijcerentur. D. verò Augustinum etiam obijcit, non satis intellectum; Nam *in lib. de cura pro mortuis* apertissimè (quod bonâ cum veniâ aduersarij dictum) *c.15.* nobiscum sentit Augustin. vt alibi dixi, & clarè iam Theologi nostri { ostenderunt. Alij patres nihil nobiscum pugnant; quia dumtaxat negare voluerũt, vi carminis magici Samuelẽ excitari potuisse; & quia ipsi hanc apparitionem tribuebant magiæ Phytonissæ (quod nec necessarium erat, neque verum) ideò ex tali suppositione necessariò eò delapsi fuere, vt negarent aliud quam dæmonem apparuisse. Nos quia suppositionẽ illam falsam putamus, ideo hac in re à patribus illis, ad alios patres recedimus. Denique obijcit, post multa impertinenter & παρέργως fusa, illud *cras mecum*

{ *vide lib.1. c.6. & quos citaui fol. præced. lit.* m

cum eris, quod putat mendaciter dictum, si à prophetâ dictum; ego veritatem huius dicti clarè lib. hoc eod. q. 6. iam proposui. Certa satis ergo hæc SS. auctoritas de animâ Samuelis.

ι d. c. 15.

2. Adhuc certius (vt ait D. Aug. ι) est exemplum Mosis, qui cùm fuerit verè mortuus θ, cũ Christo Domino in monte Thabor apparuit ι, vt verisimilius arbitratur D. August. in corpore assumpto, & ex aëre formato. 3. exemplum est Ieremię & Oniæ qui Iudę Machabæo apparuerunt κ.

θ Deut. 34. in fin. & in epist. Iud. e. & Iosu. 1.

ι Matt. 17. Luc. 9.

κ 2. Macha. c. 15.

Sed veniamus ad tẽpora Christianorũ (vt Iudæos omittã, quibus hæc sententia constans fuit, exceptis Sadducæis) & quia promiscuè hæretici negant apparitiones mortuorum, siue beati sint, siue non sint, in vniuersum: ideò nos in vniuersum de his siue iã cęlites, siue nondũ, agemus, & per ętates omnes Ecclesiæ descẽdemus, vt clarissimè appareat verè Catholicorũ hũc semper sensum fuisse; aliorũ quidẽ hoc affirmantium disputando, aliorum verò id satis apertè probantium exemplis apparitionum, quas pro verissimis habebant & narrabant. M

Ætate prima seu sæculo primo hæc fuit sententia primitiuæ Ecclesiæ & Apostolorum & ipsius Christi Domini; qui cùm sciret Apostolos id credere, non modo illos non reprehẽdit & contrariũ docuit; (quod non erat optimus magister, lux mundi vera, prætermissurus) sed potius hanc sentẽtiã vt eorum animis firmiùs infigeretur silentio suo, & indirectâ respõsione cõprobauit: vt mox videbimus. Nam cùm post resurrectionem Christus Dominus ianuis clausis ad Apostolos fuisset ingressus, quod non putabant nisi à spiritũ fieri posse, existimarũt se spiritum videre, & ideò vehemẽter conturbati & cõterriti fuerunt λ; & quidem Theophil. expresè asserit putasse eos esse animã aliquã quæ ex alterâ vitâ redijsset: quod idem D. Aug. μ Eucherius, Beda, & Hugo Card. & multi alij censuerunt. putabant autẽ animam esse Christi, in corpore aëreo assumpto, nõ in corpore proprio; de cuius resurrectione nondũ erant planè certi. Sciebat Christus cogitationes eorum, & respõdet, palpatione veri corporis cognoscant se spiritum non esse. Eadẽ fuerat ante passionẽ suspicio ac metus Apostolorum, cùm videret eum

λ Luc. 24. v. 37. Ioan. 20. v. 19.

μ Serm. 8.

N

eum ambulantem ſuper aquas [y]. neque tum reprehenſi, quòd putarẽt eſſe aliquando ſpectra, ſed quia putabant Chriſtũmet ipſis tum nõ apparere. Eandẽ aliorum tum ſententiã fuiſſe cõuincitur ex B. Lucâ [z] .nã vniuersa quæ Hieroſolymis erat Eccleſia, dicentẽ Rhoden quòd Petrus ex carcere liberatus ante fores adſtaret, dixit inſanire, eo quòd certò ſibi perſuaderet, Petrum viuere & in carcere detineri; animãque viuentis hominis extra corpus ſuum apparere non poſſe ſciret; ideò de viui hominis animâ puellæ errorẽ reprehendebat, & angelum inſpecie Petri credebat; puellæ aſſenſura ſi Petrũ mortuum credidiſſet. Quo loco Græcè ἄγγελος eſt; vnde probat locus aliquãdo per Angelos ἐτεροπροσώπως animas nobis repræſentari: præcedentia verò loca in Euãgelijs apud Luc. non habent ἄγγελος, ſed expreſsè habent τὸ πνεῦμα: apud Matt. verò φάντασμα. Ex quibus ſic ratiocinamur; apud Matt. nomẽ genericũ fuiſſe poſitũ; vt intelligamus tã de angelis, quã animab. hãc opinionẽ viguiſſe: apud Luc. verò in Euãgelio vocẽ τὸ πνεῦμα poſitã, vt reſtringamus ad animas, vel ſaltẽ ad ſolos angelos nõ reſtringamus: apud Luc. in Actis, angeli nomen poſitũ, vt de Angelis idẽ cenſuiſſe Eccleſiam ſciamus. Sanè hęc adeò ferè ſunt inſeparabilia, vt & olim Sadducęi, & hodie hęretici, vtrũque æquè impugnẽt. Quis verò non rideat Lauatheri reſponſionẽ πνεῦμα pro Angelo tantũ accipi? ergo ſpiritui reſiſtens caro in mẽbris noſtris, illa nõ animæ ſed angelo repugnat, vtitur enim Paulus voce πνεύματος: [w] ergo apud Petrũ Chriſti anima concionata fuit angelis, & nõ hominibus in inferno degentibus (ἐν φυλακῇ πνεύμασι. ϱ) cõtra comunẽ Antiquitatis cõſenſum [x]. Ergò falsò Athanaſ. [λ] tradidit, in Hymno triũ puerorũ, πνεύματα ſignificare hominum animas? ſed nugor, cùm talia ſeriò refello.

[y] *Matt. 14. v. 26.*

[z] *Act. 11. v. 15.*

[w] *Gala. 5. v. 16. & 17. 1 Pet. 3. v. 19. & c. 4. v. 6.*

[x] *Clemens Alex. lib. 2. et 6. Stroma. Atha. epiſt. ad Epict. Hilar. in pſ. 118. Epiſ. hæres. 77. Cyril. Alex. lib. de rectâ fid. ad Theodoſ. & l. 12. in Ioan. Ambr. in c. 10. ad Rom. Ruf. in Symbol. & alij.*

[λ] *Athanaſ. lib. de ſpiritu ſancto.*

SECTIO V.

NVnc ad dicta Conciliorũ & Patrũ veniamus: quę nõ obſcurè id docẽt & perſuadent, niſi proterui & pertinaces, quod hæreticorũ eſt propriũ, eſſe velimus. vnũ illis effugij diuortiũ præcludamus. quidam, omnes viſiones negãt: qui ſunt indigni quibuſcũ ſcriptis contẽdamus: eodẽ enim iure omniũ

Hiſtoriarum,omnium librorum,qui in ſacro Canone (quem ſibi quiſque illorum,quem vult,hodie fingit,cras refingit) non continẽtur,fidem & auctoritatẽ repudiare poſſunt. quo quid inſaniùs,quid cunctis reipubl. partibus eſt pernicioſius,& graui vindictâ dignius? Modeſtiores alij; Angelorum permittunt viſiones,& recipiunt,pro lubito tamen ſuo;quando illis in diſputando negotium non exhibent:ſed ijdem iſti,veterem omnem memoriam ſic interpretantur,vt contendant αὐτοπροσώπως nunquam animas ne Beatorum quidem vel apparuiſſe,vel apparere:ſed quandocunque talia legũtur,de ἑτεροπροσώπως factâ, per bonos vel malos ſpiritus,apparitione id accipiendum.His regula illa Auguſtini & aliorum validè obſtat; quando verba ſcripturæ propriè poſſunt accipi, ad Metaphoricos vel tropicos alios ſenſus non eſſe confugiendum: ſunt autem ſcriptorum de his rebus verba pleraque adeò clara, vt qui illa ad tropos reuocet,is nihil nõ eodem iure ſic queat detorquere. Deinde nihil nos cogit abſurdi,nihil rationi conſentiens parùm. fieri poſſe, fieri decere & expedire iam docuimus. cur igitur ſanctiſſimis & grauiſſimis hominibus, ea ſimpliciter & ſine fuco narrantibus, vt αὐτοπροσώπως geſta,non credamus; ſed vel inuitis ἑτεροπροσωπίαν obtrudamus? Quaſi verò non ipſo loquendi modo vtrumque genus apparitionum diſtinxerint: Nonne (vt alios mittam) D.Cyprianus cum de imaginariâ, vel per angelos factâ loquitur,ſimpliciter vocat viſiones;cùm verò de apparitione Beati alicuius αὐτοπροσώπως factâ, tunc addit apparuiſſe talem vel talem? idem diſcrimen obſeruant acta martyrum.idem vita & Dialogus D.Gregor. *Vide Cyprian. epiſt. 10. 11.12.69. Acta Martt.apud Surium 24.Februa.& 1.Mai.Grego. paſſim in Dialog.* Quinetiam ſoliti ipſi Angeli idipſum declarare,quando apparent, vt fecit Gabriel Archang. cùm in formâ S.Marcellini ſe viſendum præbuit,apud Eghinartum *lib.3. de tranſlat.SS.martyr.Marcellini & Petri c.12.*]

Primo Sæculo nobis occurrit prima Hiſpaniæ, & fortaſſis Europæ totius,Eccleſia B.Mariæ Deiparæ de Columnâ,à B. Iacobo Sebedæo,cũ adhuc in viuis vterque degeret, dedicata

ad

ad Hebrũ Cæsarauguſtæ: quod & Annalibus Celtibericis proditum, & adeò conſtanti Eccleſiæ illius traditione receptũ, vt Catholicus ibi non habeatur, qui dubitet: traditur B. Virgo columnæ inſiſtens Apoſtolo Hiſpaniarum apparuiſſe, & iuſſiſſe eo ſibi loco ſacellulum dedicari; quod nunc diues & nobilis Eccleſia eſt. Si viuens adhuc alio in loco, quam vbi degebat B. Iacobo ſe videndam exhibuit; cur nequeat nunc cæli terræque Regina cùm lubet? & ſæpè illi lubuiſſe mox docebo. apparuit non ſemel filius, cur non & mater? B. Petro perſecutionem vitanti Chriſtus conſpicuum ſe præbuit, & dixit Romam ſe contendere, vt iterum crucifigatur. intellexit Domini mentem Petrus, & reuerſus agitur in crucem, ſicque in Petro Chriſtus iterum crucifigitur. [*teſtantur D. Ambroſ. contra Auxent. de Baſill. noua tradenda. D. Gregor. in 4. Pſal. Pœnit. Hegeſip. lib. 3. de excid. Ieroſ. c. 2.*] Carpo Cretenſi, auctor eſt D. Dionyſ. Areopagita; *epiſt. 8. ad Demophil.* IESVM multis Angelis comitatum apparuiſſe, & inclementiæ nomine reprehẽdiſſe, quod lapſi fratris & ſeductoris interitũ expeteret. Veſpaſiano Imp. S. Martialis Lemouicûm epiſcopus vixit, diſcipulus Chriſti, is vidit S. Valeriæ Martyris animam inſtar lucidæ flãmæ cęlum petentem. [*narratur in Actis S. Martialis, apud Surium.*]

μ *Anton. Beuter. Chro. c. 23. Vaſæus Garibay & alij.*

O *Sæculo ſecundo* Iuſtinus Mart. Apolog. *II. ad Impp.* redire animas mortuorum, & apparere nonnunquam, & proinde immortales eſſe, vt gẽtilibus perſuadeat, ipſis Gentilium per Magos euocationibus vtitur: & contra Triphonem diſputans, aſſerit Samuelis animam verè fuiſſe euocatam. Tertullianus nõ modò nihil nobiſcum, ſed tãtùm cum magicis nænijs pugnat, » inquiens; *Sed ſi quaſdam reuocauit* animas in corpora Dei virtus in documenta iuris ſui, non idcirco communicabitur fidei » & audaciæ Magorum, & fallaciæ ſomniorum, & licentiæ poëtarum.] verum etiam apertè facit pro nobis. nam & ſubindicat aliquãdo factum, & cauſam facti addit. Et luculentius idẽ; » Atqui hoc quoque de animâ prædicatur. Nam, ſi de aliquo » iampridem defuncto, tanquam viuo quis requirat; prę manu » occurrit dicere, *Habet iam & reuerti debet.* hæc teſtimonia animę

mæ quanto vera tanto ſimplicia, quanto ſimplicia tanto vul-»
garia, quanto vulgaria tanto communia, quanto communia»
tanto naturalia, quanto naturalia tanto diuina.] quæ non tan-»
tùm ad corporum reſurrectionem, ſed & ad hunc animarum
reditum miraculoſum poſſunt referri. Origenes rectè, quod
quaſdam redire poſſe cenſuit, idque nobis nunc ſufficit; per-
peram quod ad improborum animas reſtrinxit, *libr. 7. Celſum impugnans*; Improba verò anima & prauis facinoribus in terrã»
retracta, ita vt adſpirare ad ſuperiora nequeat, vagabunda in»
terrâ volutatur, nunc circa ſepulcra oberrando; vbi etiam vm-»
bratilium animarum phantaſmata ſunt ſæpius viſa; nunc ter-»
ras has obeundo. cuiuſmodi hos ſpiritus eſſe credendum eſt,»
qui omnibus ſæculis & coerciti ſunt & præpediti veneficijs»
&c.] Et ſanè Origenis tempore D. Potamiænâ Baſilidi carni-
fici apparens, eum ad fidem conuertit, nec hunc tantùm, ſed
& complures alios, vt docet Euſeb. *lib. 6. c. 4.* & ipſemet Orig.
contra eundem Celſ. lib. 1. teſtatur, multos penè inuitos attractos»
eſſe ad Chriſtianam religionem, ſpiritu quodam repentè mu-»
tante intellectum eorum: vt pro verbo exoſo ad id temporis»
non cunctarẽtur mortem oppetere, poſt viſiones oblatas ipſis»
vel dormientibus vel vigilantibus. Multa enim talia vidimus,»
quæ ſi memorarentur dumtaxat geſta in noſtrâ præſentiâ, ca-»
chinnum tollerent infideles, rati, nos quoque, ſicut illos de»
quibus malè ſuſpicãtur, fingere. Teſtis autem eſt Deus noſtræ»
conſcientiæ; conari me non falſis narratiunculis, ſed veris ex-»
emplis commendare IESV doctrinam.] hæc ille, quę ſanè»
poſſemus & nos ſingulis ferè paginis Lauathero, Riuio & ſi-
milibus incredulis obijcere & inculcare.

Sæculo tertio D. Gregorio Thaumaturgo cùm Deiparâ B. Ioannes Euangeliſta apparuit, vt narrat quàm prolixo tam ve-
ro ſermone, ſcriptor eius vitæ grauiſſimus D. Gregorius Niſ-
ſenus. Qui quando angelica eſt viſio, id ſolet addere, vt facit in
viſionibus oblatis B. Ephrem, *in eius vitâ*. Nocturnarum quo-
que viſionum *epiſt. 12.* meminit D. Cyprian. & idem *epiſt. 69.*
eos grauiter reprehendit qui viſiones huiuſmodi contemnũt.

B. Quar-

B.Quartillosæ filius eius Martyr apparuit,& ad martyriũ matrẽ confirmauit,vt narratur in epist.Africanorũ Confessorum, (quã *nobis exhibuit Laur.Sur.die 24.Febr.to.1.* in cuius additione,etiã D.Cyprianus Mõtano,& Flauiano cõfessorib.traditur adhortator apparuisse. Sic & alia nos authẽtica Martyrũ Cirthensium acta,referente eodẽ Sur. (*die 1.Mai tom.3.*) docent, D.Cyprianũ Mariano & apparuisse & manũ porrexisse; & ab Agapio puerulum martyrẽ paulò antè coronatũ visum fuisse. „ D.Ambr.*Serm.90.*B.Agnes (ait) parentibus, ad eius sepulcrũ „ assiduè vigilãtibus,quadã nocte choro virginũ comitata cùm „ apparuisset,sic ad eos locuta dicitur: ne me parentes mortuam „ lugeatis; nam vnâ cum his virginibus viuo apud illũ in cæ- „ lis;quẽ in terris totâ mente dilexi.] addit & eandẽ Cõstantiæ post annos aliquot sanitatẽ in somnis spopõdisse & præbuisse. Prius etiã sub Decio B.Agathæ S.Petrus apparens in carcere mãmillam eius pectori restituit [*Acta S.Agathæ 5.Febr. apud Sur.*] Eadem postea S.Luciæ apparens matrẽ eius Euticiã sanguinis fluxu liberauit.[*Acta S.Luciæ 13.Decemb.apud Sur.*]

Post annum Christi CCC. seu sæculo IV. Christus Dominus dignatus apparere D.Petro Alex.in formâ pueri,querentis vestem suam ab Ario discissam (*Sur.tom.6.die 15.Nouẽb.*) In ipsis exordijs (*ait Hadrian.tom.2.epist. Decretal. & Syn. VII. siue Con-* „ *cil. Nicæn.2.act.2.*) Christianorum,cùm ad fidem conuerteretur pius Imp.Cõstantinus,sic legitur: Transactâ die nocturno „ regi facto silentio,somni tempus aduenit,& ecce adsunt sancti „ Apostoli Petrus & Paullus,dicẽtes: Quoniam flagitijs tuis po- „ suisti terminũ, & effusionem innocentũ sanguinis horruisti: P missi sumus à Christo IESV Domino,dare tibi sanitatis recupe- „ randæ consiliũ.Audisti ergo nostra monita &c.] Ecce dicunt se missos à Christo,dicuntur adfuisse Regi,vtique αὐτοπροσώπως apparentes;& nominantur Apostoli;cùm in alijs Constantini visionibus præ lianti ostensis,à Zonarâ *tom.3.*nõ nominentur, qui apparebant,eò quod angelici spiritus essent. Sic etiam cũ Constantinus templum Deiparæ construi iussisset; architecto apparens ipsa, rationẽ docuit,qua colũnæ possent erigi. *Greg.*

Turonen. de gloria Martyr. cap. 8.) Constantio, Spiridion & Triphillius prius in somnis apparuêre, quàm eum sanarent & tamen hi adhuc erant in viuis. (*ex Metaphras. Surius tom. 6. die 12. Decemb.*) Par potestas à mortuo loquelam obtinere, & consequi vt appareat. De eodem illo Spiridione, referunt Socrates *lib. 1. cap. 8.* & Rufin. *lib. 1. c. 5.* quod Ruffini verbis referam; Filiam habuit Irenem nomine; quæ, cùm ei benè ministrasset, virgo defuncta est. Post eius obitum venit quidã dicens, se ei quoddam depositum commendasse: rem gestam ignorauerat pater. perquisitum in totâ domo; nusquam, quod poscebatur, inuentum est. Persistebat tamen ille qui commendauerat, & fletu ac lacrymis perurgebat; vitæ quoque suæ se illaturum exitium, nisi commendata reciperet, testabatur. Permotus lacrymis eius senex, ad sepulcrum filiæ properat, atque eam ex nomine clamitat. Tum illa, de sepulcro, Quid vis, ait, pater? Commendatum, inquit, illius, vbi posuisti? At illa locum designans: illic, ait, defossum inuenies. Regressus domũ. rem, sicut filia de sepulcro responderat, repertam tradidit reposcenti.] Quæ potuit respondere, non potuit apparere? sanè, vt & illi qui mortui iam Nicenæ Synodo subscripsêre. Historiam admirandam prodidit Gregorius Cæsarienſis presbyter, *apud Lipoman. tom. 6. in orat. de Nicena Syn.* Duo (ait) Sancti Episcopi Chrysanthus & Musonius, cùm nondum decisioni suas adiecissent subscriptiones, accidit vt diuinâ prouidentiâ ab humanis excederent. Diuini ergo patres, cùm venissent ad communem locum, in quo dormiebant, cumque simul cum eis essent, & quæ dicebãtur, audirent: ô fratres, dixerunt, & patres, præclarum nobiscum certamen decertastis, cursum perfeciſtis, fidem seruastis. Si ergo quod factum est, Deo gratum iudicatis (nunc enim puriùs cernitis) ne quid sit impedimento, quo minus vos quoque decisionem subsignetis. Hæc simul & dixerunt, & signatâ decisione sanctorum Patrũ loculo impositâ, totam illam noctem insomnem peragunt in oratione. Die autem sequenti, cùm veniſſent ad loculum, solutis quæ erant imposita signaculis, cùm sanctam reuoluissent

deci-

» decisionem, inuenerunt sanctorum patrum ad eos adiectas » subscriptiones.] addit Nicephorus *lib. 8. c. 23.* ipsius subscrip- » tionis verba; Chrysanthus & Musonius; qui cum patribus » omnibus in Sanctâ primâ Oecumenicâ Synodo consensimus; » quamuis corpore translati, manu tamen propriâ nos quoque » libello subscripsimus.] Vnde patet & Spiridionis,& omnium Primæ Synodi patrum sententiam fuisse; animas, diuinâ permissione,ad nos redire posse. nam alioquin,nec ille filiam vocasset,nec isti subscriptionem postulassent. Nicæno concilio vetustius,vtpote durante adhuc antè Constantinum persecutione, celebratum fuit in Hispaniâ concilium prouinciale Eliberitanum,in cuius *can. 34.* legimus; *Spiritus defunctorum non esse inquietandos*,quo significatur spiritus defunctorum superesse, & cernere quæ circa sepulcra eorum fiant; vnde & sequitur nonnunquam adesse his locis;& detestari ritus gentilitios, ex errore natos,de animarum circa sepulcra centenariâ oberratione;de qua puto Canonem illum agere. & à quâ sententiâ non videtur omnino alienus Nemesius περὶ ψυχῆς, qui liber perperam tribuitur Niceno. Anno 366. Iulianus Imp.occisus fuit incerti spiculo: & diuina visio prius ostensa sancto Basilio, cui cum B. Virgine S. Mercurius apparuit & discedens , & cruentam hastam referens,vt ex Hélladio D. Basilij discipulo docuit D. Damascenus *Orat. 1. de Imagin.* eodem quoque tempore & alius ad castra proficiscens vidit vel vigilans , vel somnians complures ex Apostolis & Prophetis in vnum coactos,& de iniurijs Iuliani in Ecclesiam querentes & in commune consulentes, & duos ex eorum numero ceteris bono animo esse iussis,discessisse,paulloque post redijsse ad conuentum,& nunciasse tyrannum occisum. Sosomenus hæc narrans *lib. 6. c. 2.* duorum nomina prætermisit; sed Nicephorus addidit,duos olim egregios fuisse milites ac Martyres,Mercurium & Artemium. *Sic ille lib. 10. c. 35.* B. Febronia Martyr & virgo natalis sui die quotannis mediæ noctis tempore in Nocturnis precibus,apparebat cunctis in choro versantibus , eo ipso in loco procumbens,vbi psallere solita.[*Metaphrast. apud Sur.*

Sur.tom.3.Iunij 15. D.Ammonis animam vidit B. Antonius comitantibus angelis in cælum pergere. [*Athanas.in vita D. Antonij, idem refert Palladius in vita Ammonis.*] D. Martino Turonenſiũ Epiſcopo apparuit è cælo deſcẽdens B. Virgo; & ex inferis adſcẽdens anima latronis, qui pro Martyre colebatur. [*Sulpicius Seuerus in vitâ D.Martini*] D.Paulli primi Eremitæ animã visã B.Antonio in cælũ ab angelis deferri, auctor eſt D.Athanaſ. *in vitâ Antonij* & D.Hier. *in vita Paulli.* fuit in hac ſententiâ Nemeſius paullò ante citatus.fuit & D. Baſilius *lib.de verâ virgin. paullo ante medium.*vbi poſtquã dixiſſet Virginem,etiam cũ ſola eſt,ſemper reuereri debere & Dei, & angeli cuſtodis præſentiam; Quid (ſubdit) per ſingula pergam? » Ipſas angelorum infinitas multitudines,& vnâ Sanctorum pa- » trũ beatiſſimos ſpiritus. Nullus enim ex his eſt,qui non ſingu- » la vbique conſideret.Etſi enim oculis carneis minimè conſpi- » cui ſunt: incorporeis tamen obtutibus ad agnitionem com- » plectuntur & comprehendunt omnia.] vult ergo Sanctorum » animas nobis cùm volunt adeſſe, Dei permiſſione,& nullũ eſſe locum quo ſe ſucceſſiuè penetrare non poſſint; nihil in rebus eſſe actionibuſque humanis,quod aliquando nequeant intelligere.ne quid hîc vbiquitatis ſomnies. Idem in Panegyr. B. Mamantis Mart.ſignificatmultis D.Mamantẽ apparuiſſe.Memores eſtote Martyris,quotquot illo per ſomnia potiti eſtis.] » D.Gregorius Nazianzenus *Orat.in laudem Cæſarii,dicit* ſibi ſæpè in ſomnis viſum fratrem,& licet addat,ſiue cupiditate (qua ſcilicet amantes ſibi ſomnia fingunt) ſiue ipsâ veritate: manifeſtum tamen teſtimonium dat ſententiæ ſuæ de poſſibili animarum apparitione.

Vixere eodem ſæculo nonnulli Patres mox citandi; ſed quia mors eorum & vitæ pars potior incidit in ſæculum ſequens,in illud diſtuli.

Quod tempus intercedit inter annum CCCC. & D. ſæculo quinto adſcribendũ,viros habuit qua ſanctitate qua doctrinâ valdè illuſtres. D.Martini trãſitus D.Seuerino.& D. Ambroſ. abſentibus oſtenſus: apparuit etiã vt auxiliũ laturus ijs qui corporis

poris eius translationem parabant; apparuit & aliàs non semel, vt narrat Gregor. Turon. *lib. de mirac. D. Martini, & lib. de gloria Confessor.* D. Ioannis præcursoris caput altissimè Herodias defodi iusserat. multis postea sæculis sanctus ipse, duobus Monachis in somnis apparuit, & quo loco esset ostēdit. Rursùs cùm memoria eius interiret, & ignoraretur quo loco delitesceret pro sæculo, ante Marciani imperium idem sanctus Marcello monacho mirabili modo locū sepulcri sui capitis indicauit. [*Prosper & Sigisbert. in Chron. Sozomen. lib. 8. c. 21. Nicep. lib. 12. cap. 49.*] Vbinam sepulta forent corpora DD. Geruasij & Prothasij, per visionē eorum D. Ambros. didicit, teste B. Augustino, *lib. 22. de Ciuit. Dei cap. 8. & lib. 9. confess. c. 7.* ipsius etiam D. Ambrosij verba hanc sententiam nostrā confirmāt, quibus eodem sensu, quo D. Basilius, Sanctorum spiritus vbilibet esse
» testatur; Nam licet vniuersi sancti vbique sint, & omnibus pro-
» sint, specialiter tamen illi pro nobis interueniunt, qui & sup-
» plicia pertulêre pro nobis. Martyr enim cùm patitur, non si-
» bi tantum patitur, sed & ciuibus. *Serm. 77. de Natali Octauij, Aduent. &c.* B. Paullinus (fortè Diaconus, certè nō Nolanus ille) *in vita S. Ambrosij*; Eodē, inquit, quo obijt die, sicut textus
» epistolę loquitur, quę à Simpliciano successore eius venerabi-
» li viro, suscepta est de partibus Oriētis, ad ipsum, tanquā adhuc
» nobiscū viuentem, directa, quæ nūc vsque Mediolani habetur
» in monasterio; quibusdam sanctis viris apparuit orans cum il-
» lis, & imponens illis manus. habet enim diē epistola quo di-
» recta est: quâ lectâ inuenimus diē esse, quo ille defunctus est.
» Intra Tusciam verò ciuitate Florentiâ, vbi nunc vir Sanctus
» Zenobius Episcopus est, quia promiserat se illos sæpiùs visita-
» turum, frequenter ad altare, quod est in Basilicâ Ambrosianâ,
» quæ ibidem ab ipso constituta est, visus est orare, sicut ipso san-
» cto viro sacerdote Zenobio referente didicimus. In eadem
» etiam domo, in qua declinans Eugenium mansit, tempore quo
» Rhadagaisus supradictam ciuitatem obsidebat, cùm iam pe-
» nitùs desperassent viri ciuitatis, per visum cuidam apparuit,
» & promisit alio die salutem illis adfuturam. Quo referente

ciuium animi sunt erecti. Nã altero die aduenięte Stilithone
comite cũ exerciru, facta est de hoste victoria. Hęc Pansophiâ
religiosâ feminâ matre pueri Pansophij referente cognoui-
mus. Mazcezeli etiam desperanti de salute suâ vel exercitus,
quem ducebat contra Gildonem, baculum tenens manu in
visu noctis apparuit, atque cùm prouolueretur ad pedes viri
sancti Mazcezel; percutiens terram senex baculo quo regeba-
tur, tertiò (hąc enim specie illi apparuerat) ait: Hic, hic, hic; sig-
nans locum, deditque intellectum viro quem visitatione dig-
num fuerat arbitratus, vt agnosceret se in ipso loco, in quo san-
ctum Domini viderat Sacerdotem, die tertiâ victoriam adep-
turum: atque ita securus bellum & inchoauit, & cõsummauit.
Nos tamen ea Mediolani positi ipso Mazcezele referente co-
gnouimus. Nam & in hac prouinciâ, in quâ nunc positi hæc
describimus, plurimis hoc ipsum retulit sacerdotibus, quibus
etiam referentibus securiùs antè nobis cognita huic libro ad-
iungere arbitrati sumus. Sisinni etiam & Alexandrini Marty-
rum, qui nostris temporibus, post obitũ S. Ambrosij in Agau-
mæ partibus persequentibus gentilibus martyrij coronã ade-
pti sunt, cùm reliquias Mediolani summâ cum deuotione su-
sciperemus; adueniente quodam cæco & referente cognoui-
mus; qui eodem die tactò loculo in quo Sanctorum reliquiæ
portabantur, lumẽ recepit; quod per visum noctis vidisset na-
uim appropinquare littori, in qua multitudo erat albatorũ vi-
rorum: quibus descendentibus ad terram, cùm vnum de tur-
bâ precaretur vt sciret qui essent ij viri, audierit Ambrosium
eiusque consortes. Quo audito nomine, cùm deprecaretur vt
lumen reciperet, audiuit ab eo; Perge Mediolanum & occurre
fratribus meis qui illo venturi sunt (designãs diem) & recipies
lumen. Erat enim vir (vt ipse asserebat) de litore Dalmateno,
nec se ante venisse in ciuitatem asserebat, priusquam recto iti-
nere reliquijs Sanctorum occurrisset nõdum videns; sed tacto
loculo videre cæpisse.] Hactenus Paullinus de Ambrosio, &
quidem certò comperta. Nunc age, aliũ eius ætatis, D. Am-
brosij contra Symmachũ Collegã, Prudentium adiungamus.

Pru-

Prudentius de S. Eulaliâ;

Virgo citum cupiens obitum
Appetit & bibit ore rogum.
Emicat inde columba repens,
Martyris os niue candidior
Visa relinquere, & astra sequi:
Spiritus hic erat Eulaliæ,
Lacteolus, celer innocuus. &c.

De Sancto Fructuoso & socijs.

Vidit præsidis ex domo satelles
Cælum martyribus patere apertum,
Insignesque viros per astra ferri.
Quin & filiolæ monens herili
Ostendit sceleris notam paterni,
Cœlo viuere, quos forum peremit.

Postea cùm pio studio conarentur fratres, quisque sibi partem reliquiarum auferre, subdit;

Sed ne reliquias resuscitandas,
Et mox cum Domino simul futuras
Discretis loca diuidant sepulcris:
Cernuntur niueis stolis amicti,
Mandant restitui cauoque claudi
Mixtim marmore puluerem sacrandum.

Scribit Constantinus presbyter *in vitâ S. Germani Antisiodorensis c. 17.* cùm Sanctus vir in loco quodam spectris infesto moraretur intrepidus, subitò ante os legentis adstitit vmbra terribilis, & paulatim sub oculis intuentis erigitur. Parietes etiam saxorum imbribus colliduntur. Tunc verò deterritus lector, præsidium sacerdotis implorauit. Qui statim prosiliens effigiem terribilis imaginis intuetur, & præmissâ obsecratione nominis Christi imperat, vt quis esset, quidue illic ageret, fateretur. Qui protinus terrificâ vanitate depositâ, voce humili more supplicantis eloquitur: se comparemque suum auctores fuisse multorum criminum, insepultos iacere, & ob hoc inquietare homines, quia ipsi quieti esse non possent. Rogat, vt

pro

pro eis Dominum precaretur, quatenùs recepti requiem me- »
rerentur. Ad hæc vir ſanctus indoluit, imperatque vt locum »
oſtenderet, quo iacerent. Tum verò cereo præcedente dux »
vmbra prægreditur, & inter difficultates maximas ruinarum, »
intempeſtâ nocte locum, in quo proiecti fuerunt, indicauit. Vt »
verò mundo redditus eſt dies; circumiectos incolas inuitat, »
hortatur ipſe operis maturator inſiſtens: rudera tumultuariè »
ſuperiecta ad tempus raſtris auulſa purgãtur. Inueniuntur cor- »
pora fuſa ſine ordine, oſſa ferreis adhuc nexibus illigata. Ad »
legem ſepulturæ foſſa dirigitur, membra exuta vinculis, linteis »
induuntur, humus ſuperiecta componitur, oratio interceſſio- »
nis impenditur, requies defunctis obtinetur: ita vt poſt ean- »
dem diem, ſine vllo terroris indicio, domicilium frequentato »
habitatore floruerit.] *apud Surium menſe Iulio.* Sed tot tam cla- »
ris exemplis aliquas inſeramus auctoritates ſiue dogmata Pa-
trum, mox ad alia exempla redituri. Hieronymus *lib. adu. Vi-*
gilantium, in vno illo, noſtros Nouatores omnes iugulat ſacrę »
veritatis gladio eloquentiæ bracteis inaurato: Ais vel in ſinu »
Abrahæ, vel in loco refrigerij, vel ſubter aram Dei animas A- »
poſtolorum & Martyrum conſediſſe, nec poſſe ſuis tumulis, »
& vbi voluerint adeſſe præſentes. Senatoriæ videlicet digni- »
tatis ſunt, & non inter homicidas teterrimo carcere, ſed in li- »
berâ honeſtaque cuſtodiâ, in fortunarum inſulis & in campis »
Elyſijs, recluduntur. Tu Deo leges pones? tu Apoſtolis vincu- »
la inijcies: vt vſque ad diem iudicij teneantur cuſtodiâ, nec »
ſint cum Domino ſuo, de quibus ſcriptum eſt; ſequuntur ag- »
num quocunque vadit. Si agnus vbique, ergo & hi, qui cum »
agno ſunt vbique eſſe credendi ſunt. Et cùm Diabolus & dæ- »
mones toto vagentur in orbe, & celeritate nimiâ vbique præ- »
ſentes ſint; martyres poſt effuſionem ſanguinis ſui arcâ ope- »
rientur incluſi, & inde exire non poterunt.] Siſte, lector, & »
iſtud, *vbique* pro *vbilibet* poſitum (vt S. Baſilium interpreta- »
tus fui) memento. ſimul rationes D. Hieronymi etiam per- »
cellere eos, qui negant è cælo Sanctorum animas egredi »
poſſe. Amicus & admirator Hieronymi D. Auguſtin. lib. *de*

cura

curâ pro mort. totus in eo est fermè, vt probet secundũ legem Dei ordinariam, & solâ ac nudâ ipsarum animarum naturali facultate, animas illis qnibus adscriptæ sunt locis egredi ad tempus non posse; extraordinariâ tamen Dei permissione quando voluerint, eas suis receptaculis ad homines visendos egredi posse: videte hanc eius mentem verbis & serie disputationis apertè significatam, cum *c.10.* scripsisset, ferri mortuos apparuisse viuentibus, & quo illorum corpora iacerent inhumata nescientibus, lociſque monstratis monuisse, vt sepultura, » quæ defuerat, præberetur; subdit: hæc si falsa esse responderi- » mus, contra quorũdam scripta fidelium, & contra eorũ sensus, » qui talia sibi accidisse affirmant, impudenter venire videbi- » mur.] Et non sunt impudentes aduersarij nostri, qui consensum ætatum omnium exsibilant? Vt autem intelligeremus hoc non accidere lege ordinariâ, sed speciali priuilegio, Deique permissione singulari, *c.13.* illud de matre sua adscripsit, quod » aduersarij calumniosè in nos detorquent; si rebus viuentium » interessent animæ defunctorum, vt de alijs taceam, meipsum » pia mater nullâ nocte desereret.] Etenim de singulari illa permissione alias apertè asseruit, quod de continuâ & ordina- » riâ lege hîc negauit. *c.15.* Mitti (inquit) ad viuos aliquos ex » mortuis diuina scriptura testatur, & Samuelis atque Mosis ap- » paritionibus id confirmat.] De fide ergo hoc censuit Augustinus. idẽ postea *cap.16.* confessorem Felicem cũ à Barbaris op- » pugnaretur Nola, nõ solum beneficiorũ effectibus, verũetiam » ipsorum hominum aspectibus apparuisse, nõ incertis rumori- » bus, sed testibus (ait) certis se cognouisse. Verùm (addit) ista » diuinitùs exhibentur, longè aliter, quàm sese habeat vsitatus » ordo, singulis creaturarum generibus attributus.] vult ergo Sanctus Doctor id fieri posse, sed non fieri naturaliter. ideò enim vt hoc doceat, mox subdidit; alij sunt humanarum rerũ » limites, alia diuinarum signa virtutum: alia sunt quæ natura- » liter, alia quæ mirabiliter fiunt: quamuis & naturæ Deus ad- » sit, vt sit, & miraculis natura non desit.] Quippe miracula prẽter naturæ quidem fiunt ordinem, naturæ tamen rerũ nunquã

aduerſantur. Quid hac veritatis tubâ ſonorius? quid hoc lumine Eccleſiæ manifeſtius? quid hoc perfidiæ malleo potentius hæretici exſpectant? viuorum negotijs mortuorum ſpiritus interfuiſſe, ſuperſtitibus adfuiſſe, viſos in orbe noſtro, teſtatur. Auctor ep. ad Cyrillum. Ieroſol. quæ tribuitur (licet falsò) Auguſtino; ipsâ qua deceſſit horâ narrat Hieronymi animam ei apparuiſſe, multaque ſapienter monuiſſe, & eruditè docuiſſe. Sed huius epiſtolæ auctoritas & fides ſunt exiguæ, vel nullæ: ideo pergamus aliò. D. Chryſoſtom. *hom. 74. in Ioan.* agnoſcit mortuorum in ſomnijs apparitionem, & eam fuiſſe ſententiam Iudæ Thadæi Apoſtoli eo loco ſcribit, vt cẽſeret ſic Chriſtum poſt mortem ſolis Apoſtolis & non alijs appariturum. Apud Palladium legimus à B. Pambo viſos fratres duos Pæëſium & Eſaiam in cælis: [*in Pæëſio & Eſaiâ.*] ab Abbate Apollo viſum fratrem eius defunctũ: [*in Apollo*] Anuph vidiſſe choros beatorum; & eius animam poſtea à numeroſis angelis & martyribus in cælum cunctis videntibus ſublatam. [*in Anuph.*] Solitus autem Palladius diſertè exprimere & diſtinguere viſionem angelicam à viſione animæ, & addere angelum hominis alicuius ſpeciem aſſumſiſſe, vt obſeruare potes *ex cap. 86.* de Euagrio Diacono, viſione angelicâ ab amore libidinoſo mulierculæ deterrito: vbi etiam habes apertam diſtinctionem apparitionis alterius dæmonum ad hæreticam blaſphemiam conantium eum inducere. His fermè temporibus Marcus Gazenſis vixit, teſtis oculatus, narrans Ioannis Cæſareæ & Porphyrij Gazenzis Epiſcoporum legationem ad Arcadium de diruendo Marnæ templo; vbi inter cetera deſcribit tempeſtatem grauiſſimam quam Deus permiſerat oriri propter hæreticam naucleri prauitatem: implorabamus (inquit) preces B. Procopij anachoretæ. Cumque fuiſſet veſpera & tempeſtas non ceſſaret, permanſimus vigilantes totam illam noctem. Circa matutinum autem ex multâ afflictione parum dormitarunt ſanctiſſimi Epiſcopi, & videt in ſomnis Dominus meus Porphyrius, ſanctum Procopium Anachoretam dicentem eis: Nauclerum catechiſmo inſtituite & obſignate

(eſt

» (est enim ex Arij hæretici execrandâ sectâ) & efficite vt ipse
» anathemate notet Arium, & malam eius fidem, & statim cessa-
» bit tanta tempestas.] Subdit deinde sic factum & mare tranquillatum. D. Chrysostomo, commentarios in D. Paulli epistolas scribenti, assistentem, eumque docentem B. Apostolum vidit Proclus Constantinopolitanus, vt scriptis proditum à Leone Augusto & Metaphraste *in vita Chrysost.* Eidem ab exilio redeunti Comanæ in templo D. Basiliscus Martyr, Nicomediæ olim passus, apparuit dicens: Confide frater Ioannes: cras enim simul erimus. Aiunt presbytero quoque Ecclesiæ prius apparuisse Martyrem, atque dixisse; præpara Ioanni fratri locum. Venturus est enim.] narrat Palladius *in Dialog.* & addit confirmasse euentum; postridie enim mortuum & sepultum eo loco Sanctum Antistitem. B. Cyrillus Alex. dissentiēs vehementer à Chrysostomo, in somnis monitus à Deiparâ fuit, vt cum eo mortuo in gratiam rediret. [*Nicephor. lib. 14. Hist. cap. 28. ex Niceta.*]

Aliam visionem Adelphij de gloriâ B. Chrysostomi, à Sophronio (*in Prato spirituali cap. 128.*) descriptam, vt meram impostura, meritò à Baronio (*tom. 5. anno 407.*) cōfutatam, prætermitto. Sed omni fide digna est historia, quam de Synesio Cyrenes episcopo, & Euagrio philosopho idem Sophronius memoriæ mandauit ex Leontio, [*Prat. Spiritual. c. 195.*] cùm assiduè Synesius eum conaretur ad religionem Christianam traducere, isque obijceret doctrinam Christianorum, de resurrectione corporum, deque mercede bonorum operum, maximè centuplo pro eleemosynâ post hanc vitam recipiendo, sibi non posse non fabulosam videri. Tandem tamen Episcopus nihil diligentiæ prætermittens ei persuasit Christianum fieri,
» & cum liberis baptizari. Ceterùm non multò posteaquàm
» baptizatus fuit, dedit Episcopo auri tria centenaria in vsum
» pauperum, dicens; Accipe aurum istud, & distribue illud pau-
» peribus, & fac mihi cautionem manu tuâ, quod Christus mihi
» ipsum reddet in futuro sæculo. Qui suscepto auro promptè illi
» cautionem fecit, vt petebat. Vixit itaque post baptismū annos

aliquot philosophus, ac tandem infirmatus est ad mortẽ. Cũ »
verò morti proximus esset, dixit filijs suis: Quando curabitis »
funus meũ chartã istam in manibus meis ponite, & me cũ illâ »
sepelite. Mortuo autem illo fecerunt filij, sicut eis ipse præ- »
ceperat, sepelieruntque eum cum chirographo. Tertiâ autem »
post sepulturam die apparuit episcopo Synesio nocte quiescẽ- »
ti, dicens; Veni ad sepulcrum vbi iaceo, & accipe chirographũ »
tuum. accepi enim debitum & satisfactum mihi est: atque vt »
certior eius rei fias, propriâ meâ subscripsi manu. Ignorabat »
enim Episcopus, quòd chirographum illud consepeliissent ei. »
Manè autem facto, accersitis filijs eius dixit: Num aliquid cũ »
patre vestro in monumento posuistis? Illi putantes quod eos »
de pecunijs interrogaret, dixerunt ei: Nihil Domine præter »
pannos consuetos. Quid igitur, Numquid vel chartam aliquã »
consepelistis ei? tunc recordati filij (ignorabant enim quòd de »
chirographo diceret) dixerunt ei: Ita sanè Domine, chartam »
enim quandam moriens dedit nobis, & ait; Quando sepelietis »
me, chartam istam in manibus meis date, nullo penitùs sciẽte. »
Tunc dixit illis episcopus somnium quod nocte illâ viderat. »
Sumensque illos cum clericis ac primarijs ciuitatis, accessit »
ad philosophi tumulum. Quo aperto, inuenerunt iacentem »
philosophum, chirographumque manu Episcopi conscrip- »
tum suis manibus tenentem. accipientes autem chirographũ »
ex eius manibus aperuerũt, inueneruntque in eo nouiter ma- »
nu philosophi subscriptum ita: Ego Euagrius philosophus ti- »
bi sanctissimo Domino Synesio Episcopo salutem; Accepi de- »
bitum in his litteris manu tuâ conscriptum. Satisfactumque »
mihi est. & nullum contra te habeo ius propter aurum quod »
dedi tibi, & per te Christo Deo & Saluatori nostro. &c. Idem »
narrat Hugo Eterianus *lib. de regress. anim. ab inf. c. 16.* Luciano
presbytero viro sancto, temporibus, non Constantini (vt malè
Nicetas *orat. de martyrio & inuent. S. Stephani*) sed Honorij &
Archadij, apparuit semivigilanti ter diuersis noctibus B. Ga-
maliel B. Paulli præceptor, eique indicauit locum reliquiarum
corporis sui, & Beati Stephani protomartyris, & Beati Nico-
demi,

demi,& B. Abibi; quæ & eo inuenta fuere loco, & per Orosium Occidenti illata. exstat epist. Luciani de hac re luculenter sctipta, (*apud Surium tomo 4.*) quam Auitus Hispanus in Latinum transtulit è Græco, cuius etiam exemplar exstat, & meminit Gennadius, *de viris illustribus cap. 47.* cui suffragantur Marcellinus Comes *in Chron.* & Nicephorus *lib. 14. cap. 9.* Et vt certior foret hæc visio, idem B. Gamaliel eodem tempore apparuit Nygetio monacho, cui etiam situm loci ad Orientem indicauit, vt refert ipse Lucianus. Ipsum quoque Protomartyrem nonnullis apparuisse testis est Euodius *libro 1. de eius miraculis.* De Micheæ & Habacuc apparitione his priore legendus Sozomen. *lib. 7. c. vlt.* De Zachariæ prophetæ corpore non multum post inuento, sic Sozomenus *lib. 9.* „ *cap. vlt.* Cophar villa est in territorio Eleutheropolis Palæsti- „ næ. Huic præfectus erat agri ipsius conseruus Calimerus qui- „ dam,domino quidem suo fidelis,sed morosus interim ac dif- „ ficilis,& in conterminos agricolas iniquus. Quamuis autem „ talis esset, propheta tamen ei vigilanti clarâ luce apparens „ seipsum reuelauit. Et horto quodam demonstrato, Age quæ- „ so (inquit) hîc fodito &c. subditur enim corporis sacri, ostenso loco,inuentio. Absens & viuus adhuc Euthymius noctu visus Tereboni Saraceno; quẽ cùm sanasset postea ad se profectum,magna Sarracenorũ pars Christi fidẽ fuit amplexa,anno Christi 420. Vt prodidit Cyrillus monachus,probatissimus Historicus *in vita S. Euthymij, Surij to. 1. Ianuar. 20.* Circa annũ 429. Abbati Cyriaco B. Virgo,cum duobus SS. Baptistâ & Euãgelistâ apparuit,& negauit in cellã eius ingredi, manebat enim antè ianuam,eò quod ignaro Abbâ,duo Nestorij libri in eius cellâ forent,hostis Deiparæ: *auctor Sophron. Prati spirit. c. 66.* De B. Paullino Nolano, *in lib. de vita Paullini apud Surium tom. 3. Iunij 22.* narrat Vranius,ei ante mortẽ apparuisse & cũ eo collocutos fuisse S. Ianuariũ Mart. & S. Martinũ Turonensem. B. Petrus Apostolus & S. Apollinaris eius discipulus per visum apparentes Sixto Papæ, anno. 433. eum admonuerunt Rauennati sedi imponendũ Petrum illum,verè Chrysologũ,

virum ſimul ſanctiſſimum & eloquentiſſimum: *auctor ex antiquis archiuis Rauennatium, in eorum hiſtoria Hieron. Rubeus.* Scribit Procopius *lib. 2. de bello Wandalico*, B. Ciprianum Afris oppreſsis apparuiſſe, & bono animo Chriſtianos eſſe iuſsiſſe, ſeque breui tempore vltorem futurum: quod ſanè, Wandalis debellatis, biennio poſt accidit. Anno 456. Theodoricus rex victis in Gallicià Sueuis, in Luſitaniam contendit, vbi ne vrbem Emeritam diriperet, B. Eulaliæ Martyris apparitione coercitus fuit, auctore D. Iſidoro *in Chron. Gothor.* De B. Leonis ad Flauianum de rectâ fide epiſt. Sophronius iſta memorat *cap. 147. Prati ſpirit.* Narrauit & hoc nobis eiuſdem cænobij Pater Abbas Menas, audiſſe ſe Eulogium Alexandrinum Patriarcham dicentem: Cùm profectus eſſem Conſtantinopolim, fruitus ſum contubernio Domini Gregorij Romani Archidiaconi, & ſingularis viri, qui narrauit mihi de ſanctiſſimo ac beatiſsimo Leone Romano Pontifice, dicens haberi ſcriptum in Eccleſiâ Romanâ, quòd cùm ſcripſiſſet epiſtolam ad S. Flauianum Conſtantinopolitanum Epiſcopum contra impios Eutychetem & Neſtorium, poſuerit eam ſuper tumulum Principis Apoſtolorum Petri, & orationibus ac vigilijs & ieiunijs vacans, orauit ipſum ſummum Apoſtolum dicens; ſi quid, vt homo, vel minùs cautè poſui: tu, cui à Domino Saluatore noſtro IESV Chriſto & Eccleſia & hæc ſedes commiſſa eſt, emenda. poſt quatuor vero dies apparuit ei Apoſtolus, & dixit, legi ac emendaui. Sumenſque epiſtolam de ſepulcro B. Petri, aperuit eam & inuenit Apoſtolicâ manu emendatam.] idem cap. 148. Theodorus (inquit) ſanctiſsimus Epiſcopus Dornæ, quæ eſt in Libyâ, narrauit nobis, dicens: cum eſſem cubicularius ſancti Papæ Eulogij, vidi in ſomnis virum reuerendi habitus, ſtaturâ procerum, dicentem mihi: Nuncia meũ Eulogio Papæ aduentum. ad quem ego; Quis es tu, qui iubes vt nunciem? Reſpondens ille dixit mihi: Ego ſum Leo Romanus Pontifex. Ingreſſus igitur ego nunciaui dicens: Sanctiſsimus & Beatiſsimus Papa Leo Romanæ ſedis Antiſtes conuenire vos vult. Cùm hoc audiſſet Papa Eulogius, exurgens cõcitus

» citus occurrit in occursum eius. Salutantesque se inuicem,
» oratione factâ, consederunt. Tunc vero Dominus & eximius
» Leo dixit S.Eulogio. Scis quare huc venerim ad vos? Respon-
» dit ille; Non; Ait ipsi: Veni, vt vobis gratias agerem, quia ritè
» & magnificè pro meâ epistolâ respondistis, quam scriptam mi-
» si ad fratrem meum Flauianum Constantinopolitanum Pa-
» triarcham, sensum quidem & sententiam meam aperientem,
» hæreticorum autem ora obstruentem. Scito autem, frater, quia
» non mihi tantum vestrum diuinum laborem studiumque cō-
» tulistis, sed etiam supremo culmini Apostolorum Petro, & ip-
» si præ omnibus quæ à nobis prædicatur veritati, qui est Chri-
» stus Deus noster. Ista non semel tantum, sed bis terque conspi-
» ciens trinâ apparitione firmatus, enarraui B. Papæ Eulogio.]
Idem Sophronius *cap.149.* narrat adhuc aliàs D.Petrum eidē S.Leoni apparuisse, & nunciasse eius dimissa peccata. Vixit hoc sæculo Theodoretus, is scribit BB. Apostolos Ioannem & Philippum, Theodosio Imp.olim apparuisse *lib.5.hist.ca.24.* Anno. 485. conante Petro Fullone Cypri Ecclesiam sibi subijcere; S. Barnabas Apostolus tribus continuis noctibus ter Anthemio Salamines Episcopo apparuit, & locum corporis sui vna cum Euangelio S. Matthæi, propriâ Barnabæ manu conscripto, sepulti indicauit: quæ & inuenta. *narrat fusè Alexander Monachus.apud Surium tom.3.11. die Iunii.* Breuiores futuri sumus sæculis sequentibus.

Sæculo inchoato 6. hoc est post annū Christ. CCCCC. Hæretici Seueriani multi varijs fuere visis conuersi. vt inprimis Isidorus Monachus Philoxemensis apparitione damnati illius, qui Christo Domino alapam incusserat, quod fusè narrat Sophronius *cap.30. Prat.Spirit.* Deinde & Cosmiana vxor Germani Patricij, quam propter hæresis contagium, Deipara visibiliter apparens cum alijs sanctis feminis, arcuit à templi aditu. [*Sophron.qui & alia multa subdit seqq.cc.49. 79. 106. 188. 213.*] Reginę mulieri Cappadoci, officiō Diaconissę in somnis viuus, & in Laurâ degens apparuit, eamque docuit quæ erant necessaria Ioannes Silentiarius, narrante rem gestam Cyrillo Monacho

monacho, *in Vita eius apud Lipoman. tom. 6.* D. Bartolomæus in Daris apparuit Anastasio, & corpus suum vbi sepultum esset indicauit, seque patronum vrbis ac defensorem professus fuit. *Sic Nicephor. lib. 16. c. 37.* Anno Christi 515. obijt Macedonius Patriarcha Constantinopolitan. ab impio Anastasio in exilium actus. de eo Cedrenus ita scribit; cùm iam esset sepulcro condendus, antequam id fieret, sublatâ dexterâ manu, crucis signo sepulcrum obsignauit. Idem Theodoro cuidam suorum familiarium per visionem dixit: Excipe hæc, & abi, & Anastasio recita. Ego quidem Macedonius abeo ad Patres meos, in quorum fide perstiti. Interim tamen semper Deum interpellabo dum tu quoque venias, & causa nostra discepte-tur. *Legendi eadem de re Miscella, ex Theophane lib. 15. Anastas. in Chron. & Theodorus Lector collectan. lib. 2.* Verum, quia Macedonius Schismaticus obijt; alios Anastasio Deus Catholicos, & ab ipso quoque in exilium missos, accusatores prestituit; quos ambos Deus visione præmonuit, se pararent, vt decimo ab Anastasij obitu die morituros, & causam suam ante horrendum tribunal acturos. ij fuere Elias Patriarcha Ierosolimanus, & Flauianus patriarcha Antiochenus. *legendi. Cyrill. in actis Sabæ apud Surium tom. 6. die 5. Decemb. & Sophron. in Prato Spirituali cap. 35.* Theodorici Regis Italiæ animam solitarius Lypa-ritanus vidit inter Ioannem Papam & Symmachum Patricium vinctis deduci manibus, & in ollam Vulcani proijci; vt narrat B. Gregorius Papa *lib. 4. Dialo. c. 30.* Interdum accidit vt in visione is cui fiebat ad locum deduceretur vbi animæ detinebantur: vt docet exemplum illud Monachi Nestoriani, quem cum B. Cyriacus Deo commendaret: circa horam nonam diei sequentis, aspexit frater, qui erat in spelunca, quendam adstantem sibi aspectu terribilem, ac dicentem; Veni & vide veritatem. Assumensque eum duxit in locum tenebrosum ac fætidum ignem euaporantem: atque in ipsis ignibus videt Nestorium, Eutychetem, Apollinarem, Dioscorum, Seuerum, & Origenem, & alios quosdam. dixitque illi is qui apparuerat; locus iste præparatus est hæreticis &c.] *Hactenus Sophron.*

Sophron. Prat. Spirit. c. 26. Cũ Iuſtinianus Imp. Apoſtolis templum exædificaſſet; cõſtat quod Apoſtoli (ait Procop.) beneficiorũ memores ad Regis honorem nunc hominibus apparuerint, Regis inquã pij & religioſi. Neque enim ab humanis recedũt diuina, ſed admiſceri percupiunt, & hominũ conuerſatione oblectari.] *Sic Procop. lib. 1. de ædific. Iuſtiniani.* vbi vides etiam eius ſententiam de quæſtione noſtrâ. cuius etiam illa ſunt huc pertinentia ex eodem opere: Circa Sinus terminũ in arduo ſatis & edito loco ſanctis Coſmę & Damiano olim templum dedicatum eſt: vbi Iuſtinianum grauiter ægrotantẽ, & iam morituri ſpeciem prębentem, nempe à medicis deſperatum, & inter cadauera iacentem iſti ſancti per ſomnum & viſum apparentes curauerunt.] Idem *lib. 1. de bello Gotth.* teſtatur mæniũ Romæ partẽ à B. Petro Apoſtolo, Gotthis obſidentibus defensã fuiſſe. B. vero Stephanũ viſum apud Apoſtolorũ Principes, pro vrbe Metẽſi intercedere, in qua eius erãt reliquię ſcribit Gregor. Turon. *lib. 2. Hiſt. Francor. c. 6.* Sed & anno 552. filium vitriarij Iudæi triduo in fornace illæſum B. Virgo puero ſe viſibilem præbens ſeruauit; qui cum matre poſtea baptizatus. rei geſtæ hiſtoria certiſſima peti poteſt ab eo, qui tum viuebat, Euagrio, *lib. 4. cap. 35.* ex eo Greg. Turon. *lib. de glor. mar. c. 8.* & Glycas *Annal. p. 4.* Redempto Epiſcopo Ferentinati ad ſepulcrum S. Eutychij vigilanti, idem martyr aſtitit dicẽs; Redempte vigilas? cui reſpondit vigilo. Qui ait, Finis venit vniuerſæ carnis, & quæ ſequuntur apud D. Gregor. *Dial. lib. 3. c. 38.* Circa annum 587. Guntrãmo Regi de Chilperico peſſimo Francorum tyranno, viſio huiuſmodi fuit oſtenſa, quam ipſemet Rex apud Greg. Turonenſem ſic narrat; vidi & ego aliam viſionem, quæ huius interitũ nunciauit. Adducebatur enim in conſpectu meo à tribus Epiſcopis vinctus cathenis, quorum vnus Tetricus, alius Agricola, tertius vero Nicetius Lugdunẽſis erat, è quibus dicebant duo, ſoluite quæſo eum, & caſtigatũ abire permittite. Quibus è contrariò cum amaritudine Tetricus Epiſcopus reſpondebat. Non fiet ita, ſed igne cõcremabitur pro ſceleribus ſuis. Et cùm diu multũque quaſi altercãtes

hæc inter se verba conferrent: conspicio eminùs æneum super » ignem positum feruere vehementer. Tunc me flente appre- » hensum infelicem Chilpericum confractis membris proijciũt » in aëneum: nec mora inter vndarum vapores ita dissolutus ac » liquefactus est, vt nullum ex eo penitùs indicium remaneret. » [*Greg. Tur. lib. 8. hist. Francor. c. 5.* Narsetem Eunuchum sed belli ducem clarissimum nefas omittere, de quo sic Euagrius; Commemoratum ab his qui vnâ cum Narsete fuerunt, dum » precibus & alijs pietatis officijs diuinum numen placaret, de- » bitumque cultum ei tribueret, S. Virginem ei apparuisse, pla- » néque tempus præscripsisse, quo bellum cum hostibus gere- » ret, atque non prius ad prælium committendum se accinge- » ret, quàm cælitus signum acciperet.] sic Euagrius, de Totilâ » & Theiâ Regibus ab eo deuictis loquens *lib. 4. cap. 23.* idem Nicephorus refert *lib. 17. cap. 13.* cuius verba sunt ex Euagrio explicanda. non enim loquitur de cunctis bellis Narsetis, sed de hoc Gotthico. Paullo post Sergiopolim obsidente Chosroë, visus D. Sergius Martyr cum innumerabilibus cælestibus propugnatoribus defensionem parare atque per muros vbique discurrere. *Nicephor. lib. 17. cap. 17. ex Euagrio lib. 4. cap. 27.* Iustino Iuniore imperante Anatolium hominem præstigiatorem & impium, primò quidem imago Deiparæ palam fuit auersata: deinde & nonnullis fidelibus Deipara ipsa apparuit, eosque contra scelestum illum incitauit, inquiens ab Anatolio filium suum contumelijs affici. *Euagrius lib. 15. cap. 18.*

Septimum Sæculum inchoatum anno 600. iuuat ordiri à Beatissimo Gregorio 1. Romano Pontifice & Ecclesiæ Doctore; cuius solius sufficere deberet auctoritas. is primum de B. Musâ refert sequentia: Quòd quadam nocte ei per visionem B. » Dei genitrix virgo Maria apparuit, atque coæuas ei in albis » vestibus puellas ostendit. Quibus illa cùm admisceri appete- » ret, sed se illis iungere non auderet; B. Mariæ virginis est voce » requisita, an velit cum eis esse, atque in eius obsequio viuere: » Cui cùm puellâ eadem diceret, volo, ab eâ protinùs manda- » tum accepit, vt nihil vltrà leue & puellare ageret, & à risu & »

iocis

» iocis se abstineret, sciens per omnia, quod inter easdem virgi-
» nes quas viderat, ad eius obsequium die trigesimo veniret.
» Quibus visis in cunctis suis moribus puella mutata est, omnē-
» que à se leuitatem puellaris vitæ magnâ grauitatis detersit ma-
» nu. Cumque eam parentes eius mutatam esse mirarentur, re-
» quisita rem retulit, quid sibi B. Dei genitrix iusserit, vel qua die
S itura esset ad obsequium eius, indicauit. Tunc post vicesimum
» quintum diem febre correpta est. Die autem tricesimo, cùm
» hora eius exitus propinquasset, eandem beatam genitricem
» Dei, cum puellis quas per visionem viderat, ad se venire con-
» spexit. cui etiam se vocanti respondere cæpit, & depressis reue-
» renter oculis, apertâ voce clamare, Ecce Domina venio. In qua
» etiam voce spiritum tradidit.] *lib. 4. Dialog. c. 17.* De B. Probo Reatino Episcopo memorat, illi simul & puero qui aderat apparuisse SS. Iuuenalem & Eleutherium Martyres stolis candidis amictos, qui animam Probi secum in cælum asportarint *lib. 4. Dialog. cap. 12.* hæc de cælitibus: de quibus alia idem eodem libro *cap. 11. & 14.* de damnatorum apparitionibus idem exempla suppeditat, vt de Theodorici animâ in ollam Vulcani visâ deijci, quod ante citaui, & confirmat Hugo Ætherianus *lib. de regress. animar. c. 7.* & de moniali quæ visa antè altare per medium secari, *lib. 4 Dial. cap. 51.* De animabus quæ adhuc expiabantur idem plura suggerit. Pascasium Diaconum visum Romæ in Thermis stantem & balneantibus obsequentem, in pœnam scilmatico præbiti fauoris; vt fassus ille, cui apparuit, Germano Capuano Episcopo, cuius & precibus mox pœnali loco fuit liberatus. [*lib 4. Dialog. cap. 40.* & Hugo Ætherianus *lib. de regress. animar. cap. 14.*] Similia fermè habet de animâ Domini balnei, qui pro culpis suis post mortem thermarum caloribus deputatus, eodem in loco iussus lauaturis sedulò ministrare; quam operam cùm Cemtumcellensi presbytero non semel præstitisset, presbyter ei caritatis causa duas oblationum coronas detulit. Sed ille merens afflictusque respon-
» dit; Mihi ista quare das pater? iste panis sanctus est, ego hunc
» manducare non possum. Ego etenim, quem vides, huius loci

Dominus aliquando fui,ſed pro culpis meis hîc poſt mortem » deputatus ſum. Si autẽ mihi præſtare vis;omnipotẽti Deo pro » me offer hunc panem,vt pro peccatis meis interuenias. Et tũc » te exauditũ eſſe cognoſce,cùm huc ad lauandũ veneris,& me » minimè repereris. In quibus verbis diſparuit, & is qui homo » eſſe videbatur,euaneſcendo innotuit, quia ſpiritus fuit. &c.] » *d.lib.4.c.55.* ibidẽ & aliud addit de Iuſto monacho qui Copioſo fratri ſuo apparuit, & ſe ſupplicium per ſalutaris ſacrificij oblationem docuit euaſiſſe. quod paulò aliter narrat Glycas *p. 4. Annal.* Hactenus S. Gregorius,eâ dignitate,ſanctitate prudentiâ vir; vt,niſi hæreticus, eius teſtimoniũ nemo queat reijcere. Vixere eodem ſæculo Greg. Turon. & B. Iſidorus Hiſpalenſis, quorum teſtimonia ſuperiùs iam adduximus. vixit etiam Sophronius auctor Prati ſpiritualis,è quo iam plura teſtimonia exhibuimus. vixit & B. Ildephõſus Toletanus epiſc. cui B. virgo candidiſſimam veſtem donauit,ei apparens cũ virginum choris;quæ veſtis etiam hodie aſſeruatur. Eidẽ & Regi totique clero ac populo, ex tumulo ſuo ſurgens B. Leocadia apparuit,velum manu quaſi porrigens ; vnde, ad apparitionis veritatem comprobandã, D. Ildephonſus,accepto à Rege cultello,partem præſcidit; quæ cum cultro inter Eccleſiæ theſauros repoſita. Vtrumque teſtatur Iulian. Pomerius eiuſdẽ Eccleſiæ antiſtes,apud Suriũ *tom.1.Ianuar.23.* Anno *696* Ebroinũ cæcus quidam audiuit in ollam Vulcani à dęmonibus portari, vt narrat Ado Viennenſ. *in Chroni.*

Octauo ſæculo poſt annum 700. Floruere Iulianus Pomerius, quem noſtræ ſententiæ fuiſſe docẽt paullo antè ex eo laudata, de B. Ildephonſo. Vixit & S. Suibertus qui ægris,quos curauit multis poſt mortem apparuit, teſte B. Marcellino *in eius vitâ c.30.apud Sur.menſe Martio.*]item Venerabilis Beda,qui quod idem de apparitionibus ſenſerit patet ex Hiſt. Anglor. *lib.4. cap.14.& 25.& lib.5.c.14.& 15.* & alijs eiuſdem libri,ac vitarum quas cõſcripſit locis. Vixit & B. Ioannes Damaſcenus,cui,iuſſu iconomachi Imperatoris abſciſſam manũ,B. Deipara virgo reſtituit,vt narrat B. Ioannes Hieroſolymitan. Patriarcha *in eius vitâ.*

vita.vixit his temporibus Paullus Diaconus,qui narrat Arnulfum Longobardum in prælio protectũ fuiſſe à B.Sabino Martyre;& à Barbaro,cùm pictũ vidiſſet,Martyrem agnitum *lib.4. c.5.de geſt.Longobard*.Admiratione digniſſimũ eſt quod narrat Conſtantinus Epiſc.oculatus teſtis de tranſlatione reliquiarum S.Euphemiæ martyris, *apud Lipoman.tom.6*. prẹſtrictum ſplendore miraculorũ Leonem Iſauricũ clam ſuſtuliſſe martyris reliquias, & earũ loco oſſa arida impoſuiſſe, veras autem reliquias cum loculo in maris vndas proieciſſe. Incidere nautæ quidam in loculum rei ignari, & putantes theſaurum aliquẽ in eo repoſitũ,ſuſcepere,& aperuere, & mirificè qui inde exhalabat odore perfuſi,cognouere ſacras eſſe reliquias.cumque hærerent ignari cuiuſnam forent, eâdem nocte videre lumina & cereos,viroſque mirè candicantes, Deumque laudantes.Cùmque appuliſſent Leuinũ & ſe ſomno ſe dediſſent, viderũt in quiete Glyceriã Martyrem occurrere Euphemiæ virgini,amplecti illam & exoſculari, & aduentum gratulari. ex eo cognouerunt, cuius eſſent illæ reliquiæ. Teṛ inde ſoluentes ter ventis reflantibus eodem reiecti ſunt. Denique Euphemia adſtitit illis in ſomnis, & quæ foret edocuit, ac ſe ibi velle ſubſiſtere edixit,ex quo fuerat ab impio Leone in mare proiecta.] Sic ille cui potiùs credẽdũ quã Zonaræ hẹc Copronymo tribuenti.Idẽ Zonaras paullo poſt ita ſcribit; de Leone Armenio: Hæc imperatorẽ turbabant,nec minùs matris terrebat inſomnium.Videbatur illa ſibi in æde Deiparẹ Blachernià eſſe,& cernere matronam quandam, quã adoleſcentes cãdidis induti veſtibus comitarentur,& ædis ſolum ſanguine redundare,audireque matronam illam iuberi dari matri Imperatoris vas eo ſanguine plenum,quæ cùm id auerſaretur, dicere iluſtrem illam matronam: At filius tuus eos qui me venerantur ſanguine implet,neque intelligit ſe & Deum,& filium meũ ad iram cõmouere.] hanc matronã fuiſſe B.Virginem verba ipſa loquuntur.ſubdit Zonaras; Eſt & D.Tharaſius iam ex hac vitâ ærumnosâ tranſlatus,cuidã in ſomnis viſus,qui Michaelẽ quẽdam inclamaret, eumque ad inuadendũ & occidendũ Leonẽ

hortaretur.] Sanè mox Michael Balbus eum interemit.

His temporibus vixit B. Gertrudis, de qua apparente meminit *Lud. Blosius in Monili spirituali non vno loco*: paullò post fuit imperium Romanum in Carolum Magnum translatum; huic D. Iacobum Zebedæum apparuisse & hortatum, vt Hispaniæ regna ex Saracenorum eriperet potestate, recentiores quidam scriptores scripsere [*Ludolphus Bebenburgius de Veterum Princip. Germanor. zelo cap. 14.* Certiore fide contestatæ sunt aliæ eiusdem Apostoli apparitiones, hoc & sequentibus sæculis Regibus Hispaniæ factæ, quibus & opem se laturum in prælio promisit, & visus in conflictu hostes in fugam agere. Vidisse se & Mauri fatebantur, & nostri gloriabantur: de quibus mox.

Anno octingentesimo sæculũ cæpit nonum. eo Raymirus Rex Hispaniæ fortissimè totum diem cum Sarracenorum maximâ multitudine pugnauit: sub noctem cum exiguâ suorum manu in collem quendam se recepit. Regi vigilanti & Deum precãti D. Iacobus adstitit, iussitque omnes confessione lustrari, & sumptâ Eucharistiâ prælium conferere. Manè cùm omnes ad vnum obtemperassent monitis Diui, signa contulere, hostium sexaginta millia conscidêre. Visus in eo prælio Apostolus albo vectus equo, vexillum gestans niueum quod rubea crux transuersa distinguebat. *auctores Rodericus Episcopus, Chronicum Generale Alphonsi Regis, Zamalloa & alij.* Vixit hoc sęculo Theophilactus Bulgar. qui in 14. cap. Euangelij Ioannis fatetur spiritus mortuorum viuis apparere. Vixit opinor eodem Iulianus Toletanus Iunior, auctor Prognostici, qui *lib. 2. c. 29.* docet mortuos scire posse, quid agant viui. *& cap. sequen.* ex D. Augustini *de cura pro mortuis* sententiâ, ac penè ijsdem verbis concludit, scripturæ auctoritate apertè probari mortuos posse viuentium oculis apparere. Carolo Caluo Francorum Rege Numonis quidam vsurpator bonorum Ecclesiasticorum conspexit, sensitque D. Maurilium sibi apparẽtem, & increpantẽ, & pedum sacrum capiti illidentem: nec vana visio: paullò post decessit. [*sic Annales Andegau.*] Simile quod legitur in Chron. Cassinensi, *lib. 2. c. 62.* à puero conspectum Pandulfum Princi-

pem

pem Capuanum ferreis nexibus vinctum,& in cœnoso ac fœtido lacu vsque ad guttur demissum, & restibus à duobus nigerrimis spiritibus in profundum subinde demitti & iterũ extrahi. Causam rogatus,respondit: Quoniam aureum calicem cœnobio S. Benedicti eripui, & in agone mortis restituere neglexi.Et *cap. 84.* vidit eremita quidam Æthiopes stramine onustos(qui se dæmones dixerunt)eidem Pandulfo rogum parantes:& eâdem hora compertus est exspirasse.

V *Post annum nongentesimum,* Ludgero, frustrà quærenti cor-
„ pus S. Lebuini ; tandem visum ei est in somnis , sanctissimum
„ sacerdotem Christi Lebuinum secum loqui , & sui detegere
„ locum sepulcri. & membra ibi reperta vbi spiritus indicarat. *Hucbaldus Elnonensis apud Surium tom. 6. Nouemb. 12.*] Cùm Ioannes Decimus exercitum in Apuliam misisset aduersus Sarracenos,SS.Apostoli Petrus & Paulus in prælio cõspecti Christianis victoriam maximam pepererunt. [*Sic Luitprandus temporibus illis proximus lib.2.cap.14.*]Ioanni Zimiscæ Imp.contra Rossos pugnanti,iussu B.Virginis auxilium tulit visus multis B.Theodorus Martyr.[*Sic Zonar.tom.3.*]Eodem sæculo accidit horribilis illa tragœdiâ Vdonis Episcopi Magdeburgici,quam postea narrabimus. Tu lector memento hic ponẽdam fuisse. Vixêre hoc sæculo decimo Euthymius Græcus & Hugo Ætherianus Latinus,quorũ vterque tenuit mortuorum spiritus viuentibus se in conspectum aliquando dare. *Euthym. in c.14.Ioan.Hugo Aether.de regress.animar.ca.7.11.14. & 15.& 16.* Anno nongentesimo decimo quarto Ferdinand. Consaluus Castellæ Comes,vtriusque fortunæ illustre specimen, vir dictis factisque magnificus , cum trecentis dumtaxat militibus, diuino fretus monitu,maximas Almansoris copias profligauit. Idem decimosexto post anno , sub signis habens peditum 15000. equites 450. triduum continuum cum multitudine Arabum incredibili conflixit; cumque postremo die D.Iacobus visus adesse prælio fuisset , innumeris cæsis triumphauit.] *Chron.general.Vasæus & alij.*

Succesit sæculum XI. ab anno millesimo; hoc sæculo bellũ

sacrum

hortaretur.] Sanè mox Michael Balbus eum interemit.

His temporibus vixit B. Gertrudis, de qua apparente meminit *Lud. Blosius in Monili spirituali non vno loco*: paullò post fuit imperium Romanum in Carolum Magnum translatum; huic D. Iacobum Zebedæum apparuisse & hortatum, vt Hispaniæ regna ex Saracenorum eriperet potestate, recentiores quidam scriptores scripsere [*Ludolphus Bebenburgius de Veterum Princip. Germanor. zelo cap. 14.* Certiore fide contestatæ sunt aliæ eiusdem Apostoli apparitiones, hoc & sequentibus sæculis Regibus Hispaniæ factæ, quibus & opem se laturum in prælio promisit, & visus in conflictu hostes in fugam agere. Vidisse se & Mauri fatebantur, & nostri gloriabantur: de quibus mox.

Anno octingentesimo sæculũ cæpit nonum. eo Raymirus Rex Hispaniæ fortissimè totum diem cum Sarracenorum maximâ multitudine pugnauit: sub noctem cum exiguâ suorum manu in collem quendam se recepit. Regi vigilanti & Deum precãti D. Iacobus adstitit, iussitque omnes confessione lustrari, & sumptâ Eucharistiâ prælium conserere. Manè cùm omnes ad vnum obtemperassent monitis Diui, signa contulere, hostium sexaginta millia conscidêre. Visus in eo prælio Apostolus albo vectus equo, vexillum gestans niueum quod rubea crux transuersa distinguebat. *auctores Rodericus Episcopus, Chronicum Generale Alphonsi Regis, Zamalloa & alij.* Vixit hoc sęculo Theophilactus Bulgar. qui in 14. cap. Euangelij Ioannis fatetur spiritus mortuorum viuis apparere. Vixit opinor eodem Iulianus Toletanus Iunior, auctor Prognostici, qui *lib. 2. c. 29.* docet mortuos scire posse, quid agant viui. *& cap. sequen.* ex D. Augustini *de cura pro mortuis* sententiâ, ac penè ijsdem verbis concludit, scripturæ auctoritate apertè probari mortuos posse viuentium oculis apparere. Carolo Caluo Francorum Rege Numonis quidam vsurpator bonorum Ecclesiasticorum conspexit, sensitque D. Maurilium sibi apparẽtem, & increpantẽ, & pedum sacrum capiti illidentem: nec vana visio: paullò post decessit. [*sic Annales Andegau.*] Simile quod legitur in Chron. Cassinensi, *lib. 2. c. 62.* à puero conspectum Pandulfum Principem

pem Capuanum ferreis nexibus vinctum,& in cœnoſo ac fœtido lacu vſque ad guttur demiſſum, & reſtibus à duobus nigerrimis ſpiritibus in profundum ſubinde demitti & iterũ extrahi. Cauſam rogatus,reſpondit: Quoniam aureum calicem cœnobio S. Benedicti eripui, & in agone mortis reſtituere neglexi.Et *cap. 84.* vidit eremita quidam Æthiopes ſtramine onuſtos(qui ſe dæmones dixerunt)eidem Pandulfo rogum parantes:& eâdem hora compertus eſt exſpiraſſe.

V *Poſt annum nongenteſimum,* Ludgero, fruſtrà quærenti corpus S. Lebuini ; tandem viſum ei eſt in ſomnis , ſanctiſsimum ſacerdotem Chriſti Lebuinum ſecum loqui , & ſui detegere locum ſepulcri. & membra ibi reperta vbi ſpiritus indicarat. *Hucbaldus Elnonenſis apud Surium tom. 6. Nouemb. 12.*] Cùm Ioannes Decimus exercitum in Apuliam miſiſſet aduerſus Sarracenos,SS.Apoſtoli Petrus & Paulus in prælio cõſpecti Chriſtianis victoriam maximam pepererunt. [*Sic Luitprandus temporibus illis proximus lib.2.cap.14.*]Ioanni Zimiſcæ Imp.contra Roſſos pugnanti,iuſſu B.Virginis auxilium tulit viſus multis B.Theodorus Martyr.[*Sic Zonar.tom.3.*]Eodem ſæculo accidit horribilis illa tragœdiâ Vdonis Epiſcopi Magdeburgici,quam poſtea narrabimus. Tu lector memento hic ponẽdam fuiſſe.Vixêre hoc ſæculo decimo Euthymius Græcus & Hugo Ætherianus Latinus,quorũ vterque tenuit mortuorum ſpiritus viuentibus ſe in conſpectum aliquando dare. *Euthym. in c.14.Ioan.Hugo Aether.de regreſs.animar.ca.7.11.14. & 15.& 16.* Anno nongenteſimo decimo quarto Ferdinand. Conſaluus Caſtellæ Comes,vtriuſque fortunæ illuſtre ſpecimen, vir dictis factiſque magnificus , cum trecentis dumtaxat militibus, diuino fretus monitu,maximas Almanſoris copias profligauit. Idem decimoſexto poſt anno , ſub ſignis habens peditum 15000. equites 450. triduum continuum cum multitudine Arabum incredibili conflixit; cumque poſtremo die D.Iacobus viſus adeſſe prælio fuiſſet , innumeris cæſis triumphauit.] *Chron.general.Vaſæus & alij.*

Succeſsit ſæculum XI. ab anno milleſimo; hoc ſæculo bellũ

ſacrum

sacrum fuit, duce Godefrido Bullonio: cùm in expeditione Antiochenâ nostri & fame fermè consumpti,& equis ferè defecti forent,visione & monitis D.Andreæ confirmati, qui etiam lanceam Dominicam illis indicauit,non vnam obtinuere victoriam; in prælio quoque cum Corbonâ, apparuere agmina equitum albatorum,quæ Persas in fugam egêre [Guilhelm. Tyrius, qui adfuit, *lib.6.Sacræ Hist.cap.4.& 9.*]Eodem bello,expugnatâ ab Christianis vrbe Sanctâ, Adimarus Episcopus,diu ante defunctus,visus est milites præire,& muros cõscendere,& adhortari,se subsequerentur.[*Ioan.Naucler.vol.3, gener.37.*]Paullò antè Christus Dominus cum B.Virgine SS. Petro,Ioanne, Stephano,Martino & alijs,multis quoque Angelis,Henrico 2.Imp.ostendit se noctu in tẽplo Romæ vigilãti. [*idem Naucler.ibi gener.34.*]Tunc Amicus etiam defunctus B.Dunstano apparuit,& futura multa prædixit,quæ & contigere. [*Osbertus in vitâ Dunstani, apud Surium 19.Maij.*] Non semel post mortem visus amicis est B.Odilo Abbas Cluniacẽsis. [*Pet.Damian.in eius vitâ apud Surium mense.Ianuar.* Floruit hoc tempore Pet.Damianus vir doctissimus & eloquentissimus, qui Cardinalatum cum solitariâ vitâ commutauit: opera eius,quæ multa sunt,apparitionibus varijs sunt referta: vt de duobus primoribus Fauentinis ex inferno apparentibus, *epist.2.ad Hildebrand.* vt de animabus in specie auicularum apparentibus *epist.5.cap.3.* de animâ Benedicti.8.nigro equo insidente & apparente Episcopo Capuano, non tantum idem Damian. *ibid. cap.4.sed & Martinus Polonus idem tradidit in Chron.& D.Antonin.& Platina.*de Benedicti. 9. apparitione idem Damian. *c.5.* vt de B.Andreâ & B. Gregorio apostatam Monachum flagellantibus *cap.11.* & alia quæ longum foret referre.Nota est historia fundationis Cartusiensium,cuius occasio celebris illa & publica,primò,secundò,tertio facta die in Vigilijs mortuorum apparitio, cum concineretur versiculus, *responde mihi*: ter enim mortuus caput sustulit,& iusto Dei iudicio se accusatũ,se iudicatũ,se damnatũ exclamauit. [*narrat Fran.de Puteo in vitâ S.Brunonis,apud Sur.to.5.6.Octob.*] Hoc

sæculo

sæculo vixere S.Anno Colon.& S.Benno Misnẽsis;Episcopi: illi apparuere prædecessores Episcopi & mirè ostensâ in veste ipsius maculâ commonuerunt,vt acerbitatem animi,quã erga eos à quibus iniustè vexatus fuerat,planè aboleret è memoriâ & mẽte. De D.Bẽnone traditur eum iam defunctũ,Marchioni Misnensi in somnis apparuisse & oculũ eruisse,ob dãna Ecclesiæ illata.prius narrat de Annone Lãbert.Schaffnab. *in Hist. Germanor.* posterius de Bennone,scribit,*in eius vitâ c.32.*Hier. Emserus apud Surium *16.Iulij.*

Nec XII.sæculum suis caruit visionibus mortuorum, ecce tibi anno 1112.Alphonsus Lusitaniæ rex commissurus pręliũ cõtra quinque Reges Sarracenorũ,iussus est in somnis,à Christo,bono esse animo,& signo vti in prælio;cui quinque vulnerũ imago inscripta.obtinuit victoriã memorabilẽ, & hinc fluxit Lusitaniæ Regũ insigne.Decimoquarto post anno,Alfonsus Rex Castellę Baëzã obsidebat,ei apparens D. Isidorus auctor fuit prælij committendi. nec ferè alia Victoria contigit illustrior. [*Vazæus, Samalloa,& alij.*] Anno 1117. cũ plurimis « prodigijs,inter cetera,trepidaret Italia, Cremonæ quidam in- « fantulus in cunis iacens pannis obsitus, in primam loquendi « vocem contra naturam os aperuit,matremque suã escas paran- « tem fratri suo maiori,qui plorando panem petiuerat, à corpo- « ris curis compescuit;asserens sibi visam Dei genitricem Ma- « riam ante tribunal Christi stantem instantissimisque preci- « bus,pro iudicio quod mundo propter peccata sua intenderat, « ipsi supplicantem:ac post hæc deposuit eloquiũ vsque ad tẽ- « pus humanæ cõditionis congruum.] *Verba sunt Dodechini in Histor.*Benedicti X. Põtificis apparitio prior facta Ioãni Portuensi,qua confessus se Odilonis Abbatis precibus ab æternæ mortis periculo seruatum; & posterior Edelberto facta, qua confessus etiam se purgatorij pænis liberatum: *narratur à Pet. Damiano in vitâ Odilonis,apud Surium 1.Ian.* Apparuit etiam S. Nortbertus post mortem suis, *vt narratur in eius vitâ c.52.* D. « Bernardus Gualdricum auunculũ defunctũ post aliquot dies « noctu vidit. Scisitatur,quo in statu sit:respondet auunculus,

in prospero. Quærit iterum Bernardus, quid causæ fuerit, vt « in agone infremeret, & corpore terribiliter moueretur? Eâ- « dem (ait ille) horâ duo nequam spiritus, me in puteũ profun- « dissimum præcipitare nitebantur, vnde ita contremui, verùm « accurrente B. Petro, euasi.] *Auctor vitæ D. Bern. lib. 1. c. 10.* Idẽ tenuere Rupert. Tuitiens. & Honorius Augustodu. Nã & ille narrat B. Virginem sibi sese conspicuã præbuisse, & ad scribendum impulisse. [*Rupert. in prolog. Cant.*] iste vero *in Sigillo Mariæ c. 1.* meminit Mariæ Ægyptiacæ, quã Deipara apparẽs ad pœnitentiam traduxit; & Theophili, quẽ Diaboli mãcipio eripuit; & pueruli Iudæi quem in fornace protexit.] Itẽ Pet. Cluniacens. *lib. de miraculis.*

Sæculo XIII. post annum 1200. vixere Vincent. Belluacẽsis *auctor speculi Historialis*, & Cæsarius Germanus ordinis Cistercienses *auctor ingentis libri Miraculorum seu exemplorum*; qui quas apparitiones spirituum memoriæ prodiderunt, non est institutæ breuitatis hîc describere. magni enim voluminis res foret. Idem dico de Helinando Frigidimontense, *in Chronic.* Thomâ Cantipratensi *lib. de apibus*, & vitâ S. Lutgardis *lib. 2.* qui & hoc sæculo vixere, & exẽpla plurima, sibi notissima congessere. Vixit eodẽ tẽpore D. Th. Aquin. cuius hanc fuisse sententiam patet *ex 3. p. q. 69. a. 2.* vbi hanc quæstionem examinans stat pro nobis. idem tenuit Guilh. Parisiens. *in sum. de V niuer. p. vlt.* non vno loco idem D. Bonauent. *in 4. d. 45. q. 3.* huc referendum exẽplum apparitionis B. Vrsulæ & B. Gereonis cum socijs Coloniam defendentium, apud Bredenbach. *lib. 4. cap. 22.*

His succesſere sequẽti ferè sæculo 14. alij Theologi magni nominis, qui omnes nobiscum sentiunt, vt Richard. de Mediâuilla *in 4. d. 45. q. 3.* Pet. de Palude *ibid. ead. q. 3.* Scot. *ibid. q. 1. a. 4.*

Sæculo XV. hoc affirmarunt Antoninus Florent. Archiepis. Cop. qui & exempla multa suppeditat *in summâ Hist.* & Gerson *passim in operib. suis.* Iacobus Chusan. *in lib. hac de re edito.* Dionys. Rickel. Cartusian. *in 4. d. 45. q. 1. & in opere de quatuor nouissimis, & lib. de Nouitijs ordinis sui* in quib. multas etiam habes

habes apparitiones: censuit etiam Alph. Tostatus *in lib. 1. Reg.* *Nostro sæculo 16.* vt ceteros mittam ex professo hoc tuentur Domin Sotus *in 4. d. 45. q. 1. a. 4.* Peltanus *lib. de Purgat. cap. 5.* Pet Canisius Marial. *lib. 5. cap. 20. & 21.* Maldonatus *in c. 14. Io.* Gregor. Valen. *in 3. p. d. 6. q. 11. punc. 1. & disp. 11. q. 1. p. 1.* Bellarmin. *controuers. de purgatorio lib. 2. c. 8.* Ioseph. Angl. *in 4. q. de suffrag. ar. 1. in fi.* Pet. Thyræ. *Thesib. hac de re editus potissimum c. 11.* M. Marulus opere *de institut. vitæ monasticæ, vt li 6. c. 14. vbi plurima sunt exempla.* Ex Historicis etiã id tenuere Fulg. Sabellicus & Egnatius *in lib. Exemplo. locis quam plurimis* Paul. Iouius, *in vitâ Actij vicecomitis, & Histor. lib. 30.* Carol. Sigomius *de imperio occidentis lib. 3. & 10. & Regn. Ital. l. 1.* Alb. Crãtzius *Saxoniæ lib. 7. cap. 16. & 14. & lib. 9. Metropol. c. 13.* Hiero. Osorius *de reb. ab Emanuele gestis,* & Pet. Maff. *in Indicâ Histor.* Th. Bosius, passim *de Not. Ecclesiæ,* &; quẽ hoc agmen clausurũ, Historiæ Ecclesiasticæ facem clarissimã, & valentissimũ cõtra Nouatorum impugnationes pugilẽ; vt inuictũ Triarium, in vltimum locum conieci; Cæsar Baronius singulis *Annalium* (quos iam septem, vt septem Candelabri Catholici aureos cãdes bono publico edidit) *Ecclesiasticorũ tomis.* Harum vltimarum ætatum insigniora quædam exempla dumtaxat adscribã: minoris enim recentiora hæc faciunt aduersarij. Primò ergò,

» Quod nesciam certum sæculum, hîc referam quod ita Glycas
» *p. 4. Anna.* In historiâ Ecclesiasticâ Philonis historici reperitur,
» quodam persecutionum priscarum tempore, seniori Ecclesia-
» stico ab antistite sacris interdictum fuisse. Cùm autem senior
» ille quandam ob causam necessariam aliò profectus fuisset, ac-
» cidit vt ab Ethnicis comprehensus testimonio suo veritatem
» obsignaret. Hinc templum eo loco cõditur, & renoualia pera-
» guntur: cúmque Antistes hęc verba pronunciaret, *Pax vniuer-*
» *sis*: sandapila templo excesit, idque nõ semel, sed bis tẽrue fa-
» ctum. Hinc per quietem antistiti senior oblatus: Abito, inquit,
» & Episcopo meo sis auctor, vt huc veniat, meque vinculis ex-
» soluat. Nã officio me sacro exclusit, ideoque sacris interesse vo
» biscũ nequeo. Testimonij quidẽ coronã consecutus sum, sed

Dei facié nondũ conſpexi. Quod ſi me ipſe profectus huc nõ » exſoluerit,alius exſoluere nemo poterit. Quum igitur his ob- » temperatũ eſſet,ſandapila templo excedere deſijt.] »

Digna hoc loco eſt quæ adſcribatur (eo quod ſuperius ſæculo X.quo cõtigit,fuit prætermiſſa) diuinitùs de malo Epiſcopo ſumpta vindicta. Cũ Vdo Magdeburgenſ. Epiſcopus,ne » ſignis quidem ac diuinis vocibus commonitus,ab impudicitiâ » ſibi temperaret,viri religioſi Deum,vt Epiſcopũ, aut corrige- » ret aut tolleret,rogarunt. Inter eos cùm noctu in Cathedrali » Eccleſiâ S.Mauritij Fridericus Canonicus eiuſmodi preci- » bus operam daret,vehementioris venti afflatu, omnia quæ in » templo erant lumina exſtingui perſpexit; nec multò poſt duos » iuuenes venire duo candelabra accenſis cereis ferentes, & » Chriſtũ,cũ parente eius atque Apoſtolis,ſubſequi. A quibus » cùm eſſent vocati ſancti homines, quorum corpora in tẽplo » quieſcebant,viſus eſt inter eos Mauricius venire; qui longâ » atque graui oratione Vdonem Epiſcopum accuſauit; quem » haut multò poſt Chriſtus nudum adferri à duobus iuſſit, at- » que dãnauit. Is autẽ pugno,ab ipſorũ altero,qui eũ portarunt, » grauiter in medijs renibus ictus, Chriſtianam hoſtiam, quã in » communione eius diei pridiè ſumſerat, reuomuit in calicem, » qui altari impoſitus fuit: atque ſecuri percuſſo Vdone, rerum » illarum omnium viſio euanuit. Qua re vehemẽter territus Fri- » dericus; cùm ad altare acceſſiſſet, calicemque in eo eſſe cum » Chriſtianâ hoſtiâ inſpexiſſet, & ſimul Epiſcopum mortuum » humi iacentem; alios religioſos viros excitauit, qui ablatum » inde Epiſcopi corpus in agro ſepeliuerunt.] *Fulgoſ.l.9. exem-* » *plor.c.12. & Ioan.Naucler.2.p.Gener.34.*

Cùm duo locupletes mercatores,non ignobiles,per Tauri- » nos ſaltus in Galliam proficiſcerentur,ampliorẽ humanâ ſpe- » cie virum obuium habuere,& ab illo mandatum in hæc verba » ſuſcepere: Ludouicum Sfortiã fratrẽ meum alloquimini, haſ- » que illi litteras nomine meo date. Obſtupentibus illis & per » cunctantibus,quiſnam eſſet: ſeſe Galeatium Sfortiam eſſe reſ- » pondit, & mox ab oculis eorum euanuit. Illi Mediolanum »

prope-

„ properè redierunt, inde Vigleuanũ, vbi Maurus degebat. Lit-
„ teras duci offerunt, quarum hoc argumentum erat: O, ô, ô Lu-
„ douice, caue tibi. quoniam Veneti, Gallique tuã in perniciẽ
„ coituri ſunt, tuamque à ſtirpe rem euerſuri. Verùm ſi mihi tria
„ millia aureorum dederis, dabo operam, vt conciliatis ſpiri-
„ tibus ſiniſtra fata auertantur. idque conſecuturum ſpero, ſi
„ mihi non aduerſatus annueris. Vale. Subſcriptio erat, Ga-
„ leatij fratris tui ſpiritus. Illud ipſum licet alij vt commentum
„ irriderent, non tamen multò poſt Princeps à Ludouico XII.
„ Gallorũ Rege principatu deiectus & captiuus abductus eſt.]
Hactenus oculatus teſtis Bern. Arlunus *ſect. 1. Hiſt. Mediolan.*

„ Ludouici Alodiſij pater Imolę Dominus, hautdiu (inquit
„ Sabellicus) poſtquam deceſſerat, homini à ſecretis, quem fi-
„ lius Ludouicus Ferrariam mittebat, in itinere venanti ſimi-
„ lis equo inſidens cum accipitre apparuit: huicque, vt filium
„ in hunc ipſum locũ poſterâ die venire iuberet, præcepit, quo-
„ niam magni momẽti res ei prædicturus erat. Eâ re auditâ, Lu-
„ douicus tum quia non credebat, tum quòd inſidias verebatur,
„ alium pro ſe miſit. Ei illa ipſa vmbra, quæ antè apparuerat, ob-
„ uiam facta, vehementer indoluit, quòd filius non veniſſet: lõ-
„ gè enim plura ei dicturam ſe fuiſſe affirmabat. Sed tunc illud
„ tantum referri iuſſit, quod tranſacto XXII. anno, ac prætereà
„ vno mẽſe, die quoque ſpecificè addito, vrbis imperium, quod
„ obtinebat eſſet amiſſurus. Vt tẽpus, quod vmbra prędixit, ad-
„ uenit, adhibitâ magnâ curâ, eâ ipsâ nocte, quam patris manes
„ ſuſpectam fecerant, duci Philippi Mediolanenſis confæde-
„ rati Milites, ad muros penetrarunt, adhibitiſque ſcalis, glacie
„ magnâ conſtrictis foſſis, vrbem cum ipſo Principe ceperunt.]
Sabellicus lib. 1. Exemplorum cap. 4.

Franciſ. Guicciardinus *Hiſtor. lib. 1.* narrat famâ vulgatum, ſpiritum Ferdinandi Regis Neapolitani, Iacobo Chirurgo filij Alphonſi Regis ter diuerſis noctibus apparuiſſe, & primâ vice manſuetis ac mitibus verbis, poſteris verò minabundè & increpanter imperaſſe; ſuis Alphonſo verbis denunciaret, non eſſe cur vanâ ſpe ſeipſum lactaret, vires Francorum ſuſti-

nendi. ſtatutum enim ac definitum fatali lege, ſtirpem Aragoniam infinitis caſibus iactari, & tandem regno priuari.] Quod verò idem addit Guicciardin. *Se però è lecito tali coſe non del tutto diſprezzare,* id non de apparitionis, ſed de prædictionis fide, addidit, & meritò. nam falſam cernimus.

Fra. Picus Mirand. Comes *in vitâ Io. Pici patrui* ſcribit, non longo poſt obitũ Io. Pici tempore; ſpectrũ Ioannis apparuiſſe Hieronymo Sauonarolæ; eique dixiſſe, torqueri ſe pœnis expiatorijs; eo quòd nõ ſatis diligenter & fœcundè, talentũ ſibi à Deo creditũ eruditionis & ingenij, multiplicaſſet; & quia non quãti par erat feciſſet internas Dei ſuggeſtiones inſpirationeſque, quæ adhortabãtur, honeſtos labores quos inchoarat non abrũpere, & quæ ſibi animo propoſuerat, ea inſtãter operari atque perficere. Quæ Hieronymus mox in cõcione propoſuit, & omniũ precibus Picum cõmendauit. Cæſar Baronius, de Michaële Mercato ſeniore teſtatur, ei cum Marſilio Ficino, ſummã interceſſiſſe amicitiã, ſtudiorum conſuetudine, & Platonicæ ſectæ vinculis arctiùs colligatã. Accidiſſe autẽ aliquando, vt ex more, quidnam poſt obitum ſuperſit homini, ex eiuſdẽ Platonis ſententiâ, ſed non ſine tamẽ trepidatione, deduceret, quæ labãtia fidei Chriſtianæ ſacramẽtis ſuffulciẽda eſſent: eo enim argumẽto exſtat eiuſdem Marſilij, ad ipſum Michaëlem Mercatũ erudita quidẽ Epiſtola, de animi & Dei immortalitate. Cũ verò inter diſſerẽdum eorũ progreſſa lõgiùs fuiſſet diſputatio; eam ad calcẽ perductam eo clauſerũt corollario, vt iunctâ ſimul dexterâ pacti fuerint, vter eorũ ex hac vitâ prior decederet (ſi liceret) alterũ de alterius vitæ ſtatu redderet certiorem. Quibus inter ſe conuentis, ambo iurati ab inuicem diſceſſere. Interlapſo autem haut breui temporis ſpacio, euenit, vt cùm ſummo mane idem Michaël ſenior in philoſophicis ſpeculationibus vigilaret, ex inopinatò ſtrepitum velociter currentis equi, eiuſdemque ad oſtium domus curſum ſiſtẽtis audiret, vocẽque ſimul Marſilij clamantis. O Michaël ô Michaël vera, vera ſunt illa. Ad vocem amici Michael admiratus, aſſurgens, feneſtramque aperiens, quem audierat, vidit

poſt

» post terga, ad cursum iterùm acto equo candido, candidatum.
» prosecutus est eũ voce, Marsilium, Marsilium inuocans: prose-
» cutus & oculis: sed ab eis euanuit. Sic ipse noui casus stupore
» affectus, quid de Marsilio esset solicitiùs perquirẽdum curauit
» (degebat ille Florentiæ, vbi diem clausit extremum) inuenit-
» que eumdẽ illâ ipsâ horâ defunctum, quâ eo modo auditus &
visus est sibi.] *Sic Bar. Ann. to. 5. anno 412.* Prętermitto quę nar-
rat Bredenb. *li. 7. collat. c. 11. & 46. li. 8. c.* 12. 14. 23. *& 40.* Adscri-
bo vnum, quod multorum militũ grauium, qui vidisse se sanc-
tè iurabãt, testimonio cõpertũ. Cũ annis superioribus admi-
rando illo opere Alex. Farnesius Antverpiã obsideret: Batavi
Anglique vt obsessis opẽ ferrent, & obsessi eodẽ tẽpore vt ho-
stem distinerent factâ eruptione, acerrimè pugnabant, agge-
remque iam Regio militi ereptum possidebãt securi vt sibi vi-
debantur. Tum à regijs militibus primò paucioribus conspe-
ctus propè aggerem Petrus de Paz Hispanus Tribunus, vir &
militaribus & pietatis ornamentis laudatissimus; qui iam mẽ-
sibus aliquot ante defunctus. visus hic armatus, vt solebat, le-
gionẽ præcedere, & suis quõdam militibus manu aduocatis,
sequerentur vt se imperare. Indicant primi secundis, hi ter-
tijs, hi sequentibus; vident omnes idem, mirantur animisque
resumptis notum sequuntur ducem, pręit ille, & rectâ in hostẽ
ducit, fit pugna, sed Batavi in naues compulsi, aggerem Regijs
reliquere. Hoc momẽto oppidum munitissimum spe victorię
& se tuendi, decidit. Alteram quoque adscribã historiã spectri
(nescio an dæmonis, an ipsius animæ damnatæ) qua memoriâ
digniorem me legisse nõ cõmemini. prolixitatem narrationis
ex litteris Peruanis anni 1590. collectam, ipsis siue Franc. Ben-
cij, siue Gasp. Spitilli verbis cõmemoratam, spero lectionis vo-
» luptas & vtilitas superabit. Accidit in missione *(illâ Itatinâ)*
» eidem P. Samaniego res admirabilis & consideratione digna,
» cuique eo in genere vix contigit similis, quæ etiam eiusdem
» vrbis incolis in qua euenit ita innotuit, totque testimonijs cõ-
» firmatur, vt nullus dubitandi locus relinquatur, quæ ab ijs
» personis accepta est, qui oculis & auribus hauserunt: qui

casus

casus euentu infælix ideò permissus est (quemadmodum etiã de similibus quæ in confessione contigerunt credi potest) vt hic nouus populus discat, qua fide & integritate vti debeat pœnitentiæ sacramento, in quo non paruam sentit difficultatẽ. Quare etiam Inda, quæ in omniũ oculis legem integrę cõfessionis violabat, videntibus eisdem punita est & castigata, vt vnius animæ ruinâ multarum salus procuraretur. Res igitur quæ accidit est eiusmodi. Agebat in domo præcipuæ cuiusdã Dominæ huius loci adolescentula decem & sex circiter annorũ, quę bello capta ac baptismo tincta Catharina vocabatur. In eâ cum ætate crescebat libertas & mores dissoluti, etiamsi non rarò ab herâ reprehensa castigaretur; quæ eò peruenit malitiæ, vt cum perditis quibusdam clam consueesceret, nec tamen propterea à confessione abstineret: sed hoc peccatum labris premeret, ne meretricula aut perditis moribus haberetur. Hæc igitur Kal. Aug. 1590. morbo depressa Sacerdotem euocauit, cui animi noxas aperiret, sed id fecit non integrè, vt & in eadem ægritudine nouem alijs vicibus: recedente Sacerdote, præsentibus alijs famulis contemptim ridebat hac fermè oratione: Aliud quod agerem, non erat, quàm vt peccata faterer: adiectis etiam turpibus & inhonestis verbis, quibus offensæ ceteræ singula ad heram referebãt; quę meritò Catharinam increpans, tandem vultu & voce mutatis amicè rogauit, quænam illa essent quæ patri aperire non vellet. narrauit illa non difficulter, adiunxitque quoties patrem in morbo vocasset vt se purgaret confessione, stetisse ad læuam quendam Æthiopi similẽ; qui moneret ne fateretur, quod ea peccata leuissima essent, & nullius momenti, & ex illorum confessione à patre dissolutior haberi posset. A dextrâ verò manu apparuisse S. Mariam Magdalenã exhortantem, vt quidquid esset liberè euomeret, Accersitum itaque rursum Patrẽ Domina de omni eo quod acciderat instruxit, qui modis omnibus tentauit, vt ad integram animæ expiationẽ induceret, sed frustrà: quo enim exhortabatur magis, eò reddebatur obstinatior, ita vt nec nomen IESV enunciare vellet. Alio etiam tempore cũ illi sacram

crucifixi

« crucifixi imaginem offerrent,vt in eum intueretur, & animo « reuolueret Christũ pro nobis cruci affixum & in cruce mor- « tuum,summâ cum indignatione & animi commotione res- « pondit.Iam scio, sed quid vultis faciam? Ad quam hera,vt ad « Christum te conuertas,qui admissa crimina remittat, si faten- « do recognoscas. Cui Catharina; obsecro vt mihi definatis « esse molestæ. cúmque hera abscessisset, cæpit amores suos & « turpitudinem decantare, durauítque ad dies plures hæc agen- « di & dicendi ratio,donec quadam nocte,accersitâ cum ancil- « lis herâ,hæc in verba prorupit. Torqueor & animo angor plu- « rimùm ob violatam confessionem: & ab eâ horâ vsque ad me- « diam noctem toto corpore obriguit, vt crederetur mortua & « de humatione & sepulturâ esset cogitatio: sed ad se reuersa ac- « citoque sacerdote,nihil de antiquâ fatendi consuetudine re- « misit. Tres post horas,paullò antè quam expiraret, exhortata « à seruis, vt apprehensâ manu cruce & cereo sacro nomen « IESV inuocaret, respondit: Quis est ille IESVS? eum non no- « ui, ac in vltimam partem lecti reflexa, sedensque audiebatur « cum alio quodam, qui tamen oculos fugiebat,colloqui. Ac « alia serua, quæ eodem in loco ægra decumbebat,vehementer « Dominam rogauit,vt in distinctum cubiculum transferretur: « quod,vt aiebat,laruas quasdam atras videret, quibus admodũ « terrebatur. Nocte eâ,quâ Catharina exstincta est, domus tota « tam fætido ac putri odore perfusa est,necessarium vt fuerit,ca- « dauer loco patente & aperto exponere: Dominæ etiam frater « è cubili brachio extractus est. Ancilla quædam in humeris ve- « luti calce percussa est, pertulitque aliquot dies eius læsionis « signa. Equus mansuetissimus alioquin, actis in murũ calcibus « huc & illuc discurrens totâ nocte insanijt. Idem fecerunt & « canes multâ discursione & latratu. Humato iam corpore,cùm « ex ancillis quędam locum intrasset, in quo Catharina decu- « buerat, nemine conspecto, sensit in se vas quoddam quod ta- « bulatis impositum erat, iaci. Maior pręterea pars huius vrbis « vidit multo crepitu & sonitu huc & illuc plurimos lateres & « tegulas,etiam ad duo millia passuum proijci, non quod in pa-

latio vllus sit later vel tegula; cùm, vt plęraque huius vrbis ędi- «
ficia omnia, palmâ tegatur. Ancilla alia spectãtibus multis pe- «
de protracta fuit longissimè, etiamsi quæ traheret non videre- «
tur. Septimo Octobris cùm quædam serua vestiarium esset in- «
gressa, vt inde vestem aliquam sibi sumeret, vidit Catharinam «
erigentem sese in pedes, vt vas quoddam arriperet, fugiẽte illâ «
tanto impetu vas in murum impulit, vt in mille partes frange- «
retur. Die insequenti vestiario annexa fuit crucis imago char- «
tacea, quæ vno impetu à muro auulsa in conspectu omnium, «
tres in partes distracta est. Eodem die cùm in horto Domina «
cœnaret; medius later lanci iniectus totam cęnam euertit: cu- «
ius filius annorum quatuor eo ipso tempore clamare cœpit; «
Matercula, Matercula, Catharina me pręfocat; appensisque ad «
collum Sanctorum exuuijs ab eâ pœnâ liberatus fuit. Hæc Do- «
minam coëgerunt vt ædes mutaret, & in consobrinæ domum «
se reciperet, relictis ancillis quibusdam ædium custodibus. «
Decimo dicti mensis, cùm ex ancillis aliqua in officinam dis- «
pensatoris iuisset, sensit se ter à Catharinâ vocari: quam timo- «
re nimio dilapsam exhortatæ sunt ceteræ, vt inuocato Domi- «
ni nostri auxilio, cereoque sacro accenso regrederetur: assum- «
ptis duabus, quę ceteris animosiores videbantur, securè redijt, «
quam defuncta monuit, vt dimissis alijs, cereo abiecto quod «
pœnam inferret, sola persisteret. Emittebat Catharina ex om- «
nibus corporis iuncturis flammas incredibili cum fętore. Ca- «
put cum pedibus ardebat. cincta erat veluti ignitâ fasciâ octo «
aut decem digitos latâ, quæ in terram vsque protendebatur, «
videbaturque libidinis & admissæ turpitudinis pœna & casti- «
gatio quædam. Viso hoc spectro tremere & exalbescere cępit «
serua. ad quam infelix defuncta; accede huc. Quoties ego te «
euocaui? Respondit serua penè exanimis: Bone IESV, quis «
non horreat te visâ? Quæ cùm diceret, in eundem locum de- «
scendit formosissimus puer albis vestibus; qui seruã hortatus «
est, vt posito timore forti esset animo, notaretque diligenter «
quæ à Catharinâ acciperet, vt in alios euulgaret, ac simulatque «
ab hoc loco abscessisset, confessione maculas omnes expiaret. «

Tum

» Tum hæc in verba Catharina: Scias inferno me mancipatam,
» & grauissimis subiectam pœnis; quòd cum Sacerdoti aduolue-
» rer, vt peccata faterer; leuissima tantùm referrem, cuiusmodi
» sunt quod garrula essem & loquax; in iram procliuis, & id ge-
» nus alia; silentio vero inuoluerem libidines, & consuetos cùm
» adolescentibus congressùs. Tu igitur disce benè confiteri, &
» nullum crimen tacere. Horumque vos commoneo, quod ita
» mihi imperatum sit, cogarque aliorum in exemplum hæc ver-
» bis aperire. Iam pulsus ad salutandam Deiparam virginem
» audiebatur: defuncta mox in angulum quendam secedit &
» euanescit. Angelus verò (angelum enim fuisse, quem viderat
» puerum, credebat famula) abire ad suos famulam iubet, quod
» & fecit.] Placuit hanc omni fide contestatam historiam vlti-
mo loco ponere, quòd in eâ omnes apparitionum species cõ-
currant. Angeli, Beatæ Mariæ Magdalenæ, dæmonis in specie
Æthiopis, animæ damnatæ in assumpto corpore vt arbitror
non suo, sed aëreo ad sui corporis speciem efformato. Habent
Athei quod rideant, si nolunt resipiscere; de pœnis inferni, &
animarum immortalitate. habent Caluinistæ de cereis bene-
dictis, de Sanctorum reliquijs, de confessionis auricularis in-
tegritate eiusque necessitate. quid dicent? confictum id à Ie-
svitis. qui potest, quod à cunctis hodie, locis illis queat con-
futari, si confictum foret. Nolunt credere? eant, & audiant,
videantque. Mulierculari commenta inquient? credo, lateres
& tegulæ, longinquis locis allata & dispersa, quæ cunctus po-
pulus vidit, istis imaginationis opera sunt. extracti lecto viri,
videntibus alijs solo allisa & per humum raptata mulier, som-
nia; illisa parieti vasa, & in partes innumeras confracta, somnia
fuere. Sed grandiorum malitia, ad hæc fingenda spargenda-
que valuit. quid pueri quadriennis innocentia? doli capax illa
nõ est ætas, vt vel ante reliquias præfocari se à vix notâ & mor-
tuâ mentiatur; vel reliquiarum appensione metum fictum po-
nat. Quam vereor ne Catharinæ exitium illis impendeat; qui
Catharinæ crimen & laudant, & imitantur; confessionis sacra
mysteria in histrioniã hypocrisim vertentes; & inferni pœnas

fabularum loco habentes.

Habetis nubem testium, grandinēque copiosum exemplorū, quibus labrusceta, & vrticeta Nouatorum radicitùs vellatis, confringatis, calcetisque. Illud vnicum propono. perpendite vos diligenter; vtrum æquius tutiúsque credere, primæ & secundæ Synodi Nycenæ patribus; Græcis Latinisque Ecclesiæ Doctoribus; sexcentis alijs grauissimis Theologis, & probatæ fidei Historicis; & omnium sæculorum sexdecim receptę sententiæ; an nouissimi sæculi procacibus quibusdam, ijsque perpaucis de ludo Saxonis excucullati, vel Stigmatiæ Nouiodunensis. hi negant mortuos viuentibus apparere ad tempus posse, negant Deum id vnquam permittere; illi cōtra vtrumque, vt audiuistis affirmant, vel disertis verbis, vel allatis exemplis; quæ nunquam recitassent, nisi vera credidissent. Scaurianū planè iudiciū est. magnificum illud & magnanimum Scauri rei dictum, non ignoratis, quia Valeriū Maxi. *lib.* 3. legistis. Varius (inquiebat) Sucronensis, Æmiliū Scaurum, regiâ mercede corruptum, imperiū Romanū prodidisse ait: Æmilius Scaurus Princeps Senatus huic negat se culpæ affinem esse. cui credetis?] Pari ego nunc ratiocinatione; Sanniones nostri tēporis, Momi dicaces, Ecclesię pestes, apparitiones spirituum negant & subsannant: fatentur aliquas & in honore habent Sancti & orthodoxi patres orbis Doctores, Asiatici, Africani, Europæi. quibus credetis? Magdeburgici Centuriatores, & Lemanicolæ coaxatores asserunt, nullas vnquam visiones defunctorum fuisse veras: militantis Ecclesiæ, quæ columna veritatis est, centuriones, & Euangelij præcones, qui scientiam suam de sapientiæ æternę vberibus suxerunt, vnanimi consensu litteris mandarunt plurimas, vt veras. quibus credetis? Beatorum apparitiones habemus, damnatorum habemus, beandorum habemus, Ecclesiasticæ monumentis historiæ, patrum traditione, conciliorum actis, diuinæ scripturę tabulis consignatas; & de manu in manū per omnes Ecclesię ætates traditas, conseruatásque: Nonne temerariū contraniti, flagitiosum repugnare, impium atque blasphemum his

omni-

omnibus fidem derogare? quid, mẽdacij vel ſtoliditatis ea eorumque auctores accuſare? nomen non inuenio, quo appellẽ. Tu (lector) rei indignitatem animo complectere, complexus abijce, abiectam conculca & execrare. Quid mendacij accuſare, niſi falſa pro veris obtruſa dictitare? quid ſtoliditatem aſcribere, ſi non cauſari; adeò tot grauiſſimos, ſapientiſſimos, ſanctiſsimos viros, fuiſſe væcordes, vt inanibus nænijs ſe paſsi fuerint ludificari, & pro hiſtorijs fabellas aniles receperint? hæc aduerſariorum modeſtia eſt.

SECTIO VI.

SEd ratione fortaſsis aliquâ vel argumento efficaci ad hoc credendũ impelluntur. Examinandas ipſorum obiectiones tibi fideliter proponam. tu iudica & diſcute.

„ *In Italia (inquit Philipp. Melanchton. in Manlij Calendario)*
„ habent impuriſsimas & obſcænas fabulas de Mariâ, quę appa-
„ ruit Monachis.] bellum dictum & mendaciſsimo dignũ ſcurrâ. Habet Aſia & Africa, habet & Hiſpania, & Germania, Deiparæ ſacratiſsimæ apparitiones, vt doctũ. habet non ſola Italia, & eas ab omni obſcænitate & impuritate tam remotas, quã à fidei puritate Melanchton, quàm à morum & vitæ caſtitate ac ſanctimoniâ fuit alienus Lutherus. nec illæ fabulæ vocari poſſunt, quas omni æuo grauiſsimi ſcriptores & ſanctiſsimi viri, publicis teſtimonijs conſignarunt; quas Eccleſiaſticæ traditiones confirmarunt. Sed hæc Melanchtonis & Io. Riuij modeſtia fuit, tot ſæculis probatas Sanctorum apparitiones, anilia cenſere deliramenta, &, cùm ipſi eſſent homines ineptiſsimi, D. Gregorium Papam ineptum vocitare. addunt vanitatẽ impudentię, cùm multa falſa & inania pueriliter, ſine iudicio; & fallaciter, ſine candore, congerunt, & quorumdam priuatos abuſus & ſtultorum deridiculas opinationes in publicam Catholicorum contumeliam detorquent. quaſi nõ rebus veriſsimis & optimis, hoc ſit adnatũ, vt obnoxię ſint fuco & hominũ dęmonumque dolis atque malitię expoſitę, in multorũ prauè vtentium vertant perniciem. quid pane vtilius? Sodomę tamen eius abundantia nocuit. quid vino ſalutarius? plures

tamen ebrietas,quam gladius necauit. quid Dei adoratione præstantius? quot tamen illam in cultum idolorum deflexere? discretio ergo & prudentia necessariæ, vt veras à falsis discernamus: non verò licet,propter falsas,veris fidem derogare.

Marbachius negat vllas veras; nisi Christi & Angelorum reperiri. cur ergo tam diligenter, quando per Angelos exhibitæ, id Patres & Historici addere consueuerunt? cur hæc nouus Vigilantius vincula Sanctis inijcit? cur his eos compedibus & manicis ligat? cur in hunc neruum compingit; homo propter multiplices blasphemias neruo dignissimus; propter transfugium,compedibus vinciendus; & propter amentiam atque furorem,totus vinculis quadrupes constringendus?

Centuriatores & Lauatherus addunt argumenta paullò verisimiliora, quædam quibus probare conantur, nullum esse Purgatorium (quæ vt impertinentia hoc loco prætermittimus:) quædam,quibus respondebo,tractationi accommodata. Quid, inquiunt Augustino respondeas, qui non obscurè viuentium rebus animas defunctorum negat interesse; alioquin sibi matris optimæ conspectum nullâ nocte defuturum? [*d.lib.de cura pro mort. sup. citat.*] Quid Athanasio α, Chrysost. β Theophilacto γ, Tertulliano δ, censentibus hæc esse commenta dæmonum, qui se suffragijs nostris indigere, & ex purgatorio,viâ altâ atque arduâ, fingunt aduenire? Addunt scripturas. Nam is *qui descendit ad inferos non amplius ascendit*, Iobo ε. Psalmistæ ζ homo est spiritus vadens & non rediens: puluis est,& postquam semel defloruit, dicitur suum locum non amplius recognoscere,quo igitur pacto queat redire? alibi dicimur η omnes mori & sicut aquæ dilabi. quis dilapsas ad fontem reuocet? D.D. θ Petrus & Paulus mortuos inquiunt dormire: cur ante terminum suscitas? negat Abrahã ι Chaos, quantum interiacet,à mortuis posse transmitti; & idcirco illos nec mittendos,vt viuis renuncient, quæ illic geruntur. Quo pacto,si nec per se queunt, nec à Deo mittuntur, mortalibus apparebunt? Hæc summa argumentorum, quæ momenti alicuius. Sed reuerà hoc est abuti scripturis, & Patrum dicta calumniari.

α q.13. *in scrip.*
β *hom.29.in 8.c.Matth.*
γ *in d.c.8.*
δ *lib.de animâ.*
ε c.7.v.9.
ζ *Psal.102.* v.15. & 16.
η 2.Reg.14. v.14.
θ 2.Pet.3.a. 1.Thessal. 4. v.13.
ι 1. Luc.16. v.26.

lumniari. Nō negat apud Lucam Patriarcha Abrahamus mitti à Deo mortuos posse, vel solere; sed tunc mittere abnuebat. Et *Chaos* illud hiatum maximum atque impermeabilem significat, quem sine Dei permissione nullus transire mortuorum queat: Dei enim lege immutabili constitutum est, vt sine ipsius permissione receptaculis suis animæ nequeant exire. Dei quoque lex sanxit, nec damnatorum beatis vllam esse condolentiam (huc D. Gregor. iter istud imperuium retulit) nec sortis vllam esse commutationem, vel meritorum vllū consortium inter illos (huc Ambros. & alij retulerunt, de quo vide Cathen. D. Thomæ.) Dormire mortuos testantur Apostolorum Principes, fateor: sed somnus ille mortem significat, & dormire est mortuum esse. phrasis ista Græcorum fuit vnde & sepulcreta, vocant κοιμητήρια, hoc est dormitoria; & Homerus; de virgâ illa Mercurij loquens, quâ putabant eum mortuos suscitare; mortuos nominauit ὑπνώοντας ἐγείρει (dormientes excitat:) id obscuriùs & deteriùs vertit Maro, *Lumina morte resignat*. Hebræi etiã dormire dicũt, pro mori, & Syri mortuos vocant dormientes, propter spem resurrectionis. (vt Angelus Caninius obseruauit) si ergo dormire Lauathero, est in nullius conspectum vnquam venire: vbi fides resurrectionis? dormiebant Moses, Samuel, Ieremias, & Onias; apparuerunt tamen. Sed *omnes sicut aquæ dilabimur, puluis sumus*, & quasi in auras dispergimur. Tibi vero, Lector quisquis his fulcris innitêre, edico, te moneo, discaueas; ne huiusmodi rationibus vtare. nam si quid probent, eâdem operâ probent ne resurrectionẽ quidem vnquã fore. dilapsæ semel aquæ nunquam redeunt. amnes aspice, num nos nunquam redituri? Potiùs ergo fatendum his & similibus locis, nihil aliud velle S.S. nobis indicare, quàm vitæ nostræ imbecillitatem & fugacitatem, vt D. Augustinus & Angelomus annotarunt. Psaltes Regius negat *à mortuo amplius locum suum cognosci*. vbi aduerte nullum omnino patrum, nec quenquam ante Lutherum, sic locũm hunc exponere, vt facit Lauatherus: vt quã citò, tam verè, de tã nouitio cõmento, Nouatorẽ, queas agnoscere. Quatuor inuenio

uenio veterum explicationes. duas enim Hebræorum in *Midra tehilim* omitto; vnam vt impiam, quæ animæ hinc ipsius mortalitatem colligit; alteram, vt parum conuenientem textui, de originali peccato: hoc cum homine resurgente non amplius resurgere. isti *Velo iashub*, accipiunt de *iatzar haraz*. Duæ Patrum expositiones sunt planè tropologicæ, vt Arnobij hîc, de diuitijs; & alia Basilij (*de pœnitent.*) Hominem semel in peccatum lapsum, non posse sine Dei gratiâ, vi suâ exsurgere. Tertia est volentium, *locum* hunc, non capi de corpore, sed de toto hoc orbe sublunari; in quem, egressa semel de habitaculo corporis anima, nequit sine speciali Dei permissione redire: sic innominatus sed pereruditus psalmorum interpres. Quarta est Apollinaris, & Euthymij, sensum esse; scire Deum & cognoscere humanæ naturæ conditionem, & interitus nostri accelerationem; qui nati mox denasci incipiamus: & cùm nobis semel occiderit breuis lux, & vitæ flos iste emarcuerit, haut posse abruptam vitæ telam iterum connecti, vel vinculum istud animæ atque corporis semel dissolutum rursùs colligari, neque animam nostram, postquam venti instar semel euolarit, vltra corpus suum agnoscere, vt illud subeat ac possideat. Nam in ipsâ resurrectione, beati illud iam splendidum & incorruptibile deprehẽdent, damnati fædum ac horridum & obnoxium corruptioni. tam vero damnati quam beati angelicâ operâ Dei nutu illud sunt agnituri. Quid? quod nonnulli intelligunt de ipsis amicis; qui post animę recessum, corpus amplius non agnoscunt, sed detestantur? & hi more Hebręo *suum* pro, *eius*, accipiunt. videtur huius sententię P. Emanuel Saa. Quid? quod D. Hieron. secutus Hebręam phrasim, eandem vertit; *non cognoscet eum amplius locus eius*, quod plerique Hebręi volunt, & paraphras. Chaldęus, & Vatablus sequũtur, & sic locutus ante fuerat B. Iob. cap. 7. vbi Hebręa, Chaldęa, Gręca, & Latina conueniunt; hac prorsùs sententiâ; mortui memoriam interituram, quasi non fuisset: vel superstites, quid cum vitâ functis agatur, aut quo in loco detineantur, nũquam nisi per reuelationem futuros certiores. Quę omnia

contra

contra communem ſententiam nihil habere virium, eſt omnino clariſſimum. Minùs etiam obſtat, quod eidem Regio Vati dicatur homo, *Spiritus vadens & non rediens*. nã quod prçceſſit *quia caro ſunt*; id apertè indicat agi de naturæ humanæ depravatione & improbitate; quæ, cùm ad deteriora ſemper vergat, à malo tamen ad bonum, per ſe neqnit redire: vel, quod magis placet, agi; de homine corruptibili; qui, cũ ad mortẽ Pegaſeo gradu properet, à morte ad vitam retrogredi, virtute non poteſt ſuâ. D. Iobi verba; *Sic qui deſcendit ad inferos, non aſcendet, nec reuertetur vltrà in domum ſuam, neque cognoſcet eum amplius locus eius.* eundem planè ſenſum habent, quem illa Dauidis paullo priùs explicata. Bellè quoque Dionyſius exponit, animam quæ ad inferos deſcendit, in priſtinam vitæ rationem, diuitias, latifundia, palatia, naturaliter non redire: quamuis (verba ſunt eius) miraculosè id fieri poſsit, ſæpeque factum ſit.] Et illo ſenior D. Thomas ibidem diſertè tradit, Iob locutum de eo quod ſecundũ curſum naturæ fit, nõ de eo quod agitur miraculosè. En aduerſariorum tela, ex ſcripturæ pharetrâ. Plus fortaſsis fiduciæ in Patribus, plus ſuppetiarum? nihil vtique minus. calumnioſa vtique tota illa teſtificatio; quæ Rhemniæ legis, vllâ ſi ſe lege teneri paterentur, non effugeret inuſtionem. Miror Auguſtinum nobis obijci, cuius ſententiam ex eodem libro audiuiſtis non ambiguè ceruicoſos iſtos condemnantem. Vult ille quidem plerumque angelicas eſſe operationes; ſed addit ſpiritus etiam aliquando αὐτοπροσώπους ad viuos mitti. Negat eoſdem arbitratu ſuo redire poſſe, citrà Dei voluntatem: alioquin ſibi matrem continuò adfuturã: ſed nutu Dei aliquando redijſſe, profitetur, & exemplis cõfirmat. Athanaſium producũt in pugnam, ſed laruatũ: Anaſtaſius enim ille Nicænus eſt, non Athanaſius. eius diuidẽda auctoritas. Nã quæ ab illo *q. XI.* dicuntur, leui brachio in aduerſarios retorſerim. negat ſpiritus apparere, fretus Dauidis teſtimonio, de quo nos iam copiosè. addit hæc verba: De animabus enim ſanctorũ nõ eſt dubitandũ. nã & poſt mortẽ & in iudicij die cognoſcent omnia.] vnde ſic poſſumus ratiocinari: ſi beatorum

torum animæ cognoſcunt omnia poſt mortem, locnm Igitur & ſuum cognoſcunt: ſi locum ſuum; permittente Deo, ad illũ redire poſſunt. idcirco enim damnatorum animas negauit redire poſſe, quia locum ſuum non cognoſcunt. de animabus enim his tantum accepit verba Dauidis, non de omnibus vt Lauatherus. Q. *vero XIII.* non adimit omnem illis ſimplicitùs reditum (nam hoc ſcripturæ ſacrę refragaretur) ſed negat à Deo remitti, vt humanæ curioſitati ſatisfaciant, narrando quid apud inferos rerum geratur. Sciendum quoque temporibus illis quandam hæreſim viguiſſe, contendentem; mortuorum animas, illorum maximè, qui violenter necati, dæmones fieri; & malis deinde carminibus ad hominum obſequia & reſponſa danda compelli. Huic dementiæ ſe ſummâ vi Patres oppoſuerunt, & væſaniam illam ſedulò confutarunt. In his ſanè diligens Iſidorus *lib. 2. Etymolog. cap. 8.* & os aureum Ioannes Conſtantinop. *hom. 2. de Lazaro, & hom. 4. in Lucam*, vbi reddit rationem, cur Deus non permittat multos in vitam redire: vti ſic dæmonum fraudibus materia ſubtrahatur. qui dicit non permitti multos, nonne de nonnullis licet paucis fatetur? adimit etiam facultatem redeundi curioſarum narratiuncularum gratiâ, abſolutè ad Dei nutum reuertendi licentiam non tollit: quin apertè potiùs *hom. 29. in Matthæ.* ſcribit, ſponte ſuâ redire non poſſe. cur adderet (ſponte ſuâ) ſi nec diuinâ voluntate poſſent redire? Nec aliud agebat Theophilac. *in cap. 8. Matth.* cùm teſtatur dæmones quoddam dogma inſtituere voluiſſe; de vagatione animarum in hoc orbe; cui minimè ſit aſſentiendum, quoniam animæ corpore egreſſæ iam certum habent locum, & non oberrant vagæ. quibus verbis negat ſpiritus pro arbitrio ἐντὸς κόσμῳ (ſic loquitur) πλανᾶται, quoniam certis manſionibus ſtatim aſſignantur. impugnat enim eumdem errorem quem Chryſoſtomus, & vterque nobiſcum, vt docui, ſenſit. Denique Septimius Tertullianus etiã illud Gentilium de præuentis immaturâ morte figmentum planè poëticum, & fortè Platonicum, reijcit; & docet nec illorum animas vagari, donec reliquatio compleatur ætatum. hãc-

que

que ille licentiam poëtarum, cum Magorum audaciâ, iactantium inanem suam animas eliciendi potẽtiam; & cum insomniorum fallaciâ, quæ Manes falsa soliti immittere, comparans, merito refellit. Verùm & ipse addit; Dei virtutem quasdam animas reuocasse in documenta iuris sui. Sic scriptum ab eo inuenias extremo de Animâ libro. Sic ergò neque S.S. neque patres, neque ratio; sed sola temeritas, nouandi cacoethes, & vetustati detrahendi, Catholicisque conuitiandi libido, Aduersarijs suffragãtur.

SECTIO VII.

Z Sit 2. Conclusio, *Magi nequeunt opera dæmonum veras defunctorum animas nobis ostendere.* hæc est sententia Tertullian. *lib. de anima cap. pen.* D. Isidori *lib. 8. Etymol.* Chrys. & Augusti. quos citat & sequitur D. Thom. *1. p. q. 117. a. 4. ad 2.* Guilh. Paris. *p. vlt. de vniuers. cap. 24.* Victor. *de magia num. 17.* ratio est, quia sanctorum animæ in manu Dei sunt, & soli Deo obediunt: damnatorum nequit Diabolus sinere egredi, sine nutu Dei, sine quo nec ipse id potest: quod ipsum etiam habet locum, in ijs quæ expiantur. Ideò solent ipsi has vices subire dæmones, qui per mundum adhuc vagantur, & has animas amãt mentiri, vt ex Porphyrio docuit Iamblichus *lib. de myster. Aegyptior.* Neque id mirandum, cùm in Angelum quoque lucis se transfigurent, & in B. Virginem Deiparam, vt in Biturigibus Vibiscis, cùm illic degerẽ scio accidisse; imò & in ipsum Christum Dominum, qualis B. Martino apparuit diabolus.

Ex his sequitur primò, prorsùs esse superstitiosum, quod ex quorumdam delirâ opinione retulit Ananias × animas eorum, quibus exspirantibus dexteram porrexerint & viciſſim porrectam receperint, ipsis post obitum apparituras. Nulla enim huius rei vel scripto vel non scripto Dei verbo, nec historiarũ verarum narrationibus auctoritas huic opinioni adminiculatur. Secundò sequitur non esse temerè imitandum quòd olim factum à nonnullis, & quod Ioan. Friburgens. in Sum. Conf. *lib. 1. tit. 11. q. 23.* secundum se consideratum dicit non esse dãnandũ de peccato; non enim negant D. Tho. & ipse, & qui eos

× *lib. 3. de nat. damon.*

ſequitur Betzius *in præcep.* periculoſum eſſe, & tales vt plurimum ſe deludendos dæmoni propinare, & illi ſubiacere comminationi; *Qui amat periculum, peribit in eo;* illos inquam qui cum inuicem paciſcuntur, vt (ſi permittatur) is, qui prior morietur, viuo appareat, eumque de ſuo ſtatu faciat certiorem. Scio id Deum permiſiſſe aliquando, vt audiuiſti de Marſilio Ficino; & de S. Lutgardi legitur *lib. 2. Vitæ eius. tom. 3. Surij, in Iunio;* & apud Dominicanos Zamoranos accidiſſe olim monacho cuidam. Is cum quodam Minoritâ hoc pactum inierat. moritur Minorita, & poſt dies aliquot apparet ſocio mẽſas ſternenti, & (ait) ſe expiatorium circumgeſtare ignem. Et ad cruciatus ſui indicium, manum menſæ ligneæ admodum craſſæ impreſſit, eamque altè admodũ combuſſit. notam hanc audiui ab oculatis (vt aiebant) teſtibus ſupereſſe manus menſę inuſtæ, & ad perpetuam rei memoriam paruulo clatro ferreo obtectam: & narrat in Chron. Dominicanorum F. Ant. Senẽſis, vt de re nihil ſit dubitandũ. Quãdo Deus redire permittit, maioris boni id causâ permittit: vt plurimùm Behemoth hanc agit perſonam. Pactio ipſa vix fieri poteſt, vt curioſitatis peccato vacet. præſtat ſalutẽ ſuam ſemper cũ pauore & ſpe operari. Eadem B. Lutgardis cùm iuſſiſſet cuidam moniali, vt ſi prior moreretur, eam viſeret, addidit, vt primũ diceret; Benedicite, orationẽ Dominicam & Salutationẽ Angelicam, ne (inquit) diabolus ſuo more aliquod figmentũ adducat.] *d. lib. 2.* Si hoc illa ſancta tam illuminata metuebat: quanto magis nos debemus metuere? Sequitur etiam tertiò ex his poſſe faciliùs diſcerni variorum & multiformium ſpectrorum illuſiones, quas dæmones obijcere ſolent. de quibus nunc videamus.

QVÆSTIO XXVII.

De dæmonum apparitionibus, ſiue de ſpectris, quæ dæmones nobis obijciunt.

SECTIO I.

DVo prę̃mittenda, varias eſſe illuſionũ cauſas; & varia dæmonũ genera. Patet primũ, quia multa habentur pro ſpectris

ctris quę naturalia ſunt, vel artificialia; item quę ſenſuum vitio, aut imbecillitate vitiatæ fantaſiæ talia videntur eſſe, cum non
A ſint qualia videntur. de ſingulis Petrum Leloyherium « in pleriſque ſecuti videamus. Naturalia ſunt & decipere tamen aptiſsima, ignes illi fatui de quibus egimus ſuperius: item inſulæ natitantes, quales vidi apud D. Audomari fanum in Morinis complures; quales etiam in Italiâ, & alibi celebrant veteres ſcriptores ß, in lacu Vadimonis, Cecubo, & Reatino: vt ſunt etiam arbores & ſiluæ radicitus euulſæ, & claſsis ſpeciem in mari præbentes teſte Plinio Seniore γ: vt, ligna putrida nocte lucentia: vt animalculum Indicum, de genere Cicindelarum, ſed maius inſtar Scarabæi, quod etſi toto corpore luceat, oculis tamen maximè; qui pro corpuſculi modo ingentes, tantum fundunt lucis, vt ad eam legere & ſcribere ſoleant: vt vapores varijs formis conformati, quales illi quos Sylla vidit hircorum ſimilitudine capitibus apud Epheum concurrere δ; & ſimilia, quæ apud Syrtim maiorẽ ex eadẽ cauſâ Diodorus Siculus ſcribit contingere ε, digna lectu. Talia quoque (ſi à viſu, ad auditum lubet tranſire) ſunt admiranda quædam ſonorum, vt Echus in locis diuerſis; quæ & notauimus Cõment. in Senecæ tragædias, & decipere nonnullos teſtatur Cardanus *lib. 18. de ſubtilitat.* item ſonus ſtatuæ Memnonis, de qua eodem opere egimus; & muri Megarenſis, de quo *in Atticis* Pauſanias; & cauerna Britannica, de qua Clemẽs Alex. *l. 6. Strom.* fors, an D. Patricij antrũ? itẽ prælij ac victorię voces, apud tres Perſicos mõtes, de quibus idẽ Clemẽs. Mirifici quoque interdum ſoni nati ex vterinis ſuffocationibus imperitis medicis imponunt. quando (*ait Corn. Gemma lib. 1. Coſ-*
» *mocrit. c. 7.*) à venenato ſpiritu inflatæ arteriæ, diductæque in
» amplitudinem, ſecundum longitudinem contrahuntur. vnde
» neceſſe ſit aliquando mulierem ſtrangulari: vnde & voces mi-
» randas ex imis viſceribus exaudiri, nunc velut ranarum coaxa-
» tus, nunc ſerpentum ſibilos, nunc crocitus coruorum, gallo-
» rum cucurritus, latratus canum &c. quæ tamen pro viarum &
» erumpentis ſpiritus proportione caſus effingit.]

« *libr. 1. de ſpectris. c. 6. 7. 8. & 9.*

ß *Ariſtot. de admir. audition. Titus Liuius lib. 9. Seneca lib. 3. Nat. quæſt. & Plinius Iun. lib. 8. ep. 10. & Senior lib. 2. Nat. hiſtor. c. 95.*

γ *li. 16. Nat. hiſt. c. 1.*

δ *Plutarch. in Syllâ.*

ε *libr. 3. Bibliothec.*

Vt naturalia sic & artificialia quandoque decipiunt, & pro spectris habentur: vt erãt αὐτόματα Dædali, de quibus Aristoteles *lib.1.de animâ, & lib.1. Politic.* & alia Archimedis, Archytæ ac Boetij, de quibus superius actum; & nostris temporibus oblata Carolo V. Aquila ænea, volans per aërem; & Parisijs, triremis argentea, quam remiges, eiusdẽ materiæ, & impellebãt, & sistebant & retroagebant. Vt erant etiam Hydraulica veterum, & hodie in hortis Estensibus Tiburi admiranda; de quibus Claudianus; *Intonat erranti digito, * pedibusque trabali* » *Veste laborantes in carmina concitat Vndas.* »

Sic correxit Leloyer. pro penitúsque.

& de quibus iam exstant Heronis libri. Vt sunt artificiosa spectra, quorum modum docent Cardanus *libr. de Varietat. rerum.* & Baptist. Porta *lib. de magiâ naturali*; quanquam verè in his omnibus, rerum quibus vtuntur natura ad artificiũ adfert vim maximam: vt & in naturalibus illis prioribus, sæpè accedit artificiosa hominum applicatio. Sed ad hanc classem magis propriè pertinent artificiosæ voces quorundam, quibus cùm sint præsentes, voces simulant absentium; vel cùm ore loquantur, ex ventre verba videntur proferre, sicque voces dęmonum vel angelorum mentiuntur: Item qui per tubos noctu loquentes, angelorum vel animarum voces simulant; quale quid de Bonifacio octauo circumfertur. Item qui simulant se animas maritorum defunctorum, & sic suadent viduis vt sibi nubant. noui, qui hoc Louanij factitarat: & de alio qui Andegaui, narrat Leloyerius *cap.7.* Sic apud Boethium Scotiæ quidam rex Pictos, à quibus erat victus, vicit. Noctu ad Principes exercitus sui dormientes, immisit seruos indutos squammis lucentibus, & manu tenentes hastas ex ramis putridis noctu lucere solitis, qui illos ad pugnam fortiter ineundam hortarentur. se à Deo missos Victoriæ sponsores. Angelos illi credidere, & animosè Pictos aggressi ad internecionem cæciderunt. Sic nonnulli vsi cancris vel testudinibus, ijsque cum candelulis affixis, in cęmiterijs, non semel ignitorum spectrorum speciem præbuere. quare nonnulli suspicantur ab Homero ζ tęstudini tributum nomen armaturæ fallacis ἐπηλυδίης ἀιχμᾶ. Sic

ζ *in Hymn. Mercur.*

etiam

etiam Abderitani iuuenes,cum ſpectrorũ ſchemâ,conati ſunt Democritum terrere, vt narrat Lucianus *in Philopſeude*. Sunt in recentiorum libris,vt Boccatij Decamerone, & ſimilibus, exempla plurima;ſed me magis capiunt antiqua. in fabulis tale quid comminiſcitur Moſtellariæ Plauti ſeruulus; tale quid narrat Æſchynes orator », à Cimone Athenienſi factum;qui ſe Scamandrum finxit,vt vitiaret Callirrhoen: tale quid narrat Ioſephus ℘ factitatum à Mundo,vt deciperet Paullinam, fingente ſe Anubim: tale quid à Tyranno Sacerdote idolorũ excogitatum,qui mentiebatur Saturnum;vt liberè matronas nobiles mæcharetur,nos docet Ruffinus ‘; & meminit eiuſdẽ facinoris D. Cyrillus Alexandrin. *contra Iulianum lib.7.*

» *epiſt* 10.

℘ *lib.*18. *antiquit.c.*4.

‘ *lib.* 11. *hiſt. c.*25.

C In his fictionibus,cùm ſtuprum accedit,peccatum grauius eſt quàm in ſtupro ſimplici & grauius puniendum: cùm furti cauſa fit,puniendum pœnâ directariorum. *l.ſacculariij. D.de extraord.crimin.* Si nihil aliud quàm metus incutitur,pro periculi magnitudine,res ęſtimãda: ex genere ſuo puto Mortale peccatum: & pœnâ eſt arbitraria fuſtigationis puta, &,ſi mors ſecuta,exilij perpetui. *argu. l.4. §.cum quidam. D.ad leg.Cornel.de ſicar.l.infiniti.§.cum eo. D.de furt.& l.penult.§. Vltim. & l.Vlt. D. de extraord.crimin.voluere poſt gloſſ.in l. ſi quis aliquid. D.de pæn. Licinius Ruff.in comparat.legum Moſis & Iuriſconſ. & Leloyer. ſ. fol.173.* nec puto idoneã excuſationis cauſam amorẽ præbere,nec tutũ ſatis eſſe conſ.101.Oldradi, optimi aliàs cõſiliarij.

D Senſuum alterationem vitiumque, falsò viſorum, vel alio ſenſu perceptorum ſpectrorum, cauſam non raram eſſe, docet idem Leloyerius cap 8.exemplo ebriorum,de quibus optimè » D.Ambroſius x, Hinc(ait) vanæ imagines ebrijs, incerti vi- » ſus,inſtabilis greſſus: vmbras tranſiliunt ſæpè,ſicut foueas. nu- » tat his cum facie terra,,ſubitò erigi & inclinari videtur;& quaſi » vertatur,timentes in faciem ruunt, & ſolum manibus appre- » hendunt,aut concurrentibus montibus ſibi videntur includi. » Murmur in auribus,tanquam maris fluctuantis fragor, & re- » ſonantia fluctu litora. Canes ſi viderint,leones arbitrantur, & » fugiunt. Alij riſu ſoluuntur incondito, alij inconſolabili mæ-

x *lib.de Heliâ & ieiun. cap.*16.

rore

rore deplorant,alij cernunt irrationabiles pauores ; vigilantes « somniant, dormientes litigant.] idem, terribilia nempe visa « apparere ebrijs, Plinius prior affirmarat λ. Deprauat, more « suæ sectæ, Lauatherus S.S. dum sic vult intelligendum illud Salomonis μ, ebrietatem dissuadentis; *Oculi tui videbunt extraneas,& cor tuum loquetur peruersa. Extraneas*,ait ille visiones « & apparitiones admirādas; qua in re ductorem habuit Pagninum ; qui cum Paraphraste Chald. videtur sic accepisse זרות Zaroth,quasi vim neutri haberet,& significaret *extranea*.h.res extraneas;quod,licet non displicuerit Iansenio,probum tamē non est.Fœminino enim sensu accipiendum, & quidem non de rebus,sed de mulieribus. Sensus enim. quem D.Hiero.& Beda secuti, vinum concupiscendi alienas esse causam. ideo Septuaginta,vt ambiguitatem hanc tollerent,singulari numero vertere ἀλλοτρίαν, alienam, seu extraneam: quam vocem nec S.S.nec patres,simpliciter positam,de aliâ re,quam de muliere seu scorto accipiunt, vt eodem cap.paulò antè; *puteus profundus aliena*,vt ibi explicant Salonius,Beda,Hieron.& alij. Oculorum suffusio facit videri volitantes ante oculos quasi muscas vel saltitantes formicas, vt non sine studiorum incommodo,à multis iam annis experior.Abenzoar *lib.1.c.1.tract.8.* meminit morbi dicti *halahol*,quo qui affecti, singula putant se videre gemina.Arcuatis cuncta apparent lutea. Refert Aristoteles de quodam qui suammet imaginē siue simulachrum, in aëre sibi,quasi in speculo,propter oculorum vitium,semper obuersari existimabat.idem testatur, eum qui diu in solem oculos intenderit,& oculos aliò celeriter auerterit;primò ei cuncta iri visa gilua, mox rubea, & tandem nigra, donec alteratio illa visus recedat. Auditus etiam læsus decipere consueuit , vt fit in ijs;qui morbū imaginosum (sic vocant) patiuntur. cuius ægritudinis viri docti duas statuunt species, vnam notiorem ; cui nomen φρενίτις,quando phantasmata obijciuntur animo,visili imagine, de qua specie Cornelius Celsus, & Cælius Aurelianus consulendi;& pertinet ea ad phantasiæ vitium. altera species est κορυβαντιασμὸς, qui visui tollit somnū,auribus indit vitiū, quo

λ *lib. 14. c. 22.*

μ *Prouerb. 23.v.33.*

quo sibi audire tinnitus & sonitus videntur. de hoc Varro, *in Prometheo Satyra*;

Leuisomna mens sonorinas imagines
Adfatur, non vmbrantur somno pupulæ.

Gustus quoque vitiatus ægros mirè decipit; vt & odoratus, Polypo, Grauedine, seu κόρυζα, & miro illo catarrho, qui anno regnabat in Castellâ. 1581. & multos absumebat, læsus. Verũ crebrior & maior deceptio manat à fantasiæ corruptelâ; quę aliquando coniuncta est cũ Phrenitide, (sic vocatur ea quæ cũ febri vehementi est;) aliquãdo cum Maniâ (hęc febris expers est, & diuturnior;) aliquando leuicula tantum est febris; nec ad Phrenitim sufficiens [v]. Theophilus medicus cetera prudẽs, opinabatur cùm febriret, prope lectulum tibicines & cornicines assistere, & continuè auribus eius cantum insonare: idque, iam sanus, accidisse sibi pertinaciter contendebat [o]. Sed huic ista tædio erant: alteri cuidam voluptati. Sic enim Horatius, *Epist. ad Florum.*

[v] *vide Cels. lib. 3. c. 18.*

[o] *Galen. lib. de differ. Symptom. c. 3.*

» *Fuit haut ignobilis Argis;*
» *Qui se credebat miros audire tragœdos,*
» *In vacuo lætus sessor, plausorque theatro:*
» *Cetera qui vitæ seruaret munia recto*
» *More, bonus sanè vicinus, amabilis hospes,*
» *Comis in vxorem, posset qui ignoscere seruis,*
» *Et signo læso non insanire lagenæ,*
» *Posset qui rupem & puteum vitare patentem.*
» *Hic vbi cognatorum opibus, curisque refectus,*
» *Expulit hellebero morbum, bilemque meraco,*
» *Et redit ad sese: Pol me occidistis amici*
» *Non seruastis, ait, cui sic extorta voluptas,*
» *Et demptus per vim mentis gratissimus error.*

Abydi simile quid contigisse narrat Aristoteles *in libro de admirand. audition.* Hanc in væsaniâ fallæ opinionis voluptatem, de quodã Thrasyllo, putante naues omnes quę ad Pyræũ appellerent suas esse, fusè testatur Ælianus *lib. 4. var. Histor.* Sed ad spectra redeamus imaginaria. Haut scio an quid rariùs

eò acciderit, quod à Timæo Locro commemoratum. Agri- »
genti domus fuit, cui cognomen τριήρης, ab euentu tali. Adoles- »
centes aliquot [*Tauromenitani*] illuc conuenientes cõuiuium »
hilariùs agitabant. Mox vti assolet, cùm incaluissent vehemen- »
tiùs, ita decussi mẽte sunt, itaque externati; vt in triremi se opi- »
narentur constitutos, mariq́ue altiùs vndabundo hyemem in- »
gruere atrocem. Proinde, velut naufragium veriti, tanquam »
egestis, quæ intùs forent, nauigium facturi læuius, vasa omnia, »
& quicquid mero feruidis occurrebat, in viam, seu in mare, fe- »
stinantiùs iactare adorti sunt, accurrẽtibus hinc inde qui pro- »
iecta diriperent. Insequenti die vbi adfuere magistratus factũ »
arguentes, cùm illi necdum satis edormissent, respondêre, se »
metu mortis præoptasse, quæ in naui forent disperdere, quàm »
fluctibus deuorari. Admirantibus mentis stuporem vniuersis, »
qui inter eos videbatur natu grandior: Ego, ô viri Tritones, »
præ formidine infra thalamos me conijciens in imo iacui. Cũ- »
que ampliùs delirare animaduerterentur, dimittuntur ab ig- »
noscente magistratu: commoniti modò grauiùs, cauerent in »
reliquum inuitationem eiusmodi brutalem. At illi, velut gra- »
tiam fatentes: Si, inquiunt, seruati ex tã procellosis vndis por- »
tum fuerimus assecuti, inter marinos Deos vobis (ô Tritones) »
vt seruatoribus in patriâ statuas surrigemus.] *Sic Cælius Rhodi* »
gin. sed ex Athenæo ϖ.

ϖ *Athenæus l. 2. cap. 1. & Cælius li. 17. A. L. c. 2.*

Hydrophobi aquam fugiũt, eo quòd putant se in illâ videre canem à quo admorsi fuere ϛ.

ϛ *Paul. Ægyneta lib. 5. c. 3. & Antholog Epigrãm. Græc. lib. 7.*

Solet autem Diabolus hisce naturalibus morbis sæpè se adiungere, & hominum procliuitate abuti. Serpit hoc malum Diaboli (ait D. Augustin. σ) per omnes aditus sensuales, dat »
se figuris, accommodat se coloribus, adhæret sonis, odoribus »
se subijcit, infundit se saporibus, & quibusdam nebulis implet »
omnes meatus intelligentiæ. aliquando crudeliter torquens »
dolore ac metu, aliquando iocosè distrahens vel subsannans »
ludicris.

σ *lib. 18. qq.*

SECTIO II.

SVnt enim dæmonum vt varię operationes atque libidines, F
sic & varia genera; quod secundo loco nobis erat notatum.

Omnes

Omnes quidem immundi,& mali,hominibusque sunt infesti, vt post Chrysippum,& Plutarchum,& Philonem, rectè cõtra Iamblichum Porphyrius τ, & eo melius Minutius *in Octauio*. eos tamen à loco Marcus apud Psellum υ diuidit in sex genera,vt eo prior fecerat Orpheus,scribens ad Musæum;

τ *lib. de abstinẽ. animal.*
υ *de dæmon. Naturâ.*

δαιμονας ὀυρανίους, καὶ ἀερίους, καὶ ἐνυδρίους,
καὶ χθονίους, καὶ ὑποχθονίους,

Dæmones cælestes,aëreos, aqueos, terrestres, & subterraneos seu humanos. cælestes autem vocat æthereos, siue igneos vt appellat Marcus. Aëreos etiam Plato φ agnouit, Magices inuentionem illis tribuens. Terrestres Chaldæi cum Zoroastre (vt Psellus exponit) vocant Feras, seu *canes terrestres*;in Zoroastris enim Magicis scriptum legimus, de subterraneis locis exire canes indutos corpus fictum,non autem verum : addit idem (iuxta Gemisti explicationem) ijs solere apparere, qui prauitate vitæ derelictâ religioso cuipiam ordini se addicunt: quod ipsum Leloyherius χ confirmat testimonio Hebræorũ in opere quod inscribunt *Holam Abba*; Idem Athanasius de D. Antonio in eius vitâ;& similia fere narrans de S. Simeone Treuirensi Euervvinus abbas *apud Surium 1. Iunij*, & alia legũtur in vitâ S. Norberti, de dæmone vexante initia sanctæ plantationis Præmonstratensium (*Surius Iunij. 6. Vitæ illius c. 19. 26. & 27.*) Ego possum cõfirmare eo quod verè accidit,initio fermè nostræ Societatis, instituto collegio à P. nostro Ignatio Laureti; & ei præfecto Rectore, P. Oliuerio Manareo, qui etiamnum supereſt, & à quo,vt rem verissimam, accepi, quod subdam: Anno 1555. maligni spiritus, modò vnum, modò alium locum magno strepitu infestantes, plerisque, in quibus nonnulli religiosi instituti tyrones erant, mirùm quantũ molestiæ & inquietis adferrent. Etiam claro die apparebant, varijs figuris. Vni dæmon in formâ Æthiopis apparuit; & multis illecebris atque persuasionibus verborum conatus fuit à religioso instituto illum auertere: quod cum irrito labore se facere videret,abijt inhalato diro admodum & virulento fætore,qui toto illo die perdurauit. Alteri se conspicuum præbens

φ *in Phædro*

χ *lib. 2. de spectr. c. 1.*

effigie D.Paulli,adhortabatur ad ſacram Epiſtolarum ſuarum lectionem atque ſtudium,vt hoc ſpecioſo colore,eũ ab humaniorum litterarum curâ abduceret, ſicque per inobedientiam è religione expelleret; quod & perfecit. Ipſi Oliuerio in atri & ingentis moloſſi ſpecie obuius,in eumque inſiliens,ad terrã ferè adflixit. Orantibus; vt cogitationem diuerteret, aut abrumperet; inſtar catti obmurmurantis ſeſe adiunxit non ſemel, ſcabellumque cui innitebantur quatiebat, pulſabatque. Nec lectis quies, nec menſæ refectio ſine infeſtatione concedebatur. Crebrò varij catelli à quieſcentibus lectulum adſcendere,& tegmina ſubire ſentiebantur: quæ res multos formidine plenos,& ſomno priuabat, & ſtratis expellebat. Prandens quidam,inuiſi hoſtis pugno in latere tam acriter percuſſus fuit,vt confeſtim expalluerit, & ferè retrorsùm à ſcamno deiectus ceciderit. Subditorũ moleſtia bono Rectori permoleſta erat. tentauit Eccleſiaſtica remedia,quæ òportuna occurrebant; miſſarum, precum,exorciſmorum, luſtralis aquæ,ſanctarum reliquiarum & id genus alia. His tamen Deus malum planè tolli noluit. Quare ad cõmunem P.Ignatiũ Oliuerius recurrit,preces eius & opem in hac moleſtiâ petit. Ignatius, qui erat animi demiſſione, ad patientiam cohortatur per litteras, & ad ea remedia, quibus Eccleſia in ſimilibus vti conſueuit. Hæc,inquam Oliuerius per litteras,omnia iam à nobis curata,tentataque: ſed durat malum, & gliſcit. Quibus acceptis litteris reſpondit P.Ignatius;confidite in Domino, & in bonitate eius, ipſe vos liberabit: & ego ſeriò pro vobis orabo.» Acceptas litteras Rector in coronâ Patrum fratrumque legit, qui tum fortè congregati; &,mirum dictu, è veſtigio illa ſpectrorum & phantaſmatum infeſtatio,adeò conquieuit,vt nihil huiuſmodi Laureti poſtea fuerit auditum,nihil viſum. Nimirum ſcriptis litteris poſterioribus optimus Pater, pro filijs orare cæpit, & interea, dum Româ Lauretum litteræ perferuntur,exorauit. Dæmones ab Hebræis vocantur *Malachim raaim*, angeli mali, *rashe-galyoth*, capita ſeu principes captiuitatis; *Satanim*, calumniatores,vnde Arabicum *Satainim*; & *Elilim*, vanita-

vanitates seu simulacra, vnde Græcũ ἰλιλιὺς cognomẽ Bacchi: &, *Sedim*, dæmones. Græcis vocantur πνεύματα πλάνα, πνεύματα πονηρὰ, spiritus deceptores, spiritus improbi, & δαίμονες ἀπὸ τῦ δαιμαίνειν, quod terrorem incutiant: Latinis hi, de quibus agimus, *Manes, Lares, Genij, Laruæ, Lemures*: Gallis; *Gueliers, Lutins, Gobelins, moynes bourez, loupgaroux*: Italis, *Farfarelli, Mazzaruoli, mazzapengoli*. Hispanis, *trazgos, duendes*. Apparuere olim formis, quàm nunc pluribus; vnde nata fuit illa veterum multitudo Deorum infernorũ. de Genijs, Lemurib. Laribus, Manibus iam diximus: de alijs videamus.

Primò occurrit Hecate, triniorum & quadriniorũ præses, triplici facie, dextrâ equi, sinistrâ canis, mediâ feminæ +: hanc censebant spectrorũ immittere terriculamenta ω, & illâ aduentante solũ tremebat, & thedarũ fulgur cernebatur, quod *sacros ignes* vocat Seneca; & canibus multis cincta aduentabat, quorũ terribiles vlulatus & latratus audiebantur α. hanc quando speciẽ mutabat, Scholiastes Apollonij *in lib. 3.* censuit *Empusam* vocatam: sed alij distinguunt. hæc vxor fuit Plutonis, eadem quæ Proserpina.

+ *vide quæ dixi cõment. in Sen. Medeam v. 7. & v. 788.*

ω *vide cõm. eundem in v. 812.*

α *vide eund. comment. v. 839. & seq. Loyher. lib. 1. c. 1.*

2. *Pluto* hunc Græci vocarunt ἅιδην, eo quod mortẽ in orbẽ induxerit, ab Hebræo ED. vocatus etiã est Plutus, Deus diuitiarũ, sicut & Hebræis seu Syris *Mammona*. ab Ægyptijs dictus *Serapis*, hoc est ardens, à voce Hebræâ *Saraph*.

3. *Charon*, Hebræâ origine, iracundum & furore plenũ notat: qualem nobis Virgil. *6.* Æneid. & Seneca in Herc. Furente eum exhibent.

4. *Cerberus*, iuxta Leloyer. deduci potest à *Celebhaarets*, hoc est canis terræ: nam dęmones sic à Zoroastre vocari iã docuimus.

5 Erãt & quidã dæmones luctatores, qui homines luctari cõpellebant; qualis ille παλάμναιος Temesius, qui Temesã sic infestabat, fingens se Politæ à Bruttijs occisi animã: de quo multa Græci β: imitabatur simia Angelum, qui cum Patriarchâ Iacob luctatus.

β *Pausan. in Eliac. & Strabo lib. 6.*

6. Fuere & admodũ truculenti, qui *Alastores* dicti, fortassis idẽ cũ Nemesi Alastor. Nã Nemesim fingebãt vltricẽ scelerũ

& hoc officium Alastori tribuit Origines contra Celsum, vocans eum *Azazel*; & Zoroaster vocans *Carnificem*, & Scholiast. Euripidis in Medæâ, ideoque dictum censet quod nihil scelerum eum lateat; ὁμ οὐκ ἐστὶ λαθεῖν. ego potiùs, quia nihil eum fugit aut latet eorum quę Deus permittit perdere ac destruere. Fortassis hîc est ille *exterminator* de quo in Apocal. γ rex ille locustarum angelus abyssi, cui nomen Hebraice *Abaddon*, Græce Apollyon, Latinè *exterminans*. אבדון ἀπολλύων. vbi male Primasius legit, *Armageddon*, & Hansbertus ac Haymo, *Labadon*; sed vt nos rectè legerunt Andr. Cæsarienſis, & Arethas Cappadox; Tychonius verò totum præterijt, fors etiam Donatistis mos fuit S.S. pro arbitrio detruncare. nam & Beza & similes Nouatores hodie illud; *Latinè*, *exterminans* delent; quod (vt à Latinò interprete optimè additum) Ecclesia Romana agnouit, & retinuit. Omnibus tribus linguis significatur dæmon cuncta corrumpens ac destruens.

γ c.9 v.11.

7. Fuere & Satyri, quorum Princeps Faunus; huic terribiles ac inopinatos sonos tribuebant: & his terroribus auerruncandis Ioui Fauno sacrificabant, cui dicata ædes in δ Auentino. hos Psellus vocat *Asinipides*, à formâ, *Onosceles* siue *Onoscelides*, vt notat Sozomen. *lib. 8. cap. 6.* SS. vocat eos pilosos שעירים *Sairim* Leuit. 17. v. 7. vbi noster vertit *dæmonia*; LXX. verò, ναια seu *idola*; eodem sensu: idem inuenias *2. paralip. 11. v. 15.* Sic etiam vocantur dæmones talpæ & vespertiliones ab Isaiâ ε; item pilosi & Sirenes ζ, item pilosi, onocentauri, & lamiæ η. hautdubiè à spectrorum varietate. dicti & Ægypanes, quasi capripedes; quales à poëtis finguntur, & horum tripudia sæpe visa in Atlante monte scribit Plinius θ; audita narrat Mela ι; hodie & videri & audiri confirmat Iul. Schaliger. κ Sed & D. Antonio talem olim in deserto obuium factum, auctor est D. Athanasius, *in vitâ Antonij.*

δ *Dionys. Halycarnas. lib. 6 Antiquit. Rom.*

ε c.2.v.21.
ζ c.13.v.21.
η c.34.v.14.

θ *lib.5.c.1.*
ι *li.3.Georg.*
κ cõtra Cardan. exercit. 355.

8. S. scriptura meminit etiam dæmonij meridiani λ, his verbis; Non timebis à timore nocturno; *A sagittâ volante in die; à negotio perambulante in tenebris; ab incursu & dæmonio meridiano*: vbi quatuor enumerantur pericula siue pestes quas omnes

λ *Psal.90.v.5.&6.*

omnes vult esse dæmonum Paraphrast. Chaldæus, nam expo-
» nit; timorem dæmonum in nocte ambulantium, & sagittam
» angeli mortis interdiu emissam, & mortem in tenebris ambu-
» lantem, & turbam dæmonum meridie grassantium. Puto enu-
merari duo pericula siue damna ab hominibus, & duo à dæ-
monibus impendentia. ab hominibus vi apertâ, & dolosis ma-
chinationibus. à dæmonibus quoque latenter & palam idque
noctis & meridiei potissimum tempore, aliquando solo pauo-
re spectrorum & terriculamentorum, aliquando etiam à dæ-
mone pestilente afflatâ lue, vel alio damno dato ab eodem. Sa-
nè etiam D. Greg. Nazianz. orat. *De sacro Baptisma.* coniun-
git, omissis intermedijs, timorem nocturnum, cum dæmonio
meridiano. Et dæmonum ista damna duo, puto posita primo
& quarto loco; vt significet, etiam ea quæ homines damna in-
ferunt, non sine dæmonum ope inferri. Vt enim alibi dicitur
G Deus infert *immißiones* (h. plagas) *per angelos malos*: scio R.
Salomonem & alios, duo vltima referre ad dæmones. Sed isti
pro *dabar* cum duobus Kametz דבר, quod negotium, causam,
rem, molitionem significat, minùs rectè cum Massoretis lege-
re, *deber*, cum sex punctis דבר; quod volunt esse genus dæmo-
nis; sed potiùs significat mortem, pestemue (*Exod. 9. v. 3.*) vt
hoc loco vertit D. Hieron. & sequitur Vatablus. Sanè Vulga-
tus noster non solus, *dabar* legit, sed & LXX. ἀπὸ πράγματος.
Quoad meridianum dæmonium, etsi placeat mihi explicatio
D. Hieronymi, intelligi manifestos dæmonum insultus, atque
palam ab ijs illata damna. tamen puto verissimum esse, quod
D. Basilius, & Theodoret. tradiderunt, psalmistam locutum ex
opinione, quæ apud multos obtinebat, & postea obtinuit, quę-
dam esse dæmonia meridiana; quod etiam refertur commen-
tario in Psalm. qui D. Hieronymo tribuitur. Dicam de his
quod sentio, primùm illud, *ab incursu* significat vehementem
acrem, & apertam, & importunam infestationem, nam He-
braice est, *Mikketeb*, hoc est à ruinâ (vt Arnobius) excidio, ex-
terminio, deuastatione; Græcè σύντωμα, quod alij morsum,
alij excidium, alij interitum cõmorientiũ & simul ruentiũ ex-
ponunt.

ponunt. Deinde illud; *incursu & dæmonio* ex idiotismi vi accipio pro; *incursu dæmonij*. Sic enim rectè Aquila & Symmachus verterunt phrasim. Tertiò puto dici Meridianum dæmonium duabus de caussis. Primùm à loco, nam credebantur in deserto versari quod Hebræis ad Meridiem (ideo sicut meridies & desertum in vet. Testamento sæpè pro ijsdem ponuntur, sic puto meridianum dæmonium, & dæmonium deserti esse idē) vnde legimus ferocissimorum dæmonum copiam maximam habitasse in horto vbi sepulcrum Iamnis & Mambres, vti narrat Palladius *in Macario*: & dæmonum genus, *Lamias* in desertis habitasse Lybiæ, colligimus ex Dionis Lybicâ Histor. vbi adhuc hodie multa spectra. Et Procop. atque Cyrillus *in Esaiã* testantur, dæmones gaudere siluarum & desertorum habitatione: Psellus *lib. de Nat. dæmon.* causam reddit, quia hoc dæmonum genus sit solare, & ideò Leoninæ naturæ, quorũ propria hæc conditio. sanè Asmodeum Raphaël ligat & ablegat in desertum: & Christus Dominus in deserto tentatur: & Dauid dæmones hosce vocat *bestias siluæ*, iuxta nonnullos, *psl. 103. v. 20.* Sic Iobi *1. v. 19.* ventus vehemens, qui domum diruit, & Iobi liberos omnes simul oppressit, venit à deserto (h. à meridionali plagâ) idque meridiano tempore, nempe prandentibus illis, vt optimè siue Origenes, siue alius auctor commen. in Iob tributi Origeni. Hebr. רוח ruah tã spiritum (πνεῦμα LXX.) quam ventum (Aquila ἄνεμον.) significat: rectè, nam ventum hunc dæmon excitauit. De hoc ita Origenes, si ipse auctor libri prædicti; Hæc scientes Sancti atque horum memores, „ quod ipso meridiano tempore horâ prandij, ruinâ occupati „ sunt filij Iob, atque mortui, orauerunt ad Deum conseruari, si- „ cut à negotio in tenebris ambulante, ita & à ruinâ & à dæmo- „ nio meridiano. Sicut enim in noctis tenebris, sic similiter in „ medio meridie pluriores dæmonum tentationes se demon- „ strant, quam ceteris temporibus.] Et postea introducit Iob ne- „ gantem ventum illum à Deo excitatum, sed ipsum dæmonem mentito vento, hæc patrasse: Tu videlicet & Spiritus ab eremo „ veniens, tu quatuor angulos domus tetigisti &c. Secundò igi- „ tur

tur à tempestate diei dicitur meridianus, eo quod hoc genus dæmonum meridiano tempore & apparere solitum, & homines crudeliùs acriusque infestare; tum spirituali tentatione ac prælio, maximè luxuriæ & acediæ stimulis, quæ duo peccata vrgent vehementiùs hominem cibis distentum plenumque vt rectè Nicetas *in Nazianz. orat. citatam*, & Euthy. ac Theodoret. *in Psal.* tum etiam corporeis afflictionibus, quod potest colligi ex veterum gentilium opinione, qui Pana (dæmonum meridianorum hic vnus) tum maximè iracũdum & formidabilem credebant, vt testatur Theocritus *eidyl. 1.* & colligitur ex historijs; In Russiâ Orientali sub meridiem messis tempore solitus erat obambulare rura dæmon, habitu viduæ lugẽtis, operarijsque nisi protinùs viso spectro in terram proni venerarentur, brachia cruraque frangebat μ: Testes quoque scriptorum libri sunt, spectra terrifica solere apparere, quotiescunque pestilentiæ, aut alia huiusmodi mala inuadunt, quòd luculenter comprobaui Cõmen. in Oedipum ν. *172. & 174.* Addo, quod huc maximè pertinet, à Procopio, cùm ingentẽ illam & admirandã luem, quæ Cosdrois & Iustiniani tempore orbẽ totum depopulata, describit, traditum; visos in humanâ specie dæmones versari in publicis priuatisque locis, & obuios percutere, quosq; percussissent, eos confestim morbo correptos [*virulento nimirũ & ardenti afflatu, vnde Hebræi hos dæmones vocãt Meririm & Rhessaphim, exitiales, & ardentes seu ignitos*]: & aliquibus vigilantibus claro die, (*en meridianũ dæmonium,*) aliquibus in somnis noctu (*en nocturnum*) id contigisse ν. Dæmonium meridianũ, cũ Empusâ confundit Scholiastes Aristophanis ο, Empusam exponẽs δαιμόνιον μεσημβρινον. Ego Empusam puto, etiã nocturnum fuisse spectrũ: sed, cũ noctu apparebat, *Hecatẽ*; cùm meridie, *daimoniũ meridianum* vocatã. illa se in omnes formas mutabat: fiebat, vt ait Epicharmus, *in Hebes nuptijs*, planta, bos, vipera, lapis, musca, femina; addit Aristophanes mulam, & ingentem belluam; alij; vnicum crus æneum, alij asininum, vel crus vel membrum tribuunt, hinc vocata ὀνόχολος, inde ὀνοκενταῦρος. Theodoretus in Isaiam; Onocentauros veteres quidem

μ *Pet. Greg. de repub. lib. 12. c. 20.*

ν *sic Procop. lib. 2. de bello Persico.*

ο *in Ranis.*

ἐμπίδσας, qui autem nunc viuunt appellant ὀνοσκηλίδες. cui consentit Scholiastes Aristophanis. Denique fiebat Empusa quicquid cupiebat, quicquid illi expediebat, vt ait Epicharmus. Hæc de meridiano: de nocturnis dæmonib. cõstat, noctẽ quasi proprium esse scamma spectrorum, & dæmonum; vnde & Principes tenebrarum dicuntur, & legimus; potestatem tenebrarum. Seneca τ diurno tempore, grassante peste, dixit, visa,

τ *in Oedip.*

Vaga per lucos simulacra virum, »
Maiora viris: H

nocturno verò (sic hæc diuidenda) illud; »

Quin Tænarij vincula ferri »
Rupisse canem fama, & nostris »
Errasse locis. Planè pleraque spectra & »

terriculamenta dæmonum nocte robur habere, manè vanescere; ex plurimis scriptoribus, alias docui ρ; & Psellum dæmones quosdam agnoscere Lucifugos, tenebrarum incolas & amatores; Antagonistam vero Patriarchæ Iacobi σ, bonũ fuisse Angelum, non dæmonem, vt censuere quidam apud Procopium, & homo præceps nimis ac temerarius Fran. Georg. τ in Problematibus S.S. Ex his nocturnis est, princeps Succuborum dæmonum, quam Hebræi vocãt *Lilith*, hoc est apparitionem nocturnam, à *Laila* (hoc est nox;) quia non solent tales dæmones viris esse infesti, nisi nocte. Vnde Ecclesia cum Ambrosio, contra eos precatur;

ρ *in Herc. Furent. cõm. versi. 123. ex Virg. Horat. Proper. Statio, & Catul. & Iosepho atq; Hebræis*

σ *Gen. 32. v. 24.*

τ *to. 1. sect. 3. problem. 234.*

Procul recedant somnia »
Et noctium phantasmata, »
Hostemque nostrum comprime »
Ne polluantur corpora. »

Incubi dæmones etiam interdiu grassantur, quorum Pana Principem veteres constituebant; eum Hebræi; *Haza*, nostri per excellentiam nominant *Incubum*; Glossar. *Incubus*, ϖᾶν. vocatur & *Inuus*, vt ego arbitror, non ab Hebræo; *æanás* (affligere;) quod longè petitum, sed à verbo Latino *ineundi*. Ardere enim hunc dæmonem & ei subditos, amore improbo feminarum

narum veteres censuerunt υ: non quòd delectentur concubitu, sed quòd gaudeant ab hominibus Deum offendi, & genus humanum tam fædè contaminari. Sic intelligendus Abbas « Serenus apud Cassianum φ, dum dicit dæmonum quosdam « esse truculentiores efferatioresque, qui bellis cædibusque sunt « insatiabiles & in transeuntes irruunt, & eos crudeli morte co « nantur interimere: (*quale videtur meridianum dæmonium, & illa de quibus in euangelio D. Matthæus cap. 8. v. 28. & Pseudo. Abdias lib. 3. in vitâ D. Andreæ*) alios vero esse, qui Fauni dicantur, seductores & ioculatores; & hos certa quædam loca seu « vias obsidere, & nequaquam tormentis eorum, quos præte- « reuntes potuerint decipere, delectari; sed derisu tantùm & il- « lusione contentos, fatigare eos potiùs quàm nocere; & hos in- « terdum innocuis incubationibus hominnm excubare.] quibus in verbis duo sunt obseruanda, illud; *non delectari eos tormentis hominum*, accipiendum comparatiuè, non æquè delectari atque alij illi crudeliores delectantur. Veriùs enim est omnes omnino dæmones optare, quàm grauissima mala hominibus inferre, si Deus permittat. docet enim D. Antonius, apud Athanasium, cunctis dæmonibus hostile odium in homines esse, grauius in Christianos, atrocissimum in religiosos & virgines Deo dicatas. singulos tamen, non nisi, quantum Deus permittit, nocere. Si ampliùs non sinantur, gaudere hominum derisu & deceptione, & illicio in aliquod Veniabile saltem peccatum, vt ociosę spectationis, vel locutionis, risus solutioris, distractionis in oratione, & huiusmodi aliorum, in quę vel bòni facillimè pertrahuntur. alterum, quod vltimo loco posuit, de incubationibus dæmonum; quo non asserit omnẽ huiusmodi oppressionem & quasi suffocationem nasci à dæmonibus: constat enim aliquando à morbi Melancholici specie illâ oriri, quam Flandri vocant, *Mare*; Galli, *Coquemare*; Hispani, *Pesadilla*; Themison χ περιγαλίων, alij *Ephialten* vocant, & copiosè describitur à Paullo Eginetâ medico ψ: aliquando dumtaxat non corporis mala affectio est, sed nuda ac mera dæmonis infestatio, vt docui *sup. q. 15.* Pergamus ad alia.

υ *D. Aug. lib. 15. de ciu. Dei, c. 23. Isidor libr. extremo Etymo. Origin. Macrob. lib. 1. Saturn. 22.* φ *collat. 7. c. 32.*

χ *li. 12. epist.*

ψ *lib. 3. c. 15.*

ω *in Phocaic.* Nono igitur, Pausanias ω describit nobis dæmonẽ quendam Eurynomum, longis & prominulis dentibus, & corpore liuido ac cadaueroso formidabilem, pelle vulpinâ vestitum; cadaueribus mortuorũ vesci solitum, eaque ad ossa vsque deuorantem. Quibusdam videtur hæc Mortis descriptio: crediderim potiùs, quando spectrum aliquod aliquâ formâ veteribus apparuerat, statim eos nomen certum illi indidisse, & sacrificia vel expiationes illi auertendo instituisse: vnde & orta sequentia muliebrium spectrorum siue ostentorum nomina, fictionesque. Nam

Decimo loco occurrunt *Sphinx* illa Thebana, de qua Strabo *lib. 9.* Apollodor. *lib. 3. bibliothec.* Higynus *in Fabulis ca. 151.* Secundò *Harpyiæ*, de quibus Hesiod. *in Theogonia*, Apollon. *li. 2. Argonaut.* Orpheus, *in Argonaut.* Apollodor. *lib. 1. Biblioth.* Eustath. *in Odyss. μ.* & Izacius *in Lycophr.* Tertiò, *Gorgones tres*, de quarum formâ & genere, dictũ fusè *Cõmen. in Medeam Sen. v. 831.* Quartò, *Sirenes tres*, de quibus egi, quæ necessaria hoc loco, *Aduersar. in Sen. Medeam v. 355.* & de his mẽtio, apud nostrum interpretẽ vulgatum Esai. *13. v. 21.* vt & LXX. verterũt, & teste Eusebio, tres interpretes; nõ tamẽ eiusdẽ verbi Hebrẽi loco, quo noster: Theodoretus vult Sirenas fuisse dæmones ad voluptatẽ incitãtes. Quintò *Erinnyes* siue *Eumenides*, quas Latini *Poenas* vocauere, & ipsę tres, de quarũ habitu & conditione multa congessimus eiusdem Cõmen. in Medeam *v. 13. & seqq. & v. 960.* Vltimò, *Nymphæ*, quarũ quædã aëriæ, vt Sibylla de qua Plutar. *li. de serâ num. vind.* quædam terrestres, vt Oreades, Napeæ, Dryades, Hamadryades; quædã aquaticæ, vt Nereides & Naiades, illæ maris, hæ fluuiorũ: quas omnes dæmonum spectra fuisse constat; & si non constaret, inde probaretur, quòd aspectus earum iratarum de recto mentis statu deijceret (quod dæmonum proprium) vt docent ex Græcis Scholiast. Theocriti & Hesychius, ex Latinis Varro & Festus. sic affectos nos lymphatos, quasi Nymphatos: Grẽci vocãt νυμφολήπτους. tales, visâ Cerere, ceriti: viso quoque Fauno in meridie, mẽte attoniti: audito Pane territi Panico pauore, dicũtur vexari vano

no metu; quanquam hoc nomen etiam hydrophobiâ laborantibus, & ceteris illis, posit accommodari latè sumptâ voce. vide quæ dixi Comment. in Herc. Oeteum *v.246.*

Vndecimum spectrorum genus est, id quo nutrices solitæ infantes metu incusso, quietare. de hoc genere primũ est *Acco, Alphito,* & *Mormo,* desumpta puto nomina, ab personis Tragicis seu Comicis terrorem adferẽtibus deformitate: de *Mormo,* id Theocritus & Aristophanis Scholiastes docuere. *Acco* à vetulâ illâ, quæ sui adspectu in speculo ad insaniam redacta, & facta terror puerorum, originem habuit; *de quâ Rhodiginus lib. 17. A. L. c. 2. & Adagiographus in Accisare. de Alphito,* idem testatur Plutarch. Deinde & *Gello,* de qua adagium Γελλὼ παιδοφιλοτέρα: hanc aiunt virginẽ vitâ decessisse, & eius spectrum in Lesbo oberrare, & immaturam pueris necẽ adferre. volunt eius meminisse Sapphonem. Alia fuit *Gilo,* de qua sic Nicephorus; vbi commemorat ea, quæ Mauricio imperium portẽderunt, inter cetera: Mater verò ipsa partus tempore, è terrâ nouum quendam & variantem suauitatis odorem redditum esse, dixit: illud insuper, quod anicularum est, & mihi propè incredibile, addens persæpè eam, quę *Empusa* vocatur, alius verò *Gilo* dixerit, infantẽ ex cubiculo, veluti eum deuoratura, extulisse: nihil tamen detrimenti ei adferre potuisse.] Sed quicquid ille dicat, verisimilius est strigem hanc siue Lamiam fuisse quæ puero, angeli custodiâ benè munito, frustra insidiabatur. Prudentior Euagrius lib. 5. cap. 21. nihil de *Gilo,* neque de anicularum commentis addidit, iudicium totum lectori permittens. Tertio loco occurrunt *Lamiæ,* de quibus etiam sacri Vates Ieremias & Esaias β; quas vera dæmonũ ludibria siue spectra fuisse, cùm Apollonius Thyanæus, tum D. Hieron. & alij patres docuerunt; de quibus & Strygibus (quas ab esu carnis opinor humanæ veteres magistri in Glossar. *Lestrygonas* vocarũt) quia ex professo tractaui copiosè Cõmen. in Medeã Sen. *v.732.* ne actum agere videar, eò te lector optimè malo ablegare; quàm eadẽ repetere. Germani inferiores vocãt **Aluen**/ & **Aluinnen**; Gotthi, *Eluas* γ. videtur meminisse D. Hiero. cùm

lib. 18. hist. cap. 9.

β *Esai. 13. v. vltim. & Thren. c. 4.*

γ *Olaus lib. 3. c. 11.*

dicit sæpè bimulos ac trimulos ad vbera materna lactantes à dæmonio corrumpi ♪.

A ad Paull. de obitu Blesillæ.

Duodecimũ quando apparet in formâ hirci (vnde ab Isaiâ & L Mose vocari pilosum, seu *zahir* cõtendũt Iarrhius & Kimchi.) vel Leonis, vnde templis gentilium affigi solita capita leonina, quod ridet Arnob. *lib. 6. contr. gent.* vel serpentis, vt cùm Æsculapius Romam aduectus; vel Noctuę, vt apud Virgil. extremo Æneid. vel muscæ, vt apparuit Laoduni in Energumena, & solet apparere Anabaptistis; vnde & vocatus *Baalzebub*, Dominus muscæ; vel porci, lupi, aut alterius animalis cuiuscunque; nam in omnium ferè formis aggressus est DD. Antoniũ, Macarium, & ceteros sanctos monachos deserti incolas. Recẽtius vnum, sed cui vix simile inuenias, proditum fuit memoriæ à Gaguino Histor. Francorum scriptore; Philippo Bello Rege, quendam laicum siue conuersum (vt vocant) monasterij vallis Sarnariæ; nomine Adamũ, paulloante Natalitia Festa, summo mane ad monasterij negotia peragenda, vnà cum famulo se in viam dedisse equitem. ei se in viâ offert arbor ingens gelu & pruinis obsita, ad ipsum properans, quasi conferre gradum & corpus cupida. equus expauefactus caput retrorsùm flectit, & viam remetiri, quam peregerat, conatur. Adamus ingenti labore iumentum retinet, & calcibus porrò cogit. propinquior vt arbori fuit, illa confestim euanuit ex oculis, odore tetro atque sulphureo relicto. Argumentum inde ducit Adamus, dæmonicum esse spectrum, seque Deo precibus cõmendare satagit, nec iter intermittit. Paullo post respiciens, videt nigrum quendam virum equo insidentem spadici se subsequi. cui subiratus; Quomodo (inquit) infelix & damnate audes me his technis aggredi? An nescis fratres meos, qui domi sunt, pro me, saluteque meâ supplices ad Deum preces fundere? Abi, quantum potes. nulla tibi mei curatio, nihil in me possides. Abit malus: sed ecce mox redit, similis viro, gracile & protensum habenti collum. Adamus tot molestias pertæsus, gladium, qui ad ephippium ligatus, stringit, & ense ter quaterúe per aërem vibrato, aëreque propter celerem diuisionem

sibili

sibili sonum edente, conatur abigere spectrum. hoc verò subitò personam mutat; & sistit se staturâ mediocris viri, cui caput cappâ, & scapulario monachi corpus ornatum, oculi scintillãtes instar chalybis vel æris radijs solaribus oppositi. Adam punctim aliquoties hostem petit, sed irritis & cassis ictibus, aëreque cedente. Tum, maiori despectu & irrisione, dæmon induit formam asini. Perterritus famulus, hero suadet gladio circulum in terrâ ducere, & in circuli medio crucem Dominicam efformare. Adamus consilium exsequitur: verùm veterator non definit. Mutat auriculas asini in cornua, & sic minabundus irrumpere in circulum se velle simulat. Denique lusus iam satur, in rotam se vertit, & se ipsum voluens monachũ inuadit, superque illum continuâ latus rotatione (sic videbatur) transit circulum, & monacho prorsùs illæso conspectum fugit. Fidem rei fecêre, longa famuli terrorem consecuta ęgritudo, & diuturnus fætor vestium Adami, & raucedo eiusdem atque difficilis respiratio, à quibus ægrè conualuit; equi denique subita mutatio; qui ex mansueto & cicure, post visionem hanc ferox, sternax, calcitrosusque esse cæpit. Addamus rariora quædam genera spectrorum.

Decimumtertium genus est, cohortium, acierum, castrorum militarium. sicut enim bonorum angelorum acies visæ M bis in sacris litteris e; sic &, simiæ Dei, diaboli sæpè se in militum consertorum specie ostendũt hominibus. In vitâ S. Norberti *cap. 26.* leguntur specie armatorum militum in quosdam religiosos dæmonia incurrisse: vt & in vitâ S. Guthlaci Anachoretæ, *apud Surium, mense Aprili.* In chron. Hirsgauiens. Trithemij legimus sub annum 1168. Monacho cuidam Limpurgio, propè Wormatiam, visam multitudinem maximam equitum peditumque, ordinatarum more acierum, quasi ad prælium procedentem: cumque monachus audacter, quinam forent, interrogasset; illos respondisse; se non veros viuòsque milites esse, sed animas militum, & non ita pridem his ipsis in locis principi cuidam stipendiatos occubuisse: vestes, arma, & equos, quæ viuis peccandi fuerant instrumenta, nunc mortuis

e *Gen. 32. in princ & 4. Reg. 6. v. 17.*

tuis indicia ſuppliciorum eſſe: quæ circum illos videret omnia nihil niſi ignem eſſe, quo comburantur. ſe precibus atque ſuffragijs adiuuari poſſe. Leloyherius ζ huic religioſo inſultat, quòd temerè animas defunctorum eſſe crediderit: cuius contrarium tamen rationes & argumenta eius non conuincunt. Ait, *dæmones fingunt ſe animas eſſe*. ſæpè, non ſemper. *Strepitum edidêre diſcedentes & fragorem*. poſſunt & ſpiritus mortuorum. *Flammis veſtes & arma circumdata, dæmones eſſe probabant*. Nō hoc aſſerit hiſtoria, ſed ea ipſa, quæ aſpicientibus, veſtes & arma videbantur & equi; ipſis flammas combuſtrices fuiſſe. Deinde & flammæ fuerint; nonne profitebantur ſe ſpiritus eſſe, qui adhuc expiabantur? Denique Virgilianum illud;

ζ *lib. 4. c. 6.*

quæ cura nitentes »
Paſcere equos, eadem ſequitur tellure repoſtos; »

tantùm probat, dæmones imitari quoque diuina iudicia; quibus frequenter, *in quo quis peccauerit in eo punitur*. poſſet igitur » hoc exemplum ad præcedentem de animabus quæſtionē reduci. Sequentia ad iſtam cenſeo pertinere, quia miſcētur, quædam vana curioſaque, nec ſuffragia petuntur. Ioannes Cæſarius auctor eſt », ſequenti nocte, quando exercitus Ducis Louanij à Leodienſibus occiſus eſt, ſeruum quendam Comitis Loſſenſis propè Montenake, locum occiſionis, circa noctis initium, vidiſſe maximum torneamentum dæmoniorum: Sacerdotem quoque quendam Hiſpanum, propè eiuſdē Comitis caſtrum, dū in crepuſculo noctis de villâ in villam tranſiret, vidiſſe haſtiludium maximum mortuorum validè clamantium; D. Waltere de Milene, D. Walthere de Milene. qui Walterus, famoſus militiâ, nuper erat defunctus: hancque viſionem addit ſæpiùs eâ nocte & euanuiſſe, & iterum apparuiſſe. Ioan. Niderius narrat θ, cùm propter hæreſes regnum » Bohemiæ tumultu ac cædibus concuteretur; circa metas reg- » ni præfati, nocturno tempore, versùs vallem quandam, audi- » tos clamores & congreſſiones equeſtrium virorum, qui & co- » loribus varijs induti ſæpiùs ſunt viſi. Fuerunt tunc duo armi- » geri audaces ſatis in caſtro non multum diſtanti à loco mon- »

ſtrorum

ξ *lib. 12. cap. 16. & 17.*

θ *lib. vltim. Formicarij.*

» ſtrorum; qui omnino ſcire volentes, quid veritatis ſibi viſa
» portenderent, nocte quandam versùs vallem, vbi ſolita vide-
» ri conſpexerant, iter arripiunt. Antequam autem ijs appro-
» pinquare anderent, compunctus vnus, dixit alteri: Sufficiat
» nobis iſta vidiſſe, ego ijs non approximabo. dictum eſt veterũ;
» Cum talibus nullum debere iocari. Quem alter, velut pauidũ,
» increpans, equũ pupugit, & cum eo cõgreſſu omnibus antedi-
» ctis exercitibus appropinquauit: de quibus vnus egrediens
» caput illi amputauit, & ad ſuos redijt: quo viſo ille, qui tumi-
» dus ſubſtiterat, fugam inijt & funeſta noua nunciauit. In craſti-
» no autem truncatus reperitur, & caput quidem in valle, vbi
» acies viſæ fuerant, nullius autem hominis vel equi veſtigium
» repertum eſt; ſed tantummodò, in lutoſis locis, ſigna quædã &
» veſtigia auium viſa ſunt.] Idem & aliud addit, ſibi ab Archie-
piſcopo Mogũtino, viro magnæ induſtriæ & fide digno, nar-
» ratum: Nominauit nobis (ait) quendã Rheni ſibi benè notũ
» militem, cuius pro tunc filius viuebat; qui miles ſuper om-
» nes penè inferioris Alemaniæ nobiles ſemper exſtiterat ni-
» mis in rebus bellicis imperterritus: gerebat autem & patie-
» batur nonnunquam, propter ſuam animoſitatem vel fortitu-
» dinẽ, ab alijs graues guerras, propter quas non ſemper de die,
» ſed nocturno tempore, ad loca ſibi commodoſa equitare ſole-
» bat. Hic igitur quadam nocte coaſſumptis famulis per ſiluam
» circa Rhenũ equitare voluit & principium eiuſdem intrauit.
» Antequam verò finem ſiluæ haberent, vltra quam cãpus latus
» iaceret, provt moris eſt eorum qui verentur inſidias; præmiſit
» famulum, vt in termino ſiluæ videret, anne in cãpo inſidiæ ali-
» quæ eſſent. Lunâ inſplendente, vel aſtris lucentibus hæc vi-
» deri poterant. Famulus igitur cùm per arborum ramos explo-
» raret, commiſſum, vidit per campi longitudinem exercitum
» ſatis mirabilem appropinquare in equis: quo viſo, conſide-
» rata nunciauit militi, qui ait: Stemus ad modicum, quia veri-
» ſimile eſt, pro huius exercitus cuſtodiâ ſubſecuturos alios:
» ad hos properabimus, & an inimici ſint, qui præceſſerũt, an a-
» mici experiemur, nec paucos timebimus. Deinde, morulâ trã-

sactâ, de siluâ miles cum suis recedit, in campum venit, & ne- »
minem nisi quendam equestrem in equo sedentem, & in ma- »
nu alium ducentem equum, eminùs sequentem suos intuitus »
est. Ad hunc cùm miles venisset, quis esset quæsiuit in hæc ver- »
ba: Numquid tu cocus meus es? ita enim sibi à longinquo »
videbatur, paullò etiam antea cocus eiusdem militis vitâ fun- »
ctus fuerat. Qui respondit; Sum Domine. cui miles; Quid, »
ait, hîc facis? & qui sunt hi, qui præcesserunt? Cui defunctus »
respondit, Domine, hi qui præcesserunt, sunt nobiles & armi- »
geri tales & tales (multos enim expressit nomine proprio) »
quos oportet, & me cum eis istâ nocte esse Hierosolymis. quia »
hæc pæna nostra est. Et miles iterum; Quid sibi vult equus »
iste, quem ducis nullo insedente? Ad vestrum, respondit, ob- »
sequium erit, si mecum ad terram sanctam venire velitis. Secu- »
rus esto. te, per fidem Christianam, recedendo & reuertendo »
viuum reducam, si meis obtemperabitis monitis. Tunc miles »
ait, Diebus meis mira attentaui, his hoc addam etiam mirabi- »
le. Dissuadentibus igitur illud famulis, de equo proprio miles »
desilijt, defuncti equum ascendit, & ab oculis famulorum vter- »
que equester subtractus est. Sequenti autem die famulis, iux- »
ta condictum exspectantibus, miles & defunctus redierunt ad »
locum, vbi primùm conuenerant. Tunc defunctus militi ait; »
Ne phantasma omnino fictum ista fuisse credatis, duo, quę vo- »
bis do rara, reseruate in mei memoriam: inde protulit mappu- »
lam paruam de salamandrâ, & cultellum in vaginâ. Primùm, »
inquit, cùm immundum fuerit igne purgate: alterum cautè »
tractetis, quia ab eo vulneratus, intoxicatus erit.] In his mul- »
ta sunt indicio fuisse visionem dæmonicam, maximè donum
hoc cultelli; quo multis exitium, ipsi quoque donatario,
parabatur.

1 lib. 5. hist. Polon. Cromerus diligens scriptor 1; Naclum, inquit, arcem Po- »
meranorum munitissimam Vladislaus 1. Polonorum rex ob- »
sidebat. Ibi noctu lucente lunâ aspiciebantur crebrò ab excu- »
bitoribus quasi armatorum hostium acies, ex apertis campis »
ad Polonorum statiua adequitantes & incursantes. Cùm id »

sæpius

« sæpius accideret, indignati Poloni inquietari sese, nec vsquam « in apertum certamen prodire hostes; nocte quadam, cùm ibi- « dem hostes adesse nunciarentur, fremebundi agminatim è ca- « stris sese proripuere, diffugientesque casso labore longius pro- « secuti sunt. Obsessi, tumultu Polonorum exaudito, & excur- « sione è castris animaduersâ, erumpunt subitò, & ignem in o- « pera atque tuguria militum stramine arundinéque contecta « conijciunt; quo celeriter pluribus in locis se diffundente, pau- « cis, qui in castris manserant, se defendentibus, facilè opera cũ « magnâ castrorum parte conflagrarũt. Nocturnas vmbras illas « fuisse autumant, quæ hostilis exercitus speciem ostentantes, « Polonos ità diuino permissu exagitarunt: propterea quòd so- « lemne omnibus Christianis quadraginta dierum ieiunium, « priore expeditione, promiscuo ac temerario esu carnis & la- « ctariorum, moribus & institutis Ecclesiæ Catholicæ contemp- « tis, temerauerant.] Hæc ille. res clamat spectra fuisse Diabo- lorum; vt & illa de quibus Antoninus Hist. p. 3. quam auorum memoriâ solebant vocare *Familiam Hellequini*: cuiusmodi cũcta, illusiones dæmonum esse, iampridem docuit Guilhelm. Parisiensis *p. Vlt. de Vniuer. cap. 24.* Tales exercitus possent Magi multos exhibere; si ex pacto, quod cum dæmone superiore habent, dæmones illi subditos euocarent: nunquam tamen Deus legitur permisisse, vt talis militia vltra incussionem inanis terriculamenti procederet. Nam si lædere, occidere, munitiones capere, vel hostium inuadere castra sinerentur: nulla illis humana potestas valeret resistere, vt prudenter idem Guilhelmus. Huc refero pugnas illas Regum Septentrionalium & victorias partas, contra magorum dæmonumque cuneos, apud Olaum Magnum x.

x *lib 3. c. 12.*

N Decimoquartò dæmones sunt sub illo spectrorum genere; quo in nemoribus & alijs amænis locis sese ostentant instar puellarum aut matronarum, in veste candidâ; interdum in stabulis cum luminaribus cereis, ex quibus etiam distillatæ guttæ, postmodum in equorum iubis, quas sedulò pexuerunt & nexuerunt, solent ab hominibus inueniri. talis illa vidua Rus-

ſiana in meridiè obambulãs, de qua paullò ante mentionẽ feci tales, quas vocant Sibyllas albas, Dominas nocturnas, Dominas Bonas, & earum Regina Habundia; quarũ aduẽtu multũ proſperitatis, & rerum omnium copiam putant ſuperſtitioſæ anus domibus contingere, quas frequentarint; & ideo domi ſuæ illis epulas inſtruunt, eſcarijs lancibus & vaſis vinarijs omnibus apertis ac diſcoopertis, ne quid illis ad ſumendum moræ obijciatur: quæ planè idolatrica eſſe, docet prædicto, loco idem Epiſc. Pariſ. harum Bonarum Dominarũ mentio habetur & conuiuij illis præparati in vitâ D. Germani Epiſcopi, & apud D. Antoninũ *p. 2. Hiſt. tit. 11* §. *5*. Tales etiã fatales Sorores, ſeu nymphæ, falsò putatæ bellorũ præſides & Victoriarum largitrices, quæ Hothero Regi familiares in Septemtrionis Hiſtoriâ λ. Itali vocant; *Fatas*, Galli; *Fees* quales fingũtur Meluſina, Alcina, Morga.

λ *Olai lib. 3. c. 10.*

Decimoquinto huius generis ſpectra ſunt, per quę Deus aliquando denunciat futura bella, peſtem, mutationes regnorũ & ſimilia. pauca cõmemorabo exempla. Nocte quę ſeditionẽ Antiochenorũ præceſſit, viſa mulier ingens & formidabili adſpectu aërem ſcuticâ tam fortiter verberans, vt totâ ſonus Vrbe exaudiretur μ. Gennadio Patriarchæ Conſtantinop. nocturno tempore accedenti ad altare templi, vt Deum pro ſalute publicâ deprecaretur, horrendum ſpectrum ſe obtulit; quod cùm ille ſacro ritu coniuraſſet, reſpondit; quamdiu Gennadius viueret, ſibi non licere damna, quæ imminebant, Eccleſiæ illius inferre; ſed eo mortuo ſæuiſſimè ſe in illam graſſaturum ν: Priuſquam Hunnericus perſecutionem in Catholicos Africæ inchoaret, ſuper cacumine montis Ziqueni homo gigãteę ſtaturæ viſus, & auditus clamare; *Egredimini, Egredimini*: & in ędę Fauſti, quę Carthagini eſt, viſa multitudo Æthiopum ſanctos Eccleſię fugans, & antè ſe impellẽs. ο *Alia multa huiuſmodi ſuggerunt, Carda. li. 14. de variet. rer. & Fulgoſ. tit. de prodig. lib. 1.*

μ *Sozomen. lib. 7. c. 23.*

ν *Theodor. Lector lib. 1. Collectan.*

ο *Victor. Vticenſ. lib. 2. de perſecut. Vandal.*

Decimoſexto loco hîc occurrunt illa ſpectra, quæ certis temporibus & locis aut domibus ſolent tumultus & vexationes

p nes varias exhibere; cuius rei prætermittam exempla eo quod notissima res sit,& legi possint, qui attulere veteres recentioresque, vt *de Temesio dæmone*, Strabo & Pausanias citati, & Ælianus lib. 8. var.Histor. *de pueris nigris cirratis Augustinus*, lib. 22. de Ciuitat. Dei.cap. 8. *de Datio Episcopo Mediolanensi* Gregorius lib.3.Dialog.cap.4.*de vocibus & sonis auditis in Marathone post pugnam cũ Persis*, Pausan.in Attic. *& ante pugnam Leuctricam in templo Herculis*, apud Ciceron. de diuinit. *ante pugnam cum Cimbris* apud Plinium lib.2.c. 59. *ante bellum ciuile Syllanum in eadem Italiâ*, apud Appian. de bello ciuil. lib. 1. *ante primum prælium Pharsalicum Antiochiæ*, apud Cæs. lib. 3. de bello ciuili; *ante mortem Cæsaris Dictatoris domi eius*, apud Dionem; *recentiora sunt* apud Niderium lib. vlt. formicarij, Guilh.Paris. d.cap.24. Torquemadam Horti florũ coll. 3. Alexand.ab Alex.lib.5.Gen.dier.c. 23. & confirmat praxis Forẽsis Hispaniæ;qua licitum conductori,qui antè id ignorabat, spectrorum sic inquietantium causâ domos relinquere conductas,vt post Portium censuit Couarr. ϖ Solent huiusmodi infestationes iuberi,vel permitti à Deo, ob pænã peccatorum,vel ad exercitium bonorum,vel ob aliã causam occultam. Interdum ista peragunt dæmones maleficorũ immissione,vt contigit B. Antonio ρ, & nobili Aquitano,qui Parisiensem studiosũ iure suo per vim spoliarat σ; sæpiùs spõtè faciunt suâ tantum vt homines falsâ quapiam reuelatione decipiant aut persuasione fallaci; sicut apud D. August. illi baptismum dissuadebant: contenti sunt aliquando solâ vexatione & inquietatione, nullo cum corporis damno,vt ioculator ille spiritus, de quo Guilhel.Parisiensis,qui vasorum collisione & lapidum iactu somnũ disturbabat, & culcitâ subtractâ de lecto deturbabat,& Salmantinus ille Torquemadæ, qui grandibus saxis quosuis petebat, irrito tamen & innocuo contingens ictu: quod Marcus Magus,apud Psellum τ,propriũ dicit esse dæmonũ subterraneorum, de quibus mox agemus. Quo vero pacto dæmones lapides iacere queãt & alia huiusmodi operari, quæ videntur manus & corporata instrumẽta requirere,Scho-

ϖ *lib.4.Variar. resolut. c.6.*

ρ *Cassianus collat.8.c.18.*

σ *Freissard. in Chron.*

τ *lib.de dæmonib.*

lastici disputant. assentior ijs, qui præsente per substantiam suam eo loci dæmone,& imperio voluntatis aërem lapidi proximum mouente,& sic lapidem impellente,hæc fieri censent; quando nullum ipse corpus induit: si vero corpus formatũ,vel cadauer assumeret,nulla foret difficultas υ.

υ *Vide D.Th. quodli.6.Duran.Capreol. & alios in 2. d.7.*

In locum decimumseptimum veniant spectra illa Borussię, de quibus quadam epist. scribit Ioan. Meletius; In Sarmatiâ coli spiritus quosdam visibiles, qui linguâ Ruthenicâ, *coltri*, Germanica *Koboldi*, dicantur, quos credunt habitare in occultis ædium locis, vel in congerie lignorum,nutriuntque eos lautè omni ciborum genere; eo quòd adferre soleant nutritoribus suis frumentum,ex alienis horreis furto sublatum. Cùm verò alicubi illi spiritus habitare & nutriri cupiunt,hoc modo suam erga patremfamilias voluntatem declarant: in domum congerunt noctu segmenta lignorum, & mulctris imponunt lacte plenis varia stercora animalium: quod vbi paterfamilias animaduerterit, nec dissipauerit segmenta,nec stercora è mulctris eiecerit, sed de inquinato lacte cum omni familiâ suâ comederit,tunc illi apparere,& permanere ibi dicuntur.] Idem iudicium,de spectris virunculorum ac femellarum breuitudine ac speciè pigmæi vel pumilionis,olim in multorum domibus frequentium,& domestica ferè cuncta ministeria solitorum obire,equos curare,domum verrere, ligna & lympham adferre,& similia facere: de quibus Olaus Magnus φ. Galli vocant *des Gobelins*; Teutones **Kabbautermannckens**,& **Gutelkens**/& Sueones, *Trullas* appellant. An ex hoc genere fuerint Eros & Anteros, qui, vt infantuli, in balneo, iubenti Iamblico apparuerunt χ, id cogitandum relinquo. Sanè huc pertinent Montani illi, quorum nobis Historiam Georg. Agricola prodidit ϟ; In metallicis (ait) fodinis inueniuntur, & truculenti quidem, vel solo aspectu terribiles, plerumque metallicis infesti atque inimici sunt. Talis fuit *Annebergius* dęmon,qui operarios amplius duodecim flatu interfecit, in specu qui *corona rosacea* appellatur,eo nomine relictus,quantumuis argento diues esset. Flatum verò emittebat ex rictu, cùm equi

φ *lib.3.cap. 11.& 22.*

χ *Eunapius, in Iamblico.*

ϟ *c.de anim. subterran.*

„ equi ſpecie habentis procerum collum & truces oculos appa-
„ reret. Eiuſmodi etiam fuit *Snebergius*, nigro cucullo veſtitus,
„ qui in fodinâ Georgianâ operarium è terrâ ſublatum, in ſupe-
„ riore loco maximæ illius concauitatis, quondam feracis argẽ-
„ ti collocauit, non ſine corporis attritu. Quæſtuoſam admo-
„ dum fodinam deſerere apud Turcas cogebatur Iudæus à dæ-
„ mone metallico, hominibus frequenter in formâ capræ aurea
„ cornua gerentis apparente. At ſedatos illos, Germanorum
„ alij, vt etiam Græci; *Cobalos* vocant, quod hominum ſint imi-
„ tatores. Nam quaſi lætitiâ geſtientes rident, & multa videntur
„ facere, nihil interim efficientes. Alij *Virunculos montanos* vo-
„ cant, quia plerumque apparent nani, tres dodrantes longi. vi-
„ dentur autem eſſe ſeneciones, & veſtiti more metallicorum;
„ id eſt vitteto, induſio, & corio circum lumbos dependente.
„ Innoxij ſunt hi metallicis, etſi interdum glareis operarios la-
„ ceſſunt, rariſſimè tamen eos lædunt; niſi cachinno vel maledi-
„ cto laceſſiti. Potiſsimum opus facere videntur in his ſpecubus,
„ in quibus metalla iam effodiuntur, vel ea effodi poſſe ſpes eſt.]
cetera rectè. illud minùs, quod animantium nomine dæmo-
nes comprehendat. Scio ſic locutos veteres non paucos: ſed
& ſcio id ex lacte Platonicorum bibiſſe, & quia ambigui erãt,
num animâ & corpore conſtarent. Nunc quia Catholicis ſa-
tis definitum ω, nec animâ nec corpore perfectas ſubſtantias
illas ſeparatas componi; vitanda nobis huiuſmodi locutio, pa-
rùm cauta, parùm propria. Damnandus verò prorsùs Paracel-
ſi error, dæmonum hæc genera, ad hominum ſpecies reducẽ-
tis. Nam; *Epiſt. ad Athenienſes, ſiue de occultâ philoſophiâ*; quaſi
veriſsimum axioma, nihil veritus fuit conſtanter aſſeuerare,
Deum præter homines Adami poſteros; alia quatuor homi-
num genera, carne, & oſſibus, & ratione prędita creaſſe, eoſque
in ſingulis elementis ad inhabitandum collocaſſe, in quibus
ſinguli ſuam haberent remp. & ex negociatione ac laboribus
victum & amictum ſibi comparare, & eos homines, qui in ter-
ræ viſceribus habitant, vocari Pigmeos & Gnomos, qui in a-
quis, Nymphas & Vndenas, qui in aëre, Silphos & Meluſinas,
quos

ω *c. firmiter. de ſum. Trin. D. Thom. 1. p. q. 50. Schol. ſt. in 2. d. 8.*

quos ſolos cum hominibus Adami poſteris commercium habere,& ex mutuâ commixtione liberos gignere : Qui in igne ſunt, Vulcanos & Salamandras appellari : Et incertum adhuc eſſe; cuinam generi horum hominum vera fides in Deum ſit data, & via ad ſalutem pateſacta.] Hæc ille prout eum citant Godelmannus & alij: in lib. tamen fragmentorum, inuenio Paracelſum dubitanter induci loquentem, ſed arbitror Latinum Interpretem, hoc ſuum aſſuiſſe, vt magiſtri occultaret impietatem. Nam dictis illis nihil nugacius, nihil blaſphemius, nihil à rectâ fide dici poteſt alienius. ergo mutila & manca S.S. quæ de vno tantũ hominum genere nos inſtruxerit? ergo dubia ſalus noſtra? ergo dubia redemptio? non ergo ſecũdus Adam Chriſtus; vt nos; qui in primo mortui, in ſecundo viuificaremur? ſi hoc dubium; nonne ruunt veteris teſtamenti promiſſiones, concidit exhibitio & repræſentatio Noui? Et ſunt qui tales libros nugis, mendacijs, blaſphemijs refertos, in Latinum vertant ſermonem? ſunt qui pulcris formis cudant recudantque? ſunt, qui ament Paracelſiſtæ vocari? ſed ad inſtitutum redeamus.

Vltimo loco ſeſe offerunt ſpectra dæmonum theſauros cuſtodientium. Cabades rex Perſarum cùm accepiſſet in collimitio Perſiæ & Indiæ, in munitiſsimâ arce Zudaderenſi, prætioſiſsimorum lapidum, auri, & argenti, theſaurum maximum à dæmonibus aſſeruari, qui mortales omnes aditu arcerent; eô cùm exercitu profectus caſtrum vi conatus occupare, fortiter propugnantibus dæmonibus repulſus fuit. confugit ergo ad Iudæorum & Magorum artes, quæ & ipſæ irritæ fuerũt. Ergo cùm ei perſuaſum (ait Cedrenus) fuiſſet, Chriſtianorũ „ ad Deum precibus hoc potiri poſſe; auxilium à quodã Chri- „ ſtianorum in Perſide degentium Epiſcopo petijt. Is indicto „ Chriſtianis ieiunio, precibus & Synaxi, diuina peregit myſte- „ ria, & ad locum accedens coniuratos dæmones ibi degentes „ exegit, caſtrumque Cabadæ nullo labore potiendum tradi- „ dit.] *Glycas p. 4. Annal. & Cedrenus in Anaſtaſio.* Talis etiam dæmon ille Baſileenſis, de quo dixi *ſup. q. 12.* & hinc factum, vt

vt Dracones fingerentur custodes thesaurorum, vt horti Hesperidum,& Aurei velleris: hinc porrò factum, vt thesauris addere sint soliti Serpentem aureum; quemadmodum refert Ascanius Centorius *lib. 4. Commentar. bellor. Transsiluan.* de thesauro,inuento propè Deuam vrbem Transsiluanię,circa annum 1550. Nota etiam Historia Magi Germanici,qui cùm specũ ingressus esset,vbi thesaurus reconditus, socio in vestibulo manente, vidisset que incubantem arcæ nigerrimum canem, nihilominùs,cupiditate metum pellente,porrò progressus,ruente terrâ,in specu fuit tumulatus.Plura vide d.q.12.

Visis spectrorum generibus, quæri poterat; quo illa pacto repelli & vinci queant? sed quia decisio cõmunis est omnibus malis,quę per dęmones inferuntur;ideo de hac re differendũ mihi putaui, quæstione de remedijs cõtra maleficia, *huius operis lib. vltimo*. Quopacto dæmones apparere sic queant, nunc accuratius inuestigemus: quam quæstionem indecisam reliquit D.Augustin. *Enchirid.ad Laurent.cap.59.*

QVÆSTIO XXIIX.

Quomodo possit dæmon se corporeis oculis, cùm sit incorporeus, visibilem præbere?

A COnstat nõ posse corporaliter,nisi assumpto corpore: corpus etiã constat vel ex elementis sibi coaptare, vel subingredi & assumere cadauer.de vtroque modo,quę dicẽda,hucusq; distuli.nũc repræsentabo liberaliter.Dixi (corporaliter) nam phantasticè possunt apparere,turbatâ phantasiâ.

SECTIO I.

ALiquando igitur cadauer aliquod assumunt humanũ vel ferinum,& illud mouẽt ac impellunt motu nõ vitali, sed locali tantũ,sicut aërem possunt impellere;& hoc corpus,præsertim nondum valdè dissolutũ,puto,si Deus permittat, posse illos ita attemperare, vt sensum tactus omnino fallant. Nec video quidquã ab homine docto ac pio,in mediũ allatũ,quod me ab hac sentẽtiâ deducat.Inprimis quod ex D.Lucâ α, proponitur dictũ Domini,quo se verè corporatũ,& nõ phãtasticũ

α c.vlt.v.39

ſpiritum eſſe probabat; *Palpate & videte, quia ſpiritus carnem & ossa non habet, ſicut me videtis habere*: id ad rem non multum facit, cerrè non vrget. Solùm enim Dominus probare voluit, poſſe illos contactu ſentire, & diiudicare, viſu ſe non decipi; corpus enim ipſum habere, verum, quia tangibile: & proinde nudum phantaſma, & fictitio corpore indutum non eſſe. Nulla verò hic erat cogitatio, de cadauere aſſumpto. Hoc enim carnem & oſſa habere manifeſtum eſt; quo argumento Chriſtus probat, ſe ſpiritum non eſſe: Quod illi exiſtimabãt, quia videbant ianuis clauſis ingreſſum; quod corporeæ rei repugnabat, tam viuæ, quam mortuæ. Et quia, palpatione tantum poterant, corpus eſſe, cognoſcere; nõ verò, cuius eſſet corpus: ideò iubet etiam oculorum vti ſenſu & *videre* (nam propriè hîc vox ſumenda, vt textus indicat) *manus & pedes*; ex quorum vulneribus reliquis, certò deprehenderent ipſum illum eſſe, qui triduò ante fuerat cruciſixus β. Ex quibus patet verba Domini veram certamque ſcientiam habere; etiamſi corpus diceremus à dæmone aſſumptum, ſic ab eo temperari poſſe, vt tactus ſenſum fallat. Quid, quæſo? nonne dæmon longè admirabiliora efficit quotidiè; quam, ſint ſimulare carnis molliciem, oſſis duritiem, teporem ac ſuauem calorem qui corporis attactu percipitur, & ceteras tangendi qualitates? Dico has eũ ſimulare poſſe, non dico veras exhibere poſſe. vera illa & vitalia, ſunt corporis viui, & ab animâ informante procedunt: ſimulata, & proximè adumbrantia non requirunt animam informantem, & à ſubſtantiâ intellectuali, (eatenus vt externo ſentienti talia appareant) poterunt perfici. Quod adferunt de cadauere hominis recenter mortui; in eo etiam adhuc calido deprehendi, deeſſe qualitates illas ſuauis ac vitalis teporis, facilitatem mouendorum membrorum, & pro mollitie rigoré quendam ſucceſſiſſe: id totum concedimus. Negamus autem. quod inde ad cadauera per malignum ſpiritum aſſumpta argumentãtur. Eſto illic eadem ſit corporis ſubſtantia; quæ & hîc adeſt; eſto adſint qualitates plures eædem, vt pote calor ille reſiduus. Tamen adhuc deeſt huic cadaueri non aſſumpto, quod

β *Sic optimè Ioan. Maldonat. ibi.* &c.

quod ſimulet illa reliqua quæ diximus. At in noſtrâ viſione, dæmon ineſt cadaueri, cuncta illa ſimulans. Minùs eſt adfabrè ſimulare, quàm verè efficere. Quare nec illud ſequeretur, non poteſt corpus adhuc calidum illa per ſe ſolum præſtare atque efficere: ergo nequit dæmon in cadauere aſſumpto illa eadem tam callidè & artificiosè ſimulare, vt tactũ fallat. Cur, qui ſenſum principem (nempe viſum) poteſt decipere; non queat tactum, ſenſum maximè terreſtrem, & viliſſimum, minimeque ſpiritualem? Quod verò quidam hæc cadauera adſumpta, vt & aërea corpora formata, deprehenderint eſſe tactu frigida & horrida, vt illi apud Alex. *Genial. dier lib. 2. cap. 9.* & apud Cardanum *lib. 16. de rer. varietat. cap. 93.* & alij, de quibus poſteà: id inde prouenit, quia vel dæmon teporem illum non vult adumbrare, vel quia non permittitur id à Deo facere: quo ſenſu etiam accipiendum, quod refert Caietan γ. cuidã de hoc frigore & horrore corporis querenti, dæmonem reſpondiſſe, *ſe non poſſe melius facere*. videlicet, Deo obſiſtente, vel ſaltem non concedente. Si quis exempla requirat harum apparitionum; legere poterit apud Guilh. Pariſienſem *P. Vlt. de Vniuerſo*, aliquando aſſumpto beſtiæ cadauere deluſiſſe militẽ; qui cùm putaret ſe formosâ potitum virgine, inuenit ſe in amplexu cadaueris belluini tabe ſoluti, fætidiſſimi iacentem. De Polycriti apparitione, & ſpectro filium deuorante, iam ſcripſimus non vno loco. Fabulæ ſimile videtur, quod Phlegon δ retulit, ille tamen oculatâ ſe fide Trallîs teſtatur cognouiſſe. rem

γ *in 2. 2. q. 95. a. 3.*

δ *lib. de mirabil. & longæuis.*

« ſic narrat, vt vtar compendio: Philinnium Damoſtrati hoſpi-
« tis & Charitûs filia, Machatem hoſpitem amare cæpit. indig-
« nè id ferentibus parentibus, mærore mortua, & publice fuit
« funerata. Sexto poſt obitum menſe, cùm eo reuertiſſet Ma-
« chates, ingreſſa ad illum Philinnium hoſpiti ſe, poſt longa col-
« loquia commiſcuit non ſemel illo veſperi; quo, & cum eo cæ-
« nam ſumſit; & annulum ferreum & poculum inauratum à
« Machate dono accepit, ipſi viciſsim annulum aureum & faſ-
« ciam pectoralem dedit. Nutrix, dum pergit ſedula, ne quid
« hoſpiti deſit, ſatagere; videt cum eo in lectulo iacentem alum-

nam. Læta parentibus id indicat. Illi ſtupentes accurrunt, « & altero die vtrumque deprehendunt, &, cũ eiulatu, dormien- « tem cum hoſpite filiam amplectuntur. Sed toruis in eos intuẽs « Philinnium; ô vos crudeles (ait) in filiam parentes! ergóne « vos inuidiſſe mihi meo Machatâ, paternâ in domo vel triduũ « ſolidum frui! Magno vobis dolore hæc, ſiue curioſitas, ſiue du- « ritia ſtabit. Renouabitis dolores præteritos, & filiam itera- « tò ſepelietis. His dictis, expalluit & concidit cadauer mor- « tuo iterum ſimile, ſeu potiùs (vt erat) mortuum. Concidêre « ſimul oppreſſi mærore parẽs vterque. Re populus & magiſtra- « tus intellectâ, iubent ſepulcrum aperiri: vacuum id corpore « repertum. Erant in eo dumtaxat anulus ferreus, & ſcyphus « auratus, dona Machatæ: ſed in cubiculo & lectulo, inuentũ ca- « dauer Philinnij; &, Hilli cuiuſdam auguris conſilio, vt prodi- « gium, eiectum extra vrbis limites, auibus ac feris deuorandũ. « Ipſe Machates, à ſpectro vidẽs ſe deluſum, ſibi paullo poſt ma- « nus, ignominiam non ferens, conſciuit.] hæc à Phlegonte fu- « ſiùs narrantur; illo Phlegonte, cuius auctoritate & Iuriſcon-

ε *l. antiqui. D. ſi pars hæred. pet.* ζ *cont. Celſ. & tract. 29. in Matth.*

ſultus Paullus ε, & Origenes ζ, ad probandã Eclypſim, quæ Chriſto accidit moriẽte, vtũtur. In hiſtoriâ quoque Laodunẽ- ſis energumenę Nic. de Obry, legimus Diabolũ Baltazum, aſ- ſumpto ſuſpendioſi corpore, conatum abigere ab eâ exorciſtã. Denique multæ falſæ reſurrectiones gentilium huc ſunt re- ferendæ: & conſtat cum ſagis vtplurimum induto cadauere diabolum, ſiue incubum, ſiue ſuccubum, rẽ habere, vnde & in hoc genere hominũ, cadaueroſus quidã fætor graueolentiæ, cernitur.

SECTIO II.

A Liquando ſibi elementare corpus diabolus circũdat, id- B que efformatum, quâ pollet induſtriâ, vnit ſibi, nõ aliter; quàm motori intus exiſtenti corpus mobile & inanimũ vni- tur. An poſſit ex ſolo aëre materiam deſumere equideũ ambi- go, & puto, ſic aërem condenſari nõ poſſe ſolum, vt quid ſoli- dũ exhibeat: ſed ſiue poſſit, ſiue nõ poſsit, ſolet, quod faciliùs, partes aëri (quo maximam partem vtitur) cõmiſcere terreas, & aqueas, nubium, vaporum, exhalationũue, vt & colores fa-

ciliùs

ciliùs hac mixtione exprimat, & faciliùs membra conglutinet, & condenſet; quæ ſententia Lud. Molinæ eſt, & antiquiorũ ν: nec argumentũ, quo quidã vtuntur ι ad probandũ ſolo ex aëris elemento corpus aſſumere, nos ſtringit; cũ tantũ probet, eos ab aëre partem potiſſimam mutuari. Hinc alij cenſent corpus hoc tale fore nunquam, vt nequeat tactu deprehendi, verũ corpus non eſſe. Sed rationes, hac ipsâ quæſtione diſcuſſi. Chriſti Domini dictum κ, oſtendi alium habere ſenſum, quã ipſi arbitrati. Addo, quod in libro Geneſis legimus λ de Angelis Abrahamo apparẽtibus, quorũ pedes abluti, nec deprehẽſi tactu; id ab ipſis eludi potiùs, quam diſſolui: aiunt deceptum Patriarcham, præocupatione opinionis: eo quòd viros putaret. quæro, cur non igitur, quicumque viros putant, hac prę iudicatâ ſententiâ iudicent viros eſſe? An ſolus Abraham ceteris imprudentior? Ipſe ille, quo nituntur, Caietan. μ fatetur verorum oſſium & carnium ſimilitudinẽ, non modò viſibilẽ, ſed etiam palpabilem, & ſolidam exhibere. *Solidam*, ait, non inſtar aëris diffluentem, aut duritiei dumtaxat aliquid modicum habentem. Quod dixi elementorum aliquâ opus cõmixtione, nec Maro ignorauit, cùm cecinit ν.

ν Æneid. 10.

» *Tum Dea nube cauâ tenuem ſine viribus vmbram*
» *In faciem Æneæ viſu mirabile monſtrum*
» *Dardanijs ornat telis.* &c.

Ecce non aëre ſolo, ſed nube mixtâ. De vapore Sprengerus *in Malleo* docet, viſas veſte ſubductâ in agris mulierculas, corpus motitantes, criſſantesque ſolas; & adſpectum mox dęmonẽ vaporis ſiue exhalationis atræ habitu, recedentem. Dæmonis apparitio in corpore elementari fuit illa frequens viſio fratrum Tarquiniornm apud Dionyſ. Halycarnaſ. ο; talis Athenodori apud Plinium ϖ, quicquid dicat Fran. Picus *lib. 1. de prænot.* illud enim puto axioma & regulam ſtatui verè ac tutò poſſe; In gentilium & damnatorum (quia fidei expertes) apparitionibus, non animam (niſi ſpeciali Dei priuilegio, de quo vnde conſtat in Athenodori viſione?) defuncti apparuiſſe, ſed eius loco cacodæmonũ quempiam. Tales etiã putarim omnes appa-

ν *Vide Molin. 1. p. q. 51. ar. 2. diſp. 2.*
ι *Angles in 2. d. 8. q. 2. diffic. 8.*
κ *Luc. vlt. v. 39.*
λ *Gen. 19.*
μ *d. a 3.*
ο *lib. 5.*
ϖ *li. 7. epiſt.*

apparitiones ſpirituum, ocioſa cũ hominibus & varia multipliciaque colloquia miſcentium. teſtatur de Facio patre ſuo Cardanus; & meritò omnes ſuſpectum habent Sortilegij, ſiue pacti cum dæmone. Teſtatur Melanchton *(lib. de anima)* ſe & colloquia & diſputationes cũ pluribus ſpectris inſtituiſſe. ſanctitas hæc, curioſitas nuda, an occultum pactum? nihil iudico, rem in medio relinquo. Tale hautdubiè ſpectrum incæſtuoſi Perſæ, cuius ſemper cadauer terra eijciebat, de quo prolixa commemoratio apud Agatiam reperitur *lib. 2. belli Perſici extremo.* tales viſiones fuere Gentilium Idolorum, vt Caſtoris & Pollucis ad lacum Iuturnæ ϖ; vt L. Domitij Aënobarbi β, vt Amytis Perſæ σ, vt quod apparuit Dioni Siracuſano τ, vt Curtio Ruffo φ, vt Imperatori Pertinaci, apud Capitolinum, vt Tacito Imp. apud Vopiſcum, vt Cõſtantio & Iuliano apud Ammianum χ, Valenti apud Zozimum, & apud eumdem Serenæ vxori Stilichonis: alia præter hæc congeſſit Pet. Thyræ. *lib. 1. de apparit. ſpirit. cap. 9.* Et talia ſemper ſpectra, quę ſubitò euaneſcunt. poteſt enim elementaris ſubſtantiæ ſubitâ animiáque rarefactione ſe ſubducere oculis.

π *Symmach. li. 1. epiſt. 29.*
β *Sueton. in Nerone c. 1.*
σ *Cteſias, in fragment.*
τ *Plutar. in vitâ Dionis.*
φ *Tacit. li. 11. annal. & Plin. Iun. lib. 7. epiſt.*
χ *Capitolin. in Pertina. Vopiſcus in Tacito. Ammian. lib. 21. & 25. Zozi. lib. 4 & 5.*

Illud diſcrimen nunc occurrit, cùm in cadauere apparent; non poſſunt, vel alteri viuenti corpori cadauer illud circumdare, vel ipſi ſic induti corpus vllum ſubire. repugnat enim corporis ratio, quia nequeunt dimenſiones quantitatiuæ inuicem, ſine vero miraculo, penetrare. Sed quando apparent in aſſumpto corpore elementari; licet, vel omnino nequeant, vel difficillimè queant (prius opinor) aliud corpus ſiue cadauer ſubire; poſſunt tamen vero & viuenti corpori, elementare iſtud circumdare, vt homo ſic indutus, vel aliud animal, multo maius imò & gigantæum videatur. Nihil video obſtare, cur nequeant. Suadet etiam aëreæ ſubſtantiæ facilitas ad dilatandum, ſiue rarefaciendum, & ſpiſſandum denſandumque; quâ meritò Pſellus cauſam tradidit, cur ſpectra tam breui ſpacio creſcere & decreſcere videantur.

SEC-

SECTIO III.

VVlgaris persuasio est, semper in his corporibus aliquid oculis obuium, quo deprehendas dæmonicũ spectrum. Crediderim facilè, sic contingere. sed puto (si maiori potestate non impediantur) posse dæmones, quâ velint apparere formâ, humanamque pulcherrimam, & omni ex parte perfectam speciosamque exhibere posse: qualem se fortassis exhibuit B. Alberto Carmelitæ, sed ab eo obiecto crucis signo fugatus fuit, vt narratur à Iohanne Mariâ Politiano, *initio vitæ B. Alberti.* Verum solet illi obstare Dei voluntas; quæ vt semper aliquid adsit, quo detegatur impostura, ne quam mortales ignorantiæ iustam excusationem prætexant; certis animalium formis dæmonia nondum vti permisit, vt columbæ, seu ouiculæ vel agni; fortè quod agnus verus sit Christus, & pastor verus bonusque, & in columbę specie Spiritus Sanctus sit solitus apparere; & quia hæc animalia sunt doli & damni dati expertia ♆. Alia solet induere animalia, in quibus aliquid quod meritò reprehendas. Hircum seu capram; *vt legimus in vitâ S. Radegundis lib. 2. quem scripsit Baudomina Sanctimonialis eius coætanea;* & alias sæpè induit, quia hircorum qui à siniſtris locandi est caput, & quia hoc animal lasciuum superbumque: sanè hac vt plurimùm formâ adoratur. vt exemplo Edelini Doctoris Sorbonici probat Gaguinus ω, & alijs Torquemada: idque ab antiquissimis Theseï temporibus manasse censet Remigius; equidem priùs ex sacris opinor prophetarum testimonijs id deduci posse, in quibus *Zairim* vocantur, vt docui quæstione præced. Quando vult familiaritatis & fidei specimen præbere, catti, vel canis sumit effigiem. de cattis, quotidiana Lamiarum confessio fidem facit; de cane, Agrippa Cornelius, & Simon Magus, tales nacti paredrios. Si quis aliquo deuehendus, equum induit, testis de Hadingo Olaus, de Comite Matisconensi Petrus Cluniacensis, & Hugo Floriacensis α: si per locum angustum vel rimam subiturus, vel custodibus illusurus, vespertilio musculus, vel mustela fit β. Si qui præsentes sint, colloquium impedituri, vel quos velit latere, muscam induit,

♆ *Tyræus* ſ.

ω *li.* 10. *hist. Franc. Torquema. dial.* 3. *Remig. li.* 1. *dæmonol. c.* 23.

α *Olaus lib.* 3. *Pet. Clun. lib. de miraculis, Hugo in Chron.*

β *Cyrill. in vitâ S. Daniel. Apulei. in Milesia.*

duit,& partes auribus vicinas occupãs,quæ vult,insusurrat γ: si vt gregem laceret, vel sæuiat in animantes homineſue; induit lupum δ: si quos terrere velit aut turbare; vt Gallus gallinaceus magnus & ferociens Pachomio, (*Metaphrast. apud Surium mense Maio*) vt coruus aut vultur S. Romualdo, (*Damian. in eius vita*) vt vulpecula verò apparet Hilarioni ε vt canis Dunstano [*apud Surium in eius vita mense Majo*;] vt Serpẽs ζ, Leonardo Corbeiacensi; vt draco, D. Margaretæ; & Ferdinando Gunzaluo, Castellæ Comiti, eiusque exercitui η: Si ad malũ, specie boni, velit inducere; apparet formâ Christi, vt D. Martino apud Seuerum; vel in formâ Dei, vt Theodoræ viduæ; vel in formâ angeli, vt D. Iulianæ θ. Denique formam capit, quæ instituto maximè sit accõmodata: &, quia ad omnia ferè idonea est humana, hanc vt plurimùm effingit, non eodem modo. Scribit vetustus scriptor in vitâ S. Roberti Abbatis; Nocte quadam vir sanctus vidit malignum ad chori aditum consistere, & conari quidem sæpius ingredi, sed frustra tamen. Habebat formam rustici præcincti, nudis longisque tibijs ferentis à tergo sportulam, & ad pectus lignum funibus innexum. Cæpit porrò producto collo circuire chorum, oculos in fratres attentè conijcere, si quid posset forsitan gratum sibi in aliquo cernere. At viro Dei instantius orante, & fratres à torpore excitante, improbus explorator diu frustrà expectans, cùm nil se proficere videret, indignabundus ad chorum fratrum conuersorum se contulit: illic quoque cunctos curiosè contemplans, si quos videret somnolentos cachinnans spreuit: si noxijs cogitationibus occupatos, mirum in modum tripudians applausit. Tandem inter nouicios reperit iuuenem quendam animo ad illicita euagantem, nec nisi solo corpore illic præsentem, imò etiam clandestinam fugam meditantem. animaduertens igitur illum suæ sortis esse fuscinulâ apprehensum, in fiscellam suam proiecit, & celeriter inde se proripuit. Cernẽs id vir sanctus multum pro salute illius anxius, & sollicitus, manè diligẽter iussit illum inquiri. Sed ille ante auroram vagus & profugus, excusso suaui iugo Christi, secutus erat inimicũ. Adiunxit autem

γ *Io. Nider. lib. vlt. Formicar.*

δ *Remig. d. c. 23.*

ε *D. Hier. in Hilarione.*

ζ *Marulus lib. 5. c. 7.*

η *Rodericus Sancius p. 3. hist. Hispan. c. 21.*

θ *Marul. ẽ.*

» autem se hominibus sceleratis, deditusque latrocinijs, non » diu post captus est,& capite plexus, miserrimè è vitâ excessit. Eidem in Nuptiarũ põpâ dæmon apparuit calamistratus,procaci vultu,& actiosus. *Vide Sur.tom.3.Iun.7.* Maximo Rhegiẽsi apparuit,vt nauis & nautæ recens appulsi; Euagrio, vt clericus hereticus;Macario,semel vt messor,semel vt pharmacopola;Nathanaeli semel vt agazo agens asinũ,semel vt seruus lorarius:quæ Marulus & Sabellicus ex vetustioribus testantur ι. Apelli apparuit,vt pulcra & comta, & illecebrosa mulier: sed hic prudenter eum ferro,quod versabat, candente abegit κ. Sed quantumuis ille velit,pulcherrimam hominis similitudinẽ repræsentare: quæ Dei bonitas est,vel eo inuito fieri videmus,vt qui non obesæ nimiũ mentis sint;semper,si attendant, fucum queant deprehẽdere. Aut enim se ostendunt dęmones humano corpore atro,illuuioso,squalido,fętente,tetro,ac formidabili: aut saltem obscuro, nigro, fædoque vultu; naribus vel deformiter simis,vel immane aquilis;oris rictu sparso,profundoque, luminibus valdè abditis flammantibusque, manibus pedibusque obuncis ac vulturinis, strigosis brachijs cruribusque,& admodũ villosis,caprinis etiam vel asininis tibijs; vno vel vtroque pede bifido corneoque,interdũ& solidungulo; interdum mutili pede altero vel vtroque: demum staturâ corporis nũquam iustâ ac decorâ,sed cui semper adsit aliquid insolitæ notæ,& deformitatem prauitatemque dęmonis prodentis. probant ista veteribus recentibusque exemplis alij λ: & nos iam multa in medium attulimus. Sane morituris solet maximè terrificâ apparere specie, vt B. Martino apud Seuer. Sulpitium: vt Florentio illi,cui visus ore vastam flammã, naribus fumum fundens sulphureum [*Blasius Melanesius, in Vitâ S. Ioan.Gualberti.*] vt B.Oportunæ ferociens in specie nigerrimi Æthiopis, capilli & barba stillabant quasi picem calidam & liquidam,oculi ferrum ignitum & stricturas scintillans.[*Adelelinus Episcopus in eius Vitâ apud Sur.mense Aprilis*]cuius rei rationem Angelus reddidit B.Aichadro, hoc à Deo permitti vt hic ipse terror tam terribilis visionis expiet in sanctis si quid

ι *Marulus d. c.7. Sabel.li. 10.exempl. c.3.*

κ *Sosomen. lib.6.c.18.*

λ *Tyræus li. 1.de apparit. spirit.cap.9. Binsfeld.de cõfess.malef. prælud.12. Remigius lib. 1. dæmonol. c.7.10.14.& 23. & libr.3. c.10. Ananias lib.3.de Nat.dæmon.*

adhuc expiandum in illis esset reliquum; vt scribit Fulbertus, *in vitâ Aichadri, apud Sur. mense Septemb.*

In hoc assumpto corpore loqui illos posse, & solere, testatur omnis antiquitas; quæ & oraculorum ab eis fusorum, & antrorum, quercuum, statuarumque loquentium (de quibus actum alibi) meminit: eoque pertinent etiam caluariæ seu capita mortuorum Gentilium, in quibus dæmones locuti; vt caput filij Policriti, de quo Plethon μ ex Hierone Alexandrino; caput Publij, de quo idem Plethon ex Antisthene; caput Gabinij, de quo Plinius Senior ν; & cranium Magi, de quo Franciscus Picus ο; & alterius Magi, de quo Melchior Flauinus Minorita. ϖ Sciendum quod omnes vitales actiones dæmonibus natura denegauit, quia propriè carent corpore. & ideo, non magis quam Angeli putandi verè comedere, vel bibere potum escámue corpoream: qua de re dubitare, censeo, non philosophicum nec Catholicum est, sed delirium sequi recentiorũ Rabbinorum. philosophicum non esse norunt omnes philosophi; Catholicum non esse confirmat S. S. Tobiæ 12. versic. 23. Rabbinicum esse patet ex Auoth Natani, vbi homo demens, scribit dæmones tria cum hominibus habere communia, edere ac bibere, venere vti & prolem gignere, & mortales esse. Quis non rideat hæc hodie etiam inculcari ab homine Caluinistâ, cui Tobiæ liber non est Sacrosanctus? cùm itaque loqui sit actio vitalis, sequitur loqui cum videntur dæmones, non loqui propriè, & vitali actione, sed producendo sonum in aëre humanæ voci similem, & adstãtium auribus insonantem; vt notat Gregoras ρ; ad eum fermè modum, quo quis artificiosè quopiam instrumento; puta tibiâ vel tubâ; sonum vocis humanæ exprimat: vel quo modo cauæ valles exceptam ac repercussam vocem, articulatè admodum reciprocant: vel, vt, crispi numeratione pectinis, organa pneumatica in varios accentus ac tonos sonum discriminant. Sermone vtplurimùm vtuntur, quo regionis illius incolæ, vt Psellus tradidit σ. Sed (quod notandum. nam & hinc fucum queas deprehendere) vtuntur voce stridulâ, subsibilante, confusâ, obscurâ,

μ *lib. de mirabil.*
ν *lib. 7. c. 52.*
ο *libr. 7. de prænot. c. 10.*
ϖ *lib. de statu animarũ post obitum.*
ρ *lib. 5. hist. Byzantinæ sub fin.*
σ *lib. de dæmonib.*

ſcurâ,debili,puſillâ, & quaſi ex dolio, vel per teſtam rimoſam. docent hoc Sagarum confeſſiones plurimæ,apud Remigiũ τ. Poteſt autem Diabolus,quando in aſſumpto corpore apparet, videri; & quando loquitur, audiri,à quibus tantum vult,ceteros verò latere,idque naturaliter. Si nempe quoad nonnullos, & non quoad alios ex parte organi vel obiecti adferat aliquod impedimentum,vt ſi medium impediat ita,vt per illud ſpecies ad oculum vel auditum non perferantur, vel ſi ipſas ſimilitudines prohibeat,vel quos latere vult in extaſim rapiat: ad alios verò à quibus audiri & videri vult ſinat ſimulacra & ſonos libere commeare,& imaginationem eorum ad alia nulla abducat υ.

τ *lib. 1. dæmonolat. c. 8.*

SECTIO VLTIMA.

PRocurare denique,vt dæmones nobis appareant; vel,vt defunctorum animas nobis repræſentẽt (quod illi facere reuerâ nequeunt) nullomodo licet,imo Mortale eſt peccatum. Nam vt ſocios vocare non poſſumus,quibuſcum omnis familiaritas nobis eſt interdicta, vt docent D. Auguſtin. φ & D. « Thom. Non vult Apoſtolus, *Nos ſocios fieri dæmoniorum* χ. Amicè ab illis & precariò petere,vel recipere; eſt in aduerſarij caſtra ſe recipere,& transfugere à Chriſti Eccleſiâ. Per modũ imperij & compulſionis non poſſumus eos adigere; niſi quatenùs ſumus ad hoc à Deo delegati per exorciſticam dignitatẽ, in cuius exercitio diuinum imperium operatur ✝. Denique etiamſi liceret,ſtultum id foret : quia nihil à dæmone exſpectandum boni vel vtilitatis: nihil boni confert in homines, niſi maiori permixtum malo; nihil docet, niſi merè curioſum & futile; non obſequitur, niſi vt perdat,& æterno exitio inuolutos diræ ſuæ ſubdat tyrannidi. Ex his apparitionibus dæmonum oriri poſſet alicui dubium, Cur illi antiquis patribus viſibiles apparuerint adeò frequenter, nobis hodie non item? Hanc quæſtionem olim S. Ioannes Briglintonius propoſuit « S. Guilhelmo Shleghtholmenſi,qui reſpondit; Antiquorum « patrum animos non fallax ſplendor & inanis gloria, ſed di« uina gratia illuſtrarat. Itaque facilè illi fraudulentas inimici « machinationes peruidentes, ſeu pugiles inuicti, illum fortiter

υ *Alber. & Rich in 2. d. 8. Angles q. vnic. de dæmon. ar. 4. dub. vlt. Ananias d. lib. 3. & alij.*

φ *libr. 2. de doctr. Chriſtia. c. 23. & Tho. 2. 2. q. 90. a. 2.*

χ *1. Cor. 10. v. 20.*

✝ *vide Tyræum, lib. 1. cap. 15.*

expugnarunt. Quod ille ſuperbus non ferens, difficillima ten-« tationum certamina illis obijciebat, monſtroſas formas, & te-« terrimos impetus eis ingerens, vt vi illos protruderet in« peccata. Nos verò, qui facilè ei obedimus, occultis tentatio-« num iaculis, citò proſternit, etiamſi nullam nobis tetram« ſpeciem repræſentet.] Hactenus illius temporis ſcriptor, *apud*« *Surium Octob. 10.*

QVÆSTIO XXIX.

An diabolus poſſit facere vt homô verè reſurgat?

EMpedocles apud Laërt. lib. 8. & ceteri magi contendunt eſſe quaſdam herbas, quibus mortui ad vitam reuocantur. Xanthus hiſtoricus narrat herbâ Bali, Tillonẽ quendã, & draconem vitæ reſtitutos: & Iuba refert Arabicâ quadam herba ſuſcitatum alium. Sed Archimagus noſtri temporis cenſet, de homine, nõ poſſe id dæmonẽ; de ceteris animãtibus, poſſe. Sic enim naturaliter muſcas ſubmerſas reuiuiſcere, ſi in cineribus tepidis ponantur; apes ſimiliter, ſi ſucco nepetæ perfundantur; anguillas defectu aquæ mortuas, ſi integræ inijciantur in acetum, & permiſceatur ſanguis vulturis, & ſub fimo recondantur; intra paucos dies omnes vitæ reddi: Pellicanum pullos mortuos propriò ſanguine ad vitã reuocare: Leunculũ quoque defunctum voce & ſpiritu parentis reſuſcitari: idem muſtelæ iuris eſſe in catulos. De pellicano & Leone, ſcio veteres multos graues auctores cõſentire: ſed bonâ cũ illorũ veniâ:

1. Cẽſeo, quæ ex putrefactione quoque naſcũtur animalia,« ea poſſe cùm vitã amiſerint, naturalibus remedijs à dæmone« viuificari. quia nouit vim caloris putredinalis, & cetera« ad hoc requiſita. Notandum tamen non fore hoc idẽ animal« numero, quia licet materia poſſit adhuc eſſe eadẽ, ſi corrupta nondũ erat: tamẽ anima, quæ ex eius potẽtiâ educetur, de nouo, nõ erit eadẽ cũ eâ numero quæ perierat. Soliuſque Dei eſt priuilegiũ poſſe, quod perijt, iterum idẽ numero reproducere: quam ſententiam ceterorum, diſſentiente Scoto, veriorem puto. Scotus enim & Richard. cenſent etiã per naturales cauſas

sas id fieri nõnunquam posse α. Contra Dur. & Marsil. neque Deum id facere posse β. Scotũ refellunt recentiores γ, & meritò cum à priuatione ad habitum non sit possibilis regressus iuxta Aristot. 5. *Physic.* & 2. *de generat.* D. Dionys. (*c. 6. de diu. nom.*) quoque Ambr. Lact. & alij Patres, semper de hac re, vt de vero miraculo, loquuntur. Durandum ijdẽ Sotus Sonci. Suar. & alij citati, tam copiosè & fortiter refellunt; vt qui eum adhuc defendere nitatur, is peruicaciæ & temeritatis notam certè nequeat effugere. Hinc vlterius infero, cùm resurrectio requirat numericam identitatem rei resurgentis, tũ quo ad formam, tum quo ad materiam, earumque vnionẽ: eandẽ saltem specificam; solum hominẽ propriè dici resurgere. huius enim solius, quia immortalis, eadem perdurat forma: cetera animantia si quando viuificentur, impropriè dicuntur resuscitari δ. Quare simpliciter loquendo, nec vt insecta quidem resurgant, Satan poterit efficere.

» Censeo 2. animãtia perfectiora & quæ ex putrefactione nõ
» nascuntur, ea naturaliter ab eo vitæ reddi non posse. quia requirunt perfectiores quasdam dispositiones, accuratioremque organorum singulorũ præparationẽ, quę non nisi naturali seminis virtute possunt confici. Et hoc apud Simeonẽ Metaphr. in vitâ S. Siluestri fatetur Zambre Magus Iudæus; qui taurum verbis in aurem submurmuratis occiderat, eum viuificari nisi à Deo non posse. Quare si qua talia nonnunquã visa sunt reuiuiscere, penitùs mortua non fuêre, sed mortuis tantum similia: sicut animantia quæ certis anni temporibus immota iacent & q. mortua, postea vere ineũte excitantur, & videntur vitæ reddita, vt accidit gliribus, vrsis, & passeri vitulino apud Mexicum teste Cardano ε.

» Censeo. 3. non posse dæmonẽ efficere, vt anima vnius bru-
» ti, aliud corpus animet. quia singulæ huiusmodi animę ex potentiâ materiæ eductæ, si à materiâ suâ separes, emoriuntur.

Sed quid de homine?

B Censeo. 4. minimã vel nullã dæmonis esse potestatẽ. hoc ex-
» plico. Non potest facere vt homo à mortuis resurgat: siue non

α Scot. in 4. d. 43. q. 3. & Richar. ibid. a. 3. q. 1.
β Dur. d. 43. q. 3. Marsil. ibid. q. 2c.
γ Capreol. in 4. d. 43. q. 1. in arg. cõtra secundã. Soncin. 5. Metap. q. 6. Sotus d. d. 43. q. 1. a. 3. Tolet. 2. de gener. q. vlt. Bannes. & alij, ibi Suar. in 3. p. q. 53. sect. 6.
δ vide Soarẽ d. q. 53. sect. 1. & 2.
ε li. 7. de varietat. c. 36.

potest facere, vt anima hominis suum corpus subintret, & illud viuificet informetque. hæc conclusionis pars est fide tenenda ζ, & est philosophiæ innixa; qua definitum à perfectâ priuatione & totali, non dari ad habitum naturalẽ regressum. miraculosa itaque est hæc res, quare & Deo propria. Non potest dæmon ipse illud corpus informare: quia ipse est substantia perfecta & completa, cui repugnat aliam substantiam vt partem componere. Non potest dæmon animam humanam à corpore separatam iterum illi immittere, vt eam informet: probo, quia vnicus modus est naturalis vniendi animam corpori, per generationem corporis, & creationem infusionemque animæ. Sed hîc corpus non generatur. ergo hîc non est naturalis vniendi modus. Supernaturalis verò modus, qualis interuenit in resurrectione soli Deo competit. Posset dæmõ, si Deus permitteret cogere animam dãnatam subire corpus, vt illud moueat & in illo actiones aliquas demonstret; quia sic ipse potest subire, & hanc animam inuitam cruciatu ad hoc posset compellere. Possunt etiam Magi (ex pacto) per superiores dæmones cogere inferiores, vt cadauer ingressi, illud gestent, moueant, ceteraque ad tempus faciant, quibus videãtur viuere. Vt factum Louanij à Corn. Agrippâ. Is commensalem habebat nimis curiosum. semel profectus aliquo Agrippa, vxori, quam postea repudiauit, claues musæi sui tradidit, additâ prohibitione, ne quem ingredi sineret. Inconsultus iste adolescens, oportunè, importunè non destitit mulierculam deprecari, sibi copiam ingrediendi vt faceret, donec impetrauit. Musæum ingressus, incidit in libellum Coniurationum, legit: en illi pulsatio ad ianuam. turbatur: sed pergit legere. pulsat iterum nescio quis; &, nihil respondente rudi harum rerum iuuene, dæmon ingreditur. quærit, cur vocatus? quid fieri iubeat? isti metus vocem intercludit, fauces dæmon. sic miser luit pœnam nefarię curiositatis. Redit interea domum archimagus. videt exsultantes super eam dæmones. vtitur solitis artibus. adsunt vocati, narrant rem vt gesta. ille homicidæ iubet, cadauer ingredi, & per forum (vbi ceteri solebant studiosi frequen-

ζ vide Soar. & Sot. ẽ.

frequentiùs conuenire) aliquoties obambulare, tandemque corpus deserere. Ambulauit ille ter quaterue, tum corpus concidit, diffugiente eo qui regebat. Creditum diu, hunc subitâ correptum morte concidisse: sed indicia suffocationis initiò rem suspectam fecere; postea tempus omnia diuúlgauit, & Agrippa, quas pectore occuluerat hæreses, in Lotaringiâ profugus, cæpit euomere.

SECTIO II.

C. OBijciuntur nobis multæ Gentilium narrationes, nõ poëtarũ modò, de suscitatis ope Æsculapij, Tindareo, Glauco, Admeto & simil. Sed & grauiorum scriptorum. de Ere Armeno narrat Plato „, de Gabieno & alijs Plinius, de Zaclâ Ægyptio Apuleius, de suscitatis ab Apollonio Philostratus, de suscitatis à Simone Mago Clemens, & Egesippus. Mirum illud Plutarchi, apud quem Enarchus à medicis pro mortuo habitus & relictus, non multò post visus ad vitam redire; se dicebat verè resurrexisse; illosque dæmones, qui eum vitâ eduxerant, grauiter ab ipsorum Principe increpitos fuisse, quod eum, pro Nicaudâ coriario, rapuissent; qui eodem die & horâ febre correptus, cùm in lecto iaceret, eo morbo decessit: Neque hac re contentus, ad testandam resurrectionem suam, Plutarcho, qui tunc laborabat, breui incolumem eum fore prædixit: atque ita cõtigit.] Polychronici auctor Ranulphus θ narrat, Comitem Richardum quadã nocte solum, orationis gratiâ, ingressum in templum; inuenisse ibi mortui capulum, in « quo cadauer erat repositum. Dum autem Comes oraret, su« bitò mortuus ille magno cum strepitu è feretro exsilijt, ac ex« tensis brachijs, quasi in amplexus eius ruiturus, ad Comitem « accessit. Quem cùm Comes signum crucis fronti suæ impri« mens, frustrà intensiùs, vt recederet adiuraret, stricto gladio « illum dissecuit: & exinde statuit per totam terram circa fune« ra vigilias celebrari.] Vtroque admirabilius est, quod ex Guaguini, descriptione Moscouiæ, nunc adijciam; Populos scribit « quosdam in Lucomoriâ, regione Russiæ, habitantes, quotan« nis vigesimaseptimâ mensis Nouembris die, vt solent hirundi-

„ *Plato lib. 10. de repub. Plin. lib. 7. c. 52. Apuleius in Milesiâ li. 2. Philostrat. lib. 6. de vitâ Apollon. D. Clemens in Itinerario, & Egesip. lib. 3. de excid. Hieros. c. 2. Plutarch. lib. de animâ.*

θ *lib. 6. c. 7.*

nes

nes & ranæ; sic & ipsos præ frigoris brumalis magnitudine » mori: posteà redeunte vere, vigesimâ quartâ Aprilis die de- » nuò reuiuiscere. Addit hos, cùm sibi mortem imminere sen- » tiunt, merces suas certis in locis deponere; quas Grustensij » & Serponovutzij vicini populi, suis mercibus interim æqui- » valentibus eodem loco relictis, auferunt. Illi reuiuiscentes eas » merces, si iustæ videantur, pro suis accipiunt: sin minùs, eas- » dem repetunt. Vnde lites & bella sæpissimæ inter eos oriri » dicuntur.] Verùm »

His omnibus & similibus exemplis succinctè respondendum. Multas solere esse illusiones dæmonum circa huiusmodi. Aliquando corpora mortuorum furatur, & substituit alia aërea; quæ mouet instar viuentium: sic abstuliſſe eum corpus Romuli scimus ex Liuio [1], & Cleomedis scimus: & Alcmenæ, quam etiam Rhadamanto datam fingunt vxorem; & Aristeæ Proconnesij, ex Plutarcho, & Herodoto; item Aspalidis & Ctesyllæ, virginum, ex Antonino Liberali. Sic alios ad tempus substituit, pro Glauco, Tyndareo, Ero & similibus, vel ipse subiuit eorum exuuias.

[1] *Liuius lib. 1. Plut. in Romulo. Herodot. lib. 4. Antoninus Liberalis in Transforma.*

Nam aliquando etiam, vt quæ verè cadauera sunt, fingat viuere, ipse illa subingreditur, &, sicut nauta solet mouere nauim, sic ipse illa mouet, & viuentium similia cogit opera gestusque imitari. huc referendum illud Simonis Magi factum, quod obijciunt; huc illud de Richardo Comite: huc illud de Ero Pamphylio seu Armenio; nisi hoc potiùs à Platone confictum, vt metu inferorum homines à peccando deterreret, vt Iustinus Martyr censuit, *in Paræneſi;* huc illa de Gabinij, Polycriti, Publij capitibus fatidicis; huc illud Apulei de Socrate, cuius abscissum caput veratrix illa copa cùm amputasset, iterũque iectâ spongiâ coniunxisset corpori, postridie miser, dũ contra iussum in flumine bibit, excidente spongiâ, caput amisit. Nam huic verè caput præscissum fuerat, simulatè dumtaxat redditũ: huc pertinet, quod de Agrippæ omeotrapezo narraui; huc alia tria quæ narrat Nicolaus Remigius *lib. 2. dæmonolatr. cap. 1.* huc quod à Philostrato, *Heroicor. Dialog. 1.* narratur;

Phrygios,

Phrygios Pastores, cùm pecudes pestilitate absumerentur, in Sigæo, ad Aiacis Telamonij sepulcrum congregatos, varijs maledictis defunctum laceraſſe: vnum ceteris petulantiorem Homeri versus κ, quibus Aiacis fuga describitur, cantillare cæpisse, ἄιας δ' οὐκ ἔτι μίμνεν: tum vocẽ truculentam è monumento erupisse, ἀλλοὺ ἴμιμνον, & pastores perterritos in fugam egisse. vocis enim auctor hîc dæmon: huc denique pertinet, de Germano iuuene admirandum, quod seq. quæstione narrabitur. Nisi quòd illic finxit occidi, qui occisus nõ erat, sed abstractus à sensibus decollari se putabat, ceteri quoque præstrictis oculis idẽ arbitrabantur. Nec enim illi caput præsciſſum fuit, nec restitutum, sed omnia fuere præstigiosa. κ Iliad. ó.

D Denique fingit mortuos, qui reuerâ nõ mortui sunt. ad hoc vtitur non rarò commoditate morborum naturaliũ, quos ἀφόρους vocant; veluti si sint apoplectici, siderati vel attoniti; qui cerebro communi neruorum principio vehemẽter afflicto, iacturam faciunt sensus ac motus membrorũ omniũ, & sic sensu motuque defecti, quasi mortui concidunt iacentque. 2. si καρᾶ corripiantur, quæ est capitis quædam perculsio, cùm debili febre, humoribus sic cerebrum infestantibus vt totius inde corporis stupor & immobilitas consequatur, quam comitãte profundo somno, fit vt homo clausis oculis demortui specie, longissimo quandoque tempore sic iaceat, vti si mortuus esset. 3. si patiantur λιποθυμίαν, seu syncopen & animæ deliquium; qui morbus ad ea quæ diximus addit aliquãdo motus arteriæ, pulsusque amissionẽ, quę passio reddit hominẽ vero mortuo quãsimillimum, & durat donec frigidorum humorũ intẽperantia & impetus dissipetur. tali morbo laborans *(teste in Elog. Iouio.)* Ioan. Duns Scotus, viuus pro mortuo sepultus interijt. Tali morbo cẽsuerim laborasse Euarchum illũ Plutarchi, nec quidquam momenti habet prædictio illa quæ ex humanâ etiã prudẽtiâ, & crisi medicâ, potuit manare. 4. Si feminę sint, quę matricis strangulationes, & ictericas passiones sustinent, ob quas multum aliquando tempus, velut mortuæ solent iacere λ talem fuisse Apollonij illam puellam, deprehenditur ex ipsomet

λ Testes Aetius, Celsus, ipseque Plin. d. c. 52.

met Philostrato, & Eusebio *lib. cont. Hierocl.* talis etiam fuit puella Heraclidis. In Auiolâ & Tuberone, vis ignium frigidos syncopes humores discussit. De Lucumoriæ incolis, fortassis verè respondérim, ab ipso auctore ex aliorum tantum relatione, vt fabellam narrari: ideo toties repetit verbum *dicitur*. Si tamen res vera narratur, referenda ad dæmonum præstigia; quæ partibus illis valdè grassantur, (vt patet de Neurorum Lycanthropiâ) & incolæ putandi interea somno consopiti, vt glires ac vrsi solent.

CHRISTI Domini, & sanctorum virorum miraculosæ suscitationes facilè à morborum istorum cessationibus discernũtur. quia in fidei testimonium, solo iussu, aut prece ad Deum fusâ, nullo temporis discrimine, aut morâ, patrabantur: quandoque etiam corpore per tabem dissoluto, fætenteque, vt cõtigit in Lazaro; in morbis vero istis corpus absque corruptione & fætore perseuerat: quandoque redintegratum corpus planè dissectum, discerptum, disiectumque *μ*; aliquando post longissimum tempus, vt D. Maurilius puerum à septennio mortuum *ν*; & triennio exacto S. Stanislaus Petricum quendam ad ferendum veritati testimonium pro Ecclesiæ iure contra Boleslaum. vide plura de hac re apud Michaël. Medinã *lib. 2. de fid. cap. 7.*

μ D. Stanislai vita, apud Sur. Mal. 8. tom. 7.

ν Fulgos. lib. 6. c. 9. Marulus lib. 4. c. 10. & lib. 2. c. 12.

o Dubrauius lib. 8. & Io. Longin. d. tom. 7. Surij, cap. 15.

QVÆSTIO XXX.

Quid Magia possit in ipsos cacodæmones?

PEriere libri veterũ quorumdam hac de re perscripti: scripserat enim Battiades librum *de Paredris*, & Campestres opus *de Catabolicis infernalibusque*, quos citat Fulgentius *expositione Morali in Virgil.* ex alijs ergo subsidia nobis sunt petẽda, maximè ex veritatis lapide Lydio, sacrâ Theologiâ, & ex Historijs probatis.

Constare arbitror cuiuis Catholico, nihil Magis virium esse in bonos angelos, vel animas beatorum: in malos verò nihil etiam potestatis habere, nisi ex pacto. fingunt itaque dæmones se à magis cogi, quibus sponte obtemperant, vt plures irretiant

tiant & retineant irretitos. Quod nunc est paullo enucleatiùs declarandum.

Si de bonis spiritibus siue angelis quæras; ijs competere etiam naturâ vim aliquam arbitror malos cogendi, vel saltem compescendi; non tamen promiscuè. Naturaliter quidem id posse, quoad dæmones, qui sunt inferioris ordinis & hierarchię; non tamen exercere hanc vim, nisi Deo iubente vel permittente: quoad æqualis verò hierarchiæ atque ordinis dæmones, vel etiam superioris, nullam habent vim cogendi naturalem, sed tantum accipiunt aliquando peculiari Dei concessione, & quasi delegatione. Idem dicendum de malorum vi in malos, (quos inuenio distingui in *Pythonicos*, hoc est vaticinatores; in *Paredrios* hoc est familiares seu accessores; in *Catabolicos*, hoc est à quibus obsessi dirè affliguntur & in terram eliduntur, qualis erat ille de quo in Euang. α; & in *Oniropompos*, vt vocat Irenæus non semel, hoc est malorum somniorum auerruncatores, vel ostentatores bonorum; omnia enim hæc genera fingunt se Magis obtemperare; & his omnibus commune est, aliquos esse superiores, aliquos inferiores. Sed vt Angeli boni sibi superioribus sponte, & alacriter obtemperant: sic è contrariò cacodæmones superioribus suis; vt praua mancipia duris dominis, aut imbecillior tyranno potentiori; non nisi inuiti & malo domiti obediunt. Quare, quæ inter dæmones ordinum, ex quibus exciderunt, adhuc ratio habetur, illa sanè non est vera atque propria subordinatio. nam ei deest ordinis ratio formalis atque perfectio; quæ, per media subordinata, in vnum vltimumque finem dirigitur. Quo sensu verissimè Iobus negauit β, vllum apud inferos ordinem reperiri. Ordinum dumtaxat quædam imperfecta, siue materialis, vt vocant, ibi distinctio reliqua, quæ vsque ad mundi finem duratura. Hoc sensu cum Cassiano Theologi γ ordines dæmonum agnoscunt. quod non obscurè confirmat Apostolus scribens ad Ephes. *Aduersus principes & potestates* cap. vlt. v. 12. vbi vides choros duos nominari, cũ de dęmonibus agat.

α *Luc. 9. v. 39. & 42. Irenæus libr. 1. de hæresi Simon. & de hæres Carpocratis.*

β *c. 9. v 22.*

γ *Cassian. collat. 8 cap. 14 & 16. D. Tho. 1. p. q. 109. ar. 1. & 2. Paludan. & alij.*

B Ex hoc naturali robore & ordinis dæmonum præcellentiâ,

naſcitur quoque Magorũ quorũdam in alios Magos vis atque poteſtas; quâ vel effectus aliorum impediunt, vel inuicem arte ſuâ male mulctant, & necant Deo permittente. hæc enim ipſorum concertatio, eſt quaſi quidam cõflictus dęmonũ, quibuſcum illi Magi certantes ſunt fæderati. Vnum certamen in Burgundiâ peractum, narraui præcedenti libro. Alterum accipite compertum relatione fidorum. Concurrerant in aulã Anglicanæ Reginæ duo magi, iucundum exhibituri ſpectaculũ. paciſcuntur ſingularem, vnâ in re ſibi inuicem parendi, neceſſitatem. prior iubet alterum per feneſtram deſpicere; quod cũ facit, enatis ſubitò ceruinis ex capite cornibus, cunctorum ſannis & ludibrijs diù fuit appetitus. Quare, quàm impotens iniuriæ, tam cupiens vindictæ atrocioris, pingit carbone humanam in pariete effigiem; tum priori mago imperat, ſubire effigiem illam, & parietem ceſſurum ingredi. mortẽ ſibi cernẽs præſentem horrere hic, & deprecari. Vrgere alter conuenta, ſubit ergò coactus, & viſus corpori paries locum dare ingredienti: ſed ingreſſus nuſquam poſtea comparuit. videlicet ſuperior dæmon eum occiderat, & corpus in deſertum, vel ſpeluncam alicubi abdiderat. Tertiũ adſcribam I. C. Germani verbis, vt rem compertam ſibi narrantis; Sicuti (inquit) præſtigiator quidam nobilis, in diuerſorio publico in N. Hoſpitis famulum, ita petentibus reliquis conuiuis, decollauit: cùm autem ei rursùs caput imponere vellet, animaduertit adeſſe alium Magum, qui eũ in hoc propoſito impediret. Rogat hic eum, ne hoc faceret. Verùm cùm admonitioni repetitę alter non pareret; præſtigiator in mensâ lilium creſcere fecit, cui cũ caput & flores amputaſſet, concidit ſtatim abſque capite de mensâ Magus ille, qui alterum impediuerat, & præſtigiator abſque vllo impedimento famulo caput impoſuit è veſtigio, & ex hoſpitio vrbeque, ne à magiſtratu, propter cõmiſſum homicidiũ, deprehenderetur, aufugit.] Hic præſtigium fuit in ſimulatâ capitis primi abſciſſione, & etiam repoſitione; item in lilij productione & detruncatione. certamen fuit inter magorum dæmones, quorum inferior ſatis fortis erat, ad impedien-

A N. lib. 1. de Lamijs c. 3. n. 19.

dum

dũ vim præſtigij;potentiori tamen coactus (non opinor inuitus,) cedere in clientuli ſui nece,qui verè interẽptus. Quartũ ſit de Zytone Bohemo illo mirifico præſtigiatore cum Bauaris contendente.rem geſtam narrat Io. Dubrauius [1]; Wenceſlaus (inquit) Imp.& Boëmorum rex,affinitatẽ cum Principe Bauariæ Iohanne inijt,ductâ in vxorẽ filiâ eius Sophiâ.Socer, vbi generum ludicris ſpectaculis & magicis præſtigijs deſectari cognouit,plenum ludionum & præſtigiatorum plauſtrũ ſecum Pragam vexit. Ibi dũ præſtantiſſimus artificũ ludibria artis ad permulcendos oculos explicat; adeſt inter ſpectatores Zyto Wenceſlai magus,ore vſque ad aures dehiſcente,accedenſque propius,artificem illum Bauari cum omni apparatu protinùs deuorat,ſolos duntaxat calceos, quia luto obſiti videbantur, expuens:ſeceſſumque inde petens, ventrem, inſolitâ eſcâ grauem,in ſolium aquâ plenum exonerat, præſtigiatoremque adhuc madidum ſpectatoribus reſtituir, paſſim deridendum adeò vt ceteri quoque eius ſocij à ludo deſiſterent.] potentior hîc fuit dæmon Zytonis,illud de deuoratione merum præſtigium fuit,ſed verè abreptus miſer, in ſolium aquæ fuit iniectus à dæmone,non per alui vias egeſtus. Quinctũ erit ex Olao *lib.3.cap.20.*apud quẽ magus quidã Gilbertus cum Catillo præceptore de artis prẹſtantiâ contendens, cùm exiguum bacillum characteribus Gothicis vel Ruthenicis inſcriptum,à prẹceptore proiectum,manibus apprehendiſſet, ſtatim obriguit;& in inſulâ lacus, *Veter* dicti, apud Oſtrogothos in cauernâ ſubterraneâ fertur ligatus.] Sextum ſuggerit Saxo Grammat. Hiſtor.Danicẹ *lib.1.*de ſene quodã, quem magum fuiſſe ſummũ vel inde probatur,quod Biarmẽſes,huius artis fiduciâ feroces,vnus omnes ſuperarit. prolixa narratio eſt,ideo lẹgere volenti,ad Saxonem indicem intendi, vbi ille prælium Hadingi & Thuningi deſcribit.Huc lubens retulerim certamen Calchantis & Mopſi vatum;quod Calchanti exitium attulit victo,quod narrant Græci [2].hæc ergo dæmonum in dæmones,& magorum in eoſdem poteſtas.

[1] *Ioan. Dubrau. Epiſc. Olmuzienzis rerum Boemicar. lib.23.*

[2] *Strabo Geogr. libr.14. & Euſtat. in Homeri Iliad. primũ.*

SECTIO II.

SAncti verò homines frequentissimè coërcendi dæmones potestatem à Deo admirabilem acceperunt, vt innumera testantur miracula, quibus illi malos hos vicerunt & profligarunt. Eadem vis Sacramentis, Sacramentalibus, & exorcismis Ecclesiæ semper Catholicæ competijt, neque extra illam vis ista reperitur ζ. Videntur nostris exorcismis, olim quidam similes à Salomone instituti, viguisse apud Hebræos. probatur id non ex Iosepho tantum ν, & D. Epiphanio θ; sed & ex Saluatoris nostri verbis, Iudæos refellentis, quòd dicerent eum dæmones in Beelzebub eijcere ι, *Filij* (inquit) *vestri in quo dæmonia eijciunt?* quod, quàm ad Apostolos, rectiùs referri ad ordinarios Iudæorum exorcistas, meritò viri docti censuerũt. Nondum enim, cùm hæc dicebantur, Apostoli ad prædicandum missi fuerant; & hæc potestas illis postmodùm cõcessa κ. Et discipuli eandem quam magister calumniam sunt passi, vt eis IESVS prædixit, apud Matthæum λ. Quare non satis efficaciter apostolorum vel discipulorum suorum exemplo Dominus fuisset vsus: quia statim Iudæi respondissent, in eodem ipsos, in quo magister, nomine, hęc efficere. Crediderim Salomonẽ hos exorcismos instituisse, quo tempore adhuc Deo adhærebat: ideoque in illis virtutem diuinam fuisse operatam, & fortassis vim aliquam ex ipsâ Dei institutione habebant; nõ tantam opinor, quantam hodie Catholicæ Ecclesiæ exorcismi. Quod si contendas compositos à Salomone, cum esset idololatra; tunc necessariò illos annumerare cogeris, cum D. Thomâ & Victoriâ, Magorum incantamentis; quorum vis omnis posita in pacto cum dæmone. Sed magis placet prior sententia.

Itaque cum vis omnis magorum in dæmones, pendeat & oriatur ex fœdere cum ijs inito; sequitur sanè, si magus pactũ habeat cum dæmone superiore, non posse Magum vim facere huic dæmoni superiori; posse tamen per ipsum dęmonẽ superiorem, ex pacto famulantem iuuantemque, inferiores cogere ad aliquid faciendum, omittendumúe, & impedire ne perficiant

ζ *Vide hoc docentes Pet. Thyræ. disp. de dæmonia. p. 3. Bosium de Not Eccl. Bellarmi. & alios, contra Nouatores.*

ν *lib. 8. antiquit. c. 2.*

θ *in hæresi Ebionitarum*

ι *Luc. 11. v. 19.*

κ *Matt. 10. in princ.*

λ *d. c. 10. v. 25.*

ciant quæ alias potuissent: vt probatur ex Chaldęi illius Magi « querelâ apud D. Augustinũ; μ qui conquerebatur, purgandæ « animę magno molimine frustratos sibi esse successus, eo quòd « vir ad eadem potens, tactus inuidiâ, adiuratas sacris precibus « potentias alligasset, ne postulata concederent.] ligauit ergo vnus dęmon, quod alius soluere nequiuit. idem docet Eusebius ν; & apertissimè Cynops magus apud (quisquis ille « fuit) Prochorum ο; vbi cùm D. Ioannes dæmones interroga- « ret, cur Cynopi parerent; vnus eorum respondit: quia omnis « virtus Satanę in eo habitat, & fædus ac pactum habet cum vni- « uersis Principibus nostris: & nos cum eo pariter pactum habe- « mus. nam & nobis obsequitur Cynops, & nos illi.] citra tale pactum inutilis est omnis magorum in malos genios conatus: cùm ex pacto (vt doctum q. 2.) tantum operentur ϖ.

μ *libr. 10. de ciuitat. Dei cap. 9.*

ν *li. 6. contra Hieroel.*

ο *In vitâ D. Ioan. c. 14.*

ϖ *vide D. Aug. lib. 2. sup. Gen. ad litt. & Fr. de Victor. de Magiâ. à n. 24.*

D Hinc infertur primò vanam esse iactantiam Magorum, de potestate dæmonum spectrorumque eliciendorum, nec vllam eius vim esse herbæ cynocephalææ siue Osiriti, vt nugabatur Appion ρ; vanam etiam Numæ iactantiam & cerimonias; fictas etiam, vt ex mero pacto, citrà vim cogendi, natas alias Siciditæ Magi apud Nicetam σ, & Theodori Santabirini apud Zonaram τ, & Ioannis Teutonici visiones: de hoc vltimo, adscribam, quod legitur apud auctorem Adagiorum Germanicorum υ, quia quorumdam iactantię; qui quę ipsi non fecerunt, & fumosas imagines maiorum crepant, ipsi degeneres: retundendę idoneum, nec illepidum. Scribunt ergò eum licet nothum, eruditionis titulo clarum ad Halberstadensem Canonicatum euectum, qui non nisi nobilibus concedi solitus. commune nobilitatis malum, superbia faciebat eum contẽptum collegis. molestum id ei, tandemque mederi malo constituit. collegas inuitat ad conuiuium, & lautissimè excipit. inter ceteras conuiuiales festiuitates, inijcit mentionem acroamatis magici, & quærit, num suos singuli parentes adspicere cupiant? Illi ardere studio videndi, tandem elicit iste malo carmine vmbras deformes coqui, stabularij, morionis, rustici personâ; quorum facies in paternis ædibus illi aliquando vidisse se fate-

ρ *Plinius li. 30. c. 2.*

σ *Plutarch. in Numâ.*

τ *Nicetas Chron. lib. 4. & Zonaras tom. 3.*

υ *In Adag. Qui quæ volt dicit, quæ nõ volt audit.*

se fatebantur. suum quoque patrem exhibuit habitu canonici, pingui aqualiculo. Dimissis vmbris, Eia, inquit, dicite fide bonâ eccuius patrem nobiliorem iudicatis? metu perterriti, & pudore suffusi, suam quisque domum repetiere, nec vltra Ioâni vitium sanguinis exprobrauere. Item sequitur, idem iudicium esse debere de veterum Deorum ex vrbibus sollemni euocatione, cuius formulam Sammonicus Serenus apud Macrobium tradidit φ. Sanctis hominibus hanc à Deo potestatem non rarò concessam scio: ceteros mitto, S. Stephanus Episcopus Diensis, dæmonibus, qui populum auertebant ne illi auscultaret, præcepit vt palam se eis visendos exhiberent: isti parent & apparent procerâ ac immani staturâ, nigerrimi, cornuti, fætorem & flammas spirantes.] *Surius in eius vitâ Sept. mense.*

φ *Macrob. lib. 3. Saturn. c. 9.*

SECTIO III.

INfertur secundò nulla verba (qua in re lapsus videtur Grilland. q. 3. n. 23. qui coactionem agnoscit) nullasque res corporales habere facultatem directè & per se dæmonem cogendi, vt appareat, accedat, fugiat, aliquid faciat, vel facere desinat. Nulla namque corporalia robur substantiarum spiritualium ac separatarum possunt æquare χ: Ideo nihil ab his naturaliter dæmones pati possunt, licet queant supernaturaliter. Quare non assentimur magis, cùm varia producunt remedia naturalia contra dæmones, vt Hermes qui suffumigatione ex ligno aloës vel ceti spermate dæmones congregari, suffumigatione ex sulfure fugari tradidit; vt Porphyrius, & Proclus, qui similia multa, & quidam apud Hippocratem ♆, qui adhuc inaniora, nugantur. Non assentior hæreticis, qui exorcismis, & cunctis rebus consecratis ac benedictis vim supernaturalem omnem detrahunt, contra quos alij egerunt ω. Nec placet catholicorum quorumdam credulitas vel superstitio; qui rebus etiam non consecratis, vt hypericonti, rutæ, cornibus stercorique caprino, balneis item & flagellationibus eam vim adscribunt; vt putent ipsum his dæmonem malè affici, irritari, vel exagitari. flagellationibus huiusmodi, dum corpus obsessi nimis affligitur, morbus magis accenditur & augetur; quare & de-

χ *D. Tho. in 4. d. 7. ar. vlt. & in c. 41. Iob. lect. 3.*

♆ *li. de morbo sacro.*

ω *Tyræus d. p. 3. c. 45.*

& deteriùs æger afficitur,& ex irâ atque triſtitiâ cumulantur diſpoſitiones atrabiliariæ dæmoni optatæ.ſic ſtulti dũ dęmoni nocere volunt;eum iuuant.nec aliud quidquã hîc inuenias dęmoni moleſtũ,quã quod in alio ſe quaſi flagellari æſtimet,& qua eſt ſuperbiâ doleat. Sed hoc vnũ,verè tanti apud hos plagoſos eſſe nõ deberet.fecere id Sancti aliquando ſed horũ flagra,vt & voces,& ſola præſentia,dæmonẽ miraculosè cruciabãt.Balnea melancholico humori purgando cõducunt. Rutæ & Hypericonis foliola flatus abſumunt,& humorũ perturbationi,quæ à flatibus prouenit,ſedandæ mirè proſunt α. Stercus & cornu caprinum acri ſuffitu eadẽ diſcutiunt,& ringitur etiã ſuperbus ille ſe in alio rideri ac ludũ fieri. Optimè igitur animaduerſum à Conrado β Wimpinâ,& Fr.Valeſio,frequẽtiùs à dęmonibus inuadi eos, in quibus bilis atræ maior eſt copia.quia ſucus iſte cumprimìs idoneus eſt,vt homines in furorẽ & inſaniã vertantur, quod dęmones optant ſummoperè.quare & atrabiliarijs maximè inſidiãtur, & morbos vt plurimũ inferunt melancholicos.Vnde cõſequitur quòd cùm corporalẽ materiã non poſſint trãſmutare, niſi actiua paſſiuis applicent; malè illos habere,ſi corporeis huiuſmodi rebus adhibitis,diſpoſitiones eorum malitiæ ac dolis aptę expellãtur,& contrariæ prorsùs introducantur.Igitur quęcunq; res corporeæ inducunt in corpus patientis diſpoſitionẽ cõtrariam diſpoſitioni requiſitę ad actionẽ dęmonis, illæ corporeas humores purgant directè,& corporeã ægritudinẽ pellunt naturaliter: cur verò dæmon fugiat,& corpus illud deſerat,ſunt ſolũmodò cauſę indirectæ & ſine quibus non.Et hac mente licebit obſeſſis à dæmone,petras vel herbas naturâ efficaces,abſq; vlla tamen incãtatione,habere & geſtare γ, quę cõmunis eſt ſententia. His quędam ſolent obijci. 1. quod Eleazarus apud Ioſephum radice quadã dęmonium extraxit. *Reſpõdeat* aliquis, hanc fortè à Salomone inſtitutã,cum exorciſmis,& ſic potuiſſe Deum ſupernaturaliter in herbâ operari. Verùm id,iam Chriſtianiſmo introducto & Euangelio promulgato,parum veriſimile eſt. Potiùs crediderim radici huic indirectam illam, quam dixi, vim fuiſſe, vel Eleazarum Magum,ſic per ſignum pacti operatum. 2. locus

α *Hippocra. lib.de flatibus.*

β *Wimp. li.2.de Superſtit. c. 10.11.12. & Valeſ. ſacræ philoſo.c.15. & 18.*

γ *c.Vl.26. q.7. Alb. Magnus in Luc. ca.9. Spreng.p. 2.c.5. remedior. Nider.li 5. Formicar. c.Vl.Mengus flagel. dæmon.c. 3.Valerius Polydor.in pract. exorciſtar.*

Tobię δ, his verbis; *cordis eius* (piſcis Callyonimi) *particulam, ſi ſuper carbones ponas, fumus eius extricat omne genus dæmoniorum:* quod & poſtea factum legimus ε. *Reſp.* Suffumigatio hęc indirectè dęmonem pellebat: ſed Angelus Raphaël directè dęmonem expulit, & in deſerto religauit: quare & actio tota poſtmodũ Raphaeli tribuitur ζ: *dæmonium ab eâ ipſe* (Raphaël) *compeſcuit.* Tribuitur autẽ vis illa cordi, vt ei inſita, non litterali, ſed prophetico & allegorico ſenſu. referendum enim hoc ad Chriſtũ Dominũ, qui & Magdalenã à dęmonibus à quibus poſſeſſa, & nos tyrãnide diaboli liberauit. Non meũ hoc eſt, ſed B. Proſperi η. latè ipſe & multis, ſed inter cetera illud: ſatiat ex ſeipſo in litore diſcipulos, & toti offerens ſe mundo ἰχθῦν. Namque Latinè piſcẽ ſacris litteris, maiores noſtri hoc interpretati ſunt, ex Sibyllinis verſib. colligentes, quod eſt IESVS Chriſtus filius Dei Saluator, piſcis in ſuâ paſsione decoctus; cuius ex interioribus remedijs, quotidiè illuminamur & paſcimur.] obſcuriùs hoc dictũ, intelliges ſi legeris D. Aug. θ à quo illa deſumpſit. Sanè ἰχθὺς vocatur etiam Chriſtus à Tertull. ι: ſed nos piſciculi ſecundùm ἰχθῦν noſtrum in aquâ naſcamur. nec aliter quã in aquâ manendo ſalui ſumus.] 3. Ad cytharam Dauidis κ nos inuitant: ſed fruſtrà. Nã illic non dulce melos directè dæmonem fugauit: ſed duntaxat cytharam feriente Dauide, leniùs Saul habebat. quoniã, rege concẽtu muſices delinito, nõnihil ſedabãtur humores, quibus agitabatur, & propterea vexationi dæmonis minùs idonei reddebantur. Ideo malus ille tunc temporis recedebat; nõ quòd muſicâ vel delectaretur, vel offenderetur, ſed quòd ęgre ferret hanc ſui domicilij ſibi quaſi turbari poſſeſsionem, per huiuſmodi humorũ temperiẽ meliorem. ſentẽtiam hanc R. Moſis Ægyptij ex noſtris multi ſequuntur λ. Vana enim de propenſione dæmonis in harmoniam quorundam eſt opinatio, vnde nata Magorũ nugamẽta, Saturno lugubrem cantum, ceteris planetis hilarem ac lætum offerendũ, quod iampridẽ Guil. Pariſ μ refutauit. Alij ad allegoricũ ſenſum cõfugiunt, & aſſerũt verè fugatum dæmonẽ pulſu cytharę; ſed id virtute ac merito crucis Chriſti, cuius figura fuit illa cithara ν.

Infertur 3. falſam eſſe perſuaſionẽ, poſſe dæmones à Magis ligari,

a Tob. 6. v. 8.
ε c. 8. v. 2
ζ c. 12. v. 3
η de prædict. p. 2. c. 39.
θ li. 18. ciuit. Dei. c. 23.
ι de baptiſ. c. 1.
κ 1. Reg. 16. v. vlt.
λ R. Moſes in lib. de 13. articulis, et in Ductore dubitant. Lyran. & Abulens ad d. ca. 16 Angleζ s. d ff. 6.
μ p. 3. de vniuer. c. 8.
ν ſic Heliſ. in 2. d 8. & illo prior D. Proſper 2 p. promiſ. & prædict. c. 25.

gari (vt ſolent in cippo vel malâ manſione facinoroſi) in phialis ſpeculis, annulisúe. ſemper enim vel ſuperior atque potẽtior eos illic cogit adeſſe, & imperio ſuo retinet, vel ipſi ſponte ſuâ, & ex pacto adſunt, ibique ſe continent. quare vehementer improbãda Hermetis cõmentatio, qua ſic ligãdi dæmones præcepta prodidit. Quod dixi, ex Patrum o & Scholaſticorũ dictum ſententiâ: Suntque hac de re aureis digna litteris, *in Gen.* verba Henrici de « Haſſiâ; Ipſe ſimulat ſe captũ, vt te capiat; ſe vinctum, vt te vinciat; « ſe tuo imperio ſubditũ, vt te ſibi ſubdat, à te incluſum, vt cõtra te « finaliter cõcludat: fingit ſe tuâ arte, vel imagini vel lapidi alligatũ, « vt funibus peccatorũ te igatum, ad infernũ te perducat.] plura, quibus hæc confirmantur habes apud Fran. Picũ *lib. 7. de prænot. c. 4.* Quam verò periculoſum ſit huiuſmodi captiuos carcere incluſos penes ſe habere, cõuincitur varijs exẽplis. ſuffecerit vnum « cõmemoratum à Iohanne Niderio ϖ, his verbis; In minori Baſi- « leâ paullò ante præſens generale cõcilium, domicilium habuit « quidam vir de malâ vitâ & fortè de maleficijs ſatis ſuſpectus: filiã « hîc habuit, quam in domo iuueni cuidam nuptui tradidit; & tã- « dem ſenex pater ægrotare cæpit; & ad filiam & filiaſtrũ, demon- « ſtrato quodam ſcrinio dixit: hoc vaſculũ non moueatis, alioquin « pænitentiâ ducemini, ſed in loco ſtare permittite vſque poſt meũ « deceſſum, & ita in breui vetulus expirauit. Trãſacto autem tẽpo- « re plurimo, nec filia nec eius maritus magnipẽdit patris iuſſum: « ſed de domo priore in aliã domunculam ſe transferẽtes, ſcriniũ, « quod ſatis modicum fuit, portauit extra domũ versùs nouũ hoſ- « pitium; ſed in ipſo itinere tanti põderis eſſe cæpit, vt in ipſo viriles « artus deficerent, & exinde vxorẽ pro adiutorio inuocauit. Hæc « autem vxor, an poſtea in domo ſcrinium aperuerit, vel quo alio « modo incautè ſe circa vas habuerit obliuioni tradidi. Vnũ con- « ſtat, quod in domum nouã cum infantulo quẽ genuerant parẽ- « tes prædicti venerunt: & ecce ſubitò vxor, velut rabida, ſuper cu- « nas irruit eum necare volens. quod maritus intuens, vi vxorem « inuaſit, & eã à dæmone obſeſſam eſſe didicit: qui cùm exorciſa- « retur, minatus eſt dæmon, ſe non exiturum, niſi eã necaret. & ita « factum eſt ſuper exorciſtæ manibus. Alterâ die maritus per viam

o *Euſebij l. 5. de præparat. c. 6. D. Aug. l. 21. de ciuit. Dei, cap. 6. Alb. de Caſtro li. 1. de mirt. hæret. punit. Victor. ſ. n. 31. Sibyllam peregr. qq. Decade 3. c. 8. q. 1. qui citat verba Haſſiæ.*

π *lib. 5. Formicar.*

ſtratæ incedens publicè, caſum lapidis recepit inopinatiſsimè de ſuperiore parte cuiuſdã canalis cadẽtis, & in facie, cooperatione, vt videbatur dęmonis, percuſſus eſt tam deformiter, vt vix homo videretur eſſe.] SS. tamen viri nõ rarò dęmones certis rebus vel incluſere, vel aſtrinxere, vt S. Lupus Senonen. ipſum ſiti affligentem & aquæ frigidæ, quam adferri præceperat ſe inſerentem, incluſit vaſculo eiulantem & ſe quis eſſet prodentem: incluſit autem cùm ſignatum cruce puluinar ſtrictìm ad os vaſculi applicaſſet. *Sic Vetuſtus ſcriptor Vitæ eius apud Sur. menſe Septemb.*

Infertur quartò omninò ſpontè ſeruire hominibus ſpiritus illos, quos vulgus *Familiares*, ſeu *Martinellos*, ſeu *Magiſtellos* vocat; Græci, quòd adſint aſsiduè, παρέδρους; de quibus Ireneus & Tertullianus egêre. tale fuiſſe dæmonium Socratis aliqui cenſuerunt ρ. talem Simoni Mago tribuit D. Clemens σ, & Cynopi Prochorus, talem Thaſio cuidam Ariſtoteles; talem nomine Crotonem ſtudioſo cuidam, & poſtea equiti Aquitano, tribuit Froſſardus *in Chronic.* talem fuiſſe Cornelij Agrippæ canem, etſi diſcipulus eius Wierus neget, ceteri veriùs affirmant. Memini me apud Ioan. Cæſarium legere τ, cuiuſdam Paredri exemplum dignum memoriâ; in quo tamen illud admirandum, dęmonem illum pro mercede quinque ſolidos exegiſſe, & iuſſiſſe ex illis pauperi cuidam Eccleſiæ campanam emi, qua diebus Dominicis fideles ad diuinum officium cõuocarentur. Hautdubiè latebat fraudis aliquid, & ſpes lucri maioris adfulgebat. Mirandum quoque nihil mali intuliſſe militi. Vix vnquam paredri ſine dominorum noxâ ſolent recedere. Vt plurimum paciſcitur dęmon, pro certo tempore; quo finito vel alium illi prior herum reperiat, vel ipſe dęmoni necandus cedat, vt refert & exemplo illuſtrat Nicolaus Remigius lib. 1. dęmonolat. Sed hęc ſufficiant de *Magiâ*. Pergamus ad *Maleficium*.

ρ *Maxim. Tyrius ſer. 26. & 27.*

σ *D. Clem. li. 2. recogn. Prochorus in vitâ D. Io. Euangeliſtæ. Ariſtot. de admira. audition.*

τ *li. 5. c. 36.*

FINIS LIB. II.

INDEX

INDEX RERVM ET VERBORVM.

ABACVC translatio. 193. C.
Abaddon, seu Apollyon. 326. F.
Abaris Schyta. 193. D.
Abathara seu Albandar. 226. C.
Abraxas idolum. 112. D.
Abusus bonitatem rei non tollere. 310. Y.
Acco. 333. I.
Achates. 138. C.
Achimenis. 138. C.
Achillis equus. 212. B.
Aciarium. 73. C.
Acilius Glabrio. 212. B.
Adamus an scripserit de alchimia. 66. A.
Adamantis & magnetis dissidium. 148. B.
Admis Gall. 148. C.
AEgyptij Magi an veros fecerint Serpentes. 121. C. eorum impotentia. 122. D.
AEgyptiorum libri alchymici comburi iussi à Diocletiano. 67. B.
Aethalidæ memoria. 232. B.
Aethnæ incendia niuibus parcentia. 150. D.
Aeson. 227. A.
Aeteta. 225. A.
Aethyopis. 138. C.
Aerem & aquá tabidare magi solent. 157 E.
Afflatus seu inhalationis verborum quæ vis. 58. F. G.
Africani confessores elingues locuti. 211. A.
ἄγαλμα. 251 B.
Agés naturale an valeat agere in distãs. 116. A
Agni Dei cerea effigies. 58. B.
Agninæ fides rũpuntur iunctæ lupinis 30. D.
Agrippa. 167. G.
Alastores. 325. F.
Alba Magia an vlla. 104. B.
Albertus Magnus multa narrat non credenda. 42. H.
Alberti Magni caput aëneum. 43. A.
Alberto Magno attributus liber falso. 22. B.
Alchimia quid. 63. A.
Alchimia an licita in foro fori. 92. A.
Alchimia in foro conscientiæ ferè semper & cunctis prohibita censenda. 94. B.
Alchimia quibus personis illicita in foro cõscientiæ. 98. F.
Alchimia indicium magiæ, & in quibus faciat. 96. D.
Alchimia ad quam Magiæ speciem pertineat. 89. A
Alchimia aurum producit. 82. A.
Alchimia quibus licita. 99. G. 100. K.
Alchimiæ abusus ratione finis, & quis finis licitus. 59. C.
Alchimiæ ars seu Chrysopeiæ an sit mechanica. 89. A.
Alchimiæ dęmoniacę exemplum. 90. B.
Alchimiæ lex optima, vt nemini liceat exercere, nisi permissione principis. 100. I.
Alchymiæ nomen explicatum, & origo artis. 63. A.
Alchimiæ scriptores veteres quidam. 67. B.
Alchimici sæpe Magi. 96. D.
Alchimici an valeant aurũ facere. 68. cũ se qq.
Alchimici quãdo lethaliter peccent, & quãdo neganda his absolutio. 99. H. 100.
Alchimicorum inepta methodus, phrasis, & dissensiones. 69. A.
Alchimicorum superstitiones, blasphemiæ, picturæ nefariæ, iactura temporis, & alia peccata. 97. D. E. 100. H.
Alchimicorum variæ fraudes & exẽpla. 91. B.
Alchimicos dæmon ludificatus. 90. B.
Alchimistarum libri fictitij, Mosis, Adami, &c. 65. D.
Alcippe. 175. B.
Aldebert, & Clemẽs hęretici Germani. 62. D.
Alectoria. 138. C.
Allobrogum comes Magum promittentem victoriam necari iussit. 164. E.
Almadel ars. 104. B.
Alphito. 333. I.
Alterationes requisitæ ad aurum possibiles sunt calori naturali & artificiali. 82. A.
Amoris quę vera causa, & quid ad eum visio. 33. B.
Amphiaraus. 236. D.
Amuleta. 58. A.
Amuleta Magica Germanor. militũ. 61. C.
Anabaptistas diabolus S. S. docet. 234. C.

INDEX.

Anagnini ſerui tunica. 148. C.
Anamiſia. 123. A.
Anaſtaſius Imp. Alchimicum decipit. 91. B.
Anates ex arboribus vel putrido ligno natæ. 84. B.
Angeli quo pacto res corporeas mouere poſſint. 201. G.
Angelicæ apparitionis exempla. 269. I.
Angelorum nomina quæ vera, quæ magica. 62. D.
Angliæ regum curatio ſupernaturalis. 38. E.
Anima eſſe poteſt, & eſt in loco ſeparata. 252. C. & quo modo ibid. & 253. etiam in locis pluribus 253. C.
Anima ſeparata ſe loco mouere poteſt, & quo pacto. 253. C.
Anima cur pro lubito ſuum corpus aſſumere aut ad nos redire nō poſsit 253. & 254. C.
Anima è corpore non migrat in raptu contra Bodinum. 239. B.
Anima non poteſt transformari, nec poteſt quoduis corpus informare. 207 B.
Anima ſeparata num poſsit corpus loco mouere. 258. F.
Anima quo pacto ſubire queat corpus. ibid.
Anima noſtra tota immortalis. 243. C.
Animam informātem quopacto afficere aut cogere queat magica. 231. A.
Animæ beatorum ab Angelis quomodo dignoſcendæ. 262. I. cum ſeq.
Animæ figura an Spherica. 264. D.
Animæ an aſſumant cadauera. 256. E.
Animæ corpus ſuum amant & inuitæ ſeparantur. 259. G.
Animæ immortalitas probata. 301.
Animæ ſeu ſpiritus quo pacto poſſint corporeis oculis ſe viſiles exhibere 254. 255. 256. D
Animarum damnatarum, & expiantium exempla. 292. R. & ſeq.
Animarū apparit. qui ſcriptores agnouerint. 265. & 266. K. tota Eccleſ. 269. 270. & ſeq.
Animarum reuocandarum ritus. 250. B.
Animas apparere decens & vtile eſt. 258. G.
Animas mortuorum apparere ſolere 248. A. cum ſeqq. fol.
Animas mortuorū dæmones nō fieri. 315. Y.
Animas nequeūt magi oſtēdere. 316. cū ſeq.
Animas occiſorum peremptoribus infeſtas eſſe 150. B.
S. Anno. 298. V.
Annulorum vis. 45. A 47. C. D.
Anſelmi ars ſeu curatio. 37 E.
Antechriſti miracula falſa futura 125. 127. E.
Antichriſto diabol. theſauros aſſeruat. 168. C
Anton. Mizaldus. 22. E.
D. Antonini Epiſc. amuletum 59. B.
Anton. Taruiſini alchymia. 87. A.
Anſuerpiæ obſidio. 304. X.
Anus Pindari. 236. D.
AOVOTH Hebr. 14. D.
Apheresia differt ab ecſtaſi. 240. B.
Apologus lepidus Calcagnini 106. E.
Apollonius Tianēus. 161. A.
Apollonius magus. 157. A.
Apollonius inuiſibilis 205. C.
Apollonius fruſtra theſauros quęſiuit. 168. C
Apollonij memoria. 232. B.
Apollonij Tyanæi magia. 21. B.
Apoſtata monachus à Diabolo in corbem palam iniectus. 352. C.
Apollonij leo. 213. C. hirūdo ſeu paſſer. ib. D
Apuleius magus tēpore Domitiani. 137. B.
Appa[r]itio philoſophi apud Auguſtin. 132. E.
Apparitiones ſingulorum ſæculorum a fol. 271. cum ſeqq.
Apparitionum tria genera explicata. 255. D.
Apparitionum in diuerſis ſimul locis ratio. 202. A.
Apparitionum ad vindictam peccatorum exempla. 267. L.
Apparitionibus mortuorum multi Seueriani ad fidem conuerſi. 288. R.
Appetitus cenſitiuus quo a dæmone pacto vexari queat 232. A.
Applicādo actiua paſſiuis ſiue per alterationē quid & quo modo Diabol. operetur. 129. B.
Appoſitione corporis alterius quomodo oculus decipiatur 131. C.
Aqua benedicta demonem fugans. 150. D.
Aquilæ iuuenta renouatur. 227. A.
Aquilinæ pennæ alias conſumunt. 36. D.
Arbaghtel, libri auctor. 22. B.
Arbaghtel liber confutatus. 46. B.
Arboris vitæ vis. 231. D.
Archimedis Sphęra, & Specula. 43. A.
Archytæ columba 43. A.
Ardoinus, & Poncetus. 22. B.
Areſcon. 283. A.
Argētum viuum impedit incātationes 21. A.
Argiui cuiuſdam væſania. 321. D.

INDEX.

Argumenta aduersariorum contra apparitiones soluta. 310. cum seq.
Argus carina. 212. B.
Aries in agnum. 227. A.
Arimanes seu Pluto. 18. A.
Aristæus. 154. D.
Aristæas Proconnesius. 239. B.
Arnol. de Villanoua. 22. B.
Arnol. Villanouanus verum aurum produxit, 86. A.
Ars an natura potentior. 76. E.
Artificialia opera; 52. B.
Asinus iuuentæ poculum perdidit. 228. A.
Asini lunam epotantis fabula. 11. A.
Aspis surda. 120. C.
Astrologia damnatur à Patribus. 27. D.
Astrorum & cælorum analogia nulla qualem fingunt astrologi cum ætatibus, vel partibus corporum. 26. D.
Astyrij fides. 128. A.
Attilij Reguli tolerantia. 220. B.
Auerroistici errores paganorum. 245. D.
Augurelli iactantia de sua alchimia. 94. A.
D. Augustini visio, pueri &c. 263. I.
Aurium morbi & deceptiones. 320. 321. D.
Auribus humanis sacci impleti. 162. F.
Aurum an sit solum perfectũ metallũ. 77. F.
Aurum cur rarius quá cetera metalla. 78. F.
Aurum in venis terrę cur non nisi lõgissimo tempore queat generari; in fornaculis vero breuiori. 80. G.
Aurum alchymicum aliquando factũ. 85. A.
Aurum potabile. 65. C.
Auri semen. 81. H.
Auri efficiens causa & materia quæ. 72. 73. C.
Auripigmentum. 93. B.
Auripigmentum mutatum in aurum. 67. B.
Auri agens principale quod sit. 81. H
Auri materia remota & proxima. 72. & 74.
Auro alchimico an liceat vti ad cõmercia vel in cudendâ monetâ 91. C.
Automatum variorum miranda. 319. B.

B

Bacchi nutrices 227. A.
Badudus Rex. 193. D.
Baianus Bulgar. rex magus. 137, A. 208.
Bambergensis puellæ mira imprægnatio. 184 F.
Barnabas Cyprius. 107. P.
Baro de Rais. 166. F.
Basiliscı visus. 34. B.
Basileensis crypta, thesaurus, dæmon custos. 169. H.
Basilidiani, 50. C. 112. D.
Bauari vxor post mortem redux & mater liberorum. 183. E.
Belga quidam creditus vaccæ filius. 177. D.
Beli Sacerdotum præstigiæ. 44. B.
Benedictus XI. qualis visus post morte 298. V
Beneuentana rustica. 224. 225. A.
Benno Cardinalis. 165. F.
s. Benno. 298. V.
Ben-Syra vnde natus. 184. F. in margine
Berengarius hæret. & magus. Proloq. F.
Berengarius Turonensis. 154. D.
D. Bernardo auunculus apparuit. 298. V.
Bern. Treuisani alchymia. 86. A.
Bernicles. 175. A.
Biarmenses. 162. E.
Bodini error. 186. A. ipsius libri scatent erroribus. 23. B.
Boëma saga in prælio necata. 163. E.
Boëtij automata. 43. A.
Bonicæ fons. 229. B.
Brachium dextrum ardens & lucens sine dãno. 150. D.
Brachmanum dolia. 152. A. mensa 160. A.
Bractearij 64. B.
Bragadini alchimia & supplicium, 85. A.
Basileense monstrum. 17. B.
Bruchi, athei. Proloq. F.
Bruta non assequi nec intelligere finem propter quem operantur, & de duplici in his fine, naturæ & bruti. 217. & 218. B.
Bruta non habent prudentiã 215. B. 218. B.
Bruta an incantentur. 17. A.
Brutorum miræ præstigię in Africa 44. B.
Bulgarorum Victoria contra Anast. 162. E.
Burgensis virgo Ecstatica. 243. D.
Buscoducense monstrum. 30. B.

C

Cabadis cũ dæmonibus certamẽ 344. B.
Cadauer cur corã occisore sanguinet. 37. D.
Cadauera mutata in statuas. 84. B. 209. D.
Cadauerũ mira quædam possunt à magis procurari, sãguinis fluxus, incorrupta diu seruare, 246 E. cõburi nequeant, & comam barbamue alant. 247 E.
Cæcum non est animatum. 25. C.

INDEX.

Cęli & astrorum influentiæ an vllæ. 26. D.
Cæli adspectus & influxus nihil facere ad Magica. 23. A.
Cęneus & Cænis. 223. A 226. C.
Cæsarauguſtana virgo. 239. B.
Cairi asinus. 213. C.
Calchitis mutatur in misi 84. B.
Caligulæ auaritia per alchimiã delusa. 67. B.
Callionymi piscis felle cæcitas curata Tobię. 20. A.
Caloris vis. 82. A.
Caluariæ loquaces. 211. A. 212. B.
Caluinismus Magiam per Belgium propagauit. *Proloq.* F.
Caluinistæ tollunt virginit. Deiparæ. 184. F.
Caluinistæ iniurij in Deitatẽ Christi, & viam struunt Turcismo Paganismoque. 205. C.
Caluinistarum furor. 247. E.
Calx aquâ non oleo accenditur. 20. A.
Cambiones pueri. 183. E.
Cãpani æris vis ad magica disipãda. 194. D.
Campanæ pulsus ad Angelicam salutationẽ salutaris contra terriculamenta tartarea. 308. X.
Camisia inferni. 219. A.
Canes terrestres seu feræ. 323. F.
Canidia. 142. C.
Captiuos magi an carcere possint eripere. 161. A.
Cardanus de varietat. & subtilit. 22. B.
Carmenta seu Canens. 139. C.
Carolus Pacificus Neap. rex. 164. E.
Carolus V. osor magiæ, & Austriacorũ laus. 170. H.
Carpocratiani hęretici & Magi, *Proloq.* F. 112. D.
Carystium linum. 148. B.
Castores seu Dioscuri. 150. D.
Castrum Oui Neapol. 164. E.
S. Catarinæ Gentiles. 37. E.
Caupona mirabilis saga. 137. B.
Causus flumen. 212. B.
Cayri pulli excluduntur fornaculis. 83. B.
Cerberus. 325. F.
Cercydas. 212. B.
Cerei Benedicti contra spectra. 307. X.
Certamen duorum magorum. 123. D.
Cerussæ productio. 73. C.
CHABAR quid Heb. 15. D.
Chalamisch. 73. C.
Cham propagator Magiæ, dictus Zoroaster. 18. A.
Charon. 325. F.
Characterum vis. 45. A. 47. D.
CHARTVMMIM quid Hebr. 15. D.
CHASAPH quid Hebr. 16. D.
Chelidonia oculat cæcos. 20. A.
Chilperici Regis damnatio. 290. R.
Choreę sagarum. 191. B.
Christus Dominus an à diabolo translatus. 188. A. 193. C.
Christus verè clausis ianuis ingressus contra Caluinum: verè natus clauso matris virginali, verè clauso sepulcro resurgens contra Bezam. 205. C.
Christi apparitiones. 272. N.
Christo Domino alapam qui incussit damnatus. 288. R.
Christi miracula corporis eius tribuere temperamento blasphemum est. 28. B.
Chymicæ laus. 65. C.
Chrysamme venefica. 163. E.
Chrysantij magi filius. 236. D.
Chrysopœię origo. 65. D.
Chrysoplynta, & Chrysoplysium. 86. A.
Chrysulcę aquę vis. 85. A.
Cianitę Indi vt pluuiam eliciant. 154. D
Cicchus de Esculo. 22. B.
Cicindula Indica. 318. A.
Circe. 139. C.
Circensibus magica in vsu ad equorum incantationem. 174. B.
Circulatoris cuiusdam pręstigię mirę. 133. F.
Circulatorum & mirabiliariorum peccata, & qua cautela permittendi à magistratibus. 44. C.
Citharārum similiter tensarum, vna pulsâ, concentus. 24. A.
Claudię zona quomodo nauim traxerit. 131. D.
Cleonis nubes procurabantur. 152. A.
Climactericus annus. 49. B.
Cliuensium ducum origo. 180. C.
Cnopi victoria de Erythręis. 163. E.
Colchorum vellus aureũ an alchimicũ. 67. A.
Columbæ effigies negata dæmoni. 264. I.
Columbæ, vel agni specie nondum apparuit dæmon. 351. C.
Comitum Pictauensium & Andegauensium origo. 183. E.

Comple-

INDEX.

Cara morbus. 363. D.
Caluarię locutæ multis locis. 356. D.
Caprinum cornu & ſtercus. 371. E.
Catabolici. 365. A.
Certamina magorum varia. 366. B.
Chriſtus cur ἰχθὺς. 372. E.
Chriſti & ſanctorum ſuſcitationes quo ſigno diſcernantur à putaticijs. 364. E.
Complexio ſeu temperatura corporis nō eſt cauſa effectuum admirandorum. 28. A.
Concilium Romanum ſub Zacharia. 62. D.
Concupiſcentię motus ſolos non eſſe peccatum. 232. A.
Confeſsio integrè facienda docetur miro exemplo. 305. X.
Confeſsio facta à capite abſciſſo. 211. A.
Confeſsionis violatæ pœna. 306. X.
Conſtellatio non adfert vim ſanādi. 40. F.
Conuentus ſagarum nocturni quales. 185. A. cum ſeqq. max. 189.
Conuiuia magica. 160. A.
Cornel. Agrippa mortuo dæmonem immiſit, vt videretur viuere. 360. B.
Corn. Agrippæ canis. 374. F.
Cor non poteſt comburi intoxicatorum vel cardiacorum. 247. E.
Corpus vnū in duob. locis, aut duo in vno loco an poſsit dæmō collocare. 202. A. & ſeq.
Corpora aërea quopacto dæmones formēt. 349. B.
Corporum, vt ianuarum, penetratio nec Angelis poſsibilis. 204. B.
Corui candidi. 228. A.
Critici dies. 49. B.
Croton dęmon. 374. F.
Crucis ſignum maleficia impedit. 196. D.
Culinę mortuorum. 250. B.
Cultus indebitus. 11. D.
Curioſitatis peccatum. 96. C.
Cynops magus. 369. C.
Cynoſura quę in his ſequenda. 23. B.

DÆmones an queant eodem tempore plures tentare vel obſidere. 203. A.
Dæmon apparēs in corpore aſſumpto tantū videtur à quib. vult. 357. E. procurare vt appareat nō licet. ibid. cur veterib. ſępius apparuerint quàm nobis. ibid.
Dæmon gaudet atra bile. 371. E.
Dæmon in aſſumpto corpore an loqui, comedere, & ſimilia vitę opera poſsit facere, 356. D. & quomodo. E.
Dęmon includi non poteſt. 373. 374. F. G. quàm periculoſum. 373.
Dæmon in forma arboris, & rotæ. 334. L.
Dæmon quæ Magis polliceatur. 114. E.
Dæmon an poſsit in conuentib. Magorū innoxiorum perſonam aſſumere. 159. A.
Dæmon ſemper aliquo indicio agnoſcitur, Deo id permittente. 355. D.
Dęmonis actiones quæ circa res corporeas. 146. A.
Dæmonis ſpecie natum monſtrum. 30. B.
Dæmones quopacto videri oculis corporeis poſsint. 345. A. cum ſeqq.
Dęmones poſſunt producere animalia imperfecta. 84. B.
Dæmones an exerceāt cum ſagis Sodomiam, & de criminis atrocitate. 185. F.
Dæmones non ſunt animantes. 343. Q.
Dæmones non habent indiuidui propagationem. 179. B.
Dæmones omnino ſunt incorporei, & carent ſemine. 179. B.
Dæmones in quorum brutorum ſpecie ſoleāt apparere. 334. L.
Dæmones eſſe. 102. A.
Dæmones metallici ſęqui. 342. 343. Q.
Dæmonum nocturna ſpectra. 330. G.
Dæmonum apparitio quomodo deprehendenda. 261. H.
Dæmonum ſpectra tempore peſtis. 329. F.
Dęmonū varię diſtinctiones à muneribus. 365 A. inter eos an ſit ordo vllus, & qualis. ibi.
Dæmonum genera & ſpectra multiplicia. 323. F. nomina. 324. F.
Dæmonium meridianum quale. 327. F. cū ſeq.
Dæmonica ſpectra varia enumerata. 317. A. cum ſeqq.
Dāmis miraculi plena imago crucifixi. 247. E.
Dānatorum animæ an appareant. 262. I.
Dardanus, à quo Dardanarij. 188. A.
Deceptiones varię circa lycanthr. 207. C. 208.
Deceptionū magicarum exempla. 130. cū ſeq.
Denarius quomodo appareat in ſummâ ſuperficie aquæ. 131. D.
Deus quomodo ſit intellectus. 244. D. an tantum operetur cognoſcendo ibid.
Deus cur non permittat magos ditari. 168. G.
Deus quomodo concurrat ad generationem in commiſtione dæmonū incuborum. 182. D.

INDEX.

Deus extra se multa cognoscit. 244. D. nec tamen perficitur. 245. B.
Deus non est formaliter omnia. 244. D.
Deus an mundum per Angelos condere potuerit. 167. G.
Dei solius est ditare quos vult. 168. G. & cur. 169. G.
Dei sapiens prouidentia. 218. B.
Diabolus virium naturalium aut scientiæ nihil amisit. 118. A.
Diabolus cur nolit ditare Magos. 168. G.
Diabolus potest pecuniam facere, & metalla producere. 167. G.
Diabolus nihil potest nisi permittat Deus. 127. E.
Diabolus quo pacto efficiat mira. 127. A. cum seqq.
Diabolus hominum malis gaudet 169. G.
Diabolum cur videant morituri. 355. D.
Diaboli pertinax odium in homines, & multiplex dolus *Proloqu.* A.
Dictamus. 20. A.
Dies Critici & eorum causa. 27. D.
Dignitates & honores an arte Magicâ parari queant, aut vnquâ parti. 165. F. quur Deus permittat. 166. F.
Diuitias & thesauros an possit dæmon magis suis largiri, contra Damhouder. 166. F.
Doctoralis promotio Sagarũ & ritus. 234. C.
Dodones columbæ. 212. B.
Dominæ Bonæ. 340. N.
Dolani lycanthropi. 208. C.
Dormire de mortuis. 312. Y.
Dorotheus falso insimulatus. 160. A.
D. Dorotheæ rosæ. 263. I.
Dositheus. 136. A.
Dux Louanij. 336. M.

E

EBriorũ illusiones quoad spectra. 320. D.
Ebulensis puella. 215. A.
Ecclesiæ illata damna mortui vlciscuntur. 298. V.
Eclipsis causa. 151. A.
Echineis quid 36. D.
Echo. 24. A.
Effectus naturalis quomodo discernatur à magico. 116. & 117. B. item artificialis. & in his cautela. 117. B.
Effectus magici aliquando veri, & quomodo hi distinguendi à præstigiosis, & horum exempla. 117. A. 118. B 120. C.
Eleazarus exorcista. 371. E.
Elephantorum sollertia. 214. E.
Eleemosynæ centuplum miraculo approbatum. 284. Q.
ELIL, Hebræum. 12. D.
Empedocles. 152. A.
Empedoclis mira. 138. C.
Empusa. 325. F. 329. G.
Eonis hæretici præstigiæ. 133. F.
ἰπποειδὸς, 217. E.
Ephesiorum notæ magicæ. 162. E.
Ephialtes morbus. 331. H.
Epidaurius Serpens. 213. C.
Epimenides Cretensis. 221. C.
Epulæ Sagarum. 190. B.
Equa falsa apud Palladium. 207. C.
Eres Armenius. 239. B.
Ericus Rex Sueciæ. 163. E 193. D. 137.
Ericus Rex, Pileus ventosus. 152. A.
Erinnyes, seu Eumenides. 332. I.
Erisichto. 142. 143. C.
Ernestus Marchio Badensis deceptus. 91. B.
Erucæ hæretici. Proloq. F.
Eryngium gregem sistit. 36. D.
Esdras an alchimiæ meminerit. 67. B.
Eteſiæ. 154. D.
Euages. 236. D.
Euarchus. 361. C. 363. D.
Eun Britannus hæreticus & magus. *Proloq.* F.
S. Euphemiæ mart. reliquiarum miraculum. 394. T.
Eurycles, quid Græc. 14 D.
Eurynomus, seu Mors. 332. I.
Excommunicati martyris apparitio. 301. X.
Execrationes parentum quam vim habeant. 32. A.
Exercitus quomodo possint magi exhibere. 339. M.
Exercituum seu militum spectra nocturna varia 335. M. cum seq.
Exorcistarum quidam abusus. 371. E & 374.
Extasis an instanti fiat. 243. D.
Extasis subiectum quod. 241. & 242 C.
Extasis & raptus differunt. 242. C.
Extasis diuinæ à magicâ discrimen. 241. C.
Extasis causa formalis, finalis, efficiens. 243. C. 243. D.
Extasim seu raptum quomodo procuret diabolus. 238. A.

Extasim quomodo Deus efficiat contra Mocenigum. 243. D.
Extases inuitis quoque contingunt. 243. D.
Exterminator. 326. F.

F.

FAcies quo modo appareant formidandæ. 131. D. item asininæ. ibid.
Facius Cardanus. 246. E.
Fœnilis apprehensio ad translationem magicam. 197 D.
Famæ noceant quomodo magi. 159. A.
Familiares dæmones. 374. F.
Fantasiæ læsæ variæ deceptiones. 321. D.
φαρμακεὺς. 16 D. 17. D.
Fascinatio qualis. 158. A.
Fascinentne vetulæ aspectu sub? 34. B.
Fatum non est causa monstrorum. 177. D.
Fatales Sorores. 340. N.
Faunus. 326. F.
Faustus magus. 167. G.
Febrium diuersi termini vnde. 27. D.
Feminæ ex dæmone quæ pepererint. 180. C.
Feminæ in viros mutari possunt, & exẽpla varia. 223. A. cum seq. causa. 226.
Feralia. 250. B.
Ferdinãdi Regis Neapolitani spectrũ. 302. X.
Fernelij Alchimia. 87. A.
Ferrũ aquę supernatans quomodo fiat. 47. D.
Ficus arbor alligatum taurum mansuefacit. 37. D.
Fidei vis quæ in incantatione. 54. C.
Fides vnius citharæ ad pulsum alterius mouentur. 36. D.
Figuras, imagines, caracteres vim nullam habere ostenditur. 23. A.
Figuræ vis quæ. 46. B.
Figurarum in quibus dæmon apparet causa. 351. C.
Finni & Lappones. 154. D.
Flagellatio, balnea & alia cur ab exorcistis adhibeantur. 371. E. 372.
Flammę loquentes. 150. D.
Flumen quo appareat modo vbi nullum est. 133. F.
Folia. 142. C.
Fran Pici positiones magicæ supposititicæ. 38
Franciscæ Senensis. 212. B
Franciscæ & Carolæ Guarnæ. 225. A.
Francorum reges à strumâ sanant contactu. 38. E.
Fridericus dux Austriæ captus à Bauaro noluit ope dæmonum liberari. 161. A.
Fridericus Stuphius crematus. 164. E. 166. F. 167. G.
Frigidum cur sentiatur à dæmone assumptũ cadauer. 347. A.
Fulmine icti non putrescunt. 246. E.

G.

GAbriel Archangelus. 271. N.
Galazophylacæ. 152. A.
Galeatij Sfortiæ apparitio. 301. X.
Galena. 83. B.
Galgalus cur aspectu sanet ictericum? 34. B.
Gallæcus mendicus dæmonem circũgestans figurâ infantis paralytici 183. E.
Gallus Sacerdos. 222. D.
Geber non est inuentor alchymiæ. 68. B.
Gebhardus Trucsesius Apostata. 103. B.
Gelo seu Empusa. 118. B. Mauritium Imp. vexans. ibid.
Gello & Gilo. 333. I.
Geminæ quo modo res appareant. 132. E.
Gemmę cur in gemmas non possint mutari, metalla vero possint in alia metalla. 81. H.
Genij. 250. B.
Geusiorum orgia similia Magicis. 111. D.
Germani clerici obliuio. 232. B.
GHONEM Hebr. quid. 15. D.
Gladij acies carmine retunditur. 218. A.
Gnostici. 50. C.
Goëtia species magię 105. C. imo omnis magia. 106. A.
γοὴς. 17. E.
D. Gommari visio. 264. I.
Gorgones. 332. I.
Gotthicorum Regum origo ab vrso. 176. D.
Gratiæ seu miraculosa opera quæ. 52. B.
Gregorius VII. 165. F.
Grimoyria ars. 105. D. liber. 107. B.
Guilh. Constantinus. 90. B.
Guilh. Aragosij alchimia. 87. A.
Gygis annulus. 205. C.
Gymnosophistarum vlmus. 212. B.

H.

HAbundia Regina. 340. N.
Hadingus. 168. E.
Hæretici vt plurimum magi, & hęresim magia comitari consueuit, fusè probatum rationibus. Proleg. F.
Hæretici domiciliũ dæmon. vt idola. Prol. F.

INDEX.

Deus extra se multa cognoscit. 244. D. nec tamen perficitur. 245. B.
Deus non est formaliter omnia. 244. D.
Deus an mundum per Angelos condere potuerit. 167. G.
Dei solius est ditare quos vult. 168. G. & cur. 169. G.
Dei sapiens prouidentia. 218. B.
Diabolus virium naturalium aut scientiæ nihil amisit. 118. A.
Diabolus cur nolit ditare Magos. 168. G.
Diabolus potest pecuniam facere, & metalla producere. 167. G.
Diabolus nihil potest nisi permittat Deus. 127. E.
Diabolus quo pacto efficiat mira. 127. A. cum seqq.
Diabolus hominum malis gaudet 169. G.
Diabolum cur videant morituri. 355. D.
Diaboli pertinax odium in homines, & multiplex dolus *Proloqu.* A.
Dictamus. 20. A.
Dies Critici & eorum causa. 27. D.
Dignitates & honores an arte Magicâ parari queant, aut vnquâ parti. 165. F. quur Deus permittat. 166. F.
Diuitias & thesauros an possit dæmon magis suis largiri, contra Damhouder. 166. F.
Doctoralis promotio Sagarũ & ritus. 234. C.
Dodones columbæ. 212. B.
Dominæ Bonæ. 340. N.
Dolani lycanthropi. 208. C.
Dormire de mortuis. 312. Y.
Dorotheus falso insimulatus. 160. A.
D. Dorotheæ rosæ. 263. I.
Dositheus. 136. A.
Dux Louanij. 336. M.

E

EBriorũ illusiones quoad spectra. 320. D.
Ebulensis puella. 245. A.
Ecclesiæ illata damna mortui vlciscuntur. 298. V.
Eclipsis causa. 151. A.
Echineis quid 36. D.
Echo. 24. A.
Effectus naturalis quomodo discernatur à magico. 116. & 117. B. item artificialis. & in his cautela. 117. B.
Effectus magici aliquando veri, & quomodo hi distinguendi à præstigiosis, & horum exempla. 117. A. 118. B 120. C.
Eleazarus exorcista. 371. E.
Elephantorum sollertia. 214. E.
Eleemosynæ centuplum miraculo approbatum. 284. Q.
ELIL, Hebræum. 12. D.
Empedocles. 152. A.
Empedoclis mira. 138. C.
Empusa. 325. F. 329. G.
Eonis hæretici præstigiæ. 133. F.
ἰπαοιδὸς, 217. E.
Ephesiorum notę magicæ. 162. E.
Ephialtes morbus. 331. H.
Epidaurius Serpens. 213. C.
Epimenides Cretensis. 221. C.
Epulæ Sagarum. 190. B.
Equa falsa apud palladium. 207. C.
Eres Armenius. 239. B.
Ericus Rex Sueciæ. 163. E 193. D. 137.
Ericus Rex, Pileus ventosus. 152. A.
Erinnyes, seu Eumenides. 332. I.
Erisichto. 142. 143. C.
Ernestus Marchio Badensis deceptus. 91. E.
Erucæ hæretici. Proloq. F.
Eryngium gregem sistit. 36. D.
Esdras an alchimiæ meminerit. 67. B.
Etesiæ. 154. D.
Euages. 236. D.
Euarchus. 361. C. 363. D.
Eun Britannus hæreticus & magus. *Proloq.* 5. Euphemiæ mart. reliquiarum miraculum. 394. T.
Eurycles, quid Græc. 14 D.
Eurynomus, seu Mors. 332. I.
Excommunicati martyris apparitio. 301. X.
Execrationes parentum quam vim habeant. 32. A.
Exercitus quomodo possint magi exhibere. 339. M.
Exercituum seu militum spectra nocturna varia 335. M. cum seq.
Exorcistarum quidam abusus. 371. E & 372.
Exstasis an instanti fiat. 243. D.
Exstasis subiectum quod. 241. & 242 C.
Exstasis & raptus differunt. 242. C.
Exstasis diuinæ à magicâ discrimen. 241. C.
Exstasis causa formalis, finalis, efficiens. 242. C. 243. D.
Exstasim seu raptum quomodo procuret diabolus. 238. A.

Extaſim quomodo Deus efficiat contra Mocenigum. 243. D.
Extaſes inuitis quoque contingunt. 243. D.
Exterminator. 326. F.

F.

FAcies quo modo appareant formidandæ. 131. D. item aũninæ. ibid.
Facius Cardanus. 246. E.
Fœnilis apprehenſio ad tranſlationem magicam. 197 D.
Famæ noceant quomodo magi. 159. A.
Familiares dæmones. 374. F.
Fantaſiæ læſæ variæ deceptiones. 321. D.
φαρμακὸς. 16 D. 17. D.
Faſcinatio qualis. 158. A.
Faſcinentne vetulæ aſpectu ſuo? 34. B.
Fatum non eſt cauſa monſtrorum. 177. D.
Fatales Sorores. 340. N.
Faunus. 326. F.
Fauſtus magus. 167. G.
Febrium diuerſi termini vnde. 27. D.
Feminæ ex dæmone quæ pepererint. 180. C.
Feminæ in viros mutari poſſunt, & exẽpla varia. 223. A. cum ſeq. cauſa. 226.
Feralia. 250. B.
Ferdinãdi Regis Neapolitani ſpectrũ. 302. X.
Fernelij Alchimia. 87. A.
Ferrũ aquę ſupernatans quomodo fiat. 47. D.
Ficus arbor alligatum taurum manſuefacit. 37. D.
Fidei vis quæ in incantatione. 54. C.
Fides vnius citharæ ad pulſum alterius mouentur. 36. D.
Figuras, imagines, caracteres vim nullam habere oſtenditur. 23. A.
Figuræ vis quæ. 46. B.
Figurarum in quibus dæmon apparet cauſa. 351. C.
Finni & Lappones. 154. D.
Flagellatio, balnea & alia cur ab exorciſtis adhibeantur. 371. E. 372.
Flammę loquentes. 150. D.
Flumen quo appareat modo vbi nullum eſt. 133. F.
Folia. 142. C.
Fran Pici poſitiones magicæ ſuppoſititiæ. 38
Franciſca Senenſis. 212. B
Franciſca & Carola Guarnæ. 225. A.
Francorum reges à ſtrumâ ſanant contactu. 38. E.
Fridericus dux Auſtriæ captus à Bauaro nõluit ope dæmonum liberari. 161. A.
Fridericus Stuphius crematus. 164. E. 166. F. 167. G.
Frigidum cur ſentiatur à dæmone aſſumptũ cadauer. 347. A.
Fulmine icti non putreſcunt. 246. E.

G.

GAbriel Archangelus. 271. N.
Galazophylacæ. 152. A.
Galeatij Sforziæ apparitio. 301. X.
Galena. 83. B.
Galgalus cur aſpectu ſanet ictericum? 34. B.
Gallæcus mendicus dæmonem circũgeſtans figurâ infantis paralytici 183. E.
Gallus Sacerdos. 222. D.
Geber non eſt inuentor alchymiæ. 68. B.
Gebhardus Truceſius Apoſtata. 103. B.
Gelo ſeu Empuſa. 118. B. Mauritium Imp. vexans. ibid.
Gello & Gilo. 333. I.
Geminæ quo modo res appareant. 132. E.
Gemmę cur in gemmas non poſsint mutari, metalla vero poſsint in alia metalla. 81. H.
Genij. 250. B.
Geuſiorum orgia ſimilia Magicis. 111. D.
Germani clerici obliuio. 232. B.
GHONEM Hebr. quid. 15. D.
Gladij acies carmine retunditur. 218. A.
Gnoſtici. 50. C.
Goëtia ſpecies magię 105. C. imo omnis magia. 106. A.
γόης. 17. E.
D. Gommari viſio. 264. I.
Gorgones. 332. I.
Gotthicorum Regum origo ab vrſo. 176. D.
Gratiæ ſeu miraculoſa opera quæ. 52. B.
Gregorius VII. 155. F.
Grimoyria ars. 105. D. liber. 107. B.
Guilh. Conſtantinus. 90. B.
Guilh. Aragoſij alchimia. 87. A.
Gygis annulus. 205. C.
Gymnoſophiſtarum vlmus. 212. B.

H.

HAbundia Regina. 140. N.
Hadingus. 168. E.
Hæretici vt plurimum magi, & hęreſim magia comitari conſueuit, fusè probatum rationibus. Proleg. F.
Hæretici domiciliũ dæmon. vt idola. Prol. R.

INDEX.

Hæreticorum mansio tartarea ostensa. 289. R.
Hæreticorum idē spiritus blasphemus & Sycophanticus & fictor miraculorum. 135. F.
Hæreticis dæmon vtitur vt meretricibus cōpositis ad animas decip. Proloq. F.
Hæreticis solitus dæmon stigma imprimere. 111. D.
Hæresis necessario, si non resipiscat, in atheismū vel in magiam desinit. Proloq F.
Hæresis est fames verbi Dei. Proloq. F.
Hæresis abiuratio sedat tempestatem quam pertinacia excitarat. 283. Q
Hæresis meretrix in S.S. Proloq. F.
Hæresim curiosæ artes, vt famem pestis, sequuntur. Proloq. F.
Haquinus Noruegus. 162. E.
Harpyiæ. 352. I.
Hecate. 325. F.
Hecates canes. 141. C.
Heliotropia. 205. G. facit inuisibiles. 21. A.
Heliotropij grana. 49. B.
Helleq ini familia. 339. M.
Heluetij à VValdensibus peste magicâ taminati. Proloq. F.
Herbæ magicæ. 120. B.
Herbarum magicarum vis. 139. C.
Hermes Trismegistus an alchymicus. 66. A.
Hermetis ars vana. 373. F.
Hermotimus Clazomenius. 240. B.
Herod as an appareat. 187. A.
Hipæporum ignis. 155. D.
Hirci species dæmoni frequens. 351. C.
Hispanorum fascinus, Higa dictus. 58. B.
Homo non potest produci per alchimiam. 100. H
Hominum quatuor genera Paracelsi 343. Q.
Humana species an habeat vim lapidis plantæue. 38. E.
Humanâ figurâ cur dęmon sæpè appareat. 352. Q.
Humidum naturale an semper conseruari vel restaurari arte possit. 230. D.
Hunnorum origo, 180. C.
Husitæ & Lutherani Magicam sparserūt per Bohemiam & Germaniam. Proloq F.
Hydrophoborum error. 322. E.
Hyena. 138. C.
Hypermnestra. 226. C
Hyperbole in SS. 25. C.
Hypericon. 37.

I

IAcobi Melsl inki hæretici se Christum fingentis pseudomiracula & sycophantię. 134. F.
Ianuis clausis vel per parietes aut tenues rimas sagæ transire nequeunt. 203. B.
Ictérica passio. 363. D.
Iason 227 A.
IDDEGHONI Hebr. 14. D.
Idolum. 12. D.
Idolorum ficti amores 43. B.
Idololatria quid. 11. D.
Idololatria expressa & tacita. 12. D.
Idololatriæ tacitæ nomen cur Magiæ prohibitæ attributum 13. C.
Idiota subito Theologus. 33. B.
Ieiunij & precum & Synax. vis. 344. R.
Ieiunij Quadragenarij violati pœna. 339. M.
IESV & MARIÆ nomen impedit maleficia. 196. D.
Iezabel an malefica. 16. D.
Ignatius Loyola superat & deprehendit fantasticam dæmonis illusionem. 235. C.
Ignatij Loyolæ precum efficacia. 313. F.
Ignis genera seu partes, flamma & pruna. 149. C.
Ignis fatui natura & mira. 148. 149. C.
Ignes & luces nocturnæ varij generis. 318. A.
Illusiones oculorum, auriumque & aliæ multæ quæ pro spectris habitæ narrantur. 318. A. cum seqq.
Imagines in fluuium raptandi ritus magicus. 156. E.
Imagines astrologicæ fictæ: magicæ verò vanissimæ describuntur. 24. A. 25. B. 28. F.
Imagines huiusmodi magicas nihil posse definitum. 27 D.
Imaginum magicarum vel aliarū vis. 45. A. earumdem genera. 45. B
Imaginum osor diabolus. 157. E.
Imaginationis vis quid & quantum valeat ad effectus miros. 29 A.
Imaginosus morbus quid, & eius duæ species. 321. D.
Imperfecta quælibet an monstra 79. F.
Incubi & succubæ dæmones an sint, & an gignant

gignant, & quæ huc ſpectant. 178, cum ſeqq.
Indus Nobilis Neſtor huius ævi. 228. B.
Inedię longæ cẽ xpla, & cauſſę, & poſſe hanc à dæmone procurari. 221. D. & 222.
Infans locutus 298. V.
Infantes cur occidant ſagæ & quomodo decoquant. 234. C.
Influentiæ an & quales. 26. D.
Influentiarum quę vis in corpora & animam 26. D.
In inſtanti docere nequit dæmon. 235. C.
Innocentij Papæ factum præclarum. 164. E.
Inuus & Incubus Pan. 330. H.
Inſecta arte gigni poſſe varia. 83. B.
Inſepultorum animæ vagæ. 280. Q.
Inſulæ natantes. 318. A.
Inſtrumentorum naturalium quæ vis ex parte dæmonis applicantis, fusè oſtenditur. 129. B.
Intellectus ſolus nequit eſſe cauſa ecſtaſis, ſed tantum vt Dei inſtrumentum. 243. D.
Intellectui quid conferre & nocere queat dæmon. 233. B.
Intelligentiam diſcurſiuam, ſeu ratiocinationem brutis dæmon nequit largiri. 215. A. cum ſeqq.
Intelligantne beſtiæ inuicem, aut magi voces beſtiarum. 210. A. an id magi poſſint facere. 213. B. 214. E.
Inuiſibile corpus an dæmon queat facere. 205. C.
Ioannes 21. & 22. 165. F.
Ioannis 22 Canon Spondent non fuit vſu receptus. 93. A.
Ioan. Maldonati laus. Proloq. F.
Ioan. Duns Scoti mors. 365. D.
Ioannes Picus Mirandulanus apparuit. 303. X.
Ioannes Baptiſt. à Porta. 22. B.
Ioannis de Vaulx mirum ſtigma. 220. B.
Ioannes Teuthonicus Magus. 369. D
Iouis Apameni fanum exuſtum 150. D.
Iouis ſimulacrum locutum. 212. B.
Irene filia Spiridionis. 211. A.
Irreligioſitas. 11. C.
D. Iſidorus. 213. V.
Iudæ Apoſtoli ſententia de mortuorum apparitione. 283. Q.
Iudæi filiolus, in fornace accensâ ſeruatus 290. R.
Iulianus Chaldæus magus. 137. B.
Iuliani Apoſtatæ mors. 276. P.
Iuli capilli. 148. C.
Izdigerdes rex 157. E.

K.

Kabbauterbens. 342. Q.
Kisem Hebr. quid. 14. D.
Klakis. 175. A.
Kunegindis regina calumniam paſſa. 160. A.

L.

Lac ex pariete ſcaturiens. 158. A.
Lachaz quid Hebr. 15. D.
Lacrymarum tranſitus qua oculi parte. 33. B.
Lamia Baſileenſis. 170. A.
Lamiæ. 17. E. 333. K.
Lamiæ & Menippi nuptiæ. 118. B.
Lamiæ ſcientiam Magicam diſcunt potiunculâ & quali 23. C.
Lapidis Philoſophici nomina, & materia. 70. A.
Lapides in æs liquari. 73. C.
Lappiorum exſtaſes. 238. A.
Lareis. 250. B.
Larina oppidum à Magis liberatum. 164. E.
Laruæ. 250. B.
Latace. 138. C.
Latronum ſpectra D. Germano apparentia. 280. Q.
Laude Dei magica diſſipantur. 195. D.
D. Laurentij Iuſtiniani vita. 263. I.
Lauretana ſpectrorum infeſtatio. 325. F.
Leberis ſerpentum. 228. A.
Lemures. 251. B.
Lemuria ſeu Remuria. 250. B.
Leo cur metuit gallinacei cantum. 34. B.
Leo Iſaurus punitus. 294. T.
S. Leonis amuletum. 61. C.
Leonis Imper. auiculæ. 43. A.
D. Leonis vel Caroli Magni ſpurię orationes 219. A.
S. Leonis epiſtola correcta à Beato Petro. 187. Q.
Lepus marinus quàm venenoſus. 36. D.
Lernum 251.
Leſtrygones. 331. K.
Leucippe Galateę filia. 226. C.
Lignum ſæpe lapidaſcit. 84. B.

Lilith Succuborum dęmonũ præſes. 330. H.
Lineæ confuſę quo pacto ſpeciem picturæ pulcræ præbeant. 130. G.
Lipothimia. 363. D.
Litteræ & ſyllabæ nulla cum cælo cognatio 55. D.
Locum quo occupet modo angelus. 147. B.
Loca conſtituta & ſolemnia ſagarum, in ditione Beneuentanâ. 195. 296. in ditione Vltraiectinâ. 198. 199.
Localis tranſlatio ſagarum vera. 185. cũ ſeq.
Localium tranſlationum falſarum exempla. 186. A. verarum exempla. 193. 194. cum ſeqq.
Locuſta ſignificat dęmonem. Proloq. F.
Locutiones miraculoſę quo fiãt modo. 210. A
Loqui beſtias an faciant magi ibid.
Lothi vxor quomodo in ſtatuã verſa. 209. D
Luctatores dęmones. 325. F.
Lucomorij an quotannis reſurgant. 361. C.
L. Coſsitius, 223. A.
L. Marcius. 148. C.
Ludouici Alodiſij Imolenſis tyranni ſpectrũ patris. 302. X.
Ludouicus Bauarus Imp. 161. A.
Luna cęlo non deducitur. 151. A.
s. Lupus Senonenſis. 374. F.
Lupus an ei quem prior vidit raucedinem adferat. 34. B.
Luſitana mulier ex ſimio duos filios peperit. 175. B.
Luſitanię Regum inſignia vnde nata. 298. V
Lutherus ex incubo genitus. 130. C.
Lutgardis cautio. 317. Z.
Lycaon morbus, lupina inſania, & chatrab. 207. B.
Lycanthropi qui & quomodo. 207. A. cum ſeqq.
Lyncei, 35. C.

M

MAcedonius moriens citat Anaſtaſium ad iudicium, ſed irrito conatu quia ſchiſmaticus. 289. R.
Macrianus Græculus. 169. H.
Mahometus hæreticus & Magus, Proloq F.
Magdalena Crucia. 204. B. 239. B.
Magiæ diſcuſsio quam neceſſaria & difficilis. Proloq. B. C. D. E.
Magia quid. 12. A.
Magiæ diuiſio. 13. B.
Magiæ inuentor & perfector cacodæmon. 104. C.
Magia prohibita quid. 13. C.
mathematica quid, & mira eius exẽpla 43. A
artificialis quid, & quotuplex 42. A.
Magia duplex Perſarum mala, vtraque: & vtriuſque origo à Satanâ. 19. A.
Magiam dæmoniacam eſſe aliquam. 102. A.
Magiæ naturalis diuiſio. 21 B.
Magiæ naturalis operatricis ſcriptores, & eorum cenſura, cautioque. 22. B.
Magiæ ſpecialis genera. 106. A.
Magiæ vis in cacodæmones qualis & quanta. 364. cum ſeqq.
Magiæ prohibitæ ſpecies quæ. 13. C.
Magiæ dęmoniacæ notæ, ſeu indicia pacti initi. 115. A. 116. B.
Magiæ dæmoniacæ quis primus auctor. 103. A. 107. A.
Magiæ poteſtas quæ in cælos, aſtra, & elementa. 150. D.
Magiæ dęmoniacæ libri. 106. A. & 107. B.
Magiæ dęmonicæ ſcriptores vetuſti. 19. A.
Magiæ naturalis auctor Deus. 20. A.
Magiæ naturalis definitio. 20. A.
Magi an queant impedire actiuitatem agẽtis naturalis, & varia exempla. 148. B.
Procellas ciere poſſunt. 153. A. 154. A.
Quid in aquas poſsint. 157. E.
Loco mouere quę valeant. 151. A.
Subſtantiales vel accidentarias formas reproducant. 146. A.
Poſsunt quę dæmones nec amplius. 123. E.
Quid poſsint in fortunæ bona. 158. A.
An plus poſsint in Serpentes quam alia bruta. 174. R.
Nequeunt creare, nec quiduis ex quouis facere, nec ex quauis cauſa, vel quouis inſtrumento; nec in inſtanti, nec tempore nimis breui, nec facere vt ſit vacuum. 146. 147. A B. &c.
Magi pauperes & viles vbique cur. 168. G.
Magi Septentrionales, vt Finni, Biarmij & alij 136. A. Tartari, ibid.
Magi tres Euangelici quales. 21. B.
Magorum varia nomina apud Hebræos, & quid ſingula ſignificent. 14. D.
Magorum varia nomina apud Latinos. 17. E.
Magorum vetuſtiſsimorum nomina ex varijs. 19. A.

INDEX.

Magis dęmones ex pacto, ſed ſponte obediunt. 369. C.
Magicæ in Hiſpanijs ſcholæ per Sarracenos introductę, quando ſublatæ. Proloq. F.
Magici effectus non ſunt gratiæ gratis datę. 103. A. nec ſunt effectus bonorum Angelorum. 103. B. 105. C. nec ſunt effectus animarum, 103. B. 105. D.
Magici effectus admirandi. 136. cum ſeqq.
Magicæ ſuperſtitionis cauſa fidei diminutio, Proloq. E.
Magicæ virtutes. 140. 141. 142. C. 144. C.
Magicarum artium cauſæ & genealogia per apologum. 105. E. 106. E.
Magnentius. 163. E.
Maleficorum cur maior nunc quã olim multitudo. Proloq. E.
Mammona. 325. F.
Manes. 251. B.
Manes accire, 266. K.
Manes & Marcion vnde hæreſim ſumpſerint? 18. A.
Manethon Magus. 137. B.
μάντις. 17. E.
Margulinæ prior à dæmone occiſus. 170. H.
Margarita Eſlingenſis. 213. C.
Marcus hæret & Magus. Proloq F. 50. C.
Marcos oppidum obſidione liberatum à Mago. 135. D.
B. Maria virgo pro mundo intercedit. 298. V. eiuſdem viſiones. 299.
B. Mariæ virginis odiũ in hæreticos. 286. Q. eiuſdem varia miracula paginis ſeqq.
B. Marię de Colũnâ primum templũ. 271. N.
Mariæ virginis deuotio quam vtilis exemplo probatum 211. A.
Maria ſoror Moſis an ſcripſ. de Alchim. 66. A.
Maria Pacheco mutata in Manuelem. 224. A.
Marſilius Ficinus à morte apparuit. 303 X.
Marſi 42. H.
Marſorum virtus an fabuloſa. 173. A.
Martinus II. 165. F.
Martyres cur Deus permiſerit gladio necari, quos ab igne, aqua &c. conſeruarat. 218. 219. A.
Martyres quopacto illæſi ſeruabãtur, 148. B.
Maruthas Epiſcopus. 157. E.
Maſcæ. 18. E.
Matiſconenſis Comes. 194. D.
Matronæ Moſellanę ſupplicium. 168.
S. Matthęi Euangeliũ quãdo repertũ. 298. Q.
D. Maurilius. 364. E.
MECHASSEPHIM quid. Heb. 15. D.
Medæa. 140. C. 141. C. 144. C.
Meluſina. 183. E. 340. N.
Memoriæ quid conferre vel nocere queat dæmon. 232. B.
Memphitis lapis. 220. B.
Menander hæret. & Magus. Proloq. F.
Menſa ſolis. 44. B.
Merlinus. 180. C.
Meſsium & frugum excantatio. 158. A. 159. A.
Metalli definitio. 77, F.
Metalla an viuant. 72. B.
Metalla cur ductilia. 72. C.
Metalla in quæ principia reſoluantur. 75. D
Metallorum materia, & conciliata ſententia Peripateticorum & Chemicorum. 74. D.
Materia proxima an eadem eſſe poſsit. 79. F.
Metallorum omnium an vnica ſpecies perfecta? 77. F.
Metamorphoſes Gentilium, vt ſociorũ Diomedis, Iphigeniæ, victimę Cæſar. 128. A.
Metamorphoſes variæ, & an corporum per Magos fieri queant. 206. A.
Metaphora in SS. 25. C.
Metonymia in S.S. 25. C.
Michaëlis Sidicitæ pręſtigiæ. 133. F.
Militares incantationes & ſuperſtit. 19. A.
Milo. 138. C.
Miraculum & mirnm quid ſint. 124. B.
Miracula an fidei efficax probatio. 128. C.
Miracula aut mira an magi queant facere, 124. A. B. 125. 126. D. E.
Mithra. 112. D.
Mixta an à Magis produci queant. 174. A.
Modus alchimiæ, ſeu media quæ licita. 96. D.
Mœris. 139. C.
Mogũtinus dæmon diffamator. 159. A.
Monuedrienſis Abbatiſſa. 228. B.
Monſtra an de ſuis inferioribus prædicentur. 78. F.
Monſtrorum quæ naturâ ſterilia. 79. F.
Monſtrorum origo quæ. 175. B. cum ſeqq. maximè. 176. D.
Morbi qui faciunt, vt quis mortuus videatur.
Morbi ἀφωνοι. 363. D.
Morienis fictitius. 68. B.
Morituri quibus dexteram porrexerint, an appareant poſtea. 316. Z.

Morituris quam terribilis dęmon appareat. 355. D.
Mormo. 333. I.
Moſes quo apparuerit modo. 257 E.
Moſes an ſcripſerit de alchimia. 66. A.
Motus localis per aërem magicus. 123. D.
Motu locali quomodo dæmon vtatur in magicis. 127. A. quid valeant mouere loco, & quomodo. 128. A.
Muſæ felix tranſitus. 251. R.
Muſica quomodo moueat. 54. C.
Muſtela ex ore militis 239. B.
Muſtelæ & buffonis odium. 34. B.

N.

NAbuchodonoſor quomodo in belluã mutatus. 209. D.
NACHAZ Hebr. quid. 14. D.
Nacli obſidio ſoluta propter ſpectra. 338. M.
Napello educata puella veneno imbutura Alexandrum. 37. D.
Naſcitur nemo medicus vel faſcinator. 28. B.
Natura quopacto operetur. 53. B.
Naturæ leges in magicis etiã vigent. 124. A.
Naturæ ordo quotuplex. 52. B.
Naturæ leges & vniuerſi ordo mutari nequeunt à Magis. 146. A.
Nauigantibus litus cur moueri videatur. 131. D.
D. Nazianzeni viſio. 263. I.
Neapolitanus rex vltimus Italus an per magiam deturbatus: & an Italus eſſe queat. 166. F.
Necyomantiæ origo. 250. B.
Nemeſis. 325. F.
Nero magicen irritam expertus. 127. E.
Nicenæ Synodo mortui ſubſcripſere. 275. P.
Nigritæ. 173. A.
Nobile Raymundi. 86. A.
Nogeri viſio. 264. I.
Noë & Chamus an ſcripſerint de alchimia. 66. A.
Nomina non ſunt radij rerum. 56. D.
Nomina ſunt vitæ expertia. ibid.
Nomina an à Deo rebus indita. ibid. E.
Nomina vim phyſicam nullã habent. 46. B.
Nomina vnius linguæ non plus poſſunt quã alterius: nec Barbara quàm Latina. 55. C.
Nominũ vis nec naſcitur ab imponentis ſanctitate, nec à linguæ dignitate. 55. 56. D.
Notoria ars. 104. B.
Numerus formalis magicus qualis. 50. C.
Numerus muſicus quid valeat. 49. B.
Numeri imparis vis. 50. C.
Numerorum vis quæ. 48. A. 49. C.
Numæ Pompilij cœna magica. 137. A.
Nympha muliebris. 226. C.
Nympharum variæ ſpecies. 332. I.
Nympholiptæ, 332. I.

O.

OBlatio ſacrificij pro mortuis. 293. R.
Obſeſsis qua mente herbæ & lapides poſsint alligari. 371. E.
Ocimum cum maledictis plantatum vberius 21. A.
Octimeſtris partus ratio. 49. B.
Oculorum morbi, vt formicatio & halahol. 321. D.
Oddo Danicus. 162. E.
Odoratus deceptio. 321. D.
OF Hebr. quid. 14. D.
Olibij Max. vrnula, & lucerna inexſtincta. 65
Ollerus Suecus. 162. E.
Ollerus magus. 137. A.
Oniropompi. 365. A.
Operis huius occaſio & finis. Prol. B. C. G.
Operum naturalium ſpecies. 52. B.
Orationis vis contra ſpectra. 281. Q.
Oratio retrograda an qua talis effectiua. 58. G
Oratores quomodo perſuadẽt & mouẽt. 54. C
Ordines vniuerſi quatuor. 52. B.
Orichalcum factitium & naturale. 73. C.
Origenes damnatus. 289. R.
Origen, errores dæmõ Magis perſuadet. 114.
Oromagda ſeu Oromazus. 18. A.
Orpheus & Amphion magi. 137. A.
Orphei caput. 212. B.
Othinus dæmon. 63. E.

P.

PActũ magicũ duplex, explicitum & implicitum, & vtriuſque formulę atque ſollemnia. 108. A. 110. C. D. 113. D.
Pactum magicum quale peccatum. 113. D.
Pactum tacitum Magorum quale, & quomodo dignoſcendum. 114. F.
Pactum tacitum quando nõ mortale. 115. F.
Pactum de apparendo. 303. X.
Pactum de apparendo poſt mortem an licitũ tutúmue. 317. Z.
Pacto non aſtringitur dęmon: & cur aliquando illi ſtet. 110, C. 112. D.

Palamne. 173. B.
Palea quo modo videatur esse trabs, 131. D.
Paleæ niues conseruant & fructus maturant. 20. A.
Paleæ quomodo appareant esse serpentes & saltitare. 130. C.
Pamphile saga. 138. B.
Pan 326. F. 329. G.
Pandulfus Capuanus. 295. T.
Pandoræ poculum an alchimicum. 66. A.
Panem & salem cur dæmon oderit. 160. A.
Panicus terror. 332. I.
παραλαμβάνειν. 193. C.
Paraseues filiorum vis curandi. 38. E.
Paredrij. 365. A.
Paredri, qui & exempla. 374. G.
Parentationes. 250. B.
Partus prodigiosus in regno Neapolitano. 127. E.
Partus monstrosi varij in varijs locis. 17. B.
Pasetis præstigiæ. 118. B.
Patres animam cælis tribuentes figuratè locuti. 26. C.
S. Paulli Gentiles. 37. E.
Paullina ars. 104. B.
Pauonis caro nescia putrescere. 20. A.
Pecunias fictitias dat dæmon & magi. 163. G.
Pegusiani orti à cane. 176. D.
Penetratio corporearum dimensionũ an dæmoni possibilis sit, & an contra naturam. 202. A.
Periapta. 59. A.
Pentaphylli herba. 49. B
Perſei clypeus. 205. C.
Persarũ cadauera cur non putrescant. 246. E.
Peruani viperas sine noxâ quomodo contrectent. & mira illorum solennia. 72. A.
Persarum duo Dij. 18. A.
Petitio an potentior quia laminæ insculpta. 58. G.
Petri de Paz tribuni Hispani apparitio post mortem egregiæ victoriæ causa. 304. X.
S. Petronilla à B. Petro sanata. 39. F.
Phaëton. 246. E.
Phætusa. 223. A.
Philippi Diaconi translatio. 193. C.
Philotis. 225. A.
Philinnij spectrum mirabile & concubitus cũ viuo Machatâ 347. A.
Philosophi nomen vsurpant alchimici, 98. F.
Phrenitis & mania quid. 321. D.
Phylacteria. 58. A.
Picus rex. 139. C. 140. C.
Pici mirandulani alchimia. 94. A.
Pici martij herbæ vis. 21. A.
Pilosi. 326. F. 334. K.
Pilularum numerus impar. 49. B.
Pisces inuicem monent. 214 E.
Platanus in oleam mutata. 84. B. 209. D.
Plumbo liquato manus lota Venetijs. 20. A.
Plutus & Pluto vnde πλοῦτος. 325. F.
πνεῦμα etiam accipi de anima. 270 M.
Pœnitentiam diabolus non potest in lamijs impedire. 237. D.
Policriti spectrũ & caput filij loquax. 212. B.
Pomponatij lib de Incantat. 22. B.
Præfiscini. 58. A.
Præstantij pater. 207. C.
Præstantij patris delusio 132. E.
Præstigia quot modis dæmõ operetur. 130. C
Præstigiatorij effectus quibus regulis cognoscendi. 132. F.
Præstigiatrix magia, & exempla, & eius fundamenta quædam. 43. B. 44. C.
Præternaturalia opera quę. 52. B.
Principibus quibus licita alchimia. 101. K.
Priscillianus hæreticus & Magus. Prolog. F.
Priscilliani error. 157. E.
Prosopopœia in S. S. 25. C.
Pseudo Christi tres Galli, hæretici & Magi, Prolog. F.
Psylli. 41. H.
Psyllorum & marsorũ vis in serpentes. 21. A.
Publij caput. 212 B.
Pueri per diſtans ianuas aperientes. 42. H.
Putredinem quæ arceant. 246. 247. E.
Pythagoras magus. 212. B.
Pythagoræ magica. 137 A.
Pythagoræ femur aureum. 67. A.

Q

Quantitas vt sic non est actiua 48. A.
Quæstiones & torméta quur multi magi fortiter ferant. 220. B.
Quirini cuiusdam infælix exitus. 219. A.

R

Rabbinorum errores 15. D.
Ranunculi decretorij. 127. E.
Raptus causæ. 241. 242. C. 243 244. D
Ratio an concedenda brutis. 215. A.
Raymundus Lullus. 22. B.

Raym Lullus verum aurum produxit. 86. A.
Reatinus circulator. 44. B.
Reginæ ſagarum olim fuere. 137. B.
Regulæ diſcernendorum verorum effectuũ à præſtigioſis. 123. 124. E.
Religio gentilibus pro ſuperſtitione. 9. A.
Religio quid Theologis. 11. C.
Religionis & ſuperſtitionis differentia. 10. B.
Reſurrectionis veræ effector ſolus Deus, non dæmon, nec natura. 358. A. cũ ſeq. Inſectorum imperfecta reſurrectio. *ibid.* Gentilium apparentes reſurrectiones explicatæ. 360. B. C. 363. D. 364. E.
Reſurgentes cum Chriſto. 257. E.
Richardo Comiti mirum ſpectrum oblatum. 361. C.
S. Roberti viſio. 352. C.
Ruta furtiua fertilior. 21. A.

S

SAcrilegus punitus. 295. T.
Sagæ cur fætidæ. 348. A.
Sagæ poſſunt diſcernere an verę tranſlationes ſint, & quo pacto. 201. F.
Sal Agrigentinus aquâ induratur, igne liquatur. 20. A.
Sal deeſt in conuiuijs magorum. 160. A.
Sal, bitumen, atramentum naturalia & artificioſa. 83. B.
Salai Regis ſpelunca. 170. H.
Salmanticæ laus. *Proleq.* F.
Salmanticenſis puer ſanans tactu. 39. F.
Salomon an diues per alchimiam. 66. A.
Salomonis Magica. 107. B.
Salomonis exorciſmi quales. 368. C.
Salomonis Regis Magia qualis 21. B.
Salutatores Hiſpaniæ an Magi & permittendi. 38. 39. E.
Salutatorum mendacia & errores. 40. 41. F.
Salutatorum vis non eſt naturalis. 41. H.
Saltzburgenſis Magi mors. 173. A.
Samaria infamata Magiæ. 16. D.
Samaritanus idem quod Magus. 16. D.
Samuel an euocat⁹ per Phytoniſ. 120. C. 122. D
Samuelis anima verè apparuit. 266. & ſeq. L.
Sancti vim habent coërcendi dęmonem. 368. C. 370. D.
Sanctorũ reliquiæ contra ſpectrum. 307. X.
SS. variorum apparitiones. 272. cum ſeqq.
Sanctorum ieiunia à Deo. 222. D.
Sanctorum Dormientium duodecim 221. C.
Sandaracha naturalis & factitia. 73. C.
Sanitatis donum eſt à Deo. 38. E.
Sardoi Heroës 221. C.
Sarracenus in Apulia theſauri repertor. 170. H.
Satyri. 326. F.
Scaſij magi mors. 219. A.
Scantiarum aquarum flamma. 149. D.
Schiltachium à ſagâ crematum. 159. A.
Schiſmatico fauentis pæna. 292. R.
Scholæ magicæ in locis diuerſis. 102. A.
Scientias & artes quo dæmon pacto docere queat. 233. B. 234. C.
Scorpij Libyci induſtria. 214. E.
Scotiæ Regis cõtra Pictos ſtratagem. 319. A.
Scottus Parmenſis. 160. A.
Scriptura loquens de animatione cæli quo pacto intelligenda regulæ aliquot. 26. C.
Scripta Pontificia defendi Deo quam gratum. 288. Q.
Scrobicula ad pluuiam. 155. D.
Semen humanum quid. 179. B.
Semidei & Heroës veterũ ex incubis. 180. C.
Senectus an in iuuentam queat mutari. 227. A. & ſeqq.
Senſum doloris an dæmon homini queat auferre. 218. B.
Senſitiua vis quid poſsit pati à magis. 231. A.
Senus pro ſinus apud veteres. 171. A.
Septem granula rixas prouocantia. 21. A.
Sepulcro Aiacis vox erumpens. 363. C.
Serapis. 325 F.
Serpens quernâ fronde necatur, & ibydis pennâ ſiſtitur. 36. D.
Serpens iuuentam renouat. 229. A.
Serpens mutatus in aurum. 210. D.
Serpentum incantatio. 120. C. 171. A.
Seruij Tulli capilli. 148. C.
Sibylla an vaticinata de alchimia. 66. A.
Sibyllæ albæ. 340. N.
Sigebertus Franc. Rex. 163. E.
Sigillorum vis, 45. A. 47. C. D.
Silicernia. 250. B.
Siluæ claſsis ſpeciem prębentes. 318. A.
Siluanus Epiſcopus falsò accuſatus. 160. A.
Silueſter II. 165. F.
Simeonis Sali amuletum. 59. B.
Simon Magus qualis. *Proleq.* F.
Simonis magi præſtigię. 118. B.
Simonis magi prodigia. 136. A.

Simonis magi canis.212.B.
Simonis magi volatus.193.D.
Simulacrum & vmbra an ab animâ differant 251.B.
Siproeta. 226.C.
Sirenes.326.F. 332.I.
Sisyphus an artis alchimiæ inuentor.66.A
Socratis dæmonium.374.F.
Sodomitarum aorasia.132.E.
Somni diuturni varia exempla,& an magicis possit conciliari.221.C.
Soni & voces prodigiosæ statuarum, hominum &c.318.A.
Sopater magus.152.A.
Sortilegi & Sortiarij.18,E.
Sosipatra.236.D.
Spagirica.64.B.
Species imaginatiuas quas dæmon queat ingerere. 231.A.
Specie differentia commisceri & gignere. 180.C.
Spectrum vehit militẽ Hierosolymã.338.M.
Spectra portendentia futuras clades & calamitates.340.O.
Spectra quopacto lapides queãt iacere.341.P.
Spectra vel animas nequeũt magi elicere,sed simulantur à dęmonib.369 D.
Spectra feminea puellarum, matronarúmue quàm varia.339.N. cum seq.
Spectra artificiosa.319.A.
Spectra vexantia domesticos, & strepitus causæ.341.P.
Spectra ficta varia.319.320.B. quale peccatũ. ibid C.
Spectra contemnens ab ijs truncatus.337.M.
Spectrorum dona periculosa. 338.M.
Spectrorum infestatio causa rescindendæ locationis.341.P.
Speculũ cur vitietur adspectu mẽstruatę.33.
Specula incendiaria.24.A.
Sphinx. 332. I.
Spirensis puella. 222. D.
S.Spiridionis miraculum. 210. D.
Spiritus damnatorum vel beatorum non subintrant corpora. 262. I.
Spirituũ apparitiones à quibus explosæ.248. defensæ,ab auctoritate Gentiliũ. 249.B.
Spirituum seu animarum discernendarum ratio.260.H. cum seqq.
Spirituum apparitio probata contra philosophos ratione.252.C.
Sporus.226.D.
Stallichten. *Germ.* 149.C.
Stanislaus.364.E.
s.Stephanus Diensis.370.D.
Stigma Magorum.111.D.
Stigma sagarum insensile,quâ formâ. 220.B.
Stomoma.73.C.
Strutiocameli oua non excluduntur aspectu 34.B.
Stryges.17.E.
Stumph Petter Bebburgensis.208.C.
Succuba dæmon an parere queat.182.E. exempla varia quomodo accipienda. 183.E.
Supernaturalia opera quæ.52.B.
Superstites qui. 9.A.
Superstitio falsi cultus. 11.D.
Superstitio vnde dicta.9.A.
Superstitio indebiti cultus.11.D.
Superstitio in malo.10.A.B.
Synagoga credidit animas apparere. 266.K.

T.

TActus solus non est causa effectuũ mirandorum.35.D.39.F.
Tactus sensum in corpore assumpto potest dæmon fallere.346. A.vt & alios.
Tactu sanant nonnulli. 38.F.
Tarantulę venenum.21.A.
Tarentinus senex.218.B.
Tartari Polonos arte magicâ fundunt.162.E
Taurus verbis domitus.174.E.
Tauro minitanorum iuuenum ex ebrietate væsania.322 E.
S.Telmi flamma.150.D.
Temperamentum æqualitatis quod Itali medici quidã confinxerunt impium est.28.A.
Tenebras magi excitant.157.E.
Tentare quantum sinatur Diabolus. 236.D
Terræ opus sacrum quid Hippocrati. 67.A.
Terręmotus causare an queant. 152.A.
Testimonium domesticũ quãdo validũ. 88.B
Testimon. pauperum an admittendum.ibid.
Testudo quomodo excludat oua.34.B.
Thaumaturgica magia. 44.C.
Theodorus monachus.203.A.
Theotecnus magus.212.B.
Theophilus medicus.321.D.
Theophilus Vicędominus.165.F.
Thesauri custodes dæmones. 344.R.& dracones.345.R.

INDEX.

Thesauros quærentes magi à dæmone necati. 169. H.
Theurgia impia est. 104. B. nulla est. 106. A.
Thrasyllus. 321. D.
Thynicus. 235. D.
Tirombus religionũ infesti dæmones. 323. F.
Torpedo torpefacit manum piscãtis. 56. D.
Translationes locales Magiæ quadrupl. 200.
Transuectiones corporum à dæmonibus factæ aliquando sunt citra defatigationem maleficarum. 202. G.
Treuirensis rustici factum. 155. D.
Treuirensi ditioni vnde labes sagarũ Prol. F.
Triscalinus parochum diffamans. 159. A.
Triticum & siligo mutantur in inuicẽ. 84. B.
Triticũ, loliũ, siligo an specie differant. 84. B.
Tritthemij Steganographia. 107. B.
Tusciæ vestalis cribrum aquiferum. 150. D.
Tympanum ex pelle lupinâ sonitu rũpit tympanum agninâ ex pelle tensum. 20. A.
Tyresias. 226. D.
Tyresias & Melampus non intellexere voces auium. 214. D.

V

VDo Magdeburg. Episcopus. 301. X. 296. V.
Vagiones. 183. E.
Varus. 142. C.
Vellus aureum. 67. A.
Venefici. 17. E.
Veracrucij quædam refutata. 39. F.
Veratrices. 13. E.
Verborum significatio an sit effectiua. 57 E.
Verborum complexio an effectiua. 57. F.
Verborum insusurratorum in aurem tauri vis nulla. 32. A
Verborum & nominum seu incantationum vis. 50, A 51. B, 53. C.
Vermiculi mutantur in alites. 83. B.
Vespertilio foliis platani abigitur. 36. D.
Vestales Romanorum sagæ. 161. A.
Victoriam in bellis an magi largiri valeant. 161. A. item ad vrbium expugnationem iuuare &c. 161. A.
Vipera arundine icta obstupescit. 36. D.
Virgo vt concipiat an dæmon queat efficere. 184. F.
Vir an in fœminam possit mutari. 225. D.
Virunculorum spectra. 342. Q.
aut alia membra an vere dęmon augeat, aut amputet. 206. C.
Visio fit introsuseeptione nõ emissione. 33. B.
Visio & visus qui differant. 255. D.
Visionum exempla quædã in S. Histor. 256. D
Visus seu aspectus non est efficax ad sanandũ morbos vel alia huiusmodi mira 33. B.
Vita non pendet à numeris. 229. C.
Vitæ periodus an aliqua certa cunctis. 229. C.
Vitam perpetuare homini non potest dæmon. 230. D.
Vitales actiones tribuere dæmoni in corpore assumpto error. 356. D.
Vmbrę quid. 251. B.
Vnguenta cur adhibeat dęmon in translatione. 191. C.
Voce solâ morbi & vulnera sanari, vel mira alia nequeunt perfici. 32. A.
Voces animalium vt in homine audiantur an possint magi facere. 213 C.
Voluntaria & pro lubito exstasis est magica. 239. A.
Voluntati an dæmon vim facere & quomodo inducere queat, etiam quo ad peccatores. 236. D.
Voluptasne esse queat in concubitu cum dęmone. 181. D.
Vratislai & Gremozislai bellum. 163. E.
Vriel, an nomen angeli. 62. D.
Vrsariorum amuleta. 61. D.
Vter vnde sagi & sagæ porãt scientiã. 134. C.
Vteri strangulatio. 363. D.
Vulnera arceanturne magicis. 219. A.
Vulnerum militaris curatio. 37. E.
VValtherus de Milene. 336. M.
D. VVamberti visio. 264. I.
VVestphala diris filium immobilem reddidit. 32. A.
Wisselkinderen. 183. E.

X

Xaca Iaponius. 180. C.

Z

ZAbulus. 107, B.
Zahuris Hispaniæ quales. 35. C.
Zamoren. monacho. pactũ & apparit. 317. L.
Zedechiæ Iudęi præstigię. 132, E.
Zelotypię poculum. 51. B.
Zoroaster non vnus, sed multi. & qui. A.
Zoroastri artes. 136. A.
Zyto Bohemus. 367, B.
Zytonis Bohemi prestigię. 119. B.

FINIS.

S. SCRIPTVRÆ, ET VARIOR. SCRIPTOR. LOCA HIS LIBRIS EMENDATA VEL EXPLICATA.

EX VETERI TESTAMENTO.

GENESIS. 1. v. 16. 26. C. & 2. v. 9. 231. D. & 6. v. 3. 229. C. v. 11. 25. C. 178. A. & 19. 132. E. 349. B. & 32. v. 24. 330. H.

EXODI 7. & 8. 128. C. & 13. v. 16. 59. A. & 22. v. 19 15. & 16. D.

LEVITICI 26. v. 34. 25. C.

NVMEROR. 5. 51. B.

DEVTERON. 6. v. 28. 59. A. & 31. v. 2 229. C. & 32. v. 1. 25. C. v. 19 153. A.

REGVM l. 1. c. 16. v. vlt. 372. F. & 1. Reg. 28 120. C. 166. cũ ſeqq. L. 2. Reg. 14. v. 14. 312. Y. & 4. Reg. 9. v. 22. 16. D.

PARALIPOM. 1. 16. v. 26 11. D. v. 33. 25. C.

ESDRÆ 4. 4. v. 1. 62. D. & eod. lib. 4. c. 8. v. 2. 67. B.

TOBIÆ 6. v 8. 371. E. & 7. 20. A.

IOB. 1. v. 16. & 19. 153. A. 328. G. & 7. v. 10. 314. Y. & 9. v. 22. 365. A. & 15. v. 15. 26. C. & 38. v. 7. 26. C.

PSALMOR. 32. v. 6. 26. C. & 57. v. 6 120. C. & 173. B. & 78. v. 57. 64. A. 90. v. 5. & 6. 371. & 102. v. 5. 227. A v. 15 & 16. 312. Y. 314 Y. & 105. 23. 64. A. & 113. 25. C. & 115. v. 5 240. B. & 146 v. 4 56. E.

PROVERB. 23. v. 33. 321. D.

ECCLESIASTICI 3. 24. 96. D. & 46. v. vlt. 120. C. 266. 268 L.

ESAIÆ 1. proloq F. & 2. v. 21. 326. F. 13. v. 21 326. F. & 8 v. 15. 109. B. & 34. v. 14 326 F. 333 H. & 40. v. vlt. 228 A.

IEREMIÆ 7. v. 18. 26. C. 173. B. & 44. v 17. 26. C. Threnor 4 333. H.

EZECHIELIS 8. v. 3. 200. F.

DANIEL. 4. v. 32. 26. C. & 29 C. 204. B

IOELIS 1. Proloq. F.

AMOS 8. Proloq. F.

SOPHONIÆ 1. v. 5. 26. C.

EX NOVO TESTAMENTO.

MATTHÆI 4. v. 9. 119. B. v. 8. 193. & 11. v. 22. 25. C. 14 v. 26. 270. M. & 17. 257. E. & 23 v. 5. 59. A.

Lucæ 4. v. 9. 193 C. 9. 257. E. & 10. v. 19. 56. E. & 11. v. 19 368. G. & 14. v. 37. 269. M. & 16. v. 26. 312. Y. & 19. v. 40. 25. C. & vlt. v. 30.

Ioannis 8. v. 48. & 49. 16. D. & 10 v. 19. 269. M

Actorum 11. 15. 270. M. & 12. 204. B. & 17. v. 22. 10. B.

1. Corint 10. v. 13. 237. D. & 12. 240. 241. B.

2. Corinth. 5. v. 4. 259. G.

Epheſ. 6. v. 6. Proloq. F. & v. 12. Proloq. D. & vlt. v. 12. 365. A.

1. Theſſalon. 4 v. 13 312. Y.

Hebræ. 2. v. 5. 146. A.

1. Petri 3. v. 29. & 4. v. 6. 270. M. & 5. v. 8 Proloq. E.

2. Petr. 3. 312 Y.

Apocalyp. 7. v. 1. 153 A. & 9. Proloq. F. v. 11 326. F. & 16. v. 13. Proloq. F.

LOCA VTRIVSQVE IVRIS.

c. 1. & 4. 26 q. 5. fol. 60. C.

c. Epiſcopi. 26. q. 5. fol. 92. A. 187. A. 206. A

c. ſpondent. de crimin. falſ. in extrauag. 88. B. 93. A. 101. K.

Concil. Braccarenſe. 1. 157. E.

Concil. Elibertinum. 276. P.

Concil. Nicenum. 1. 276. P.

L. ostentum. de verb. obligation. 266. K.
L. Sacculatij. de extraord. crimin. 320. C.
L. ex Senat. consulto. ad leg. Cornel. de sicar. 266. K.
L. multi. C. de malefic. & mathe. 266. K.

LOCA PATRVM ET ECCLESIAST. SCRIPTOR.

Ambrosij. 275. Q.
Anastasij Nisseni. 314. Y.
Arnobij. 19. A. 215. A.
Augustini. 120. C. 132. D. E. 186. A. 187. A. 282. Q. 314. Y.
Basilij Cæsar. 60. B. 277. P.
Cæsarij. 254. D.
Casiani. 179. B. 331. K. 365. A.
Chrysostomi. 60. B. 179. B. 204. B. 315. Y.
Clementis Romani. 18. A. 136. A. in marg.
Firmiliani. 128. A. 152. A.
Helinandi. 239. B.
Hieronymi. 50. C. 60. B. 281. Q. 333. H.
Hilarij. 173. A.
Hildegardis. 240. B.
Hugonis à S. Victore vel Eteriani. 187. A.
Irenæi. 112. D.
Isidori Hispal. 315. Y.
Iustini Martyris. 19. A. 120. C.
Lactantij. 10. C.
Macarij. 262. H.
Nicephori. 333. H.
Origenis. 53. B. 273. O.
Paullini Nolani. 275. Q.
Philastrij. 179. B.
Tertulliani. 118. B. 147. B. 272. O
Theophilacti. 315. Y.
Thomæ Aquinatis. 48. D. 68. & 69. A.

PROPHANÆ HISTORIÆ vel Philos. aut Poës. scriptor. Loca.

Æliani. 216. A.
Apuleij. 136. F. 203. B. 362. C.
Aristotelis. 73. D.
Ausonij. 226 D.
Calpurnij. 29. B.
Cedreni. 87. A.
Ciceronis. 10. B.
Claudiani. 117. B. 319. B.
Eunapij, 342. Q.
Euripidis. 246. D.
Galeni. 215. A.
Gellij. 158. A. 223. A.
Glycæ. 105. C. 137. A.
Herodoti. 209. D.
Hippocratis. 221. D.
Horatij. 207. B.
Iamblici. 218. A.
Iosephi. 19. A. 371. E.
Lucani. 110. B.
Lucretij. 9. A 37. D.
Manilij. 64. B. 171. A. 177. D.
Nonij. 10. B.
Ouidij. 159. A. 206. A. 227. H.
Philostrati, 213 D 362. C. 364. D.
Platonis. 74. D. 179. B. 239. A. 362. C.
Plinij. 72. B. 239. A.
Plutarchi. 239. B.
Procopij 329. F.
Propertij 155. D. 266 A. 250. B.
Pselli. 166. F.
Senecæ. 146 A. 152. A.
Suidæ. 19. A.
Virgilij. 249. B. 336. M. 349. B.
Zonaræ. 203. A.

FINIS.

ERRATA.

2. in margin. de Abiano, leg. de Abono. 4. Ortide, leg ortum de. 14. in marg. בטמ. scrib. בטם. 21. partis 2. leg. partis 2. 43. in marg. in Marcello. adde; & Zonaras to. 2. 44. astrorum influxu. leg. de astr. infl. 48. qua talis. leg. qua tales. 64. אליחים, lege, אליבים. חלק leg. חלן. 81. vices ignis, leg. vires ignis. 97. vacationē actionib. lege vacat. ab actionib. 106. ἀντιπελαργίζει, scrib. ἀντιπελαργίζει. 113. ex sollemnijs eius indicia, dele, eius. 133. in marg. E. scribe, F. 169. A. in marg. H. 180 leuiculis non, scribe, leuiculis non. 185. Sic corrig. in principio vbi positum, 581. in marg. ΔΔ. scribe, γγ. 190. Iudicis in scribe, Iudicis functioni in. 191. Teneridres, scribe, teneriores. 194. & venerabili, scribe, ex venerabili. 198. addictum, scribe, adactum. 199. exustus, leg. decollatus. 200. cond. leg. concl. 201. ferre, lege, ferè. 257. qui conciderat. Postea. leg. Qui conciderat, postea. 250. clausat, leg. clausas. 278. Stilithone, lege, Stilichone. 278. Sisinni, lege, Sisinnij. 278. Agaumæ, leg. Agauni. 281. Fortunarum, lege, fortunatorum. 300. Sigomius, lege, Sigonius. 302. Duci, lege, ducis. 325. triniorum & quadriniorum, leg. triuiorum & quadriuiorū. 334. aduectus, *adde*, & illi Anachoretæ, de quo Nilus de orat. ad Deum c. 102. & 103. 336. Ducis Louanij, adde; (hoc est Brabantiæ) 337. tumidus, leg. timidus.

L. ostentum. de verb. obligation. 266. K.
L. Saccularij. de extraord. crimin. 320. C.
L. ex Senat. consulto. ad leg. Cornel. de sicar. 266. K.
L. multi. C. de malefic. & mathe. 266. K.

LOCA PATRVM ET ECCLESIAST. SCRIPTOR.

Ambrosij. 275. Q.
Anastasij Nisseni. 314. Y.
Arnobij. 19. A. 215. A.
Augustini. 120. C. 132. D. E. 186. A. 187. A. 282. Q. 314. Y.
Basilij Cæsar. 60. B. 277. P.
Cæsarij. 254. D.
Cassiani. 179. B. 331. K. 365. A.
Chrysostomi. 60. B. 179. B. 204. B. 315. Y.
Clementis Romani. 18. A. 136. A. in marg.
Firmiliani. 128. A. 152. A.
Helinandi. 239. B.
Hieronymi. 50. C. 60. B. 281. Q. 333. H.
Hilarij. 173. A.
Hildegardis. 240. B.
Hugonis à S. Victore vel Eteriani. 187. A.
Irenæi. 112. D.
Isidori Hispal. 315. Y.
Iustini Martyris. 19. A. 120. C.
Lactantij. 10. C.
Macarij. 262. H.
Nicephori. 333. H.
Origenis. 53. B. 273. O.
Paullini Nolani. 275. Q.
Philastrij. 179. B.
Tertulliani. 118. B. 147. B. 272. O
Theophilacti. 315. Y.
Thomæ Aquinatis. 48. D. 68. & 69. A.

PROPHANÆ HISTORIÆ VEL Philos. aut Poës. scriptor. Loca.

Ælian. 216. A.
Apulei. 136. F. 203. B. 362. C.
Aristotelis. 73. D.
Ausonij. 226 D.
Calpurnij. 29. B.
Cedreni. 87. A.
Ciceronis. 10. B.
Claudiani. 117. B. 319. B.
Eunapij, 342. Q.
Euripidis. 246. D.
Galeni. 215. A.
Gellij. 158. A. 223. A.
Glycæ. 105. C. 137. A.
Herodoti. 209. D.
Hippocratis. 221. D.
Horatij. 207. B.
Iamblici. 218. A.
Iosephi. 19. A. 371. E.
Lucani. 110. B.
Lucretij. 9. A 37. D.
Manilij. 64. B. 171. A. 177. D.
Nonij. 10. B.
Ouidij. 159. A. 206. A. 227. H.
Philostrati, 213 D 362. C. 364. D.
Platonis. 74. D. 179. B. 239. A. 362. C.
Plinij. 72. B. 239. A.
Plutarchi. 239. B.
Procopij 329. F.
Propertij 155. D. 206 A. 250. B.
Pselli. 166. F.
Senecæ. 146 A. 152. A.
Suidæ. 19. A.
Virgilij. 249. B. 336. M. 349. B.
Zonaræ. 203. A.

FINIS.

ERRATA.

2. in margin, de Abiano, leg. de Abono. 4. Ortide, leg ortum de. 14. in marg. בשמ. ſcrib. בסם. 21. parris 2. leg. partis 2. 43. in marg. in Marcello. adde; & Zonaras to. 2. 44. aſtrorum influxu. leg. de aſtr. infl. 48. qua talis. leg. qua tales. 64. אליחים, lege, אליבים. חלק leg. חלן. 81. vices ignis, leg. vires ignis. 97. vacationē actionib. lege vacat. ab actionib. 106. ἀντιπελαργίζει, ſcrib. ἀντιπελαργίζει. 113. ex ſollemnijs eius indicia, dele, eius. 133. in marg E. ſcribe, F. 169. A. in marg H. 180 leuiculis non, ſcribe, leuiculis non. 185. Sic corrig. in principio vbi poſitum, 581. in marg. *Ad.* ſcribe, 77. 190. Iudicis in ſcribe, Iudicis functioni in. 191. Teneridres, ſcribe, teneriores. 194. & venerabili, ſcribe, ex venerabili. 198. addictum, ſcribe, adactum. 199. exuſtus, leg, decollatus. 200. cond. leg. concl. 201. ferre, lege, ferè. 257. qui conciderat. Poſtea. leg. Qui conciderat, poſtea. 250. clauſat, leg. clauſas. 278. Stilithone, lege, Stilichone. 278. Siſinni, lege, Siſinnij. 278. Agaumæ, leg. Agauni. 281. Fortunarum, lege, fortunatorum. 300. Sigomius, lege, Sigonius. 302. Duci, lege, ducis. 325. triniorum & quadriniorum, leg. triuiorum & quadriuiorū. 334. aduectus, *adde*, & illi Anachoretæ, de quo Nilus de orat. ad Deum c. 102. & 103. 336. Ducis Louanij, adde; (hoc eſt Brabantiæ) 337. tumidus, leg. timidus,

LOVANII,
EX OFFICINA TYPOGRAPHICA
GERARDI RIVII, TYPOG.
IVRATI, ANNO
cIↃ. IↃ. xcix.

MAGICARVM DISQVISITIONVM

TOMVS SECVNDVS,

IN QVO AGITVR

DE MALEFICIO, VANA OBSERVATIONE, DIVINATIONE, & CONIECTATIONE.

Auctore MARTINO DELRIO

Societatis IESV Presbytero.

LOVANII,

Ex Officina GERARDI RIVII.

ANNO M. DC.

Cum Gratia & Priuilegio.

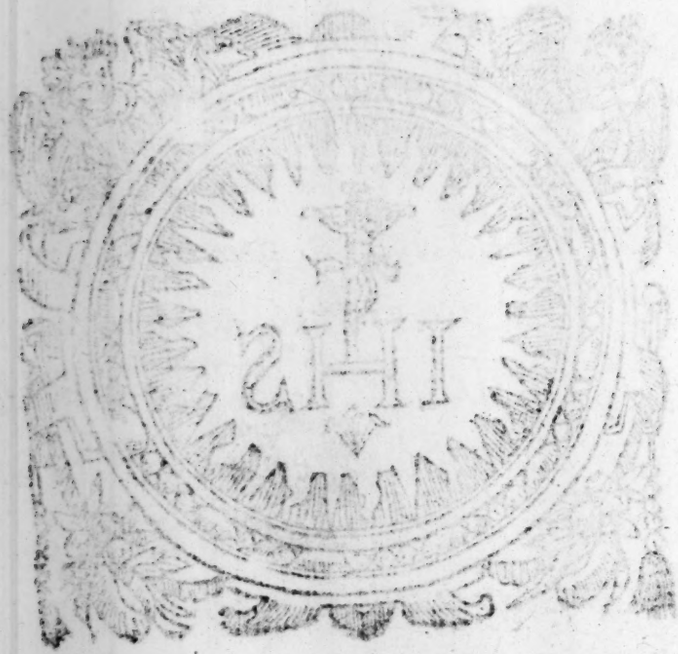

SERENISSIMO PRINCIPI

ERNESTO, ARCHIEP. COLONIENSI, S. R. I. ELECTORI,

Episcopo Leodiensi, &c. MARTINVS DELRIVS Societatis IESV Presbyter.

SI Primus DISQVISITIONVM MAGICARVM Tomus C. T. placuit, ERNESTE PRINCEPS, vt audio; spero non minorem gratiæ locũ huic Secundo fore. Vincit multiplici varietate, curiositate, vtilitate. Vnam ille MAGIAE speciem continebat, tres iste complectitur: in eum cõieci, quæ de nefarijs MALEFICIIS, quæ de inanibus OBSERVATIONIBVS, quæ de infinitis fermè DIVINATIONVM generibus, Historici, Poetæ, Philosophi, Iurisconsulti, Theologi suggesserunt, non incommodè digesta in ordinem quàm hucusque commodiorẽ. Inuenient, ni fallor, cuiuslibet ordinis & conditionis homines, quod illos iuuare, si attentè legerint, non parùm queat; & se adiutos, tibi, PRINCEPS SERENISS. gratias agẽt, cuius hæc auspicijs videbunt in lucem prodijsse. LOVANII, IDIB. SEPTEMB. cIↃ.IↃ.xcIx.

AVCTOR CANDIDIS LECTORIBVS S.

NE quod Alcumenæ in fabulis, quæ maritum ab adultero nequiuit discernere; id vobis hoc in opere contingat verendum intelligo; quia ex Catalogo Auctumnalium Nundinarũ Francofurtensium, video non defuisse quendã Vrsellensem typographũ, qui vix nato primo Tomo, alium parat subijcere: Amphitruonem Amphitruoni, vel Sosiam Sosiæ: qui ne quid turbelæ, vel laruarum edat,

Nunc internosse vt vos possitis faciliùs;

sicut illis in petaso pinnulæ, & torulus inerat aureus: sic vobis adulterina, à germanis dignoscendi certa signa dabo. GERARDO RIVIO, probo, & industrio, & Catholico Viro, editionẽ permisi, eiquemet corrigendæ adfui. Vrsellensem illum, nec noui, nec cuius sit fidei habeo exploratum. Non placet, quòd ex indice colligo, de solâ inscriptione partem nõ exiguam sustulisse, quæ me *Sacerdotem Societatis* IESV testabatur. Quid illi hîc displicuit, an salutare nomen? an institutum Societatis? an ordo Sacerdotij? an omnia? mihi quibus hæc displicent, placere non possunt. Qui de sex verbulis, vel quinque, tria tollunt; quid facient Tomis tribus? Dicam breuiter, faciliùs huius vitæ; quàm vel Catholici nomine & opinione, vel sacro Sacerdotij ordine, vel religiosæ vitæ institutio,

ſtituto, cui quadruplici voto aſtrictus ſum, iacturam tolerem: hæc mihi adimi non poſſunt, non debent inaudito. Quibus illa inuidioſa vel odioſa, cum ijs nullam mihi amicitiam eſſe cupio: ab his vituperari malo, quàm laudari. Deinceps meorum ſcriptorum, ſi tanti putabitis vt ematis vel legatis, has notas habete. Quibus inſcriptio MARTINI DELRII SOCIETATIS IESV PRESBYTERI, & addita initiò ORDINIS PERMISSIO, & CATHOLICORVM CENSORVM APPROBATIO, cum PRINCIPALI PRIVILEGIO, & in operis totius calce ſubiecta PROFESSIO decens S. R. E. filium; illas editiones pro meis habeo, agnoſco: quibus hæc ſigna deſunt eas repudio, abdico, eiuro. meæ non ſunt illæ, alienæ, ſpuriæ, adulterinæ ſunt. Velim vos eas nec meas credere, nec pro meis emere, tollerêue. Valete, & ſtelliones, falſarios, impoſtores huius æui cauete.

Εἰς Μαρτίνυ Δελρίυ νεοχάρακτον Μαγείαν Μελῳδ῾ριον.

Κεφαλαλγίῃ τυπεῖσα
Υς καρχίνυς λατύσσει
Ποταμηγενὲς λόχευμα.
Εχεος πιῦσα δ᾽ἰὸν
Ορείγαιον χελώνη.
Πεπαρμένη βέλεσι
Αἰξ δικτάμυ φύτευμα
Ελατήριον μαστένει
Τὶ δ᾽οὺς βίβληκε δαίμων
Εχιστε καρκινόστε,
Βλαβερόντε πῆμα θνητῶν;
Πάρεστε, δεῦτε πάντες.
Υπὸ δαιμόνων σφάλεντες
Οσσοι κελαινοχρώτων
Αλάλησθε θνητὴ, ὅσσοι
Λιποχρίστυ Μαγείης
Μανίης τ᾽ἔχεσθε ὄιστρῳ.
Απιστίης καὶ᾽ ἧπαρ
Οσσοι καθήκαὶ᾽ ἰόν.
Τέχνηστε θαυμάπωντε
Φύσεως ὅσοι ἀγνοίῃ
Βεβόλησθε, δεῦτε πάντες,
Κατὰ χεῖρα ΔΕΛΡΙΟΙΟ
Λάζυσθε βίβλον, ἠδὲ
Σοφὸν ἐκτόκημα, μᾶλλον
Σοφίης λόχευμα δ᾽ αὐτῆς
λάζυσθε, ἠ πίεσθε
Οδυνηφάτυς γὰρ ἔνδον
Σελίδας κρυπτάσκει. Αἴσχος
Πέλει λόγυ ἄμοιρα

IN MARTINI DELRII *nouiter excusam Magiam Odarium.*

CAput icta sus dolore
Fluuiatilem obteritque,
Exestque sæpè cancrum.
Et ante viperinâ
Testudo tabe pota
Mundam vorat conilen.
Iaculis onusta capra
Virtute præpotentis
Dictamni opem sibi fert.
Quos icit ipse dæmon;
Siue ille cancer, siue
Serpens, nocensue pestis;
Quid agant? adeste cuncti.
Huc dæmonum tenebris
Illuse quisquis erras:
Desertione quisquis
CHRISTI furis, Magiæ
Maniæque captus œstro:
Tabescis & qui amaro
Felle INFIDELITATIS:
Huc, quisquis insciens es
NATVRÆ & artis eius;
DELRI liber sagacis
Mox in manum inferatur.
DELRI liber, SOPHIÆ
Germanus ille fœtus,
Animo imbibatur altè.
Nam paginæ recondunt
Animi medelam. Egentes
Ratione nosse morbi

Νόσυ κάθαρμα γνῶναι.
Ἀεἰθαλὲς ΘΕΟΙΟ
Ἀμάρυγμα δ'ἄνδρα, νοὐσου
Ἰαμα μὴ λαβέσθαι
Σοφῆς φρενὸς, τεκούσης,
Φίλες χερὸς πορούσης.
Βίβλος, ἥδε ΔΕΛΡΙΟΙΟ
Προπομπὸς ἀγέτις σφαλέντων.
Βίβλος, εὐρυχανδὲς ἥδε
Θεόκραντόν ἐστι δῶρον.
Ἀληθέος ἐρασταὶ
λάζυσθε τήνδε βίβλον.
Περίεργα ἔργα ὅσσοις
φύσεως δαῆναι ἡδύ,
Οισιν δίκη μέμηλε,
Οισιν μέμηλε ΘΕΙΟΝ,
Δάζυσθε ΔΕΛΡΙΟΙΟ
Σοφὸν ἐκπόνημα βίβλον.

Purgamina: æuiternæ
De MENTIS igne cusum
Hominem, sibi medelam
Animo sagace promtam,
Manuque latam amicâ,
Abiudicare, turpe est.
Hoc DELRII volumen
Cœli euolutum ab arce
Per inuia in viam dux
Erronibus patescit.
Hoc in manum volumen
Date VERI & ÆQVI amantes.
Penitusque quid recondat
NATVRA, cui voluptas
Est nosse; IVRA quisquis,
Verumque NVMEN optas
Date in manum volumen
A DELRIO euolutum.

IN EANDEM ALIVD.

SEV multa certo pollicere Apolline
Ventura, seu minare multa credulis,
Siue exta spectes, astra Cælo seu notes;
Impostor es, mendax, superbus, improbus,
Fatêre. verus iste te prodit liber,
Mentita veris corrigit, fallacias,
Commenta, tricas, fraude consutos dolos,
Præsente cuncta dissuit victrix DEO
Vis ingenI potentis, & constans labos.
Atque istud audes impius conuellere?
Impostor es, mendax, superbus, improbus,
Fatêre. verus iste te prodit liber.
Veri peritus auctor, inuictus malis,
Magicisque laruis, nominis notum decus
DELRIO, *facta dicta verat omnia.*
Spectata virtus, certa stat scriptis fides.
Fatêre. verus iste te prodit liber,
Seu multa certo pollicere Apolline
Ventura, seu minare multa credulis
Impostor es, mendax, superbus, improbus.

OS OCVLVS SIS IGNARO.

SVM.

SVPERIORIS ET CENSORVM APPROBATIONES.

R. P. Oliuerij Manaræi Societatis IESV Vice-Præpositi Prouincialis licentia pro hac etiam operis parte Tomo Primo inserta est.

Hunc tertium *Magicarum Disquisitionum* librum à R. P. Martino Delrio Societatis IESV Theologo conscriptum, quod multiplici sit variaque eruditione refertus, nihilque contineat quod Catholicæ fidei aduersetur, dignum iudico qui prælo mandetur. Datum Louanij 8. Februarij Anno Dom. 1599.

Guilielmus Fabricius Nouiomagus Apostolicus ac Regius librorum censor.

Tres posteriores; quartus, quintus, & sextus, *Disquisitionum Magicarum* libri, auctore viro docto P. Martino Delrio Societatis IESV Presbytero, ob multiiugam eruditionem, iucundam rerum abditarum varietatem, ac soliditatem doctrinæ, Lectori, hisce potissimùm temporibus, multò vtilissimi futuri sunt, vti & *Priores* earumdem *Disquisitionum*. Proinde in magnam vtilitatem Ecclesiæ omnino typis mandandos esse iudico. Datum Autverp. XXVI. Kal. April. Anno 1599.

Siluester Pardo Sacræ Theologiæ Licentiatus Cathedralis Eccles. Antverp. Canonicus, Librorumque Censor.

SVMMA PRIVILEGII.

ARchiducali Priuilegio cautum est, ne quis citra voluntatem Gerardi Riuij Typographi iurati, octennio proximo imprimat, aut alibi impressos in has ditiones importet, aut venales habeat Libros sex Magicarum Disquisitionum MARTINI DELRII Societatis IESV Presbyteri, aut eorum aliquos. Qui secus faxit confiscatione librorum, & graui pecuniaria pœna mulctabitur, vti patet in literis datis Bruxellæ, 17. Martij 1599.

& Subsignatis

Io. de Buschere.

PARTIS PRIORIS LIB. III.
SVMMARIA.

QVÆSTIO I.
Quid & quotuplex maleficium.

MAleficium esse. definitur. & diuidi- A
tur. Quædam concurrentia ad omnia maleficia.

Variæ efficientes causæ seu instrumenta B
maleficij. de pulueribus. De herbis, festucis & similibus, quę substernunt. De vnguentis. De halitu seu afflatu. De verbis, minis, increpatione, laude. rebus sacris, vt aquâ lustrali. viâ apertâ. infanticidijs. de sanguinis suctione. de strigibus veterum opinio. Gelo.

Quæst. II. De maleficio somnifico.

Ritus sollemnis. exemplum D. Bernardi. A
Virgilij & Ouidij loca.

Quæst. III. De amatorio maleficio.

Sect. I. Quid sit, quædam huiusmodi cre- A
dita veteribus. Iynx, qualis auis. De nostri ævi philtris. de his quę fiunt intra corpus. quod in his vt plurimum misceant res sacras. & exempla.

De his quę fiunt extra corpus. Sacrilegia B
quæ his immiscentur. De imaginibus amatorijs. De pergameno virginea ex cute pueri. Cur in hoc potissimum maleficio rebus C
sacris abutantur, & exemplum quoddam de Eucharistia.

Sect. II. Quæ vis maleficij amatorij. D
probatur latè non posse voluntatem eo cogi, sed appetitum tantum. L. eorum C. de malef. & mathem.

Locus Baruch. 6. v. 42. accuratè tractatus. E
Qui funiculi apud Ieremiam, qui vero apud poëtas. Loca Virgilij, Valerij, Nemesiani, Propertij. τὰ πίτυρα quid sint. defensus interpres vulgatus. Theocriti locus. Oliuæ aduri solitę. Epityrum edulium. Hesychij locus. Ossa quid significèt Hebræis.
Quid ossa oliuarum.
Menti & corpori hæc quam noxia, ostenditur ratione & exemplis. F

De Hippomanes, quotuplex sit. explicantur varij auctores. Varia iudicia contra huiusmodi Magos. & quæ iuris Romani pœna. Anton. Guibertus refellitur. Exemplum vltionis diuinę, quod in Missnia accidit. G

Sect. III. De remedijs contra philtra & amoris viscum. vana quædam gentilium. Loca Virgilij, Tibulli, Nemesiani, & Propertij. Error Pomponatij. De antidotis naturalibus. De antidotis moralibus & Christianis. Ex Helinando quæ soleant amorem adferre vel fouere natum. Quę vitanda. Remedia facti.
Pulcra exempla, Hypatię. Appæ & Gelę. Sacerdotis cuiusdam. Cardanus refutatus cum remedio suo.

Quæst. IV. De maleficio hostili.

Quid sit. de ingredientibus. notata quę- A
dam opinio Grillandi.

Sect. I. De fascinatione. B

De etymologia nominis. Quid vox significet. Locus Deuteron. 28. v. 56. Locus C
sap. 4. v. 12. Locus Gala. 3. v. 1. Vulgaris error de fascinatione. variæ eius causæ. vera sententia de fascinatione. Fascinationis definitio. Tibulli locus. De auersione superstitiosa per despuitionem. Plinij remedia. qualia. Locus Eccles. 31. v. 15.
Origo falsæ huius opinationis vulgi. D

Sect. II. De maleficijs venenarijs.

Quę sit potestas Diaboli in malos. Lu- A
theri error. Locus 2. Cor. 4. v. 4. Lamb. Danæus notatus. Sagæ possunt occidere, & morbos inferre.

Elzan. magus plurimos occidit. Sagę Hel- B
uetiæ quam multos. imo & proprios liberos vorauere. De alijs in superiori Germaniâ. item in Salassis. item apud Geneuenses. C

Modi duo per introsumptionem, & eius exempla. tertius per inhalationem. exemplum Agyrtæ Itali. & aliud Alsaticum. & aliud Nigræ siluę. Quę causa huius veneficij inhalatorij. Bodini error. De venefico Italo Parisijs agente. D

De venenis quæ extrinsecus adhibentur. varij modi. Loci de hac re Horatij, & Lucani. Telephron à lamijs in specie mustelę naso trun-

SVMMA PRIVILEGII.

ARchiducali Priuilegio cautum est, ne quis citra voluntatem Gerardi Riuij Typographi iurati, octennio proximo imprimat, aut alibi impressos in has ditiones importet, aut venales habeat Libros sex Magicarum Disquisitionum MARTINI DELRII Societatis IESV Presbyteri, *aut eorum aliquos. Qui secus faxit confiscatione librorum, & graui pecuniaria pœna mulctabitur, vti patet in literis datis Bruxellæ, 17. Martij 1599.*

& Subsignatis

Io. de Buschere.

PARTIS PRIORIS LIB. III.
SVMMARIA.

QVÆSTIO I.
Quid & quotuplex maleficium.

MAleficium esse, definitur, & diuidi- A
tur. Quædam concurrentia ad omnia maleficia.

Variæ efficientes causæ seu instrumenta B
maleficij. de pulueribus. De herbis, festucis & similibus, quę substernunt. De vnguentis. De halitu seu afflatu. De verbis, minis, increpatione, laude. rebus sacris, vt aquâ lustrali. viâ apertâ. infanticidijs. de sanguinis suctione. de strigibus veterum opinio. Gelo.

Quæst. II. De maleficio somnifico.

Ritus sollemnis. exemplum D. Bernardi. A
Virgilij & Ouidij loca.

Quæst. III. De amatorio maleficio.

Sect. I. Quid sit, quædam huiusmodi cre- A
dita veteribus. Iynx, qualis auis. De nostri ævi philtris. de his quę fiunt intra corpus. quod in his vt plurimum misceant res sacras, & exempla.

De hisquę fiunt extra corpus. Sacrilegia B
quæ his immiscentur. De imaginibus amatorijs. De pergameno virginea ex cute pueri. Cur in hoc potissimum maleficio rebus C
sacris abutantur, & exemplum quoddam de Eucharistia.

Sect. II. Quæ vis maleficij amatorij. D
probatur latè non posse voluntatem eo cogi, sed appetitum tantum, L. eorum C. de malef. & mathem.

Locus Baruch. 6. v. 42. accuratè tractatus. E
Qui funiculi apud Ieremiam, qui verò apud poëtas. Loca Virgilij, Valerij, Nemesiani, Propertij. τὰ πίτυρα quid sint, defensus interpres vulgatus. Theocriti locus. Oliuæ aduri solitę. Epityrum edulium. Hesychij locus. Ossa quid significēt Hebræis. Quid ossa oliuarum.
Menti & corpori hæc quam noxia, ostenditur ratione & exemplis. F

De Hippomanes, quotuplex sit. explicantur varij auctores. Varia iudicia contra huiusmodi Magos, & quæ iuris Romani pœna. Anton. Guibertus refellitur. Exemplum vltionis diuinę, quod in Misnia accidit. G

Sect. III. De remedijs contra philtra & amoris viscum. vana quædam gentilium. Loca Virgilij, Tibulli, Nemesiani, & Propertij. Error Pomponatij. De antidotis naturalibus. De antidotis moralibus & Christianis. Ex Helinando quæ soleant amorem adferre vel fouere natum. Quę vitanda. Remedia facti.
Pulcra exemplа, Hypatię. Appæ & Gelę, Sacerdotis cuiusdam. Cardanus refutatus cum remedio suo.

Quæst. IV. De maleficio hostili.

Quid sit, de ingredientibus. notata quę- A
dam opinio Grillandi.

Sect. I. De fascinatione. B

De etymologia nominis. Quid vox significet. Locus Deuteron. 28. v. 56. Locus C
sap. 4. v. 12. Locus Gala. 3. v. 1. Vulgaris error de fascinatione, variæ eius causæ. vera sententia de fascinatione. Fascinationis definitio. Tibulli locus. De auersione superstitiosa per despuitionem. Plinij remedia, qualia. Locus Eccles. 31. v. 15.
Origo falsæ huius opinationis vulgi. D

Sect. II. De maleficijs venenarijs.

Quę sit potestas Diaboli in malos. Lu- A
theri error. Locus 2. Cor. 4. v. 4. Lamb. Danæus notatus. Sagæ possunt occidere, & morbos inferre.

Elzan, magus plurimos occidit. Sagę Hel- B
uetiæ quam multos. imo & proprios liberos vorauere. De alijs in superiori Germaniâ. item in Salasis. item apud Geneuenses.

Modi duo per introsumptionem, & eius C
exempla. tertius per inhalationem. exemplum Agyrtæ Itali. & aliud Alsaticum. & aliud Nigræ siluę. Quę causa huius venefici inhalatorij. Bodini error. De venefico Italo Parisijs agente. D

De venenis quæ extrinsecus adhibentur. varij modi. Loci de hac re Horatij, & Lucani. Telephron à lamijs in specie mustelę naso trun-

so truncatus. Locus Apuleij.
Gnosticorum immanes cibi. hinc causâ calumniarum in Christianos, de infanticidijs. E
Venena quædam miræ efficacitatis. De stygis aquâ. Iuberti sententia notata.

Sect. III. De aborsu, difficili partu, & lactis deficcatione. F

Stadlein lacertâ sub ostio positâ infantes in vtero materno necabat. Perpetua prægnatio cuiusdam apud Apuleium. difficilis partus Alcmenæ. Exemplum lactis furati. & ritus. accidit Treuiris. De lacte exsiccato, etiam in muliere per solas minas. De frumenti furto per maleficium.

Sect. IV. De sagittarijs, assassinis & imaginum fabricatoribus maleficis.

C. vni. de sagittarijs, explicatum. quod genus hominum sint isti. Ritus horum, & exempla nonnulla. vt Punkleri & aliorum. A
De Finnis & Lapponibus sagittarijs B
C. vni. de homicid. in 6. Qui propriè assassini.
De iconopœis maleficis. Notati Cardanus & VVierus. Altheæ stipes fatalis Meleagro. Loca Ouidij & Horatij. Historia Duffi Regis Scotię. De Enguerrani vxore. De statuâ Simoni Bulgaro exitiosâ. De aliâ Tricipiti, deque alijs quæ in Cireo Byzantino magicæ fuere. C

Sect. V. De morbis varijs à dæmone illatis.

Dæmones varios immittunt morbos. Notantur Pomponatius, & Lemnius. Locus D. Matth. 17. v. 14. De Lunaticis & Epilepticis. Firmici locus. A
Exempla, Thallus sic affectus per Apuleium. aliud ex malleo exemplum. Locus D. Luc. 8. v. 27. & 13. v. 11. 1. Reg. 16. v. 14. 15. 23. Cur magna in his auctoritas Sprengeri & Niderij. B
Exempla ab ijs allata varia. Dementiam adferunt. Exemplum ex Mathiolo. morbi Gentilium à dæmonibus, vt Cererictorum, Panicorum & Fanaticorum. C
Quo pacto dæmon inferat morbos. D

Sect. VI. De mirâ rerum solidarum & magnarum in corpus ingestione ac egestione.

Exemplum mulieris Zabernensis. Item & alia septem octoue. & præcipuè mirum ex vitâ S. Petri Tarentasij. A
Quæ in corpore naturaliter innascantur? Exemplum Comitis cuiusdam. Quę naturaliter innasci non queant. B
Quo talia pacto dæmon posit ingerere, & exerere. Exempla duo Ambr. Parei, de studioso, & pastore. Tertium Remigij. Refellitur modus Paracelsi. de fulmine & aquâ. C

Sect. VII. De maleficio deuouendi.

Esse aliquos energumenos. & quæ ad hoc requisita vt possessi à dæmone dicantur. An penes homines sit potestas sic deuouendi. An Diaboli subintrent ipsa corpora? Discussa sententia B. Hildegardis. Notatus locus Scriptoris Annal. Ecclesiasticorum, cur id Deus aliquando permittat. A

Sect. VIII. De maleficio ligaminis.

De vulgi quadam opinione, & ex ea consuetudine nuptiali. Solere homines reddi maleficiatos. A
De varijs modis ligaminum. Cur plures viri maleficiati, quam feminæ? Causæ maleficij proximæ. I
De Lemnijs feminis maleficiatis. De Bohemis mulieribus. Valazca. Propertij locus. Palumbi presbyteri & Veneris historia. C
De virilium ablatione notatus locus Sprengeri. De muliebri arctatione. De impedimento respectiuo. Quoddam esse impedimentum perpetuum, contra Canonistas quosdam, & quod huiusmodi. D
Mira Dei permisio quædam apud Karentinos. de fonte Salmacis. E

Quæst. V. Quibus personis malefici queant nocere?

Nemini sine Dei permissu; quo habito possent cũctis hominibus. cur infantibus permittantur nocere. Cur vt plurimum his insidientur. infanticidiorum exempla. Opinio vulgi de indolentia acquirenda. De vnguento Pagano, Cur interdum & bonis nocere permittantur. A
Vulgi opinio discussa & interpretata, quod iustitiæ administris nequeant nocere. Ostenditur contrarium aliquando accidisse. Anaiæ ratio reiecta quædam. Niderij sententia notata. Goninus magus Parisiensis. B

Quæst. VI. Cur Deus patiatur maleficos rebus sacris sic abuti?

Quæst

Quæst. VII. Cur per maleficia tantopere dæmonem grassari Deus patiatur?

Sect. I. Fit ad gloriam Dei. quia sic ostẽduntur, Suauitas, clementia, sapientia, potentia, iustitia &c. attributa Dei. A

2. fit ad hominum vtilitates varias. primò eorum, quibus nocitum, patientiam, constantiam. caritatem. humilitatem & reliquas virtutes. exempla heremitæ cuiusdam. & D. Iuliani. Deinde & ceterorum fides confirmatur, & varij errores exstirpantur. docentur esse dæmones. docentur hæretici veram non habere fidem quia non possunt ista sanare, vel dæmones fugare. Exemplum Lutheri. item Parochi Lutherani. Ministrorũ Augustanorum. Ministrorum Caluinistarum in Picardiâ. Dæmones interfuere funeri Lutheri, & Belgicæ iconoclastiæ. Dæmonis imagines cur Caluinistæ linquant intactas, Dei & Sanctorum confringant? varia eius rei exempla. B

Sect. II. Vindicta peccatorum præcipua est causa. Aliquando alienorum, vt in discipulo B. Eleutherij. & infantulo apud D. Gregorium. item ob parentum iniustam imprecationem. vel etiam coniugum. C

Vt sunt *contumacia* in Deum, & alios superiores vel parentes. Nabuchodonosor. AEgyptij. duo iuuenes Florentini. Decem fratres, ob diras parentũ. Loc. proue. 30. v. 17 *Odium & vindictæ cupiditas & inuidia.* Exemplum Saulis. aliud Alex. ab Alexandro, & quatuor in vita S. Arnulphi. D

Carnalis libido, etiam coniugum. *& quæ huc diriguntur.* Saræ mariti. B. Magdalena. puella apud D. Hieron. puella apud D. Prosperum. cur tam multa dæmoni liceant in coniugatos? E

Crudelitas iniusta. vt Boleslai Regis. Geilæ ducis. *item accusatio vel criminatio calumniosa.* vt de tribus feminis, & vno viro, calumniantibus D. Gregorium Siculum, & D. Danielem stylitem.

Agnitæ veritatis impugnatio & apostasia. exempl. variorum in sacris litteris, canonibus, & D. Cipriano. F

Blasphemia vt Alexander & Hymenæus. Sartor VVigornensis apud Tho. VValdensem blasphemans contra Sacrosanctam Eucharistiam. Gaianus blasphemus in Deiparam. item alij Constantinopoli & Neomagi.

Imprecatio, qua quis sub conditione se dæmoni addicit. Colonensis virgo apud Niderium. *de prætermissâ mensæ benedictione.* de Petro Bernensi iudice, *& prætermisso crucis signo.* De hospite Spandacensi. De capitaneo Brauo. de Nobili quodam Silesio. De virgine Saxonica. De quodam maledico in martyrem. de Goduino Comite. G

Vsuræ vitium. de monialibus quibusdam. Cur eleemosyna data sagis noceat. H

Duritia & immisericordia in pauperes. de sagis ideo mendicantibus. de Pictauiẽsi quodam. *Irrisio sacrorum mysteriorum, contemptus rituum & censurarum Ecclesiæ.* De Batauo missam imitante. De Nouato. De Proculo Ariano. De Donatistis. De indignè sumentibus Eucharistiam. exempla tria. Epachij mors. Multi periere ob contemptam excommunicationem Episcopi.

Templorum & sacrarum rerum direptio, & Ecclesiasticorum redituum ac iurium inuasio. De Comite Matisconensi. De Otgerio Oeconomo. De alijs duobus. Item de pœna quorumdam militum in Hispania, post hanc vitam, vt apparentes declararunt. De Deioca propter eleemosynas saluo. De Berneto propter corruptelam & iniustitiam damnato. De Alfonso Rege Aragonnm precibus Cluniacensium liberato purgatorijs pœnis contra hæreticos, & de confessione. I

Irrisio & contemptus sanctorum virorum, & festorum. de muliere quadam. exemplum punitæ fœminæ quia fuerat ingressa virorum monasterium, virilem habitum mentita. item contemnentes festorum celebrationem. *Pusillanimitas, desperatio, curiositas.* Theophili Oeconomi.

Propter culpas veniales, Moses ob leuem iram. Religiosa quædam ob præcipitem Gulam. alius ob tepiditatem & distractionem in oratione. K

Quæst. VIII. Cur cum ista damna plerumque diabolus possit per se inferre, malit per alios?

Quia in maiorem hoc cedit Dei contemtum. Pluribus nocet. Quædam non posset tam commodè per se, v.g. hæreses spargere,

abuti

abuti rebus sacris per sacrilegium. Vt plura illi Deus permittat in homines. De remedijs, remissiue.

PARS POSTERIOR LIBRI TERTII.

SIVE DE VANA OBSERVATIONE.

QVÆST. I. Quid sit?

Definitio ponitur.

Quæst. II. Quale sit peccatum?

Quando lethale.
Quando veniale. } Exempla singulorum.
Quando nullum.

Quæst. III. Quotuplex sit.

A causa finali ostenditur esse quadruplex.

Si exspectentur bona. { Fortunæ. corporis. animi. supernaturalia.

Quæst. IV. Vnde queat dignosci quando sit huiusmodi vana obseruantia?

Sect. I. Quid quando non constat causam habere vim huius effectus supernaturalis à Deo. Quid quando, constat esse effectum naturalem vel diuinum, sed adduntur variæ circunstantiæ. Ponuntur de singulis exempla.

Sect. II. Ostenditur particularibus casibus, vana obseruantia. A

1. Quando requiritur fides in hominem.

2. Si effectus tribuitur, sigillo, characteri, figuræ, verbis, &c. quæ repudiata lib. 1.

3. Quãdo verba sacra vel opera pia detorquentur ad res vanas. & quæ res tales censendæ? Quę res indirecte spectent ad Dei honorem. Explicata sententia Caietani, & limitata, de illis qui ex mera deuotione faciunt.

4. per certa ieiunia voluntaria, & orationes ab Ecclesia ad hoc non institutas nec probatas, euentum aliquem exspectare. De arte Notoria.

Sect. III. 5. de gestantibus reliquias, Euangelium D. Ioannis & similia periammata. B

Quę necessaria vt hæc sint licita. sententia de his Augustini explicata. veteres etiam Canones. c. illud. 26. q. 2. c. non liceat. 26. q. 5. c. ne obseruetis 26. q. 7. Cassiodori locus exponitur.

Sect. IV. de ominum obseruatione latè differitur, & enumerantur eorum genera. varia ex D. Augustino. De Salisatoribus. De auris tinnitu. locus Catulli, & alterius incerti poëtæ. Spatulomanthia. Sternutatio. Ex nomine, exemplo Augusti de Nicopoli. Ex verbis fortuito prolatis. De ijs quæ domi contingunt. οἰκοσκοπικὰ. De ijs quæ foris. τὰ ἐνόδια. Exempla. D. Augustini locus. Ominis mentio habetur in sacris litteris. Locus 3. Reg. c. 20. v. 33. Vanitas ominum. C

Signum à Deo petere aliquando licitum. varia huius exempla. Serui Abrahæ. Gedeonis. Ionathæ. D. Augustini. Gregorij VII. Clodouæi Regis. Omina obseruare illicitum. Caietani locus notatus. Omen offensi pedis notatum in Graccho, Crasso, Protesilao, Tibullo. De omine sternutationis. ex Theocrito Aristotele, Propertio. D

Sect. V. De strenis an sit vana obseruantia. quando liceat eas mittere. De Kalendis Ianuarijs & earum celebratione. Explicantur. c. 1. Concil. Antisiodor. c. non obseruetis. c. non licet. c. si quis Kal. 26. q. 7. c. 10. Concil. Toleta. 4. E

Sect. VI. De superstitione temporariorum, ad scindenda ligna, herbas colligendas, &c. Qui obseruant certos dies festos. vt prænuncios sereniratis vel pluuiæ. vel vt naturalis efficacitatis maioris, quo ad herbas, phlebotomiam & similia. vel vt infaustos & ominosos. Dies Aegyptiaci, qui sint in c. non obseruetis & c. quis existimaret. 26. q. 7. D. Augustini loca. Locus ad Gal. 4. v. 10. Posterum, quid Ambrosio & Augustino. Qui aquam benedictam vno dominico quàm alio plus virium putant habere. Qui ouis diei Parasceues vim inesse incendij putant exstinguendi. F

Sect. VII. Obseruantiæ vanæ in sanandis morbis & varijs noxis repellendis. G

Quando consideratur vt oblatio sit ex eleemosynis, vel crux empta eleemosynis. Qui pilos vel capillos ægri miscent ceræ oblationis. Qui mergunt imagines aquis. Qui certas adhibent ligaturas. Qui per annulum desponsationis meiunt, Qui porcorum lintri

tri collũ applicant. Qui cingulum ægrotantis metiuntur. Qui ſtramen bipenne diuidunt. Qui animalia luſtrant per ignem.
Qui libum S. Lupi pinſunt &c. H
Qui vtuntur abſurdis orationum formis.
De curatione vulnerum inter milites Hiſpanos frequente, ponitur formula & diſcutitur.
Sect. VIII. Diſcutitur & refellitur ſuperſtitioſus tractatus Felicis Malleoli Tigurini. I
Sanare morbos quando pium, quando non. Quando liceat benedicere animalibus, quando non. Quando liceat exorciſare & excommunicare animalia bruta. Exempla Sanctorum. S. V Vilhelmus anguillis maledixit, B. Pruminius vermibus venenatis. Epiſcopus Lauſanenſis ſanguiſugis, Heluetij vermibus Iuger, Curienſes inſectis, Lauffkaffer. Quibus formis exorciſmorum hac in re vti liceat. Exemplum Apoſtolorum & S. Hilarionis. S. Blaſius quomodo benedixerit animalibus. De S Antonij porcis, & cur illi appingantur. Locus Coloſſ. 3. v. 17. Quomodo in nomine IESV omnia K facienda. l. eorum. C. de malefic. Azo & alij illam ſequentes, reprehenſi. Formulæ in quibus dicitur, *Si B. Maria peperit* &c. *hoc fiat* & ſimiles oſtenduntur eſſe illicitæ, etiamſi capias ſi vt ſignum vel vt cauſam. Nunquam licet vti operâ dæmonum, ne ad bonum quidem. De facto Theodori Sedunenſis Epiſcopi vtentis miniſterio dęmonis in campanâ transferendâ. Quomodo intelligendum Dei præceptum, de parcendo inimicis.
Nulli contractus vſurarij vnquam liciti fuere: & contrarium, eſt error.
Rythmus ſeu verſus an ſuperſtitioſus.
Ritus abſoni & non neceſſarij, nec ab Eccleſiâ approbati, indicium ſunt ſuperſtitionis.
Chriſti Domini ritus in ſanando cæco. L
De B. Marco quædam fabella.
De ritu Heliæi prophetæ in puero ſuſcitando. De ritibus baptiſmi.
Reuelatio de illis formulis vulgaribus nulla exſtat. De *Ananiſapta* remedio. docetur eſſe vox Magica & idololatrica ex Hebræa compoſitione. M
אבא. & אומי, & רובע, & אבני, & שקוץ.
Magicæ voces pleræque ex Hebræo ſumptæ.
Serpentes quomodo ab Apoſtolis ſublati.
Serpentum incantatores ab Eccleſiâ non tolerantur. Potentiori vtens forma eundem conſequitur effectum, quando deeſt pactum.
Cur per malos Sacerdotes ſeruata forma conſecrationis fiat transſubſtantiatio; per bonos, non ſeruata illa, non fiat hæc?
Curationem à dæmone petere non licet.
Non ideo licita eſt formula, quia verba eius ſingula ſunt ex ſacra ſcriptura.
Quomodo fidei promiſſa ſanatio & miraculorum patratio? In quibus dubijs ſequenda benignior interpretatio. quid hic dubiũ, quid certum. Diſtinctio vtilis inter dubium de re, & dubium de perſona. N
Poteſt res eſſe illicita, & non peccare eam faciens, & è contra quoque. Quando agitur de ſalute vel periculo animarum, tunc iudicandum non quod lenius eſt, ſed quod animæ tutius & ſecurius.
Sect. IX. Exempla variarum formularum vanæ obſeruantiæ. Spadix, Spadix, ſi laboras &c. Ante par ante &c. Alligare equum ſtoloni ſterili. Brachium circumdare funiculo laneo. Conſumm. eſt. O
Inijcere phialæ vitreæ nouem ordei grana.
Filum per chriſma trahere. terream imaginem ſub altari abſcondere. Tempore miſſæ dentes tangere &c. Manus lauare cum ægroto, vel eum cũ certis verbis manu prehendere. Tribus miſſalibus panibus quędam inſcribere. Feria ſexta ægrotum ducere verſus orientem &c. Guſtate & videte quod bonus &c. Ad ſanguinem ſiſtendum, certo numero guttas ſtillare in cyathum frigidæ &c. item dicere certas orationes. vel verſiculos è pſalmis, vel Chũrat, cara, ſarite &c. Tribus diebus ante ſolis ortum dicere ſuper equo quędam verba. Ad inueniendum furem, facere crucem in cryſtallo cum oleo, & nomen Helenę ſubſcribere &c.
Item, lapillos ex fluente pro numero ſuſpectorum collectos & domum relatos ignire &c. Item ad excutiendum furis oculum dicere terribilem quãdam orationem, & percutere clauum ęneum malleo cypariſſino. &c. Item ramum auellanum die Sabbati ante ſolis ortum abſcindere &c.
Vti falſa & ficta oratione, quam tribuunt S. Adalberto: videtur verò potiùs eſſe Adalberti hæretici olim damnati.

Legere

Legere psal. 108. iuxta certam versiculorum distributionem, aliter quam exstat. Ad curanda maleficia, accipere tres olei violacei mensuras, & consistere contra solem, ante ortum, exprimere nomen læsi & matris eius, & angelorum glorię &c. Item ferre inscripta nomina trium regum, cum certis versiculis. vel verba incognita & absurda, vt veterum; *Danata*, *Daries* &c. recentiorum vero, *Abrac*, *amen* &c. vel illa inscripta pani, *Irioni*, *Khiriorhi*. vel istud, *Hax*, *pax*, *max*, &c. contra morsus canis rabidi, Vel contra dolorem dentium, Strigiles, falcesque &c. vel, Galbes &c. Galdes &c. Item Gibel, Got &c. Vel in piscium captura illud Constantini, Iao Sabaoth. Quod est abuti Dei nominib. Libri Bamachij, & Cariachiri, virgas parallelas vi certorum verborum committere medijs partibus &c. Thoraci lignum rotundum cum certo murmure appendere. Liber Leuini Crucij.

MARTINI DELRII
DISQVISITIONVM MAGICARVM
LIBER TERTIVS.
QVI EST
DE MALEFICIO, ET DE VANA OBSERVATIONE.

ADiungo posteriùs istud, quoniam pauca & minùs difficilia de illo nobis occurrunt dicenda.

PARS PRIOR DE MALEFICIO.

QVÆSTIO I.
Quid & quotuplex maleficium?

NON disputo, *an sit?* id suppono. qui negant; eos Sacræ litteræ, Iuris vtriusque sanctiones, Historici, poëtæ, communis consensus, & sęculorum omnium memoria damnat. Nullũ Magiæ genus ampliùs cacodæmonem oblectat. quia (vt ait Synesius) calamitates mortalium conuiuia sunt malorum dæmonum. Sumimus autem *maleficij* nomen non pro damno, seu peccato quouis: sed pro signo effectúue magico atque superstitioso; quo, qui vtitur, *maleficus* α; qui verò læditur, *maleficiatus* appellatur β. Describi sic potest; *Maleficium est magiæ species, quâ quis ope dæmonis alteri damnum parat.* Dixi, *speciem magiæ*, vt ad huiusmodi damna vocis latitudinem coërceam. Addidi; *ope dæmonis*; si enim pactum & fædus cum dæmone desit, nihil res ad hanc tractationem pertineat, non magis quàm homicidium ferro patratum, vel raptus virginis, vel furtum, aut latrocinium. *Diuidi maleficium* potest adspectu *finis*, vel aspectu *efficientis*. *Efficientem* causam hîc non voco Deum permittentem, neque dæmonem perficientem, neque prauam malefici

α *Rubr. Cod. de malefic. & mathemat.*
β *extra de frigid. & maleficia.*

fici consentientis & cooperantis liberam voluntatem. hæc enim tria semper in omni maleficio concurrunt. nec enim capillus de capite cadere potest, sine Dei permissu: nec dæmon plus damni potest inferre, quam Deus permittit; nec vult, id quod permittitur, patrare, nisi maleficus in maleficium consentiat. Quod manifestum est facere sacrilegâ imitatione Dei Opt. Max. qui sacramentorum ministerio salutem vt cõferat, ministri voluntatem requirit. Requiri hanc malefici intentionem docet, quòd contactum vel pulueres strigum videamus tantum nocere illis, quibus nocere voluerunt, quod multis exemplis Nicol. Remigius confirmauit γ, & verò certum est de maleficijs, quæ composita non sunt ex naturalibus venenis. Sed voco efficientes causas, instrumenta materiamque nocendi, quæ ad nocumentum immediatè concurrunt. Huiusmodi efficientia sunt varia.

γ *lib. 1. dæmonolat. c. 3. & lib. 2. c. 8. & 9.*

Primò nocent pulueribus quibusdam minutis, in cibum potumúe infusis, vel nudo corpori affricatis, vel in vestes diffusis: horum, qui necant atri; qui morbum tantum adferunt, cinericei, vel interdum ruffi coloris sunt. contrà, quo puluere malum tollunt, & medicinam faciunt, is plurimùm albus est. Vis tamen ista, non ex pulueris colore, vel alijs qualitatibus manat; sed tota pendet à pacto cum dæmone inito. colores tantum deseruiunt declarandæ conuentorum fidei, & ne sagæ decipiantur, quid (vt dici solet) pro quo præbendo. Hoc inde colligitur, quia nonnunquam qui color albus vni medicinam facit, is in alterius strigis potestate lethalis est, & cinericeus penes vnam morbos, penes aliam lethum adducit; quinetiam vni & eidem sagæ aliquando necem infert, aliquando sanat à morbo δ, prout dæmoni signum lubet commutare. Putarim huiusmodi pulueribus cibos infectos à Simone Mago, apud Anast. q. in S. S. 23.

δ *horum exempla pete à Nic. Remig. lib. 1. c. 2. & li. 2. c. 7. & 8.*

2. Maleficium patrant herbis, festucis, alijsque id genus fruolis in humum proiectis, quæ supergredientibus (quibus tamen malefica voluerit) ægritudinis vel necis certissima causa sunt ε.

ε *vide Remigium d. c. 8.*

3. Vtun-

3. Vtuntur vnguentis albis, vel ſubruffis, inſtar bituminis; in quibus interlucent permixtæ metalli micæ, & ſimul luteæ candicanteſque guttæ: ſi vnguentum hoc igni inijcias, fulgorem, ſtrepitum, nidoremque edit, cui ſimilem res alia nulla. hoc nonnullæ ſemper habent manus illitas, ne qua nocendi elabatur occaſio. lethale, ſi demulcendo vel ſummas veſtes attigerint ζ.

ζ *vide Remigium. lib. 1. c. 3.*

4. Solo habitu afflatúue inficiunt, ſic ſolent eſſe cauſa puerperis abortiendi ſummo cum vitæ periculo, vt exemplis cõprobant Nic. Remig. » Sprengerus, & Loyherius, & hoc dæmones poſſe Pſellus olim docuerat *lib. de dæmon.*

» *libr. 2. c. 7. Sprenger. in malleo. Loyherius libr. 2. de ſpect. c. 5.*

5. Grauiſſima damna inferunt ſolis verbis, vnde *Lucanus* θ.

Mens hauſti nullâ ſaniè polluta veneni
Excantata perit. Virgilius;
Miſcueruntque herbas & non innoxia verba.

θ *Lucan. lib. 6. Virgil. 3. Georg. Naſo 9 Metamor. Senec. Medeâ*

» Nempe quæ docuit dæmon. vnde *Ouidius* vocat *Hecateia:*

Protinus horrendis infamia pabula ſuccis
Conterit, & tritis Hecateia carmina miſcet.

» Seneca; multis venenis enumeratis, de Medeâ;

Addit venenis verba non iſtis minus
Metuenda. Quodque mirum, interdum nocent ſolis minis, vel increpatione; imò & laude. creditum id non gẽtilibus modò, qui Baccare frontem cingebant, vt hoc malo obuiarent; ſed & ætati noſtræ probatum experientiâ ι; quod & ego fateor, ſed addo hæc omnia non virtute verborum, ſed operâ diaboli ad ſignum concurrentis perfici.

ι *docet Remig. lib. 3. c. 3*

6. Nec rebus ſacris parcunt, vt quę aſpergillum pulueribus contigerat, & ſic aſpergens aliam aquâ benedictâ, miſeram confecit, apud Remig. *lib. 1. cap. 2.*

Denique quædam graſſantur apertiùs, quę per dęmonem ſtrangulari vel pręcipitari alium curant, vel puerulos noctu iniectâ culcitâ pręfocant κ; vel acu poſt aurem infixâ necant vt apud Sprengerum illa obſtetrix Heluetia; vel è cunis rapiunt, & lancinant, aut in vſum vnguentorum, vt alias docui, vel in cibum ſibi gratiſſimum, vnde Gloſſarium vetus *Strigæ*

κ *vide Remigium d. c. 7.*

λαιστρύγονες: ductâ voce à Lęstrygonibus Homeri Odyss. κ anthropophagis: sic etiam legimus Euchetas & Gnosticos, qui magiâ vtebantur infames fuisse infanticidiorum; à quibus, in Catholicos hanc Nationes calumniam deriuarunt. Interdum puerulis virulenti quidpiam instillant, vnde moriãtur vel statim, vel tabe paulatim. interdum & sanguinem exsugunt. hinc orta vetus opinio de Fresaiâ vel Strige auiculâ, de quâ Q. Serenus;

Præterea si fortè premit Strix atra puellos
Virosa immulgens exertis vbera labris.

Et alia opinio ab Ouidio comprobata his versibus;

Nocte volant, pueroſque petunt nutricis egentes,
Et vitiant cunis corpora rapta suis:
Carpere dicuntur lactentia corpora rostris,
Et plenum poto sanguine guttur habent.

Meminit & Festus Pompeius. Talis illa Gelo, si pręstigiosa non fuit, quę incassum Mauritio in crepundijs mortem molita λ.

λ Nicephor. lib. 18. c. 9.

Altera restat diuisio *à fine* petita; secundum quam omne *maleficium* vel est *somnificum*, vel *amatorium*, vel *hostile*.

QVÆSTIO II.

De maleficio somnifico.

SIc voco, quando aliquem potione vel malo carmine & pręlatâ manu suspendioso abscisâ, & ad singulos digitos affixâ candelulâ accensa, vel aliquando ipsis digitis prodigiosè ardentibus & à flamma non absumptis integris manentibus, aut aliter profundo mergunt somno, vt interea vel infantulos rapiant, aut necent, vel furto quid subtrahant, vel stupro adulterióue contaminent; faciunt hoc interdum magi, & fieri potest naturalibus venenis soporiferis; recentia exempla congerunt μ Pet. Binsfeld. & Nicolaus Remigius, & patet exemplo quod narratur in vitâ D. Bernardi; nam ibi tot annis adiacentem maritum incubus vxoris fefellit, quod eo dormiente factum oportuit. Pleraque magiæ secreta sparsim Virgil. attigit,

μ Binsfeld. de confess. malef. p. 1. conclus. 5. Remigius lib. 2. c. 4. vita D. Bern. li. 2. c. 6.

tigit, in his & istud *Aeneid. 6.* de Cerbero & Cumæâ:

Cui vates horrere videns iam colla colubris,
Melle soporatam, & medicatis frugibus offam
Obijcit: ille fame rabidâ tria guttura pandens
Corripit obiectam, atque immania terga resoluit
Fusus humi totoque ingens extenditur antro.
Occupat Aenæas aditum custode sepulto.

Sic & Ouid. *7. Metamorph.* de Medæâ;

Peruigilem supereſt herbis sopire draconem,
Qui cristâ linguisque tribus præsignis, & vncis
Dentibus horrendus, custos erat arboris aureæ:
Hunc postquam sparsit Lethæi gramine suci,
Verbaque ter dixit placidos facientia somnos;
Somnus in ignotos oculos vbi venit, & auro
Heros Aesonius potitur,

Eadem imitati *in Medæâ* Seneca, & *in Argonauticis* Valerius Flaccus. Sed de hoc maleficio nulla difficultas.

QVÆSTIO III.

De amatorio maleficio.

A SIc vocant quicquid dicitur, fit, daturue eo fine vt in amorẽ quis, Veneriſque furias pertrahatur. plurima huiuſmodi phyltra veteres nobis commemorarunt, Theocr. & Virgil. *in Pharmaceut. Iyngem*, quã Lãgius ait à Germanis vocari, **windals/Wasserotys/Ruerdrommel**; Latini *Frutillã* vocant: *Hippomanes*, laudãt idem Theoc. Virg. Propertius; *Remorã*, & *Sippen*, Ariſtoteles [v]; *ranæ* quoddã oſcillũ, Plinius [o]; alia multa vetus poëta Leuius apud Apuleium *Apolog. 1.* & Lucianus *in Dial. Bacchid. & Melittæ*: & ex recentioribus Marſil. Ficin. *l. 13. Theol. Platoniæ*, Põponatius *de Incant. c. 8.* & Cælius Calcagninus *integro opere, de Amatoriâ Magia*. Veteribus his videtur cõmunis error, etiam nolentes huiuſmodi phyltris in amorẽ pellici poſſe; quem errorẽ mox diſcutiemus. Priùs videamus maleficia hoc in genere noſtri æui; quæ nobis, omniũ optimè & exactiſſimè, Grill. ſcripto prodidit [ϖ]. Amatoria (inquit) ſortilegia

[v] *libr. 2. de hist. animal. c. 14. & l. 9. c 17.*
[o] *lib. 8. c. 42. & libr. 32. c. 4. plures citat Tiraquel. 13. lege connubiali.*
[ϖ] *de sortileg. q. 3. a. nu. 15 & q. 5. a. n. 2.*

tilegia,vel fiunt intra corpus,vel extra corpus (*ſ. maleficiati.*)
In corpore communiter fieri ſolent per cibum, vel potum ρ.
Et in his frequenter admiſcent (quod vix ſolent σ in hoſtili
vel ſomnifero maleficio) Sacramenta Catholicæ Eccleſiæ,
vt hoſtiam conſecratam τ; vel nondum conſecratam, ſed cir-
cunſcriptam notis & litteris ſanguineis: ſuper qua dici curant,
quandoque vnam,duas,tres, quinque vel plures miſſas; qui-
bus celebratis,tradunt hoſtiam ipſam,nõ integram prout eſt,
ſed in puluerem redactam valdè ſubtiliter, perſonæ maleſi
ciandę, quã aſſumere faciunt in cibo,ſicut in meneſtrâ, vel in
potu : eodem modo faciunt cum calaminthâ immixtâ alijs
ſpeciebus,& traditâ,vt ſupra in cibo vel potu, ex quo dicunt
illam eſſe naturæ attractiuæ, & quod poterit cor & voluntā-
tem abſorbentis trahere ad amorem perſonæ tradentis. Sed
omnes ſunt nugæ & dæmonis fallaciæ &c.] *& poſtea*; Bis aut
ter habui in facto Sortilegos,qui,huic Sortilegio ſiue maleſi-
cio incumbentes,hoſtiam immiſcuerant. vnum videlicet cle-
ricum religioſum; qui hoſtiam ipſam ſacratiſſimam accipie-
bat,cuius partem ipſe ſceleratiſſimus,qui cupiebat amari, aſ-
ſumſerat,dicendo quædam verba ſatis turpia atque nefanda,
quæ hîc referre non expedit; reliquam verò partem hoſtiæ
miſerat ad ipſam mulierem,non in formâ hoſtiæ, ſed minuta-
tim contritam & in puluerem redactam, ſumendam in cibo
aut potu. Iterum habui aliũ, qui hoſtiam nondum ſacratam
acceperat,& ſuper illam circumcircà,cum ſanguine annularis
digiti,nonnulla verba ſatis turpia deſcripſerat, deinde ipſam
hoſtiam ſuper altari depoſuerat, hoc eſt ſuper nudo lapide
conſecrato, ſub linteamine tamen altaris abſconditam, & à
quodam Sacerdote rotundæ conſcientiæ ſuper illâ quando-
que miſſas celebrari fecerat,certis orationibus ad eius propo-
ſitum ſuperadditis, deinde hoſtiam ipſam ſumſerat, quæ ta-
men non erat expreſsè conſecrata; cuius partem alteram pro
ſe aſſumpſerat, alteram verò partem perſonæ maleficiandę
tradiderat,redactam in puluerem vt proximè dixi; aſſerentes
vterque ipſorum,qui hoſtiam ipſam aſſumpſerant, indiſſolu-
bili

ρ l. ſi quis aliquid. §. qui abortionis. D. de pœn. l. 3. §. hæc adiectio. D. ad leg. Corn. de ſicar.

σ Grillan. d. q. 3. num. 18. in fin.

τ gloſſ. in c. accuſatus. §. ſane. de hæret. in 6.

„ bili amoris vinculo adinuicem se colligandos. nihilominùs
„ nullum effectum apparentem vidi,nec percepi. Nec sunt ad-
„ huc duo anni elapsi,quod alium similem casum audiui, Ro-
„ mæ accidisse,de quadam impudicâ muliere; in cuius cophi-
„ nis repertæ fuere duæ hostiæ,super quibus ambabus erāt de-
„ scripta quædam verba sanguinea &c.quas ipsa tenebat, vt as-
„ seruit,ad effectum tradendi cuidam alteri mulieri, ad instan-
„ tiam viri, qui eiusdem mulieris amore concupiscebat. Aliàs
„ quoque nondum est annus elapsus,quod duæ impudicę mu-
„ lieres Romæ, quas vidi, & audiui; quæ acceperāt oleum bap-
„ tismatis, quo inunxerant sibi labia, dicentes hæc verba (fides
„ abrenuncio tibi &c.) & cum labijs illis, sic inunctis osculatæ
„ fuerant viros quosdam, caussâ captandi amorem ab ipsis, vt
„ ipsæ asserebant. Nihilominùs demum omne experimentum
„ fallax fuit,& suorum excessuum condignas vidi luere pœnas.
„ Aliud exemplum à triennio & citrà in eadem Vrbe contige-
„ rat:quod quædam turpissima mulier acceperat, particulam
„ cutis illius, qua infans indutus egreditur de vtero matris,quā-
„ primùm venit in lucem,illamque similiter super lapide nudo
„ sacrato absconderat, & super illâ plures missas numero quin-
„ que celebrari fecerat, cutemque prædictam postea assumse-
„ rat,& baptizauerat sub nomine personæ maleficiandæ, cum
„ aquâ baptismatis & cærimonijs consuetis,deinde eandem in
„ puluerem redegit,ad effectum tradendi personæ malefician-
„ dę: tamen interim capta fuit,nec perficere potuit sortilegiū,
„ sed congruas sceleris sui luit pęnas.] Hęc ille, qui addere po-
tuit,adeò nefarios etiam esse huiusmodi sortilegos; vt & femi-
nę viris sua menstrua,& viri (quorum vtrumque vix pudicę
aures tolerant) semen in cibum potumque alijs permixta,
& certis verbis condita,prębeant; vt multorum constat con-
fessionibus; stercora quoque & alia huiusmodi excrementa,
vt Sprengerus tradidit. Prosequitur deinde Grillandus dicta
„ sua,inquiens; Extra corpus autem siue extra intestina fiunt
„ maleficia amatoria per aliquas mixturas compositas ex herba-
„ rum folijs vel radicibus,metallis,reptilibus terrę: plumis inte-

stinis

ſtinis membriſue,auium,piſcium, vel animalium; aliarumue„
ſimilium rerum naturalium [adde, maximè expetere τ, vel„
capillos vel vnguium præſegmina,vel faſciam, vel quid aliud
veſtimenti quod ſolitum tangere corpus maleficiandi; aut ſi
nihil huiuſmodi queant nanciſci,vel epiſtolam,vel quid aliud
de illius domo] & tunc adhibent certas ligaturas,quibus hæc„
inuoluta conſuunt in chlamyde vel tunicâ maleficiandi, vel„
abſcondunt ſub capite lecti, vel inter plumas, vel materatia,„
ſuper quæ ipſe dormit, aut ſub limine oſtij, vel alterius loci,„
ſuper quo ipſe maleficiandus vir tranſiturus,aut mulier tranſi-„
tura ſit.] Hæc ille partim *d.q.3.a.nu.15.partim q.5.num.3.* vbi
etiam addit ſacrilegia quædam iſtorum. Ipſi (inquit) ſortile-„
gi admiſcent ſæpiùs in iſtis aquam benedictam,ſcilicet Fontis„
Baptiſmatis, aut communis amphorę exiſtentis in Eccleſiâ,„
aut oleum ſanctum Baptiſmatis,Chriſmatis aut Extremæ vn-„
ctionis,ramos oliuarum benedictarum,ramos palmarum, cã-„
delas benedictas,ſacros agnoſdei,thura benedicta, cereos paſ-„
chales & his ſimilia. Quandoque autem capiunt aliqua ex re-„
liquijs Sanctorum Martyrum, ſi habere poſſunt; ſcilicet par-„
ticulas oſſium, capillorum, vel veſtium. Alij autem capiunt„
fruſtula quædam indumentorum ſacerdotalium,aliorumque„
panniculorum benedictorum;quibus ſacra myſteria veneran-„
tur celebranturque,ſicut camiſiæ,purificatorij,corporalis, tu-„
nicellę,manipuli,amictus,ſtolę candidę,lapidis ſacrati,mappę„
altaris,patinę, ſudarij,calicis,& ſimilia,& iſta omnia, vel iſto-„
rum partem admiſcere ſolent in ſortilegijs amatorijs, adhibi-„
tis eorum nefandiſſimis precibus & Diabolicis verbis, ad tur-„
pes libidinis actus tot Sacramentorum, & aliorum ſacrorum„
perpetrantes abuſum.] Mox ſubdit tertium quoddam genus
ſortilegij amatorij, his verbis; Quidam ex his qui ſunt expreſ-„
ſę profeſsionis; deferunt quandoque imagines quaſdam ad„
loca ſacrificiorum,terrâ,vel cerâ,aut gemmarum,ſeu aliâ qua-„
uis mixturâ confectas,illaſque baptiſant priùs nomine perſo-„
nę maleficiandę, ſub deuotione & inuocatione Diaboli, cum„
eiſdem cęrimonijs,quibus vti ſolent noſtri ſacerdotes in vero„
baptiſ-

τ *Grillan.q. 3.nu. 23.*

» baptiſmate: & adijciũt quędã verba turpia & nefanda: quibus
» imaginib. quandoq; aperiũt pectora, & ipſarũ corda ingẽti ca-
» lore ignita reddũt; aut tantũ detinẽt, quod liquefiant, putãtes
» quod eodẽ modo cor hominis maleficiãdi ſimiliter aduratur,
» ſeu mollificetur, & obediẽs reddatur ad votum ſortilegi vel a-
» mãtis] Io. Salisberiẽſ. *li. 1. c. 11.* Vultricoli ſunt, qui, ad effectus
» hominum immutandos, in molliori materiâ, cerâ, vel fortè
» limo, eorum quos peruertere nituntur effigies exprimũt, cu-
» ius illuſionis in Pharmaceutriâ Virgilius meminit:

» *Limus vt hic dureſcit, & hæc vt cera liqueſcit*
» *Vno eodemque igni, ſic noſtro Daphnis amore.* Naſo quoq;
» in libro Heroidum, *Deuouet abſentes, ſimulacraq; cerea fingit,*
» *Et miſerum tenues in iecur vrget acus.* Sic ille, locũ
Ouid. ad maleficiũ amatoriũ referens, quẽ ego potiùs retule-
lerim ad hoſtile. Hoc maleficium paulò poſt oſtendã fuiſſe ve-
tuſtiſsimũ, Grȩcis Latiniſq; probè cognitũ, à Chaldȩis accep-
tũ. Vt plurimũ vtuntur pergameno virgineâ; quã cõficiunt ex
cute pueri recẽs nati, & ante baptiſmũ mortui, vel abortiui, in-
ſcriptâ caracterib. & verbis magicis, cuius mirã potentiã atque
efficientiã nugãtur magi recẽtiores υ, & exemplũ ſuggerit Le- υ *Picatrix, Abonus, & Agrippa.*
loyher. φ Vtebãtur & olim funibus quibuſdã & ligaminib. de
C quibus nos poſtea. Grill. præterea rationẽ inueſtigat, cur ad a- φ *lib. 1. de ſpectris. c. 5.*
matoria dũtaxat, abutãtur, reb. ſacratis? & multis reſpõdet, qui
volet cũ legat. Hodierno tẽpore, etiã ad hoſtile veneficiũ, buf-
fones baptizãt, & eis (quod horreſco cogitãs) venerabilẽ Eu-
chariſtiã exhibent deglutiendã. Sic nimirũ quotidie deterior
fit mũdus, & homines in grauiora hoc ſæculi fine ſcelera præ-
cipitãtur. de amatorio phyltro miraculũ narrat, publicâ fide &
multorũ ſæculorũ cõtinuâ atteſtatione cõfirmatiſsimũ, Tho.
Boſsius, Oratorij presbyter; cuius opera, quã hęreticis odioſa,
tã Catholicis vtilis fuit; is ergo de Notis eccleſię χ; Nonũ mi- χ *lib. 14 c. 7*
raculũ (inquit) cõtigit Auſidi in Piceno. Siquidẽ anno 1273.
» quędã mulier, cũ ſumſiſſet ore euchariſtiã, nõ deglutijt, ſed ſer-
» uatã ſecũ detulit, vt illâ vteretur ad amorẽ mariti cõciliãdũ ſibi
» per veneficia. Quãobrẽ, ſic malis artib. edocta, ſuper prunas in
» tegulâ repoſitã proiecit: quo facto (mirabile dictu) cæpit Eu-

ſtinis membriſue,auium,piſcium, vel animalium; aliarumúe„
ſimilium rerum naturalium [adde, maximè expetere τ, vel„
capillos vel vnguium præſegmina,vel faſciam, vel quid aliud„
veſtimenti quod ſolitum tangere corpus maleficiandi; aut ſi
nihil huiuſmodi queant nanciſci,vel epiſtolam,vel quid aliud
de illius domo] & tunc adhibent certas ligaturas,quibus hæc„
inuoluta conſuunt in chlamyde vel tunicâ maleficiandi, vel„
abſcondunt ſub capite lecti, vel inter plumas, vel materatia,„
ſuper quæ ipſe dormit, aut ſub limine oſtij, vel alterius loci,„
ſuper quo ipſe maleficiandus vir tranſiturus,aut mulier tranſi-„
tura ſit.] Hæc ille partim *d.q.3. a. nu.15. partim q.5.num.3.* vbi
etiam addit ſacrilegia quædam iſtorum. Ipſi (inquit) ſortile-„
gi admiſcent ſæpiùs in iſtis aquam benedictam,ſcilicet Fontis„
Baptiſmatis, aut communis amphorę exiſtentis in Eccleſiâ,„
aut oleum ſanctum Baptiſmatis,Chriſmatis aut Extremæ vn-„
ctionis,ramos oliuarum benedictarum,ramos palmarum, cã-„
delas benedictas,ſacros agnoſdei,thura benedicta, cereos paſ-„
chales & his ſimilia. Quandoque autem capiunt aliqua ex re-„
liquijs Sanctorum Martyrum, ſi habere poſſunt; ſcilicet par-„
ticulas oſſium, capillorum, vel veſtium. Alij autem capiunt„
fruſtula quædam indumentorum ſacerdotalium,aliorumque„
panniculorum benedictorum;quibus ſacra myſteria veneran-„
tur celebranturque,ſicut camiſiæ,purificatorij,corporalis, tu-„
nicellę,manipuli,amictus,ſtolę candidę,lapidis ſacrati,mappę„
altaris,patinę, ſudarij,calicis,& ſimilia,& iſta omnia, vel iſto-„
rum partem admiſcere ſolent in ſortilegijs amatorijs, adhibi-„
tis eorum nefandiſſimis precibus & Diabolicis verbis, ad tur-„
pes libidinis actus tot Sacramentorum, & aliorum ſacrorum„
perpetrantes abuſum.] Mox ſubdit tertium quoddam genus
ſortilegij amatorij, his verbis; Quidam ex his qui ſunt expreſ-„
ſę profeſsionis; deferunt quandoque imagines quaſdam ad„
loca ſacrificiorum,terrâ,vel cerâ,aut gemmarum,ſeu aliâ qua-„
uis mixturâ confectas,illaſque baptiſant priùs nomine perſo-„
nę maleficiandę, ſub deuotione & inuocatione Diaboli, cum„
eiſdem cęrimonijs,quibus vti ſolent noſtri ſacerdotes in vero„
baptiſ-

τ *Grillan.q. 3.nu. 23.*

» baptiſmate: & adijciũt quędã verba turpia & nefanda: quibus
» imaginib. quandoq; aperiũt pectora, & ipſarũ corda ingẽti ca-
» lore ignita reddũt; aut tantũ detinẽt, quod liquefiant, putãtes
» quod eodẽ modo cor hominis maleficiãdi ſimiliter aduratur,
» ſeu mollificetur, & obediẽs reddatur ad votum ſortilegi vel a-
» mãtis] Io. Salisberiẽſ. *li. 1. c. 11.* Vultricoli ſunt, qui, ad effectus
» hominum immutandos, in molliori materiâ, cerâ, vel fortè
» limo, eorum quos peruertere nituntur effigies exprimũt, cu-
» ius illuſionis in Pharmaceutriâ Virgilius meminit:

» *Limus vt hic dureſcit, & hæc vt cera liqueſcit*
» *Vno eodemque igni, ſic noſtro Daphnis amore.* Naſo quoq;
» in libro Heroidum, *Deuouet abſentes, ſimulacraq; cerea fingit,*
» *Et miſerum tenues in iecur vrget acus.* Sic ille, locũ
Ouid. ad maleficiũ amatoriũ referens, quẽ ego potiùs retule-
lerim ad hoſtile. Hoc maleficium paulò poſt oſtendã fuiſſe vẽ-
tuſtiſsimũ, Grȩcis Latiniſq; probè cognitũ, à Chaldȩis acceptũ. Vt plurimũ vtuntur pergameno virgineâ; quã cõficiunt ex
cute pueri recẽs nati, & ante baptiſmũ mortui, vel abortiui, in-
ſcriptâ caracterib. & verbis magicis, cuius mirã potentiã atque
efficientiã nugãtur magi recẽtiores υ, & exemplũ ſuggerit Le- υ *Picatrix, Abonus, & Agrippa.*
loyher. φ Vtebãtur & olim funibus quibuſdã & ligaminib. de
C quibus nos poſtea. Grill. præterea rationẽ inueſtigat, cur ad a- φ *lib. 1. de ſpectris. c. 5.*
matoria dũtaxat, abutãtur, reb. ſacratis? & multis reſpõdet, qui
volet cũ legat. Hodierno tẽpore, etiã ad hoſtile veneficiũ, buf-
fones baptizãt, & eis (quod horreſco cogitãs) venerabilẽ Eu-
chariſtiã exhibent deglutiendã. Sic nimirũ quotidie deterior
fit mũdus, & homines in grauiora hoc ſæculi fine ſcelera præ-
cipitãtur. de amatorio phyltro miraculũ narrat, publicâ fide &
multorũ ſæculorũ cõtinuâ atteſtatione cõfirmatiſsimũ, Tho.
Boſsius, Oratorij presbyter; cuius opera, quã hęreticis odioſa,
tã Catholicis vtilis fuit; is ergo de Notis eccleſię χ; Nonũ mi- χ *lib. 14. c. 7*
raculũ (inquit) cõtigit Aufidi in Piceno. Siquidẽ anno 1273.
» quędã mulier, cũ ſumſiſſet ore euchariſtiã, nõ deglutijt, ſed ſer-
» uatã ſecũ detulit, vt illâ vteretur ad amorẽ mariti cõciliãdũ ſibi
» per veneficia. Quãobrẽ, ſic malis artib. edocta, ſuper prunas in
» tegulâ repoſitã proiecit: quo facto (mirabile dictu) cæpit Eu-

charistia apertissimè in carnẽ cõuersa sanguinẽ latè emittere, ita vt prunas exstinxerit, neque cohiberi potuit cruoris eruptio, donec canduerunt carbones, quamuis mulier nihil non egerit inijciendo cinerem, puluerem ceramque apponendo. Tum nouo euentu attonita, linteo tegulam cum carne diuinâ & sanguine inuoluens, stabuli propinqui stercore infodit. Latuit res annos septem, quamuis aliquot mirabilia euenerint; quæ vndénam nascerentur, alios quidem latebat, mulierem non ita, facti ac sceleris sui consciam. Ijs exactis, illa tandem aperuit rem gestam sacerdoti; qui, cùm se eò contulisset, repe-rit intactam carnem sanguinemque recentem, linteumque illæsum. Miraculum patefactum cunctisque diuulgatũ, ex omnibus locis innumeros ad sui spectaculum commouit, & cõmouet adhuc post annos tercentũ & sexdecim. Visitur enim caro, visitur sanguis vitreis ampullis incluſus, ad tantæ rei memoriam sempiternam, neque post tanta temporũ spacia quicquam ex ijs est corruptum aut tabefactum.] En quo pacto Deus tam manifesto miraculo nefarium mulierculæ sortilegium inhibuerit. Sed nunc videamus, quæ vis huius sortilegij amatorij.

in d. §. adiectio. & d. §. qui abortionis. Azon. ti. C. de malef. & mathem. Oldrad. cons. 110. Godefri. & Ang. in l. eorum. C. de malef. Alberi. rubr. C. de hæret. Vital. tract. de malef. Grilland. d. q. 3. a. n. 15. Tiraq. d. l. 13. & tract. de pœn. minuẽd. Pet. Loyber. d. c. 5. Anto. Guibert. Menoch. Clari, Farinac. & alior.

SECTIO II.

Canonist. verò, vt Host. in Summ. de mag. §. quã sententiam. Ananiæ rubri. de sortil. Ancaran. in c. ex tuarum & Abb. c. in tabulis. eod. tit. idẽ Ancara. in c. accusatus. § sane. de hæret. in 6. Squillacens. de fide Catholic. c. 8. Turrecremata in c. si per sortiarias. 33. q. 1

Dico primo; hisce phyltris voluntas nullius cogi potest, ad quem non vult, amandum: sed bene potest imaginatio perturbari, humores concitari, & totum corpus interiùs quasi accendi; adeò vt quis, dęmone varijs tentationum illecebris interiùs certãte, œstro quodam libidinis vexetur, & sic vehementer trahatur ad desiderium carnalis copulæ cum aliquo: quod si tum temporis maleficus amator accedat, & artibus, quibus solent mulierculæ capi, eam instanter vrgeat, facilè fit vt in nassam pręda cadat.] Atque hæc est ratio & modus, quo per ista diabolus solet decipere: vulgus autem nequit distinguere inter actiones volũtatis, & motus cõcupiscentiæ, impetusque portionis inferioris. Vnde non oportet credere ijs, qui quæue causantur coactionẽ voluntatis. verè enim nolẽdo volunt, & vellent abstinere, sed volunt peccatum committere.

Hæc sententia communis est Iurisconsultorũ ☩ & Theologo-

logorum. α probatur primùm l. eorum C. de malef. & Mathemat. vbi Constantin. Imper. ait, *aut pudicos animos ad libidinem deflexisse intelliguntur*: non (ait) *coëgisse*, sed ait *deflexisse*: ideò, si lex Rhemnia vigeret, Wierus hîc non effugeret frontis inustionem, nimis quàm manifestò Imperatoriam sanctionẽ calumniatus.

α D. Tho. & S. Bonau. & Palud in 4. d. 34. Sprenger. Mallei. p. 1. q. 7. Castrij li. 1. de iust. hære. pun. c. 15 Mich. Medm. li. 2. de rectâ in Deũ fid. Arg. Silu. Rosell. Fum. Caieta. Graffius, & alij Sũmistæ, Binsfel. in d. l. eorum q. 1. Angl. & alij omnes quod sciam.

Secundò probatur ratione, quia multa sunt pharmaca, quæ vim habent naturalem turbandi humores, irritandi semen, excalefaciendi totum corpus: &, si nullæ res tales inuenirentur, posset dæmon rebus, quibus vellet, vti; tanquam signis cõuentis, & deinde iuxta pactum ipse per se & turbationem, & flatulentiam, & pruritum, & calorem in corpus inducere, simulque personę certæ importunam suggestionem imaginationi, quasi valdè dignæ amari, obijcere; & sic in huius amorem inflectere posset; sed volentem tantùm. Nam in voluntatem, propter arbitrij humani libertatem nulla dæmoni iurisdictio, nulla coactio competit: quę omnia superiore libro probauimus, q. 24.

Tertiò probatur exemplis, vt Marci Antonij Triumuiri apud Plutarch. α & alterius, de quo Cleodemus apud Lucianum; vt Marci hæretici & Magi, apud D. Irenæum; puellæ adductæ ad S. Hilarionem, apud D. Hieron. Iustinæ & Cipriani Magi, apud Nazianzenum & Nicephorum, (de quo consule Pamel. in vitâ D. Cipriani) vt etiam hęretici cuiusdam apud D. Epiphan. qui, quod paullo antè exempli narrationem, dixerat à Mago coactas mulierculas, id intelligendum, de vehementi persuasione & forti inclinatione, non de necessitatis absolutę coactione. Item probatur Historiâ Basilij Pseudomonachi & iuuẽculę monialis, de quâ D. Greg. Magnus egit; item Sceleri Sethi de quo Nicetas. legite illa accuratè, & inuenietis iniectam propensionem, sed defuisse necessitatem parendi.

α Plutar. in vitâ M. Anton. Lucia. in Philosp eude. Irenæ. l. 1. c. 9. D. Hier. in vitâ S. Hilario. Greg. Naziã. oratio. 129. in laud. Cipria. & Nicepho. lib. 5 cap. 27. Epiph. lib. 1. tom. 2. contr. hæres. Ebionita. D. Greg. lib. 1. Dial. c. 4. Nicet. lib. 4. histor.

Quartò probatur auctoritate SS. Patrum, vt omittã Epiph. Irenæ. & duos Grego. iã citatos: probatur auctoritate D. Hieronymi, dum docet quosdã dæmones amoribus & amatorijs cãticis deseruire β; & alibi maleficia contendit vim habere, vt

β libr. 3. in epistol. ad Ephes. c. 6.

amemus quæ odisse deberemus,& detestemur quæ nos amare decuissẽt γ. Cassianus quoque; Incẽtores, ait, libidinũ atq; luxuriæ quosdam spiritus esse propheta cõmemorat; *Spiritus*, inquiens, *fornicationis decepit eos, & fornicati sunt à Deo suo.*] Dnõ quæro an rectè explicet dictũ Oseæ, sed quid senserit ipse, id apertè testatum asserO.

γ Super c. 3. Nahum. Δ Cassian. coll. 7. c. 32. Oseæ 4. v. 12.

Denique probatur SS. locis esse aliqua huiusmodi maleficia. Nahum. 3. v. 4. *Propter multitudinẽ fornicationum meretricis speciosæ & gratæ, & habentis maleficia*: quod de his rectè nostet Fra. Ribera fuit interpretatus. Apud Baruch in epist. Ieremiæ, nisi fallor, mentio habetur maleficij amatorij concremationis, verba sunt ista ε; αἱ δὲ γυναῖκες περιῆμεναι σχοινοία ἐν ταῖς ὁδοῖς ἐγκάθηνται, θυμιῶσαι τὰ πίτυρα. ὅταν δέ τις αὐτῶν ἑφελκυσθεῖσα ὑπό τινος τῶν παραπορευομένων κοιμηθῇ, τὴν πλησίον ὀνειδίζει, ὅτι οὐκ ἠξίωτα, ὥσπερ καὶ αὐτὴ, οὔτε τὸ σχοινίον αὐτῆς διερράγη. *Quæ Vulgatus sic vertit*; Mulieres autẽ circumdatæ funibus in vijs sedent, succẽdentes ossa oliuarum. cùm autem aliqua ex ipsis, attracta ab aliquo transeunte, dormierit cum eo; proximę suæ exprobrat, quod ea non sit digna habita, sicut ipsa, neque funis eius diruptus sit.] Qui locus insignis, adhuc dẽsis obsidetur tenebris, ignorantiâ antiquitatis. vnam eius partẽ, quæ de funiculis est, nobis Herodotus clarissimè exponit *lib. 1.* vt habet versio Latina (Græco nunc exemplari careo) in hęc verba: vna ijsdem Babylonijs lex est, omnibus modis exsecranda. Nẽpe omnibus mulieribus indigenis cõmune est, semel in vitâ ad Veneris tẽplum desidentibus, cũ externis viris consuetudinem habere. Ceterũ cum pleręque sint diuitijs tumẽtes, quæ sui copiã facere recusent, hæ vehiculis cameratis subuectæ, pro tẽplo consistunt, relictâ interim à tergo magna famulitij turba. Pleręque etiã hunc in modũ faciunt. ad tẽplum Veneris sedent, nodis, corollisque tẽpora reuinctæ, è quibus dum aliæ seorsum abeunt, aliæ regrediuntur. Nam diuerticula vndecunque sic funiculis distincta aditũ præbẽt externis ad mulieres illas, quam cuique libuerit deligendam. Porro cum semel illic consederint, non prius domũ regrediuntur, quã hospitum

ε Baruch. 6. v. 42.

» pitum aliquis, pecuniam mulieri in sinum iniecerit, & cũ eâ-
» dẽ à fano seorsim abductâ rem habuerit. Hospitẽ autẽ illũ, qui
» pecuniam obtulit, dicere oportet: tanti ego tibi Deam Mylit-
» tam imploro. Mylittã enim Assyrij Venerem appellãt. At verò
» pecuniam illã, quantulacunque sit, non est fas reijcere, siqui-
» dem in sacrũ conuertitur vsum. Neque mulieri etiã permitti-
» tur hospitem aliquẽ repudiare; sed quicũque is est, qui pecu-
» niam obiecerit primùm, hunc illa sequitur citrà delectum. Po-
» stremò vbi iam congressa fuerit cũ externo mulier, Deâ expia-
» tâ, domum reuertitur. Iam, quæ formâ sunt elegantiore, citiùs
» (vt par est) expediuntur: quæ verò deformes, diutius cogũtur
» desidere pro templo, antequam legi faciant satis. Fitque in-
» terdum vt vno atque altero anno aut etiam triẽnio atque diu-
» tiùs expectare oporteat miseras. Alicubi, nempe in Cypro, si-
» milis quædã lex est.] Hactenus Herodotus, ex cuius narratione facilè intelligas, quibus funiculis circumdatæ dicantur; & quis funis disruptus, nempè is qui semitam ad illam faciebat; nam discedens hunc disrumpebat, vel hospes, vel ipsa femina: sed & illud intelligitur; vltimo loco, cùm obijcit funem non disruptum, deformitatẽ exprobrari, quod eas mortalium nullus cubili dignetur. Quare retracto, quæ olim hac de re publicè Louanij dictaui, ea referens ad nodos, & ligamina amatoria, de quibus egere veteres poëtæ. Virgilius *Eglog. 8.*

» *Terna tibi hæc primum triplici diuersa colore*
» *Licia circumdo, terque hæc altaria circum*
» *Effigiem duco,* nempe amati simulacrum. ligabant conceptis verbis, vt apud eundem:
» *Necte tribus nodis ternos Amarylli colores,*
» *Necte Amarylli modò, & Veneris, dic, vincula necto.*

Valerius, *in Ciri*, addit & aliud, in sinum despuere ter;

» *Terque nouena ligat triplici distincta colore*
» *Fila; ter in gremium mecum, inquit, despue virgo,*
» *Despue ter virgo, numero Deus impare gaudet.*

Nemesianus *Ecgl. 4.*

» *Hæc eadem nobis, quæ versicoloria fila,*

Et mille ignotas Mychale circumtulit artes.

Erant hæc fila vt plurimum lanea, & rhombo torquebantur, vel deuoluebantur ab orbe vel glomo: Propertius *lib. 3.*

Improba non vicit me moribus illa, sed herbis:
Stamineâ rhombi ducitur ille rotâ.
Illum turgentis ranæ portenta rubetæ,
Et lecta è sectis anguibus ossa trahunt;
Et strigis inuentæ per busta iacentia plumæ,
Cinctaque funestolanea vitta viro.

Hoc est vitta lanea suspendiosi: quod & ipsum magicũ. *Et l. 2.*

Deficiunt magico torti sub carmine rhombi.

De trina despuitione Tibullus, *Eleg. 2.*

Hæc mihi composuit cantus quis fallere possis.
Ter cane, ter dictis dispue carminibus.

Sed ad rem, magicum mysterium cuius meminit Ieremias, & à quo populum Dei dehortatur, est adoletio τῶν πιτύρων. de cuius vocis significatione non omnino res certa, nam ceteri vertunt *furfures*, noster verò *ossa oliuarum*, inter quæ quid melius & fideliùs versum, certiùs definiri posset, si Hebræa illa epistola exstaret, nunc de Græcæ vocis significatione decisio pendet. Puto non vnam esse significationem huius vocis. Hesychius, πίτυρα τὰ τῶν σίτων ἢ κριτῶν φλοῖα: & sanè huiusmodi tritici vel hordei furfures, siue pelliculas, quæ molendo secernuntur (sic etiam Dioscorides & Theophrastus vsurpant) succendi solitos in veneficio amatorio plerique existimant, & nituntur loco Theocriti *Eydill. 2.* νῦν θυσῶ τὰ πίτυρα, vbi Scholiastes θυσῶ exponit περικαύσω, igne absumo. Vix crediderim furfures solitos adoleri, (qui parum ad hoc idonei) sed benè farinam in molâ, de qua tamen paullò antè iam locutus erat Theocritus, nec necesse habebat repetere. quare malo πίτυρα illic exponere, vt hîc facit noster. Nam de eodem maleficij genere locutum poëtam illic, & hîc prophetam, eo procliuior sum, quòd eodem eidyll. fatetur Theocrit. amatoria illa maleficia Græcos à Babylonijs didicisse. Sicut ergo laurum vrebant veteres & bitumen; & statuas ex argillâ

argillâ vel cerâ; (de lauro Virgilius;

» *Daphnis me malus vrit, ego hanc in Daphnide laurum;*

Bituminis, ni fallor meminit Horatius, ſed locus non occurrit, de ſtatuis argillaceis & cereis;

» *Limus vt hic dureſcit, & hæc vt cera liqueſcit,*

» *Vno eodemque igni, ſic noſtro Daphnis amore.*)

Sic etiam puto ſolitos adurere oſſa oliuarum, hoc eſt minutas oliuas, & duriores ceteris, ac penè oſſeas: quæ eſt vocis Græcæ altera, minus nota ſignificatio, apud Athenæum ζ, ex Callimacho & Philæmone; pro quodam minuto ac viliore & coloris furfuracei oliuarum genere, quod ἐπίτυρον vocarunt. Vnde & fraces ac magmata oliuarum Heſychio videntur dicta, ἐπίτερα, dum ſcribit; ἐπίτερα ἐκπιάσματα ἐλαίων. vbi fortaſſis ἐπίτυρα legendum; nec in voce vt opinor peregrinâ quærenda ſolita Græcorum compoſitio. ἐπίτυρον edulium nouit » Athenæus, & Varro *lib. 6. de lin. Lat.* Apud Plautum, ſi vnum » epityrum edam apud illum eſuriens inſanè benè. Epityrum » vocabulum eſt cibi, quo frequentius Sicilia, quam Italia vſa] ſic Varro. Locus Plauti eſt in Mili. glorio. nēpe fiebat ex pityrodi oliuâ confrictâ. meminere & Cato & Columella, lib. de re ruſticâ, conficiendi modum indicantes & Græcanicas magnæ Græcię vrbes, id conficere ſolitas: forte etiam vocem ἐπιπίτυρα ſic contrahebant vulgò, dicentes ἐπίτυρα. Sed cur noſter vertit, *oſſa oliuarum?* certum eſt Hebræos, quæ in quaque re fortiora & duriora ſunt, ea vocare *oſſa*, vt oſſa obſidentium עצמות חוך chonach atſmoth »: ſcitum etiam, hanc oliuam minutam plus oſſis, quam carnis edulis prębere. conſtat quoque Hebręâ phraſi, genitiuum fixum habere vim mobilis recti; & ideo, *oſſa oliuarum*, accipi poſſe pro oſſeis oliuis: ſicut in Moſaicis ſcriptis θ, *aſinus oſſis*, ponitur pro aſino oſſeo. Quare ſuſpicor hoc loco à Ieremiâ ſcriptum fuiſſe *atſmoth Zethim*, quod ad verbum ſignificat *oſſa oliuarum*, & Græcos interpretes gnaros ſignificationis, quam diximus, vertiſſe τὰ πίτυρα. Nonne veroſimillimum eſt Babylonias, quæ Magicis nugis erant addictiſsimæ, veritas ne diu illic excubare cogerentur,

ζ *lib. 2 Conuiuij Sophiſt.*

» *Pſ. 53. v. 9.*

θ *Geneſ. 49. v. 13.*

rentur,se à sortilegijs huiusmodi nõ abstinuisse;maximè quas nec diuitiæ,nec forma,nec genus commendabant: quærebãt ergo istæ bliteæ ac diobolares vndecumque lenocinium, & Pityrides oliuas, quæ vilioris præcij, insumebant flammis. Et quam vesanæ flammam alebant inclusam,longè aptius atque expressius osium,quàm furfurum, adustione contestabãtur: simul ènim sic querebantur de duritie ac rigore hospitum,& aduentorum,quos illarum nulla miseratio tangebat:ideo non solas oliuarum carnes, siue cutim (nam in his oliuis cutis potius quàm caro)sed solidas oliuas cũ nucleis osseis adolebant, nimirum duritiam illam sibi inuisam hoc pacto mollituræ,& corda ferrea amore liquaturæ. Si *furfures* vertas,perit elegans ista mysterij magici analogia. Verisimile est cum ista vrerent addidisse, quod sollemne reperio; sic se ossa hospitum vrere, vel,in hospite suo hæc se adolere;vel precari vt sic hospites earum amore torrerentur; quæ omnia Virgilius & Theocritus posuere.Demum sic adusta & in cineres redacta spargebant in ventum iacta trans caput. Theocritus;

ἄλφιτά τοι τῶτον πυρὶ τάχεται, αλλ' ἐπίτασσε. »
Farinæ primùm igne liquescunt, sed disperge. Virgilius; »
Fer cineres Amarylli foràs, riuoque fluenti »
Transque caput iace. »

Sed hæc satis vel nimis, de loci Baruchi explicatione; quæ si probetur,benè erit;sin,meliora expecto.

Sit secunda conclusio quæstionis, hęc phyltra & menti & F corpori vt plurimùm valde noxia sunt.] Nota minùs esse no- »
xia,quæ non dantur intus sumenda,quia si per nudas incantationes facta,vt plurimum solum nocent menti; si per illigationes aut contactum extrinsecum, etiam corpori solent nocere, si habeant venena mala admixta,quod in his non frequens: si verò dentur in potum & cibum, solent vt plurimùm valetudinem vehementer debilitare,& de statu mentis deijcere.quia eorum ingredientia solent esse admodum periculosa: vt fluores menstrui, sperma (vt patet ex vetustis libris Pœnitentialibus)cerebrum felis vel asinini pulli, vterus hyenę, virga lupi, remora,

remora,ossa rubetæ,scinci,& præ ceteris(quod vocãt) Hippomanes,quod est triplex,ne quis fallatur;vnũ cuius mẽtio apud Theocritum *in Pharmaceut.* tradit esse plantulam quandã Arcadiæ:alterum,quod vt canit Tibullus,

Virus cupidæ stillat ab inguine equæ. & Propertius.

» *Hippomanes fœtæ semina legit equæ.*

» Qualis est suum apria: tertium,pellicula quæ reuellitur à fronte pulli equini recens editi,cuius odor equas in furorem redigit,de quo Aristoteles ı, Plinius,Columella,Virg.& alij. Quã hoc noxium sit docet interitus Caligulæ, qui mortuus cum ei Cesonia hoc potandum porrexisset, vt narrant Ioseph. ɤ & Sueton. & Iuuenal.eo respexit; *Vt auunculus ille Neronis;*

» *Cui totam tremuli frontem Cesonia pulli*

» *Infudit.*

» De cunctis autem phyltris Ouidius prudentissimè;

» *Nec data profuerint pallentia phyltra puellis,*

» *Phyltra nocent animis, vimque furoris habent.*

» Eusebius λ testatur his Lucretium poëtã primò dèmentatum deinde furoris impatientiâ seipsum interemisse. de Lucullo prodidit Plutarchus,his eum primò actum in furorẽ,mox etiã interemptum.de quodam similia narrat Aristoteles. Virgo illa » incantata à Basilio (vt ait D.Gregor.) febricitare incæpit, & » vehementer anxiari,magnisque vocibus cũ stridore clamare. » Modo moritura sum,nisi Basilius monachus veniat,& ipse mi- » hi per suæ curationis studium salutem reddat.] en verba mẽte captæ,& corpore languentis. Illa vero,de qua D. Hieronym. » scribit,postquã amator,magicis artibus instructus, ab Æscula- » pij sacerdotibus,redijt,& subter limen domus puellę tormen- » ta quędam verborum & portẽtosas figuras sculptas in ęris Cy- » prij laminâ defodit: & ilicò amore insanire virgo,& amictu ca- » pitis abiecto rotare crinem, stridere dentibus, inclamare no- » men adolescentis: magnitudo quippe amoris eam in furorem » verterat.] de tribus ordine Abbatibus,successiuè ab eadẽ fortiariâ toxico amatorio necatis,lego apud Sprenger. de Friderduce Austriæ,electo rege Romanorũ quẽ Lud.Bauarus vicit,

ı *Aristo.lib. 6. hist.anim. c.18. Plinius lib. 8. c. 42. Columel. lib. 6. Virgil. in Georg.*

ɤ *lib. 11. antiquit. Suet. in Calig.*

λ *Euseb. in Chro. Plutar. in Lucul. Arist. in Mag. Moral. D. Greg. d.c.4. Hiero. in vitâ D. Hilarion. Sprenger. p.1. q.7 Cuspinia. in Ludouico Bauaro, Ant. Panhormita lib.4. de gest. Alfonsi Pet. Leloyber. lib. de spect. 1. c. 5*

auctor est Cuspinianus; de Stephano quodam equite Neapolitano, Anton. Panhormita; de puellâ, cui amator membranulam inscriptam in sinum iecerat, & narrationem, & iudiciũ nobis proponit Pet. Leloyherius: quare cùm tam noxia soleant esse philtra meritò Athenienses Temniam sagam morte mulctarunt μ; & nimis laxi fuere Areopagitę, cùm alteri, mortuo eo qui acceperat ν, ignouerunt; prudentissimeque iura ciuilia; quibus seqq. pœnæ receptæ; de quibus, quo ad praxim acturi sumus fusius *lib. 5. Sect. 16.* nunc breuiter. Si præbens amatorium quid, non adhibuit magicam superstitionem, nec mors secuta fuit; pęnâ relegationis & damnationis in metallum olim puniebatur ο; hodie iudicis arbitrio extraordinariè punitur ϖ. Quod si mors fuerit secuta, quam vt plurimum sequi tradidit Hippolytus de Marsil. insignis Criminalium iudiciorum tractator ρ, tum, si ob malum finem præbuit philtrum (vtpote causa aborsus, vel illiciti amoris) siue tum adhibitæ sint artes magicæ siue non, mortis reus censetur, ex communi sententiâ iuris interpp. arg. d. §. qui abortionis, quod & olim prudentum opinione receptum Iul. Paulus tradidit σ: neque id acerbum debuit videri Antonio Guiberto τ: dignus enim planè supplicio malus adeò animus, fini improbissimo, per summum periculum & pessimum exemplum studens. Quod si non dedit ob malum finem, sed bonum (vtputa ad arcendam feminæ sterilitatem, ad conciliandum mariti animum à se immeritò alienatum,) tunc si accessit ars magica, adhuc punienda est audacia lethali supplicio. capitale est enim his vti artibus υ: si verò non adhibuit quicquam magicum, sed naturalibus vsa fuit, quę putabat non nocitura, extra ordinem mitiùs punienda est, citra φ mortem. Hæc vera, si desit hæresis suspicio; hac accedente, quid dicendum, videbitur *d. sect. 16.*

Humanam vindictam præuenit aliquando diuina vltio. Siffridus presbyter in Chronico suo, narrat anno 1260. accidisse, vt adolescens quidam in Misniâ, vt suis potiretur amoribus, à Mago in locum ædium desertum deduceretur; cui cùm spectrum

μ *Demosth. contra Aristogitonem.*
ν *Aristot. libr. 1. Magn. Moral. c. 17.*
ο *d. §. qui abortionis.*
π *Menoch. de arbit. iud. cas. 358. Binsfel. in d. l. eorum q. 3.*
ρ *in l. eiusde D. ad leg. Cor. de sicar.*
σ *li. 5. recep. sent. tit. ad legem Corn. de sicar.*
τ *li. 1. quæstiur. c. 16. n. 1.*
υ *l. nemo aruspicem, & ibi DD. C. de malef. & mathe. & sic intellige Menoch. de arbit. cas. 388. n. 5.*
φ *arg. l. 3. §. ex Senatusc. D. ad legem Corn. de sicar. & ibi Bart. & Menoch. d. cas. 358. n. 7.*

» ſpectrum,puellæ illius quam amabat imagine,per malefici in-
» cantationes ſe obtuliſſet,amator ille perditus, manum ei por-
» rigens,à malo dæmone parietibus alliditur, & miſerabilem in
» modum necatur; qui eius quoque cadauer tanto in Magum
» impetu proiecit,vt ſemianimis longo tempore iacuerit.]

I nunc,& animam committe ignibus doloſo hoc pulueris magici mantello contectis. Nónne potiùs audiendus Phocylides; qui cecinit,omninò fugiendas amatorias incantationes & phyltra? idque verum,etiam quoad coniuges. quia etiamſi conciliarent amorem (quod nunquam vel rarò contingit) tamen ſemper, vt minimùm, reddunt debilem, attonitum, & mentis emotæ: quemadmodum piſcibus (acuta & apta eſt Plutarchi χ ſimilitudo) accidit, qui non retibus vel hamis, ſed medicamentis capiuntur.

χ *in coniugalib. admonitionibus.*

SECTIO III.

REſtat de remedijs videamus. & conſtat, ex dictis, inutilia eſſe antidota contra philtra,& remedia illa Gentiliũ,quæ per incantationes aut luſtrationes quaſdam fiebãt; quæ Chriſtianis etiam prorſus illicita ſunt. Virgilius 4. Æneid.

G *Hæc ſe carminibus promittit ſoluere mentes*
Quas velit, aſt alijs diras immittere curas.

» verè dicit promittere,nec enim præſtabat. Tibullus lib. 1.

» *Quid credam? nempe hac eadem ſe dixit amores*
» *Cantibus aut herbis ſoluere poſſe meos.*
» *Et me luſtrauit tedis, & nocte ſerenâ*
» *Concidit ad magicos hoſtia pulla Deos.*
» *Non vt totus abeſſet amor, ſed mutuus eſſet,*
» *Orabam: nec te poſſe carere velim.*

Putabant enim his luſtrationibus alterutrum euenire, vel vt amore liberarentur,vel votis potirentur. Nemeſianus, inducit paſtorem querentem hæc omnia ſibi in caſſum cecidiſſe;

» *Quid prodeſt quod me peregrini mater Amyntæ*
» *Ter vittis, ter fronde ſacrâ, ter thure vaporo*
» *Luſtrarit, cineresque auerſa effudit in amnem,*
» *Incendens viuo crepitantes ſulphure lauros;*

Cùm ſic in Meröen totis miſer ignibus arſi?

Vittas intellige funeſti viri, vt dictum ſuperius. Omiſit & aquę aſperſionem, de qua Propert. lib. 3. loquens de amore:

Quod mihi non patrij poterant auertere amici,
Eluere aut vaſto Theſſala ſaga mari.

Hanc ſecuti opinionē gentiliū videtur, non Eunapius modò, *in vitâ Edeſij*, de illâ quam magus Philometor in amorē pellexerat, magus verò Maximus amore ſoluit; & Plin. ſed & Pomponat. homo malè Chriſtianus. Opus eſt in antidotis diſtinctione. 1. ſi naturalia tantùm ſunt medicamenta, maniā purgantia, & ardorem libidinis temperātia (vt agnus caſtus & huiuſmodi) dummodo noxia non ſint valetudini, licebit eis vti. 2. ſi verò dubitetur num inſit illis vis naturalis, an verò ſint merè ſuperſtitioſa remedia; tunc ijs abſtinendum. tale quod de Scythicâ ſeu Promethæâ herbâ refert Propertius; quod de inſperſo corpori puluere in quo ſe mula volutauerit, vel hirci vrinâ bibitâ, vel rubetâ in corio pecoris recentis alligatâ, & de virga lupi Plinius ✝ & Pomponat. tradidere. 3. ſi moraliter improba ſunt remedia, planè vitanda & vetita ſunt, tale remedium Cratetis apud Laertium, ſcilicet ſui ſuſpendium; talia Raſis ac Paulli Ægynetæ licentioſa balnea, tripudia, commeſſationes, & quæ ſequi ſolent deteriora: tale etiam illud Fauſtinæ, quo vſus M. Antonin. philoſophus; qui gladiatorem eius adulterum occidi iuſſit, & illā incedere inter caput & collū ✠. Quartò ſi ſit admixta ſuperſtitio, tunc pertinent ad vanam obſeruantiam, de qua *2. p. huius lib.* agendum; ſi verò dęmonis pactum interueniat, pertinent ad dæmoniacam Magiam, de qua dictum *lib. 2.* Quintò optima ſunt remedia Chriſtiana, tū illa quæ contra cuncta maleficia vim habent Eccleſiaſtica, de quibus agendum *lib. vlt.* tum etiam quędam moralia, quibus caro maceratur & concupiſcentia domatur; vt opera pœnitentiæ, humi cubationes, cilicia, flagella, ieiunia: his interdum etiam ſub mortali, ſi magna neceſſitas, homines vti tenētur; vt & alijs quæ partim in omittendo, partim in committendo poſita. In omittendo, vt vitare conſpectum rei amatæ, & ocium, & alia

✝ *Plin. libr. 28. 32. & 39. Pomponat. lib. de incantat. Laert. lib. 6.*

✠ *Capitolin. & Suidas.*

libidinis

libidinis irritamenta, de quibus optimè Helinãdus disseruit.[a] Vis exstinguere libidinem? (ait) amoue ligna de igne si stridet incendium. ligna innnmerabilia sunt, potissima autem;

» *Ocia, segnities, somnus, caro, femina, vinum,*
» *Prosperitas, ludus, carmina, forma, puer.*

De primo est illud SS. *in desiderijs est omnis ociosus.* & Ouidij,

» *Ocia si tollas, periere cupidinis arcus,*
» *Despectæq; iacent & sine luce faces.*

De 2. dicit Martialis,

» *Quæritur, Aegysthus quare sit factus adulter?*
» *In promptu causa est. desidiosus erat.*

De 3. canit Dionysius Cato, in distych. Moral.

» *Plus vigila semper, nec somno deditus esto.*
» *Nam diuturna quies vitijs alimenta ministrat.*

De 4. ait Apostolus: *Bonum est non manducare carnes.*

De 5. ait Helinand. mulier dicitur à molliendo, vt & malleus. quia sicut faber per malleum mollit ferrum: sic diabolus per mulierem mollit & malleat vniuersam terram. D. Hieron. Ferreas mentes libido domat. Claudianus;

» *Ferrea lasciuis mollescunt corda sagittis.*

De 6. Apostol. Nolite inebriari vino, in quo est luxuria. Virg.

» *Et Venus in vinis, ignis in igne furit.*

De 7. Ouidius;

» *Luxuriant animi rebus plerumque secundis.*

Salomon in Prouer. *Prosperitas stultorũ eos perdet.* D. Augustinus; Secundæ res Sapientum animos fatigant: plus obfuerũt Salomoni, quàm profuerit ipsa sapientia. contra aduersitas aliquando retrahit à peccatis. Ideò ait Dominus Oseæ 2. *Sepiui aures tuas spinis, vt semitas tuas non inuenires, & post amatores tuos non curreres.* Spinæ sunt, aduersa.

De 8. ludi nomine iocum intelligit omnem. mæstitia enim libidini repugnat, teste poëta.

» *Non solet in mæstos illa venire thoros.*

De 9. carminis nomine omne melos musicũ cõprehenditur, siue voce, siue instrumẽtis fiat. Esa. *Cythara, & lyra, & tympanũ,*

[a] *habes apud D. Antonin. li. 6. hist. Sum tit. 13. c. 6. §. 4.*

& tibia, & vinum, in conuiuijs vestris: hinc, *& opus Dei non respicitis*. addit Helinand. Difficile inuenitur aliquis leuis vocis & grauis vitæ: quippe cùm vocis leuitas cantum desideret, vitæ grauitas planctum.

De 10. est illud,

Rara est concordia formæ atque pudicitiæ. & illud:

Lis est cum formâ magna pudicitiæ.

De 11. ait Helinandus; Quantum enim periculi sexus adfert in muliere, tantum ætas in puero. periculosa est ætas pueri, periculosior societas, periculosissima verò familiaritas. Vnde legitur in vitis patrum; Non habendam familiaritatem; cũ feminâ, puero, vel hæretico.] Hactenus ex Helinando Antoninus.

In faciendo consistunt, occupatio mentis in curis grauioribus, cogitatio mortis & inferni, lectio bonorũ librorum, preces ad Deum fusæ, implorata auxilia Beatorum, & Angelorũ, & maximè Beatissimæ Deiparæ Mariæ; quæ, vt castitatis amãtissima, summopere desiderat homines hac spurci amoris lue liberare. Vtile quoq; frequẽter meditari, nõ externã illã & perituram citò speciem, quę fragilis, caduca, sæpe mendosa & fucata, & falsis tantùm lenocinijs adumbrata; sed rimari cogitatione internam & profundiorem corporis constitutionẽ. quid illa fuit, antequam nasceretur? stilla seminis spurci & olidi. quid nunc est? saccus stercorum. aufer cuticulæ pelliculam, quid illâ tetrius aut horribilius? quid cadaueri propius? sterquilinium niue contectum albet. soluantur niues: pax, pax naribus & oculis, clamabunt omnes, & diffugient. Niue fugacior est forma. non liquatur, sed vanescit. illam aqua excipit; hanc quid nisi deformitas & formido, qualis mormolycij? cũ anima diffugerit, quid futura hæc siue Lais, siue Helena? esca vermium, cadauer pũtridum, fœtens, tabe dissoluendum, ex cuius spinæ medullâ serpens terribilis enascetur. Hoc amem, hoc depeream! Narrat Suydas de Hypatiâ Alexandrinâ; eam cùm consilio nequiret auditoris adamantis, importunam sollicitationem abrumpere; panniculos ei suos, fluore menstruo

macu-

maculatos,obieciſſe:Hoc(inquiẽs)eſt adoleſcens quod amas: nihil autẽ pulcrum. Appa & Gela Foroiulienſis ducis Giſulfi filiæ, carnis putridæ ſub mamillis poſitæ odore, ſuam defendêre caſtitatem. Barbari enim naturâ ita fætere Longobardorum mulieres opinati,intactas reliquere. (*Annal.Boior.lib.3. & Ant.Bonfin.lib.8.Rerum Hungaricar. Decad.1.*) Sed & Th. Cantipratenſ. pium quendam virum, cùm cogitationes importunas, cuiuſdam mulierculæ, formoſæ dum viueret, animo abigere non poſſet; ſepulcrum narrat eius aperuiſſe, & amplexum cadauer tabidum, faciem faciei eius contaminatæ tabe,vermibuſque impoſuiſſe,& in hoc fętore volutatum ore; donec fætor & horror, omnem libidinis memoriam ſuperaſſent. Quanto efficacius hoc illo ridiculo, & quod niſi præfatâ lectoris veniâ nequit referri,quod Hieron. Cardanus β preſcribit; eum qui (ſic ait) ſtercora recentia amicæ in ſuo ponat calceo,& calceum ſtatim induat; amore liberandum. vtatur ille ſuo remedio. apagè has ſordes. equidem tetro odore amorem cum faſtidio commutandum crediderim, quamdiu fætor durabit: poſt,neſcio; niſi quis mentẽ ſimilibus (quas dixi) cogitationibus muniat,armetque. His remedijs continentur,quæ ex Auicennâ Niderius poſuit γ excepto ſexto, quod ipſemet fatetur ſæpè non proficere.

β *lib.2.de varieta.*

γ *lib.vltim. Formicarij.*

QVÆSTIO IIII.

De Maleficio hoſtili.

AHOſtile vocatur, quicquid in bonis animi, corporis aut fortunæ damnum infert,aut aptum eſt inferre, aut idcircò adhibitum fuit à malefico vt inferret. primùm actu, ſecundùm poteſtate,tertiùm intentione huiuſmodi eſt. quæ in his interueniunt, vt plurimùm ſunt frigida, amara, noxia,& naturæ humanæ hominumque ſaluti contraria, ideo venena mala vocari vult α Grilland.contra quam in amatorio,in quo cenſet vtplurimum interuenire, res calidas, dulces, amœnas homini, & coadiuuantes naturalem calorem & potentiam luxuriandi,& ideo à lege hæc vocari bona vel non mala venena,

α *q.3.n.25.*

β l.3.§.hæc adiectio. D. ad leg. Corn. de ſicar.

na, quia non ſunt inſtituta hominis necandi cauſſa β: hęc petuò vera non eſſe, facile credent; qui præcedentem quęſtionem accuratè legerint. De præcipuis ergo hoſtilis maleficij generibus nunc agamus, & quia prolixa atque varia diſputatio eſt, in ſuas ſectiones eam partiamur.

SECTIO I.

De faſcinatione.

DE Faſcinationis etymo falſam arbitror opinionem illorum, qui deducunt; à fando, quod incantationibus inducatur. potius *faſcino* formatur à Græco βασκάνω, mutatis duabus litteris. βασκάνω ſignificat inuidere, hoc eſt, teſte Tullio, nimium videre. nã qui inuident, ab inuidẽdo nequeũt oculos ſuos auertere. Vbi nos habemus *Deuteron. 28. v. 56. inuidebit fratri ſuo*; ibi Græcè eſt, βασκάνει; quod D. Auguſtin. γ vertit, faſcinabit; Chaldæus autem, habebit oculum nequam. B

γ l.locut. Hebraic.

Faſcinationis nomen tam latè patet, vt ad omnem grauem deceptionem porrigatur. ſic ait ſapiens δ; *Faſcinatio nugacitatis obſcurat bona.* Græcè eſt βασκανία ϗ φαυλότητος, id eſt faſcinum vile, nugax, & nihili: phraſi Hebræâ. hoc enim voluit, nos à viliſſimis & minimi precij quiſquilijs terrenis, ſic præſtringi & ludificari, vt ad vera bona cæcutiamus. Sic D. Paulus ε; *quis vos faſcinauit, non obedire veritati?* hoc eſt, quis veſtram ſalutem & veram fidem vobis inuidens, adeò vos dementauit, vt ad lucem clariſſimam caligetis; & adeò ſubitò defeceritis ab eâ fide, quæ tam manifeſtè vobis tradita fuit, ac ſi penicillo prædicationis ante cuiuſque mentis oculos Chriſtus pro vobis crucifixus foret? vera hæc locorum iſtorum ſententia eſt. quare nihil probant pro vulgari delirio, de faſcinatione propriè dictâ; quâ fieri putant, vt quis bellè valens, ſolo alterius inuido vel maligno adſpectu, aut maliciosâ laude, vehementer lædatur, pueri potiſſimum, agni quoque gallinæ & pecora. cuius rei (vt in mendacio neceſſe eſt) varias atque nonnullas pugnantes ſinguli cauſas comminiſcuntur. ſunt, qui ad aſtrum natale faſcinantis confugiunt: ſed tunc omnes illâ

δ Sap. 4 v. 12.

ε ad Galat. 3. v. 1.

Videtur Caluin. in c. 22. Exod. de faſcinatione, cũ vulgo ſenſiſſe. Eiuſque diſcipulus Bened. Aretius apertiùs id ſenſit problema. de Faſcinat.

illâ nati horâ fascinatores forent. Alij causantur inuidentiam animi: hanc volunt in oculos erumpere, aërem inficere, & sic se penetrare in eius, qui visus fuit, oculos propter rectitudinẽ visiuorum radiorum. hoc refutatum à nobis s̃. *lib. 1. q. 4.* & incidunt isti in Auicennæ delirium; qui vim animæ vnius effectiuam in corpus alterius tribuebat. Alij (vt Balduin. Ronsseus epist. 48.) spirituum putridorum ex oculis fluentium vitio id tribuunt: sed hi supponunt visionem fieri emissione rei alicuius in obiectum; quod cum Aristotele præcipui Peripatetici negant. Si respondeant, Nihil emittere videntem eo quòd videat, sed spiritus istos erumpere ex oculorum partibus quæ circa orbem circumiectæ; ad eum modum, quo nos ipsi fassi sumus, lippitudinem adspectu propagari: Occurri facilè potest, sic tantùm nocere omnia contagiosa, vt lippitudinem, & pestem; item venenata, vt scorpium & buffonem: sed nihil horum dici fascinare propriè loquendo, solum verò dici inficere. Alij confugiunt ad temperiei & substantiæ dissimilitudinem: sed inter res eiusdẽ speciei nequit tanta esse substantiæ pugna atque dissimilitudo. non enim basiliscus basilisco, non vipera viperæ, sed hæc homini, ille ceteris animalibus, nocet. Nam vt vnum animal alteri tam sit noxium, id ex vehementi antipathiâ nasci necesse; hanc verò ex differentiâ specificâ, quam sequitur differentia temperamenti.

C Sit ergo concluſ. 1. Fascinatio propriè dicta (prout illam » vulgò sumunt) est aliquid, non naturale, sed fabulosum super- » stitiosumque. hanc concluſ. optimè docent, Leonard. Vairus, Laurent. Ananias, Francis. Valesius, & Iulius ζ Schalig. Probatur auctoritate magni Basilij, qui spernit vt muliebrem nugacitatem (*homil. de Inuidia*). deinde quia (vt vidimus) naturalis idonea causa nulla assignatur. tertiò, quia nec Hippocrat. nec Galenus, nec vllus veterum medicorum (si Valesio credimus) huius fascinationis, cùm fusissimè tamen egerint de cunctis morborum differentijs & causis, meminerunt.

ζ *Vairus lib. 2. & 3. de fascino. Anan. lib. 4. de nat. dæm. Vales. Sacræ philos. c. 68. Schalig. de subtil. exercit. 349.*

Secunda concluſio, Rèstat, fascinatio nascatur ex pacto; ita, vt aspiciente malefico vel laudante, Diabolus modis sibi notis

tis lædat eum quem dicimns fascinari.

Hęc est sententia D.Basilij s. quam copiosè & solidè probat Vairus d.lib.3.cap.1. Hinc iam sequitur fascini definitio, fascinum est pernicioſa qualitas,dæmonum arte illata,ob tacitum expressum hominis & dæmonis pactum. hanc malã qualitatem Diabolus per aërem circumstantem diffundit; aërem infectum sibi proximum homo respirãdo,per cordis arterias, ad cor adtrahit,vnde labes & tabes mox toti corpori communicantur».

a Vide Vairũ lib.2.de fascino.c.v.t.

Obijciuntur nobis nonnulla.primo auctoritas poëtarũ; vt,

Nescio quis teneros oculus mihi fascinat agnos. »

item *Baccare frontem* »

Cingite,ne vati noceat mala lingua futuro. »

& contra hanc fascinationem in sinum despuebant. Theocrit.

ὡς μὴ βασκανθῶ τρὶς ἐς ἐμὸν ἔπτυσα κόλπων »

Vt non fascinerter in meum expui sinum.

b lib.1.eleg.2. Solent quidam huc referre illud Albij Tibullij b,

Hunc puer,hunc iuuenis turba circumstetit arcta: »

Despuit in molles & sibi quisque sinus. »

Prior illos versus refutat; qui docet, illum, de quo agit, vt insanum ac lymphatum cinctum fuisse coronâ puerorum & ceterorum,qui tamen ne quid ijs derrimẽti ab aspectu tactúue insani hominis contingeret, despuendo se sibi consulere arbitrabantur.huius superstitioſæ auersionis,vt consuetæ, testis est Theophrastus *lib.de Characterismis*, in superstitioſi descriptione. 2. obijciunt, auctoritatem Aristotelis in Problem.& Plinij,qui multa nobis remedia contra fascinationem inculcant: putant igitur esse aliquam naturalem. 3. SS. obijciunt, quæ asserit, *nihil oculo nequius creatum esse* c. Sed ad 1. respondeo locutos esse ex vulgi opinione,vt solent poëtæ. Ad 2. ab his quædam tradi remedia sanandæ naturali contagioni, & morbis flatulentis,vt est ruta; de qua cùm loquitur Aristoteles, satis disertè negat,morbum fascinationi tribuendum: vt etiam est Orchis Pliniana.hæc autem physica remedia, dumtaxat probant,ijs sanari morbos aliquos naturales;quos imperitum vulgus

c Ecclesiastici 31.v.15.

vulgus ex fascinatione natos putans, decipiatur. Tradit & alia quædam Plinius remedia, sed planè superstitiosa, vt (quod dixi) despuere in sinum, oscillum limatum portare, digitos turpiculum in morem intentare, & huiusmodi nugacissima alia; quæ vero morbo effugando planè constat inutilia. Ad 3. dico dici oculum nequissimum, quia concupiscentiæ & peccati fenestra esse solet, malorumque animi affectuum index illecebrosus.

D Vnde igitur orta opinio illa de oculo vel laude fascinante? fortasis inde, quòd pueri, qui solito crassiores, nitidiores, pulchrioresque sunt, à feminis virisque occurrentibus solent attentius aspici, laudari, palpari, motitari, in vlnas & palmas accipi. Verissimum verò est dictum illud Hippocratis; habitum, qui ad summum bonitatis attigit, esse periculosum: & illud » Cornelij Celsi; Qui nitidiores solito sunt, suspecta sua bona » habere debent. Cùm ergo infantuli, ob naturalis habitus teneritudinem, cùm visi sunt optimè valere, sæpè ex inopinato in magnum aliquod vitæ discrimen incidunt; vulgus non intelligit causam tam repentinæ mutationis, &, quia hanc non intelligit, suspicionem in malum, culpam in adspicientium atque laudantium oculos & verba conijcit: quos cum quotidie pueruli pulchelli & obesuli plurimos habeant; facilè anus aliqua rugosa & deformis in hoc numero reperitur. quod genus cùm sit tetrum, morosum, & odiosum, ei potiùs adscribitur noxa, quam ceteris. Hanc vulgi opinionem paullatim (quæ mortalium curiosa leuitas est) etiam doctiores nonnulli superstitiosi sunt secuti. tandem ab infantulis ad agnos itum, in quibus causa non admodnm dissimilis. denique proserpēs per audaciam ignorantia, ad equos, segetes, & alia fabulā produxit.

SECTIO II.

De maleficijs venenarijs.

E SEcundo se loco nobis offert *Veneficium*, propriè dictum. Wierus nullū agnoscit huiusmodi, quia putat nisi vero ac naturali veneno sagas nocere non posse: nec ab eo longè abit

Lerchemerus Luteranus. Sed huic magistrũ eius Lutherũ, illi, Venerãdum (vt solet vocare) præceptorẽ suum Agrippã, perfidos perfidis, possem obijcere, si qua tenebrionũ istorũ auctoritas foret. Sanè Lutherus nimis magnificat hac in re dęmonis potestatem. dicit eum in toto mundo regnare [a]. & mox regnũ istud quale sit, explicat his verbis; Sumus autẽ nos omnes corporibus & rebus subiecti Diabolo, & hospites sumus in mũdo, cuius ipse Princeps & Deus est. Ideo panis quẽ edimus, potus quẽ bibimus, vestes quibus vtimur, imo aër, & totum quo viuimus in carne, sub ipsius imperio est.] Hęc ille blasphemus. Ergo iã Princeps & Deus dęmõ illi; qui certè mũdi pars fuit? nos Deũ vnum cognoscimus, dæmonũ iudicẽ Principẽque, mundi vt conditorẽ ac rectorẽ, sic Dominũ Deumque. Ergo, corpus & res omnes Lutheri Diabolo subiectæ? nos didicimus, nec in res Iobi, nec in corpus quicquã iuris dæmonẽ habuisse, nisi disertis à Deo pro illâ vice verbis concessum. Ergo Lutheranis aër, & omnia quibus viuunt sub Diaboli imperio sunt? nos fatemur Domini esse oues & boues, & volatilia cæli, & siluarũ feras, & cete, & pisces, & quicquid creauit: nec horum quicquã ad dęmonẽ pertinere. Mea sunt omnia, dixit Dominus: excipit Luterus, quę in mũdo sunt omnia, & ea adiudicat Diabolo. Scio B. Ioanni dici *mundi principem Io. 12. v. 31. & 14. v. 30.* & à B. Paulo *principẽ & rectorem mundi Ephes. 6. v. 12.* & ab eodẽ *Deum sæculi huius*; sed imperitè Lutherus mundũ & sæculũ accepit de rebus quæ in mũdo exsistũt omnibus; quod de solis malis hominibus per metonymiã dictũ; qui cũ mundo seruiant & sæculo, mũdi & seculi nomine nominantur, & quia seruos se & mãcipia diabolo dedicant, ipse princeps eorũ & rector, & quia eũ colunt, sic deus eorũ dicitur, sicuti & lurconũ Deus est venter. hanc lectionem & interpretationẽ amplectũtur Cyrillus & Ambrosius, *in D. Pauli epist.* & D. Aug. *l. 22. cont. Faustum c. 2 & 9.* & eã non improbant alij quidã patres; cõmunior tamẽ ea dispunctio est, vt dicatur, *In quibus Deus, huius sæculi excæcauit mentes*; & sic Diabolus nõ vocatur Deus, sed qui est vnus & verus Deus, *sic malunt Irenæus lib. 3. cont. hær. cap. 7. & lib.*

[a] *Commen. in epistol. ad Galat. c 3. in Germanico.*

& lib. 4. c. 48. Tertullianus lib. 5. cont. Marcionem D. Chryſoſt. Theophilac. Oecumen. & Primas. in d. c. 4. Nullus verò patrũ ſic Diabolum rerum ceterarum corporearũ, vel Principem, vel Deũ vocauit ſicut dixit Lutherus; qui ſatis apertè in Marcionis & Manichæi errorem deflexit. Nec etiam Lãbertus Danæus Caluinianus β ſatis conſideranter locutus; cùm dicit Diabolũ quicquid in his terris naturâ eſt corruptibile, corrumpere poſſe, niſi à Deo cõſeruetur. dicere debuit, ſi Deus illi permittat. Nam ſi Deus conſeruationem ſubtrahat, ipſum illud per ſe corrumpatur, non per dæmonem. Sed his omiſſis.

β *cap 3. de ſortiar.*

Sit Concl. permittente Deo, maleficijs ſuis ſagæ complures mortales morbis grauiſſimis vel morte afficiunt.

Probatur hæc ſententia primum auctoritate D. Auguſtini lib. 10. de ciuitate Dei, quod habes cap. nec mirum §. magi 26. q. 5. & ſerm. 207. de temp. & lib. de diuinat. dæm. c. 6. & Conc. Conſtantinopol. in Trullo can. 61.

2. Probatur iure Põtificio, d. c. nec mirũ. & cõſt. Inno. VIII. Alex. VI. Hadr. VI. Leo. X. de malef. & incant. in 7. Decretal.

3. ex iure ciuili, l. multi C. de malef. & Mathem. l. eorũ C. eo. t. §. itẽ lex Cornelia. Inſt. de pub. iud. Leonis Imp. Nou. 65. Carolinâ conſtitutione: denique leges & praxis, Italię, Hiſpanię, Galliæ & German. hoc confirmant.

4. Hiſtorijs omniũ gentium. paucas tangã. Narrat Villamõtius ſcelerum omnium ſceleſtiſsimum quiddã, Venetijs maleficum fuiſſe, qui damnatorũ in Triremibus animas emebat promittens liberationem à tetrâ illâ ſeruitute pœnæ, & numerans decem aureos pro illorum animâ, quam chirographo proprio ſanguine notato vendebant addicebantque dæmoni & malefico. mox ne rettactare poſſent certo contactos veneno ſubitò necabat. Addit ſe interfuiſſe ſupplicio quod de iſto ſumebatur. [*lib. 1. Itinerarij c. 33.*] quis vnquam talia vel fando audiuit? narrat præterea And. Theuetus γ, in Africæ oppido Guzolâ, Elzanam quendã ſpacio duorũ annorũ malis artibus pluſquam octingentos homines interfeciſſe. Narrat Spreng. *in Mall. p. 2.* duas in Epiſcopatibus, Baſileenſi & Argentinenſi, con-

γ *lib. 7. Coſmogr. c. 13.*

concrematas obstetrices; quia vna earum quadraginta, altera innumerabiles pueros recens in lucem editos necauissent, inditis clam in eorum capita grandibus aciculis. Scribit Ioan. Nider. *Formicarij lib. 5.* in territorio Bernensi quosdam maleficos vtriusque sexus suos proprios infantes occisos deuorasse: idemque factum ab alijs in ditione Lausanensi. Et I.C. quidam Francofurtensis [d]; Præterito anno (inquit) Comes quidam superioris Germaniæ octo veneficas, quæ CXL. interfecerant infantes, Vulcano tradidit. Anno LIII. captæ sunt Berlinæ duæ feminæ veneficæ, quæ glaciem ad perdendas fruges perficere conatæ sunt. Eæque mulieres rapuerunt furto alterius vicinæ mulieris infantulum, & ipsum dissectum coxerunt. Factum est diuinitùs, vt mater quærens infantem, interueniret, ibique ollam & imposita amissi infantis membra videret. Captis itaque mulieribus & in torturâ examinatis, dixerunt: si processissetcoctio, tunc futura fuisset ingens glacies, ita vt omnes fruges perderentur.] Scribit Carolus [e], circa annum Domini. 1536. Salassiæ circiter quadraginta viros ac feminas coniurasse, inter quos carnifex erat; vt cùm pestis antea seuisset, tunc verò iam mitesceret, vnguentum conficerent; quo, tangentes portarum coronidas, inficerentur: puluerem quoque confeciſſe, quem super vestes clam spargerent. Latuit aliquamdiu hæc res, sublatique multi. Sed cum cuiusdam, nomine Neri, fratrem atque vnicum filium sustuliſſent, vixque alij quàm domini domuum, aut filij perirent, simulque animaduertissent androgynam se in domos insinuantem, atque eos maximè perire, quorum domos ingrederetur; deprehensâ coniuratione omnes exquisitissimis tormentis necati sunt: fassi etiam decreuisse in pompâ celebri Diui cuiusdam, subsellijs perunctis vniuersos ciues occidere, parataſque ad hunc vsum supra viginti ollas. Tentarunt & idē alij Geneuæ post, dederuntque pœnas.]

[d] *Goelm. lib. 1. de Lamijs. c. 7.*

[e] *lib. 15. de varieta. rerū. cap. 80.*

Grillandus [f] docet hæc contingere vel introsumtione, vel applicatione exteriore per contactum. Eorum quæ per introsumtionem fiunt agnoscit duos modos, nempe vnum per cibum

[f] *q. 3. & 5.*

bum aut potum, quando venena (vt plurimum) in puluerem trita ijs immiſcent: alterum agnoſcit, qui fit per inunctionem, » quando maleficiandum (inquit ») ſiue maſculus ſit, ſiue fe- » mina, dormientem, ſuis liquoribus, aquis, oleis, aut pinguedi- » ne, ſiue alijs ſimilibus vnctionibus plura & diuerſa venena » continentibus inungunt; quandoque fęmora, quandoque au- » tem ventrem aut caput, guttur, pectus, coſtas, ſeu aliam partem » corporis perſonę maleficiandæ, quę ſic dormiens nihil ſentit, » & eſt tanta vis & potentia illius vnctionis, quod paullatim du- » rante calore ipſius dormientis, ingreditur intus carnes, & va- » dit ad penetralia cordis viſcerum maleficiati: vnde paulo poſt » cauſantur ingentes dolores in corpore eius; cùm primùm ſci- » licet maleficium vel factura (vt dicunt) tangit inteſtina male- » ficiati. illinc ſuccedunt maximi vlulatus, & lamentationes tam » crebræ.] Addi debet tertius modus per inhalationem. omniũ enim peſsimum eſt veneficium iſtud. nec enim humoris vel craſsioris materiæ vehiculo indiget, quibus faciliùs occurritur: ſed ipſum tenuitate ſuâ, ore attractum citò ad cor ſe penetrat. Hæc cauſa cur agyrta ille inſignis veneficus, in quadam Italiæ ciuitate, cum alio ſuo antagoniſtâ, de theriacæ cõtendens efficaciâ, vicerit. alter venenum illi liquidum, quod poterat efficaciſſimum, infuderat; cui ſumptione antidoti mox obuiauit. Ipſe contra alterius hiare iuſſi pixidulam ori appoſuit, in qua buffo inerat viuus; tum ſemiclausâ & ſæpiculè ſemiapertâ velociter pixidulâ, ingeſſit halitum virulentum, & breui momento hominem confecit. Scilicet hic Chriſtiano populo dignus eſt ludus, & benè inſtitutæ reſp. quæ certamina huiuſmodi permittunt. Ipſi etiam malefici interdum afflando vel inficiunt, vel necant. Narrat Sprengerus θ, mulierẽ quandam inter Breiſacum & Friburgum, cum vicinâ litigaſſe; mox cum noctu ante oſtium domus aliquid ageret, ventum quendam calidum è domo feminæ alterius ex oppoſito habitantis, in faciem ei inſufflaſſe, vnde & ſubitò lepram contraxerit. In diocæſi eâdem & territorio Nigræ Siluæ, maleficam dum à lictore ſtrui lignorum præparatæ imponeretur, ei dixiſſe;

» *d. q. 3. n. 29*

θ *Mallei p. 2 q. 1. c. 11.*

dixisse; En tibi à me mercedem; simul in vultum eius insuflasse: & ecce, miser operitur totus horrendâ leprâ, quæ paucorum dierum spacio eum pluribus adiunxit.

Hæc veneficia, inhalatoria, non satis à nonnullis intellecta video. Bodinus vim refert ad ipsius anhelitus virulentiam. Sed nulla tanta potest esse hominis cum homine antipathia, vt docui sect. præcedente: nisi fortè ex alimento, vt de puellâ Aristotelis, Napelo nutritâ, legimus: sed tunc non cui vellet malefica dumtaxat noceret, verùm cunctis mortalibus noxius anhelitus strigis foret. Danæus tribuit veneno in ore gestato. hoc Bodinus impugnat argumento, cui dicit responderi nō posse, nempe quia venenum hoc priùs noceret ipsi malefico quàm alteri. Nodum vides (Lector) insolubilem. Sed ride, quod vides. quid si dicat Danæus, maleficum priùs se antidotis contrarijs præmunisse? concidat nimirum stramineus ille ventosi hominis Achilles. sic ille ipse Bodino non ignotus faciebat Italus Parisijs, tam carus Catharinæ Mediceę; qui chirothecis, globulis, vel pulueribus suauefragantibus alios solo necabat odore, illæsus ipse. Vera causa est, hæc ex pacto fieri per dæmonem vt plurimum, afflante incassum Mago, & putante hæc halitu fieri suo. Est quidem venenorum quorumdam mira efficacia; quæ possint subitam lepram inducere, vel lethum: & posset dæmon, quæ nouit antidota, suis præscribere, & illi innoxij possent in alios pestem transfundere; sed id rarò contingere putandum.

ι d.q.3.n.26. Hæc interiùs sumpta, Grillandus ι scribit fieri per compositiones & mixturas multiformium venenorum, quædam ex herbarum folijs, festucis, aut radicibus, animalibus, piscibus, aut reptilibus venenosis, lapidibus, & metallis, mixturâ quam vtilius ignorari; & interdum in pulueres, interdum in liquida, addo & in vnguina reduci.

Alia dicit Grilland. esse extrinseca, vt sunt inprimis quæ D
κ Grill.q 3. n.27. solis verbis fiunt κ; in quibus iam docui ex pacto, ad signum constitutum, omnia fieri à dæmone. vt sunt etiam, quando latenter (vt idem ait λ) sortilegia sub certâ quapiam formâ cō-
λ q.5.nu.7. posita,

» posita, chlamydi assuunt, vel in lecto abscondunt ipsius male-
» ficiandi, seu in aliquo loco subterraneo foueâ factâ, aut sub li-
» mine ostij, super quo destruendus sit transiturus; aut in aliquo
» loco subterraneo foueâ factâ.] Quosdam autem addit capere residua eorum quos volunt inficere; alios exhumare mortuos, & vti eorum vel vestitu, vel carnibus, vel pinguedine, vel ossibus; alios à suspendiosis mutuari nonnulla. Quod nec veteribus ignotum fuisse reperio. Sic enim de Canidiâ Horatius μ; canit ab eâ infossum & terrâ obrutum, post multas lancinationes insignibus raptis ingenuum puerum, vt posset μ Epod. od. 5.

» *Longo die bis, terue mutatæ dapis*
» *Inemori spectaculo,*
» *Cùm promineret ore; quantum exstant aquæ*
» *Suspensa mento corpora,* (en infanticidium)
» *Exerta vti medulla, & aridum iecur*
» *Amoris esset poculum,* (en maleficium philtricũ)
» *Interminato cùm semel fixæ cibo*
» *Intabuissent pupulæ.*

Et alibi de eadem ν, quod ad maleficium hostile spectat; dicit amaro vtens sarcasmo; ν od. 17.

» *O nec paternis obsoleta sordibus,*
» *Nec in sepulcris pauperum prudens anus*
» *Nouemdiales dissipare pulueres.*

Hunc ergo diem ex tribus ternarijs obseruabant: vt & ille qui terna tribus coloribus distincta licia. Sed apertissimè quod dixi Lucanus adstruit ο; imprimis enim illam in nudis bustis habitantem depingit; & habitantem tumulos expulsis vmbris; tum addit, primùm de nece hominum, deinde & de instrumentis magicis, quæ dixi: ο li. 6. Phar-sal.

» *Viuentes animas, & adhuc sua membra regentes*
» *Infodit busto. fatis debentibus annos,*
» *Mors inuita subit. peruersâ funera pompâ*
» *Rettulit à tumulis: fugère cadauera lethum.*
» *Fumantes iuuenum cineres, ardentiaque ossa*
» *E medijs rapit illa rogis, ipsamque parentes*

Quam tenuere facem, nigroque volantia fumo
Feralis fragmenta tori, veſteſque fluentes
Colligit in cineres, & olentes membra fauillas.

(hæc è rogis rapere, addit mox quæ de ſepulcris ſumat)

Aſt vbi ſeruantur ſaxis, quibus intimus humor
Ducitur, & tractâ dureſcunt tabe medullæ
Corpora: tunc omnes auidè deſæuit in artus,
Immergitque manus oculis, gaudetque gelatos
Effodiſſe orbes, & ſiccæ pallida rodit
Excrementa manus: laqueũ, nodoſq; recentes (ſic corrigo)
Ore ſuo rupit, pendentia corpora carpſit,
Abraſitque cruces, percuſſaque viſcera nimbis
Vulſit, & incoctas admiſſo ſole medullas.
Inſertum manibus chalybem, nigramque per artus
Stillantis tabis ſaniem, viruſque coactum
Suſtulit, & neruo morſus retinente pependit.

(hæc de ſuſpendioſis; ſequitur, de inhumatis)

Et quodcumque iacet, nudâ tellure cadauer,
Ante feras volucreſque ſedet, nec carpere membra
Vult ferro, manibuſque ſuis; morſuſque luporum
Expectat ſiccis raptura è faucibus artus.

(Efficaciora enim putabant, quæ ſic feris erepta, quam quę ipſemet maleficæ deſecuiſſent. ſed pergit deinde, quo pacto & viuos iugularit, & eorũ abuſa ſanguine & exſtis.

Nec ceſſant à cæde manus, ſi ſanguine viuo
Eſt opus, erumpat iugulo qui primus aperto.
Nec refugit cædes, viuum ſi ſacra cruorem,
Extaque funereæ poſcunt trepidantia menſæ:

(Addit etiam de prole exſectâ ſeu abortiuo, huiuſmodi;)

Vulnere ſi ventris, non quâ naturâ vocabat
Extrahitur partus calidis ponendus in aris.

(Subdit, ſi opus habeat adoleſcentis vel viri violenter necati animâ quam euocet; ipſam indiſcriminatim, quos velit necare:)

Et quoties ſæuis opus eſt ac fortibus vmbris,

Ipſa

» *Ipſa facit Manes.hominum mors omnis in vſu eſt.*
» *Illa genæ florem primæuo corpore vulſit,*
» *Illa comam læuâ morienti abſcidit ephebo.*

(Nec parricidij expertem putes, non magis quàm noſtras ſtriges: voluptas præcipua illi,ſæuire in proximos.)

» *Sæpe etiam caris cognato in funere dira*
» *Theſſalis incubuit membris,atque oſcula figens,*
» *Truncauitque caput,comprenſaque dentibus ora*
» *Laxauit,ſiccoque hærentem gutture linguam*
» *Præmordens gelidis infudit murmura labris,*
» *Arcanumque nefas ſtygias mandauit ad vmbras.*

Vides diligentiſsimum poëtam,nihil conatum prætermittere;qui mos illi.L.Apuleius,*Mileſ.lib.2.* Nam nec mortuorũ » quidem ſepulcra tuta dicuntur *(â lamijs)*: ſed & buſtis & ro» gis reliquiæ quædam,& cadauerum præſegmina, ad exitiabi» les viuentium fortunas petuntur: & cantatrices anus, in ipſo » momento choragij funebris, perpeti celeritate,alienam ſepul» turam anteuortunt.His meis addit alius.imò verò iſtic nec vi» uentibus vllis parcitur.& neſcio quis, ſimile paſſus, ore vndi» que omnifariam deformato, truncatus eſt. En de maleficio hoſtili,quod de ijſdem Theſſalis Lucanus dixerat. Narrat deinde,quæ vera fuiſſe videtur admodum probabile.Mox igitur ita ſcribit.Infit Telephron: Pupillus ego Mileto profectus ad » ſpectaculum Olympicum,cùm hæc etiam loca prouinciæ fa» migerabilis adire cuperem,peragratâ totâ Theſſaliâ,fuſcis aui» bus Laryſſam acceſſi: ac dum ſingula pererrans, tenuato ad» modum viatico,paupertati meæ fomenta conquiro; conſpi» cor medio foro procerum quendam ſenem. inſiſtebat lapidẽ, » claraque voce prædicabat; Si qui mortuum ſeruare vellet, de » precio liceretur.& ad quempiam prætereuntium,Quid hoc, » inquam, comperior? hîccine mortui ſolent aufugere? Tace, » reſpondit ille.nam oppidò puer,& ſatis peregrinus es,merito» que ignoras Theſſaliæ te conſiſtere: vbi ſagæ mulieres ora » mortuorum paſſim demorſicant, eaque ſunt illis artis magicę » ſupplemẽta.Contra ego;& quæ tu, inquam, dic ſodes, cuſto-

dela ista feralis? Iamprimum, respondet ille, perpetem noctẽ» eximiè vigilandum est, exertis & inconuersis oculis semper in» cadauer intentis, nec acies vsquam deuertenda, imò nec obli-» quanda quidem. Quippe cùm deterrimæ versipelles, in quod-» uis animal ore conuerso, latenter obrepant, vt ipsos etiam ocu-» los solis & iustitiæ facilè frustrentur. Nam & aues, & rursum» canes, & mures, imoverò etiam muscas induunt. (*En primum» maleficium, ficta Metamorph. & sic clancularius ingressus*) Tunc diris cãtaminibus somno custodes obruunt, (*en secundũ de ma-*» *leficio somnifico, quod in hunc locum reseruaram*) nec quisquam definire potest, quãtas latebras nequissimæ mulieres, pro libi-» dine suâ comminiscuntur, si qui (*custodum*) non integrum cor-» pus mane restituerit, quicquid inde decerptũ diminutumque» fuerit, id omne de facie suâ defectum sarcire compellitur.]» Interponit postea narrationem prolixissimam, & abs re nostrâ; quare totam prętermitto. finis rei fuit iste. Telephron, mille denarijs conductus, subit custodelam. dum vigilat; en mustelã paruulam in eum fixò intendẽtem, fugat illam, sed somno cõ-sopitur. interea sagæ, prosectis eius naribus ac auribus, vica-riam in eo lanienam exercent, & ceram in modum prosecta-rum ci partium applicant examussim. Quo ille pòstridie per cadauer loquax audito; temptare aggressus, iniectâ manu na-» sum prehendit, & manum nasus sequitur: aures pertractat, am-» bæ deruunt. sic, pro mille nummulis, debilitatus, in patriam re-» dire non sustinuit; sed capillis hinc inde laterũ deiectis auriũ» vulnera celauit, nasi verò dedecus linteolo pressim agglutina-» to decenter obtexit.] Gnostici hæretici, Zoroastris Magi dis-E ciplinâ imbuti, cuius & libros quosdam in lucẽ ediderunt π; humanas amabant viscerationes, vt vocat Iustinus; seu cænas Thyestæas, vt vocant Athenagoras & Theophilus; seu sacra-mentum infanticidij & inde pabulum, vt ait Tertullianus: in-fantem enim farre contectum certatim confodiebant, sangui-nem lambebant, & membra singulis dispertiebantur, vt narrãt Minucius, Epiphanius, & Eusebius; quam calumniam Genti-les, in Christianos omnes mendacissimè deuoluebant ρ.

π *Porphyr. in vit. Plotini* ρ *vide Iusti. Apolog. ad Antoni. Piũ Athenagorã in Apolog. Theophilum lib. 3. ad Autolyc. Origen. libr. 6. & 7. con. Cels. Tertullia. Apol. c. 7. Minuciũ in Octauio Epipha. hær. 26. & Euseb lib 5. histor. Eccles. c. 1.*

In

In applicatis tantum extrinsecùs venenis frequentissimè dæmon ipse damnum infert, & veriùs videtur contingere in veneno; quo (vt refert Iubertus medicus Aquitanus) si stapes inungatur, equitem ipsum necesse perire. Nõ crèdo id naturali vi veneni contingere. quia non credo veneni vllius actiuitatem esse tantam, vt per tot inuolucra se diffundat. Nisi quæ de stygis aquâ traduntur credibilia, omne illam metallũ penetrare, & solâ contineri asininâ vngulâ. Equidem aures mihi putarem asininas enatas, si crederem. Grillandus refert nonnulla σ, fauentia Iuberti dicto; sed & in illis concursum diaboli ex pacto, nõ vim veneni, recognosco. Inter hęc extrinseca, sunt ollarum defessiones profundæ sub limine, quarum certè naturalis vis non attingit effectum. Aliã maleficij hostilis speciem per arma malo imbuta carmine reperio apud Meierũ, his verbis; Primum omnium Aurelianum conatũ fuisse omnẽ regiam stirpẽ per scelus exstinguere, atque per artes Diabolicas & maleficia quoad regni solium grassari. Tradidisse Ducẽ gladiũ, pugionẽ & anulum suum cuidã monacho apostatę & socijs eius, vt ea dicarentur diabolicis præstigijs, incantarenturque ad maleficia per illa perficienda. monachum illum in turre Mongeyâ, iuxta Ligniacum, super flumen Matronã, per artes suas euocasse duos ad se cacodæmones, quibus gladium, annulum, & pugionẽ, vt illis operarẽtur tradidit. Ea instrumẽta à cacodęmonibus initiata, incãtataque, & reddita monacho, atque per eum Aurelianensi. Per ea instrumenta incantasse ac dementasse germanum suum Carolũ Regem adeò subtiliter, vt vix quisquam posset percipere. Primam incantationẽ factã apud Belloacum, quę adeò erat virulenta, vt regi vngues atque capilli deciderent. Alterum maleficium in Cænomanis, in quo tanta erat vis, vt nemo mortalium iudicare posset, an viueret Rex, necne. Iacebat enim absque vllo sensu, & spiritu vitali, quantum cerni posset. At postquã ad se redire cæpit, obsecro (inquit) auferte hunc gladium, qui mihi corpus transfodit; idque mihi facit germanus meus Aurelianus.] Taceo, quod de annulo nostris temporibus à fratre fratri Regi Carolo

σ d.q.3.n.30

nono dato, penè ſimilia narrat libellus Gallicus Pariſijs de Henrico tertio excuſus: ſed fortè id ab hoſtibus Regijs tum confictum,& cum famoſis libellus ille damnandus.

SECTIO III.

De aborſu, difficili partu, lactis exſiccatione.

DE triplici hoc maleficio præter Grilland.q.6.alij quoque A ſunt teſtes.Sic enim ſcribit Ioan.Nider.lib.vlt.Formica-„ rij; In oppido Boltingen, Lauſanenſis diocœſis, quidã dictus „ Stadelein,grandis maleficus,captus per præfatum Petrum iu-„ dicem loci,fatebatur ſe in certâ domo, vbi vir & vxor ſimul„ manebant,per ſua maleficia ſucceſſiuè in vtero vxoris præfatę „ ſeptem circiter infantes, ita vt ſemper abortum faceret, in fe-„ minâ annis multis necaſſe.Simile fecit in eadem domo omni-„ bus pecoribus fœtoſis,qnorum nullum viuum partum edidit„ in eiſdem annis.] poſtea ex eiuſdem confeſſione inſtrumen-tum maleficij, quod fuerit, oſtendit his verbis; ſubter limen„ hoſtij domus ſe lacertam poſuiſſe dixit; &, ſi amoueretur fæ-„ cunditatem inhabitantibus reſtituendam prædixit: cùm autẽ„ ſerpens ille quæreretur ſub limine, nec inueniretur, quia in„ puluerem fortaſſis redactus erat;pulueres ſeu terram de ſubter„ poſitam aſportabant, & in eodem anno vxori & omnibus iu-„ mentis domus fæcunditas reſtituta eſt.] „

a *lib.1.de aſi.* De pariendi difficultate,& quidem perpetuâ ſic Apuleius a; Eadem amatoris ſui vxorem, quòd in eam dicaculè probrum„ dixerat,iam in ſarcinam prægnationis obſepto vtero, & repu-„ gnato fætu,perpetuâ prẽgnatione damnauit.Vt cuncti nume-„ rant,octo annorum miſella illa onere, velut elephantum pari-„ tura, diſtenditur. Latino Græcus accedit ſcriptor Pauſanias, cuius *in Bœoticis* iſta habentur;Pharmacidas Thebani â Iuno-„ ne miſſas aiunt,vt parturienti Alcmenæ impedimento eſſent;„ ſed eas, dum Alcmenæ partum inhiberent, à Tireſiæ filiâ Hi-„ ſtoride tali commento deluſas. Ex eo namque loco, vnde illę„ facilè audire poſſent,clamauit;peperiſſe iam Alcmenam:illas,„ eâ voce deceptas, ſtatim abiſſe. Alcmenã ilicò puerũ enixã.]„

De

De tertio, prẹter Grilland. legi potest illo vetustior Spreng.
„ Quædam (ait) nocturnis temporibus & sacratioribus vtique,
„ ex inductione diaboli, ob offensam diuinę maiestatis maiorẽ,
„ in quoçunque angulo domus suæ se collocant, vrceum inter
„ crura habentes, & dum cultrum vel aliquod instrumentum in
„ parietem vel columnam infigunt, & manus ad mulgendum
„ apponunt; tunc suum diabolum, qui semper eis ad omnia co-
„ operatur, inuocant, & quod de tali vaccâ ex tali domo; quæ
„ sanior, & quę magis lacte abundat; mulgere affectat, proponit.
„ tunc subitò diabolus ex mammellis illius vaccæ lac recipit, &
„ ad locũ vbi malefica residet, & quasi de illo instrumento fluat
reponit.] Superioribus annis Treuirensi in ciuitate cõbusta fuit malefica, quæ confitebatur se solitam ex pariete per epistomium lac, quod diuendebat plurimis, mulgere. Aliæ herbis, verbis, vel solo attactu lacte priuant armenta, pecoraque quæ lubet. Biebrana Laodunensis saga solis minis vbera vicinæ mulieris sic exsiccauit, vt ad obitum vsque sagæ, quamuis multos pepererit, lacte semper caruerit. Claudam hanc sectio-
„ nem verbis Grillandi, Quædam veneficia fiunt ad deficcan-
„ dum totum lac vnius gregis, vel fæcundi armenti vaccarum,
„ adeò quod nihil casei penitus reddant; quamuis antea in ma-
„ximâ abundantiâ reddidissent: & similiter abortiones totius
„ gregis, vel armenti inducere possunt, prout aliàs vidi & habui
„ in facto Romæ; quod duæ maleficæ mulieres, cum istis male-
„ ficijs perire fecerant abortando multos pecudum fœtus, &
„ matres deficcauerant penitus.] De vtribus in hac lactis auersione insignibus dicam *lib. 6. c. 2. sect. 1. q. 3. lit. L.* De hoc auertendi lactis maleficio eiusque remedio lepida narratio quędã exstat in Ioan. Beetzij Carmelitæ *Præceptorio ad 1. præcept. Ex-*
„ *posit. vlt. c. 7.* his verbis; Quædam vetula dierum malorum ple-
„ na, volens ex inuidia impedire lac vaccæ vicini sui, accepit cul-
„ tellum pergens ad ostium domus in qua fuit vacca, & ponens
„ se contra splendorem lunæ, dixit:

Hier snijdick een spaen in mollekens ghewaen/
Ende een ander daer toe/ soo neem ick het melck van deser koe.

Hæc

Hæc verba audiens dominus vaccæ arripuit fustem, & currens
post eam atque percutiens aiebat,

Hier slaen ick eenen slach/ ende eenen anderen als ick mach/
Ende den derden daer toe/ soo behoudick d'melck metter hoe.

Hoc erat optimum remedium] hæc Beetzius vir eruditus qui
ante annos ferme centumtriginta vixit inter Carmelitani Ordinis viros illustriores. Huic maleficio simile reperi apud eundem eodem loco de frumenti auersione narratum his verbis; quædam mulier circuiuit Bonarium cum frumento, dicendo
illum versum: super aspidem &c. post veniens ad domũ suam,
habuit fistulam in solario, quam manu accipiens & prædicta
verba dicens, cecidit totum frumentum illius bonarij coram
se per fistulam in solario, & ita furabatur frumentum de agro:
quæ tandem per quendam Episcopum deprehensa & combusta est.] Hæc ille licet barbarè bonâ tamen fide. Quis non agnoscit frumenti huius vectorem dæmonem? quid ergo rident illud poëtæ?

Atque satas alio vidi traducere messes.

Vel. XII. tabb. prohibitionem; NEVE ALIENAM SEGETEM PELLEXERIS.

SECTIO III.

De sagittarijs, Assassinis, & Imaginum fabricatoribus maleficis.

SVnt vel præcipui huius classis malefici, quos vocant *Sagittarios*, seu *Balliſtarios*; quorum Innocentius a tertius Papa, vocat artem, mortiferam & odibilem, & sub pœnâ Anathematis, contra Catholicos & Christianos exerceri vetat. Cuius Pontificiæ sanctionis vereor, vt satis probam nobis interpretationem gregarij iuris interpretes cuderint; qui accipiunt de bello iniusto Christianos lacessentibus cum arcubus & sagittis. Quæso quid peculiare, in vtentibus arcu & sagittis? an quòd eminùs, & quasi ex insidijs? quasi verò id in hoste distinguendum, dolo an virtute? quasi minùs peccet, qui sicâ cominùs latro, quàm qui sclopo de longinquo interficiat eminùs? quid ergo? iam olim mihi visum, canone isto percelli singulare

a *lib. 5. Decretal. tit. de sagittar.*

lare quoddam genus maleficorum; qui *sagittarij* seu *Balliſtarij* vocati: quos accuratè Sprengerus describit β. hi fœderantur dæmoni. nã ex pacto ipſi addicunt animæ & corporis dominiũ; ille viciſſim pollicetur ſe adfuturum, vt quem, longiſſimè diſſitum, volent, infallibili ictu traijciant. Solennia ſeu ritualia ſunt iſta. præſtant dæmoni homagiũ, mox ſextâ feriâ proximæ Hebdomadæ Maioris, infra tẽpus miſſæ, ſacram crucifixi imaginem aliquam ſibi deligunt, in quã, vt in ſcopũ, tela collimẽt; vel (quod Pet. Binsfeldius teſtatur) ſclopo poſt tergum eiaculato glandes plumbeas emittant. Nec conſtat an aliqua tunc verba ad hanc operis apoſtaſiam adijciant. Poſtea, certo telorum numero in crucifixi imaginem emiſſo, credunt ſe totidem vno die, quoſcumque deligẽt, necare poſſe; quocũque illi loco fuerint, etiã remoto, & concluſo. Dæmõ enim ſpondet, ſe tela eo perlaturũ, & hoſtili in corpore defixurũ. Eâ tamẽ hęc lege: ſi hominem necandũ maleficus aliquando viderit, & tunc iterum de nouo actuali (vt vocant) conſenſu eũ occidi voluerit. Vltimò pollicetur tantam illis ſe, baliſtâ bombardáue iaculandi peritiam tributurum, vt denarium capiti impoſitum, abſque capitis læſione, valeant deijcere. Subijcit duo exempla huiuſmodi facinoroſorum. Vnum Pũcleri cuiuſdã, quem tandem ruſtici foſſorijs inſtrumentis pertinacem occiderunt: ſecundum, alterius; qui; eo quòd miraculosè pedẽ de loco, vbi crucifixum traiecerat, è quo recens ſcaturibat ſanguis; mouere nequibat, in ſcelere deprehenſus, pœnas publicè ſupplicio perſoluit. De hoc ego genere lubẽs prędictum Canonẽ capio. Nec obſtat, quod malefici magi alijs quoque canonibus ſint excõmunicati γ. Cùm enim maximè execrabile ſacrilegium horum maleficio accedat, ſitque nocentius reliquis omnibus, meritò dignum viſum, ſpecialem illis pœnam irrogare, qui hãc infidelibus contra fideles operam nauarent. Olaus Magnus δ meminit alterius generis ſagittariorum. nempe Lappones & Finnos de plumbo conficere iacula magica digiti longitudine, & ea per quæuis diſſita loca mittere in eos, de quibus vindictam expetunt: & hos oborto carcinomate in crure vel brachio,

β *p. 2. malleꝰ q. 1. c. 16.*

γ *c. ad abolendam. c excommunicamus. de hær. & in bulla Ioan. 22. & aliâ Leonis 10. ſeſſ. 9. in Concil Later.*

δ *lib. 3. c 17*

chio, intra triduum vehementiâ doloris emori.

Vt ego nunc de sagittarijs, sic (nisi fallor) optimè Couar- B
ruuias ε, contra vulgi sententiam, explicuit alium canonem
Innocentij. IV. *tit. de homic. in 6.* quem Theologi & Canonistæ, propter historiarum inscientiam, ad omnes homicidas extendebant, qui conductis hominibus aliquem occidi curarât: cùm reuerâ; vt ille ex Volaterrano, & P. Æmylio docuit, de certo tantum genere hominum mentio fiat, & gente; cui *Assasinorum* nomen fuit: de quibus, oculati testes, optimè scripserunt, Tyri (in qua ditione illi degebant) Episcopus Guilhelm. ξ & Cardinalis atque Episcopus Acconensis Iacobus de Vitriaco ν, quem scriptorem à blattis Moschus, Pastor Armentarienſis, vir doctus & probus, publico bono, typis euulgari curauit.

ε *lib. 2. var. resol. c. 10.*

ξ *belli sacri lib. 20. c. 31.*

ν *Orient al. histor. c. 14.*

Haut multum à sagittarijs discrepat, genus maleficorum; C
qui quasdam fabricantur imagines, quas vel acubus pungunt, vel igne liquant, vel confringunt; & sic certum ijs, quos tales imagines designabant, interitum tabe, vel alio mortis genere adferunt. Negat hoc totum Hieronym. Cardanus θ, Wieri dux, cæci cæcus: impugnat, nõ rationibus, sed puris in Hect. Boëthum, Francis. Picum, inquisitores Germaniæ, & ipsum D. Augustinum, vt erat homo parum pius, conuicijs. Sed canem contemnas latrantem, quàm compescas faciliùs. Agnouere huiusmodi imagines & Iurisconsulti ι, & Theologi κ. & confirmant poëtæ veteres, quorum fabulæ, semper ex vero aliquo trahebant originem: confirmant, non vnus historicus Scotorum Hector Boëthus, quem vt singularem adducunt testem, mira de Rege Duffo narrantem; sed & alij complures, quorũ exemplis Scotica illa narratio confirmatur, & omnes hos vt mendaces reijcere, Cardanicum & Wiericum, hoc est temerarium & impudentiæ plenum sit. Ex hoc ortam illam narrationem de Meleagri nece, & fatali stipite Altheæ, non diffiteor. Sed sine fabulâ, clarè, & velo leuato canit Ouidius λ, de Medææ sagâ;

θ *libe. 15. de varietat. rer. c. 80.*

ι *Grill. q. 5. Accurs. Salyce. Ang in l. multi. C. de malef. Damboud. in praxi crimin. & alij.*

κ *Inquisitores Germaniæ. in Mall. p. 2. q. 1. t. 12. Alf. Castrius lib. 1. de iust. hær. punit. c. 15. Binsfeld. de confess. sagar. & alij.*

λ *epist. Hipsypeles.*

Deuouet absentes, simulacraque cerea fingit, »

Et

» *Et miserum tenues in iecur vrget acus.*

Peritè hoc,& omnino ex arte: sed μ Horatius imperitè,quòd, quæ huius erant maleficij,illa transtulit ad animarum euocationem: describens enim apparatum Saganæ & Canidiæ Lamiarum,dicit duas ab illis statuas fabricatas,*ceream*; referẽtem nempe maleficio imbuendum; & *laneam* quæ maleficæ vicaria erat in affligendâ alterâ. μ *lib* 1. *serm. sat.* 8.

» *Lanea & effigies erat, altera cerea. maior*
» *Lanea, quæ pœnis compesceret inferiorem.*
» *Cerea supplicium stabat, seruilibus, vtque*
» *Iam peritura, modis.*

Duffi historiam pete ex ipso Boetho, *lib.* 11. *rer. Scoticarum*, & Cardano & alijs. Franciæ annales ν referũt, similia his tentata ab Enguerrani Marignari vxore in Franciæ Regem & deprehensam dedisse pœnas. cur non & hoc Cardanus & Wierus refutarunt? an quod vno factum loco, nequitum alibi fieri? de aliâ cereâ imagine,de quâ Sprengerus, agetur sect. seq. De ijsdem sic Meierus *lib.* 16. anno 1462. narrat captos Bruccellæ

» tres viros ex familiâ Comitis Stampani cum quodam myro-
» polâ, qui quandam fascinationem parasse dicebantur, per tres
» viriles ac totidem muliebres imagines iuniori Principi Caro-
» lo infascinãdo. Custoditi fuere longo tempore apud Querce-
» tum Haynoniæ,ac pariter cum illis Carolus Noyerius ex fu-
» gâ retractus,qui & ipse è familiâ erat Stampensi. Coniuratio-
» nem myropola detexit.] Sed cur tot imagines vni occidendo, nempe tres viriles? vt quod per vnam non succederet, per aliã perficeretur? fæmineas arbitror fuisse furiarum Vltricum, à quibus viriles Carolum repræsentantes malè mulctarentur, vt ex Horatij illis iam citatis versibus colligitur. Vel fortè vnica imago fuit, & numerum fama adauxit. Sanè de Painoti agens maleficio Gaguinus *lib.* 7. imaginum plurium meminit; at Æmilius & alij vnicam fuisse memorant. Illud etiam obseruo iam diu antè fabricatis statuis aliquando abuti Magos, nẽpe dæmone illas pro maleficij signo acceptante, tale puto illud quod Ioan. Curopalates narrat *historiæ suæ fol.* 24. *Venetæ edition.* ν *Paull Æmyl. lib.* 8.

edition. quendam Ioannem Morochazarium, Theophili Imp. præceptorē, cùm hæreticus & magus esset ad Patriarchatum Constantinop. euectum, hunc, cùm natio perfida & dura (*Bulgarorum*) in Romani Imperij fines excursionem fecisset, tribus freta ducibus; consiliū huiusmodi dedisse. fieri debere malleos tres æreos ingentes, & viris manu promptis tradi. cū his se accessurum noctu ad statuam quandam tricipitem, quæ in euripo Hippici olim iam stabat. fecit, accessit; iussit validè singuli singula capita percuterēt, vt in terram quasi vnâ plagâ decuterentur. ipse laicâ veste indutus, ne deprehenderetur, magica quædam verba submurmurat, & vim statuæ omnē adimit: ex tresuiris illis duo fortissimis ictibus duo statuæ capita deiecerunt, tertius remissiore manu tantū inclinauit, nec totū auulsit caput reliquum. Suntque similem euentum duces illi experti. secutâ namque in eorum exercitu vehemēti seditione, & hinc ortâ pugnâ intestinâ, duo duces cecidere, tertius amplâ non tamen lethali plaga sauciatus, cum exercitus reliquijs domum se recepit. Non erat hæc imago (vt stultis Græculis plerisque visum) Bulgaris hisce fatalis, sed Magus ea vsus vt signo & cōdicto; & pro imagine maleficâ. Scribunt Zonaras [o] & Glycas; Simeonem Bulgarorū ducem Crobatis bellū intulisse. molestum id erat Romano Lacapeno. sed accessit ad eū Ioānes quidam Astrologus, & nunciauit, vt aliquem mitteret, qui caput statuę supra Xerolophum locatę amputaret. eam statuā Simoni fatalem esse. misit ille, truncatur statua, notatur hora; nec diu post compertū eadē illâ Simonē in Bulgaria ex stomachi dolore interijsse. Quod apud Curopalaten, idē legi apud Cedrenū. Neminē tā obesæ naris puto, qui nō statim percipiat, has duas statuas Magico murmure in cerearū illarū imaginum de nouo fabricatarum hîc locum successisse; & deuotā à Ianne & Ioanne (nisi vtrobique idem, quod suspicor) vitā quatuor horum ducum in statuarum capitibus. si potuere id in statuis, iam olim fabricatis, cùm nec vlla de Simone, nec de Ducibus illis Barbaris foret cogitatio; cur non poterunt in nouiter effictâ cereâ imagine, & effictâ nomine lędēdi? cur si abscisso, vel effracto

[o] *Zonar. to. 3. Glycas. p. 4. Annal.*

effracto capite, cur non liquato toto corpore? si id in Græciâ cõtigit & Franciâ; cur nõ potuit in Scotiâ & Germaniâ? Porro ex illis Cedreni, Zonaræ & Glycæ locis satis apparet multas in Circo Byzaceno statuas fuisse magici artificij quę Constantinopolitani imperij euenta prædicere putabantur, certis litteris seu characteribus notatæ; quos fratres Eudociæ Augustæ cum legissent, multa mala Byzantio imminere prædixerunt. Narratur Historia paucis nota ab Himerio Chartulario, cuius apud Suidam mentio: posteritati verò cõmendauit ex m.s. codice, Iulius Cæsar Buleng. *lib. de Circo Romano c. 6.* inde petant, qui volent. Benè de sæculo hoc & sequentibus vir diligens & multæ lectionis merebitur; si Ismeniũ, Himeriũ, Gregoriũ Monachũ, & alios, qui nondum editi, pari sedulitate largiatur publico bono; qua D. Chrys. orationem εἰς τὸ ἱππωδρόμιον, dedit. Solẽne deniq; hodie sagis nostris, effigies has baptizare in nomine Beel-zebub, & nomẽ occidẽdi illis indere.

SECTIO V.

De morbis variis à dæmone illatis.

NEgant Hippocrates & Auicẽna morbos vllos per dęmones mortalibus inferri posse, quos secuti Pomponatius & Leuinus Lẽnius. Nõ, quòd dæmones id velle, nõ credãt; quos
A malos esse nõ negarũt: nõ quòd dęmonũ vim minorẽ cẽteant, quã hominũ aut animaliũ (hoc foret absurdissimũ:) sed quia morbi omnes naturalibus ex causis nasci queunt. Verũ minus recta hęc ratiocinatio est; possunt morbi ex naturalibus causis oriri: nequeunt ergo dęmones morborum irrogatores seu immissores esse. Sanè Fernelius, Valesius & alij optimi medici lib. superiore citati, D. Hier. *in 4. c. Matth.* D. Chrys. *hom. 54. in c. 17. Matth.* D. Tho. *1. p. q. 115. a. 5.* & alij Theologi contra sentiũt; Iuristæ quoque ex quibus optimè hoc probãt Pet Leloy. *lib. 1. de spectr. c. vlt.* & Grillan. sæpe citatus α. mihi nunc sufficiũt S. S. firmiora testimonia; quã qui nõ admittũt, habẽdi pro Ethnicis & Atheis. Iobũ Diabolus β percussit vlcere pessimo à plãtâ pedis vsque ad verticẽ capitis. sed & alios eadem mor-

α *q. 6. vsque ad nu. 13.*

β *Iob. 2.*

bos dæmoni, vt efficienti cauſſæ adſcribit. In illâ vnum diabolus aurium & linguæ vſu priuauit, & ſimul *epilepticum* reddidit γ; quem D. Matthæus *lunaticum* vocat; non quòd dæmoniacus non eſſet, ſed quod & à dæmone obſideretur, & ſimul plenilunij temporibus, per dæmonem comitiali morbo grauiſſimè affligeretur, eò quod tunc cerebrum humoribus plenum aptiùs erat exagitari. Solent quidem alij eſſe lunatici, non obſeſſi à dæmone, & hoc ſenſu de lunaticis locutus Iulius Firmicus δ. Sed noſtri Euangeliſtæ agebant de eo, qui ſimul energuménus. Epilepticorum quoque diſpoſitione gaudent dæmones, & ideo non raro ſe illis inſinuant: & per illos, quo tempore corruebant, ſoliti fuere reſponſa dare. Apuleius, magnus magus ε traditur accuſatus, quòd ſeruum ſuum Thallũ, remotis arbitris ſecreto loco, arulâ & lucernâ & paucis cõſcijs, carmine incantatum corruere fecerit; deinde neſcium ſui excitauerit. Seruus hic morbo caduco laborabat; eo ignaro ſic abuſus Madaurenſis, vt à dæmone reſponſum acciperet. hanc ille accuſationem ſic tractat, vt videatur fateri, certè nõ diluit. Si recentiores audiamus, Sprengerus ζ prodidit quandam maleficam epilepticum morbum certis inflixiſſe per oua cum mortuorum corporibus ſubtumulata, prę cipue ex earum ſectâ inhumatis, & certis cum cerimonijs exhumatis, & in potu vel cibo præbitis. Apud D. Lucam η, vnum diabolus vexauit Maniacâ illâ affectione, quam lycanthropiam medici nominant; cuius præcipuum indicium eſt, quod domi nequeant contineri, & in deſerta loca ſe proripiant, circaque ſepulcra oberrent. Aliam adflixit conuulſione ſpinæ dorſi θ. Saulem etiam dæmon per atram bilem diuexabat. apertè hoc illi ſacra Hiſtoria tribuit; *Exagitabat eum ſpiritus nequam*, qui pulſante Dauid citharam recedebat ι. Hodiè, id vtinam non doceret experientia quotidiana! Multa ſuppetunt exempla, vtar dumtaxat recentibus, quæ in iudicio comperta ſibi Sprengerus prodidit; cuius & Niderij exemplis, libenter vtor; quia (quicquid hæretici dicant) docti Theologi fuêre, & in his de quibus agimus rebus exercitatiſſimi; & quæcũque tradidêre,

γ *Mar. 9. q. 17. Luc. 9. v. 39. Matt. 17. v. 14.*

δ *lib. 3. Mathes.*

ε *Apolog. 1.*

ζ *p. 2. mallei q. 1. c. 11. in fi.*

η *Luc. 8. v. 27.*

θ *Luc. 13. v. 11.*

ι *1 Reg. 16. v. 14. 15. & 23.*

didère, his similia nostra videt ætas, & recentiores ea confirmant omnia: deinde vixere fermè antè annos centum, quo tempore nondum hæresis Lutheri nata, vt causa nulla fuerit, multa, quæ huic contraria, cofingendi: denique videmus tum Germaniam dæmonum manifestâ & crebrâ infestatione plenissimam fuisse, vt intelligamns eos tum Luthero, & Svvinglio hospitium parasse, eorumque quasi quosdam metatores præcessisse; vt & nunc Antichristum præueniunt, eiusque sunt veri ante ambulones Caluiniani, Anabaptistæque. Sed pergamus. ignosce lector parenthesi non longæ. nequeo, præ amoris vehementiâ, memoriam perditorum fratrum sic deponere, vt non subinde & in animum & in calamum incurrant.

Sprengerus narrat x sequentia; Honesta quædam persona, & x *p. 1. malle. q. 1. c. 12.*
„ vni ex familiaribus Archiducis matrimonio copulata, in prę-
„ sentiâ notarij &c. secundum formam iuris deposuit. Cùm tẽ-
„ pore virginitatis suæ, cuidam ex ciuibus famularetur, accidit,
„ vt vxor illius graui dolore capitis langueret: pro cuius curatio-
„ ne, cùm quædam mulier accessisset, & suis carminibus & cer-
„ tis praxis mitigare dolorem haberet; Ego, inquit, eius practi-
„ cam diligenter obseruabam; perspexique, quòd contra natu-
„ ram aquæ fusæ in scutellam quandam, ipsa aqua in ollam a-
„ liam adscendisset, cum alijs ceremonijs, quæ recitare opus
„ non est; consideransque quod ex illis dolor capitis in domi-
„ nâ non mitigaretur; aliqualiter indignata, hæc verba ad male-
„ ficam protuli: vos non facitis nisi superstitiosa, & hoc propter
„ commodum vestrum. Tunc malefica statim subiunxit; An
„ sim superstitiosa vel non, tertiâ die tu senties. quod rei proba-
„ uit euentus. Nam tertiâ die mane, me sedente, & fusum appre-
„ hendente, tantus dolor subitò corpus meum inuasit, primò in
„ interioribus; vt non esset pars corporis, in qua non punctio-
„ nes horribiles sentirem: secundò non aliter mihi videbatur,
„ nisi quod continuè igniti carbones capiti meo superfunderẽ-
„ tur: tertiò in cute corporis, à vertice vsque ad plantas pedis nõ
„ fuisset spacium acus, vbi non fuisset pustula sanie repleta. Sic-
„ que in his doloribus eiulando, & tantummodo mortem op-

tando

tando vsque ad diem quartum restiti. Tandem maritus domi-„
næ meæ, vt stabulum quoddam intrarem iniunxit. At ego„
paullatim incedendo, eo præcedente, dum ante ostium sta-„
buli eramus: Ecce, inquit ad me, pecia panni albi super ostiũ„
stabuli. At ego, Video. tunc ille, quantum potes remoue, quia„
fortè meliùs habebis. Tunc ego, quantum potui, vno brachio„
me ad ostium tenente, cum altero peciam apprehendi. Ape-„
rias, inquit Dominus, & considera diligenter vbi reposita.„
Tunc, vbi peciam solui, plura ibi inclusa repperi. præcipuè au-„
tem grana quædam alba, ad modum quo pustulæ inerant cor-„
pori meo; semina quoque & legumina, quorum similia nec„
edere poteram aut intueri, cum ossibus serpentum & aliorum„
animalium intuita sum. Et sic stupefacta dum inquirerem à„
domino, quidnam agendum foret. vt in ignem cuncta proij-„
cerem iniunxit. Proieci: & ecce subitò non post horæ spa-„
cium, aut quartale, sed in momento, vt res illæ in ignem fue-„
rant proiectæ, omnem sanitatem pristinam recuperaui.] „
Idem subdit. Mulier quędam maritata & honesta accessit, &„
iuxta iuris formam vt supra deposuit. Retrò domum (inquit)„
habeo viridarium, est & illi contiguus hortus vicinæ meæ.„
Vnde, cùm quadam die transitum fieri ex horto vicinæ ad„
viridarium meum non absque damno perspexissem; stans in„
ostio viridarij & apud me ipsam conquerendo & querulando,„
tam de transitu quam de damno; vicina subitò superuenit,„
&, an suspectam haberem, inquisiuit. At ego territa, propter„
malam eius famam, nihil aliud, nisi hæc verba, protuli; Gressus„
in graminibus damna demonstrant. Tunc illa indignata, quia„
ad eius fortè beneplacitum, me litigiosis verbis cum eâ impli-„
care nolebam; abscessit cum murmure, & verba quæ protulit,„
licet audirem, intelligere non potui. Post paucos verò dies in-„
gens infirmitas mihi incidit, cum doloribus ventris, & acutis-„
simis torsionibus à latere sinistro versus dextrum; & vice ver-„
sâ, quasi duo gladij essent pectori infixi, & sic die noctuque„
clamoribus vicinos omnes alios inquietaui; & confluentibus„
hinc inde pro consolatione, accidit, vt lutifigulus præfatam„
vicinam

„vicinam & maleficam adulterino flagitio habens in amasiam,
„simili modo visitationis gratiâ accedens, & infirmitati meæ
„compatiens post verba consolatoria abscessit. Sequenti tamen
„die festinè redijt, & inter alia consolatoria subiunxit: Experi-
„mentum capiam, an ex maleficio vobis hæc infirmitas conti-
„gerit; quod si sic repertum fuerit, sanitatem vobis recuperabo.
„Accepto ergo plumbo liquefacto, & me in lecto recumbente,
„plumbum in scutellam aquâ plenam super corpus meũ appo-
„diando infudit; &, vbi quædam imago & figuræ diuersarum
„rerum ex plumbo congelato apparuissent; ecce, inquit, ex ma-
„leficio vobis hæc contigit infirmitas; & super limẽ ostij domus
„vna pars maleficij continetur. accedamus ergo & illis amotis
„melius sentietis. sicque maritus meus cum eo pariter ad tollẽ-
„dum maleficium accedunt, & lutifigulus limen eleuans mari-
„to iniunxit, vt manum in foueam, quę apparuerat, mitteret, &
„quæcunque inueniret extraheret, quod & fecit. Nam primò
„imaginem quandam ceream in longitudine vnius palmæ, vn-
„dique perforatam, habentem duas acus ex aduerso per latera,
„ad modum quo ipsa punctiones à sinistro latere vsque ad dex-
„trum & è conuerso persenserat, extraxit. demũ pecias panni-
„culorũ diuersas & plurima, tam grana quàm semina, & ossa cõ-
„tinentes. Sicque illis in ignem coniectis ego conualui, sed non
„ex toto. nã licet torturæ & punctiones cessassent, appetitusque
„comedendi redijsset ex integro, tamen pristinæ sanitati vsque
„in præsens minimè sum restituta. Vnde hoc, querebam, quod
„pristina sanitas non redibat? Respondit, sunt & alia instrumen-
„ta alibi abscondita, quæ inuenire non valeo. Et qualiter prima
„instrumenta reposita agnouisset, dum inquirerem; respondit,
„ex amore quo amicus amico reuelare solet, hæc cognoui.]

His duobus subdit alia multa breuia, nata ex desiderio vlciscendi, dum indignantur mulierculæ, se ab amasijs, ad nuptias conuolantibus, deseri, & vltionem minatæ mox exsequũtur. Sed omnem superat admirationem, quod narrat Cornel. Gemma post calcẽ *lib. 2. Cosmocrit.* narrat fusè casum Katharinæ Gualteri puellæ Louanienſis annorum. 15. cuius curatio-

ni ipſe præfuit anno. 1571. quæ cum obtruſum à gentili & coætaneâ libamenti fruſtulum comediſſet, in morbi ſympto-
mata prorsùs prodigioſa, quorum ipſe ſpectator quotidianus, vidit illam eijcientē tot & talia & tanta, vt ipſe crediturus non fuerit oculis alienis. Octauo morbi menſe magno niſu per poſticum eiecit anguillam viuam & perfectam, craſſitudine pollicari, lōgitudine ſeſquipedali: cui & ſquamæ, & oculi & cauda vniuerſum vt anguillis ſolet. triduo ante quàm foras erupit, auditum narrat bis terúe in vtero ſonum non ipſi puellæ modò, ſed & adſtantibus quoque, velut argutum & tenuem ab angue productum: & cùm egereret manifeſtè puella retulit ſe ſenſiſſe quòd primùm exſerto capite ſe retraheret per poſticum, inde cum impetu exiliret. Poſt anguilla, quam mortuam exenteratamque ſuſpenderant, loco ſublimi ab animalibus tuto, repentè euanuit. Puella interim cæpit euomere ingentem humoris aquoſi copiam, humano lotio non abſimilem, ſaporis abſurdi. Durauit ea vomitio plus 14. dies, ſingulis profectò exonerans ſupra libras. 24. vel vt vulgò nominant *ghelas* tres. præterea vrinam interea quotidie reddebat bis terúe copioſam. Nullus in ventre tumor, nulla in toto corpore inflatio exteriùs apparebat: & ipſa puella potus ac cibi parciſſimi, vix vnum cyathum, vini, aut cereuiſiæ, liquoriſúe alterius potitabat. Eò venit hæc aquæ excretæ abundantia, vt ſpatio duarum ſeptimanarum facilè *amas* duas implere potuerit. Poſt hanc aquæ copiam, cæperunt & pili confertim exire per vomitum alui, copioſiſſimi numero, digiti longitudine, ſed longiores alij, alij breuiores, eiuſmodi ſanè quales annoſis canibus euelluntur: auctaque eſt in dies ea pilorum quantitas, vt facilè pilas quam plures iuſtę magnitudinis implere potuerit: eiecit hos omnes magno faſtidio & vomitus difficultate. Interiectis deinde nonnullis diebus, ſucceſſere aliqui vomitus, qui floccos ingentes pilorum eijcerent cum materiâ purulentâ inſtar ſaniei, interdum ſimili ſtercori columbino aut anſerino: in qua colluuie & fruſta lignorum & membranarum tenuia rudimenta; ſed lignorum partes adeò viuæ, vt ex caudicibus

„bus obſoletis diffractis inæqualiter comminutæ portiones vi-
„derẽtur vnguis amplitudine, aliæ craſſitie, intus fungoſæ, foris
„obductæ vetuſtiore cortice nigræ. Paullò poſt cæpit alius vo-
„mitus niger vt carbo, dixiſſes atramentum verum vel ſepiæ
„ſuccum, imò carbones veros minutiſſimè tritos atque permi-
„ſtos, ſingulis diebus prodeuntes ad quantitatem lib. ij. aut. iij.
„ſæpiſſimè cùm pilis tam copioſis vt nuci iuglandi includi non
„poſſent, omnibus albis, prolixis, & durioribus: quæ cùm per
„triduum ita duraſſent, eiecit ſemel & puri ſanguinis tanquam
„è venâ diſſectâ libras duas, nulli rei alterius generis permiſtas.
„A vomitu ſanguinis rursùm ſecutus eſt âter, ac ſi antimonio
„trito tinctus fuiſſet humor, omnino liquidus in dies ſingulos
„ferè ad libras 5. aut 6. atque hoc portentum ſeptimanam
„integram conſtanti horarum lege ac ſpacio perdurauit. Ceſſa-
„uit aliquamdiu diuinis humaniſque remedijs adhibitis. Inte-
„rea pilos adhuc ſed pauciores, gradatimque atriores excerne-
„bat imò & breuiores indies: vt cum priùs ex flauo ruffeſcerẽt,
„paulatim liuidi, nigri, tandem aterrimi ac velut diſſecti in fru-
„ſta minutiſſima per vomitum redderentur. Quandoque cum
„his & virulentus humor, & craſſus quandoque ſimillimus li-
„mo. Circa Septembris medium membranæ fruſta maiora,
„tanquam ventriculi partes, euomuit: habebant hæc ſpeciem
„tunicæ craſſioris, carnoſæ, lentæ, fractuque contumacis: qui-
„bus profecto vt fœtus choroeidi, etiam venarum ductus ina-
„rati ramosâ propagine ſpectabantur, interdum medij palmi
„longitudine. Has aliæ ſunt è veſtigio ſubſecutæ tenuiores
„multò, ſed penitùs nigrę, venarum dumtaxat veſtigia referen-
„tes, membranę allantoeidi non diſſimiles. Poſtremo venerũt
„& tertij generis tunicę vaſorum prorsús expertes, aliarum om-
„nium tenuiſsimæ, vt locum amnij retinerent. Sed erat his alia
„multo ſubſtantiæ atque figuræ ratio: quàm in agninis fætuũ
„inuolucris. Nam huic tenuitati aderat mira ſoliditas, figura-
„rum ratio quouis miraculo maior. Fragmenta illius varia, ſed
„tria præ ceteris rara duorum palmorum amplitudinem ſupe-
„rabant, intertexta ſtrijs profundis ſine epigraphis: quæ ſeſe à

vertice ad basim secantes mutuo, cancellos in rhombi spe-
ciem efformabant. non habeo cui meliùs conferam quã cũ se-
necta viperæ: quanquã nihil hactenus à me conspectũ fuit, cui
posset meritò comparari. Sed hoc in eo prȩcipuè admirandũ,
quod secundum longitudinis ductum velut canalis quidam
profundior appareret, insculptus fibris transuersis & raris, pror-
sùs vt in asperâ pulmonis arteriâ. Erat hæc regio penitus ca-
ua & circularis, in vnius membranæ fastigio paulatim angu-
stior, anguini capitis vestigium repræsentans, cum apophysi
mastoeidi, seu processu mãmillari: in alterius fine sensim late-
scens nescio quid ventricosum & inæquale, etiam bifurcato
vertici non absimile, præ se ferret. Vniuersæ partes inuicem
coaptatæ totius anguillæ longitudinem atque crassitiem satis
luculenter expressẽrant. Illud autem tuberculum papillare
viam fuisse respirationis existimo, fortè per quam & solidis
& humidis ad sui nutricationem necessarijs vescebatur. Post-
quam hasce membranas eiecit, secuti sunt lapides ferè innu-
meri, quos vesperi semper ac statâ horarum periodo magnis
cum tempestatibus animique deliquijs eructabat. Forma fuit
eiusmodi, quæ passim in vetustis ædificiorũ ruinis solet occur-
rere. Lapides solidi, anguloſi, inæquales, tum specie, tum mag
nitudine; quæ subinde ad nucis iuglandis quantitatem ac-
cessit, non absque suffocationis discrimine manifesto. vide-
bantur quandoque obtecti calce, & coagmentati variè, vt abil-
lis qui parietibus detrahuntur distingui non possent. Semel
me prȩsente quendam eiecit lapidem anguloſum vix cum du-
plicis castaneæ mole librandum. saxum illud magnâ spiritus
contentione proiecit, vt & vomentem viderim manifestè, & in
lebetem sonitum cadẽtis audierim, magno horrore cũ animi
mei, tum turbæ vndique circũfusæ. E vestigio magnã quoque
ligni portionem pollicis longitudine pariter & crassitudine,
sed minore difficultate secreuit. Erat hoc satis porosum sta-
minibus rectis insigne, cui & commissura quædam insignior
velut per medium totius longitudinis excurrebat. Interea
tamen & pili per vices, sed minores ordine pauciores, ac ni-
griores.

» griores. Acceſſit aliud quod omnem excederet fidem. os e-
» nim triangulare ſolidum foris, intus cauum ac ſpongioſum
» reddidit, tale vt planè conſtaret eſſe fragmentum cruris bu-
» buli, & puellæ parens diceret, ſe tale vidiſſe pridie in ſuis car-
» nibus iurulentis. Nec mora. ſequenti die articuli oſſei, tali,
» digitorum acies, rotulæ, variæ ſpeciei & magnitudinis
» prodierunt. Interdum tamen & pili & lapides intermixti, at-
» que omnium poſtremò vitri atque æris portiuncula.] his narratis Gemma meritò cenſet horum mirabilium Dei permiſſione dæmonem fuiſſe miniſtrum, qui cauſis tamen naturalibus, ordine etiam ſeruato, quoad potuit, vſus fuit. Idem vellem exiſtimaſſet, eodem opere, de muliere aliâ, quæ florente ætate per nouem continuos annos infandis doloribus inteſtinorum cruciata, primùm craſsioris tunicæ rudimenta deiecit; deinde & arboris fruſta ingentia pleraque pollicis craſsitie ac paulo etiam longiora, pariterque omnia ferè, quæ ad arboream ſpeciem pertinerent; folia ſcilicet laurinis folijs non abſimilia, radices, cortices, etiam quæ tomento alicui incluſos nucleos, nullo tamen veſtitos putamine præ ſe ferrent. Quod ego mallem ad prodigioſos dæmonum effectus, quam ad naturales morborum παρατηρήσεις referre.

De mentis abalienatione perpetuâ iam docui, cum de philtris diſſererem, de modicâ ad tempus exemplum nõ iniucundum auditu narrat Matthiolus in Dioſcoridẽ κ. de circulato- κ *in præfat.*
» ribus, haut dubie Magis, Bohemiæ. In vinum (inquit) radicis
» cuiuſdam puluerem, cuius guſtatu fauces conuellũtur, immi-
» ſcent; &, cui fucum facere volunt, iubent, vt illo in vino intin-
» ctum digitũ, quaſi præguſtandi causâ ſugat. Tum ilicò digitũ
» vino madidum in os inditũ, ſibi mordicus, non ſine dolore &
» clamore, premit inuitus. Interea, perinde atque blanditijs, mę-
» rentem conſolatur circulator; temporum carpique arterias
» alio oblinit medicamẽto: deinde nummum in terrã proiectũ
» hortatur vt tollat. Ibi ille pronus, primùm ſe nequit attollere,
» mox vnguinis vi amens factus concidit, ſtatimque, eius more

qui metuit ne mergatur in aquâ,natat,ac vociferatur simul ſe » fluctibus obrui.Ergo eum erigit circulator, ille, quaſi vlturus » iniuriam ; primùm maleficum obliquo ac toruo intuitu ex- » probrare,mox hominem aggredi videtur: poſtremò fugientẽ » circulatorem perſequi, donec abſterſo tandem illiti medica- » menti veneno,recipiat animum ac menti reſtituatur. Vbi autẽ » ad ſe redijt,quaſi qui euaſerit à mari naufragus,capillum veſti- » mentaque veluti vela torquere,exprimereque, brachia terge- » re, & nares emungere, conſpicitur.] vt ſola vis vnguenti hoc » faciat,& non interueniat opera dæmonis, qui fieri queat, non intelligo.

Gentiles idem ſenſiſſe olim, probare poſſumus ex morbis, quos illi Dijs ſuis,hoc eſt dæmonijs aſcribebant: vt de *Ceritis*, qui dicti quaſi *Cererícti* δημητριόληπτοι ; de lymphatis,Panicis, ſimilibuſque iam tradidi. Ideoque eos, qui fanatici erant, & varijs linguis in morbo loquebantur, δαιμονῶντας, vel ab Hecate,aut Heroibus infeſtatos, vocabant. λ Quare & Leuinus Lemnius μ tandem dat manum; & fatetur dæmones huiuſmodi cauſas morborum accidentarias eſſe: Qui ſi cauſam accidentariam vocat, extrinſecam, efficientem tamen, nobiſcum ſentit.

λ *Lucian. in Philopſeu. Hippocrates de Sacro morbo.*

μ *lib.2 de occul.nat. mirac.c.1.*

Reſtat explicandum, quo pacto dæmon morbos inferat? D quod Franc. Valeſius accuratè docuit ν. Nempe illum eſſe cauſam externam,eoquòd extrinſecùs aduenit corpus inhabitaturus & morbos illi illaturus.Si morbi ex materiâ pendeant, mouet internas cauſas.ſic Melancholicos morbos excitat.Nã principio bilem atram, quæ corpori inerat, commouet, & fuligines in cerebrum,& internorum ſenſuum cellulas propellit. Deinde adauget bilem atram,admotis cauſis exurentibus,vel detento iſto humore,ne expurgetur. Epilepſiam,paralyſim & ſimiles noxas infert, per ſucci craſſioris delationem, obturato ventriculo cerebri,vel obſtructis radicibus neruorum. Cæcitatis cauſa eſt vel ſurditatis, noxia excrementa ad aures vel oculos coaceruãdo. Interdum poteſt etiam hæc per ſe,ſine ipſâ materiâ,ſiue internâ causâ præſtare; ſi impediat vel lædat ſenſationes

ν *Sacræ Philoſoph.c.28.*

sationes,& spiritus animales detineat vel subtrahat,& alijs mille,quos nouit, modis. Qui verò morbi ab internis causis non pendent, sed ab externo tantum nocumento, vt plurimum illos per se operatur. Sicut cum malefica irata pomum coctum manui alterius sic fecit conglutinari, vt & acerbissimum inferret cruciatum, &, nullâ arte, posset dissolui, vel deglutinari o. Quo pacto venefici morbi ab alijs dignoscendi agam.lib.6.

o *lege Nicol. Remig. lib 1. daemonolat. c.4.*

SECTIO VI.

De mirâ rerum solidarum atque magnarum in corpus ingestione & egestione.

A PRodigiosi sunt plerique morbi per maleficium illati; sed omnium prodigiosissimus mihi videtur;quando per os vel imum gutturem eijcit æger, spinas, ossa, ligna, saxa, frusta vitrorum,acus,cultros & alia ferramenta; glomos pilorum,pannos, setas, cornu lucernæ,& huiusmodi, quæ vel comestione, vel aliter in corpus immitti potuisse videtur impossibile. huius exemplum vnum habet Sprengerus α, de muliere Zabernensi;cui obstetrix quædam,eo quòd ipsam non accersierat ad puerperium, grauiter irata, noctu cum duabus alijs maleficis ad puerperam accessit,& dixit ad vindictam se aliqua in eius intestina velle immittere,quorum dolorem post semestre dũtaxat sentire inciperet. Dixit,& ventrem eius manu tetigit: ad » quem contactum puerperæ videbatur, sibi extrahi intestina, » & ijs immitti quædam,quæ tum oculis dignoscere nequibat. » Postea sexto vix mense finito, internorum viscerum tortura » ipsam subitò tam dira inuasit, vt nec (verba sunt Sprengeri) » diebus,nec noctibus à clamoribus, omnes inquietando, ab» stinere posset. Et quia deuotissima Virginis & Reginæ miseri» cordiæ exstitit, in pane & aquâ singulis sabbatinis diebus ie» iunando: ideo & per ipsius suffragia credidit se liberari. Vnde » & quadam die,vbi opus naturæ perficere volebat,tunc omnis » illa immundicia à corpore prorupit, & aduocans maritũ cum » filio dixit: súntne res istæ phantasticæ? nõne dixi,post dimidij » anni spacium res ista cognoscetur? aut quis vidit vnquam spi-

α *in Malleo p 2.q.1. c.13.*

n as,

nas,ossa, simul etiam ligna me comedisse? Erant enim spinæ » rosarum,longitudine vnius palmæ, cum alijs varijs rebus in- » numerò immissæ.] Aliud exemplum relatum est à Beniue- » nio β de muliere Florentinâ; tertium à Ioanne Langio γ de Vlrico Neusesler rustico; quartum de puellâ Leuuensteten si in historiâ Germanicâ, hac de re excusa anno 1562. tria his addit Nicolaus Remigius δ. Octauum planè admirandum & cui refellendo,nullæ nugæ,nullæ calumniæ, nullæ phaleræ vitiligatoris Wieri,suffecerint,adscribam ε ex vitâ S.Petri Tarentasij,à Gaufrido conscriptâ,his verbis; S.Symphoriani di- » citur castrum Lugdunensis Ecclesiæ, paucis ab vrbe millibus » distans,vbi vir fidelis & religiosorum fidelis sedulusque suscep- » ptor, magnæ conuersationis pariter & opinionis Abbatem, » ad hospitium suum aliquando, quasi vim faciendo,pertraxit. » huic iuuencula erat filia miserabili incommoditate laborans. » Egerat enim quędam mulier malefica, per nequitiam inuidæ » socrus inducta,vt languore tabesceret desperato, nec viri sui » præsentiam, nec aspectus vllatenus toleraret. Affectione mu- » liebri genitrix persuasa,vt satanas satanam eijceret, famosum » quendam maleficum accersiuit. Adfuit, explorauit, agnouit, » & mulierculam asserens *inferratam*,terit arborum cortices,po- » cula verbis & herbis infecta propinat; mordet etiam dentibus » proprijs brachium miseræ mulieris. Res mira,res noua, res(ni » fallor)hactenùs inaudita. Ab illo quidem languore cõualuit: » sed interdum,ex corde procedere sentiens velut acus, crucia- » batur atrociter, donec per morsuram brachij, quam nulla ci- » catrix obduxerat, acus educeret vis occulta. Crudele reme- » dium,sed huiusmodi congruebat auctori. Plures in hunc mo- » dum quàm triginta per tèmporum interualla prodierãt:quæ- » dam, vt vulgò dicitur, excapsetæ, quædam admittendis filis » idonea foramina præferentes. Præterea prædictus Abbas ad » domum,vbi hæc actitabantur,aduenit. Celebris est persona; » cuius hoc opus & alia non indigna admiratione narrantur: » sed parcendum adhuc superstiti,& nomen credidi reticendũ. » Huic pater anxius miserabilem exhibet filiam, nec sine lacry- »

β *lib. de admiran morb. causs.*
γ *lib.1.ep.35*
δ *lib. 3.dæmonolat.c.1.*
ε *apud Surium tom.3. Maij 8.c.23.*

mis

» mis lugubrem explicat tragœdiam. Eadē hora fit fides dictis,
» & sentiens acum mulier gemebunda deplorat. Iam peruene-
» rat ad foramen, solitus iam præcesserat cruor, iam cœperat ap-
» parere, iam particula eius exierat. Et accedens vnus ex fratri-
» bus laicis, eidem Abbati deseruiens, cruentam extraxit, annis
» pluribus ad testimonium conseruandam. Orat Abbas, & locū
» vulneris tangens, in virtute fidei pollicetur, nec ferrum vltrà
» nec chalybem inde processurum. Factum est: sed mutata ma-
» teria est, malitiâ necdum prorsùs exstinctâ. Cęperunt lignei
» sudes paruuli, quales vulgò brocas appellant, ex quercino ro-
» bore, vel fraxinei, pro ferreis acubus egredi, crassiores spinis &
» modicè longiores. Nec vnius tamen omnes, sicut nec acus
» fuerant, longitudinis vel crassitudinis erant. Sedecim in hunc
» modum intra annum & paucos menses ex muliere ligna pro-
» dierunt. Adfuit demùm Reuerendus Petrus Antistes, cui di-
» uinitùs seruabatur tanti miraculi plenitudo. Offertur mulier
» missarum sollemnia celebranti, sicut præceperat vespere præ-
» cedēti. Eâdem horâ septimum decimum lignum ex muliebri
» corpore egreditur, quod sub oculis omnium sacellanus extra-
» xit. Confitentem itaque mulierem præsul absoluit, & sacram
» ei tradens Eucharistiam ab omni deinceps cuiuscunque mate-
» riei progressu iubet esse securam. Sic ab omnibus iam præsti-
» gijs liberata adhæsit viro, filiosq; procreauit. Et, vt dicitur, ho-
» dieque superstes, virtutem prædicat, quam in seipsâ feliciter
» meruit experiri. Petrus de Fraxineto, dicitur pater, notus,
» etiam honoratus inter conuicaneos suos: vt si quem dubium
» nouitas tanta reddiderit, probare forsitan liceat, quod crede-
» re detrectarit.] Hactenus Gaufridus Abbas Altæturbę; cui Ci-
stercienses & Clarauallenses Abbates negotium dederunt vi-
tæ huius conscribendæ; cùm Romanus Pontifex Lucius eis
mandasset, vt eam fideliter conscribi curarent. Sed Monachus
fuit scriptor, inquient aduersarij. credo, plus fidei mererentur
mendaciſſimi ipsorū Ministri & Prędicantes. Quid multa? su-
perioribus annis Duacensi cuidam, & Insulensi ancillę similia
fermè acciderunt. Exemplorū sat habemus; causam ruspemur,

quæ ſat abſtruſa & abdita.

Primùm fateor, quædam in corporibus humanis ſolere interdum ex prauis humoribus coaleſcere, vt ſunt tophi, lapilli, capilli, oſcilla, conchylia, ſpinæ, glomi pilorum & quæ talia potuit dæmon in ipſis hulceribus, vel in corporis partium cõgruis ſinibus procreare, quod naturaliter fieri poſſe, conſentiunt veteres nouicijque medici ζ. Norunt mecum multi Comitis filium; qui, ante annos fermè nouemdecim, Luxemburgi, in vrinâ lacertulas ſatis magnas eijciebat; quod etſi plerique vxoris eius adulteræ (quam & occidi per ſicarium ille poſtea iuſſit) veneficio tribuerent; potuit tamen naturaliter contingere, ex humorum corruptione, & renum vitio. Mulier illa Caluini ſectæ erat addicta, & miniſtro familiarior, quam oportebat; ideo nec à moribus nec ab inſtituto aliena fuit vulgi ſuſpicio. B

ζ *Galen. lib. 2. ad Glaucũ. Ceſſus lib. 5. ca. 6. Aetius lib. 16. c. 100. Leuin Lemn. li. 3. de occul. nat. mirac. c. 40. Alexan. Benedict. lib. 2. & 3. Anatom. Anto. Beniuen. lib. ſupra citato. c. 3. 15. 24. 94*

Secundò puto non poſſe naturaliter in corpore humano generari, ex vllâ putrefactione, acus, cultros, forfices, & huiuſmodi metallica artificioſè conformata. quia calor naturalis, niſi plurimorum annorum ſpacio, non videtur metalla inibi gignere poſſe: multoque minùs, ſic fortuitò ad certam analogiam atque diſpoſitionem artificioſam, videntur tam varij humores conuenire poſſe: niſi Democriteam & Epicureã reuocemus inſaniam, ex fortuito atomorum concurſu cuncta conſtruentem. Neque adhuc legi, qui hanc vim naturæ tribueret.

Tertiò, dico hæc omnia multis modis dæmones per maleficos operari poſſe. Etenim primò poſſunt ſic ſenſibus illudere, vt quis putet iſta in corpus ingeri, vel egeri: cùm tamen reuerâ dumtaxat dæmon cultros veros, & huiuſmodi reliquam, quæ euomitur, artificioſam materiam, quæ in ægri corpore numquam fuerat; vel etiam ipſos humores, qui eijciuntur; faciat apparere cultros, & reliqua illa, vel etiam aërem ſic cõdenſet, & coloret n: quod veriſimillimum eſt contingere, quando res illæ, quæ viſæ ſunt ſolidæ ac denſæ, paullo poſt cernuntur euaneſcere. Præterea poſſunt, citrà fictionem, res huiuſ-

n *hoc volunt ſemper in his accidere Gril. de ſortile q. 3. & Cardan. d. cap. 80. de varieta.*

huiusmodi per dæmonem in os occultè ingeri, vnde mox eijciantur; possunt etiam alijs corporeis partibus inseri & includi. Negat id Wierus, homo fronte nullâ; licet non videam, cur neget. testantur enim medici & chirurgi fide digni, quorum nonnullos [1] ipse laudat, talia sibi visa ex corporibus excerni, vel exsecari, & ea manibus contrectasse sese. Eos verò omnes ad vnum decipi contendere, quid est, nisi strennuè pudorem totum exuere? ex modis immittendi, quos comperio, duo tantum mihi placent. Primus est, quem non prætermisit Binsfeldius [κ]; vt profundo dæmon somno demergat hominem, & sensum doloris eximat; tum dextrè incidat membrum, & materiam illam duram imponat; denique eâdē subtilitate vulnus adeò consolidet, vt nulla cicatrix vel vestigium relinquatur. quod periti chirurgi nonnunquam faciunt.

[1] *Trallian. lib. 4. cap. 6. Beniuen. de abdit. morb. & sanat. caus. c. 24. & Io. Lang. d. epist. 38. historia puellæ de Leuesteet, Germanicè edita Beniue. & Benedict. s. citati.*

Dices fortassis; vt hæc queat in partibus carnosis & facilè dilatabilibus, & promptæ consolidationis; quarum exempla recenset Nicol. Remigius [λ]; non tamen id poterit in alijs, quibus illa facilitas non est propria, v. g. in intestinis, orificio stomachi, gutture, arterijs, & talibus organis, quæ angusta valdè sunt, nec dilatantur, nisi ad functiones suas naturales: vel etiam, si sectione diuisa fuerint, non possunt reuniri. *Respondeo*, difficiliùs quidem in his id contingere, absolutè tamen posse vt in alijs. licet enim nobis incognita sint medicamenta, ijs consolidandis & reuniendis idonea; dæmoni tamen illa sunt notissima. Præterea quamuis sponte suâ non dilatentur, nisi ad naturales suos effectus; vi tamen aliquâ adhibitâ, possunt extra consuetum ordinem dilatari & comprimi. cuius rei duas historias ad fidem faciendam adtulit testis oculatus, chirurgiæ laude clarus, Ambros. Paræus [μ]: prior est, de studioso, qui cùm spicam germinis deglutiuisset, eaque in pulmones per παραχείαν descendisset, natura illam transuersis pulmonum lobis illæsis, integris etiam costarum musculis, & quæ succingit eas membranâ incolumi, integram expulit. posterior est de opilione, qui semipedalem cultellum, cui corneum erat manubrium crassitudinis pollicaris, in fauces à prædonibus ore

[κ] *in l. 4. C. de malef. q. 7. concl. 6.*

[λ] *lib. 2. dæmonol. c. 4.*

[μ] *lib. 2. chirurg. c. 17.*

quæ ſat abſtruſa & abdita.

Primùm fateor, quædam in corporibus humanis ſolere interdum ex prauis humoribus coaleſcere, vt ſunt tophi, lapilli, capilli, oſcilla, conchylia, ſpinæ, glomi pilorum & quæ talia potuit dæmon in ipſis hulceribus, vel in corporis partium cõgruis ſinibus procreare, quod naturaliter fieri poſſe, conſentiunt veteres nouicijque medici ζ. Norunt mecum multi Comitis filium; qui, ante annos fermè nouemdecim, Luxemburgi, in vrinâ lacertulas ſatis magnas eijciebat; quod etſi plerique vxoris eius adulteræ (quam & occidi per ſicarium ille poſtea iuſſit) veneficio tribuerent; potuit tamen naturaliter contingere, ex humorum corruptione, & renum vitio. Mulier illa Caluini ſectæ erat addicta, & miniſtro familiarior, quam oportebat; ideo nec à moribus nec ab inſtituto aliena fuit vulgi ſuſpicio.

ζ *Galen. lib. 2. ad Glaucũ. Celſus lib. 5. ca. 6. Aetius lib. 16. c. 100. Leuin Lemn. li. 3. de occul. nat. mirac. c. 40. Alexan. Benedict. lib. 2. & 3. Anatom. Anto. Beniuen. lib. ſupra citato. c. 3. 18. 24. 94*

Secundò puto non poſſe naturaliter in corpore humano generari, ex vllâ putrefactione, acus, cultros, forfices, & huiuſmodi metallica artificiosè conformata. quia calor naturalis, niſi plurimorum annorum ſpacio, non videtur metalla inibi gignere poſſe: multoque minùs, ſic fortuitò ad certam analogiam atque diſpoſitionem artificioſam, videntur tam varij humores conuenire poſſe: niſi Democriteam & Epicureã reuocemus inſaniam, ex fortuito atomorum concurſu cuncta conſtruentem. Neque adhuc legi, qui hanc vim naturæ tribueret.

Tertiò, dico hæc omnia multis modis dæmones per maleficos operari poſſe. Etenim primò poſſunt ſic ſenſibus illudere, vt quis putet iſta in corpus ingeri, vel egeri: cùm tamen reuerâ dumtaxat dæmon cultros veros, & huiuſmodi reliquam, quæ euomitur, artificioſam materiam, quæ in ægri corpore numquam fuerat; vel etiam ipſos humores, qui eijciuntur; faciat apparere cultros, & reliqua illa, vel etiam aërem ſic cõdenſet, & coloret ¤: quod veriſimillimum eſt contingere, quando res illæ, quæ viſæ ſunt ſolidæ ac denſæ, paullo poſt cernuntur euaneſcere. Præterea poſſunt, citrà fictionem, res huiuſ-

¤ *hoc volunt ſemper in his accidere Gril. de ſortile g. q. 3. & Cardan. d. cap. 80. de varieta.*

huiusmodi per dæmonem in os occultè ingeri, vnde mox eijciantur; possunt etiam alijs corporeis partibus inseri & includi. Negat id Wierus, homo fronte nullâ; licet non videam, cur neget. testantur enim medici & chirurgi fide digni, quorum nonnullos [1] ipse laudat, talia sibi visa ex corporibus excerni, vel exsecari, & ea manibus contrectasse sese. Eos verò omnes ad vnum decipi contendere, quid est, nisi strennuè pudorem totum exuere? ex modis immittendi, quos comperio, duo tantum mihi placent. Primus est, quem non prætermisit Binsfeldius [κ]; vt profundo dæmon somno demergat hominem, & sensum doloris eximat; tum dextrè incidat membrum, & materiam illam duram imponat; denique eâdē subtilitate vulnus adeò consolidet, vt nulla cicatrix vel vestigium relinquatur. quod periti chirurgi nonnunquam faciunt.

[1] *Trallian. lib. 4. cap. 6. Beniuen. de abdit. morb. & sanat. causis. c. 24. & Io. Lang. d. epist. 38. historia puellæ de Leuesteet, Germanicè edita Beniue. & Benedict. ss. citati.*

[κ] *in l. 4. C. de malef. q. 7. concl. 6.*

Dices fortassis; vt hæc queat in partibus carnosis & facilè dilatabilibus, & promptæ consolidationis; quarum exempla recenset Nicol. Remigius [λ]; non tamen id poterit in alijs, quibus illa facilitas non est propria, v. g. in intestinis, orificio stomachi, gutture, arterijs, & talibus organis, quæ angusta valdè sunt, nec dilatantur, nisi ad functiones suas naturales: vel etiam, si sectione diuisa fuerint, non possunt reuniri. *Respondeo*, difficiliùs quidem in his id contingere, absolutè tamen posse vt in alijs. licet enim nobis incognita sint medicamenta, ijs consolidandis & reuniendis idonea; dæmoni tamen illa sunt notissima. Præterea quamuis sponte suâ non dilatentur, nisi ad naturales suos effectus; vi tamen aliquâ adhibitâ, possunt extra consuetum ordinem dilatari & comprimi. cuius rei duas historias ad fidem faciendam adtulit testis oculatus, chirurgiæ laude clarus, Ambros. Paræus [μ]: prior est, de studioso, qui cùm spicam germinis deglutiuisset, eaque in pulmones per τραχείαν descendisset, natura illam transuersis pulmonum lobis illæsis, integris etiam costarum musculis, & quæ succingit eas membranâ incolumi, integram expulit. posterior est de opilione, qui semipedalem cultellum, cui corneum erat manubrium crassitudinis pollicaris, in fauces à prædonibus ore

[λ] *lib. 2. dæmonol. c. 4.*

[μ] *lib. 2. chirurg. c. 17.*

aperto adactum, sex solidos menses, in corpore retinuit, & tandē natâ in inguine vomicâ, inde chirurgus extraxit. At necessariū planè fuit, per angustissimos meatus quosque à faucibus in inguen cultrum peruenire. His tertiam narrationem Remigius addidit de morione; qui, apud Armoricos, mucronē gladij tres digitos longū per os in fauces adactū, duodecimo post die, per anum egessit. Nonne culter iste, per tot spiras intestinorum subtilissimorum, & per illud, quod à re ipsâ vocatur intestinum tenue, fuit deuolutus? Neque in his vlla vnquā maleficij mentio vel suspicio fuit. si natura id potuit & casus, cur ex proposito id adnitens nequeat ille mille artifex sollertissimus?

Alter modus est Silueſtri Prieratis [r], quem recētiores quidam sunt secuti; scilicet dæmonem peritiâ pollere, res solidissimas diuidendi & comminuendi partes in minutissimas, etiam instar pulueris; & eas iterum vniendi, applicatis ſicubi opus naturalibus actiuis; idque tam præpropere & subtiliter, vt cernētium oculi nequeant, ob nimiam motus celeritatem, quidquam horum aduertere, ideoque putēt homines ea integra immitti & emitti. Hi duo modi probabiles sunt.

Valdè miror tertium quendam, tam multis placuisse [o], cū sit planè improbabilis. Volūt isti à dęmone poros corporis extēdi, per eos deinde duriora hęc & maiora inseri: & poros rursùs concludi: quorum apertione iteratâ demū, quando dęmoni videtur, intrusa expellantur. Sic aiunt à fulmine sine læsione poros vaginæ penetrari, laminamque gladij chalybeam liquari. sic iactu lapidem sub aquâ recondi, nec manu retractâ viam cerni, per quam lapis in aquā penetrarit. Supponit hæc opinio corporum penetrationē esse naturalem, cū Buridano; quam D. Thom. Scot. Durand. & alij, meliùs philosophantes, cōtendunt à solo Deo perfici posse. hoc ergo primò peccāt. Si dicant corporeas hîc dimensiones, siue corpora non penetrari: incredibilem quandam dilatationē pororum, etiam in partibus corporis non raris, coguntur excogitare: cùm tamen isti pori tam sint naturâ angusti, vt sine insigni læsione distrahi nō possint.

[r] *Silu. verb. maleficium. q. 5. Cosmas Philiarchus de off. Sacerd. p. 2. lib. 3. in tract. primi præcepti Decalogi.*

[o] *Paracelso lib. de occult. philos. Baroni Lichtenbergio libr. de præcipuis Magiæ articulis. Ludou. Milichio lib. de Magico dæmone, & Nic. Remig. d. c. 1. lib. 3.*

possint. Nec simile quidquam in illis, quę pro ratione adferũt, dissimillimis reperitur. fulmen quiddam est subtilissimum & tenuissimum, eâ præditum vi naturali, vt duriora atque resistẽtia cõsumat; mollia verò & cedere facilia sine lęsione ϖ transmittat: at ferrum, ligna, lapides, res sunt spissæ, duræ, & minimè aptę sic se in poros insinuare. Aqua corpus est liquidũ, humidum, tenue, fluitans, cuíuis rei solidæ cedens loco, capax etiam liburnarum; rerum quæ inijciuntur impulsu condẽsabile, & ijs exemptis aptum vi sua statim coire & reuniri, vtque sine partium separatione condensatur, sic sine earumdem nouâ medicinâ rarefit atque extenditur; quæ quam sint ab humani corporis membris aliena, vel pueri norunt.

ϖ *Seneca lib. 3. nat. quæst. lib. 2. Isidor. li. 13. Etymol.*

SECTIO VII.

De maleficio deuouendi.

SVppono, quod Catholicis certum est, energumenos à dæmonibus sępè inuadi, & possideri, vel obsideri; hoc est dæmones in hominũ ingredi corpora, & simul potestatẽ aliquam eos vexãdi seu affligendi accipere: ambo enim requirũtur, vt quis sit energumenus; qua de re doctè post Mengũ, & Polyd. Pet. Tyræus α disseruit. sic homines dæmoni tradẽdi potestatẽ constat olim Apostolos habuisse ex Sacrâ Scrip. β & alios quoq; sanctos homines vt olim, sic & hodie eã à Deo accipere, qua nõ nisi prudẽtissimè, & cũ magnâ caritate atque iustitiâ vtãtur, haut difficulter probaretur γ si huius loci foret. An verò dæmones, eos quos possident energumenos, sic possideant, vt eorũ corpora ipsimet subintrent, posset quis dubitare eo quòd B. Ildegardis in libris reuelat. suarum scribat se de quadã ener-
» gumena in verâ visione vidisse, quod ipsa permissione Dei
» quadã nigredine & fumo diabolicę cõglobositatis obsessa erat
» & obumbrata, quæ totam sensualitatem rationalis animæ il-
» lius opprimebat, nec eam eleuato intellectu suspirare per-
» mittebat: velut vmbra hominis, aut alterius rei vel fumus op-
» posita obtegit & perfundit: vnde hæc rectos sensus & actus
» perdebat, & inconuenientes sæpius clamabat ac faciebat.

α *Mengus in fuste dæmon. Polydor. de exorcism. Tyræus disp. de dæmonia.*

β *1. Cor. 5. v. 1 1. Tim. 1. v. vlt.*

γ *vide Tyræum d. operis q. vlt.*

Et me cogitante & ſcire volente quomodo Diabolica forma„
(id eſt ſubſtantia) hominem intraret, vidi & reſponſum habui,„
quod diabolus in ſua formâ, vt eſt hominem non intrat, ſed cũ„
vmbrâ & fumo ſuę nigredinis obũbrat & obtegit. ſi enim for-„
ma illius hominem intraret; citius membra illius ſoluerentur,„
quam ſtipula à vento diſpergatur. Quapropter Deus non per-„
mittit, vt hominem in ſuâ forma intret. Sed ſupradictis per„
fundens, ad inſaniam & inconuenientia euertit, & per eum,„
quaſi per feneſtram vociferatur, & membrâ illius exterius mo-„
uet, cùm tamen in eis in formâ ſuâ interius non ſit, animâ inte-„
rim quaſi ſopitâ & ignorante, quid caro corporis faciat.] Sic„
illa apud Theodoricum Abbatem, *eius Vitæ lib. 3. c. 20.* Sed hic
locus oſtendit veriſſimũ eſſe dictum Theologorũ, ſępe eos, qui
aſſueuere multis reuelationibus etiam veris, putare ſe habe-
re per reuelationem, quod habuere per diſcurſum opinio-
nemque. Indicant hoc multa. primo quia principio verè tan-
tum deſcribitur obſeſſio, non poſſeſſio. Secundò, quòd inqui-
ſitio hæc parum erat neceſſaria, & ſatis curioſa. Tertio quia
ſuſpectum eſt quod ait Deũ non permittere vt diabolus ſecũ-
dum ſuam eſſentiã, vt ſolet eſſe in ſuo loco, corpora poſſideat.
cõmunis enim Theologorum diſtinctio hoc diſcrimen ſtatuit
inter obſeſſos & poſſeſſos, quòd in his ſit dęmõ, vt erat in ſta-
tuis idolorũ, nonnunquã: & hoc indicant inflationes & multa
alia quę in poſſeſſis cernuntur. Quartò quia ratio nulla eſt. nec
enim forma dęmonis ſiue ſubſtãtia eius ſpiritualis ipſi corpori
contraria ſic eſt, vt illud ſtatim deſtruat, etiamſi nolit, ſolo in-
greſſu. Quinctò quia nõ ſemper anima ſopita eſt, quãdo dæ-
mõ energumenũ vel obſidet vel poſſidet, vt apparet, quia vi-
demus ſæpe illos omniũ recordari quæ egerint. Denique ſancti
& Theologi omnes ſic ſemper locuti & opinati fuere vt dice-
rẽt dæmonẽ corpus arreptitij intrare, & ab eo exire. Reſtat nũc
vt quæramus, an malefici poſſint & ſoleant ſic alios deuouere,
ac dæmoni quaſi mãcipare? Multorũ cõfeſsionibus cõſtat eos
id putare, fatentur enim ſe dæmones in brutorum vel homi-
num corpora immiſiſſe; & ipſi dæmones cum exorciſantur,
id

id ſolent prætexere, ſe à tali vel tali immiſſos. prætermittã, quæ recentiora ſunt, à Remigio & alijs allata, duo tantum adſcribã ab ijs commemorata, quorum fides reijci nequit. Anaſtaſius »Nicenus d de Simone Mago: multos (ait) tentantes eum di- »cere præſtigiatorem, cùm eos eſſet allocutus, & deinde conui- »uij prætextu bouem ſacrificaſſet, & eos conuiuio excepiſſet, »varijs morbis & dæmonibus eos ſubiecit.] D. Hieronymus e nobis proponit dæmonem à B. Hilarione eiectum, quem ma- »gus in virginem immiſerat; Perducta (inquit) à parentibus ad »monaſterium ſeni traditur, vlulante ſtatim & confitente dæ- »mone. vim ſuſtinui. Inuitus abductus ſum. Quam benè Nem- »phi ſomnijs homines deludebam! ô cruces! ô tormenta, quæ »patior! Exire me cogis, & ſubter limen ligatus teneor. Non »exeo, niſi me adoleſcens, qui tenet, dimiſerit. Tunc ſenex; »Grandis, ait, fortitudo tua, qui licio & laminâ ſtrictus teneris. »Dic, Cur auſus es ingredi puellam Dei? Vt ſeruarem, inquit, »eam virginem. Tu ſeruares, proditor caſtitatis? Cur non po- »tiùs in eum, qui te mittebat, es ingreſſus? Vt quid, reſpondit, »intrarem in eum, qui habebat collegam meum, Amoris dæ- »monem? &c.] En vt magus immiſerat dæmonem verè: & ſic opinor etiam multa eorum quæ narrat Anaſtaſius, à quo Glycas p. 1. fuit eadem mutuatus; & inprimis, de quo nũc agimus, Deo permittente, potuiſſe verè à Simone mago id patrari: quare Annalium ζ ſcriptori eruditiſsimo, nequeo aſſentiri; qui mira illa Simonis ab Anaſtaſio prodita, iudicat tantum fuiſſe impoſturas, hominibus per imaginem & viſum oſtenſas, cùm nulla veritate conſiſterent. ſunt enim in ijs multa, quæ & poſſe & ſolere contingere, lib. præcedente *de Dæmonicâ Magiâ* ſatis copiosè oſtendimus. Hæc autem immiſsio malorum ſpirituum, non prouenit à facultate cogendi; quæ nulla Magis competit, in dæmones. Nam vel ſpontè dæmones ex pacto obſeſſum vadunt, finguntque ſe obtemperare: vel inferiores dæmones ad id adiguntur, à dæmone ſuperiore, volente hac in re malefico gratificari. Vtroque tamen caſu Dei permiſsio requiritur, vt cauſa ſine qua non poſſet hoc fieri:

d *in S.S. q. 13*

e *in vitâ S. Hilarionis.*

ζ *tom 1. anno 68.*

permit-

permittere verò Deus id consueuit nonnisi ob graue aliquod obsessi peccatum η : non rarò propter parentum iratorum imprecationes, quarũ tria exempla suggerit Ioann. Cæsarius θ.

η *vide Tyræum d. oper. c. 29.*

θ *lib. 5. exẽplor. c. 11. 12. & 26.*

SECTIO VIII.

De maleficio ligaminis.

NVllum hoc frequentius hodie est maleficium: adeò, vt in aliquibus locis vix audeat quisquam clarâ luce matrimonij solemnia celebrare, ne quis malus coniugum votis illudat. Id si fit, quia, quo pauciores adfuturi, & rei conscij fuerint, hoc plurium insidias effugiunt; nihil ad hunc tractatum pertinet cautela huiusmodi: si, quòd antelucanos conatus magicos, minùs pollere credunt, res superstitione non vacat. Sed ad ipsum maleficium veniamus. Solent malis verbis hominé reddere (vt Canones loquuntur) frigidum & maleficiatum, hoc est ad actum coniugij inidoneum. Hoc illos posse & solere probatur, tum auctoritate canonum α; tum communi sententiâ Theologorum β; tum praxi Ecclesiæ, quæ sic affectos post triennij experientiam irritam, & adiunctâ septem testium iuratorum manu, separare consueuit γ; tũ ex opinione Rabbinorum veterum, & Berosi (qui exstat) existimãtium à Chamo tali damno multatum Noëmum fuisse; tũ exemplis mox referendis, & experientiâ quotidianâ; tum denique ratione. potest hoc fieri naturaliter, castratione, elisione, ruptione, deficcatione, infrigidatione & similibus ex causis; quas cùm norit dæmon, poterit illis vti. Deinde fit sæpè, vt qui cum vnâ nequit, queat cum alijs; vel qui cum cæteris potest, cum vnâ non possit; item vt non possit cum eâ solâ, quam maximè amat & deperit: item vt ablato dumtaxat ligamine fiat potens, qui priùs nihil poterat, cuiusmodi varietas ex naturali causa nequit prouenire. prouenit ergo ex supernaturali seu prodigiosâ. non diuinâ: ergo angelicâ. nõ bonorum angelorum operâ: ergo malorum.

α *c. si per sortiarias, 23. q. 1. & toto tit. extr. de frig. & maleficia.*

β *in 4. d. 34. D. Thom. 3. p. q. 58. ar. 2. & alij citati ab Enriquez li. 2. de matri. c. 8.*

γ *ca. laudabilẽ. de frig. & malef. vide P. Enriq. d. c. 8. n. 2. & c. 7. n. 9.*

Modis seu formis ad hoc diabolus vtitur penè infinitis. sanè auctor Dæmonomaniæ plures quinquaginta reperiri scripsit:

Quidam

Quidam magi, ſolummodo ligulã, certis cum verbis prolatis,
B nectunt: ſed dęmon interea maleficiũ perficit, & ſiue virũ, ſiue feminam reddit impotentẽ. tam in feminas, quã in viros graſſari verè dixit Ananias ♂; ſed tamen faciliùs & frequentiùs in viros cernimus hoc malum ſerpere: fors, an quod vbi plus operæ & inſtrumentorum requiritur, faciliùs ibi aliquis defectus & impedimẽtum occurrit? an quia cum plures ſint maleficæ, quã malefici, pluribus viris nocetur? ligari autem poſſe volunt plerique vel in diem, vel in annum vel in æternum, aut donec nodus ligulæ ſoluatur.

♂ libr. 4. de nat. dæmon.

C A viris doctioribus ſeptem traditas inuenio cauſas proximas huius impotentiæ, quibus cauſis dæmon abutitur. prima eſt quando coniugem vnum alteri reddit odioſum; vel inuicẽ ſanè odioſos facit, per calumniam ſuſpicionemue, aut morbi alicuius immiſſionem; ſicuti cum vel Venus, iuxta Steſichoreũ; vel Medæa, iniecto pharmaco fecere, vt omnes feminæ Lẽni grauiter ore olerent, ſicque illas mariti ſunt aſpernati: Medeæ facinus vult eſſe Myrtilus lib. rerum Lesbicar. 1. ♀ aut id faciunt fantaſiâ turbatâ, ſic vt aliquid in compare vehementer odioſum vel formidabile ineſſe credãt: ſic Valazca ζ, Libuſſæ Boëmæ famula, mulieres à virorũ amore per veneficium adeò auertit: vt cõiuratione initâ, ſuos quæque maritos, fratres, „ patres, filios vnâ nocte interfecerint; mox, arce Viſſegradenſi „ obſeſsâ, Primiſlai regis exercitum ad internecionem ferè ceci- „ derint.] Aliquando faciunt, vt inuicem quidem ament ardentiſsimè, ſed quando ad copulã ventum, ſubitò accẽſi odio, alter alterũ cædat, vel vnguibus laceret: quod genus & Theologi ϰ, & Iuriſconſulti θ nouerunt. tunc dæmon primò accẽdit ardorem libidinis propoſitâ formâ coniugis vt concupiſcibili; & quando venitur ad amplexus, tunc proponit vt odioſam & exitialem, faciens vt membra generationis appareant vel magnitudinis prorsùs incongruæ, vel formæ horribilis aut ſupramodũ fædæ. Secunda cauſa eſt, quando corpora impedit, nequeant ad ſe mutuo appropinquare, & ſic ea diuidit, vel detinẽs ea in locis diuerſis, vel cum conantur iungi, phantaſma

♀ Natalis Mythолog. lib. 6. c. 7.

ζ Æneas Siluius in hiſtor. Bohem. & Bap. Egna lib. 3. c. 2.

ϰ P. Henriq. de Sacramen. lib. 12. c. 8. n. 2. Sot. in 4. d. 34. a. 3.

θ auctor dæmonoma. & auctor lib. de Lamijs. lib. 1.

taſma aut quid aliud inijciens intermedium. ad prius videtur
1 lib.1.elegi2. pertinere illud Propertij 1.

Inuidiæ fuimus. quis me Deus obruit? aut quæ.
Lecta Prometheis diuidit herba iugis?

Pertinet ad poſterius, quędam narratio, plena admirandæ nouitatis, cuius fides penes auctores ſit. narrat ex Vincentio Bel-
x *Vincent. lib.26.hiſtor. Antonin p. 2 ſum.hiſt.ti. 16.c.7.§.4.* luacenſi D. Antoninus x, Romæ temporibus Henrici tertij Imp. fuiſſe iuuenem quendam locupletem & nobilem, qui recens vxorem duxerat, & ſodales ſuos opiparo conuiuio nuptiali exceperat. Exiuere in campum à prandio luſuri pilâ. Spõſus, ludi dux, pilam poſcit, & ne excideret anulus ſponſalitius, inſerit eum digito ſtatuę Veneris æreæ, quæ in proximo erat. omnes vnum petebant, ſic citò defatigatus ipſe à ludo ſeceſſit, & ad ſtatuam rediens, anulum recepturus; ecce, videt digitum ſtatuæ vſque ad volam manus recuruatum, & quamtumuis conatus annulum recuperare, nec digitum inflectere, nec annulum valuit extrahere. Redit ad Sodales, nec illis eâ de re quicquam indicauit. Nocte intempeſtâ cum famulo ad ſtatuam reuertitur, & extenſum vt initiò digitum repperit, ſed ſine annulo. iacturâ diſſimulatâ, domum ſe confert ad nouam nuptam. Cumque thorum genialem ingreſſus, ſponſæ ſe iungere vellet. ſenſit impediri ſeſe, & quiddam nebuloſum ac dẽſum inter ſuum coniugiſque corpus volutari. ſentiebat id tactu, videre tamen nequibat. hoc obſtaculo ab amplexu prohibebatur. audiebat etiam vocem dicentem; Mecum concumbe, quia hodie me deſponſaſti. Ego ſum Venus, cui digito annulum inſeruiſti, nec reddam. Territus ille tanto prodigio » (inquit Antonin.) nihil referre auſus eſt, vel potuit: inſom- » nem duxit noctem illam, multum ſecum deliberans. Sic fa- » ctum eſt per multum tempus, vt quacumque horâ cum ſpon- » ſâ concumbere vellet illud idem ſentiret & audiret. Erat ſanè » alias valens, & domi aptus & militiæ. Tandem vxoris quere- » lis commonitus, rem parentibus detulit. Illi habito concilio, » Palumbo cuidam, præsbytero ſuburbano, rem pandunt. is » autem erat Necromanticus, & in maleficijs potens. Illectus »

ergo

» ergo promissis multis, compositam epistolam dedit iuueni,
» dicens: Vade illâ horâ noctis ad compitum, vbi quatuor viæ
» conueniunt, & stans tacitè considera. Transient ibi figuræ
» hominum vtriusque sexus,omnisque ætatis & conditionis, e-
» quites & pedites,quidam læti & quidam tristes, quicquid au-
» dieris non loquaris. sequetur illam turbam, quidam staturâ
» procerior,formâ corpulentior curru sedens: huic tacitus epi-
» stolam trades legendam,statimque fiet,quod postulas. Ille au-
» tem iuuenis totum impleuit,prout edoctus erat. Viditque in-
» ter ceteros ibi mulierem in habitu meretricio,mulam inequi-
» tantem, crine soluto per humeros iactato, vittâ aureâ superiùs
» constricto, auream virgam gerentem in manibus, quâ mulam
» regebat,præ tenuitate vestium penè nuda apparebat, gestus
» exsequens impudicos. Vltimus dominus turbæ terribiles in
» iuuenem oculos exacuens, ab axe superbo smaragdis & vnio-
» nibus composito,causas viæ ab eo exquirebat. Nihil ille con-
» trà, sed protentâ manu epistolam ei porrigit. Dæmon notum
» sigillum non audens contemnere,legit scriptum: moxque bra-
» chijs in cælum eleuatis; Deus,inquit, omnipotens, quamdiu
» patieris nequitias Palumbi præsbyteri? Nec mora, satellites
» suos à latere mittit, qui annulum extorquerent à Venere. Illa
» multũ tergiuersata, vix tãdem reddidit. Ita iuuenis voti com-
» pos,sine obstaculo,potitus est diu suspiratis amoribus. Palum-
» bus autem vbi dæmonis clamorem ad Deum audiuit de se,in-
» tellexit sibi præsignari finem dierum. Quocirca omnibus mẽ-
» bris vltrò truncatis miserabili pœna defunctus est, confessus
» coram populo Romano inaudita flagitia.] Hæc ille. in cuius verbis & maleficium vides diuisionis, & curationem nefandã per aliud maleficium,& seriam malefici pœnitentiam.

Tertia causa est, si spiritus vitales prohibeantur transire ad membra generationis,& sic seminis decisio impediatur,de quo impedimento,rectè Ioan. Maior. disseruit λ. λ *in* 4. *d.* 34. *a.* 3.

Quarta est,si semen prolificum exsiccetur & subtrahatur.

Quinta,si virga viri flaccida fiat, saltem quando quis vult actum matrimonij exercere.

Sexta, si qua naturalia alia pharmaca applicentur, quibus vis patrandi quouis modo tollatur. hæ causę vulgatiores cunctis ferè notæ & obuię sunt apud Doctores μ.

Septima causa est rarior, nępe muliebrium locorũ obsera- D tio, vel nimia coarctatio; aut viri genitalium retractio, absconsio, vel vera ademptio. De virili huiusmodi calamitate, narrationes varias sui temporis proponunt Sprenger. ν & Remig. Quoad retractionem & absconsionem fortassis illa naturaliter fieri posset; quanquam dubito, & inclino in negantẽ partem: ademptionem cõstat esse semper merũ præstigium, licet alibi, vt in auium nidis apud Sprẽger. malefica mẽbra illa ostentet: nec enim aliter potest ista tollere, quã homines, sectione aut simili separatione; adempta verò non magis potest restituere, quàm homines. Sunt ergo hi modi quoad viros, præstigiosi. Quoad mulieres, sicut ex naturalibus morbis coarctatio hæc oriri potest; sic etiam à dæmone causari. idq; opinor tã de arctitudine in ossibus, quàm de arctitudine in carnositate ο.

Dixi duplex esse impedimentum, vnum quoad omnes, sic inuenio mulctatum Amasium Regẽ Ægypti π: aliud quoad vnã dumtaxat personam certam; hoc vocant DD. maleficium respectiuum: ita legimus affectum Theodoricum regem, qui poterat cum concubinis, cum vxore solâ non poterat ρ. Sic Galeacius Sforciæ fraude tactus fuit, ne matrimonio Isabellæ Arragoniæ potiretur σ.

Dixi secundò, impedimentum quoddã esse temporarium, quoddã perpetuum: perpetuum vocans, quod vsque ad mortẽ duraturum, nullo naturali remedio, nec aliàs licitè, auferri potest. Scio cum glossâ τ, quosdã negare à diabolo vllũ huiusmodi perpetuum impedimentum induci posse: sed scio quoque hoc glossæ dictũ cõmuniter à Canonistis υ & Theologis doctioribus reijci: vt repugnans ipsius contextus menti, licet non verbis. Deinde cur non, vt semel, sic sæpius poterit dæmon impedire copulam? cur vt sæpiùs, sic non & poterit toties quoties permittet Deus? Denique falsum est glossæ fundamentum, semper ab auctore maleficij illud tolli posse:

μ Palu. et Sot. ad d. d. 34 Silueſt. verb. maleficium. q. 6. Abul in c. 19 Matth. c. 90.

ν p. 2 mall. q. 1 c. 7 Remig. lib. 2. dæmonolat. c. 5.

ο de vtraque egerunt Vict. Sot. Ledesm. in d. d. 34. & Henriquez d. lib. 12. c. 7. n. 3

π Herodot. lib. 2.

ρ Paull. Æmyl. in vitâ Clotarij.

σ Fran. Guicciardin. in hist. Ital.

τ in c. requisisti. & cap. si per sortiarias 33. q. 1. Cardin. ibid.

υ Abb. & alij, ad tit. de frigid. & malef. Nauarr. conſ. 1. lib. 4. tit 15. Aburlenſ. d. q. 90. Magiſt. in 4. d. 34. & ibi D. Tho. in 2. Durand. Paluda. Richar. Maior. Soto, Victor. vterque Ledesma, Palac. & alij citati per Henriquez d. c. 8. §. 2. litt. O.

ποstea

postea *lib. vlt.* docebimus, aliquando non posse maleficas sanare, quæ nocuerunt. Nec dubitarim plura posse dæmonem destruere, quã reparare. Quid si membrum præsciderit? nõn magis illud valebit restituere, quam vitam semel ademptam.

E Vltimò loco huic maleficij generi videtur annumerãdum, „ quod refert Saxo Grammaticus, his verbis φ; Mares in vrbe „ Karentinâ, *(apud Rugianos)* cum feminis in concubitũ admis- „ sis, canum exemplo, cohærere solebant: nec ab ipsis morando „ diuelli poterant. Interdum vtrique perticis è diuerso appensi, „ inusitato nexu ridiculum populo spectaculum præbuerunt.] sanè ijs, qui feræ, & nõ homines. hominibus enim, tam acerba hominũ calamitas, non cachinnos, sed singultus, sed lacrymas excutiat. Hei, quid peccata non merentur? quid non vltionis clementissimo Deo extorquent? fieri potest, vt dęmonum hîc opera interceſſerit, & Deo, illâ vt carnificum vtente manu hoc supplicij dirissimi genus à commeritis exegerint. quod si in adulteros, & concubinarios hodie similia iudicia exerceãtur, quæ perticæ suffecerint? plures sanè continentiam amarent, & obscænas libidines auersarentur. Fieri etiam potest, vt meræ dæmonis præstigiæ fuerint. si non fuere præstigiæ; vix est vt naturalis ratio reddi queat; nisi dicas & viscositatem seminis, & dispositiones membri, quæ in feris sic cohærere solitis insunt, in hos homines à dęmone introductas: quod puto eius industriam & vires non superare.

φ *libr. 14. hist. Danor.*

Quid si & Salmacis fons maleficum quid habuerit iniectũ? sanè, quod Strabo lib. 14. de illo refert, μαλακιζεσθαι τοὺς πίνοντας, ex eo bibentes malacisari, id ego non tam ad mutationem in Hermaphroditos χ; quàm ad emasculationem, & (vt Varro loquitur, alio tamen sensu) mulierationem retulerim. Hæc enim hominibus illis à Christi lege & fide alienis, quasi necessaria consecutio (nefas) videbatur, vt qui agere nequiret, pati inciperet. Beneficium hoc inter cetera fidei Christianæ non minimum, quòd, cum dæmonum cultu, portentosa hæc dęmonũ suasu & hortatu crimina paganismo inolita, tandem plerisque in regionibus prorsùs exoleuerint.

χ *vt Ouid. li. 4. Metamor.*

QVÆSTIO V.

Quibus perſonis malefici queant nocere?

CVm Draco ille antiquus vſque ad iudicij diem ſit ligatus α, nemini poteſt nocere, niſi cui Deus permiſerit. Vt porcos ſubiret, à Chriſto veniam petijt β, nec mendaces facere prophetas Achabi γ, nec Iobum affligere δ ſine diuinâ potuit permiſſione. Hac obtentâ, non eſt poteſtas quæ comparari queat ei ſuper terram ε. Quare cùm per dæmonem damna malefici inferant: ſequitur illis omnibus eos nocere poſſe, cui ne noceant Deus non prohibuerit. Defendit autem Deus omnes ſincerè ſperantes in ſe: *liberat eos de laqueo venantium, & à verbo aſpero, à timore nocturno, à ſagitta volante in die, ab incurſu & dæmonio meridiano*; & tribuit virtutem, *ſuper aſpidem & baſiliſcum ambulandi, & conculcandi leonem, & draconem* ζ: hoc eſt ſuperandi omnem vim, & effugiendi omnes inſidias principum tenebrarum. A

α *Apoc.20. v. 2.*
β *Matth.8. v.31.*
γ *3. Reg.22. v. 22.*
δ *Iob 1. v.12 & 2.v.6.*
ε *Iob 41. v. 34.*
ζ *Pſal.90.v. 5.6.13.*

Dico igitur primò, Deo permittente (quod in ſeqq. etiam præſuppono) fæderatus dæmonis inferioris poſſet nocere dæmonis ſuperioris fæderato, non virtute ſuâ, ſed acceptæ licentiæ vi: quia dæmon ille ſuperior non poteſt reſiſtere diuinæ voluntati. Alioqui, ſi Deus ſinat eos agere iuxta legem ordinariam, dumtaxat poſſunt fæderati dæmonis ſuperioris nocere inferioribus, vel æqualibus: quia lex ordinaria eſt, qua Deus ſinit illos agere in inuicem quantum poſſunt: maleficorum verò robur & poteſtas dependet à potentiâ dæmonis cum quo pactum habent. ſic vetula malefica occidit iuuenculam maleficam, apud Sprengerum η. ſic finita ſæpè Magorum certamina cum alterius morte, vt docui lib. præced.

η *2 p. q.2. principali.*

Frequentiſſimè ſolent nocere infantulis, Deo id permittente; quoad baptizatos quidem, quia ſic à multis peccatis præſeruati in cælum rapiuntur felices, ſecuri quod malitia non mutabit eorum intellectum. permittit hoc etiam Deus in pænam parentum, vel ad eorum probationem, teſte D. Auguſtino θ. Antè baptiſmum verò perceptum, non rarò permittit illos B

θ *libr. 21. de ciu. Dei. c. 14.*

illos Deus occidi; ne, propter actualia peccata, quæ commissuros videbat si viuerent, grauiorem sibi damnationem acquirant: neque Deus propterea crudelis est aut non iustus, quia propter solum originale peccatum mortem merebantur. Sanè nondum ablutis vndâ sacrâ videmus vt plurimùm Dæmones insidias struere, & eorum nece gaudere: quia tunc, qui necant malefici, longè grauiùs peccant, & atrociùs Deum offendunt, quia planè innocentes atque innocuos animâ simul & corpore perdunt; præsertim si liberos proprios, quos & dæmoni offerre, & occidere sæpè solent striges: sicut olim faciebant Cananęi, & cultores Moloch ι, & Barbari nostris tẽporibus Indi Temixstitani. Narrantur in hoc genere infanticidij immania facinora Baronis cuiusdam Armorici, à Nicol. Iaquerio κ, & Sagæ Helueticæ à Sprengero λ. Cur verò potissimum tam teneræ ætati noceant, multæ sunt causæ. hæc ætas est imbecillior ad resistendum, est incautior ad cauendũ; nequit earum conatum deprehendere, vel reuelare, vel accusare. petunt etiam ab his instrumenta maleficiorum. nam persuasum habent, si certo numero corda infantium exsciderint & comederint, se patientiam omnium tormentorum consecuturas adeò, vt ad confessionẽ criminũ perduci non queãt μ: conficiunt quoque ex corpusculis infantium occisorum famosum illud vnguentum suum, quòd Grillandus dicit vocari in Italiâ; *Vnguentum Paganum.*

ι *Leuitic.* 18. v. 21. *Ps.* 105. v. 37 4. *Reg.* 23. v. 10. *Ieremiæ* 32. v. 35.

κ *flagellifarsinariorum* c. 15.

λ *d. p.* 2. *q.* 1. c. 13.

μ *Binsfeld. in Lamiæ. C. de malef q.* 2.

Dico 3. haut dubiè quando naturalibus venenis vtuntur, æquè possunt (Deo tamẽ permittẽte) bonis hominibus nocere ac malis: de facto tamen sæpius nocent malis & peccatoribus, quàm iustis & bonis. Quoniam Deus plus sępè iuris tyranno largitur in mancipia, quàm in Dei filios & amicos: quibus ipsis tamen interdum noceri permittit, propter maius bonum eorummet, qui patiuntur.

ν *Grillan. q.* 7. *n.* 39. *Anania lib.* 4. *de nat. dæmon. Remig. lib.* 1. *dæmonolat. c.* 2.

B De iudicibus & iustitiæ ministris præcipuè quęritur, an & his nocere queant? vulgò decantata & à nonnullis etiam doctis recepta opinio est, ex speciali priuilegio his concesso non posse ν. hi duabus rationibus vtuntur, vnam petunt ab experientia

rientiâ & euentu; ſed iſta nec perpetua & vniformis eſt, nec nunquam fallit. aliam rationem addit Ananias, quia ſi nocere poſſent iudicibus, viderentur aliquid in ipſum Deum iuris habere, quia ius haberent in illos qui Dei funguntur officio. ratio iſta valeret, ſi abſolutè & non limitatè ex Dei permiſsione, id poſſent: nunc quia poteſtas iſta tota pendet à nutu Dei permittentis, parum ſolida ratio eſt. Nonne in ipſum Chriſtum, qui iudex ipſorum dæmonum eſt, potuit Diabolus & Iudæi atque Romani eius membra, adeò vt & in crucem egerint? nonne Iob, rex erat & iudex, & tamen priuatus cunctis opibus fuit, & vlcere peſſimo corpus à dæmone obtectus? quis tamen inde inferat, in Deum ipſum aliquid iuris habuiſſe dæmonem? ſanè nullus, quia ſciunt omnes, hoc quicquid poteſtatis fuit, id deſuper à Deo patre luminum fuiſſe conceſſum. Sed & ſic dari dæmoni nunc poſſet à ſummo iudice, & tamen in hunc illi propterea nihil iuris proprij, ſed delegati tantum cõpeteret. Proferuntur quædam exempla, inter quæ Formicarij auctor o; de publicâ verò iuſtitiâ (inquit) omnes malefici, qui ſupra, verbo & experientiâ teſtimonium dederunt, quod eo ipſo, quo per reipub. iuſtitiæ officiales capiuntur ſtatim omnis maleficiorum eneruatur poteſtas. Vnde cùm ſæpedictus iudex Petrus, antefatum Stadelein, capere vellet per ſuos famulos, tantus tremor manibus eorum incuſſus eſt, & corporibus, & naribus illapſus tam malus fætor, vt ferè deſperarent, an maleficum inuadere auderent. Quibus iudex ait, ſecurè miſerum inuadite, quia publicâ tactus iuſtitiâ omnes vires perdet ſuæ nequitię.] Niderius itaque cenſuit, non ante hanc vim iudicibus ex priuilegio competere, quàm reo capto. Si diuinum priuilegium foret cunctis iudicibus cõceſſum, cùm Dei perfecta ſint operâ, & executionis iuſtitiæ, tam neceſſaria, tamque principalis pars ſit ipſa captura: non dubito, quin & ad illam extenderetur, quare neque ad illudendum ſatellitibus capientibus maleficium valiturum. Arbitror potius hîc Petri firmam in Deo fiduciam ei fuiſſe anxilio, quam priuilegium illud. Quid? quod Sprengerus ipſe refert, & nos retuli-

o *lib. vlt.*

retulimus,etiam in ipso rogo sententiâ iudicis damnatam lamiam solo anhelitu carnifici lepram intulisse, cùm ipsa leprosa non esset? Et cùm Parisijs ante annos triginta degerem fama publica ferebat famosum Magũ (quem sępe vidi) nomine Magistrum Goninum,cum propter facinora varia ad laqueũ damnatus fuisset,sic illusisse iudicibus;vt pro ipso viderint appẽsam patibulo,primi Prędidis mulam. Nihil adfirmo,sed hoc famâ dispersum sæpè audiui: certè ille iudicio superuixit.

Prudentiùs itaque Ananias ϖ hoc priuilegium restringit ad eos iudices,qui hoc digni nomine;qui Deũ præ oculis habentes rectè riteque suo funguntur officio.nam quos auaritia excæcat,quos trahit ambitio, quos crudelitas vel vindictæ amor agit,qui curiositate adducti perperã multa designãt; hos, » ait,crebro sic à dæmone excipi & impeti,vt aliquando necem » non euadant,idque non paucis accidisse. Satis hoc verisimile mihi videtur, & diuinæ congruum prouidentiæ atque iustitiæ: peculiaris tamen priuilegij, ne quoad hos quidem,vllum diploma puto exstare. Quamobrem censeo,iudicũ pietatem, firmitatẽ fidei,& iustitiæ zelum hoc à Deo vtplurimũ impetrare: quæ quia desunt quibusdam, etiã eos hoc peculiari scuto Deus denudãs,nóxę exponit. Accedit quod ipsimet dæmones viliſſima hæc sua mancipia ignibus tradi, non modò non molestè ferant, sed frequenter etiam iudicibus quasi in manum tradant. cur igitur iudici noceat, qui reum damnari & occidi optauit?

ϖ *d. lib. 4. de nat. dæm.*

QVÆSTIO VI.

Cur Deus patiatur sic maleficos rebus sacris abuti?

QVæstionem hanc mouet & soluit Grilland. *q. 6. num. 19.* ego hanc non exiguam vindictæ diuinæ partem existimo,puniẽtis hominum peccata,& sic huius quæstionis eandẽ esse solutionem,quæ est sequentis, prędipuam tamen causam puto esse irreuerentiam ipsorum Sacerdotum & clericorum, vasa Domini non eo in honore quo oportet habẽtium,nec se-

ipsos castos & puros à labe peccatorum, vt decebat sanctificatos, exhibentium. sic enim prouocant in caput suum propheticam comminationem α ; *incensum abominatio est mihi. Neomenias, & Sabbatum, & festiuitates alias non feram. Kalendas vestras & solemnitates vestras odiuit anima mea: facta sunt mihi molesta. laboraui sustinens, auferam* β *sepem eius, & erit in direptionem; diruam maceriam eius & erit in conculcationem.*] & quę talia innumera in sacris litteris.

α *Esa.1.v.13*

β *Esai.5.v.5*

QVÆSTIO VII.

Cur per maleficia sic Deus permittat dæmonem grassari?

CAusas easdem puto, propter quas solet pati hominem à dæmone inuadi & possideri. hæ ex obseruatione veteris Historiæ possunt multæ colligi : quæ ad duo capita ferè possunt reuocari: gloriam Dei & hominum vtilitatem. Quare nō est mirandum, si (vt ait apud Bedam S. Cuthbertus) tali tormento non soli subijciuntur mali, sed occulto Dei iudicio aliquoties etiam innocentes, in hoc sæculo, non tantùm corpore sed & mente captiuantur à Diabolo.]

Surius tomo 2.fol.309.

SECTIO I.

GLoria *Dei* hinc augetur in nobis, quia sic attributa quædam glorioſa Dei nobis manifestātur, *Suauitas* in gubernando : quia cùm homini ac dæmoni liberum arbitrium dederit; violentum videretur semper impedire, quod diabolus naturaliter potest & optat summoperè: ideò sinit illum aliquādo id perficere. *Clementia* in genus humanū hinc elucet, quia si quantum vult & potest diabolus nocere permitteretur, nemo illæsus esset, imò & homines omnes occideret; ideò Deus frequentiùs illi facultatem nocēdi denegat. accedit, quòd nec illos ad pœnitentiam recipere dedignatur, qui se pactis cōuentis & datâ syngraphâ dæmoni manciparunt. *Sapientia* elucet, quia cùm diabolum Deus vti sinat, naturalibus suis viribus; efficit tamen vt pater iste superborum ab imbecillis sæpè homullis, qui quæ Dei sunt sapiunt, superetur; & vt ad sordidissima abiectissimaque ferenda patiendaque se deijciat, qui soliū

super

ſuper Aquilone conatus fuit locare. *Potentia* elucet, quia quãdo permittit dæmoni maiora (verbi gratiâ, aquam in ſanguinẽ vertere, ranas producere) tamen non ſinit eum perficere minora (v.g. culices gignere) Quod accidenter demonſtrat Deo dæmonem prorsùs eſſe ſubiectum & ſublegem, nec quicquã ſine eius poſſe licentiâ; cui, vt lictor vel carnifex Principi, ſubſeruit ſecundùm D. Auguſtinum α. *Iuſtitia* denique probatur, quia delicta hominum etiam in hac vitâ ſic punit: quod quia homini quoque ipſi expedit, ideò hæc ratio ad alterum quoque caput pertinens, mixta eſt, & in vltimum locum à me reſeruatur.

α *comm. in Pſal. 77.*

Secundum erat hominum vtilitas. hæc multiplex eſt. Nam quibus maleficio nocitum, eorum primò patientia exercetur, & conſtantia roboratur β. Secundò fit cuique palam num Deum diligant, nécne γ. tunc enim qui Deum non diligunt, ad vetitas artes confugiunt; qui Deum amant, illi patienter ferunt, & ſe diuinæ voluntati atque præſidio permittunt δ. tertiò his vera humilitas acquiritur, vt confirmatur exemplo heremitæ cuiuſdam apud Seuerum Sulpitiũ ε. quartò ſternunt viam facilem ad omne genus virtutum. ſic enim contigit B. Iuliano, vt cùm fraude diaboli vtrumque parẽtem occidiſſet; hæc illi ad meliorem vitam occaſio fuerit, ſicque in virum ſanctiſſimum euaſerit ζ. Quinctò ſic fides Catholica confirmatur & propagatur. Nã ſic adſtruitur fides contra infideles & atheos, qui ſpiritus & angelos eſſe negant. Sic enim eos ipſa cõuincit experientia. Quia tales erant, Chriſto Domino in terris conuerſante, Sadducæi; frequentior trium annorũ ſpacio de energumenis fit mentio, quam toto veteri teſtamento, per tot ſæcula: & quia in Eccleſiâ primitiuâ ſimilis fuit error Peripateticorum, idcirco tam multi tunc per dęmones obſeſſi & erepti η. Quia hodie atheiſmus ex Caluiniſmi radice repullulat, idcircò tot paſſim maleficorum examina ſuccîſa multiplicantur. Deinde contra hęreticorum noſtri temporis perfidiam fides noſtra ſtabilitur; cùm videamus dęmonum fraude data per magos damna, ab eorum Symmiſtis, vt cum Florente

β *Iob 1. & 2*
γ *Deuter 13. v. 3. D. Auguſt. tract. 7 in Ioan.*
δ *D. Clemẽs Rom. libr. 2. recognition.*
ε *Dialo. 1. c. 14.*
ζ *Marulus li. 2 c. 12 & lib. 4 c. 10. Fulgoſ. li. 6. c. 9.*
η *teſtantur i Tertull. in apolog. & li. ad Scapulam. & D. Cypr. aduerſ. Demetrianum.*

loquar, prorsùs nulla remediari; sed eò dæmones loco Nouatorum habere adiurationes, quo Iudaicas olim filiorum Sceuæ: hi numero septem, vt simiæ solent, D. Paulum in exorcismis imitabantur: sed insultans illis diabolus, IESVM se nosse, Paullum nosse, ipsos non nosse inclamauit, & energumenus in eos insiliens κατακυριεῦσαν ἀυτῶν, ἰσχυσε καὶ ἀυτῶν, sic contra eos præualuit, & vt dominus mãcipia, nudos & vulneratos effugere coëgit θ. Nónne sic dæmon Wittenbergensis Lutherũ in summas angustias; & alui profluuium adegit? narrat historiam oculatus testis, tũc Lutheri seruator Staphylus ι. Nonne sic anno 1582. Birgellis dæmon parochum Lutheranum contemsit & afflixit, quẽ Franciscanus facilè eiecit? narrat historiã idem Bredenbach. κ Nonne prius Augustæ Vindelicorum anno 1563. Doctor Simon Pastor Catholicus energumenam liberauit, quod frustrà plures Ministri confessionis Augustanæ fuerant conati? testis est idem ille scriptor λ. Nõne Laodunensis energumenæ ex ore dæmon Caluinianos irridens, nihil sibi ab illis timendum clamabat cunctis audientibus (anno 1566.) quoniam amici essent & fœderati μ? res est toti Picardiæ notior, quàm vt negari possit. Sanè fuit animaduersum, & quo tempore Lutherus obijt, in Geilâ Brabantiæ, ab obsessis dęmones ad Lutheri funus aduolasse; & quãdo (anno 1566.) Belgica fuit iconoclastia, tum Geilæ, tum Amsterodami, vt Goesijs adessent, obsessos iterũ deseruisse ν? Ipsi vicissim Caluiniani, grati animi ostendendi causâ; Parisijs in D. Medardi tẽplo, in vitreâ fenestrâ, quâ extremi iudicij imago continebatur, vnicum reliquêre dęmonem rubrum (quem ipse vidi); in D. Paulli Londinensis æde, solã effigiem diaboli, quem D. Michael calcarat; Antverpiæ in æde summâ, vidi solam relictam statuam diaboli, qui malo ad siniſtrã latroni insidebat: Ruræmundæ solum simulachrũ dæmonis follicularij, qui D. Genouefæ solet appingi: deniq; Lugduni Batauorum cũ excurrerent Franciscan. monasteriũ suburbanũ euersuri; quãdam, vexilli loco, imaginẽ diaboli prælongo fixã hastili ο prętulerũt, vt appareret, cui forẽt stipẽdiati, cuius auctorati militiæ

θ *Act. 19. a. v. 13.*

ι *Staphyl. in absolutâ respons. contra Smidelin, quo libro qui carent, legant Lindani Dubitantium Dialog. 3 c. 1. vel Bredenbachij lib. 7. collat. c. 40.*

κ *d. lib. 7. c. 43.*

λ *ẽ. c 42.*

μ *vide acta gallicè fideliſsimè conſcripta & nõ ſemel edita, & Faij Energumenũ ſiue Alexicacum*

ν *Lindanus libr. 1. de fugiend. idol. c. 14. Bredenbachius d. li. 7. c. 37. & 39.*

ο *Lindan. d. lib 1. cap. 15. Bredenbach. ẽ. c. 38.*

litiæ. Quotidie cernimus Dæmones, maleficos, & Nouatores, quasi cõmunibus animis & odijs in Catholicos ferri, gratuissimos tamẽ Magorũ & diaboli conatus & noxas, vel illos irritos reddi, vel has aboleri, Catholicis precationib. benedictionib. rebus sacratis, sacramentisque, vt fusè probabitur postea *li. vlt.*

SECTIO I.

DIxi permissionis causam esse peccati vindictã, & sanè hæc frequẽtissima est. aliquando sic punit Deus peccata aliena, sed hoc rariùs. sic propter B. Eleutherij immoderatam lętitiam, diabolus eius discipulum, quem reliquerat, iteratò inuasit ϖ; sic infantulum Diabolus exstinxit, quia parens detrahentem Episcopo lubenter auscultarat ρ; & non rarò liberi eò quod ipsis immeritis mala parentes imprecati fuerint atrociter à dæmone mulctãtur; quod tum fit ad sumendã de ipsis
C parentibus vltionem: exempla præbet Cæsarius σ; à quo & vnum habes, de marito, cuius exsecratione iniquâ permotus Deus, permisit vxorem eius à dæmone affligi τ. Sed frequentius atque vt plurimùm, sic per dæmonẽ Deus punit varia hominum facinora propria, pręsertim certa quędam quæ hoc loco enumerari, ad multorum vtilitatem arbitror futurum; vt quos peccati fæditas non mouet, eos atrocitas pęnarum permoueat. Primum ergo est ex superbiâ nascens contumacia in eos, quibus iure obedientia debebatur. propter hanc cælo dę-
D mones deturbati; & Adamus Paradiso exturbatus υ; & Nabuchodonosor sic dementatus, vt se bestiã crederet φ; & Ægyptij puniti malorum Angelorũ immissione χ; propter hãc in parentes puniti, illi, de quibus sic Ioannes Archipresbyter scribit *in vitâ D. Zenobij* Florentini ψ; Cùm mulier quædam » Pagana, & illustris, & diues valdè in hac ciuitate, mortuo viro, » duos superstites haberet filios, quos delicatissimè enutrierat, » & ad perfectam illi iam peruenissent ætatem, quodam die in » iram versi, matrem propriam pluribus verberibus enormiter » flagellarunt. Quod scelus ipsa impatienter abhorrens, corpo» ra eorum horrendis imprecationibus detestata fuit, geni» busque procumbens & terram manibus pulsans, Erynnem ce-

π *D. Grego. lib. 3. Dialo. c.* 33.
ρ *D. Gregor. lib. 1. Dial. c.* 20.
σ *lib. 5. Miracul. ca.* 12. *&* 26.
τ *d. li. 5. c.* 11.
υ *Gen. 3.*
φ *Daniel. 4.*
χ *Psalm. 77. vers. 49.*
ψ *apud Sur. 25 Maij. to 3*

teraſque infernas peſtes in rabiem filiorum magno cum ge- »
mitu inuocat. Exaudiunt dęmones ab imis tenebris: iuuenes »
aggrediuntur. illos in furias exagitant; Qui ſtatim vt rabidi ca- »
nes, mordaciter adinuicem ſua membra corrodunt. Concur- »
runt famuli, fit clamor ingens. alij funes, alij cathenas ferunt. »
ligantur iuuenes, nec rabie contineri valent. &c.] aliud quod
paullopoſt accidit, narratur à D. Auguſtino ω, & morbi & ſa-
nationis ad reliquias D. Stephani oculato teſte, de decem fra-
tribus; quod, vt & parentes ſic imprecantes non ferre inultũ
videatis, ex ipſo Paulli libello, quem obtulit D. Auguſtino,
pręſtat adſcribere α. ſic ergo Paullus ait; Cùm adhuc in pa- »
triâ noſtrâ Cappadocię Cęſareâ moraremur, frater noſter na- »
tu maior grauibus atque intolerandis communem matrem »
affecit iniurijs: in tantum vt ei etiam manus non dubitaret in- »
ferre. Quod nos omnes filij pariter congregati patienter tuli- »
mus; vt ne verbum quidem fratri noſtro, pro matre noſtrâ, cur »
hoc faceret dixerimus. Illa autem feminei doloris ſtimulis in- »
citata, iniurioſum filium maledicendo punire conſtituit. Cũ- »
que ad ſacri baptiſmatis fontem, poſt gallorum cãtus, memo- »
rato filio ſuo iram Dei imprecatura, properaret: tunc ei neſcio »
quis, in patrui noſtri ſimilitudine, vt intelligitur, dæmon oc- »
currit, & ab eâ prior, quò pergeret requiſiuit. Cui illa ad ma- »
ledicendum filio ſuo ob intolerabilem contumeliam, ſe ire reſ- »
pondit. Tunc ille inimicus, quoniam in mulieris inſanientis »
corde locum facilè inuenire potuit, vt omnibus malediceret, »
perſuaſit. Illa autem vipereis inflammata conſilijs, ſacrum fon- »
tem prouoluta corripuit, & ſparſis crinibus, nudatiſque vbe- »
ribus, hoc à Deo potiſſimùm poſtulauit; vt extorres patriâ, & »
circumeuntes alienas terras, omne hominum genus noſtro ter- »
reremus exemplo. Mox maternas preces efficax vindicta pro- »
ſequitur: eundemque continuò fratrem noſtrum ætate & cul- »
pâ maiorem, tremor membrorum tantus inuaſit, quantum in »
me vſque ante hoc triduum, veſtra ſanctitas vidit. Seruato au- »
tem ordine, quo nati eramus, ante vnum annum eadẽ nos pæ- »
na omnes corripuit. Videns autem mater maledictiones ſuas »
ad tan-

ω *libr. 22. de ciu. Dei. c. 8.*

α *extat inter ſermones Auguſtini nouos, quos Louanij Vlimmerius edidit.*

» ad tantam efficaciam peruenisse, impietatis suæ conscientiam,
» & opprobrium hominum diutiùs ferre non potuit: sed laqueo
» guttur astringens, luctuosam vitam termino funestiore cõclu-
» sit. Egressi ergo nos omnes opprobrium nostrum non feren-
» tes, & communem patriam relinquentes, passim sumus per di-
uersa dispersi.] sequitur postea narratio liberationis, post diu-
turnam peregrinationem, & locorum sacrorum visitationem.
Possem addere tertium exemplum ex Alexandri Neapolitani
scriptis β. Nimirum semper implebitur Sapientis prophetia; β *li. 4. Gen. dier. c. 19.*
Oculum qui subsannat patrem, & qui despicit partum (LXX. ver-
» tunt, *senectutem*, Hebr. est; *Likkeath* quod obedientiam signifi-
» cat, si deducas à radice *Iaká*, audire, obtemperare; si à radice
Kasa, significat præstolari seu exspectare. noster ab hac radice
» deduxit γ, & ideo partum vertit, quia partus siue liberi, est γ *vt & Genes. 49. v. 10.*
» spes & exspectatio matrum) *matris suæ, effodiant eum corui de*
» *torrentibus, & comedant eum filij aquilæ.* ad litteram sensus est,
suspendantur in patibulis: per anagogen verò, post obitũ, imò
& in hac vitâ, fiant partes & præda dæmonum.

לִיקְהַת
יקה
קוה.

Secundum peccatum est, odium proximi seu inuidia: vt
enim charitas metatrix est Dei, domicilium præparans Spi-
rituisancto: sic vitium illi contrarium, domum instruit, & Dia-
bolum inuitat, ac introducit. relligiosi cuiusdam periculo, id
probat idem Alexander δ: sed firmius testimonium nobis δ *d. c. 19.*
Saul præbet, quem idcirco Spiritus malus ε inuasit. De odio ε *1. Reg. 16. v. 14.*
& vindictæ cupiditate, quatuor exempla suppeditat Lisiardus
Episcopus *in vitâ S. Arnulphi c. 24. & 38. & 41. & 42. apud Surium mense Augusto.*

Tertium est carnalis libido, & etiam coniugalis intempe-
rantia; propter quam licuit Asmodeo septem Saræ sponsos
E interficere ζ; propter quam septem dæmonia Mariam Mag- ζ *Tob. 6. v. 7.*
dalenam occuparũt η; propter quam B. Paullus Corinthium η *Marc. Vit. v. 9.*
incæstuosum Satanæ tradidit θ. Et quia ad hanc dirigebatur θ *1. Corin. 5. v. 5.*
curiositas ornatus ac dissolutio exterior, ideo puella illa apud
D. Hieronym. ι patuit dæmoni per maleficum immisso: i- ι *in vitâ D. Hilarion.*
deo videmus, in homines libidinosos, & in actum coniugalẽ;

quem

quem plerique non quo oportet affectu expetunt, nec quo decet pudore & modo exsequuntur; plus licere maleficijs, quam in reliquos peccatores. Ideo curiosam corporis sui cum statuâ Veneris collationem dæmoniacâ obsessione Deus vltus fuit in aliâ puellâ, narrante id B. Prospero κ. Mundo cordi promissa Dei clara visio, impuro cordi dæmonis debetur aspectus & consortium. Valdè hominum obscænitate dæmon delectatur; & maleficæ omnes Veneris mancipia sunt, nec inter eas vlla virgo permanet: vt nec inter Caluinianos, & alios hæreticos cælibatus osores. Vnde apparet magnam inter Magiam, Hæresim, & libidinem esse cognationem.

κ *libr. de dimid. temp. c. 6.*

Quarto loco sese offert iustorum virorũ, afflictio vel cædes iniusta & crudelis. ideo tam grauiter punitus fuit Ariobaldus dux Longobardorum *apud Ionam in vitâ S. Bertulphi, mense Augusto.* Boleslaus impius Rex ob necem D. Stanislai, Anathemate ictus, amens factus, à canibus proprijs fuit deoratus λ. Geila vxor Ducis Franconiæ D. Kilianum iusserat occidi. res latebat: sed Deus auctorem hoc pacto prodidit. Vnus eorum, qui sanctos viros gladio peremerat, subitò à dęmone arreptus, ingenti voce clamare cæpit: Kiliane acriter me persequeris. Igne enim consumor: quod feci, cælare non possum. Video imminere mihi gladium tuo sanguine respersum. Talia diu vociferans, & proprijs dentibus se lanians, à præsenti migrauit ad pænas æternas. De talibus quippe scriptum est: *Duplici contritione conteres eos Domine.* Alter verò cædis sanctorum conscius in rabiem versus, gladio se petijt, effusisque visceribus, per tormenta præsentis temporis ad æterna peruenit. Quisnam Geila talia cernenti tibi sensus tunc erat? infelix cruciatibus aucta furebas. Non multo post & ipsa bellua, de qua loquimur, cruciatibus arrepta, quantis poterat vocibus clamabat: iustè torqueor, quæ sanctis viris tortores adhibui. Rectè crucior, quæ cruciatus illis paraui. Acriter instas, Kiliane, ignem accendis Kolimanne, fomenta ministras Tornane. Sufficiat vobis vicisse, nimis vestras vlciscimini iniurias. A calice dictus es Kiliane, sed nimis amaram mihi potionem infun-

λ *Surius in eius vitâ. to. 7. Maij 8.*

» infundis. His dictis miserabiliter torquebatur, ita vt à mul-
» tis teneri vix posset. Tandem cum magno cruciatu ad crucia-
tus Diabolo paratos migrauit.] Hactenus auctor Martyrij B. Kiliani μ. Item calumnioſa eorumdem accuſatio, vt de feminâ patet, quę D. Gregorium Agrigentinum fuit calumniata, vt in Hiſtoriâ vitæ eius legitur apud Metaphraſt. *Sur. menſ. Nouembri:* & de alia narrat Cirillus in vitâ S. Danielis Stylitæ, quæ virum ſanctum mendaciter infamarat. [*Surius menſe Decembri:*] Paullo poſt idē ibi narrat de viro & feminâ & liberis occupatis à dæmone propter patris in ſanctum calumniam. Item maledictio in ſanctos, vt in Malachiam, teſte D. Bern. in eius vitâ.

μ *apud Sur. to. 4. Iulij 8. vide cōment. P. Serrarij in hanc vitam.*

Quinctum peccatum eſt agnitæ veritatis impugnatio, vt apud Apoſtolū ν, & in Canonibus ο: necnō apoſtaſia à fide, quod cuiuſdam feminæ exemplo cōprobauit D. Ciprian. ϖ

ν *2. Theſſ. 2. v. 10.*

ο *ca. vlt. 26. q. 5.*

Sextum, his temporibus (proh dolor!) frequētiſſimum eſt blaſphemia, propterquam D. Paullus Alexandrū & Hymenęū dæmoni torquēdos permiſit ρ. Thomas Waldēſis teſtis oculatus, quæ ipſo præſente acta, circiter ann. 1384. narrat in hunc
» modū; Hiſtoriam refero, quam ego præſens vidi oculis carnis
» meæ; in cathedrali Eccleſiâ S. Paulli Londini, vbi venerādus
» Cantuarienſis Antiſtes, felicis recordationis Thomas Arun-
» delius filius & fratrer Comitum, pro loco iudicij (aſſiſtētibus
» ſibi Noruicenſis Eccleſiæ, tunc Pręſule Alexandro, & alijs) re-
» ſidens Epiſcopali ſede, verba quædam & interrogationes pro-
» ponebat, de fide Euchariſtiæ, ad quendam ſartorē, de partibus
» Wigorniæ deprehenſum in hęreſi. Cūque flecti omnino non
» poſſet, nec, aliud quā benedictū panem, ſacratiſſimā hoſtiā vo-
» lebat appellare vel credere; tandem iuſſus facere reuerentiam
» hoſtiæ, reſpondit blaſphemus: Verè, inquit, dignior eſt aranea
» reuerentiâ. At ilicò de alto culmine tecti deſcendens ingens
» & horrida viſu aranea, ad os blaſphemi directo filo peruenit.
» Et dum ſartor loqueretur, vt intraret per polluta labia ara-
» nea, ſollicitè laborabat. Adſtitit Illuſtris Princeps Tho-
» mas Oxonienſis dux, tunc regni cancellarius, & vidit prodi-

ϖ *ſerm. de lapſis.*

ρ *1. Timo. 1. v. 20.*

gium. At prędictus Archiepiſcopus ſtatim ſurgens cũ alijs, exponit omni illic collecto populo, quid vltrix manus domini faceret in blaſphemũ σ.] Nonne veriſimile eſt, dęmonem in araneæ formâ, ſic iſtũ miſerum obſediſſe? Sophronius τ blaſphemiæ in Deiparam inſignem vltionem recenſet, hiſce verbis; In hac (*Heliopoli Phœniciæ*) mimus quidam erat, Gaianus nomine; qui in theatro ſanctam Dei genitricem blaſphemãs, populo ſpectaculum blaſphemiæ præbebat. Apparuit autem ei S. Dei genitrix; Noli quæſo, noli ita lædere animam tuam. Ille verò rursùs deteriùs illam blaſphemabat. Vnde ipſa tertiò ei apparens, eadem repetebat. Cùm autem ille ſe non corrigeret, ſed plus quoque blaſphemijs adijceret; meridie dormienti ſibi apparuit, nihilque dicens, digito ſignauit eius manus & pedes. Euigilans autem inuenit ſe truncatum manibus & pedibus. Atque ita infelix, vt truncus inutilis iacens, confitebatur omnibus, cuius rei gratiâ, & quomodo hoc paſſus eſſet, vtque propter blaſphemias clemẽter cruciatus fuiſſet.] Quos ipſi Beati ſic per ſe puniunt, an non credendum malis ſpiritibus ad vexandum à Deo propter idem peccatum tradi? ſimilia narrant alio tempore accidiſſe Conſtantinopoli Nicephorus υ, Neomagi & alibi Bredenbachius *lib. 7. à cap. 360.*

σ *Thomas VValdenſ. lib. Sacramẽtali cõtra Io. VVicleph.*

τ *Prati ſpiritual. c. 47.*

υ *lib. 18. hiſt. c. 33.*

Septimum non minùs frequens, eſt execratio ſeu imprecatio mala, qua quis ſub conditione ſe dæmoni addicit. hanc non irritam eſſe ſolere, docent quæ ſubiungam. Ioan. Nider. iſta commemorat φ: Tempore, quo in vniuerſitate Colonienſi ſacræ Theologiæ ſtudio adſcriptus fui, quædam virgo quindecim vel ſedecim annorum, moribus ſecundum ſæculũ ſatis compoſita, in domo cuiuſdam ſuæ conſanguineæ nutriebatur, extra domum parentum. Cumque cognatæ ſuæ cyphũ ſatis vilem terreum quendam, à caſu fregiſſet, cognata irâ replebatur in lapſus negligentiam, & in ream virginem. Quæ virgo tanto hoc moleſtiùs tulit, quanto vaſculum viliùs exſtitit. In iram ergo commota virgo, horâ ſumendi cibum, nec comedere, nec ad menſam præ irâ ſe præſentare voluit. cuius cognata ait: Oportet vt comedas. at virgo apud ſe (vt mihi poſtea

φ *lib. 5. Formicarij.*

G

&

» & exorciſtæ retulit ſuo) huiuſcemodi verba ſubmurmurando
» dicebat; ſi me oportet edere, in nomine diaboli fiat. ſic men-
» ſam acceſſit, benedictionem menſæ, quam benè ſciebat, dicere
» neglexit: & in primo morcello, vt putabat, muſcam ori illatam
» ſenſit: quam cùm nullâ arte eijcere valeret, deglutiuit, & im-
» mediatè obſeſſa fuit: ſemper tamen vſum rationis bonum ha-
» buit, licet ſæpè ſatis vexaretur à dæmone. Cùm autem in do-
» mum parentum cum magnâ mæſtitiâ reduceretur, & diutiſſi-
» mè nullus reperiretur; qui liberare poſſet: tandem quidã fra-
» ter noſtri ordinis, nunc Magiſter Gotfridus Schluſſel, Sacræ
» Theologiæ profeſſor, calamitati parentum & puellæ compa-
» tiens, ſe in eius exorciſatione intromiſit, pacto tali pręuio: vt ſi
» liberaretur, nihil terreni exorciſtę daretur; ſed puella in caſti-
» tate ſolitâ, ſi vellet, liberè, & non in matrimonio de cętero Deo
» militaret. Legit igitur pater prędictus miſſam, obtulit obſeſſa
» oblationem conſuetam, in eadem adfuit per totam, & in nullo
» vexari videbatur. Finitoque officio, poſt ſatis diutinum exor-
» ciſmi actum, membris omnibus virginei corporis penè prę-
» contuſis, exijt dęmon, & ita virgo deinceps Domino in caſti-
» tate ſeruiuit.] vides hic imprecationem & prętermiſſam men-
ſę benedictionem ex iracundiâ & contemptu; vides pœnam;
vides liberationem, mediante miſſę oblatione, propoſito vir-
ginitatis & exorciſmo. ſine hęretici rideant, tu tam ſalutaria ne
contemne. Paulloante aliud idem Niderius retulerat, de inſi-
gni illo maleficarum iudice, Petro, de quo non ſemel locuti
» ſumus. Poſtquam, *inquit*, officium reſignauit, & ciuitatẽ Ber-
» nenſem reintrauit, ibique domicilium tenebat: die quadam
» rediens ad caſtrum Blanckenburg, vbi cognatus eius in ipſius
» officium ſubſtitutus fuerat, in eodem caſtro Petrus quędã ne-
» gotia apud ſibi notos expedire volebat. Tunc vna malefica, &
» quatuor cõſortes eiuſdem malitię viri, de ſero in loco vno ma-
» chinamenta ſuę artis voluentes pro viribus, vt Petrum graui-
» ter veneficijs lęderent vel occiderent, quem hęc latebant frau-
» dis commercia. Adueniente igitur nocte, Petrus ſe benedicẽ-
» do crucis ſigno cubitum iuit: ſed nocte omnino ſurgere pro-

posuit ad scribendas quasdam necessarias epistolas, vt manè » recedere à loco valeret. Euigilans igitur intempestâ nocte sibi » videbatur ex inopinatò quod dies adesset, luce deceptus ficti- » tiâ; de quo in se iratus, quia, vt putabat, noctem neglexerat, » non se, vt debuit, muniendo more solito, vestimentis induit, » per gradus altos versùs locum, vbi pugillarem habuit, descen- » dit, & locum clausum reperit. De quo maiore irâ exardescens, » cum murmure per gradus quos descenderat versùs lectũ ite- » ratò scandebat, emittendo vnicã ex indignatione maledictio- » nem, per verbum satis breue, ac si diceret; In nomine diaboli. » Et ecce statim in tenebris densissimis Petrus, proiectus est in » præceps per graduum prædictorum passus adeò grauiter, vt » famulus qui desubter schalam in commodo dormiebat exci- » taretur, & exiens quid adesset cõspicere volens, dominũ suum » Petrum accenso lumine solum in terrâ, priuatum rationis vsu, » iacentem, & collisum per omnia membra, sanguinẽ plurimũ » è corpore emittentem reperit.] subdit post aliquod tempus » confessione rei vnius compertũ quatuor maleficos, cũ vnâ ma- » leficâ, sic Petrum gradibus deiecisse. Nota verò & hîc, quã no- » xia Crucis consignatio neglecta Petro fuerit. Dignissimæ » lectu sunt tres Historiæ à Germano quodam I. C. suæ de La- » mijs disputationi χ insertæ, quas totidem verbis adscribam, » ne, si meis, videar aliquid non bonâ satis fide repræsentasse. » Ioachimo (ait) I. Electori Brandeburgico nupta fuit Ioan- » nis Daniæ Suueciæ & Noruegiæ regis filia Elizabetha; cui, » vt alimenta se mortuo regina haberet, oppidum Spandaco ad » Sueui & Haueli flum. confluẽtem maritus attribuit; in quo op- » pido ipsâ adhuc viuente miles quidam, per Marchiam iter fa- » ciens, cùm morbo impeditus detineretur, decumbens, tradi- » dit crumenam pecuniâ refertam hospitæ asseruãdam. Post ali- » quot dies, cùm conualescit, repetit saccum. Mulier auara cùm » ægrè tantam pecuniam amitteret, deliberat cum viro, vtrum » reddere debeat. Ineunt consilium, vt mulier neget depositum. » Quare cum miles suum repeteret, illa confidenter negat se » quidquam accepisse. simulat se mirari impudentiam militis, »

χ *libr. 1. de Lamijs. c. de malitiâ diaboli.*

qui

» qui ausit flagitare, cùm nihil dederit asseruandum. Miles, in-
» dignitate rei motus, obijcit vicissim hospitæ perfidiam. Qua-
» re maritus, tanquam defensurus suam coniugem, extrudit mi-
» litem domo. is antè fores irritatus scelere hospitæ stringit gla-
» dium, veluti impetum facturus in virum, & ferit ianuam.
» Hospes implorat fidē vicinorum, & queritur suas ædes oppug-
» nari. accurrunt lictores, & militem, quòd vim publicam fe-
» cisset, abducunt in carcerem. Post aliquot dies senatus oppi-
» di aliò mittit narrationem facti, & sententiam perscribi petit.
» Constabat ædes publicè oppugnatas esse. quare fertur sen-
» tentia, vt miles vltimo supplicio afficiatur. Cumque iam in-
» staret dies iudicij, venit diabolus in carcerem ad captiuum,
» indicans ei, quam sententiam iudices laturi sint, & pollice-
» tur se hoc periculo eum liberaturum esse, hac conditione, vt
» se diabolo dedat. Miles constanter respondet se potiùs mori-
» turum esse, quamuis sit innocens. Cùm verò diabolus verbis
» multis exaggerasset periculum, nec tamen inflexisset mili-
» tis animum; tandem pollicetur ei liberationem, sine vllâ con-
» ditione. Et, cùm veneris, inquit, in iudicium, dic te imperi-
» tum esse forensium negociorum, & patrono indigere. ibi asta-
» bo cæruleo pileo tectus, & ornato pennis. Pete igitur, vt me iu-
» beant causam dicere. Miles, qui hoc sine impietate facturus
» videbatur, ait se hoc consilio vsurum esse. Postridie in iudiciū
» ducitur: adest etiam orator tectus cæruleo pileo. ibi, cùm a-
» ctor peteret militem, propter vim publicam, capitali suppli-
» cio affici; miles respondit, se imperitum forensium negotio-
» rum petere, vt liceat isti suo aduocato pro se dicere. conce-
» dunt iudices. Ibi diabolus de iure eruditè disputat: non esse
» capitali supplicio afficiendum eum, à quo non sit ortum rixæ
» & tumultus initium. ait ab hospite militem vi extrusum &
» spoliatum esse. iubet quæri saccum, & locum monstrat. Ibi cū
» hospes vehementer negaret, addens etiam diras imprecatio-
» nes, vt ipsum, abreptum, diabolus perderet, si feciisset. Hanc
» imprecationem cum inuocatione diaboli cùm aliquoties re-
» petiuisset: ibi causidicus, omissâ iam disputatione forensi,

adoritur hoſpitem,& comprehẽſum per feneſtras & medium »
forum, omnibus perhorreſcentibus,cum fragore abducit,nec »
poſtea vnquam corpus hoſpitis inuentum eſt.] En hic auari- »
tiam imprecationum cauſam & iniuſtitiæ, quomodo Deus
vltus per carnificem ſuum. Pari terrore, ſed meliore ſucceſſu
miles Hiſpanus hîc in Belgio ante annos viginti duos, cùm
adhuc ſæculo mererem, à Deo commonitus tantum fuit.Ca-
pitaneus Brauo vocabatur,ſæpè à me viſus. deditus ſupra mo-
dum aleæ, & in ludo diras iacere in ſe iuxta atque alios pro-
nus. quadam die,cum damnoſi ſemper numeri lucrum iactu
quærenti ſubſilirent; irâ efferueſcens in caput ſuum diriſſima
precabatur: & ſubitò coram multis qui aderant, ab inuisâ ma-
nu,ad tabulatum vſque ſublatus, poſt aliquod tempus mor-
tuo quam viuo facie ſimilior in ſolum deponitur. felix ſi vt
lurorem cadaueroſum toto poſt vitæ tempore retinuit, ſic re-
ſipiſcens luſus auiditatem depoſuiſſet. Sed pergit ille I. C. in »
Sileſiâ (inquit) quidam nobilis, cùm inuitaſſet conuiuas, & »
horâ conuiuij iam inſtante,& apparatu facto, ſpe fruſtratus eſ- »
ſet,excuſantibus ſe conuiuis, cur non comparerent, prorupit »
iratus in hæc verba: veniant igitur omnes dæmones, ſi nullus »
hominum mecum eſſe poteſt. His dictis domo egreditur in »
templum,vbi paſtor Eccleſiæ,concionem habebat, &, vt ira- »
cundiam concoquat,auſcultat aliquamdiu: dum verò in tem- »
plo moratur,veniunt equites in aream domus magni & nigri, »
& iubent ſeruum domus,vt dominum ſuum aduocet, eique »
ſignificet adeſſe hoſpites.Seruus conſternatus abit in templũ, »
& indicat hęc domino ſuo: qui neſcius conſilij paſtorem con- »
ſulit..Paſtor abrumpens concionem, hoc cõſilium dat,vt tota »
familia domo exeat.quod cùm fieret & famuli ac ancillæ pro- »
perarent,fortè obliti infantem in cunis iacentem & dormien- »
tem ſecum non auferunt. Dæmones incipiunt comeſſari & »
vociferari,proſpicereque per feneſtras formis vrſorum, lupo- »
rum, felium & hominum, & monſtrare pocula vino repleta, »
aſſaturas,& piſces.Hæc vicini,nobilis, paſtor,& alij cùm vide- »
rent; Ah,inquit pater,vbi infans meus? vix cùm hæc dixiſſet. »

vnus

» vnus ex dæmonibus vlnis ſuis infantē ad feneſtras geſtat, quaſi
» monſtraturus parentibus. Nobilis prorsùs conſternatus & ſo-
» licitus de incolumitate infantis, fidum habens ſeruum, quem
» interrogat; quæſo tu dic, quid agam? Seruus, Domine inquit,
» commēdabo & committam vitam meam Deo meo, & in no-
» mine Domini ingrediar, & vt infantem auferam auxilio & be-
» neficio Dei videbo. Benè, inquit nobilis, Deus tecum ſit, & iu-
» uet te, animumque tibi confirmet. Seruus accepta benedictio-
» ne à paſtore & reliquis, ingreditur, & ante conclaue, in quo e-
» rant dæmones congregati, procidit in genua, & ſe Deo com-
» mendat, & hoc animo aperit ianuam, & videt dæmones horri-
» bili ſpecie ſedentes, ſtantes, obambulantes, ſerpentes, & vno
» impetu accurrentes ad ſe & vociferantes; Hui, Hui, tu quid
» hîc tibi? Ille ſudans, & tamen diuinitùs confirmatus alloqui-
» tur dæmonem, qui infantem geſtabat: Tu, inquit, mihi infan-
» tem trade. Nequaquam, reſpondet iſte, iam meus iſte eſt in-
» fans. dic domino tuo, vt veniat & accipiat infantem. Cui ſer-
» uus, Ego fungor iam officio meæ vocationis, in quā me Deus
» collocauit, & ſcio quicquid in hoc officio facio, id Deo gratū
» eſſe. Quare ratione mei officij, & auxilio, nomine & virtute
» Iesv Chriſti aufero abs te infantem, & patri eius reſtituo. atq;
» ita ipſe apprehendit infantem & brachijs ſuis amplexus eſt.
» Iſti nihil aliud reſpondent, niſi vociferantes; Hui nebulo, hui
» nebulo relinque infantem, relinque, alioqui te diſcerpemus.
» Ille nihil curans minas Diabolicas abijt incolumis, & incolu-
» mē infantem patri nobili reddidit. Dæmones poſtea aliquot
» diebus elapſis euanuerunt, vt in ædes denuo migrare tota fa-
» milia nobilis potuerit.] vides inconſulti dicti, quas pœnas pa-
ter dederit: vides dæmonis poteſtatem in innocentem puerulum claudere. Nam quod ſcriptor ait, benedictionem à paſtore & ceteris accepiſſe, hoc eſt promiſcuè à ſacerdote & clericis; commentum ſuſpicor Lutherani hominis, & diſcrimen ordinū confundētis. Sequitur tertia narratio; In Saxoniâ vir-
» go opulenta formoſo iuueni, at tenuioris fortunæ matrimo-
» nium promiſit. Hic quid futurum præuidens, illam prædiui-

tem

tem & ſexus ratione mutabilem; fidem vix ſeruaturam eſſe„ puellæ reſpondit. Illa contra diris ſe execrari his verbis cæpit;„ ſi alteri, quàm tibi nupſero, tunc me diabolus in nuptijs illis„ abripiat. Quid fit? poſt interuallum aliquod mutat animum,„ nubit alteri priore ſponſo ſpreto; qui eam ſemel atque iterum„ promiſſi diræque imprecationis admonuit. Sed illa poſthabi-„ tis his omnibus, nuptias cum altero ſponſo, relicto priore ce-„ lebrat. Ipſo die nuptiali, cognatis, amicis, & cõuiuis hilaribus,„ ſponſa, vigilante conſcientiâ, redditur triſtior ſolito. Tandem„ diaboli duo ſub ſpecie duorum equitũ in ædes nuptiales ad-„ ueniunt, excipiuntur, adducuntur mẽſæ, hiſque remotis, cho-„ reæ, vnique ex his ſponſa, honoris cauſa, tanquam peregrino„ adiungitur; cum quâ bis ſaltauit, & tandem eam è conſpectu„ parentum & amicorum, ſummo cum gemitu & lamentatio-„ ne, per oſtium, in altum ſuſtulit. Altero die parentes & amici„ mæſti, ſponſam quærunt, vt delapſam fortè ſepelirent: ſed ec-„ ce ijdem ſocij occurrunt, veſtes & aurum referentes, additis„ his verbis; Non in has res, ſed in ſponſam à Deo nobis fuit po-„ teſtas conceſſa.] ſic illa corpore & animâ diabolo tradita, quæ„ promiſſionem nuptiarum violauit, & imprecationem additã contempſit. Aliud denique exemplum de quodam in martyrem maledico, ſibi inſaniam imprecante; & mox furore correpto & ſequenti die ſic horrẽdè abſumpto dedit Cæſarius *vitæ S. Engelberti Colonienſ. lib. 2. c. 14 apud Sur. menſe Nouembri.* Huc etiam referendũ eſt, quoddã de Goduino comite, qui cũ periurio ſibi eſſet necem imprecatus, ſubitò panis bolo fuit ſuffocatus. [*Polydor. Virgil. lib. 8. hiſt. Anglor.*]

Octauum ſolet eſſe vitium vſuræ. confitentur enim ſagæ ni- H hil maleficij poſſe illis inferri, qui eleemoſynis vacant: contra narrantur; quæ ſalem ſub vſuris mutuum dedere virgines dirè à dæmonibus maleficio immiſſis vexatæ ✝. Prius intelligendum de conferentibus eleemoſynam ijs, quas neſciunt eſſe ſagas: nam qui ſciunt eſſe, & tamen conferunt, hos putãt poſſe à maleficis lædi. Neque mirum ſi Deus, hos quaſi fautores oderit, ideoque permittat lædi.

✝ *Bredenbachius libr. 6. collat. c. 25.*

Nonum

Nonum reputo, duritiam & immiſericordiam in pauperes. Notatum à quodam, ſagas; quibus à Satanâ ſemper nocendi neceſſitas impoſita eſt; ſi deſint quos vlciſcantur inimici, eleemoſynam mẽdicare: & ſi quis facultate præditus ad erogandũ, & ſagas eſſe neſcius, denegarit, hunc in magno verſari periculo. ſic Pictauij anno 1567 duo magi cõfeſſi ſunt ſe quadam die, ſqualidos egenteſque ſtipem ante fores prædiuitis patrisfam. poſtulaſſe; eâ recuſatâ iniecciſſe ſortem, & domeſticos omnes in rabiem actos obijſſe furioſos ω. ω *lib. 3. dæmonoman. c. 25.*

Decimum, ſit irriſio ſacrorum myſteriorum, & quod eodem pertinet, abuſus atque contemptus cærimoniarũ & ſacramentorum Cathol. Eccleſiæ. Vlciſcitur Deus quotidie, & pergunt hæretici contemnere. quædam de ſingulis accipite. de Batauo per ludibrium Miſſæ ſacrificium imitante anno 1574 & dirè mulctato, legendus Bredenbachius α; Nouatum conſtat eò quod nec chryſma nec exorciſmos in baptiſmo percepiſſet, à maligno vexatum β. Scribit Victor Vticenſis γ Proculum quẽdam Arianũ, qui de pallis altaris camiſias ſibi & femoralia faciebat, fruſtratim ſibi voraſſe linguã (hautdubiè obſeſſum) & ſic turpiſſimâ morte cõſumptum. Donatiſtas Euchariſtiam effundentes, quib. eã obiecerãt, canes inuaſere δ, teſte Optato. Multos ſuo tempore ob indignam Euchariſtiæ perceptionem immundis ſpiritibus adimpletos, nobis eſt auctor D. Cipria-nus ε, & memini me duo illuſtria legere exempla apud Greg. Turonenſem, & in vitâ S. Godefridi Ambianenſis ζ epiſcopi.

α *lib. 1. collat. c. 39.*
β *Euſeb. lib. 6. hiſt. c. 33.*
γ *lib. 1. de perſecut. Vãdal.*
δ *lib. 2. contra Parmenian.*
ε *ſermon. de laſſis.*
ζ *Grego. Turon. libr. 1. de glor. martyr. c. 87 Surius 8. Nouembr. in vitâ S. Godefredi lib. 3. c. 12.*

» ſuffecerit aſcribere illud Greg. Turonenſis. Epachius (inquit)
» presbyter dum temerè, quæ indignus erat, agere præſumpſiſ-
» ſet, diuino iudicio ſolo proiectus, occubuit. Hic enim dũ Do-
» minici Natalis vigilias celebrare Eccleſiam expetiſſet, per ſin-
» gula horarum momenta egrediebatur è templo Dei, ac in do-
» mo ſuâ pocula laſciua ſpumantibus pateris hauriebat, ita vt
» affirmarent multi eum poſt gallicantum in ipsâ nocte vidiſſe
» bibẽtem. Sed cùm eſſet ex genere Senatorio, & nullus in vico
» illo Ricomagenſi, iuxta ſæculi dignitatem, haberetur nobi-
» lior, celebrare Miſſarum ſolennia expetitur. Nec dubitabat

tem & ſexus ratione mutabilem; fidem vix ſeruaturam eſſe„ puellæ reſpondit. Illa contra diris ſe execrari his verbis cæpit;„ ſi alteri, quàm tibi nupſero, tunc me diabolus in nuptijs illis„ abripiat. Quid fit? poſt interuallum aliquod mutat animum,„ nubit alteri priore ſponſo ſpreto; qui eam ſemel atque iterum„ promiſſi diræque imprecationis admonuit. Sed illa poſthabi-„ tis his omnibus, nuptias cum altero ſponſo, relicto priore ce-„ lebrat. Ipſo die nuptiali, cognatis, amicis, & cõuiuis hilaribus,„ ſponſa, vigilante conſcientiâ, redditur triſtior ſolito. Tandem„ diaboli duo ſub ſpecie duorum equitũ in ædes nuptiales ad-„ ueniunt, excipiuntur, adducuntur mẽſæ, hiſque remotis, cho-„ reæ, vnique ex his ſponſa, honoris cauſa, tanquam peregrino„ adiungitur; cum quâ bis ſaltauit, & tandem eam è conſpectu„ parentum & amicorum, ſummo cum gemitu & lamentatio-„ ne, per oſtium, in altum ſuſtulit. Altero die parentes & amici„ mæſti, ſponſam quærunt, vt delapſam fortè ſepelirent: ſed ec-„ ce ijdem ſocij occurrunt, veſtes & aurum referentes, additis„ his verbis; Non in has res, ſed in ſponſam à Deo nobis fuit po-„ teſtas conceſſa.] ſic illa corpore & animâ diabolo tradita, quæ„ promiſſionem nuptiarum violauit, & imprecationem additã contempſit. Aliud denique exemplum de quodam in martyrem maledico, ſibi inſaniam imprecante; & mox furore correpto & ſequenti die ſic horrẽdè abſumpto dedit Cæſarius *Vitæ S. Engelberti Colonienſ. lib. 2. c. 14. apud Sur. menſe Nouembri.* Huc etiam referendũ eſt, quoddã de Goduino comite, qui cũ periurio ſibi eſſet necem imprecatus, ſubitò panis bolo fuit ſuffocatus. [*Polydor. Virgil. lib. 8. hiſt. Anglor.*]

Octauum ſolet eſſe vitium vſuræ. confitentur enim ſagæ ni- H hil maleficij poſſe illis inferri, qui eleemoſynis vacant: contra narrantur; quæ ſalem ſub vſuris mutuum dedere virgines dirè à dæmonibus maleficio immiſſis vexatæ ☩. Prius intelligendum de conferentibus eleemoſynam ijs, quas neſciunt eſſe ſagas: nam qui ſciunt eſſe, & tamen conferunt, hos putãt poſſe à maleficis lædi. Neque mirum ſi Deus, hos quaſi fautores oderit, ideoque permittat lædi.

☩ *Bredenbachius libr. 6. collat. c. 25.*

Nonum

Nonum reputo, duritiam & immiſericordiam in pauperes. Notatum à quodam, ſagas; quibus à Satanâ ſemper nocendi neceſſitas impoſita eſt; ſi deſint quos vlciſcantur inimici, eleemoſynam mẽdicare: & ſi quis facultate præditus ad erogandũ, & ſagas eſſe neſcius, denegarit, hunc in magno verſari periculo. ſic Pictauij anno 1567 duo magi cõfeſſi ſunt ſe quadam die, ſqualidos egenteſque ſtipem ante fores prædiuitis patrisfam. poſtulaſſe; eâ recuſatâ inieciſſe ſortem, & domeſticos omnes in rabiem actos obijſſe furioſos ω. ω *lib. 3. dæmonoman. c. 25.*

Decimum, ſit irriſio ſacrorum myſteriorum, & quod eodem pertinet, abuſus atque contemptus cærimoniarũ & ſacramentorum Cathol. Eccleſiæ. Vlciſcitur Deus quotidie, & pergunt hæretici contemnere. quædam de ſingulis accipite. de Batauo per ludibrium Miſſæ ſacrificium imitante anno 1574 & dirè mulctato, legendus Bredenbachius α; Nouatum conſtat eò quod nec chryſma nec exorciſmos in baptiſmo percepiſſet, à maligno vexatum β. Scribit Victor Vticenſis γ Proculum quẽdam Arianũ, qui de pallis altaris camiſias ſibi & femoralia faciebat, fruſtratim ſibi voraſſe linguâ (hautdubiè obſeſſum) & ſic turpiſſimâ morte cõſumptum. Donatiſtas Euchariſtiam effundentes, quib. eã obiecerãt, canes inuaſere δ, teſte Optato. Multos ſuo tempore ob indignam Euchariſtiæ perceptionem immundis ſpiritibus adimpletos, nobis eſt auctor D. Cipria-nus ε, & memini me duo illuſtria legere exempla apud Greg. Turonenſem, & in vitâ S. Godefridi Ambianenſis ζ epiſcopi.

α *lib. 1. collat. c. 39.*
β *Euſeb. lib. 6. hiſto. c. 33.*
γ *lib. 1. de perſecut. Vãdal.*
δ *lib. 2. contra Parmenian.*
ε *ſermon. de laſſis.*
ζ *Grego. Turon. libr. 1. de glor. martyr. c. 87 Surius 8. Nouembr. in vitâ S. Godefredi lib. 3. c. 12.*

» ſuffecerit aſcribere illud Greg. Turonenſis. Epachius (inquit)
» presbyter dum temerè, quæ indignus erat, agere præſumpſiſ-
» ſet, diuino iudicio ſolo proiectus, occubuit. Hic enim dũ Do-
» minici Natalis vigilias celebrare Eccleſiam expetiſſet, per ſin-
» gula horarum momenta egrediebatur è templo Dei, ac in do-
» mo ſuâ pocula laſciua ſpumantibus pateris hauriebat, ita vt
» affirmarent multi eum poſt gallicantum in ipsâ nocte vidiſſe
» bibẽtem. Sed cùm eſſet ex genere Senatorio, & nullus in vico
» illo Ricomagenſi, iuxta ſæculi dignitatem, haberetur nobi-
» lior, celebrare Miſſarum ſolennia expetitur. Nec dubitabat

miſer vino madefactus appetere, quod ieiunus quiſque non „
ſine metu poteſt terrente conſcientiâ explicare. Verùm vbi „
explicitis verbis ſacris, confracto Dominici corporis ſacramẽ- „
to, & ipſe ſumſit, & alijs diſtribuit ad edendum: mox equini „
hinnitus ad modum vocem emittens, ad terram ruit, ac ſpu- „
mas cum ipsâ myſterij ſacri particulâ, quam dentibus comminuere non valuit, ab ore proijciens, inter manus ſuorum ab „
Eccleſiâ deportatur. Nec caruit vltra hac epilepſiæ infirmita- „
te, ſed per ſingulos lunares curſus incrementis decrementiſque hæc ſemper pertulit, quia ab hauſtu nimio vini minime „
infelix abſtinuit.] hunc epilepticum energumenum fuiſſe in- „
dicat hinnitus equinus: & meritò, qui ſicut equus & mulus, corpus Domini non diiudicauit. Huc pertinet contemptus excommunicationis. Cùm D. Hugo Epiſcop. Lincolnienſis quoſdam contumaces excommunicaſſet; nec magni facerẽt, illi ſubitò nõ cõparuerunt. Militem alium ob eandem cauſam diabolus nocte ſequente inuaſit, & animã ſubitò extorſit. Alij quoque ab eodem excommunicati à diabolo præfocati fuere. [*de quibus lege Vitam ab æquali eius ſcriptam cap. 23. apud Surium, tom. 6.*]

Vndecimum eſt templorum & ſacrarum rerum direptio ac expilatio. Pet. Cluniacenſis póſtquam multa, quæ in hoc genere palam & frequenter à Matiſconenſi quodam Comite fuerant commiſſa, recenſuit, infelicem eius & horroris plenã de vitâ migrationem in hunc modum commemorat „, ad ter- I
„ libr. 2. mi- rac. c. 1. rorem & correctionem noſtrorum hæreticorum: cùm ſolemni die, Matiſcone in palatio proprio reſediſſet, eumque multitudo tam militum, quàm diuerſi ordinis circumſtaret: repentè „
ignotus homo equo inſidens per palatij oſtium ingreſſus, omnibus conſpicientibus & admirantibus, vſque ad ipſum equitando peruenit. Cumque ei aſtaret, ſe ei velle colloqui dicens, „
vt ſurgeret, ac ſe ſequeretur, non tam monuit, quàm imperauit. At ille inuiſibili potentiâ conſtrictus, nec iam reſiſtere valens ſurrexit, atque vſque ad oſtium domus proceſſit: vbi equũ „
paratum inueniens, eumque ab eo conſcendere iuſſus, aſcendit. „

» dit. Cuius ſtantis habenas ille arripiens, ſtatim cum velociſſi-
» mo curſu per aëra ferri cunctis conſpicientibus cæpit. Cum-
» que immenſo eius clamore ac miſerabili eiulatu tota ciuitas
» commota ad tam inuiſum ſpectaculum concurriſſet; tamdiu
» eum per aëra currentem attoniti conſpexerunt, quamdiu na-
» turali oculorum acie eum ſubſequi potuerunt. Qui cùm eum
» diu ſuccurrite ciues, ſuccurrite, vociferantem audirent, nec iu-
» uare valerent, ſubtractus tandem viſibus hominum, æternus
» quemadmodum meruerat eſt factus ſocius dæmoniorum.]

Sic iſte direptiones & ſacrilegia ſua luit in hac & in ſequenti vitâ. Huius mores poſtea imitatus Otgerius quidam Oeconomus, quia non tam grauiter deliquerat, in hac vitâ fuit ſeuerè admonitus, vt futuræ, ſi ſaperet, vitæ ſupplicium effugeret. ſubdit enim Venerabilis idem Abbas; dum hic portam, quâ miſer ille Comes abductus fuerat, & quæ poſtea ſemper obſtructa manſerat; conatur aperire; Ecce inuiſibiliter à Diabo-
» lo raptus, ac videntibus, qui aderant multo in aëra ſpacio ſu-
» bleuatus; ſed confeſtim dimiſſus corruit, eiuſque corpore gra-
» uiter colliſo, brachium quoque illius ſubitâ ruina confregit.]

Duo alia exſtant exempla lib. 3. vitæ S. Remacli quæ apud Surium mẽſe Sept. legi poſſunt. Ego addam quinctum exemplum pœnæ, quam milites poſt obitum perpeti, qui manus ab expilatione templorum non abſtinuerant, in gratiâ tamen deceſſerant, viſione quadam idem auctor declarat: quam ille vt certiſſimâ fide compertam doceat, multa addidit, quę cenſui prætermittenda, potuit illa poni libro prȩcedenti, capite de Spectris mortuorum, ſed non incommodè hîc recenſebitur: eo quòd varię quoque pœnæ hic & ſupplicia eorũ narrantur, qui vt Matiſconenſis ille comes ſacrilegi fuere. Itaque Petrus Venerabilis inducit ipſum qui viderat Petrum Engelbertum Monachum iam, & à ſęculari ad ſpiritalem militiã digreſſum
» ſic loquentem θ: Tempore quo Rex Aragonenſis Alfonſus, θ *lib. 1. miracul. c 28.*
» regnum maioris Alfonſi Hiſpaniarum Regis iam mortui ob-
» tinebat, contigit vt contra quoſdam, qui in regione, quæ Ca-
» ſtella dicitur, ei repugnabant, exercitum commoueret, & vt

de singulis regni sui domibus, singuli illuc pedites vel equi- »
tes dirigerentur, edicto sanciret. Ego edicto coactus, vnum ex »
mercenarijs mercede mihi seruientibus, Sancium nomine, ad »
exercitum destinaui. Paucis post diebus decursis, omnibusque »
qui expeditioni illi interfuerant ad propria redeuntibus, »
ipse quoque domum reuersus est. Non longo deinceps tem »
pore elapso, more humano, morbo correptus, nec diu cũ mor- »
bo luctatus, defunctus est. Inde post quatuor ferè menses, ex »
quo è vitâ decessit, dũ apud Stellam in domo meâ hyemali tẽ- »
pore, iuxta ignem in lecto iacerem, subitò iam dictus Sancius »
circa mediam noctem mihi adhuc vigilãti apparuit. Qui igni »
assidens, & carbones, quasi ad calefaciendum vel ad clarifican- »
dum, huc illucque reuersans, multò magis se mihi cognoscibi- »
lem demõstrabat. Erat autẽ nudus & absque omni vestitu, ex- »
cepto paruo vilique tegumento, quo velut inhonestiora cor- »
poris obuelabat. Quem cùm vidissem; quis, inquã, es tu? at ille »
humili voce; Ego sum, inquit, Sancius famulus tuus. quid, in- »
quã, hîc agis? vado, inquit, Castellã, iterque meũ multus exer- »
citus comitatur, vt vbi deliquimus, ibi & delictis pœnas debi- »
tas exsoluamus? Et, cur, inquam, huc diuertisti? Est, inquit, »
mihi spes venię, &, si misereri volueris celeriorem mihi requiẽ »
cõparare poteris. Quomodo, inquam? Quando, inquit, nuper »
expeditioni quam nosti interfui, hostili inuitatus licentiâ, »
Ecclesiam quãdam cum quibusdã socijs inuasi, quæ intus sunt »
inuenta diripui, vestimenta insuper Sacerdotalia mecum re- »
diens asportaui. Pro quo specialiter diris pœnis subactus af- »
fligor, & remedium à te, sicut à domino meo, quantis possum »
precibus expostulo. Nam poteris mihi subuenire, si beneficijs »
spiritualibus me studueris adiuuare. Rogo insuper, vt domi- »
nam meam, vxorẽ tuam, ex meâ parte, mea functus vice depre- »
ceris, ne octo solidos, quos pro seruitio meo mercenario iure »
mihi debebat, reddere iã moretur, & quod necessitatibus car- »
nis, si adhuc viuerem, reddidisset, animæ meæ longè ampliùs »
his egenti, erogando eos pauperibus, largiatur. Iam ego tali »
eius collocutione multo magis animatus; quid, inquam, de »

conciue

» concine noſtro Petro Deiocâ nuper defuncto actũ eſt? Rogo,
» vt, ſi quid de illo noſti, aperias? Illũ, ait, opera miſericordiæ fre-
» quẽter quidẽ, ſed maximè præteritæ famis tempore, impenſa
» pauperibus, beatorum requiei adiunxerũt, & vitæ æternę par-
» ticipem effecerũt. Cumque eum tam promptè & facilè mihi
» reſpõdere audiſſem, adieci; & de Bernetio alio ciue noſtro, an-
» te paruum tẽpus ſimiliter vt noſti defuncto, aliquid tibi nõtũ
» eſt? illum, inquit, infernus poſſidet. quia ad terminandas huic
» villæ lites & iudicio dirimendas prælatus, multa ſæpè mune-
» ribus aut gratiâ illectus iniuſtè iudicauit: & quia cuidam pau-
» peri viduæ quodã tempore baconem vnum, qualecũque vitæ
» eius ſubſidium, crudeliter auferre non timuit. Tunc longè
» amplius ad maiora quærenda animi feruore ſuccenſus, adiun-
» xi. De rege noſtro Alfonſo antè paucos annos defuncto, tibi
» aliquid notum eſſe potuit? ad hęc quidam alius in feneſtra ca-
» piti meo proximè ſuperpoſita reſidens; Noli, ait, hoc ab iſto
» quęrere, quod ignorat. quoniam recens eius ad partes noſtras
» aduentus, hoc ei notum fieri nondũ permiſit. Mihi verò, cui à
» die obitus mei quinquennalis cum huiuſmodi ſpiritibus mo-
» ra, plura quã iſti nouiter nota fecit, quod de rege quæris ig-
» notum eſſe non potuit. At ego rursùs nouæ vocis auditu atto-
» nitus, ac videre cupiens vocis auctorem, conuerti oculos, ad
» feneſtram, adiutuſque lunæ ſplendore; quæ lumine ſuo omne
» tunc domus ſpacium clarè illuſtrabat; conſpicio hominem in
» inferiori feneſtrę margine reſidẽtem, quem in eodem habitu,
» quo alium videram, cernens: Et tu, inquã, quis es? ego, inquit,
» eius quem aſpicis ſocius ſum, & Caſtellam cum iſto & multis
» alijs proficiſcor. Et tu, inquam, de rege Alfonſo, vti dicebas,
» aliquid noſti? Noui, inquit, vbi fuerit, ſed verò vbi modò ſit
» neſcio. Nam aliquamdiu tormentis acribus inter reos crucia-
» tus, poſtmodũ à Cluniacenſibus monachis inde ſublatus eſt.
» Exinde verò, quid de eo factũ ſit prorsùs ignoro. His dictis ad
» ſocium, qui igni aſſidebat, verba conuertens, ait: ſurge & iã iter
» incęptum peragere incipiamus. Ecce enim iam omnes vias,
» quę intra vel extra caſtellum ſunt, ſubſequens nos exercitus

ſociorum impleuit,& iam multis velociſſimè prætergreſſis, vt »
feſtinanter eos ſequi debeamus, vrgemur. Ad hanc vocem »
Sancius ſurrexit,& flebili voce,quod priùs rogauerat ingemi- »
nans; Rogo,inquit,Domine,ne mei obliuiſcaris,& vt dominâ »
meam,coniugem tuam,quatenùs,quod corpori debebat,mi- »
ſeræ animæ meæ reſtituat, oro ſollicitus exhorteris. His di- »
ctis ſtatim vterque diſparuit. At ego mox coniugem iuxta me »
in lecto dormientem, citatâ voce exſuſcitans, priuſquàm ei, »
quod videram vel audieram,narrarem,interrogaui; Vtrum a- »
liquid Sancio communi noſtro mercenario pro mercede de- »
beret. Qna reſpondente, quod ego nondum ab aliquo niſi à »
mortuo audieram; ſe videlicet eidem Sancio adhuc octo ſo- »
lidos debere: nequaquam vltra dubitare potui, cui fidem & »
mortui relatio & mulieris confirmatio conferebant. Facto »
mane octo illos ſolidos à coniuge accipiens, & de meo quod »
congruum viſum eſt addens, pro eius qui apparuerat ſalute »
pauperibus diſtribui,& ſacrarum Miſſarum adiutoria ei à ſa- »
cerdotibus meâ prece & ſtudio impenſa, ad pleniorem pecca- »
torum eius remiſſionem adauxi.] In hac tam clarâ, tam certâ, »
tam commendabili viſione docemur, quod *mortuos opera ſua ſequantur*. hos quidem milites eo quod confeſſi deceſſerant, & culpam ſacramento pœnitentiæ deleuerant,expiatorijs ſup-
plicijs pro pœnâ peccato debita ad tempus; illum quia non cõ
feſſus erat, comitem, & culpam criminis abolere neglexerat, æternis cruciatibus fuiſſe mancipatum. Catholicis vtriuſque ſortis optio eſt; hæreticis qui & confeſsionem reſpuunt; & purgatorium negant,altera tantum competit; quam agnoſcũt, & fatentur. Ad hoc caput reducitur irriſio virorum ſanctorũ, quam Deus non ſolet relinquere impunitam. Scribitur tale quid in antiquiſsimâ S. Carilephi vitâ: Mulier quædã Gunda nomine,quam clandeſtinus ſupplantator illexerat,ſpirituiſan-
cto volens illudere, virili præſumptâ veſte, in beatiſsimi Cari-
lephi monaſterium ingredi conata eſt, vt probaret verum ne eſſet illius vaticinium, quo prædixerat ſexui fæmineo nun-
quam datum iri copiam in illud intrandi, ſed iuſto Dei iudi-
cio,

» cio, priusquam vel aspiceret cœnobij clausos aditus, arrepta » à Diabolo retrorsum ruit, adeoque fœde ab illo vexata est, vt » dicere me pudeat. Caput enim illi adegit inter fœmora, sicq; » factum est, vt quę sacratis liminibus falsa oscula imprimere tē- » tauerat, immundas sui corporis partes osculari cogeretur, se- » xumque ipsa suum, quem virili habitu tegere voluerat, cūctis » cernere volentibus palam proderet. Ea res effecit, vt deinceps » eo se cōferre mulieres ausę nō sint.] *Sur. to. 3. Mens. Iulij.* vtinā & nostri temporis mulierc ularum audacia hoc exemplo eis narrato reprimatur. Aliquando etiam ob festorum dierum cultum temeratum Deus talia permittit, vt ei accidit qui seruile opus faciebat in festo S. Philastrij. *B. Rampertus Brixiensis in tractat. de translatio. S. Philastrij.*

Duodecimam causam præbet multorum pusillanimitas, & desperatio, cum mærore oppressi, à Deo vel non petunt auxilium, vel se malis eripiendos diffidunt: qua de causa etiam plerique se dæmoni vt auxiliatori subijciunt: præbet etiam curiositas nimia causam, quando impudēter petimus scire, quod nullâ ratione competit inuestigare: prius illud patet, ex Historiâ Theophili Oeconomi, quam nobis oculatus testis Eutychianus, patriarcha nouæ Romæ, dereliquit; quam alibi breuiter attigi; hic latiùs prosequar verbis auctoris; Cùm Cæsar » Iustinianus rerum potiretur, Theophilus quidam in oppido » Ciliciæ Adanâ Oeconomus Ecclesiæ fuit, multis quidem il- » le gratus, & Episcopali munere, quod tamen constanter de- » trectauit, dignus existimatus. Qui ab æmulis immeritò accu- » satus, & de officio Oeconomiæ deiectus, in eam animi impo- » tentiam adeoque impietatem deuenit, vt hortatori Mago Iu- » dæo morem gerens, Christum Dei filium ac matrem eius Ma- » riam datâ syngraphâ turpissimè abnegaret, seque totum impe- » rio Satanę, qui se videndum obtulerat, traderet, atque manci- » paret. Quid hîc faceret miser, tam nefarij criminis sibi con- » scius? Totus animo perturbatus, vt nusquam ferè posset con- » sistere, cùm irato Deo se dæmonis esse mancipium cogitaret, » mutato consilio, tandem ad sanctissimam Dei matrem confu-

gien-

giendum duxit,ac templum ei ſacrum petijt ; in quo ſuas pre-» ces ac ſupplicationes,cum multâ ieiunatione coniunctas, no-» ctes ac dies indefeſsè conſumpſit, magnumquè veræ pœniten-» tiæ ſpecimen edere cæpit.] ſubditur deindè,admodum pia & » verè pœnitentis ac demiſſi contritique ſpiritus, oratio ipſius Theophili.Quid multis? *addit*, Theophilus quadraginta dies » in hoc Mariæ templo perdurans, nullumque orandi, & plo-» randi,lamentandique finem faciens(tantus in illo feruor erat» pœnitentiæ)denique, opitulãte ſacrâ Virgine, ſuam ſcriptam » & conſignatam diabolo ſyngraphaṁ, qua Chriſtianiſmũ ab-» iurauerat(mirabile dictu) recepit, in Dei gratiam redijt,&c.] » hanc hiſtoriam(qua ſalutare cunctis,qui, iuſto Dei iudicio,in maligni hoſtis,aut maleficorum eius membrorum manus inciderint,ac certum efficaxque remedium proponitur)exGrę-cis habent Metaphraſtes ι , ex Latinis Petr. Damianus κ & Sigisbertus.Poſterius, de curioſitate, traditur à B.Auguſtino, & in Decreto Gratiani inſeritur λ .

Interdum hæc ob culpas veniabiles à Deo permittuntur, K maximè vt ſanctitas & gratia eorum, qui ſanitatem reddituri, cunctis innoteſcat. hoc contigit Abbati Moſi apud Caſſianũ propter leuiculam iram μ ; hoc, propter præcipitem gulam & leuem, cuidam religioſæ apud D.Gregorium ν ; hoc cuidã religioſo,ob tepiditatem & diſtractionem in oratione, apud ſcriptorem vitæ D. Bernardi ο ; quorum ſanatio famam auxit D.Bernardi, D. Equitij, & D.Macarij, per quos Deus illos liberauit.

ι *apud Surmenſe Febr. tom 1.*

κ *Damian. ſermon. 1. de Natiu.B.Mariæ virg. Sigisbertus in Chron.*

λ *ca.vlt.26. q.5.ex D. Aug lib.2.de doctr.Chriſtiana cap.22. & 23.*

μ *collat. 7. c.27.*

ν *lib.1.Dial. c.4.*

ο *lib.2.c.1.*

QVÆSTIO VIII.

Cur cùm iſta damna plerumque diabolus poſsit per ſe inferre, malit vti operâ maleficorum?

DVas inuenio cauſas.alteram quia hoc pacto maiorẽ Deo ſe facere credit iniuriam, quando creaturis ratione præditis,& baptiſmo ablutis,& chriſmate delibutis, poteſt abuti ad creatoris ipſius vilipẽdium,& irritationem: pluribus etiam ſic nocet.quia non adeò homines abhorrent à conuerſatione

&

& familiaritate maleficorum, atque odêre consortium diaboli. Si namque semper se dæmon palam obtruderet, multi fœdus cum eo percutere, & has artes maleficas exercere detrectarent.

Altera est, quia quædam per homines potest, quæ vel non posset, vel non tam commodè posset per semetipsum immediatè perficere. Verbi gratiâ: si resistendum sit alicui viro sancto cõcionanti, aut recta suadenti: sicut per Iamnem & Mambrem Mosi, per Elimam D. Paullo restitit. item si sint hæreses spargendæ, sicut per Simonem, Menandrum, Marcum, & alios fecit. item si sacris rebus abutendum, quod in maleficijs frequentissimum est α: quibus cùm per homines abutitur, copiosius lucrum refert animarum. tum quia sic plures in fraudem inducit: nam contemptoribus rerum sacrarum contemptum adauget; veneratoribus falsò persuadet hæc à Deo, non à dæmone fieri β, & sic ad defensionem maleficorum multos inducit, atque ita peccatum eis impingit: tum quia consequitur vt ad magicam superstitionem, homines etiam addant sacrilegium: Vnde Deus magis magisque offensus, plura etiam in dies principibus tenebrarum in miseros mortales permittat.

α *c. quicumque. 26. q. 5.*

β *sic D. August. tracta. 7. in Ioan.*

Restabat dicere de remedijs maleficiorum: sed id differo in vltimum librum. Sequitur videamus de vanâ obseruatione

LIBRI III.

PARS POSTERIOR;

SIVE

DE VANA OBSERVANTIA.

QVÆSTIO I.

Quid sit?

DE hac egit D. Thomas 2.2. q. 96. Potest definiri, Vana obseruantia est, Magia superstitiosa; qua commodum aliquod speratur ex re, quæ nec supernaturaliter eò pertinet, neque naturaliter id præstare potest. » Dicitur *vana*, quia vel non consequitur effectum intentum; vel si consequatur, plus noxæ, quàm commodi adfert. quia homo illâ vtens tantùm percipit vtilitatem in rebus corporeis vel temporalibus, animæ verò detrimentum refert. Dixi, *nec supernaturaliter*, quia qui effectum expectant à Deo, per media Deo displicentia, ij vani sunt.

QVÆSTIO II.

Quale peccatum sit?

ALiquando lethale, aliquando veniabile. Lethale erit. primò si fiat ex pacto expresso cum dæmone. Secundò, si quis gnarus sit saltem subesse pactum tacitum, siue cùm admonitus non vult desistere α. Veniabile est, quamdiu quis ignorat tale pactum cum dæmone, si tamen nec ipse tenetur scire, nec fuit admonitus β. Intellige de eo qui nec consuluit peritos. Nam licet, quis ratione officij vel status, non teneatur scire, tenetur tamen, vt incipit dubitare, consilium petere à doctis: quod si non faciat, negligens est. potuit enim scire, & ideò non ignorat inuincibiliter. Nullum est peccatum, quando quis ioco tantum facit, sine præiudicio, vel periculo sui aut alterius γ: item si quis laboret ignorantiâ inuincibili, & vtitur medijs vel bonis, vel indifferentibus.

α *Silu. verb. superstitio. q. 10. in fin.*

β *Silu. §. Nauarr. cap. 11. Manual & est cõmune.*

γ *Caieta. & Valen. ad d. q. 96.*

QVÆ-

QVÆSTIO III.

Quotuplex sit?

SI causam finalem adspicias, potest reduci ad quatuor quasi species. Prima est, quando exspectatur commodum in rebus exterioribus seu fortunæ, vt in animalibus, segetibus, vineis, bonâ aëris constitutione &c. 2. quando expectatur bonũ aliquod corporis, vt sanitas, liberatio à carcere, hostibus, ferro, igne, aquâ & huiusmodi; quia sic se putat fore innoxium. 3. quando expectatur bonum animæ naturale, vt ars, vel scientia aliqua. 4. quando expectantur bona supernaturalia, vt sunt remissio peccatorum, per aliquas certas orationum formas, aut versiculos Psalmorum, vel sacræ alterius scripturæ, & alia huiusmodi, ab Ecclesiâ vel Deo ad hoc non ordinata.

QVÆSTIO IIII.

Vnde dignosci queat, quando sit huiusmodi vana obseruantia?

SECTIO I.

DIco breuiter; 1. Si constet quod effectus superet naturæ vires, tunc attendere oportet; an per sacram Scripturam, vel Ecclesiæ definitionem, vel approbatam ab eâ traditionem effectus iste Deo tribuatur; siue, quod idem est, an huiusmodi testimonio constet, effectum hunc esse diuinum: si nihil huiusmodi reperitur, effectus tribuendus est pacto cum dęmone inito, & proinde censenda superstitio magica, vt minimùm, vanæ obseruantiæ. tales sunt effectus remissio peccatorum extra sacramenta, quoad mortalia; extra sacramentalia, quoad culpas veniales. item diuinatio rerum futurarum contingentium; inflexio aut directio earum actionum, quæ ab arbitrij libertate merè dependent.

Secundò, si constat rem, cui tribuitur effectus hanc vim à Deo vel à naturâ habere, non est vana obseruantia ex parte effectus; sed posset esse vana obseruantia ratione alicuius vitiosæ circumstantiæ. verbi gratiâ, cilicium, disciplina, ieiunium, quia corpus affligunt & macerãt, prędita sunt virtute ad coër-

cendũ concupiſcentias carnales, ex viribus carnis, & corporis habitu nimis læto pullulantes: ſed ſi his addas circũſtantias ridiculas, & ad hoc à naturâ, Deo, vel Eccleſiâ nõ ordinatas, veluti certã horam, definitũ numerũ, quẽ nec excedere nec minuere liceat, vel prẹſentiam certarum perſonarũ, vel vt fiat illâ vel illâ manu, flagro ſerico, & huiuſmodi; erit vana obſeruantia. Ex his regulis infertur eſſe vanam obſeruantiam.

SECTIO II.

Primò ſi ad productionẽ effectus requiritur fides in ipſum hominem qui ſanaturus; v.g. credere quod is poſſit ſanare. A

Secundò ſi effectus attribuitur magicis imaginibus, figuris, ſigillis, characteribus, ipſis verbis, vel rythmo, vel contactui, &c. & non Deo, quæ libro primo diſcuſſimus: & in his plerũque eſt incantatio, & pecc. M.

Tertiò, ſi quis vtitur certis orationibus, aut ſententijs etiam ſacris, aut operibus pijs, in rebus vanis, & non pertinentibus ad Dei cultum & honorem, directè nec indirectè. Voco indirectè, quando res non ſunt vanæ, quia ſunt vtiles proximis, vt ſanitatem illi vel nobis ipſis adferentes. Nam in huiuſmodi rebus fieri poſſet aliquando, vt licet nos rationem ſiue initium neſciamus praxis alicuius, tamen vir ſanctus aliquis id inſtituerit, & à Deo ſimilem gratiã obtinuerit. Quare in huiuſmodi, ſi quis ea adhibeat ex merâ deuotione, & curationem à Deo exſpectet ſolo; ſanè indirectè ad Dei honorẽ hoc referret, auctorem omnis miraculoſæ ſanationis; & qui orationi ac fidei, ac ieiunio Chriſtianorum, ſanationes pollicitus fuit.

A in ſumm. verb. ſuperſtitio.

Fuit (niſi fallor) hæc ſententia Caiet. & ita ſcribentis; Quarta ſuperſtitio eſt obſeruationum in verbis, aut rebus ſacris portandis, dicendis, vtendis, adiunctis aliquibus conditionibus non malis, quarum ratio neſcitur: vt patientes ſpaſmum neruorum, primo Carlino oblato Chriſti cruci in paraſceue vtuntur pro remedio, confecto ex illo annulo: & ſic de ſimilibus. Quantum enim apparet, in huiuſmodi ſuperſtitio interuenit: quoniam vanæ conditiones apparent. Si tamen ex merâ deuotione fiunt, & non niſi à Deo intendant, & exſpectent

» ctent effectũ, putantes Deũ inſpiraſſe alicui ſancto viro huiuſ-
» modi conditiones, non audeo damnare, ſed tolerabile mihi
» videtur.] Sic Caietan. Cuius ego ſententiam eatenùs amplector, vt putem diſtinguendũ ante factum, & poſt factũ. Quoad eum, qui conſilium peteret, num ſibi liceret huiuſmodi facere; omnino ſuaderem deſiſteret; imò reſponderem non licere. cùm enim lege ordinariâ non ſit ſolitus Deus huiuſmodi conditiones, in quibus aliquid vanitatis apparet, ſanctis inſpirare, temerarium eſt ſibi quid huiuſmodi perſuadere; & ſaltem res iure habetur pro ſuſpectâ. quare & tenetur quis admonitus eam vitare. Sed ſi quis poſt rem peractam, bonâ fide & opinione qua dicit Caietan. & nunquam ſuper eo monitus; vel confiteretur, vel conſilium quæreret; non auderem illũ damnare præteriti peccati: conſulerem tamen in poſterum abſtineret. Si quæras, an in rigore, ſit vana obſeruantia? reſpondeo; vt minimum, ſpeciem valdè veriſimilẽ prę ſe ferre. Quod ſemel dictum ſit circa hanc Caiet. doctrinam, quæ vtilis eſt ad multorũ conſolationem poſt factum, vt dixi: & conſideranda in pleriſque caſibus ſequentibus particularibus; in quibus apertè malum vel peccati deformitas non apparet.

Quartò, per certa ieiunia & quaſdem orationes; quæ in quibuſdam libellis, damnatis ideo à Papâ Pio V. continentur; dubias indulgentias, & remiſſiones peccatorum, & cõſecutionem rei optatæ, exſpectare ſeu quærere, eſt vana obſeruantia: per certa verò ieiunia & orationes ſine humano labore, ſed ſecundum inſtituta artis cuiuſdam, ſcientiam infuſione acquirere, pertinet ad primam Magiæ ſpeciem: fit enim ex pacto expreſſo cum dæmone, & eſt Mortale. hanc artẽ, vocant *artem Notoriam*. damnata fuit Pariſijs ann. 1320. de qua D. Tho. *d. q. 96. a. 1.* Alexand. de Hales 2. *p. q. de ſortilegio* & alij,

SECTIO III.

B QVinctò quando geſtantur reliquiæ, vel Euangelium ſancti Ioannis, aut aliqui verſus pſalmorũ, nõ ex deuotione tãtum, ſed adiunctis vanis circũſtantijs, v. g. vt ſic vel ſic ſint ſcripta, vel reliquiæ ſint in vaſe triquetro vel rotundo, tribuendo

do vim formæ vel materię ε, vt ſcriptũ ſit in pergameno virgineâ, vel tẽpori, vt ſcriptũ ſit oriente ſole; vel perſonæ, vt alligatũ ſit ab incorrupto; vel modo, vt tot filis, vel talibus; itẽ neceſſe eſt, vt nulla adſit figura præter ſignum crucis; nulla imago prętterquam Chriſti, vel B. Virginis, vel Sancti alicuius noti, aut ſolita angeli boni; item nulla barbara & incognita Dei vel Angelorum nomina ſint addita; denique nihil aliud adſit vani vel mendacis. Deus enim nunquam eſt auctor mendacij vel vanitatis ζ. Obijciat fortè aliquis ſolum ſignum crucis iure Canonico permitti. *Reſp.* Canonem agere de caracteribus, quibus crucem annumerat: non agere, de imaginibus; quæ cũ in tẽplis piè habeantur, cur non poſsint & collo geſtari? De ligaturis ſuperſtitioſis ſic D. Auguſt. » Ad hoc genus pertinent » omnes ligaturæ atque remedia quæ medicorum quoque diſ- » ciplina condemnat, ſiue in pręcantationibus, ſiue in quibuſdã » notis, quas characteres vocant: ſiue in quibuſdam rebus ſuſ- » pendendis atque ligandis, vel etiam ſaltandis quodammodo, » non ad præſeruationem corporum, ſed ad quaſdam ſignifica- » tiones occultas, aut etiã manifeſtas; quæ mitiore nomine phy- » ſicam vocant: vt non ſuperſtitione implicare, ſed naturâ pro- » deſſe videantur. ſicut ſunt inaures in ſummo aurium ſingula- » rum, aut de ſtruthionum oſſibus anſulæ in digitis, aut cũ tibi » dicitur ſingultienti, vt dextrâ manu ſiniſtrum pollicẽ teneas.] » cenſuit itaque D. Auguſtin. in his eſſe vanam obſeruantiam. arbitror quia hæc ad futuri obſeruationẽ notabant. fieri namque poteſt vt vltima duo phyſicam vim ad ſanitatis conſeruationem aliquam obtineant; & tum à ſuperſtitione forent aliena. Addit idem Auguſtin. poſtea obſeruatu quiddam digniſſimum, non quicquid intus ſumptum naturaliter iuuat, idem etiam appenſum iuuare: & ideò plus cautionis adhibendum in his appenſis, quoniam in ijs plus periculi verſetur. Aliud, » inquit θ, eſt dicere, tritam iſtam herbam ſi biberis, venter non » dolebit: & aliud eſt dicere, iſtam herbam collo ſi ſuſpenderis » vẽter nõ dolebit. Ibi enim probatur contẽperatio ſalubris: hîc » ſignificatio ſuperſtitioſa dąnatur.] quibus verbis ſentit, prius » eſſe

ε D. Thom. 2. 2. a. 4. & Nauarr. d. c. 11. n. 35.

ζ ita ſentiũt canoniſtæ per text. non licet. 26. q. 6. D. Tho. & D. Antonin. 2. p. tit. 12. c. 1. Martin. de Arles, de ſuperſtit. tract. 10. Viguer. c. 5 6 v. 5.

η lib. 2 de doctrin. Chriſt. ca. 20. repetitur in c. illud. 26. q. 2.

θ d. lib. 2 c. 26.

esse remedij, posterius verò signum pacti. Sic è conuerso, non quicquid efficax est à naturâ appensum, vt sunt quidam Indici lapides contra dolorem renum, lienis &c. id etiam est efficax tritum & intus sumptum. Subdit sapienter Augustin. „ Quanquam vbi prę cantationes & inuocationes & characteres „ nõ sunt; plerumq; dubium est, vtrũ res quæ alligatur aut quo„ quomodo adiungitur sanando corpori, vi naturæ valeat, quod „ liberè adhibendum est; an significatiuâ quadam obligatione „ proueniat, quod tanto prudentiùs oportet cauere Christia„ num, quanto efficacius prodesse videbitur. Sed vbi latet, qua „ caussa quid valeat; quo animo quisque vtatur interest.] Ex quibus verbis tria colligas. primò si putatur res naturaliter prodesse, tunc licet suspendere de corpore. quia hoc fit tanquam remedium. Secundò si putatur non prodesse naturaliter vt causa, sed dumtaxat vt signum futuræ sanationis, tunc omnino abstinendum. Tertiò si res dubia sit, nec adsint medici, qui consulantur; tunc animum & intentionem appendentis, rem bonam vel malam facere, bonam si facit opinione priore, malam si posteriùs credat. Tunc enim incideret quis in c. admoneant. 26. q. 7. quo laici anathemati, clerici degradationi subijciuntur. Canones [1] non permittunt orationes alias inscribi periaptis, præter orationem Dominicam & Symbolum; sed vsu catholico id ad Euangelium B. Ioannis, & alias sacræ scripturæ partes extensum videmus: quia par in ijs ratio procedit; nempe deuotio ferentis, & verborũ sanctitas. Quæ si prosunt piè recitatæ; cur non & piè gestatæ? sed semper superstitiosa quæ diximus vitanda, inprimis numeri certi iteratio, quãdo illi vis attribuitur. Vnde sanè oportet intelligere, quod magnus Cassiodorus scripsit [x], multis efficax remedium in „ varijs malis fuisse trinam recitationem huius versiculi; *Dirupisti vincula mea* &c. vt non ipsi ternæ repetitioni, sed in honorem sanctissimæ Trinitatis ter repetentis deuotioni Deus id detulerit. sed de orationum formulis mox plura.

[1] *c. non liceat 26. q. 5. & c. non obseruatis. 26. q. 7.*

[x] *in Psalm. 115.*

SECT.

SECTIO IIII.

SExtò huc referenda vaniſſima omnium (κληδονιστικὴν)animaduerſio. de qua B. Chryſoſt. *hom. 21. ad pop. Antiochen.* C
Et quid tandem ſunt omina? Sæpè domum quis ſuam egreſſus hominem videt monoculum, vel claudicantem & omina „
tus eſt. *Et poſtea*, Si virgini occurreris ſterilis dies erit, ſi verò „
meretrici, dextera & plena & multâ mercatione plena] mox
vt par erat in hanc dementiam inuehitur. Quod verò Auſonius tria tantùm omina agnoſcit, eum refellunt ceteri qui plurium meminere. fortè de præcipuis tantùm loquebatur. ſed
a *d.c.20.* quæ illa in re vaniſſima? D. Auguſt. ſic ſcribit a; His adiunguntur millia inaniſſimarum obſeruationum. ſi membrum „
aliquod ſalierit; ſi iunctim ambulantibus amicis, lapis, aut ca- „
nis, aut puer medius interuenerit: atque illud quod lapidem „
calcant tanquam diremptorem amicitiæ, minus moleſtum eſt, „
quàm quod innocentem puerum colapho percutiunt, ſi pa- „
riter ambulantibus intercurrerit. Sed bellum eſt, quod aliquā- „
do pueri vindicantur à canibus. Nam plerumque tam ſuper- „
ſtitioſi ſunt quidam, vt etiam canem qui medius interuenerit, „
ferire audeant, nō impunè. Namque à vano remedio cito ille „
percuſſorem ſuum ad verum medicum mittit. Hinc ſunt etiã „
illa limen ſuum calcare, cùm ante domum ſuam tranſit: redire „
ad lectum, ſi dum quis ſe calceat ſternutauerit: redire domum, „
ſi procedens offenderit: cùm veſtis à ſoricibus roditur, plus ti- „
mere ſuſpicionē futuri mali, quàm præſens damnum dolere „
Vnde illud eleganter dictum eſt Catonis, qui cùm eſſet con „
ſultus à quodam, qui ſibi eroſas eſſe caligas diceret à ſoricibus; „
reſpondit, non eſſe illud, monſtrum; ſed verè monſtrū haben- „
dum fuiſſe, ſi ſorices à caligis roderentur.] vides quot genera „
hîc fuiſſe à D. Auguſt. enumerentur. primò Saliſatorium. de
quo Iſidorus tradit *Saliſſatores* ſeu *Salitores* vocari huiuſmodi ominoſos. *Saliſſatio* παλμὸς vet. gloſſario vocatur & palpitatio: huius ſpecies à cilijs, vel oculis potiſſimæ. iſtius Suidas & Theocritus meminere: illius Plaut. in Mil. glor. *Præcantatrici, collectrici, ariolæ, aruſpicæ, Flagitium eſt ſi nihil mittetur, quæ ſupercilio*

percilio ſpicit. & in Pſeudo. *Niſi quia futurum eſt, ita ſupercilium ſalit.* vide Cælium *lib.7.cap.29.* quò videtur referendum, quod quidam ſonitum ſpontaneum auris dextræ vel ſiniſtræ obſeruant; vt ſi hæc tintinet, inimicum; ſi illa, amicum noſtri putent memoriam tum recolere. de quo Ariſtenetus μ, οὐκ ἐβόμβειστὶ τἀδπα, ὅτε σῦ μετὰ δ' ἀκρύων ἐμεμνήμην. nonne auris tibi reſonabat, quãdo tui lacrymans recordabar? & alicui huc pertinere videatur illud Lesbiæ vatis à Veronenſi conuerſum; μ *in epiſtol. amatoriâ.*

Sonitu ſuopte Tintinant aures.

» Quod illa dixerat; βομβεῦσ' ἐυδ' ἀκοαί μοι. & apertiùs incertus quidam, ſed antiquus ν; ν *inter Catalect. Virg.*

» *Garrula quid totis reſonas mihi noctibus auris?*

» *Neſcio quem dicis nunc meminiſſe mei.*

» Quod referre ad amantium ſympathiam, nimis longè petitum. huc pertinet & *Spatulamanthia*, quæ fit nudâ ſpatularum inſpectatione. A corpore etiam ſumitur omẽ ſternutationis, & offenſionis pedum, de quo mox plura dicemus.

Alia ducuntur ex nomine, alia ex fortuitis aliorum verbis, alia ab ijs quæ domi, alia ab ijs quæ in viâ contingunt. Ex nomine ductũ illud, quod narrat Glycas ο de Auguſto, eũ Nicopolim vocaſſe quã exſtruxerat vrbẽ; & ibi hominis ac aſini ſtatuas aheneas locaſſe, eò quòd ea nocte, quæ Actiacã pugnam præceſſit, in hominẽ inciderat, qui aſinũ agebat, cũque illius de » nomine ſciſcitatus fuiſſet: mihi quidem reſpondit ille nomen » eſt, Eutyches (h felix) aſino vero, Nicon (h. victor).] Ex verbis fortuitò prolatis, quæ Cicero cenſuit propriè vocari omina π, vt cum filia Conſulis bellum Perſeo cogitantis, patri dixit Perſeum obijſſe, quod erat Melitæi catelli nomẽ. Οἰκοσκόπικα ſunt, apud Plautum, ſi introijt in ædes ater alienas canis, vel anguis per impluuium decidit de tegulis; vel, vt hodie multi peccant, ſi ſalinũ euerſum; vinũ effuſum, ſi crebriùs vel rariùs in mensâ ſternutatũ, ſi quod in conuiuio verbũ triſtius pronunciatum, ſi quis crus cruri impoſuerit, ſi canis vlulauit, coruus tecto inſidens crocitauit, & huiuſmodi. Quæ foris eueniunt non ſunt pauciora, & hoc genus vocãt τὸ ἐνόδιον, ο *annal p.3.* π *libr.1. de diuinat.*

vt quæ D. Auguſt. retulit, item leporem iter tranſuerſo ſaltu velut diremiſſe; lupum, capram, aut aliud animal in viâ vidiſſe, & quod, ex irreligiosâ mente hæreticorum profectũ, habuiſſe obuium monachum, & alia infinita, vt ſubiecta poſt finem huius ſectionis tabula docebit.

Huic ominoſæ obſeruationi plurimùm tribuere olim Romani, vt patet ex Ciceronis libb. de Diuinat. & Valerio Maximo *libr. 1. cap. 5.* Item Græci & Ægyptij, vt docet Pauſan. *in Achaic.* & Theophraſtus *in Caracteriſmis*, vbi multa exempla ponit ρ: necnon Syri teſte S.S. in Regum hiſtoriâ *lib. 3. c. 20. v. 33.* vbi legitur nomen *ominis*, quod D. Auguſtin. σ negat ſe in ſacris litteris inueniſſe. fortè inciderat in libros in quibus non habebatur; *viri pro omine acceperunt, & profœdere & rapuerunt* &c. οἱ ἄνδρες οἰωνίσαντο καὶ ἐσπείσαντο, vt nunc in LXX. legitur; vel potius οἰωνίσαντο interpretatus eſt in genere ſunt augurati, vt & Hebræum *nachas* generale eſt, & pro ratione ſubiecti interpretandum. ideo noſter rectiſſimè vertit *omen*. De horum omnium vanitate legendi Franciſ. Picus τ, Wimpina, Mich. Medina Benedict. Pererius, & Iul. Sirenius: præcipua ratio eſt, quòd cùm omina certam nullam cauſam habeant, ſed à caſu planè dependeant, in contrarios ferè ſemper euentus rapi poſſunt. exemplo ſit illud Anchiſæ apud Virgilium, qui viſos equos ſpem pacis ait facere, & bellum minari. Longè autem diuerſa, ſunt omen fortuitum arbitrio ſuo rapere, & ſignum à Deo, ex neceſſariâ & ad honorem Dei tendente causâ, poſcere; quod in S.S. licitè fecêre, ſeruus Abrahæ υ (de quo optimè illic in Comment. locutus fuit Thom. Anglicus) & Gedeon φ, & Ionathas χ: & in alijs Hiſtorijs Gregor. VII. in causâ Cardinalis Simoniaci, apud Martinum Polonum, & D. Auguſtinus ϟ, & Clodouæus Rex Francorum ω. De ominum varijs ſpeciebus, ſi quis multa volet à noſtris diuerſa, poterit legere Ioan. Salisberienſem *lib. 1. de Nug. curial. c. vlt.* dum meminerit ea ab ipſo non approbari, ſed vt aulicorum vitia commemorari: & notanda imprimis hæc quæ ſubiungit verba;

ρ *c. de ſuperſtitione.*
σ *libr. 1. retractat.*

נחש

τ *Picus libr. 6. de prænot. c. 5. VVimpina (qui opt.) libr. de diuinat. c. 13. Medin. de rectâ in Deum fide lib. 1. c. 2. Pererius in c. 24. Geneſ. diſp. 6. Siren. lib. 9. de Fato c. 21. & 22.*
υ *Gen. 24.*
φ *Iudi. 7.*
χ *1. Reg. 14.*
ϟ *Fulgoſ. li. 8. c. 3.*
ω *Egnat. lib. 1. c. 4.*

Cetera

» *Cetera de genere hoc adeo sunt multa loquacem*
» *Vt lassare queant Fabium.*
» Quibus quæcunque domus institerit, eam nec ab ipsâ salute
» arbitror posse saluari.]

Omina semper illicitum obseruare. nã licet Caiet. α scri- α *in summ. v. superstitio.*
» bat: potest homo absque omni præsagio cauere prudenter ab
» imminentibus, dubitando ne præsens occursus sit signum fu-
» turi ex communi vtriusque causâ cælesti, vel etiam diuinâ pro-
» uidentiâ: vt si quis cadens corporaliter, timeat aliquem ca-
» sum in statu, vel honore &c. propterea tamen non desistat ab
» operibus prudenter agendis, sed cautiùs vigilet &c. Potest e-
» nim esse, vt iste casus sit effectus causæ futuri casus, & propte-
» rea significet illum.] hoc reuerâ est de valdè rarò vel nũquam contingentibus, & si quando contingat, iam non omen propriè dictum, sed prodigium potiùs fuerit, à Deo missum, & ad ἱεροσκοπίαν licitam, pro morum emendatione, referendum. Equidem semper mihi visa hæc Caietani obseruatio portam pandere, ad ominosam istam obseruationem; quæ D.
» Augustino & alijs β inanissima semper visa. nonne (vtar β *D. Aug. d.c. 20. Pico VVimpinæ, Sirenio, Medin. Pererio.*
» verbis Ciceronis de Diuin.) hoc si suscipimus, & pedis offen-
» sio nobis, & abruptio corrigiæ, & sternutamenta erunt obser-
uanda? Nonne semper prætexat superstitiosus, offensionem quamuis pedum sibi diuinam iram prætendere? quid enim aliud gentiles contendebant? Nonne hoc in Tib. Graccho obseruarunt, quo die occisus fuit, domo egredientem ad limẽ grauissimè pedẽ γ offendisse? Nonne dicat, hoc idẽ Crasso γ *Valerius Max. lib. 1. c. 4. Plutarc. in Gracchis.* infausti prælij die accidisse? δ Nonne hoc de marito Laodamia scribit?

» *Cùm foribus velles ad Troiam exire paternis,* δ *Plutarch. in Crasso.*
» *Pes tuus offenso limine signa dedit.*
» *Vt vidi ingemui, tacitoque in pectore dixi,*
» *Signa reuersuri, sint, precor, ista viri.* ε ε *Ouid. in Heroid. epist.*

Nonne de se iam veniâ dignus Tibullus? qui cecinit:

» *O quoties ingressus iter, mihi tristia dixi,* ζ *lib. 1. eleg. 3.*
» *Offensum in portâ signa dedisse pedem.* ζ

Quid si enim dicerent, euentum hunc ab eadem prouenire causâ prouidentiæ, à quo mortes & strages istorum? Nonne Caietano iudice absoluendi? De sternutamentis semper erit quo excusent incidat in aduersum aliquid, qui sternutat: dicet ab eadem causâ vtrumque euẽtum. sit felicior alius, & optatis potiatur: id ipsum dicet signum fuisse successus, & non à naturali, sed supernâ cælesti causâ communi id euenisse. Sanè sternutationem medium omen censuere veteres, vt notatũ Scholiastæ Theocriti ν, ideoque sternutante aliquo, astantes illi bona verba dicebant: vt si quid portenderetur mali, id faustâ precatione auerterent θ. matutinam sternutationem prorsus infaustam; meridianam firmissimi auspicij, & conatus non irriti indicium, rebantur, etiam Aristotele auctore ι, maximè si à dextro latere κ. Vnde Propertius λ,

Nunc tibi nascenti primus (mea vita) diebus,
Aridus argutum sternuit omen amor. »

Et Catullus, de Acme & Septimio μ, sternutationis dextræ approbationem, vocat auspicium bonum. Quid quod & peditum obseruabant, & Græcis quidem omen erat bonum, vt *ex Hymno in Mercurium*: Latinis infaustũ censebatur, vt ex Catone *de re Rustica* fuit alijs obseruatum. De Soricino auspicio æquè ridiculi veteres, de quo præter Plinium in Histor. natural. etiam rectè accipiunt illud Ausonij,

Quadrupes auspicijs quis iungitur oscinibus? Mus.

Vide N. lib. 1. Auson. lect. c. 25. Sed hæc suffecerint de nugis ominum. de quibus etiam nonnulla Polydorus 3. de prodigijs & Nausea lib. 2. mirabilium.

Hic inserenda est Tabula hoc signo ⁂ notatã.

SECTIO V.

SEptimò, potest nonnunquam vana obseruantia contingere in strenis primo anni die dandis. Solebant Ethnici Kalendas Ianuar. (vt docent Sueton. ν & Ouid.) magnâ solennitate celebrare, in honorẽ Iani, & inter cetera tunc inuicẽ dare strenas, in omen siue precationẽ bonã anni prosperè decursuri; vel aliorũ multorũ adijciendorum. nam dicta quasi *trena*, & ternarius

ν Sueton. in Auguſt. & in Caligu. Ouid. 1. Faſtor. Feſtus in Strena.

ν in Thaliſijs & Epithala. Helenes.

θ Plinius lib. 28. c. 2. Apuleius, de aſino lib. 2.

ι ſect. 33 pro blem c. 11.

κ Xenophõ, anabaſ. lib. 6.

λ lib. 2. eleg. 3

μ epigram. 43.

rius perfectionis atque plenitudinis iudex, eo quòd tria sint

uperſti- o li.2 de cæl.
cap.1.
c. non ob-
ſeruetis,26.
q.7.
c. non licet.
3.q.7.
ſermo.17.
Can.10.
c. ſi quis
Kalendas.29
q.7.
ſes, in-
nego-
unt, vel
ne ca- x c. non li-
s & in- cet.26.q.5.
m eſſi- & c. nõ ob-
oni, & ſeruetis. Silu.
tur cer- ver. ſuperſti-
tio.q.10.
licei ho- + de confeſſ.
ſtantur multiſa. in 3.
nde ſe- cauſa diſpoſi-
tiuã ad ma-
os qui trim.
ſeruant

Quid si enim dicerent, euentum hunc ab eadem prouenire causâ prouidentiæ, à quo mortes & strages istorum? Nonne Caietano iudice absoluendi? De sternutamentis semper erit quo excusent incidat in aduersum aliquid, qui sternutat: dicet ab eadem causâ vtrumque euẽtum. sit felicior alius, & optatis potiatur: id ipsum dicet signum fuisse successus, & non à naturali, sed supernâ cælesti causâ communi id euenisse. Sanè sternutationem medium omen censuere veteres, vt notatũ Scholiastæ Theocriti », ideoque sternutante aliquo, astantes illi bona verba dicebant: vt si quid portenderetur mali, id faustâ precatione auerterent θ. matutinam sternutationem prorsus infaustam; meridianam firmissimi auspicij, & conatus non irriti indicium, rebantur, etiam Aristotele auctore ι, maximè si à dextro latere κ. Vnde Propertius λ,

Nunc tibi nascenti primis (mea vita) diebus,
Aridus argutum sternuit omen amor. »

Et Catullus, de Acme & Septimio μ, sternutationis dextræ approbationem, vocat auspicium bonum. Quid quod & peditum obseruabant, & Græcis quidem omen erat bonum, vt *ex Hymno in Mercurium*: Latinis infaustũ censebatur, vt ex Catone *de re Rustica* fuit alijs obseruatum. De Soricino auspicio æquè ridiculi veteres, de quo præter Plinium in Histor. natural. etiam rectè accipiunt illud Ausonij,

Quadrupes auspicijs quis iungitur oscinibus? Mus.

Vide N. lib. 1. Auson. lect. c. 25. Sed hæc suffecerint de nugis ominum. de quibus etiam nonnulla Polydorus 3. de prodigijs & Nausea lib. 2. mirabilium.

Hic inserenda est Tabula hoc signo ⁂ notatã.

» *in Thalisijs & Epithala. Helenes.*

θ *Plinius lib. 28. c. 2. Apuleius, de asino lib. 2.*

ι *sect 33 probl. c. 11.*

κ *Xenophõ, anabas. lib. 6.*

λ *lib. 2. eleg. 3*

μ *epigram. 43.*

SECTIO V.

SEptimò, potest nonnunquam vana obseruantia contingere in strenis primo anni die dandis. Solebant Ethnici Kalendas Ianuar. (vt docent Sueton. » & Ouid.) magnâ solennitate celebrare, in honorẽ Iani, & inter cetera tunc inuicẽ dare strenas, in omen siue precationẽ bonã anni prosperè decursuri; vel aliorũ multorũ adijciendorum. nam dicta quasi *trena*, & ternarius

» *Sueton. in August. & in Caligu. Ouid. 1. Fastor. Festus in Strena.*

* *Ab animalibus omina ducta, censebant veteres ad augurum pertinere disciplinam; ideò inter auspicia numerari quoque possent, de quibus agetur lib.4. quia tamen hîc cæpimus de ijs agere, & reuerà sunt omina, & à singulis ferè animalibus aliqua capiebantur, in breuẽ hîc tabellam quæ nunc reperio conijciam, pleriſque tantùm indicatis. Nam libri res foret, ſi ſingula prolixè referam.*

Omina itaque ab animalibus, vel ab inanimis petũtur. animata ſunt ſenſilia vel vegetabilia tãtùm, ſenſibilia vel petuntur ab

- auibus, vt
  - Vulturibus, vt fecere Hercules & Romulus, *apud Plutarch. in Romulo.*
  - Turturibus, vt Bauari. *Annal. Boiorum lib.5.*
  - Hirundinibus, vt Romani. *Plutarch. in Antonio.*
  - Paſſerculis, Romani. *Plut. in Syllâ.*
- Quadrupedib. vt
  - Leonibus, *apud Bonfin. lib.8. Deca.4. Iouius in vitâ Leonis X.*
  - Equis
    - Rugiani modò miro, *apud Saxo. hiſt. li.14. Cranz. li.5. Vandal.*
    - Galeotæ vates Sicul. *apud Plin. li.8. c.42. Aelia. li.12. var. hiſt.*
  - Aſinis
    - C. Marius, *apud Valer. Max. lib.1. c.5.*
    - Hetruſci Piſtorienſ. *apud Sigon. anno 366. li.7. hiſt. Imp. Occid.*
  - Bubus
    - Perlæ, *Plutar. in Lucullo.*
    - Ægyptij, *Solinus c.45.*
    - Longobardi, *Iouius in vitâ Matthæi ducis Mediolan.*
  - Canibus
    - Æthiopes olim, *Solin. c.45.*
    - Heluetij hodie, *Iouius lib.11. hiſt.*
  - Arietibus, Hetruſci, *Macrob. 3. Saturn. c.7.*
  - *Capris, Lacones, Pauſan. in Boeot.*
  - Porcis, vt Theodatus Gothorum rex, de quo narrant hiſtorię, cùm futura curioſiùs ſcrutaretur inſigni vanitate Iudæum hominem iuſſiſſe triginta paruis harulis ſues includi; ac cunctis imponi certa nomina, inde ad certum diem quieſcere. Die præſtituto cunctis ad amuſsim ſeruatis; rex cũ Iudæo porcos inuiſunt. Mortuos inuenêre tantùm, quibus Gothica nomina data plebeiorum; viuos verò qui fuerant inſigniti nominibus Romanorum Prętectorum, nempè decimum quemque; his tamen ſetas è dorſo defluxiſſe, quarum dimidium viſebatur. Hinc Iudæus ominatus dicitur, Romani exercitus dimidium prælio interiturum, Gothos ad internecionem delendos. *ſic ferè Rhodigin. lib.13. antiq. c.35.*
  - Nec minùs mirum, quod Byzantij, Andronicis imperantibus, antequã caperetur vrbs, cùm canerentur ſacri hymni, in eccleſiam, ſus cænoſus admodũ irrumpẽs, creditus eſt religionis in peius mutationem ominari. *Gregoras Annal. 8.* Ego ad oſtenta id retulerim diuina.
  - Lupis, Argiui, *Pauſan. in Corinth. de Danao.*
  - Felibus, duo narrat Cardanus *lib.4. de rer. varietat. cap.75.* ſed vtrũque felem, puto fuiſſe dæmonis figmentũ, & ambos illos viros magos.
  - Muſtelis, Ladiſlaus Geylæ frater, *apud Bonfin. lib.3. rer. Hungar. Decad.2.*
  - Muſculis, Romani. *Plin. lib.8. c.58. Plutarch in Syllâ.*
  - Ferarum quarumuis & animalium ſignis. De his ita ſcribit Laur. Valla *lib.1. hiſtor. Ferdin. Aragonij Reg. Adelitos & Almoganenos* vocari ab Hiſpanis, eos qui ex volatu auium, ex voce, ex ferarum occurſu, aliarumque multarum rerum ariolantur, quid boni maliq- ſit euẽturũ, & hos habere de hîs prognoſticis libros diligẽtiſſimè ſcriptos. Horũ „ (inquit) alteri ſunt duces, ac velut magiſtri, alteri comites ac diſcipuli. „ Eſt alia horum peritia inueſtigare tranſitus, non equorum modò iumentorumque, ſed hominum quoque, per veſtitam, per nudam, per „ durã humũ, per lapides, per ſaxa: vt nec numerus eorũ, qui trãſierũt, „ vnquã ferè eos fallat, qui appoſitâ voce *inueſtigatores* dici poſsũt, &c.
- à reptilibus, ſeu ſerpentibus, vt
  - Cræſo regi excidium, *apud Herod. lib.1. Plinium lib.11. c.51.*
  - Gracchis fratribus mortem, *Valer. Maxim. lib.1. c.6.*
  - Neroni imperium, *Cælius Rhodig. l.10. ant. lect. c.3.*
  - Actio vicecomiti victoriam, *Iouius in eius vitâ.*
  - Atinganis, de quibus ita Theodo. Balſamon *in 6. Syn. quæ in Trullo*; quidã ſerpentes in ſinu geſtantes, qui dicuntur ἀθίγγανοι; hunc quidem die maligno natum eſſe, illum verò felici ſidere dicunt, & futuras felicitates & infelicitates annunciant, & alia quædam nugantur &c.
- à natatilibus, vel
  - minoribus
    - in Curij Apollinis fonte, *Plin. lib.32. c.2. Plutar. lib. vtra animalia ſint ſapientiora, &c.*
    - Auguſtus in Siciliâ, *Xiphilinus in Auguſto.*
    - Henrico II. Anglor. Regi, *Polydor. Virg. lib.13.*
    - remora, M. Antonio, *Plin. lib.32. c.1.*
    - Teſtudo, Clodio Albino, *Cælius lib.10. c.3.*
  - maioribus,
    - cętaceis certę ſpeciei,
      - vt apud Dinum æſtuarium, *Athæneus lib. 8. c.2. Cælius lib.7. c.29.*
      - apud Bizantium, *ex Procopio, Cælius lib.8. c.11.*
      - apud Lubecam, *Crantzius lib.8. Vandal. c.17.*
    - incertę ac mõſtroſis
      - apud Norueg. ſerpẽs, Mos, *Ziegl. in deſcrip. Scãdiæ.*
      - leonina vel humana ſpecie, *Olaus lib.21. c.1.*
      - Monachi marini, *Boeth. in Scot. annal.*
- ab inſectis
  - Aranearum telæ albæ vel nigræ, *Diodorus lib.17. biblioth.*
  - Apum examen Bruto infauſtum, *Plut. in Bruto*; Druſo fauſtum, *Plinius lib.11. c.17.* Platoni quoque, *Cicero lib.3. de Nat. Deor.*
  - Muſcæ dapibus inſidentes Traiani mortem, *Cuſpinian. in Traiano.*
  - Formicę, non idẽ nam
    - Midæ diuitias, *Cicero 3. de Nat. Deor.*
    - Cimoni mortem, *Plutar. in Cimone.*
    - alijs pugnam & victoriam, *Aeneas Silu. Europæ cap.53.*
    - Criſtierno exilium, *Olaus lib.22. c.20.*
  - Locuſtæ, expeditionem Hieroſolym. *Sigonius lib.9. regn. Ital.*
  - Bruchi Tamberlanem reuocant à cæptis, *Crantz. lib.10. Vandal. c.5.*

Alia omina ſeu oſtẽta ab inſenſibilibus, ſed vegetãte prædita animâ

Sumebant & à vegetabilibus;

- Ficus pudicitiæ euerſionem, *Plinius lib. 17. cap.25,*
- Arbores ſponte renaſcentes, meliora omnia, *Plinius lib.16. cap.32.*
- Scopæ in palatio florentes, vilium exaltationem, *Cardanus lib.15. de var.*
- Frumenta in arboribus nata, magnam victoriam, *Plinius lib.18. c.18.*
- Vindemia repetita, incremẽtum imperij, *Nazianz. orat.1. in Iulian. Sozomen. lib. 5. c.1. Eutrop. lib.11.*
- Florum aſperſio, victoriam, *Plut. in Sylla.*
- Laurus naſcens felicitatem Liuiæ. *leg. Plinium l.15. c. vlt.* ſed moriẽs laurus, mortem, *Sueton. in Nerone.*
- Myrtus idem quod laurus, *vide Plinium lib.15. cap.29.*
- Vitis ſecta, infælix omen Traiano, *Macrob. lib.1. Saturnal. cap.23.*
- Oleaſter Megarenſis, *Plinius lib.16. c.39.*
- Rubus caninus, *Athenæus lib.2. c.33.*
- Apium, victoriam, *Plut. in Timoleonte.*

Nec deërant, qui conſiderabant etiam ea quæ prorsùs animæ omnis expertia;

ab inanimis omina ſeu auſpicia ſumebant veteres, vt

- A cibo primùm arrepto, Perſę Magi deOcho, *Diodor. lib.17. Bibliot. & Aelian. lib.2. var. Hiſtor.*
- A glebâ oblatâ, Alethes. *vide Adag. habet & terram Alethes.* & Ænianes, *vide Adag. accipit & glebam erro*; Cothus & Arclus *apud Plutar. in Q. Q. Græcis.*
- A ſepulcro, Macedones, *Plut. in Flamin.*
- A maculis vnguium, *ridiculè Cardanus lib. 8. de varietat. cap.43.*
- A barbâ nata mulieri, *Herodot. lib.8. de Pedaſenſib.* vel immaturis annis viro, vt Lud. Hung. Regi, *Dubrauius lib.39.*
- A veſtitu, vt Andronico Iuniori. *Gregoras lib.*
- A thronô ſeu ſellâ, vt Alexandro Magno, *Diodor. lib.17.*
- A coronâ, Othoni Bauaro, *Bonfinius Hungar. Hiſt. lib.9. Dec.2.*
- A ligone, Sfortię, *Iouius in Magni Sfortiæ vitâ.*
- A nubibus, eorum formam ſubitam conſiderantes νεφοδίοκλαι. ſi ſit ſimilis colũbę quæ dicitur περιστερὰ, dicunt imminere caſum hoc eſt περίστασιν; ſi ſimilis gladio, bella & moleſtias ſimiles; ſi ſimilis Leoni reipub. adminiſtrationem promitti: & huiuſmodi nugas. *Theod. Balſamon in Syno. Trullan.*
- A fulmine, Mithridati futura, *Plutarch. lib.1. qq. conuiu. cap.6.*
- A niue, Italiæ infauſtum; Luſitaniæ lætum omen. de priore *Sigon. anno 443. li.13. Imp. occid.* de poſteriore, *Oſorius lib. 8. Rer. Emanuel.*
- A glacie, dira lues. *Annal. Boiorum lib.4. anno 823.*
- A palude, aquâ Inûs in Laconiâ *Pauſan. in Lacon.*
- A ſtatuis & lapidibus, vt Veſpaſiano *apud Sueton.* Marco Antonio *Plutarch. in eius vitâ.* Theodorico Regi, *Procop. Belli Gotbi. lib.1.* Andronicis, *Gregoras lib.8. Nicetas lib.2.*

Hæc tabula ita eſt collocanda vt reſpiciat pag. 108. Part. II. Lib. III.

…l. *Plutarch. in Sabinis.*
…t. *in Syllâ.*
…. *8. Deca. 4. Iouius in vitâ Leonis X.*
…do miro, *apud Saxo. hist. li. 14. Cranz. li. 5. Vandal.*
…es Sicul. *apud Plin. li. 8. c. 42. Aelia. li. 12. var. hist.*
…*pud Valer. Max. lib. 1. c. 5.*
…storiens. *apud Sigon. anno 366. li. 7. hist. Imp. Occid.*
…*r. in Lucullo.*
…*linus c. 45.*
…li, *Iouius in vitâ Matthæi ducis Mediolan.*
…olim, *Solin. c. 45.*
…odie, *Iouius lib. 11. hist.*
…*Macrob. 3. Saturn. c. 7.*
…*an. in Bocot.*

Gothorum rex, de quo narrant historię, cùm fu-
…retur insigni vanitate Iudæum hominem iussisse
…ulis fues includi ; ac cunctis imponi certa no-
…tum diem quiescere. Die præstituto cunctis ad
…ex cũ Iudæo porcos inuisunt. Mortuos inuenêre
…othica nomina data plebeiorum ; viuos verò qui
…minibus Romanorum Prȩfectorum, nempè de-
…nis tamen setas è dorso defluxisse, quarum dimi-
…nc Iudæus ominatus dicitur, Romani exercitus
…nteriturum, Gothos ad internecionem delendos.
…*13. antiq. c. 35.*
…n, quod Byzantij, Andronicis imperantibus, an-
…os, cùm canerentur sacri hymni, in ecclesiam, sus
…rumpẽs, creditus est religionis in peius mutatio-
…*oras Annal. 8.* Ego ad ostenta id retulerim diuina.
…*. in Corinth. de Danao.*
…ardanus *lib. 4. de rer. varietat. cap. 75.* sed vtrũque
…æmonis figmentũ, & ambos illos viros magos.
…eylæ frater, *apud Bonfin. lib. 3. rer. Hungar. Decad. 2.*
…*lin. lib. 8. c. 58. Plutarch in Syllâ.*
…& animalium signis. De his ita scribit Laur. Valla
Aragonij Reg. Adelitos & *Almoganenos* vocari ab
…x volatu auium, ex voce, ex ferarum occursu, alia-
…rerum ariolantur, quid boni maliq- sit euẽturũ,
…s prognosticis libros diligẽtissimè scriptos. Horũ
…duces, ac velut magistri, alteri comites ac discipuli.
…itia inuestigare transitus, non equorum modò iu-
…d hominum quoque, per vestitam, per nudam, per
…ides, per saxa: vt nec numerus eorũ, qui trãsierũt,
…lat, qui appositâ voce *inuestigatores* dici possũt, &c.
…, *apud Herod. lib. 1. Plinium lib. 11. c. 51.*
…ortem, *Valer. Maxim. lib. 1. c. 6.*
…*ius Rhodig. l. 10. ant. lect. c. 3.*
…oriam, *Iouius in eius vitâ.*
…*a Theodo. Balsamon in 6. Syn. quæ in Trullo; quidã*
…stantes, qui dicuntur ἀβίγγαιοι; hunc quidem die
…ẽ, illum verò felici sidere dicunt, & futuras felici-
…annunciant, & alia quædam nugantur &c.
…ollinis fonte, *Plin. lib. 32. c. 2. Plutar. lib. Vtra ani-*
sapientiora, &c.

Alia omina seu ostẽta ab insensibilibus, sed vegetãte prædita animâ

Arbores ipon…
nia, *Plinius lib. 16. cap. 32.*
Scopæ in palatio florentes, vilium exaltationem, *Cardanus lib. 15. de var.*
Frumenta in arboribus nata, magnam victoriam, *Plinius lib. 18. c. 18.*
Vindemia repetita, incremẽtum imperij, *Nazianz. orat. 1. in Iulian. Sozomen. lib. 5. c. 1. Eutrop. lib. 11.*
Florum aspersio, victoriam, *Plut. in Sylla.*
Laurus nascens felicitatem Liuiæ. *leg. Plinium l. 15. c. vlt.* sed moriẽs laurus, mortem, *Sueton. in Nerone.*
Myrtus idem quod laurus, *vide Plinium lib. 15. cap. 29.*
Vitis secta, infælix omen Traiano, *Macrob. lib. 1. Saturnal. cap. 23.*
Oleaster Megarensis, *Plinius lib. 16. c. 39.*
Rubus caninus, *Athenæus lib. 2. c. 33.*
Apium, victoriam, *Plut. in Timoleonte.*

Nec deërant, qui considerabant etiam ea quæ prorsùs animæ omnis expertia;

ab inanimis omina seu auspicia sumebant veteres, vt

A cibo primùm arrepto, Persę Magi de Ocho, *Diodor. lib. 17. Bibliot. & Aelian. lib. 2. var. Histor.*
A glebâ oblatâ, Alethes. *vide Adag. habet & terram Alethes.* & Ænianes, *vide Adag. accipit & glebam erro* ; Cothus & Arclus *apud Plutar. in Q. Q. Græcis.*
A sepulcro, Macedones, *Plut. in Flamin.*
A maculis vnguium, *ridiculè Cardanus lib. 8. de varietat. cap. 43.*
A barbâ nata mulieri, *Herodot. lib. 8. de Pedasensib.* vel immaturis annis viro, vt Lud. Hung. Regi, *Dubrauius lib. 39.*
A vestitu, vt Andronico Iuniori. *Gregoras lib.*
A thronô seu sellâ, vt Alexandro Magno, *Diodor. lib. 17.*
A coronâ, Othoni Bauaro, *Bonfinius Hungar. Hist. lib. 9. Dec. 2.*
A ligone, Sfortię, *Iouius in Magni Sfortiæ vitâ.*
A nubibus, eorum formam subitam considerantes νεφοδίοκλαι. si sit similis colũbę quæ dicitur περιστερὰ, dicunt imminere casum hoc est περίστασιν; si similis gladio, bella & molestias similes ; si similis Leoni reipub. administrationem promitti: & huiusmodi nugas. *Theod.*

rius perfectionis atque plenitudinis iudex, eo quòd tria sint omnia Aristoteli o. Has strenas propter huiusmodi superstitiones, concil. Antisiodorense vocat diabolicas ϖ, & qui eas ϖ cap. 1. admittũt dãnari videntur à D. Augusti apud ρ Gratian. & à Martino Papa, qui; Non licet (ait) iniquas obseruationes agere Kalendarum, & ocijs vacare: neq; lauro aut viriditate arborũ cingere domos. Omnis enim hęc obseruatio Paganorum est.] σ Solebãt autẽ pij Christiani eo die ieiunare, in detestationem gẽtilitiæ superstitionis, vt docemur à D. Ambros. τ & Concil. Toleta. 4. υ qui verò contẽpto ieiunio festũ diem, cũ paganis, agebant, illis Romanorũ Concil. sub Zachariâ Pontif. dixit φ anathema. Quare si quis hodie vel in honorem Iani vel Streniæ Deæ epulis vacaret, aut strenas mitteret, vel acciperet, is esset idololatra: si id faceret tantum, vt omen certũ prosperi euentus, foret vana obseruantia mixta diuinationi, plerumque mortalis: si tantum id faceret, vt incertum omen vel auguriũ, peccatum esset veniale: si animi tantum causâ, vel amicitiæ conseruandę causâ pro consuetudine Christianorum, nullum esset peccatum: imo si faceret in honorem circumcisionis Dominicæ, quam tunc celebrat Ecclesia, mereretur coram Deo. Nam hodie cessant exolitę Gentilium superstitiones, quę tam rigidæ sanctionis canonum causa fuere.

o li. 2 de cal.
ρ c. non obseruetis, 26. q. 7.
σ c. non licet. 26. q. 7.
τ sermo. 17.
υ Can. 10.
φ c. si quis Kalendas. 29 q. 7.

SECTIO VI.

O Crauò, superstitio est temporariorũ, qui dies, menses, annos obseruant, nõ ad Dei cultũ; sed ad directionẽ negotiorum suorum: vt qui certis temporibus herbas colligunt, vel ligna succidunt, pro ædificijs vel nauibus, superstitione carent; si id faciant permoti naturali obseruatione motus & influentiæ cælestis. certis enim temporibus vis herbarum efficacior est, ligna quoque minùs obnoxia sunt corruptioni, & B aptiora sunt ad vsum. Sed superstitio foret, si obseruaretur certus vnus hebdomadæ vel mensis dies tãtùm, vel certa diei hora, qua talis hora vel dies est, vel adderentur circumstantiæ inutiles, aut orationes ociosæ vel non approbatæ χ. Vnde sequitur, quod rectè Binsfeldius infert ⸸, huc referendos qui obseruant

χ c. non liceat. 26. q. 5. & d. c. nõ obseruetis. Silu. ver. superstitio. q. 10.
⸸ de confess. malefic. in 3. causâ dispositiuâ ad malefic.

Quid si enim dicerent, euentum hunc ab eadem prouenire

cau
Cai
quc
abe
pot
rali
nut
liaſ
na
cati
fau
ind
dex

E
app
din
ex
ton
æqu
ral.

Vic
om
gijs
inſe

S
das
cel
nas
alic

n in Thaliſijs & Epithala. Helenes.

o Plinius lib. 28. c. 2. Apuleius, de aſino lib. 2.

ſect 33 problem c. 11.

x Xenophō, anabaſ. lib. 6.

λ lib. 2. eleg. 3

μ epigram. 43.

Hic

ν Sueton. in Auguſt. & in Caligu. Ouid. 1. Faſtor. Feſtus in Strenæ.

rius perfectionis atque plenitudinis iudex, eo quòd tria sint omnia Aristoteli o. Has strenas propter huiusmodi superstitiones, concil. Antisiodorense vocat diabolicas π, & qui eas mittũt dãnari videntur à D. Augusto apud ρ Gratian. & à Martino Papa, qui; Non licet (ait) iniquas obseruationes agere Kalendarum, & ocijs vacare: neq; lauro aut viriditate arborũ cingere domos. Omnis enim hęc obseruatio Paganorum est.] σ Colebãt autẽ pij Christiani eo die ieiunare, in detestationem stultitiæ superstitionis, vt docemur à D. Ambros. τ & Concil. Toleta. 4. υ qui verò contẽpto ieiunio festũ diem, cũ paganis, celebant, illis Romanorũ Concil. sub Zachariâ Pontif. dixit φ anathema. Quare si quis hodie vel in honorem Iani vel Strenæ Deæ epulis vacaret, aut strenas mitteret, vel acciperet, is fieret idololatra: si id faceret tantum, vt omen certũ prosperi eventus, foret vana obseruantia mixta diuinationi, plerumque mortalis: si tantum id faceret, vt incertum omen vel auguriũ, peccatum esset veniale: si animi tantum causâ, vel amicitiæ conseruandę causâ pro consuetudine Christianorum, nullum esset peccatum: imo si faceret in honorem circumcisionis Dominicæ, quam tunc celebrat Ecclesia, mereretur coram Deo. Quam hodie cessant exolitę Gentilium superstitiones, quę tam frigidæ sanctionis canonum causa fuere.

o *li. 2 de cæl.*
π *cap. 1.*
ρ *c. non obseruetis, 26. q. 7.*
σ *c. non licet. 26. q. 7.*
τ *Sermo. 17.*
υ *Can. 10.*
φ *c. si quis Kalendas. 29 q. 7.*

SECTIO VI.

DCtauò, superstitio est temporariorũ, qui dies, menses, annos obseruant, nõ ad Dei cultũ; sed ad directionẽ negotiorum suorum: vt qui certis temporibus herbas colligunt, vel ligna succidunt, pro ædificijs vel nauibus, superstitione carent; si id faciant permoti naturali obseruatione motus & influentiæ cælestis. certis enim temporibus vis herbarum efficacior est, ligna quoque minùs obnoxia sunt corruptioni, & utiliora sunt ad vsum. Sed superstitio foret, si obseruaretur certus vnus hebdomadæ vel mensis dies tãtùm, vel certa diei hora, qua talis hora vel dies est, vel adderentur circumstantiæ inutiles, aut orationes ociosæ vel non approbatæ χ. Vnde sequitur, quod rectè Binsfeldius infert ✝, huc referendos qui obseruant

χ *c. non liceat. 26. q. 5. & d. c. nõ obseruetis. Silu. ver. superstitio. q. 10.*
✝ *de confess. malefic. in 3. causâ dispositiuâ ad malefic.*

obſeruant certas feſtiuitates, vt Conuerſionis B. Paulli, Vincentij, Vrbani, vel aliorum; quibus ſi pluat, vel cælum ſerenum ſit, ſibi ſpondent ſerenitatem, fertilitatem, vini copiam vel inopiam, aut continuatam per tot dies pluuiam, vnde & ſuperſtitioſos fecere verſus, quorum primus eſt;

Clara dies Paulli bona tempora denotat anni &c.

Item qui colligũt herbas in die Sancti Ioãnis, ad certos quoſdam effectus, credentes eo die habere vim naturalem efficaciorem; vel inſerunt arbores ipſo die Annunciationis B. Mariæ, vel in Feſto S. Stephani minuunt ſanguinem equorum, & ſimilia faciunt, naturalem cauſam adtendentes; quæ nulla eſt, vnde vanè iſta inſtituunt: ſed & feſta ſic potiùs inhonorãt quam colunt. Si verò directè iſta adſcriberent merito ſanctorum, & Deo tribuerent effectum vt ſanctos illos honoranti; viderentur & ipſi ſanctos illos honorare. quare nec auderem eos damnare. Huc etiam pertinent, qui obſeruant quoſdam dies, vt puta diem D. Magdalenæ, diem lunæ &c. vt infauſtos, vel vt fauſtos ad iter, aut rem aliquam inchoandum: item an, cùm ſurgunt, primò induerint calceum vel femorale dexterum an ſcæuum, aut quo pede primum tangant terram, vel domo egrediantur; & quæ huiuſmodi nugatoria: eos conſtat peccare iſto ſuperſtitionis genere. Tales in iure Canonico videntur dies Ægyptiaci, quorum mentio apud D. Auguſtinum ω. Collegit nationum cunctarum ferè dies ominoſos & obſcæuos Alexander ab Alexand. *lib. 4. gen. dier. cap. 20.* ſed hos Ægyptiacos prætermiſit. Cælius Rhodiginus α, hoc tãtum; vocari dies atros & ἀποφράδα, vulgò, à veteribus deluxatâ voce, *Aegyptiacos*; ab Ægypti, inquit, vanitate procli-» nato nomine. Eorum Auguſtinus meminit, & in canonicis» decretis non eſt prætermiſſum.] Sed qui dies iſti apud Ægy-» ptios, hoc debuit explicare. Gloſſa Canonica vult, Ægyptios docuiſſe qui dies tot anno infauſti forent ad opus inchoandum; & hos Eccleſiam olim in Kalendarijs ſuis ſignaſſe. quorum poſterius nihil dubito, quin falſum ſit: nunquam enim hæc Eccleſia recepit, Apoſtolicæ prohibitionis memor β:

poſte-

ω *Comment. in epiſtol. ad Galat. 4. Enchir. c. 79. & in c. non obſeruetis, & c. quis exiſtimaret 26 q. 7 & lib. 14. antiqu. lect. c. 9.*

β *ad Galat. 4. v. 10.*

posterius potest recipi, astrologorum enim ista cõmenta fuére, & Ægyptus inuentrix astrologiæ. Petrus Breslayus *lib. 1. Notabilium c. 53.* huiusmodi dicit esse Ianuar. 1. & 25. Februar. 4. & 26. Martij 1. & 28. April. 10. & 20. Maij 3. & vlt. Iunij 10. & 17. Iulij 13. & 27. Augusti 1. & 24. Septembr. 3. & 21. Octob. 3. & 22. Nouembr. 5. & 28. Decemb. 7. & 22. vnde acceperit nescio. Suspicor tamen, Ægyptios pro scæuis & nefastis habuisse etiam dies illos, quibus tot plagis à Mose percussi, & quo Pharao cum exercitu mari demersus. Nam singulis gentibus insignes clade aliquâ dies, postea semper atri habiti, vt de Romanis, Græcis, alijsque docuit Alexand. ab Alex. γ Exempla plura harum superstitionum suggerunt Patres, illa D. Paul- γ d. c. 20.

» li verba, (*Dies obseruatis, & menses, & tempora, & annos. Timeo*
» *vos, ne frustrà laborauerim in vobis*) explicantes, vt Ambro-
sius; *Dies* obseruant, qui dicunt vtputa, crastino proficiscendũ
» non est, post crastinum enim non debet aliquid inchoari. & sic
» solent magis decipi. Hi autem colunt *menses* qui cursus lunæ
» perscrutantur, dicentes vtputa, septimâ lunâ instrumenta cõ-
» fici non debent. nonâ lunâ seruum emptum, vtputa, domum
» ducere non oportet. & per hæc faciliùs solent aduersa proue-
» nire. *Tempora* verò sic obseruant, cùm dicunt; Hodie Veris
» initium est, festiuitas est, post cras Vulcanalia sunt. Et talia ite-
» rum aiunt, Posterum est, domum egredi non licet. *Posterum*,
» significat aduersum & præposterum, quasi elapsâ commodita-
» te serum. *Annos* sic colunt, cùm dicunt, Kalendis Ianuarijs no-
» uus est annus. quasi non quotidie anni impleantur: sed vt Iani
» illius memoriam recolant bifrontis, hac superstitione vtuntur,
» quæ longè debet esse à seruis Dei. si enim Deus ex toto corde
» diligatur, ipso propitio, nulla debet esse formido neque suspi-
» cio harum rerum. Prosperè enim potest cedere, quicquid sim-
» pliciter sub Dei deuotione fit.] *D. August.* δ Eos enim incul- δ *epist. 119.*
» pat, qui dicunt; non proficiscar quia prosperus diẽs est, aut *c. 7.*
» quia luna sic fertur: vel proficiscar, vt prosperè cedat, quia ita
» se habet positio siderum. Non agam hoc mense commerciũ,
» quia illa stella mihi agit mensem: vel agam, quia suscepit men-

sem.

sem. Non plantem hoc anno vineam, quia bissextus est.] quæ „
ad verbum comment. suo inseruit D. Anselmus. *Idem Au-*
d.c.79. *gust.* sic alibi ε ; sicut obseruãt, qui certis diebus, siue mensibus, „
volunt & nolunt aliquid inchoare, eo quòd secundum vanas „
doctrinas hominum fausta vel infausta existiment tempora. „
ζ in d cap. 4. ad Galat. *& alio rursus loco* ζ ; plena sunt conuenticula nostra homini- „
bus, qui tempora rerum agendarum à Mathematicis accipiũt. „
Iam verò ne aliquid inchoetur aut ædificiorum, aut huiusmo- „
di aliquid operum, diebus, quos Ægyptiacos vocant, sæpè e- „
tiam nos monere non dubitant.] Hactenus Patres, quorum „
adscripsi verba; quoniam, licet primo loco, & iuxta contextus
seriem, Apostolus loqueretur de superstitioso dierum, men-
sium, & annorum cultu Iudæorum; quos Galatæ Iudaizan-
tes hautdubiè imitabantur, vt optimè cum Græcis Diuus
Hieronym. & Primasius arbitrati; fieri tamen potest, vt ali-
quid etiam paganismi simul irrepserit. vt vidi in Franciâ, tem-
pore Catharinæ Mediceæ, quando inter aulicas matronas a-
deò hæc vigebant, vt nihil inconsultis astrologis (quos *Baro-*
nes suos nuncupabant) conari auderent. Ad hanc superstitio-
nem diariam referendi quoque sunt; qui certis diebus olera
scopis tangunt, ne ciniphes, erucæ, campe, vel alia insecta no-
ceant: item qui nolunt vngues præscindere die veneris, vel ne-
re die Sabbati, cùm interea non abstineant in honorem Dei-
paræ ceteris operibus seruilibus: qui credunt maiorem inesse
vim aquæ benedictę Dominicis post quatuor tempora, quam
alijs ad speciales quosdam effectus: item qui oua, quæ gallinæ
pariunt die Parasceues, toto asseruant anno, quia credunt ea
vim habere ad extinguenda incendia, si in ignem inijciantur.
cedo enim, vis hæc naturalisne? vnde? à die, vel matre? nemo
hoc dicat. nam quid absurdius: nulla matri prærogatiua tum
præcipua competit: nihil diei, cælestes orbes tum vel sidera
singulare influunt. Vis illa, supernaturalis ergo. cur non idem
competit enixis die Anastasis, vel Natalis Domini? speciali,
inquient, priuilegio. dic sodes, vnde nosti? cui & quando cõ-
cessum? constat experientiâ, dicent. Sed illa fallax, & vnde cer-

tus

tus es, non ex pacto effectum nasci? Deuotio persuasit, dicat alius. Non bona deuotio, quæ cum scandalo coniuncta, quæ meritò suspecta, quæ anilis, quæ singularis, quæ nullo Ecclesiæ vel traditionis munita suffragio. Faciunt in his partibus multi. Sed in ijsdem partibus multi pietatis & rerum fidei morũque imperiti, multi curiosi, multi superstitiosi.

SECTIO VII.

G NOno loco sunt obseruantiæ vanæ in malis depellendis & morbis sanandis variæ. vt si quis faciat oblationem ex bonis eleemosynâ impetratis, credens ea maioris efficaciæ ad effectum cõsequendum: qui putat crucem ex eleemosynis emptam vel factam, esse sanctiorem, & efficaciorẽ: qui offerũt sanctis ceram vel aliam materiam, illi immiscentes capillos hominis, vel pilos animalis ægri: qui mergunt imagines in aquam, pro pluuiâ obtinendâ: qui faciunt quasdam ligaturas, ne lac vaccis subtrahatur: qui per anulum desponsationis meiunt, vt liberentur maleficio: qui pro quibusdam capitis doloribus, & similibus morbis curandis, ad porcorum lintrem seu obbam collum applicant In nomine Patris &c qui metiũtur cingulum ægrotantis, ad cognoscendũ à quo sancto sit sanitas impetranda, adhibitis alijs definitis ritibus: qui stramen bipenni diuidunt, vt sanentur manuum vel digitorum tumores: qui pro quibusdam pecudũ morbis ignes struunt ex peculiaribus lignis, & in eum animalia impellunt, vel in orbem circumducunt, & quod primo loco transit animal, hoc sanctis offerũt. qui S. Lupi libũ pinsunt, hoc ritu; coquũt libum triãgularem, prætexto Trinitatis sacratissimæ honore; & ei quinque foramina imprimunt, in memoriam (sic colorant) vulnerum Christi; postea, in B. Lupi honorẽ, libum dant in eleemosynã primo mendico non ex proposito, sed ignaro, & fortuitò occurrenti; sic arbitrantur armenta gregesque, sola in pascuis, à lupis inuadi nõ posse. frequens est, in pagis propè Thenas & Louanium. Superstitio se prodit in eo (vt cetera mittã) quòd fortuitò mẽdicanti dari debet; nam quid hoc, vel ad custodiam pecoris, vel ad honorem Dei, attinet?

Huc referendæ ſunt innumeræ orationum formæ, quibus H vulgò vulnera ſanantur, vel morbi curantur, vel infortunia arcentur. Vna in vſu inter Hiſpanos milites, qua quidam ſalutatores, vt ferunt, ſanctè viuentes, & omnes gratis curantes, cum ſolâ impoſitione linteorum,& certorum recitatione verborum vtuntur: formula fuit Hiſpanica, ſed reddam Latinè ad verbum; Per Chriſtum, & cum Chriſto, & in Chriſto, eſt » tibi Deo patri omnipotenti, in vnitate Spirituſſancti omnis » honor,& gloria. per omnia ſecula ſeculorum. Oremus, ſalu- » taribus præceptis moniti, & diuina inſtitutione formati,aude » mus dicere, Pater noſter, qui es in cælis &c. Amen, IESVS. » Potentia patris, ſapientia filij, virtus Spiritusſancti ſanet hoc » vulnus ab omni malo. Amen, IESVS. Domine mi IESV » Chriſte, credo quod nocte Iouis Sancti in cænâ,poſtquam la- » uiſti pedes tuorum ſanctorum diſcipulorum, accepiſti panem » ſanctiſſimis manibus tuis, & benedixiſti, & fregiſti, & dediſti » tuis ſanctis diſcipulis, dicens, accipite & comedite; hoc eſt » enim corpus meum. ſimiliter accepiſti calicem in ſanctiſſimas » manus,& gratias egiſti, & tradidiſti illis dicens; accipite & bi- » bite,quia hic eſt meus ſanguis noui teſtamenti,qui pro multis » effundetur in remiſſionem peccatorum. hoc quotieſcumque » feceritis, facite in meam commemorationem. Obſecro te » Domine mi IESV Chriſte vt per hæc ſanctiſſima verba, & per » virtutem illorum, & per meritum ſanctiſſimæ paſſionis tuæ, » ſanetur hoc vulnus, & malum iſtud. Amen. IESVS. In nomine » patris, & filij,& Spiritus ſancti. Amen. IESVS. »

De hac formulâ mota fuit Ipris anno ſuperiore quæſtio, maximè quia nullum naturale medicamentum accedebat. Reuerendiſſ. Epiſcopus Iprenſis Simonius,& conſiliarij eius, totam curationem hanc iudicarunt ſuperſtitioſam & illicitam, & prohibuêre ne quis eâ vteretur. Multis hæc damnatio dura viſa,ſed immeritò. Nam hîc effectus totus exſpectatur à Deo per modum miraculi. Sed miracula ſic aſſiduè & quaſi ex conſuetudine poſcere; eſt Deum tentare. Deinde ſancti viri, ad miracula edenda,non ſunt vſi certis, & quaſi conceptis verborum

borum formulis; sed modò sic, modò aliter, prout Spiritus sanctus suggerebat. Tertiò sanctitas huius, non satis probata: fit enim plerumque vt malefici præclarè, specie externâ, sanctitatem mentiantur: neque in hac re milites satis idonei iudices; quibus sancti videntur, qui extrinsecùs peccata grauia non produnt. Quartò, qui donum sanationum à Deo acceperunt, illi nunquam accipiunt cum conditione, vt talibus vel talibus vtantur verbis: sed tales commentitiæ formulæ sunt indicia pacti saltem latentis. Quinctò, non licet priuatis comminisci formulas, quas nec sacræ litteræ, nec Ecclesiasticus vsus approbauit; qualis est ista. quæ licentiosè abutitur, & deprauat multa sacrosancti missæ sacrificij verba, etiam ipsius Canonis; Denique applicat verba consecrationis rei ad quam instituta non fuit, (quod non est permittendum) & præterea petit effectum sibi concedi per vim prædictorum verborum, quę vis non ad vulnerum corporis consolidationem, sed ad panis ac vini trãssubstationem, à Saluatore nostro directa fuit. Neque illud negligendum est, Ecclesiam & Catholicos eius filios, tantâ semper in veneratione hæc sacrosancta consecrationis verba habuisse, vt nefas ducerent illis vti; nisi quando in missæ sacrificio, vel quando in Ecclesiâ, vel scholis, aut disputationibus ijs necessariò vtendum: contrà Diabolus, & membra eius malefici, rebus nullis vtuntur libentiùs aut frequentiùs ad sua sacrilegia nefanda, quàm & ipsâ Venerabili Eucharistiâ & ijs quę ad illam pertinent. Hęc mihi nunc contra hãc & similes formulas occurrebant.

SECTIO VIII.

1 NEc quisquam nitatur auctoritate cuiusdam Canonistę, qui vixit anno. 1454. nomine Felix Malleolus, & fuit Canonicus Tigurinus; qui integro libello, *duorum tractatuum de exorcismis*, se patronum prębet huiusmodi precationum & medicamentorum. plurima huius opuscula circumferuntur, sed in plerisque multa sunt temeraria, erronea, & scandalosa: quare maturo & sapienti consilio Ecclesia Romana eius nomen, inter primę classis prohibitos scriptores, quorum cuncta

ſcripta ſint vetita, retulit. ideò Catholicis eius auctoritas profligata planè cenſenda: ſed nec rationes vllius momenti attulit. Examinemus ſingulas breuiter. vult licitam eſſe curationem per huiuſmodi verba (dicam Latinè, tum vt omnes intelligant, tum ne quis vtatur; ſi eo, quo pronuncianda ſunt verba, idiomate & rythmo proponerentur) Si ſancta Maria » virgo puerum Ieſum verè peperit: liberetur animal hac paſ- » ſione, In nomine Patris &c. *Et illud*; Chriſtus fuit natus, Chri- » ſtus fuit amiſſus, Chriſtus fuit inuentus: ipſe benedicat, & cō- » ſignet hæc vulnera, In nomine &c. *Et illam*; Ego adiuro vos » vermes, per omnipotentem Deum, vt iſta ciuitas vel domus ſit » vobis tam deteſtabilis, quàm Deo eſt vir ille; qui falſam ſen- » tentiam protulit, & iuſtam nouit, in nomine Patris, &c.] & di- » cit hæc dicta, mutatis mutandis etiam proficere, contra lumbrices & vermes, qui animalium viſcera corrodunt. Fatetur ſuæ ſententiæ contrarium eſſe quēdam, qui ſcripſit de ſuperſtitionibus (*intellige Martin. de Arles*) & Ioan. in ſummâ Confeſſor. & anno Domini 1405. lectorem ordinis Auguſtiniani coactum reuocare Heidelbergæ articulum, quo dixerat poſſe huiuſmodi formulis ſine peccato aliquem vti, & nominatim ſecundâ illâ. coactum, inquam, hoc reuocare, ad mandatū Domini Epiſcopi Spirenſis, & peritorum ſtudij Heidelbergenſis, tanquā erroneum, & polliceri ſe de cetero non amplius talia verba prolaturum. His non obſtantibus contrariū ipſe cenſet. Probat primò quia pium eſt & meritorium ſanare morbos, nō hominum modò, ſed & brutorum: vt probantur multi Sancti feciſſe. *Reſp.* hoc fecere, citra omnem ſuperſtitionis ſuſpicionem, & ſic facere eſt pium ac meritorium: formulas verò haſce ſuperſtitioſas eſſe, & meritò ſuſpectas.

Secundò, licet benedicere animalibus in nomine Domini. *Reſp.* licet, ſi nihil addas ſuperſtitioſi dicti vel facti.

Tertiò, licet illa maledicere, ſeu coniurare, & excommunicare, & exorciſare: vt fecit S. Wilhelmus Lauſanenſis Epiſcopus, qui ab anguillis læſus omnes anguillas ſuæ ditionis maledictione expulit & relegauit. ſicut & B. Pruminius inſulam S.

Marci

Marci propè Constantiam, venenosis coinquinatã vermibus, totaliter suis precibus mundauit. Et Episcopus Lausanensis, tum viuens, contra venenatas sanguisugas, quæ veneno suo inficiebant Salmones & alios pisces, exorcismos ex sacris scripturis compositos, fecit pronunciari. Et soliti sunt etiam in Heluetiâ, contra valdè noxium genus vermium, quod vocant *Iuger*, instituere iudiciarium processum, sicut fit contra facinorosos: sicut & Constantienses & Curienses faciunt, contra vermes alios nuncupatos *Lauffkaffer. Resp.* Exorcismos & Ecclesiasticas depulsiones animalium probari, quos publicus Ecclesiæ vsus recepit & approbauit, non quoscũque priuati cõminiscuntur. Hodie in Ritualibus Romanis habemus expressas formulas legitimas, quas omnes sequi deberent: possunt, & vti tutò proprijs diœcesium, quę à sede Romanâ approbatæ: imo sine peccato vti illis possunt, etiamsi non sint expressè approbatę, dummodo nec improbatę, nec à viris doctis & pijs in dubium vocatæ, nec apertam vanitatem præ se ferãt. Vt sanè in formulâ ipsius exorcismi seu adiurationis Lausanẽsis Episcopi nihil continetur, quod possit improbari; nisi fortè citatio illa, & procuratorium piscium, & alij quidam actus iudiciarij, quæ videntur vana & superflua: quod idem dicendum, de publicâ praxi Constantiensi & Curiensi. Tertia verò illa adiuratio, erat introducta priuatim à rustico, nec de origine primâ eius quicquam cõstat: in exorcismis autem nõ recipiendas quasuis pro arbitrio exorcisantis preces, sed certas & ab Ecclesiâ præscriptas docent Concil. Carthagen. 4. *can.7.* & Ioan. Micrologus *lib. de obseruat. Eccles. cap.7.* Quod factum denique Guilhelmi & Pruminij, simili, legimus de S. Patricio & alijs; sed aliud non probant, quam licere sacrâ adiuratione, vel oratione, virtute Dei, animalia noxia expellere; quod nemo negat: Licere autem certas formulas arbitratu quorũuis confictas in vsum inducere, id nõ probatur, quod ego nego. Sanè Apostoli, & sancti, absque aliâ verborũ additione dæmones expellebãt, & morbos sanabãt in solo Christi nomine sic DD. ν Petrus ac Paulus, D. Ioan. θ D. Tho. D. Andr.

ν *Act. 3. v. 6. & c. 16. v. 15.*
θ *Prochorus in vitâ Ioan.*

scripta sint vetita, retulit. ideò Catholicis eius auctoritas profligata planè censenda: sed nec rationes vllius momenti attulit. Examinemus singulas breuiter. vult licitam esse curationem per huiusmodi verba (dicam Latinè, tum vt omnes intelligant, tum ne quis vtatur; si eo, quo pronuncianda sunt verba, idiomate & rythmo proponerentur) Si sancta Maria » virgo puerum Iesum verè peperit: liberetur animal hac pas- » sione, In nomine Patris &c. *Et illud*; Christus fuit natus, Chri- » stus fuit amissus, Christus fuit inuentus: ipse benedicat, & cō- » signet hæc vulnera, In nomine &c. *Et illam*; Ego adiuro vos » vermes, per omnipotentem Deum, vt ista ciuitas vel domus sit » vobis tam detestabilis, quàm Deo est vir ille; qui falsam sen- » tentiam protulit, & iustam nouit, in nomine Patris, &c.] & di- » cit hæc dicta, mutatis mutandis etiam proficere, contra lumbrices & vermes, qui animalium viscera corrodunt. Fatetur suæ sententiæ contrarium esse quēdam, qui scripsit de superstitionibus (*intellige Martin. de Arles*) & Ioan. in summâ Confessor. & anno Domini 1405. lectorem ordinis Augustiniani coactum reuocare Heidelbergæ articulum, quo dixerat posse huiusmodi formulis sine peccato aliquem vti, & nominatim secundâ illâ. coactum, inquam, hoc reuocare, ad mandatū Domini Episcopi Spirensis, & peritorum studij Heidelbergensis, tanquā erroneum, & polliceri se de cetero non amplius talia verba prolaturum. His non obstantibus contrariū ipse censet. Probat primò quia pium est & meritorium sanare morbos, nō hominum modò, sed & brutorum: vt probantur multi Sancti fecisse. *Resp.* hoc fecere, citra omnem superstitionis suspicionem, & sic facere est pium ac meritorium: formulas verò hasce superstitiosas esse, & meritò suspectas.

Secundò, licet benedicere animalibus in nomine Domini. *Resp.* licet, si nihil addas superstitiosi dicti vel facti.

Tertiò, licet illa maledicere, seu coniurare, & excommunicare, & exorcisare: vt fecit S. Wilhelmus Lausanensis Episcopus, qui ab anguillis læsus omnes anguillas suæ ditionis maledictione expulit & relegauit. sicut & B. Pruminius insulam S. Marci

Marci propè Constantiam, venenosis coinquinatã vermibus, totaliter suis precibus mundauit. Et Episcopus Lausanensis, tum viuens, contra venenatas sanguisugas, quæ veneno suo inficiebant Salmones & alios pisces, exorcismos ex sacris scripturis compositos, fecit pronunciari. Et soliti sunt etiam in Heluetiâ, contra valdè noxium genus vermium, quod vocant *Iuger*, instituere iudiciarium processum, sicut fit contra facinorosos: sicut & Constantienses & Curienses faciunt, contra vermes alios nuncupatos *Lauffkaffer. Resp.* Exorcismos & Ecclesiasticas depulsiones animalium probari, quos publicus Ecclesiæ vsus recepit & approbauit, non quoscũque priuati cõminiscuntur. Hodie in Ritualibus Romanis habemus expressas formulas legitimas, quas omnes sequi deberent: possunt, & vti tutò proprijs diœcesium, quę à sede Romanâ approbatæ: imo sine peccato vti illis possunt, etiamsi non sint expressè approbatę, dummodo nec improbatę, nec à viris doctis & pijs in dubium vocatæ, nec apertam vanitatem præ se ferãt. Vt sanè in formulâ ipsius exorcismi seu adiurationis Lausanẽsis Episcopi nihil continetur, quod possit improbari; nisi fortè citatio illa, & procuratorium piscium, & alij quidam actus iudiciarij, quæ videntur vana & superflua: quod idem dicendum, de publicâ praxi Constantienſi & Curienſi. Tertia verò illa adiuratio, erat introducta priuatim à rustico, nec de origine primâ eius quicquam cõstat: in exorcismis autem nõ recipiendas quasuis pro arbitrio exorcisantis preces, sed certas & ab Ecclesiâ præscriptas docent Concil. Carthagen. 4. *can.7.* & Ioan. Micrologus *lib. de obseruat. Eccles. cap.7.* Quod factum denique Guilhelmi & Pruminij, simili, legimus de S. Patricio & alijs; sed aliud non probant, quam licere sacrâ adiuratione, vel oratione, virtute Dei, animalia noxia expellere; quod nemo negat: Licere autem certas formulas arbitratu quorũuis confictas in vsum inducere, id nõ probatur, quod ego nego. Sanè Apostoli, & sancti, absque aliâ verborũ additione dæmones expellebãt, & morbos sanabãt in solo Christi nomine sic DD. ϰ Petrus ac Paulus, D. Ioan. θ D. Tho. D. Andr.

ϰ *Act. 3. v. 6. & c. 16. v. 15.*

θ *Prochorus in vitâ Ioan.*

DD. Iudas & Simon ι, & D. Hilarion. κ fecere.

ι *Abdias li. 6 9.10.& 13. histor. Apostolor.*

κ *D.Hiero. in eius vitâ.*

Quartò addit,pro argumento;ex legendâ S. Blasij,eum benedictione solitum munire animalia imbecilliora contra grãdiora: item, quòd qui porcos castrant, eos D. Antonio commendant; & si porci D.Antonio donati violentur ab aliquo, illum non esse impunitum. *Resp.* hęc nihil ad rem pertinere: nihil enim hîc verborum superstitiosorum intercedit. de D. Blasio in vulgatis legendis multa narrantur, quæ nullâ nituntur fide vel auctoritate. Cur B. Antonio porcus appingatur, nescio; nisi hoc ex hac ortum consuetudine fuerit: sed quod huius consuetudinis initium,rursus ignoro.Deuotioni populorum puræ & innoxiæ, sanctorum caritatem sæpenumerò fauere & applaudere videmus. Nimirum rectè Ambrosius; Prosperè,dixit, potest cedere, quicquid simpliciter sub Dei » fit deuotione. »

Quinctò ex sacrâ scriptura sic argumentatur; Paullus dicit, K *omnia quæcumque facitis in nomine Domini nostri IESV Christi facite* λ . qui omnia dicit, nullum actum (saltem bonum) excipit. *Resp.* eũ sumere pro certo,quod est in controuersiâ,hunc actum animalis cum talibus verbis curati esse bonum.

λ *Colos.3.v. 17.*

Sextò,tempestatem per maleficium excitatam,ab agris alio maleficio repellere,est actus bonus: ergo etiam superstitiosâ formulâ licet repellere morbum animalis maleficiati. Antecedens probat ex l.eorum.C.de malef.& auctoritate Azonis in summ. & Archid. *Resp.* & legem illam,& auctores eam sequẽtes manifestè errare contra fidem,vt docebo fusè lib.6.

Septimò,quo ad primam formulam, excusat illam; Quia *Si* particula in -â non est dubitatiua seu coniecturalis: sed causalis, significans idem quod, *quia* verè. Quemadmodum, in illo: *si iudicas eos, cognosce.*item, *si in inferno nulla est redemptio, sanè terribilis est eius recordatio. Resp.* etiamsi ita sumas, formulam esse superstitiosam. quia vel illud additur vt causa sanationis, vel vt signum. si vt signum,non est signum ad hoc à Deo vel Ecclesiâ institutum. ergo à priuato, & tum meritò suspicamur pactum cum dæmone. quia cum Deo nemo sic pacis-

citur

citur: nec licet nobis, Deo ſignum præſcribere, vel dare. Si vt cauſa; vel quatenus aërem verba verberant, & ſunt talis ſonus (quod eſt ridiculum) vel quatenus ipſa verba vim phyſicam habent (quod æquè abſurdum) vel quatenus habẽt vim moralem. quæro an hæc ſit ex opere operato; an ex opere operantis? non illud, quia non ſunt ſacramenta. ſi iſtud, ergo iam à deuotione res pendet. ergo etiamſi alijs vteretur verbis id à Deo obtineret. ergo iam vana formula. habet hoc argumentum vim contra ceteras omnes. Nec tamen vim habet contra inſtitutas ab Eccleſiâ formas exorciſmorum: quia Deus Eccleſiam in his dirigit, & ſponſæ ſuæ votis fauet: adeò vt Eccleſiæ preces huiuſmodi; vi nominis Chriſti, quod inuocatur & inſeritur; vt cauſa ſimul & vt ſignum operentur, eo modo quo & ſignum crucis formatum pronunciatumque μ.

μ Tyræus lib de dæmoniac. p. v. t.

Octauò contendit licere aliquando dæmonum vti miniſterio & eos ad hoc inuocare: quia D. Theodorus Epiſcopus Sedunenſis ingentem campanam à Leone Pontifice ſibi donatam, à Româ Sedunum vſque per dæmones portari curauit. Confirmat, quia generales hæ propoſitiones ſunt reijciendæ, omnibus nobis iniuriam & damna & moleſtias pertinaciter inferentibus eſt ignoſcendum; qui hoc dicat ex Domini præcepto, eum dicit mentiri. veritati enim conſonum eſſe nõ parci, ſed oportere puniri: Item, de vſuris generalem facientes prohibitionis deteſtationem errare; cum in multis contractus vſurarũ videatur licitus. Sic vult, qui negant vllas formulas ſuperſtitioſas eſſe licitas, eos quoque errare. *Reſp.* me mirari audaciam vel ignorantiam hominis. audaciam quod fabellas nobis pro hiſtorijs obtrudat, quarum nullum refert auctorem. Si hoc accidit (non credo quidem) ſed ſi accidit, ſpeciali Dei reuelantis permiſſione hoc ab Epiſcopo illo factum; alioqui nec omnia ſemper ſanctorũ aliàs virorum facta imitanda, imò nec neceſſariò ſemper probanda. Confirmationis primum membrum prorsùs vel calumnioſum eſt, vel abſurdum. calũnioſum, ſi vim præcepti Dominici de remiſſione iniuriæ intellexit: abſurdum, ſi ſic intellexit, vt ex argumento videtur intellexiſ-

tellexisse. Dominus enim rancorem, iram, vlciscendi studium, & animi perturbationem prohibuit. Sibi vindictam relinqui voluit; eam in hoc sæculo retribuit per iudices, vicarios suos. nihil igitur hoc pertinet ad iudiciariam iniuriæ prosecutionẽ. Secundum membrum de vsuris erroneum est. nũquam enim vsurarij contractus vlli liciti fuerunt.

Postea conatur probare, formulam ratione versus, seu rythmi superstitiosam nõ esse. Quod nec nos dicimus: dicimus tamen, quia non solet Ecclesia exorcismos versibus ligare, hoc non carere aliquâ suspicionis causâ.

Decimò vult etiam ratione rituum, & gesticulationum variarum quibus vtuntur rustici & alij huiusmodi medentes, nõ posse dici formulas superstitiosas. *Resp.* ritus omnes & gestus absonos; quos Ecclesia non recipit, nec verbum Dei, scriptũ, vel non scriptum, approbat, censeri meritò vanæ obseruantiæ species, & propterea fugiendos, tanquam superstitiosos. Addit etiam certè parum piam dicti sui multiplicem confirmationem. prima est, Christus Dominus cæcum sanauit spuens in terram & facto luto, & eo illitis oculis. 2. D. Marcus eodem modo sutorem sanauit in manu sinistrâ læsum. 3. Helisæus miros gestus fecit, vt puerum suscitaret. 4. D. Hieronymus per signum crucis leonis pedem sanauit. 5. in paruulis baptisandis multos ritus, tactus & mores, nunc exercent Sacerdotes, qui in primitiuâ Ecclesiâ fuissent exorbitantes. *Resp.* ex his ineptissimè inferri, ad ritus illos à mulierculis & rusticis priuatâ auctoritate receptos. Christi Domini ritus fuit maximè mysticus & significatiuus, vt Sancti Patres ostendunt. Helizæi factum, prophetia fuit incarnationis Dominicæ. De D. Marco illa narratio, mera nænia est. D. Hieronymus Ecclesiastico remedio & proprio Christianismi signo fuit vsus. Sacerdotes, qui alios ritus seruant, quam Ecclesia præscribit, peccant: qui eos tantum seruant, qui sunt in ritualibus, nihil faciunt, quod non Ecclesiastico vsu à plusquam mille annis receptum sit, vt docet Bellarminus *to. 2. agens de baptismi cærimonijs.* Plenum verò impietatis est, nec à blasphemiâ alienum cærimonias Ecclesiæ,

cleſiæ,& actiones Chriſti atque Prophetarum comparare maleficorũ actionibus,& ex illis has velle deducere vel comprobare,vt facit Malleolus.

Vndecimò coniectorẽ agit;fortaſſis,inquit, eſt arcanũ Dei, „ quod ſancti viri per reuelationem receperunt. Sicut olim per „ hoc verbum Ananizapta, reſeruatum, tentum, & portatum „ contra peſtilentiam fideliter credentes ſecuritatem percepe- „ runt. *Reſp.* non, quod poſſem, omne fortaſſis affirmatiuum, ſolui per fortaſſis negatiuum; ſed, quamdiu de tali reuelatione non eſt vlla probatio, tutiorem partem eligendam, vt abſtineatur: deinde ipſorum eſſe qui defendunt, non conijcere, ſed probare reuelationem: denique illud ipſum quod addit, de *Ananiſapta*, cuius exemplo conatur intentum probare;eſſe non tantum vanũ, ſed etiã merè magicũ,& ex pacto dæmonico natum.Sciendũ enim inter magica reliqua periammata ſolitum, vt contra peſtes & febres peſtilentes, in quo tres verſiculi debebant certo deſcribi modo;

Ananiſapta ferit,mortem quæ lædere quærit,&c.

Quibus quid poteſt dici ineptius? nam illud *ananiſapta* nihil prorsùs ſignificat,& ponitur tamen verſu tertio vt Dei nomen & petitur ab eo, vt ferentis miſereatur. vnde patet ſic occultè dæmonẽ inuocari,qui hoc ſibi nomen vel ſignum cõſtituerit. Deinde quod ait fideliter credentes tantum ſanari: hoc indicat eum requirere certam fidem virtutis illorum verborum: quod & ipſum eſt impium.Si verò licet de ſignificatione cõijcere,ſuſpicor vocẽ eſſe ex Chaldæo vel Hebræo confictã. Nam *Ana* אנא ſecretis Mekubalim myſterijs ſignificat,mentem cui innatæ primæ notiones:in cuius medio dicunt ſedere angelum,quem vocant anim,qui rei veritatem homini aperit, & indicat. vnde & הבע *aná* nomen idoli,& ענני anani diuinatio. *Saphat* vero denotat eum qui iudicat שמש. *ananiſapta* igitur quaſi *ananiſapat* ſignificat dæmonem illum, diuinationi qui præeſt,& diiudicat atque indicat morbi cauſam atque remedium. ſemper enim malefici priuſquàm ſanent, ſententiam ferunt,maleficio morbũ illatum fuiſſe. Atque hoc arbi-

tror arcanum illud magnum, quod Malleolus indicare voluit, vel debuit. Sanè magicæ voces pleræque ex Hebræo sumptæ. Neque illi suffragatur, quod

Duodecimò subdit, Experienter (*Vtar eius verbis, ne quis me fingere quidquam putet*) videtur, & ab Ecclesiâ permittitur, quod illi, qui per certas formas verborum serpentes tollunt, (pro vt Apostoli fecerunt) & tangunt, & in medicinalibus refectionibus multipliciter deducunt; imò leprosos sanando, nondum fundamentaliter infectos, multum proficiunt: & ecce quod illi, qui propriè talibus verborum exorcismis in eâdē formâ non vtitur, licet fortiora loquatur nihil apud serpentes operatur. *Resp.* primò falsum esse quod dicit ab Apostolis serpentes sublatos, per certas verborum formas. nam hoc per illos factum dumtaxat, iussione, in nomine IESV, vt Dominus præcepit, & cui formæ, vt causæ ac signo, suam opem atque effectum pollicitus fuit [r]. falsum est secundò ab Ecclesiâ incantatores serpentum, qui commentitijs huiusmodi formis vtuntur, vel morborum curationes tales perficiunt, permitti, vt docui iam sæpè, & ostendam ex professo lib. 6. Tertiò falsum est, alijs formis potentioribus vtentes effectum non consequi. cōsequuti enim eum sunt sancti viri signo crucis, inuocato nomine Dominico, & similibus Ecclesiasticis remedijs. Quod si loquatur de formis commentitijs atque priuatis, hæc ipsa experientia docet ex pacto fieri. nam ideo prodest vna, quia legem illam Diabolus tulit: non prodest altera, quia eam non præscripsit.

[r] *Marci vlt. v. 18.*

Decimotertiò, sic argumentatur, Deus etiam per malos Sacerdotes, si seruent præscriptam ab ipso verborum formam conficit Eucharisticum sacramentum; per bonos verò, si formulam non seruent, non conficit. ergo etiam Deus per malos seu maleficos, si verba concepta seruent, tribuit sanitatem, per bonos non tribuit si non seruent. Consequentia probatur. quia teste D. Gregorio miracula minora probantur per maiora. Sed illud de Eucharistiâ est maius, istud de curatione morbi est minus. ergo istud benè probatur per illud. *Equidem*

miror

miror Christiani alicuius tantam esse posse impudentiam, vt sacratiss. rei mentione sic abutatur, & talem instituat comparationem. nimirum magiæ sectatorum hoc proprium est, non catholicorum verorum. Ad argumentum negatur consequentia, nec vrget probatio quia præsupponit falsum, nempe miraculosam, & non prodigiosam, hoc est à Deo, non à dęmone causam in casu proposito: quod à nobis impugnatur. Transsubstãtiationis miraculũ de fide est. miraculum fit, quia Christus hanc, & non aliam formam verborum instituit. Sanatio hæc nullo argumento idoneo probatur à Deo esse. quare corruit tota machina. D. enim Gregorij verba de duobus veris miraculis sunt.

Decimoquartò insistit probationi experientiæ, parum attendens experientiam non docere quòd curatio sit à Deo, vel etiam quod sit licita. nam non quicquid corpori prodest, id licitum est, vt constat; alioqui & nimio potu ad vomitum, & nequioribus alijs vti liceret, & medici talia suadentes excusarentur. alioqui à dæmonibus morborum curationem petere liceret, vt impius Paracels. censuit, & non nimis obscurè Malleolus videtur concedere. quæ cuncta sunt impia.

Decimoquinctò, quæ in his formis continentur, cũcta sunt ex S.S. desumpta. ergo licita & sancta. *Resp.* nihil hac illatione frigidius. peccatum enim hîc est in abusu applicationis. eo quod verba sacra applicantur, ad ea quæ Spiritussanctus nullo modo intendit. quemadmodũ peccant, qui ad diuinationes, satyras, pasquill. & huiusmodi, SS. verba deflectũt, Confirmat arg. suum; quia non reprehenderetur, qui cum signo crucis simpliciter diceret, sanare in nomine Christi. ergo nec ille, qui paullò plus rituum & verborum bonorum adhibet. *Resp.* rursùs consequentiam claudicare. quia prior ille Ecclesiasticam & Euangelicam formam sequitur: posterior voluntariam suam & commentitiam. Deinde & prior ille hoc faciens temerè, potest peccare delicto tentantis Deum.

N Decimosextò, credentibus Deus pollicitus miraculorum patrationem ad solum credentium iussum: neque distinxit, si

hac vel illâ formâ vſi fuerint, ſed formam generaliter loquens liberam reliquit. neque nos igitur hanc licentiam reſtringere, neque diſtinguere debemus. *Reſpond.* Chriſtum Dominum fidelibus eam poteſtatẽ tribuiſſe, qui fide firmi, in nomine ipſius, ad fidei confirmationem iſta facerent, quando ſalus animarum hoc depoſceret, vt patet ex ſerie contextus D. Marci 0. Et ſic Chriſtus Dominus miracula ſua edidit. Velle autẽ miracula edere, duntaxat vt homo, vel equus, vel vacca, ſanentur ægritudine corporali; hoc Chriſtus nec iuſſit, nec approbauit; nec ſolet cõcurrere ad huiuſmodi. formam quoque ſimplicem nobis reliquit, manus impoſitionem, & ſimplicem in nomine eius cum benedictione iuſſionem, vel precationẽ. Hanc Chriſti licentiam nec reſtringimus, nec diſtinguimus; ſed arcemus ab eâ ſuperſtitioſas additiones & ampliationes.

β d.c.vlt.

Vltimò ſic argumentatur: in dubijs benignior interpretatio facienda. ſed hic res dubia eſt, ergo potius dicendum licere, quam non licere. Conf. Deus intentionem facientis attendit: eam ruſticus iſte hoc faciens habet bonam. ergo non eſt damnandus à nobis. *Reſp.* An hæ formulæ ſint licitæ necne, ſtrictè loquendo dubium non eſſe. primò quia nõ ſunt ſufficiẽtes rationes neq; argumenta ſatis idonea vt ijs intellectus ſanus ac benè diſpoſitus moueatur ad credendum has formulas eſſe bonas ac licitas. hoc tamen neceſſarium eſſe, vt dicatur dubium, conſtat. ϖ Deinde quia regula iuris Canonici improbat omnes orationes & formulas huiuſmodi præter *Pater noſter* & *Credo*, vt docuimus: nec inuenitur exceptio per Eccleſiam introducta ſpecialiter de huiuſmodi formulis: ſed dubium non poteſt dici, id de quo inuenitur regula vetans, nec probatur de eo caſus ſpeciatim exceptus ρ. ergo iſtud hîc non poteſt dici dubium. Denique hîc non ſunt Doctorum ſententiæ pro parte affirmatiuâ; dubium enim non dicitur, niſi ſint hinc inde vtrimquè Doctorum opiniones σ. Verum ergo dubiũ hic non poteſt eſſe de re, vtrum per ſe ſit licita, necne? ſed tantũ de perſonâ, vtrum peccauerit faciendo, quod putabat licitum, necne? quæ duo ſunt omnino diuerſa,

ϖ *Aragon. & alij ad D. Thom. 22. q. 60. a 4.*

ρ *Barto. in l. quoties. D. ſi quis caution.*

σ *Cuma. cõſ. 154. in fin. Socin conſil. 115. col. 3. vol. 1. Corneus conſ. 71. litt. e. par. 3.*

fieri

fieri enim potest,vt peccē faciendo rē licitam, & fieri potest vt non peccem faciendo rem illicitam. Quare etiam aliud est iudicare de re,aliud de homine. Quādo quis iudicat de homine, debet spectare bonum hominis,quod cōsistit in eo vt quis bonus censeatur:ideo in dubio,ne homini fiat iniuria,teneor potius iudicare,quod non deliquerit τ. Sed quando quæritur de ipsâ re,quia rei non interest qualis existimetur, bona an mala;ideo non accommodandum est in dubijs iudiciū bono rei;sed bono ipsius iudicantis,hoc est ei quod vtilius est iudicanti υ. bonum autem iudicantis est,non decipi intellectu,& intellectus bonū est veritas,nempe sic rem intelligere, vt reuerâ est:quare hoc iudiciū est conformandū ipsi rei, quoad fieri potest,& de re iudicandum,non vt expedit personæ facientis, cuius hîc ratio non habetur,sed pro vt natura & conditiones rei postulant:qua in re D.Thomæ ceteri assentiuntur φ: Accedit,quod quæstio hæc de re,pertinet ad communē animarū salutem; quæ paucorum superstitioſorum fauori præferenda est. quando verò disceptatur de animæ periculo,tū non quod lenius videatur in quosdam,sed quod reuerâ sit animæ tutiùs, id sequendum,vt communiter docent DD. χ Ad argumentum itaque breuiter respōdeo,ex maiore benè inferri,de peccato ipsius vtentis quandò verè dubium est, peccauerit necne; vt puto de rustico dubium fuisse; de monacho verò professore Theologiæ non puto,tenebatur enim scire: perperam tamen infertur,idem de re. nam nec dubium id est:& si foret, non sequenda nisi pars negatiua, quæ tutior:& proinde verè benignior in animas;

τ *Guido Papæ sing. 217.*

υ *sic intelligo Speculat. de arbitr. §. 8. vers. sed quid si arbiter.*

φ *Caiet. Sot. Aragon. in d. a. 4.*

χ *Panorm. in c. iuuenis. de sponsal. Ang. Silu. Tab. & alij in verb. Dubium.*

Alia quædam postea accumulat, quæ prætermitto, quòd sint non minùs inepta,quam frigida,& ridicula; vtpote meræ fabellæ,de Moyse,Virgilio &c.

SECTIO IX.

EX his infertur decisio de multis formulis, quas non prætermittā planè,vt de ijs possint lectores,quando de facto inciderint iudicare; nec adscribam integras, ne curioſi & impij queant abuti: sed adscribam tātum initium ac finē, omissis

medijs & circumstantijs,quas auctores earum requirunt. Primæ quatuor frequentes sunt hîc in Eburonibus.

1. ad equos sanandos. interrogant cuius coloris sit? si dicas,spadicem. clamant, Spadix, spadix, si laboras tali vel tali morbo,tam verè saneris, quam Ioseph & Nicodemus, &c.

2. ante par ante, par ante ante &c. vt virgo Maria peperit.

3. alligare equum stoloni arboris, quæ nunquam fructum tulit,idque trium horarum spacio.

4. pro quouis morborum genere;funiculo laneo brachium circumdare, in nomine Dei &c. & ad nomen sancti, cui morbus tuus sacer,funiculus contrahetur & fiet breuior,&c.

5. dicto, consummatum est, pedem equi terræ fortiter incutere,& addito alio versic.ex orat.Domin.clauum excidere.

6. ad morbum quendam animalis sanandũ, inijcere phialæ vitreæ aquâ limpidâ plenæ,nouem ordei grana &c.

7. filum per chrisma trahere: aut terream imaginem, sub altaris palâ abscondere.

8. tempore missæ dentes tangere, & quendam ex Euangelio passionis versiculum simul dicere.

9. cum ægroto antè febris accessionem manus lauare,& interea certum ex psalmis versum sub murmurare: vel laborantis manu prehensâ dicere, Æquè facilis tibi hæc febris sit, atque &c.

10. recipe tres panes missales,& in vno scribe,qualisest pater &c. in altero &c. in 3. &c. & dare has hostias febricitanti &c.

Vndecima ducere ægrotum feriâ sextâ (idque continuis tribus diebus, ante solis ortum,versùs orientem,& eo expansis ad solem manibus in crucifixi morem stante, dicere; Hodie dies illa est qua Dominus Deus ad crucem accessit &c. denique recitare nouies ternas orationes Dominicas & ternas salutationes Angelicas.

Duodecima illud Aphricani; Gustate & videte quod bonus est Dominus inscriptum certæ supellectili &c.

Decimatertia in aquæ frigidæ cyathum instillare profluentis sanguinis definito numero guttas; & inter vnam quamque

legere

legere pater noſter &c. & propinare patiẽti. eumq; certa quædam interrogare: *vel* fronti eius certum verſiculum cruore illo inſcribere. *vel* in ſanguine ſiſtendo, dicere; Sanguis mane in te, &c. ſanguis mane fixus &c. & ter repetere. *Item;* in ſanguine Adæ orta eſt mors ✠ &c. ô ✠ ſanguis vt fluxũ tuum cohibeas. *Item illud;* Chriſtus natus eſt in Bethleem, & paſſus &c. & hæc dicentem tenere innominatum digitum in vulnere, & facere certas ſuper vulnere cũ eo cruces, & dicere quinq; pater & ſemel ſymbolum &c. *Item;* certum verſiculum ſolum dicere ex Paſſione. *Item;* dicere, In nomine Patris, &c. chunrat, cara, ſarite &c.

Decimaquarta tribus diebus ante ſolis ortum ſuper equo dicere, In nomine Patris, & Filij, & Spiritusſancti exorciſo te vermem per Deum patrem ✠ &c. vt nec carnem nec oſſa huius equi edas &c. Deinde certo numero recitare Pater & Aue. tandem in dextram aurem equi cum aliquot crucibus factis inſuſurrare, quatuor quædam verba.

Decimaquinta ad inueniẽdum furem, in cryſtallo crucem facere cum oleo oliuæ & ſub cruce ſcribere S. Helena, & puero caſto atque legitimo decenni tradere phyalam tenendam, & poſt tergum eius flexis genibus ter dicere orationem S. Helenæ; deprecor te Domina S. Helena, mater Regis Conſt. &c. Amen. & cum angelũ (*intellige nigrum*) videbit puer in phialâ, tum interrogare quæ quis voluerit. *Item* ad furem deprehendendum; Accede fluentem aquam, inde quot ſuſpectos habes, tot numero lapillos collige, domum refer, fac igneſcãt in foco, defode ſub limen &c. imponantur ſcutellæ aquâ plenæ cum certis ritibus, & ad nomen furis calculus eius aquam faciet ebullire. *Item*; leguntur ſeptem pſalmi cum Letanijs; hinc ſequitur oratio terribilis ad Deum patrem &c. hinc exorciſmus in furem: denique formatur figura circularis cum barbaris nominibus, & in medio pingitur oculus, tum clauus æneus certorum laterum oculo infigitur malleo cypreſſino & dicitur certus ex pſalmis verſiculus. ſic furi oculum putant excuti. *Alij*, die Sabbati ante Solis ortum ramum auellanum abſcin-

abſcindunt,dicentes; Ego te ramum huius æſtatis reſeco &c. in mensâ ſternitur tegumentum additis his verbis;&c.quæ ter repetenda. *Alij* vtuntur exorciſmo ſeu anathemate,quod blaſphemè vocant S.Adalberti, cuius initium eſt, ex auctoritate Dei omnipotentis &c.& finitur,Amen, dicant omnes.poſtea cantabitur; Mediâ vitâ in morte ſumus &c.Quam prorsùs ſuſpicor eſſe illius Adelberti hæretici,qui ſe ſanctum vocabat,& damnatus fuit à Papâ Zachariâ,cuius Hiſtoriam & Magicam quandam impiam orationem, inuenies in vitâ S. Bonifacij Apoſtoli Germaniæ lib.2. *apud Surium menſe Iunio. Alij legunt* Pſalm.108.iuxta certam diſtributionem.

Decimaſexta,ad curandum maleficiatum:Accipe tres olei violacei menſuras,& conſiſtens contra ſolem ante eius ortum exprime nomen læſi & matris eius & angelos gloriæ, qui ſtant in gradu ſexto,ſex diebus ter in die. Septimo autem collocetur ille nudus &c. deinde nomina horum angelorũ inſcribenda laminę &c.viceſimâ die menſis ſanabitur.

Decimaſeptima, Item ferre inſcripta nomina trium Regũ, cum certis tribus verſiculis: *Vel* verba planè incognita & abſurda: vt illa veterum,*Danata daries*, &c. & recentia, *Abrac, Amon*,&c. *Vel* illa pani inſcripta, *Irioni,Khiriori* &c. vel iſtud: *Hax, pax, max* &c. contra morſus canum rabidorum. Item contra dolores dentium: *Strigiles Falceſque* &c. vel aliud:*Galbes* &c. *Galdes* &c. *Item:Gibel, Got*, &c. Et in piſcium capturâ, illud Geoponici Conſtantini,*Iao Sabaoth*:& quorum his nugis olim libri referti fuêre Bamachius & Cariachirus,à Galeno deriſi *lib.6. Simpli*:in illo Conſtantini eſt abuſus duorum Dei nominum.

Decimaoctaua , virgas parallelas vi certorum verborum medijs partibus committere, & in crucis formam vincire,& de collo ſuſpendere. vel thoraci lignum rotundum cum certo murmure applicare,vt Turcę faciunt. Sed ſunt innumera huiuſmodi cõmenta,quę ex prędictis diiudicari poterunt: & nos alia quædam *lib.6*.profligabimus , quę propria Paracelſiſtarũ.Aliæ quędam ſuperſtitiones in Expoſit.1.prędcepti apud Beetz.

» Beetzium leguntur *cap. vlt.* Alij (inquit) promittũt sic : vis vt ma-
» ritus tuus diligat te, accipe de omnibus crinibus tuis & offer il-
» los ad altare ter cum cereo ardenti: & tunc quamdiu portabis il-
» los super caput tuum tamdiu exardescet in amorẽ tui. *Alia suadet*
» *sic*: accipe hęc sancta verba scripta, & consue vestimentis viri tui,
» & non poterit occidi, vel subitanea morte mori: *vel*, fac scribi lite-
» ras infra Euangelium talis festi, & suspẽde illa sad collum viri tui,
» & non poterit submergi si pertransit mare. *Vel sic*, si vis habere
» maritum ad voluntatẽ tuam, quęre clauos ferreos antiquos (vul-
» gariter *hoefnagelen*) de quib. inuẽtis debet formari annulus sextâ
» feriâ infr. missã: postea superlege Euãg. (*quoddã certũ*) & dic quo-
» tidie Pat. nost. tũc si annulũ in digito portaueris, habebis maritũ
» pro tuo desiderio infr. annũ. *Itẽ* si spõsa debet habere bonã fortu-
» nã, oportet quod in nuptijs ingrediatur domũ sub duobus euagi-
» natis gladijs positis ad modũ crucis S. Andreę. *Itẽ* ne alf vel mare e-
» quitet mulierẽ in puerperio iacẽtẽ, vel ne infans rapiatur (*à strigi-
bus*) debet poni cultellus vel corrigia super lectũ &c.] hactenus
ille contentus tantùm posuisse quantum ad fugiendas agnitas su-
perstitiones pertinebat. formulas verborũ, quas pręterea adhibẽt,
prudenter prætermisit. Nunc ista sufficiant : plura enim peti po-
terũt ex lib. 6. c. 2. sect. 1. q. 1. Est penes me libel. M.S. *Leuini Crucij*
Curionis Boscepani, cui titulus *Eruditoriũ exorcistæ*; qui vir certè
nec indoctus, nec exigua huiusmodi rerum experientiâ prædi-
tus, plurima congessit remedia contra maleficia, quorum plera-
que etsi superstitionis apertæ nequeant reuinci, vtile tamen est
propter abusum ijs non vti. Quare & hortor & oro cunctos, ad
quos liber ille, quod sciam nondum editus, peruenerit (scio ve-
rò non satis cautè nonnullos ibi traditis vti aliquando) ne te-
merè vllo remedio inde excerpto vtantur, nisi priùs sollicitè
cum pio & erudito & prudente aliquo Theologo rem contule-
rint, & is securè illo vti ipsos posse declararit.

Finis Libri tertij.

abſcindunt,dicentes; Ego te ramum huius æſtatis reſeco &c. in mensâ ſternitur tegumentum additis his verbis;&c.quæ ter repetenda. *Alij* vtuntur exorciſmo ſeu anathemate,quod blaſphemè vocant S.Adalberti, cuius initium eſt, ex auctoritate Dei omnipotentis &c.& finitur,Amen, dicant omnes.poſtea cantabitur; Mediâ vitâ in morte ſumus &c.Quam prorsùs ſuſpicor eſſe illius Adelberti hæretici,qui ſe ſanctum vocabat,& damnatus fuit à Papâ Zachariâ,cuius Hiſtoriam & Magicam quandam impiam orationem, inuenies in vitâ S. Bonifacij Apoſtoli Germaniæ lib.2. *apud Surium menſe Iunio. Alij legunt* Pſalm.108.iuxta certam diſtributionem.

Decimaſexta, ad curandum maleficiatum: Accipe tres olei violacei menſuras,& conſiſtens contra ſolem ante eius ortum exprime nomen læſi & matris eius & angelos gloriæ, qui ſtant in gradu ſexto,ſex diebus ter in die. Septimo autem collocetur ille nudus &c. deinde nomina horum angelorũ inſcribenda laminę &c.viceſimâ die menſis ſanabitur.

Decimaſeptima, Item ferre inſcripta nomina trium Regũ, cum certis tribus verſiculis: *Vel* verba planè incognita & abſurda: vt illa veterum,*Danata daries*, &c. & recentia, *Abrac, Amon*,&c. *Vel* illa pani inſcripta, *Irioni,Khiriori* &c. *vel iſtud: Hax, pax, max* &c. contra morſus canum rabidorum. Item contra dolores dentium: *Strigiles Falceſque* &c. vel aliud:*Galbes &c. Galdes &c. Item:Gibel, Got,* &c. Et in piſcium capturâ, illud Geoponici Conſtantini,*Iao Sabaoth*:& quorum his nugis olim libri referti fuêre Bamachius & Cariachirus,à Galeno deriſi *lib.6. Simpli*:in illo Conſtantini eſt abuſus duorum Dei nominum.

Decimaoctaua , virgas parallelas vi certorum verborum medijs partibus committere, & in crucis formam vincire,& de collo ſuſpendere. vel thoraci lignum rotundum cum certo murmure applicare,vt Turcę faciunt. Sed ſunt innumera huiuſmodi cõmenta,quę ex prędictis diiudicari poterunt: & nos alia quædam *lib.6*.profligabimus , quę propria Paracelſiſtarũ.Aliæ quędam ſuperſtitiones in Expoſit.1.prędcepti apud Beetz.

» Beetzium leguntur *cap. Vlt.* Alij (inquit) promittũt sic : vis vt ma-
» ritus tuus diligat te, accipe de omnibus crinibus tuis & offer il-
» los ad altare ter cum cereo ardenti: & tunc quamdiu portabis il-
» los super caput tuum tamdiu exardescet in amorẽ tui. *Alia suadet*
» *sic*: accipe hęc sancta verba scripta, & consue vestimentis viri tui,
» & non poterit occidi, vel subitanea morte mori: *Vel*, fac scribi lite-
» ras infra Euangelium talis festi, & suspẽde illa sad collum viri tui,
» & non poterit submergi si pertransit mare. *Vel sic*, si vis habere
» maritum ad voluntatẽ tuam, quęre clauos ferreos antiquos (vul-
» gariter hoefnagelen) de quib. inuẽtis debet formari annulus sextâ
» feriâ infr. missã: postea superlege Euãg. (*quoddã certũ*) & dic quo-
» tidie Pat. nost. tũc si annulũ in digito portaueris, habebis maritũ
» pro tuo desiderio infr. annũ. *Itẽ* si spõsa debet habere bonã fortu-
» nã, oportet quod in nuptijs ingrediatur domũ sub duobus euagi-
» natis gladijs positis ad modũ crucis S. Andreę. *Itẽ* ne alf vel mare e-
» quitet mulierẽ in puerperio iacẽtẽ, vel ne infans rapiatur (*à strigi-
bus*) debet poni cultellus vel corrigia super lectũ &c.] hactenus ille contentus tantùm posuisse quantum ad fugiendas agnitas superstitiones pertinebat. formulas verborũ, quas pręterea adhibẽt, prudenter prætermisit. Nunc ista sufficiant : plura enim peti poterũt ex lib. 6. c. 2. sect. 1. q. 1. Est penes me libel. M.S. *Leuini Crucij* Curionis Boscepani, cui titulus *Eruditoriũ exorcistæ*; qui vir certè nec indoctus, nec exigua huiusmodi rerum experientiâ præditus, plurima congessit remedia contra maleficia, quorum pleraque etsi superstitionis apertæ nequeant reuinci, vtile tamen est propter abusum ijs non vti. Quare & hortor & oro cunctos, ad quos liber ille, quod sciam nondum editus, peruenerit (scio verò non satis cautè nonnullos ibi traditis vti aliquando) ne temerè vllo remedio inde excerpto vtantur, nisi priùs sollicitè cum pio & erudito & prudente aliquo Theologo rem contulerint, & is securè illo vti ipsos posse declararit.

Finis Libri tertij.

SVMMARIA BREVIA LIBRI IIII.

DE DIVINATIONE.

Præambulum De nominibus quibuſ. dam, quid ſignificent. Prædictio. Præ- A notio. vaticinium. Prophetia. locus D. Hieronymi. loca, Ierem. 13. v. 23. & 25. Oſeæ 9. v. 7. Exod. 12. v. 12. c. 18. v 11. Dan. 11. v. 8. Deuter. 13. Ierem. 23. v. 25. cum ſimil.

Diuinatio, quid. locus Prouer. 16. v. B 10. de diuinatione iudiciaria. Exempla, Salomonis, Danielis, Ariopharnis, Alphonſi primi Neapol. Tiberij, & Theodorici regis, Caroli Magni, Friderici 3. Solymanni Turcæ.

Coniectatio quid. quo pacto deinceps hæ voces ſumendæ. C

CAP. I. *de diuinâ Prænotione ſeu Prophetiâ.*

Quæſt. I. De nomine & natura.

Prophetæ & prophetandi ſex ſignificationes. loca 1. Paral. 25. v. 3. & 5. 1. Reg. 10. v. 12. 3. Reg. 18. 29. & v. 4. Tit. 1. v. 12. 1. Reg. 18. Eccleſiaſt. 48. v. 14. 1. Cor. 14 v. 5. Exo. 7. v. 1. A

Propheta vnde dictus Græcis. Nebua בזב. רבב. ביא. בבראה. vnde Hebræis Videntes, vnde. Prophetæ definitio Caſſiodori. alia melior. Prophetiæ cauſſa efficiens. An humana aliqua opus præparatione. locus 4 Reg. 3. B

Subiectum prophetiæ. Sententia Platonis & Ariſtotelis fatui, genus omne hominum & ſexus. etiam mali, & ignari, & inuiti. quomodo prophetia ſit voluntaria C

Inſpirationum ſeu illuminationum ſpecies. de imaginaria & intellectuali. de duplici eleuatione. D

An Deus ſemper per angelos, & nunquam immediatè prophetiam inſpiret. Conciliati D. Hierony. Auguſtinus, & alij patres. Quo fiat modo influxus prophetic⁹ mediante angelo? E

De materia prophetiæ. quæ res occulta huc faciant. locus Deut 18 v. 15. & 1. Cor. 14. v. 3. 4. Quomodo prophetæ dicantur participes æternitatis Dei De prophetiæ certitudine, tũ abſolutæ, tum conditionatæ. de lumine prophetico, & varijs eius nominibus. F

Thomæ Anglici libri attributi Doctori Angelico. An lumen propheticũ ſit idem cum lumine fidei. Peccatũ eſt graue illi non credere An neceſſe prophetam intelligere quæ dicit. an neceſſe prædicere alijs. Lumen propheticum ad quam qualitatis ſpeciem reducendũ? Locus Micheæ. G

Quæſt. II. Quæ ſint ſpecies Prophetiæ?

Duo genera, per Sacerdotes & Prophetas.

Sect. I. De rationali, vrim, & Thummim.

De duplici Ephod. Quid rationale, A Hebræis חשן. videri veteres alijs punctis legiſſe non חשן, ſed חשן. λόγιον, non λογεῖον. cur latinis rationale iudicij. refellitur Iarrhius.

De nominib. eius Chaldæis, Hebræis, B Græcis. Quid rei fuerint vrim & Thũmim. Poſſe ſciri. Non fuiſſe aliquid diuerſum ab ipſis Lapidibus. XII. D. Auguſtini mens exquiſita. ſunt nomina ipſorum lapidum, qui alibi etiam vocantur Soham & Milluim. Locus Exod. 25. v. 7. & v. 30. explicat. Oleaſter defenſus. item defenſi vulgatus & Lxx. De vſu huius prophetiæ. modus C interrogandi. Applicare Ephod, conſulere Dominum applicato Ephod. conſulere Dominum pro ijſdem. locus 2. Eſdr. 7. v. 65. & Deut. 33 v. 8.

Quis modus reſpondendi. Duplex. D primus per nudum ſplendorem lapidũ. defenſus Ioſephus. ſecundus mixtus ex ſplendore & ſermone. Locus 1. Reg. 28. v. 6. quid reſponſio per ſacerdotes.

Soluuntur argumenta viri docti con- E tra Ioſephum. Eius ſumma in his auctoritas. Græci λόγιον vocarunt, quo ſenſu Lxx. dici queant Græci. De tempore quo hoc oraculum ceſſauit. Cur vocetur iudicium τῶν λιθῶν cur vrim illuminatio. Thummim veritas.

Sect.

Sect II. De oraculis Prophetarum.

Diuisio oraculorum. visio, verbum, somnium. visio. ὅρασις. רואה quid. verbum λόγος. רבר quid. quomodo fiebat. cõsilium מלאכות Euangelium. Onus seu משא- quid sit fusè quæsitum, refelluntur varij. A

Hieronymus defensus. Apocal. 2. in fin. vers. 24. Ierem. 23. vers. 33. λῆμμα quid Græcis Lxx. cur idẽ dicatur onus & munus. Reprehens. Theophilactus. B

De ecstasi seu raptu prophetico. יר quid. Ezech. 1. v. 3. & c. 8. v. 1. & 3. In raptu prophetæ semper sibi præsentes hoc distincti à fanaticis hæreticorum. Auctor lib de spiritu & anima defensus contra Petr. Oliuarium. Apocalypsis quomodo scripta hoc genere prophetię. Tertulliani locus. alius And. Cęsariẽsis. κάτοχος quid. κατοχὴ congelatio, morbus. Theodoretus & Theophilact. notati. C

De somnio. חלום. ἐνύπνιον. quando sit prophetia, quando non. Modi seu somniorum sex in SS. differentiæ. Hebræi solebant somnia petere. vt & gentiles. ponuntur loca huiusmodi Gentilium dicta ψυχομάντεια. Vigilias Christianorum Iulianus eo conatus deriuare per calumniam. Iudæi idololatræ hac in re imitati fuere Paganos, Locus Esa. 1. c. 65. v. 4. D

Diuinorum somniorum finalis causa multiplex ex sacris literis ostenditur. Locus D Iob. c. 4. v. 13. & c 7. v. 14. & c. 33. v. 15. Locus Numer. 12. v. 6. Exempla multa diuinorum somniorum ex historic. E

Quæ species prophetiæ sublimior & excellentior sit. F

Quæst. III. Quo pacto prophetia, siue diuina reuelatio, discernenda sit à diuinatione siue dæmoniacâ reuelatione?

Auctores qui de hac quæstione tractarunt. capita vnde petẽda distinctio. A

Sect. I. Quænam necessaria iudicaturo de reuelatione?

Spiritus discretionis quid, & quotuplex. de discretione experimentali. hæc est in ordine ad seipsum.

De discretione in ordine ad alios. quædam infusa; quędam doctrinalis seu acquisita; quæ ad hanc necessaria sint doctrina, pietas, experientia, & alia multa. Tenenda prędipuè humilitas. suspendenda non prędipitanda sententia. Exempla sacræ scripturæ, Iacob, Iosue, Samuelis. Heliæ, B. Virginis. locus Luc. 1. v. 29. Sanctorum Ambrosij & Episcopi Cyprij. Illusio mulieris Carthaginensis. B

Præstat humiliter reijcere reuelationem, quàm auidè arripere: an liceat petere vt fecere quidam Sãcti SS. Ephrẽ, Maurus, Herebertus, & alij, sed nõ imitandi in hoc, Quod deceptæ multę personæ per hoc vt S. Catharina Bononiensis. Conatus sic dæmon decipere B. Augustinum. Sciebant hoc D. Bonauentura, & ij, de quibus narrat Gerson. & B Coleta. C

In alijs personis tutius eas reprehendere & dure increpare. Notabilis locus de hac re Gersonis. Et quomodo respondendum obiectionibus quas illusi solent facere, cur non reijciant. D

Sect. II. Quæ considerandа in personâ cui facta reuelatio.

1 Fides. reuelationibus hæreticorũ & ceterorum infidelium non est credendũ. tales fuere Cerinthi. Marci. Montani. Archonticorum, Manetis, Iuliani Apostatæ. Donatistarum, Messalianorum. Anabaptistarum. Campani. Iusti Velzij. Francisci de la Cruz.

2. An sint sui iuris, an arreptitię. his non credendum. exemplum de quadam ex Firmiliano. de Montano. de monialibus Quercetensib. Ioanna Potiere. E

3. An mores & vita correspondeant sanæ fidei: & de vitijs hîc maximè considerandis. Apollonij sentẽtia de Quintillâ & Maximillâ. Quopacto mores intelli-

intelligendi & examinandi. Petrus Sartor Antverpiensis pseudoeremita. Orationis mentalis quædam pericula ratione viæ vnitiuæ. de lapsu Begardorum, Beguinarum, Dulcinistarum, Lollardorum, Illuminatorum. Periculosi alij scopuli multi. Eremitæ apud Cassianum. Fr. Ioannis de Rupescissâ. F. Fran. Crucij.

4. Corporis constitutio. F

5. conuersatio, status.

6. ætas, sexusque.

7. an sint Nouicij in vita Spirituali. Exempl. Francisci Pici, qui hoc indicio fallaciam mirę reuelationis detexit.

Sect. III. De reuelationibus mulierum non Sanctarum.

Parum credendum huic sexui. G

cur facilè decipitur. Quæ præcipuè considerandæ in mulierum moribus. Decepti visionibus mulierc̃ularum quomodo Tertullian. & nostro tempore Fr. Francisc. de la Cruz, cuius narratur mira historia. Magdalena de la Cruz Cordubæ mũltos decepit. Et in Belgio monialis quędam arreptitia, in qua Christus loqui & hostiam siue Eucharisticum panem consecrare credita ab illusis. Quàm periculosa confessarijs conuersatio cum mulierculis etiam pijs ex Gersone. An attendendus status virginitatis, matrimonij, viduitatis hac in re, cõtra Leloyherium.

Sect. IIII. De reuelationibus virginum & mulierum, quæ sunt Canonizatæ aut notæ sanctitatis.

De S. Angela Bohema. H

S. Brigitta Sueua vidua,

B. Brigida virgo Scota,

S. Gertrudis Brabanta. S. Hildegardis.

S. Catarina Senensis.

Quo in precio habendæ harum reuelationes. Refelluntur Henric de Hassia & Sibyllanus. Soluuntur eorum obiectiones, & defenduntur vaticinia Sanctarũ.

Discutitur prophetia B. Catarinæ Se- I

nensis de immaculata B. Virginis Mariæ Conceptione.

Discutitur locus vnus ex concionibus B. Catarinæ Senensis.

Item locus D. Antonini. Modus reuelationes conciliandi.

Sect. V. De indicijs petitis ab ipsius reuelationis naturâ.

Quando plus deferendum reuelationi habitæ à vigilante quàm à dormiente.

Diuina non est, quando non congruit K

diuinæ Sapientiæ, vel non iuuat ad maius bonum. vel incitat ad singularitatẽ, vel inobedientiam. Subitam doctrinã. Exemplum S. Simeonis Treuirensis, aliud Præmonstratensium tempore Sancti Norberti. Virginum Aronensium.

Considerati gradus superbiæ in illu- L

sionibus. Indicia falsæ, ex lasciuia, & impudicitiâ. Exemplum D. Roberti, & aliud D. Dunstani.

Quam periculosum reuelationis prætextu suum contra obedientiam sequi iudicium. Exemplum Genebaldi Laodunensis Episcopi. Aliud S. Guilhelmi Ducis Aquitaniæ.

aliud S Abrahamij. Mira illusio virginis Gandensis, quæ se saluâ virginitate matrem futuram credebat.

Illusio B. Secundelli, Sub specie fru- M

ctus animarum.

quomodo vicit supplantatorem.

Exemplum S. Matronæ. & S. Marcelli.

Variæ sutelæ & pellaciæ dæmonis de- N

tectę. B. Iordanus deceptus aliquoties prętextu boni. Remedium expuendi in visum. S. Meinulphi sententia notabilis.

Considerandum num bona malis mi- O

xta suadeantur. Historia de B. Mariâ Oigniacensi. & alia B. Vincentij Ferrerij. optimum remedium oratio.

Exempla S. Gutlaci. S. Elphegi.

alterius.

Iudicium in hac re & doctrina B Arse- P

nij Abbatis. Si reuelatio humana prudentia haberi potuit. si sit desumta ex sacra scriptura, vel ei dissentanea. Si cõfirmetur alijs reuelationibus. Exempla S. Hermanni Steinfeldensis, qui & Ioseph vocatus & quare. Eutychij Patriarchę.

B. Guilhelmi Roschildensis.

S. Adalberti. B. Meinulphi. Petri Cluniacensis

niacensis. Quid si pugnantes reuelationes fuerint, cui credendum?

Sect. 6. De indicijs quæ petita à reuelationum circumstantijs.

Quæ consideranda sint circa finem. Q
Illusi Ioannes de Varenis & Ioann. Hus.
Cauti & circumspecti S. Arsenius, B. Hildegardis. B. Libuinæ Batauæ. Notandæ cogitationes præcedentes & subsequentes. Verarum reuelationũ quis effectus ex Hucbaldo, & exemplum S. Aldegundis.

Signum crucis opponere visioni vti- R
le. exemplum S. Osualdi Episcopi.
Modus quo se ingerit considerandus.
Doctrina P. N. Ignatij Loyolæi. Notanda lætitia & horror quibus animus pulsatur. D. Antonij doctrina, explicata per B. Catarinam Senensem. Explicata opinio quædã vulgaris, cito mori, qui spiritus mortuorum viderunt.

Item notandum an veris confirmatæ S
miraculis. Exemplum nobilis Matronę & S. VVinvvaloci. falsa est, si vel in minimo non contigerit, quod prædixit absolutè. hinc patet veras fuisse reuelationes Catarinæ Raconisiæ, Margaretæ Rauennatis, F. Aloysij Bertrandi, Item Ioannę Lotaringicæ quæ d. *La pucelle Iehanne* quæ defenditur contra calumnias Anglorum. Falsas vero fuisse, Montanistarum, Ioannis de Rupescissâ, & monialis Lusitanæ. Francisci de Cruce. Et Hieronymi Sauonarolę seu Ferrariẽsis. De hoc diligenter differitur contra quosdam. De Iacobo Brocardo & B. Elizabetha Bartona,

CAP. II. *De diuinatione:*

Quæstio I. Quid sit diuinatio.

Explicatur natura diuinationis.

Quæst. II. Quæ occulta queat dæmon diuinare.

Non nouit omnia, sed quędam tan- A
tum. Marci historici locus explicatus.
Quid de liberè contingentibus? non potest nisi probabiliter coniectando.
Exemplũ Basilacij fanatici, qui Isaacio prædixit.

Quæ à causis necessarijs dependent, B
& alia nonnulla potest certo prædicere. Quædam non nisi per coniecturam. Vnde nata veterum oracula.
Quid de præteritis norit. Quid de præsentibus. An cogitationes hominum norit. Exemplum Scotti Parmensis. Dæmonum hac in re fraudes.
Quomodo facta aliquando prædicat vt facienda Exempla, Apollonij, & iuuenis cuiusdam, & Chariberti. & alia huius generis, remissiuè.

Quæst. III. Quomodo dignoscatur diuinatio à prophetiâ & diuinatione?

Notę ex proportionę rei cognoscendæ & causę. Notę ex modo & natura quęsitionis. Notæ ex intentione quęrentis. Quæ excusent à peccato. Locus Prouerb. 16. v. vltim.
Quando liceat signum petere.

Quæst. IIII. Quale peccatum sit diuinatio.

Quando sit hæresis. quando superstitio.
quando illicita dumtaxat.
Quando implicita sit venialis.
quando iocus omnino licitus.

Quæst. V. Quotuplex sit diuinatio.

Quid pactum implicitum & explicitum.
Scholastici non satis proprie loquuntur in specierum assignatione.

Quæst. VI. De speciebus diuinationis, in quibus aperta diuinatio interuenit?

Oracula, & vaticinia. vt Iouis, A
Dodonæi, Hammonis, Trophonij: Apollinis Delphici, Clarij, &c. Veneris Gazensis.
Quæ horum physica causa?
nulla contra plerosque. vera est dęmõ.
cur vno loco potius quam alio?
cur prisca oracula cessarint?

De Pythonicis vatibus, Veterum. B
vt Dodonides columbæ. Gallicenæ.
Pythia Delphica.
Branchidarum. Colophonij, Soracti-
nique vates. Francica Merouei
Pythonissa. Ventriloqui, Enga-
strimantes, & Sternomantes. Eury-

cles, Pythones. Arcarij dæmones, seu vates. Exemplum rustici in Misniâ. afflati à dæmone, fanatici, enthei. Sibyllæ vnde dictæ. קבל. Ectatici.

Sect. II. Necromantia seu ψυχομάντεια fusè descripta. ritus collecti ex veteribus poetis. Statij & Lucani loca quædam. Duo modi Necromantiæ, Nuda inuocatio & sacrificium. Sagæ primùm murmurant, deinde incantationem proferunt. 3. comminantur. forma minarum. C

Pœna huius diuinationis. dæmon in hac pro animâ apparet. ὀκιομάντεια. quid. νεκυομάντεια. κλειδών. Exemplum Santebereni magi. Diuinare in Pythone quid. locus 1. Reg 28. v. 7. Quàm periculosum, probatur exemplis. locus Psal. 105. v. 28. & Isai. 8. v. 19. D

Sect. 3. varia Hydromãtia, vt qua vsus Andronicus. vna fiebat per annulum. alia per lapillos. alia ex pelagi agitatione. Orientales mare baptizant. Veneti sibi despondent. alia ex aquæ colore & imaginibus. Pagomantia, varij ad hanc olim fontes. Crateres Palicorum, cisterna Alphacena, palus Iunonis. Apollo Thyrxeus. Rhenus Germanorum. alia per cyathum. per cathinũ vt Fessę. mulieres Germanæ ad vortices aquarũ. superstitio hodierna, suspectorum nomina mittendi in aquã. Aretinus fons obturatus à B. Bernardino Senensi. E

Sect. IIII. De alijs manganiæ generibus.

De Lecanomantia, veteri & recenti. Gastromãtia. Catoptromantia. Christallomantia. Exempla duo recentia. Et tuto quemlibet posse cõfringere huiusmodi, docetur alijs duobus exemplis recentibus. F

Dactylomantia, varia exempla vetera & noua. Onychomantia, aliter apud veteres, aliter nunc fit. Queuedi quoddam factum. Acromantia Pharmaceia. Coscinomantia. Axinomantia, Cephalæonomantia, Germanorum, Longobardorum. Apionis & Taciti calumnia in Iudæos. Cleidonomantia. G

De modo excutiendi oculum furis. Varia exempla.

Quæst. VII. De speciebus in quibus vel non est explicitum pactum, vel est admodum latens.

Sect. I. De haruspicinâ seu ariolatione. De victimariâ. Extispicinâ. Pyromantia. Vtuntur Lituani. an huc pertineat mos transiliendi pyras. De lustratione per ignem. Capnomantia. Locus Statij. Thurifumia Statij. Libanomantia Dionis. Tephramantia. Sophoclis locus. quędam eius hodie species. Moschi locus. Hydromantia alia, & oinomantia. Quid ominibus commune cum hac. H

Critomantia, aiphitomantia, aleuromantia. κρίθριαι quæ. Tiromantia. Ichthiomantia. Oomantia. Ceromantia. Anthropomantia. Valdè olim frequens, probatur fuisse. Sacrificium filiorũ in Topheth apud Hebręos. Daphnomantia. Botanomantia. Sibyllæ folia. Sycomantia. Diuinatio per myricam valdè sollẽnis. Laus myricæ. I

Omphalomantia. Amniomantia. De pelliculis quibus inuoluitur fętus. χορίον, ἀλατοείδις, ἄμνιον. (den helm, Teutonice) superstitio in his. K

Qui sic capite inuoluto nati. Iouius notatus. Iudæorum diuinatio per *Ieduim*. teduà animal mirum, sed fabulosum.

Lithomantia. An Iudæis in vsu. Locus Leuit. 26 v. 1. de lectione & significatione quæsitum. Noster interpres defensus contra Oleastrium. Superstitio quædam gestantium amethystum. Rhabdomantia, multiplex. quædam incantationis. quædam sortis, quędam auspicij, quædam ominis. Singularum exempla. Narratio de Gregorio VII. Papa. Lampadomantia & Lucernaria. Parthenomantia multiplex. Catulli locus. L

Sect. II. De augurio & auspicio. Aristotelis locus. Augurium quid, & quæ eius species. A cælo petita. Ab auibus M

auibus petitæ. Apullorum tripudio. Oscinum differentiæ & nomina. Fauire. Tripudium solistimum. Soniuium. A quadrupedibus petita. Auspicia pedestria. Ex equis Germanorum, Luzicorumque. A lupis. Et alijs animantibus.

De ominum diuersitate. Augurium, omen, prodigium sæpè confunduntur. τερατοσκοπία. Ostentum, portentum, monstrum, quid. Quid liceat in his obseruare, quid non? N

De acuminum auspicio militari. O

Sect. III. De sortibus.

De diuinatoria. De oraculo. Palomantia, Pettomantia, astragalomantia, Kubomantia seu aleatoria. Rabdomantia multiplex. Sagittarum, apud Eze.c.21.v.21. קלקל βελομάντεια Virgarum, Deut. 8. v. 11. defensa vulgata. incantatores cur *chabarim* dicti. interrogare in ligno, Ose. 4.v.12. Geomantiæ vanitas. Stoicheiomantiæ genera. eius varia exẽpla Gentilium & Christianorum. quid olim dictæ *sortes apostolorum*. Explicata c. aliquanti. c. si quis clericos. 26. q. 5. Quomodo his vsi S. Augustinus & Gregor. Turonensis. De notis Ephesiorum. Dodecaëdri seu Pastorum ludus.

Alectryomantiæ modus multiplex. Zonaræ, Socratis & Cassiodori error. Onomantia. Arithmãtia. Cabbala duplex Iudæorũ. Vocaliũ cõsideratio in nomine proprio. Alchindrinæ liber. Ornithomantia Ioann. Leonis. P

Sect. IIII. Quale in his omnibus peccatum sit.

Quam etiam periculosa res sit. De sorte consultoria, quando illa hodie illicita? Q

CAP. III. *De coniectatione.*

Quæst. I. De coniectatione ex astris.

De astronomia. huius laus. De astrologia hęc fusè docetur vana & prohibita. Species eius quatuor. de Ioanne Stadio Bergano. Astrologia reuolutionum quid queat diuinare? quomodo ceterę species. Triplex Mortale hîc occurrens. A

Rationibus & auctoritatibus omnis generis impugnatur astrologia. B

Satisfit argumentis astrologorum. Locus Gen. 1. v. 14. Locus Esai. 34. v. 4. Loca S. Augustini conciliantur. Locus Psal. 103. v. 2. & Apocal. 6. v. 14. Locus Arethę Cæsarienſis vnde corrigendus. Locus Iudic. 5. v. 20. Locus Apoc. 12. v. 3. Locus ps. 18. v. 12. Respõdetur exemplis allatis de veritate prędictionum quarumdam. C

De Thrasillo. Cur I.C. iungant Mathematicos cũ maleficis, & qui illis propriè dicantur mathematici. Quomodo & cur Deus permittat illos aliquando verum prædicere. De Ascletarione. Exempla aliqua falsarum prędictionum. Hebræorum qui auctores iconoclastiæ. Pancratij. Constantini Stethati. Prędicentium aduentum Antechristi. Petri Leonij Spoletani. Abraham hos confudit disputando. Ab his deceptus Manuel Comnenus. Ioannes Galeacius contra astrologum decepit. Petri de Monte ilicino mendacia. Alfonsus Aragonum Rex contemtor horum & quare. Ludouici Sfortiæ stultus amor astrologiæ. Alexãdrinorum iudicium de his, & vectigal βλαχερνομίου. De medicorum fatua & superstitiosa quadam astrologia. necnon chyrurgorum. De diebus Criticis. De astrologia inuestigatrice occultorum. D

Quæst. II. De coniectatione ex elementis, meteoris, plantis, arboribus, brutis.

Tria videri tantum esse elementa. Ausonij locus. De ijs quæ gignuntur in media regione aëris. de cometarũ prędictione. mira exempla de Nola Bodkensi. de campana Villilana. de pisciculis monasterij S. Mauricij. A

de prænotione ex ventis. item ex nubibus, grandine & similibus. Fisidas notatus. B

De

De maris tumore, terræ motu. Iride, halone &c. Ex arboribus, plantis, floribus &c. quæ. Quædã hic superstitio. C

Quæ conijcienda ex animantibus. An ipsæ præsentiant quæ prenunciant? D

Quæst. III. De coniectatione medicorum.

Regula quædam traditur.

Quæst. IIII. De coniectatione Physiognomicâ.

De tribus eius speciebus. Scriptores. Fundamenta artis. Locus Esai. 3. v. 9. De Mathia Coruino Rege. A

Probatur quędam esse licita. Et quatenùs. Socratis dictum. Locus Cassij medici. De quibus liceat Physiognomo iudicare, de quibus non. Exemplum. Antonij Tiberti Cesænatis discussum. B

Quæst. V. De Chiromantiâ

Duæ eius species. De Physicâ. De astrologicâ. Verderij error de hac. Prohibitio Sixti V. Artis vanitas. Scriptores. A

Soluuntur argumenta contrariæ partis. Locus Exo. 13. v. 9. Iob. 37 v. 2. manus Dei quid significet in scriptura. Locus Exo. 14. v. 31. 2. Reg. 3. v. 15. Esai. 8. v. 11. Ezechiel. 1. v. 3. & c. 33. v. 22. & c. 37. v. 1. B

Examinantur exempla prædictionum Chiromanticarum. Bartolomæi Coclitis. Alexandri Medicæi. Iouius notatus. C

Quæst. VI. De coniectatione ex somnijs.

Oniropoliæ scriptores. Somniorum diuisio. Fundamenta vanitatis huius. De libro Danielis Somniali in c. non obseruetis 26. q 5. Synæsius notatus. A

Quædam licet obseruare cõtra Xenophanem & Epicuræos: quædam non licet, contra Stoicos. Somniorum certitudo vel fallacia vnde petenda. De causa efficiẽte somniorum. Synæsij & Porphyrij error. Item Platonis, & Aristotelis. Hippocratis diuisio non sufficiẽs. B

De Naturalibus ex causa intrinseca. 1. animali. Locus Salomonis Eccles. 5. v. 2. 2. intrinseca corporalis. quę propria somnia singulorum humorum prædominantium. De naturali extrinseca causa. & diuisio. C

Quando liceat attendere somnijs ex causis naturalibus. Explicantur singulæ causæ exemplis. Non licet diuinare de futuris contingentibus vt de gratis datis à Deo, nec de liberi arbitrij actionibus. D

De Diabolicis insomnijs. Locus Homeri. & locus Eccles. 27. v. 7. De Lectisternijs & captione somniorum apud Gentiles. De Venere Gazæa somniorum interprete. Somnia Enthusiastarum, Anabaptistarumque. item Epithelis Messenij. Aedesij philosophi. matris Attilæ. Ptolomęi. Nestorij Attici, Iuliani Apostatæ. Odatis & Zariadres. Dæmoniaca ad quid liceat obseruare. Diuina insomnia quæ. E

Diuinorum insomniorum quædam exempla. Theodosij Imperatoris. Arnobij Rhetoris. Mauricij Imp. Bardæ. Eulogij, Alexandri Magni. Horum obseruatio licita, & ad quos spectet interpretatio. Quomodo discernenda diuina ab alijs. Locus Eccles 34. v. 6. F

Exempla eorum quibus obseruatio somniorum valde noxia fuit, Agamemnonis, Xerxis, Onomarchi, Antigoni, Pompei. Iusti Lipsi v. Cl narratio quædam de muliercula Bruxellensi, & historia discussa diligenter. G

CAP. IV. *De coniectatione Politicâ siue de sortibus.*

Sortis politicæ species.

Quæst. I. de sorte diuisoria.

Iudices sortiebantur Athenis, Romæ & in Sicilia. Casus in quibus iura sortitionem permittunt. c. 1. 26. q. 2. A

Quæ requisita, vt hæc sors sit licita. Quomodo intelligenda, quæ in sacris litteris de sortitione habentur. Ritus qui solemnes. Calix pro sorte. Locus ps. 15. v. 16. B

Quæst. II. De contractu sortis siue Lotharię.

De duplici contractu hoc priuato, A

la riffe. & publico, *la lotherie.*
Contractum esse licitum probatur. Reprehensus Cõradus. Ludus aleæ cur prohibitus. Cõtractus plures hic interueniũt.

De personarum generibus, quæ in hoc B
contractu veniunt. Quid hic lucrari possint mercis Domini seu venditores. Quæ sint peccata venditorum, seu Dominorũ mercis. De modo quo, *statim* ac collata lota, *sortes* trahuntur. Quid lucrari possint *emptores* seu *sortientes*.

Quę horum peccata, & obligatio resti- C
tuendi. an ad sortitionẽ rerum restitutarum fraudator admittendus.

Quid lucrari possint ministri & officiati. D
A quo alendi hi ministri. Publicum, & pauperes quid hic lucrentur. Princeps potest aliquid reip. pauperibus vel sibi reseruare. Posse aliquid dari ei qui primã sortem, vel plures obtulerit.

Quæst. III. De purgatione Canonicà. A
Quid sit? quæ eius species. De purgatione iurisiurandi. Canones hanc probãtes. Exempla Sophiæ reginæ Poloniæ, & Sixti 3. Leonis 3. & Pelagij I P. B

De purgatione per sumptionem SS. Eucharistiæ. Exempla Lotharij Regis Franciæ. Gregorius 7. ipse fecit, ab Henrico verò Imp. exegit.

Causæ & formula huius purgationis. C
Defenditur ea contra Fr. Hotomannum Caluinianũ. Explicatur eius sententia. Historia Erkimbaldi Barbati. Alia Sibichonis Episcopi. Sępè mortui qui, rei cũ essent & iustè accusarentur, sumere præsumpserunt. Exempla remissiuè ponuntur. Cur Deus hoc indicium aliquando permiserit fallere. vt in Andronico Imperatore.

Quæst. IIII. De vulgaribus purgationibus.

Cur sic dictæ. item cur exploratorię A
purgationes. cur leges paribiles. Tentant omnes Deum. huius speciem petere miraculum.

Sect. I. De prouocatione ad diuinum iudicium.

Quibus conditionibus concurrentibus B
hæc sit licita. Exempla. Saræ. Dauidis. Zachariæ filiæ Ioiadæ. Septem fratrum Machabæorũ. D. Paulli. Martyrũ noui testamenti. Et S. Eustasij Abbatis. Gualtheri Burgensis Episcopi Pictau.

Quã periculosum sit ita citare. Qui pec- C
cent Mortaliter citando. Quando citati possint citationem contemnere, quãdo & quo illam modo debent considerare. Exẽplũ Gõzalui Hernãdes de Corduba.

Exempla citationum non irritarum. D
Citatio duorum fratrum de Caruaial. Menuerci Paderbrõnens. Henrici Mogũtini Episcopi. Burchardi & Meginheri. Gothus capite plectendus. Gothalani Nauarchi. Fratris Ducis Britanniæ. Templariorum. defenditur hæc historia contra quosdam. De morte Clemẽtis V. Papę, & Philippi Pulcri Francorũ Regis.

Sect. II. De purgatione monomachiæ seu duelli.

E

De inuentore duelli. De gentibus quę vsæ. De causis propter quas inductum. De ritibus. de armis. Duellum paralytici contra Iudæũ qui imaginem Deiparæ violarat. Duella inter reges pro regno. inter priuatos pro regibus. pro testimonio pudicitiæ, pueri contra gigantem. Burchardi contra Conrardum. De successione auorũ inter patronos nepotis & patrui. vicere qui pro nepote. VVenceslai Regis mirũ duellũ cõtra Radislaum. aliquando Deus miraculo decidit vt in causâ VVenceslai. aliquando res dubia manet, vt inter equites Hispanos, Rui Paez de viedma, & Pae Rodriguez de Auila. Sæpè iustus vincitur.

Duellũ omni iuri repugnare ostẽditur. F
Prohibitio & pœnæ concilij Tridentini. aliæ priores Iulij. 2 & egregiæ eius rationes. Extensio Gregorij. XIII. ad priuata duella & quę citra sollemnes ritus G
fiunt. Quædam declarationes siue illationes ex bulla prædicta. extenditur ad eos, qui dicunt; Veni, ego te tali loco exspectabo. Non procedit contra Principes qui duellum permitterent infidelibus.

Bellum iustum potest auctoritate Principis duello decidi. Non tamen hoc possunt facere per modum diuinationis aut ad gloriam &c. Locus 2. Reg. 2. v. 15. Qui consulentes incidant, qui spectatores. Fit mentio non visæ bullæ Clementis 3.

Sect. III. De purgatione vulgari per ignem.

De probâ ferri candentis. quod iudicium. Sollemnitates. Formula. H
Exemplum Tetbaldi Peletarij. Lex militaris apud Radeuicum. Leges Francicæ, Longobardicæ, Slauicæ, Flandræ. vomerum quis numerus.

Ferri consecratio qualis. ponitur formula. I
Sophoclis locus de hac purgatione. An Nobiles eam quoque subierint, quod ita. Exempla. Conrardi Marpurgij contra hæreticos. Richardæ & Kunigundæ Imperatricum.
Historicorum dissentio conciliata.
Aliorum in Græcia. Matronæ Christianæ in Rugia. Comitissæ Mutinensis. Ludouici regis German. Legatorũ. Occisorum Comitis de Oldenborg.
VVittenbergensis iniustè accusati de incendio, & detecti postea rei. Rollonis Normanni factum mirum.

Certamen Catholici Hispani cum Ariano. K
Robertus Cantuariensis doluit, quod hanc purgationem suasisset.
Emma regina sic se purgauit.

De iudicio prunarum. Exempla. L
Monachi Aegyptij, & B. Briccij Turonensis Episcopi. Haraldi Hyberni. Sumebant & ab alijs rebus hoc indicium. Eulalius se purgauit fiscellâ in ignem iectâ. Episcopus quidam ad fidem Rossos adduxit proiecto libro Euangeliorum in ignem. Sic etiam approbata in Hispaniâ missa Mosarabum.

De probatione per pyram. Exempla. M
Petri Massilienſis. Popponis Apostoli Danorum: Catholici Episcopi prouocantis Arianum. Sauanarolæ factum, seu potius iactantia. Petrus Albanensis sic Petrum Florentinum simoniæ conuicit. Ritualia huius iudicij.

Vt Catholica fides his adstructa, sic N
ijsdem hæresis deprehensa punitaque probatur exemplis. Hæreticorum Cameracensium. item Argentinensium.
Flamma hæresi, quod vmbra corpori: cũ fuga erroris, vis perit ardoris. redit hęc illo rediente.

Variæ prohibitiones huius probæ. O
Imperatorum & Pontificum. c. Mennam 2. q. 5. discussum. & c. consuluisti. 2. q. 4.

Sect. IIII. De purgatione vulgari per aquam.

De aqua feruente. Nationes quæ P
receperunt, & quo fundamento.
De poculo zelotypiæ Num. 5.
Prohibitio purgat, per feruentem.
Exemplum Legatorum Ludouici Germaniæ Regis. Ritualis oratio. Solebant manum inijcere. probatum exemplo Hiacynthi Diaconi Rauennatis.

De purgatione per aquam frigidam. Q
quomodo fiebat. Exemplum vxoris B. Gangulphi. lex Alsatica.
Alius modus, mergendi hominem totum.
Imperatoriæ & Pontificiæ prohibitiones. c. ex tuarum. de purgat. Canonica explicatum. & c. sententiam sanguinis.
Ne Cleri. vel monachi sęcularib. &c.
De hodierna probatione sagarum per aquam frigidam sententię Germanicorum Scriptorum. Iurisconsulti cuiusdam recens libellus de hac re.

Quæst. V. De probâ, vt vocant, aquæ frigidæ, quâ in sagis explorandis quidam in Germaniâ vtuntur.

Sect. I. Discutitur opinio & rationes Adolphi Scribonij. A
contra fictitiam illam leuitatem dęmonis sagas sustentantis disseritur. Non est credibile hoc sic à Deo à mundi initio prædestinatum. Refellitur supernaturalis & fictitia aquę & sagarum antipathia. Lutherus exploditur, qui voluit B
omnia liquida apta prębere balneum, esse ido-

idoneam baptismi materiam.
Quopacto elementa laudent Deum.
Qua ratione aqua instrumentum & sigillum salutis.

Sect. II. Excussa sententia & rationes I.C. cuiusdam Catholici.

Laudatur aduersarius, & huius contradictionis ratio proponitur. Qui & vbi tantum iudices hac vtuntur proba. C
Esse praxim paucorum & indoctorum iudicum. Summa sententiæ contrariæ.
Ostenditur parum necessaria hæc purgatio ad mentem aduersarij. D
Ostenditur pugna in dictis eius, & incertitudo huius probationis. Exemplum vetulæ sagæ, quæ seipsam prodidit.
ostenditur ex eo & alia pugna. item hanc supernatationem non esse tribuendam bonis angelis: sed dæmoni.
Cautelæ, quas ponit ostenduntur superfluæ.
Tertia pugna in dictis aduersarij. E
Gratis conficta diuersitas in maleficio & alijs criminibus; nec probata, nec vera.
sed ostendit purgationis huius vanam defensionem.
Inducitur argumentum de saga quę furti accusata tantum; & aquæ inijceretur ex prisco more ad purgationem: & ostenditur si hæc purgatio vera certaque, necessariò iudicem perplexum fore.
Multa refelluntur breuiter παρεργα aduersarij. Quæ præcipua nunc causa paucitatis miraculorum sit. Deo non attribuenda omnia creaturarum mala; & talem propositionem fidei repugnare.
Excusatur mens aduersarij eam ponentis.
Quo sensu probationes sint iudici arbitrariæ.
Hanc iure Canonico probam omnino F
esse prohibitam accuratè ostensum.
Non licet iudici infligere quamcumque pœnam quam rei maximè metuunt.
Hæc purgatio non fauet maximè reipub.
Neque hoc solùm potest eam facere licitam. Vt actus sit bonus, non sufficit eũ tendere ad bonum finem.
Sagas non detestari maximè hanc purgationem. quod si detestantur, inditiũ est pacti.
Non esse hoc indicium certius testimonio complicum.
Non est eadem ratio huius indicij & G
illius testimonij.
Vt nec indicij ex cadauere sanguinante, & ex hac.
Non sequitur Deus iuuat iudicem in H
vno, ergo & semper & in omni.
Non fallitur iudex, qui secundum acta, nocentem absoluit, Deus non vult omnia crimina hic actu puniri. Aliquando iudici & iudicio nocent maleficæ.
Sors ista est diuinatoria non consultoria. consultoria sors etiam hodie est prohibita. l.eorum. C. de malef. & mathemat. vt non sit iniqua quomodo accipienda.
Maleficium maleficio destrui posse, I
error. Maleficium per media superstitiosa tolli posse: vel erronea, vel planè temeraria propositio.
Scotus falsò citatus à malleo malefic.
Posse aliquem peccare in eo quod facit bona intentione.
Impugnatur vt prorsùs spurium & tyrannicum arbitrium liberum & plenum iudicis, quod aduersarius ei concedit.
Iudex secundum legem debet iudicare: alioqui belluas imitatur.
Quomodo iudices omnes legibus subditi sint. Præstare absoluere nocentes, quã per hanc probam deprehendere.
Quid iudici hic metuendum, quid non?
Mortale est non obedire Ecclesiæ.
Causa, cur tam parum iudices promoueant per indicia legitima. D. Bernardi locus de hac proba discussus.

Sect. III. Proponitur & probatur vera sententia negatiua.

Iudices gnari Pontificiæ prohibitio- K
nis, qui hac proba vtuntur, peccant.
Probatum primò definitione peccati.
Pontifices Romani quid senserint de hac probatione.
Illis esse credendum & obediendum in hac re. c. Mennam. in fin. 2. q. 5.
c. ex tuarum, De purgat. Canon.

Diluuntur rationes aduersarij quibus conatur ostendere diuersum quid statuendum in purgationibus vulgaribus ceteris, & in istâ.

Ostenditur non esse diuersam rationem iudicum & priuatorum.

Ostenditur esse tentatio Dei. L

Quomodo signa petita à Sanctis hominibus.

Quando liceat signum petere.

Probatur hîc non esse miraculum.

Exempla multa docent falsam esse probâ.

Iudices non tenentur fidem habere huic probæ.

Quale hic pactum intercedat. M

Declaratur res.

Pactum hic inter iudices & dæmonẽ, non inter sagas & dæmonem intercedit.

Exemplum quoddam recens discutitur,

Dissensio Iudicum in hac purgatione.

Cur dæmon hoc pactum inierat, & lucra eius ex illo.

Ostenditur hæc proba continere peccatum inobedientiæ & violationis. N

Locus 1. Reg. 15. v. 22.

Dæmonem corporeum facere, temerarium est & errori proximum.

Multa aduersarij parerga, & non vera quædam. Iudex communem sententiam hîc sequi tenetur.

Alioqui peccat, & potest conueniri act. iniuriarum. talem torquens, est tyrannus, sententia est nulla. occidens, est homicidij reus.

Quæst. VI. De alijs quibusdam vulgaribus purgationibus.

De purgatione per pondera & lancem.

De purgatione per crucem.

Qualis ista purgatio, quæsitum.

Frisonum consuetudo.

Quid contendere vel certare cruce, item quid stare ad crucem.

De sortitione quadam factâ Constantinopoli de Imperio.

De abijcientibus res aliquas, vt ex earum recuperatione cognoscerent sua sibi à Deo peccata fuisse remissa.

Exempla S. Attilani Zamorensis Episcopi & S. Arnulphi Episcopi Metensis.

FINIS.

MAGICA.

MAGICARVM DISQVISITIONVM

LIBER QVARTVS,

QVI EST;

DE DIVINATIONE.

A SVnt quædã nomina, quæ, cùm latè ſumũtur, ſolent cõfundi, vt diuinatio, vaticiniũ, præno-
tio, prophetia, cõiectatio, prædictio: & ſic ſu-
mẽdo, pro his omnibus, in titulo poſui vnicũ
nomẽ diuinationis. Si preſſiùs ſumãtur, diſcri-
mẽ aliquod agnoſco. *Prænotio* & *prædictio*, ce-
tera quatuor ſemper cõplectuntur: ſed *prædictio*, ordinẽ ad aliũ
actumq; denotat extrinſecũ; *prænotio* intrinſecã tantũ cogni-
tionẽ. *Vaticiniũ*, diuinationi & prophetiæ cõmune nomen eſt;
ſed ad *Oraculum* tamen, quod viua fit hominis voce, reſtringi
cõſueuit; cũ *diuinatio* vlteriùs porrigatur. De *prophetiâ* D. Hier.
notat α, ſemper à ſacris litteris in bonã partẽ accipi. patet hoc
verum eſſe, quando loquuntur abſolutè. nã ſi pſeudoprophe-
tas quoq; hoc nomine honorent, diſtrahentem quãpiam par-
ticulã adijciũt (vt prophetę ſtulti, Baal, Samarię, lucorũ, &c. β)
vel loquuntur per ironiam non obſcurã, petitam ab exiſtima-
tione atq; opinione populi, qui pro talibus eos habebat; ſicut
& idola, nuncupat Deos γ: atq; adeò ſemper aliquid additur
in contextu, quod nõ ſinat ignorari pſeudoprophetas fuiſſe. ♪

α *in c. 3. Michææ.*

β *Ierem. 23. v. 13. Oſe. 9. v. 7.*

γ *Exo. 12. v. 12. & c. 18. v. 11. Daniel 11. v. 8.*

B *Diuinatio* nunquam in Biblijs ſumitur de prophetico lumi-
„ ne. Nam illud Salomonis; *Diuinatio in labijs regis, in iudicio*
„ *non errabit os eius* ε; nihil ad prophetiæ donum pertinet, ſed
ad ſagacitatem in occultis & perplexis iudiciorum latebris,
circa facti ambigua, eruẽdis, neceſſariam iudici. eſt enim quę-
dam ſicut in medicis cauſis, ſic & in iudiciarijs diuinatio Me-
taphorica; qua quæ pręterita ſunt, & quorũ veritas ignoratur,
ſollerti diſcuſſione conijciuntur. Vt fuit in iudicio Salomo-
nis, cum veræ matri filium reſtituit ζ. vt fuit in Danielis in-

ε *Prouer. 16. v. 10.*

ζ *3. Reg. 3.*

quisitione; qua, senûm perfidiâ detectâ, Susannam vitę, honori, marito restituit ». vt in iudicio Ariopharnis Thracum Regis; quod huiusmodi traditur. Tres Cimmeriorum regis filios de paterno regno contendentes, iudicem elegere Ariopharnem. hic iubet patris cadauer sepulcro erui, arbori alligari, & eos arcu contendere, vt qui patris cor transfixisset, is in regnum succederet. primogenitus guttur, secundus medium pectus corde illæso transfixit. Supererat minimo spes regni. vicit pietas, & se regno cedere malle, dum in patris cadauer pietate superior esset, professus, iaculari detrectauit. Huic Thrax regnum adiudicauit, quia naturæ propensione, se & verè filium, & virtute præstantiorẽ ostendisset θ. An hanc historiam voluebat animo Alphonsus primus Neap. rex, cùm similem protulit sententiam? vel naturali sagacitate id potuit, quæ in eo mirifica fuit. Nam adhuc penè puero cùm in Aragoniâ, vtriusque Siciliæ regna susciperet, accidit, vt cuiusdam ancilla ex domino pareret, & ad libertatem ex Hispanienſi lege prouocaret. Dominus, ne matre cum filio priuaretur, negabat ex se natum. deërant in re clam patrari solitâ probationes. quid ageret? bellè se expediuit. iubet sub hastâ partum vendi. vincitur dominus licitatione. ergóne (secum) filius meus in seruitutem me viuo? quin potiùs fateor, quod res est. & ecce paterni animi erumpunt inuito lacrymæ. Subsequitur lingua confessionem oculorum. sic patri filium, matri debitam rex libertatem asseruit ι. Quem imitaretur hoc iudicio, non habuit; vt Tiberiũ κ habuit Theodoricus, Rex Gothorum. Spoponderat mulier Italica nuptias secundas amatori, pacta se filium priùs domo exturbaturam. cùm conaretur; resistere filius, & Regem adire ambo. filius sibi alimẽta deberi, nec domo paternâ à matre eijci decere. cõtra mulier, filiũ non agnoscere, suppositiuum esse. Suspecta regi mulier fieri incipiebat. Atqui ô mulier, inquit rex, potes, si me audis, & hac » te molestiâ expedire, & meliùs coniugium inire. quin tu iuue- » nẽ hunc, qui filium se dicit tuũ, maritum accipe. minor est ętate, & facie liberaliore. Icta mulier tam inopinatâ iussione, pri- »

mùm

a Daniel. 13.

θ Dioder. Sicul. lib. 10.

ι Ant. Panhormi. lib. 2. de gest. Alfonsi.

κ Sueton. in Tiberio.

mùm conticeſcit: mox ſe colligit, & multa prætexere negationi, parùm cohærentia vel apta; vt deprehenſam facilè intelligeret rex. Fingit ergò ſe pænam addere, niſi conſentiret. quod reſtabat infelici, vt ſcelus fugiat horrendum; filium agnouit λ. Carolo magno coram pater & filius homicidij rei agebantur, factum vterque negabat, nec tormentis vllis ad confeſſionem criminis perduci poterant: condemnat Imp. vtrumque ad ſuſpendium. Tum pater, victus amore filij, ſe reũ, filium verò ſceleris expertem profitetur μ. Minoris momenti, non minoris induſtriæ fuit Frederici III. iudicium. ad eũ cùm ruſticus veniſſet, & queſtus eſſet iugalium equorum alterum in cauponâ ſibi furto ereptum: abigeum imperator ſibi indicari iuſſit. cùm hoc ruſticus negaret ſe facere poſſe, qui hominem non noſſet. miror, inquam Fridericus, non alterũ quoque ereptum tibi, cùm tot in hac vrbe ſint equites, equi tam pauci. Equa, ô Cæſar, ſubdit ruſticus, eſt altera; quæ militibus paruo vſui. Igitur age, inquit Imp. equã inſcende, & per omnes vicos, plateas, compita, & angiportus vrbis equita: ſubtractus equus in aliquo ſtabulo latitat; & cùm iugalis odorem ſenſerit, ſtatim hinnitum tollet. Paruit ruſticus, atque vt Cacum mugitus bouis, ſic hinnitus equi tunc furem prodidit ν. Nec ſubticenda Turcarum regis Solymanni prudentia. Byzantij Iudæus Chriſtiano certam auri ſummam mutuam dederat, vti conſtitutâ die præter ſortem, vſuræ loco, duas carnis eiuſdem Chriſtiani vncias reciperet. Die illâ ſortem reddit Chriſtianus, fænus negat. aditur Solymannus, vt rem decidat. ille Iudæum animo deteſtatus, nouaculam adferri iubet, & Iudęó poteſtatem facit, quâ velit, membri parte, debitori duas carnis vncias exſcindat: eâ lege, vt omnino duas tantũ: ſi minus, pluſue exſciderit, capite luiturum. Non auſus Iudæus hanc aleam ſubire, Chriſtianũ abſoluit ο. De huiuſmodi ergo *labiorum Regis diuinatione*, Salomon loquebatur, ſicut enim cor regis, ſic & eiuſdẽ labia in manu Dei ſunt. ambo Deus ęqualiter dirigit, & quibus ſuas in terris vices delegauit, eos ſupra ceteros ſæpè mortales magnâ ſollertiâ & prudentiâ dotat.

λ *Ioan Magnus lib. hiſt. Gotth. c. 29.*

μ *And. Barbat. in c. præſenti. de probation.*

ν *Æneas Siluius lib. 2. de reb. geſt. Alfonſi.*

ο *Corrozetus de dictis & factis memorabilibus,*

tat. *Diuinatio* ergo illic *pro coniectatione* posita. *Coniectatio* namque, procedit ex consideratione causarũ signorúmue, siue hæc sint cum verâ prudẽtiâ coniuncta, siue vanitatis comperta. quare quædam coniectatio licita, quædam illicita est. *Diuinationis* nomen, nos deinceps restringemus, ad illicitam tantũ: hæc à cõiectatione differt; quia non procedit per signa, vel argumenta, vt facit coniectátio. *Prænotio* deinceps nobis generale nomen erit; eius partes, vt membra corporis, tres sunt futuræ; Diuina prænotio, quæ manat à Deo, & vocabitur *prophetia*; Dæmoniaca, quæ deriuatur ex pacto tacito vel expresso cũ dæmonibus, & dicetur *diuinatio*; & Naturalis, quæ sumitur ex signis vel causis naturalibus, quam vocabimus *præsagium*, vel *coniectationem*, strictè sumptis vocabulis. C

CAPVT I.

De diuinâ prænotione, seu prophetiâ.

QVÆSTIO 1.

De natura & nomine prophetiæ.

IN SS. *prophetæ* nomen, & *prophetandi* verbum, sex ferme modis solent accipi. primò, pro eo quod est canere vel psallere certis diuinas laudes modis, vel instrumentis. Sic legimus prophetasse Idithum & Heman α, & sic quidam illud accipiunt β; *Num & Saul inter prophetas?* 2. pro Ethnicis vatibus ac poetis. sic Epimenidẽ γ Apostolus appellat Cretẽsiũ prophetam. 3. pro fanaticis, qui arreptitiorũ more mẽte ab alienati, insolita, inepta, insipientiaque effutiunt. sic dicitur Saul domi suæ, à malo agitatus spiritu, prophetasse δ & Sacerdotes Baal dicuntur etiam prophetasse. 4. dicuntur prophetare, qui miraculum aliquod edunt, quo declarant se veros fuisse prophetas. Sic Elizæi mortui corpus dicitur prophetasse, quia latronis cadauer contactu viuificauit ε. 5. qui res sublimes, diuinas, & ab hominũ cognitione remotas, & scripturæ sacræ arcana interpretantur & docent. Sic sumsit D. ζ Paullus quando cõfert donum linguarum cũ dono prophetię. sic & Aarõ; eo quòd Pharaoni exponebat oracula, quę Moses à Deo acceperat, vocatur ptopheta η. Sic sumsit Philo Iudęus, cùm A

α 1. Parał. 25. v. 3. & 5.
β 1 Reg. 10. v. 12.
γ ad Tit. 1. v. 12.
δ 1. Reg. 18. & 3. Reg. 18. 29.
ε Eccles. 48. v. 14.
ζ 1. Cor. 14. v. 5.
η Exo. 7. v. 1.

cùm Prophetam definit; Dei oracula intus dictantis, interpretem. θ Et huc pertinet etiam alia significatio, quando sumitur pro veris Dei cultoribus & viris religiosis, *vt volunt sumi*, 3. *Reg. 18. v. 4 Abulens. & Caieta.* 6. pro eo, qui occulta Dei arcana, per diuinam reuelationē accepta, hominibus enunciat ι. Nos nunc de hac vltimâ specie tantùm loquimur.

θ *lib. de præmijs & pœnis.*

ι *notata hæc Pererio in Genes. c. 20. disp. 2.*

B Nomen hoc propheticæ Græci à præfando (προφημι) deduxerunt; Hebræis *Nebua*, vnde *Nabi* prophetes, radice verbi incertâ. potest enim esse *Nub* (hoc est loqui) & significaret *Nabi*, loquentem: potest esse *Bar* (intelligere) & significaret intelligētem, nimirum perfectissimè, vt qui res oculis fidelibus subiectas cognoscunt. Vnde & prophetæ Hebræis dicti sunt *videntes* κ. Hæc de nomine sufficerint, de re videamus.

נבוא. נבואה. בור. בן.

κ 1. *Reg. 9. v. 9.*

Cassiodori λ, communiùs recepta definitio, concisior est, quàm vt per illam commodè rei natura intelligatur. Dic explicatiùs, *Prophetia, est diuina inspiratio, rerum à nobis procul distantium euenta, immobili veritate & maximâ cum certitudine prænoscens atque denuncians.*] Explicemus singula definitionis membra. *Diuina* dixi, contra Artephium & Rogerium Baconem, qui prophetiam tribuunt astrorum influentijs; contra Aristotelem & Peripateticos, qui corporis humoribus; contra Moysem Ægyptium, Auicēnam & Algazelē, qui naturali industriæ studioque adscribunt. hi cuncti falluntur. quia omnis prophetia, spiritus sancti donū est, nullâ humanâ allatum voluntate, vt duæ Catholicę columnæ Petrus & Paulus μ contestantur. Vnde B. Hier. ν infert, solos veros prophetas, Dei spiritu locutos; nec alios prophetarū nomen mereri, quàm qui, spiritus sancti luce collustrati, futura prædicunt. Ad hoc nulla dispositio naturalis vel humana absolutè requiritur. potest enim Deus ipsam simul cū lumine dispositionem infundere ο. Sed qui amat omnia suauiter dirigere, vt plurimùm se rerum naturis accommodat, quoad ipsi placet. Quare cùm aptissima sit dispositio, qua mens à sensibilibus motionibus, & rerum humanarum soluitur curis; videmus eam prophetas aliquādo cōparasse sibi, vt Helizeum musices suauita-

λ *præfat. in Psalm.*

» » » » »

μ 2. *Pet. 1. v. 20. Rom. 12. v. 6. 1. Cor. 12. v. 10*

ν *in Daniel.*

ο *D. Thom. 2. 2 q. 171. a. 3.*

ϖ 4.Reg.3. te ϖ. Quæ tamen dispositio, planè per accidens ad prophe- C
tiam iuuat, nec illius causa vllo modo dici meretur. Naturalis verò prænotionis vel dęmoniacæ, causa per accidens, est cõporea dispositio, quæ à sensuum vsu vehementer mentem auellit. atque idcircò Plato & Aristoteles dixerunt, frequentiorem esse diuinationem in fatuis, attonitis, & furentibus, quàm in mentis sanæ hominibus; in dormientibus, quàm vigilantibus: in morti vicinis, quàm vitâ vitali longùm adhuc fruituris: in atrabiliarijs, quàm sanguineis. minùs enim sensibus intenti illi omnes, & melancholici insuper vigilantes quasi somniãt ρ.

ρ Vide Valesium, de sacrâ philos. c. 30.

2. dixi, *inspiratio*; latè sumptâ voce, pro quouis influxu, instinctu, illuminatione, aut reuelatione. hanc Deus aliquando largitur angelis bonis, qui prædicant alijs, vt de Sodomorum euersione didicimus σ, & de posteris Ismahelis τ, de υ Sãsone, de Tobiæ vxore φ, de Christo Domino χ, & eius ψ præcursore; vel vt visiones explicent hominibus ω. Aliquãdo Deus confert hoc donum hominibus, tum viris tum feminis, maximè probis & sanctis; vt Eliæ, Esaiæ, Deboræ, Oldæ, & quamplurimis alijs, quorum laus est in sacris Historijs; interdum tamen & malis atque improbis, vt nonnullis Gentilibus, ac fortasse Sibyllis, & Balaamo α, & Caiphæ β. Confert autem aliquando ignaris se prophetare, vt dicto Caiphæ, &, iuxta D. Ambrosium γ, Abrahamo, cùm dixit; *postquam adorauerimus reuertemur ad vos*; sed tũc impropriè vocari prophetiam, censuit D. Augustinus δ: aliquando verò id accidit gnaris se à Deo illuminari, vt Balaamo prædicto. Interdum quoque confertur hoc donum inuitis, vt ε Sauli iuxta quorũdam interpretationem; sed sæpius, spontè spiritum Dei recipientibus: tuncque eâ ratione prophetia potest vocari voluntaria, quia influxum Dei non inuiti recipiunt; inuoluntaria nihilominus erit, quatenus eum, non quandocunque ipsis, sed quando Deo lubet, recipiunt; & quia non quâ mensurâ ipsi volunt, sed quâ Deus; & quia non quam volunt ipsi diu, sed tantisper dum Deo videatur; vt de extasi lib. 2. diximus, quæ sic etiam voluntaria, nec aliter.

σ Gen.19.
τ Gen.21.
υ Iud.13.
φ Tob 6.
χ Luc.2. Mar. vlt.
ψ Luc.1.
ω Dan.8. & 9. & in Apocal. sæpe.
α Num.22. & 23.
β Ioann.11. v.51.
γ libr.1. de Abrah c.8.
δ lib.12 sup. Gene. ad litt.
ε 1.Reg.11. v. 6.

Inspi-

D Inſpirationum alia quoque differentia petitur inde, quòd interdum ei nullum colloquium accedit, ſed nudâ tantùm fit præceptione aut oſtenſione, vt in pleriſque veteris teſtamenti prophetijs cernitur: interdum Dialogiſmus aliquis prophetæ ac Spiritus ſancti accedit ζ.

ζ *vt Exod. 3. & 4. 1. Reg. 3. Ierem. 1. Dan. 10. Ion. 4. Abac. 2.*

Illuminationis ſeu inſpirationis huius duas ponunt Theologi ſpecies, *imaginariam & intellectualem*. Imaginariam ſiue *ſenſibilem* vocant, non quia non pertingat ad intellectum (talis enim impropriè vocaretur prophetica inſpiratio) ſed quia primariò fit per ſenſibilem ſiue imaginariam repræſentationē, ex qua mentis conceptio naſcitur, eique quaſi cōmenſuratur. Intellectualem appellant eam, quæ non ducit originem à ſenſu vel imaginatione, ſed oritur immediatè per lumen infuſum intellectui, & per ſpecies intellectuales de nouo inditas, vel præexiſtentes, ſed diuinâ virtute, ad naturalem aliquam *mentis* conceptionem formandam applicatas. Quæ eleuatio dupliciter contingit. 1. quando intellectus ſic eleuatur, vt ſine operatione fantaſiæ cognoſcat: quod rarò & ex ſpeciali priuilegio conceditur. 2. quando fantaſia intellectioni cooperatur, non quidem intellectu primum à fantaſiâ moto; ſed fantaſiâ ipsâ motâ & applicatâ ab intellectu, vt ſecum operetur & concurrat. *Vide Franc. Suarem, 3. p. q. 30. a. 1. diſp. 9. ſect. 2.*

E Solet vt plurimum Deus mediatore angelo prophetiam inſpirare; primò reuelans Angelo, vt angelus deinde reuelet homini quod iuſſus, idque vel in aſſumpto ſe corpore oſtendens, vel apparitione tantùm ſpirituali ſpeciem humanæ menti exhibens rerum, quas Spiritus ſanctus homini vult præſignificari. ſic Moſi *in manu mediatoris* data lex ν. ſic Zachariæ & in Zachariâ θ Angelus Domini loquebatur. ſic in Apocal. 1 Chriſtus Angelo, Angelus Ioanni, Ioannes alijs manifeſtat, quæ pater Chriſto, vt homini, ab initio conceptionis reuelarat. quod ſuauitati diuinæ gubernationis, vti ſolitæ medijs, eſt accommodatiſſimum κ. Et ſic cenſuere grauiſſimi Sancti, de facto, tantum ſolitum Deum prophetiam per angelos inſpirare λ. Non tamen negandum poſſe Deum, ſi velit, ipſum immediatè

ν *Actor. 7. v. 38. & Gal. 3. v. 19.*
θ *cap. 1. v. 9.*
1. *c. 1. in pr.*
κ *D. Thom. 2 2 q. 171 a. 2.*
λ *D. Dionyſ. Areop. Cal. Hierar. c. 4. D. Auguſt. lib. 3 de Trinita. & videtur Damaſc. libr. 2. Orthod. fid.*

mediatè sic in mentes hominũ influere; quod nec Damascen. nec alij illi patres negarũt, & affirmarunt D. Hier. & D. Greg. & recentior Turrecremata μ. quin etiam D. Hier. qui priorẽ modum concedit ν, posteriorẽ hunc aliquãdo à Deo vsurpatum contendit ο. Scio Deum posse, si velit; an fecerit, nescio, nec multum refert scire. Non caret etiam difficultate prior ille influxus, qui fit mediante angelo; cùm nec Angelus spirituale illud lumen creare, nec ipse in humanum intellectum queat illabi. Quin etiam sine sensuum adminiculo in hominis mentẽ, hoc lumen à Deo creatũ immitti ab Angelo posse, negat Scotus; sed affirmãt Albertus & Henricus de Hassiâ; modo negare, modò concedere videtur D. Tho. sic tamen, vt, quãdo huiusmodi lumen intellectui sine sensibili apparitione vel specie immittitur, (vt fit in reuelatione intellectuali) hoc à Deo, qui solus illud creare potest, immediatè fateatur immitti: quod accurratè, ex horum Scholasticorũ sententiâ docuit Francis. Picus *lib. 2. de Præno. c. 3.*

μ *Hier. præfat. in Esai. & in c. 6. D. Grego. lib 18 Moral. Turrecrema. in Prologo Reuelat. S. Brigitæ c. 4.*

ν *in Ezech. c. 2. & 3.*

ο *in d. præf. & c. 6.*

Dixi tertiò, *rerum à nobis procul distantium.* huiusmodi res sunt, tum quę naturâ suâ longè distãt ab humanâ cognitione, vt abstrusiora Dei consilia, mysteria fidei, & similes res diuinę. (hoc sensu Christus Dominus prędicitur futurus propheta π; *prophetam de gente tuâ, & de fratribus tuis, sicut me, suscitabit* &c. & eo referenda prophetia, quam Apostolus cũ dono linguarũ ρ comparat) tum etiã res, quę sunt à cognitione nostrâ semotæ, ratione modi cognoscẽdi: quando quod enũciatur, non nisi supernaturali lumine potest cognosci: veluti cùm Helizeus resciuit, quę cum Naamo Iesi pactus fuerat σ; & B. Petrus, quod inter Ananiam & Saphirã conuenerat τ: tũ denique sunt alia longè distantia ratione temporis, quod vel iam vsqueadeo obliuione obliteratum est, vt nõ nisi diuinâ reuelatione sciri queat, quopacto Mosem de mũdi creatione prophetasse scribit D. Gregor. super Ezechiel. vel quia tẽpus adhuc futurũ, & euentus contingens, ideoque soli Deo liquidò notus υ, iuxta illud; *Annunciate quæ ventura sunt, & sciemus quia Dij estis vos.* Et hæc est vocis *prophetiæ* frequẽtior signifi-

π *Deute. 18. v. 15.*

ρ *1. Cor. 14. v. 1. 3. 4.*

σ *4. Reg. 5.*

τ *Act. 5.*

υ *Isai. 41. v. 23.*

significatio: adeò vt propriâ locutione, hi soli prophetæ nuncupentur, qui futura contingentia prædicunt: generaliter tamen loquendo, ceteri quoque prophetæ vocantur φ. futurorum contingentium cognitio soli Deo reseruata est, quia ad perfectam cognitionem, necesse est rem cognosci tanquã præsentem: soli autem Deo, vt præterita & præsentia, sic etiam futura, semper antè oculos versantur. quia æternitas caret initio, caret fine, & in eâ cuncta simul cognoscuntur: solus autem Deus æternus est. ideo cùm Deus hoc futurorũ contingentiũ lumen propheticum homini largitur, tunc priuilegium illud, quod æternitati competit, eamque consequitur, cum homine communicat. Quo sensu Hiero. de Ferrariâ dicebat, prophetas à Deo æternitatis participes fieri χ.

φ *vide D. Grego. in pr. Ezech. & D. Thom. de verita q. 12.*

χ *lib. cõpendij Reuelat. quod post eius mortem vulgauit Hieron. Beniuenius Florentinus.*

Dixi, quartò; *immobili veritate.* hoc intelligendum est de prophetiâ absolutâ, quam vocant prophetiam sententiæ siue præscientiæ; cuius euentus semper prædictioni respondet: quia tunc res considerantur, prout in ipso Deo existunt, & ab eo solo dependent, qui solus est immutabilis. Non verò hæc particula definitionis procedit in prophetiâ comminationis siue consilij; quatenùs hæc est cõditionata, & in ea res cõsiderantur, vt à causis secundis dependent, quæ sunt mutabiles. prophetia ista conditionata, in se quidem est mutabilis, pro actionum humanarum mutabilitate; in Dei tamen præsciẽtiâ, etiam hæc immutabilis est: quod cũ prophetæ probè norint, & comminationis suę naturam cũ Dei voluntate comparent; sequitur eos ne tum quidẽ falli vel fallere, quando quod prædixere non euenit: vt Ionæ cum Niniuitis, Esaiæ cũ Ezechiâ contigit. hanc distinctionem nõ Patres ⸸ modò, sed & scriptura ω sacra clarissimè confirmat.

⸸ *Iustin. q. 36. ad Ortodox Chrysost. homil. 1. in Matth. Gregor. libr. 16. Mora. c. 2. & 6.*

ω *4. Reg. 20 Isai 38. Iere. 16. a. ver. 6. Ezech. 18. v. 21.*

Dixi quinctò, *maximâ cum certitudine.* quia quibus diuina fit reuelatio, solent à Deo sic mente illustrari, & voluntate affici, & de fide ac veritate reuelationis certiores reddi; vt apertè agnoscãt, & firmissimè credant, Deũ esse reuelationis siue visionis auctorẽ; & queãt, nescio quo (vt ait D. Greg. α) intimo sapore discernere, se nec humanis somnijs, nec diaboli

α *lib. 4. dial. c. 48.*

fraude illudi; sed certò certiùs sciant, hoc sibi lumen Dei do-
β li 6. cõfes. no concessum (quod de matre suâ B. Augustinus prodidit β)
& adeò clarè cernant futura, ijsque præbeant assensum; vt æ-
què facilè sint negaturi prima & receptissimâ notissimaque
γ in d. com-pedio. Reuel. scientiarũ principia, quod de se Sauonarola ille dictitabat γ,
& de quodam suo familiari, quem non nominat, Picus affir-
mat; quem ego Hieronymum hunc fuisse opinor: sed, quod
veriùs certiusque, tales fuisse omnes reuelationes Patriarchis,
Prophetis, Apostolis, ceteris*que* prædicatoribus ac doctori-
bus nascentis Ecclesiæ factas, meritò censuit Thomas *Anglicus* δ, illo in Genesim commentario, qui mendaciter doctori G
δ c. 22. *Angelico*, litterulæ additione fuit adtributus. Idem nonnulli
putant impostura*e* genus accidisse Commentarijs *in Apocal.*
& *in Epist. Canonicas*. Sed; quicquid sit de hoc auctore; Lu-
men istud cælitùs cum veris reuelationibus infundi solitum,
Theologi contemplatiui seu mystici varijs nominibus appel-
lant; saporem internum, intimam inspirationem, dulcedinem „
experimentalem, diuinam illustrationem, sensum nimis sensi- „
bilem, absconditum manna, donum discretionis spirituum.] „
Adhuc controuertitur, an hoc lumen sit idem cum lumine fi-
dei, an quid diuersum ab eo, eique superadditum? Posterius, A
ε d. c. 3. verius Pico videtur ε, & mihi quoque, formali saltem distin-
ctione. fortassis idem est re, & nouam nactum materiam, eo se
extendit ac porrigit nouo quodam modo. sed nolo subtiliora
hæc & minutiora nunc discutere: siue re idem sit, siue diuer-
sum; quando hoc simul datur, tunc grauiter peccat, qui huius-
modi reuelationi fidem non præbet. Sit Zacharias exemplum,
ζ Luc. 1. linguæ vsu priuatus ζ; & in Regum Historiâ, qui iubentem
η 3. Reg. 20. v. 36. prophetam non sauciauit, & qui propter inobedientiam dis-
cerptus fuit à leone η.

θ ca. 10 v. 1. *in cuius expositione extrema supra modum ridiculus est Calui-nus.* Dixi 6. *prænoscens*, quia prophetiam definio, quæ maximè
germana; cui proprium, vt, quod prænunciat, id sciat se profa-
ri, iuxta illud Danielis θ. *reuelatum est Danieli verbum verum, intellexitque sermonem: intelligentia enim opus est in visione.* ne-
cessarium ergo est intelligere; sed & alijs nunciare; quare,

Dixi

Dixi 7. *atque denuncians.* nam prophetiæ donum datur ad Ecclesiæ vtilitatẽ, vt, quæ, Deo inspirante, sancti cognouerint, ea ceteris annuncient. Illud denique quæri consueuit; Lumen istud, ad quam qualitatis speciem debeat reuocari? Communis sententia eadem est quę D. Thomæ ι, ad patibilem qualitatem reduci. quia sit impressio quędam subitaria, similis affectioni transeunti & facilè recedenti. non enim prophetis semper adest, sæpe illos deserit. Haut ineptè compares versantibus in tenebricoso loco; qui, candelæ lumine illato, circumstantia cernere incipiunt; eodem elato, rursùs illis occæcantur omnia. Vnde Michæas κ; *cùm sedero in tenebris, Dominus lux mea est:* & B. Petrus λ; *Habemus propheticum sermonem, cui bene facitis attendentes, quasi lucernæ lucenti in caliginoso loco.* Habet tamen hoc lumen adeò multa cum supernaturalibus habitibus; vt Iulius μ Sirenius, vir eruditus, conetur probare, meliùs reduci ad habitum. apud illum inuenietis argumenta, quibus communem sentẽtiam impugnat. nec lubet, nec vacat plura.

ι d. a. 2.

κ ca. 7 v. 8.

λ 2. c. 1. v. 17.

μ libr. 7 de fato. c. 14.

QVÆSTIO II.

Quæ sint species Prophetiæ?

ADVo, quasi suprema *genera, prophetiæ* in S. S. inuenio: vnũ *per Sacerdotes*, alterum *per prophetas*; sæpè quidem qui prophetæ, ijdem & sacerdotes erant, sed aliter futura prædicebant quatenus sacerdotes, aliter quatenus prophetæ. Res est non omnibus peruia, & digna diligentiore examine.

SECTIO I.

De rationali, & Vrim ac Thummim.

SAcerdotalis prophetiæ modus consistebat in applicatione Ephod. fuit autem *Ephod* duplex, vnum linteum, etiam minoribus concessum ordinibus α, vt puero Samuelι; alterum Sacerdotale, quod etiam vocatum est *superhumerale*, auro & trium colorum varietate ornatissimum β; Iosephus etiam vocat stolam hieraticam, epomidem & diploidem: huic aureis cathenulis appensum erat *Rationale* seu *Pectorale*, vtroque enim nomine vtuntur Latini; Hebræi *choſen* vocant, iuxta

α 1. Reg. 2. & eo loco notat Angelomus.

β describitur Exo. 28.

חשן

puncta

puncta quæ nunc habemus, nam Ioſephus alijs vſus fortaſſis, cùm vocat *Eſſen*: Græci eodem teſte λόγιον. Scriptum quidem aliquando apud Septuaginta, Philonem, & Hieronymum inuenias λογεῖον, ſed mendosè: pertineret enim potiùs ad locum conſulendi. rectiùs alibi apud eoſdem, λόγιον, quaſi dicas oraculum. ſic enim ab Heſychio λόγια, explicantur μαντεύματα; & apud Plutarchum *in Sylla*, vates vocantur λόγιοι. Sed cur λόγιον? Si Græca Ioſephi verba perpendas, quia veritatis irrefragabilis oracula fundebat. Latinis dictũ *Pectorale*, quia pectori appenſum; *rationale*, quia more animalis ratione prædíti ratiocinabatur, hac ipsâ de causâ, *iudicij* elogio addito, illud cohoneſtabant, vocãtes, *rationale iudicij*, & *iudicium filiorum Iſrael* γ, & *iudicium Vrim* in Hebræo quidem fonte δ. Rationẽ reddit Iarrhius, quia ſupra Vrim inſcripta vocula *Miſpath*. ſed hoc ſomnium eſt recutiti. potiùs crediderim, quia Sacra ſcriptura conſueuit, id quod quiſque facere debet, ſiue cuiuſque officiũ vocare *iudicium* ε: Sacerdos autem, rationali indutus, proponebat Deo hominum dubia, deſideria, & negotia: & per rationale, non tantùm Deus propitiabatur, ſed etiã ſignificabat hominibus, quid fieri vellet, & quis rei ſucceſſus futurus eſſet, vt non malè Abenezra. Huc ſanè facit, ipſum nomen *Vrim* & *Thummim*: de cuius etiam ſignificatione & vſu videndum. Scripſere quidem multi, ſed optes meritò diſtinctiora & clariora, vt rei dignitas poſtulabat. ceteris meliùs egere Toſtadus, Lipomanus, Fran. Ribera, & Nic. Serrarius ζ. Agendum accuratè de tribus; nomine, re, vſu.

חֹשֶׁן.

γ *d.c.28 v. 15. & 30.* δ *Num.27. v.21.*

ε *Prou.1. v. 3.c.1. v.9.*

ζ *Toſtad. & Lipoman. in Exod, ca. 28. Ribe. in li.3. de templo.c. 12. Serarius, Theſib. de Ioſuan. Sacerdotib.*

Quoad nomen; Chaldæi vocarunt, *Vraia & Thumaia*; Hebræi *Vrim*, & *Thummim*. *Vrim* ſignificat illuminationes, ſeu lumina, à radice Vr, Græci vertunt τὰ δῆλα, δήλωσιν, φωτισμοὺς φωτίζοντας. noſter *doctrinam*, cùm agit de rationali; cùm verò de ipſo Sacerdote, *eruditum*. *Thummim*, ſignificat perfectiones à *thamam*, perficere; Græci nuncupant ἀληθείαν, τελείωσιν, & τελείους; noſter vertit, *veritatem*, & aliquando Metonymicè *Sacerdotes*, vel etiam aliter, prout illi res viſa poſtulare. B

תמים, & אורים. אוך.

Sed quid rei iſta nomina *Vrim* & *Thummim*? quidam negant

gant se scire η. puto ex scripturâ tamen id colligi posse. Alij censent diuersum quid fuisse in rationali à XII lapidibus: sed dissentiunt inter se. fuerunt qui putarint. XIII lapidem fuisse (Suyd. vocat adamantem) cuius color, pro diuersitate prosperi vel aduersi successus, intrante in atria Sacerdote mutaretur. hanc opinionem, meo iudicio, D. Augustinus θ fabulosam vocauit, nec de Iosephi sententiâ locutus. Abenezra nescio quas astrolabij figuras comminiscitur: quem *multis rationibus* luculenter Tostatus refellit ι. Salomon Iarrhius & Eugubinus censent, fuisse nomen ineffabile rationali inscriptum: Philo Iudæus, & Hugo Victorin. volunt, ipsa hæc verba (*Vrim & Thummim*) rationali insculpta fuisse. alij laminas quasdam lucentes, & quisque quod somniauit, vel in buccam venit, vt licet videre apud Tostatum. *Verum mihi placet*, quod multis alijs, nihil ab ipsis lapidibus XII. diuersæ rei fuisse. Primò, quia censeo hæc ipsorum lapidum fuisse nomina, sicut ijdē lapides etiā alibi κ vocantur *Sohā* & *Milluim* lapides cādorum seu pelluciditatum & plenitudinum; vel vocantur dumtaxat, *Milluim*, vt videtur noster interpres intellexisse; qui vertit; *lapides Onychinos* (hoc dicens de duobus illis supra humerum) *& gemmas ad ornandum Ephod.* (sic vertēs *Milluim*, de his. XII. lapidibus) obscurius LXX. qui *Soham.* vertunt σαρδίυς. nā sardius vnus ex XII. Secundò, quia, siquid aliud fuissent, certè Moses; qui cuncta, quæ in λογίῳ inerant, tā accurate perscripsit & appendit; aliquid de eius, quod erāt, formâ, quantitate, qualitate, materiâ, loco. nobis prodidisset: Respondet Iarrhius, idcirco hæc prætermissa, quia vel Deus ipse, vel Moses, in monte Sinai, Vrim ac Thūmim fuerat fabricatus. Apage sis, fabulator. hoc tu de capite tuo. si verum foret, hoc ipsum nobis S.S. tradidisset: sicut tradidit, priores Decalogi tabulas à Deo, posteriores à Moyse perscriptas.

Obijciunt, postquā Deus λ Mosi iussit ponere in rationali XII. illos lapides, mox vt de re planè aliâ, alio loco μ, dicitur; *Pones autem in rationali iudicij doctrinam & veritatem.* &c. Respondeo hoc dici, vt breuē quandā anacephalæosin & explica-

η D. Aug. in Exo. q. 117 David Kimchi in lib. radicum, Caiet. in Exod. Tagnin. & al.

θ d. q. 117.

ι in d.c. 28. q. 12.

κ Exod. 25. v. 7.

λ Exod. 28. v. 17.

μ v. 30.

tionem cunctorum, quæ de his omnibus lapidibus præmiserat. q.d. iussi, vt tales & tales gemmas rationali insereres. cape nũc iussionis illius causam. idcirco iussi, vt hę gemmæ tibi sint Vrim & Thummim, hoc est manifestatio & veritas rerum futurarum. Hoc enim breuiter, ait; id quod in rationali pones, hoc tibi futurum doctrina & veritas. Nec vllam hîc video obscuritatem in hac repetitione; nec nouitatem in nómine, tam Hebræis non nouo, sed & celebrato. Dicitur autem rectissimè Moses *ponere in rationali Vrim & Thummim*, quia lapides illos per Beseleelem curauit ex Dei pręscripto inseri rationali. Nisi fortè censent, ipsum per se Mosem intexuisse illa verba, & nõ per textorum magisterium ac manus. Quod si *ponere*, tum per illos dicendus Moses; certè & nunc nostrâ in sententiâ. Deinde sciant aduersarij, eandem vim esse phrasis huius *lapides milluim*, & *milluim* simpliciter; item *lapides vrim ac thummim*, & *vrim ac thummim* simpliciter. vtrobique enim ijdem lapides significantur, sed illic additur vox *lapidum*, quia de gemmis dumtaxat, qua gemmæ erãt, agebatur: hic verò omittitur vox *lapidum*, quia de ijs agitur, non qua lapides, sed qua gemmæ oraculi exhibitrices. Quid autem ineptiæ est, si Metonymicè oraculi nomen tribuatur gemmis, oraculum fundentibus? Nouæ-ne Metonymicę Sacræ Scripturæ sunt locutiones? Quid tenebricosi. *pones* &c. pro; pones in rationali lapides, quibus, à munere, nomen est, *Vrim & Thummim*? Nec opus fuit exprimere modum alium, quàm seriem ipsam gemmarũ satis expressam. Illi potiùs exprimere deberent, vbi illud in rationali vacuum, ad hæc nomina intexenda? an inter singulos lapides? an in ambitu omnium? an ad dextram, an ad sinistrã? ה demonstratiuum, cur potiùs demonstret hanc texturam, quàm lapidum miraculum? immò hoc potiùs, q.d. admirandos illos lapides, Vrim & Thummim. Auctorum qui nobis obijciuntur auctoritas magna foret; si vel inter se conuenirẽt, vel rem discussissent diligentiùs. D. Hieron. *ad Fabiol.* quod nobiscum pugnet, nihil habet, quod faueat aduersarijs, tantundẽ: vtitur solùm modo loquendi sacrę scripturæ. D. Aug.

q.117. ambiguè loquitur,& quid esse potuerit indicat, profes-sus id nesciri. D. Gregor. *p.2. pastoral. c.1.* nihil omnino dicit, præter verba scripturæ & mysticam expositionem. Rabanus *lib. vlt. in Exod.* per, *siue hoc siue illud*, rem resoluit. Radulfus *lib. 6. in Leuit.* asserit dumtaxat fieri potuisse, vt inscriberentur hęc verba. Rupertus *in Exod.* obiter, nec aliud, quàm; doctrina & veritas *inscribitur illi.*] Solus ergo cum Hugone Victorino, ex Patribus, Philo videatur hoc certo censuisse: etsi de Philone etiam dicat quis, non ineptè; texturam non vocasse vocum *harum inscriptionem*, sed lapidum insertionem, & has ipsas lapidum texturas, vocatas manifestationem & veritatem: & sic etiam has virtutes dicere depictas in τῷ λογίῳ, propter lapides fulgorem propheticum emittentes. Et rectè ex Iosepho *lib. 3. antiq. c. 9.* Ribera noster hoc, cum Lirano & alijs, collegit, quod diximus, quia licet Iosephus nomina *Vrim & Thummim* non nominet: vsum tamen & miraculum describens; satis apertè indicat, se prophetiam per Vrim & Thummim ipsismet lapidibus tribuere. Scilicet ignorasset Iosephus hanc scripturam horum nominum: aut si sciuisset, tam pertinaci silentio inuoluisset.

Sic ergo statuo, *Vrim & Thummim fuisse has ipsas gemmas XII.* vt volunt Iosephus, Lyran. Tostat. Oleaster & Ribera. Videtur enim hoc probabilius, tum propter ea quę iam diximus: tum, quod in Leuit. vbi Sacerdos vestitur *v*, nulla fit horum XII. lapidum mentio, sine quibus nunquam Sacerdos ritè vestitus fuisset: sed eorum loco, tantum fit mentio de Vrim & Thummim: vt hinc appareat, talibus nominibus ipsos lapides met significari. Qui quoniam splendidi & micantes clarissimâ refulgebant luce, dicti sunt non solum splendidi & lucentes, quod parùm futurum; sed splendores & illuminationes, *Vrim*; & quoniam erant ex gemmarum illis generibus, lectissimi, integerrimi, & perfectissimi, dicti sunt, non perfecti, sed perfectiones, *Thummim*: eâ emphasi quâ solent Hebræi, vt & Latini, abstracta pro concretis vsurpare. quam Oleastrij sententiam, æquum non fuit à viro erudito acerbiùs exagitari.

v c. 8 v. 8.

Lxx verò & vulgatus dũ interpretãtur, *doctrinã* & *veritatẽ*; maluerũt ſuâ nobis verſione vſum lapidũ, quã vocis ſignificationẽ exhibere; prudenter id amplectẽtes, quod magis ad mores legẽtis formãdos faciebat. Nominũ verò ratio hæc fuit. *Vrim* dicta, quia vt lux quędã tenebras ignorantię diſcutiebãt fulgore ſuo; *Thũmim* verò, quia, vt omnis prophetiæ, certa quoq; ſplẽdoris erat promiſſio, & indubitatò Deus, quod fulgore pollicebatur, id euẽtu perficiebat, nec fas erat dubitare. Hæc de re.

De Vſu prophetiæ duo nobis ſunt cõſideranda; modus interrogandi, & modus reſpondendi. Interrogationem Hugo Victor. cenſet, per quaſdam ſortitiones ſolitã proponi. Quod vnde acceperit, aut quid illi ſuffragetur, neſcio. Iarchius & Abenezra tradunt ſolitos codicillis inſcribere quæſita, & hos rationali imponere: cuius rei cùm in Sacrâ Scripturâ nullum veſtigium inueniatur, nihil vereor iſtud pro commento reijcere, communemque ſententiam aliorum amplecti ϖ. Receptius enim & verius puto, Sacerdotes, poſt debitas preces, viuâ voce propoſuiſſe interrogata, indutos, cùm alia veſtimenta ſacerdotalia, tum Ephod & Rationale ſeu monile gemmatũ Ephodi appenſum, de quo nunc agimus: quod vocabãt *applicare Ephod*, ſeu *conſulere Dominum applicato Ephod* ρ; vel ſimpliciter, *conſulere Dominum*, quando de Sacerdote ſermo, vel pro ſe, vel pro rege. ſic enim rex per Sacerdotem conſulebat Dominum σ: quem morem nobis SS. explicat τ per Eſdrã, ſi ad Hebræum fontem recurras. vbi enim nos habemus *donec ſtaret Sacerdos doctus & eruditus*; LXX. vertêre; *ſtaret illuminationibus & perfectionibus* (nam qui cũ Gentilibus malunt; *initiationibus*; Latinè quidem loquuntur, ſed vim vocis Hebreæ, quam LXX. ſunt optimè interpretati, parùm expreſſerunt) illic inquã Hebr. eſt; ſtet Sacerdos *Lehurim ve thũmim*, & ſenſus υ eſt: donec ſacerdos Dñm conſulat indutus Vrim & Thũmim. Et (quod eruditè Riber notauit) vt collationẽ ſummæ dignitatis Põtificiæ deſignẽt ſacræ litteræ, dicũt, Vrim & Thũmim alicui collata. Sic. n. Moſes tribui Leuiticæ benedixit υ: *Perfectio tua & Doctrina tua viro ſancto tuo*. vbi Hebr. eſt, Vrim & Thummim

• *in Cathen. Lipomani.*

ϖ *Ioſephi, Lira. Toſta. Oleaſt.*

ρ 1. *Reg.* 23. *v.* 9.

σ *d. c.* 23. *v.* 2. *& 4 & cap.* 22. *ver.* 13. *&* 19. *& c.* 28. *v.* 6.

τ 2. *Eſd.* 7. *v.* 65.

υ *Deute.* 33 *v.* 8.

Thūmim tui viro ſancto tuo: & eodē ſenſu Lxx. vertere: *Date Leui manifeſtationes eius, & veritatē eius.* Quæ ad litterā de eodē ſacerdotali ornatu ſunt accipiēda: ſed per hunc ornatū allegoricè ſignificatur perfectio & doctrina, quâ ſacerdotē prædituū eſſe oporteret. Toſtat. ibi valde ſe torquet, & vertit in varias interpretationum formas: ſed hæc, quā dixi, ſimpliciſſima eſt.

Reſpondendi modum arbitror duplicē fuiſſe. Cùm enim has gemmas Deus inſeri iuſſerit pectorali: vt per tam lucentes perfectoſque lapides, ipſe lucis perfectioniſque omnis auctor interrogaretur: & reſpondens, tam Sacerdotes, quam Principem & populum ſpirituali ſuâ luce illuſtraret ac perficeret, euoluens inuoluta, explanās ambigua, & docens quæ faciēda omittendáue forent, & modos præſcribens, quibus res inchoanda perficiendaque; ſatis apparet, reſponſiones interrogationibus accommodari debuiſſe: interrogationum verò quædā per affirmationē negationémue nudā poſſunt expediri, quædam longiorem requirunt explicationem. Arbitror itaque ad prius illud genus interrogationum, nudo lapidum ſplendore ſeu fulgore reſponſum: & ex eo Sacerdotem colligere ſolitum, ſuaderet an diſſuaderet conſulenti: quo ſenſu accipio Ioſephi dicta φ, quē Toſtatus & Ribera meritò ſequuntur: nec eſt, quod quis arbitretur D. Aug. hoc fabuloſum iudicaſſe: nā quid perſtringat, paullò ante docui. Ad poſterius genus interrogationū, non reſpondebatur illo tantū ſplendore (nec enim commodè hoc potuit) ſed longè aliter. audiebatur enim à Sacerdote interna quædam, vel externa quandoque locutio ſeu oraculum, quod ipſe poſtea interroganti manifeſtaret. Quanquam nec hìc abſurdū ſit opinari, ad ſplendorem tunc lapidū acceſſiſſe ſacerdoti lumē propheticū mēti eius à Deo infuſum De hac quidē reſponſione prolixiore, patet ex Regū geſtis χ, vbi prętер reſpōſionē ad interrogata, inſuper Deus docuit modū pręlij conſerēdi. & propter talē modū reſpōſionis, puto genus hoc oraculi vcoani cōſueuiſſe, *reſponſionē per Sacerdotes* ✝.

φ *lib 3. antiq c. 9.*

χ *2 Reg 5. v. 13.*

✝ *1. Reg 28. v. 6. vbi Heb. eſt* Vrim.

Vidi qui contra Ioſephi, quem ſequor, ſententiam, nō vno ariete moliretur. 1. ſibi diſplicere ſcribit, & ſuſpectum eſſe ſingulare

gulare Ioſephi teſtimonium. 2. quoniam in eodem loco Ioſephus duabus adhuc alijs in rebus labitur. hîc quoque lapſum. tum quia dicit hoc à Græcis λόγιον vocatum, cùm tamen LXX. ſic vocarint, qui Hebræi fuerunt. tum quia dicit ducentis ante ſuos commentarios annis, hos ſplendores ob legis violationem exſtinctos: cùm tamen Thalmudici, & Iarrhius, & Kimchi, & Elias Germanus teſtentur, diu antè huic oraculo finem impoſitum, ſcilicet iam inde à captiuitate Babylonicâ: quod à Iaddo reſponſum ferunt Alexandro Magno petenti, vt pro ſe Deum de belli Perſici euentu conſuleret. 2. Denique quia ſequeretur ex hac Ioſephi narratione, hoc oraculum tantum inſueuiſſe de bello reſpondere; quod non eſt verum. item ſequeretur ſolummodo conſueuiſſe de illis quæſtionibus, ad quas, per; *ita* vel; *non*, reſponderi poſſet. conſtat autem ſæpè pluribus reſpondiſſe, & quidem interdum inopinata & præter interrogationem ω. His vir acutus & egregiè doctus conatur Ioſephi fulgorem infuſcare: ſed leui manu fuligo poteſt amoueri. 3.

ω *d.v.13.*

Ad primum reſpondeo, licet id ſolus Ioſephus dixiſſet; maximam eius in rebus ad Sacerdotium ſpectantibus, cùm ipſe Sacerdos fuerit, auctoritatem eſſe debere: præterea nullus alius ſupereſt illius ævi Hebræus ſcriptor, qui talia diſcutere potuerit, præter Philonem & Ioſephum. Philo paucula huiuſmodi attigit, allegorijs ſolis intentus; neque negauit. Ioſephũ ergo ſolum id affirmaſſe, quid mirandum?

Ad 2. nego in his Ioſephum labi. Licet enim LXX. fuerint Hebræi Sanhedritæ, Græcè tamen non Hebraicè ſcripſerunt, & cùm Græcè ſcriberent λόγιον dixerunt: & eos poſtea cuncti proſelyti Græci in hac nomenclaturâ ſecuti fuerunt, non aliam ob cauſam niſi ob eam, quam Ioſephus ibi retulit; ex cuius contextu Græco, manifeſtum eſt, eum loqui de Græcis dumtaxat illis, qui Iudaicos ritus venerabantur. Notum verò Iudæos & Græcos ſic diſtingui, vt Græcorum nomen retineant, quotquot ex gentilibus ad Iudaiſmum tranſierãt α. De oraculi quoque ceſſatione, meritò Ioſephi auctoritatem cunctis

α *Act.14. in princ. & paſsim in nouo teſtam.*

cunctis Thalmudicis & sexcentis Rabbinis recentioribus, qui totius antiquitatis sunt imperitissimi, præfero. De Iaddi quidem illo responso, quoad oraculorum cessationem, nec Latini β, nec Græci Historici γ, qui res Alexandri scrupulosè fermè sunt prosecuti, vel vno verbulo meminerunt. Ioseph verò δ, Zonaras, & Glycas, quando accuratè narrant quæ Iaddus cum Alexandro egerit, ea recensent, vnde satis colligatur, de oraculo per Vrim & Thummim nihil Alexandrũ cogitasse: cuius illum quoque fuisse ignarum prorsùs verisimile censeo: De victoriâ verò contra Darium, à Deo docent per visum certiorem factũ. Arbitror ergo Iosephum egisse de fulgore huiusmodi penitùs semperque cessante. Nam per interualla, quin aliquando etiam priùs cessauerit; vt Saulis, & postea quorundam Regum, post Dauidem, tempore; nõ est dubitandum. Glycas quidem ε indicat, quando Israëlitæ Deum offenderant, non consueuisse illis Deum per Ephod respondere. Sic igitur suspicor, solitos Iudęos primò per Sacerdotes, applicato Ephod, Deum consulere: si hac viâ non succederet, recurrisse ad prophetas, etiam qui Sacerdotes non essent ζ. sic enim legas ipsos quoque Sacerdotes ad Holdam prophetissam oraculi causâ adijsse η.

β *Q. Curtius Rufus.*
γ *Diodorus Sic. Plutarch. Arrianus.*
δ *Ioseph. li. 11. antiqu. in fin. Zonaras tom. 1. Glyc. p. 2. annal.*
ε *p 1 Annal.*
ζ *patet ex 1. Reg. 28. v. 6.*
η *4. Reg. 22. v. 14.*

Ad 3. dico, nihil eorum sequi, quæ inferuntur. nam belli meminit Ioseph, vt rei de quâ frequentiùs agebatur: Fulgoris verò tantùm, prætermissâ subsequente Sacerdotali manifestatione, meminit, quia manifestatio illa res solita; fulgor verò, res ceteris gẽtibus planè insolita & inaudita erat, & ideò illam memoriæ statuerat cõmendare. Duplex ergo fuit vnius oraculi Vrim & Thummim manifestatio siue responsio, prior illa & exterior, tantùm per fulgorem lapidis; & posterior quãdoque etiam extrinseca, per Sacerdotem prophetiæ spiritu imbutum, qui quod perceperat admoto pectorali, id postea quærentibus manifestabat. Fortassis propter tot manifestationes concurrentes, Septuaginta interpretantur iudicium τῶν δηλῶν, hoc est iudicium bis quidem manifestatorum Sacerdoti, & tertiò manifestandorum consulentibus. Eandem ob causam,

sam, *Vrim* vocarunt illuminationem; & *Thummim*, veritatem siue perfectionem (eodem enim hæc recidunt) quoniam Deus neminem fallere vel potest vel vult; sed quicquid Sacerdoti dicebat, hoc verissimum & numeris omnibus erat absolutissimum. Sacerdotis quoque officium erat eadem populo verè ac plenè denunciare, nulla omissionis, dissimulationis, mutationis aut falsitatis alterius adhibitâ mixtione θ.

θ Sic Philo lib. 3. de vitâ Mosis. Orig. lib. 6. in Leui. Hier. in c. 3. Ose. & epist. 127. ad Fabiolam.

Hæc de re valdè obscurâ, si nõ luculenter, haud certè prorsùs indiligenter dicta, sufficiant.

SECTIO II.

De oraculis prophetarum.

SVffecerint ista de *Oraculo per Sacerdotes*. Post Dauidis regnum, rarò per Sacerdotes Domino respondente, frequentius esse cæpit *oraculum per prophetas*; quod diuidi potest in *visionem*, & *somnium*: sicut & *oraculum per Sacerdotes* diuidi potuit etiam, in *visionem fulgoris*, & *manifestationem verbi*. ideo quædam ex dicendis, de *visione* & *verbo*, analogiâ quadam possent etiam accommodari prophetiæ *Vrim* & *Thummim*; vt non obesæ naris lectores facilè animaduertent. A

Visionem & *verbum* Græci Patres & LXX. non rarò confundunt, vt & ipsa scriptura, cùm visionem dicit auditam, verbum verò visum vel ostensum α. vt cum Isaias dicit β, *Audi cælum, quia Dominus locutus est*; & tamen initiò vocarat *visionem*: & cum Zacharias & Ezechiel dixissent, se verbum Domini explicaturos, subdunt visionem γ. differunt tamen. Nã

α Isai. 2. & 13. & Amos 1.
β Isa. c. 1.
γ Vterque c. 1. vide etiam Abdiæ. 1.

Visio Græcis ὅρασις vel ὅραμα, Hebræis *roë*, est prophetia, qua mens spirituali oculo cernit obiectum propheticum ipsi cælesti lumine repræsentatum. differt à *verbo*, quia verbum sæpe contingit sine visione, & visio sine verbo: differt à *somnio*, quia visio sæpè offertur vigilanti. crebrò quoque vsurpatur more Hebræorum pro concreto, seu pro re visâ, sic Moses rubum δ vocat visionem: sic prophetæ dicũtur videre visiones ε.

v. 3.
δ Exod. 3.
ε Ezech. 1. Ioel. 3. cum similib.

Verbum; siue (vt mauult Ciprianus) sermo, Græcis λόγος; Hebræis

Hebræis *Dabar*, est prophetia, qua spiritus sanctus, mentali quadam locutione, prophetam occulta docet, vt cum Esaiæ dixit; *Sume tibi librum*, & iterum ; *Vade dic Ezechiæ* &c. Locutio ista fiebat, vel voce formatâ in aëre, & auditâ, vt Abrahamo ne filium necaret ; vel verbis in ore prophetæ positis, vt Balaamo , & hæc Aramæis propriè dicta; *Malki*, Hebræis, *Malchuth* (hoc est consiliũ) quasi dicas regẽ prophetiarũ, siue prophetiæ speciẽ præcipuã. nihil enim consilio est vtilius. Visioni & verbo hoc cõmune fuit, quòd vel de lætis & faustis, erãt, & in nouo testamẽto tunc vocãtur *Euangelium*, in veteri nomina visionis aut verbi retinent: vel erant de infaustis ac tristibus rebus, minarum & luctus annunciæ, regibus ac populis exitia portendentes: tunc Hebræi vocabant huiusmodi prophetiam, *Massa*, à verbo *Nasa*, leuare, tollere, portare, assumere. Per hanc radicis varietatem factum, vt controuertatur, quid propriè in sacrâ scripturâ significet *Massa*? Olim Aquila vertit ἄρμα, nõ accipiens pro curru (vt apud profanos) sed pro pondere seu onere, vt noster optimè transtulit. Calamitas enim cui impendet, eum Æthnâ grauiùs premit: &, in quem talis prophetica sententia ferebatur, hic metu atq; tristitiâ oppressus, quasi caput nequibat erigere. sic explico, & amplector D. Hieronymi sententiã *in Nahum*. Quid ni amplectar? semper (si attendas) vocabulum pro aduersâ, nunquã pro secundâ denũciatione inuenias vsurpatum: & perspicuè Hebræum nomen, Onus seu Põdus significat , & in Ps. 27. Græca versio φόρτιον habet, hoc est pondus. Sic nonnulli putant à Ioanne vocari βάρος, hoc est vt noster vertit, põdus: sed, nisi fallor, ipsi fallũtur: non enim illic sermo est de prophetiâ, sed de onere interdictorij alicuius præcepti, vt rectè Primasius & Haymõ sensere. Nec lõgè abit spiritus sanctus, cũ *onus* vsurpat, pro ipso populo, cui tale quid imminere denunciatum fuit : quia talẽ populũ Deus diu laborauit sustinens, tãdemque humeris suis, quasi onus molestissimum, excutit, dum eum abijcit; cùm suo quasi fauore & peculiari defentione destituit. Lxx. Theodotiõ & Symmac. solẽt vertere λῆμμα; quæ, vox à λαμβάνω deducta,

דבר

{ c. 8. v. 1.
c. 38. v. 5.

Genes. 22. v. 11.

Numer. 22. & 23.

χ Exo. 23. v. 5. 4. Reg. 9. v. 25. ps. 27. v. 5.

λ Apoca. 2. infin. v. 24.

μ Ierem. 23. v. 33.

donum & munus ſignificat ρ; quid commune, dicat aliquis, oneri & muneri? Multum ſanè in propoſito: imò hîc idem eſt onus & munus. Nam prophetica comminatio infortunij & ſupplicij inſtantis, præclarum & precioſum eſt Dei donum, quia quos Deus diligit, caſtigat; & quos caſtigat, priùs, vt reſipiſcant, minas proponit illis, &, vt ſolent fugare malentes, quàm lædere, lapidem manu leuat, & oſtentat, priuſquam iaciat. Homini ſic liberum relinquit, fugere à venturâ irâ. Sanè λῆμμα primariò ſignificat leuationem ſiue aſſumptionem, ſecundariò donum: eo quòd dum datur, à donante leuatur & traditur, à donatario verò aſſumitur. Vnde Theoni & alijs Mathematicis, Dialecticis quoque, λῆμμα nominatur, illa propoſitio; quæ demonſtrationi vel argumento inſerta, & nõ probata, aſſumitur ab alio, & vt, qui inſeruit illam probet, poſtulatur. Sic cum interpretes iſti in S. S. λῆμμα vſurparunt; pro reipsâ acceperunt, quæ aſſumitur ſiue eleuatur, idque cõſentaneè idiotiſmo Hebræorum; quibus propheta dicitur quaſi aſſumere & leuare ipſum Onus, & libratum intentare ceruicibus impiorum; quibus impijs breui imminentem diuinam iram comminatur: huc enim pertinent illæ paſſiuitùs occurrentes phraſes, *aſſumere luctum, aſſumere planctum, aſſumere parabolam*. Cauendum itaque ne cum Græcis recentioribus σ λῆμμα, ad quamuis prophetiam extendamus. Si cui hæc nimis fusè dicta videbuntur: is ſi, quam ſe viri egregij in his torſerint τ, conſiderare dignabitur, non diffido illũ æquibonique hanc noſtram diligentiam conſulturum.

Hæ duæ ſpecies, *Viſio* & *Verbum*, aliquando iunctæ ſunt cũ *raptu* ſeu *ecſtaſi*, aliquando ſeparatæ. ſimul fuere in raptu B. Paulli, ad tertium vſque cælum; vbi vidit & audiuit, quæ non licet homini loqui: fortaſsis etiam Ezechielis viſio quædam talis fuit ρ, quæ vocatur *iad*, hoc eſt prophetia non leniter, ſed violenter influens. Quãdo igitur ecſtaſis accedit, tunc tenenda Patrum σ doctrina; prophetas non fuiſſe ſic mente captos vel attonitos, vt non probè ſcirent, quid prędicerent. hoc enim proprium fuit fanaticorum, quales erant hęretici Montaniſtę, &

ρ D. Hiero. in Iere. c. 23. & Fauorin. in Lexic.

σ Theophil. in Habac. & Nahum. π Io. Petrus Oliuerius lib. de prophetâ. c. de Lemmate, Arias Monta. Præludijs in prophet. minor. Fran. Ribera in Nahum.

ρ Ezech 1. v. 3. & c. 8, v. 1. & 3.

τ Iustin. admonit. ad Gent. circa fin. & q. 2 ad Ortodox. Hieron. præfat. in Esai. Chryſoſt. in Pſal. 44. & hom. 29. in epiſtol. ad Corinth. Auguſt. lib. 1. contra Acad. c. 7.

& vates Gentilium. Immeritò valdè ab Oliuario reprehenditur auctor, *de ſpiritu & animâ* (exſtat inter opera Auguſtini) quòd ſcripſerit, B. Ioannem in ecſtaſi Apocalypſim ſcripſiſſe. Nam ecſtaſis duplex eſt, vna diuina, alia diabolica: vt inſinuat „ Tertullianus his verbis τ; Ecſtaſis hoc operatur de ſuo pro- „ prio; vt ſic nobis ſapientiæ imagines inſerat, vt & errorum.] ſapientiæ ſcilicet ac veritatis diuina, errorum & falſitatis diabolica. Non igitur auctor ille ecſtaſim ſumſit, pro mentis attonitæ abalienatione, & animi quadam impotentiâ; qualis erat in pſeudoprophetis illis; ſed more patrum & recto, pro raptu, ſiue pro abſtractione tantum à terrenis, & ſenſuum corporeorum functione: nec voluit ſic conſtitutum Euangeliſtam ſcripſiſſe, ſed quæ dum in tali ecſtaſi conſtitutus viderat, ea poſtmodum in ſcriptum redegiſſe. vt mittam D. Paulli raptum: talis haut dubiè D. Ioannis fuit, quod teſtatur cùm dicit *ſe in ſpiritu fuiſſe* (ἐγενόμην ἐν πνεύματι) ſcilicet correptum & abſorptũ in ecſtaſi, vt rectiſsimè Haymon fuit interpretatus: breuiter idem vno verbo inſinuare voluit Andræas Cæſarienſis; πνεύματι ἁγίῳ γενόμενος κάτοχος; quod vocabulum, ſic afflatum ſpiritu ſancto ſignificat, vt totus ab eo correptus mente ſeu ſpiritu, & occupatus ſolidâ poſſeſsione fuerit: nam affectio animi ecſtaticorum κατοχὴ vocata, quia ſenſibus corporeis ad tempus quaſi priuantur: vnde & morbus quidam ita nominatus, qui corporis ſenſu motuque priuat υ, qui & κατάληψις. noſtri medici *congelationem* appellant. Idem ſignificari puto, quando prophetæ dicunt, *factam ſuper ſe manũ Domini*. item, *eleuauit me ſpiritus*, aut, *eduxit me manus Domini in ſpiritu* χ; item, *cecidit ſuper eum mentis exceſſus*, vbi Græcè eſt ἔκστασις ψ. Perperam Theodoret. & Theophilact. ω cùm *Lemma* confundunt cum huiuſmodi raptu, hoc eſt *Iad*, cum *Maſſa*.

D Tertia ſpecies erat *ſomnium*, dormientibus tantum, medio ſimulacro ſiue phantaſmate, contingens: Hebræi vocant *chalom* α, Græci ἐνύπνιον. Si quis quæ cuentura ſunt ſomnians, ipſe quid ſomniet non intelligit; tunc eius reſpectu non erit prophetia: ſed adſpectu tantum illius erit prophetia, cui Deus

τ *lib. de animâ.*

υ *Galeno lib. 13. Therapeut. & lib. 4. de locis affect. Aetio, & Ægyptiæ* Φ *4. Reg. 3. v. 15.*

χ *Ezech. 11. v. 1 & c. 40. v. 1*

ψ *Act. 10. v. 10.*

ω *in Nahum.*

α *Iſai. 29 v. 7.* חלום

significationem somnij reuelabit. quare Ioseph propheta, & nō Pharao, vel eius serui β; Daniel propheta, & nō Nabuchodonosor γ: somnians autē ipse demum annumerabitur prophetis, quando cū somnio simul intelligentiā somnij percepit, vt Daniel in altero superbi Regis somnio δ. De his somnijs propheticis tria sunt considerāda, modus, causa, & gradus seu dignitas.

β Gene. 40. & 41.
γ Daniel. 1. & 4.
δ Dan. c 2.

Modus multiplex est, vt accuratè noster Pererius explicauit ε. quædā immittūtur cū pauore & horrore somniantis ζ, quædam pacifice η. 2. quędam non intellecta, quædā simul intellecta, vt dixi. 3. quędam clara & sine inuolucris θ, vt Ioseph, trium Magorū, & B. Paulli; quædā obscura, implexa, inuoluta, vt Pharaonis & seruorū eius, & Nabuchodonosori ι. 4. in quibusdā Deus alloqui videtur, vt Salomonē κ, interdū angelus bonus, vt B. Ioseph; interdum aliquis homo, vt Paullū vir Macedo. λ. 5. aliquando somnia correspondent antecedentibus cogitationibus, & sic initium sumunt ex causâ animali; vt primū somnium B. Ioseph, & primū Regis illius Babylonij; quādoque verò nulla prędedit cogitatio, vt in somnio secundo B. Ioseph accidit μ. hanc differentiam notauit B. Grego. ν. 6. nonnunquam nihil petenti Deus somnium inopinatò immittit, vt fit plerumque, & accidit in prędictis SS. exemplis: nonnunquam verò petentibus reuelationem eamque sperantibus, vt Danieli ο. consuefactos enim Hebręos huiusmodi desideria sua Deo proponere, & ab eo petere, vt per somnia futurum illis euentum pandere dignaretur, manifestius est ex S.S. quàm vt quis debeat dubitare ϖ. Soliti id ipsum Gentiles facere in templo Serapidis seu Plutonis, vt discerent qua ratione à morbis liberarentur ρ, vel ad resolutionem dubiorum habendam, vt fecit Edesius σ, & apud poetā Rex Latinus τ: & in tēplo Æsculapij Apollonius υ: & Spartani magistratus in tēplo Pasiphaës φ: tale fuit tēplum Amphiarai χ, & Calliæ apud montē Garganū ψ, & huiusmodi tēpla vocabātur *Psychomantea*. Conatus ad hoc crimē Apostata Iulianus, per calumniam, detorquere Vigilias Christianorum

ε q. 3. de obseruat. somnior.
ζ Gen. 15. v. 12. Daniel. 2. v. 1.
η Gen. 18. v. 12.
θ Matt. 1. v. 20. & c. 2. v. 12. 13. & 20. Act. 16 v. 9.
ι dd. Gen. 40 & 41. Dan. 2. & 4.
κ 3. Reg. 3.
λ S. citat. locis in litt. θ.
μ Matth. 2.
ν lib. 8 Moral. c. 13.
ο Dan. 2. v. 18
π 1. Reg 28. v. 6. & 15.
ρ Aristoph. in Pluto.
σ Eunapius in Edesio.
τ Æneid. 7.
υ Philostra. in eius vitâ.
φ Cicero 1. Tuscul. & 1. de diuinat.
χ Pausan. in Boeot.
ψ Strabo li. 6

rum ad ſepulcra Martyrum; ſed retudit illum validè B. Cyrillus ω. Iudæos nonnunquam eò ſuperſtitionis delapſos, vt ad captanda ſomnia in Gentilium templis incubarent, docet » Eſai. propheta α; *qui immolant in hortis, & ſacrificant ſuper* » *lateres; qui habitant in ſepulcris, & in delubris idolorum dormiunt.*] vbi LXX. vt ſolent, paraphraſticè addiderunt, *propter inſomnia*, διὰ ἐνύπνια, cauſam incubationis explicantes. D. Hie» ron. *In delubris*, inquit, idolorum dormiens, vbi ſtratis pelli» *bus hoſtiarum* incubare ſoliti erant, vt ſomnijs futura cognoſ» cerent. Quod in fano Æſculapij vſque hodie error celebrat » Ethnicorum, multorumque aliorum.] idem Cyrillus *ibi in Comment.* confirmat.

ω *libr. 10. in Iulian.*

α *c. 65. v. 4.*

E Cauſæ ſomniorum efficientes alio loco explicabuntur; nunc de diuinorum ſomniorum finali causâ (vt vocant) agimus dumtaxat: quæ ex S. S. multiplex deſumitur. 1. vt quis à malo abſterreatur, ſicut factum Abimelech β Regi Ge» rarę, & Labano γ; hāc inſinuat B. Iob δ; *in horrore*, inquiēs) » *viſionis nocturnæ, quando ſolet ſopor occupare homines, pauor te*» *nuit me* &c. & alibi ε, *terrebis me per ſomnia, & per viſiones hor*» *rore concuties.* 2. vt adhortetur ad aliquod bonum, vt Gedeonem ζ, & Iudā eiuſque exercitū η. 3. vt moneat vel doceat quid agendū fugiendumúe, vt B. Ioſeph θ, & tres Magos. hāc » cauſam Iobus ſignificat his verbis ι; *per ſomnium aperit aures viro*» *rum, & erudiens eos inſtruit diſciplinâ, vt auertat hominem ab* » *his quæ facit* &c. 4. vt ſpiritum prophetiæ, vel quod aliud ſpirituale donum ſimul largiatur: quo pertinent iuxta nonnullos » iſta Moſis κ; *ſi quis fuerit inter vos propheta domini in viſione* » *apparebo ei, vel per ſomnium loquar ad eum.* Significare volunt, quod ſpiritum prophetiæ, vel viſione, vel ſomnio, collaturus ſit: potiùs crediderim agere, de ijs quibus iam dato prophetiæ ſpiritu, ſignificat ſe poſtea cum eorum nullo tam familiariter, quàm cum Moſe acturum; cum hoc ore ad os, cū illis dūtaxat per viſionē & ſomnia. Meliùs huc facit iſtud λ Ioëlis; *ſenes veſtri ſomnia ſomniabūt, & iuuenes veſtri viſiones videbūt*: præceſſe» rat enim, *effundam ſpiritum meum ſuper omnē carnē, & prophetabunt*

β *Geneſ. 20.*

γ *Geneſ. 31.*

δ *c. 4. v. 13.*

ε *c. 7. v. 14.*

ζ *Iud. 7. v. 13.*

η *2 Machab. 15.*

θ *Matth. 1. & 2.*

ι *c. 33. v. 15.*

κ *Nume. 12. v. 6.*

λ *c. 2. v. 28.*

bunt filij vestri. sic donum sapientiæ & prudentiæ in somnis datum Salomoni μ, ex probabiliore sententiâ Tostati ν; sic promissio obuenturæ dignitatis, Ioseph & Mardochæo ο. 5. ad reuelationem diuini alicuius mysterij ϖ, vel magnarum reip. aut imperij vicissitudinum ρ, vt Israëlis σ, Ægypti, & τ Nabuchodonosor. Ad hæc capita reduci possunt multa somnia diuina, quorum in Historijs Sanctorum fit mentio; vt illa Africana apud Victorem Vticeni. *de persecut. vandalic. 2.* oblata Eusebio Episc. Kartaginensi. & quæ post obitum Sidonij visio oblata pincernæ apud Greg. Turonens. *lib. 2. hist. Fran. c. 23.* & inter alia vnũ mimi *in vitâ Simeonis Sali*, apud Metaphr. aliud sacrilego Traiectensi oblatum sæpius, apud Surium *tom. 4. in vitâ S. Frederici.* aliud oblatum monacho Cluniacensi Beatæ virginis, tempore S. Odonis, apud Ioannem Monachũ *lib. 3. vitæ D. Odonis. c. 9.* cuius occasione B. virgo cæpit vocari *Misericordiæ Mater.* aliud Bertæ matri S. Suiberti, apud B. Marcellinum, *c. 1. vitæ Suiberti.* aliud S. Abramio confessori, *apud Metaphrast. in eius vitâ.* aliud. Henrico Imp. apud Rupertũ, *in vitâ S. Hereberti c. 26.* aliud S. Lutgero apud Monachos Wertinens. *eius vitæ c. 11. & 16.* aliud S. Hugoni Gratianopolitano apud Guigonẽ, *in eius vitâ*; aliud Hartmanno Tuitiensi apud Conradum *in vitâ S. Wolphelmi.* aliud multiplex Elpediphoro, apud Ioannem presbyterum *in vitâ S. Basilei Epis. & Mart.* & alia innumera.

μ 3. Reg 3.
ν ad d. c. 3. q. 11.
ο Genes 37. Esth. 11.
π Genes. 28. Dan. 7.
ρ Gen. 15.
σ Gen. 41.
τ Dan. 2. & 4.

De gradibus seu dignitate prophetiæ multa variaque confessere Moses Ægyptius υ & Francis. Picus φ, sed minutiora, quàm vtiliora: idcirco illis omissis tantum dico quod ex ijs omnibus, intellectualis reuelatio; quæ fit sine cooperatione phantasiæ; præstantissima est, si secundum se & præcisè sumatur; altera verò in qua phantasia ab intellectu excitata cõcurrit, est præstantior extensiuè, quia primã & quid aliud præterea comprehendit. Sic etiam intellectualis per se sumpta, & comparata cum imaginariâ perfectior est; sed si imaginariam addideris ad intellectualem, tum extensiuè simul ambæ perfectiores erunt, quam seorsim sola intellectualis. *ita P. Fr.*

υ in Ductore Dubitantiũ.
φ de præno. lib. 2. c. pen. & vlt.

Soarez

Soarez ad 3. p. q. 30. ar. 1. disp. 9. sect. 2.

QVÆSTIO III.

Quopacto prophetia siue diuina reuelatio discernenda sit, à diuinatione siue diabolicâ reuelatione?

NOn minùs necessaria, quàm ardua est huius quæstionis accurata pertractatio, propter quotidianas, etiam spiritualium personarum illusiones: in eâ decidendâ sequar vestigia aliorum, qui certatim ad hunc lapidem versandum accurrerunt. præcipui fuere B. Vincentius Ferrerius *tract. de vitâ*
A *spirituali c. 11. & 12.* Ioan. Gerson *tract. de probat. spirituum, & alibi passim*, Cardinalis Turrecremata *in præfat. Defensorij reuelation. B. Brigittæ*, Henric. de Firmariâ *lib. de quatuor instinctibus*, Ægyd. Carlerius *p. 1. Sportæ fragmentor. in prin.* Hieron. de Ferrariâ *in Compend. reuelat.* Ioan. Francisc. Picus *lib. vlt. de prænotion.* & quidam recentiores, quorum dicta cuncta inuenies apud istos antiquiores. Possunt omnia reduci ad tria capita; de eo qui iudicat, de personâ cui facta reuelatio, de ipsâ reuelatione & eius circumstantijs. de singulis videamus.

SECTIO I.

De necessarijs iudicaturo de reuelatione.

VEl quis iudicat de apparitione propriâ, vel de alienâ: & plus periculi est priore casu. Vtroque oportet sit persona spiritualis & deuota. nam *animalis homo non percipit ea quæ spiritus sunt*. Oportet itaque eum qui rectè sit iudicaturus, primò *donum discretionis* à Deo petere; vt queat sincerum manna diuinæ reuelationis, à mellitâ lethalique dæmonis offâ dignoscere; & hæc discretio, conceditur aliquando à Deo immediatè simul cum ipso lumine prophetico, vt dictum est: aliquando seorsim, idque vel ad priuatam accipientis instructionem, vel ad aliorum quoque, & totius Ecclesiæ doctrinam, & remedium. Hoc enim dono homo cõsequitur, vt in se, & de se sciat probare spiritus, & etiam sciat illos de alijs, & in alijs discernere. Potest autem hic considerari quasi duplex modus, vnus experimentalis, qui cum ipsâ reuelatione propriâ infunditur illi,

illi,cui facta reuelatio;qui modus (vt ait Gerſon) fit per inſpi- »
rationem intimam,ſeu internum ſaporem, ſiue per experimẽ- »
talem quandam dulcedinem,ſiue per illuſtrationem, à monti- »
bus æternis effugantem omnes tenebras dubietatis.] hîc mo- »
dus rarus eſt,& paucis conceſſus: & quibus conceſſus non eſt,
illi non poſſunt, ſuo iudicio,in proprijs reuelationibus ſtare:
quibus verò conceſſus à Deo fuerit, illi tamen eo vti non poſ-
ſunt,ad diſcernendas aliorum reuelationes , quia ſicut *nemo*
nouit quæ ſunt ſpiritus,niſi ſpiritus ipſemet: ſic nemo cognoſcit
infallibili certitudine, per experimentalem hunc ſenſum, ea
quæ in alieno ſunt animo. Alter modus,qui datur maximè in
ordine ad alios,ille nititur etiam,ſeu confirmatur experimẽtis
varijs, tum ſui, tum aliorum : & ſolet à Deo concedi maximè
illis, quibus officij & dignitatis ratione incumbit animarũ cu-
ra.Sed non debet quis facilè ſibi perſuadere , ſe donum iſtud
à Deo accepiſſe : ideoque ad preces continuas , etiam *debet*
adiungere humanæ prudentiæ,& doctrinæ media. Tertius B
enim eſt modus diſcernendi ſpiritus quem vocant doctrina-
lem,per diligentem & piam *ſacræ ſcripturæ tractationem*,quę
regulas prębet falſos prophetas à veris *diſcernẽdi*:*lectio* quo-
que ſanctorum Patrum & Hiſtoriæ Eccleſiaſticæ multũ con-
fert,vt, illuſiones & reuelationes , ſignis ac notis peculiaribus
queant diiudicari: his ſi adiungatur obſeruatio virorum ſpiri-
tualium,& experientia,& in ambiguis obſcuriſque conſulan-
tur viri docti,& pij,& in viâ ſpiritus longè progreſſi, in militiâ
verò contra dæmonum aſtus exercitati veteranique : ſperan-
dum eſt poſſe deceptiones ſic ſentiri & vitari. Planè ad hunc
vltimum iudicij ferendi modum , non ſufficit ſola doctrina,
ſed accedat oportet ad illam experientia propria, vt quis ſit &
doctus & contemplatiuus: vt & Scripturam & reliquã Theo-
logiam non leuiter delibarit,& in ſemetipſo expertus ſit variã
(ait Gerſon)affectionum ſpiritualium pugnam , tanquam aſ- »
cenderit nunc in cælos,nunc deſcenderit in abyſſos,& viderit »
mirabilia Dei in profundo. Nam qui nauigant mare hoc my- »
ſticum diuerſarum affectionum,quaſi collidentium ſe fluctuũ »
enarrant

» enarrant mirabilia eius. Inexpertus autem talium, quid nouit
» eorum?] Adhæc autem nulla magis neceſſaria diſpoſitio reperitur, quàm ſolidæ humilitatis. vt enim docet Moſes apud Caſſianum, ſolis humilibus à Deo hæc cognitio datur. Denique non eſt iudicium præcipitandum, ſed res Deo diligenter prius commendanda,, & multiplex ſcrutinium mentis faciendum, iuxta mox dicenda. Docent hoc ſacrę litteræ. Narrat Ioſeph Iacob patri ſua ſomnia: increpat eum pater, ſed rem tacitus conſiderat α. Apparet angelus, Ioſue filio Nun, formâ viri armati: ille diſquirit interrogatione, quis eſſet, nec adorat incognitum β. Audit Samuel vocantem Deum, nec reſpõdet Domino, ſed accurrit ad Heli, donec monitus fuiſſet ab Heli Sacerdote; quomodo ſe gerere deberet γ. Helias diſcernit inter turbinem, cõmotionem, ignem, & aurã lenem, & perpendit prudenter, in quo illorum Dominus ſe manifeſtaret. Salutat Virginem ſacratiſſimã Gabriel Archangelus: illa priuſquã reſponderet: *cogitat, qualis eſſet illa ſalutatio* δ, non id leuiter, ſed διελογίζετο, maturè & diu animo atque cogitatione voluebat, vtrum illa ſalutatio illuſoria eſſet & à Deo, an à dæmone, vt optimè Euthymius. Hoc imitatus D. Ambroſius; cũ illi corpora SS. Martyr. Prothaſij & Geruaſij reuelata; hoc Epiſc. Cyprius, cũ D. Barnabas illi ſe manifeſtauit; hoc ceteri ſancti, vt vidimus *lib. 2. q. 6.* Si hoc illa mulier Carthaginẽſis feciſſet ε, quæ cauſa fuit ſchiſmatis maximi, nõ tã turpiter deluſa fuiſſet, nec tot malorũ Africæ occaſionẽ præbuiſſet. Sanè quamdiu res dubia eſt, longè tutius cẽſetur, potiùs eã piâ cũ humilitate repudiare, quã cupidè & confidenter eã recipere, aut aſſentiri.

α *Geneſ.* 37. v. 12.

β *Ioſu.* 5. v. 13.

γ 1 *Reg.* 3 v. 9.

δ *Luc.* 1. v. 29

ε *vide Optat. Mileui. lib. 1. ad Parmenia*

C Obijciat forte aliquis; apud Cæſariũ legimus multos precibus à Deo reuelationes viſioneſque & poſtulaſſe, & obtinuiſſe: ſi petere licet, cur non & oblatas amplecti ſtatim atque recipere? *Reſpondeo,* multa fieri à multis non imitanda, imò nec probanda, maximè ab hominibus incompertę ſanctitatis. Nã ſi quis, de quo conſtaret ſanctũ eſſe, id in caſu aliquo peculiari & neceſſario peteret, (quod olim ſanctè factũ à B. Ephrẽ, docet Amphilochius *in vit. D. Baſil.* & à S. Mauro, docet *in eius*

vita Fauſtus, *apud Sur. in Ianuar.* & à S. Hereberto docet Rupertus *eius vitæ c. 13. apud Sur. menſe Martio.*) vt non auderem damnare; ſic non vererer ceteris ſuadere, ne idem ſibi putarent imitandum. Quoniam inuenio viros doctos, & valdè ſpirituales ſemper huiuſmodi deſideria ac petitiones improbaſſe: quia naſci ſolent ex occultâ ſuperbiâ, æſtimatione & amore ſui, quo cupiunt manifeſtam alijs ſuam ſanctitatem; vel ſaltem ex curioſitate vanâ, vt optimè tradidit S. Vincentius ſuperiùs laudatus: & ideò Deus ſolet permittere tales decipi & impingere, vt de ſe ipsâ teſtatur, mulier ſingularis prudentiæ & ſanctimoniæ B. Catarina Bononienſis [n]. Deinde quia in talibus non conſiſtit ſanctitas, neque perfectio Chriſtiana, nec iſta nos Deo faciunt gratiores, aut proximò verè vtiliores. Denique quia huiuſmodi auerſari, non eſt ianuam Deo præcludere, ſed per cuſtodiam ſui, & humilitatem, & caſtum timorem, ſpiritum ſanctum allicere; qui amat quieſcere ſuper humiles ac timoratos, quæ cuncta diligenter ac ſeriò tradita fuere à noſtri ordinis viro, Franc. Ariâ [θ], & prius nos docuit D. Auguſtinus conatum hoc dæmonem ſibi perſuadere, vti ſignum aliquod à Deo peteret: ſe verò id detrectaſſe, gnarum quam multos hæc curioſitas perdidiſſet. Ideo alibi monet his abſtineamus, & quod intra nos eſt, Dei regnum, in ijs quæ videntur non quæramus. poſt Auguſtinum idem monemur à Gerſone, cuius in ſimilibus magna ſanè auctoritas eſt, his verbis; Enarrantur exempla ſanctorum patrum, qui curioſitatem huiuſmodi viſionum vel miraculorum tanquam perniciosiſſimam fallaciſſimamque refugerunt. A quâ ſe Auguſtinus liberatum, *in ſuis confeſſionibus*, gloriatur in Domino. Quâ propterea D. Bonauentura abhorrendam nimis eſſe determinat, totoque conatu repellendam, nunc orationibus, nunc increpationibus ſeu flagellationibus propriæ mentis & corporis: exemplo illius, qui vt tentatione careret ſuperbiæ, quæſiuit, & obtinuit à Domino, vt per tres menſes Dæmoniacâ vexaretur obſeſſione. Alter ſanctorum Patrum, dum ſibi dæmon transfiguratus in Chriſtum, diceret, ego ſum Chriſtus te perſonaliter

[n] *lib. de vitâ & erroribus ſuis.*

[θ] *lib. de orat. mentali. D. Auguſt. lib. 10. confeſſ. & lib. de verâ religione.*

„ ſonaliter viſitans,quia dignus es ; confeſtim clauſit oculos v-
„ traque manu vociferans;Nolo hic Chriſtum videre, ſatis eſt
„ ipſum in gloriâ ſi videro: ſtatimque diſparuit. Alter ſub alijs
„ verbis ſimilem ſeruauit in huiuſmodi illuſione humilitatem:
„ Vide,inquit,ad quem miſſus ſis. Ego certè talis nõ ſum,quod
„ dignus ſim hîc videre Chriſtum. Alterum,quia nolebat intra-
„ re templum,*dicens*;Sibi ſatis eſſe,quòd oculis corporeis aſpe-
„ xiſſet Chriſtum;colligauerunt cathenis,ſoluere ieiunium,car-
„ *nibus veſci*,vinumque bibere compulerunt. Sicque tumore
„ *compreſſo*,ſanatus eſt.] Pro cautelâ poſtea ſubdit idem,vt nõ
modo ſuſpenſum teneatur iudicium, ſed reuerenter quoque,
„ cum Apoſtolorum Principe,dicatur ; *Exi à me Domine, quia*
„ *peccator ſum*,quia vilis ſum,quia viſionibus tuis indignus ſum;
„ quas hîc neque quæro,neque accepto,ſed repello. Sit in alio,
„ non in hoc ſæculo viſio tua tota merces mea Domine Deus,
„ & ſufficit. Quid ad me de viſionibus tuis in hac vitâ? quid de
„ Superiorum meorum monitionibus? mitte potiùs alium,quẽ
„ miſſurus es: & me meus ſpiritus humili tegat obſcuroque lo-
co.] & B. virgo Coleta ipſi etiam Deo, multa ei ſecreta reue-
„ lare volenti, reſpondit: Domine Deus,ſufficit mihi te ſolum
„ cognoſcere,& peccata mea,eorumque abs te veniã obtinere.]
ſic Stephanus Iuliacus eius Vitæ c. 5. hæc ſanè optimè dicantur
in proprijs viſionibus: in alienis approbandis, credendíſue,
confeſſarijs alijſque iudicibus hanc Gerſon præſcribit regulã:
D Caue ergo *(inquit)* quiſquis eris auditor,aut conſultor,vt non
„ applaudas tali perſonæ, & non laudes eam,non mireris,quaſi
„ ſanctam dignamque reuelationibus atque miraculis. Obſiſte
„ potiùs,increpa durè,ſperne eam ; cuius ſic exaltatum eſt cor,
„ elati ſunt oculi,vt ambulet in magnis & mirabilibus ſuper ſe:
„ vt digna ſibi videatur, quæ non humano more operetur ſalu-
„ tem ſuam; per doctrinam ſcilicet ſcripturarum & ſanctorum,
„ cum dictamine rationis naturalis ; niſi conſilium habere præ-
„ ſumat,& putet,ne dum ab Angelis, ſed à Deo ; nedum ſemel
„ in neceſſitatib. ſed penè iugiter,velut in quotidianis collocu-
„ tionibus. talem admone,non ſublime ſapere,ſed ſapere ad ſo-

brietatem: quoniam veriſsimè ait, qui dixit, *ſuperbia meretur* „
ludi. Et eò dignius, quo inſtar Phariſæi latentem hærentem- „
que oſsibus ſuperbiam, ſicut nec Phtiſicus febrilem calorem, „
ſuperbus attendit. Quid enim faciliùs quàm ſe viliſsimum „
peccatorem dicere; ſed veraciter, ſimpliciterque ita ſentire „
ex intimis, hoc diuini muneris eſt, non humani ſolius exerci- „
tij.] Hoc vltimum addidit, quia ſolent perſonæ, quibus per „
reuelationes dæmon illudit, fateri quidem ſe peccatores & indignos eſſe: ſed vel apertè increpationes huiuſmodi ægrè ferre, & ſic detegitur interna ſuperbia, & cognoſcitur illuſio: vel ſaltem ex duobus vnum prætexunt. nam vel dicunt ſe idcirco alieno iudicio non credere, quia de ſuo certi ſint per reuelationem intimam & ſecretam: vel ſanè non audere ſe viſionem reijcere, quia ſi fortaſsis viſio à Deo eſſet, hoc foret ſpiritui ſancto reſiſtere, & ſemen gratiæ eius in crepundijs ſuis exſtinguere. Vtrique dicto idem ille Cancellarius Pariſienſis optimè occurrit. Primò quidem; Deum nunquã eſſe Deũ diuiſionis, ideò ſi ab ipſo ſit illa certitudo, nunquam per alterius iudicium contrarium eam impugnabit; ſed potiùs illi, quẽ vel vt ſuperiorem, vel vt conſiliarium ſaltem, humiliter conſuluerint, idem inſpiraturum, atque in mentem miſſurum. Nec enim patitur Deus ſperantes in ſe, & timentes, & quod in ſe eſt facientes, in tanti momenti negotio, falli. Debet autem ei qui vidit reuelationem, hæc ipſa certitudo, quam prætexit, de ſuperbiâ & pertinaciâ eſſe ſuſpecta: & tutior pars eligenda eſt. Nam ſibi credendo & innitendo, poteſt peccare; ſuperiori credendo, peccare non poteſt, ſed certo certiùs per animi ſubmiſsionem, & obedientiam mereri. Quo ad alterum ait: ſed „
profectò ſpiritus ſanctus, qui ſe dat humilibus, nequaquam ex „
humiliatione, quam prædiximus, ſe ſubtrahet, intrabit potiùs, „
exaltabit, & in beneplacito ſuo deducet victor ſuper excelſa „
animam hanc, in oculis ſuis vilem, & abſque vllâ rugâ fictio- „
nis, humilem & ſimplicem.] hactenus ille. Sanè hæc humili- „
tas Deo tam grata eſt, quam quod gratiſsimum: Dæmoni tam odioſa, vt eam non ferat, ſed vt plurimũ ſtatim diffugiat. Non

audes

audes fortè respuere? cogita decipi te posse, & interea cõperẽdina, & consule prudentiores te. D. Cyprianus & alij sancti reuelationes magni fecerunt: sed eas tantũ, quas à Deo esse sciebant. Olim quoque visiones diuinæ frequentiores fuere, quia magis necessarię: hodie quo minùs necessarię, hoc infrequentiores sunt, & suspectiores habendæ. vt non immeritò debeant & à magistratu Ecclesiastico discuti, & à priuatis vitari; qui prętextu vel fictarum (quod hypocrisis proprium) vel habitarum (quod illusorium esse consueuit) reuelationum, de alijs (maximè illorum à Deo non commissis curæ) personis; in earum, vt plurimùm mulierciularum, familiaritatem & sollicitudinem sese ingerunt; vt & auorũ memoriâ Begardi & Lollardi, in Belgio, & nostrâ Illuminati faciebant in Hispaniâ, & hodie etiam alij quidam factitant, suo periculo, alienâ fraude.

SECTIO II.

De personâ eius cui facta reuelatio?

QVoad personã prophetæ seu videntis visiones, multa sunt consideranda. Primò fides illius, an sit sincerè Catholica; quare non est credendum reuelationibus Dæmonicolarum, (qualis illa Childerico Regi Franciæ facta procurante & explicante Basinâ, quæ viuente adhuc marito ei nupserat, & saga erat; qua ingenium posteritatis eius declaratum Francici Historici putant, *lege Gaguinum lib. 1.*) vel hæreticorum. Nam initiò Ecclesiæ Cherinthus falsas reuelationes finxit, & eas Apostolorum nominibus insigniuit, vt Caius & Dionysius Alexandrinus tradidere α: tales prophetiæ sectatorum Marci Magi β, tales prophetissarum & ipsiusmet Montani, vt Patres antiqui illius temporis prodiderunt, Claudius Apollinaris, Miltiades, Apollonius, & Serapion, quorum verba refert Eusebius γ: tales Archonticorum Martiades & Martianus, qui librum confinxere, quem vocabant *Reuelationes prophetarum* δ: Manetis quoque tales reuelationes, de quibus contra Faustum agẽs D. Augustinus: talis Iuliani Apostatę, quã narrat epist. ad Oribasium, de arbusculâ: tales, quibus Donatistæ

α *Euseb. lib. 3. c. 22. & lib. 7. c. 20.*

β *Irenæus li. 1. c. 8. & 9.*

γ *lib. 5. c. 15. 16. 17. & 18.*

δ *Epiphan. hæres. 40.*

Generosum conati decipere ε: & quibus vtebatur Vincentius Donatista: tales, quibus illusi Messaliani gloriabantur ζ: tales fuere nostris temporibus Munzeri, & Anabaptistarum, tales Campani, tales Iusti Velsij, & Franc. de la Cruz reuelationes. Nec dissimilis vanitatis sunt prophetiæ eorum, qui ea in medium proferunt, quę decreta Generalium conciliorum, vel Sedis Apostolicæ conuellunt, vt prophetiæ illæ Marioni Aduocati Parisiensis de Societate IESV, refutatę validè à Renato des Fons *in lib. contre le playdoyer de Marion. c. 5. & 6.* nam Marionus iste, vt genero suo complaceret Arnaldo, & cum eo atque Pasquerio, ac Doleto quadrigam CALVMNIATORVM & SYCOPHANTARVM nostri temporis impudentissimorum, sufficeret, etiam prophetias falsas coram SENATV AMPLISSIMO, proferre in medium non dubitauit. Nimirum vidit sola Lutetia, dedit vna curia, quos vix tam dissitis prouincijs tot sęcula Pattæcionem, Medium, Ecebolium, Lamponianum. Nimirum tanti est his Herostratis, inter Cathenas, & Quadruplatores & Æzonenses; inter συκγρούς, εὐρυμνοὺς, καὶ φλεγκλήμονας, censeri & digito ostentarier.

ε D. Aug. epist. 165. & lib. 3. de animæ orig c. 11.

ζ Theodore. lib. 4. hæret. fabul.

2. num sint personæ arreptitiæ: nam harum reuelationibus vel prophetijs nihil credendum. delusos à quadam multos scribit Firmilianus, ad B. Cyprianum η. hoc argumento Miltiades probat prophetias Montani falsas, quia sponte incipiebat vaticinari, sed inuitus, furoreque & amentiâ correptus, pergebat θ. Tales fuere prophetiæ monialium Quercetensium anno 1491. de quibus ita scribit Christianus Massæus ι; Eodem (inquit) anno, circa festum Cathedræ (terribile dictu) cæperunt dæmones habitare & possidere monasterium dominarum Quercetensium; quas annis quatuor, & mensibus totidem miserabiliter vexauerunt. Vidisses eas crebrò velut canes per agros discurrere, instar auium volare per aëra, sicut feles in arbores repere, pendere de ramis, variarum animantium effingere voces, secreta prodere, de futuris euentibus prophetare. Denique quoties Dominus Henricus Cameracensis Episcopus, aut Dominus Ægidius Nettelet, decanus

η exstat inter Cipriani epist. nu. 75.

θ Euseb. d. c. 16.

ι Chronico. lib. 20.

» nus eiusdem Eccleſiæ,viri virtutum, ad exorciſmum earum
» accederet: En, inquiunt, cornutus ille nunc in viâ eſt, vt no-
» bis comminetur, venit. Poſt multa remedia,vndecunque col-
» lata,earum nomina delata Romam, ab Alexandro VI. lecta
» fuerunt in cænâ Domini ſub diuino ſacrificio, ſed nihil pro-
» fuit. Ioanna Potiere, quæ malorum dicitur dediſſe principiũ,
» à nono ætatis anno ludere cum Diabolo cæpit; qui accuſabat
» eam *in monaſterio* CCCC. XXXIIII. vicibus indignè
» *communicaſſe*,ſed ille quia mendax eſt, non ſtamus verbis il-
» *lius*.Ipſa Cameracum adducta,quadragenariâ maior,in carce-
» re perijt circa feſtum Martini. Ceterę poſt annos quatuor,mẽ-
» ſe Iunio liberatæ ſunt.] Eandem Hiſtoriam narrat etſi paullo aliter Ioan. Molinetus Valencenenſis, *in Chronico Belgiæ nondum edito*,è quo quæ lib.6.referã ea mihi optimâ fide ex M. S. Codice deſcribi curauit Clariſſ.I.C.& Senator ſpectatæ iuſtitiæ Petrus Oranus Leodicenſis.

E 3. Num fidei ſinceritatem, vitæ ac morum integritas, virtuteſque commendent; an vero vitia & imperfectiones notabiles eam dehoneſtent. ideò non credendum ſuperbis, ambitioſis, carnalibus,ebrioſis,iram fouentibus,odia exercentibus, diſſidia ſerentibus,vel alios diffamantibus, vel pecunias hinc corradentibus;nec etiam hypocritis, qui ſingularia quædam affectatæ deuotionis & pœnitentię ſigna,per ſuperiores Eccleſiaſticos non approbata, oſtentant. Confirmantur hæc,vnius ex primis patribus, Apollonij ſententiâ, qui prophetias Mõtaniſtarum falſitatis hinc arguebat: tum quòd Maximilla & Quintilla maritos ſuos deſeruerant: tum quòd erant pecuniæ cupidæ, fænus exercentes, teſſeris & tabulis ludentes, & mercedem prophetiarum accipientes; tum quòd laſciuæ; deditæ pigmẽtis,cultui corporis & ſumptuoſo luxui veſtimentorũ [x]. [x] *Euſeb. lib.* 5. c.17.
» Gerſon etiam ſic ſcribit; Habet præterea quælibet paſsio
» profundata ſuam læſionem,ſuam ætatem,ſuum (vt Origines
» loquitur) dęmonium, patet in philocaptis, zelotypis, & ira-
» cundis, in inuidis & auaris. Vnde Poeta,
» *Qui amant, ipſi ſibi ſomnia fingunt.*]

Nimi-

Nimirum hi sunt manes, quos quéque pati poëta cecinit: hæc quæ *cuique Deus fit dira cupido*. Solent animi cuiusque vitia varijs signis deprehendi: ex familiaribus & amicis quibus sunt notiores; ex actionibus & opinionibus eorum, vt si à Deo sese de quibusque actionibus præsumant erudiri; si consilia & indicia spernant aliorum; si foris Curios simulant, & intùs viuant Bacchanalia; si mulierculas peccatis onustas circumducant; si se in officia concionandi, cõfessiones excipiendi & alia huiusmodi ingerant (vt faciebat Petrus ille Sartor Antverpiẽsis pseudoheremita) sine legitimâ vocatione ac missione; si in alijs suis actionibus, moribus, exercitijs vani sint, præcipites, imprudentes, indiscreti; maximè in oratione mentali, v. g. si adhuc imperfecti, & viæ purgatiuæ cùm sint, præcipitẽt se per vnitiuam, aut statim ac orare incipiunt, sine præparatione idoneâ, præsumunt se habere tantum passiuè, nihilque suâ ex parte conãtes influxum diuinum exspectent. Nam si quod *aliud*, hoc sanè est illud in quod temeritatis saxum impingẽtes, plerique spirituales, per illusiones periculosas, & hæreses fædissimas, Begardorum, Beginarum, *Dulciniſtarum*, Lollardorum, Illuminatorum &c. naufragium fecerunt. *Duo sunt huiusmodi* illusorum scopuli, vnus est opinionum iuxta falsarũ atque erronearum credulitas, & superba contumacia: & interdum fædissima quædam & execranda gradatim irrepentia peccata, etiam cum Angelis illis deceptoribus: alter valetudinis debilitatio, & cerebri lęsio, non in mulierculis tantùm, sed etiam in viris, aliàs nec leuibus, nec insipientibus, sed dulci hoc & venenato ociosæ contemplationis (ab omni voluntatis cooperatione, vel intellectus adminiculo, quare & meritò, remotæ) & infructuosæ ipsorum corporeorum sensuum titillatorij influxus, poculo ebrijs. Quo in genere longum foret planè recentia, eorum qui, ab indiscretis & indoctis magistris in hanc foueam præcipitati fuerunt, nota nobis exempla recensere: neque id expedit, superstitibus etiamnum tam cęcis, quàm cæcorum ductoribus. Ceteros vtinam vel serò faciant istorum cautos pericula. Eodem pertinent, qui contumelias, examen, iudicia-

iudiciaque aliorum,modũ procedendi ipſorum aut dicta minùs probantium,vel illis non credentium,ægrè & impatienter ferunt;qui demùm contenti non forent,huiuſmodi carere reuelationibus,& illas potiùs alijs concedi; ſed in his nimium ſibi complacent,& doni huius cæco amore tanguntur. Solet enim dęmõ,cuique per id quod vitiosè amat,illudere.Prudẽ-
„ ter D. Leo λ; Nouit diabolus,cui ingerat illecebras gulę,cui λ *ſerm. de circumciſ.*
„ adhibeat incitamenta luxuriæ, cui infundat virus inuidiæ,
„ cui exhibeat eſcam cupiditatis; nouit quem fallat gaudio,
„ quem męrore cõturbet,quem errore ſeducat, & cauſas quęrit
„ nocendi,vbi quemque ſtudioſiùs viderit occupari.] idem cõfirmat *in vitâ Moſis* Gregorius Niſſenus.Præ ceteris apti ſunt deludi;qui naturâ ſunt tenaces ſententię ſuę, ſeque ſolos putant ſapere, reliquos deſpuunt vt fungos : talis ille, qui ſe in puteum pręcipitauit apud Caſſianum; talis poſtea Fr. Ioannes de Rupeſciſsâ, ante trecentos annos; talis noſtro tempore Franciſcus de Cruce in Peruuiâ,de quo poſtea.

F 4. Conſideranda corporis conſtitutio.Nã ſi valetudo parũ firma,ſi pręferat redundantiam bilis atrę; ſi habitus corporis inediâ,vel inſomniâ plus ęquo deformatus; ſi ſit cerebro lęſo, vel nimis apprehenſiuus, aut imaginationis turbidæ & æquò vehementioris:quia tales,vt dici ſolet, etiam vigilantes putant ſe videre, audire, guſtare, quæ nec guſtu, nec auditu, nec oculis percipiunt. talibus dæmon facilè imponit, quia falſarum rerum imaginibus obuerſantibus tenaciter adhærent, & aſſentiuntur. Hoc ſolet epilepticis contingere, vt vi morbiferâ agitati vaticinentur. Quare annis ſuperioribus, non ſatis cauti fuere : qui ſic affecti vnius ariolationes tanti faciebant.

„ 5. addit Gerſon,referre, qualis ſit & fuerit perſona, qualiter
„ erudita,quibus aſſueta, cum quibus conuerſata, quibus dele-
„ ctata: pauper ſit,an diues: in diuitibus timendam ſuperbiam &
„ ambitionem,in pauperibus verò fictionẽ.] Sed hęc obſeruatio eſt petita à valdè remotis & incertis. Melior eſt ſequens.

6. nec ætatis, nec ſexus differentia negligenda eſt. Nam ſi

si casca sit & caduca ætas, delirij periculum est; si puerilis, leuitatis & morbi imaginosi. quia humidiore, quam par est, sunt pueri cerebro, & pleni vaporibus, qui paruo negotio commouentur. Quare & per eos, vt aptiores suis conatibus, dæmones olim amabant oracula fundere: sed & hodie factitant, in crystallomantiâ, & in hydromantiâ. De fæmineo sexu, constat hunc esse suspectiorem: sed de eo seperatim agetur, sequenti sectione.

Notat hoc Ioã. Nider. in 1. prçcep. c. 11. q. de diuinat.

7. Considerare oportet, vtrum sit in spirituali exercitatione persona veterana, an verò nouitia tantum; an alias eam diabolus sic decipere conatus fuerit, aut deceperit: an quæ illi alias reuelata, vera fuerint; item quæ vera, quæ falsa fuerint. Si tiro, valde verenda fraus. quia (vt inquit Gerson) nouicius, feruor citò fallitur, si caruerit regente, præsertim in adolescentibus & fæminis, quarum est ardor nimis auidus, varius, effrenis, ideoque suspectus.] hoc indicio Francis. Picus μ primò detexit falsitatem cuiusdam reuelationis visionisque: post & alia indicia accesserunt, vt quod vana quædam bonis mixta, Diabolus in formâ Christi Domini, cæpit suadere.

μ *libr. 9. de prænot. c. 3.*

SECTIO III.

De reuelationibus mulierum non sanctarum.

SExus ratio est habenda, vt dixi. quia, si cetera sint paria, plus fidei virorum reuelationes merentur. Quia sexus iste imbecillior, naturales vel dæmoniacas suggestiones, plurimùm habet pro diuinis; multa quoque sibi somnia fingit, quæ vera credit, iuxta illud paræmicum, *Anus quæ volt somniat*: abundat passionibus admodum acribus & vehementibus, quare quod à passione natum, id à veritate profectum putat. sunt etiam fæminæ naturæ humidioris & viscosioris; humidum verò facilè commouetur, & varias figuras recipit, ægriùs autem acseriùs à motu cessat. ideò mulieres citiùs imaginantur, sed viri minùs pertinaciter imaginationes fouent: cumque illæ minùs ratione polleant, minùs etiam prudentię habeant; procliuius est dæmoni eas, similitudine falsâ & apparente, decipere. G

pere. In earum moribus præcipuè consideranda, præter lasciuiam, luxum, auaritiam; (quæ ex Apollonio notaui) vtrum vagæ sint, garrulæ, criminatrices, laudis cupidę, aut cerebrosę; quæque se in docendi, prædicandiue in Ecclesias aut Sacramentorum administratione (absque legitimâ maiorum licentiâ) contra doctrinam Apostoli ingerant. Nam quæ sunt huiusmodi, non se ipsas dumtaxat fallunt, sed & viros eruditos tandem, si nimis illis creduli, in præceps trahere consueuerũt. Testis est, sui temporis doctissimus, Tertullianus; qui dum visionibus mulierculârum (vt illi, de animæ quantitate ac colore α) confidit, immemor eorum quæ doctissimè & verissimè contra has ipsas scripserat, in absurdissimos errores delapsus fuit. Sed ætas nostra præbuit in Peruuiâ illustrius adhuc exẽplum; quod P. Iosephi à Costâ verbis adscribã β: Fuit in hoc » Peruensi regno vir magni pro illo tempore æstimatus, doctus » Theologus, ac Theologiæ professor, idemque Catholicus ac » pius diu habitus, ac penè tunc huius orbis miraculum. Is fa» miliaritate mulierculæ cuiuspiam; quæ se edoceri ab angelo » magna quædam mysteria iactabat, quæque extra se interdum » rapiebatur, aut rapi simulabat, velut altera olim Philumene » aut Maximilla Montani; ita deuinctus est, vt illam de summis » Theologiæ quæstionibus sæpè consuleret: in omnibus pro o» raculo haberet, magnis reuelationibus plenam & Deo valdè » charam prædicaret, satis alioqui sordidam & perexiguo sensu » præditam, nisi ad instruenda mendacia. Igitur, siue à Diabolo » corriperetur (quod facilius est credere) cùm eiusmodi ecsta» sim pateretur, siue callidè eam fabulam simularet (quod non» nulli viri prudentes existimarunt) ille Theologus, quod à mu» lierculâ magna & mira de se audiret, ac multo grandiora futu» ra conciperet, libenter ei se discipulum addixit, cuius patrem » spiritualem agebat. Quid multa? eò abductus est homo, vt mi» racula facere tentaret, & fieri sibi persuaderet: cùm miraculi » vestigium, ne tenue quidem, exstaret. Ob hæc, & quòd propo» sitiones aliquot ab illâ prophetissâ accepisset, à sensu Catholi» cæ Ecclesiæ alienas, à sanctissimæ inquisitionis iudicibus, toto

α *lib. de animâ c. 6.*

β *de nouissimis temporibus lib. 2. c. 11*

hoc regno ſtupente, comprehenſus eſt. Ibi per quinquenniũ »
ferè auditus, toleratus, examinatus, ac tandem patefactus eſt »
homo omniũ ſuperbiſſimus ac inſaniſſimus. Cũ enim Angelũ »
ſibi diuinitùs datum, à quo omnia quę vellet diſceret, ac dein- »
de ſummâ Dei ipſius familiaritate & immediato colloquio ſe »
potitum pertinaciſſimè diſſereret; in eas nugas delatus eſt, »
quas, niſi ab homine prorsùs mẽtis emotę dici, nullo modo ſi- »
bi quiſquam perſuadeat. Erat verò ille tam integro ſenſu quod »
ad cerebrum attinet, vt mihi integrior non ſit. Itaque & ſeriò »
affirmabat, ſe & Regem futurũ & Pontificem ſummũ ſede A- »
poſtolicâ ad hæc regna tranſlatâ; cõceſſam quoque ſibi ſancti- »
tatẽ ſuper omnes Angelos & choros cęleſtes atque Apoſtolos »
omnes; quin etiam oblatam ſibi à Deo vnionẽ hypoſtaticã, ſed »
ab ipſo nõ eſſe admiſſam. Datum quoque ſe redemptorẽ orbis »
quoad efficaciam, vt ipſe loquebatur, quod Chriſtus ſolũ quo- »
ad ſufficientiam fuiſſet. Omnem ſtatum Eccleſiaſticum abro- »
gandum: leges verò alias ſe editurum faciles & apertas, ſecun- »
dum quas cælibatus clericorum tolleretur, multitudo vxo »
rum concederetur, confeſsionis neceſsitas excluderetur. Hæc »
atque alia tanta contentione affirmabat, vt nos teneret attoni- »
tos, quod homo talia ſentiens non inſaniret. Denique diu »
euolutis geſtis illius, & plus quàm centum & decem propo- »
ſitionibus hæreticis, aut à ſanâ doctrinâ Eccleſiæ alienis con- »
demnatis, iuſsi ſumus; vt habet de more ſacrum illud tribunal, »
cum homine diſputare, ſi fortè ad mentem & fidem hominẽ »
reuocare poſſemus. Conuenimus autem cum ipſis Iudicibus, »
& Epiſcopo Quitenſi, tres alij. Eò introductus homo eâ liber- »
tate & facundiâ perditiſsimam ſuam cauſam defendit; vt ego »
in hodiernum diem etiam ſtupeam, eò adigi poſſe mentis hu- »
manæ ſuperbiã. Profeſſus eſt doctrinã ſuã nõ poſſe monſtrari, »
niſi diuinâ ſcripturâ & miraculis, quòd eſſet ſuperior omni hu- »
manâ ratione. Scripturæ autem teſtimonijs longè ſe apertius »
atque efficaciùs probaſſe; quàm probauerit Paullus IESVM »
Chriſtum fuiſſe verum Meſsiam. Miracula autẽ ſe perpetraſſe »
plurima eaque tanta, vt Chriſti reſurrectio non fuerit maius. »

Nam

» Nam & se verisimè esse mortuum,& resurrexisse,atque id e-
» uidentissime(aiebat ille)esse ostensum. Scripturas verò pro-
» ferebat memoriter(cùm nullum librum haberet,atque ipso
» etiam Breuiario spoliatus esset)ex prophetis, ex Apocalypsi,
» ex Psalmis ex alijs locis tot & tam longas,vt vel memoria esset
» admirationi. Eas verò ita ad sua commenta adaptabat,ita al-
» legorizabat: vt quiuis vel rideret vel fleret. Postremò si mira-
» culis rem agere nobis placeret, se libenter ea statim exhibi-
» turum. Hęc ita dicebat homo, vt vel nos insanos putare vide-
» retur, vel ipse insanire. Nam & per reuelationem sibi inno-
» tuisse iactabat Serenissimum Ioannem Austriæ bello nauali à
» Turcâ esse superatum, & regnũ Hispaniæ à Philippo inuictis-
» simo iã penè amissum,& conciliũ Romæ habitũ,vt de Grego-
» rio deponẽdo & alio subrogãdo ageretur. Quę ideo nobis sig-
» nificaret,vt,quoniam erant nobis certis nuncijs nota,sciremus
» ei non nisi diuinitùs innotuisse.Et cùm essent omnia adeò fal-
» sa,vt amplius esse non possent,ab illo tamẽ asserebantur,vt no-
» tissima nobis.Denique cùm nihil profecissemus per duos dies
» differẽdo,& ad publicum spectaculum esset cum ceteris,vt in
» Hispaniâ fieri solet,delatus; intuebatur semper in cælum, ig-
» nem in inquisitores & omnes grassaturum cęlitùs exspectans,
» vt illi erat pollicitus Diabolus: atque ignis quidem nos nul-
» lus ex alto corripuit, illum verò & regem & pontificem, &
» redemptorem,& legislatorẽ ex imo flamma rapuit atque rede-
» git in cineres.] *Hactenus P. Iosephus.* En fructus incautæ con-
uersationis cum mulierculis prætextu confessionum,& nimię facilitatis in credẽdis; primò, quę ad laudem propriã; mox etiã quæ ad ceteros & publicum Eccleśię statum; denique ad fidei mysteria morũque doctrinã. ex superbiâ occultâ suique amore nata credulitas, ex hac hęresis,& vaniſſima quędã diuinitatis affectatio, cum incredibili mentis cęcitate. Sic igitur viliſſima fæmella, virum eruditione & sapientiâ clarum decepit. Sic & Magdalena de la Cruz Cordubæ multis imposuit γ ; & in Belgio non multi elapsi sunt anni, cũ, in vnâ vrbiũ Hannoniæ, religiosa quædã credita energumena, & adducta ad superiorẽ

γ de qua P. Ribadeneyra, lib. 5. Pat. nos Hri Ignatij, c. 10.

eiusdem ordinis,vt exorciſaretur : dum res in longum abit,& illa vocibus diuerſis ſucceſſiuè loqui incipit ; quarum vna tenuior ſe Deum Chriſtumque Dominum noſtrum fingebat, alia dæmonem craſſior imitabatur.hac multa palam impia effutiebat:illâ quædam ad pietatem(vt videbantur) pertinẽtia. ita creditum, à quibus minimè decuit, in illâ modò IESVM, modò Diabolum loqui. ſic periculi plena & fallaciæ res eò progreſſa,vt muliercula ſollemni ritu, quaſi per eam Chriſto loquente,hoſtiam incruentam,prolatis verbis canonis, conſecrare auderet;& (proh dolor)pij, ſed vel indocti, vel incauti, conſecratas(exſecratas potiùs dicere deberem) ab hac Sacerdotiſsâ, ſed non ſecundum ordinem Melchiſedech, azimas panis eulogias acciperent, & tãquam verum Domini corpus, allatis & prælatis cereis, in altari collocarent, & venerarentur. Duo tamen hic erant impoſturæ indicia:tum quod erat energumena,tum quod auderet Sacerdotale ac virile officiũ vſurpare.Sed Domine libera nos à ſimilibus:homines ſumus,decipi poſſumus. Propter huiuſmodi ſimiliaque pericula Gerſon addit ; Hoc præcipuè *conſiderandum, qualiter* cum ſuis „ confeſſoribus & inſtructoribus tales mulierculæ cõuerſentur. „ Si collocutionibus intendunt continuis ſub obtentu nũc cre- „ brę confeſsionis,nunc longæ narrationis viſionum ſuarũ, nũc „ alterius cuiuſlibet confabulationis : expertis (inquit) credite „ nominatim Auguſtino & Domino Bonauenturæ,vix eſt altera „ peſtis vel efficacior ad nocendum , vel inſanabilior.] quæ „ monitio aureis digna litteris eſt. quot enim hinc lapſus ſtellarũ de cælo? quot qui ſpiritu cæperant, carne conſummantur?

a libr. 4. de ſpecl. c. pen.

P.Leloyherius addit a regulam aliam,plus tribuendum reuelationibus virginum,quàm viduarum,& viduarum quàm cõiugatarum. fateor hoc verum,ceteris paribus : quia virgo purior,& Deus puritatis amans,ideò & plures legimus virginum reuelationes:& virgo cogitat, quomodo placeat Deo, coniugatæ cor diſtractius adhuc quàm cor viduæ. ſi paris non ſint ſanctimoniæ; plus credendum coniugatæ ſanctæ,quàm viduę laſciuienti; plus viduis,quæ verè viduæ ſunt,quàm virginibus anxiè.

anxiè coniugium optantibus, vagis aut parum recollectis.

SECTIO IIII.

De prophetijs seu reuelationibus virginum seu mulierum, quæ canonizatæ, & notæ sanctitatis.

FVere multę huiusmodi, quarum exstant reuelationes, vt S. Angelę filię Regis Boëmiæ virginis ordinis Carmelitarũ, quæ scripsit librum reuelationum ante annos CCCC. B. Birgittæ Sueticæ Virginis cuius exstant lib. multi reuelationum, quas qui tribuunt B. Brigidæ Scotæ virgini α, fallun-
H tur: nisi & ista fortè reuelationes ediderit, quod non arbitror. hæc virgo vixit anno 518. at B. illa vidua post annum. 1370. excessit è viuis. Hac etiam longè antiquior, Pepini ducis Brabantiæ filia, S. Gertrudis anno 664. reuelationes quoque suas collegit: claruit S. Hildegardis in Germaniâ anno 1180. cuius & aliæ supersunt. Hac recentior, tempore Gregorij. XI. circa annum 1360. quo tempore S. Birgitta viuebat, fuit S. Catharina Senensis, & ipsa reuelationibus illustris. de harum itaque reuelationibus, maxime de B. Birgittæ, quæ plurimas scripsit & habuit, nonnulli ambigunt, quo illas in precio habere oporteat.

α *Similerus, Lelęyber. & alij.*

Henricus de Hassiâ β, & Sibyllanus γ, ambo Catholici, ambo religiosi; sed (vt verum dicam) nonnihil audaces, volũt D. Birgittę & similium reuelationes, non debere haberi pro indubitanter veris, nec acceptari tanquam à spiritu sancto editas. Qui si hoc intelligerent de certitudine fidei Catholicę, eiusque veritate; item de editis à spiritusancto dictante, vt credendum SS. editam; sanè verum dicerent: sed puto neminẽ paullò prudentiorem tale quid vnquam opinatum. Argumẽta quoque illorum, cùm longè tendant vlterius, indicant eos longè aliud voluisse; scilicet, loqui de certitudine humanâ seu morali, & de dictamine Spiritussancti, in diuinis reuelationibus ordinario. quod sanè, nimis multum, de auctoritate & opinione Sanctarum Christi sponsarum, est decerpere. Sic illi argumentantur. Primò, quia quæ prædixerunt possent aliunde

β *Commẽt. in Genes.*
γ *Decad. 1. Peregrinar. quæstion. q. 3*

de prædici,vt ex induſtriâ ſolo lumine fidei, & doctrinæ confortata. 2.quia potuerunt ex illuſione dęmonum naſci, Deo hoc meritò permittente;eo quòd,etiam ſine culpâ, præſumebant facere,quæ mulieribus illicita, vt concionari & docere. 3.quia potuerunt prouenire ex fantaſiâ nimis debilitatâ, & ex errore quodam mentis. 4. quoniam in illarum dictis quædã occurrunt minùs,ſecundum communem Theologorum ſententiam,conſentanea rationi & veritati. 5. quia prophetica illarum doctrina ſuperuacua, & parùm Eccleſiæ videtur neceſſaria. Hæc momenta non me deterrent, non mouent à debitâ ſanctis mulieribus,earumque dictis exhibendâ reuerentiâ. Non quidem reuelationes illas, tanquam fidei Catholicæ aſſertiones, tueor:ſed vt reuerentiâ dignas, & à cæleſti lumine colluſtratis mentibus prolatas,venerabiles defendo,& quamdiu ab Eccleſiâ,vt piæ approbãtur, nõ niſi temerè reijci poſſe contendo. Ad primum argumentum reſpondeo,plurima in his contineri;quæ,cùm tot annis priùs prædicta fuerint, non niſi à Deo potuerunt reuelari. Ad ſecundum,quod Epiſcopi varij,& Summi Pontifices modum illum Sanctarum extraordinarium,in docendo & exhortando permiſerint; & ideo nihil illas indebitum vſurpaſſe.quare nec cauſa fuit vlla,cur ſpõſas ſuas Chriſtus tam fædè ab animarum adultero diabolo decipi & rideri pateretur. Ad tertium reſpondeo, nullum delirij vel aberrationis à mente ſanâ ſignum vnquam in illis deprehenſum fuiſſe. quare non minùs hęc coniectura, quã præcedentes,vanitatis & malitię plena cenſenda. Ad 4. negamus in earum reuelationibus quidquam reperiri,quod Catholicę fidei ſinceritati palã repugnet,vel cum eâ conſiſtere nequeat. Si quid fortè communiori Scholaſticorum ſententię repugnat, non ideò confeſtim damnandum vt erroneum; cùm piè & prudenter intellectum,ſuis quoque probatis auctoribus & rationibus non abſurdis ſtabiliatur. Alioqui Pontifices Romani,vt Eugenius tertius Hildegardis,Bonifacius verò nonus Birgittę,reuelationum libros, adhibito maturo Doctorum & Cardinalium concilio atque examine, non permiſiſſent, ad

Eccleſię

Eccleſiæ vtilitatem,in vulgus edi. Ad 5.dico,ſolere Deum,ſæpè quędã permittere,imò & facere;quę nobis videntur Eccleſiæ nõ admodum neceſſaria, vel idcirco, vt maioris ſuę munificentiæ nobis ſint ſigna,& famulos amicoſque ſuos amplius honoret. Præterea, quis conſiliarius Dei fuit , aut quis mentis eius abyſſum ſic penetrauit;vt pronunciet aliquid ab eo factum ſuperuacuè?

I Ioan. Franciſ. Picus aliud argumentum moleſtius adfert *in mediũ*,quod ſanè inprimis remouendum.Harũ Sanctarum *reuelationes* contradictorias eſſe; quare alteram earum neceſſariò falſitatis conuinci. D.quidem Catarinam Senenſem, vt ſibi reuelatum, prodidiſſe, Deiparam cum originali peccato conceptam fuiſſe:contra B.Birgittam, huius illam maculæ adſperſione liberam ab initio conceptionis exſtitiſſe. *Reſpondeo*, me talem contradictionem non fateri; D. Birgittæ reuelationem agnoſcere,& quod illa aſſeruit credere.Quod attinet ad D.Catharinæ Senenſis prætenſam reuelationem ; ſunt qui reſpondeant, eam deceptam & falſam reuelationem pro verâ habuiſſe ♪ . Sed hoc in Sanctã parũ honeſtè dicitur. Alij volunt ε huiuſmodi reuelationem poſt obitum Sanctę Catharinæ,præpoſtero & pertinaci quodã zelo confictã à defenſoribus illius ſententiæ: ad infirmandam reuelationum contrariarum fidem. confirmat hunc conatum ſimilitudo attentatorum Bernæ apud Heluetios, priuſquã ad hæreſim ea ciuitas deflecteret (nẽpe anno 1509.) vt teſtatur ea de re editus auctoritate publica Hiſtoriæ libellus , è quo id alij Chronographi ζ tradiderũt.cur,inquiunt illi,quod eodẽ in genere ſemel patratum deprehenditur,non & aliàs factum credatur η ,concurrentibus pro contrarię partis veritate multis indicijs? Neque hoc ordini toto, ſed paucis quibuſdam foret falſi crimen impingere. Mihi probabiliùs videtur , neque hoc ab ordine falsò confictũ, neque à D.Catarinâ, vt reuelationẽ, proditum:non ab ordine; qui cũ ſit ſanctiſſimus tale crimen in ſe nõ admiſiſſet:nõ à Sanctâ proditũ,vt reuelationem: quia nec F.Raimund.nec vllus confeſſariorum ceterorum, vel familiarium

ℓ Petr. Lee loyherius lib. 4. de ſpect.

ε Sic Amb. Catarinus, eiuſdem ordinis, lib. 3. pro immaculat. concep. circa princ. & Fr. Suarez in 3. q. 27. diſp. 3. ſect. 5.

ζ Additio. ad Chron. Euſeb & primæ additiones ad Nauclerum.

η cap. ſemel malus. de regul. iur.

rium B. Catarinæ, qui diligentissime cunctas D. Catarinæ reuelationes collegerunt, & posteritati collectas emisere, vllam huius reuelationis mentionem fecerunt: nec etiam in libris B. Catarinæ illa reuelatio inuenitur. Duo hic obijciuntur, primò dictum Caietani, qui hoc ex D. Antonino affirmanter asserit. 2. locus quidam ex opusculis illius Sanctæ. Ad 1. respondeo S. Antoninum θ scribere tantùm, si quis obijciat hãc reuelationem S. Birgittæ, sciendum alias sanctas miraculis claras contrariam reuelationem habuisse: Sed Antoninus dictũ suum non confirmat vllius auctoris testimonio, vt solet; nec etiam ipsemet, vbi de vitâ B. Catarinæ egit, vllam inter alias huius reuelationis facit mentionem, vt nec Confessarij Beatæ illius, sicut dictum est. ideò nõ magnifacio hoc dictum Antonini: quo, ad solutionem argumenti, pro tẽpore vsus; eò quod Ioan. de Neapoli alia solutio, quam ibi refert, ei meritò nimis impudens videbatur. Ad 2. respondeo, optare me locum ex scriptis eius adduci. Nec enim inuenio; nisi fortè id colligant, ex illis verbis quæ adnectuntur in fine Orat. XVI. vbi sic legitur; *Tu scis Domine, quia ista est veritas.* quem locum frustrà quærenti, Ioann. Deckerius noster mihi ostendit. De quo verbo potest esse non iniusta suspicio, hoc additum ab illis; qui volebant, ea quæ in præcedenti oratione dicta fuerant, haberi pro propheticâ reuelatione, & dicto contrariò simile dictum B. Birgittæ volebant refutare: præcesserant autem nonnulla de conceptâ Deiparâ in Originali peccato. Suspicionem facit, quòd sine his verbis tota oratio perfecta est: & quòd si voluisset B. Catarina hæc verba addere, non fuisset ei necesse, ponere illud; *subiunxit*, quod immediatè his verbis videmus à librario præponi: accedit quòd orationum eius alia nulla sic terminatur. Quare vel illa hoc non addidit; vel si addidit non addidit, vt sibi à Deo reuelatum; sed vt opinionem suam, quam cum plerisque sui ordinis omnino veram & certam, humanis tantum rationibus & persuasionibus inducta, putabat. Potuit autem sancta illa, hac in re; qua de Theologicâ quæstione, naturali, non diuino, lumine præeunte, differebat, errare:

θ *p. 1. Sũm. Theolog. tit. 8. c. 2.*

rare: quod humanum est. Fuêre quidam olim DD. qui censuerunt, posito: quod, B. virgo in Adamo peccauit, & Christi Domini redemtione indiguit; consequi, vt non potuerit ipso momento conceptionis sanctificari ι: sed qui rem meliùs examinarunt, illi multis contrarium docuêre κ; ex quorum dictis cum clarè colligatur, Deum hoc non absolutè tantum & simpliciter facere potuisse; sed etiam, stante illâ hypothesi: non intelligo quo pacto, fuerit à Deo reuelatum; *Non potuisse „ Deum animam B. Virginis Mariæ infundere, nisi in materiam pu- „ tridam?* Sic enim illic vocatur caro, infecta peccato originali. Nonne hoc dictum repugnat decisioni Sixti. IIII. Pij. V. & Concilij Tridentini? nam si hoc Deus non potuit, ergo factum credere non licet. Si hoc Deus scibat, *quia Veritas esset:* atque hoc B. Catarinæ reuelarat: certè illi reuelauit implicitè; contra sentientes in fide errare. Quo igitur pacto permittit Ecclesia, vt pium & probabile, credi sine originali peccato conceptam de facto fuisse? si hoc probabile credi: certè nequit Deus reuelasse, hoc à se fieri non potuisse. Absit ergo, vt credamus illâ in oratione diuinam reuelationem contineri: Absit vt credamus B. Catarinam, humillimam, sanctissimam, & circumspectissimam Dei sponsam, talia præfractè & parum solidè dicta, tam graui Dei testimonio confirmare voluisse, aut pro diuino oraculo obtrudere. Nulla igitur reuelationum hîc pugna est, vbi vnica inuenitur S. Birgittæ reuelatio; quam non ipsa tantum, idque pluribus locis λ, vt videas constantiam; sed & alij sancti confirmarunt. Vnus Marsil. Theologus grauis μ, & neutrius Ordinis, Dominicani neque Franciscani; tres reuelationes diuersorum recensuit, & eas addit fuisse graues & miraculis confirmatas. Quoad ceteras reuelationes aliarum rerum, quæ contrariæ sibi primâ facie videntur; si quis illas eodem modo discutiat, & circumstantias sedulò conferat; non magno negotio deprehendet, eas vel conciliari posse, vel earum alteram non ex reuelatione, sed ex opinione peculiari, putantis id verissimum esse, vel ex vehementi tantum imaginatione, profectam.

ι Sic Halēs. 3. par. q. 9. memb. 2. Rich. in 3. d 3. a. 3. Capreol. Ferrar. & alij.

κ Bonau. d. 3 p 1. a. 1. q. 1. Anton. d. c 2 Paludan. in d. 3. q. 1. ar 1 Caietan. Opusc. de cōcep c. 3 Suarez, & Valencia in d q. 27.

λ lib 1. renelat. c 9 lib. 6. c. 49. & cap. 55.

μ in 2. q. 20. & in 3. q 4.

SECTIO V.

De indicijs à naturâ ipſius reuelationis petitis.

SVppono, ſi lumen illud certitudinis, de quo Sect. I. dictum, cum reuelatione adiunctum fuerit, tunc parũ referre vigilantíne an dormienti viſio contigerit: ſi deſit hoc lumen, tunc ſemper plus vigilanti reuelationi, quàm (vt Varro vocat) ſomnoriæ deferendum. Hoc ſuppoſito,

Conſiderandum primò, qualis ſit illa reuelatio: vt an ſit ſa- K
piens viſio, nempe conformis ſapientiæ quæ de cælo eſt. talis autẽ futura (teſte Gerſone) ſi habeat illa à D. Iacobo requiſi-
« c.3.v.17. ta α; [*vt ſit pudica, modeſta, ſuaſibilis, bonis conſentiens, plena* »
miſericordiæ & fructibus bonis, non iudicans, ſine ſimulatione.] »
Si (vt hoc fuſiùs explicem) inſtiget ad aliquid, quod exẽplis Chriſti & Sanctorũ magis aſſimilet; ſi hominẽ intrinſecè demiſſiorẽ reddat, quàm ſine reuelatione fuiſſet; ſi mitiorẽ, manſuetiorem, recollectiorẽ, & à ſæcularibus & extrarijs curis abſtractiorem; ſi inuitat ad ſimplicitatem, vnionem, & (vt ſic loquar) intimitatẽ cordis: ſi id, ad quod inſtigat, pluribus virtutibus ſit ornatum & præſtãtioribus, quàm eius omiſsio, vel factũ contrarium: ſi ad quod inuitat, ſit ſimpliciter & intimè bonum, non aliquâ dumtaxat ex parte: denique ſi incipientẽ ad peccati deteſtationem, & præteritæ vitę confuſionem excitat: proficientem per boni deſiderij inflammationem, & feruoris deuotionem, ad meliora cariſmata promouet: perfectum verò implet diuinæ dulcedinis internâ prægustatione. Vnde præclarè ſcriptum à Ioanne Salisber. *lib.2.c.17.* Sed cùm hæc »
à ſpiritibus circa homines fiant, eam ſolam rerum imaginem »
fidelis anima non aſpernatur, quæ innocentiam relinquit in- »
columem. Quod ſi materiam vitijs afferat, libidinem fortè ac- »
cendens, aut auaritiam, aut dominandi ingerens appetitum, »
aut quidquid huiuſmodi eſt ad ſubuerſionẽ animę, proculdu- »
biò aut caro aut ſpiritus malignus immittit.] Peritè duos »
falſarũ reuelationũ fontes memorat, *carnem & dæmonem*: ſed mox minùs peritè & verè, quę de Lamijs dicũtur omnia falſa

pronun-

pronunciat; quod fuit à nobis alibi refutatum, ſ. *lib. 2.* Dæmoniacæ reuelationes cenſendæ, quæ prædictis operantur contraria, ad ſcurrilia & carnalia, vel inuida & detractoria & immodeſta incitant; quæ hominē reddūt auerſum à Chriſti & Sanctorum imitatione; reddunt gaudentē nouis & ſingularibus inuentis ſuis. Vt enim optimè D.Bernar.ait β, ſe transfigurat malignus ille ſpiritus aliquando in angelum lucis, vt virtutis ſimulatione plus noceat: ſed & tunc quoque, ſi diligenter aduertimus, nunquam niſi amaritudinis & diſcordiæ ſemina ſpargit. Suadet enim nonnullis ſingularia ieiunia quędam, vnde ceteri ſchandaliſentur. non quia diligit ieiunium, ſed quia ſchandalo delectatur.] Item ſi ſuadeat aliqua contra canones, vel conſtitutiones, vel regulas, vel alia præcepta maiorum. hoc indicio B. Simeon Monachus Treuirenſis eū deprehendit. narratur hiſtoria ab Euervvino Abbate γ: in verticem mōtis Sinai iuſſu ſuperiorum cùm miſſus fuiſſet, ibi habitaturus: nocturnis horis illi ſpecie Angelicâ dæmon apparuit, & vt miſſam celebret hortatur. Ipſe nec planè dormiens, nec perfectè vigilans contradicit, non debere ſine presbyterij ordine aliquem hoc miniſterium implere. contra inimicus inſtat, ſe Dei legatum eſſe, Chriſtum hoc velle, nec decere ſanctum locum miniſterio tali diutiùs priuari. Renitentem ergo & contradicentem, adiuncto ſibi conſortio alterius dæmonis, de lectulo educunt, ante altare iam vigilantem ſtatuunt, albâ induunt, de ſtolâ vtrimque altercantur: hoſtis more presbyteri, Simeon more diaconi contendebat ſibi imponi debere. Tādem Dei famulus, ad ſe reuerſus, *virtute orationis*, & *ſigno Crucis* inimicum repellit, ſeque deluſum ingemiſcit.] Deprehenſa quoque illuſio ex attentatâ ſimilis ferè ſuperbiæ audaciâ, &, quia modeſtiæ auctor non erat, reuelatio, in initio ordinis Præmonſtratenſis. Rem totam narrabo verbis ſcriptoris illius B. Norberto coæui δ: Inter quos (*Præmonſtratenſes religioſos*) fallax ille ſpiritus, quoſdā conſiderans idiotas, & ſua illos quondam recognoſcens fuiſſe vaſcula, in quibus ſuæ quieti & voluptati indulgere conſueuiſſet: ita illos falsâ ſuæ illuſionis

β *ſerm. de vtil. verbi Domi.*

γ *apud Sur. 1. Iunij.*

δ *Surius 6. Iunij. c. 27.*

sionis sapientiâ repleuit,vt qui prius in libris vix legere noue-
rant,iam ex libris magna quędam dicerent, & de futuris pro-
phetando maiora & stupenda prędicerent. Danielis denique
vnus ex eis prophetiam se scire asserebat,& de eâ quædam,du-
ce mendacio,loquebatur: vbi de quatuor,& septem,& decem
cornibus, & regibus propheta scribendo, inducit, & de Anti-
christo. In quibus iam simpliciores quosque attentos reddi-
derat,&,si fieri posset, etiam ipsum Dei hominem & Venera-
bilem Abbatem Simonem S. Nicolai, in errorem induxisset.
Iam enim eo vsque progressa erat eius arrogantia, vt ipsis as-
sidentibus, etiam in capitulo, sermonem facere auderet. Et,
qui vidit & audiuit,præbet huius rei testimonium. Et hoc sig-
num eius,quia de sermone profert initium. Erat enim hic ser-
mo: *Estote fortes in bello, & pugnate cum antiquo serpente.* Hæc
spiritus ille mendax per organum illud suum proferebat: sed
ad veritatem quæ sequitur;videlicet,*Et accipietis regnum æter-
num*,hautquaquam procedere nequam valebat. Porrò cùm ab
auditoribus veritatis & dulcedinis fallax ille spiritus se ex par-
te deprehendi cerneret,vt est mille artifex,maiore arte ad alia
fallędi genera se cõuertit. vt quia manifestæ operationi inten-
tos non poterat subuertere, saltem contemplatores quoslibet
auerteret à contemplatione. Nam ille idem clericus, laboris
huius minister, subitâ quadam & grauissimâ infirmitate cor-
ripitur,& qui priùs de visibilibus responsa dabat, iam in cælũ
os suum,ad inuisibilia & ineffabilia promenda,ponere nõ ve-
rebatur. Concurrunt fratres,vt consuetum est ad inungendũ
eum: concurrunt ad ea quæ dicebat audienda. De se quidem
magna,sed de pluribus circumstantibus asserebat maiora. De
se quòd eâdem vesperâ aut futurus esset cum angelis in cælo,
aut staret sanus cum ceteris fratribus in choro. De alijs verò
singulorum considerans habilitatem, quasi prophetando &
augurando dicebat: Hunc cùm nuper in Ecclesia ad superio-
ra raperer,vidi ad æternitatem vocatum: istum iam &c. *subiun-
git varia de alijs.* Vide hîc gradus superbiæ, primùm idiotas
sibi dæmõ deligit,& facit videri doctos: deinde facit illos scri-

pturam

pturam interpretari. 3. etiam coram maioribus differere in locis, vbi tacendum de his, & culpa potiùs humiliter agnoscẽda. 4. facit eos Pseudoprophetas, de se magna loquentes; nec de alijs minora, vt superbia pluribus affricaretur. Subijcit postea de alio idem faciente, & has omnes dęmonis machinationes dissipatas, statim vt religiosi, fraudem subolfacientes, respondere; se nec hunc, nec vllum alium amplius audire velle, donec pater eorum Nortbertus reuerteretur. hæc enim responsio, *humilis obedientiæ virtute*, dæmonem vicit. Nec efficaciùs ferè vllum exstat remedium. dabo aliud exemplum verbis Fran. Bentij *ex annuis litteris nostrorum prouinciæ Mediolan. anni 1590.* In oppido quodam suburbano propè Aronam, ad triginta mulieres malo dæmone agitantur, omnes ferè virgines, infimæque conditionis, eæ præsertim quæ sunt voto virginitatis obstrictæ. mirum, has, quibus dolis circũueniat, quibus artibus oppugnet. varias inducit formas, vt alliciat ad infanda, vt deterreat ab honestis. assimulat modò personam & pietatem monachi, &, quod audire aures horrent, ipsiusmet Christi crucifixi, hortantis ad impia: quin & vrsum, leonem, serpentem: impetum facturus in puellas hianti ore, & deuoraturus vno haustu: minacem etiam militem cum sclopo parato & instructo, iamiamque extrusuro pernicialem glandem cum flammâ tonitruque, nisi extorqueat assensum. Sed *simplicitas* virginum vincit omnem astutiam *Deo nixa*. Magna omnino earum *fides*, eoque clypeo ignea nequissimi tela exstinxere. E plurimis narrationes duæ reponentur. Ex earum numero quædam nobilibus orta parentibus & molliter educata, cùm haberet aliquando noctem infestam à diabolo insidiante, stratum deserit, & hieme licet mediâ ac tempestate perfrigidâ, in nudo pauimento nuda cubat. cùm crescceret nihilo seciùs flamma (vt magnum incendium aquâ ingestâ) clam cubiculo egressa in hortum secedit, ibique magni æmulatione Francisci, quem eadem factitasse acceperat, corpus proiecit in aggerem niuium tamdiuque peruolutauit, obstrepente licet dæmone (qui ab eâ vilebatur) & dentibus frendente,

dente,vt internum ignem externo frigore reſtinxerit. Alteri » item dæmon noctu ſe oſtendit imagine Beatæ Vrſulæ, cru- » cis vexillum præferens cum multarum virginum comitatu, » atque ita locutus eſt, videt Deus amatque tuum iſtud ſtudiũ » tuendæ pudicitæ:ſed quoniam difficile admodum eſt in pa- » ternâ domo in tanto ſtrepitu occurſantium, & periculorum » obiectu non contaminari mentem aliquâ ex parte,nos allega- » uit,vt te duceremus, in cænobium ſacrarum virginum, omiſ- » ſis curis omnibus ipſius numini ſtudiosè famulantium. Hic » virguncula Deo aſpirante cum verens Diaboli inſidias, dex- » teram duxiſſet manum à capite in pectus, moxque à ſiniſtrâ » produxiſſet in dexteram,vt efformaret *crucem*, ſe talibus viſis, » tantoque honore indigniſſimam eſſe profitetur. Neque verò » vobis habeo magnam fidem. timeo & in ſpecioſis conſilijs fi- » ctos dolos.quod ſi Dei legatione fungimini has *Sanctorum re-* » *liquias* (habebat reliquias adalligatas ad collum) humiliter ve- » neramini. Mirum dictu,procubuerunt in genua laruæ vene- » rabundæ: & tanto magis vrgent, vt maturet profectionem. At » illa, mihi non licet quicquam grauius ſtatuere mei patris ſpi- » ritualis iniuſſu, neque ad eum adire decet nocte intempeſtâ: » conuenite vos illum & exponite mandatum Dei. vbi diluxe- » rit,ego accedam & vtar conſilio illius. Hoc reſpõſo,dæmones » abiectâ omni ſimulatione,in ſuas ſe tenebras abdiderunt,cum » fremitu in irridentem puellam, quod linguâ ſolum bellarent, » grateſque agentem ſuppliciter Deo, contumelias & probra » certatim ingerentes.] Hactenus Bencius. quid hac virgine » ſapientius? ſed docebat nimirum illam VERA SAPIENTIA, cui ſe pudicitiæ Zonâ colligarat. Impudicitia ſtatim prodit dæmonem: ſic enim ex calamiſtris,& procaci vultu,& curiosâ diſcurſatione D. Robertus Abbas dæmonem in Nuptijs ag- nouit ε .Ex laſciuâ forma & motu, ac verbis,eumdem cogno- uit S. Dunſtanus ζ, & ignita forcipe arrepto eius naſo lepidè irriſit ζ, teſte Osberto Cantuarienſi. Addam ſingularis cau- telæ exemplum, quo docemur,nihil tutius eſſe, quam timere ſuum ſequi iudicium, aut ab obedientia maiorum nullius re- uelatio-

ε *vide Sur. 7. Iunij. tom. 3.*
ζ *Surius 19. Mai.*

uelationis etiam certæ fiduciâ recedere. Genebaldus Laudunensis Episcopus per incautam cum vxore, quam deseruerat, familiaritatem, ex bono principio ortam, tandẽ, quę humana fragilitas est, cum eâ corpus miscuerat: sed postea ad cor reuersùs, & D. Remigio Remẽsi confessus in angustissimũ locũ instar sepulcri reclusus fuerat, vbi cum septem annis pœnitentiam asperrimã egisset: Septimo (inquit Hincmarus *in D.* » *Remigij vitâ* ») anno, in vigiliâ cœnę Domini, cùm idẽ Gene- » *baldus in oratione Domini pernoctaret & seipsum defleret,* » *circa mediam noctẽ angelus Domini, cùm magnâ venit luce,* » ad eum in oratoriũ vbi pronus iacebat, & ait ad eum: Genebal- » de exauditæ sunt pro te orationes patris tui Remigij: suscepit » quoque dominus pœnitentiam tuam, & dimissum est pecca- » tum tuum. surge, & hinc egredere, facq; ministerij Episcopa- » lis officium, & reconcilia Domino pœnitentes criminibus » suis. Genebaldus autem, nimio terrore perculsus, respondere » nihil potuit. Tunc angelus Domini confortans eum, & ne ti- » meret hortatus est, sed gauderet in misericordiâ Domini sibi » collatâ. Qui animatus, dixit ad angelũ: non possum hinc egre- » di, quia dominus & pater meus Remigius clauẽ huius ostij se- » cum habet, quod & sigillo suo signauit. Et angelus ad eũ; vt nõ » dubites (inquit) me à Domino missum, sicut patet tibi cælũ, » sic & ostium istud patebit. Et statim, saluo sigillo ac cera, ostiũ illud apertum est.] Ecce tibi veræ visionis indicia; priùs perturbatio, mox consolatio, & verũ ac apertum miraculũ sigilli ac ceræ integritas: non tamen censuit vir sanctus obedientiæ quidquam derogandum. Tunc Genebaldus in modũ cru- » cis se iactans in limine, dixit; Etiamsi ipse Dominus Iesvs » Christus dignatus fuerit ad me venire peccatorem, hinc non » egrediar, donec ille venerit, qui me in eius nomine, in istâ re- » clusione constituit. Et statim angelus Domini recessit ab eo.] Quid ergo? placuit Deo Genebaldi animus, & per angelũ hęc omnia, eadẽ nocte, Rhemis pernoctãti in oratione D. Remig. manifestauit; eũque Laudunum proficisci iubet, & Genebaldum Episcopali sedi restituere, quod & factũ ab eo cõfestim.

» *apud Surr. 13. Ianuar.*

Contra D. Guilh. Aquitaniæ dux, si dæmonis suggestiones quibus & feruor deuotionis minuebatur,& ad sæcularia reuocabatur,initiò diiudicatas repressisset, non se sic Lucensibus ad bellum ducem obtrusisset,nec cæcitate percussus fuisset θ: sed hæc illum deceptio, cautiorem reddidit postea, vt facilè secundæ reuelationis falsitatem contemneret ι. Prudentissimus senex Abrahamius (vt B. Ephrem prodidit) reuelationes illas; quibus eum dæmon, *Sanctum & Beatum* prædicabat,cõtrario humilitatis actu statim profligabat κ. Vah! quam contraria fuit illa Gandensis virgo, nostris temporibus? misella diu vacarat orationi, & sacramenta frequentarat: sed vel non satis exercitatum nacta fuerat confessarium, vel si nacta, ei sua secreta spiritualia non pandebat, vel benè monenti non credebat. quicquid horum fuerit, paullatim varijs reuelationibus eam diabolus superbiæ spiritu inflauit. tandem persuasit, meritis reliquis parem esse Deiparæ virgini: deesse fæcunditatem iunctam virginitati illibatæ: si pergat, id quoque consecuturam. ô vafrum commentum,& muliebri ingenio accommodatum! iam illa se confessionis indigam non esse rebatur: itaque per annos aliquot eam intermittens,non abstinebat tamen à sacrâ synaxi. Quid multa? semel dum in templo versatur, & communionem exspectat, ardentiusque beneficium illud reliquum postulat; audit, bono sis animo, dilecta, exorasse te scito. concessa tibi fæcunditatis cum castimoniâ prærogatiua, quam petis: de cælo confide te grauidatam. domũ reuersa, sentit vterum tumescere: iusto post partus tempore adueniente; pium quemdam & prudentem adit ciuem, benè notum; narrat rem totam, petitque vt in domus eius penetralibus sibi liceat parere; & stipulatur arcanum fore. Ille nec credulus dictis de reuelatione, nec tamen sustinens virginem domo excludere: veritus,ne grassari iam incipientibus Sectarijs,materiam res vulgata præberet blasphemis hæreticorum dicterijs atque lædorijs; eam suscipit,& adhibitâ obstetrice fidâ partum exspectat. Misera doloribus vehementer torquebatur: tandem, tandem magnam, pro prole humanâ, horrido-

θ *Theobald. in eius vitâ, cap.16. apud Sur. Februa.*

ι *ibid. c.19.*

κ *Simeõ Metaphrast. ex Ephremo apud Surium Martij 16.*

M

rum,

rum,& villoſorum,fædiſſimorumque vermium copiam effudit vtero;quorum tam dirus erat aſpectus, vt omnes exhorrescerent; tam teter odor, vt fætore fermè exanimarentur. Sic demum miſella ſe deluſam intellexit,& ſuperbiæ ſuæ fructum, à ſuperborum Principe retuliſſe,quem oportebat. Sic mulier decepta;ſed & viros ille doloſus coluber ſupplantauit. Apud Gregorium Turonenſem leguntur hæc de S.Friardo,& ſocio

» eius Secundello;Sanctus Friardus cum Secundello Diacono
» *in ſupradictâ* inſulâ ſtetit immobilis : habebat tamen vterque
» *eorum* propriam cellulam,ſed procul inter ſe poſitam. Cum-
» que ſtrennuè in oratione perſiſterent, nocte Secundello Dia-
» cono apparuit tẽtator in ſpecie Domini dicẽs: Ego ſum Chri-
» ſtus,quem continuò deprecaris: iam enim ſanctus es,& nomẽ
» tuum in libro vitę cum reliquis Sanctis meis adſcripſi : egre-
» dere nunc ab hac inſulâ,&vadens fac ſanitates in populis. His
» & ille illectus deceptionibus diſceſſit ab inſulâ, nec ſocio nun-
» ciauit : tamen, cùm infirmis in nomine Chriſti manus impo-
» neret, ſanabantur. Reuerſus autem poſt multum tempus ad
» inſulam,venit ad ſocium cum vanâ gloriâ, dicens: Abij extra
» inſulam,& virtutes multas in populis feci. Cúmque conterri-
» tus ille interrogaret,quid hoc ſibi vellet; cuncta quę geſſerat
» ſimpliciter pandit. At ſenex obſtupeſcens, ſuſpiranſque ac la-
» crymans ait: Væ nobis,in quantum audio à tentatore deluſus
» es: vade age pœnitentiam, ne vltrà tibi pręualeant eius doli.]

Ecce vides lapſum,primò quia occultâ ex ſuperbiâ credidit ſe ſanctum, & ex hoc frontiſpicio non cognouit doloſam machinam. 2.quia deſciuit à bono propoſito manendi in illâ inſulâ. 3.quia clam habuit magiſtrum conſilia ſua, & obedire illi neglexit. Vide nunc,vt victus vicerit,fretus *humilitate,obedientiâ,& oratione*. Sequitur apud Gregor. Turonenſ. λ Quod

» ille (*Secundellus*) intelligens & periſſe ſe timens,cum fletu ad
» pedes eius proſternitur, rogans vt pro ſe Dominum deprecaretur. Cui, Veni,inquit,& pariter eius omnipotentiam pro ſalutę animæ tuæ poſcamus: non eſt enim difficilis Dominus ſe
» confitentibus miſereri,cùm ipſe per prophetam dicat : *Nolo*

λ *lib. de vit. Patrum c.10. citat Surius 1 Auguſt.*

mortem peccatoris, sed vt conuertatur & viuat. Orantibus autem illis, aduenit iterum tentator in simili specie ad Secundellum Diaconum dicens; nónne præceperam tibi, eò quòd oues meæ morbidæ essent, & pastore indigerent, vt egredereris & visitares, atque opem sanitatis eis tribueres? Et ille, In veritate comperi, quòd seductor sis. neque te Deum credo, cuius te specie mentiris habere. Tamen, si Christus es, crucem tuã quã reliquisti, ipsam ostende, & credam tibi. Cumque non ostenderet, Diacono *crucem* in os eius *faciente*, confusus euanuit.] Et ecce tibi consilium, quod in similibus dubijs potes adhibere, petere vt se cruce consignet, vel vt formatâ cruce tibi benedicat. D. Matronæ similiter dæmon, apparens in formâ speciosæ mulieris, suasit vt relicto deserto vrbem peteret, minus pudori eius periculum ibi fore: sed beata statim insidias, ex austerioris vitæ dissuasione, intellexit inimici [*Simeon Metaphrast. in eius vitâ mense Nouembri.*] Sic S. Marcellus Abbas dæmones ex obsessis pulsurus, ijsque aliquoties clamantibus, Iube nos exire, quoniam in nos accepisti potestatem; nihil iussit, sed perseuerauit in oratione, donec à Deo compulsi recesserunt. Causam quærentibus, cur non statim iussisset, prudentissimè respondit; Quoniam dicentes me in eos accepisse potestatem, nihil aliud agebant quàm quòd vanæ gloriæ laqueis me conabantur implicare μ.] Cuius documenti vtilitas non in exorcismis modò, sed & in reuelationibus cunctis maxima est; quia maximum in his vanæ gloriæ periculum, vt de Secundello vidimus. Sed & illud attendendum multiformes in omnem partem esse dæmonis fraudes. aliquando suadet quod optimum est, tunc periculum subest superbiæ: ideò tum valdè cauenda hæc pestis. Aliquando suadet quod bonũ est: sed tunc considerare oportet, num hoc bonum sit maioris boni impedimentũ. si posterius hoc obseruasset B. Iordanes, Prædicatorij ordinis Magister Generalis; non illi Diabolus aliquoties hac technâ imposuisset: semel quidem; vt ad concionandũ eum redderet inidoneũ ac debilẽ, specie boni exempli præ-

μ *Simeõ Metaphrast. in eius vitâ, 29. Decemb.*

præbendi,& auſterioris vitæ,impulit,ea relinquere, quæ corpuſculo illius erant neceſſaria, & eum ad maximam virium infirmitatem v redegit. Sed & alias iterum iterumque eum hoc prætextu decepit. quæ Hiſtoria, quia religioſis vtilis futura, digna eſt pluribus locis legi. ſic ergo ſcribit Leander » Albertus o, de illo febribus acutiſſimis laborante; Fortè cum » venerando patre, erat quidam cœnobij cuiuſdam præſidens, » quem priorem appellant, ordinis noſtri, vir diſcretus, ſollers, » prouidus,litteris callens,& moribus compoſitus, qui aliquan» do medicinæ operam dederat. Is igitur Iordanis patris ani» mum non ignorans, & ſciens eum in ægrotatione ſibi ipſi ri» gidiſſimum,dixit: Pater oportet ægrotum in omnibus medico » ſe ſubijcere,ſi priſtinam nanciſci cupiat ſoſpitatem. Quapro» pter licet ſis noſtræ religionis præfectus & caput,ægrotus præ» fecturæ auctoritatem dimittas, mihique te ſubdas, & obedias » neceſſe eſt. Quod ſi feceris,haud vereor,quin in breui incolu» mis hinc exeas. Annuit venerandus pater humiliter. præter » ergo ordinis noſtri conſuetudinem ſuper plumas ægroto » quieſcenti (ſic enim Prior prudens iuſſerat) nocte diabolus, » formam præ ſe ferens angelicam apparuit, dicens, veluti ad» mirabundus: Eſtne hic Iordanes, famâ & opinione apud om» nes tam præclarus? præfectus & pater tã inſignis Prædicatorum » ordinis? Eſſem anceps,niſi antehac te diu nouiſſem. O quã vi» lis & impudens factus es,qui veluti vnus de dominis terræ, in » ſtrato plumis & ſericis ornato quieſcis? O infelix, quale or» dini tuo & fratribus exemplum præbes? ſed non eſt tui Deus in » finem oblitus,qui ad te corrigendum me miſit. Surge igitur è » grabato,terræque protinùs ſupplex inhæreas. ſtatimque dia» bolo euaneſcente perterritus Iordanes in terram corruit, & » ſic iacens, poſtquam illuxit, à Priore & fratribus inuenitur. » Quem Prior ſeuerè corripiens, coëgit ex merito obedientiæ » in ſtrato præparato decumbere. Sequente nocte iterum dia» bolus priſtinâ formâ aſſumptâ adſtitit, & duriùs quàm antea » redarguit velut ſibi inobedientem, moxque in ſolum ipſum » deſilire præcepit. Quẽ cùm manè eius diei Prior iteratò ſu-

v *Leander Albertus eius vitæ c.11.*

o *eiuſdẽ Vitæ c.12.*

per ſolum iacere conſpexiſſet, apprimè indignatus, dixit: mi- »
ror tuam ſimplicitatem, ne dicam inſcitiam; qui non ſolum in »
corporis, ſed & animæ præiudicium, contra obedientiam hoc »
facere præſumpſeris. Ego enim Deum cæli, terræque Domi- »
num teſtor, quod noluiſſem pro toto terrarum orbe ſic graui- »
ter contra Deum & ordinem deliquiſſe: & hæc dicens, in fle- »
tum maximum prorupit. Quod cernens venerabilis pater, & »
ipſe lacrymans procidit ad pedes eius. narrans ei viſiones, ſed »
magis illuſiones: & qualiter, vt conijcere poterat diabolum »
illum fuiſſe, qui in angelum lucis fuerat transfiguratus. »
Prior verò captus admiratione ac quadam commiſeratione »
illius, aliquantulum lenitus, iuſſit ipſum ſtratum aſcendere. Ex »
hoc enim tantam membrorum debilitatem contraxerat, ſic- »
que humores indurati fuerant, vt vix ſpiritum ad quieſcendũ »
haberet. Tertiâ nocte Diabolus, vt prioribus, adfuit: quem, vt »
conſpexit vir Sanctus (iam enim in increpationes eruperat) »
ait: O nequiſſime generis humanis hoſtis, ô impudice canis, »
ô immunda bellua, quomodo meam auſus es ſimplicitatem »
deludere, ceu zelum qualemcumque erga ordinem præ te fe- »
rens? Et ego quidem, niſi hoc omnipotentis Dei diſpenſatio »
permiſiſſet, ſapientius aduertiſſem, quod multo melior eſt o- »
bedientia, quàm ſtultorum victimæ. Et *in faciem eius expuens,* »
eum fugauit.] En vt Sanctus vir deceptus inani ſpecie boni, »
reſipuit *ſolido obedientiæ bono* ſe muniens. Nota etiam vltimum
illud, quod apparenti in angeli formâ in faciem expuit: nam
hoc etiam viri ſpirituales commendant, quando viſio ſuſpe-
cta eſt: & noui hominem, cui hoc optimè ceſſit. Concluden-
dum hoc caput teſtimonio B. Meinulphi Diaconi & confeſ-
ſoris, qui ipſe apparens hanc regulam docuit viſiones veras
eſſe, quæ ad pietatem & religionem duces forent. Hiſtoriam,
ex Gobelino Perſonâ, verbotenùs accipe: non longè ab obi- »
tu cuidam cubiculario ſuo per viſum in ſomnis apparuit, hor- »
tans eum, vt mundo & pompis eius ocyus valefaciat, & ad re- »
gis æterni ſe conferat militiam. At ille viſionem illam non a- »
lio quam illuſionis loco habens, nihil de vitæ emendatione »
curauit.

» curauit. Sanctus autem vir, eius infirmitati se accommodans,
» iterùm eum vt priùs admonuit. Sed cùm neque sic quicquam
» de vitâ rectiùs instituendâ cogitaret, tertiò ei apparuit, aitque
» ad eum; Nescis miser, nescis, quàm immanis prædo mentem
» sibi vendicet tuam; qui tibi auctor & suasor est, vt neque mit-
» tenti Domino, neque mihi ab eo misso obtemperes. Certè
» cùm tu malè viuendo planè desipias, neque ab hac stultitiâ
» sponte recedere velis; diuina te admonuit reuelatio, vt vel sic
» ad frugem meliorẽ te reciperes. Tu autem stulte tibi pateris
» miserè & perniciosè illudi, qui veram reuelationem pro phan-
» tasticâ habes illusione. Neque enim quisquam fidelium am-
» bigit illam visionem esse illusionis expertem, quæ ad Chri-
» stianam pietatem & religionem inuitet: quod si quilibet face-
» ret tibi vigilanti, nequaquam negligere deberes. sed quando
» te verba non corrigunt, ad facta veniendum est. Itaque planè
» efficiam, vt visionem quam te intelligere dissimulas, reipsâ ve-
» rissimam esse certò experiaris. His dictis, ille expergiscitur:
» sentit à mento barbam omnem auulsam, fugit procul ab ocu-
» lis somnus omnis &c.] addit quo pacto visioni obtemperarit.

O *Secunda consideratio* est, quod quando in visione vel reue-
latione suadentur aliqua pia, bona, rectaque, tum diligenter
perpendendum est, num simul aliqua suadeantur, impia, im-
proba, vana & inutilia. Multarum huiusmodi passim occur-
runt exempla: ego contentus sum, eris & tu (pie lector) non-
nullorum Sanctorum. Iacobus Vitriacus ρ egregiè confirmat
hoc dictum, cùm ita scribit; Quidam ex amicis eius (*B. Mariæ*
» *Oegniacenæ*) præcipuis à dæmonio meridiano perambulante
» in tenebris, aliquando tantò periculosiùs quantò subtiliùs in-
» festabatur. Callidus enim hostis, transfigurans se in angelum
» lucis, sub specie pietatis ei familiariter in somnis apparebat,
» nonnunquam eius quædam vitia reprehendens, ad quædam
» etiam facienda bona eum fraudulenter adhortans, vt priùs tã-
» quam antidoti cuiusdam falsâ specie oblatâ, postea occultiùs
» venenum instillaret, & mellitâ linguâ blanditer exertâ, post-
» modum dentem infigeret, & ad extremum caudam suam
quasi

π *in vitâ S. Meinulphi apud Surium 5. Octob.*

ρ *lib. 1. vitæ B. Mariæ Oigniacensis c. 9.*

quasi cedrum stringeret. cùm enim iam illi fides ceu veraci » haberetur,tum instar sophistæ & impostoris,veris quibusdam » proditor ille falsa permiscebat, bonorum intermixtione falsis » quandam vmbram insidiosè prętexens. Tandem suis machi- » nis eò perduxit fratrem illum, vt res eius pessimum exitũ fue- » rint habituræ; si non ancilla Christi, reuelante spiritu sancto, » callidi veteratoris fraudes didicisset. Cùm autem diceret ho- » mini,reuelationes illas non esse à Deo, sed maligni dæmonis » illusiones esse,& ille è diuerso, non sancto sed suo spiritu obij- » ceret; Cùm tot beneficia pręstiterit mihi spiritus ille, tot vera » & futura prædixerit,nullo pacto mihi vult imponere: illa ad » solita orationis arma confugiens (*En bonum remedium,bonum* » *scutum.*) pedes Domini rigat lacrymis,cælum precibus instan- » ter pulsat,nec facit finem, donec impius ille impostor, cum » multo gemitu & pudore ipsi nocte in cellulâ suâ oranti adsta- » ret: quem illa commẽtitio prędítum splendore intuens: *Quis-* » nam es tu,inquit,aut quî vocaris? Ille superbo vt erat vultu il- » lam toruis oculis vicissim aspiciens; Ego sum,ait,quem tu ma- » ledicta precibus tuis compulisti venire ad te,quæ meum mihi » amicum per vim auferre conaris. *Somnium* autem,ego vocor. » Multis enim pręsertim religiosis,in somnis,instar Luciferi ap- » pareo, mihique obediunt illi, & ex meis consolationibus ani- » mis efferuntur, dignosque se putant, qui diuinis & angelicis » fruantur colloquijs. Amicum illum meum,quem pro tuâ vo- » luntate mihi abstuliſti, iam eram à bono proposito retractu- » rus. Et id sanè euentus rei docuit: sed oua aspidum ruptá sunt, » & maligni illius fraudulenta consilia in lucem prolata.] Qui- » bus verbis,nobis simul & artes dæmonis, & modus,& finis,& remedium, quo in re dubiâ vtendum, proponuntur. Hoc re- medio B. Vincentius Ferrerius aliam dęmonis illusionem de- prehendit,& dispulit σ. sic & B. Gutlacus insidias, immodera- ta suadentis ieiunia,intellexit & cauit τ. sic specie iuuandarũ animarum Diabolus persuasit S. Elphego,vt ex carcere,se de- ducentem,deducentemque sequeretur,exemplo B. Petri an- gelum sequentis. suasit & persuasit in angeli specie: sed eductũ confesso-

σ Pet. Raucanus *lib.* 1. *vitæ D. Vincent. c.* 11.

τ *Sur in eius vitâ, April.* 11.

confessorem in viâ deseruit. ille fraudem intellexit, doluit, & martyrio, quod fugerat, se iterum obtulit, ac coronam meruit u. Sic eodem prætextu conatus cuidã Monacho suadere vt cellam desereret, deceptus fuit à B. Arsenio. Quare diligenter notanda, fideliter retinenda est, doctrina eiusdem B. Arsenij; quâ, velut in speculo, simulachra pugnæ dæmoniacæ, & capita insidiarum præcipua, nobis, apud Metaphrastẽ, propo-
p suit spectanda. Et quia huius capitis res ista, & inprimis vti-
» lis, ideò verbotenùs exhibebo; Hoc quoque vos non lateat, ô
» fratres, quòd noster inimicus Diabolus, multis & varijs vtens
» machinis nos conatur decipere, & boni prætextu in mala im-
» pellere: vt, verbi causa, suggerens hospitalitatem, & conse-
» quenter fratrum, qui accedunt, gratam & benignam exceptio-
» nem; efficit, vt simul comedãt & compotent. causa autẽ est, bo-
» num caritatis. deinde sic paullatim suffurans & attrahens, im-
» prudentes nos trahit, vt ventri seruiamus, & deinde, ad facie-
» tatem libidinis, nos polluit & voluptatibus. Alijs rursùs sub-
» mittens in animum eleemosynam & benignitatem, & in pau-
» peres beneficẽtiam, immittit amorem pecuniæ, & in furorem
» impellit auaritiæ. Alijs autem multorum vtilitatem tanquam
» escam porrigens, efficit, vt silentium & quietem relinquant,
» tanquam rem inutilem, & vt cũ multis quidem mundanis ha-
» beant consuetudinem, & nonnunquam etiam cũ mulieribus
» incautè hoc faciant, persuadet; tanquam qui iam eo peruene-
» rint, vt sint impatibiles: & sic miseros reddit libidinosos, &
» seruientes animi perturbationibus. Alijs nullam exhibens
» molestiam, & vt à nullo capiantur vitio insidiosè procurans,
» extulit in superbiam, & sic nullo negotio præcipitauit. Non-
» nunquam autem faciens, vt à bellando abstineant, & maxi-
» mè ij, qui ad suscipienda exercitationis certamina se paullò
» ante exuerant; decepit efficiens, vt essent securi, & de nullâ
» re solliciti. Ex quo factum est, vt cùm eos iniecerit in socor-
» diam, & vt labores negligerent effecerit, repentè illos inua-
» deret tanquã expugnatu faciles & inermes: & sic maximâ tẽ-
» pestate eorum mentem labefactaret, & conturbaret, & sæpè

u *Osbernus Cantuariens. in eius vitâ.*

etiã in vitiorũ profundum immergeret. Alios rursus cùm, vt » sibi fiderent, persuasisset, vt qui iam ad maiorem peruenissent » mensuram, suggessit vt eis crederentur aliorum cogitationes, » vitiorumque & bellorum annunciationes. Quibus cùm non- » dum rectè sua vitia abluissent; primùm quidem recordatio- » nem & informationem eorum, quæ audiuerant, immisit, non » absque animi perturbatione. Deinde verò etiam miserè im- » pulit ad carnis contaminationem φ .] His enumeratis, subdit » propter tot stratagematum multiplices noxas, nobis multa NOSTRI CVSTODIA, & SOBRIETATE, VIGILANTIA quoque, & ad BONVM ATTENTIONE opus esse.

φ *Sim. Metaphrast. in Arsenio.*

χ *lib. de probat spirit.*

Tertia consideratio est Gersonis χ, considerãdum an quod reuelatum fuit, id humanâ intelligentiâ quis sine reuelatione potuerit assequi: tunc enim suspectam esse debere, vt superuacuam & minimè necessariam. Quod si fuerit de rebus, quæ & humanam intelligentiam, & dæmonis scientiam excedunt, tunc non poterit aliunde, quàm de sursum, missa fuisse reuelatio. Sed an res huiusmodi sint, difficile est statim iudicare; quia non potest nisi successu temporis, quando euentus prædictionis declarat veritatẽ, vel diligenti discussione (quando occulta cogitatio reuelatur) id deprehendi, sitne diuinæ tantùm res illa cognitionis, an etiam dæmonis aut hominis? Hoc vitio prophetiæ Sauonarolæ laborarunt, ipsiusmet cõfessione.

Quarta consideratio, videndũ an, non tam sit desumpta ex sacris litteris (tunc enim suspecta haberetur) quàm illis consentanea omni ex parte, & constans; congrua quoque Sanctorum hominum doctrinæ & exemplis, nihil falsi & erronei admixtũ habens, totaque pertinens ad salutem hominũ & Dei gloriã. Diuinę namque reuelationis hæc illustria sunt documenta.

Quincta consideratio est, vtrum reuelatio alijs reuelationibus indubitatis confirmetur: nam si nec aliæ certæ, res dubia manet. potest enim Diabolus, vt semel sic sæpiùs, vt vni sic pluribus, idem reuelare. Certarum reuelationum ex hoc capite multa supersunt in Ecclesiasticis Historicis vestigia. talis illa admiranda B. Hermanni Steinfeldensis; qui & Ioseph vocatus,

catus, eò quod B. Virgo Maria ab angelo paranympho in somnis ei visa desponderi, Virgineæ benignitatis exemplo clarissimo, cuius iucunda descriptio in Beati illius vitâ continetur ♆. talis alia Eutychij Patriarchæ, *apud Eustathium in eius vitâ.* talis alia B. Guilhelmi Roscildensis, *apud Surium April. 6.* talis alia S. Adalberti sub mortem ei oblata, & à Leone explicata, *apud eumdem. XXIII. mensis eiusdem*; tales multæ eius quem paullo ante laudaui B. Meinulphi ω; tales multæ apud Petrum Venerabilem *in libris Miraculorum* α. Validior censenda confirmatio per alios, quàm per eumdem; item per incognitos, quàm notos, per viros, quàm feminas.

♆ *apud Sur. 8 April. tomo 7.*

ω *apud Sur. 5. Octob.*

α *lib. 1 cap. & 27.*

Sexta consideratio, si pugnantes sint diuersæ de eadem re reuelationes, vt plurimùm ambæ suspectæ sunt habendæ: interdum tamen sic veras conatur diabolus contrarijs oblatis infirmare: ideò non statim reijciendæ omnes, sed illis, re maturè deliberatâ, credendum, non quæ priores sunt, (fieri enim solet, vt cùm dæmon conatus fuerit illudere per falsam, Deus aliâ verâ immissâ nebulam illam, lucis superuentu, dissijciat) sed quas plures ac probatiores sanctitate, prudentiâ, & sacrâ doctrinâ confirmant; & quarum auctoribus minùs causæ fuit talia confingendi. v.g. in reuelationibus de Immaculatâ conceptione DEIPARÆ Virginis MARIÆ, quando paria sunt reliqua momenta circumstantiarum, plus tribuendum reuelationibus habitis (si quæ sunt) ante controuersiam eadem de re natam: & post natam cõtrouersiam, ijs quas habuerunt, qui nec instituti, cuius D. Thomas, nec alterius cuius Doctor subtilis, fuere: hi enim ab affectu liberiores: & hac sanè ex parte reuelatio D. Birgittæ pręponderat alteri, quę tribuitur D. Catarinæ Senensi.

SECTIO VI.

De indicijs petitis à reuelationum circumstantijs.

DVo præcedentia indicia quasi mixta sunt, partim ex ipsâ reuelatione, partim extrinsecùs petita: sequitur nunc, vt

quæ in circumstantijs obseruatu necessaria indagemus.

1. occurrit, illud à fine petitum; quid mouerit hominem Q
vt hanc reuelationem alijs indicaret, propalaretque: Num curiositas, leuitas, vanitas, cupiditas, auaritia, ambitio; vtilitas propria, an aliorum; si propria, an spiritualis, aut carnalis; si aliorum, paucorúmne, multorum, an omnium? Et in hac ipsâ causæ inuestigatione perpendendus finis, non tantum proximus & apertus, sed occultus etiã & remotus. Potest enim (*Gerson ait*) finis proximus apparere bonus, & salubris, & deuotus ad ædificationem aliorum; qui tandem prolabatur in multiplex schandalum, dum non respondebunt vltima primis; vel aliàs falsum fictumque deprehendetur in personis fuisse, reputatis magnæ sanctitatis, vt docuit ætas nostra in deceptionibus Doctorũ Ioannis de Varenis, Ioan. Huss, & similium.] Ideò Elias, quantum poterat, conabatur, amans humilitatem, à se amoliri Eliseum, ne videret eum rapi igneo curru in cælum. [*4. Reg. 2.*] Prudenter Arsenius sibi factas reuelationes nunquam, nisi aliorum poscceret vtilitas, narrabat; & tum narrabat quasi alteri accidissent, vt Simeon Metaphrast. obseruauit α: B. quoque Hildegardis vix superiorum iussu induci potuit, nec inducta fuit, donec Eugen. 3. Pontif. eam ad reuelationes suas scribẽdum animauit β. Idem fuit sensus B. Libuinæ, cui cũ Christus Dominus vigilãti apparés, quinque vulnerum suorum signa luculenter impressa, reliquisset; & cerneret virgo tam hiantia vulnera homines latere non posse, timeretque cõcursum & applausum hominũ, sic Deũ deprecata scribitur; Maneat obsecro Domine hoc dignationis sacramentũ inter me & te. sufficit enim mihi gratia tua.] Noli dubitare gratam sponsæ humilitatem & custodiam fuisse. magno enim miraculo confestim cute vulnera obtecta fuêre, dolore tamen & liuore perpetuò permanente γ. Eadem virgo alio tempore meritò quendam solitũ reuelationes suas narrare, & (quod facilè accidit) narrationis calore quædam de suo adijcere, idcirco pœnis purgatorij addictũ vidit δ.

α *in eius vit.*

β *Theodori Abbas lib. 1. vitæ Hildegard. c. 4.*

γ *Ioan. Brugmannus, in vitâ S. Libuinæ p. 2. c. 8.*

δ *idem Brugmã. p. 3. c. 2.*

Secundò, discutiendæ cogitationes, quæ reuelationem subsecu-

ſubſecutę vel præceſſerunt. nam ex pręcedentium imaginatione poſſet naſci fantaſtica illuſio. Ad malis cogitationibus fluctuantem animum ſpiritus ſanctus non accedit, nec vera reuelatio: nec tamen ſemper bonam & piam cogitationem vera reuelatio & diuina ſubſequitur: in ipſo namque orationis feruore, pleriſque Diabolus conatus irrepere. Ad veram reuelationem ſemper ſequuntur bona deſideria, & effectus boni: ad illuſoriam, aliquando per accidens, & ad tempus boni, qui tamen à diabolo in maius malum diriguntur. Notatum illud prius fuit ab Hucbaldo, qui cùm recenſuiſſet viſiones S. Aldegundis, addit; In cunctis huiuſmodi reuelationibus virgo prudēs magis magiſque ſe humiliabat, regno Dei propior fiebat, ſponſo cæleſti feruentiùs inhærebat ε.] Hic profecto genuinus eſt effectus verarum reuelationū; qui huic contrarij ſunt, apertè docent illuſoriam fuiſſe, quæ præceſſerat.

ε *Hucbal. in vitâ S. Aldegund. c. 2.*

Tertiò notatum à quibuſdam, vtiliſſimum quoque eſſe, ne decipiamur, ipſi viſioni ſeu reuelationi ſignum crucis opponere, ſeque cruce cōmunire. Confirmat hanc doctrinā, efficacem ſanè & piam, ſenatus Brauonius. narrat enim S. Oſualdū Epiſcopum cùm, dæmonis irriſis & diffiatis terriculamentis omnibus, veterator ei in formâ ſpeciosâ Angeli ſe oſtentaſſet, *crucis ſigno* ſe muniuiſſe; eo quod ſciret Angelum lucis id non moleſtè ferre, angelum verò tenebrarum illo in fugam compulſum iri. Quod & factū eſt. Nam (*verba ſunt Brauon. S.*) ſimul atque ſignum illud malignus tentator vidit, inſtar fumi ab oculis eius euanuit ζ.]

ζ *Senatus Brauon. in vitâ S. Oſualdi Vvilgornienſ c. 2.*

Quartò videndum quomodo ſe ſpiritus ipſe ingeſſerit. Nam proficientibus (vt admonet P. noſter Ignatius η) Spiritus malus ſe durè, implacidè & violenter, quaſi cum ſtrepitu quodam, vt imber in ſaxa decidens, infundit: bonus verò ijſdem leniter, placidè & ſuauiter, ſicut aqua irrorat ſpongiam. Illis verò qui in deterius proficiunt, experientia docet, contra euenire.

η *in lib. exercit. de diſcoſ. ſpirit.*

Quinctò aduertendum an, quæ initiò mentē lętitia demulſerat, ea ſit poſtea in horrorem & mærorem verſa: item num

qui cæpit à principio, ſenſim horror amotus non fuerit, ſed conſtans permanſerit. duæ enim ſunt hæ reuelationum falſarum notæ. Sin autem initiò quidem homo perturbetur, & horroris aliquid perſentiſcat, ſed poſtmodum hac moleſtiâ & anxietate animi detersâ, dulcedine quadam internâ perfundatur; ſignum eſſe diuinę conſolationis, vt nos B. Antonius docuit. Cui rei naturalis eſſe cauſa videtur, antipathia quæ eſt homini cum dæmone homicidâ, & ſympathia quæ homini cum angelis intercedit θ. Ad illam antipathiam retulerim libens vulgarem quandam opinionem, quæ vigebat temporibus B. Petri Cluniacenſ. ι à qua ipſemet non erat alienus; nempe eos quibus mortui apparuiſſent, non diu ſuperuiuere, fortaſſis orta opinio inde, quòd nonnullis dæmones in mortuorum ſpecie cùm apparuiſſent, illi, ex horrore, & vitæ mortiſque antipathiâ morbo contracto, mox deceſſerant. Ceterùm documentum illud D. Antonij, eſt accipiendum, de verâ internâ dulcedine, quæ famem ac deſiderium virtutũ adfert, & adauget, præcipuè caritatis & humilitatis; quam limitationem meritò B. Catharina Senenſis adiecit.

θ *Guilh. Pariſienſ. 2. par. principal. de vniuerſo p. 2. c. 152.*

ι *lib. 1. de mirac. c. 11.*

Sextò conſiderandum, num reuelationes veris miraculis aS
ſtruantur, tunc enim nihil dubij manet, quin à Deo fuerint: vt illa Nobili matronæ factâ, cui reuelatum S. Winvvalocum ei, quam amiſerat, oculorum claritatem redditurum. Mox enim vt Sanctum adijt, viſum amiſſum recuperauit κ. Mira verò & prodigia, non ſatis idoneè reuelationem confirmant, quia poteſt ea dæmon efficere. Etſi tamen miracula defuerint non tamen ex hoc ſolo capite cenſenda reuelatio falſa fuiſſe. B. Præcurſor Chriſti propheta fuit, & plus quàm propheta, miraculum tamen nullum fecit.

κ *Sur. in vitâ S. VVinvvaloci, 3. Mart.*

Septima regula eſt, quòd ſi cum reuelatio fuerit abſolutè aliquid, & non ſub conditione, prædicens (prophetiam vocant abſolutam & independentem) & poſtea contrarium euénit, vel non euénit, quicquid prænunciatum fuit; falſa reuelatio, & non de cælis eſt. Probatio (*inquit Gerſon*) ſpirituum reſpicit, » nedum perſonam, quæ viſiones patitur; ſed viſionum qualita- »

tes,

» tes,si veræ sint,per omnia, etiam vsque ad minimam propositi-
» tionem.quoniam in spiritu veritatis falsitas non est: in spiritu
» autem mendacij mille quinque sunt viæ apertæ,vt in vnicâ la-
» tenti falsitate decipiat. Ideo Christus dæmoniacos & Paulus
» Pythonissam prohibuerunt à testimonio veritatis, quam pro-
» fitebantur.] Ex hoc indicio probantur veræ fuisse reuelatio-
nes Catharinę Raconisiæ,quas recenset Ioan. Franciscus Pi-
cus λ, & Margaritæ Rauennatis apud Hieron. Rubeum μ, & B. Aloysij Bertrandi,& de societate nostrâ P. Frãciſci Bor-
gię,vt ex illius vitâ retulit Thomas Bosius ν. hinc etiam pro-
bantur diuinæ fuisse reuelationes Ioannæ illius virginis Lo-
tharingicæ,quæ dicta Gallis *La pucelle Ienne*, quæ Carolũ Se-
xtum Francorum Regem in regnum, vnde Anglorum fuerat
armis deiectus,restituit circiter annum 1428. quàm pari inui-
diâ,crudelitate,calumniâ,& iniustitiâ,sæpè ab illâ victi profli-
gatique Angli,cùm in pugnâ viuam cæpissent,flammis feralibus,quasi maleficam, combusserunt: sed postmodum anno
1456. Callixtus Romanus Pontifex, aut iuxta alios Pius II.
causæ cognitionem Archiepiscopo Rhemẽsi Ioanni,& Guil-
helmo Parisiensi delegauit. hi verò innumeris testibus omni
exceptione maioribus de innocentiâ,modestiâ,castitate,& re-
ligione Iohannæ auditis,eius innocentiam, & sententiæ illius
iniustitiam,declararunt: iudicij acta Parisijs asseruari, eâ in vr-
be natus Papyrius Masson.testatur.fauent eiusdem innocẽtiæ
non Franci modò scriptores (quos vt suspectos Britanni reij-
ciunt) sed & alienigenæ Itali,Græcique ο: sed & Belga Meie-
rus ϖ, parùm aliàs in Francos benignus, & Hispanus Maria-
na de reb. Hispan. libro vicesimo extremo. Philippus Bergo-
mẽsis ait,tum duos adhuc ex iniquis Ioannæ iudicibus fuisse
superstites,citatos,& legitimè conuictos, damnatosque & cõ-
bustos: duorum verò aliorum iudicum mortuorũ ossa,effossa,
& similiter concremata fuisse: & iussum Rothomagi, vbi vir-
go fuerat combusta,templum construi, & ex reliquis prædi-
ctorum bonis,quę confiscata per sententiam fuerant, ibidem
ad Dei honorem, & defunctæ propitiationem, sacrificium
quoti-

λ *in eius vit.*
μ *Hist. Rauennatis anno 1510.*
ν *libr 6. de Notis Eccles. c. 2.*
ο *citat Tho. Bosius lib. 8. de Not. Eccl. c. vl. cui adde Philipp. Bergomat. de clar. mulier. c. 157.*
ϖ *li. 16. Annal. Flandr.*

quotidianum instituí. sic honor immeritæ detractus, tandem vix vicesimo post mortem anno, iudicio Pōtificio, restitutus. Hoc lapide veritatis Lydio deprehensę leues & fictę reuelationes, olim quidem Montanistarum ρ; & recentiori memoriâ Ioannis Sagi Bethyci & Frat. Ioan. de Rupescissâ σ, & nostro tempore Monialis Lusitanæ, quæ fortè adhuc in viuis; & Franciſci de Cruce in Peruuiâ τ. Ideò, meâ quidem sententiâ, incassum quidam conati fuere reuelationes Hieronymi Sauonarolæ Ferrarienſis tueri, Apostolico iudicio damnatas. Quam ille multa de Ecclesiæ reformatione, de Turcarum & Maurorum conuersione, de Florentinorum felicitate, quæ mox adimplenda, & astantium multi erant visuri antequam morerentur, prædixit? addens (*in reuelationum compendio*) illas absolutas & immutabiles prophetias esse? attamen nihil horū ferè adhuc contigit, pleraque omnia intra centum fermè annos contraria contigerunt. Quare ex partium studio, & Alexandri VI. atque Mediceorum odio factum, vt non considerantes Historici nonnulli defensionem Sauonarolæ susceperint, vel damnationis iustitiam in dubium υ vocarint. Profectò sicut euentus eius prophetias coarguit, sic contumacia in sui ordinis præfectum, & contemtus Pontificiæ (quæ, vel palam iniusta, nihilominus metuenda est) excommunicationis, & aliæ similes actiones, illusionis Diabolicæ, &, quæ subsequi solet arrogantiam, obstinationis, grauia & vrgentia sunt argumenta. Legite Raphaël. Volaterranū φ, quem vera scripsisse patet ex illis ipsis quę Fran. Guicciardinus χ, quamuis in Sauonarolæ defensionē propendens, memorię mandauit. Nónne magis piè & cordatè faciunt, qui pro sedis Apostolicæ iudicio, quàm pro priuati hominis existimatione, induunt arma litteraria, calamisque decertant? Neque id magis clarissimi ordinis; qui vt astrum in hoc militantis Ecclesiæ cœlo lucet; splendori obfuerit, quàm Angelorum choris Luciferi factio, vel Apostolico cætui Iudas impius. Et ne hęretici se immunes harum iactent illusionum: quid quęso aliud est liber ille manuscriptus Iacobi Brocardi Caluinistę reuelationum, ad

Elizabe-

ρ *Epiphan. hæres. 48. & Eusebius lib. 5. c. 15.*

σ *Mariana, lib. 19. cap. 3.*

τ *Petr. Leloyh. li. 2. de spect.*

τ *Iosephus à Costâ lib. 2. de temp. nouiss.*

υ *Sabellicus Ennead. 10. lib. 9. Arnol. Ferron. lib 2. rerum Francicar. & alij.*

φ *li 5. Geographi sub fi.*

χ *lib. 3. rerū Italicarum.*

Elizabetham Angliæ Reginã,& præfatio in Geneſim,aliaque nonnulla eiuſdem opuſcula;niſi farrago quędam dæmoniacarum reuelationum,quarum præcipuam de anno. 1580. iam tẽpus mendacij conuicit? Contra prudenter ex ſubſecutâ euentus veritate Nicolaus Sanderus Sanctæ Virginis Cantianæ Elizabethæ Bartonæ, vaticinia à Deo fuiſſe comprobauit, *lib. 1. de ſchiſmate Anglicano*: ſanè vitæ ſanctitas, Martyrij laurea, & clariſſimorum Synmartyrum Roffenſis & Mori conteſtatio locum dubitationi relinquunt nullum. Nã diſſimilis in eadem inſulâ nata Elizabetha alia, de cuius fraudulentâ prophetiâ ſic Sanderus ſcribit; Hæretici, inquietum & turbulentum genus hominũ, ad commouendũ Londinẽſem populum,ſeditioni tum & hæreſi valdè deditum, inauditum adinuenerunt ſtratagema. Induxerunt quippe quandam puellam octodecim annos natã,hęreſi ſimul & pretio corruptã,in eam improbam ſimulationem,vt ſe permitteret in abdito inter duos muros cuiuſdam domus angulo ad tempus concludi, & per fiſtulam ad id aptatam eas voces edere, quas iſtius ſtrophæ artifices ſibi ſuggererent. Nomen puellæ Elizabetha Crofta erat,doli author Dracus quidam. Ita ergo illa inſtructa & in loco ad fraudem accomodato collocata, mirabiles emittit cõtinuò ex antro ſuo voces,eaſque tam ſonoras vt per omnes vicinias audiretur. Accurrunt vndique ciues, quid ſit inquirunt, mirantur, voces non mortalis hominis ſed angeli eſſe clamabant. vrbi ac reipub. iſte ſpiritus comminatur miſeriam,ærumnas,mala omnia,ſi nuptias cum Hiſpano aut cõmunionem cũ Papâ Romano admittãt. Multa itẽ contra ſanctum ſacrificium,& reliquam fidẽ Catholicam quaſi oracula fundebat: erant ex conſpiratoribus qui datâ operâ ſe turbis adſtantibus ſemper ingeſſerant; qui huius ſpiritus propheticas & obſcuriores ſententias, ad religionis euerſionem & ſeditionem mouendam interpretabantur. Magiſtratus autem ad multitudinem compeſcendam & quid rei ſit luſtrandum accedit. fraus difficillimè apparuit: ſed tandem inito conſilio de diffodiendo muro & vicinis parietibus vnde voces

reddi conijciebant, misera puella prodijt, ac examinata quo- »
rum suasu & consilio hoc fecerit, confessa est statim; se à qui- »
busdam seditiosis sectarijs, & ab eo inprimis quem nomina- »
uimus Draco, ad istam, nequitiam inductam fuisse.] *Hæc ille* »
lib. 2. Quid autem necesse Munzeri, Lutheri & similium pseu-
doprophetias memorare?

CAPVT I.

De diuinatione.

SIcut species præcedens vera, sic ista falsa. ideò illam Con-
iectationi præposui, quæ quasi mixta.

QVÆSTIO I.

Quid sit diuinatio?

ESse aliquâ constat, vel Cicer. teste, cuius de eâ duo libri
supersunt. videtur nihil aliud esse, quàm significatio oc- »
cultorum ex pactis conuentis cum dæmone.] *Significatio, in-* »
quam, quia non perficitur solâ mentis intellectione siue cog-
nitione, sed signis quoque & verbis exterioribus vtitur, qua
in re differt à scientiâ per vanam obseruantiam acquisita. Est
autem tam præteritorum & præsentium, quam futurorum,
dummodo illa sint occulta, hoc est procul remota ab humanâ
cognitione [a]. Ideo malui dicere, *occultorum*, quàm, *futuro-*
rum. Nam prophetia & diuinatio in materiâ conueniũt. Quę
de pacto cum dęmone adduntur, illa separant diuinationem,
à prophetiâ, & à naturali coniectatione. hæc enim nascitur,
ex disciplinâ & obseruatione humanâ: illa verò desuper à
Deo infunditur. Cúmque quanta quanta est diuinatio, de-
pendeat ab ope dæmonis, qui æmulatur diuinitatem furando
diuinationem, vnde & dicta diuinatio quasi diuinitatis imita-
tio: sequitur diuinationem non posse progredi vlteriùs, quam
dæmonis cognitio pertingit. sequitur etiam, nec arte, nec na-
turâ diuinationem perfici. Vtuntur ad eam magi diuersis in-
strumentis. Qui pactum expressum habent cum dæmone,
quia nouerunt gratiùs illi nihil accidere hominum idololatri-
co cultu, ideo plerumque Sacrificium interponunt, arâ statu-
tâ,

[a] *vide quid hoc sit. 5. c. 1. q. 1.*

tâ, precibus nuncupatis, accenſo thure, veſtibus ferè, quales ſunt noſtrorum Sacerdotum β. Neque tamen hoc ſemper faciunt, ſed omittunt aliquando, vel quia temporis anguſtia non patitur, vel quia hoc non exigit forma diuinationis qua vtuntur. ſunt enim plures & diuerſæ, vt poſt docebo. Qui tacitum pactum habent, ij varijs vtuntur obſeruationibus, pro natura ſceleris; non quidem ſacrificantes, ſed quæ faciunt & dicunt, tamen referentes gnari, vel ignari in honorem dæmonis.

β *fusè Gritland. q. 5. n. 1.*

QVÆSTIO II.

Quæ occulta poſsit dæmon reuelare?

α *Tertullia. Apolog. c. 22. Origen. Peeriarch. lib. 4. Euſeb. lib. 5. de præparat. c. 10. Auguſt. li. de diuinat. dæmo. & 2. Retract. cap. 30. Damaſce. lib. 2. de fide ca. 4. Anſel. de caſu Diaboli c. 21. Raban. in c. ſciendum 26. q. 4 D. Thom. in tract. qq. 16. q. de dæmon. & p. 1. q. 56.*

A QVædam, non omnia, poſſunt; quia non omnia norunt: quę communis eſt Orthodoxorum ſententia, poſt Tertullian. & Origenem, nempe D. Auguſtini, Euſebij, Anſelmi, Rabani, Damaſceni, D. Thomę α. Adſcribam ſolius verba Marci Hiſtorici, qui poſtquam narrauit mendaces reſponſiones idoli Veneris, ſubdit iſta; Tales enim ſunt dæmones, vt qui decipiant & nihil veri dicant. Neque enim poſſunt aliquid certò præſcire: ſed ex veriſimilibus præ ſe ferunt ſe præſcire apud eos qui eis ſeruiunt. Quomodo enim poſſunt verum dicere, qui exciderunt à veritate? Quod ſi in aliquibus contingit eos diuinare, hoc fit ex eo, quod euenit: quo modo etiam accidit in hominibus, vt ſæpe quædam prædicant futura, de re quæ euentura β.] Quæ valdè obſcurè dicta, ſic intelligenda, vt vera ſint: malle dæmones mentiri; ſed poſſe, ſi velint, verum aliquando dicere, atque adeò dicere ſolere, vt tamen hac ipsâ veritate decipiant. Nonnulla quoque, quæ creatam ſcientiam non ſuperant, ſcientificè poſſe prædicere, iuxta illa, quæ mox dicenda.

β *Marcus in vitâ S. Porphyrionis Gazæ Epiſc.*

» *Primò nequit* dæmon certò prędicere, ea quæ ſunt omninò liberè futura γ, vt ſunt, primò quæ dependent abſolutè à voluntate Dei, cuiuſmodi ſunt ſupernaturalia myſteria, nec non gubernationes & mutationes regnorum ac rerũpub. quia corda Principum ſunt in manu Dei, qui ſolus illa commutat

γ *Tertul. & Orig. ſ. Auguſt. lib. 2. de Gen. ad lit. c. 17 & Anſelm. ſ.*

vt lubet. 2. ea quæ dependent ex arbitrij humani libertate, vt quid cras sim facturus vel cogitaturus. 3. quæ sunt omninò & propriè futura contingentia, quamdiu illa non habent causam certam & determinatam.

Secundò, ex istis quę certò non nouit, potest dæmon multa probabiliter tantum & coniecturam faciens prædicere *d*. Summam enim diuturnâ obseruatione sibi experientiam cõparauit, & pollet angelico ingenij acumine, & optimè nouit rerum naturalium facultates, & ad quid valeant hominum voluntatem mediante appetitu sensitiuo inclinare, nouit omnium hominum temperamenta affectumque; nouit quid ex his & illis sequi soleat. Vnde contingit, vt sæpè ad amussim prædicat, quid quando homines sint facturi; vel etiam quod Deus hunc vel illum populum sit puniturus; quod talis exercitus gladio, fame, pestilitate affligetur; quod talis à tali sit occidendus; quod Princeps de solio exturbandus. nam & hoc ex diligentiâ & fide coniuratorum, socordiâ & incuriâ cauendi, vel pellendi, potest colligere. Sic apud Nicetam, fanaticus ille Basilacius Isaacio excæcationem, & de solio deiectionem, quæ mox consecuta, prædixit *e*. Degebat iste vates prope Rhadestum: habebatur à vulgo propheta. Ceterum (ait Nicetas) nihil veri aut perspicui de rebus futuris loquebatur, sed verba confusa, inter se dissidentia & perplexa fundebat: & quamuis sæpè ridicula quædam admisceret, tamen turbam pastorum, agricolarum & remigum attrahebat. Nam mulierum ad se venientium mammis contrectatis, & talis exploratis, obscura promebat oracula, & ad plęraſque quęstiones non respondebat, & suas diuinationes discursationibus & insanis gestibus peragebat. Adstabant ei quoque cognatæ aniculæ vęcordes & insanæ, quę consultoribus explicabant, quid illi Basilacij gestus rerum futurarum designarent, & taciturnitatem, vt sapientem orationem, interpretabantur. Is igitur homo, vt dixi, vates vulgò habebatur, & futura prædicere putabatur, à mulierculis præsertim, quibus turpes quæstiones, & deformes vestium implexiones, pro ludo & ioco, cordi erant.

d Eusеb. d c. 10. Aug. de diuina. dæm. c. 5. & 6. Damascen. lib. 2. de fid c. 4.

e Nicetas Chonia. lib 3.

Cor-

„ Cordatis verò hominibus, ineptus histrio, & vetus silicernium „ videbatur. Erant etiam, qui eum Pythonico spiritu esse præ„ ditum haut obscurè iudicarent: quorum ego iudicijs maxi„ mè assentior] rectissimè. nam & obscæna illa disquisitio, & discursationes, verbaque perplexa, cuncta Satanicum fanaticum fuisse conuincunt. Vt & ea quæ sequuntur; Imperato„ rem enim ad se venientem, neque vt tantâ potentiâ præditum „ excepit; neque salutationi eius, quæ erat, *Salue pater Basilaci*, „ respondit, neque tacito nutu capitis gratias egit: sed huc at„ que illuc, instar pulli equini, aut hominis furiosi saltans, acce„ dentibus maledixit, nec ipsi quidem Imperatori parcens, „ vix tandem inquietis illis agitationibus omissis, scipione, „ quem manibus gestabat, imaginis Imperatoris, quæ in eius „ oratoriæ cellę pariete depicta erat, oculis erasis, etiam pi„ leum de capite illius auferre studebat. Quæ cùm feciſſet; Im„ perator eo, vt deliro, despecto, discessit.] vaticinium mox euentus comprobauit; quem poterat quiuis sagaci prudentiâ præuidere, cùm & Alexius diligentissimè in fratris perniciem tenderet, & Isaacius, inopportunâ securitate, omnes delatores arceret atque repelleret, adeò vt velle perire videretur.

B *Tertiò*, potest Diabolus certò prædicere, quæcumque dependent à causis necessarijs, quæ quidem ab alijs naturalibus causis nequeunt impediri; vt sunt motus cælorũ, eclypses, coniunctiones astrorum & eiusmodi: quæ verò nõ necessariò, sed vtplurimum dumtaxat eueniũt, eò quod possint ab alijs causis naturalibus impediri, vt imbres, pluuias, nimbos, tempestatesque sonantes, & alia de hoc genere; illa per coniecturas cognoscit & probabiliter prædicit tantum. Certò quoque potest prædicere, ea quæ nouit se permittente Deo facturum. Sicut v. g. si Deo permittente ipse pestilitatis alicuius auctor & illator fuit, vi mali cessaturâ certo die; nouit pestem cessaturam: idque certiùs adhuc, si ex pacto, ad certi signi alicubi reconditi vel condicti sublationem morbus desinet: poterit certò finem mali prædicere. Sic puto Turca ille Famagu-

ſtanus, qui congregatâ in foro concione populi, prædixit ſe intra horæ ſpacium moriturũ,& confeſtim ſe mortuo luẽ deſituram: quod & factum. huic dæmon hoc manifeſtaret. *refert hiſtoriam Villamontius lib. 2. peregrin. c. 7.* Item quæ intellexit per reuelationem: ſiue illa contineatur in ſacris litteris, ſiue aliter dæmoni fuerit à Deo manifeſtata. Hoc pacto tam multa olim maligni ſpiritus prædixerunt de fidei arcanis, de Chriſti ortu & miraculis, de idololatriæ euerſione & ſimilibus, vt cum Hermetem ijdem ſpiritus docuerunt Ægyptiorum ſuperſtitionem abolendam ζ ; cùm Apollo ſe cedere Hebræo puero pronunciauit,& alia quæ accuratè congeſta à Steucho Eugubino ν . Hæc quo ad futura.

ζ *Aug. lib. 8. de ciui. Dei c. 23.*

ν *lib. 3 de perenni philo. 4. cap. 14.*

Quartò, nihil dubitandum præterita dæmonem omnia memoriâ tenere, quæ vel alienâ relatione accepit, vel ipſo coram geſta fuere: tunc enim actus cognitionis cognoſcentis rem vt præſentem, ſui ſpeciem in mente dæmonis impreſſam reliquit.

θ *3. Reg. 8. v. 39. Act. 1. v. 24.*

Quinctò, de præſentibus res obſcura non eſt. nam quęcumque actu exteriore prodita ſunt, vt ſecreta furta, res perditę, theſauri olim defoſſi, metalla ſubterranea, quæ hominum cognitionem fugiunt, dæmonibus nota ſunt. de ſolis cogitationibus in animo manentibus controuertitur, an eas dęmones cognoſcant? Experientia ſæpe probauit illum non eſſe mendacem indicem, ſed per energumenos veris infamiæ iaculis configere. Scio quid Scot. Duran. Ockam cenſuerint: ſed placet communior ſententia Alberti Magni, Alexa. de Hales, D. Thomę, D. Bonauent. Richardi, & Ariminenſ. virtute ſuâ naturali, nullas eum affectiones liberas, vel cogitationes ſpontaneas hominis, ſine alicuius manifeſtatione, poſſe cognoſcere. quia hoc Deo proprium θ . Quo argumento Sancti Patres Ambroſ. & alij ι probant Chriſti diuinitatem, ex cogitationum ſecretarum cognitione. Sed & Gentiles hoc faſſi, cogitationes haſce ſoli diuinę naturę perſpectas ceteros latere κ . Verùm ſi cogitationes vultus vel membri alicuius motu, aut mutatione, vel alio extrinſeco ſigno prodantur: peritiùs & ſoller-

ι *D. Ambr. in Luc. c. 5. D. Hieron. in Matth. c. 9. D. Chryſoſt. homil. 30. in Matt. B. Cyrillus lib. 2. in Ioan.*

κ *Xenoph. libr. 4 de dict. & fac. Socra. Apol. Ionius Tyan. in Orat. ad Domitian. Iulianus Apoſtat. apud Ammianũ lib. 25. Pacuuius apud Gell. lib. 14*

ſollertiùs, quam exercitatiſſimi medici, ex huiuſmodi dæmones indicijs internas animi affectiones deprehendunt, vt docent Auguſtin. & Caſſianus λ. Poteſt etiam veterator adeò vehementer phantaſmatibus immiſſis hominem turbare, vt vix ad aliud aduertere, vel aliud queat tum cogitare, quam quod ab eo ſuggeſtum fuit: ita fit vt videatur diuinare quæ homo cogitat. hoc accidit in Albigerianâ viſione, de qua ex Auguſtino Cardanus μ. ita Scottus Parmenſis anno 1579. Traiecti ad Moſam hanc cogitationum ſcientiam aucupabatur. dicebat enim, cogita quod voles, & cogitationem diuinabo. ſcilicet dæmon importuniſſimam ſtatim de re aliquâ Mago notâ immittebat cogitationem.

λ *D. Aug. d. c. 5. Caſſia. collat. 7 c. 16.*

μ *libr. 8. de varieta. rer.*

C Notandæ ſextò circa hæc fraudes aliquæ diaboli. Nam cùm eſt ignarus rei futuræ; tum, ſi coram prudentioribus & doctioribus agat, exili ſono, ambiguè, vel perplexè & obſcurè adeò reſpondet, vt vix intelligatur. exempla vetera ſuppeditant varij ν, recentius vnum Grillandus ο, idemque fieri ab eo ſolere teſtatur Pſellus lib. de Nat. dæmon. Si res ipſi ſit cum ignaris & ſimplicibus, fucum non facilè deprehenſuris; audacter, & palam mentitur π. Cauſa tam ambiguè reſpondendi eſt, vt quomodocumque res accidat, vel laudem conſequatur, ſi pro conſultoris voto; ſin contra, queat prætexere ignorantiam atque ſtuporem interrogantis, qui mentẽ reſponſi non intellexerit. Ecce Cræſo reſpondet.

ν *Cicero de diuinat. Euſeb lib. 6. præpar. c 10. Socrat. libr. 4. Hiſt. Eccleſ. c. 15.*

ο *q. 6. n. 7.*

π *Euſeb. lib. 4. de præpar. c. 1. & lib. 5. c 6.*

» *Perdet Cræſus, Halyn tranſgreſſus, maxima regna.*

Si viciſſet Cyrum, hoc volebam dixiſſet, te copias omnes hoſtiles depopulaturum. Vincitur Cræſus; hoc ait volebam, te amiſſurum regna ampliſſima. cur mentem meam non aſſecutus? Simile reſponſum tulit Ferrantis Flandriæ Comitis mater, cum pro diademate carcerem filius ſibi infelici prælio deſpondit. *lege Gaguinum lib. 7. Hiſt. Franc. & Bernard. Girard. lib. 10. Annal.*

Septimò ſciendum dæmones qua pollent celeritate, quæ in remotis longo itinerum interuallo regionibus geruntur, ea tam celeriter denunciare poſſe, vt diu ante prædicta ab ignaris

naris putentur. Sic Apollonius cùm Ephesi esset, exclamauit, vt præsens spectaculo, Romæ interfici Domitianum ρ. aliud exemplum de quodam iuuene refert Gellius σ, aliud de Chariberto Aimoinus τ, aliud sui temporis Grillandus υ, plura æui huius Nicol. Remigius φ.

ρ Philost. in vitâ Apoll.
σ li. 15. Noct. Attic. c. 18.
τ lib. 3. Annal. c. 21.
υ q. 6. nu. 8.
φ lib. 3. dæmoni. c. 10.

De his qui volet plura legat Grilland. *q. 6. a. n. 3.* Michael. Medinam *lib. 2. de rectâ in Deum fide c. 1.* Binsfeldium *in rub. C. de malef. & mathema. Notab. 10.*

QVÆSTIO III.

Quomodo dignoscatur diuinatio à prophetiâ & coniectatione?

QVando pactum adest expressum, nihil res habet difficultatis: in pacto tacito difficilius iudicium. Tria tamen poterunt obseruari; nempe proportio rei cognoscendæ & causæ per quam cognitio quæritur; natura quoque, qua prædita est cognitio quæsita; & intentio, quam habet qui quærit.

Primò si talis sit illa proportio vt sufficienter vnum ex alio deprehendatur, non erit diuinatoria neque damnanda hæc inquisitio. Proportio autem huiusmodi triplex est. vna, qualis effectûs ad suam causam, sic cognoscitur eclypsis ex cæli motu: alia, qualis causæ ad suum effectum, sic ex fumo ignis cognoscitur: tertia, qualis diuersorum effectuum cum causâ communi cui vterque effectus connectitur, & sic originis ratione etiam sibi quodammodo proportionãtur; sic, quia quæ causa est arcus cęlestis, eadem quoque causa est serenitatis, rectè serenitatem ex arcu cęlesti colligemus. Si vero ex nullo horum capitum trium queat vnum ex altero cognosci; cẽsenda inuestigatio cum tacito dęmonis pacto coniuncta.

Secundò quoad ipsam cognitionem, siue modum cognoscendi, considera; Num quęratur cognitio certa & infallibilis; vel saltem firmior, quàm par sit sperari, consideratâ humani arbitrij, & aliarum similium causarum concurrentium libertate; tunc pactum tacitum censebitur. Hinc vehementissima suspicio nascitur contra astrologos, onirocriticos & similes, qui

qui de huiusmodi futuris contingentibus aliquid absolutè asserunt, etiamsi dicant, se velle id probabiliter tantùm affirmare α. Contra ex eodem capite excusandi astrologi, oniro- α Sixt. 5. in critæ & similes: qui reuerâ non nisi vt probabiliter, & indefi- bullâ cont. nitè, circa humanos euentus, quædam conijciunt, ex impres- astrolog. &c. sionibus cælestibus & corporeis affectionibus, quas homines vtplurimùm suâ sponte sequi solent β. β Caietan. 2. 2. q. 95. a. 5.

Tertiò attendendum, velítne quis seriò quærere cogni- & 6. tionem occultorũ, per media ad id vana, & ex medijs istis solis, non à Deo, illam exspectet. nam & tunc præsumitur tacitũ pactum subesse. Ex hoc capitè à superstitione diuinatoriâ excusabitur. 1. qui ioci tantum causâ huic diuinationi vacaret, sciens eam inutilem esse: quemadmodũ nemo superstitiosum iudicet eum, qui in cerebro gallinæ smaragdum, vel in simiæ tergo caudam quæreret, sciens se illic non inuenturum. 2. qui gnarus rem ad hoc naturâ suâ inefficacem esse, per hanc tamen, à Deo cognitionem exspectaret precibus & desiderijs petitam: sic in S. S. excusantur sortes consultoriæ, de furto Acham γ, & de causâ tẽpestatis δ, & de Ionathâ ε; iuxta di- γ Iosu. 7. » ctum sapientis ζ; *sortes mittuntur in sinum, sed à Domino tempe-* δ Ion. 1. » *rantur.* sic etiam excusandi, qui in graui causâ & arduo negotio, cùm aliud non suppetat remedium, signũ à Deo petiere, ex cælo vel terrâ; vel doceri cupiunt, per aliquam vocem siue actionem humanam, prẹter intentionem dictã vel factam η, vt seruus Abrahæ, & Ionathas fecerunt θ. Et hæc veriora sunt, quàm quæ nimis rigida Niderius posuit in Præcep. 1. cap. 9. litt. D. in fine. ε 1. Reg. 12. ζ Prouer. 16. v. vlt. η D. Thom. d. q. 95. a. 7. θ Genes. 24. & 1. Reg. 14

QVÆSTIO IV.

Quale peccatum sit diuinatio?

IN primis illicita est, & superstitiosa, & sapiens hæresim, quãdo quæritur cognitio rerum ipsi dæmoni incognitarũ. Illicita, superstitiosa & manifestè hæretica, quando dæmoni cultus latriæ vel duliæ exhibetur, vel imagines baptizantur, vel pueri rebaptizantur, rerúmue sacrarum abusus accedit.

cedit. Illicita tantum & non ſuperſtitioſa, quando quęritur cognitio quæ dæmonis ſcire non ſuperat α.

α Peña cõm. 67. in par. 2. direct. Inquiſit. de quo nos plura lib. ſeq.

Secundò ſciendum, quod explicitum pactum, ſemper ſit mortiferum, ſiue voce, ſiue facto dæmon inuocetur: nec inter fideles vllus videtur locus eſſe ignorationi. Alcimus Auitus, vt mittam ceteros, contra diuinationẽ illicitam hanc tulit ſententiam veriſſimam *lib. 2. Carmin. c. 15.*

Nec minus hos pulſat temeraria cura ſciendi »
Angit præſcitus ducti quos terminus æui; »
Cùm tamen eductas inferni ſedibus vmbras »
Colloquium miſcere putent, & nota referre: »
Spiritus erroris, qui tum bacchatur in illis, »
Ad conſulta parat vanis reſponſa figuris. »
Ne vero multis dicamus ſingula verbis, »
Præſenti illuſus, damnabitur ille perenni »
Iudicio, quiſquis vetitum cognoſcere tentat.] »

Sint exemplo Saul conſulens Pythoniſſam in Endor, & vxor Ieroboami conſulens Beelzebub Deum Accaronitarum. [*1. Reg. c. 28. & 4. Regum c. 1.*] Naturâ quoque ſuâ lethalis eſt Diuinatio coniuncta tantum implicitę ſiue tacitæ inuocationi, ſeu quod idem eſt pacto; ſed fit veniabilis, 1. propter ignorantiam: ſi illa tanta vt difficulter vinci potuerit; hoc eſt nec affectata, nec nimis craſſa vel ſupina fuerit. 2. licet materię leuitàs ordinariè non excuſet, eo quòd hæc eſt vſurpatio cognitionis Deo reſeruatæ, quæ per ſe admodum grauis etiamſi à materiâ abſtrahatur; tamen quando claris indicijs conſtaret animum & intentionem planè caruiſſe ſuperſtitione, (v. g. quia non tam cognitionem adipiſci voluit, quam tali obſeruatiunculâ ſic ſe per iocum oblectare) peccatum fieret veniale vanitatis: poſſetque nonnunquam contingere, vt talis iocus ab omni delicto immunis eſſet, & adeò decenter & oportunè adhiberetur, vt ad virtutem Eutrapelię videretur pertinere.

β 2. 2. diſp. 6. q. 12. p 4. Sic P. Gregor. Valencia β, quem in hac quęſt. ſum ſecutus.

QVÆ-

QVÆSTIO V.

Quotuplex sit diuinatio?

EX D. Augustini & D. Thomæ doctrinâ α, diuinationis omnis fundamentum est implicitum vel explicitum pactum cum dæmone. Implicitum censetur, quando quis quærit, cognitionem soli Deo reseruatam, aliunde quam ex Deo, idque medijs indebitis, hoc est à diuinâ prouidentiâ ad hoc minimè institutis. Nam hoc ipso quòd quis ad has vanitates & insanias falsas respicit, vult profectò à dæmone edoceri; qui huiusmodi curiositatum auctor est, & earum functionibus se lubentissimè permiscet. Explicitum pactum seu inuocatio duplex est. nam vel fit expressis & conceptis verbis, vt faciunt incantatores, qui coniurant per illicitas formulas à dæmone institutas; vel fit ipso facto & actione, quando quis facit illud, quod nouit dæmonem, pro signo seu tesserâ suæ opis & efficientiæ, constituisse β.

α *Aug. lib. 2. de doctrin. Christ. c. 22. et 23 D Tho. d. q. 95. a. 2.*

β *Caietan. d. q. 95. ar. 3. Nauar. c. 11. Manual. nu. 21.*

Theologi explicitas omnes (vt & Grilland. γ) reducunt ad *Necromantiam*: implicitas, ad *Sortilegium* & *augurium*, nimis laxè & impropriè his vocibus vtentes, quarum pressior est significatio, nec satis omnes species (quæ penè innumeræ) comprehendens: de quibus iam materia & ordo me vocant sigillatim agere. Diuidam in duo quasi capita omnes quas inuenio species, priore complectar eas in quibus clarè cognoscitur pactum expressum: posteriore ceteras.

γ *d. q. 6.*

QVÆSTIO VI.

De speciebus diuinationis, in quibus aperta inuocatio interuenit.

HVius summa quasi genera sunt duo, *Oraculum* seu *Dæmonomantia*, & *Mangania*.

A *Oracula*, *vaticinia*, χρησμοὶ, μαντεύματα, *Dæmonomantiæ*, hęc omnia possunt pro ijsdem sumi; nam communè omnibus est, quòd ijs *Theomantiam* veram siue *prophetiam* Diabolus conatus fuit imitari, dando petentibus responsa vel ex antris,

vel ex ſtatuis, vel ex hominibus. Talia fuere, oracula, Iouis Dodonæi, quod à poſteris Dodanim inſtitutũ; qui Magi fuere, & quercus conſecrarunt, & pelues pulſari inſtituerũt, quę ſpecies diuinandi diu ſanè viguit: itẽ Iouis Ammonis, quod Hebraĩ vocabulũ ſignificat veracẽ; item Iouis Trophonij de quo exſtat accuratus Dialogus Nicolai Leoniceni α, item Apollinis Delphici, Clarij, Delij, Smynthęi & innumera β alia; Veneris etiam Gazenzis, paucis noti γ. Horum cauſam phyſicã reddi poſſe multi cenſuerunt, non veteres tantum, ſed & recentiores viri eruditi δ; pleriſque viſum eſt peculiarem quandam loci illius è terrâ exhalationem, quæ fanaticos efficiat adducere. Vtuntur ſimilitudine petitâ ab illis, quos atra bilis exagitat; quos, inquiunt, non modò ſibi ignota fari ſolere, ſed linguis etiam loqui quas, dum ſani erant, nullo modo ſciuiſſent. Verùm hoc, quod de linguarũ locutione addunt, atrę bili tanquam cauſæ efficienti, nequit aſcribi, quia dependet à conſideratione. Præterea ſanior, hoc eſt Chriſtiana, philoſophia hac in re conſentit Pſello; quem illi iniuriâ reprehendunt; qui Pſellus, & cum eo Fernelius inſignis medicus ε, cenſuit effectus tales adſcribendos dæmoni adſiſtenti, vel obſidenti hominem, ſpecũ, ſtatuamue; per accidens tantũ fieri, vt dęmõ hæc, quàm illa loca, vbi talis non eſt exhalatio, velut accõmodatiora inſtituto ſuo deligat; ſicut & libentius obſidet atrabiliariorum corpora. Quare quòd, expurgato medicamentis corpore, ceſſet vaticinatio; hoc inde fit, quia dæmon illa corpora deſerit, in quibus non inuenit ampliùs amicas ſibi diſpoſitiones. Quod verò priſca ceſſarint oracula, non tam tribuendum vapori ſeu exhalationi illi deficienti, quàm virtuti Saluatoris noſtri IESV; qui ſuperueniens fortior, forti armato hæc deceptionis vaſa extorſit. Iamblichus, ipſe ſibi contrarius ζ, vaticinia nec ab arte, nec à naturâ, nec à ratione, nec ab aliâ quapiam cauſâ manare cenſuit, ſed diuinitùs tantùm concedi, hoc eſt à dæmonibus. Dæmon autem hæc oracula pleraque per maleficas fundebat, tales enim fuere illę feminæ, quæ dictæ *Dodonides columbæ*; vt docuit Pauſanias in Arcadic. B

α *Dial. Trophonius.*

β *vide Cœlii Calcaguin. li. de oracul. Iul. Siren. libr. 2. de fato. Leloyer lib. 4. de ſpect.*

γ *Marcus in vitâ S. Porphyrionis Gazenſis Epiſc.*

δ *Iamblich. lib. de myſter. Plutar. lib. de defec. oraculi Pomponat. lib. de incant. Aponenſ. in ſect. 30. problem. Leuin. Lemn. lib. 2. de occult. c. 2. Sirenius &c. & alij.*

ε *lib. de abſcondit. rer. cauſ. 2.*

ζ *lib. de myſter. c. 21. & 26.*

cadic. ν tales *Gallicenæ* (sic dictæ mulieres antistites Gallici numinis, in Senâ Britannici maris insulâ) quæ magici carminis vi tempestates ciebãt, seque in quæ collibitum animalia videbantur transformare, futura prædicebãt, & sanabant quæ alijs insanabilia θ. tales *Pythiæ* Delphis, vt ex descriptione Oraculi à plurimis ι traditâ patet: talis *fatidica Branchidarum*, quod oraculum ab Iamblicho κ descriptum. Magi etiam fuere vates Colophonij, Trophonij, & Soractini, de quibus Pausan. in Achaic. & Strabo Geograph. lib. 5. legendi. Talis Francica Pythonissa, quæ Merouæum decepit, de qua Greg. Turonens. *hist. Franc. lib. 5. c. 14.* Tales omnes *Pythonici*, qui & *Ventriloqui* dicti, & ἐνγαστρίμυθοι, & ἐνγαστριμάντεις (eo quod ex imo ventre vox prodire videbatur, vt explicant Origenes & alij λ) & γερομάντεις, eò quod aliquando sub pectore infra cutem se dæmon ostentet, & per pectus loqui videatur (talem se vidisse scribit Cælius Rhodiginus μ) vocantur etiam pythones à sciscitando πυνθάνεσθαι, & Εὐρίκλειοι à quodam Eurycle sic obsesso, iuxta Suidam & Aristoph. vel ab ipso dæmone obsidente, quẽ Euryclen vocat Plutarchus. Huc pertinent quibus dæmon ex arcâ respondet. operæ pretium puto adscribere, quod duo recentiores scriptores Germani de hac re cõmemorarũt: fuisse in Misniâ rusticum quendam: hũc domum retulisse pecuniã vesicæ suis inclusam, & scamno imposuisse: cumq; aliò abiuisset, sus domestica, vt vorax & multiuolũ est animal, in vesicam incidit, & vt vidit deuorauit. Rusticus rediens, quam nõ inueniebat, ab vxore deposcit. negat mulier vidisse se. quid agat? adit stolidus vetulam propè degentem, quam pro veratrice habebant. iubet muliercula virum in limine domus resistere, nec à lineâ quã cretâ notarat latum abire culmum: mox ingressa cubiculum, dæmonem sciscitatur de fure, his verbis, arcam introspiciens: Quidam N. pecuniã suam domũ reuersus tali amisit die. quem ais furatum? respondit veterator ex arcâ, (nouo suo tripode) sus comedit domestica. Tu tamen dicito, cõiugem eius vt cũ sacerdote amasio eam abliguriret, clã sustulisse.] respondet illa rustico, quod à dæmone iussa, tacet

ν *Natalis Comes libr. 6. Mytholog. c. 10.*

θ *Pompon. Mela libr. 1. & Cælius li. 13. antiq. c. 33.*

ι *Herodot. Xenophon. Strabone, &c.*

κ *lib. de myster. Ægypt.*

λ *Origen. lib. 7. contra Cels. Chrysost. in 1. ad Cor. c. 12. & Oecumen in c. 16. actor.*

μ *lib. 8. c. 10*

de sue. Sed rusticus cuncta sciebat. nam nihil veritus anile interdictum, pedetentim ac leniter illam fuerat subsecutus & ante ostium cubiculi substiterat, vt quid malefica moliretur, accuratè per rimam obseruaret. Reuersus domum vxori & amicis cuncta narrat; ex eorum consilio suem mactat, crumenam potitur. Defert triueneficam, vt calumniatricem, & dæmonis partiariam. magistratus portentum flammis expiauit. Vocantur etiam huiusmodi, *à dæmone afflati*, vocantur *fanatici* etiam à Iurisconsultis ν, Græcis ἔνθεοι, ἐνθεάζοντες, ἐνθουσιάζαι: differunt ab *arreptitijs* & *obsessis* solâ vaticinatione. Ex hoc genere fuere, Orpheus, Musæus Atticus, Tyresias & alij: & cõmuniore consensu *Sibyllæ*, quarum nomen nõ est improbabile deductum à *Kibel* ο, recepit, acceptauit, vnde *kabala* significat doctrinam cælitùs traditione acceptam. Sanè Sibyllarum antiquissima Sambethe, Noachi filia fuit. Tales etiam sunt ἐκστάτικοι, qui à dæmone extra se rapti, motu sensuque priuati, & mira putantes interea sese adspicere, quæ futura postmodum, enunciãt. Omnes huiusmodi fanãtici, siue vates idolorum, ventriloqui, Ecstatici, & reliqui quos dixi, damnantur in sacrâ scripturâ ϖ. & contra hos Saul pœnã mortis sanxerat, vel potiùs à Mose sancitam fuerat executus ρ.

ν *l. 1. D. de ædil. edict.*

ο *Esther 4. v. 4.* קבל

ϖ *Leuit. 20. v. vlt. Deut. 18. v. 11.*

ρ *1. Reg. 28.*

SECTIO II.

De Manganiæ modis varijs, & primò de Necromantiâ.

ALterum diuinationis caput vocatur γοήθεια, siue μαγγάνεια cuius plurimi sunt modi.

Præcipuus est, ille quẽ cum Iamblicho perperam nonnulli audent vocare θεσργίαν, rem pessimam honesti nominis pallio tegentes, vt accuratè docuit Petr. Leloyherius α; alijs meliùs dicitur ψυχομάντεια, ψυχαγώγια, ψυχοπομπαῖα, sepulcrale carmen vocat Apuleius, communiter dicimus Græcâ denominatione *Necromantiam*. hanc gentiles certis locis (quę putabant esse inferni ostia, vt in occiduo Gallię litore, β vt apud Thesprotum, Tarẽtum, Auernum, Cimmerios, & Heraclęâ) certis ritibus exercebant; quibus se putabant manes elicere. descri-

α *libr. 4. de spect. cap. 4. vide August. lib. 10. de ciuit. Dei, c. 9.*

β *Claudian. in Ruffin.*

describitur accuratè à nostris poëtis. Horatius Sat. 8.

» *carminibus quæ versant atque venenis*
» *Humanos animos; has nullo perdere possum*
» *Nec prohibere modo, simulac vaga luna decorum*
» *Protulit os; quin ossa legant, herbasque nocentes.*
» *Vidi egomet nigrâ succinctam vadere pallâ*
» *Canidiam pedibus nudis, passoque capillo,*
» *Cum Saganâ maiore vlulantem (pallor vtrasque*
» *Fecerat horrendas aspectu) scalpere terram,*
» *Vnguibus, & pullam diuellere mordicùs agnam*
» *Cœperunt. cruor in fossam diffusus, vt inde*
» *Manes elicerent, animas responsa daturas.*
» *Lanea & effigies erat, altera cerea. maior*
» *Lanea, quæ pœnis compesceret inferiorem.*
» *Cerea suppliciter stabat seruilibus, vtque*
» *Iam peritura, modis. Hecaten vocat altera, sæuam*
» *Altera Tisiphonen. &c.*

Seneca *in Oedipo*, canit in nemore obscuro densitate arborũ Tyresiam hanc magicen peregisse, vt Laium euocaret;

» *Huc vt sacerdos intulit senior gradum,*
» *Haud est moratus, præstitit* 1 *noctem locus.*
» *Tunc* 2 *fossa tellus, &* 3 *super rapti rogis*
» *Iaciuntur ignes. ipse* 4 *funesto integit*
» *Vates amictu corpus, &* 5 *frontem quatit,*
» *Lugubris imos* 6 *palla perfundit pedes:*
» *Squallente cultu mæstus ingreditur senex:*
» *Mortiferâ canam* 7 *taxus astringit comam,*
» *Nigro bidentes vellere* 8 *atque atræ boues*
» *Retro trahuntur* 9 *, flamma prædatr* 10 *dapes,*
» *Viuumque* 11 *trepidat igne ferali pecus.*
» *Vocat inde* 12 *Manes, teque qui Manes* 13 *regis,*
» *Et obsidentem* 14 *claustra lethalis lacus:*
» *Carmenque magicum voluit, & rapido* 15 *minax*
» *Decantat ore; quicquid aut placat Ieues*
» *Aut cogit* 16 *vmbras. irrigat sanguis* 17 *focos,*

Solidasque

Solidaſque [18] *pecudes vrit, & multo ſpecum* [19]
Saturat cruore : libat & [20] *niueum inſuper*
Lactis liquorem, fundit & Bacchum [21] *manu*
Læuâ. [22] *canitque rursùs,* [23] *& terram intuens* [24]
Grauiore Maneis voce, & attonitâ [25] *ciet.*

Aſcripſi notulas numerarias, vt intelligatis, totidem his verſibus ritualia exprimi, accuratiſſimè, vt ſolet poëta iſte: de quibus qui plura volet, adeat Aduerſaria & Commentaria noſtra, quæ iam edita ſuperioribus annis. Statius tamen addidit numerum ararum, hoſtiarumque & alia quędam, hoc ipſum Tyreſię elicium deſcribens copioſiſſimè, ſed parùm clarè: addam lucis aliquid aſcribendo, quod illorum erat officium, qui commentarios polliciti. Primò itaque ſignificat Tyreſiam ſolitum huic dumtaxat diuinationi, neglectis alijs vacare:

Conſulit ille Deos, non largâ cæde iuuencûm,
Non alacri pennâ, aut verum ſpirantibus extis,
Nec tripode implicito, numeriſque ſequentibus aſtra,
Thurea nec ſupra volitante altaria fumo:

Subdit ſolitum dumtaxat Maneis elicere; idque tum facturum, priùs Thebanum regem, qui ſe conſuluerat, ritè purificaſſe, & communiuiſſe, ne quid illi noxæ à Manibus inferretur. Sed primus verſiculus, mendoſus eſt, & fortè præcedens aliquis intercidit:

Tam penitus duræ quam mortis limite manes
Elicitos patuiſſe refert. mox;
parat ante ducem, [26] *circumque bidentum*
Viſceribus laceris, & * *odori ſulfuris aurâ,*
Graminibuſque nouis, & longo murmure purgat.

* *malè meus cod.* odoris.

Deinde, deſcriptâ ſiluâ veteri, & tenebroſâ, & horrendâ, & Hecatæ ſacrâ, & ſpectris infeſtâ:

Hic ſenior vates (Stygijs accommoda quippe
Terra ſacris; multoque placent ſola pinguia tabo)
Velleris obſcuri pecudes armentaque ſiſti
Atra monet.
Tum fera [27] *cæruleis intexit cornua ſertis*

Cęruleæ coronæ vocantur ferrugineæ. nam color hic Diis ſacer.

Ipſe

Ipse manu [28] tractans, notæque in limine [29] siluæ.
Principio largos nouies [30] tellure cauatâ
Inclinat Bacchi latices, & munera [31] Verni
Lactis, & Actæos [32] imbres, suadumque cruorem.
Manibus aggeritur quantum [33] bibit arida tellus.
Trunca [34] dehinc nemora aduoluit, mæstusque sacerdos.
Tres Hecatæ, [35] totidemque satis [36] Acheronte nefastis
Virginibus, iubet esse focos. tibi rector [37] Auerni,
Quanquam infossus [38] humo, superat tamen agger in auras
Pineus: hunc iuxta [39] cumulo minor ara profundæ
Erigitur Cereri, frondes atque omne cupressus
Intexit [40] plorata latus. iamque ardua ferro
Signati [41] capita, & frugum libamine [42] puro
In vulnus cecidere greges. Tunc innuba [43] Manto
Exceptum pateris [44] prælibat sanguinem & omnes
Ter circum [45] acta pyras, sacri de more parentis,
Semineces fibras [46] & adhuc spirantia reddit
Viscera, nec rapidas moratur frondibus [47] atris
Subiectare faces. atque ipse sonantia [48] flammis
Virgulta, & tristes crepuisse vt sensit aceruos
Tiresias. Cuius mox subit carmen Magicum prius (nam & Papinius duo ponit) quo inuocantur Infernus seu Tartarus, Pluto, Proserpina, Hecate, Tisiphone, & iubentur Cadmeæ gentis Manes liberè pati exire, ceteros manere.

Tartareæ sedes & formidabile regnum
Mortis inexpletæ, tuque ó sæuissime fratrum,
Cui seruire dati Manes, æternaque sontûm
Supplicia atque imi famulatur regia mundi:
Soluite pulsanti loca muta, & inane seueræ
Persephones, vulgusque caua sub nocte repostum
Elicite, & plenâ redeat Styge portitor alno.
Ferte simul gressus, nec simplex Manibus esto
In lucem remeare modus. tu separe cætu
Elysios Perseа pios, virgaque potenti
Nubilus Arcas agat. contra per crimina functis,

Imbres Acteï, melliti liquor.

Quantum) versus iste nō pendet à præcedenti: declarat fusionis modū. Trunca nemora, arbores decapitatas. quod hic solemne.

Acheronte satę sunt Eumenides. aræ tres ponūtur Hecatæ: tres Eumenidibus sed hæ, nō infossæ, humiles tamen. vnica Plutoni, infossa, sed super illas etiam alias eminens: similis, paulò hac demissior, Proserpinæ.

Cupressum ploratam vocat, quæ in funere alicuius ambusta.

Prælibabat Virgo sanguinem quē Manes bibituri. Secūdus enim iste sanguis: primus effundebatur quādiu terra imbiberet: posterior Manium potus ac deliciæ.

Qui plures Erebo, plureſque è ſanguine Cadmi,
Angue ter excuſſo & flagranti præuia taxo
Tiſiphone dux pande diem. nec lucis egentes
Cerberus occurſu capitum detorqueat vmbras.

Sequitur tandem ſecunda & minax incantatio, moram vates non ferente.

Atque hic Tireſias, nondum aduentantibus vmbris,
Teſtor (ait) Diuos, quibus hunc ſacrauimus ignem,
Læuaque [49] conuulſæ dedimus carcheſia terræ,
Iam nequeo tolerare moram. caſſúſne ſacerdos
Audior? an rabido iubeat ſi Theſſala cantu
Ibitis? an Scythicis quoties armata venenis
Colchis agit, trepido pallebunt Tartara motu?
Noſtri cura minor? ſi non attollere buſtis
Corpora, nec plenas antiquis oſſibus vrnas
Egerere, & mixtos Cælique Erebique ſub vnum
Funeſtare Deos libet, aut exſanguia ferro
Ora ſequi aut ægras functorum carpere fibras.
Ne tenues annos, nubemque hanc frontis opacæ
Spernite, ne moneo. & nobis ſæuire facultas.
Scimus enim & quicquid dici, fierique timetis,
Et turbare Hecaten, ni te Thymbræe vererer;
Et triplicis mundi ſummum, quem ſcire nefaſtum eſt.
Illum. ſed taceo. prohibet tranquilla ſenectus.
Iamque ego vos auide. &c.

Ecce tibi Magorũ in dæmones iacti ſolitas minas, de quibus dixi lib. 2. ex Anebone Ægypt.

Triplicis &c] *Dæmogorgonem deſcribit.*

Ex his Papinij ritualia præterea, plus viginti, notaui notulis: ſingula probare libri integri foret. Illud tantum addidero, patere hinc duos Necyomantiæ modos; vnum per ſacrificium & incantationem ſolam, quo vtebatur Tireſias; alium Theſſalicum, adhibitis funeſtioribus ritibus, oſſibus, fibriſque mortuorum, & alijs rebus planè feralibus, quem Lucanus deſcribit *lib. 6.* agens de Erichto excitante animam defuncti militis Romani. primùm itaque illic inter cadauera, nutans animo quod caperet,

[1] *Electum tandem traiectum gutture* [2] *corpus*

Ducit,

» *Ducit, &, inserto laqueis feralibus* 3 *vnco,*
» *Per scopulos miserum trahitur, per saxa cadauer,*
» *Victurum, montisque caui, quem tristis Erichto,*
» *Damnarat sacris, alta sub rupe locatur.*

Vt illic in suâ specu, quã nemus tenebrosum magis inumbrabat, vbi nulla vnquam à sole lux; cadauer habuit; assumsit habitum artis suæ præceptis congruentem:

» * *Discolor* 4 *& vario furialis cultus amictu* — * *pro*, decolor *hoc est* ater.
» *Induitur, vultusque* 5 *operitur crine soluto,*
» *Et coma vipereis substringitur horrida* 6 *sertis.*

Tum opus aggreditur, & adhibet instrumenta solita, quibus corpus viuificari videatur.

» *Pectora tunc primum feruenti* 7 *sanguine supplet*
» *Vulneribus laxata nouis, taboque medullas* 8
» *Abluit, & virus largè* 9 *Lunare ministrat.* — Virus] *Spumam quam vocant Lunæ de qua Cõm. in Senecam. porro cuncta quæ hic recensentur, habentur vt venena magica, veterum libris commemorata.*
» *Huc quicquid fetu genuit natura siniſtro*
» *Miscetur. non spuma canum* 10 *quibus vnda timori est,*
» *Viscera non* 11 *lyncis, non diræ* 12 *nodus hyenæ*
» *Defuit, & cerui pasti serpente* 13 *medulla;*
» *Non puppim* 14 *retinens Euro tendente rudenteis*
» *In medijs echeneis aquis, oculique* 15 *draconum,*
» *Quæque* 16 *sonant fætâ tepefacta sub alite saxa,*
» *Non Arabum* 17 *volucer serpens, innataque* 18 *rubris.*
» *Aequoribus custos pretiosæ vipera conchæ,*
» *Aut viuentis adhuc* 19 *Libycæ membrana cerastæ,*
» *Aut cinis* 20 *Eoâ positi phœnicis in arâ.*
» *Quo postquam viles, & habenteis nomina pestes*
» *Contulit, infando* 21 *saturatas carmine frondes,*
» *Et, quibus os dirum* 22 *nascentibus inspuit, herbas*
» *Addidit, & quicquid mundo dedit ipsa veneni.*

Post herbas, incantatio sequitur duplex, primùm vlulatu & incondito ferarum sono; deinde cõcepto ac solemni Carmine. Hodie quoque murmur, verbis præmittunt.

» *Tunc vox Lethæos, cunctis pollentior herbis,*
» *Excantare Deos. confudit* 23 *murmura primùm*

Dissona, & humanæ multum discordia linguæ.
Latratus habet illa canum, gemitusque luporum.
Quod trepidus bubo, quod strix nocturna queruntur,
Quod strident, vlulantque feræ, quod sibilat anguis,
*Exprimit, & planctus illisæ * cantibus vndæ,*
Siluarumque sonum, fractæ tonitrua nubis.
Tot rerum vox vna fuit, mox cetera cantu
Explicat Aemonio, penetratque in Tartara linguâ.

* corrige cautibus.

Duo mox subduntur carmina, prius quoque (vt superiora illa Tiresiæ,) deprecatorium, posterius comminatoriũ. In deprecatorio aduocantur Eumenides, Styx, Chaos, Pluto, Mors, Elysij, Persephone, Hecate, Cerberus, Parcæ, & Charõ; & obsecratio additur, commemoratis suis meritis, ac cultu illis assiduo, necatorum infantium, & antropophagiæ;

Exaudite preces; si vos satis ore nefando,
Polluto que voco; si nunquam hæc carmina fibris
Humanis [24] ieiuna cano: si pectora [25] plena
Sæpè dedi, & laui calido [26] prosecta cerebro:
Si quis, [27] qui vestris caput, extaque lancibus infans
Imposuit, victurus erat: parete precanti.

vulgò malè legitur, profecta.

Demùm, cùm vmbra, iam apparens, suum cadauer subire vereretur, ac detrectaret, quod illa iusserat;

Miratur Erichto
Has satis licuisse moras, irataque Morti,
Verberat immotum viuo serpente [28] cadauer,
Perque cauas terræ, quas egit carmine [29] rimas
Manibus illatrat, regnique silentia rumpit:

Idque minis illis Magorum veterum, quas Porphyriusmet irrisit commemoratis; quas apud alium neminem tam disertè expressas inuenio: sunt autem sequentes:

Tisiphone, vocisque meæ secura Megæra,
Non agitis sæuis Erebi per inane flagellis
Infelicem animam? iam vos ego nomine vero
*Eliciam: * Stygiasque canes in luce supernâ*
Destituam, per busta sequar, per funera, cunctis

* En Zoroastreũ illud: qui damones vocat telluris canes, vt doctum lib. 2.

Expel-

Expellam tumulis, abigam vos omnibus vrnis.
Teque Deis, ad quos alio procedere vultu
Ficta soles, Hecate, pallenti tabida formâ
Ostendam, faciemque Erebi mutare vetabo.
Eloquar immenso quæ te sub pondere terræ
Contineant, Ennæa, dapes: quo fædere mæstum
Regem noctis ames; quæ te contagia passam
Noluerit reuocare Ceres. Tibi, pessime Mundi
Arbiter, immittam ruptis Titana cauernis,
Et subito ferière die. paretis? an ille
Compellandus erit, quo nunquam terra vocato
Non concussa tremit, qui Gorgona cernit apertam,
Verberibusque suis trepidam castigat Erinnym,
Inspectata tenet vobis qui Tartara; cuius
Estis vos superi, Stygias qui peierat vndas?

Hæc imitatus Cl. Claudianus.

Minatur Dæmogorgonē, *quod imitatus fuit Statius versibus citatis.*

Neque hæc tantum, sed postquam vmbram in corpus suũ impulit, illam quoque adfata, eique pollicita est immunitatem à magicis de cetero cantibus.

Dic (inquit Thessala) magnâ
Quod iubeo mercede mihi. nam vera locutum
Immunem 30 toto mundi præstabimus æuo
Artibus Aemonijs. tali tua membra sepulcro,
Talibus exuram Stygio cum carmine siluis,
Vt nullos cantata magos exaudiat vmbra.
Sit tanti vixisse iterum. nec verba, nec herbæ
Audebunt longæ somnum tibi soluere Lethes
A me morte datâ.
Addidit & carmen, quo 31 quicquid consulit, Vmbram
Scire datur. Denique cùm cadauer respondisset, non potuit, sine veniâ Erichtûs vmbra discedere. concedit ergo redeundi facultatem.

Sic postquam fata peregit.
Stat vultu mæstus tacitò, mortemque reposcit.
Carminibus magicis opus est, herbisque, cadauer
Vt cadat, & nequeunt animam sibi reddere fata.

Consumtoiam iure semel. 32 tum robore multo
Exstruit illa rogum. vadit defunctus ad igneis.
Accensa iuuenem positum relinquit Erichto
Tandem passa mori.

Si mortuus mori quiret, vel arte Magicâ resuscitari. sed de vmbrâ, vt de animâ locutus poëta, metaphoricè vitam mortemque vsurpauit. Sunt autem & in his versibus, triginta duæ notatæ obseruantiæ Magicæ in hac specie diuinationis. Huic secundæ speciei, quatenus iniurij sunt in vitâ functos vel deportationis, vel mortis pœna statuta in viliores γ, & posteriore iure, in vtriusque speciei euocatores à Constantino lethale supplicium sancitur δ. Tertullianus arcanum detegit ε, cùm docet non vmbras defunctorum, sed earum loco dæmones apparere, dæmones operari sub obtentu animarum: *item*, omnem incorporalem corporum exhibitionē præstigias esse, Prior illa Tiresiæ, in qua nudum simulacrum seu idolum animæ exhibebatur, & solâ perficiebatur inuocatione, σκιομάντεια propriè dicebatur: posterior verò, in qua Diabolus sæpè, cùm cadauer non aderat, totius humani compositi figuram simulabat; v.g. cùm quis Achillis habitum staturamque corporis videre volebat; ordinariè nunquam sine sanguinis effusione obtinebat, ideoque Apollon. Tyanæus ζ vt se peritiorem alijs ostenderet, negabat se sanguinem libasse; vocabatur strictè, νεκυομάντεια siue νεκρομάντια. Glycas η disputans de verbo κληδονίζεσθαι, scribit eam vocem quosdam accipere pro obseruatione ominum, alios verò pro euocatione. Nā κληδόνα vocari Geniorum per excantationes certas attractionem, & è sublimi deductionem: deductâ voce à κλῶ, quod idem sit cū καλῶ, euoco.] idem alibi θ non obscurum exemplum nobis proposuit Santabareni illius Pseudomonachi: qui Basilio Imperatori filium vitâ functum, sic ostendisse fertur, ac si viuus adhuc foret. Effecit enim, vt specie imaginariâ Constantinus eques patri, in quadam siluâ, obuiam fieret; quem vbi visus fuisset Imperator & complexus, & osculatus esse, mox euanescentem ex oculis amisit.] fefellit Imp. sed non Leonem Philosophum

γ *l. 3. §. aduersus. D. de sepulc. viola. l. qui sepulcr. C. eod.*

δ *l. multi. C. de malef. & mathem.*

ε *lib. de animâ.*

ζ *Philostrat. lib. 4.*

η *p. 2. annal.*

θ *p. 4. fol. 415.*

losophum Iuniorem Basilij filium; qui Santabarenum, non pro sancto, sed pro venefico, vt erat, semper habuit. Sacræ scripturæ, videntur hanc diuinationem vocare, *diuinationem per Pythonem*, vsurpantes nimirum Pythonem, pro dæmone ex terræ profundo specu aduenientе, & respondente. Periculi plena res, tum ipsi Mago, quem Diabolus interdum aufert, & vitæ aspectuique subtrahit; vt de quodam narrat Franc. Picus κ; tum ipsis, qui curiosè consulunt, qui nonnunquam de mente abalienantur, & malè pereunt, vt Rex quidam nostris temporibus λ. Quis etiam nescit infelicem exitum Heliogabali, huic superstitioni addictissimi μ? vtrisque consultori & consulenti, pæna mortis lege veteri infligebatur ν. Non desunt qui de his intelligant illud Regis Hymnographi ο; „ *comederunt sacrificia mortuorum*, & illud Isaiæ π; „ *num requiret pro viuis à mortuis?* Hæc de Necromantiâ sufficiant, de qua ingeniosum opus exstat Steph. Forcatuli I.C. quo Iuris auctores Papinianum, Africanum, Paullum & alios introducit sua ipsosmet responsa explicantes.

ι 1. Reg 28. v. 7 &c.

κ *libr. 4. de prænot. c. 9.*

λ *N. libr. 2. Dæmonom. c. 3.*

μ *Xiphilin. in eius vitâ.*

ν *Deute. 18. v. 11. iuncto Leuit. 20. v. 6 & 27.*

ο *Psalm. 105. v. 28.*

π *c. 8. v. 19.*

SECTIO III.

De Hydromantiâ.

DE hoc quoque seorsim dicam, quia nulla fæcundior imposturis. Iamblichus meminit ὑδρομαντείας, seu diuinationis per aquam. quæ traditur Andronico Imp. in prætio fuisse. hic enim cum multiplicibus, propter crudele edictum, de necandis coniuratorum propinquis, odijs ac malis se videret obsessum; ad futura per noxiorum dęmonum cultum nos„ cenda se conuertit; seque totum (inquit Choniates α) per„ misit ijs, qui futura ex aquis, quasi per caliginem conijciunt, „ & imagines futurarùm rerum, velut ex vmbrâ solarium radio„ rum, consectantur. Ac ipse quidem ijs nocturnis sacris inter„ esse noluit, metu famæ, vt arbitror: sed illud Hagiochristo„ phoritæ Stephano mandat. Is Setho adhibito, qui ab ineunte „ ætate talibus oraculis deditus, oculos propterea Manuelis „ Imp. iussu amiserat, certo ritu percunctatur: quis post Andronicum

α *Nicet. Choniates annal. lib. 2.*

nicum sit imperaturus? Malus genius in aquis primas nomi- »
nis Isaacij litteras exhibuit, sed ordine conuerso *Si.* pro *Is.* id- »
que, secundâ responsione addidit fore; *intra exaltationem crucis.* atque ita planè accidit postea; intra illud tempus, iussu Isaacij Angeli, occiso Andronico. Modum illius diuinationis Nicetas addit se ignorare, nec scire velle. ad fugam tamen superstitionis scire, non est inutile. Inuenio species eius varias. vna fiebat per annulum de filo suspensum in aquâ, & vasculi latera constitutis ictibus pulsantem: alia coniectis in aquam statiuam tribus lapillis, & obseruatis gyris, qui trifariam inuicem implexi, circa lapillos diffundebantur: 3. ex agitatione variâ pelagi, quam olim Siculi & Euboeenses, hodie multi nautæ notant. Hinc Christianorum quorundam Orientalium nata superstitio, qui quotannis mare quasi animatum baptizant. Aliò longè pertinet, quod Princeps Venetorum annulo in mare iacto quotannis Adriaticum sibi despondet. Dominationis hoc indicium, non magiæ argumentum est. Fit hoc in memoriam naualis Victoriæ, qua duce Sebastiano Ziano vicêre filium Federici Ahenobarbi Othonem, captumque obtulere Alexandro 3. Pontifici, qui Venetias profugerat. Tum enim Ziano Pontifex annulum de manu sua detractum obtulit, dicēs; Auctoritate meâ hoc annulo fretus Ocea- »
num tibi subijcies; & quotannis tibi posterisque eo die quo » hanc victoriam, pro Ecclesiæ defensione obtinuisti, despondebis mare: vti sciant omnes, maris tibi dominium concessum, » quia Sedis Apostolicæ tuendæ curam & studium fideliter sus- » cepisti. Sit hoc tibi, quasi pignus benedictionis & secundæ » sortis in futurum. [*narrat Villamontius lib. 1. Peregrinat. suæ c.* » *34. Prior illo Sabellicus Decad. 1. lib. 7.*] 4. ex aquæ colore fuit, & imaginibus in ea apparentibus, sic tradit Varro belli Mythridatici euentum, multis versibus præsignificatum fuisse. Ad id olim fontes quidam fuere particulares, vnde & μαγομάντεια vocata: tales ex Xenagorâ docet Macrobius fuisse crateres Palicorum in Siciliâ β: talis in Ægypto cisterna in templo Aphaceno, de qua mirabilia memorat Zozimus γ; & vt

β *lib. 5. Satur. c. 19.*
γ *in vitâ Aureliani.*

mittam

mittam Iunonis paludē apud Laconiæ Epidamnū, Apollinisque Thyrxei oraculū, propè Cyaneas ad Lycum, in fonte tēplo proximo γ; videtur huc referenda Celtarum veterum, hoc est Germanorum, superstitio; qui recens natos Rheno flumini commendabant, eâ mente, si spurij forent absorbendos, si legitimi innoxios supernatauturos. iuxta illud Claudiani: γ Pausan. in Achaic.

Et quos nascentes explorat gurgite Rhenus.

qua de re plura diximus *Commentar. in Tragœd. Senecæ.*

Quintò statuebatur cyathus aquâ plenus, & verbis inmurmuratis obseruabatur, num aqua spontè efferuescens effunderetur. Sextus modus est Fessanus: ibi aquam in vitreum catinū effundunt, eique olei guttulam admiscent, & sic in aquâ, tanquā in speculo, mira cernere se opinantur δ. Septimū indicat Clemens Alex. cùm scribit mulieres Germanas, solitas sonū, vortices, ac circumuolutiones amnium notare, & inde futura prædicere ε. Denique non sunt alieni ab Hydromantiâ, qui hodie adhuc in Italiâ, ad furtorum auctores detegendos, trium suspectorum nomina totidem pilulis inscribunt, & eas in aquam conijciunt: hisque multò sunt sceleratiores, qui ad hoc aquâ lustrali abutuntur. Ceterum tempore D. Bernardini Senensis supererant adhuc vestigia παγομάντειας. Nā qui eius vitam composuit, ei contemporaneus scriptor ζ, de Aretio δ *Ad Ioan. Leo lib. 3. descrip. Africæ.* ε *lib. 1. strom.* ζ *Vitæ c. 40.*

» agens ista prodidit; extra mœnia vrbis eius fons antiquus
» fuit, iam olim temporibus illis, quibus idololatria regnabat,
» impuris dæmonibus dicatus. Solebant eò ciues Aretini, &
» alij circumquaque vicini tanquam ad oraculum Apollinis
» confluere, responsa petentes ad occultas quæstiones suas, &
» morborum suorum curationes. Id verò animaduertens Ber-
» nardinus, verus Christianę religionis cultor & amator, aduer-
» sùs hunc dæmonū cultum fortissimè sese erexit, & primò qui-
» dem concione ad populū habitâ & absolutâ, magnoperè om-
» niū confirmatis animis, hortatus est eos sequi se, ad demolien-
» dam impurissimorum dæmonum habitationē, prorsùsq; abo-
» lendam. Mox verò arreptâ securi vel malleo, cū populo egres-
» sus est ad fontem cumq; ad fanū dęmonis peruenisset, primus

ipſe ictibus cæpit contundere, euertitque aram & fontem la-»
pidibus penitùs obturauit.] »

SECTIO IV.

De alijs manganiæ generibus.

PRrimo loco obuia λεκανομάντεια, de qua Pſellus *cap. vlt.* & Nicetas *d. lib. 2.* Cedrenus eâ teſtatur vſum Iãnem Magum Theophili Imp. præceptorem: Curopalates Ioannem Patriarcham iconomachum vocat, Glycas vero ſcribit *p. Annal. 2.* verum Alexandri patrem Ægypti Regem Nectanabum Magiæ peritiſſimum, hac cognouiſſe, Ægyptum in hoſtium venturam poteſtatem: hodie eâ Turcæ vtuntur. nam in peluim aquâ plenam inijciunt cum varijs characteribus pretioſos lapides, auri argentique laminas: tum reſponſum ex peluis fundo auditur.

2. γαστρομάντεια. hæc fiebat per phialas vitreas ventricoſas ſimiliter aqua plenas: & inſpectante puro puero, vel prægnanti muliere, reſponſi loco, certæ figuræ & imagines apparebant.

3. καλοπτρομάντεια, quæ rerum quæſitarum figuras in ſpeculis exhibet politis: in vſu fuit D. Iuliano Imp. α qui impe-» rium emit, de quo iſta Spartianus; fuit præterea in Iuliano» hæc amentia, vt per Magos pleraque faceret, quibus putaret» vel odium populi deliniri, vel militum arma compeſci. Nam» & quaſdam non conuenientes Romanis ſacris hoſtias immo-» lauerunt, & carmina profana incantauerunt, & ea quæ ad ſpe-» culum dicunt fieri, in quo pueri, præligatis oculis incantan-» do, vertice reſpicere dicuntur, Iulianus fecit. Tuncque puer» vidiſſe dicitur & aduentum Seueri, & Iuliani deceſſionem.]» Aliud mixtũ Pagomantię refert Pauſanias β agens de Patris Achaiæ: ibi ante Cereris ædem, fontem eſſe, qui à templo lapideo pariete ſecluditur. Ibi oraculum maximè veridicum» fuiſſe cognoui. ex eo non rerũ omnium, ſed morborũ tantũ» euenta prædicebantur. Speculũ (ait) tenui ſuſpẽſum funiculo» demit-

α *Spartian. in Iuliano.*

β *in Achaic.*

» demittunt,ita librantes,vt in fonte omninò non mergatur,ſed
» imo ambitu ſummam aquam contingat. Exinde vbi odores
» adoleuerint,& ritè Deam precati fuerint, inſpiciunt in ſpecu-
» lum,& ex eius imaginibus,periturúſne an victurus is æger ſit,
» de quo conſuluerunt, diuinant. Neque latiùs omninò huius
» aquę diuinatio patet.] Sed & de Pythagorâ recentiores γ memorant, ſolitum ſpeculo concauo inſcribere litteras humano ſanguine temperatas,& ſpeculum Lunæ opponere, ſicque diuinare. γ Leloyber. li 4. de ſpect.

4. non diſſimilis prędeti, χριταλλομάντεια; niſi quod hęc in criſtalli fruſtis fiat annulo incluſis vel vaſculo alteri,vel etiã nudis,& in cylindrum aut obelum conformatis;quibus etiam fingit ſe dæmon inhabitare. Quędam Noribergę anno 1530. ferunt in chriſtallo theſauros vidiſſe,à dęmone oſtẽtatos: quos cùm poſtea quodam ante vrbem loco effoſſo quæreret, adhibito familiari vno ſpectatore,& iam in ſpecu arcã vidiſſent, atque ad eam cubantem atrum canem; magus ſpecum ingreditur arcam aperturus,canęque abacturus, ſed Cerberi offam ſecum non attulerat. itaque ille cacumen ſpeluncæ quaſſauit, & miſerum ruinâ obruit;qua & ſpecus terrâ oppleta. Vir quidam patrum memoria Gręcarum litterarum Latinarumque peritus, & felix ſi illotis manibus fidei myſteria contrectare non præſumſiſſet, eruditum commentarium in Germaniâ edidit *de dæmonum naturâ*,eumque libello Plutarchi de defectu oraculorum præfixit,ex eo petita eſt,verbis ipſius, ſequẽs narratio: Conſulti aliqui,de rebus (ait) ignotis, in criſtallis cõſpiciunt ea manifeſtò,de quibus quæſitum fuit. *& poſtea*, Fuiſſe aiebat ſibi notum vnum ex prędipuâ familiâ Norinbergæ. Eũ quodam tempore veniſſe ad ſe,& attuliſſe in ſerico panniculo inuolutam gemmam criſtallinam,figurâ rotundam,& dixiſſe: donatam ſibi illam fuiſſe à quodam ignoto,qui ſe ante multos annos de hoſpitio compellaſſet, fortè in forum conuentum, quemque ipſe in domum ſuam adduxiſſet,& triduò habuiſſet ſecum. Fuiſſe autem ab illo diſcedente & relinquente munus hoc,ad ſignificationem grati animi edoctum ſe, criſtalli vſum

talem: si quâ de re certior fieri vellet, vt promeret cristallum, & puerum marem castum iuberet aspicere, & ex eo percunctaretur, quid cerneret? Fore enim, vt de apparentibus puero visis omnia, quæ requireret, indicarentur. Atque affirmarat hic, se nullâ vnquam in re fuisse deceptum, & mirabilia de puerorum indicijs resciuisse; cùm ceterorum nemo quisquã aliud, quã nitidam & puram gemmã intuendo videret. Quodã tamẽ tempore, cùm grauida ipsius vxor puerum marem gestaret in vtero, illi quoque species in cristallo oblatas. Primò autẽ omnium formam viri sese exhibere solitam illo habitu, quo tum communiter vterentur. Et ita deinceps aperuisse, de quibus interrogatum esset, cetera: explicatisque cunctis, illam rursùs viri figuram discessisse, & euanuisse reliqua. Discedentem autem eam, quam diximus, figuram viri, visam sæpe vrbẽ perambulare, & ingredi templa. Fuerat autem fama passim dissipata de illis indicijs, vt negantibus aut dissimulantibus suum delictum aliquod, vulgò minarentur, se relaturos de eo ad illũ se in cristallo ostendentem virunculum. Quin etiã cõpertum est, fuisse à doctis quibusdam, de dubitationibus suis in litterarum studijs aliquando nescio quid propositum, & in cristallo lectum. Sed his & alijs huiusmodi cõpluribus cõmemoratis dixit Spenglerus, hunc aliquando ad se veniisse cum tali oratione: arbitrari se tempus esse vt à cristalli tali vsu tandem abstineret. Nam & sibi iam persuasum, eo ipso non leuiter peccari, & animi perturbati cruciatus grauissimos, se diu sanè perpessum esse: itaque se decreuisse deinceps nihil cum illo experimento velle negotij habere: & tradere nunc ipsi quod accepisset, de quo meminisse posset, quid ei sæpè dæmõstrasset, neque nesciret qui rumores in ciuitate percrebuissent. Permittere autem, vt faceret de eo quod collibuisset. Tũ Spenglerus collaudato eo, accepisse se aiebat cristallum, & in minutissimas partes contudisse, & vna cum serico inuolucro in latrinam abieciisse.] benè, profectò benè. nec aptius potuit. vtinam sic omnes hæc & similia superstitionis arma abolerent. Nec verendum quidquã est cuiquam, ne fortè se dæmõ vlciscatur.

catur.impunè hoc omnibus,qui cũ fide fecêre.Burdigalæ aduocatus quidam paredriũ habebat in phialâ vitreâ:eo mortuo, hæredes nec phialã retinere volebant,nec frangere audebant: consiliũ petituri,adiere Colleg.Soc. IESV.patres iussere phialam deferri ad se,corã ipsis se terræ illisuros. attulere, sed orarunt ne corã ipsis frangerent:immania se metuere visa.recedẽtibus ergo illis,in accensum tũ forte clibanũ magnâ vi phialã coniecere,& nihil aliud, quàm ex vtriusque elementi conflictu *breuem stridorem* audiuere. Mihi ipsi, cùm anno 1578. *iudicis adhuc* ministerium obirem,inter rei cuiusdam Licen*tiati* annotatas à fisco chartas,prẹter libellum Magicis plenum caracteribus, oblata simul capsula, sandapilæ more efformata,& in eâ virunculus mandragoreus,ater & situ pædoreque obsitus,largo capillitio,sed imberbis: hunc, vulgò putant, ad diuinationes,lucra,& alia multa mirè efficacem: accepi libri, capsam,& fictitium cadauer, hoc etiam primum laceraui abruptis auulsisque brachijs. dictitabant,qui aderant, magnum mihi & domui periculum imminere: risi,& abire,qui metuerent,iussi: abeuntibus;in focum,qui aderat,conieci:nec aliud quàm vstæ radicis,nidorem percepi.

5.loco succedit δακτυλομάντεια, quæ diuinat annulis ad certam cæli posituram constructis vel incantatis, & super tripodem ad certa verba motis: descripsit Ammianus libr.29. cuius verba dabimus.sect.3.q.7. vel annulis incantatis, qualis fuit annulus Gygis,quo(teste Herodoto)fretus Candaulẽ interemit. tales duo illi Phocensium tyranni, de quo Clemens Stromateus;qui sonitu spontè edito eum cõmonebant cõmodo rerum gerendarũ tempore; qui tamen insidias conspirantium sic euadere nequiuit.Fuit huiusmodi annulus exitio cuidã Hieronymo Cancellario Mediolanensi;vt & alteri, qui cũ eũ in ignem proiecisset,sed mente nõ bonâ,statim à dæmone correptus,& in furorem actus fuit. Princeps quidã, hoc æuo, alium emerat aureis viginti:promiserat venditor semper,dum gestaret, aleæ & chartarum lusum fore lucrosum. it, ludit primò,cedit non infeliciter : redit ad fritillum, sed magnâ

cum nummorum iacturâ. Sic se deluſum videns, quem emi non oportuerat, anulum confringi iuſſit.

6. occurrit ὀνυμάντεια ſiue ὀνυχομάντεια. in hac oleo ac fuligine impolluti pueri vnguem illinebant, & vngue ſolem versùs obuerſo, certum quid ſubmurmurantes, videbant, quæ cupierant. Hodie vlteriùs progreſſum malum. Queuedũ quendam Veteranum militem Hiſpanum noui, bello & armis, quàm pietate clariorem; qui; quo tempore Dux Medinæ Cæli ex Gallæciâ ſoluebat, Belgium petens; Bruxellis, non vni in vngue ſuo claſſem è portu Coruñę ſoluentem, & paullò poſt procellis vehementer afflictam, velut in ſpeculo clarè oſtendebat. Hic ille, qui vulnera quoque ſolis verbis ſanabat aliorum; ſua ſic ſanare ipſe, vel alijs ſananda permittere detrectabat.

7. quidam putant eſſe ἀηρομάντειαν illam Ariſtophanicam *in Nubibus*. Sed iſta, ſi tonitru, fulmen, oſcines & alia ſimilia conſiderat, pertinet ad augurium; ſi planetarum adſpectus felices aduerſoſque, ad aſtrologiam; ſi quædam aëreorum ſpectrorum inſolita viſa, vt equitum, armorum &c. ad τερατοσκοπίαν referenda. Sola huc ſpectat, quæ ex aëre coniurato dabat oracula, de qua Pictorius *de Magiâ ca. 10.* Cardani Aëromãtia de qua ibi agit, potius Hydromantia dicenda eſt.

8. dici poteſt φαρμάκεια; qua vtuntur incantatores ſeu ἐπῳδοί, qui diuinant freti ſolo dæmonis commercio; præter incantationem nihil adhibentes: vt Feſſæ faciunt quædam mulierculæ tribades ♪; & Ægyptiæ ſiue Zingalæ, totam Europã percurſantes, & in Byzantino foro Turcæ, & olim *in Apulei aſino*, quidam Diophanes.

♪ *Videloã. Leonẽ in deſcript. Africæ lib. 3.*

9. eſt κοσκινομάντεια, quæ vſurpata veteribus ♪ (vnde & Adag. *cribro diuinare.*) cribrum imponebatur forcipi, forcipem binis digitis comprehendebant & eleuabant, & præmiſſis verbis conceptis, ſubdebant nomina eorum, de quibus ſuſpicabantur eos furtum, vel aliud occultum crimen patraſſe: reum verò iudicabant illum, quo nominato cribrum tremebat, nutabat, mouebatur, vel conuertebatur. quaſi qui digitis forcipem

♪ *Theocrito, Luciano, Polluci.*

forcipem tenebat, arbitratu suo cribrum mouere non potuerit. Quod formulam Pictorius proponat verborum pronunciandorum, fecit inconsultè; quod eâ sit vsus ter, & euentum certum prædicet, fecit impiè, & mentitur pollicendo.

10. ad eumdem vsum erat ἀξινομάντεια: quâ securim rotundo infigebant palo, & ex eius motu furem deprehendebant. Quando autem successus futuri diuinatio petebatur, tunc gagatem lapidem securi imponebant, vt Plinius refert *lib. 36. cap. 19.*

11. erat κεφαλαιονομάντεια: faciebant asini capite super prunas asso. Germanis priscis in vsu fuisse volunt. Longobardi postea vsi capite caprino, cui diuinum honorem habebant [t]. Vehementer suspicor priùs illud de Arcadico pecore genus olim ab improbis Iudæis interdum Diuinationi impensum; hincque factum vt Apion, & reliqui Ægyptij, & illos secutus Tacitus, calumniarentur, eos pro Deo caput asininum coluisse.

t *Gregorius lib. 7. epist. 7. & in Dialo. lib. 3. c. 26. & 28. & hom. 1.*

12. κλειδομάντεια, per clauem; cui circumdabant chartulam inscriptam nomen suspecti: deinde clauem alligabant sacræ scripturæ codici, hunc virgo sustentabat, & verbis certis murmuratis chartula ad nomen criminosi vertebatur, mouebaturque.

13. sit quod Germanus quidam I.C. his verbis tradidit: ex » oculo quoque excusso, hodie fur cognoscitur. Primùm legun» tur psalmi cum Letaniâ. deinde formidabilis subsequitur ora» tio ad Deum patrem & Christum, item exorcismus in furem. » hinc in medio ad oculi similitudinem vestigio, figuræ circu» laris nominibus barbaris notatæ, figitur clauus aëneus trian» gularis, conditionibus certis consecratus, incutiturque mal» leo cypressino: & dicitur, Iustus es Domine &c. tum fur pro» detur. Rostochij quidam pecuniam in quodam loco sepo» suit. Cùm autem eam posteà inuenire tam citò non potuisset, » fabrum conuenit, ab eoque petijt vt oculus furi excuteretur. » Quo facto statim ipse Dominus, qui fabri Diabolicâ operâ » vsus est, oculum amisit.] nonne, lector optime, iusto Dei iudicio

dicio iſte incidit in foueam quã fecit,& meritò pertulit,quod „
tam iniuſtè,per artem peſſimam, malum alteri moliebatur: „
ſubdit; Guſtronij quidam cochlium argenteum amiſerat: cũ „
autem furem ex oculo quoque excuſſo cognoſcere cuperet, „
fabrum adijt,ab eoque petijt, vt ſuâ arte magicâ furem oculo „
priuaret: quod & factum eſt, & ſtatim filiolus illius, qui co- „
chlium in quendam angulum coniecerat, oculum amiſit.] „
Sed & aliud diuinationis diabolicæ genus reperio in Indorũ
hiſtorijs,in ijs quæ de Floridenſium rebus geſtis agunt. aſpi-
domantiam vocare poſſumus. Narrãt ſequentia de Rege Ho-
latâ Outinâ,eum exercitu ſubſiſtere iuſſo,ſenem magum cen-
tum & viginti annos ſuperantem aduocaſſe, & quo in ſtatu
res hoſtium forent pronunciare iuſſiſſe. Tum magus locum „
in medio exercitu parauit, & conſpecto Ottignij quod puer „
eius geſtabat ſcuto,petere illud iubet: impetratum illud col- „
locat,orbe quinque pedum diametri circum illud ducto, ad- „
ditis quibuſdam characteribus & notis: tum in ſcutum geni- „
bus flexis pedum calcaneis inſedit, ſic vt nullâ parte humum „
tangeret: &neſcio quid ſubmurmurãs varios geſtus exprime- „
bat,tanquam in vehementem aliquam orationẽ incumberet: „
quâ ad quadrantem horæ productâ, illicò tam horrendus ap- „
paruit,vt humanam effigiem amplius nõ exprimeret. nam ita „
omnes artus contorquebat,vt oſſa diſſolui exaudirentur, de- „
nique præter naturam multa faciebat. His peractis momento „
in priſtinum ſtatum redijt,laſſus tamen admodum & quaſi at- „
tonitus: deinde circulo egreſſus Regem ſalutauit, ipſique in- „
dicauit hoſtium numerum, & quo loco illum exſpectarent.] „

Claudat ſeriem Salisberienſis *lib.* 1. *de nugis curialium* c. 11. ſcribens; *Imaginarij* ſunt,qui imagines quas faciunt, quaſi in „
poſſeſſionem præſidentium ſpirituum mittunt,vt ab eis de re- „
bus dubijs doceantur. hos idololatras eſſe ſacra ſcriptura con- „
uincit,& diuinæ maieſtatis iudicio condemnandos.] „

In his omnibus verba magica ſolent interuenire, ideo du-
bitari nequit,quin ad hanc quæſtionem pertineant.

QVÆ-

QVÆSTIO VII.

De manganiæ ſpeciebus in quibus vel non eſt explicitum pactum, vel latens admodum eſt.

HÆc implicitam habentia pactionem reuocari poſſunt ad tria capita, *Ariolationem* ſiue *Haruſpicinam*, *Augurium*, & *Sortes*. de quibus nunc videndum.

SECTIO I.

De Haruſpicinâ ſiue Ariolatione.

HAriolatio latiſſimâ ſignificatione omnem complectitur diuinationem: ſed hic eam ſtrictè ſumo, vt Iſidorus, cùm „ ſcribit; *Arioli* vocati, propterea quòd circa aras idolorum ne- „ farias preces emittunt, & funeſta ſacrificia offerunt, ijſque ce- „ lebritatibus dæmonum reſponſa accipiunt α .] quibus verbis deſcribit ſolam diuinationem explicitam, quæ ad oracula refertur. hoc placuit etiam Rabano β & Gratiano, Iuoni & Burchardo, qui in Decretum ſuum id retulerunt. *Haruſpicinam* idem Iſidorus vult dictam ab obſeruandis horis; meliùs alij, à veteri vocabulo *Haruga*, quod (teſte Donato) hoſtiam ſignificabat. Ego nunc vtrumque nomen mediâ quadam & modicâ latitudine vſurpo, pro tota ἱεροσκοπία veterum, ſiue diſciplinâ diuinandi in ſactificijs Gentilium ſolitâ ſeruari: quare olim ſemper puto in his interueniſſe idololatriam expreſſam, non tamẽ ſemper pactum explicitum: hodie fieri poteſt, vt neutrum interueniat.

α *lib. 8. Etymol. c. 9.*

β *lib. de magor. præſtig. c. 126. q. 3.*

Haruſpicum prima diuinatio erat ex viuæ adhuc victimæ obſeruatione, dum producebatur, dum ad aram ſiſtebatur, dũ attrectabatur, dum vinum ei infundebatur. poſſumus vocare *victimariam*, θυτικὴν ſiue θυματικὴν: quæ omnia, ſi quis volet exemplis confirmata, is adeat Barn. Briſſonij, crudeli certè & indignâ morte abſumpti viri, *Formularum librum 1.* quędam etiam nos olim in Senecæ Oedip. delibauimus, ad illa;

„ *Appellite aris candidum* 1 *tergo bouem*
„ *Curuoque nunquam* 2 *colla depreſſum iugo.*
„ *Opima* 3 *ſanctas victima ante aras* 4 *ſtetit.*

Huc properè 5 *admone*
Et ſparge 6 *ſalsâ colla taurorum molâ,*
Placidone vultu ſacra, 7 *& admotas manus*
Patiuntur?
Vnone terram 8 *vulnere afflicti petunt?*
Vtrum citatus 9 *vulnere anguſto micat.*
An lentus altas irrigat plagas cruor?

Secunda verò fuit *extiſpicina*, qua motum & ſingula mactatæ hoſtiæ membra rimabantur, iecur maximè, vnde Græcis dicta ἡπατοσκοπία, hãc vbertim rident Lucianus γ & Arnobius δ, deſcribit noſter ille eâdem tragœdiâ,

γ lib. de ſacrific. δ libb. cõtr. gentes.

Ede certas viſcerum nobis notas.
MAN. *Genitor, quid hoc eſt? non* 1 *leui motu, vt ſolent,*
Agitata trepidant exta, ſed totas manus
Quatiunt, nouiſque proſilit 2 *venis cruor,*
Cor marcet ægrum 3 *penitùs ac merſum* 4 *latet,*
Liuentque 5 *venæ, magna pars* 6 *fibris abeſt,*
Et felle nigro 7 *tabidum* 8 *ſpumat iecur.*
Ac ſemper omen vnico imperio graue,
En capita 9 *paribus bina conſurgunt toris:*
Sed vtrumque cæſum 10 *tenuis abſcondit caput*
Membrana, latebram rebus occultis negans.
Hoſtile 11 *valido robore inſurgit latus,*
Septemque 12 *venas tendit; has omnes retrò*
Prohibens reuerti limes 13 *obliquus ſecat,*
Mutatus 14 *ordo eſt. ſede nil propriâ iacet,*
Sed acta retro cuncta. &c.

Tertia eſt πυροσκοπία & πυρομάντεια in hac aliquando pix trita in ignem ſpargebatur, aliquando tedæ pice illitæ accendebãtur, & certis caracteribus ſignabantur, & ſi flamma tedarum in vnum coibat, proſperum; ſi lambens & diuiſa comparebat, infelicem; ſi tricuſpis aſſurgebat, glorioſum euentum; ſi variè diſperſa, in ægro mortem, in ſano morbum; ſi crepitans, infortunium; ſi lubitò exſtincta, ingens periculum ominabantur. aliquando hoſtiam in ignem conijciebant & dum taxat conſide-

considerabatur flamma ignis victimarij, vtrum in vnam coiret pyramidem, quod prosperum; an vero diuideretur, quod aduersum. quis ignis color, splendor, ascensus, strepitus; an citò victimam comprehenderet, an exstingueretur & similia. quidam putant auctorem huius fuisse Amphiaraum, alij Argonautas alios: apud Romanos vsa Tanaquil, teste Valerio Maximo [1]. de hac idem Tragicus;

[1] lib. 1. c. 6.

» TIR. *Quid flammae? largas iamne* [1] *comprehendit dapes?*
» MAN. *Subitò refulsit lumen &* [2] *subitò occidit.*
» TIR. *Vtrumne clarus ignis* [3] *& nitidus stetit,*
» *Rectusque purum verticem* [4] *cælo tulit,*
» *Et summam* [5] *in auras fusus explicuit comam?*
» *An latera* [6] *circum serpit incertus viæ,*
» *Et fluctuante* [7] *turbidus fumo labat?*
» MAN. *Non vna facies* [8] *mobilis flammæ fuit;*
» *Imbriferâ quales implicat varios sibi*
» *Iris colores; parte quæ magnâ poli*
» *Curuata picto nunciat nimbos sinu.*
» *Quis desit illi, quisue sit dubites color:*
» *Cærulea fuluis mista oberrant notis,*
» *Sanguinea rursus, vltimùm in tenebras abit.*
» *Sed ecce pugnax ignis in* [9] *partes duas*
» *Discedit.*
» *Immugit aris* [10] *ignis, &* [11] *trepidant foci.*

Vtuntur hodie Lituani. nam ægris si vmbra, corpore igni opposito, aduersa cadat, certam spem recuperandæ valetudinis concipiunt: sin auersa ceciderit, conclamant, & pro deposito ægrum habent ζ. An ab vitio immunes Germani? qui in succensione pirarum, quas piè in honorem B. Ioannis accendunt, veteri idololatriâ Chaldæorum & Ægyptiorum in sacrum morem commutato; peccant dum ad crepitum, fumũ, flammæ modum & similia attendunt: item quia definitis vicibus se circumire vel transilire debere putant. sunt enim ista, vt rectè censuit Wimpina [1], reliquiæ veteris paganicæ lustrationis & traductionis per ignem, quam ex sacris litteris

ζ *Ananias lib. 3. de nat. dæmon.*

[1] *lib. de diuin. nat. c. 2.*

Patres confutarũt. Glycas ex Theodoreto hoc docuit, ne nul-
tos congeram θ ; Quinetiam (ait) liberos ſuos per ignem tra-
iecit. Quid autem iſtud verbum ſibi, quæſo, vult? Ioſephus tra-
dit Achazum quendam ſuorum filiorum Baali ſolido ſacrifi-
cio concremaſſe. Verum Theodoritus aliter ſentit: arbitror,
inquit, hiſce verbis ſignificari ſpeciem quandam erroris, qui
ad noſtra vſque tẽpora durauit. Videmus enim ſemel in anno
rogos accendi, quibus inijciantur pueri quidam & viri. Quin
etiam infantes ab ipſis matribus per flammam tranſportan-
tur. quæ res videtur eſſe quaſi quædam auerruncatio & lu-
ſtratio.] Sic Glycas.

θ *p. 2. ann. al. fol. 269.*

Quarta eſt nubila καπνομάντεια, fumi obſeruatrix, eaque
duplex. nam vel grana ſeſami vel papaueris nigri in arden-
tes prunas iaciebant, & inde ſurgentem fumum notabant: vel
ſine huiuſmodi granis, ſolum obſeruabant ſacrificij fumum, &
interdum fumum rogi. Huc pertinet illud Naſonis, *in Ibin*,
de rogo Polynicis & Etheoclis;

Et noua fraterno veniet concordia fumo,
Quam vetus accensâ ſeparat ira pyrâ.

1 Cardz. lib. de verâ Sapient.

De fumo illud Papinij eſt lib. 10. Thebaid. vbi poſtquam
pyromantiam Tireſiæ deſcripſerat, addit eum ore fumum fa-
tidicum hauſiſſe.

Ille coronatos iamdudum amplectitur ignes,
Fatidicum ſorbens vultu flagrante vaporem.

Vapor enim iſte fumus eſt. nam quis credat flammam hauſiſſe
Tireſiam, & ſuperuixiſſe? Vſos etiam Capnomantiâ Iudęos &
conſideraſſe an fumus, qui ex victimarum ſacrificio aſcende-
bat, rectus aſcenderet, an in obliquũ vergeret, docet Theophi-
lactus *in Oſee cap. 4.* Pictorius *lib. de Magia, c. 11.* quoſdam Papi-
nij verſus de morte Menecei huc retulit, qui perſpicuè ad Py-
romantiam pertinent. Non aliam ſpeciem, ſed genus quoddã
ipſius Capnomantiæ putarim fuiſſe *Thurifumiam*; illam in quâ
ex fumo thuris adoliti diuinabant. Statius;

Thurea nec ſupra volitante altaria fumo.

Hoc verum de iſtâ: ſed alia longè de qua Dion.

Quincta est propriè dicta λιβανομάντεια quã proponit Diõ Cassius [1] agens de Nymphęo propè Apolloniã; ibi & oraculũ (inquit) editur. idque hoc modo. Thure accepto, precibusque eius rei ergô, quã volunt, factis, ipsum thus, vt secũ eas preces deferat, ad ignẽ proijciunt: tũ si ratum sit futurũ votum, ab igni thus è vestigio corripitur: ac si thus extra ignẽ fortè decidit, accurrens ignis id abripit & consumit: sin irritum erit votum, neque accipitur ab igni thus; &, si in ipsam flammam cõijciatur, recedit ab eâ, atque effugit. ita in vtramque partem ignis futura prædicit, morte nuptijsque exceptis. de his enim non licet cuiquam oraculum illud consulere.]

[1] lib. 41. hist. Augus.

Sexta est τεφρομάντεια siue σποδομάντεια, quâ diuinabant olim ex cineribus sacrificiorum, videtur hoc factum in arâ Apollinis Ismenij, & ideo Sophocles *in Oedi. Tyr.* vocasse cinerem diuinatorium, μαντείαν σπόδον. fortassis tale quid etiam obseruandum in cinere Alphæi, quem idcirco Moschus vocauit, κόνιν ἱρὰν, vbi ex Pausaniâ docui κ quondam, per κόνιν significari τέφραν, per puluerem cineres. sicut & in Herc. Oetæ. sumitur.

κ in Aduers. ad Sene. Medeæ v. 81.

Et crines patrio puluere sordidos.

Hodie viget quoddam superstitionis huius vestigium, cùm res, de quâ diuinandum, digito bacilloue cineri inscribitur, & cinis aëri puro permittitur, & attenditur ad litteras quæ in cinere agitato apparent. Item cùm iubent aliquem tres personas cogitare quibuscum matrimonium opter, vel speret contrahere; tum tres ducunt sulcos in cinere, ille autem iubetur singulis personis suum sulcum deligere; tum augrsus stare, ne sulcos videat, quos interea alter tamdiu forcipe ostendit, donec eorum vnus ab illo ter deligatur; & quam ille sulcus destinabat, ea spondetur ipsi vxor futura. posset hoc vltimum ad sortem diuinatoriam reduci.

Septima est ὑδρομάντεια & οἰνομάντεια, qua considerabãt colorem vtriusque laticis in sacrificio fusi. Æneid. 4.

Vidit thuricremis cùm dona imponeret aris
(Horrendum dictu) latices nigrescere sacros

Fusaque in obscœnum se vertere vina cruorem. »
Hoc visum nulli, non ipsi effata sorori. »

Ariolationem ergo hic alij agnoscunt: ego potius diras, seu omen, vt in illis Thyestæ;

Vernæ capiti fluxere rosæ; »
Pingui madidus crinis amomo, »
Inter subitos stetit horrores: »
Imber vultu nolente cadit: »
Venit in medias voces gemitus »
Sed vagus intra »
Terror oberrat. Item »
Sed quid hoc? non vult manus »
Parere: crescit pondus, & dextram grauat. »
Admotus ipsis Bacchus à labris fugit, »
Circaque rictus ore decepto effluit. »
Et ipsa trepido mensa subsiluit solo. »
Vix ignis lucet. »

Omina tamen diuinationis sunt, sed sub augurijs comprehensæ seu auspicijs, de quibus sect. seq. Persis diuinationem ex vino tribuit Alexander Neapolitanus *lib. 5. c. 13.*

Octaua forma ducitur ab edulibus varijs, vt κριτομάντεια ἀλευρομάντεια, & ἀλφιτομάντεια. De hac ita Theod. Balsam. *in 6. Syn. quæ in Trullo*; Mulieres quædam (inquit) cum ordeo ea, » quæ ab alijs ignorantur, enunciant. hæ dicuntur κρίθριαι, quæ » Ecclesijs & sanctis imaginibus assidẽtes, & se ex ijs futura dis- » cere prædicantes, non secus ac Pythonissæ futura prędicũt.] » Alia longè est, (quam Theocrit. describit *in Pharmaceut.*) obseruabat molas & libamenta, & præcipuè triticum, hordeum, far, & ex eo tosto fresoque factam farinam, & eà mox subsecutam Victimæ consperſionem. Seneca;

Et sparge salsâ colla taurorum molâ. »

quâ de re ex Dionys. Halycarnass. Suydâ & alijs, multa ibi *in Comment.* notaui λ. τιροιμάντεια perficiebatur caleo, ἰχθυομάντεια piscibus, quæ antiquissima. nam vsi illâ Polydamas bello Troiano, & Tiresias Thebanus: apud Lycios à piscibus viuis

λ *in Oed. v.* 334. & 335.

non

non vno loco petebatur, sed μ in Dinâ tossâ, & in fonte Apollinis apud Myras, & apud Syrrhum vicum. ὠοβυτικὴ seu ὠομάντεια, ex signis quæ in ouis apparebant, qua Orpheũ vsum vult Suydas: de eadem nonnulla Leonicus *lib. 3. var. histor. cap. 13.* huc referenda præstigiosa illius impostoris scedulam in ignem coniectam, in quouis adlatorũ ouorũ illæsam ostentãtis.

μ *Cælius li. 7. cap. 29. & Plinius lib 9. c. 16. & libr. 32. c 2. Plut. lib. de indust. animal.*

Nona est κηρομάντεια, qua vtuntur hodie quoque Turcæ; cùm ceram liquant & aquæ guttatim instillant, & figuras inde ortas obseruant. Alsaticæ vetulæ aliud genus commentæ. cum aliquis ægrotat tot cereos æqualis ponderis incendunt, quot Sanctos morbi immissores autumant; & cuique cereo suum sanctum appropiant; cuius cereus primus consumtus fuerit, eum morbi pronunciant autorem, læsoremque.

Decima ἀνθρωπομάντεια, quæ rimabatur hominum mactatorum fibras ac viscera. Vsus eâ Heliogabalus, monstrum non homo: vsus etiam Iulianus Apostata; qui grauidarum ãluos exsecabat ν, vt Antiochiæ & Charris deprehensum: vsus & teste Ammiano *lib. 29.* quidam Pollentianus; vsæ & Arlunæ Scythicæ, vt est lib. 11. Annal. Boior. à quibus idi accepere Tartari, de quibus narrat Cromerus *lib. 8. histor. Polon.* vsi & Lusitani veteres apud Strabonem *lib. 3.* Hæc ad *extispicinam* commodè reduceretur: vt & ad hanc, sacrificium filiorum in Topheth, vbi igne absumebantur in honorem Molochi in Sacrâ Scripturâ ο.

ν *Cedren. in Annal. & Theodoret. lib. 3. cap. 11. & 12.*

Vndecima fuit δαφνομάντεια, ex laurei rami combustione. prosperum signum, si obstreperet cum fragore; infelix, si iuxta Propertium, taceret *exstincto laurus aduста foco.* de hac multa, & ita, vt nescias quis à quo acceperit, Parrhasius π ac Rhodiginus.

ο *4. Reg. 16. Iere. 7. & Ezech. 20. v 31.*

π *Ion Parrhas. in Claudiani lib 2. de rap. Proserp. Cælius Rhodigin. lib. 5. antiquit. c. 1.*

Duodecima potest esse βολιομάντεια, cùm ex verbenæ, lunariæ, saluiæ, myricæ, ficus & aliorum simplicium foliis ramulisue, consignatis nomine quærentium & quæstione, cognitio futuri petebatur. caue cum his confundas Sibyllę folia apud Maronem, in his enim non quęstio, sed oraculi carmen erat inscriptum. συκομάντεια ficus folia postulabat. De diui-

natione

natione per tamaricen seu myricam, ex Nicandri Scholiaste, „
o lib. 7. antiqu. lect. c. 29. sic Cælius Rhodiginus o; Apollo myricâ vates sanxit præ- „
nunciare mortalibus futura, propterea insignẽ fruticem hunc „
Nicander μάντιν vocat, id est vatem. Quin & magi item Scy- „
thæ myricino vaticinantur ligno. Sed & in Lesbo Apollo my- „
ricæ ramum tenet: qua ratione Myricæus quoque est cogno- „
minatus. Et Archæus prodit quandoque in somnis visum „
Deum illum myricæ ramo decorum. Et Metrodorus refert „
antiquissimam esse plantam myricam: nam Ægyptij in Iouis „
pompâ coronantur myricâ, id est tamarice, vt interpretatur „
Dioscorides: sicut apud Medos Magi.] „

Decimatertia ὀμφαλομάντεια obstetricum propria; quæ per K
nodulos vmbilico & secundis adhærentes conijciunt, quoties puerpera sit postmodum peritura.

Decima quarta nouitiâ quoque est ex eadẽ obstetriciâ schola superstitio ἀμνιομάντεια. Fœtus maternus in vtero materno tribus membranis inuoluitur; quarum prima dicitur χορίον seu secũdinæ; alia verò à farciminis formâ ἀλλαντοίδες, tertia à mollicie ἄμνιος. hæ duæ posteriores aliquando cum fœtu sic erũpunt, vt facies ac caput infantis quasi galeatum appareat: Vulgus Belgicum vocant galeam (**den helm**): hæc membtana cognomen tribuit Imp. Diadumeno, & causidici Romani multâ pecuniâ inuolucrum istud emebãt, se illo ad causæ victoriam iuuari multum arbitrantes π. Ex huius tegminis colore rubicundo vel liuido fortunam infantis, aniculæ ariolantur. hęc ἀμνιομάντεια. de cuius vanitate legendus Leuinus Lémius Ziricæus ρ. Sed & Iouius, ne quid superstitionis omitteret; nimis huiusmodi vanitatibus pro Episcopo deditus; in Ferdinandi Dauali natiuitate (*lib. 1. Piscarij*) huiusmodi pelle inuolutum ex vtero prodijsse considerauit.

π *Lamprid. in vitâ Diadumeni.*

ρ *lib. 2. de occult. nat. mirac. c. 8.*

Decima quinta est æquè ridicula diuinatio Iudæorum per *Ieduim*, cuius Rabbini σ mentionem à Mose τ factam comminiscuntur. nempe volunt fuisse animal quoddam nomine *Iedua* יעדוע humanâ formâ, cuius ex vmbilico medio funiculus propendebat, quo instar cucurbitæ humo adhærescebat,

σ *Moses Samsonis F. in præcept. Negatiuum 38.*

τ *Deute. 18.*

υ *Leuit. 19.*

&,

&, quantum funiculi longitudo patiebatur, circumcircà omnem terrę fructum depascebatur: capi à venatoribus nō posse, nisi sagittâ funis præscindatur. tunc statim expirare. per eius ossa, certò ritu in ore gestata, vaticinandi donum nactos homines, indeque ariolos dictos *Iddegonim*. tales isti recutiti fabulas nobis obtrudunt, digni qui & terrę cum suo ירעה affigantur, & cum eo conuiuentur.

L *Decima sexta* est λιθομάντεια: cuius meminit Iamblichus, & Orpheus agens de Siderite lapide: sed ritus eius mihi nō satis perspectus. Non desunt, qui putent, Iudęis in vsu fuisse lapides quosdā Diuinatores, & eos prohiberi à Mose *Leuit. 26. v. 1.* nam vbi noster vertit, *Lapidem insignem*, illi malunt vertere: *Lapidem imaginationis*, vel vt alij *Lapidem speculationis*. Sed illi nugantur cum suis, quos nimis libenter sequuntur Rabbinis. nam *eben Maskith* vocat lapidem picturâ vel artificio aliquo sic ornatum, vt aspectu suo homines capiat, & alliciat ad honorandum, ideò enim additur, non quidem, vt diuines per illum: sed, *vt incurues te ei*, hoc est vt adores illum. Non vos cęlabo, quid aliquando mihi de hoc loco in mentē venerit: antequam editionem Romanam viderem. Suspicabar nostrum interpretem primò scripsisse, *Lapidem in signum*, inde cū alij verba transposuissent: *in signum lapidem*, factum denique: *insignem lapidem*. confirmat coniecturam versio LXX. in qua disertè scriptum: λίθον σκοπόν. *lapidem signum*. Et fuit illa veterum superstitio: qui Mercurios ponebant in vijs, vel alios Deos *vios* siue *viales*, itinerum indices & signa. prohibeat ergo legislator non lapides indices viarum poni, sed poni huiusmodi lapides habitu Deorū, & ad adorandum. Scio quę de radice שבה Sacha prolixè hîc Oleaster adferat: sed probare nequeo, quod vulgatū interpretē tā facilè deserat, imò & de versione loci Iob apertè ignorantię accuset. Etiamsi vera significatio foret, *operire*, dicere possem: quę picta sunt, coloribus esse contecta & operta. Posset quis ad hanc speciem referre quorumdam superstitionem, qui vt somnia ipsis contingant futuri prænuncia, gestant amethistum gemmam.

Decima septima occurrit ῥαβδομάντεια, quæ multiplex fuit de qua sic Cælius Rhodiginus *d.c.29.* scribit; Virgas in rebus » diuinis eximij cuiusdam vsus fuisse veteribus, ex plerisque cõ- » iectare licet. Nam, qui Persicos ritus diligentiùs animaduer- » sos litteris mandarunt; illorum magos, qui sacrificijs præficiũ- » tur, carnes super myrto & lauro positas tradunt subtilibus vir- » gis adurere, mox oleum lacte melleque commixtum conspер- » gere, ac comprecari, fasciculos ex myricâ pertenues manu te- » nentes. In Pyrethiorum meditullio surrecta stabat ara, vbi in- » exstinctus seruaretur ignis, fierentque itidem comprecatio- » nes non sine myricinis virgis. Sicut in Scythiâ quoque, vbi » vaticini traduntur plures, salignis virgis diuinatio concipitur; » quas dissoluunt ac separatim singulis humi constratis vatici- » nantur, interim virgas comprehendentes componentesque. » Narëes vero, quos esse Androgynos putat Herodotus, tiliam » scindentes trifariam, digitosque implicando ac resoluendo » præcinunt futura.] *& postea;* Etenim in plerisque locis, virgâ » (vt diximus) præsagiunt, quod in primo compositionis tertiæ » Dion quoque confirmat.] Quæ ille de Persis Magis, ab He- » rodoto *lib.1.* & Strabone *lib.15.* mutuatus: quæ de Scythis, & Enarijs, ex Herodoti *lib.4.* Scytharum progeniem Turcas, hunc morem retinuisse, colligitur ex Historijs v Collenucij. Sed illud mihi nota (Lector) ῥαβδομάντειαν non pertinere ad vnum dumtaxat caput. quędam enim explicitam continebat inuocationem, nempe quę conceptis verbis efficiebat, vt virgula recta, sponte suâ, in circulum coiret iunctis extremitatibus. Alia vero ad sortes pertinet; quando regnum, vel quid aliud, virgis datis, cui obtingeret, experiebantur: sic Aaroni prerogatiua Sacerdotij, virgulâ contigit florente, sic & B. Virginem nonnulli, ex apocryphis, tradunt Iosepho sponsam datam: quo adhuc tempore Diuinatoria sors permissa. Aliquando ad ariolationem nostram (quam auspicium vocauit Tacitus) referenda: vt illa Persarum, & Scytharum, Germanorum quoque, quam Tacitus describit lib. de moribus Germanor. qua de re nos postea plura Sect. 3. Aliquando ad

v *lib.1. rerũ Neapolitan.*

omina vt illa, de qua sic Cranzius *lib.4. Metropol.cap.19.& 29.* » Memorant annales Henrici. 3. Imp. fabulam de Hildebran- » do puero, quod cùm filius esset fabri lignarij, ex sarmentis or- » dine compositis, inscius ipse has litteras conseruerit: quibus » astans homo litteratus legerit ex eâ compositione scindula- » rum: *Dominabor à mari ad mare.* Vnde coniectans diuinum » aliquid in puero, suaserit parenti, vt eum litteris traderet. Tra- » ditus profecit, & in cancellariam Regis peruenit, & Scrinia- » rius euasit. Somnio admonitus Imp. de eodem, quod cornua » videretur habere, quibus filium suum contereret, hominem » in vincula coniecit: sed ab Imperatrice vinculis exutus, Clu- » niacense monasterium petijt. Indeque profecit primùm in » Subdiaconum, deinde in Cardinalem, nouissimè in Grego- » rium VII.] Hęc ex Annalibus illis Cranzius, quę nescio cur fabulam vocet.

Decimaoctaua est λαμπαδομάντεια: quando nonnulli candelam in D. Antonij honorem accendunt, sicque se res perditas confidunt inuenturos. Alia est, vetus superstitio *Lucernaria*, de qua Propertius lib.4.

» *Sed neque suppletis constabat flamma lucernis.*

& alio loco:

» *Seu voluit tangi parca lucerna mero.*

» Petronius *in Satyrâ*; Lucernæ humore defectæ, tenue & ex- » tremum lumen spargebant:] hæc magis videtur ad ominis augurium pertinere. An etiam huc pertinuerit modus furti concipiendi per lancem & licium, dubium mihi: puto potiùs non pertinere, quicquid Acron prodiderit.

Decimanona vocetur παρθενομάντεια; nempe duplex diuinatio, qua virginitatem puellæ explorabant. 1. per funiculum, quæ res etiam hodie in vsu prauo: & videtur olim eo respexisse Catullus in nuptijs Pelei & Thetidis;

» *Non illam nutrix, orienti luce reuisens,*
» *Hesterno poterit filum circumdare collo.*

2. quod, auctore Guilh. Parisiense, φ, solitum in Britanniâ redactum in pollinem tenuem achatem in potu præberi, quę φ p. 1. de vniuer. c. 22.

qui quæue sumsit, nisi virgo sit, statim cogatur euomere. Referuntur & alia, quæ idem per vrinam indicium faciunt. Et referuntur vt arcana naturæ, vereor ne prorsùs sint magica.

Sunt & alię mille nocendi artes & nomina mille, quæ vtinã vt mihi, sic ceteris ignotæ & inexpertæ. Damnant hæc omnia Theologi & Canonistæ: *vide Euseb. lib. 4. Præpa. Euan. c. si quis 26. q. 5. Ioannem Salisberiensem lib. 2. de nugis Curialium cap. 28. Michael. Medinam lib. 2. de rectâ in Deum fide fol. 29. & Iulium Sirenium lib. 9. de Fato c. 15. & 16.*

SECTIO II.

De augurio & auspicio.

AVgurium vel dependet à naturâ, vt nautarum, agricolarũ &c. de quo postea (est enim cõmendatione dignũ, vtpote naturalis coniectatio) vel hominum industriâ atque artificio institutum, rebus futuris, non necessarijs, sed voluntarijs conijciendis inseruiens: de quo nunc agimus, quod ipsemet Cicero α vanitatis & ineptiæ condemnauit, longè hac in re prudentior, quam Plato *in Phædro*, vel Xenophon, in *Cyripæd.* Quod verò & Aristoteles β meminit augurij; ille vel populari ex sententiâ loquitur, vel augurium vocauit, naturalem prę-sensionem auium, qua pluuias tempestatesque instantes nobis indicant cantu, volatu, vel garritu. Nobis Christianis dubitare non licet, totam Augurum disciplinam, incertam & illicitam esse: qua, quòd abstineret Dei populus, etiam ab ariolo laudatur γ; quam sciunt omnes damnatã à Mose ac Prophetis δ, & à iuris Canonici ε auctoribus à quibus etiam variæ pænæ infliguntur: quam sciunt pacti cũ dæmone dãnari à B. Augustino ζ; sciunt à rectâ philosophiâ valdè alienam η.

Auspicij verò siue *Augurij* vocem nunc eò extendimus, vt etiam omina comprehendat: sicut & Gręci sumserunt ὀρνίθειαν, οἰωνιστικὴν, οἰωνομαντείαν, ὀρνιθοσκοπίαν; pro obseruatione cunctarum rerum subitò, & ex inopinato & insolito accidentium, institutâ ad cognitionem futurorum vel occultorum. Sic acceptum, reduci potest ad species quinque, primum ex cæ-

α *lib. 2. de diuinat.*
β *lib. 9. de Hist. anim. c. 31. & alibi.*
γ *Num. 23. v. 23. & Leui. 19. v. 26. Deutero. 18. v. 10. Eccles. 34. v. 5. Ier. 27. v. 9.*
ε *c. illud. c. sed & illud. 26. q. 2. c. si quis Episc. c. aliquanti cap. si quis clericus. ca. augurijs 26. q 5.*
ζ *l. 2. de doctr. Christ. c. 24.*
η *docent hæc Cicero d. li. 2. & Franc. Picus lib. 6. de prænot. c. 4.*

lo, secundum ex auium volatu vel garritu, tertium ex tripudio pullorum, quartũ ex quadrupedibus, quinctũ ex diris & portentis: & horum omnium communis diuisio est, quod eorum quædam sunt *Oblatiua*, quæ non poscuntur; quædam *Impetratiua*, quæ veniunt optata & quæsita θ.

θ Petr. Sanctiflorius Montepessulan. lib. hist. rer. memorabil. fol. 240.

1. ergo genus è cælo captato ab auguribus prospectu, & cœli regione designatâ (*templum* ι vocabant) exspectabat auspiciũ, nempe tonitru, vel fulmen siue fulgetrum: quorum alia *bruta*, quæ nulla ratione naturæ nitebantur sed erant vana prorsùs, alia *Fatidica*: & hæc rursus vel pestifera, vel consiliaria, vel auxiliaria, & huiusmodi nugacissima, de quibus multa Plinius κ & Seneca; quæ sanè eruditè refellit Wimpina *lib. de diuinat. cap. 3 4. & 11.*

ι Varro lib. 6. de linguâ latinâ.

κ Plin. lib. 2. c. 52. & 54. & lib. 28 c. 2. Seneca in Natural. quæstionibus.

2. ab auibus petebatur, vnde dictũ *augurium*, quasi auigeriũ. Auium aliæ *oscines*, quæ cantu seu garritu; aliæ *Præpetes*, quæ volatu putabantur prædicere, & harum rursus variæ differentiæ, *funebres*, *cliuiæ*, *arculæ*, *volscræ*, *remores*, *inebræ*, & aliæ multæ λ. Stultitia hæc refellitur benè ab eodem Wimpinâ *lib. eodem cap. 12.*

λ Seruius li. 2. Æneid. Festus in voce Oscines, Gellius lib. 6. c. 6. Plin. libr. 10. c. 17. & 18

3. de pullorum tripudio sumebatur. Duo à pullarijs pulli in caueâ seruabantur. primo diluculò, imperato de more silentio, puls aut offa, caueâ reclusâ, pullis obijciebatur: si negligerent cibum, sinistrum auspicium erat; si auidè depascerentur ita vt aliqua ex rostro decíderent & terram ferirent, dicebatur *Solistimum tripudium*, & habebatur secundum. *pauire* veteribus idem quod ferire. inde dictum primò terripauiũ, deinde terripudium, denique *tripudium* μ. Idem & *Soniuiũ* vocatũ à sono, quem puls edebat cadendo. Nugacissimum sanè cõmentum, cuius tamen neglectui tribuere Romani clades P. Claudii & Lucii Iunii bello Punico 1. ν, & Flaminii bello Punico 2. ο

μ de his Cic. 1. de diuinat. Festus, in Puls, & in Oscinum.

ν Polybius lib. 1. & Valer. Max. lib. 1. c. 4.

ο Liu. lib. 22.

4. ex quadrupedibus, sumpta, teste Sext. Pompeio vocabãt *auspicia pedestria*; vt apud Germanos ex equorũ fremitu; propriũ gentis (ait Tacitus π) equorũ quoque præsagia ac monitus experiri. publicè aluntur iisdem nemoribus ac lucis candidi & nullo mortali opere contacti; quos pressos sacro

π lib. de moribus Germanorum.

curru

curru ſacerdos ac rex vel princeps ciuitatis comitantur, hinnituſque ac fremitus obſeruant. nec vlli auſpicio maior fides.] Duraſſe eam ſuperſtitionem diu poſtea, etſi paullum diuersâ formâ apud Luizicos, ex Ditmaro noſter Lipſius *in comment.* admonuit. De Lupino auſpicio Plinius & alij valdè multa, & prorsùs contraria tradiderunt, quos habes diligenter annotatos à Tiraquello ρ, de caprâ, aſino, leone, vulpe, cane, muſtelâ, ariete, & alijs; quæ Alexander nullis auctoribus firmarat; vir idem, ſupra modum diligens, accuratè comprobauit.

ρ *ad Alex. ab Alex. lib. 5. c. 3.*

5. ſunt *omina*: quæ pertinere ad auguria vel vnus oſtendit Claudianus ſequentibus verſibus; N

Nulluſque dies non triſte minatur
Augurium. quoties flauentia ſerta comarum
Sponte cadunt? quoties exſudat ab vbere ſanguis,
Larga vel inuito prorumpunt flumina vultu,
Iniuſſæque manus mirantia pectora tundunt?
Si buxos inflare velim, ferale gemiſcunt.
Tympana ſi quatiam, planctum mihi tympana reddunt.
Ah vereor, ne quid portendant omina veri.]

Vbi Ceres & exempla præbet ominum ſeu Dirarum, & quod vocauit *augurium*, poſtea vocat *omina*. Hæc ſolent etiam *prodigia* dici. Valer. Maximus σ; admirabile inter cœnam prodigium incidit. Infuſum namque pateræ eius vinum, nec ſemel, ſed iterum, ac tertiò in ſanguinem verſum eſt. Qua de re conſulti Magi monuerunt, vt ab incepto deſiſteret.] Sed de ominibus plura diximus lib. 3. vbi de vanâ obſeruantiâ egimus. Huc reducenda omnia prodigia & oſtenta, & monſtra, quatenus quis vanam quandam ex his inſtituit diuinationem, quâ veteres τερατοσκοπίαν vocarunt. *Monſtra* ſunt naturæ valdè aberrantis à conſuetâ normâ in animantium productione ludibria. *Oſtenta* verò & *prodigia* vocamus varias & terribiles atque inſolitas in aëre aut alijs elementis apparitiones, ac ſonos, vel effectus, vt pluuias ſanguinis, acies in cælo viſas, & ſimilia, quibus pleni Iulij Obſequentis & Lycoſthenis libri, & Ioſephus *lib. 7. de bello c. 44.* & egregiè Wimpina *lib. de ſignis* τ. certa

σ *lib. 1. c. 7. de Xerxe.*

τ *à c. 22. vſque ad 27.*

ta horum interpretatio à diuinâ reuelatione dependet, vt fuit conceſſa Dânieli υ : non licet ea curioſè obſeruare ad fortuitos euentus certò prædicendos : rectè tamen concionatores ex ijs imminentem Dei vindictam denunciant, vel ab inſtanti facinore ac vitę prauitate homines ijs deterrent, & ad pœnitentiam hortantur. reuerâ enim idcirco illa ſolét à Deo oſtendi. Plura de his pete à D. Auguſtino *lib. 21. de ciuit. Dei. cap. 28.* & *qui hos* portentorum obſeruatores egregiè confutant Picus, φ Wimpina, Medina, & Sirenius.

υ *cap. 4.*

φ *Picus lib. 6 de prænot. c. 6. VVimpina ſ. c. 17. Medina lib 2. de rect fid. c. 2. Siren. d. lib. 9 cap. 19. & 20.*

O Vlt. Auſpicium ex acuminibus militare, cuius & Cicero & Arnobius meminere, quidam ad oſtenta referunt, cũ Cælio Calcagnino; alij ad Geomantiam; alij cum Turnebo non diſſimile faciunt ab Axinomãtiâ. quale fuerit, nihil habeo certi. *Lege ſi placet Antonium Valtrinum. Comm. de re militari.*

SECTIO III.

De ſortibus illicitis.

MAganiæ tertiam partem dixi eſſe *Sortes*. Hebræis ſeu Perſis potiùs ſors dicta *Phur*, vt patet ex libr. Eſther c. 9. v. 26. Sors autem teſte D. Thoma α, triplex eſt, diuinatoria, conſultoria, & diuiſoria.

α 2.2 q. 95. a. 8.

p *Diuinatoria* vocari poteſt κληρομάντεια: quæ & ipſa multiplex eſt. vna, eadem cum oraculo; vt fuêre ſortes Deliæ, Lyciæ, Antiates, Prænestinæ & ſimiles. ſic accepit Seneca,

» *in Troadib.* *Poſt fata demum ſortis incæſtæ fides.*
» *& in Oedipo.* *Sorte Phebeâ excitus.*

Ceteræ ſortes pleræque nomen à materiâ ſortiuntur: vt ſunt ψαλομάντεια, ψετλιμάντεια, ἀραγαλομάντεια, quæ bacillis, talis, oſcillis, pilulis, aut tabellis inſcriptis, in altum, vel in vrnam conijciebantur.

3. his ſimilis fuit κυβομάντεια, ſiue aleatoria, vt apud Propertium,

» *Me quoque per talos Venerem quærente ſecundos,*
» *Damnoſi ſemper ſubſiliere canes.*

Huic dediti valdè Auguſtus & Tiberius Impp. teſte Suetonio; & Ar-

& Attalus Rex Pergami. Vtebantur huiusmodi sorte teste Pausaniâ Græci, apud Buram Achaïæ: & in Apono fonte in Italiâ, teste Suetonio, in *Tiberio*.

4. παλομάντεια, quam dixi, seu ῥαβδομάντεια, quam Tacitus tribuit Germanis β; sortium consuetudo simplex, ait. virgam fructiferæ arbori decisam in surculos amputāt: eosque notis quibusdam discretos, super candidam vestem temerè ac fortuitò spargunt. mox, si publicè consulatur, sacerdos ciuitatis; sin priuatim, ipse paterfamiliæ precatus Deos, cælumque suspiciens ter singulos tollit, sublatos secundum impressam ante notam interpretatur. &c.] In sacris litteris inuenio nonnullas huc pertinentes, vt est illa sagittarum de qua Ezechiel, & alia virgarum de qua Oseas, & secundum nonnullos Moses. Ezechielis verba sunt γ; *Stetit enim rex Babylonis in biuio in capite duarum viarum diuinationem quærens, commiscens sagittas, interrogauit idola, exta consuluit. Ad dexteram eius facta est diuinatio super Ierusalem.*] Diuinationem hanc variè explicant, ortâ diuersitate, quia non conueniunt de significatione verbi קלקל quod D. Hieron. vertit *commiscuit*, LXX. vero *fecit ebullire*, & *virgam* pro *sagittis*, ἀναβράσαι ῥάβδον. quod tamen Polychronius docet dictum phrasi Hebræâ pro misit seu iecit sagittas. ἀντὶ τοῦ ἧψαι βέλη. τάυτῃ γὰρ τῇ λέξει ἐχρήσατο ὁ ἑβραῖος. D. Hieronym. in Comment. explicat modum diuinationis; stabit in ipso compito, & ritu gentis suæ oraculum consulet, vt mittat sagittas suas in pharetram, & commisceat eas inscriptas, siue signatas nominibus singulorum, vt videat, cuius sagitta exeat, & quam prius ciuitatem debeat oppugnare. hanc autem Græci βελομάντειαν siue ῥαβδομάντειαν nominant.] & addit postea, LXX. hîc non tam sensu, quàm verbis à vulgatâ dissentire. Nam illud ἀναβράσαι seu ebullire, nihil aliud est, quam velociter exire seu ascendere. Sed alij putant eo significari genus alterum diuinationis: nempe commixtas sagittas in aërem fortiter iecisse, & in quam partem caderent, dextram an sinistram, versùs Rabbath, an versùs Hierusalem, obseruasse: sic R. Ioseph, & (vt videtur) Chaldæus

β *lib. de mor. vib. German.*

γ *c. 21. v. 21.*

Para-

Paraphraſtes, eamque interpretationē optimè tam noſtra, quā Græca verſio patitur. Denique quia *Kalal* קלל etiam ſignificat læuigare, & polire, ideò exponūt; terſit ſeu poliuit ſagittas, volunt enim ſignificari genus diuinationis Catoptromanticū; quo augures in ſplēdenti cuſpide, velut in cryſtallo vel vngue, futura inſpiciebant: ſed cum hoc ſit recentiorum commentū, præſtat D. Hieron. & LXX. illos ſequi.

Alter locus eſt *Deuter. 8. v. 11. Vechober chaber.* וחבר חבר, quod noſter vertit *incantator*; recentiores vertunt *iungens iunctionem*, vt exprimant ſpeciem ξυλομαντείας, qua per fruſta lignorum iterum coëuntia diuinabatur. Sed noſtram verſionem confirmant LXX. φαρμακὸς ἐπαείδων ἐπαοιδὴν, *Veneficus incantans incantationem:* & rectè. incantatores enim à חבר, *Chabar*, quod ſignificat, ſe ſociare, vocantur *Chabarim*, quaſi dicas ſocij, nempe dæmonum; quibus ſe pacto ſeu fædere inito cōiungunt. Longè ergò clariùs vertit noſter vulgatus, quam recentiores iſti: & benè Pagninus retinuerat verſionem LXX. interpp.

» Tertius locus eſt *Oſeæ 4. v. 12. Populus meus in ligno interro-*
» *gauit, & baculus eius annuntiauit ei.*] non conſtat, de quo genere hoc dictū. apud Hebræos, R. Moſes Samſonis F. *in explicatione præcepti Negatiui. 52.* cōmemorat huiuſmodi ritū: decorticabant bacillum ligneū vno tantū ex latere, tū in aërem proijciebāt. ſi fortuitò caſu, primo iactu apparuiſſet, ſuperior pars decorticata; at ſecundo iactu, ſuperior pars adhuc veſtita, proſperum ſucceſſum augurabantur: ſin è contra primùm pars veſtita, infelicem; ſi vtroque iactu veſtitum vel nudatum latus ſuperius fuiſſet, mixtum euentum ſibi pollicebantur: & hoc ab Oſeâ putāt ſignificari. D. Hieronymus autem vult, de eodē agi genere de quo egit Ezechiel, & vocat hic ῥάβδομαντείαν, quod illic βελομαντείαν, pro ijſdem enim iſta accepit. Sētit hoc
» etiam Theophilact. *in Oſeë*, ſed aliter explicat ipſum ritū: vir-
» gas (inquit) duas ſtatuentes carmina & incantationes quaſ-
» dam ſubmurmurabant: deinde virgis, dæmonum operatio-
» ne aut effectu, cadentibus; conſiderabant quonam vtra-

que earum caderet, antrorsùm ne an retrorsùm, ad dexteram, vel siniſtram. Sicque tandem reſponſa dabant inſipientibus virgarum caſu pro ſignis vſi. Eundem ad modum Nabuchodonoſor vaticinabatur, vt Iezekiel habet.] His adde quæ dicta §. *ſect. 1. ſuperſtit. 17.*

5. *ſpecies* eſt *Geomantia*, cuius laborioſa induſtria mentitur artem. nam ſexdecim figurarum in ſolo, vel abaco nomina τεχνικὰ diſpungit, ex ſedecim additis diuerſis punctorum coordinationibus, quæ nomina ſingulis ſuis aſtris putant reſpondere. hoc olim Halj, poſtea Gerardus Cremonenſis, Bartolomæus Parmenſis, & Gaſpar Peucerus Lutheri ſectator; quorum libri prohibiti, ſunt complexi ſcriptis. Et Peucerum miror id tam diligenter proſecutum, cùm veriſſimè fateatur, toti illi diſquiſitioni nullam prorsùs rationem, nullam veri ſpeciem ſubeſſe. Archimagus quoque Cornelius ſuam, diuerſam ab illâ aliorum, Geomantiam, æquè fallacem & mendacem, poſteriore ſcripto fuit teſtatus. Picus de hac cecinit,

Atque frequens bibulam mucro cùm pungit arenam:

Hanc deſcripſit Pictorius *in Epitome de Magiâ c. 8.* Quanta ergò dementia eſt his vacare, quæ à ſuis damnantur auctoribus? Ex pijs ſcriptoribus & catholicis eruditè refutarunt ſæpe iam citati, Franc. Picus *lib. 6. de Prænotion. c. 3.* & qui, toto clàm opere ex Pico plurima, Conrad. Wimpina *lib. de diuinat. c. 5.* & Iul. Sirenius *lib. 9. de Fato cap. 38.*

6. vocant στοιχειομάντειαν. fiebat primum aperto libro Homeri vel Virgilij, & attentô primô, qui obuius inſpicienti, verſu. Sic Socrates mortis ſuæ diem coniecit; Sic Claudius, Macrinus, Gordianus Iunior & alij Impp. tempus regni vel vitæ. Huic vanitati Gentilium deinde ſucceſſit apud Chriſtianos, apertio Veteris aut Noui teſtamenti; quam inſigni blaſphemiâ vocant SORTES APOSTOLORVM: hac vſi fuere Heraclius Imp. apud Cedrenum; & Romanus Diogenes, apud Cuſpinianum; & Andronicus ſenior apud Gregoram *lib. 8.* & Chrannus filius Regis Francorum, apud Gregorium Turonenſem *lib. 4. Hiſtor. c. 16. & 20.* & B. Theodora Alexandri-

na,

na, nondum benè catechisata, apud Simeonem Metaphrast. *XI. Septemb.* & Meroueus apud Gregor. Turonen. *hist. Fran. lib. 5. c. 14.* vbi & alius ritus exprimitur, nam ponuntur tres codices scripturę sacrę super S. Martini sepulcro, & sigillatim singuli aperiuntur. vsus hac denique Gundulfus, apud Ranulphum *lib. 7. Polychronici c. 6.* & sui laudator facinoris Hieron. Cardanus, *de varietat. lib. 14.* Damnata fuit hæc superstitio nō vno concilio & Ecclesiæ Catholicæ decretis. Huc quidam referunt certas illas Ephesiorum notas magicis verbis iunctas; quas ferenti conatus omnes forent efficaces. harum beneficio volunt Crœsum è rogo liberatum [t]. sed hæ pertinent ad q. 6. Et ne quis obijciat vel D. Augustin. in Confess. vel Greg. Turonens. factum, *lib. 5. Histor. Fran. cap 47. & sequ.* Nam Sancti tunc librum aperiebant, non vt de futuris certiores redderentur, sed vt consolatorium aliquid vel exhortatorium in sacrâ paginâ reperirent, vt testatur ipsemet Gregor. & sic solent hodie multi pij viri cum tentantur, aperire libellum illum aureū Thomæ de Kempis *de contemptu mundi*, eo quod semper aliquid in eo occurrat, quo roborari se & confirmari sentiunt. quod sanè expers est superstitionis: Augustinus etiam diuinâ monitione ad hoc inductus fuit, *vide lib. 9. Confess. c. vlt.*

A c. aliquāti & ca. si quis clericos. 26. q. 5.

[t] *vide Eustath. in Homer.*

7. *loco* venit *ludus*, qui describitur in Δοδεκαέδρῳ, & alter quem vocant *Ludum Pastorum*; qui duo malè per Franciam & Germaniam multis solemnes; ad cognitionem, matrimonij futuri, liberorum, opum, dignitatum.

8. venit ἀλεκτρυομάντεια: quando definitus locus in partes æquales describitur, & vnicuique singulæ alphabeti litteræ inscribuntur: deinde singulis litteris granum frumenti imponitur: postea ad hoc enutritus oscen gallinaceus introducitur, qui grana comedat. denique notantur litteræ, quarum primùm grana depascitur. v. g. si, litterarum, P. E. T. tunc creditur notari, Petrus, Petronius, Petrucius, & quorum simili modo nomen inchoatur. Sic deceptus Valens Imp. de successore quærentibus philosophis; & quia Gallinaceus absumserat, grana notata Ω. E. Ω. Δ. omnes occidi iussit Theodoros,

Theodosios, Theodatos, Theodulos; & tamen illi Magnus Theodos. in imperio succesit ζ. Hoc cũ Zonarâ quidã volũt factũ per ἀλεκτρυομάντειαν; sed apertè Socrates dicit factum per νεκυομαντείαν: Sozomenus, per oraculum ex tripodis michinâ laureâ; quem Nicephorus sequitur. Casiodorus autem cum Socrate sentit; sed, per errorem, vult ipsummet Valentem operâ dæmonis vsum inquisiuisse de successore. Zonaras verò vult hoc factum ab Iamblicho & Libanio: sed hos omnes falli ex eorũ temporum scriptore Ammiano patet, qui reos quidẽ quæsiti vaticinij nominat Fidustium, Irenæum, Pergamiũ, Hilarium, & hos quidẽ conuenisse alios vaticinãdi peritos, (quos non nominat & fortè fuere Libanius, & Iamblichus) & recitat mox verba Hilarij iã latera fodicati; Construximus (magnifici Iudices) ad cortinæ similitudinem Delphicæ, diris auspicijs, de laureis virgulis, infaustam hanc mensulam, quam videtis; & imprecationibus carminum secretorum, choragijsque multis ac diuturnis ritualiter consecratam, mouimus tandem. Mouendi autem, quoties super rebus arcanis consulebatur, erat institutio talis. Conlocabatur in medio domus, emaculatæ odoribus Arabicis, vndique lance rotundâ purè superpositâ, ex diuersis metallicis materijs fabrefactâ: cuius in ambitu rotunditatis extremo elementorum viginti quatuor scriptiles formæ peritè inciſæ diiungebatur spatijs examinatè dimensis. Has linteis quidam indumentis amictus, calceatusque itidem linteis soccis, torulo capite circumflexo, verbenas felicis arboris gestans, litato conceptis carminibus numine præscitionum authore, cærimoniali scientiâ supersistit cortinulas, pensulum annulum librans ex carpathio filo perquam tenui mysticis disciplinis initiatum: qui per interualla distincta retinentibus singulis litteris incidens saltuatim, heroos efficit versus interrogationibus consonos, ad numeros & modos plenè concluſos; quales leguntur Pythici, vel ex oraculis editi Branchidarum. Ibi tum quærentibus nobis, qui præsenti succedet imperio, quoniam omni parte expolitus fore memorabatur; assiliens annulus duas perstrinxerat

ζ Zonaras tom. 3. in Valen. Socrates lib. 4. cap. 15. Sozomen lib. 6. c. 35. Nicephor. libr. 11. c. 45. Casiodorus lib. 7. Tripart. cap. 35. Ammia. lib. 26.

» xerat syllabas,& cum adiectione litteræ postremâ, exclama-
» uit quidam præsentium, *Theodorum* &c.] Subdit etiam interrogatos num quæsissent,quid ipsismet impenderet, dixisse versus,qui responsi;quibus & ipsis capitalis sententia, & Principi exustio denunciabatur; quæ cuncta sic euenere. Nam & Theodosius succesſit,& hi capite mulctati, & Valens viuus à Gotthis igne consumptus fuit. Adeò vt suspicer, hæc omnia per Diabolum Deo reuelante, ad tot scelerum vindictam fuisse reuelata. Ex quibus verbis Ammiani patet Socratem, & Cassiodorũ,& Zonarã incõperta sibi, & parùm vera narrasse.

Nonum genus est ὀνομάντεια,quæ petitur ex nomine consulentis per elementa nominis diuersimodè collocata, & quasi per anagrammatismum faustum quid vel contrariũ indicãtia. hoc fuit Pythagoricũ commentum.v.g.si,*Ioannes Magnus*, resoluas in,*agnus animosè*.hac putant ab Apollonio Romæ puellam,quæ nuptiarum die mortuâ,suscitatam. [*Philost. lib.4.*]

Decimum dicebatur ἀριθμάντεια.quæ fuit duplex, vna Græcorum,valorem litterarum considerantium,& futurum victorem augurantium,cuius nomen maiores numeros cõtineret: ideoque Hectorem ab Achille superatum » . Altera fuit Chaldæorũ,qui alphabetum distribuunt in tres decades,quibusdã litteris repetitis,& nomina petentium resoluta commutant in numeros,& singulos numeros suis planetis attribuũt. Huc referenda Iudæorum recentiorum Kabbalà, quam diuidunt in duas partes ; in quandam θεομαντείαν blasphemijs refertam; & ἀριθμάντειαν hanc vanissimam: à quâ non abit lõgè Platonis Arithmeticum vaticinium ‹ , reprehensum ab Aristotele *lib. 5.Polit.* Sanè Apostolus & Euangelista D. Ioan. in Apoc. nomẽ Antichristi per numerũ.666. significauit,*c.13.* vt illi à Deo fuerat reuelatum: sed omnium hactenus ingenia in nomine illo eruendo frustrà fortassis desudarunt. *qui multa volet legat Riberam in Apocalyp. Sanderum de Antichristo, Feuardentium in Irenæum, & fusissimè dissentem Raimundum de Antichrist. a.cap. 20. vsque ad 25.* qui Arithmantiæ tamen nonnihil ampliùs,quàm par erat,detulit,ex Platonicorum commentis.

» *Terentian. Maurus, citatus à nobis (vbi de hac re dixi plura) Opinationib. in Accij Astyanactẽ.*

‹ *lib.8. de repub.*

Locus ille Apoſtoli non confirmat Arithmantiam; ſed dumtaxat numerorum inuolucris arithmeticis prophetiam contexit: quod & nobis liceret Sancto Spiritu id inſpirante. Ipſis verò numeris vim aliquam diuinam, vel naturalem proprietatem tribuere; erroneum eſt.

XI. poteſt eſſe quod Pythagoræ tribuit Plinius; conſiderandum in nominibus proprijs vocalium numerum; parem, eſſe proſperum; imparem verò, orbitatis claudicationiſue indicium. Circumfertur de his & ſimilibus nugis liber Alchindrinæ, ſuperſtitioſus planè, & flammis digniſſimus; quem fingunt fuiſſe diſcipulum Ariſtotelis. Huc & ad præcedentem ſpeciem communiter referenda eſt illa circularis figura, in cuius mediâ inter ſemilunas areâ, varij numeri arithmetici; in proximo circulo, inſcripta verba, *vita, bona fortuna, mala fortuna, mors, morbus, ſanitas*; in ſequenti, nomina planetarũ cum certis numeris: in 3. alphabetum Latinis litteris capitalibus, in 4. certi arithmetici numeri. qua in Germaniâ quidam vtuntur, & cuius formam ſi Georg. Pictorius non exhibuiſſet, vſumque explicaſſet, feciſſet longè conſultiùs.

x lib. 8. de ſcript. Afri.

Vltimo loco, Ioannes Leo, diligens ſcriptor x, quandam ὀρνιθομάντειαν ſortiariam recenſet: in capſulâ abaculi formâ conſtructâ quaſdam ali auiculas, ad has venire qui conſilium quærunt, & obolum offerre: auiculam ſtipem accipere, inque capſulam inferre roſtro: deinde regredi, & reſponſum in chartulâ referre conſultori. Hæc ſufficiant de his ſuperſtitioſis ſortibus partim diuinatorijs, partim conſultorijs.

SECTIO IIII.

Quale in his peccatum?

NOtandæ ſequentes concluſiones. Quo ad ſortem diuinatoriam, & auguria cetera;

Primò graue peccatum eſt inquirere occultas culpas per haruſpicia, vel auguria, vel ſortes diuinatorias. nam hæc non poſſunt ita ſciri, ſine dæmonis auxilio. quare quidam qui per aſtrolabium conatus fuerat furem occultum noſſe, etiam ſine inten-

tentione dæmonem inuocandi, vt grauiter peccans, ab altaris ministerio fuit per annum suspensus α; idque ex gratiâ & dispensatione: quia secundum ius commune debuisset in perpetuum suspendi β.

α c. 2 de sorti. eg.
β cap. si quis Episcopus. 16. q. 5.

2. æquè mortale peccatum est augurijs vel fortibus conari prædicere futura contingentia γ: ideoque in clericos lata excommunicationis sententia δ.

γ D. Thom. d. q. 95. a. 6. & 7.
δ d. c. si quis Episcop cum seqq.

3. quamuis non sit peccatnm mortale huiusmodi obseruare, nisi quando quis illis fidem adhibet; semper tamen maximè periculosum est, secundùm illa dirigere actiones suas, etiãsi quis illis minimè credat. ratio. quia iustissimè Deus solet permittere, vt tales malè pereant: Diabolus etiam per huiusmodi sæpè in maiora pertrahit, & in magis serijs decipit: &, vt minimùm, per hæc homo pessimum habitum acquirit, proximè disponentem ad infidelitatem.

4. idem hodie dicendum de sorte consultoriâ, quâ inquirimus, quid nobis faciendum vel iudicandum. nam & hæc, sub anathemate prohibita ε. probatur. quia non licet huiusmodi, nisi à Deo, inquirere: Deus autem non vult nos suam voluntatem per sortes indagare; sed petere illam à doctrinâ Ecclesiæ, sacrâ scripturâ, superioribus nostris, ac alijs doctis ac pijs viris. Mortale autem est, quando aliquid superstitiosi adhibetur, vel sorti certò creditur: si verò vtrumque deesset, & sine superstitione vllâ, simpliciter quis sorte voluntatem Dei inquireret, probabiliter tantùm sorti credens; foret peccatum Veniabile.

ε c. sortes. 26. q. 5.

CAPVT III.

De Coniectatione.

HVc vsque sermo fuit, de prænotione prorsùs licitâ, *de qua est cap. 1.* vel de prorsùs illicitâ, *de quâ fuit cap. 2.* Nunc sequitur agamus de eâ, quæ aliquando licita, aliquando illicita est; quam vocamus *Coniectationem.* hæc vel est physica seu Naturalis, vel Politica seu ciuilis, quæ *sortis* nomen retinet.

QVÆ-

QVÆSTIO I.

De coniectatione ex astris.

IN naturalis coniectationis classem refero, quęcumque causis naturalibus verè innituntur, vel saltem eas non improbabiliter omnino prætexunt, cuiusmodi sunt agricolarum, pastorum, nautarum, architectorũ, medicorum, physiognomorum, chiromantarum, astrologorum, & oniropolarum; de quibus nunc sigillatim nobis est differendum.

Quoad coniectationem, siue iudiciariã ex astris mathesim, duæ possunt eius species constitui, prior licita, posterior illicita. Prima species est *astronomia*; quæ nititur vniuersalibus, veris & incommutabilibus principijs, & scientiam consequitur futurorum artis suæ; veluti reuolutionis annorum, cursus siderum, distinctionis eorum, item naturæ solis & planetarũ, eclypsium, stationum, retrogradationum, aspectuum, coniunctionum, oppositionum, & similium: quo in genere quædam iam prodierunt vtilia, & maiora exspectantur, Tychonis Brahei, Nobilis Dani. Altera est *Astrologia*, tam dissimilis priori, quam pellex coniugi iustæ: quæ nititur principijs communibus variabilibusque, & prædicit effecta euentuum futurorum, non necessariorum, sed contingentium: quasi ab astris necessitudine aliquâ dependentium. Et ex illâ priore, in hanc tandem *Chaldæi* deflexere. Sic vocati initio Sacerdotes Babyloniorum, teste Diodoro Siculo *lib. 2. Biblioth.* eò quod Chaldæa natio in hoc genere antistabat. Sanè ideò receptũ postea vt simpliciter *Chaldæus* Astrologum significarit, sicut *Arabs* latronem, & *Chananæus* mercatorem. sic vsurpant Daniel *prophetiæ suæ 2. vers. 2.* Iuuenalis *Satyr. 6.* & Gellius *lib. 1. noct. Atticar. cap. 9.*

Astrologiæ huius partes sunt quatuor. prima versatur circa *Reuolutiones*, & prædicit totius anni bello paceque vicissitudines, aëris salubritatem, annonæ pretium, morbos animantium &c. Secunda continet *Magisterium Natiuitatum*, docens quid sigillatim homini totâ vitâ obtinget. Tertia vocatur *Electionum*;

num; quæ docet quid in singulis rebus consultò & vtiliter faciendum, quid omittendũ; quando ædificandũ, quando mihi nauigandũ, equitandúmue, quando egrediendũ manendúmue domi, denique quando & quibus locis singula facienda, vt feliciter cedant. hac se mirabiliter iactabat, meus olim in Matheſi Doctor, Ioa. Stadius; ipſi tamẽ, ſi demas, quæ per impoſturã aliquando conſequebatur, omnia peſſimè & infeliciſſimè cedebant. 4. eſt *imaginum ſculpendarum*, planè præſtigioſa, & à nobis lib. 1. ſatis confutata. Trium ceterarum, nulla quidquam habet certitudinis, ſed quo longiùs abit quæque à communibus illis aſtronomiæ canonibus, & ad particulares ſingulareſque euentus propiùs accedit; eò à ſcientiâ & certitudine longiùs recedit, & mendacio vanitatique ſeſe arctiùs adiungit. Vnde

Sit 1. concl. Aſtronomus non recedens à ſuis vniuerſalibus, commenſuratis, immediatiſque principijs, poteſt iuxta canones artis ſuæ certò prædicere, etiam multis antequam eueniant annis, vniuerſales illos artis ſuæ euentus: niſi tamen vel ſupputatio, vel inſtrumenta eum fallant.] Hinc ortæ Ephimerides, quæ vulgò circumferuntur. Hanc concluſionem neminem puto negaturum. quia ſicut ſe habet res ad eſſe, ſic ad cognoſci: euentus iſti neceſſarij ſunt, & certi: poterunt igitur certò cognoſci. Iuxta eamdem rationem, poterit, ex Lunæ & ſolis vario colore & alijs phęnomenis, aſtronomus; ventorum, pluuiarum, ſerenitatis & huiuſmodi viciſſitudinis tempeſtatum euentus probabiliter prędicere. ratio, quia vt plurimum hęc accidunt; aliquando tamen ob peculiares aliquas cauſas impediuntur. Huc ſpectant Arati, Ciceronis, Heſiodi, Virgilij, & Germanici de Phænomenis carmina.

B *2. concluſio*, Aſtrologiæ ſpecies illa prima non eſt ſuperſtitioſa, ſi tantum profitetur opinionem cum formidine opoſiti; v. g. *minantur aſtra annonæ caritatem; forte futura durior annona, metuo neſit*, &c. Secunda verò non eſt ſuperſtitioſa, ſi tantum profitetur ſuſpicionem, v. g. *ſuſpicio eſt hunc puerum*

rum fore talem; inclinabitur ad hoc; horoscopus illi talia portendit, &c. Tertia pars denique non est superstitiosa, si tantum dicat se æstimare, quòd res benè sit cessura: & reuerâ animo suo non plus tribuat, quam verbis præ se fert, (quod in omnibus his tribus notandum) *fusè hæc docet Conrad. Wimpina lib. de Fato; & alio opere de superstitione lib. 2. cap. 7.* ratio. quia propter consideratos euentus similes, ad similem astrorum posituram sæpè subsecutos, licet nobis æstimare, suspicari, & metuere similia: neque vllum peccatum in hac obseruationis cautione versatur; quę est portio quędam prudentię, & ideò secundum se est bona.

Tertia concl. astrologia vllo istorum trium modorum vlterius tendens, & prędicens aliquid vt certò euenturum, merè illicita est & superstitiosa: totaque huiusmodi diuinatio, incerta est ac vana, nec artis aut scientię digna nomine.]

α *in summ. verb. astrorũ obseruatio.*

Notandum ex Caietano α solere hîc incurri tria peccata Mortalia, secundum tres modos excedendi. Primò quando Christianæ fidei mysteria stellis subijciuntur, & deducuntur ex astrorum influxu vel situ. qua in re peccauit etiam Pet. Haliacensis, qui diluuium Noe, natiuitatem IESV, religionis fideique mutationes & alia huiusmodi supernaturalia arcana astrorum disciplinæ subiecit; Firmicus quoque, Albumazar, Aponensis, Machiauellus, & Paul. Iouius β, Italique complures in eundem scopulum impegerunt, quos perfidiæ reos meritò peregit Ioann. Picus Mirandulę γ Comes. Refellitur hoc dogma, quia talia mysteria à libero Dei decreto dependebant solo; Deus autem, vt constituit, sic etiam potest cęlorum cursus immutare. ideoque Christiana religio cęlis superior est censenda. *Confessio* enim *eius super cælum & terram* δ.

β *lib. 13. histor.*

γ *lib. 2. cont. Astrolog. c. 5. & lib. 5 ac. 11.*

δ *Psal. 148. v. 14.*

Secundum peccatum est, quando futura contingentia, ex astris censent certò pręsciri posse. hoc enim tollit libertatem humani arbitrij. Nam si certò pręsciri possent, hoc foret quia actiones illę ab astris, & non ab arbitrij libertate penderent. sicque desinerent esse futura contingentia. Contradictoria itaque sunt certo aliquid huiusmodi prędici, & tamen huiusmodi

modi libera siue contingentia esse.

Tertiò peccatur, quando interrogationes & electiones cęlestibus hisce corporibus subijciuntur, vt certæ cuidam causæ, & tanquam legis decreto: ita vt quis hanc vitæ actionibusque suis regulam & normam præfigat. Hoc enim repugnat dignitati diuinæ gratiæ, quæ vincit naturam; repugnat etiam diuinæ legi, quæ talia vetat sic obseruari; repugnat nostrę mentis & *consilij* dignitati, qua cunctis rebus corporeis sumus præstantiores & sublimiores.

In duo hęc posteriora peccata incidunt, quotquot plusquam oportet huic astrologię tribuunt, vt veteres Chaldęi, &, qui in libris iuris vocantur Mathematici ac Planetarij: & ex recentioribus, ideò cauendi, Iul. Gauricus, Leouitius, Cardanus, Bellancinus, Ioannes Stadius, Iunctinus & Nostradamus; contra quos omnes est prędcedens tertia conclusio:

C Quæ probari potest ratione, & auctoritate. Ratione, quia, cum euentus isti non existant necessariò, & certò; non possunt certò & necessariò præsciri. Deinde quia hi effectus non continentur in astrorum potestate, quibus etiam nec Deus, nec humanum arbitrium subsunt. Et aliæ plures rationes peti possunt ex bullâ Sixti. V. contra astrologos; & ex doctissimo, prolixoque opere Ioann. Pici contra Astrologos.

Auctoritatis probatio, suas habet classes. 1. probatur scripturæ sacræ testimonijs, quæ docet rerum futurarum præscientiam solius esse Dei ε; & eam prorsùs adimit homini ζ, monet ne quis discat astrologiam, vel ab astris sibi timeat, & has esse vanas leges infidelium η: ne sequamur vanitates philosophorum κατὰ στοιχεῖα τοῦ κόσμου *secundum elementa vniuersi* θ, quod de astrologiâ D. Athanasius accepit: ridet augures, & ostendit à scientiâ suâ Babylonios & Chaldæos fuisse deceptos, illudque ipsis studium inutile & noxium fuisse. ι Quis η Deo non credat? Ecce, clamat ipse Deus: *Ego sum Dominus η irrita faciens signa diuinorum, & Ariolos in furorem vertens, η conuertens sapientes retrorsùm, & scientiam eorum stultam faciens.* κ

ε *Esai.* 41. v. 23.
ζ *Eccles.* 8. v. 7. & c. 10. v. 14.
η *Ierem.* 10. v. 2.
θ *D. Paul. ad Colos.* 2 v. 8.
ι *Esai.* 47. v. 10. & 13.
κ *Esai.* 44. v. 25.

Ex his locis patet errasse Salisberiensem cum lib. 1. cap. 11.

scribit; viguit autem ista scientia, & fortè eam aliquatenùs licuit exercere donec Deum natum nunciauit stella de cælo, magosque nõ reprobos, primicias fidei ad eum adorandũ nouo & inaudito ducatu perduxit, exinde verò penitùs interdicta est.] imò vt semper mala fuit, sic semper interdicta iure diuino fuit.

2. quia concilia & canones PP. grauissimis, pœnis præstitutis, eam damnant: longum foret verba adscribere. loca indicabo *c. illud, c. illos. c. sed & illud. 26. q. 2. c. igitur 26. q. 3. cap. non liceat. 26. q. 5. cap. 2. de sortileg. Concilij Tridentini Index libror. damnator. Reg. 6. & plenissimè Sixtus V. P. M. bullâ suâ contra astrologos.* Equidem lego apud Epiphanium λ, olim Aquilam Ponticum ex Ecclesiâ pulsum, eò quod his studijs nollet abstinere.

λ *lib. de Ponder. & mẽsu.*

3. damnat eandem Ius ciuile Romanorum. *l. 2. C. de Malef. & mathem. l. Mathematicos. C. de Episc. aud.* quibus & ars interdicta, & codices incendio, & vtentes dãnantur exilio: sed alibi etiam morte plectuntur, *l. 5. C. de malef. & Mathemat.*

4. vt omittam Originem, & Eusebium *lib. 6. de Præp. Euang. c. 9.* damnant communiter Patres orthodoxi, *Basilius hom. in Genes. 6. & serm. in Princip. Prouerb. D. Chrys. in c. 2. Matth. D. Ambros. lib. 4. Hexam. c. 4. D. Augustin. lib. 2. de Genes. ad litt. cap. 17. & lib. 2. de doctrin. Christ. à cap. 21. & lib. 5. de Ciuit. Dei, aliquot primis capitibus, & hom. in ps. 61. D. Gregor. hom. de Epiphania. Ioan. Saluberiensis lib. 2. Polycratici, cap. 19. & 24. & 26.*

5. damnant communiter Theologi, tũ veteres, *vt D. Thom. 2. 2. q. 95. a. 5. S. Bonau. in Centiloquio, D. Antonin. 2. p. tit. 12. cap. 1 §. 6. Pet. de Tarentasiâ, Richar. Paludan. Gabr. Mai. in 4. sent. Guilh. Paris. tractat. de legibus ad longum:* tum recentiores, vt opere doctissimo & vberrimo, Phœnyx æui sui. Io. Picus Mir. &, eius nepos contra Bellancinum patrui libros defendens, Io. Fr. Picus *lib. 5. de Prænot. Iulius Siren. lib. 9. de Fato à c. 29. qui tamen postea c. 36. & 37. videtur aliquantulum plus æquo tribuere astrologis; item Mich. Medina lib. 2. de rectâ in Deum Fide c. 2. & noster Bened. Pererius lib. integro de diuinat. astrolog.*

6. dam-

6. damnant communiter Iurisconsulti tam canonistæ quã Legistæ, *Ioannes And. Abbas, Ancaranus, Ananias in c. ex tuarum. de sortileg. Turrecremata in d.c.illos, & in summa de Eccles. Alberic. Rosatus in voce, Sortilegus, Troilus Maluetius tract. de sortib. p.1. Bald. Salycet. & alij scribentes in ll.2. & 5. C. de malefic. Grilland. de sortileg. q.3. nu. 8 & 9. nu.13. cum seqq. & q.11. nu.16. Pet. Leloyherius lib.3. de spectr. cap.9.*

7. damnat huius artis peritus, ex ipsâ experientiâ, & praxi horoscoporum, viginti schematibus & exemplis allatis Sixtus ab Hemmingâ Frisius recenti opere; *astrologiæ refutatæ.*

8. damnant philosophi & medici, ex veteribus optimè Bardesanes Syrus & Diogenianus, *apud Eusebium, d. lib. 6. c. 6. & 7. & plures alii apud Ioan. Stobæum Sermo. 78.* ex Neotericis, Georgius Trapezuntius, *lib. cur astrologorum iudicia vt plurimum sint falsa?* & Francisc. Vales. *lib. Sacræ philosophiæ cap. 31.* Nec omittendum dictum prudens medici cuiusdam Iudæi; qui cum Petro Castellæ Regi (cui sæuitia morũ, & innoxius sanguis, vxoris, fratrum, Episcoporum, Principum, Nobilium plebeiorũque innumerorũ, Crudelis nomẽ peperit) eò quod Iudæus illi ex Horoscopo noua imperia, & montes (vt aiunt) aureos addixisset, rebus postea desperatis quærenti, & qui vaticinij fides constaret? respondisse fertur; *cælo rigente, si quis in balneo lauet, sudaturum nihilominus.* astris studia vitæ moresque plus posse significans. auctor Ioann. Mariana *lib. 17. de reb. Hispan. cap. 14.*

9. damnat ipsemet vanitatum cunctarum studiosissimus sectator & coryphæus, Henricus Cornelius, scribens hanc artem nihil esse aliud, quam superstitiosorum hominum fallacem coniecturam: qui ob multi tẽporis vsum de rebus incertis scientiam fecerunt: in quâ emungendæ pecunię gratiâ decipiant imperitos, & ipsi simul decipiantur.] hęc ille malus libro malo bonum perhibens testimonium arti non bonæ.

10. dãnant Historici, vt Tacitus, cuius illud pręclarissimũ extat *l. 17.* de mathematicis, genus hominũ infidum petẽtibus, sperãtibus fallax, quod in ciuitate nostrâ vetabitur semper, & retinebitur.]

11. damnant poëtæ, vt Sibyllinorum oraculorum auctor lib. 3. vt Ennius, cuius illa sunt egregia;

Non habeo denique nauci Marsum augurem, »
Non vicanos haruspices, non de circo astrologos, »
Non Isiacos coniectores, non interpretes somnium, »
Non enim sunt ij, aut arte diuini aut scientiâ: »
Sed superstitiosi vates, impudentesque arioli, »
Aut inertes, aut insani, aut quibus egestas imperat; »
Qui sui quæstûs causâ fictas suscitant sententias. »
Qui sibi semitam non sapiunt, alteri monstrant viam. »
Quibus diuitias pollicentur, ab his drachmam petunt: »
De his diuitijs sibi deducant drachmam, reddant cetera. »

Apud Laërtium, ab anu domesticâ meritò ridetur Thales; in quem Gabriæ festiuum exstat epigramma; lusere & alij *in Anthologiâ lib. 2.* sed præ ceteris illud Leonidæ placet quo astrologiæ matrem, dixit audaciam, obstetricem stultitiam: & ridet moechæ maritum, iactantem se gnarum probri alieni & infortunij, domesticum dedecus cùm ignoret. Lusit in eundem martyr Morus;

Astra tibi æthereo pandunt sese omnia vati, »
Omnibus & quæ sint fata futura monent: »
Omnibus ast vxor quod se tua publicat id te »
Astra, licet videant omnia, nulla docent: »

& quæ sequuntur pari sale ac lepore condita.

Sed non desunt astrologis quædam argumenta. *Objciunt primò* illud Genes. 1. *ver. 14.* de luminaribus cæli: *Et sint in signa, & tempora, & dies, & annos.*] vnde quidam, etiam ex » numerò Theologorum, colligunt astra, etsi non sint causæ, certa tamen esse signa futurorum omnium; quod non Plotino tantum, & Porphyrio, sed & Origeni, & Eusebio, & ipsi Augustino tribuitur à Iulio Sirenio μ, qui hoc tenet, & confirmat ex Isaiæ verbis ν: *complicabuntur sicut liber cæli:* vbi » per cælum multi intelligunt firmamentum, & dicunt firmamentum vocari librum, eò quòd tanquam in libro, sic in cælo, cuius stellę sint caracteres, futura legantur signata.

μ d. cap. 36. & 37.
ν c. 34. v. 4.

Respon-

Respondeo, astra non esse certa signa futurorum omnium. Nam illa Origenis sententia, refertur quidem ab Eusebio, sed non approbatur ab eo; à D. Augustino autem expressè & clarè refellitur *sub initium lib. 5. de ciuitat. Dei*: nec verò sibi contrarius est Augustinus; vel Origeni fauet *in lib. 2. contra Manichæos cap. 21.* Nam hoc *cap. 21.* per corpora cælestia non intelligit orbes cælestes, sed beatorum corpora glorioſa, vt contextus manifestat. Locus autem Esaiæ nihil ad rem facit. quia similitudo desumpta ex more Hebræorum; qui libros sacros in vnico folio, siue oblongâ membranâ scribebant. & eam, instar telæ textorio radio circumuolutæ, circa cylindrum vel bacillum ligneum circumuoluebant ac complicabant. Hinc ergo petitâ comparatione; sicut quando cælum creatum primò apparuit, dicitur extensum fuisse sicut membranaceus huiusmodi liber, quando spectandus euoluitur & exponitur, Psalm. 103. v. 2. *Extendens cælum sicut pellem*: sic propheta agens de mundi fine ac cælorum dissolutione, comparat eam libro illi complicato, siue membranæ circumuolutæ, vt optimè aduertit Auctor Quæstion. Ortodoxor. *respons. 90.* quod clarè explicuit B. Ioannes in Apocal. 6. *cælum recessit, sicut liber inuolutus.* Quo loco Andræas Cęsarienſis consuetudinem quoque illam Hebręorum obseruauit: ex quo cùm desumpta sint ad verbum ferè, quę loco illo scribit Arethas Cęsarienſ. & locus eius in versione Latinâ sit mutilus, rectè sibi consulet, qui ex Andreâ locum Arethæ correxerit. Vt igitur ad locum Mosis in Genesi reuertar, dico illic agi de signis in vniuersum, siue qualibuscumque (vt vox Hebræa *Oth* denotat) nempe astronomicis, vniuersalibus, denotantibus diuersitates anni tempestatum, diei, noctisque ϖ : vel etiam polyticis & forensibus: vel quandoque miraculosis: non verò agitur de astrologicis, quæ vanissima sunt, nec signi nomen merentur. Pluribus hanc Sirenij opinionem refellit, Ben. Perius *d. operis c. 4.*

6 *c. 6. v. 14.*

ϖ *de quibus Psalm. 135. à v. 7.*

Obijcitur 2. ex libro Iudicum illud, cap. 5. v. 20. *De cælo dimicatum est contra eos. stellæ manentes in ordine & cursu suo, aduersus*

aduersùs Siſaram pugnauerunt.] quo, inquiunt, pacto pugnauerunt, niſi quoniã Iudæis fauſtus, Siſaræ verò infauſtus ille curſus aſtrorum,& ſiderum ſtatio? ſi ergo Siſara perijt propter hunc ordinem ſiderum ipſi aduerſum: potuit etiam hoc ipſum per aſtrologiam præuideri, ac metui, ac vitari. *Reſpondeo* ex antiquit. Ioſephi verè huius conflictus tempore procellam magnam exortam fuiſſe, aquæ etiam & grandinis multum oculis Cananæorum offuſum,& ſic arma bellica ipſis vſui eſſe non potuiſſe. Quod auxilium cùm cælitùs fuerit miſſum, ait SS. *de cælo dimicatum* ρ. miſſum verò fuit per angelos defenſores populi Iſraëlitici, quorum Princeps eſt Michael. Hi dicuntur in ordine & curſu ſuo fuiſſe auxilio Iſraëlitis, propter ordinem militiæ, ſeu hierarchiæ, in qua quiſque ſuum ordinem & ſtationem ſeruabat; item propter continuam operationem & inſtantiam cuſtodiæ cuique commiſſæ, in quâ fideliter vnuſquiſque angelus perſeuerabat: quam vocat curſum; & ſic eo loco ſtellarum nomen angelis tribui voluere Vatablus, Vales. & alij, idque confirmant ex illo B. Ioannis σ, vbi *cauda draconis traxit tertiam ſtellarum partem.* Sed nec Hebræum nomen poſitum in Cantico Deborę τ, *Haccochabim* aliud quam ſtellas ſeu ſidera ſignificat. nec apud D. Ioan. per ſtellas Angeli, ſed viri Sancti, ex veriore expoſitione υ, ſunt intelligendi, ſicut & apud Danielem, cùm ait φ; *Et magnificatum eſt vſque ad fortitudinem cæli, & deiecit de fortitudine, & de ſtellis, & conculcauit eas.* Melior ergo Cantici Deborę interpretatio eſt, quam video placuiſſe Caietano, ſic cæ-rem, ceteraque elementa, & tempus ipſum fauiſſe populo Dei, vt ipſę quoque ſtellę ſolitę imbres ciere, cenſeantur contra Siſaram pro Iſraële pugnaſſe. Denique nec conſequentia argumenti valet.

ρ Procop. in Iudic.

σ Apocalip. 12. v. 3.

τ d. v. 20.

υ Orig. tract. 30. in Matt. Gregor. li. 32. moral. c. 14.

φ Dan. 8. v. 10. ſic explicat Andreas Cæſar. in Apocal. c. 12.

Tertio obijciunt illud Dauidis χ; *firmamentum annunciat opera manuum eius.* hoc eſt aiunt, prænunciat ea quę Deus facturus eſt. *Reſpondeo*, non illum eſſe ſenſum, ſed hunc; pulchritudinem cęleſtis huius & viſibilis fabricę nobis indicare excellentiam operum Dei inuiſibilium: & cogere nos vt fa-

χ Pſ. 18. v. 2.

teamur,nõ alium potuisse firmamenti esse architectum;vt Patres plerique exponũt ♆,nec dissentiũt Rabbini & Vatablus. Nã de Apostolis,haut dubiè est allegorica interpretatio.

Quarto obijciunt ex Historijs, sæpè has prædictiones esse veras: vt præter ceteras fuere quatuor. vna Theagenis, qui ex stemmate seu genesi addixit Augusto, imperiũ ω : 2. Thrasylli,qui mortem sibi instare,miranti Tiberio dixit, quã secretò Tiberius ei re cum nullo cõmunicatâ moliebatur α . 3. Asclet„arionis de quo ista Suetonius in Domitiano;Hunc(*Asclet„arionem mathematicum*) delatum nec inficiantem iactasse se „quæ prouidisset ex arte; scisciatus est (*Domitianus*) quis ip„sum maneret exitus,& affirmantem fore, vt breui laceraretur „à canibus; interfici quidem sine morâ, sed ad coarguendã te„meritatem artis, sepeliri quoque accuratissimè imperauit. „Quod cùm fieret,euenit,vt, repentinâ tẽpestate deiecto fune„re,semiustum cadauer discerperent canes.] 4. est eorum, quibus summæ dignitates vel imperia vel Pontificatus ab astrologis ante prædicti: dignitas Allabio cuidam, mirè à fortunâ iactato β, & Athenaidi, quæ postea vxor Theodosij Iunioris γ: Imperiũ,Rodolpho Habspurgio ♪: Pontificatus,Leoni 10.Hadr.VI.& Marcello 11. ε His omnibus,

Respondeo, Quando astrologi verũ dicunt tũ multo diligentiùs esse cauendos. quia satis clarum hoc signũ foret, eos pactũ cum dęmone iniuisse,vt ait D.Augusti. ζ & de Thrasyllo Dion indicat,cũ scribit solitum affirmare,quæ nuncia longinquis è regionibus adferrentur. Ideoque Iurisconsulti in tituli rubricâ η, *Maleficos* cum *mathematicis* iungunt quia vtplurimũ mathematici etiam sunt malefici,vt explicat optimè Dion *lib.49.* cum dicit pulsos vrbe ab Agrippâ τὰς ἀστρολόγους τοὺς γοητας, vnde patet mathematicos dictos ipsos astrologos & sic mathematici in illâ rubricâ & passim in iure alibi, pro solis astrologis seu genethliacis ponuntur : quo sensu etiam Historici vocabulum accipiunt θ :& sic accipiuntur in S. C. illo apud Vlpianum *lib.7. de offic. Proconſ.* quod Pythœus conseruatũ edidit bono reip. ι Aliquando hoc nomẽ Chal-

+ D Hieron. & Euthym. hic D. Ambr. ſ. 12. Hexam. c. 4.

ω Sueton. in Octauio c. 94

α Dion li. 55.

β Eunapius in vitâ Ædeſij.

γ Zonaras & alij.

δ Cuſpinian. in Cæſarib.

ε Iouius in Leone lib. 3. idem in Hadriano 6. Garimbertus li. 4. & Onufr. Panuin.

ζ li. 2 de Gen. ad lit. in fi. et lib. 5. de ciuit. Dei cap. 7.

η C. de mathem. & malefic.

θ Sueton. Tacitus, Ammian. ceteri.

ι Collatione Moſaicar. & Roman. legit. 15.

dæos etiam,& reliquos Ariolos complectitur; Nunquam tamen quando prohibebatur ea superstitio,legitimam coniectationem Astronomorum,nec artem Geometrarum,vel Arithmeticorum comprehendit; quorum scientiam philosophiæ annumerabant. Aliquando Deus permittebat, & hodie permittit, astrologos etiam ignaros & nescientes verum prædicere, in pœnam audientium α, sicut & permisit aliquando sortes oraculorum esse veras, & ariolum Balam prophetizare λ; & huc lubens refero illud Ascletarionis, quod in pœnam & terrorem Domitiani permissum. Sæpius id permittitur ob nimiam quærentium curiositatem, teste D. Augustino μ; qui rectissimè addidit, non quia vera sit prædictio, idcirco minùs esse superstitiosam vel sacrilegam, vel ideò magis licere prædictionibus talibus fidem dare: sed semper retinendum illud Dei præceptum; *Etiamsi dixerint nobis, & ita euenerit, ne credamus eis* ν.] Denique quod de somnijs dixit Aristoteles, hîc quoque verissimum; huiusmodi diuinationem, non nisi ex accidente fore veram. sicut enim qui assiduè iacit aleam,vel talos figit;is aliquando seniones,aliquando Venerem iacit, inuenitque: sic cùm isti centies mentiantur, quid mirandum si ter verum dicant? sanè si mendacia notarentur,mille forent pro vno vero dicto: Pauca notantur, non adeò tamen; quin veris longè plura. Quis nescit Hebræos illos, qui Leoni Isauro vera quædam prædixere, ob mendaces prædictiones Arabiâ pulsos fuisse ο, cum Zitam Principem in infelicem iconoclastiam perpulissent? Quis de Pancratio non legit eum & Constantino Irenes filio Imp.cladis maximæ, & sibi ipsi necis causâ fuisse π? Quis Constantini Stethati nescit amentiam, qui & sibi & Alexio Branæ, stulto vaticinio, exitium attulit? habebatur tamen Stethatus Princeps sui temporis Astrologorum ρ. Quis nescit, quam hactenus vanæ omnes prædictiones eorum, qui diem vel annum aduẽtus Antichristi, vel excidij mundi, prędixerunt σ? Mitto Petri Leonij Spoletani insignis medici inanem huius Matheseos fiduciam, qua mortis Laurentio Mediceo occasionem,

α *docet D. Augustl.4. & 7.Confess.*

λ *Num. 23. & 24.*

μ *l.2 de doct. Christ.ca.22. & 23.*

ν *Deuter.13. v.2.*

ο *Zonar.to. 3.*

π *Pauli.Diaconus lib.23. rerum Romanarum.*

ρ *Nicetas l.1.*

σ *vide comment. nostrũ in Senecæ Octau. v.386*

nem,& sibi ipsi præbuit præcipitationis in puteum τ. Mitto, quod Cedrenus narrat de Abrahamo Genethliacos coram Ægypti Rege vanitatis conuincente. Mitto Manuelem Cõnenum Imp. cui magno stetit, nimis addictum esse huic insaniæ; quæ illum & classe maximâ nudauit, & posteritati semper ridendum propinauit υ. Mitto Ioann. Galeacij ducis Mediolanensis factum, qui cùm ei astrologus quidam mortem *imm*aturam planè prædiceret, sibi ipsi verò longam vi*tam pollic*eretur: hominis ridens stoliditatem, statim strangulari eum iussit φ. Mitto mendacium duplex Petri de monte Ilicino in Concilio Constantiensi, quod Aeneas Siluius narrauit χ. Addam dumtaxat duorum Principum diuersa iudicia & mores. Alphonsus Aragonum rex sapientiæ veræ amator, in litteratos omnes mirè munificus fuit, solos astrologos à curiâ suâ arcebat; prudenter censens, sibi nihil opus eorum industriam, eò quod sidera stultos regere, sapientes astris censeret imperare ϟ. Contra Cardanus memoriæ commendauit Ludouicum Sfortiam, versutum potiùs, quam prudentem,& perfidum quàm æquibonique amantem Principem, Alfonso dissimillimum, impendiosum quendam astrologum, artis imperitissimum aluisse, in quem plus centum auri magna talẽta profuderit ω. Astrologus pro tantâ mercede tempus
» vnicuique negotio inchoando præscribebat, adeò ridiculè:
vt princeps cogeretur tempestatibus maximis equum conscendere,& cum aulico comitatu ac stipatoribus aliò migrare per medios imbres, per cænum & lutum, non secus ac si hostium manus fugeret. Tam felici euentu, vt regno tandem à Gallorũ Rege spoliatus, captus, in carcerem compactus, colapho cæsus, in clathratâ ferreâ mortuus fuerit, verum fortunæ vtriusque ludibrium. Quis Astrologorum se Alphonso Sapienti, (hoc illi nomen vanitas ista tribuit) præferat? Quæ laudi, maiori & veriori fraudi fuit. vtar Marianę nostri verbis;
» Emanuel sanè patruus suo & aliorum procerum nomine, Al-
» fonsum publicâ sententiâ in conuentu pronunciatâ, regno
» priuauit: eâ calamitate dignum, quod diuinę prouidentię

τ *Ioulus in Elog.*

υ *vide Nicetam Chon. li. 2. 5. & 7.*

φ *Corroqetus li. factor. dictorumque Memorab.*

χ *lib. 4. de Alfonso.*

ϟ *Sylu. d. l. 4.*

ω *Cardan. in Ptolomæum. de astror. iud. lib. 1. tex. 14.*

opera,& humani corporis fabricam insigni linguæ procaci-»
tate,ingenijque confidentiâ, accusare aulus fuerit. vti vulgò»
hominum opinio est,ab antiquo ducta per manus. Vocis stoli-»
ditatem numen iustissimè vindicauit. [*Vanæ sapientiæ persu-*
sio,huc insipientiæ perduxerat.] Id fore astra memorant porten-»
disse eius artis non ignaro: si ars est,& nõ potiùs inane morta-»
lium ludibrium,quod à prudentibus semper accusabitur [*Ve-*
rum dictum & Tacito vsurpatum] & semper tamen patronos»
habebit.Ex eo ferunt suspicacem esse redditũ,& ex metu cru-»
delem &c.] cernis quo illum hæc vanitas præcipitarit,& fecit»
vt alia sapiens,sibi ipsi toto vitæ decursu (notatum id) des-
peret,pessimeque semper consuleret. Ægyptios deditos aiunt
huic vanitati,maximè Alexandrinos: quod tamen prudẽtio-
rum fuerit iudiciũ,possumus ex Suidâ colligere. Tradit, Ale-
xandriæ solitos astrologos vectigal pendere,βλαχηνομίον nun-
cupatum: quoniam eos non nisi fatui homines consulerent,
quos Græci βλαχὰς vocant; ductâ Metaphorâ ab inutili pisce,
quem ne canes quidem velint attingere.

Concl.4. si non superstitiosi, certè noxij infirmis illi me- F
dici sunt; qui secundum lunæ & aliorum planetarum in *signis*»
Zodiaci stationes,de morbis iudicant. v. g. quæ cuique euene-»
rit ægritudo,& quo illi pacto medendũ: necnõ chyrurgi, qui»
in vulneribus idem obseruant, & dies considerant vulneris,»
& stellas eis præsidentes (quas vocant, Centel, Neus, Dibelgi-»
bel, Lachadiel, Sapissa, Elebra & simil.) & inde prẹnunciant»
vulnus esse lethale, vel sanabile.] hẹc omnia fusè describit»
Conrad. Wimpina α. tales etiam videntur illi astrologi, qui
generatim pronunciant, qua die pharmacis, venarũ sectione,
aut cucurbitulis corpus sit euacuandum. Meritò suspecta sunt
hẹc omnia. quia stellarum non est tanta vis in hẹc inferiora; &
si qua talis vis foret, ea posset & soleret aliarum particularium
causarum concursu planè impediri. Imò & sola materiẹ in-
dispositio, lunẹ & astrorum omnium actiones euariare facit,
teste Galeno β, cui Auicenna γ consentit. quare obseruatio-
nes & effectus huiusmodi dierum indicum, prouocantiũ, vel

α *d. lib. 3, c. 8. & 9.*

β *li. 2 de dieb. Criticis.*

γ *lib. 4. Fen. 2. tract. 2. c. 1.*

critico-

criticorum, longè magis dependent ex materiæ disposítione, cõcoctione, & statis morbi tẽporibus ac symptomatibus, quã ex sideribus: quæ est vera sententia Hippocratis & Celsi δ. Longiùs etiam aberrant isti Astroiatri, quia præcipuè attendunt ad quosdã lunę imaginarios angulos, aspectus, & conformationes; paruifacientes vel contemnentes potiùs quomodo ad cæli vel siderum influxus recipiendos materia disposita fuerit, & quæ periodi tẽporum, quæue concoctiones & crises sint morborũ. Hos ergo meritò maximè Galenus ε cõtemsit, Augustinus Niphus ζ risit, & multis eorum patefactis erroribus η Ioannes Langius impugnauit: & Marsilius Ficinus, qui iunior ista defenderat θ, eadem postea fatetur se scripsisse, non vt probaret, sed vt cum Plotino astrologorum ineptias rideret.

δ. *A Hippocr. passim, & Cels. li. 4. c. 4.*

ε *lib. 12. Therapeut.*

ζ *lib. 5. de diebus Critic.*

η *epist. 35.*

θ *lib. de vitâ cælitus conseruandâ.*

Concluſ. 5. Pars illa interrogationum, quæ res occultas „ inuestigat, vt furta, thesauros, virginitatem &c. planè vetita & „ pernicioſa est omni iure.] prohibent sacræ litteræ; Leuit. „ 19. v. 31. *Non declinetis ad magos, nec ab ariolis aliquid sciscitemini vt polluamini per eos.* Deut. 18. v. 10. & 11. *Nec inueniatur in „ te qui lustret filium suum, aut filiam, ducens per ignem, aut qui ariolos sciscitetur, & obseruet somnia atque auguria. nec sit maleficus, nec incantator, neque qui Pythones consulat, aut diuinos, „ & quærat à mortuis veritatem. omnia enim hæc abominatur Dominus, & propter huiusmodi scelera delebit eos in introitu tuo.*] „ Iure Eccleſiastico prohibetur hoc. *cap. 1. & cap. ex tuarum. de sortileg.* Iure ciuili plurimis rescriptis, *l. item apud Labeonem §. si quis astrologus. D. de iniur. l. 2. & l. nemo aruspex. C. de malef. & mathem. l. 1. C. de thesau. lib. 10.* Tolerantur hi sæpè in rebus-pub. sed exemplo pessimo, & publico malo.

QVÆSTIO II.

De coniectatione, ex elementis, meteoris, plantis, arboribus, brutis.

A ASTris & cęlis proximũ, de quo certo constet elementũ est aër: valdè enim probabile est ignis Spherã propriã esse

nullam; quæ ſententia valdè antiqua eſt, & à recentioribus quibuſdam ſtrennuè defenditur α, videtur hæc mens Auſonij in Gripho Ternarij,

Tres Charites, tria fata, triplex vox, trina elementa. »

In mediâ regione aëris variæ valdè fiunt impreſſiones meteorologicæ. Exhalationum copia gignit magnos & paruos ignes, diuerſiſſimè configuratos, pro exhalationum ipſarum formâ diuersâ: vt modò videantur flammæ, modò columnę, modò lanceæ, modò ſtellę ſaltantes vel diſcurrentes, deſcendentes, vel aſcendentes, aliquando verò & cometę multiplices, de quibus non eſt nunc tempus agendi β. quibus omnibus commune eſt magnam temporis ſiccitatem denotare; ſigna quoque eſſe ventorum diuturniorum, vel violentorum: quod maximè cometis conuenit; qui ſi frequentes fuerint, etiam pręſignificant ſterilitatem, famem ac peſtem: eò quòd vis cometę omnem vaporum & exhalationum humiditatem abſumit: vnde conſequenter mortem minantur bilioſis, & qui ardentioris ſunt naturę, quales plerique Principum & Magnatum: eâdem ſiccitatis causâ, ad bella quoque & ſeditiones inclinant. Cetera quę his aſtrologi & Squarcialupus addunt, vana ſunt & fallacia; quę dixi, naturę conſentanea videntur. Fit tamen non rarò vt cometarum cauſa ſit, ſupernaturalis dumtaxat Dei diſpoſitio, ſic volentis admonere homines, de imminente publicâ calamitate, vel morte regum aut principum, vt ad pœnitentiam & morum emendationem recurramus γ. Tunc autem cometę pertinent ad oſtenta (de quibus actum) & Dei caritatem nobis egregiè commendant, non ferientis niſi nos priùs admonuerit. idcircò videmus crinitas ſtellas in eam partem comam diffundere, cui minantur. Mirificum huiuſmodi commonitionis ſignum, narrat Gobelinus Perſona δ: nempè in monaſterio Bodkenſi, quod B. Meinulphus confeſſor exędificauit, quoddā miraculū ordinarium contigiſſe talibus oſtentis annumerandū: Tintinnabulum (inquit) quoddam magnum æneū benę ſonorū in eodem monaſterio reuerenter aſſeruatur. Nam quoties aliqua

α *Hier. Card. lib. 1. de varietat. c. 2. Scipione Capicio lib. 2. de Principijs. Franc. Patricio li. 7. diſcuſſ. Peripatet tom. 4. Fran. Valeſio de ſacrâ philoſ. c. 50.*

β *vide Ariſt. 1. Meteor. à c. 4. Plinium lib. 2. Nat. hiſt. & ibi Comment. Milichij, Senecam lib. 1. Natu. quæſt. Contaren. li. 2. de elem. Cardanum lib. 4. de ſubtilit. & li. 1. & 14. de varietat. Scaligerū contra Carda. exerc. 79. Fracaſto. in lib. de Homocentri. & And. Dudicium tract. de Cometis, & epiſt. ad Ioā. Cratonē. & Damaſc. 2. de fid. ortod. c. 7. Bonau. in 2. d. 14. q. vlt.*

δ *in vitâ S. Meinulphi menſ. Octob.*

qua ex eius monasterij sororibus breui erat abitura è vitâ, absque vllo humano ministerio, per se fortem reddebat sonum.] Rideat hæreticus, vt lubet, sed alia duo similia accipiat, etiamsi non lubet. Scribit Leonard. Vairus ε, In Celtiberiæ oppido Vilillâ campanã esse; quam vocant incolæ *campanam Miraculorum;* hanc per aliquot menses priusquam resp. Christiana aliquid aduersi patiatur, ex seipsâ nemine pulsante, sonare solitam: cuius rei (sic ait) testimonium per publicos tabelliones hisce oculis egomet legi, præter fidem, quam de eâdem re illius regni Proreges faciebant suis litteris.] Accedat & aliud è Gallijs, quoniam Hispaniam à testimonio arcent aduersarij. Eodem Vairo teste, ad flumen Rhodanum, in Sequanorum confinio, situm est nobile monasterium S. Mauricij. Viuarium illic visitur, in quo iuxta numerũ monachorũ pisces ponuntur. Illorum si quis ægrotet, pisciculus quoque semiuiuus cernitur supernatare: quod si monachus è vitâ migraturus sit, paucis ante diebus piscis moritur. Hoc ita se Vairus accepisse scribit, tum ab Antonio Cardinale Granuellano, singulari bonarum artium patrono, teste oculato; tum ab alijs fide dignis, vt rem locis illis notam, atque omni fide contestatam.

ε *lib. 2. de fascino. c. 14.*

C Porro cùm exhalatio quoque sit venti materia, & ventorum ideò præcipuæ qualitates sint, caliditas & siccitas: facilè intelligitur, cur ex ijs & sanitatis corporum, & fertilitatis anni probabilia signa queant desumi. Qui de ventis plura volet, alibi quærat ζ.

ζ *vide Senecã lib. 5. Nat. quæst. Plin. lib. 2. à c. 40. & ibi Milichium, Card. lib. 1. de varie. c. 1. & 8. Valesi. de sacrâ philos. c. 50.*

Secundò non pauciora fiunt ex vaporibus, quæ & ipsa suas adferunt probabiles prænotiones. Ex nubibus quã multa queant prædici, post quendam Gerardum, docet Conr. Wimpina η; nec sua rustica prognostica desunt pluuijs communibus; nec prodigiosis pluuijs θ, siue naturalia tempestatis anni, siue supernaturalia iræ diuinæ comminatoria. Idem de grandine & glacie dicendum, (quæ specie non differunt ι, & Pisidas in κοσμουργία poëticè nõ philosophicè contra Aristotelem agit) Niuium quoque copia fertilitatem anni; roris & pruinæ

η *lib. 1. de signis c. 5.*

θ *de quibus Plinius 2. ca. 56. & 58. & ibi Milichius.*

ι *Valesius c. 50. de sac. philos.*

pruinæ multitudo ſterilitatem potiùs, prænotant. Nebula deſcendens ſerenitatem, aſcendens imbres indicat. Tonitru & ecnephias ſunt indicia pluuiæ ſubſecuturæ: alij verò ſonitus in aëre audiri conſueti κ, magis pertinent ad prodigia. Fulmen & preſter, quid prænũcient, Wimpina te docebit λ.

κ vt 2. Machab. 5. λ d.c.6.

Tertiò maris tumor, venti; fluuiorum inſolitæ eluuiones, peſtis annuncia ſunt: terræ motus quoque idem deſignant, teſtibus Ammiano, Procopio, & alijs.

Quartò, quoad impreſſiones, quæ per reflexionem lucis, circa vapores ac exhalationes fiunt (vt Iris, halo, coronæ, parelus, virgæ) naturalium præſenſionum prognoſtica cenſeri poſſunt μ, vt & hiatus, & quæ foueæ & feneſtræ vocantur; necnon flammarum illi tractus, quibus ignis fatui eſt nomen. ſunt enim effectus varij, exhalationis vel vaporis ſuperabundantis, & vincentis obſtantia; vel interdum luminis victi ac profligati ν.

μ vid. Wimpinam d.c.5.

ν vide Senec. libr. 1. Nat. quæſt. Plinii lib. 2 à c. 28. Contaren. li. 2. de element. Pernumiam lib. 3. Phyſic. & Carda. lib. 4. de ſubtilit.

5. (vt ad terreſtria veniamus) ex arborum quoque prouentu prognoſtica colliguntur, vt *teſte Tullio.*

Lentiſcus, triplici ſolita grandeſcere fœtu, »
Ter fruges fundens, tria tempora monſtrat arandi, »

Amygdalorum copia indicat meſſis abundantiam ο. Trifolium inhorreſcit, & folia contra tempeſtatem ſurrigit. Sine auris ludentia arborum folia, lanugines & pappi populnei volitantes per aërem, aut aquis innatantes, tempeſtatem prænũciant. Si roſę violęue ſub auctumnum iterum floreant, peſtilitas imminet. Burdigalę, quę peſtim illam magnam præceſſit hyems, aliquas in horto noſtro roſas protulit; quas & vidi. Vnum hoc nõ videtur vacuum à ſuperſtitione, quod quidam tradidere: ſub auctumnũ duas vel tres glandes legendas, tum cultro ſcindẽdas, trium aliquod in his ſolere reperiri, muſcam, vermem, vel araneum: muſcam denotare diſcidia eo anno futura; verme fertilitatem, araneâ mortalitatem denotari.

ο vide Panegyrim noſtrã de Natiuitate Deiparæ Virginis.

Sextò animantes etiam quędam nobis prænunciant, vt; D

Cana fulex fugiens è vaſti gurgite ponti »
Nunciat horribiles clamans inſtare procellas. »

Vt &

Vt & acredula matutinis instans vocibus:

» *Fuscaque nonnumquam cursans per litora cornix,*

Si tamen,

» *Demersit caput & fluctum ceruice recepit.*

Ipsi quoque alumni dulcis aquaï ranunculi

» *Mollipedesque boues spectantes lumina cæli,*

Et quæ talia ex Arato Tullius π, & ex Hesiodo Virgil. ρ Quid contemtius musculo, vel passerculo? tamen domos illi ruiturasque; hi, aëris contagionem fugâ præueniunt, quorũ omnium etiam causas Francisc. Picus inuestigat σ.

π *libr. 1. de diuinat.*
ρ *l. 1. Georg.*
σ *d. lib 3. c. 3. cum seqq.*

Ex obseruatione huiusmodi Phænomenorũ, emersere canones prænotionũ; quibus vtuntur nautæ, pastores, & agricolæ: de quibus non contemnendũ opus exstat Antonij Mizaldi Monluciani, *Ephemeridum rusticarum*. Illa quidem ipsa animalia præsagij sui sunt ignara, sed impetum quendam naturalem solummodò sentiunt, mouente phantasiâ per humores concitatâ, ad petendum quæ cõmodò, & fugiendũ quæ noxæ sunt futura. Quod sigillatim idẽ Picus ostendit, de ciconijs, cypselis, mergis, delphine, ceteris: longum nimis & lentũ foret mihi, singulis inhærere. Veniamus ad nobilius animal, hominem, & ex eo quædam præsagia.

α *q. 1. conclu. 4.*
β *Hippocr. libr. de Prognost. & in eũ commentar. Galeni: Aristot. sæpe in Problemat. Celsum lib. 2. de Medici. & horũ sequentes vestigia Fr. Picum d. libr. 3. cap. 7. VVimpin. li. de signis c 8. & à c. 13. vsque ad 21. Io. Guintherum Andernacũ veter. & nouæ medicinæ comment. 1. Dialo. 7.*

QVÆSTIO III.

De coniectatione medicorum.

EGimus α de quadã falsâ & illegitimâ, imo ludibriosâ; nũc de verâ, seriâ, & gnesiâ dicendum. hanc medicorũ σημειωτικὴν, veteres, recentioresque Doctores integris tractationibus sunt prosecuti; quos legere β poterunt, qui plenos sitiunt crateres: mihi hoc vnum videtur vniuersim posse statui.

Signa proba sunt, quæ naturalibus principijs, & veris experientijs comprobantur: cetera sunt vana, & ab arte medicorum aliena. Proborum, quædam sanam integrãque valetudinẽ testantur; quædam degenerãtem vel iam affectã; quædam succumbentem, & iã victam: quædam se recolligentẽ & victricẽ: quędam denique sunt ambigua, etiam ipsis magistris. Nec vlla

tam certa, quin fallant aliquando, ideò vetus sermo verus, præstare à sexaginta medicis, quam à scabinis sex damnari, & morti addici.

QVÆSTIO IIII.

De prænotione Physiognomicâ.

PHysignomus ex pilorum, & membrorum corporis colore, habitudine, & proportione; de temperie, valetudine, A quædam etiam de moribus, ingenio, & animi affectionibus putat se scire: præcipuè frontem considerat faciemque, quia hæc solet esse speculum virtutum intellectualium; & tum vocatur hæc μετωποσκοπία. deinde considerat manum, quasi quoddam virtutum factiuarum speculum, & nuncupatur χειρομάντεια; denique considerat cetera membra, & retinet nomen commune Physiognomiæ.

Hanc facultatem veteres medici, Hippocrates & Galenus diligenter excoluerunt, vt & Aristoteles opere integro: quorum scripta probantur laudanturque, eo quod naturæ ductum sunt secuti. Recentiores Pomponius Gauricus, Bartolomæus Cocles, & alij ferè plura miscent superstitiosa, præter vnum fortè Petrum Motium; cuius librum *de multiplici temperamento & cognoscendis hominibus* laudat Michaël Medina α: quia primò complexionis modum, deinde medico & philosophico ratiocinio propensiones & ingenia gentium, prouinciarũ, & singulorum hominum describit: methodus hæc vera & recta. sed scriptorem illum nondum potui nanciscì. Visus mihi non infæliciter Conrad. Wimpina β Galeni & Aristotelis ferè omnia in Compendium redegisse.

α lib. 2. paræneſ. Chriſt. cap. 2.

β lib. de ſignis c. 8. 9. & 10.

Artis fundamenta varia sunt. primum petitur à quadam cum animantibus similitudine. v. g. qui paruis sunt oculis inuidi censentur; quia simiæ tales; qui magnis, stupidi, sicut boues & asini. ratio est: quia cùm Deus auctor naturæ gnarus esset, quâ quodque animal indole dotasset, singulis etiam ea addidit instrumenta, quę huic indoli forent quàm aptissima. ferocibus, vt leoni, apro, tauro, vngues, dentes, cornua; timi-

dis

dis ac fugacibus,vt lepori & ceruo, artus celeri fugæ neceſſarios; fortibus araturis,vel onera baiulaturis , toros, gibbum, dorſi, humerorumque robur,vt camelo,boui,equo & reliquis veterinarijs. Idcirco quaſi ex ſigno & à poſteriori (vt loquuntur ſcholæ) animantium indolem ex ipſis inſtrumentis corporeis,quibus à naturâ ſunt prædita, colligunt.

Secundum fundamentum à moribus gentium atque prouinciarum deſumitur; quæ cùm certo ſint corporis habitu, vtplurimum quoque ingenijs moribuſque diſcrepant. v. g. phyſiognomi definiunt nimium fuſcos,ſtupidos ac pertinaces eſſe,quoniam Æthiopes ſunt huiuſmodi.

Tertium à ſexu,v.g. quia mulieres candidâ vtplurimum & molli ſunt cute, eædemque ſunt pauidæ ac leues; ideò candidos & molli cute, moribus obnoxios ijſdem cenſent. Huius ſecundi & tertij fundamenti ratio ducitur à complexione. cùm enim eadem temperies ſimul cauſa ſit cutis huiuſmodi & morum huiuſmodi: raciocinantur, in quocumque cutis ſit talis,talem eſſe temperiem.quare ab eodem, eiuſdē temperiei ratione, ſimiles mores exſpectandos.

Quartò rimantur affectus animi, à motu membrorum & corporis affectionibus. tale illud Hippocratis, Oculi non nictantes ſunt iracundi: quoniam irati fixis & immotis oculis intuentur.] Sic ratiocinabatur Salomon γ dicens ; *Homo Apoſtata, vir inutilis, graditur ore peruerſo , annuit oculis , terit pede,digito loquitur, prauo corde machinatur malum.* Et Eſaias δ ; *agnitio vultus eorum reſpondit eis.* hoc eſt vultus exterior eorum, ſecreta cordis patefecit. ſic argumentatur Martialis ε (quem vetuſta exēplaria neſcio cur vocent Martialē Cocũ.]

γ prou.6.v. 12.

δ Eſa.3.v.9.

ε lib.12.Epigr. 54.

Crine ruber, niger ore, breuis pede, lumine læſus,
Rem magnam præſtas, Zoile, ſi bonus es.

Mathiam Coruinum Hungariæ Regem, haud illaudatum Principem,nimis deditum diuinationi, adeò vt nihil niſi cōſultis aſtrologis ſoleret ſuſcipere ζ ; tā ſtudioſè accepimus η huic vacaſſe phyſiognomicę diuinationi , vt ex primo adſpectu lineamentorũ faciei,de temperamēto & moribus hominum

ζ Bonfinius li. 8. Hungar. hiſt. deca. 4.

η Ioachimus Cureus in Annal. Sileſ.

num ſolertiſſimè iudicaret; ita vt, magiæ ſpeciem æmulis præbuerit.

Quinctum fundamentum petunt ex collatione ſignorum cum ſignis, & ex quibuſdam alia colligunt, verbi gratiâ, inuidiam ex iracundiâ, cui triſtitia & animi prauitas ſit adiuncta.

Sit concluſio, Phyſiognomica conſiſtens intra cancellos naturalis philoſophiæ, licita eſt, & habet aliquid probabilitatis.]

Probatur primò, quia poſitorum fundamentorum aliqua ſunt probabilia, quædam minùs, quædam ampliùs.

2. probatur ex ſacris litteris, in quibus *virorum robuſtorum facies dicuntur ſimiles faciei leonum* θ, Item, quod, *in facie prudentis lucet ſapientia, oculi ſtultorum in finibus terræ* ι. & alibi; *ſapientia hominis lucet in vultu eius* κ. item; *cor hominis immutat faciem illius* λ, & quæ iam citata μ.

θ 1 Paral-12. v.8.
ι Prouer.17. v.24.
κ Eccleſ.8. v.1.
λ c.13. v.31.
μ Prou.6. v. 11.Eſa.3.v.9

3. ex iuris intepretibus, quorum communiore calculo receptum, quando plures de aliquo crimine ſunt accuſati & capti, primùm quæſtioni ſubijci debere illum, qui facie deformior, quoniam credendus ſit animo quoque prauior ν.

ν Bald. in l. 2.n.5.C.quorum appella. non recip. Paris de Syndicatu, Hippolytus, Marſil. & alij.

4. probatur ſententiâ philoſophorum. Pythagoras enim ad huius diſciplinæ regulas, diſcipulos vel admittebat vel repudiabat. Socrates hac indicinâ deprehendit Platonem fore, qualis poſtea laudatus ο. Maximi hanc fecere Plato π, Ariſtoteles, & Sextus philoſophus: quorum primus ea vtitur in Dialogis, Secundus accuratè tradidit, tertius idcirco corpus vocauit animi imaginem. Cicero hinc petitis iaculis aduerſarium mirè laceſſiuit ρ. Vellejus Paterculus, veteres eâ multùm vſos teſtatur σ.

ο Sirenius li. 9.de Fato, c. 39.
π in Timæo
ρ Orat. pro Roſcio. Comæd.
σ li.2. hiſto.

Dixi, non *certitudinis* ſed *probabilitatis*: quia ſolent quidem corporis diſpoſitiones affectionibus animi præire, quod integro libello Galenus demonſtrauit: ſed præire, non trahendo vel cogendo, verùm leniter & aſſiduè inclinando: ita vt bonâ conſuetudine & freno rationis, haut difficulter illa propenſio ſuperetur. Quod de ſe teſtari Socratem nõ puduit,

cùm

cũ Zopyrus physiognomus ex lineamentis corporis eius, bardum, stupidum, & mulieroſum illum iudicasset τ. Sic intelligendus Cassius medicus υ, cũ quæsijsset, cur prodigiosæ formæ homines, plerumque etiam emotâ sint mente? respondet, „*quia corpori consentit anima, vt animæ corpus.*]

τ *Cicero lib. de fato, Alexan. Aphrodis. libr. 4. de fato.*

υ *Proble. 51.*

Vnde sequitur 1. longè certiùs iudicium ferri de brutis, quàm de hominibus. quia bruta, propensione sola trahuntur; homo propensionem arbitrij habenis moderatur. Sequitur 2. *quod* Physiognomo non licet iudicare, de facto, siue de *actuali* hominis vitâ, scilicet hunc esse talẽ: sed de pronitate *tum* ac inclinatione, vt optimè censuit Proclus φ, v. g. talem propẽdere & inclinari in auaritiã, mulieres, vinum &c. 3. sequitur, non posse hanc facultatem iudicare, de donis diuinis & gratuitis, quia Deus hæc distribuit cuique prout vult: nec de extrinsecis planè homini, vt morte violentâ, opibus, honoribus, & ceteris fortunę bonis malisue: nec de nuptijs, statu vitę, & alijs negotijs, quorum electio est merè voluntaria. Ratio est, quia nihil istorum dependet à corporis habitu, vel constitutione. Permittit quidem Deus, vt quędam diuinationes istorum euentu comprobentur; sed simul eos sinit falli, in ijs quę magis ipsis necessaria. Scribit Paulus Iouius in Elogijs, de Antonio Tiberto Cesẽnate, qui Physiognomus excellens suo tẽpore habebatur, eũ Guidoni Balneo prędixisse, quod ab intimo amico necaretur; Pandulfo item Malatestę Ariminẽ-

φ *in Alcibiad. Platon.*

„sium tyranno, quod ex patriâ pelleretur & exul in extremâ ege-
„state periturus esset. Paullo post Pandulfus Guidonẽ ob spe-
„ctatam virtutem & suspectam obtruncat: Antiochũ ipsum cu-
„stodiæ mancipat, euentum præsagij exspectaturus. Antiochus
„custodis arcis filiam, ita flexit, vt resti ab eâ impetratâ in fos-
„sam demitteretur: sed compedũ sonitu proditus, & à fugâ re-
„tractus, cum puellâ percutitur. Pandulfus tandem exsul, &
„egens ab omnibus desertus, in hospitali diuersorio senex pe-
„rijt.] sic dum alijs cauit, sibi non cauit Antiochus. Potuêre etiam illa per humanam prudentiam conijci. quid enim inexspectatum aut mirandum, si familiaris tyranno vir fortis, ob

ſuſpicionem, ab eo necetur? quid veriſimiliùs, quam tyrannum inuiſum, vel necari, ſi ſit audax; vel compelli in fugam, ſi timidus; & ſemel pulſum, ad egeſtatem redigi?

QVÆSTIO V.

De Chiromantiâ.

CHiromantiam diuidunt in Phyſicam, & aſtrologicam.

Concl. 1. Phyſica Chiromantia licita eſt, & phyſiognomiæ pars, & ideò de illâ idem quod de hac iudicium.]

Ratio eſt, quia per lineas & partes manus, conſiderat ipſam corporis temperiem, & ex temperie corporis probabiliter indagat animæ propenſiones. hanc probat artem Ariſtoteles *lib. 1. Hiſtor. animal. cap. 5. & 30. ac 34. problem. ſect. 10.* & prolixè eam exſequitur Conrad. Wimpina *lib. de ſignis. ca. 10. 11. & 12.* incautè vero Pet. Primodaius, dum inter duas has ſpecies non diſtinguit, omnem chiromantiam videtur damnare, *Academiæ Francicæ p. 2. die primo c. 4.*

Concl. 2. Chiromantia aſtrologica prorsùs vana & illicita, ſcientiæ nomen non meretur.] Scientiam eſſe nititur probare Anton. Verderius α. nam loqui illum de hac etiam, non de phyſicâ tantum patet, tum quia coniungit cum aſtrologiâ; & vtramque ſcientiam contendit eſſe; tum quia, in reſponſione penultimæ obiectionis, dicit harum manus linearum ſignificationem ab aſtris infallibiliter dirigi &c. quæ ſanè Eccleſiaſticam merentur cenſuram. tum quia Papa Sixtus V. editâ contra aſtrologos & Chiromanticos bullâ, definiuit neutram eſſe ſcientiam, &, vtroſque pariter damnans, grauibus ſubiecit pœnis: cuius doctiſſimi & maximi Pontificis ſententia præponderat omni cõtra ſentientium temeritati: tum etiam quia in Catalogo Romano librorum, quorum vetita lectio, omnes qui Chiromantiam docent, apertè ſunt annumerati. prohibita eſt ergo.

α *lib. 7. Var. lection. c. 9.*

Vanam eſſe, docet optimè Franc. Valeſius β, doctiſſ. medicus, meritiſſimò illam deteſtans. primùm namque laborant væſaniâ mathematicorum, de aſtrorum influentijs, quam improbaui-

β *ſac. philoſ. cap. 32.*

probauimus §. q. 1. Addunt de suo, quod stultius est, hanc areolam esse Iouis, illam Mercurij, tertiam Veneris, atque ita porrò. Superaddunt tertiò tales areolæ lineas hoc prænotare, alias illud: quorum nihil ratione vel auctoritate confirmant, sed nudo suo delirio, & prætextæ experientiæ postulant nos manus dare. Cumque tam inania sint artis huius principia, fuêre tamen semper, qui hoc quoque mendacium paruuli diligerent. Olim prosâ oratione Chiromantiam tradidit Helenus Syracusius libro, quem nominat χειροσκοπικὸν ὀιώνισμα, *manus* inspectorium augurium; carmine verò comprehendit Eumolpus quidam. vtriusque meminere Pollux & Suidas. Recentiores scripsere Ioannes de Indagine (Lutheranus, alius à Carthusiano nominis eiusdem) Ioan. Taisnerus Athensis, Antonius Cermisonus, Bartolomæus Cocles, Michaël Sauonarola, Petrus de Arcâ, Marcellus Saya, Andreas Tricassius, Michael Scotus & alij; quorum libri scatent superstitiosis. Ars ista palmam manus primò in certos colliculos, areolas, & lineas diuidit: areolis planetas singulos, lineis astra quædam præficit: horum denique astrorum atque planetarum vulgò creditos effectus ipsis areolis ac lineis manus ascribit, vt breuiter Wimpina γ ostendit, addens se horum non approbatorem sed narratorem esse nudum: suo iudicio cuncta nænias esse: detestatur hos & impugnat vehementiùs antiquus scriptor Ioannes Salisberiensis *lib. 2. Polycratici c. 27.* γ §. *cap. 12.*

B Sed obijciuntur nobis duo, vnum SS. auctoritas, alterum exempla certa huius diuinationis. Auctoritates sunt duæ; prima est *Exo. 13. v. 9. Et erit quasi signum in manu tua.* Respond. hoc explicari sequentibus verbis; *& quasi monumentum ante oculos tuos.* loquitur enim de solemnitate azymorum; cuius celebrationem vult Hebræis esse signum memoriale liberationis ex Ægypto; Sumit autem metaphoram à more hominum, qui quando volunt alicuius rei recordari, solent digito annulum indere, vel filum alligare: quia cum manum sæpè ante oculos eleuemus, fit vt recordemur eius, quod verebamur ne obliuisceremur.

2.Iob.37.v.7. *Qui in manu omnium hominum signat, vt norint* » *omnes opera sua.* Depinxit ergo Deus in manu singulorum » vnde queant prænoscere, quid dicturi, facturi, passuriue sint.

Respond. cum Olympiodoro & Phylippo presbytero ibi, verbis istis significari, hanc temporis vicissitudinem, de qua loquitur, serenitate & procellis niuium imbriumque à Deo contemperatam, vt & Dei fortitudo fiat manifesta; & homo videns se tam facili negotio à Deo quauis tempestate impediri à proposito, manumque suam sic quasi quibusdam vinculis astringi, & ab opere arceri; cognoscat se, sine Dei adiutorio posse nihil, suamque confiteatur imbecillitatem. fauet huic expositioni versio LXX. quæ habet; *Vt cognoscat omnis* » *homo imbecillitatem suam*: necnon Hebræus contextus, in » quo ad verbum, sic; *in manu* (siue in vehementiâ) *omnes obsig-* » *nabit, ad sciendum omnes homines opus eius.* vbi ex more Hebræo- » rum, *Ve iad* בְּיַד noster vertit, *in manu*, pro in vehementi atque admirabili signo. sicut Isaias & & Ezechiel *Iad* posuere pro visione propheticâ non vulgari; sicut Moses *e manum Dei* vsurpauit, pro potentiâ & magnitudine Dei. Lege longè aliam explicationem loci Iob, apud Francisc. Valesium: quæ, quamuis ingeniosa sit, cum præcedentibus verbis non cohæret.

d 2.Reg.3.v. 25.Esai.8.v. 11.Ezech.1. v.3.& c.33. v.22 & c.37. v.1.

e Exod.14. v.31.

3.certant exemplis prædictionum, quas euentus roborauit. C Bartolomæus Cocles ille, qui tot chiromantię libros edidit, Antiochi Cesęnatis, de quo, *q.præcedenti* scripsi, discipulus, Lucę Gaurico astrologo fuit auctor fugę, vt, qui instabat, cruciatum violentum euaderet. Gauricus contemnens monita: eo quod Ioannem Bentiuolum Bononiensi tyrannide deijciendum in Ephemeridibus prædixisset: iussu violenti Principis, ex altâ trochleâ suspenso fune quinquies quassatus, & astrologię suę iactatę, & chiromantis contempti pęnas dedit. Alexandro Medici Grecus quidam ex manus inspectione prędixit mortem, & signa edidit percussoris; fore ex eius intimis, habitu gracili, vulticulo buxeo, suspensâ taciturnitate, ceteris insociabilem: quę in vnum Laurentium, qui & percussor,

sor, omnia conueniebant. Sed idē ille Cocles, prędixerat Copono cuidam, eū breui ſceleſto hōmicidio manus cruentaturum: & Hermeti tyranni filio, futurū, vt exul in aui cędderetur. Hermes igitur fatali metu percuſſus Copono clam imperat, vt Coclitem, nouū ſibi Agamemnoni Calchanta, necet. Nec Cocles diſcrimen neſciebat. Ideò ſecretâ galeâ caput munierat, ingenti gladio, quem peritiſſimè ambabus manibus regebat, ſemper armatus. Verùm à Copono baiuli habitu perſonato, dum ferę oſtij, calculo iniecto prępeditę, clauem inſereret, adactâ in occipitium ſecuri, interfectus eſt: nullam aliam patrati facinoris cauſam adferēte Copono, quàm quod ipſe Cocles breui homicidam futurum aſſeruiſſet. Vnus iſta omnia narrat Iouius ζ, nec vſquequaque indubitatæ fidei Hiſtoricus, nec ſatis, à ſuperſtitioſis & gentiliū, ne dicam opinionibus, ſaltem locutionibus, alienus; cui vt ea contigiſſe concedamus; idē tamē, quod aſtrologis talia iactantibus, cū D. Auguſtino reſpondendū. vide s̄. q. 1. reſponſ. ad 4. obiectionem.

ζ *in Elogijs.*

QVÆSTIO VI.

De coniectatione ex ſomnijs.

A GRæci vocant ὀνειροπολίαν, de qua Senariorum libellus à Iunio Hornano editus habetur α. Ceterorū onirocriticorum veterum, non magnâ reip. iacturâ omnes libri interierunt, præter vnum Artemidorum Daldianum, delirum ſenē; qui libris quinque cuncta ab alijs tradita complexus fuit. ex recentioribus Conr. Wimpina vellem, ne tam multa ſine antidoto congeſſiſſet β. Auorū quoque memoriâ, hanc in Italiâ vaniſſimè profitebatur artem Iunianus Majus γ: cuius exſtant epiſtolæ & libelli quidam Grāmatici. Ex inſomnijs prophetiam fingebat Thomas Munzerus Anabaptiſtarum parens vnus. Braſileenſes Indi in expeditione ſomnia obſeruant: ſi ſe hoſtium carnes torrere ſomniarint, proſperum ſomnium cenſent, & victoriam ſpondent; ſin contrà ſuas, ab hoſtibus vinci metuunt. [*Ioan. Stadius lib. 2. Hiſtor. Braſileenſ. c. 27.*] Legi cum vtilitate tantum illi de hac materiâ videntur; qui cum D. Thomâ

α *inter animaduerſ. lib. 1. cap. 18.*

β *lib de diuinat. c. 14. & libro de inſomnijs per decem capita.*

γ *de quo Alex. ab Alex. lib. 1. cap. 11.*

mâ & Antonino δ, quibus liceat attendere, quæ & quibus interpretari permissum sit, expenderunt ε. hos imitabor.

δ Dic. hom. 2.2.q.95.a.6. Antonin. 2. p.tit.11.ca.1. §.7. ε Turrecrema. in c. non obseruetis 26. q. 7. Micha. Med. d. c. 2. Vatef. 3. cap. 31. Sirenius d. lib. 9. cap. 25. Ioan. Nider. ad 1. præcep. c. 10. q. 2. Salisberiensis li. 2. cap. 17. ζ lib. 1. c. 2.

Macrobius, *lib. 1. de somn. Scipion.* quem sequitur *Salisber. lib. 2.* somnia diuidit, in ἐνύπνιον, φάντασμα, ὄνειρον, ὅραμα, χρηματισμὸν; *insomnium, spectrum, somnium, visum, & oraculum:* sed Artemidorus ζ ea quinque ad duo reuocauit, *insomnium* nempe & *somnium*; sub insomnio, spectrum; sub somnio, comprehendit visum & oraculum, quoniam hæc illud consequuntur. Gentiles consentiunt species primas, insomnium & spectrum, ἀσήμαντος esse, nihilque significare vel præmonere. *Somnium* igitur strictè sumptum, vt opponitur insomnio, definiunt, motum aut figmentum animæ multiforme, futurorum» bonorum vel malorum significatiuum. Huius verò prædictio-» nis fundamentum statuunt experiẽtiam, & quandam proportionis similitudinem rei somniatæ ad euentum. Experientiam vocant, si vnus vel plures, cùm hoc vel illud somniassent, talem vel talem postea fortunam sunt experti: similitudinem verò illam proportionis longè quoque putidiùs inuestigant. Primò ex quodam more ac consuetudine; v.g. radi caput honestum & religiosum est monachis, quia moribus ipsorum & regulis id consentaneum: ergo si monachus id somniet sibi accidere, prosperum erit somnium. Sin verò id somniet aliquis coniugatus, præsagium dicent esse infaustum: quia coniugatis dedecorosum, sic raso vertice incedere. 2. ex vocabuli significatione; veluti audit quis vel legit Serapidis nomen, morietur; quia Serapis idem qui Pluton & Orcus. 3. ex rei significatu Hieroglyphico; vt si quis sibi visus sit cathenâ ad templum alligari; fiet sacerdos, & illi templo seruiet æternũ. 4. à fabulosis narrationibus: veluti visus est sibi aliquis vagus in Isthmo filiolum suum quærere? peribit filius mersione, iuxtà fabulam Melicertæ. 5. de aliquâ ratione astronomicâ vel physicâ, longè petitâ, veluti somniauit se lumen à lunâ petere? cæcus fiet, quia luna proprio caret lumine. item videtur quis in somnis manus vrsæ habere? damnatus ad bestias, & ad palum deligatus, ab vrso deuorabitur. cur? quia vrsus intra

spelun-

ſpeluncam latitans ori manum inſerit, & veluti adedens exſugit, indeque ſumit nutrimentum. Hæc artis ſunt fundamenta, quam ingenioſa, tam puerilia: mireque ridiculus in his eſt Artemidorus, quia quod vni aliquando caſu accidit, in conſequentiam trahit, & canones cõflat ſtuppeos, quibus merè fortuiti caſus ad ſimiles euentus prædicendos pertrahantur.

Vnde apparet primò, nihil huiuſmodi Oniropolicis libris deferendum; meritoque damnari eos, qui ad huiuſmodi ſcripta animum adijciunt; nominatim ad legendum fictitios hac de re libros Abrahami, & Salomonis, & libellum ſomnialem, qui Danielis prophetæ nomine falsò circumfertur, de quo agitur in Decreto Gratiani ν. Apparet 2. ſuperſtitioſum eſſe conſilium Syneſij θ; quo ſuadet, vt quiſque ſibi ſuis ex ſomnijs, cum eorum quę poſtea perpeſſus collatione, artem quandam coniectandi conficiat: quod inutile ſtudium, vanumque commentum accuratè iampridem Fran. Picus confutauit ι.

ν d. cap. non obſeruetis.

θ li. de inſomnijs.

ι lib. 6. de prænot. cap. 8.

B Sit tamen 1. concluſio; Quædam ſomnia verum euentum „prænunciant, quædam nullum, vel illuſorium. quare etiam „quædam licet obſeruare, quædam non licet.]

Concl. hæc eſt contra Xenophanem Colophonium, & Epicuræos, qui cuncta ſomnia volebant contemni: eſt contra Stoicos, Protagoram, Artemidorum, Tyanæum, & ſimiles, qui ſi ſomnium ſit, neceſſariò quoque aliquid volunt ſignificare (vt ex eorum ſuprà poſitâ definitione patet) & ideo nolunt vlla omnino ſomnia negligi vel præteriri. Vtrumque extremũ condemnat S.S. Stoicorum dum ait κ; *Vbi multa ſunt ſomnia, plurimæ ſunt vanitates, & ſermones innumeri: tu verò Deum time.* Item λ, *ſomnia extollunt imprudentes, quaſi qui apprehendit vmbram, & perſequitur ventum: ſic & qui attendit ad viſa* „ *mendacia.* Epicuræos autem damnat, dum tot exempla diuinorum ſomniorum & interpretationem, paſſim ſuppeditat μ. Rectiùs ergo Homerus ρ & Virgilius ο cõmenti ſunt fabulam, de duplici portâ ſomniorũ; per eburneam falſa, per corneam emitti vera; vt indicarent quædam vera & ſignificatiua, quædam falſa & inania ducenda.

κ Eccl. 5. v. 6.

λ Eccleſ. 34. verſ. 1.

μ ſ. cap. 1.

ρ Iliad. τ.

ο Æneid. 6.

2. Concl. Tam certa ſunt ſomnia, quam eorum certa cauſa. ſi hæc effectum certum certò producit, etiam ſomniorum prædictio certa; ſi probabiliter, probabilis, ſi fortuitò, fortuita & fallax.]

Explicatione hæc tantum indigent. Synæſius prædicto commentario comminiſcitur ſpiritum quendam fantaſticum; quem vult eſſe animæ vehiculum, auctorem & fabrum omnium ſomniorum: quod Platonicum figmentum eſt, fabulis æquale poëtarum. Porphyrius duas cauſas agnoſcit. vnam, dæmones bonos maloſque; quam nos admittimus eſſe cauſam quorumdam ſomniorum: aliam notiones quaſdam, quas animus ex aliâ vitâ ſecum allatas in corpus intulerit; quod eſt à fidei dogmatibus alienum. Nec enim animus hominis corpore antiquior aduênit aliunde, nec quando infundebatur à Deo, vllas ſecum creatas ſpecies, ſecum attulit. Ariſtoteles τ negat vlla à Deo immitti ſomnia; quod S.S. prorsùs repugnat. Contra Plato ρ, cuncta ſomnia dæmonibus aſcribit, quod rectæ philoſophiæ, & quotidianæ experientiæ refragatur. Melius Hippocrates σ, vera ſomnia, partim Deo, partim naturalibus cauſis adſcribit. Rem acu tetigiſſet, ſi tertium mébrum addidiſſet, non prætermiſſum à D. Gregorio τ: qui rectiſſimè ſomnia tribus auctoribus adſcripſit, Deo, Naturæ, Dæmoni: vnde poſteriores Theologi ea diuiſerunt, in Diuina, Naturalia, & Dæmoniaca. præcipua difficultas eſt de Naturalibus.

τ *lib. de diuinat. per inſomn.*

ρ *in Sympoſ.*

σ *l. de inſom.*

τ *li 8 Moral. c. 13. & lib. 4. Dialog. c 48.*

Naturalia proficiſcuntur vel à causâ intrinſecâ ſomnianti, C vel à causâ illi extrinſecâ. Intrinſeca naſcuntur, quædam potiſſimùm ab animâ, & tunc dicitur cauſa animalis, aut (vt quidam loquuntur) moralis: quædam potiſſimum à corpore, & vocatur cauſa corporalis, & ab alijs, ſtrictè loquendo, naturalis. Intrinſeca cauſa animalis eſt, quando ſomnia obueniunt de rebus, quibus cogitatio vigilantis valdè fuit intenta, iuxta illud Salomonis υ;

υ *Eccl 5. v 2.*

Multas curas ſequuntur ſomnia. de hac cauſa, Attius;

Rex, quæ in vitâ vſurpant homines, cogitant, curant, vident,

Quæque

Quæque agunt vigilantes, agitantque, ea si cui in somnis accidant, Minus mirum est.] idē censuere Lucretius, & plurimi, quos φ alibi citaui: nunc non repetam. D. Greg. Nyssenus acutissimè scripsit χ, huiusmodi somnia similia censenda citharæ, cuius, fides cessante manus impulsu, adhuc modicum extremâ motione trepidant ac tinniunt.

φ *in Comm. & Aduers. in Senecæ Octauiam.*

χ *lib. de hominis opificio*

Corporalis intrinseca causa nascitur à præsenti dispositione ac temperamento corporis, quod vel inediâ exhaustum, vel crapulâ repletum; vel humore aliquo nimis prædominante ægrescit; vel alio interiore vitio laborat. Ex his causis, vel pacata, vel turbida, vel multiformiter varia somnia nascuntur. Quibus sanguis est copiosior, rosas somniant puniceas, crocum, hortos, conuiuia, choræas, complexus, aërem, volatum, & lęta omnia. Phlegmatici, mare, aquas, balnea, nauigationes, submersiones, onera grauantia, tardam & impeditam à noxijs fugam. Colerici, colores flauos, rixas, pugnas, incendia. Melancholici, fumos, caliginem, tenebras, vagationes per loca sola, nocturnas oberrationes, tetra spectra, mortes, tristiaque cuncta. Quibus vesica humore plena, somniant de lacubus, fluuijs, imbribus, & somniādo nonnunquā impluunt ipsi in sauanas. Quibus dominantur sinceri purique succi; putant in somnis volutari se inter odoratos suauesque flosculos: contra in sordidis, cœno, cloacis, cadaueribus versari sese, quorum in corpore humores fætidi putridique coaceruantur. Quibus viscido humore affectæ obstructæque sunt partes cerebri posteriores, illi comprimi ac suffocari sibi videntur in somnis. ἐφιάλτην Græci, Latini *Incubum* morbum, Hispani *la pesadilla*, Galli *la coquemare*, vocant.

Naturalis extrinseca somniorum causa est, quādo dormiētis imaginatio ab agente extrinseco mouetur. huiuscemodi agens est duplex, alterum est aer ambiens, alterum impressio siue influxus corporum cælestium. Sicut enim corpora cælestia suo in materiem corpoream influxu varias formas lapidum, metallorum, plantarūque gignunt: sic influendo in fantasiam, quæ organis corporeis est immersa, posse à cęlestibus

corporibus produci ſpecies imaginabiles, effectui à corporibus illis cælicis promananti conformes, non eſt negandum. De his,

Sit 3. concl. Somniorum ex naturalibus cauſis deriuatorum, eatenùs licita eſt obſeruatio & interpretatio, quatenùs cauſſæ naturales effectibus cauſæ ſuæ coniunctis ſunt adæquatæ.]

In hac concluſione medici, Hippocrates & Galenus, & Theologi conſentiunt; eaque deducitur ex iam dictis. Indiget verò tantum explicatione. Quando cauſa eſt intrinſeca & animalis, poſſumus ſomnium obſeruare, vt in poſterum ſtudia vitamque noſtram meliùs & ſecuriùs inſtituamus. Eſt, quem lectio vel cogitatio diurna, fædis illuſionibus tempore nocturno inquinet? excludat quantâ poteſt curâ ſimiles cogitationes. Territant alium crebra ſomnia, & in puſillanimitatem, deſperationem, vel quod aliud adigunt vitium? cauſas debet ſomniorum inquirere, & remedia procurare, quibus liberetur. Contrà ſomnijs alius vrgetur in bonum, vt religionem, cælibatum, pœnitentiam? probet iſte, num hæc, vt videntur, à Deo ſint. Somniorum huiuſmodi naturalium interpretatio pendet ab experientiâ, & ingenij ſollertiâ, cognitione ſtudiorum, morum, & propenſionum, quæ ſunt in ſingulis.

Quando cauſa intrinſeca eſt corporalis, poteſt quis inſtantes morbos metuere, ſeque præmunire. Scribit Galenus ♄, quendam cùm ſomniaſſet alterum crus ſibi factum lapideum, mox eâ corporis parte paralyticum exſtitiſſe. Eadem cauſſa tam vehemens quandoque eſt & accelerata; vt quando quis ſomniat aliquid ſibi accidere, id reuerà tunc illi accidat. exemplum Cornelij Ruffini petere licet à Plinio ſecundo ω.

♄ *lib. de præſag. quæ ex ſomn. ducũt.*

ω *lib. 7. Nat. hiſt. c. 50.*

Quando naturalis cauſa eſt extrinſeca, tunc videndum; an effectus ſui principium aliquod in nobis habeat, vt ſi ſomniãti ipſi agendum vel patiendum aliquid ſit ab illâ causâ (exempli gratiâ, ſi ſomniem me iturum Romam, vel conflicturum.) an verò euentus principium ſomnianti ſit prorsùs extrarium, veluti quod largus imber erit, quod nauale prælium futurum, quod

quod Turcæ profligandi. Et hæc extrinseca rursùs in duplici genere sunt; quædam non adeò sunt à somniante remota, quin possit ab illis naturaliter affici & pati, v. g. possum hodiè pati à caussis futuræ cras pluuiæ, vt experiuntur podagrici & hernioſi: quædam tam procul remota sunt à somniante, vt nihil corpus eius ab illis naturaliter pati queat, v.g. non possum hîc pati à caussis futuri hîc imbris post biennium, propter *temporis* distantiam; nec futuri statim imbris in Iaponiâ, *propter loci* intercapedinem: nec à causis, propter quas moderne reginę Anglorum successor ad solium euehendus: quia *causę* huiusmodi nihil pertinent ad corporis mei temperamentum. Hoc igitur dico, Extrinsecas causas, quæ in nos possunt operari, probabilitatis aliquid præbere ad huiusmodi somniorum interpretationem, iuxta probatorum medicorum & philosophorum morem, similitudines in somnis visas inter se comparantium; & quæ quarum rerum sint similitudines, & ex quibus causis proficiscantur perpendentium. Verè tamen hæc probabilitas valdè tenuis est, & minuta. Extrinsecorum verò, quæ in nos agere nequeunt, penitùs incerta & fallax est obseruatio: si quando respondeant euentui, id à casu fit, vel ab intelligentiâ quapiam reuelatur.

Vnde infertur corollarium, eum peccare, qui ex naturalibus somnijs, etiam intrinsecis, futura contingentia diuinat, vel quęcumque ab arbitrij manant libertate siue somniantis, siue alterius; multoque magis, qui de ijs quæ sunt gratiæ dari à Deo gratis solitæ. ratio est. quia hęc non dependent à causis naturalibus, aut temperie corporis. Hęc de naturalibus.

E Diabolica somnia sunt, quæ mali spiritus insidiosè dormientibus immittunt, vel ad perturbationes animi ciendas; vt libidinem, iram, odium, desperationem; vel ad occultorum aut futurorum significationem; de quibus verum illud Penelopes Homericæ, minimè curanda somnia: & illud sapientis α; *multos errare fecerunt somnia, & exciderunt sperantes in eis.* De hoc genere fuerunt lectisternia gentilium in fano Serapidis, Æsculapij, Podalyrij & aliorum, quibus incubantes somnia

α Eccles. 34. v. 7.

somnia captabant, quorum mentio etiam apud Maronem in Ænei. de quibus iam egi β. Minus notum illud, quod de Venere Gazæâ scribit Marcus Historicus testis oculatus γ; In loco (ait) qui vocatur tetramphodos (hoc est quadriuium) sta» bat statua marmorea, & dicebant eam esse Veneris. erat autem» supra aram marmoream: statuæ verò effigies erat nudæ mu» lieris, quæ palam ostentabat verenda sua. statuam autem in» honore habebant omnes ciues, maximè verò mulieres lucer» nas accendentes, & thure suffientes. Dicebant enim eam in» somnis respondere ijs, quæ volunt inire matrimonium. Deci» piebant autem se inuicem mentientes. Sæpè verò iussi à dæ» mone conttahere matrimonium, tantum abfuit, vt id rectè» eis procederet, vt inter eos fierent diuortia, aut malè cohabi» tarent &c. addit enim de mendacibus responsis plura, & de» statuæ *ad signum crucis* deiectione, dæmonisque fugâ. Huiusmodi sunt somnia Anabaptistica, & fuere olim Enthusiastarum; & admiranda quædam Gentilium; quæ ad naturales causas vel nullomodò, vel ægrè possunt referri. notabo loca, vnde petet qui volet. tale fuit somnium Epithelis Messenij de anu liberandâ per humi effossionem inter myrtum & smilacem δ, tale Ædesij philosophi apud Eunapium ε; tale matris Attilæ ζ, de filio; tale Ptolomæi apud Tacitum η, tale Nestorij Athenienſis apud Zozimum θ, & Iuliani Apostatæ apud eundem, & Ammianum ι, & multa alia apud Valerium Maximum κ; sed omnibus admirabilius quod de Odati & Zariadre refert ex Charete Mitylenæo, Athenęus λ.

De his sit 4. Concl. Dęmoniaca somnia obseruare, vt fraudem dęmonis caueas, licet: ad occultorum scientiam, vel euêtus futuros, nec licet nec expedit,] prior pars patet, quia hoc» animę salutare est, & aliquando necessarium. posterior pars» probatur, quia hoc lege Dei prohibitum μ. *Non augurabimini, nec obseruabitis somnia.* Item quia non potest horum interpretatio, citrà miraculum, haberi nisi ex pacto cum dęmone: quod prorsùs illicitum. Nec etiam hoc expedire potest. quia sic accepta occultorum cognitio, curiosa & superstitiosa est;

futuro-

β 3. c. 1. q. 2. sect. 2.

γ *in vitâ S. Porphyrij Episcopi, mẽs. Febr.*

δ *Pausan. in Messenia.*

ε *in eius vitâ,*

ζ *Anton. Bonfin. rer. Hungaric. l. 3. deca 1.*

η *lib. 4. hist.*

θ *l. 4. Anna.*

ι *lib. 21.*

κ *lib. 1 c. 7.*

λ *lib 13. Dypnos. c. 13.*

μ *Leuit. 19. v. 26. Deute. 18. v. 10.*

futurorum vero contingentium; nõ nisi fallax, vtpote ipsi Diabolo incerta. *Vide Salisberiensem d.c.17.*

Diuina insomnia nobis à Deo, mediantibus bonis angelis, suggeruntur, quorũ iam causæ & modi sunt explicati ν; exempla, qui volet, ea passim reperiet, vt Theodosij Imperatoris ο, Arnobij Rhetoris ϖ, Mauricij Imperatoris ρ, & Bardæ σ, & Eulogij τ, & fortassis tale fuit Alexandri magni de sanitate restituendâ Ptolomæo υ, & multa apud Fulgosium lib. 1. Exemplor. c. 5. Sit

» Concl. 5. Diuinorum somniorum obseruatio licita est: sed » interpretatio solis conuenit illis, quibus à Deo facta inter- » pretationis reuelatio.] prior pars patet, quia immittuntur à Deo vt ea obseruemus, eaque nos doceant, moneant, corrigant. posterior pars probatur verbis Danielis φ; *Mysterium* » *quod Rex interrogat, sapientes, Magi, arioli, & aruspices nequeunt* » *indicare regi: sed est Deus in cælo, reuelans mysteria, qui indica-* » *uit tibi* &c. & postea χ; *Mihi quoque, non in sapientiâ, quæ est* » *in me, plusquam in cunctis viuentibus, sacramentum hoc reuela-* » *tum est; sed vt interpretatio Regi manifesta fieret.* Paullus quo- » que ϯ; *quæ Dei sunt, nemo cognouit, nisi spiritus Dei.*

Discernere dæmoniaca à diuinis somnijs pertinet maximè ad confessarios, & qui medicinam faciunt animarum; qui discretionis spirituum dono præditi sunt. pendet hoc iudicium à caussis & circumstantijs reliquis, ad eũ modum, quo visa & reuelationes expendendas docui ω. In summâ hoc obseruandũ, si cõstet neque ex animali, neque ex corporali causâ somnium fuisse natũ: dubitetur verò vtrũ sit à Deo, vel à diabolo, tutissimũ fore; si, vt à diabolo immissum, caueas & contẽnas. probatur hæc regula, tũ ex Sapiẽte Syracide, qui docet extrinseca somnia esse contẽnendâ, quę non constat à Deo immissa. » Nãiste est sensus horũ verborũ α; *Nisi ab altissimo fuerit emissa* » *visitatio, ne des insomnijs cor tuum.* 2. probatur ratione, quia curiosa somniorum obseruatio, ad hoc discrimen agnoscendum est superuacua. nam Deus solet, quando somniũ mittit; simul hominem certũ reddere, hoc somniũ à se profectũ & cęlitùs

ν § c.1. q.2. *in fine.*

ο *Theodore. lib.5. histo. c. 6. & 7.*

ϖ *apud Hieron. in Chro. Euse.*

ρ *apud Glycam p 4. annal.*

σ *apud eundẽ Glycam.*

τ *D. Aug. lib. de curâ pro mort.*

υ *Diodor. Sicul. lib.17.*

φ c.2.v.27.

χ v.30.

ϯ 1. Cor. 2. v.11.

ω *libr.2.q.6. & hoc libro 4.c.1.q.3.*

α *Eccles.34. v.6.*

immissum fuisse. 3, docetur experientiâ. nam eos qui curiosè ad somnia attenderunt, somniorum interpretatio subsecuta, in grauissimas calamitates & interitum prȩcipites egit, vt Agamemnonem Homericum in Iliade, Cyrum Persarum Regem β, Xerxem γ, Onomarchum δ, Antigonum & Pompeium ε.

β Sabelli. lib. 6. Ennea. 2. γ Herodot. lib. 7. δ Diodorus Sic. lib. 16. ε Plutarch. in Demetrio, & in Pompeio.

Atque hîc de somnijs finem facerem; nisi veniret in memoriam frequens illa, & mihi gratissima cum V. Cl. Iusto Lipsio familiaritas, cùm Louanij degerem: quæ, quam tunc grata & iucunda mihi frequens de rebus, quæ & illum & me decebant, hoc est litterarijs, moribusque formandis, collocutio; tam nunc molesta est acerbaque priuatio. Incidit quadam die de somniorum vaticinijs sermo. Tum ille retulit fuisse Bruxellæ sutoris cuiusdam vxorem annis præteritis viginti, quæ plurima prædicebat varijs, ab euentu ad vnguem comprobata; Spellium (præfectus ille viarum erat, vocamus Brabanti, De Kop toe) agendum in crucem; Requesenium gubernatorem, ex morbo mox obiturum; concilium supremum Regis vim passurum, & plerosque carceri mancipandos consiliarios: & similia non pauca. Hanc se non semel vidisse & audiuisse. Solitam dicere in somnis sibi spiritum quendam se ingerere, specie diffusi corporis candidi, cuius nequiret lineamenta discernere: ab eo se doceri omnia: cumque appareret, semper se tanto tamque continuo horrore percelli, vt animo linqui sibi videretur. hunc cogere postea, vt vel cum vitæ periculo, denunciet alijs quæ in somnis edocta; nec sinere quietam, dum iussa peragat. Fuisse mulierculam satis alioqui contemptibilem & simplicẽ, non quidem diffamatam: sed nec compertæ sanctitatis. Varia subit animum de hac re cogitatio. Quã certum, hæc somnia supernaturalia fuisse; tam mihi dubiũ: Vtrũ diuina, vtrum dȩmoniaca fuerint? Solent diuina mulieribus non minùs quã viris contingere; nec obstare vel vilitas, vel paupertas personarũ. Solitus horror quidam diuinas etiam apparitiones comitari. Solita accedere ad dicendum coactio. Verum pellucent mihi in hac narratione plura, cur potiùs

ſuſpicer ab atro, quam ab candido ſpiritu iſta profecta. Primùm illa ſpecies diffuſi candoris, informis ſemper; & continuum adferens horrorem, non cumulatum ſequenti mentis lætitiâ, & tranquillitate; indicium facit non obſcurum, auctoris ſui candorem mentientis. Sexus ſuſpectus, & conditio nihil commendans, quam nec ſanctitas, nec prudentia, aut deuotio, vel alia ſigna huiuſmodi comitabantur. At lucrum *illi* nullum hinc, vel quæſtus, ſed ſæpe verbera, conuitia *ferè ſemper*. Sic ſolet ſagis accidere, & ſuis hanc dæmon mercedem pendit. Deinde quæ prædicebat, de publicis quidem rebus erant; ſed eorum cognitio in publicum parum erat neceſſaria. quia tum prædicebantur, quando vix pręcaueri poterant: nempe exiguo paucorum dierum antequam contingerent tempore. fruſtrà etiam prędicebantur, à ſolâ mulierculâ; cui fidem adhibere, nullius prudentis viri fuiſſet. Non conſueuit autem Deus, quę prędiciri, & pręcaueri vult, ſic, nuda à perſuaſionum momentis omnibus, indicare. Denique quę prędicebat, huiuſmodi erant, vt non dico dęmonis, ſed etiam humanę prudentię & coniecturę ſubiacerent. Spellij ſupplicium: quia ſciebat dęmon, eum iam reum eſſe, & propter crebras accuſationes occultarum delationum ſeriò & ſedulò in eius actiones vitamque inquiri. Ludouicij Requeſenij morbus, anthrax erat in corpore ſimul obeſo & admodum bilioſo: quis eum lethalem fore non prędiceret? iudicant medici, ex indicijs externis, non queat Æſculapius ille fulminatus cui patent corporis interna? Ordinum molimina contra Concilium ſtatus, iam diu coquebantur: Heſij audaciam & conatus non ignorabat, qui ſtimulabat: ex conſiliarijs qui inuiſi, qui magis, qui minùs, tenebat Satan omnia: videbat coniuratos vigilare, alios vel non credere, vel contẽnere, vel ſtupere: quid futurum, & quæ ex ſimilibus (vt dicunt Dialectici) præmiſſis conſequentia, non erat magnæ, neque ſupernaturalis ſagacitatis odorari. Sed ſaluo hæc meliore iudicio.

CAPVT IIII.

De coniectatione Politica, siue de sortibus.

Politicam sortem voco, quæ iure ac legibus probis aliquando recepta: vt est *sors diuisoria, sortium contractus, canonica purgatio*, & fuere olim permissę, nunc vero damnatę varię quędam *vulgares purgationes*. de quibus singulis agendum.

QVÆSTIO I.

De diuisoriâ sorte.

Diuisoriâ sorte Romani olim in iudicibus legendis, prouincijsque sortiendis vtebantur, nec non in familiâ herciscundâ, militaribus, alijsque negotijs. Iudicum illam sortitionem α Romani ab Athenienſibus accepere; vbi iam olim in Areopago iudices, coniectis in vrnam varijs litteris, sortiebantur β; quod & Siculos imitatos Plutarchus, cùm de augurio, quod ex litterâ M. ipsi obtingente cæperat Dionysius, ageret, *in Apophtegm.* apertè docuit. Sed de gentilium sortitione, ceteris plura & meliore methodo Iunius Hornanus tradidit γ. Addam quæ I. C. & Theologi censuerunt. Si dubium sit, qui primi causam in iure dicere debeant δ; si de hereditate & bonis diuidendis ε; si de optione pluribus relictâ ζ, de seruis manumittendis, liberis diuidendis, & similibus η, eam permittunt iura: prohibitum dumtaxat sortiri Episcopatum θ, vel aliam quamuis dignitatem, aut beneficium Ecclesiasticum ι. In ceteris ergo dignitatibus, & officijs, actionibus, pœnis, rebusque alijs, diuisoria sors, qua quid cuique tribuendum, quæritur, prohibita non est, vt patet ex *cap. 1. 26. q. 2.* qui canon de hac diuisoriâ tantum, debet intelligi, vt patet ex ipsomet D. Augustino κ, vt tamen in his nullum peccatum intercedat, seruandæ sunt quatuor conditiones λ. Primò debet euentus à Deo exspectari, & non à casu vel fortunâ, vel astris. quare & Deus inuocandus iuxta illud μ; *In manu tuâ sortes meæ*. Si quis certò euentum exspectaret ab astris vel fato (sumto vt sumunt Stoici & astrologi) mortaliter peccaret; si à casu vel fortunâ (fortunam non vt gentiles, nam tunc

α de qua ex Asconio Sigon. lib. 2. de iudic. c. 12.
β ex Luciano, Demosthene, & Schol. Aristophan. bene Sigon. lib. 3. de repub. Athenienſ.
γ li. 2. Animadu. c. 5.
δ l. 14. D. de iudic.
ε l. 2 C. quãdo & quib. quarta. lib. 10.
ζ l. 3. Cod. de legat.
η Mynsinger. 4. obſer. 37.
θ l. 47. C. de Epiſc.
ι cap fin. de ſortileg.
κ in Pſalm. 30. conc. 2. propè fin.
λ D. Thom. d. q. 95. ar. 8. & Caieta. in Sum. v. Sors.
μ d. Pſal. 30.

tunc esset mortale & idolatricum; sed vt Christiani sumunt philosophi, accipiendo ν) in re graui foret, veniale; in re leui, vix esset peccatum. 2. debet adhiberi simplex sors, sine vllâ superstitione, vel abusu rerum sacrarum aut scripturæ sanctæ ο; non tamen est Mortale peccatum, nisi magna adsit irreuerentia. 3. necesse est, vt illi qui sortiuntur, æquali iure nitantur. alias enim esset iniusta sortitio; & quidem grauior, si de bono publico ageretur. v.g. si de officijs publicis digni & indigni sortes mitterent. Sors enim posset indigno fauere, cum damno reip. & iniuriâ dignorum. 4. vt principalis intentio mittentium sortes, non sit inquirere voluntatem Dei modo extraordinario ϖ (quia talis modus omnino est incertus) sed præcipua intentio debet esse, vt auferantur lites, discordiæ, querelæ, inuidiæ: quod nos docuit Salomon ρ. *Contradictiones (inquit) comprimit sors, & inter potentes quoque diiudicat.* quare si aliter concordia posset iniri, res sorti non esset committenda: sin aliter nequit discordia sopiri, bonum pacis sortem permittit, seruatis his conditionibus. Hinc praxi receptum in militiâ, vt quando plures sunt rei, sorte experiantur, quis necandus, quis liberandus: tum verò seruandum, vt sit par sortientium reatus, alioqui iniqua est sortitio, quoad minùs nocentes. Sic tempore pestilitatis sortiendum, quis parochorum in vrbe remanere debeat σ; eadem ratione, quando dubium cui cedere debeat eleemosyna, potest sortitione res decidi τ.

B Porro ne quem fallant, quæ in S.S. leget de sortibus, rectissimè post D. Hieron. & Bedam υ monuit Gratianus, ea nihil ad nostra pertinere tempora. Nam in veteri lege, Deus inter alias cærimonias, hanc quoque instituerat, quâ in sortitione vterentur eamque sorti præmitterent; quę qualis fuerit, non satis constat, videtur fuisse quædam ad Deum mentis eleuatio cum oratione ad hoc institutâ, vt colligitur ex Leuitico φ; vbi de capri emissarij sortitione, sic legitur; *duos hircos stare faciet coram Domino in ostio tabernaculi testimonij: mittensque super vtrumque sortem, vnam domino, & alteram capro emissario*

ν *vide Veracruzium 2. Physic. specul. 5. Sot. & Toled. in eund. Physic. lib.*

ο *D. August. epist. 119. ad Ianuar. ca. 3. 26. q. 2.*

π *c. 2. & 4. 26. q. 2.*

ρ *Prouer. 18. v. 18.*

σ *D. Aug. epist. 180. ad Honorat. & li. 1. de doctr. Christ. c. 28.*

τ *arg. l. 3. C. commu. de lega.*

υ *d. c. 2. & d. c. 4.*

φ *c. 16. v. 10.*

rio; *cuius exierit sors domino, offeret illum pro peccato: cuius autem in caprum emissarium, statuet eum viuum coram Domino, vt fundat preces super eum, & emittat eum in solitudinem.*] & D. Lucas de sortitione Apostolatus ita scribit; postquam narrauit duos ab Apostolis coram Deo statutos, Barsabam & Mathiam; *Et orantes, dixerunt; Tu Domine, qui corda nosti omnium, ostende quem elegeris ex his duobus vnum, accipere locum ministerij huius, & apostolatus, de quo præuaricatus est Iudas, vt abiret in locum suũ. Et dederunt sortes eis, & cecidit sors super Mathiã* χ] Primùm igitur statuebantur sortituri coram Deo, mox oratio fundebatur, tertiò sortes singulis dabantur, eæ miscebantur, in sinu, vrnâ vel alio vase. cuius sors exibat, super eum cadere dicebatur. Certè missas aliquando in sinum, testatur Salomon ψ; *Sortes mittuntur in sinum, sed à Domino temperantur.* interdum in calicem, quem sinu continebant: vnde & calix in sacrâ scriptura sæpe significat sortem; vt secundum nonnullos, his verbis; *Dominus pars hæreditatis meæ & calicis mei* ω. Totum ergo hoc negotium cærimoniale fuit: quare legis veteris cærimoniarum abrogatione, etiam hæc sortitionis cærimonia cessauit. Vnde Venerab. Beda α obseruat Apostolos ante S.S. acceptum, in electione D. Matthiæ adhuc legali cærimoniâ vsos fuisse; post Spiritum verò Sanctum acceptum, non amplius sortem adhibuisse; sed solâ vsos oratione ad Deum, & ieiunio adiuncto: sic enim leguntur elegisse Septem Diaconos, & Presbyteros β. Sanè cùm Saluator, qui fallere non potest nec falli, cuncta promittat orantibus γ; stultum & absurdum est, relictâ oratione, quę promissionem habet, confugere ad sortem; cui se adfuturum Deus, in Nouo testamento non repromisit.

χ *Actor.* 1. v. 24.

ψ *Prou.* 16. v. vlt.

ω *Psalm.* 15. v. 16.

α *in cap.* 1. *Actor.*

β *Act.* 6. & 13. 14. v. 22.

γ *Matth.* 7. v. 7. *Ioan.* 14. v. 13.

QVÆSTIO II.

De contractu sortis, siue Loteriæ.

EST in vsu frequenti Europę contractus quidam, quem vulgò vocant *Loteriam*. iste vel priuatim fit, vel publicè. priuatim, pro arbitrio cuiusque, quando aliquis equum vel quid simile A

simile statuto prætio (v.g. pro L. aureis) exponit sortiendum cui obtingat,& deinde in hanc summam plures symbolã quisque conferunt,& aleam iaciunt,quis equum sit habiturus: vel etiam priuatim plures annuli, libri, specula, vel alia suppellex proponitur,inter familiares eodem modo collatis symbolis (quæ vocantur, *Lota*) sortienda. vulgo vocant *la raffe*, aut, *riffe*. Quidam vocant *ludum ollæ*: opinor propter vrnam seu ollam,in quam sortes iaciuntur.

Publicè verò cum instituitur, opus est Principis vel reip. consensu. suntque hoc in contractu, siue publicè siue priuatim fiat, multa consideranda, vt iustitia contractus & perfectio illibata maneat:

» Conclus. 1. *hunc contractum esse licitum.* hanc probat benè Briard. α quod sit licitus patet, quia nullo iure, nec naturali, nec diuino, nec humano prohibitus. Non naturali, quia celebrari sic potest, vt nulla in eo interueniat iniquitas,si seruentur conditiones mox dicendæ. Secundò quia cedere potest in publicam vtilitatem. 3. quia secundum se, nihil est aliud, quam sors quædam diuisoria, instituta ex benè placito concertantium siue consortientium. Quod diuino iure non sit prohibitus, probatur, quia nec per sacram scripturam, nec per vllam traditionem Ecclesiæ: quod nec iure humano, probatur. quia nec ciuilis, nec canonica lex vlla profertur, quæ de hoc contractu expressè egerit. Et fallitur Conrad. β putans prohiberi legibus,quæ vetant ludum alearum. Nam imprimis hoc dici non potest de Lotheriâ publicâ, in qua non iacitur alea; & quoad priuatam illam *riffam*, in qua intercedit alea,ea quoque non est prohibita dictis legibus, de aleæ prohibitione agentibus. quod probo, quia ludus aleæ prohibitus est, non quia fortuna in eo dominatur; sed quia perdentes in ludo aleæ solent blasphemare,& etiam solent homines suas opes omnes breui tempore sic consumere, & depauperari, vt patet ex ipsis rescriptis iuris γ. Nam si in fortunâ fundaretur dicta prohibitio: certè nunquam, nec pro paruâ summâ liceret ludere aleâ. tunc enim id prohibitum foret, quia

α *Quodlib.5.*

β *de contrac. tract 3.q.71. concl.2.*

γ *l. fin. C. de rel.& sump. fun. Paluda. in 4.d.15.q. 3.a.5. Silu. verbo ludus §.4.*

quia per se malum. Nunc verò videmus iura permittere lusum aleæ pro re modicâ seu causâ conuiuij ♪ : & sententia est magis consona rationi & legibus, hoc interdictum solummodò pertinere ad solitos ludere, siue ad frequentantes aleam, siue ad deseruientes aleæ ε . ideoque censenda alea non esse prohibita, quia per se mala; sed malam factam, quia prohibita, & quatenus prohibita. prohibitam verò, propter geminum, blasphemiæ, & decoctionis, periculum. Quorum vtrumque cùm subsit nullum in hoc raffæ contractu; crediderim; sicut Briard. defendit posterius genus sortis in vrnam coniectæ, à ratione similitudinis; eodem modò defendendum, priùs illud per aleam. Præterea quæ ad iustitiam vnius, eadem ad alterius iustitiam sufficient: & sicut lucrum in vno factum licet retinere, sic etiam licebit in altero.

A l. quod in conuiuio. D. de aleat.

ε hoc volunt Angel. ẽ. & Briard. ẽ. & videtur esse gloss. in cap. Episcopus. verb. deseruiens. 35. d.

Notandum verò in hoc contractu duos contractus virtute misceri: primùm, respectu eius qui iocale, vel suppellectilem exponit, & est vera quædam, sed implicita venditio; quâ pro tali summa pecuniæ ipse, omnibus illis qui summam simul conficiunt, vendit rem illam; puta equum, quinque sortientibus, quorum singuli decem aureos conferunt, vẽdit pro quinquaginta aureis. Secundum verò respectu emptorum inter se, sic enim est contractus quidam sortis diuisoriæ, censentur enim sic inter se conuenire, vt cui sors fauet, ille pro suis decem aureis totum equum habeat, & tota ipsi merx cedat, ipsi verò ceteri dispendium ferant singuli suæ symbolæ. Nec aliud requiritur ad iustitiam contractus vtriusque, quam vt tota summa simul adæquet, nõ excedat valorem mercis: & ipsi ementes omnes æqualiter subijciantur vtrique fortunæ, lucri & amissionis. Licitum verò hoc esse probat Fran. Garçias ζ, quia reuerâ contractus iste in idem recidit, quo omnes isti sortientes initâ societate simul rem vel res illas, quæ sorti exponendæ, emissent: tunc enim possent si vellent inter se conuenire de sorte diuisoriâ iaciendâ; quid cuique rerum illarum obtingeret, quod licitum esse nemo vnquam negauerit.

ζ *libr. 3. de contract. cap. 20.*

2. Conclusio, conditiones ad iustitiam lucri in hoc con- B

tractu

„tractu considerandæ sunt pro ratione personarum quæ hîc ad-
„sunt variæ.] Hanc asserit & optimè explicat Fran. Garçias, &
illum nullo addito sequitur Lud. Lopesius „. „ de contract. l.2.c.13.

Notant quinque personarum genera in hoc cõtractu lucrari posse. Primò dominos mercis seu venditores, his licitum est tantum accipere pro mercibus quantum possent lucrari alio quouis contractu licitè illas distrahentes. Quod tantum possint accipere, probatur. quia quoad ipsos intercedit cum sortientibus contractus venditionis. venditor autem posset consequi quantum merces illi iusti lucri adferre valent, hoc est quanti sunt ipsæ merces. Si ergo ampliùs acciperet venditor iste, iniustum foret lucrum, & teneretur restituere. Si tamen quod ampliùs permittitur conferri vltra mercis pretium, id non cederet domino seu venditori mercis; sed pauperibus, vel officialibus seu ministris; licitus foret excessus, vt patebit ex modò dicendis. Hæc exceptio solet contingere, in publicis sortitionibus; quæ conceduntur Ciuitatibus vel Communitatibus, vt hoc pacto se liberent ære alieno: tunc enim solet Princeps dans licentiam, consideratâ publicâ necessitate, pretium sortis aliquando paullò liberaliùs statuere: neque fit iniuria sortientibus, qui hoc sciunt. Cauenda verò fraus venditorum, ne sortitionem facere morentur, postquam sufficientes symbolæ sunt collatæ: item ne merces mutent, vel diminuant. Item ne, quando simul facienda sortitio, aliquas merces priùs patiantur sortem subire. Pro quo sciendum, ordinariò certam diem præfigi, qua simul sortes omnes trahantur, die ac nocte labore non intermisso: interdum tamen instituitur sortitio, hoc pacto: primùm proponuntur omnes partes siue suppellex sortienda tota; & statuitur singularum sortium pretium, v.g. quinque stuferi: tum statim singularis volentium sortiri sortitio instituitur, quo quisque confert ordine. v.g. venio & offero decem stuferos, duæ sortes pro me extrahuntur statim. si venit statim alius, qui adferr quindecim stuferos, tres sortes pro illo extrahuntur, quodque mihi vel illi obtingit hoc auferimus. Hic modus periculosus

riculosus est, nec deberet à principibus permitti: quia multis fraudibus est obnoxius. Nam primò cùm non intercedant in sorte ducendâ sollemnitates, quæ solent in altero genere; facilius est, vt fiat aliqua colluſio. 2. non potest constare facilè de æqualitate prætij: tum quod si certum tempus præfigatur, fieri potest vt tunc non satis multæ symbolæ sint collatæ: si tempus liberum permittitur, fieri potest vt venditor nimis diu hanc exercens sortitionem, longè accipiat vltra pretium mercium. Nec sufficit dicere, fieri etiam posse vt infra hoc accipiat; & sic communem aleam subire. *Resp.* enim non debere vllum fortunæ periculum hîc interuenire inter emptorem & venditorem, quia ipsorum ad inuicem respectu, est contractus venditionis; sed inter ipsos tantum emptores, respectu enim ipsorum mutuò, est contractus sortis. Denique cùm sic merces subtrahantur, quæ sortitò contigerunt, semper vilior fit tota merx, & ideo iniustum est durare idem singularum sortium pretium. Si dicas semper alias æquè bonas merces suffici ablatis: neque hoc est satis credibile, neque sufficit. nam nimis diuturna permittitur sic licentia venditori hunc exercendi contractum. Longè itaque tutius est & securius, tum reip. tum priuatis, hoc secundo genere relicto, priùs tantum exercere.

Secundò poterunt lucrari ipsi emptores siue sortientes. C quia poterit, qui vnam fortè drachmam contulit, mille accipere. nam quicquid illi citrà fraudem sors obtulit, id potest auferre & retinere. ratio est, quia omnes sortientes in hanc conditionem consenserunt, vt quisque auferat, quod illi sors detulerit: atque ita omnes æquali subsunt periculo. Nam qui multas symbolas colligit, vt multis potest frustrari, sic multis potest lucrari: qui paucas, paucis & lucrari, & paucis iacturam potest facere. Cauenda hic colluſio sortientium & eorum, qui sortes extrahunt, leguntque. Quod si quis per huiusmodi colluſionem aliquid fuerit consecutus; tam ipse, quã colluſores, tenentur ipsam rem illam restituere, non domino priori siue venditori sortis (quia iam illam ipse vendidit) sed consor-

consortientibus, qui emerunt dubium euentum. & ideo res illa debet vendi, & prætium inde redactum, inter socios sortitionis iterum sorti subijciendum: vel si res exstet, ipsamet. In hac vero sortitione an sit admittendus fraudator? certè si fraudem non adhibuisset, sors illa ipsi non aduenisset: & pænam peccati sui æquum est eum sustinere: tamen quia fieri potuit, vt alia sors æquè bona illi fuerit obuentura, & nulla lex eum priuat iteratâ sortitione; ideò mihi res dubia est, nec auderem eum arcere.

Tertiò ministri & officiati, qui adsistunt sortitioni, tum in scedulis scribendis, tum in sortibus extrahendis, tum ne quid fraudis vel doli committatur: illi licitè stipendium aliquod pro labore suo recipiunt. ita tamen si nec plures quam necessè sit ministri huiusmodi adhibeantur; nec æquo ampliùs stipendium ferant; nec diutiùs quàm necesse foret, rem extrahant. Quæ vera, tam respectu venditoris, quam emptorum: scilicet si nolint plus æquo tribuere, vel nolint rem sic extrahi, vel nollent tot ministros adesse. Nam si consentiant, non video cur minùs hic operetur consensus emptorum, quando ipsorum expensis ministri adsunt: quàm venditoris, quando ipsi expensæ soluendæ. Neque mihi hoc satis perpendisse videtur Garçias, dum putat has exceptiones tantum locum nõ habere, quando ministri à venditore sunt alendi. Si quæras à quo ordinariè alendi? cùm lucrum ipsius sortitionis, hoc est quod sortiendo contingit, omnino pertineat ad emptores, neque huius lucri pars vlla cedat venditori: & impensæ ministrorum fiant ratione ipsius sortitionis, hoc est ratione secundi contractus virtualis, non ratione primi: sequitur impensas eorũ esse debere, inter quos lucrum ipsum partiendum est, & inter quos celebratur secundus contractus. quæ est communis sententia θ. Sed Alcocerius vnum excipit casum, quando scilicet venditor aliter sine impensis in proxenetas, aut institores, non potuisset illas merces distrahere: cum enim ipse tunc per sortitionis compendium euitet illas impensas, æquum videatur, earum loco, subire partem impensarum sortitionis.

θ *Alcocer. de ludo c. 49. Garciæ d. c. 10. Lopez. d. c 23.*

Nihilominùs Garçias & Lopezius cõtendunt etiam hoc casu, rationi illi communi locum esse: quia ad venditorem iam sortitio illa nihil pertinet. Æquior tamen (vt puto) est sententia Alcoçeri. quia commodum illud, quod percepit venditor, reuerâ dependet, & prouenit virtute ipsius sortitionis; nec sine sortitione illud consecutus fuisset: & sic quoad hoc negotium non debet considerari venditor expers commodi ex sortitione. Deinde in praxi receptum, vt venditor soleat hæc omnia subire, & omnes expensas facere, non tantum factas in taxatione & valore mercium constituendo; sed etiam factas in ipsâ sortitione: verùm in ipsâ taxatione sortium (v.g. summæ totalis, ad quam numerus & valor sortium pertingere possit) habetur ratio probabilis omnium istarum impensarum: & sic Domini in se totum solent recipere.

Quinctò licitè deducitur & accipitur ex totâ summâ pretij emptionis, illa quantitas pecuniæ; quæ assignata fuit à Principe ad opera pia vel eleemosinas: siue illa deducatur à portione venditoris seu pretio; siue à lucro, quod cedit sortientibus; siue ab vtroque.

Pia enim & religiosa est cõsuetudo, quâ Princeps vel Resp. talem licentiam contractus sortiarij concedens, aliquam partem sic reseruat: nec iniuriam facit contrahentibus. non venditori, cui non tenetur aliter licentiam dare: non emptoribus, qui hac conditione pecunias suas sorti subijciunt. Quod de caussâ piâ dictum, idem tenendum, de publicâ necessitate: quare posset aliquid reseruari ad soluendum debita Principis vel reip. si tamen verè talis necessitas subesset. Ideo quando conceditur in remedium Ciuitati vel communitati, vt posset Princeps aliquid segregare, ad necessitates illius Ciuitatis; sic etiam posset taxare liberaliùs summam pretij. Sic benè Garçias.

Vltimò potest, is cui merx aliqua cessit, quia symbolas contulit plures omnibus alijs, vel certo numero intra tot dies; mercem illam recipere & retinere.]

Intellige quandocũque acceperit; dummodo non sit res ex

numero

numero illarum quę iam expoſitę ſortitioni: quod ſi ex earum numero ſit, non poteſt eam accipere, poſtquam aliqui iã ſymbolas cõtulerunt. ſtatim enim vt contulerunt, in hanc mercem ipſis ius fuit acquiſitum. ſic fit vt venditor alteri addicere nequeat, quod iam alteri venditum. Hæc ratio ſatis indicat, hoc intelligendum, quando inſtitutâ iam ſortitione, vel acceptis ſymbolis, fit promiſſio. Si enim promiſſio facta foret, vt ſolet, *ante* ſymbolarum collationem, hoc eſt initio quãdo ſortis *diuiſoriæ* ſiue Lotheriæ fit publicatio; tum enim ſæpe *additur*, qui primam ſymbolam contulerit, is habebit hoc vel *illud*; qui intra tot dies tot ſymbolas contulerit, habebit illud; qui numero vicerit reliquos intra tale tempus, illi hoc cedet; tunc iſti omnia etiam poſt inchoatas ſortes acquirerẽt, quæ ipſis promiſſa fuerunt ante ſortitionem, & antequam res ipſa venderetur: & tunc ſortientes in hanc conditionem conſenſiſſe ſunt cenſendi. Sic intelligendi Garcias & Lopezius. & ſufficiant iſtâ de hoc contractu *Lotheriæ*.

QVÆSTIO III.

De purgatione Canonicâ.

A *Canonica purgatio* dicitur, quæ regulis Eccleſiaſtici iuris conſentanea eſt: quæ duplex eſt, vna *per iuſiurandum*, in qua nihil eſt ſortis: hanc ſoli improbant hæretici, qui contendunt nunquam licere iurare, ne in iudicio quidẽ: contra quos legi poteſt Alf. à Caſtro α, Cochlæus contra Anabaptiſtas, & Gregor. Valencia β. Probatur etiam hæc purgatio quoad Laicos in Concilio Triburienſi γ, ſicque teſtatur Cromerus *lib. 19. hiſtor. Polon.* ſe Sophiam Reginam de ſtupro accuſatam, ſuo & ſeptem honeſtarum ac nobilium feminarum iureiurando purgaſſe. Probatur verò quoad presbyteros & Epiſcopos, conſtitutione Gregorij Magni, qui varios Epiſcopos δ ſic ſe iuſſit purgare, idem ſtatuêre Alexander ε, Innocentius ζ, & Leo η Pontifices; idem ſancitum in Concil. Agathenſi θ, & Ilerdenſi ι: id ipſi fecere Sixtus Tertius κ, & Leo. III. λ, & Pelagius PP. μ

α *lib. 10. verbo iuramentum hæret. 1.*
β *2.2. diſp. 6. q. 7. punct. 3.*
γ *cap. ſi quis presby. 2. q. 4.*
δ *c. presbyter cum 4. ſeqq. d. q. 4.*
ε *c. ſuper cauſa d. q. 4.*
ζ *c. quoties. ibid.*
η *ca. omnibus ibid.*
θ *c. ſi legitimi ibidem.*
ι *c. presbyter ſi à plebe ibid.*
κ *c. mãdaſtis ibid.*
λ *c. auditum. ibid.*
μ *Sigebert. in Chron.*

Altera purgatio est *per Venerabilis Sacramenti Eucharistici sumptionem*. hanc Catholici contendimus esse licitam, quando iniungitur ab Ecclesiastico iudice competente. In veteribus Germaniæ concilijs hæc purgatio fuit probata. statutum enim illis, si furtum in monasterio committatur, tunc fratres se ita expurgent. missa celebretur, in eorum præsentiâ, & eâ» expletâ *omnes in hæc Verba communicentur; Corpus Domini sit*» *tibi hodie ad probationem* μ. Item, si Episcopo aut presbytero» aliquod maleficium imputatum sit, pro singulis missam cele-» brare debet, & communicare: & de singulis imputatis se in-» nocentem ostendere. Quod si nõ fecerit, quinquennio à limi-» nibus Ecclesiæ extraneus habeatur».] Nec desunt exempla» Pontificum optimorum, qui hanc purgationem exegerunt. Lotharius Rex pactis cum Nicolao Pontifice non steterat, sed adulteram iterum in thalami partem reduxerat. profectus Romam absolui petit à Pontifice Hadriano, dicens se promissis Nicolao factis stetisse. Pontifex pro comprobatione inno-» centiæ (ait Sigisbertus o) ad examinationem corporis & san-» guinis Domini tam regem, quàm optimates regni inuitauit. illi nihil Deum veriti corpus Domini nostri, temerè & perperàm acceperunt: sed Rege in itinere Placentiæ statim morien-te, omnes intra annum reliqui perierunt. Malus erat Imp. Henricus, sed tamen simile sacrilegium committere exhorruit, inuitãte illum ad similem sacramenti Venerabilis purgationem Gregorio VII. Pontifice tam Sancto, quàm malis cunctis inuiso, tam religioso quàm hæreticis semper odioso. Narrat historiam Lambertus Schaffnaburgensis his verbis π;

μ *cap. sæpe cõstingit. ibid.*

ν *c. si Episcopo. ibid.*

o *anno 870. in Chron.*

π *anno 1077*

Ita absoluto eo *(nempe Henrico Imp.)* excommunicatione, Pa» pa missarum sollemnia celebrauit, confectaque sacrâ oblatio-» ne, Regem cum ceterâ, quæ frequens aderat, multitudine ad» altare euocauit, præferensque manu corpus Dominicum:» Ego, inquit, iampridem à te tuisque fautoribus litteras accepi,» quibus me insimulabas sedem Apostolicam per simoniacam» hæresim occupasse, & alijs quibusdam tam ante episcopatum,» quàm post acceptum episcopatum criminibus vitam macu-»

lasse,

» lasse, quæ mihi secundum scita canonum omnem ad sacros
» ordines accessum obstruxerunt. Et licet multorum idoneo-
» rum certè testium adstipulatione crimen refellere queam;
» eorum scilicet, qui omnem vitæ meæ ab ineunte ætate institu-
» tionem integerrimè nouerunt, & eorum qui meæ ad episco-
» patum promotionis auctores fuerunt. Ego tamen ne huma-
» no potiùs quàm diuino niti videar testimonio, vt satisfactio-
» nis compendio omnem omnibus schandali scrupulum de
» medio auferam; ecce corpus Dominicum quod sumpturus
» ero, in experimentum mihi hodie fiat innocentiæ meæ, vt
» omnipotens Deus, suo me hodie iudicio vel absoluat obiecti
» criminis suspicione, si innocens sum; vel subitaneâ interimat
» morte, si reus. Hæc & alia, vt solenne est, præfatus verba ter-
» ribilia, quibus Deum causæ suæ æquissimum iudicem, & in-
» nocentiæ assertorem adesse precabatur, partem Dominici
» corporis accepit & comedit. Qua liberrimè absumptâ, cùm
» populus in laudes Dei, innocentiæ eius congratulatus, ali-
» quamdiu acclamasset, tandem impetrato silentio conuersus
» ad regem. Fac ergo fili, inquit, si placet, quod me facere vi-
» disti. Principes Theutonici regni, suis indies accusationibus
» aures nostras obtundunt, magnam tibi molem capitalium
» criminum impingentes; pro quibus non modò ab omni re-
» rum publicarum administratione, sed ab ecclesiasticâ etiam
» communione, & ab omnimodâ vitæ sæcularis conuersatione
» vsque ad extremum spiritum te suspendi oportere existimant.
» Petunt etiam magnoperè diem & locum statui, audientiam-
» que præstari canonicè discutiendis, quas aduersum te adfe-
» rant accusationibus. Et nosti optimè humana plerumque va-
» cillare iudicia, & in publicis disceptationibus nonnunquam
» falsa pro veris persuaderi, dū pro disertorū hominū ingenijs &
» dicēdi copiâ & suauitate falsitas verborū phaleris adornata li-
» benter auditur, & veritas nullis eloquentiæ nixa admīniculis
» contemnitur. Cùm ergò tibi benè consultum cupiam, pro eo
» quòd in calamitatibus tuis supplex Apostolicæ sedis patroci-
» nium expetisti, fac quod moneo. Si te innocentem nosti, &

existima-

existimationem tuam ab æmulis tuis per calumniam falsis criminationibus impeti, libera compendiosè & Ecclesiam Dei schandalo, & teipsum longæ concertationis ambiguo, & sume hanc residuam partem Dominici corporis: vt comprobatâ Deo teste innocentiâ tuâ, obstruatur omne os aduersum te iniqua garrientium: & me deinceps causæ tuæ aduocato, & innocentiæ tuæ vehementissimo assertore, Principes, tibi reconcilientur, Regnum tibi restituatur, omnes quibus iam diù respublica diuexatur bellorum ciuilium tempestates in perpetuum sopiantur. Ad hæc ille inopinatâ re attonitus, æstuare, tergiuersari: &c.] Sequitur quopacto experimentum hoc innocentiæ suæ facere detrectarit. Vidisti (lector) indicij huius formulam, vidisti causas. Hæ nonne veræ; quòd Deus fidelissimus veritatis sit testis: quòd in humanis disceptationibus fallaciæ sit locus, diuinam verò disquisitionem nec falli posse, nec fallere? In formulâ, quid nisi pium, quid nisi consentaneum sacris litteris, præceptisque diuinis? Verba quæ rem deceant: res ad honorem Dei, pacem Ecclesiæ, concordiam iustitiamque sanciẽdum, schandala schismataque tollenda instituta & peraccommodata. Quid igitur leguleius vilis ρ summis Ecclesiæ antistitibus obstrepit? quid rana conatur in elephantum intumescere? cur hanc vocat, furiosæ explorationis speciem? cur Episcopos *Sacramentales* per ludibrium homo *Sacramentarius* appellat? vnicam adfert rationem, rationis expertem. Quia in exsecrationem sic & perniciem conuertatur, quod ad salutem institutum putabatur. Putabatur ergo, & non erat? iam Christus mendax, qui hoc apertè professus? Nonne eius sunt ista σ ? *Qui manducat meam carnem, & bibit meum sanguinem: in me manet & ego in illo.* Si Salus in me & ego in Saluatore, putabor tantum saluus & non ero? Quid illa τ ? *Sicut misit me viuens pater, & ego viuo propter patrem: & qui manducat me, & ipse viuet propter me.* Falsa promissio, si viuere putatur dumtaxat. Quid denique illud clarissimum; *Non sicut patres vestri manducauerunt manna, & mortui sunt. Qui manducat hunc panem viuet in æternum* υ. Viuet planè, vi-

ρ *Hotoman. Caluinista Comment. de Feud.*

σ *Ioann. 6. v. 56.*

τ *v. 57.*

υ *v. 58.*

uet,

uet, ad salutemque veram & perfectã hoc institutum non putatur fuisse tantum, sed scitur, sed fide creditur. *Nonne dixerat* „ *veritas* φ *? Hic est panis de cælo descendens; vt si quis ex ipso man-* φ v. 50. „ *ducauerit, non moriatur. Ego sum panis viuus qui de cælo des-* „ *cendi: si quis manducauerit ex hoc pane viuet in æternum: &* „ *panis quem ego dabo, caro meo est pro mundi vita.*] Credat non esse salutem, qui non credit sub panis specie esse carnem. Nos carnem credimus, salutem credimus; non tamen omni sumenti.

„ *Sumunt boni, sumunt mali*
„ *Sorte tamen inæquali*
„ *Vitæ vel interitus.*
„ *Mors est malis, vita bonis.*
„ *Vide paris sumptionis,*
„ *Quam sit dispar exitus.*

Sed D. Thomæ non credit rabula: an nec Apostolo ✝? *Qui-* ✝ 1. Cor. 11. „ *cunque manducauerit panem hunc, vel biberit calicem Domini in di-* v. 27. „ *gne: reus erit corporis & sanguinis Domini. Probet autem seip-* „ *sum homo: & sic de pane illo edat; & de calice bibat. Qui enim* „ *manducat & bibit indignè, iudicium sibi manducat & bibit, non di-* „ *iudicans corpus Domini. Ideo inter vos multi infirmi, & imbecilles* „ *& dormiunt multi. Quod si nosmetipsos diiudicaremus, non* „ *vtique iudicaremur.*] Igitur indignè sumentibus, pernicies semper, & exsecratio fuit; non institutione, vel instituentis voluntate, sed sumentium peruersitate; qui quod ad salutem eorum datum, in mortem malunt abuti. Institutum initiò ad vitam æternam dignè sumentiũ. sic sume: nullus Pontifex, in perniciem aut exsecrationẽ conuertet, nullus voluit, nullus potuit. An qui sumit in testem innocentiæ, cũ sit nocẽs, dignè sumit? ô iuris Sacerdote dignum iudicium! sed eo, qui iustitiã nobis Deam, pro habitu seu virtute iustitiæ, definiens, nouum Iustitiæ sacellum erexit. Quid aliud in totâ formâ purgationis proponitur, quã quod à B. Paullo sancitũ? Nõne hoc purgatio indicit: Dei testimonium optimum & certissimũ est. illud adducatur, & dubiũ tollat. Si reus es, noli eum testẽ aduo- *Comment. in Iustin. Instit.*

care. si innocens es, aduoca. Proba teipsum prius, diiudica. reus es? caue accedas, damnationem manducabis, & exitium adferet tibi sacrilega audacia. abstine, moneo, & edico. At, nil conscire tibi, nulla te mortali culpa pallescere, postquam conscientiæ arcana scrutatus es, deprehendis; adesdum securus, innocentiæ non dëerit, qui pro nocentibus obijt; vt eos ad innocentiam reuocaret. Quid in his mali? quid falsi? Non defuit Deus innocentibus, & hoc indicio eos expurgauit, nocentes verò necauit. Absoluit Gregorium. VII. damnauit Lotharium. Absoluit, in Morinis virum nobilem Erkimbaldum de Burban. hic lecto affixus intellexit à Nepote vi virgini vitium oblatum. Domini heredem nemo accusare, multò minùs punire audebat. Quid faceret æger? iustitiam negligat? gladium illi in vindictam malorum Deus tradiderat. Nepotem qui occidat, non reperitur. Si faciat ipse? fraude opus, & parricida vocabitur. Vocabor (inquit) sed ab hominibus. carnifex futurus sanguinis mei; sed iustus vltor, sed iustitiæ defensor, in oculis Domini. An quia Nepos, non nocens? successore carebo. prouidebit Dominus, cui seruio; cui gloriæ affectus meos postpono. sic animatus, pugionem abscondit sub ceruicali. vocat Nepotem, tanquam vltima ei monita & mandata daturus. Venit adolescens, quincto post die placatum sperans auunculum. Accedit, postulantis capiti aurem admouet. Ille pro osculo, pugionem condit in gutture, nec desinit premere, donec videt exhalasse. Hanc accipe victimâ iustitiæ Deus (addit) tibi immolatam. scis quæ in animo & visceribus meis doloris magnitudo obuersans lancinet paternum amorem: sed vicit amor tui. Paullo post vires cernens deficere; obit exomologesim: tacet de cæde nepotis, quæ in ore omnium recens. Quærit Episcopus silentij causam. si oblitus: num saltem nunc se accuset, & animo pæniteat? respondit Burbathus, se iustam credere, & quod meritorium putet, id nolle infectum. Episcopus eius pertinaciâ detestatâ (sic putabat) redit ad templum. De viâ reuocat æger. tum ait redeunti; Vt, pater, quam diuersa Dei sint & hominum iudicia intelli-

intelligant, qui tecum præsentes; aperi quæso hierothecam, in quâ pignus salutis asseruatum adfers. recludit ille, nec hostiam reperit. hanc admiranti æger se in ore, mediatore angelo datam, ostendit habere. Historia notissima est toti Belgio, non elegantis modò & accurati artificij picturis vetustissimis in Bruxellensi ciuicâ domo exornata, sed etiam historiarum monumentis contestata ω. Sic Deus etiam absoluit Sibichonem Episcopum Spirensem coram Henrico III. adulterij acculatum α. Sic sæpè nocentes & culpæ reos indignè sumentes, vel Deus pœnis corripuit, vel non permisit sumere, & transmittere β. Interdum tamen permisisse Deum hoc scelus impunitum in præsens, dilatâ in posterum dignâ vltione, nos docet Andronici Imp. perfidia apud Choniatam γ. Sed occulta iudiciorum abyssus à nobis non scrutanda.

ω *Fulgos. l. 1. ca. 6. sed melius Cæsarius lib. 9. c. 38.*

α *Cranzius lib. 4. Saxon. cap. 43. & Chron. Hirsaugiense.*

β *Ciprianus serm. de lapsis Greg. Turonens. lib. 1. de glor. mart. c. 88. Petrus Ciuniac. l. 1. de mirac. c. 2. 35. 25. Cæsar. lib. 9. exempl. c. 58. 60. 64. Surius in vita S. Godefridi, lib. 3. c. 12. & l. 1. Annal. in fine vitæ Manuel. Cōneni.*

QVÆSTIO IIII.

De vulgaribus purgationibus.

A IN sortium Politicarum numero censeri possunt miræ quædam iudiciariæ disquisitiones, quibus fortuito euentui veritas culpæ vel innocentiæ decidenda permittitur. *Vulgares* vocant *purgationes*, idque rectissimè: vt nomen nobis indicet nullo ipsas legitimo vsu, sed vulgi quadam vsurpatione & obseruatione superstitiosâ fuisse introductas; pleraſque etiam iure canonico expresè vetitas. Solet ijs Deus tentari potiùs, quam voluntas eius explorari. Vnde & *exploratoriæ probationes* Latinè dicuntur; Barbaro verò vocabulo in Constitution. Neapolitanis, *paribiles leges*, eò quod rem non sciri, sed apparere tantum faciant. In his plerumque peccari; tentando Deum, probabitur postea.

Talis purgatio est, quotiescumque poscitur, vt Deus miraculum faciat: veluti si quis confisus innocentiæ suæ, peteret se septies percuti gladio, ad innocentiam suam probandam, vt factum in feminâ septies ictâ ♪, aut in ignem intraret, de quo postea.

♪ *de qua est epist. D. Hieronym.*

SECTIO I.

De prouocatione ad diuinum iudicium.

SÆpe fit, vt qui se iniuriâ affici ab alijs putãt, nec hominum præsidium vel auxilium supereſſe cernunt, ad Deum confugiant; nõ quidem malis vt illos eripiat, sed vt sumptâ de persecutoribus vltione, tali indignos supplices iniuriâ fuisse, cunctis faciat manifestum: interdum illos ad tribunal Dei sisti intra certum tempus, interdum nullo tempore addito iubent: *citationem ad comparendum coram Deo iudice* vocant. de hac meritò dubitant plerique, quid tenendum: metuendáne citato sit nec ne? item licita citanti, an illicita?

Quoad citantem & quiritantem, ob iniuriam, *Dico primò*, si citrà odium, aut vindictę cupiditatem, vel impatientiã, iram, desperationem, vanitatem, aut aliam vitiosam affectionem per iniustitiam oppressus quis, hoc faciat, bono fine (puta vt innocentia eius appareat, nec infamiâ grauetur familia; aut vt liberetur mundus tali tyranno; aut vt resipiscat, & terrore perculsus, pæniteat, desinatque ab oppressione & concussione miserorum) licita est talis citatio.] fatetur Feuardent. α se talem non audere damnare. equidem cùm res sit indifferẽs, & finis bonus, puto actum esse meritorium. nec desunt exẽpla Sanctorum hominum. Sic enim Sara dixit Abrahæ β; *Iudicet Dominus inter te & me.* Sic Dauid ad Saulẽ γ; *Iudicet Dominus inter me & te, & vlciscatur me Dominus ex te.* & Zacharias filius Ioiadæ cũ iussu Ioas regis interficeretur, similia protulit δ; *Videat Dominus, & requirat.* Nec alia mens septem Machabęorũ Martyrum ε, quorum prophetia vim habuit imprecationis & citationis, vt illæ priores duæ; quæ ambæ exitio persecutorum paullò post fuere comprobatæ. Nonne Apostolus Alexandro ærario impunitam esse non debere censuit iniustitiam eius, cũ diceret ζ? *Reddat illi Dominus secundum opera sua.* h. malum magnum pro multis malis, quæ illi ostenderat. Nonne Sancti martyres, etiã noui testamenti, clamant ad Deum η? *Vsquequo Domine non iudicas, & non vindicas sanguinem nostrum de his, qui habitant*

α *extremo c.* 13. *Esther.*
β *Genes.* 16. v. 5.
γ 1. *Reg.* 24. v. 13.
δ 1. *paral.* 24. v. 23.
ε *lib.* 2. *Machab.* 7. v. 17. & 19.
ζ 2. *Tim.* 4. v. 15.
η *Apocal.* 6. v. 10.

habitant in terrâ? Legimus etiam de B. Eustachio Abbate, cũ hęreticus quidam Agrestius, B. Columbanũ iam mortuũ conuicijs & calumnijs laceraret, sic vltum esse calumniatorem, idque in concilio Matisconensi. Ita namque scribit Ionas „ Abbas, eius contemporaneus θ; cùm sic ille (*Agrestius*) friuo- „ la garriret sagax Eustachius, vt erat virtute patientiæ & scien- „ tiæ insignis, respondit. In horum præsentiâ Sacerdotum te „ ego, *eius* discipulus & successor, cuius tu disciplinam & insti- „ *tuta* damnas ad diuinum iudicium cum illo intra præsentis „ *anni* circulum disceptaturum inuito, vt iusti iudicis examen „ sentias, cuius famulum tuis obtrectationibus maculare cona- „ ris.] Scire vultis euentum citationis? post aliqua media, se- „ quenti capite subijcit Ionas; Sed cum ille (*Agrestius*) sæpiùs „ sibi datum pœnitentiæ locum non agnosceret, vt B. Eustachij „ sententia, ad diuinum iudiciũ ipsum vocantis præualeret, an- „ te triginta dierum circulum, priusquam vertentis anni me- „ ta compleretur, à seruo suo, quem ipse redemerat, securi per- „ cussus interijt.] Accedat & aliud tempore legis gratiæ. Gualtherus Burgensis, vir doctrinâ & sanctitate clarus, per iniuriã pulsus Episcopatu Pictauensi, à Clemente V. quãdiu vixit iniuriam patienter tulit: moriens iussit, credo ad exemplum aliorum, sepulcro inscribi; *Ad iustum Dei iudicium appello.* Legit elogium Clemens, & iniuriæ, quam intulerat, memoriâ, expauisse ferunt: addunt ι alij, non diu post obijsse: sed, quem citant Volaterranus, id non addit, & fabulosum puto.

θ *Vitæ S. Eustachij seu Eustasija 6. mẽse Martio*

ι *Raphael volaterran. anthropol. li. 21.*

„ Dico 2. Periculosum est hominibus non cõpertę sanctitatis „ has citationes imitari.] Nã facilè fallit amor proprius & per- suadet nos iniuriã perpessos, cùm non simus: facilè etiã latens aliqua gloriolæ, vel vindictæ, vel alterius perturbationis animi nebula se immiscet, vt veritatem non videamus.

„ Dico 3. lethaliter peccant, qui scienter iniustè alios citant. probatur quia nocent iniustè & grauiter. sic enim sugillant eos quos citant vt oppressores innocentiæ; minùs etiam constantes graui terrore percellunt, ita vt ex metu mortis possint in morbũ incidere & mori. Quod fortassis aliquando cõtigit.

Quoad eos vero qui citantur, existimo duas regulas posse statui. Prima est, si constet eos iustè iudicasse, nec vllum esse dubium de sententiæ aut facti, propter quod citantur, æquitate; tunc posse huiusmodi citationem ab illis contemni. ratio est, quia iusto iudici præmium à Deo, cuius vicem funguntur, non supplicium est exspectandum. Sciebat hoc magnus ille Imperator militum Gundizaluus Ferdinandus de Corduba: Qui cùm Tarentum obsidens maleficum quendã seditiosumque (inquit Iouius κ) militem ad supplicium duci iussisset: illeque multum reluctatus se iniquissimè damnari vociferaretur, & proinde Gonsaluum ad dicendam causam ad Dei maximi tribunal magnâ voce citaret: vade, inquit, Gõsaluus, festinaque confisus optimo iudici, & causam instrue. Nam ibi pro me aderit, qui opportunè respondeat Alfonsus frater, qui nuper, ex Serrâ ver megiâ, in cælum contendit. Tum enim Gonsaluo nunciatum fuerat, fratrem à Mauris circumuentum, dignam forti pioque duce mortem oppetisse.] Sic ille meritò nebulonem iniustè prouocantem contemsit.

κ *in vita Gonsalui.*

Altera regula sit, Quando iudex aliquam animi perturbationem sensit; quæ ad damnandum, vel mouit omninò, vel ad citiùs damnandum mouit; vel etiam non vsque adeò certa est sententiæ iustitia, vt non superfit probabilis cõtrarij metus: tunc malè facit iudex, si cõtemnat huiusmodi citationem. recte facit, si diligentiùs iterum omnia momenta, & quæcunque ad veri indagationem pertinent, examinet ac perpendat, & reum interim in custodiâ seruet, vt vel retractetur prior sententia, vel maturiore consilio confirmetur.] probatur hæc conclusio, (quæ Feuardentij quoque fuit) tum quia iudices non possunt nimis circumspectè procedere in re tanti momenti, cùm non hominis sed Dei iudicium iudicent λ: tum quia, qui videbantur nocentes ex allegatis & probatis, eos tempus postmodum sæpè docet fuisse prorsùs innoxios. non opus est exempla proferre; sunt ad manum non pauca, nec obscura. tum denique quia sæpissimè accidit tales citationes non esse irritas. Scribunt Historici Hispanorum Ferdinan-

λ 2. *paral.* 19. v. 6 & 7.

dum

dum III. Regem, iussisse duos nobiles perduellionis reos ex turri vel rupe altissimâ præcipitari; illos constanter crimen negasse, quod quia videbant se frustrà facere, tandem ad diuinum tribunal prouocasse, regique denuntiasse, ibi, vt se ante diem tricesimum, sisteret: Ferdinandum postea ipso die tricesimo satis subitâ morte abreptum μ. Germania sola multa præbet exẽpla. Menuercũ Paderbronnẽs. Episcop. graui cõtumeliâ Corbeiensis quidã monachus affecerat: cui Episcopus; REDDITVRVM ALTISSIMO FACTI RATIONEM prædixit. Monachus floccipendens risit episcopum. Ecce, moritur antistes; &, nihil mali sentiens antè monachus, in ipsâ horâ mortis Episcopi expirauit ν. Paucis annis postea Henricus Moguntinus (vel secundum alios Wormacienſis) Episcopus, falsò, & per calumniam Arnoldi; accusatus, & per præuaricationem Cardinalium duorum à Pontifice Eugenio. 3. ad causæ cognitionem delegatorum, depositus, ipso Arnoldo suffectus, fuit: sed ad iustum iudicem Deum interpositâ appellatione, sequenti anno mortuus fuit. Eius auditâ morte, ambo illi Cardinales obierè subitò; alter digitos proprios arrodens, alter in latrinis, Arij morte ο. Tempore Henrici quarti, Burchardus Halberstadiensis Episcopus, & Meginherus Abbas Herfeldensis, de iuribus Ecclesiarum litigantes, inuicem ad Dei tribunal euocarunt, & ambo die dictâ repentè ex hoc sæculo migrarunt ϖ. In vicinâ Germaniæ Gothiâ, memorabile accidit illud Ioannis Tursonis, de quo sic scribit Olaus ρ; „quendam capite plecti iusserat. Is genibus innixus; en morior „iniustè, *inquit*, teque voco hac horâ ante tribunal Dei, vt res„pondeas, cur me innocentem morti condemnes. Vix autem „miser ille carnificis manu obtruncatus fuerat, cum etiam iu„dex de equo corruit exanimis.] Liguriæ pars nota Italiæ. ibi Genuensium triremes aduersus piratas emisse, biremem Gotholanam accepere; & in Siculorum Gotholanorumque contemptum, extrà Drepanum, furcæ noctu rectorem biremis affixerunt. Miser ille diu frustrà questus, nihil vnquam se Genuensibus nocuisse: vt vidit plus gentis odium illos, quàm æquita-

μ *Ritius lib. 3. dẽ Regibus Hispan. Mariana in Hisp. Annal. lib. 15. ca. 11.*

ν *Crantzius lib. 4. Metropol. c. 4.*

ο *Conradus in Chron. Moguntino.*

π *N. in Annal. Boiorum lib. 4.*

ρ *li. 14. Hist. Aquilon. ca. 10.*

æquitatem mouere; præcipuamque mortis causam esse trierarchum Genuensem, iussit vt se ille intra sextum mensem ante Deum iudicem sisteret. nec irrita vocatio fuit. condicto Ligus tempore mortuus fuit σ. Armoricis Franciscus Dux præfuit, is summâ crudelitate fratrem ex Angliâ redeuntem de medio sustulit; sed viciſſim fratris citatione intra annum de medio sublatus, principatum cum vitâ amisit τ. vix est quisquam cui non sit audita damnatio Templariorum; ex his vnus Neapolitanus eques traditur ad diuinum iudicium appellasse, & Clementem V. ac Philippum Pulcrum Francorum Regem, anni spacio concesso, coram tribunal illud supremum citasse: addit Fulgosus υ intra id tempus Clementem repentè mortuum, nec multò post Philippum quoque interijsse. Hoc alij ex calculo temporis conantur refellere. Sed confirmant idem Christianus Massæus, & Meierus φ qui Papam & Regem eodem anno 1314. tradũt obijsse, illum 20. April. hunc 29. Nouembris. fuerunt quidem Templarij Anno 1312. in concilio Viennensi, tertiâ Aprilis condemnati: sed non omnes eodem anno comprehensi ac occisi: sed quidam sequenti, vt Neapolitanus ille; scilicet anno 1313. cumque. 1314. currente mortui sint Iudices illi duo, dicuntur non immeritò eodem anno obijsse, quo citati fuere: imò Gaguinus & Æmilius mortuum volunt regem anno 1313. quem constat Pontifici superuixisse.

σ *Fulgos. lib. 1 cap. 6.*

τ *Æneas Syluius Europeæ histor. cap. 43.*

υ *d. c. 6.*

φ *Meierus lib 2. Annal. & l. 17 Chronic. Masse. consentit Onuphr. in PP. Roman. hist.*

SECTIO II.

De purgatione Monomachiæ,

NVlla fuit quondam frequentior purgatio istâ; quotiescumque criminis notitia seu probatio obscura; vel actor reum prouocabat, vel reus ipse offerebat se, aut suo loco aliũ: inuentionem quidam Mantinæis tribuunt, alij volunt antiquiorem esse α. constat etiam Palæstinis in vsu fuisse, ex Goliæ prouocatione, quem Dauid superauit. Fuit maximè in vsu post Barbarorum in Italiam irruptionem, apud Longobardos β, & apud Germanos γ, & Francos δ, & etiam Hispa-

α *Alcia. de singula. certa. c. 2.*

β *Leg. Lõgob. tit. qualiter se quisque defend. deb. tit. de purga. rei tit. de homicidio liberi hominis.*

γ *Läb. Schaffnabur. sæpe. A docet Guido Papæ decis. 191.*

Hiſpanos ε, non ex homicidij tantùm causâ (*iux. c. vni. §. ſi quis hominem. § ſi quis alium. de pace Conſtant.*) ſed & ob aliud quod uis graue crimen, vel magni momenti cauſam, vt poſt Bald. cõmuniter DD. cenſuere. *Bald. in d. c. vni. Alciat. & Oroz. c. ad l. ex hoc iure. D. de iuſt. & iur. Iulius Ferret. conſ. 6. de duello in prin. & conſ. 9. n. 6. conſ. 11. n. 3. & 4. & Menchaca lib. 1. illuſt. qq. c. 49.*]

ε *ti. 4 partl. 7. & paſſim Mariana in Hiſt Hiſpan.*

Et ſanè in iuriſiurandi locum, propter crebra periuria, hoc fuit introductum, coram Ioanne XIII. per Othonem 4. in Romãdiolâ ζ; ſed priùs apud Francos iam Carolus Magnus hoc ſtatuerat, quoad cauſas criminales η, poſtea ad ciuiles quoque extenſum θ, vt & apud Moſchos ι & Danos κ olim in vſu. Ritus duelli poſſunt colligi tum ex Annal. Boiorum *lib. 4.* tum ex Ticinenſis Hiſtoriæ Bern. Sacci *lib. 9.* Sed in moribus, & armorũ genere præſertim, non idem obſeruatum apud ſingulas nationes. plerumque receptum, vt armis militaribus regionis eius vterentur. Carolus Magnus voluit vt fuſtibus: poſtea receptum, vt rei ſit optio, & ius armorum præſcribendorum. In celebri illo duello Cambronenſi, inter Iudęum, qui imaginem Deiparæ vulnerarat, & paralyticum Lex Carolina ſeruata.

ζ *l. antiquis. & l. vlt. lib. 2. leg. Lomb. tit. 54.*

η *l. mentio. d. tit. 54.*

θ *d. l. vlt. & libr. 5 leg. Francic. ti. 4.*

ι *Olaus lib 1. c. 20.*

κ *Saxo lib 5.*

Anno enim 1326. Guilh. Tertio Comite Hannoniæ, Verpa quidã ſe finxerat ſincero animo Chriſtianis ſacris baptiſmo initiari. ſuſcepit ex fonte Comes, & Guilh. filiolũ nominauit, & apparitorẽ Curię Montenſis eſſe iuſſit. Non diu poſt, homo impius ingreſſus ædẽ monaſterij Cambronenſis, actus furijs, blaſphemias in Deiparę imaginẽ multas effudit, & (horrendũ) venabulo quatuor plagas inflixit, vnde ſanguinis ſtatim riui manarunt. vidêre faber aſciarius quidam & Monachus laicus Matthæus Lobbius. faber aſciâ caput findere Iudæo parabat; ſed à monacho prohibitus; rem detulere igitur ad Abbatem Ioannem de Montibus; is ad Comitem. Iudæus pertinaciter tormẽta eluſit. Sic dimiſſus, quadriennio poſtea ab angelo apparente, quidam ſenex nomine Ioãnes Flander, Eſtinnẽſis, ſenex, & ſeptennio iam ex paralyſi clinicus, iubetur Iudæũ accuſare, & duello prouocare. Bis monitus, Parochi iuſſu ſenex rem adhuc differebat. Tertiũ illi, ipſa Virgo quinque illis pla-

gis consauciata se videndam præbuit; & imperat monomachiam. Plenus spe ac fide senex adit Cambronem, cernit in imagine vulnera quæ in viso, accedit Comitem, accusat recutitum, dies pugnæ dicitur. arma rudes fustes & scuta ligna superstunt hodie. Iudæus vesco corpore, ferox viribus, tibiales fascias tintinnabulis cinxerat, & sic senem ridebat. Sed iuuit athletam suum Deus, tam impar commissus, æger sanum, debilis fortem, senex iuuenem prostrauit; & horrendè blasphemantem, conuictum, sed non pœnitentem; comes iussit caudæ equinæ alligatum trahi ad patibulum, & capite deorsum, duobus ad latera molossis eum rabidè laniantibus, appensum subdito ignis fumo interire. [*narrat fuse Robert. Hauportius duabus eâ de re libris carmine conscriptis.*] Hispani semper militaria arma retinuere, vt ex cunctis eorum Annalib. patet. Duellorum tum inter Principes pro regno μ, vt inter Corben & Orsuan Hispanos apud Liuium; & Edmundum Anglum & Canutum Danum Reges apud Polydorum, Hundingum & Roheum Daniæ reges apud Crantzium, Petrum Aragonium & Carolum Andegauensem apud Antoninum; & pro principibus inter priuatos; vt Charellum & accusatorem reginæ Gondibergæ ν; pueri quoque pro vxore Henrici tertij contra gigantem ο; & & Burchardi contra Conrardum iactantem se cum regis nepte concubuisse, anno 950. apud continuatorem Reginonis; item inter priuatos, vt coram Othone 1. quando disceptatū vtrū in successionibus auorum essent nepotes cum patruis, vt patrem suum repræsentantes, admittendi, & vicere qui pro nepotibus pugnabant ϖ. Mira sæpè in his accidêre. duo tantum narrabo. Vnum ex fide Dubrauij ρ; Radislaus, Gurimensis Princeps Mistibogij filius, per iniuriam inuaserat Boëmiæ fines, coactus à suis tandem optimus rex Wenceslaus militem collegit. cum iam dimicaturæ essent acies. Si aliter, exclamat Wenceslaus, nisi prælio res componi nequit, cur non potiùs sine insontium sanguine, ipsi inter nos singulari certamine decernimus? Nulla fit mora. loriculam super cilicinam vestem indutus, par uoque

μ Liuius lib. 28 et Plutar. in vitâ Scipionis. Polyd. Virgil. lib. 7. hist. Anglor. Crātzius lib. 1 c. 21. & 22. Daniæ D. Antonin. p. 3. tit 20 c. 4. §. 8. histor. Sum. & Ricius lib 3. histor Neapol. Froiss. Chron. l. 1.

ν Paull Diac hist Longob. lib. 4 c. 16.

ο Naucl erus gener. 35.

ϖ VVitichindus li. 2. Vincentius l. 24. spec. c. 70.

ρ lib 5. Histor. Bohem.

uoque enſiculo ſuccinctus VVenceſlaus in arenam prodit: at Radiſlaus cataphractus haſtatuſque cum ingenti machæra ſe infert. Wenceſlaus ſigno crucis frontem pingens ſubitò angelos vidit, atque hanc vocem, velut ab homine promptam, audit: Ne feri. & repentè Radiſlaus humi procumbens, veniam audaciæ popoſcit, ſeque poteſtati victoris permiſit. Alleuans proſtratum Wenceſlaus monuit, datâ veniâ & dignitate ei reſtitutâ, vt contumaciam in obſequium debitum verteret, ne poſt grauiùs ab irato numine plecteretur.] Hîc Deus miraculo iuſtitiam cauſæ declarauit: quando miraculo Deus non fauet, fieri ſolet, vt vel maneat dubia res; vel iuſtam fouens cauſam ſuccumbat. Prius in pugna duorum Hiſpanorum Nobilium accidit tempore Alfonſi Regis; qui Petri Regis Caſtellæ pater. Hi fuere Ruy Paez de Viedma, & Pay Rodriguez de Auila, ille hunc proditionis accuſauit; hic illum ſceleris grauioris viciſſim recriminatione pulſauit. cùm ventum eſſet ad duellum, tribus continuis diebus ab ortu ſolis ad occaſum pugnarunt, multiſque ſe vulneribus affecerũt, & dubiâ prorsùs, nec in vnum alterumue inclinante victoriâ; vtrumque rex innocentem pronunciauit, & æquali virtute præditos amicos eſſe voluit. Narrat fusè Pet. Mexia σ. Sic etiam dubia manſit Zamorenſium cauſa, quos proditionis accuſabat Did. Ordonius de Lara, innocentes contendebant Ariæ Gonſali filij; quorum cum duos iam Ordonius occidiſſet, tertioque vulnus lethale inflixiſſet; ſaucius cadens equo habenas aberrante gladio præſcidit, equus Ordonium inuitum extulit extra monomachiæ ſepta, quod victi indicium. Sic ille non victor, equi culpâ; non victus, propriâ virtute. Iudices ſibi N. L. pronunciarunt. *Mariana lib. 8. Hiſtor. Hiſpan.* Multos quorum cauſa iuſta erat in monomachiâ ſæpe ſuccubuiſſe docent poſt Pont. Innocentij III. reſcriptum, *ca. 2. de purgatione vulgari*. etiam Ioan. Baptiſta τ Suſius, & Vrrea Hiſpanus υ.

σ *Silu. var. lect. p. 2. c. 10.*

τ *lib. de iniuſtitiâ duelli.*

υ *lib. de duello.*

Vt vt eſt, repugnat omni iuri, quæ eſt communis DD. ſententia, contra Paridem à Puteo, vt docent recentiores ſcriptores

tores non pauci, *nempe Lancellotus Conrad. lib. 1. templ. iudic. c. 1. §. 3. verſ. duellum prohibere, & tract. de duello in præfat. Menchaca lib. 1. illuſtr. qq. c. 12. & c. 49. Viuius lib. 1. comm. Opinion. litt. D. verſ. duellum. Petrinus Bellus p. 10. de re militari tit. 1. à nu. 128. Iulius Ferrettus conſ. 1. n. 3. & 6. conſ. 2. nu. 4. cum ſeqq. conſ. 8. n. 4. conſ. 20. nu. 10. & idem ſæpiſſ. in tract. de duello. Alciat. lib. 5. reſponſ. conſ. de duello.* Quod repugnet iuri naturæ, docēt optimè Suſius, *d. opere*, & Anton. Bernar. Mirandulanus *libro ſuo contra Poſſeuinum de expugnatione ſingular. certam.* & Petrus Meſſia *p. 4. var. lect. cap. 9.* Quod iuri ciuili; probāt cōmuniter DD. *ex l. 1. C. de gladiator. lib. XI.* & quāuis ea lex hoc nō conuincat, ſufficit tamē, quod nullâ Romanorū lege ſit hęc monomachiæ purgatio approbata, cūque iuri naturæ repugnet, cōſtat omnem conſuetudinem in contrarium inualidam eſſe, vt rectè Canones dicunt φ. Quod iure diuino & ſacris litteris prohibitū ſit duellum, probant ex omnibus locis, quibus prohibemur Deū tentare, & quibus prohibemur occidere χ. Apertior eſt probatio iuris Eccleſiaſtici ſeu diuini poſitiui. Nā & olim hoc canones prohibuere ψ, & apertiſſimè Conciliū Tridentin. cuius hæc ſunt verba; *Deteſtabilis duellorum vſus, fabricante Diabolo, introductus, vt cruentâ corporum morte, animarum etiam perniciem lucretur, ex Chriſtiano orbe penitùs exterminetur: Imperator, Reges, Duces, Principes, Marchiones, Comites, & quocunque alio nomine Domini temporales, qui locum ad monomachiam in terris ſuis inter Chriſtianos conceſſerint, eo ipſo ſint excommunicati, ac iuriſdictione & dominio ciuitatis, caſtri aut loci, in quo vel apud quem duellum fieri permiſerint, quod ab Eccleſiâ obtinent, priuati intelligantur: &, ſi feudalia ſint, directis dominis ſtatim acquirantur. Qui vero pugnam commiſerint, & qui eorum patrini vocantur, excommunicationis, ac omnium bonorum ſuorum proſcriptionis ac perpetuæ infamiæ pœnam incurrant, & vt homicidæ, iuxta ſacros canones puniri debeant: &, ſi in ipſo conflictu deceſſerint, perpetuò careant Eccleſiaſticâ ſepulturâ. Illi etiam, qui conſilium in cauſâ duelli, tam in iure quàm facto dederint, aut alia quacumque ratione ad id quem-*

φ c. 2. de cleric. pugn. in duello.; Alciat. d. reſpōſo de duello. & DD. citati

χ Pet. Matthæus in Notis ad Bullam Greg. XIII. mox laudandam. Tamen reuera loca illa ſcripturæ parū vrgent proteruos.

ψ toto tit. fermè de purgat. vulgari. tit. de cler. pugnante in duello. c. monomathiam. 2. q. 4.

»*quemquam ſuaſerint, necnon ſpectatores, excommunicationis, ac*
»*perpetuo maledictionis vinculo teneantur: non obſtante, quocun-*
»*que priuilegio ſeu prauâ conſuetudine, etiam immemoriabili.*]

Damnarat eundem abuſum ſub excommunicationis pœnâ, quoad ſubditos tantum Romanæ ſedis Iulius II. anno 1508. menſe Aprili, & rationes addiderat damnationis benè multas & graues, primò quia hoc fiat humani generis inimico inſtigante. 2. quia hinc hominum mortes repentinę, & animarum perditiones, & noua inter adſtantes amicos pugnantium odia & altercationes, & ex vno inconuenienti plura oriuntur, in animarum & corporum periculum, generiſque humani iacturam', pernicioſum exemplum, & ſchandalum plurimorũ. 3. quia Chriſtus docuit Deum non eſſe tentandum. 4. quia hominem homini inſidiari nefas. 5. quia gladiatoria munera, & huiuſmodi purgationes vulgares à religionis noſtræ pietate damnantur. 6. quia cruenta huiuſmodi ſpectacula à canonibus Pontificum, & imperialibus legibus ſunt prohibita. Denique Gregor. XIII. laudatiſſimus Pontifex ad omnes Chriſtianos voluit pertinere hanc prohibitionem, vt & Concilij Tridentini patres eam extenderant, & quod illi de ſollemni ſiue publico duello ſanciuerant, hoc ipſe prudẽtiſſimè ad priuatas, & non ſollemnes duellationes, propter eaſdem cauſas, quæ in ijs quoque cernebantur, porrò producendum ſibi cenſuit »anno 1582. nonâ Decemb. his verbis; creſcente hominũ malitiâ facinoroſi non deſunt, qui quod publicè prohibitum eſt, »priuatim exſequi non dubitent, dum ſic pœnas prædictas eluere ſe poſſe arbitrantur. Nos ad hæc euertenda plenius euidentiuſque prouidendum eſſe rati, conſideranteſq; duellum »priuatũ, non minùs cruentum, & animę & corpori noxiũ eſſe, »quã quod publicè perpetratur: auctoritate Apoſtolicâ ſtatui»mus. (1.) illos, qui ex cõdicto, ſtatuto tẽpore & in loco cõuen»to monomachiã cõmiſerint, etiamſi nulli patrini ſocijve ad id »vocati fuerint, nec loci ſecuritas habita, nullæve prouocato»riæ litteræ, aut denunciationis chartulæ præceſſerint, cen»ſuris & pænis omnibus à dicto cõcilio propoſitis teneri, perin-

» *Bullâ quæ incip ad tollendum deteſtabilem,*

de ac si publico & consueto abusu singulare certamen iniuis-
sent. (2.) volentes etiam locorum dominos, si certamen ex
condicto huiusmodi permiserint, aut quantum in se fuerit
non prohibuerint, (3.) omnesque illud fieri mandantes, insti-
gantes, consilium vel fauorem dantes, equos, arma, pecuniam,
commeatum, & alia subsidia scienter subministrantes, aut
(4.) ex composito spectatores vel socios quouis modo se præ-
bentes eisdem censuris & pœnis subiacere, etiamsi illi qui ad
locum destinatum pugnaturi accesserint impediti pugnam
non commiserint, si per ipsos non steterit quominùs illa com-
mittatur. Non obstantibus &c.] ex quibus sanè apparet, qui
hodie priuatis prouocationibus in hanc excommunicatio-
nem, nulli reseruatam, incidant. Videor autem mihi ex ver- G
bis vtriusque prohibitionis quædam colligere non inutilia
obseruatu. Primò illos quoque incidere, qui dicunt, Veni ad
talem locum: ego te illic exspectabo: nam isti certum tem-
pus constituunt, illud ipsum præsens; sicut crastinum, qui di-
cunt cras tali horâ &c. Secundò Principes non prohiberi
hanc licentiam concedere infidelibus; tum quia sunt extra
curam Ecclesiæ, tum quia Concilium expressè dicit; *inter
Christianos.* 3. non prohiberi iustum bellum gerentes Princi-
pes, quam possunt causam prælio decidere, eam paucis com-
mittere per duellum definiendam. hoc enim tunc in belli lo-
cum succedit: Non tamen liceret illis animi causâ, vel gloriæ
solius ad ostendendum robur militum facere; sicut olim fece-
runt Ioab & Abner α: nam vox *ludere* illic significat prolu-
sionem pugnæ. Instituebatur enim hoc, vt arbitror, quasi di-
uinatorium quoddam victoriæ præiudicium, quo Germanos
olim vti solitos Cornel. Tacitus testatur β. Quæ ipsa diuina-
tio est prohibita: Et sicut pro solâ gloriâ humanâ bellum non
licet suscipere, sic nec duellum licet permittere. 4. Quoad
consulentes, ex Gregorij verbis intelligitur, eos dumtaxat in-
cidere, qui suadent affirmatiuam, non verò qui duellum dis-
suadent; & ad hoc consilium conscriberent, vel darent: hi
enim non peccant. 5. quoad spectatores; non incidere, qui

α 2. Reg. 2. v. 15.

β lib. de mo-rib. German.

illac

illac transeuntes obiter aspicerent certamen: vel subsisterent. ad dirimendum; imo nec illos, qui ex instituto eos fuissent comitati, vt certamen impedirent: ideo enim additur, *si per ipsos non steterit* &c. ipsos scilicet spectatores & socios &c. vnde 6. infertur, eos qui comitarentur vel sociarent, incursuros etiamsi non sit pugnatum, quando conati sunt efficere vt pugnetur, vel saltem si poterant, non impediuerunt ipsi, sed maluissent pugnam conseri. Hæc saluo rectiùs sentientium iudicio, de re quotidianâ. Quidam asserunt etiam à Sanctissimo Domino nostro Clemente. 8. hodierno P. M. bullam quandam de Duello editam: quam nondum potui nanciscì.

SECTIO III.

De purgatione vulgari per ignem.

HÆc triplex fuit, per rogum, per prunas, per ferrũ hoc est vomeres seu lateres vel chirothecas cãdentes. innocẽtia probabatur, si illæsus quis abiret: sin, nocens habebatur. hanc inuenio aliquando spontè susceptam, aliquando iniunctam prouocato. De ferro candente obtinet hodie apud Iaponios vt docent epistolæ nostrorum, vna P. Luisij Froes scripta anno 1595. narrat illustre miraculum quod accidit Omuræ, in hanc sententiam. Fuerat Christianus quidam degens inter ethnicos accusatus furti: & quia hoc crimen seueriſſimè castigatur in Iaponiâ. Sic vt de eo, quantumuis minimo, conuictus, morte cum nullâ venię spe mulctetur; nec tamen possent hunc Christianum verè conuincere, ecce mox gentiles eum obsident, & dum aliud non possunt importunè compellunt: vt ritu ipsis consueto iuramentum edat; qui erat, vt in folio chartæ subscripto scriberet quod erat iurandum, deinde folio in palmam manus depositò, imponeret ferrum candens, manumque constringendo, in suum caput vindictam & iram Chamis imprecaretur, si obiecti criminis reus foret. Quod si manus fortè amburatur, aiunt experientiâ probatum, eum noxæ esse reum; si verò à læsione cum folio maneat immunis, esse innoxium. Cùm igitur hic Christianus in has angu-

stias

stias adductus esset; quippe vel iurandum illi erat, vel repu- »
diato iuramento, quo se reum faciebat, vitæ discrimen adeun- »
dum; innocentiæ suæ confisus dixit: fas sibi non esse, vtpote »
Christiano, per falsum Deum Chamis iurare, sed tantum per »
verum. Consentiunt gentiles; vt per suum Deum iuret. Ille » a
ergo signo crucis in folio expresso, ferroque candenti impos- »
to; quia id facere cogebatur; magnâ animi præfidentiâ ferrum »
manu constrinxit. Res mirabilis, nec manus nec folium am- »
buritur. Itaque non solum solutus est pœnâ, quam gentiles »
illi minabantur; verùm etiam culpâ, quam falsò illi impinge- »
bant.] Hactenus epistola Latine edita Moguntiæ anno 1598.
planè vetus hæc purgatio & celeberrima fuit. Inuenio ferrum
istud ignitum vocatum, *Iudicium*; quod nomen arbitror com-
mune fuisse instrumentis omnibus harum vulgarium proba-
tionum. Petrus le Loyheyr. a formulam nobis proponit ex
S. Mauricij Andegauensis archiuis istam: Nos tamen suffi- »
cienter muniti denarrationem & discutionem istius causæ »
nostræ sæpius in audientiâ omnium illic adstantium offereba- »
mus, & paratos nos semper esse ad omnem iustitiam præfere- »
bamus: cùm ecce quidam de hominibus quos Berlaijus re- »
clamabat, Tetbaldus Peletarius nomine, de parte suâ surre- »
xit, nobis nescientibus & iustitiâ nullatenus dictante, & non »
per consilium nostrum, qui sponte suâ se IVDICIVM portatu- »
rum manu suâ obtulit. Quod Rainaldus Popardus auuncu- »
lus suus dixerat sibi, & quę verè partitio illa facta fuerat de »
antecessoribus suis, inter canonicos S. Mauricij & anteceſſo- »
res illius Berlaij, sicut in chartis nostris continebatur. Et sicut »
Tetbaldus obtulit, sic paratus fuit, & per manum suam in Ec- »
clesiâ S. Dionysij apud Doadum, videntibus multis, tam de »
parte nostrâ, quàm de parte domini Berlaij (quorum nomi- »
na subternotata sunt) IVDICIVM portauit. Post IVDICIVM »
portatum Tetbaldus ille, Deo propitiante, illæsus & sanus »
omnino apparuit. Viderunt autem vel IVDICIVM portari, vel »
manum tertiâ die de more regardari, ferè vniuersi homines & »
mulieres de Doado, & plures de hominibus Domini Berlaij, »

a *libr. 2. de spectr. c. 7.*

testes

teſtes IVDICII portati, & hominis omnino, Deo miſerante, ſaluati & liberati.] vbi cernis ſolitos cauſam addere, quæ illos moueret, ſiue id exprimere, quod probare per IVDICII lationem volebant: vides etiam clericos proteſtantes, vt irregularitatem & cenſuras euaderent incurrendas; ſi hominem ipſi ad hoc adhortati, & mutilatio vel mors ſubſecuta fuiſſet. Meminere huius variæ leges Septentrionalium, omnes occupatâ à Barbaris Italiâ & Gallijs latæ: apud Radeuicum β fit mentio legis militaris, quâ ſeruus non deprehenſus in furto, ſed accuſatus, iubebatur vel Domini iuramento, vel igniti ferri iudicio ſe expurgare. Leges Francicæ & Longobardicæ iubebant per nouem vomeres ignitos, homicidij accuſatum ſe expurgare γ. Slaui poſtquam veram amplexi ſunt religionem in arboribus, fontibus, lapidibus iurare deſierunt; recepto vſu, examinandi per Sacerdotes ſuſpecti, adhibito ferro vel vomere candenti δ. In Flandriam quoque hanc legem, „Philippus Comes tulit anno. 1164. Si quis ε vulnus in nocte „acceptum alij imputauerit, ſi Scabinis dignum videtur, ferro „candenti ſe excuſabit accuſatus: ſi aufugerit, manum perdet. „Item; ſi fur vocatus accuſatus fuerit, ferro candenti ſe excu„ſabit; ſi culpabilis permanſerit, ſuſpendetur.] In hoc iudicio non fuit certus vomerum numerus, vt nec formæ ferri certa ſpecies vel pondus præſcriptum, vt ex varietate IVDICIORVM patet. vt plurimum francicâ conſuetudine vſos puto in ferri conſecratione ſiue imprecatione, quæ fuit talis; „Deus iudex iuſtus, qui auctor espacis, & iudicas æquitatem; te „ſuppliciter rogamus, vt hoc ferrum ordinatum ad iuſtam exa„minationem cuiuſlibet dubietatis faciendam, benedicere & „ſanctificare digneris; ita vt ſi innocens (de prænominatâ cau„ſa vnde purgatio quærēda eſt) hoc ignitum in manus accepe„rit, illæſus appareat: & ſi culpabilis atque reus, iuſtiſſima ſit „ad hoc virtus tua, in eo cum virtute declarandum, quatenus „iuſtitiæ non dominetur iniquitas, ſubdatur falſitas æquita„ti. Per Dominū noſtrum &c ζ.] In *Antigonâ* Sophoclis, cuſtodes corporis Polynicis, accuſati negligentis cuſtodiæ paratos

β *li. 1. rerum Frideri. c. 16.*

γ *Lombard. lib. 1. tit. 11. de parric. Francica lex li. 4. cap. 56.*

δ *Helmold. Hiſto. Slauorum cap. 84.*

ε *Meier. in Chron. Flādr.*

ζ *Annal Boior. lib. 4.*

se dicunt innocentiam suam cõprobare, & ferri candentis cõtrectatione, & per pyram ambulatione, & iureiurando.

χὴ μύδρους αἴρειν χεροῖν,
χὴ πῦρ διέρπειν, χὴ θεοὺς ὀμνύειν.

In Concilio Triburiensi docemur » hanc probationem in Germaniâ non fuisse nobilium, quibus iuratoria duodecim ingenuorum contestatio sufficiebat: sed ignobilium. Verùm Historiæ testantur etiam nobiles eam sæpe subiuisse, aliquãdo per laminam, aliquando per chirothecam, aliquando aliter. Anno 1215. vel circiter, Conrard. Marpurgius θ inquisitor Apostolicus, si accusati de hæresi, negabant, iudicio ferri cãdentis experiebatur, & si amburebantur, eos porrò committebat rogo. Quod ab illo contra Canones perperam factum, si factum fuit. Iam enim id Stephanus V. prohibuerat, vt postea dicemus. Caroli tertij Imp. vxor Richarda fuit insimulata adulterij, sed candenti ferro crimen diluit ι. sic Kunigundem Henrici 2. vxorem se expurgasse constat: in eo tamen dissentiunt historici, quod quidam velint eam calcasse pedibus nudis κ, alij sex manibus vomeres tulisse λ. Quare nisi dicas eam successiuè manibus tulisse, & pedibus calcasse; Crantziũ à seipso dissentire necesse est. Nonnullos alios se iuuene Georg. Pachymeres massam candentẽ manibus innocuis gestasse commemorat. Plus est, quod scribit Saxo Danus μ, in Rugiâ ad fidem conuersâ, matronam quandã, per iniuriam à coniuge adulterij insimulatam; cùm purgandæ infamiæ gratiâ manum admouisset candenti laminæ: subitò ferrum, quod erat » exceptura, perinde atque innoxiæ manus contactum fugiens, » neglecto pondere, sublime se extulit, penduloque motu gradientis feminæ incessum comitans, cùm ante aram iactandum » esset, inter religiosam astantium admirationem proprio im- » pulsu humi decidit.] Exempli verò memorabilis & fidei coniugalis specimen, nobis duo coniuges, Mutinenses Comites, æternâ dignum historiâ, Othone tertio imperãte exhibuerũt. Mariam erat hic nactus vxorem lubricâ fide, conscientiâ nullâ: hæc, vt noua Phædra, Comitem Mutinensem in amplexus trahere

» c. Nobilis. 2. q. 4.

θ Trithem. in Chron. ca. 22.

ι Annal. Boior. d lib. 4.

κ Fulgos. lib. 8. cap. 1. & Cranzius lib. 4 Saxo. c. 32.

λ Cranzius lib. 4. Metropol. c. 5. iunct. d. c. 32.

μ li. 14 Hist. Danor.

trahere conata, repulsam vertit in furorem, & odio eius quem impotenter amarat inflammata, crimen suum in innocentem regessit. Nec latuit dolus Comitem. hinc amor in Imperatorem, inde vrgebat honor proprius. cessit honor amori: quia Cæsaris honorem vitæ suæ præponebat. Coniugi tamen suæ, mulieri prudentissimæ, &, quod rarum, forti, conatus Augustæ, responsum suum; calumnias illius, periculū suum aperuit, decretumque sibi dixit; mille mortes oppetere potiùs acerbissimas, quàm tantum Imperatoris sui, de incontinentia & perfidia Augustæ natum, dedecus in lucem proferat. Proinde illā se, si quid de ipsa benè vnquam meruerit, obtestari; virili constantia sexus & coniugij oblita, sententiam, quæ impendebat, mortis ignominiosæ vt perferret: se necato coniugis animum & memoriam resumeret, & animo imperterrito nomē mariti abignominiâ liberaret. Non diu post Comes culpam Augustæ suo capite luit, creduli Proeti iudicio condemnatus. Conuentu deinde Imperiali apud Roncalias instituto, quo die viduis ius dicebatur; Mulier prodit, & coram consessu ex lege Imperatorem ad talionis pœnam vocauit, eo quòd maritum suum iniustè de medio sustulisset. Otho admirabundus, At tu » quonam pacto, inquit, viri tui, quam iactas innocentiam com- » probabis? Candenti, inquam illa, laminâ. adfertur Othonis iussu ferrum benè ignitum: adlatum vidua sine noxâ cunctis intuentibus prehēdit manu, & tenuit. Externauit miraculum Imperatorem, adeò vt se quidem supplicijs dignum profite- » retur, sed moram poscere t aliquam subeundi. Triplex vadi- » monium differo, (illa respondit): reginæ supplicium solum posco, cuius nefaria calumnia me marito, te fidissimo milite, remp. ciue strennuo spoliauit. Cunctis æquissimum visa petere. Augustus eam collaudat, & prodilatis sibi vadimonijs, quatuor in Hetruriâ castris donat; Augustam verò, quæ Veneris igne malè arserat, carnificis manu in rogum coniectam, iustis flammis absumi iussit [v]. Carolo Caluo Francorum Rege, Ludouici Germanorum regis terras, nepotibus suis per nefas eripere conanti: Germani primò deprecati vim, & Francis ad ferri

[v] *Gothifred. Viterb. in Chron. Cranzius li. 4. Saxon. c. 26.*

ferri igniti iudicium vocatis, cum illæsi Germani rediſſent; nec ab ambitioſo Rege, quidquam æqui boníue impetrare valerent, ſumtis armis illum re infectâ, multis amiſſis vltra Rhenum iterum compulerunt o. His fauit contra idem IVDICIVM duodecim vomerum interfectores Chriſtiani Comitis de Oldenborg in Saxoniâ, prodidit, & in rotâ miſit ϖ. In Saxoniæ quoque oppido Wittenburgo, excitati publici incẽdij crimen, impactum fuit cuidam, ille & iureiurando, & IVDICIO ſe innocentem probauit. cùm enim longo itinere ferrum candens manu tetuliſſet, illudque illæſus in terram deieciſſet; ecce tibi ferrum ex omnium oculis fugit: ſed eo fermè anno exacto, quum quidam alius qui incendij conſcius erat, ſilicibus viam publicam in oppido pauiret, ferrum in arenâ abditum prodit, manumque validè amburit. mirantur omnes, & vomerem illũ recognoſcunt, & reũ ad iudicem abripiunt; qui quæſtione admotâ verum exſculpſit, & cruribus fractis noxiũ rotæ impoſuit ρ. An ergo nunquam hoc iudicium fefellit? ſæpiùs puto, licet exempla nõ habeam ad manum. aliud ergo adſcribam ex eâdem è quâ pleraque reliqua, admirandorum fæcundâ Cranzij vrnâ; de Rollone Normannorũ duce, qui Robertus poſtea vocatus. Nouerat ſuos in latrocinia, furta, rapinaſque propendere: idcircò ſeueras de his leges tulit; quarum metu pollicens ſibi ſecuritatem omnium, iuſſit ruſticos intrepidè ruſticani operis inſtrumenta in agris relinquere. Quidam ex agricolis domum reuerſus, ab importunâ vxore rogatus, cur inſtrumenta non apportaret? ducis præceptum obiecit. At illa furtim ex agro inſtrumenta ſubduxit, & abſcondit, vt maritum redderet cautiorem. reuerſus vir in agrum, vbi non reperit, quæ reliquerat, rem ad loci præfectũ defert: ille ad Ducem vocatus à Duce ruſticus, preciũ accepit amiſſorum. Iubetur præfectus ignis purgatione adhibitâ furem explorare. Primus conatus irritus fuit, nam ignis furem non prodidit, licet omnes ruſtici ſubiiſſent ſcrutinium. Tum Dux, verſus ad Epiſcopum; Deus, inquit, Chriſtianorum, ſi eſt conſcius ſecretorum, cur furem non prodit? Epiſcopus

o Paulus Æmyl. Annal. Francor. lib. 3.

π Alb. Crãzius lib. 7. Metropol. c. 14

ρ Crantzius lib. 8. Vandal. cap. 30.

» pus necdum benè firmatũ in religione non corripuit: sed cau-
» sam prætendit, quia ignis nondum furem attigisset. Iubetur
» diligentius inquirere præfectus etiam apud vicinas villas.
» Nec sic quisquã repertus est. Vocatus à Duce rusticus, an cui
» indicarit, rem in agro esse, rogatur: ille nemini, præterquam
» vxori dixisse respondit. Vxor quæstionibus admota furtum
» fatetur. Tum dux maritò clam vocato, Sciebas inquit, vxorem
» furacem esse, an non? Ille, sciebam inquit. Cui Dux, cur ergò
» aut non puniuisti, aut nõ indicasti? Ergo iussit ambos suspẽdio
» necari. Et hac seueritate legem sanxit σ.] Memoriæ etiam occurrit factum Catholici Hispani Arianum Gothum tempore Leouigildi ad probationem ignis prouocantis. cùm
» enim verbis & rationibus nihil proficeret. Est, inquit, digi-
» to meo annulus aureus: ego eum in ignem iacio, tu candentẽ
» collige. Proiectumque inter prunas annulum ita igniri per-
» misit, vt eis similis cerneretur. Conuersusque ad hæreticum
» ait: si vera est prosecutio tua, sume eum ab igne. Illo autem re-
» sistente, ait, Immensa Trinitas Deus, si quid indignum te cre-
» do, ostende: certè si recta est fides mea, nihil mihi prẹualebũt
» hæc incendia sæua. Et ablatum ab igne annulũ, diutissimè pal-
» mâ sustinuit, & nihil est nocitus.] Hæc Gregorius *lib. de gloriâ confessor. c. 14.* verbotenùs. Sed hîc contestatio fidei sinceræ fuit, non iudiciaria inquisitio. Verum enimuerò nõ immeritò hæc expurgatio semper bonorum & Deum timentiũ conscientias punxit. Legimus enim de Roberto Cantuariensi Episcopo, cùm Regi Edouardo persuasisset, vt Emmam matrẽ adigeret; ob suspicionem stupri cũ Aduino Vintonienſi Episcopo cõmisi, ad hunc se modũ expurgare, & ea igne maneret illæsa; timore correptum in continentem ex Angliâ fugisse, ibique animi mærore breui contabuisse τ.

σ *lib. 2. Norueg. c. 27.*

τ *Polyd. Virgil. lib. 8. Histor. Angl.*

Non dissimile fuit iudicium per prunas; quas vel in sinum conijciebant, vel manu ferebant, vel calcabant. De monacho quodam, qui vt meretricem Porphyriã seruaret, & monasterio alicui commendaret, nihil veritus fuit eam secum abducere, & propterea in omnium irrisionem, & execrationem incidit,

quas; cum meretrice consueſceret; narrat Leontius υ, eum cum ægrotasſet, & mortem præsentiret propinquantem, coram plurimis iussisſe adferri thuribulum plenum candentibus carbonibus, & eos accepisſe carbones, & infudisſe in sinum, & omnibus audientibus dixisſe; Benedictus Dominus, qui olim rubum seruauit incombustum; is mihi fuerit testis fidelis; quod quomodo meas vestes non attigit hæc, quæ est in igne vrendi vis, ita nec ego attigi mulierem toto tempore vitæ meæ. &c.] Iudicium idem in Galliâ subiuit B. Briccius D. Martini in Turonensi sede succeſſor. Hunc enim populus reum peragebat stupri cum muliere religiosæ professionis commissi, quæ linteamina Episcopi lauare solita, ex aliquo improbo pepererat. Briccius iussit ipsum infantem nondum menstruum in medium adferri: & coram populo interrogauit, num ipse pater eius foret? respondit infans, eum non esse, sed alium quem non nominauit. Fiebat id virtute diuinâ, sed plebs dæmonis operæ adscribebat. Prunis itaque candentibus birrum implet Briccius, & totâ defert vrbe illæsus: sic se à libidinis carnalis flagitio alienum professus, quemadmodum flammis vestimentum intactum. Nec tamen furentibus persuasit: sed ab Episcopatu fuit deturbatus φ. Haraldus etiam Hybernus, se Magni Regis Noruegiæ, qui Hyberniam bello vexauerat, filium probauit incedens nudis pedibus super ardentes prunas χ. Nec humano in corpore tantum hæc exploratio obtinuit; sed alijs quoque in rebus. Nam Eulalium monachum fiscella palmea in ignem iniecta, & illæsa permanens, suspicione criminis absoluit ψ. Rossis verò fidei Catholicæ veritatem missus ad eos à Basilio Imp. Episcopus persuasit; cùm ipsis postulantibus, liber Euangeliorum in caminum ardentem missus, & per multas horas ibi relictus, tandem igne exstincto integer, nec vllo afflatus ardore fuisset repertus ω. De Missâ D. Isidori, siue, vt vocant Mozarabum, memorant non dissimilia Toletani Annales α. Qua de re ita Ioann. Mariana; Communi consensu de Gothicâ pre-» cum ratione antiquandâ actum. Tentatum id quidem ali-»

quoties

υ *in vitâ B. Ioã. Eleemosynarij mense Iun.*

φ *Greg. Turon. li. 2. hist. c. 1. Sabellic. exempl. lib. 10. c. 2. Fulgo. & Marulus & alij.*

χ *Saxo. lib. Dani. hist. 13. Cranzius lib. 5. Norueg. cap. 6.*

ψ *Marulus lib. 1. exempl. cap. 4.*

ω *Zonaras tomo. 3. & Cedrenus.*

α *vide Villegam in disp. hac de re post Hispanicas eius Sanctorum vitas.*

quoties erat, neque tamen succesſerat, *& poſt nonnulla.* Viſum
» eſt controuerſiam ignis iudicio permittere : ſic eius ſæculi
» mores erant, rudes & agreſtes, neque ſatis expenſi ad Chri-
» ſtianæ pietatis regulam. rogo in plateâ accenſo, liber vterque
» Romanus & Gotthicus in ignem proiecti. Et Romanus qui-
» dem continuò ex igne proſilijt. id populus victoriam inter-
» pretabatur: nam liber alter ſub flammis & igne diu perma-
» nens, illæſus inuentus eſt. Rege arbitro, nihilominùs populo
» perſuaſum, vtramque precandi rationem ſuperis placere:
» quando vterque liber ex incendio euaſiſſet incolumis &c.]
» *lib. 9. cap. 18. de reb. Hiſpan.*

» M. Qui pyram ingreſſi probandæ innocentiæ causâ, multos inuenio. Nam & Sophocles, vt dixi, agnoſcit morem. Petrus Maſſilienſis presbyter, ſuſpectus de hæreſi, Antiochiæ ipſo die Paraſceues, Sacroſanctam Chriſti Domini lanceam manu geſtans, nudus corpore, per coaceruatorum latè lignorum ſtruem ardentem, medioſque ignes illæſus euaſit. β] Poppo Danus presbyter, in fidei Chriſtianæ probationem, veſtem priùs cerâ copiosâ illeuit; eamque indutus, in medio populi circo, ſic ſe in flammam intulit, & perſtitit ſine vllo doloris ſenſu (quod ſanctè affirmabat) donec veſtis tota corpori circumfuſa, intacta flammis cute, in fauillas redigeretur γ. eo permoti miraculo Dani δ duelli purgatione ſublatâ, ignis purgationem introduxerunt. fortaſſis etiam eos mouit iteratum aliud eiuſdem Popponis factum. nam alio tempore, cùm verba Danis perſuadendis vt Chriſtiani ſeriò fierent, non ſatis haberent efficacitatis, percunctatus eſt; Quid ſi ad candentis ferri tactum manus eius cernerent intactas, eſſentne con-
» ſenſuri crediturique? cunctis ſuccłamantibus, Velle: in chi-
» rothecæ formam iuſſit ferrum cudi, idque ignitum adferri.
» Rubebat igne ferrum: ille tamen intrepidus manum immiſit
» ad cubitum, deportauitque ad locum conſtitutum. Ibi cùm
» ad pedes Regis Suenonis proiecisſet, victa manus dedit con-
» cio, ſponte ſubiens lauacrum regenerationis ε.] A Theodoro Lectore ζ hiſtoria refertur huiuſmodi: tempore Martiani duos

β *Paul. Æmyl. Hiſto. Franc. lib. 4.*

γ *Crantzius lib. 3 metrop. cap. 43.*

δ *Saxo Hiſt. Danor. li. 10.*

ε *Saxo d. lib. 10. VVitichindus lib. 3. Cranzius lib. 4. Daniæ ca. 24.*

ζ *lib. 2. Collectan.*

duos Episcopos, vnum Catholicum, alterum Arianum, principiò verbis disputasse de fidei dogmate controuerso: deinde Catholicum, conditionem concertatori proposuisse, vt vanis disceptationibus prætermissis, rogum ignis secum ingrederetur, & fidei suæ veritatem vterque hoc indicio, Deo comprobaret teste: denique Arianum detrectasse ingredi, Orthodoxum nihil moratum, ingressumque ex ipso rogo multis diserusse, & nec minimùm vstulatum egressum fuisse. Vera narratio: sed res non sub Martiano, verùm sub Anastasio accidit, vt melius à Cedreno & Nicephoro *lib. 15. cap. 23.* proditum. Iactabat Sauanarola se hoc iudicium subiturum; cùm ad rem ventum, substituit alium pro se: neque hoc detrectabat Minorita accusator; sed hoc tantum, ne ille Sacrosanctam secum Euchariſtiam deferret: quod reuerâ diffidentiæ non obscurum erat signum ». Fulgosus auctor est à Ioanne Gualberto Petrum Archiepiscopum Florentinum, prouocatione ad iudicium pyræ accensæ, Simoniæ condemnatum θ. Sed veriùs est id à Petro Albanensi Episcopo factum, qui propterea *Igneus* fuit vocatus, teste Vrspergensi *in Chronic.* priùs tamen quàm ille Episcopus adhuc crearetur. rem totam adscribam, ex vitâ ipsius Gualberti, vt creditur à Blasio Melanesio fide integerrimâ conscriptâ. is postquam narrauit sæpè à D. Ioannis Gualberti monachis Petrum illum Flor. accusatum simoniæ, & eius fautores ad ignis iudicium prouocatos, subdit tandem; Præfigitur itaque locus & dies quo istud fieri de » beat, vt si qui velint, possint coram intueri. Locus præfixus » est in Monasterio Septimi, quod tunc erat ordinis memorati, » nunc vero Cistercienſium est. Dies fuit quarta feriæ primæ » hebdomadæ Quadragesimæ. Modus probationis fuit eiusmodi, vt in loco publico duæ lignorum strues iuxta se fierent » quæ obtinerent in longum decem pedes, in latum quinque, » in sublime quatuor & dimidium. inter vtrasque verò strues » sem ita interesset longitudine brachij prunis ardentibus con- » strata, per quam vnus ex monachis transiret. Vbi aduenit sta- » tutus dies & hora, inuitatur Episcopus Petrus à suis, vt acce- »

dat

a *conser ea quæ scripsit Guicciardin. lib. 3. & Volaterran. in Anthrop. cũ ijs quæ Phil. Cominæus li. 8. Hist. cap 19. qui tempore illo vixit.*

θ *lib. 8. cap. 1.*

„dat visurus tantæ rei experimentum, ne ciuitas Florentina
„tam diuturnâ vexetur altercatione. At ille prorsùs renuit:
„immò si qui charùm eum haberent, eos eò accedere vetuit.
„Sed plebs omnis vtriusque sexus, & cleri maxima pars illuc
„properarunt. Pollicentur fautores Episcopi, si ea probatio
„suo potiatur effectu, vt quisquam è fratribus per ignem illæ-
„sus transeat, se ipsis suffragaturos & ab Episcopo defecturos.
„Itaque fiunt Litaniæ & aliæ preces à monachis, sacrificium
„sollenniter celebratur ab Abbate illius instituti, clericis &
„monachis adiuuantibus. Vbi ventum est ad Agnus Dei, vnus
„ex monachis fert aquam sacratam ad aspergendum, alius thu-
„ribulum, thuris incendendi causâ, tertius faculas ad ligna in-
„flammanda, quartus imaginem crucifixi. Inuocatur à cunctis
„Dominus IESVS Christus & Sanctissima mater eius pleno ore,
„vt rei veritas declaretur. Sacrificio peracto, deponit casulam,
„crucemque manu gestat Abbas, qui sacrificauerat. Petrus is
„quoque dicebatur. Litanijs absolutis, vnus ex Abbatibus eli-
„gitur, qui clarâ voce populo exponat petitionis & sponsio-
„nis conditionem. Deinde Abbas Petrus, cum cruce quam ma-
„nu gestabat, S. Iohanne interim corã adstante & orante, ingre-
„ditur per medios ignium globos, flammâ in sublime ascendẽ-
„te, calcatque ardentes prunas, quæ erant in via inter ligno-
„rum incensas strues. Sed priùs quàm ingrederetur cunctis au-
„dientibus, ita precatus est: Domine IESV lux vera omniũ in
„te credentium, peto misericordiam tuam, oro clementiam
„tuam; vt, si Petrus Ticinensis, qui dicitur Florentinus Epis-
„copus, pecunia Florentinam sedem occupauit, tu æterni pa-
„tris filius, tu mea salus, in hoc tremendo iudicio, ad me adiu-
„uandum festines, & me illæsum sine vllis adustionis vestigijs
„conserues: sicut olim tres pueros in fornace Babylonica ser-
„uasti. His dictis, per medios penetrat ignes, neque corpori,
„neque vestimentis vllo adustionis vestigio inhærente. Cum-
„que vellet vertere sese, & eadem via per flammas reuerti, à
„populo retinetur, quippe iam perspicuè rei veritatẽ edocto.]

vide mihi sis Lector, quam admirandus Deus in sanctis suis,

& quomodo diuina sapientia varios ac multiplices quasi ludos edat, vt admirationem ac venerationem in cordibus nostris excitet. Volat ferrum & in aëre pendet sequiturque manus innocentis vnius; fugit alium, & candentiâ seruati multis post mensibus inuenit reum ac punit. Popponi chirotheca est ferrea ignita, quod foret ex leni corio suauibus imbuta pigmentis: circa corpus positas eidem adurit vestes, corpore illæso, edax vis flammæ; sed in Abbatem Petrũ (qui postea Episcopus Albanensis) vt simonia detegatur, nè hoc quidem valet; sed Babylonium renouat spectaculum. Confer nunc hæc, cum ijs quæ hæreticis accidêre. Tam procul ab eis hæc Dei virtus, quàm remota ab eorum mente vera fides. Duas historias narrat Cæsarius Cistercienſ. [1] In Cameraco (inquit) ciuitate Episcopali infra hoc quinquennium plures hæretici comprehensi sunt, qui omnes timore mortis suam perfidiam negauerunt. Missus est ab Episcopo clericus, qui negantes per candens ferrum examinaret, aductos hæreticos esse sententiaret. Examinati sunt omnes, & combusti sunt omnes: qui cùm traherentur ad pœnam, vnus ex eis vir nobilis sanguine, reseruatur à clerico ad vitam, si fortè illum quoquo modo reducere posset ad pœnitentiam, cui sic dixit: Homo nobilis es, misereor tui, & compatior animæ tuæ: rogo & moneo vt adhuc de tantâ perfidiâ resipiscas, & de errore ad veritatem redeas; ne, per mortem temporalem, mortem incurras æternam. Ad hæc ille respondit: Experimento didici me erraſſe. Si sera pœnitentia mihi prodesse posset, non renuerem confiteri. Cui cùm ille diceret, pœnitentiam veram nunquam esse seram; vocauit Sacerdotem, confessus est homo errorem suum, ex toto corde Deo promittens, si vita concederetur, satisfactionem. Vt autem pius Dominus vim ostenderet confessionis; mox, vt pœnitens cæpit peccata sua confiteri, cæpit & ipsa combustura in manu pœnitentis paullatim minui; quæ in tantum, eo aspiciente, decreuit, in quantum confessio profecit. Medietate confessionis peractâ media pars plagę est sanata: vt autem confessionem totam compleuit;

[1] *lib. 3. mirac. cap. 16. & 17.*

„ pleuit; & virtus ipsa confessionis, combustu̇ram tam in colo-
„ re, quam in dolore deleuit, & manus pristinam sanitatem re-
„ cepit. Vocatus est vir à iudice ad ignem: ad quem clericus,
„ Quare eum vocatis? Vt ardeat, inquit, eò quòd in examina-
„ tione combustus sit. Tunc clericus, ostendens manum eius
„ sanissimam, liberauit eum à pœnis, ceteris igne consumptis.
„ Hæc cum audisset magister Conradus respondit Abbati. Et
„ ego dicam vobis simile, quod ante paucos annos apud Ar-
„ gentinam recordor accidisse. Decem hæretici in eadem ciui-
„ tate, scilicet Argentinâ, quæ & Strasburg, comprehensi sunt;
„ qui cùm negarent, per iudicium candentis ferri conuicti, sen-
„ tentiâ incendij sunt damnati. Die statuto, cùm ducerentur
„ ad ignem, quidam ex comitantibus; vni illorum dicebat; Mi-
„ ser damnatus es, age vel nunc pœnitentiam, peccata tua con-
„ fitendo, ne post incendia corporis, quæ momentanea sunt,
„ animam tuam ignis gehennalis æternaliter comburat. Cui
„ cùm ille diceret; considero quidem me errasse, sed timeo pœ-
„ nitentiam tantæ necessitatis, minus acceptam esse Deo: Res-
„ pondit, ex corde tantum confitere. Deus est misericors & pœ-
„ nitentem suscipiet. Mira res. mox enim, vt homo confessus
„ est perfidiam, manus eius plenam recepit sanitatem. Tardan-
„ te eo in confessione, cùm à iudice vocaretur ad pœnam, con-
„ fessor eius iudici respondit, Non iustum est vt homo inno-
„ cens damnetur iniustè. In cuius manu dum nullum vestigium
„ combustionis reperiretur, dimissus est. Habebat idem homo
„ vxorem non longè à ciuitate manentem, horum quæ dicta
„ sunt, prorsùs ignaram, ad quam cùm venisset gaudens, dixis-
„ setque; Benedictus Deus, qui me liberauit hodie, ab interitu
„ corporis & animæ, causam ei exponens: respondit illa; Quid
„ feci̇sti ô miserrime? quid egisti? vt quid propter momenta-
„ neum dolorem recessisti à fide tuâ sanâ & sanctâ? magis de-
„ bueras, si fieri posset, centies corpus tuum incendijs subijcere,
„ quàm à tam probatâ fide semel recedere. Sed, quem non se-
„ ducat vox serpentina? Immemor ille beneficij sibi diuinitùs
„ collati, immemor tam euidentis miraculi, consilio vxoris ac-

quieuit & errorem priſtinũ reſumſit. Deus verò nõ immemor vindictæ, pro tantâ ingratitudine, manum plagauit vtriuſque. Renouatum eſt incendium in manu hæretici, & quia coniux auctrix exſtitit reſumpti erroris, conſors facta eſt rediuiui doloris. Tam vehemens erat incendium, vt oſſa manuum penetraret, & cùm vti non auderent clamoribus in villâ, quos vis extorſit doloris, fugerunt in nemus vicinum, illic vt lupi vlulantes. Quid verbis immorer? proditi ſunt, in ciuitatem reducti ſunt, ſimulque in ignem nondum plenè exſtinctũ miſſi, & in cinerem redacti.] Quid hoc quæſo rei? an hæreſi flãma, quod vmbra corpori? adeóne hęreſi debita flammarũ exuſtio, vt cũ fugâ erroris vis recedat ardoris; & errorem redeũtem ardor inſeparabilis comitetur? Miraculi igitur plena hæc olim purgatio fuit; & ideò non iniuriâ ſublata fuit, quia miracula poſcere non neceſſaria, Deum eſt tentare. Sed quis vetuit? conſtat vetuiſſe Fridericum. 2. *lib. 2. Neapolit. conſtit. cap. 31.*

Ex Decreto etiam Gratiani [x], videatur Gregorius Magnus. Caue fallaris. facinus hoc Gratiani eſt, vel inſcitia ſcriptorum. Nihil tale Gregorius reſcripſit. lege totam illam epiſtolam ad Brunichildam Reginam Frãciæ, quæ ſupereſt [λ], videbis purpureæ chlamydi aſſutum ſtramineũ limbum; quẽ nec Iuo Carnotenſis agnouit [μ], nec antiquior Gratiano, quod ſciam. Sed prohibuit Stephanus V. ad Moguntinum Archiepiſcopum ſcribens; Ferri candentis, vel aquæ feruentis examinatione confeſſionem extorqueri à quolibet, ſacri non cenſent canones. Et quod Sanctorum patrum documento ſanctum non eſt, ſuperſtitioſâ adinuentione non eſt præſumendũ. Spontaneâ enim confeſſione vel teſtium approbatione, publica delicta, habito præ oculis Dei timore, commiſſa ſnnt regimini noſtro iudicare. Occulta verò & incognita, ſunt illi relinquenda, qui ſolus nouit corda filiorũ hominũ [ν].] Quibus verbis ſubdit Gratianus, non hæc duo tantum purgationis genera quæ hîc nominantur, ſed & quælibet ſimilia inhibita [ο] videri, eò quod in quibuſlibet talibus ratio quã Pontifex addidit æquè procedere intelligatur. Quod aperte dictũ *ver. vlt. d.* *c. Men-*

x *c. Mennam 2. q. 5.*

λ *lib. 11. regiſtri, epiſt. 8.*

μ *p. 5 decreti poſt medium.*

ν *c. conſuluiſti 2. q. 5.*

ο *cap. in libro namque in fine 2. q. 4.*

„ c. *Mennã*, vbi legimus, Vulgarẽ denique ac nullâ canonicâ ſan-
„ ctione fulcitam legẽ, feruentis ſcilicet aquæ, ſiue frigidę, igni-
„ tique ferri contactũ, aut cuiuſlibet popularis inuẽtionis (quia
„ fabricante hæc ſunt omnino facta inuidiâ) nec ipſum exhibe-
„ re, nec aliquo modo te volumus poſtulare, imò Apoſtolicâ au-
„ ctoritate prohibemus firmiſſime.] Quæ ſanè vltima verba in-
dicant duorum alterũ; vel ſi Gregorius iſta ſcripſit, quod non puto, ipſius hodie regiſtrũ mutilum exſtare, & Iuonẽ quoque in mutilũ exemplar incidiſſe, in quo nẽpe tam magna pars epiſtolæ illius deſideretur: vel (quod placet amplius) cũ hoc fragmentũ alterius Pontificis alicuius reſcripti portio eſſet, id Gratianum confudiſſe cum Gregorij verbis; vel temporũ iniuriâ ex Gratiani libro titulũ, quem huic præfixerat reſcripto ſecundo, totum interijſſe, ſicque librarios de duobus vnũ feciſſe deſumpta enim hęc vltima verba ſunt ex epiſt. Alex. II. ad Rainaldum Cumanũ Epiſc. & ſubiungenda videntur in fine *c. ſuper cauſa, eâd. 2. q. 5.* prohibitũ ergo hoc ab Alex. II. ſed & prohibitum quoque iterum Apoſtolicâ auctoritate ab Henrico 3. qui diſertè teſtatur ferri candentis iudicium, penitùs eſſe interdictũ, vtpote in quo Deus tentari videtur: & mandat Tẽplarios, qui Liuones hoc iudicium ſubire compellebant, per cenſuras Eccleſiaſticas cogi eo abſtinere ϖ. Fuſiùs hęc paullulũ proſequi viſum, quia poſtmodũ ſequenti ſectione ijs vtendum erit contra Nouicios quoſdam aquæ frigidæ defenſores.

ϖ *c. dilecti filij. de vulg. purgat.*

α *Lombard. lib. 1. tit. 10. Speculi Saxo. lib. 1. a. 39. Leges Friſonum tit. 3. & tit. 14. ca. nobilis 2. q. 4.*

SECTIO IIII.

De purgatione vulgari per aquam.

PIebat adhibita vel calida, vel frigida. de calidâ ſeu feruente conſtat receptã legibus Longobardorum, Saxonũ, Rhenariorum, & Friſiorum α, & irrepſiſſe per malam imitationẽ poculi Zelotypiæ, quod Moſes introduxerat apud Iudæos β, ſed hæc feruẽs ſuaſu diaboli introducta, illud verò poculũ herbarum amaricantium à Deo fuit inſtitutum; qui ſolus occulta cordis nouit, & iudicat, & nequit cum indicat ea mẽtiri, & veritatẽ ſic ſe indicaturum promiſit Moſi: qualis ſponſio, cùm

β *Num. 5. cuius ritũ ex Hebræo contextu facilius colligas, quam ex Latino. videndi quoque Cyril. lib. 4. de adorat. & Theodore in Num. q. 10. & Ioſeph. lib. 3. Antiq. c. 19.*

in aquæ iudicio nulla habeatur, prauo more; & præpostera imitatione, per abusum, fuit introducta. Quare iure optimo canones eam sustulere γ nominatim. Superiore sectione de Carolo Caluo breuiter perstrinxi, vt hîc fusiùs & clariùs narrarem verbis Caroli Sigonij & Aimoini ♪; Ludouico Germaniæ rege Francofurti mortuo, Carolus Caluus Imperator & Franciæ rex, properè Aquas, Coloniamque contendit, vt Lotharingiam, quæ fratris & filij eius Lotharij fuerat, occuparet. Ludouicus tres filios reliquerat, Carolomanum, Ludouicum, & Carolum cognomine Crassum. Ex quibus Ludouicus, qui paterno funeri interfuerat, vbi patruum paterni regni fines ingressum castra ad Rhenum posuisse audiuit, irâ incensus quod paternum regnum inuadere esset ausus, Francofordiâ copias mouit, atque ad alteram Rheni ripam è regione consedit. Ibi iure primùm, deinde gratiâ per legatos petitâ, cùm neutrum impetrasset: decem homines cum aquâ calidâ, totidemque cum frigidâ, decemque alios cum ferro candente misit, iussos experiri iudicio, vtri regnum illud conueniret, quod cum ipso pater suus Ludouicus sacramento interposito diuisisset. Qui re tentatâ, cùm detrimentum nullum cepissent, nihil tamen æqui obtinuerunt. Ob id Ludouicus &c. Sed quomodo tentarunt; sanè iectâ manu in feruentem, & non adustâ. docet ritualis adhiberi solita oratio huiusmodi ε, Deus iudex iustus, fortis, & patiens, qui es auctor & amator iustitiæ, qui iudicas æquitatem; iudica Domine, quod iustum est. quia recta tua iudicia sunt, qui respicis super terram, & facis eam tremere. Tu Domine omnipotens, qui per aduentum filij tui Domini nostri IESV Christi mundum saluasti, & per eius passionem genus humanum redemisti: tu hanc aquam per ignem feruentem sanctifica; qui tres pueros, id est Sidrach, Misach, & Abdenago, iussione Regis Babylonis missos in caminum ignis, seruasti: tu clementissime præsta, vt si quis innocens in hanc aquam feruentem manum mittat; sicut tres pueros supradictos de camino ignis eripuisti, & Susannam de falso crimine liberasti: ita Domine manum illius

γ *d. c. Mennam in fi. & d. cap. consuluisti.*

♪ *Aimoinus lib. 5. Histo. Franc. c. 34. & Sigonius lib. 5. Regni Italiæ.*

ε *Annales Boior. lib. 4.*

illius ſaluam, & illæſam perducas. At ſi quis culpabilis, vel in
» craſſante Diabolo cor induratum, præſumpſerit manum mit-
» tere: tua iuſtiſſima pietas hoc declarare dignetur, vt in eius
» corpore, tuâ virtute manifeſtetur, & anima illius per pæniten-
» tiam ſaluetur.] Non igitur ore bibebant, ſed manum immit-
tebant. Docet hoc etiam hiſtoria quam narrat Gregorius Tu-
ronenſ. de diacono Catholico cum presbytero Ariano diſ-
putante, & ad fidei veritatem comprobandum ſic prouocan-
» te; Factis rei veritas approbetur. ſuccendatur igni aëneus, &
» in feruenti aquâ annulus alicuius proijciatur, qui verò eum
» ſuſtulerit ex vndâ feruenti, ille iuſtitiam conſequi comprobe-
tur.] conditionem hæreticus accipit. Interea diaconus, diffi-
dentiâ quadam tentatus, vnguentis quibuſdam brachium
manumque illiuit. hæreticus negat periculum ſubire: cum ca-
tholicus brachium exſereret, hæreticus vidit vnguentis deli-
butum. exclamat aduerſarium magicis præſidijs confidere,
non fidei. oritur altercatio. His itaque litigantibus ſuperuenit
» diaconus alius ab vrbe Rauennâ, Hyacinthus nomine, ſciſci-
» tanſque quæ eſſet hæc altercatio; vt veritatem cognouit, nec
» moratus extracto è veſtimentis brachio, in æneum dexteram
» mergit: annulus autem qui eiectus fuerat, erat valde leuis ac
» paruulus, nec minus ferebatur ab vndâ, quàm vento ferri poſ-
» ſet vel palea. Quem diu multumque quæſitum infra vnius
» horæ ſpacium reperit. accendebatur interea vehementer fo-
» cus ille ſub dolio, quo validius feruens, non facile poſſet aſſe-
» qui annulus à manu quærentis: extractuſque tandem. Nihil
» diaconus ſenſit in carne ſuâ: ſed potiùs proteſtatur in imo eſſe
» frigidum æneum, in ſummitate verò calorem teporis modici
» continentem. Quod cernens hæreticus valdè confuſus inijcit
manum audax in æneo, dicens: Præſtabit mihi hæc fides mea.
Iniecta manu protinùs vſque ad oſſium internodia omnis ca-
ro liquefacta defluxit. & ſic altercatio finem accepit.] Hæc
ille *lib. 1. de glor. mar. cap. 81.*

Quoad frigidam puto illam eodem modo in vſu probatio-
nis verſatam: videlicet Deus, vt in feruenti innocentis manum
ſerubaat

seruabat ab aduſtione innoxiam, ignis actione prohibitâ; ſic in frigidâ nocentis manum amburebat, contrariam aquæ actionem tribuens, frigiditate naturali in ſupranaturalem ardorem commutatâ. Ad hanc me coniecturam ducit ſcriptor vitæ S. Gangulphi Martyris, per hæc verba; Interim ad quendam veniunt fontem (*Gangulfus videlicet vxorque*) vbi his „ vxorem vocibus compellat. Multa quidem de te coniux paſ„ ſim feruntur fæda & indigna natalibus tuis, & adhuc mihi „ quidem certò non conſtat, veréne an falsò illa dicantur. Tum „ illa, etiam intrepidè iurando, falſos de ſe rumores ſparſos, „ ait, nec ſe vnquam alieno concubitu pollutam. At Gangul„ phus; diuina, inquit, prouidentia, quam nihil fugit, vt ſe res „ habeat, iam certis declarabit indicijs. En fons hic propoſitus „ eſt, nec frigidus valdè, nec immodicè calidus. In hunc igitur „ immitte manum, & è fundo lapillum extrahe; & ſi quidem à „ culpâ es aliena, nihil mali patieris; ſin autem polluta es, non „ ſinet Deus latere ſcelus tuum. Illa Beati viri, ſicut alios om„ nes, ita hos quoque ſermones vecordiæ aſcribens, incunctan„ ter manum iniecit in fontem. Ecce autem, ſimulatque lapil„ lum cum ſe retrahere conata eſt, membris ferè omnibus obri„ geſcit, & in digitis & brachio, quouſque aqua pertigit, ab„ ſtracta cute, nuda caro cernitur, nihilque aliud miſera illa niſi „ repentinum interitum exſpectat ζ.] confirmat idem Sige-
[*apud Surium XI. Maij.*
bertus, & ſignificat hunc illum fuiſſe fontem, quem miraculosè ex Campania Warenas Gangulphus tranſtulerat. conuictam adulterij vxorem deſeruit: nec diu poſt vxoris hortatu ab adultero fuit necatus. Non igitur hac purgatione ſpectabatur, an aquis mergerentur: confirmat, quod retuli de legatis Ludouici Regis; quo enim pacto decem viri ſecum aquam tuliſſent, in quam toti mergerentur? miſſos tamen cum frigida, narrat Aimoinus. Sic capio quod leges Alſaticæ habebant, vt plebeij & minoris teſtimonij ruſtici, aquæ frigidæ le-
ζ *Rhen. Germ. lib. 2.*
iudicio expurgarent „.

Alia tamen quoque fuit aquæ frigidæ proba, qua quis in aquam totus mergebatur: ſi emergeret tertiò, vt innocentem abſol-

absoluebant, vt docet Abbas *in c. licet in fin. X. ne cler. vel monachi &c.* & Afflictus *ad Constitut. Regni Neapolitan. lib. 2. tit. 31.* vbi eam consuetudinem meritò Frideric. 2. Imp. ridet, quam etiam Lotharius Imp. iam antè prohibuerat in Legibus Longobard θ. statuens, vt examen aquę frigidæ per legatos & cõmissarios imperij vbique interdicatur omnibus, & vltra non fiat. Prohibuit etiam Pontifex, quisquis ille, apud Gratianum ι loco citato: & inualidam iudicauit Lucius his verbis; „ Extuarum intelleximus continentiâ litterarum, quod cum „ H. presbyterũ; quia infamabatur de homicidio; à sacerdotali „ officio suspendisses, prædecessoris tui litteras tulit in medium, „ quibus apparuit eum iudicio aquæ frigidæ, suam innocen„ tiam purgauisse, & episcopum suis eum litteris absoluisse. „ Quia verò peregrina iudicia sunt inhibita, purgationem quam „ præstitit, sufficere non putantes; mandamus κ &c.] admittit accusationem de nouo, & præscribit purgationem Canonicam iuratoriam. Vocat autem *iudicium peregrinum*, quia alienum à canonibus & more iudiciorum ab Ecclesiâ recepto. Et quia solebat aqua huiusmodi per clericos benedici, ideò ad ipsam probationẽ hoc pacto tollendã; dum non inuenirentur clerici ad hoc munus; sanxit in conc. Generali Innocent. 3. ne vllus clericus purgationi aquæ feruentis aut frigidæ, seu ferri candentis, ritum cuiuslibet benedictionis aut consecrationis impendat λ. Hodie tamen in multis Germaniæ locis maximè Westphaliæ circulo, vtuntur hac probâ, in maleficis indagandis; quas enim famâ, vel aliarum depositione suspectas habent; eas statim absque vlteriore inquisitione capiunt, captasque extra vrbem deducunt; & in aquam frigidam ita conijciunt, vt dextra manus sinistro pedi, sinistra verò dextro pedi sit alligata; & si supernatant, veneficas vehementiùs suspicantur, & idcirco duriori subijciunt quęstioni: sin submergantur, innocentes esse credunt. De hoc genere purgationis seu potius probę, hactenùs inter Catholicos, quibus illibata canonum auctoritas probè constitit, illicitam esse: sed Nouatores, qui à Romanâ Ecclesiâ desciuerunt, mirè digladiati.

θ *lib. 2. ti. 54.*

ι *d. cap. Meminim in fin.*

κ *ca ex tuarum. de purgat. canon.*

λ *c. sententiã sanguinis ne cleri. vel monachi sæcul. &c.*

gladiati. Licitam esse mordicùs defendit, Arnold. Scribonius Philosophus Marpurgensis: illicitam contrà ostenderunt prolixè, non Wierus solum & Bodinus, sed insuper libellis ex professo, Ioannes Euuichius, Hermannus Neualdus, & Augustin. Lerchemerus; & ex I. C. Oldendorpius, Hotomann. Ioann. Borcholt, Venatorius & alij, quos citat & sequitur Godelmann. *lib. 3. de Lamijs cap. 4.* quos ego, vt eiusdem sectæ homines, Scribonio obijcio, vt saltem intelligant Nouatores; hanc esse suorum communem opinionem, à quâ in iudicijs non tam temerè deberent recedere. Postea prodijt libellus cuiusdam Iureconsulti; qui ex Catholicis vnus & solus, hucusque (quod sciam) scriptis hunc iudicum abusum defendere conaretur. Res magni est momenti; & proindè diligenter, non obiter tractanda & disquirenda veritas, nõ verborum copiâ, sed rationum momentis. sit ergo,

Excusus liber Coloniæ apud Gymnicum anno 1598. Defensio probę aquę frigidæ &c.

QVÆSTIO V.

De probâ (vt vocant) aquæ frigidæ, qua strigibus explorandis in Germaniâ quidam vtuntur.

SECTIO I.

Discutitur opinio & rationes Adolphi Scribonij.

VVilh. Adolphus Scribonius, huius sententiæ, & praxis iudiciariæ acerrimus defensor, conatur eam stabilire rationibus partim physicis, partim hyperphysicis. ad physicam enim pertinet, quod dicit de dæmonis leuitate, sagarum pondus super aquas sustinente: ad theologiam verò, quod de odio & antipathiâ aquæ ac sagarum. Sed vt hoc commodiùs intelligatur, accipite dicta illius; vt sunt à Richio α repræsentata; cui & alij ea referentes, hac in re, consentiunt β; non ea contraho etsi possim facilè, ne quis me calumniari suspicetur. Dicit ergo ille, hanc supernatationem Sagarum prouenire ex Satanicâ leuitate, vt causâ efficiente. Satanam enim esse naturâ leuissimum, vtpote plus de aëre, quam de aquâ participantem. & ideò posse illas sustentare super aquis duobus modis, vel se supponendo sagis, & eas quasi dorso

α ea 4. à nu. 219.

β Godelm. d. c 4. & Binsfeld de cõfess. malefic. p. 2. conc. 7 dub. 1

dorso eleuando; vel etiam se ijs vhiendo & toti illarum corpori, occupatione & possessione quadam, infundendo; non quidem hypostaticâ vnione, aut mixtione physicâ intrinsecè coadunando; sed leuitate sibi connatâ illis quodammodo per præsentiam suam datâ & quasi communicatâ. cacodæmon ergo (inquit) substantialiter in sagis diffusus, eas retinet, quâ
» tum scilicet ad ipsum spiritum qui sine suâ essentiâ eas inhabi-
» tat, non quantum ad substantiam partium corporis sagarum.
» Leuitas ergo ea non est, quę à formâ corporis immediatè pro-
» uenit; sed aduentitia, externa, & aliunde accepta.] Hæc ille,
» vt obscurè, sic sanè mendosè. Obscurissimè: quia vel hoc tantum voluit, sagas à dæmone sustentari, prærogatiuâ leuitatis, quæ ex aëreâ naturâ in eo vim habet aquis emergendi; idque subingresso corpus dæmone, vt solet subingredi energumenas: tuncque illas emergere more vtrium inflatorum: vel, si hoc non voluit, certè falsitatem sententiæ non intellectæ his inuolucris verborum perperàm coaggeratorum contexit & obruit. Mendosè verò, quia vterque modus ille supponit dæmonem aëreum habere corpus: quod alibi refutatum. igneũ potiùs haberet, & sic ab aquâ exstingueretur, vel aquam excalefaceret, & ebullire cogeret; quæ ambo experientiæ & rectæ rationi repugnant.

Illa etiam secum pugnant, cacodæmonem substantialiter in sagis diffundi; &, spiritum sine suâ essentiâ eas inhabitare. Quis etiam credat sagas omnes esse à dæmone possessas, vt sunt arreptitij seu energumeni; & vt fuere Gergezenorum sues? hoc ipsæ sagæ negant, & experientia refellit. Si obsidet, quomodo apparet foris illas accedens? an duobus tum est in locis? an verò exit & redit, cum lubet? posset credo: sed sic facere, non credo. Deinde si hoc facit eius leuitas; cur ceteri energumeni non æquè leues, cur subsidunt in aquis? cur mersi porcorum illi greges? quia noluit eos sustinere? iam ergo non leuitas illa naturæ dæmonis, sed voluntas hoc operatur. Hoc verum est. & eo redit res, cùm addit Scribonius; Satanam, vt Dei lictorem eas sustinere: & quia lictori nõ licet præ-

scriptum iudicijs excedere, ideò fieri, vt nec sontes mergere, nec insontes sustentare dæmon queat; ne insontes periclitentur, euadant sontes impunitæ. Sed hoc iam ad hyperphysica refugium est, de quo statim. Contra illam leuitatem fortitet etiam vrget, quod grauitas & leuitas proprietates sunt rerum corporatarum: quare non magis conueniunt dæmoni, quàm animæ rationali. Sed audio, nescio quam spiritualem leuitatem. Si quia dæmon spirituali leuitate præditus est, hoc potest; certè & anima poterit, quæ ipsa quoque spiritualis tota, & proinde leuis tota; & tota in toto corpore, & in singulis corporis partibus substantialiterque diffusa, non inhabitat modò, sed informat etiam. Hoc verò non posse animam norunt, qui natare non norunt, & aquas aliquando ingressi. Si animæ leuitas hoc non potest; ratio clamat nec dæmonem corpus ingressũ posse, ratione suę leuitatis. si sustinet, sustinere; quia corporeâ illâ mole potentior, eam loco potest mouere, vt doctum libro secundo.

Confugit tandem Scribonius ad Dei voluntatem & prędestinationem: Quid, si, *inquit*, dicerẽ Deum ipsum sagarũ, quas » scilicet verè reas nouit, corpora singulari quadam & specifi- » câ leuitate induere, quâ in superficie aquarum ferantur: inde » certè non sequeretur, Deum ab operibus creationis non cessa- » sse. Ita enim prædisponere potuit, vt si quæ sagæ futuræ sint, » speciali quodam modo in aquis nequaquam submergi de- » beant. Vtrum verò hoc omnipotentię diuinæ contrarium esse » dicetur? vtrum etiam voluntati, quia non expressè significa- » tũ est in sacris litteris? minimè. Nos vero illud fatemur Deũ » posse cùm lubet. dubitamus an vnquam libuerit. indicia nulla inuenimus, cur credamus voluisse: multa habemus argumenta, quæ noluisse, & nolle doceãt. ideo petimus probari, quã affirmãt, Dei voluntatem: & experientiam, quã adducunt testẽ, vt fallacem non semel, mox refutabimus.

Addit, Aquam ipsam sagas in se ferre non posse. cur putas? B quia (*inquit*) Deus opt. max. suo prudentissimo iustissimoque » iudicio ab omnibus inde sęculis elementum aquę prędestina- » uit

uit salutari hominis lauacro, vt qui à peccatis abluendi essent,
» & Christi Ecclesiæ initiandi, huius Baptismate vterentur, &
» per hoc medium noui homines facti, quasi per ianuam in
» Christi regnum ingrederentur, qui priùs reiecti fueramus.
» Quandoquidem, inquã, Vatiniano quodam odio eas accusat,
» & reijcit; vt si maximè pro viribus tentent, non tamen submer-
» gi possint.] Ecce iã (lector) non à dæmone petitã causam effi-
cientem, sed ab aquæ naturâ. Quia insitum illi odiũ in malefi-
cas. insitum autem ab auctore naturæ; qui cũ aquas creabat, iã
mẽte cunctorum præsciâ statuerat aquas fore salutis nostræ
instrumentum. itaque insæuit odium aquis, illarum quę salutis
& suę & aliorum osores, & vexatrices. Sic enim mox explicat.
» Et quodnam (*ait*) est illud odium? aquę Deo placuerunt, qui-
» bus vsurpatis peccata hominum ablueret, atque purgaret: in
» baptismate Christo Dei filio nomina nostra primùm damus,
» & eius albo incorporamur, adeoque in ciuitatẽ Dei vt germa-
» ni ciues recipimur: ideoque omnes, qui salui modò fieri vo-
» lunt, sacræ huic aquæ baptismali immergi, ac purgari oportet:
» at sagæ, spreto isto diuino lauacro, toti Trinitati, Deo Patri,
» Filio & Spirituisancto, scientes volentes renunciant, & nihili
» Dei creatoris opera, nihili ordinationes, & creaturas facien-
» tes, peccatores, & apostatę omnium aliorum fiunt pessimę.
» Cùm autem hoc scelere in toto mundo nullum scelestius vn-
» quam definiri aut reperiri possit, quid dubitem dicere? si sagę
» non submerguntur aquis, id fieri ob peculiarem istam an-
» tipathiam, videlicet quod elementum aquę nolit illas intra
» alueum suum recipere, sed omnino respuat & omnibus modis
» fugiat: hunc scilicet in finem, vt peccatrices eiusmodi mani-
» festentur. Nam & creaturę inanimatę seruiunt prędicatio-
» ni & glorię nominis diuini; vt scilicet *cæli*, ita quoque ele-
» menta *enarrant gloriam Dei*, tum alias, tum in hoc; si pecca-
» tum & iniustitia ab illis reuelata puniatur. Aqua in baptisma-
» te est sacramentum, est signum, est sigillum initi inter Deum
» & hominem baptizatum noui fœderis. Quid ni igitur eodem
» modo, signum aut indicium esse possit, dissoluti illius, & fracti

iterum fœderis? Et hanc rationem siue causam facillimè dixerim esse verissimam: vt si aliæ nullæ admittendæ esse videantur, vna tamen hæc recipienda sit.] Hactenus ille; in cuius verbis quædam sunt verissima, sed non aptè allata ad id probandum, de quo ambigebatur. in quibus facilè agnoscas spiritum illum, qui scripturæ testimonijs gaudet abuti, & semper summâ vi adnisus, vt mendacio veritas ancilletur. Spirituales illas aquæ prærogatiuas, regenerationis ratione illi cõpetentes, agnoscimus Catholici. Sed quid si dicerẽ, cum Principibus Nouatorum, quorum summam puto Marpurgi esse auctoritatem; prærogatiuam hanc aquæ singularem non esse: nonne corrueret huius antipathiæ fundamentum? At ecce, Lutherus, cùm ab eo quæsitum fuisset: num, deficiente aquâ, liceat baptizare in lacte, aut cereuisiâ? principio quidem, inopinatâ fortè perculsus interrogatione, hæsitans, dixit; id diuino iudicio committendum: recollecto post spiritu, & illo suo afflatu entheo, subiunxit; quicquid balnei nomine nuncupari posset, id censendum minimè ineptam baptismi materiã γ. Neque Martin. alter, Kemnitius ille, Leiseri oraculum, satis certò credidit, num elementum hoc aquæ necessariam baptismo materiam præberet: hoc enim si Christo Domino affirmanti δ, & Apostolis magistrum sequentibus ε, credidisset; nunquam quæstiones illas; an hîc vel ille liquor, sit naturalis & vera aqua otiosas vocasset ζ; cùm ijs, de necessitate aquæ ad baptismum siue de necessariâ sacramenti huius materiâ, inquiratur. Nec etiam Caluinus id credidit; qui apertissimam Christi Domini locutionem *Ioann. 3.* allegorico sensu accepit; &, per *aquam*, intelligi voluit, non elementum illud aquę; sed ipsum spiritum Sanctum, qui dicatur aqua, eo quòd animos nostros abluat: quia sine baptismo saluari hominem posse putauit; atque ita præiuit, clarumque signum Anabaptistis sustulit ad gehennam. Sed nos hæc omnia Lutheri, Kemnitij, Caluini deliria detestamur. viderit Scribonius tamen, quid illis sit respondsurus, si hæc sua dogmata torqueant, in imaginariam antipathiæ chimæram. Habemus Catholici, Deo laus;

γ *In colloqu. conuiuial. c. 17.*

δ *Ioan. 3. v. 5.*

ε *Act. 8. v. 36. & Act. 10. vers. 47. Ephes. 5. v. 26.*

ζ *Exam. cõc. Trid. can. 2. sess. 7.*

laus; habemus arietes fortiores [a]. Miramur interea, & Calvini ſtrophas, atque tropos: & Lutheri vecordiam iuxta ridemus. vt enim de hoc nunc loquar; cùm & lacte, & iuſculo carnium ſiue herbarum, & vino, & ſimilibus liquidis ablui poſſimus, negari non poſſet illa balnei vſum præbere poſſe; &, quo quidque ad abſtergendum aptius, hoc etiam efficaciorem baptiſmo materiam præbiturum. an ergo id quod Hebræi vocant aquam pedum? pax auribus quæſo & naribus ſit, ſordet fætétque. Luthero ſoli, eiuſque delirium hoc proteruè tuenti, tale lauacrum, tale balneum contingat; ſed eâ lege, vt, pro honeſtâ ſtrigileculâ, illi ſcopæ taxeæ, quibus ſtrigmenta deradantur, & amurea nitro condita, pro ceromate, adhibeantur. ſicque ſtringatur toto enixè corpore, pumicetur, leuigetur. nihil illo mundius, nihil bellius, nihil Augiæ ſtabulis dignius inuenietur.

[a] *Vide infr. ſect. 3.*

Quid ais Scriboni? Vatinianum aquæ in ſagas odium eſt? an ergo aqua prædita ratione? ideò enim iraſci belluas & odiſſe negant philoſophi, quia ratione carent. Metaphoricum, inquies, odium intelligo; & quale in plantis cernimus. Sed etiam talis in plantis amor, qui tamen in aquâ, & alijs elementis nullus cernitur; niſi quædam ad locum ſuum, quoniam is ad eorum conſeruationem putatur facere, propenſio. Si ſagas odit aqua, ceteros amet. vnde hoc probabis? fateris video, naturalem hunc amorem non eſſe vllum; nec odium ſanè: ſed vis ſupernaturalem hunc affectum eſſe. quæro, an eius ſibi cõſcium elementum aquæ, an ignarum? non dices conſciũ. quid enim abſurdius? quia nec ſenſu quidem præditum, quãto minùs cognitione? & hoc neceſſarium foret, vt ſagas à ceteris diſcerneret. Sed non diſcernit etiam, cùm & hæreticos alios & hypocritas, ſic D. Bernardi tempore expuerit. Eius verba poſtea recitabo *ex ſerm. 66. in Cant.* Ignarum eſt ergo, & ſic mouetur à Deo. Nouóne motu, quoties ſaga aquis injicitur? non hoc ſatis explicat: & videtur velle ſemper hoc operari decretum Dei, ab eo tempore quo Deus aquæ elementum creauit; & ex hoc Dei decreto ſemel ſancito, vim hanc

aquas

aquas accepisse. sicut herbæ nimirum vim illam sibi similis per semen, producendi, lege illâ primitiuâ, qua iussæ Genes. 1. *Germinet herbam terra virentem & facientem semen &c.* Nihil dubito, si hanc legem Deus ab initio posuisset aquis, hanc illis in perpetuum vim competituram. Sed vt hoc credam à Deo factum, necesse sit alias adferri probationes, vel ex scripturis, vel ecclesiasticâ traditione. in re tanti momenti solis niti coniecturis; hoc verò nec sobriæ, nec sanæ mentis est, vel sapientiæ. Omnes nos salutari lauacro ablui necesse est, vt salui simus: quid tum? nemo hoc Catholicorum negat: negant nonnulli Nouatores. Huic sacro baptismati, totique sacratissimæ Trinitati sagæ renunciant: hoc quoque fatemur, & ideò cunctis supplicijs digniſſimas, & scelus earum atrociſſimum profitemur. quid inde consequitur? Odere idcircò illas aquæ & exspuunt onus molestum. credo, vt aquæ viuæ cadauera: sed fors hoc propter aquę & aëris copiam, quę in cadauera se insinuauit. Viua corpora mergerentur, non supernatarent. Verum audio hoc fieri, quia sagas aqua prodere mauult, quàm celare crimen: & sic quasi prȩconem agit. scio creaturas omnes laudare Deum, & gloriam Dei enarrare: sed hoc non faciunt, eo modo, quo Iosue iussit Achanum dare Deo gloriam; non quo Pharizæi id à cæco nato exigebant; sed suâ pulchritudine, ornatu, vtilitate, & efficacitate; quam ipsis Deus tribuit, opificis & creatoris sui bonitatem, sapientiam, diuitias & potentiam hominibus annunciant. Illa verò confessio & indicatio, & vt ita dicam præconium, siue mauis accusatio, quam confingit Scribonius, sacris litteris, concilijs, Patribus, & Ecclesiasticis monumentis noua est, & inaudita: quare nec verosimilis, nec credibilis, nec tuta. scilicet alia nobis media Deus non reliquit, ad explorandam veritatem. Signum est iniri cum Deo fœderis? hoc scimus & credimus dicenti Deo. signum vt credamus eandem esse fœderis violati, postulas? da simile testimonium, & credemus. Das nullum? non credimus istud, qui illud confitemur. Deinde non aquæ, quatenus est aqua, vt instrumento, neque vt sigillo, salutem tribui-

tribuimus noſtram; ſed quatenus ad aquã acceſſit forma baptiſmalis. ſalubriter illa abluit, quando verbum acceſſit ad elementũ: tunc enim factum eſt Sacramentũ, quod nudũ priùs erat elementum. Tolle verbum: nec ſacramentum, nec ſigillũ agnoſco. tunc dicam æquè laudem Dei & gloriã nobis annunciari per terram, per aërem, per ignem: & quæram cur non hęc æquè ſagas prodant? cur illis aër ſpiritum non reddit difficiliorem, & lentâ prodit præfocatione? cur non ſubſidit terra, & medias haurit, vt ſic prodantur? cur non aër illas ſolo allidit, & viciſſim reſultu, vt pilas, terra in aërem repercutit? cur ignis illis communem ſe cum ceteris præbet creaturis? Equidem ſi odio ſunt vlli elemento, igni erunt odio. nam ignem illæ præ ceteris elementis odere: & mutua ſolet eſſe antipathię ratio. Sunt & alia plura, de quibus ſequenti Sectione.

SECTIO II.

Excuſſa ſententia & rationes I. C. cuiuſdam Catholici.

I. C. quem dicebam, & cuius parco nomini, primũ dictum Scribonij de Diabolo ſagas ſuſtentante reijcit; cenſet enim nullum hîc eſſe factum, nullum miniſteriũ, neque operã vllam dæmonis; ſed Dei omnipotentis ſolius, per ſuos miniſteriales angelos bonos, id exſequentis α. Qua in re, quam minùs ſecuram ſit ingreſſus viam mox oſtendetur: illud autem ab eo conſultè fuit additum his verbis β; licet ſæpe holitor ſit opportuna locutus, tamen multum intererit *Dauúſne loquatur an hæros*: ideò ne ſcientiæ vel ſenſuum altitudine potiùs, quàm exercitij Chriſtianæque charitatis pondere hæc ſcripſiſſe videar; totum dependere me à ſanctę matris Eccleſię auctoritate profiteor, nihilque quod eidem in vllo aduerſetur, determinatè, multò minus obſtinatè, defendere velle.] Salutarem profecto clauſulam exoſculor, & hanc illi mentem gratulor, ſperoque futurum vt, cùm Eccleſię ſententiã Canonibus priſcis luculenter expreſſam viderit; cùm rationum ſuarum & imbecillitatem, & communis ſententiæ vim, atque momenta

α *c. vlt. nu.* 238.

β *ſ. nu.* 239.

diligentiùs perpenderit, libraritque; ſeſe illi ſit adiuncturus, prudentis ſanè eſt, communem potiùs Theologorum & Iuriſconſultorum Catholicorum ſequi orbitam; quam recentium, & Nouatorum ratiunculas, primâ ſpecie fucum aliquem acuminis præferentes, amplecti. Maiorque apud ſincerii iudicij homines auctoritas eſt, traditæ à ſummis Pontificibus praxis, & doctiſſimorum totius Europæ virorum ſcriptis conſignatæ; quàm aliquot latrunculatorum, vulgi opinionem ſequentium periculoſæ experientiæ & vſurpationis. Ego nihil in hac tractatione ſcientiæ exquiſitioris vel ſenſuum altitudinis profiteor; ſed tamen ſtudium veritatis, & diligentiam, & lucem nonnullam, pro ingenij mei tarditate, & imperitiâ ſcribendi, ſpondeo. Spero concertatorem, vt vult alios ipſum ab omnibus fermè diſſentientem benignè ferre; non ægrè laturum, ſi ſoli ipſi non conſentiam, vt cum tot viris clariſſimis & doctiſſimis conſpirem & ſentiam.

In primis quod ſupponit pleroſque Iudices hac hodie vti probâ; id ſcio verum non eſſe; niſi fortaſſis de ſolâ loquatur Germaniâ. Nam in Italiâ, Hiſpaniâque (vbi illibata Canonum auctoritas) penitùs nulli eâ nunc vtuntur. In Franciâ & Belgio, vel nulli omnino; vel adeò pauci, vt eorum ratio habenda non ſit; ijque non niſi indoctiores, & rurales iudices. In ipsâ Germania, doctiores quique hunc vſum improbare cæperunt; & illi ipſi, qui nondum deſeruerunt, cum ſcrupulo & anxietate, metuque erroris id faciunt: vt patet ex epiſtolâ Weſtphalorum ad Godelmannum miſsâ, & eius operibus inſertâ. Plerique etiam, vt I. C. illi Germani quos citaui *q. 4. ſect. vlt.* teſtantur, iam paullatim in deſuetudinem multis in locis eam abire. Hoc ergo ſenſu vera eſt inſcriptio operis illius; *hac probâ pleroſque hodie iudices vti.* Hoc præmiſſo,

Sententia ſcriptoris illius (vt eam non minùs fidè, quàm compendiosè totam antè oculos proponam) in ſummâ hęc eſt; Quando indicia ſufficientia ad comprehenſionem adſunt, tunc comprehendi debere: (*quod certum eſt*) quando verò contra incarceratum vehementiores præſumtiones (etiam

 ſpecies

ſpecies facti) accederent, tales vt communiter ad torturam ſufficientes eſſe poſſent; tunc non eſſe confeſtim quæſtioni ſubijciendos, ſed ad firmius robur præcedentium indiciorum, probam hanc aquæ primitùs adhibendam; non ad reum per hanc conuincendum, ſed præparandam & muniendam torturæ viam, & momentum faciendum tantò confidentius γ.] γ *ſic ille nu.* 24.

Conſidera *(lector)* iuxta hanc ſententiam duo, primùm concedere auctorem, ad pœnam ſiue ſupplicium inferendum non eſſe adhibendam hanc probam; ſed tantum ad torturam. Deinde quoad torturam, eâ non vtendum iudicibus ad ſupplementum quando deſunt ſufficientia ordinario iure indicia; ſed tantum ad confortationem præcedentium indiciorum, alioqui ſatis validorum ad torturam; idque dumtaxat, vt iudex ſic confidentiùs poſſit ad torturam procedere. Ex quibus patet primò quam exigua ſit & quàm non neceſſaria ad iudiciariam inquiſitionem hæc proba. ſolum enim prodeſſet ad torturam, idque non niſi quando iam ad torturam ſunt indicia ſufficientia. ſi ſunt ſufficientia: iam non neceſſitatis res eſt, ſed abundantioris tantum cautelæ, & quaſi curioſitatis. Rursùs, ſi certum à Deo miſſum ſignum eſt; cur non vt ad torturam, ſic etiam ad condemnationem quoque adhibeatur, eodem modo? v. g. vt confidentiùs iudex condemnet. Imò maior videretur eſſe neceſsitas huius probæ; quando teſtimonijs conuicta ſufficienter ſaga, torturam tolerantiâ eluſit: quã in caſu, quo probam aduerſarius requirit: adeo, vt niſi omni tẽpore prohibita hæc foret, tunc potiùs eâ vtendũ videretur.

Illud etiam non capio, quod ſubdant, pleraſque è leuioribus indicijs comprehenſas; vbi generali inquiſitione factâ, nulla quæ adminicularentur indicia ſuperuenirent, aut ante aut poſt aquæ probam; purgatione canonicâ indictâ, ac eiuratione ſollemni præmiſsâ, per ipſos dimiſſas eſſe & reſtituras. *(ſic aiunt num. 28.)* benè quod dimiſerint: non benè, quòd probam tunc inſtituerint. Nam ſi tantum erant indicia ad capturam ſufficientia; ius illis non erat, (ex ipſorum met ſententiâ) cogendi ad hanc probam: tunc enim dumtaxat aſſe-

runt probę huic esse locum, quando, ad priores illas pro capturâ, vehementiores aliæ præsumptiones accederent & insurgerent, quæ communiter ad torturam sufficerent (vt dictum ab ipsis *num. 24.*) Deinde, si hæc legitima probæ species est; ad canonicam purgationem veniendum minimè fuit. cedo enim, vel mergebantur, vel nõ. si mergebantur? cur vt innoxias non soluis? cur adigis ad vlteriora? nonne sat expurgata, quæ Deo iudice expurgata? certè conditio hæc vulgarium huiusmodi purgationum semper fuit; vt quibus euentus fauisset, ei se iudex fauitorem exhiberet; absolueretque, quem vel aqua vel ignis absoluisset. Si supernatabant: quid adhuc testimonijs egebatis? certè non nisi, quia probę vestrę in omnem partem incertitudinem noueratis. non ergo hæc Dei miraculum est; si incerta, si dubia. Vos ipsi præiudicio vestro causam præuaricamini.

A nu. 29. & 30. Sed addunt ♪ experimenta innocentium quorum dã; qui, cùm vellent probare sponte suâ, mergebantur: sicque fassi sunt cognatos affinesque suos, quos videbant immersabiles, verè culpæ reos esse; imò & ipsi se accusatores ac vindices præbuerunt. Vnumque narrãt exemplum his verbis; E diuerso contigit vetulam quandam stipite arundineo nixam (quæ antè complures annos maleficij, vnâ cũ marito & sorore, insimulata & comprehensa, his supplicio absumptis: illam quod & leuiores tum contra se quàm contra ceteras præsumptiones militarent, pariterque grauida & partui proxima esset; in exilium fuerat relegata, vbi contra identidem geminatum ac sub poena Magistratus interdictum, prouinciæ ac habitatio ni sue se intulisset) comprehensam, ac aquę ad submergendum hoc anno 1594. adiudicatam, carnificique traditam, tantâ potentiâ aquis sese sępiùs, interdum & vsque ad humeros videndã extulisse, & quasi ebullijsse, & prosiluisse, vt demergente, & obtrudente eam sępius conto carnifice, sub aquis vix cõtineri potuerit: exstititque tum multorum sermo, ipsam nisi tantâ vehementiâ conto per carnificem fuisset depressa, ac in aquis detenta, facili & quidem celeriori negotio, quam homini

» mini esset possibile, enataturam ac euasuram fuisse.] Hanc scriptor, hoc indicio fretus ε, nihil dubitat maleficam & comburendam fuisse potiùs, quam submergendam. Ego hîc rursùs hæreo. si comburenda: ergo vult indiciũ sufficere ad mortem, & contradicit suæ positioni; qua ad torturam dumtaxat eo vtendum censuit ζ. Item, si conto eam sub aquis carnifex potuit detinere & mergere: nõ igitur Deus hoc per suos ministeriales angelos bonos exsequitur, & sagas arcet ac repellit ab aquis, vt postea dicet ipse nu. 238. Nam quis hominum robur vincat angelorum? si angeli expellebant: qui fieri potuit, vt conto carnifex, angelis contranitentibus, eam potuerit submergere, & aquis præfocare? Non igitur erat cur dubitaret, & tam multa scriptor ille meditaretur circa hanc facti speciem »; sed paucis poterat concludere. hic effectus à vi naturali non manat; nec à Deo manare putandus: non enim Dei voluntas, & ministrorum eius efficacitas, in hac vnâ maleficâ irrita foret, restat, vt vis enatandi extrinseca sit, & ab illo; qui hominum gaudet interitu ac deceptione; cuius tamen conatus omnes à ministris iustitiæ Deus, vt plurimum, patitur superari. Video hîc dęmonem conantem pactis conuentis stare, & sagam vndis expellentem: video vinci à conto carnificis: qui id fieri potest? certè digitus Dei hîc est, carnifici victoriam tribuentis, quia iudicium Dei exsequitur. Si hæc & consimilia verissima meditatus fuisset: non confugisset ad illam regulam, qua putat difficultates omnes decidi & exhauriri θ. Iu» dices, indicijs quæ ad torturam de iure sufficiunt præcedenti» bus, posse in supplementum plenioris & legitimæ probatio» nis, aquæ probationem, sine conscientiæ læsione, ita facere, vt » dilucidò, & strictè lictori mandato, sufficienti interuallo in» terjecto, apparere ipsis ac omnibus circumstantibus, de nata» tione vel submersione delatæ, sufficienter possit.] addit & alias cautelas circa modum. primò hoc interuallum vnum esse debere, & aliquanto laxius, saltem ad solius iudicis non carnificis arbitrium distinctum & temperatum: debereque iudicẽ aduigilare, vt omnis fraus, collusio, fucus, indiligentia, vel

ε num. 31.

ζ nu. 24.

» nu. 32. 33. 34.

θ nu. 35. cum seqq.

implicatio abſit. Cautela hæc bona eſt, ſi res ipſa licita foret. Solent enim omnes mergendi & natandi imperiti, ſed & periti, dum merguntur; antè quàm aquis præfocentur, aliquoties ſupra aquas capite, & interdum humeris efferri, conante quantum poteſt naturâ hominis conſeruationem. diligenter itaque videndum ne quid tale hîc eueniat, quod Magiæ aſcribatur, vel miraculo. Ideò ſuſpicor addi ab auctore, iudicem omni curâ perſpicere debere, quid naturæ, quid miraculoſo indicio ſit tribuendum. Sed fruſtrà ſunt cautelæ omnes; nec vlla humana prudentia vnquam poterit ſanctum efficere, quod; quia illicitum eſt; vitandum erat. Neque nunc diſputamus, quid iudici faciendum vt hoc iudicium exerceat cautè & circumſpectè? ſed an vllo id ei modo liceat exercere?

Quod poſtea *nu. 38.* requirit, non accedere iudicem ad hoc experimentum, niſi vehementiſſima, & pluſquam ad torturam ſufficientia præceſſerint indicia: id pugnat cum ijs quæ *nu. 24. & nu. 35.* dixit, ſufficere præſumptiones vehementiores, quæ ad torturam communiter ſufficerent. ſi ſufficiunt, quæ ad torturam ſufficiunt; cur nunc requirit, pluſquam ſufficientia? ſi præceſſerunt pluſquam ſufficientia; quid hac opus probâ? ſicut enim ad condemnationem, vbi reus legitimè conuictus, vel, ipsâ facti notorietate, res luce meridianâ clarior eſt; hæc proba foret ſuperflua *1 cap. 2. de probat.* 1. Sic etiam, ad torturam ſuperflua erit; quando ſufficientia ad eam habentur indicia. Nec enim ſuperfluæ inquiſitiones iudicibus permiſſæ ſunt, *vt docebitur lib ſequ.*

Quod addit *nu. 39.* Diſcrimen eſſe inter maleficos & alios criminoſos: & in maleficis, propter difficultatem probandi, maiorem licentiam iudicibus concedi, vt ſcilicet hæc aquæ probatio admittatur; in criminibus ceteris non admittatur, ſed in ijs canonicæ & ordinariæ purgationes ſufficiant. item, peculiare eſſe hoc in maleficio, quod licet Panormitan. (quē DD. alij veteres ſunt ſecuti) cenſuerit in aquæ frigidæ purgatione ſupernatationem eſſe documentum innocentiæ: tamen in ſolo crimine maleficij contrarium notandum. id vt gratis

dicitur,

dicitur, gratis posset negari, & ex dictis D. Bernard. *sermon. 66. in Cant. in fin.* vbi idem hæresi & hypocrisi tribuitur, falsum apparet. Nobis nunc tamen id est minime negligendum. ex eo enim pellucere potest vanitas vel probæ, vel defensionis eius. Etenim si hæc proba ad condemnationem institueretur post torturam, aliquid fortè ad rem pertineret, quod de difficultate probationis in hoc crimine prætexitur. Nam difficultas tota, quæ in hoc crimine peculiaris iudicibus occurrit; inde nascitur, quod sagæ plerumque tormenta eludant, per somnum vel indolentiam: ante tormenta vero, ad indicia quæ pro tormentis sufficiant, longè plura inuenias momenta contrà sagas, quam contra adulteros, vel nefariæ veneris reos. plures enim correi sunt sagarum, & hoc crimen non occultiùs admittitur, quàm ista quæ dixi; in quibus vnicus dumtaxat est conscius, & secreta thalami quæruntur, quodque dici solet, etiam soli & astris reliquis ea occuluntur. Cùm itaque velit auctor hanc probam ad torturam dumtaxat præmitti: non est, quod in hoc sagarum crimine peculiare ius introducat. Ceterum quod à ceteris criminibus non modò hoc excipit, sed etiam contrariam illi quandam ab extrinseco conditionem appingit: scilicet etsi criminosi alij iustè accusati mergantur, tamen in hoc crimine sagas mergi non posse. hoc certè, si ratione criminis fieret; consequeretur eas mergendas; quando de alio crimine (puta furti) accusatæ, iuxta ritum illum veterem, de quo Panorm. egit, aquis inijcerentur, si noxiæ forent: quæro igitur, mergentnr, necne? Si mergendas dicat; contrà, sed illam quam narrauit *nu. 30.* patet, mersam non fuisse vi ponderis sui, sed violentiâ conti deprimentis: & tamen sagam fuisse dixit, & damnatam dixit, quia exsilij mandatum bis infregerat, atque ita non propter maleficium. nec enim ratione maleficij ad aquas damnassent, vbi moris est ad rogum mitti iuxta leges imperij. Si dicat non mergendas: certè iam sequitur, hanc supernatationem non esse introductam dumtaxat à Deo, ad dirigendum iudicem, in eius criminis iudicio, de quo disceptatur. tũc enim non ageretur, nec

iudex

iudex inquireret, an esset rea maleficij, sed an esset rea furti, puta, vel adulterij. In quibus criminibus deciperetur tunc hac probâ iudex. Nam dum de furto quęrit, si non mergitur (quia saga) certè absoluet eam quæ verè furti rea sit, quia non demersa: & ideo à furto immunis censenda. Nec ad rem facit, quod hinc indicium capiet maleficij. Quid si enim nulla concurrerint alia, eò quod etsi saga sit, nulla tamen de ipsâ suspicio habebatur? certè iudicis officium erit dimittere; quam miraculo Deus sagam esse docuit. Si non dimittit: iniquus erit iudex, qui furti ream, diuino expurgatam iudicio, non dimittit. vides in quot se stimulos cõscientiæ inijciant; qui has Nouitatum superstitiones, vulgariaque sequuntur opinamenta. Nunc videamus, quibus rationibus suam probam defendat, & singulis ordine respondere conabor. habentur eius cap. 2. & toto postea *cap. 4.* vbi excursionem vnam prolixissimam addit, qua narrat & describit Dei prouidentiam suauissimè omnia regentem, & mortalibus optimè, ne dæmon illos decipiat, prouidentem: & per angelos custodes etiam singulorum elementorum omnium satagentem. hanc quidem probam peragere per eum qui aquæ præest elemento. Multa in ijs deducendis accumulat, non certa, nec probata. Et quamuis omnia forent certa & probata, nihil tamen nos ea premerent. Esto enim Deus impedit ne dæmon nos opprimat, vt vult & posset: ergo nullum lædit? vbi Iob? impedit Deus ne nos, ac iudices & magistratus præcipuos ad lubitum decipiat? ergóne semper & omnes? vbi Achab ore deceptus pseudoprophetarum? vbi Susanna falso crimine damnata? Quod denique dicit *nu. 223.* pauciorum miraculorum hodie causam esse, fidei inconstantiam & teporem; ea quidem vna est; sed melior alia, quia stabilitâ iam semel fide minor est vel nulla necessitas eorum. Et quod *num. 226.* addit opera omnia rerum creatarum siue bona siue mala Deo esse attribuenda, id nisi sanè explicetur, catholicum non est. nam culpæ mala seu opera quibus peccãt homines, Deo, quâ mala sunt, tribui fides vetat. Sed puto eum de actu naturali tantũ, & non morali sensisse.

Primum argum. est, inter alia multa, id quoq; à iudicis arbitrio pẽdere, vt probationib. ijs pro arbitrio vti possit, quas adhibẽdas iudicat, & ijs credat, quantum ijs probatum existimet, vt Hadrian. Imp. censuit κ. *Resp.* Probationes iudici eatenùs esse arbitrarias, vt ijs ex legum præscripto sic vtatur; vt nullas assumat, quæ iure prohibitæ sunt, qualis est ista de qua agitur: nullas etiam, quas Deum offendere vel putet, vel putare debeat, qualem istam esse postea ostendã. hoc sanè quod de arbitrariâ iudicis licentiâ in criminalibus sæpè iactatur, suis cancellis, ex Iurisperitorum sanctionibus, postea lib. sequ. includam, & licentiosam proteruiam voluntate, pro ratione, abutentium, frenis velut infrunitum animal constringendam moderandamque docebo.

κ *l. 3. §. eiusdem D. de test. lib.*

2. argumentum præsupponit iure canonico non prohibitam esse hãc purgationem in crimine maleficij. quia ius canonicum non dicit expresè, non licere in hoc crimine hac probâ vti; & quę expresè prohibita non sunt, illa stare non prohibentur λ. tum quia crescente delicto modus pænæ & tormẽtorum debet crescere μ. Ex hoc fundamento sic argumẽtatur. Hoc crimen quotidie augescere videmus, licet igitur iudici genera veritatis inquirendæ inuenire noua non prohibita. quod probat multis DD. dictis generalibus. *Resp.* Fundamentum præsuppositum esse vanũ, falsumque. Quia sic posset probare in maleficij crimine ad eruendam veritatem, etiam duellum indici à Principe posse. Nam nec duellũ in maleficij crimine indici, est iure prohibitum, expresè factâ mentione maleficij. sic posset de ferri candentis probâ hoc idem inferre. Sed cum in his, pateat illationẽ huiusmodi non esse faciendam; satis apparet, nec de aquæ frigidæ probâ, hoc dici posse. Sicut ergo duellum fieri nõ potest ad probationem maleficij, idcirco dumtaxat; quia duellum fieri generaliter prohibitum fuit; non poterit etiam hæc proba adhiberi, propter eandem generalem prohibitionem. Nec enim solent leges purgationem aliquam prohibentes addere, vt non liceat eâ vti in tali, & tali crimine: sed simpliciter vetant eâ vti. quia qui

λ *arg. l. neque non. §. 8. quod eis. in verb sed si leges non prohibeant. D. ex quib. cau. ma. in int. restit.*

μ *l. relegati. D. de pœn.*

generaliter prohibet, omni in re id prohibet: qui furari, is prohibet aurum, argentum, ferrum furari: qui candente ferro experiri prohibet, is prohibet experiri in omni casu, quo ratio prohibitionis procedit. Qui ergo prohibet canon vti iudicem probatione aquæ frigidæ, prohibet eâ vti in omni crimine. quia nullum est crimen in quo prohibitionis ratio æquè non militet. ea enim hîc est, quia superstitiosum, & incertum, & cum Dei tentatione coniunctum est hoc genus probationis; vt ipsimet Canones indicant, citati superiore quæstione 4. *sect. 3. in fin.* ν *&* *sect. 4.* ο quibus disertè & annullantur tales purgationes aquæ frigidæ, & prohibentur litigantes eas præstare, & iudices prohibentur postulare: Et Doctores omnes tam Theologi quam Iurisconsulti ad vnum hanc accepere, vt generalem prohibitionem, neque putarunt sibi vllum crimen excipiendum, neque vnquam de maleficio excipiendo, in hunc vsque diem vel somniarunt: quia videbant prohibitionis rationem æqualem in maleficio, atque in ceteris criminibus. Generaliter & sine criminis vllius exceptione (nullam enim addunt) locuti sunt Theologi, iuriſperitique. *D. Thom. in 2. 2. q. 95. a. 8. in ad 3. & ibi Caietan. D. Antonin. 4. p. tit. 15. cap. 34. §. 2. Binsfeld. 2. p. de confess. maleficor. q. 1. post vlt. conclus. Abbas in c. licet in fin. vederic. vel monach. Matth. de Afflict. ad lib. constitut. Regni. tit. 31. Turrecremat. in d. cap. consuluisti. Abb. & Ancaran. in c. fin. de purgat. vulg.* (vbi benè loquitur) *And. Alciat. in Compend. Iudiciarij processus. Iudoc. Damhauderius in pract. crim. c. 43. Nauarr. c. 11. Manual. n. 39. Nicola. Remig. lib. 3. Dæmonolat. c. 9. Andr. Gail. lib. 2. de pace publicâ cap. 7. num. 24.* (vbi sicut & *Ancaran.* expressè addit, *esse Mortale peccatum*) *Ioann. Althuz. admonit. ad Iudic. idem tenuere Ioachim. à Beust, Borcholt, Venatorius & alij citati à Godelmanno d. cap. 4. num. 23. & num. 27. qui addit, hanc communem DD. sententiam, approbari quoque ab omnibus facultatibus Iuridicis Academiarum Germaniæ.* Sanè cùm canones sic expressè loquantur, & generatim ab omnibus DD. intelligantur (nec enim vel vnum Theologum Catholicum, vel vnum Iurisconsultum

ν *c. Mennam in fin. 2. q. 5. iunc. ca in libro namque. in fi. 2. q. 5. & in c. consuluisti. 2. q. 5.*

ο *c. ex tuarũ de purgation. Canon. c sententiam sanguinis. Nec cleri. vel monach. sæcul.*

Iurisconſ. pro ſe adducunt aduerſarij. Cuiacius enim in Feud. tantum meminit moris priſci, non verò eum laudat vel probat) nõne ab Academiarum & Doctorum recedere communi conſenſu, canonum innixo & menti & verbis, propter leuiculas rationes, temerarium & inconſultum eſt admodum? Fruſtrà igitur ſibi hoc effugio blandiuntur. ſatis enim expreſſa eſt prohibitio canonum. Quia negatio malignantis eſt naturæ, & vniuerſim deſtruit, quicquid eam ſubſequitur. Modus pœnæ augeſcit cum delicto; quando legibus ille modus non aduerſatur: hunc aduerſari iam palam eſt. Hac vite fractâ, cedo alteram.

3. argumentum ſimile eſt ſequentibus, quæ omnia multum habent verborum ſed parùm ſtringunt: reducam analyticè ad ſua enthymemata vel ſyllogiſmos, ſic enim vis ratiocinationum optimè intelligitur, & fucus omnis remouetur. tertij ergo argumenti ſumma hæc eſt. Iudices poſſunt & debent eam adhibere pœnam quàm rei maximè metuunt, & propter quã ipſi alijque exemplo territi efficaciùs à delicto deterrebuntur: huiuſmodi, quo ad maleficas, ſunt ignis & aqua. ergo his elementis iudicibus in hoc crimine potiſſimum vtendum. *Reſp.* primò ſi quid hoc argumentum valeret, probaret etiam de ferro candenti: de quo tamen id nec ipſe aduerſarius aſſerit: quod ſi aſſerit; nonne dd. omnibus Canonibus, & alijs quoque ϖ manifeſtè ſe opponit. quod cuius modeſtiæ ſit, ipſe viderit. Si quid etiam valeret; probaret non in maleficis tantum, ſed & in homicidis, & in alijs criminibus: quod tamen aduerſarius in alijs negat. Ignis enim tormentum maximè metuendum eſt tam latroni, quàm Lamiæ. Præterea quæro, cur aquam magis metuant Lamiæ quàm fidiculas & eculeum? quia (inquiet) illi queunt reſiſtere, huic non queunt. Sed cur huic nequeunt? Deus (inquit) non permittit. Vnde noſti? experientiâ. ſic ſemper principium petitur. *Secundò reſpondeo.* Maiorem abſolutè falſam eſſe, ſi ſit propoſitio vniuerſalis, adhiberi enim non poſſunt à iudicibus pœnæ, quibus iura vel legitimæ conſuetudines non ſuffragantur: hæc verò

ϖ d.c. *Mennam in fin. d. c. conſuluiſti. d.c. ex tuarũ. d.c. ſententiã & cap. fin. de purgat. vulg.*

aquæ frigidæ vſurpatio, Dei tentatrix eſt, & iuri aduerſatur, ac proinde vſus eius corruptela eſt, non conſuetudo. Si negat vniuerſalem eſſe propoſitionem : corruit ſyllogiſmus, quia peccat in modo.

Quartum argumentum. Ad veritatem indagandam vti debẽt iudices modo qui magis fauet vtilitati publicæ. talis eſt hæc proba. igitur eâ vtendum. Min. probatur: quia tendit ad cõſeruationem publicæ vtilitatis, ad ſalutem ac reconciliationem humani generis, omniumque terræ fructuum prouentũ. *Reſp.* Minorem falſam eſſe: probationẽ verò eius ſupponere, quod erat probandũ. Non enim quęritur; an maleficas quę verè maleficæ ſunt, & quas eſſe iudici conſtat, puniendæ? itẽ an iudex modis legitimis quibuſlibet vti poſſit? conſtat enim affirmatiua horum pars, ſed quæritur, an iſte modus ſit legitimus. & in hoc fallitur ſcriptor ille. quia putat, vt actus aliquis ſit legitimus, & bonus; ſufficere, ſi per eum quis ad bonum finẽ tendit. Nonne bonum, ęgro ſanitatẽ conferre, ſanè ſi finẽ ſpectes? ſed ſi per maleficium conferas, vel vt per fornicationem aut aliud peccatum eo tendat, actus erit malus, & lethalis. cur? nonne ad finem bonum tendebat? ita, ſed per medium non bonum. Idẽ hîc aſſero bonũ ad finem tendere iudices hos; ſed peccare, quia per mala media, nempe ſuperſtitionem & tentationẽ Dei. Prętera hoc quoque argumentum laborat vitio, quo præcedens. dum plus probat, quàm intẽdit; nihil probat. ad eundem enim finem tenderet iudex per duelli, vel ferri candentis purgationem: & tamen hoc ei non licet.

Quinctò. conſtat experientiâ ſagas probam aquæ maximè vereri & deteſtari, eo quòd ſciant ſe ſic detegendas: veriſimile ergo eſt illas tali indicio conuictas, non auſuras ſubire eculeum, vel ſaltem in eo non negaturas, quod antè in aquis coràm omnibus palàm fecerunt. *Reſp.* conſequentiam hanc nihil valere. Deinde, ſi hanc maximè deteſtantur; quomodo ſolent ſe illæ huic probæ offerre tam frequenter? Item, vnde ſciunt certò, ſe ſic detegendas? niſi quia pacti ſibi talis conſciæ ſunt. Si pacti conſciæ; fit hoc igitur dæmonis operâ, quod aduerſarius negat.

negat. Denique potiùs crediderim, illas tunc libentiùs eculeum ſubituras,& tormenta pertinaciùs laturas, vt tolerantiâ diluant præcedens aquæ indicium. ſic enim caſſum reddituræ conatum illum improbi iudicis.

Sextò. Indicia depoſitionis & denunciationis ſociorum & complicum, incerta ſunt & fallacia: ergo poteſt iudex ad eorum robur hanc probam adijcere. Anteced. probatur tũ quia malefici potentiores ſolent ſe laruis obtegere: tum quia Diabolus poteſt innocentium vultus in conuentibus exhibere: tum quia conuentus tales incerti, & imaginarij ſunt. *Reſp.* Primò nec conuentus eſſe imaginarios & incertos omnes: cõtrarium docui §. *lib.* 2. nec omnes ſemper laruati interſunt, vt etiam illic docui. nec diabolus à Deo in hoc crimine permittitur innocentes exhibere, vt etiam docui, *eodem lib.* 2. ſic fãlſum antecedens. Sed ſi illud concederẽ,& nunc pro confeſſo haberem; inde tamen non ſequeretur illatio illa. Poſſunt enim illa indicia, alijs legitimis indicijs roborari (de quibus agetur *lib. ſequenti:*) &, vt nulla forent indicia legitima alia, præſtaret reum nocentem abſolui, quàm ex prohibitis, indicijs & illegitimâ probatione condemnari, teſte Stephano Pontifice β. Denique hoc argumentum etiam probaret, de omni vulgari purgatione.

β *in d.c. conſulniſti.*

Septimum argumentum ex verbis D. Binsfeldij, contra eius mentem, non dicam calumniosè, certè non omnino candide, detortum & contextũ eſt; quibus, vir ille & doctus & pius, iudices ad puniendũ maleficiũ iſtud hortatur; & probat in hoc crimine plus deferendum teſtimonio complicûm, quã in ceteris criminibus: ex his concludit aduerſarius, hanc ergo probam recipiendam: quia hæc proba eſt certior illis teſtimonijs. *Reſp.* nec eſſe certiorem, ſed incertiorem; quia nullus homo tam mendax, quã Diabolus, cuius hæc proba pacto nititur: nec ad rem pertinere certior ſit nec ne. Ratio enim diſſimilis valdè eſt harum probationum. teſtimoniorũ probatio diuino, naturali, & poſitiuo iure nititur: proba hæc, vt iam ſæpè dictum, ſed ſequ. ſectione probandum; omni iuri repugnat.

Octauum argumentum teste Binsfeldio, indicium homicidij ex cadauere sanguinante coram occisore petitum, videtur soli diuino miraculo adscribendum: ergo sentiendum similiter de sagis supernatantibus. *Resp.* quid de antecedente sentiam, hoc opere non semel me indicasse; sed esto, sit adscribendum miraculo: an eadem ratio huius probæ? dicis. non probas. Ego qui nego, discrimen dabo. Nulla in sanguinis illâ missione causa subest suspicionis, de pacto cum dæmone: nihil illic miscetur superstitiosi: non quæritur illic à Deo signum, & proinde, nec Deus tentatur: quæ omnia reperiri in probâ frigidæ docebit sequens sectio.

Nonum argumentum ait inconuincibile esse, si diligenter aduertatur: aduerte igitur quæso *(lector)* mecum, & herbam para, quam victi victori porrigamus. Sed quid hoc? an montes parturiuêre? certè nihil hic reperio *à nu. 65.* vsque ad nu. *70.* quod vim habeat argumenti, nisi istud: Iudices à maleficis, in ijs quæ ad iudicium eiusque ordinem pertinent, nec lædi nec impediri possunt. Dæmon ab initio mundi semper omnia conatus fuit & conatur, ne malefici puniantur, & vt amasios suos eripiat iudicibus: ideoque persuaserat olim omnia, quæ fatentur, illusarum mentium esse somnia: sicque consecutus diu fuit, vt impunitate & contemptu iudicum, mirè numerus crescceret reorum. Eâdem ex causâ tam maleficę, quam dæmon summoperè vellent lædere, & exterminare omnes iudices: quòd nequeant, fit, quia Deus non sinit; cuius potestas est infinita, dæmonis finita. si ergo tantopere Deus potestatem suam ostendit in defensione & tutelâ iudicum in hoc crimine; quare non idem planè volet, & operabitur Deus circa executionem huius aquatilis probæ; quæ quasi index est, & minister ad huius maleficialis hæreseos veritatem retegendam ac agnoscendam?] Sic enim ille concludit, ex præmissis quas narraui. breuiter, hoc ait: Deus potentiam suam ostendit in tuendis iudicibus contra dæmonum & maleficorum insidias: vult igitur eam ostendere quoque in crimine eorum detegendo. *Resp.* Quid, si negem consequentiam, & dicam argumentum

tum à purè particularibus procedere? Deus hoc facit, ergo & istud vult. Si dicas probari consequentiam: quia, vt decet Deum iudices tueri ne lædantur; sic decet eos dirigere, ne fallantur. *Resp.* nunquam illos falli, quando vsi sunt modis & medijs à iure comprobatis. Non enim fallitur iudex, qui nocentem absoluit, quem acta docent innocentem, vel non docent nocentem. Nunquam falli, solius Dei est. neque hoc iudicijs humanis competit. Præterea multa crimina sæpe Deus vult in sequenti sæculo in solidum puniri: ideò ea permittit hîc latere. At reip. melius consultum si deprehendantur sanè. sed an Deus semper quod singulis rebus pub. vtilius; id facere tenetur? Quid si illas punire velit? Possim etiam dicere, vtilitatem illam reip. honori diuino cedere; hunc sæpè expostcere, vt crimina quædam futuro vltimo iudicio seruentur expianda. Nonne eodem argumento idem de furibus probem & sicarijs? Deus potentiam suam ostendit in Iudicibus & ministris alijs iustitiæ tuendis, vt exiguo numero aliquando & plures & ferociores comprehendant, eorumque vitent gladios: ergo etiam volet hanc prouidentiam suam extendere ad criminis eorum detectionem. Denique non semper iudicia hæc sine omni impedimento procedunt vel læsione iudicum, aut ministrorum iustitiæ, vt docui lib. 3. Ecce, quam leui manu & breui falciculâ, stuppeus arietis tam inuicti funis discissus, machinam exarmauit.

Decimum, sors consultoria permittitur; quatuor conditionibus concurruntibus: hæc proba est quædam sors consultoria, & in ea inueniuntur conditiones quatuor illæ. nam nō fit in electionibus Ecclesiasticis: sed fit in rebus Spiritualibus & ad animæ salutem pertinentibus; & fit cum reuerentiâ, & ex necessitate, defectu aliarum probationum. poterit igitur hac iudex vti. *Resp.* Hanc sortem non esse consultoriam, sed diuinatoriam. nam consultoria sors quærit, quid agendum vel iudicandū sit; hocq; de futuro: diuinatoria, quid euenturum sit, vel quid factum, latens. In hac probâ verò non quæritur de futuro, neque de eo quid faciendum; sed tantum de

præterito

præterito siue de culpâ & commisso non aperto. Diuinatoria, igitur hæc sors foret. Prohibita ergo hæc proba, vt ceteræ sortes diuinatoriæ. Imò & consultoriæ sortes hodiè prohibitæ sunt, nec permittit nos Deus voluntatem suam per extraordinaria, & iure Ecclesiastico vel S.S. non approbata media inuestigare σ. Vide quæ dixi sup. c.2,q.7. sect.4. Neque hîc adsunt quatuor illæ conditiones. nam deest necessitas τ.

σ tex. in c. sortes. 26.q.5.
τ vt docui 5. sect.1.

Vndecimum υ, mallei malef. auctor ex Scoto dicit licere vti absque Mortali ad tollendum maleficium remedijs vanis & superstitiosis, dummodo sine alio maleficio fiant: & desit omne pactum cum dæmone, etiam implicitum; quia hoc est destruere opera diaboli, quod est laudabile. Hubertinus & Goffredus putant maleficia posse per eamdem artem destrui, per quam facta sunt. Imp. etiam *in l. eorum C. de malef. & mathem.* permittit maleficia quæ in bonum finem diriguntur, nempe ad salutem hominum &c. Cùm igitur in hac probâ desit pactum omne, desit etiam maleficium: licebit iudici eâ vti, etiamsi aliquid superstitiosi admisceretur. *Resp.* inprimis hîc non agi de maleficij destructione, sed tantum de probatione maleficij commissi: & proinde hîc opus Diaboli non destrui, sed tantum indicari. Deinde pactum hîc non abesse. Imp. quoque illam constitutionem (nisi dicas eam tantum toleranter loqui, non verò approbatiue) iniquam esse, & diuino iuri cõtrariam; quia ius diuinum omne maleficium prohibuit. nec enim facienda sunt mala, vt eueniant bona. Hubertini verò, Goffredi, & vt videtur Mallei malefic. opinionem; nos, libro 6. copiosè refutaturos, quæ sanè, quoad destructionem maleficij per maleficium, est erronea φ: quoad destructionem per superstitiosa tantum media, temeraria est, vt minimum: quia superstitio semper est in vitio & peccato, nec vnquam licita χ dicenda. Nec Scotus aliud dixit, *in 4.d.34.q.vni.* vbi hæc tractat, quàm licere maleficia, signum tollendo, destruere: quod verò superstitiosis & vanis vti remedijs liceat, Scot. non dicit. sed de hac re dicentur aliàs plura lib. 6.

υ p.2.q.2.

φ art. Paris. 5. & 6.
χ Vide D. Tho. 2.2.q. 95. & quæ diximus lib. 1. cap. 1. & d. art. Paris. 5. tex. Leui. 19. & 20. & c. admoneant. 26.q.2. c. nec mirum 26.q. 5.

Duodecimum est, omnia quæ ab hominibus fiunt, ab intention

tione eorũ ita iudicanda, vt si intentio bona sit & doli expers, peccato vacua sit actio. quia peccata non sunt, si voluntaria non sunt: ideò si iudex putans hoc sibi licere, bonâ intentione & citrà dolum, ad veritatem inueniẽdam hoc vtatur remedio, vel nihil, vel parum peccare. Cõfirmatur 1. quia in rebus, quæ ad fidem non pertinẽt falli, vel nullum vel paruũ est peccatum. Confirmatur. 2. hoc argumentum, quia iudices, teste Menochio ♆, duplex arbitriũ habent, vnum astrictũ, & ligatũ: alterum liberum & plenũ; quod dici potest, concessio ab homine vel lege facta qua possit iudex semoto iure, æquitate & ratione, sed proprio ductus appetitu, à dolo tamẽ alieno, quod placuerit statuere. Conf. 3. tũ quia alioqui facilè sagę, sine hoc probæ genere, iudicia eludent: & experientia docet illas nullâ Canonicâ purgatione meliores fieri: tum quia iudicibus adimitur vnica ratio certi aliquid statuendi, & sic molestijs & scrupulis innumeris inuoluuntur. Ex his omnibus *à nu. 82. vsque ad 91.* concludit vix vllum vel neglectæ legis, canonisue, vel temeratæ religionis piaculum pertimescendum esse illi iudici, qui proprio ductus appetitu, à dolo tamen alieno, ac pleno illo arbitrio, vtitur cognoscendæ per hanc probam veritatis.

♆ *de arb. iud. q. 6.*

Resp. plurima hîc occurrunt discutienda, quorum iam pars explicata, pars fusius explicabitur lib. sequ. Inprimis illa regula, vt sit Theologicæ doctrinæ consentanea sanè est intelligenda; quæ à solâ intentione, peccati petit rationem. Nam cùm peccatum sit triplex, infirmitatis, malitiæ, & ignorãtię ω; illud quod ex ignorantiâ committitur, bonâ cum intentione committi potest; & peccatum tamen esse α. vt accidere certum est, quando vincibilis ignorantia est: tunc enim bonã intentionem, non prorsus excusare eum, qui facit, quod scire debuit, sibi non licere; certiùs est quàm vt probari nunc à me debeat β. Solũ quod ab ignorantiâ omnino inuincibili fit, caret omni peccato; quia censetur omnino inuoluntarium: vincibilis solummodo minuit peccatum, affectata verò auget. efficit enim, vt sit peccatum ex malitiâ. considerandũ itaque qua-

ω *D. Gregor. lib. 26 moral. c. 16. D. Tho. 1. 2. q. 76.*

α *Act. 3. v. 17.*

β *vide D. Thom. & ibi Medin. 1. 2. q. 74. a. 5. & d. q. 76. art. 2. & hol. in 2. d. 22. Valenc. disp. 2. q. 3. punct. 6. & q. 5.*

liter ignoret iudex, ſibi hac probâ vti non licere. Si hoc ſcire, & diſcere expreſsè noluit, tunc ignorantiam directè affectauit: ſi verò aduertens vel facilè potens aduertere ſe diſcere poſſe ac teneri, occaſionem tamen diſcendi oblatam neglexit; indirectè tunc laborat ignorantiâ affectatâ: & ſicut prior eſt expreſsè peccatum malitiæ: ſic poſterior implicitè, & interpretatiuè eodem recidit. totieſque ſic peccatur quoties vel directè, vel indirectè, quando ſe diſcendi iterum occaſio obtulit, diſcere vel expreſsè noluit, vel neglexit γ. Quæ in Iudicibus locum habent, quia hoc addiſcere tenentur: eó ipſo enim quòd iudices ſunt, tenentur ſcire, quę officium iudicandi exigit: tenenturque, qui rudiores ſunt, conſilium petere à doctis & pijs viris. quare cùm hoc negligunt, à ſupinâ ignorantiâ excuſari non poſſunt, cùm tam facili negocio, conſulendo Academicas Facultates, hoc queant diſcere. Quod ſi tamen aliquis contenderet rem hanc eſſe difficilem cognitu, (quę meâ quidem ſententiâ facilis eſt cognitu, quia ſufficiẽter à ſummis Pontificibus deciſa) & iudex adhibuiſſet aliquam diligentiam ad ſciendum, non tamen omnem quam adhibere poterat & ratione difficultatis rei, & ſtatus ſui, tenebatur: adhuc ignorãtia erit vincibilis, & proinde cum peccato. quia talis ignorantia non tollit voluntarium. Quando autem quis diligentiam ſufficientem dicendus adhibuiſſe, hoc alterius & prolixæ diſputationis eſt δ. Nobis ſufficit, illud fundamentũ ſubuertiſſe, quo ſupponebatur ab aduerſario, ſolam intẽtionem bonã ſufficere, ne quis peccet faciendo, quod facere non oportuit. *Ad Conf. 1.* Reſp. eam eſſe falſam. Quia etiam falli in ijs quæ pertinent ad mores, & præcepta Decalogi, poteſt eſſe Mortale; ſi quis fallatur propter ignorantiam rerum, quas ſub M. tenebatur ſcire, vt tenentur iudices ea, quæ ad officium eorum ſpectant, & graue continent præiudicium, vt in noſtro caſu: cumque omnis error voluntarius quarumcunque rerum, ſemper ſit peccatum ex communiore & veriore ſententiâ, contrà Durãdum; ſequitur, quo error periculoſior fuerit & maioris detrimenti, hoc futurum peccatum erroris grauius. hîc autem detrimenti

γ *Bart. Medina. 1. 2. q. 94. a. 2.*

δ *Videantur Victo. in Rel. de Indijs nu. 9. Vega lib. 6. in Cõc. Trid. c. 18. Sot. in 4. d. 5. a. 2. q. vlti. Bannes 2. 2. q. 10 a. 2. dubio. 10. Valen. ẽ. pun. 1. Angl. in 2. d. 21. q. 2 a. 2.*

trimenti est maximi, quia fouet superstitionem, tentat Deum, & proximo grauissimam infert iniuriam. *Ad 2.* Resp. Iudices qui tali arbitrio libero & pleno vtuntur, non iudices esse sed tyrannos, vtpote quibus in corde illud

Sic volo, sic iubeo. sit pro ratione voluntas:

Et qui iubent potiùs, quàm cognoscunt; ideoque regnant potiùs, quàm iudicant. Vllíne vnquam ab vllo homine vel à lege facta hæc laxa concessio, vt ipsi liceat solo vacare dolo; cetera rùm, seponere ius, æquitatem, & rationem, proprium verò sequi appetitum, & sic quodcumque placuerit in iudicio statuere? Deus bone, quo talia iudicia deciderunt? hancne licentiam tribui ab hominibus Christianis? qui ius & æquitatem remouet, nonne iustitiam tollit; quæ omnis vel benignâ æquitate, vel rigido iure fulcitur? æquum bonumque naturalis est iuris; hoc tollis, si ab æquo bonoque & iure simul iudicem permittis abire. Non hominis, sed Dei iudicia iudices iudicare Rex ille Israëlis, verè dicebat; hominis est arbitrium sequi rationis, quæ nos à belluis discriminat, & ratiocinatione præcedente imperare humanis affectibus; qui quod contra legis præscriptum sæpè nituntur: ideo iudices nolebat humanũ sequi iudicium, sed diuinum: quia iudicandi leges acceperant à Deo Iudæi. ideò qui secundum illas iudicabat, memor erat se Dei iudicare iudicium. Aduersarij ne hominis quidem iudicium amplectuntur, sed belluarum: hominis est rationem nunquam semouere, belluarum est appetitum sequi. qui ergo iudici, semotâ ratione, proprio duci appetitu, permittunt; nõne bestiam, non hominem iudicatorio tribunali imponunt? Non, non. legibus contemptis, qui iudicat, à Deo iudicabitur. Princeps es, & legis condendæ habes auctoritatem? iustis quas tulisti legibus, pare, non metu pœnæ quam præfixisti (hanc nemo à te exposcet) sed metu legis diuinæ, metu legis naturæ, amore honestatis, & decoris, & laudis. Nullus est Princeps, qui Dei lege aut iure naturæ absoluatur; aut hoc ius, hanc æquitatem possit, sine peccato, transgredi iudicando. Principe iudices inferiores, supremi quidem illi &, qui Principis imme-

diatè gerunt vicem, dum contra legis mentem non tendant; possunt verborum proprietatem extensione, vel restrictione labefactare: alij his inferiores, & à quibus ordinaria solet appellatio, saltem in ciuilibus, esse; illi verbis etiam legis astringuntur: si contra ea iudicant, peccare censendi, ex communi Theolog. sententia ε. Notari digna sunt illa D. Augustini; In istis temporalibus legibus, quanquam de ijs homines » iudicent, cùm eas instituerunt: cùm tamen fuerint institutæ » & firmatæ, non licebit iudicibus de ijs iudicare, sed secundum » easdem ζ.] D. Gregor. etiam scribit, à iudicibus iura diuina humanaque reuoluenda, & cùm reuoluerint, secundũ idquod illis constitutum est, iudicandum »; & addit exẽplum Mosis, qui querelas populi semper ad Domini tabernaculum ingressus referebat, & iuxta quod Dominus imperabat iudicia proponebat. Nimirum (ait) nos instituẽs, vt non ex corde nostro, » sed ex præcepto diuinò sententiam proferamus.] Hoc tenebantur sequi præcepto Dei iudices Israëlis, qui iudicare iubentur, iuxta legem eis à Deo per Mosem datã θ, imò & Regi ipsi eadem necessitas incũbebat ι. Sanè apud Romanos testatur Asconius solitos iudices iusiurandũ in leges prẹstare, quod illis sollemni formulâ præiretur. Nihil autem pernicioſius, nihil periculosius semper iudicatum, quam si affectui indulgere iudex permittatur: appetitus verò semotus à ratione, nihilo passione & affectu melior est. Absit ergo à Deum timentiũ mentibus, absit à Christianis subsellijs talis arbitrij plenitudo, qualis in 2. confirmatione proponebatur. *Ad 3. Conf. Resp.* Præstare sagas centum nocentes absolui, quam vt per talem probationem innocens vna mulier cõdemnetur, vel periclitetur. præstare eas absolui sine iudicis peccato, qui licita omnia expertus; quàm cum peccato & superstitione veritatem deprehẽdere, & crimẽ punire. Quid tibi (ô iudex) proderit si prouinciam criminosis liberaris, animę tuæ dispendium facias? quid tibi prodest benè consulere alijs, si tibi per peccatum malè consulueris? At illa deterior fiet dimissa. tibi non nocebit, sed sibi. consequetur illam Nemesis sua. Descru-

pulis

ε D. Tho. 1. 2. q. 96 & ibi Med. 2. 2. q. 6. a. 5. & ibi Bann. & Aragon. et Sot. Item Caiet. in summ. verb. Iudex. Nauar. Manual. c. 25. n 5. et 13. ζ lib. de verâ religione c. 31. θ c. summopere 11. q. 3.

θ Deuter. 17. v. 10

ι d. c. 17. v. 19.

pulis quod additur, dicerem lubens, *Trepidauerunt vbi non erat timor.* Eximatur semel hic error ex eorum mentibus: erronea conscientia cessabit. doceantur timere superstitionem. doceantur quàm graue peccatum sit Deum tentare. Doceãtur mortale peccatum esse, nõ obedire Ecclesiæ x, quę vniuersim prohibuit vulgares purgationes. Nõ puto me hac in re falli. Vnam ex causis cur canonicis & ciuilibus medijs veritatem non assequantur, præcipuam esse credo, quòd huic superstitioſę probationi confidant; ceteris, hoc est iustitię & Deo, diffidant, & ideo eas obeunt negligentiùs. Nonne hoc meretur decipi & illudi?

x *Nauarr. c. n. 15. in fin. vers. Sexto peccat mortaliter.*

Vlt. argumentum petitur ex verbis D. Bernardi *in Cant. Cant. serm. 66. in fin.* ex cuius narratione colligunt, hunc morem miraculosum, & apud veterẽ Ecclesiam in more positũ. *Sed Resp.* verba D. Bernardi hoc nõ probare, & D. Bernard. post Lõgobardorum & Barbarorum in Italiam & Gallias irruptiones ac imperia diu vixisse, nempe post annum. 1100. vt antiquior illi auctoritas quærenda fuerit in re, quam antè Bernardũ Stephanus Papa, & tẽpore Bernardi Lucius 3. & mox post Bernardũ Honorius. 3. damnarunt. Sed nec B. Bern. hanc consuetudinẽ probat, nec laudat, nec Ecclesiasticum morẽ, sed quorumdam tantũ priuatorũ fuisse docet: notãdum quoque illos hęreticos de quibus loquitur, fuisse Apostolicos, & pauperes de Lugduno, & de Barulo dictos. verba Bernardi hęc sunt; Probatum est, »mori magis eligunt, quàm conuerti. Plerunque fideles iniectis »manibus aliquos ex eis ad mediũ traxerunt. Quæsiti fidẽ, cùm »de quibus suspecti videbantur, omnia prorsus suo more nega»rent, examinati iudicio aquæ, mendaces inuenti sunt. Cũque »iam negare non possent, quippe deprehensi aquâ eos non reci»piente; arrepto, vt dicitur freno dentibus, tam miserè quã libe»rè impietatem non confessi, sed professi sunt, palam pietatem »astruẽtes, & pro eâ mortem subire parati. Nec minùs parati in»ferre, qui adstabant. Itaque irruens ín eos populus, nouos hæ»reticis suæ ipsius perfidiæ martyres dedit. Approbamus Zelũ, sed factũ non suademus.] Hæc ille, ex quibus patet hoc vulgi

factum fuisse, & abs Bernardo illud factum non approbari. Quomodo approbaret Canonum & peritus & obseruantissimus? Respondi argumentis scriptoris illius Catholici, & excepi hastas eius amentatas: nunc viciſſim, communis & veræ sententiæ tela torquebo.

SECTIO III.

Proponitur & probatur vera sententia Negatiua.

EGi de ijs qui ignari sunt prohibitionis Canonũ: de alijs sit Concl. *Peccant iudices, qui gnari prohibitionis Pontificiæ, probâ hac aquæ frigidæ in maleficij crimine vtuntur.*] In conclusione hac suppono prohibitam esse probam; quod probatum à nobis s. α Nec valet Solutio aduersarij, non esse mentem Canonum de hoc crimine loqui. Vis enim negatiuæ indefinitæ prohibitionis est vniuersalis. ideoque præcepta negatiua semper, vbique, & omnes ligant: vt docent quotquot Decalogum explicant. ideò qui dicit; *Non licere vti probâ aquæ frigida*; intelligendus est, de purgatione cuiuslibet criminis per talem probam. Neque hactenùs, quod sciam vllus, hanc limitationem canonum illorum somniauit, vt de purgatione leuium tantum criminum loquerentur. nec modernus iste scriptor tantæ adhuc est auctoritatis, vt eius interpretatio contra receptam hactenùs sententiam sit admittenda. *Concl.* communis est, vt superius probauimus.

α *sect. præced. in resp. ad 1. arg.*

Probatur primò. Quia peccatum est dictum, factum vel cõcupitum contra legem æternam, vt ait D. Augustin. β siue vt ait D. Ambrosius γ, Peccatum est legis diuinę præuaricatio, & cælestium inobedientia mandatorum. Inter cetera autem legis diuinæ siue æternæ mandata est, vt oues pastorem suum audiant, & Ecclesiæ capiti obediant; constatque Catholicis omnibus; ad hoc visibile caput Ecclesiæ, pertinere decisionem rerum fidei; & eorum, quæ à fide dependent. Horum ex numero est iudicare, quid religionis virtuti repugnet, quid non; siue quid superstitiosum sit, quid non sit. Cùm itaque Pontifex Romanus, visibile caput Ecclesiæ (fremant hæretici, vt lubet)

β *lib. 22. cont. Faust. D. Thom. 1. 2. q. 71 a. 6. Schol. in 2. d. 35.*

γ *De Paradi. so. cap. 8.*

Iubet) declarauit probam seu purgationem aquæ frigidæ superstitiosam esse ♂; illi non credere, & contrarium contendere; est non audire Ecclesiam, & proinde peccare, dignũque se præbere, vt habeatur, sicut Ethnicus & publicanus: & proinde est incidere in cælestium præuaricationem mandatorũ. Si dicas, Stephanum Papam meminisse tantum feruentis aquæ, & non frigidæ. Vrgebo, eandem frigidæ & feruentis esse rationem; quia generaliter ibi subdit pro ratione; *Quod Sanctorum Patrum documento sancitum non est, superstitiosâ adinuentione non est præsumendum.* Igitur Stephano Papæ idcirco hæ probationes superstitiosæ, quia non repertæ in canonibus, non sancitæ sanctorum patrum documento: sed ab hominibus vulgò præsumptæ. Promant aduersarij vnum vnius patris documentum hanc probationem approbans; & videbuntur non penitùs auctoritate veterum destituti. Præterea Pontifex alius ε aquæ frigidæ & feruentis simul mentionem faciens, vtramque vocat *popularem inuẽtionem*, vtramque dicit factam *fabricante inuidiâ*, (h. diabolo hominũ saluti inuidente) vtramque æqualiter detestatur. Aquę etiam huius frigidæ purgationem Lucius III. vocat ζ *peregrinum iudicium* (nempe alienum ab Ecclesię moribus.) & declarat inualidum. Sed & Innocen. 3. iudicauit eandem esse aquæ frigidæ, aquæ feruentis, & ferri candentis prohibitionem η. Est ergo summorum PP. iudicio hæc proba *inutilis, plebeia inuentio, peregrinum iudicium, fabricatio inuidiæ, superstitiosa adinuentio, destituta patrum documento.* Canonibus improbata. Quædam adfert aduersarius *à n. 156.* vt probet diuersam esse rationem aliarum probationum quæ prohibitę. 1. ait illæ subibantur sponte & vltroneâ oblatione: hæc à iudice iniungitur. Hoc ipse vidit non esse verum. nam ex *d. c. Mennã. & c. vlt. de purg. vulg.* patet etiam solitas iniungi à iudice alias; & exempla superiùs allata docent etiam aquę probam sponte susceptam. Ideo dicit 2. aduſtionem naturalibus remedijs posse per dæmonem impediri: & ideo hanc probam esse incertã. Quasi vero non possit etiam, vel ipse sustentare in aquis maleficam, vel aliquid ei supponere quod sustentet. 3. adfert ex

d c. consuluisti 2. q. 4.

ε c. Mennam in fine. 2. q 5.

ζ c. ex tuarũ. de purg. can.

η c. sententiã sanguinis. ne cleric. vel monach.

malleo

malleo maleficar. quod si duellum alicubi potuit permitti, multo magis posse probam ferri candentis: item etiamsi peccent duellatores, iudices tamen excusari posse. *Respond.* hæc omnia iam ostensum euidenter esse falsa. vltimò dicit experientiam huic fauere probationi (quod nec semper verum, & etiam olim illis alijs fauebat) & propter Sacram. Baptismi hãc aquæ esse prærogatiuam; quod est gratis conijcere, & somniare vigilantem, & declinare post Scribonium. Conf. hæc probatio. quia Diuinatoria sors est superstitiosa; sed huiusmodi probatio est quædam species sortis diuinatoriæ, vt docui sect. præced. ergo est superstitiosa. Maior est omniũ Doctorum, & certa: quia diuinatio est vna species superstitionis. Min. probatur. ratione D. Thomæ θ, quia ordinatur ad iudicanda occulta Dei scientiæ & iudicio reseruata. præsupponit enim cõtraria sententia, nisi per aquam frigidam nõ posse crimina deprehendi: At si aliter quam per vulgares purgationes inuestigari nequeant, Stephanus V. Papa ι definit relinquenda illi, qui solus nouit corda filiorum hominum. Et sanè temerarium est, laicos iudices occulta peccata scrutari velle, de quibus nec Ecclesiæ licet iudicare: sed ei tantum qui corda & renes scrutatur. Hanc confirmationem cum. 5. loco insinuasset aduersarius *cap. 1.* certè *cap. 3.* suo loco non dissoluit. non enim de secretis illis prouidentiæ diuinæ, & maiestatis gloriæue Dei agitur in argumento; sed tantum de peccatis, quæ viâ licitâ, omnibus tentatis, iudex nequiuit deprehendere. Sed videtur eam velle soluere *nu. 173.* dicendo, diuersam esse rationẽ priuatorum sic occulta inquirentium, & iudicum nam iudices faciunt, vt vicarij Dei & ex officio, priuati ex merâ curiositate. Hæc responsio euertitur eo quòd canones diserte etiam de iudicibus loquantur, idque tam quo ad magistratus, quã quoad priuatos prohibent *d. c. consuluisti. d. c. ex tuarum. d. c. Mennam. d. c. vlt.* & sanè æqualis vbique est superstitio, & Dei tentatio, & in magistratu hęc sunt minùs ferenda, minùs excusatione digna. Confirmat. 2. hæc probatio: Iure Canonico vulgares omnes purgationes sunt improbatæ, vt patet ex dd. canonibus, &

θ 2. 2. q. 95. a. 8. ad 3.

ι d. c. consuluisti.

commu-

communiter Canoniſtæ ſentiunt: ſed aquæ frigidæ proba eſt vulgaris probatio, vt patet, quia non eſt canonica, neque legalis. ergo eſt prohibita. Dicēt fortè, eam eſſe miraculoſam. Sed tunc contra eos procederet arg. ſequens.

2. probatur concl. Tentatio Dei eſt peccatū repugnans religioni & primo præcepto Decalogi; ſed qui vtitur huiuſmodi probatione tētat Deum. ergo hæc probatio eſt peccatū repugnans religioni. Mai. probatur, ex communi ſententia DD. κ Minor verò, probatur auctoritate Honorij Pont. qui vulgari purgatione ferri candentis dicit Deum tentari λ, & quod ille de vnâ ſpecie aſſeruit, de ceteris quoque vulgaribus probationibus cōmunis DD. ſchola intellexit μ, eadem enim in omnibus eſt ratio. quia vel poteſt illud delictum aliter deprehēdi, & tunc nulla adeſt neceſſitas: & ideo miraculū petitur à Deo citra neceſſitatem, quæ eſt aperta Dei tentatio: vel ſi nō poteſt ſciri alijs medijs illud peccatum, tunc iudex eſt iniuſtus, qui de quibus iudicare non poteſt, eo quòd diuino throno ſunt reſeruata, iudicium vſurpat. Sed ſi benè conſideres ſententiam cōtra ſentientis ſcriptoris: ſemper hic adeſt Dei tentatio. Etenim vult iudicem non deuenire ad hanc probam, niſi habeat ſufficientia indicia ad torturā; nec ad alium finem, quā torturę, hāc probam tuetur. vide quæ de hac re dixi præced. ſectio. in prin. Conatur hoc crimē tentationis Dei euadere quia ſigna & miracula ſępè legimus in SS. petita, ab Abrahamo, eius ſeruo, Gedeone, ceteris. *Reſp.* cum Alex. de Hales, hęc non facta ad imitationem poſterorū, ſed in ſignificationē & figurā futuri, iuxta illud Apoſtoli, *1. Cor. 10. v. 11. omnia hæc in figurâ contingebant illis.* Quod ſi figuram non recognoſcas; dico ſpeciali Spiritus ſancti inſtinctu vel iuſſione ſeu reuelatione ea feciſſe; nec aliter licere à Deo ſignū petere ν, iuxta D. Tho. aut magnâ & euidēti vtilitate, vel neceſſitate id exigēte, v. g. ad gentis alicuius cōuerſionem certò inde ſubſecuturam; vt Apoſtoli & alij Sancti fecerunt. In noſtro verò caſu, quia Deus ſatis multa dedit media legitima veritatis explorandæ, neceſſitas iſta ceſſat: vt ſupponit Stephanus Pontifex. Quod attinet ad Achaz: ille

κ D. Tho. 2. 2. q. 97 Summiſtarū in verbo Tentatio Dei, vel Tentare Deum. Nauarr. c. 11. n. 39. et ſeqq. Galē. V. Veſt. capell. Catechiſi 61.

λ cap. vlt. de purgat. vulg.

μ D. Tho. d. a. 8. ad 3. & ſummiſtæ & Nauarr. Petrus Anchara. in d. c. vlt. & Binsfeld. d. q. 1. Alex. de Hal. p. 3. q. 45. mem. 3. Valen. 2. 2. diſp. 6. q. 14. punc. 1 Turrecrem. ad 2. q. 4. in prine. nu 3. & cap. conſulatti. ead. q. nu. 2. & 3.

ν 2. 2. q. 178. a. 1.

per Esaiam reprehensus fuit, eo quòd Dei signum oblatũ respuerit, ne Deũ honore hoc afficeret: quod, quid ad rẽ quæso?

3. probatur conclusio, quia hîc non est miraculosa Dei operatio censenda, sed pactum Magicum cum dæmone. ergo illicitum cooperari iussione suâ ad hoc. Probatur antecedens. quia hoc promiscuè cõtingit ad proiectionem in aquam quam faciunt iudices Catholici, & hæretici, vt constat; quia maximè hæc proba viget inter hæreticos: sed hæretici non faciunt vera miracula. Si dicas hoc ad confirmationẽ fidei ipsorũ nõ fieri. *Resp.* nulla illos vnquã facere ad confirmationem fidei: tã ordinaria verò & continua eos facere, ad aliã rem probandam; id nunquam auditum, nec credibile. 2. probatur, Deus per nullos facit miracula sine necessitate: hîc non esse necessitatẽ idoneã, ostensum est. 3. Miracula Dei nunquã fallunt sed sed sunt certissima & infallibilia: hęc proba fallit aliquando. *Respondent* o, hoc fieri fraude & dolo carnificis, vel quia nõ benè aduertunt iudices & fidẽ non habẽt nec satis confidunt Deo; quod tamẽ erat necessariũ ad miraculi patrationem. *Sed contra*, si sit saga (secundũ vos) mergi nõ potest vi humanâ adhibitâ: quia nullæ vires humanę Angelis bonis ministerialibus possunt resistere: Et tamẽ *n. 31.* fassus est eã quę malefica erat, vi à carnifice demersam; sibi ergo ipsi respondeat. Item Godelmannus, ex literis cuiusdam Nobilis Borussi, sex sagas diuersis vicibus, cum verè constaret esse reas, in aquã gelidam colligatis artibus proiectas, submersas fuisse ϖ & de pluribus hoc idẽ affirmat Ioan. Althusius ρ. Quod etiã additur; de iudicũ paruâ seu modicâ fide; planè impertinens est, illa enim dictis scripturæ locis exigitur fiducia in miraculis, quæ ad fidei confirmationẽ edenda erant, non quę ad Iudicũ inquisitiones, & notitiã pertinebant. *Matth. 17. v. 20. Mar. 9. v. 23. & 24.* Quod autẽ de Scæuę filijs *Act. 19.* adfertur, id vel eodẽ referendum, vel ad rẽ nihil omnino facit. 4. probatur hic pactũ interuenire, quia cùm nec naturali hoc vi cõtingat, nec miraculosâ Dei operatione; restat fieri ex vi pacti cum dæmone; non quidẽ expliciti vel expressi, tale enim iudicibus nullũ nũc puto intercedere (neque aliud probant,

o *num. 122.*

ϖ *lib. 3. de lamijs c. 4. nu. 35.*

ρ *Admonit. ad Iudicem.*

M

bant,quæ multis dicit auctor ille *libri ſui c.3.àn.91.*& quod dicit eſſe pactũ implicitum cum Deo,id iã probatum eſt eſſe explicitã Dei tentationẽ.) Sed dicimus cum primo aliquo iudice pactum explicitũ interceſſiſſe dæmoni,vt dęmõ ad tale ſignum proderet occultũ & latẽs crimen;nẽpe vt,quę ſagę eſſent, eas ſuſtineret,ne mergerentur:poſtea (vt cõtingit in omnibus huiuſcemodi rebus) alij iudices hoc edocti,vi illius primi pacti,idẽ obtinuerunt, atque ita iã,etiam ignari, ex pacto implicito operantur.Pactũ verò hoc implicitum intercedere patet, quia ſuperſtitiones omnes nituntur pacto implicito, vt docet B.Auguſt. ρ (& cum eo omnes Theologi.) Lege D.Auguſt. loco illo & ſeqq.cc.& deprehendes hîc,& ſuperſtitionẽ,& pactum implicitũ verſari:quia effectus nec eſt cauſę naturali adęquatus;nec talis,vt à Deo debeat meritò per miraculũ exſpectari.Cũ ipſis ſagis non intercedere quoad hoc vllũ dæmonis pactum nõ malè ſentit,nec inualidè probat ille ſcriptor *àn. 97.*

ρ *lib. 2. de doctr. Chriſt. c.20 22.et 23. & de Iui c. 2. q 5.*

Nam in illo exemplo quod ibi narrat clariſſimè id cernitur,referã eius verbis; Quemadmodũ hac adhuc ęſtate in præfecturâ Linnenſi,Diocœſeos inferioris Colonienſis,accidiſſe dicitur, quod vetula quædã videns duas mulierculas aquâ tentatas nõ ſubſediſſe,ſed ſupernataſſe,ipſa ad pręfectũ loci accurrẽs,& interpellans,eouſque tã ipſum quàm ceteros miniſtros iuſtitiæ pręſentes permouet,volens ac acerrimè inſtans,vt & ipſa aquis tentaretur: ſe licet apud populũ ſuſpecta admodum ſit de hac maleficiali hæreſi,iam tamen innocentiã ſuam per hoc coram populo teſtatam facere, indignãque hac ſuſpicione publice ſe eximere,velle. Annuit importunè efflagitanti pręfectus,& ceteri:ſed hanc in aquam proiectã euidẽtiùs ſupernataſſe,neque vt demergeretur,vel fundũ peteret (quamuis id ſtudioſè ſuo motu ſuper aquas tentãs) efficere vllâ ratione potuiſſe dicitur. Extracta,ecquid carnifex ſuorum membrorum ipſa eſſet, interrogatur:potuiſſe inſimulatam hoc effugiſſe periculũ,donec producto accuſatore,neceſſitas adeſſet huic tentamini.Tandẽ confluentibus indicijs contra eandẽ cõpluribus, ipſa ante torturam quærentibus reſpondit,amaſium ſuum ſibi ſuaſiſſe, vt

hoc aquæ periculum ſubiret: ſe illã liberaturũ, & in ipſis aquis, famam vitãque eius adſeruaturũ eſſe. Hac confeſſione ſpõtè prolatâ incineranda eadẽ fuiſſet, niſi ſe ipſam in carcere pridie ſuſpendio ſuffocaſſet.] Cernitis in hoc exẽplo, tacitum pactũ quod operatũ in tribus mulierculis, & quoad tertiã prẽualuit pacto expreſſo cum tertiâ inito. quia volebat dẽmõ hanc rogo tradi, vel ſaltẽ necari, moraliter certus impænitentẽ obituram. Iudices autem iſti non ſunt ſecuti ſcriptoris illius ſententiam, quia non ſufficientia habentes indicia, ad ſolas mulierculẽ importunas preces, ad hanc purgationẽ proceſſerunt; atque ideo ex duplici capite grauiter peccarunt. primò quod vſi illicitâ probatione. Secundò quod præcipitanter eâ vſi. Sed hinc colligo ſcriptorem ab alijs iudicibus; qui ſimiliter praxi illâ vtuntur diſſentire; dum ipſe vult, præcedere ante probam debere indicia ad torturam ſufficientia: illi verò putant, à probâ cum aliquâ diffamatione poſſe incipi. Qua in re fortaſſis loquũtur magis conſentaneè praxi ordinariæ illi, ſed reprobæ. 5. probatur hoc pactum, ex moribus Diaboli. conatur ille Dei miracula effingere. habere conatur ſuos martyres, qui ſunt hæretici, & inter hos ſagẽ. ideo ſicut Deus pleriſque ſuis Martyribus miraculoſe conceſſit; vt aquis mergi nõ poſſent, in veræ fidei cõfirmationem: ſic Diabolus præſtigioſo miraculo conatur perſuadere hominibus etiam ſuos Martyres eſſe immerſabiles: & hoc pacto duo cõſequi conatur. primò vt illa Chriſti miracula falſa reputentur. 2. vt ſaltem ipſe æqualẽ cum Deo poteſtatem habere videatur: & præterea confirmentur in pertinaciâ pſeudomartyres ſui, quibus ſic perſuadet ſe eos ſeruaturũ in igne, ſicut ſeruauit in aquis. Confirm. hæc ratio, quia ſi aliqua ſaga ſic iniecta in aquis verè pæniteret & animo eiuraret, ſtatim mergeretur. quia pactum ceſſaret.

4. probatur noſtra concl. Non obedire in ſpiritualibus (cuiuſmodi eſt id de quo agimus) Pontifici maximo, eſt nõ obedire Deo, iuxta illud; *Qui vos audit me audit, qui vos ſpernit me ſpernit*. Sed nõ obedire voci & iuſsioni Dei, eſt graue peccatũ: ergo vti hac probâ eſt grauiter peccare, cũ Pontifex eã prohibuerit,

buerit,vt probatũ initiò huius ſectionis. Min.probatur verbis
» Samuelis, *nunquid vult Dominus holocauſta & victimas?* (q. d. nunquid magis gaudet Deus cæde & ſupplicio nocentiũ? nã & hi vocãtur à prophetis hoſtię & victimæ,vt docui alio loco)
» *& non potiùs, vt obediatur voci Domini?* σ (vt nõ tendatis,ô iu-
» dices,contra Dei prohibitionẽ.) *Melior eſt enim obedientia quã*
» *victimæ: & auſcultare magis,quã offerre adipem arietũ.* (Suauior eſt Deo odor obediẽtiæ,& humilis ſenſus veſtri ſubmiſſio,quã nidor aduſtarum ex vetitis probationibus lamiarum. puras manus veſtras & mẽtes amat Deus ſubmiſſas pręceptis vicarij ſui;nõ rogos,non pyras,non cniſſas miſerarũ contra canonum
» pręcepta examinatarũ,damnatarumque.) *quoniam quaſi pecca-*
» *tũ eſt ariolandi, repugnare, & quaſi ſcelus idololatriæ nolle acquieſcere.*] quid accõmodatiùs ad probandũ,hanc probã canonico iure vetitam,ad ariolationem ſortis diuinatorię, & manganicã diuinationem pertinere? Non dicimus illic Samuelẽ de ſagis, aut hac probatione locutũ,nõ ita deſipimus: ſed dicimus hoc ab eo probatũ;inobedientiam,quæ fit prætextu alterius boni, Deo ingratã & ariolationi ſimilẽ eſſe.hinc inferimus,cùm hęc ſit inobedientia valdè ſimilis illi Saulis inobedientiæ,vt oſtendi:idẽ quod illa meruit, mereri nomen,& in eandẽ claſſem reduci.Addimus hoc argumentũ ab aduerſario viſum, ſed non depulſum.lege quę ſcripſit *à n.123. vſque ad 127.*& videbis me verũ dicere. Quæ verò mox ſequuntur de dęmonũ poteſtate in corporibus deferẽdis & ſimilibus ad rẽ nihil pertinẽt. Nam conari negare,vim dęmonum in corporibus mouẽdis,vel in eleuãdis,& ſuſtinẽdis in aquâ,id ſanè foret in philoſophiã,quod ſolœciſmus in Priſcianum.egimus de his *lib.2.*vbi etiã docuimus,vera per Satanã edi miracula nõ poſſe;& hęc eadẽ omnia D.Binsf.breuiter,ſed ſolidè docuerat,ideò cõtra illũ, qui hic miraculum nullum agnoſcit (vt nec ego) tota illa diſputàtio & λογομαχια, *à n.128. vſque 149.* & quæ porro ſubduntur; à Deo talẽ poteſtatem eludẽdi iudices dæmoni nõ permitti,ea planè non probantur ſatis. Cogit me aduerſarius hic extra chorum nonnihil,vt eum ſubſequar. Multis enim conatur hic ſuadere

61. Reg. 15. v. 22.

dæmonẽ hoc in aquę elemento non posse: quia dæmon est ex elemento aëris cõpactus, non aquæ: sed facilius in inuicẽ operantur & possunt, quę sunt ex eodẽ elemento cõpacta: ergo facilius dæmon operatur in aëre, quã in aquâ. ergo nõ quia potest corpora sustinere in aëre, ideo potest in aquâ *Resp.* hoc tãtum probare, quod difficilius faciat in aquâ. Sed neq; hoc probat. nã maior argumenti, dæmonẽ esse compactũ ex corpore aëreo; est erronea: vel saltem prorsus temeraria. & ideo moneo scriptorẽ, vt retractet, & legat quæ Scholastici eâ de re, vel quę ex illis & ex PP. optimè Molina τ, & Valẽcia. Nec ad rẽ pertinent, quibus fusè agit, vt ostendat dęmones in aquâ nihil miraculi hactenus ostendisse. Non enim sequitur alias non fecerunt: ergo nec tunc poterant, nec nunc possunt. Et quod dicit. Priscos martyres idcirco diuinâ virtute supernatasse; id iã nos docuimus sententiam nostram roborare. Sed neque est verũ nullos martyres Christi submersione necari potuisse. Legat Suriũ, legat Baronij Martyrolog. & Annales, inueniet cõplures aquis suffocatos. nolo immorari; quia hoc est τὸ παρεργον.

τ *in* 1. *p. q* 55. υ *l.* 1. *de offic. quæsto. c.* 1. *c. ne innitaris* 5. *& ibi Abb. et DD. de Cõstit. fusè las. in auth. Nouissima n.* 22. *C. de inof. test.* φ *Anton. Maria Corat. in tractat. de Cõmun. DD. opin lib.* 3. *Inspect.* 1. *&* 2. χ *l. nec magistratibus.* 32. *de iniur. Kirchou. cõmun. opin. Cent.* 5. *concl.* 30. *Godelm. ẽ. n.* 30. ψ *d. c. sententiam sanguinis & d. c. ex tuarum.* ω *l. pen. D. de quæst. est cõmun, DD. testibus Viuio, et Claro, quos sequitur Binsfeld. ẽ. et dicam de hac re lib. sequ.*

5 *probatur concl.* quia Iudex υ sine causâ sufficiente, & prægnante recedens à communi sententiâ Iuris interpretũ; perperam iudicat, & proinde peccat, vt & Doctor cõsulens sine idoneo fundamento cõtra illam φ. His addimus Corollaria quæ sequuntur ex prædictis. primũ iudicem; qui hac probâ fuerit vsus, posse conueniri actione vt possunt, qui iniustè aliquem carceri manciparunt χ. 2. Si, cùm non adsint alia sufficiẽtia indicia ad torturam, propter adminiculum huius probationis vulgaris reũ subdat torturę Iudex, peccabit, & tenebitur actione iniuriarum, vt supra, etiãsi reus in torturâ non fateatur. quia iniuriã fecit indebitè torquẽdo, vi indicij à iure improbati ψ. Quod si reus tormentorũ vi confiteatur; confessio erit nulla, quia vi extorta: & iudicium ex ea subsecutum nullũ, & sentẽtia irrita ω. Et per consequens Iudex talẽ supplicio mortis afficiens, homicidij reus est, coram Deo. quia occidit, quẽ non habebat ius occidendi. Notandum tamen confessario, vt diligenter personam iudicis consideret. Nam si casu aliquo fieret, vt la-

vt laboraret ignorantiâ inuincibili (quod vix puto posse hodiè contingere) immunis esset à peccato in foro poli: si laborat vincibili, pro magnitudine & probabilitate ignorantiæ decrescet peccatum. Hanc puto & veram & securam de hac aquæ frigidæ purgatione sententiam.

QVÆSTIO VI.

De quibusdam alijs vulgaribus probis.

QVædam est probatio per pondera & lancem. nã in eadem Germaniâ appendunt sagas, & aiunt eas vltra certũ pondus (nẽpe librarum 14. vel 15.) deprimere nõ posse quantumuis sint proceræ vel obesæ. hoc etiam Reckius damnat *lib. de probâ aquæ frigidæ à n. 41.* Ego idẽ de illo dicẽdum puto, quod de alijs vulgaribus purgationibus. nẽpe niti pacto dęmoniaco, superstitiosum esse, & cum Dei tẽtatione coniunctũ. Canonibus expressè non prohibetur, quia est inuentum planè recẽs.

2. est quoddã sortis seu purgationis genus per crucẽ, de quo fit mentio in Constitut. Caroli Magni [a], vbi iubentur litigãtes *cruce*, aut *scuto*, & *fuste* decertare. & in Capitulari, vbi habes, *campo vel cruce contendant*. Ex his locis crucẽ fuisse genus armorum quidam volunt. Ego non assentior. sed puto fuisse genus purgationis per sortes, quibus se ad crucem aliquam ei manus imponens, vel eam amplectens, quis expurgabat. Sanè illis locis cruci, campus hoc est duellum opponitur. & in testa- [a] *l. 3. fol. 62.*

» mento Caroli Magni apud Nauclerũ: si accusator contẽdere
» voluerit de ipso periurio stent ad crucem] *Cruce* ergò *contendere*, non aliud, quam *ad crucem stare*. *Stare* verò *ad crucem* quid sit nescio, nisi id quod dixi. Crucis iudicium etiã Frisones superstitiosè exercebant, vt docet lex eorum 14. sortes tales esse
» debent. duo tali de virgâ præcisi, quos tenos vocant: quorum
» vnus signo crucis innotatur, alius purus dimittitur, & lanâ mũ-
» dâ inuoluti, super altare seu reliquias mittuntur; & presbyter
» si adfuerit, vel si presbyter deest puer quilibet, vnum de ipsis
» sortibus de altari tollere debet, & interim Deus exorandus, si
» illi septẽ qui de homicidio commisso iurauerunt, verũ iura-
» sent, euidenti signo ostẽdat. Si illũ qui cruce signatus est sustu-

lit,

lit,tunc vnuſquiſque illorum ſeptem faciat ſuam ſortem,id eſt, „
tenum de virgâ,& ſignet ſigno ſuo;vt eum tam ille,quam ceteri, „
qui circũſtant,cognoſcere poſſint,& obuoluãtur lanâ mundâ, „
& altari ſeu reliquijs imponantur, & presbyter ſi adfuerit, ſi „
verò non,vt ſuperius puer innocens,vnumquemque illorũ ſi „
gillatim de altari tollat,& ei qui ſortem ſuam eſſe cognouerit, „
rogat, cuius ſortem extremam eſſe contigerit, ille homicidij „
compoſitionẽ perſoluere tenetur,ceteris,quorum ſortes priùs „
leuatæ ſunt,abſolutis.] Si ritus etiam communis Francis fuit, „
certare cruce non foret aliud, quam ſic indicio crucis contendere;&*ſtare ad crucem* foret, conuenire cum aduerſario; vt ſtent ambo crucis iudicio.quod fortè veriùs.

3.huc pertinet ſortitio illa quatuor Cõſtantinopolitani imperij candidatorum, Alexio Murziphlo ſuperato; quam, Bonifacius Comes Montisferrati, Balduinus Flandriæ Comes, Ericus S.Paulli,& Dandulus dux Venetorum,pacti: vt in ęde Apoſtolorum, pro numero candidatorum, quatuor calices ordine collocarentur;quorum vnus ſolus hoſtiam ſacram contineret,ceteris vacuis;eoſque totidem Sacerdotibus traderẽt, vt ad cuiuſque Principis nomen vnum tollerent, & eis redderent: imperium verò illi deferretur,cui calix obtigiſſet Chriſti domini corpus & ſanguinem continens. Sed meritò poſt illis pactio iſta diſplicuit,& ius deſignandi quem vellet, communibus ſuffragijs in Dandulum contulerunt. narrat Nicetas *in fine Annal.*

4. huc pertinent quidam olim qui res aliquas abiecêre, vt ex earum recuperatione cognoſcerent,ſibi delicta ſua dimiſſa à Deo. hoc enim eſt Deum tentare;nec licet,niſi habitâ reuelatione ad hoc faciendum: quod credendum de S. Attilano Zamorenſi,de quo Marineus Siculus *lib.5. rer.Hiſpan.* & de S. Arnulpho ex Lotharingiæ Principe, Eremitâ, & Metenſi Epiſcopo,de quo Fulgoſus *lib.6.c.9.*

Hæc de cunctis Magiæ generibus dicta,& terminus
ſunto Tomi Secundi.

INDEX

INDEX RERVM ET VERBORVM TOMI II.

A.

Aaronis virga. 239. L.
Abbates tres philtro necati 17. F
Aborsus per maleficia. 38. 39. A
Abortiui excisi à magis. 34. D
Abraham an propheta. 135. C
Abraham Genethliacos conuicit, 264. E
Abrahamij humilitas. 183. M
Abrahæ seruus signum petijt. 206.
Abstracta pro concretis. 144. B
Achaz quo liberos modo per ignem lustrarit. 233. H
Achatis potus. 240. L
Achami furtum. 206.
Acredulæ prænotio. 270.
Acus per cutem prodeuntes, &c. 56. A
S. Adalbertus. 188. P
S. Adalberti Anathema falsum, quod est Adelberti hæretici. 128. O
Adolphi Scribonij probationes reiectæ. à fol. 335. A
Aduocatorum veterum superstitio. 237. K
Aedesij somnium. 285. E
Aegyptiaci dies qui, fusè dictum. 109. B
Aëromantia. 227. G
Aesculapij templo cubabant. 153. D
Aeternitatis participes prophetæ quomodo. 138. F
Agamemnon. 287. F
Agnus castus. 20. G
Agrestij hæretici calumniatoris mors. 306. B
Alatoides membrana. 237. K
Albigeriana visio. 204. B
Alcmenæ partus. 38. A
Alchindrinæ liber nefarius. 251. P
S. Aldegundis. 194. Q
Alea cur prohibita. 292. A
Alectriomantia. 248. P
Alexander & Hymenæus. 81. F
Alexandri Magni somn. 276. F
Alexandri Magni visio. 148. B
Alexandri Medicis percussor præsignificatus 277. C
Alexandrinorum βλαχερνομίον. 265. E
Alexius Brana. 263. E
Allabius. 262. E
B. Aloysius Bertrandus. 184. R
Alphonsus rex Aragonum. 91 I. 264. E
Alphonsus sapiens Rex Castellę per astrologiam deceptus. 264. E
Alphonsus I. rex Neapolitanor. 135. B
Alphitomantia. 236. H
Alsatica superstitio. 236. I.
Altheæ stipes fatalis Meleagro. 42. C
Aleuromantia. 235. H
Amasis maleficiatus. 68. D
Amatorium maleficium quam noxium menti & corpori, & quare. 16. F
Amatorij veneficij materia, & exempla. 5. A
Amatorione solo maleficio abutantur rebus sacris? imo & alijs maleficijs Sacramenta prophanant. 9. C
Amatoriorũ veneficiorum huius qui descriptio, & sacrilegia varia. 5. 8. A
Amatoriorum maleficiorum ingredientia, seu materia. 16. F
Amatorijs veneficijs voluntas cogi non potest, bene turbari concupiscentia, & sanguis efferuescere &c. 10. 1. cum seqq.
Amethisti gestatio superstitiosa. 238. L
Amniomantia. 237. K
Amoris præses quidam Dæmon. 63.
Amoris remedia naturalia, superstitiosa, & diuina. 20. cum seqq. G
Amphiarai templum vaticinum. 153. D
Ana, quid Cabalistis per Aleph finale, & quid per Ain. 121. L
Ananisapta quid, & vnde ductum, fusè discutitur. 121. L
Anabaptistarum somnia. 285. E
Andronicus Imp. 220. E. Sacrilegus. 304. C
Angela Boëma. 172. A
Angeli populorum custodes. 261. D
Angelis data prophetia cur. 135. C
Anguilla perfecta ejecta per posticum, & postea inuolucra fœtus solita omnia. 51. C
Animalia an ipsa prænoscant, quod significant. 270.
Animalium noxiorum exorcismi & coniurationes quæ licitæ. 116. I.
Animantium præsagia. 269. D
Annos & tempora qui colant. 111. B
Annulo quodam empto Princeps deceptus in lu-

in ludo 226. G
Antechristi nomen cur per 666. significatum, 250. P
Antechristi tẽpus vanè prædixere omnes. 263
Anthropomantia. 236. I
Antigonus. 287 F
Antipathia hominis cum dæmone. 183. R
Antonius Cardinalis Granuellanus. 268. B
S. Antonij regula ad discernendas reuelationes, explicata. 183. R
D. Antonio consecrandi porcos origo & ritus. 118. L
Antonij verderij error. 275. A
Antonij Tiberti Cesænatis diuinatio. 274. B
Apollo Myricæus. 237. I
Apollo Ismenius. 234. H
Apollinis varia oracula. 208. A
Apollonius Tianęus. 205. C
Apollonij Tyanæi iactantia. 219. C
Apostasia à fide. 81. E
Appa & Gela vt tutatæ castitatem. 23. G
Apparitiones Angeli, & Deiparę. 310. E
Aqua an oderit maleficas? quod nõ 338 340. B
Aquæ ascensus maleficus. 47. A
Aquæ rarefactio & condensatio facillima. 61. B
Aquarum præsagia. 269. C
Aquila Ponticus cur pulsus ab Ecclesia, 257.
Arabs significat latronem. 253. A
Aranęæ specie dæmon. 81. F
Arbitrium liberum absolutum Iudicibus nõ competere. 360. H
Arborũ, herbarũ & florum prognostica. 269.
Arcarius dæmon in Misnia. 210. B
Aretinorum fons. 222. E
Argentinenses quidam hæretici. 328. N
Ariobaldus Dux Longobardorum. 80. E
Ariopharnis Thracum regis iudicium. 135. B
Ariolatio quid & vnde dicta. 230. H
Arithmantia duplex. 250. P
Arlunæ Scythicæ. 236. I
Arma maleficio imbuta, gladius, annulus &c. 37. E
Armorici Baronis infanticidia. 71. A
Arnulphus Lotharingię dux. 373.
Arnobij somnium. 285. F
Aronenses energumenæ quomodo à dæmone vexatæ & quædam liberatę. 180. K
Arreptitij seu obsessi. 211. B
Arreptitiorum reuelationes falsę. 163. B
Arsenius. 193. Q
S. Arsenij doctrina de dæmonum luctâ & varijs insidijs. 190. P
Ascletarionis prædictio & mors. 262. E
Asini veneratio. 228. G
Aspidomantia. 229. G
Assassini qui. 42. B
Assumere quid. 151. B
Assyriorum sortitio in bellis. 245. P
Astra non sunt certa omnium euentuum signa. 259. D
Astragalomantia. 244. P.
Astroiatri. 266. F
Astrologi qui excusandi. 206.
Astrologi quę nequeant prędicere 255. & seq.
Astrologi sępè habẽt pactũ cũ dęmone 262. E
Astrologorum peccata quæ & quanta. 255. B 256. C. cum seqq.
Astrologorum diuinationes cur aliquando veræ. 253. E
Astrologis vera dicentibus minus credendum. 278. C
Astrologiæ quatuor partes discussæ. 253. cum seqq.
Astronomia & Astrologia discrepant. 253. A
Athenais euecta ad imperium. 262. E
Atheismus ex Caluinismo pullulat. 75. B
Attilamus. 373.
Attilæ mater. 235. E
Aufidi in Piceno mulieris maleficium. 9. G
Augurium quid & quotuplex. 241. 242. M.
Auguria oblatiua & impetratiua quæ. 241. M
Auiũ respectu augurij nomina diuersa 242 M
Aurelianensis Dux veneficus. 2 B. 37 E
Aurium tintinatio. 105. G
Auspicium militare ex acuminibus. 244. O
Auspicia pedestria. 242. M
Auspicia quid & qualia. 241. M
Axinomantia. 218. G

B

Babyloniarum fæminarum consuetudo se aduenis prostituendi, & funium quę tẽdebantur & rumpebãtur, mos explicatus 2. E
Baptismi aqua quo pacto causa salutis. 341 B
Baptismi ritus defensi. 110. L
Baptismali oleo & aqua abutuntur malefic. 7 A
Bardæ somn. 286. F
Bartolomęi Coclitis prædictiones. 277. C.

mors. 278.
Basina Franc. regina, saga. 162.
Basilacius fanaticus qualis. 201. A
Basilius Imp. 219. C
Basilius Pseudomonachus. 11. E
Batauus missam irridens. 89. H
Beelzebub Numen Accaron, 207.
Begardi. 162. D
Begini & Begardi. 165. E
Belomantia. 245. 246. P
Benedicere animalibus superstitiose non licet. 116. I.
Benedictionis mensę omissio noxia. 83. G
Berlinenses maleficę quo pacto glaciem procurent. 30. E
D. Bernardinus Senensis fontem diuinatorium obstruxit. 222. E
Bernatium maleficorũ summa impietas. 30. E
Birgitta Sueca & eius reuelationes defensa. 172. H
Birgellensis dæmon. 76. B
D. Blasij patrocinium animalium. 118. I
Blasphemorum pœnæ & exempla. 81. F
Bohemici Magi præstigiæ. 53. L
Bohemæ fascinatę viros occidere. 65. C
Boleslaus â canibus deuoratus. 80. E
Bonnensis vetula combusta per indicium probæ aquæ. 346. D
Bonum hominis rei quod. 125. N
Bonum iudicantis quod. 125. N
Boni cur à dæmone vexentur. 74. A
Boni minoris suasu Diabolus solet impedire maius. 135. N
Bonis nocere possunt, sed rarò, malefici. 71. A
Botanomantia. 236. I
Boum præsagium. 270.
Branchidarum oraculum. 210. B
Brasilecnsium oniropolia 278. A
Brauo miles Hispanus aleator à dæmone in altum sublatus. 86. G
B. Briccij miracula duo. 323. K
Brigida Scota. 172. H
Bruta fulmina. 242. M
Bruxellensis mulierculæ diuinatio per somnium discussa. 287. F
Burchardus Halberstadiensis Episcopus. 308. B

C

CAdauera quomodo lancinent siue in patibulis, siue inhumata. 34. D
Cælorum influentiæ possunt species in fantasia producere. 282. C
Caietani quædam sententia explicata. 101. A
Caietani excusatio reiecta. 107. D
Calix pro sorte. 291. B
Caligulam Cæsonia sustulit. 17. F
Calliæ templum in Garganο. 153. D
Calumniatores Sanctorum puniti. 81. E
Caluini error de baptismo. 339. B
Caluiniani amici dęmonum. eorum parcunt imaginibus, varia exempla. 76. B
Caluiniani osores virginitatis. 80. E
Caluinistæ pręcursores Antichristi. 47. A
Caluinistarum reuelationes. 197. & 198. R.
Caluinistarum vexillum effigie dæmonis insigne. 76. B
Cambronensis Deiparæ imago, Duellum. & miraculosa Clinici victoria. 310. E
Gameracenses quidam hęretici. 327. N
Campanarum ostenta mira. 267 B
Cananęus significat mercatorem. 253. A
Canonistarum quorumdam error. 357. I
Capnomantiæ species. 233. H
S. Carilefus, 94. I
Carnium esus. 21. G
Carolus Magnus Imp. 136. B
Caroli Regis Franc. morbus ex maleficio. 37
Caroli Calui auiditas. 320. I. 331. P
Caroli Mansfeldij Comitis mirus morbus ex maleficio. 58. B
Carnifex à malefica læsus in ipsâ iustitiæ exe cutione. 32. C
Carnifex a malefica iam rogo mandanda læsus afflatu. 73. B
Carthaginensis mulier ex falsa reuelat. causa schismatis. 158. B
Catarinæ Raconisiæ reuelationes. 184. R
Catharinæ VValtheri mirus morbus ex maleficio. 50. C
Catharinę Senensis reuelatio de concept. B. Mariæ virginis discussa. 174. I
Catarina Bononiensis decepta. 159. C
Catholici & Ariani Episcopi certamen. 325. M
Catonis dictum acutum. 104. C
Catoptromantia. 223. F
Catoptromantia in cuspide splendenti 246. P
κάτοχος, & κατοχὴ 152. C

Cautelę pro aqua frigida reiectę. 346. 347. E
Celtæ dicti Germani. 222. E
Cephalæonomantia. 228. G
Cereris oraculum. 224. F
Ceriti & Cererícti. 54. C
Ceromantia. 236. I
Certamen duorum veneficorũ mirabile. 31. C
CHABAR quid, vnde CHABARIM. 246. P
Chaldæi qui dicti. 253. A
Charibertus. 205. C
Childericus rex Franciæ. 162
Chiromantia quotuplex, & quæ licita, quæ contra. 275. A
Chiromantiæ scriptores, prohibitæ lectionis. 276.
Chorion. 237. K
Choſen seu *Eſſen*. 140. A
Christus quo sensu propheta. 137. F
Christi Domini factum cæcũ sanantis. 120. L
Christianis cur obiecta infanticidia. 36. E
Christianus Comes de Oldenborg. 321. I.
Chrismatis vis. 89. A
Cineraria diuinatio. 234. H
Circi Byzaceni statuæ fatales. 45. C
Cisterna in Aphacenó templo. 221. E
Citatio ad comparendum coram Deo & varia eius exempla. 305.
Cleidomantia. 228. G
Clemens V. citatus coram Deo. 306. 309. B
Clementis octaui bulla. 316. G
κλιδονισικὴ 104. C
κλιδονίζειν quid & κλιδὼν. 219. C
Cluniacenses monachi Alphonsum Regem Aragonię ex purgatorio educunt. 93. I
Cogitationes an notæ dęmoni. 203. B
Cogitationes quopacto Magi diuinẽt 204. B
S. Coletæ prudens humilitas. 160. C
Colonienſis virgo. 82. G
Colophonij vates. 210. B
Cometarum significationes. 267. A
Comitissa sectę Caluinianę venefica & adultera iussu mariti occisa. 58. B
Conceptio B. Virg. Deiparæ immaculata defensa contra quandam prætensam reuelationem. 174. I
Confessionis vis. 57. A. 327. 328. N
Congelatio. 152. C
Coniectatio quid. 137. B. quotuplex. 252. A
Coniectatio iudiciaria ex astris quatenus licita. à fol. 253. A
Coniugibus vitanda philtra. 19. F
Coniugum intemperantia. 79. E
Conrad. V Vimpina multa sublegit clam ex Pico. 247. Q
Conrardi Marpurgij inquisitio. 319. I
Constantini Stethati astrologi diuinationes. 263. E
Constantinopolitani Circi maleficæ imagines. 44. C
Constantinopolitanum imperium quo pacto sorte obuenerit Flandrię comiti. 373.
Coponus sicarius. 278. C
Contradictiones defensoris probę aquæ frigidæ. 345. D. 347. E
Contumaciæ inobedientiæque pęna. 77. C
Cornicis præsagium. 270.
Corpus imago animi. 275. B
Corporis dispositio quam expolita illusionibus. 166. E
Corpori naturaliter ferrum & alia metallica certo conformata artificio innasci non posse. 58. B.
Corpori humano ex malis humoribus interdum dura, vt tophos, spinas, conchylia &c. innasci. 58. B
Coscinomantia. 227. G
Crassus. 107. D
Cratetis impium consilium. 20. G
Creaturæ quo modo laudem Dei nobis proponant. 341. B
Cribro diuinare. 227. G
Cristallomantia. 224. F. pęna ibid.
Critici dies vnde sumendi. 26. F
Critomantia, & Crithriæ mulieres. 235. H
Crucifixi imago sanguinem fundens. 41. A
Crucis signum quam vim habeat. 119. K
Crucis signum contra illusiones. 178. K
Crucis signaculo discernũtur illusiones 185. M
Crucis signum opponere visioni seu reuelationi. 194. Q
Crucis signum prætermissum noxium. 84. G
Cruce certare quid. 372. 373.
Cubabant olim in templis ad somnia captanda. 153. D
Cubomantia. 244. P
Cultrum excernens deglutitum. 59. B
Curiositas. 95. I
Cyaneæ ad Lycum. 222. E
Cyrus. 287. F

DABAR. 150. A.
Dactylomantia, 226. F
Dæmon pro anima apparet euocata. 219. C
Dæmon cur vtatur ætate puerili ad diuinationes. 166. F
Dæmon quædam per se non æquè potest ac per alios. 97. A
Dæmon cur potiùs per alios quàm se, maleficio noceat. 96. A
Dæmon non habet corpus aëreum, nec aliud 336. A
Dæmon alligatus loco per Magum. 63.
Dæmon maleficas sustinet, ne mergantur 336
Dæmon somnijs deludens. 63.
Dæmonis fraudes in oraculis reddendis. 204
Dæmoni permittit Deus aliquando lædere, & iudices decipere. 349. A
Dæmoni se deuouere vel eum inuocare quã periculosum. 82. 83.
Dæmoni homines tradendi potestas. 61.
Dæmonem aëreum corpus habere, error. 371
Dæmones quidam lenones. 11. B
Dæmones quæ occulta queant reuelare. 200
Dæmones Lutheri & Svvinglij anteambulones. 47. A
Dæmonum conuiuia sunt calamitates hominum. 1. A
Dæmonum ministerio non licere vti, nec ad bonum. 119. K
Dæmoniaci obsessi & possessi quo modo differant. 62
δαιμονῶντες. 54. C.
Danielis liber somnialis. 280. A
Daphnomantia. 236. I
Deus cur maleficia permittat. 74. cum seqq.
Deus cur permittat homines à dæmone possideri. 64.
Dei gloria resultans ex maleficijs. 74. A
Dei prouidentia in tuendis & dirigendis iudicibus maleficij quãta & qualis. 355 & 356
Dei prouidentia quæ in tolerandis sceleribus malef. 73
Dei suauitas, clementia, sapientia, potentia, iustitia. 74. & 75
Defuncti poscunt eleemosynas, & spiritualia remedia. 93. I
Dementia breuis ac ridicula per maleficium. 53. C
Depositi negatio. 84. G
Desidia seu segnities. 21. G
Desperatio. 95. I
Despuendi in sinũ superstitio auersoria 26. C
Despuitio in sinum superstitiosa. 13. E
Detractionis pæna. 77. C
Deuotionis seu execrationis maleficium. 61.
Diabolus quomodo inducat in gulam & libidinem. 190. P
Diabolus in iudicio militis patronus & liberator. 85. G
Diabolus vnumquemque decipit per ea, quę quisque amat. 166. E
Diabolus quomodo mundi rex secundum Lutherum, & quomodo secundum Cathocam veritatem. 28. E
Diabolus quomodo Deus sęculi dicatur 28. E
Diadumenus vnde dictus. 237. K
Didaci Ordonij duellũ cũ Zamoranis. 312. E
Didius Iulianus. 223. F
Dies SS. Paulli, Vincentij, Vrbani, Ioannis, Annunciationis. 109. B
Dierum fastorum vel infastorum obseruatio. 108. B
Dina fossa. 236. H
Diophanes magus 227. G
Dirę. 243. N
Discretio experimentalis, quid & quæ nomina eius. 157. A
Discretio spirituum doctrinalis quę. 157. B
Discretionis spirituum donum quid. & de duplici eius modo. 156. & seqq.
Diuinatio quando & quale peccatum. 251. A
Diuinatio quotuplex. 208.
Diuinatio quale peccatum, siue quæ hęretica, quę non. 206.
Diuinatio in S. S. an semper in malum sumitur. 134. A
Diuinatio qualis permissa. 206.
Diuinatio malefica per plumbum liquefactũ & aquam. 49. A
Diuinationis definitio explicata, & quomodo differat à vanâ obseruantia, prophetiâ, coniectatione. quarum sit rerum. vnde dicta. sollemnia, instrumenta. 199.
Diuinationis à prophetiâ & coniectatione discernendæ canones. 205.
Diuinationi recipiendæ quę dispositio apta. 135. C
Diuinationem explicitã illicitam esse, nemo Christianus potest licitè ignorare. 207.

Diuinationes cum pacto expresso seu explicito. 208.
Diuinatores astrologi ex repub. eijciendi. 266. F
Diuinatores consulere non licet. 207.
Diuinatoria sors illicita. 365. K
Diuinatoriæ sortis species. 244. P
Doctrina, & eruditus quid vulgato interpreti. 141. B
Dodecaedron. 248. Q
Dodonides columbę quales. 209. B
Donatistæ Sacrilegi. 89. H
Dracus Londinensis. 198. R
Dubium quid, & quando in dubijs mitior sententia sequenda. 124. N
Duella omni iure prohibita docetur. 312. 313. E
Duella quando Principes possint permittere. 315. G
Duellorum causæ. 310. ritus. ibid. E
Duellorum incertitudo & iniustitia. 312. E
Duellorum variorum exempla. 311. E
Duffus rex. 42. G
Dulciniſtæ. 165. E
Dunstanus ignita forcipe nasum laruæ comprehendit. 181. K
Dura & crassa quopacto dęmon queat verè aut falsò corpori inserere. 58. B.

E

Ecclesiæ precationes quam vim habeant mala repellendi. 119. K
Ecclesię non obedire est. M. pecca. 302. I
Ecclesiasticas cærimonias superstitiosis ritibus conferre blasphemũ & impiũ est. 121. L
Electiones astrologicæ. 253, A. 255. B
Eleemosyna potest sortito haberi. 290 A
Eleemosyna data sagis an periculosa. 88. H
Eleemosynæ vis. 88. H,
Eleemosynam denegantes fascinari. 89. H
Eleemosynæ defunctis prosunt. 92. I
Eleemosynis impetratæ res an efficaciores. 113. G
Elię humilitas. 193. Q
Elizęus cur psalten requisiuit. 134. B
Elizabetha Crostha. 198. R
Elizabethę Barthonæ vaticinia. 198. R
Elementa tantũ sunt tria: nullum ignis. 267. A
B Eleutherius. 77. C
S. Elphegus. 189. O
Elymas magus. 97. A
Elzana maleficus. 29. E
Energumeni tot tũr tempore Christi. 75. A
Energumenorum corpora an possit Dæmon subingredi & quo id pacto. 61.
Energumenos veros reperiri, & qui tales sint. 61.
Enguerrani Marignani vxor malefica. 43. O
Enthusiastæ hæretici. 285. E
Epachij pęna. 89. H
Ephemerides pastorum, & rusticorum, & nautarum vnde natæ. 270.
Ephesiorum notæ quæ. 248. Q
S. Ephrem. 158. C
Ephialtes, seu Incubus morbus. 282. C
Ephod quid & quotuplex. 140. A
Epileptici apti maleficio. 46. A
Epileptici patent falsis reuelationibus. 166. B
Epitheles Messenius. 285. E
Erichtus magia. 216. C
Erkimbaldi de Burban factum & miraculosa Euchariſtię perceptio. 303. C
Error iuris, quis peccatum. 359. H
Euangelium. 150. A
Euangeliorum liber incombustus. 323. K
Eucharisti ia quo modo exitiũ sit sumẽtis 302.
Eucharistia verè ad salutem instituta. 301.
Eucharistia contempta, & formidata. 299. B
Eucharistię sacramenti forma à Deo instituta. 123. M
Eucharistię miraculum. 9. C
Eucharistiæ sumptæ purgatio, defensa exemplis & ratione contra Hotomannum Caluinistam. 299. B
Eucharistiæ vis. 57. A. 89. H
Eucharistiæ contemptę vltio. 81. F
Eucharistiam indigne sumentiũ pœnæ. 304. G
Eucharistiâ abutuntur malefici. 67. A
Eucharistica sortitio. 373.
Eucharisticę purgationis formula & causæ. 300. B
Euchetę infanticidę. 4. B
Eulalij fiscella incombusta. 323. K
Eulogij somn. 286. E
Eustachius Abbas 306. B
Excõmunicatio lata in duellis explicatur, 317
Excommunicationis contemptus. 90. H
Execrationũ seu Dirarũ in seipsos exẽpla. 82.
Exorcismi vis cum missę sacrificio. 83. G
Exorcismorum formulæ quę licitę. 117. I

Expuere

Expuere in faciem visi. 187. N
Ecstasis seu raptus prophet. 151. C
Exstatici. 211. B
Extispicina. 231. H

F

FAcies index animi. 273. B
Famagostani Turcæ vaticinia. 203. B
Fanatici seu ἐνθεοι. 211. B
Fascini definitio. 26. C
Fascinatio quid latè, & strictè. 24. B.
Fascinatio quid secundum vulgus & hæreticos. 24. B
Fascinatio illa vulgaris quam erroris originē habeat. 27. D
Fascinatio vulgi fabula & superstitio est. 25. C
Fascinationis vera causa, refutatis falsis. 25. B
Fascinationis remedia quedam superstitiosa 27.
Fatui & furiosi cur sępius diuinent. 135. C
Faustina quomodo amore liberata. 20. G
Felicis Malleoli liber pro superstitiosis orationum formulis discussus & confutatus. 115. cum seqq.
Fęminę faciliores decipi. 166. F
Fęminarum reuelationes quomodo examinandę. 166. G
Ferdinandus III. Castellę Rex. 308. B
Ferdinandus Daualus natus galeatus. 237. K
Feris erepta in magicis. 34. D
Ferrantis comitis Flandriæ matrem dæmon decepit. 204. C
Ferri candentis miracula. 319, I. 321. I. 322. K 327, K
Fessanæ tribades. 227. G
Fessanorum Hydromantia. 222. E
Festorum violatio. 95. I
Fides vera requiritur ad prophetiam,
Fides quæ operetur in sanatione. 124. N
Fides remedium contra maleficium. 57. A
Fidei vis contra illusion. 180. K
Fiducia & custodia sui. 187. P
Filum collo commensuratum. 240. L
Fila maleficij amatorij qualia. 14. E
Finis bonus solus non facit actum esse bonū aut legitimum. 353. F
Finni malefici balistarij. 41. A
Florentina mulier. 55. A
Floridensis diuinatio. 229. G
Forma nocet pudicitiæ. 22. G
Forma probæ aquæ frigidę in maleficijs. 334.
Forma ferri consecrandi ad Iudicium. 318. I
Formæ verborum quæ permissæ quæ non in medicinis. 122. & 123.
Formula probæ aquę feruentis. 331. P
Formulæ curationum superstitiosæ multæ. 126. cum seqq.
Franciæ aula superstitiosa in dierum obseruatione. 112. B
Franci vsi ferri candentis indicio. 313. H
Franciscus Dux Armoricorum. 309. B
D. Francisci exemplo se virgo volutat in niue. 180. K
Francisci Borgiæ reuelat. 184. R
Francisci de la cruz delusio, hæresis, falsæ prophetiæ; supplicium, & historia. 167. G
Fresaia seu strix auicula. 4. B
S. Friar di prudentia. 184. M
Fridericus III. Imp. 136. B
Fridericus Dux Austriæ. 17. F
Frisonum superstitiosa sors. 372 373.
Frumenti auersio per maleficium. 40. A
Fulicum prędag. 269. D
Fulminis vis in penetrandis solidis. 61. B
Furi oculus quo pacto excutiendus, vt cognoscatur. 127. O
Furtum concipere per lancem & liciū. 240. L
Futurorum scientia quopacto reseruata Deo. 256. C
Futurorum contingentium cognitio cur solius Dei. 138. F

G,

GAgates in diuinatione. 229. G.
Gaianus mimus. 82. F
Galea nascentium. 237. K
Galeacius vicecomes maleficiatus. 68
Gallicenæ fæminæ. 210. B
Gandensis virginis propter superbiam illusio 183. M
S. Gangulphi vxor adultera detecta & punita. 333. Q
Gastromantia. 223. F
Geilæ mors. 81. E
Gelo, quæ Mauritio insidiata. 4. B
Genebaldus Laodunensis lapsus & pœnitens, & quàm obediens D. Remigio. 182. L
Geneuenses venefici. 30. E
Geomantia. 247. Q
Germani proba aquæ vsi. 331. P
Germanorum mos quidam discussus. 232. H
Germanorum superstitio. 222. E. 228. G.

242. M. 245. P
Germanarum fœminarum diuinatio. 222. E
Gertrudis. 172. H
Gladij mucronem tres digitos longum excernens. 60. B
Glandiũ triũ præſagiũ ſuperſtitioſum 269. C
Gnoſtici Magi & infanticidæ. 4. B.
Gnoſticorum Magia & viſcerationes & infanticidia. 36. E
Goeſiorum iconoclaſtia. 76. B
Goninus magus Pariſienſis, illuſit iudici in ipſo ſupplicio, vicariâ ſibi mulâ in patibulo relictâ. 73. B
Goſuuini Comitis mors. 88. G
Gotfridus Schluſſel. 83. G
Gotholanus Nauarchus. 309. B
Græcorum nomine qui ſignificentur in S. S. 147. B
Grando & glacies eadem ſpecie. 268. B
Gratiani error. 329. N
S. Gregorius Agrigentinus. 81. E
Gregorius VII. Papa. 299. B.
Gregorij XIII. laus & bulla. 314. F. G
Gualtherus Burgenſis. 306. B
Guilhelm. Aquitaniæ Dux deluſus. 183. L
B. Guilh. Roſcildenſis. 188. P
Gula etiam leuis religioſæ punita. 96. H
Gunda mulier viri veſte aſſumpta monaſterium ingrediens punita. 94. I
Gundizaluus Fernãdez de Corduba. 307. B.
Gaſtronienſis faber magus. 229. G
S. Gutlacus. 189. O
Gygis annulus. 226. F

H

HAbitus optimus periculoſus, & nitor ſolito maior ſuſpectus. 27. D
Hadrianus VI. Papa. 262. E
Hæretici fictores reuelationum, vt fuere: Cherinthus. Marcus Magus. Montaniſtę. Donatiſtæ. Archontici. Manichæi. 162.
Hęretici dęmones expellere nequeunt. 75. B
Hæreticorum prophetæ mente capiebantur, exempl. prob. 151. C
Hæreticos mirè ignis ſemper vlciſcitur, exemplis duobus id confirmatum. 327. 328. N. 332. P.
Hęreticos reiecit aqua. 362. I
Hæreſi flamma quod vmbra corpori. 329. N
Halitu & afflatu maleficæ faſcinant. 3. B.
Hannoniæ energumenę quæ fingens ſe ſacerdotiſſam & conſecrans: exemplũ. 170.
Haraldus Hybernus. 323. K
Haruga. 230. H
Haruſpicina vnde dicta, & quid. 230. H
Hebręi aſtrologi cauſa idololatriæ & iconoclaſtię. 263. E
Hecate vel Heroibus infeſtati. 54. C
S. Helenę falsò aſcripta oratio. 127. O
Heliogabalus. 236. I.
Heliſæi geſtus puerum ſuſcitantis. 120. L
Heluetia Saga 71. A
Heluetia obſtetrix puericida. 3. B
Helueticæ duæ maleficę afflatu lepra infecere 31. C
Henricus Imperator. 259. D
Henricus Moguntinus Epiſcopus. 308. B
Herbæ & feſtucæ maleficę, quas ſupergrediendo quis faſcinatur. 2. B
S. Herebertus 159. C
Hermetis Malateſtę mors. 278. C
S. Hermannus Steinfeldenſis. 187. P
D. Hieronymus crucis ſignum adhibuit ſanationi. 120. L
Hieronymi Cancellarij Mediolanenſ. annulus. 226. G.
Hieroſcopiæ deſcriptio accurata. 230. cũ ſeq.
D. Hilarion dæmonem quem Magus immiſerat è virgine expulit. 63.
Hildebrando puero omen oblatum mirum. 240. L
Hildegardis. 172. H 193. Q
Hippe. 5. A
Hippomanes. 5. A. 17. B
Hiſpani Catholici contra Arianum certamen. 322. K. 332. P
Hiſpanorum militũ oratio ſuperſtitioſa vulnerum curandorum. 114. H
Hiſtoris filia Tireſię. 38. A
Homicidij pœna. 80. E
Homicidia magica. 34. D
Hominum generi ex maleficorum ſcelere vtilitates natę. 75. A
Horror & lętitia ex reuelatione. 183. R
Hotomanni temeritas caſtigatur. 301. C
Humilitas neceſſaria contra illuſiones. 158. B
Humilitatis vis contra illuſiones. 183. L
Humilitatis vis contra dęmones. 161. D.

Hydromantiæ species variæ, 220. E. 234. H
Hypatiæ prudens facinus. 22 G

I.

IAcobi Richij libellus confutatus, à fol. 335. A. cum seqq.
Iacobi Brochardi Caluinistæ reuelationes, 197. K
Iad, 51. C. eius colloquium cum Alexandro, 148. B
Iamnes & Mambres, 97. A
Iamnes seu Iannes Theophili præceptor, Patriarcha, Magus, 223. E
Iaponij furtum valde detestantur, 316. H
Ichthyomantia, 235. H
Iddegonim, 233. K
IDVIM diuinatio, & quid IEDVA, 237
Ieiunium necessarium ante Missę celebrationem. 80 H
Ieroboami vxor, 207
IESV nominis virtus liberat puerum à dæmonum potestate, 87 G
IESV nominis efficacia, 122. L
Ignorantia quæ in Diuinatione excuset, 207
Ignorantia quæ à peccato excuset, 358. H
Illuminati hæretici, 162. D, 165. E
Illusorum per reuelationes excusationes discutiuntur. 161. D
Imago malefica. 49. A
Imagines maleficæ amatoriæ. 16. E
Imagines vel statuæ maleficæ, & varia exempla. 42. C
magines maleficæ ex cerâ, terrâ &c. 8. 9. A
earum baptismus & alij ritus. 9. A
Imagines astrologicæ. 254. A, 255. B
Imaginarij magi. 229. G
Immisericordia. 89. H
Impedimentum perpetuum quod. 68. D
Imprecationum mala & vltiones. 77. C
Incæstuosus Satanæ traditus. 79. E
Incendi solita à maleficis. 14. 15. E
Indicium complicum. 354. G
Indolentiam seu patientiam tormentorum quomodo procurent maleficæ. 71. A
Infans tutus inter dæmones. 87. G
Infantes proprij occisi & comesti à maleficis. 30. E
Infantium cædes. 4. B
Infantibus cur sæpiùs noceant malefici maximè non baptisatis quæsitum & cur Deus hoc permittat. 70. A
Infanticidium. 33. D
Inferni ostia varia. 211. C
Infernationis maleficium. 56. A
Iniuriæ quomodo remittendæ ex Dei præcepto. 119. K
Intentio quæ excuset à peccato 125. N
Inuidia & odium proximi. 79. D
Ioann Morechazarius maleficus. 44. C
Ioann. de Varenis. 193 Q
Ioannes Flander Estinnensis Deiparæ defensor. 30. E
Ioannes Galeacius astrologum strangulari iussit. 264. E
S. Ioannes Gualbertus. 325. M
Ioannes de rupescissâ. 166 E
Ioannes Sagus, & Iohan. de rupescissâ. 157. R
Ioann. Stadij vanitas. 254. A
Ioannis Tursonis mors. 308. B
Ioan. Bentiuoli sæuitia. 277. C
B. Ioannis die succensę pyræ, & vnde mos. 232. H
Ioanna Potiere saga causa vexationis totius monasterij vbi degebat. 163. D
Ioannæ virginis Lotharingæ reuelat. defensæ 184. R
Iob à dæmone plagatus. 46. A
Ionathæ sors, & petitio signi. 206.
Ionæ tempestas. 206.
S. Iordanes illusus non semel. 186. N
Ioseph sortitio & virga. 239. L
D. Iosephi nomen cur datum cuidam. 188. P
Iouis Dodonæi, Ammonis, Trophonij oracula. 20. A
Iouius notatus. 273. C. scriptor superstitiosus. 237. K
Iprensis Episcopi sententia defensa. 114. H
Ira etiam leuis. 96. H
Iridis & similium præsagia. 269. C
Irrisio virorum Sanctorum. 94. I
Isaacius Imp. de imperio deiectus. 201. A
Isaacius Angelus. 221 E
Italus veneficus Cathar. Mediceæ. 32. C
Italorum hodierna hydromantia. 222. E
Iudæi perfidia, duellum & supplicium 310. E
Iudæi crudele pactum fœnoris. 136. B
Iudæi dictum acutum de astrologia. 258. C
Iudæi vnde dicti adorare caput asini 228. G
Iudæorum idololatria in captandis somnijs. 154. D
Iudex sine causâ idonea non potest recedere

à communi opin. 371.
Iudex improbus damnatus. 93. I
Iudici non licet quâ vult pœnâ infligere 352. F
Iudices peccant bonâ intentione probâ aquæ frigidæ vtentes fusè doctum. 359. H. 363. K
Iudices quæ sub mortali facere & scire teneantur. 359. H
Iudices ac ne Principes quidè lege plane soluti. 360. H quopacto legibus astricti. 361. H
Iudices cur veritatem non assequantur in sagarum iudicijs. 362. I
Iudices non possunt inquirere in planè occulta. 365. K
Iudices an possint vti plenitudine arbitrij. 360. H
Iudices isti aquarioli quæ docendi. 362. I
Iudicis hac proba aquę frigidę vtentis pœnę. 371. potest conueniri actione iniuriarũ, eius sentẽtia est nulla. est homicida. Ibid.
Iudicum iusiurandum in leges. 361. H
Iudicibus & iustitiæ administris an malefici possint nocere. 71. B
Iudicibus quibus noceant malefici. 73. B
Iudicium quid in S.S. 141. A
Iudicium, qualis purgatio. 317. H
Iudicia humana cur sint incerta. 300. 301. C
Iudiciarius processus contra vermes noxios. 117. I
Iuger, & Lauffkæffer vermes. 117. I
Iulij II. bulla. 314. F
Iul. Sirenius nimiũ tribuit Astrologis 257. C
B. Iulianus ex parricidâ Sanctus. 75. A
Iulianus Apostata. 162.
Iuliani Apostatæ Magia. 236. I
Iuliani calumnia in vigilias Christianorum. 153. D
Iunianus Maius. 278. A
Iunonis palus Epidamni. 222. E
Iusiurandi purgatio defensa. 298. A
Iusti Lipsij narratio & amicitia cum auctore. 287. F
D. Iustina & Ciprianus magus. 11. E
Iustitia Dea Hotomanno. 302. C
Iyngis varia nomina. 5. A

K

KAbbala duplex Iudæorum. 250. P
KALAL quid. 246. P
Karentinienſium maleficiariorum diſcuſſa Hiſtoria. 69. E
KIBEL, vnde Kabala. 211. B
S. Kiliani & ſociorum cædes. 81. E
Kunigindis Imp. 319. I

L

LAcertas in vrinâ quidam eiecit. 58. B
Lactis exſiccandi aut furandi maleficium, & ritus, necnon remedium lepidum, exempla ſingulorum. 39. A
Læſtrygones cur ſtrigæ. 3. B
Lampadomantia. 240. L
Lapis inſignis & diuinatorius Iudęis. 238 I
Lapis quomodo radat & ſubintret aquę ſuperficiem. 61. B
Lapidũ rationalis fulgor, quãdo deſierit. 147.
Lappones malefici ſagittarij. 41. A
Laurentij Medicis mors. 263. E
Lauri vri à maleficis ſolebãt. 15. E
Lecanomantia. 223. F
Lectiſternia Gentilium in fanis ad ſomnia captanda. 284. E
Lemniæ fœminæ cur maritis inuiſæ. 65. C
Leo Imp. philoſophus contemptor Magorum. 219. C
Leo Iſaurus. 263 E
Leuini Crucij Eruditorium exorciſtæ non legendum ſine iudicio. 133.
Leuuerſtetenſis puella. 56. A
Libanomantia. 234. H
Liber dictus reuelationes prophetarum. 162.
Librorum ſcribendorum & complicandorum apud Hebræos conſuetudo. 260. D
Liberos Dæmoni offerunt malefici. 71. A
Libidinis irritamenta vndecim ex Helinando explicata. 21. G
Libidini quæ ſpiritualia arma depellendæ optima. 22. G
B. Libuina. 193. Q
Licitum non eſt quicquid prodeſt. 123. M
Licitum non eſt vſurpare S.S. ad ſenſum ad quem non prolata. 123. M
Ligamina & nodi amatorij. 13. E
Ligaminis maleficium quam frequens, quotuplex &c. 64. A
Ligaminis cauſæ præcipuæ. 65. C
Ligaminis modi. 65. B
Ligentur cur ſæpiùs viri. 65. B
Lithomantia. 238. L
Lituanorum ſuperſtitio. 232. H
λῆμμα. 150. B
Loca vbi maleficia ſolent reponi vel recondi. 8. A

Locutio linguarum ignotarum non procedit ab atrâ bile. 209. A
λόγιον & λόγια quid. 141. A
Lollardi. 161.
Longobardi capræ caput adorarunt. 228.
Lotharij Franciæ Regis sacrilegium & pœna. 299. B
Lotheriæ contractus, quid, quotuplex, & quas conditiones requirat vt sit licitus. 291. 292. cum seqq.
Lotherię contractu quæ personæ lucrari possunt. 294.
Lucas Gauricus infęlix diuinator. 277. C
Lucernaria diuinatio. 240. L
Lucretij insania & mors. 17. F
Luculli mors ex amatorio. 17. F
Ludouicus Rex Germanorum. 331. P
Ludouicus Sfortia 264. E
Lugdunobataui iconoclastæ. 76. B
Luzici populi. 243. M
Lumen propheticum ad quam qualitatis speciem pertineat. 140. G
Luminis prophetici certitudo, nomina varia, & an idem sit cum lumine fidei. 139. G
Lumini prophetico non credentes peccant, & puniti. 139. G
Lunaticorum plures species, 46. A
S. Lupi libum. 113. G
Lusitani veteres. 236. I
Lusitana Monialis. 197. R
Lutherus nimis liberalis in dæmonem. 28. E
Lutheri funeri dæmones interfuerunt. 76. B
Lutheri pseudoprophetiæ. 199. R
Lutheri & sequacium de baptismi materia errores plane væsani. 339. B
Lutherum in angustias olidas redegit dæmon 76 B
Luxuria punita. 79. E
Luxus vestium punitus per dæmonem. 79. E
Lycij pisces ariolj. 235. H

M

Maestitia & iocus. 21. G
Magdalena de la cruz. 168. G
Magię, hęresis, luxurię cognatio 80.
Malchus & Malki. 150. A
Maledici in Martyrem pœna. 83. G
Maledici in sanctos. 81. E
Maleficus cui malefico possit nocere. 70. A
Malefici intentionem cur dæmon exigat. 2. A
Malefici quibus personis nocere queant. 70.
Malefici excommunicati. 41. A
Malefica curatio. 56. A
Maleficæ non sunt possessæ ab inhabitante dæmone. 336. A
Maleficarum supernatatio, vnde proueniat. à fol. 335. A
Maleficium esse. 1. A
Maleficium, quid, & quotuplex. 1. A
Maleficium soporiferum 36. D
Maleficium hostile & qualia ingredientia 24.
Maleficium per inhalationem omnium pessimum. 31. C
Maleficium per cibum & potum. 31. C
Maleficium per inũctionem, & vis eius. 31. C
Maleficiũ maleficio repellere non licet 118. K
Maleficij efficientes causæ. 1, & 2. A
Maleficij vox quid significet. 1. A
Maleficij inhalatorij causæ contra Bodinum & alios. 32. C
Maleficij intrinseci materia. 32. C
Maleficij extrinseci modi varij. 32. 31. D
Maleficij crimen quoad probam aquæ, nihil habet peculiare. 347. E
Maleficij species, per introsumptionem, vel per applicationem exteriorem. 30. E
Maleficio maximè cur dæmõ delectetur. 1. A
Maleficia quæ ab extrinseco. 7. A
Maleficia quę interiùs operantur. 5. 6. A
Maleficia tantum nocent, quibus volunt malefici. 2. A
Maleficiorum instrumenta, seu materia. 2. A. cum seqq.
Maleficijs multos lædi & occidi probatur. 29.
Maleficiandi præsegmina vel quid aliud eius expetuntur à sagis. 8. A
Maleficiatus, quid. 1. A
Maleficiati & frigidi qui, & hoc per maleficos posse fieri. 64. A
Mandragoreus virunculus, & de hac impostură. 226. F
Manganiæ species. 211. C. in quibus pactum latens. 230.
Manuel Cõnenus deceptus ab astrologis. 264
Manus Domini facta super me, quid. 151. C
S. Marcellus. 185. M
M. Antonius Triumuir. 11. E
Marcus hæreticus & Magus. 11. E
D. Marcus sutorem sanauit. 120. L
Mare baptizantium superstitio. 221. E
Margaritæ Rauennatis reuelat. 184. R

B. Maria virgo visa cuidam in somnis desponsari. 188. P
B. Maria virgo se vlta. 82. F
Mariæ Deiparæ fauor in tuendâ castitate. 22. G
Mariæ virginis Deiparæ deuotio quam vtilis. 55. A
B. Mariæ Dei matris inuocatio quam salutaris. 96. I
Maria Magdalena. 79. E
S. Marię de Oignies amicus illusus, sed à Sancta seruatus. 188. O
Mariæ Imperatricis scelus & supplicium. 319. I
Marioni aduocati prophetię. 163.
Massa quod genus prophetiæ. 150. B
Mathematici qui in iure & Historijs. 262. E
Mathias Coruinus Hungar. Rex. 272. A
Matisconensis comes sacrilegus 90. I.
Matrimonium solemni ritu contrahere ante lucem vitandi ligaminis causa an superstitiosum. 64. A
S. Matrona. 185. M
S. Maurus. 159. C.
S. Mauricij Abbatia. 268. B
Mauricij somn. 286. F
Medici astrologi superstitiosi qui. 265. F. eorundem Medicorum coniectatio, quousque probabilis. 270.
S. Meinulphus. 188. P
B. Meinulphi monasterium Bodkense. 267. B
S. Meinulphi doctrina dignoscendarum verar. reuelat. 187. N
Menses qui colant. 111. B
Menuercus Paderbrunnensis Episcopus. 308. B
Mercurij lapidei indices. 238. L
Meroueus rex. 210 B
Merouei Regis fors. 248. Q
Metamorphosis sagarum in feles, mures &c. 35. D
Meteorologicorum prænotiones. 267. A
Metonymiæ. 143. B
Metoposcopia. 271. A
Miles iniustè damnari, quam se dæmoni tradere malens. 85. G
Minæ Dei magnum munus. 151. B
Miraculo se excusari nemo potest petere. 304. A
Miracula cur hodie rariora. 349. E
Miracula hebant à deluso. 184. M
Misericordiæ mater, quando cæpit vocari B. Virgo. 55. E
Misnius adolescens. 19. F
Missæ vis. 89. H. contra maleficia 57. A
Missæ S. Isidori miraculum. 323. K
Missas maletici curant celebrari super varijs. 7. A
Mitior sententia quæ. 124. N
Mola adurebatur, & cineres post tergum spargebantur. 111. E
Moloch Idolum. 71. A. 236. I
Monachorum expurgatio de furto. 299. B
Monomachiæ purgatio & eius origo. 309. & 310. E. causę & armorum genera. ibid. E
Monstra. 248. N
Montanistarum reuelationes. 197. R
Morborum sępè causæ efficientes sunt dæmones, & quo id pacto faciant, contra medicos quosdam. 45. A
Morbos quomodo inferat dæmon 54. D
Morbos curare cum superstitione non licet. 116. I
Mortuos qui vidissent citò mori, opinio vulgi. 18. K
Moses quopacto prophetarit. 167. K
Moses Abbas. 96. K
Mulier & malleus à mollirendo. 21. G
Mundis corde Dei, immundis visio dæmonis debita 80. E
Munzeri pseudoprophet. 199. R
Mures præsagi. 270.
Murmurante verba magica. 216. C
Muscę in specie dæmon 85. G.
Musica. 21 G
Mutinensis comitis factum insigne. 319. I
Mylitta Assyrijs Venus. 13. E.
Myrę fons. 236. H
Myricariæ diuinat. variæ. 267. I
Myricinæ virgę. 239. L

N

Nabi, & Nebua, à qua radice. 134. B
Napello nutrita puella 52. C
Narcęes Androgyni. 279. L
Natiuitatum magisterium. 253. A 254. B
Nebulæ, Tonitru, fulminis præsagia 26. C
Necromantia quę & qualis, varijque ritus eius. 211. cum seqq.
Necromantia propriè dicta. 219. C

Necromantiæ modi duo i hebanus,& Thes. salicus 215.C
Nectanabus Magus Alexandri Magni pater. 223. E
Negatiui præcepti vis.352. F.365. K
Nicolaus Papa.299.B
Nicopolis vnde dicta 105. C
Niuium, pluuiarum,gelu præsagia. 268.B
Noë an maleficiatus à filio 64. A
Norimbergensia exempla duo diuinationis infaustę.224 F
Notoria ars. 1. A
Nouatus. 8. H
Nouemdiales pulueres. 33. D
Nouicij faciliores decipi 166. F
Nuditas membrorum & inspectio punita. 80. E
Numerorum quę vis. 261. P
Nymphæi oraculum apud Apolloniã.234.H

O

Obedientię vis contra illusiones 180.K 182 L. 184 M.187.N
Obseruantię vanę alexicacæ, & medicæ. 113. G
Obstetrices malefic æ. 30. E
Occulta facta non licet explorare per astrologiam. 256 F
Ocium. 21. G
Oculo excusso diuinare quid,& quo fiat modo. 228. G. exempla infelicis conaminis. ibid.
Odatis & Zariadres somnium.285. E
Oinomantia. 234. H
Oliuarum ossa incendendi maleficium 12.E
Ollę ludus. 292. A
Ominandi genera varia.104 C
Ominis nomen in S.S. 106. C
Omina. 243. N
Omina ex nominibus. 105. C
Omina ex verbis fortuitis. 105. C
Omina vialia seu τὸ ἐνόδιον. 105. C
Omina domestica. 105. C
Ominum ab animatis & inanimis petitorum tabula. 108.
Ominum obseruantissimæ gentes. 106.C
Ominum vanitas,104 C, 105.D
Omphalomantia,237.K
Omuræ miraculum de Christiano falsò accusato, 316.H.
Oniropoliæ auctores, 278. A
Oniropolitarum fundamenta,279.A
Onomantia,250.& 251.P
Onomarchus,287.F
Onus,150. B
Onychomantia, 227. G
Oomantia,236. H
Opera culpæ non tribuenda Deo,349.E
Oraculum ex arca,210. B
Oracula & vaticinia,& eorum genera varia, 208. A
Oraculorum cessatio vnde.209. A
Oraculorum causæ inuestigatę,ibid.
Orationis vis contra illusiones, 178 K. 184. 189. O
Orationis tepiditas & distractio punita, 96.
Orationis mentalis periculosus quidam in praxi lapsus & illusio,165. E
Orchis,26. C
Orinthomantia, 251. P
Orpheus fanaticus, 211. B
Ossa oliuarum quid apud Baruch, & ossis nomine quid significent Hebræi,15.B
S.Osualdus,194.Q
Otgerius œconomus sacrileg.91.I.
Otto 3. Imp. 319.I.
Otho filius Imp.captus à Venetis, 221. E
Oua diei parasceues asseruantium superstitio discussa,118.B.

P.

Pagomantia, 221. E
Painoti imago malefica, 42. C
Palicorum crateres in Siciliâ.221.E
Palomantia, 245 P
Palumbi maleficium & pœnitentia. 66.C
Pancratius astrologus sibi & alijs infelix. 263
Pandulphi Malatestæ crudelitas & pœna 274
Parentum percussores puniti. 17.
Parentum execrationes quàm formidandæ probatum,77.& 78. quàm periculosę. 64
Pariendi difficultas per maleficium. 38.A
Parricidia strigum,35. D
Parthenomantię species duæ.240. L
Pasiphaes templum. 153. D
Passeres præsagi. 270.
Pastorum ludus. 248. Q
Patrensium Achaiæ diuinatio in fonte.223.F
Pauire pro ferire. 242. M
Pauperes de Lugduno seu de Barulo. 362. I
Peccatum quid 363. K.
Peccatum triplex,infirmitatis,malitiæ,ignorantiæ

rantiæ. 358. H
Peccata sunt causa maleficiorum. 77. C
Peccare quis potest faciendo rem licitam, & non peccare faciendo illicitam. 125. N
Peccare quis potest, faciens bonâ intentione, quod ei facere non licebat. 358. & seqq.
Pedis offensi omen frequentissimum. 107. D
Peditus omen. 108. D
Penetratio corporum solidorũ Diabolo impossibilis. 60. B
Pergamenus virginea maleficorũ qualis. 9. B
Periaptorum superstitio. 101. B
Periurij pœna. 84. G. 88. G
Pestis tempore parochi sortiri debent, quis in vrbe remaneat. 290. A
Petrus de Fraxineto. 57.
Petrus Bernensis iudex sagarum. 83. G
Petrus Deioca propter eleemosynas saluus. 93. I
Petrus Massilienſis. 324. M
Petrus de monte Ilicino. 264. E
Petri Sartoris fraudulenta hypocrisis. 155. E
Petri Primodaij error. 275. A
Petri Leonij astrologi exitus. 263. E
Petri Ignei Alban. Episcopi miraculũ. 325. M
Petri Tarentasij miraculum. 57. A
πίτυρα. quid. 14 E
Pharmacia. 227 G
Pharmacidæ Thebanæ. 73. A
S. Philastrij festum. 95. I
Philippus Pulcher Francorum Rex. 309 B
Philtrum ex infante. 33. D
Philtra propinantium pœnæ humanæ & diuinæ. 18 F
Philtra omnia noxia, adigunt in furorem, exempla. 17. F
Philtrorum remedia, quæ apud Gentiles, & quæ proba. 19 G
Phocensis tyranni annuli. 226. F
PHVR. 244. P
Physiognomica diuinatio, vnde nata & quæ habeat fundamenta, & quæ possit prædicere. 271. & seqq.
Pictauienses Magi. 89. H
πίτυρον, & an hinc Epyrum, & quale hoc 15. E
Platonis diuinatio. 250. P
Pœnæ modus quando augescit cũ delictis 352.
Politica coniectatio. 289.
Pollentianus Magus. 236. I
Pontifex Romanus visibile caput Ecclesiæ. 363. K
Pontificis est declarare, quid sit superstitiosum. 363. K
Pontifices declararunt probam aquę frigidæ illicitam. 364. K
Popponis Dani miracula. 324. M
Porian multum dilatari queant. 60. B
Porphyria meretrix. 323. K
Posterum pro aduerso. 111. B
Prędictio & prænotio quomodo differãt 134.
Præmonstratensium initio energum. quidam fatidicus. 178. K
Proba aquæ frigidæ olim diuersa ab hodierna. 333. Q. quam sæpe à Pontificibus, & Imperatoribus sit prohibita. 334. Q. & an hodie licita sit, fusè disputatum, à fol. 334. vsque ad libri finem.
Proba aquę frigidæ parum habet vtilitatis, & quasi superflua, prout illam recipi vult Richius. 344. D
Proba aquæ frigidæ est tentatio Dei. 356 L & inobedientia similis ariolationi vetitæ. 370. M. N
Proba aquæ frigidę apud paucos in sola Germania in vsu, alibi explosa. 343. C
Proba aquę frigidę non est miraculosa, sed ex pacto dæmonico, probatur. 367. & 368. M
Proba aquę frigidæ qualis olim fuerit. 312. P
Proba aquę frigidæ necessariò fallax, si capta sit maleficia ob aliud crimen aliquod. 348. & seqq. E
Proba aquę frigidę in maleficij crimine prohibita canonibus & communi sententia ostenditur. 351. P
Proba aquæ non est sors consultoria. 356. H
Probę aquæ frigidæ & aliarum vulgarium ostenditur nullum esse discrimen, confutatis quæ adferebantur. 364. K
Probę aquę nõ præficitur à Deo Angelus 349
Probæ aquæ frigidę per bonos Angelos Deũ non adesse. 346. D
Proba vulgata per lancem & pondera. 372.
Probationes vulgatæ omnes iure Canonico prohibitæ. 365. 366. K
Probationibus quibus vti liceat iudici. 350. B
Proculus Arrianus. 89. H
Prodigia. 243. N
Prodigia quatenus liceat obseruare & popu-

proponere.244. N
Prohibitio generalis quàm longè porrigatur.350. F
Promissi matrimonij violati pęna.88. G
Propheta vnde dictus. 134. B
Propheta verus intelligit, & denunciat alijs. 139. G
Prophetæ definitio. 134. A
Prophetæ quam certi de euentu, & de Dei reuelatione. 139. F
Prophetę nomen quam multa significet. 133. A quibus competat. 134. B
Prophetæ non mente capti, vt fanatici. 151. C
Prophetia per somnium & genera eius. 152. D
prophetia quibus dari à Deo solita, 135. C
prophetia quędam sententiæ seu præscientiæ, & quædam comminationis siue consilij, & discrimen. 138. F
Prophetia an semper in bonam partem. 134. A
Prophetia quomodo voluntaria & inuoluntaria. 135.
Prophetia quorum præsentium vel præteritorum sit. 137. F
Prophetia an semper hominibus mediante angelo detur. 136. E
Prophetiæ genera duo per Sacerdotes & per prophetas. 140. A
Prophetiæ infallibilis veritas quomodo. 138. F
Prophetiæ gradus, & dignitas. 155. E
Prophetiæ donũ quod teste D. Paulo. 137. F
Prophetiæ definitio tradita & explicata. 134. B
Prophetię causa efficiens solus Deus, confutatæ variorum aliæ causę. 134. B
Prophetiæ infusio an requirat aliquam in homine dispositionem, & cuiusmodi 134.
Prophetiæ materia quæ res sint. 137 F
Prophetiæ influxus mediante angelo quo pacto fiat. 137.
Prophetiæ nomen, quotuplex significatio; & definitio. singularumque particularum explicatio. 137. cum seqq.
Prophetarum oraculum. 149. A
Propheticę inspirationis species, cum Dialogo, vel sine. Item imaginaria & intellectualis, & quid singulę. 136. D
prophetare quo sensu dicantur mortuus, insanus, vel Paganus. 137. A
Prosperitas. 21. G
Prouidentia Dei. 272. A
Prouocatio ad diuinum iudicium, quando licita, & quantum ei deferendũ 305. cũ seq.
B. Pruminius. 116. I
Prunarum ardentium proba qualis, & eius exempla varia. 322. 323. K
Psychomantia. 153. D. 211. C
Ptolomæi somnium. 285. E
Puerorum familiaritas periculosa. 72. G
pueros necant sagæ varijs modis. 34 B
Pulchritudinis corporeæ examen & vanitas. 22. G
Pulueres malefici, eorum color & vis. 1. B
Punclerus maleficus. 41. A
Purgatio Canonica quid. & varia eius genera proponuntur à pag. 298. A
Purgatio vulgaris per crucem, quę. 372.
Purgatio vulgaris per aquam qualis 330. P
Purgatio vulgaris per ignem, qualis & quotuplex, & eius exempla. 316. cum seqq.
Purgationes vulgares damnatæ. 314 F
Purgationes vulgares vbi in vsu, & exempla. 318. H
purgationes vulgares à quo prohibitæ. 330. N
Pyræ accensæ probatio & exempla. 324. M
Pyrethia. 239 L
Pyromantię species. 231. H
Pythagoras deditus Physiognomię. 273. B
Pythagoræ specularia magia. 224. F
Pythagoræorum diuinatio. 250. 251. P
Pythia Delphica. 210. B
Pythones siue Pythonicorum varia nomina. 210. E
Pythonissa Francica. 210. B

Q

Qvercetensium monialiũ prophetię. 163.
Queuedi Hispani Diuinationes, & vulnerum curatio. 227. G

R

Rabdomantia. 246. P
Ranæ oscillum. 5. A
Ranunculorum pręsagium. 270.
Rasis & aliorum medicorum praua remedia. 20. G
Ratio contra omnes orationum superstitiosarum formulas. 119. K
Rationes dignoscendi superstitiosas formulas orationum. 115. H
Rationale iudicij. 140. A
Regibus & Iudicibus sollertia quędam diuinandi

nandi à Deo data, & eius exempla varia. 134. B
Relapsi in hæresim pæna. 319. N
Remedijs vanis & superstitiosis vti non licere. 357. I
Remora. 5. A
Rerum magnarum & solidarum in corpus ingestio, probata exemplis, & examinatum quomodo ingerantur & egerantur. 55. cum seqq.
Retractio & absconsio genitalium an naturalis & vera. 68. D
Reuelationis veritas ab euentu quopacto dignoscatur 183, R
Reuelationi vigilantis an plus tribuendum, quam dormientis. 177. K
Reuelationem vt quis diiudicet quę illi necessaria in genere. 156. A,
Reuelationes sedulo discutiendæ antequam approbentur. 158. B
Reuelationes Sanctarum quanti faciendæ. 172. H
Reuelationes à Deo petere an licitum quęritur. 158.
Reuelationes alienæ quomodo discutiendę. 160. C
Reuelationes miraculis confirmari. 183 R
Reuelationes propriæ non propalandæ, sed tegendę. 193. Q
Reuelationes alijs confirmari. 188. P
Reuelationes vnde appareant esse à Deo, vel à dæmone. 178. K
Reuelationes quorum non credendæ. 164. E
Reuelationum discernendarum pręcepta qui tradiderint. 156. A
Reuelationum finis perpendendus. 193. Q
Reuelationũ falsarum indicia respectu personæ. 165. E
Reuelationum qualitates quę considerandæ 177. K
Reuelationum pugnantium considerandarũ regula. 188. P
Reuelationum præced. & subsequentia perpendenda. 194. Q
Reuelationum prętextu olim hęretici & hodie se insinuant. 162
Reuelationum de immaculata concept. B. M. quæ certiores. 188. P
Reuelationum circumstantiæ quæ perpendendæ. ibid.
Reuelationibus assueti, sæpe opiniones suas putant reuelationes. 62.
Reuelationes proprias tuto quis potest repudiare, probatum exemplis. 160. C
Reuolutiones. 253. 254. B
Reuolutionum quæ certitudo. 254. B
Rhabdomantiæ species. 239. L 249. P
Rhenus explorator liberorum. 212. E
Rhombus magicus. 14. E
Rhytmi aut versus an superstitiosi. 120. K
Richarda Imperatrix 319. I
Richij sententia proponitur & examinatur. à fol. 342. C. 343. item 346. E.
Riffe vel raffe. 292. A
Ritus & gestus absoni, damnandi. 120. L
Robertus Abbas 181. K
Robertus Episc. Cantuarienſis. 322. R
Rodolphus Habspurgius. 262. E
Rolionis Normáni contra fures rigor. 121. K
Romani iuuenis cum Venere desponsatio. 66. C
Rostochiensis faber magus. 228. G
Rugiæ matrona. 319. I
Ruta salutaris contra fascinum cur. 26. C
Ruy Paez de Viedma duellum. 312. E

S

SAcerdotes Diabolus calumniatur. 210. B
Sacerdotum impurorum pænæ. 74.
SACHA quid. 238. L
Sacrilegorum pænæ. 89. & 90. H. I
Sacrorum & Sacramentorum irrisio, abususque. 89. H
Sacris rebus cur patiatur Deus maleficos abuti. 73. A
Sacris rebus abutuntur malefici ad necandum. 3. B
Sadducæi athei. 75. A
Sagis necessitas nocendi. 89. H
Sagittarij seu balistarij malefici. 40. A
Salassiorum malefici venenarij quid conati, & quo modo deprehensi. 30. E
Salignæ virgæ. 239. L
Salissatio & salissator. 104. C
Salmacis fons qualis explicatum. 69. E
Salomoni sapientia in somnis data 155. E
Salutatorum quædam superstitio. 114. H
Sambethe filia Noë. 211. B
Sancij Hispani & aliorum militum sacrilegorum pænæ. 91. I
Sanguinis libatio magica. 219. C

Sanguisugę venenatę. 117.
Sanguinatio cadaueris quale indicium: dissimile vulgari probationi ostenditur. 355. G
Santaberenus. 219. C
Saphat, quid. 121. L
Saræ Sponsi. 79. E
Sartor quidam Anglus à dæmone occupatus. 81. F
Sauonarola. 139. F detrectat probam ignis. 325. M
Sauonarolæ reuelation. & causſa damnatioque. 197. R
Saul inuitus propheta. 135. C. à spiritu malo cur obsessus, 79. D. consulens Pythonissam, 207.
Scæuæ Sacerdotes filij. 76. B
Scelerus Sethus, 11. E
Scinci. 17. F
Sciomantia quid. 219. C
Scotus defensus à calumnia, 357. I
Scottus Parmensis. 204. B
Scytharum diuinatio. 392, L
Scythici magi. 237. I
Sebast, Sianus. 221. E
Secundelli delusio. 184. M
Semẽ humanũ, & stercora præbẽt malefici 7
Sena insula. 210. B
Senes & pueri facilè illuduntur. 166. F
Sepulcra violant sagæ. 34. D
Sepulcrales anus. 33. D
Serapis quis. 279. A
Serapidis templum. 153. D
Serpentes non sublati ab Apostolis concepta verborum ad hoc forma. 122. L
Sethus Magus, 220. E
Sexus fœminei reuelationes, quanti faciendæ. 166. G
Si significat quia, verò. 118. K
Sibyllæ quales, & vnde dictæ. 211. B
Sibyllæ folia. 236.
Sibyllæ & Balaam prophetæ. 135. C
Signum petere à Deo quando licitum. 206.
Signum à Deo poscere differt, ab omen accipere, probatum ex S.S. 106. D
Signum maleficij amotum feliciter. 38. A
Signi amotio felix. 48. A
Signa à Deo petere exemplo veterum quomodo licitum. 366. L
Silesius nobilis dęmones conuiuas iratus vocat, & illi venere specie equitum, &c. 86,
σημειωτικὴ. 270.
S. Simeon Treuirensis. 178. K
Simon Augustæ dæmonem eiecit, quem nequiuerant Lutherani ministri. 76. B
Simõ magus dæmones in alios immitteb. 63.
Simonis Magi pulueres. 2. B
Simonis mira non fuisse omnia pręstigiosa contra Baronium. 63.
Simonis Bulgarorum ducis mors mira. 44. G
Simoniacus Episcopus conuictus per ignem 325. M
S. Simphoriani pagi inquilinæ mulieris maleficium. 56 A
Simplicitatis vis contra illusiones. 180. K
Siticho Episcopus Spirensis. 304. C
Slauorum lex de purgat. vulgari. 318. H
Sobrietas. 187 P
Societatis Iesv Burdigalæ factum. 226. F
Socrates Physiognomus. 273. B
Socratis diuinatio. 247. Q
Soham & *milluim*. 142. B
Solymannus Imp. Turcarum. 136. B
Somnus. 21. G
Somnium quid. 279. A
Somnium, dæmonis nomen. 189. O
Somnia quædam licet obseruare, quædam non; item quædam vera, quædam falsa. quædam à Deo, quædam non. 280. 281.
Somniorum species ac diuisio. 279. A
Somniorum causæ quæ. 281. B
Somniorum portæ duæ. 280. B
Somniorum diuinatio, 278. cum seqq. A
Somniorum diuinorum causæ finales variæ, quæ. 154. E
Somniorum diuinorum examen. 286. F
Somniorum naturalium examen. 281. C
Somniorum Diabolicorum examen. 284. E
Somniorum certitudo vnde. 281. B
Somniorum naturalium causæ intrinsecæ & extrinsecæ quæ. 283. D
Somniorum propheticorum multa exempla. 155. E
Somniorum curiosi obseruatores calamitiosi fuere. 287. F
Somnificum maleficium quale. 4. A
Soractini vates. 210. B
Soricinum auspicium. 108. D
Sors quotuplex. 244. P
Sors pro oraculo, vt Delia, Lycia, Pręnestina. 244. P

Sors cõsultoria hodie quale peccatum. 252. A
Sors diuisoria vt licita quæ concurrere debeant. 289. A
Sortis diuinatoriæ & consultorię discrimen. 357. H
Sortis contractus. à pag. 291.
Sortis contractus duo genera. & periculosum id in quo statim sortiuntur singuli collata pecunia. 295. B
Sortes consultoriæ in S. S. excusatę quę. 206.
Sortes Apostolorum. 247. Q
Sortiens fraudator an iterum admittendus. 296. B
Sortitio gentilium qualis. & quę iure ciuili ac canonico permissa. 289. A. Sortitio veterum Christianorum hodie abolita, & quomodo illa peragi solita. 290. B
Sortitionis ministri & impensæ cui ferendæ. 296. C
Spannacensis hospes à dæmone visibiliter ablatus. 85. G
Spatulomantia. 105. C
Spectra militaris exercitus profiscentis ad locum delicti, pœnitentiæ causa. 92. I
Spicam excernens quidam. 59. B
Spiritus quopacto se ingerant, doctrina P. N. Ignatij. 194. P
Sponsa à dæmone ablata, restitutaque eius vestimenta. 88. G
Sprengeri & Nideri quanta in his auctoritas. 47. A
Stadelein maleficus. 38. A. 72. B
Stampani Comitis maleficium. 43. C
Stapedi affricatum venenum an ad cor hominis queat penetrare. 37. E
Stare ad crucem quid. 372. 373.
Stephanus eques Neapolitanus. 18. F
Stephanus Hagiochristophorita magus. 220. D. Stephani reliquiæ. 73. D
Sternutationis omen. 108. D
Stoichiomantia. 247. Q. & 248.
Strenarum initio anni consuetudo an licita disceptatum. 108. A
Striges infantes an necent. 4. B
Stygis aquæ venenum. 37. E
Sudes per cutem prodeuntes. 57. A
Superbia exposita illusioni. 183 184. M
Superciliorum spectio. 104. C
Superstitio in verbis aut orationibus sacris. 100. A
Superstitionum instrumenta tutò perduntur. 226. F
Superstitiosæ medicinæ. 102. B
Suspendiosi lanea vitta. 14. E
Suspendiosorum lipsana in magicis. 33. D
Sycomantia. 236. I
Syngrapha pacti extorta dęmoni. 96. I
Synesij consilium cauendum. 280. A. reprehensus. 281. B
Syrrhus vicus. 235. H

T

TAnaquil veratrix. 232. H
Tartarorum diuinatio. 236.
Telephron denasatus à maga dormiens. 35. D
Temixtitani Indi filios immolabant. 71. A
Temnia saga Athenis necata. 18. F
Templum augurum. 242. M
Templariorum de damnatione. 309. B
Temporariorum superstitiones. 108. B
Tephramantia vetus & noua. 234. H
Ternarius numerus in maleficijs. 13. 14. E
Tertulliani lapsus vnde natus. 16. G
Tetbaldi Peletarij expurgatio per ignem. 317. H
Thallus. 46. A
Theagenis prædictio. 262. E
Theodoricus Rex Gotthorum. 135. B
Theodoricus maleficiatus. 68. D
D. Theodori Episc. Sedunensis factum sactum. 119. K
Theodosij somn. 286. F
Theophilus Oeconomus pœnitens. 95. I
Thessali cadauera contra magicas insidias custodiebant. 35. D
Theurgia. 211. C
Thomas Munzerus. 278. A
Thomæ Anglici libri tributi D. Thomę Doctori Angelico. 139. G
Thomæ de Kempis apertio contra tentationes. 248. Q
Tophet sacrificium. 236. I
Thrasillus astrologus. 262. E
Thummim quid, & cur noster doctrina & Sacerdotes. 141. B
Thurifumia. 213. H
Thyrxeus Apollo. 222. E
Tiberius Gracchus. 107. D
Tiresiæ Magia. 213. C
Tiromantia. 235. H

Torquendus prior qui deformior. 273. B
Tridentini concilij Canon de duellis. 313. F
Tripudium solistimum. 242. M. soniuium ibidem.
Turcarum diuinationes. 223. F. 227. G. 239. L
Turcarum superstitio. 236. I

V

VAlazcæ veneficium. 65. C
Valentis diuinatio. 248. P
Vana obseruantia quid. 98.
Vana obseruantia, quando lethale pecc. & veniale. 98.
Vanæ obseruantiæ quatuor species. 99.
Vanæ obseruantiæ dignoscendæ canones. 99. A
Vanæ obseruantiæ exempla. 100. A
Vaporum præsagia. 268. B
Vaticinium quid significet. 134. A
Veneficia quædam naturalia, quædam etiam malefica esse seu dæmoniaca contra hæreticos. 28. E
Venetijs maleficus animas Dæmoni emens. 29. E
Veneti cur mare despondeant. 221. E
Ventorum præsagia. 268. B
Ventriloqui. 210. B
Venus dæmon succuba. 66. C
Venus Gazæa somniantium. 285. E
Veneris Gazææ oraculum. 208. A
Verbum quid. 150. A
Verbis maleficiari nonnullos, 3. B
Veritatis agnitæ impugnatio. 81. E
Vestis virilis mulieribus non induenda. 95. I
Victimaria diuinatio. 230. H
Videntes vnde dicti prophetæ. 134. B
Vigilantia & attentio ad bonum. 187. P
Vij siue Viales Dij. 238. L
Vililla in Aragonia. 268. B
Vinum. 21. G
S. Vincentius Ferrerius. 189. O
Virginum an coniugatarum reuelationes pluris faciendæ. 171. G
Visio, & *verbum* quopacto differant, & quid singula. 149. A
Vlricus Neusesser. 56. A
Vnguentum Paganum, quid vocent. 71. A
Vnguentis quibus & quomodo vtantur maleficæ. 3. B
Votum castitatis ex pacto exorcistæ. 83. G
Vox leuis repugnat vitæ grauitati. 22. G
Vrim & Thummim, quid rei, & quæ forma disputatum fusè. à 141. B
Vrim & Thummim vnde dicta, & variæ opiniones de nomine. 141. A
Vrim & Thummim significatio. 144. nominum ratio: & vsus prophetiæ. 145.
Vrim & Thummim responsio duplex. 148. B
Vrim & Thummim prophetia quando desierit. 147. B
Vsuræ pæna. 88. H
Vsuras licitas esse vnquam, error. 120. K
Vulgares purgationes, quomodo vocatæ, & cur paribiles leges. 304. A
Vultricoli qui. 9. A

VV

VVArenis fons. 333. Q
VVenceslai cum Radislao duellum. 311. E
VVilhelmus Lausanensis Episcopus. 116. I
S. VVinvvalocus. 183. R
VVittenburgense exemplum Iudicij. 321. I

X

XErxes. 287. F
Xylomantiæ genus. 246. P

Z

ZAbernensis mulier. 55. A
Zelotypiæ poculum. 330. P
Zingalæ seu Aegyptiæ. 227. G
Zita Princeps Arabum. 263. E
Zopyri iudicium de Socrate. 274. B
Zoroastris libri. 36. E

Finis Indicis Rerum & Verborum.

S. SCRIPTVRÆ ET VARIORVM SCRIPTORVM LOCA HIS LIBRIS EMENDATA VEL EXPLICATA.

Ex Veteri Testamento.

Geneſis 1.v.14.260. D. & 49.v.13. 15.E.
Exodi 13.v.1.137.A.& 13.v.9.276.B. & 28.v.15.& 30.141.F.& v.17.142.B.
Leuitici 19.v.26.285.E.& 20.v.vlt.211.B. & 26.v.1.238.L.
Numerorum 5 330.P.& 12.v.6.154.E.& 27.v.21.141.F.
Deuteronomij 8 v.11.246.P. & 18 v.10. 285 E. v 11.211.B. v.15.137. F. & 28.v. 59 24.B & 33.v.8 145 B.
Iudicum 5.v 20.261.D.
Hiſt. Regum lib.1.c.10 v.12 137. A. & c. 18 137.A & cap.28 v.7. & 8.211.B.220. D.lib.2.Reg c.2 v 15 315 G. lib.3.Reg. c.18.v 4.134.A.v.29.137.A.& c.20.v.33. 106.C. lib.4 Reg.c 3.v.15 152.C.
Paralipomen lib.1 cap.24.v.23.305.B. c. 25.v 3.& 5.137. A.
Eſdræ lib.2.c.7. v 65.145.B.
Iob 4 v.13.& 7.v.14 & 33 v.15 154 E.& 37 v.7 277 B.
Pſalmorum 15.v.16.291 B. & 18.v.2.26. D.& 59.v.9.15. E.& 103.v.2.260.D.& 105.v.28.220. D.
Prouerbiorum 1. v. 3. 141. F. & 6 v. 12. 272 A.& 16 v.10.134. 135.B. & 30. v. 17. 79. D.
Eccleſiaſtis 5.v.2 281.E.
Sapientiæ 4.v.12.24. B.
Eccleſiaſtici 31.v.15.25.C.& 34 6.286.F. v.7 284.E & 48.v.14.137 A.
Eſaiæ 3.v.9.272.A.& 8.v 19.220.D.& 34. v.4 260.D.& 65.v 4.154.D.
Ieremiæ 23.v 33 150.B.
Baruch 6.v 42.12 13.E 15.E.
Ezechielis 11.v.21.152.C.& 21.v.21.245.P & 40.v.1.152.C.
Danielis 2.v.2.253.A.v.27.& 30.286.F.& 8.v 10 261.D.
Oſeæ 2 21.G.& 4.v.11.12.D.246.P.
Ioel 2 v.28.154. E.
Nahum 3.v 4 12.D.
Machabeorum lib.2.c.7.v.17.& 19.305 B

Ex Nouo Testamento.

Matthæi 17.v.14.46 A.
Marci 9.v 17 46. A.
Lucæ 1.v 29 158.B.& 8.v.27.46. A.& 9 v.39 46.A.& 13.v 11.46 A.
Ioannis 12.v.31.28.E.& 14.v.30.28.E.
Actorum 10.v.10.152.C.
1 Corinth.2. v.11.286. F.& c.14.v.1.3.4. 137.F &.v 5.137.A.
2.Corinth. 4.v.4 28 E.
Galat 3.v.1.24 B.& 4.v.10 110.111 B.
Epheſ.6.v.12. 28.E.
Coloſſenſ.2.v.2.256.C.
2 Timoth 4.15.305 B.
Titi 1.v.12. 137.A.
Apocalypſis,1.v.10.152.C & 2.v.24.150. B.& 6.v.14.260. & 12.v.13.261.D.& 13.250.P.

Loca Iuris Canonici.

c. ſententiam ſanguinis. Ne Clerici vel Monachi ſæcular.&c.334 P.&364.K.
c.ex tuarum. de purgat. Canonicâ.334. P.364.K.
Rub.de frigidis et maleficiat.64.B.
c.vni.de ſagittarijs.40.A.
c.2.de ſortileg.252.A.
c.aſſaſsini. de homicid.in 6.42.B.
Concilium Antiſiodorenſe c.1.109.A.
Gregorij XIII. bulla de duello 315.F.G.
c. Nobilis 2.q.4.219.I. c. conſuluiſti 2.q. 4.329. et 364.K.

c. Mennam

c.Mennam 2.q.5.329.N.364.K.
c.super causa 2.q 5.330.N.
c.1.26.q.2 289.A.
c.illud.26 q.2.102.B.
c.1.26.q.3.230. H.
c.sortes.26 q.5.252 A.
c.si quis Episcopus.26.q.5.252.A.
cap aliquanti.cap.si quis clericos.26 q.5. 248. Q.
c.non obseruetis.26 q 7.103. B. & 109.A. & 110 B & 280 A.
c.quis existimaret.26.q.7.110.B.
c.non licet.26.q.6.102 B et 109.A.

Ex Iure Ciuili.

l.eiusdem §.3.D de testib.250 E.
l.1.D.de ædilit.edicto 211 B.
l.3.§.aduersus.D.de sepulc.viola.219.C.
l.final.C.de religios & sumpt. funerum 292. A.
l.qui sepulchrum. C.de sepulchr.violat. 219 C.
Rub.C.de malefic.& mathemat. 262.E.
l.eorum.C.de malefi & mathema.11.D. et 118.K. 357 I.
l.multi.C.de malef. et mathem. 219.C.
l.1.C.lib.XI.de gladiator. 313.F.

Loca Patrum & Ecclesiastic. Scriptorum.

Anastasij Nyssени 2 B.63.A.
Antonij Magni 183.R.
Arethæ Cæsarienſis 260. D
Auctoris libri de Spiritu et animâ.152. C
Augustini 102.B.106.C.110.B.136.E.142. P.148 Q.260. D
Bernardi 362.I
Cassiodori 103.B.249.P
Damascени 136. E
Dionysij Areopagitæ 136. E
Epiphanij 11. E
Eusebij 260.D
Gregorij Magni 137. E
Gregorij Turonensis 248.Q
Helinandi 21. G
Hieronymi 134.H.137.E.141.A.150,B. 246.P
Hildegardis 61
Isidori 230.A
Marci Historici Græci 200.A
Nicephori 249.P
Petri Cluniacensis 183.R
Simeonis Metaphrastæ 248.Q
Socratis 249.P
Sozomeni 249.P
Synesij 280.A.281.B
Theodoreti 152 C
Theodori Lectoris 325. M
Theophilacti 151.B.152.C.246.P.

Loca prophanæ Philosophiæ, historiæ, Poeseos Scriptorum

Acronis 240.L
Ammiani Marcellini 249.P
Aristotelis 26.C.241.M.281.B
Artemidori 279.A
Ausonij 104. C.267.F
Cassij medici 274.B
Catulli 105.C.240.L
Cedreni 44.C
Claudiani 243.N
Constantini Geoponici 118, O
Firmici 46. A
Gellij 253. A
Glossarij vet. 3.B
Glyeæ 44.C.63.A
Hippocratis 281.B.
Homeri 280.B
Horatij 33.D.43.C
Ioannis Curopalatæ 43.C
Ioan.Meieri 43. C
Ioannis Salisberiensis.9.B.106.D.256.C
Ioan.Zonaræ 44.C.249.
Iosephi 141.A.144.B.146.B
Iuuenalis 253. A
Lucani 33 D.cum seqq.216.C.217.et 218.
Macrobij 279. A

Mar-

Martialis. 272. A
Moſchi. 234. H
Nemeſiani. 20. G
Nicetæ. 202. A
Ouidij 3. B 9. B 43. C 69. E. 233. H
Petronij Arbitri. 240. L
Philonis Heb. 141. A 144. B 178. A
Piſidæ. 268. B
Platonis. 281. B
Plinij. 26. C
Porphyrij. 281. B
Propertij 14. E 66. C 240 L
Sapphûs 105. C
Saxonis Dani. 69. E
Senecæ. 212. C 231. H 234. H 235. H
Sophoclis. 234. H 318. I
Statij Papinij. 213. C 233. H
Strabonis 69. E
Suetonij. 263. E
Taciti. 228. G
Theocriti. 14. E 26. C 235. H
Tibulli. 19. G 26. C
Virgilij. 5. A 9. B 13. E 19. G 26. C 40. A 164. in fin. 165. in princip. 235. H 236. H 280. B

FINIS.

Errata, quæ (Lector) corrigas velim, & condones.

Pag. 3. lin. 8. habitu, ſcribe, halitu p. 15. l. 26. hauach, ſcribe, HANAH. p. 26. l. 5. expreſſum, ſcr. expreſſumue. p. 28. li. 26. eodem, adde, 2. Cor. 4. v. 4. p. 42. l. 12. à blattis, ſcr. à blattis ereptum. p. 43. l. 14. Marignari ſcr. Marignani. p. 44. l. vlt. dele τὸ cur. p. 50. l. 2 in morbi ſcr. incidit in morbi. p. 61. l. 29. ſumo, ſcr. ſumo. p. 63. l. 11. Nemphi. ſcr. Memphi. p. 104. l. 1. omnium. ſcr. ominum. p. 105. l. 10. ἐνὰ' ſcr. ἐνὰ' p 108. l. 2. à quo, ſcr. a qua. p. 110. l. 32 tot anno, ſcr. toto anno. p. 121. l. 5. à fine pro, SAMAS, ſcr. SAPHAT. p. 198. li. 9. nam diſſ. ſcr. Quam diſſ. p. 203. l. 22 dæmones cognoſcant. ſcr. dæmon cognoſcat. p. 214. l. 6. ſacerdos ꝛollatur nota periodi cuncta perturbans. p 216. l. 23. poſt, rubrss tolle notam periodi. p. 236. l. 14 ἀντροπω ſcr. ἀντροπω p. 242. l. 13. cap. 34. ſcr. cap. 3. 4. p. 277 l. 16. poſitum Caph finale, pro Daleth. p. 278. l. 3. aui. cr. acie. p. 293. l. 26. tota ipſi merx cedat, ipſi verò ceteri. ſcr. tota merx cedat ipſi, ceteri verò. p. 303 l. 19. cui gloriæ, ſcr. cuius gloriæ, p. 308. l. 17 ſuffectus, ſcr. ſuffecto. p. 317. l. 16. Mauricij. ſcr. Maurilijp. 121. l. 4. fauit contra, ſcrib. fauit: contra. p. 323. l. 1. quas; cum, ſcr. quaſi cum. p. 330. l. 19. Henrico, ſcr. Honorio. p. 340. l. 12. amurea. ſcr. amurca. p. 344, l. 28, ſubdant, ſcr. ſubdunt.

Prȩterea notandum, quȩdam orthograph. vitia quibuſdam locis irrepſiſſe, vt *Phyltrum*, *Suydas* & ſimil. pro, *philtr. Suid.* Notas quoque numerales paginarum non rarò corruptas, & litteras capitales interioris marginis interdum prȩtermiſſas: ſed huiuſmodi leuicula per te facilè notabis & vitabis. Monere malui, quam illos imitari typographos; qui ſe prȩclarè honori ſuo conſulere putant, ſi mendorũ, quibus eorum ſcatent libri, nullam in calce operis fecerint mentionem.

LOVANII,
EX OFFICINA TYPOGRAPHICA
GERARDI RIVII.

ANNO M. DC.

DISQVISITIONVM MAGICARVM.

TOMVS TERTIVS.

SEV

METHODVS

Iudicum & Confessariorum directioni commoda.

AVCTORE MARTINO DELRIO,
SOCIETATIS IESV PRESBYTERO.

LOVANII,
Ex Officina GERARDI RIVII,
ANNO M. DC.
Archiducale Priuilegium, Licentia Ordinis, & Censoris Approbatio præfiguntur Tomo II.

IOVANNIS
EX Officina GERARDI REIVII.

SERENISSIMO PRINCIPI
ERNESTO ARCHIEPISCOPO
COLONIENSI, ET S. R. I. ELECTORI,
EPISCOPO LEODIENSI &c.
MARTINVS DELRIVS
SOCIETAT. IESV PRESBYTER S.

HIPPOCRATIDARVM *more*; *quibus prima cura morbi originem, secunda noxæ vim & modum, tertia remedium, scrutandi; primo quoque tomo fascinariæ luis scaturiginem; secundo cladis magnitudinem acerbitatemque, tertio medicamenta mali proposui: quem laborem non diffido bonis omnibus placiturum; imprimis C. T. quæ tantâ curâ hactenus à ditione suâ funestam pestilitatem adnititur profligare. Quàm optandum foret ceteros Principes, quibus similis dignitas est, in pari munere non disparem sollicitudinem præstare! Macte animi* PRINCEPS *Erneste, insiste victoriæ. Lernæam excetram ne siueris rediuiuis capitibus repullulare. Neminem magis decet filij perditionis anteambulonibus, in quibus mysterium iniquitatis iam operatur, bellum indicere; quàm legitimis successoribus Apostolorum. Petrus* 2. Thessal. 2. v. 7.

Narrant B. Lucas. D. Clemens, Abdias, & Prochorus.

Simone, Paulus Elimâ, Iacobus Hermogene, Ioannes Cynope victo de Magiâ triumpharunt. Monet Apostolus non temerè illis à Deo gladium datum, sed vt Dei ministri sint, vindices in iram eis qui malè agunt. T. quidem Cels. ambo gladij crediti, & vtriusque fori tribunal commissum. Magis nefarios, aut noxios Ecclesiæ aut Reip. fascinarijs nullos arbitror existere; cædes & parricidia illis cõuiuia sunt, elementa turbant, soli pernicies, cæli iniuria, Dei odium; quorum, indulgentia & remissio numerum auget, perfidiam acuit, malitiam indurat. Quem non hæc irritent? me quidem percussêre, & Zelus honoris diuini impulit hoc quicquid est operis aggredi; &, Deo benè iuuãte, non segniter, studij in Catholicam remp. & erga C. T. obseruantiæ meæ monumentum exigere, & Alexicaco Alcidae me Iolaum adiungere; animo quàm viribus maiore; ab illius propensione, non ab horum merito, munusculum velim æstimari. Louanij. V. Kal. Mart. Anno Sæculari Sextodecimo.

Rom 13. v. 4.

CATHO-

CATHOLICO LECTORI S.

Quæ tibi videbuntur deesse, si monueris, supplebuntur curis secundis; quæ credes errata, si suggesseris, corrigẽtur; quæ superflua meritò censebis, tollentur, cùm causſam docueris. Nihil enim mihi optatiùs, quam moneri, doceri, iuuari: nihil æquè displicet atque pertinacia, & ingratitudo. illud à te, quisquis ad hæc legenda animo puro, mente candidâ, accedes, cupio impetrare: beneficium non occulam, neque obliuiscar. condet memoria, sed stilus profundet. Vale.

ΜΑΡΤΙΝΩ ΔΕΛΡΙΩ ΤΗΣ ΜΑΓΕΙΑΣ ΑΠΟΤΡΟΠΑΙΩ. ΕΙΔΟΣ ΠΙΝΔΑΡΙΚΟΝ.

MARTINO DELRIO MAGIÆ AVERRVNCO ODE PINDARICA.

Στροφὴ ά. κώλων ιγ'.

Τὰς μὲν εὐφραίνει μερόπων πραπίδας
Ἀμερᾶν αὐγᾶς τε πατὴρ, λυποφεγ-
γεῖς ἀχλύας κατυλάδος
Ορσας· ἀγοφερὰν δὲ Σοφί-
ας κλυτὸς ἀμπλακιᾶν
Οτ' ἐρυκακέει
Αιγλα ὁμίχλαν. δήν γε μὰν
Πλυτεὺς ἄθεμιν
Χθόνα τυφλώσας ἵπαφε
Βροτολοίγῳ ψευδέων
Νυκτὶ, δολοξάφεα
σὺν Γοητείαις Μαγείαν προσπτέων·
Αλλὰ νέος παλίοτροι Φοῖβος αὐγὰν

Στροφὴ I.

Oblectat quidem mortalium mentes Dierum luciſque pater (Sol), vbi luce caſſas noctis opacæ tenebras diſpulit: At verò Sapientiæ inclyta lampas (tùm lætat animos) quùm caliginoſam errorum nubem detergit. Diu porrò exlegem terram, cæcitatem offundens, mortalibus noxiali mendaciorum nocte oblimauit, dolis conſutam cum præſtigijs Magiam adhalans. Enimuerò reducem Sol alter lucem

Αντιστροφὴ κώ ιγ'.

Δέλριος δέλτῳ προσάγει τριτάτᾳ
Πάντα μαστεύσας ἀπατάνορα δό-
λον, ϗ νόῳ στυγὸς πέλωρ,
Αταν τε πολύφθορον ἐ-
λαυνέμεν ἀτρεκίᾳ.
Πρέπει ἔν χάριτας
Φιλησίμολποι τρίζυγας
Μοῖσαι πλεκέμεν,
Χ' ὕμνον ἀοιδείν μελίγα-
ρύν τ' ἄσοιν' ἔργων καλὰ
Φωτί. δότ' ἄρ στεφάνας

Antiſtropha.

Delrius libro tertio pandit, omnem mente perſcrutatus deceptorem dolum, ac Stygis monſtrum, noxamque perniciabilem (vt ea omnia potis eſſet) exterminare per veritatem. Quapropter adderet, Muſæ cantibus gaudentes, viro huic gratias plectere triiuges, & hymnũ melliſluum pãgere, quæ ſint elucubrationum præmia decẽtia. Date igitur corollas auro-vibrantes & diſcriminatas (quę

Χρυσοπάϛυς μᾶλλον ἢ Ηρακλέει.
Πλείονα γὰρ περάτων νίκησε Μαρτῖ-

Επωδὸς κώ. ιέ.

νος. σεῦ μὲν σὺν παλάμαῖσιν ἀπὸ
Μῦνον ἐς φέγγος ἐκ Κωκυτοῦ τρικάρηνον ἐξεῖλε Σκύλακα.
Τοιγὰρ ὀξώδυσα τρεῖς
Αλίους σέθεν μάλα, Δελριὲ, ὄρφναις
Αμμένα ἐν Ερέβους
Κλέπει τρίμορφον Περσεφόνα λόχον. Ευμενὶς ἀ
Δ' ἴππάρ τε τριττὰ, χὠ λαφύσσειν ὀδάξ, σέ γε θριαμβεύσειν ἀψ νεμεσᾷ.
Αλλὰ μαμᾶται τίς ὅσον
θόρυβος; μῶν τις κεραυνός;
Φύγεν, οἶδά γε μὰν,
Τάν σευ ἰδρείας ἀστραπὰν

στροφὴ β'. κώ ιγ'.

Πᾶν στυγὸς σμερνᾶς ὀλεσίμβροτον ἔθνος, βλάβαν, σύν τ' ἀσεβίᾳ μανίαν,
Τέρθρευμα, χὠ Γοητιχῶν
Ιλαν κακόχαρτον ἄγον.
Εικει ἅπας τε δόλος,
Ιδὲ λώβη ἀλαθείᾳ. Δαμασθεὶς ἐφθάρη
Ισχύν τ' Αἴδας
ἀνιάμει ταυτᾷ σελίδων
Εριφεγγεῖ. Ει τ' ἐπεὶ
Ματλέμεν ἄρξεται ὑ-
ὕγγα Κίρκη, χὠ τραπῆν ἀνδράς, σε δεδίξετ' ἀλεξίκακον δείξαντα μῶλυ.

hunc) *magis* (decebũt) *quam Herculem: Plura siquidem portenta edomuit Martinus.*

Epodus.

Dei namque hic adultrice manu haud ex Cocyto tricipitem dumtaxat in lucem attraxit canem (Cerberum). *Etenim multùm etiam reformidans tres Soles tuos, Delri,* (tres inquã Disquisitionum Tomos) *infernalibus desidẽs in ỽmbras triformes Hecate occulit insidias. Quin & Erinnyum tertia iecur, ac semet mordicibus exest, tibiq; (imposturas eius) triumphãti pòst inuidet. Sed enim quis derepẽtè tumultus citur? nũ aliquod (Diespiter) fulmẽ* (vibrat)? *Nimirum, haud me fugit, tuæ deuitat Sapientiæ fulgetrum*

Stropha I I.

Vniuersa Stygis horridæ mortalibus-exitium-molita turba, secum detrimentum omne, cumque impietate insaniam, præstigias, ac impostorum cateruam malis-exultatam agens. Cedit ỽnâ omnisq; fraus, pernicies omnis ỽeritati (quã luces). Edomitus ỽires deperdidit Tartarus fortitudine harũ paginarũ latè-coruscante. Ac etiam si pòst amorum illicia parare Circe aggredietur, ỽel hominibus ỽarias inducere formas; reformidabit te qui demonstraris molỹ malorum-depulsorium.

Antistro-

Αντιστροφὴ κώ. ιγ'.

Εἰ πὰν Μήδεια μιγεῖν φθόνιον,
Εἴ τι φαρμάσσειν χαλέπα ποιήσει
Ἢ φίλτρον, ἤ τι τοξικὸν,
Εὐώπιδα ἤ τε Σελά-
ναν ἀφελεῖν ἐπὶ γᾶς,
Τρίποδος τ' ἐρέειν
Μάντευμα σπεύσει τις φλογὸς
Ἑρμᾶς δολερᾶς,
Ἐπομένας Κάλχάς τε λεύσσει
Προϊδεῖν· οἷός τε μη-
δεὶς ἔσεται τελετᾶν,
Ὀππόκ' ἄν ὀρθᾶ ἐρύκειν μαγγάνων
Ἀρχὰ ἀπατοδαλίαν γνώμα διδάσκειν,

Epodus.

Ἐξελέγξας ψεῦδος ἐπιτυμία,
Ἀμφί τε φρατῶν κρεμώσας καρδίαις
Μωρίας τέμενος φρόνιμος.
Οἷον εἰσεύς μίτῳ
Ἀριαδνᾶς πομπᾷ, ἕδνῳ Ἀριάδνας,
Ἐστόμωσε, λαβυρίν-
θου πέφνε δυσπενθὲς τέρας,
Κηροτύπαν τε λύων,
Καὶ ἑπτὰ ἤβας ἄνθεα.
Πλείονας ἀλλὰ σάεις
Ψυχὰς Βερέθρῳ ἀφελὼν,
Ταὶ ἄτερθ' ἀγαχλεέσι,
Χάριν εὐζωᾶς, ἀεί σε
Περαιτέρω τι σοφῶν
Μοισᾶν ἀειρῦσαι πτεροῖς.

Antistropha.

Quòd si autẽ Medea miscere venenũ: vel si impudens venefica nonnulla incãtare laborabit philtrũ, aut toxicum quodpiam, Phœbenque pulcro-aspectu-præsignem deducere in terram: vel si è Tripode vaticinium scitari deproperabit Mercurius aliquis flammæ falsidicæ: aut etiam si Calchas quispiã de insequentis ævi futuris hariolari volet; horũ omnium voti cõpos reddetur nullus, quandò sollerte animo impostrarum declinare malitiam auspicaris edocere,

Epodus.

Arguens vanitatem veritate, circumque mentes hominum dependentes stultitias dia-sapiens resecas. Qualis Theseus secutus filum via-ducem, dotem ingalem Ariadnæ, obtruncauit Labyrinthi luctificum portentum, Athenasque vrbem seruans, & Pubis septem flores. At verò, tu plures animas seruas Barathro eximens, quæ illæsæ præquàm illustribus, causâ sospitatis (à te receptæ) æternùm pergent doctarum te Musarum extollere pinnis.

SVMMA.

SVMMARIA LIBRI QVINTI, SIVE DE OFFICIO IVDICVM.

RAtio scriptionis.

Sect. 1. *An in hoc crimine seruandus ordo et processus ordinarius?*

De naturâ criminis & eius grauitate. Iudex arbitrijũ suũ quomodo debeat moderari circa iudicandam grauitatem huius criminis. Septẽ circũstantiæ hoc crimen aggrauantes. Quando iudici liceat pœnam legis excedere vel minuere. Post sententiá in crimine maleficij licet pœnam minuere, exemplo hæresis. Quid semper iudex ante oculos debeat habere. Non arctatur iudex ad antiquum ordinẽ iuris; sed ad receptũ suæ regionis.

Sect. 2. *Quomodo in hoc crimine inquisitio instituenda?*

Quid ista & quotuplex. conditiones requisitæ vt sit valida. Quomodo debeat constare de corpore delicti. quo pacto necesse vt præcedat accusatio. Quod debeat esse certa, specifica, & clara. quando necesse tempus ascribi? Quæ indicia debeant eam præcedere. Quando sit necessarium famam præcedere. Quando absolutus semel de eodem crimine quis fuit, vel gratiam obtinuit, vel pœnâ nõ condigna punitus; quid iudici faciendum. Quando transactio impediat inquisitionem. Qui Principes possint gratiam delicti concedere. Quibus casibus hoc Principi liceat facere. An maleficis Princeps possit gratiá concedere. Exempla Caroli V. Imp. & Caroli. IX. Franc. Regis. An inualida gratia concessa inhibeat omne iudicium an primũ dumtaxat? praxis quædam DD. explicata. Qui competentes in hoc crimine iudices. Inquisitorum fidei, quanta in hoc crimine sit potestas, Quanto temporis spacio in hoc crimine inquisitio excludatur: siue quæ hîc præscriptio possit opponi. An contra absentem possit institui inquisitio.

Sect. 3. *De optimis indicijs, ex quibus tutò iudex potest procedere.*

Ad quos actus iudiciarios requirãtur clariora indicia. Quid singulæ indiciorũ species operẽtur. Iudex quomodo possit arbitrari, quæ leuia, quę grauia, quæ grauissima sint. An generalis aliquando sine indicijs formari possit inquisitio. Quando sufficiãt leuia indicia. quę requisita ad torturam. K De indicio per testes. de nominatione factâ per socium criminis. hæc exigenda à iudice nec potest eã omittere. Iniũgẽda iudici per confessarium restitutio damnorum. An denominationi socij credendum iudici. quãtam & quando fidem adhibere teneatur. L Zimancę sentẽtia reiecta, cõmunis defensa. Quãdo subijciendus iterum torturæ nominans, vt ratificet dictum suum. De minorẽnium & fœminarum testimonijs. Nõ licere de socijs in indiuiduo rogare. Quomodo interrogandus nominans de circumstantijs. & de diffamatione. Denominans debet esse constans & perseuerans. De iureiurando quod nominans tenetur præstare. Quæ indicia requisita ad torturam. plenè traditum M quæ sufficiant. præsertim de fama. conciliata pugna DD, De fugâ. de amicitia. de collocutione. de superstitione, & repertis instrumentis. & similibus vrgentissimis. de confessione extraiudiciali. Conditiones requisitæ vt vnum ex talibus indicijs cũ nominatione complicis sufficiat ad torturam. Explicatæ quædam communes opi- N niones & praxes discussæ. Qualis debeat O esse fama vt valeat pro indicio. Quæ sit vis bonæ famæ. quæ sit vis malæ famæ. Quam difficilè sit famam exactè probare. quæ ad hoc sint requisita. primum de famâ in specie, deinde de famâ in genere. Quale debeat P esse indicium fugæ vt valeat ad torturam, vel ad pœnæ condemnationem, traduntur aliquæ regulæ. Quale debeat esse indicium Q minarum, vt sit sufficiens. Discrimen inter minas & iactantiam. Quid considerandum in æquiuocis & ambiguis minis. Ex indicijs remotis nunquam licet procedere ad condemnationem.

Sect. 4. *De alijs indicijs minus vrgentibus & minùs certis.*

De non impediente maleficium. Conciliã- R tur disisidia DD. & quæ hinc obligatio restituendi nascatur. De patrocinante maleficis. exemplum N. cuiusdam Belgæ. De defensoribus, fautoribus, occultatoribus. Quando deferendi sint, an seruandus ordo

fraternæ charitatis. quando incurratur obligatio restituendi. Indicium ex mendacio rei, ex variatione, ex vacillatione, titubatione & vultus mutatione. Si visus cum instrumento maleficij in loco &c. Explicatur sententia communis,& reijcitur sententia volentium hoc indicium sufficere ad cõdemnationem. Indicium conuersationis. Indicium postulatæ inquisitionis, & nimiæ sollicitudinis. item sponte denuncians cũ non teneatur. de indicio inuenti in domo cadaueris. Item inuẽti in via prope domũ. Item de indicio viciniæ, vel inuentionis in loco, item de transeunte per viam illam. Itẽ de eo *cui bono*; siue qui causam habebat cur illud factum vellet. Item de eo qui ad clamorem inhabitantium vel vicinorũ visus ex domo fugere. Indicium cadaueris sanguinantis. Indicium malæ physiognomiæ, despectus in terram, mali nominis. Locus Directorij inquisitorum. Indiciũ ex mala patria, vel parentibus prauis. Indicium taciturnitatis. Indicium iurandi, blasphemãdi, exsecrandi, scurrilia loquendi, vel aliter peccandi consuetudo. Indicium, non posse lacrymari. Indicium ex mutatione crebrâ domicilij. Indicium, ex singularitate in pietatis vel religiositatis ostentatione. De indicio eradicati chrismatis, & de stigmate, multa de hoc stigmate imprimi solito.

Sect. 5. De denunciatione & testibus.

Eædem testificationes & probationes recipiuntur quæ in hæresi. Receptio testium à quibus facienda? item quando facienda. ratificatio item, & publicatio. testes non sunt nominandi. Cogi possunt quilibet ad testimonium. De testibus auritis, locus Chrysostomi, Quæ exceptio hic valeat contra testes. Quibus modis testes cogi possint? Ex multiplicatione testium & depositionũ quas fecere complices vel personæ aliter infames nunquam licet venire ad condemnationem. Ex debilium & dubiorum indiciorum multiplicatione non potest nasci vnum indiciũ indubitatum. Quid quando post sententiã latam complices testimoniũ suum retractat, iudici faciendum? Nunquam post latam sententiam iudex patiatur partes siue denominatos ad denominantem accedere. Quid faciendũ iudici quando testes variant. Huius criminis & hæreseos praxis & ratio eadem. In hæresi, cui standũ primæ an secundæ depositioni. Simãcæ quædã sententia discussa.

Sect. 6. De accusatione.

Accusatio quid. hodie in eius locum successit querela. Quæ personæ hic admittantur ad accusandum. Soli repelluntur inimici capitales. an & excommunicatione maiore? Quomodo proponenda accusatio. De pœnã calumniatorum.

Sect. 7. De apprehensione & carcere.

Quando cuilibet licitum capere maleficos, explic. l. vlt. C. de malef. & mathem. Quouis loco, & tempore capi possunt. In quemuis compingi possunt carcerem, etiã in quo breui morituræ quando hoc sit verũ. Quales probationes seu informationes debeant præcedere, priusquàm capi possint. Simancæ sententia quædam nimis laxa reiecta. Sententiarum varietas, & explicatio Gomezianæ. De nominatione testis infirmi. An liceat capere ad solam extrajudicialem informationem. An relaxandi sub cautione fideiussoria vel iuratoria. An malefici capi in ecclesia & ab ea possint extrahi. & an irrequisito Episcopo. Bulla Gregor. 14. hac de re. Quis iudicare debeat de immunitate. Quid consequatur ad iniustam carcerationem. An peccet fugiens ex carcere iusto? Postquam reus captus quæ sint iudici obseruanda. Notantur superstitiosa quædã, 1. vt sublimes tollãtur, ne terram contingãt. 2. detractis vestibus, induere certi generis interula. 3. ne iudex patiatur se tangi super nudam manus & brachij iunctura, 4. producendas coram iudice, obuerso tergo. Refelluntur rationes quædam Danæi & Godelm. cur nequeant iudici nocere post captiuitatem. Discutitur an sit verum maleficas iudicibus post captiuitatem nocere non valere. Historia Stabulensis de ore accepta Petri Orani. Cautelæ quædã legitimæ seruandæ cum incarceratis. Cur ex carcere nõ eripiat captas diabolus. Grillandi opinio. Exempl. magi Põpeiopolitani permissione iudicis se inungentis, & abuecti. Curiositas iudicum in talibus experimentis vitanda.

Sect. 8. De Accusatione.

Sect. 9. De Quæstione, seu Tortura.

Quæ interrogationes licitæ fiant. quo ordine? Non nisi necessariò veniendum ad

tormenta

tormenta. Modus torturæ quis adhibẽdus? quando deferendum appellationi. de grauitate tormentorum adhibendorum. Bulla Paulli 3. abstinendum inusitatis tormentis. Quoties reus torqueri possit, an plus quàm ter. & quando liceat iterare. conciliatæ sententiæ de semper post torturam negante quod in ea confessus. Exemplum facinorosi Mediolanensis. Reijcitur sæua quædã praxis Sprengeri, de sententia ferenda ad continuandam torturam. An conuictus reus subijciendus quæstioni. an quæstione sic se purget, vt nequeat condemnari. an liceat torquere plenè à testibus conuictum? Nauarri dictum explicatum. Personarum torquendarũ in hoc crimine an sit aliquod discrimen faciendum. De maleficio Taciturnitatis. modus, causæ. variæ dæmonis ad hoc technæ. Exemplũ de Lycanthropo VVestphalico. Exemplum maleficæ Oenipõtanę. quę remedia contra hoc maleficium iudices adhibere soleant. quę ex his licita, quę verò non. de infusione aquę profanę frigidę. de infusione benedictæ. Examinantur multæ praxes Sprengeri. an deceptorijs verbis inducendæ. de expoliatione. de expilatione seu abrasione. & quiddam circa eam obseruandum. de experimento lacrymarum & modo eas coniurandi. de præbitâ ter aquâ benedicta & infusa ei guttula cerę benedictæ. An liceat per alias maleficas tollere maleficium.

HH De facto quodam Episcopi Ratisbonens. Deuotæ preces cum ieiunijs & operib, misericordiæ. De periaptis appendendis collo sagarum. de mensurâ longitudinis Christi Domini. de obseruatione sextæ feriæ ad torquendum. an in Paschalibus liceat torquere? de submissè dicendis nominibus testium. An liceat interrogare num velit subire reprobationem ferri cãdentis? an relaxandi ad meliorem custodiam sub cautione? Godelmanni superstitiosus modus.

Sect. 10. *De alijs medijs veritatẽ perscrutãdi.*

II Contra Bodinum, non licet iudici dolo, falsis promissis, mendacioque veritatẽ à reo expiscari. Licere mentiri, est hæresis. Maruli error. Iudici licet vti æquiuocatione & ambigua promissione liberationis. Multa Sprengeri dicta discussa. Quæ vis confessionis sic extortæ. Quando iudex ex ea cõdemnans mortaliter peccet. Quædam aliæ KK cautelæ excussæ. Historia rei quæ accidit prope Argentinam. De experimentis sumẽdis reprehenditur factum quorundam. De confrontatione.

Sect. 11. *De confessionibus.*

Ex quali confessione reus possit damnari. Ex quali non possit. Confesso & conuicto semper adhuc dandus terminus ad se defendendum. De confessione per signa surdi & muti. De eo qui maleficium confessus, negat se mala intentione fecisse. LL

Sect. 12. *De abiuratione criminis.*

De suspicionum diuisione & generibus, MM quomodo differant suspicio, opinio, & præsumptio. Iudicis arbitrium in his, quale. Exempla suspicionum huiusmodi. quando quis propter abiurationem factam dicatur esse relapsus. Quomodo facienda abiuratio. Quando cogitur iudex admittere ad pœnitentiam præmissâ abiuratione. Quando & quomodo reus possit adigi ad abiurandum. Quando ab Ecclesia ad pœnitentiam receptum, laicus iudex adhuc possit capere & punire. c. ad abolendam. §. in præsenti verò. de hæret. An iudex ecclesiasticus teneatur tũc eũ eripere. Variæ formulæ abiurationũ.

Sect. 13. *De purgatione Canonica.*

Quid sit. Quando deferenda. Simancæ NN sententia perpensa & cribrata. Iudiciũ siue arbitrium iudicis hoc totum habet sibi commissum. Qui cogendi, qui non admittendi ad eam. Quid operetur negatio eius, quid defectus. Sollemnia & ritus.

Sect. 14. *De Absolutione.*

Quando reus possit absolui. Absolutio OO diffinitiua, quid. Absolutio ab obseruatione seu instantia iudicij quid. Quando hæc habeat vim illius. quomodo cognoscatur an sit ab obseruatione iudicij an verò sit definitiua sententia. De praxi quotidiana non absoluẽdi nisi ab obseruatione iudicij ostenditur vnde orta, & quęritur quando ea vtẽs iudex excusetur, quando non. Non satis punitus in vna curia potest in altera iterum puniri, & quo pacto? Distinctio Marantæ superflua. Formula absolutionis.

Sect. 15. *De sortilegiorum qualificatione, siue quæ sint hæreticalia, quæ non.*

Quæ

PP Quæ sint sortilegia hæretica. distinctio inter hæretica & hæreticalia. Clari, Farinacij & Iuristarũ quorundam hac in re lapsus. aliud est hæresis, aliud factum hęreticum, aliud factum sapiens hæresim. declarata singula suis exemplis. Qualitas criminis eius qui inuocat dæmonem ad sciendum vel faciendum id quod est in dæmonis potestate. Discutitur controuersia inter Barbatiam & alios Iurisconsultos. Quando ad inquisitores fidei pertineat de huiusce modi iudicare. Quæ sint sortilegia hęresim sapientia. De Sacramenta, sacramentalia, reliquias vel alias res benedictas miscentibus. De baptizantibus imagines, vel pueros rebaptizantibus. De miscentibus res non sacras super quibus dicta est missa. & hic de Sacerdote hoc faciente. De inuocantibus dæmonem per modum sacrificij vel adorationis. de aliquid à dęmone petentibus.

Sect. 16. De pœnâ & supplicio maleficorum.

QQ Lamię, venefici, malefici, sagæ nomina in hoc tractatu pro ijsdem sumenda. VVierus, Godelm. & alij Nominales reprehensi. De pęna sortilegiorum quę hęresim sapiunt. Quid in foro conscientię. Quid in foro fori secundum canones. quid de laicis. quid de

RR clericis. Peccata Sacerdotum hac in re. 1. si aras spolient, lumina exstinguant &c. vt noceant. 2. missas defunctorum pro viuentibus celebrant. Grillandi error. 3. Imagines Sãctorum conculcantes aut deijcientes. 4. celebrantes super rebus profanis. 5. abutentes vasis & vestibus sacris. 6. Missę admiscentes orationes non pręscriptas in Missali of-

SS ficio. Pœnę communes omnibus, clericis laicisque, De docentibus, discentibus, consulentibus. De amatoria prębentibus. De Serpentum incantatoribus. De astrologis, chiromanticis, & reliquis diuinatoribus. De prębentibus poculum abortionis. Episcopi an possint conuictos, morte dignos, etiam

TT pœnitentes, tradere brachio sęculari Qui sortilegi tradendi brachio sæc. Formulę cõdemnationis. Pęna sortilegorum morte minor. & quorum. Qui aliquem occiderint morte multandi. An etiã Lamię siue striges quę nullum occiderint cõburendę sint? Fundamenta negantium disiecta ordine. In atrocioribus etiam conatus puniendus. Senectus quando idonea causa pœnę minuendę. Delicta sagarũ non sunt insomnia. Credendum earum confessionibus. Auctores Theologi, iuristæ, medici & philosophi agnoscentes pactum dęmonis & Lamiarum.

Auctores qui affirmant Lamias dęmonibus commisceri. Auctores qui affirmant ab ijs excitari tempestates. Auctores affirmantes translationem corporalem de loco ad locum. Nauarrus explicatus. Quid interfit inter abnegationem B. Petri, & omnium peccatorum, & abnegationem Lamiarum. Lamias eo quod Lamię sunt occiden- X
das probatur. Ex iure diuino. explicatur locus Exo. 22. v. 19. Ex lege Ecclesiastica. Lege sæculi scripta & non scripta. Per rationes. breuiter ostenditur immanitas & atrocitas ipsius sceleris, cõparatione grauissimorum aliorum. Locus Exo. 22. v. 18. probatur etiam à causis propter quas solet quis morte damnari. Explicata Carolina constitutio. Defensa ignis pęna. Vtrũ iudici li- Y
ceat pœnam pro lubito suo minuere. quando peccetur remissione.

Sect. 17. de libris Magicis.

Quomodo & quibus prohibiti, & ad quos deferendi. Non absoluendi, qui retinent. Quæ pœnæ retinentium. Episcopis an quia tales, liceat legere. Cui cõpetat dare veniã legendi. Quid de auctoribus seu scriptoribus eorum.

Sect. 18. De Eucharistiâ morituris præbẽda.

Consuetudo multorum locorum, non danj quando tolerabilis. Nauarri sententia explicata. Iure communi receptũ vt præbeatur. Cautelæ quædam circa hoc. Confessio nunquam deneganda. Vnctio extrema non danda damnatis.

Sect. vlt. An corpus sepeliendum?

Quid de ijs qui in carcere se occiderunt? quomodo intelligendum quod crimina & criminum pœna morte exstinguantur. cõtra communem. Quomodo peccent qui arma vel instrumenta necis reo suppeditant, quibus se interimat. De ijs qui moriuntur sine culpa sua ante sententiam. Ius contra mortuum agendi quot annorum spacio prę-
scribatur.

FINIS.

MARTINI DELRII,

SOCIETATIS IESV PRESBYTERI,

DISQVISITIONVM MAGICARVM

LIBER V.

De officio ivdicvm contra maleficos, sive de processv ivdiciario in crimine Magiæ.

VERE Comicus,

Nunquam ita quisquam bene subductâ ratione ad vitam fuit,
Quin res, ætas, vsus semper aliquid apportet noui;
Aliquid semper moneat, vt quod

nunquam te facturum putabas, id post facias tamen. quis credidisset me, post annorum viginti fælix à Tribunalibus ad Religiosæ vitæ transfugium, ad hanc Masuri rubricam rediturum? redeo tamen, non vt coram me reus palleat, non vt Quæsitor sedeam, vel vt Quadruplatori aures præbeam: sed, vt iudicibus consulam, quibus ex librorum confusâ congerie, aut vsu vario nimis arbitrariorum hodie iudiciorum, ista minùs libuit vel licuit ad crimen de quo nunc agimus accommodare. Nam quibus nec ocium deest, nec volnntas, fateor de fontibus ista hausuros non difficulter: haut scio tamen an eâ methodo, & ad conscientiæ securitatem directione. Certè confessarijs, quorum plerique nudi Theologi sunt, in re, ne iuris quidem peritis planè peruiâ, non inutilis opera mea fuerit; quorum potissimum gratiâ, me diebus aliquot antiquo iterum ludo passus sum includi. Sequar ipsum iudicij ordinem, qui ordinarius; & rem in sectiones partiar; & legam vestigia eorum, quos æquiùs meliùs, & prudentiùs de latrunculatorijs hisce locutos arbitrabor, Clarum, Bossium,

Simancam, & alios, præcipuè Prosperum Farinacium insignem non lectione tantum, sed & vsu Iurisconsultum.

SECTIO I.

An in hoc crimine seruandus ordo & processus ordinarius?

COnstat inter delictum, crimẽ, maleficium à iuris interpp. differentiam aliquã statui α: quę tamen nostro instituto parùm idonea est, ideo, vt solent etiã alij DD. β, ista pro ijsdẽ nunc sumo, & præsuppono sortilegij siue maleficij crimẽ esse publicum, mixti fori & cõmune; de quo, si à laico cõmittatur, vterque iudex potest cognoscere, Ecclesiasticus & laicus; item esse crimen nominatũ siue ordinarium, eo sensu vt habeat nomen certum, & etiam pœnam certam iure præfinitã: esse tamẽ crimen extraordinarium & exceptũ; eo sensu, quòd in eo quędam obtineant peculiaria, & quòd sub generali legis dispositione nõ continetur, vt nec crimẽ læsæ Maiestatis aut hæresis, ad quod constat maleficium pertinere, quę est sententia DD. cõmunis γ & verissima: esse quoque crimẽ enormissimũ, grauiss. atrocissimum, quia in eo concurrunt circumstantię criminum enormissimorũ apostasiæ, hęresis, sacrilegij, blasphemię homicidij, imò & parricidij sæpè, & concubitus contra naturam cũ creaturâ spirituali, & odij in Deum; quibus nihil potest esse atrocius. Pendet quidem à iudicis arbitrio pensare grauitatem delicti, vtrum sit atrox, vel atrocissimũ δ; sed tamẽ debet iudex hoc arbitrium suum moderari ex circumstantijs delicti, quas optimè explicat Prosper Farinacius ε; hic verò cõcurrunt nõ paucæ, primò quòd delictum est mali exempli & cuius noxa vt cancer serpit, attestante experientiâ: secundò solet nocturno cõmitti tempore, quando minùs sibi homines cauere possunt: tertiò committitur clàm & proditoriè, siue per industriã insidiosam, cuiusmodi homicidia sunt grauiora: quartò solent lædere eos, quibus sunt cõiunctissimi; dominos, fratres, patres, liberos, coniuges, sodales, collegas, familiarissimos quosque: quintò peccant ex consuetudine quadam delinquendi, imò

quasi

α vide Bart. Tægeũ pract. crimin. p. 1. nu. 2 & Tib. Decianũ tract. crimin. p. 1. l. 1. c. 1. & l. 2. c. 3.

β vide DD. in l. 1. Cod. si adu. delict. & Blanchum in pract. crimi. §. visis indic.

γ vide DD. in l. vlt. C. de accusat. Prosperum Farinac. praxi crimin. q. 18. n. 60.

δ ex cõmuni sentẽtia iux. Clarũ pract. crimin. §. 1. Villal. & Soar. in Thes. com. opin.

ε pract. crim. d. q 18. à nu. 63.

quasi assiduè: nã semper malũ aliquod machinantur, Diabolo incessanter eas stimulante, & quotidianum pensum exigente; adeò vt vel poculũ vnum vel vas aliud, si plus nequeunt, frangere cogantur, vt testãtur Remigius & alij. Sextò quia delicto huic infligitur pœna atrocissima, nẽpe incendij. Septimo quia delictum hoc cõmittunt animo planè deliberato, dolo manifesto, & (vt loquuntur practici) *appensatè* quod indicat perseuerantiam & complacentiam in crimine.

Secundò sciendum est, quod licet in pœnis irrogandis ampla sit arbitrandi potestas iudicibus concessa; tamen, sine grauissimâ causâ non licet iudici pœnã à lege statutam excedere. (ratio quia iudicẽ magis commendat misericordia, quã seueritas, vt varij canones & leges docent ζ) nec etiam illi licet eam minuere, sed debet iuris rigorem hac in re sequi η. hanc esse D. Tho sententiam, & communem Iurisconsultorũ inuibitatam benè probat Farinacius *pract. crim. q. 17. n. 5.* qui *nu. 7.* etiam docet, ex sufficienti causâ posse iudices pœnas à legibus indictas non solum minuere, sed etiam pro suo arbitrio augere; & hoc sensu omnes pœnas delictorum hodie, iuxta facti & personarũ qualitatem, ab arbitrio iudicis dependere; idque etiam obtinere, quoad pœnas consuetudine vel statuto introductas; & quando iudices iurarunt statuta obseruare; & quoad pœnas omnes tam principales, quam accessorias; & in quouis crimine, etiam hæresis. Quod intelligendum ante sententiam: post sententiã enim non potest iudex pœnã augere vel minuere, nisi cõsulto Principe: (excipitur crimen hæresis in quo solo, reo ad fidem reuerso, potest sententia mitigari θ: & puto hoc obtinere etiã in maleficio, & praxis docet. sæpe enim Iudices quas damnarunt viuas exuri, iubent strangulari vel decollari, vt factum annis superioribus Stabuleti, in causâ Ioan. de Vaulx.) Intelligendum secundò, de iudicibus ordinarijs & maioribus, & non prohibitis hoc facere, & quando id non vergit in partis præiudicium. dico *ordinarijs*, quia delegatis hoc non licet; nisi, ex causâ, delegatis principum, vel maioris magistratus, qui delegato suum tribuit arbitriũ. dico *maioribus*

ζ *c. discipl. nam namque. c. vera iustitia. c. licet 44. d. ca. rex. cap. regum, 21. q. 5. l. respiciẽdum. l. hodie. D de pœn.* η *§. oportet. Authb. de iudic. c. de causis. de offic. deleg. c. licet. de pœn.*

θ *c. vt commissi. §. nec non. de hæret. in 6.*

bus quia minoribus magistratibus id non permittitur, nisi cõsulto principe, vel nisi causa quæ mouet sit intrinseca & cohærens delicto. Dico *non prohibitis*, quia si statutum expressè id prohiberet, vel verba statuti pœnalis imperatiuè ad iudicẽ dirigerentur, vel statuto alio caueretur; verba statutorum vt iacent seu ad litteram accipienda; non liceret pœnam mutare. Dico, *quando id non vergit in præiudicium partis*, quia quando pœna est applicanda parti læsæ, vel denuncianti &c. non potest de hac pœnâ iudex detrahere. Denique iure communi hæc potestas pœnæ arbitrariæ, sic limitatur, vt licet ex causâ iudex possit pœnam mortis ordinariam commutare in aliam mitiorem, tamen non possit mutare, in aliam mortis vel corporis pœnam (vt puta pœnam ignis, in pœnam laquei, vel flagellationis vel mutilationis membri, vel triremium, aut similes corporis afflictiuas pœnas) sed debet commutare in pœnam carceris, exsilij, pecuniariam aut similes: de facto tamen & consuetudine plerisque in locis contrarium constat obtinere, vt etiam in alias corporis afflictiuas & quascumque mitiores pœnas ex causâ commutare soleant. Secuti in his sumus communiores DD. sententias, vt patet ex Farinacio *d.q.17.*

In his autem semper iudici velim ante oculos esse illud extremum iudicium supremi tribunalis, de quo sunt sequentes rythmi veteres.

Iudicabit iudices iudex generalis, „
Neque quidquam poterit dignitas Papalis, „
Siue sit Episcopus, siue Cardinalis, „
Reus condemnabitur, nec dicetur, Qualis? „
Ibi nihil proderit quicquam allegare, „
Neque quid excipere, neque replicare, „
Neque ad Apostolicam sedem appellare, „
Neque codicillos Cæsaris citare. „
Reus condemnabitur, nec dicetur, Quare? „
Cogitate miseri, quid vel quales estis, „
Quid in hoc iudicio dicere potestis. „
Hic non erit Codici locus, nec Digestis, „

Idem

Idem erit Dominus, iudex, actor, testis.

His suppositis ad quæstionem respondetur, non arctari in hoc crimine iudicem ad priscas sollemnitates, neque ad ordinem illum publicorum iudiciorum antiquum, quem exoleuisse scribit Paullus I.C. ι sed tamẽ teneri sequi eum ordinem iuris, qui æquitati naturæ consentaneus est; eum præterea, qdem in criminibus priuilegiatis siue exceptis, iura communia & particularia locorum præscribunt; quem qui turbet aut negligat, eius iudicialia acta nulla forent κ: licebit tamen iudici recedere à communi aliorum criminum praxi, in hoc delicto vindicando, quatenùs peculiaria quędam hoc crimen exigit, de quibus postea. atque ita censeo conciliandas contrarias quorundam Iuristarum λ sententias, non satis distinctè loquentium.

ι *l. 8. D. de publ. iudic.*

κ *l. 16. C. de pœn.*

λ *Bodini in Dæmonom. lib. 4. & Godelmann. de lamijs lib. 3.*

SECTIO II.

Quomodo inquisitio in hoc crimine instituenda?

INquisitionem voco (vt solent I. C.) delicti informationem iudicis officio & auctoritate factam α; ea vel est generalis, quando iudex in genere quærit quis sit delicti commissi auctor; vel specialis, quando inquirit in personam certam, de cuius delicto certior factus fuit vel per accusationem, vel per denunciationem, vel alium modum. Vt autem valida sit inquisitio docet Farinacius β (qui optimè hanc materiam prosequitur) requiri sequentia: primò, vt in genere saltem cõstet delictum esse commissum: quod intellige quoad ea peccata, quæ in actum & perniciem externam eruperunt. debet enim constare segetes corruptas, infantem occisum &c. quoad peccata verò intellectus, vt hæresim; vel voluntatis, vt pactum cum Diabolo, comessationes, concubitus cum diabolo & huiusmodi difficillimæ indagationis, non solum potest inquiri contra eas licet non constet de corpore delicti, sed etiam sunt condemnandæ, si dumtaxat dicant se ad conuentum delatas, *vt benè Arnal. Albert. de agnosc. assert. Cathol. & hæret. q. 25. & Farinac. q. 2. n. 26.*

α *Iul. Clar. pract. crim. q. 3. Daboud. tit. de inquisit. c. 8.*

β *pract. crim. q. 1. cum seqq.*

SECVNDÒ vt præcedat aliqua saltem accusatio, quod etiã iure Canonico obtinere verius est γ; sed huic hodie conditioni, generali consuetudine derogatum est, reputatur enim inquisitio remedium ordinariũ, & in omnibus delictis potest ex mero iudicis officio citra accusationem vllam institui δ. semper tamen necesse est, vt adsint alia aliqua loco accusationis, vt puta denunciatio, fama, vel indicia, de quibus statim.

TERTIÒ requiritur quo ad formam, vt inquisitio sit certa, specifica & clara, ita continens delicti qualitates & circumstantias, vt per eius incertitudinem, generalitatem, vel obscuritatem non tollatur reo defensio ε. ideo debet in eâ explicari locus & tempus (scilicet non dies, (nisi citra calumniam, ex iustâ causâ, id reus petat, & iudex diem sciat) sed annus ac mensis) cõmissi delicti, ex sententiâ veriore & cõmuniore ζ quoad inquisitionem specialem; nam quo ad generalẽ verius est, hanc expressionem loci & temporis nõ requiri: in speciali quoque hoc locum tantum habet de criminibus quæ tẽporis momento cõmittuntur; non verò ijs, que successiuo tractu, in quibus locus & tempus non potest ita designari, vt sunt crimẽ læsæ Maiest., hæresis & similia η; & idcò idem de crimine magiæ dicendũ, hanc additionẽ in eius inquisitione non esse necessariam. Quod si aliquæ qualitates expressæ in inquisitione nõ probarentur; tunc si additę fuerint clausulæ, *de omnibus & singulis*, vel; *se non adstringens*, vel; *meliori omni modo*, vel crimen sit non iterabile, (vt homicidium in eandem personam) vel constet ex confessione rei de crimine, vel quando qualitas illa verè delictũ non aggrauabat nec alterabat; his casibus reus adhuc esset condemnandus; alias foret absoluendus,

QVARTÒ requiritur præcedere indicia ipsam inquisitionẽ; quæ sententia cõmunior & æqua est, contraria verò quorumdã θ est periculosa & iniqua prorsùs ι; etiãsi iudex habeat liberũ arbitrium, & licet inquisitio ex mandato Principis fieret, nisi tamen Princeps, non ad partis postulationẽ sed motu proprio, mandasset cõtra aliquem inquiri, & assereret eũ deliquisse, idque ad suam notitiã peruenisse. Qua tamẽ in re cauendũ valde

γ ea. forus. δ. iudicium. de verbor. signif. Clarus d.q.3. Menoch.cons.160. ε Gomes. variar. resolut. tom 3. de delict.c.1.num. 49. Clarus d. q. 3. §. sed certè Decianus cons.18. & alij.

ζ l. libellorũ. D. de accusa. Vulpellus resp crimina. 1. Bossius de inquisit. n 75 η Menoch. cons.100. Osascus cons. 64 & 65. Decian. consil.18.

θ Menoch. d.consil.100. Decianus d. cons.18. ι Tiber. Deciani cons.18. nu. 55. in volu.

ε vt post Ang. Plot. Aymo. Ruin. Clar. Cephal. Rolan. à Valle, Mascard. & alios docet Prosper Farin. q.1.n. 48.

valdè Principibus ne facilè talia mandata dent: facillimè enim circumuenitur à delatoribus Principum bonitas atque credulitas, eosque sæpè ex nimis credulis facit crudeles. quæ verò sint legitima indicia mox videbo.

QVINCTÒ requiritur diffamatio seu fama, nõ ab accusatoribus rei, sed ab alijs quoque hominibus fide dignis nata. Sed magna hîc difficultas oritur circa istud quinctum requisitum, an semper necessarium sit famam præcedere, etiã quando alia suppetunt indicia. Nam DD. videntur nimis generaliter loqui, & consuetudo eorum dictis parum consentanea videtur. Putarim posse illos conciliari, vt dicamus; si sint alia indicia sufficientia & legitima; non opus esse diffamatione, ne in speciali quidẽ inquisitione: si desint illa, omnino requiri diffamationem, quando incipitur ab inquisitione speciali κ. Sed si incipiatur ab inquisitione generali formatâ ex mero iudicis officio, tunc nõ videtur necessarium vt præcedat diffamatio; sicut solet practicari, (teste Claro λ.) quia commisso aliquo delicto, hodie iudices non procedunt à speciali contra aliquem inquisitione incipientes, sed à generali informatione & inquisitione, quis illud delictum commiserit: & tunc sic in genere primùm interrogantur testes, an sciant quis commiserit: si negent, an sciant aliquem diffamatum de delicto illo cõmisso; & si aliquem huiusmodi testes nominent, tũc contra hunc specialem instituunt inquisitionem, si aliqua adsint nominationi legitima indicia ad inquirendum, (quæ indicia sunt loco diffamationis:) si sufficiant indicia ad capturam, capitur nominatus; si capi non potest, monetur & citatur ad comparendum & se expurgandum; si non cõparet in contumaciã bannitur: quæ omnia esse praxi recepta & iuri rationique cõsentanea docet optimè Prosper μ Farinac. Et sic posset iudex etiam in crimine magiæ procedere per inquisitionẽ, non attentâ diffamatione, in casu quidem proposito. Requiritur autem prẽterea diffamatio quando iudex procedit ad partis querelam atque accusationem: quæ est communis sententia. Non tamen improbabiliter, quis defenderet tũ accusationem

κ *sic intelligendi DD. communiter loquentes, quos refert Prosper Farinac. q.1. n. 50. maxime Rolandum à Valle consil. 57. Volu. 4. Clarũ reprehendens.*

λ *pract. crimin. q.6. vers. præterea sciat.*

μ *d. opere. q. 9. circa fin.*

nè supplere defectū diffamationis, vt videtur velle Clarus n. Debet autem hæc fama primò esse orta à fide dignis & non maleuolis personis vel futilibus, debet esse vehemens, & quasi procedens ex ore partis populi maioris; debet de ea constare per testes, saltem duos omni exceptione maiores particulariter super famâ receptos & examinatos. Hęc certa sunt ordinariè in criminibus ceteris. Nam in hæresi & læsæ maiestatis crimine, quidam limitant & famam dicunt non requiri: sed reuerâ existimo, etiam in his criminibus idem obtinere, vt fama requiratur, nisi eius loco adsint indicia & præsumtiones; quod satis apertè indicat Simancas ϖ, à Prospero in aliam citatus sententiam. idem ergo censuerim de crimine Magiæ. Super infamiâ autem inquiri potest ad solam denunciationē viri probi, & cùm reperta fuerit infamia, tunc potest procedi ad inquisitionem de crimine ρ.

Sexto requiritur, vt is contra quem instituitur inquisitio non fuerit alias de crimine hoc eodem, per iudicem fori externi absolutus, vel à Principe gratiam delicti obtinuerit; vel etiam de illo fuerit condemnatus pœnâ condignâ delicto, & non leuiore. idemque dicendum etiam si absolutus esset à iudice propter defectum accusatoris crimen non probantis; si sit tamen diffinitiuè absolutus, & non dumtaxat (vt faciendum hoc casu prudenti iudici) ab obseruatione iudicij. Limita hæc primò, nisi qualitas quæ in secundâ accusatione vel inquisitione de nouo additur diuersificet σ delictum (v. g. ex homicidio in parricidium.) item nisi sit crimen mixti fori (vt est crimen Magiæ) nam in hoc, si fuit punitus à iudice sæculari, non poterit iterum puniri à iudice Ecclesiastico; nisi iudex sęcularis minorem imposuisset pœnam, quàm par erat, & quàm iudex Ecclesiasticus potuisset imponere. Si verò ante fuit damnatus à iudice Ecclesiastico, tunc quia in tam grauibus criminibus Iudex Ecclesiasticus non potuit punire pœnâ condignâ delicto, vt potest sæcularis iudex; ideò semper in his poterit iterum conueniri, & damnari abs sæculari iudice τ; quæ verissima etiam quando loquimur de pœnâ ordina-

ρ d.q.6.vers. sed certe ex quo talis postulatio.

ϖ vid. Prosp. Farinac. 5. n. 14.

ϖ in prax. hæres. tit 22. de inquis. ordin. n. 6. & 7.

ρ Duenas reg. 198. & Clar. 5.

σ Gomes. to. 3. de delict. c. 2. nu. 27. Foller. praxi crimina Canon. c. 35. n. 8.

τ ca. felicis. 5. per hoc. de pœn. in 6. optime hoc docet Gomes. d. c. 1. n. 40. & post plurimos Farinac. q. 4. d n. 7.

ordinariâ & principaliter ad puniendum delictum irrogatâ. 3. nisi colluſio & præuaricatio accuſatoris, vel primi iudicis interuenerit: tunc enim iteratò poterit inquiri. 4. ſi fuerit abſolutus vel condemnatus probabiliter & veriſimiliter ignorante eo, qui ſuam vel ſuorũ proſequitur iniuriã; quod procedit dumtaxat ſi ſit graue crimen & magna cauſa. 5. niſi ſit abſolutus, non diffinitiuè, ſed ab obſeruatione tantum iudicij; vel relaxatus ſub fideiuſſione de repreſentando; vel ſi purgauit indicia per torturam. his enim caſibus poterit, ſuperuenientibus nouis probationibus aut indicijs, iterum in ius duci υ, id tamen intra tempus à iure ad hoc vel conſuetudine præſtitutũ, & iure quidẽ ciuili non diſtinguitur inter eundem & alium accuſatorem; ius verò Canonicum id alteri permittit, veteri verò ſiue eidem accuſatori hoc non permittit φ.

υ vid. Proſp. d.q.4.n.26.

φ vide Proſperũ §.n.30.

Quæri ſolet etiam de tranſactione, quando illa impediat nouam inquiſitionem vel proceſſum: breuiter ex eodem Proſpero reſpondetur χ. Si remiſſio delicti publici ſit habita per tranſactionem (ſuppono licitam) cum parte; poterit non ab illâ, ſed ab alio actore iterum impeti iudicio (quia ſententia facit ius quoad omnes, non autem tranſactio) multoque magis à fiſco, & eo requirente poterit iudex adhuc eundem proceſſum proſequi vel iterum de nouo procedere (aliud enim eſt ius partis læſæ, aliud ius reip. læſæ) & in criminibus atrocibus hæc tranſactio nihil debet diminuere de pœnæ ordinariæ grauitate. Ceterum ſi tranſactio vel compoſitio facta fuiſſet cum ipſo fiſco vel iudice, tunc; quia pecunia ſoluta ſucceſſit in locum pœnæ; non poſſet iterum retrahi in iudicium, vel conueniri reus iſte, etiamſi noua ſuperuenirent indicia. hæc regula procedit, 1. niſi alias cõſtaret omnimodè de delicto cõmiſſo per reum, vel ex facti notorio, vel confeſsione rei, vel ex probatione iudiciariâ; tunc enim non valeret iſta per iudicem laicum facta compoſitio, & eſſet omnino illicita iudici, ſi fit facta poſt ſententiam. dico, *conſtaret*, 2. quia nullæ præſumptiones ad hoc ſufficerent. dixi *per iudicem laicum*, quia Eccleſiaſtico iudici permittitur pœnam ſanguinis in pecuniariam

χ §.à nu.31. & q.5. per totam.

commutare. licebit etiam hoc iudici ſeculari, quando reus exciperet de nullitate proceſſus, vel quando iudex aliquam iuſtam haberet cauſam recedendi à pœnâ ordinariâ, & illam commutandi. Dixi *ſi ſit facta poſt ſententiam*. quia ſi ante ſentẽtiam, tunc iudex id faciens ex causâ non iuſtâ peccat, ſed valida eſt cõpoſitio: ſi ex causâ iuſtâ faciat, tranſactio valida eſt, & iudex non peccat. 2. limitatio eſt, ſi reus primum hoc delictũ commiſerit, poterit iudex ſic componere; nõ verò ſi ſit homo facinoroſus, ſolitus hoc delictum vel alia patrare. tamen ſi de facto ante ſententiam iudex cum tali facinoroſo componeret; veriſimiliùs eſt valituram compoſitionem; licet ipſe tum peccaret. 3. limitatio, dummodò prius cum parte inierit reus concordiam, alioqui hanc præcedẽs concordia cum fiſco iniqua eſt, & non valet. imo conſenſus ille partis debet eſſe expreſſus & euidens, non tacitus tantum vel diſſimulatus. Non valet inquam reſpectu partis, ſed benè reſpectu fiſci tranſigentis. 4. limitatio, ſi hæc tranſactio foret inita in criminibus, ſuper quibus tranſigi non poteſt, vt ſunt læſæ Maieſtatis diuinæ & humanæ, raptus virginũ & ſimilia, ſuper quibus vt valeat tranſactio cõſulendus primo eſt ipſe Princeps: & his criminibus annumero ſortilegium hæreticale. 5. limita fore inualidam compoſitionem reo, ſi iudicis fraus, dolus, colluſio aut corruptela interueniſſet: vel ſi metu eam à reo extorſiſſet.

Quoad gratiam delicti factam à Principe, Proſper fuſè admodũ, ſed in hanc ſententiam †; differre abolitionem ab indulgentiâ Principis. abolitionem non exſtinguere crimen, ſed tantum iudicij inſtantiam, ideo tranſactâ lætitiâ publicâ, propter quam Princeps eam concedit, infra 30 dies poteſt accuſator de nouo accuſare: & ideò hanc non trahi ad crimina enormiſſima, nec ad omnes perſonas. Indulgentiâ verò Principis fieri cum causâ, & crimen exſtinguere, quare ſi princeps alicui gratiam faciat de omnibus delictis, vel generaliter omnibus delinquẽtibus, de omnibus delictis, indulgẽtiam concedat; talis indulgentiâ comprehenderet etiam grauiſſima crimina, & notoria & liquida, & extenderetur ad carceratos quoquę

† *q. 6. per to. & Oddo Peruſinus optimè libr. 2. de reſtitut. in integr. q. 91. & ſeqq.*

quoque & condemnatos.

Sit regula. *semel à principe gratiam criminis consecutus, non potest amplius ab vllo iudice molestari.* hæc facultas gratiam criminis faciendi competit Principibus superiorem non recognoscentibus, aut saltem habentibus regalia iura; item Baronibus & feudatarijs, si fuerit illis in investiturâ expressè concessa; quoad Duces, & Marchiones, & Comites, quicquid dicant alij ω; non puto hanc potestatem accipere, nisi cetera regalia iura ijs cõcedantur; & sic practicatur in Franciâ & Hispaniâ, vbi hoc ius soli Regi est reseruatum. Non tamen licet supremo Principi pro lubito has gratias concedere. Nõ potest enim nisi priùs parti læsæ sit satisfactum Ω. Nõ potest in homicidio deliberato, hoc enim diuino repugnat iuri αα; ideò licet in foro externo non sit qui absolutâ hanc Principis potestatem impedire possit, in conscientiæ tamen foro hoc faciens peccat: nisi id faceret pro bono pacis publicæ, vel aliam vtilitatem reip. maximã; quod cùm de assassinis etiã DD. ββ cõcedant, existimem ad veneficos quoque pertinere, vt in ijs idem ius sit Principi. Rariùs tamen potest contingere, vt iusta causa huic gratiæ suppetat: rarissimè quoque legimus bonos Principes hac vsos potestate. Carolus V. Imp. Agrippæ pœnã mortis nõ indulsit, sed cum is effugisset, exilium irrogauit, & in Franciâ ille obijt. In eâdem Christianissimus Rex Carolus IX. eius nominis, qui vltimus fuit, Triscalino, vt socios proderet, vitam & libertatẽ permisit; non sine bonorũ offensione. Fateor si Princeps aliquã huiusmodi inualidã gratiam concessisset, licet illa foret nulla; tamen deberet reus illâ vsus à iudice absolui & relaxari: ne sub fidei publicæ prætextu decipiatur, & sic practicari in Italiâ & Hispaniâ docent grauiss. scriptores, apud Prosperum Farinac. qui illos sequitur γγ. quod puto intelligendum, quoad primam apprehensionẽ, nã sic semel apprehensus & tunc relaxatus, deberet cõmonefieri de nullitate gratiæ, itaque vt sibi caueret in posterum vel impetraret gratiam aliam, manere enim punibilem & pœnæ obnoxiũ: quod si negligeret, posset à iudice capi & puniri. Tunc

ω apud Prosperum, & ipsemet 1. n. 8.

Ω Prosp. late à n. 18. maxime n. 25 post D. Tho. 2. 2. q. 67. a. 4 & Plat. mox citand. nu. 55.

αα opt. hoc docet Baptist. Plotus vol. 2. consil. crimin. variar. cons. 73 à n. 46. Plaza in Epit. delict. c. 10.

ββ Plot. Ioseph. Lud. Decis. Lucens. 15. Lud. Pegues. decis. crimin. n. 11.

γγ Boss. Clarum. Vulpell. Lud. Peguer. Farinac. tit. 27. q. 6.

enim vnica illa ratio praxis huius planè cessaret, neque iam dici posset sub fide publicâ deceptus. Equidem cum lex nulla (quod sciam) huic dicto repugnet, & DD. illi non satis clarè proponãt, an quo ad primam tantum apprehensionem, an quoad seqq. quoque loquantur, & publicè interfit delicta puniri; omnino arbitror conscientijs iudicum, quod dico tutissimum fore. Hæc de sexto requisito.

Sᴇᴘᴛɪᴍò requiritur in hac inquisitione, quod in omnibus actibus iudiciarijs, vt fiat à iudice competente: quem constat in hac materiâ esse tam Ecclesiasticum, quam sæcularem iudicem, item fidei inquisitores; quibusdam tamen casibus: quos benè Simancas ponit ♪♪. Inprimis quia solent venefici, & Striges fidem Catholicam abnegare, vel saltem ea dicere & perpetrare quæ sapiunt hæresim ‡‡, ideò ab Innoc. 8. Iul. 2. Leone. 10. Hadr. 6. Pontificib. hoc negotium inquisitoribus fuit demandatum §§. De sortilegijs propriè dictis hoc est diuinationibus illicitis non debẽt inquisitores fidei cognoscere, nisi sortilegia hæresim saperent manifestè: videlicet si quid impium & hæresim præseferens admisceretur, vel si crederet sortilegus aliquid diuini inesse sorti »». Idem dicendum de coniectoribus suspectis reliquis, qui facile in infidelitatem incidunt, & vel dæmonem adorant, vel cum eo fœdus habent, vel credunt eum futura contingentia certò scire, vel abutuntur sacramentalibus θθ. In ceteros superstitiosos inquisitores fidei, siue facta sint atrocia, siue sint leuia, non inquirunt, nisi quando sapiunt apertè hęresim, vt baptizare scienter iã baptisatũ, vel baptizare imaginẽ; cõtra superstitiosos verò magos ‡‡ quia, (vt ait Ciprianus *lib. de duplici martyrio*) *qui magicis artibus vtuntur, tacitè Christum abnegant, dum cum dæmonibus habẽt fœdus*;] vixque fiat vt non vel hæreticum quid credant, vel hęresim sapiens faciant; ideo vix vnquam incidet vllus talis, quin contra eos Inquisitores possint procedere; & poterunt quòcumque iudices compellere, vt ad se mittant acta contra hæreticos huiusmodi magos facta ××. In omni vero iudice illud cõmune hîc quoque est, vt reus debeat esse subditus iurisdictio-

Ad in praxi Inquisit. c. 11. & c. 8.

‡‡ *Silu. lib. 3. de Strigimag. & dæm. admir. c. 1. Ioannes Picus lib. 3. Dialogi, Strix.*

§§ *Bullas horum edidit simul Binsfel. in tertia editione libri de confess. malef. Bullæ Iulij II. meminit Picus 3. nu. c. accusatus. §. sanè. de hæret. in 6. c. 1. 26. q. 5. c. illud. 26. q. 2.*

θθ *d. §. sanè. Palanf. p. 2. q. 184.*

‡‡ *glos. & DD. in c. accusatus. §. sanè. de hæret in 6. Oldrad. cõs. 210.*

×× *c. præsidentes. ca. vt officium §. denique. c. vt commissi de hæret. in 6. ca. cum Bertoldus. de re iudica.*

tisdictioni inquirentis ratione delicti, domicilij, vel originis λλ, vel etiam ratione conuersationis per decem annos in aliquo loco μμ, & non minoris spacij, idque de delictis tantum commissis alibi durante hoc decem annorum spacio; quia tam longa conuersatio domicilij electi rationem habet: operari tamen hoc non potest quo ad delicta priùs commissa. Sunt & aliæ multæ causæ tribuentes iurisdictionem, quæ in nostrâ materiâ minùs considerandæ sunt, quia vix vnquam, vt dixi Sortiariæ nostræ carent hæresi; hæretici verò coram pluribus iudicibus ac diuersis iudicijs possunt conueniri νν, & vbicumque locorum reperiantur possunt à loci iudice puniri, ex communi sententiâ praxi receptâ οο: habet enim heresis crimen causam in se continuam & successiuam, & ideo vbicumque hæreticus versatur ibi delinquere censetur ϖϖ; quæ ratio in sortiarijs efficacissima est, quæ vix pedem, sine loci damno & nouo crimine, vspiam figunt.

λλ l. 1. C. Vbi de crim. agi oport. & si diligens. de foro cop. vid. Conar. prac. qq. c. 11. n. 3.

μμ Bossius de foro comp. n. 72. Farinac. q. 7. nu. 5. & seqq.

νν ca. per hoc §. 1. de hæret. in 6. Gabriel. lib. 2. ti. de iudi. cõcl. 1. n. 19

οο Duen. reg. 378. Nouell. reg. 220.

Octavò requiritur in sortilegijs & maleficijs non hæreticalibus nec enormibus vt intra 20. annum à crimine desito, inquisitio instituatur. nam spacio. 20. annorum reus præscribit ex communiore & veriore sententiâ ππ: sed quando maleficium vel sortilegium coniunctum est cum hæresi, nulla temporis præscriptio reum potest iuuare, imò & post mortem, ratione hæresis, poterit inquisitio institui ρρ. imò etiam quandocumque tam graue est maleficium vel sortilega superstitio, vt exceptum vel enorme crimen censeri debeat, poterit quãdiu viuit reus inquisitione pulsari σσ: & quando fuerũt apostatæ vel hæretici tunc etiam pæna pecuniaria, quam defunctus debebat, ab heredibus est luenda ττ; vt puto, vsque ad annum quadragesimũ, nec minori tempore præscriberẽt heredes υυ, quantumuis in crimine læsæ Maiestatis humanæ quinquennio præscriberent φφ. Ex his sequitur, diuturnitatem temporis octo vel decem vel amplius annorum, siue à delicti commissi, siue à reatus die sumas, in his criminibus nihil prodesse ad pænæ diminutionem, de ipso delinquente

ππ Arna. in trac. de agn. assert. Catho. & hæret. q. 25. Pesia. in direct. inquisit. schol. 45. post multos Farinac. q. 7. limit. 9.

ρρ vide Farin. q. 10. in prin. & q. 1. lim. 8.

σσ vid. Farin. d. q. 10. n. 29. & 37.

ττ Marsil. in l. qui falsam §. 1. n. 1. D. ad l. Corn. de falsf. Carter. tract. de homic. §. 28. n. 7

υυ post Peregrinum de iu. fisci lib. 4. Farinacius d. q. 10. nu. 76.

φφ c. 2. de præscript. in 6.

χχ l. 2. C. de apostat. V. Gom. 3. p. de delic. c. 1. n. 81. Farinacium q. 25. n. 159.

sumendam. ratio est, quia in his criminibus, nulla præscriptio potest reo suffragari, vt benè Farinac. *d.q.10.nu.90.*

Non̄ò requiritur, secundùm ius commune, vt contra absentem non fiat inquisitio: sed regula ista fallit in criminibus exceptis; imò de consuetudine, etiam in alijs criminibus potest formari inquisitio contra præsentes, & contra absentes, siue sint contumaces siue non. ††

†† *post Clarum Farinacius q.1. nu. 69. & q.11.*

SECTIO III.

De indicijs optimis ex quibus iudex in hoc crimine tutò potest procedere.

COnstat eò clariora & verisimiliora & propinquiora requiri indicia, quò actus iudicialis maioris præiudicij fuerit reo; vt ad cōdemnationē, quàm ad torturam; ad torturam, quàm ad capturam; ad capturam, quàm ad inquisitionē. hoc suadet naturalis æquitas, & receptum est cōmuni consuetudine, & probatum Bruno *tract. de indic. 2.p.q.6.n.4.* & Bossio *in tit. de inquisit. n.61.* quod etsi improbetur alijs α, tamen reuerā est consentaneum planè rationi; nec video cur corruptela vocari debeat. docet hoc benè Farinac. *d.q.1.n.47.*

α *Claro q. 20. nu. 3. Rolando à Valle & alijs.*

Constat secundò quod indicia quædam sunt leuia, quædā grauia, quædam grauissima; & leuia, suspicionem gignunt tātum, vel ad summum simplicem præsumtionem; grauia verò, gignunt aliquid vltra simplicem præsumtionem, minùs tamen semiplenā probatione; grauissima verò gignunt semiplenam probationem. vt minimum. β

β *Clarus 3. nu. 1.*

Constat tertiò quæ sint leuia, quę grauia, quæ grauissima, hoc ordinariè pendere à iudicis arbitrio; eumque iudicare debere, personarum & rerum circumstantijs trutinatis, quæ indicia ad quid sufficiant γ; quod arbitrium debet ille dirigere ad normam iuris scripti, vel consuetudinarij, & receptas interpp. opiniones, & praxim patriæ δ.

γ *Conrad. Lancellot. in pract. tit. de inquisit. nu. 23. Farinac. §. n. 46.*

δ *Farinac. 3. Binsfeld. in l. vlt. C. de malef.*

Inquisitio generalis potest aliquando formari non præcedentibus vllis indicijs, sed pura dumtaxat ex notificationibus seu informationibus extraiudicialibus; in qua si vocati & examinati

minati testes aliquem particularem nominant, tunc contra nominatum posset formari specialis inquisitio ε: sine indiciis verò vllis non liceret incipere à speciali contra aliquem inquisitione: si tamen iudex procederet, posset reus opponere de nullitate inquisitionis, ob defectum indiciorum; si reus non opponeret, tunc adhuc valeret processus, nam hîc defectus non inualidat, nisi reus opponat. ζ

ε Clar. q. 5. vers. scias etiam.

ζ Fran. Bescius cons. 70. nu. 26. lib. 1. Ioann. Mar. Monticel. pract. crimi. reg. 1. Farina. 3. n. 49.

Ad assumendas ex officio informationes super delicto sufficiunt indicia leuia; sed ad transmittendam reo inquisitionem, siue ad eum citandum pro delicto, necessaria sunt indicia grauia η. Quoad capturam, si fiat tantùm ne reus fugiat, interea dum fit inquisitio; sufficiunt leuia indicia: si verò fiat, vt specialiter contra eum procedatur, necessaria sunt grauia. Ad torturam meâ sententiâ sufficiunt indicia plus quàm grauia: & arbitror à Claro grauia vocari, quæ communiter grauissima; sanè vt docet Farinacius ι ea deberent esse indicia tam vrgentia, & certa & luce meridianâ clariora, vt iudex sit quasi certus de delinquente, & vt nihil aliud ipsi desit quàm rei cõfessio: quod intelligendum non in genere probationis, sed in genere indicii, hoc est quæ sint apta ad plenè persuadendum animum iudicis, non tamen ad plenè probandum. stat enim iudicem esse persuasum reum esse noxium, etiamsi hoc non sit plenè probatum, quia deest cõfessio rei, vel aliqua alia probatio. quãdo ergo iudex sic putat se habere plena indicia, potest procedere ad torturam: sed si haberet plenas probationes, tunc deberet procedere ad condemnationem. κ

η Clar. q. 2. & 3. Farinacius n. 48. Osasens cons. 64. n. 5.

ι q. 36. n. 3.

κ l. fin. l. adeos. C. de probat. l. qui sent. Cod. de pœn. l. fin. C. de custod. reor.

Hæc indicia volunt DD. debere ad torturam esse proxima delicto, & non remota (v. g. quod testes deponant de ipso delicto vel de visu) sed intelligendi sunt, quando vnicus testis deponit, & indicium non est confirmatum alijs indicijs. ordinariè enim debẽt indicia remota grauia probata esse per duos testes, etiam in λ crimine hæresis, nec sufficeret vnus testis omni exceptione maior; sed debẽt esse duo omni exceptione maiores: ad inquirẽdum verò sufficerent nõ omni exceptione maiores. prẽterea ad probãdũ indicia hæc remota (de quibus

λ Clarus q. 22. in princ. Farina. q. 37. n. 13. & seqq. Gomes. lib. 3. de delict. c. 13. n. 18. & 19.

bus tantum agimus) teſtes debent iſti eſſe non ſingulares, ſed conteſtes, ſiquidem indicia ſint planè remota; ſi verò ſint non multum remota ſed quaſi adminicula quædam delicti, plurium ſingularia teſtimonia virorum bonorum ſufficient (p) maximè quando hæc teſtimonia omnia ſub eodem crimine quaſi ſubordinantur, vt ſi dicat vnus ſe vidiſſe aliquid ponentem ſub ianuæ limine: & equos poſtea mortuos; alius quod vidit tangentem puerum, & hunc mortuum; tertius quod vidit proijcentem puluerem & ſubſecutam tempeſtatem. hæc enim omnia in vnum tendunt finem, & ideò hæc ſingularitas adminiculatur potiùs quam obſit, *Alex. conſ. 13. lib. 7. Gomeſ. to. 3. ca. 12. n. 12. Minſing. obſ. 100. cent. 2. And. Gail. lib. 2. obſer. 66. optimè loquitur hac de re Simãcas in praxi tit. 35. n. 34.*

(p) vide Farin. quæſt. 38.

Proxima indicia etiam requirunt duos teſtes quando non ſunt immediatè de ipſo delicto, ſed de adminiculis proximis: ſed ſi ſint de ipſo delicto ſufficit vnus exceptione maior, ad torturam. *Farinac. optimè nu. 41. qui etiam ſeqq. numeris multa ponit digniſſima obſeruatu.*

Sed nunc veniamus ad ſingula indicia. *Primum* ergo eſt INDICIVM PER TESTES. Sufficit autem in hoc crimine vnus teſtis ad inquiſitionem particularem inſtituendam, etiamſi ſit alias inhabilis; ſed ſi ſit teſtis legitimus & exceptione maior eſt ſufficiens ad torturam, iuxta Clarum *q. 21. num. 2.* cuius dictum nimis indiſtinctè vſurpat Godelm. *li. 3. c. 3. n. 13.* tu explica, iuxta iam à nobis dicta ex Farinacio.

2. *indicium* eſt NOMINATIO SOCII CRIMINIS hoc etiam indiſtinctè ponit I. C. ille Francofurt. more ſuo; ſed accuratè punctum iſtud tractauit D. Binsfeldius, quem qui plura volet poterit legere; vt & Proſperum Farinacium inſignem I. C. Sciendum communem eſſe DD. ſententiam, maleficos & mathematicos de conſocijs interrogari & torqueri poſſe; quod & iure ciuili cautum (o), & omnium praxi receptum eſt (π); imo & iudicem teneri interrogare, & reum in conſcientiâ teneri denunciare ſocios, quos neſcit imo præſumit non ſe correxiſſe nec deſtitiſſe à crimine, eſt ſententia Theologorum.

(n) Binsfeld. de confeſſ. maleſ. numb. 2. Farin. de indic. & tortu. q. 43.

(o) l. fin. Cod. de maleſ.

(π) vide Farin. d. q. 43. n. 67.

gorum ρ. Iudex hoc facere omittens peccat grauiter: contra iustitiam, quia non occurrit & impedit mala reip. & priuatis inde imminentia, quæ tenetur impedire: & idcirco tã priuatis quam reip. eum teneri ad restitutionem omniũ damnorũ inde redundantium, vult communem esse sententiã Theologorum (vt est) Binsfeldius σ; qui addit, ex Soto & Nauarro, teneri etiam confessariũ huiusmodi reos admonere, vt socios non correctos denuncient, quod si nolint facere, non debere eos absoluere, si absoluant peccare. Quod si reus sciret aliquẽ ex socijs esse conuersum, neque periculum esse, ne ad vomitum redierit vel sit rediturus; tunc nõ posset illum nominare, nec confessarius, volẽtem talem nominare, posset absoluere.

ρ D. Tho. 2. 2. q. 70. ar. 1. ad 2. Caiet. tom. 1. tract. 31. resp. 5. ad Cherubin. & add. 4. 1. Castro, Sot. Angl. Nauarr. citati à Binsfeld.

σ 3. fol. 284. cum seqq.

Sed quædam circa hanc rem sunt explicatiùs tradenda. fusè docet Binsfeldius iudicem debere credere reo socios casus excepti denuncianti: frustra enim adstringeretur ad interrogandum, si non deberet ei fidem habere. Certum est aliquam habere debere, sed quantã & ad quid? nunc videamus. Gignit denunciatio idoneã præsumtionẽ contra socios τ, si sequentia concurrant. nẽpe si non sit defectus in personâ, qui eleuet fidem. huiusmodi autem defectus rarò contingit. Admittuntur enim infames: tales sunt omnes complices, ideò minùs fidei meretur eorũ testimoniũ, quàm virorũ bonorũ; admittũtur tamen ad denunciationem & testimonium, quia vix possunt alij haberi, & malefici non solent hoc crimen nisi coram complicibus committere & solis illis detegunt: & infamiæ hoc impedimentũ, est iuris positiui, ideò lex potest in eo dispensare ex iustâ causâ, vt fecit. debet tamen iuxta υ nonnullos hæc complicis denunciatio esse facta in torturâ, eò quòd cùm sint infames, parùm illis extra torturam credendũ: reprehendit hanc sententiam, quæ tamen communior videtur, Simãcas φ, & ait eius auctores sine lege & ratione loquirationem iam dixi, & fauet c. *illi qui* 5. q. 5. & hoc expresè requirit Carolina constitutio, quæ in imperio seruanda est. Nec Simancæ opinio alibi locum habere potest, nisi fortè, vt ex dicto socij extra torturam procedatur ad inquisitionem: nunquam,

τ est communis, DD. in l. fin. C. de accus. & c. 1. de confess.

υ Camillus Campegius ad Zambin. de haret. c. 9. Minoch. de arb. cas. 474. n. 50. Massicard. de probat. vo. 3. cõc. 1311. n. 38.

φ Arnisæus Zambin. c. 8.

quam, vt ad torturam. imò non sufficeret, si reus statim ac à torturâ depositus erit, hoc diceret: sed debet tortura specialiter adhiberi pro confirmatione suæ depositionis; nec sufficeret prima tortura, in qua reus suum delictum confessus est, *sic Clarus §. Vlt. q. 45.* Antequam verò specialiter torqueatur pro confirmatione depositionis illius in torturâ, in qua suum crimen fassus, factæ, debet eandem depositionem spontè ratificare, non secus ac ipsam principalem delicti confessionem, *Marsil. §. diligenter. n. 153. Carrer. de indic. & tort. §. octauum indicium. n. 17. & 22.* postea poterit coram nominato, ad confirmationem suæ confessionis; & vt socios magis afficiat, & vt defectum infamiæ expurget, & ad omnem alium bonum effectum, iterum subdi torturæ, sed admodum leui. *Sic post Boë. Boss. Vulpel. Clarum, Farinacius q. 43. n. 139. qui testatur sic Romæ practicari.* Item requiritur vt nominator nihil iræ vel rancoris habeat vel odij cum nominato; quod iudex debet diligenter attendere, & quærere: nam inimici nominatio, nullam fidē χ faceret: ita sanè si sit grauis inimicitia, tum enim hoc impedimentum est iuris naturalis, nec lege vel statuto posset tolli ϕ. Minorennium testimonium ad inquirendum potest vsurpari, non ad torquendum, nisi meliora & plura accedant indicia ω. feminarum propter sexus infirmitatem & leuitatem plures denunciationes sunt necessariæ quàm virorum, puta trium vel quatuor pro vno viro. Et hæc omnia locum habent in hoc crimine, etiā quoad cōiuges, parētes & liberos α. Secundò requiritur ex parte iudicis vt non interrogarit veneficum *de socio* aliquo in indiuiduo, sed in genere, *de socijs*, nō de hoc vel illo, quia hoc foret suggerere, non inquirere β, & hoc cauet Carolina constitutio; sed alij DD. volunt hoc procedere, quando non concurrunt alia indicia vel præsumptiones contra singularem personam: nam si aliqua indicia, vel indicium aut præsumptio contra personā in specie siue in singulari concurrerent; tunc volunt licere iudici interrogando descendere ad speciem, vt fuisti tecum P. in conuentu malef. quando hæc vel illa feciſtis γ, quod tamen explicandum ex Farinacio. scilicet

χ *Gigas de crimin. læs. maiest. ca. 7. nu. 6. Grammat. consil. 38 n. 3.*

ϕ *Anchara in t. pastoralis. de re iudi. Barbat. de testib. nu. 42. Phil. Frācus & alij.*

ω *vide Clar. §. fin. q. 24.*

α *est commu nis. vid. Binsfeld. d. 2. mēb. in prin.*

β *sic post. Gomes. & Wesenbec. Godelmann. & plurimos citat. & sequitur Binsfeld. supr. in concl. 2.*

scilicet duobus casibus tãtum, etiam in exceptis criminibus, posse in specie interrogari deponentem de consocijs. Nempe quando reus dicit se cum socijs deliquisse, sed eos non nominat: tunc enim monendus est, & cogi potest, vt eos in specie nominet. Item quando contra certam personam adest præsumptio legitima & valdè clara, siue indicia tam manifesta, vt verè per illa dicatur constare ipsum esse delinquentem. *Sic* (ait Farinac.) *vidi seruari à iustis & bonæ conscientiæ iudicibus.* d.q.43. n.133. *Tertiò* requiritur vt nominans diligenter sit interrogatus de omnibus circumstantijs, quis, quid, quãdo, vbi, cum quibus, quomodo; nec enim aliter posset procedere ad inquisitionem & torturam ex tali nominatione. est omnium & d. Carolinæ. *Quartò* requiritur vt inquirat à vicinis an nominata persona fuerit de tali crimine à fide dignis vnquam diffamata vel suspecta habita, *sic Constitutio Carolina*; & sanè est ex adminiculis necessarijs, vt post docebo. *Quinctò*, vt reus in sua nominatione non vacillet aut variet, sed constanter perseueret, etiam in speciali torturâ, vt docui, & statuit constitutio Carolina. nam deponens varius non modò ad torturam, sed nec ad inquisitionem sufficiens indicium præbet, vt ex communiore sententiâ receptum δ, & meritò. quia deponens varius periuro non absimilis est. *Sextò* requiritur vt nominans iusiurandum præstiterit se vera fateri, & verè nominare ε; qua in re tuta & receptior praxis est sufficere principiò factum iuramentum generale de veritate dicendâ, & postea iterum oblato in ratificatione, aut in confrontatione cum nominato: nec opus est alio speciali, vt sentiunt nonnulli ζ, quos meritò refellunt Menoch. Clarus, & Farinac. η

Ad torturam sufficient hæ conditiones, si aliæ confessiones plurium reorum concurrant, vel etiam adminiculentur alia indicia: quod ita intellige. Quia versamur in casu excepto, & DD. hoc negantes loquuntur θ de criminibus non exceptis, ideò si plures testentur de eodem suo consocio, faciunt indicium sufficiens ad torturam, vt in praxi ι obseruatur; idemque obtinet quoad alia indicia & præsumtiones adminicu-

a Farina. ã n 187. & seq.

b Marsil. in pract. d. 5. diligenter. à num. 62.

ζ Marsil. ã. Anton. Gomez. 10. 3. c. 12. num. 18. Blanch. & alij.

η vid. Farinac. ã. n. 144 & Lud. Peguer. dec. crimin. 5. nu. 28. & 34.

θ Bal. ℓ quoniam liberi. n. 2 C. de test. Grammat. consil. 21. & cõsi. 35. Natta cons. 298. vol. 2.

ι post Boer. Papon. Boss. & alios. Clar. §. final. q 21. & Farina. ã. n. 41. Menoch. de arbit. iud. t. 2. f. 474. benè Binsfel. ã. concl. 6.

minicúlantes. Putant quidam DD. etiam sine vllis adminiculis alijs ad torturam sufficere nominationem vnius socij, ita Gomez, & Blanchus ex male intellecto Salyceto, sed eos optimè refellunt Menoch. *d. cas. 474. n. 46.* Bertazzin *cons. 341. n. 8. & 25. vol. 2.* Farinacius *q. n. 39. iunctis n. 147. & 155.* & ideo timoratus iudex semper requirat indicia, non leuia, sed magna & vrgentia, vt benè monuit Mascardus *lib. 3. de probat. conc. 1311. n. 14. iuncto n. 53.* quæ non auderem facilè alia vsurpare, quàm à iure suggesta, & benè cómemorata per Farinaciú κ. 1. si accedat vnus testis oculatus maior exceptione, poterit iudex procedere ad torturam valdè grauem, quia tunc habet plusquam semiplenam probationem; non tamen facit iste testis plenam tunc probationẽ, vt malè putarunt multi recentiores secuti Calcaneũ hoc temerè affirmantẽ λ. nã non potest dici plenè probatum, vel reus conuictus, nisi per duos saltem exceptione maiores, talis autem nunquam est socius criminis. 2. si accedat non vnus testis auritus, sed vt minimum duo μ: hi enim faciunt præsumptionẽ aliquã ν. 3. si accedat inimicitia grauis nominati cum occiso, vel damnificato ξ. 4. si accedat fama contra nominatũ ϖ. Sed hoc indiget explicatione. Nã fama vehemens, si fuerit orta à personis honestis & fide dignis, sola sine alijs adminiculis facit indicium ad torturam; vehemens autem censetur, non ex numero testiũ (qui impertinens est ad hoc) sed ex causis suis. nã si causæ seu coniecturæ vnde orta; sunt verisimiles, graues, & vrgentes; censebitur esse vehemens; secus si nõ orta sit nisi ex leuib. friuolis & nõ probabilib. neque tũ sufficiẽt ad torturã ρ. si non sit vehemens fama, tũ si non est orta à personis honestis & fide dignis, (verbi gratia, ortum habuit à complicibus) scio variatum sententijs, existimo, si fama orta sit post incarcerationem, vel accusationem, famã non adminiculari, vt benè Farinacius docuit; sed si orta fuisset ante acculationem & incarcerationem, probabiliùs puto (saltem vbi non viget Carolina constitutio, quæ repugnat) famã huiusmodi adminiculaturam: vix enim potest in hoc crimine famæ initium ab alijs, quã cõplicibus,

κ Ibi n. 163.

λ cons. 110. num. 4.

μ Aym. Crauet. cõs. 178. & Tiberius Decian. cõs. 28.

ν Menoch. d. cas. 475. Cephal cõs. 40 & Ioã. Maria Montice. rer. crimina. 4. & 5. Clarus §. fin. q. 22.

ϖ Calc. Crauet. Mõtical. & Tiber. Decian. d. cons. 28 lib. 1.

ρ egregie Farinac. hoc docet q. 47. 4. num. 28.

plicibus, oriri: & sic intelligo atque recipio sententiam Binsfeldij. *in l. fin. C. de malef. indicio. 6.* & hoc obtinere in omni re turpi, de qua non solet nisi inter infames personas tractari, vt de meretricio, aleâ, lenocinio & simil. fatetur Farinacius *d. q. 47. n. 160.* Quæ autē requirantur vt dicatur verè esse fama post videbimus. 5. si accedat, cū dicto soclj criminis, fuga nominati ob metū non iustū, vel suspicionē non vehementē σ, inquisitionis contra eum formandæ, vel ante accusationem formatā, vel antequam ad actum iudicij aliquē sit processum, corā iudice non inclementi, aut solito procedere non temerè neque præcipitanter: his enim casibus si iudicium deserat, neque citatus compareat, vel absentiæ iustas causas adferat, vehemens oritur suspicio: sicut etiam quando seruato debito iudicij ordine carceri fuit mancipatus & sine effractione aufugit: nam si indebitè carceratus fuisset, & etiam carcere effracto fugisset, non tamen fuga hæc eum faceret pro confesso haberi τ. Sed de fugâ mox plura. 6. si accedat stricta amicitia & assidua conuersatio nominati cū nominante tanta, vt faciat valde verisimilem præsumptionem participationis in crimine υ. 7. si accedat secreta collocutio nominati & nominantis, ante crimen cōmissum habita, verbi gratia, antequam segetes destruerentur, puer necaretur &c. φ 8. si accedat superstitio nominati, vt si vsurpauerit res, facta vel verba quæ sapiant incantationē χ; exempla sunt, si artem magicam alios docere sit conatus ψ; si olla cū vnguentis magicis vel cū buffonibus, vel alia instrumenta huius perfidiæ in ædibus eius sint reperta; maxime si liber magicus in domo eius repertus sit; cui superior potestatem habens & in bonū finē id non concesserit ω; item si quis alteri fuit interminatus maleficiū, cuius effectus fuit subsecutus α, maximè si qui minatus consueuit eas exequi β. sed necesse est quædam hîc concurrere, vt dicam postea. item si nominatus inueniatur in stabulo aut domo alterius, tēpore, & loco quando non debet, & maleficiū postea subsecutū fuit. Item si quis ferā vulnerasset, & in eodem mēbro mox vulnerata inueniatur persona de hoc

σ *And. Gail. lib. 2. obseru. 109. num. 8. Minsin. cent. 5. obseru 98.*

τ *Couarr. 1. var. resol. c. 2. Roland. à vall. cons. 7. nu. 47. to. 1.*

υ *Sic sent. cōmu. explicat Farinac. q. 43. n. 174. & n. 177. & hāc etiam probat benè Binsfel. 8. indicio 5.*

φ *Farinac. à num. 176.*

χ *Carolina const. a. 44.*

ψ *ibid.*

ω *Lud. Rom. sing. 313 Menoch. & alij quos sequitur Binsfeld. ind. 8. benè addēs hoc indicium esse vehementissimum.*

α *exemplum rei iudicatæ adfert Bapt. Zilletus cōs. crimina. 79.*

β *Binsfeld. indic. 4.*

crimine infamata: vt in Lycanthropis sæpè accidit & nuper hîc in Belgio mihi retulit euenisse quiddam permirum Nob. & spectatæ fidei vir, Vanderburchtius Decanus Ecclesiæ Mechlinienſis. Municeps bombardam gerens deambulabat extra municipium, cui ecce obstrepunt multæ aues ex obscænis, corui & picæ in arbore propè viam. Sclopum collimat, & displodit; visus sibi vnam certo ictu perculisse, & decidisse de ramo, reperit solam ferream clauem de cingulo muliebri delapsam. capit, & domum rediens narrat amico, &, num norit clauem, quærit: respondet alter se nosse, clauem vicinæ domus N. Itur ad domum, reperiunt ianuam clausam: inserunt in seram clauem, recludunt, ingrediuntur pro familiaritate, quæ illis cum Patrefamilias: ingressi Matremfamil. inueniunt glande latus ictam. Cape *(lector)* & aliud certissimum. versabar anno 1597. Caleti, (quando, fælicibus auspicijs Sereniss. Archiducis ALBERTI vi expugnatum, à *Catholici Regis* militibus tenebatur) ad Pontem Nueleti duo signa Walonum præsidio posita limitem, contra Bolonienses, tum hostes, tuebantur. sub vesperam sudo cælo Procubitores duo vident nubem subnigram aduolare, & in ea videntur sibi audire confusas voces multorum, quos nulli videbant. tum alter audacior; quid hoc rei est? satin securi. Si videtur; librabo arcubuziam in ipsam nubem. assentitur socius. cum tonitru sclopi decidit ex nube ante pedes mulier ebria, nuda, benè obeso corpore & mediâ ætate, femur traiecta duplici vulnere. capta sementis impotem simulabat: nec ferè aliud adloquentibus referebat, quam; *Hostésne, an fœderati?* quid ad hæc, qui negant transferri? negabunt credere sese. maneant increduli, quia nec oculatis, quos possum plurimos adducere, credent. Pergo ad alia huius generis indicia. Quibus annumeratim, aliud satis frequens, & quod accidit anno isto 1599. in Brabantiæ oppido primario, cum maleficiatæ clarè & sæpius obuersatur figura (suppono esse alias mente sanam, nec imaginoso morbo laborantem) seu species ipsius maleficæ, ei minantis, vel eam vexantis. Quamquam hoc indicium solum non sit tam effi-

cax

cax, quam præcedens. Item quam foret, si vnus testis exceptione maior deponat se vidisse sagam propinantem equo, qui mox mortuus, potionem: aut si duo testes legitimi deponant nominatum exercuisse actum aliquem, qui ex communi maleficorum praxi solet ad maleficium dirigi, v.g. quod stans in aquâ, retrò tergum aquam proiecerit in aërem; vel quod, ante exortam mox grandinem, visus sit lapidem ferire bacillo; vel flores de varijs arboribus lectos in ollam conijcere; vel virgâ aut manu percutere, vel inungere animal, quod paullo post mortuum. hæc ait Binsfeld. γ esse indicia vrgentissima, quorum vnumquodque per se sufficiat ad torturam: quanto (si hoc verum, de quo dubito) certiùs est sufficere quando accedit ad nominationem complicis? 9. Si cum capiuntur, aliqua dicunt vel faciunt, quibus significent se sibi timere à morte, actum esse de se, neque se viuas manus iudicum euasuras δ. 10. Confessio extraiudicialis rei siue accusati, duobus probata testibus, nisi error probetur, ita Binsfeld. ε Sed hoc verum est tantum de confessione huiusmodi speciali de certo facto; non de generali vt de incantatione tantum vel magiâ; item de factâ seriò non ioco, necnon de verisimili atque possibili, vt postea docebo de confess. iudiciali.

γ *Indic. 8.*

δ *Carolina d. c. 44.*

ε *indic. 9. ex communi ve ait sententiâ.*

Hæc sunt indicia maximè verisimilia & legitima; quando, quæ ad naturam atque plenitudinem eorum requisita sunt, concurrunt: & hæc haut dubiè non tantum faciunt cum nominatione complicis concurrẽtia semiplenam probationem: adeò vt sic semper vnum istorum indiciorum cum nominatione tali, qualem requisiuimus, sufficiat ad torturam: sed etiã ex multorum sententiâ, quædam ex his sola sufficiunt: quod tamen non libenter practicarem: sed semper vellem vnum ex vrgentissimis cum alio leuiore, vel plura semper leuiora concurrere.

N Conditiones autem requisitæ, vt vnum ex his cum denunciatione complicis ad torturam sufficiat etiã in exceptis, sunt sequentes additæ ijs, quas superiùs iam posuimus suis locis: primò vt talis nominatio complicis, adeò verisimilis sit, vt vltra admi-

adminicula illa, iudex ex ipso quoque testium numero, & qualitate deponentium,& personâ eorum contra quos deponitur, & alijs facti circumstantijs quasi certò credat nominantem non mentiri ζ. 2.quod socius criminis socios nominans non patiatur nisi hunc vnum defectum: nam si plures habeat,etiamsi tantum duos(v.g.quod nõ tantum sit infamis & criminosus, sed etiam sit vilis, abiectus, aleo, vel aliàs inhabilis) tunc ne in exceptis quidem faceret indicium ad inquisitionem specialem,nedum ad torturam ν, etiamsi in torturâ suam nominationẽ confirmasset θ, quia hæc vnicũ supplet defectũ tantũ;quod procedit multò fortiùs in nominãte socio criminis inimico, periuro,vel vario & sibi contrario ι. 3. secundum quosdam nominatio contra eum qui est bonæ famæ & existimationis non valebit,cum adminiculis, ad torturam:sed valebit,cum bonâ famâ dumtaxat debilitaret indicia contraria κ, ideò considerandum potius quot & quanta sint ista indicia adminiculantia: vt si non superent bonam illam famam,tum vera sit hęc communis DD.limitatio;si illam superent,non debeat propterea nominatus torturam euadere λ. 4. si deessent alia adminicula, non valeret ad torturam nominatio spontè ad nullam iudicis interrogationem à reo facta; quia hæc nec indicij quidem vim tum haberet: sed si adsint alia adminicula,vult omnino Farinac. μ eam æque valere ad torturam,ac valeret si ad interrogationem iudicis emanasset; & sic intelligendam communem DD. dicentium; si reus nullâ præcedente interrogatione complices nominet, non facere indicium. Et sanè hæc distinctio; quæ etiam Claro placuit,& Peguero ν, quoad inquisitionem; non minùs æqua videtur in foro conscientiæ, quoad torturam. In foro externo,quia durat præsumptio, quod testis vltrò se offerens examini suspectus est, ideo tutiùs illic iudex faceret sequendo communem. Porrò quoad duplicem casum,quem addit Farinac. nu. 192. scilicet procedere illam communem, primò quando quis nec carceratus, nec à iudice requisitus spontè iudicem adit, & reuelat crimen cõplicis; secundò, quando quis

ζ *in fide faciorem. de hæret in 6. plurimos citat Farin. q. 43. n. 177.*

θ *post Marsc. Carrer Boer. & alios. Farinac. ẽ. nu. 178.*

ι *Bursat cõsil. 69. & cõs 275 Bonacos. Kirchou. Mascard. qui omnes testãtur esse communem.*

κ *vide Farin. d nu. 179.*

λ *bene docet Farin. q. 47.*

μ *Farina. q. 43 n. 188. ẽ. nu. 190.*

ν *Clarus q. 21. Peguerus decis. crimin. 5. n. 30.*

quis sponte reuelat delictum, de quo sibi impunitas promissa à iudice: ratione hac, quia primo casu tunc præsumitur denunciator siue accusator: secundo casu præsumitur corruptus promissione impunitatis. Equidē, quia vtrumque fundatur in præsumptione iuris potius quàm in facti veritate; putarem in conscientię foro, vbi veritas tantum attenditur, posse iudicem hac nominatione re benè perpensâ vti ad inquirendum saltem: nam ad torquendum, non censeo. Sciendū 5. nō prodesse adminicula quando tortura, in qua nominatus fuit socius, non fuit legitimè peracta seu decreta, puta sine præcedentibus indicijs. *Farinac. post alios n. 193. & seq.* Denique non valere dictum socij criminis ad torturam, etiam cum adminiculis, si potuit veritas actu vel habitu aliter haberi, quidam putant; sed eos meritò refellit Menochius *cas. 474. nu. 62.* quem sequitur Farinac. *nu. 195. d. q. 43.* Ex quo restant quędam breuiter addenda, de indicio famæ, fugæ & minarum.

QVARTVM indiciū est FAMÆ INDICIVM, de quo sciendū, vt fama sit idonea pro indicio, debere ortam esse à viris, nisi sit de re meliùs vel æquè perspectâ fęminis, hoc est quando factū ampliùs vel æquè fęminas tangit o, verbi gratia, de maleficio aborsus, vel sterilitatis, vel infanticidio & simil. ideo in strigarum delictis potest fama originem ducere à fæminis æquè ac viris. Item debet esse fama solida, non leuis, non vaga aut varia, aut decrescens, aut contraria, sed constans, crescens, & vniformis ac eadem ϖ in toto populo: aliàs, quando famæ sunt contrariæ, si simul sunt ortæ, & testes vtrimque sint pares, vt & verisimilitudines æquales, negatiua tollit affirmatiuam, bona malam; & censetur negatiua, etiam quando testes aliqui dicunt se nihil scire, quia per hoc satis indicant non fuisse famā in toto populo. Si famæ simul non sint ortę, posterior tollit priorem, nisi prior nitatur meliori testimonio, vel verisimiliori causâ; tunc enim prior non tolleretur ρ. 3. debet fama orta fuisse tempore delicti commissi, vel statim post, non ex longo interuallo, nedum post accusationē, inquisitionem, vel incarcerationem σ: nisi tamen causa, ex qua fa-

o *Farina. q. 47. n. 161.*

ϖ *post Rol. cons. 3. vol. 1. Mascard. de probat. & al. Farin. n. 163.*

ρ *vide Farin. d. nu. 165.*

σ *Carrer. tract. de indic. & tort. nu. 12. & 17. Foller. pract. crim. ver. detur capitula quod suffocaus vxor. nu. 28.*

ma ſumpſit originem, ſuperuenerit poſt longum interuallum, accuſationem, inquiſitionē, vel incarcerationem; quia tunc quandocumque ſuperuenerit famę cauſa, validum indicium fama præbebit τ. ratio eſt, quia non potuit antè initium ſumere, cùm effectus cauſâ ſit poſterior. 4. vt fama aliquid operetur, debet eſſe fama in loco delicti commiſſi, nec ſufficit ſi ſit alibi: locus autem delicti iuxta qualitatem & facti exigentiā, latiùs protenditur, vel in viciniâ tantum ι, vel in parte oppidi, vel in toto oppido, vel in totâ prouinciâ υ. 5. Debet fama nec eſſe procurata, nec affectata φ: ratio, quia hæc non eſt fama, ſed hypocriſis & fictio. 6. Debet fama hæc mala per bonam famam non fuiſſe deleta. magna enim ſunt bonæ famæ priuilegia. nam paribus momentis iudex debet inclinare in bonam famam χ; teſtes non multo pauciores deponētes de bonâ famâ præferuntur deponentibus pluribus de malâ ϟ. Fama bona in genere tollit malam in genere & in ſpecie ω, eſt communis; & verā, quando mala in ſpecie non eſt adiuta alio indicio, tunc enim puto tantum illam debilitaret, vt colligo ex dictis Vulpelli, Clari & Boſſij coniunctis prout illa poſuit Farinac. *nu. 197. & ſeqq.* tollit etiam omnem aliam delicti præſumptionem & indicium, adeò vt reum torquendum ex indicijs legitimis ſpecificis præcedentibus, eripiat torturæ; ſecundum nonnullos quorum ſententia à quibuſdam communis vocatur α; attamen contraria eſt multorum meliùs rem diſcutientium, & praxi, ac rationi magis conſentanea, vt dumtaxat bona hæc fama, quando ad malam famam accedit aliquod aliud indicium; minuat & debilitet indicia, non vero planè tollat β, idque adhuc ſolummodò ſi indicia leuia γ & qualia qualia, non vero ſi ſint particularia δ, aut grauia; & ideò adhuc poſſe tunc reum torqueri ε; ſed tamen (vt aliquid etiam tunc bona fama operetur) debebit leuiùs torqueri, quæ videtur ſententia Caſoni ζ; & Farinacius addit hanc eſſe veritatem, & ſecundum eam indiſtinctè ſemper ſe vidiſſe iudicari. Plura etiam idem de malâ famâ (*à num. 186. vſque ad fin. q. 47.*) quæ ſic breuiter cape, commodiori

τ *poſt Bar. Alex. Salyc. Boſ et Marſ. Farinacius n. 178.*

υ *Bald. & Salycet. in l. ea quidem C. de accuſat. recte cont. Bart.*

φ *Foller. ſ. n. 35. poſt Bald. & Maſcardus lib. 2. de probat. concl. 748 n. 8.*

χ *Peguer. deciſ. crim. 17. n. 13. Hector Æmil. tract. de teſtib. verbo teſtis bonā vel malam. n. 8. & 9.*

ϟ *Æmil. ſ. n. 14. & ſeq.*

ω *Burſat cōſ. 315. vol 3.*

α *ab Arnoo ſoliloqu. 37. & Burſato conſ. 166. vol. 2.*

β *Vulpell. conſ. 105. Ludou. Peguer. deciſ. crimin. 17. n. 13.*

γ *Vulp. conſ. 10. n. 4. Merenda conſ. crimin 88. n. 77. lib. 2.*

δ *poſt alios Hector Æmil. ſ. n. 17.*

ε *Clarus q. 60. ver. frequens etiam* ζ *de indic. & tort. tract. 1 c. 2. n. 5. Farinac. 192.*

ordine & clarius tradita.

Mala fama in genere alicuius facti facit delicti præsumptionem η, dummodò mala fama sit in eodem delicti genere de quo quis inquiritur θ; & si accedant alia adminicula sufficiet ad torturam ι, siue sit persona vilis, siue non; & siue sit delictum difficilis probationis sine non: nam DD. κ qui quoad personam vilem, & in delictis quæ sunt difficilis probationis, putant non requiri ad torturam alia indicia, præter famam malam in eodem delicti genere; sæui nimis sunt & adferunt non admodum consentanea iuri, quare Farinacius λ eos meritò reprehendit: ideò nec in maleficijs quidem putarim iudicem absoluendum, qui hanc crudelitatem amplecteretur.

η *Mascard. de probat. l. 2. conclus. 831. nu. 10.*

θ *Mascard. S. Fran. Personalis de indic. & tort. n. 56.*

ι *Cason. d. ca. 2. n. 2. Clarus q. 21. vers. fama sola Farinac. q. 23 nu. 22.*

Famam exactè probare, quàm necessarium, tam rarum est in iudicijs; adeò vt Grammat. Senator Neapolitanus scripserit se nunquam vidisse processum, in quo repererit famam publicam legitimè fuisse probatam, quod & Iulius Clarus, & Vulpell, & alij egregij partim iudices, partim aduocati asseruerunt μ. quare cùm in nostrâ materiâ, plerumque contra fagas & striges ex famæ indicio procedatur, pergam eos iuuare, quibus deest larga supellex libraria, vel ocium ingentia illa volumina Farinacij, Bossij, Mascardi & al. percurrendi. Ad famam probandam requiritur 1. vt testes ad minus sint duo, nec sufficit vnus omni exceptione maior ν; sed vt minimum duo esse debent spectatæ, integræ, & optimæ opinionis ac fidei ο; atque idipsum, quod sint tales, articulandum & probandum in processu, iuri communi magis consentaneum est; quando agitur ad inquisitionem particularem vel torturam, imò non benè faciunt iudices, qui communiter hoc solent prætermittere, licet aliquos pro se habeant DD. reuerà enim fundamentum istorum; quòd vnusquisque præsumatur idoneus & omni exceptione maior testis: in re tanti momenti, leuiusculum est π. 2. *requiritur* vt etiam non interrogati testes de famâ exprimant causas, indicia, & coniecturas, quibus orta est fama, nec sufficeret quod dicant se audiuisse à multis vel publice vel ita esse publicam famam ρ, nisi & causas

κ *Personal et ab eo allegat. S. n. 55. & 56.*

λ *d. q 47 nu. 206.*

μ *vide Farin. n. 207.*

ν *Mascard. S. concl. 749. Hippolit. Rimin. cons. 59. vol. 1.*

ο *ca. qualiter & quando de accusat.*

π *vide Farin. à n. 211.*

ρ *Dpt. Simanc. cas. de hæreti c. 65 post nu. 37. Vulpell. cons 30. n 12.*

sas & illa alia adderent ; quibus additis , sufficeret dicere se ita audiuisse publicè dici; de quo statim amplius. 3. *requiritur* vt testis sciat saltem rudi Mineruâ describere (non enim opus est exactâ definitione, quã vix iuristę & aduocati possunt dare) quid sit fama, de quâ deponit; saltem sic, vt appareat iudici eum satis intelligere ; quare reijci deberet , qui diceret se nescire ρ , vel diceret esse id quod per plures personas dicitur, vel quod publicè dicitur , vel quod per istum aut illum dicitur σ : sufficeret autem, nec de hoc interrogandus esset, si ex præcedentibus iudici constaret testem satis intelligere, quid sit fama τ . 4. *requiritur* vt specificè deponat de famâ in illis ip'is articulis, in quibus fama est articulata ; nec sufficeret quod in fine poneretur generalis clausula de famâ præced. omnium &c. υ .5. *requiritur*, vt debeant exprimi auctores, à quibus fama est orta: & quidem probabiliùs est id obtinere, etiamsi interrogati de hoc non forent; & quod nominati isti debeant esse alij, quam contestes ; nec sufficeret dicere se audiuisse à maiori parte populi, si postea diceret se non recordari, à quibus nec vllos posset nominare. nã si aliquos nominaret, & diceret se reliquorũ non tenere nomina hoc sufficeret: imò si fama foret orta ex probabilibus coniecturis & causis, hoc quinctum requisitum cessaret χ . 6. *requiritur*, vt dicant testes, se audiuisse à maiori parte populi, vel ita dici à maiori populi parte ψ , (si addant illius ciuitatis ω vel etiam si id non addant, quia satis hoc intelligitur α) à maiori (inquam) parte populi id publicè dicentis, vel priuatim β : nec necesse est addi, & ita maiorem populi partem sentire γ . sufficit etiam si dicant, se audisse sic dici per totam ciuitatem δ . non sufficeret si dicant, se audisse à mille personis, vel à diuersis personis, vel à multis personis , vel à pluribus & pluribus personis, quia nihil istorum significat maiorem partem populi ε . Sed quid si dicant se ita audiuisse publicè dici vel ita esse publicam vocem seu famam? tunc distinguendũ. nam in criminalibus quando agitur dumtaxat ad habendam semiplenam probationem (v.g. ad torturam) hoc sufficeret, quando testes

ρ *Clarus §. fin. q. 16 n. 18.*
σ *Rol. cons. 54. volum 1. Natta cons. 473. Vivius in lib. cõm. opi. 4.*
τ *Mascar. §. d. concl. 749 n. 36.*
υ *Mascar. § concl 752.*
φ *multis Farinac. à n. 228 vsque 236*
χ *Bart. in l. de minore. § plurium. D. de quæst.*
ψ *Fran. Herculan. de negat. 312. in fin.*
ω *Bart. §. n. 20.*
α *Bald. in c. præterea. n. 19 de test. lib.*
β *Clarus §. q. 6. v. 15.*
γ *Capel. Tolos. decis 380 nu. 9.*
δ *Salycet. in l. ea quidem. nu. 119. C. de accusat.*
ε *fusè Farin. à n. 238.*

do teſtes ſimul adducerent cauſas & coniecturas veriſimiles, vnde orta eſſet fama; in ciuilibus verò hoc non ſufficeret: & ſic conciliat Bal. & Bart. contrarias opiniones ζ Proſper Farinacius. s̃. *nu. 259. cum ſeqq.* *Septimo requirunt* nonnulli plures hos teſtes non eſſe ſingulares; ſed verius eſt hoc non requiri & famam ſiue bonam ſiue malam poſſe probari per teſtes ſingulares dūmodo non ſint conteſtes in ſpecie famę irrogatæ η. *8. fama* probatur per decem teſtes, etiamſi non ſint vniformes, dūmodò cauſas & auctores famę benè exprimant, & alias ſint teſtes habiles; tamen non ſufficient ad torturam, niſi concurrant alia adminicula θ. *9. probari* poteſt fama etiam per ſcripturam, vt litteras bonorum virorum, per priuilegia, & inſtrumenta antiqua & alias ſcripturas authenticas; ſcripturæ autem non poſſunt eſſe panciores duabus, imò ſaltem tres, & debent habere originem à diuerſis perſonis ι. Hæc de probatione famæ in ſpecie.

ζ *de quibus Clarus §. fi. d. q 6. n. 14.*

η *Farinac. Ț. num. 265. & 304.*

θ *vid. Proſp. Farina s̃. à n. 267.*

ι *Maſcar. Ț. concl. 751. & concluſ. 911.*

Bonæ famæ in ſpecie probādæ κ hæc eſt regula, quod vnuſquiſque præſumitur in ſuo artificio vel ſtatu (etiamſi carnifex foret) bonus, donec probetur malus: maximè ſi ſit natus ex bonâ patriâ, vel ex bonis parētibus, vel ſi ſit nobilis & diues, vel benè educatus: & ideò etiam quis præſumitur bonę famę: niſi tamen adeſſet ſceleris aliqua præſumtio ſpecialis. quia hæc excludit præſumtionem generalem. Fallit etiam regula illa quando agitur de præiudicio tertij, tunc enim huiuſmodi bona fama eſt probanda, itē quando hæc præſumtio bonæ famæ redundaret in præiudiciū eius pro quo pręſumitur (de quo vide Menoch. *lib. 5. de præſumt. præſumt. 1. à nu. 20.*) item fallit in eo, qui alias fuit malus malæque famæ: item in eo, qui dat operam rei malæ ſiue illicitæ. *Ad probationem famæ bonæ vel malæ in genere*, requiruntur eadem quæ ad probationem eius in ſpecie, vnde valet argumentum à famâ in ſpecie, ad famam in genere.

κ *vide Fari. à nu. 277.*

Quinctum eſt INDICIVM FVGÆ. de hoc regula prima eſt, quod fuga ante inquiſitionē formatam vel accuſationē porrectam, contra fugientem gignit ordinariè ſuſpicionem & prę-

Vide Proſper. Farina q. 4. & per tot. & Clarum q. 21.

sumtionem non leuem κ doli & delicti commissi: non tamen sola sine adminiculo alio facit semiplenam probationem: quare neque sufficit sola ad torturam, quicquid multi dixerint; & loquor de fugâ, quoad ipsum fugientem: nam de fugâ complicis, non arbitror vnquam illam facere indicium contra complicem inculpatum, hoc est contra quem non sunt alia indicia. fugientem autem intelligo, etiam illum qui occultè latitat in ciuitate aut loco vbi habitat: eum quoque, quem ex signis euidentibus constat fugam adornare, idque magis si accesserit contumacia aduersus citationem: vel etiam fugerit per loca inuia & insolita, puta per saltus aut nemora, quæ non sunt in transitu; vel si inuentus in delicto aut præparatione, clamore populi fugatus fuit; quo casu etiam denegatis defensionibus posset torqueri, si clamor populi sit ortus ex probabili & verisimili causâ, ad opinādum quod volebat delictum committere, sed clamore fuit impeditus λ. Quod si metuit subitò & ex improuiso se conijciendum in carcerem: antequam capiatur fugiens vel se occultans non præbet fugâ indicium idoneum ad torturam: multo minùs, si iam captus ex manibus satellitum & ministrorum iustitiæ se eripiat, quantumuis iuridica & legitima sit captura, quod diligenter notandum contra multos μ; & verissimum est, quando quis etiam ex interuallo postquam elapsus fuit, vel sponte iterum comparet, vel inuitus iterum captus fuit: quòd maximè obtinet in ijs, qui vel propter debilitatem carceris incommoda ægrè possunt ferre, vt de se testatur Demosthenes ν; vel quibus admodū verecundum sit incarcerari, propter genus, vel dignitatem, vel professionem. Spontè dicitur redijsse, qui, cum possit iterum fugere, permittit se capi vel citatus comparet. Est autem hæc spontanea comparitio (si ante bannum fiat) adeò potens, vt fugā planè expurget, cetera verò indicia omnia debiliter, ideo si propter illa antea poterat torqueri, iudex eum iā non poterit torquere, ex plurimorū DD. sententiâ, vel nō poterit nisi leuius multò torquere iuxt. Farinac. *n.* 55. Reg. 2. est Post accusationem vel inquisitionem fuga in criminalibus

causis,

κ *Mascard. multis lib.* 1. *de probat. concl* 819. *& concl.* 531.

λ *vide Farin. n.* 11.

μ *hoc contra Carrer. & Foller. benè Farinac. à n.* 14. *docuit.*

ν *epist.* 2.

causis, quando agitur de pænâ luendâ in corpore, adhuc non præbet indicium sufficiens ad torturam; etiamsi accederent alia adminicula. nam adminicula hæc tantum ante inquisitionem operantur & non postquam fuit inquisitio cæpta, quia post inquisitionem cæptam fuga non præbet vllum indicium o; & ideò alia indicia huic non possunt adminiculari, quod nullum est. Quod si alia indicia sint multa, & vrgentia, ac grauia, illa vim suam habebunt; non vero huic, quod nullum est, adminiculari sunt dicenda. Reg. 3. Hæc obtinere puto etiamsi iudex non habeat famam crudelis, neque comminatus sit se malè tractaturum. ratio, quia molestiæ iudiciales, & grauissima caussarum criminalium incommoda, reuerâ sunt iusta metus & fugæ caussa: quando vero illorum duorum alterum accederet, fatentur omnes fugam nullum indicium præbere ϖ. Reg. 4. Fuga cum quantumuis multis adminiculis alijs, non sufficit ad condemnandum pænâ corporali vel ordinariâ: si verò esset iuncta cum vno teste exceptione omni maiore & oculato, tunc posset sufficere ad condemnationē pænæ pecuniariæ & extraordinariæ ρ. Reg. 5. Causa probabilis fugę probatur, per iusiurandum fugientis, quando constat de caussa probabili; etiamsi pręsumi aliunde possit eum non propter hanc causam, sed propter delictum discessisse, verbi gratiâ, dicit quis se discessisse quia timebat accusari vel incarcerari, si constet hęc comminata vel prępparata fuisse, statur iuramento quod ob eā causam discesserit σ. Sextvm est Indicivm Minarvm. circa quod nota differre iactantiam à minis. Iactitare se dicitur, qui dicit se posse vltionem sumere, offendere, delinquere &c. si vellet: minari verò, qui dicit se velle facere siue se facturum. hęc duo perperam nonnulli confundunt; etiam in alijs rebus. Sit conclusio, *quoad minarum indicium*. quando damnum vel delictum est subsecutum, communis sententia est; siue iactauerit quis se, siue minatus fuerit, efficax hoc indicium esse ad torturam; quando minans vel iactans est persona potens, malę vitę, & solitas minas exsequi τ; intellige si sit dubium, quis delictum

o *Bart. & communiter omnes Peguer. decis. crim. 17. nu. 31. Clarus q. 21. nn. 23. Farinac. n. 27.*

ϖ *Farinac. n. 47.*

ρ *Farinac. n. 69.*

σ *Farinac. n. 44. & seqq.*

τ *arg. l. metũ C. quod met. eau. Farinac. q. 50. num. 7. & 9.*

ctum commiserit,& minator in hoc ipso delicto sit malæ fa-
υ vide Clar. q. 21. nu. 37. Peguer. d de-cis. crim. 17. n. 11.
mæ υ. ratio est, quia in hoc casu idem est animus iactantis & minantis. hoc verum in foro externo, quia talis illic præsumitur: in interno tamen foro,puto inter minas & iactantiam distinguendum confessario,& diligenter quærendum an iactitarit animo adimplendi, necne. Nam grauius longe est peccatum eius qui iactitauit vel minatus cum desiderio exsequendi & exsecutus; imo duplex est peccatum. Similiter in
φ Fari. n. 8.
foro φ externo idem est si quis expresè vel tacitè siue ænigmaticè minetur occidere,aut vulnerare (verbi gratia, faciam ne doleat tibi caput,extraham tibi pennam de alâ &c.) sed in foro interno in æquiuocâ seu obscurâ locutione scrutanda est mens loquentis. Et hoc quod diximus de homine malæ famę & solito exequi; locum habet,quando non accedunt alia adminiculantia indicia: nam si accederent alia, tunc ex solis minis,& mox subsecuto delicto posset subijci torturæ etiam
χ Menoch. de præsump. l. 1. q. 89 nu. 62. Fari. n. 11.
non solitus exsequi χ. Hæc limitanda, primò si offensus haberet alios etiam inimicos præter minantem; tum enim debet iudex esse valdè circumspectus,& considerare an sufficientes sint minæ,& an fortè alius inimicus hoc tegmine fretus offenderit,vt narrat accidisse Paris de Puteo, & ex eo alij
ψ vide Fari. nu. 13.
ψ 2. limit. quando delictum non esset subsecutum incontinenti, sed ex interuallo; hoc autem decernere permittitur iudicis arbitrio; qui considerare debet qualitatem personarum,& an ante habuerit oportunitatem delicti committendi. nam si statim non habuit, & fecit statim ac eam nactus est, interω vide Fari. à nu. 14.
uallum nihil eleuat indicium ω. Tertiò fallit quod diximus esse indicium sufficiens huiusmodi minas; si sint ambiguæ, & quæ possunt significare vindictam legitimam siue iuris, & licito modo (verbi gratia, vlciscar, solues, pęnitebit te,non sic abibit & talia) α quod certè verum est, si mina-
α Osast. cõs. 64. n. 55.
tor solitus sit viâ iuris se vlcisci; verùm si consueuit se vindicare viâ facti (vt solent sortiarij) in his iudex potiùs debet
β Fari. n. 11. 12.
sequi sententiam Parid. de Puteo volentis, etiam tum fore indicium ad torturam β. 4. minę debent fuisse specificę seu

de eo-

de eodem quod subsecutũ fuit delicto. sic nõnulli post Spec. & Dec. quorũ doctrina (vt rectè Fari.) tantũ est admittenda, quando minæ prolatæ fuere in aliquâ certâ specie, & subsequitur delictum planè alterius speciei, quod non continetur sub specie comminatâ, neque est præparatio seu gradus quidam ad illud. (verbi gratia, qnando quis minatur occidere, & secutum est domus incendiũ γ) Sed si minæ fuerunt in genere prolatæ (verbi gratia, dolebit tibi caput, faciam ne hîc intres, ne loquaris &c.) & delictum illâ generali significatione continetur; vel si delictum plus nocuit, vel minùs quam minatum fuit, sed effectus tamen est quid ordinatũ ad minas; tũc adhuc locum habebit regula (verbi gratia, si in quẽ minæ occidendi prolatę, inueniatur tantum vulneratus, vel è contra. quia vulnera nequeunt ad certã mensuram dari. δ) 5. limit. procedere regulam, quando minæ non fuerunt reuocatæ, & quando erant prolatæ animo sedato, & post interuallũ à prætensâ iniuriâ; sic, vt queãt dici processisse ex animo deliberato; non ex calore iracundiæ ε. 6. limit. vt minæ sint absolutæ. Nam si fuerint conditionatę (verbi gratia, faciam si tu adhuc transieris hac &c.) tunc nihil operantur nisi sufficienter probatâ conditione in minis appositâ ζ. 7. debent minæ apparere, hoc est probari per duos testes efficaciter, quos oportet saltem esse concordes in qualitate minarum, licet discordent in loco & tempore η: aliàs si essent omnino singulares, vel esset vnicus tantũ testis, minæ non facerent indicium ad torturam, sed tantum ad faciendam inquisitionem generalẽ sufficerent. 8. ad torturam sufficerent minæ hominis soliti exsequi, cum causâ pręexistente minarũ, vtpote honor læsus, odiũ, vtilitas aut quid simile: quod si ad consuetudinem exsequẽdi, & causam, accederent alia adminicula præsumtionum (vtpote inimicitia) tunc etiam ad condemnandum sufficere tales minas censet Farinac. post multos quos allegat θ; non quidẽ ad pęnam ordinariam, sed extraordinariam, & pecuniariam non corporalẽ. quod fateor, quando concurrunt minę, inimicitiæ, delictum, & consuetudo exsequendi: idque facilius in

γ *Vt bene Natta consil. 42. n. 2.*

δ *Farinac. d. nu. 24.*

ε *Fari. n. 27.*

ζ *Farin. n. 32.*

η *Farinac. d. nu. 40.*

θ *vide n. 30. 36. & 39.*

excepto & occulto difficiliſque probationis crimine noſtro ſortilegij admiſerim, quam in alijs: tamen ſemper propendo rem in ſententiam negantium [1] vnquam in vllo crimine licere ex huiuſmodi indicijs tantum remotis ad condemnationem procedere.

[1] Franc. Caſonus de indi. tract. 7. c. 1. nu. 17. Diaz reg. 370. Ant. Gomez. to. 3 c 12. nu. 15. Sarment. Epiſc. Geennenſ. lib. 1. Select. c. 1. ac. ſicut dignum § illi etiam de hom. ca. qui poteſt & c. quantæ de ſent. excōmun. c. non inferendâ 23. q 3. cum ſim. [β] Gandin. ti. de præſumpt. & indic. in dub. n. 24. Menoch. de arb. caſ. 355. n. 7. quos ſic interpretor. [γ] ſic intelligo ſententiã cōmunem, quã ſeqq. Anto. Gomeſ. d. l. 3. tit. de homic. n. 4. & in ti. de læſ. maieſ. nu. 8 Clar. §. fin. q. 87. n. 3. & Farina. q. 51. nu. 6. [δ] l. 1 § ſed & in eo. D. ad Syllan. [ε] ſic bene Clarus §. poſt Io. Medinam & Couar. ibi citatos.

SECTIO IIII.

De alijs indicijs minus vrgentibus & minus certis.

PRimum eſt, quando quis potuit maleficium impedire & non fecit; ſi tenebatur non lege tantum caritatis (qua omnes homines tenentur) ſed etiam lege iuſtitiæ, vt puta ratione officij; tunc puto vrgentem præſumptionem occultæ ſocietatis induci [α], & talem non prohibentem eſſe plectendum pœnâ ſaltem extraordinariâ [β], quando aliqua adhuc adminicula accedunt; intellige primò poſſe torqueri; &, ſi poſt torturam neceſſaria reliqua adſint, ad condemnationem iuxta dicta paullo antè in fine præcedentis ſectionis etiã poſſe procedi. Quod notandum eſt procuratoribus, & aduocatis fiſci, & ſimilibus officiatis iuſtitiæ. Sed, ſi quis tantum tenebatur obuiare ex præcepto caritatis; tunc non puto iſtud indicium ſufficere ad torturam, ſi alia nulla coniectura concurrit, maximè ſi non aſſociauit ſe poſtea delinquenti [γ]. Et hæc limitant DD. quidam in crimine læſæ Maieſtatis quos ſequitur Iul. Clar. & non eſt dubitandum de foro externo: ibi enim non reuelans hoc crimen punitur: ſicut & ſerui qui non defenderunt Dominum occiſum [δ]. In foro conſcientiæ neque hos ſeruos, neque alios illos, ne in crimine quidem læſæ Maieſtatis, putarim ad reſtitutionẽ damnorum teneri [ε]. Hinc patet indicium & præſumtionem induci contra iudices, qui omittũt vel negligunt maleficos punire ad quod tenẽtur ratione officij, vt dixi, vt & belli dux ratione militum; & prælatus, ſubditorum. quę eſt communis ſententia, *arg. c. qui poteſt. 23. q. 3. cap. negligere 2. q. 7. Simanc. in praxi tit. 15 Capic. deciſ. 130. n. 67. Plaza epit. delict. ca. 28. n. 30. & 31. Nicol. Moren. de fide treug. & pac. q. 138. nu. 41.* & hi omnes quia iure ad hoc tene-

tenebantur, ad restitutionem damnorum ex omissione hac ortorum, parti læsæ tenentur: neque obstat Cou. & Med. citati: loquuntur enim de ijs qui tantum tenebantur obuiare ex charitate: quoad seruos domini occisi aliud est. quia, licet puniantur in foro externo, id fit propter præsumtionem, & ideo in foro conscientiæ non tenentur ad restitutionem.

2. est quando quis patrocinatur sponte maleficis, & conatur criminis enormitatem eleuare, & contendit non esse credendum ijs quæ de illis certò narrantur, & ea omnia vana esse & delira, aliaque huiusmodi, sicut fecere Wierus hæreticus, & nostris temporibus quidam Calidius Loseus Theologus, cuius animæ Deus parcat, qui dum viueret fuit eo nomine suspectus insinceræ fidei, & Bruxellę incarceratus, & Treuiris expulsus; quia libellum parauerat & conabatur clanculum Coloniæ (quod hîc inserendum duxi, vt, si forte infælix iste partus postumus, cum noxâ publicâ lucem aspexerit; vel scripta exemplaria, vt solent opera tenebrarum, clam distribuantur, sibi quisque caueat; ne specie pietatis impietatem hauriat) parauerat inquam, & conabatur libellum edere in hanc sententiam, coactusque fuit abiurare huiusmodi dicta, scriptaque, & meritò. sic enim naturâ comparatum est, vt quæ quisque lubenter & proteruè defendit, ea non fugiat neque se illis facilè abstineat; à quibus vero se abstinet, ea non multum laboret cum inuidiâ & molestiâ tueri. Deinde vt plurimum tales postea deprehenduntur occultę societatis rei. Estque hæc persuasio diligenter vitanda cum omnibus, tum maximè procuratoribus, aduocatis, iudicibus. Ex Iaquerij *flagello Fascinariorum* constat, per Edelinum Doctorem Sorbonicum hoc Diabolum conatum persuadere mortalibus. Iaquerij verba » sunt: non immerito creditur quod dęmones, qui hęresim » & sectam abominalem fascinariorum erexerunt, induxerunt » assertores ad credendum & pertinaciter asseuerandum; quod » ea quæ per maleficos fascinarios fiunt in cultu dęmonum, nō » sunt nisi illusiones dormientium. hoc autem luce clarius pa- » tet ex processu facto cuidam magistro in Theologia [*addit*

Monſtreletus p. 3. Chronic. eum fuiſſe Priorem S. Germani in loco quẽ vocant Galli en l'haye; *& ante fuiſſe monachũ ordinis D. Auguſtini & prius etiam aliorum ordinum, vnde hominis inconſtantiam facilè notes.*] Super huiuſmodi hæreſi & ſectâ deprehenſo: qui ſpontè cõfeſſus fuit & detexit, quo modo in cultu dæmonis ipſe cum pluribus alijs complicibus realiter & pluries conuenit, quem dæmonẽ inter eos vidit & coluit apparentẽ, quandoque in formâ hominis, quandoque in formâ hirci, vbi abnegauit Deum, & fidem catholicam, Beatamque virginẽ & crucem. Prædictus autẽ Magiſter vocatus Mag. Guilhelmus Adeline anno Domini M. CCCC. LIII. die duodecimâ mẽſis Septẽb. [*Monſtreletus vocat Guil. Edelin, & dicit hanc ſententiã latam menſe Decembri, in Vigiliâ Natiuitatis Dominicæ: in ceteris conueniunt, de loco, de anno, de confeſſione, de pœnâ.*] in capellâ Epiſcopali Ebroicenſi iudicialiter coram indicibus fidei, cum lacrymis in terram proſtratus, exhibuit quandam ſcedulam continentem ſua cõmiſſa contra fidem in dictâ hęreſi & ſectâ, offerendo prædictis iudicibus abiurationem. Ipſa autem ſcedula continebat inter cetera, quod quando ipſe fuit introductus ad dictam ſectam Diabolus aſſerebat, quod ipſe Mag. Guilhelmus benè poſſet, ſi vellet, augmẽtare eiuſdem dęmonis dominatum, præcipiendo eidem Mag. Guilhelmo prędicare, quod eiuſmodi ſecta nõ erat niſi illuſio, & quod hoc prædicaret ad contentandum populũ patriæ vbi tunc morabatur ipſe Magiſter Guilhelmus. Hũc Mag. Guilhelmũ ego qui hęc ſcribo noui, & frequentiſſimè vidi antequam eſſet de hoc crimine ſuſpectus.] hæc Iaquer. *flagelli hæreticor. faſcinar. ca. 4.*

Noſtris temporibus ſummâ ope & vi Doctor Vlaet, vnus ex Principis Electoris Treuirici Conſiliarijs, hoc idem contendebat; ſed ei ſe fortiter, eruditè conſcriptâ confutatione erroris, Pet. Binsfeldius oppoſuit, *editâ Diſputatione ad Confeſſion. Maleficar.* Captus ille Vlaetius, crimẽ tandem, fraudẽque confeſſus, vt & Edelinus; flammis feralibus conſumptus fuit.

Oratos velim Iudices (quos ego talia perperam effutire intelligo, vt dignentur has Diſquiſitiones noſtras legere, & in ſingula

singula inquirere: quæ displicebunt, refellant: quæ refellere nequibunt, ijs, fastu & obstinatione seclusis, assentiantur. Irridere, contemnere, nec legere, intelligeréue velle; vanitatis, non grauitatis est, insciticæ non sapientiæ, scurrarum non Iustitiæ Sacerdotum. Solo autem Canone illo, *Episcopi 26. q. 5.* niti; & verba vrgere, non sententiam; nec ad ipsa quidē verba satis attendere, totamque canonis seriem, sed frustulatim eum discerpere; nec explicationem Theologorum, & Canonistarum doctissimorum admittere; nec iudicium suum cōmuni omnium Europæ Catholicorū sæcularis & Ecclesiastici fori Tribunaliū praxi, rerumque iudicatarum auctoritati submittere: sed vnū malle Wierum, aut alterum, reprobę religionis hominem sequi, & cum scandalo audientiū publicè ista iactare; quid aliud est, quam Tribunalia omnia Catholica insciticę, iniustitiæ, crudelitatis damnare? quàm maleficis & eorū sceleri habenas permittere ad nocendum? quam reip. & humano generi toti, & Deo optimo maximo tali conniuentiâ patrocinioque teterrimæ apostasiæ, atrocissimam iniuriam inferre? *Vide dicta sup. lib. 2. q. 16. & dicenda iusra hoc eod. lib. 5. sect. 16. litt. VV.*

3. est, cùm sortiarij, vt plurimùm etiam sint hæretici; eos qui scienter defendunt ipsos & errores eorum esse ipsis deteriores, proque socijs habendos ζ; qui nesciunt esse sortiarios, hi puniendi non sunt, vt tales; nisi suâ defensione iudicis officium impediant η. Qui scientes esse sortiarios non defendūt errorem, sed personam tantum; illi se valdè suspectos reddunt, & contra illos specialiter inquiri potest, & ob defensionem hanc sunt puniendi θ: vt & aduocati & notarij: illi, si scienter & spontè in iudicio patrocinantur, veniâ non petitâ, vel ad hoc à iudice non deputati: hi, si instrumenta scienter illis cōfecerint. Quod si iudices, vel Domini eos in suis iurisdictionibus aut terris defenderint; primò sunt excommunicandi, & post pertinaciam officijs, dignitatibus, & bonis priuandi, & in exilium mittendi ι, vt regijs Hispaniæ & Siciliæ constitutionibus iustissimè cauetur. fallit hæc 3. regula, quando

ζ *c qui alior. 24. q. 3. c. qui consentit. 11. q. 3.*

η *ca. accusatus. §. vlt. de hæret. in 6.*

θ *ca. excommunicamus. §. credentes. de hæret. Brunus libr. 5. de hæret. ca. 15. Simanc. in pract. tit. 14.*

ι *ca. si aduersus. de hæret.*

do sortiarij non sunt hæretici.

4. Quod de defensoribus dictum, idem de fautoribus obtinet; qui verbis, factis, consilio, vel pecuniâ eos iuuant λ.

5. Maiorem etiam præsumptionem de se præbent occultatores siue receptatores eorum λ; si scienter hoc fecerint μ, vel non vi coacti. Quod, si contra occultatorem occurrat alia præterea præsumptio, cogitur ipse vim vel ignorantiam probare; vt si sit amicus ν vel consanguineus: neque hic cognatio excusat à pœnâ in totum ο, sed tamen causa est lenioris multò punitionis; maximè si sit valdè arcta necessitudo, vt coniugum, filiorum, fratrum π. Hæc quoque locum tantum habent, quando maleficium est iunctum cum hæresi.

6. Tenentur omnes, si maleficium sit coniunctum cum hæresi, maleficium denunciare (quod extra confessionem cognouerint) & iudicibus indicare ρ: &, qui hoc non faceret meritò præsumitur socius, argumento fautorum ac receptatorum. Sed quæritur V. debeat hoc casu præmitti correctio fraterna? si constaret maleficium non esse coniunctum cum hæresi, nemo dubitat esse correctionis fraternæ seruandum ordinem: sed quia hoc est de planè rarò contingentibus, quoad striges & sortiarias & veros magos dæmoniacos; ideo quoad hos, omnino censeo hac in re idem dicendum quod de hæreticis, de quibus DD. sollicitè disputarunt σ. *Inprimis*, si hæreticus est dogmatista; protinùs debet iudicibus deferri, vt cautum lege diuinâ *Deuteron. cap. 13. & 17.* ratio. quia nulla moraliter spes suppetit tales admonitione corrigendos: & iuxta D. Paullum; *mali homines & seductores proficient in peius errantes & in errorem mittentes.* (2. Tim. 3.) vnde consequitur quotiescumque probabiliter constat non redituros admonitione ad sanam mentem, statim denunciandos τ. quia periculum est, ne sermo eorum vt cancer serpat. quare commune bonum præferendum est vnius priuatæ famę: & cùm talis iudicio suo plusquam iudicio Ecclesiæ tribuat, stultum sit sperare quod priuati hominis admonitionem auscultaturus & crediturus. Et hoc verum de omnibus, quos constat mali-

λ 2. *paral.* 19. *v.* 1. *Turrecrema. Sum. de Eccles.* 2. *p. li.* 4. *c.* 21.

λ *l.* 1. *& 2. de receptat.*

μ *Bart. in d. l.* 1. *text. in l.* 1. *C. de receptat.*

ν *e cum oporteat de accusat. l si vicinis C. de nupt.*

ο *c. legi* 23. *q.* 8. *c. infidelis* 28. *q.* 1.

π *l. vlt. de recept. cũ sim.*

ρ *Deut.* 13. *&* 17. *Plato lib.* 10. *de legib. D. Leo homi.* 4. *de collect. & homil.* 4. *de ieiun. D. Tho. & Caiet.* 2. 2. *q.* 33. *a.* 7.

σ *Bernardinus Arenalus lib. de fratern. correct. concl.* 6. *propos.* 6. *Alf. a Castro l.* 2. *de iust hære. punit. ca.* 25. *Sotus lib. de rat. teg. secre. memb* 2. *q* 4. *& lib.* 5. *de iust. & iu q.* 5. *a.* 1. *Can. li.* 12. *de loc. Theolog. c.* 9. *Dom. Banez.* 2. 2. *q.* 33. *a. vlt. dub.* 2. *Simanc. tit. c.* 23.

τ *est cõmunis sententia citatorum & præterea DD in* 4 *d.* 19.

tiâ errare; nam hi solent esse pertinaces. huiusmodi ergo tenetur quisque sub mortali deferre. *Secundò* si constat aliquem ex ignorantiâ errare, & certum sit moraliter, siue firmiter creditur post admonitionem emendandus, & correctio profutura; tunc præmittenda est admonitio fraterna υ. *Tertio*, si dubium sit vtrum correctio profutura necne, & vtrum ex malitiâ an ex ignorantiâ peccet; hoc est si dubitetur probabiliter de eius pertinaciâ; tunc res est dubia. quidam censent tunc priùs legitimè admonendum φ, quam denunciandum: & legitimè admonere vocant, quando quis admonetur ab habente auctoritatem prælationis, iudicij, & eruditionis; ita vt teneatur illi credere. nam non est dicendus admonitionem contemsisse, qui non credidit ei, cui credere non tenebatur. hæc sententia est valdè æqua. Reip. tamen videtur vtilior sententia contraria, nempe hoc casu deferendum Ecclesiæ χ, argumenta pro sententiâ hac sunt. tum quia in re dubiâ non est resp. Christiana in discrimen adducendâ, semper enim subest periculum moræ & subuersionis aliorum: & lege naturæ bonum commune particulari præponendum, tum quia si reus ille non erat bonæ famæ, parùm refert eam iustè lædi: si vero erat, hoc ipso magis nocere reip. potuisset, cuius bonum præferendum eius existimationi. tum quia vel errabat ex merâ malitiâ, & tunc iustissimè delatus fuit; aut errabat ignorantiâ, & tunc iudices vel eum non comprehendent, vel comprehensum absoluent, & vtroque casu salua erit eius fama. Ex his infero in Magiæ crimine quia lamiæ semper sunt » valdè pertinaces, & vix fieri potest vt ex ignorantiâ peccent; » & semper mora est damnosa alijs, ideo semper sub Mortali » vnumquemque teneri confestim eas denunciare, etiamsi cum » hæresi non sit coniunctum earum crimen: & ideo qui non re- » uelant hoc crimen, extra confess. sacramentalem acceptum, » indiciũ contra se saltẽ ad inquisitionẽ etiam specialẽ præbere, quod miror DD. non obseruasse. Opinor omisisse, quia comprehendebant sub crimine hæresis, vt Sancta Inquisitio facit in Hispaniâ. Deinde sagæ reuelandæ sunt, quia delictum earum

υ *est Diuersa d. d. 19. & citatorum cõmunis.*

φ *Bann.*

χ *sic post Reuel. et Sot. (quos citat) Simanc. n. 12.*

NOTA.

rum non censetur commissum, sed committendum; & damna impendent proximo, & reip. ideò in conscientiâ quis non potest tacere: hoc enim in genere Doctores communiter de conscientiæ foro recipiunt in quouis crimine ♆ committendo; Peccabit ergo hoc non faciens, sed contra charitatem, non contra iustitiam idque omittendo non committendo: ideo non tenebitur ad restitutionē, ad damna & interesse partis α, nisi sit talis qui ex iuris præscripto reuelare tenebatur α.

7. indicium sumitur ex mendacio rei, quod semper sufficit ad inquirendum, non verò sufficit ad torturam, nisi sit adiutum alijs præsumtionibus β. Intellige mendacium facere indicium si concurrant sequentia, nempe si sit circa qualitates & circumstantias substantiales siue proximas delicti (vt circa tempus vel locum delicti) non circa remotas, (vt locum originis rei;) & circa ea, quæ, si verè dixisset, reo præiudicassent in hac causâ; & reus non habet pro se vllum indicium innocentiæ, vtputa vnum testem, bonam famam vel quid simile; & mendacium euidenter est probatum.

8. est rei variatio adiuta aliquo alio præiudicio, idque circa qualitates & circumst. proximas delicto (vt dictum de mendacio) & ea quæ immediatè rei defensionem respiciunt. Reus variat, qui modò dicit vnum, modò aliud: hæc variatio facit indicium ad torturam, cùm emanat ante torturam in examine; & ad vlteriorem torturam, cum contingit in torturâ; & ad nouam, quando post præcedentem γ contingit; dummodo præcedens tortura facta sit ex indicijs legitimis; & dummodo præcedentia indicia non sint satis per torturam expurgata; nam si forent expurgata sufficienter, non posset ampliùs interrogari super delicto δ. non noceret etiam variatio si nata esset ex obliuione, vel alia causâ probabili, verbi gratia, si se corrigendo reus variasset: his enim cautis deest doli omnis suspicio ε.

9. est vacillatio & titubatio, quando quis loquitur tremens trepidans, timens, vel pallens, vel sudans præ angustiâ timoris; & notarius illud indicium scripsit: tunc volunt hoc esse

idoneum

♆ *siuè Petr. Plaza Epit. delict. c. 22. n. 17. Ant. Gomez d. to. 3. tit. de homic. nu. 4. & tit. de læs. maiest. n. 9. Menoch. §. cas. 355. nu. 2.*

α *post Med. & Couarru. bene Clarus d. q. 87. & Farina. §. nu. 25.*

α *Sot. quem refert & sequitur Meno. §. n. 3. & melius loquens Pet. Nauarra de restitu lib. 2. c. 2. nu 11. & 17.*

β *post innu. fere Farinac. q. 52. num. 6. & 8.*

γ *Angel. de malef. in ver. fama publica præced. num. 105. & est Marsil. Bart. & aliorum commu. vide Farin. nu. 25. 31 & 36.*

δ *Cephal. cons. 164. lib. 2. Personal. de indic. & tortur. n. 86.*

ε *Farin. n. 33.*

idoneum indicium ad torturam cum variatione præcedentis numeri, Bart. & alij. fundamentum huius sententiæ est, quia oculus & vultus solent esse animi indices, vt ex sacris litteris & prophanis scriptoribus probat Simancas ζ : sed adhuc existimo istud indicium nõ esse sufficiens cũ variatione, quia nimis est fallax & dubiũ. & debile. quia multis hoc contingit, dumtaxat sollicitis de proprio honore, & metuentibus potẽtiam aduersariorum, aut iudicum asperitatem, quamuis innocentissimi sint adeo, vt plerumque nesciant præ perturbatione, quid dicant, vt benè Nouel. Paris, & alij apud Farinac ϰ.

ζ *de hære. q. 65. nu. 31. & seq. & Binsfeld. indic. 20.*

ϰ *Nouel reg. 143. Paris de Put. de tortura c. 5 n. 7. Farinac. s. n. 48. Clarus q. 21. n. 38.*

10. Si cũ instrumẽto magicę noxæ visus esset de loco exire fugiens, pallensque, in quo loco inuentus est aliquis læsus vel res maleficiata: hoc indiciũ omnino puto esse propinquum & sufficiens ad torturam per se solum, vt in simili fatentur omnes de exeunte timido & pallido cũ gladio cruento ex domo vbi occisus inuentus θ ; imo cõmuniorem & veriorẽ sententiam esse volunt ι hoc sufficere ad condemnationẽ, maximè si alia accedant indicia ϰ. Sed quicquid hi dicant, ego sequor Gandin. Boer. & Ioan. And. contrariũ volentes λ : nẽpe ne sic quidem esse sufficiẽs indicium ad condemnationẽ. Miror autẽ Farinac. fateri hoc non esse verum de domo habente duo ostia, & tamen putare verum de viâ publicâ vel agro; cuius hautdubiè plures sunt loci egrediendi & ingrediendi μ. Faciliùs autem admiserim sentẽtiam illã communẽ in pęnâ dumtaxat pecuniariâ, non verò in ordinariâ, vel extraordinariâ corporali: nihilominus etiam quoad pecuniariam, quia Farinacius ν, cum Claro, fatetur iudicem nõ teneri eam infligere sed tantum posse si velit; semper sim auctor, ex hoc indicio ne procedat ad vllam condemnationem.

θ *vide Fari. n 50 & 55. cum seqq.*

ι *Farinac. & alij nu. 52. & 54.*

ϰ *idem n. 61.*

λ *vide Farin. n. 53. & 60.*

μ *confer nu. 55. cum num. 64.*

ν *nu. 68.*

11. est conuersatio cum malis hominibus infamatis de eodem delicti genere, eaque stricta & continua: sed hoc indiciũ est valdè generale & remotũ, tendens potius ad diffamationẽ, quam vt per se sit indicium. egimus de illo præced. sectione.

ο *narrant Marsil. in pract. crimi. n. 150. §. diligenter. Nouel in pract. criminal. post prim. nu. 110. Carrer. tract. de indic. §. 15. ind c. Ant. Gomez. p. 3. c. 13. n. 14.*

12. si commisso maleficio quis confestim veniat ad curiam. vt sollicitet inquiri & procedi de auctore criminis, cum hoc

ad eum non pertineat sollicitare. hæc enim ingestio & sedulitas suspectum facit: & sæpè exemplis hoc deprehensium o, sed hoc etiam est leue, & debet bonis præsumptionibus alijs roborari vt sufficiat ad torturam. Quod multò magis tenendum de illo, qui sponte cùm non tenetur malefactorem denunciat: nam qui tenetur denunciare, & non denunciat, vel tardè denunciat, hic præbet suspicionem contra se taciturnitate suâ ϖ.

o narr mi. Marsil. in pract. crimi. n 150. §. diligenter Nouel. in pract. crimin. post prin. nu. 110. Carrer. tract. de indic. §. 15. ind. Ant. Gomez. p. 3. c 13. n. 14.

ϖ vide Farin. à nu. 94.

13. si inuentus fuerit veneficio occisus vel læsus aliquis in hospitio seu domo, posset esse indicium contra hospitem seu dominum domus: argumento eorum quæ censent doctores de inuento mortuo in domo alicuius. nam delictum in domo factum præsumitur factum per existentes in domo ρ: qui poterunt torqueri tanquam testes, si non probatur eos in domo tum non fuisse; idque nullo alio indicio concurrente; tanquam rei principales autem, alijs præsumtionibus concurrentibus: intellige nisi sint bonæ vitæ ac famæ. tunc enim nó poterunt torturę subijci vt rei principales, nisi si tacuerint & celauerint mortuum, vel nisi constet homicidium non potuisse committi ab aliis, quam in domo existentibus: hoc autem difficulter potest constare, & in eo facilè iudex potest labi (vt patet exemplo pulcro quod narrat Farinac. *nu. 111.*) quare non facilè hoc credendum iudici, nisi sint personę viles & de crimine simili suspectę. *Vide Farinac. à nu. 98. Vsque ad nu. 119.* qui *nu. 120.* benè addit hoc indicium nunquam sufficere ad condemnationem.

ρ Paris s. ca. 3. n. 14. Nouel. s. n. 102. & 108. Foller. in pract. crim. & alij.

14. adhuc leuius indicium est, si mortuus reperitur in viâ prope domum alicuius; eadem enim tunc suspicio est de domino & inquilinis domus illius: hoc sufficit ad torturam, si sit repertus valdè contiguus domui, & dominus vel domestici habuerunt inimicitiam cum defuncto, vel alias sint malę famę in similibus, vel si concurrant alię ptęsumtiones fortes. *Farinac. a. n. 120.* Sic memini processum Madriti anno 1573. contra quandam famosam meretricem propè cuius domum repertus asininus pullus excerebratus; quę confessa in tormentis

tis se vsam cerebro ad philtrum,& flagellata in exilium missa.

15. est indicium viciniæ,quia in prædictis casibus etiam est præsumptio contra vicinos; quæ idem operatur quod præcedens,& etiam eliditur; si vicini sint bonæ famæ, vel mortuus extra viciniam habebat inimicos, à quibus potuit occidi. *Farinac. à nu. 127.*

16. si quis tempore maleficij, vel incontinenti post, inueniatur in loco delicti,vel loco propinquo valdè; & quasi contiguo cum armis seu instrumentis maleficij;tunc etiam si alias fuisset bonæ famæ, quia duo concurrunt, (locus & instrumentum) posset subijci torturæ, sine alijs adminiculis: quia tunc est indicium valdè propinquum;si vero sit inuentus sine instrumentis tunc ad torturã necesse est concurrant aliæ præsumptiones. *Vide Farinac. à nu. 133.*

17. est quando quis frequentat locum vel viam vbi maleficium commissum, vel visus est immediatè ante in illo loco vel viâ ambulare: tunc si iste sit malę famę in similibus,poterit statim subdi torturę; si sit bonæ famę, non nisi accedentibus alijs pręiudicijs. Intellige de eo qui alias non erat solitus locum vel viam illam frequentare,nec tunc habebat aliam iustã causam illac transeundi,vt quia volebat accedere domum suã, Ecclesiam,vel quid aliud. *Farinac. à n. 138.*

18. desumitur ex illo Cassij, Cvi Bono. nam præsumitur deliquisse, qui causam habuit delinquendi grauem, & deliberatam,non subitam tantum vel leuem: & sufficit hanc causam fuisse existimatam talem à reo,maximè si sit pronus in illam causam (vt in amorem vel odium) & dummodò appareat alium neminem hanc causam habuisse;& hęc causa sit in specie iudicialiter probata: neque hęc omnia sufficient ad torturam, nisi mala fama aut aliud indicium accesserit. *Farinac. nu. 144. cum seqq. ex Casono optimè de hoc loquente, lib. de Indic. tract. 2. c. 1. & ca. 3.*

19. Acclamatio aut vociferatio in domo iniuriam patientium,& tum fugiens seu exiens ex domo visus;nam tunc quasi duo concurrunt indicia, quorum prius indicat delictum,

posterius delinquentem,& vnum iuuatur ab alio, vt sufficiat ad torturam; est indicium remotum,& per duos testes legitimè probandum. *Farinac. à nu. 157.*

20 Ex communi opinione Doctorũ & Iudicum, si cadauer positum coram reo sanguinẽ emittere inciperet vel ex vulnere, vel ex ore, vel ex naribus; hoc indicium quidam magni faciunt, & de eius causâ alias à me disputatũ hoc eodẽ opere p. Ego istud indiciũ nunquam existimarem sufficere ad torturã quicquid graues DD. quidam in contrarium dixerint q. Moueor quia verè est indicium remotũ, & quasi prodigiosum; de cuius causâ non constat, & incertissimum, quod nullo iure vel causâ iuridicè probatâ nobis constat, & tortura maximi est præiudicij. quare nisi accedant fama, minæ, inimicitiæ vehsimile adminiculum, nunquã ad torturam ex hoc indicio Deũ timenti iudici procedendũ, affirmauit *Farinac. n. 156. post Ant. Gomez fusè & prudenter hoc discutientem d. to. 3. c. 13. à nu. 15. & Marsil. in pract. §. diligenter nu. 181. Nouell. Mascard. & alios.*

21. sumunt quidã ex malâ physionomiâ & malo nomine, item si oculos in terrã defigant: de malo nomine, est sententia Marsilij, Bruni & multorũ r; sed hæc meo iudicio prorsùs est inanis præsumtio, quando nomẽ impositũ puero à parẽtibus; si impositum viro aut adolescenti à moribus, vt solent malefici nomina inuicem mutare, tunc haberem pro idoneo indicio ad probandum esse malum hominem in genere; non verè ad probandũ speciale delictum aliquod, nisi ipsum nomẽ delictũ illud significaret, sed tamẽ ad torturam solum hoc non sufficeret. Quoad oculorũ in terrã defixionẽ; hoc leuius adhuc est. potest enim ex pudore oriri: nec est proprium vnius in specie delicti, ac ne in genere quidẽ delicti sufficiens argumentũ. Vt nec physiognomia mala: quare de his omnibus indicijs prudenti iudici parum curandum est, quod non aduerterunt duo I. C. hæretici, his nimium tribuentes s, vt fortassis etiam Martin. de Arles. nec obstat quod directorium inquisitorũ, *in 3. p. in c. de signis exterior. per quæ Nicromantici hæretici dignoscuntur & magi hæreticantes*; scribit, eos communiùs habere torquum

p *lib. 1. q. 4. c. 3. vers. sexto cadauer.*

q *post Ang. & Parid. Boerij decis. 166. Blanchus de indic. ad l. fi. D. de quæstion. n. 408 Carrer. tract. de indic. Indicio 27. nu. 2. Nouell. reg. 184 Menoch. de arbit. cas. 270. n. 16. & de præsum. l. 1. q. 89. num. 128. & alij.*

r *vide Menoch. de præsumpt. lib. 1. q. 89. n. 130. & Farinac. à nu. 165.*

s *Bodin. in dæmonom. & Godelm. l. 3. c. 3. Martin. de Arles de superst. à nu. 100.*

uum visum & obliquũ, ex visione, & apparitione, & collocutione malorũ spirituũ: nõ enim illic ponit indicia sola ad torturam, sed etiam generalia quædam ad dignoscendum personas, in quas formanda inquisitio; & hæc ponit tantum, vt præambula quædam indicia ipsorum indiciorum ad torturam.

22. æque leue indicium est, si quis natus sit ex malâ patriâ & in qua multi tales crimino si: hinc enim nimis generalẽ suspicionem gigni patet, vt opt. docet Simancas φ. idem censeo de parentibus, quanquã sit indiciũ nonnihil propinquius, & magis immineat periculum ab his, quàm à patriâ; & faueat suspicioni experientia, maximè quando mater est malefica, & magis adhuc si etiã auia fuit. hoc, vt certũ admisere Godel. χ. & Bodin. sed hoc etiam indicium, vt incertũ reijciunt, nisi iuuetur vehementibus præsumtionibus alijs, Catholici & prudentiores scriptores ϟ: magis vrgeret hac in re conuersatio & educatio cum tam malis parentibus, ad quam reduco præcedentem suspicionem: puto enim, si à talibus parentibus ortus, & ab his educatus fuerit, gigni suspicionem ad inquirendum, quando non est bonæ famæ reus: si aliud indiciũ præterea accedat, posse torqueri.

φ *Instit. Catholic. c. 50. n. 8. & 9.*

χ *d. c. 3. Bodin. lib. 4. c. 4.*

ϟ *Cyrillus in sum. crimin. rub. 29. de q. §. 4. n. 1. & 2. Simanc. d. c. 50. n. 10. & 11. Farin. q. 47. n. 279. Binsfeld. indic. 16.*

23. Si quis inimicorum obiectione, vel amicorum admonitione insimulatus taceat, & quasi contẽnat silentioque eludat, quidã putant idoneum indicium; quos citat Binsfeld. ω sed meritò eos non sequitur, est enim leue & incertũ indiciũ, indigens adminiculo aliorum, etiam ad specialẽ inquisitionẽ.

ω *indic. 10.*

24. si quis consueuerit scelerata iuramenta, vel blasphemias vel obscæniissima verba proferre, aut dęmonẽ sæpe nominare, seque alioque illi frequenter deuouere, verbi gratia, do te dæmoni, auferat te Diabolus! &c. imò si quis alia grauissima scelera specie differentia à Sortilegio committat; eum sortilegij suspectum censet Binsfeld. *indic. 11.* eo quod graues scriptores tradant huiusmodi suspectos esse de hæresi α. Sed obserua hoc indicium ad malam famam reduci, & dumtaxat solùm sufficere ad inquirendum, ad torquendum non; nisi præsumtiones aliæ adminiculentur,

α *Vt post Carer. & Simã. Menoch. libr. 5. de præsum. præs. 6. & li. 1. q. 10. Castro lib. 1. de iust. hæret. punit. c. 10.*

25. si, dum torquentur, nullas emittant lacrymas. nam cẽ-
sent DD. quidam eas flere non posse, si velint, & ideo hoc in-
β Godelman. & Binsfeld. dicium ponunt Sprenger. Grill. Bodin. Sed hoc merito alij β
inane & friuolum signum reputant; nam si loquuntur de la-
crymis ex pœnitentiâ vel deuotione, illæ non sunt spontaneæ,
sed à Deo cui lubet dantur: si de lacrymis propter sensum do-
loris, fieri potest vt sit talis quarumdam constitutio corporis.
noui pueros, quos citiùs flagris discidisses, quam vel vnam la-
crymulam excussisses.

26. si vagæ sint, sæpe habitationem & domicilium mutan-
γ Binsfeld. in-dic. 18. tes: maximè post diffamationem, vel complices captos γ:
hoc indicium est bonum indicium, sed commune omnibus
criminosis. vim habet ad torturam, quando alia accedunt in-
dicia: fallit si sit bonæ famæ, quia hæc illud purgat: item si mi-
grandi iustam causam probet.

27. Si singularitatem quandam præferant in pietatis vel
δ indic. 17. religiositatis ostentatione, quoad diuturnas in templo moras,
habitum &c. sic Binsfeld. δ vt verum tamen fatear, hoc indi-
cium valdè lubricum & leue est. hypocrisim potiùs probans;
sortilegium verò, non nisi remotissimè.

28. quidam sagas volunt dignoscere ex eradicatione chris-
matis in fronte; alij ex stigmate impresso: sed vtrumque me-
ε indicio 14. ritò improbat Binsfeldius ε; nam quoad eradicationem il-
lam, ridiculum hoc est. chrisma enim nihil visibile vel sensi-
bile relinquit in vertice vncti. quoad stigma non omnibus il-
lud inurit, sed ijs tantum quibus diffidit eos constantes fore,
ζ Danæus, Bodin. Go-delmann. vt iam alij obseruarunt ζ; præcipuis non inurit: aliquando
etiam delet cum capti sunt; & quando non delet, id relinquit,
vt hanc superstitionem iudicum foueat, & sic nonnunquam
innocentes plectantur. nec enim facilè verum signum dig-
noscas à maculâ vel næuo vel clauo, vel impetigine naturali.
tum quia non eadem est forma signi: aliquando est simile le-
poris vestigio, aliquando bufonis pedi, aliquando araneæ, vel
catello, vel gliri. tum quia non idem locus, in virorum enim
corpore sæpe visitur sub palpebris, sub labijs, sub axillis in hu-
meris,

meris, in ſede imâ: feminis, etiam, in mammis, vel muliebribus locis. tum etiam quia non omnium ſtigma eſt inſenſibile, vt docet experientia.

29. Longè certius indicium eſt, ſequens; in Hallo villâ Diœceſis Traiectenſis, fœmina quædam miſera, die quadam pedes ſuos pelui imponens, & extra illam retrorſum ſaltans, ſic ait: hic ſalto de poteſtate Dei, in poteſtatem Diaboli: quam Diabolus mox rapiens, & in aëra ſuſtollens, multis qui aderant in villâ, ſiue extra villam videntibus, vltra altitudines nemorum tranſtulit, ita vt vſque in hodiernum diem nuſquam compareat. *ſic Cæſarius lib. 11. c. 60. & præcedenti capite* apertè indicauit hanc magicis artibus inſtitiſſe. Sanè huiuſmodi dictum factúmue, indicium vrgentiſſimum & proximum putarim. Hæc de indicijs quædam addamus de denunciatione.

SECTIO V.

De denunciatione & teſtibus.

QVid operetur denunciatio ſiue teſtimonium complicis oſtenſum luculenter *Sect. 3.* Nunc tantum addenda breuiter quædam de denunciatione & teſtimonio aliorum, qui teneantur denunciare, & teſtari iam vidimus. *Sect. ſuperiore.* Nunc addo praxi receptum; per regulam, qua leges dicuntur ſpectare ea quæ frequentius contingunt; vt quæ in hęreſis crimine teſtimonia probationeſque recipiuntur, eadem locum habeant in crimine Lamiarum. ratio, quia Lamiæ ſemper ſuſpectæ ſunt de hæreſi, & rarò hæc ſuſpicio fallit α. ſemper enim earum facta ferè ſapiunt hæreſim manifeſtam.

2. receptio teſtium debet ab ipſiſmet iudicibus ſeu inquiſitoribus fieri; nec eſt deleganda, niſi magnâ ex causâ, & prudenti ac probo viro β. recipi poſſunt etiam ante litis conteſtationem γ, & etiam ratificatio teſtimoniorum fieri poterit extra tempus præſtitutum ad probandum δ, ſi iuſta & probabilis aliqua cauſa id exegerit; ſemper autem erit ratihabitio teſtium adhibenda, etiam ſi reus ſe habere illos pro ratificatis profiteretur. Publicatio quoque teſtimoniorum reo prębenda

α *plura Caſtro lib. 1. de iuſ. hæret. punit cap. 12. & Simanc. in praxi tit. 31. & preng. Silu. Spinæus. laqueri & alij.* β *hodie contrariũ in praxi obtinere ſcio, vide Gail. lib. 1. obſeru. 96. nu. 10. benè poſt alios Simanc. tit. 35 n. 7. ex quo deinceps addemus & alia.*

γ *c. quoniam frequẽter §. ſunt & alij. vt lit. non conteſt. & cap. vlt. de hæret. in 6. DD. in d. ca. quoniam frequ. & ca. 2. de teſt.*

benda est, vt cõtra queat excipere; nomina testiũ verò nõ sunt in hoc crimine simul publicanda, quia periculum ferè euidẽs hinc imminet varijs ex causis testi, & negotia fidei sic retardarentur, metu perculsis testibus ε : consultum tamen, vt (quod fit in Hispania) iudices diligenter exquirant à reo, num quos habeat inimicos, & testes suspectos in genere, quibus credi nollet, & quare? confrontatione ergo testium & rei in hac materiâ non vtendum, nisi magnâ ex causâ & omni periculo cessante ζ ; vt cessat quando complices deposuerunt. Et possunt testes super ijsdem articulis etiam prorsùs contrarijs, factâ iam publicatione, audiri. *post multos Siman. s. n. 3.*

ε *sic statuit Innoc. 6. vide Direct. inquis. fol. 52.*

ζ *Simanc. s. nu. 17.*

3. possunt in hac causa à iudicibus, maximè Ecclesiasticis (vt sunt inquisitores) quælibet personæ egregiæ, etiam quilibet consanguinei, compelli vt se coram ipsis sistant, & testimonium perhibeant, quod fidei fauore receptum η. Vt autem in hoc crimine illustres coguntur, sic etiam infames alias personæ, vt complices (de quibus actum) excommunicati, & similes, non vt plena eis fides, sicut alijs non famosis, sed quanta prudenti iudici videbitur, circumstantijs consideratis, præbeatur θ. valet etiam testimonium auriti testis, qui se ex ipsomet reo dicit audiuisse ι, non qui ex alijs. sic intelligendus D. Chrys. *homil. 30. in Genes.* cùm negat ex auditu iudicandum. nec exceptio in hac causâ contra testes admittitur, nisi quæ testem penitùs refellat, vt capitalis inimicitia, coniuratio, subornatio: ceteræ tantum eleuant fidem, non tollunt, Sed isti testes inhabiles, infames & non integri tum demum admittendi, quando alij haberi nequeunt, vt in crimine isto ex naturâ rei & actus vt plurimùm contingit κ. Coactio autem illa fieri potest, non per incarcerationem (etsi quidam iudices hoc perperàm faciant,) sed exacto iureiurando se testimonium dicturos; item per excommunicationem; denique indictâ mulctâ & captis pignoribus *l. si quando C. de testib. c. 1. 2. & vlt. de testib. cog. Fran. Vinius in comm. opin. verbotenus citatus.* Et cogi potest etiam qui iurauit se non reuelaturum. *c. intimauit de testib. & d. c. vlt. Vinius lib. 2. verb. confessione.*

η *glos. c. 1. de test. cog. Roman. notab. 401. Iaso. in l. ad egregias. D. de iureiu. Aimo. consi. 220.*

θ *ca. in fidei. & ibi DD. de hæret. in 6. Gondisalu. de hæret. q. 13. Corras. lib. 5. miscel. c. 20.*

ι *Siman. bene s. n. 20. & 21. & seq.*

κ *post plurimos Anton. Gabriel. libr. 1. comm conclus. rubr. de testib. concl. 7 vid. optime loquentem Binsfeld. p. 1. de confess. malef. tertia edit. à fol. 320.*

4. Quan-

4. Quantumuis multiplicentur depositiones personarum infamiũ & complicũm, non est procedendũ iudici ex his solis ad condemnationem; scio contrarium cõmuniùs teneri & in praxi obtinere λ; saltem, vt pœnâ puniatur extraordinariâ. argumentũ eorum est, non lex aliqua aut ratio vrgens, sed generale brocardicum; ex multiplicatis indicijs debilibus resultare indicia indubitata. Sed hoc argumentum valdè debile est, nec in rigore verum. nunquã enim quę naturâ suâ sunt dubia, possunt rem facere indubitatã; sicut nec multa venialia peccata vnum mortale; nec multa ęgra vnũ sanum, nec multa non alba vnũ album, nec multa tepida vnũ calidũ &c. quando res nõ sunt subordinatę ad vnum finẽ naturâ suâ, sicut vna depositio naturâ suâ non subordinatur alteri. Deinde totum illud, nihil fundamenti habet, nisi præsumtionẽ. Pręterea quis neget; quamuis rarum id sit, fieri tamen nõnunquam posse, vt vno casu plura concurrant indicia ad crimen nõ verum, quam ad verũ? Esto sit probatio criminis admodũ laboriosa. progrediatur hoc ergo ad torturam: si ad necẽ insontis extendis; nonne durus & sæuus meritò dicare? sit crimen atrox naturâ: quid tũ, si reuerâ non cõmisit? sic aliqui noxij elabentur. pręstat decẽ elabi, quã vnum innoxium condẽnari: si tortus fuit innoxius, potest ei solatij aliquid impendi: si damnatus & necatus, quod tu mortuo præbeas cataplasma? Denique ratum illud & receptum, etsi ad torquendũ minora probationum adminicula sufficiant; ad damnandum necessaria esse luce meridianâ clariora. nonne hoc illi ipsi fatentur DD. quibus Bodinus & alij contra sentientes sententiã suam confirmant? *Marsil. pract. crimin. §. diligenter nu. 3. Chassaneus sup. Consu. Burg. rub. 1. §. 5. n. 123. Ant. Gabr. d. cõc. 7. n. 7. Iul. Clar. q. 21. n. 9. vbi hoc confirmat arrestis Burdegalens. & Parisiensib. Blanch. de indic. nu. 384. Monticella reg. crim. 4. n. 6. Osascus cons. 65. lib. 1. Farinacius q. 43. n. 39. 62. & 73.* Quos omnino hac in re puto iudici sequendos.

λ *vid. Binsfeld. ad hoc fusè allegatem men. b. 2. concl. 7 fol. 356. & adde Anton. Gomez. tom. 3. c. 12. n. 18. Aymon. consil. 178. Decian. cons. 18 libr. 1. Ludo. Peguer. decis. crimin. 17 n. 44.*

vide 8. sect. 3. litt. L. vbi dictum quib. concurrentibus valeant ad torturam.

5. Si testes isti complices, postquã aliquem, in torturâ & cõcurrentibus ceteris necessarijs, denunciarunt, & confessionem

nem denominationémque hanc ratam habuernnt, & confirmarunt ad bancum, vt oportet, & ante ſententiam: poſtea poſt ſententiam, in loco ſupplicij, morte inſtante, innocentiam denominatorũ à ſe proteſtati iudici populoque fuerint; vel ipſis denunciatis coram omnibus dixerint, ſe illos habere pro probis & inculpatis: ſententia receptior eſt, iudici parum curandam eſſe huiuſmodi palinodiam. tum quia rarò ſub mortem æquè ſibi mente conſtant, vt ante illud tempus, quando confeſſio ratificatur. tum quia ſolent importunitate eorum qui denunciati fuere, vel admonentium de animę ſalute, vehementer rei ſollicitari, & perturbari in extremo illo vitæ puncto. tum quia hæc recantatio non eſt facta adhibitis ſollemnitatibus, quæ adfuere primæ confeſſioni, ideò prævalet prior. tum quia iſta eſt extraiudicialis, prior iudicialis. Cõfeſſio quidem non perſeuerans habetur pro nullâ; ſed demũ, quando reuocatur ante ſententiam latam, nõ poſtea. Moriens præſumitur memor ſalutis; quando eſt animo imperturbato, & ſibi benè præſens: nec tamen omnes morituri, maximè ſortiarij, ſunt Sancti. quare hæc præſumtio leuior eſt, quàm quâ nititur prior confeſſio. his argumentis hoc tenuere nonnulli μ DD. qui vero in terminis contrarium ſcripſerit Icio nullum. Confirmant, qui docent rectiſſimè, dictum morientis non eſſe idoneum teſtimonium, vt alius torturæ ſubijciatur, nec in homicidio ν; nec in iudice dicente ſe tuliſſe falſam ſententiam ο, nec in furti crimine ϖ; nec in alijs vllis ρ, ex communi & in praxi receptâ ſententiâ. Cauendum ergo iudici, ne poſt denominationem factam, & latâ iam ſententiâ vnquam permittat partes ad reum accedere: hoc enim ad nihil vtile fuerit, niſi vt reum moleſtent. fruſtrà quidem, ſi is non reuocet: ſi reuocet, damnoſum id futurum, quia gignitur præiudicium non exiguum iudicio, quod Sacroſanctũ & indubitatum eſſe deceret; & ipſi quoque reo, qui falſum dixiſſe, vel falſitati conſenſiſſe ſeſe in iudicio, vbi veritas dicenda, fatetur.

μ *Godelm. l. 3. c. 9. nu. 25. Binsfeld. §. fol. 309.*

ν *l. ſi quis in graui §. ſi quis moriens ad Syllan.*

ο *Bart. & al. ad d. §. ſi quis moriens.*

ϖ *Hippol. Marſ. in pra. §. reſtat in prin.*

ρ *Anto. Gomeſ. §. ca. 13. nu. 17. Iul. Clar. d. q 21. nu. 17.*

6. Quando malefici iſti complices ſuos produnt, & poſtea ex in-

ex interuallo variant; idem seruandum, quod in causâ hæresis solet seruari. est enim eadem ratio huius criminis, & eadem praxis σ. In hæresi res non est certa. nam sunt qui censeant standum illi testimonio quo hæresis reuelatur; & ideò si primo testimonio hæresis reuelatur, standum primo; si posteriore reuelatur, standum posteriori; etiamsi alterum iuramento foret confirmatum τ. ratio est, fauor fidei & religionis; qui vt facit, ne hoc crimen in perniciem Christianæ religionis maneat occultum; etiam facit, vt in dubio quis præsumatur hæreticus quantum ad condemnationem pœnitentiæ in foro Ecclesiæ imponendæ υ, pro vtilitate animæ. In primis obseruo forum Ecclesiæ duplex esse, vnum publicum, vt est inquisitorum: aliud priuatum & secretum, vt est pœnitentiariorum seu confessorum. quoad secundum facilè admiserim hanc sententiam tot DD. nullum enim hæc præsumptio damnum, imò & commodum adfert pœnitenti. Quoad prius forum; quia res est maximi præiudicij, & solent inquisitores vel brachio sæculari tradere, vel aliâ etiam corporis afflictiuâ pœnâ, cum publicâ ignominiâ, reum afficere; valdè hæsitare me fateor. Sanè nec Iac. Simancas Episc. Pacensis, & postea Zamorensis, hoc simpliciter admittit, cuius » hæc sunt verba, de hac testimonij correctione loquentis φ; » nec audiendi sunt, qui putant eo dumtaxat casu id accipien» dum esse, cùm posterius testimonium (*scilicet, reuelans, quan*» *do primum non reuelabat*) est contra reum in fauorem fidei. » Nam licet eam speciem lex expresserit, mens tamen legisla» toris aliud procul dubio vult, æqualitas enim iustitiæ seruan» da est inter accusatorem & reum. quinetiam reis fauorabi» liores esse debemus; & ad absoluendum, quam ad condem» nandum proniores χ.] Quid ergo dicemus? Vtique censeo si vtrumque testimonium confirmetur iudiciali iureiurando, & æquè probabilibus nitatur coniecturis ac rationibus, priori potiùs standum, siue reuelet, siue non. Nam fauor fidei ad tam magnum præiudicium rei porrigi non debet. Si vtrumque confirmatũ sit iureiurando, sed vnũ iudi-

σ *docui in init. sectionis huius & vide Binsfeld. d. memb. 2 fol. 315.*

τ *ex tex. & gl. in c. accusatus §. licet. de hæret. in 6. Felin. in c. cum in tua. col. 2. de test. Couar. lib. 2. var. resc. 13. Repertor. Inquisitor. verbo, testes. Monoch. de arb. casu. 108. quos refert et seq. Binsfeld. fol. 314.*

υ *post glos. & Ioan. de Imola Squillacensis de fide Catholica c. 34. Ioseph. Mascard. de probat. lib. 1 concl. 495. nu. 8. qui citat plurimos.*

φ *d. cap. 36. nu. 4.*

χ *d. c. accusatus §. licet l. absentem de panis l. Arrian. de act. & obligat. fauorabiliores. de reg. iur.*

diciali alterum ſpontaneo & extraiudiciali, ſtandum illi quod iudiciali nititur. Et quia prius ſemper coram iudice ſolemniter perhibetur, poſterius vel rarò vel nunquam, ſemper tum ſtandum erit priori. accedit quod quando iurat in poſteriore, eo ipſo iam declarat ſe periurum, qui prius falſum iurarit, priore quoque teſtimonio iam ius quæſitum, quod idē teſtis non poteſt auferre: poſterius denique ſemper laborat ſuſpicione ſubornationis, vt teſte Simancâ Demoſthenes Lampidi obiecit ✝. Vno tantum caſu puto ſtandū poſteriori, ſiue iuratum ſit, ſiue non; quādo apparet manifeſtis indicijs teſtē nō leuitate aut odio, non prece aut precio, ſed iuſtâ omnino ex causâ teſtimonium correxiſſe ω. Quod verò idē Simancas putat maiorem præſumtionē adhuc fore pro teſtimonio poſteriore; ſi reus moriens illud pro exoneratione ſuæ conſcientiæ perhibuerit; quia tunc nemo præſumitur peierare vel ſalutis ſuæ immemor eſſe, *ex D. Chryſoſt. hom. 5. in 2. ad Timoth. Roman. Igneo & Marſ.* id iam ſupra docui non procedere, quando ijs quæ iurauit, contradicit poſt ſententiam latam; in tali enim hæc præſumptio ceſſat.

✝ *orat. contra Phormionem.*

ω *ſic ex d. §. licet, & Couar. §. & Curtio Sen. conſil. 69. Simanc. nu. 3. & 5.*

SECTIO VI.

De ijs quæ loco accuſationis eſſe ſolent in hoc crimine, & de accuſatione ipsâ.

ACcuſatio quæ aliquando ſequitur incarcerationem, aliquando præcedit ſollēnior eſt, quā *denunciatio*; eſt enim maleficij alicuius apud iudicem, ad vindictā publicam ſolemniter facta delatio: ſed in praxi *querela* ſucceſſit in locum accuſationis. quare vbi iudex non poteſt procedere ex officio contra delinquentem nemine querelam proponente (quod in non multis locis eſt. in pleriſque enim poteſt iudex ex officio in quocunque delicto procedere, & ideo in pleriſque locis *inquiſitio* ſucceſſit in locū accuſationis α) ibi contra querelam omnia poſſunt obijci β, quæ contra accuſationem.

A

α *Vari. q. 12. in prin.*

β *Farinac. §. nu. 6.*

Quoad perſonā, in hoc crimine admittuntur omnes aliàs inhabiles, quia eſt crimen exceptū, vt communiter omnes fatentur,

tentur γ, & ideo in hoc crimine laicus poterit accusare clericum admittitur etiam minor viginti annis etiam si suã vel suorum non prosequatur iniuriam, admittitur mulier, admittuntur infames & criminosi, & etiam socius criminis, etiam excommunicati, excommunicatione maiori: soli repellũtur ab accusando inimici capitales. Quod receptum de capitali inimico, quia est impedimentũ iuris naturalis ♪. Quoad excommunicatos excommunicatione maiori; licet illi actores esse non possint, nec illis possit ius dici; & videantur illos excludere Clarus *q.14.n.16.* & Farinac. s̃. *n.32.* verius tamẽ est eos non excludi in hoc crimine, sicut nec in hæresi, vt fatetur ipse Farinac. *n.59.* vbi præter inimicum dicit nullum inhabilem in exceptis criminibus excludi. nec puto hoc Clarum voluisse negare. Quopacto enim complices admittantur, qui fere omnes sunt excommunicati? Ad rationem contrariam respondeo, non ipsis ius dici tunc, sed Deo; cuius directè causa agitur, quando fides defenditur.

γ *Farinac d. n 12. & seqq. Clarus q.14.*

♪ *vide Farinum 40. & Clar. n. 17. d.q.14.*

2. Debet accusator crimen iudici proponere cum indicijs & argumentis suspicionum, & idoneè cauere de dãno resarciendo, si succumbat, & incarcerari donec caueat ε. Calũniator tenetur ad damna, expensas, & interesse calumniati ζ, & iure communi ac constitutione Pij V. ad pænã talionis; plerisque in locis ex iure consuetudinario, pænâ arbitrariâ, pecuniariâ, vel corporali. *vide Farinac. d.q.16.*

ε *constitut. Carolin. c.12. & 14. & l.2. C. de exhib. reis. l 3. C. de his qui accus. Angel. de malefic. v. ad querelam.*

ζ *Farinos tendit esse communem q.16. nu.8.*

SECTIO VII.

De apprehensione, & carcere.

QVamuis nemini liceat auctoritate suâ maleficos occidere, licet tamen cuique in manifesto crimine deprehensos cõprehendere, & iudici offerre; *vt explicanda l. vlt. C. de malef. iux. Binsfeld.* nam si lex illa, generaliter accipiatur, esset rixarum seminarium. quia maleficus meritò se defenderet. & aperiretur occasio petulantibus innoxios comprehendendi. addo præterea requiri, vt vel sortilegus sit fugitiuus, vel desit copia iudicis, vel bellum fuerit indictum talibus, vt

de hæreticis contrà Goffredũ & Alberic. docet Simancas α, vel etiam nisi maleficus ille sit bannitus: alias qui non habens merum imperium & non existens β in maiori magistratu γ caperet & incarceraret, iniustè faceret. Potest autem capi quouis loco, & tempore, & cuiuis carceri includi: quia exutus est omni priuilegio, neque illa procedunt in criminibus atrocissimis. quare etiam possunt detineri in compedibus, manicis, cippis δ. possunt pro pœnâ teneri in carcere obscuro & tetro, in quo intra paucos dies moriantur; sed hoc intellige postquam crimen confessi, vel conuicti, & damnati, de crimine mortem merente ε. Capi tamen non poterunt nisi præcesserit informatio aliqua, post indicia legitima; ex æquiore sententiâ ζ: imo Simancas vult in crimine hæresis neminem capi, nisi iudices compererint plusquam semiplenis probationibus reos vrgeri η. ratio, quia sola etiam captura in crimine hæresis vehementer infamat. verum hæc sententia, nec satis fundata est, nec satis tuta reip. quàm priuatim misericors in reos, tam publicè noxia & in commune vergens periculum. Nam semiplenæ probationes omnium iudicio ad quæstionem etiam in criminibus minùs reip. noxijs sufficiunt. Deinde quo crimen est atrocius, & in cõmune pernicioſius, hoc leuioribus iudex indicijs fretus potest ad capiendum procedere. Sed & personarum habenda est ratio, vt faciliùs procedatur contra vilem, & pauperem, & plebeium, quam contra nobilem, bonæ famæ, & locupletem. Fortè opinionum diuersitas quam Pacensis Episc. hac in re inueniebat, in præceps eum egit. nam si octo enumeratis à Farinacio θ, addas aliam Gomesij ι & commemoratam Simancæ, iam decẽ numerabis. Illis prætermissis, *primùm statuo* iudici de delicto commisso constare debere, vt vult Gomesius; sed id intelligo, quando de actu extrinseco & dãno dato agitur. *deinde statuo* iudicis arbitrio permitti, quando sine, vel cũ quibus indicijs capere reũ debeat κ: verũ tamen eum oportere legibus, ratione, & æquitate hoc suum arbitrium moderari, consideratâ criminis, & personarum qualitate.

α *arg. l. non est singulis de reg. iur. l. ait prætor §. si debitor ẽ. quæ in fraud. cred. Siman. prax. tit. 25. n. 5.*

β *Farinac. q. 27. n. 34.*

γ *vide Farin. q. 27. n. 6.*

δ *Farinac. ẽ. n. 100. et hoc factũ in causâ Doctoris Edelmi.*

ε *Farinac. n. 304.*

ζ *Lancel. Corrad. de offic. prætor. in cauſ. crimin. tit. de captu. Minſing. cẽt. 5. obſer. 69. Anton. Gomeſ. d. to. 3. c. 8. & opt. Farinac. à num. 112. vſque 117.*

η *Siman d. t. 25. n. 2.*

θ *d. q. 27. à n. 114.*

ι *d. to. 3. c. 8. nu 1.*

κ *arg. l. 1. D. de cuſt. reo. Clarus q. 28. n. 2 Kirchou. Centur. 4. concl. 30. Bonacoſ. in comm. opin. & alij.*

tate. quare ad ſimplicem querelam ſiue delationem nunquã ſim auctor, vt ad capturam, ne vilium quidem perſonarum, ſe iudex accingat; niſi delator ſummariè probet reum eſſe ſuſpectum de fugâ, & idoneè caueat per fideiuſſores; aut, ſi perſona ſit locuples, ſe ſuaque obliget, pro refuſione impenſarum, damnorum, & intereſſe, caſu quo querelam ſuam non probaret. his enim concurrentibus Caſtren. Bald. & aliorum veterum λ ſententia recipi poterit, aliàs certè nimis rigida. Poterit eodem modo iudex procedere, quando ad delationem accedit nominatio ſeu indicium ab ipſo infirmo periculosè laborante, (verbi gratiâ, defertur ad iudicem à medicis, Petrum eſſe maleficio læſum; iudex ex officio mittit Notarium ad Petrum, qui interroget, quem putat auctorem maleficij, Petrus nominat Ioannẽ, qui iam delatus fuerat ab alio.) ratio praxis eſt, quia talis infirmus adhuc ſenſibus & iudicio integer animo imperturbato, præſumitur meritò ſalutis ſuæ memor, & huiuſmodi infirmitas habetur pro quadam ſpecie torturæ μ, ideo iſte torto comparatur: nec dici poteſt ſpontaneus delator, neque hîc locum habent alia illa impedimenta, quæ recenſuimus contra nominationem ſortiarij in vltimo ſupplicio deponentis. Optarem tamen hoc caſu hanc nominationem infirmi nudam non eſſe, ſed ornatam cauſis opinionis ſiue ſuſpicionis, cur illum credat auctorem.

λ *Vide Farin. ſ. n. 115. 120. 128.*

μ *Cravet. Rolandin. Maſcard. & alij apud Farin. nu. 129.*

Porrò ad ſolam informationem extraiudicialem in ſcripta non redactã, ſiue quæ non ſit in actis & apud acta, quicquid nonnulli cenſuerint, non arbitror capere licere: niſi duæ ſaltem à Claro ν requiſitæ conditiones concurrant, ſcilicet vt delictum ſit enorme (quale eſt crimen maleficorũ) & periculũ ſit ne reus aufugiat, interea dum informationes in actis recipiuntur: quod periculũ cũ ſemper ferè ſit in maleficis, quæ vtplurimũ ſunt viles perſonæ, procliues in fugam; vix accidit, vt iudici non liceat poſt nudam huiuſmodi extraiudicialem informationẽ, vel poſt querelam, qualẽ diximus, incarcerare. Proſper Farinacius ο addit tertiam conditionẽ, vt iudex ſecurus ſit, quod poſt captum reum venient teſtes depoſi-

ν *q. 28. nu. 2. in fin.*

ο *ſ. n. 131.*

depoſituri: ſed cùm Salyce. Claro, & Cauenſe, quos ille citat, puto priores duas ſufficere. Illud optime idem Proſper admonuit, malefacere iudices illos, qui lucri causâ multos penes ſe habent exploratores, & ad ſimplicem vnius illorum relationem reos in carcerem compingunt. hæc enim practica dânabilis eſt (inquit) nec in iudicijs per principes toleranda.

Quoad perſonas nobiles, & honeſtiores genere vel dignitate; etiam coniuges reſpectu maritorum, eas ſub fideiuſſoriâ, imò & iuratoriâ cautione relaxandas cenſuit Godelm. τ & multos citauit: ſed inprimis illi DD. non loquuntur in terminis & expreſsè de noſtro crimine. Deinde nec in genere, quando venit infligenda pæna mortis, id verum eſt in alijs criminibus; ſi rei aliàs ex carcere fugerint, vel ſi delictum ſit notorium, vel in flagranti crimine ſint reperti, vel ad torturam iam adiudicati. Præterea requiritur, vt iudex reum reperiat innocentem, vel ſaltem valdè dubitet, & vtroque caſu cautio illa non admittitur, niſi finito proceſſu & completo. Denique certum eſt non cogi iudicem dimittere, ſed hoc totum, ab eius arbitrio, prudenter perpenſis circumſtantijs omnibus, dependere ρ. nec facilis eſſe debet in noſtro crimine; quod, ſicut hæreſis, omni priuilegio & dignitate reum penitùs ſpoliat. Nunquam ſanè dimitterem ſub iuratoriâ cautione tantum (quomodo qui Deo periuri, mihi iuſiurandum ſeruent!) ſub fideiuſſoriâ verò; non niſi vrgentibus grauiſſimis cauſſis, & quando fideiuſſores ſe vt cuſtodes obligarent, quo caſu multò melius proſpicitur reip. quàm ſi vt fideiuſſores tantum; quæ cautela à Soare accepta placuit Menochio eam explicanti σ.

Capi ſortiarios ſeu maleficos etiam in Eccleſiâ poſſe, puto ex multiplici capite, tum quia crimen eſt atrociſsimum; tum quia ſunt ſacrilegi, tum quia blaſphemi, tum quia venefici & homicidę deliberati & proditorij, tum quia ſunt vtplurimùm hæretici & apoſtatæ; nam nullis iſtorum ſuffragatur immunitas loci ſacri, ne ibi quidem vbi viget τ: & in caſu quo non valet immunitas, volunt multi etiam non requiſito Epiſcopo reum

τ §. n. 14.

ρ Vide Fari. hæc bene probantem q. 33. à nu. 34.

σ De arbit. caſ. 303. n. 37.

τ Vide Fari. latè ſcribentem q. 28.

reum extrahi per iudicem sæcularem posse: alij tamen volunt ab Episcopo veniam peti. prior opinio de iure verior & receptior erat ante bullam Gregorij XIIII. optimi & laudatissimi Pontificis; qua expresse cautū, ne liceat sæcularibus iudicibus, sine Episcopi licentiâ aliquem ex Ecclesiâ extrahere, etiam in casu alias permisso; nisi si fortè Episcopus talē licentiam dare recusauerit: & tunc reos sic extractos debere ad carceres Ecclesiasticos conduci, vt illic detineantur, donec per Episcopum vel ab eo deputatum cognitum fuerit, an crimen sit tale, vt gaudere non debeant immunitate Ecclesiasticâ. Vbi tamen hæc bulla non obligaret, ibi posset extrahi casu dicto; sed modestè & cauēdo tumultum & offensionem personarū Ecclesiasticarū, & dūmodo postea cōperto quod non debuerint extrahi, statim Ecclesię restituantur τ: & in ijsdē locis, valebit ius prę uentionis in eo, vt si reus nondum sit extractus, ad Ecclesiasticum iudicem; si iam sit extractus, ad sæcularē pertineat iudicare num immunitate gaudere debuerit, necne υ.

τ *Couar. lib. 2. Var resol c. 10. n. 18. Clar. q. 30. nu. 20. post Guidonē Pap. Eoēr. Remig. & alios.*

υ *Vulpell. resp. 130 n. 6. Farinac. ē. n. 76.*

Indebitè carcerati malefici, etiamsi carcerem effregerint, propter talem fugam nec puniendi erunt, neque pro confessis habendi, neque ad carcerem redire tenentur etiam si redire iurauerint φ: neque tenebuntur ad pœnam conuentionalem ipsi vel fideiussores, si quos dederūt χ: neque ad torturā propter huiusmodi fugā rapi possunt (vt possent si carcer fuisset iustus) etiam si animo non reuertendi fugissent ϟ. Sed an in foro conscientiæ peccet fugiens ex iusto carcere, quæstio est difficilis, neque hic tractanda. Peccare censet Farin. nu. 90. cum Couar. ω: sed non peccare censuit Maior, & Feli. cū antiquis aliquot Canonistis, & ex recentioribus Lopezius *Instruct. cap. 66.* imò & teneri fugere, si tutò possit voluit *Victor. relect. de homic.* Breuiter nihil hic peculiare est, quoad sortiarias, ideò de hac quęstione in genere tam pro sortiarijs quā reliquis; si vis, lege *Couarr sup. Sot. ad 2.2. q. 69. a. 4. Nauarr. Manual. cap. 25. Victor. d. relect. Lopez d. c. 66. Binsfeld. in Enchirid. & Brunor. sup.*

φ *sic post Rebel. Landin. Minsing. & Couar. 1 Var. resol. c. 2. n. 7. et 11. quidam notant & benè.*

χ *Farinac. q. 30. n. 70.*

ϟ *Farinac. d. n. 85.*

ω *lib. 1. Var. resol c. 2. nu. 8. & 14. & Brunor. à Sole in qq. legal. q. 30. n. 34.*

DD In ipsâ captiuitate quædam sunt iudici obseruanda. pri-

mò vt ſtatim perquirantur omnes areæ & anguli domus accuratè; num inueniantur pixides, vnguenta, pulueres, & alia inſtrumenta maleficiorum; neque rei permitti debent iterum ingredi domum, ne capiant taciturnitatis medicamenta. *Sic Pet. Greg. lib. 13. de repub. c. 30.* ſuperſtitioſum autem eſt, quod quidam addunt, curandum lictoribus, vt ſublimes de domo tollantur, ne, antequam in carcerem detrudantur, terram contingant. credo verentur iſti, ne ſint de genere Antæi Libyci, cui contacta terra vires de nouo ſufficiebat, iuxta fabulas. Tale etiam illud, detrahere omnem illis veſtem, & induere eas ſolâ quadam interulâ; quæ vno die neta, texta & conſuta: ſuperſtitioſum non foret, ſed vtile eas omnibus ſuis veſtibus ſpoliare, & alijs veſtire; eâ gratiâ, ne quid lateret in veſtibus maleficij. Sanè hæ diligenter excutiendæ & ſcrutandæ. Valdè etiam mihi ſuſpectum, quod quidam graues auctores α ſcribunt; admonendos iudices ne patiantur ſe à maleficis tangi ſuper nudam iuncturam manuum & brachiorum. cur quæſo? ſi ne veneno inficiant, certè poſſunt etiam infici alijs corporis partibus tactis. ne faſcinent? deme venenum, & partium iſtarum nulla erit faſcinatio. ſimile eſt quod addunt ijdem, producendas ante iudicem maleficas tergo aduerſas. quia putant, ſi iudices ante alios, maleficæ aduenientes adſpexerint, eos faſcinari viſu, & fieri mitiores ac faciliores ad abſoluendum. nonne hæ ſunt næniæ pueriles? quid virium habet aſpectus maleficæ, eò quòd primo vel ſecundo loco iudicem viderit? Deinde quomodo hęc cohærent? maleficæ cognitioni iudicum addictæ, ſtatim vim maleficiorum amittunt, quod ijdem aſſerunt auctores; & faſcinant nihilominùs modis prædictis. an, quod faſcinant ante cæptam cognitionem poſt captiuitatem, poſt cæptam verò cognitionem non amplius? oſtendant diuerſitatis huius cauſam, ſi nos credere ſibi poſtulant. Deinde communior eſt rumor, ſtatim a que incarceratæ ſunt nocere eas amplius non poſſe. Nec ..ciuere qui ſollicitè cauſam quærentes, tandem duas reddidere homines non Catholici β. Primam quod

α *Spreng. in malleo p. 3. q. 15. & Grego. 8. n. 4.*

β *Danæus de Sortiar. c. 4. Godelm. d. c. 6. lib. 3. n. 17.*

quòd commodè illic venena sua habere non possint. quasi verò Diabolus ea nequeat adferre: & nequeant illa ab eo accipere nisi per manum commentariensis, vt illi falsò supponunt. Secundam, quòd liberè cum suo magistello communicare non audent; & maximè metuunt, ne à iudice colloquentes deprehendantur. quasi nesciant nocturni temporis multum sibi ad hoc superesse, & nequeant occultè dæmonem, etiam alijs præsentibus alloqui. surdaster credo Satan est, & eget clamoribus. Refelluntur hi ipsâ experientiâ. nam constat à Satanâ illas vehementer sæpe in carceribus affligi; constat etiam in ipso carcere aliquando illi commiscери, & posse grandine agros lædere: cumque hæc damna inferant per ipsum dæmonem, solo nutu possent illi sacrificare, & ipse, illis vinctis, id exsequi per sese. Anno CIↃ.IↃ.XCVII. cùm Stabuletum proficiscerentur Leodio Quæsitores Oranus, & alij, in viâ planâ subito currus deiectus fuit & mirificè per medium confractus, omnibus tamen illæsis. pedibus ergò, quibus equi non aderant, reliquum iter confecerunt. cùm Stabuleti in carcere inuisissent Ioann. illum delVaul, cuius causâ eo profecti fuerant, is statim illis benè (ait) in viâ expalluistis; nec satis vobis omnia prosperè successerunt. Et dissimulantibus illis, casum narrauit, addiditque se id à suo dæmone accepisse. damnum tamen ab alio quodam dæmone illatum, iniussu suo: voluisse dæmonem ampliùs nocere; sed non licuisse. Hinc causam habetis. posse per dæmonem nocere, si Deus permittat: rarò Deum permittere, ne iustitiæ executio in maleficos impediatur. *Plura videte sup. lib. 3. p. 1. q. 5.*

Exemplum vide inf lib. 5. sect. 10. in fine.

Vtilior ergo est monitio, ne iudices illos diu detineant in carceribus, sed vel fontes velox pæna consumat, vel innoxij reperti liberentur maturiùs γ: & vt obseruentur, ne qua secum ferant, vel ne qua inferant alij, quibus sibi necem queãt inferre: & eâdem de causâ, ne diu solæ permittantur esse. nihil enim Diabolus diligentiùs conatur, quam ad mortis consilium illas inducere δ. Sed cur eas carceribus non eripit? Grilland. q. 9. scribit quosdam iudices sæpè expertos an

γ *Auth. hodie. de custod. reorum.*

δ *Nicol. Remig. lib. 3. dæmonolat. c. 6. 7. & 8.*

solitâ inunctione Magi capti per dæmonẽ efferrentur,& nullum vnquam sortilegia tum effectum sortita. Vnde multos tenuisse,quod captæ à dæmone eripi non possint : & rationes reddit duas.primã quia Diabolus mauult illas in professione suâ statim mori.2.quia Deus non permittit dæmones exercere potẽtiam suam,ne id fiat in scãdalum ipsorũ iudicũ,& Dei ignominiã,Nam videretur plus posse Diabolus in suis ministris strigibus;quàm Deus in suis,qui sunt Iudices. quæ ratio posterior est D.Tho.Confirmatur,quia Pompeiopoli existẽs Inquisitor permisit cuidam Malefico capto vt se inungeret,& licentiam dedit euolandi si posset, & ille statim sublatus fuit in aërem.Cùm Legione in Hispaniâ degerem legi litteras ad Doctorem quendam Canonicũ datas;quibus hoc inter cetera narrabatur. Ergóne hoc tũc accidit quia cessabat ratio prædicta,nec demon poterat videri contra iudiciariam potestatem prẽualuisse? Suaderem tamen Iudicibus abstinere ab huiusmodi experientijs;in quibus plus est curiositatis, quam pietatis. Posterior autem illa D.Thomæ ratio quanti sit momenti dictum iam lib.3.p.1.q.5,

SECTIO VIII.

De accusatione in iudicio post incarcerationem.

DE hac sufficiũt iã à nobis dicta,sup.sect.6.si quis plura volet legat Prof.Fari.q.12.& 16.Clar.§.fi.q.12.cũ mul.seq.

SECTIO IX.

De Turturâ.

AD hanc iã diximus,quæ sufficiãt indicia? s.sec.3.& sect. 4.Nũc videndũ nobis qualis esse debeat,quãdo iterãda, decernendáue;& quæ hac in re superstitiosa sint vitanda.

Quoad primũ,secundũque;sunt enim valdè cõmista,quę de ijs dici possunt; scienda sunt sequentia. Inprimis poterit iudex instituere interrogationes ad formulam illam à Grillãdo α traditam; Quid sit illa professio quam faciunt cũ dæmone,& quibus modo ac ordine ad illam accedãt,& quibus cerimonijs & solemnitatibus in eâ vtantur? Ad quid se obligent dæmoni?

α q.7.n.7.

» dæmoni? sub quâ formâ verborũ fiat ipsa obligatio? quæ sint
» ab eis seruanda & ad quæ teneantur? quæ prȩmia habeant, &
» quȩ habere sperent ab earũ Principe Dȩmone? ex quibus re-
» bus simplicibus vel mixtis cõponant vnguenta, quibus liniãt
» corpora sua dum vadunt ad ludos? cũ quibus etiam rebus fa-
» ciant alia venefica maleficia? quem ordinem teneant quan-
» do accessuræ sunt ad ludos prædictos? sitne verũ quod vadant
» corporaliter, vel illa sit illusio siue visio quædam in apparen-
» tiâ, in mente, & intellectu? casu quo accedunt corporaliter,
» an ambulent pedibus proprijs, vel aliter deferantur, & quo-
» modo, & per quem? Itẽ quomodo & qualiter celebrẽt sacri-
» ficia, offerant preces & munera dæmoni? Itẽ quæ sint illis in
» præcipuâ obseruãtiâ in dictâ professione?] & alia huiusmodi
quæ iudici ex præcedenti inquisitione, vel denunciatione videbuntur exquirenda: postea poterit interrogare de singulis, num hæc, & quando, & cum quibus &c. fecerint? in his vtile erit à leuioribus, quæ faciliùs confitentur, ad grauiora progredi, ideoque vltimo demum loco de copulâ cum dȩmone interrogare (*Sprenger. p. 3. mallei q. 14. & 15.*)

Abstinendum iudici tormentis, si possit abstinẽdo veritas haberi. *quæstio* enim *res fragilis est, & periculosa, & quæ sæpè veritatem fallit* β; sæpe fit vt *innocens pro incerto scelere certissimas luat pœnas* γ. frequenter tamen cogitur iudex quȩstionem adhibere, cum *qui se negant crimine quo accusantur teneri, torquentur, vt facinoris veritas, quæ indice voce non promitur, dolore corporis exprimatur*, teste B. Cipriano δ, & est Theolog. sententia communis.

β l. 1. § *quæstioni*. D. de *quæst. Aristot. in Rhet. ad Alex. de quæstione.*

γ D. *Augustin. lib. 19. de ciuit. Dei.*

δ *Ciprian. ad Demetrian. Ioan. Maior. in 4. d. 15. q. 22. Silu. Tab. & alij verb. Inquisitio. & de his et seq. vide Prosp. Farinac. q. 38.*

Torturæ modus iudicis arbitrio committitur, sed debet illud moderari prudentiâ & æquitate. primò vt præcedant indicia sufficientia, de quibus egimus *Sectione 1.* 2. vt constet priùs de corpore delicti, quod ibidem probauimus. 3. vt reo sit data indiciorum copia, & processus contra ipsum iam formati, & tempus ad se defendendum sufficiens ε. 4. vt reus nec sit confessus, nec conuictus. 5. vt per interlocutoriam reum iam damnari it ad quȩstionem, expressis in sentẽtiâ causis, cur;

& reus non appellarit, aut friuolè & calumniosè appellarit. appellationi enim non friuolæ & calumnioſæ deferendum eſt: adeo vt contra eam tortus & confeſſus nequeat condemnari. Si conſtet iudici friuolam vel calumnioſam eſſe, poteſt eam contemnere: poterit autem credere talem eſſe, quando in proceſſu erunt indicia legitima ad torquendum, quæ reus in termino ſibi conceſſo non ſufficienter expurgauit. Si de hac re iudex dubitaret, omnino deberet appellationi deferre, & à torturâ ſuperſedere. 6. debet iudex poſtquam reus cibum vel potum ſumpſit, propter periculum vomitus, vt minimum quinque vel ſex horis, à quæſtione abſtinere. 7. debet pro grauitate delicti, certitudine indiciorum, & qualitate perſonarum, etiam qualitatem & grauitatem tormentorum remittere vel acuere. Modos autem & gradus torturæ rectè proponit Farinac. ζ debet etiam iudex, licet iſtud delictum ſit atrociſſimum, eum modum & diuturnitatem quæſtionis in eo ſeruare, vt corpus rei maneat vel illæſum, vel modicè læſum, ſaluum innocentiæ vel ſupplicio: illæſum dico, quod ad carnis laceration em, aut oſſium vel neruorum fracturam. nam quoad diſcompaginationem, ſiue diſiunctionem iuncturarum & oſſium non immoderatam, vix in tormentis ea poteſt euitari. Hîc meritò cunctis ſequenda foret (extra tormentum inſomniæ) Paulli. III. bulla » LVIII. quæ vetat reum in torturâ vltra horæ ſpacium detineri. Debet etiam iudex abſtinere nouis, & in ſuâ prouinciâ inuſitatis torquendi modis; Sed vtatur ſolitis in hoc crimine; vt tormento funis tenuioris; & affuſione aquæ frigidæ in tergum appenſi, vel etiam additis ad pedes ponderibus, vel vt baculo inter pedes inſerto nequeat iungere; vel tormento vigiliæ omnium optimo & tutiſſimo, quando non additur ſimul membrorum extenſio. hoc optimè nobis deſcripſerunt Flamin. Cartar. & Farinac. θ & eo potiſſimum vtendum quoad mulieres maximè honeſtiores, vt ſunt moniales &c. hæc in inferendâ quauis torturâ.

ζ 5. a. n 34.

a *habes in Bullario Magno p. 1.*

θ *Cartar. lib. 4. prax. crim. c. 2. n. 7. & 8. Farinac. 5. n. 71. & Marſ. in l. 1. D. de quæſtion.*

Quoad iterationem quæſtionis, ſeruandum primò, ne vnquam

FF

quam, etiam vrgentissimis indicijs superuenientibus, reus torqueatur vltrà tertiam vicem, etiamsi varius sit in confessione: quod si semper constanter negauerit, non posset vltra duas vices torqueri ι, licet contrarium seruetur in praxi. 2. non est repetenda eodem die quæstio, sed vnus saltem dies inter singulas est interijciendus, vt terror ille & dolor resideat κ. 3. nunquam est iteranda; nisi superueniant indicia noua, & diuersi generis, & prioribus euidentiora: & nisi reus sit adeò fortis ac robustus, vt animo & corpore in priore torturâ perdurauerit: item nisi priores torturæ nimis lenes & insufficientes fuerint; quod diiudicare pendet à iudicis arbitrio. 4. si reus in tormentis confessus, sequenti die non vult ad bancum (quod aiunt) confessionem suam ratificare extra torturam, dicatque se dolore tormentorum falsa fuisse confessum, poterit absque nouis indicijs de nouo subdi quæstioni, vt perseueret. Si tunc reus in secundâ quæstione pergit negare, primam confessionem expurgat, & est dimittendus, nec poterit tertio torqueri λ: nisi tamen prima tortura fuisset insufficiens & indicia valdè vrgerent, tunc ad tertiam posset deueniri μ. Quod si in tertiâ adhuc negat, omnino dimittatur: si in tertiâ sicut in primâ iterum confitetur, & post torturam ratificet quæstionem, omnino est puniendus: si tertiâ in torturâ iterum confitetur, sed post torturam negat; non poterit quartò torqueri, sed est absoluendus. quia cuncta indicia priora purgauit, & vltimum istud solum ad quæstionem non sufficit, estque tandem finis aliquis quæstionibus imponendus. *Sic Simanc. sup. n. 43. & alij illi sup. citati. & præterea Boss. Blanc. Carrer. & Farinac. eos sequens sup. n. 99. & 105. Vide Marsil. in repetitione l. repeti. D. de quæstion. Et quod tunc simpliciter & absolutè sit dimittendus liber Volunt Eymeri. in 3. p. director. & Pegna d. comm. 31. Ant. Gomez d. c. 13. n. 28. soluens argumenta contraria. Damhaud. in prax. crim. c. 40. & alij apud Binsfeld. l. 7. de malef. C. q. 1. conclus. 16.* Estque non illepidum quod narrat Marsil. habuisse se Mediolani quendam insignem nebulonem; qui in torturâ fatebatur, & in auditorio post torturam

ι *sic intelligę Simanc. & quos allegat prax. c. 52. n. 42.*

κ *Maior in 4. d. 15. q. 22. & Simanc. ē. n. 39.*

λ *Sic Simanc. ē. n. 43. & in suis pract. Milleus, Clarus, Dāhaud. & Cartar.*

μ *hæc est mēs etiam Simanc. ē. nu. 46. & Fr. Pegnæ in direct. inquisit. 3. p. com. 39.*

ram cuncta iterum negabat. tandem rogatus quare sic faceret, renidens respondit; quia meliùs iudico millies torqueri in brachijs, quàm semel in gulâ. quare? quia multos reperias chirurgos, qui norint sua in loca reponere & coaptare ossa brachiorum; nec vnum inuenias, qui norit reaptare gulam. his & similibus sibi illudentem Hippol. Marl. coactus fuit liberum dimittere. Porro qui dimittendus, eum censeo dimittendum absolutè & simpliciter, sine fideiussoribus, idque ex receptiore sententiâ; neque causam indecisam relinquendam. Si tamen indicia non forent per reum sufficienter purgata; vel etiam si verisimiliter exspectarentur indicia noua & clariora præcedentibus; tunc, ex multarum Curiarum praxi, posset reus dimitti datâ fideiussione de se repræsentando, cum iterum à iudice accersetur; & tunc, cùm ista indicia noua superuenerint, reus iterum examinatur. hæc dimissio tunc non est absoluta, sed stantibus tantum rebus. prout tunc se habebant. *Vt benè post Boër. & Carauitam Clarus q. 62. & Damhaud. sup.* Praxis vero illà quam Sprengerus ponit p. 3. *Mallei q. 14.* vt damnetur non ad torturã iterandam, sed ad eamdem alio die continuandam, & hoc posse fieri nõ ortis nouis indicijs; mihi callidior, quàm verior; & crudelior, quàm æquior videtur. Nec enim decet huiusmodi verborum captiunculis sæuitiam intendere. quid prodest vocare continuationem, quę reuerâ est iteratio? quam durum etiam est, per continuatos dies quęstionem exercere? absint à pijs iudicibus huiuscemodi commenta. Quod dixi, secundâ vel tertiâ vice iterari tormenta posse; id procedit, quando reus dumtaxat causatur dolore quæstionis, se victum fuisse: sed si contenderet erroneam fuisse confessionem, & se paratum probare suum errorem, & adsint aliqua indicia pro reuocatione facientia, tunc non posset iterum subijci quæstioni, sed deberet ei spacium tribui probandi erroris, & interea laxius haberi, & admitti ad eum aduocati ac procuratores vt possit cum ijs conferre o. Hęc de reo non conuicto.

o *Bossius tit. de tort. n. 19. Foller. & Franc. Personalis apud Farinac. nu. 102.*

Ceterùm si reus sit conuictus, consultius est iudici non subijce-

cere eum quæstioni. quia tortura solet indicia præcedentia purgare, imò & plenas probationes; & ideò reus etiã cõuictus in torturâ & post eam constanter persistens, foret liberandus, vt ex communi DD. sententiâ docet Farinac. π Et licet multi grauissimi iuris interpp. existiment, adhuc huiusmodi posse condemnari ρ, & sic Parisiensis Curia, teste Paponio, aliquoties iudicarit; contrarium tamen, quod dixi, cõmunius & vetius esse, cum Cartario censuit Farin. saltem quoad pænã ordinariam, vt ea infligi non possit: extraordinariam nõ corporalem fatetur infligi posse, quando conuictus tantum fuit præsumtionibus vrgentissimis; quod si cõuictus fuerit plenis probationibus, tunc posse infligi pænã corporalem extraord. etiã triremium. Sunt tamen aliqui casus quibus tortura reum conuictum non eriperet punitioni ordinariæ. 1. si nõ detur super delicto, de quo quis fuit confessus, vel cõuictus; sed ad notitiã aliorum delictorũ. 2. quando datur tantum pro habẽdâ vltetiore veritate qualitatum aggrauantium. 3. quando irrogatur ad habendos cõplices, fautores, receptatores, & alios participes. 4. si iudex decernit eam cum protestatione, id se facere sine præiudicio probatorũ; & reuerâ hæc protestatio non appareat contraria facto; vt appareret, si reus interrogaretur super principali delicto, etiã oretenùs & non scribente notario. Sed vtrũ iudex possit reũ testibus plenè conuictũ torquere? Nau. *in Man. c. 18. n. 59.* respondet iudicẽ qui hoc facit ad impediendã rei appellationem, peccare Mortal. nisi constet calumniosam ac friuolam fore appellationem. In illis locis vbi necessaria est rei confessio, non habet locum Nauar. sententiâ: vbi non est necessaria, procedit quoad tormenta ad hoc instituta vt delictum illud, de quo conuictus est, fateatur: non quoad complices nominandos, aut circumstantias delictum aggrauantes, de quibus non est plenè conuictus.

π *q. 4 n. 26. & q. 40. d nu. 2.*

ρ *Marsil. sing 108. Grãmat. cons. 12. n. 24. & decis. 8. nu. 3. 4. & 7. Couarr. pract. qq. c. 23. post n. 5. Anton. Gomes. d. c. 13. post nu. 20. Rumin. Foller. & alij.*

Quoad personas torquendas crimẽ istud est exceptũ, ideò priuilegio suo omnes spoliantur: diuersimodè tamen. Nam qui sunt priuilegiati ratione dignitatis vel ordinis; illi planè spoliantur, etiam clerici & monachi etiam non infamati; mi-

ti; mitiùs tamen sunt torquendi isti, quam alij vt docet Si-
σ Clit. 51. à n. 23. mancas σ. Quoad eos qui sunt excepti ratione ætatis; puto si sint minores annis XIIII. tantum esse terrendos, etiam terrore reali; vt nudando, ligando, & ad eculeum adducendo, non tamen imponendo. Si minores tantum viginti quinque annis ingressi saltem decimum quartum, torquendi, sed mitiùs, quam maiores: senes verò, pro cuiusque viribus minus tamen acriter, quam viri τ. idem de ceteris priuilegiatis ratione debilitatis, qui torqueri poterunt moderatiùs, dummodo absit mortis omne periculũ: excipiendæ semper prægnantes, fauore partus, donec pepererint, & periculum illud euaserint: quoad alias mulieres, nihil peculiare est, nisi quòd honestatis, quàm in viris, adhuc maior habenda ratio, maximè si virgines aut sanctimoniales sint.

τ est communior, vt pat. ex laco. Portio cons. 99. Simanc. ẽ. n. 21. & 22 Farinac. q. 41. n. 103.

Quoad tertium dubium. sciendum multos maleficos contumacissimè tormenta perferre, munitos (vt ipsi vocant) remedio siue *maleficio Taciturnitatis*: quod maleficium υ tradunt componi ex corde, vel alijs membris infantuli nõ baptizati, violenter necati, & in puluerem redacti, quibus cineribus corpori insperſis, vel occultatis, silentij hanc vim consequantur. Certum est in tormentis multos hoc silentium retinere, vt scriptores φ plerique testantur, & quotidiana narrat experientia. Fit autem hoc artificio Diaboli multis modis, quorũ quosdã obseruat χ Binsfel. Etenim multiplex est causa huius silentij. vel enim tacent quia dolorem non sentiunt, vel quia loqui non possunt, etiamsi sentiant; vel quia nec sentiunt, nec loqui possunt; vt quando profundo somno opprimuntur, (somnum hunc conciliat dæmon caussis merè naturalibus, vt medicamentis soporiferis & similibus) vel sanè, quia licet sentiant & loqui possint, robusti tamen atque fortes omnia tolerant, & obstinato animo cruciatum interrogationesque omnes contemnunt. Vt non sentiant, solet dæmõ efficere per quædam naturalem vim obstupefaciendi sensus habentia: quibus fit, vt vel dolorem non sentiant, vel lenior & tolerabilior dolor videatur. de qua re actum superius lib. 2. q. 21.

υ Spreng. mall malef p. 3 q. 14. et 15. & ex eo alij.

φ Eymeri. p. 3. Direct. inquisit. & ibi Pena cõment 39. Grill. de tortur q. 4. à nu. 12. Damboud. & alij.

χ in d. l. 7. q. 11 concl. 15.

q.21. Aliquando pondera appensa ipse leuat,& corpus ipsum subleuat, funes quoque quibus ligati & extensi laxat: aliquando verò ea quæ corpori infligi vel infundi videntur, ipse aliò auertit,aut vim eorum priusquam corpus contingant tollit,aut aliquid medium densum & solidum,quod simul facit ne adstantibus sit conspicuum;interponit. Aliquando denique corpus ipsum malefici ex eculeo tollit, & aliud substituit;quæ cuncta cum Deus permittit,illi facillima sunt.rariùs tamen hanc suppositionem corporis alterius contingere puto: frequentiùs auersionem illam siue depulsionem, item interpositionem (quam dixi.) Et vel vehementer fallor, vel *planè* id factum in Lycanthropo illo Westphalico annis superioribus, de quo,vt,ex ore *Sereniss. Electoris Ernesti Bauari Ducis*, Carolus Billheus V. Cl. mihi narrauit,ista ferebantur: hominem vicies *(en, iudicum clemens arbitrium quò se porrigat in illis partibus Aquilonaribus)* sæuæ quæstioni subditum, nihil fassum,sed renidenti ridentique similem cuncta supplicia pertulisse. tandem carnificem reo poculum quoddam medicatum præparasse; & ipsum quidem purum putum vinum propinasse bibisseque,reo verò exhibuisse potionem illam alteram. sic imposuisse. ecce tibi confestim reum omnia sua facinora narrantem;& inter cetera, lustrorum aliquot lycanthropiam, & quæ tum plurima perpetrarat. quærentibus, vnde hæc tam subita mutatio? respondit, pactum se cum dæmone, eumque sibi pollicitum hanc indolentiam cum taciturnitate in tormentis, & omnia supplicia quæ carnifex ipsi infligeret in se illum suscepturum. (hoc scilicet, vt dixi auersionis,& interpositionis modo. stultus enim sit, qui existimet ipsum autoprosopòs dæmonẽ torqueri potuisse) mox verò vt illud (nescio quid) bibisset, dæmonem abscessisse vel inuitum, vel pacti contemptorem. ideò se nolle ampliùs torqueri, malle spontè profiteri. Silentium etiam solet Diabolus inducere occupatione corporeâ malefici, præclusis illi interiùs faucibus & ore,eâ moderatione,vt non præfocetur,loqui tamen non queat;interdum etiam organo auditus sic obstru-

cto, vt iudicis voces interrogationesque non exaudiant rei; quorum omnium exempla suggerit Nicol. Remigius †. Aliquando dumtaxat propè adsistit & dehortatur à confessione, adhortaturque vt breuia hæc tormenta, spe vitæ præsentis lõgioris, & æternæ cũ illo beatitatis, fortiter ferant; demum addit minas & intentat sæuiora, si quid promant. Denique solet illis membranulas & alia instrumenta magica, varijs notata caracteribus, suppeditare, quibus in locis corporis secretissimis abditis, ex pacto sensum adimit doloris. Nonnunquam etiam per alias maleficas (*vt ait Sprenger. ſ. q. 15.*) maleficiantur quantũcumque remotas. Prout malefica quędã in Ispruch se iactare solebat, quod vbi ad minùs filum ex vestimentis alicuius detenti haberet, tantum efficere posset, quod quantumcumque tormentaretur, etiam vsque ad mortem, nihil fateri posset.] Sed hoc totum ex pacto Diabolus faciebat.

† *lib. 3. Daemonol. c. 8. & 9.*

Vt his iudices obuient, quid non moliuntur? multa ritè, multa perperã. Sunt qui profanam frigidam ori infundant; id si in ipsâ quæstione fiat, quia cruciatum adfert, & periculosam conuulsionem, pars tormenti censendum: si post quæstionẽ, adhuc æstuante corpore, idẽ arbitror: si diu post, quid operari queat, nisi ex pacto & maleficè, non intelligo; minùs si antè quæstionẽ, vt plerique solent, cauendum ergo. Qui benedictã aquam infundunt, siue ante qnæstionẽ, siue in quęstione, si fic directè ad veritatem promendam putant eas adigi, vereor nè superstitiosi: sin indirectè, quòd obsessas credant, vel dęmonẽ propè adsistere, & ideo piacularẽ hanc vndam propinant, vel inspergunt; non ausim dãnare: probẽ magis. Catholicis enim cõstat, fugando dæmoni efficacẽ hanc lympham. quare fortasis etiam suadendũ, vt citrà superstitionẽ circum circa equuleum aspergatur locus, & sit in loco quæstionis vsui futura aqua benedicta. Examinemus nunc quædã hac in re à Sprẽgero & socijs tradita. *Primum* suadent reũ diligenter inducì verbis & rationibus, spe dubiâ additâ, quod fortè non damnabitur ad mortem si confiteatur, vt veritatem non celet, & Deo det gloriam. hæc diligentia laudabilis est. Nam meditatiõ frequens

ω *p. 3. Malleq. 14.*

» frequens (*vt aiunt*) & carceris calamitas, & multiplicata in-
» formatio proborum virorum, ſolent diſponere ad veritatem
» eruendam. Et à nobis (*addunt*) expertum eſt, quod per huiuſ-
» modi informationes, maleficæ taliter confortatæ fuerunt, vt
» in ſignum reſiſtentiæ in terram ſpuentes, quaſi in faciem Dia-
» boli, dicerent, faciam quod iuſtum erit, & cõſequenter crimi-
» na ſua fatebantur.] *Secundò*, vt dum miniſtri ſe parant ad tor-
quendum, alij interea exſpolient reũ; (ſi ſit mulier, exſpolian-
da fuerat à mulieribus alijs, antequam ad carcerem ducatur)
ne quid in veſtimentis (vt iam dixi) lateat maleficij. *Tertiò*
debent capilli capitis & barbæ abradi, imò & per totũ corpus
etiam in partibus ſecretioribus; ſi feminæ ſint à fęminis, ſi viri
à viris; & ſic cauebitur inhoneſtas & inuerecundia, propter
quam Inquiſitores Germanici Sprengerus & ſocij non auſi
fuerunt hoc vti remedio, vt ipſimet profitentur, addentes ali-
bi hoc in vſu eſſe α. Tamen (inquiunt) in alijs regnis inquiſi-
tores talem per totum corpus abraſuram fieri mandant. Vn-
» de & Cumanus inquiſitor nobis inſinuauit; quod anno ela-
» pſo, (qui fuit 1485.) 41. maleficas incinerari mandaſſet, om-
» nibus per totum corpus abraſis. Et hoc in diſtrictu & co-
» mitatu Burbiæ, in confinibus Archiducis Auſtrię versùs Me-
» diolanũ.] Et hoc remediũ multum prodeſſe, inter alios duo-
bus exemplis lectu digniſſimis, ſed, propter prolixitatem,
nunc à me omittẽdis, quorũ ipſe teſtis oculatus & iudex fuit,
confirmat Iud. Dãhauderius β. In hac tonſione illud moneo
obſeruandum, ſi fiat dumtaxat, ne maleficiũ lateat foramini-
bus corporis inſertum, vel crinibus inſperſum, ritè id fieri:
eademque de causâ putarem, ne qua vnctio ſubeſſet, etiã to-
tum corpus aquâ calidâ priùs diligenter abluendum: ſed ſi
tonſio fieret ex opinione, quod per eã robur corporis & ani-
mi fortitudo pereat, exemplo Samſonis, (in quo totũ id diui-
nâ virtute contingebat) & etiam documento Apollonij Tya-
næi γ, putarim ſeriò hoc eſſe Magicum & ſuperſtitioſum.

» Addunt & quartam cautelã, ſi inueſtigare (*inquiunt*) & (*addo*
» *verba ne quid viris magnis videar affingere*) affectat, an maleficio

α *d. p. 3. q. 15.*

β *prax. crim. cap. 37. n. 21.*

γ *Philoſt. l. 7. & 8. Nic. Remig. lib. 3. c. 9.*

δ *Mall. mal. f. d. p. 3. q. 15.*

taciturnitatis sit inuoluta, an lacrymare coram eo queat stando, aut tormentis exponendo. Hoc enim ipsum pro certissimo signo, ex fide dignorum antiquâ relatione, ac propriâ experientiâ docente, adeò compertum est, quod etiamsi ad lacrymandū coniurationibus hortetur & compellatur, si malefica exsistit, hoc ipsum scilicet lacrymas emittere, non potest: dabit quidem flebiles voces, & ex sputo genas & oculos linire, ac si fleret, attentabit: super quo à circumstantibus cautè aduertendum erit. Modus autem coniurandi ad lacrymas veras, si innoxia fuerit, & cohibere lacrymas falsas, talis vel cōsimilis in sententiâ practicari à iudice potest seu presbytero, manum super caput delati seu delatæ ponendo; *Coniuro te per amarissimas lacrymas à nostro Saluatore Domino* &c.] Quis miretur sub ea tempora hæreses inualuisse, quando huiusmodi; quæ nec scripturæ sacræ, nec Conciliorum, nec Decretorum Pontificiorum, nec Patrum, nec Ecclesiæ consuetudine introductæ formulæ, ad superstitiosas obseruationes accedebant? Iam antè docui indicium istud lacrymarum prorsùs esse fallax, & annumeranda hautdubiè hęc experientia, superstitiosis alijs explorationibus, quas mox refellam. Formula ipsa nihil continet impij; sed formulas huiusmodi iudicibus præscribere, merè arbitrarias, & fallaci dumtaxat innixas experientiæ; non satis pium, neque religiosum est, & sapit tentationem Dei. Nec ratio etiam quam addunt est bona; scilicet hoc contingere, quia gratia lacrymarum in pœnitentibus donum est Spiritussancti; & Diabolo displicet, ideò illam conatur impedire. Age enim si oratio illa efficax ad hoc donum à Spiritu sancto impœnitenti & nolenti maleficæ impetrandum, ad lubitum interrogantis latrunculatoris; (quod quis credat?) sanè Diabolus non magis poterit has lacrymas impedire, quàm cordis pœnitentiam: si non est ad hoc efficax, cur id Diabolo displiceat; cui fictæ lacrymæ non possunt non placere? cur ergo per huiusmodi commenta, ab Ecclesiâ non approbata, via struitur similibus superstitionibus? Præterea, cur nequeat Diabolus lacrymas si velit elicere, quas mulie-

bre in-

bre ingenium cum lubet elicit?

Quinctam Insuper addunt ijdem scriptores; Tonsis capillis capitis, cum calice aut scipho aquæ benedictæ, guttulam ceræ benedictæ immittendo, & inuocatione Sanctissimæ Trinitatis, ieiuno stomacho trinies in potu ministrando per Dei gratiam à plerisque taciturnitatis maleficium abstulimus.] Cetera transire possunt, cauendum ne vis ponatur in numero illo ternario, aut in ieiuno stomacho, vtrumque enim impertinens est ad effectum.

Sextam ponunt de tollendo hoc maleficio per alias maleficas; sed hoc meritò improbant, & de hoc postea agetur copiosè libro sequenti c. 2. q. 2. Obijcitur factum Præsulis Ratisponensis; Quòd dum quidam hæretici propriâ confessione conuicti, vt impœnitentes & defensores perfidiæ morti fuissent adiudicati, accidit vt in rogo illæsi persisterent; proijciuntur ergo in profluentem: sed nec aquis demerguntur. Nutare multi, & fidem illorum suspicere. Sollicitus de gregis salute bonus pastor, triduanum indicit ieiunium, & preces Deo fundendas. nondum expleto triduo, venit quidam, & denunciat hosce sub vno brachiorum habere maleficium insertum inter carnem & cutem: inuento & amoto, confestim illos vindex flamma concremauit. Hunc ergo inquiunt denunciatorem fuisse Necromanticum, & eius præsulem vsum denunciatione. Sed qui narrat Sprengerus, dubius fuit an Necromanticus fuerit, necne. potuit enim Deus bono illi præsuli id aliter reuelare, in causâ tam graui & populo necessariâ. Deinde nos nó omnium hîc facta defendenda, sed causarum ac gestorum pondera libranda suscepimus.

Septimam ergo hinc eliciunt, deuotas ad Deum orationes iunctas ieiunijs & bonis operibus; imò & populo indici poterunt preces publicæ ad inuocandum diuinum auxilium in generali, & vt contra dæmonum quascumque infestationes cęlitum auxilia implorentur. Iuxta illud boni Regis Iosa-
» phat ¢; *Deus noster ergo non iudicabis eos? In nobis quidem non* ¢ 2. paral. 20. v. 12.
» *est tãta fortitudo, vt possimus huic multitudini resistere, quæ irruit*

super

super nos. Sed cùm ignoremus quid agere debeamus, hoc solum habemus residui, vt oculos nostros dirigamus ad te.]

§ Spreng.d. p.3.q.16.Pet. Gregor. libr. 23. de rep. c. 30.n.5.

Octauò loco addunt quædam ζ, mihi quidem non parùm suspecta, nempe; quoad diem, vt infra missarum sollemnia, & sacratioribus diebus, maximè sextis ferijs quousque fit compulsus pro exspectatione Saluatoris nostri, maleficæ interrogentur. item si sal aut aliæ res benedictæ cùm septem verbis quæ Christus protulit in cruce, in scedulâ conscriptis, simul colligatis, collo malefici alligentur: longitudo Christi benedicta super nudum corpus & extra circumcingantur.] Ego (quicquid illi dicant de experientiâ) illi experientiæ non fido. Reliquias Sanctorum appendi collo, aut quasuis res Ecclesiastico ritu benedictas, cereas effigies AGNI DEI (vt vocant) salem benedictum &c. probo, dum desit irreuerentiæ periculum. & scio quoad agnum Dei hoc multis feliciter cecidisse. de verbis certis scripturæ, quid sentiam iam dixi *lib.1. q.de periaptis.* de longitudinis Christi Domini mensurâ, quid illa operari idonea, nouit Deus; sanè cum benedici illâ priùs volunt, indicant hoc benedictioni Ecclesiæ tribuendum. in ipsâ etiam circumdatione, aliquid vereor ne sit mendosi. Dierum illa obseruatio suspecta quoque non immeritò. Sed & iura festis diebus abstinere iudicialibus iubent, nisi quando periculum esset in morâ, vt patet ex *l. Prouinciarum C. de feriis* ideo quod iure receptum vt in atrocioribus criminibus quouis festo etiam in Paschalibus liceat torquere, sed ad Dei honorem (vt addunt DD,) id ego certè ad casum periculi lubenter restrinxerim. In genere tamen loquuntur (*ex l. nemo C.de Episc.audien. Bald.Spec.& alij quos sequuntur Clarus §.fin.q. 64.n.34. & Binsfeld.in l.7.C.de malef.q.1.conclu.18.*) Sed cum idem Clarus fateatur timentes Deum iudices his diebus nunquam aliquem pænâ sanguinis afficere (*vide illum q.97.v.6.*) idque in Dei honorem; non video cur, cessante illo periculo, non sit idem dicendum de torturâ.

Nono adijciunt in ipsâ quæstione, legenda dicta testium, submissis nominibus, dicendo; *Ecce conuicta es per testes &c.*

Hoc

Hoc non ſatis intelligo. Nam ſi velit dumtaxat nomina teſtium taceri, parùm ad rem. hoc enim etiam extra quæſtionem ſeruandum, de quo ſuperiùs. ſi ſummiſsâ voce nominari, ita ne reus exaudiat nomina, exaudiens tamen reliqua: ſanè hoc ſuperſtitioſum eſt.

Decimò monent interrogandum reum, an velit ſubire indicium ferri candentis; & ſi annuat, cognoſci verum eſſe maleficum: profectò id fallax eſt inprimis: deinde iniquum proponere reo, quod ei facere, vel iudici non liceat permittere.

Vndecimò monent eos qui nihil in tormentis confeſſi, de carcere pænoſo, ad benè munitam ſed minus incommodam manſionem transferendos: nullo tamen modo relaxandos ſub iuratoriâ vel fideiuſſoriâ cautione: quia ſic nunquam veritas ab ita relaxatis habetur, ſed ſemper deteriores efficiuntur.] Inprimis poteſt caſus occurrere in quo ſic ſint relaxandi ad meliorem cuſtodiam: iudici tamen tum vehementer cauendum, ne alijs ſint noxæ ſuo exemplo vel verbis. Deinde poteſt etiam contingere, vt locus ſit cautioni fideiuſſoriæ, vt ſuperius dictum. Nec ſatis certa illa affirmatio, nunquam meliores effici. Non eſt abbreuiata manus Domini, & præcedens vexatio dare potuit intellectum.

Alia, quæ Sprengerus addit, mox commemorabimus loco ſuo. Nunc ponamus *XII. quiddam* ex » Francofurtenſi I.C. quod addo, vt vitetur, quia merè ſuperſtitioſum. Quidam (ait) ne dolores ſentiant ſolent hos verſus pronunciare:

» *Imparibus meritis tria pendent corpora ramis;*
» *Diſmas & Geſtas &c.*

Quis non hæc rideat! ſcilicet iam vis etiam in Hexametri pedibus: ſubiungit & quædam ex Pſalmis. Et homo religioſus non audet hæc pronunciare ſuperſtitioſa, vt facit (meritò) ſequentia θ Grillandi, nempe ad eruendam veritatem iudici » pronuncianda eſſe verba prophetæ; *Dominus labia mea aperiat, & os meum annunciabit veritatem.* Nonne hîc ipſa Pſalmi verba detorquentur? cur ergo vim arceſſit à verbis prophetæ? item, quis illa pronunciabit? Iudex, quid hoc ad reum? reus?

» *lib. 3. de lamijs c. 10. n. 39.*

θ *de quæſtio. q. 4. n. 14.*

primùm quid si nolit? deinde certè inuitus pronunciabit, nec impetrabit. Sed nugas mitto.

SECTIO X.

De alijs medijs veritatem perscrutandi.

MAioris momenti quæstio est, liceatne iudici dolo, falsis promissis, vel mendacijs à reo veritatem elicere? v.g. si fingat eum ab alijs etiam cõplicibus denunciatũ, si promittat liberationẽ, quam ei non cogitat, nec vult impendere, nec de iure potest. Homo præcipitis ingenij & noua ac periculosa amantis Io. Bodin, [1] hæc omnia iudici permittit. Inprimis dũ asserit licere mẽtiri, hoc hodie hæreticũ est. fide enim tenendum, mendacium (quod nomen huiusmodi mereatur) esse rem simpliciter & per se malam, ideoque adeò illicitam, vt nec Pontifex dispensatione bonam facere possit: quæ est sententia non D. Augustini modò, & Thomæ, vt nugatur Bodinus; sed hodie communis Catholicorum [x], qui illam sacris scripturæ locis optimè [λ] confirmant. fuit in sententiâ Bodini M. Marulus lib. *4. de Instit. benè viuendi cap. 4.* Sed errore animaduerso eius interpres Gallicus planè contrariam Marulo sententiam tribuit; & multas paginas, quæ non sunt Maruli, Marulo inseruit, dictorũ ipsorũ Maruli confutationẽ pro Maruli dictis continentes; quâ bono exemplo & prudenter ipse viderit. Argumenta Bodini ex sacris litteris facilè soluuntur, & nos in tractatu de Mendacio soluimus omnia.

Sed nota aliud esse dicere aliquid falsum, aliud occultare aliquid verum (vt notat D. Augustin. [μ]) veluti cùm vtimur, non mendacio, sed æquiuocatione: priùs illud non licet cuiquam, maximè iudici, qui in hac re grauissimâ, & in iudicio scienter mentiens, haut dubie peccaret mortaliter [ν]. posteriùs verò istud sæpe licet [ο]. prius pertinet ad dolum malum, quia est contra legem diuinam & humanam: posterius pertinet ad dolum bonum [π], quia nec iuri diuino, nec humano repugnat, & dirigitur in bonum reipub. & iustitiæ executionem. his positis sit prima concl. *Poterit iudex vti æquiuocatione & verbis subdolis* (citra mendacium) *& ambigua promissione liberationis,*

[1] *libr 4. de monom. c. 1.*
[x] *D. Aug. lib. cont. mẽdac. epist. ad Hiero. & in Psal. 5. Ambros. in c. cauete 22. q. 5. Greg. Isidor. Innocent. & alij apud Gratian. d. q. 22. D. Tho. 2. 2. q. 110 art. 1. Alf. à Castr. li. 10 in verb. mendacium & alij.*
[λ] *Ps. 5. v. 7. Sap. 1. v. 11. Ecclesiasti. 7. v. 14 Ephes. 4. v. 25. Apocal. 21. v. 8.*
[μ] *super d. Ps. 5. & lib. 22 contra Faust. c. 34.*
[ν] *bene hoc docent ex D. Tho. Caieta. Nau. Couar. Bus feld p. 3. dub. 3.*
[ο] *Hadrian. Quodlibet de mendac.*
[π] *de quo multa dixi Comm in l. contractus, de reg. iur.*

tionis, *vt reum inducat ad fatendum veritatem, & auctorem criminis commissi deprehendat.* Est communis opinio DD. apud Couarru. ρ & Plazam. Dissentit quidem ab hac Iul. Clar. σ sed non distinxit mendacium à sermone æquiuoco: imò apertè loquitur de eo, qui expressè impunitatē promisit; quæ sanè promissio ad Bodini casum pertinet; nec mirum est si Paris de Put. & Dyn. dissuaserint tali promissione vti. Sanè fateor iudicem non posse impunitatem reo promittere, nisi sit supremus iudex, qui habet absoluendi & liberandi potestatē, & hoc facere intendat. Quoad inferiorem iudicem maximè hæc quæstio procedit, & quoad dolum bonum, non quoad dolum malum siue cum mendacio coniunctum, qui nec supremo iudici permissus. Obijcitur à quibusdam, promissio est iuris naturalis & eo iure obligat; quare & hosti & reo seruanda. Respondeo, quando de re possibili est; ista autem est, de re quæ iure iudici impossibilis: ideò nihil refert, quod iudex habuerit animum liberandi reum: si verò nō habuit animum, peccauit etiam per mendacium, verba menti contraria proferens. Resp. ista locum non habere in nostrâ conclusione, in qua nec iudex intendit liberare, nec verba id necessariò significabant, imputet sibi reus, quod non subtilius sensum verborum ambiguorum discusserit. Exēpla aliqua huius æquiuocationis occurrūt passim in praxi. Acutū fuit dictū iudicis Leodien. & licitū, qui sagæ pertinaciter cuncta neganti, dixit: si veritatem luculenter profiteretur, se illi de publico vel suo, quoad viueret ipsa, quotidie cibum & potum necessarium præbiturum, & curaturum ei domum nouam exstrui. *domum* intelligens ligneam fascium straminumque, in qua erat cōburenda. Alia suggerit Sprengerus τ, veluti si honestius habeatur reus solito, & sinantur ad eum intrare viri honesti & non suspecti, qui frequenter colloquantur de varijs rebus etiam impertinentibus; & tandem fidenter suadeant, vt fateatur veritatem, promittendo iudicem facturum sibi gratiam, & se esse »velle mediatores: & postea subintret iudex & promittat face» re gratiam, subintelligendo sibi vel reip. in cuius conseruatio-

ρ lib. 1 var. resolu. c. 2 n. fin. & Plazā lib. 1. Delict. c. 37. nu 1. in fin.

σ d. § fin. q. 95. v. 7.

τ d. q. 15.

nem totum quod fit est gratiosum.] Posset etiam iudex dicere se illi optimè consulturum, & confessionem ei vtilissimam futuram, etiam ad vitam sibi comparandam. hoc enim veriss. de vitâ æternâ, quæ vera vita est. idem Sprenger. υ paulò antè tradiderat sententias tres alias huc pertinentes. Scilicet posse illi securitatem vitæ promitti, quando iudex intenderet eam vel exilio punire, vel carcere perpetuo. hæc sententia satis æqua est. Alios (ait) velle, sic ad tempus tum in carceribus asseruandam, sed postea incinerandam post aliquod temporis spacium: hanc refellere debuit, quia reuerâ mendacium continet promissio huiusmodi. Tertiã ponit dicentium, posse iudicem securè vitam promittere, & postea se à sententiâ ferendâ exonerare, & in suum locum alium substituere: neque hanc reijcit, sed est omnino similis secundę & adhuc peior, cõiuncta cum mendacio: ideò penitùs cauenda. fortassis tutius est, quod alibi posuit φ, nempe vt petenti gratiam reo, respõdeat iudex; fateatur veritatem confidenter, clementiæ se rationem maximam habiturum, ampliùs se facturum quã ipse petat, & similia verba generalia.

υ d.q14.

φ d.c.15.

2. conclusio, si iudex dolo malo huiusmodi per mendaciũ confessionem extorserit; non potest ex solâ hac confessione reum damnare; nisi reus postea, compertâ fraude, de nouo id fateatur sponte; vel alia satis prægnantia indicia & argumenta accedant: vel saltem fraude cognitâ non retractet, quod inductus dolo malo dixerat.] hæc est verior sententiâ Imolæ, Decij, & aliorum, quos sequitur Couar. χ benè addens, quando nec retractat, nec expressè ratificat confessionem, nec alia satis prægnantia accedunt indicia, mitiùs & extraordinariâ pœnâ affici debere: si accedant illa indicia, posse plecti ordinariâ. Si obijcias, promissionem hanc contra remp. esse factam, & ideò non prodesse debere reo ad pęnę diminutionẽ. Respondet Couarr. tunc iudicem non debere seruare promissionem, quando viâ ordinariâ & recto planè tramite cognouit delictum; non, quando dolosè illud & viâ illicitâ expiscatus fuit.

χ d.c.2.

Dixi in conclusione *dolo malo*, quia si *dolo bono*, & proinde

inde viâ licitâ cognouisset; putarem non esse opus nouâ ratificatione, saltem in foro exteriore: imò nec in interiore. licuit enim iudici bono dolo, malum obstinati silentij animum rei decipere; & sibi iste imputet simplicitatem suam. Nec arbitror Clarum si in terminis de dolo bono interrogatus fuisset, dissensurum, vt satis indicat s̃.n.8. nec etiam Menoch. *de arbit. cas. 364.*

3. conclu. Si tamen iudex putans id sibi licere, sic dolo malo criminis confessionem à reo elicuerit, & fraude cognitâ reus nec ratificat, nec retractat: ideoque iudex eum ordinariã ad pœnam condemnet; non auderem iudicẽ de mortali peccato accusare.] hæc concl. intelligenda de peccato, nõ quod incurrit mentiendo; de quo vix potuit habere probabilem ignorantiam: sed de peccato, quod incurrit, reum ex tali confessione condẽnando. de hoc enim peccato valdè probabilis ei suppetit excusatio. cùm id ei licere, imò & eũ debere multorum locorum praxis, & plurimorum DD. confirmet sentẽtia ✝, adeò vt communiorem censuerit Alciat. & communẽ saltem fateantur Plaza & Clar. ω

Addidi, *nec retractat*; quia si reus expressè retractaret, nec alia contra ipsum argumenta concurrerent, tunc certè non auderem iudicem à mortali culpâ liberum asserere. Nam illa communis Felini & aliorum (vt rectè Couar. quem sequitur Menoc. α) intelligenda, quando reus cognitâ fraude expressè confirmat suam confessionem, vel saltem tacitè, non retractãdo, nam tunc illam ratificasse censendus: & hæc distinctio fuit de mente Paridis de Put. *c. de tort. v. sequitur quæstio quotid.*

R Inquisitores Germanię β docent adhuc quasdã alias cautelas non improbandas: vt iudex diligenter consideret complicum dicta ad reum pertinentia, & hæc reo proponat, & diligenter singula inuestiget. si qua etiã instrumenta, vt vnguenta, pixides, buffones, prẽsegmina cadauerũ, & similia in domo eius reperta fuissent, ei offerat, & quærat quid his egerit, cur ea seruarit &c. 2. vt complices, si quos habet, qui contra reum deposuerunt, ad reum intromittat, & permittat eos simul mu-

✝ *Archid. in c. vellem. 22. q. 2. Cini. in l. præsenti C. de his qui ad Eccles. cõfug. Felin. in c. adferte. de præsump. & Cottæ in Memorab.*

ω *Alciat. in l. natura. D. de verb. sign. Plaza lib. 1. delict. c. 37. Clar. §. nu. 9.*

α *Couarru. d. c. 2. Menoch. de arbitr. cas. 367.*

β *d. q. 15.*

tuo de facinoribus ſuis conferre, edere ac bibere, & habeat in loco vicino auſcultantes & verba excipientes, etiam, ſi opus, Notarium publicum: ſi deſint complices, vtatur ad hoc perſonis, quas nouit non ingratas reo, ſed amicas, & quaſi fauentes atque miſerantes; qui quodam ſerò intrent carcerem, & ſermones deditâ operâ producât in multam noctem; tum, quaſi fortuitò id accidiſſet, querantur ſerò nimis eſſe ad recedendū, ideò in carcere pariter reliquum noctis exigant, & ſemper colloquantur; & ſint ſimiliter (vt dictum eſt) in vicino dicta excipientes. *Terriò* quod quandocumque veritatē fateri incipiant, nullo modo iudex actum hunc interrūpat, nec dimidiet confeſſionem, ſed inſtet quoaduſque de omnibus veritatem dixerint, ſaltem quoad principalia, etiamſi in mediam noctem deberet proferre, & prandium cœnámue differre. Nam experientiam docuiſſe per dimidiationes & interruptiones, illos frequentiùs ad vomitum redire, & non aperire veritatē quam inceperant detegere. *Quarrò* ſi prædicta deficerent omnia, tūc ſi fieri poſſet, deducendos ad aliquod caſtrum, & ibi certis diebus cuſtodiæ mancipandos: tum caſtellanum fingere ſe cogitare longum iter, & diu abfuturum: interea vt aliqui familiares, vel mulieres honeſtæ mulierem; viri, ſi vir ſit, virū viſitent; promittant ei (non, vt ait Sprenge.) quod velint eam omninò permittere liberè abire; ſed citra mendacium verbis æquiuocis (vt dictum ſupra de iudice in genere) multa & illecebroſa, dummodo ſe informent de certis, quæ ſcire cupiunt, experimentis. Et aduertat (inquiunt) iudex, quod ſæpiſſimè per talem modum faſſæ fuerunt & conuictæ. Et nouiſſimè in diocœſi Argentinenſi prope oppidum Schletſtatt & caſtro Konigsheym malefica detenta nullis tormentis & quæſtionibus deduci poterat ad fatendum ſua crimina: tandem modo ſupradicto per Caſtellanum ſeruato, licet præſens erat in caſtro, ipſum tamen malefica æſtimabat abeſſe: tres ad eam familiares intrabant, & ei liberam relaxationem promiſerunt, dummodo ſuper certa experimenta eos informaret. Et licet primâ fronte renueret, & quod dolosè cum eâ agerent proponeret; tandem

tandem interroganti de quibus informari vellet, vnus dixit ſuper grandinem excitandam, alter ſuper carnalia facta. Tandem vbi ſuper grandinem illum informare volebat, & ſcutellâ plenâ aquâ apparatâ, malefica ſibi iniunxiſſet, vt digito paullulum aquam moueret, & ipſa certa verba protuliſſet; ſubitò locum, quem explorator nominauerat, ſcilicet ſiluam adiacentem caſtro, tanta tempeſtas & grando repleuit, ſicut à multis annis viſum non fuerat.] hactenus illi. Sed in hoc exemplo bis peccatum, primò in mendaci promiſsione. Vt enim iudici non licet per ſe mentiri, ſic nec licet alios ad mentiendum inducere. Secundò peccatum fuit, in eo quod nimis longè exploratores progreſsi. Non enim licuit maleficam etiam paratam ad peccandum inducere; etſi licebat examinare, quomodo ſoleant operari: & ſic intellige quod de informatione dictum, nempe de verbali per modum docentis, nõ de reali per modum facto oſtendentis & exemplum præbentis. vides hîc iam captas poſſe ex condicto cum dæmone quędam operari.

Solent etiam iudices vti *confrontatione*. ea duplex eſt, vna ſpontanea, altera violenta. ſpontaneam voco, quando parati ſunt rei, alios nondum captos ſocietatis arguere & conuincere: hanc nunquam iudex permittat, niſi præceſſerint indicia talia, vt propterea citari poſsint; & iam citati ſi non benè diſſoluant obiectiones rei conſtanter eos accuſantis queant in carcerem compingi. Nam alioqui fieret iniuria his denunciatis. Violentam voco, quando complices in mutuis delationibus inter ſe diſſentiunt: tunc debent primò ſeorsìm, poſtea ſimul de hoc diſsidio interrogari. quod ſi ſubdolè comperiat perſiſtere, nec alia eſt via inueniendæ veritatis; ſolent altera in alterius mutuo conſpectu torqueri. de hac praxi vide Iudoc. Damhoud. *prax. crim. c. 47.*

SECTIO XI.

De Confeſsionibus.

L „ IN ritè confeſſos non aliud iudicis officium eſt quàm cõ-
„ demnandi. iuxta illud Chriſti Domini; *Ex ore tuo te iudi-*

co. &

α Luc. 19. l. 2. & 3. D. de confess.

co. & illud Iurisconsulti confessus pro iudicato est. quia quodammodo suâ sententiâ damnatur α. intellige si confessio sit clara, certa, verisimilis, constans, & legitima. nam obscura & dubia in fauorem interpretanda confitentis β, parum idonea est ad iudicandum. Verisimilis etiam sit oportet, quia inueriſimilis nunquam sufficit ad condemnandum γ. Inueri-similis autē est, quæ de re est impossibili, aut omninò falsâ δ; quod concedimus Ponzinibio, & Godelmanno; sed contendimus eos errare, dum in Lamiarum confessionibus ea dicūt notoriè falsa & impossibilia, quæ vera & possibilia nos esse docuimus supra lib 2. Legitima etiam sit oportet, hoc est nō præsumpta tantum, nec ficta tantum fictione iuris (nisi ex cō-tumaciâ, quæ liquidissimam inducit probationem ε) nec contra quam coloratè aliqua obijciantur ζ; nec quando est incidenter tantum facta, vel metu tormentorum, vel extra iudicium, vel in figurâ tantum iudicij, vel absente parte, vel in iudicio summario, aut nullo η: erit autem bona in casu Lamiarum & hæreticorum, etiamsi non constet de corpore delicti θ. Dicetur facta metu tormentorum, non tantum si graviter tortus fuit; sed etiam si fuerit leuiter tortus, leuatus ad torturam, ductus ante eculeum, spoliatus, vel si seriæ minæ de torqneudo præcesserint, quoad eos qui timidi sunt & torturæ ι inassueti. Item vt sit legitima, necesse est, non sit extorta, nullis vel non sufficientibus indicijs præcedentibus; nam talis esset nulla & iuualida, etiamsi millies foret ratificata κ. idē, si in repetitione quæstionis sit extorta, quando non licebat iudici repetere λ. idem si extorta per iudicem pendente appellatione à sententiâ torturæ μ. idem si confessio extorta à reo, contra quem sola fama vrgebat, etiamsi sæpiùs ratificetur ν. idem si emanarit ab eo, cui denegata defensio, vel copia indiciorum ο. idem si sit illius, qui qualibet ex causâ de iure torqueri non debebat π. confesso autem & conuicto per legitimam quoque torturam adhuc ante condemnationem dandus est terminus ad se defendendum, etiam non petenti, ex æquiori & receptiore sententiâ ρ. Fallunt ista in eo

β Farina. q. 50. n. 20.

γ Farina. q. 43. n. 21.

δ gloss. in c. fin. de cōfess. in 6. gloss. l. 1 C. de confes.

ε Farina. q. 21. n. 97. & q. 30. n. 16

ζ Farin. q. 21. nu. 31.

η Farin. d. q. 21. nu. 34. & q. 33. n. 16.

θ Farin. q. 2. nu. 25.

ι Fari. q 37. nu. 46. 97. & 103. cum seq.

κ Fari. d. q. 37. n. 110.

λ Fari. q. 38. n. 78.

μ Farin. ē. n. 27.

ν Farinac. q. 47. n 8.

ο Fari. q 39. n. 84.

π Farina. q. 41. n. 95.

ρ vid. Far. q. 39. à n 32. vsque ad 40. vbi bene Bossium refellit. & n 90 cum seqq. maximè n. 99 vbi indistinctè quo ad oēs personas hoc tenēdū ostendit.

qui

qui à naturâ mutus simul & surdus foret: qui nō potest, ex sua confessione signis declaratâ, condēnari: quare frustrà torqueretur: sed damnari dumtaxat potest ex testium depositione ac probatione σ. Denique quæri potest, an qui confessus factū maleficū, negat se prauâ intentione fecisse, sit audiendus? vt plurimum, quia præsumptio ei contraria est τ, puniendū nihilominùs constat υ, etiamsi iuramentū offerat de rectâ intētione: interdum tamen poterit iudex iuratum reū admittere ad probandum aliqua verisimilia, quibus confessio eius elidatur φ. Quod si res dubia sit, poterit reus torqueri, vt intentionem suam proferat, vt benè post Lanfranc. & Bossium, asserit Simanc. *prax. hæret. tit. 29. n. 10.*

σ *Ant. Gomez. p. 3. c. 1. nu. 69. Crull. Cason. & alij quos sequitur Farm. q. 41. à nu. 90.*

τ *l. si non cōuicij C. de iniu. cū simil.*

υ *cap. 1. de præsumpt. c. contra Christianos. de hæret. in 6.*

φ *Bart. in l. inter omnes. §. rectè. de furt.*

SECTIO XII.

De Abiuratione.

VT in alijs speciebus hæresis, etiā in Lamiarum crimine, abiurationi aliquando locus est; quando iudiciū tantum nititur suspicionibus. Sumimus hic abiurationē pro execratione seu anathematizatione iureiurando firmatâ. Et quia suspicio hæc; quæ est leuis quædam præsumptio mali ex leuibus indicijs procedens; oritur ex diuersis causis non æque vrgentibus, fit vt quædā suspicio sit leuis seu modica α, quę etiā potest vocari temeraria iuxta Menochium β; alia vehemens seu verisimilis, alia violenta. Et sic diuidendo, leuis oritur ex indicijs admodum leuibus, quę absolutè dubium relinquunt iudicis animum, & hæc propriè dicitur *suspicio*. Vehemens oritur ex indicijs habentibus multum verisimilitudinis, adeò vt inclinent aliquantum iudicis animum in alteram partem, & sic dubitationem non excludunt totam: hęc suspicio magis propriè vocatur *opinio*. Violenta denique oritur ex indicijs valdè fortibus & adeò efficacibus, vt omnem dubitationem ex animo iudicis eliminent & faciant eum planè vni parti assentiri γ. hæc propriè vocatur *præsumptio, iudicium, sententia*, de hac est *c. cum contumaciâ. c. cum accusatus. de hæret. in 6. cap. quorumdam d. 34.* Iudicis autem arbitrio permittitur

α *c. accusatus. in princ. de hær. in 6.*

β *lib. 1. de præsumpt. q. 7. à nu. 46. maximè nu. 59. & habes in d. c. accusatus. §. illo verò. & ibi Archid.*

γ *sic post Menoch. d. loco benè differentem Farinacius q. 36. à nu. 178.*

qualitatem siue quantitatem suspicionis moderari: dummodo caueat ne leuis sit corde, nimis facilè credendo. Exempla huiusmodi suspicionum ponit Sprengerus δ, vt si quis deuiet à communi consuetudine viuendi, si conuenticulis secretis maximè nocturnis interfit, aut cum suspectis familiaritates secretas habeat, dicit leuem oriri; Si quis quos nouit maleficos, visitat, munera offert, occultat, recipit, defendit, vel aliter actu fauet, tum oriri vehementem; si quis perpetrauerit ea quæ pertinent ad ritus maleficorum, paciscendo, adorâdo, sacrificando, comminando, tangendo, aut dormientibus per visum apparendo, aut cubicula insensiliter ingrediendo &c. vel si penes eos instrumenta maleficij sint reperta, huiusmodi violentam præbere suspicionem. Leui ergo suspicione laborantibus potest indici ε, abiuratio etiam specialis hæresis de qua leuiter suspecti; & si talis qui sic abiurauit, reincidat, non punitur vt relapsus ζ. Si verò ex grauibus suspicionibus abiurasset (nam & huic abiuratio indicitur) tunc censeretur relapsus: in hac debet fieri abiuratio in genere de omni hæresi & in specie de illâ de qua vehementer suspectus fuit η. & tales fuere abiurationes Theodoreti & Ibæ in Concilio Chalcedonensi *act. 8.* si verò detur abiuratio ex suspicione violentâ, tunc facienda abiuratio, vt à verè malefico, & tanquam à deprehenso exigeretur. Debent autem violenter suspecti; quando crimen fatentur & parati sunt abiurare hæresim, & redire ad sanam mentem; ad pœnitẽtiam ab Ecclesiasticis iudicibus recipi; quod si nolint debent tradi brachio sæculari vt impœnitentes θ; debent præterea cum abiuratione generali omnium hęresium, & disertâ atque clarâ, errorum de quibus sunt suspecti canere palinodiam, & contraria asserere, & iurare se nunquam ad abiuratos errores redituros, & hæc omnia scripto libello abiurationis, propriâ subscriptione munito, confirmare: quæ cuncta ab Apostolorum temporibus recepta fuêre, vt ostendit Simancas s. *nu. 8. & 10.* & hæc abiuratio hodie coram clero & populo fit, nec potest priuatim admitti, nisi ex magnâ causâ ι. Quid si qui tantum vrgetur suspicione vehementi

δ *p. 3. q. 19.*

ε *c. accusatus. in pr. s.*

ζ *d c. accusatus vbi videtur errare Ancharan. vt bene notat Simanc. c. 53. n. 9. & rectè idem Spreng. d. q. 19.*

η *c. literis. §. quocirca. de præsumpt. Simanc. & Sprenger. s.*

θ *vt ex Canonibus adductis per eũ Spreng. s. & ex varijs consilijs Simanc. s. n. 6. & nu. 13.*

ι *Leo ep. 75. c. si quis episcopus. 1. q. 7. c. ad abolendam. de hær.*

ti seu verisimili, detrectet abiurare? videtur Simancas s. *nu.* 13. velle eum posse tanquam contumacem & impœnitentẽ tradi brachio sæculari, *ex c. ad abolendam de hæret.* Sed (vt ait Sprenger. s.) dictum c. §. *in præsenti verò*, videtur tantum loqui non de suspectis vehementer, sed de manifestè deprehensis, cõtra quos constat rigidiùs esse procedendum. contra hunc igitur Episcopus procedet per excommunicationem, & si in eâ per annum steterit, condemnabit vt hæreticum. Porrò quando maleficum Ecclesia recepit ad pœnitentiam; laicus iudex posset illum apprehendere, propter damna temporalia varijs illata, & propterea condigno supplicio afficere; nec teneretur Ecclesiasticus iudex impedire, quia licet eum non possit tradere, potest relinquere puniendum. Sic Sprenger. Sed de hoc plura mox sect. de absolutione. De abiuratione faciendâ ab ijs qui confessi & fassi, qualis fuit abiuratio Doctoris Edelini, nihil peculiare occurrit. adscribam tantùm historiam rei gestæ, versam ex gallicâ narratione Enguerrani Monstreleti » Chron. p. 4. ait Enguerran. Anno 1453. Dominicâ die, quæ » incidit in vigil. Natiuitatis Dominicæ, Ebroici publicè in » theatrum adductus, citatus voce præconis, & condemnatus » fuit sententiâ iudicis ad perpetuum carcerem Episcopi dictæ » ciuitatis, Magister Guilhelmus Edelin, Doctor Theologiæ, » Prior S. Germani en l'Haye, prius Ordinis D. Augustini, & » aliarum Sacrarum familiarum religiosus: qui tentatione & » suggestione hostis tartarei, ei se manciparat, ea lege, vt con- » cupiscentijs eius profanis & mundanis satisfaceret, & præci- » puè vt frueretur Nobilis cuiusdam Equestris familiæ matro- » næ amplexibus, quam ardebat; quâ gratiâ, se obstrinxit eâ ser- » uitute inimico, vt cogeretur conuenire ad certum iocũ, quo- » tiescunque dicto inimico collibuisset: quo loco soliti erant » conuentus suos agere; & dumtaxat inscenso baculo cum sco- » pis confestim eò transferebatur. Confessus fuit idem Magist. » Guilhelmus sponte suâ, se homagium exhibuisse inimico se » offerenti præsentem in specie arietis, eique osculum sub cau- » dâ ore impressisse; & multis varijsque annis postea in damnato

hoc instituto vitæ perstitisse. Interea omnibus in rebus, quæ à dæmone postulasset, illũ fauentem auxiliantéque habuisse: donec accusatus maleficij fuerit comprehensus, & in carcerem compactus; à quo iuridicæ incarcerationis tempore vis omnis hostilis euanuerit. Et per prædictam condemnationis sententiam iussus est Mag. Guilhelmus in lacũ seu fossam recludi, pane & aquâ deinceps alendus. In theatro verò Inquisitor fidei, voce altâ & disertâ oratione luculenter in memoriam reo redegit, quàm olim laudabiliter & vtiliter populum concionibus iuuisset, & instituisset, cùm Apostolico ritu per totam prouinciam fidẽ & legem Christi IESV promulgaret; quo miser postea decidisset, aliaque multa idonea eum ad pœnitentiam seriam inducere. Interea catamidiatus seu mitelâ ad infamiam depictâ ornatus, populo spectandus erat propositus, accurrente multitudine magnâ. Sed finitâ concione inquisitoris, idem Guilhelmus, sciens se grauissimè peccasse, & sceleribus atrociſſimis Deum offendisse; gemere, & flere, & altâ voce veniã à Deo, Episcopo, & Iustitiâ petere (*addit Iaquerius, quod in terram prostratus exhibuit quandam scedulam continentem sua facinora commissa contra fidem in dicta hæresi & secta, offerendo prædictis iudicibus abiurationem*) & commendauit se suppliciter precibus assistentium. Denique fuerunt illi impacti compedes ferrei, & deductus in fossam; vt ibi per pœnitentiam elueret nefaria & horrenda peccata quæ cõmiserat.] hactenus Monstreletus. Quoad formulas abiurandi varias inuenias, *vnam in ca. Ego Berengarius de consecr. dist. 2. aliam sess. 19. concil. Constantiensis, aliam apud Turrecrema. lib. 4. de Eccles. p. 2. c. 22. aliam apud Alf. à Castro lib. 1. de iust. hæret. punit. c. vlt. alias apud Sprenger. d. p. 3. distinctas pro quolibet suspicionis gradu q. 23. 24. 25.*

Iaq. flagel. fascinar. c. 4.

SECTIO XIII.

De purgatione Canonicâ.

a Rainer. Godofred. Silu. verb. Purgatio.

XXV

PVrgatio Canonica vocatur, de obiecto crimine innocẽtiæ ostensio secundum sacros canones facta a. hanc etiam reo deferen-

deferendam leui tantum ſuſpicione laboranti voluit Sprenger. β cenſens *ſuſpicione notabiles* vocari à Pontifice illos, qui quauis ſuſpicione laborant; quæ etiam eſt opinio Archidiaconi. Quare nutat apud me dictum, ſaltem modus loquēdi, Simancæ volentis γ non eſſe deueniendum ad hanc purgationem, niſi cū reus publicâ laborat infamiâ, & ſimul crimē plenè probari nequit; ea tantum ratione, quia ſi crimen plenè probetur, damnari; ſi infamiâ non laboret publicâ, abſolui debeat, contra enim quis inferat, ſi infamiâ publicâ laboret, torquendū (iuxta alibi dicta) ſi crimen plenè nequit probari, tunc propter infamiam, vel ſuſpicionem debere vel abiurare vel ſe expurgare. Sed de infamiâ aſſentior Simancæ, hanc ſufficere ad expurgationē, quando crimen amplius probari nequit; & accuſator deficit in probatione, vt bene Clar. q.63.n.4. Non aſſentior, ſi omnē ſuſpicionem excludat. Sed benè eſt, quod poſtea δ etiā vehementem ſuſpicionē admittit, & totum id, quando facienda purgatio, quando nō, iudicis recto arbitrio permittit, habituro perſonæ & circnmſtantiarum aliarum rationem. Expurgatorū quoque numerus ab eodem arbitrio dependet, vt & qualitas perſonarū, an eiuſdem, an æqualis cum reo conditionis, an inferioris. Viles perſonæ non ſunt onerandæ purgatione Canonicâ, niſi illæ ſponte ſe offerant, & dicant ſe poſſe inuenire idoneos qui expurgent, & tū poſſent mediocres etiamſi non planè boni ε admitti. Qui, cū vilis perſona nō ſit (nam vilis potiùs eſſet torquendus) ad arbitrium iudicis non vult ſe purgare, ſi præſens ſit, ſtatim poteſt vt contumax & conuictus puniri. Qui in purgatione deficit, pro conuicto habetur, vt benè Siman. quē vide rectè proſequentem hanc materiam *toto illo c.54.* cui adde Clarum s̃. & Menoch. *lib.2. de arbit. iud. caſ.274.* De vulgaribus purgationibus, egimus *tit. de ſortilegijs iudiciarijs; lib.3.* formulam ſententiæ purgationis habes apud Sprenger. q.21. vbi etiam ritus omnes & materiam benè diſcutit, & adde tit. de Purgatione Canonicâ in Decretal. & quæ dixi s̃. lib.3.

β *d.q.19.ex c. excommunicamus 1. in priu. de hær. & in praxi tit.54.n.3.*

δ *num.5.ex Decio.*

ε *Siman. n.8.*

SECTIO XIIII.

De Absolutione.

ABsolutio impendenda, quando vel reus obiecta crimina diluit, vel accusator ea non probauerit; nonnunquam id ab accusatione totâ, nonnunquam ab instantiâ iudicij, nonnumquã sub fideiussione provt iudici videbitur iustiùs & cõmodiùs α. Absolutio igitur alia est diffinitiua, alia ab obseruatione iudicij. Diffinitiua (quæ vocatur etiam à crimine, siue ab accusatione, siue absoluta) dicitur, quando reus absoluitur tanquam innocens, quia crimen non commisit. Ab obseruatione seu instantiâ iudicij dicitur absolui, qui absoluitur non tanquam innocens, sed dumtaxat tanquam tunc non repertus culpabilis, vtputa propter iudicij nullitatem, probationumue defectum, & rebus ita stantibus vt tunc stabant β. & hæc habetur etiam pro definitiuâ, eatenùs vt si noua indicia non oriantur, reus iterum molestari non debeat: imò etsi orirentur, non poterit repeti nisi intra certum tempus ad accusandum institutum. nempe decem annorum inter præsentes, viginti inter absentes. Quod si dubitetur sitne definitiua, an tantum à iudicij obseruatione; recurrendum ad acta. si habetur *absoluimus ab obseruatione iudicij*, vel *ab hactenus deductis*, vel *stantibus rebus provt stant*, aut similia seu æquiualentia verba; tantum censetur absolutus ab instantiâ iudicij. Si habetur, *reum absoluendum vti innocentem, non culpabilem*, & huiusmodi verba alia adsint; censendus absolutus definitiuè. Si vero res ex actorum verbis non colligitur, (verbi gratiâ, si tantum diceretur *absoluimus reum*) tunc legenda diligenter acta, & videndum an constet ex actis dumtaxat crimen non fuisse probatum, non verò crimen à reo non commissum, tum censenda tantum fuisse à iudicij obseruantiâ: si constet vel omnino non commissum crimen, vel non commissum à reo (verbi gratiâ, qui suum *alibi* benè docuit) tum habenda vt definitiua. Si ex actis adhuc res manet ambigua, tunc communior sententia & praxis est, vt habeatur tantum pro absolutione

α *Simanc. in pract. c. 51.*

β *Clarus §. fin. q. 57. & 62. Farina. q. 4. n. 24.*

lutione ab instantiâ. quod communi praxi receptum in fauorem reip. vt crimina puniantur; qui fauor præponderare debet, fauori priuato reorum. Hæc ratio etiam est fundamentum opinionis receptæ & generalis consuetudinis (exceptis locis pauciſsimis) quâ licet iuri communi ſcripto magis consentaneum ſit, actore non probante reum diffinitiuè abſolui, tamen conſuetudine & praxi indiciorum inualuit; vt caſu nō probati criminis, ſententia feratur tantum abſolutoria ab obſeruatione iudicij, vt poſt Couarr. & alios optimè deducit Proſper, Farinacius γ. Et ſic intellige, quæ ſcribit indiſtinctè Sprenger. δ Nam quando deprehenſus eſt verè innocens reus, iudex illi faceret grauem iniuriam & Mortaliter peccaret, inſerens in ſententiâ eum dumtaxat abſolui ab inſtantiâ iudicij; imò tenetur diffinitiuè abſoluere, alioqui reus tunc poteſt à tali ſententiâ appellare; nec contraria conſuetudo foret æqua vel toleranda. Si tamen reus non appellaret; in foro quidem externo cenſeretur ſententiam approbaſſe; in foro tamen interno non auderem iudicem excuſare. Non enim quia alter vel ignarus eſt, vel incurius iuris ſui, licuit iudici iniuriam facere: nec etiam ſuperueniens ratificatio tollit præcedens iudicis peccatum, niſi quoad obligationem reſtituēdi. Quæ velim diligenter à iudicibus notari, pro intellectu eorum quæ de hac re traduntur à Doctoribus noſtris ε, & praxi vulgatâ. Hæc intelligenda de abſolutione in eodem foro. Nam ſi in alio foro agatur, tum nec abſolutio definitiua planè reum liberat. Nam abſolutus in foro poli ſeu conſcientiæ, poteſt adhuc puniri in foro fori. Et quia crimen noſtrum eſt mixti fori, ſi abſolutus in curiâ ſæculari non fuit punitus ab ea ſufficienter, & iudex Eccleſiaſticus habet pænam quam infligat maiorem, eamque reus merebatur, poterit eam infligere. Contra quoque nimis leniter caſtigatum à curiâ Eccleſiaſticâ, poterit ſeuerius etiam ad mortem damnare iudex ſæcularis ζ. Neque tunc cenſetur bis pro eodem crimine puniri, ſed vtraque punitio pro eadem vnâ continuatâ habentur: & quia in atroci crimine verſamur, & cui expiando

γ §. n. 23. & 28.

δ d. p. 3. q. 10.

ε Grilland. tract. de relaxat. carcerat. tit. de abſol. inno. q. 2. Couarr. lib. 1. var. reſolu. c. 1. nu. 8. & lib. 2. cap. 10. Clar. & Farina. §. & ijs quos plurim. illi citant.

ζ optimè poſt alios Farina. §. n. 10.

vix

vix vlla ſupplicia ſufficiant; parum hîc neceſſaria eſt diſtinctio Marantæ. n Sed hæc ſufficiant: formulam abſolutionis pete à Sprengero d.q.20.

n tit. de inquiſit. n. 00 poſt Bart. & Parid.

SECTIO XV.

De ſortilegiorum qualificatione, ſiue quæ hæreticalia quæ non.

POſt abſolutionem, tractandum de condemnatione, ſed quia congrua delicti pæna dependet à delicti qualitate, hæc neceſſariò ſectio præmittenda fuit: non ratione Lamiarum ſeu Strigum, quarum crimen ſemper cum hæreſi coniunctum eſt, vt docet experientia: ſed ratione, quorumdam Sortilegiorum minùs atrocium, & in quibus pactum ſolummodò tacitum reperitur. procedamus per breuia axiomata.

Axioma primum, Sortilegia hæretica dicuntur omnia in quibus dæmon inuocatur ad faciendum vel indicandum ea, quæ vel facere vel ſcire non poteſt. hoc eſt certum α. quia hæreticum eſt illum credere poſſe facere vel ſcire, quæ neque ſcire neque facere poteſt, ſed Deo ſunt reſeruata. Dixi hæretica, non hæreticalia. nam hæreticale ſignificat tam quod ſapit hæreſim, quam quod hæreticum eſt: & quia has duas ſignificationes multi β non benè diſtinxerunt, ideò etiam errarunt in hac materiâ. prima ergo hæc non tantum ſapiunt hęreſim, vt illi volunt: ſed verè ſunt hęretica facta, non dico ſunt hæreſes, (nam hæ ab intellectu pendent, & hæreſis eſt intellectus error) ſed dico facta hęretica. ſicut enim propoſitio hęretica eſt, ipſa enunciatio falſa Catholicæ veritati contraria: ſic etiam factum eſt hæreticum, quod Catholicæ veritati repugnat non formaliter, ſed quaſi materialiter, quia eſt materia circa quam intellectus aberrans verſatur in hæretico errore: & ad factum hæreticum ſufficit id quod facit eſſe huiuſmodi, vt ſi quis rem ita ſe habere pertinaciter contenderet, is verè hæreticus eſſet. verbi gratia, rebaptizat quis aliquem, factū eſt hæreticum. quia qui tenet poſſe rebaptizari, eſt hæreticus. ad factū ſapiēs hęreſim ſufficit; vt qui hoc aſſereret fieri poſſe, quod

α Grill. de ſortileg. q. 10 nu. 1. 2. & 10. 19. Clarus §. hæreſis. verſ. ſucceſſiuè quæro. & alij communiter.

β Clar. Farinac. & alij I.C.

quod facit, eius propositio verè diceretur propositio hæresim sapere, non tamen verè diceretur esse propositio hæretica. v. g. si quis sacramentalia misceret vsibus profanis, citra pactum expressum vel inuocationē expressam dæmonis; faceret factū sapiens hæresim, quia si diceret hoc fieri oportere seu licere, hæc assertio saperet hæresim. Ex his puto pendere decisionē controuersiæ inter Barbat. & alios Iurisconsultos, de ijs qui dæmonē inuocant ad cognoscendum seu faciendū ea quæ ipse facere vel cognoscere potest, à Deo non impeditus: v.g. vt reuelet furta commissa, vt in amorem carnalē inducat. Quoad hæc enim Barbat. γ censuit horū cognitionē pertinere ad inquisitores fidei, & ea sapere hæresim manifestā. Sed alij Barbatiam reprehendunt, & cum Oldrado volunt hæc non pertinere ad inquisitorum cognitionem, neque esse hęreticalia δ, & in hac re inueniuntur Parisiensia apud Paponū arresta contraria. Sed pro Barbatiâ faciūt Theologi Spineus & Pegna ε. Inprimis, pertinere etiā ad Inquisitores cognitionem, dubitari nequit, cū crimen sit mixtū. Deinde non esse crimen hęreticum (nisi quid aliud accedat) nec sapiens manifestā hęresim, id quoque puto, si desit dęmonis inuocatio expressa: sapere tamen hęresim non manifestā crediderim, quando cōsulitur dęmon siue maleficus diuinator de rebus amissis: licet enim hæc dęmō norit, ipsum tamē consulere sapit hęresim, occultā saltē. idē dicendū in philtris, quibus Magici caracteres, & superstitiosa alia, pactum occultum hàbentia, admiscentur: sed quoad amatoria ex philtris merè naturalibus, citra superstitionem exhibita, putatim ea non sapere hæresim; quare & iudicem diligenter inspicere & considerare hæc debere. Illud non dubito hæresim saltem sapere, nisi potius verè hęretici sint, Magos illos, qui credunt quod solent iactare se vnitos spiritui, siue præditos spiritu quodam excellenti seu potenti, cuius efficacitate possint cogitationes aliorum scire (quod soli Deo reseruatum) & occulta diuinare, & alium ad aliquid imaginandum, vt loquuntur, necessitare, aliaque miranda, supra hominum communē potentiā facere-

γ *cons.* 55. *lib.* 1.

δ *Oldrad. cōs.* 210 *Tiraq. de pan. caus.* 4. *n.* 3. *Gemm. cons.* 54. *Alber. rub. de hæret. Affict. sup. constit. Neapol. Clarus* §. *hæresis. nu.* 25. *& Farma. q.* 20. *Papon. lib.* 22. *tit.* 3. *arr* 1. *&* 2.

ε *Pegna in direct q* 42. *comm.* 67. *Spine. Aphorism.* 4. *contra Zanzinum.*

Quos etsi negent, necesse est vel illa non posse præstare, & fa-
tum fingere; vel si credunt ista & faciunt, verè Magos esse, &
tales quales dixi, pactum cum dæmone habentes. De his sa-
pienter scriptum à Cardinali Cusano *lib. 3. de doctâ ignoran-
tiâ cap. 11.* Non illa phantastica *(nempe vnio)* Magorum qui
hominem ad quandam naturam spirituum influentialium
sibi coniecturalium, quibusdam operationibus mediante fi-
de *(hanc intelligo fiduciam quam Magi semper exigunt)* adscen-
dere dicunt vt in virtute spirituum talium, quibus per fidem
vniuntur *(hoc est per promissam eis fidelitatem & parientiam)*
plura & singularia mirabilia aut in igne, aut in aqua, aut scien-
tijs harmonicis, apparentijs transmutationum, manifestatio-
ne occultorum & similibus efficiant. Manifestum est enim in
his omnibus seductionem esse, & recessum à vitâ & veritate.
Propter quod tales ad fœdera & pacta vnitatis, cum malignis
spiritibus taliter astringuntur, vt id quod sub fide credunt,
opere ostendant in thurificationibus & adorationibus, Deo
tantum debitis; quæ spiritibus, quasi potentibus implere pe-
tita, & de vocalibus, istis mediantibus, magna cum obseruan-
tiâ & veneratione impendunt. Consequuntur aliquando
per fidē *(intellige (per) nō vt causam poni, sed poni pro (iuxta)
nam error esset credere quod fiducia illa magorum sit efficax)* ipsâ
caduca petita, vniti sic spiritui, cui etiam, à Christo æterna-
liter diuisi, in supplicijs adhærebunt.] Hactenus ille. Quan-
do autem dubium est, sintne hæresim sapientia necne sorti-
legia, non pertinet ad inquisitorem iudicare aut cognoscere
sintne talia vel non; (verùm hoc pertinet ad Theologos qua-
lificatores;) sed postquam constat ea sapere hæresim, dubita-
tur verò tantum an sapiant manifestam, possunt de illâ quali-
tate cognoscere, & pronunciare se iudices esse ζ. Qualitatē
verò horum factorum puto desumendam à circumstantijs &
actibus, seu rebus quæ admiscentur.

[Regnald. com n. 67. in fine, vbi dicit hanc veram & comm. esse sententiam.

2. Axio. Quæcumque fiunt sortilegia à sortilegis habenti-
bus pactum expressum, sunt respectu operantis sapientia hæ-
resim, etiam circa res quas dæmon cognoscere vel facere po-
test;

test;respectu vero operis dumtaxat, si sint circa res quas dæmon non potest cognoscere nec facere ν .] ratio,quia primo casu,propter fædus illud,operans est hæreticus : secundo casu tunc tantum factum ipsum sapit hæresim. Sed quoad non habentes pactum expressum.

ν *post alios Grill.q.10.à n.4.Farinac. d.q.20.n.81.*

Dico tertiò Si qui sortilegio Deum abnegent,vel adhibeãt sortilegio hostias sacras,vel aliud sacramentum aut etiam sacramentalia,imo vel reliquias,vel agnos Dei,vel alias res Ecclesiastico ritu benedictas & sacras θ : vehementer sunt suspecti de hæresi.ratio quia tales significãt se credere huiusmodi adhibita vim habere ad maleficiorum operationem. Et de hac credulitate debent examinari, &, si nolint respondere, possunt desuper torqueri;& si non fateantur, vt vehementer suspecti debent abiurare.

θ *Eymeric.d. q.2.& ibi Pena comm 67. Alf. à Cast. l.1. de iust. hæret punit. Bernard Cumm. in Euicer. inquisit. verb. sacramentis abiatis. Ioan.à Roma. tract.de hæret. p.2.assert.12. n.20. Farinac.q.20. nu.85.in 2a editione. Grill.q.10.n. 16.*

Dico quartò si qui baptizent imagines ex qualibet materiâ, vel rebaptizẽt pueros; hoc ipso vel hæretici sunt,si putant formam vel materiam baptismi aliam esse posse,ab eâ quã Christus instituit; vel sunt vehementer suspecti,etiam si negent se hoc credere κ . quia tales actus naturâ suâ præ se ferunt aliquid,quod est hæresis manifesta. Nec inuenio Grilland.q.3. n.6.contrarium sensisse,vt illi Farinac.impingit.

κ *Peña 3. Spina d.apol. 4. Farin. nu. 85.*

Dico 5. si ad res quas potest dæmon facere,vel cognoscere, sciendas vel efficiendas,misceantur res non sacræ, verbi gratia,hostia non consecrata,etiamsi super eam Sacerdos missam dicat,probabile est non esse sortilegium hæreticale, quando fit à non habente expressum pactum λ . Putarem tamen distinguendum. nam si iste benè sentiat de præsentiâ corporis Dominici,& transubstantiatione, & non præbuit hanc hostiam populo adorandam,sed verè aliam,quam eleuauit,consecrauit,hãc vero accessoriè tantum super altare ad magicos effectus posuit, erit tantum suspectus de hæresi ; si verò illa alia credidit, tunc apertè foret hæreticus : si verò reuerâ nec credidit ista vim aliquam ad effectum magicum habere, non erit suspectus de hæresi, sed extra ordinem puniendus. Hæc ita si de hac eius intentione constet,nã quamdiu non constat,

λ *Oldradus cons 10. col. 3. Grillan.q. 10. nu. 13.& q.11.n.19.& 20. Farinac. n. 84.*

mihi quidem videatur de hæresi meritò maximè suspectus.

Dico 6. Quandocũque dæmon inuocatur per modũ sacrificij vel adorationis, sapit res manifestã hæresim; quando per modum imperij, non rarò idẽ dicendum. v.g. primò si admiceantur res sacræ μ. 2. si inuocetur, vt amicus Dei, & ei carum. 3. si putet hoc non esse peccatũ, vel saltẽ non graue. 4 si petat quæ dæmon præstare nequit, vt suscitare mortuum, animã defuncti repræsentare, arbitrij libertatem cogere ad amandum &c. vel quę nescit, vt futura contingẽtia: vel quæ scit contingenter, ea scire certò & infallibiliter. 5. si petat quę potest dæmon, sed credat eum ea posse etiã Deo non permittente: vel petat reuelari præsentia aut præterita, omninò infallibiliter ν. Imò si rem rectè reputemus viâ, quia nobis omne cum dæmonibus commerciũ interdictum, quotquot non modò per viam obsecrationis, sed etiam per viã imperij aliquid à dæmonibus student obtinere, valdè sapiunt hæresim ο. Illud tamen fateor, ipsius suspicionis pondus, qualitate personarum & alijs circumstantijs esse trutinandum π.

μ DD. 3 distinct. vers. dico tertiò

ν. Bernardus Rasinus trac. de artib. magicis conel. 1. & seqq.

ο. Spineus d. apolog. 4. & Simon. Cath. instit. tit. 21. n. 13. & Pesia vbi 8. comm. 68. litt. O.

π. v. Peliam supra.

SECTIO XVI.

De pœnâ & supplicio maleficorum.

PRogrediamur à leuioribus. Sed notandũ principio; quosdam I. C. ρ nimis credulos Wiero medico & hæretico, magnam vim facere in distinctione nominum, *venefici, maleficí, incantatoris, strigis, Lamiæ*; quasi verò hoc iudicium ex nominibus, non gestis ac facinoribus, sit decidendum. constet iudici de re, nomina contemnat; quę rebus subduntur, nõ res nominibus: & sic, qui de hac materiâ veteres nouitijque scripsere rebus ipsis nomina posthabuere. quod & ego hoc tractatu feci, pro ijsdẽ sumens *venefícos, maleficos, incantatores, sagas, striges, Lamias*. itaque hac putidâ diligentiâ prætermissâ, facta nunc perpendamus.

ρ. Fichard. cons. 112. lo. Althusius admonit. ad Iust. Godelm. tract. de lam.

Quoad peccata sortilegij, quę hæresim nõ sapiunt, in pœnâ vtrumque ius, ciuile & Canonicum eo conueniunt, quòd iudicis arbitrio permittant; debere tamen iudicem arbitrio

sit

sic vti, vt canonibus legibusque se accommodet, nec eorũ præscriptum transiliat temerè, videlicet, nisi qualitas facti, conditio personarum, animus delinquentis, scandalum inde exortum similiáue suadeant pænã intendere vel minuere; quod idem in mandantibus & consulentibus obseruandum, cõmuniter receptum videtur β. Solent autem iure canonico sortilegi non hæreticales (vt vocant) siue sint laici, siue clerici, & ad quemcumque finem ea fecerint, in foro pænitentiali puniri pænitentiâ XL dierũ γ; sed cum hodiè omnes pænitẽtiæ confessario sint liberæ, poterit moderari δ. In foro fori, si publicum crimen; olim imponebatur publica pænitẽtia, quã si detrectarent vel non complerent, à communione fidelium arcebantur ε: hodie sublatâ illâ publicâ pænitentiâ, Laicus non hæretica, nec hæresim sapientia conficiẽs, pro primâ vice erit excommunicandus ζ: si monitus perseuerat, & est vilis persona, publicè est fustigandus, vel mitrâ chartaceâ dehonestandus; si honestior relegandus, vel perpetuo carceri mancipandus η: consequitur autem infamia hoc crimen, etiãsi nihil horum illi iudex infligeret θ. Hæc certum est procedere, quando ad malũ finẽ: sed quid si ad bonũ? idẽ in laicis & clericis tũ obtinet, adhuc esse puniẽdos, etiãsi verba sacra admisceãtur, vel cruces &c. si sint admixta alia, vt caracteres, nomina ignota, & huiusmodi obseruationes, quas constat nihil per se habere efficacię ad finẽ illũ bonũ ι. & tũc pęna est arbitraria.

Quoad clericos; conficiens non hęreticalia, in simplicitate cordis & zelo bono (v. g. pro inueniendis bonis Ecclesię subtractis) suspenditur à diuinis & ministerio altaris per annum & vltra iudicis arbitrio, secundum facti turpitudinem & criminis κ qualitatem; si dolo malo fecisset, deponeretur ab ordine sacro, omnibus beneficijs priuaretur, & in monasterium perpetuò, detruderetur; imò & infamis effectus, tonsurari solet & in modum stulti decaluari, vestibus antè & retrò rescissis & decurtatis, & mox degradari, hoc est perpetuò ab altaris administratione remoueri μ. Et quia hac in re multa & varia (proh dolor) sunt Ecclesiasticorum delicta etiã paroch-

β *Abb. c. 2. de sortileg. Grill. §. q. 11. Menoch. de arbit. cas. 388 nu 11. Fari. q. 20. n. 94.*

γ *tex. & DD. c. 1 de sortil. Grill. d. q. 11. nu. 2. 6. & 9. & Menoc. §. n. 6 & 7.*

δ *c. pro dilectione & seq. de consecrat. d. 2. Silu. v. superstitio q. vlt.*

ε *cap. si quis Episcopus. c. aliquanti. 26. q. 5.*

ζ *ex. contra idolorũ. d. q. 3 Roman sing. 660. Grill. d. q. 11. n. 4. & 10. Menoch. §. n. 18.*

η *c. 3. 2. q. 8. c. infamis. 6. q. 1.*

θ *Gril. q. 1. n. 2. q. 2. n. 4. & 5. q. 11. n. 8 14 15. 23. 24. & 27. q. 14. n. 3. q. 17. n. 4. & 5. & Farin. §. 96.*

ι *c. 2. de sortileg. Grill. d. q. 14. n. 3.*

κ *cap. si quis episcopus. 26. q. 5. post Gril. Menoch. Barber. Farinacius §. n. 92.*

μ *c. quisquis 2. q. 8. c. de benedicto. 32. q. 1. c. admoneant. 26. q. 7. Foller. in pract. crimin. Canon. c. 33. nu. 49. Farinac. q. 19. nu. 49.*

rum (ad quod Episcopos & Archidiaconos decet attendere) breuiter quædam ex Grillando & Farinacio, iudicibus Romanę curiæ, subiungam pro clariore dictorum intelligentiâ.

Sacerdotes qui causâ vindictæ seu doloris aras spoliant, aut luminaria consueta exstinguunt, vel quid simile faciunt, nocendi gratiâ ijs, quorum quasi in funus hoc impendunt officij; honore & dignitate priuantur, & infames efficiũtur n: si verò ex inimicitiâ missas defunctorum pro viuentibus celebrarint (Belgæ dicunt, een mooꝛtmisse) vt is pro quo sacrificium offerunt celeriùs moriatur, vel incurrat mortis periculum; proprij ordinis gradu deijciuntur, & in exilium perpetuum vnâ cum eo qui Sacerdotem consuluit, vel hoc fieri mandauit, eijciuntur o: nisi tamen spontè de præmissis coram Episcopo vel Metropolitano se culpabiles detulerint, & de ipsis condignam peregerint pœnitentiam, vt benè Grilland. ex d.c. quicumque; fallitur tamen Grilland. dum putat π hæc sortilegia non sapere hæresim: omnino enim sapiunt, quia est hæresis putare hæc habere effectum huiusmodi. ideò hæc pertinere censeo ad hæreticalia: sicut & imaginum crucis, B. MARIÆ, vel Sanctorum conculcationem, & deiectionem factam dolo vel iracundiâ: nam quod Grillad. ait non sapere hęc hæresim, falsum id esse sciunt, quotquot iconoclastarum furores norunt & execrantur.

Sacerdos celebrans super rebus profanis, quæ vulgò putantur aptæ ad sortilegia; vt sunt hóstia non consecrata circumscripta certis notis & litteris sanguineis, ducto sanguine ex annulari digito, item cuticula qua infantis caput nascentis est inuolutum, panis incoctus siue massa cruda, vel coactus in placentam, vel lapis vulgò dictus *calamita*; beneficijs est priuandus & in carcerem detrudendus p: idem dicendum si sit abusus vasis aut vestibus σ sacris; verbi gratiâ, altaris palâ, calice, patinâ, purificatorio, tabernaculo Eucharistiæ, aut reliquiarum; lapide sacrato vel eius frusto, corporali, manipulo, stolâ, albâ, velis sanctuarij &c. proponant huiusmodi sibi exemplum Regis Baltassaris τ; qui tamen non abutebatur

v c. quicunque 26. q. 5.

o Diaz prac. crim. Canon. ca 35. Menoch. 8. nu. 15. Grill. q. 10. n. 12. & q. 11. n. 17.

π d. n. 12. & seqq.

p Diaz 8. c. 39. Grillad. q. 14. Menoch. 8. nu. 12. Farinac. 8. n. 107.

σ Grill. q 16. & post eum Menoch. & Farin.

τ Dan. 5.

tur ad sortilegium, sed ad vsum domesticum profanum, quod minùs erat.

Sacerdos, qui in solemni missæ sacrificio, preces, quæ non tendunt ad Dei cultum & salutem animæ, sed potiùs tendunt in peccatum, obtulerit, (vt ille cuius vesanum amorem fusè describit Grilland. υ) eodem modo puniri debet, quo præcedentes φ.

υ q. 16. n. 2.
φ Grilland. Menoch. Farinac. 5.

Omnibus autem communes pœnæ sunt sequentes, qui cõsulunt diuinatores, vel remedia (illicita videlicet) petunt à maleficis, in easdem incidunt Ecclesiasticas pœnas, in quas & ipsi malefici aut diuinatores: præterea sunt ipso facto excommunicati, excommunicatione tamen nulli reseruatâ χ; &, si sint clerici, possunt deponi, tam verò clerici quàm laici, debebant olim quinquennalem subire pœnitentiam ψ. Iure autem ciuili, eandem discentes ac docentes incurrunt pœnam ω: qui Magos in domum suam vocant, causâ artis exercendæ, priuati bonis debent in insulam deportari α: qui Magos consulunt, gladij pœnæ subduntur β: ex Carolinâ sanctione, & consuetudine imperij, etiamsi ob bonum finem interrogarint, vel magicis artibus aut remedijs vsi fuerint; exilio, vel aliter infra mortem damnantur, arbitrio iudicis γ. De amatoria præbentibus, dictum *lib. 3. p. 1. q. 3.*

χ c. 1. 26. q. 5.
ψ c. 2. & 3. 26. q. 5.
ω l. 8. C. de mathem. & malef.
α l. 3. d. tit.
β l. 5. eod. ti.
γ Carol. con-stit. cap. 109. Godelm. libr. 3 de lam. c. 11. n. 31. Kirch. conf. 12. n. 90.

Incantatores Serpentum, si pręcantatione suâ dumtaxat implorant simpliciter & deuotè auxilium Dei, absque aliâ superstitione; vt culpę, ita etiam pœnæ expertes sunt: si verò Diabolum inuocant expressè vel tacitè; erunt puniendi pœnis commemoratis Sortilegorum. Vt autem queant ista discerni, aduertendum ad verba ipsa, ad modum ritum & ordinem incantationis: quia si in eis insunt aliqua verba extranea, vel ignota nomina aut characteres, siue alia quæ non conducunt per se ad effectum intentum, tota res Diabolica & superstitiosa debet censeri δ. Dicendum idem in ceteris remedijs contra maleficia.

δ Summa Confess. quã citat & seq. Grill. q. 11. n. 28. & Farin. 5. n. 110.

Quoad astrologos iudiciarios, chiromanticos, & huiusmodi diuinatores, si tantum prædicant euentum vt possibilem, præ-

præsumptiuè & inclinatiuè; non sunt puniendi, vt sortilegi; si verò prædicant vt infallibilem vel necessarium, sunt hæretici sortilegi ε; & contra eos videnda Bulla Sixti V. contra astrologos edita. 1585.

Qui præbent poculum naturale aborsus, vt venefici puniendi; non vt sortilegi, nisi sortilegia admisceant ζ. Quando Episcopus captiuum habet aliquem sortilegum hæreticum, si paratus sit homo ille abiurare, & condignam subire pœnitentiam; non potest eum tradere brachio sæculari, nec etiam potest acta iudicialia seu copiam processus eius vllo pacto cũ iudice sæculari communicare; alioqui iure Canonico incurreret irregularitatem η. Dumtaxat enim quibusdã casibus sortilegi hæreticales possunt tradi brachio sæculari. 1. si fuerint Doctores & seductores, nisi sponte suâ ad Ecclesiam redierint, & hæreses abiurarint, seque contra illas strenuos præbuerint θ; 2. si sint relapsi; 3. si sint impœnitentes, ad quos reducuntur conuicti omnia negantes pertinaciter ι. Quod Farinacius d.n.105. extendit etiam ad sortilegos qui hominem occiderunt, vel quid simile quod iure ciuili morte luendum est, vt nonnisi aliquo trium dictorum concurrentium possint degradari & curiæ sæculari tradi. Sed in alijs criminibus enormibus id verum non esse postea ostendam, hac eadem sect. lit. Y Y. Et quando accessit ad hæresim homicidium qualificatum, aliud dicendum, mox ostendam. Formulas condẽnationis quoad istos singulos, pete ex Sprengero p. 3. mallei.

Quando sunt Sortilegi hæretici aut hæresim sapientes, contra eos agi sicut contra hæreticos; receptum est vtroque iure κ, quando non sunt tales, sed ab omni errore hæretico alieni, à sæculari etiam magistratu solent virgis cædi, ad triremes, vel in exilium mitti, vel aliâ extraordinariâ infra mortem pœnâ affici, interdum etiam pecuniariâ, iuxta personæ & criminis qualitatem λ.

Si mors sit alicuius maleficiati subsecuta, locum esse pœnæ legis Cornelię & comburendum sortilegum, communis est sententia μ. Quod Necromãticos, & ceteros Magos, atque maleficos

ε Berber. in Viator. iur. rubr. 8 nu. 5 & 6. Grill. q. 11. n. 16 & 22 q. 3. nu. 13. & 14. Farin. 3. n. 112.

ζ vid. bullam de aborsu Sixti V.

η ea. sententiam sanguinis. Ne cleri. vel monach. Ancharan. in c. ea quæ. de reg. iur. in 6. q. 4. Far. 3. n. 105.

θ Simancas prax. c. 59. n. vlt.

ι de his trib. fusè Simanc. prax. c. 59. cũ seqq. Alf. à Castro libr 2. de instl. hære. punit. c. 2.

κ Grill. d. q. 11. nu. 1. 6. 9. Menoch. 5. n. 4. Farina. q. 20. n. 87.

λ post alios Clarus §. hæresis. nu. vlt. Menoc. 5. & Farina 5.

μ l. 1. Cod. de mal. & mathe. n. Berber. d. rub. de sortileg. n. 2. & 8 Damhoud in prax. crim. c. de homici per sortileg. c. 73.

maleficos, ſolas Lamias excipientes, idem fatentur patroni Lamiarũ v. Sed Lamias noſtras, non eſſe eximendas numero ceterorum Magorum, communis eſt ſentẽtia Theologorũ & Iuriſtarum, vt mox docebo. Fundamenta Godelm. & aliorũ ſunt. 1. Lamię fatentur impoſſibilia, nẽpe ſe volaſſe ad cõuentus, libidinem cũ dæmone expleſſe, tẽpeſtates excitaſſe & huiuſmodi. *Reſp.* lib. 2. oſtẽdimus hæc dæmoni nõ eſſe impoſſibilia, & ideo fidẽ habendã earũ cõfeſſionibus cenſent Catholici communiter. 2. Lamiarum peccata ſunt potius cogitationis, vel nudi conatus; quã facti, vel executionis: ideò ab Eccleſiâ puniri non deberent, nec à iudicibus alijs. *Reſpond.* falſum præſupponi, progrediuntur enim in opus exteriùs: & in atrocioribus criminibus receptũ, conatus aliquando puniendos, vt cõſtat o. 3. Pænã minuere deberent, ætas ſenectutis, & ſexus fragilitas. *Reſpond.* ſenectutem non eſſe idoneam cauſam minuẽdæ pænæ, in atrocioribus delictis, vt ex praxi iudiciorũ, affirmat recte Iul. Clarus ϖ. deinde falſum ſupponũt, ſolos ſenes in hoc peccatum incidere. Vt etiam falſum ſupponunt, ſolas mulierculas ſic delinquere: quanquã nec in hęreſi nec in ſimilibus atrocioribus ſexus excuſat. 4. Lamiæ debent cenſeri ſimiles dormientibus, confitentur enim crimina commiſſa in mentis exceſſu, vel ſopore. *Reſpond.* multa ſagas imò fere omnia vigilantes committere, & propter hæc puniẽdas; vt propter pacta cũ dæmone, coitum cum eodẽ, infanticidia, ſegetũ & iumentorũ damna &c. Imò & quę in ſomnis gererent, culpâ non carent, quia & antè ſomnum ea præmeditantur, & poſt ſomnũ ea rata habent, & ſibi in illis cõplacent p. 5. *argumentum*, pacta huiuſmodi ſunt imaginationes deluſarum mentium. Venerius quoque coitus cũ dęmone, eſt rei impoſsibilis fictio. Quę de tẽpeſtatibus & damnis datis narrãtur eorum excedunt poteſtatem: quæ de tranſlatione corporali dicunt, ſunt nugæ meræ. *Reſpondeo* inprimis credendum contra ſeipſos ipſorum confeſsioni, ſicut & alijs reis. deinde tam conformes omnium eſſe teſtificationes, & tã confirmatas experientiâ omnium populorũ & ſęculorum; vt id negare, ni-

v *Panzinib. Fichard. Godelm. & alij.*

o *Iul. Clarus §. fin. q. 92. n. 2. Knichou. & alij quos ſequitur vel multus Godelm. lib. 3. c. vlt. n. 36.*

ϖ *§ final. q. 60. n. 6.*

p *Simanc. in praxi cap. 11. n. 4.*

hil sit nisi insanire, vt benè dictum à Silueſtro σ; quibus (vt ait Spineus τ) nemo nisi sensu careat, queat contradicere; & (vt alius quidam de grege hæretico dixit) qui hoc ausit negare, is audeat negare meridie lucere solem, & bis sex esse duodecim. Et singula nos *lib. 2.* comprobauimus υ. Nunc duntaxat auctores ea confirmantes citabo. Pactvm istud φ agnoscunt & habent pro certo, tum Theologi, vt post Cyprian. lib. de duplici martyrio, & D. Augustin. in cap. illud 26. q. 2. tenent D. Thom. 2. 2. q. 95. & 96. Alex. Halens. p. 2. q. 184. Albert. Magn. in 2. d. 7. art. vlt. Petrus de Tarantasia, (qui postea fuit Innoc. V.) ibid. Petrus de Bonauentura ibid. Guido Carmelita in speciali quæst. quam de hac re cõposuit iussu Papæ Ioann. 22. Scot. in 4. d. 34. Gabr. in 2. d. 8. q. 2. a. 4. S. Antonin. 2. p. tit. 12. Guilh. Parisiensis. in tract. de fide & legib. Silu. Tabie. Ang. Armill. Grafijs, in ver. superstitio & ver. maleficium. Gerson in 1. p. Trilogio Theologisatæ Astrologiæ, Ioann. Trithemius harum rerum nimis peritus in qq. à Maximiliano Cæsare propositis; Fran. Victoria relect. de Magiâ, Alfons. à Castro lib. 1. de iustâ hæret. punit. c. 15. Eymericus direct. inquisit. c. 43. & ibi Peña comm. 68. Bernard. Comens. in disputatione post Lucernam Inquisitorum, Sprengerus in Malleo, Niderius in formicario, Hollenus in Preceptorio. Basinus lib. de Magicis, Bartolom. Spinæus contra Ponzinibium, Silvest. Prieras lib. de strigimag. & dæm. admirand. Franc. Picus Dialog. strix, Iaquerius in flagello hæret. Ioseph. Angl. in 2. q. de Magiâ, & nouissimè Sebast. Michaëlis in Pneumalogiâ, Crespetus de odio Satanæ in homines, & Pet. Binsfeld. p. 1. de confess. maleficar. prælud. 7. Cardinal. Toletus lib. 4. summ. instruction. Sacerdot. c. de magia 15. *Idem ex* Ivristis *asseruere*, Grillan. lib. 2. de sortileg. q. 3. Martin. de Arles tract. de superstit. à n. 85. post veteres, Ioan. Andreæ in c. accusatus §. sanè de hæret. in 6. Archidiac. Ioan. Monach. Guilhelmus de monte Lauduno & Bartolomæus Raymundi, ibid. & satis fatetur Oldrad. cõs. 210. item Turrecremata. in c. illud 26. q. 2. Berber. in viatorio

σ *lib. 1. de strigimag. & dæm. admirand. c. 14.*

τ *d. comm. 68. litt. r.*

υ *de pact. q. 4. de tempestatib. & dãnis q 11. de concubitu q. 15. de translatione locali q. 16 lib. 2.*

rio iuris tit. de sortileg. Simancas in pract. c. 11. & in Instit. Cathol. Damhaud. in pract. crimi. Nauar. in Man. c. 11. n. 25. & in c. nunquid Cain. de pæn. d. 1. Menoc. de arb. iud. cas. 388. Fari. prax. crim. q. 20. Florimund. de Remundis de Antechristo c. 7. n. 5. Nic. Remig. opere de dæmonolat. Quodq; caput est expressè hoc docet Ioan. 22. in suâ extrauag. super speculâ.

Et quia contra hæreticos agimus etiam ex ipsis hoc accuratè docent, Lamb. Danæus *Dialog. de sortiarijs*, Ioan. Bodin. *lib. de dæmonom.* Thomas Erastus *in Furnio*, Georg. Pictorius *in Resolut. an sagæ ignis mulcta damnandæ.* Hotoman. cons. 98.

De VENERIO COITV *succuborum & incuborum* hoc tenent cum Innoc. 8. Pont. in bullâ de hac re editâ, & plurimis Sanctis patribus, Alex. de Hal. 1. p. q. 78. D. Thom. D. Bonan. Scot. Dur. Gab. Dionys. Cartusian. in 2. d. 8. Guilh. Paris. de vniuerso p. vlt. c. 23. Abulens. in 6. Gen. q. 6. & in 7. Exo. q. 12. Alfons. à Castro s̃. c. 16. Caietan. in 2. 2. q. 96. a. 3. Bartolom. Med. 1. 2. q. 72. a. 2. Sprenger. Nider. Silu. Picus, Hollenus, Spineus, Victor. Michael. Crespetus, Tolet. Angl. Binsfeld. Comens. Iaquerius, s̃. citati, & Vlricus Molitor in Dialo. cum Sigismundo c. 5. & 6.

Ex Iuristis Martin. de Arles s̃. Grilland. lib 2. q. 7. Simanc. & Remig. s̃. & locorum omnium acta de hac re iudiciaria. Nec non prædicti tres hæretici; & ipse Lutherus in Conuiuiali vt appareat mendacium Fichardi, hoc attribuentis solis inquisitoribus & Papatui addictis, vt ille loquitur.

De GRANDINE TEMPEST. &c. huiusmodi; quæ probantur omninò à Theologis, arg. c. 1. Iob, vbi D. Thom. & Cartusian. idem docuere Patres, in c. nec mirum 26. q. 5. D. Aug. lib. 8. de ciuitat. Dei c. 19. Isidor. lib. 8. Etymol. c. 9. Innoc. 8. in bullâ suâ ad Inquisitor. D. Tho. & ceteri Scholast. in 2. d. 7. & 8. Castrens. Silu. Spineus, Hollenus, Sprenger. Michaël. Toletus, Iaquer. Nider. Victor. Angl. Binsfel. & alij citati. Ex Iuristis consentiunt, Simancas, Menoch. & Damhauder. & Remig. & Comens. citati; Azo, Godofred. Bart. Ang. Bald. Salyce, in l. 4. C. de malefic. vbi tex. apertè hoc cõ-

 firmat.

firmat. Bonifacius de Vitalinis tracta. de malef. cap. de sortileg. Ioannes ab Anan. in c. 1. de sortileg. Grilland. lib. 2. q. 6. Francis. Balduin. Iacob. Ræuardus & alij ad ll. XII. tab. Pet. Gregorius lib. 34. Syntagm. Iuris vniuersi c. 11. & c. 13. Petr. Matthęus in 7. Decretal. tit. de malef. & incantat. Necnō tres illi hæretici quos nominaui, & Lutherus.

De Translatione Corporali eā per dęmones fieri posse & solere ex patribus docēt Clemens lib. 6. Cōst. Apost. c. 9. Arnob. lib. 2. cont. gēt. Egesipp. lib. 3. de excid. Hier. Cyrill. Hieros. Cateches. 6. Maximus Taurin. serm. de Natali Apostol. Epiph. lib. 1. contra hæres. 30. Gregor. lib. 1. Dial. c. 4. Et alia exēpla suggerit Io. Cæsarius Monachus Cistercienſis lib. 5. c. 27. 34. 56. & quę his addunt Bart. Spinæus contra Pōzinib. Grillandus, Castrius, Remig. & Binsfeld. à me citati.

Est ista communis sententia Theologor. & Iuristar. S. Tho. Sco. Dur. Caie. Silu. Angl. Victor. Castrij, Sprēgeri, Niderij, Iaquerij, Michaëlis, Crespeti, Toleti, Spinęi, Pici, Guil. Paris. Pegnę, & aliorū citatorū; Turrecr. in c. Episcopi 26. q. 5. Grill. de sortileg. q. 7. Peñę s. d. cōm. 68. vbi citat Comens. & Albert. de agnoscend. cathol. assertion. q. 24. n. 24. & vocat hāc sentētiam cōmunem Theologorū & veram, vt est reuerâ. Nec ei repugnat Nauar. *c. 11. Manual. n. 38.* nā voluit solūmodo negare; eas vehi, cum illis circumstantijs, quę exprimuntur in d. cap. Episcopi. Ratum ergo maneat, quinctum hoc argumentum planè falsis pręsuppositis niti.

Sextum argument. est malefici non sunt occidendi, propter abnegationē fidei: quia omnes homines, dū mortaliter peccant; fidē abnegant, & dęmoni, relicto Deo, adhærent, & tamē nō propterea occiduntur. Cōf. B. Petrus ter Christū negauit, & tamen non fuit propterea necatus. *Resp.* peccatores recedere à Deo per inobedientiā tantum; & ideò impropriè dicūtur propterea infideles, & fidē negare: sed malefici seu lamiæ recedunt à Deo per expressam abnegationem Dei & fidei, quod est Apostasia propriè dictæ infidelitatis species, constituens peccatū vnum specificè à ceteris mortalibus peccatis

distin-

ſtinctum. vt optimè deducit Binsf. *in l.7.C.de malef. in reſp. ad 1.arg.* Quoad B. Petrum,ille tãtum peccauit contra pręceptũ confeſſionis fidei,fidem verò nequaquã amiſit: malefici fidẽ corde & ore abijciunt,idque ſpõtè,nullo vrgẽte metu. Petrũ ſtatim pænituit; ſagæ manẽt in ſuâ defectione.plura de Petri negatione egregia inuenies apud Fr.Soarẽ *to.2. in 3. p.D.Th.*

Septimum arg. Deus permittit maleficia fieri,& ſinit malefi-cos viuere. ergo non debet eos homo occidere. *Reſp.* ridicu-lum eſſe quod inferunt.ſic enim ſequeretur nullorũ crimninũ reos occidẽdos:quod eſſe hæreſim certã docent Caſtr. & alij Catholici ſcriptores.Nonne magiſtratui *gladius* à Deo datus *ad vindictam malorũ* φ? Ex his apparet quam ridicula ſint ar-gumenta aduerſariorum. Sit ergo,

φ *Rom.13. 1. Pet.2. vide Orig. homil. 10. in Num.*

Concluſio,Lamię occidendę etiamſi hominẽ nullũ vene-no neceſſent,etiãſi ſegetibus,& animantibus non nocuiſſent; etiamſi necromanticæ non forent:eo ipſo tantum quod dæ-moni fæderatæ,quod conuentui intereſſe ſolitæ , & quæ ibi exercentur præſtare.]

χ *lib.1.c.2. de voce Mechaſſephim.*

Probatur id primùm iure diuino,Exodi 22.v.19. *Maleficos non patieris viuere.* quo loco vox Latina eſt admodum latè pa-tens, nec reſtringenda ad ſolos venenarios,vt nec Græca nec Hebræa.quod quia fusè probaui χ, hìc non repetam. idem ſtatuitur Leuit. XX. verſ.vlt.

2.probatur iure humano, lege Eccleſiaſticâ. *c.peruenit. c. contra idolorum. 26.q.5. Extrauagant. varijs, vnâ Ioann. XXII. ſuper ſpeculâ, alia Innoc. 8. quæ ponitur aute malleum malef. alia Alexand.6.incip.cum accepimus ; alia Leonis X. incip. honeſtis petentium voris; alia Hadr. V I.incip.Dudum vti nobis.*] & lege ſæculi,ſcriptâ quidem *l.multi. l.nemo.l.nullus.l.etſi C. de malef. & mathemat.* non ſcriptâ verò conſuetudine fere Vniuerſa-li Europæ,iudicum Eccleſiaſticorum, qui ſolent brachio ſæ-culari eos tradere ✝ ; & iudicũ ſæcularium vt patet ex ſcrip-toribus qui res criminales proſecuti ſunt nationum omnium; *Italorum*, Blanci, Carrerij,Grillandi, Gandini, Clari, Folle-rij,Boſſij,& alior. *ex Hiſpaniâ* Bern.Diaz,Placę,Auiles.Auen-

✝ *vt docent omnes qui de Inquiſitorum tribunali egere. Lucerna Inquiſitor. Directorium Inquiſit.illud Comenſis;hoc vero Eymerici: Viatoriũ Inquiſit.Berberij. Sprengerus in malleo Iaquerius in flagello.Siman in prax. Alf.à Caſtr. de iuſt.hæreſ. punit. libr.1. c.16.*

danni,

danni, Couarr. Gregorij Lop. *ex Gallijs* Fabri, Millei, Marantæ, Paponi, Ærodij, Remigij; *ex inferiore Germaniâ*, Damhauderij; *ex Superiore* Althusij, Godelmann. Fichardi & aliorum patronorum Lamiacorum; qui dum queruntur & improbant, contestantur consuetudinem hanc inualuisse. Hæc PP. rescripta, hanc Impp. sanctionem, hanc Europæ generalem consuetudinem, hæc decreta cunctorum tribunalium accusare mendacij, hoc est contendere falsum suppositisse & asseruisse. quod nomen, quod supplicium meretur?

3. probatur ratione, criminis grauitati commensuranda pœnæ grauitas: grauitas autem criminis petenda à personæ offensæ dignitate, & ab ipso offensionis modo. Offenditurà Lamijs Deus Opt. Max. & DEIPARA & omnes cælites, & vniuersa Ecclesia, genusque humanum, & animata inanimataque omnia: nam Deo & superis maledicunt, & blasphemant; ceteris creaturis abutuntur, & exitium parant; idque modis contumeliæ & crudelitatis pleniſſimis. primò interuenit *idololatriæ*, grauior quàm Israëlitarum. illi vitulum aureum adorabant, coram eo bibebant, saltabant, canebant ω; hi coram dæmone ipso, cui se deuouent, cui sacrificant, cui fidelitatis & obedientiæ sacramentis se addicũt; coram hoc inquam edũt, bibunt, choreas ducunt, cantillant, fædissimaque multa operantur. Secundò *consulunt ipsum dæmonem* frequenter, quod ipsum morte digniſſimum, ex lege Dei α. Tertiò *offerunt filios & filias suas dæmonijs*: lege Dei iubentur occidi, qui semen suum offerunt Moloch β. Quartò eâdem lege necari iubetur, *qui cum iumento coïerit* γ: item qui adulterium commiserit δ: item qui cum sexus eiusdem homine *Sodomiam commiserit* ε: longè detestabilior est spurcities Magorum; quia, cùm sint coniugati, adhuc versantur in continuo quasi concubinatu cum dæmonibus, & sic non tantum contra sexum, neque tantum extra speciem peccant, sed etiam extra genus; quod detestabilius est, & pessimum omnium carnaliũ peccatorũ. Nec ociosum est quod cùm diuina lex ζ dixisset, *maleficos non patieris viuere.* subiungat immediatè; *Qui cum iumento*

ω Exo. 32. à u. 5.

α Leui. 20. v. 6.

β d. c. 20 v. 2.

γ d. cap. 20. v. 15.

δ d. cap. 20. v. 10.

ε d. c. 20. v. 13.

ζ Exo. 22 v. 18.

mento

mento coierit moriatur. Qui immolat Dijs occidetur. nimirum vt hæc connexa,& comitari ſolita ſeſe indicentur. Sextò interuenit in eorum crimine atrociſſima *blaſphemia & maledictum in Deum*; quæ diuina quoque lex morte ſanciuit vindicanda ν. Septimò accedunt in vno *crimine & alia multa*; quibus à legibus humanis iuſtiſſimè mors decreta ſupplicium; apoſtaſia à vero Deo θ; exercere ritus & ſacrificia Diaboli fædius,quàm vlli olim pagani ι; transfugium à Deo ad hoſtem dæmonem,cum Deo Sacramentum militiæ in baptiſmo dixerint κ; rebaptizatio quoque,& chriſmatis ſeu confirmationis conata abraſio; crimen læſæ Maieſtatis diuinæ apertiſsimum ex ipsâ Profeſsione & pacto ſeu fædere ſolo,vt ex formulâ & ritu ipſo conſtat λ; nocturni conuentus ad magicos apparatus, quod ipſum capitale μ. Cùm itaque tã multa concurrant in vno crimine, quorum ſingula morte digniſsima; videtur communi iudicio carere; qui communem hanc peſtem non cenſet igne gladioque abolendam: & ſuſpicionem occulti conſenſus atque conſpirationis meritò præbet; qui ſe, Dei & hominum coniuratos hoſtes defendere atque tueri velle, profitetur.

ν Leuit. 24. v. 15. & 16. idẽ m auth. vt non luxur. contr. nat. Boer. deciſ 31.

θ c. 1 de Apoſta. & ibi DD. l. 2. et 3. C. de Apoſt.

ι l. 1. & 2. l. nemo veneratis C. de pag.

κ l. deſertorẽ §. is qui ad hoſtes D. de re milit. l. ſi quis aliquid ex metallo §. trãsfuga D. de pœn.

λ l. etſi excepta C. de hæret. iunct. l. quiſquis C. ad leg. Iuli. maieſt.

μ l. vlt. C. Theodoſ. de maleſ.

Accedat & alia ratio. Criminum morte puniendorũ tres ſunt cauſæ præcipuæ. 1. ne criminoſi viuendo damna inferãt proximis & reip. conſtat autẽ maleficos etiamſi non occiderent veneno,tamen plurima damna inferre; vt enim cetera mittam,cùm eorum peccatum ſit in vno multiplex quædam colluuies, ſentina, & ſemper repullulaſcens hydra peccatorũ,Deus grauiſsimè ſemper offenditur, & ad clades toti reip. inferendas prouocatur maximè; vt his infeliciſsimis temporibus experimur, quibus huius ſectæ (quæ iam ceteris longiùs proſerpſit) flagitia, bonorum hominum precibus, & pietati præponderant, pluſque illa poſſunt ad irritandum, quàm hæc ad Deum placandum. 2. cauſa eſt, vt etiamſi alijs non nocerent facto, ne noceant exemplo; vt videmus quotidie lamias multiplicari, & earum ſermones atque opera canceris inſtar ſerpere. quare tollendæ de medio,vt *ſtulto pereũte, ſapiens*

sapiens astutior fiat. 3. ne si diutiùs mali tolerentur, maiora aggrauatis sceleribus supplicia sibi accersant, & de die in diem fiant deteriores. cumque salutis pars sit, minùs affligi: optimè illis ad salutem consulit æternam, qui maturè flagitijs eripit. Docet experientia vix vllas extra rogum, vel carceres cõuerti: quomodo conuertantur, quæ domi moriuntur, nec habent qui ad Deum reuocet conscium peccati eorum quenquam? Potest illas Deus ad pœnitentiam etiam domi reuocare: sed non videmus hoc fieri. quod singulari Dei contingit clementiâ, quæ pœnas tantis sceleribus debitas vult breuiore & leniore hîc supplicio expiari. Cùm itaque omnes hæ rationes locum habeant in Lamijs, etiamsi nullum occiderint animal; consequens eas adhuc meritò morte plecti; & hos iudices clementes potiùs quam crudeles in eas existere. consequens etiam impios & crudeles in remp. & quasi parricidas patrię esse, qui ad tam euidentem patriæ perniciem hæc viperarum examina dissimulatione, conniuentiâ, aut aliter, fouent, celant, tuentur, aut debitæ pœnæ subtrahunt.

Obijcitur ex Constit. Carolinâ locus cuius hæc sententia est v; si alicui damnum maleficio siue veneficio intulerint, morte ignis plectantur: si verò nulli damnum intulerint, pœnas patiantur pro delicti quantitate & qualitate.] *Resp.* semper (vt ostensum) huius delicti eam esse qualitatem & quantitatem, vt si fœderatæ fuerint cum dęmone; si in conuentibus, ea quę fieri solent, fecerint, morte plectendæ sint. Dum taxat ergo caput hoc definit, venenarios illos semper ignè puniendos: ceteros, si venenarij non sint, aliquando ignis, aliquando alio supplicio puniendos. Patronis ergo Lamiarum, qui hoc capite nituntur, docendum fuit, harum Lamiarum crimen huiusmodi non esse, quod mortem mereatur: quod hactenùs illi ostendere nequiuerunt, & Binsfeld. Grilland. Spreng. Alf. à Cast-Siman. & alij citati, nosque etiam non obscurè contrariũ demonstrauimus. Quid quæso absurdius, qui vaccam vel equum occiderit interfici; qui à fide Christianâ defecerit, & Deo maledixerit, & Diabolo se addixerit expressâ pro-

v ar. 109.

sâ professione, & cum eo fædissimè coiërit,& ei sacrificauerit &c. eũ morte non afficiꝛ estne hoc pænas criminibns cõmensurareꝛ Visum mihi,vnde hęc omnia luculenter probari queant, inserere huic loco exẽplar sententię latæ Auinioni anno 1582. vt refertur à Sebastiano Michaëlis, *in Pneumalogiâ*;

» Visis processib. contra N.N.N.&c.corã nobis cõstitutos
» reos,accusatos,& delatos;quibus tam per vestrã,&quorũlibet
» vestrum relationem, ac propriam confessionem iudicialiter
» coram nobis factam,atque sæpiùs repetitam, iuramento ve-
» stro medio;quam per testium depositiones,eorũque accusa-
» tiones,&alias legitimas probationes,ex dictis,actis & processu
» resultantes,nobis legitimè constitit, & constat, quod vos, &
» vestrũ quilibet,Deum nostrũ omnium Creatorẽ, & Opificẽ, *Apostasia consummata*
» Vnũ & Trinũ abnegastis;& immitem Diabolũ,hostẽ antiquũ
» humani generis,coluistis; vosque illi perpetuò deouistis; &
» sacratissimo Baptismati, & his qui in eo fuerant susceptores
» leuantes,& proparentes, vestræque parti Paradisi & æternæ
» hæreditatis,quã pro vobis & toto genere humano Dominus
» noster Iesvs Christvs suâ morte acquisiuit, corã prędicto
» cacodęmone,in humanâ specie existẽte,abrenũciastis;infun-
» dente ipso rugiente diabolo denuò aquam, quam accepistis,
» vestro vero mutato nomine in sacro baptismatis fonte vobis
» imposito,sicque aliud cõmenticium nomen vobis imponi fi-
» ctitio baptismate passi fuistis,& accepistis:atque,in pignus fi-
» dei dæmoni datæ,vestimẽtorum vestrorũ fragmentũ & parti-
» culam illi dedistis;&,vt à libro vitæ vos deleri,& obliterari pa- *Transfugiũ.*
» ter mendacij curaret,signa vestra propriâ manu,ipso mandã-
» te & iubente,in reproborum damnatorum,mortisque perpe-
» tuę libro nigerrimo ad hoc parato appositis: &, vt ad tan-
» tam perfidiam & impietatem vos maiori vinculo deuinciret,
» notam vel stigma cuilibet vestrum,veluti rei suę propriæ, in-
» ussit: & illius mãdatis & iussis iureiurãdo,super circulo (quod *Sacrilegium.*
» diuinitatis symbolum est) in terram sculpto (quæ scabellum
» pedũ Dei est) per vos,& quẽlibet vestrũ prędicto, vos obstrin-
» xistis,signo Dominico& cruce cõculcato: & illi parẽdo,admi-

niculo baculi, quodam nefandissimo vnguento ab ipso Dia-
f. leg. sub cru ribus positi. bolo vobis præscripto illiti, cruribus & positi per aëra ad lo-
cum constitutum, intempestâ nocte, horâ commodâ malefa-
ctoribus, statisque diebus, ab ipso tentatore portati & tra-
Ecce conuentus & transportatio. slati fuistis: ibique in communi synagogâ plurimorum ma-
leficorum sortilegorum, & hæreticorum fascinariorum, cul-
torumque dæmonum, accenso igne tetro, post multas iubila-
tiones, saltationes, comessationes, compotationes, & ludos, in
Ecce idololatriam perfectam. honorem ipsius præsidentis Beelzebub Principis dæmonio-
rum, in formam & speciem fædissimi & nigerrimi hirci im-
mutati, vt Deum, re & verbis adorastis; & ad illum compli-
catis genibus supplices accessistis, & candelas piceas accen-
sas obtulistis, & illius fætidissimum ac turpissimum anum
(prô pudor!) summâ cùm reuerentiâ ore sacrilego deos-
Finis, nocere maleficijs humano generi. culati estis; illumque sub veri Dei nomine inuocastis; *illiusque* auxilium, & pro vindictâ in omnes, vobis vel infensos,
vel petita denegantes, exercendâ efflagitastis: atque ab ipso
edocti vindictas, maleficia, fascinationes tũ in humanas crea-
Malefi ia & crudelitates. turas, tum etiam in animalia exercuistis, atque homicidia in-
fantium quamplurima commisistis, imprecationes, ablacta-
tiones, tabes, & alios grauissimos morbos, ope iam dicti Sa-
thanæ, immisistis; infantesque per vos, nonnullis etiam scien-
tibus tantum & annuentibus, arte iam dictâ maleficâ oppres-
sos, confossos, & interfectos fuisse, ac demum in cemiterio
Sepulchrorũ violatio. sepultos noctu & clam exhumastis, atque in synagogam præ-
dictam, fascinariorum collegium, portastis; denique dæmo-
niorum Principi in solio sedenti obtulistis, detractâ & vobis
Antropophagia. conseruatâ pinguedine, capite, manibus, & pedibus abscisis,
truncumque decoqui, & elixari, & interdum assari curastis,
iubenteque ac mandante præfato Patre vestro comedistis,
& damnabiliter deuorastis: mala denique malis addendo, vos
viri cum succubis, vos mulieres cum incubis fornicati estis,
Sodomia. Sodomiam veram & nefandissimum crimen miserè cum il-
lis tactu frigidissimo exercuistis: &, quod etiam detestabilis-
Sacrilegium. simum est, augustissimum Eucharistiæ Sacramentum per

vos in

» vos in Eccleſiâ Sanctâ Dei aliquando ſumptum, iam dicti
» Serpentis à Paradiſo eiecti præcepto, in ore retinuiſtis, illud-
» que in terram nefariè expuiſtis, vt cum maiori omnis contu-
» meliæ, impietatis, & contemtus ſpecie Deum noſtrum ve-
» rum & Sanctum dehoneſtaretis, ipſum verò Diabolum, eiuſ-
» que gloriam, honorem, triumphum, & regnum promouere-
» tis; atque omni honore, laudibus, dignitate, auctoritate, &
» adoratione honoraretis, decoraretis, & honeſtaretis. Quæ
» omnia grauiſsima, horrendiſsima ac nefandiſsima ſunt, dire-
» ctè in Omnipotentis Dei omnium Creatoris contumeliam
» & iniuriam. Quam ob cauſam nos *F. Florus* Prouincialis
» Ordinis fratrum Prædicatorum, ſacræ Theologiæ Doctor, ac
» Sanctæ Fidei in totâ iſta Legatione Auinionenſi Inquiſitor
» generalis; Dei timorem præ oculis habentes, pro tribunali ſe-
» dentes, per hanc noſtram ſententiam diffinitiuam, quam, de
» Theologorum & Iuriſperitorum conſilio, more maiorum, in
» his ferimus ſcriptis, IESV CHRISTI Domini noſtri, ac B.
» MARIÆ virginis nominibus piè inuocatis, dicimus, declara-
» mus, pronuntiamus & diffinitiuè ſententiamus; vos omnes
» ſupranominatos & veſtrum quemlibet fuiſſe & eſſe veros
» Apoſtatas, idololatras Sanctiſsimæ fidei deſertores, Dei om-
» nipotentis abnegatores & contemptores, Sodomiticos & ne-
» fandiſsimi criminis reos, adulteros, fornicatores, ſortilegos,
» maleficos, ſacrilegos, hęreticos, faſcinarios, homicidas, infan-
» ticidas, dæmonumque cultores, Sathanicæ, diabolicæ atque
» infernalis diſciplinę, & damnabilis ac reprobatæ fidei aſſer-
» tores, blaſphemos, periuros, infames, & omnium malorum.
» facinorum & delictorum conuictos fuiſſe. Ideo vos omnes,
» veſtrumque quemlibet, tanquam Satanæ membra, hac noſtrâ
» ſententiâ, Curiæ ſęculari remittimus, realiter & in effectu cō-
» dignis & legitimis pęnis eorū peculiari iudicio plectendos.]

Sententiæ cō demnationis tenor.

Habes hîc epitomen ſcelerum quæ faſcinarij iſti ſoliti cōmittere, quàm alibi, accuratiùs comprehenſam: habes & exemplum damnationis Eccleſiaſticę, quo illa pacto Curiæ ſęculari, reos puniendos tradat: nec opus aliâ ſollemnitate,

si laici sint rei.

Maius opus quando tradẽdi sunt Clerici; quos constat ante traditionem omni clericali priuilegio; præmissâ regradatione seu vt vocant Degradatione spoliandos. Quæritur autem, quid si moniales sint, vel monachi laici; nullo in clericorum gradu cõstituti; an & hi exauctorandi, & quomodo?

De his vltimis nõ memini me quidquã legere. Sed arbitror sufficere nudationem seu spoliationem habitus monastici, vt viris caputium, feminis velum, cum scapulari, & habitu supremo auferatur, vestisque laica illis inijciatur, & ordine, cui se addixerant, eiecti spoliatique omni religiosorum priuilegio, sortisque Laicæ effecti, declarentur; sicque Curiæ sęculari tradantur. Praxim huius casus nondum vidi, sed suspicor hanc esse, vel esse debere.

Sed quia in fascinariorum causis multorum criminũ quædam quasi colluuies & sentina reperitur; quorum non eadẽ qualitas est, quęri solet propter quæ liceat vel expediat hanc Clericorum vel Monachorum traditionem facere?

Si sola hæresis propriè dicta, hoc est error in fide pertinax reperitur; sequenda decreta canonum de hæreticis, quę proposui §. *hac eadem sectione litterâ T.T.*

Quid iudici in ceteris criminibus quæ hæresim comitantur vtplurimùm, & quæ subiungam, facere expediat; id quia dependet à circumstantijs personarũ, loci, temporis &c. prudentiæ & facti est, nec regulis vllis potest definiri. Hoc tantùm in genere; honoris diuini, & timoris, & publicæ vtilitatis summam semper habendam esse curam; & ita demùm, si hęc permittant, iuris rigorem remitti posse.

Si quæras quid iudici liceat? Resp. etsi olim degradatio non nisi propter tria crimina iure Canonico expressa permitteretur; hodie tamen praxim contrariam inualuisse passim, vt propter alia quoque crimina his maiora id facere liceat; quod sanè & à plerisque interpretibus receptum, & æquitati valde consonũ, post Bald. Ancaran. & Abbat. frustrà reclamãtibus Antonin. Anan. & Butrio, in praxim deductũ videmus.

Quare

Quare licet hodie propter vnum crimen valdè enorme, vel plura grauia (sic voco quę non tam enormia) etiã non exspectatâ incorrigibilitate clericum tradere sæculari brachio puniendum; vt docent, post alios, Guilh. Benedictus *in c. Raynutius*, Bernard. Dias de Lugo Episcopus Calagurritanus *Prac. Criminal. canon. c. 90.* & Felicianus Episcop. Schalensis *lib. de depositione & degradat. c.* 14. à quibus adferuntur exempla multa rerum sic iudicatarum, in Italiâ, Hispaniâ, Franciâ, Belgio. dissentiunt tamen in eo dumtaxat, quòd incidente casu Felicianus censet, priùs consulendum Pontificem Maximum: fateor id tutiùs. Sed alij hoc necessarium non putãt, nec puto in praxi obseruari. Quod verò videamus iure Canonico requiri incorrigibilitatem, *c. cùm non ab homine. de iudic.* hoc rectissimè censent, cum Ancar. Abba. Felino & alijs, citati DD. recipiendũ in criminibus leuioribus, & reip. parũ noxijs: non verò in enormibus & reip. periculosissimis. [*vide Diaziũ. ſ. c. 33. & 90. & Felician. c. 12. & 14.*] quorum sententiam verissimam puto in criminibus huiusmodi diu continuatis. *arg. c. quam sit. de excess. Prælator.*

Crimina autẽ huiusmodi valdè enormia, & hac seueritate digna in fascinariorũ facinoribus, præter ipsam hęresim, mihi videntur saltem tria occurrere.

Primò est *Apostasia* à Deo & professione Christianâ, mera & perfecta, & trãsfugiũ ad dæmonẽ illique pręstitũ homagiũ, siue accedat idolatria, (quæ per se sufficit) siue non accedat. quia hoc crimen, secundũ se, grauius est hæresi propriè dictâ, & punitur non tantum pænis omnibus hæreticorum α, sed eò acriùs, quod qui hęretico locus pænitentiæ permittitur, is Apostatæ iure ciuili disertè denegatur β.

α *c. 1. & ibi Innoc. Host. & alij. de Apostat.*

β *text. & gloss. in l. 3. C. de Apostat.*

Secundo loco est talis *Sodomia* nefandissima, per concubitum cum succubis & incubis dęmonibus. propter Sodomiã verò tradẽdum brachio sęculari clericum, criminis huius aliquoties commissorem, statuit Pius V. Pontifex Maximus in Bullâ incip. *Horrendum illud scelus*: de qua consule Nauarr. c. 27. Man. nu. 249. & superioribns annis hoc in praxim Duaci

deduxit Reuerendiſſ. Epiſcopus Atrebatenſis.

Tertio loco *homicidium*, quod in noſtro caſu multis ex capitibus eſt enorme & qualificatum. primò quando occidunt proprias proles, vel parentes, aut coniuges; & horum ſimilitudine, quando monachi vel monachæ necant ſuos collegas vel conſorores. 2. quando nondum baptizatos, & animam perdunt cum corpore. 3. quando ad necem accedunt decoctiones illæ, aut antropophagiæ. 4. ſi veneno necant. 5. quando necant proditoriè ex pacto mediante ipſo dæmone. hæc duo vltima indigent probatione, cetera clariſſima ſunt. Quartum & quinctum itaque probo, quia deterius eſt hominem veneno, quàm gladio occidere γ: ideo Romani venena etiã aduersùs hoſtem deteſtabantur, vt Corn. Tacitus & L. Florus docuere. Deinde conatus proditorius grauitatem homicidij ſemper aggrauat: eſtque maior ac doloſior proditio, quoties cauendi aut prohibendi minor occaſio vel poteſtas eſt. Dæmones autem ſunt inſidiatores inuiſibiles, in omnem nocendi occaſionem intenti; quorum nec inſidias cauere, nec vim (ſi Deus illis permittat) atque ferociam, prudentia aut vires humanæ ferre valent. Denique per tales & maximè diuturnos, atque acerbiſsimos cruciatus excarnificatos necant, & vtplurimum (quo, quid grauius?) de mentis ſimul recto deiectos ſtatu, in deliria, miſerandumque furorem præcipitant, cumque ſanitate corporis, animi quoque tollunt in columitatem. Quæ cuncta Philo Iudæus δ, qua ſolet grauitate & copiâ verborum rationumque perpendit, & idcircò iuſtum Moyſis Zelum validiùs commendauit, quod maleficis nec diei quidem vnius inducias à nece concedendas ſtatuerit: adeò vt, ſi carnifex deſit, per ipſum met Principem ſudicem populi, eos de medio tolli voluerit, qui tali ſupplicio manus ſuas non contaminaturus, ſed Deo Sanctificaturus, vt alter Phinees, videatur. Addit vocem à Legiſlatore Exodi. cap. XX. vbi lex illa perſcripta, poſitam capi, de omnibus, qui vetitis artibus alicui necem moliuntur; & eos ad duo reducit capita, qui dicuntur οἱ μάγοι καὶ φαρμακευταὶ; & poſtea expli-

γ *tex. in l. 1. C. de male. & mathem. vid. Fr. Balduin. ad 4 lib. inſt. tit. de publi. iudic. §. Lege Cornelia de ſicar. verſ. eadem lege & venefic.*

δ *lib. de ſpecial. legib. circa med.*

explicat quos duplici nomine complecti voluerit, nempe qui vel potionibus, vel verborum conceptis formulis abutuntur, φίλτροις καὶ ἐπῳδαῖς τισίν. quæ pro ijsdem sumi sæpè solere satis indicat Hesychij lexicum, vbi habes; ἐπαοιδοί, φαρμακοί, γόητες, sed de hoc alias plura dicta nobis fuere ε. ε *l. 1. cap. 3. litt. D.*

DD. communiter admittunt veneni mali nomine, etiam magicos susurros, & incantationes, siue formulas quaslibet conceptis verbis ex pacto cum dæmone inito operantes, comprehendi ζ quia par damnum ex verbis talibus & venenis. iuxta illud Tragici de Medæa; qui postquam genus omne lethalium graminum, & Serpentûm commemorasset ab ea vsurpatum, subdit; ζ *vide Grill. lib. de sortile. q. 12. & Pet. Binsfeld. in l. 1. C. de malef.*

Addit venenis verba non istis minùs
" *Metuenda.* Sanè ratione pacti & dæ-
"monis sic vocati, damna inferentis. Nonne Iustinian. Imp. lege Corneliâ de sicarijs perinde illos teneri sanxit qui η susurris, vt qui venenis, occidêre? Quid quæso hîc susurri, aliud quam verba illa tam metuenda? Plato quoque occidi voluit lege suâ, non solum qui venenis datis nocuissent, sed & quicumque deligationibus, aut illecebris, aut quibusdam incantationibus ad lædendum paratus esse videretur; & hæc omnia se veneficiorum nomine comprehendere affirmauit lib. de legib. XI. ferè extremo; ἐὰν καταδέσησιν, ἢ ἐπαγωγαῖς, ἤ τισιν ἐπῳδαῖς, ἢ τῶν τοιούτων φαρμακείων ὧν τινῶν, δόξῃ ὅμοιος εἶναι βλάπτοντι. Incantationum itaque & susurrorum nomine, omne malorum verborum ex pacto efficacium, quod malefici vsurparint, genus comprehendi; qui negaret, neminem legi, nec audiui. η *ad vers. eadem lex. de publ. iudic.*

Vnde nihil dubitem huc referre, formulas illas deuouendi, seu diras imprecationes, quibus maximè varijs hæc hominum venena Deum offendunt: vt erat illud quo, quæ alicui nocere cupiebat, & so dæmoni per pactum olim mancipparat N. semper vtebatur: *Per illud ius & imperium, quod in me*
" *tibi permisi* (dæmonem alloquebatur) *postulo vt quantum pol-*
"*les potesque tali vel tali* (nomen exprimebat) *noceas.* Vbi notandum

tandum inprimis hac formâ contineri & exprimi primò complacentiam siue ratihabitionem primi pacti, cuius hæc quædam est renouatio,& noua quodammodo apostasia. Deinde peti simpliciter,& indefinitè,vt dæmon quantum poterit nocceat:quare & illud peti,vt si queat occidere per diros cruciatus, id faciat. Ideò si constaret,ad Tartareas has preces, dæmonem alicui mortem intulisse; debere puto hanc mortem deuouenti huic, vt quæ iussit, imputari. Si de nullius nece constet, sed tantum de morbis & afflictionibus illatis; officium iudicis erit, quacumque meliore viâ poterit, iuridicè inuestigare,num mortis etiam causam alicui præbuerit, hoc est an aliquis ex ijs,quibus Diras imprecata est,morte violentâ dæmonis eius operâ sit sublatus. Si verò præterea in eadem familiâ, vbi degit (verbi gratia,in eodem monasterio superior, vel confrater) aliquis non sine suspicione maleficæ noxæ,& maximè illius eiusdem, quæ grassetur eodem tempore adhuc in alios domesticos,interierit;cæcum putem,qui locum quæstioni idoneæ hic supéresse non videat:cùm indicium hoc illâ confessione, & infamiâ personæ clarâ confirmatum,planè propinquum sit censendum. Ad pœnam tali infligendam;si de morte illatâ,ne per torméta quidem,quicquam fateatur;etsi lenior sententia sit quorumdam, leuiori quam mortis supplicio afficiendam θ; tamen quando in multos tam improbo & propinquo conatu reus grassatus fuit,etiamsi mors nulla foret subsecuta, ordinariam mortis pœnam tali conatui infligendam, iustiùs videntur complures Doctores summæ auctoritatis censuisse ι. Quam sententiam equidem opinor,in ijs qui non sunt vsi ad nocendum veneno aliquo aut instrumento naturali,sed immediatâ ope operâ diaboli,longè apertiorem & æquiorem habendam. Nam qui hoc pacto,vi talis conuentionis initę homines perdunt; planè similes sunt malitiâ, homicidis, quos vulgò vocant *assaßinos*, quorum homicidium pro valdè enormi & qualificato in praxi haberi,norunt qui criminalia subsellia vel obiter adierunt. Hos commune Doctorum suffragium iubet omni-

θ *Vt post Berlachin. Carrer. & alios Clarus lib. 5. §. homicidiū nu. 14.*

ι *Ang. & Salyce. in l. 1. C. de malefic. Couarru. in Clem. si furiosus. p. 2. circa princ. Menoc. de arbitr. iudic. cas. 360.*

omnino actu degradari,etiãsi conatũ improbum mors subsecuta non fuerit,si modò per ipsos nõ steterit,quominus interficeretur κ. Longiùs etiam hac in re plurimi I.C. progrediũtur,adeò vt censeant,clericum qui assassino mandauit occidere quempiã,à iudice sæculari in hoc conatu deprehenso assassino,posse & ipsum mandatorẽ ab eodẽ iudice capi,& sine vllâ degradatione supplicio affici;quod vltimum licet non diffitear videri communius receptum λ,securiùs tamen arbitror iudici sæculari, priùs degradationem hoc casu opperiri, & vrgere Ecclesiasticũ forum,quatenùs iustè & honestè poterit, ad hoc faciendum. Ceterum similitudinem assassinatus maximam in hoc maleficorum conatu inesse,quia docui *lib.2.q.4. litt.*B, non arbitror mihi nunc probandum. quid interest precio conducam sicariũ,qui meum inimicum ex insidijs interficiat,an ad hoc vi pacti conuenti à dæmone id vt faciat obtineam? hîc pro pecuniâ est,anima ei pacta,& promissa.

Verum dicat aliquis,quid igitur respondes canoni, *c. cum non ab homine,de iud?* breuiter *Resp.* sequi me cum multis grauiss. I. C. quos Felician. & Diazius sequuntur, Ancaran. & Abbatem;qui censuere canonem illum intelligendũ de vnico tantum & nõ qualificato homicidio;non autem de vnico homicidio qualificato (vt sunt ea quę nos initiò proposuimus homicidia maleficorum) neque de pluribus non qualificatis.

Concludo igitur quolibet istorum triũ casuum,multoque magis duobus vel tribus concurrentibus,vel vno perfectè patrato & alterius propinquo conatu accedente Magos, sortiarios,maleficos, incantatores, siue quocumque alio appelles nomine,posse à iudice Ecclesiastico,quamuis monachi, quãuis Sacerdotes sint,actu præmissâ degradatione, brachio sæculari puniendos tradi.

Si obijcias, quosdam docere,ex quibusdam canonũ locis, ad hanc traditionẽ Sortilegij crimen non sufficere μ, sed dũtaxat ad verbalem depositionem: Occurritur, id intelligendum casu quo Sortilegij crimen intra proprios suos terminos consistit,hoc est non progreditur vltra illicitam diuina-

κ *docent hoc nõ inaccuratè, reiectâ Dmi & Angeli cõtrariâ sententiâ Diazius s.c. 91.et Felicia. d.c.14.*

λ *patet ex citatis à Boer. q.69. Lupo de libertate Ecclesiast. q. 9. & Arnol. Albertino in rep. c. quoniã de hæret. in 6. quos sequũtur Diaz & Felician. episcopi.*

μ *fusè apud Abbat. in c. ad abolendã. de hæret. quẽ seqq. Felicia. & Diazius, ille c. 12. hic c.10.*

tionem non coniunctã cum expresso pacto Apostatico. Nam de tali simplici diuinatione, vt sunt plerę que astrologorum & similium, expresse canones illi loquuntur, *nempe c. Vnicum 26.q.1.c.si quis Episcopus 26.q.5.* Et ideo nostræ sententiæ nihil obstant. Ceterum quando incantationes etiam mediocrium ad malorum remedium adhibitæ; tunc ex Diuo Augustino expresse iubet alius canon *clericos degradari. c. admoneant in fi. 26.q.7.* Cuius loci duæ sunt explicationes, vna est, *degradari* poni pro curiæ sæculari tradi, vt per præcedens etiam quod subsequitur significetur. idcircò enim ferè semper in actualis degradatio, quæ hoc nomen propriè meretur: alia est, degradationem tantum poni pro depositione verbali, quæ propriè vocatur depositio, impropriè vero degradatio diceretur. Prior sententia verborum proprietati inhæret, posterior æquitati, Sed suspicor in re non dissentire Abbatem & Butrium. Nec enim Butrius opinor affirmaret incantatores, qui nec apostatæ, nec Sodomitæ, nec alijs noxij suis tribus esse sunt conati, actu degradandos vt curię sæculari traderentur; sed contenderet canonem illum de his non loqui, verum de ijs ad quorum crimen incantationis, graue damnum alijs illatum, Sodomia, aut apostasia, accederet. Contra Abbas non opinor negaret incantatores illos de quibus Butrius sic acciperet Canonem, & de quibus concl. nostra fuit, curiæ sæculari tradi posse; sed contenderet canonem illum de his non egisse, sed de alijs de quibus nos non loquimur: quæ Abbatis explicatio etsi minùs propria, magis tamen consentanea videtur illi contextui. Sanè nobiscum sensisse Abbatem & cum Butrio, quoad enormes illos quos dixi sortilegos, patet quia Abb. ϖ solitus est distinguere inter crimina grauia, grauiora, & grauissima. de grauibus tantum vult agi *in c. cum non ab homine. de iudic.* de grauioribus *in c. tuæ, de pœn.* de grauissimis *in c. nouimus. de verb. signif. & c. penult. de hæret.* Et inter grauissima collocat quæcumque sunt qualificata, & valdé pernicioſa reip. & quia pro huiusmodi criminibus puniendis condignam pœnam non habent canonum sanctiones; vt

v *Antonij de Butrio in ca. at si clerici. de iudic.*

e *Abb. ind. c. admoneãt.*

ϖ *in ca. tuæ, de pœnis.*

nes; vt illa condignè vindicentur, & reip. consulatur, ac satisfiat, vult meritò introductum, vt iudex Ecclesiasticos talium reos degradet, & ilico post curiæ sæculari (vt fieri solet) tradat *iuxt. d. c. nouimus & d. c. penult.* si verò delicta minus atrocia & minus pernicioſa reip. sint tamen ex grauissimis; tunc vult iudicem debere degradare, & degradatum perpetuis carceribus mancipare, quæ suprema iuris Canonici pæna est, & in mortis locum succesit ρ. Quæ sanè Abbatis sententia meritò Diazio & Feliciano supracitatis placuit. Et hæc puto posse & debere iudicem sequi.

» Porrò si spes affulgeret emendationis, & magna atque cla-
» ra pœnitentiæ indicia exstarent (*caue tale putes, quod reus secum*
petat clementer agi: melius indicium pœnitentiæ foret, si diceret nul-
la sibi condigna supplicia posse irrogari, & malle hic Deo tam atro-
citer offenso, graui supplicio conari satisfacere) nec rei sunt relap-
» si, nec scandalum timetur, nec magnum imminet reipub.
» periculum ex hac clementiâ: his concurrentibus semper, etiã
» in tribus illis quæ dixi criminibus, æquiùs, leniùs & hone-
» stiùs Episcopo putarim (nisi particulari causâ in contrarium
» mouente) si reum huiusmodi post actualem degradationem,
» siue monachus, siue aliàs clericus sit (maximè si in ordine sa-
» cro constitutus) ipsemet ad perpetuos Ecclesiasticæ curiæ
» carceres damnet. Sic factum Ebroici, Mag. Guilh. Edelino σ; sic factum Cameraci Ioannæ Potiere τ; sic factum Cordubæ Magdalenæ Cruciæ, in quorum tamen causâ Sodomia, & maleficium, cum Apostasiâ concurrebant: sed in omnibus pœnitentiæ signa erant clarissima, & scandali atque noxæ publicæ periculum abesse iudicabatur.

Quoad ignis pœnam ea quoque meritò recepta, & à maleficis incendiarijs (*l. 3. C. de malef.*) generali Europæ consuetudine, ad omnes magos, maleficos, sortiarios, lamias extensa. quia sunt apostatæ, sunt hæretici, sunt peccantes contra naturam; quorum omnium hæc legitima pœna est ο. Et hæc pœna cœpit iam in Hispania à regno Ramiri Regis, circa annum. 844. Nam ille Magica sacra cantionesque ignis supplicio coërcuit.

ρ c. 3. de pœn. Innoc. in ca. qualiter 2. de accusat.

ο docui alias ex Monstreleto et laquario.

τ docui ex Maceo, & Molineto.

σ Ioan. And. Hostiens. Abb. in c. ad abolendam de hæret. & c. 1. de apostat. DD. in l. nullus aruspex. Co. de malef. Bertran. cõs. 212. vol. 2 Cõr ad. Brun. li. 5. de hæret. c. 3 Coras. lib. 3. Miscell. ca. 8. Aimeric. in Director. Comens. in Lucernâ inquisit. Sima. Pegna et alij. tex. in d. §. transfugæ cum sim. Clarus §. Sodomia. num. 4. Damhaud. in praxi criminal. & est omnium.

coërcuit. [*Ioan. Mariana de reb. Hispan. lib. 7. c. 13.*] in Italiâ priùs adhuc à temporibus D. Gregorij, quando Romæ Basilius quidã senator magus, qui vt pænã effugeret, se Monachũ esse velle finxerat flammis absumptus fuit (*vide D. Greg. lib. Dial. c. 4.*) hic Basilius vna cũ Prætextato, qui ambo senatores & viri illustres, fuêre Magiæ conuicti π : vt videas hoc crimen semper non muliercularum tantum & vilium, sed virorũ etiam nobilium fuisse; quicquid Wierus & similes ogganniant. Impænitentes itaque viui comburendi, pænitentes priùs strangulandi. *Vide Couarr. lib. 2. Var. resol. c. 10. n. 9. & Clarum d. §. fin. q. 99. n. 7.* In Apostasiâ quoque speciale, quod in foro externo illi pænitentiæ locus non est. *l. 3. C. de Apostat.*

π *Cassiodo. lib. 4 variar. epist. 22. & 23.*

Vnum restat dignum quæstione. V. *Iudici liceat hanc legis pænam consuetudine receptam minuere pro lubito suo?* decidenda hæc quæstio est ex traditis à D. Tho. *& eius interpp. 2. 2. q. 67. a. 4.* si adsit accusator, eo iustè inuito, non posse vllum iudicem ne supremũ quidẽ pœnam debitam laxare: si verò iniustè inuitus esset, vt si valdè vita rei foret reipub. necessaria; tunc inferior iudex id nõ posset, sed benè supremus posset ρ, quod tamen rarissime & non nisi maximâ ex causâ faciendũ. Inferior vero iudex nec permittẽte accusatore posset σ. superior poterit eo remittente, si tamen id fiat cum bono reipub. quod quia rarò accidit, ideò etiam rarò pæna relaxanda. Si iudex ex officio processit, minor non poterit eam relaxare: supremus non potest, nisi vtilitas reip. id exigat, vna & præcipua causa est leniendæ pœnæ, pænitentia voluntaria. Sanè prudentes iudices semper censuerunt, spontaneam & promptam cõfessionem & indicia pœnitentiæ, leuioris pœnæ infligendæ, etiã in hoc crimine, causam idoneam esse. Stabuleti Ioannes de Vaux igne cremandus, capite plexus fuit; alijs locis, qui viui erant exurendi, strangulantur ad palum. Hoc mouit iudices illos Allobroges in casu quem his verbis narrat Cancellarius Parisiensis cõtigisse anno Domini M. CCCC. XXIIII. Recitatus est Lugduni Galliæ corã clero processus cuiusdã mulieris delatæ & detentæ Burgi in Breyssiâ, quæ est notabilis villa du-

ρ *D. Tho. 2. 2 q. 68. ar. 3. ad 3. & ibi Caiet. Sot. lib. 5. de iust. & iu. q. 4. a. 4.*

σ *post D. Tho. Arago. & Valenc.*

» cis Sabaudiæ, circa quã est domus Sellionis ordinis Carthu-
» sienſis. hæc mulier ſub pallio deuotionis & reuelationum fin-
» gebat mirabilia. Asſerebat enim ſe esſe vnã de quinque femi-
» nabus miſſis à Deo cõpaſſiuè, pro redimendis innumeris ani-
» mabus de inferno. Et iam ſuâ colluſione ſubdolâ deceperat in
» regione illâ quamplurimas ſimplices mulierculas. Sciebat
» videndo frontem, peccata, quę fecerat vnuſquiſque: hoc enim
» ſecundum Auguſtinum etiám Diaboli malitia ſcire poteſt, &
» ſuis reuelare; non autem ea quæ futura ſunt abſolutè, ſiue ea
» quæ in ſecreto cordis latẽt, & nullo exteriore motu aut ſigno
» ſeſe produnt. Habebat etiam ſupradicta mulier duos carbo-
» nes in pede, qui eam afflixerãt quotieſcumque aliqua anima
» ad infernum deſcendiſſet. quotidie tres animas ab inferno
» liberauit; vnam vel duas ſine difficultate, aliam ſeu alias cum
» pænâ maiore, vt dicebat. Mentis quoque exceſſus ſeu exſtati-
» cos ſæpè habebat, in quibus mirabilia per reuelationẽ didice-
» rat; eratque miræ abſtinentiæ, ſingulariſſimæ etiam vitę: plu-
» ra verò alia de eâ ſcribenda forent. Nuper autem cũ Spiritus
» almus Eccleſiæ ſuę rector verus (vt creditur) hunc Spiritum
» falſum detegere vellet; hęc mulier capta, & pęnis vt torquere-
» tur eſt addicta: quę omnem veritatem confeſſa eſt, qualiter
» omnia prędicta cupiditatis occaſione finxiſſet, vt ſe nutriret
» hoc modo & paupertati ſuę ſubueniret; aut fortaſsis pro huiu-
» ſmodi diabolo ſe miſeram in famulam dedicauit. Inuenta eſt
» inſuper morbũ caducum habere, ac eundem ſub extaticis ex-
» ceſsibus, quos finxerat, palliare. de qua cũ varia opinio eſſet,
» an tanquam hæretica puniretur; iudicatũ eſt à doctis ad pęni-
» tentiam eam admittendam, nec eſſe hęreticam, quia illa quę
» fecerat dimiſit, nec obſtinata permanſit.] *ita Gerſon lib. de examinat. doctrinar. litt. O. in fine.* Hęretica non erat, quia in mente errorẽ nullũ fouerat: ſaga tamen & malefica, quia pec-
cata ex pacto cum dęmone inito diuinabat. carbones etiam illi videntur illuſione dæmonis apparuiſſe, quanquam & humana vafrities quid ſimile carbonibus potuerit exhibere.
Ordinariè expedit reip. ſontes puniri: ideò ordinariè peccaret

Sic corrig. vulgò malè legitur, religione.

etiam Princeps hanc pœnam mortis relaxans: & si quod ma-
lum reip. inde proueniret ad iustitiam pertinens, iudices,
etiam Princeps, tum tenerentur ad damnorum restitutionē
Valen. & Aragon. ꝛ. & est commun. sententia, Silu. & Caietan.
verb. Iudicium peccata, Nauar. in Manual. cap. 23. & alior. Quam
ægrè autem Deus ferat maleficos magos verè idololatras,
IESV & MARIÆ hostes, defendi aut debitæ mortis pœnæ
eripi; in Anatolij cuiusdam & sociorum Magorum causâ,
multiplici miraculo Bizantij fuit ostēsum, narrante rem mul-
tis Euagrio *lib. 5. Histor. Eccles. c. 18.*

a l. ceteræ D. fam. hercis. l. mathemati-cos. C. de epis. audient.
β Act. 19. v. 19. cum seqq. & D. Aug. testatur in ps. LXI. in fi. Damascen de Barlaam & Ioſa c. 32.
γ Eymeric. c. 43. nu. 1. & Pena, ibi in comment. lit. C.
δ Iul. 3. in bullâ, cū meditatio cordis.
ε ad Direct. Inquisitor. p. 2. c. 4 Comm. 3. fol. 91.
ζ hæc omnia fusè docet post Simanc. Campeg. & Zauchmum Peña d. com. 3.
η Arch. Ioā. And. Domi. c. filij de hæret. in 6. Roman sing. 323. Carer. de hæret. n. 125.

SECTIO XVII.

De libris Magicis.

NEc possunt ad hæredes transmitti, nec legi, nec retineri; sed sunt igni tradendi α; Vt iure antiquo cautum, & in primitiuâ Ecclesiâ obseruari solitum β; & hoc renouatum edicto Pij. IV. & Clementis. VIII. Pontific. in regg. quas præfixerunt Indici libr. *prohibit. Reg. 9.* INTELLIGE præterquàm ab illis, quibus prohibitorum librorum generalis lectio, in bonum publicum, Pontificis Max. auctoritate fuerit concessa γ. Soli Pontifici reseruatum est, hanc licentiam largiri δ, & quibus ipsi hoc permiserunt; vt nominatim omnibus Inquisitoribus fidei, & eorum commissarijs, pro tempore existētibus: Episcopis verò, eo solo quod Episcopi sint, hęc licentia legendi libros prohibitos non competit, vt docet Peña ε, & hoc fuit à Pio V. quibusdam Episcopis diserè responsum. Sunt autem tales libri, non auctoritate propriâ comburendi, sed potius deferendi ad inquisitores. Qui eos retinent, nisi deferre parati sint, non sunt absoluendi: & hæc absolutio reseruata est habentibus potestatem absoluendi à casibus bullę cænę Domini; at ab alijs impensa absolutio, nulla est & inualida. sunt etiam tales retinentes vehementer de eadem hęresi suspecti ζ. si libri sint ab alijs compositi. Nam si ab ipsismet compositi forent, plenè conuincerentur, & damnari possent vt hęretici magi η; si tamen fatērētur à se com-

se compositos, vel à se scriptos, vel ab alio se dictante scriptos, nec quicquam causari possent quod eos ab hæresis crimine tueretur. *Vide de hac re benè loquentē Siman. in prax. à nn. 3. ti. 39.*

Idem quod inquisitoribus fidei, quo ad librorum horum vsum puto esse publicis Librorum Censoribus Ecclesiasticis: non verò DD. quia Doctores sunt, nec Parochis quia Parochi. quod diligenter notandum, etsi in multis locis periculosè Parochi & DD. hoc ius sibi vsurpent.

SECTIO XIIX.

De Eucharistiâ morituris præbendâ.

COnsuetudo multis locis est maleficis ad mortem damnatis denegare viaticuu corporis Dominici; quæ consuetudo tolerari potest, propter Sacramenti reuerentiam, illis locis, vbi post sententiam statim reus morti traditur. Locis alijs, vbi pridie sententia fertur, & postridie reus interficitur, etiam consuetudinem hanc admittit Nauarrus α. Sed omnino putarim, tunc reis præbendam communionem, nisi quid aliud obstet: nempe dummodo Catholici sint, & verè pæniteant. probatur hæc sententia iure Pontificio β & ciuili γ, & DD. auctoritate δ. probatur & ratione. quia consulendum eius animæ, cuius corpus traditur ad mortem: neque hoc est dare Sanctum canibus. pænitens enim iam Deo amicus est & non canis. Nec dedignatur Christus eum inuisere, pro quo ipse mori dignatus.

Item ad hoc requiritur, vt reus sit ieiunus. non enim idem obtinet in ægro morituro, & sano morituro, vt optimè docet Nauarrus ε: & vt tantum temporis inter supplicium & communionem intercedat, vt species sacramentales sint verisimiliter consumptę, ad quod non dubito cum Nauarro ζ quatuor horas sufficere. confessio Sacramentalis nunquam reo, ne immediatè quidem ante mortem, deneganda η: contra vnctio extrema reis nunquam concedenda θ. Semper autem cauendum, ne post Eucharistiam, vel confessionem quilibet reum inuisat, & inebrietur, vel alia fiant piam mortem

α lib. 5. Consil. 16.
β c. quæsitū. 13 q. 2. c. super eo de hæret. in 6. Motu proprio Pij V. super hoc edito.
γ Sanctione Crimina. Caroli V. a. 79. & gloss. & DD. in Clem. 1. de pœnit. Turrecrema. ind. c. quæsitum. Aufrer. De potest. Eccles. super laic. Iul. Clar. d. q. 99. n. 3. v. Binsfeld. memb. 2. dub. 5. multos allegantem.
δ d. cons. 16.
ζ Manual. c. 25. n. 23.
η Nau. d. nu. 23.
θ Clarus d. nu. 3.

tem & seriam pœnitentiam impedientia; qua in re hîc in Belgio & Germaniâ superiore multum & frequenter peccatur.

SECTIO XIX.

An corpus sepeliendum?

SEquenda in hoc regionis consuetudo, quoad illos qui à Carnifice iuxta tenorem sententiæ sunt interfecti [a], Quoad alios qui sententiæ executionem morte præuenerunt, notandum primò huius (vt & hæresis) excepti criminis naturam esse, vt morte non finiatur, sed contra mortuum procedi in eo possit [β], & in locis vbi bona confiscantur, potest etiam post mortem agi ad bonorum confiscationem; sed vbi talis consuetudo non est, saltem ad memoriæ damnationem [γ]; & corpus sepultum condemnatum posset exhumari & ossa comburi. Qui durante reatu sibi mortem conscinerunt, ij non sunt sepeliendi Ecclesiasticâ sepulturâ [δ], sed cadauer deberet à iudicibus in furcam agi. Si obijcias contrariam sententiam communiorem, quoad vltimum membrum, nempe non posse iudices in corpus in carcere mortui sæuire, illud suspendendo vel cremando. quia crimina & eorum pœnâ morte exstinguuntur [ε]. *Respondeo* hanc rationem locum non habere, quando moriendo nouum crimen cõmititur, & ipsa mors crimen est: crimine enim nec crimen, nec criminis pœna potest exstingui. Hæc me causa impellit, vt à communi sententiâ recedam. Deinde plerique censuerunt & optimè, in atrocioribus criminibus, rectius æquius esse adhuc cadauera puniri, cùm grauissimo cum scelere, se debitę pœnæ reus conatus fuit subtrahere; & consuetudo ferè generalis comprobauit hanc praxim cadauera talium puniendi, ad aliorum necessarium exemplum [ζ]. Eos autem consanguineos & amicos, qui reis in carcere venenum, vel laqueos, vel cultros suppeditant; vt violentas sibi manus inferãt ad ignomiam euitandam, in quos meritò DD. inuehuntur [η], non dubito teneri lege Corneliâ de Sicarijs.

Si verò non vi sibi illatâ, sed ægritudine vel debilitate, aut incom-

[a] *Gomes. to. 3. c. 14. n. 8. Clarus §. vl. q. 100. nu 1.*

[β] *Gomes. d. to. 3. c. 1. nu. 80.*

[γ] *Gomes. §. & Clarus q. 51. nu. 14. Siman. in prax. tit. 62. & tit. 56.*

[δ] *c. placuit 23. q. 5. & ibi glos. & DD.*

[ε] *vide Clarũ d. §. fin q. 51. n. 15. & Gomez. §. n. 71. & Menoch. de arb. iud. cas. 285.*

[ζ] *latè hæc ostendũt post Igneum, Fr. Marcum & alios ipsi Gomez. & Clarus. locis dictis, Couarr. lib. 2. resol. c. 1. Simanc. d. tit. 62.*

[η] *Mars. sing. 190. Menoch. d. cas. 285.*

incommoditatibus carceris morerentur ante sententiam; in his ego prorsùs sequerer communem illam sententiam, adeò vt si in talem non legitimè confessum aut conuictum iudex sæuiens eum non patiatur Ecclesiasticæ tradi sepulturæ, peccet Mortaliter, & actione iniuriarum conueniri à propinquis defuncti possit θ. Poterit tamen iudex sinere corpus sepeliri cũ protestatione, & litem cęptam contra mortuum prosequi, citatis ad defensionem ijs quorum interest; vt in hæresis crimine seruatur ι. Sed quot annorum spacio currit ius contra mortuum agendi? putarim in hoc crimine quoad bonorum confiscationem non posse agi, post annum quadragesimum; ad memoriam tamen damnandam, adhuc agi posse κ, iuxta ius Canonicum; sed ciuile videtur quinquennij tantum spacium exigere λ, cui in foro ciuili standum.

θ *d. c. placuit & c. ex parte de sepult. Alberic. Ang. & alij in l. 1. §. quoties. D. de iniur. neque hac in re praxim cõtrariam proferunt DD. supracitati: sed cès volũt vnanimiter quoad hos iura seruari.*

ι *Ægid. Bellamera decis. 677. & 678. cum scqq. Alberti. rub. de hær. Siman. d. tit. 62.*

κ *Brunus de hæret. libr. 5. c. 17. Simanc. s̃ nu. 7. ex c. vlt. de præscrip. in 6.*

λ *l. 2. C. de apostat. & ita glos. in l. Manichæos. in verb. subire. C. de hære. & est commun. teste Gomes. s̃. n. 81 quem sequitur Clarus d. n. 14.*

APPENDIX AD LIB. V.

His addam quæ ad me V. Cl. Petrus Oranus scripsit quincto Kal. Decemb. 1599. & adiungam ex rebus alibi iudicatis nonnulla, quæ solius Parisiensis Curiæ iudicatis non immeritò præferantur: quamquam nec Duareno (cuius in Scholis, quàm in subsellijs, maior laus) satis credam hoc Parlamenti illius constans esse iudicium, sed fors illum arresta aliqua decepere, quæ alijs, ipsi non notis, fundamentis innitebantur. Orani verba sunt:

In Magicarum Disquisitionum Tomo primo, aduersus Alciatum nostrum, strennuè decertasti, depulsioneque plenâ, atque solidâ, errorem notasti, & confutasti, demiror doctissimum Alciatum non tantum in Parergis, verùm etiam in Recitationibus ad Decretales Pontificum in eo errore perstitisse, sic autem scribit α.

α *in c. perniciosa. n. 66 de off. & potest. ordinarij*

In contingentia facti vidi quamplurimum dubitari, Inquisitor pronunciauerat contra quandam mulierem ac tradiderat Iudici sæculari, hic ad partis instantiam vidit processum in quo continebatur quod hæc mulier confecerat pocula quædam amatoria, & solum contra eam erant indicia quarundam maleficarum, quæ dicebant quod in quodam lusu nocturno cum dæmonibus viderant ipsam mulierem ludentem, ac ducentem choreas, ipsa verò negauerat omnia, & fatebatur se esse catholicam, fuit dictum quod Iudex sæcularis non deberet exequi Inquisitoris sententiam ex defectu iurisdictionis, quod in illo processu Inquisitor non poterat cognoscere. nam quo ad pocula amatoria, clarum, illud delictum non esse hæreticum, nec eius cognitionem ad Inquisitorem spectare β, neque enim est credendum quod etiam ipsa verè fuisset in lusu. nam quamuis credatur socijs criminis in tali delicto, attamen illud non est trahendum ad ea quæ verè non videntur, sed per illusionem dæmonum γ, præsertim cũ istæ participes criminis essent mulieres quæ regulariter non admittuntur in causâ sanguinis δ; hæc Alciatus.

β *Panorm. in c. 1. de sortileg. per ca. accusatus de hæret. in 6.*

γ *c episcopi. 26. q. 9.*

δ *c. 3 de test.*

Mi

Mi DELRIE, ex vno errore, in alium labitur Alciatus, siquidem Pōtifex Maxim. ε in accusatione etiam mulieres audiri rescripsit, non quaslibet, sed conscias, & participes eius criminis, ac facinoris, & audiri non tanquam accusatrices, sed tanquam testes; certum enim est conscias haberi pro testibus, audiri, & examinari tanquam testes, quin etiam generali consuetudine comparatum, vsurpatum atque receptum, vt eiusdem criminis & facinoris socijs credatur, si sanguine suo, id est morte, accusationem suā signauerint, & roborauerint.

Et quod traditur ζ Reum criminis non interrogari de conscientia aliorum, quod qui sibi non pepercit, multo minus alteri parciturus sit η, id intelligendum est de confessis, non conuictis; hos enim aduersus conscios, socios, & participes criminis interrogari manifesto iure probatur θ, imo & confessum interrogari in crimine lesæ Maiestatis ι in aperto est, tale autem crimen est sortilegij, & magiæ; Iudices rerum capitalium apud Stabulenses sortilegas conuictas, nec confessas proscribendas, non damnandas capitis, vel ad rogum contendebant, ac ne quidem si in flagranti crimine cōprehensæ essent, sicque apud eos more maiorum vsurpatum; verùm auctorante Principe iactatam consuetudinem, & abusum abrogauimus, hoc enim nec ius admittit, altero contentū; vt vel confiteatur vel conuincatur Reus κ.

Scio asperrimum crimen paricidium, quod Seneca λ, & Quintilianus μ nefas vltimum vocāt, eoque sensu in Regem adtentatum, vltimum facinus, Quintus Curtius adpellat ν, non vindicatum acerbissimo illo supplicio, more maiorum etiam in conuictum & manifesti paricidij Reum, nisi si vltro confiteretur, nec confessionem fuisse extortam tormentis ο, tamen nihilominùs conuictus capitali pæna vti homicida coercebatur, ea fuit lenitas Augusti, nolens paricidij pœna plecti nisi cōfessos, nec Augustus sua interrogatione, CERTE PATREM TVVM NON OCCIDISTI? viam salutis, & libertatis Reo aperuit, vt voluit Casaubonus π, sed benignâ interrogatione abnutiuum responsum elicere voluit, ne conuictus,

ε *in d.c.3.*

ζ *in l.repeti. §. 1. de quæstionibus & in l.vlt. C. de accusa. & in c.vlt. 15. q. 3.*

η *l.vlt. § sin autem. C. de bonis eorum qui ante sententiam &c. Emilianus decla. 292.*

θ *in l. D. Hadrianus. § 1. de custodia reorum.*

ι *c.1. de confessis.*

κ *l. qui sententiam. de pœnis.*

λ *libr. 1. de Clement. cap. 23.*

μ *decla 377.*

ν *lib. 8. histo.*

ο *Sueton. in vita August. c. 33.*

π *in not. ad Suetonium d.c. 33.*

non tamen confessus, pænam paricidij sustineret. tam horrendum facinus paricidij vix credidere patratum veteres; nisi si paricida se suo indicio, & iudicio conuinceret;

Quod verò Alciatus scribit aduersus diuinationes, & incantationes, Inquisitores incongruos, & incompetentes esse Iudices, quod diuinationes, sortilegia, ac alia id genus, species sint falsæ Religionis, nulla tamen dogmata fidei catholicæ contraria continere; hoc simpliciter verum non est, si enim Diuinator, sortilegus, inuocauerit, & adorauerit dæmones spem in eos ac fiduciam posuerit, sacrificia ac preces eis obtulerit (quod vtique faciunt sortilegi & venenarij) rectè pro sua iurisdictione inquisitor inquirit, & ita post Oldradum ρ, & Iasonem σ resoluit Conrardus Brunus;

ρ *conf.* 208. σ *in l. huiusmodi de legat* 1.

Demiror Gallos doctissimos errationem Alciati insecutos. Franciscus Duarenus τ, sic de sortilegis scribit: de anicu- » lis horum temporum quæ volitare per aera, & nocturno tépo- » re saltare, & choreas agere dicuntur quæritur? Et solent ple- » rique Quæstores in eas acerbiùs animaduertere quàm ius & » ratio postulet, cum Synodus Ancyrana definiuerit quędã esse » quæ à cacodæmone multarum mulierũ mentibus irrogãtur; » itaque Curia Parisiensis (si nihil aliud admiserint) eas absol- » uere ac dimittere merito consueuit, hæc ille. »

τ *in tit. ad legem Cornelium de Sicarijs.*

In eandem sententiam ita quoque Petrus Erodius υ, nu- » per extitere apud Valenses, & Cenomanos vicinos nostrorũ » Andiũ, qui ex hoc maleficio dãnati sunt, & quos in tormẽtis » audio confessos, se sacris (quæ sabbata nuncupant) rituatim » initiari, tum Christianismũ abiurare & profiteri paganismũ, » deinde à tergo notari signis, postremò donari pulueribus & » medicamentis quibus & brutis & hominibus officiãt, itaque » alios tale quid conficere, nonnullos vrinã sistere, quosdã ar- » ceri à concubitu, an id effici possit vt persuadere volũt homi- » nibus intactis, videbimus provt res incidet, durat in hodier- » num diem hæc seu magorum seu sortilegorum pernicioſa fa- » ctio, nisi quod ea non amplius philosophorum aut honesto- » rum virorum sit, sed rusticorum & idiotarũ, quæ res (inquit) » vanita-

υ *lib. 5. rerum Iudicatarum tit. de malef. cap.* 11. *editio* 2.

vanitati vanitatem adiecit.

Idē alio loci φ à ſanguine ſortilegorū,ex Ammiano Marcellino abſtinendū contendit,quod multa in hoc genere vana ſint,multa non nociua,multa inſanię coniuncta,multa miſeranda,& ſi hæc deliria humana aliquā pœnam merētur, mitiorē vult adhibendam,vt enim furioſus ſatis ipſo furore punitur, ita ſortilegus vana indagine.

φ *lib. 8. rerum indicatarum,tit. de maef. ca. 14. editione poſtrema.*

In eundem errorē delatus Michael Montanus libro tertio periculorū,ſeu tentamentorū,(Lipſius noſter guſtus, Auctor verò operis,*Eſſais* vocat) capite vndecimo, tit. *des Boiteux.* Curaſſem ab Amanuenſi meo deſcribi, niſi Lipſius in libraria ſua haberet,à quo,ſi voles,legendum accipies.

Nihil neceſſe nam non probat quicquā,ſed Hippiam tātum agit, et cuius cauſam rei ignorat, contendit eā non fuiſſe.

Cōtra Mathæus Cognetus Senator Regius χ, ſortilegos tanquā homicidis nequiores,naturæ humanæ inimicos omnimodo puniendos contendit, & diriùs,ſeueriuſqne in eos à Magiſtratu animaduertendum: quod & ipſum firmat doctiſſimus Theologus Claudius Eſpenceius ψ; magiā proſcribere (inquit) ſceptri magis eſt quam ſtili,&eo loci multa de magis, præſtigijs & incantationibus.

χ *en ſes diſcours politiques,cap. 42.*

ψ *in commētarijs ad poſtrem. Epiſt. D. Pauli ad Timotheum. cap. 3.*

Quin etiam Franciſcus Hotomannus I.C. non incelebris, in ſortilegos animaduertendum;conſultus reſpondit ω. Et ſi fortè non ſit plene probatum delictum ſortilegi, tamen ſufficere publicam vocem,& famā in loco,vt poſſit quęſtionibus ſubijci,quod omniū impietatum atque ſcelerum a Satana repertū ſcelus & maxime abominandum ſit,propter expreſſam abiurationē & renūciationem Chriſtianę Religionis, deinde propter fidem & hominiū quod diabolo pręſtatur,& propter exitium quod iſta maledicta diaboli mancipia mortalibus inferunt,cuius rei cauſa,leges ciuiles humani generis inimicos,& hoſtes communis ſalutis appellant α.

ω *conſ. 98.*

Idē Hotomannus β,in morbis curandis magā qua de cōſulebatur nō modo circulo,verum etiam certa hac verborum formula vſam fuiſſe refert,*d'ainſi que Dieu a vā,& charité a foy, & le pain n'a faim,& l'eau n'a ſoif, & le feu n'a froid,fau,fau,en oiſy,parte d'icy dedans,* quod magicū carmē(exorciſmi formulā

α *in l. etſi, & in l. vlt. C. de malef.*

β *conſil. 99. nu. 2.*

impiè Hotomannus vocat ?) Constitutionibus Imperatorum damnatum legimus n, eos enim qui susurris, & carminibus istis vtuntur quanquam pernegent, testibus tamen grauatos, eculeo dedendos, vngulisque sulcantibus eorum latera tondenda, pœnas proprio dignas facinore.

Quod vero Alciatus, Erodius, & alij, sortilegos ad sabbata proficisci, ferri per caminum, nigrum hominem vel hircum adorare, tripudiare vnà, atque vnguenta pulueresue dari quibus aut transferantur aut solo etiam flatu alios tabe conficiant, deridicula & insomnia esse putant, & ad sui dicti confirmationē, aduocant Decretum Patrum in Concilio Ancyrano; solidè abs te confutatum est, vt & hoc ipsum præstitit Sebastianus Michaelis Theologiæ Doctor θ, neque adhibendam magè fidem Ioanni Baptistæ Neapolitano ι, quàm Apuleio Africano, vtrumque enim fieri posse reipsa, & opinione, ideoque à particulari ad vniuersale nullam esse consequentiam;

Ioannes de Vaux Stabulensis monachus, inter alia recitabat indicendæ congregationis (ita enim vocabat) statos condictos dies, vbi nocte intempestâ ad destinata loca sodalitas comparebat, quæ dæmoni in formâ hirci adparenti adorationes genibus submissis faciebat, ijsque in locis exstrui mensas epulis & cibis bonis beneque sapidis (neque enim inanes mensas fuisse) & primæ mensæ honoratiores cum vxoribus (quos *les braues hommes* adpellari referebat) accubuisse, primæ mensæ maiora subsellia, Belzebub, Astarot (hæc est Venus, & Ioannis monachi succuba) & Leuiatan occupasse, secundis & tertijs mensis interfuisse etiam plures dæmones sine nomine, bibi ad sanitatem Belzebub, epulis exempta famæ, mensisque remotis, in promiscuos concubitus & amplexus rui, in recessu accipi à dæmone pulueres spargendos in aera, ad fruges, vineas & segetes inficiendas, & sparsis pulueribus, ventorum turbines & tempestates spurcissimas excitatas.

Non ignoro Senecam κ, hæc non probare, sic enim ille,

Apud

{ d. cons. 99. n in l. nullus & in l. eorū. C. de malef.

θ in sua Pneumalog. in libelli conclus.

ι lib. de magiâ. c. 26.

κ lib. 4. naturalium quæst. c. 7.

Apud nos in duodecim tabulis cauetur, ne quis alienos fructus excantaſsit, rudis adhuc antiquitas credebat fructus poſſe excantari, adtrahi imbres, & repelli cantibus, quorum nihil poſſe fieri tam palam eſt, vt huius rei causâ nullius philoſophi Schola intranda ſit; ſed hoc Senecæ dictum vt erroneum conuiciſti.

Florimundus de Remundis λ, refert apud Burdigalenſes capitulum generale per ſortilegos indici ſolere diebus Mercurij & Veneris menſis cuiuſlibet, ita enim confeſſos ſortilegij criminis Reos. λ *enſon Antechriſt. c. 7. n. 5.*

Sebaſtianus Michaelis in *Pneumalogia*, ſeu, en ſon diſcours des Eſprits, ſcholio ſeptimo, ſcribit, les ſorcieres eſtre, tranſportez d'vn lieu en l'aultre par Sathan pour le iour & heures *le Ieudy* enuiron la minuict, auquel ſeulement ils ſont tranſportez comme treſtous ont conuenu en cela & cõfeſsé. Peut eſtre, (*hanc rationem ille ſubijcit*) pour ce que le diable veut auoir les premieres, & eſtre recognu au premier rang de la ſemaine, Car les Turcs celebrent le vendredy, les Iuifs le Samedy, les Chriſtiens le dimanche, & quand a luy il s'eſt mis deuant tous pour auoir la *premiere* celebratiõ.

Quod de Paſete, naturâ molli, ſed magiâ omnes ſuperante ex Sudæ hiſtoricis refers, idipſum inter adagia ſua Eraſmus retulit, ad quem cum quid emeret & rei pretium venditori numeraſſet nummus perpetuò redibat, idem carmine magico, conuiuium repente partibus omnibus inſtructum ac ſumptuoſum exhibebat, quod ſtatim ſi libuiſſet euaneſcebat, potuit conuiuium fuiſſe verum non ſimulatum, faſcinatum & imaginarium, cuius rei fidem faciunt conuiuia quibus aſſiduè Ioannes de Vaux interfuit, cuius confeſsio ab alijs quoque magicis & ſortilegis probata.

Tempore Reuerendiſ. Georgij Auſtriaci Epiſcopi Leodicenſis (bonæ memoriæ) magiſter Hugo Bourlettus chirurgus inſignis, & à medicis laudatus multùm, ſimilia factitabat, vinaque extraria Româ, ex Hiſpaniâ & alijs ex locis reipſa in menſa omnibus demirantibus repręſentatis poculis exhi-

exhibebat, viuũt adhuc horum actuum testes compertæ fidei, at ille postea ad meliorem mentem reuersus, maleficijs abstinuit, & ex impio factus pius, quique diebus singulis sacris operabatur, Reuerendiss. Cardinalis à Groesbeeck, eum in familiam suam recepit, obijt autem valdè piè, & catholicè, ab annis octo, & quod excurrit.

Verissimum est quod in secundâ parte operis tui scribis, Constantinum Imperatorem ad Bassum Præfectum vrbi rescribentem μ, non vsum verbo, *Coegisse*: quod verò ais vsum verbo *deflexisse*, ipse apud te dispice, anne *defixisse* legendum sit, ita enim Theodosianus Codex habet. *defigere* sortilegorum verbum est; apud Ciceronem ν, QVECVNQVE Augur, iniusta, nefasta, vitiosa, dira, *defixerit*, (sic in melioribus Codicibus & ita quoque Lambinus) irrita infectaque sunto, Plinius ο, *defigi* diris deprecationibus, nemo non (inquit) metuit. Ouidius (abs te etiam laudatus) Deuouet absentes simulachraque cerea *figit*, & alibi, Sagaque Phœniciâ defixit nominà cærâ. Quod ipsum non ignorauit, Accursius noster in exemplo abs se posito *in figendo cæræ imaginẽ* π, & in glossis Philoxeni *defixiones Neciomantiæ* leguntur.

μ *in l. eorum, C. de maleficis.*

ν *lib. 2. de legib.*

ο *lib. 28. Historiarum, cap. 4.*

π *in l. 6. in verbo non dubitauit C. de malef.*

Vnde apud Paulum ρ I. C. minus recte legitur *Interficerent* aut *deficerent*, legendum enim vt ex Codice Vesontino Cuiacius noster restituit *defigerent*, qui autem defixiones faciebant *curiosi* vocabantur, vnde apud Horatium, *curiosus* pro malefico seu mago accipitur qua de re videri poterit Cuiacius σ.

ρ *lib. 5. Sententiarum ad l. Corneliam de sicar. § 9.*

σ *lib. 20. obseruat. c. 22. & li. 27. c. 17*

Quod tu de puellâ Ioannâ Lotaringiâ, idem plane censeo, eius gesta, & stratagemata, non sub Carolo sexto (vti scribis) sed sub Carolo septimo contigerunt, cuius rei testes aduoco Paulum Æmilium. Monstreletum, Micquellum, Girardum & alios. Virago illa obscuri generis in Barrensi Ducatu Iacobo Dareo patre, ac Isabellâ matre nata, Diuino afflata numine rem inclinatam fortiter restituit, Anglos vbique perfidos, FRANCIA eiecit, Carolum Septimum Remos vngendum sacrandumque perduxit, illique vt ratum firmumque

que Imperiũ more maiorũ esset, effecit, Aurelianensem vrbẽ graui obsidione liberauit, vidi eius statuam æneam Aureliæ in ponte ad Ligerim seruatæ à viragine & virgine vrbis monimẽtum. cęterum dũ in Compendij obsidione ex vrbe erupit ab hostibus comprehensa & Rothomagum producta ad palũ damnata, viua exusta est, non absque æterno Anglici nominis probro, qui se magicis illius artibus Franciâ profugere falso querebantur.

Admirandum sane est quod de illa adfirmatur τ, pirũ arborẽ sub qua illa sedebat dũ patris gregem minabat, ouesque ruri pascebat, cum vt Regem Carolum VII. adiret, primò cæleſti voce monita est, neq; cariẽ, neque vetustatẽ sentire, neque fulmine tangi, neque pluuia grãdineue aut niue intingi.

τ *per Miequellum, qui Aurelianæ vrbis, ab Anglis obsidionem & Ioannæ res gestas scripsit.*

Inquisitor, in Prouincia Stabulensi apud acta probatũ reperi, malum sub qua maleficæ duxerant choreas; & saltatoriũ orbem versauerant, in quaque earũ Aulœdus Tybicenue cõsederat, fælicem ac frugiferam, factam infælicem ac infrugiferam; *arborem vidi.*

Redeo ad Ioannam, quã ab Anglis flammis feralibus quasi maleficam ambustã refers, an eo sensu exaudis hæc verba Cõstantini ad populum υ FERALIS PESTIS ABSVMAT.

υ *in l. multi. C. de malef.*

Iacobus Reuardus φ, existimat per illa verba nihil aliud voluisse Constantinũ, quã maleficos igne consumendos esse, sed quia de Dijs manibus, quibus feralia sacrabantur accitis arte magica locutus sit, ideoque *ferali peste* potius, quam *igne* huiusmodi homines absumendos rescripserit, quãquam (inquit) non ignorem pestem feralem de supremo supplicio accipi posse, & veteres pro morte ac interitu pestem posuisse, vnde apud Festum, pestiferum fulgur, quo mors exiliumue significatur.

φ *lib. 5. variorum c. 3.*

Dionysius Gothofredus χ, ignis quoq; suppliciũ intelligit, quod magi Dijs manibus consecrarentur, vt quẽadmodũ in feralibus pecudes absumebãtur, & ipsa cadauera, ita manibus consecrarentur quos in carminibus suis inuocassent.

χ *in notis ad d. l. multi.*

Ego verò, per hæc verba, pestis feralis absumat, intelligo

 malefi-

maleficos & prestigiatores bestijs obijciendos, quod ipsum Græcus interpres notauit ω, probarunt quoque antiqui nostri iuris Interpretes, & maxime Odofredus α, magos (ait) feralis pestis absumat quia sunt obijciendi feris bestijs lacerandi, sic quoque notauit Cuiacius β: feralis (inquit) pestis absumat, id est: bestijs obijciatur, & vt, ego interpretor, feralis pastus absumat.

ω lib. 60 basilikon ti. 39.
α in d. l. multi.
β in notis ad d. l. multi.

Mathæus Coignetus γ vtitur hac interpretatione, *que la peste cruelle les puis esteindre, & cõsumer, & pour telles sorcelleries Iehu fit manger au chiens la Royne Iesabel.*

γ d. c. 42.

Neronis tempore de Christianis tanquam sortilegis supplicium sumptũ legimus, & hi aut feris, aut canibus obijciebantur, aut crucibus figebantur, aut flammabantur, stantibus ad palum destinatis vnco (ne motatione capitis picem cadẽtem declinarent) gutturi suffixo, è lamina ardente pix aut vnguentũ in caput liquifiebat, ita vt riui pinguedinis humanæ per arenam amphiteatri sulcum facerent, eoque pertinet locus ille Iuuenalis Satyra prima.

Pone Tigillinum, tæda lucebis in illa, »
Qua stantes ardent qui fixo gutture fumant; »
Et latus mediam sulcus deducit arenam, »

(Ita legendum contendit Schaliger δ) non verò,

Et latum media sulcum deducit arenâ: »

Hactenus Oranus.

δ libr. 5. de emendatione temporum c. de Româ sub Nerone, incensâ.

In his quod de Ioannæ æuo me monet amicus, veriſſimũ, & memoriæ lapsum agnosco lubens. De duobus alijs non video causam, cur sententiam mutem.

Nam illud de Constantini rescripto ε, *deflectendi* voce vsum, non *cogendi*; verum est. nec facilè hîc admiserim correctionem illam *defigendi*: tum quia libri omnes Codicis Iustinianæi quos vidi, continent; *pudicos ad libidinem deflexisse animos*: tum quia C. Theodosianus à Ioanne Tilio ζ primùm editus hanc lectionem confirmat: tum quia Constantinus Harmenopulus η, in huius legis breuiario legit, *qui magicis artibus pudicos animos ad libidinem deflectunt, publicatione & exi-*

ε l. eorum 4. C. de malef.
ζ lib 9. t. 16. l. 3.
η lib 6. Epit. tit. 10. τῆς φθορᾶς.

& exilio puniuntur. tum quia defixio magica deuotionis & execrationis quoddam genus fuit, & non animæ permouendæ vel peruertendæ, sed sanitati corporis perdendæ instituta. nec satis Latinè dicas *animum defigi*; sed deflecti, *in libidinem.*

De *Feralí flammâ*, cùm scriberem; nulla mihi cogitatio fuit legis illius Constantini, cuius initium, *multi* θ. Sed *feales flammas*, funestas atque lethales nuncupabam, vt Minucius *feralia ligna*, Symmachus *feralia commenta*, Saluianus *peccatum feraliſsimum*, noster ille decus orchestræ *ignem feralem*, *ratem feralem*, *locum feralem*, *ſaxum ferale*, *turbam feralem*; alij alia, quos olim laudaui [1]; quæ vox à, *Ferâ*; siue mortem siue Parcam ita vocarunt. De Constantini tamen verbis, nondum mihi liquet, quid ille per *peſtem feralem* potiſſimum ſupplicij vltimi indixerit. illud quidem quod adiungitur, fauet explicationi Græcorum; *quoniam naturæ peregrini ſunt*, quasi dicat; quoniam alieni ab humanitate, ideo belluis cedant. Sed ego *ferale* pro *ferino*, nondum reperi apud classicos scriptores. repugnat etiam syllabæ modulus, in hoc citatus, in illo productior ac statarius. Ergo censeo potiùs, Constantinum eo loco dumtaxat definiuisse, vt vltimo supplicio de medio tollantur, quàm pœnæ genus exprimere voluisse. Nec arbitror semper eâdem morte damnatos. Facit Vlpianus [x] vt credam, lib. 7. de officio Proconsulis, sub titulo de Mathematicis & vaticinatoribus; dum ait: *& variè puniti ſunt ij qui id exercuerunt, pro menſurâ ſcilicet & conſultationis.*] vt vides lacuna subest, expleo; *& modo conſultat.* quamquam Vlpianus de certo tantum matheſis huius vetitæ genere id dicat, constat tamen non idem semper supplicium in alijs quoque generibus obtinuisse; vt nec in Christianos, qui non infrequentiùs à tyrannis exusti, quin & frequentiùs, quàm feris obiecti. docent Tigillini tædæ, & Tertullianici *Semaxij*. Cuperem doceri, Constantini tempore maleficos ferino pastu absumptos, nam de concrematione facilè docuero. Lege Gregoriani codicis lib. 7. tit. de malefic. & Manichæis; inuenies à Diocletiano &

[1] *l. multi. 6. C. de maleſ.*

[1] *Aduerſar. in Herc. Furent. v. 1145*

Scio l. vni. Cod de his qui par. *ferales angustias* vsurpari; sed quia funerea cullei manſio mala, sic vocantur.

[x] *in Moſaicarum & Romanarū legum collatione, quam Pithoeus ex m. ſ. edidit.*

Harmenop. feralem peſtē gladij pœnam interpretatur.

no & Maximiano eos addici, vt loquuntur, *flammeis ignibus exurendos*. Lege C. Theodosiani legẽ primã, quę Iustinianæi tertia est; reperies haruspices *concremandos* ab ipso Constantino ad Maximum rescribi. Quid ergo vetat quominus *feralẽ pestem*, ita sumamus? Nam Accursij, Odofredi, & Græcorum in iudicio Latinitatis nõ opinor sontica planè auctoritas: nec in Cuiacij verba iurarim libens, aut cuiuspiam alterius. hîc quidem Ræuardo & Gotofredo accedo procliuiùs. Sed res nõ tanti, vt plura putem verba commutanda.

Addam ex Gallicanarũ Curiarum actis nonnulla, quę nec in Franciâ quidem, Parlamẽti Parisiensis illud iudicium receptum passim, aut omni tempore satis ostendant. describam verba Gallica, ne quis me de meo quid affinxisse, vel perperam transtulisse suspicetur.

Ex actis iudiciarijs Episcopi Belluacensis, contra Iohannam Dareã vulgò vocatam Iehenne la pucelle, *hæc acta exstant in Monasterio S. Victoris Canonicorũ Regulariũ Parisijs, quæ fusè referunt, Bernard. du Girard in Annalib. Franciæ sub Carolo VII. & Fran. Belleforestus in eiusdem Caroli VII. vitâ à fol. 345.*

Anno 1430.

CVm propè Compendium potita esset hostiũ, Parisiensis Vniuersitas litteris publicis eã apud Henricũ Angliæ regem accusauit sortilegij & maleficij, causæ prætensæ fuere sequentes, quæ etsi falsò prætexebantur, ostendunt tamen sensum Ecclesiasticæ Curiæ, & almæ Academiæ illius temporis: Promotor itaque fiscalis, quidam Guilh.α de Estiuel, aut, vt in Actis β & in sententiâ Delegati γ Apostolici vocatur, Ioannes de Estiuet; vbi in articulo 4. dicitur arbor quædam fuisse apud Dompreum, vbi solitæ cõuenire maleficę & miscerι dę- monibus; *que pres de Dõprein y a vn grand & vieux arbre, qu'on nomme l'Arbre charnime Fée de Bourlemont, & que apres de cest arbre y a vne fontaine, pres laquelle on dict que frequentent les malins esprits auecq lesquels se mestent de nuict les sorciers dansans &*

α *sic vocatur in Bullâ Calisti III. apud Bell-foresi. fol. 386, pag. 2.*

β *ibid. fol. 346.*

γ *fol. 393.*

» & gambadans autour desdicts arbre & fontaine. Art. 5. que le » susdicts arbre & fontaine, sont surnommez des Fées. Aussi luy de- » mandoyent, si elle auoit cognoissanee de ceux ou celles, qui certeins » iours de la sepmaine vont au Sabbat auec les Fees. Respondit, a- » uoir ouy dire, qu'on y alloyt le ieudi. Art. 6. quelle alloyt audict ar- » bre les heures qu'on celebroit le diuin seruice, affin que estant lors » seulle elle peut a son aise danser & caroler autour des lieux sus- » dicts, ou elle faysoit plusieurs bouquets & chapeaux des fleurs & » herbes plus soëfues, quelle trouuoit es enuirons, & en courronnoit » ledict arbre en chantant certains vers & disant quelques mots » de sortilege: & y retournant lendemain, quoy que le soir elle y » eust mis lesdicts chapelets & guirlandes, si est ce qu'elle ny trou- » uoyt chose quelconque. Art. 7. Qu'elle soulloyt porter en son sein » de la mandragore, esperant par ce moyen en auoir bonne fortune, » tant en richesses, qu'en autres choses temporelles: comme si la man- » dragore auoit en soy telle efficace. Artic. 19. auoir pris conseil » des malins esprits, & que par enchantemẽs, & moyens non permis, » & illicites, elle auoit descouuerte certeine espee, qui estoit en l'egli- » se de S. Catharine du Fierbois. Artic. 20. Auoir eu des anneaux » charmez, & qu'elle dit quelques paroles sortilegues sur son ensei- » ne, & sur les guidons que portoient les siens, disant que cela seruoit » pour leur donner bonne fortune en guerre, vsant de grandes con- » iurations, afin que par ce sort elle bienheurast leurs entreprises: » tenant pour tont certain, que tant qu'ils porteroient ces drapeaux » ainsi coniurez, ils ne pourroient recepuoir aucune deffaicte » par leurs aduersaires. Et qu'elle se plaignit publiquement » a Compiegne lors qu'elle fust prise, de ce que les siens auoyent » oublie d'aporter ses enseignes, & que pource elle estoyt tombee » en ce malheur. Pource que ceulx qui s'aidant d'artz defenduz, » & soubs bon pretexte pretendent authoriser leur peruersite, » ont de coustume de consacrer les instruments desquels ils s'aydent. » Artic. 36. Que par quelque sort & inuocation elle auoit faict pa- » roistre quelque malings esprits au Roy & Ducq de Bourbon pour les seduire.] Propter hæc Vniuersitas Parisiensis, & Iudices illi priores, iudicarunt Ioannam sortiariam, fuisse & malefi-

cam, apertè docentes se arbitrari, huiusmodi crimina, non illusione aliquâ, sed verè à criminosis huiuscemodi committi solita.

Idem censuit Episcopus Ebroicensis in causâ Guilhelmi Edelini, vt superius docui [v]. Idem Inquisitio Auinionensis in causâ plurimorum, quorum damnationis formulam suo loco exhibui paullò ante [o].

[v] *lib. 9. sect. 12.*

[o] *sect. vlt.*

Idem est iudicium Parlamenti Burdegalensis, & fuit Cõsilij Atrebatensis, quo tempore adhuc Artesij ad Parisiensem curiam appellabant; vtriusque rei probationi clarissimæ sunt quæ subiungam, Remundi, & Monstreleti verbis.

Extractum ex libro Viri Clariss. Florimundi de Remundis Consiliarij Regij in Senatu Burdegalensi, cuius libri hæc est Epithesis & inscriptio, *l'Antichrist. cap. 7. n. 5.*

TOus ceux qui ont laisse quelques marcques du temps que l'Antichrist doit arriuer, escriuent que la sorcelerie sera lors espandue par tout; eust elle iamais tant de vogue qu'en ce malheureux siecle icy? les sellettes de nostre Parlement en sont toutes noircies. Il n'en y à pas assez pour les ouir. Noz Conciergeries en regorgent, & ne se passe iour que noz iugemens n'en soient ensanglantez, & que nous ne reuenions tristes en noz maisons, espouuentez des choses hideuses, & effroyables qu'elles confessent. Et le diable est si bon maistre, que nous ne pouuons enuoyer si grand nombre au feu que de leur cendres il n'en renaisse de nouueau d'autres. Ie me contenteray de ceste Histoire prodigieuse, aduenue l'annee 1594. laquelle surmonte toutes celles que Bodin a remarquees dans sa Demonomanie; *voila pourquoy i'ẽ ay voulu faire le recit particulier.*

Vne Ieune femme, nommee Ieanne Bosdeau, appellante du Iuge ordinaire de la Chastellenie de Sallignac en Lymosin, qui l'auoit condamnee a la mort, estant ouye en la chambre criminelle, sans peine ne tourment, confessa (comme elle auoit faict pardeuant le Iuge:) Qu'en son ieune ange vn Italien l'auoit desbauchee & amenee la veille

veille de S. Iean sur la minuict dans vn champ, ou il fit auec vne verge de bous vn grand cerne a, marmotant quelques paroles, qu'il lisoit dans vn liure noir. Surquoy suruint, vn bouc grand & cornu, tout noir, accompagné de deux femmes, & tout aussy tost vn homme habillé en prestre. Le bouc s'estant enquis de l'Italien qui estoit ceste fille, & luy ayant respondu, qu'il l'auoit amenee pour estre des siennes, il luy fit faire le signe de la croix de la main gauche, puis commanda a tous de le venir saluer. Ce qu'ilz firent luy baisant le derrier.

a Circulum intelligit.

Ce bouc auoit entre les deux cornes vne chandelle noire allumee, a laquelle les aultres alloient allumer les leurs. Et lors qu'ilz l'adoroient on iettoit dans vn bassin de l'argent. Ceste femme s'estant depuis retrouuee au mesme lieu, le bouc luy demanda vn bouquet de ses cheueux, lesquels l'Italien coupa, & les luy bailla. Le bouc l'ayant retiree à part, la coucha dans le bois, & la cognut charnellement, à quoy elle prennoit vn extreme deplaisir, souffroit beaucoup de douleurs, sentant la semence aussi froide que glace.

Tous les mercredis & vendredis de chasque mois, le chapitre general se tenoit au Puy de Dome, ou elle s'estoit trouuee vne infinité de fois, auec plus de soixante autres personnes, tous lesquels portoient, vne chandelle noire, qu'ils allumoient à celle que le bouc auoit entre ses cornes, à laquelle il auoit donne le feu, le tirant au dessoubs de sa queue. Apres cela tous se mettoient en dance en rond, le dos tourné l'vn a l'autre. En ceste assemblee on disoit la messe a leur mode, tournant le dos a l'autel. Celluy qui faysoit l'office, (qu'elle nomma) estoit reuestu d'vne chappe noire sans croix, esleuant vne tranche ou rond de raue tainte en noir, au lieu de l'hostie, criant tout lors de l'eleuation, Maistre, ayde nous. On mettoit de l'eau dans le calice au lieu de vin, & pour faire l'eau beniste, le bouc pissoit dans vn trou a terre, & celluy qui faisoit l'office en arrousoit les assistant auec vn asperges noir.

En ceste assemblee on distribuoit les mestiers de sorcellerie, & chascun rendoit comte de ce quil auoit faict, les estats estoient pour empoisonner, ensorceler, lier, guerir maladies auec charmes, faire perdre les fruictz de la terre, & telles autres meschancetez,

ceste

ceste miserable confessa tout cela, auec vne merueilleuse franchise & naifueté: car pour vne femme rustique elle auoit bon esprit, persistans touſiours mesmes dans le feu, auquel par arrest elle fust condemnee. Beza n'estoit pas bien informé, lors qu'en sa chaire il taxa naguieres nostre Parlement d'Incredulite, & de peu de foy, par ce, disoit il (& cecy tien-ie d'vn Gentilhomme d'honneur, qui l'ouyt) que nous n'osions condamner les sorcieres a la mort, nos Registres tesmoignent le contraire.

Aliud ex lib. 2. Historiarum D'Enguerran de Monstrelet.

EN ceste annee (1459.) en la Ville d'Arras, ou Pays d'Artois, aduint vn terrible cas & pitoyable, que lon nommoit Vaudoisie ne scay pourquoy: mais lon disoit que ce estoient aucunes gens, hommes & femmes, qui de nuict se transportoient par vertu du diable des places, ou ilz estoient, & soubdainement se trouuoient en aucuns lieux arriere des gens, & bois, ou es desers, la ou ils se trouoient en tresgrand nombre hommes & femmes: & trouuoient illec vn diable en forme d'homme, duquel ils ne veoient iamais le visage, & ce diable leur lisoit, ou disoit ses commandemens, & ordonnances, & comment & par quelle maniere ils le deuoient adorer, & seruir, puis faisoit par chacun deux, baiser son derriere, & puis il bailloit à chacun vn peu d'argent, & finablement leur administroit vins, & viandes en grand largesse, dont ils se repaisoient: & puis tout à coup chacun prenoit sa chacune: & en ce point s'estaindroit la lumiere & cognoissoient l'vn l'autre charnellement: & ce fait, tout soubdainement se retrouuoit chacun en sa place, dont ils estoient partis premierement.

Pour ceste folie furent prins & empriſonnez plusieurs notables gens de ladite Ville d'Arras, & aultres moindres gens, femmes folieuses & autres: & furent tellement gehinez & si terriblement tormentez, que les vns confesserent le cas leur estre tout ainsi aduenu, comme dit est: & oultre plus confesserent auoir veu & cogneu en leur assemblée plusieurs gens notables, Prelats, Seigneurs, & autres Gouuerneurs de Bailliages, & de villes: voire telz selon commune renommée

renommee, que les examinateurs & les Iuges leur nommoient, & mettoient en bouche: si que par force de peines, & de tormens ils les accusoient, & disoient que voirement ils les y auoient veuz. Et les aucuns ainsi nommez, estoient tantost apres prins, & empriſonnez & mis a torture, tant & si treslonguement, & par tant de fois que confesser le leur conuenoit, & furent ceux cy qui estoient des moindres gens executez, & brulez inhumainement, aucuns autres plus riches & plus puissans, se rachepterent par force d'argent, pour euiter les peines, & les hontes que l'on leur fayſoit. Et de tels y eust des plus grans, qui furent preschez & seduits par les Examinateurs, qui leur donnoient à entendre & leur promettoient s'ilz confessoient le cas, qu'ils ne perderoient ne corps ne biens. Tels y eust qui souffrirent en merueilleuse patience, & constance les peines & les tormens, mais ne voulurent riens confesser à leur preiudice, trop bien donnerent argent largement aux Iuges, & a ceux, qui les pouuoient releuer de leur peines. autres y eust qui se absenterent & vuyderent du Pais, & prouuerent leur innocence, si qu'ils demourerent paisibles, Et ne faict icy a taire ce que plusieurs gens de bien cogneurent assez, que ceste maniere de accusation fut vne choſe controuuee par aucunes mauuaises personnes, pour greuer & destruire, ou deshonorer par ardeur de conuoitise aucunes notables personnes, que ceulx hayoient des vielle haine: et que malicieusement ils firent prendre meschantes gens tout premierement, ausquels ils faisoient par force de peine et de tourmens, nommer aucunes notables gens, tels que l'on leur mettoit a bouche: lesquels ainsi accusez estoient prins et tourmentez, comme dit est. qui fust pour veoir au iugement de touttes gens de bien vne choſe moult peruerse et inhumaine au grand deshonneur de ceux qui en furent notez, et au tresgrand peril des ames de ceux, qui par telz moyens vouloient deshonnorer gens de bien: et a tant fin de ceste matiere.

Ad hanc narrationem Monſtreleti reſpexit Franc. Balduinus Atrebas *Comment. in tit. 18. lib. 4. Inſtitut. Iuſtiniani, fol. 774.* his verbis; ſed quo grauius & ab hominis ingenio magis alienum eſt hoc malũ, eo maior adhibenda eſt cautio, ne quis

eius prætextu ab aduersarijs temerè obruatur. Facilè enim „
hîc quiduis confingere potest ingeniosa simultas, vt & multi- „
tudinem credulam statim commoueat, & attonitos iudices ir- „
ritet aduersus eum, quem cum dæmonibus rem habere men- „
tietur. Ante annos sexaginta sensit infælix nostra patria, mag- „
no suo malo huiusce generis calumnias. Magna erat Valden- „
sium mentio, quos aduersarij iactabant nescio quid commer- „
cij habere cum immundis spiritibus. Huius criminis prætex- „
tu optimi quique statim opprimebantur. Sed tandem Pari- „
siensis Senatus causâ cognitâ, vidit meras esse sycophantias: „
infælices reos liberauit, improbos sycophantas cum iniquis „
iudicibus damnauit. Exstatque adhuc eius hac de re memo- „
rabile arrestum editum vicesimo die mẽsis Maij. anno 1491.] „
Ita Fran. Balduinus, & fieri potest vt in Atrebatensium iudi-
cum processu iudiciario odij, calumniæ, crudelitatis, aut præ-
cipitationis indicia nonnulla repererint; propter quæ malè
iudicatum, ritè verò prouocatum, sententiam emendantes,
Patres Parisienses pronunciarint. Et ideò non tam declara-
rint Arresto suo, hæc quæ Magis attribuuntur, & propriâ con-
fessione illorum confirmantur, etiam cessante omni Quæstio-
num timore, inania & delusarum mentium esse; quam Iudi-
ces illos, à quibus appellatum, improbè & vi innocentiam op-
pressisse. De Waldensium quidem sectâ (quorum Albigen-
ses ex stirpe fruticarunt) graues scriptores testantur, non im-
munem à fascinariorum hæresi & crimine pessimo illam fuis-
se; & nomen Gallicum fascinarijs commune confirmat. Sed
Balduinus ex Meiero sumserat, qui ex Monstreleto fermè „
verbotenùs in hunc modum; Anno 1459. Atrebati horren- „
dum quid contigisse legimus. Complures fuisse inhumani- „
ter igne crematos, qui de nocte occultas coitiones habuere „
cum diabolo: vnde magnam accepere pecuniam. Viri pri- „
marij mulieresque complures indicijs crematorum depre- „
hensi, pars capti & sæuissimis tormentis admoti, alij vi pecu- „
niæ redempti, nonnulli solum verterunt, quidam verò adeò „
in pœnis constantes fuerunt, vt nihil confiterentur. Fuisse „
referun-

„ referuntur quidam ex iudicibus adeò detestabiles, vt quos-
„ dam sibi inimicos indicari curauerint, tanquam conscios, reis
„ in tormentis ad hoc coactis. Addunt in nocturnis illis conuē-
„ tibus, ex omni ordine statuq; mortaliū viros mulieresq; inter-
„ fuisse, eosque ibi diabolum in * humanā effigiē transformatū
„ adorasse, cuius tamen nunquam videbant faciem. In illius
„ verba mandataque iurasse. Conuiuio ab illo parato largiter
„ epulatos, inde exstincto omni lumine quemque cum sibi
„ proximè oblatâ promiscuè concubuisse sine ope diabolicâ in
„ sua vnde exierant loca restitutos.] Hæc ille: arbitror in ver-
bis vltimis negatiuam deesse, *non sine ope diabol.* Sanè ex Me-
iero patet, non opinionem conuèlli de maleficiorum solitis
sceleribus, sed iudicum istorum crudelitatem & iniustitiam
auaritiamque damnari: atque hoc arresti Parisiensis esse fun-
damentum. Quæso nonne Parisiense Parlamentum iniustè
iudicasset, nisi talium Iudicum vel Tyrannorum potius de-
creta rescidisset? Nam de quæstione nostrâ, possintne perfici
à Lamijs operâ dæmonum ea, quæ solitæ sunt fateri? id non
à Iurisconsultis, sed à Theologis; non à sæcularibus subsel-
lijs, sed ab Ecclesiasticis Tribunalibus fuit decidendum. Ha-
betis eâ de re apud Ioann. Gersonem Paris. Cancellarium,
almæ Theologicæ Parisiorum facultatis articulos, eruditio-
ne & veritate plenos, nobis fauentes. Accipite & aliud gra-
uissimum Curiæ Spiritualis Treuerorum iudicium.

* *Non semper ergo in hircinâ.*

Denique quia mentio à me facta *sup. sect. 4. indicio 2.* Losei Callidij, qui librum in Lamiarum Patrocinium cõscriptum, mille machinis conatus fuit in publicum protrudere; & metuunt nonnulli, ne tandem cacodæmon aliquis id perficiat; duxi pro antidoto PALINODIAM eius adscribendam, cuius authenticum & originale (vt vocant) exemplum est penes pium & honestissimum virum, I. V. Licent. Ioannem Baxium (cuius studium atque zelus contra nefariam hanc hęresim Deum aliquando remuneratorem experietur) ab eo acceptum transsumptum fidi Notarii manu est huiusmodi.

Ego *Cornelius Loseus Callidius* Goudæ oppido Hollandiæ natus, nunc ob tractatus aliquot de verâ & falsâ Magiâ, sine scitu & permissione superiorũ huius loci, temerè & præsumptuosè scriptos, à me communicatos, deinde ad imprimendũ Coloniã missos; in *Imperiali Monasterio S. Maximini propè Treuiros*, ex mandato Reuerend. ac Illustriss. Domini Nuncij Apostolici, Domini *Octauij Tricaricensis Episcopi*, arrestatus atque detentus: cùm certò sim informatus in supradictis libris, necnon in Epistolis quibusdam meis, eadem de re ad clerum & Senatũ Treuirensem, aliosque clam missis (ad impediendũ executionem Iustitiæ, contra Magos & veneficas) contineri multos articulos, qui non solum erronei sunt & scandalosi, sed etiam suspecti de hæresi, crimenque læsæ Maiestatis sapiant, vtpote seditiosi & temerarij, cõtra communem Doctorũ Theologorum sententiã, decisiones ac bullas summorũ Pontificum, contra praxim & statuta legesque magistratuũ ac iudiciorum, tum huius Archidiocesis Treuirensis, tum aliarum Prouinciarum & Principatuum: idcirco eosdem articulos, provt ordine hic subnectuntur, reuoco, damno, reijcio, & pro non dictis atque assertis à me haberi volo.

1. Inprimis reuoco, dãno, reijcio ac improbo (quod sæpè scriptis verbisque pertinaciter apud multos asserui, quodque tanquam huius disputationis meæ caput ac palmarium esse volui) nimirũ phantasticam esse, & tanquã superstitionẽ vanam pro figmentis habendã, quę de corporali magorũ & sagarum euectione siue translatione scribuntur: tum quod hæreticam prauitatem prorsùs suboleat; tũ quod seditionibus hæc opinio admixta, proindeque lęsæ Maiestatis crimen sapiat.

2. Nam (quod secũdo loco reuoco) missis ad diuersos clã litteris, contra magistratum pertinaciter absque solidis rationibus diuulgaui, cũrsum magicum falsum esse & imaginarium; asserendo insuper torturæ acerbitate miseras cogi ea fateri quæ nunquam fecerunt, durâ lanienâ sanguinem innoxium fundi, nouâ alchimiâ ex humano sanguine aurum & argentum elici.

3. Ex

» 3. Ex quibus & id genus alijs, partim in vulgus per priuata
» colloquia, partim diuersis ad vtrumq; magistratum datis epi-
» stolis, superiores ac Iudices apud subditos Tyrannidis notaui.
» 4. Et consequenter cùm Reuerendissimus & Illustrissi-
» mus Archiepiscopus & Princeps Elector Treuir. non solum
» magos & sagas in suâ dioceſi supplicijs dignis affici sinat, sed
» etiam leges de ordine sumptibusque iudiciarijs maleficarum
» ediderit, inconsultâ temeritate præfatum Electorem Treui-
» rensem Tyrannidis tacitè insimulaui.
» 5. Reuoco præterea ac damno conclusiones hasce meas;
» non esse maleficos, qui Deo abrenuncient, dæmoni cultum
» exhibeant, tempestates inducant operâ Diaboli, & similia
» opera perpetrant, sed omnia esse somnia.
» 6. Adhæc magiam non dici maleficium, nec magos ma-
» leficos, & locum *Exod. XXII.* (MALEFICOS NON PATIERIS
» VIVERE) intelligi de ijs, qui veneno naturali naturaliter ap-
» plicato occidant.
» 7. Pactum nullum esse, nec existere posse inter dæmonem
» & hominem.
» 8. Dæmones non assumere corpora.
» 9. Vitam *Hilarion.* à D. *Hieron.* scriptã non esse authenticã.
» 10. Nullum concubitum dæmonis cum homine.
» 11. Nec dæmones nec magos posse tempestates, pluuias,
» grandinẽ &c. ciere, & mera esse somnia, quę de his dicuntur.
» 12. Spiritus & formam à materiâ separatam posse videri
» ab homine.
» 13. Temerarium esse adfirmare, quod quidquid dęmones
» possunt etiam magi possint eorum operâ.
» 14. Sententiam illam; quod dæmon superior inferiorem
» posit expellere, esse erroneam, & inferre iniuriam CHRISTO.
» Luc. XI.
» 15. Pontifices in suis bullis non dicere, quod Magi & Ma-
» lefici talia opera (vt supradictum est) perpetrent.
» 16. Pontifices Romanos dedisse facultatem inquirendi in
» maleficos; ne, si contra fecissent, fictè magię insimularentur,

quemadmodum anteceſſores eorum aliquot verè magię fue-
runt inſimulati.

Has omnes & ſingulas aſſertiones cum plurimis calumnijs
mendacijs & ſycophantijs, in magiſtratus tam ſæculares quá
Eccleſiaſticos, petulanter & inuerecundè, falſoque profuſis;
quibus ſcripta mea de magicis ſcatent; expreſsè, ſcienterque
condemno, reuoco, atque reijcio: véniã de commiſſis à Deo
& ſuperioribus obnixè petens, & ſanctè promittens, quod in
poſterum nihil horũ docebo, promulgabo, defendã, vel aſſe-
rã, nec verbo, nec ſcriptis, per me vel alios, quocũq; locorum
me venire contigerit. Si contra fecero, ſubiicio me exinde
provt ex nunc omnibus pænis iuris contra relapſos hæreti-
cos, refractarios, ſeditioſos, reos læſæ Maieſtatis, iniurioſos,
ſycophantas publicè conuictos, necnon & in periuros ſtatu-
tas. Submitto me quoque correctioni arbitrariæ, tam Ar-
chiepiſcopi Treuirenſis, quam aliorum quorumcunque ma-
giſtratuum, ſub quibus me degere contigerit, quique de meo
relapſu & violatâ fide certiores facti fuerint, vt me pro meri-
tis puniant in honore ac famâ, bonis ac corpore.

In quorum omnium fidem hanc meam præfatorum arti-
culorum reuocationem propriâ manu ſubſcripſi, in præſen-
tiâ Notarii & teſtium.

Sic ſubſcriptum,

CORNELIVS LOOSEVS CALLIDIVS.

Et denuo ſubſcriptum.

Acta ſunt hæc *in Imperiali Monaſterij S. Maximini* ex-
tra prope Treuirim *in Stubâ Abbatiali*, ibidem coram Reue-
rendiſſimo, Reuerendis, Venerabilibus & eximiis Dominis,
Domino *Petro Binsfeldio* Epiſcopo Azotenſi, Reuerendiſsi-
mi Archiepiſcopi Treuir. Domini noſtri clementiſſ. in ſpiri-
tualibus Vicario generali, & *Reinero* dicti Monaſterii Abbate,
Bartholomeo Bodegemio Delpho I. V. L. Curiæ Eccleſiaſticæ
Treuir. Officiali, *Georgio Helffenſterio* SS. Theolog. Doct.
Eccleſiæ Collegiatæ S. Simeonis, in ciuitate Treuiren. De-
cano,

„cano, & *Ioanne Colmanno* I. V. Doctore, dictæ Eccleſiæ Ca-
„nonico, & curiæ Treuir. ſigillifero &c. *ſub anno Domini 1592.*
„*more Treuir. die Lunæ 15. menſis Martij* in præſentiâ mei Nota-
„rij infraſcripti, & honeſtorum *Nicolai Dolert, & Danielis Maier*
„Reuerendi Domini Abbatis reſpectiuè ſecretarij & ſcribæ,
„teſtium ad hoc ſpecialiter vocatorum & rogatorum.

Subſcriptum

ADAMVS HEC Tectonius, Notarius.

Et inferius;

Collatum cum ſuo originali repertum concordari per me infraſcriptum Secretarium oppidi Antverpienſis.

G. KIEFFEL.

Habetis integram PALINODIAM: poſtea tamen iterum Bruxellæ vicepaſtorem agens in Eccleſia S. Mariæ de Capellâ, accuſatus fuit de relapſu, & poſt diuturnum carcerem dimiſſus; & (vt pertinacem dementiam intelligas) tertiam accuſationē denuo ſuſpectus morte præreptus euaſit; ſed (quod dolendum) non paucos, homines tamen Phyſiologiæ & Theologiæ ſolidæ, non ſatis gnaros, ſtoliditatis huius reliquit ſectatores. Qui vtinam ſaperent, & quam temerarium atque noxium ſit, Eccleſiæ iudicio, vnius Wieri hæretici deliria præferre, tandem ſeriò intelligerent.

FINIS.

SVMMA-

SVMMARIA LIB. VI.
MAGICARVM DISQVISITIONVM;
QVI EST,
DE OFFICIO CONFESSARII.

CAP. I. *De officio confessarij, quâ iudex est.* A

Sect. 1. Peccatorum catalogus quæ illi inuestiganda.

Quæ ex primo libro. Quæ ex 2. B libro, Quæ ex 3. Quæ ex 4. & 5.

Sect. 2. De sigillo confessionis in hac materiâ.

Quid quoad delictũ commissum? C de promisso secreti sigillo.

Quid quoad delicta committenda? refutati quidam Iurisconsulti.

& vtrum quis possit vti ad prudentem gubernationem scientiâ in confessione acceptâ.

Quomodo se debeat gerere cum complice cuius per confessionem socij peccatum cognouit?

Quid respondendum iudicibus à confessario.

Quomodo iudex aliquid cognoscat sub sigillo confessionis, & illud teneatur seruare.

Casus quibus licet reuelare sub sigillo accepta.

De licentiâ reuelandi multa.

De eo qui etiam extra confessionem idem cognouit. De pœnâ reuelantis.

Sect. 3. De modo confessionis.

Quæ obseruanda in interrogatorijs? D

Quæ in animi pręparatione necessaria? E

A quo sententia intimanda?

Quãdo cõfessarius debeat adire reũ?

An confessarius præsens esse debeat ad bancum?

Vtrum possit confessarius petere, vt sacculus puluereus collo rei appẽdatur, vt stranguletur prius &c.

Quomodo procuranda contritio?

Quæ ad eã solita occurrere impedimenta, quomodo remoueri queant?

An signum impœnitentię certum sit, non posse lacrymari? disputatur de hoc signo, & ludicum quorumdam opinio refellitur.

De obligatione restitutionis in hoc crimine.

De absolutione, quædam particularia. Exemplum mirabile mulierculæ Aquitanę, ex Florimundo Raẽmondo. Missæ Sacrificium dæmon quomodo æmuletur.

Quid reseruatum in hoc crimine.

Vtrum mendicantibus religiosis liceat absoluere ab hoc crimine, quãdo Episcopi illud sibi reseruarunt?

Respondetur argumentis Viualdi & cuiusdam recentioris.

CAP. II. *De officio confessarij, quâ medicus est.*

Anacephaleosis remediorum.

Sect. 1. De remedijs superstitiosis.

Quæst. 1. De exemplis superstitiosarum curationum, siue magicorũ remediorũ.

Chaldęorum Mnusiris. Hebręorum Thephilim & alia huiusmodi.

Paracelsi remedia impia proponũtur

De imaginibus superstitiosis. de incisione arboris. de collocatione in foco. de nominibus Ephesijs. de conuicijs & blasphemijs. de exagonis Paracelsi. de quodam exemplo miro, quod refert Grillandus. de canum mactatione. Gallicantus, an & quopacto maleficia possit dissipare?

De lotione matutinâ manuũ & faciei.

De lotio humano, veterum sentẽtia.

Exemplum Pharaonis Regis Ægyptij. aliud ex Martyrio S. Luciæ.

Qui

Qui νεφελοδιῶκται, γυνεῖται, & φυλακτήριοι, in sinodo Trullana. quid πεύγια. B

De gestatoribus galeæ seu amnij infantilis. Exemplum subulci sortilegi cuius porcos diabolus custodiebat. & de alio opilione Traiectensi.

Plinij, Varronis, & Constantini vana remedia. de Marsilij Ficini quodam libro periculoso.

De Cicorij radice effodiendâ. de crinibus vel dente euulso abijciendis. de ouis confringendis. de Sereni Abacadabra. de sale profano. de loci mutatione. de nominis mutatione contra Laur. Ananiam.

De precariò vel furto sublatis rebus ex malefici domo. de crepidis, lacinijs &c. de canibus, equis, stricti gladij vibratione.

Virgilij locus & exempla varia. De circuli circumductione.

Superstitio opinari non futura remedia, si priùs confessarius vel medicus fuerit adhibitus. C

An debeat malefica prius libertati restitui. De scopis in ostio ponendis, de acubus aut crinibus in ollam conijciendis.

De cogendis sagis per minas, vim, & verbera. Quod soleant in alios sortem transferre, probatur exemplis. Euripidis & Senecæ loca Remediũ quoddam Salisberiensis. & alia Sacrilega.

Semper dæmon in his lucratur, & quomodo. Exemplis probatur translatio mali in alios. D

Interdum futilibus planè dæmonem cooperari. probatur exemplo studiosi & vetulæ. Examinata quędam dicta Cardinalis Cusani.

Quæst. II. An liceat remedium petere à maleficis.

Quod non liceat iure ciuili malefi- E cijs vti in bonum finem, contra multos. Leonis Imp. Constitutio, qua abrogata lex Constantini. eadem explicata. Ecclesiasticâ lege idem prohibitum esse. Locus ad Rom. 3. v. 8.

Non posse cogi maleficas vt benedicant. Et de hac benedictione inquisitum. Articulus Parisiensis dictum impium Paracelsi. Remigij sententia reiecta. F

An liceat tollere maleficium per res superstitiosas? An liceat per vana remedia tollere? Discutitur exemplũ Sum. Rosellæ.

Contra Aureolum nõ licere à malefico parato petere vt maleficium tollat maleficio? Exemplum Nideri. Soluuntur argumenta Remigij. G

Explicantur l. nullus. C. de malefic. & locus Photij in Nomocanone.

Potest maleficus induci vt per modum licitum tollat maleficium. Et induci potest tam precibus quam coactione, contra Remigium. & examinatur dictum Brianzonf, quod liceat hoc petere ab ipso Diabolo.

An liceat petere vt tollat ab alio, quam ab auctoremet maleficij? Quid quando dubito an sit sublaturus per maleficium?

Praxis qua in hac re vsus B. Theodorus. Quibus verberibus cogere liceat? Quando sit necessaria cautela Caietani? Exemplum S. Godoleuę, quæ vsa hac cautela. H

Alia cautela noua petere quo vsurus sit remedio? Praxis & vsus huius cautelæ.

Quæst. III. An liceat maleficium destruere, vt, eo destructo, seu sublato signo, Diabolus nocere desinat?

De his signis, qualia esse soleant; exemplum de serâ clausa. Status quæstionis. I

Argumenta sententiæ negatiuæ

(Non licere) Ioannis Hesselij.

Sententia communis affirmatiua (licere) explicatur, & fusé probatur. Auctores huius sententiæ, qui & quales. K

Exempla eorum, qui hac vsi. Examinantur singuli actus, qui possunt interuenire. L

Dissoluuntur argumenta omnia primæ sententiæ. Quem effectum à dæmone liceat exspectare? Quomodo quis vetetur declinare ad Magos? Quod teneãtur malefici signum positum tollere? Aliquando non absoluendus nisi faciat. M

De sagarum depilatione. Quomodo intelligendum dictum IESV CHRISTI? hoc genus non eijcitur, nisi in oratione & ieiunio. De exemplo S. Hilarionis. Explic. ca. si per sortiarias. 33. q. 1. Quomodo Diabolus est alligatus signis?

Sect. 2. De remedijs naturalibus contra maleficia.

De remedijs plerisque N. L. vt de baaras. de hyperico. de thapsia, rhãno, spina, verbasco & simil. N

De remediis ex lupi corpore. item ex hyenâ, ex catulo nigro. ex dromadâ, ex mustelâ. ex Leone, ex pardo. ex asino siluestri, domesticoque. ex allijs. ex hydrargyro. ex adamante. ex Chrysolitho. ex corallio. ex gagate. ex iaspide, ex onyche, ex sardio. ex Cameleonte. ex asino. Quomodo hæc possint prodesse ex sententiâ Theologorum.

Quando maleficia naturalibus remedijs tolli possint, quando nõ possint? Explicat. cap. vlt. 26. q. 7.

Sect. 3. De remedijs supranaturalibus, diuinis, seu Ecclesiasticis.

Primum vera & viua fides. obseruatio mandatorum Dei. Exempla Petri Iudicis. D. Antonij, feminæ Christianæ apud Epiphan. & alterius in vitâ S. Cipriani, & alia quædam. O

2. Legitimus in Ecclesiâ Catholicâ Sacramentorum vsus. P

De *Baptismo*, Exempla Tyridatis Armeniæ Regis. item aliud de Chami Regis Tartarorum filiolo.

De *Confirmatione*. Ex Lactantio probatur, & exemplo Iuliani Apostatæ apud Prudentium. Q

De *confessione* seu exomologesi. varia narrantur exempla, Bedæ, Ioannis Diaconi, & Petri Cluniacensis, & Ioann. Cæsarij. Item ex Theodorico de Appoldiâ. Metaphraste, & Lisiardo. R

Nota autem hîc duo exempla de efficaciâ recitatæ Salutationis Angelicæ. Explicatum consilium B. Catharinæ Sueticæ.

De venerabilis Eucharistiæ vi. Exépla, vnum Eremitæ apud Cassianũ. Puellæ Arabæ apud B. Prosperum. Vxoris cuiusdam à D. Bernardo. alterius similis nostro tempore in Picardiâ. alterius à S. Auxentio. item aliud in Indijs frequens. itẽ in Gallijs tempore Albigeensium. item aliud in Teuthoniâ (Et nota Lector Magica hæreticorum miracula.) Aliud simile ferè in Alpibus Rhetijs. item aliud de visione Prædicatorum Neapoli in conuentu S. Dominici. & aliud Salernitanum recentius. necnõ aliud D. Macarij. S

De missæ Sacrificio. T

Exemplum Hesperij apud D. Augustinum.

aliud D. Bernardi. aliud D. Theodori. confessio sagarum, & ratio cur tam lõgas in Catholicorum templis ante meridiem moras trahant. V

De oleo infirmorum.

Exempla

Exẽpla Sanctorũ
- Sacerdotis apud Bedam.
- Theodosij monachi.
- Launomari.
- Parthenij.
- Auxentij Archimãdritę.
- VVinvvaloci.
- Eutychij Patriarchæ.
- Paterni Abrincensis.

3. *De petẽdo Sanctorum hominũ auxilio.* X

Cur hoc remedium minus hodie frequens, quam olim? Erant diuersi exorcistæ, & isti Sancti. Exempla 85. Macarij vtriusque, Cuthberti, Rustici, Basilij, Paphnutij, Eugendi, Greg Thaumaturgi. Paulli simplicis, Theodori, & Vrsmari.

4. *De exorcismo Ecclesiastico.* Y

Antiquitas ordinis exorcistarum. Ritus quidam veteres in exorcismo adhiberi soliti. Nomen dæmonis peti solebat; cibi soliti exorcisari. cauendum à ludicris sermonibus, probatum exemplo. Serium exemplum S. Vrsmari. in quo notandæ eædem ante octingentos annos, quæ nunc cerimoniæ. Exempla S. Adelelini, & S. Maurilij. Cur exorcismus aliquando sit irritus? Contra quæ veneficia non soleat prodesse, ex Tostato.

5. *De operibus satisfactorijs.* Z

De eleemosina. De ieiunio, exempla S Auxentij & S. Procopij. De Oratione. 1 de communi Ecclesiæ. 2. de priuatâ in his præcipua symbolum Apostolicum & oratio Dominica. item Rosarium, & Litanię.

6. *Imploratum nomen IESV Saluatoris, & CHRISTI, & Sanctorum.* AA

Exempla & auctoritates Patrum remissiuè Nomen MARIÆ virginis. tria exempla. Auxilium Angeli Custodis. S. Gouladuch.

7. *Signaculum Sanctæ Crucis.* BB

Probatur testimonijs & exemplis plurimis. quę propter multitudinem hic in summario omittuntur.

Mos Sanctorum, tegendi miracula, additis aliquibus rebus naturalibus,

8. *Sanctorum reliquiæ.* CC

Probatur plurimis auctoritatibus. & exemplis, vt S. Philippi, S. Dympnæ in Brabãtiâ, & plurimorum aliorum. honorandi Sancti peregrinationibus & donarijs. Cauendum à superstitioso eorum cultu. quem odêre, vt probatur exemplo quodã S. Glyceriæ.

9. *De aquâ benedicta.* DD

Antiquitas huius ritus. Efficacitas probatur varijs exemplis. Et præcipua quædam, contra spectrũ Apameense. & contra aliud Tentaëdium lapides iaciens. & D. Huberti. &c. VVieri impudens siue mendacium, siue calumnia.

10. *Res aliæ benedictæ ritu Catholico.* EE

De agnis Dei. De cereis & sale benedicto. De pane benedicto. antiquitas ritus. exempla quædam.

11. *Pia amuleta collo suspensa.*

Quæ requirantur ne sint superstitiosa?

12. *Pulsatio campanarum.* FF

Experientia quotidiana. Exemplum mirabile ex Petro Cluniacensi. confessiones maleficarum. Cauendum à duobus Lamiarũ mendacijs, vt illic. Refellitur vulgi opinio de campanarum baptismo. Hæreticorum stropha quotidiana. Capitularis Caroli Magni locus explicatus. Benedictioni aliquando tributũ nomen baptismi, vt apud Iuonem Carnutens. Benedictionis Campanarum ritus defensus contra hæreticos. De efficacitate earum contra dęmones in quo hæc sit sita? Petri Mexiæ

error. Cur hęc remedia non ſemper efficacia? GG

CAP. III. *Quorumdam remediorum Eccleſiaſticorum, cõtra calumnias hæreticorum; maxime Georg. Godelmanni; defenſio.*

Quidam non Iuriſconſulti ſed rabulæ in cęrimonias petulantes. A

Defenſi exorciſmi Eccleſię Catholicæ. Oſtenditur ineptia & imperitia aduerſarij. Colliguntur multa eius mendacia. Oſtenditur in Exorciſmo nihil magicum reperiri. B

Singillatim omnes eius ritus probantur & explicantur.

Defenſio ſalis benedicti. mendacia aduerſarij & fraus. Defenſio *aquæ benedictæ.* Benedictiones herbarum. C

Noua iterum aduerſarij mendacia.

Defenſio Agnorum Dei. Alia iterum mendacia. Defenditur benedictio balſami & olei. Ineptia aduerſarij formulam dicentis eſſe Magicam detegitur. D

Verbum exorciſo, & vſus defenditur. Vſi eo Apoſtoli. Cur nõ Chriſtus? baptiſmo peccata remitti.

Defenditur Extrema vnctio, & benedictio olei infirmorum. E

Smidelini & Lerchemeri væſana cõuicia.

Ex antiquitate probãtur benedictiones variarum rerum. Herbarum ſeu fructuum. Aquæ benedictæ. Chriſmatis. Panis & ſalis.

Quæ vis ſit rerum Sacramentaliũ. F

Aliud iterum mendacium. Item alia & alia. G

Reſpondetur argumentis quibuſdam Godelmanni. Oſtenditur exorciſtarum ordinem in Eccleſiâ olim fuiſſe. D. Clementis Rom. locus explicatus. H

Defenditur cultus Venerabilis Euchariſtiæ, & in eâ eſſe verum corpus Saluatoris Noſtri. Oſtenditur nihil in conſecratione nec cultu Magicum eſſe. I

Contra Ioſe. Scaligerum defenditur, opera D. Dionyſio Areopagitæ aſcripta non eſſe Pſeudepigrapha. K

Superbia eius ante oculos ponitur ipſius met verbis, & monetur reſipiſcere, ſeque deinceps gerere modeſtiùs, & ſapere humiliùs.

Monita quædam pro Confeſſarijs & pœnitentibus. L

MARTINI

MARTINI DELRII, SOCIETATIS IESV PRESBYTERI, DISQVISITIONVM MAGICARVM. LIBER VI.

QVI EST, DE OFFICIO CONFESSARII.

QVVM duplicem personam gerat confessarius, iudicis & medici; facilè intelligitur vtriusque munere fungi debere. Iudicis quidem personam sustinet, quando confessiones excipit, tantum: tum enim Dei vices gerit in ligando & absoluendo; Medici gerit non tum solummodò, sed etiam extra tribunal illud poli; quando consulitur; idque vel à reis, vel à læsis, vel à iustitiæ executoribus, & administris, vel denique ab alijs quibuslibet. De duplici hoc officio nunc nobis agendum.

CAPVT I.

De officio Confessarij, quâ Iudex est.

AD Iudicem pertinet nosse delicta, & de illis in foro suo iudicare. vt ea cognoscat iudex; operepretium fuerit principiò hîc quasi in tabellâ seu breuiculo, ante oculos ponere, quæ in quinque præcedentibus libris peccata, seu delicta, noster iudex debeat animaduertere, & explorare; vt, cũ necesse, reum iuuet interrogando.

SECTIO I.

B Ex *Primi* itaque *libri Proloquio*, discet; licere examinare hæreticos, an sint etiam magi seu malefici.

Ex 1. & 2. cap. discet, discernere superstitionis & Magiæ species.

qui libri ratione magiæ prohibiti sunt.

Ex c. 3. discet.

q.1. quantum astrorum influxui citra errorem possit tribui?

q.2. vitare errores malè Christianorum circa complexionis temperamentum.

q.3. errores vitare circa vim imaginandi.

q.4. Quid sentiendum de sanatione per aspectum, contactum, vocem. de salutatoribus, de gentilibus S. Paulli & Sanctæ Catarinæ, & similibus circumforaneis,& de curationibus militaribus &c.& quæ in hac re peccata interuenire soleant?

Ex c. 4. discet in

Princ. quæ peccata occurrant in Magiâ naturali & artificiali.

q.1. Peccata sigillorũ & caracterum magicorũ.

q.2. magorum fraudes de Numeris, & quid tribuendum illis.

q.3. Quomodo peccetur credulitate & vsu incantationum?

q.4. Quæ amuleta seu periapta licita, quæ non?

Ex c. 5. discet.

Quæ in pirotechniâ seu alchymiâ peccata reperiantur, & quo se pacto cum alchymicis confessarius gerere, & quę illos debeat interrogare? q.3.& 4.

Ex libro Secundo discitur de quibus Magi sint examinandi.

1. De artis auctore, & efficiente causâ quid sentiant? *vt habes q.2.*
2. quos habeant libros? iuxta *q.3.*
3. circa pactum, quas illi adhibuerint sollemnitates? *iuxta q.4. præcipuè litterâ E.* & hic an sint rebaptizati &c.
4. circa effectus, an eos ediderint præstigiatorios? quia hoc est mendacium. *vide q.6.et 8.*
5. An putauerint Diabolum vera miracula facere posse? quia est error. *vide q.7.*
6. an imagines sacras inhonorarint, conspuendo, verberãdo, trahen-

trahendo,mergendoue? *Vt q.11.*

7. an alteri pauperiem fecerint,vel damnum dederint. in bonis fortunę? *d.q.11.et 12.*

8. an thesauros arte magicâ quæsierint,aut aliter diuitias, honores,vel victoriam à dęmone expetierint? *d.q.12.*

9. an incantarint animalia & quomodo? *q.13.*

10. an cum bestijs rem habuerint? *iuxta q.14.*

11. an cum dęmone corpus miscuerint,& quomodo? *q.15.*

12. an ad conuentus iuerint,& ibi fecerint, quæ fieri solere narrantur? *q.16.* vbi & illud notandum aliquando non cũ dæmonibus,sed exstincto lumine,promiscuè cum quouis vel quauis oblatis proximis sibi concubuerint : quod de Lamijs & maleficis Atrebatensibus anno 1459. narrat Meierus in Annal. Flandriæ.

13. Quoad lycanthropos; examinandi,an sibi dumtaxat tales videbantur, an etiam alijs? quia secundo casu adest semper pactum. *iuxta q.18.*

14. an aliquibus vsi contra vulnera ac tormenta? & quibus? *qu.21.*

15. an conati animas euocare? an conuenerint de apparendo post mortem? *Vide q.26.*

16. an finxerint spectra? *q.27.*

17. an spectris cultum aliquem exhibuerint,& quem,& qualibus? an pacti cum illis aliquid fuerint, an familiaria colloquia superflua cum his habuerint? iux. *q.28.*

18. an procurauerint spectrorum apparitionem? *q.29.*

19. an exorcismis vetitis vsus? quæ adhibuerit, & quam adhibitorum vim esse putarit? an habuerit dæmonem inclusum,vel includere sit conatus? an paredrum habuerit, & sub quo pacto,quamdiu,ad quid &c. *q.30.*

Ex libro Tertio.

1. interrogent,quæ sint instrumenta quibus vsæ? nam grauius subest peccatum vnguentis,eò quòd solet præcedere anthropofagia & infanticidium. *Vide q.1.*

2. an somnificum maleficium intulerint naturali medicamento,

mento, an verò acceſſerit ſepulcri violatio, & cadaueris iniuria? *q.2.*

3. quibus philtris vſæ, an miſcuerint ſacramenta, aut alias res ſacratas, & quas? *q.3. ſect.2.*

4. an ſic aliquem egerint in amentiam, occiderint, læſerint? *d. ſect.2.*

5 an contra philtrum ſint vſi remedijs illicitis? an capti illicito amore, fecerint quæ ex ſuâ parte neceſſaria? *d.q.3.ſect.3.* item quę conſilia dare poſſit tali amore irretitis? *ibid.*

6. ob quam cauſam philtrum prębuerit; cælebs, an vt matrimonio iungeretur: coniugata, an vt amorem mariti recuperaret; vtrique, an ad libidinem illicitam? *q.3.ſect.2.*

7. quid exiſtimarit de faſcinatione, & an aliquam faſcinarint: quibus vſi remedijs vel antidotis contra faſcinationem? *q.4 ſect.1.*

8. an cadauera laniarint, & quæ damna venenis intulerint? quo pacto illa damna viuẽtibus dederint? item an aliquid defoderint, cui ſolâ remotione queat occurri. *d.q.4.ſect.2.*

9. *In ſect.3.* notet confeſſarius ſingula, vt norit diſtinguere in aborſu, an nocuerint iã viuo, an antè animationem: ité an ſic diſtenderint prægnantem, verâ, an ſimulatâ prægnatione? quia priore caſu accedit prolis periculum. ité quoties hæc facta: denique in 3. caſu, an propter hanc deſiccationem, fætus fame perierit, & quot &c.

10. Attendat qui homicidæ ſint excommunicati? *Sect.4.* Interroget an ſagittariam exercuerit magus? an huiuſmodi imagines confecerint, an baptizarint; & in quarum perſonarum interitum?

11. *Sect.5. & 6.* quos animi, corporiſue morbos intulerint?

12. *Sect.7.* an aliquos deuouerint? & quâ imprecationis formula?

13. *Sect.8.* an maleficiarint aliquem ligaminibus, & ad quod tempus? item an ad euitandum vel ſanandũ illud, aliquid ſuperſtitionis adhibuerint.

14. *Ex 5.q.* diſcet habere rationem perſonarum, quibus nocitum

citum fuit. hinc enim atrocitas peccati crescit. nam ceteris paribus contra publicam personam peccatur grauiùs, quam contra priuatam. atrociſsimum quoque est omnium, necare infantulos nondum baptizatos.

Ex q.6. & 7. discet ob quę peccata maximè, quis tradatur maleficis puniendus; quibus etiam abstinendum sit ijs, qui cupiunt esse tuti, vel liberari à maleficijs.

Ex q.8. poterit confessarius proponere miseriam maleficorum, & peccati enormitatem.

Ex libri verò huius parte posteriore; discere poterit.

1. Naturam vanæ obseruantiæ. *q.1. & 3.*

2. quando, & quale sit peccatum? *q.2.*

3. modos præcipuos vanæ obseruantiæ, & ex eorum similitudine, quando in hoc peccatum quis ruerit? *q.4. sect.1.*

4. de precibus & verbis sacræ scripturæ, de ieiunijs & alijs operibus bonis secundum se. *sect.2.*

5. de ligaturis & periammatis. *sect.3.*

6. de obseruatione ominum. *sect.4.*

7. de strenis initio anni. *sect.5.*

8. quando liceat obseruare dies, quando non. *sect.6.*

9. quæ sint licita media sanandorum morborum, & quæ non, & de militari vulnerum curatione. *sect.7.*

10. fundamenta vanarum obseruationū quę adhibentur ex S. S. &c. refutata. Quod est necessarium scitu, vt idiotis possit persuaderi, esse impia illa, quę habēt pro pijs. *sect.8.*

De formulâ, si Deus incarnatus &c.
Dæmonū ministerio an ad bonū liceat vti.
De rythmo seu versu.
De ritibus & cærimonijs quæ adhibitæ.
De dubio in quo benignior sequēda sit interpretatio, tā de dubio personę, quā rei.

} Contra Felicem Malleolum Tigurinum.

11. Ex formulis positis *in sect.9.* futurum ei non difficile, iudicium ferre; de ceteris, quæ sunt innumeræ, & in singulis locis diuersæ; sed in ipsâ ratione formali superstitionis conueniunt.

Ex Libro Quarto.

1. Discet naturam prophetiæ. & quando sit peccatum prophetæ, non credere inspirationi. *c.1.q.1.& 2.*

2. Quibus instructum esse oporteat ad dandum consilium in reuelationibus? qui abusus & errata hîc possint accidere ex parte confessarij; quæ ex parte habentis reuelationem? quomodo fraudes & peccata huiusmodi deprehendantur? de scrutandâ intentione. *q.3.*

3. Regulas discet ad cognoscendum quando peccẽt astrologi & similes diuinatores. quando sors, omen, vel signi petitio sit licita. *c.2.q.3.*

4. Qualiter peccent diuinatione vtentes, & quæ excusent vel minuant peccatum. *q.4.*

5. Quale peccatum sit oracula dæmonum consulere? *q. 6. sect. 1.*

6. In necromantiâ quibus vsæ medijs seu instrumentis, quorum ratione potest accedere infanticidium, & similia peccata. *Sect.2.*

7. *Ex seqq. sectionibus* discet species diuinationis cum pacto expresso. In specie quoque illarum vltimâ de oculi excussione, nota incidere in obligationem restituendi, ratione damni iniustè illati.

8. *in q.7.* discet varias species pacti impliciti; ex quibus poterit decidere casus similes, vt de saltantibus per pyras, de asseruantibus ἄμιον, de ferentibus amethystum vt somnient, de offerentibus candelam S. Antonio vt furem indicet; & in quibusdam potest accedere obligatio famæ restituendæ, vt in Parthenomantiâ.

9. quomodo liceat niti ominibus, prodigijs & portentis? quando peccetur in huiusmodi obseruandis? *sect.2.*

10. Quando sit sors diuinatoria & prohibita? maximè de illâ quæ fit per inspectionem libri sacri. *sect.3.*

11. Ad naturam peccati huius intelligendam planè necessaria est. *sect. 4.*

12. Discet peccata astrologorum, Genethliacorum, & ceterorum

terorum iudiciariorum etiam medicorum & chirurgorum. *cap. 3. q. 1.*

13. Quæ liceat diuinare ex elementis & mixtis insensilibus, vt cometis, halonibus &c. quæ non? *q. 2.*

14. Quid liceat medicis diuinare. *q. 3.*

15. Quando peccent physiognomi? *q. 4.*

16. Quale peccatum sit chiromantia? *q. 5.*

17. Quæ somnia licet obseruare & interpretationem quærere? *q. 6.* In fine quæstionis habebit exemplum faciendæ in similibus disquisitionis.

18. Quæ occurrant hodie peccata in sorte diuisoriâ, & quibus casibus sit licita? *c. 4. q. 1.*

19. Quæ peccata contingant in contractu sortis, quem vocant ollę seu Lotheryæ? quæ quoad venditorem, quæ quoad emptores, quæ quoad ministros seu assistentes, quę quoad remp. vel Principem? *q. 2.*

20. Quæ peccata sint canonicę purgationis: an quis eam cum mendacio vsurparit? *q. 3.*

21. An vsus sit vulgaribus purgationibus interroget; tam subeundo quam exigendo. Notet quæ dicta de prouocatione ad diuinum iudicium; quomodo in eâ peccetur: item de duello publico & priuato propter adiunctam excommunicationem: & notet quæ ad explicationem censurę illius hîc addita. *Sect. 1. & 2.*

22. De peccatis purgationum variarum per ignem Sect. 3.

23. Peccata probationis aquæ frigidę vel feruentis *sect. 4.*

24. discet, cur & quomodo peccet iudex probatione illâ vulgari, qua sagæ in aquam proiectę creduntur supernatare: & quid respondendum nitentibus consuetudine seu corruptelâ quorumdam iudicum. *q. 5.*

25. Notet quæ hîc dicuntur, vt communia omnibus vulgaribus purgationibus.

26. Item notet, quę de excusatione ex capite ignorantiæ aliquando iudices prætexunt; vt sciat quando bona intentio excusationem illis prębeat, quando verò non prębeat.

27. Item, quale sit peccatum error sine dolo?

28. Peccare iudices, qui, semotâ lege & ratione, arbitrij liberam plenitudinem sequuntur: & quo modo omnis iudex legi sit subiectus? *Sect. 2. litt. I.*

29. Peccare quando canonibus non obtemperant? *sect. 3.*

30. Quando liceat signum petere? & quæ fides requisita ad editionem miraculorum?

31. Quo modo peccet torquens vel damnans eũ, cui hæc purgatio fuit adhibita? *d. sect. 3.*

33. De peccato purgantis per pondera & lancem. *q. 6.*

34. De peccato purgantis per crucem.

35. Peccata in quibusdã alijs generibus, quæ rariora. *ibid.*

Ex libro Quinto discet:

1. Quando iudex peccet arbitrando temerè circa criminis grauitatem?

2. Quando peccet minuendo vel augendo pœnam legis?

3. Quem iuris ordinem contẽnendo iudex peccet? *sect. 1.*

4. Quomodo peccet in inquisitione? 1. circa corpus delicti. 2. ratione accusationis præcedentis. 3. in formâ inquisitionis. 4. quoad præcedentia indicia. 5. quoad famam præcedẽtem. 6. quoad absolutionem præcedentem. 7. quoad transactionem. 8. quoad gratiam Principis. *Sect. 2.*

5. Discet de indicijs, quæ vis præcipuorum? 2. quod iudex tenetur aliquando ad damnorum restitutionem, si nõ interrogauit de socijs. 3. quando propterea reo deneganda sit absolutio? 4. alia in hac re tam rei quam iudicis peccata. 5. peccata iudicis ex defectu indiciorum ad torturam sufficientiũ. 6. quomodo distinguenda iactantia à minis? 7. quod mens scrutanda in minantis æquiuocâ locutione. *Sect. 3.*

6. *Sect. 4.* docet vim minùs certorũ indiciorum. 2. quod ex non impedito damno iudex teneatur restituere. 3. Peccari in sortiariorum, defensione, fauore, patrocinio & occultatione. 4. qui mortaliter peccent non defendendo. 5. qui teneantur restituere.

7. discet multiplices abusus iudicum in receptione testium.

stium. *sect. 5.*

8. Peccata accusatorum, & onus restituendi. *sect. 6.*

9. varia peccata in reis comprehendendis, carcerandis, & postea ibi asseruandis. *sect. 7.*

10. multa grauia peccata circa modum torturæ, in quantitate & qualitate.

11. quosdam ritus superstitiosos contra maleficium (vt vocant vulgo) Taciturnitatis. *sect. 9.*

12. peccare iudices qui mendacio doloue reum decipiũt. *sect. 10.*

13. quando iudex peccet condemnando reum ex suâ confessione. *sect. 11.*

14. Quomodo discernẽdæ; suspicio, opinio, & præsumtio.

15. Cui possit iniungi abiuratio, & quopacto is ad eam inuitus adigi possit? *sect. 12.*

16. Varia in quibus iudices circa canonicam purgationem queant pecccare. *Sect. 13.*

17. Quo modo iudex peccet, interdum etiam cum onere restituendi, eo quòd cùm deberet absolutè absoluere, tantũ absoluit reum à iudicij instantiâ? *sect. 14.*

18. Quo modo qualificanda sortilegia? item quæ sint hæreticalia, quæ non? & proinde quibus excommunicatio accedat? *sect. 15.*

19. Quando iudex peccet in pœnæ irrogatione? *sect. 16.*

20. peccata quædam propria Sacerdotum & clericorum in hac materiâ, de quibus illi inrerrogandi. *ibid.*

21. Quando iudex remittens pœnam teneatur ad restitutionem & peccet? *ibid.*

22. Peccatũ legentiũ vel retinentiũ libros Magicos. *sec. 17.*

23. An præbenda maleficis ad mortem damnatis Eucharistia; & vnctio, & quid in Eucharistiâ præbendâ sit obseruandum? *Sect. 18.*

24. Peccetne iudex sepulturam denegando? *sect. 19.*

25. Peccatum eorum qui subministrant instrumẽta necis, vt reus euadat pœnam publicam. *Ibidem.*

SECTIO II.

De Sigillo confessionis in hac materiâ.

HAnc sectionem addo, propter quorumdam confessariorum simplicitatem, & quorumdam Iudicum temeritatem atque malitiam; qui, quantum possunt, conantur ex cõfessarijs, directè, indirectéue, tum ante Rei mortem, tum post eam, exsculpere, num reus fuerit peccati illius conscius. Adeò vt alicubi audiuerim solitos quodam loco confessarios à iudice post latam sententiam mortis in reum interrogari; sitne iustè damnatus reus, necne: & religiosos quosdam, eò quòd hanc Iudicum iniquam importunitatem, vt sacrilegam, graui oratione repressissent, inposterum ad reos audiendos vocari desijsse. Notandum primò sigillum confessionis vim æqualem habere in omni crimine etiam maximè enormi; vt in crimine læsæ Maiestatis humanæ, & hæresis α; vnde patet falsum & erroneum esse versiculum illum vulgarem;

Est hæresis crimen, quod nec confessio celat.

Notandum 2. ex communi sententiâ, seruandum sigillum, vt ante rei mortem, sic & eo mortuo. quia moriendo ius famæ suæ non amisit: nec confessio eius propterea minùs confessio esse cæpit, quàm priùs. Notand. 3. Doctores quando cõcedunt veniam detegendi, seu narrandi aliqua accepta in confessione, nunquam loqui de expressione delicti in specie, vel personæ nominatione, sed omnes tantum agere de quadam generali reuelatione delicti, sic factâ, vt per eam nequeat ad personarum cognitionem deueniri β. Notandũ 4. aliud esse si agatur de delicto committendo, aliud si de iam commisso.

Quoad delictum commissum, inprimis est sententia quorumdam, quæ communis videtur Canonistarum γ, posse Sacerdotem delictum iam commissum reuelare, quod non in Sacramento pænitentiæ; sed extra illud, sub promissione secreti & sigilli confessionis accepit; imò si in testem producatur, debere illud reuelare in iudicio; hęc sententia reijcitur

α *Gig. de cri. læs. Mai. lib. 2 rub. qui accusa. pos. qu. 18. Anton. Gabrielius li. 7 conclu. vlt. n. 17. Albertin. de cognoscend. assertio. Cathol. q. 25. Scot. & Ric. in 4. d 21.*

β *sic post Angelũ, Albertin. Gigĩ. & Gabrielĩ docuit Farinacius to. 1. q. 51. n 110.*

γ *testibus Gomesio 3. p. c. 13. n. 9. et Gabrielio. 3. n. 16.*

ijcitur ab alijs ♪, volentibus veram esse de crimine committendo, non de crimine commisso. probabilem puto vtramque, sed posteriorem esse tutiorem: in rigore quidem, qui se obligat sub secreto tali, æquè se obligat quoad commissa & committenda; sed censetur Ecclesia propter publicum bonum, velle irritare promissionem illam quo ad crimen committendum; qui fauor boni publici cessat ordinariè, quoad crimen commissum. ideo si graue damnum inferretur celatione illius criminis commissi; teneri tum quoque illud sic reuelari fatentur Menoch. & Farinacius doctiss. duo Iurisconsulti. Sanè promissio illa sub secreto sigilli facere nequit, vt quod sigillum non est, id tale fiat: sed obligat solummodò more promisionum aliarum de secreto seruando: quarum vis se in detrimentum reip. contra æquum & bonum nequit porrigere. Quoad delicta committenda quando quis non vult abstinere aut se emendare sed crimen statuit perficere fuêre nonnulli Iuristæ, qui censuerint, ea posse à confessario reuelari ε. hæc sententia periculosa est, & retrahit homines à confessione. Excusari possent auctores eius si dumtaxat locuti forent, de eo qui specie confitentis accederet, reuerâ tamen non haberet animum confitendi, sed vel consilij petendi tantum, vel decipiendi confessarium aut pertrahendi in societatem criminis, tunc enim non est verum sigillum, nec res sub sigillo credita. Quod si quis animo confitendi accederet, seque clauibus subijciendi, & absolutionem consequẽdi, & sic, confessionis sigillo rem subijceret: sequenda omnino communis opinio cõtraria, quæ pluribus Iuristis & Theologis placuit, non esse tum licitum detegere, ne reip. quidem proditionem ζ. Hanc sententiam limitant, primò quoad veram reuelationem: volunt enim posse Sacerdotem tunc ipsos confitentes diligenter monere, vt abstineant & obuient; tum etiam monere magistratus, & Episcopum vt super gregem suum vigilent, ciuitatem custodiant, & similia, quibus & malo subueniatur, & confessio non reueletur η. 2. limitant, si pænitens habeat socios complices, & ipse quidem pæniteat, & emen-

♪ Menochius lib. 1. de præsumpt. q 89. n 17 & Farinacius ẽ. n. 115.

ε post Innoc. & Abbat. Gabrielius d. conc. vlt. n. 7. Menoch. de arbitrar. cas. 180. n. 21

ζ D. Tho. Sot. Richard. & comm. Theologi. vide Navarr. in c. sacerdos n. 120. & seq. Farin. multos citat iuristas, sed videtur non satis rem assecutus.

η Ex D. Thomâ, Augustinus ad Angl. vers. che hai tradito la tua patria. post. nu. 18.

& emendationem ſpondeat; indicat tamen adhuc eſſe periculum, ne per complices ipſo deſiſtente ſcelus committatur: tunc enim putant; vt occurratur damno futuro, poſſe Sacerdotem reuelare delictum futurum, etiam confitente non cõſentiente θ. 3. limitant multi Iuriſtę ſi pæniteat pœnitentem, & velit ſe emendare ac deſiſtere; quod ſi nolit deſiſtere, nec obuiare vt poteſt, ſed perficere mauult: tunc inquiunt non teneri ſacerdotem ad ſigillum, quæ putatur communior ſententia canoniſtarum 1. fundamentum eorum eſt, quia non putant hanc eſſe veram confeſsionem, nec ſigillo hîc locum eſſe. Sed falluntur, quia vera confeſsio eſt, ſi animum accedentis & confitentis conſideres; licet non ſit perfecta cõfeſsio & valida. Et ad hoc vt quis ſigilli ſecreto ligetur, nihil neceſſe eſt (quod benè docuit Nauarrus) confeſsionem eſſe perfectam & validam. ſi hoc enim requireretur, quanta quæſo porta pateret malis Sacerdotibus, ad reuelanda ſecreta: quibus ſufficeret minima aliqua cauſa denegandæ abſolutionis? ſed ſatis eſt, ſi pœnitens animo accedat confitendi, ſeque clauibus ſubijciendi, vt abſolutionem conſequatur, & cum hoc animo ſincerè peccata narret, ac numeratò promat, nihil quod meminerit, ſitque dicendum prætermittens ſpontè ſuâ: obligatus enim hoc ipſo manet Sacerdos ad ſigillum ſeruandum: nec æquitas aut religio ſacramenti huius patitur, vt qui fidem habuit, ſuaque arcana credidit confeſſario, vllâ ex causâ decipiatur. ſunt enim permulti, qui licet animo ſint ſatis præparato & forti ad confitendum; infirmiores tamen adhuc ſe putant quàm vt queant abſtinere, & imaginariâ quadam neceſsitate ſe trahi raptarique ad perficiendum putent; quod dolent tamen ſe non penitùs abominari, & à Deo poſtulant vires roburque ſibi ad hoc præſtari; & ignoſci infirmitati ſuæ. Quare tertia hæc limitatio meritò à Theologis pleriſque hodie exploditur: & miror Farinacium eam amplexum; cum meritò D. Thom. paulloantè fuerit ſecutus.

θ *ſic poſt alios quos allegant Angel. & Gyzas* s. *& Farinac. ſup. nu.* 101.

Vt Innocen. Abbat. Anchara. & qui eos ſeqq Gabriel. & Menoch s. *Gig.* s. *q* 18. *Auguſtin. ad Ang.* s. *Bonacoſſa p.* 1. *comm. opin. verſ. ſacerdos non poteſt reuelare.*

Quoad 2. limitationem, ſimul & primam, dependent à quæ-

quæstione V. *Sacerdos possit vti aliquando scientiâ ex confessione partâ, saltem ad gubernationẽ & mala imminentia auertenda.*

verbi gratia, confitetur maleficus se vel alium posuisse pulueres, vel quid aliud sub tali limine; & nisi tollantur, domum comburendam, Principem interiturum, quotquot vrbem ingredientur egredienturque in magnam perniciem aut periculum venturos? Qua in quæstione consentiunt omnes ferè DD. paucis exceptis, licere seruatâ circumspectione vt nec directè, nec indirectè ad suspicionem peccati cõfitentis quisquam deueniat x. Sed probabilior est contraria sententia & tutior, & magis consentanea religioni ac reuerentiæ huic Sacramento debitæ, quam tenuisse videtur Henricus Gandens. λ Tutiorem dixi, quia vt illa contraria practicetur sine periculo, tantâ & tam multiplici est opus circumspectione, vt difficile sit plerumque eam seruantem non incidere in sigilli violationem. 2. quia fauet ipsi Sacramento, cùm inuitet ad illud ipsâ silentij & arcani necessitate, & securitate ac libertate confitentium. 3. quia S. D. N. Clemens VIII. anno 1592. die 26. Maij decreto quodam præcepit superioribus regularium, vt diligentissimè caueant, ne notitiâ de peccatis in confessione habitâ ad exteriorem gubernationem vtantur. Quæ sanctio etsi liget dumtaxat eos ad quos scripta; satis tamen indicat Pontifici Maxim. magis probari eam sententiam; quæ vult ita prorsùs se confessarios gerere, ac si in confessione nihil penitùs audiuissent; sibique persuadere, nullatenus humanarum rerum regimen ab hoc Sacramento dependere, vt quod ab eo quàm longissimè distat. Cùm tamen hæc prohibitio in isto casu sit iuris humani; & periculũ à republicâ, vel proximis, cùm citra damnum tuum & sigilli violationem queas, propulsare, sit iuris diuini; haut dubiè casus posset incidere; quo quis teneretur hac scientiâ ad malum, quemadmodum diximus propulsandum auertendumque vti. præsertim cùm sententia illa communis sit probabilis, & nullum ius humanum valeat impedire, ne quis, cùm necessitas postulat ad malum ingens impediendum, sententiâ

x *citant multo 3 Sets. de rat. secre. tegendi memb. 3. q 4. Nau. in d.c. Sacerdos n. 144. et seqq. d. 6. & est omnium illorum quos citaui litt. s. § n. 1. & præterea Cardinalis Toleti in summ. Casuum, & Emanuelis Saa in Aphorismis.*

λ *quodlib. 8. q 29. & 31.*

tiâ probabili vtatur μ. Et hoc casu admitti posset prima illa limitatio; sed & 2. si per omnia prospiciatur & caueatur sigilli integritati. Nec enim putandum, Pontificem de huiusmodi extraordinarijs planè casibus agere voluisse; qui in religiosis congregationibus vix vnquam eueniunt.

Ex hac autem sententiâ illud sequitur, si Petrus magus mihi confitens inter circumstantias peccati complicem indicarit; isque mox mihi quoque confiteatur, sed peccatum illud sibi cum Petro commune reticeat; non posse me hac scientiâ vti, ad illum de hoc peccato examinandum; sed tantum posse me in genere inuestigare, num sit aliud quod conscientiam eius grauet, & persistētem in silentio, teneri me simpliciter absoluere. Sequitur secundò, Non posse Sacerdotem ne metu quidem mortis proposito, cuiquam hoc crimen reuelare ν, & posse eo casu dicere nescire sese, nec de tali peccato se quidquam audiuisse. quia reuerâ non scit, nec audiuit, vt homo seu vt pars reip. Imò si mente subintelligat, (scilicet, vt possim reuelare) posset dicere se hoc in confessione non audiuisse, vel reum sibi hoc confessum non fuisse; & hæc omnia posset iuramento confirmare ο. Nec potest ad reuelandum Sacerdos à quoquam cogi, ne à Papâ quidem, multo minùs à quouis alio, vt fusè docent Augustin. Berous & Hieronim. Gigas. ϖ Quod si iudex inuenisset peccatum malefici scripto commendatum, vt id confiteretur; vel ab aliquo auscultante pœnitentem, vel à sacrilego Sacerdote sigilli violatore id intellexisset; non posset iudex his testibus, nec illi scedulæ, nec ipsi Sacerdoti credere, nec propterea reum capere, vel torquere ρ: imo etiamsi iam illum condemnasset testibus conuictum; & postea intelligeret totā delationem vel accusationem ortam ex sigilli violatione, deberet damnatum absoluere & dimittere σ.

Duo denique sunt casus soli, quibus liceat reuelare in cōfessione audita. primus est quando pœnitens Sacerdoti licentiam reuelandi concesit, consentiunt in hanc Theologi τ, & Iuristæ υ propter tex. clarum in cap. significasti de adulter.

μ Vide D.Th. in addit. 3. q. 11. a. 1. ad 1. & 4.

ν c. Sacerdos de pœn. d. 6. et ibi Nauar. à n. 13. & est commu.

ο Nauar. Manual c. 8. nu. 19. communiè esse docēt Gigas d. q. 18. n. 4. Gomes. de crimin. c. 13. n. 9. Mascardus lib. 1. de probation. in præfat. q. 5. nu. 51.

ϖ Berous q. 12 n. 2. Gigas d. q. 18. n. 5.

ρ Ant. Gomes. d. nu. 9. Mascar. d. operis lib. 2, concl. 377. n. 1. & 3 Menoch. lib. 1. de præsumpt. q. 89. n. 26. & 27.

σ est communis, vide Sotū in 4. d. 18. q. 4. a. 5.

τ Schol. in 4. d. 18 & 11.

υ in ca. Matthæus de Simoniâ et in c. significasti de adulter. Farinac. nu. 111.

adulter: & quia licet pœnitenti renuntiare iuri in fauorem ſuum introducto. Quidam tamen requirunt, vt hæc licentia detur extra confeſſionem, & rursùs tunc reus narret ſuum peccatum φ. Sed hoc non eſt neceſſarium, vt meliùs ceteri cenſent. nam ſi extra confeſſionem iterum ei narret: iam poterit ex alio capite referre, nempe iuxta limitationem ſequentem. Deinde quid intereſt, dicatne in confeſsione, do tibi licentiam hoc quod modo narraui reuelandi; an poſt confeſsionem hoc dicat, & iterum narret? Veriores ergo cõditiones ſunt, 1. non ſufficere ratihabitionem, neque licentiam interpretatiuam; vel implicitam; ſed requiri explicitam & expreſſam. 2. debere eam eſſe merè liberam & nullatenùs coactam. 3. debere ſubeſſe cauſam iuſtam & magni momenti; vtputa boni publici, aut corporalis vel ſpiritualis boni pœnitentis. Nam ioco vel ex causâ leui reuelare, etiam habitâ permiſsione confitentis, ſacrilegium foret.

φ *poſt Halenſem, Scot. Dur. Gabr. et Maior. in 4. d. 21.*

Sacerdoti verò, dicenti ſe licentiam à pœnitente habuiſſe, non ſemper credendum; ſed dumtaxat, ſi & ipſe bonæ ſit famæ, & iureiurando id confirmet, & pœnitens ei non contradicat χ.

χ *Vide Maſcard. de probation. concluſ. 1286.*

Secundus caſus eſt, ſi ſacerdos idem aliunde ſeu aliâ viâ extra confeſsionem, ante vel poſt eam, reſciuerit: quem admittunt, in delictis committendis, Abbas & alij ψ; ſed idem in commiſſis cenſent communiter Theologi ω. & ratio efficax id perſuadet. nec enim per confeſsionem ſacerdos amittit ius quòd antè habebat; neque id quod poſtea aliunde illi comparatum. Quod ſi amitteret, confeſsio vergeret in damnum publicum. nam fraudibus prtrocinaretur, & iudicia euerteret. verbi gratia, ſi quis, coram duobus Sacerdotibus tantum, maleficium commiſiſſet, & poſtea vtrique confiteretur. iſte enim tum nec deferri nec accuſari à quoquam poſſet: quod quam ſit reipub. pernicioſum nemo non intelligit. Cauendum tamen Sacerdoti, ne hac licentia vtatur, niſi in re grauiſsimâ: nam facilè ſcandalum ſequeretur, ſi frequenter & in leuibus rebus eâ vteretur; item cauendum, ne quid ampliùs

ψ *vide Auguſtinum de Ancorâ ad Ang. vbi §. & Farina. §.*

ω *D. Bonau. d. 21. a. 2. q. 3. Palud. ibid. q. 3. a. 3. Sotus d. d. 18. q. 4. a. 6. Nauar. in d. cap. Sacerdos, n. 161.*

pliùs dicat, quàm quod extra confessionem cognouit. Sacerdoti verò dicenti se extra confessionem id resciuisse nõ credi, nisi id probet, & si non probat, extra ordinem puniendũ arbitrio iudicis communiter censent Canonistæ aa; sed hoc arbitror de sacerdote malæfamæ intelligẽdum. Nã in eo qui bonæ famæ est, putarim sufficere iusiurandum pro probatione, si testes desint: cur enim non hîc sufficiat, quod in priore casu sufficere fatentur?

aa Nau. & alij quos sequitur Mascardus c. n 5. & 6. et Farinacius c. nu. 107.

Denique, extra hos casus licitos, sacerdos reuelando violans sigilli (quod ex iure diuino positiuo fluxit) secretũ, hodie deponendus, & in carcerẽ perpetuum monasterij cuiuspiã detrudendus est. *Vide Conc. Later. c. 21. & c. omnis de pœn. & remiss. & Farinac. pract. crimin. q. 51. nu. 93.* aliquando tales iussi fuere à Pontificibus degradari & pœnâ mortis affici, & meritò, exemplum ponit Felicianus. *lib. de degradat. c. 14.*

SECTIO III.

De modo confessionis.

PRæter ea quæ cõmunia sunt in hoc crimine & in ceteris, peculiariter obseruare oportet confessariũ nõnulla. Quędam pertinent ad interrogatoria: quędam ad præparationem animi: quædam ad obligationem restituendi: quędam ad absolutionem impartiendam. D

Quoad interrogatoria, multa fuerunt à me dicta *sect. 1.* his adde primò quod quia sagę vix vnquam faciunt integrã confessionem, idque dęmoni promittunt: rogandæ sunt de hac re, & sacrilegę seu mutilatę confessiones omnes repetendę: deinde vt tunc omnia prodant, inducendę bonis rationibus, vt velint: & interrogatorijs illis Sect. 1. iuuandę, vt possint. Interrogãdę quoque an ex animo renũciarint fidei. nã tunc est apostasia. an aliquid animo crediderint contra fidẽ? tunc est hęresis. an abusę rebus sacris? & est sacrilegiũ. an diabolũ adorauerint, siue in specie aliqua visilem, siue quem nõ videbant (vt testatur Meierus de sagis Atrebatensibus anno 1459.) itẽ quãdiu in hoc crimine hęserint, an aliquãdo animo pęnituerint

rint &c. propter volitiones eiusdem criminis diuersas & earũ interpolationes. 3. interrogarndæ sunt, an adhuc retineant libros aut alia magica instrumenta; quia retentis illis absolui nequeunt. 4. vtrum alios talia docuerint aut seduxerint. quia non debent absolui, nisi quantum in se est conuertere illos conentur; & si conuerti noluerint, eos ad superiores magistratúmue deferant, aut accusent. Si tamen confessio fiat in articulo mortis, sufficiet tum, qui præsentes fuerint in genere monere & hortari, vt à deceptione & hæresi tali recedant, sibique in posterum caueant &c. 5. videndum, vt occasiones relabendi euitentur & tollantur, v.g. si habitat, vel versatur inter maleficos; quando fieri potest, loci mutatio, & separatio iniungenda. 6. interrogandæ diligenter de veritate confessionis iudiciariæ; hortandæ, si cuncta vera, quæ dixerunt; ne mutent, sed veritatem tueantur; si falsa, vt retractent: si quos innocentes (vt fit non rarò) detulerint, eos exculpent: si quos noxios cõplices sciant nõ emẽdatos, eos deferant iudici: neque ex hac generali admonitione irregularitatis periculũ est.

Quoad animi præparationem, magna in hoc crimine confessarijs se difficultas offert. In primis cauendũ puto Iudicibus, ne reis mortis sententiam per quosuis denuncient: deligendi potiùs viri pij & prudentes, qui hoc indicent verbis prudentibus, & simul adhortentur ad bonam & seriam præparationem. docet autem, in hoc maximè crimine, experientia; non expedire eos, qui confessarij sunt futuri, ante sententiæ pronunciationem ad reos accedere, vt eorum confessionem excipiant: vix enim verum fatentur, dũ sibi timent à delatione: item docet eadem experientia, non esse vtile, imò sæpiùs noxium esse, si ipsemet confessarius mortis sententiam reo intimet. sic enim à tali nuncio vtplurimum abhorrent, vt rarò postmodũ rectas & sinceras admonitiones in animũ admittãt. Illud quoque memini à me quæsitũ aliquando, An dũ in tormẽtis reus versatur, liceat vel expediat quæstioni cõfessarium interesse? scio id latrunculatòres à sacerdotibus aliquando petere: sed, impudentiores illi, an imprudentiores

isti qui faciunt, nescio. abusus est certè, propter irregularitatis multa quæ se hîc ingerunt pericula. quæ ibi necessitas cõfessarij? imò, quæ vtilitas? hortetur ad silentium? causa est cruciatus augendi. hortetur ad confessionem veritatis? mortis sententiam accelerat. absit potiùs, & fugiat à tam acerbo & ferali spectaculo sacerdos; seque contaminari putet, si propior adsistat, & oculis hauriat hanc carnificinam. fateor illud vtile futurum, si in vicino quopiam cubiculo sit; vt, si in mortis periculum reus incideret, iuuare possit celeriter, & deficienti venire suppetias. Morienti adesse confessarium necesse est, propter Diaboli insidias, qui *calcaneo insidiatur*, hoc est vltimo vitæ humanæ actui. Hic quæri audio: num liceat à iudice petere; vt, si reus viuus rogo tradendus sit exurendus; sacculus puluereus pectori appendatur, accelerandæ mortis gratiâ; vel, cum appensus est, à carnifice vt ignem illi admoueat: vel à iudice, vt strangulari iubeat eum, qui lento igne consumitur? vulgus Doctorum talem putat incidere in irregularitatis notam. Si incideret, foret ea, quam vocant, *ob defectum lenitatis*. at mihi hîc lenitas exuberare videtur potiùs, quam deesse: & opus meritorium puto, quodque non Sacerdotem modò, sed & quemuis Prælatum deceat maximè. non tam mors acceleratur, quàm cruciatuum finis accersitur. moriturus ille certò: agitur, ne per tot supplicia. Sed ad confessionem reuertamur.

In contritione procuranda, hoc opus hic labor est, non ex parte Dei, sed ex parte ipsius malefici, quem ordinariè duo impediunt, error, & metus. Error quidem multiplex. Nam postquam captæ sunt maleficæ, vt ipsæmet sæpè fassæ, tunc Diabolus (verba sunt Grillandi α) nihil aliud satagit, nec laborat in alio, nisi in persuadendo, vt persistant in sententiâ & vsque in vitæ finem perseuerent.] adducantur licet in supplicij locum, ignisque succẽdatur, se illarum corpora, & laqueo, & flammis palam erepturum, facturumque, vt ex flammarum contactu nullum dolorem percipiant. Quod si mori illas cõtingat incendio, mortem illam cruciatus expertem fore; migratu-

α *de sortileg. q. 9. nu. 2.*

graturas ex huius vitæ miſerijs abſque ſupplicij ſenſu, vt in futuræ vitæ beatitudinem transferantur. illic eas dęmonibus ſimiles fore; eodem robore, ſcientiâ, diuitijs, potentiâ, voluptate, quibus ipſe dæmon potitur ac pollet, donandas. Sic mẽdax decipit. Alius error eſt, quia perſuadet impoſſibile eſſe ipſis ad Deum conuerti, & veniam conſequi peccatorum, propter pactum ſecum initum, & Dei abnegationem, aliaque quibus ſe contaminarunt ſcelera nefandiſſima. Sic illas, dum vel deſperatione deijcit, vel ſpe lactat & extollit, ſemper conatur obdurare; vt cuncta negent, reſpuant confiteri, non reſipiſcãt, nihil pæniteat deliquiſſe. Hîc in promptu Sacerdos habeat, & ſacrę ſcripturæ teſtimonia, & Patrum ſententias, & exempla omnis ęui; quibus clarè demonſtret vtroque dęmonem mentiri; ſeriò conuerſos nunquam à Deo reijci: nihil eorum, quæ pollicetur, iactatorem illum præſtare poſſe, neque ſi poſſet velle. Grauitatem quoque criminis poterit proponere, ex circumſtantijs hæreſis, idololatriæ, Apoſtaſiæ, homicidij, parricidij, rapinæ, Sodomiæ, & ſacrilegij. Impænitentiæ verò iſtius ſignum idẽ Grillandus β, maximè quoad mulieres, certum eſſe dicit: ſi lacrymas nullas emittant, cùm tamen flere, gemere, ſuſpirareque videantur, & omni conatu lacrymari conentur. Hanc ipſe cum alijs Iuriſconſ. veriſſimam notam putat, qua conſtet eas non verè, ſed fictè tantum pænitere. cuius rei, cùm videat ſe rationem nullam naturalem idoneam reddere poſſe; confugit ad ſupernaturalem, vultque id fieri à diuinâ prouidentiâ in pænitentiæ fauorem. Cenſent itaque Grillandus & ſocij; ſi ſaga lacrymetur, verè illam pænitere ex animo; ſi non lacrymetur, fingere pænitẽtiam. Nunquam iudici auctor fuerim huic coniecturæ inniti, vt certæ vel idoneæ. Nam experientia illa, quam ex aliquibus ait Grillandus ſe collegiſſe, fallax eſt & incerta: tum quia nõnumquam ipſa doloris magnitudo lacrymas deſiccet, & planè tollat, iuxta illud orcheſtrę γ,

β 5. n. 3.

Fletuque acerbo funera & quæſtu carent:
Quin iſta tanti peruicax clades mali

γ Sene. in Oedi. v. 97.

Siccauit

Siccauit oculos? quodque in extremis ſolet,
Periere lacrymæ. Solet ait, & verum eſt. Iam »
ex aduerſo ſæpè præ lætitiâ quidam lacrymantur, iuxta illud »
4 in Thyeſ. eiuſdem ♪ .

Subitos fundunt.
Oculi fletus: nec cauſa ſubeſt. »
Dolor an metus eſt? an habet lacrymas »
Magna voluptas? »

Nec iuuant illum argumenta è Canonibus petita; quibus tantum probatur lacrymas eſſe ſignum pœnitentiæ, & nubis mæſtæ animum obſidentis profluuium; lacrymis quoque peccata dilui, & fæditatem animo elui: quæ vt veriſſima ſunt, ita minimè probant; nullum pœnitere, niſi & lacrymetur. quidam ſunt tam duro vultu, tam ſicco cerebro, vt lacrymari neſciant, etiam pueri. poſſunt ergo mulieres quoque tales reperiri. Nam pueri non minùs humidi, non minùs ad lacrymas faciles, quàm illæ. Accedit quod I. C. iſti non ſatis inter ſe concordes. diſſident ab inuicem, quidam à ſeipſis. Aliquando ſcribunt defectum lacrymarum eſſe indicium ipſius maleficij; nam maleficas eſſe, quæ non lacrymentur: at Grillandus fatetur maleficas, cùm verè pœnitent lacrymari. An hæc conſentanea, & non pugnantia? ſi dicas, lacrymari; quia eo ipſo, quod pœnitent, maleficæ eſſe deſierunt: ſicut adulter eſſe deſinit affectu, quem peccaſſe pœnitet. verum hoc quidem. Sed quid ſi pœnituerit peccaſſe, & poſt pœnitentiam hãc animi comprehendatur ea, quæ veneficijs ſuis multos interemerat? hęc iuxta Grillandum poterit lacrymari, quia pœnituit: iuxta ceteros verò adhuc lacrymari non poterit, quia, quoad externum forum adhuc eſt verè malefica. nam vt Grillandus hoc ſuum dictum ſtabilit auctoritate diuinę prouidentię, ad pœnitentiam animi declarandam: ſic alij illi ſuum quoque firmant eadem diuinâ prouidentiâ, quam decet fauere iudicibus ad criminis commiſsi deprehenſionem, & vindictam. quare iuxta ilios, vt crimen huius maleficę (quoad forum externum talis eſſe non deſijt) puniatur, neceſſè eſt hoc indicio

dicio illam detegi,vt flere non queat,quam lacrymaturã Grillandus contendit.Planè confeſſario omnia huiuſmodi indicia aſpernanda,omnes huiuſmodi coniecturæ fugiendę ſunt: eò quod pœnitenti pro ſe,& contra ſe loquenti , tenetur credere. Denique quis adeò fori huius interni inexpertus eſt, qui neſciat ſæpè vbertim flere quoſdam confitentes exiguo tactos dolore; & alios multo grauiùs affectos,& ictos profundiùs,nec vnam lacrymulam emittere?

Vrget etiã tum reos metus duplex, alter verborũ & minarum à dæmone,à quo incarceratæ non rarò affliguntur crudeliſſimè: alter humanæ infamiæ : contra vtrumque rationibus,exempliſque armari à confeſſario illas oportet.

De tertio illo, nempe *reſtitutionis obligatione* ; conſiderandum,ſitne damnũ adhuc impendens, an verò iã fuerit illatũ. ſi damnum adhuc pendet,vt ſi res adhuc ſit planè integra,vel venenum vel aliud maleficiũ nondum cęperit lędere,ſed poſt aliquod tempus effectum ſuum exſeret: nõ eſt reus abſoluẽdus,donec quocũque modo licito conetur malis futuris obuiare,& veneno antidotum præbere,vel maleficiũ deſtruere; idque totum de conſilio confeſſarij docti & prudẽtis; cui attendendum,ne occultum crimen pandatur, & ne qua media illicita adhibeantur.Si verò aliqua iam dãna fortunis perſoniſue fuerint illata;non abſoluat confeſſarius, ſine præuiâ ſatisfactione,aut (ſi eam nequit reus præſtare)ſine fideiuſſoriâ, vel ſaltem iuratoriâ cautione. ita ſanè quando quis adhuc liber iuriſque ſui confitetur. Nã quando eſt damnatus ad mortem;in locis vbi bona non confiſcantur, ſufficit confeſſarius hanc defuncti obligationem (ex eius conſenſu) illis ſignificari curet,ſi poteſt: tuncque officium magiſtratus fuerit, cogere hæredes ad ſatisfaciendum: imò & reus deberet hoc corã iudicibus declarare; velle ſe,vt de bonis ſuis,omnibus(quoad fieri poterit)ſatisfiat,qui damnum acceperunt.At in locis, vbi bonorum confiſcatio capitale ſupplicium conſequitur, officium confeſſarij erit,monere reum, vt iudicibus indicet ſe à fiſco petere,vt qui in bonis,etiam in reſtitutione hac ex-

sequendâ succedat: si reus hoc nequeat facere, confessarius obeat munus, saltem monendo iudices vel fiscum. Non enim malefici per mortis pœnam, euadunt obligationem restituendi. Nam mortem subeunt propter iniuriam reip. irrogatam, non propter iniuriam priuatorum. Et hæc eadem realis obligatio restituendi, migrat ad quosuis bonorum successores: cùm non pœna sit, sed debitum. quare tenebuntur hæredes, quicumque fuerint, damna resarcire, quatenùs ad eos ex bonis malefici commodum peruenerit ε. Cessaret obligatio ista, si pars lęsa profiteretur, se tali supplicio contentam esse, sibique sic satisfactum ζ.

ε c. in litteris de raptor. & incend. est cōmunis testib. Couarr. l. 3. var. resol ca. 3. Claro § fi. q. 51.

Quartò *quoad absolutionem*, quædam particularia occurrunt. Quærendum enim, an pactum habeant cum dæmone expressum; quid promiserint, & quâ sollemnitate. de his sollemnitatibus *lib. 2.* diximus per multa; quæ postquam scripsissem, venit ad manus meas liber Gallicus Florimundi Raëmundi, Senatoris Regij in Burdegalensi curiâ, viri pij, Catholici & eruditi η; in quo ritus nonnulli, ceteris nefandiores, & magis sacrilegi continentur: fideliter eius verba transferam in Latinum sermonem. scribit in hac Curiâ anno 1594. auditam mulierculam, Aquitanam adolescentulam, non inscitâ formâ, quæ sine tormentorum cruciatu sponte suâ fatebatur; se, teneriore adhuc ætate cùm foret, à quodam „ Italo corruptam, & post eâ, quę D. Ioannis Præcursoris diem „ præcedit, nocte mediâ, in agrum quendam abductam. illic „ Italum faginâ virgulâ circulum in solo designasse, certaque „ verba in libro quodam nigro lecta submurmurasse: subitò „ deinde hircum grandem planè atrum astitisse, probè cornu- „ tum, comitatum feminis duabus, & mox accessisse virum ve- „ stitu ornatuque sacerdotali. Hircum quę fijsse ab Italo, quæ „ puella isthec foret; respondisse hunc, eam à se adductam, vt „ in suarum numerum referret. Quo audito, iussit hircus, vt „ illa signum crucis manu læuâ efformaret; &, quotquot ade- „ rant, salutatorię venerationis officio fungentes, accederent „ propiùs. fecêre illi, & osculum sub ipsâ caudâ labris impres- „ sêre.

η Nauar. Manual. c. 15. n. 25. Binsfeld. de confess. malef. par. 2. prælud. 13. ϑ lib. de Anti Christo c. 7.

„ sêre. Inter hirci cornua nigricolor candela tetrum lumen
„ præbebat: de hâc, quas ſinguli manu tenebant, accende-
„ runt; &, cùm hircum adorabant, ſtipem pecuniariam in pel-
„ uim, quæ aderat, inijciebant. Hoc primo factum tempore.
„ Poſtea Italus fæminam in eundem iterum locum reduxit.
„ tunc hircus ab eâ poſtulauit corollam ſeu ſertum de capillis
„ eius: Italus capillos deſecuit, & illi obtulit: hoc ſigno deſ.
„ ponſam ſeduxit hircus à turbâ, & in vicinum nemus dedu-
„ ctam, ſolo appreſſam, iniuit: quæ fęminæ commixtio (vt aie-
„ bat) mirè ingrata & voluptatis planè expers fuit, imò & cum
„ ſenſu doloris acerbi, & horroris, ob ſemen hirci, quod gla-
„ ciei inſtar frigidum experiebatur. Singulis quoque menſe
„ Mercurij & Veneris diebus ſemel, generale Capitulum (ſic
„ vocabat) celebrabatur apud Puteum de Dome, ad quem cõ-
„ uentum ipſa infinitis vicibus acceſſerat, cum alijs pluſquam
„ ſexaginta; qui ſinguli candelam nigram ſecum adferebant, &
„ de illâ hircinâ inter cornuâ lucente accendebant, quam hir-
„ cus admotam poſtico, poſteriore illo ſubcaudino flatu accẽ-
„ derat. Quo peracto omnes tripudium orbiculare, obuerſo
„ inuicem tergo iunctis manibus, auſpicabantur. Miſſæ quo-
„ que ſimulacrum exhibebatur: quod qui peragebat (quem
„ illa nominauit) caſulâ nigrâ, crux cui nulla intexta, veſtie-
„ batur; loco ſacrificij incruenti & ſacræ hoſtię, eleuabat reſeg-
„ men ſiue orbem ex raphano, tinctum fuligine: & eo eleuãte
„ clamabatur à præſentibus vnanimi voce; *Magiſter adiuua nos.*
„ Calici, loco vini, aqua infundebatur. Luſtralem verò aquam
„ ſic cõficiebant. ſcrobi in terram defoſſę hircus immingebat.
„ hac vndâ, purâ ſcilicet, ſacrificus & aſpergillo atro cunctos aſ-
„ pergebat. In hoc conuentu miniſteria ſortilegii ſingulis diſ-
„ tribuebantur, & ſinguli rerum à ſe geſtarum rationem redde-
„ bant: diſceptabatur de venenis, maleficijs, ligaminibus, & re-
„ medijs magicis, & perdendis frugibus, ſimilibuſque crimini-
bus.] Hactenus Raëmundus. Sunt ergò ſimilia ſcrutanda, vt de Sacrilegij, apoſtaſiæ & idololatrię genere conſtet: quæ-rendum quoque an aliquem fidei errorem mente fouerint.

verbi gratia, quod nõ sit vnus Deus, quod Diabolus sit Deus, vel quod sit omniscius, aut omnipotens, quod IESVS Christus non sit Saluator, quod Sacramenta Ecclesiæ non sint vllius efficacitatis supernaturalis, vel quod vim habeãt ad maleficiorum operationẽ &c. de quibus actũ toto opere. Si quid huiusmodi crediderint, sunt hæretici, & ab hæresi, eiusque excõmunicatione priùs absoluendi. Si nihil huiusmodi crediderint; in conscientiæ foro hæretici non censentur; sed absoluendi sicut ij qui contra fidei dumtaxat professionem, & per sacrilegia, mortaliter peccarunt: licet aliud sit dicendum in foro fori. Attendere præterea oportet confessarium, an confitens aliquam aliam incurrerit Ecclesiasticam censuram; verbi gratia, vtrum maleficium vel veneficium (qualecumque id etiam abortionis vel philtri) prębitum sit clerico vel religiosæ personæ (quibus priuilegium Canonis *cap. si quis suadente*, prospectum voluit) vnde illius sit secuta mors vel mutilatio (tum enim incurritur etiam irregularitas θ;) vel etiam notabilis læsio, ratione cuius incurritur excommunicatio illa violentæ manus in clericos iniectionis. Si videt censuram incurrisse, ab eâ debet primùm absoluere: si dubitat, vtendum absoltuione conditionatâ. Sed quia non cuiuis Sacerdoti competit ius absoluendi in quouis casu: ideò distinguendum in cõfessione rei ad mortẽ damnati, & alterius sponte confitentis non condemnati. Etenim, cùm ille censeatur in articulo mortis (quoad hoc) positus ι; à confessario poterit absolui à quibuslibet censuris etiam reseruatis, quia in mortis articulo omnis reseruatio cessat κ. Secùs est, quo ad illos alios, qui non sunt in mortis articulo: nam quoad hos, solent ab Episcopis sibi reseruari, veneficia, sortilegia, maleficia & incantationes, dumtaxat tamen, secuto effectu, & quoad actus exteriores λ: Sixtus etiam V. anno 1588. sibi soli reseruarat crimen aborsus: sed illa bulla extra Italiam vix innotuit, nec à maiore populi parte recepta fuit, & ideo vix alibi ligauit, ex Nauarr. sententiâ valdè probabili μ: quin etiã Ioann. Chappeauuille olim Pœnitentiarius, nunc Vicarius Leodien-

θ *c. de cetero. c. presbyterũ. c. audientiã. de homicid.*

ι *Siluest. ver. confessio. 1. §. 7. Hadrian. de confess q. 3. Canus de pœnit. p. 5. Sotus in 4. d. 18. ar. 4. & Nauarr. c. 2. nu. 9.*

κ *c. pastoralis. §. præterea. de off. ordina. c. fures. de furt. Conc. Trident. sess. 14. de pœnit. c. 7.*

λ *ex receptiore sententiâ Paludani apud Silu. in verb. casus. q. 5. & Antonin. p. 3. ti. 17. c. 11.*

μ *Manual. c. 23. n. 41.*

Leodienſis,ſcribit ſe à viris fide digniſſimis accepiſſe, conſtitutionem hanc Sixti V. & in eâ contenta,per ſucceſſorē eius ad ius antiquū reuocatam r. Quoad illas Epiſcopales reſeruationes graue dubiū eſt,an Mendicantibus ordinibus,virtute ſuorum priuilegiorum,etiam maris magni;quibus eis permittitur quoſcūque & vndecumque ad eos venientes abſoluere à cunctis peccatis & cenſuris etiam Pontifici Max.reſeruatis,exceptis ijs quæ in bullâ Cænæ Domini continētur;an inquā ijs liceat abſoluere à reſeruatis Epiſcopo caſibus, poſt Cōcilium Tridentinū? Negatiuam partē tuentur Felicianus Epiſcopus Scalenſis o, Viualdus ϖ ,& recentior alius ſcriptor.nituntur his argumentis, 1. Gregor. 13. (vt teſtatur quibuſdā epiſt. nepos eius Card.S.Sixti) Borromæo,& Palæotto Cardinalibus de ſententiâ congregationis Cardinalium ad declarationem Concilij Tridentini reſpondit,hoc iā non poſſe Regulares virtute ſuorum priuilegiorum:idque Borromęus,& ſynodus Mediolanēſis ſtatuere,& excōmunicationis pænâ ſanciuere p. Secundò quia SS.D.N.Innocētius IX.& Clemens. VIII. in ſuis iubilæis cōcedunt caſus Epiſcopis reſeruatos;quo indicant abſque Iubilæo alias nō poſſe: hoc ſecundum argumentū Viuald.putat conuincere vt & primū, auctor ille recentior. Tertiò quidam obijciunt Clement. Dudum de ſepult.& clem.1.de priuileg. Verumtamen placet magis affirmatiua ſententia,quā Viualdus τ.tribuit Nauarro Fumo;Henriq.& Bart. Medinę. tenet etiam Ambr.Carolus in *Diſputat. de Miniſtro Sacrament.confeſſion.art.16.& art. 91.* Nec quoad forum internū vllam puto eſſe limitationē: quoad externum forū,obtinet illa,quam quidam ponunt,ſi Epiſcopus caſum ſibi reſeruaſſet addita excommunicatione latæ ſententię. Et hæc doctrina probatur efficaciter; quia caſus Epiſcopales ſunt minores caſibus Pontificijs. cùm ergo ſuos Pont. concedat, multo magis concedere cenſendus eſt illos minores υ. Conf.Pontifex poteſt abſoluere à reſeruatis Epiſcopalibus; ſed per huiuſmodi priuilegia concedit Religioſis,& quaſi delegat ſuam abſoluēdi poteſtatē φ.Secundò bul-

r *lib.de Caſibus reſeruatis,c.9 q.1.*

o *tractat. de cenſur.*

ϖ *de abſolutione.nu.52. in 5.editione Cancela.aurei.*

p *Borromæus in Inſtruct. Paſtor. pag. 153. editis Antverp. 1586.Concil. Mediolan. 3. de Pœnit. ſacram.pag.29.*

τ *nu. 27. 32. & 35.*

υ *c.cui conceditur de reg. iur in 6.*

φ *gloſſ. in c. 7. de pœnit. in 6. argum. Clem.ſuper Cathedram. de ſepultur.*

læ cruciatæ, & quarumdam Sodalitatum quibus datur licentia eligendi confessarium qui eos absoluat ab omnibus peccatis; tribuunt licentiam ei quem isti elegerint, sic eos absoluendi etiam à casibus Episcopalibus χ multo igitur magis hanc licentiam tribuent bullæ & priuilegia immediatè religiosis à sede Apostolicâ concessa. Tertiò quia nec concilium Tridentinum; nec Gregor. XIII. priuilegia hęc, quoad omnes vbique religiosos apertè reuocarunt, qnod erat necessarium ⚓. De Concilio Tridentino id fatetur Viualdus num. 40. *illud c. 7. sess. 14.* tantùm tribuere Episcopis facultatem reseruandi casus quo ad suos subditos: sed regulares isti non sunt illorum subditi, sed immediatè subijciuntur sedi Apostolicæ. Vnde etiam infert idem Viuald. Bullâ Pij 4. quæ concilio Trident. additur, non esse reuocatum hoc priuilegium, eò quòd mare magnum *dumtaxat* in hac bullâ reuocatur, quoad ea in quibus repugnat statutis Sacrosancti illius concilii: Concilium verò non inuenitur religiosos, quoad hoc, ordinariis subiicere, nec etiam religiosorum reuocare priuilegia ista: quare non repugnat hoc priuilegium concilii Decretis, nec est à Pio V. reuocacatum. Quoad Gregor. verò. XIII. optimè idem Viuald. *nu. 44.* ostenderat idem dicendum; nempè nusquam vllâ bullâ vel motu proprio dicta priuilegia reuocasse. Imo illâ quâ quædam priuilegia concessa per Pium V. religiosis videtur restringere; hæc de quibus agimus, in suo robore relinquit, cùm ait; eam deinceps dispositionem atque decisionem pro subiecta materia futuram esse, quæ siue ex iure veteri, siue ex dictis sacri concilii decretis, siue alias, ante dictarum litterarum & constitutionum editionem erat, & si ipsæ non emanassent futura fuisset, ad quam dispositionem & decisionem, suumque pristinum statum, illa omnia reducimus.] cùm ergo antiquo iure religiosi habeant ω facultatem ab omnibus his casibus absoluēdi (dummodo ipsi sint à superioribus suis præsentati, & ab Episcopo αα approbati) neque hoc illis Tridentinum Concil. ademerit: & Gregor. XIII. verbis

χ *Viuald. n. 37. & 52. post Nauarr. in Manua. c. 27.*

⚓ *Viuald. n. 37. post Nauar. & Henriq.*

ω *clem. Dudum de sepul. in qua reuocatur & annullatur, Extrauag. inter cunctas de priuileg. αα sess. 24. c. 7. Trident.*

ill's

illis omnia, sicut erant ante Pij V. constitutionem, reliquerit: consequens est per Episcopos huic priuilegio, sine nouâ Pontificis Max. permissione derogari non posse: cùm in superiorem suum, Episcopum Episcoporum, ius non habeant. Confirma. hoc eis non licere per bullas Alexand. 4. Sixti. 4. & Leonis. X. quarum verba retulit idem met Viuald. s. *nu.* 46. vbi vide.

Ad argumenta in contrarium Respond. *Ad 1.* quidem rescripta illa fuisse personalia & in fauorem particularium personarum, nempe Prælatorum illorum, optimè de Ecclesiâ meritorum; quibus hoc speciali priuilegio Pontifex concessit, vt in eorum diœcesibus, nempe Mediolanensi & Bononiensi, religiosi à casibus per ipsos reseruatis non possent absoluere. Quod si generaliter hoc Pontifex voluisset vbique seruari; nouum istud ius aliquo Motu proprio vel bullâ declarasset. nec enim alioqui rectè satis conscientijs prouideretur eorum, qui meritò id se & inuincibiliter ignorare dicerent; quod non vt oportet euulgatum sit. Neque declarationes illæ Congregationis ligare possunt, quamdiu non publicantur, Deinde hæc peculiaris concessio cùm vim habeat exceptionis, quoad ceteros magis confirmat, quam eneruat regulam. Denique quoad Societatis Iesv confessarios ipsemet Gregor. XIII. anno 1583. die 10. Maij. expresè declarauit, nõ esse intentionis suæ, quod per talem Epistolam *(loquitur de illâ ipsâ Nepotis sui Cardinalis S. Sixti, quæ obijcitur)* » sit derogata dictæ Societatis facultas, eamque quatenùs opus » sit, de nouo confirmauit. *Habetur ea declaratio inter viuæ vocis oracula pag. 131.* vnde sequitur illam Synodi Mediolan. constitutionem non obligasse quoad prædictos Patres. Imò, & ad hominem, quis ita posset argumentari. Si peculiare priuilegium concessum Borromæo trahendum est ad omnes Prælatos: ergo & peculiare priuilegium seu declaratio eiusdem Gregorij facta postmodum vni religioni mendicantium, extendenda est ad omnes mendicantes. Si verò hoc non recipitur (vt recipiendum non est) desinant ergo prædicti auctores

res velle,vt illam eorum extensionem recipiamus.

Ad 2.Resp. valdè perperam argumentari,qui sic argumentantur. Non enim id inserunt Pontifices propter mendicantes,quibus hoc ius iam competebat; sed propter ceteros sacerdotes,qui virtute illius dumtaxat bullæ eligi possunt;quibus hoc nō aliter licebat, & ideo tum demum concedebatur.

Ad 3.Resp. in priori sanctione quando Papa negat se maiorem religiosis potestatem concedere quam parochis, tunc tantum loquitur de alijs rebus,non de pertinentibus ad Sacramentum pænitentiæ:in posteriore tantum vetat Regulares sine priuilegio absoluere ab excommunicatione iuris reseruatâ. *lege Silu. verb.excommunicatio.7.cas.14. Tabien.excommunicatio.5. cas. 5. Caietan.eod.verbo c. 64. Nauar. cap. 27.nu. 101.& Cordub.cas.24.fin.*

Hæc (pie Lector & erudite) quæso vt maturè perpendas, & cum perpenderis,tecum ipse diiudices, an Viualdus causam habuerit,cur à priore suâ sententiâ,illis ipsis argumentis, quæ ascripsi,optimè probatâ,recederet:quæ nec vno verbulo soluit;vt nec ille,recentior alius; quod faciendum erat volenti,tam resolutè concludere; [nō solum hinc sequi,religiosos virtute suorum priuilegiorum non posse absoluere à casibus Episcopo reseruatis, nisi hoc illis expresè concedatur: sed etiam haberi responsionem ad quæstionem alias difficilimam & obscurissimam, vtrum priuilegia mendicantium, quoad facultates absoluendi in foro conscientiæ sint sublata per concilium Tridentinum.] Quibus verbis tacitè voluit innuere fuisse reuocata. cuius tamen contrarium patet ex dictis,& locum ille ascribere debuit,quo nitebatur:ipseque Viualdus,ad quem nos remittit,expresè satis docet ea reuocata non fuisse; nisi,quoad hoc vltimum de casibus Episcopo reseruatis,de quo tamen ipse argumentis validissimis contrarium docuerat priùs,quæ soluere non videtur ipse potuisse: sanè neuter soluit.

CAPVT

CAPVT II.

De officio confessarij quâ medicus est.

DEbet medicus & morborũ causas & genera & remedia nosse. Animi morbi sunt peccata: quorũ genera & causas libri præcedentes quinque docuerunt: hîc docebit, quibus remedijs vtendum. Ea sunt, vel licita, vel illicita. Illicita propter periculum & superstitionem. Licita prorsùs & citra controuersiam sunt omnia Ecclesiastica seu diuina. Naturalia aliquando, propter periculum, illicita sunt: dæmoniaca seu superstitiosa semper sunt illicita. de singulis disquisituri, ab his vltimis ordiamur.

SECTIO I.

De remedijs superstitiosis seu illicitis.

POssumus ista vocare dæmoniaca, de quibus tria dicemus. primò exempla quædam proponemus; secundò disputabimus, num à maleficis remedia peti possint, & an maleficia destruere liceat, & remouere?

QVÆSTIO I.

De exemplis superstitiosarum curationum siue magicorum remediorum.

VT omittã quæ exhibui exempla li. 3. p. 1. sect. 5. & sect. 6. & sect. 8. litt. C. occurrũt primo loco tres modi Chaldęorum & Hebręorum, primũ refert Psellus, contra dęmonẽ terrestrem sacrificari debere lapidem μυθζιρὶν priùs excantatum: quem lapidẽ ingeniosè Serarius noster cõm. suo variæ & curiosæ lectionis in Tobiã vult hoc nomen accepisse, quòd sit fugans aduersarios, seu pilosos (ita dæmones ab Isaiâ vocati) quasi *menos tsarim*, vel *Zeirim*. Hoc sacrificiũ planè idolatricũ esse nemo non videt: & tamen vt dæmon per mendaciũ nõ decipiat, ex Zoroastręis decretis id pręcepit Psellus. nimis ille Mago suo credulus fuit, & eo potiùs nomine ab Eugubino meruit reprehendi, quàm quia dixit à Chaldęis quosdã

bonos dæmonas credi: neque id satis expugnat Steuchus, eum lege lib.8. Cosmopeiæ cap. 28. Quis ille lapis sit, fateor me ignorare. Secunda superstitio est, qua ligabant Iudæi THEPHILIN (h.est frontales quasdam fasciolas seu resegmina membranacea) capiti & manui læuæ,& valuis quæ ad dextram erant portæ chartulam infigebant,ita vt eius pars tertia respiceret thalamum:atque ita credebant dæmones impediri,ne possent eis nocere. meminit Paraphrast. Chaldæus in Cant. c.8.v 3. his illi sacrilegè verba quædam deprecatoria ex c.13. Exo. c.6.& 11. Deuter. inscribebant, & ea sic ad superstitionem detorquentes prophanabant. Iubebantur illi TOTAPHOT portare d.c.6.v. 9. quæ dictio significat specilla seu ocularia,vt notat Oleaster;& hinc homines verè insulsi & fatui carnaliter omnia intelligentes sua *Thephilim* sunt commenti; quorum vanitatem & superstitiosos ritus diligentissime exsequitur Hieronim. Oleastr. *in cap.13.Exo. post medium* lege,& cæcitatis miserorum miserere, & considera quàm aptum illi nomen indiderint rei nugacissimæ, cùm THAPHEL radix vocis,insulsum,insipidum, ineptum, ac fatuum significet. Tertia superstitio exstat apud Eliam Germanũ dignior adhuc quæ à Reginâ MORIA tauro donetur, consuetudo (scribit) apud nos Iudæos Germanos inoleuit, vt faciamus » circulum per circuitum in parietibus cubiculi, in quo cubat » puerpera, cum creta vel carbone; scribamusque in singulis » parietibus, ADAM, HAVAH, CHVTZ, LILITH: atque in ostio » interiori scribamus nomina trium angelorum, SENOI, SAN- » SENOI, SAMANGELOPH, quemadmodum tradidit ipsis ipsa » Lilithea cùm vellent eam in mari suffocare.] Sed tædet me- » minisse tam vanarum vanitatum, quibus scatēt scripta recentiorum Apellarum.

Nec ij qui baptismate tincti satis horum immunes. Nam multa occurrunt apud Pomponatium *lib. de incantat.* multa apud Henricum Cornelium Agr. *libb.de occult. philosoph.* sed plura apud Philip. Aureolum, alias Bombastum Paracelsum varijs eius operibus α; quorum omnium libri prohibitę per Ecclesiam

α *lib. de philosophiâ ad Athenien. li. de occul. philos. lib. de philos. magnâ, et lib. de cæleſti medicinâ, & lib. de morbo caduco, & alijs.*

Ecclesiam sunt lectionis. Vt mittam alios, colligam quędam Paracelsi dumtaxat, ex quibus quiuis intelligat, nihil in hoc homine neque pietatis neque mentis sanæ fuisse. primo docet curationes morborũ tam ὑπὲρ quàm μετὰ φύσιν à dæmonibus per applicationem sigillorum, imaginum, monstrosorum characterum, in designatâ cæli constitutione, & certis metallis incisorum, & ægræ parti appensorum, petendas esse. Secundò contendit, nihil referre an Deus, vel Angelus, vel diabolus, mundus spiritus vel immundus, ęgro opem ferant, modò curetur æger β, & abutitur illo testimonio sacræ scripturæ, *salutem ex inimicis nostris*. Et de morbis hyperphysicis agens, sic scribit; Qua ratione & quo modo morbis Magico artificio inflictis succurrendum sit, scitu est necessarium omnibus medicis, qui perfecti cupiunt esse. De tali autem curatione nec Auicenna nec Galenus scripserunt aut sciuerunt quicquam. Non enim in Academijs omnis discitur ars. ideo oportet medicum quandoque accedere vetulas, sagas, zigenepos, rusticos, & circumforaneos, die zanbrecher/ & ex ipsis artem ipsam addiscere; qui plus sciunt de istis rebus, quã omnes academiæ professores, & quanquam hæc rideant academiæ professores; tu vtere illis in forti imaginatione & experieris effectum.] Hęc ille. sed si imaginatio hoc operatur, nónne pręstat eam adhibere remedijs sumptis quæ vel ars medicorum, vel vsus Ecclesiæ approbauit? sed audi quid respondeat; Si quispiam (ait) supernaturali morbo vel dolore per incantationem detineatur, illi nullum naturale remediũ proderit (*hoc plerumque verum esse docebo sect. seq.*) sed Magicũ remedium esse oportet, quo morbus tollatur, quali & introductus est.] hoc infert, quia homo impius supernaturalia Ecclesiæ remedia repudiabat: quę quia Catholici recipimus; non, quia nihil prosint physica remedia, ideò ad dæmoniaca confugere debemus. Subiungit; tales curationes magicas minimè contra Deum esse: quia illis non ad perniciem, sed ad salutem hominum vtimur; dicant ad hæc quicquid velint Theologi.] os impurum! quasi non sit Theologorum iu-

β d. lib. de morbo caduco.

dicare, quid contra Deũ quid non contra Deũ sit. fic agyrta nequissimus Fidei tribunal sibi vẽdicat, Sed postea doceboid non contra diuinas modò, sed etiã cõtra humanas esse leges.

Exempla huiusmodi superstitiosarum curationum sunt, primò illæ per cerearum imaginum fabricationem, in quas se morbũ magi putãt deriuare, de quibus sic idem Paracelsus γ Fabricet medicus ceream imaginem ad similitudinẽ patientis & in nomine eius; aut conformet ceream particulã simile affectæ parti, idque indubitatâ fide & forti imaginatione, credat per illam sanitatem ægro restitui posse, ac tandem additis Magicis precatiunculis ceream illam imaginem in ignem proijciat. At si forte ex doloris acerbitate vel partis affectæ, vitæ periculum metuatur, integram imaginem certis verbis admurmuratis, comburat medicus, & liberatur æger. Sed alio loco dissentit, & vult imaginẽ fieri ad formã & similitudinem maleficæ, quæ morbum induxit δ. Sed omnis hęc ars imaginũ non minùs ad tollendos, quã ad inferẽdos morbos, diabolo inuenta est auctore. Hanc superstitionẽ etiã ipse Plato damnauit lib. 11. de legibus, & est dissimilis illi, quã ex Astrologis Marsilius Ficinus obtrusit, de quo postea. Huc pertinet vsus ille phylacteriorum Iudaicorum, ad imaginem serpentis aënei Mosaici, de quibus legi potest Philastrius *in hæresi serpentis Mosaici*; cui tamen non assentior volenti talia fuisse phylacteria Pharisæorum, quæ *Saluator Noster* reprehẽdit: sed verior est D. Hieronymi explicatio.

γ *lib. de hyperphys. morb.*

δ *lib. de vitâ longâ.*

Eodem 2. pertinet, quod ad curandum pilorũ, acicularum, spinarum & similium corpori ingestorum maleficium, vult idem, non eximi illa per vulneris incisionem; sed materiã illã spontè prodeuntem, totam excipi, & in foramine facto Sambuci vel quercus oriẽtem spectante imponi; & ex eodẽ ligno cuneo obturari certis verbis additis ε. clara hîc quoque est superstitio; imò & Diaboli opera per quem residuum materię statim fertur ad idem foramen ex corpore in quo latitabat.

ε *libr. de occul. philos.*

3. talis erat curatio illius, qui ægrotos apprehensos in foro collocabat, & eorum corpori appendebat chartam, miris varijs-

varijsque characteribus consignatam, & additis nominibus dæmonum; Bulfar, Narthin, Oleasar, Bilech, Mammon, Oriens &c. deformatam.

4. talia erant nomina Ephesia, per quæ dæmonijs obsessi liberabantur, teste Plutarch. *in Sympos iac.* Talia sunt conuitia & lædoriæ, quas commendat Apollonius apud Philostratum lib. 2. & Pet. Martyr de rebus Indicis. *lege Pet. Tyreum de locis infestis, p. 3. cap. 56.* Mirè sibi Lutherus placuit in congerendis fætidissimorum conuitiorum olenticetis, quibus dæmonũ tẽtationes dispelli censuit homo pari spurcitiâ & vanitate, quibus ego chartã non cõspurcabo: & miror quenquã sine nauseâ legere posse Symposiacor. eius c. 24. & 26. vbi huiusmodi ferculis dignus conuiuator struices congerit patinarias. sed sicut iuramentis & blasphemijs nõ abigitur, sed aduocatur potiùs dæmon, vt rectè Cassian. probat exemplis nonnullis adductis *lib. 12. Inst. c. 20.* sic etiam scurrilibus aut iracundis cõuitijs & atrocibus maledictis eorũ, qui passione ad id mouẽtur; & nõ charitate moti, ac fidei zelo inuitati, & ex officio ordinis sacri id faciunt. Nã legitimis ac probis exorcistis licet dæmonẽ superbissimũ sic vlcisci & diuexare, vt Mengus præscribit exorcis. 4. & facit D. Antonius apud Athan. & Christiani primitiui apud Prudentium, vbi,

Intonat antistes Domini: fuge callide serpens,
Exue te membris & spiras solue latentes.
Mancipium CHRISTI, fur corruptissime, vexas.

5. tales sunt Hexagoni duo Paracelsi, inscripti vnus *adonai*, alter *Iehoua*, vel *Te-tragammaton*; quibus certo modo præbitis omnem morbum magicũ pelli iactat. itẽ de characteribus *Auigazirtor* &c. inscriptis nouæ membranæ ante solis ortum & per N. dies renouatis &c. contra maleficium matrimoniale: & contra idem, quod tradit de *Gabatâ* seu soleâ equi ferreâ, fortuitò in itinere inuentâ, & ex eâ die Dominico tridẽte fabricato &c. & quæ huiusmodi accumulat nefarijs libris suis *de cælesti medicinâ, & de characteribus.*

6. talis curatio fuit illa, quam Grillandus descripsit { *de sortileg. q. 8. n. 16.*

fuisse Iurisconsultum quendam in Sabinensi agro coniugatum, sed maleficio factum impotentem, cui nullius medici ars poterat opitulari. is magum consuluit, à quo iussus; vt eâ nocte cum coniuge dormiret, sumptâ quadam potione priusquàm decumberet. Sedulò tantum caueret, ne nocte illâ vel vxor vel ipse signo se crucis communirent; néue metuerent, si quid auribus oculisue insoliti obuersaretur. Paruit cauſſidicus, & ad vnguem cunctis obseruatis; quinctâ circiter horâ noctis, ecce illi pluuiæ, procella, tonitrua, fulguraque maxima; mox & adeò pauendi terræ motus, vt concussa domus ab imo nutaret, non secùs ac arbor à ventis pænè euulsa. successere hominum magni clamores & eiulatus. Cumque in eam partem maritus oculos conieciſſet, vidit in camerâ plusquam mille, vt apparebat (vtar verbis Grillandi) ad inuicem certantes, & vnguibus, pugnis & calcibus crudeliter pugnantes, & lacerantes alterius facies ac vestimenta tota: inter quos vidit mulierem quandam, quæ erat alterius oppidi vicini, & dicebatur, quod erat malefica, de qua ipse sponsus multum suspicabatur, ne ab eâ maleficiatus fuisset; quæ vltra omnes maioribus gemitibus & vlulatibus cruciabatur, & crines faciemque suam totam vnguibus lacerauerat. Propter quæ ipse maleficiatus dixit, quod aliquantulum timuit à principiò, dubitans ne quid mali sibi accideret: deinde recordatus de monitionibus magistri reassumsit vires, vxorem verò semper tenuit sub pannis absconditam, ne ista videret. Postquam verò ita certauerant per mediam horam vel circa, ingressus fuit magister in camerâ prædictâ, & erat tunc circa mediam noctem: ad cuius ingressum omnes illi pugnantes vna cum muliere statim disparuerunt, & abierunt penitus. magister autem accessit ad maleficiatum, & illius humeros tetigit manu perfricando aliquantulum, dicendo quod non dubitaret amplius, quia iam liberatus erat.] post cuius discessum maritus conualuit, & deinceps liberis operam dare valuit. In hac narratione maleficus iste coëgit mulierem illam, quod intulerat, maleficium tollere, immissis dæmonibus, qui sic eam specie

pugnan-

pugnantium acerbissimè cruciarent.

7. Superstitiosum est putare quod à Sophrone *in Mimis* traditum, Rheæ & Hecatæ canes immolandos, propterea quod canis latrans Lemures fuget ac dissipet, quemadmodum & æs pulsatum aut aliquid tale. Vnde colligas non nouam esse Iaponum superstitiosam curationem, de qua his verbis relatio Lud. Frois, *pag. 246*. Quando dæmon hominem inuasit, Iapones aiunt insilijsse in illum vulpem, nomine autem vulpis intelligunt dæmonem. Ad exterminandum autem dæmonem ritus exoticos & prorsùs peregrinos cum mille superstitionum & incantationum formulis vsurpant: inter quas vna fuit omnino ridicula. Iusserant enim omnes canes Ozacanæ vrbis trucidari ad perterrefaciendam vulpem Dominæ dictæ ventri inclusum.] Æque superstitiosum, quod nonnulli arbitrantur vi Gallicantus quædam maleficia dissipari. non enim habet vim maiorem cantus oscinis huius, quàm cuculi vel corui. Ast obijciuntur exempla quædam, quæ retulit Nicol. Remigius *n*, quibus probari videtur dæmonem ad gallicantum, striges quas vectabat deiecisse, vel conuentus sagarum hoc canore dissipatos. Idiotę gentilium respondérent, dæmonum noctu maximam esse potestatem, interdiu vim infringi & debilitari. ideò noctis silentio nocere hos lupos vespertinos, quo princeps tenebrarum dominatur. ideò lamias circa tertiam noctis vigiliam (hoc est intempestâ nocte, quæ mediam præcedit) vtplurimum mortalibus infestas esse solere, vt tradunt Aristomenes & Telephron θ, & Hierocli obijcit Eusebius ι; quo tempore etiam se spectra sæpiùs ostentare Plutarc. κ Plinius λ & alij μ docuerunt. At Christianis hæc indigna responsio foret. Philosophi confugerent ad dissidium naturale gallinacei, cum Leone & serpente: frustrà, quia Diabolus dumtaxat Metaphoricus est serpens ac leo. Si quid ergò veritatis huic experimento subest, credidérim potiùs tenebriones istos gallicantum odisse, propter mysterium aliquod ipsis odiosum. An quia diei prænuncius ales, ad Dei laudem homines excitat, multaque peccatorum genera,

n lib. 1. Dæmonolatr. c. 14.

θ apud Apulei lib. 1 & 2.

ι ex Philostrati lib. 4.

κ in Bruto.

λ lib. 7. epist.

μ docuisse comment. in Senecæ Here. Oetæ. v. 123.

nera, quæ obscuro suo peplo nox obtexerat, solari lampade dispelluntur? an quia, Domininicâ resurrectione commeminit se triumphatum & collisum, quæ post noctis medium contigit? an meminit pœnitentiæ Petri Apostoli ad gallicantum, vt lapsus prædictus fuerat, inchoatę, & electissimi sibi boli sic erepti? consideratione hæc digna videntur Ecclesiæ, quę cum B. Ambrosio concinit ᵛ de Gallicinio.

ᵛ *in laudib. diei Domin.*

Præco diei iam sonat,
Noctis profundæ peruigil.
Hoc omnis errorum chorus
Viam nocendi deserit,
Mucro latronis conditur.
(En vnam causam)
Lapsis fides reuertitur;
Hoc ipso petra Ecclesiæ
Canente culpã diluit. (en aliam.)
Gallus negantes arguit,
Gallo canente spes redit,
IESV labentes respice
Tu lux refulge sensibus
Mentisque somnum discute:
Te nostra vox primùm sonet,
Et ora soluamus tibi.

En reliquas causas, quas proposui.

Prudentius quoque Hymno ad Gallicantum.

Ferunt vaganteis dæmonas
Lætos tenebris noctium,
Gallo canente exterritos
Sparsim timere & cedere.
Inuisa iam vicinitas
Lucis, salutis, Numinis
Rupto tenebrarum situ
Noctis fugat satellites.
Hoc esse signum præscij
Norunt repromissæ spei,
Qua nos soporis liberi
Speramus aduentum Dei.

Subdit deinde & Petri cantugalli cognito pœnitentiam.

8. tale puto, existimare quod ablutio manuum matutina quidquam prosit ad maleficium illo die arcendum; falsoque id sagas illas Remigio persuasisse ᵒ. Munditiam quidem dæmon detestatur, sed animæ, non corporis. Nonne hanc membris suis, luxuriæ & nequitię mancipijs, & publicę libidinis victimis, vel nimiam & superfluam commendat? cur mulierculas & viros, quorum animi muliebres, ad tam putidum & curiosum sic lauandi, sic comendi, sic leuigandi, pumicandi, poliendi studium tam intensè & sedulò impelleret, si corporis munditiam odisset?

ᵒ *lib. 1. dæmonolat. c. 1.*

His

9. His annumero lotium humanum, quod prodesse putat π Ananias,& exemplum de quodam Pherone suppeditat Herodotus ρ;à dæmone Pherō rex excæcatus,quod spiculum iratus in Nilū flumen contorsisset;postquā vndecim annis sic luce caruisset,oraculum quod in Buti vrbe consulue-rat,fertur respondisse;visum ei rediturum, si oculos abluisset lotio mulieris,quæ à solo suo marito cognita fuisset. Expertum ergò primo loco proprię cōiugis vrinam, cùm nihil ampliùs cerneret; ceterarum deinceps, tandem oculos recepisse.Ibique omnes mulieres illas; præter eam cuius vrina salutaris fuerat,in vnam vrbem coëgisse; quæ ἐρυτρὴ βῶλος rubra gleba dicta;& eas illic vna cum vrbe omnes concremasse; & medicam illā suam sibi matrimonio copulasse.] sic videlicet Diabolus nullā infamandi lædēdique mortales, de imbecilli quoque sexu,occasionem voluit prætermittere. fuit in eadē superstitione Syracusanus iudex Pascasius; qui D. Luciam Martyrij coronâ mactauit.idcirco enim virginē lotio perfundi iussit,quòd sagā putaret,& sic maleficā vim resistendi tormentis repelli arbitraretur. *lege Martyrium D. Luciæ 6. Surij tomo.* Scilicet, his perterreatur & fugetur, quem non pudet pigetque in fætore cadauerum,& libidinū stercoribus volutari.Tamen & Salisberiensis id censuit *lib. 1. Polycratici, ca. 8.* » Quis, (ait) libenter non videat & rideat, cùm præstigiatoris lotio perfusi ars deletur, & oculis, quos malitia sua prę» strinxerat videndi facultas reparatur?] Digni, qui credunt, non infundi tantum,sed perfundi.

π *libr. 4. de Naturâ dæmon.*

ρ *lib. 2. seu in Euterpe.*

10. tales sunt νεφελοδιῶκται, γυτευτάι, & φυλακτήριοι, quos punit Synodus Trullana *can. 61.* vbi Balsamon, primos illos exponit diuinatores ex nubibus;ego etiam crediderim fuisse eos,qui nubes improbo ritu,ne nocerēt,incantabant, & ideo B persecutores nubiū vocabantur. γυτευτὰς vocabant eos,qui exorcisabant morbos, & certis imprecationibus abigebant, illud optimè Balsamon, φηλακτήριοι hoc est remediorum seu » amuletorum præbitores dicuntur, qui fraude dæmonis eis » qui à se decipiuntur,vinculā quædam ex sericis filis conte-

xta, quæ & πουγγία dicuntur, præbent; quę aliquando quidem intus habent ſcripturas, aliquando verò falſa quædam alia quacumque inciderint. dicunt autem hæc iuuare, ad omne malum vitandum, ſi ex collis eorum qui illa accipiunt perpetuò pendeant. *Mox exemplum ſubdit; de τῦ ἀμνίου geſtatoribus*: Præfectus quidam Hoſij de re huiuſmodi acculatus, manifeſtò deprehenſus eſt in ſinu ferens indumentum infantis nuper nati: & dixit hoc ſibi datum fuiſſe, à quadam muliere, ad auertendum eiſque os occludendum, qui contra illum dicere conarentur. Vnde etiam ſubiectus fuit καθοσιώσει, execrationi.]

a Iſagog. de dæmoni ſubſtruxibus.

11. tale etiam illud quod narratur à Georg. Pictorio a ex Abbate Spanhemenſi; ſubulcum quendam fuiſſe, qui in ſcipione ſuo vel baculo paſtorali ſcedulam nomini D. Blaſij inſcriptam habebat; cuius baculi vi & potentiâ, porcos ſuos ab omni luporum vi & raptu tutos credebat, ac tantum ſcedulæ numinis tribuebat, vt etiam porcos in agris ſolos paſcendos abigeret. Tamen contingente quodam tempore, cùm gregi paſtor abeſſet; & quidam præteriens dæmonem cuſtodire vidiſſet, illique dixiſſet, quid ipſe hîc cuſtodiret, qui hominum ſalutis perſecutor foret peſſimus? reſpondit, porcos cuſtodio. retulit alter, cuius iuſſu: dæmon inquit, ſtultæ paſtoris confidentiæ. Nam ſcedulam quandam ſuo bacillo incluſit, cui diuinam aſcribit virtutem, vel inde quod Sancti Blaſij nomine eſt inſcripta: & eam porcos ſuos à luporum iniuriâ defendere, contra legem ſuam, credit, mihi falſâ ſuperſtitione inhærens: vbi cùm per me fuiſſet vocatus, & denuò vocatus, & non comparuiſſet, me S. Blaſij vice huc cuſtodiendum contuli. vt enim ſemper libens Dei & Sanctorum vices gero: ita & nunc libentiſſimè pro ſuo S. Blaſio illi porcos cuſtodio: vt ſtultum hominem in ſuâ vanâ confidentiâ extollam ac roborem, ac eo perducam, vt talem ſcedulam pluris quàm Deum faciat.] Non ſimplex ſanè hîc paſtoris error fuiſſe deprehenditur: non, quod S. Blaſij deuotus eſſet cultor; & ei ſe ſuaque commendaret; quod Pictorius ex ſectæ ſuæ myſte-

rijs

rijs latenter vult insinuatum; nam Sanctos honorare, obsecrare, & auxilio custodiæque eorum nos committere pium & salutare est, quicquid hæretici garriant: verùm quia fiduciam in schedulâ collocabat, & quia schedulæ diuinitatis aliquid tribuebat; & quia Deum tentabat, relictis suibus in schedulæ tutelâ: non etiam Sanctorum auxilium precibus impetrandum sibi, sed nudo nomine chartulæ inscripto opinabatur. Scio in Traiectensi tractu vltra Mosam, quibusdam in locis simili superstitione, certis verbis admurmuratis, pedum à pastoribus terræ infigi, & sic putare se absentibus nullum gregi à lupis periculum inesse, quod impiæ credulitatis.

12. Huc referenda multa Plinij, vt hyenæ sanguinem inūctum impedire omnes Magorum artes τ; fel canis nigræ amuletum esse domus totius eo suffitæ purificatæue contra cuncta υ maleficia; eandem vim esse amianto lapidi φ; mēstruoque sanguine tactis postibus χ, aut atricanis sanguine resperſis parietibus, eiusque genitali sub limine ianuæ defosso ψ: quis ista non rideat non nisi qui probet eam quam idē tradidit lib. 25. Mandagoræ effossionem; aut Varronis *Sista, Pista, Rista, Xista*; vel eiusdem ter repetitum *Anasagens.* vel Pētagonos Antiochi aut Constantini fictitios, veteres tamen & antiquæ superstitionis, & innumera Marcelli Empyrici in libro Medico eius; quædam etiam Vegetij in lib. de Veterinar. & imaginum illam fabricationem planetariam, quam ex Plotino & Arabibus periculosè tradidit Marsilius Ficinus *lib. de vitâ cælitus comparandâ*: quo libro non videtur venenis exhibitis satis idoneam antidotum addere. facit enim perinde ac inscitus & ineptus conuiuator, qui conuiuis apponeret cibos multos salutares, multos etiam veneno imbutos; & dumtaxat diceret, vescimini salutaribus, relinquite noxios: nec indicaret qui in tam multis, tam variè conditis vt dignosci vix queant, sint illi noxij à quibus abstinendum censeat. Ludere hoc conuiuas esset, & lædere. Sapientis conuiuæ tunc foret incænatum abire potiùs, quam tam apertum vitæ discrimen subire. Idem ego censeo, de libro illo, præstare nihil eius

τ *lib.* 28. *c.* 8.
υ *lib.* 30 *c* 10.
φ *lib.* 26. *c.* 19.
χ *lib.* 28. *c.* 7.
ψ *d. c.* 10.

quoad imagines illas credere; quam cum periculo aliquid in animum admittere.

13. annumerare licet, quæ recentiora contra visibiles inuisibilesque hostes excogitata nugacissimæ superstitionis & taciti cum dæmone fœderis quædam retulit Pictorius ω, primum de Cicorij radice; quam die S. Ioannis Baptistę paullò ante auroram, cum auro & argento flexis genibus cõtingunt; & ferro, per gladiũ Iudæ Machabæi, exorcisatam, multis ceremonijs ex terrâ eruunt, & secũ portant contra aduersa omnia. deinde de ijs qui crines pectinando euulsos non nisi ter consputos abijciunt, &, si oua comederint, eorũ testas, nõ nisi ter cultro perfossas in catinum proiiciunt, timentes vtrumque neglectum veneficis nocẽdi occasionem prębere; seruatum, credentes præcludere nocendi potestatẽ. Denique qui Sammonici Sereni *Abracadabra* dietim ordine retrogrado minuentes de collo suspenderint; vel alia Hebręorum, ex Rabbi Hamâ *lib. speculationis*.

ω *Epitome de Magiâ. c. 26, & 27.*

14. Quicquid Remigius dicat, non puto sic dæmoni odio esse salẽ profanum, vt ob eius aspersionem maleficiũ cogatur soluere: sed id eum facere ex pacto, vel vt aliquam introducat superstitionem. naturalis quoque vis salis non satis efficaciæ habet ad huiusmodi morbos sanandum. quare superstitiosa hæc curatio.

15. Loci mutatio quam Ananias αα suadet, vt & nominis mutatio; meritò suspecta est. quid enim virtutis occultæ, ob angelorum, quos propterea vult simul mutari, proprias vires, habere queat, nõ video; nec quisquã opinor, nisi per mendacẽ Cabbalistarum dioptram, Theologis Catholicis exsecrandã. In nominis mutatione quid est (quęso) efficientię naturalis? aut qui (quæso) angeli non ipsis hominibus, sed hominũ nominibus sunt præpositi? quid locus in maleficiũ influit, ratione angeli loco præsidentis? potest situs & loci salubritas aliquid prodesse, vt & in ceteris morbis: potest imaginatio noxia deperdi, nec aliâ ratione loci mutatio potest prodesse.

αα *libr. 4. fol. 145.*

16. Clarioris superstitionis est, putare si quid precariò vel furtò

furto de malefici domo acceperis, maleficium ceſſaturum; idque meritò Remigius reprehẽdit ββ. Nec enim hoc aliud eſt, quam maleficium, maleficio ſanare: par dementia illorũ, qui pro philtro vtuntur crepidis, lacinijs veſtium, vel præſegminibus vnguium perſonæ quam amant; vt docuere veteres ſcriptores γγ.

ββ *lib. 3. de monolat. c. 2.*

γγ *Theocri. in Pharmaceut. Lucian. in Dialo. meretricij, Meliſſæ & Bacchid. & Apuleius lib. 2. de aſino.*

17. ſimilis eſt vanitas exiſtimantium δδ, contra ſpectra prodeſſe canes, equos, vel ſtricti gladij vibrationem, ex doctrinâ Homeri *Odyſſ. 7.* & Virg. *Æneid. 6.*

Tuque inuade viam, vaginâque eripe ferrum.

Vbi perperam Lamb. Hortenſius aſſerit reipsâ compertũ ferri aciẽ dæmonas formidare. Iudaica illa opinio fuit, vt patet ex Thargumæo in c. 3. Cãt. v. 8. ſed ridicula. Nulla enim huic rei cauſa ſubeſt, niſi quod ictu & vibratione aer diſſipatur, & cõtinuũ illud cadaueris vel corporis aërei aſſumti ſoluitur: quod ipſum nihilominus procliuè ſit dæmoni impedire ictu eluſo per diuerſionẽ, vel corporis alterius interiectionẽ. cur igitur hęc timeat? non certè magis quàm culicem elephas, vel triceps Cerberus catellum Melitæũ. *Plura Tyræus d. p. 3. cap. 57.*

δδ *Crinitus libr. 7. de honeſt. diſcip. c. 4. Ananias d. lib. 4. fol. 155. Lamber. Hortenſ. in Virgil. 6. Æneid.*

Duo adſcribam exempla ex Cæſario. de milite prius eſt, qui in Meneuelt, quo viuus vti ſolebat pellito induméto veſtitus apparens, non potuit gladio fugari; quo cũ cæderetur nõ poterat ſpectrum vulnerari, talẽ ex ſe ſonũ emittens ac ſi mollis lectus percuteretur. hic apparere deſijt aquâ adſperſus quę clauo Dominico fuerat ſuperfuſa. *Sic ille, lib. 12. c. 15.* Cõcubina Sacerdotis cuiuſdã nocte mortẽ ſubſequente, diu ante lucẽ lunâ ſplendente cuidã militi apparuit, per viam equitanti. primũ miles & ſerui audiuere muliebrẽ vocem opẽ poſtulantẽ: mox vidêre mulierẽ rapidiſſimo curſu ad eos properantẽ. Mox miles de equo deſcendẽs, & gladio ſibi circulũ circumducens, feminã bene notã intra circulũ recepit. Et ecce ex re» moto vox quaſi venatoris, terribili ter buccinantis, necnõ & » latratus canũ venaticorũ præcedentium audiuntur. Quibus » auditis, cùm nimis illa tremeret, miles auditis ab eâ cauſis, » equum ſeruo committens, tricas capillorũ eius brachio ſuo

ſiniſtro circumligauit, dextera gladium tenens extentum. Approximante infernali illo venatore, ait mulier militi, ſine me currere, ſine me currere, ecce appropinquat. Illo fortiùs retinente, miſera ſe eripere ſummâ vi connixa tandem ruptis capillis effugit: quam diabolus inſecutus cæpit, equo ſuo illam inijciens, ita vt caput cum brachijs penderet ex vno latere, & crura ex altero. ſicque captâ inuito ſed videnti militi prædâ præteruehitur. Miles manè ad villam rediens, cuncta narrauit, & capillos oſtendit; cumque minùs ei crederent, aperto ſepulcro cadauer ſine capillis, qui euulſi, inuenerũt. *ſic ille lib. 12. cap. 20.* quid hîc gladij contra ſpectrum potuerũt? tantumdem quantum monachus ſpectrum feriens apud Gaguinum, vt alias narraui *lib. 2. q. 27. ſect. 2. lite. L.* Ex qua narratione, vt & iſtâ Cæſarij colligitur & alia vereor ne ſuperſtitio fuerit, ex Magorum orta circulis coniuratorijs; nempe circumducendi circuli, & in ſpacio illo conſiſtendi. Nam licet crux in medio circuli facta legatur, tamen illi circuli figuræ fidere videbantur, & crucis efficacitatem ad ſpacium illud circuli reſtringere, quod improbum profectò. Huius circinationis aliud quoque exemplum reperias apud eundem Cæſarium *eodem lib. 12. cap. 17.* de Sacerdote, qui ſpectris totâ per iter nocte infeſtatus, circulum circumcirca ſe ducebat ibi ſubſiſtens; & illis euaneſcentibus procedebat; mox iterum ſe ingerentibus, nouum iterum circulum ducebat: ſicque ad lucem vſque laborauit. Obſeruabis ridiculam illam opinionem de armis apud Pſellum *lib. de dæmonibus in fine*; Dæmonicum corpus per totum ſe naturaliter ſenſuale, ſecundum » partes ſingulas abſque medio, videt, audit, tangit, patiturque » tangendo, & diuiſum dolet ſicut corpora ſolida. ſed hoc in- » tereſt, quòd corpora quidem ſolida diuiſa cùm ſunt, aut vix » aut nunquam reſtituunrur: corpus verò dæmonum, vti ſeca- » tur, mox in ſe item recreatur atque coaleſcit, ſicut aquæ aëriſ- » que partes quando aliquid incidit ſolidum, ſed & dicto velociùs dæmonicus ſpiritus in ſe reuertitur: dolet tamen interea, » dum diuiditur. quam ob rem aciem ferri metuit, idque ani- »

maduer-

maduertentes,qui fugare dæmones moliuntur, tela & enſes in rectum ibi conſtituunt,quo nolunt dæmones aduentare.] Hæc more ſuo ſibi vindicat Rhodiginus *lib. 2. cap. 8.* & ſic Pſelli errorem,ſuum facit. Quod de corporis diſceſſione, & coalitione ſubitâ dicit,veriſſimum eſt.& experti duo in Hiſpaniâ Nobiles,mihi non ignoti. Quorum vnus dum nocturno tempore vagatur, in ſpectrum incidit ſpecie Æthyopis tetri,mole Gigantæâ romphæam ſtringentis. hîc, cui plus audaciæ quàm pietatis erat, cetrâ ficulneâ munitus, impetū ſuſtinuit, ſeque gerens animosè vulnera cæſim punctimque hoſti ingerit. Sed aërem verberans, donec laſſus concidit, & à vicinis,qui ad ſtrepitum accurrerant domum ſublatus, multis poſt diebus lecto affixus, vix conualuit. Hoc Burgis accidit: alterum Salmanticæ. Degebat ibi Theologię ſtudioſus quidã,è primâ nobilitate;qui priſtinæ caſtimoniæ & pietatis oblitus, noctu magno periculo & labore parietibus tranſcenſis in quoddam Sanctimonialium monaſterium, vſque ad Dormitorium (vt vocant) ſe penetrarat. ibi permittente Deo,priuſquam ad cellulam,quam animo præoccuparat,pedetentim perueniret,obijcit ſe illi ſpectrum,ſpecie viri grauis & honeſti, prolixo capillitio & barbâ,lorum ingens manu tenens,& nullo verbo facto,bubulam minitans inſultationem. Venerat probè armatus miſer ad incęſtum,ſcuto,gladioque: hunc ſtringit,illo ſe tegit. viſus ſibi non ſemel latus aduerſarij,lorum ſubiens,haurire & brachia illi lorumque reſcindere: ſed ſemper brachium corpori,lorum parti amputatę ſubitò iunctum apparebat. tandem lorarius decuſſatim illi in vtrumque humerum ſic viuenti bouem mortuum (vt cum Comico iocer) impegit,vt in terram collapſus, vix trepidus ſe fugâ eripuerit; & domum reuerſus deprehenderit, ad modum Sanctæ Andreanæ crucis ſibi in pectore & in tergo, ad quatuor digitorum latitudinem, notam contuſionis rubore liuoreque mixtæ impreſſam. tumuit mox vibex, & cum intolerabili ardore,quaſi vermiculare neſcio quid, quod grauiſſimum cruciatum adferebat,miſer ſenſit ſub cute, & (ne vanũ viſum

visum putes) altero tertioue post die ad plures migrauit. Nec annum, nec nomina addo, vt vnius qui adhuc superat, & defuncti quoque alterius honori consulatur. Notent lasciui illi palumbi Dionæi, quis nocturnarum ad stupra discursationũ vtrique fructus fuerit, & quam inanis ista de gladij rotatione contra vim dæmonum persuasio. Nam quod Erastus [a] ex Ioan. Oporino narrat; qui Paracelsi amanuensis fuerat; solitum Paracelsum noctu consurgere, & machæram suam Helueticam vtraque manu in hostem inuisilem huc illuc torquere: id vel ferocientis furoris fuisse putarim, vel ex pacto conuento, sic molestiarum inducias à dæmone paredrio impetrasse.

[a] in vitâ Paracelsi.

18. sit, quod putant aliqui, remedia quæ contra maleficium vsurpantur nihil profutura, si re non integrâ adhibeantur: hoc est, irrita fore si priùs tentatum fuerit à medico corporis, à confessario animæ remedium. solemnis enim iste solet esse magorum prætextus vt docet Nicola. Remigius [b], & nota dæmonum fallacia; qua vtitur primò; quia, cum sit Zelotypus, veretur ne sanatio ipsi adempta alijs adscribatur. Secundò, vt sic homines à diuinis & naturalibus remedijs auocet. Ex hoc capite valdè mihi suspecta fuit scedula illa, siue programmation mulierculæ medicæ circumforaneę, hoc anno. 1597. hîc Louanii, in cuius vno articulo hæc conditio continebatur. Idcirco etiam suspecti omnes illi medici, qui nolunt ægrum confiteri, priusquam prę scripta ab ipsis pharmaca hauserit.

[b] lib. 3. dæmonolat. c. 5.

19. est putare maleficam non posse maleficium suum tollere, priusquam libertati sit restituta, & ex vinculis dimissa. potest enim, maleficium maleficio nouo tollere, quamdiu pacto cum dæmone non renunciauit, vt docet idem Remigius: potest etiam illud destruere, vt quilibet alius, remouẽdo signum, etiamsi adhuc carceribus contineantur.

20. maleficam scopis in ostio positis impedire, ne domo exeat; vel coniectis in bullientem ollam soleis aut crinibus eius, vel acubus, cogere, vt accurrat; magicæ nugæ sunt, &

peccata

peccata grauissima.quia nituntur pacto cum dæmone inito.

21.minis,verberibus,aut vi maleficos adigere,vt maleficiũ tollant (cuius rei exempla peti possunt à Remigio ((,) fieri potest vt liceat; si conditiones quædam adsint.primò si certò sciatur auctor maleficij. Nam suspectos tantũ verberare aut aliâ afficere contumeliâ,nec fas nec iura sinunt. 2. si nihil superstitiosum putetur adhibiturus. 3. dum non existimetur morbum in aliũ transfaturus,quod ferè semper facere consueuerunt,vt exemplo declarat Gregor.Turonensis mm , videlicet ista diaboli liberalitas est, vt boni nihil vllis hominibus præstet,nisi cum æquali vel maiori hominum dãno,quo spectat narratio D. Gregorij Magni θθ,de virgine obsessâ, quæ cũ operâ magorum ab vno dæmone fuisset liberata, in vnius locũ sex vel septẽ dęmonũ millia succesêre.Neque hoc poëtas latuit.ideo enim fortassis finxerunt,non potuisse Admeto vitam conseruari, nisi vxoris Alcestis vicariâ nece ii. Vnde rectè noster Tragicus,cùm remisso ab inferis Theseo, Pluto Hippolytũ abripuisset,canit,alloquens Atticæ prędẽ Deã;

((*lib.3. dæmonol. c.3.*

mm *lib 6 hist. Franc.c.35.*

θθ *lib 1.Moral. c.9.*

ii *Euripid. in Alcestid.*

» *Casta nil debes patruo rapaci.*
» *Constat inferno numerus tyranno.*

22. Quod remedium esse contra *Vultuarium* maleficiũ cẽsuit Salisberiensis *lib.1.c.11*. Horum (ait) malicia, etiã cùm » plurimum nocent,artificio leui dissoluitur, si videlicet, qui » suspecti sunt,cõuenti ab aliquo in iudicio crimẽ suũ inficien» tur; aut,si confessi fuerint,cogãtur maleficiũ reuocare.] quid enim ad curationem inficiatio virium queat habere, nisi ex pacto conuento? si tamẽ aliquis solummodo intẽdens signũ destruere sic interrogaret,non auderem illum peccati,saltem Mortalis,reum dicere.

23.superstitiosa sunt,vt cum ad maleficium amoris tollendum, vtuntur maleficio odij, v.g. certo ritu consecrant vel exsecrant potius columbam nigrã,& diuisam per mediũ dãt comedendã amantibus.Item si vt odij maleficiũ tollant,vtantur amoris maleficio, v.g.Eucharistiam sacram in ore habentes osculantur eam quam volunt in amorem inducere,vel la-

bijs chrismate inunctis id faciant. Item si vt sterilitatis agrorum maleficium tollant, hostiam sacram comminuant, & tritam in puluercs spargant per hortum vel agrum. Quæ omnia sunt manifestè impia & sacrilega, & tamen hęc facta aliquando legitur. primum illud refert Hollenus in Præceptorio, de chrismate. alterum Grillandus; cetera de Eucharistia Cæsarius Eisterbacensis lib. 9.

24. Adde remedia iudiciariarum superstitionũ, de quibus s. lib. 5. sect. 7. & 9.

Vltimò notandum multa esse superstitiosa (vt varijs locis ostensum) remedia; quæ ponunt Sprengerus xx & ex eo Pet. Gregorius λλ, de plumbo liquefacto in scutellam aquâ plenam infundendo &c.

xx p. 2. mallei. c. 1. q 12. in 2. exemplo

λλ libr 13. de repub. c. 3. à nu. 2.

Et in his omnibus Notandum semper dæmonem lucrum aliquod sibi ex his comparare, & semper animæ, interdum & corpori nocere: quia semper aliquid admiscet, quo fiduciam in ipsum homo profiteatur; vel quo nos à Deo ad creaturas auertat, & à cælestibus curis ad cænosa terrenaque deducat, vel saltem à serijs & grauibus ad ludicra & nugatoria. Sic semper in aliquod peccatum animam pertrahit vt rectè obseruarunt D. Augustin. & D. Leo μμ. Obsequitur mancipijs suis, vt firmiùs illos sibi deuinciat, & in peccato retineat. Si Deus permittit hoc modò sanari ægrum, plures in fraudem pellicit: si Deus non permittit sed impedit, tunc saltem peccatum hoc præcedentibus accumulans, conatur ægros in desperationem adducere. Si malum vni equo auferat, transfert in meliorem. Si mulierem morbo liberet, transfert in virum; si senem, in adolescentem. Si sortem magus in alium non transtulerit, ipsemet necatur, vel ingens vitæ discrimen adit. coactæ nonnullæ Lamiæ, quia non poterant in alios, in suos ipsæ liberos transferre. Narrat auctor Dæmonomaniæ νν, fuisse in Galliâ qui maleficio quo læsus erat curando magum accersiuit: ab hoc responsum; se morbo illum liberare non posse, nisi in eius filiolum adhuc infantulum transferret. consentit impius pater, & à mago sanatur. interea nutrix,

μμ D. Aug. lib. octoginta trium QQ. q. 79. D. Leo sermo. 19 de passio. Dom.

νν lib. 3. c. 2.

trix, re intellectâ, infantulum subducit & cum eo aufugit. cùm ergo magus non posset in eum transferre, fuit ipsemet à dæmone interfectus. Tolosæ idem scriptor ait, studiosum quendam amico suo grauissimè à quartanâ vexato dixisse, vt febrim vni suorum inimicorum traderet; illo vero respondente neminem sibi inimicum esse, dixisse: da seruo tuo. tandem cùm hoc illi religio esset facere, magum dixisse; da mihi eam; annuente ægroto, ipsum conualuisse; magum verò febri oppressum interijsse. Facit lucri semper alicuius certa spes, vt etiam planè futilibus & absurdis nonnunquam cooperetur. sic enim (vt narrat I. C. ille Francofurt. oo) cùm vetula laborans opthalmiâ studiosum quendam conueniret, ab eoque petijsset, vt quæ in scedulâ, quam illi porrigebat, continebantur, sibi non grauaretur exscribere, certam se esse, si de collo illam gestasset, oculorum lippitudine liberandam: at studiosus scripti illius characteres, vel obsoletos cernens, vel obscuriores (vt solent) legere non valens; eorum loco hæc verba scripsit in schedulâ; *Diabolus huic vetulæ oculos eruat*: simulque præclarum philacterium mulierculę tradidit; quod cùm de collo suspendisset spe plena post paucos dies sanitati fuit restituta. Nimirum voluit Satan hanc anum decipere, & in superstitione sui obfirmare. Plura si vis, lege libr. 3. p. 2. q. quarta sect. nona. quibus addi quoque multa possunt ex Cardinalis Cusani Excitationum lib. 2. *in Sermone, Ibant Magi, quam viderant stellam* &c. vt eorum qui putabant contra sterilitatis maleficium, vel odij inter coniuges prodesse si quis nidum auium inueniens caperet ipsam cum pullis matrem: & ideo vult à Mose præceptum, *Deut. 22.* ne mater cũ pullis capiatur. similimodo vt ad vitandas alias superstitiones alia quædam vult Iudæis prohibita, nempe præcepisse » Mosem vasa cooperiri, propter Dominas Abundas. sunt e- » nim dæmones, quibus vetulæ offerunt esculenta & poculen- » ta, quæ mundando domum non comedunt, imò seducunt. » Prohibuit ne vir indueret vestem mulieris, & è conuerso, » propter idololatriam: quia mulieres vestes viriles & arma in

oo *libr. 1. de lamijs. c 8.*

honoreMartis induebant: & viri muliebres in honore Veneris. Hoc festum peragitur à Christianis in Carnispriuio.] Et postea idem addit sequentia exempla vt ait superstitionis in curandis morbis: si res consecratæ ad aliud quã ad propriũ vsum applicentur est superstitio, vt aqua benedicta quæ bibitur contra infirmitatem, vel spargitur ad fertilitatem, vel datur aliquando brutis. (*Nota hoc sanè intelligendum, vt & quædam sequentia. Nam aquam benedictam adhibere, vt remedium naturale, vel addito ritu aliquo superstitioso id verè malum: sed eam adhiberè vt quid Sacramentale, & vim tribuere Deo per sacramentalia sua ad corroborationem fidei mirabilia operare solito, item vt dæmonis maleficium vel præstigium cesset, hoc pium & licitum esse Catholicus nullus potest negare, vt docebo sect. 3.*) & de lumine cerei paschalis, & de aquâ baptismatis. [*de his idem censeo quod de aquâ lustrali.*] Abstinere à capite animalium in honorẽ S. Apollonię vel Blasij: vel vere carpitũ luminis consecrati (*hoc non intelligo, si loquitur de cera benedicta seu candelis probo ritu benedictis, errat.*] crux facta de lignis palmarum; balnea in vigiliâ Natiuitatis & Carnis priuij contra febres, & dentium dolorem; non comedere carnes in die Natalis Domini, contra febres; vel ad honorandũ sanctum Nicolaum pro diuitijs acquirendis, petẽdo eleemosynam; (*hæc omnia satis clara sunt*) eundo ad Sanctũ Valentinum contra morbum caducum, põderando puerũ cũ siligine vel cerâ; (*in his potest aliqua superstitio ab extrinseco aduenire: sed secundum se pia sunt & licita*) portare crucem circumquaque per campos in vere contra tempestates (*si non fiat, vim ponendo in tempore veris, non est superstitiosum, sed licitum:*) in certis oblatis superaltare, sicut lapidibus in die S. Stephani, & sagittis sancti Sebastiani (*hoc quoque pium, si tantum fiat in honorem & commemorationem certaminis horum Sanctorum, sine fiduciâ in materiâ, formâ, numero* &c.) addit de acu quæ tetigit vestem mortui, de lignis furcæ, de lignis coniungendis contra febres, de hostiâ non consecratâ contra febres (*hæc verè superstitiosa sunt*) contra ictericiam de vrinâ, de pullis &c.]

&c. puto legendum, *de pediculis*, neque hoc est superstitiosum, cum subsit ratio physica.

QVÆSTIO II.

An liceat remedium petere à maleficis?

LAtissimè hæc quęstio patet, in quâ multi multa scripsêre, multi etiam periculosè admodum errarunt.

Dico primò falluntur Iuristæ, qui existimant iure ciuili licere maleficijs vti, in bonũ finem: nempe ad curãdos morbos, vel ad repellendas tempestates; *Vt Hostiens. in summ. Azo in summ. Pet. Aerodius lib. rer. iudicat. 8. tit. 7. cap. 6. Bart. Salycet. Godefrid. & alij in l. eorum C. de malefic. Troilus Maluetius de sortibus, Grilland. de sortileg. & alij communiter.* dico falluntur, quia legem illam Constantini qua nituntur [a]; recentiore lege sustulit postea Leo Imp. *Constitut. 65. ad Stylianum de Incantatorum pœnâ*; vt rectè aduerterunt Nicol. Remigius: & Pet. Gregorius & Godelmannus; quã quod Tribonianus, homo planè scelestus, prætermiserit, causam aliã non video, quã quia ab omni erat pietate & verâ religione alienus. ibi Leo grauissimis verbis negat quidpiam verè bonũ his artibus effici: sed apparens illud bonum, illecebrã atque naslam esse; quæ illectos (inquit) in malorum omniũ extremũ vbi à summo bono exciderint, absorbeat, compertum habemus. Notũ enim nobis est illas, vt qui se ipsis dedunt, pro creatore ac Domino infaustis dirisque dæmonijs adhæreant, efficere: & qui illas affectantur, hos, per externarũ rerũ lætam quandam speciẽ, vulnera in animâ excipere. Quale quiddã inter pugnandũ meticulosis frequenter accidit; qui dum ictus interdũ excipere manu nolunt, illis vel caput vel vẽtrem exponũt. Sanè verò si quis aliquo modo incantamentis vsus esse deprehẽsus fuerit, siue id restituendæ conseruandæue valetudinis, siue auertendæ à rebus frugiferis calamitatis causâ fecerit; is apostatarum pœnam subiens vltimum supplicium sustineto.] Sed & Caroli. V. constitutio hos arbitrio iudicis condignâ pœnâ puniri iubet [β].

[a] *l. eorum C. de malef. & math.*

[β] *Altbusius libr. 1. Iurisprud. Rom. c. 52 Fichardus consil. 112. Laur. Kirchouius tom. 2. cons. 12.*

Dico 2. Diuinâ & positiuâ Ecclesiæ lege semper prohibitum fuit vti maleficis artibus, vel maleficos consulere etiam in bonum finem. Est communis Theologorum sententia, & etiam Canonistarum. Probatur 1. ex sacrâ scripturâ. Deus id prohibuit. *Leuit. 19. v. 31. Non declinetis ad magos, neque ab ariolis aliquid sciscitemini, vt polluamini per eos.* & cap. 20. v. 6. *anima quæ declinauerit ad ariolos & magos, & fornicata fuerit cum eis, ponam faciem meam contra eam, & interficiam illam de medio populi sui.* Vnde patet hoc esse peccatum mortale. Deu. 18. v. 10. *Nec inueniatur in te, qui lustret filium suum aut filiam ducens per ignem, aut qui ariolos sciscitetur, & obseruet somnia atque auguria* &c. In nouo quoque testamento vetat D. Paulus, quando iustam damnationem comminatur illis, qui ipsi impingebant eum mala facere vt bona euenirent γ : quo significat, graue peccatum esse mala facere in bonum finem: quod tamen prætexunt qui maleficorum operâ ad morbos depellendos tempestatesque arcendas abutuntur. 2. probatur ex perpetuo Catholicæ Ecclesiæ vsu, quæ semper id improbauit, vt plurimi canones ostendunt δ ; & presbyterũ damnarunt, qui bono fine diuinationem superstitiosam fuerat expertus ε . 3. probatur ex Patribus, *D. Chrysostomus* ζ ; citius mors homini Christiano subeunda, quàm vita ligaturis redimenda. *Huc referendum illud B. Leonis* η ; cùm eis (*scilicet dæmonibus*) nihil amplius liceat, quàm iustitia diuina permiserit; agunt tamen versutissimâ arte fallaciæ, vt ex arbitrio potestatis aut parere videantur aut lædere ; & multis (quod dolendum est) ita per nequitiam simulationis illudunt: vt quidam illos & timeant pati infensos, & velint habere placatos; cùm beneficia dæmonum omnibus sint nocentiora vulneribus. quia tutius est homini inimicitiam diaboli meruisse, quàm facere.] *Nec non ista D. Augustini* θ ; cùm ergo caulæ articulus venerit, vt hæc proponatur conditio : aut faciendum esse contra Dei præceptum, aut ex hac vitâ emigrandum; quorum duorum homo si cogatur alterum eligere, comminante mortem persecutore: (*idem est de morbo per maleſi-*

γ *ad Rom. 3. v. 8.*

δ *c. qui sine Saluatore, 26 q. 2. c. admoneant. c. non obseruetis 26. q. 7.*

ε *c. ex tuarum de sortileg.*

ζ *homil. 8. in epist. ad Coloss.*

η *serm. 19. de pass. Domini*

θ *tract. 51. in Ioan.*

maleficium immissio) ibi eligat deo dilecto emori, quam Deo offenso viuere. ibi oderit in hoc mundo animam suam, vt in vitam æternam custodiat eam.] Ex his

Infertur primò peccare iudices, qui cogunt maleficas benedictione quadam ijs quos læserunt maleficium auferre. Nam hæc benedictio illarum, nihil aliud est, quam formula quâ ex pacto dæmon cessaturus: & si benedictione verâ sanandus æger foret, præstaret vti benedictione Sacerdotis, vel alterius probi hominis, quam malefici; cuius oratio Deo est exsecrabilis, neque licet nobis cum infidelibus hæreticis, apostatisque oratione in diuinis iungi. Vnde sequitur etiam maleficam obtemperantem tali iussioni, & ægros hoc remedio vtentes peccare. Valdè quoque falli illos, qui existimant licere maleficijs sanitatem quærere vel conferre, si id magistratus iubeat.

Infertur 2. veram esse decisionē *articuli Parisiensis 5.* Quod licitum est vti magicis artibus, vel alijs quibuscumque superstitionibus à Deo & Ecclesiâ prohibitis, pro quocunque fine bono: error. quia secundum Apostolum non sunt facienda mala, vt eueniant bona. *& decisio art. 6.* Quod licitum sit, aut etiam permittendum maleficia maleficijs repellere: error. *& art. 7.* Quod aliquis cum aliquo possit dispensare, in quocumque casu, vt talibus licitè vtatur; error.]

Infertur 3. impium & hæreticum esse dictum Paracelsi [1], nihil referre an Deus an Diabolus, angeli vel immundi spiritus ægro ferant opem, modò morbus curetur.

[1] *li de morb. caduco. & li. de hyperphys. morbis cur.*

Infertur 4. periculosam esse, & erroneam; vel saltem non satis euolutam & explicatam sententiam Nicolai Remigij [x], precariò non licere opem à maleficis impetrare; sed licere, vi & verberibus eam extorquere: qui hoc faciat, nunquam; qui illud, semper lethaliter peccare.] Quorum vtrumque, falsum videtur. licet enim aliquando id precibus petere & impetrare: aliquando etiam verberibus ad id adigere, non licet. Non igitur eò recurrendum; sed res longè aliter explicanda. distinguendum videlicet primò inter maleficum paratum

[x] *libr. 3. dæmonol. c. 3.*

tum auferre maleficio nouo, & non paratum: aliter enim peccat qui hunc, aliter qui cogit illum. 2. distinguendus auferendi modus; an cum maleficio, an sine illo id fiat: quæ communiter theologi solent attendere.

Igitur primò falsa & erronea est sentẽtia Paracelsi & similium, licere maleficia maleficijs tollere.

Quidam putant licere tollere maleficium, non per maleficia, sed per res tamen superstitiosas & vanas: videntur hoc multi Canonistę tenuisse, & nonnulli Theologi, & legistæ λ, si superstitionis vocabulo hi DD. rectè vsi; nequit negari, hanc opinionem quoque erroneam esse. quia superstitio res est per se mala: nec malum licet facere, vt bonum eueniat. docet hoc Siluest. *verbo maleficium num. 9.* Rosella verò & Tabiena non tenent illam opinionem, sed dumtaxat referunt.

λ *Hubertin. Goffred quos sequitur Sprenger. in Malleo, & eũ simpliciter referunt, nec refellunt Petr. Gregor. 5. & Rickius libr. de prob. aquæ frigidæ.*

Alij itaque fatentur per superstitiosa media tolli non posse; posse tamen per vana, quæ non sint illicita, sic Ioann. Friburgens. *in summ. confessar.* & id sequitur Rosella μ, qui exemplum ponit, si maleficiati facerent celebrari tres missas de Dominâ & postea omnino nudi operam darent liberis quærendis, credentes sic maleficium cessaturum. Sed hoc exemplum mihi non placet, tum quia rem ad certum numerum missarum restringere, id non caret superstitione; tum quia medium illud non modò vanum est, sed & inhonestum, & vix potest peccato carere. si tamẽ omne peccatum impudicitiæ & inuerecundiæ deforet, neque vis in numero poneretur; neque fides adhiberetur ipsi actui, sed misericordiæ diuinæ per missæ sacrificia propitiandæ: tunc posset admitti exemplum. Deinde si vana remedia sumant, pro omnino vanis hoc est inanibus, sicut omnis vana locutio est peccatum, sic nulla vana operatio caret peccato, saltem veniali, *ca. illud. 26. q. 2.* si verò vana vocant indifferentia, tunc si quis adhiberet ea inuincibiliter nesciens esse peccatum, nullum foret peccatum; si non inuincibiliter, non tamen affectatè ignorans, foret tantum veniale: idem foret, si quis ea faceret credens aut volens

μ *v. impedimentum 15. nu. 19.*

lens experiri an per talia maleficium soluatur, non per operationem diaboli, sed per cessationem eius ab operando; propter pactũ quod maleficus cum Diabolo habebat de cessando quando hoc vel illud fieret. *Vide Silu. s. n. 9.*

Tertia sententia quædam est Pet. Aureoli *in 2. d. 34. q. 2.* & Angeli *verb. maleficium §. 13.* licere à maleficio parato petere. vt maleficium maleficio tollat. Exemplum huius rei suppedi-
„ tat Ioannes Nider. „ Inquisitor (inquit) Eduensis mihi refe- „ rebat, quod modus tollendi maleficium, aut se vindicandi in „ malefico, talis practicabatur suo tempore. Venit enim aliquis „ læsus in se vel in suis ad maleficam scisscitans malefactorem. „ Tunc malefica plumbum liquefactũ aliquoties fundebat in „ aquam: quousque opere dæmonis in plũbo imago aliqua vi- „ deretur: qua visâ imagine, malefica quæsiuit ab explorante, „ in qua parte vis lædi maleficũ tuum, & in eodem vulnere eũ „ agnoscere? cumque explorator locũ eligeret, statim malefica „ in eadem parte imaginis, quæ in plumbo relucebat, fixurã vel „ vulnus per cultrum posuit, & locum vbi reum inueniret indi- „ cauit: nomen tamen nullatenùs manifestauit: sed experien- „ tiâ teste maleficus per omnia lædi reperiebatur, sicut sua imago plumbea.] hæc ille. hoc ergo secundum Aureolũ liceret: & secundum Remigium posset verberibus maleficus ad hoc faciendum adigi. Argumenta Aureoli sunt. primò licitũ est ab vsurario parato vsũras petere; & à parato conferre Sacerdote, in peccato Mortali constituto, sacramenta petere; & deferre iusiurandum idololatræ, quem scio per falsos Deos iuraturũ. ergo similiter in nostro casu possum petere à malefico parato &c. Secundò non potest excogitari remediũ aliud ad tollendum maleficium: ergo si hoc quod vnicũ est vti non licet, non licet illud tollere. Sed hoc meritò censetur durissimum: potiùs ergo dicendum, hoc vnico medio vti licere.

„ *in epit. Formicarij ca. 3. in fine.*

Verùm hæc argumenta nullius momenti sunt. Eorum enim qnæ in primo ponuntur argumento planè dissimilis ratio est. nam illic inducuntur ad id, quod sine peccato facere possunt, si velint. sacerdos enim potest conari conteri, etsi

tempus habeat confiteri: vsurarius potest dare mutuum simpliciter: idololatra potest per Deum verum iurare: sed operatio malefica, quæ petitur, est intrinsecè mala, nec sine peccato fieri potest, ideoque nec peti. quia petendo consentit eius malitiæ, quod semper illicitum o, & teste Apostolo ad Roman. *digni sunt morte non solum qui talia faciunt, sed & qui consentiunt facientibus.* In secundo argumento, falsò supponitur, alia remedia non supereſſe. supersunt enim alia, de quibus postea: quod si non supereſſent, præstaret mori millies quàm per peccatum sanari. nam bonum animæ corporis bono præferendum est, & honor Dei cunctis anteponendus. Neque hoc durum videri debet scienti, quod *qui amat animã suam plusquam Deum, perdet eam* &c.

o D Thom. de malo 13. q. 4.

Remigius verò coactionem suam astruit sequentibus argumentis. primò quia talis coactio inhonorat Diabolũ, & est expers omnis pacti. ergo licita est. *Respon.* magis inhonorat Deum, quia cogit alium peccare. imò nec inhonorat Diabolum, quia cogit maleficum vt inuocet & honoret dæmonem: ipse quoque eum honorat, quia credit dæmonem posse hanc medelam adferre, & concurrit positiuè ad actum positiuum. dæmon verò pluris hoc facit, quam mancipij sui iniuriam, cuius afflictione solitus est gaudere. Nec potest dici expers pacti taciti, qui cogit maleficum ista perficere, virtute pacti quod maleficus cum dæmone inijt.

Secundò probat hoc pacto, licet à fure fugiente rem vi sibi ereptam aliâ vi repetere: licet arcem ab hoste iniustè occupatam armis recuperare: licet vinculis per tyrannidem mancipatum, astu violenterque eripere: cur non hæc vis licita, vt innocentem morbis indigniſſimis sanemus? *Resp.* illationem esse vanam, quia reliqua illa licita sunt, & iuri diuino naturalique consentanea: maleficium verò maleficio sanare omni repugnat iuri.

Tertiò nititur auctoritate *l. nullus Cod. de malefic. & mathem.* vbi tantum punitur, qui aruspicem vel magum induxerit precibus vel suasionibus. ergo criminis atrocitas in hac suaui inductio-

inductione consistit. Confirmatur, quia Photius in Nomocanone dicit legis illius pœnam tantum debere intelligi, vbi διὰ θυσιῶν ideſt per sacrificia & mactationes, negocium peragatur. Non ergo locus est pœnæ, quando malo adiguntur. *Resp.* puerile argumentum hoc esse, illi simile; si quis dicat, lex eum punit, qui præmijs & blandicijs, & per artem lenoniam mulierem ad flagitium pellexerit: ergo criminis fœditas in hac blandâ inductione & pellaciâ posita est: & inferat postea, igitur puniri minimè debent, qui vi minisque matrẽfamilias in thori violationem impulerint. Constantinus autem id tantum vetuit eâ lege quod quidam sibi licere putabant. nam sponte facienti, nullam se iniuriam facere credebant: id verò quod multò grauius erat, non vetuit eâ lege, quia res apertè iniqua minùs indigebat nouâ legis coërctione. Quare Salyce. & Fulgos. mentem Imp. attendentes, de quibusuis euocatoribus & prouocatoribus idem obtinere censuerunt: nec illa Photij limitatio vlteriùs protrahenda, quàm vt significet Imperatorem de illis egisse maleficis, qui tum temporis priuatim, prætextu amicitiæ, & hospitij recepti in domos gentilium, dæmonibus clanculum sacrificabant: quod ipse fieri prohibuerat aliâ lege ϖ. Nec tamen vllus sanæ mentis hinc inferat, licita fuisse maleficia Magorum, in quibus non sacrificabatur. potest enim vnum factum ex pluribus capitibus illicitum esse: quorum vno cessante, ratione reliquorum adhuc illicitum manebit.

ϖ *l. 1. C. Theodos. de malef. & math.*

» Dico igitur tertiò, sententia hæc Aureoli, Angeli & simi-
» lium est erronea & causa multorum peccatorum: nec licet
» vllomodo nec ab imparato, nec à parato petere vt maleficiũ
» maleficio tollat. hæc est communis sententia Theologorum, Aureolum & Angelum ideò grauissime reprehendentium: *tenent quod dixi D. Thom. D. Bonau. Scot. Tho. de Argentina & alij in 4. d. 34. Silu. verb. maleficium q. 8. Armilla num. 2. Tabiena ver. impedimentum 12. nu. 9. Rosell. s. Caietan. 2. 2. q. 78. art. 4. Pet. Ledesm. ad 3. q. 58. a. 2. d. 2. Alfons. à Castro lib. 1. de iust. hæret. punit. cap. 15. Sprenger p. 3. mallei. q. 16. Nider sup. Nauarr. ca. 11. n. 29.*

n.29. Angl.q.de arte Magicâ ar.6. diffic.2. Abulens.in c.19. Matthæi q.90.litt. O. Dom.Scot.in 4.d.34.q.1.a.3.& 8.de iust.q.3.a. 2.Viguer.c.16.§.4. Martin.Ledesm.in 4.q.60.a.2. Brianson.q.13. conc.2.Orbell.q.34.Henriq.lib.2.de matrimon.c.8.nu.2.& n.3.in fin. Probatur,quia hoc sacræ litteræ, canones, ius ciuile & SS. Patres improbant,vt ostensum fuit conclu.præced.2.quia nõ licet consensum præbere in peccatum alterius ρ. 3. quia licet sit paratus peccare: hoc tamen peccatum,& isto tempore,nõ faceret,nisi inductus.4.quia vt actum per se malũ nemo vnquam licitè facit; sic, nec ad eum licitè poterit induci σ. Nota magis peccare,qui cogit inuitũ,quam qui orat paratũ. nam qui cogit inuitum iniurius est cogendo,& simul cooperatur: qui petit à parato,nullam ei facit iniuriam. quod nota contra Remigium.

ρ Rom.1.v. vlt.

σ vid.D.Th. 2.2.q.78. a. 4.Turrecre. in c.mouet te 22.q.1. Sotlib.6.de iusti. & iur.q.1.a. 5.Cast.& al. supra.

Dico quarto hautdubiè potest maleficus induci, *vt per* » modũ aliquem licitũ tollat maleficium.] in hanc sententiam » conueniunt omnes in præcedenti conclusione citati DD. & est verissima,caretque dubitatione, sed indiget tamen explicatione.nam quidã DD. non satis clarè loquuntur, etsi benè sentiant.Guido Brianson*us in collectario* §. *4. sent.q.13. concl.* *3.* Imo (ait) ego fortiùs dico quod si aliqua persona erat im- » pedita vel vexata quacunque vexatione per aliquam perso- » nam sortilegam per pactum dęmonis: & per orationes vel vo- » ta vel artes nõ posset sanari,nisi ab illâ personâ quæ talia intu- » lit.Dico quod accederẽ ad illam personã,quæ mihi dedit ta- » lia,non vt faciam homagium diabolo,nec vt colã illum sorti- » legum;sed vt mihi auferat,quod mihi dedit. Si ipse agat cum » diabolo,ego non consentio: sed tantũ peto,vt remoueat malũ » quod mihi dedit.Et multotiens iustitia cogit tales, vt resti- » tuant sanitatem,quam abstulerunt. imò si proprius diabolus » dedisset mihi talia;dicerẽ sibi quod à me remoueret tale im- » pedimentum: nullo tamen modo faciendo sibi homagiũ.] » Sed quod ait de diabolo.id ego prorsùs periculosum puto & meritò negauit Sotus *in 4.d.34.q.1.a.3.* Nã nõ possum petere, vt ab amico;quia cum eo inimicitias indicẽte Christo,gerere debeo;

debeo: omnis etiam mihi cum eo familiaritas & cõmunicatio interdicta est. Per modũ verò imperij, nõ possũ iubere: quia mihi non subijcitur. Dũtaxat in Dei nomine, per exorcismi modũ, ei possem imperare. Nec etiã simpliciter verũ est, licere semper petere à malefico vt malũ remoueat. Quid si enim sciã maleficium non posse tolli, nisi modo illicito? certũ est, me tũ non posse τ petere. quid si etiã moraliter mihi constet maleficum, etsi possit tolli sine maleficio, nõ tamen sublaturũ nisi cũ maleficio? certum etiã puto, tum non licere petere, vt tollat υ. Potest huius rei exemplum dari, quando petitur tolli ab eo, qui non est auctor maleficij, nec locũ & modũ maleficij & curationis ab ipso malefico vel homine alio intellexit: nã talis non potest curare sine maleficio alio, aut dæmonis cooperatione nouâ. Quare ratò admodum vel vix vnquã licebit petere ab alio, quàm ipsomet maleficij auctore.

τ *Pet. Ledes.* §.

υ *hoc voluit haut dubiè idem Ledesm. & Henrriq. d. n. 3. in fin.*

Dico igitur quincto, licet à malefico petere, imò licet etiam illum minis & leuibus verberibus cogere, vt maleficium tollat; quandocumque probabiliter credo illum sine maleficio, modo aliquo licito id facere posse; siue quandocumque nõ sum moraliter certus, quod vtetur modo illicito.] est sententia communis *Henrici postea citandi, Scoti & omnium citatorum in concl. 3. & Præterea Ioann. Bassol. Vorrilloni in 4. d. 34. Caiet. in verb. maleficium. & in opusc. 12. to. 2. Gabr. in 2. d. 28. a. 4. dub. 2. Binsfeld. in l. eorum q. 5. C. de malef.* probatur, quia hoc est vti iure meo, & inducere magũ ad id quod facere tenetur; & sine peccato, si velit, potest facere. nõ autem est consentire pacto quod dæmõ habet cũ mago. De coactione id cõcedit Remi. de precibus negat. sed ratio nostra, & cõmunis sentẽtia DD. de precibus idẽ conuincunt. de iussione exẽplum habemus B. Theodori Archimandritę; qui Theodorũ Magũ ad pænitentiã adductũ iussit, primũ omnia peccata sua cõfiteri. 2. si quos haberet libros maleficos in mediũ proferre. 3. quoscumque homines aut domos aut animalia maleficijs suis obstrinxerat, dissoluere: 4. nõ amplius ea in quẽquã exercere, sed pænitentiã agere φ. De verbere & minis probatur quoad eos,

φ *Georgius in vitâ S. Theodori, apud Surium mens. April.*

quos constat maleficio læsisse. quia non tam infero iniuriã, quàm illatam repello: & sicut crumenam meam possem furi extorquere, sic etiam possum mago quam quasi detinet corporis sanitatem. Confirmatur hoc, quia docet experientia, nunquam nisi vi coactos maleficium tollere velle. Dixi, leuibus verberibus: quia grauia vulnera vel immodicos cruciatus inferre, id ad iudicem sceleris vindicem, non ad priuatos pertinet. Leuia non erunt, si maleficæ inde immineat periculum vitę, mutilationis, aut grauis morbi.

χ *tom. 2. opusc. 12.*

Caiet. χ cautelam proponit, vt quis expresse protestetur, se nihil commune cum diabolo habere velle. Hæc sanè prorsùs necessaria cautio, quando petitur ab eo malefico, qui non intulit maleficium. vix enim (vt dixi) sine peccato talis potest maleficium auferre. Sic cum crudelis & nefarius Bertulphus dixisset coniugi suæ B. Godoleuæ; in eam ferociæ suæ causam, esse dæmonem, & ex maleficio natum discidiũ; addidisset que se nosse fæminam, quæ iactitet se posse illos mutuò amore & beneuolentiâ adeò connectere, vt non queant coniuges ardentiùs se amare: respondit Sancta mulier; *Christi ancilla sum, illi ego mea omnia commendo, si tamen absque sceleris alicuius commixtione id fieri potest, quod dicis, non refragor* ↓.] Si quis ab ipso, qui nocuit, medelam petat; fortassis absolutè loquendo, non est necessarium addere illam protestationem, sed sufficiet absolutè (in casu conclusionis huius quintæ) petere vt nocere desinat. quia res quæ petitur bona & iusta est, nempe non nocere proximo: & potest ac tenetur maleficus id licito modo facere, nempe per medium aliquod naturale (si nouit) vel per signi destructionem. ideò quod de pecuniâ ab vsurario mutuandâ dictum, id hoc loco vim obtinet. Attamen semper vtiliùs erit & turiùs hanc protestationem adijcere, maximè si petam vt tollat maleficium, vel quid aliud huiusmodi, quod non nudam cessationem; sed quiddã actus positiui significat. quia malefici vtplurimum sunt homines idiotæ, & alia quam superstitiosa remedia ignorant. Quare etiam consulo, vt petatur ab eo, quo remedio fit vsurus.

↓ *Drogo Gestellensis in vitâ S. Godeleuæ 6. Iulij.*

rus. si nolit dicere, non est vtendum eius operâ: quia hoc ipso satis indicat se vsurum remedio illicito. Si verò indicet remedium; tunc si satis prudens es & doctus, ipse considera & discerne an sit licitum necne: si non es idoneus iudex, doctiores & prudentiores consule; si dubitetur an sit medium naturale, consulantur medici; si verò an sit diuinum, consulantur theologi. In his etiam diuinis aduerte, tunc præstare illa applicari à Sacerdote, quam à maleficâ. Nam si miraculosa operatio est, Deus illam potiùs operabitur per seruum suum, quàm per Diaboli mancipium. si malefica dicat, non profuturum, nisi ipsa adhibeat: satis hinc apparet, aliquid eam adhibituram ex pacto conuento. Quare nec videtur toleranda praxis quorumdam iudicum; qui cogunt maleficas benedicere ægrotis ex maleficio: & si sanentur, tunc habent pro indicio certo, quòd sint maleficæ. Liceret tamen iudicibus eas cogere, vt citrà maleficium liberare conarentur: sicut licere priuatis iam docui, atque ita intelligendus Brianſonus *d. concl. 3.* Quod si res moram non pateretur, & maleficus non foret persona rudis & idiota, sed satis prudens ad discernendum maleficam curationem à naturali vel diuinâ; & tunc aliquis simpliciter secutus fuisset sententiam Pet. Ledesmij sup. credidisset que dicenti se non vsuram vllo maleficio, non auderem damnare post factum: sed antè factum semper vtẽdum puto consilio & examine quod dixi, Reuerà enim qui non examinat neque interrogat, neque protestatur, neque aliam adhibet cautionem vt intelligat, an remedium quod adhibebitur sit legitimum, an illicitum: is non videtur facere, quod in se est, sed obijcere se temerè periculo peccandi: quia nouo periculo peccandi obijcit rudem illam & idiotã & peccatricem animam.

QVÆSTIO III.

An liceat maleficij signum destruere, vt Diabolus nocere desinat?

Nota

NOta primò signa maleficij vocari, ollas, ligamina, claustra & similia; quæ, ex pacto cum dæmone inito, magus adhibuit vt aliquis maleficio lædatur: pactum verò esse solet, vt quamdiu ligula sic nodata fuerit, vel tale quid sub limine defossum, vel sera clausa manserit; tamdiu talis persona sit maleficiata; aut moriantur, qui in tali loco erunt, aut intrabunt vel exibunt, & huiusmodi; de quibus actum lib. 3. Porro de ligaminibus & ollis, res notior est: de *serâ* legi apud auctorem innominatum lib. pænitentialis à Rectore & academiâ Colonienſi ante annos centum approbati, & excusi; *cap. 70. quod est de impotentiâ coeundi*: Parisijs (ait) contigit quod quædam „ sortiaria virum, qui eam reliquerat impediuit, ne posset cog- „ noscere aliam, quam legitimè superduxit. fecerat enim in- „ cantationem suam super clausam seram, quam in puteum „ quendam misit, & clauem similiter in puteum alterum: & sic „ diabolo promouente vir ille factus est impotens cum vxore „ suâ.] Quæritur ergo V. liceat aperiendo clauſtrum, comburendo capillorum glomum, soluendo ligulæ nodum, vel effodiendo ollam, & exurendo quæ in illâ habentur, aut similia remouendo perdendoque, maleficium destruere, & liberare maleficiatum? Duæ de hac re sunt sententiæ. vna, nullius quod sciam in libris editis, in quibus nondum mihi contigit inuenire; sed nostris temporibus Ioan. Hessels à Louanio, *in prælectione lib. 4 sent.* docuit; nullomodo licere. hoc haut dubiè pio docuit animo, & vt homines à maleficio absterreret: quàm tamen prudenter & verè, manifestum spero fore ex ijs quæ hac quæstione differentur. multi ex eius discipulis, rem non multùm discutientes, neque auctores alios curantes, Pythagoræorum more, vt oraculum exceperunt; neque in scholis tantum docuêre, sed in concionibus adeò nonnunquam calidè; vt contra sentientes damnare, & etiam pœnis Ecclesiasticis coërcere, sint conati; non modicam scrupulorum carnificinam etiam pijs & bonis, inijcientes. hoc ergo diligentiùs res discutienda, quam cùm superioribus annis docerem, ideò breuiter perstrinxi, quòd tum nescirem aliquem

quem ex doctioribus communem ſententiam, quam amplectebar & amplector, improbare.

§. 1. Heſſelij & diſcipulorũ eius argumẽta fuere. primò; cũ ſignũ amouetur; ſanitas exſpectatur non à Deo vel ſanctis, per miraculũ; nec ab humanâ voluntate nec à causâ naturali. ergo à diabolo. Sed hoc eſt ſuperſtitioſum. ergo nõ licet amouere.

2. Qui ſignum tollit eâ ſpe, vt nocumentũ ceſſet, miſcet ſe pacto, quod malefico cũ diabolo intercedit; quia diabolus cũ malefico pactus eſt, vt ſigno poſito ipſe noceat, ſigno remoto nocere deſinat. ergo talis ſocietatẽ quandam cũ diabolo init, cui coniungitur, & communicat in pacto conuento eius.

3. amouere ſignum, eſt colere diabolum, quia eſt proteſtari, quod poſſit nocere quibus & quando voluerit, quaſi ab alio non pendeat; item quod ſit fidelis & verax, qui pactum ſeruet cum ſuis: ſed diabolum honorare vel colere non licet. ergo nec amouere ſignum licebit.

4. Nõ licet declinare ad magos, vt ſcripturæ docẽt: ſed qui amouet ſignũ, declinat ad magos. ergo. Min. probatur, quia petit à malefico vt ſigna tollat, vel vt ſibi tollenda oſtendat.

5. Qui amouet ſigna oſtendit ſe maleficos & dæmonem timere: ſed S. S. iubet nos ſolum Deum timere.

6. Non tãtum res quæ ponitur vel amouetur eſt ſignũ diaboli, ſed & actio circa rẽ, vt poſitio eius ad nocendũ; permanentia eius ad nocumenti perſeuerantiam, amotio eius ad nocumẽti ceſſationem: ſicut non tantũ aqua eſt Sacramentũ Chriſti; ſed & ablutio per aquam facta. ergo ſicut qui ponit ſignum exercet ſacramentum Diaboli, ſic & qui amouet. Exercet enim vterque actionem ad eum effectum conſequendũ, ad quem aliter non valet, niſi ex Diaboli inſtitutione.

7. Diabolus nunquã ſponte ceſſabit à nocumẽto corporali, niſi vt grauiùs noceat in animâ: cũ ſit hoſtis noſter capitalis, ſemper cupiens quã maximè nocere. ideo, iuxta D. Leonem, *beneficia eius cunctis ſunt nocentiora vulneribus*: ergo per ceſſationem nocumenti, quæ fit amoto ſigno, grauius infert nocumentum vel amouenti, vel maleficiato, vel vtrique.

8. si licet signa maleficij amouere, vel ad ea implorare opem malefici: igitur quoties quis maleficium patitur, nec aliud supereſt remedium quo adiuuetur, tenebitur procurare signi amotionem: sicut teneturhomo ægrotus licito ac possibili remedio procurare, vt sanitati restituatur: peccaret enim si sic sanitatem à Deo exspectaret, vt interim medici consilia reijceret. Atqui nemo eorum, qui sunt in contrariâ opinione hoc docet, videlicet hominem aliquando ad amouendum vel destruendum maleficij signum ex conscientiâ obligari.

9. Si id licet, ergo illi rectè faciunt, qui maleficis ad quæstionem vocatis abradunt omnes pilos corporis, ne quo maleficij signo corpori adhærente, reddantur insensibiles, ideoque ad confessionem cogi non possint, quod tamen videtur satis manifestè superstitiosum. Vnde Fran. à Victoria *in relect. 12. de arte magicâ*: si (inquit) ad expulsionem dæmonum radunt pilos aut capillos, aut aliquid eiusmodi: est magia manifesta. Nam veri sancti, qui gratiam Dei habent, nunquam vtuntur talibus ritibus aut obseruationibus.

10. Probari posse videtur ex eo, quod Dominus dicit in Euāg. *hoc genus dæmoniorum non eijcitur nisi in oratione & ieiunio.* sensus enim est non aliter rectè eijci. ergo si quis dæmon eiusmodi intrasset in aliquem per maleficium, non liceret egressum eius procurare per signi amotionem.

11. probatur ex eo quod D. Hieron. commemorat *in vitâ S. Hilarionis*, ad quem cùm adducta esset puella à dæmone obsessa, & dæmon clamaret, se inuitum in puellam ingressum fuisse, vtpote vi maleficiorum coactum; nec se posse eam relinquere, nisi priùs ablatis signis sub limine positis: vetuit vir sanctus signa perquiri, & orationis virtute dæmonem expulit: ne (inquit Hieron.) aut solitis incantationibus recessisse dæmon videretur, aut ipse sermoni eius accommodasse fidem.] igitur, ex Hieronymi sententiâ, perquirere & tollere signum, vt nocumentum cesset, ad incantationem pertinet: alioquin ad miraculum diuinum non rectè confugisset Hilarion;

rion; sed remedium facilè ac prõptum de signis amouendis, si licitũ erat, præscribere debuisset; ne Deũ tẽtare videretur.

12. apud Gratian. *ca. si per sortiarias 33. q. 1.* vbi enumerantur legitima remedia maleficij, nulla fit mentio requirendi & destruendi signi: nec quisquam alius veterum Ecclesiæ patrum reperitur, qui de remedio hoc tanquam licito loquatur. Si respondeas esse argumentum negatiuum ab auctoritate negatâ. Vrgent; non esse ab auctoritate negatâ, sed ab auctoritate negante. quia cùm remedium tollendi signi sit facilè & cuique obuiũ, eius maximè mentio fieri debuisset, si licitum illud concilia & patrũ decreta censuissent.

13. Diabolus non est alligatus signis; potest enim nocere sine signis; & positis signis liberum illi adhuc est non nocere, vt & amotis adhuc nocere & non desinere. ergo frustrà tolluntur signa, nisi pactum malefici & Diaboli intercederet. ergo remouens consentit in hoc pactum.

14. Diabolus non potest diutiùs nec fortiùs, nec breuiùs, nec leniùs hominem affligere, quam & donec ei Deus permittit; qui pactis huiusmodi non astringitur: ergo absurdum est exspectare remedium ab huiusmodi remotione signi, aut curare talia diaboli pacta: sed recurrendum est ad Deum, in cuius potestate est Diabolus. His illi argumentis vtuntur, quæ verbis ipsorum rettuli: ne quis suspicetur me minùs bonâ fide agere.

§. II. Nihilominùs sit conclusio; *signa maleficij etiam spe cessationis morbi seu mali licet quærere & inuenta remouere & tollere.* dico, *spe cessationis*; quia fatentur opinionis contrariæ assertores, in contemptum & deletionem Magiæ, superstitionis, ipsiusque Diaboli, licere maleficij signa tollere, destruere, atque abolere: imò sanctum id esse, si ex solo odio totius artis, & intentionis Diabolicæ id fiat; sed negant, id licere eâ spe, & intentione, vt nocumentum cesset. *Notandum primò*, quod omnes fatemur, signi ablationem nullam habere vim naturalem neque supranaturalem mali auferendi seu sanandi; sicut nec eius positio vim vllam huiusmodi habuit, ad ma-

lum inferendum. sed sicut, posito signo, dæmon fuit, qui nocumentũ intulit; sic ablato signo, dæmon est, qui malũ auferr, quia cessat nocere. cessat autem, quia sic cũ mago pactus fuit; non quod pacto se ligari putet, sed quia hoc sibi iudicat expedire ad animarum perniciem. *Notandum 2.* aliud esse vti peccato alterius ad bonum, aliud cooperari peccato alterius. nam peccato alterius vti possum ad commoditatem meam; quando ille potuit peccatum vitare, & licito modo mihi gratificari, vt dictum de vsurario præcedenti quæstione. ipsius enim malitia mihi nocere non debet. Cooperari verò peccato alterius nunquam licet, quia nunquam peccare licet: cooperor verò, quotiescumque peto ab alio, id quod aliàs sine peccato nequit præstare. Quando ergo peto vt maleficium maleficio, vel nouo pacto inito, tollat; cooperor peccato: quãdo peto vt id faciat, destruendo signum iam ante initi pacti, seu sine maleficio, & ipse me nolente adhibet nouum maleficiũ; ego illi non cooperor, sed vtor tantùm eius peccato. Est doctrina Soti, & Pet. Ledesm. & alior. mox citandorũ. *Notand. 3.* Signum tolli vel ab ipso qui posuit, vel ab alio qui non posuit. Si ab eo qui posuit; vel ille inierat duo pacta cũ dæmone, vel vnum tantùm. duo quidẽ, quando cõuenerat, vt dæmon permanente signo debeat nocere; & sublato signo teneatur non nocere. nã hic vnum pactum fit de positione signi, alterum de ablatione. Vnũ tantùm fit, quando simpliciter conuenitur, vt signo permanente teneatur dæmõ lædere. huius pacti vis includit, non vt sublato signo teneatur nõ nocere, sed vt, si velit, possit nõ nocere. Quando duo sunt pacta, tunc considerandus est duplex, quę potest accidere, malefici intentio. Si maleficus cùm tollit, vult sibi seruari pactum illud secundum; non licet tollere: quia hoc est confirmare illud pactũ. Si verò maleficus ex pænitentiâ pacti initi motus, vult pactum suum cũ dæmone initum cessare; & ideò, vt rescindatur; tollit signum, quod est pacti vinculum, & tollit non quatenus ablatio signi est signũ secundi pacti, sed quatenus est destructio primi pacti; potest tollere, quia sic non confirmat secundum pactũ, sed rescindit.

scindit. Quod si sit alius qui tollit; hic nō fecit vllum pactū cū dæmone, nec potest diu cōfirmare primū malefici pactū; quia illi non cooperatur. Sed si gnarus secūdi pacti quod maleficus fecit, illud tollat, quia vult malefico seruari secundum pactū; ille quantū in se est pactū confirmat, & sic malo cooperatur, quare hoc non licet: si vero vel ignarus vel gnarus, illud tollat dumtaxat, vt maleficiū destruat, vel vt pactū rescindatur, sperans dæmonē liberè cessaturum à nocendo; nullo modo cooperatur pacto: non primo, quia iuxta illud nō operatur: nō secūdo, quia illud non curat, sed vult facto suo destruere primū. Denique si vnicū maleficus fecit pactū; tunc tollendo signū, primū pactum destruitur, nec nouū initur: nec ipse maleficus vllo modo cōfirmat, vel operatur ex primo; quare nec ei alius tollens cooperatur. *Not. 4.* si scandalū sequatur, nō posse tolli. quare sic ista peragenda, vt scādali occasio iusta detur nulla.

His positis *probatur 1.* conclusio, quia quotquot auctores excusi de hac egerunt quęstione; illi ad vnū omnes, ex quo ea quæstio discuti cæpit, in hac cōclusione conueniunt: eos autē loqui, de eo qui spe cessationis signum remouet, clarè patet ex verbis & rationibus, quibus vtuntur. Ante tēpora D. Thomæ, & ipsi D. Tho. ac D. Bonauēturæ, & eorū pręceptoribus, puto planè certū fuisse hoc licere; & ideo de hac re nihil expresè proditum; nisi quod maleficia sine maleficio tolli posse censuerint; quod etiā Tho. de Argentinâ *d. 34.* & Abul. *in 19. c. D. Matth. q. 90.* & alij communiter tradiderunt. Quod verò Durand. hoc non dixerit parum refert: omisit, quia nō habebat, quod eâ in re cōtradiceret D. Thomę; ad cui cōtradicendum, commentarios suos elucubrauit. Primus quē inuenio *Anno 1290.* ex professo quęstionē discussisse, qui tēpore D. Thomę vixit, Durando prior, est Henricus Goethalzius siue Gandēsis, archidiaconus Tornacēsis. hic *quodlib. 5. q. 33.* vbi quęrit, *an liceat tollere tegulam maleficij signum?* tandem resoluit his verbis, „licet autem pernicioſum est operibus superstitiosis communicare, aut facere talia, qualia faciunt superstitiosi communicando operibus dęmonum: Catholicū tamen est destruere

opus ſuperſtitioſum dæmonis, & in hoc ei contrariari. Et ſic »
dico, quod licitum eſt maleficium deponere ſimpliciter, »
quemadmodum licitum eſt idolothytum in cloacam proij- »
cere: & etiam vt curetur infirmus maleficiatus (*ecce, quod ſub* »
hac ſpe) non credendo quod virtute illius maleficij morbus »
ille contingat (hoc enim credere infidelitatis eſſet) vt proce- »
dit prima obiectio, ſed credendo contrarium, & quod fiat »
ſolâ dæmonum actione, ex diuinâ permiſſione; qui non con- »
ſueuerunt ſecundum pactionem ſuam maleficiatum vexare, »
niſi ſtante illo maleficio.] Hæc ille: ſequitur, eum, more ſuo »
non nominans, Scotus, & ipſe aliquot annis antiquior Du- »
rando, his verbis; ſi per orationes Sanctorum impediatur »
virtus dæmonis, benè fit: ſi tamen Deus illas non exaudiat, »
tunc ſi ſciretur maleficium & deſtrueretur, dæmon non fati- »
garet eum amplius. quia ex pacto non aſſiſtit, niſi *dum durat* »
aliquod ſignum. Et ex hoc patet quod trufatica eſt illa quæ- »
ſtio, *an liceat tollere maleficium intentione curandi maleficiatum?* »
non enim ſolum licet, ſed eſt meritorium, deſtruere opera »
Diaboli: nec in hoc eſt aliqua infidelitas. quia deſtruens non »
acquieſcit operibus malignis: ſed credit dæmonem poſſe & »
velle fatigare, dum tale ſignum durat, & deſtructio talis ſigni »
imponet finem tali vexationi α.] vides à Scoto hoc meri- »
torium cenſeri, quem diſcipuli eius ad vnum ſequuntur, vt
nominatim Ioan. de Baſſolis ibid. *q.* 1. qui etiam expreſſe ad-
dit meritorium eſſe ſi fiat cum intentione curandi; & ſic etiã
Antonius And. in 4. d. 34. in fin. ſequitur Nicol. Vorillon,
ibid. & Nicol. de Orbellis ibid. & Guido Brianſonus β, &
Ioſephus Angles γ, & Alph. à Caſtro lib. 1. de iuſt. hæret.
punit. c. 15. & Pelbert. Temeſuar. *Roſarij p. 4. ver. matrimo-*
nium. 5. §. 38. Eſt etiam hæc ſententia communis Thomiſta-
rum, vt Caietan. *tract. 12. to. 2.* vbi ait; duobus modis contin-
git maleficium à maleficis ſolui; primò per ſimplicem diſſo- »
lutionem ſeu deſtructionem maleficij prius facti; puta diſſol- »
uẽdo ligaturam capillorũ cum annulo ligneo &c. & hoc abſ- »
que dubio licitũ eſt. nec eſt opus maleficio vt maleficus eſt, ſed »
homi-

α *in 4. d. 34.*

β *in 4. q. 13. concl. 3.*

γ *q. de arte magicâ. a. 6. difficul. 2.*

iunct. in 4. q. de impedimẽ. matri. ar. 2.

» hominis scientis impedimẽtum boni proximi sui. quia nulla
» hîc euenit inuocatio dæmonis, sed sola dissolutio signi; quo
» durante diabolus statuerat malum alterius continuare. 2. per
» inuocationem dæmonum, seu aliud maleficium, & hoc pro-
» culdubio peccatum est mortale.] *hæc ille.* vides Caietan. hoc definire, vt indubitatum. idem volunt Silues. *verb. maleficium q. 7. & 8.* Tabiena *verb. impedimentum 12. ver. 9.* Fumus *ver. maleficium nu. 2.* Domin. à Soto. *in 4. d. 34. q. 1. a. 3.*
» vbi dicit nos posse maleficum rogare, & ab eo pecuniâ extor-
» quere, vt ligaturas, quas habet sepultas, aut suspensas, aut ali-
» cubi asseruatas, illinc dimoueat; quia illud maleficum facere
» virtus est: & quicumque sciret vbi sunt posset illas inde sub-
» trahere &c. idem asserit addens meritorium id esse Bartolomeus Ledesinius *de Sacramento matrimonij difficul. 49.* & eiusdem instituti ac nominis recentior Petrus Ledes. *in 3. p. q. 58. a. 2. d. 2.* Henric. Henrriquez *lib. 12. de Sacram. cap. 8. num. 3.* Consentiunt Nominales, *vt Gabri. in 2. d. 8. q. 2. a. 4. & Aureolus in 4. d. 34.* Consentiunt etiam Summistæ vnanimiter *Silu. Tabie. & Fumus* s̃. *Angelus in ver. superstitio. §. 13. Rosella ver. impedimentum ver. 13. Caietan. in ver. maleficium. & Iacob. de Graffijs in decis. aureis. c. de maleficio.* Consentiunt Iuristæ, non tantum qui tenent posse nos maleficijs in bonũ finem vti; & alij, qui dicunt per superstitiosa posse tolli maleficium, quos s̃. citaui. sed & qui hoc reijciunt, *vt Turrecrema. in d. c. mouet te, Nauar. in Manual. c. 11. n. 29. & Pet. Binsfeld. in l. eorum q. 5. Cod. de malef. & mathemat.* Inquisitores quoque Germani, *Sprenger. in malleo, & Nider. in Formicario,* s̃. *citati, & Ioan. Chappeauuille Vicarius & Inquisitor Leodiens. in tracta. de casib. reseruatis.* Vnde patet hanc esse sententiam planè communem, Hispanorum, Germanorum, Italorum, Gallorum, Britannorumque; Theologorum quidem Scholasticorum omnium, Nominalium, Scotistarum, & Thomistarum; ex quibus multi Cardinales & Episcopi & Magistri Sacri Palatij fuere, ceteri dignitatibus alijs, aut eruditione saltem, & pietate conspicui. Quare cùm sit incredibile, tot academiarum

miarum præcipuarum professores, in hoc dogmate ad mores pertinente, vsque ad Hesselium errasse; & hodie quoque errare, tum in lectionibus publicis, tum in confessionibus audiendis, idque errore tam periculoso: sanè non videntur carere temeritate, qui hos omnes inscitiæ & erroris condemnare audent; & puniendos putant; quotquot, solâ etiam auctoritate talium adducti, maleficij signa remouerunt. Accedit, quòd auctoritatem hanc rationes validissimæ comitantur; quibus contrariæ opinionis defensores nondum satis efficaciter responderunt.

Probatur primùm hæc sententia exemplis illis superiore capite narratis B. Godoleuæ, & B. Theodori archimandritæ. L. & quodam quod Cardinalis Illustrissimus, ex Societate nostrâ Rob. Bellarmin. in publicis prælectionibus narrauit, cum ante multos annos Louanij sententiam illam Hesselij *solidè*, sed breuiter refelleret. Concionator (*verbis eius vtar*) quidã » Prædicatorum; quod me puerum vidisse memini; in monte » Policiano in X L. cùm vellet concionari, loqui non potuit. » accidit id secundò & tertiò. videns id non esse rem naturalem, » in concione tantum sibi vocem præcludi; votum vouit Sanctæ Agneti, quæ erat loci patrona; inuenitque signa in fugge- » stu, capillos inter se ligatos, & similia. comburit ergo illa, & » vox ei restituitur. concionem postea habuit.] Quod si pec- » catum hoc fuisset, Deus à pio concionatore inuocatus, & voto sollicitatus eum non sanasset; neque signa illi ostendisset, quæ tollere non liceret. his accedat simile æquè contestatum. Anno 1589. Genuæ adolescens quidam pius, ex imprudenti aspectu, ita effusè in amorem mulieris exarsit, vt diui- » num excluserit: mittebantur vltrò citróque munera, & furti- » uæ litteræ, idque trimestri spacio. Post quod, is graui morbo » afflictus decubuit. Mirùm certè, quam immundas sordes, & » varias ante ora astantium euomuerit: muliebres crines, ouiũ » villos, linum, bombycem, crinales acus, & sutorias, vnguium » segmina, ossium fragmina, & ferramentorum, non paruo nu- » mero, vnâ cum sanguine. Quidam è nostris hortatur eum, ne »

amplius

„ ampliùs illigari se patiatur amore pestifero. Quærit deinde,
„ num quæ essent ab eo munera aut litteræ? litteras acceptas
„ aiebat, sed deinde laceratas; noster non credens, admonet fa-
„ miliares, vt eius arculam scrutentur, &, si quid sit amatorium,
„ tollant. Ea res cum ægro occultâ voce quadã innotuisset, ar-
„ culæ clauem horrendis clamoribus postulat, & acceptã eadẽ
„ voce admonente, iniecit in os voraturus, nisi prohibitus fuis-
„ set: eam puluino supponit: oculorũ vsum amittit: admonet
„ mater, vt doctus malo reddat clauẽ: eam cũ quærens nõ inue-
„ niret, furto ablatam credidit: tunc incipit magis vociferari,
„ nec tamen reperta in toto lectulo diligenter excusso: vi tan-
„ dem cùm arcula esset reserata, binę litteræ amatoriæ inuen-
„ tæ, & igni traditæ sunt. quo facto restitutus ei sensus videndi,
„ & clauis non sine admiratione apparuit antè oculos quęren-
„ tis exposita. Meliùs interea habere cępit & corpore & animo,
„ & paullo post sanus omnino factus est.] Hæc Fran. Bẽcij no-
stri verbis perscripta, & Romæ excusa in anni illius litteris
descripta. facilè videt hîc vnusquisque signum maleficij lit-
teras fuisse, quod ne tolleretur dęmonẽ conatum; eoque amo-
to & cremato, nocere desijsse. Sprẽgerus *p. 2. Mall. q. 1. c. 1.* nar-
„ rat historiam sequentem. Comes quidam præclarus genere
„ Westrasiensis territorij in confinibus Argentinensis diœcesis
„ iuuenculam simili genere pręclaram duxit vxorem, quam ta-
„ men, post celebratas nuptias, vsque ad tertium annum, carna-
„ liter cognoscere non poterat maleficiali impedimento, vt rei
„ probauit euentus, impeditus; anxius, & quid ageret ignorans,
„ & sanctos Dei iugiter interpellans. Accidit vt ad ciuitatem
„ Metensem, ob negotiorum quorundam expeditionẽ, appli *Hoc probium.*
„ caret: in quâ, dum per vicos & plateas seruis & familiâ vallatus
„ incederet, quãdam mulierem, quę ante illos annos concubi-
„ na sua fuerat, obuiã habuit; qua visâ, dum super maleficia sibi
„ illata minimè cogitaret, improuisè eam blandè, ex amicitiâ
„ cõtractâ antiquitùs, alloquitur; & qualiter se haberet, vt va-
„ leret, inuestigat. At illa cernens Comitis pietatem, vice ver-
„ sâ, de valetudine sui corporis & status, diligenter inuestiga-

uit: quo respondente quod benè & prospera cuncta sibi succederent, illa attonita paullum siluit. & Comes cernens illam attonitam, amplius verbis blandis eam aggreditur, ad collationem inuitando. At illa de statu vxoris interrogando simile responsum accipit, quod benè in omnibus se haberet. Tum illa anne pueros etiam generasset, inquisiuit. Et Comes, tres mihi (ait) sunt pueri masculi, quolibet anno vnum genuit. Tum amplius illa stupefacta paululum siluit. Et Comes, rogote, carissima, cur tam diligenter inquiris? indica, nec enim dubito, quin meæ felicitati congratuleris. Tum illa, verè congratulor, sed maledicatur illa vetula; quæ obtulit se velle corpus vestrum maleficiare, vt carnalem actum cum vxore vestrâ minimè haberetis. In cuius signum puteus, qui est in medio curiæ vestræ, continet in fundo ollam, certas res maleficiales continentem; quæ eâ de causâ ibidem posita fuit, vt quamdiu ibidem contineretur, tamdiu coëundi impotentia vobis adesset: sed ecce omnia vana sunt, de quibus gaudeo &c. Nec Comes diu distulit, ad domum regressus, puteum exhauriri fecit, ollam reperit, & cuncta concremando, potentiam illam perditam subitò recuperauit.] Hæc ille. sufficient hæc tria exempla certissima in diuersis maleficij generibus: & quod ad tertium istud, posset quis suspicari continuas ad Dei sanctos preces, vt hæc ei rei benè gerendæ occasio fortuita offerretur, à Deo impetrasse: quamuis, quæ hominum inconsulta est calliditas, media illicita (*nempe mendacium*) aliis licitis (*æquiuocæ locutioni, & maleficij signi remotioni*) miscuerit. Si velis plura vide sup. lib. 3. *Par. 1. q. 4. sect. 3. in princ. & sect. 5. litt. C.*

Hoc improbum qui i mendacium.

2. *probatur* conclusio communi praxi cunctorum ferè vbique etiam bonæ conscientiæ & scientiæ; qui hoc modo maleficiatos sanant: & fortè alius modus sanandi, vix vnquam occurrit.

Ex Sprengero & Niderio quędam exempla *lib. 3.* retuli, vnum nunc addam de equo, sic mirè magicô maleficiô cruciatô, & solâ nodi solutione sanatô, quod narrat, quadam epist.

epist. insignis medicus Balduinus Ronsseus §, his verbis; » Iam ad aliud digrediar, quod consulari huic viro contigit. » Is in suburbanum profectus, cereuisiariam quandam taber- » nam præteruectus, vidit aliquot multis nominibus sibi addi- » ctos; statuit igitur eosdem admonere debiti, atque ni persolu- » tum curarent, in ius vocaturum minatur: excusant alij moras, » alij quibus ingenium hominis mite prorsùs perspectum esset, » rogabant aliquantulum temporis concederet. atque inter » hos prorupit quædam toruo vultu, fixis in terram oculis; » quæ, calcitrantem cui insidebat equum admirata, sicuti vide- » batur, rogat quonam pergat, atque interim monet, ne quid » nimis equo suo confideret. Subridens ille, ecquid (inquit) » putas mihi incognitam equi huius indefessam virtutem; qui » eô ad decem & eò ampliùs milliaria citra vllam defatigatio- » nem vti consueuerim? Respondit illa, vereri tamen se, ne fe- » rendo sit. Vir anilem subesse fabulam suspicatus, subdit equo » calcaria; qui præter consuetudinem iam primùm ad motum » pigrior, progreditur quidem, sed labascentibus quodam mo- » do, ac titubantibus pedibus. Admiratus igitur hanc subitam » equi debilitatem, domum redit, equum manu pedetentim » ducens, accirique iubet ex tempore veterinarium. is cùm su- » dore madentem videret equum, rogat numquid defatiga- » tus fuerit, vtrum post diuturnam quietem subitò exstimula- » tus ad cursum, & num à concitatiore cursu confestim bibe- » rit, & alia huiusmodi, quæ iumentis morborum origo esse » solent: & cùm nullam euidentem causam ad morbi huius » generationem facere animaduerteret, rogat vt suę fidei com- » mittatur equus, pollicetur interim, se suo non defuturum » officio, atque omnem moturum lapidem; vt cognito tandem » morbo, eidem auxiliares adferat manus. Conceditur Veteri- » narij fidei equus, atque ad eundem in stabulum deducitur, » vbi equus doloris vehementiâ exagitatus, pedibus humum » scalpens, protinùs in terram deuoluitur crebra trahens suspi- » ria. Veterinarius consilij penè inops, animo voluens quot » quantisque casibus morbosis impetantur equi, venit illi in

§ *Medicæ Relationis epist. 50.*

mentem eosdē aut propter emphraxim vt vocant, aut quoties
suo tempore lotium non reddiderunt, grauissimis subiacere
periculis: experiundum igitur censuit, num quod vitium in
ano aut vesicâ esset. manum ergo in anum ingerit, perscruta-
turus num quæ materia in eo cōtineretur, quæ huiuscemodi
accidentia parere posset. consueuerunt namque equi; quibus
durior est aluus, & quorum anus scybalis quibusdā præcludi-
tur, ex qualibet causâ volutari, ac sudore perfundi: &, cùm
nihil tale reperisset, equi membrum genitale aut penem at-
trectare cæpit; quem manu eductū, vidit arctissimè, atque in-
tricatissimè colligatum esse: tentat igitur primùm nodū vn-
guibus dissoluere, sed frustrà. nexuum enim capita cū occulta
essent, obliquisque inuolucris variè inter sese abdita, ferro
tantum dissolui poterant. Erat autem nodus hîc maleficâ ar-
te, vt suspicantur omnes, contextus ex cannabis radicibus;
in hoc Gordium superans nodum, quòd hic ex corni papyro
plicabili, & in omnem partem flexili connexus esset, ille etiam
ex ipsâ radice durâ, & ad complicationē rebelli. Nodo igitur
dissoluto prosilijt protinùs equus, atque per lotium maximâ
copiâ concreti sanguinis reiectâ, conualuit quidem; verū ita,
vt ad pristinum illum suum vigorem nunquā redierit.] Ar-
bitror hanc maleficam, intempestiuâ in cōportatione inter-
pellatoris molestiâ in bilem prorupisse, & obmurmurato car-
mine, per dæmonē curasse, equi membrum sic vinciri; idque
sentientem equū ita calcitrasse: mox obscænam illā prodijsse
in publicū, & quę narrata miscuisse colloquia. Neque hic vllū
erat naturale remedium aliud, quā si nodus ille dissecaretur.
sic etiam in maleficio lactis furaculo, nō alind ferè præsenta-
neum occurrit, quàm si vtres coriaceos; in prata vel stabula
missos, vbi armenta vaccarum degūt; deprehendas, & remo-
ueas, dissecesque. Monet me series epistolæ illius Ronssei, vt
adijciam quod ille præcedenti historiolæ subiecit: Quid
(ait) hîc commemorem vtres illos emissitios, ad anatis simi-
litudinem ex corio consutos, quos vulgus, *Lite laras* vocat,
quibus ad emulgendum in pratis lac è vaccis vtuntur? nam
quan-

„ quantumuis eosdem hactenùs, pro anili quadam fabulâ atque
meris nugis æstimauerim; Neostadij tamen ad Lenũ, quod
„ nũc Landstrostiũ appellatur, fortuitus quidã euentus docuit
„ rem esse nimisquàm veram, & in hominum pernicie excogi-
„ tatam: quando sub annum ni fallor 1553. miles quidam probè
„ potus ex pratis in ciuitatem per Leni pontem sese volutantem
„ vtrem vnum obuium habens, nescio quid antea stomachatus,
„ educto gladio mediũ dissecans; totam plateã lacte repleuerit:
„ adeò vt facti rumor per totam ciuitatẽ dispersus, omnes quot-
„ quot essent ciues rei nouitate obstupescentes ad spectacu-
„ lum alliceret: atque id ita factũ esse multi fide digni ciues mi-
„ hi retulere, qui suis oculis ea se vidisse testati sunt. Huc acce-
„ dit, quòd audiuimus *Godelam* quondam *Kukers* palam confi-
„ tentem, vtrẽ hunc emissitiũ à se consutũ atque emissum fuis-
se, ac non rarò magnã lactis copiã ad se detulisse.] quis asseue-
ret non licere tales vtres perdere, ne fructum vaccarũ perdant
armentarij? si vtrem perdere licet, cur non & nodum illum
soluere? si nodum, cur non & ollam subliminarẽ effodere?

3. probatur conclusio validâ ratione. nullâ in hac amotione illicita intercedunt: licita itaque est amotio. Antecedens probatur enumeratione omnium actuum; qui hîc reperiuntur. hi actus vel sunt interni animi, vel externi verbi & operis. Animi interni actus sunt tres, primus desiderij vt sanitas reddatur & cesset nocere dæmon: & ad hunc finẽ; vt tollatur conuentio malefici & dęmonis de nocẽdo; & quia hęc pactio depẽdet à signo, cupere proinde ipsum signũ tolli ac destrui. proximus actus est opinionis, siue credulitatis humanę, quod videlicet opinor seu credo probabiliter, cum sublatione signum pactũ cessaturũ, & cum pacto noxã, & sic noxâ cessante sanitatem reddendã. Tertius est, spes sanationis & cessationis. Verbi externus actus, rogare maleficũ vt signum tollat. & nocere per dæmonẽ desinat. Operis externus actus est, ipsa signa tollere & destruere. Sed omnes isti actus, siue singulos spectes, siue cunctos simul copulatos, liciti sunt, & superstitionis expertes. licita igitur, & superstitionis expers est, tota hæc

amotio cum ſpe tollendæ noxæ. Maior probatur, quia nihil aliud intercedit in re totâ. Minor verò, *de deſiderio*; quia licitum, imò & meritorium eſt deſiderare ſuam & aliorum ſanitatem; quare & deſiderare impedimentorum ablationem, & mediorum ad id vtilium adhibitionem. Medium verò ad hunc finem, eſt maleficij ceſſatio: ad ceſſationem, medium eſt cauſa aliqua cur dæmon velit à noxâ inferendâ ceſſare: ad hanc cauſam aufferendam, medium eſt, infringere pactũ, ex quo nocet; & quod, niſi fuiſſet cum malefico initum, non nocuiſſet. pacti iſtius duratio, commenſurata eſt, dæmonis voluntate, ipſius ſigni durationi; quare medium deſtructionis pacti, eſt deſtructio ſeu amotio ſigni: atque ita; à primo ad vltimum, deſtructio ſigni, eſt medium neceſſarium ſanitati recuperandæ. quare ſicut licitum eſt ſanitatem deſiderare: ſic & licitum eſt ſigni deſtructionem deſiderare. Probatur etiam minor, *de opinione*. quia opinari ceſſaturum maleficium ceſſante pacti ſigno, non eſt illicitum, nec vanum. non illicitum, quia id fidei non repugnat; nec vllâ lege prohibitum eſt. non eſt vanum, quia nititur rectæ rationis coniecturis. valdè enim veriſimile eſt dæmonem tum ceſſaturum: primò quia ad nocendum impulſus fuit pacto, quod iam ceſſat. ſecundò, quia nihil ſupereſt, quur hac in re à malefico honoretur. tertiò quia ſi promiſſis ſteterit, maleficum arctiùs ſibi deuincier, & plures alliciet. *De ſpe* quoque probatur. quia hæc nihil eſt aliud, quã deſiderium boni cũ opinione euẽtus. qua e quod meritò opinor euenturũ mihi bonũm, id licitè ſpero; ſi bonum ſit ex rerum numero, quæ licitè deſiderantur. Ex his patet de actibus externis. nam quod licet cogitare, licet loqui; & quod licet concupiſcere, id licet petere. quare ſi poſſum deſiderare à mago ſanitatem, & opinari me ab illo conſecuturum, poſſum etiam ab eodem illam petere: & quia deſidero conſequi modo licito, poſſum petere ſub tali modo, vt manifeſtum eſt. Denique quo ad actum externum, res quoque aperta eſt. actus iſte eſt amotio ſigni: ſed in hac amotione nihil illicitum eſt, ex parte intentionis, nec ex parte petitionis,

nis, vt probatum, ergo nec ex parte executionis. Consequentia probatur, quia executio nihil addit illiciti, nec superstitiosi, quia nec ratione intentionis, nec ratione operis, quando scandalum abest, de quo non est quæstio, sed abesse præsupponitur.

Dicunt aduersarij, *ratione operis id fieri*; quia semper sit tacita quædam honoratio seu inuocatio dæmonis. Quod falsum esse, sic ostenditur. opus illud amotionis signorum: nec est dæmonis inuocatio vel honoratio ex naturâ rei, vt per se patet; neque etiam ex intentione maleficium amouentis, quia non intendit hac ratione dæmonem honorare vel eum inuocare; sed intendit inuocationem per magum signo posito factam impedire: nec etiam intendit comprobare pactum magi cum dæmone, vel quicquam operari ex illo pacto; nec dæmonem inducere vt illud pactum cum Mago seruet, sed solummodò intendit pactum illud nocendi rescindere, & annihilare. neque etiam dici potest esse honoratio, vel inuocatio dæmonis ex pacto aliquo præcedente eius qui petit amoueri, quia iste nihil expressè vel tacitè cum dæmone pactus fuit, ne id quidem vt sublato signo desinat damnum dare: neque etiam ex errore opinionis, quia nõ tollit idcirco quòd putet illis rebus vim inesse sic nocendi, sed quòd existimet quamdiu hæc posita manebunt, dæmonem, Deo permittente, nocere posse; & propter pactum cum mago initum nocere velle, & eâdem ex causâ signo sublato à nocendo desistere velle: quæ omnia docet experientia esse verissima.

Dices fortè, dæmon idcirco nocere desinit, quia sic existimat se honorari. *Respondeo*, etiamsi ille putaret se honorari; quamdiu, nec res talis est quæ naturâ suâ honorem tribuat, nec adest vlla intentio honorandi, in eo qui remouet, parum refert, nec propterea dici quis potest dæmonem honorare. Deinde nec verum est ideò dæmonem cessare: potiùs cessat, vt pactum cum Mago seruet, & sic eum sibi deuinciat, & alios alliciat, & alias ob causas vt dixi.

Probatur concl. 4. Maleficus malè facit ponendo. ergo benè facit

facit tollendo. Respondent non sequi, quia etiam in tollendo est superstitio, propter tacitum pactum, quod tum iterum cessetur inire cum diabolo. propterea quia tollit cum spe cessationis. Sed contra: res ipsa sine spe non includit pactum, (verbi gratia, si rusticus vel puer tollat omnino ignarus positum ad nocendum à magis, iste nullum tacitum haberet pactum, vt patet: attamen dæmon cessaret à nocendo.) nec spes ista (vt probatum) per se superstitiosa vel illicita est.

Probatur. 5. Licet declinare à loco vbi positum est signum spe euitandi malum; licet etiam vitare personas, à quibus quis metuit lædi maleficio. ergo licet etiam remouere signum cũ eadem spe. Nec satisfacit solutio negantium consequẽtiam; eò quod fuga à loco noxio sit naturaliter ordinata ad euitationem mali, in quod quis incideret, si eum locum pertransiret: signi autem amotio ad hoc naturaliter nullomodo sit ordinata, nihilo magis quam signi positio ad malum. Non, inquam, hoc satisfacit. quia ratiocinantur à naturali causâ ad moralem. argumentum verò procedit de eadem causâ in vtroque. ideò sic confirmo argumentum. si sciam posito veneno aliquo naturali locum esse noxium, licet mihi ab illo declinare, vt effugiam. ergo licebit etiam mihi venenum illud ab illo loco tollere, ne quem amplius lædat. Valet hæc consecutio: progredior. igitur similiter, si scio sub limine positum maleficium, vt quicumque limen illud calcauerit, moriatur; licebit mihi per aliam domus portam egredi & limen vitare: ergo licebit mihi quoque maleficium illud sub limine positum amouere. Omnino enim similes sunt hæ cõsecutiones. nam sicut in priore vtraque res naturaliter ad salutem ordinatur: sic in posteriore vtraque æquali modo moraliter ad eandem ordinatur: & sicut se habent amotio & fuga, naturalem ad causam; sic etiam se habent amotio & fuga, ad causam moralem, quale est signum. ideò si rectè argumentamur à fugâ causæ naturalis ad eius amotionem, etiam rectè argumentamur à fugâ causæ moralis ad eius amotionem: neque in eodem causæ genere vllum discrimen est fugæ & amotio.

amotionis. ſicut enim fuga perſonã remouet à loco noxio, ſic & amotio rem remouet ne perſonæ in illo loco queat nocere.

5. licet maleficos de medio tollere, eâ ſpe & deſiderio, ne hominibus ampliùs noceant per Diabolũ, vt eius viua inſtrumẽta: licet ergo ſigna quoque maleficorũ tollere, ne per diabolum illa ampliùs noceant, vt eius muta & fictitia inſtrumẽta moralia. ſicut enim tubę & tympana & vexilla in bello, ſunt quædã moralia inſtrumenta militiæ; ſic huiuſmodi ſigna, ſunt quædam quaſi nequitię & malitiæ diabolicę inſtrumenta, nõ operantia, ſed eam ad operandum excitantia. Huic argumento nondum reſponſum eſt, ab ijs qui contra ſentiũt. Nã quod vim argumenti & ſimilitudinis poſitam putant, in ratione tantum ſigni; & maleficos dicant non occidi, vt ſigna diaboli: hoc eſt πάρεργον.

6. Poſuit maleficus ſignũ? quid eſt facturus? ſi tollit, ſecundum vos peccat: ſi non tollit, verè & grauius peccat; quia relinquẽdo manet cauſa dãni proximorum. perplexus ergo futurus eſt, quem contra religionem, iuſtitiáue peccare neceſſe. *Reſpondent*, relinquere debere & pænitere. nec peccaturum relinquendo. quia relinquendo non eſt cauſa nocumenti, ſed eius cauſa fuit ponendo illud & paciſcendo cũ dæmone. Reſtare ergo illi, vt pænitens Deũ oret, reprimere dignetur Diaboli poteſtatem. *Contrà*: ſicut peccauit cauſam dãdo, cur inciperet alius lædi; ſic adhuc cauſam dando, cur pergat eum Diabolus lædere: & ſicut poſitio vel ligatio fuit cauſa inchoati damni; ſic relictio ligaminis ſiue non amotio, cauſa eſt continuati damni. ergo ſicut tenebatur impedire, vel tollere cauſam ne damnum inciperet inferri, ſic etiam tenetur ne illud vlteriùs proſerpat, vel diutiùs duret. Quod ſanè clariſſimum eſt in maleficio quod effectum habet, ſæpiùs renaſcẽtem. verbi gratia, maleficium ſterilitatis primo anno nocuit tot equis, tot vaccis &c. 2. anno iterum nocebit fortè plurib. ergo ſi tenebatur impedire damnum primi anni, cur non & ſequẽtis? Confirmatur, in foro exteriore damnaretur ad omnia damna illata reſtituenda, quamdiu illa inferentur.

& tam de damnis annorum seqūtium quam primi; si diuersis actionibus ageretur de singulorum annorum damnis. sed hoc, quia peccat contra iustitiam, & est efficax adhuc causa damni. Ergo in foro etiam interiore adhuc peccat; quia tenetur facere, quod probabile illum est posse facere. probabile autem est illum tum tollere debere, vt proximi damnum impediat. quia communis hæc est sententia optimis fulta rationibus, vt ostendimus.

7. Si duo reges sic inter se paciscantur, vt columnâ seu turriculâ quapiam stante erectâ, ipsi sibi mutuò auxilium ferant contra tertium regem aliquem: si tertius iste pacti gnarus, vt illi desinant ipsum bello infestare, turriculam illam vel columnam deijciat, & demoliatur; non dicetur ille tertius propterea consentire in illorum fœdus, neque cum ipsis, vel eorum altero; qui fortassis illum admonuisset; pactum vel societatem inire. Igitur nec maleficiatus dicendus est cum malefico vel dæmone propterea societatem inire, quia destruit signum, quod illi depacti, vt à nocendo cesset dęmon. Nec quicquam habet verisimilitudinis quod respondent, etiam hunc tertium cum prioribus pactum inire; quia beneficium ab illis exspectat. Nec enim vsquam vel apud Iurisconsul. vel apud Theologos, inuenias talem pacti vel societatis ineundæ formulam aut genus. deinde destruendo turriculam illam, potiùs pactum prius inter duos initum soluitur, adimpleto termino; sic etiam remoto signo pactum dæmonis & magi conditione sublatâ expirat. soluit ergo iste remouens pactum alienum, nec ipse nouum init.

8. si quis cum hoste foret pactus, vt suspensâ de muro flammulâ candidâ, accurrat, & portam occupet, vrbeque potiatur: & tertius quispiam ciuium hoc rescisca: nonne tollere licebit, imò merebitur si fecerit? quis quęso illum proditoribus consentire dicat? rectè æstimantes iudicabunt, eum pacta conuenta eorum non stabiliuisse neque approbasse, sed abominatum ea rescidisse. Cur igitur non eâdem ratione & iure, qui rescisit pactum dæmonis & malefici de ollâ in familiæ

miliæ perniciem defolsâ; poterit illam tollere, & tollendo censendus erit ab eorum pacto alienus? an cum ille non consentiat proditioni, quia illam destruit; hic censendus consentire maleficio, qui illud destruit?

Denique vt semel finiam (tædet enim tam multas soli faces admouere) licet omnes conatus similes dæmonis impedire. si incantamentis aliquis dæmonem ad nocendum inuitaret: rectè faceret, qui murmuranti os pugno obturaret: si per scripturam & characteres id conaretur, laude dignus esset, qui dissiparet & conscinderet membranulas. cur nõ idem ius conceditur in signis positis, quæ similiter dæmonem ad nocendum pelliciunt? sicut ergo possum impedire, ne verbis vel caracteribus magus consequatur effectum à dæmone, potero etiam signi alterius destructione id ipsum perficere.

§. III. Restat respondeamus obiectionibus, quæ quod multæ sunt, & prolixæ, cogent nos etiam, quam vellemus, esse prolixiores.

Ad 1. *Resp.* non fieri sufficientem enumerationem partiũ. sanitas enim exspectatur à morali causâ, nempe amotione signi. sicut in exemplo proditorum (de quo egi in probatione. 8.) liberatio non exspectatur à Deo, vel Sanctis, vel naturâ, vel proditoribus immediatè; sed à signi amotione. Sed vrgent, saltem mediatè exspectatur à proditoribus; ergo & sanitas hîc mediatè exspectatur à dæmone. Sed hoc est superstitiosum quia est perinde facere ac si dicas; præsta quod promisisti. pactus es amoto signo te cessaturum. ecce amoueo: teneris cessare. *Resp.* negando minorem, & eius probationem. imò perinde est facere, ac si diceres: pactum tuum primum cum malefico conuentum exstinguo; signum quod nocumento inferendo præstituisti comminuo, & perdo; non est quod noceas, amplùs nocere non teneris. Si pergant instare, saltem exspectat mediatè sanitatem à dæmone. *Resp.* exspectat, nõ à positiuâ aliquâ dæmonis actione, sed à priuatione actionis eius siue à cessatione. nõ enim expectat, vt dæmon aliquid faciat, sed vt desinat facere. ad faciendum alliciebatur

signo,sperat illo sublato,nõ allectum amplius,desiturum nocere: vt amoto obiecto concupiscibili, quis vtplurimùm desinit concupiscere. Effectum ergo exspectat priuatiuũ;quem à dæmone non est illicitum exspectare. alioqui non liceret exspectare dæmonis fugam ex obsesso,cessationem à tẽtatione,& similia,ad quæ piè vtimur aquæ lustralis aspersione, reliquiarumque & agni Dei gestatione. Dũtaxat ergo illicitum est,exspectare effectum priuatiuum à dęmone,vi alicuius pacti conuenti cum dæmone:quod hîc nullum est.

Ad 2. negatur antecedens:ad probationẽ eius dico;si maleficus vnicum fecerat pactum; tollens miscet se destructioni illius pacti,non conseruationi.quia destruendo signũ,facit vt pactum cesset.si duo fecerat pacta,non immiscet se secũdo, quia nõ petit,vt Diabolus vi secundi pacti desinat;sed destruendo primũ pactum,virtualiter (vt dici solet) etiam *destruit* secundum,de quo non cogitat. si vi secundi pacti vellet dæmonem cessare,valeret argumentum. *Vide 3. Notabile.*

Ad 3. dico & antecedẽs,& probationem eius dissentire à vero.nam tollere signum,tantũ est protestari,quod Diabolus; qui Dei permissione,& non aliter,potest nocere; speretur nõ nociturus ampliùs,postquam causa ad nocendum alliciens (nempe signi positio) cessauerit:itẽ quod aliquando stet pactis conuentis,non quia sit verax aut fidelis; sed quia censet hoc sibi esse vtile ad homines decipiendos.sicut solent decoctores minus debitum exsoluere,vt in grandiori summâ creditoris simplicitate abutantur.

Ad 4. Resp. Minorẽ fallam esse.nõ enim declinat ad Magos vt magi sunt:sed vt sint homines gnari eius rei, quæ vel adspectu vel auditu potuit resciri,& petitur ab ijs, non vt ex magicâ operentur arte:sed vt id faciant,quod quiuis rusticus & idiota posset facere:saltem quod ipsi sine vllo nouo cũ dęmone pacto possunt perficere,& perficere tenentur, ad commodũ proximi. Potest ergo distingui maior,scriptura enim vetat declinare ad magos tanquam ad magos : non vero tanquam ad alios homines absque illo peccato.

Ad 5.

Ad 5. Resp. aliter timeri Deũ solum, aliter timeri creaturas. Deus solus timeri debet, vt omnipotens & auctor omniũ, & quem nemo potest impedire, nec voluntati eius potest resistere: creaturæ timentur, tanquã quæ Dei permissione nocere valent, & quia malignæ sunt etiam interdũ volunt: & sic scriptura sacra non prohibet eas timeri. dęmõ verò inter omnes creaturas hoc timore maximè timendus, quia & cunctis hominibus animãtibusque potẽtior est, & nobis maximè infestus, &, exigentibus peccatis nostris sępissimè permittitur à Deo nos grauiter lædere, vt constat de Iobo, maritis Saræ, Achab rege, & alijs. Nonne licet timere sicarios, latrones, calũniatores? nonne licet fugere à domo dęmonibus infesta? cur talis fugit, nisi quia dæmones timet? tolle timorẽ, fugã sistet.

Ad 6. Negatur antecedens. impropria enim & falsa locutio est; amotio signi est signum. non magis certè quã homicidij actio est homo. sicut enim homo erat, ante occisionẽ; sic signum erat ante amotionem. nec iuuat comparatio illa baptismi. nam nec ipsa aqua est Sacramentum, nec ipsa ablutio: sed Sacramentum fit, quando ad elementum, verbũ cũ actione accedit. ablutio materia proxima sacramenti est, non Sacramentum. *Dicas*: saltẽ est aliquid Sacramenti. ergo & amotio est aliquid pacti. *Resp.* sicut ablutio non est aliquid Sacramenti, nisi abluens intendat baptizare: sic nisi ponens vel tollens signum, intẽdat ex condicto ponere vel tollere, vnquam positio vel sublatio erunt aliquid pacti.

Ad 7. Negatur consequentia, idcirco enim desinit nocere signo sublato, non quia per hanc amotionem grauius vulnus infligit animę tollentis: sed quia sperat vel maleficum in alium sortem (vt vocant) transflaturũ, cum nouo suo lucro; vel sic plures se sibi adiuncturum, videntes eum promissis stare. Præterea esto hoc diabolus speraret: sæpè spes illum fallit, & vnde compendium exspectabat dispẽdium patitur. Denique D. Leonis illa auctoritas parum aptè adducitur. cessatio enim à nocẽdo beneficiũ non est diaboli, sed Dei. sicut nõ est beneficiũ proditoris, quando ablato signo desistit à proditione

ne peragenda: neque qui tollit vllomodo dici potest, hoc beneficium à proditore exspectare.

Ad 8. Concessâ maiore, quæ verissima est; Negatur Min. omnino enim hoc volunt, quotquot nobiscum sentiunt; & quia hoc ex eorum doctrinâ sequebatur, ideo non dixerunt expressè. Neque enim putabant quenquam adeò moralium rerum forè rudem, vt negaret, primò ipsum maleficum qui posuit teneri signum, quod nouit, tollere; si nequit aliter damnum impedire. sicut, qui diabolo inuocato verbis vel scriptis nocet tenetur cessare ab hac inuocatione, non tantum quia superstitiosa est inuocatio, sed etiam quia proximo perniciosa est. Nec vllo modo puto tolerabilem esse contrariam sententiam in praxi, nec absoluendum qui nollet cessare, vel signum tollere. sicut non est absoluendus, qui alicubi malleolos reposuisset, incendium sparsuros, nisi illos velit amouere. Eadem namque ratio est. sicut malleoli efficaciter sunt nociturі vi naturali; sic etiam signa hæc æque efficaciter nocitura sunt vi morali, siue vi pacti conuenti. Neque hic quærendum qua vi damnum inferendum, sed an inferendum: & æque iniusta est illatio per vnam vim, atque per alteram. sicut malleolis inest vis ignea; sic censetur signis alligata vis siue actiuitas diaboli multo promptior & fortior ad nocendum. Si vero tenetur maleficus tollere, quod posuit ex lege iustitiæ; tenebitur secundò alius qui positum resciuerit, id tollere, saltem ex lege charitatis.

Ad 9. Resp. id, si fiat seruatis circumstantijs, quas requisiui §. *lib. 5.* nec superstitiosè, nec impudenter; sed sapienter & honestè fieri, à iudicibus etiam maximè timoratis. Victoria verò loquitur de expulsione dæmonis ex energumeno, quod non facit ad rem; vt nec totum argumentum, quia depilatio illa non est ablatio signi, cùm pili non sint signa maleficij, sed latibula.

10. argum. multis peccat. primo quòd contradicit sententiæ quam eo nituntur probare. Nam si defensores contrariæ sententiæ censent; non esse licitam amotionem vllam, vt eos sentire

sentire patet; ex argumento sequitur, dumtaxat aliquam esse illicitam, nempe destinatam huiusmodi dęmonijs eijciendis: quia tales dæmones aliter eijci nequeunt. Si ergo eijci possent per amotionem, licita foret amotio. iam non ergo omnis amotio illicita foret. Sin verò dicant se non contendere Vniuersalem negationem; (Nullam amotionem signi cum spe cessationis esse illicitam:) sequitur non omnem amotionem huiusmodi esse superstitiosam; quod ceteris omnibus argumentis suis probare nitebantur. repugnat ergo hoc argumentum alijs omnibus, quia subuertit commune ceterorum fundamentum. Secundò sensus verborum Christi non est, non aliter rectè eijci, sed non aliter eijci efficaciter. Nam Apostoli non querebantur se vsos malis medijs, quod non est credendum; sed se eijcere non potuisse. conatus enim Apostolorum non fuerat illicitus, sed fuerat irritus. & hoc scire volebant; cur efficax non fuisset in hoc energumeno, quemadmodum solebat esse in ceteris. responsum illis, id accidisse, quòd orationem & ieiunium non adhibuissent; quæ talium dæmoniorum pessimorum, quorum inueterata possessio, generi expellendo necessaria ipsis erant. Tertiò dæmon nô exit ad signi amotionem, nisi quando erat ingressus ad signi positionem: quod Deus nonnunquam permittit. Quando autem propter hominis peccata Deus permisit operâ malefici dæmonem ingredi; tunc licebit signum tollere, non secùs ac in reliquis maleficijs. Quartò plus probat argumentum quam opus sit; imò & illud; (si valeret) nec exorcismis eijci licite posse: si tantum ieiunio & oratione tales licet eijcere. Denique non potest nobis constare, an ex hoc genere sit dæmon, an ex alio: ideò, durante hoc dubio, licebit signum amouere.

Ad II. dico exemplum illud S. Hilarionis, dumtaxat probare quòd qui Hilarioni sanctitate & dono miraculorum sunt similes, aut quando aliquod scandali vel superstitionis augendæ subest periculum; debeant id facere, quod ad maiorem Dei gloriam tendit; vt est dæmonem oratione eijcere: non vero probat quod eo periculo cessante, aut quando quis

non

non est certus de dono miraculorum (vt hodie certi nulli sunt, in his partibus, vbi fides propagata) non liceat illi, vti remedio quod ad manum est, & experientiâ frequenti comprobatum nouit. Metuebat autem D. Hilarion, non, ne dæmon hoc pacto solitis incantationibus recederet; sed ne populo videretur ijs recessisse: imò neque hoc simpliciter verebatur, sed alternatiuè; vel hoc, vel ne videretur ipse dictis Diaboli fidem habuisse; qui negabat aliter se expelli posse, nisi signo priùs ablato. Quod falsum erat, vt D. Hilarion ostendit, & quia sponte ingressus, sponte remanebat; nec eum cogendi vim vllam magica illa signa obtinebant.

Ad 12. Resp. verè hoc argumentum esse nullum, & ab auctoritate negatâ, non ab auctoritate negante. Nã si vel Hincmarus cuius ille est Canon, vel alij patres censuissent hoc remedium esse illicitum, non fuissent contenti silentio prætermittere, quod vsu sciebant frequentissimum: sed diserte prohibuissent, vt solent similia. sic enim quia purgationes per monomachiam, per ferrum candens & similes, erant in frequenti vsu: ideò expresse illas prohibuerunt, summaque semper Ecclesiæ cura fuit vsitatas superstitiones nominatim damnare. Inter licita verò remedia non meminerunt amotionis: quia de remedijs Ecclesiasticis & diuinis agebant: istud autẽ est merè humanum remedium, & quod ipsa ratio ac natura vnumquemque docet. nam & bruta norunt abijcere & repellere, quæ noxia sibi nouêre.

Ad 13. Respondeo Diabolum signis non esse alligatum naturaliter: sed moraliter ex hypothesi, quod vult stare pactis conuentis. Nec verum est semper illum posse nocere sine signis magicis. sæpè enim, imò ordinariè Deus permittit illum multa facere per maleficos, & signa malefica: quæ non permittit illum immediatè facere α. Vnde non est absurdum existimare, quod quando Deus illum permisit, mediante signo nocere: non possit Dæmon nocere signo destructo. quia Deus tum videtur permissionem suam sic limitasse. Nõ tamen hinc sequitur Deum habere pactum cũ dæmone, sicut

α *Victor. relect. de Magiâ circa fin.*

nec Rex pactum haberet cum rebellibus, si ijs non resisteret cum filio suo rebellionem mouentibus. præsumptio quidem aliqua hinc in foro, vt vocant, fori nasceretur: reuerâ tamen pactum conuentum propterea nullum intercederet, sed permissio dumtaxat & conniuentia probaretur.

Ad vlt. Resp. Negatur consequentia. quia nemo scit an Deus Diabolo permiserit nocere post signũ destructũ: & quia possumus ex frequenti experientiâ colligere, vel Deum id ei non permisisse, vel saltem reliquisse eius arbitrio vt adhuc noceat, vel cesset nocere, si velit: ideò possumus hoc experiri & signum amouere. Recurrendum quidem ad Deum; sed nõ propterea prohibita sunt remedia humana.

SECTIO II.

De remedijs naturalibus contra maleficia.

MVlta de his more suo Grillandus *q. 2. à n. 3.* in cuius sententiâ quid vitandũ docebunt sequentia. Theologi quidam vim omnẽ adimunt naturalibus medicamentis: medici plerique magnam nimis tribuunt; & quædã memorant, vt naturalia, quæ quibusdam queant esse suspecta, mihi pronunciandum vetus N. L. de multis. Non assentior ijs qui omnem omnino efficientiã rebus corporatis in dæmones tollunt; nec ijs etiam, qui directam vllam vim naturalem in dæmones cõcedunt, vt videntur concedere Faius, Pet. Gregorius & alij [a]: sed ijs assentior, qui secundariam & indirectam tantum tribuunt, quæ sententia peritiorum medicorum & Theologorũ fuit, *vt citandorum in fine huius sect. & Guilhelm. Paris. lib. de vniuers. Dionys. Cartusiani in Tob. cap. 8. Francisc. Victor. relect. de Magia q. 6. Lulli lib. 2. de quinta essent. Leuini Lemnij lib. 2. de occult. nat. mirac. Franciſ. Valeſ. cap. 28. ſacr. philoſoph.* nulla enim naturalis corporeæ rei vis est, quæ dæmoni possit prævalere, aut directè in illum aliquid agere; *cui nulla super terram potestas est quæ comparetur: qui factus est, vt nullum timeat*, teste sacra scriptura. [c] Sed concurrente cum naturali agente causâ supernaturali, Deo vel Angelo; agere res corporea

[a] *Faius in Energum. Pet. Gregor. in Synt. iur. Frar. Georg. in Problema.*

[c] *Iobi 41. v. 24.*

porea poteſt in dęmonem, eumque pellere & etiam cruciare: verum tum agens primarium & directum, eſt ſupernaturalis illa cauſa; ſecundarium verò & indirectum eſt, corporeæ rei vis naturalis, illi à Deo initiò creationis inſita. Hoc ergo in ſequentibus remedijs ſemper ante oculos habendum, nec eorum vis vlteriùs extendenda. Adſcribam autem illa, vt mihi colligenti occurrent. Lapidibus & herbis vim aliquam tribuit canon. *dæmonium 26.q.7.* Et ſane de multis mox ſubiungam. radices varias commendat Ioſeph. & in his *baaras*, ſed modus euellendi, & alia quædam quæ addit ſuſpectam rem reddunt, *lege lib.8.antiqu.c.2.& lib.7. belli Iudai. c.23.* à Thapſiâ dæmones fugari ſcribit apoſtata fidei Amatus Luſitanus *in Dioſcor.libr.4.* Plinius dæmonum ludibrijs arcendis pæoniã commendat, ſed nigram *lib.25.c.4.* Veneficia depelli rhãni ramo ad valuas & feneſtras poſito, vt fama celebre, ſcribit Dioſcorides *lib.1.c.100.* confirmat Bionis exemplum, ſed lauri additis folijs, apud Illuſtrium *in eius vitâ.* Verbaſcum valdè commendat botanographus Apuleius, *lib.de virtutib. herbar. c.71.* Ouidius, lib. 6. Faſtor.

Spinam, qua triſtes pellere poſſet
A foribus noxas (hæc erat alba) dedit.

Quid? quod & in humano ſanguine vis aliqua naturalis indirecta ineſſe poteſt? vt menſtruatâ muliere agros circumeunte noxia vermina necari cenſuere Dardani ſectatores apud Columellam. & Lud. Banairolus ſcribit, *Ennead. muliebri c.2.* ſi menſtruo cruore domus alicuius poſtes inungantur, dęmoniacis Magorum artibus & inſidijs aditum omnem præcludi: & apud Mich. Iſſelt. anno 1586. legitur, in Liuoniâ fuiſſe locum, vbi nymbis, tonitruis ac tempeſtatibus dæmonia truculenter graſſabantur, niſi in lacum quendam innocuus infantulorum cruor à ruſticis infunderetur. Poſterius hoc apertè Satanicum, priori, aliquid phyſicum ineſſe poteſt, ſed indirectè agens. Sed non iniucundum erit ſi adſcribam, ex Balduini Ronſæi venatione nonnulla, quæ vel carminis elegantiâ, vel raritate materiæ, queant curioſum lectorem delectare;

Hiſtor. continuationis Surij.

&, ſi

&, si naturæ genius faueat, ægrum iuuare. *De lupo*, cecinit;

» *Nec rostrum virtute caret, nam munere quodam*
» *Naturæ arcano depellit fascina dira;*
» *Si priùs exuccum fuerit: mos hinc fuit olim*
» *Antiquis villæ portis præfigere.*
» *Quid? quod dura cutis rigidâ ceruice reuulsa*
» *Tristia dicatur depellere fascina posse?*
» *Restat adeps pinguis celebrem Saturnia Iuno*
» *Quem fecit populis, dum vincla iugalia curat,*
» *Et linit obductos vittis hoc vnguine postes,*
» *Antè venit sponsus quam optatæ ad limina sponsæ:*
» *Hinc quondam iuuenes illi, innuptæque puellæ*
» *Instituêre lusus festos atque annua festa:*
» *Quòd lamijs, strygibusque feris quoque sustulit ansam*
» *Turbandi nouiter nuptos, noxamque ferendi,*
» *Nomen & à facto sortita est Vnxia Iuno.*
» *Quid referam cædes, aut quid data vulnera ferro?*
» *Quidue cibis alijs dicam noua toxica mixta?*
» *Dæmon homo est homini. sic nos væsana libido*
» *Exagitans, semper trahit ad genus omne malorum:*
» *Sic Stryx dira oculos & totos fascinat amens*
» *Artus, ac lento consumit corpora tabo.*
» *Horrendum facinus nimium, nil tale verentes,*
» *Promeritosue homines violentæ obtrudere morti,*
» *Et spoliare bonis. sed magni rector olympi*
» *Antidotos homines docuit. Nam frontis hyenæ*
» *Noctiuagæ pellem perhibent arcere verenda*
» *Fascina si gestet quisquam, tacitusue reseruet:*
» *Stercora quæ reijcit violentâ & morte perempta,*
» *Ossaque creduntur magicas depellere fraudes.*
» *Et confert catuli nigri tinxisse cruore*
» *Interiora domus, murosque obducere rubro*
» *Incrustamento, vel fel suspendere tignis.*
» *Lichenes tumidos celeris dromadæ & resecare*
» *Conuenit, & siccos seruare cubilibus amplis,*

Hæc de hyenâ sunt superstitiosa propter conditiones requisitas.

Quod Strygibus fraudes adimant, & fascina pellant.
Atque oculus dexter mustelæ includitur auro,
Post teneris digitis aptatus, reddere tutos
Dicitur à diris Lamijs Strygibusque ligatos.
Creditur à multis torui seruata leonis
Pars caudæ prodesse viris, quos fascina vexant:
Fertur quod simili vi polleat vngula pardi.

Idem Ronsseus *epist. 22.* conatur ostendere cur asini siluestris seu onagri, nec non domestici, nullâ nigredine aspersi, vngula ad effascinationem faciat; idque tribuit salaci animalis eius naturæ, & ad illud maleficium restringendum censet, quo viri velut ligati ad venerem inutiles redduntur. Q. Sammonicus Serenus, medicinæ c. 58.

Præterea si forte premit strix atra puellos
Virosa immulgens exsertis vbera labris:
Allia præcepit tundi sententia Vecti,
Qui veteri claras expressit more Togatas.

Euonymus *in Thesauro Medico cap. de solidis quibusdam &c.* docet confectionem electuarij ex argenti viui pulueribus conficiendi, quod fascino aduersetur. Marbodeus Gallus[a] multa de lapidibus differens, inter cetera; de ADAMANTE.

[a] *in Dactilotheca.*

Et noctis lemures, & somnia vana repellit.

Thetel Iudæus *lib. de sculpturis* eandem vim tribuit *Chrysolitho* mulieris figurâ naturaliter formato: sed & Marbodeus, de eodem; *Esse phylacterium fixus perhibetur in auro*

Contra nocturnos fortis tutela timores;
Pertusus setis si traijciatur aselli,
Dæmonas exterret, & eos agitare putatur,
Traiectum læuo decet hunc gestare lacerto.

Quid corallium?

Vmbras dæmonicas & Thessala monstra repellit.

Quid gagates?

Idem dæmonibus contrarius esse putatur,
Vincit præstigias & carmina dira resoluit.

Quid iaspis?

Et sicut

Et, ſicut perhibent, phantaſmata noxia pellit

Quid onyx?

Inſomnes lemures, & triſtia cuncta repellit:

Sic vulgò legitur, ſed ſenſum membranę contrariũ exhibent:

In ſomno lemures, & triſtia cuncta figurat.

Sanè maleficam eius vim ipſemet indicat Marbodeus *cap. de* Sardio, cùm ſcribit præſente Sardio Onycem nocere nõ poſſe. Georg. Villichius, β de cameleonte;

Cammeleontis hepar toſtum nicromantica pellit
Appenſum collo.

β *in* παντοπωλίῳ.

De aſino,

Infantum cunas pellis villoſa defendit,
Horrificoſque metus pellit & iſta ſimul.

Marcellus Empir. *lib. de medicinâ ca. 20.* potionem præſcribit contra cuncta in cibo & potu ſumpta maleficia; quæ ab illo peti poteſt; contra ęquorum faſcinationes quaſdam ſuffumigationes preſcribit Renat. Vegetius *lib. 3. Veterinariæ cap. 74.* Sanè ſuffitibus dęmones expelli de corporibus, cenſuere Iudæi & Gẽtiles; teſte Iuſtino mart. cõt. Triph. & Thargũ Chal. Cantic. 4. v. 6. De hyperici ſuffitu id teſtantur Lullus lib. 2. de quinta eſſent. & Mathiolus in Dioſc. & factitant noſtri exorciſtæ teſte Mengo Flagel. dęmon ex. 3. 4. & 6. cetera à reliquis, qui Aeſculapidarũ de gente. nos medicinã corporũ non profitemur. Animarum medici vtinã ſimus, ſummi illius archiatri qui viuificat mortuos idonea inſtrumenta. Theologis placuit eſt que veriſſimum, corporeas res in naturam intellectualem & immortalẽ, qualis eſt dęmonũ, nihil poſſe. quare cenſent cũ Angelo γ, lapides, herbas, particulas animantiũ, & alias medicinas directè & proximè nihil in dęmones operari; indirectè tamen & mediatè iuuare contra eius conatus maleficos, eo quod impediunt vel auferunt diſpoſitiones illas, quibus dęmon vſus fuit; ob naturalem habitum corporis illius quem vexat, vel ſaltem inuitatus aut aditus ratione influxus aſtrorum, vt de Lunatico euangelico Origenes & Hieronymus cenſuere ♪; vel ratione complexionis atrabiliariæ, & ſimilium cauſarum. conſideratio iſta diſpoſitionum

γ *in verb. ſuperſtitio q. 6.*

♪ *Origen. in Matth. 17. tract. 3. Hieron. c. 4.*

vel amicarum, vel odiosarũ dæmoni (odiosę fuere in his duabus Ioſephi & Tobiæ narrationibus) magis conſentanea eſt philoſophiæ, quam quod Druſus opinatur dæmonem fugatum dumtaxat ratione ſymboli & ſignificationis per hepar & cor illud repræſentati. ſi dæmon dumtaxat vſus fuit efficacitate agentis naturalis, nec de ſuo addidit malitiæ aliquid artificiosâ commixtione, vel induſtriâ ſibi notâ & hominibus incognitâ, vel fracturâ & continui ſolutione, vel detorſione occultâ; tunc poſſet fieri, vt totum maleficiùm naturalibus, quæ medicorum ars approbat, remedijs tolleretur. Sic interpretor ſententiam Richardi Mediauillani, qui cenſet maleficium naturalibus remedijs aliquando in totum ſuperari poſſe [e]. Si verò quid huiuſmodi immiſcuit (vt ſolet) remedia hæc naturalia ex parte poterunt iuuare, in totum iuuare non poterunt. ratio diuerſitatis eſt, quia priore caſu poterunt illæ diſpoſitiones in totum tolli, quibus dæmon vtebatur: poſteriore poſſunt ex parte tantum tolli, vel ad tempus impediri, & ſic etiam actio dæmonis priore caſu in totum tollitur, poſteriore remittitur dumtaxat & ad tempus impeditur. Deinde dæmon etiamſi vſus ſit ſolis venenis naturalibus, ſolet nõnumquam, vt poteſt, vim remediorum naturalium debilitare, & impedire, quando Deus permittit: rarò etiam medici poſſunt conijcere quibus medijs naturalibus ille ad nocendum ſit vſus: ita fit vt ratò, imo vix vnquam maleficia naturalibus remedijs penitùs tollantur. Hæc cauſa eſt cur plerique Doctores communiter negarint morbos ex maleficio naturalibus remedijs tolli, ſed communiter affirmentà magis alio maleficio ſanari [ζ]. Et propter hanc diſpoſitionum alterationem canones permittunt energumenis lapides vel herbas portare, abſque incantatione. *c. vlt. 26. q. 27.* Propterea etiam in adhibendis naturalibus remedijs hoc obſeruandum, vt conſideretur an contra diſpoſitiones, quibus dæmon gaudet, & vti conſueuit, in hominibus lædendis vexandiſque; virium aliquid obtineant: quod ſi deprehendatur, (vt conſtat de pœoniæ radice, rutâ, & muſicâ, & callyonimi piſcis iecinore)

[e] *in 2. d. 3. q. 8.*

[ζ] *ſic Albertus Mag. in Luc. cap. 9. Paullus Burgen. in 1. Reg. 16. Pelbertus Guilh. Pariſ. Angl. quos citans ſequitur Binefeld. p. 1. Dub. 3. & Grilla. q. 2. n. 4. & 5.*

nore) tum iudicandum, ijs citra ſuperſtitionem vti licere. Vide quæ de his non omnino indiligenter dicta. *lib. 2. q. 30. ſect. 3.*

SECTIO III.

De remedijs ſupranaturalibus diuinis ſeu Eccleſiaſticis.

HÆc ſola carent omni peccato & periculo, & à Chriſto, vel Apoſtolis eorumque ſucceſſoribus fuere inſtituta: his, antè omnia vt vtantur homines, docendi monendique ſunt. Hæc animæ proſunt ſemper, corpori nunquam nocent; ſæpenumerò à morbis & alijs maleficiorum noxis liberant, aut præſeruant. Hæc ſapientiores medici & Catholicè ſentientes approbant, vt Ioan. Fernel. *lib. 2. de Abdit.* & Cornel. Gemma *in Coſmocrit.* & alij. Nec rarò cogitur dæmon à Deo, mendaci ex ore veritatem promere, & ablegare homines, ad hæc Eccleſiaſtica remedia, quibus ipſe vapulet. In valle quadam Ciſalpinâ dioceſis Nouarienſis deſtituebatur puella ſenſibus, ſed & vmbrarum ſpectris, quas ſibi videre videbatur, reddebatur attonita ac ſimilis ſtupenti: verſabatur in vltimis finibus huius de qua loquimur vallis; mulier veratrix & ſaga, quæ carminibus profitebatur ſanare, quę apud alios inſanabilia eſſent. magni ad eam concurſus hominum conſilij gratiâ & auxilij: & q uanquam reclamarent noſtri & ſcelus oſtenderent, tamen illis abeuntibus adoleſcentulæ genitrix, affectu materno, filiam mittit, conſulitque mulierculam de vmbris, & remediū petit laboranti. Tum maga, adducite puellā ad illos (*homines Societatis intelligebat*) qui nuper apud vos verſabantur: ab ijs petite opem. paret mater, filiam adducit itinere octo milliū, idē exponit, ac reſponſum veneficæ: vtrāque adhibitâ peccatorum confeſſione, ſacro ſe corpore Chriſti communire prȩcipiunt noſtri: quo facto melius habuit adoleſcentula.] *Benciuslitteris Prouinc. Mediol. Anni 1591.*

PRIMVM eſt remedium in hoc genere *Vera & viua fides* hoc eſt caritate Dei & proximi vallata. hoc ſcutum nobis prȩfert & præbet D. Paullus ad Epheſios ſcribens α, hanc loricam

α *ad Epheſ 6. v. 16.*

β 1 Thessal. 5. v. 8. ricam vt Thessalonicenses induant vrget β; hanc discipulis suis commendat magnus ille Antonius; Magna, *inquit*, dilectissimi aduersus dæmonem arma sunt, *vita sincera & intemerata in Deum fides*. Ioan. Niderius γ ex Petri cuiusdam dictis quinque remedia, vt efficacissima laudat. 1. habere fidem integram & Dei præcepta in charitate seruare. 2. se signo crucis & oratione munire. 3. ritus & cerimonias Ecclesiæ colere. 4. publicam iustitiam benè exsequi. 5. Christi passionem verbo vel memoriâ ruminari.] de alijs posteà dicendum. de primo, confirmat exemplo huiusmodi: Cum *(inquit quidam maleficus,* me inuocaret, vt quendam inimicum suum vitâ priuarem, aut in corpore læderem grauiter, fulminis ictu, aut alio modo: vocaui ego magisterulum, id est dæmonem; qui mihi respondit, quod neutrum facere posset: Habet, inquit, fidem bonam, & diligenter se signo crucis munit. idcircò nō in corpore, sed in vndecimâ parte fructuum suorum in campo si libet, ei nocere possum.] Sic Cypriano Mago dæmon respondit, se Christi fide munitis nocere non posse δ. alia refert ad hoc probandum Thomas Bosius *lib. 15. de Eccles. Notis. c. 1. vers. 5.* Sed sunt apud Patres alia magis accommodata.

γ in Epit. Formicar. c. 4.

δ Nazianz. orat. in Cypr.

Narrat Cassianus, duos philosophos magicis præstigijs & circumuentione dæmonum conatos D. Antonium perturbare; sed cùm irrito labore nihil penitùs præualerent: eo profecerunt, *ait*, tales tantæque eorum insidiæ, tantâ magicâ arte quæsitæ, vt per hæc euidentissimè comprobarent, magnam professioni Christianorum inesse virtutem; quibus illæ tam seuę tamque potentes vmbræ; quas existimabant solem lunamque si ad eas directę fuissent, obducere potuisse; hunc non solum nihil lædere, sed ne ad punctum quidem, de monasterio suo valuerint * perturbare.] Epiphanius *in hæresi Ebionæorum que est* 30. scribit conatus magorum vt feminam quandam Christianam in amorem pellicerent, & tandem quopacto per crucis signum & Christi fidem superarit mulier: & claudit narrationem hoc epiphonemate; quòd non valuit incantātis vis, vbi erat nomen Christi & signaculum crucis.

Num legend. proturbare.

crucis.] Confirmat experientia, fide Christianâ in Indiam, inuectâ, dæmonũ præstigia, spectra, oracula vel planè, vel magnâ ex parte vbique sublata. Et quid Indiã memoro? proxima nobis Frisia est, scribit de illâ Cornel. Kempensis *lib. 3. de orig. & situ Frisiæ, c. 31.* Circa tempora Lotharij Imp. erant „ passim in Frisiâ multa laruarum infernalium spectra; quæ, in „ paruo quodam supereminentis collis supercilio, subterra„ neum habebant specum, absque humanâ ope artificio præ„ stigioso exstructum, in quo residebant quas antiqui voca„ bant, *Albas Nymphas*, siue vulgari gentis sermone **Witte wy„ uen**. harum speciem adumbratam, non verã fuisse constat: „ quæ solebant nocturnos viatores, gregumque & armentorũ „ intentos excubijs, & puerperas cum infantibus sæpissimè in „ abdita sua, & subterranea antra clanculum abducere, in qui„ bus subinde subterranei murmuris sonus, atque etiam vagi„ tus infantium auditi sunt, & præterea etiam ingens fletus & „ gemitus hominum, & quandoque Musarum cõcentus & vo„ ces dubiâ aure colligebantur. Qua de causâ magna fiebat cu„ stodia prẹgnantium mulierum, & paruulorũ infantium, ne ab „ istis Nymphis infernalibus clam abriperentur. Quæ omnes „ dæmonum illusiones, post agnitum syncerum Dei Euangeliũ (*erant enim tum frisij Sabellij & Arij erroribus dementati*) e„ uanuerunt, & in nihilum redactæ sunt. Scripsit enim S. Odul„ phus contra eiusmodi illusiones dæmonũ chartam de S. Tri„ nitate, quãper Ecclesias & Parochias Frisiç sacerdotibus mi„ sit, vt in populo frequenter publicè legeretur] chartæ exemplar, quod est Catholicæ fidei quædam explicata professio, mox subdit idẽ Cornelius. De mandatorum Dei obseruantiâ & vitæ innocentia, quam sint efficax remediũ docere possunt D. Ciprianus ad Fortunatum, *de exhortatione Martyrij*, Lactantius *lib. 2. cap. 16.* & Ambr. Ansbertus *lib. 5. in Apoc. c. 11.*

P SECVNDVM, est *legittimus in Ecclesiâ Catholicâ Sacramentorum vsus*; Vt pro nondum initiatis *baptismus*. Nam docet experientia eos quos constat nondum baptizatos à maleficijs liberari, per baptismum absolutè collatum; eos quos probabi-

liter putamus non baptizatos, per baptiſmum ſub conditione idem conſequi. dixi probabiliter putamus non baptizatos: nam ex leuibus coniecturis id putare non ſufficit, ne ad conditionale quidem [e] lauacrum, verbi gratia, tantum quia quis noctu ſomnians ambulat vel maleficiatus eſt, hæc enim etiam baptizatis contingunt.

[e] *Vide Sotum in 4. d. 3 a 9.*

De Baptiſmo, docet Eccleſiaſtica hiſtoria; Tyridatem Armeniæ regem, cùm Chriſtianos Diocletiani tempore varijs cladibus & damnis affeciſſet. & Gregorium quidem in lacum luto & altitudine moleſtiſſimum fame enecandum miſiſſet; Ripſimen verò virginem, recuſantem illi obſequi, & ſocias eius Sanctimoniales plurimas, crudeliſſimè necari iuſſiſſet; mox Dei vindictam conſequutam. inuaſit enim eum inſania, qua planè dæmoniacè furebat, & mutatâ corporis figurâ in porcum, mentis emotæ, dentibus ſuas abſumebat carnes. ceteri quoque, qui eius facta approbarant, milites, magiſtratus & alij in furorem redacti ſimilia deſignabant, & ipſi in ſues conuerſi vt vult Nicephorus, vel mente tantum abalienati, vt cenſet Metaphraſtes: tandem baptiſmi lauacro abluti corporis formam & animę mentiſque ſanitatem receperunt, ipſo illos baptizante & exhortante ad pœnitentiam D. Gregorio Martyre; non quidem illo Thaumaturgo, vt putat Scholiaſtes Nicephori, ſed alio, vt docet Metaphraſtes. Neque hoc malum vllâ arte magicâ (vt eruditus vir cenſuit) fuerat illatum, ſed Deo vindictam per angelos malos exſequente: vnde patet, cùm ea vis fuerit baptiſmi, in dęmones maleficiorum auctores, maiorem in ipſos maleficos & eorum opera futuram. Non eſt diſſimilis narratio, Ioannis Villanei apud Thomam Boſium ζ; Anno (inquit) 1298. rex Tartarorum Caſſanus, quem vocant alio nomine Magnum Chã, cum ducentis equitum millibus Syriam cępit, & finitimas regiones: omnibus itaque formidandus petijt ſibi vxorem filiam Regis Armeniæ, quod audiſſet eſſe pulcherrimam. Rex Chriſtianus tanti Regis viribus exterritus dedit. Illa poſt aliquod tempus è viro ſuo Caſſano edidit in lucem partum

[ζ] *Villaneus lib 8 c. 35 Boſius lib 1. de Notis Eccleſ. cap. 16.*

tantæ

tantæ deformitatis, vt rex maritus nullo modo illum veluti
» ſuum voluerit agnoſcere; quòd monſtrum videretur. Vocat
» ad conſilium primarios: de ipſorum ſententiâ vxorem velut
» adulteram, partum veluti ex adulterio ſuſceptum, vltimo ſup-
» plicio adiudicat. Innocens mulier infelicitatem ſuam deplo-
» rans, ad preces confugit: ignara conſilij, petijt vt ſibi liceret
» baptizare quem peperierat, data illi facultas: ita tamen, vt ad-
» eſſent baptiſmo aliqui ſpectatę fidei viri vnâ cum rege, ne qua
» fraus fieret. Mira res. vbi baptizatus eſt puer, adeò venuſtus
» ac formoſus apparuit: vt Rex, tanta re permotus, cum pluri-
» mis, nomen Deo dederit, & maximum Chriſtianę rei factum
» fuerit incrementum. *fuſiùs idem narrat D. Antoninus p. 2. hiſt.*
» *tit. 20. cap. 8. §. 9.*

Veniamus ad recentiores narrationes æquè certas. Pet. Chieza de Leon *p. 1. Hiſtor. Peruanæ cap. 118.* miraculi plenam de ſpectris victoriam huic Sacramento à Deo tributam deſcribit, ex quo fideliter narrabo. Prope Anzermam, loco, cui nomen Pirſa, imperabat regulus cui frater florenti ætate erat, quem nominabant Tamaracungam. Iuuenis hic mirè baptiſmum ſitiebat: eâ causâ Chriſtianos adire cupiebat; ſed miris eum viſis dæmones perterrefaciebant. Offerebant ſe ſoli videndos, olidarum auium ſpecie, quas Auros, nuncupant. cernens iuuenis dæmones ſæuire, accerſiri Chriſtianum in viciniâ degentem iubet. venit ille non ſegniter, & intellectâ reguli voluntate, crucis ſignum fronti eius impreſſit. hoc magis irritari hoſtes illi, & ſæuiori ſpecie ſe inferre. videbat ſolus Indus; Chriſtianus nihil niſi ſaxa cadentia, & dæmonum ſibila ſentiebat. Aduenit tum commodè eo loci Pachecus quidam Hiſpanus, & ſe ſocium addidit Chriſtiano alteri in diſcrimen. His cernentibus Tamaracunga trepidabat vehementiùs, & exalbeſcebat metu, quin & per aërem raptabatur: id omnes videbant, & ipſum quidem querentem gementemque illos vlulantes ſibilanteſque excipiebant auribus. Semel cum Indus poculum vino plenum manu teneret; en tibi vas in aëra efferri, & vino vacuum reddi; mox vinum in illud ex

alto refundi; & formidine plenum Indum veſte vultum faciemque cooperire, ne horrenda illa ſpectra in oculos incurrant. Sic tecto faciem, non remotis veſtibus, nihilominùs cretam in os ingerebant, vt obſtructo ſpiritu fauces præfocarent. Tandem Chriſtiani, qui continuè interea Deum orarant, ſtatuêre in vrbem Anzermam eum deducere, vt ibi ſalutari lauacro tingeretur. Dedere ſe comites viæ plures trecentis Indi, ſed adeò pauidi, vt ad Principem baptizandum propiùs accedere non auderent. Venêre ſimul omnes ad iter impeditum & præfractum; ibi hoſtes humani generis nitebantur abripere in aërem, vt præcipitarent; ſed ille validâ voce Chriſtianos orabat, vti ſuppetias venirent. accurrêre, & in medium agmen ſuum, recedentibus metu Indis, recepere, & cingentes eum funibus, funes cingulis ſuis alligauere; atque ita medium ſtipantes ſimul incedebant, manu tres cruces præferentes, nunquam intermiſſis pro liberatione & ſalute miſeri precibus. Ne ſic quidem omni moleſtiâ liberi proceſſere. Sæpè illum terræ adfixere hoſtes; & in viæ cuiuſdam accliui aſcenſu, vix manibus eleuare in aëra volentium & necare nitentium extorſerunt. Vt ventum Anzermam, in Pachieci domũ; Chriſtiani, quotquot in oppido, cõuenere; ibi omnes cernere crebro grandine de tecto lapides deijci, & audire ſibilantes, clamanteſque dæmones, ſolemne illud quo ſoliti Indi Martem laceſſere; HV, HV, HV, ferociter, & crebrò celerrimè ingeminatum. Mortem dæmones intentabant, niſi voluntatem baptiſmi abijceret: contra Chriſtiani Deum obſecrabant, ne dæmones permitteret ereptâ corporis vitâ Indo animę vitam impedire. Gliſcente deinde ſaxeo imbre, templum petiere. Ibi, quia ſtramineum erat, Euchariſtia non aſſeruabatur. Aiebant nonnulli, ſe ante ingreſſum neſcio quos inambulantes audiuiſſe. Vbi templum apertũ, & cum Indo ingreſſi ceteri, cernebat Indus dæmones terribili ſpecie, ſed capite deorſum terram ſpectantes, pedibus ſurrectis: cumque Frater Ioannes ordinis Beatæ Mariæ, pararet eum baptizare, non viſi vlli Chriſtianorũ dæmones, in om-

in omnium oculis, Indum eripiunt, ſuſtollunt in altum, & capite deorſum, vt ipſi erant, ſtatuunt. Chriſtiani tum fide freti, altâ voce, IESV CHRISTE ADIVVA NOS inclamantes Indum extorquent retentantibus, & iniectâ collo eius ſacrâ ſtolâ aquâ luſtrali aſpergunt. attamen adhuc in templo ſibila, fremituſque audiebantur; Tamaracunga dæmones cernebat, & alapis frequentibus cædebatur, adeò vt & pileum quem obtendebat oculis, ei excuſſerint; & faciem ab ijs conſpuebatur ſaliuâ fætidâ. Hæc nocte accidere. Orto mane monachus ſacris veſtibus induitur, vt incruentum offerat Sacrificium. Vix miſſam inchoarat, ceſſarunt ſibila, fremitus, vlulatus, ſtrepitus, deſijt Indus vexari. Peracto Sacrificio, Tamaracunga cum vxore & liberis baptiſmum flagitat; quo percepto, fide robuſtior & audacior factus, ſe iam Chriſtianum aſſerit, experiri velle, quid hoſtes poſſent. Solum ſinerent periculum facere. ſolum non auſi aggredi. lætus ter quatérue per templum obambulans clamabat, gaudium nõ capiens, *Chriſtianus ſum, Chriſtianus ſum.* vt vidit ſe immunẽ, & victorem, domũm redijt: nec quicquam amplius moleſtiarum ſenſit. Tanta vis baptiſmi fuit.

„ In Bũgo anno 1596. erat fæmina gentilis à dęmone obſeſſa „ huic indicatum eſt à dæmone liberari nõ poſſe, niſi fiat Chri„ ſtiana: cum illa annueret, & iam ſe ad baptiſmum compararet, „ nocte inſequenti dæmon ei diſſuaſit, ne fieret Chriſtiana, di„ cens: hactenus tantâ familiaritate, tanto tempore mihi es „ cõiuncta, & nunc me deſeris? non abibis profectò inulta. dor„ mienti itaque, nec ſentienti, abſcidit capillos, vno tantum ca„ pillorum flocco relicto. Illa verò cùm ſummo mane depre„ henderet ſibi ademptum capillum, & arundini lecto oppoſitę „ implexum; calcar eâ fraude ſibi additum putauit, vt citiùs ad„ uolaret ad baptiſmi antidotum: quod & factum eſt: atque eo „ ſuſcepto mãſit ab omnibus dæmonis moleſtijs immunis.] *ſic P. Lud. Frois in litt. Iapon. illius anni.* Ex eodem ſunt ſequentia.

„ In Ciazzuranâ inſulâ gentili adoleſcentulo octodecim „ annorum ſe crebrò viſendum offerebat canis ingens, horri-

bilis,& rufus: qui eum alloquebatur,& per montes in loca ab-
ditissima deducebat,detinens eum ibi biduò,vel triduò,atque
impellens,vt se manibus sublatis adoraret, aliaque scriptione
indigna faceret. Adolescens miser,videns se tantas molestias
à capitali humani generis hoste perpeti, tandem perfugium
habuit ad Ecclesiam, doctrinam CHRISTIANAM audiuit &
didicit, baptismi Sacramento CHRISTO deuinctus, ac de
cætero nunquam à Tartareo illo cane diuexatus.]

Bungi circa annum 1549. quidam ancillam habebat dæ-
moni familiarem. Nam dæmon ad eam accedens vulpis fi-
gurâ singulis noctibus domo educebat. verum per baptismũ
susceptâ fide,ab hoc spectro liberata est.] *Litteræ Iaponicæ il-
lius temporis.* Tantum dæmoni detrahitur veræ fidei susce-
ptione. cui rei firmandæ adijciam ex Rhenanæ prouinciæ
gestis aliud.

Anno 1583. Herbipoli ædes erant cuidam parocho non
procul ab vrbe, siue malo dæmone, siue præstigijs infestæ.
Narrabat ipse parochus domesticique propinqui, quidquid
erat in ædibus magno impetu ad terram adfligi, ardẽtes præ-
terea faces,easque plurimas in conclaui, quo nulla aspirabat
aura concluso,anhelitu vno restingui; lectos cubantibus,pul-
uinos ceruicibus vi summâ subtrahi;plerisque domesticorum
sic pręcludi fauces,vt pręfocari viderentur: denique multa &
adspectu & auditu tetra in eâ domo fieri solita. Parochus tri-
stis,consilijque inops nostros adijt, commemoratisque quas
pateretur iniurijs, Sacerdotem aliquem cuius præsidio tueri
se posset, à Rectore poposcit. Datum est vni negotium, qui
cùm ieiunus sub vesperam eo se contulisset; vix intra limen
pedem intulerat,cùm ea ipsa quæ audierat intuetur,ipso cum
comite inspectante parieti est impacta scutella,tantâ vi,tanto-
que impetu iaculantis, vt eos qui aderant metu propemo-
dum exanimarit. Pater omnes bono animo esse iussit, horta-
tusque parochum,vt ad expiandum animum se compararet:
ipse superpelliceo stolaque indutus in superiore ædium par-
te,vbi plerumque tumultuari assueuerat dæmon, ascendit.

Hic

» Hic vsitatis Ecclesiæ religionibus ad dæmones fugandos ad-
» hibitis, cùm responsum daretur nullum, nemoque Sacerdotis
» voce prouocatus adesset: redit ad exhortandos domesticos,
» præcipueque ad hæresim abijciendum, expiandaque confes-
» sione peccata: tum lustratis ritè sedibus, ad collegium nō sine
» magno animorum fructu reuertit. constat enim multos ab
» hæresi restitutos, Ecclesię, & ędes illas omni superiori mole-
stiâ, vt testatus est postea parochus, liberatas.] fuit eodem tem-
pore Monachij in Bauariâ quidam adolescens Iudęus, XXII.
» natus annos, communi omnium gratulatione in ipsâ Gym-
» nasij aula baptizatus. huic miras sæpe dæmon instruxit insi-
» dias: & quo magis vrgebat ille baptismum, eo hic impugna-
» bat vehementiùs. nudum penè de nocte eiecit ex ædibus, in-
» terdum etiam fauces illi premere, nonnunquam eum visis
» spectrisque terrere, vt de mente illâ deijceret consueuit. Vul-
» tus dæmonis adeò fædi, vt negaret adolescens parem sibi vl-
» lum videri ijs imaginibus cruciatum. Pridie eius diei, quo
» baptismate lustrandus erat, quoniam eo demum die de victo-
» riâ dæmonis agebatur, multò eum vehementiùs inuidus ho-
» stis exercuit, ita vt is nè à pluribus quidem contineri loco pos-
» set. Vt autem vi baptismatis Christi membrum effectus est,
» continuò fractus & debilitatus dæmon fuit.]

Non dissimilis vis est *Confirmationis*. testatur enim Lactantius gentilium sacra litare non potuisse, si assisteret Christianus aliquis sacro chrismate delibutus; & sic huius virtute Sacramenti dæmones fugari solitos, ne possent in visceribus hostiarum futura depingere, vel consulti responsa reddere θ. Et narrat Prudentius ipsi apostatæ Iuliano id accidisse, & omnes magicas eius artes, sic irritas factas, vnius Bataui spiculatoris Chrismate signati præsentiâ:

θ lib. 4. diu. inst. c. 27.

» *Principibus tamen è cunctis non defuit vnus*
» *Me puero, vt memini.* & postea
» *Fortè litans Hecaten placabat sanguine multo,*
» *Cùm subitò exclamat media inter sacra sacerdos*
» *Pallidus. en quid ago? maius rex optime, maius,*

Nescio

Nescio quod Numen, nostris interuenit aris.
Accitas video longè dispergier vmbras.
Territa Persephone vertit vestigia retrò
Exstinctis facibus, fracto fugitiua flagello.
Nil agit arcanum murmur, nil Thessala prosunt
Carmina. turbatos reuocat nulla hostia Manes.

& postea causam exprimit turbati Sacrificij & artis irritæ.

Nescio quis certè subrepsit Christicolarum
Huc iuuenum. genus hoc hominum tremit insula, & omne
Puluinar Diuum. lotus procul absit & vnctus;
Pulcra reformatis redeat Proserpina sacris.
Dixit, & exsanguis collabitur, ac velut ipsum
Cerneret exserto minitantem fulmine Christum.
Ipse quoque exanimis posito diademate Princeps
Pallet, & adstantes circumspicit. ecquis alumnus
Chrismatis inscripto signaret tempora signo;
Qui Zoroastræos turbasset fronte susurros.
Armiger è cuneo puerorum flauicomantum,
Purpurei custos lateris, deprenditur vnus:
Nec negat, & gemino gemmata hastilia ferro
Proïcit, ac signum Christi se ferre fatetur.
Prosiluit pauidus, deiecto Antistite, Princeps
Marmoreum fugiens nullo comitante sacellum,
Dum tremefacta cohors, dominique oblita, supinas
Erigit ad cælum facies, atque inuocat IESVM.

Nec ocio multo, nec labore opus Scholiastæ Prudentij, ad narrationis huius de Iuliano confirmationem apud varios inueniendam: quam illi suggerebat vnus *Orat. 1. in Iulianum* Greg. Nazianzenus.

De *exomologesi & peccatorum confessione*, breuiter hæc accipite. Circa annum 1591. Pontimussi puer erat nobili magis pollens genere, quam domo opulentâ: compingitur in aulam parentum iussu à gymnasio abstractus: sed mobilitate ingenij, cùm recusaret desiderium vitæ prioris, statuit inter lixas caloneſque versari potiùs in castris. iter ingresso atra viri

ſpecies occurrit in ſericâ veſte : qui interrogans cauſam triſtitiæ, pollicetur remedium. Verum, vbi ego te adiuuero, ecquid erit præmij? At puer. Vt totum (inquit) me excutias ne teruncium quidem reperias. ſubijcit alter. da te mihi modo: nulla tibi cupiditas fruſtrà erit. exiſtimauit puer ſe in ſeruitium expeti: poſtulat tempus deliberandi. ille contra, onerare promiſſis ingentibus, vt vel puero tanta iam vaniloquentia mira eſſet. ſuſpectare cæpit, num in figurâ hominis lateret cacodæmon. Mox cùm tacitus totum eius corpus emetitur oculis, ſiniſtrum pedem animaduertit cum bifidâ vngulâ ac deformi: ſtatim cohorruit, & (qui mos rectè inſtitutis in metu repentino) IESVM ingeminans CRVCIS ſigno armat frontem: eodemque puncto ſæua ſpecies euanuit. Tertio poſt die ad ſuos reuertenti eadem imago ſe offert, & proditur pedis eâdem notâ. Quærenti vtrum captum eſſet conſilium, reſpondit puer ſibi domino opus non eſſe. rogatus quo iret, vrbem nominauit. tum dæmon ante eius pedes crumenam iacit ſonantem, in qua triginta quadragintáue Flandrici nummi (ex his reperti poſtea inaurati duodecim, recentes diceres & aſperos, veluti ab adulterantibus monetam: nam æreos fuiſſe ignis oſtendit) tum puluerem in linteo pernicialem tradit, cuicumque ſubitâ morte tollendo. addit conſilia ad turpes libidines, & admonita, ab *Piacularis* vſu *aquæ*, & ab adoratione *conſecratæ hoſtiæ* (quam contemptim placentulam appellabat) abſtinendi, eam blaſphemiam dum auerſatur puer animo pio, ſimulque veretur, ne obtorto collo ſtranguletur à monſtro, ſalutarem *crucem* imprimit pectori, ſtatimque magno impetu alliditur ad terram: nec niſi poſt ſemi horam exſurgit: mox matri redditus ſcholæque, & *ſacrâ confeſſione* expiatus, è laqueo venantium metuque ereptum ſe eſſe diuinâ ope gratulatur.] *Bercius in litteris Prouinc. Franciæ.* Si quis malit vetuſta: ſic ſcribit Hector Boëthus *lib. 8. rerum Scoticarum*, Anno Chriſtianæ ſalutis ſexto ſupra octogeſimum milleſimum & quadringenteſimum, nauigantibus è Phorteâ æſtuario in Flandriā negocia-

tionis causâ, tanta suborta est ventorum vis, vt velis, malo, ar- »
mamentisque ruptis, nauique fædè inter tumentes vndas ia- »
ctata, certissimam mortem cuncti exspectarent. Nauicularius »
tantam tamque insolitam aëris inclementiam eo temporis »
demiratus (suberat enim solstitium æstiuum) cùm id non si- »
derum, sed malorum dæmonum, qui hominibus semper sunt »
infesti, insidijs, magnis tribueret clamoribus; reddita est vox »
ex imâ naui mulieris se miserè incusantis, quod incubo hu »
manâ sub effigie, quî cum per multos anteactos annos habuis- »
set consuetudinem, iam tum fuisset commixta, & ab eo sub- »
acta: mari ergò celeriùs se tradendam, vt ipsâ pereunte, quæ »
tanti mali imminentis causam præstitisset, ceteri Dei benigni- »
tate permanerent incolumes. Accedens ad lacrymantem fæ- »
minam iubente nauicularo sacerdos, eius atque ceterorum »
saluti consulendi causa, crimen iam palam fatentem, horren- »
tem scelus, vehementer alto ex pectore suspirijs indicibus, pę- »
nitentemque facti, piè est hortatus, ne sibi deesset; cui certò »
cognosceret Numinis fauorem adesse. crimina lacrymis ac »
animi pęnitudine deleri. Tantam miserentis Dei clementiam »
esse erga mortales, vt altiùs vel in malorum profundum lap- »
sos, resipiscentes, nonnunquam ad maiorem longè, quàm vn- »
quam ante habuissent gratiam, recipiat. Mediâ pij Sacerdotis »
adhortatione, cùm multis suspirijs mulier admissum facinus »
deploraret, cunctis visa est atra nubes è nauis sentinâ prosi- »
lijsse, ingentique sono, flammâ, fumo, atque fætore, sese deie- »
cisse in mare. Sedatum est inde cælum &c.] Aut si ne hoc
quidem satis vetulum: audite Hincmarum Archiepiscopum
Rhemensem, qui his vtitur verbis; si per sortiarias, ait, aut ma- »
leficas, occulto sed nunquam iniusto Dei iudicio permitten- »
te, & diabolo præparante, concubitus non sequitur; hortandi »
sunt, quibus ista eueniunt, vt, corde contrito & spiritu humi- »
liato, Deo & Sacerdoti de omnibus peccatis suis duram con- »
fessionem faciant, & profusis lacrymis &c. 1 *Beda* quoque, il- »
lud Christi dæmonem interrogantis explicans; *Quod est no-*
men tibi? sic scribit; sed & nostri temporis Sacerdotes, qui per

1 cap. si per sortiarias. 33 q. 1.

exor-

» exorcismi gratiam dæmones eijcere norunt, solent dicere;
» patientes non aliter valere curari: nisi in quantum sapere pos-
» sunt, omne quod ab immundis spiritibus visu, auditu, gustu,
» tactu & alio quolibet corporis vel animi sensu, vigilantes dor-
» mientéve pertulerint, confitendo patenter exponant.] *Et mox hoc idem exemplo confirmat ex relatione cuiusdam sibi vi-*
» *cini presbyteri*; quondam religiosam feminam à dæmo-
» nio curare cæpisse, sed quamdiu res latebat nihil apud eam
» proficere potuisse. Confesso autem, quo molestabatur phan-
» tasmate, mox & ipsum orationibus, ceterisque, quæ oporte-
» bat, purificationum generibus effugasse κ.] *Ioannes Diaco-*
nus tria narrat exempla eorum qui à dæmone possessi, mox vt peccatum B. Gregorio confessi, pænâ peccati se liberatos sensere: & eorum quidem vnum cum octies negasset, octies sic à dæmone renouatâ vexatione tortum, nonâ demum vice, qua furtum fassus, perceptâ pænitentiâ penitus fuisse redditum immunem λ. *Petrus Venerabilis*, abbas Cluniacen-
sis cùm narrasset horrendam monachi cuiusdam à dæmone vexationem, neque eam oratione, & aquæ lustralis aspersione
» tolli potuisse, grauiter & verè subiungit; sed ne miretur ali-
» quis, benedictæ aquæ aspersione dæmonem non fugatum,
» agnoscat tabe interiùs latente, vnguenta exteriùs adhibita ni-
» hil proficere posse. Tabem autem voco lethale peccatum,
» quod quamdiu in interioribus quibuslibet latuerit, nullius
» exteriùs sacramenti perceptio ei prodesse poterit μ.] Hortatus illum ad confessionem omnium peccatorum faciendam Abbas: postquam confessus, vexatio prorsùs desijt. Cæsarius narrat, Bonnę quendam Sacerdotem pessimę vitæ, laqueo eam abrupisse: eo mortuo, concubinam pænitentię desiderio, monasterium ingressam; sed, Dei permissione, ab Incubo dęmone sępiùs ad flagitium importunè sollicitatam; *crucis signo & aquæ benedictæ aspersione* repulisse: sed cùm rediisset, *Angelicâ salutatione* deuotè recitatâ, longius velut sagittâ ictum fugisse. Neque adhuc dum finis: donec purè omnibus vitę maculis *confessione* expurgatis, abiit importunus procus

κ *in c. 8. Lucæ col. 315.*

λ *lib. 1. vitæ D. Gregorij c. 11. 12. & 13.*

μ *lib. 1. miraculor. c. 6.*

procus nunquam rediturus v. Eâdem peractâ Leodiensem quendam, molestissimis succubi dæmonis ludificationibus testatur ereptum Niderius *in Formicarij Epitomâ*. Sed illustrius est, quod auctor Anonymus, sed fidei certę de B. Catharinâ S. Birgittę filiâ tradidit; eam cum Neapoli versaretur, cuidam Nobili viduæ narranti, filiam ab nocturno dęmone grauissimè infestari, optimè consuluisse. His auditis (*ait*) valde illarum vicem dolebat Catharina, & tacitè legens secum semel *Salutationem Angelicam*, vt semper erat solita, cùm de rebus spiritualibus consuleretur, saluberrimum eis consilium impertijt. Primò, vt puri sua peccata confiterentur. Aiebat enim ob peccata in confessione celata, plerumque id genus illusiones accidere. Deinde vt nudis pedibus, & absque lineis indusijs cum omni humilitate continuis octo diebus irent ad templum S. Crucis, & ob reuerentiam passionis Christi coram imagine ipsius à cruce pendentis legerent septies Dominicam orationem & Angelicam Salutationem. Addebat verò se quoque, licet indignam, ex commiseratione libenter pro ipsis Deum rogaturam. Fecerunt illæ quod iussæ. & octauo die liberatæ fuerunt. [*Sur. tom. 2. Mart. 22.*] vbi Nota Lector dierum continuationem petitam, quia continuata pænitentia solet esse feruentior, quàm interrupta: numerum verò additum, non fiduciâ numeri; sed vt feminæ illæ certi aliquid per modum spontaneæ pænitentiæ ex Sanctę consilio susceptæ præstarent: sic etiam D. Dominici tempore Reginaldus. *Confessionis* beneficio quendam fratrem, quem dæmon pede apprehensum per templũ raptabat, liberauit. [*Theodoricus de Appoldiâ lib. 6. vitæ D. Domin. cap. 3.*] Sic & S. Athanasia abbatissa mulierem eripuit à vexatione mali dæmonis. [*Metaphr. 14. Augusti.*] sic quodam ob cupiditatem vindictę, dæmonũ à legione vexato, dirâ hanc pœnam S. Arnulphus Episc. Suessionensis depulit, vt eleganti stilo describit successor eius Lisiardus *vitæ Arnulphi capit. 24.* Sed subdamus iterum quædam recentiora. In Austriâ (nondum anni sunt decem) vir nobilis magno quodam & furori

v *lib. 3. miracul. c. 13. Theod. de Appold lib. 6. vitæ D. Domin.*

„rori proximo amore distinebatur vt nullum eius, neque hu-
„manis neque diuinis admonitis, faceret finem: ita vesano cō-
„pleta igne torrebantur tota præcordia: hac ratione furere
„desijt, terrore diuinitus incusso. Leuiculâ correptus febri,
„cùm iaceret noctu lecto affixus, ante se videre visus rhedam
„flammiferam, subiectumque equum flagrantem igne: tum
„rhedarius, informe monstrum, tætrumque atque ipso (vtar
„verbo ipsius) malo dæmone truculentius, quo nihil terribi-
„lius mortalium timori est. Quid cessas, inquit? quin conscen-
„dis currum dignum promeritis tuis? horruit miser subito
„pauore defixus: tandem recepto animo corripit gladium pro-
„ximum lecto, vibratque, vt subueniatur interim magnâ vo-
„ce domesticos inclamans. trepidi accurrunt famuli, domus-
„que tota sopore discusso: quinetiã excitiuicini nonnulli, quæ-
„rentes clamoris causam: dein prætexentes impositum fuisse
„auribus oculisque formidini alleuandę. Verum cum fremeret
„adhuc esse in conspectu, nec finiretur metus, insinuaret se
„potius in pectora aliorum, intempestâ licet nocte venitur
„ad collegium: mittuntur duo, qui *lustrali aquâ, crucis signo,*
„& in *cerâ consecratâ imagine agni* timorem tantisper leniunt,
„dum affirmaret æger dæmonem abscessisse in præsens mina-
„ci vultu, sæuæque iræ manifestum: *detectis* deinde *peccatis*,
„turpi perinde amore; quam tristi animum terrore libera-
„uit.] *Litteræ Austriæ 1591.*

„ Eodem tempore in Bauariâ, mulier ærumnosa, leuitate
„naturæ, siue grauitate ærumnæ; implorato dęmoni sese deuo-
„uit, vt opem ferret: & tum quidem non sensit pręsentẽ, verum
„in potestatem vt redijt ex merore, dedit pænas iacti verbi, ter-
„roribus non tantum pauida, sed & verberibus tunsa: vt etiam
„ab aditu nostri templi prohiberetur, virgarum quas sola ip-
„sa conspicabatur intentu. Cùm rem narrasset matronę cui-
„dam adducta ad sacerdotem nostrũ, ab eoque *Confessione* pur-
„gata est, omnique molestiâ liberata, *cereâ cælestis agni imagi-*
„*ne* ad collum appẽsâ. Idem remedium alteri fuit eodem mor-
„bo laboranti. Votum alia virginitatis & monasticam vitam,

cum inceſtis nuptijs mutarat propinquorum impulſu. non »
impunè. nempe coniuncta eſt, cum viro nequam, neque de- »
ſerebatur vnquam ab angore conſcientiæ: ita miſerè viuebat. »
cùm afflictaretur aliquando his curis, & careret ſolatio, domo »
egreditur: mox dæmonem cum ingenti terrore conſpicit, fu- »
gatque *Cruce* obiectâ. ſed confeſtim tamen, non ſecus ac furijs »
icta, quoduis facinus immane meditatur. intermicabat in his »
tenebris aliquid lucis. confugienti ad *preces*, vt ad exortum »
Solis nebula, timor abſceſſit. ſubit cogitatio confeſſionis, & »
recordatio fidei violatæ: nimirum hoc ſeminarium mali cùm »
acceſſiſſet ad ædem, multo magis cùm perrumpere conare- »
tur *ad Sacerdotẽ à confeßionibus*, retrahebatur quaſi manu in- »
iectâ: donec tandem aliorum auxilio exemploque & ſeipſam »
& malum dæmonem vicit.] *Litteræ German. ſuper.* in ijſdem
& illud expreſſum; in Vindelicis matrona grauiſsimo confli-
ctata morbo, & à medicis deſerta, expers *confeßionis* obſtina- »
uerat mori: ſed cùm inuiſeretur ab vno è noſtris, deiecta de »
ſententiâ, mox etiam de criminibus audita, & *ſacro Chriſti* »
corpore refecta eſt: poſt hæc meliùs eſt ægrę factum, præter »
ſpem medicorum: quos illa valere iuſsit, vtiliore iam phar- »
maco, quod conſtituit ſæpè vſurpare in poſterum, reperto. »
At malefici quidam homo ingenij & audaciæ promptæ, »
multa de morituris, diſtantibus quantum libet locis, vatici- »
nabatur ludificante diabolo: à quo cum ſingulis penè nocti- »
bus exerceretur, incitabatur interdiu oblatâ ſpecie auguſtio- »
re, ad grauiora flagitia. Fluctuabat miſer, & iam vulgo miſe- »
randus: ſed, Deo adſpirante, miſeriarum tandem perfugium »
in portu confeßionis inuenit.] *Ibidem.* Vide etiam dicta ex Gau-
frido *ſup. tom. 2. pag. 57. A.*

De Venerabilis *Euchariſtiæ perçeptione* reuerenti ac debitâ vetuſti quoque patres id vnanimiter conteſtantur. Caſsianus de quodam à dæmone, nocturnis illuſionibus, grauiter infe- ſtato, meminit; qui cùm, Seniorum conſilio, medicinâ huius ſalutaris remedij vſus fuiſſet; ita omnis Diabolicæ tentationis » ſcena detecta eſt, vt mox virtute Dominici corporis prote- »

gente,

» gente, illa præteritæ illusionis consuetudo cessaret o .] *B. o Collat. 22. c. 6.*
» *Prosper*; Nostris quoque temporibus (inquit) Aspere VI.
» Cos. Carthagini constituto, hoc signum diabolicum mõstro-
» sumque, quod illic accidit, quis illius patriæ ciuis ignorat?
» Quædam iuuencula Araba natione, ancillæ Dei habitum ge-
» stans; cùm in balneo lauans simulacrum quoddam Veneris
» impudicè aspiceret, & seipsam, eique se consimilans, domici-
» lium se diabolo præbuit. Statim ille leo qui rugiens circuit,
» quem quærebat inuenit. Meatus igitur gutturis eius occu-
» pans, nullum cibum, nullumqe potum traijciens per septua-
» ginta fermè dies totidemque noctes, ieiunium sibi diabolus
» ex capto possessoque vase exhibuit. Hoc monstrum parentes
» puellæ, per tot dierum spacia auferri posse sperantes, dum iu
» ge malum vlteriùs tolerare non possent, simul cum filiâ sese
» ingesserunt sacerdoti, quæ acta erant fideliter intimantes.
» Hoc tantum puella fatebatur, auem quandam noctis medio
» apparere, quæ sibi ore, nescio quid, infunderet. Stupor tunc
» inerat cunctis videre puellam nullis indicijs diuturni ieiunij
» fœdatam, nullo pallore, seu tabe, vel debilitate confectam:
» quin potiùs robustam succo viscerum, moleque membro-
» rum. Cumque incredibilia viderentur, quæ dicebantur, ha-
» bito consilio, in monasterio puellarum, in quo reliquię S. Ste-
» phani sitæ sunt, sacerdos puellam simul & præposito commẽ-
» dauit. Illic primo tantum die apparuisse illam auem asseruit,
» sibique increpasse; quòd neque fame neque siti compulsa il-
» lum appeteret locum, quo sibi accedere non liceret. Per duas
» sanè hebdomadas nihil cibi vel poculi sumens in monasterio
» mansit. Accidit autem vt quintusdecimus Dominicus illu-
» cesseret dies, ascendente nobiscum Sacerdote, vt matutinum
» illic sacrificium solitò offerretur. puellam præpositus ad alta-
» re perduxit, eo incessu & habitu, quo solent rubore perfusæ
» ex epulis poculisque mulieres aduenire. Sed vt se illa pro-
» strauit altari, clamore fletus sui cunctis astantibus gemitus la-
» crymasque induxit; quibus tantũ malum auferendum plebs
» Dominum exorabat. erat enim iam indecens murmur in po-

pulo.

pulo. Peracto itaque sacrificio, cùm eadem inter cæteras, breuem particulam corporis Domini tinctam à sacerdote perciperet, semihorâ mandens traijcere non valuit, nondum illo fugato, de quo dicit Apostolus, *Quæ consonantia Christi ad Belial?* & iterùm; *non potestis calicem Domini bibere & calicem dæmoniorum. non potestis mensæ Domini participare, & mensæ dæmoniorum.* Manu igitur faciem eius sustentante Sacerdote, ne Sanctum proijceret, à quodam Diacono suggestum est, vt calicem salutarem gutturi eius Pontifex applicaret. Quod vt factum est, statim vt locum illum, quem Diabolus obsederat, Saluatoris imperio reliquit, Sacramentum, quod ore gestabat, cum laude Redemptoris transglutisse puella clamauit. Hinc lætitia, hinc voces in gloriam Dei, quòd post octoginta & duos dies, diabolo expulso, puella de potestate fuerit erupta inimici.] Hactenus π Prosp. D. Bernard. ρ aliam personam super caput eius positâ Eucharistiâ liberauit ab eodem hoste generis humani. Mediolani in Ecclesiâ S. Ambrosij adducta ad eum fuit mulier multis annis obsessa sicque deformata, vt monstrum non femina videretur. Conuersus ad populum, iussit omnes attentiùs orare: Missamque, iussâ propè altare constitutâ feminâ teneri, auspicatus; quoties de more sacro salutarem hostiam signabat toties ad mulierem quoque conuersus, eodem signo crucis edito Spiritum nequam athleta fortis impugnat. Expletâ autem oratione Dominicâ efficaciùs hostem aggreditur. Patenę siquidem calicis sacrum Domini corpus imponens, talia loquebatur: adest ille, qui pro nostrâ salute passurus; *nunc*, inquit, *princeps mundi eijcietur foràs.* Hoc illud corpus, quod de corpore virginis sumptum est, quod in stipite crucis extensum est, quod in tumulo iacuit, quod de morte surrexit, quod videntibus discipulis ascendit in cælum. In huius ergo maiestatis terribili potestate, tibi spiritus maligne præcipio; vt ab hac ancilla eius egrediens, contingere eam deinceps non præsumas. Cumque eam inuitus deserens, & manere vltrà non valens atrociùs afflictaret, tam magnam iram, quam modicum tempus habens: rediens

π *de dimid. temp. c. 6. & lib. 2. eius vitæ c. 3.*

» rediens pater ſanctus ad altare, fractionem hoſtiæ ſalutaris ri-
» tè compleuit, diffundendamque in populo pacem miniſtro
» dedit, & confeſtim pax & ſalus integra reddita eſt mulieri.]
Hactenus Guilhelm. Abbas *d. lib. 2.* Ioan. autem Molinetus *in Chron. Belgicis anni 1490.* deſcribens moleſtiſſimam multorum annorũ vexationem, quam propter vnius (quæ diu dęmonis ſuccuba fuerat) Nonnæ peccatum, in innocentes virgines ſocias eius Quercetenſes Deus ſatanæ permiſerat: narrat multos ex illâ legione, quæ religioſas inuaſerat, & ſe Hierarchiæ Seraphinorum fuiſſe gloriabatur, hoc remedio pulſos ex Energumenis. Cùm enim Decanus Cameracenſis, vir doctus & probus vna cum alijs exorciſtis accederet, peractâ ſa-
» cra communione; viuificam hoſtiam, non ferens, ſubito Dæ-
» mon exclamabat: Ah, ſatis probè armati acceditis! panémne
» illum ſumſiſtis. Quem panẽ ais improbe? inferebat Decanus.
» Si nihil eſt aliud, quam panis; maneto in hoc corpore obſeſſo.
» ſin autem, vt nos credimus, verum eſt corpus IESV CHRISTI,
» Saluatoris noſtri; iubeo, confeſtim fuge ex hoc corpore, nec
» vllam ei amplius moleſtiam aude exhibere. Quo dicto (rem
» mirã) energumena vt magno leuata faſce moleſtię, confeſtim reſpirare, & altâ voce IESVM vocare cæpit. Quod idem omnes faciebant ceteræ, quando dęmone expulſo liberabantur.] Hæc Molinetus ſcriptor eius temporis. Cui ſimile noſtris temporibus Laoduni in Belgicâ accidiſſe, tam norunt Caluiniſtæ; quorum aderant multa millia; quam fremunt & rumpuntur *o*. *B. Auxentius Abbas* diſcipulũ habebat nomine Baſiliũ: hunc dęmones adeò malè multarunt, vt pro exanimi, corpore toto ſaucius & confractus ad Auxentium curru de-
» latus fuerit. Abbas iuſſit eum ſurgere, & venerandum corpus
» & viuificum ſanguinem Domini noſtri IESV Chriſti ſumere,
» & ſtatim reuerti in locum ſuum. abijt, nec ampliùs tentator eum aggreſſus. *p*] *Pet. Martyr.* nauigationis Columbi texens Hiſtoriam, in Occidentali illo Indiarum tractu teſtatur, commune miraculum fuiſſe; quòd ſi Euchariſtię ſacramentũ per Chriſtianos alicubi collocabatur, continuò dæmones ob-

o liber exſtat de Nicolaæ Obry obſid. & dæmonis per venerabilem Euchariſtiam expulſione: olim non ſemel Pariſijs, nunc hoc anno 1598. Lodij apud Houium editus. teſtatur & Faius in Energumeno.

p Sim. Metaphraſt. in vitâ S. Auxentij. 14. Febr.

mutescebant. Ante annos fermè quadringentos vixit *Cæsa-*
v lib.9.Mira. c.12. *rius Cistercienſis*, eius v hæc ſunt verba; Tempore illo quando manifeſtari cœperunt hæreſes Albienſes, quidam malig» ni virtute diabolicâ ſuffulti, quædam ſigna atque portenta» oſtenderunt, quibus & eaſdem hęreſes roborauerunt, & mul» tos fidelium in fide ſubuerterunt: ſuper aquas ambulauerũt: » & non ſunt ſubmerſi. Cernens hoc ſacerdos quidam fide ca» tholicus, & vitâ religioſus, ſciens vera ſigna cum falsâ doctri» nâ eſſe non poſſe; corpus Domini cum pixide ad flumen, vbi» illi populis ſuas oſtenſuri erant virtutes, deportauit, dixitque» in audientiâ omnium: adiuro te diabole per eum quem in» manibus porto; ne in hoc flumine, ad huius populi ſubuer» ſionem, per hos homines tantas exerceas fantaſias. Poſt hæc» verba, illis ſuper vndas fluminis ambulantibus vt priùs, ſacer» dos turbatus, corpus Dominicum in flumine iactauit. Mira» Chriſti pǫtentia. mox enim vt elementum tetigit ſacramen» tum, fantaſia ceſſit veritati, & pſeudo illi Sancti, quaſi plum» bum deſcendentes in profundum, ſunt ſubmerſi, pixis vero» cum ſacramento ſtatim ab angelis ſublata eſt. Videns ſacer» dos hæc omnia, de miraculo quidem exſultauit, ſed de iactu» râ ſacramenti doluit: totam vero noctem in lacrymis & gemi» tu tranſigens, mane pixidem cum ſacramento reperit ſuper» altare. Hæc nobis eo tempore relata ſunt.] *Thomas Brabantinus*, vulgò vocatus *à Cantiprato*, eodem ſæculo vixit; anno 1231. prædicante, *inquit*, in Teuthoniâ M. Conrado contra hæreticos, & ab eiſdem felici morte perempto, hęreticus qui» dam (vt per fratrem Conradum, Prouincialem Prædicato» rum per Teuthoniam, ante multos annos accepi) ſeductus à» dæmonibus, fratrem quendam ordinis Prædicatorum ad hę» reſim inuitabat. Quem cùm videret inſtantiſſimè renitentem,» dixit fratri: pertinax es valdè in fide tuâ, nec tamen de hac,» niſi per ſcripta quædam, aliquid certius inſpexiſti. Credere» autem ſi velles dictis meis, Chriſtum tibi & matrem eius &» Sanctos oculatâ fide monſtrarem. Mox ille illuſionem dæ» monum ſuſpicatus, volens tamen probare quid eſſet: non im» meritò

„ meritò (inquit) tibi tunc crederem, si promissa duceres ad ef-
„ fectum. Gauisus hæreticus diem fratri statuit. Frater verò pi-
„ xidem cum Sacramento corporis Christi clam secum sub
„ cappâ portauit. Duxit ergo fratrem hæreticus in specu cuius-
„ dam montis in amplum valdè palatium, quod claritate mira-
„ bili relucebat. Nec mora, vbi in inferiorem partem palatij
„ peruenerunt, viderunt thronos positos, quasi ex auro puriſsi-
„ mo, in quibus sedebat rex fulgore coruſco circumdatus, &
„ iuxta eum regina sereno vultu pulcherrima; & ex vtraque par-
„ te sedilia, in quibus seniores quasi Patriarchæ, vel velut Apo-
„ stoli adstante permaximâ multitudine Angelorum, & hi om-
„ nes luce sidereâ coruscantes: vt nihil minùs quàm dæmones
„ putarentur. Hos, mox vt vidit hæreticus, cadens in faciem a-
„ dorauit. Dictus autem frater immotus stetit: sed tanto spe-
„ ctaculo vehementer obstupuit, & mox ad eum conuersus hę-
„ reticus, quare, inquit, Dei filium intuens non adoras? pronus
„ accedens adora quem vides, & ab ore eius fidei nostræ secre-
„ ta suscipies. Tunc frater accedens propiùs extraxit pixidem,
„ & obtulit reginæ in solio sedenti, dicens: si regina es mater
„ Christi, ecce filius tuus; quem si susceperis, te velut matrem
„ Dei recognoscam. Cum hac protinùs voce totum illud phā-
„ tasticum euanescit, & annihilato fulgore, tantæ tenebræ den-
„ suerunt, vt vix frater cum ductore suo ad montis exitum re-
„ gredi potuerint. Conuersus ergo hæreticus ad fidem rediit,
& miram dæmonis astutiam stupefactus expauit. Φ] Eadem
alio tempore eodem remedio patefacta fuit & dissipata. acci-
pite *Pici Mirandulani* verbis χ; Fuit in Alpibus Rhetijs sa-
cerdos quidam probus ante annos duodecim; cui cùm foret
„ opus, ad ægrotum quendam graui oppressum morbo Eucha-
„ ristiam deferre, cùm longiùs ille abesset, videretque se nō ita,
„ vt oporteret, celeriter ad eum pedibus posse peruenire, ascen-
„ dit equum, colloque Sanctissimum Christi corpus pixidi in-
„ clusum satis honorificè alligauit, iter suum quanto ociùs ac-
„ celerans. Cùm nonnihil processisset, obuium habuit quen-
„ dam; qui, vt equo descēdens secum pergeret ad spectaculum

Φ *Cantipra. lib. 1. Apum cap. 23*

χ *lib. de Strigibus.*

quoddam mirabiliſſimum inuitauit. Imprudens homo & cu- »
piditate rei tã ſtupendæ ductus paruit: vix equo ſe demiſerat, »
cùm ſenſit ſe per aëra vnà cum comite deferri, & breui tem- »
pore in altiſſimo montis cacumine ſtatui. ibi ampliſſima & a- »
mœniſſima planicies erat arboribus vndique excelſiſſimis »
obſepta, rupibuſque horrendis circumcincta. In medio cho- »
ros innumeros ac varios ludos cuiuſuis generis, menſas lau- »
tis ac diuerſis ferculis inſtructas erat videre, audiebantur »
etiam concentus quilibet omni ſuauitate affluentes. deni- »
que aderant quæcumque animos hominum iucundiſſimis »
delinimentis tenere poſſent, & dulcedine perfuſos intimâ »
demulcere ſolent. Obſtupefactus improuisâ re ſimplex bo- »
nuſque ſacerdos, neque eloqui præ admiratione aut hiſcere »
audens, penè extra ſe poſitus attonituſque, hærebat. Tum ſo »
cius, qui eum adduxerat, petijt ab eo, vellétne Reginam, quæ »
ibi aderat, ſupplex venerari, & munus illi aliquod offerre. »
In alto quodam ſolio Regina adſidebat, effigie formoſiſsimâ, »
regio cultu, & ornamentis mirificis ornata. Accedebant ad »
eam proſternentes ſe humi cuncti, qui aderant, bini, quaterni- »
ue ordine pulcherrimo, & humi ſe proſternentes eã colebant, »
varia munera offerentes. Ad mentionem Reginæ homo, cùm »
videret eam ſic fulgentem, & miniſtris plurimis cinctam, pu- »
tauit eſſe matrẽ Chriſti, cælique & terræ Reginã. neque enim »
ſuſpicabatur vllas præſtigias, dęmonumque ſpectra, alio- »
quin eò non appropinquaſſet. Reputans igitur ſecum, quid »
illi dono daret; exiſtimauit nihil ei gratius aut iucundius fu- »
turum in munus, quam filij corpus. acceſſit & ad pedes acci- »
dés in modum ſupplicis, arculam, in qua erat auguſtiſſimum »
Sacramentum, è collo detractam, in gremio mulieris illius »
poſuit. Mira res, omnia continuò euanuere. Perculſus huiuſ- »
modi nouitate homo rudis, & præſtigijs irretitum ſe videns, »
& in horroribus denſiſſimis & luſtris deſtitutum conſpiciens, »
opem diuinã tremens implorare, vt è tantis ipſum amfracti- »
bus expediret. cumque diu per loca inuia ſiluaſque vaſtiſsi- »
mas erraſſet, vix tandem paſtorem reperit; à quo in viam du- »

ctus

» ctus didicit, se millia centum à loco abesse, quo Eucharistiam
» deferre cupiebat. Ad suas tandem sedes reuersus rem totam
» detulit ad magistratus. contigit hoc imperante Maximilia-
» no. I.] Hactenus Comes Mirandulan. Quare propter hæc
& similia innumera semper Catholici credidere, hoc viuifi-
cum corpus, mortiferi hostis præstigias discutere, & noxas
ab eo inferendas arcere ac repellere. Sentiebat hoc Prædica-
torum Neapoli Prior, hac se Panopliâ muniens contra hor-
rendam visionem, circa annũ 1370. Ibi in conuentu S. Domi-
nici accidit, vt post completorium (inquit *Fr. Antonius Se-*
» *nensis* ✝) refectionis locum ingrederetur, cui erat illius cura
» commissa; qui mox in ingressu videt illum fratribus cir-
» cunquaque refertum, & illi cappas habebant indutas, &, tan-
» quam hora foret collationis faciendæ & illam exspectarent,
» sedebant. Accurrit ille sine morâ ad Priorem & illud ei a-
» perit. Prior fratrem delirum putat vel somnia narrantem:
» attamen dum vrgetur, vadit, videt & credit; & ille quoque
» turbatur, & rem mox confert cum monasterij grauioribus
» Patribus & prudentioribus: de quorum consilio sacras ve-
» stes assumit, & sacrum Christi corpus deferendo, toto conuẽ-
» tu comitante se illuc confert, & ad illũ sermone directo, qui
» honoratiore loco sedebat, eos adiurat, vt aperiant quinam
» sint, & ad quid venerint, & quid velint: &, vt ad hæc respon-
» deant, illis præcipit in̊ nomine illius Domini, quem gestabat
» in manibus. Vt autem quando Prior coram illis comparuit
» cum venerabili Sacramento, illi omnes assurrexerunt qui-
» dem & capita inclinarunt, caputia tamen taliter demitten-
» tes, vt eum minime viderent, & hoc facto iterum sederunt:
» ita iussi à Priore, vt responderent ad proposita, inclinarunt.
» Tandem, qui inter eos videbatur præcipuus, respondens di-
» xit: quòd ipsi omnes fuerant eiusdem ordinis religiosi, &
» pro maiori parte Magistri, Priores, Suppriores, Baccalaurei,
» Lectores, & alijs officijs donati, & quod omnes damnationis
» sententiam acceperant: quoniam ambitio multa, superbia,
» inuidia, & alia huius generis vitia, eos fecerant damna-

✝ *in Chron. Ordin. Fratr. Prædicat. in Commun. fol. 199.*

tione dignos. Sed quod diuinâ permittente clementiâ, iussi fuerant illuc venire, vt eos & vniuersos ordinis cultores commonefacerent, vt suæ vocationi facerent satis. Nam illi, quia minimè id præstiterant, omnes damnati erant, & flammis cremabantur æternis. Et in signum huius cuncti in eos aspicerent. Et hoc dicto omnes illi cappas aperuerunt, & singuli eorum flammis circumcincti & incensi visi fuêre, & tunc idē præcipuus manu in mensâ signum dedit, & sic illa visio euanuit, & totus conuentus mansit timore consternatus.] Vah! quàm timenda pestis hæc ambitio, quæ tanto cum damno Sanctorum etiam in cætus se ingerit? Huic rei probandæ aliud testimonium, non minoris fidei adscribam obiter, nunc recens ex litteris cuiusdam fidei dignissimæ sacerdotis hoc

1599. anno Neapoli perscriptum in hæc verba; Casu accidit, vt acceptis tuis proximis litteris loquerer cum Fr. Pio de Neapoli philosophiæ Professore, qui in Salernitano Monasterio fuit superior. is mihi narrauit F. Tiberium de Airola, hominem Sanctimoniæ laude præstantiss. qui sæpiùs hoc Sanctitatis titulò fuit superior, sibi coram rem ita narrasse. cum quadam die sub noctem Fr. Tiberius inuiseret fratres, an in lecto de more accubuerint, transiuit per triclinium; vbi vidit pleraque lumina, & vocem audiuit hominis de superiore loco legentis, vidit plerosque ministrantes. tandem qui superioris locum tenebat, facto super mensam signo sic locutus est. Ambitio & crapula, duxerunt nos ad tartara. Et nunc etiam supereſt velut cicatrix in mensâ, perinde ac si igne tacta esset.] Hæc visio confirmat præcedentem. Ceterùm cùm tam efficax sit sola præsentia, quid sumere, & ei vniri? docet id D. Macharius. historiam narrat Palladius ω, tradens vxorem cuiusdam Ægyptij maleficis carminibus sic affectam fuisse, vt adspicientibus equa videretur, cùm tamen sermonis humani vsum retineret. adducta mulier à marito ad D. Macharium: hic eam liberauit, & dixit; tantum dæmonibus in misellam licuisse, eò quòd multum temporis ab Eucharistię perceptione se abstinuisset. frequentiùs itaque in posterum ad IESV corpus sumendum

ω *in Lausiacâ c. 19.*

mendum accederet: cuius quam vtilis frequentatio, docet recenti exemplo Leonardus Vairus αα, quod, defectu Codicis, nunc ascribere mihi non licet.

αα *li 3. de fascino c. vlt.*

Separari non debet ab hoc remedio *Incruentum Missæ Sacrificium;* cuius oblationis eosdem effectus sæpè docuit experientia. Vir tribunitius (inquit B. Augustinus ββ) Hesperius, qui apud nos est, habet in territorio Fussalensi fundum Zubedi appellatum; vbi cùm afflictione animalium & seruorum suorum, domum suam spirituum malignorum vim noxiam perpeti comperisset; rogauit nostros me absente presbyteros, vt aliquis illorum eò pergeret, cuius orationibus cederent. Perrexit vnus, obtulit ibi sacrificium corporis Christi, orans quantum potuit, vt cessaret illa vexatio: Deo protinùs miserante cessauit.] idem confirmat exemplum illud D. Bernardi paullò antè narratum; & aliud à Gaufrido narratum in vitâ S. Petri Tarentasij sup. *tom. 2. pag. 73.* & aliud apud Metaphrastem de B. Theodoro Archimandritâ, qui precibus & Sacræ missæ oblatione multitudinem locustarum immensam, nebulæ instar, Mazaniæ locum occupantem interemit γγ. Possent ex Tilm. Bredenbachio addi nonnulla δδ; sed vnius D. Augustini sufficere debet auctoritas. Fatentur hodie maleficæ se dum missam audiunt, ab omni dæmonis vexatione liberas esse; ideoque se diutiùs ad horam vsque meridianam in Catholicorum templis, in quibus plures missæ dicuntur, moras trahere.

ββ *lib. 22. de Ciu. Dei c. 8.*

γγ *Metaphr. in April. in vitâ Theodori.*

δδ *lib 9. collat. c. 5 & alijs eodem li.*

De *oleo* quoque *infirmorum* per Episcopum benedicto, quo in extremæ vnctionis vtimur Sacramento ex diuinâ institutione εε; dubitari nequit; cùm etiam ad corporis sanitatem sit institutum: & quouis oleo à viris Sanctis etiam non Episcopis, & non solemniter, sed obiter, vt se res offerebat, benedicto, id non semel legamus effectum. Exempla huius rei plurima habemus. Beda; cùm ageret de monialis cuiusdã obsessæ à varijs, quæ dæmon inflixerat, vulneribus, sanatione: & narrasset vno excepto ceteris sanatis, hæsitanti Sacerdoti ipsammet consilium dedisse ζι, si (inquit) oleum pro infirmis

εε *Marci 6 v. 13. Iaco. 5. v. 14. c. ad obolendam. ext. de hær. conc. Florenti. in Decreto vnionis, Con Tridentino sess 7. can. 1. & sess. 14. de extremâ vnctione. can. 1.*

ζι *in Luc. c. 8. fol. 315.*

mis consecratum, eidem medicamento aspersseris, sicque me perunxeris, statim sanitati restituar. Nam vidi quondam per spiritum in quadam longiùs positâ ciuitate, quam nunquam corporalibus oculis vidi puellam quandam pari calamitate laborantem, taliter à sacerdote curatam. Fecit vt illa suggesserat, statimque hulcus remedium, quod ante respuerat, accipere consensit.] Hoc oleo S. Theodosius cænobiarcha bruchos pellebat mm, morbos grauissimos S. Launomarus abigebat θθ: Eucheria vxor Agapij veneficio attentata, cùm ei roderentur intestina, adlata est ad S. Parthenium; qui triduò orans, & oleo Sanctorum ei propinato sanam remisit ii: idēque hîc ipse Sanctus beneficium eodem oleo inungens impendit cuidam Lesbo Oano. Erat hoc ordinarium B. Auxētij Archimandritæ contra dæmonis obsidiones, morbosque ab eo illatos remedium xx. Nec minori successu vsi eodem contra serpētis ictum virulentum S. Winvvalocus Abbas λλ; &, qui manum pictoris à dæmone inflammatam sanauit, & qui energumenum ei sanandum obtulerat, & alium quoque energumenum ferociſſimum liberauit, & hydropicæ, cæcoque sanitatem restituit, S. Eutychius Patriarcha μμ: & contra virulentos morsus S. Paternus Abrincensis νν. Contra dæmonis obsidentis ferociam non rarò prævaluere priores digiti Sacerdotales consecratione chrismatis in ordinis susceptione sanctificati. Scribit Ioann. Molinetus Chron. Belgici anno 1490. Ægydium Netteletum Decanum Cameracensem, cum exorcisaret Quercetenses Energumenas, quæ loqui, labra claudente dęmone, nolebant; solitum digitis illis labra deducere, & increpitare hostem; si vales potesque digitos hos oleo sacro imbutos mordere vel lædere, en illos tibi permitto: si nequis, os aperi, impero. Mox autem Energumenas visas liberari magnâ molestiâ, cępisseque Decano parere, eique respondere ad quęsita.

mm *Metaphr. in eius vitâ mense Ianua.*
θθ *Surius Ianuar. 19.*
ii *Metaphr. 7. Februar.*
xx *Metaphr. 14. Februar.*
λλ *Surius 5. Martij.*
μμ *Eustathius in eius vitâ. April. 6.*
νν *Anonymus in eius vitâ. 16. April.*

TERTIVM remedium est, recurrere ad Sanctos viros, & auxilium ab ijs petere, quos constat habere donum miraculorum (quod donum, etsi rariùs, etiam ijs potest competere

qui

qui vitæ sunt non probatæ oo, dũ tamen fidem rectam habeant) hoc remediũ, quia vix vlli tales hodie, saltem in his Europæis regionibus; vix vsui hîc sit; olim frequens fuit. sunt enim plenæ vtiliter ad Sanctos confugientium exemplis omnes sacræ historiæ: neque tum quotquot dæmonia eijciebant, erant præditi Ecclesiastico ordine Exorcistarum, vt cõstat ϖπ: erat tamen etiam primis temporibus in Ecclesiâ hic ordo, vt statim ostendetur. Sanè olim SS. viri dęmones fugabant & vincebant solâ interdum præsentiâ suâ, vt legimus de B. Macario Alexandrino, apud Palladium ρρ, & de Ægyptio apud Sozomenũ, & de S. Cuthberto apud Bedã, & de Rustico apud Cassianũ, vel verbis dumtaxat vt B. Basilius & Paphnutius σσ, vel litteris vt de S. Eugendo legitur in eius vitâ, & de S. Gregorio Thaumaturgo scribit Gre. Nissen, vel percussione & verbere, vt S. Paulus Simplex apud Palladiũ & Theodorus apud Gregorium presbyterum eius vitę narratorem, & B. Vrsmarus, apud Ratherium in Surij tomo. 2.

Y QVARTVM est *exorcismus ecclesiasticus*. Nota hunc ordinẽ exorcistarũ in Ecclesiâ iã ante 1300. annos seruatũ fuisse. patet ex B. Ignatij epistolâ ad Antiochę. & ep. Cornel. Papę ad Fabianũ, quã Eusebius cõseruauit ττ; &, ex Firmilian. ad Cipria. υυ & ex alijs Patribus Consilijsq; φφ, cõstat ijs, quibus in Ecclesiast. Histo. constat aliquid. fuisse verò exorcismos, quibus vtebãtur, certas orationes ab ecclesiâ cõprobatas ex Concilio illo Carthag. 4. probatur, & quia Micrologus obseruauit solos exorcismos; *per Christum Dominum* &c. sicut ceteras orationes non finiri; sed, *Per eum qui venturus est iudicare vivos & mortuos* &c. cuius diuersitatis causa est, quoniam nihil magis dæmones exhorrent, quã extremi iudicij memoriã, quo omnes in æternam gehennam detrudentur χχ. Fiebant autem initio exorcismi non in domibus priuatis, ob metum; neque in templis, ob reuerentiam; sed sub dio ψψ: sed hoc exolcuit. petebatur signum egressionis à dęmone ωω, & nomen dęmonis α; quæ duo adhuc hodiè retinentur: sed & cibos omnes

11 quibus

oo *Matth. 7. v. 22. Mar 9. & Luc 10.* ππ *Clemens Roma. lib. 8. constit. c. 32. Iustinus Mart. dial. cont. Tripho. Tertullia in Apolog. c. 32.* ρρ *Pallad. c. 19. & 20. Sozom. lib. 6. c. 20. Socrat. li. 4. c. 19. Beda in vit. S. Cutberti cap. 15. Cassian. collat. 14. c. 7.* σσ *Rufin. li. 1. Eccl. hist c. 4. et Amphilo. in vit. S. Basil.* ττ *lib. 6 hist. Eccles. c. 35.* υυ *lib 4 ep. 7.* φφ *Clemens ep. ad Iacob. Anaclet ep. 3 Caius ep ad Felicẽ episco. Comi. Rom. sub Siluest. can. 3. Antiochenum can. 10. Carthaginise 4. can. 4. & sequ. cui interfuit & subscripsit D. Augustin.* χχ *Micrologus de obser. Eccles c. 7.* ωω *Pallad. in Lausia. cap. 77. & Ioseph lib. 8. antiq. c. 2.* α *Lactan. lib. 2. diuin. inst. & Beda in cap. 8. Luc.*

quibus maleficiati vescuntur, exorcisari vtile putabatur, formulam nobis suggerit Sacerdotale Romanum: alia quoque in his obseruanda collegerunt alij β; Nobis non vacat ista hic persequi. solum addo cauendum exorcistis, ne cum dæmone iocentur, & curiosa, nugaciáue misceant colloquia. Vidi (*inquit Niderius in Formicario*) in conuentu Colonien. si fratrem, verbis satis iocosum, sed in gratiâ expellendi dæmones valdè famosum. Hic cùm in terminis conuentus Colonienſis dæmonem in obsesso corpore arctaret: dæmon petiuit à fratre locum recedendi: quo gauisus frater ait in ioco, *In cloacam meam vadas.* Exijt igitur dæmon, & nocte cùm frater ventrem purgare vellet, dæmon tam dirè eum torsit propè cloacam, vt vitam cum difficultate saluaret.] Sancta res est dæmones eijcere, sanctè tractanda. sic fecere quotquot olim hoc exorcismi remedio tam efficacitet vsi fuere. Vixit B. Vrsmarus Episcopus ante annos octingentos, vitam eius Raitherius scriptis mandauit γ; memorat autem memoriâ dignum, quod hîc referam; Malbodiensis monasterij quandam monialem Diabolus inuaserat, & vehementer laniabat: eam sibi Episcopus iussit exhiberi. quod cùm factum fuisset, ille non de suâ, sed de Domini præsumens virtute, acceptoli bro, cæpit legere exorcismum supet caput eius. Dehinc benedicto oleo nares, oculosque, & os eius leniuit, & protinùs immundum ab eâ spiritum fugauit. Liberatâ tamen puellâ, pauor quidam, qui præsentiâ Diaboli seminatus fuerat, adhuc pectoribus vicinorum inerat. At vir Domini præcepit sibi aquam cum sale deferri: quibus benedictis, iussit spargi per cuncta monasterij loca: & sic omnis pauor, cum auctore suo Satanâ discesit.] auditis exorcismum ex libro lectum, & capiti impositum vt fit hodie; audistis illitum oleum sacrum, audistis salem & aquam benedictam, & horum omnium audistis efficaciam. Sed & Adelelinus Sagiensis Episcop. in energumenæ Osburgis liberatione, aquam benedictam, signum crucis, & preces quæ solent, *inquit ipsemet* δ, adhiberi feliciter adhibuit. S. Maurilius Andegauensis Episcop. latronem,

β *Pet. Gregor. tom. 2. de repub fol. 315. Sprenger. p. 2. Mallei. q. 2. c. 6. Ananias lib. 4. de nat. demon. à fol. 156. Sed copiosius & ordinatius P. Thyræus noster integro de dæmoniac. opere p. 3.*

γ *April. 18. Surij tom. 2.*

δ *Adelelin. in vitâ S. Oportunæ. 22. April.*

nem, quem ob furti crimen diabolus occuparat, per exorcismi (ait Fortunatus ε) gratiam à dæmone liberauit: at Maurilius B. Martini tempore vixit. Sed ista sufficiant de exorcismo. Si quæras cur non semper, dæmon pellatur; res clara est, id peccatis vel obsessi, vel adiurantis posse contingere, vel ob maiorem ipsius ægri vtilitatem, Deique gloriam. Notandum quoque quod verè & prudenter Tostadus monuit, non solere exorcismis omnes molestias & vexationes, quas dæmones inferunt hominibus, repelli: sed solum illas, ad quas repellendas exorcismi ab Ecclesiâ ordinantur, vt sunt molestiæ quas inferunt manendo in corporibus, & illa vexando; siue dum interiùs manent, siue dum exteriùs obsident; & illa (inquit) „ regulariter sanantur per exorcismos: maleficia autem dæmo- „ num, & alia mala, quæ nobis inferunt, contra quæ non ordi- „ nantur directè exorcismi, non curantur per exorcismos, „ nisi rarò ζ .]

ε *in vitâ S. Maurilij c. 10.*

ζ *in cap. 19. Matth q 90. litt. P.*

Z QVINCTVM remedium petitur à *misericordiæ operibus* satisfactorijs ieiunio, eleemosynâ, & oratione; *Eleemosynas* commendat Canonum auctoritas η, vt & duo reliqua. *De ieiunio*; inuenio id præcepisse cuidam comitissæ S. Auxentium Abbatem θ, & S. Procopius Monachus hoc vsus sæpè victoriam contra dæmonem obtinuit ι, & alijs idem imperauit. Sed & Christi Domini testimonio accedente, (*Matth. 17. v. 20. Marci 9. v. 29.*) quid addendum? *De oratione* sunt sequentia exempla quædam, nostrorum hominum litteris, certâ fide contestata. Anno 1549. quidam vni è nostris confessus; mediâ circiter nocte; dum pænam pro delictis sibi irrogatam persoluit, „ repentè vidit feles, mures que & alias bestias colore atras aspe- „ ctuque terribiles tam multas, vt totum occupare cubiculum „ viderentur: quo ille viso perterrefactus, timere cæpit, ne vi- „ uus à bestijs abriperetur. Anxius & trepidus accurrit ad Do- „ mini nostri imaginem, magnâ voce opem implorans: quare „ omnium animalium species subitò euanuerunt, tanto cum „ impetu, strepitu, & fragore, vt domus ruere videretur.] Bungi in Iapone Anno 1555. familia fuit, quam iam à 100. annis

η *d. c. si per sortiarias.*

θ *Metaphr. in eius vitâ, Febr 14.*

ι *Nic. Salius in eius vitâ. 4. Iulij. c. 1. & 5.*

dæmones infestabant,& molestia in posteros quasi hæreditaria transibat. Paterfamil. opes omnes placandis idolis insumserat. potius auctum eius,quàm cessauit malum. Triginta annorum filium dæmon occupauit,ita vt nec patrem nec matrẽ agnosceret, nec quindecim diebus quicquam cibi sumeret: sub horum finem Patrum Societatis vnus eum accessit,iussitque vt *D. Michaëlem* nominaret.dum Diuũ nominat vehemẽ-» ti tremore cæpit cõcuti,& varios motus membrorum edere,» ita vt circumstantibus terrori fuerit. Inuocante vero Patre» DEVM PATREM & FILIVM & SPIRITVMSANCTVM, subi-» tò à dæmone liber exstitit. Huius soror, paucis post diebus» molestijs dæmonis agitata est, qui etiam in eâ loquebatur.» Certis temporibus patris nostri concionibus auditis, Chri-» stianam fidem suscipere voluit: cùm verò sacro fonti esset ad-» mouenda,conareturque principiò se sacro *signo crucis* muni-» re,tremere vehementer ac concuti cæpit. Pater preces fun-» debat sollicitè, ipsa vero sacrum IESV nomen & D. *Michaelis*» proferre nitebatur, sed magis ipsam tunc dæmon irritauit» obstringendo os & comprimendo. Tandem verò in cantum» prorumpens exclamat: si idola Xacam & Amidam,sectarum» Iaponensium auctores reijcimus,nullus supereſt qui adorari» debeat,aliaque huc spectantia protulit;nec esse quod in ijs re-» prehendere quisquam posset. Quadam die innumeris Chri-» stianis præsentibus Pater sacrum fecit, cui quoque intererat» dæmoniaca.quo finito, rogat, quî valeret? optimè, ait, iussa» verò D. *Michaelis* nomen pronunciare, tremere ac dentes» stringere cæpit, & dęmon se velle exire dixit: sed quoniam» iam à tot annis eâ familiâ pro hospitio vteretur, non liben-» ter migrare. Iubet iterum pater *S. Michaelis* nomen proferre.» Respondit illa, id permolestum esse,& lacrimas fundens &» conquerens; quo,inquit, me vertam? Christiani itaque om-» nes in orationes coruuunt, dumque satis diu orant, dæmon» occupatam hactenùs prędam deseruit: ipsa verò subito po-» tum petijt. Admonita vt IESVM & MARIAM inuocaret,tantâ» suauitate vtrumque protulit nomen, vt angeli vocem vide-»

rentur

rentur ſibi audire.] Anno 1588. Brunę in Morauiâ, mulier erat in Noſocomio acerrimâ diaboli oppugnatione ſic oppreſſa, vt nunc aquis ſibi vitam extinguere, nunc cultro, quę gnarus nocendi porrigebat in manus, eripere moliretur, prohibentibus cunctis qui erant in valetudinario: poſt illam triennij vexationem apoplexiâ corripitur, obligatione linguæ loquendi vſu adempto: mittitur ad noſtros, vt pro concione populi preces efflagitent: & exoratum fuiſſe Deum, ſolutus primùm linguę nodus, deinde animę, poſt ſacram confeſſionē peractam, oſtendit.] Hector Boëthius quoque Scotorum res deſcribens *lib. 8.* In Marreâ regione teſtatur ſe ab ijs qui conſpexerant accepiſſe, quod eius verbis adſcribam; Puella Natalibus altis, formâ conſpicuâ, complurium nobilium auerſata connubium in nefandam cum dæmone incidit conſuetudinem; quæ cùm vterum ferret, parentum rigore coacta edere ſtupratorem, adoleſcentem mirâ pulcritudine frequentiùs ſecum noctu, interdiu nonnunquam conueniſſe: vnde veniſſet, quóue abijſſet, neſcire ſe reſpondit. Parentes, tametſi filiæ parùm crederent, accuratiùs rem aduertentes, conſilio quis eſſet qui gnatæ expugnaſſet pudicitiam explorandi: cognito tertio poſt die indice ancillâ ſtupratorem adeſſe recluſis foribus, accenſo thedarum ingenti numero, cubiculum ingreſſi, horrendum monſtrum, figurâ ſupra humanam exiſtimationem terribili, in filiæ amplexibus ſunt conſpicati. Cucurrêre ocyùs complures ad fædum excitati ſpectaculum. Inter eos ſacerdos probatæ vitæ, ſacrę diſciplinę non ignarus, ceteris aut trepidè abeuntibus aut pauore terræ illiſis, cùm Chriſti Apoſtoli Ioannis euangelij initium recitare orſus, ad eum locum, VERBVM CARO FACTVM EST, perduxiſſet; malus dæmon horrendo ſublato clamore, cubiculi tectū ſecū aſportans, omni ſupellectili incenſâ abijt. Femina periculo ſeruatâ, enixa eſt mōſtrum vndequaque fędum aſpectu, quale nuſquam antea (vt ferunt) inter noſtrates viſum. Id obſtetrices, ne obſeruatum cōtumeliæ eſſet familiæ, accenſa ingenti pyrâ citiſſimè cōcremarunt.] Idem paullo antè docuit

dæmonem quoque ſuccubam oratione fugatum. In Gareothâ (*inquit*) regione, vico quatuordecim vix paſſuum millibus ab Aberdoniâ, adoleſcens multâ formoſitate, coram Aberdonenſi Antiſtite quæſtus eſt palam, ſeſe à dæmone ſuccubâ (vt dicunt) gratiſſimâ omnium quas vidiſſet formâ, multis antea menſibus infeſtatum, eandem occluſis foribus noctu ad ſe ingredi, blanditijs in ſui amplexus compellere: dubiâ luce abire ſine ſtrepitu penè: nullo ſe poſſe modo, cùm plures attentaſſet, à tantâ ac tam turpi væſaniâ liberari. Iubet continuò optimus Epiſcopus adoleſcentem alio ſe conferre, & vt Chriſtianâ religione magis laudatis ieiunijs & orationibus plus ſolito accommodaret animum: fore vt pijs operibus intento victus cacodæmon tandem eſſet terga daturus. Euenit adoleſcēti, ſalubre conſilium religioſè exſecuto, paucos poſt dies vti venerandus Antiſtes erat præfatus.]

In litteris Iaponicis anno 1569. ita ſcribitur; Multis in locis Bungenſis regni, vbi quidam erant ab hoſte humani generis obſeſſi, Chriſtiani facto conuentu ſolâ recitatione Dominicę orationis & ſalutationis Angelicæ clarâ voce inſtitutâ, dæmonem ſæpe repulerunt.] De *oratione* notior res [κ], in confeſſo eſt etiam hæreticis: ſed qualis iſta eſſe debeat, non æquè. Inprimis maximè ſalutarem eſſe communem Eccleſiæ orationem Patrum teſtimonijs conſtat, Chryſoſtomi, Auguſtini, aliorumque [λ]; deinde & priuatam hominum Sanctorum, vt confirmant Glycas [μ], Eugyppius, & Metaphraſtes. Si quæras quid orandum? præcipua dignitas & efficacitas eſt, ſymboli Apoſtolici & orationis Dominicæ, non modo ex Canonum præſcripto, ſed & veteris æui noſtrique experientiâ, vt docet multis D. Auguſtinus *lib. 2. de ſymbolo ad Catechumenos c. 1. & lib. de vtilitat. cred. cap. 22.* & exemplis aſtruit Nicol. Remigius *lib. 1. dæmonolatr. c. 13. & lib. 2. cap. 4.* Nec dubito proximam his facere, Salutationem Angelicam, eiuſque iterationem illam ad horarias globulos, quam *Roſarium* appellamus; cui licet Heidelbergenſis aliquis anonymus [ν] ſuum bimonſtrem partum ἀντιροſarium obiecerit, calumnias tamen

κ *Tobiæ 6. & 8. Matth. 20.*

λ *D. Chryſoſt. hom. 3. de incōprehenſib. Dei Natu. â Auguſtin. lib. 22. de ciu. Dei. cap. 8. Theodoretus lib. 4. Hiſtor. Eccleſ. c. 21. Sozom. lib. 6. c. 18.*

μ *Glycas p. 4. Annal. fol. 354. Eugypp. in vitâ S. Seuerini menſe Ianua. Metaphraſt. in vitâ S. Auxentij Abbâ.*

ν *Fran. Iunium ferunt fuiſſe: ſed incertâ famâ.*

tamen & apinas meras, sub alieno nomine Ioan. Busæus pari & lepore & robore, ante annos iam decem disiecit: & quia Gelasimus quidam lepidè sibi visus ludere in nostrorum hominum apud Indos rosaria, describam quod scurrator legat, rideat, si lubet. In litteris Lud. Frois è Iaponiâ scriptis anno 1596. hæc narratio exstat, Moguntiæ his verbis Latinè excusa, fol. 179. Nobilis quidam homo, olim magnâ auctoritate in hoc regno Fingano pollens, habebat filiam matrimonio cum gentili copulatam, cuius mater cum totâ familiâ quoque erat gentilis, nullus verò Christianus nisi dictus nobilis, vir bonus & religiosus. Accidit filiam ex improuisò infirmari, & quidem intra sex dies vsque ad mortem: quidam aiebant à dæmone obsessam, propterea quòd tam furiosos & insolitos gestus ederet, vt ægrè à duobus vel tribus hominibus teneri posset. Maritus & socer implorarunt opem Bonziorum, sed suis illi ritibus & nugis superstitionis ne hilum quidem eam iuuare potuere. Verùm quia feminæ impendebat mors, certiorem reddidere eius parentem, octodecim milliaribus inde disiunctum. Is celerrimè aduolat, inuenit filiam quidem spirantem, sed mentis impotem, vt patrem suum non agnosceret. Pater ilicò mandat submoueri omnes Bonzios, alioque Ethnicos lectum stipantes: ipse verò accepto rosario, ter Dominicam orationem & salutationem Angelicam aggreditur pronuntiare: femina interim nihil mutatur, sed horribiliores potiùs gestus, quàm priùs edit, vt à multis teneri vix possit. Pater redit ad præsidium rosarij, eo verberat tergum filiæ dicens: tu videre mihi dæmon aliquis, excede ex hoc corpore. Et respondit dæmon: non excedam. Pater, vt erat homo virtute præstans, rosarium inijcit in eius collum, dicens: velis nolis, excedes. Tum dæmon; Tollite, inquit, rosarium, quia abscindit mihi collum, & tunc recessero. Respondit pater, minime tollam, imo funes quosdam arripiens, minatus est se eum diuerberaturum: & sic dæmon excessit. &c.

Nec dissimile apparuit in eiusdem Iaponiæ insula Scichinâ, *quod ibid. fol. 195. narratur*, de virtute Litaniarum; Mos est opera-

operariorum illius ditionis tempore pluuio, vasis aquam excipere, qua sudo cælo irrigare possint hortos & agros. Quoniam verò aliquando contigit (*haut dubiè maleficio dæmonis*) vasa, licet plena, nullam reddere, etiam post impedimenta omnia remota, aquam; vocarunt veneficum, qui suis ritibus diabolicis, & inuocationibus superstitiosis effecit, vt defluxerit, idque in multos annos perdurauit. (*En maleficium maleficio pulsum*) Hoc verò anno cùm rustici in Beatissimæ virginis confraternitatem adscripti essent, & anteactæ vitæ lapsus erroresque cum dolore animi patefecissent: ac statotempore ad excipiendam aquam necessariam reuersi, animaduerterent more suo non defluere: (*en tertiam fraudem dæmonis iterum aquam sistentis, vt iterum veneficus adiretur*) non iam ampliùs ad magos, sed ad Ecclesiam confugêre, certioremque eâ de re fecerunt senem quendam optimum Christianum, qui in Ecclesiâ Futaianâ solus diu omnium fidelium personam sustinuerat; eumque etiam atque etiam rogarunt, vt ipse preces aliquas supra vas aquæ recitaret: se iam Magicis superstitionibus nuncium remisisse. Senex purgauit se quantum potuit, & re consideratâ secum in hunc modum est ratiocinatus. Si aqua Deo annuente fluxerit, Christiani fortiores, robustioresque in fide reddentur: si autem ob mea peccata non fluxerit, multi in fide refrigescent, & pluris facient fraudes, & veneficia Satanæ, quàm ritus & preces sacras. Tandem tamen existimauit eorum voto satisfaciendum, multisque eo loco Christianis comitantibus ad locum contendit, & primùm flexis genibus *Litanias de Sanctis*, deinde *Symbolum Apostolicum* recitauit, ac mox nullâ difficultate aqua per canalem effluxit.] Igitur his addenda Catholica *Litaniarum* recitatio; quæ olim tum contra cetera mala omnia, tum nominatim contra ludificationes & vexationes dæmonum, semper vtilissima fuit, vt plurimis testimonijs, & argumentis egregie probauit ex nostris Nicol. Serrarius, eruditâ suâ Disputatione de Litanijs, Herbipoli editâ: cuius etiam sunt illæ aliæ piæ & eruditæ Litaniæ de Sacrosanctâ Trinitate, non semel iam excusę. De hoc

v *Vide Ioann. Diacon. li. 4. vitæ D. Gregor. c. 93. & Sigisbert. an. 858. Iacobū Rubum li. cōtra Marbac. c. 26. Eisingrinium lib. de exorcismo Oetingensi. Thyræum de dæmonis. p. 3. n. 654.*

hoc remedio trium satisfactoriorum operum non pauca, nec leuiter Tyræus p.3.de locis infestis cap.66.

A SEXTVM est inuocatio deuota nominis *Saluatoris IESV, vel Christi*, vel B. *Deiparæ Virginis*, vel petita opitulatio ab *angelo custode*. De *Saluatoris nomine* docent vetustissimi quique Ecclesiastici scriptores, tam constanter tam frequenter, vt putidum sit verba eorum hîc coaceruare o. Tot etiam exempla reperiuntur eius efficacitatis, vt fastidium mihi lectoris cauendum potiùs, quam quærendi labor sit subeundus. Indicabo loca, vnde qui volet petat. *recens vnum refert Ananias lib.4.de Naturâ dæmon. fol.152. vetustiora duo de B. Auxentio in eius vitâ Metaphrast. aliud auctor vitæ S. Euphrasiæ virg.mense Martio; aliud de S. Theodoro archymandritâ Grego. presbyter.22 April.apud Surium, & apud eumdem alia quinque vel sex; tomo.4.pag.154.& 513.tomo.5.pa.827.& 892.tom.6.pa. 671.tom.7.pag. 567. vide præterea Gretzerum lib. 3. de Sanctâ cruce cap.27.* & egregium exemplum illud, quod superius litt. R. retuli de Mussipontano iuuene. De *B. Virgine* docet exemplũ illud notum Theophili, de quo præter alios egit Honorius Augustodunensis, in *Sigillo Mariæ*; & nobilis cuiusdam Eburonici, de quo ex Cęsario egimus *li.2.*& addi potest exemplũ nobilis puellę quod *ex Mori lib.1.Dialog.c. 16.* narrat Bredenbachius *lib.2.c.27.* item quod narraui sup. tom.2. pag. 55. A. De *Angeli custodis* ope satis clarâ, etsi non petitâ, capio miram narrationem Salisberiensis *lib. 2. polycrat. c. 11.* his verbis;

„ Dum puer vt psalmos addiscerẽ Sacerdoti traditus essem, qui
„ forte *speculariam* magicam exercebat, contigit vt me,& paul-
„ lò grandiusculum puerum præmissis quibusdã maleficijs pro
„ pedibus suis sedentes ad specularię sacrilegium applicaret,
„ vt in vnguibus sacro nescio oleo an chrysmate delibutis,
„ vel in extersо & leuigato corpore peluis, quod quærebat, no-
„ stro manifestaretur indicio. Cùm itaque prædictis nomini-
„ bus, quæ ipso horrore, licet puerulus essem, dæmonum vide-
„ bantur,& pręmissis adiurationibus, quas Deo auctore nescio,
„ socius meus se nescio quas imagines tenues tamen & nebulo-

o *D.Iustin. aduers. Tryphon. Origen. lib. 1 contra Cels. Tertullian. de coronâ milit. ad Scapulam, & in apolog. Cyprian. aduer. Demetrian. D. Athanas. de incarnat. verbi, Climacus grad.10.* IESV nomine cædе inimicos: neque enim in cælo aut in terrâ potẽtiora sunt arma.

sas, videre indicaſſet: ego quidem ad illud ita cæcus exſtiti, vt „
nihil mihi appareret niſi vnguis & peluis, & cetera quæ antea „
noueram. Exinde ergò ad huiuſmodi inutilis iudicatus ſum, „
&, quaſi qui ſacrilegia hæc impedirem, ne ad talia accederem „
condemnatus. Et quoties rem hanc exercere decreuerant, „
ego quaſi totius diuinationis impedimentum arcebar. ſic mi- „
hi in ea ætate propiciatus eſt Dominus. [*Vtique arbitror per* „
Angelum cuſtodem: ſed addit.] Cùm verò paululum proceſſiſ- „
ſem, & flagitium hoc magis & magis exhorrui, & eò fortiùs „
confirmatus eſt horror meus, quòd cùm multos tunc noue- „
rim, omnes antequàm deficerent, aut defectu naturæ, aut ma- „
nu hoſtili, beneficio luminis orbatos vidi, vt cetera incom- „
moda taceam, quibus in conſpectu meo à Domino, aut pro- „
ſtrati, aut perturbati ſunt, exceptis duobus, Sacerdote videli- „
cet, quem præmiſi, & Diacono quodam; qui ſpecularium „
videntes plagam, effugerunt, alter ad ſinum canonicę, alter ad „
portum cellulę Cluniacẽſis ſacris veſtibus inſigniti. Eoſdem „
tamen prę ceteris in congregationibus ſuis aduerſa plurima „
poſtmodum perpeſſos eſſe miſertus ſum.] De imploratâ ve- „
rò & impetratâ eiuſdem cuſtodis Angeli ope teſtis eſt S. Go-
• *lib. 6. c. 19.* lauduch, cuius mentio apud eius coętaneum Euagrium •;
ſed quod adſcribam, apud eum non habetur, ſed ex Stepha-
no Hierapolitano retulit Nicephorus *Hiſtor. lib. 18. c. 25.* eam
grauiſſimè varijs Perſicorum Magorum verberibus, cruciа-
tibuſque affectam, ſemper abſque vllo medicinę pręſidio, an-
geli ductoris operâ ſanatam fuiſſe. Quę ad vtrumque Ange-
li nempe & Deigenitricis ſimul auxilium apprimè pertineat,
dabo narrationem aliam, certâ totius Luſitanię traditione no-
tiſſimam, & à rerum D. Dominici Ordinis Hiſtoriographo
Ferdinando del Caſtillo memorię proditam, *1. p. Hiſt. Gener.*
ordin. prædicator. lib. 2. c. 72. Vt ex eo refert Alph. Villegas Flor.
Sanctor. p. 3. vitâ. 173. Boncela municipium Conimbricenſe
eſt, ibi nobilibus parentibus natus, quidam Ægidius. hic, vix
dum adoleſcẽs, induſtriâ & fauore tres Canonicatus & Prio-
ratum vnum adeptus, omni vitio diffluebat, non indoctus
huma-

humaniorum litterarum,& philoſophiæ, & medicinæ; cui, quam ſibi oportuniorem ad nequitiam rebatur, totum ſe dare,& Lutetiam eius addiſcendæ causâ cùm cogitaret,iter aggreſſus dæmonem obuium humanâ in ſpecie habuit. Malus iſte viæ comes,à noto ſibi ſed ignotus,paulatim varia quærere.vt audiuit profectionis conſilium,quin tu (inquit) me potiùs audis. ſcientiam indicabo, quæ & adeptu facilis, & vſu præcipua ad dignitates voluptateſque; ipſius etiam, quam ſitis,medicinæ ſumma perfectio eſt. Necromantiam dico. dixit & perſuaſit. abducit Ægidium, & adducit in vaſtum ſpecum propè Toletanam ciuitatem.ibi occurrere læti, & excepere venientem viri dæmoneſque humanâ effigie.itur in ſpecum. exigitur non ſecreti tantum,ſed & ligię fidei ſiue homagij perpetui Sacramentum. volens adigitur, & ſcedulâ proprio conſignatâ cruore,promiſſum confirmat.Septennio illic tetris artibus,& caliginoſâ ſcientiâ imbuitur. poſt Lutetiam profectus,miros breui inter Hippocratis ſectatores progreſſus facit,& Doctoratus lauream adeptus:gliſcebant enormia magis magiſque peccata: ruebat de ſcelere in ſcelus: ambiguum erat,fama eruditionis, an nequitiæ infamia maior. Sed,ô Dei bonitatem! vi, quem lenitate nequiuerat, ſtatuit trahere. Ecce tibi equitem hoplomachum, lanceam vibrantem,& intentantem miſero,irato vultu,minaci voce clamantem; *Vitam hanc moreſque deſere, ad frugem reuertere*. Subitus Ægidium terror occupauit, ſed veloci motu cum terrore inſtitutum priſtinum diſplicere deſijt. ad volutabrum luti reuerſo,poſt triduum idem ille eques iam terribilior non ſolum minatur,eadem verba repetens de mutando vitæ inſtituto; ſed lanceam pectori infigit,& vulnus etſi non graue imponit. Fractus animo noſter; *Dedo*,inquam,*me*,*faciam Domine quicquid iuſſeris*. Saulum diceres in terram deiectum. Statuit ſeriò,ſe totum Deo dicare,& quo intus impelli ſe ſentiebat (vrgente,ſic opinor,angelo cuſtode, qui apparuerat) religioſæ alicuius inſtituto familię ſe addicere. Hoc animo Luſitaniam repetens,dum per Pallentiam iter habet, vbi tum Monachi

Dominicani monasterium moliebantur; subit cupido cernẽdi operis. videt viros sanctitate & eruditione claros, quosdam etiam viribus & ætate defectos, delicatè olim nutritos, calcem subigere, ligna dolare, lapides parare, & onera humeris portare; summâ lætitiâ & alacritate. Optat se illis iungere, petit instanter admitti, impetrat. Tirocinio defungitur, magnâ spe Sanctitatis futuræ datâ. post aliquot annos missus Santarenum in Lusitaniam, ibi crescebat oratione, & victoriâ sui. Vnus angebat scrupulus, quòd penes dæmonem hæreret scedula illa obscæna & intestabilis. igitur ardentiùs Reginæ cælorum se commendabat, mali huius remedium aliquod postulabat, non sine lacrymarum imbre, & cõtinuo suspiriorum concentu. Quid neget misericordię Mater sic postulanti? Die quadam cùm in sacello templi prolixiùs oraret, apparuit illi dæmon formidabili aspectu, deteriore vlulatu, conuicium facit, & præstitam fidem acceptaque beneficia petulanter exprobrat. tandem post multa minaciter, & proteruè, & impotenter obiecta. *faxo* (inquit) *huius te monachismi, & violentiæ quæ me tibi syngraphum hunc cogit restituere, nunquam satis pæniteat.* simul abijcit eum ad pedes Ægidij, & videri desijt. Ægidius chartulam accipit, & lacerat minutim. Nec vanæ dæmonis minæ fuere. admirandis illum modis plus septennio postea vexauit. mitto vexationes alias. assumebat monachi cuiusdam, qui in eodem degebat monasterio similitudinẽ, & nihil non, quod excogitari inter domesticos posset, molestiæ Ægidio interebat. patiebatur hic, sed tandem dolens malitiam illam serpere; & fratrem, vt putabat, illum, Deum sic semper offendere; rem defert priori, & petit aliò mitti, causamque aperit. accersito fratre, deprehensus calumniator, & insolens ab alijs, solitus ab Ægidio vinci, desijt victori negotium facessere. Viuus tandem clarus multis non virtutibus tantum, raptibusque, sed & miraculis varijs, anno. 1265. mundo denascitur, vt cælo nascceretur. sepultus Santareni, vt sanctus colitur. Habetis & Deiparæ virginis vno in exemplo efficacissimum contra dæmones præsidium,

& (quę

& (quæ dixi alijs locis) præterea de ſcholis Magicis Hiſpaniæ α, de homagio præſtando β & chirographo cruento γ, de repræſentandis innoxijs δ, de apparitione dæmonum & etiam angelorum ε. Ioannes Molinetus ζ narrat Energumenarum illarum Quercetenſium, de quibus egi non ſemel, poſſeſſores dæmones inter cetera quæſtos; ſibi à *Miſericordiæ matre* manubias animarum plurimas quotidie eripi, necnon ab illo gigante pueri baiulo, & ab aliâ rotæ, & aliâ turris geſtatrice. ſic enim illos ſacratis *Mariæ*, *Chriſtophori*, *Catharinæ*, & *Barbaræ* nominibus abſtinentes, ad Eccleſiaſticam picturam alluſiſſe.

α lib. 2. q. 1. §.
β lib. 2. q. 4.
γ lib. 2. q. 12. num. 5.
δ lib. 2. q. 27. ſect. 2.
ε lib. 2. q. 26. ſect. 3.
ζ Chron. Belgiæ anno 1490.

Quid verò prohibet me, PATRONÆ virginis DEIPARÆ memoriam & venerationem, aliâ quoque certiſſimâ narratione recolere, vt quàm efficax ſemper eius inuocatio contra tartaream tyrannidem fuerit Lectores intelligãt? Horatius Turſellinus Hiſtoriæ Lauretanæ ſcriptor, pari elegentiâ & fide, rem geſtam proponit η: alium porro iuuenem Lauretanę virginis tutela ſeruauit, quem in præcipitem locum libido inſana prouexerat. Hic, vt erat proiectę cupiditatis audaciæque, in vetitas ſe effuderat voluptates. Expugnato multarum matrumfamilias pudore, immodico cuiuſdam mulieris amore flagrabat: qua cũ nec prece, nec precio, nec vi, doloue potiri liceret: vltima experiri ſtatuit. Igitur conciliatum magicis cantionibus dæmonem rogitat, vt ſe voti compotem faciat, ad omnia ſe deſcendere paratum oſtendens, ſi eo, quod expeteret, frueretur. Diaboli ergo iuſſu à Chriſto deficit: ſeque totum illi dedit, traditque. Super hæc omnia iurat conceptis ab illo verbis, & chyrographo ſuam obſtringit fidem: vſque eo impuras mentis voluptatis amor excęcat. Cęterum, vt potitus eſt, quod cupierat; fecit, vt fit, faſtidium copia: & cæleſti luce obortâ, magnitudinem ſceleris ſui ſerâ æſtimatione perpendit. Ergo poſteaquam animum curis anxium pœnitentia ſubijt, ad venię ſpem erectus, cæleſtem opem ſpectare, Deum Deique parentẽ implorare cœpit. Inter hęc occurrit animo virgo Lauretana, eiuſque ædis Sacerdotes ampliſſimâ

η lib. 4. c. 33.

mâ facinorum expiandorum authoritate præditi. Protinùs »
Deo authore ac duce Lauretum petit, haud dubius quin ini- »
bi esset tantis malis remedium inuenturus. Nec sua illum »
frustrata spes. Lauretum vt venit Sacerdotem idoneum na- »
ctus, re omni expositâ, consulit, ecqua sibi spes sit reliqua sa- »
lutis. Ille primò sceleris atrocitate exterritus paulisper hæsit: »
deinde immanitate facinoris demonstratâ; ita spem illi salutis »
ostendit, si precibus, ieiunijs, voluntariáque corporis vexatio- »
ne Deum placare penitùs insistat: Cùm ille nihil omnino »
pænarum recusaret; promisit Sacerdos si imperata fecisset, se »
faciles aures ei daturum, & tantum piaculum Deo propitio »
vtique expiaturum. In digressu hominem monet, vt per tri- »
duum inediâ, cilicio, flagris corpus affligat, B. Virginis opem »
implorans: per eam à Deo veniam exposcat: se eodem triduo »
rem diuinam pro ipsius incolumitate facturum. Et vtrinque »
exstitit fides. Ita triduo extracto, sacerdos optimum ratus est »
ante absolutionem, chyrographum à dæmone extorqueri, »
ne quid omnino iuris in illum haberet. Proinde hominem »
ab se dimittit monitum, vt augustissimum sacellum ingres- »
sus precibus lacrymisque Deiparam vsque eò fatigaret, dum »
chyrographum à diabolo extortum reciperet. Morem gerit »
ille, suæ salutis, securitatisque auidus, haud dubiâ spe, id se de- »
precatione Deiparæ virginis impetrare posse. Ergo prostrato »
ante Virginem corpore, lacrymans obnixè eam precatur, vt »
recepto illo nefario chyrographo, saluti incolumitatique suę »
consultum velit, ingenti miraculo compos voti efficitur. Ver- »
siculos illos ex animo iterabat; MONSTRA TE ESSE MATREM. »
SVMAT PER TE PRECES, QVI PRO NOBIS NATVS, TVLIT »
ESSE TVVS. Talia precatus subitò chyrographum in manus »
suas delapsum conspicit. Itaque vix sibimet ex inopinato »
gaudio credēs, integrato fletu grates Virgini enixiùs agit. In- »
de sacello egressus, lætitiâ exultans ad Sacerdotem accurrit: »
receptum Deiparæ beneficio scriptum ostendit. Id erat tot »
tantisque in Christum, atque in ipsum qui scripserat, diris & »
exsecrationibus refertum, vt facilè appareret, à sempiterno »
humani

„ humani generis hoſte dictatum. Verumtamen tantum vincu-
„ lum omni diabolicâ fraude potentior vis diuina diſſoluit: ita
„ deuotum illud inferis caput, Deiparæ benignitate aſſeritur *in*
„ *libertatem filiorum Dei*: ne quiſquam omnino, quamuis faci-
„ noroſus ac perditus, ſi modò ipſe perire nolit, de ſuâ ſalute de-
„ ſperet, neu cuiquam in dubium veniat Dei clementia, quæ
„ vltrò MATREM ſuam reis PATRONAM dederit ad ſalutem.]
„ Hoc exemplum gratiùs futurum ſperò, eo quòd ſimul pra-
xim quamdam iuxtà tutam & facilem Confeſſarijs pæniten-
tibuſque proponat; cuius normam ductumque in ſimilibus
admodum perplexis conſultationibus imitari poſſint: quod
libri huius ſexti inſtitutum vel maximè flagitabat, à me non
præteriri. Alia duo valdè illuſtria refert Cæſar. miraculor. lib.
6. c. 26. & 27. ex quibus quã efficax contra dæmonũ præſtigias
remedium ſit, nominis MARIÆ deuota cum fide pronuncia-
tio clariſſimè videtur. ſed claudat hunc §. ſanctus vir, & bonus
poëta Prudentius de ſacratiſſimæ Dei genitricis contra dæ-
monas poteſtate agens; Cathemer. hymn. 3.

„ *Auctor & ipſe doli coluber* *Digladiabile diſſidium,*
„ *Plectitur improbus, vt mulier* *Quod modo cernua femineis*
„ *Colla trilinguia calce terat:* *Vipera proteritur pedibus.*
„ *Sic coluber muliebre ſolum* *Edere namque Deum merita*
„ *Suſpicit, atque virum mulier.* *Omnia virgo venena domat:*
„ *Ecce venit noua progenies,* *Tractibus anguis inexplicitis*
„ *Aethere proditus alter homo,* *Virus inerme piger reuomit*
„ *Non luteus, velut ille prior:* *Gramine concolor in viridi.*
„ *Sed Deus ipſe gerens hominem,* *Quæ feritas modo non trepidat*
„ *Corporeiſque carens vitiis.* *Territa de grege candidulo?*
„ *Fit caro viuida ſermo Patris:* *Impauidas lupus inter oues*
„ *Numine quem rutilante grauis* *Triſtis obambulat, & rabidum*
„ *Non thalamo, neque iure tori,* *Sanguinis immemor os cohibet.*
„ *Nec genialibus illecebris* *Agnus enim vice mirificâ*
„ *Intemerata puella parit.* *Ecce leonibus imperitat,*
„ *Hoc odium vetus illud erat,* *Exagitanſque truces aquilas*
„ *Hoc erat aſpidis atque hominis* *Per vaga nubila, perque notos*

Sidere

Sidere lapsa columba fugat. Tu niueus per ouile tuum
Tu mihi Christi columba potis, Agnus hiare lupum prohibes,
Sanguine pasta cui cedit auis Sub iuga tigridis ora premens.

SEPTIMVM, est *signaculum Sanctæ crucis*; de cuius præconijs liber esset solidus contexendus ex Sanctorum Patrum scriptis, & rerum gestarum exemplis. *Vide D. Ciprianum serm. de Passione Christi, Originem lib. 3. in Iob, Lactant. lib. 4. cap. 24. D. Antonium, apud Athanasium, ipsum D. Athanasium de Incarnat. Verbi*; (*Vbi ait*; signum crucis tollit omnem Magiam.) *D. Gregor. Nazianz. orat. 1. in Iulian. & ad Nemesium, D. Chrysost. hom. 8. in epist. ad Coloss. & homil. 50. in Matthæ. D. Cyrill. Careche. 4. de ascens. Nissenum in vitâ Thaumaturgi. Hieronymum in vitâ S. Hilarionis, Augustinum lib. 2. de symbolo ad Catechumen. & sermo. 81. de temp. Theodoretum in vitâ Macedonii, & li. 3. hist. c. 3. & lib. 5. cap. 21. D. Gregor. lib. 2. Dialog. cap. 10. Ioann. Diaconum lib. 2. vitæ D. Gregor. c. vlt.* apud quos exstant memoriâ dignissimæ de hac re historiæ; nec minus illustres aliæ, vna de incendio sæuissimo quod Rhemis diabolus excitarat, & S. Remigius signo crucis exstinxit, habet Hincmarus *in eius vitâ*. aliud de B. Vedasto qui crucis signo maleficium aliud aboleuit, teste Albino Flacco historico vitę eius; eodem dæmonibus præualuit signo D. Auxentius, teste Metaphraste: vt & S. Albinus teste Fortunato, & S. Suibertus teste Marcellino; & B. Caluppanus, teste D. Gregorio Turonensi, qui memoriâ dignam rem narrat ϖ, vt & de S. Nicetâ Theocteristus eius discipulus apud Metaphrastem in Aprili; & de B. Vincentio Ferrerio Rauzanus ρ; & de Eutychio Patriarchâ Eustathius eius discipulus: qui & signum crucis vocat *telum dæmonibus formidabile*: hoc signo Macarius Patriarcha Antiochenus in Bauariâ morbos pepulit, Mechliniæ incendium exstinxit, Tornaci seditionem compescuit, vt tradidit Anonymus, *in eius vitâ*, qui ante quingentos annos scripsit. benedictione huius signi Theodorus archymandrita veneficium Theodori Magi vitauit, sæpè dæmones expulit, solitas frugum calamitates auertit, & dęmones certis locis includebat &

ϖ *in vitâ Caluppani apud Surium tom. 2.*

ρ *lib. 1. eius vitæ c. 10. & lib. 2. c. 7.*

signo

signo crucis locum obsignabat, ne cui nocere possent, teste Georgio eius discipulo. Eodē gladio vtebatur B. Godefrid. teste Nicolao eius æquali, *cap. 13. eius vitæ*; & S. Portianus, teste Greg. Turonico *de vitâ Patrum c. 5.* & S. Maximus Rhegiensis, teste Dinamio Patricio (*apud Sur. in Nouembri,*) qui & miras dæmonum præstigias, & vnico hoc telo partā narrat victoriā. Docebat hoc S. Eligius Nouiomensis suos his verbis; Christiano nec auguria, nec alia quęlibet figmēta possunt officere. quia vbi signū crucis cum timore & fide Dei præcesserit, nihil ibi inimicus nocere poterit o.] Fatentur hoc dæmones expulsi à S. Patapio apud Metaphrastem *mense Nouembri*, clamantes; verè terribilis es ô Nazarene, verè terribilis es, & vbique in omnes obtines imperiū. Quo ergo proficiscar? si in desertum, si in ciuitatē, si vbicumque duxerit aliquis, tu illuc præuenis; solâ crucis figurâ, solo tuo nomine nos expellens.] Meritò itaque S. Daniel Stylites, ad effugandos dęmones, vbique crucē, vt arma inexpugnabilia (ait Metaphrastes) inferebat. Hoc in signo tam feliciter vincebat S. Maurilius, vt narrat Fortunatus τ; necnon S. Aichadrus, vt refert Fulbertus scriptor eius vitæ; item S. Nicetius Treuirensis, vt prodidit Turonensis Gregorius υ; item ex consilio B. Nonni pænitens illa famosa Pelagia, teste Iacobo Diacono Heliopoleos; item S. Iacobus Alemannus, teste Antonio Flaminio *vitæ illius cap. 11.* item S. Gallus Abbas & confessor, teste Walafrido Strabo *lib. 1. vitæ S. Galli c. 7.* & innumeri alij. eadem enim Sanctorū omniū semper de hoc signo ac trophęo salutis nostræ sententia fuit, eadem sæculorum omniū experientia. Nolo plura addere, velim dumtaxat legi, quod de Diacono à S. Wulfranno misso vt pręstigiosum palatiū Ratbodo ostensum viseret, narrat Ionas Senonēsis; qui eo tēpore vixit, & id se accepisse ex oculati testis Ouæ Presbyteri Frisij ore scribit, in *vitâ S. Vulfranni, apud Surium mense Martio.* Quod cur in dubium vocet, Corn. Kēpensis *lib. 3. Hist. Fris. c. 11.* non satis intelligo. Multa enim passim talia à grauiss. scriptor. prodita. Legite quod de Cabade Persarum Rege narrat Glycas

o *refert S. Audœnus eius æqualis lib. 2. vitæ Eligij c. 16.*

τ *vitæ S. Maurilij c. 3. & 6. & 21.*

υ *vitæ patrū c. 17.*

p. 4. Annal, fol. 370. & his addite quę Thomas Boſſius collegit *lib. 4. de ſignis Eccleſ. c. 8. & ſeq. & lib. 15. c. 1.* & Sprengerus *cap. 1. q. 4. p. 2. mallei.* denique Societatis noſtræ Iacob. Gretzerus *lib. 3. de S. Cruce cap. 18. & 19. cum aliquot ſequentibus*, & Pet. Thyręus *p. 3. de dæmoniac. c. 44. & lib. de locis infeſtis p. 3. ca. 68.* Sed vnum nolo præterfluere notatum à Franc. Bencio litteris Mediolanenſi. Anno 1591. Sacerdos quidam Aronæ agens pollicitus erat Deo, aditurum noſtram ſocietatem idque vni è noſtris aperuit. Indignè hoc tulit dęmon ſeque ad ſolita arma conuertit. Impuris cogitationibus hominem aggreditur, ita infeſtis vt adimerent ſomnum: ſurgit è lectulo miles Chriſti, & lectitandis piorum hiſtorijs noctes ducit inſomnes. neque hoc tulit aduerſarius, ſuſpenſam lucernam ad parietem ſic deijcit, vt effuſo oleo totum volumen fœdè proluueret. neque hoc ſatis: inter cęnandum inuadit immundo afflatu: hic à mensâ ſtatim in cubiculum, humiles ad Deum preces effundens humi proiectus, & pro cibo corpori flagra ingerere: cùm ſic quoque cæco igne carperetur, nudatis pedibus terram inſtitit binas horas vel ternas, dum importunus calor deferueſceret: dein conijcit ſe in cubile feſſus: viſus in eodem ſtrato videre mulierem & attingere eius comam manuum extentu: deſilit repentè attonitus, & ad lectulum conuerſis luminibus nihil videt: donec bis terue agnouit, timuit ludibria oculorum: idque pluribus noctibus accidiſſe teſtatus eſt: tandem eo res proceſſit, vt miſer iturus cubitum, brachia ſibi manuſque arctè colligaret, inditis vinculis ne in ſomno attrectarent quicquam manus errantes. fruſtrà. ſimul enim ſopor & ligabat ſenſus, breue ad tempus, & brachia ſoluebat. Sed nimirum, quę eſt Dei clementia, Diaboli tentatio eſt infra hominum facultatem: fugauit illum qui pro caſtitate pugnabat, cùm fortiter obſtitiſſet. Redijt tamen victus ad pugnam admirabili arte. Egreſſus aliquādo ſacerdos idem ex oppido, leuandi ęſtus, iuxta lacum inambulabat perſoluens horarias preces *Mariæ Virgini*. Vix ducentos paſſus proceſſerat, cùm aſſecutus eſt eum vir quidam, cum rutilâ barbâ & promiſsâ, veſte-

» veſteque magni precij: inſidebat equo pulcherrimo atri co-
» loris, qualis nullus illis regionibus: famuli erant à pedibus
» duo: cùm acceſſiſſet propiùs perhumaniter ſalutauit, num-
» quid ad *Iubilate*, inquit, peruenistis? recitabat fortè Sacerdos
» illum pſalmum, & quod magis mirum, ita preſsâ voce, vt ex-
» audiret tantum ſe ipſe. tum verò equitem inter & ſacerdotem
» ſermo inſtitutus, hoc ordine. Prior eques ſpecie rimantis, quę
» eſt animo tibi infixa cura? quæ ſollicitudo mærentem exe-
» dit? at ille diſſimulans, mihi benè eſt ac bellè: fruſtrà tibi huius
» rei quæſtio fuit. Cui eques. Mi homo, mihi dare verba diffi-
» cile eſt; cui datum olim à Deo, vt introſpiciam, quid tacitis
» cogitationibus volutent homines, agitentque. cùm ſtetiſſet
» Sacerdos admiratione defixus, & ſtupens loquentis habitum,
» corpuſque totum luſtraret luminibus, ſumpto animo. Quod,
» ſi tibi ea eſt virtus, effare, quæ me angit moleſtia? ſi quid for-
» taſſe tu plus ſcis de rebus meis, quam ego ipſe. Cui ille: Vo-
» tum Societatis Ieſuitarum: hic ſtimulus cor vellicat, hoc te
» quietum eſſe non ſinit. Sed tu alias res agas neceſſe eſt: ad il-
» lam tibi aditus non patebit: me vide. Suſpicatus alter, ne ali-
» quâ ratione inaudiſſet à noſtris. Non certum ſatis votum il-
» lud fecerim necne: ſed vt ita ſit, ſi certum eſt Patribus me ex-
» cludere, non abijciam animum, nec me diſcruciabo: neque e-
» nim vna eſt tantum piè ac ſanctè Deo inſeruiendi via. Rectè
» iſtud quidem, ait eques, mitte illam de pectore curam. eſt tibi
» ea indoles ingenij, is truncus corporis, & hæc, ſuper ea, volun-
» tas; vt vel in iſtâ qua nunc vteris ratione vitæ, poſsis innocen-
» tiam tueri. quod, ſi me audis, aliam terram vide, vbi Deo vi-
» uas & tibi, Aronâ relictâ. iam me ſequere, nec temerè erit cō-
» ſultum rationibus tuis: optimâ apud me eris conditione. non
» lacto inanibus promiſsis. huc reſpice. hæc cùm diceret, cru-
» menam prægrandem manu percutiebat crepantem argento.
» egit gratias ſacerdos. non poſſum ad præſens vti liberalitate
» tuâ, vt fidem meam præſtem Eccleſiæ Aronenſi. & ſubitò in-
» terfatus eques, quæ iſthæc fides, ſine publicâ vllâ ſponſione
» aut chirographo? Ante. LIII. æris libræ (neque enim plu-

res accepisti) addictum habebunt. Assentiebatur hæc audiēs „
non sine admiratione: sed coniecturâ ducebatur ad suspican „
dum, ad illius aures permanasse omnia ab aliquo Aronensi. „
Tum paullo fidentior, Tu verò quo iter intendis? vbi habes? „
Pallantiæ, respondit (nomen est oppidi ad lacum Verbanum) „
& qui ad nos appellit linter meus est, ad vicinalem vsum pa- „
ratus. agebatur ab vno atque altero remige, vtroque pullato. „
aspicit sacerdos, & miratur non antea visum. Nunc, si accipis „
conditionem, Pallantiæ mecum eris quamdiu voles. si stat „
religiosam vitam complecti, vt in vnam admittaris insignem „
& Sanctitate præstantē, curabo. Laudo egregiam humanitatē „
tuam, qua sponte vteris in hominem ignotū: sed habeo cau- „
sas remittendi. Hac sermonum vice cùm paullùm subsistere „
cogeretur Sacerdos. Prei, Domine, inquit, post paulo sequar, „
nec aliter fecit ac dixit. Tum salutare crucis signum in fron „
te exprimens atque in loco cordis, & pensilem corollam bac- „
cis consertam sacris, quîs preces numerantur, manu prehen- „
dens præcedentem subsequitur.] desiere ad crucem subitò „
apparere, eques, famuli, cymba remigesque. Quis non mi-
retur tot contortuplicatas colubri tortuosi fraudes, vnico
Sanctæ crucis signo nebulæ instar dissipatas? Et si non sis
(Lector) præoccupatus aut mente vanâ, nihil dubito, quin
Wieri impudentiam, virulento & tortuoso sermone conantis
eleuare, quam ipsemet prodiderat narrationem, sis vehemen-
ter detestaturus. Illud quoque velim notes, & in memoriæ
sinum recondas, quod B. Fortunatus disertè prodidit, aliquâ-
do Sanctos hisce diuinis remedijs quædam alia adhibuisse,
dicis tantum causâ: vt miraculorum gratiam, hoc quasi natu-
ralis remedij velamento, quæ illorum erat, humilitas, obum-
brarent, & humanam laudem effugerent, vt de B. Radegun-
de Reginâ idem prodidit, eam crucis signo folium pampini
addere consueuisse φ.

φ *Fortunat. lib. 1. vitæ S. Radegund.*

Octavvm præbent *Sanctorum* qui in cælis beatitudine CC
perfruuntur æternâ, *reliquiæ*; de quibus illud, vt in cælis sic
in terris verum, *Nimis honorati sunt amici tui Deus, nimis con-*

fortatus

fortatus est principatus eorum. fremant vt lubet Vigilantiani nostri, in eorum illos Principe χ D. Hieronymus iam iugulauit. damnauit eos Nazianzenus, damnauit Chrysostomus, damnauit Ambrosius; damnant Ecclesiastici Annales, damnant gesta Sanctorum omnium; damnat, quæ errare non potest in fidei rebus, Ecclesia Catholica. de innumeris pauca memorabo. Quotannis ad D. Philippi Apostoli sepulcrum in Siciliâ plurimos energumenos liberari; adeò vt anno 1541. plusquam ducentæ feminæ huiusmodi fuerint numeratæ, auctorem habeo Thomam Fasellum *lib. 10. de rebus Siculis ca. 2.* idem cernimus in Brabantię Gelâ, ad S. Dympnę sepulcrū; in Flandriæ Rothnaco, ad reliquias S. Hermetis. scribit Turonensis puerum ægrotum, cum hariolo traditus fuisset sanandus incantationibus, sortibus, ligaturis, pro vitâ morti mancipatum: aliū eâdem luę laborantem, sumptis de sepulcro S. Martini pulueribus sanitati restitutum. [*d. c. 45.*] idem narrat, Iustinum magicis præstigijs ac laruis mire infestatum, suppositisse capiti frenum Constantini in quo claui Dominici vnius virtus intexta, & tertiâ vexationis nocte quietem recepisse. [*de gloriâ Mart. lib. 1. cap. 6.*] Georgius Monachus scribit oleo sanctarum reliquiarum addito ieiunio & oratione multos dæmoniacos à B. Auxentio sanatos. Hanc virtutem sepulchro S. Hereberti Colonienſis Episcopi, tribuit etiam Rupertus Tuitiens. *cap. vlt. eius vitæ*; de sepulcro Lutgeri Monasterienſis Episcop. referunt Monachi Werdenenses *lib. 2. vitæ eius c. 6.* de lipsanis capillorum S. Vincentij Ferrerij Petrus Rauzanus, *lib. 4. vitæ illius cap. vlt.* de S. Guthlaci zonâ Felix Crolandiensis *in eius vitâ*; de S. Richarij corpore Albinus Flaccus, *in eius vitâ*. Apud Cappenburgum quidam multas malignorum dæmonum infestationes patiebatur, vt adijt sepulcrum B. Godefridi omnia dęmonū phantasmata euanuerunt ✝. Meritò itaque S. Benno Misnensis Episc. toto vitæ suę tempore religiosè reliquias sanctorum colens, eas tanquam cælestem quendam thesaurum ∞ venerabatur. Meritò B. Ioā. Damascenus sanctorum reliquias vocauit, *quibus addo Theofrid. Abba. serm. de veneratione Sanctorum, & serm. de Sanctorum*

χ *D. Hiero. contra Vigilantium. D. Naz. orat. de B. Cipriano circa fin. D. Chrysost. in orat. contra Gentiles de sancto Babylâ, & homil. 16. in 2. ad Corin. Ambros. serm. 77. & 91. Rufin. lib. 2. hist. c. 25. Socrat. lib. 3. cap. 16. Euagr. lib. 1. c. 16. Sozom. lib. 7. cap. 26. Nicepho. lib. 10. c. 8. Greg. Turonen. lib. 2. de glor. mart. c. 45. plures alios citat ex nostris Io. Gibbonus eruditâ Disputat. de Sanctis à num. 319. excusâ Treuiris: & Bosius lib. 15. de signis Ecclesiæ. c. 7. 11. & 12. & Thyr. p. 3. de dæmoniac. c. 43. & adhuc accuratius p. 3. de locis infestis. c. 67. Hi multos citant, reliquijs.*

✝ *Surius to. 7. ex Anonymo coætaneo S. Godefridi.* ∞ *Emserus c. 25. eius vitæ.*

fontes ſalutiferos, ex quibus plurima ad nos beneficia manãt, ſuauiſſimumque vnguentum profluit α.] Meritò tot olim & hodie ad eorum ſepulchra inſtitutæ fuerunt peregrinationes, & ſuſpenſæ tot coronæ, atque anatemata. Cauendum dumtaxat, ne quas in hoc cultu Sanctiſſimo ſuperſtitioſas cærimonias miſceamus, vt monet Siluest. *verbo reliquiæ*. Sanctis enim odioſa ſuperſtitio, grata religio. Teſtata id fuit B. Glyceria martyr, ex cuius corporeis exuuijs vnguentum ſuauiſſimum, & ſaluberrimum morbis omnibus medicamentum fluere ſolebat: quadam verò die, cùm Epiſcopus Perinthi inſcienter argenteum quoddam Vaſculum emiſſet, quod Magicis miniſterijs impenſum fuerat, continuò deſijt ſacri fluor vnguenti. Re nouâ perculſus Antiſtes ad preces confugit, diuinoque impulſus ſpiritu vas nouum amouit, & antiquum reposuit, ac protinùs vnguentum ſicuti prius ſcaturire cæpit. Quocirca rem diligentius inquirens, comperit vas illud nefandis rebus ſeruijſſe; quod ſimul atque ad Imperatoris aures peruenit, habitâ quæſtione, tanti criminis reum, vti par erat ſupplicio affici iuſſit.] *Narratur à Nicephoro lib. 18. ca. 32.*

α *Libr. 4. de orthod. fid. c. 1.*

NONVM, in Eccleſiâ quoque vetuſtiſsimum, & miræ efficacitis eſt, *aqua benedictione ſacrâ & ſollemni ritu ad id inſtituta*; eaque duplex, vna baptiſmalis in vigiliâ Paſchæ & Pentecoſtes conſecrari ſolita, quæ iure Canonico comprobatur β: altera luſtralis, ſingulis Dominicis initio primi ſacri conſecrata, nominatim ad dæmonis impetum reprimendum, & alia pericula auerruncanda; iam in vſu ante Alexandri primi γ tempora, & ſemper à Catholicis omnibus, magno cum fructu, retenta honorataque. Meminit *in vitâ D. Gregorii Magni* Ioannes Diaconus monaſterij, per eius aſperſionem, à dæmonibus liberati: hodiè miraculum iſtud apud Indos ſæpè renouatur δ. Plura referunt alij exempla. de Ioſepho quodam Epiphanius ε; ſcribit, cùm adhuc ille Iudæus eſſet, inſanum quendam ab eo per aquam cruce ſignatam, ſanitati reſtitutum: de feminâ, quę magicis pręſtigijs in equam transformata putabatur Palladius teſtatur, cũ B. Macarius aquam benedi-

β *c. in Sabbato, & cap. nec quenquã. de conſecr. d. 4.*

γ *Alex. I. ep. 1. Concil. Nannetenſe. c. 5. Rhegino lib. 1. de diſciplin. Eccleſ. c. 110.*

δ *li. 2. epiſt. de reb. lapon. epiſt. 1.*

ε *Epiphan. hæreſ. 30. Pallad. Lauſiac. cap. 19. Theodoret. lib. 5. hiſt. c. 21.*

benedixiſſet, ſuperque caput eius precatus fudiſſet, feciſſe, vt, quod erat, omnibus videntibus femina videretur. Apud Theodoretum Marcellus Epiſcop. Iouis Apameni fanum cùm dirueret, atrum dæmonis ſpectrum flammæ vim ne materiam ligneam depaſceretur, impedire cernens, aquam ſignaculo crucis muniuit (h. benedixit;) & eâ iuſſit flammam adſpergi. contactum non ferens improbus ille aufugit, & aquâ quaſi oleo excitatus ignis momento temporis fanum conſumſit. B. Theodorus Archimandrita noxas omnes aquâ benedicta ſolebat repellere; etiam morbos à dæmonijs illatos, vt à Phentino illo apud Tantændiam; qui obuius dæmoni in formâ canis ſolo illius hiatu in grauiſſimam ægritudi-
» nem inciderat: vt à Theodori cuiuſdam tribuni domo; in qua
» homines & animantia omnia à dæmonibus cruciabantur; &
» cùm domeſtici pranderent aut cœnarent, lapides ſuper men-
» ſas iaciebantur. Ex quo magnus omnes terror inuadebat, &
» mulierum telæ rumpebantur, & tanta ſerpentium & murium
» multitudo domum occupabat, vt præ formidine in eam in-
» gredi nemo auderet. Domum igitur Dei ſeruus ingreſſus, to-
» tam noctem pſallendo & Deum obſecrãdo traduxit: & aquâ,
» cui benedixerat, totam domum aſpergens eam à ſpiritibus
» immundis liberauit.] Hactenus Georgius presbyter ſæpiùs iam citatus. Idem poſtea hoc quoque recenſet illuſtre miraculum; Apocomenſis vici incolę bouem occiderunt, vt car-
» nibus eius veſcerentur. Contigit autem vt omnes, qui ex illis
» carnibus comederant, in morbum inciderent, & iacerent vt
» mortui. & quicquid carnis reliquum fuit, nigrũ euaſit ac fę-
» tidum. Qui igitur ex carne illâ non guſtarant, id, quod acci-
» derat, viro ſancto nunciauerunt. Qui reſpondit, exitium iſtud
» à phalange dęmonum, qui per lebetes pertranſierant, proue-
» niſſe. Et cùm eo tempore non poſſet cum illis diſcedere, be-
» nedixit aquæ, quam per vnum è fratribus miſit, vt periclitan-
» tes conſpergeret, eiſque bibendam propinaret. Quo facto,
» cuncti tanquam è ſomno ſurrexerũt, præter vnum, qui mor-
» tuus eſt. Ioannes enim procurator, cuius fratri ea calamitas

conti-

contigerat,non exſpectans viri ſancti benedictionem, accurrit ad mulierem veneficam ; &, dum eius incantationes adhiberet fratri,ille animam egit.] S. Huberti Epiſc. Leodienſis, veri dæmonomaſtygis habitaculum multiplices cateruæ dæmonum inuaſerant : id animaduertens vir Dei, puero dixit; Vade,aqua quæ ſacerdotali conſecratione ſale admixto benedicta,& ad effugandam inimici nequitiam orationis virtute imprægnata eſt,liquorque olim itidem (*en chriſma*) Apoſtolicâ auctoritate benedictus, huc deferatur: quorum aſperginе atque liturâ mox ita effugabuntur hinc inimici viruléta phantaſmata,vt ampliùs ſua non audeat inferre machinamẽta.] Hactenus Anonymus D.Huberti diſcipulus vel familiaris, ſcriptor vitæ illius. S. Eligius Nouiomenſis Epiſcopus, quinquaginta amplius energumenos ſimul porrectâ eis aquâ benedictâ liberauit,vt refert æqualis eius S.Audoënus [ ]. Sed & S. Laurentius Dunelmenſis [a] in Britanniâ, & S. Annon Archiepiſcopus in Germaniâ, & S.Maclouius in Gallijs,alijque duo apud Petrũ Cluniacenſem, ſæpe dæmones hoc rore fugauerunt : nónne contumaciores dęmone Germani,Galli, Britanni Caluiniſtæ ; qui tam ſacram vndam, vt hydrophobi atque lymphati auerſantur? horum vnus è numero Wierus ſcribere fuit auſus, in Gręcorum Eccleſiâ hanc aquæ benedictionem,vt ſuperſtitioſam damnari. quæro in qua? nó veteri. quomodo Theodorus, Theodoretus,Palladius approbarent? Agnoſcit aquę benedictionem D.Dionyſius Areopagit. *c.2. de Eccleſ. hierarch.*& in Scholijs ad eum agnoſcit Pachymer. fol.128. An ergo in adhuc recentiore Schyſmaticâ? nihil miror hęretico tales placuiſſe duces. Sed accedant & certæ fidei quędam narrationes. Rigæ anno 1583.Ruthenus quidã cùm ſæpiùs moneretur,vt cum Eccleſiâ Romanâ rediret in gratiã, ſemper autem obſurdeſceret,ſine pœnitentiâ deceſſit. Ex eo die varia ſę in eius domibus ſpectra domeſticis offerebant, aſſidentibus auferebantur menſæ, nemine comparente : cubiculorum fores, non modò peſſulis verùm etiam ſerâ penſili obfirmatę totis cardinibus euertebantur. è ſummis ædibus lapides

[*libr.2.vitæ S.Eligij.c.20*]

[a] *vide Suriũ in vitis horũ Sanctorum. & Cluniacẽſ. lib.1.c.7. & 14. & plura recenſentẽ de vi aquæ benedictæ Gretzerum lib.4. de Cruce.cap. 36.*

„ lapides ingentes iaciebantur pice fœdati, quos se tractasse per-
„ hibet Sacerdos è nostris: quidam autem Polonus, quē pater
„ idem se vidisse affirmat, adeò grauiter est vulneratus in verti-
„ ce, vt dies aliquot iacuerit semiuiuus. in eadem domo cùm
„ multum straminis esset, id totum in minutissimas partes com-
„ minutum est. Denique hæc & id genus alia cernebantur ple-
„ na terroris; quæ non obscurè quantum sibi ius in ijs ædibus
„ sumsisset Satanas, indicabant. ingressus in eas is quem dixi Sa-
„ cerdos cum comite altero, aquâ benedictâ thureque adhibi-
„ tis expiauit, quo exorcismo omnis tumultus dęmonum con-
„ quieuit, id quod multis deinde gratijs ædium domini testati
sunt.] *ita litteræ Collegii Rigensis illius anni.*

In Mexicanâ prouincia sedes etiam Pascuarę Societas no-
stra posuit, ibi circa annum 1587 (*vt litteris prouinciæ illius*
„ *accepimus*) erat Indæ fœminæ puer, quem cunctis noctibus
„ cùm cubaret, eripi sibi à latere sentiebat, deinde reponi, quò
„ raperetur ignara. ipse puer interea vitali spiritu in dies ege-
„ sto lentâ tabe properabat ad finem. huic puero salutare fuit
„ in ædem sacram deduci, & lustrali aquâ, adhibitis compreca-
„ tionibus sacris, adspergi.

Sequēti anno octuagesimo octauo, Viro cuidam Treuiris
„ mulier rustica nescio quid ouorum offerebat, excipit pileo
„ pedisequus, mox pileum ouis expositis imponit capiti, &
„ statim vsqueadeò vexari cœpit dolore, vt penè desiperet. con-
„ fugit nescius quid ageret in ædem sacram, incensum caput
„ immergit in vas promptum aquæ lustralis, conualescit: maga
„ comprehēsa in quæstione dixit, oua sic fuisse venenata, vt gu-
„ stantibus interitum, extuberationem tangentibus essent pa-
ritura.] *Litteræ Treuirenses anni 1588.*

Mussiponti anno 1593. Virgo ætate prouectior, tot incita
„ furijs, vt obsessa diceretur, recitatis à Sacerdote nostro Lita-
„ nijs; infecta altera maleficijs, epotâ salutari aquâ; alia vexata
„ à maligno spiritu, appensâ ad collum sacrâ cerâ cælestis ag-
„ ni ad se rediere, mox & confessæ decessêre è vitâ, cùm essent
„ precibus intentæ.] *Sic Litteræ Prouinc. Franciæ illius anni.*

Franciſcus Lopezius Gomara quoque teſtatur dæmonum ludibria & apparitiones apud Indos tribus potiſſimùm remedijs diſcuti & depelli ſolita efficaciſſimè, Venerabilis Sacramenti Euchariſtiæ præſentiâ, Crucifixi imaginibus illatis, & aquæ benedictæ aſperſione. idque non ſemel ipſos cacodæmones Indis confeſſos. *lege Hiſt. Mexicanæ cap.235.*

DECIMVM exhibent remedium res aliæ Catholico ritu EE ſolitæ benedici ad hunc effectum, vt cereæ formę orbiculares quas *Agnos Dei* vocamus, propter agnum vnâ in facie impreſſum, de quorum effectibus liber exſtat Vincentij Bonardi. multa quoque Petrus Matthæus in 7. Decretal. cùm conſecrantur à Pontifice Maximo, poſtulat ille à Deo, vt deuotè geſtantibus Deus tribuat; quæ breuiter his verſibus complexus fuit Fruſius noſter;

Poſtulat in primis ſacrati aſpectus vt agni, »
Agnum ad cæleſtem concita corda leuet: »
Vtque ſalutiferæ memores vitæque neciſque, »
Criminis & vitii noxia vincla terant. »
Hoſtis vt inſidias Stygii ac certamina vincant, »
Decipulas mundi, carnis & illecebras; »
Corporeos nobis morbos, caſuſque repelli, »
Præſertim horriferos, mortificoſque petit. »

Item *orana benedicta, cerei benedicti, ſal benedictum, & panis benedictus.* Inter quæ panis benedictio tum ob antiquitatem, tum ob crebra miracula, celeberrima ſanè videtur. Etenim & meminit illius non vno loco D. Paullinus in Epiſtolis θ: & eo vſi contra dæmones varij Sancti viri, vt B. Elphegus Cantuarienſis in Danis ſanandis (*auctor Osbernus in eius vitâ*) & S. Wolphelmus Abbas in morbidæ feminæ curatione (*auctor Conradus eius diſcipulus in vitâ S. Wolphelmi*) & B. Hildegardis, cùm improbo amore nobilem puellam Treuirenſem liberauit [*Theodoricus Abbas lib.3. de vitâ S. Hildegardis ca.9*] & S. Marcellus Abbas Eugenij cuiuſdam vxorem ex ipſo mortis limine in vitam reduxit, vt narrat menſe Decemb. Metaphraſtes. Sed iſta ſatis multa pijs, impijs nihil ſatis, vt credant;

θ *vide Steph. Duranti lib. 2. de ritibus Eccleſ. Cath. c.58.*

dant; quiduis plus satis, vt nauseent. *Lege, si lubet, Gretzerum lib. 3. de Sancta cruce cap. 37.* Accipite & ista ex Epistolari Hi-
„ storiâ paucis nota: Drepani fuit anno 1585. paterfamilias qui-
„ dam, cuius in ædibus, variæ dicebantur aliquot iam menses
„ ex occulto voces existere. familiaris is erat dæmon, qui varijs
„ modis conabatur hominibus illudere. iaciebat saxa prægran-
„ dia, nullius tamen capitis detrimento: vasa quoque domesti-
„ ca altè iaculans, non frangebat. cumque in his tectis fidibus
„ caneret adolescens, dæmon, cunctis audientibus, lasciuis can-
„ tibus prosequebatur testudinis sonum, aperteque dæmonem
„ se esse iactabat. cumque ædium dominus vnâ cum coniuge
„ quoddam in oppidum, ad sua negotia discederet, comitem
„ sese dæmon adiunxit: cùm autem ille madefactus aquâ plu-
„ uiâ rediret, nequam spiritus antevertit, sublatisque de viâ cla-
„ moribus, præmonere domesticos cæpit, ignem vt exstruerent,
„ herum iam esse in ianuis, totum imbribus madefactum. Ve-
„ rùm cùm ita se illudi Dominus ædium intelligeret, minitatus
„ est dæmoni adducturum se patrem de Societate, qui è suis
„ eum sedibus exturbaret: ille verò, ne id faceret clamitare, mi-
„ nitarique inimicitias & odium, & quamdiu Pater in ijsdem
„ ædibus versaretur fore, vt sese conderet & occuleret. Venit
„ tamen herus ad patrem, & rem illi narrat ex ordine, domum
„ etiam mutat, & se illis molestijs liberet obtestatur. Pater, ne
„ imperita multitudo elata cupiditate videndi, id quod fore
„ videbatur, accurreret, ad eum sibi proficiscendum non cen-
„ suit: tantum monuit vt ipse, & tota eius familia *ablutis generali*
„ *confessione peccatis, cælesti pane* se confirmarent, cauerentque
„ ne quis aut ex domesticis, aut ex externis, sermonem cum
„ hoste miscerent, néue ex eo, vt antea fecerant, occulta perqui-
„ rerent; riderent potiùs, quæ ab eo dicerentur, & vt orta ex
„ mendacij patre planè contemnerent. Illi cùm se facturos re-
„ cepissent omnia, dedit eis pater ex consecratâ *cera agni cælestis*
„ *simulacrum*; quod filiæ ceruicibus, vt quæ omnium maximè
„ à dæmone vexabatur, insererent. Hic terrere dæmon cæpit
„ clamoribus filiam, minitarique ni ceram illam abijceret, fore

vt ei obtorto collo animam eriperet. Sed illi patris monita & „
consilia secuti; cùm loquenti responsa non redderent, seseque „
inuicem contra hostem Sacramentorum telis armarent, facilè „
se ab eius insidijs molestijsque tutati sunt.] „

In Treuirensi ditione hoc ipso tempore, vt sunt plurimæ illic sagæ; quædam puerum octo circiter annos natum, suis „ præstigijs ac carminibus circumuentum, in eas sedes solita e- „ rat abducere, vbi per licentiam noctis ac tenebrarum nefarijs „ lusibus indulgerent. hic suæ quoque partes puero dabantur, „ vt dum illæ choreas consertis manibus inter se ducerent, is „ earum saltationem tympano prosequeretur: nec modò ludo- „ rum erat chorique spectator, sed sæpe etiam præstigiarum „ quibus illæ humanis corporibus vitiisque nocent. Hunc Ar- „ chiepiscopus deductum in aulam custodiri iussit, vt Catechis- „ mo, cuius erat planè rudis, imbueretur: cui cùm sacerdos no- „ ster *effigiem cæleſtis agni* de ceruicibus suspendisset, noctu ad- „ fuit dæmon, grauiterque puerum increpans, quòd tam facilè „ se decipi passus esset, iussit ceram illam, ni vapulare vellet, ab- „ ijcere: territus puer imperata fecit, continuoque dæmon, eo „ quod iam metuebat amoto, ad muros vrbis eum abripit, ni- „ groque impositum hirco, ad impurissimas sagarum regiones „ momentò transfert. Qui cùm aliquamdiu inter veneficas la- „ titasset, restituitur iterum in Palatium, fractâ implicitaque no- „ dis resticulâ, vnde cera illa pendebat.] Is puer Archiepiscopi „ & Ciuitatis petitione in Collegio nostro inclusus seruatusq; donec doceretur quę ad disciplinam Christianam necessaria, vt cùm postea rediisset in aulam, Sacramentis religiosè munitus à dæmonum laqueis eriperetur. quod & denique factum. etsi postea relapsum criminis post aliquot annos pœnas dedisse debitas inaudiui.

Anno subsequente in eadem ditione fuit adolescens rusticus, sed peracri ingenio intra quintumdecimum annum. Hic non semel accesserat ad feralem locum vbi permisti feminis mares, & ætatis teneræ maioribus dæmone magistro e- „ pulabantur, noctis licentiâ discrimine pudoris exstincto. ipse „

tamen

„ tamen nondum Deo Deiparæque renunciarat, execrandas
„ nondum precationes fecerat dæmone prçeunte. Felis tantum
„ cerebrum cùm sumpsisset in cibum, decrescente lunâ senti-
„ bat sibi mentem imminui. Vbi Treuirensem ingressus est vr-
„ bem, quam nunquam antea viderat; eò nimirum ducente ad
„ supplicium, qui duxerat ad maleficiũ; vti fanaticus deductus
„ est in ædes Principis, vt, seorsim ab alijs certâ in domus parte
„ curatus à nostris, dęmonem excuteret. Sed cùm ei nulla à dæ-
„ mone nocte daretur quies; coniuratisque à quibus diuerbera-
„ batur, vel *cereâ effigie sacri agni*, quam ad collum habebat,
„ auulsâ; Archiepiscopo placuit mitti in Collegium Societa-
„ tis: nec hic quidem fuit misero pax, nisi solemni ritu cubicu-
„ lo expiato. pretium erit quædam ex ijs memorare, quæ ab ip-
„ so narrabantur. ita enim ipsimet Antistiti ille: cùm exercere-
„ tur nostra comessatio, fuit vnus è tuâ cohorte, qui gloriatus
„ est quadam nocte (indicabat enim eam quæ fuisset) dormien-
„ ti tibi potionem pestiferam ingessisse, reperto ad te aditu ex
„ occasione *agni Dei*, quem iturus cubitum reliqueras impru-
„ denter in mensâ. quod si paullò capacior fuisset calix mor-
„ tem non effugisses. Certè ipse Archiepiscopus dixit, se post
„ illam noctem ita infirmâ fuisse valetudine, vt per aliquot dies
„ decumbere cogeretur. Cùm hæc dicens in magnâ coronâ
„ nobilium non faceret fidem, ad Præfectum Vrbis, quin & te,
„ inquit, nostræ lamiæ bis inuaserunt; sed ab eâ pixidulâ quam
„ fers continenter, vbi sunt imagines binæ, & nescio quid con-
„ secratum (*agnum Dei* intelligebat) sunt à conatu repulsæ. de
„ harum gestatione rerum confessus est Præfectus.]

Alius à dęmone obsessus, canẽ magis ringendo & latrãdo,
„ quàm ratiocinando & loquendo hominẽ, se esse ostendebat:
„ hîc à Burgundiâ vsque ad nos adductus, vique summâ cõpul-
„ sus in templum, non prius desijt canem agere, quã *agnus Dei*
„ *in collum* insertus est: tum demum obmutuit, & humanitati
„ redditus, salutari animum confessione purgauit. idem amule-
tum alteri fuit eodem morbo laboranti.] *Ex litteris Germa-
niæ superioris, collegii Friburgensis*, Anno 1590. ex eadem

Prouinciâ in hæc verba Oenipontani; vt grauitati morborum „
medicamentorum respondet vtilitas, terriculis diaboli oppo- „
nitur multis in locis *sacrarum plangunculârum* vsus. ex eo gene- „
re nonnulla ponentur. Affirmabat se quidam inferis destina- „
tum ob scelera commissa, furijsque agitatus inuocabat dæ- „
monem subinde, quem & adesse monstrabat, pauentibus a- „
lijs, indicis intentu: hunc persanauit vnus è nostris mollibus „
primò delinitum verbis, mox etiam ad confessionem addu- „
ctum, donatâ, quam piè demitteret in pectus, *bulla agni cæle-* „
stis. Corpus quidam animamque diro animarum prædoni „
deuouerat tempore præstituto: horâ ferè instante, (vt sæpè „
praua consilia, & nimiùm calida reputantur post factum) mæ- „
stus atque anxius adit sacerdotem: eum dum consulit tremẽ- „
tibus labris, dëerrantibus oculis, repentino pauore; Opem, „
exclamat, infelici, opem. quin tu expedis, pater, auxiliare ali- „
quod sacrum. Quærenti nostro, ecquid nouit? Astat, inquit, „
ante ostium hostis, operiens abeuntem & hostili vultu mini- „
tans raptum ex condicto. ergo huic quoque *simile remedium* „
allatum est. Neque hæc sunt famâ incognita. Rusticus cùm „
inaudisset Oenipontiagere viros, qui veneficia & prestigias „
certis medicaminibus abigerent, in collegium venit, medi- „
cinam (hoc verbo vtebatur) petens aduersùs diabolum. in- „
terrogatus quid intelligeret nomine medicinæ: haud scio, „
respondit: nihil enim præter auditum habeo: sed istud quid- „
quid est, quod diabolum fuget. Datâ igitur *particulâ cereâ*, quã „
salutarem sensit adeò, vt paullo post vni è nostris per ipsius „
oppidum iter facienti, cùm propterea obsideretur à pluribus, „
septuaginta amplius fuerint dispertiendę.]

Tum etiam è Turnonensi collegio perscriptum; Puella re- „
cens nuptui collocata, post horarum trium irritam luctam cũ „
horrendo spectro, sono vocis motuque corporis energume- „
nam referebat: mox breui gestatione *sacratæ agni imaginis*, quã „
à nobis acceperat, est in pristinum restituta.]

Sub idem tempus Auenioni mulier maligno vexata spiri- „
tu, cui suaserat vnus è nostris vt conueniret sacerdotem (dato „

interea

interea parentibus cœlesti agno, quem ignarę insuerunt in vestem) cùm consilium obliuiscitur, aut differt, à quatuor quasi felibus per fenestram raptata est supra domesticum tectum: mox audiuit humanâ voce minantem præcipitium, nisi *ceream imaginem* abijceret, quam in veste habebat. Intellexit illa quid esset, & agnouit suasores mali. ergo magno animo negauit facturam, statimque conuersa ad preces, relicta est (vt eam inuenit maritus excitatus clamoribus) de tecto suspensa.]

Anno 1590. Treuiris acceptam adolescens iniuriam, cum
» insigni rerum iacturâ, à quibus minimè debebat, ferebat ini-
» quiùs quàm Christianum deceret: ita dolore atrox & mæro-
» ris immodicus, cùm sub crepusculum solus obambulat, dæ-
» monem haut occasionum ignarum aut segnem obuium ha-
» buit, effigie viri nobilis, atro colore: exhorruit primùm, sed
» salus dicta timorem dempsit. Quærenti causam tristitiæ, res-
» pondet quod erat: tum dæmon præcisam omnem spem reci-
» piendæ pecunię per validiorum potentiam interuersę: proin
» se sequatur: compensaturum omnia leui negotio. Cui ado-
» lescens. A notis mihi & ab amicis imponitur, & habebo fidem
» ignoto, & quem nunc primùm adspexi? *bone Deus.* Hoc ex- *En vnum remedium.*
» tremo dicto velut fulminatum monstrum hominis in auram
» cessit. postridie eadem horâ idem agitanti, offert se mulier a-
» mœno cultu, orat breue spacium secreti recessus: abnegat iu-
» uenis: instantem, repellit. Exin suadet illa, proferat è cubicu-
» lo gladium, & in aduersum parietem impingat: recusat prin-
» cipiò: demum, nescius quid ageret (aut cura abstulerat men-
» tem) morem gerit: inter feriendum parietem, *Deus bene ver-*
» *tat*, exclamat: hoc quoque secundum fulmen dæmonem ab-
» egit. Redijt & tertiò (hærebat enim adhuc infixa animo soli-
» citudo, & pellax non deserebat) mulierem assimulat pollen-
» tem ætate ac formâ: in stuprum illicit lasciuâ voce gestuque,
» nec se continet intra verba, vim adfert renitenti: vociferatur
» iuuenis opem implorans: accurrentibus subitò domesticis,
» improba facies euanuit: at ipse confectus lassitudine linquēte

animo

animo repertus: rogatus timoris causam & clamoris, ne hiscere quidem: adeò iacebat rigentibus oculis exanimatus, per metum etiam voce amissâ: igitur collocatur in lecto ac refouetur, simulque reuocatur animus *aspersu aquæ piacularis*. postridie rem omnem exponit, & nostrorum suasu *sacris mysteriis, consecratâ cerâ*, cæterisque armis formidatis diabolo, instructus, ita perterrefecit aduersarium, vt apparere desierit.] *Bencius in litteris Rhenanis d. anni.* Fit tamen aliquando Dei permissu, vt hoc remedium non iuuet, maximè quando per aliud glorioſius vincere decreuit Deus, vt per nudum nomen IESV vel MARIÆ. verissimo id euentu comprobatum Augustæ Vindelicorum anno supra millesimum & quingentesimum nonagesimo primo: vbi adeptio *consecratæ ceræ cum imagine agni*, multis præsens remedium in horrificis à diabolo monstris, & terroribus nocturnis fuit: alicui tamen, quasi contemneret dæmon, palàm apparens, & magnâ oblatâ vi argenti ad flagitia impellens, retinaculo perrupto, abiectoque intuolucro; IESV & MARIÆ inuocata nomina saluti fuere.] *Idem in litt. Germaniæ Superior.*

En Secundū. Tertium. Quartum.

Anno 1589. mulier quædam quæ chirographo, quod proprio sanguine conscripserat, se dæmoni deuouerat; cùm resipiscenti illud dæmon sæpiùs ostentaret; freta *diuini agni* præsidio, cuius imagine pectus munierat, cùm reddi chirographum sibi iussisset; tandem vidit illud in cinerem & fauillam conuersum ad pedes sibi abijci.] *ita litteræ Colonienſ. & Treuir. Collegii.*

VNDECIMVM sunt *pia scripta seu amuleta sacra* ad collum appensa, vt symbolum Apostolicum, Initium Euangelij D. Ioann. *In principio erat* &c. vel psalmi alicuius particula; quo & olim vsi multi, & scribit Eman. Costa 1 Hormutij nostris temporibus, hoc pacto dæmonem ex energumenâ pulsum. Sed vt hoc remedium sit licitum, duas conditiones B. Thomas exigit x: Prima est, vt pijs verbis nihil superstitiosum admisceatur, verbi gratiâ, si fideret quis figuræ, coloríue litterarum, vel modo scripturæ, vel materiæ membranę, vel atramenti.

1 *Comment. ver. Indic.*

x 2.2. q. 96. a. 4.

menti. secunda conditio, vt recta sit gerentis intentio, veluti si pius verborum sensus obseruetur, spes verò figatur in Deum, idque fiat vel ad professionem fidei veræ, vel ob alium pium & sanum finem, effectusque à diuinâ potentiâ, sub eius beneplacito, exspectetur. Vide quæ diximus libr. 1. q. *de Periaptis, & periammatis.*

FF VLTIMVM accedat *pulsatio Campanarum Ecclesiæ Catholicæ* (nam hæretici magis oblectantur tonitruis bombardarum) quam docet experientia quotidiana dæmonibus adeò infestam & inimicam esse; vt ab ijs excitatæ tempestates, vel ingruentes impediantur, vel iam ortę sedentur & aliò auertantur, vt rectè docuit Concil. Colonienſe λ; & confirmat exemplo quodam Venerabilis Petrus Abbas Cluniacens. μ

λ cap. 14.

μ libr. 1. de mirac. c. 13.

» Cum aliquando (inquit) frater quidam Ioannes nomine,
» natione Italicus, regularis disciplinæ seueritatem fastidiens,
» etiam fugere de monasterio cogitaret: ipse ei Diabolus Ab-
» batis specie assumtâ se obtulit. Nam duobus dæmonibus in
» specie monachorum se comitantibus, fratri in quodam mo-
» nasterij loco secreto soli residenti, multaque secum voluen-
» ti, opportunum fallendi tempus se inuenisse credens appa-
» ruit, eique assidens dixit: Ego (frater) modò huc hospitandi
» causâ diuerti, sed casu te conspiciens, agnoui multâ te sol-
» licitudine laborare, multosque in corde tuo cogitationum
» æstus versare. Quorum causa, licet quibusdam referentibus
» mihi ex parte nota sit: si tamen eam plenius indicaueris, po-
» tero forsitan vtile tibi dare consilium. Vnde, quis sis, & qua-
» re mæstus sis, amico quærenti expone. Cumque frater ille
» ignoto, vt putabat, homini secreta cordis sui aperire formi-
» daret, & se tantummodò natione Italicum esse respondisset:
» dæmõ, qui monachus videbatur, adiunxit: & ego ipsius regio-
» nis abbas sum, & tibi benè in omnibus auxiliari possum. Noui
» enim, licet tu reticeas, quod abbas Monasterij huius & ceteri
» malè te tractant, neque vt dignũ esset honorant, insuper mul-
» tis sæpè iniurijs & contumelijs vexant. Vnde admoneo te,
» vt tibi consulas, & locum hũc omnimodis pernicioſum dere-

linquas,& mecum recedas. Paratus enim sum te ab his malis „
eripere,& Abbatiam meam quæ Cripta ferrata dicitur perdu- „
ctum,omni te ibi honore sublimare. Ad hoc frater respondit. „
Ego hinc exire nullo modo possum, quia & clausura mona- „
sterij prohibet, & fratrum me multitudo circumdat. Tunc „
Diabolus; Nec ego, inquit,quamdiu hîc fueris, te in aliquo „
iuuare potero: sed fac qualibet arte, vt septa monasterij trans- „
grediaris: quod postquam feceris,ego statim adero, teque ad „
locum meum, vt dixi perducam. Sed misericors Deus, qui „
non permittit nos tentari supra quàm ferre possumus, non „
vltrà passus est hostem procedere: sed, sicut scriptum est, *qui* „
fecit illum, applicauit gladium eius. Quando namque hoc age- „
batur, fratrum conuentus in refectorio,ex consuetudine,ho- „
râ cœnandi residebat: quâ expletâ,à Priore,secundum morem, „
vno ictu scilla percussa est. Quo sono audito mox dæmon, „
qui Abbatem se fingebat,actus diuinâ virtute, à fratre cui lo- „
quebatur se abripuit,& præcipiti cursu ac maximo impetu ad „
latrinas quæ proximæ erant,tendens,vidente fratre iam dicto „
in earum se inferiora demersit.] Idem quotidiè fatentur ma- „
leficæ, si,quando à dæmone ad conuentus feruntur, vel inde
domum referuntur, signum campanæ audiatur; confestim
dæmones ipsarum baiulos spurcũ onus in solum deijcere,&
fugâ trepidos dilabi. Recentiores historias ex actis iudiciarijs
fidelissimè depromptas,cum Martino de Arles v, & Grillan-
do,non paucas nec illepidas suggerunt Binsfeldius,& Nicol.
Remigius;qui sapienter nos admonet cauere à duabus tech-
nis Lamiarum,mendacio confutis: dum inquiunt primò hûc
sonitum campanarum inefficacem esse, postquam tempestas
se in territorij,vbi campanæ sunt,terminos penetrauit: quasi
vero aliquæ potentiæ diuinę sint metæ ponendæ, vel Deus
non semper paratus sit nos à maleficijs, cùm expedit, eruere.
alterum,dum aiunt,non prodesse sonitum campanę,cui dum
lustrabatur, concubina Sacerdotis nomen imposuit. quo
quid magis ridiculum?

v *Arles, tractat. de superstit. Grilland. libr. de sortileg. q. 7. Binsfeld. de conf. ff. Malefi. post concluſ. vlt. dub. 6. Remig. lib. 1. dæmonolat. c. 26.*

Obserua hîc (Lector) quæso duo. primò vulgus censere
campa-

campanas baptizari, quod & Maximilianus I. Imp. putauit, vt patet ex grauaminibus sedi Romanæ ab eo propositis: arripiunt hæretici, & acerbissimè in hunc morē Brentius, Caluinus, Wierus, quem vocant campanabaptismum, inuehuntur. Sed hic mos illorum est, affingere Ecclesiæ errores idiotarum, vt transfugio & schismati suo nefario & monstruoso colorem aliquem inducant. Verissimum est, quod rectè docuit Cardinalis Hosius o; campanas non baptizari, sed benedici. Legant ipsum Pontificale Romanum; de baptismo nihil inuenient. Legant Alcuinum Flaccum, & reperient hęc
» verba; Neque nouum videri debet campanas benedicere, &
» vngere; & eis nomen imponere. En tibi verè & integre ritum totum. an hoc est baptizare? Sed ecce, inquiat aliquis, tibi in Capitulari Caroli Magni prohibetur, ne qui clocas (*h. campanas*)
» baptizent. Sed (quod Vitus Amerbachius etiā non diffitetur) non benedictio illa de qua eius præceptor Alcuinus, sed quæ fortassis tum irrepserat superstitiosa quæpiam baptizatio & intinctio campanarum in aquam, prohibetur. Alioquin etiam benedictionem alibi à Gallis scriptoribus baptis-
» mi nomine scio nuncupari. Iuo *serm. de Sacr. dedicat.* Ipsum,
» inquit, templum suo modo & ordine baptizamus.] quid hoc, nisi benedicimus vel consecramus? Hanc benedictionē etiam Græci olim nouerant. Nam apud Georg. presbyterum lego, B. Theodorum archimandritam tintinnabulis benedixisse. vixit autem ille D. Gregorij Magni temporibus. Nolæ in Campaniâ inuentas campanas Strabus est auctor, *lib. de reb. Eccles.* inde à Nolis nolæ, à Campaniâ campanæ. putatur ante mille annos D. Paullinus Nolanus Episcopus instituisse, vt tubis veteris o testamenti argenteis & corneis succederent, & populum ad festorum cultum, missarum sollemnia, & horas Ecclesiasticas conuocarent: quid hîc Deo displiceat? benedicuntur, vt fragore suos spirituales hostes terreant & repellant. quid hic superstitiosi? Nomen illis in Beati alicuius honorem imponitur, vt illius quasi commendetur tutelæ vas metallinū, diuinæ laudis instrumentum. quid dignum reprehensione?

o *lib. 5. contr. Prolegom. Brentij.*

Num. 10. & 29. Leuit. 23. Sorbon. Ioseph lib. 3. antiquit. 15.

Effectus illos non tribuimus formæ, seu arti, vel naturæ metalli. Non obtusa adeò Catholici pectora gestamus, nec Sol veritatis ab Ecclesiâ tam procul auersus radios suos elongauit. Non asserimus, quod Petr. Mexia ϖ, discuti has procellas vi sonitus aërem dissipantis. fecerit hoc efficaciùs sulphurea belli machina. poppysmis foret velle Iouis fulmen dispellere. foret in Gentilium opiniones deliras incidere de æris sonitu dæmonum fugatore; de quibus, videndi Alexand. Aphrod. & Macrobius ρ. Tribuimus ergo vim efficientiamque omnem consecrationi siue benedictioni, sic diuino iussu seu dispositione operanti. Dei virtus, Dei digitus agnoscendus. talia Deus diuinæ suæ protectionis & potentiæ suauiter omnia disponentis, & fortiter operantis signa notasque Ecclesiæ sponsæ suæ tribuit. Serui nequam dæmones hunc sonũ, quasi Dei viui imperantis fugam recognoscunt prçconium: haut aliter quàm subditi omnes, etiam inuiti, regij saluiconductus signum reuerentur. σ

Obseruandum præterea, Non semper Ecclesiastica ista remedia esse efficacia, neque semper homines per ea maleficijs liberari: duas verò huius rei causas præcipuas videri. alteram peccatum maleficio læsi, vel medicinam adhibentis, maximè si ea non vacet superstitione, vel si modicam spem fidemque habeant; propter quæ, indignos effectu se præstant: causam censeo alteram, maius bonum ægri seu læsi. nam afflictio & ægritudo solẽt à multis peccatis homines abstrahere, aut præterita peccata expiare, aut patienti meritum adaugere, & spectantibus patientiæ aliarumque virtutum specimen præbere. Quid? quod & Gentiles intellexerunt, prçstabilius & felicius esse, patienter aduersa tolerare, quàm illæsum nihil omninò aduersæ fortunæ degustare? τ GG

ϖ *in Silu. var. lect. lib. 2. c. 9.*

ρ *Alexand. Problem. 43. libr. 2. Macrob. lib. 5. c. 19. vide Magium miscel. lib. 4. c. 14.*

σ *vide de his Guil. Parisiensem lib. de legib. fol. 44. & Stephan. Durant libr. de ritib. Eccl. 1. c. 22. Binsfeld. 8.*

τ *vide D. August. lib. 22. de ciuit. Dei c. 22. & lib 83. qq. q. 79. & Chrysost homil 8. in cap. 4. ad Roman.*

CAPVT III.

Quorumdam remediorum Ecclesiasticorum contra calumnias hæreticorum defensio.

Sollennia

A SOllennia ſemper inſaniunt, qui ex Eccleſiæ matris gremio, ab eruditione & pietate implumes pulli euolarunt; quotieſcumque vel rei tractatio, vel mala illos mens adigit de cærimonijs ritibuſque Eccleſiæ Catholicæ diſſerere. Ferunt tamen inter eos furoris & maledicentiæ palmam, qui Theologiam vix ac ne vix quidem à limine ſalutarunt, impudentes quidam medici, arrogantes grammatici, & litigioſi leguleij. abſit Iuriſconſultos vocem, & ſanctum auguſtumque nomen rabulis proſtituam; qui diuinę ſapientiæ, cui vera iuris diſciplina innititur, tam ſunt expertes, quàm maledicentiæ virulentæ periti, & ſuperbiâ hęreticâ turgidi. Luminaria iuris duo, vnum ſęcularis, alterum Eccleſiaſticę iuriſprudentię ſunt: hoc Soli, illud Lunę non abs re ſimile dixeris. iubar vnum fudit radiatus apex Imperatorius, alterum Pontificius. Solem hunc è mundo tollere conantur hi rabulæ, quia Pontificum; qui B. Petro in clauium & legiſlationis poteſtate ſucceſſere; ſanctiones ignibus traditas, ex hominum memoriâ, & tribunalium ſubſellijs excutere obſtinatè nituntur. Diuinum ergo ius ignorant, quod non agnoſcunt: quare nec Iuriſconſulti, ſed leguleij merentur audire. Vnus de hoc grege caninam ſuam facundiam ante aliquot annos, in rabioſi fori iurgijs vænalem, ſcriptis vno in capite ſatis παρεργῶς prodidit; ſed & inſcitiam ſuam & antiquitatis omnis ignorationem, quin & cerebri læſi vęſaniam ſimul orbi propalauit, Godelman. lib. 1. de Lamijs. c. 6. à num 21.

B Reprehēdit primò *Exorciſmos* Pontificiorum; & dicit annumerandos exorciſtas Pontificios incantatoribus. cur quæſo? primùm, quia Aretius ſcribit, hos vt plurimum eſſe Magos. ſcribit Aretius? vah; quantæ fidei? quantæ nimirum hoſtis Pontificiorum, hęreticus Suinglianus. idoneum teſtem, cui credas iniurato. hoccine eſt Iuriſconſultum eſſe, tales teſtes adducere? ſed video addi multos alios, & quos honoris (credo) causâ nominabat, Chemnitium, Lauaterum, Peucerum, Bodinum, & Wierum. benè quod eiuſdem farinæ. benè quod hæretici aperti ceteri, vnus vel hæreticus, vel fidei nullius

Pro exorciſmis.

nullius ſtatæ. inteſtabiles omnes; & vnâ lineâ inducenda nomina. vno verbo reijciendi, *inimico iurato contra hoſtem non creditur.* Addit probationem ſecundam, vt incantatores diris euocationibus diabolos ab inferis euocant: ita exorciſtæ „ malignos ſpiritus ex hominibus & animantibus certis precibus „ recitatis & vſurpatis, additiſque aliquibus cerimonijs, „ caracteribus, execrationibûs, & ſæpè repetito DEI nomine, „ MARIÆ & Sanctorum eijcere conantur.] vide comparationem „ & ride, incantatores diris carminibus dæmones ex inferis euocant; &c. inprimis falſum illud, Incantatores ex inferis dæmones elicuiſſe: aërij tantum fuere, & nondum in inferni malam manſionem compulſi. inde nullis patet exitus ad Magorum carmina. Soli Deo hæc poteſtas eos emittendi competit. Sed ignoſce hoc erratum Leguleio, & qui ex Chênitio, Aretio & Lauathero lectis obiter, ſubitò Theologus. Deinde non qui conatur pellere de corporibus dæmonem idcirco Magus, quia conatur. Sed ſi magico ritu conatur. idcircò (inquiet) dixi id eos conari certis precibus, caracteribus, execrationibus, &c. de caracteribus, quod ait mendacium eſt: Pontificij exorciſtæ ijs non vtuntur. de precibus reſpondeo, illas quæ in Pontificali Romano prælcribuntur Sanctas & pias eſſe, nihilque continere quod ſapiat ſuperſtitionem: vel, cedo, quid illud? Execrationes Diabolo ingeruntur non vt hoſti conuicia tantum, quod magicum tamen non foret; ſed ab vtentibus auctoritate, à Deo Apoſtolis & ſucceſſoribus eorum conceſsâ, in pœnam criminis Diaboli, & pœnę illius à Deo inflictæ commemorationem. quid hîc magicum? Dei nomina repetuntur, quia Dei potentia his declaratur; eaque declaratio dęmoni admodùm odioſa, Deo honorifica eſt. nam Dei virtute ſe exorciſta dęmonem expulſurum ſperat & confitetur. quando tamen B. Virginis & Sanctorum nomina adiunguntur, (nec enim id frequenter fit) idcirco adiunguntur, vt ſit quod dęmonem mordeat; qui ſe ab his ſæpe victum, ſępè triumphatum meminit, & tali nominatione vehementer cruciatur: prętera vt hi Sancti, & prę-

præsertim Deipara virgo MARIA (quam contemtim canimum illud os *Mariam* nudè nominat) intercessione suâ energumeni à Deo liberationem obtineant. Quis (ô caput insanum!) queat hoc incantationi ascribere? multi vestrum Sanctorum inuocationem, quàm calumniosè, tam ineptè ac frigidè, in hunc vsque diem impugnarunt: non eò tamen insaniæ prouecti, vt Magiam in hac inuocatione vllam causarentur. Fatetur postea in Ecclesiâ primitiuâ peculiare donum fuisse, voce humanâ & potestate diuinâ de corporibus obsessorum exigere Diabolum vel compescere; & hi (ait) dicebantur *Exorcistæ*, propterea quòd manus vexatis à cacodæmone imponebant, & solemnibus quibusdam imprecationibus & obtestationibus dæmones eijciebant.] Igitur te ipso (mi homo) teste in Ecclesiâ primitiuâ *Exorcistæ* fuerunt; qui quo nunc nostri eodem & nomine dicebantur, & eadem ex causâ, & eodem ritu ac munere fungebantur. Quid igitur in nostris culpas? an idem culpas in veteribus? illósne incantatores etiam facis? non opinor. Si non facis, cedo discrimen: cur nostri incantatores & non illi, qui quod nostri faciebant? si discrimen nullum ostendere potes; nonne mortalium ineptissimum te calumniatorem meritò pronunciemus? Sed ecce discrimen. olim hoc in primitiua (inquit) Ecclesia fuit peculiare donum: cùm autem hoc donum eijciendi dæmonia in Ecclesia desijsset; κακοζηλία illa ad superstitiosos exorcismos, & ad Magicas veriùs incantationes transijt, vt Chemnitius ait.] Pergit nobis Oraculum suum ex Chemnitij cortinâ depromere. Nos Chemnitium ceteris, quibus eius libri referti sunt mendacijs, hoc inprimis illustre adiecisse contendimus, nec simplex istud, sed in vno multiplex mendacium. Primò mentitur, cùm ait, hoc donum eijciendi dæmones in Ecclesiâ desijsse: quando enim desijt, quod quotidie videmus per totam Europam, vbi Catholica viget, vigere: quod in vtramque se Indiam propagauit? Indicarum rerum Annales euolue, adi templa Catholicorum per Italiam, Germaniam, Gallias, Hispaniam: frequentius nihil inuenies narrationibus

tionibus veriſſimis eiectorum dæmoniorum. Deſijt hoc donum in Proteſtantium Synagogis fateor [a]: ſed illæ partes Eccleſiæ eſſe ſchiſmate netario deſierunt. Secundò mentitur κακοζηλίαν vocans hanc obſeruationem Catholicorum. Obtemperant illi diuinæ iuſſioni, & ritum ab Apoſtolis per manus acceptum retinent: ſibi promiſſum ſciunt; *In nomine meo dæmonia eucient.* fidei, quam mordicùs tuentur, hanc promiſſionem annexam fallere ſciunt non poſſe. hac illi fiduciâ, & proximorum iuuandorum caritate inducuntur ad ſuſcipiendum cum dæmone certamen: hac freti, diuinâ eos iuuante gratiâ hoſtem occupatis ſedibus etiamnum expellunt. Tertiò mentitur, cum ait ad ſuperſtitioſos exorciſmos deflexiſſe & Magicas decantationes. Proferant exorciſmum aliquem ſuperſtitioſum, ex Ceremoni. Eccleſ. Roman. quod nominant. proferant, inquam, ſi poſſunt. non protulêre, quia non potuere. In re tam graui, tam capitali, nudis aſſertionibus vtendum non fuit. non fuiſſent vſi, niſi mentirentur. Ex Mengi libello video illos quiddam fruſtulatim intexuiſſe de Nominibus Deiparæ: quæ nomina illi ſanè vereque tribuuntur: ſi pietas ac deuotio Mengi illa ſibi cenſuit adijcienda ceteris; quibus Dei virtus Dæmoni obijcitur, quaque ille iubetur egredi; quid magnoperè culpandum, niſi illis qui Deiparam vilis mancipij loco habent, qui eius laudes & præconia non ferunt? Sed nec nos omnes priuatos exorciſmos à diuerſis exorciſtis, pro cuiuſque deuotione compoſitos, defendimus: ſolum Eccleſiæ Catholicæ ritum, & publicâ Eccleſiæ auctoritate introductos exorciſmos, tuemur: hos ab omni ſuperſtitione vacuos, & expertes incantationum aſſerimus: neque hoc certamen ſubire contra quemuis aduerſariorum detrectamus. hinc in nos tela torqueant, ſi quæ inuenient: hoc ipſi ſcuto facilè illa depellemus, ne latus hauriãt. Probandi onus illis incumbit. nondum probauere. Nec probabunt. quid enim queant idoneum mendacio proferre probando? Veritas mendacio nequit ſuffragari. moleſtiâ nos liberaſſet Godelmannus, ſi quid in Cærimoniâ exorciſmi Magicum ſit, at-

[a] *Vid. Thyræum de dæmoniac. p. 3. c. 40.*

sit, attuliſſet. Non ruſparemur, nec ſingula perſequenda forent. In exorciſmo, *perſonæ, res, verba, intentio* reperitur. Perſonæ culpa nulla; non obſeſſi, cui licet ab Eccleſiâ remedium petere, quam nouit pharmocopeijan à Chriſto morbis ſpiritualibus inſtitutam. non exorciſtæ; nam inſtitutus hic ordo iam ab Apoſtolorum fermè temporibus, vt doctum c. præcedenti β. non eorum ornatus. Nam ſtolâ cinguntur eāque energumenis inijciunt qua meminere feliciter ſic vſum Pontium Bonevallenſem Abbatem γ: ſciunt hac dæmonē quaſi ligari, & memorē fieri eū eſſe Chriſti captiuū & à Chriſto ſubiugatum. ſuperpelliceum induunt, quia hoc ordinis & officij eorum eſt ſignum; ſicque ſignificant ſe in pugnā non priuatâ temeritate, ſed ab Eccleſiâ ſtipendiatos auctoratoſque procedere. Rerum quæ adhibentur vitium nullum inuenias, ſi adſunt accenſi cerei; teſtantur lucis aduentum exſpectari à verâ luce Chriſto, & fugam poteſtatis tenebrarum: ſi flagella & alapæ accedunt, moderatæ; fit non vt corpus obſeſſi lædatur, ſed vt contumeliæ impatiens obſeſſor diffugiat. vſum hoc remedio D. Gregorium, & D. Hubertū, & alios feliciter, docuit; qui de his ritibus egregiè Pet. Thyræus, cuius tantum nunc veſtigijs inſiſtimus δ. Manum exorcizandis imponere, docuere Apoſtoli, & vir Apoſtolicus B. Martinus, cū Tetradij ſeruum Treuiris expulſo dæmonio liberauit. Euchariſtiam in hunc finem energumenis & oſtendere, & ſumēdam præbere; quàm efficax ſemper & frequens fuerit; legere potuiſtis cap. præcedenti ε. nec opus repetere.

β *ſect. 3. remed. 4.*

γ *vitæ S. Bernar. li. 4. c. 7.*

δ *d. p. 3. cap. 46. eum adi, Lector.*

ε *ſect. 3. remed. 2.*

De verbis res æquè expedita. Verba exorciſmi (vt rectè » Thyræus) vel ad Deum diriguntur, vel ad Sanctos, vel ad dæmonē. ſi non ſufficiens iſta diuiſio, oſtendant quid deſit: equidē nihil inuenio. Ad Deū dirigitur petitio, vt peccata remittat, vt miſereatur obſeſsi, vt potentiâ ſuâ dæmonem comprimat & exire compellat. Hoccine Magicum dicent? tollāt igitur orationem omnem, vt ieiunia ſuſtulere. Negent fidem hiſtoriarum omnium: quibus efficacitas orationis in dæmonū expulſione conteſtata ζ. reſpuāt Chriſti Domini auctoritatem,

ζ *vid. 3. ſect. 3. remed. 5. & Thyræ. 3. nu. 649.*

tatem,id in D.Lucę Euangel.c.9.asserentis. Ad Sanctos quæ diriguntur,diriguntur vt ad Dei familiares amicos,& cœlestis regiæ intimos Palatinos,gratiâ valentes; vt nobis impetrent, quod à Deo obtinere contendimus; petimus,vt ipsi intercedant. Eorum adiungimus interdum merita: non vt æqualia Christi meritis(per hæc enim illa efficacia sunt, & sine his illa nullius meriti forent penitùs separata) nec etiam vt meritum Christi deminuant:sed vt primùm & præcipuè Deus filij merita adspiciens,& oculos vltra porrigens ad ijs tincta imbutaque merita Sanctorum, fructum meritorum filij tam longè patentem,& per omnia membra corporis sui influentẽ considerans;citiùs moueatur, seque à nobis exorari patiatur. Sic ergo per Christi & famulorum Christi merita interdum exorcistæ obsecrant. Nec ociosa est Sãctorum nominatio; quorum olim nomen dæmones non tulisse constat, ex ijs quæ de B. Antonij nomine Athanasius,& de Litaniarum recitatione alij tradidere ». Nihil ergo Magicum in his ad Sanctos verbis. Dęmonem exorcista alloquitur, increpando eum seuerè, & comminatoriè,& per modum imperij, sicut habens auctoritatem à Deo: quo modo loquendi & eijciendi dæmonem Apostoli vtebantur, secuti exemplum Christi : sic etiam solitos increpare dæmonia primitiuæ Ecclesiæ sanctos viros docet B. Ciprianus ad Demetrianum, Adiurantur à nobis & torquentur spiritualibus flagris, & verborum tormentis de obsessorum corporibus,eijciuntur dæmones.& omnium optimè Prudentius;

» vide supra d. sect.3. remed.5.

In Apotheosi

Intonat antistes Domini. fuge callide serpens,
Exue te membris,& spiras solue latentes.
Mancipium Christi sur corruptissime vexas?
Desine.Christus adest,humani corporis vltor:
Non licet vt spolium rapias,cui Christus inhæsit.
Pulsus abi,ventose liquor.Christus iubet,exi.

Nec Christi IESV nomen solum inculcatur, sed & alia Dei nomina,& cuncta Christi miracula. idem Prudentius;

torquetur Apollo

Nomine

Nomine percussus Christi, nec fulmina verbi
Ferre potest. agitant miserum tot verbera linguæ
Quot laudata Dei resonant miracula Christi.

Addunt adiurationi (qua voce vsus Ciprianus) dum exorciſant (ſic etiam Tertullianus locutus) alia nonnulla: petunt nomen dæmonis, quod Chriſti faciunt exemplo (Marci. 3.) & fieri ſolitum ſuperius docui θ. & ſi hoc licet, cur etiam non liceat petere vt ſocios indicent, vt ſciamus cum quibus confligendum? petunt cauſam ingreſſus: vt à ſimilibus peccatis alij caueant, & eo vitato vel expiato faciliùs ſanetur energumenus. ſignum egreſſionis petunt, vt conſtet iam verè liberatum ægrum. Mendax quidem eſt Diabolus; ſed exorciſmi verum inuito extorquent. Denique iubent illum in certum locum proficiſci, verbi gratiâ, infernum, quem ei Deus ab æterno præparauit; vel deſertum aliquod, vbi nequeat hominibus nocere. Hunc illi locum exorciſta tantum definit, ſub ſpe diuinæ ratificationis: eiectionis enim habemus promiſſionem, exilij illius exempla quædam, non tamen promiſſionem. Reſtat mens ſiue intentio exorciſtæ; illa Magica non eſt: quia ſperat & cupit dumtaxat, pro officij ſui ratione ac munere, diuinâ poteſtate ſibi conceſsâ & promiſsâ, dæmonem in Dei nomine eiicere, & ſuæ conſortem naturæ hominem eâ miſeriâ eripere. Si ergo nec in mente, nec in verbis, nec in rebus, nec in perſonis Catholici exorciſmi, quicquam eſt vel ſuperſtitioſum, vel incantatorium: eant nunc Nouatores noſtri, & toties in hâc lyrâ delirent.

θ d remed. 4.

Pergamus ad impij hominis reliquas inaniloquentias. „ Ait; Salem quoque exorciſant vt ſit omnibus ſumentibus ſa- „ lus animæ & corporis, & fuget diabolum.] hic iterum nugatur. C Salem exorciſamus, & quidem formulâ quæ exſtat in Romano Miſſali; inde petat qui volet. Exorciſare, licet vt iã probauimus. Creaturis benedicere licet. nam & Chriſtus pani benedixit, & aquæ & aliis creaturis primi Chriſtiani benedixerunt. Multa teſtimonia protulimus capite præcedente; & alia contexuit Thyræus noſter x. Addo nunc ſolũ teſti-

ι sect 3 remed 9

x d. p 3. c. 45. à n. 625.

monium B. Dionysij Areopagitæ, qui in Baptismi ritibus & olei benedicti (seu chrismatis) & crucis signi, & benedictionis seu sanctificationis aquę simul meminit, his verbis, vt Perionius vertit λ; Cùm ei (*baptizando*) planè vestes ministri detraxerunt, tum sacerdotes sacrum vnctionis oleum afferunt: " ipse cum inungendi ac perfundendi ter exprimendo signum " crucis initium fecit, virumque deinceps perfundendum toto corpore Sacerdotibus tradidit, ad Matrem adoptionis " venit: eiusque sacrâ appellatione inuocationeque sanctificatis aquis, cùm eas trinâ vnguenti perfusione &c. Græcè clariùs; καὶ τελείως ἀπαμφιεσάντων αὐτὸν τῶν λειτουργῶν, χομίζουσι μὲν οἱ ἱερεῖς τὸ τῆς χρίσεως ἅγιον ἔλαιον. ὁ δὲ, τῆς χρίσεως διὰ τοῦ σφραγίσαι τρὶς ἀπαρξάμενος, τὸ λοιπὸν τοῖς ἱερεῦσι τὸν ἄνδρα χρίσαι παντελῶς παραδοὺς, αὐτὸς ἐπὶ τὴν μητέρα τῆς υἱοθεσίας ἔρχεται. καὶ τὸ ταύτης ὕδωρ ταῖς ἱεραῖς ἐπικλήσεσι καταγιάσας, καὶ τρισὶ τοῦ παναγίου μύρου σταυροειδέσι χύσεσι &c. In formulis autem quid reprehendi meritò potest. En illas bonâ fide. *Salus hæc est;* Immensam clementiam tuam, omnipotens æterne " Deus, humiliter imploramus, vt hanc creaturam salis, quam " in vsum generis humani tribuisti, benedicere & sanctificare " digneris; vt sit omnibus sumentibus sanitas animæ & corporis, & quicquid ex eo tactum vel aspersum fuerit, careat omni immunditiâ, omnique impugnatione spiritualis nequitiæ, " per Dominum nostrum IESVM &c. Ecce totam quam fraudulenter truncatam exhibuit aduersarius: neque in eâ dicitur; vt fugat Diabolum, quod ille fingit: nec mens illa nobis ea dicentibus, credere salem efficientem fore causam effectuum illorum; sed illo sale vtentibus oramus vt per IESV merita Deus petita largiatur. Eadem mens formularum sequentium; *Aquæ*, huiusmodi; Deus, qui ad salutem humani " generis maxima quæque sacramenta, in aquarum substantiâ " condidisti: adesto propitius inuocationibus nostris, & huic " elemento, multimodis purificationibus præparato, virtutem " tuæ benedictionis infunde: vt creatura tua mysterijs tuis ser- " uiens, ad abigendos dæmones morbosque pellendos diuinæ "

gratiæ

λ *de Eccles. hierar. c. de Sacramento illustrationis*

fol. 117. edit. Morelianâ.

Exponit Pachymer τὴν χολυμβήθραν de Deiparâ dictum putes: sic etiam Maximus fol. 75

Pro aquæ benedict.

gratiæ ſumat effectum &c. Vbi hîc illud, quod crepant aduerſarij, *aqua benedicta deleat tibi tua delicta?* Vides effectum non tribui efficacitati aquæ, ſed diuinę gratiæ, quam ſibi concedi poſtulat, qui aquam ſumit; vt illi Eccleſia gratiam diuinam orauit. Herbas quoque benedicimus, & ramos palmarum; & »cùm benedicimus rogamus, vt quicumque ex eis acceperint, »accipiant ſibi ad protectionem mentis & corporis &c. Mentitur autem Leguleius dum ſcribit, hęc verba: Herbis quoque à »ſe exorciſatis certâ & conceptâ verborum formâ has vires af»fingunt: quòd omnes qui vtuntur, ex eis benedicantur & ſan»ctificentur, & ſit eis ſanitas animæ & corporis. Et omnibus »hominibus pecoribúſue qui ex eis guſtauerint, omnem pu»tredinem & omne phantaſma Diaboli, & omnem morbum »& omnem peſtilentiam & dolorem expellant.] In his verbis primum mendacium eſt nos herbas exorciſare: tantum enim illas benedicimus, quod quantum diſcrepet ab exorciſatione, vel pueri norunt. alterũ eſt, quod nos has vires ipſis herbis ſic benedictis tribuimus: hoc falſum eſt, nã tribuimus ipſi Deo, per illas herbas. vt per morale inſtrumentũ, ſanitatem & alia illa reliqua operanti. Tertium eſt, quod his putemus homines iuſtificationem conſequi. Nihil enim tale vnquam Eccleſia Catholica ſomniauit, non modò nõ dixit, vnde colligatur eã iuſtificationem alteri rei quàm quibuſdam ſacramentis tri-
D buere; vel vt putarit hæc eſſe ſacramenta. Sed pergit mentiri »& maledicere; De agno Dei ex cerâ & lanâ confecto, atque à »ſe conſecrato aſſerunt; peccatum frangit vt Chriſti ſanguis & angit.] ô impudentem inſaniam! Túne vnquam agnum Dei vidiſti, qui ex lanâ confectum putas? ſi non vidiſti, vbi legiſti? ſi nec legiſti, vel finxiſti, vel audiuiſti. ex auditu ſolo narrare talia, leuis eſt cordis, & nimis creduli: fingere, dignum hæretico, dignum filio diaboli; qui mendax ab initio & in veritate non perſtitit. diſce materiam. conſtat cerâ virgineâ, chriſmatis balſamo, & aquâ benedictâ. Benedicit non quilibet, ſed ſolus Romanus Pontifex; formâ hac vtitur, inter alia (longum enim foret ritum totum aſcribere) Quæſumus,

De herbarũ & palmarũ benedict.

De agni cerei bened.

Domine, hos agnos, quos de cerâ virgineâ in tuum honorem » formauimus, sacrâ & perenni vndâ, balsamoque sacri chris- » matis perfusos, benedicere, sanctificare, & consecrare digne- » ris: quatenùs à te benedicti, virtutem accipiant, contra omnia » Diabolica tentamenta, & omnes portantes tuti esse possint, » inter aduersa & prospera: vt tuâ consolatione acceptâ nul- » lum periculum timeant, nullamque formident vmbram, nul- » la sæuitia Diaboli aut versutia humana illis noceat, sed forti- » tudine tuæ virtutis roborati, tuâ consolatione glorientur, qui » verè paracletus diceris &c. En materiam, en finem & formæ » preces, en cui tribuatur efficacitas. Quid in his carpi dignum aut culpari? quid non pium & sanctum? petitur vt Deus benedicat, sanctificet, consecret, ipsos Agnos; dicitur fieri ad Dei gloriam: petitur vt consolatione suâ Deus propitius sit hos agnos gestantibus. Vbi hîc audis comparationem sanguinis Christi, & agni huius? vbi hîc tribuitur agno peccati fractio. A page calumniator cum tuo versificatore: si quis Catholicorum, auctor versiculorum talium, cur non reliqua adscripsisti? sano ille sensu suspicor aliquid addebat quod suliginem calumniæ tuæ detergebat. Sed quisquis auctor illius versiculi: id nostra parum refert, qui non quid singuli priuati, sed quid Ecclesia Romana sentiat solliciti sumus. Sequitur apud rabulam; De balsamo & oleo, dicunt exorciso te (audis verba Magorum.) Siste Lector ad hanc parenthesim. » censet homo scilicet eruditus; Magicum esse verbum; *exorci-* » *so te.* At ille ipse sui immemor, ex ipsomet Vlpiano paullo ante rectè docuerat [u], Christianos olim vocatos exorcistas. Vnde quæso, si non ab exorcisando, siue adiurando (nam nihil aliud est exorcisare, quam adiurare, vt patet ex collatione textus Græci Euangeliorum cum Latino) si ergo exorcizo est verbum Magorum: certè qui exorcizant, Magi. certè veteres illi Christiani, Magi fuêre. certè Apostoli Magi fuerunt, qui exorcisarunt, nam eos imitati Iudæi illi fuere, qui verbo vsi quod dicentes Apostolos audiuerant, dixere; *Adiuro vos per IESVM quem Paullus prædicat* [y]. Non vsus fuit » adiura-

De Balsami & olei benedict.

[u] *mu.* 24.

[y] *Act.* 19.

adiuratione Christus, sed nudâ increpatione; quia, per quem adiuraret, maiorem non habebat. Exorcismos Ecclesiæ agnoscunt; Cælesti. primus, Cyrillus, Chrysostom. Augustin. Ciprian. & alij Patres o: sed omnium antiquiss. horum D. Iustinus Martyr, in Apolog. Adiurati (inquit) dæmones nobis parent. Verum dicat aliquis dixit ideo esse Magicum verbum, quia additur; *Exorciso te creatura olei per Deum patrem* &c. vt fias omnibus, qui ex te vngendi sunt in adoptionem filiorum Dei per spiritum Sanctum.] *Item*; vt per hanc vnctionem olei sacrati accipiat vnctus plenam remissionem peccatorum, & sit ad refectionem mentis & corporis, ad euacuandos omnes dolores, omnes infirmitates, omnemque ęgritudinem mentis & corporis.] Sed esto nihil hîc immutant, sit sanè formula sollemnis, quid reprehensione dignum? Exorcisatur inanima creatura verbis, sed re dæmon expellitur vel arcetur: ille se adiurari sentit. notæ huiusmodi locutiones Sacræ scripturæ. Iubetur cælum audire, idem terrę præcipitur. iubentur elementa & creaturę inanimę omnes, etiam imperfectiores meteorologicæ, benedicere Deo, & laudare creatorem. Adiurantur per Deum Patrem omnipotentem &c. hoccine displicet? an malles adiurari per idolum tuum Islebiēse? petitur adoptio filiorum Dei. Nonne licet petere, cuius facta nobis potestas, vt filij Dei nominemur & simus? nō tribuitur hæc vis egeno elemento, quod vt signum adhibetur: non tamen vt signum nudum, sed vt verbi accessione ex opere operato efficax sacramentum. Semper nobis hæc repetenda, quia non desinunt veterem suam in limo ranæ querelam concinere. Vim verò hanc & peccata remittendi, & quæ minora adijciuntur, vt baptismi sacramento collatam doceam, nolite hîc exspectare: seu quia maioris hoc operæ', seu quia iam ab infinitis, & inter ceteros nostris hominibus Bellarmino, Soarezio & Valentiâ præstitum. Damnet aduersarius Origenem; qui amputari ab hominibus peccata dixit, cùm in baptismo donatur remissio peccatorum: damnet Tertullianum, qui dicere non veritus, Caro abluitur, vt anima emaculetur: caro vngitur,

o *Cyrill. Cateche. 2. Chrysost. homil. de Adā & Eua Augusti. lib. 1 de Symbol. Ciprian. ad Demetrian. Raban. Maurus, Alcuin. Strabus & alij de ritib. Ecclesiast. Cælestin. 1. epist. 1. ad Episcop. Galliæ, Lactant. libr. 2. c. 16.*

Orig. hom. 4. in Cant.

Tertul. lib. de resurrect. carnis. *Cipxian. libr. 4. ep. 7.* *Basil. serm. exhortat. ad baptismum.* tur, vt & anima consecretur: caro signatur, vt & anima muniatur: caro manuum impositione adumbratur, vt & anima spiritu illuminetur.] damnet Ciprianum, nam scribit hæc verba; in aquæ baptismo percipitur peccatorum remissio: in baptismo sanguinis corona datur virtutum.] damnet Basilium, cui baptismus est peccati mors, regni cælestis conciliatio, adeptionis gratia. damnet Ecclesiam Græcam Latinamque, cui semper hic sensus, cuius hæc semper fides o. Verùm aliud adiungit reprehensionis caput. Oleo, inquit, infirmorum, vnguntur membra humana quæ sunt organa sensuum externorum, vt per istam vnctionem expietur quicquid homo istis membris & sensibus vnquam deliquit. Has vires creaturæ istæ non habent ex naturali creatione, neque diuinâ ordinatione, aut verbi Dei institutione: ideoque mera, verè Diabolica, impia, & blasphema Magia, vt rectè scripsit Iacobus Heerbrandus, primarius Academiæ Tubingensis Theologus. De hac consecratione Papisticâ ita scribunt Augustinus Lerchemer in suo Germanico tractatu & D. Iacobus Andreę in suis Eslingensibus concionibus &c.] Nam verba subdit Germanica vtriusque; credo ne vetulis deesset aliquid quod ex eius libro vtilitatis percipèrent; vel ne esset, quod eruditi, linguæ illius ignari, possent reprehendere. Ne quid autem præclari in verbis illis inclusum putent Lectores: Lerchemer, benedictiones omnes de quibus iam egimus, abusum Diuini verbi, agyrtarum & simiarum opus vocat: Schmidelinus autem Confirmationis Sacramentum merum Diaboli opus appellat; nec aliter probat, quam ex ipsâ chrismatis consecrandi formulâ: & ex crucis signaculo, quod Sacerdos adhibet; & ex exorcismo, quem adiungit. Sed cum nec exorcismus Diaboli opus sit, sed Dei; nec crucis signaculum Diaboli opus sit, sed Ecclesiæ ab Apostolis recepta institutio sacratissima; nec in formulâ quicquam, nisi sanctum & pium, & sacris litteris consentaneum contineatur; rectè sequitur, maledicum & blasphemum scurram, & Diaboli per os eius loquentis tubam fuisse hunc Doctorem Iacobum Andreæ:

o Chrys. hom. 40. in 1. ad Cor. Ambr. in 1. ad Cor. c. 6. August. lib. 1. de nupt. & concup. Conc. Valentin. 3. Can. 5. Lateran. sub Innoc. 3. can. 3. Florentin. sub Eugenio 4. in formâ Sacramento. Trident. sess. 7. c. 1.

De chrismate & oleo infirmorum.

cumque

cumque benedictiones creaturarum non in circulis,& agyrtarum aut histrionum scenis natę,sed semper in vsu Catholicę ecclesię fuerint: sequitur Satyri personam, & comicum histrionem agere suis maledictis Lerchemerum, verè Diabolicam, merè nugatoriam, impiam , & blasphemam censuram esse Primarij illius Theologi Tubingēsis. probatum id prius: sed addam nunc quędam,vt horum inscitia fiat manifestior. De benedictionibus rerum variarum testis est omnis antiquitas. Species fructuū , quas nō licet super altare offerre,à sacerdotibus domi benedici,& benedicta à pōpulis sumi, statuit Eutychianus Papa, *epist. 1. ad Ioann. & Episcopos Bæthicæ*; & benedictionis rationem reddit, & vsum retinendum sancit Conc. Moguntin. 4. c. 39. Aquæ benedictionem statuit Matthæus Apostolus *apud Clementem I. lib. 8. constit. Apost. cap. 31.* & eum secutus Alex. I. *ep. 1 ad omnes fideles, habes in cap. aquam. de consecrat. d. 2.* & amplexi sunt Chrys. *in Ioan. hom. 24. & 25. & in Psalm. 22. ad illud, super aquas refectionis*, Ambros. *lib. 1. de Sacrament. cap. 5.* Varadatus *epist. ad Leonem I. habes in Synodi Calcedonens. act. 16.* Chrismatis conficiendi & benedicendi rationem præscripsere nobis Apostoli, *apud D. Clementem lib. 7. Constitut. Apostol. c. 42. & libr. 8. c. 35. D. Dionysium Areopagit. de Eccles. hierar. p. 2. c. 2. D. Iustinum siue alium Ad orthodox. q. 14. Cyprianum orat. de Vnctione chrismat. Cyrillum Hierosolym. Cateche. 3. & ceteros omnes.* Panis benedictionem & Salis etsi iam probauimus,accedat tamen auctoritas D. Hieronymi de Sancto Hilarione,à quo benedictum panem omnes sumebant;& Nannetēsis Conc. can. 9. vbi & formā habes,tantope-

» rè displicentem hæreticis; Domine sancte pater omnipotens
» æterne Deus,benedicere digneris hunc panem tuâ sanctâ be-
» nedictione,vt sit omnibus salus mentis & corporis, atque cō-
» tra omnes morbos, & vniuersas inimicorum insidias tutamē-
» tum, Per Dominum nostrum IESVM CHRISTVM, panē vitæ, qui de cælo descendit &c. Eadem ratio rerum ceterarum. si vnam licet,ceteras licet eodem ritu. Sic censet Ecclesia Catholica,sic concilia sanciuere,sic Ecclesiæ lumina docuere. recla-

De variarū rerum benedict.

ſiniſtro circumligauit, dextera gladium tenens extentum. Approximante infernali illo venatore, ait mulier militi, ſine me currere, ſine me currere, ecce appropinquat. Illo fortiùs retinente, miſera ſe eripere ſummâ vi connixa tandem ruptis capillis effugit: quam diabolus inſecutus cæpit, equo ſuo illam inijciens, ita vt caput cum brachijs penderet ex vno latere, & crura ex altero. ſicque captâ inuito ſed vidente milite prædâ præteruehitur. Miles manè ad villam rediens, cuncta narrauit, & capillos oſtendit; cumque minùs ei crederent, aperto ſepulcro cadauer ſine capillis, qui euulſi, inuenerũt. *ſic ille lib. 12. cap. 20.* quid hîc gladij contra ſpectrum potuerũt? tantumdem quantum monachus ſpectrum feriens apud Gaguinum, vt alias narraui *lib. 2. q. 27. ſect. 2. lite. L.* Ex qua narratione, vt & iſtâ Cæſarij colligitur & alia vereor ne ſuperſtitio fuerit, ex Magorum orta circulis coniuratorijs; nempe circumducendi circuli, & in ſpacio illo conſiſtendi. Nam licet crux in medio circuli facta legatur, tamen illi circuli figuræ fidere videbantur, & crucis efficacitatem ad ſpacium illud circuli reſtringere, quod improbum profectò. Huius circinationis aliud quoque exemplum reperias apud eundem Cæſarium *eodem lib. 12. cap. 17.* de Sacerdote, qui ſpectris totâ per iter nocte infeſtatus, circulum circumcirca ſe ducebat ibi ſubſiſtens; & illis euaneſcentibus procedebat; mox iterum ſe ingerentibus, nouum iterum circulum ducebat: ſicque ad lucem vſque laborauit. Obſeruabis ridiculam illam opinionem de armis apud Pſellum *lib. de dæmonibus in fine*; Dæmonicum corpus per totum ſe naturaliter ſenſuale, ſecundum » partes ſingulas abſque medio, videt, audit, tangit, patiturque » tangendo, & diuiſum dolet ſicut corpora ſolida. ſed hoc in- » tereſt, quòd corpora quidem ſolida diuiſa cùm ſunt, aut vix » aut nunquam reſtituunrur: corpus verò dæmonum, vti ſecatur, mox in ſe item recreatur atque coaleſcit, ſicut aquæ aëriſque partes quando aliquid incidit ſolidum, ſed & dicto velociùs dæmonicus ſpiritus in ſe reuertitur: dolet tamen interea, » dum diuiditur. quam ob rem aciem ferri metuit, idque ani- »

maduer-

maduertentes,qui fugare dæmones moliuntur, tela & enſes
" in rectum ibi conſtituunt,quo nolunt dæmones aduentare.]
" Hæc more ſuo ſibi vindicat Rhodiginus *lib. 2. cap. 8.* & ſic Pſelli errorem,ſuum facit. Quod de corporis diſceſſione, & coalitione ſubitâ dicit,veriſſimum eſt.& experti duo in Hiſpaniâ Nobiles,mihi non ignoti. Quorum vnus dum nocturno tempore vagatur, in ſpectrum incidit ſpecie Æthyopis tetri,mole Gigantæâ romphæam ſtringentis. hîc, cui plus audaciæ quàm pietatis erat, cetrâ ficulneâ munitus, impetū ſuſtinuit, ſeque gerens animosè vulnera cæſim punctimque hoſti ingerit. Sed aërem verberans, donec laſſus concidit, & à vicinis,qui ad ſtrepitum accurrerant domum ſublatus, multis poſt diebus lecto affixus, vix conualuit. Hoc Burgis accidit:alterum Salmanticæ. Degebat ibi Theologię ſtudioſus quidã,è primâ nobilitate;qui priſtinæ caſtimoniæ & pietatis oblitus, noctu magno periculo & labore parietibus tranſcenſis in quoddam Sanctimonialium monaſterium, vſque ad Dormitorium (vt vocant) ſe penetrarat. ibi permittente Deo,priuſquam ad cellulam,quam animo præoccuparat,pedetentim perueniret,obijcit ſe illi ſpectrum,ſpecie viri grauis & honeſti, prolixo capillitio & barbâ,lorum ingens manu tenens,& nullo verbo facto,bubulam minitans inſultationem. Venerat probè armatus miſer ad incęſtum,ſcuto,gladioque: hunc ſtringit,illo ſe tegit. viſus ſibi non ſemel latus aduerſarij,lorum ſubiens,haurire & brachia illi lorumque reſcindere: ſed ſemper brachium corpori,lorum parti amputatę ſubitò iunctum apparebat. tandem lorarius decuſſatim illi in vtrumque humerum ſic viuenti bouem mortuum (vt cum Comico iocer) impegit,vt in terram collapſus, vix trepidus ſe fugâ eripuerit; & domum reuerſus deprehenderit, ad modum Sanctæ Andreanæ crucis ſibi in pectore & in tergo, ad quatuor digitorum latitudinem, notam contuſionis rubore liuoreque mixtæ impreſſam.tumuit mox vibex, & cum intolerabili ardore,quaſi vermiculare neſcio quid, quod grauiſſimum cruciatum adferebat,miſer ſenſit ſub cute, & (ne vanũ viſum

visum putes) altero tertioue post die ad plures migrauit. Nec annum, nec nomina addo, vt vnius qui adhuc superat, & defuncti quoque alrerius honori consulatur. Notent lasciui illi palumbi Dionæi, quis nocturnarum ad stupra discursationū vtrique fructus fuerit, & quam inanis ista de gladij rotatione contra vim dæmonum persuasio. Nam quod Erastus [a] ex Ioan. Oporino narrat; qui Paracelsi amanuensis fuerat; solitum Paracelsum noctu consurgere, & machæram suam Helueticam vtraque manu in hostem inuisilem huc illuc torquere: id vel ferocientis furoris fuisse putarim, vel ex pacto conuento, sic molestiarum inducias à dæmone paredrio impetrasse.

[a] in vitâ Paracelsi.

18. sit, quod putant aliqui, remedia quæ contra maleficium vsurpantur nihil profutura, si re non integrâ adhibeantur: hoc est, irrita fore si priùs tentatum fuerit à medico corporis, à confessario animæ remedium. solemnis enim iste solet esse magorum prætextus vt docet Nicola. Remigius [b], & nota dæmonum fallacia; qua vtitur primò; quia, cum sit Zelotypus, veretur ne sanatio ipsi adempta alijs adscribatur. Secundò, vt sic homines à diuinis & naturalibus remedijs auocet. Ex hoc capite valdè mihi suspecta fuit scedula illa, siue programmation mulierculæ medicæ circumforaneę, hoc anno. 1597. hîc Louanii, in cuius vno articulo hæc conditio continebatur. Idcirco etiam suspecti omnes illi medici, qui nolunt ægrum confiteri, priusquam prę scripta ab ipsis pharmaca hauserit.

[b] lib. 3. dæmonolat. c. 5.

19. est putare maleficam non posse maleficium suum tollere, priusquam libertati sit restituta, & ex vinculis dimissa. potest enim, maleficium maleficio nouo tollere, quamdiu pacto cum dæmone non renunciauit, vt docet idem Remigius: potest etiam illud destruere, vt quilibet alius, remouēdo signum, etiamsi adhuc carceribus contineantur.

20. maleficam scopis in ostio positis impedire, ne domo exeat; vel coniectis in bullientem ollam soleis aut crinibus eius, vel acubus, cogere, vt accurrat; magicæ nugæ sunt, &

peccata

peccata grauissima.quia nituntur pacto cum dæmone inito.

21.minis,verberibus,aut vi maleficos adigere,vt maleficiũ tollant (cuius rei exempla peti possunt à Remigio {{ ,) fieri potest vt liceat; si conditiones quædam adsint.primò si certò sciatur auctor maleficij. Nam suspectos tantũ verberare aut aliâ afficere contumeliâ,nec fas nec iura sinunt. 2. si nihil superstitiosum putetur adhibiturus. 3. dum non existimetur morbum in aliũ translaturus,quod ferè semper facere consueuerunt,vt exemplo declarat Gregor.Turonensis nn , videlicet ista diaboli liberalitas est, vt boni nihil vllis hominibus præstet,nisi cum æquali vel maiori hominum dãno,quo spectat narratio D. Gregorij Magni θθ,de virgine obsessâ, quæ cũ operâ magorum ab vno dæmone fuisset liberata, in vnius locũ sex vel septẽ dęmonũ millia succesêre.Neque hoc poëtas latuit.ideo enim fortassis finxerunt,non potuisse Admeto vitam conseruari, nisi vxoris Alcestis vicariâ nece ii. Vnde rectè noster Tragicus,cùm remisso ab inferis Theseo, Pluto Hippolytũ abripuisset,canit,alloquens Atticæ prędẽ Deã;

{{ *lib.3. dæmonol. c.3.*

nn *lib 6 hist. Franc.c.35.*

θθ *lib 1.Moral. c.9.*

ii *Euripid. in Alcestid.*

» *Casta nil debes patruo rapaci.*
» *Constat inferno numerus tyranno.*

22. Quod remedium esse contra *Vultuarium* maleficiũ cẽsuit Salisberiensis *lib.1.c.11.* Horum (ait) malicia, etiã cùm » plurimum nocent,artificio leui dissoluitur, si videlicet, qui » suspecti sunt,cõuenti ab aliquo in iudicio crimẽ suũ inficien- » tur; aut,si confessi fuerint,cogãtur maleficiũ reuocare.] quid enim ad curationem inficiatio virium queat habere, nisi ex pacto conuento? si tamẽ aliquis solummodo intẽdens signũ destruere sic interrogaret,non auderem illum peccati,saltem Mortalis,reum dicere.

23.superstitiosa sunt,vt cum ad maleficium amoris tollendum, vtuntur maleficio odij, v.g. certo ritu consecrant vel exsecrant potius columbam nigrã,& diuisam per mediũ dãt comedendã amantibus.Item si vt odij maleficiũ tollant,vtantur amoris maleficio, v.g.Eucharistiam sacram in ore habentes osculantur eam quam volunt in amorem inducere,vel la-

bijs chrismate inunctis id faciant. Item si vt sterilitatis agrorum maleficium tollant, hostiam sacram comminuant, & tritam in pulueres spargant per hortum vel agrum. Quæ omnia sunt manifestè impia & sacrilega, & tamen hęc facta aliquando legitur. primum illud refert Hollenus in Præceptorio, de chrismate. alterum Grillandus; cetera de Eucharistia Cæsarius Eisterbacensis lib. 9.

24. Adde remedia iudiciariarum superstitionũ, de quibus s. lib. 5. sect. 7. & 9.

Vltimò notandum multa esse superstitiosa (vt varijs locis ostensum) remedia; quæ ponunt Sprengerus xx & ex eo Pet. Gregorius λλ, de plumbo liquefacto in scutellam aquâ plenam infundendo &c.

xx p. 2. mallei. c. 1. q 12. in 2. exemplo

λλ libr 13. de repub. c. 3. à nu. 2.

Et in his omnibus Notandum semper dæmonem lucrum aliquod sibi ex his comparare, & semper animæ, interdum & corpori nocere: quia semper aliquid admiscet, quo fiduciam in ipsum homo profiteatur; vel quo nos à Deo ad creaturas auertat, & à cælestibus curis ad cænosa terrenaque deducat, vel saltem à serijs & grauibus ad ludicra & nugatoria. Sic semper in aliquod peccatum animam pertrahit vt rectè obseruarunt D. Augustin. & D. Leo μμ. Obsequitur mancipijs suis, vt firmiùs illos sibi deuinciat, & in peccato retineat. Si Deus permittit hoc modò sanari ægrum, plures in fraudem pellicit: si Deus non permittit sed impedit, tunc saltem peccatum hoc præcedentibus accumulans, conatur ægros in desperationem adducere. Si malum vni equo auferat, transfert in meliorem. Si mulierem morbo liberet, transfert in virum; si senem, in adolescentem. Si sortem magus in alium non transtulerit, ipsemet necatur, vel ingens vitæ discrimen adit. coactæ nonnullæ Lamiæ, quia non poterant in alios, in suos ipsæ liberos transferre. Narrat auctor Dæmonomaniæ νν, fuisse in Galliâ qui maleficio quo læsus erat curando magum accersiuit: ab hoc responsum; se morbo illum liberare non posse, nisi in eius filiolum adhuc infantulum transferret. consentit impius pater, & à mago sanatur. interea nutrix,

μμ D. Aug. lib. octoginta trium QQ. q. 79. D. Leo sermo. 19 de passio. Dom.

νν lib. 3. c. 2.

trix, re intellectâ, infantulum ſubducit & cum eo aufugit. cùm ergo magus non poſſet in eum transferre, fuit ipſemet à dæmone interfectus. Toloſæ idem ſcriptor ait, ſtudioſum quendam amico ſuo grauiſſimè à quartanâ vexato dixiſſe, vt febrim vni ſuorum inimicorum traderet; illo vero reſpondente neminem ſibi inimicum eſſe, dixiſſe: da ſeruo tuo. tandem cùm hoc illi religio eſſet facere, magum dixiſſe; da mihi eam; annuente ægroto, ipſum conualuiſſe; magum verò febri oppreſſum interijſſe. Facit lucri ſemper alicuius certa ſpes, vt etiam planè futilibus & abſurdis nonnunquam cooperetur. ſic enim (vt narrat I.C. ille Francofurt. oo) cùm vetula laborans opthalmiâ ſtudioſum quendam conueniſſet, ab eoque petijſſet, vt quæ in ſcedulâ, quam illi porrigebat, continebantur, ſibi non grauaretur exſcribere, certam ſe eſſe, ſi de collo illam geſtaſſet, oculorum lippitudine liberandam: at ſtudioſus ſcripti illius characteres, vel obſoletos cernens, vel obſcuriores (vt ſolent) legere non valens; eorum loco hæc verba ſcripſit in ſchedulâ; *Diabolus huic vetulæ oculos eruat*: ſimulque præclarum philacterium mulierculę tradidit; quod cùm de collo ſuſpendiſſet ſpe plena poſt paucos dies ſanitati fuit reſtituta. Nimirum voluit Satan hanc anum decipere, & in ſuperſtitione ſui obfirmare. Plura ſi vis, lege libr. 3. p. 2. q. quarta ſect. nona. quibus addi quoque multa poſſunt ex Cardinalis Cuſani Excitationum lib. 2. *in Sermone, Ibant Magi, quam viderant ſtellam* &c. vt eorum qui putabant contra ſterilitatis maleficium, vel odij inter coniuges prodeſſe ſi quis nidum auium inueniens caperet ipſam cum pullis matrem: & ideo vult à Moſe præceptum, *Deut. 22.* ne mater cũ pullis capiatur. ſimilimodo vt ad vitandas alias ſuperſtitiones alia quædam vult Iudæis prohibita, nempe præcepiſſe
» Moſem vaſa cooperiri, propter Dominas Abundas. ſunt e-
» nim dæmones, quibus vetulæ offerunt eſculenta & poculen-
» ta, quæ mundando domum non comedunt, imò ſeducunt.
» Prohibuit ne vir indueret veſtem mulieris, & è conuerſo,
» propter idololatriam: quia mulieres veſtes viriles & arma in

oo *libr. 1. de lamijs. c 8.*

honoreMartis induebant: & viri muliebres in honore Veneris. Hoc festum peragitur à Christianis in Carnispriuio.] Et postea idem addit sequentia exempla vt ait superstitionis in curandis morbis: si res consecratæ ad aliud quã ad propriũ vsum applicentur est superstitio, vt aqua benedicta quæ bibitur contra infirmitatem, vel spargitur ad fertilitatem, vel datur aliquando brutis. (*Nota hoc sanè intelligendum, vt & quædam sequentia. Nam aquam benedictam adhibere, vt remedium naturale, vel addito ritu aliquo superstitioso id verè malum: sed eam adhibere vt quid Sacramentale, & vim tribuere Deo per sacramentalia sua ad corroborationem fidei mirabilia operanti solito, item vt dæmonis maleficium vel præstigium cesset, hoc pium & licitum esse Catholicus nullus potest negare, vt docebo sect. 3.*) & de lumine cerei paschalis, & de aquâ baptismatis. [*de his idem censeo quod de aquâ lustrali.*] Abstinere à capite animalium in honorẽ S. Apollonię vel Blasij: vel vere carpitũ luminis consecrati (*hoc non intelligo, si loquitur de cera benedicta seu candelis probo ritu benedictis, errat.*] crux facta de lignis palmarum; balnea in vigiliâ Natiuitatis & Carnis priuij contra febres, & dentium dolorem; non comedere carnes in die Natalis Domini, contra febres; vel ad honorandũ sanctum Nicolaum pro diuitijs acquirendis, petẽdo eleemosynam; (*hæc omnia satis clara sunt*) eundo ad Sanctũ Valentinum contra morbum caducum, põderando puerũ cũ siligine vel cerâ; (*in his potest aliqua superstitio ab extrinseco aduenire: sed secundum se pia sunt & licita*) portare crucem circumquaque per campos in vere contra tempestates (*si non fiat, vim ponendo in tempore veris, non est superstitiosum, sed licitum:*) in certis oblatis superaltare, sicut lapidibus in die S. Stephani, & sagittis sancti Sebastiani (*hoc quoque pium, si tantum fiat in honorem & commemorationem certaminis horum Sanctorum, sine fiduciâ in materiâ, formâ, numero* &c.) addit de acu quæ tetigit vestem mortui, de lignis furcæ, de lignis coniungendis contra febres, de hostiâ non consecratâ contra febres (*hæc verè superstitiosa sunt*) contra ictericiam de vrinâ, de pullis &c.]

&c. puto legendum, *de pediculis*, neque hoc est superstitiosum, cum subsit ratio physica.

QVÆSTIO II.

An liceat remedium petere à maleficis?

LAtissimè hæc quęstio patet, in quâ multi multa scripsêre, multi etiam periculosè admodum errarunt.

Dico primò falluntur Iuristæ, qui existimant iure ciuili licere maleficijs vti, in bonũ finem: nempe ad curãdos morbos, vel ad repellendas tempestates; *vt Hostiens. in summ. Azo in summ. Pet. Aerodius lib. rer. iudicat. 8. tit. 7. cap. 6. Bart. Salycet. Godefrid. & alij in l. eorum C. de malefic. Troilus Maluetius de sortibus, Grilland. de sortileg. & alij communiter.* dico fallũtur, quia legem illam Constantini qua nituntur [a]; recentiore lege sustulit postea Leo Imp. *Constitut. 65. ad Stylianum de Incantatorum pœnâ*; vt rectè aduerterunt Nicol. Remigius: & Pet. Gregorius & Godelmannus; quã quod Tribonianus, homo planè scelestus, prætermiserit, causam aliã non video, quã quia ab omni erat pietate & verâ religione alienus. ibi Leo grauissimis verbis negat quidpiam verè bonũ his artibus effici: sed apparens illud bonum, illecebrã atque naſſam esse; quæ illectos (inquit) in malorum omniũ extremũ vbi à summo bono exciderint, absorbeat, compertum habemus. Notũ enim nobis est illas, vt qui se ipsis dedunt, pro creatore ac Domino infaustis dirisque dæmonijs adhæreant, efficere: & qui illas assectantur, hos, per externarũ rerũ lætam quandam speciẽ, vulnera in animâ excipere. Quale quiddã inter pugnandũ meticulosis frequenter accidit; qui dum ictus interdũ excipere manu nolunt, illis vel caput vel vẽtrem exponũt. Sanè verò si quis aliquo modo incantamentis vsus esse deprehẽsus fuerit, siue id restituendæ conseruandæue valetudinis, siue auertendæ à rebus frugiferis calamitatis causâ fecerit; is apostatarum pœnam subiens vltimum supplicium sustineto.] Sed & Caroli. V. constitutio hos arbitrio iudicis condignâ pœnâ puniri iubet [β].

[a] *l. eorum C. de malef. & math.*

[β] *Althusius libr. 1. iurisprud. Rom. c. 52 Fichardus consil. 112. Laur. Kirchouius tom. 2. cons. 12.*

Dico 2. Diuinâ & positiuâ Ecclesiæ lege semper prohibitum fuit vti maleficis artibus, vel maleficos consulere etiam in bonum finem. Est communis Theologorum sententia, & etiam Canonistarum. Probatur 1. ex sacrâ scripturâ. Deus id prohibuit. *Leuit. 19. v. 31. Non declinetis ad magos, neque ad ariolos aliquid scisscitemini, vt polluamini per eos.* & cap. 20. v. 6. *anima quæ declinauerit ad ariolos & magos, & fornicata fuerit cum eis, ponam faciem meam contra eam, & interficiam illam de medio populi sui.* Vnde patet hoc esse peccatum mortale. Deut. 18. v. 10. *Nec inueniatur in te, qui lustret filium suum aut filiam ducens per ignem, aut qui ariolos scisscitetur, & obseruet somnia atque auguria* &c. In nouo quoque testamento vetat D. Paulus, quando iustam damnationem comminatur illis, qui ipsi impingebant eum mala facere vt bona euenirent γ : quo significat, graue peccatum esse mala facere in bonum finem: quod tamen prætexunt qui maleficorum operâ ad morbos depellendos tempestatesque arcendas abutuntur. 2. probatur ex perpetuo Catholicæ Ecclesiæ vsu, quæ semper id improbauit, vt plurimi canones ostendunt δ ; & presbyterũ damnarunt, qui bono fine diuinationem superstitiosam fuerat expertus ε . 3. probatur ex Patribus, *D. Chrysostomus* ζ ; citius mors homini Christiano subeunda, quàm vita ligaturis redimenda. *Huc referendum illud B. Leonis* η ; cùm eis (*scilicet dæmonibus*) nihil amplius liceat, quàm iustitia diuina permiserit; agunt tamen versutissimâ arte fallacię, vt ex arbitrio potestatis aut parere videantur aut lædere ; & multis (quod dolendum est) ita per nequitiam simulationis illudunt: vt quidam illos & timeant pati infensos, & velint habere placatos; cùm beneficia dæmonum omnibus sint nocentiora vulneribus. quia tutius est homini inimicitiam diaboli meruisse, quàm facere.] *Nec non ista D. Augustini* θ ; cùm ergo cautæ articulus venerit, vt hæc proponatur conditio: aut faciendum esse contra Dei præceptum, aut ex hac vitâ emigrandum; quorum duorum homo si cogatur alterum eligere, comminante mortem persecutore: (*idem est de morbo per maleſ-*

γ *ad Rom. 3. v. 8.*

δ *c. qui sine Saluatore, 26 q. 2. c. admoneant. c. non obseruetis 26. q. 7.*

ε *c. ex tuarum de sortileg.*

ζ *homil. 8. in epist. ad Colos.*

η *serm. 19. de pass. Domini*

θ *tract. 51. in Ioan.*

maleficium immissō) ibi eligat deo dilecto emori, quam Deo
» offenso viuere. ibi oderit in hoc mundo animam suam, vt in
» vitam æternam custodiat eam.] Ex his

Infertur primò peccare iudices, qui cogunt maleficas benedictione quadam ijs quos læserunt maleficium auferre. Nam hæc benedictio illarum, nihil aliud est, quam formula quâ ex pacto dæmon cessaturus: & si benedictione verâ sanandus æger foret, præstaret vti benedictione Sacerdotis, vel alterius probi hominis, quam malefici; cuius oratio Deo est exsecrabilis, neque licet nobis cum infidelibus hæreticis, apostatisque oratione in diuinis iungi. Vnde sequitur etiam maleficam obtemperantem tali iussioni, & ægros hoc remedio vtentes peccare. Valdè quoque falli illos, qui existimant licere maleficijs sanitatem quærere vel conferre, si id magistratus iubeat.

Infertur 2. veram esse decisionē *articuli Parisiensis* 5. Quod
» licitum est vti magicis artibus, vel alijs quibuscumque super-
» stitionibus à Deo & Ecclesiâ prohibitis, pro quocunque fine
» bono: error. quia secundum Apostolum non sunt facienda
» mala, vt eueniant bona. *& decisio art. 6.* Quod licitum sit,
» aut etiam permittendum maleficia maleficijs repellere: er-
» ror. *& art. 7.* Quod aliquis cum aliquo possit dispensare, in
» quocumque casu, vt talibus licitè vtatur; error.]

Infertur 3. impium & hæreticum esse dictum Paracelsi [1], nihil referre an Deus an Diabolus, angeli vel immundi spiritus ægro ferant opem, modò morbus curetur.

[1] *li. de morb. caduco. & li. de hyperphys. morbis cur.*

Infertur 4. periculosam esse, & erroneam; vel saltem non satis euolutam & explicatam sententiam Nicolai Remigij [x], » precariò non licere opem à maleficis impetrare; sed licere, » vi & verberibus eam extorquere: qui hoc faciat, nunquam; » qui illud, semper lethaliter peccare.] Quorum vtrumque, falsum videtur. licet enim aliquando id precibus petere & impetrare: aliquando etiam verberibus ad id adigere, non licet. Non igitur eò recurrendum; sed res longè aliter explicanda. distinguendum videlicet primò inter maleficum paratum

[x] *libr. 3. dæmonol. c. 3.*

tum auferre maleficio nouo, & non paratum: aliter enim peccat qui hunc, aliter qui cogit illum. 2. distinguendus auferendi modus; an cum maleficio, an sine illo id fiat: quæ communiter theologi solent attendere.

Igitur primò falsa & erronea est sentẽtia Paracelsi & similium, licere maleficia maleficijs tollere.

Quidam putant licere tollere maleficium, non per maleficia, sed per res tamen superstitiosas & vanas: videntur hoc multi Canonistę tenuisse, & nonnulli Theologi, & legistæ [a], si superstitionis vocabulo hi DD. rectè vsi; nequit negari, hanc opinionem quoque erroneam esse. quia superstitio res est per se mala: nec malum licet facere, vt bonum eueniat. docet hoc Siluest. *verbo maleficium num. 9.* Rosella verò & Tabiena non tenent illam opinionem, sed dumtaxat referunt.

[a] *Hubertin. Goffred quos sequitur Sprenger. in Malleo, & eũ simpliciter referunt, nec refellunt Petr. Gregor. 5. & Rickius libr. de prob. aquæ frigidæ.*

Alij itaque fatentur per superstitiosa media tolli non posse; posse tamen per vana, quæ non sint illicita, sic Ioann. Friburgens. *in summ. confessar.* & id sequitur Rosella [μ], qui exemplum ponit, si maleficiati facerent celebrari tres missas de Dominâ & postea omnino nudi operam darent liberis quærendis, credentes sic maleficium cessaturum. Sed hoc exemplum mihi non placet, tum quia rem ad certum numerum missarum restringere, id non caret superstitione; tum quia medium illud non modò vanum est, sed & inhonestum, & vix potest peccato carere. si tamẽ omne peccatum impudicitiæ & inuerecundiæ deforet, neque vis in numero poneretur; neque fides adhiberetur ipsi actui, sed misericordiæ diuinæ per missæ sacrificia propitiandæ: tunc posset admitti exemplum. Deinde si vana remedia sumant, pro omnino vanis hoc est inanibus; sicut omnis vana locutio est peccatum, sic nulla vana operatio caret peccato, saltem veniali, *ca. illud. 26. q. 2.* si verò vana vocant indifferentia, tunc si quis adhiberet ea inuincibiliter nesciens esse peccatum, nullum foret peccatum; si non inuincibiliter, non tamen affectatè ignorans, foret tantum veniale: idem foret, si quis ea faceret credens aut volens

[μ] *v. impedimentum 15. nu. 19.*

lens experiri an per talia maleficium soluatur, non per operationem diaboli, sed per cessationem eius ab operando; propter pactũ quod maleficus cum Diabolo habebat de cessando quando hoc vel illud fieret. *vide Silu. s. n. 9.*

G Tertia sententia quædam est Pet. Aureoli *in 2. d. 34. q. 2.* & Angeli *verb. maleficium §. 13.* licere à maleficio parato petere. vt maleficium maleficio tollat. Exemplum huius rei suppedi-
» tat Ioannes Nider. » Inquisitor (inquit) Eduensis mihi refe- *v in epit. Formicarij ca. 3. in fine.*
» rebat, quod modus tollendi maleficium, aut se vindicandi in
» malefico, talis practicabatur suo tempore. Venit enim aliquis
» læsus in se vel in suis ad maleficam scisscitans malefactorem.
» Tunc malefica plumbum liquefactũ aliquoties fundebat in
» aquam: quousque opere dæmonis in plũbo imago aliqua vi-
» deretur: qua visâ imagine, malefica quæsiuit ab explorante,
» in qua parte vis lædi maleficũ tuum, & in eodem vulnere eũ
» agnoscere? cumque explorator locũ eligeret, statim malefica
» in eadem parte imaginis, quæ in plumbo relucebat, fixurã vel
» vulnus per cultrum posuit, & locum vbi reum inueniret indi-
» cauit: nomen tamen nullatenùs manifestauit: sed experien-
» tiâ teste maleficus per omnia lædi reperiebatur, sicut sua ima-
go plumbea.] hæc ille. hoc ergo secundum Aureolũ liceret: & secundum Remigium posset verberibus maleficus ad hoc faciendum adigi. Argumenta Aureoli sunt. primò licitũ est ab vsurario parato vsũras petere; & à parato conferre Sacerdote, in peccato Mortali constituto, sacramenta petere; & deferre iusiurandum idololatræ, quem scio per falsos Deos iuraturũ. ergo similiter in nostro casu possum petere à maleficio parato &c. Secundò non potest excogitari remediũ aliud ad tollendum maleficium: ergo si hoc quod vnicũ est vti non licet, non licet illud tollere. Sed hoc meritò censetur durissimum: potiùs ergo dicendum, hoc vnico medio vti licere.

Verùm hæc argumenta nullius momenti sunt. Eorum enim quæ in primo ponuntur argumento planè dissimilis ratio est. nam illic inducuntur ad id, quod sine peccato facere possunt, si velint. sacerdos enim potest conari conteri, etsi

tempus habeat confiteri: vsurarius potest dare mutuum simpliciter: idololatra potest per Deum verum iurare: sed operatio malefica, quæ petitur, est intrinsecè mala, nec sine peccato fieri potest, ideoque nec peti. quia petendo consentit eius malitiæ, quod semper illicitum o, & teste Apostolo ad Roman. *digni sunt morte non solum qui talia faciunt, sed & qui consentiunt facientibus.* In secundo argumento, falsò supponitur, alia remedia non supereſſe. supersunt enim alia, de quibus postea: quod si non supereſſent, præstaret mori millies quàm per peccatum sanari. nam bonum animæ corporis bono præferendum est, & honor Dei cunctis anteponendus. Neque hoc durum videri debet scienti, quod *qui amat animã suam plusquam Deum, perdet eam* &c.

o D Thom. de malo 13. q. 4.

Remigius verò coactionem suam astruit sequentibus argumentis. primò quia talis coactio inhonorat Diabolũ, & est expers omnis pacti. ergo licita est. *Respon.* magis inhonorat Deum, quia cogit alium peccare. imò nec inhonorat Diabolum, quia cogit maleficum vt inuocet & honoret dæmonem: ipse quoque eum honorat, quia credit dæmonem posse hanc medelam adferre, & concurrit positiuè ad actum positiuum. dæmon verò pluris hoc facit, quam mancipij sui iniuriam, cuius afflictione solitus est gaudere. Nec potest dici expers pacti taciti, qui cogit maleficum ista perficere, virtute pacti quod maleficus cum dæmone inijt.

Secundò probat hoc pacto, licet à fure fugiente rem vi sibi ereptam aliâ vi repetere: licet arcem ab hoste iniustè occupatam armis recuperare: licet vinculis per tyrannidem mancipatum, astu violenterque eripere: cur non hæc vis licita, vt innocentem morbis indignissimis sanemus? *Resp.* illationem esse vanam, quia reliqua illa licita sunt, & iuri diuino naturalique consentanea: maleficium verò maleficio sanare omni repugnat iuri.

Tertiò nititur auctoritate *l. nullus Cod. de malefic. & mathem.* vbi tantum punitur, qui aruspicem vel magum induxerit precibus vel suasionibus. ergo criminis atrocitas in hac suaui inductio-

inductione consistit. Confirmatur, quia Photius in Nomocanone dicit legis illius pœnam tantum debere intelligi, vbi διὰ θυσιῶν ideſt per sacrificia & mactationes, negocium peragatur. Non ergo locus est pœnæ, quando malo adiguntur. *Resp.* puerile argumentum hoc esse, illi simile; si quis dicat, lex eum punit, qui præmijs & blandicijs, & per artem lenoniam mulierem ad flagitium pellexerit: ergo criminis fœditas in hac blandâ inductione & pellaciâ posita est: & inferat postea, igitur puniri minimè debent, qui vi minisque matrefamilias in thori violationem impulerint. Constantinus autem id tantum vetuit eâ lege quod quidam sibi licere putabant. nam spontè facienti, nullam se iniuriam facere credebant: id verò quod multò grauius erat, non vetuit eâ lege, quia res apertè iniqua minùs indigebat nouâ legis coërctione. Quare Salyce. & Fulgos. mentem Imp. attendentes, de quibusuis euocatoribus & prouocatoribus idem obtinere censuerunt: nec illa Photij limitatio vlteriùs protrahenda, quàm vt significet Imperatorem de illis egisse maleficis, qui tum temporis priuatim, prætextu amicitiæ, & hospitij recepti in domos gentilium, dæmonibus clanculum sacrificabant: quod ipse fieri prohibuerat aliâ lege ϖ. Nec tamen vllus sanæ mentis hinc inferat, licita fuisse maleficia Magorum, in quibus non sacrificabatur. potest enim vnum factum ex pluribus capitibus illicitum esse: quorum vno cessante, ratione reliquorum adhuc illicitum manebit.

ϖ *l. 1. C. Theodos. de malef. & math.*

» Dico igitur tertiò, sententia hæc Aureoli, Angeli & simi-
» lium est erronea & causa multorum peccatorum: nec licet
» vllomodo nec ab imparato, nec à parato petere vt maleficiũ
» maleficio tollat. hæc est communis sententia Theologorum, Aureolum & Angelum ideò grauissime reprehendentium: *tenent quod dixi D. Thom. D. Bonau. Scot. Tho. de Argentina & alij in 4. d. 34. Silu. Verb. maleficium q. 8. Armilla num. 2. Tabiena Ver. impedimentum 12. nu. 9. Rosell. S. Caietan. 2. 2. q. 78. art. 4. Pet. Ledesm. ad 3. q. 58. a. 2. d. 2. Alfons. à Castro lib. 1. de iust. hæret. punit. cap. 15. Sprenger. p. 3. mallei. q. 16. Nider. sup. Nauarr. ca. 11. n. 29.*

n.29. Angl.q.de arte Magicâ ar.6. diffic.2. Abulenſ.in c.19. Matthæi q.90.litt. O. Dom.Scot.in 4.d.34.q.1.a.3.& 8.de iuſt.q.3.4 2.Viguer.c.16.§.4. Martin.Ledeſm.in 4.q.60.a.2. Brianſon.q.13 conc.2.Orbell.q.34.Henriq.lib.2.de matrimon.c.8.nu.2.& n.3.in fin. Probatur,quia hoc ſacræ litteræ, canones, ius ciuile & SS. Patres improbant,vt oſtenſum fuit conclu.præced.2.quia nó licet conſenſum præbere in peccatum alterius ρ. 3. quia licet ſit paratus peccare: hoc tamen peccatum,& iſto tempore,nõ faceret,niſi inductus.4.quia vt actum per ſe malũ nemo vnquam licitè facit; ſic, nec ad eum licitè poterit induci σ. Nota magis peccare,qui cogit inuitũ,quam qui orat paratũ. nam qui cogit inuitum iniurius eſt cogendo,& ſimul cooperatur: qui petit à parato,nullam ei facit iniuriam. quod nota contra Remigium.

ρ *Rom.1.v. vlt.*

σ *vid.D.Th. 2.2.q.78. a. 4.Turrecre. in c.mouet te 22.q.1. Sot. lib.6.de iuſti. & iur.q.1.a. 5.Caſt.& al. ſupra.*

Dico quarto hautdubiè poteſt maleficus induci, vt per modũ aliquem licitũ tollat maleficium.] in hanc ſententiam conueniunt omnes in præcedenti concluſione citati DD.& eſt veriſſima,caretque dubitatione, ſed indiget tamen explicatione.nam quidã DD. non ſatis clarè loquuntur, etſi benè ſentiant.Guido Brianſonus *in collectario* ſ̃.*4. ſent.q.13.cond.3.* Imo (ait) ego fortiùs dico quod ſi aliqua perſona erat impedita vel vexata quacunque vexatione per aliquam perſonam ſortilegam per pactum dęmonis: & per orationes vel vota vel artes nõ poſſet ſanari,niſi ab illâ perſonâ quæ talia intulit.Dico quod accederẽ ad illam perſonã,quæ mihi dedit talia,non vt faciam homagium diabolo,nec vt colã illum ſortilegum;ſed vt mihi auferat,quod mihi dedit. Si ipſe agat cum diabolo,ego non conſentio:ſed tantũ peto,vt remoueat malũ quod mihi dedit.Et multotiens iuſtitia cogit tales, vt reſtituant ſanitatem,quam abſtulerunt. imò ſi proprius diabolus dediſſet mihi talia;dicerẽ ſibi quod à me remoueret tale impedimentum:nullo tamen modo faciendo ſibi homagiũ.] Sed quod ait de diabolo.id ego prorsùs periculoſum puto & meritò negauit Sotus *in 4.d.34.q.1.a.3.* Nã nõ poſſum petere, vt ab amico;quia cum eo inimicitias indicẽte Chriſto,gerere debeo;

debeo: omnis etiam mihi cum eo familiaritas & cõmunicatio interdicta est. Per modũ verò imperij, nõ posſũ iubere: quia mihi non ſubijcitur. Dũtaxat in Dei nomine, per exorciſmi modũ, ei poſſem imperare. Nec etiã ſimpliciter verũ eſt, licere ſemper petere à malefico vt malũ remoueat. Quid ſi enim ſciã maleficium non poſſe tolli, niſi modo illicito? certũ eſt, me tũ non poſſe τ petere. quid ſi etiã moraliter mihi conſtet maleficum, etſi poſſit tolli ſine maleficio, nõ tamen ſublaturũ niſi cũ maleficio? certum etiã puto, tum non licere petere, vt tollat υ. Poteſt huius rei exemplum dari, quando petitur tolli ab eo, qui non eſt auctor maleficij, nec locũ & modũ maleficij & curationis ab ipſo malefico vel homine alio intellexit: nã talis non poteſt curare ſine maleficio alio, aut dæmonis cooperatione nouâ. Quare ratò admodum vel vix vnquã licebit petere ab alio, quàm ipſomet maleficij auctore.

τ Pet. Ledeſ. 5.

υ hoc voluit haut dubiè idem Ledeſm. & Henrriq. d. n. 3. in fin.

„ Dico igitur quincto, licet à malefico petere, imò licet etiam illum minis & leuibus verberibus cogere, vt maleficium „ tollat; quandocumque probabiliter credo illum ſine maleficio, modo aliquo licito id facere poſſe; ſiue quandocumque „ nõ ſum moraliter certus, quod vtetur modo illicito.] eſt ſententia communis *Henrici poſtea citandi, Scoti & omnium citatorum in concl. 3. & Præterea Ioann. Baſſol. Vorrilloni in 4. d. 34. Caiet. in verb. maleficium. & in opuſc. 12. to. 2. Gabr. in 2. d. 28. a. 4. dub. 2. Binsfeld. in l. eorum q. 5. C. de malef.* probatur, quia hoc eſt vti iure meo, & inducere magũ ad id quod facere tenetur; & ſine peccato, ſi velit, poteſt facere. nõ autem eſt conſentire pacto quod dæmõ habet cũ mago. De coactione id cõcedit Remi. de precibus negat. ſed ratio noſtra, & cõmunis ſentẽtia DD. de precibus idẽ conuincunt. de iuſſione exẽplum habemus B. Theodori Archimandritę; qui Theodorũ Magũ ad pænitentiã adductũ iuſſit, primũ omnia peccata ſua cõfiteri. H 2. ſi quos haberet libros maleficos in mediũ proferre. 3. quoſcumque homines aut domos aut animalia maleficijs ſuis obſtrinxerat, diſſoluere: 4. nõ amplius ea in quẽquã exercere, ſed pænitentiã agere φ. De verbere & minis probatur quoad eos,

φ Georgius in vitâ S. Theodori, apud Surium menſ. April.

quos constat maleficio læsisse. quia non tam infero iniuriã, quàm illatam repello: & sicut crumenam meam possem furi extorquere, sic etiam possum mago quam quasi detinet corporis sanitatem. Confirmatur hoc, quia docet experientia, nunquam nisi vi coactos maleficium tollere velle. Dixi, leuibus verberibus: quia grauia vulnera vel immodicos cruciatus inferre, id ad iudicem sceleris vindicem, non ad priuatos pertinet. Leuia non erunt, si maleficæ inde immineat periculum vitę, mutilationis, aut grauis morbi.

χ tom. 2. opusc. 12.

Caiet. χ cautelam proponit, vt quis expresse protestetur, se nihil commune cum diabolo habere velle. Hæc sanè prorsùs necessaria cautio, quando petitur ab eo maleſico, qui non intulit maleficium. vix enim (vt dixi) sine peccato talis potest maleficium auferre. Sic cum crudelis & nefarius Bertulphus dixisset coniugi suæ B. Godoleuæ; in eam ferociæ suæ causam, esse dæmonem, & ex maleficio natum discidiũ; addidisset que se nosse fæminam, quæ iactitet se posse illos mutuò amore & beneuolentiâ adeò connectere, vt non queant coniuges ardentiùs se amare: respondit Sancta mulier; *Christi ancilla sum, illi ego mea omnia commendo, si tamen absque sceleris alicuius commixtione id fieri potest, quod dicis, non reformidabo.* ✝ Drogo Gestellensis in vitâ S. Godeleuæ 6. Iulij.] Si quis ab ipso, qui nocuit, medelam petat; fortassis absolutè loquendo, non est necessarium addere illam protestationem, sed sufficiet absolutè (in casu conclusionis huius quintæ) petere vt nocere desinat. quia res quæ petitur bona & iusta est, nempe non nocere proximo: & potest ac tenetur maleficus id licito modo facere, nempe per medium aliquod naturale (si nouit) vel per signi destructionem. ideò quod de pecuniâ ab vsurario mutuandâ dictum, id hoc loco vim obtinet. Attamen semper vtiliùs erit & turiùs hanc protestationem adijcere, maximè si petam vt tollat maleficium, vel quid aliud huiusmodi, quod non nudam cessationem; sed quiddã actus positiui significat. quia malefici vt plurimum sunt homines idiotæ, & alia quam superstitiosa remedia ignorant. Quare etiam consulo, vt petatur ab eo, quo remedio sit vsurus.

rus. si nolit dicere, non est vtendum eius operâ: quia hoc ipso satis indicat se vsurum remedio illicito. Si verò indicet remedium; tunc si satis prudens es & doctus, ipse considera & discerne an sit licitum necne: si non es idoneus iudex, doctiores & prudentiores consule; si dubitetur an sit medium naturale, consulantur medici; si verò an sit diuinum, consulantur theologi. In his etiam diuinis aduerte, tunc præstare illa applicari à Sacerdote, quam à maleficâ. Nam si miraculosa operatio est, Deus illam potiùs operabitur per seruum suum, quàm per Diaboli mancipium. si malefica dicat, non profuturum, nisi ipsa adhibeat: satis hinc apparet, aliquid eam adhibituram ex pacto conuento. Quare nec videtur toleranda praxis quorumdam iudicum; qui cogunt maleficas benedicere ægrotis ex maleficio: & si sanentur, tunc habent pro indicio certo, quòd sint maleficæ. Liceret tamen iudicibus eas cogere, vt citrà maleficium liberare conarentur: sicut licere priuatis iam docui, atque ita intelligendus Brianſonus *d. concl. 3.* Quod si res moram non pateretur, & maleficus non foret persona rudis & idiota, sed satis prudens ad discernendum maleficam curationem à naturali vel diuinâ; & tunc aliquis simpliciter secutus fuisset sententiam Pet. Ledesmij sup. credidissetque dicenti se non vsuram vllo maleficio, non auderem damnare post factum: sed antè factum semper vtẽdum puto consilio & examine quod dixi, Reuerà enim qui non examinat neque interrogat, neque protestatur, neque aliam adhibet cautionem vt intelligat, an remedium quod adhibebitur sit legitimum, an illicitum: is non videtur facere, quod in se est, sed obijcere se temerè periculo peccandi: quia nouo periculo peccandi obijcit rudem illam & idiotã & peccatricem animam.

QVÆSTIO III.

An liceat maleficij signum destruere, vt Diabolus nocere desinat?

Nota

NOta primò signa maleficij vocari, ollas, ligamina, clastra & similia; quæ, ex pacto cum dæmone inito, magus adhibuit vt aliquis maleficio lædatur: pactum verò esse solet, vt quamdiu ligula sic nodata fuerit, vel tale quid sub limine defossum, vel sera clausa manserit; tamdiu talis persona sit maleficiata; aut moriantur, qui in tali loco erunt, aut intrabunt vel exibunt, & huiusmodi; de quibus actum lib. 3. Porro de ligaminibus & ollis, res notior est: de *serâ* legi apud auctorem innominatum lib. pænitentialis à Rectore & academiâ Colonienſi ante annos centum approbati, & excusi; *cap. 70. quod est de impotentiâ coeundi*: Parisijs (ait) contigit quod quædam „ sortiaria virum, qui eam reliquerat impediuit, ne posset cog- „ noscere aliam, quam legitimè superduxit. fecerat enim in- „ cantationem suam super clausam seram, quam in puteum „ quendam misit, & clauem similiter in puteum alterum: & sic „ diabolo promouente vir ille factus est impotens cum vxore „ suâ.] Quæritur ergo V. liceat aperiendo claustrum, comburendo capillorum glomum, soluendo ligulæ nodum, vel effodiendo ollam, & exurendo quæ in illâ habentur, aut similia remouendo perdendoque, maleficium destruere, & liberare maleficiatum? Duæ de hac re sunt sententiæ. vna, nullius quod sciam in libris editis, in quibus nondum mihi contigit inuenire; sed nostris temporibus Ioan. Hessels à Louanio, *in prælectione lib. 4 sent.* docuit; nullomodo licere. hoc haut dubiè pio docuit animo, & vt homines à maleficio abstenerent: quàm tamen prudenter & verè, manifestum spero fore ex ijs quæ hac quæstione differentur. multi ex eius discipulis, rem non multùm discutientes, neque auctores alios curantes, Pythagoræorum more, vt oraculum exceperunt; neque in scholis tantum docuêre, sed in concionibus adeò nonnunquam calidè; vt contra sentientes damnare, & etiam pœnis Ecclesiasticis coërcere, sint conati; non modicam scrupulorum carnificinam etiam pijs & bonis, inijcientes. hoc ergo diligentiùs res discutienda, quam cùm superioribus annis docerem, ideò breuiter perstrinxi, quòd tum nescirem aliquem

quem ex doctioribus communem ſententiam, quam amplectebar & amplector, improbare.

§. 1. Heſſelij & diſcipulorũ eius argumẽta fuere. primò; cũ ſignũ amouetur; ſanitas exſpectatur non à Deo vel ſanctis, per miraculũ; nec ab humanâ voluntate nec à causâ naturali. ergo à diabolo. Sed hoc eſt ſuperſtitioſum. ergo nõ licet amouere.

2. Qui ſignum tollit eâ ſpe, vt nocumentũ ceſſet, miſcet ſe pacto, quod malefico cũ diabolo intercedit; quia diabolus cũ malefico pactus eſt, vt ſigno poſito ipſe noceat, ſigno remoto nocere deſinat. ergo talis ſocietatẽ quandam cũ diabolo init, cui coniungitur, & communicat in pacto conuento eius.

3. amouere ſignum, eſt colere diabolum, quia eſt proteſtari, quod poſſit nocere quibus & quando voluerit, quaſi ab alio non pendeat; item quod ſit fidelis & verax, qui pactum ſeruet cum ſuis: ſed diabolum honorare vel colere non licet. ergo nec amouere ſignum licebit.

4. Nõ licet declinare ad magos, vt ſcripturæ docẽt: ſed qui amouet ſignũ, declinat ad magos. ergo. Min. probatur, quia petit à malefico vt ſigna tollat, vel vt ſibi tollenda oſtendat.

5. Qui amouet ſigna oſtendit ſe maleficos & dæmonem timere: ſed S.S. iubet nos ſolum Deum timere.

6. Non tãtum res quæ ponitur vel amouetur eſt ſignũ diaboli, ſed & actio circa rẽ, vt poſitio eius ad nocendũ; permanentia eius ad nocumenti perſeuerantiam, amotio eius ad nocumẽti ceſſationem: ſicut non tantũ aqua eſt Sacramentũ Chriſti; ſed & ablutio per aquam facta. ergo ſicut qui ponit ſignum exercet ſacramentum Diaboli, ſic & qui amouet. Exercet enim vterque actionem ad eum effectum conſequendũ, ad quem aliter non valet, niſi ex Diaboli inſtitutione.

7. Diabolus nunquã ſpontè ceſſabit à nocumẽto corporali, niſi vt grauiùs noceat in animâ: cũ ſit hoſtis noſter capitalis, ſemper cupiens quã maximè nocere. ideo, iuxta D. Leonem, *beneficia eius cunctis ſunt nocentiora vulneribus*: ergo per ceſſationem nocumenti, quæ fit amoto ſignó, grauius infert nocumentum vel amouenti, vel maleficiato, vel vtrique.

8. si licet signa maleficij amouere, vel ad ea implorare opem malefici: igitur quoties quis maleficium patitur, nec aliud supereſt remedium quo adiuuetur, tenebitur procurare signi amotionem: sicut tenetur homo ægrotus licito ac possibili remedio procurare, vt sanitati restituatur: peccaret enim si sic sanitatem à Deo exspectaret, vt interim medici consilia reijceret. Atqui nemo eorum, qui sunt in contriâ opinione hoc docet, videlicet hominem aliquando ad amouendum vel destruendum maleficij signum ex conscientiâ obligari.

9. Si id licet, ergo illi rectè faciunt, qui maleficis ad quæstionem vocatis abradunt omnes pilos corporis, ne quo maleficij signo corpori adhærente, reddantur insensibiles, idecque ad confessionem cogi non possint, quod tamen videtur satis manifestè superstitiosum. Vnde Fran. à Victoria *in relect. 12. de arte magicâ*: si (inquit) ad expulsionem dæmonum radunt pilos aut capillos, aut aliquid eiusmodi: est magia manifesta. Nam veri sancti, qui gratiam Dei habent, nunquam vtuntur talibus ritibus aut obseruationibus.

10. Probari posse videtur ex eo, quod Dominus dicit in Euāg. *hoc genus dæmoniorum non eijcitur nisi in oratione & ieiunio*. sensus enim est non aliter rectè eijci. ergo si quis dæmon eiusmodi intrasset in aliquem per maleficium, non liceret egressum eius procurare per signi amotionem.

11. probatur ex eo quod D. Hieron. commemorat *in vitâ S. Hilarionis*; ad quem cùm adducta esset puella à dæmone obsessa, & dæmon clamaret, se inuitum in puellam ingressum fuisse, vtpote vi maleficiorum coactum; nec se posse eam relinquere, nisi priùs ablatis signis sub limine positis: vetuit vir sanctus signa perquiri, & orationis virtute dæmonem expulit: ne (inquit Hieron.) aut solitis incantationibus recessisse, dæmon videretur, aut ipse sermoni eius accommodasse fidem.] igitur, ex Hieronymi sententiâ, perquirere & tollere signum, vt nocumentum cesset, ad incantationem pertinet: alioquin ad miraculum diuinum non rectè confugisset Hilarion;

rion; sed remedium facilè ac prõptum de signis amouendis, si licitũ erat, præscribere debuisset; ne Deũ tẽtare videretur.

12. apud Gratian. *ca. si per sortiarias 33. q. 1.* vbi enumerantur legitima remedia maleficij, nulla fit mentio requirendi & destruendi signi: nec quisquam alius veterum Ecclesiæ patrum reperitur, qui de remedio hoc tanquam licito loquatur. Si respondeas esse argumentum negatiuum ab auctoritate negatâ. Vrgent; non esse ab auctoritate negatâ, sed ab auctoritate negante. quia cùm remedium tollendi signi sit facilè & cuique obuiũ, eius maximè mentio fieri debuisset, si licitum illud concilia & patrũ decreta censuissent.

13. Diabolus non est alligatus signis; potest enim nocere sine signis; & positis signis liberum illi adhuc est non nocere, vt & amotis adhuc nocere & non desinere. ergo frustrà tolluntur signa, nisi pactum malefici & Diaboli intercederet. ergo remouens consentit in hoc pactum.

14. Diabolus non potest diutiùs nec fortiùs, nec breuiùs, nec leniùs hominem affligere, quam & donec ei Deus permittit; qui pactis huiusmodi non astringitur: ergo absurdum est exspectare remedium ab huiusmodi remotione signi, aut curare talia diaboli pacta: sed recurrendum est ad Deum, in cuius potestate est Diabolus. His illi argumentis vtuntur, quæ verbis ipsorum rettuli: ne quis suspicetur me minùs bonâ fide agere.

§. II. Nihilominùs sit conclusio; *signa maleficij etiam spe cessationis morbi seu mali licet quærere & inuenta remouere & tollere.* dico, *spe cessationis*; quia fatentur opinionis contrariæ assertores, in contemptum & deletionem Magiæ, superstitionis, ipsiusque Diaboli, licere maleficij signa tollere, destruere, atque abolere: imò sanctum id esse, si ex solo odio totius artis, & intentionis Diabolicæ id fiat; sed negant, id licere eâ spe, & intentione, vt nocumentum cesset. *Notandum primò*, quod omnes fatemur, signi ablationem nullam habere vim naturalem neque supranaturalem mali auferendi seu sanandi; sicut nec eius positio vim vllam huiusmodi habuit, ad ma-

lum inferendum. sed sicut, posito signo, dæmon fuit, qui nocumentũ intulit; sic ablato signo, dæmon est, qui malũ auferat quia cessat nocere. cessat autem, quia sic cũ mago pactus fuit; non quod pacto se ligari putet, sed quia hoc sibi iudicat expedire ad animarum perniciem. *Notandum 2.* aliud esse vti peccato alterius ad bonum, aliud cooperari peccato alterius. nam peccato alterius vti possum ad commoditatem meam, quando ille potuit peccatum vitare, & licito modo mihi gratificari, vt dictum de vsurario præcedenti quæstione. ipsius enim malitia mihi nocere non debet. Cooperari verò peccato alterius nunquam licet, quia nunquam peccare licet: cooperor verò, quotiescumque peto ab alio, id quod aliàs sine peccato nequit præstare. Quando ergo peto vt maleficium maleficio, vel nouo pacto inito, tollat; cooperor peccato: quãdo peto vt id faciat, destruendo signum iam ante initi pacti, seu sine maleficio, & ipse me nolente adhibet nouum maleficiũ; ego illi non cooperor, sed vtor tantùm eius peccato. Est doctrina Soti, & Pet. Ledesm. & alior. mox citandorũ. *Notand. 3.* Signum tolli vel ab ipso qui posuit, vel ab alio qui non posuit. Si ab eo qui posuit; vel ille inierat duo pacta cũ dæmone, vel vnum tantùm. duo quidẽ, quando cõuenerat, vt dæmon permanente signo debeat nocere; & sublato signo teneatur non nocere. nã hic vnum pactum fit de positione signi, alterum de ablatione. Vnũ tantùm fit, quando simpliciter conuenitur, vt signo permanente teneatur dæmõ lædere. huius pacti vis includit, non vt sublato signo teneatur nõ nocere, sed vt, si velit, possit nõ nocere. Quando duo sunt pacta, tunc consideranda est duplex, quę potest accidere, malefici intentio. Si maleficus cùm tollit, vult sibi seruari pactum illud secundum; non licet tollere: quia hoc est confirmare illud pactũ. Si verò maleficus ex pœnitentiâ pacti initi motus, vult pactum suum cũ dæmone initum cessare; & ideò, vt rescindatur; tollit signum, quod est pacti vinculum, & tollit non quatenus ablatio signi est signũ secundi pacti, sed quatenus est destructio primi pacti; potest tollere, quia sic non confirmat secundum pactũ, sed rescindit.

ſcindit. Quod ſi ſit alius qui tollit; hic nõ fecit vllum pactũ cũ dæmone, nec poteſt diu cõfirmare primũ malefici pactũ; quia illi non cooperatur. Sed ſi gnarus ſecũdi pacti quod maleficus fecit, illud tollat, quia vult malefico ſeruari ſecundum pactũ; ille quantũ in ſe eſt pactũ confirmat, & ſic malo cooperatur, quare hoc non licet: ſi vero vel ignarus vel gnarus, illud tollat dumtaxat, vt maleficiũ deſtruat, vel vt pactũ reſcindatur, ſperans dæmonẽ liberè ceſſaturum à nocendo; nullo modo cooperatur pacto: non primo, quia iuxta illud nõ operatur: nõ ſecũdo, quia illud non curat, ſed vult facto ſuo deſtruere primũ. Denique ſi vnicũ maleficus fecit pactũ; tunc tollendo ſignũ, primũ pactum deſtruitur, nec nouũ initur: nec ipſe maleficus vllo modo cõfirmat, vel operatur ex primo; quare nec ei alius tollens cooperatur. *Not. 4.* ſi ſcandalũ ſequatur, nõ poſſe tolli. quare ſic iſta peragenda, vt ſcãdali occaſio iuſta detur nulla.

His poſitis *probatur 1.* concluſio, quia quotquot auctores excuſi de hac egerunt quęſtione; illi ad vnũ omnes, ex quo ea quæſtio diſcuti cæpit, in hac cõcluſione conueniunt: eos autẽ loqui, de eo qui ſpe ceſſationis ſignum remouet, clarè patet ex verbis & rationibus, quibus vtuntur. Ante tẽpora D. Thomæ, & ipſi D. Tho. ac D. Bonauẽturæ, & eorũ pręceptoribus, puto planè certũ fuiſſe hoc licere; & ideo de hac re nihil expreſsè proditum; niſi quod maleficia ſine maleficio tolli poſſe cenſuerint; quod etiã Tho. de Argentinâ *d. 34.* & Abul. *in 19. c. D. Matth. q. 90.* & alij communiter tradiderunt. Quod verò Durand. hoc non dixerit parum refert: omiſit, quia nõ habebat, quod eâ in re cõtradiceret D. Thomę; ad cui cõtradicendum, commentarios ſuos elucubrauit. Primus quẽ inuenio *Anno 1290.* ex profeſſo quęſtionẽ diſcuſſiſſe, qui tẽpore D. Thomę vixit, Durando prior, eſt Henricus Goethalzius ſiue Gandẽſis, archidiaconus Tornacẽſis. hic *quodlib. 5. q. 33.* vbi quęrit, *an liceat tollere tegulam maleficij ſignum?* tandem reſoluit his verbis, „licet autem pernicioſum eſt operibus ſuperſtitioſis commu„nicare, aut facere talia, qualia faciunt ſuperſtitioſi commu„nicando operibus dęmonum: Catholicũ tamen eſt deſtruere

opus ſuperſtitioſum dæmonis, & in hoc ei contrariari. Et ſic» dico, quod licitum eſt maleficium deponere ſimpliciter,» quemadmodum licitum eſt idolothytum in cloacam proji-» cere: & etiam vt curetur infirmus maleficiatus (*ecce, quod ſub-» hac ſpe*) non credendo quod virtute illius maleficij morbus» ille contingat (hoc enim credere infidelitatis eſſet) vt proce-» dit prima obiectio, ſed credendo contrarium, & quod fiat» ſolâ dæmonum actione, ex diuinâ permiſſione; qui non con-» ſueuerunt ſecundum pactionem ſuam maleficiatum vexare,» niſi ſtante illo maleficio.] Hæc ille: ſequitur, eum, more ſuo» non nominans, Scotus, & ipſe aliquot annis antiquior Du-» rando, his verbis; ſi per orationes Sanctorum impediatur» virtus dæmonis, benè fit: ſi tamen Deus illas non exaudiat,» tunc ſi ſciretur maleficium & deſtrueretur, dæmon non fati-» garet eum amplius. quia ex pacto non aſſiſtit, niſi dum durat» aliquod ſignum. Et ex hoc patet quod trufatica eſt illa quæ-» ſtio, *an liceat tollere maleficium intentione curandi maleficiatum?*» non enim ſolum licet, ſed eſt meritorium, deſtruere opera» Diaboli: nec in hoc eſt aliqua infidelitas. quia deſtruens non» acquieſcit operibus malignis: ſed credit dæmonem poſſe &» velle fatigare, dum tale ſignum durat, & deſtructio talis ſigni» imponet finem tali vexationi α.] vides à Scoto hoc meri-» torium cenſeri, quem diſcipuli eius ad vnum ſequuntur, vt nominatim Ioan. de Baſſolis ibid. *q.*1. qui etiam expreſſe ad-dit meritorium eſſe ſi fiat cum intentione curandi; & ſic etiã Antonius And. in 4. d.34. in fin. ſequitur Nicol. Vorillon, *ibid.* & Nicol. de Orbellis ibid. & Guido Brianſonus β, & Ioſephus Angles γ, & Alph. à Caſtro lib. 1. de iuſt. hæret. punit. c. 15. & Pelbert. Temeſuar. *Roſarij p. 4. ver. matrimonium. 5. §. 38.* Eſt etiam hæc ſententia communis Thomiſta-rum, vt Caietan. *tract. 12. to. 2.* vbi ait; duobus modis contin-git maleficium à maleficis ſolui; primò per ſimplicem diſſo-lutionem ſeu deſtructionem maleficij prius facti; puta diſſol-uẽdo ligaturam capillorũ cum annulo ligneo &c. & hoc abſ-que dubio licitũ eſt. nec eſt opus maleficivt maleficus eſt, ſed» homi-

α *in 4. d. 34.*

β *in 4. q. 13. concl. 3.*

γ *q. de arte magicâ. a. 6. difficul. 2. iunct. in 4 q. de impedimẽ. matri. ar. 2.*

„ hominis scientis impedimẽtum boni proximi sui. quia nulla „ hîc euenit inuocatio dæmonis, sed sola dissolutio signi; quo „ durante diabolus statuerat malum alterius continuare. 2. per „ inuocationem dæmonum, seu aliud maleficium, & hoc pro„ culdubio peccatum est mortale.] *hæc ille.* vides Caietan. hoc definire, vt indubitatum. idem volunt Silues. *verb. maleficium q. 7. & 8.* Tabiena *verb. impedimentum 12. ver. 9.* Fumus *ver. maleficium nu. 2.* Domin. à Soto. *in 4. d. 34. q. 1. a. 3.* „ vbi dicit nos posse maleficum rogare, & ab eo pecuniâ extor„ quere, vt ligaturas, quas habet sepultas, aut suspensas, aut ali„ cubi asseruatas, illinc dimoueat; quia illud maleficum facere „ virtus est: & quicumque sciret vbi sunt posset illas inde sub„ trahere &c. idem asserit addens meritorium id esse Bartolomeus Ledesmius *de Sacramento matrimonij difficul. 49.* & eiusdem instituti ac nominis recentior Petrus Ledes. *in 3. p. q. 58. a. 2. d. 2.* Henric. Henrriquez *lib. 12. de Sacram. cap. 8. num. 3.* Consentiunt Nominales, *vt Gabri. in 2. d. 8. q. 2. a. 4. & Aureolus in 4. d. 34.* Consentiunt etiam Summistæ vnanimiter *Silu. Tabie. & Fumus* s̃. *Angelus in ver. superstitio. §. 13. Rosella ver. impedimentum ver. 13. Caietan. in ver. maleficium. & Iacob. de Graffijs in decis. aureis. c. de maleficio.* Consentiunt Iuristæ, non tantum qui tenent posse nos maleficijs in bonũ finem vti; & alij, qui dicunt per superstitiosa posse tolli maleficium, quos s̃. citaui. sed & qui hoc reijciunt, *vt Turrecrema. in d. c. mouet te, Nauar. in Manual. c. 11. n. 29. & Pet. Binsfeld. in Theorum q. 5. Cod. de malef. & mathemat.* Inquisitores quoque Germani, *Sprenger. in malleo, & Nider. in Formicario,* s̃. *citati, & Ioan. Chappeauuille Vicarius & Inquisitor Leodiens. in tracta. de casib. reseruatis.* Vnde patet hanc esse sententiam planè communem, Hispanorum, Germanorum, Italorum, Gallorum, Britannorumque; Theologorum quidem Scholasticorum omnium, Nominalium, Scotistarum, & Thomistarum; ex quibus multi Cardinales & Episcopi & Magistri Sacri Palatij fuere, ceteri dignitatibus alijs, aut eruditione saltem, & pietate conspicui. Quare cùm sit incredibile, tot academiarum

miarum præcipuarum professores, in hoc dogmate ad mores pertinente, vsque ad Hesselium errasse; & hodie quoque errare, tum in lectionibus publicis, tum in confessionibus audiendis, idque errore tam periculoso: sanè non videntur carere temeritate, qui hos omnes inscitiæ & erroris condemnare audent; & puniendos putant; quotquot, solâ etiam auctoritate talium adducti, maleficij signa remouerunt. Accedit, quòd auctoritatem hanc rationes validissimæ comitantur; quibus contrariæ opinionis defensores nondum satis efficaciter responderunt.

Probatur primùm hæc sententia exemplis illis superiore capite narratis B. Godoleuæ, & B. Theodori archimandritæ. Et & quodam quod Cardinalis Illustrissimus, ex Societate nostrâ Rob. Bellarmin. in publicis prælectionibus narrauit, cum ante multos annos Louanij sententiam illam Hesselij *solidè*, sed breuiter refelleret. Concionator (*Verbis eius vtar*) quidâ „ Prædicatorum; quod me puerum vidisse memini; in monte „ Policiano in X L. cùm vellet concionari, loqui non potuit. „ accidit id secundò & tertiò. videns id non esse rem naturalem, „ in concione tantum sibi vocem præcludi; votum vouit Sanctæ Agneti, quæ erat loci patrona; inuenitque signa in suggestu, capillos inter se ligatos, & similia. comburit ergo illa, & „ vox ei restituitur. concionem postea habuit.] Quod si peractum hoc fuisset, Deus à pio concionatore inuocatus, & voto sollicitatus eum non sanasset; neque signa illi ostendisset, quæ tollere non liceret. his accedat simile æquè contestatum. Anno 1589. Genuæ adolescens quidam pius, ex imprudenti aspectu, ita effusè in amorem mulieris exarsit, vt diu „ num excluserit: mittebantur vltrò citróque munera, & furtiuæ litteræ, idque trimestri spacio. Post quod, is graui morbo „ afflictus decubuit. Mirùm certè, quam immundas sordes, & „ varias ante ora astantium euomuerit: muliebres crines, ouiũ „ villos, linum, bombycem, crinales acus, & sutorias, vnguium „ segmina, ossium fragmina, & ferramentorum, non paruo nu „ mero, vnâ cum sanguine. Quidam è nostris hortatur eum, ne „

amplius

„ ampliùs illigari se patiatur amore pestifero. Quærit deinde,
„ num quæ essent ab eo munera aut litteræ? litteras acceptas
„ aiebat, sed deinde laceratas; noster non credens, admonet fa-
„ miliares, vt eius arculam scrutentur, &, si quid sit amatorium,
„ tollant. Ea res cum ægro occultâ voce quadã innotuisset, ar-
„ culæ clauem horrendis clamoribus postulat, & acceptã eadẽ
„ voce admonente, iniecit in os voraturus, nisi prohibitus fuis-
„ set: eam puluino supponi t: oculorũ vsum amittit: admonet
„ mater, vt doctus malo reddat clauẽ: eam cũ quærens nõ inue-
„ niret, furto ablatam credidit: tunc incipit magis vociferari,
„ nec tamen reperta in toto lectulo diligenter excusso: vi tan-
„ dem cùm arcula esset reserata, binę litteræ amatoriæ inuen-
„ tæ, & igni traditæ sunt. quo facto restitutus ei sensus videndi,
„ & clauis non sine admiratione apparuit antè oculos quęren-
„ tis exposita. Meliùs interea habere cępit & corpore & animo,
& paullo post sanus omnino factus est.] Hæc Fran. Bẽcij no-
stri verbis perscripta, & Romæ excusa in anni illius litteris
descripta. facilè videt hîc vnusquisque signum maleficij lit-
teras fuisse, quod ne tolleretur dęmonẽ conatum; eoque amo-
to & cremato, nocere desijsse. Sprẽgerus *p. 2. Mall. q. 1. c. 1.* nar-
„ rat historiam sequentem. Comes quidam præclarus genere
„ Westrasiensis territorij in confinibus Argentinensis diœcesis
„ iuuenculam simili genere pręclaram duxit vxorem, quam ta-
„ men, post celebratas nuptias, vsque ad tertium annum, carna-
„ liter cognoscere non poterat maleficiali impedimento, vt rei
„ probauit euentus, impeditus; anxius, & quid ageret ignorans,
„ & sanctos Dei iugiter interpellans. Accidit vt ad ciuitatem
„ Metensem, ob negotiorum quorundam expeditionẽ, appli *Hoc probium.*
„ caret: in quâ, dum per vicos & plateas seruis & familiâ vallatus
„ incederet, quãdam mulierem, quę ante illos annos concubi-
„ na sua fuerat, obuiã habuit; qua visâ, dum super maleficia sibi
„ illata minimè cogitaret, improuisè eam blandè, ex amicitiâ
„ cõtractâ antiquitùs, alloquitur; & qualiter se haberet, vt va-
„ leret, inuestigat. At illa cernens Comitis pietatem, vice ver-
„ sâ, de valetudine sui corporis & status, diligenter inuestiga-

uit: quo respondente quod benè & prospera cuncta sibi succederent, illa attonita paullum siluit. & Comes cernens illam attonitam, amplius verbis blandis eam aggreditur, ad collationem inuitando. At illa de statu vxoris interrogando simile responsum accipit, quod benè in omnibus se haberet. Tum illa anne pueros etiam generasset, inquisiuit. Et Comes, tres mihi (ait) sunt pueri masculi, quolibet anno vnum genuit. Tum amplius illa stupefacta paululum siluit. Et Comes, rogote, carissima, cur tam diligenter inquiris? indica, nec enim dubito, quin meæ felicitati congratuleris. Tum illa, verè congratulor, sed maledicatur illa vetula; quæ obtulit se velle corpus vestrum maleficiare, vt carnalem actum cum vxore vestrâ minimè haberetis. In cuius signum puteus, qui est in medio curiæ vestræ, continet in fundo ollam, certas res maleficiales continentem; quæ eâ de causâ ibidem posita fuit, vt quamdiu ibidem contineretur, tamdiu coëundi impotentia vobis adesset: sed ecce omnia vana sunt, de quibus gaudeo &c. Nec Comes diu distulit, ad domum regressus, puteum exhauriri fecit, ollam reperit, & cuncta concremando, potentiam illam perditam subitò recuperauit.] Hæc ille. sufficient hæc tria exempla certissima in diuersis maleficij generibus: & quod ad tertium istud, posset quis suspicari continuas ad Dei sanctos preces, vt hæc ei rei benè gerendæ occasio fortuita offerretur, à Deo impetrasse: quamuis, quæ hominum inconsulta est calliditas, media illicita (*nempe mendacium*) aliis licitis (*æquiuocæ locutioni, & maleficij signi remotioni*) miscuerit. Si velis plura vide sup. lib. 3. *Par. 1. q. 4. sect. 3. in princ. & sect. 5. litt. C.*

Hoc improbum qui à mendacium.

2. *probatur* conclusio communi praxi cunctorum ferè vbique etiam bonæ conscientiæ & scientiæ; qui hoc modo maleficiatos sanant: & fortè alius modus sanandi, vix vnquam occurrit.

Ex Sprengero & Niderio quędam exempla *lib. 3.* retuli, vnum nunc addam de equo, sic mirè magicô maleficiô cruciatô, & solâ nodi solutione sanatô, quod narrat, quadam epist.

epist. insignis medicus Balduinus Ronsseus [d], his verbis; [d] Medicæ veterationis epist. 50.

» Iam ad aliud digrediar, quod consulari huic viro contigit.
» Is in suburbanum profectus, cereuisiariam quandam taber-
» nam præteruectus, vidit aliquot multis nominibus sibi addi-
» ctos; statuit igitur eosdem admonere debiti, atque ni persolu-
» tum curarent, in ius vocaturum minatur: excusant alij moras,
» alij quibus ingenium hominis mite prorsùs perspectum esset,
» rogabant aliquantulum temporis concederet. atque inter
» hos prorupit quædam toruo vultu, fixis in terram oculis;
» quæ, calcitrantem cui insidebat equum admirata, sicuti vide-
» batur, rogat quonam pergat, atque interim monet, ne quid
» nimis equo suo confideret. Subridens ille, ecquid (inquit)
» putas mihi incognitam equi huius indefessam virtutem; qui
» eô ad decem & eò amplius milliaria citra vllam defatigatio-
» nem vti consueuerim? Respondit illa, vereri tamen se, ne fe-
» rendo sit. Vir anilem subesse fabulam suspicatus, subdit equo
» calcaria; qui præter consuetudinem iam primùm ad motum
» pigrior, progreditur quidem, sed labascentibus quodam mo-
» do, ac titubantibus pedibus. Admiratus igitur hanc subitam
» equi debilitatem, domum redit, equum manu pedetentim
» ducens, accirique iubet ex tempore veterinarium. is cùm su-
» dore madentem videret equum, rogat numquid defatiga-
» tus fuerit, vtrum post diuturnam quietem subitò exstimula-
» tus ad cursum, & num à concitatiore cursu confestim bibe-
» rit, & alia huiusmodi, quæ iumentis morborum origo esse
» solent: & cùm nullam euidentem causam ad morbi huius
» generationem facere animaduerteret, rogat vt suę fidei com-
» mittatur equus, pollicetur interim, se suo non defuturum
» officio, atque omnem moturum lapidem; vt cognito tandem
» morbo, eidem auxiliares adferat manus. Conceditur Veteri-
» narij fidei equus, atque ad eundem in stabulum deducitur,
» vbi equus doloris vehementiâ exagitatus, pedibus humum
» scalpens, protinùs in terram deuoluitur crebra trahens suspi-
» ria. Veterinarius consilij penè inops, animo voluens quot
» quantisque casibus morbosis impetantur equi, venit illi in

mentem eosdē aut propter emphraxim vt vocant, aut quoties „
suo tempore lotium non reddiderunt, grauissimis subiacere „
periculis: experiundum igitur censuit, num quod vitium in „
ano aut vesicâ esset. manum ergo in anum ingerit, perscruta- „
turus num quæ materia in eo cōtineretur, quæ huiuscemodi „
accidentia parere posset. consueuerunt namque equi, quibus „
durior est aluus, & quorum anus scybalis quibusdā præcludi- „
tur, ex qualibet causâ volutari, ac sudore perfundi: &, cùm „
nihil tale reperisset, equi membrum genitale aut penem at- „
trectare cæpit; quem manu eductū, vidit arctissimè, atque in- „
tricatissimè colligatum esse: tentat igitur primùm nodū vn- „
guibus dissoluere, sed frustrà. nexuum enim capita cū occulta „
essent, obliquisque inuolucris variè inter sese abdita, ferro „
tantum dissolui poterant. Erat autem nodus hîc maleficâ ar- „
te, vt suspicantur omnes, contextus ex cannabis radicibus; „
in hoc Gordium superans nodum, quòd hic ex corni papyro „
plicabili, & in omnem partem flexili connexus esset, ille etiam „
ex ipsâ radice durâ, & ad complicationē rebelli. Nodo igitur „
dissoluto prosilijt protinùs equus, atque per lotium maximâ „
copiâ concreti sanguinis reiectâ, conualuit quidem; verūm ita, „
vt ad pristinum illum suum vigorem nunquā redierit.] Ar- „
bitror hanc maleficam, intempestiuâ in cōpotatione inter- „
pellatoris molestiâ in bilem prorupisse, & obmurmurato car- „
mine, per dæmonē curasse, equi membrum sic vinciri; idque „
sentientem equū ita calcitrasse: mox obscænam illā prodijsse „
in publicū, & quę narrata miscuisse colloquia. Neque hic vllū „
erat naturale remedium aliud, quā si nodus ille dissecaretur. „
sic etiam in maleficio lactis furaculo, nō alind ferè præsenta- „
neum occurrit, quàm si vtres coriaceos; in prata vel stabula „
missos, vbi armenta vaccarum degūt; deprehendas, & remo- „
ueas, dissecesque. Monet me series epistolæ illius Ronssei, vt „
adijciam quod ille præcedenti historiolæ subiecit: Quid „
(ait) hîc commemorem vtres illos emissitios, ad anatis simi- „
litudinem ex corio consutos, quos vulgus, *Lire latas* vocat, „
quibus ad emulgendum in pratis lac è vaccis vtuntur? nam „
quan-

„quantumuis eoſdem hactenùs,pro anili quadam fabulâ atque
„meris nugis æſtimauerim; Neoſtadij tamen ad Lenũ,quod
„nũc Landſtroſtiũ appellatur,fortuitus quidã euentus docuit
„rem eſſe nimiſquàm veram,& in hominum pernicię excogi-
„tatam: quando ſub annum ni fallor 1553. miles quidam probè
„potus ex pratis in ciuitatem per Leni pontem ſeſe volutántem
„vtrem vnum obuium habens,neſcio quid antea ſtomachatus,
„educto gladio mediũ diſſecans;totam plateã lacte repleuerit:
„adeò vt facti rumor per totam ciuitatẽ diſperſus,omnes quot-
„quot eſſent ciues rei nouitate obſtupeſcentes ad ſpectacu-
„lum alliceret: atque id ita factũ eſſe multi fide digni ciues mi-
„hi retulere,qui ſuis oculis ea ſe vidiſſe teſtati ſunt. Huc acce-
„dit, quòd audiuimus *Godelam* quondam *Kukers* palam confi-
„tentem,vtrẽ hunc emiſſitiũ à ſe conſutũ atque emiſſum fuiſ-
ſe,ac non rarò magnã lactis copiã adſe detuliſſe.]quis aſſeue-
ret non licere tales vtres perdere,ne fructum vaccarũ perdant
armentarij? ſi vtrem perdere licet, cur non & nodum illum
ſoluere? ſi nodum,cur non & ollam ſubliminarẽ effodere?

3.probatur concluſio validâ ratione. nullâ in hac amotione illicita intercedunt: licita itaque eſt amotio. Antecedens probatur enumeratione omnium actuum; qui hîc reperiuntur. hi actus vel ſunt interni animi, vel externi verbi & operis. Animi interni actus ſunt tres, primus deſiderij vt ſanitas reddatur & ceſſet nocere dæmon: & ad hunc finẽ; vt tollatur conuentio maleſici & dęmonis de nocẽdo; & quia hęc pactio depẽdet à ſigno,cupere proinde ipſum ſignũ tolli ac deſtrui. proximus actus eſt opinionis,ſiue credulitatis humanę,quod videlicet opinor ſeu credo probabiliter, cum ſublatione ſignum pactũ ceſſaturũ,& cum pacto noxã, & ſic noxâ ceſſante ſanitatem reddendã. Tertius eſt,ſpes ſanationis& ceſſationis. Verbi externus actus,rogare maleficũ vt ſignum tollat.& nocere per dæmonẽ deſinat. Operis externus actus eſt,ipſa ſigna tollere & deſtruere. Sed omnes iſti actus,ſiue ſingulos ſpectes, ſiue cunctos ſimul copulatos,liciti ſunt, & ſuperſtitionis expertes. licita igitur, & ſuperſtitionis expers eſt, tota hæc

amotio cum ſpe tollendæ noxæ. Maior probatur, quia nihil aliud intercedit in re totâ. Minor verò, *de deſiderio*; quia licitum, imò & meritorium eſt deſiderare ſuam & aliorum ſanitatem; quare & deſiderare impedimentorum ablationem, & mediorum ad id vtilium adhibitionem. Medium verò ad hunc finem, eſt maleficij ceſſatio: ad ceſſationem, medium eſt cauſa aliqua cur dæmon velit à noxâ inferendâ ceſſare: ad hanc cauſam aufferendam, medium eſt, infringere pactũ, ex quo nocet; & quod, niſi fuiſſet cum malefico initum, non nocuiſſet. pacti iſtius duratio, commenſurata eſt, dæmonis voluntate, ipſius ſigni durationi; quare medium deſtructionis pacti, eſt deſtructio ſeu amotio ſigni: atque ita; à primo ad vltimum, deſtructio ſigni, eſt medium neceſſarium ſanitati recuperandæ. quare ſicut licitum eſt ſanitatem deſiderare: ſic & licitum eſt ſigni deſtructionem deſiderare. Probatur etiam minor, *de opinione*. quia opinari ceſſaturum maleficium ceſſante pacti ſigno, non eſt illicitum, nec vanum. non illicitum, quia id fidei non repugnat; nec vllâ lege prohibitum eſt. non eſt vanum, quia nititur rectæ rationis coniecturis. valdè enim veriſimile eſt dæmonem tum ceſſaturum: primò quia ad nocendum impulſus fuit pacto, quod iam ceſſat. ſecundò, quia nihil ſupereſt, quur hac in re à malefico honoretur. tertiò quia ſi promiſſis ſteterit, maleficum arctiùs ſibi deuinciet, & plures alliciet. *De ſpe* quoque probatur. quia hæc nihil eſt aliud, quã deſiderium boni cũ opinione euẽtus. quare quod meritò opinor euenturũ mihi bonũm, id licitè ſpero; ſi bonum ſit ex rerum numero, quæ licitè deſiderantur. Ex his patet de actibus externis. nam quod licet cogitare, licet loqui; & quod licet concupiſcere, id licet petere. quare ſi poſſum deſiderare à mago ſanitatem, & opinari me ab illo conſecuturum, poſſum etiam ab eodem illam petere: & quia deſidero conſequi modo licito, poſſum petere ſub tali modo, vt manifeſtum eſt. Denique quo ad actum externum, res quoque aperta eſt. actus iſte eſt amotio ſigni: ſed in hac amotione nihil illicitum eſt, ex parte intentionis, nec ex parte petitionis,

nis, vt probatum, ergo nec ex parte executionis. Consequentia probatur, quia executio nihil addit illiciti, nec superstitiosi, quia nec ratione intentionis, nec ratione operis, quando scandalum abest, de quo non est quæstio, sed abesse præsupponitur.

Dicunt aduersarij, *ratione operis id fieri*; quia semper sit tacita quædam honoratio seu inuocatio dæmonis. Quod falsum esse, sic ostenditur. opus illud amotionis signorum: nec est dæmonis inuocatio vel honoratio ex naturâ rei, vt per se patet; neque etiam ex intentione maleficium amouentis, quia non intendit hac ratione dæmonem honorare vel eum inuocare; sed intendit inuocationem per magum signo posito factam impedire: nec etiam intendit comprobare pactum magi cum dæmone, vel quicquam operari ex illo pacto; nec dæmonem inducere vt illud pactum cum Mago seruet, sed solummodò intendit pactum illud nocendi rescindere, & annihilare. neque etiam dici potest esse honoratio, vel inuocatio dæmonis ex pacto aliquo præcedente eius qui petit amoueri, quia iste nihil expresè vel tacitè cum dæmone pactus fuit, ne id quidem vt sublato signo desinat damnum dare: neque etiam ex errore opinionis, quia nõ tollit idcirco quòd putet illis rebus vim inesse sic nocendi, sed quòd existimet quamdiu hæc posita manebunt, dæmonem, Deo permittente, nocere posse; & propter pactum cum mago initum nocere velle, & eâdem ex causâ signo sublato à nocendo desistere velle: quæ omnia docet experientia esse verissima.

Dices fortè, dæmon idcirco nocere desinit, quia sic existimat se honorari. *Respondeo*, etiamsi ille putaret se honorari; quamdiu, nec res talis est quæ naturâ suâ honorem tribuat, nec adest vlla intentio honorandi, in eo qui remouet, parum refert, nec propterea dici quis potest dæmonem honorare. Deinde nec verum est ideò dæmonem cessare: potiùs cessat, vt pactum cum Mago seruet, & sic eum sibi deuinciat, & alios alliciat, & alias ob causas vt dixi.

Probatur concl. 4. Maleficus malè facit ponendo. ergo benè facit

facit tollendo. Respondent non sequi, quia etiam in tollendo est superstitio, propter tacitum pactum, quod tum iterum cõsetur inire cum diabolo. propterea quia tollit cum spe cessationis. Sed contra: res ipsa sine spe non includit pactum, (verbi gratia, si rusticus vel puer tollat omnino ignarus positum ad nocendum à magis, iste nullum tacitum haberet pactum, vt patet: attamen dæmon cessaret à nocendo.) nec spes ista (vt probatum) per se superstitiosa vel illicita est.

Probatur. 5. Licet declinare à loco vbi positum est signum spe euitandi malum; licet etiam vitare personas, à quibus quis metuit lædi maleficio. ergo licet etiam remouere signum cũ eadem spe. Nec satisfacit solutio negantium consequẽtiam; eò quod fuga à loco noxio sit naturaliter ordinata ad euitationem mali, in quod quis incideret, si eum locum pertransiret: signi autem amotio ad hoc naturaliter nullomodo sit ordinata, nihilo magis quam signi positio ad malum. Non, inquam, hoc satisfacit. quia ratiocinantur à naturali causâ ad moralem. argumentum verò procedit de eadem causâ in vtroque. ideò sic confirmo argumentum. si sciam posito veneno aliquo naturali locum esse noxium, licet mihi ab illo declinare, vt effugiam. ergo licebit etiam mihi venenum illud ab illo loco tollere, ne quem amplius lædat. Valet hæc consecutio? progredior. igitur similiter, si scio sub limine positum maleficium, vt quicumque limen illud calcauerit, moriatur; licebit mihi per aliam domus portam egredi & limen vitare: ergo licebit mihi quoque maleficium illud sub limine positum amouere. Omnino enim similes sunt hæ cõsecutiones. nam sicut in priore vtraque res naturaliter ad salutem ordinatur: sic in posteriore vtraque æquali modo moraliter ad eandem ordinatur: & sicut se habent amotio & fuga, naturalem ad causam; sic etiam se habent amotio & fuga, ad causam moralem, quale est signum. ideò si rectè argumentamur à fugâ causæ naturalis ad eius amotionem, etiam rectè argumentamur à fugâ causæ moralis ad eius amotionem: neque in eodem causæ genere vllum discrimen est fugæ & amotio.

amotionis. ſicut enim fuga perſonã remouet à loco noxio, ſic & amotio rem remouet ne perſonæ in illo loco queat nocere.

5. licet maleficos de medio tollere, eâ ſpe & deſiderio, ne hominibus ampliùs noceant per Diabolũ, vt eius viua inſtrumẽta: licet ergo ſigna quoque maleficorũ tollere, ne per diabolum illa ampliùs noceant, vt eius muta & fictitia inſtrumẽta moralia. ſicut enim tubę & tympana & vexilla in bello, ſunt quædã moralia inſtrumenta militiæ; ſic huiuſmodi ſigna, ſunt quædam quaſi nequitię & malitiæ diabolicę inſtrumenta, nõ operantia, ſed eam ad operandum excitantia. Huic argumento nondum reſponſum eſt, ab ijs qui contra ſentiũt. Nã quod vim argumenti & ſimilitudinis poſitam putant, in ratione tantum ſigni; & maleficos dicant non occidi, vt ſigna diaboli: hoc eſt παρεργον.

6. Poſuit maleficus ſignũ? quid eſt facturus? ſi tollit, ſecundum vos peccat: ſi non tollit, verè & grauius peccat; quia relinquẽdo manet cauſa dãni proximorum. perplexus ergo futurus eſt, quem contra religionem, iuſtitiãúe peccare neceſſe. *Reſpondent*, relinquere debere & pænitere. nec peccaturum relinquendo. quia relinquendo non eſt cauſa nocumenti, ſed eius cauſa fuit ponendo illud & paciſcendo cũ dæmone. Reſtare ergo illi, vt pænitens Deũ oret, reprimere dignetur Diaboli poteſtatem. *Contrà*: ſicut peccauit cauſam dãdo, cur inciperet alius lædi; ſic adhuc cauſam dando, cur pergat eum Diabolus lædere: & ſicut poſitio vel ligatio fuit cauſa inchoati damni; ſic relictio ligaminis ſiue non amotio, cauſa eſt continuati damni. ergo ſicut tenebatur impedire, vel tollere cauſam ne damnum inciperet inferri, ſic etiam tenetur ne illud vlteriùs proſerpat, vel diutiùs duret. Quod ſanè clariſſimum eſt in maleficio quod effectum habet, ſæpiùs renaſcẽtem. verbi gratia, maleficium ſterilitatis primo anno nocuit tot equis, tot vaccis &c. 2. anno iterum nocebit fortè plurib. ergo ſi tenebatur impedire damnum primi anni, cur non & ſequẽtis? Confirmatur, in foro exteriore damnaretur ad omnia damna illata reſtituenda, quamdiu illa inferentur.

& tam de damnis annorum seqūtium quam primi; si diuersis actionibus ageretur de singulorum annorum damnis. sed hoc, quia peccat contra iustitiam, & est efficax adhuc causa damni. Ergo in foro etiam interiore adhuc peccat; quia tenetur facere, quod probabile illum est posse facere. probabile autem est illum tum tollere debere, vt proximi damnum impediat. quia communis hæc est sententia optimis fulta rationibus, vt ostendimus.

7. Si duo reges sic inter se paciscantur, vt columnâ seu turriculâ quapiam stante erectâ, ipsi sibi mutuò auxilium ferant contra tertium regem aliquem: si tertius iste pacti gnarus, vt illi desinant ipsum bello infestare, turriculam illam vel columnam deijciat, & demoliatur; non dicetur ille tertius propterea consentire in illorum fœdus, neque cum ipsis, vel eorum altero; qui fortassis illum admonuisset; pactum vel societatem inire. Igitur nec maleficiatus dicendus est cum malefico vel dæmone propterea societatem inire, quia destruit signum, quod illi depacti, vt à nocendo cesset dæmon. Nec quicquam habet verisimilitudinis quod respondent, etiam hunc tertium cum prioribus pactum inire; quia beneficium ab illis exspectat. Nec enim vsquam vel apud Iurisconsl. vel apud Theologos, inuenias talem pacti vel societatis ineundæ formulam aut genus. deinde destruendo turriculam illam, potiùs pactum prius inter duos initum soluitur, adimpleto termino; sic etiam remoto signo pactum dæmonis & magi conditione sublatâ expirat. soluit ergo iste remouens pactum alienum, nec ipse nouum init.

8. si quis cum hoste foret pactus, vt suspensâ de muro flammulâ candidâ, accurrat, & portam occupet, vrbeque potiatur: & tertius quispiam ciuium hoc resciscat: nonne tollere licebit, imò merebitur si fecerit? quis quæso illum proditoribus consentire dicat? rectè æstimantes iudicabunt, eum pacta conuenta eorum non stabiliuisse neque approbasse, sed abominatum ea rescidisse. Cur igitur non eâdem ratione & iure, qui resciuit pactum dæmonis & malefici de ollâ in familiæ

miliæ perniciem defolsâ; poterit illam tollere, & tollendo censendus erit ab eorum pacto alienus? an cum ille non consentiat proditioni, quia illam destruit; hic censendus consentire maleficio, qui illud destruit?

Denique vt semel finiam (tædet enim tam multas soli faces admouere) licet omnes conatus similes dæmonis impedire. si incantamentis aliquis dæmonem ad nocendum inuitaret: rectè faceret, qui murmuranti os pugno obturaret: si per scripturam & characteres id conaretur, laude dignus esset, qui dissiparet & conscinderet membranulas. cur nō idem ius conceditur in signis positis, quæ similiter dæmonem ad nocendum pelliciunt? sicut ergo possum impedire, ne verbis vel caracteribus magus consequatur effectum à dæmone, potero etiam signi alterius destructione id ipsum perficere.

§. III. Restat respondeamus obiectionibus, quæ quod multæ sunt, & prolixæ, cogent nos etiam, quam vellemus, esse prolixiores.

Ad 1. *Resp.* non fieri sufficientem enumerationem partiū. sanitas enim exspectatur à morali causâ, nempe amotione signi. sicut in exemplo proditorum (de quo egi in probatione. 8.) liberatio non exspectatur à Deo, vel Sanctis, vel naturâ, vel proditoribus immediatè; sed à signi amotione. Sed vrgent, saltem mediatè exspectatur à proditoribus; ergo & sanitas hîc mediatè exspectatur à dæmone. Sed hoc est superstitiosum quia est perinde facere ac si dicas; præsta quod promisisti. pactus es amoto signo te cessaturum. ecce amoueo; teneris cessare. *Resp.* negando minorem, & eius probationem. imò perinde est facere, ac si diceres: pactum tuum primum cum malefico conuentum exstinguo; signum quod nocumento inferendo præstituisti comminuo, & perdo; non est quod noceas, amplùs nocere non teneris. Si pergant instare, saltem exspectat mediatè sanitatem à dæmone. *Resp.* exspectat, nō à positiuâ aliquâ dæmonis actione, sed à priuatione actionis eius siue à cessatione. nō enim expectat, vt dæmon aliquid faciat, sed vt desinat facere. ad faciendum alliciebatur

ſigno,ſperat illo ſublato,nō allectum amplius,deſiturum nocere: vt amoto obiecto concupiſcibili, quis vt plurimùm deſinit concupiſcere. Effectum ergo exſpectat priuatiuū;quem à dæmone non eſt illicitum exſpectare. alioqui non liceret exſpectare dæmonis fugam ex obſeſſo,ceſſationem à tētatione,& ſimilia,ad quæ piè vtimur aquæ luſtralis aſperſione, reliquiarumque & agni Dei geſtatione. Dūtaxat ergo illicitum eſt,exſpectare effectum priuatiuum à dęmone,vi alicuius pacti conuenti cum dæmone: quod hîc nullum eſt.

Ad 2. negatur antecedens: ad probationē eius dico; ſi maleficus vnicum fecerat pactum; tollens miſcet ſe deſtructioni illius pacti,non conſeruationi. quia deſtruendo ſignū,facit vt pactum ceſſet. ſi duo fecerat pacta,non immiſcet ſe ſecūdo, quia nō petit,vt Diabolus vi ſecundi pacti deſinat; ſed deſtruendo primū pactum,virtualiter (vt dici ſolet) etiam deſtruit ſecundum,de quo non cogitat. ſi vi ſecundi pacti vellet dæmonem ceſſare,valeret argumentum. *Vide 3. Notabile.*

Ad 3. dico & antecedēs,& probationem eius diſſentire à vero. nam tollere ſignum,tantū eſt proteſtari,quod Diabolus; qui Dei permiſſione,& non aliter,poteſt nocere; ſperetur nō nociturus ampliùs,poſtquam cauſa ad nocendum alliciens (nempe ſigni poſitio) ceſſauerit: itē quod aliquando ſtet pactis conuentis,non quia ſit verax aut fidelis; ſed quia cenſet hoc ſibi eſſe vtile ad homines decipiendos. ſicut ſolent decoctores minus debitum exſoluere,vt in grandiori ſummâ creditoris ſimplicitate abutantur.

Ad 4. Reſp. Minorē falſam eſſe. nō enim declinat ad Magos vt magi ſunt: ſed vt ſint homines gnari eius rei, quæ vel adſpectu vel auditu potuit reſciri,& petitur ab ijs, non vt ex magicâ operentur arte: ſed vt id faciant,quod quiuis ruſticus & idiota poſſet facere: ſaltem quod ipſi ſine vllo nouo cū dęmone pacto poſſunt perficere,& perficere tenentur, ad commodū proximi. Poteſt ergo diſtingui maior, ſcriptura enim vetat declinare ad magos tanquam ad magos: non vero tanquam ad alios homines abſque illo peccato.

Ad 5.

Ad 5. Resp. aliter timeri Deũ solum, aliter timeri creaturas. Deus solus timeri debet, vt omnipotens & auctor omniũ, & quem nemo potest impedire, nec voluntati eius potest resistere: creaturæ timentur, tanquã quæ Dei permissione nocere valent, & quia malignæ sunt etiam interdũ volunt: & sic scriptura sacra non prohibet eas timeri. dęmõ verò inter omnes creaturas hoc timore maximè timendus, quia & cunctis hominibus animãtibusque potẽtior est, & nobis maximè infestus, &, exigentibus peccatis nostris sępissimè permittitur à Deo nos grauiter lædere, vt constat de Iobo, maritis Saræ, Achab rege, & alijs. Nonne licet timere sicarios, latrones, calũniatores? nonne licet fugere à domo dęmonibus infesta? cur talis fugit, nisi quia dæmones timet? tolle timorẽ, fugã sistet.

Ad 6. Negatur antecedens. impropria enim & falsa locutio est; amotio signi est signum. non magis certè quã homicidij actio est homo. sicut enim homo erat, ante occisionẽ; sic signum erat ante amotionem. nec iuuat comparatio illa baptismi. nam nec ipsa aqua est Sacramentum, nec ipsa ablutio: sed Sacramentum fit, quando ad elementũm, verbũ cũ actione accedit. ablutio materia proxima sacramenti est, non Sacramentum. *Dicas:* saltẽ est aliquid Sacramenti. ergo & amotio est aliquid pacti. *Resp.* sicut ablutio non est aliquid Sacramenti, nisi abluens intendat baptizare: sic nisi ponens vel tollens signum, intẽdat ex condicto ponere vel tollere, vnquam positio vel sublatio erunt aliquid pacti.

Ad 7. Negatur consequentia, idcirco enim desinit nocere signo sublato, non quia per hanc amotionem grauius vulnus infligit animę tollentis: sed quia sperat vel maleficum in alium sortem (vt vocant) translaturũ, cum nouo suo lucro; vel sic plures se sibi adiuncturum, videntes eum promissis stare. Præterea esto hoc diabolus speraret: sæpè spes illum fallit, & vnde compendium exspectabat dispẽdium patitur. Denique D. Leonis illa auctoritas parum aptè adducitur. cessatio enim à nocẽdo beneficiũ non est diaboli, sed Dei. sicut nõ est beneficiũ proditoris, quando ablato signo desistit à proditio-

ne peragenda: neque qui tollit vllomodo dici potest, hoc beneficium à proditore exspectare.

Ad 8. Concessâ maiore, quæ verissima est; Negatur Min. omnino enim hoc volunt, quotquot nobiscum sentiunt; & quia hoc ex eorum doctrinâ sequebatur, ideo non dixerunt expressè. Neque enim putabant quenquam adeò moralium rerum forè rudem, vt negaret, primò ipsum maleficum qui posuit teneri signum, quod nouit, tollere; si nequit aliter damnum impedire. sicut, qui diabolo inuocato verbis vel scriptis nocet tenetur cessare ab hac inuocatione, non tantum quia superstitiosa est inuocatio, sed etiam quia proximo perniciosa est. Nec vllo modo puto tolerabilem esse contrariam sententiam in praxi, nec absoluendum qui nollet cessare, vel signum tollere. sicut non est absoluendus, qui alicubi malleolos reposuisset, incendium sparsuros, nisi illos velit amouere. Eadem namque ratio est. sicut malleoli efficaciter sunt nocituri vi naturali; sic etiam signa hæc æque efficaciter nocitura sunt vi morali, siue vi pacti conuenti. Neque hic quærendum qua vi damnum inferendum, sed an inferendum: & æque iniusta est illatio per vnam vim, atque per alteram. sicut malleolis inest vis ignea; sic censetur signis alligata vis siue actiuitas diaboli multo promptior & fortior ad nocendum. Si vero tenetur maleficus tollere, quod posuit ex lege iustitiæ; tenebitur secundò alius qui positum resciuerit, id tollere, saltem ex lege charitatis.

Ad 9. Resp. id, si fiat seruatis circumstantijs, quas requisiui §. *lib.* 5. nec superstitiosè, nec impudenter; sed sapienter & honestè fieri, à iudicibus etiam maximè timoratis. Victoria verò loquitur de expulsione dæmonis ex energumeno, quod non facit ad rem: vt nec totum argumentum, quia depilatio illa non est ablatio signi, cùm pili non sint signa maleficij, sed latibula.

10. argum. multis peccat. primo quòd contradicit sententiæ quam eo nituntur probare. Nam si defensores contrariæ sententiæ censent; non esse licitam amotionem vllam, vt eos sentire

sentire patet; ex argumento sequitur, dumtaxat aliquam esse illicitam, nempe destinatam huiusmodi dęmonijs eijciendis: quia tales dæmones aliter eijci nequeunt. Si ergo eijci possent per amotionem, licita foret amotio. iam non ergo omnis amotio illicita foret. Sin verò dicant se non contendere Vniuersalem negationem; (Nullam amotionem signi cum spe cessationis esse illicitam:) sequitur non omnem amotionem huiusmodi esse superstitiosam; quod ceteris omnibus argumentis suis probare nitebantur. repugnat ergo hoc argumentum alijs omnibus, quia subuertit commune ceterorum fundamentum. Secundò sensus verborum Christi non est, non aliter rectè eijci, sed non aliter eijci efficaciter. Nam Apostoli non querebantur se vsos malis medijs, quod non est credendum; sed se eijcere non potuisse. conatus enim Apostolorum non fuerat illicitus, sed fuerat irritus. & hoc scire volebant; cur efficax non fuisset in hoc energumeno, quemadmodum solebat esse in ceteris. responsum illis, id accidisse, quòd orationem & ieiunium non adhibuissent; quæ talium dæmoniorum pessimorum, quorum inueterata possessio, generi expellendo necessaria ipsis erant. Tertiò dæmon nô exit ad signi amotionem, nisi quando erat ingressus ad signi positionem: quod Deus nonnunquam permittit. Quando autem propter hominis peccata Deus permisit operâ malefici dæmonem ingredi; tunc licebit signum tollere, non secùs ac in reliquis maleficijs. Quartò plus probat argumentum quam opus sit; imò & illud; (si valeret) nec exorcismis eijci licite posse: si tantum ieiunio & oratione tales licet eijcere. Denique non potest nobis constare, an ex hoc genere sit dæmon, an ex alio: ideò, durante hoc dubio, licebit signum amouere.

Ad 11. dico exemplum illud S. Hilarionis, dumtaxat probare quòd qui Hilarioni sanctitate & dono miraculorum sunt similes, aut quando aliquod scandali vel superstitionis augendæ subest periculum; debeant id facere, quod ad maiorem Dei gloriam tendit; vt est dæmonem oratione eijcere: non vero probat quod eo periculo cessante, aut quando quis non

non est certus de dono miraculorum (vt hodie certi nulli sunt, in his partibus, vbi fides propagata) non liceat illi, vti remedio quod ad manum est, & experientiâ frequenti comprobatum nouit. Metuebat autem D. Hilarion, non, ne dæmon hoc pacto solitis incantationibus recederet; sed ne populo videretur ijs recessisse: imò neque hoc simpliciter reputabat, sed alternatiuè; vel hoc, vel ne videretur ipse dicti Diaboli fidem habuisse; qui negabat aliter se expelli posse, nisi signo priùs ablato. Quod falsum erat, vt D. Hilarion ostendit, & quia sponte ingressus, sponte remanebat; nec eum cogendi vim vllam magica illa signa obtinebant.

Ad 12. Resp. verè hoc argumentum esse nullum, & ab auctoritate negatâ, non ab auctoritate negante. Nã si vel Hincmarus cuius ille est Canon, vel alij patres censuissent hoc remedium esse illicitum, non fuissent contenti silentio prætermittere, quod vsu sciebant frequentissimum: sed diserte prohibuissent, vt solent similia. sic enim quia purgationes per monomachiam, per ferrum candens & similes, erant in frequenti vsu: ideò expresse illas prohibuerunt, summaque semper Ecclesiæ cura fuit vsitatas superstitiones nominatim damnare. Inter licita verò remedia non meminerunt amotionis: quia de remedijs Ecclesiasticis & diuinis agebant: istud autem est merè humanum remedium, & quod ipsa ratio ac natura vnumquemque docet. nam & bruta norunt abijcere & repellere, quæ noxia sibi nouêre.

Ad 13. Respondeo Diabolum signis non esse alligatum naturaliter: sed moraliter ex hypothesi, quod vult stare pactis conuentis. Nec verum est semper illum posse nocere sine signis magicis. sæpè enim, imò ordinariè Deus permittit illum multa facere per maleficos, & signa malefica: quæ non permittit illum immediatè facere [a]. Vnde non est absurdum existimare, quod quando Deus illum permisit, mediante signo nocere: non possit Dæmon nocere signo destructo, quia Deus tum videtur permissionem suam sic limitasse. Nó tamen hinc sequitur Deum habere pactum cũ dæmone, sicut

[a] *Victor. relect. de Magiâ circa fin.*

neq

nec Rex pactum haberet cum rebellibus, si ijs non resisteret cum filio suo rebellionem mouentibus. præsumptio quidem aliqua hinc in foro, vt vocant, fori nasceretur: reuerâ tamen pactum conuentum propterea nullum intercederet, sed permissio dumtaxat & conniuentia probaretur.

Ad vlt. Resp. Negatur consequentia. quia nemo scit an Deus Diabolo permiserit nocere post signũ destructũ: & quia possumus ex frequenti experientiâ colligere, vel Deum id ei non permisisse, vel saltem reliquisse eius arbitrio vt adhuc noceat, vel cesset nocere, si velit: ideò possumus hoc experiri & signum amouere. Recurrendum quidem ad Deum; sed nõ propterea prohibita sunt remedia humana.

SECTIO II.

De remedijs naturalibus contra maleficia.

MVlta de his more suo Grillandus *q. 2. à n. 3.* in cuius sententiâ quid vitandũ docebunt sequentia. Theologi quidam vim omnẽ adimunt naturalibus medicamentis: medici plerique magnam nimis tribuunt; & quædã memorant, vt naturalia, quæ quibusdam queant esse suspecta, mihi pronunciandum vetus N. L. de multis. Non assentior ijs qui omnem omnino efficientiã rebus corporatis in dæmones tollunt; nec ijs etiam, qui directam vllam vim naturalem in dæmones cõcedunt, vt videntur concedere Faius, Pet. Gregorius & alij [a]: sed ijs assentior, qui secundariam & indirectam tantum tribuunt, quæ sententia peritiorum medicorum & Theologorũ fuit, *vt citandorum in fine huius sect. & Guilhelm. Paris. lib. de vniuers. Dionys. Cartusiani in Tob. cap. 8. Francisc. Victor. relect. de Magia q. 6. Lulli lib. 2. de quinta essent. Leuini Lemnij lib. 2. de occult. nat. mirac. Franciſ. Valeſ. cap. 28. ſacr. philoſoph.* nulla enim naturalis corporeæ rei vis est, quæ dæmoni possit præualere, aut directè in illum aliquid agere; *cui nulla super terram potestas est quæ comparetur: qui factus est, vt nullum timeat*, teste sacra scriptura. [c] Sed concurrente cum naturali agente causâ supernaturali, Deo vel Angelo; agere res cor-

[a] *Faius in Energum. Pet. Gregor. in Synt. iur. Frar. Georg. in Problema.*

[c] *Iobi 41. v. 24.*

porea poteſt in dęmonem, eumque pellere & etiam cruciare: verum tum agens primarium & directum, eſt ſupernaturalis illa cauſa; ſecundarium verò & indirectum eſt, corporeæ rei vis naturalis, illi à Deo initiò creationis inſita. Hoc ergo in ſequentibus remedijs ſemper ante oculos habendum, nec eorum vis vlteriùs extendenda. Adſcribam autem illa, vt mihi colligenti occurrent. Lapidibus & herbis vim aliquam tribuit canon. *dæmonium 26.q.7.* Et ſane de multis mox ſubiungam. radices varias commendat Ioſeph. & in his *baaras*, ſed modus euellendi, & alia quædam quæ addit ſuſpectam rem reddunt, *lege lib.8.antiqu.c.2.& lib.7. belli Iudai. c.23.* à Thapſiâ dæmones fugari ſcribit apoſtata fidei Amatus Luſitanus *in Dioſcor.libr.4.* Plinius dæmonum ludibrijs arcendis pæoniã commendat, ſed nigram *lib.25.c.4.* Veneficia depellirhãni ramo ad valuas & feneſtras poſito, vt fama celebre, ſcribit Dioſcorides *lib.1.c.100.* confirmat Bionis exemplum, ſed lauri additis folijs, apud Illuſtrium *in eius vitâ.* Verbaſcum valdè commendat botanographus Apuleius, *lib.de virtutib. herbar. c.71.* Ouidius, lib. 6. Faſtor.

Spinam, qua triſtes pellere poſſet
A foribus noxas (hæc erat alba) dedit.

Quid? quod & in humano ſanguine vis aliqua naturalis indirecta ineſſe poteſt? vt menſtruatâ muliere agros circumeunte noxia vermina necari cenſuere Dardani ſectatores apud Columellam. & Lud. Banairolus ſcribit, *Ennead.muliebri c.2.* ſi menſtruo cruore domus alicuius poſtes inungantur, dęmoniacis Magorum artibus & inſidijs aditum omnem præcludi: & apud Mich. Iſſelt. anno 1586. legitur, in Liuoniâ fuiſſe locum, vbi nymbis, tonitruis ac tempeſtatibus dæmonia truculenter graſſabantur, niſi in lacum quendam innocuus infantulorum cruor à ruſticis infunderetur. Poſterius hoc apertè Satanicum; priori, aliquid phyſicum ineſſe poteſt, ſed indirectè agens. Sed non iniucundum erit ſi adſcribam, ex Balduini Ronſæi venatione nonnulla, quæ vel carminis elegantiâ, vel raritate materiæ, queant curioſum lectorem delectare;

Hiſtor. continuationis Surij.

&, ſi

&, si naturæ genius faueat, ægrum iuuare. *De lupo*, cecinit;

" *Nec roſtrum virtute caret, nam munere quodam*
" *Naturæ arcano depellit faſcina dira;*
" *Si priùs exuccum fuerit: mos hinc fuit olim*
" *Antiquis villæ portis præfigere.*
" *Quid? quod dura cutis rigidâ ceruice reuulſa*
" *Triſtia dicatur depellere faſcina poſſe?*
" *Reſtat adeps pinguis celebrem Saturnia Iuno*
" *Quem fecit populis, dum vincla iugalia curat,*
" *Et linit obductos vittis hoc vnguine poſtes,*
" *Antè venit ſponſus quam optatæ ad limina ſponſæ:*
" *Hinc quondam iuuenes illi, innuptæque puellæ*
" *Inſtituêre luſus feſtos atque annua feſta:*
" *Quòd lamijs, ſtrygibuſque feris quoque ſuſtulit anſam*
" *Turbandi nouiter nuptos, noxamque ferendi,*
" *Nomen & à facto ſortita eſt Vnxia Iuno.*
" *Quid referam cædes, aut quid data vulnera ferro?*
" *Quidue cibis alijs dicam noua toxica mixta?*
" *Dæmon homo eſt homini. ſic nos væſana libido*
" *Exagitans, ſemper trahit ad genus omne malorum:*
" *Sic Stryx dira oculos & totos faſcinat amens*
" *Artus, ac lento conſumit corpora tabo.*
" *Horrendum facinus nimium, nil tale verentes,*
" *Promeritoſue homines violentæ obtrudere morti,*
" *Et ſpoliare bonis. ſed magni rector olympi*
" *Antidotos homines docuit. Nam frontis hyenæ*
" *Noctiuagæ pellem perhibent arcere verenda*
" *Faſcina ſi geſtet quiſquam, tacituſue reſeruet:*
" *Stercora quæ reijcit violentâ & morte perempta,*
" *Oſſaque creduntur magicas depellere fraudes.*
" *Et confert catuli nigri tinxiſſe cruore*
" *Interiora domus, muroſque obducere rubro*
" *Incruſtamento, vel fel ſuſpendere tignis.*
" *Lichenes tumidos celeris dromadæ & reſecare*
" *Conuenit, & ſiccos ſeruare cubilibus amplis,*

Hæc de hyenâ ſunt ſuperſtitioſa propter conditiones requiſitas.

Quod Strygibus fraudes adimant, & fascina pellant.
Atque oculus dexter mustelæ includitur auro,
Post teneris digitis aptatus, reddere tutos
Dicitur à diris Lamijs Strygibusque ligatos.
Creditur à multis torui seruata leonis
Pars caudæ prodesse viris, quos fascina vexant:
Fertur quod simili vi polleat vngula pardi.

Idem Ronsseus *epist.* 22. conatur ostendere cur asini siluestris seu onagri, nec non domestici, nullâ nigredine aspersi, vngula ad effascinationem faciat; idque tribuit salaci animalis eius naturæ, & ad illud maleficium restringendum censet, quo viri velut ligati ad venerem inutiles redduntur. Q. Sammonicus Serenus, medicinæ c. 58.

Præterea si fortè premit strix atra puellos
Virosa immulgens exsertis vbera labris:
Allia præcepit tundi sententia Vecti,
Qui veteri claras expressit more Togatas.

Euonymus *in Thesauro Medico cap. de solidis quibusdam &c.* docet confectionem electuarij ex argenti viui pulueribus conficiendi, quod fascino aduersetur. Marbodeus Gallus[a] multa de lapidibus differens, inter cetera; de ADAMANTE.

[a] *in Dactilotheca.*

Et noctis lemures, & somnia vana repellit.

Thetel Iudæus *lib. de sculpturis* eandem vim tribuit *Chrysolitho* mulieris figurâ naturaliter formato: sed & Marbodeus, de eodem; *Esse phylacterium fixus perhibetur in auro*

Contra nocturnos fortis tutela timores;
Pertusus setis si traijciatur aselli,
Dæmonas exterret, & eos agitare putatur,
Traiectum læuo decet hunc gestare lacerto.

Quid corallium?

Vmbras dæmonicas & Thessala monstra repellit.

Quid gagates?

Idem dæmonibus contrarius esse putatur,
Vincit præstigias & carmina dira resoluit.

Quid iaspis?

Et signe

» *Et, ſicut perhibent, phantaſmata noxia pellit*

» Quid onyx?

» *Inſomnes lemures, & triſtia cuncta repellit:*

» Sic vulgò legitur, ſed ſenſum membranę contrariũ exhibent:

Inſomno lemures, & triſtia cuncta figurat.

» Sanè maleficam eius vim ipſemet indicat Marbodeus *cap. de* Sardio, cùm ſcribit præſente Sardio Onycem nocere nõ poſſe. Georg. Villichius, β de cameleonte;

β *in* παντοπωλίῳ.

» *Cammeleontis hepar toſtum nicromantica pellit*

» *Appenſum collo.* De aſino,

» *Infantum cunas pellis villoſa defendit,*

» *Horrificoſque metus pellit & iſta ſimul.*

Marcellus Empir. *lib. de medicinâ ca. 20.* potionem præſcribit contra cuncta in cibo & potu ſumpta maleficia; quæ ab illo peti poteſt; contra ęquorum faſcinationes quaſdam ſuffumigationes preſcribit Renat. Vegetius *lib. 3. Veterinariæ cap. 74.* Sanè ſuffitibus dęmones expelli de corporibus, cenſuere Iudæi & Gẽtiles; teſte Iuſtino mart. cõt. Triph. & Thargũ Chal. Cantic. 4. v. 6. De hyperici ſuffitu id teſtantur Lullus lib. 2. de quinta eſſent. & Mathiolus in Dioſc. & factitant noſtri exorciſtæ teſte Mengo Flagel. dęmon ex. 3. 4. & 6. cetera à reliquis, qui Aeſculapidarũ de gente. nos medicinã corporũ non profitemur. Animarum medici vtinã ſimus, ſummi illius archiatri qui viuificat mortuos idonea inſtrumenta. Theologis placuit eſtque veriſſimum, corporeas res in naturam intellectualem & immortalẽ, qualis eſt dęmonũ, nihil poſſe. quare cenſent cũ Angelo γ, lapides, herbas, particulas animantiũ, & alias medicinas directè & proximè nihil in dęmones operari; indirectè tamen & mediatè iuuare contra eius conatus maleficos, eo quod impediunt vel auferunt diſpoſitiones illas, quibus dęmon vſus fuit; ob naturalem habitum corporis illius quem vexat, vel ſaltem inuitatus aut aditus ratione influxus aſtrorum, vt de Lunatico euangelico Origenes & Hieronymus cenſuere δ; vel ratione complexionis atrabiliariæ, & ſimilium cauſarum. conſideratio iſta diſpoſitionum

γ *in verb. ſuperſtitio q. 6.*

δ *Origen. in Math. 17. tract. 3. Hieron. c. 4.*

vel amicarum, vel odioſarũ dæmoni (odioſę fuere in his duabus Ioſephi & Tobiæ narrationibus) magis conſentanea eſt philoſophiæ, quam quod Druſus opinatur dæmonem fugatum dumtaxat ratione ſymboli & ſignificationis per hepar & cor illud repræſentati. ſi dæmon dumtaxat vſus fuit efficacitate agentis naturalis, nec de ſuo addidit malitiæ aliquid artificioſâ commixtione, vel induſtriâ ſibi notâ & hominibus incognitâ, vel fracturâ & continui ſolutione, vel detorſione occultâ; tunc poſſet fieri, vt totum maleficium naturalibus, quæ medicorum ars approbat, remedijs tolleretur. Sic interpretor ſententiam Richardi Mediauillani, qui cenſet maleficium naturalibus remedijs aliquando in totum ſuperari poſſe [a]. Si verò quid huiuſmodi immiſcuit (vt ſolet) remedia hæc naturalia ex parte poterunt iuuare, in totum iuuare non poterunt. ratio diuerſitatis eſt, quia priore caſu poterunt illæ diſpoſitiones in totum tolli, quibus dæmon vtebatur: poſteriore poſſunt ex parte tantum tolli, vel ad tempus impediri, & ſic etiam actio dæmonis priore caſu in totum tollitur, poſteriore remittitur dumtaxat & ad tempus impeditur. Deinde dæmon etiamſi vſus ſit ſolis venenis naturalibus, ſolet nõnumquam, vt poteſt, vim remediorum naturalium debilitare, & impedire, quando Deus permittit: rarò etiam medici poſſunt conijcere quibus medijs naturalibus ille ad nocendum ſit vſus: ita fit vt ratò, imo vix vnquam maleficia naturalibus remedijs penitùs tollantur. Hæc cauſa eſt cur plerique Doctores communiter negarint morbos ex maleficio naturalibus remedijs tolli; ſed communiter affirmentà magis alio maleficio ſanari [ζ]. Et propter hanc diſpoſitionum alterationem canones permittunt energumenis lapides vel herbas portare, abſque incantatione. *c. vlt. 26. q. 27.* Propterea etiam in adhibendis naturalibus remedijs hoc obſeruandum, vt conſideretur an contra diſpoſitiones, quibus dæmon gaudet, & vti conſueuit, in hominibus lædendis vexandiſque; virium aliquid obtineant: quod ſi deprehendatur, (vt conſtat de pœoniæ radice, rutâ, & muſicâ, & callyonimi piſcis iecinore)

[a] *in 2. d. 3. q. 8.*

[ζ] *ſic Albertus Mag. in Luc. cap 9. Paullus Burgen. in 1. Reg. 16. Pelbertus Guilh. Pariſ. Angl. quos citans ſequitur Binefeld. p. 1. Dub. 3. & Grilla. q. 2 n. 4. & 5.*

nore) tum iudicandum, ijs citra ſuperſtitionem vti licere. Vide quæ de his non omnino indiligenter dicta. *lib. 2. q. 30. ſect. 3.*

SECTIO III.

De remedijs ſupranaturalibus diuinis ſeu Eccleſiaſticis.

HÆc ſola carent omni peccato & periculo, & à Chriſto, vel Apoſtolis eorumque ſucceſſoribus fuere inſtituta: his, antè omnia vt vtantur homines, docendi monendique ſunt. Hæc animæ proſunt ſemper, corpori nunquam nocent; ſæpenumerò à morbis & alijs maleficiorum noxis liberant, aut præſeruant. Hæc ſapientiores medici & Catholicè ſentientes approbant, vt Ioan. Fernel. *lib. 2. de Abdit.* & Cornel. Gemma *in Coſmocrit.* & alij. Nec rarò cogitur dæmon à Deo, mendaci ex ore veritatem promere, & ablegare homines, ad hæc Eccleſiaſtica remedia, quibus ipſe vapulet. In valle quadam Ciſalpinâ dioceſis Nouarienſis deſtituebatur puella ſenſibus, ſed & vmbrarum ſpectris, quas ſibi videre videbatur, reddebatur attonita ac ſimilis ſtupenti: verſabatur in vltimis finibus huius de qua loquimur vallis; mulier veratrix & ſaga, quæ carminibus profitebatur ſanare, quę apud alios inſanabilia eſſent. magni ad eam concurſus hominum conſilij gratiâ & auxilij: & q uanquam reclamarent noſtri & ſcelus oſtenderent, tamen illis abeuntibus adoleſcentulæ genitrix, affectu materno, filiam mittit, conſulitque mulierculam de vmbris, & remediū petit laboranti. Tum maga, adducite puellā ad illos (*homines Societatis intelligebat*) qui nuper apud vos verſabantur: ab ijs petite opem. paret mater, filiam adducit itinere octo milliū, idē exponit, ac reſponſum veneficæ: vtrāque adhibitâ peccatorum confeſſione, ſacro ſe corpore Chriſti communire prę cipiunt noſtri: quo facto melius habuit adoleſcentula.] *Benciuslitteris Prouinc. Mediol. Anni 1591.*

PRIMVM eſt remedium in hoc genere *Vera & viua fides* hoc eſt caritate Dei & proximi vallata. hoc ſcutum nobis prę- fert & præbet D. Paullus ad Epheſios ſcribens [a], hanc loricam

[a] *ad Epheſ 6. v. 16.*

β 1 Thessal. 5. v. 8.

ricam vt Thessalonicenses induant vrget β; hanc discipulis suis commendat magnus ille Antonius; Magna, *inquit*, dilectissimi aduersus dæmonem arma sunt, *vita sincera & integerrima in Deum fides.* Ioan. Niderius γ ex Petri cuiusdam dictis quinque remedia, vt efficacissima laudat. 1. habere fidem integram & Dei præcepta in charitate seruare. 2. se signo crucis & oratione munire. 3. ritus & cerimonias Ecclesiæ colere. 4. publicam iustitiam benè exsequi. 5. Christi passionem verbo vel memoriâ ruminari.] de alijs posteà dicendum. de primo, confirmat exemplo huiusmodi: Cum *(inquit quidam maleficus,* me inuocaret, vt quendam inimicum suum vitâ priuarem aut in corpore læderem grauiter, fulminis ictu, aut alio modo: vocaui ego magisterulum, id est dæmonem; qui mihi respondit, quod neutrum facere posset: Habet, inquit, fidem bonam, & diligenter se signo crucis munit. idcircò nô in corpore, sed in vndecimâ parte fructuum suorum in campo si libet, ei nocere possum.] Sic Cypriano Mago dæmon respondit, se Christi fide munitis nocere non posse δ. alia refert ad hoc probandum Thomas Bosius *lib. 15. de Eccles. Notis. c. 1. vers. 5.* Sed sunt apud Patres alia magis accommodata. Narrat Cassianus, duos philosophos magicis præstigijs & circumuentione dæmonum conatos D. Antonium perturbare, sed cùm irrito labore nihil penitùs præualerent: eo profecerunt, *ait*, tales tantæque eorum insidiæ, tantâ magicâ arte quæsitæ, vt per hæc euidentissimè comprobarent, magnam professioni Christianorum inesse virtutem; quibus illæ tam seuę tamque potentes vmbræ; quas existimabant solem lunamque si ad eas directę fuissent, obducere potuisse; hunc non solum nihil lædere, sed ne ad punctum quidem, de monasterio suo valuerint * perturbare.] Epiphanius *in hæresi Ebionæorum que est* 30. scribit conatus magorum vt feminam quandam Christianam in amorem pellicerent, & tandem quopacto per crucis signum & Christi fidem superarit mulier: & claudit narrationem hoc epiphonemate; quòd non valuit incantãtis vis, vbi erat nomen Christi & signaculum crucis.

γ in Epit. Formicar. c. 4.

δ Nazianz. erat. in Cypr.

Num legend. proturbare.

crucis.] Confirmat experientia, fide Christianâ in Indiam, inuectâ, dæmonũ præstigia, spectra, oracula vel planè, vel magnâ ex parte vbique sublata. Et quid Indiã memoro? proxima nobis Frisia est, scribit de illâ Cornel. Kempensis *lib. 3. de orig. & situ Frisiæ, c. 31.* Circa tempora Lotharij Imp. erant „ passim in Frisiâ multa laruarum infernalium spectra; quæ, in „ paruo quodam supereminentis collis supercilio, subterra- „ neum habebant specum, absque humanâ ope artificio præ- „ stigioso exstructum, in quo residebant quas antiqui voca- „ bant, *Albas Nymphas*, siue vulgari gentis sermone **Witte wy-** „ **wen**. harum speciem adumbratam, non verã fuisse constat: „ quæ solebant nocturnos viatores, gregumque & armentorũ „ intentos excubijs, & puerperas cum infantibus sæpissimè in „ abdita sua, & subterranea antra clanculum abducere, in qui- „ bus subinde subterranei murmuris sonus, atque etiam vagi- „ tus infantium auditi sunt, & præterea etiam ingens fletus & „ gemitus hominum, & quandoque Musarum cõcentus & vo- „ ces dubiâ aure colligebantur. Qua de causâ magna fiebat cu- „ stodia prẹgnantium mulierum, & paruulorũ infantium, ne ab „ istis Nymphis infernalibus clam abriperentur. Quæ omnes „ dæmonum illusiones, post agnitum syncerum Dei Euange- liũ (*erant enim tum frisij Sabellij & Arij erroribus dementati*) e- „ uanuerunt, & in nihilum redactæ sunt. Scripsit enim S. Odul- „ phus contra eiusmodi illusiones dæmonũ chartam de S. Tri- „ nitate, quãper Ecclesias & Parochias Frisię sacerdotibus mi- „ sit, vt in populo frequenter publicè legeretur] chartæ exem- plar, quod est Catholicæ fidei quædam explicata professio, mox subdit idẽ Cornelius. De mandatorum Dei obseruantiâ & vitæ innocentia, quam sint efficax remediũ docere possunt D. Ciprianus ad Fortunatum, *de exhortatione Martyrij*, Lactantius *lib. 2. cap. 16.* & Ambr. Ansbertus *lib. 5. in Apoc. c. 11.*

P SECVNDVM, est *legittimus in Ecclesiâ Catholicâ Sacramentorum vsus*; Vt pro nondum initiatis *baptismus*. Nam docet experientia eos quos constat nondum baptizatos à maleficijs liberari, per baptismum absolutè collatum; eos quos probabi-

liter putamus non baptizatos, per baptiſmum ſub conditione idem conſequi. dixi probabiliter putamus non baptizatos: nam ex leuibus coniecturis id putare non ſufficit, ne ad conditionale quidem ε lauacrum, verbi gratia, tantum quia quis noctu ſomnians ambulat vel maleficiatus eſt, hæc enim etiam baptizatis contingunt.

ε *vide Sotum in 4. d. 3 a 9.*

De Baptiſmo, docet Eccleſiaſtica hiſtoria; Tyridatem Armeniæ regem, cùm Chriſtianos Diocletiani tempore variis cladibus & damnis affeciſſet. & Gregorium quidem in lacum luto & altitudine moleſtiſſimum fame enecandum miſiſſet; Ripſimen verò virginem, recuſantem illi obſequi, & ſocias eius Sanctimoniales plurimas, crudeliſſimè necari iuſſiſſet; mox Dei vindictam conſequutam. inuaſit enim eum inſania, qua planè dæmoniacè furebat, & mutatâ corporis figurâ in porcum, mentis emotæ, dentibus ſuas abſumebat carnes. ceteri quoque, qui eius facta approbarant, milites, magiſtratus & alij in furorem redacti ſimilia deſignabant, & ipſi in ſues conuerſi vt vult Nicephorus, vel mente tantum abalienati, vt cenſet Metaphraſtes: tandem baptiſmi lauacro abluti corporis formam & animę mentiſque ſanitatem receperunt, ipſo illos baptizante & exhortante ad pœnitentiam D. Gregorio Martyre; non quidem illo Thaumaturgo, vt putat Scholiaſtes Nicephori, ſed alio, vt docet Metaphraſtes. Neque hoc malum vllâ arte magicâ (vt eruditus vir cenſuit) fuerat illatum, ſed Deo vindictam per angelos malos exſequente: vnde patet, cùm ea vis fuerit baptiſmi, in dęmones maleficiorum auctores, maiorem in ipſos maleficos & eorum opera futuram. Non eſt diſſimilis narratio, Ioannis Villanei apud Thomam Boſium ζ; Anno (inquit) 1298. rex Tartarorum Caſſanus, quem vocant alio nomine Magnum Chã, cum ducentis equitum millibus Syriam cępit, & finitimas regiones: omnibus itaque formidandus petijt ſibi vxorem, filiam Regis Armeniæ, quod audiſſet eſſe pulcherrimam. Rex Chriſtianus tanti Regis viribus exterritus dedit. Illa poſt aliquod tempus è viro ſuo Caſſano edidit in lucem partum,

ζ *Villaneus lib 8 c. 35 Boſius lib 1. de Notis Eccleſ. cap. 16.*

tantæ

tantæ deformitatis, vt rex maritus nullo modo illum veluti
» ſuum voluerit agnoſcere; quòd monſtrum videretur. Vocat
» ad conſilium primarios: de ipſorum ſententiâ vxorem velut
» adulteram, partum veluti ex adulterio ſuſceptum, vltimo ſup-
» plicio adiudicat. Innocens mulier infelicitatem ſuam deplo-
» rans, ad preces confugit: ignara conſilij, petijt vt ſibi liceret
» baptizare quem peperierat, data illi facultas: ita tamen, vt ad-
» eſſent baptiſmo aliqui ſpectatę fidei viri vnâ cum rege, ne qua
» fraus fieret. Mira res. vbi baptizatus eſt puer, adeò venuſtus
» ac formoſus apparuit: vt Rex, tanta re permotus, cum pluri-
» mis, nomen Deo dederit, & maximum Chriſtianę rei factum
» fuerit incrementum. *fuſiùs idem narrat D. Antoninus p. 2. hiſt.*
» *tit. 20. cap. 8. §. 9.*

Veniamus ad recentiores narrationes æquè certas. Pet. Chieza de Leon *p. 1. Hiſtor. Peruanæ cap. 118.* miraculi plenam de ſpectris victoriam huic Sacramento à Deo tributam deſcribit, ex quo fideliter narrabo. Prope Anzermam, loco, cui nomen Pirſa, imperabat regulus cui frater florenti ætate erat, quem nominabant Tamaracungam. Iuuenis hic mirè baptiſmum ſitiebat: eâ causâ Chriſtianos adire cupiebat; ſed miris eum viſis dæmones perterrefaciebant. Offerebant ſe ſoli videndos, olidarum auium ſpecie, quas Auros, nuncupant. cernens iuuenis dæmones ſæuire, accerſiri Chriſtianum in viciniâ degentem iubet. venit ille non ſegniter, & intellectâ reguli voluntate, crucis ſignum fronti eius impreſſit. hoc magis irritari hoſtes illi, & ſæuiori ſpecie ſe inferre. videbat ſolus Indus; Chriſtianus nihil niſi ſaxa cadentia, & dæmonum ſibila ſentiebat. Aduenit tum commodè eo loci Pachecus quidam Hiſpanus, & ſe ſocium addidit Chriſtiano alteri in diſcrimen. His cernentibus Tamaracunga trepidabat vehementiùs, & exalbeſcebat metu, quin & per aërem raptabatur: id omnes videbant, & ipſum quidem querentem gementemque illos vlulantes ſibilanteſque excipiebant auribus. Semel cum Indus poculum vino plenum manu teneret; en tibi vas in aëra efferri, & vino vacuum reddi; mox vinum in illud ex

alto refundi; & formidine plenum Indum veſte vultum faciemque cooperire, ne horrenda illa ſpectra in oculos incurrant. Sic tecto faciem, non remotis veſtibus, nihilominùs cretam in os ingerebant, vt obſtructo ſpiritu fauces præfocarent. Tandem Chriſtiani, qui continuè interea Deum orarant, ſtatuêre in vrbem Anzermam eum deducere, vt ibi ſalutari lauacro tingeretur. Dedere ſe comites viæ plures trecentis Indi, ſed adeò pauidi, vt ad Principem baptizandum propiùs accedere non auderent. Venêre ſimul omnes ad iter impeditum & præfractum; ibi hoſtes humani generis nitebantur abripere in aërem, vt præcipitarent; ſed ille validâ voce Chriſtianos orabat, vti ſuppetias venirent. accurrêre, & in medium agmen ſuum, recedentibus metu Indis, recepere, & cingentes eum funibus, funes cingulis ſuis alligauere; atque ita medium ſtipantes ſimul incedebant, manu tres cruces præferentes, nunquam intermiſſis pro liberatione & ſalute miſeri precibus. Ne ſic quidem omni moleſtiâ liberi proceſſere. Sæpè illum terræ adfixere hoſtes; & in via cuiuſdam accliui aſcenſu, vix manibus eleuare in aëra volentium & necare nitentium extorſerunt. Vt ventum Anzermam, in Pachieci domũ; Chriſtiani, quotquot in oppido, cõuenere; ibi omnes cernere crebro grandine de tecto lapides deijci, & audire ſibilantes, clamanteſque dæmones, ſolemne illud quo ſoliti Indi Martem laceſſere; HV, HV, HV, ferociter, & crebrò celerrimè ingeminatum. Mortem dæmones intentabant, niſi voluntatem baptiſmi abijceret: contra Chriſtiani Deum obſecrabant, ne dæmones permitteret ereptâ corporis vitâ Indo animę vitam impedire. Gliſcente deinde ſaxeo imbre, templum petiere. Ibi, quia ſtramineum erat, Euchariſtia non aſſeruabatur. Aiebant nonnulli, ſe ante ingreſſum neſcio quos inambulantes audiuiſſe. Vbi templum apertũ, & cum Indo ingreſſi ceteri, cernebat Indus dæmones terribili ſpecie, ſed capite deorſum terram ſpectantes, pedibus ſurrectis: cumque Frater Ioannes ordinis Beatæ Mariæ, pararet eum baptizare, non viſi vlli Chriſtianorũ dæmones, in om-

in omnium oculis, Indum eripiunt, ſuſtollunt in altum, & capite deorſum, vt ipſi erant, ſtatuunt. Chriſtiani tum fide freti, altâ voce, IESV CHRISTE ADIVVA NOS inclamantes Indum extorquent retentantibus, & iniectâ collo eius ſacrâ ſtolâ aquâ luſtrali aſpergunt. attamen adhuc in templo ſibila, fremituſque audiebantur; Tamaracunga dæmones cernebat, & alapis frequentibus cædebatur, adeò vt & pileum quem obtendebat oculis, ei excuſſerint; & faciem ab ijs conſpuebatur ſaliuâ fætidâ. Hæc nocte accidere. Orto mane monachus ſacris veſtibus induitur, vt incruentum offerat Sacrificium. Vix miſſam inchoarat, ceſſarunt ſibila, fremitus, vlulatus, ſtrepitus, deſijt Indus vexari. Peracto Sacrificio, Tamaracunga cum vxore & liberis baptiſmum flagitat; quo percepto, fide robuſtior & audacior factus; ſe iam Chriſtianum aſſerit, experiri velle, quid hoſtes poſſent. Solum ſinerent periculum facere. ſolum non auſi aggredi. lætus ter quatérue per templum obambulans clamabat, gaudium nõ capiens, *Chriſtianus ſum, Chriſtianus ſum.* vt vidit ſe immunẽ, & victorem, domũm redijt: nec quicquam amplius moleſtiarum ſenſit. Tanta vis baptiſmi fuit.

„ In Bũgo anno 1596. erat fæmina gentilis à dęmone obſeſſa
„ huic indicatum eſt à dæmone liberari nõ poſſe, niſi fiat Chri-
„ ſtiana: cum illa annueret, & iam ſe ad baptiſmum compararet,
„ nocte inſequenti dæmon ei diſſuaſit, ne fieret Chriſtiana, di-
„ cens: hactenus tantâ familiaritate, tanto tempore mihi es
„ cõiuncta, & nunc me deſeris? non abibis profectò inulta. dor-
„ mienti itaque, nec ſentienti, abſcidit capillos, vno tantum ca-
„ pillorum flocco relicto. Illa verò cùm ſummo mane depre-
„ henderet ſibi ademptum capillum, & arundini lecto oppoſitę
„ implexum; calcar eâ fraude ſibi additum putauit, vt citiùs ad-
„ uolaret ad baptiſmi antidotum: quod & factum eſt: atque eo
„ ſuſcepto mãſit ab omnibus dæmonis moleſtijs immunis.] *ſic P. Lud. Frois in litt. Iapon. illius anni.* Ex eodem ſunt ſequentia.

„ In Ciazzuranâ inſulâ gentili adoleſcentulo octodecim
„ annorum ſe crebrò viſendum offerebat canis ingens, horri-

bilis,& rufus: qui eum alloquebatur,& per montes in loca ab-
ditissima deducebat,detinens eum ibi biduò,vel triduò,atque
impellens,vt se manibus sublatis adoraret, aliaque scriptione
indigna faceret. Adolescens miser,videns se tantas molestias
à capitali humani generis hoste perpeti, tandem perfugium
habuit ad Ecclesiam, doctrinam CHRISTIANAM audiuit &
didicit, baptismi Sacramento CHRISTO deuinctus, ac de-
cætero nunquam à Tartareo illo cane diuexatus.]

Bungi circa annum 1549. quidam ancillam habebat dæ-
moni familiarem. Nam dæmon ad eam accedens vulpis fi-
gurâ singulis noctibus domo educebat. verum per baptismũ
susceptâ fide,ab hoc spectro liberata est.] *Litteræ Iaponicæ il-
lius temporis*. Tantum dæmoni detrahitur veræ fidei suscep-
tione. cui rei firmandæ adijciam ex Rhenanæ prouinciæ
gestis aliud.

Anno 1583. Herbipoli ædes erant cuidam parocho non
procul ab vrbe, siue malo dæmone, siue præstigijs infestæ.
Narrabat ipse parochus domesticique propinqui, quidquid
erat in ædibus magno impetu ad terram adfligi, ardẽtes præ-
terea faces,easque plurimas in conclaui, quo nulla aspirabat
aura concluso,anhelitu vno restingui; lectos cubantibus,pul-
uinos ceruicibus vi summâ subtrahi;plerisque domesticorum
sic pręcludi fauces,vt pręfocari viderentur: denique multa &
adspectu & auditu tetra in eâ domo fieri solita. Parochus tri-
stis,consilijque inops nostros adijt, commemoratisque quas
pateretur iniurijs, Sacerdotem aliquem cuius præsidio tueri
se posset, à Rectore poposcit. Datum est vni negotium, qui
cùm ieiunus sub vesperam eo se contulisset; vix intra limen
pedem intulerat,cùm ea ipsa quæ audierat intuetur,ipso cum
comite inspectante parieti est impacta scutella,tantâ vi,tanto
que impetu iaculantis, vt eos qui aderant metu propemo-
dum exanimarit. Pater omnes bono animo esse iussit, horta-
tusque parochum,vt ad expiandum animum se compararet:
ipse superpelliceo stolaque indutus in superiore ædium par-
te,vbi plerumque tumultuari assueuerat dæmon, ascendit.

Hic

„ Hic vſitatis Eccleſiæ religionibus ad dæmones fugandos ad-
„ hibitis, cùm reſponſum daretur nullum, nemoque Sacerdotis
„ voce prouocatus adeſſet: redit ad exhortandos domeſticos,
„ præcipueque ad hæreſim abijciendum, expiandaque confeſ-
„ ſione peccata: tum luſtratis ritè ſedibus, ad collegium nõ ſine
„ magno animorum fructu reuertit. conſtat enim multos ab
„ hæreſi reſtitutos, Eccleſię, & ędes illas omni ſuperiori mole-
ſtiâ, vt teſtatus eſt poſtea parochus, liberatas.] fuit eodem tem-
pore Monachij in Bauariâ quidam adoleſcens Iudęus, XXII.
„ natus annos, communi omnium gratulatione in ipsâ Gym-
„ naſij aula baptizatus. huic miras ſæpe dæmon inſtruxit inſi-
„ dias: & quo magis vrgebat ille baptiſmum, eo hic impugna-
„ bat vehementiùs. nudum penè de nocte eiecit ex ædibus, in-
„ terdum etiam fauces illi premere, nonnunquam eum viſis
„ ſpectriſque terrere, vt de mente illâ deijceret conſueuit. Vul-
„ tus dæmonis adeò fædi, vt negaret adoleſcens parem ſibi vl-
„ lum videri ijs imaginibus cruciatum. Pridie eius diei, quo
„ baptiſmate luſtrandus erat, quoniam eo demum die de victo-
„ riâ dæmonis agebatur, multò eum vehementiùs inuidus ho-
„ ſtis exercuit, ita vt is nè à pluribus quidem contineri loco poſ-
„ ſet. Vt autem vi baptiſmatis Chriſti membrum effectus eſt,
„ continuò fractus & debilitatus dæmon fuit.]

Non diſſimilis vis eſt *Confirmationis*. teſtatur enim Lactantius gentilium ſacra litare non potuiſſe, ſi aſſiſteret Chriſtianus aliquis ſacro chriſmate delibutus; & ſic huius virtute Sacramenti dæmones fugari ſolitos, ne poſſent in viſceribus hoſtiarum futura depingere, vel conſulti reſponſa reddere θ. Et narrat Prudentius ipſi apoſtatæ Iuliano id accidiſſe, & omnes magicas eius artes, ſic irritas factas, vnius Bataui ſpiculatoris Chriſmate ſignati præſentiâ:

θ *lib. 4. diu. inſt. c. 27.*

„ *Principibus tamen è cunctis non defuit vnus*
„ *Me puero, vt memini.* & poſtea
„ *Fortè litans Hecaten placabat ſanguine multo,*
„ *Cùm ſubitò exclamat media inter ſacra ſacerdos*
„ *Pallidus. en quid ago? maius rex optime, maius,*

Neſcio

Nescio quod Numen, nostris interuenit aris.
Accitas video longè dispergier vmbras.
Territa Persephone vertit vestigia retrò
Exstinctis facibus, fracto fugitiua flagello.
Nil agit arcanum murmur, nil Thessala prosunt
Carmina. turbatos reuocat nulla hostia Manes.

& postea causam exprimit turbati Sacrificij & artis irritæ.

Nescio quis certè subrepsit Christicolarum
Huc iuuenum. genus hoc hominum tremit insula, & omne
Puluinar Diuum. lotus procul absit & vnctus;
Pulcra reformatis redeat Proserpina sacris.
Dixit, & exsanguis collabitur, ac velut ipsum
Cerneret exserto minitantem fulmine Christum.
Ipse quoque exanimis posito diademate Princeps
Pallet, & adstantes circumspicit. ecquis alumnus
Chrismatis inscripto signaret tempora signo;
Qui Zoroastræos turbasset fronte susurros.
Armiger è cuneo puerorum flauicomantum,
Purpurei custos lateris, deprenditur vnus:
Nec negat, & gemino gemmata hastilia ferro
Proïcit, ac signum Christi se ferre fatetur.
Prosiluit pauidus, deiecto Antistite, Princeps
Marmoreum fugiens nullo comitante sacellum,
Dum tremefacta cohors, dominique oblita, supinas
Erigit ad cælum facies, atque inuocat IESVM.

Nec ocio multo, nec labore opus Scholiastæ Prudentij, ad narrationis huius de Iuliano confirmationem apud varios inueniendam: quam illi suggerebat vnus *Orat. 1. in Iulianum* Greg. Nazianzenus.

De *exomologesi & peccatorum confessione*, breuiter hæc accipite. Circa annum 1591. Pontimussi puer erat nobili magis pollens genere, quam domo opulentâ: compingitur in aulam parentum iussu à gymnasio abstractus: sed mobilitate ingenij, cùm recusaret desiderium vitæ prioris, statuit inter lixas caloneſque versari potiùs in castris. iter ingresso atra virispecies

ſpecies occurrit in ſericâ veſte : qui interrogans cauſam triſtitiæ, pollicetur remedium. Verum, vbi ego te adiuuero, ecquid erit præmij? At puer. Vt totum (inquit) me excutias ne teruncium quidem reperias. ſubijcit alter. da te mihi modo: nulla tibi cupiditas fruſtrà erit. exiſtimauit puer ſe in ſeruitium expeti: poſtulat tempus deliberandi. ille contra, onerare promiſſis ingentibus, vt vel puero tanta iam vaniloquentia mira eſſet. ſuſpectare cæpit, num in figurâ hominis lateret cacodæmon. Mox cùm tacitus totum eius corpus emetitur oculis, ſiniſtrum pedem animaduertit cum bifidâ vngulâ ac deformi: ſtatim cohorruit, & (qui mos rectè inſtitutis in metu repentino) IESVM ingeminans CRVCIS ſigno armat frontem: eodemque puncto ſæua ſpecies euanuit. Tertio poſt die ad ſuos reuertenti eadem imago ſe offert, & proditur pedis eâdem notâ. Quærenti vtrum captum eſſet conſilium, reſpondit puer ſibi domino opus non eſſe. rogatus quo iret, vrbem nominauit. tum dæmon ante eius pedes crumenam iacit ſonantem, in qua triginta quadragintáue Flandrici nummi (ex his reperti poſtea inaurati duodecim, recentes diceres & aſperos, veluti ab adulterantibus monetam: nam æreos fuiſſe ignis oſtendit) tum puluerem in linteo pernicialem tradit, cuicumque ſubitâ morte tollendo. addit conſilia ad turpes libidines, & admonita, ab *Piacularis* vſu *aquæ*, & ab adoratione *conſecratæ hoſtiæ* (quam contemptim placentulam appellabat) abſtinendi, eam blaſphemiam dum auerſatur puer animo pio, ſimulque veretur, ne obtorto collo ſtranguletur à monſtro, ſalutarem *crucem* imprimit pectori, ſtatimque magno impetu alliditur ad terram: nec niſi poſt ſemi horam exſurgit: mox matri redditus ſcholæque, & *ſacrâ confeſſione* expiatus, è laqueo venantium metuque ereptum ſe eſſe diuinâ ope gratulatur.] *Bercius in litteris Prouinc. Franciæ.* Si quis malit vetuſta: ſic ſcribit Hector Boëthus *lib. 8. rerum Scoticarum*, Anno Chriſtianæ ſalutis ſexto ſupra octogeſimum milleſimum & quadringenteſimum, nauigantibus è Phorteâ æſtuario in Flandriã negocia-

tionis causâ, tanta suborta est ventorum vis, vt velis, malo, ar- »
mamentisque ruptis, nauique fædè inter tumentes vndas ia- »
ctata, certissimam mortem cuncti exspectarent. Nauicularius »
tantam tamque insolitam aëris inclementiam eo temporis » demiratus (suberat enim solstitium æstiuum) cùm id non si- »
derum, sed malorum dæmonum, qui hominibus semper sunt » infesti, insidijs, magnis tribueret clamoribus; reddita est vox » ex imâ naui mulieris se miserè incusantis, quod incubo hu- »
manâ sub effigie, quî cum per multos anteactos annos habuis- »
set consuetudinem, iam tum fuisset commixta, & ab eo sub- »
acta: mari ergò celeriùs se tradendam, vt ipsâ pereunte, quæ »
tanti mali imminentis causam præstitisset, ceteri Dei benigni- »
tate permanerent incolumes. Accedens ad lacrymantem fæ- »
minam iubente nauicularioSacerdos, eius atque ceterorum » saluti consulendi causa, crimen iam palam fatentem, horren- »
tem scelus, vehementer alto ex pectore suspirijs indicibus, pœ- »
nitentemque facti, piè est hortatus, ne sibi deesset; cui certò »
cognosceret Numinis fauorem adesse. crimina lacrymis ac »
animi pœnitudine deleri. Tantam miserentis Dei clementiam » esse erga mortales, vt altiùs vel in malorum profundum lap- »
sos, resipiscentes, nonnunquam ad maiorem longè, quàm vn- »
quam ante habuissent gratiam, recipiat. Mediâ pij Sacerdotis » adhortatione, cùm multis suspirijs mulier admissum facinus » deploraret, cunctis visa est atra nubes è nauis sentinâ prosi- »
lijsse, ingentique sono, flammâ, fumo, atque fœtore, sese deie- »
cisse in mare. Sedatum est inde cælum &c.] Aut si ne hoc quidem satis vetulum: audite Hincmarum Archiepiscopum Rhemensem, qui his vtitur verbis; si per sortiarias, ait, aut ma- »
leficas, occulto sed nunquam iniusto Dei iudicio permitten- »
te, & diabolo præparante, concubitus non sequitur; hortandi »
sunt, quibus ista eueniunt, vt, corde contrito & spiritu humi- »
liato, Deo & Sacerdoti de omnibus peccatis suis duram con- »
fessionem faciant, & profusis lacrymis &c. 1 *Beda* quoque, il- »
lud Christi dæmonem interrogantis explicans; *Quod est no-*
men tibi? sic scribit; sed & nostri temporis Sacerdotes, qui per

1 *cap. si per sortiarias.* 33 q. 1.

exor-

„ exorciſmi gratiam dæmones eijcere norunt, ſolent dicere;
„ patientes non aliter valere curari: niſi in quantum ſapere poſ-
„ ſunt, omne quod ab immundis ſpiritibus viſu, auditu, guſtu,
„ tactu & alio quolibet corporis vel animi ſenſu, vigilantes dor-
„ mientéſue pertulerint, confitendo patenter exponant.] *Et mox hoc idem exemplo confirmat ex relatione cuiuſdam ſibi vi-*
„ *cini presbyteri*; quondam religioſam feminam à dæmo-
„ nio curare cæpiſſe, ſed quamdiu res latebat nihil apud eam
„ proficere potuiſſe. Confeſſo autem, quo moleſtabatur phan-
„ taſmate, mox & ipſum orationibus, ceteriſque, quæ oporte-
bat, purificationum generibus effugaſſe κ.] *Ioannes Diaconus* tria narrat exempla eorum qui à dæmone poſſeſſi, mox vt peccatum B. Gregorio confeſſi, pænâ peccati ſe liberatos ſenſere: & eorum quidem vnum cum octies negaſſet, octies ſic à dæmone renouatâ vexatione tortum, nonâ demum vice, qua furtum faſſus, perceptâ pænitentiâ penitus fuiſſe redditum immunem λ. *Petrus Venerabilis*, abbas Cluniacenſis cùm narraſſet horrendam monachi cuiuſdam à dæmone vexationem, neque eam oratione, & aquæ luſtralis aſperſione
„ tolli potuiſſe, grauiter & verè ſubiungit; ſed ne miretur ali-
„ quis, benedictæ aquæ aſperſione dæmonem non fugatum,
„ agnoſcat tabe interiùs latente, vnguenta exteriùs adhibita ni-
„ hil proficere poſſe. Tabem autem voco lethale peccatum,
„ quod quamdiu in interioribus quibuſlibet latuerit, nullius
„ exteriùs ſacramenti perceptio ei prodeſſe poterit μ.] Hortatus illum ad confeſſionem omnium peccatorum faciendam Abbas: poſtquam confeſſus, vexatio prorsùs deſijt. Cæſarius narrat, Bonnę quendam Sacerdotem peſsimę vitæ, laqueo eam abrupiſſe: eo mortuo, concubinam pænitentię deſiderio, monaſterium ingreſſam; ſed, Dei permiſsione, ab Incubo dęmone ſępiùs ad flagitium importunè ſollicitatam; *crucis ſigno & aquæ benedictæ aſperſione* repuliſſe: ſed cùm rediiſſet, *Angelicâ ſalutatione* deuotè recitatâ, longius velut ſagittâ ictum fugiſſe. Neque adhuc dum finis: donec purè omnibus vitę maculis *confeſsione* expurgatis, abiit importunus

κ in c. 8. Lucæ col. 315.

λ lib. 1. vitæ D. Gregorij c. 11. 12. & 13.

μ lib. 1. miraculor. c. 6.

procus nunquam rediturus v. Eâdem peractâ Leodiensem quendam, molestissimis succubi dæmonis ludificationibus testatur ereptum Niderius *in Formicarij Epitomâ*. Sed illustrius est, quod auctor Anonymus, sed fidei certę de B. Catharinâ S. Birgittę filiâ tradidit; eam cum Neapoli versaretur, cuidam Nobili viduæ narranti, filiam ab nocturno dęmone grauissimè infestari, optimè consuluisse. His auditis (*ait*) valde illarum vicem dolebat Catharina, & tacitè legens secum semel *Salutationem Angelicam*, vt semper erat solita, cùm de rebus spiritualibus consuleretur, saluberrimum eis consilium impertijt. Primò, vt puri sua peccata confiterentur. Aiebat enim ob peccata in confessione celata, plerumque id genus illusiones accidere. Deinde vt nudis pedibus, & absque lineis indusijs cum omni humilitate continuis octo diebus irent ad templum S. Crucis, & ob reuerentiam passionis Christi coram imagine ipsius à cruce pendentis legerent septies Dominicam orationem & Angelicam Salutationem. Addebat verò se quoque, licet indignam, ex commiseratione libenter pro ipsis Deum rogaturam. Fecerunt illæ quod iussæ. & octauo die liberatæ fuerunt. [*Sur. tom. 2. Mart. 22.*] vbi Nota Lector dierum continuationem petitam, quia continuata pænitentia solet esse feruentior, quàm interrupta: numerum verò additum, non fiduciâ numeri; sed vt feminæ illæ certi aliquid per modum spontaneæ pænitentiæ ex Sanctę consilio susceptæ præstarent: sic etiam D. Dominici tempore Reginaldus. *Confessionis* beneficio quendam fratrem, quem dæmon pede apprehensum per templũ raptabat, liberauit. [*Theodoricus de Appoldiâ lib. 6. Vitæ D. Domin. cap. 3.*] Sic & S. Athanasia abbatissa mulierem eripuit à vexatione mali dæmonis. [*Metaphr. 14. Augusti.*] sic quodam ob cupiditatem vindictę, dæmonũ à legione vexato, dirâ hanc pœnam S. Arnulphus Episc. Suessionensis depulit, vt eleganti stilo describit successor eius Lisiardus *Vitæ Arnulphi capit. 24.* Sed subdamus iterum quædam recentiora. In Austriâ (nondum anni sunt decem) vir nobilis magno quodam & furori

v *lib 3. miracul c. 13.* *Theod. de Appold lib. 6. Vitæ D. Domin.*

„rori proximo amore distinebatur vt nullum eius, neque hu-
„manis neque diuinis admonitis, faceret finem: ita vesano cō-
„pleta igne torrebantur tota præcordia: hac ratione furere
„desijt, terrore diuinitus incusso. Leuiculâ correptus febri,
„cùm iaceret noctu lecto affixus, ante se videre visus rhedam
„flammiferam, subiectumque equum flagrantem igne: tum
„rhedarius, informe monstrum, tætrumque atque ipso (vtar
„verbo ipsius) malo dæmone truculentius, quo nihil terribi-
„lius mortalium timori est. Quid cessas, inquit? quin conscen-
„dis currum dignum promeritis tuis? horruit miser subito
„pauore defixus: tandem recepto animo corripit gladium pro-
„ximum lecto, vibratque, vt subueniatur interim magnâ vo-
„ce domesticos inclamans. trepidi accurrunt famuli, domus-
„que tota sopore discusso: quinetiâ exciti vicini nonnulli, quæ-
„rentes clamoris causam: dein prætexentes impositum fuisse
„auribus oculisque formidini alleuandę. Verum cum fremeret
„adhuc esse in conspectu, nec finiretur metus, insinuaret se
„potius in pectora aliorum, intempestâ licet nocte venitur
„ad collegium: mittuntur duo, qui *lustrali aquâ, crucis signo,*
„& in *cerâ consecratâ imagine agni* timorem tantisper leniunt,
„dum affirmaret æger dæmonem abscessisse in præsens mina-
„ci vultu, sæuæque iræ manifestum: *detectis* deinde *peccatis*,
„turpi perinde amore; quam tristi animum terrore libera-
„uit.] *Litteræ Austriæ 1591.*

„ Eodem tempore in Bauariâ, mulier ærumnosa, leuitate
„naturæ, siue grauitate ærumnæ; implorato dęmoni sese deuo-
„uit, vt opem ferret: & tum quidem non sensit pręsentē, verum
„in potestatem vt redijt ex merore, dedit pœnas iacti verbi, ter-
„roribus non tantum pauida, sed & verberibus tunsa: vt etiam
„ab aditu nostri templi prohiberetur, virgarum quas sola ip-
„sa conspicabatur intentu. Cùm rem narrasset matronę cui-
„dam adducta ad sacerdotem nostrū, ab eoque *Confessione* pur-
„gata est, omnique molestiâ liberata, *cereâ cœlestis agni imagi-*
„*ne* ad collum appēsâ. Idem remedium alteri fuit eodem mor-
„bo laboranti. Votum alia virginitatis & monasticam vitam,

cum inceſtis nuptijs mutarat propinquorum impulſu. non »
impunè. nempe coniuncta eſt, cum viro nequam, neque de- »
ſerebatur vnquam ab angore conſcientiæ: ita miſerè viuebat. »
cùm afflictaretur aliquando his curis, & careret ſolatio, domo »
egreditur: mox dæmonem cum ingenti terrore conſpicit, fu- »
gatque *Cruce* obiectâ. ſed confeſtim tamen, non ſecus ac furijs »
icta, quoduis facinus immane meditatur. intermicabat in his »
tenebris aliquid lucis. confugienti ad *preces*, vt ad exortum »
Solis nebula, timor abſceſſit. ſubit cogitatio confeſſionis, & »
recordatio fidei violatæ: nimirum hoc ſeminarium mali cùm »
acceſſiſſet ad ædem, multo magis cùm perrumpere conare- »
tur *ad Sacerdotē à confeſsionibus*, retrahebatur quaſi manu in- »
iectâ: donec tandem aliorum auxilio exemploque & ſeipſam »
& malum dæmonem vicit.] *Litteræ German. ſuper.* in iſdem
& illud expreſſum; in Vindelicis matrona grauiſsimo confli-
ctata morbo, & à medicis deſerta, expers *confeſsionis* obſtina- »
uerat mori: ſed cùm inuiſeretur ab vno è noſtris, deiecta de »
ſententiâ, mox etiam de criminibus audita, & *ſacro Chriſti* »
corpore refecta eſt: poſt hæc meliùs eſt ægrę factum, præter »
ſpem medicorum: quos illa valere iuſsit, vtiliore iam phar- »
maco, quod conſtituit ſæpè vſurpare in poſterum, reperto. »
At malefici quidam homo ingenij & audaciæ promptæ, »
multa de morituris, diſtantibus quantum libet locis, vatici- »
nabatur ludificante diabolo: à quo cum ſingulis penè nocti- »
bus exerceretur, incitabatur interdiu oblatâ ſpecie auguſtio- »
re, ad grauiora flagitia. Fluctuabat miſer, & iam vulgo miſe- »
randus: ſed, Deo adſpirante, miſeriarum tandem perfugium »
in portu confeſsionis inuenit.] *Ibidem.* Vide etiam dicta ex Gau-
frido *ſup. tom. 2. pag. 57. A.*

De Venerabilis *Euchariſtiæ perçeptione* reuerenti ac debitâ
vetuſti quoque patres id vnanimiter conteſtantur. Caſsianus
de quodam à dæmone, nocturnis illuſionibus, grauiter infe-
ſtato, meminit; qui cùm, Seniorum conſilio, medicinâ huius
ſalutaris remedij vſus fuiſſet; ita omnis Diabolicæ tentationis »
ſcena detecta eſt, vt mox virtute Dominici corporis prote- »
gente,

„gente, illa præteritæ illusionis consuetudo cessaret o .] *B. o Collat. 22.*
„*Prosper*; Nostris quoque temporibus (inquit) Aspere VI. *c. 6.*
„Cos. Carthagini constituto, hoc signum diabolicum mõstro-
„sumque, quod illic accidit, quis illius patriæ ciuis ignorat?
„Quædam iuuencula Araba natione, ancillæ Dei habitum ge-
„stans; cùm in balneo lauans simulacrum quoddam Veneris
„impudicè aspiceret, & seipsam, eique se consimilans, domici-
„lium se diabolo præbuit. Statim ille leo qui rugiens circuit,
„quem quærebat inuenit. Meatus igitur gutturis eius occu-
„pans, nullum cibum, nullumqe potum traijciens per septua-
„ginta fermè dies totidemque noctes, ieiunium sibi diabolus
„ex capto possessoque vase exhibuit. Hoc monstrum parentes
„puellæ, per tot dierum spacia auferri posse sperantes, dum iu
„ge malum vlteriùs tolerare non possent, simul cum filiâ sese
„ingesserunt sacerdoti, quæ acta erant fideliter intimantes.
„Hoc tantum puella fatebatur, auem quandam noctis medio
„apparere, quæ sibi ore, nescio quid, infunderet. Stupor tunc
„inerat cunctis videre puellam nullis indicijs diuturni ieiunij
„fœdatam, nullo pallore, seu tabe, vel debilitate confectam:
„quin potiùs robustam succo viscerum, moleque membro-
„rum. Cumque incredibilia viderentur, quæ dicebantur, ha-
„bito consilio, in monasterio puellarum, in quo reliquię S. Ste-
„phani sitæ sunt, sacerdos puellam simul & præposito commẽ-
„dauit. Illic primo tantum die apparuisse illam auem asseruit,
„sibique increpasse; quòd neque fame neque siti compulsa il-
„lum appeteret locum, quo sibi accedere non liceret. Per duas
„sanè hebdomadas nihil cibi vel poculi sumens in monasterio
„mansit. Accidit autem vt quintusdecimus Dominicus illu-
„ceſſeret dies, ascendente nobiscum Sacerdote, vt matutinum
„illic sacrificium solitò offerretur. puellam præpositus ad alta-
„re perduxit, eo incessu & habitu, quo solent rubore perfusæ
„ex epulis poculisque mulieres aduenire. Sed vt se illa pro-
„strauit altari, clamore fletus sui cunctis astantibus gemitus la-
„crymasque induxit; quibus tantũ malum auferendum plebs
„Dominum exorabat. erat enim iam indecens murmur in po-

pulo.

pulo. Peracto itaque sacrificio, cùm eadem inter cæteras, breuem particulam corporis Domini tinctam à sacerdote perciperet, semihorâ mandens traijcere non valuit, nondum illo fugato, de quo dicit Apostolus, *Quæ consonantia Christi ad Belial?* & iterùm; *non potestis calicem Domini bibere & calicem daemoniorum. non potestis mensæ Domini participare, & mensæ daemoniorum.* Manu igitur faciem eius sustentante Sacerdote, ne Sanctum proijceret, à quodam Diacono suggestum est, vt calicem salutarem gutturi eius Pontifex applicaret. Quod vt factum est, statim vt locum illum, quem Diabolus obsederat, Saluatoris imperio reliquit, Sacramentum, quod ore gestabat, cum laude Redemptoris transglutisse puella clamauit. Hinc lætitia, hinc voces in gloriam Dei, quòd post octoginta & duos dies, diabolo expulso, puella de potestate fuerit eruta inimici.] Hactenus π Prosp. D. Bernard. ρ aliam personam super caput eius positâ Eucharistiâ liberauit ab eodem hoste generis humani. Mediolani in Ecclesiâ S. Ambrosij adducta ad eum fuit mulier multis annis obsessa sicque deformata, vt monstrum non femina videretur. Conuersus ad populum, iussit omnes attentiùs orare: Missamque, iussâ propè altare constitutâ feminâ teneri, auspicatus; quoties de more sacro salutarem hostiam signabat toties ad mulierem quoque conuersus, eodem signo crucis edito Spiritum nequam athleta fortis impugnat. Expletâ autem oratione Dominicâ efficaciùs hostem aggreditur. Patenę siquidem calicis sacrum Domini corpus imponens, talia loquebatur: adest ille, qui pro nostrâ salute passurus; *nunc*, inquit, *princeps mundi ejicietur foràs*. Hoc illud corpus, quod de corpore virginis sumptum est, quod in stipite crucis extensum est, quod in tumulo iacuit, quod de morte surrexit, quod videntibus discipulis ascendit in cælum. In huius ergo maiestatis terribili potestate, tibi spiritus maligne præcipio; vt ab hac ancilla eius egrediens, contingere eam deinceps non præsumas. Cumque eam inuitus deserens, & manere vltrà non valens atrociùs afflictaret, tam magnam iram, quam modicum tempus habens:

rediens

π *de dimid. temp. c. 6.*
ρ *lib. 2. eius vitæ c. 3.*

» rediens pater ſanctus ad altare, fractionem hoſtiæ ſalutaris ri-
» tè compleuit, diffundendamque in populo pacem miniſtro
» dedit,& confeſtim pax & ſalus integra reddita eſt mulieri.]
Hactenus Guilhelm. Abbas *d.lib.2.* Ioan.autem Molinetus *in Chron.Belgicis anni 1490.* deſcribens moleſtiſſimam multorum annorũ vexationem,quam propter vnius (quæ diu dęmonis ſuccuba fuerat) Nonnæ peccatum, in innocentes virgines ſocias eius Quercetenſes Deus ſatanæ permiſerat: narrat multos ex illâ legione, quæ religioſas inuaſerat, & ſe Hierarchiæ Seraphinorum fuiſſe gloriabatur, hoc remedio pulſos ex Energumenis. Cùm enim Decanus Cameracenſis,vir doctus & probus vna cum alijs exorciſtis accederet, peractâ ſacra communione; viuificam hoſtiam,non ferens, ſubito Dæ-
» mon exclamabat: Ah,ſatis probè armati acceditis! panémne
» illum ſumſiſtis. Quem panẽ ais improbe? inferebat Decanus.
» Si nihil eſt aliud,quam panis;maneto in hoc corpore obſeſſo.
» ſin autem,vt nos credimus,verum eſt corpus IESV CHRISTI,
» Saluatoris noſtri;iubeo,confeſtim fuge ex hoc corpore, nec
» vllam ei amplius moleſtiam aude exhibere. Quo dicto (rem
» mirã) energumena vt magno leuata faſce moleſtię,confeſtim reſpirare,& altâ voce IESVM vocare cæpit. Quod idem omnes faciebant ceteræ, quando dęmone expulſo liberabantur.] Hæc Molinetus ſcriptor eius temporis. Cui ſimile noſtris temporibus Laoduni in Belgicâ accidiſſe, tam norunt Caluiniſtæ;quorum aderant multa millia; quam fremunt & rumpuntur *σ*. *B. Auxentius Abbas* diſcipulũ habebat nomine Baſiliũ: hunc dęmones adeò malè multarunt,vt pro exanimi, corpore toto ſaucius & confractus ad Auxentium curru delatus fuerit. Abbas iuſſit eum ſurgere,& venerandum corpus
» & viuificum ſanguinem Domini noſtri IESV Chriſti ſumere,
» & ſtatim reuerti in locum ſuum.abijt, nec ampliùs tentator eum aggreſſus.*τ*] *Pet. Martyr.* nauigationis Columbi texens Hiſtoriam,in Occidentali illo Indiarum tractu teſtatur, commune miraculum fuiſſe;quòd ſi Euchariſtię ſacramentũ per Chriſtianos alicubi collocabatur,continuò dæmones ob-

σ liber exſtat de Nicolaæ Obry obſid. & dæmonis per venerabilem Euchariſtiam expulſione: olim non ſemel Pariſijs, nunc hoc anno 1598. Lecodj apud Houium editus. teſtatur & Faius in Energumeno.

τ Sim. Metaphraſt. in vitâ S. Auxentij. 14. Febr.

mutescebant. Ante annos fermè quadringentos vixit *Cesa-*
v lib.9.Mira. c.12. *rius Cistercienſis*, eius v hæc ſunt verba; Tempore illo quando manifestari cœperunt hæreſes Albienſes, quidam malig-» ni virtute diabolicâ ſuffulti, quædam ſigna atque portenta» oſtenderunt, quibus & eaſdem hęreſes roborauerunt, & mul-» tos fidelium in fide ſubuerterunt: ſuper aquas ambulauerũt:» & non ſunt ſubmerſi. Cernens hoc ſacerdos quidam fide ca-» tholicus, & vitâ religioſus, ſciens vera ſigna cum falsâ doctri-» nâ eſſe non poſſe; corpus Domini cum pixide ad flumen, vbi» illi populis ſuas oſtenſuri erant virtutes, deportauit, dixitque» in audientiâ omnium: adiuro te diabole per eum quem in» manibus porto; ne in hoc flumine, ad huius populi ſubuer-» ſionem, per hos homines tantas exerceas fantaſias. Poſt hæc» verba, illis ſuper vndas fluminis ambulantibus vt priùs, ſacer-» dos turbatus, corpus Dominicum in flumine iactauit. Mira» Chriſti pǫtentia. mox enim vt elementum tetigit ſacramen-» tum, fantaſia ceſſit veritati, & pſeudo illi Sancti, quaſi plum-» bum deſcendentes in profundum, ſunt ſubmerſi, pixis vero» cum ſacramento ſtatim ab angelis ſublata eſt. Videns ſacer-» dos hæc omnia, de miraculo quidem exſultauit, ſed de iactu-» râ ſacramenti doluit: totam vero noctem in lacrymis & gemi-» tu tranſigens, mane pixidem cum ſacramento reperit ſuper» altare. Hæc nobis eo tempore relata ſunt.] *Thomas Brabantinus*, vulgò vocatus *à Cantiprato*, eodem ſæculo vixit; anno 1231. prædicante, *inquit*, in Teuthoniâ M. Conrado contra hæreticos, & ab eiſdem felici morte perempto, hęreticus qui-» dam (vt per fratrem Conradum, Prouincialem Prædicato-» rum per Teuthoniam, ante multos annos accepi) ſeductus à» dæmonibus, fratrem quendam ordinis Prædicatorum ad hę-» reſim inuitabat. Quem cùm videret inſtantiſſimè renitentem,» dixit fratri: pertinax es valdè in fide tuâ, nec tamen de hac,» niſi per ſcripta quædam, aliquid certius inſpexiſti. Credere» autem ſi velles dictis meis, Chriſtum tibi & matrem eius &» Sanctos oculatâ fide monſtrarem. Mox ille illuſionem dæ-» monum ſuſpicatus, volens tamen probare quid eſſet: non im-»

meritò

„ meritò (inquit) tibi tunc crederem, si promissa duceres ad ef-
„ fectum. Gauisus hæreticus diem fratri statuit. Frater verò pi-
„ xidem cum Sacramento corporis Christi clam secum sub
„ cappâ portauit. Duxit ergo fratrem hæreticus in specu cuiusdam montis in amplum valdè palatium, quod claritate mirabili relucebat. Nec mora, vbi in inferiorem partem palatij
„ peruenerunt, viderunt thronos positos, quasi ex auro purissimo, in quibus sedebat rex fulgore coruscо circumdatus, &
„ iuxta eum regina sereno vultu pulcherrima; & ex vtraque parte sedilia, in quibus seniores quasi Patriarchæ, vel velut Apostoli adstante permaximâ multitudine Angelorum, & hi omnes luce sidereâ coruscantes: vt nihil minùs quàm dæmones
„ putarentur. Hos, mox vt vidit hæreticus, cadens in faciem adorauit. Dictus autem frater immotus stetit: sed tanto spectaculo vehementer obstupuit, & mox ad eum conuersus hæreticus, quare, inquit, Dei filium intuens non adorasti? pronus accedens adora quem vides, & ab ore eius fidei nostræ secreta suscipies. Tunc frater accedens propiùs extraxit pixidem, & obtulit reginæ in solio sedenti, dicens: si regina es mater Christi, ecce filius tuus; quem si susceperis, te velut matrem Dei recognoscam. Cum hac protinùs voce totum illud phãtasticum euanescit, & annihilato fulgore, tantæ tenebræ densuerunt, vt vix frater cum ductore suo ad montis exitum regredi potuerint. Conuersus ergo hæreticus ad fidem redijt, & miram dæmonis astutiam stupefactus expauit. Φ] Eadem alio tempore eodem remedio patefacta fuit & dissipata. accipite *Pici Mirandulani* verbis χ; Fuit in Alpibus Rhetijs sacerdos quidam probus ante annos duodecim; cui cùm foret
„ opus, ad ægrotum quendam graui oppressum morbo Eucha-
„ ristiam deferre, cùm longiùs ille abesset, videretque se nõ ita,
„ vt oporteret, celeriter ad eum pedibus posse peruenire, ascen-
„ dit equum, colloque Sanctissimum Christi corpus pixidi in-
„ clusum satis honorificè alligauit, iter suum quanto ociùs ac-
„ celerans. Cùm nonnihil processisset, obuium habuit quen-
„ dam; qui, vt equo descẽdens secum pergeret ad spectaculum

Φ *Cantipra. lib. 1. Apum cap. 23*

χ *lib. de Strigibus.*

quoddam mirabiliſſimum inuitauit. Imprudens homo & cu-
piditate rei tã ſtupendæ ductus paruit: vix equo ſe demiſerat,
cùm ſenſit ſe per aëra vnà cum comite deferri, & breui tem-
pore in altiſſimo montis cacumine ſtatui. ibi ampliſſima & a-
mœniſſima planicies erat arboribus vndique excelſiſſimis
obſepta, rupibuſque horrendis circumcincta. In medio cho-
ros innumeros ac varios ludos cuiuſuis generis, menſas lau-
tis ac diuerſis ferculis inſtructas erat videre, audiebantur
etiam concentus quilibet omni ſuauitate affluentes. deni-
que aderant quæcumque animos hominum iucundiſſimis
delinimentis tenere poſſent, & dulcedine perfuſos intimâ
demulcere ſolent. Obſtupefactus improuisâ re ſimplex bo-
nuſque ſacerdos, neque eloqui præ admiratione aut hiſcere
audens, penè extra ſe poſitus attonituſque, hærebat. Tum ſo
cius, qui eum adduxerat, petijt ab eo, vellétne Reginam, quæ
ibi aderat, ſupplex venerari, & munus illi aliquod offerre.
In alto quodam ſolio Regina adſidebat, effigie formoſiſsimâ,
regio cultu, & ornamentis mirificis ornata. Accedebant ad
eam proſternentes ſe humi cuncti, qui aderant, bini, quaterni
ue ordine pulcherrimo, & humi ſe proſternentes eã colebant,
varia munera offerentes. Ad mentionem Reginæ homo, cùm
videret eam ſic fulgentem, & miniſtris plurimis cinctam, pu-
tauit eſſe matrẽ Chriſti, cælique & terræ Reginã. neque enim
ſuſpicabatur vllas præſtigias, dęmonumque ſpectra, alio-
quin eò non appropinquaſſet. Reputans igitur ſecum, quid
illi dono daret; exiſtimauit nihil ei gratius aut iucundius fu-
turum in munus, quam filij corpus. acceſſit & ad pedes acci-
dẽs in modum ſupplicis, arculam, in qua erat auguſtiſſimum
Sacramentum, è collo detractam, in gremio mulieris illius
poſuit. Mira res, omnia continuò euanuere. Perculſus huiuſ-
modi nouitate homo rudis, & præſtigijs irretitum ſe videns,
& in horroribus denſiſſimis & luſtris deſtitutum conſpiciens,
opem diuinã tremens implorare, vt è tantis ipſum amfracti-
bus expediret. cumque diu per loca inuia ſiluaſque vaſtiſsi-
mas erraſſet, vix tandem paſtorem reperit; à quo in viam du-
ctus

„ctus didicit, se millia centum à loco abesse, quo Eucharistiam
„deferre cupiebat. Ad suas tandem sedes reuersus rem totam
„detulit ad magistratus. contigit hoc imperante Maximiliano. I.] Hactenus Comes Mirandulan. Quare propter hæc & similia innumera semper Catholici credidere, hoc viuificum corpus, mortiferi hostis præstigias discutere, & noxas ab eo inferendas arcere ac repellere. Sentiebat hoc Prædicatorum Neapoli Prior, hac se Panopliâ muniens contra horrendam visionem, circa annũ 1370. Ibi in conuentu S. Dominici accidit, vt post completorium (inquit *Fr. Antonius Se-*
„*nensis* ✝) refectionis locum ingrederetur, cui erat illius cura
„commissa; qui mox in ingressu videt illum fratribus cir-
„cunquaque refertum, & illi cappas habebant indutas, &, tan-
„quam hora foret collationis faciendæ & illam exspectarent,
„sedebant. Accurrit ille sine morâ ad Priorem & illud ei a-
„perit. Prior fratrem delirum putat vel somnia narrantem:
„attamen dum vrgetur, vadit, videt & credit; & ille quoque
„turbatur, & rem mox confert cum monasterij grauioribus
„Patribus & prudentioribus: de quorum consilio sacras ve-
„stes assumit, & sacrum Christi corpus deferendo, toto conuẽ-
„tu comitante se illuc confert, & ad illũ sermone directo, qui
„honoratiore loco sedebat, eos adiurat, vt aperiant quinam
„sint, & ad quid venerint, & quid velint: &, vt ad hæc respon-
„deant, illis præcipit in nomine illius Domini, quem gestabat
„in manibus. Vt autem quando Prior coram illis comparuit
„cum venerabili Sacramento, illi omnes assurrexerunt qui-
„dem & capita inclinarunt, caputia tamen taliter demitten-
„tes, vt eum minime viderent, & hoc facto iterum sederunt:
„ita iussi à Priore, vt responderent ad proposita, inclinarunt.
„Tandem, qui inter eos videbatur præcipuus, respondens di-
„xit: quòd ipsi omnes fuerant eiusdem ordinis religiosi, &
„pro maiori parte Magistri, Priores, Suppriores, Baccalaurei,
„Lectores, & alijs officijs donati, & quod omnes damnationis
„sententiam acceperant: quoniam ambitio multa, superbia,
„inuidia, & alia huius generis vitia, eos fecerant damna-

✝ *in Chron. Ordin. Fratr. Prædicat. in Commun. fol. 199.*

tione dignos. Sed quod diuinâ permittente clementiâ, iussi fuerant illuc venire, vt eos & vniuersos ordinis cultores commonefacerent, vt suæ vocationi facerent satis. Nam illi, quia minimè id præstiterant, omnes damnati erant, & flammis cremabantur æternis. Et in signum huius cuncti in eos aspicerent. Et hoc dicto omnes illi cappas aperuerunt, & singuli eorum flammis circumcincti & incensi visi fuêre, & tunc idē præcipuus manu in mensâ signum dedit, & sic illa visio euanuit, & totus conuentus mansit timore consternatus.] Vah! quàm timenda pestis hæc ambitio, quæ tanto cum damno Sanctorum etiam in cætus se ingerit? Huic rei probandæ aliud testimonium, non minoris fidei adscribam obiter, nunc recens ex litteris cuiusdam fidei dignissimæ sacerdotis hoc
1599. anno Neapoli perscriptum in hæc verba; Casu accidit, vt acceptis tuis proximis litteris loquerer cum Fr. Pio de Neapoli philosophiæ Professore, qui in Salernitano Monasterio fuit superior. is mihi narrauit F. Tiberium de Airola, hominem Sanctimoniæ laude præstantiss. qui sæpiùs hoc Sanctitatis titulò fuit superior, sibi coram rem ita narrasse. cum quadam die sub noctem Fr. Tiberius inuiseret fratres, an in lecto de more accubuerint, transiuit per triclinium: vbi vidit pleraque lumina, & vocem audiuit hominis de superiore loco legentis, vidit plerosque ministrantes. tandem qui superioris locum tenebat, facto super mensam signo sic locutus est. Ambitio & crapula, duxerunt nos ad tartara. Et nunc etiam supereſt velut cicatrix in mensâ, perinde ac si igne tacta esset.] Hæc visio confirmat præcedentem. Ceterùm cùm tam efficax sit sola præsentia, quid sumere, & ei vniri? docet id D. Macharius. historiam narrat Palladius ω, tradens vxorem cuiusdam Ægyptij maleficis carminibus sic affectam fuisse, vt adspicientibus equa videretur, cùm tamen sermonis humani vsum retineret. adducta mulier à marito ad D. Macharium: hic eam liberauit, & dixit; tantum dæmonibus in misellam licuisse, eò quòd multum temporis ab Eucharistię perceptione se abstinuisset. frequentiùs itaque in posterum ad IESV corpus sumendum

ω *in Lausiacâ c. 19.*

mendum accederet: cuius quam vtilis frequentatio, docet recenti exemplo Leonardus Vairus αα, quod, defectu Codicis, nunc ascribere mihi non licet.

αα *li 3. de fascino c. vlt.*

T Separari non debet ab hoc remedio *Incruentum Missæ Sacrificium;* cuius oblationis eosdem effectus sæpè docuit ex„perientia. Vir tribunitius (inquit B. Augustinus ββ) Hes„perius, qui apud nos est, habet in territorio Fussalensi fundum „Zubedi appellatum; vbi cùm afflictione animalium & seruo„rum suorum, domum suam spirituum malignorum vim no„xiam perpeti comperisset; rogauit nostros me absente pres„byteros, vt aliquis illorum eò pergeret, cuius orationibus ce„derent. Perrexit vnus, obtulit ibi sacrificium corporis Chri„sti, orans quantum potuit, vt cessaret illa vexatio: Deo proti„nùs miserante cessauit.] idem confirmat exemplum illud D. Bernardi paullò antè narratum; & aliud à Gaufrido narratum in vitâ S. Petri Tarentasij sup. *tom. 2. pag. 73.* & aliud apud Metaphrastem de B. Theodoro Archimandritâ, qui precibus & Sacræ missæ oblatione multitudinem locustarum immensam, nebulæ instar, Mazaniæ locum occupantem interemit γγ. Possent ex Tilm. Bredenbachio addi nonnulla δδ; sed vnius D. Augustini sufficere debet auctoritas. Fatentur hodie maleficæ se dum missam audiunt, ab omni dæmonis vexatione liberas esse; ideoque se diutiùs ad horam vsque meridianam in Catholicorum templis, in quibus plures missæ dicuntur, moras trahere.

ββ *lib. 22. de Ciu. Dei c. 8.*

γγ *Metaphr. in April. in vitâ Theodori.*

δδ *lib 9. collat. c. 5 & alijs eodem li.*

V De *oleo* quoque *infirmorum* per Episcopum benedicto, quo in extremæ vnctionis vtimur Sacramento ex diuinâ institutione εε; dubitari nequit; cùm etiam ad corporis sanitatem sit institutum: & quouis oleo à viris Sanctis etiam non Episcopis, & non solemniter, sed obiter, vt se res offerebat, benedicto, id non semel legamus effectum. Exempla huius rei plurima habemus. Beda; cùm ageret de monialis cuiusdã obsessæ à varijs, quæ dæmon inflixerat, vulneribus, sanatione: & narrasset vno excepto ceteris sanatis, hæsitanti Sacerdoti ipsammet consilium dedisse ζζ, si (inquit) oleum pro infir-

Marci 6 v. 13. Iaco. 5. v. 14. c. ad obolendam. ext. de hær. conc. Florenti. in Decreto vnionis, Con Tridentino sess 7. can. 1. & sess. 14. de extremâ vnctione. can. 1.

εε *in Luc. c. 8. fol. 315.*

mis

mis consecratum, eidem medicamento aspersoris, sicque me perunxeris, statim sanitati restituar. Nam vidi quondam per spiritum in quadam longiùs positâ ciuitate, quam nunquam corporalibus oculis vidi puellam quandam pari calamitate laborantem, taliter à sacerdote curatam. Fecit vt illa suggesserat, statimque hulcus remedium, quod ante respuerat, accipere consensit.] Hoc oleo S. Theodosius cænobiarcha bruchos pellebat nn, morbos grauissimos S. Launomarus abigebat θθ: Eucheria vxor Agapij veneficio attentata, cùm ei roderentur intestina, adlata est ad S. Parthenium; qui triduò orans, & oleo Sanctorum ei propinato sanam remisit ii: idéque hîc ipse Sanctus beneficium eodem oleo inungens impendit cuidam Lesbo Oano. Erat hoc ordinarium B. Auxentij Archimandritæ contra dæmonis obsidiones, morbosque ab eo illatos remedium xx. Nec minori successu vsi eodem contra serpẽtis ictum virulentum S. Winvvalocus Abbas λλ; &, qui manum pictoris à dæmone inflammatam sanauit, & qui energumenum ei sanandum obtulerat, & alium quoque energumenum ferociſſimum liberauit, & hydropicæ, cæcoque sanitatem restituit, S. Eutychius Patriarcha μμ: & contra virulentos morsus S. Paternus Abrincensis νν. Contra dæmonis obsidentis ferociam non rarò prævaluere priores digiti Sacerdotales consecratione chrismatis in ordinis susceptione sanctificati. Scribit Ioann. Molinetus Chron. Belgici anno 1490. Ægydium Netteletum Decanum Cameracensem, cum exorcisaret Quercetenses Energumenas, quæ loqui, labra claudente dęmone, nolebant; solitum digitis illis labra deducere, & increpitare hostem; si vales potesque digitos hos oleo sacro imbutos mordere vel lædere, en illos tibi permitto: si nequis, os aperi, impero. Mox autem Energumenas visas liberari magnâ molestiâ, cępisseque Decano parere, eique respondere ad quęsita.

nn *Metaphr. in eius vitâ mense Ianua.* 6. *Surius Ianuar.* 19.

ii *Metaphr.* 7. *Februar.*

xx *Metaphr.* 14. *Februar.*

λλ *Surius* 5. *Martij.*

μμ *Eustathius in eius vitâ. April.* 6.

νν *Anonymus in eius vitâ.* 16. *April.*

Tertivm remedium est, recurrere ad Sanctos viros, & auxilium ab ijs petere, quos constat habere donum miraculorum (quod donum, etsi rariùs, etiam ijs potest competere qui

qui vitæ sunt non probatæ oo, dũ tamen fidem rectam habeant) hoc remediũ, quia vix vlli tales hodie, saltem in his Europæis regionibus; vix vsui hîc sit; olim frequens fuit. sunt enim plenæ vtiliter ad Sanctos confugientium exemplis omnes sacræ historiæ: neque tum quotquot dæmonia eijciebant, erant præditi Ecclesiastico ordine Exorcistarum, vt cõstat ϖπ: erat tamen etiam primis temporibus in Ecclesiâ hic ordo, vt statim ostendetur. Sanè olim SS. viri dęmones fugabant & vincebant solâ interdum præsentiâ suâ, vt legimus de B. Macario Alexandrino, apud Palladium ρρ, & de Ægyptio apud Sozomenũ, & de S. Cutlberto apud Bedã, & de Rustico apud Cassianũ, vel verbis dumtaxat vt B. Basilius & Paphnutius σσ, vel litteris vt de S. Eugendo legitur in eius vitâ, & de S. Gregorio Thaumaturgo scribit Gre. Nissen, vel percussione & verbere, vt S. Paulus Simplex apud Palladiũ & Theodorus apud Gregorium presbyterum eius vitę narratorem, & B. Vrsmarus, apud Ratherium in Surij tomo. 2.

Y QVARTVM est *exorcismus ecclesiasticus*. Nota hunc ordinẽ exorcistarũ in Ecclesiâ iã ante 1300. annos seruatũ fuisse. patet ex B. Ignatij epistolâ ad Antiochc. & ep. Cornel. Papę ad Fabianũ, quã Eusebius cõseruauit ττ; &, ex Firmilian. ad Cipria. υυ & ex alijs Patribus Consilijsq; φφ, cõstat ijs, quibus in Ecclesiast. Histo. constat aliquid. fuisse verò exoreismos, quibus vtebãtur, certas orationes ab ecclesiâ cõprobatas ex Concilio illo Carthag. 4. probatur, & quia Micrologus obseruauit solos exorcismos; *per Christum Dominum* &c. sicut ceteras orationes non finiri; sed, *Per eum qui venturus est iudicare viuos & mortuos* &c. cuius diuersitatis causa est, quoniam nihil magis dæmones exhorrent, quã extremi iudicij memoriã, quo omnes in æternam gehennam detrudentur χχ. Fiebant autem initio exorcismi non in domibus priuatis, ob metum; neque in templis, ob reuerentiam; sed sub dio ϕϕ: sed hoc exoleuit. petebatur signum egressionis à dęmone ωω, & nomen dęmonis α; quæ duo adhuc hodiè retinentur: sed & cibos omnes

oo *Matth. 7. v. 22. Mar 9. & Luc 10.* ππ *Clemens Roma. lib. 8. const. c. 32. Iustinus Martyr dial. cont. Tryph. Tertullia in Apolog. c. 32.* ρρ *Pallad. c. 19. & 20. Sozom. lib. 6. c. 20. Socrat. li. 4. c. 19. Beda in vit. S. Cuthberti cap. 15. Cassian. collat. 14. c. 7.* σσ *Rufin. li. 1. Eccl. hist c. 4. et Amphilo. in vit. S. Basil.* ττ *lib. 6 hist. Eccles. c. 35.* υυ *lib 4 ep. 7.* φφ *Clemens ep. ad Iacob. Anaclet ep. 3 Caius ep ad Felicẽ episco. Concil. Rom. sub Siluest. can. 3. Antiochenum can. 10. Carthaginise 4. can. 4. & sequ. cui interfuit & subscripsit D. Augustin.* χχ *Micrologus de obser. Eccles c. 7.*

ϟϟ *Concil. Laodicen. c. 26.* ωω *Pallad. in Lausia. cap. 77. & Ioseph lib. 8. antiq. c. 2. lib. 2. diuin. inst. & Beda in cap 8. Luc.* α *Lud. Viues*

quibus maleficiati vescuntur, exorcisari vtile putabatur, formulam nobis suggerit Sacerdotale Romanum: alia quoque in his obseruanda collegerunt alij β; Nobis non vacat ista hìc persequi. solum addo cauendum exorcistis, ne cum dæmone iocentur, & curiosa, nugaciáue misceant colloquia. Vidi (*inquit Niderius in Formicario*) in conuentu Colonien. si fratrem, verbis satis iocosum, sed in gratiâ expellendi dæmones valdè famosum. Hic cùm in terminis conuentus Colonienſis dæmonem in obsesso corpore arctaret: dæmon petiuit à fratre locum recedendi: quo gauisus frater ait in ioco, *In cloacam meam vadas.* Exijt igitur dæmon, & nocte cùm frater ventrem purgare vellet, dæmon tam dirè eum torsit propè cloacam, vt vitam cum difficultate saluaret.] Sanctares, est dæmones ejicere, sanctè tractanda. sic fecere quotquot olim hoc exorcismi remedio tam efficaciter vsi fuere. Vixit B. Vrsmarus Episcopus ante annos octingentos, vitam eius Raitherius scriptis mandauit γ; memorat autem memoriâ dignum, quod hîc referam; Malbodiensis monasterij quandam monialem Diabolus inuaserat, & vehementer laniabat: eam sibi Episcopus iussit exhiberi. quod cùm factum fuisset, ille non de suâ, sed de Domini præsumens virtute, acceptoli bro, cæpit legere exorcismum supet caput eius. Dehinc benedicto oleo nares, oculosque, & os eius leniuit, & protinùs immundum ab eâ spiritum fugauit. Liberatâ tamen puellâ, pauor quidam, qui præsentiâ Diaboli seminatus fuerat, adhuc pectoribus vicinorum inerat. At vir Domini præcepit sibi aquam cum sale deferri: quibus benedictis, iussit spargi per cuncta monasterij loca: & sic omnis pauor, cum auctore suo Satanâ discesit.] auditis exorcismum ex libro lectum, & capiti impositum vt fit hodie; audistis illitum oleum sacrum, audistis salem & aquam benedictam, & horum omnium audistis efficaciam. Sed & Adelelinus Sagiensis Episcop. in energumenæ Osburgis liberatione, aquam benedictam, signum crucis, & preces quæ solent, *inquit ipsemet* δ, adhiberi feliciter adhibuit. S. Maurilius Andegauensis Episcop. latronem,

β *Pet. Gregor. tom. 2. de repub fol. 315. Sprenger. p. 2. Mallei. q. 2. c. 6. Annius lib. 4. de nat. demon. à fol. 156. Sed copiosius & ordinatius P. Thyræus noster integro de dæmoniac. opere p. 3.*

γ *April. 18. Surij tom. 2.*

δ *Adelelin. in vitâ S. Opportunæ. 22. April.*

nem, quem ob furti crimen diabolus occuparat, per exorcismi (ait Fortunatus ε) gratiam à dæmone liberauit: at Maurilius B. Martini tempore vixit. Sed ista sufficiant de exorcismo. Si quæras cur non semper, dæmon pellatur; res clara est, id peccatis vel obsessi, vel adiurantis posse contingere, vel ob maiorem ipsius ægri vtilitatem, Deique gloriam. Notandum quoque quod verè & prudenter Tostadus monuit, non solere exorcismis omnes molestias & vexationes, quas dæmones inferunt hominibus, repelli: sed solum illas, ad quas repellendas exorcismi ab Ecclesiâ ordinantur, vt sunt molestiæ quas inferunt manendo in corporibus, & illa vexando; siue dum interiùs manent, siue dum exteriùs obsident; & illa (inquit) „ regulariter sanantur per exorcismos: maleficia autem dæmo- „ num, & alia mala, quæ nobis inferunt, contra quæ non ordi- „ nantur directè exorcismi, non curantur per exorcismos, nisi rarò ζ .]

ε *in vitâ S. Maurilij c. 10.*

ζ *in cap. 19. Matth q 90. litt. P.*

Z QVINCTVM remedium petitur à *misericordiæ operibus* satisfactorijs ieiunio, eleemosynâ, & oratione; *Eleemosynas* commendat Canonum auctoritas η, vt & duo reliqua. *De ieiunio*; inuenio id præcepisse cuidam comitissæ S. Auxentium Abbatem θ, & S. Procopius Monachus hoc vsus sæpè victoriam contra dæmonem obtinuit ι, & alijs idem imperauit. Sed & Christi Domini testimonio accedente, (*Matth. 17. v. 20. Marci 9. v. 29.*) quid addendum? *De oratione* sunt sequentia exempla quædam, nostrorum hominum litteris, certâ fide contestata. Anno 1549. quidam vni è nostris confessus; mediâ circiter nocte; dum pænam pro delictis sibi irrogatam persoluit, „ repentè vidit feles, muresque & alias bestias colore atras aspectuque terribiles tam multas, vt totum occupare cubiculum „ viderentur: quo ille viso perterrefactus, timere cæpit, ne viuus à bestijs abriperetur. Anxius & trepidus accurrit ad Domini nostri imaginem, magnâ voce opem implorans: quare „ omnium animalium species subitò euanuerunt, tanto cum „ impetu, strepitu, & fragore, vt domus ruere videretur.] Bungi in Iapone Anno 1555. familia fuit, quam iam à 100. annis

η *d. c. si per sortiarias.*

θ *Metaphr. in eius vitâ, Febr 14.*

ι *Nic. Salius in eius vitâ. 4. Iulij. c. 1. & 5.*

dæmones infestabant,& molestia in posteros quasi hæreditaria transibat. Paterfamil. opes omnes placandis idolis insumserat. potius auctum eius,quàm cessauit malum. Triginta annorum filium dæmon occupauit,ita vt nec patrem nec matrẽ agnosceret, nec quindecim diebus quicquam cibi sumeret: sub horum finem Patrum Societatis vnus eum accessit,iussitque vt *D. Michaëlem* nominaret.dum Diuũ nominat vehemẽ-» ti tremore cæpit cõcuti,& varios motus membrorum edere,» ita vt circumstantibus terrori fuerit. Inuocante vero Patre,» DEVM PATREM & FILIVM & SPIRITVMSANCTVM, subi-» tò à dæmone liber exstitit. Huius soror, paucis post diebus,» molestijs dæmonis agitata est, qui etiam in eâ loquebatur.» Certis temporibus patris nostri concionibus auditis, Chri-» stianam fidem suscipere voluit: cùm verò sacro fonti esset ad-» mouenda,conareturque principiò se sacro *signo crucis* muni-» re,tremere vehementer ac concuti cæpit. Pater preces fun-» debat sollicitè, ipsa vero sacrum IESV nomen & D. *Michaelis* » proferre nitebatur, sed magis ipsam tunc dæmon irritauit» obstringendo os & comprimendo. Tandem verò in cantum» prorumpens exclamat: si idola Xacam & Amidam,sectarum» Iaponensium auctores reijcimus,nullus supereſt qui adorari» debeat,aliaque huc spectantia protulit;nec esse quod in ijs re-» prehendere quisquam posset. Quadam die innumeris Chri-» stianis præsentibus Pater sacrum fecit, cui quoque intererat» dæmoniaca.quo finito, rogat, quî valeret? optimè, ait, iussa» verò D. *Michaelis* nomen pronunciare, tremere ac dentes» stringere cæpit, & dęmon se velle exire dixit: sed quoniam» iąm à tot annis eâ familiâ pro hospitio vteretur, non liben-» ter migrare. Iubet iterum pater *S. Michaelis* nomen proferre.» Respondit illa, id permolestum esse,& lacrimas fundens &» conquerens; quo,inquit, me vertam? Christiani itaque om-» nes in orationes corruunt, dumque satis diu orant, dæmon» occupatam hactenùs prędam deseruit: ipsa verò subito po-» tum petijt. Admonita vt IESVM & MARIAM inuocaret,tantâ» suauitate vtrumque protulit nomen, vt angeli vocem vide-»

rentur

rentur sibi audire.] Anno 1588. Brunę in Morauiâ, mulier erat in Nosocomio acerrimâ diaboli oppugnatione sic oppressa, vt nunc aquis sibi vitam extinguere, nunc cultro, quę gnarus nocendi porrigebat in manus, eripere moliretur, prohibentibus cunctis qui erant in valetudinario: post illam triennij vexationem apoplexiâ corripitur, obligatione linguæ loquendi vsu adempto: mittitur ad nostros, vt pro concione populi preces efflagitent: & exoratum fuisse Deum, solutus primùm linguę nodus, deinde animę, post sacram confessionẽ peractam, ostendit.] Hector Boëthius quoque Scotorum res describens *lib. 8.* In Marreâ regione testatur se ab ijs qui conspexerant accepisse, quod eius verbis adscribam; Puella Natalibus altis, formâ conspicuâ, complurium nobilium auersata connubium in nefandam cum dæmone incidit consuetudinem; quæ cùm vterum ferret, parentum rigore coacta edere stupratorem, adolescentem mirâ pulcritudine frequentiùs secum noctu, interdiu nonnunquam conuenisse: vnde veniisset, quóue abijsset, nescire se respondit. Parentes, tametsi filiæ parùm crederent, accuratiùs rem aduertentes, consilio quis esset qui gnatæ expugnasset pudicitiam explorandi: cognito tertio post die indice ancillâ stupratorem adesse reclusis foribus, accenso thedarum ingenti numero, cubiculum ingressi, horrendum monstrum, figurâ supra humanam existimationem terribili, in filiæ amplexibus sunt conspicati. Cucurrêre ocyùs complures ad fædum excitati spectaculum. Inter eos sacerdos probatæ vitæ, sacrę disciplinę non ignarus, ceteris aut trepidè abeuntibus aut pauore terræ illisis, cùm Christi Apostoli Ioannis euangelij initium recitare orsus, ad eum locum, VERBVM CARO FACTVM EST, perduxisset; malus dæmon horrendo sublato clamore, cubiculi tectũ secũ asportans, omni supellectili incensâ abijt. Femina periculo seruatâ, enixa est mõstrum vndequaque fędum aspectu, quale nusquam antea (vt ferunt) inter nostrates visum. Id obstetrices, ne obseruatum cõtumeliæ esset familiæ, accensa ingenti pyrâ citissimè cõcremarunt.] Idem paullo antè docuit

dæmonem quoque ſuccubam oratione fugatum. In Gareothâ (*inquit*) regione, vico quatuordecim vix paſſuum millibus ab Aberdoniâ, adoleſcens multâ formoſitate, coram Aberdo-» nenſi Antiſtite quæſtus eſt palam, ſeſe à dæmone ſuccubâ (vt » dicunt) gratiſſimâ omnium quas vidiſſet formâ, multis ante» menſibus infeſtatum, eandem occluſis foribus noctu ad ſe in-» gredi, blanditijs in ſui amplexus compellere: dubiâ luce ab-» ire ſine ſtrepitu penè: nullo ſe poſſe modo, cùm plures atten-» taſſet, à tantâ ac tam turpi væſaniâ liberari. Iubet continuò op-» timus Epiſcopus adoleſcentem alio ſe conferre, & vt Chri-» ſtianâ religione magis laudatis ieiunijs & orationibus plus » ſolito accommodaret animum: fore vt pijs operibus intento » victus cacodæmon tandem eſſet terga daturus. Euenit ado-» leſcēti, ſalubre conſilium religiosè exſecuto, paucos poſt dies » vti venerandus Antiſtes erat præfatus.] »

In litteris Iaponicis anni 1569. ita ſcribitur; Multis in locis Bungenſis regni, vbi quidam erant ab hoſte humani generis » obſeſſi, Chriſtiani facto conuentu ſolâ recitatione Dominicę » orationis & ſalutationis Angelicæ clarâ voce inſtitutâ, dæmo-» nem ſæpe repulerunt.] De *oratione* notior res [κ], in confeſſo » eſt etiam hæreticis: ſed qualis iſta eſſe debeat, non æquè. In-primis maximè ſalutarem eſſe communem Eccleſiæ oratio-nem Patrum teſtimonijs conſtat, Chryſoſtomi, Auguſtini, a-liorumque [λ]; deinde & priuatam hominum Sanctorum, vt confirmant Glycas [μ], Eugyppius, & Metaphraſtes. Si quæ-ras quid orandum? præcipua dignitas & efficacitas eſt, ſym-boli Apoſtolici & orationis Dominicæ, non modo ex Ca-nonum præſcripto, ſed & veteris æui noſtrique experientiâ, vt docet multis D. Auguſtinus *lib. 2. de ſymbolo ad Catechume-nos c. 1. & lib. de vtilitat. cred. cap. 22.* & exemplis aſtruit Ni-col. Remigius *lib. 1. dæmonolatr. c. 13. & lib. 2. cap. 4.* Nec du-bito proximam his facere, Salutationem Angelicam, eiuſ-que iterationem illam ad horarias globulos, quam *Roſarium* appellamus; cui licet Heidelbergenſis aliquis anonymus [ν] ſuum bimonſtrem partum ἀντιροſarium obiecerit, calumnias tamen

[κ] *Tobiæ 6. & 8. Matth. 20.*

[λ] *D. Chryſoſt. hom. 3. de incōprehenſib. Dei Natu. à Auguſtin. lib. 22. de ciu. Dei. cap. 8. Theodoretus lib. 4 Hiſtor. Eccleſ. c. 21. Sozom. lib. 6. c. 28.*

[μ] *Glycas p. 4. Annal. fol. 354. Eugypp. in vitâ S. Seuerini menſe Ianua. Metaphraſt. in vitâ S. Auxentij Abbæ.*

[ν] *Fran. Iunium ferunt fuiſſe: ſed incertâ famâ.*

tamen & apinas meras, ſub alieno nomine Ioan. Buſæus pari & lepore & robore, ante annos iam decem diſiecit: & quia Gelaſimus quidam lepidè ſibi viſus ludere in noſtrorum hominum apud Indos roſaria, deſcribam quod ſcurrator legat, rideat, ſi lubet. In litteris Lud. Frois è Iaponiâ ſcriptis anno 1596. hæc narratio exſtat, Moguntiæ his verbis Latinè excuſa, fol. 179. Nobilis quidam homo, olim magnâ auctoritate in hoc regno Fingano pollens, habebat filiam matrimonio cum gentili copulatam, cuius mater cum totâ familiâ quoque erat gentilis, nullus verò Chriſtianus niſi dictus nobilis, vir bonus & religioſus. Accidit filiam ex improuisò infirmari, & quidem intra ſex dies vſque ad mortem: quidam aiebant à dæmone obſeſſam, propterea quòd tam furioſos & inſolitos geſtus ederet, vt ægrè à duobus vel tribus hominibus teneri poſſet. Maritus & ſocer implorarunt opem Bonziorum, ſed ſuis illi ritibus & nugis ſuperſtitionis ne hilum quidem eam iuuare potuere. Verùm quia feminæ impendebat mors, certiorem reddidere eius parentem, octodecim milliaribus inde diſiunctum. Is celerrimè aduolat, inuenit filiam quidem ſpirantem, ſed mentis impotem, vt patrem ſuum non agnoſceret. Pater ilicò mandat ſubmoueri omnes Bonzios, alioſque Ethnicos lectum ſtipantes: ipſe verò accepto roſario, ter Dominicam orationem & ſalutationem Angelicam aggreditur pronuntiare: femina interim nihil mutatur, ſed horribiliores potiùs geſtus, quàm priùs edit, vt à multis teneri vix poſſit. Pater redit ad præſidium roſarij, eo verberat tergum filię dicens: tu videre mihi dæmon aliquis, excede ex hoc corpore. Et reſpondit dæmon: non excedam. Pater, vt erat homo virtute præſtans, roſarium inijcit in eius collum, dicens: velis nolis, excedes. Tum dæmon; Tollite, inquit, roſarium, quia abſcindit mihi collum, & tunc receſſero. Reſpondit pater, minime tollam, imo funes quoſdam arripiens, minatus eſt ſe eum diuerberaturum: & ſic dæmon exceſſit. &c.

Nec diſſimile apparuit in eiuſdem Iaponiæ inſula Scichinâ, *quod ibid. fol. 195. narratur*, de virtute Litaniarum; Mos eſt

opera-

operariorum illius ditionis tempore pluuio, vasis aquam excipere, qua sudo cælo irrigare possint hortos & agros. Quoniam verò aliquando contigit (*haut dubiè maleficio dæmonis*) vasa, licet plena, nullam reddere, etiam post impedimenta omnia remota, aquam; vocarunt veneficum, qui suis ritibus diabolicis, & inuocationibus superstitiosis effecit, vt defluxerit, idque in multos annos perdurauit. (*En maleficium maleficio pulsum*) Hoc verò anno cùm rustici in Beatissimæ virginis confraternitatem adscripti essent, & anteactæ vitæ lapsus erroresque cum dolore animi patefecissent: ac statotempore ad excipiendam aquam necessariam reuersi, animaduerterent more suo non defluere: (*en tertiam fraudem dæmonis iterum aquam sistentis, vt iterum veneficus adiretur*) non iam amplius ad magos, sed ad Ecclesiam confugêre, certioremque eâ de re fecerunt senem quendam optimum Christianum, qui in Ecclesiâ Futaianâ solus diu omnium fidelium personam sustinuerat; eumque etiam atque etiam rogarunt, vt ipse preces aliquas supra vas aquæ recitaret: se iam Magicis superstitionibus nuncium remisisse. Senex purgauit se quantum potuit, & re consideratâ secum in hunc modum est ratiocinatus. Si aqua Deo annuente fluxerit, Christiani fortiores, robustioresque in fide reddentur: si autem ob mea peccata non fluxerit, multi in fide refrigescent, & pluris facient fraudes, & veneficia Satanæ, quàm ritus & preces sacras. Tandem tamen existimauit eorum voto satisfaciendum, multisque eo loco, Christianis comitantibus ad locum contendit, & primùm flexis genibus *Litanias de Sanctis*, deinde *Symbolum Apostolicum* recitauit, ac mox nullâ difficultate aqua per canalem effluxit. Igitur his addenda Catholica *Litaniarum* recitatio; quæ olim tum contra cetera mala omnia, tum nominatim contra ludificationes & vexationes dæmonum, semper vtilissima fuit, vt plurimis testimonijs, & argumentis egregie probauit ex nostris Nicol. Serrarius, eruditâ suâ Disputatione de Litaniijs, Herbipoli editâ: cuius etiam sunt illæ aliæ piæ & eruditæ Litaniæ de Sacrosanctâ Trinitate, non semel iam excusę. De hoc

v *Vide Ioann. Diacon. l. 4. vitæ D. Gregor. c. 93. & Sigisbert. an. 858. Iacobũ Rubeum li. cõtra Morbor. c. 26. Eusingrium lib. de exorcismo Oetingensi. Thyræum de daemoniis. p. 3. n. 654.*

hoc remedio trium satisfactoriorum operum non pauca, nec leuiter Tyræus p.3.de locis infestis cap.66.

AA Sextvm est inuocatio deuota nominis *Saluatoris IESV, vel Christi*, vel B. *Deiparæ Virginis*, vel petita opitulatio ab *angelo custode*. De *Saluatoris nomine* docent vetustissimi quique Ecclesiastici scriptores, tam constanter tam frequenter, vt putidum sit verba eorum hîc coaceruare o. Tot etiam exempla reperiuntur eius efficacitatis, vt fastidium mihi lectoris cauendum potiùs, quam quærendi labor sit subeundus. Indicabo loca, vnde qui volet petat. *recens vnum refert Ananias lib.4.de Naturâ dæmon. fol.152. vetustiora duo de B. Auxentio in eius vitâ Metaphrast. aliud auctor vitæ S. Euphrasiæ virg.mense Martio; aliud de S. Theodoro archymandritâ Grego. presbyter.22 April.apud Surium, & apud eumdem alia quinque vel sex; tomo.4.pag.154.& 513.tomo.5.pa.827.& 892.tom.6.pa. 671.tom.7.pag. 567. vide præterea Gretzerum lib.3.de Sanctâ cruce cap.27.* & egregium exemplum illud, quod superius litt. R. retuli de Mussipontano iuuene. De *B.Virgine* docet exemplũ illud notum Theophili, de quo præter alios egit Honorius Augustodunensis, in *Sigillo Mariæ*; & nobilis cuiusdam Eburonici, de quo ex Cęsario egimus *li.2.*& addi potest exemplũ nobilis puellę quod *ex Mori lib.1.Dialog.c.16.* narrat Bredenbachius *lib.2.c.27.* item quod narraui sup. tom.2. pag. 55. A. De *Angeli custodis* ope satis clarâ, etsi non petitâ, capio miram narrationem Salisberiensis *lib. 2. polycrat. c. 11.* his verbis;

„ Dum puer vt psalmos addiscerẽ Sacerdoti traditus essem, qui
„ forte *specularium* magicam exercebat, contigit vt me, & paul-
„ lò grandiusculum puerum præmissis quibusdã maleficijs pro
„ pedibus suis sedentes ad specularię sacrilegium applicaret,
„ vt in vnguibus sacro nescio oleo an chrysmate delibutis,
„ vel in exterso & leuigato corpore peluis, quod quærebat, no-
„ stro manifestaretur indicio. Cùm itaque prædictis nomini-
„ bus, quæ ipso horrore, licet puerulus essem, dæmonum vide-
„ bantur, & prę̃missis adiurationibus, quas Deo auctore nescio,
„ socius meus se nescio quas imagines tenues tamen & nebulo-

o *D.Iustin. aduers. Tryphon. Origin. lib. 1 contra Cels. Tertullian. de coronâ milit. ad Scapulam, & in apolog. Cyprian. aduer. Demetrian. D. Athanas. de incarnat. verbi, Climacus grad.10.* IESV nomine cædere inimicos: neque enim in cælo aut in terrâ potẽtiora sunt arma.

sas, videre indicasset: ego quidem ad illud ita cæcus exstiti, vt „
nihil mihi appareret niti vnguis & peluis, & cetera quæ antea „
noueram. Exinde ergò ad huiusmodi inutilis iudicatus sum, „
&, quasi qui sacrilegia hæc impedirem, ne ad talia accederem „
condemnatus. Et quoties rem hanc exercere decreuerant, „
ego quasi totius diuinationis impedimentum arcebar. sic mi- „
hi in ea ætate propiciatus est Dominus. [*Vtique arbitror per* „
Angelum custodem: sed addit.] Cùm verò paululum proces- „
sem, & flagitium hoc magis & magis exhorrui, & eò fortiùs „
confirmatus est horror meus, quòd cùm multos tunc noue- „
rim, omnes antequàm deficerent, aut defectu naturæ, aut ma- „
nu hostili, beneficio luminis orbatos vidi, vt cetera incom- „
moda taceam, quibus in conspectu meo à Domino, aut pro- „
strati, aut perturbati sunt, exceptis duobus, Sacerdote videli- „
cet, quem præmisi, & Diacono quodam; qui specularium „
videntes plagam, effugerunt, alter ad sinum canonicę, alter ad „
portum cellulę Cluniacēsis sacris vestibus insigniti. Eosdem „
tamen prę ceteris in congregationibus suis aduersa plurima „
postmodum perpessos esse misertus sum.] De imploratâ ve- „
rò & impetratâ eiusdem custodis Angeli ope testis est S. Go-
• *lib. 6. c. 19.* lauduch, cuius mentio apud eius coętaneum Euagrium •;
sed quod adscribam, apud eum non habetur, sed ex Stepha-
no Hierapolitano retulit Nicephorus *Histor. lib. 18. c. 25.* eam
grauissimè varijs Persicorum Magorum verberibus, crucia-
tibusque affectam; semper absque vllo medicinę præsidio, an-
geli ductoris operâ sanatam fuisse. Quę ad vtrumque Ange-
li nempe & Deigenitricis simul auxilium apprimè pertineat,
dabo narrationem aliam, certâ totius Lusitanię traditione no-
tissimam, & à rerum D. Dominici Ordinis Historiographo
Ferdinando del Castillo memorię proditam, *1. p. Hist. Gener.*
ordin. prædicator. lib. 2. c. 72. Vt ex eo refert Alph. Villegas Flor.
Sanctor. p. 3. vitâ. 173. Boncela municipium Conimbricense
est, ibi nobilibus parentibus natus, quidam Ægidius. hic, vix
dum adolescēs, industriâ & fauore tres Canonicatus & Prio-
ratum vnum adeptus, omni vitio diffluebat, non indoctus
huma-

humaniorum litterarum,& philoſophiæ, & medicinæ; cui, quam ſibi oportuniorem ad nequitiam rebatur, totum ſe dare,& Lutetiam eius addiſcendæ causâ cùm cogitaret,iter aggreſſus dæmonem obuium humanâ in ſpecie habuit. Malus iſte viæ comes,à noto ſibi ſed ignotus,paulatim varia quærere.vt audiuit profectionis conſilium,quin tu (inquit) me potiùs audis. ſcientiam indicabo, quæ & adeptu facilis, & vſu præcipua ad dignitates voluptateſque; ipſius etiam, quam ſitis,medicinæ ſumma perfectio eſt. Necromantiam dico. dixit & perſuaſit. abducit Ægidium, & adducit in vaſtum ſpecum propè Toletanam ciuitatem.ibi occurrere læti, & excepere venientem viri dæmoneſque humanâ effigie.itur in ſpecum. exigitur non ſecreti tantum,ſed & ligię fidei ſiue homagij perpetui Sacramentum. volens adigitur, & ſcedulâ proprio conſignatâ cruore, promiſſum confirmat.Septennio illic tetris artibus,& caliginoſâ ſcientiâ imbuitur. poſt Lutetiam profectus,miros breui inter Hippocratis ſectatores progreſſus facit,& Doctoratus lauream adeptus:gliſcebant enormia magis magiſque peccata: ruebat de ſcelere in ſcelus: ambigùum erat,fama eruditionis, an nequitiæ infamia maior. Sed, ô Dei bonitatem! vi, quem lenitate nequiuerat, ſtatuit trahere. Ecce tibi equitem hoplomachum, lanceam vibrantem,& intentantem miſero,irato vultu,minaci voce clamantem; *Vitam hanc moreſque deſere, ad frugem reuertere*. Subitus Ægidium terror occupauit, ſed veloci motu cum terrore inſtitutum priſtinum diſplicere deſijt. ad volutabrum luti reuerſo,poſt triduum idem ille eques iam terribilior non ſolum minatur,eadem verba repetens de mutando vitæ inſtituto; ſed lanceam pectori infigit,& vulnus etſi non graue imponit. Fractus animo noſter; *Dedo*,inquam,*me*,*faciam Domine quicquid iuſſeris*. Saulum diceres in terram deiectum. Statuit ſeriò,ſe totum Deo dicare,& quo intus impelli ſe ſentiebat (vrgente,ſic opinor,angelo cuſtode, qui apparuerat) religioſæ alicuius inſtituto familię ſe addicere. Hoc animo Luſitaniam repetens,dum per Pallentiam iter habet, vbi tum Monachi

Dominicani monaſterium moliebantur; ſubit cupido cernẽdi operis. videt viros ſanctitate & eruditione claros, quoſdam etiam viribus & ætate defectos, delicatè olim nutritos, calcem ſubigere, ligna dolare, lapides parare, & onera humeris portare; ſummâ lætitiâ & alacritate. Optat ſe illis iungere, petit inſtanter admitti, impetrat. Tirocinio defungitur, magnâ ſpe Sanctitatis futuræ datâ. poſt aliquot annos miſſus Santarenum in Luſitaniam, ibi creſcebat oratione, & victoriâ ſui. Vnus angebat ſcrupulus, quòd penes dæmonem hæreret ſcedula illa obſcæna & inteſtabilis. igitur ardentiùs Reginæ cælorum ſe commendabat, mali huius remedium aliquod poſtulabat, non ſine lacrymarum imbre, & cõtinuo ſuſpiriorum concentu. Quid neget miſericordię Mater ſic poſtulanti? Die quadam cùm in ſacello templi prolixiùs oraret, apparuit illi dæmon formidabili aſpectu, deteriore vlulatu, conuicium facit, & præſtitam fidem acceptaque beneficia petulanter exprobrat. tandem poſt multa minaciter, & proteruè, & impotenter obiecta. *faxo* (inquit) *huius te monachiſmi, & violentiæ quæ me tibi ſyngraphum hunc cogit reſtituere, nunquam ſatis pæniteat.* ſimul abijcit eum ad pedes Ægidij, & videri deſijt. Ægidius chartulam accipit, & lacerat minutim. Nec vanæ dæmonis minæ fuere. admirandis illum modis plus ſeptennio poſtea vexauit. mitto vexationes alias. aſſumebat monachi cuiuſdam, qui in eodem degebat monaſterio ſimilitudinẽ, & nihil non, quod excogitari inter domeſticos poſſet, moleſtiæ Ægidio interebat. patiebatur hic, ſed tandem dolens malitiam illam ſerpere; & fratrem, vt putabat, illum, Deum ſic ſemper offendere; rem defert priori, & petit aliò mitti, cauſamque aperit. accerſito fratre, deprehenſus calumniator, & inſolens ab alijs, ſolitus ab Ægidio vinci, deſijt victori negotium faceſſere. Viuus tandem clarus multis non virtutibus tantum, raptibuſque, ſed & miraculis varijs, anno. 1265. mundo denaſcitur, vt cælo naſceretur. ſepultus Santareni, vt ſanctus colitur. Habetis & Deiparæ virginis vno in exemplo efficaciſſimum contra dæmones præſidium,

& (quæ dixi alijs locis) præterea de ſcholis Magicis Hiſpaniæ α, de homagio præſtando β & chirographo cruento γ, de repræſentandis innoxijs δ, de apparitione dæmonum & etiam angelorum ε. Ioannes Molinetus ζ narrat Energumenarum illarum Quercetenſium, de quibus egi non ſemel, poſſeſſores dæmones inter cetera quæſtos, ſibi à *Miſericordiæ matre* manubias animarum plurimas quotidie eripi, necnon ab illo gigante pueri baiulo, & ab aliâ rotæ, & aliâ turris geſtatrice. ſic enim illos ſacratis *Mariæ*, *Chriſtophori*, *Catharinæ*, & *Barbaræ* nominibus abſtinentes, ad Eccleſiaſticam picturam alluſiſſe.

α *lib. 2. q. 1. ſ.*
β *lib. 2. q. 4.*
γ *lib. 2. q. 12. num. 5.*
δ *lib. 2. q. 27. ſect. 2.*
ε *lib. 2. q. 26. ſect. 3.*
ζ *Chron. Belgiæ anno 1490.*

Quid verò prohibet me, PATRONÆ virginis DEIPARÆ memoriam & venerationem, aliâ quoque certiſſimâ narratione recolere, vt quàm efficax ſemper eius inuocatio contra tartaream tyrannidem fuerit Lectores intelligãt? Horatius Turſellinus Hiſtoriæ Lauretanæ ſcriptor, pari elegentiâ & fide, rem geſtam proponit η: alium porro iuuenem Lauretanę virginis tutela ſeruauit, quem in præcipitem locum libido inſana prouexerat. Hic, vt erat proiectę cupiditatis audaciæque, in vetitas ſe effuderat voluptates. Expugnato multarum matrumfamilias pudore, immodico cuiuſdam mulieris amore flagrabat: qua cũ nec prece, nec precio, nec vi, doloue potiri liceret: vltima experiri ſtatuit. Igitur conciliatum magicis cantionibus dæmonem rogitat, vt ſe voti compotem faciat, ad omnia ſe deſcendere paratum oſtendens, ſi eo, quod expeteret, frueretur. Diaboli ergo iuſſu à Chriſto deficit: ſeque totum illi dedit, traditque. Super hæc omnia iurat conceptis ab illo verbis, & chyrographo ſuam obſtringit fidem: vſque eo impuras mentis voluptatis amor excęcat. Cęterum, vt potitus eſt, quod cupierat, fecit, vt fit, faſtidium copia: & cæleſti luce obortâ, magnitudinem ſceleris ſui ſerâ æſtimatione perpendit. Ergo poſteaquam animum curis anxium pœnitentia ſubijt, ad venię ſpem erectus, cæleſtem opem ſpectare, Deum Deique parentẽ implorare cœpit. Inter hęc occurrit animo virgo Lauretana, eiuſque ædis Sacerdotes ampliſſimâ

η *lib. 4. c. 33.*

mâ facinorum expiandorum authoritate præditi. Protinùs » Deo authore ac duce Lauretum petit, haud dubius quin ini- » bi esset tantis malis remedium inuenturus. Nec sua illum » frustrata spes. Lauretum vt venit Sacerdotem idoneum na- » ctus, re omni expositâ, consulit, ecqua sibi spes sit reliqua sa- » lutis. Ille primò sceleris atrocitate exterritus paulisper hæsit: » deinde immanitate facinoris demonstratâ; ita spem illi salutis » ostendit, si precibus, ieiunijs, voluntariáque corporis vexatio- » ne Deum placare penitùs insistat. Cùm ille nihil omnino » pœnarum recusaret; promisit Sacerdos si imperata feciſſet, se » faciles aures ei daturum, & tantum piaculum Deo propitio » vtique expiaturum. In digressu hominem monet, vt per tri- » duum inediâ, cilicio, flagris corpus afflictet, B. Virginis opem » implorans: per eam à Deo veniam exposcat: se eodem triduo » rem diuinam pro ipsius incolumitate facturum. Et vtrinque » exstitit fides. Ita triduo extracto, sacerdos optimum ratus est » ante absolutionem, chyrographum à dæmone extorqueri, » ne quid omnino iuris in illum haberet. Proinde hominem » ab se dimittit monitum, vt augustissimum sacellum ingres- » sus precibus lacrymisque Deiparam vsque eò fatigaret, dum » chyrographum à diabolo extortum reciperet. Morem gerit » ille, suæ salutis, securitatisque auidus, haud dubiâ spe, id se de- » precatione Deiparæ virginis impetrare posse. Ergo prostrato » ante Virginem corpore, lacrymans obnixè eam precatur, vt » recepto illo nefario chyrographo, saluti incolumitatique suę » consultum velit, ingenti miraculo compos voti efficitur. Ver- » siculos illos ex animo iterabat; MONSTRA TE ESSE MATREM. » SVMAT PER TE PRECES, QVI PRO NOBIS NATVS, TVLIT » ESSE TVVS. Talia precatus subitò chyrographum in manus » suas delapsum conspicit. Itaque vix sibimet ex inopinato » gaudio credēs, integrato fletu grates Virgini enixiùs agit. In- » de sacello egressus, lætitiâ exultans ad Sacerdotem accurrit: » receptum Deiparæ beneficio scriptum ostendit. Id erat tot » tantisque in Christum, atque in ipsum qui scripserat, diris & » exsecrationibus refertum, vt facilè appareret, à sempiterno »

humani

„ humani generis hoſte dictatum. Verumtamen tantum vincu-
„ lum omni diabolicâ fraude potentior vis diuina diſſoluit: ita
„ deuotum illud inferis caput, Deiparæ benignitate aſſeritur *in*
„ *libertatem filiorum Dei*: ne quiſquam omnino, quamuis faci-
„ noroſus ac perditus, ſi modò ipſe perire nolit, de ſuâ ſalute de-
„ ſperet, neu cuiquam in dubium veniat Dei clementia, quæ
„ vltrò MATREM ſuam reis PATRONAM dederit ad ſalutem.]
„ Hoc exemplum gratiùs futurum ſperò, eo quòd ſimul prax-
im quamdam iuxtà tutam & facilem Confeſſarijs pænitentibuſque proponat; cuius normam ductumque in ſimilibus admodum perplexis conſultationibus imitari poſſint: quod libri huius ſexti inſtitutum vel maximè flagitabat, à me non præteriri. Alia duo valdè illuſtria refert Cæſar. miraculor. lib. 6. c. 26. & 27. ex quibus quâ efficax contra dæmonũ præſtigias remedium ſit, nominis MARIÆ deuota cum fide pronunciatio clariſſimè videtur. ſed claudat hunc §. ſanctus vir, & bonus poëta Prudentius de ſacratiſſimæ Dei genitricis contra dæmonas poteſtate agens; Cathemer. hymn. 3.

„ *Auctor & ipſe doli coluber* *Digladiabile diſſidium,*
„ *Plectitur improbus, vt mulier* *Quod modo cernua femineis*
„ *Colla trilinguia calce terat:* *Vipera proteritur pedibus.*
„ *Sic coluber muliebre ſolum* *Edere namque Deum merita*
„ *Suſpicit, atque virum mulier.* *Omnia virgo venena domat:*
„ *Ecce venit noua progenies,* *Tractibus anguis inexplicitis*
„ *Aethere proditus alter homo,* *Virus inerme piger reuomit*
„ *Non luteus, velut ille prior:* *Gramine concolor in viridi.*
„ *Sed Deus ipſe gerens hominem,* *Quæ feritas modo non trepidat*
„ *Corporeiſque carens vitiis.* *Territa de grege candidulo?*
„ *Fit caro viuida ſermo Patris:* *Impauidas lupus inter oues*
„ *Numine quem rutilante grauis* *Triſtis obambulat, & rabidum*
„ *Non thalamo, neque iure tori,* *Sanguinis immemor os cohibet.*
„ *Nec genialibus illecebris* *Agnus enim vice mirificâ*
„ *Intemerata puella parit.* *Ecce leonibus imperitat,*
„ *Hoc odium vetus illud erat,* *Exagitanſque truces aquilas*
„ *Hoc erat aſpidis atque hominis* *Per vaga nubila, perque notos*

Sidere

Sidere lapsa columba fugat. *Tu niueus per ouile tuum*
Tu mihi Christi columba potis, Agnus hiare lupum prohibes,
Sanguine pasta cui cedit auis *Sub iuga tigridis ora premens.*

SEPTIMVM, est *signaculum Sanctæ crucis*; de cuius præconijs liber esset solidus contexendus ex Sanctorum Patrum scriptis, & rerum gestarum exemplis. *Vide D. Ciprianum serm. de Passione Christi, Originem lib. 3. in Iob, Lactant. lib. 4. cap. 24. D. Antonium, apud Athanasium, ipsum D. Athanasium de Incarnat. Verbi;* (*Vbi ait*; signum crucis tollit omnem Magiam.) *D. Gregor. Nazianz. orat. 1. in Iulian. & ad Nemesium, D. Chrysost. hom. 8. in epist. ad Coloss. & homil. 50. in Matthæ. D. Cyrill. Cateche. 4. de ascens. Nissenum in Vitâ Thaumaturgi. Hieronymum in Vitâ S. Hilarionis, Augustinum lib. 2. de symbolo ad Catechumen. & sermo. 81. de temp. Theodoretum in Vitâ Macedonii, & li. 3. hist. c. 3. & lib. 5. cap. 21. D. Gregor. lib. 2. Dialog. cap. 10. Ioann. Diaconum lib. 2. Vitæ D. Gregor. c. Vlt.* apud quos exstant memoriâ dignissimæ de hac re historiæ; nec minus illustres aliæ, vna de incendio sæuissimo quod Rhemis diabolus excitarat, & S. Remigius signo crucis exstinxit, habet Hincmarus *in eius Vitâ.* aliud de B. Vedasto qui crucis signo maleficium aliud aboleuit, teste Albino Flacco historico vitę eius; eodem dæmonibus præualuit signo D. Auxentius, teste Metaphraste: vt & S. Albinus teste Fortunato, & S. Suibertus teste Marcellino; & B. Caluppanus, teste D. Gregorio Turonensi, qui memoriâ dignam rem narrat ϖ, vt & de S. Nicetâ Theocteristus eius discipulus apud Metaphrastem in Aprili; & de B. Vincentio Ferrerio Rauzanus ρ; & de Eutychio Patriarchâ Eustathius eius discipulus: qui & signum crucis vocat *telum dæmonibus formidabile*: hoc signo Macarius Patriarcha Antiochenus in Bauariâ morbos pepulit, Mechliniæ incendium exstinxit, Tornaci seditionem compescuit, vt tradidit Anonymus, *in eius Vitâ*, qui ante quingentos annos scripsit. benedictione huius signi Theodorus archymandrita venenficium Theodori Magi vitauit, sæpè dæmones expulit, solitas frugum calamitates auertit, & dęmones certis locis includebat & signo

ϖ *in Vitâ Caluppani apud Surium tom. 2.*
ρ *lib. 1. eius Vitæ c. 10. & lib. 2. c. 7.*

signo crucis locum obsignabat, ne cui nocere possent, teste Georgio eius discipulo. Eodē gladio vtebatur B. Godefrid. teste Nicolao eius æquali, *cap. 13. eius vitæ*; & S. Portianus, teste Greg. Turonico *de vitâ Patrum c. 5.* & S. Maximus Rhegiensis, teste Dinamio Patricio (*apud Sur. in Nouembri,*) qui & miras dæmonum præstigias, & vnico hoc telo partā narrat victoriā. Docebat hoc S. Eligius Nouiomensis suos his verbis; » Christiano nec auguria, nec alia quęlibet figmēta possunt » officere. quia vbi signū crucis cum timore & fide Dei præcesserit, nihil ibi inimicus nocere poterit *o*.] Fatentur hoc dæmones expulsi à S. Patapio apud Metaphrastem *mense Nouembri*, clamantes; » verè terribilis es ô Nazarene, verè terribilis es, & vbique in omnes obtines imperiū. Quo ergo proficisceris si in desertum, si in ciuitatē, si vbicumque duxerit aliquis, » tu illuc præuenis; solâ crucis figurâ, solo tuo nomine nos expellens.] Meritò itaque S. Daniel Stylites, ad effugandos dęmones, vbique crucē, vt arma inexpugnabilia (ait Metaphrastes) inferebat. Hoc in signo tam feliciter vincebat S. Maurilius, vt narrat Fortunatus *τ*; necnon S. Aichadrus, vt refert Fulbertus scriptor eius vitæ; item S. Nicetius Treuirensis, vt prodidit Turonensis Gregorius *υ*; item ex consilio B. Nonni pænitens illa famosa Pelagia, teste Iacobo Diacono Heliopoleos; item S. Iacobus Alemannus, teste Antonio Flaminio *vitæ illius cap. 11.* item S. Gallus Abbas & confessor, teste Walafrido Strabo *lib. 1. vitæ S. Galli c. 7.* & innumeri alij. eadem enim Sanctorū omniū semper de hoc signo ac trophęo salutis nostræ sententia fuit, eadem sæculorum omniū experientia. Nolo plura addere, velim dumtaxat legi, quod de Diacono à S. Wulfranno missō vt pręstigiosum palatiū Ratbodo ostensum viseret, narrat Ionas Senonēsis; qui eo tēpore vixit, & id se accepisse ex oculati testis Ouæ Presbyteri Frisij ore scribit, in *vitâ S. Vulfranni, apud Surium mense Martio.* Quod cur in dubium vocet, Corn. Kēpensis *lib. 3. Hist. Fris. c. 11.* non satis intelligo. Multa enim passim talia à grauiss. scriptor. prodita. Legite quod de Cabade Persarum Rege narrat Glycas

o refert S. Audœnus eius æqualis lib. 2. vitæ Eligij c. 16.

τ vitæ S. Maurilij c. 3. & 6. & 21.

υ vitæ patrū c. 17.

p. 4. Annal, fol. 370. & his addite quę Thomas Boſſius collegit *lib. 2. de ſignis Eccleſ. c. 8. & ſeq. & lib. 15. c. 1.* & Sprengerus *cap. 1. q. 4. p. 2. mallei.* denique Societatis noſtræ Iacob. Gretzerus *lib. 3. de S. Cruce cap. 18. & 19. cum aliquot ſequentibus*, & Pet. Thyręus *p. 3. de dæmoniac. c. 44. & lib. de locis infeſtis p. 3. ca. 68.* Sed vnum nolo præterfluere notatum à Franc. Bencio litteris Mediolanenſ. Anno 1591. Sacerdos quidam Aronæ agens pollicitus erat Deo, aditurum noſtram ſocietatem idque vni è noſtris aperuit. Indignè hoc tulit dęmon ſeque ad ſolita arma conuertit. Impuris cogitationibus hominem aggreditur, ita infeſtis vt adimerent ſomnum: ſurgit è lectulo miles Chriſti, & lectitandis piorum hiſtorijs noctes ducit in ſomnes. neque hoc tulit aduerſarius, ſuſpenſam lucernam ad parietem ſic deijcit, vt effuſo oleo totum volumen fœdè proiueret. neque hoc ſatis: inter cęnandum inuadit immundo afflatu: hic à mensâ ſtatim in cubiculum, humiles ad Deum preces effundens humi proiectus, & pro cibo corpori flagra ingerere: cùm ſic quoque cæco igne carperetur, nudatis pedibus terram inſtitit binas horas vel ternas, dum importunus calor deferueſceret: dein conijcit ſe in cubile feſſus: viſus in eodem ſtrato videre mulierem & attingere eius comam manuum extentu: deſilit repentè attonitus, & ad lectulum conuerſis luminibus nihil videt: donec bis terue agnouit, timuit ludibria oculorum: idque pluribus noctibus accidiſſe teſtatus eſt: tandem eo res proceſſit, vt miſer iturus cubitum, brachia ſibi manuſque arctè colligaret, inditis vinculis ne in ſomno attrectarent quicquam manus errantes. fruſtrà. ſimul enim ſopor & ligabat ſenſus, breue ad tempus, & brachia ſoluebat. Sed nimirum, quę eſt Dei clementia, Diaboli tentatio eſt infra hominum facultatem: fugauit illum qui pro caſtitate pugnabat, cùm fortiter obſtitiſſet. Redijt tamen victus ad pugnam admirabili arte. Egreſſus aliquãdo ſacerdos idem ex oppido, leuandi ęſtus, iuxta lacum inambulabat perſoluens horarias preces *Mariæ Virgini*. Vix ducentos paſſus proceſſerat, cùm aſſecutus eſt eum vir quidam, cum rutilâ barbâ & promiſsâ, veſte-

» veſteque magni precij: inſidebat equo pulcherrimo atri co-
» loris, qualis nullus illis regionibus: famuli erant à pedibus
» duo: cùm acceſſiſſet propiùs perhumaniter ſalutauit, num-
» quid ad *Iubilate*, inquit, peruenisti? recitabat fortè Sacerdos
» illum pſalmum, & quod magis mirum, ita preſsâ voce, vt ex-
» audiret tantum ſe ipſe. tum verò equitem inter & ſacerdotem
» ſermo inſtitutus, hoc ordine. Prior eques ſpecie rimantis, quę
» eſt animo tibi infixa cura? quæ ſollicitudo mærentem exe-
» dit? at ille diſſimulans, mihi benè eſt ac bellè: fruſtrà tibi huius
» rei quæſtio fuit. Cui eques. Mi homo, mihi dare verba diffi-
» cile eſt; cui datum olim à Deo, vt introſpiciam, quid tacitis
» cogitationibus volutent homines, agitentque. cùm ſtetiſſet
» Sacerdos admiratione defixus, & ſtupens loquentis habitum,
» corpuſque totum luſtraret luminibus, ſumpto animo. Quod,
» ſi tibi ea eſt virtus, effare, quæ me angit moleſtia? ſi quid for-
» taſſe tu plus ſcis de rebus meis, quam ego ipſe. Cui ille: Vo-
» tum Societatis Ieſuitarum: hic ſtimulus cor vellicat, hoc te
» quietum eſſe non ſinit. Sed tu alias res agas neceſſe eſt: ad il-
» lam tibi aditus non patebit: me vide. Suſpicatus alter, ne ali-
» quâ ratione inaudiſſet à noſtris. Non certum ſatis votum il-
» lud fecerim necne: ſed vt ita ſit, ſi certum eſt Patribus me ex-
» cludere, non abijciam animum, nec me diſcruciabo: neque e-
» nim vna eſt tantum piè ac ſanctè Deo inſeruiendi via. Rectè
» iſtud quidem, ait eques, mitte illam de pectore curam. eſt tibi
» ea indoles ingenij, is truncus corporis, & hæc, ſuper ea, volun-
» tas; vt vel in iſtâ qua nunc vteris ratione vitæ, poſsis innocen-
» tiam tueri. quod, ſi me audis, aliam terram vide, vbi Deo vi-
» uas & tibi, Aronâ relictâ. iam me ſequere, nec temerè erit cõ-
» ſultum rationibus tuis: optimâ apud me eris conditione. non
» lacto inanibus promiſsis. huc reſpice. hæc cùm diceret, cru-
» menam prægrandem manu percutiebat crepantem argento.
» egit gratias ſacerdos. non poſſum ad præſens vti liberalitate
» tuâ, vt fidem meam præſtem Eccleſiæ Aronenſi. & ſubitò in-
» terfatus eques, quæ iſthæc fides, ſine publicâ vllâ ſponſione
» aut chirographo? An te. LIII. æris libræ (neque enim plu-

res accepisti) addictum habebunt. Assentiebatur hæc audiés „
non sine admiratione: sed coniecturâ ducebatur ad suspican „
dum, ad illius aures permanasse omnia ab aliquo Aronensi. „
Tum paullo fidentior, Tu verò quo iter intendis? vbi habes? „
Pallantiæ, respondit (nomen est oppidi ad lacum Verbanum) „
& qui ad nos appellit linter meus est, ad vicinalem vsum pa- „
ratus. agebatur ab vno atque altero remige, vtroque pullato. „
aspicit sacerdos, & miratur non antea visum. Nunc, si accipis „
conditionem, Pallantiæ mecum eris quamdiu voles. si stat „
religiosam vitam complecti, vt in vnam admittaris insignem „
& Sanctitate præstantè, curabo. Laudo egregiam humanitatê „
tuam, qua sponte veteris in hominem ignotũ: sed habeo cau- „
sas remittendi. Hac sermonum vice cùm paullùm subsistere „
cogeretur Sacerdos. Prei, Domine, inquit, post paulo sequar, „
nec aliter fecit ac dixit. Tum salutare crucis signum in fron „
te exprimens atque in loco cordis, & pensilem corollam bac- „
cis consertam sacris, quîs preces numerantur, manu prehen- „
dens præcedentem subsequitur.] desiere ad crucem subitò „
apparere, eques, famuli, cymba remigesque. Quis non mi-
retur tot contortuplicatas colubri tortuosi fraudes, vnico
Sanctæ crucis signo nebulæ instar dissipatas? Et si non sis
(Lector) præoccupatus aut mente vanâ, nihil dubito, quin
Wieri impudentiam, virulento & tortuoso sermone conantis
eleuare, quam ipsemet prodiderat narrationem, sis vehemen-
ter detestaturus. Illud quoque velim notes, & in memoriæ
sinum recondas, quod B. Fortunatus disertè prodidit, aliquâ-
do Sanctos hisce diuinis remedijs quædam alia adhibuisse,
dicis tantum causâ: vt miraculorum gratiam, hoc quasi natu-
ralis remedij velamento, quæ illorum erat, humilitas, obum-
brarent, & humanam laudem effugerent, vt de B. Radegun-
de Reginâ idem prodidit, eam crucis signo folium pampini
addere consueuisse φ.

φ Fortunat. lib. 1. vitæ S. Radegund.

Octavvm præbent *Sanctorum* qui in cælis beatitudine cc
perfruuntur æternâ, *reliquiæ*; de quibus illud, vt in cælis sic
in terris verum, *Nimis honorati sunt amici tui Deus, nimis con-*

fortatus

fortatus est principatus eorum. fremant vt lubet Vigilantiani nostri, in eorum illos Principe χ D. Hieronymus iam iugulauit. damnauit eos Nazianzenus, damnauit Chrysostomus, damnauit Ambrosius; damnant Ecclesiastici Annales, damnant gesta Sanctorum omnium; damnat, quæ errare non potest in fidei rebus, Ecclesia Catholica. de innumeris pauca memorabo. Quotannis ad D. Philippi Apostoli sepulcrum in Siciliâ plurimos energumenos liberari; adeò vt anno 1541. plusquam ducentæ feminæ huiusmodi fuerint numeratæ, auctorem habeo Thomam Fasellum *lib. 10. de rebus Siculis ca. 2.* idem cernimus in Brabantię Gelâ, ad S. Dympnę sepulcrũ; in Flandriæ Rothnaco, ad reliquias S. Hermetis. scribit Turonensis puerum ægrotum, cum hariolo traditus fuisset sanandus incantationibus, sortibus, ligaturis, pro vitâ morti mancipatum: aliũ eâdem luę laborantem, sumptis de sepulcro S. Martini pulueribus sanitati restitutum. [*d. c. 45.*] idem narrat, Iustinum magicis præstigijs ac laruis mire infestatum, suppositisse capiti frenum Constantini in quo claui Dominici vnius virtus intexta, & tertiâ vexationis nocte quietem recepisse. [*de gloriâ Mart. lib. 1. cap. 6.*] Georgius Monachus scribit oleo sanctarum reliquiarum addito ieiunio & oratione multos dæmoniacos à B. Auxentio sanatos. Hanc virtutem sepulchro S. Hereberti Colonienſis Episcopi, tribuit etiam Rupertus Tuitiens. *cap. vlt. eius vitæ*; de sepulcro Lutgeri Monasterienſis Episcop. referunt Monachi Werdenenses *lib. 2. vitæ eius c. 6.* de lipsanis capillorum S. Vincentij Ferrerij Petrus Rauzanus, *lib. 4. vitæ illius cap. vlt.* de S. Guthlaci zonâ Felix Crolandienſis *in eius vitâ*; de S. Richarij corpore Albinus Flaccus, *in eius vitâ*. Apud Cappenburgum quidam multas malignorum dæmonum infestationes patiebatur, vt adijt sepulcrum B. Godefridi omnia dęmonũ phantasmata euanuerunt ✝. Meritò itaque S. Benno Misnenſis Episc. toto vitæ suę tempore religiosè reliquias sanctorum colens, eas tanquam cælestem quendam thesaurum ω venerabatur. Meritò B. Ioã. Damascenus sanctorum reliquias vocauit,

χ *D. Hiero. contra Vigilantium. D. Naz. orat. de B. Cipriano circa fin. D. Chrysost. in orat. contra Gentiles, de sancto Babylâ, & homil. 16. in 2. ad Corin. Ambros. serm. 77. & 91. Rupin. lib. 2. hist. c. 25. Socrat. lib. 3. cap. 16. Euagr. lib. 1. c. 16. Sozom. lib. 7. cap. 26. Nicepho. lib. 10. c. 8. Greg. Turonen. lib. 2. de glor. mart. c. 45. plures alios citat ex nostris Io. Gibbonus eruditâ Disputat. de Sanctis à num. 319. excusâ Treuiris: & Bosius lib. 15. de signis Ecclesiæ c. 7. 11. & 12. & Thyr. p. 3. de dæmoniac. c. 43. & adhuc accuratius p. 3. de locis infestis. c. 67. Hi multos citant, quibus addo Theofrid. Abba. serm. de veneratione Sanctorum, & serm. de Sanctorum reliquijs.*

✝ *Surius to. 7. ex Anonymo coætaneo S. Godefridi.* ω *Emserus c. 25. eius vitæ.*

fontes salutiferos, ex quibus plurima ad nos beneficia manãt, „
suauissimumque vnguentum profluit α .] Meritò tot olim „
& hodie ad eorum sepulchra institutæ fuerunt peregrinationes, & suspensæ tot corollæ, atque anatemata. Cauendum dumtaxat, ne quas in hoc cultu Sanctissimo superstitiosas cærimonias misceamus, vt monet Siluest. *Verbo reliquiæ.* Sanctis enim odiosa superstitio, grata religio. Testata id fuit B. Glyceria martyr, ex cuius corporeis exuuijs vnguentum suauissimum, & saluberrimum morbis omnibus medicamentum fluere solebat: quadam verò die, cùm Episcopus Perinthi inscienter argenteum quoddam Vasculum emisset, quod Magicis ministerijs impensum fuerat, continuò desijt sacri fluor vnguenti. Re nouâ perculsus Antistes ad preces confugit, di- „
uinoque impulsus spiritu vas nouum amouit, & antiquum re- „
posuit, ac protinùs vnguentum sicuti prius scaturire cæpit. „
Quocirca rem diligentius inquirens, comperit vas illud ne- „
fandis rebus seruijsse; quod simul atque ad Imperatoris au- „
res peruenit, habitâ quæstione, tanti criminis reum, vti par „
erat supplicio affici iussit.] *Narratur à Nicephoro lib. 18. ca. 32.*

α *lib. 4. de ortod. fid. c. 1.*

β *c. in Sabbato, & cap. nec quenquã. de consecr. d. 4.*

γ *Alex. I. ep. 1. Concil. Nannetense. c. 5. Rhegino lib. 1. de disciplin. Eccles. c. 110.*

δ *li. 2. epist. de reb. lapon. epist. 1.*

ε *Epiphan. hæres. 30. Pallad. Lausiac. cap. 19. Theodoret. lib. 5. hist. c. 21.*

Nonvm, in Ecclesiâ quoque vetustissimum, & miræ efficacitis est, *aqua benedictione sacrâ & sollemni ritu ad id instituta*; eaque duplex, vna baptismalis in vigiliâ Paschæ & Pentecostes consecrari solita, quæ iure Canonico comprobatur β: altera lustralis, singulis Dominicis initio primi sacri consecrata, nominatim ad dæmonis impetum reprimendum, & alia pericula auerruncanda; iam in vsu ante Alexandri primi γ tempora, & semper à Catholicis omnibus, magno cum fructu, retenta honorataque. Meminit *in vitâ D. Gregorii Magni* Ioannes Diaconus monasterij, per eius aspersionem, à dæmonibus liberati: hodiè miraculum istud apud Indos sæpè renouatur δ. Plura referunt alij exempla. de Iosepho quodam Epiphanius ε; scribit, cùm adhuc ille Iudæus esset, insanum quendam ab eo per aquam cruce signatam, sanitati restitutum: de feminâ, quę magicis præstigijs in equam transformata putabatur Palladius testatur, cũ B. Macarius aquam benedi-

benedixiſſet, ſuperque caput eius precatus fudiſſet, feciſſe, vt, quod erat, omnibus videntibus femina videretur. Apud Theodoretum Marcellus Epiſcop. Iouis Apameni fanum cùm diueret, atrum dæmonis ſpectrum flammæ vim ne materiam ligneam depaſceretur, impedire cernens, aquam ſignaculo crucis muniuit (h. benedixit:) & eâ iuſſit flammam adſpergi. contactum non ferens improbus ille aufugit, & aquâ quaſi oleo excitatus ignis momento temporis fanum conſumſit. B. Theodorus Archimandrita noxas omnes aquâ benedicta ſolebat repellere; etiam morbos à dæmonijs illatos, vt à Phentino illo apud Tantændiam; qui obuius dæmoni in formâ canis ſolo illius hiatu in grauiſſimam ægritudi-
» nem inciderat: vt à Theodori cuiuſdam tribuni domo; in qua
» homines & animantia omnia à dæmonibus cruciabantur; &
» cùm domeſtici pranderent aut cœnarent, lapides ſuper men-
» ſas iaciebantur. Ex quo magnus omnes terror inuadebat, &
» mulierum telæ rumpebantur, & tanta ſerpentium & murium
» multitudo domum occupabat, vt præ formidine in eam in-
» gredi nemo auderet. Domum igitur Dei ſeruus ingreſſus, to-
» tam noctem pſallendo & Deum obſecrãdo traduxit: & aquâ,
» cui benedixerat, totam domum aſpergens eam à ſpiritibus
» immundis liberauit.] Hactenus Georgius presbyter ſæpiùs iam citatus. Idem poſtea hoc quoque recenſet illuſtre miraculum; Apocomenſis vici incolę bouem occiderunt, vt car-
» nibus eius veſcerentur. Contigit autem vt omnes, qui ex illis
» carnibus comederant, in morbum inciderent, & iacerent vt
» mortui. & quicquid carnis reliquum fuit, nigrũ euaſit ac fę-
» tidum. Qui igitur ex carne illâ non guſtarant, id, quod acci-
» derat, viro ſancto nunciauerunt. Qui reſpondit, exitium iſtud
» à phalange dęmonum, qui per lebetes pertranſierant, proue-
» niſſe. Et cùm eo tempore non poſſet cum illis diſcedere, be-
» nedixit aquæ, quam per vnum è fratribus miſit, vt periclitan-
» tes conſpergeret, eiſque bibendam propinaret. Quo facto,
» cunctĩ tanquam è ſomno ſurrexerũt, præter vnum, qui mor-
» tuus eſt. Ioannes enim procurator, cuius fratri ea calamitas

conti-

contigerat,non exſpectans viri ſancti benedictionem, accurrit ad mulierem veneficam ; &, dum eius incantationes adhiberet fratri,ille animam egit.] S. Huberti Epiſc. Leodienſis, veri dæmonomaſtygis habitaculum multiplices cateruæ dæmonum inuaſerant : id animaducrtens vir Dei, puero dixit; Vade,aqua quæ ſacerdotali conſecratione ſale admixto benedicta,& ad effugandam inimici nequitiam orationis virtute imprægnata eſt,liquorque olim itidem (*en chriſma*) Apoſtolicâ auctoritate benedictus, huc deferatur: quorum aſpergine atque liturâ mox ita effugabuntur hinc inimici viruléta phantaſmata,vt ampliùs ſua non audeat inferre machinamẽta.] Hactenus Anonymus D. Huberti diſcipulus vel familiaris, ſcriptor vitæ illius. S. Eligius Nouiomenſis Epiſcopus, quinquaginta amplius energumenos ſimul porrectâ eis aquâ benedictâ liberauit,vt refert æqualis eius S.Audoënus [f]. Sed & S. Laurentius Dunelmenſis [g] in Britanniâ, & S. Annon Archiepiſcopus in Germaniâ, & S.Maclouius in Gallijs, alijque duo apud Petrũ Cluniacenſem, ſæpe dæmones hoc rore fugauerunt : nónne contumaciores dęmone Germani, Galli, Britanni Caluiniſtæ ; qui tam ſacram vndam, vt hydrophobi atque lymphati auerſantur? horum vnus è numero Wierus ſcribere fuit auſus, in Grę corum Eccleſiâ hanc aquæ benedictionem,vt ſuperſtitioſam damnari. quæro in qua? nó veteri. quomodo Theodorus, Theodoretus, Palladius approbarent? Agnoſcit aquę benedictionem D.Dionyſius Areopagit. *c.2. de Eccleſ. hierarch.*& in Scholijs ad eum agnoſcit Pachymer. fol.128. An ergo in adhuc recentiore Schyſmaticâ? nihil miror hęretico tales placuiſſe duces. Sed accedant & certæ fidei quędam narrationes. Rigæ anno 1583.Ruthenus quidã cùm ſæpiùs moneretur,vt cum Eccleſiâ Romanâ rediret in gratiã, ſemper autem obſurdeſceret,ſine pœnitentiâ deceſſit. Ex eo die varia ſe in eius domibus ſpectra domeſticis offerebant. aſſidentibus auferebantur menſæ, nemine comparente : cubiculorum fores, non modò peſſulis verùm etiam ſerâ penſili, obfirmatę totis cardinibus euertebantur. è ſummis ædibus lapides

[f] *libr.2.vitæ S.Eligij.c.20*

[g] *vide Suriũ in vitis horũ Sanctorum. & Cluniacẽſ. lib.1.c.7. & 34. & plura recenſentẽ de vi aquæ benedictæ Gretzerus lib.4. de Cruce.cap. 36.*

„ lapides ingentes iaciebantur pice fędati, quos se tractasse per-
„ hibet Sacerdos è nostris: quidam autem Polonus, quē pater
„ idem se vidisse affirmat, adeò grauiter est vulneratus in verti-
„ ce, vt dies aliquot iacuerit semiuiuus. in eadem domo cùm
„ multum straminis esset, id totum in minutissimas partes com-
„ minutum est. Denique hæc & id genus alia cernebantur ple-
„ na terroris; quæ non obscurè quantum sibi ius in ijs ædibus
„ sumsisset Satanas, indicabant. ingressus in eas is quem dixi Sa-
„ cerdos cum comite altero, aquâ benedictâ thureque adhibi-
„ tis expiauit, quo exorcismo omnis tumultus dęmonum con-
„ quieuit, id quod multis deinde gratijs ædium domini testati
sunt.] *ita litteræ Collegii Rigensis illius anni.*

In Mexicanâ prouinciâ sedes etiam Pascuarę Societas no-
stra posuit, ibi circa annum 1587 (*vt litteris prouinciæ illius*
„ *accepimus*) erat Indæ fœminæ puer, quem cunctis noctibus
„ cùm cubaret, eripi sibi à latere sentiebat, deinde reponi, quò
„ raperetur ignara. ipse puer interea vitali spiritu in dies ege-
„ sto lentâ tabe properabat ad finem. huic puero salutare fuit
„ in ædem sacram deduci, & lustrali aquâ, adhibitis compreca-
„ tionibus sacris, adspergi.

Sequēti anno octuagesimo octauo, Viro cuidam Treuiris
„ mulier rustica nescio quid ouorum offerebat, excipit pileo
„ pedisequus, mox pileum ouis expositis imponit capiti, &
„ statim vsqueadeò vexari cœpit dolore, vt penè desiperet. con-
„ fugit nescius quid ageret in ædem sacram, incensum caput
„ immergit in vas promptum aquæ lustralis, conualescit: maga
„ comprehēsa in quæstione dixit, oua sic fuisse venenata, vt gu-
„ stantibus interitum, extuberationem tangentibus essent pa-
ritura.] *Litteræ Treuirenses anni 1588.*

Mussiponti anno 1593. Virgo ætate prouectior, tot incita
„ furijs, vt obsessa diceretur, recitatis à Sacerdote nostro Lita-
„ nijs; infecta altera maleficijs, epotâ salutari aquâ; alia vexata
„ à maligno spiritu, appensâ ad collum sacrâ cerâ cœlestis ag-
„ ni ad se rediere, mox & confessæ decessêre è vitâ, cùm essent
„ precibus intentæ.] *Sic Litteræ Prouinc. Franciæ illius anni.*

Franciscus Lopezius Gomara quoque testatur dæmonum ludibria & apparitiones apud Indos tribus potissimùm remedijs discuti & depelli solita efficacissimè, Venerabilis Sacramenti Eucharistiæ præsentiâ, Crucifixi imaginibus illatis, & aquæ benedictæ aspersione. idque non semel ipsos cacodæmones Indis confessos. *lege Hist. Mexicanæ cap.235.*

DECIMVM exhibent remedium res aliæ Catholico ritu solitæ benedici ad hunc effectum, vt cereæ formę orbiculares quas *Agnos Dei* vocamus, propter agnum vnâ in facie impressum, de quorum effectibus liber exstat Vincentij Bonardi. multa quoque Petrus Matthæus in 7. Decretal. cùm consecrantur à Pontifice Maximo, postulat ille à Deo, vt deportè gestantibus Deus tribuat; quæ breuiter his versibus complexus fuit Frusius noster;

Postulat in primis sacrati aspectus vt agni,
Agnum ad cæleſtem concita corda leuet:
Vtque salutiferæ memores vitæque necisque,
Criminis & vitii noxia vincla terant.
Hostis vt insidias Stygii ac certamina vincant,
Decipulas mundi, carnis & illecebras;
Corporeos nobis morbos, casusque repelli,
Præsertim horriferos, mortificosque petit.

Item *grana benedicta, cerei benedicti, sal benedictum, & panis benedictus.* Inter quæ panis benedictio tum ob antiquitatem, tum ob crebra miracula, celeberrima sanè videtur. Etenim & meminit illius non vno loco D. Paullinus in Epistolis θ: & eo vsi contra dæmones varij Sancti viri, vt B. Elphegus Cantuarienſis in Danis sanandis (*auctor Osbernus in eius vitâ*) & S. Wolphelmus Abbas in morbidæ feminæ curatione (*auctor Conradus eius discipulus in vitâ S. Wolphelmi*) & B. Hildegardis, cùm improbo amore nobilem puellam Treuirensem liberauit [*Theodoricus Abbas lib.3. de vitâ S. Hildegardis ca.9*] & S. Marcellus Abbas Eugenij cuiusdam vxorem ex ipso mortis limine in vitam reduxit, vt narrat mense Decemb. Metaphrastes. Sed ista satis multa pijs, impijs nihil satis, vt credant;

θ *Vide Steph. Duranti lib. 2. de ritibus Eccles. Cath. c.58.*

dant; quiduis plus satis, vt nauseent. *Lege, si lubet, Gretzerum lib. 3. de Sancta cruce cap. 37.* Accipite & ista ex Epistolari Hi-
» storiâ paucis nota: Drepani fuit anno 1585. paterfamilias qui-
» dam, cuius in ædibus, variæ dicebantur aliquot iam menses
» ex occulto voces existere. familiaris is erat dæmon, qui varijs
» modis conabatur hominibus illudere. iaciebat saxa prægran-
» dia, nullius tamen capitis detrimento: vasa quoque domesti-
» ca altè iaculans, non frangebat. cumque in his tectis fidibus
» caneret adolescens, dæmon, cunctis audientibus, lasciuis can-
» tibus prosequebatur testudinis sonum, aperteque dæmonem
» se esse iactabat. cumque ædium dominus vnâ cum coniuge
» quoddam in oppidum, ad sua negotia discederet, comitem
» sese dæmon adiunxit: cùm autem ille madefactus aquâ plu-
» uiâ rediret, nequam spiritus antevertit, sublatisque de viâ cla-
» moribus, præmonere domesticos cæpit, ignem vt exstruerent,
» herum iam esse in ianuis, totum imbribus madefactum. Ve-
» rùm cùm ita se illudi Dominus ædium intelligeret, minitatus
» est dæmoni adducturum se patrem de Societate, qui è suis
» eum sedibus exturbaret: ille verò, ne id faceret clamitare, mi-
» nitarique inimicitias & odium, & quamdiu Pater in ijsdem
» ædibus versaretur fore, vt sese conderet & occuleret. Venit
» tamen herus ad patrem, & rem illi narrat ex ordine, domum
» etiam mutat, & se illis molestijs liberet obtestatur. Pater, ne
» imperita multitudo elata cupiditate videndi, id quod fore
» videbatur, accurreret, ad eum sibi proficiscendum non cen-
» suit: tantum monuit vt ipse, & tota eius familia *ablutis generali*
» *confessione peccatis, cælesti pane* se confirmarent, cauerentque
» ne quis aut ex domesticis, aut ex externis, sermonem cum
» hoste miscerent, néue ex eo, vt antea fecerant, occulta perqui-
» rerent; riderent potiùs, quæ ab eo dicerentur, & vt orta ex
» mendacij patre planè contemnerent. Illi cùm se facturos re-
» cepissent omnia, dedit eis pater ex consecratâ *cera agni cælestis*
» *simulacrum*; quod filiæ ceruicibus, vt quæ omnium maximè
» à dæmone vexabatur, insererent. Hic terrere dæmon cæpit
» clamoribus filiam, minitarique ni ceram illam abijceret, fore

vt ei obtorto collo animam eriperet. Sed illi patris monita &
consilia secuti; cùm loquenti responsa non redderent, seque
inuicem contra hostem Sacramentorum telis armarent, facilè
se ab eius insidijs molestijsque tutati sunt.]

In Treuirensi ditione hoc ipso tempore, vt sunt plurimæ
illic sagæ; quædam puerum octo circiter annos natum, suis
præstigijs ac carminibus circumuentum, in eas sedes solita e-
rat abducere, vbi per licentiam noctis ac tenebrarum nefarijs
lusibus indulgerent. hic suæ quoque partes puero dabantur,
vt dum illæ choreas consertis manibus inter se ducerent, is
earum saltationem tympano prosequeretur: nec modò ludo-
rum erat chorique spectator, sed sæpe etiam præstigiarum
quibus illæ humanis corporibus vitiisque nocent. Hunc Ar-
chiepiscopus deductum in aulam custodiri iussit, vt Catechis-
mo, cuius erat planè rudis, imbueretur: cui cùm sacerdos no-
ster *effigiem cælestis agni* de ceruicibus suspendisset, noctu ad-
fuit dæmon, grauiterque puerum increpans, quòd tam facilè
se decipi passus esset, iussit ceram illam, ni vapulare vellet, ab-
ijcere: territus puer imperata fecit, continuoque dæmon, eo
quod iam metuebat amoto, ad muros vrbis eum abripit, ni-
groque impositum hirco, ad impurissimas sagarum regiones
momentò transfert. Qui cùm aliquamdiu inter venefícas la-
titasset, restituitur iterum in Palatium, fractâ implicitaque no-
dis resticulâ, vnde cera illa pendebat.] Is puer Archiepiscopi
& Ciuitatis petitione in Collegio nostro inclusus seruatusq;
donec doceretur quę ad disciplinam Christianam necessaria,
vt cùm postea rediisset in aulam, Sacramentis religiosè muni-
tus à dæmonum laqueis eriperetur. quod & denique factum.
etsi postea relapsum criminis post aliquot annos pœnas de-
disse debitas inaudiui.

Anno subsequente in eadem ditione fuit adolescens ru-
sticus, sed peracri ingenio intra quintumdecimum annum.
Hic non semel accesserat ad feralem locum, vbi permisti fe-
minis mares, & ætatis teneræ maioribus dæmone magistro e-
pulabantur, noctis licentiâ discrimine pudoris exstincto. ipse
tamen

„ tamen nondum Deo Deiparæque renunciarat, execrandas
„ nondum precationes fecerat dæmone prçeunte. Felis tantum
„ cerebrum cùm ſumpſiſſet in cibum, decreſcente lunâ ſentie-
„ bat ſibi mentem imminui. Vbi Treuirenſem ingreſſus eſt vr-
„ bem, quam nunquam antea viderat; eò nimirum ducente ad
„ ſupplicium, qui duxerat ad maleficiũ; vti fanaticus deductus
„ eſt in ædes Principis, vt, ſeorſim ab alijs certâ in domus parte
„ curatus à noſtris, dęmonem excuteret. Sed cùm ei nulla à dæ-
„ mone nocte daretur quies; coniuratiſque à quibus diuerbera-
„ batur, vel *cereâ effigie ſacri agni*, quam ad collum habebat,
„ auulsâ; Archiepiſcopo placuit mitti in Collegium Societa-
„ tis: nec hic quidem fuit miſero pax, niſi ſolemni ritu cubicu-
„ lo expiato. pretium erit quædam ex ijs memorare, quæ ab ip-
„ ſo narrabantur. ita enim ipſimet Antiſtiti ille: cùm exercere-
„ tur noſtra comeſſatio, fuit vnus è tuâ cohorte, qui gloriatus
„ eſt quadam nocte (indicabat enim eam quæ fuiſſet) dormien-
„ ti tibi potionem peſtiferam ingeſſiſſe, reperto ad te aditu ex
„ occaſione *agni Dei*, quem iturus cubitum reliqueras impru-
„ denter in mensâ. quod ſi paullò capacior fuiſſet calix mor-
„ tem non effugiſſes. Certè ipſe Archiepiſcopus dixit, ſe poſt
„ illam noctem ita infirmâ fuiſſe valetudine, vt per aliquot dies
„ decumbere cogeretur. Cùm hæc dicens in magnâ coronâ
„ nobilium non faceret fidem, ad Præfectum Vrbis, quin & te,
„ inquit, noſtræ lamiæ bis inuaſerunt; ſed ab eâ pixidulâ quam
„ fers continenter, vbi ſunt imagines binæ, & neſcio quid con-
„ ſecratum (*agnum Dei* intelligebat) ſunt à conatu repulſæ. de
„ harum geſtatione rerum confeſſus eſt Præfectus.]

Alius à dęmone obſeſſus, canẽ magis ringendo & latrãdo,
„ quàm ratiocinando & loquendo hominẽ, ſe eſſe oſtendebat:
„ hîc à Burgundiâ vſque ad nos adductus, vique ſummâ cõpul-
„ ſus in templum, non prius deſijt canem agere, quã *agnus Dei*
„ *in collum* inſertus eſt: tum demum obmutuit, & humanitati
„ redditus, ſalutari animum confeſſione purgauit. idem amule-
tum alteri fuit eodem morbo laboranti.] *Ex litteris Germa-
niæ ſuperioris, collegii Friburgenſis*, Anno 1590. ex eadem

Prouinciâ in hæc verba Oenipontani; vt grauitati morborum medicamentorum respondet vtilitas, terriculis diaboli opponitur multis in locis *sacrarum plangunculârum* vsus. ex eo genere nonnulla ponentur. Affirmabat se quidam inferis destinatum ob scelera commissa, furijsque agitatus inuocabat dæmonem subinde, quem & adesse monstrabat, pauentibus alijs, indicis intentu: hunc persanauit vnus è nostris mollibus primò delinitum verbis, mox etiam ad confessionem adductum, donatâ, quam piè demitteret in pectus, *bulla agni cælestis*. Corpus quidam animamque diro animarum prædoni deuouerat tempore præstituto: horâ ferè instante, (vt sæpè praua consilia, & nimiùm calida reputantur post factum) mœstus atque anxius adit sacerdotem: eum dum consulit tremêtibus labris, dëerrantibus oculis, repentino pauore; Opem, exclamat, infelici, opem. quin tu expedis, pater, auxiliare aliquod sacrum. Quærenti nostro, ecquid noui? Astat, inquit, ante ostium hostis, operiens abeuntem & hostili vultu minitans raptum ex condicto. ergo huic quoque *simile remedium* allatum est. Neque hæc sunt famâ incognita. Rusticus cùm inaudisset Oeniponti agere viros, qui veneficia & prestigias certis medicaminibus abigerent, in collegium venit, medicinam (hoc verbo vtebatur) petens aduersùs diabolum. interrogatus quid intelligeret nomine medicinæ: haud scio, respondit: nihil enim præter auditum habeo: sed istud quid, quid est, quod diabolum fuget. Datâ igitur *particulâ cereâ*, quâ salutarem sensit adeò, vt paullo post vni è nostris per ipsius oppidum iter facienti, cùm propterea obsideretur à pluribus, septuaginta amplius fuerint dispertiendę.]

Tum etiam è Turnonensi collegio perscriptum; Puella recens nuptui collocata, post horarum trium irritam luctam cũ horrendo spectro, sono vocis motuque corporis energumenam referebat: mox breui gestatione *sacratæ agni imaginis*, quâ à nobis acceperat, est in pristinum restituta.]

Sub idem tempus Auenioni mulier maligno vexata spiritu, cui suaserat vnus è nostris vt conueniret sacerdotem (dato interea

interea parentibus cœlesti agno, quem ignarę insuerunt in vestem) cùm consilium obliuiscitur, aut differt, à quatuor quasi felibus per fenestram raptata est supra domesticum tectum: mox audiuit humanâ voce minantem præcipitium, nisi *ceream imaginem* abijceret, quam in veste habebat. Intellexit illa quid esset, & agnouit suasores mali. ergo magno animo negauit facturam, statimque conuersa ad preces, relicta est (vt eam inuenit maritus excitatus clamoribus) de tecto suspensa.]

Anno 1590. Treuiris acceptam adolescens iniuriam, cum
» insigni rerum iacturâ, à quibus minimè debebat, ferebat ini-
» quiùs quàm Christianum deceret: ita dolore atrox & mæro-
» ris immodicus, cùm sub crepusculum solus obambulat, dæ-
» monem haut occasionum ignarum aut segnem obuium ha-
» buit, effigie viri nobilis, atro colore: exhorruit primùm, sed
» salus dicta timorem dempsit. Quærenti causam tristitiæ, res-
» pondet quod erat: tum dæmon præcisam omnem spem reci-
» piendæ pecunię per validiorum potentiam interuersę: proin
» se sequatur: compensaturum omnia leui negotio. Cui ado-
» lescens. A notis mihi & ab amicis imponitur, & habebo fidem
» ignoto, & quem nunc primùm adspexi? *bone Deus.* Hoc ex- *En vnum remedium.*
» tremo dicto velut fulminatum monstrum hominis in auram
» cessit. postridie eadem horâ idem agitanti, offert se mulier a-
» mœno cultu, orat breue spacium secreti recessus: abnegat iu-
» uenis: instantem, repellit. Exin suadet illa, proferat è cubicu-
» lo gladium, & in aduersum parietem impingat: recusat prin-
» cipiò: demum, nescius quid ageret (aut cura abstulerat men-
» tem) morem gerit: inter feriendum parietem, *Deus bene ver-*
» *tat*, exclamat: hoc quoque secundum fulmen dæmonem ab-
» egit. Redijt & tertiò (hærebat enim adhuc infixa animo soli-
» citudo, & pellax non deserebat) mulierem assimulat pollen-
» tem ætate ac formâ: in stuprum illicit lasciuâ voce gestuque,
» nec se continet intra verba, vim adfert renitenti: vociferatur
» iuuenis opem implorans: accurrentibus subitò domesticis,
» improba facies euanuit: at ipse confectus lassitudine linquēte

animo

animo repertus: rogatus timoris causam & clamoris, ne hiscere quidem: adeò iacebat rigentibus oculis exanimatus, per metum etiam voce amissâ: igitur collocatur in lecto ac refouetur, simulque reuocatur animus *aspersu aquæ piacularis*, postridie rem omnem exponit, & nostrorum suasu *sacris mysteriis, consecratâ cerâ*, cæterisque armis tormidatis diabolo, instructus, ita perterrefecit aduersarium, vt apparere desierit.] *Bencius in litteris Rhenanis d. anni.* Fit tamen aliquando Dei permissu, vt hoc remedium non iuuet, maximè quando per aliud glorioſius vincere decreuit Deus, vt per nudum nomen Iesv vel Mariæ. verissimo id euentu comprobatum Augustæ Vindelicorum anno supra millesimum & quingentesimum nonagesimo primo: vbi adeptio *consecratæ ceræ cum imagine agni*, multis præsens remedium in horrificis à diabolo monstris, & terroribus nocturnis fuit: alicui tamen, quasi contemneret dæmon, palàm apparens, & magnâ oblatâ vi argenti ad flagitia impellens, retinaculo perrupto, abiectoque inuolucro; Iesv & Mariæ inuocata nomina saluti fuere.] *Idem in litt. Germaniæ Superior.*

En Secundũ. Tertium. Quartum.

Anno 1589. mulier quædam quæ chirographo, quod proprio sanguine conscripserat, se dæmoni deuouerat; cùm resipiscenti illud dæmon sæpiùs ostentaret; freta *diuini agni* præsidio, cuius imagine pectus munierat, cùm reddi chirographum sibi iussisset; tandem vidit illud in cinerem & favillam conuersum ad pedes sibi abijci.] *ita litteræ Colonienſ. & Treuir. Collegii.*

Vndecimvm sunt *pia scripta seu amuleta sacra* ad collum appensa, vt symbolum Apostolicum, Initium Euangelij D. Ioann. *In principio erat* &c. vel psalmi alicuius particula; quo & olim vsi multi, & scribit Eman. Costa[1] Hormutij nostris temporibus, hoc pacto dæmonem ex energumenâ pulsum. Sed vt hoc remedium sit licitum, duas conditiones B. Thomas exigit[x]: Prima est, vt pijs verbis nihil superstitiosum admisceatur, verbi gratiâ, si fideret quis figuræ, coloríue litterarum, vel modo scripturæ, vel materiæ membranę, vel atramenti.

[1] *Comment. ver. Indic.*

[x] 2.2. q. 96. a. 4.

menti. secunda conditio, vt recta sit gerentis intentio, veluti si pius verborum sensus obseruetur, spes verò figatur in Deum, idque fiat vel ad professionem fidei veræ, vel ob alium pium & sanum finem, effectusque à diuinâ potentiâ, sub eius beneplacito, exspectetur. Vide quæ diximus libr. 1. q. *de Periaptis, & periammatis.*

FF VLTIMVM accedat *pulsatio Campanarum Ecclesiæ Catholicæ* (nam hæretici magis oblectantur tonitruis bombardarum) quam docet experientia quotidiana dæmonibus adeò infestam & inimicam esse; vt ab ijs excitatæ tempestates, vel ingruentes impediantur, vel iam ortę sedentur & aliò auertantur, vt rectè docuit Concil. Colonienſe λ; & confirmat exemplo quodam Venerabilis Petrus Abbas Cluniacens. μ

λ *cap. 14.*

μ *libr. 1. de mirac. c. 13.*

» Cum aliquando (inquit) frater quidam Ioannes nomine,
» natione Italicus, regularis disciplinæ seueritatem fastidiens,
» etiam fugere de monasterio cogitaret: ipse ei Diabolus Ab-
» batis specie assumtâ se obtulit. Nam duobus dæmonibus in
» specie monachorum se comitantibus, fratri in quodam mo-
» nasterij loco secreto soli residenti, multaque secum voluen-
» ti, opportunum fallendi tempus se inuenisse credens appa-
» ruit, eique assidens dixit: Ego (frater) modò huc hospitandi
» causâ diuerti, sed casu te conspiciens, agnoui multâ te sol-
» licitudine laborare, multosque in corde tuo cogitationum
» æstus versare. Quorum causa, licet quibusdam referentibus
» mihi ex parte nota sit: si tamen eam plenius indicaueris, po-
» tero forsitan vtile tibi dare consilium. Vnde, quis sis, & qua-
» re mæstus sis, amico quærenti expone. Cumque frater ille
» ignoto, vt putabat, homini secreta cordis sui aperire formi-
» daret, & se tantummodò natione Italicum esse respondisset:
» dæmõ, qui monachus videbatur, adiunxit: & ego ipsius regio-
» nis abbas sum, & tibi benè in omnibus auxiliari possum. Noui
» enim, licet tu reticeas, quod abbas Monasterij huius & ceteri
» malè te tractant, neque vt dignũ esset honorant, insuper mul-
» tis sæpè iniurijs & contumelijs vexant. Vnde admoneo te,
» vt tibi consulas, & locum hũc omnimodis pernicioſum dere-

linquas,& mecum recedas. Paratus enim sum te ab his malis eripere,& Abbatiam meam quæ Cripta ferrata dicitur perductum,omni te ibi honore sublimare. Ad hoc frater respondit, Ego hinc exire nullo modo possum, quia & clausura monasterij prohibet, & fratrum me multitudo circumdat. Tunc Diabolus; Nec ego, inquit,quamdiu hîc fueris, te in aliquo iuuare potero: sed fac qualibet arte, vt septa monasterij transgrediaris: quod postquam feceris,ego statim adero, teque ad locum meum, vt dixi perducam. Sed misericors Deus, qui non permittit nos tentari supra quàm ferre possumus, non vltrà passus est hostem procedere: sed, sicut scriptum est, *qui fecit illum, applicauit gladium eius.* Quando namque hoc agebatur, fratrum conuentus in refectorio,ex consuetudine,horâ cœnandi residebat: quâ expletâ,à Priore,secundum morem, vno ictu,scilla percussâ est. Quo sono audito mox dæmon, qui Abbatem se fingebat,actus diuinâ virtute, à fratre cui loquebatur se abripuit,& præcipiti cursu ac maximo impetu ad latrinas quæ proximæ erant,tendens,vidente fratre iam dicto in earum se inferiora demersit.] Idem quotidiè fatentur maleficæ, si,quando à dæmone ad conuentus feruntur, vel inde domum referuntur, signum campanæ audiatur; confestim dæmones ipsarum baiulos spurcũ onus in solum deijcere,& fugâ trepidos dilabi. Recentiores historias ex actis iudiciarijs fidelissimè depromptas,cum Martino de Arles v, & Grillando,non paucas nec illepidas suggerunt Binsfeldius,& Nicol. Remigius;qui sapienter nos admonet cauere à duabus technis Lamiarum,mendacio confutis: dum inquiunt primò hũc sonitum campanarum inefficacem esse, postquam tempestris se in territorij,vbi campanæ sunt,terminos penetrauit: quasi vero aliquæ potentiæ diuinę sint metæ ponendæ, vel Deus non semper paratus sit nos à maleficijs, cùm expedit, eruere. alterum,dum aiunt,non prodesse sonitum campanę,cui dum lustrabatur, concubina Sacerdotis nomen imposuit. quo quid magis ridiculum?

v *Arles,tractat. de superstit. Grilland. libr. de sortilez. q 7. Binsfeld. de conf. ff. Malefi. post concluſ. v't. dub. 6. Remig. lib.1. dæmonolat. c.26.*

Obserua hîc (Lector) quæso duo. primò vulgus censere campa-

campanas baptizari, quod & Maximilianus I. Imp. putauit, vt patet ex grauaminibus sedi Romanæ ab eo propositis: arripiunt hæretici, & acerbissimè in hunc morē Brentius, Caluinus, Wierus, quem vocant campanabaptismum, inuehuntur. Sed hic mos illorum est, affingere Ecclesiæ errores idiotarum, vt transfugio & schismati suo nefario & monstruoso colorem aliquem inducant. Verissimum est, quod rectè docuit Cardinalis Hosius o campanas non baptizari, sed benedici. Legant ipsum Pontificale Romanum; de baptismo nihil inuenient. Legant Alcuinum Flaccum, & reperient hęc
» verba; Neque nouum videri debet campanas benedicere, &
» vngere; & eis nomen imponere. En tibi verè & integre ritum totum. an hoc est baptizare? Sed ecce, inquiat aliquis, tibi in Capitulari Caroli Magni prohibetur, ne qui clocas (*h. campanas*) baptizent. Sed (quod Vitus Amerbachius etiā non diffitetur) non benedictio illa de qua eius præceptor Alcuinus, sed quæ fortassis tum irrepserat superstitiosa quæpiam baptizatio & intinctio campanarum in aquam, prohibetur. Alioquin etiam benedictionem alibi à Gallis scriptoribus baptismi nomine scio nuncupari. Iuo *serm. de Sacr. dedicat.* Ipsum, inquit, templum suo modo & ordine baptizamus.] quid hoc, nisi benedicimus vel consecramus? Hanc benedictionē etiam Gręci olim nouerant. Nam apud Georg. presbyterum lego, B. Theodorum archimandritam tintinnabulis benedixisse. vixit autem ille D. Gregorij Magni temporibus. Nolæ in Campaniâ inuentas campanas Strabus est auctor, *lib. de reb. Eccles.* inde à Nolis nolæ, à Campaniâ campanæ. putatur ante mille annos D. Paullinus Nolanus Episcopus instituisse, vt tubis veteris o testamenti argenteis & corneis succederent, & populum ad festorum cultum, missarum sollemnia, & horas Ecclesiasticas conuocarent: quid hîc Deo displiceat? benedicuntur, vt fragore suos spirituales hostes terreant & repellant. quid hic superstitiosi? Nomen illis in Beati alicuius honorem imponitur, vt illius quasi commendetur tutelæ vas metallinū, diuinæ laudis instrumentum. quid dignum reprehensione?

o *lib. 5. contr. Prolegom. Brentij.*

Num. 10. & 29. Leuit. 23. Sophon. 1. Iosephus lib. 3. antiquit. 15.

Effectus illos non tribuimus formæ, seu arti, vel naturæ metalli. Non obtusa adeò Catholici pectora gestamus, nec Sol veritatis ab Ecclesiâ tam procul auersus radios suos elongauit. Non asserimus, quod Petr. Mexia ϖ, discuti has procellas vi sonitus aërem dissipantis. fecerit hoc efficaciùs sulphurea belli machina. poppysmis foret velle Iouis fulmen dispellere. foret in Gentilium opiniones deliras incidere de æris sonitu dæmonum fugatore; de quibus, videndi Alexand. Aphrod. & Macrobius ρ. Tribuimus ergo vim efficientiamque omnem consecrationi siue benedictioni, sic diuino iussu seu dispositione operanti. Dei virtus, Dei digitus agnoscendus. talia Deus diuinæ suæ protectionis & potentiæ suauiter omnia disponentis, & fortiter operantis signa notasque Ecclesiæ sponsæ suæ tribuit. Serui nequam dæmones hunc sonũ, quasi Dei viui imperantis fugam recognoscunt prȩconium: haut aliter quàm subditi omnes, etiam inuiti, regij saluiconductus signum reuerentur. σ

ϖ *in Silu. var. lect. lib. 2. c. 9.*

ρ *Alexand. Problem. 43. libr. 2. Macrob. lib. 5. c. 19. vide Magium miscel. lib. 4. c. 14.*

σ *vide de his Guil. Parisiensem lib. de legib. fol. 44. & Stephan. Durant libr. de ritib. Eccl. 1. c. 22. Binsfeld. 8.*

Obseruandum præterea, Non semper Ecclesiastica istare media esse efficacia, neque semper homines per ea maleficijs liberari: duas verò huius rei causas præcipuas videri. alteram peccatum maleficio læsi, vel medicinam adhibentis, maximè si ea non vacet superstitione, vel si modicam spem fidemque habeant; propter quæ, indignos effectu se præstant: causam censeo alteram, maius bonum ægri seu læsi. nam afflictio & ægritudo solẽt à multis peccatis homines abstrahere, aut præterita peccata expiare, aut patienti meritum adaugere, & spectantibus patientiæ aliarumque virtutum specimen præbere. Quid? quod & Gentiles intellexerunt, prȩstabilius & felicius esse, patienter aduersa tolerare, quàm illæsum nihilominò aduersæ fortunæ degustare? τ GG

τ *vide D. August. lib. 22. de ciuit. Dei c. 22. & lib 83. qq. q. 79. & Chrysost homil 8. in cap. 4. ad Roman.*

CAPVT III.

Quorumdam remediorum Ecclesiasticorum contra calumnias hæreticorum defensio.

Sollennia

A SOllennia semper insaniunt, qui ex Ecclesiæ matris gremio, ab eruditione & pietate implumes pulli euolarunt; quotiescumque vel rei tractatio, vel mala illos mens adigit de cærimonijs ritibusque Ecclesiæ Catholicæ differere. Ferunt tamen inter eos furoris & maledicentiæ palmam, qui Theologiam vix ac ne vix quidem à limine salutarunt, impudentes quidam medici, arrogantes grammatici, & litigiosi leguleij. absit Iurisconsultos vocem, & sanctum augustumque nomen rabulis prostituam; qui diuinę sapientiæ, cui vera iuris disciplina innititur, tam sunt expertes, quàm maledicentiæ virulentæ periti, & superbiâ hęreticâ turgidi. Luminaria iuris duo, vnum sęcularis, alterum Ecclesiasticę iurisprudentię sunt: hoc Soli, illud Lunę non abs re simile dixeris. iubar vnum fudit radiatus apex Imperatorius, alterum Pontificius. Solem hunc è mundo tollere conantur hi rabulæ, quia Pontificum; qui B. Petro in clauium & legislationis potestate succesſere; sanctiones ignibus traditas, ex hominum memoriâ, & tribunalium subsellijs excutere obstinatè nituntur. Diuinum ergo ius ignorant, quod non agnoscunt: quare nec Iurisconsulti, sed leguleij merentur audire. Vnus de hoc grege caninam suam facundiam ante aliquot annos, in rabiosi fori iurgijs vænalem, scriptis vno in capite satis παρεργῶς prodidit; sed & inscitiam suam & antiquitatis omnis ignorationem, quin & cerebri læsi vęsaniam simul orbi propalauit, Godelman. lib. 1. de Lamijs. c. 6. à num 21.

B Reprehēdit primò *Exorcismos* Pontificiorum; & dicit annumerandos exorcistas Pontificios incantatoribus. cur quæso? primùm, quia Aretius scribit, hos vt plurimum esse Magos. scribit Aretius? vah; quantæ fidei? quantæ nimirum hostis Pontificiorum, hęreticus Suinglianus. idoneum testem, cui credas iniurato. hoccine est Iurisconsultum esse, tales testes adducere? sed video addi multos alios, & quos honoris (credo) causâ nominabat, Chemnitium, Lauaterum, Peucerum, Bodinum, & Wierum. benè quod eiusdem farinæ. benè quod hæretici aperti ceteri, vnus vel hæreticus, vel fidei

Pro exorcismis.

nullius ſtatæ. inteſtabiles omnes; & vnâ lineâ inducenda nomina. vno verbo reijciendi, *inimico iurato contra hoſtem non creditur.* Addit probationem ſecundam, vt incantatores diris euocationibus diabolos ab inferis euocant: ita exorciſtæ „ malignos ſpiritus ex hominibus & ânimantibus certis precibus recitatis & vſurpatis, additiſque aliquibus cerimonijs, „ caracteribus, execrationibûs, & ſæpè repetito DEI nomine, „ MARIÆ & Sanctorum eijcere conantur.] vide comparationem & ride, incantatores diris carminibus dæmones ex inferis euocant; &c. inprimis falſum illud, Incantatores ex inferis dæmones elicuiſſe: aërij tantum fuere, & nondum in inferni malam manſionem compulſi. inde nullis patet exitus ad Magorum carmina. Soli Deo hæc poteſtas eos emittendi competit. Sed ignoſce hoc erratum Leguleio, & qui ex Chénitio, Aretio & Lauathero lectis obiter, ſubitò Theologus. Deinde non qui conatur pellere de corporibus dæmonem idcirco Magus, quia conatur. Sed ſi magico ritu conatur. idcircò (inquiet) dixi id eos conari certis precibus, caracteribus, execrationibus, &c. de caracteribus, quod ait mendacium eſt: Pontificij exorciſtæ ijs non vtuntur. de precibus reſpondeo, illas quæ in Pontificali Romano prælcribuntur Sanctas & pias eſſe, nihilque continere quod ſapiat ſuperſtitionem: vel, cedo, quid illud? Execrationes Diabolo ingeruntur non vt hoſti conuicia tantum, quod magicum tamen non foret; ſed ab vtentibus auctoritate, à Deo Apoſtolis & ſucceſſoribus eorum conceſsâ, in pœnam criminis Diaboli, & pœnę illius à Deo inflictæ commemorationem. quid hîc magicum? Dei nomina repetuntur, quia Dei potentia his declaratur; eaque declaratio dęmoni admodùm odioſa, Deo honorifica eſt. nam Dei virtute ſe exorciſta dęmonem expulſurum ſperat & confitetur. quando tamen B. Virginis & Sanctorum nomina adiunguntur, (nec enim id frequenter fit) idcirco adiunguntur, vt ſit quod dęmonem mordeat; qui ſe ab his ſæpe victum, ſępè triumphatum meminit, & tali nominatione vehementer cruciatur: prętera vt hi Sancti, & prę-

præsertim Deipara virgo MARIA (quam contemtim canimum illud os *Mariam* nudè nominat) intercessione suâ energumeni à Deo liberationem obtineant. Quis (ô caput insanum!) queat hoc incantationi ascribere? multi vestrum Sanctorum inuocationem, quàm calumniosè, tam ineptè ac frigidè, in hunc vsque diem impugnarunt: non eò tamen insaniæ prouecti, vt Magiam in hac inuocatione vllam causarentur. Fatetur postea in Ecclesiâ primitiuâ peculiare donum fuisse, voce humanâ & potestate diuinâ de corporibus obsessorum exigere Diabolum vel compescere; & hi (ait) dicebantur *Exorcistæ*, propterea quòd manus vexatis à cacodæmone imponebant, & solemnibus quibusdam imprecationibus & obtestationibus dæmones eijciebant.] Igitur te ipso (mi homo) teste in Ecclesiâ primitiuâ *Exorcistæ* fuerunt; qui quo nunc nostri eodem & nomine dicebantur, & eadem ex causâ, & eodem ritu ac munere fungebantur. Quid igitur in nostris culpas? an idem culpas in veteribus? illósne incantatores etiam facis? non opinor. Si non facis, cedo discrimen: cur nostri incantatores & non illi, qui quod nostri faciebant? si discrimen nullum ostendere potes; nonne mortalium ineptissimum te calumniatorem meritò pronunciemus? Sed ecce discrimen. olim hoc in primitiua (inquit) Ecclesia fuit peculiare donum: cùm autem hoc donum eijciendi dæmonia in Ecclesia desijsset; κακοζηλία illa ad superstitiosos exorcismos, & ad Magicas veriùs incantationes transijt, vt Chemnitius ait.] Pergit nobis Oraculum suum ex Chemnitij cortinâ depromere. Nos Chemnitium ceteris, quibus eius libri referti sunt mendacijs, hoc inprimis illustre adiecisse contendimus, nec simplex istud, sed in vno multiplex mendacium. Primò mentitur, cùm ait, hoc donum eijciendi dæmones in Ecclesiâ desijsse: quando enim desijt, quod quotidie videmus per totam Europam, vbi Catholica viget, vigere: quod in vtramque se Indiam propagauit? Indicarum rerum Annales euolue, adi templa Catholicorum per Italiam, Germaniam, Gallias, Hispaniam: frequentius nihil inuenies narrationibus

tionibus veriſſimis eiectorum dæmoniorum. Deſijt hoc donum in Proteſtantium Synagogis fateor [a] : ſed illæ partes Eccleſiæ eſſe ſchiſmate netario deſierunt. Secundò mentitur κακοζηλίαν vocans hanc obſeruationem Catholicorum. Obtemperant illi diuinæ iuſſioni, & ritum ab Apoſtolis per manus acceptum retinent: ſibi promiſſum ſciunt; *In nomine meo dæmonia eucient.* fidei, quam mordicùs tuentur, hanc promiſſionem annexam fallere ſciunt non poſſe. hac illi fiduciâ, & proximorum iuuandorum caritate inducuntur ad ſuſcipiendum cum dæmone certamen: hac freti, diuinâ eos iuuante gratiâ hoſtem occupatis ſedibus etiamnum expellunt. Tertiò mentitur, cum ait ad ſuperſtitioſos exorciſmos deflexiſſe & Magicas decantationes. Proferant exorciſmum aliquem ſuperſtitioſum, ex Ceremoni. Eccleſ. Roman. quod nominant. proferant, inquam, ſi poſſunt. non protulêre, quia non potuere. In re tam graui, tam capitali, nudis aſſertionibus vtendum non fuit. non fuiſſent vſi, niſi mentirentur. Ex Mengi libello video illos quiddam fruſtulatim intexuiſſe de Nominibus Deiparæ: quæ nomina illi ſanè vereque tribuuntur: ſi pietas ac deuotio Mengi illa ſibi cenſuit adijcienda ceteris; quibus Dei virtus Dæmoni obijcitur, quaque ille iubetur egredi; quid magnoperè culpandum, niſi illis qui Deiparam vilis mancipij loco habent, qui eius laudes & præconia non ferunt? Sed nec nos omnes priuatos exorciſmos à diuerſis exorciſtis, pro cuiuſque deuotione compoſitos, defendimus: ſolum Eccleſiæ Catholicæ ritum, & publicâ Eccleſiæ auctoritate introductos exorciſmos, tuemur: hos ab omni ſuperſtitione vacuos, & expertes incantationum aſſerimus: neque hoc certamen ſubire contra quemuis aduerſariorum detrectamus. hinc in nos tela torqueant, ſi quæ inuenient: hoc ipſi ſcuto facilè illa depellemus, ne latus hauriãt. Probandi onus illis incumbit. nondum probauere. Nec probabunt. quid enim queant idoneum mendacio proferre probando? Veritas mendacio nequit ſuffragari. moleſtiâ nos liberaſſet Godelmannus, ſi quid in Cærimoniâ exorciſmi Magicum ſit, at-

[a] *Vid. Thyræum de dæmoniac. p. 3. c. 40.*

sit, attulisset. Non rusparemur, nec singula persequenda forent. In exorcismo, *personæ, res, verba, intentio* reperitur. Personæ culpa nulla; non obsessi, cui licet ab Ecclesiâ remedium petere, quam nouit pharmocopeijan à Christo morbis spiritualibus institutam. non exorcistæ; nam institutus hic ordo iam ab Apostolorum fermè temporibus, vt doctum c. præcedenti β. non eorum ornatus. Nam stolâ cinguntur eāque energumenis inijciunt qua meminere feliciter sic vsum Pontium Bonevallensem Abbatem γ: sciunt hac dæmonē quasi ligari, & memorē fieri eū esse Christi captiuū & à Christo subiugatum. superpelliceum induunt, quia hoc ordinis & officij eorum est signum; sicque significant se in pugnā non priuatâ temeritate, sed ab Ecclesiâ stipendiatos auctoratosque procedere. Rerum quæ adhibentur vitium nullum inuenias, si adsunt accensi cerei; testantur lucis aduentum exspectari à verâ luce Christo, & fugam potestatis tenebrarum: si flagella & alapæ accedunt, moderatæ; fit non vt corpus obsessi lædatur, sed vt contumeliæ impatiens obsessor diffugiat. vsum hoc remedio D. Gregorium, & D. Hubertū, & alios feliciter, docuit; qui de his ritibus egregiè Pet. Thyræus, cuius tantum nunc vestigijs insistimus δ. Manum exorcizandis imponere, docuere Apostoli, & vir Apostolicus B. Martinus, cū Tetradij seruum Treuiris expulso dæmonio liberauit. Eucharistiam in hunc finem energumenis & ostendere, & sumēdam præbere; quàm efficax semper & frequens fuerit; legere potuistis cap. præcedenti ε. nec opus repetere.

β *sect. 3. rem. ed. 4.*

γ *vitæ S. Bernar. li. 4. c. 7.*

δ *d. p. 3. cap. 46. eum adi, Lector.*

ε *sect. 3. remed. 2.*

De verbis res æquè expedita. Verba exorcismi (vt rectè
» Thyræus) vel ad Deum diriguntur, vel ad Sanctos, vel ad dæmonē. si non sufficiens ista diuisio, ostendant quid desit: equidē nihil inuenio. Ad Deū dirigitur petitio, vt peccata remittat, vt misereatur obsessi, vt potentiâ suâ dæmonem comprimat & exire compellat. Hoccine Magicum dicent? tollāt igitur orationem omnem, vt ieiunia sustulere. Negent fidem historiarum omnium: quibus efficacitas orationis in dæmonū expulsione contestata ζ. respuāt Christi Domini auctori-

ζ *vid. 3. sect. 3. remed. 5. & Thyræ. 3. nu. 649.*

tatem, id in D. Lucę Euangel. c. 9. asserentis. Ad Sanctos quæ diriguntur, diriguntur vt ad Dei familiares amicos, & cœlestis regiæ intimos Palatinos, gratiâ valentes; vt nobis impetrent, quod à Deo obtinere contendimus, petimus, vt ipsi intercedant. Eorum adiungimus interdum merita: non vt æqualia Christi meritis (per hæc enim illa efficacia sunt, & sine his illa nullius meriti forent penitùs separata) nec etiam vt meritum Christi deminuant: sed vt primùm & præcipuè Deus filij merita adspiciens, & oculos vltra porrigens ad ijs tincta imbutaque merita Sanctorum, fructum meritorum filij tam longè patentem, & per omnia membra corporis sui influentẽ considerans; citiùs moueatur, seque à nobis exorari patiatur. Sic ergo per Christi & famulorum Christi merita interdum exorcistæ obsecrant. Nec ociosa est Sãctorum nominatio; quorum olim nomen dæmones non tulisse constat, ex ijs quæ de B. Antonij nomine Athanasius, & de Litaniarum recitatione alij tradidere ». Nihil ergo Magicum in his ad Sanctos verbis. Dęmonem exorcista alloquitur, increpando eum seuerè, & comminatoriè, & per modum imperij, sicut habens auctoritatem à Deo: quo modo loquendi & eijciendi dæmonem Apostoli vtebantur, secuti exemplum Christi: sic etiam solitos increpare dæmonia primitiuæ Ecclesiæ sanctos viros docet B. Ciprianus ad Demetrianum, Adiurantur à nobis & torquentur spiritualibus flagris, & verborum tormentis de obsessorum corporibus, eijciuntur dæmones. & omnium optimè Prudentius;

a *vide supra d. sect. 3. remed. 5.*

In Apotheosi

Intonat antistes Domini. fuge callide serpens,
Exue te membris, & spiras solue latentes.
Mancipium Christi fur corruptissime vexas?
Desine. Christus adest, humani corporis vltor:
Non licet vt spolium rapias, cui Christus inhasit.
Pulsus abi, ventose liquor. Christus iubet, exi.

Nec Christi IESV nomen solum inculcatur, sed & alia Dei nomina, & cuncta Christi miracula. idem Prudentius;

torquetur Apollo

Nomine

Nomine percussus Christi, nec fulmina verbi
Ferre potest. agitant miserum tot verbera linguæ
Quot laudata Dei resonant miracula Christi.

Addunt adiurationi (qua voce vsus Ciprianus) dum exorciſant (ſic etiam Tertullianus locutus) alia nonnulla: petunt nomen dæmonis, quod Chriſti faciunt exemplo (Marci. 3.) & fieri ſolitum ſuperius docui θ. & ſi hoc licet, cur etiam non liceat petere vt ſocios indicent, vt ſciamus cum quibus confligendum? petunt cauſam ingreſſus: vt à ſimilibus peccatis alij caueant, & eo vitato vel expiato faciliùs ſanetur energumenus. ſignum egreſſionis petunt, vt conſtet iam verè liberatum ægrum. Mendax quidem eſt Diabolus; ſed exorciſmi verum inuito extorquent. Denique iubent illum in certum locum proficiſci, verbi gratiâ, infernum, quem ei Deus ab æterno præparauit; vel deſertum aliquod, vbi nequeat hominibus nocere. Hunc illi locum exorciſta tantum definit, ſub ſpe diuinæ ratificationis: eiectionis enim habemus promiſſionem, exilij illius exempla quædam, non tamen promiſſionem. Reſtat mens ſiue intentio exorciſtæ; illa Magica non eſt: quia ſperat & cupit dumtaxat, pro officij ſui ratione ac munere, diuinâ poteſtate ſibi conceſsâ & promiſsâ, dæmonem in Dei nomine eiicere, & ſuæ conſortem naturæ hominem eâ miſeriâ eripere. Si ergo nec in mente, nec in verbis, nec in rebus, nec in perſonis Catholici exorciſmi, quicquam eſt vel ſuperſtitioſum, vel incantatorium: eant nunc Nouatores noſtri, & toties in hâc lyrâ delirent.

θ d remed. 4.

Pergamus ad impij hominis reliquas inaniloquentias. „ Ait; Salem quoque exorciſant vt ſit omnibus ſumentibus ſa- „ lus animæ & corporis, & fuget diabolum.] hic iterum nugatur. Salem exorciſamus, & quidem formulâ quæ exſtat in Romano Miſſali; inde petat qui volet. Exorciſare, licet vt iã probauimus. Creaturis benedicere licet. nam & Chriſtus pani benedixit, & aquæ & aliis creaturis primi Chriſtiani benedixerunt. Multa teſtimonia protulimus capite præceden te; & alia contexuit Thyræus noſter κ. Addo nunc ſolũ teſti-

C

ι sect 3 remed 9

κ d. p 3. c. 45. à n. 625.

monium B. Dionysij Areopagitæ, qui in Baptismi ritibus & olei benedicti (seu chrismatis) & crucis signi, & benedictionis seu sanctificationis aquę simul meminit, his verbis, vt Perionius vertit λ; Cùm ei (*baptizando*) planè vestes ministri detraxerunt, tum sacerdotes sacrum vnctionis oleum afferunt: » ipse cum inungendi ac perfundendi ter exprimendo signum » crucis initium fecit, virumque deinceps perfundendum to- » to corpore Sacerdotibus tradidit, ad Matrem adoptionis » venit: eiusque sacrâ appellatione inuocationeque sanctifi- » catis aquis, cùm eas trinâ vnguenti perfusione &c. Græcè » clariùs; καὶ τελείως ἀπαμφιεσάντων αὐτὸν τῶν λειτουργῶν, κομίζουσι μὲν οἱ ἱερεῖς τὸ τῆς χρίσεως ἅγιον ἔλαιον. ὁ δὲ, τῆς χρίσεως διὰ τοῦ σφραγίσαι τρὶς ἀπαρξάμενος, τὸ λοιπὸν τοῖς ἱερεῦσι τὸν ἄνδρα χρίσαι παντοίως παραδοὺς, αὐτὸς ἐπὶ τὴν μητέρα τῆς υἱοθεσίας ἔρχεται. καὶ τὸ ταύτης ὕδωρ ταῖς ἱεραῖς ἐπικλήσεσι καταγιάσας, καὶ τρισὶ τοῦ παναγεστάτου μύρου σταυροειδέσι χύσεσι &c. In formulis autem quid reprehendi meritò potest. En illas bonâ fide. *Salus hæc est*; Immensam clementiam tuam, omnipotens æterne » Deus, humiliter imploramus, vt hanc creaturam salis, quam » in vsum generis humani tribuisti, benedicere & sanctificare » digneris; vt sit omnibus sumentibus sanitas animæ & corpo- » ris, & quicquid ex eo tactum vel aspersum fuerit, careat om- » ni immunditiâ, omnique impugnatione spiritualis nequitiæ, » per Dominum nostrum IESVM &c. Ecce totam quam frau- » dulenter truncatam exhibuit aduersarius: neque in eâ dici- tur; vt fugeat Diabolum, quod ille fingit: nec mens illa nobis ea dicentibus, credere salem efficientem fore causam effectuum illorum; sed illo sale vtentibus oramus vt per IESV merita Deus petita largiatur. Eadem mens formularum sequentium; *Aquæ*, huiusmodi; Deus, qui ad salutem humani » generis maxima quæque sacramenta, in aquarum substantiâ » condidisti: adesto propitius inuocationibus nostris, & huic » elemento, multimodis purificationibus præparato, virtutem » tuæ benedictionis infunde: vt creatura tua mysterijs tuis ser- » uiens, ad abigendos dæmones morbosque pellendos diuinæ » gratiæ

λ *de Eccles. hierar. c. de Sacramento illustrationis*

fol. 117. edit. Morelianâ.

Exponit Pachymer τὴν κολυμβήθραν ne de Deiparâ dictum putes: sic etiam Maximus fol 75

Pro aquæ benedict.

gratiæ ſumat effectum &c. Vbi hîc illud, quod crepant aduerſarij, *aqua benedicta deleat tibi tua delicta?* Vides effectum non tribui efficacitati aquæ, ſed diuinę gratiæ, quam ſibi concedi poſtulat, qui aquam ſumit; vt illi Eccleſia gratiam diuinam orauit. Herbas quoque benedicimus, & ramos palmarum; & » cùm benedicimus rogamus, vt quicumque ex eis acceperint, » accipiant ſibi ad protectionem mentis & corporis &c. Mentitur autem Leguleius dum ſcribit, hęc verba; Herbis quoque à » ſe exorciſatis certâ & conceptâ verborum formâ has vires af- » fingunt: quòd omnes qui vtuntur, ex eis benedicantur & ſan- » ctificentur, & ſit eis ſanitas animæ & corporis. Et omnibus » hominibus pecoribúſue qui ex eis guſtauerint, omnem pu- » tredinem & omne phantaſma Diaboli, & omnem morbum » & omnem peſtilentiam & dolorem expellant.] In his verbis primum mendacium eſt nos herbas exorciſare: tantum enim illas benedicimus, quod quantum diſcrepet ab exorciſatione, vel pueri norunt. alterũ eſt, quod nos has vires ipſis herbis ſic benedictis tribuimus: hoc falſum eſt, nã tribuimus ipſi Deo, per illas herbas. vt per morale inſtrumentũ, ſanitatem & alia illa reliqua operanti. Tertium eſt, quod his putemus homines iuſtificationem conſequi. Nihil enim tale vnquam Eccleſia Catholica ſomniauit, non modò nõ dixit, vnde colligatur eã iuſtificationem alteri rei quàm quibuſdam ſacramentis tri- D buere; vel vt putarit hæc eſſe ſacramenta. Sed pergit mentiri » & maledicere; De agno Dei ex cerâ & lanâ confecto, atque à » ſe conſecrato aſſerunt; peccatum frangit vt Chriſti ſanguis & angit.] ô impudentem inſaniam! Túne vnquam agnum Dei vidiſti, qui ex lanâ confectum putas? ſi non vidiſti, vbi legiſti? ſi nec legiſti, vel finxiſti, vel audiuiſti. ex auditu ſolo narrare talia, leuis eſt cordis, & nimis creduli: fingere, dignum hæretico, dignum filio diaboli; qui mendax ab initio & in veritate non perſtitit. diſce materiam. conſtat cerâ virgineâ, chriſmatis balſamo, & aquâ benedictâ. Benedicit non quilibet, ſed ſolus Romanus Pontifex; formâ hac vtitur, inter alia (longum enim foret ritum totum aſcribere) Quæſumus,

De herbarũ & palmarũ benedict.

De agni cerei bened.

Domine, hos agnos, quos de cerâ virgineâ in tuum honorem » formauimus, sacrâ & perenni vndâ, balsamoque sacri chris- » matis perfusos, benedicere, sanctificare, & consecrare digne- » ris: quatenùs à te benedicti, virtutem accipiant, contra omnia » Diabolica tentamenta, & omnes portantes tuti esse possint, » inter aduersa & prospera: vt tuâ consolatione acceptâ nul- » lum periculum timeant, nullamque formident vmbram, nul- » la sæuitia Diaboli aut versutia humana illis noceat, sed forti- » tudine tuæ virtutis roborati, tuâ consolatione glorientur, qui, » verè paracletus diceris &c. En materiam, en finem & formæ, » preces, en cui tribuatur efficacitas. Quid in his carpi dignum aut culpari? quid non pium & sanctum? petitur vt Deus benedicat, sanctificet, consecret, ipsos Agnos; dicitur fieri ad Dei gloriam: petitur vt consolatione suâ Deus propitius sit hos agnos gestantibus. Vbi hîc audis comparationem sanguinis Christi, & agni huius? vbi hîc tribuitur agno peccati fractio. A page calumniator cum tuo versificatore: si quis Catholicorum, auctor versiculorum talium, cur non reliqua adscripsisti? sano ille sensu suspicor aliquid addebat quod suliginem calumniæ tuæ detergebat. Sed quisquis auctor illius versiculi: id nostra parum refert, qui non quid singuli priuati, sed quid Ecclesia Romana sentiat solliciti sumus. Sequitur apud rabulam; De balsamo & oleo, dicunt exorciso te (audis verba Magorum.) Siste Lector ad hanc parenthesim. » censet homo scilicet eruditus; Magicum esse verbum; *exorci-* » *so te.* At ille ipse sui immemor, ex ipsomet Vlpiano paullo ante rectè docuerat [u], Christianos olim vocatos exorcistas. Vnde quæso, si non ab exorcisando, siue adiurando (nam nihil aliud est exorcisare, quam adiurare, vt patet ex collatione textus Græci Euangeliorum cum Latino) si ergo exorcizo est verbum Magorum: certè qui exorcizant, Magi. certè veteres illi Christiani, Magi fuêre. certè Apostoli Magi fuerunt, qui exorcisarunt, nam eos imitati Iudæi illi fuere, qui verbo vsi quod dicentes Apostolos audiuerant, dixere; *Adiuro vos per IESVM quem Paullus pradicat* [v]. Non vsus fuit » adiura-

De Balsami & olei benedict.

[u] *nu.* 24.

[v] *Act.* 19.

adiuratione Christus, sed nudâ increpatione; quia, per quem adiuraret, maiorem non habebat. Exorcismos Ecclesiæ agnoscunt; Cælesti. primus, Cyrillus, Chrysostom. Augustin. Ciprian. & alij Patres o: sed omnium antiquiss. horum D. Iustinus Martyr, in Apolog. Adiurati (inquit) dæmones nobis parent. Verum dicat aliquis dixit ideo esse Magicum verbum, quia additur; *Exorciso te creatura olei per Deum patrem* &c. vt fias omnibus, qui ex te vngendi sunt in adoptionem filiorum Dei per spiritum Sanctum.] *Item*; vt per hanc vnctionem olei sacrati accipiat vnctus plenam remissionem peccatorum, & sit ad refectionem mentis & corporis, ad euacuandos omnes dolores, omnes infirmitates, omnemque ęgritudinem mentis & corporis.] Sed esto nihil hîc immutant, sit sanè formula sollemnis, quid reprehensione dignum? Exorcisatur inanima creatura verbis, sed re dæmon expellitur vel arcetur: ille se adiurari sentit. notæ huiusmodi locutiones Sacræ scripturæ. Iubetur cælum audire, idem terrę præcipitur. iubentur elementa & creaturę inanimę omnes, etiam imperfectiores meteorologicæ, benedicere Deo, & laudare creatorem. Adiurantur per Deum Patrem omnipotentem &c. hoccine displicet? an malles adiurari per idolum tuum Isbiēse? petitur adoptio filiorum Dei. Nonne licet petere, cuius facta nobis potestas, vt filij Dei nominemur & simus? nō tribuitur hæc vis egeno elemento, quod vt signum adhibetur: non tamen vt signum nudum, sed vt verbi accessione ex opere operato efficax sacramentum. Semper nobis hæc repetenda, quia non desinunt veterem suam in limo ranæ querelam concinere. Vim verò hanc & peccata remittendi, & quæ minora adijciuntur, vt baptismi sacramento collatam doceam, nolite hîc exspectare: seu quia maioris hoc operæ', seu quia iam ab infinitis, & inter ceteros nostris hominibus Bellarmino, Soarezio & Valentiâ præstitum. Damnet aduersarius Origenem; qui amputari ab hominibus peccata dixit, cùm in baptismo donatur remissio peccatorum: damnet Tertullianum, qui dicere non veritus, Caro abluitur, vt anima emaculetur: caro vngitur,

o *Cyrill. Cateche. 2. Chrysost. homil. de Adā & Eua Augusti. lib. 1 de Symbol. Ciprian. ad Demetrian. Raban. Maurus, Alcuin. Strabus & alij de ritib. Ecclesiast. Celestin. 1 epist. 1. ad Episcop. Galliæ, Lactant. libr. 2. c. 16.*

Orig. hom. 4. in Cant.

Tertul. lib. de resurrect. carn:3. *Cipxian. libr. 4. ep. 7.* *Basil. serm. exhortat. ad baptisinum.* *a Chrys. hom. 40. in 1. ad Cor. Ambr. in 1. ad Cor. c. 6. August. lib. 1. de nupt. & concup. Conc. Valentin. 3. Can. 5. Lateran. sub Innoc. 3. can. 3. Florentin. sub Eugenio 4. in formâ Sacramento. Trident. sess. 7. c. 1.*

tur, vt & anima consecretur: caro signatur, vt & anima muniatur: caro manuum impositione adumbratur, vt & anima spiritu illuminetur.] damnet Ciprianum, nam scribit hæc verba; in aquæ baptismo percipitur peccatorum remissio: in baptismo sanguinis corona datur virtutum.] damnet Basilium, cui baptismus est peccati mors, regni cælestis conciliatio, adeptionis gratia. damnet Ecclesiam Græcam Latinamque, cui semper hic sensus, cuius hæc semper fides a. Verùm aliud adiungit reprehensionis caput. Oleo, inquit, infirmorum, vnguntur membra humana quæ sunt organa sensuum externorum, vt per istam vnctionem expietur quicquid homo istis membris & sensibus vnquam deliquit. Has vires creaturæ istæ non habent ex naturali creatione, neque diuinâ ordinatione, aut verbi Dei institutione: ideoque mera, verè Diabolica, impia, & blasphema Magia, vt rectè scripsit Iacobus Heerbrandus, primarius Academiæ Tubingensis Theologus. De hac consecratione Papisticâ ita scribunt Augustinus Lerchemer in suo Germanico tractatu & D. Iacobus Andreę in suis Eslingensibus concionibus &c.] Nam verba subdit Germanica vtriusque; credo ne vetulis deesset aliquid quod ex eius libro vtilitatis percipèrent; vel ne esset, quod eruditi, linguæ illius ignari, possent reprehendere. Ne quid autem præclari in verbis illis inclusum putent Lectores: Lerchemer, benedictiones omnes de quibus iam egimus, abusum Diuini verbi, agyrtarum & simiarum opus vocat: Schmidelinus autem Confirmationis Sacramentum merum Diaboli opus appellat; nec aliter probat, quam ex ipsâ chrismatis consecrandi formulâ: & ex crucis signaculo, quod Sacerdos adhibet; & ex exorcismo, quem adiungit. Sed cum nec exorcismus Diaboli opus sit, sed Dei; nec crucis signaculum Diaboli opus sit, sed Ecclesiæ ab Apostolis recepta institutio sacratissima; nec in formulâ quicquam, nisi sanctum & pium, & sacris litteris consentaneum contineatur; rectè sequitur, maledicum & blasphemum scurram, & Diaboli per os eius loquentis tubam fuisse hunc Doctorem Iacobum Andreæ:

De chrismate & oleo infirmorum.

cumque

cumque benedictiones creaturarum non in circulis,& agyrtarum aut histrionum scenis natę,sed semper in vsu Catholicę ecclesię fuerint: sequitur Satyri personam, & comicum histrionem agere suis maledictis Lerchemerum, verè Diabolicam, merè nugatoriam, impiam , & blasphemam censuram esse Primarij illius Theologi Tubingẽsis. probatum id prius: sed addam nunc quędam, vt horum inscitia fiat manifestior.

De variarũ rerum benedict.

De benedictionibus rerum variarum testis est omnis antiquitas. Species fructuũ , quas nõ licet super altare offerre,à sacerdotibus domi benedici,& benedicta à pŏpulis sumi, statuit Eutychianus Papa, *epist. 1. ad Ioann. & Episcopos Bæticæ*; & benedictionis rationem reddit, & vsum retinendum sancit Conc. Moguntin. 4. c. 39. Aquæ benedictionem statuit Matthæus Apostolus *apud Clementem I. lib. 8. constit. Apost. cap. 31.* & eum secutus Alex. I. *ep. 1 ad omnes fideles, habes in cap. aquam. de consecrat. d. 2.* & amplexi sunt Chrys. *in Ioan. hom. 24. & 25. & in Psalm. 22. ad illud, super aquas refectionis*, Ambros. *lib. 1. de Sacrament. cap. 5.* Varadatus *epist. ad Leonem I. habes in Synodi Calcedonens. act. 16.* Chrismatis conficiendi & benedicendi rationem præscripsere nobis Apostoli, *apud D. Clementem lib. 7. Constitut. Apostol. c. 42. & libr. 8. c. 35. D. Dionysium Areopagit. de Eccles. hierar. p. 2. c. 2. D. Iustinum siue alium Ad orthodox. q. 14. Cyprianum orat. de vnctione chrismat. Cyrillum Hierosolym. Cateche. 3. & ceteros omnes.* Panis benedictionem & Salis etsi iam probauimus, accedat tamen auctoritas D. Hieronymi de Sancto Hilarione,à quo benedictum panem omnes sumebant;& Nannetẽsis Conc. can. 9. vbi & formã habes, tantopere displicentem hæreticis; Domine sancte pater omnipotens æterne Deus, benedicere digneris hunc panem tuâ sanctâ benedictione, vt sit omnibus salus mentis & corporis, atque cõtra omnes morbos, & vniuersas inimicorum insidias tutamẽtum, Per Dominum nostrum IESVM CHRISTVM, panẽ vitæ, qui de cælo descendit &c. Eadem ratio rerum ceterarum. si vnam licet, ceteras licet eodem ritu. Sic censet Ecclesia Catholica, sic concilia sanciuere, sic Ecclesiæ lumina docuere. reclamant

mant Heerbrandus, Schmidelinus, Lerchemerus? qui, quibus? terræ tubera, cæli stellis, apocalypticæ locustæ illis Ezechielis animantibus. suos sequatur hos de puteo abyssi duces, Godelmannus: nos cum Euangelicis Magis Stellam sequamur cynosuram, quæ nos ad MARIAM, quæ nos ad IESVM perducat tramite inoffenso. Illi benedictionem spernant, & implentur maledictione: ideo maledicentiâ os eorum plenum est, ideo in cælum os suum eleuarunt, & blasphemias ore sacrilego, quas adscripsimus eorum verbis, eructarunt. Vires has res naturâ suâ non habent; sed habent diuinâ institutione. nam, qui sacramenta instituit Christus, sacramẽtis vim largiri dignatus fuit: sacramentalibus verò, quæ ab Apostolicâ traditione recepimus, etiam moralis vis à Deo tribuitur, quam Ecclesia Christi sponsa precibus suis obtinet, in membrorum suorum vtilitatem. Cærimoniarum instituendarum & curam, & potestatem, Christus Ecclesiæ reliquit, cùm mysteriorum Dei dispensationem Apostolis reliquit. ideo enim Apostolus se ministrum Christi & dispensatorem mysteriorum Dei dicit. Ecclesia autem eas instituit, quæ & honestati, & cultui Diuino sunt accommodatissimæ: quare dubium esse nequit, quin ex se aptæ sint, & idoneæ ad meritum, & vt gratiam Dei mereantur, ad quam poscendam adhibentur. Vnde & illud fatendum, spiritualem aliquem eorum esse effectum: non quidem vt habitualem gratiam, ex opere operato tribuant (quod Sacramentorum proprium) nec etiam, vt vim ex opere operato habeant, ad excitandum in nobis aliquem bonum gratiæ motum: sed quando res ista ab Ecclesia benedictæ in ipsâ benedictione specialiter ad hũc motum excitandum sunt ordinatæ, per Ecclesiæ orationem; tunc per modum impetrationis, iis adhibitis, specialiter à Deo aliquando talis effectus tribuitur. dixi *aliquando* quia nõ est infallibilis hic effectus, vtpote nullâ promissione firmatus, nisi eâ quæ orationi adiuncta; *Quicquid petieritis, accipietis* &c. Peccata quoque mortalia remittendi vim non habent vllam; quia hæc sine infusione gratiæ non remittũtur: Venialia verò dimit-

1. Corint. 4.

Vide Concil. Trident sess. 7. can. 13.

dimittendi vim, si ad hoc specialiter ab Ecclesiâ fuerint instituta, per modum eundem impetrationis habent. potest enim sic orando Ecclesia bonum motum animi impetrare, per quẽ hominis veniabile peccatum deleatur. Expellẽdi verò dęmones potestas, harum cærimoniarum & sacramẽtalium ad hoc ab Ecclesiâ institutorum, non est posita in physicâ siue naturali efficientiâ; sed morali dumtaxat: eò quòd dæmon percipiat signa, & verba humana, & ijs obedire cogatur; tum quia hoc à Deo impetrat oratio ecclesiæ, & sic exorcista hoc per modum impetrationis à Deo consequitur; tum quia ecclesiæ data fuit à Christo specialis potestas dæmonibus imperandi; tũ quia dæmon virtutẽ Christi, vel inuitus agnoscat & credat, & meminerit se victum, & superatum crucis trophęo; fit quasi naturaliter vt non ferat adspectum crucis, vel mentionem victoriæ Christi, & cladis suæ: ideoque ad hęc timeat ac tremat, ac fugere malit, quàm hæc videre & audire. Ceteri effectus, nempe sanitas corporis, & fructuum, temporaliumque bonorum conseruationes & huiusmodi, per modum dumtaxat impetrationis directè & per se obtinentur; per accidens tamen, & per modum remotionis obstaculorum obtinentur, coërcitâ dæmonis potestate, vt solet contingere in exorcismis infectorum noxiorum, & tempestatum, vt post Waldens. & alios copiosè & eruditè docuit Fran. Suares *in 3. p. q. 65 a 4. disp. 15. quæ est de Sacramentalibus*. Hæc de effectu sufficiant; quæ necesse fuit addere, vt aduersarij mentiri desinant, nos tribuere vim per se diuinam his cærimonijs. Impudens verò mendacium est; nos vngere, vt expietur per illam vnctionem membrorum quicquid illis membris deliquit.] dicimus tantum per modum orationis & precis, ex formulâ in sacrosanctâ vniuersali Florentinâ Synodo præscriptâ; *per istam vnctionem, & suam pijssimam misericordiam indulgeat tibi Dominus quicquid deliquisti per visum &c.*] & quoad membra quædã, & non alia inungenda, idem illic à Latinis Græcisque Patribus quicquid agimus, & Nouantes reprehendunt, apertè seruandum definitur, & ratio singulorum additur. Lege, si lubet. Nõ dicimus

G

In fine concil. in formulâ Sacramentorum data Armenis.

dicimus per vnctionem peccata remitti, vt est vnctio; sed vt est Sacramentum gratiam conferre, peccata remittere, & infirmos alleuiare: dicimus à Christo Domino institutum, & à B. Iacobo Apostolo promulgatũ α. Et cùm illi præceperint, infirmum vngi; nec nisi in membris vngi queat, dicimus ineptos hæreticos, quod vel nolint in membris vngi, vel alia membra magis vnctioni idonea existimẽt. Postquam sic Godelm. miser in ritus nostros debacchatus fuit, vnum ex Historiâ depromit argumentum. In priscâ (inqnit) Ecclesiâ Dæmoniaci in cœtum adducebantur, & populus totus orabat Deum, vt apud Chrysostomũ & Clementẽ legimus. Augustinus quoque lib. 22. de Ciuita. Dei & Sozomenus li. 6. c. 28. scribunt, nihil aliud Dæmonibus pellendis olim fuisse vsurpatum, quã preces coram Deo.] videamus quàm hæc vera. benè, quod ad Clementem & Chrysostomum relegamur, fatemur in Ecclesiam adduci, vel potiùs extrà Ecclesiam principiò in mediũ ante fores Ecclesiæ produci Energumenos consueuisse, & populum pro ijs orare solitum. quid tum? an igitur Sacerdotis nullũ in hac re officium, nisi quod populi? an nõ tum quoque exorcistę? si exorcistę, erat & exorcismus. Exorcistas salutat Ignatius Martyr? epist. ad Antiochens. ἀσπάζομαι ὑποδιακόνους, ἀναγνώστας, ψάλτας, πυλωροὺς, τοὺς κοπιῶντας, ἐξορκιστὰς, ὁμολογητὰς. Saluto Subdiaconos, lectores, cãtores, ostiarios, laborantes, exorcistas, cõfessores.] Quomodo exorcistarum meminit ipse D. Clemens lib. 8. constit. ca. 26? vbi quòd negat eos ordinatione fieri; id negat, quia de illis tantum loquebatur, qui per Spiritus sancti gratiam se exorcisandi donum consecutos miraculis comprobabant. Quomodo Ciprianus β scribit, per exorcistas voce humanâ & potestate diuinâ dæmonem flagellari, vri, torqueri? Quomodo scribit Cyrill. Hierosolymitan. *in Præfat. Cateches.* exorcistas per Spiritum sanctum dæmones effugare? Quomodo Optatus Mileuitan. *lib. 4.* asserit, per exorcismum Spiritus immundos depelli & in desertum fugari? Quomodo de exorcistis idem affirmat tot locis Augustinus γ? Quomodo ipse Chrysostomus

α *Innoc. I. in c. illud superfluum. d. 95. D. Clemens d lib. 7. c. 42. & seq. Beda in ep. Iaco. c. 1. Concil. Cabilon. 2. can. 4. Senonẽse can. 10. Augustanũ can. 20. Mogontinum 4. can. 34. Coloniẽse 3. p. 7. c. 49. & 50. Trident. sess. 14. Rabanus lib. 3. de Instit. cleric. c. 55.*

β *lib. 4. epi. 7.*

γ *libr. 2. de Nupt. & cõcup. c. 18. & 19.*

„ ſoſtomus (quem aduerſarius obtrudit) *exorciſmis* (inquit)
„ *& exſufflationibus clericorum ab eis immundus abigitur* δ? Men-
„ dacium verò eſt, quod dicit Auguſtinum & Sozomenũ ſcribere, nihil aliud præter orationem fuiſſe vſurpatum. Nam diſertè lib. illo 22. c. 8. D. Auguſtinus narrat dæmonum vim maleficam ex Heſperij domo non ſolâ oratione, ſed & miſſæ lectione, & aquæ benedictæ aſperſione, & reliquiarum Sancti puluerís adhibitione pulſam. addit ſecundo alium adoleſcentem admotum reliquijs DD. Protaſij & Geruaſij liberatum. 3. narrat Hipponenſem virginem cùm oleo, cui ſacerdos lacrymas ſuas inſtillarat, ſe perunxiſſet, mox à dæmonio fuiſſe ſanatam. Et audet miſer Auguſtinum nobis obijcere? Audet confingere huiuſmodi, quæ tam clarâ luce mendacij plena deprehendantur? Sozomenum quoque vel non legit, vel non intellexit. aſſerit ille *lib. 6. cap. 21.* non pullum Macariorum oratione dæmonem, ſed ſolâ increpatione; vt (inquit)
„ Macarij Dęmonium increpauerant, puella ad ſanam mentem
redijt. ἐωϊτιμησάντων δὲ &c. Et quamuis meminiſſet ſolius orationis Hermias, non tamen inde ſequeretur aliàs non ſolitos vti alijs remedijs. Vide quæ fusè narrauimus & de Macario & de alijs præced. c. ſect. 3. Vnũ reſtat Godelmanni non in nos, ſed in ipſum Chriſtũ Dominũ telum; nempe ἀρτολατρείας vt ipſe vocat crimẽ; quod explicarat paullo ante nu. 26.
„ his verbis; Ad hæc prolatione horum quinque verborum, *hoc*
„ *eſt enim corpus meum*, cum halitu factâ; ſe panis ſubſtantiã mu-
„ tare, corpus Chriſti de cælo detrahere, & in hoc illum cõuer-
„ tere, planè magicè ſibi & alijs perſuadent.] ô linguam eradi-
I candam ſtirpitùs! os impurũ & blaſphemias euomens aſſiduè! ergo Chriſtus Dominus Magus? qui aſſeruit eum quẽ manu tenuerat panem, corpus eſſe ſuum. Si caro erat, panis nõ erat. Si panis erat, Chriſti dictũ verum nõ erat. Sed panis, inquies, remanet cum carne. Impanationem veſtram inſinuas, ô artocrearie: vel ſanè Chriſtum velut dolio aut marſupio includis: dignus hoc nomine qui inſutus culleo vel dolio in profluentem coniiciaris. Refutarũt hoc commentũ, noſtri Theo-

A homil. de Adam & Eua.

logi, quotquot fuere. Nec nobis nunc vacat de *Transſubſtantiatione* agere: nec huius loci diſputatio eſt. Videamus ergo quid hîc magicum, non illorum verborum quinque prolatio, quæ & Chriſtus protulit, in vltima cænâ: & D. Petrus, & D. Iacobus, & D. Andræas, in ſuas Liturgias ſeu Miſſas retulerunt: & tota ſemper Eccleſia fuit amplexa. Non afflatus, cui nos vim nullam tribuimus; nec etiam alium neceſſarium putamus, quam qui in verbis proferendis neceſſarius. ſi loqui ſine halitus exſpiratione poſſemus, halitu opus non foret: ſi crederemus halitu ſpecies panis contingi debere, ſuperſtitioſi eſſemus: ſi inhalationi illi vim tranſubſtãtiationis tribueremus, ſtulti excerebratique meritò audiremus. nihil autem tale Catholici credimus. quare mentitur more ſuo Leguleius. mentitur etiã cum ait nos nobis & alijs perſuadere quod corpus Chriſti de cælo detrahamus. Nam cenſemus, etiam ſine vllo Chriſti Domini motu locali, hanc tranſſubſtantiationem fieri poſſe. ſi poteſt per motum localem; cur non poteſt ſine motu locali, ille qui eſt omnipotens? nam poteſt per ſe, quicquid per cauſam ſecundam poteſt: motus autem localis tantum foret cauſſa extrinſeca præſentiæ Chriſti: nihil autem illi intrinſecum eſt vel eſſentiale. Non eſt etiam Magicum, putare panem in corpus Chriſti conuerti: imò eſt fidei articulus, ab initiò Eccleſiæ ſemper retentus. dixit Chriſtus, docuere Apoſtoli, & omnes quotquot per hæreſim ab Eccleſiâ non defecere. ſub anathemate hoc credendum ſtatuitur in Concilijs Romanis tribus, duobus contra Berengarium, & 3. maximo ſub Innocent. 3. item Turonenſi contra Berengar. item in Conſtantienſi contra Wiclephum, in Florentini decreto vnionis, in Tridentini ſeſſ. 13. can. 2. Patres commemorare lõgum foret, omnes ad vnum pro nobis ſunt: omnes veram Chriſti carnem in Euchariſtiâ crediderunt; omnes adorarunt. D. Iacobus in Miſsâ ſuâ, rogat vt Spiritus ſanctus faciat hunc panem corpus Chriſti &c. quod etiam in Liturgijs D.D. Baſilij & Chryſoſt. habetur. D. Ignatius Epiſt. ad Roman. ἄρτον τοῦ θεοῦ θέλω, ἄρτον οὐράνιον, ἄρτον ζωῆς, ὅ ἐστι σὰρξ

σὰρξ τοῦ χριστοῦ quid apertius? sed & D. Dionys. Areopagita, hunc panem viuificum dicit habere vim maximam perficiẽdæ Sanctitatis, τῆς ἱεροτελεστικωτάτης εὐχαριστίας. vocat sacratissimam Eucharistiam ἱερωτάτην εὐχαριστίαν. addit Christi Domini sententiâ iudicatum hoc Sacramentorum Sacramẽtum, siue mysteriorum mysterium, hoc est augustissimum & præcipuum. ἡ γὰρ ἔστι κατὰ τὸν κλεινὸν ἡμῶν καθηγέμονα, τελετῶν τελετὴ, accumulat præterea similes laudes multas & magnificas D. Paulli discipulo dignissimas. Hunc Galliarum Apostolum, cur Gallici Caluinistæ non audiunt? video, quòd nequeant eludere testis auctoritatem, eo illos confugere, vt negent esse libri auctorem. Sed quo id negant auctore? nullo quod sciam vetustiore. Quamuis quidam olim dubitarint, statim tamen eorum error ab æui illius scriptoribus fuit confutatus. Quæ dubitandi quæso causa idonea; cùm & res verbis, & verba rei respondeant, & vtraque primitiuum illum spiritum Ecclesiæ penitùs redoleant? vide (*Lector*) maliciam dicam an impudentiam? ipsam phrasis antiquitatem, quæ maximè idonea esse debuit persuadendę veritati, contra veritatem intorquẽt. „ si hoc argumento vti licet, cui veterum libri relinquentur sui? procliue semper fuerit dicere recentiorum aliquem sic scripsisse, vt affectet antiquitatem. cùm duo sint ad dignoscendos scriptores idonea indicia, stylus & testificatio scriptorum aliorum: vtrumque fauet nobis. Stylum negare non possunt prorsùs eruditum & antiquariũ. auctores ferè innumeri contestantur Græci Latinique. Scilicet, isti ignorassent hoc opus post Valentiniani tempora conscriptum; vt asserit nuperus quidam temporum emendator, qui suo se suffragio claui figendi Dictatorem constituit. profert auctorem? coniecturam suam, imo potiùs veterem Illyricianam cauillationem. Is (inquit) vt affectet anti-
„ quitatem, μοναχοὺς κοινοβίους vocat θεραπευτάς. Monachos au-
„ tem μονοβίους vocat ἐνιαίους, ne videretur sui sæculi vocibus vti.] Non credimus hosti Monachorum, & illis tam antiquã institutionem inuidenti, &, vt auertat, hæc omnia comminiscenti.

c. 2. Eccles. hierar.

ζ c. 3. de Eccles hierar.

K

Negant Beza in N.T. Schalig. & quidã alij de hoc genere.

„ *Illyric. & Schalig. F.*

centi. Quomodo probas, ideo sic vocasse, ne sui sæculi vocibus vteretur? Potiùs credendum sui sæculi vocibus vsum, quã alieni hac|etiã in re, cũ toto reliquo libro cetera vocabula antiquioris illius cuius, quibus nunc vsus, erãt sæculi, retinuerit. Puerilis planè illa hariolatio, & acumine isto, quod quę nec sunt, nec fuere, videre se credit, & alios sibi credere Manlianis iubet imperijs, digna: multoque magis quod de *Mandris* & *Mandritis*, lepidum scilicet apophoretum apponit: cuius meritò statua inaurata locetur in Cõsistorio Lugduno Batauico; vel potiùs, quod in Miscellaneis Lugdunensibus victi solebãt, λείχειν imperetur. Vnde etiam probat Dionysium hunc (quẽ *Simium*, honoris causâ, pro suâ innatâ modestiâ, vocat) θεραπευτὰς monachos nominare; idcirco quòd apud Eusebium, sic vocatos ex Philone, legisset? credo in bifido Parnassi vertice cum Ennio somniantem didicisse. quasi iã probarit, Eusebio hunc scriptorem esse recentiorem: quamdiu hoc nõ probat, frustrà conijcit, nec optimus vates audiet, quia conijciet pessimè. Quæ hęc temeritas est, somnia nobis sua obtrudere, & pro oraculis Delphicis mera coniectanea? Sed profectò tali in veteres quosque scriptores petulantiâ, &, quę cum ætate augescit, in ceteris solita decrescere, fitque amicissimis etiam grauior, iactantia, prę|claras ingenij, & eruditionis dotes mirũ in modum dedecorat. Verùm quid illi facias, habet hoc hæresis omnis, Caluiniana præsertim. cunctos spernit, sibi soli sapere & scire videtur; monitoribus aspera, reprehensiones etiã iustissimas contumelijs & conuicijs munerat. Tollantur isti næui de corpore pulcro, placebit omnibus labor ille, & feret æuum. Dionysium Areopagitam auctorẽ operis Hierarchici agnoscunt ex Grę|cis, non tantùm B. Maximus, & Georgius Pachymerius, & Ioan. Sycopolitanus, qui commentarijs illustrarunt, & in Encomio Michael Syngellus, Photius, And. Cretensis, Ioann. Damascenus, Suidas; sed & antiquiores his Anastasius Sinaita, & Anastasius Nicenus; & B. Chrysostomus, cui hæc Areopagitę scripta cognita fuisse, testatur Anastasius Bibliothecarius epist. ad Carolum Caluum; eadem nõ nouisse

nouisse tantum, sed & explicasse commentarijs Dionysium Corinthium, laudat Maximus, in scholijs, auctorē suum Anastasium Antiochenū ἐν τῷ ὁδηγῷ: & ex his testimonia desumpsisse contra sui temporis hęreticos Cyrillum Alexandrinum narrat Liberatus in breuiario, & multa huius scriptoris verba suis inseruisse libris D. Gregorium Nazianzenum scripsit, Billius Prunæus *Sacrarum obseruationum lib. 1.* Billius ille Nazianzeni lectioni apprimè deditus, idoneus, si quis alius, & locuples huius rei testis. Hilduinum etiam Francum, & Gregorium Magnū, Martinum Papam & Martyrē, Agathonem, & alios PP. Romanos prętermitto; quibus horum librorum fides indubitata fuit, & ab alijs citatos inuenias; vt & illud inprimis notatu dignum, quod in Bibliothecâ suâ Photius commemorauit; Theodorum Presbyterum Græcum ex professo hac de re librum composuisse, vt conuinceret, ea quæ habemus S. Dionysij Areopagitę opera, nō esse pseudepigrapha, & tot antè sæculis quattuor præcipua, quibus nunc hæretici nostri abutuntur, vt ea impugnent argumenta luculenter dissoluisse. Si quid aduersarius nouit, quod nec Valla, nec Erasmus, nec Flaccus Illyricus obiecere; amabo, proferat in medium. Veritatis amator sum, vt qui maximè audiri cupio, & audire; docere & discere amo. eandem serram reciprocare non amo: abstineat velim, quæ iam alij illi præoccuparunt, & recenti memoriâ, à Matthæo Galeno Belgâ, & Cæsare Baronio, validè calcata protritaque. Dignus fortassis, cui potiùs, quàm tot Græcis doctissimis antiquissimisque Patribus credamus; quem doctiorem, acutiorem, sapiētioremque arbitremur. opponet os columnatum tot Ecclesiæ luminibus, tot fidei columnis. dicat se vnum meliùs nosse characterem Dionysianū discernere, quā Chrysostomū Cyrillūque: passos sibi per ingenij stuporem imponi. Græcę linguę ignaros fuisse Marsilium Ficinū, Ambr. Camaldulensem, Perionium & tot sęculis priorem Ioannē Scottum illum; alium à Dunsio & Maiore; qui quatuor pro Areopagiticis libris, cùm verterent, agnouere. Occalluimus ad similes Pyrgopolynicis

Galen. in Areopagi. Baron. Annal. tom. 2.

cis Nitiobrigis Thraſoniſmos. Qui ſaxorum nouus epigrammatarius Lucano ſculponeis os batuit; qui Manilium docet aſtronomiam; qui in Geometricis adhuc diſcipulus, & malè calculi ſubducti à Laniſtâ deprehenſus, ſupra Euclidem, & Archimedem ſapit; qui Tacitum, Suetonium, eius quo vixerunt temporis, & quod ex tabulis publicis didicerant, rationem dedocet: cui Euſebij aniles & pueriles hallucinationes manifeſtæ, & Euſebium ceteri patres pueriliter ſequuti; præ quo vno ceteri vt vmbræ volitant, ſimioli, fanatici, furioſi, hoſtes veritatis, ſtupor; cui omnes ludibrium debent; quem nemo reprehendit, niſi qui ignorat; qui in hominibus ſtudioſis huius ſæculi, in alijs candorem, in alijs ſtudium, in omnibus ſenſum bonarum rerum deſiderat, *(Vtor eius verbis, nec adfingo quidquam.)* Quem nullus hactenùs reprehendit *(oblatraſſe dicit)* qui non furioſus, aut flagitioſus, aut indoctus, aut etiam tribus his virtutibus ſimul exornatus fuerit. Et hîc bonos nullos inſectatus eſt; cui illi agyrtæ, ſcurræ, vel Sophiſtæ, ſi quid mutire contra hunc Temporarium Dictatorem auſi. Hic nullis obtrectatus, leniſſimè, & abſque omni penitùs ambitione ſcripſit, quæ ſcripſit. huic à ſapientiâ moderatio imperata eſt. Mauult iſte modeſtiam eius omnes, quam iuſtam iram pauci ſentiant: [*benè & verè, hoc quia iniquam vult omnes perpeti, iuſtam vix ſcio an in quenquam hactenùs calamo ſtrinxerit.*] Iſtius virtutem euitari non poteſt, quin tanquam vmbra, gloria & inuidia ſequantur. Ecce, quocumque ſe confert, inuenit rupices & Marrucinos; quibus eius virtus ſtatim ſubolet, vt ſuibus Amaracinum. Quocumque it, mittit ſignaſui. Quiſquis perditus eſt, inſanus, virtutum & bonarum literarum hoſtis, veſtigijs eius eum colligit, & capitali odio proſequitur.] Quam hîc de ſe demiſsè, quam de alijs omnibus ſentit magnificè? Nonne ſe præbet omnibus, modeſtæ ſcriptionis, & humilis animi exemplum illuſtriſſimum? Quâta hæc ignoratio eſt ſui? quantus ſtupor, his animis cùm ſis, eos litteris ſeræ poſteritati notos velle? quæ inſania arbitrari, adeò omnes hebetes, vt, talium verborum veſtigijs, in animi arcana

Ex Libb. de emend. Temporis, & epi. de vitâ Iulij Scaig.

arcana se iudicando non penetrent? vt hæc humanitate tinctos,& amantes Christianæ pietatis & officij,non offendant? Nec contentus grassari in singulos, stringit acumen stili in integras Sodalitates & religiosos ordines, à Tridentinâ Synodo Oecumenicâ laudatos;quodque audaciæ intolerabilis est,Ecclesiam vniuersam à multis iam sæculis errasse, nec verum vidisse;fretus leuiculis rationibus, graui supercilio contendit. Quas qui legunt futiles deprehendunt; cùm aliàs ob causssas;tum quia fingit ipse sibi periodum & præfigit, quam commentus potiùs, quàm validè probauit: &, cùm æquiùs fuerit normam suam, Ecclesiæ scitis, & veterum placitis accommodare;ipse contra,vult omnem vetustatem edicto noui Dictatoris parere, & eâdem confidentiâ præceps ingenium,quicquid non est ad amussim illam suam, id damnat erroris. Quid verosimiliùs;an errasse vnum, qui cum nullo veterum;nec cum Ecclesiâ consentit; an errasse veteres omnes,& Ecclesiam, eo quòd in plerisque ad illam amussim nouam non conueniant? scio cum quo errare malim,scio quem potiùs errasse credendum. Verùm tamen fruatur iudicio suo, quia monitioni locus non est; incurrat in omnes vt lubet,qui ἀναβάσεις ἐν τῇ καρδία αὐτῦ διέθετο; non illas Regij Vatis;sed illius,superborum Regis, qui posuit in cælum os suum, vt thronum figeret in Aquilone, & similis esset Altissimo. Se vitij omnis expertem profiteri,estne similem se Christo profiteri? Soli tibi IESV optime licuit dicere; *Quis vestrum arguet me de peccato?* mortalium nemo expers vitiorum est. Hic tamen permisit calamo chartis illinere; „ *Quid mihi obijcere possunt, præter virtutem, quam non habent? Nullius mihi conscius* „ *sum, cuius me apud homines pudere debeat.*] Apostolum puta Paullum loqui. an idem illi licet,quod *vasi electionis?* non sanè. non quia dissimilis res,sed is qui dicit. Si de grauibus flagitijs,& publicè vindicandis loquitur,egregiam sanè laudem, cur id opus tantoperè iactare, quod cum plerisque commune? Quamuis & Caluinianismus,quem profitetur, certè tale tantumque crimen est,vt si sanæ mentis foret, eius illum per-

petuò & pigere & pudere, & pœnitere oporteret. Si de alijs animi vitijs, quæ hominem dedecorant, & Deo hominibusque minùs gratum faciunt, senſit; vt senſiſſe reliqua, quæ addidit, ſatis oſtendunt: nihil arrogãtius, nihil à veritate alienius dici potuit. faſtuoſitas, iactantia, contemptus aliorum, virtutes credo ſunt, non vitia: quàm ab his immunis, quàm integer, ſi philautia non excæcaſſet oculos, ipſimet iudicium permitterem. Sed fruatur, inquam, ſuo iudicio, ſibi plaudat, placeatque: vel potiùs (fac, qui potes Deus, & hoc animo me iſta noſti ſcribere) reſipiſcat, & in poſterum infrunitæ linguæ, calamoque infreni, deſinat tam laxas habenas permittere. Quod ad me, puto licere mihi, qui ex omnibus vnus ſum, in eum aliquid, qui ſibi cuncta in omnes voluit licere. Licuit homuncioni in diuinum Dionyſium petulanter; cur mihi non liceat pro Diuo conſtanter? Mentem ſaniorem illi opto. conuitia nec curo, nec metuo: iſta ceſſare æquum eſt, rationes compulſandæ. Quod ſperare non audeo. conſueuit vel ſilentio, ſi quando nequit reſpondere, dicta tranſmittere: vel contemptu, & maledictis certare. Fors iſta nec limis dignabitur. audiet certè, quod legiſſe diſſimulet, & aliquem vel ex Armoricis ſubſtituet.

Incubuit nunquam cæleſtis flamma ſalictis,
Nec parui frutices iram meruere Tonantis.

Causâ certè non mereor, qui hęc animo non malo; ſin aliter: noui cœleſtia à Claudianis tonitruis, & à Ioue Salmonea diſcernere.

ANACE-

ANACEPHALÆOSIS
DVODECIM SALVBRIVM MONITORVM, QVÆ CONFESSARIIS IN PROMPTV ESSE DEBENT.

MOMITIO I.

Dæmones esse.

LVM in homines atheos inciderint, dubitantes an sint dæmones? proponant illis 1. id doceri apertis S.S. verbis passim occurrentibus: 2. hunc perpetuũ Ecclesiæ sensum fuisse. 3 hæresim esse contrariũ defendere: quę tria probãtur à Theologis in materiâ de Angelis. 4. cõuincit ratio: effectuũ quorundam mirabilium experientia. vt v.g. subitò montem vnũ loco mouere: bruta loqui: defunctorũ simulachra oculis spectanda proponere: linguis incognitis loqui: res ferreas (sine magnete) argenteas pateras, aut similia magni ponderis super mensâ locata, sine funiculo aut simili instrumento attrahere, ab vno extremo ad aliud, subsultantia: quod quis foliolum chartæ inter multa sit electurus certò prædicere: chartam ab aliquo ex toto chartarum ludo extractam, in manibus extrahentis manentem, nouâ inductâ figurâ, ter facere immutari: facere vt tres vel plures diuersę personæ de vnâ eademque re cogitent: vim imaginatiuæ alterius facere, vt de aliâ re vix cogitet, quàm eâ quæ cogenti nota. (vix dico, nam omnino vel voluntatem vel intellectum cogere, seu necessitate quadam absolutâ ad id adigere, nec dęmon potest) facere specula, in quibus, quę in decem milliaribus fiant, videri possint: trium horarum spacio arbusculam veram spitamæ longitudine ex mensâ facere excrescere: facere, certæ lucernę lumine accenso, vt quotquot adsunt mulieres, vestibus se nudent, & quę natura docet tegenda oculis obijciant, & sic nudæ tripudiare non desinãt, donec ardeat in medio apposita lucerna leporis adipe plena, & certis characteribus insculpta, & huiusmodi alia; quæ

vide lib. 2. q. 2.

nobis circulatores Baptistæ à Portâ scriptis & disciplinâ obtrudũt; quorum cùm nec naturales nec artificiosæ causæ proferantur idoneæ, spiritualibus causis effectricibus tribui debent; quæ sunt angeli, & dęmones.

MONITIO II.

Non licere vllum pactum vel amicitiam cum dæmonibus inire.

vide lib. 2. q. 4. & lib. 4. par. poster. q. 4. sect. 8.

QVI putant non esse magnum peccatum cum dæmonibus fædus, pactum, aut familiaritatem habere, doceantur primò; quanta sit vis & dignitas primi præcepti prioris Decalogi tabulæ. Nempe illud vt ordine, sic & dignitate primum esse. Nam digniora esse ratione obiecti tria primæ tabulæ septem alijs tabulæ secundæ: & inter illa tria, præcipuum esse primum. Tertium enim potissimùm agit de cultu externo, secundum de verborum honore, primum de amore & fidelitate animi Deo exhibendâ, & virtute religionis seu Theosebias, seu Latriæ. quare cùm hæc virtus Deo gratissima sit, etiam illi contrarium vitium est odiosissimum, nempe idololatria & infidelitas. nam est quædam apostasia, proditio, & transfugium ad hostium Dei Principem Diabolum: quod peccatum est omnium vitiorum moralium grauissimum: & ideo huic præcepto à Deo pœna fuit addita, cùm Deus testatur se fortem & zeloten esse, & hoc peccatum vsque in tertiam & quartam generationem vlcisci, & vocat hoc peccatũ odiũ sui, eo quod transgressores vocat osores suos α. Secundò doceantur omne cum dæmone fædus aut amicitiam contra hoc primũ præceptum esse. Cùm enim inter Deum & dæmonem sit quasi perpetuum bellũ, seu odium (Vnde de dæmonibus legimus; *Superbia eorum qui te oderunt, ascendit semper*: & Diabolus vocatur *Satan*, hoc est aduersarius) tenemur nos, vt vassalli Dei, perpetuum quoque & capitale odium cum dæmone exercere, hoc bellum vt Paterpatratus initio mundi Deus indixit, cùm dixit Serpenti; *Inimicitias ponam inter te & mulierem, & semen tuum & semen illius.* β quibus verbis prohibemur vllas cum

α *Exod. 20. v. 5.*

β *Genes. 3. v. 15.*

cum dæmonibus inducias aut commercium habere. Idē nos
„ docet Apoſtolus; *Nolo*, inquiens, *ſocios vos fieri γ dæmoniorum.* γ 1.Cor.10.
Idem nos in baptiſmo promiſimus, Sacramento adſtricti, Ec- γ.21.
cleſię nomine rogante Sacerdote, & patrinis prò nobis reſpō-
dentibus non ſemel, Nos abrenunciare Satanæ & pōpis eius.
Cùm itaque hoc bellum initiò mundi conditi indictum, &
initiò Eccleſiæ Chriſtianæ tubâ Apoſtolicâ renouatum, & à
nobis cùm in Eccleſiâ fuimus regenerati iureiurando votiuo
ſit ſuſceptum ac promiſſum; ſequitur eum qui cum hoſte pa-
ctum vllum aut familiaritatem colat, perfidiæ, transfugij, &
apoſtaſiæ reum non minùs eſſe: quàm vel monachus votiuam
deſerens profeſſionem, vel miles ad hoſtem transfugiens, vel
Chriſtianus Mahumetiſmo ſe addicens. Tertiò moneantur
non tantùm hoc Deo diſplicere, ſed ipſis quoque pernicio-
ſiſſimum eſſe. Dæmonum enim in homines odium eſt inex-
plebile, & à ſui lapſus tempore nunquam illud remiſerūt, nec
vnquam remittent aut minuent: ſi permitterentur à Deo om-
nes mortales interimerent; quod quia vident ſibi non licere,
ideò aſſiduè hominibus animæ mortem moliuntur adferre
per varias & multiplices peccandi illecebras; ne, quâ excide-
re beatitudine, homines potiantur. Odij magnitudo patet ex
vehementiâ & acerbitate cruciatuum aut vexationum quas
intulêre, quotieſcumque Deus illis permiſit, vt teſtantur Io-
bus, Saræ mariti, D. Antonius &, alij innumeri. Pertinaciam
odij docent, Iobus dicens; *Cor eius indurabitur tanquam lapis,*
„ *& ſtringetur quaſi malleatoris incus* δ. & Chritvs Dominus; δ Iob 41.v.
„ *Vos*, inquit, *ex patre Diabolo eſtis, & deſideria patris veſtri vul-* 15.
„ *tis facere: & ille homicida erat ab initio: & in virtute non ſtetit &*
„ *non eſt veritas in eo. cùm loquitur mendacium, ex propriis loqui-*
„ *tur, quia mendax eſt, & pater eius* ε. cùm dicit homicidam eſſe ε Ioan. 8 v.
ab initio ſignificat hunc eius perpetuum eſſe conatum, ani- 44.
mas necare: circuire inſtar leonis rugientis & quærere quem
deuoret, vt ait D. Petrus. cùm addit veritatem in eo non eſſe,
docet fruſtrà quem cum illo paciſci, qui totus ex perfidiâ cō-
flatus eſt. Ideò cùm ſemper velit nocere; certò tenendum no-
bis,

bis, illum nullis blandicijs, obsequijs, aut cultu homini reconciliari, placari, aut deliniri: sed quando se beneuolum aut amicum fingit, tum maius malum hominibus moliri.

MONITIO III.

Ne iudices hoc negligant punire, aut dissimulent.

Pro libr. 5. sect. 4.

QVando confessarij incidunt in Prælatos, Principes aut Iudices, nimis lenes, & remissos, & negligentes in sectę huius exstirpatione: Monere illos debent, quòd sint à Deo constituti ad vindictam malorum, & sine causâ gladium non acceperint: quòd mala quę ex eorum negligentiâ orbi & Ecclesiæ inferuntur & gliscunt quotidiè, seuerissimè ab illis exigentur: quòd ad damnorum restaurationem teneantur. hoc peccatum directè & immediatè contra Maiestatem Dei tendere; & idcircò non magis licere Principi diuinam iniuriam remittere aut dissimulare, quàm Prętori licet sui Principis, vel militi sui Imperatoris. Legem illam veteris Testamenti; *Maleficos non patieris viuere* α, non esse dumtaxat iudicialem positiuâ, sed iudicialem iuris diuini & naturalis, & ideo non esse per legem Euangelij sublatam. Iudicibus inferioribus non licere vitæ securitatem reis huius delicti promittere, vt crimen spõtaneè confiteantur & socios detegãt: licere id solo summo iudici, qui lege superior, & ex causâ iustâ, & quando hoc euidẽs necessitas vel vtilitas reip. postulat. Meminerint, si qua damna per eorum conniuentiam aut negligentiam à maleficis subditi patiantur, si qui necentur, aut ad cõsortium criminis pertrahantur; sanguinem hunc à manibus eorum Deum requisiturum. Non hominis illos, sed Dei iudicia iudicare. Cauendũ ne fiant socij furum; & ne dum, vt Iosaphat, his qui oderunt Dominum amicitiâ iunguntur, iram Domini mereantur β. videant ne audiant terrificum illud Prophetæ dictum Regi Achaz; *Quia dimisisti virum dignum morte de manu tuâ, erit anima tua pro animâ eius, & populus tuus pro populo eius* γ. Qui denique falsis opinionibus, & erroneâ suâ existimatione decepti, conantur iudices abducere, à cognitione & vltione criminis

α Exod. 22.

β 2. Paral. 19. v. 2.

γ 3. Reg 20. v. 42.

nis huius; vel auctoritate, vel calumnijs, illi monendi vt resipiscant; ne & se conscios eiusdem delicti, vel fautores delinquentium, vel iustæ & Canonicæ contra hanc hęresim inquisitionis disturbatores & impedimẽta præbeant, cum periculo incurrendæ excommunicationis. *c. vt inquisitionis de hæretic. in 6.* Denique hos omnes honorem Dei negligere, & proinde solere à Deo negligi, & in maximas calamitates & ignominias abijci, iuxta cõminationẽ Heli Sacerdoti factã, *1. Reg. 2. v. 30.*

MONITIO IIII.

Superstitionibus vti quam noxium & execrandum.

QVi parui faciunt discere ritus superstitiosos & eos exercere; moneantur omnium superstitionũ & vanarũ obseruationum inuẽtorem esse Diabolũ; qui principio mundi statim in idololatriam ferè totum genus humanum pellexit. Sed cùm hoc eius imperiũ Dei filius destruxisset; *ad hoc enim apparuit filius Dei vt opera Diaboli destrueret* α; & paucis ante passionem diebus dixit: *nunc mundus iudicabitur, & Princeps huius mundi ejjcietur foras* β; & hic fuit scopus Apostolicæ per totum orbem prædicationis: & tamen cum imperio non fuisset imminuta vetus illa ambitio diuinitatis: pro illâ apertâ & clarâ idololatriâ penè extinctâ, tectam quandam specie pietatis & vtilitatis idololatriam inuexit, artium superstitiosarum cupiditatem & cultum. hanc ergo diram curiositatem inuenit, & propagauit, primò vt sic possessionem animarum qua vi crucis deiectus fuerat clanculum dolo malo recuperaret. Secundò vt homines hoc pacto primum & maximum pręceptũ, & votum religionis quo se Deo adstrinxerunt in baptismo violare assuescerent. 3. vt spem, quam homines in Deo habere debent, amittant, & eam collocent in rebus istis vanis, & idcò sint Deo maledicti; qui γ *odit obseruantes vanitates superuacuè.* 4. vt sic in lethale peccatum pertractos, leo rugiens δ deuoret, & decipiat hominem draco venenatus, quem Deus formauit ad illudendum ei ε. Hęc sunt cõmoda superstitiosarum obseruationũ, & qui eas colunt, aut amant do-

Confer cum lib. 3. parte posteriore.

α *1. Ioan. 3. v. 8.*

β *Ioann. 12. v. 31.*

γ *Psalm. 30. v. 7.*

δ *1. Pet. 2.*

ε *Ps. 103. 26.*

cent se non CHRISTI, sed Diaboli discipulos esse, & eius magisterium amare, in eius ludo doctos esse, & alienos à doctrinâ Ecclesiæ Catholicæ.

MONITIO V.

Vnde poterunt cognoscere an à dæmone effectus exspectetur, an à naturâ, an à Deo?

Vide libr. 3. par. poster. q. 1. 3 & 4. sect. 1.

MOnendi sunt rerum istarum ignari, Vanitatẽ & mendacium omne Deo displicerẽ qui veritas est: dæmoni verò placere, qui mendax est & pater mendacij. *Beatus vir* (ait Psalmista [a]) *cuius est nomen Domini spes eius, & non respexit in vanitates & insanias falsas.* Vanitatem verò dici quotiescunque homo facit vel dicit aliquid, boni consequendi, vel vitandi cuiuspiam mali causâ, quod vim nullam neque naturalem, neque supernaturalem obtinet, ad effectum intentum. v.g. si quis in flumine seminet, vel litus aret, dicendus est vanitatem operari; eo quod arandi & seminãdi finis seu effectus est messis & fructus perceptio, quem finem hæc eius actio nequit cõsequi. ita si quis vt capitis dolorem pellat, fasciâ lineâ, vel cartulâ albâ cingat tibiam, aut ægrum inter sarmentum diffissum perducat, vel palmo cingulum ægri metiatur; clarum est has actiones esse vanas & superstitiosas, quia nullam vim habent ad humorem noxium capiti molestum inde expellendum. Contrà si applicaretur capiti aqua rosacea, vel ad bilis expulsionem rubarbarum præbeatur, vel ad flegmata capite educenda per sternutationem comedatur sinapi, non erit vana obseruatio, sed licitum remedium, quia natura ad hoc vim hisce rebus insevit. Sic etiam verba nulla vim naturalem habent aliquid efficiendi more agentis physici: sed quædã verba vim habent operandi ex instituto Dei, & iste effectus est supernaturalis: quędam non tam vim habent supernaturaliter operandi, quàm putantur ab imperitis habere. Prioris generis sunt verba Sacramentorum, nempe collationis baptismi, consecrationis Eucharistię, absolutionis peccatorũ &c. hæc verba licitè vsurpantur à Sacerdotibus ad effectum, cuius causâ Sal-

[a] *Psal. 39. v. 5.*

uator

uator noſter illa inſtituit. Verùm ſi quis hæc verba ad aliam intentionem ſiue finem proferens transferret; eorum vſurpatio ſacrilega, vana, & ſuperſtitioſa foret; quia ad hunc effectum vim ſupernaturalem ea verba non acceperunt. Vana quoque eſt prolatio aliorum verborum, quæ non eſt ex vſu Catholicę Eccleſiæ recepta. Si quis itaque vana huiuſmodi vel verba vel facta adhibet, ſuperſtitioſus eſt, & Diabolicus eſt effectus operis; quod probatu non eſt difficile. Effectus iſte non eſt naturalis, quia quæ adhibuit media naturalem vim ad eum non habent; nec eſt miraculoſus & à Deo, quia teſtimonium illi nullum perhibet ſacra ſcriptura, nec Eccleſiæ Catholicæ conſuetudo aut doctrina. Procedit itaque ex occultâ quapiã ſpiritualis creaturæ operatione: non Angelicæ, quia Angeli ſemper faciunt Dei voluntatem, & cum Deo mendacium ac vanitatem omnem deteſtantur: reſtat, vt operentur hîc cacodæmones, ſuperſtitionis inuentores & amatores. Quare, qui hæc faciunt, Deum deſerunt, & dæmonis doctrinæ atque imperio ſe ſubijciunt, cuius auxilium expoſcunt, & operâ vtuntur.

MONITIO VI.

Quæ remedia tutiſſima.

SI quis afflictus vel vexatus ſit à maleficis ſeu à dæmonibus eorum operâ, & pro remedio vel conſilio confeſſarium conſulat: is illum inducat ad remedia Eccleſiæ conſueta. Theologi monent α. duo conſideranda, Deum qui hæc mala permittit, & Diabolum qui mala infert; nam nihil hic inferre poſſet, niſi ille permitteret. Quoad Deum, cauſæ cur permittat eſſe ſolent, vel peccata, vel probitas famulorum eius; propter peccata permittit vt puniat præterita, vel vt arceat à futuris alioqui: probitatis verò gratiâ permittit, vt magis humilientur, vel vt probetur eorum conſtantia & fides. ob has cauſas Deus dæmone vtitur, tanquam lictore aut carnifice bonorum. dæmon autem alium longè finem ſibi proponit, & Dei voluntatem ignarus exſequitur non cogitans hæc ad

α *Cyruelus lib. de ſuperſtit p. 2. c. 1.*

ſalutem humanam & gloriã diuinam à Deo dirigi, ſed conatur exſaturare malitiam ſuam,& odium explere nocendo hominibus,& ſimul ſi queat in ſuperſtitionem aliquam illos pertrahere. Itaque non poteſt ſalubrius conſilium iniri, quam quo quis & Dei voluntatem perficiat, & dæmonis proteruiam atque odium eludat. hoc autem præſtãt remedia Eccleſiaſtica.vt exempli causâ,ſi qua domus ſpectris aut aliâ dęmonum infeſtatione ſit inquieta, ſtatim inquilini conſcientiam excutiant, conterantur, & de peccatis confeſſionem inſtituant,& omnia de domo remoueãt quę Deo queant diſplicere; deuotè inſuper ſe Deo cõmendent, & Deiparæ,& Sanctis: & interea dũ durat vexatio quotidie mane ac veſperi Sacerdos quiſpiam habitu Sacerdotali indutus, cum ſtolâ, cruce, & aquâ benedictâ accedat,& luſtret omnia domus cubicula & loca alia,recitans deuotè,Pſalmum; *Qui habitat in adiutorio altiſſimi*; & Euangelium S. Ioannis, *In principio erat Verbum*,& alias precationes pias; & exorciſmos qui Dominicis diebus in benedictione aquæ contra dæmonum vim & inſidias leguntur: ponantur per ſingula præcipua domus loca rami Palmarum benedicti,& candelæ benedictæ; iubeantur dici Miſſę à viris pijs & Deum timentibus pro quiete familię illius, & vt Dei ira ceſſet,& mittat cuſtodem Angelum ſuum, qui domo illâ dæmonem exturbet: caueant autem ne cum dæmone ſermonem vllum miſceant,vel loquenti quidquam reſpondeãt: multoque magis caueant ne quem Magum,aut vlla ſuperſtitioſa vexationi reprimẽdæ remedia accerſant. Sed magnâ ſpe & fiduciâ in Deum,miſericordiam eius ſummâ cum pietiâ præſtolentur. [*Sic Cyruelus d.c.* 1. *in fine*. Sed hæc remedia fuſiùs nobis nunc ſunt probanda.

MONITIO VII.

Pro ijs qui curioſi ſunt diuinationum,& ſecretorum.

Vide lib. 4. q. 4. & ſequ.

TAles moneãtur,etſi deſideriũ ſciendi (teſte philoſopho) cunctis naturale ſit; tamẽ id moderandum eſt habenis legis Dei,& rectæ rationis; quibus niſi frenetur, infrenis equi more

more nos cupiditas hæc in præceps abripiat. Legi diuinæ & rectæ rationi consentanea regula est, Non velle aut conari scire quæ lumine naturæ scire non possumus, & Diuinâ solũmodò reuelatione sciri queunt: & in illis ipsis quorum scientiam possumus labore nostro, aut industriâ consequi, rectũ & probum discendi modum tenere, ne Regiam tutãque viã deserentes inani labore quærendi defatigemur, & per inuia ac deuia ablati optatam metam nunquã cursu contingamus. hęc docemur à Spiritusancto, cuius sunt ista; *Sicut qui mel multum* „ *comedit, non est ei bonum: sic qui scrutator est maiestatis opprime-* „ *tur à gloria* α. & alio loco; *Altiora te ne quæsieris & fortiora te* α Prouer. 25. „ *ne scrutatus fueris: sed quæ præcepit tibi Deus illa cogita semper,* v. 17. „ *& in pluribus operibus eius ne fueris curiosus. non est enim tibi* „ *necessarium, ea quæ abscondita sunt videre oculus tuis. In super-* „ *uacuis rebus noli scrutari multipliciter. Plurima enim super* „ *sensum hominum ostensa sunt tibi. Multos enim supplantauit* „ *suspicio illorum & in vanitate detinuit sensus illorum* β. Mysteria fidei & salutis nobis fide credenda sunt, & à Deo reuelata fuerunt Ecclesiæ suæ. Alia occulta quædam Deus nulli reuelat sed sibi reseruat, vt secreta cordium, futura merè contingentia &c. & hæc citra reuelationem sciri arte vel scientiâ vllâ nequeunt. Et hęc conari scire est vanum & inane; & artes ad hoc nitentes sunt superstitiosæ. Aliæ res sciri possunt studio, disciplinâ & experientiâ; in his cauendum ne sine labore, aut vsu, vel doctore, ea conemur scire per media illicita, vt sunt ars Notoria & similes dininationes, de quibus egimus toto lib. 4. Harum rerum talem scientiam à dæmone infundi seu tradi patet, ex rebus quas prædicunt; quas cum nequeant scire luce naturæ, nec acceperint diuinâ reuelatione; consequens est ea discere à dæmone: qui (vt foueat superstitionem) eo quod vtantur signis ab ipso institutis, etiam ignaris nec sentientibus illis phantasiam mouet vt hoc vel illud dicant, vt docet D. Augustinus *lib. 2. de doctr. Christianâ.* vnde sequitur eum qui vult huiusmodi scire, consentire in magisterium diaboli, seque eius disciplinæ

β Ecclesiast. 3. v. 22.

næ tradere, & Deum doctorem atque Dominum deserere, & à fide apostatare.

MONITIO VIII.

Pro ijs qui scientiam infusam affectant certis ritibus sine labore &c.

MOnendi primò, curiositatem sciendi non necessaria, nō modo non vtilem, sed valdè noxiam esse solere. Spiritum sapientiæ & intellectus à solo Deo exspectandum; quo non qui volunt, sed quos placet, solet implere. *Melior est homo* ait Ecclesiasticus, *qui minuitur sapientiâ, & deficiens sensu in timore; quàm qui abundat sensu, & transgreditur legem altissimi.*] Et verissimum illud D. Hieronymi, nescio vbi; *Melius est nescire aliquid, quam cum periculo (scilicet animæ) discere.* vt & illud *Prosperi*; Non sunt scrutanda, quæ Deus occulta esse voluit; quæ autem manifesta fecit non sunt negligenda: ne & in illis illicitè curiosi, & in his damnabiliter inueniantur ingrati. De altitudine discretionis Dei non conturbabitur cor humilitatis nostræ, si firmâ & stabili fide tenebit; omne iudicium Dei iustum esse secretum: vt vbi inuestigari non potest quare ita iudicet, sufficiat scire quis iudicet. Lauda & venerare quod agitur, quia tuum est nescire cur agitur.] Sanè scrutatores huiusmodi diuinorum secretorum, mergi solent inuadabili profundo. Nec minus periculosum est nouos sciendi modos, quàm nouas doctrinas inuenire, de quibus ab Apostolo prænoniti sumus fore, qui sectarentur *doctrinas dæmoniorum.* quid aliud faciunt qui doctoribus dæmonibus vtuntur? Audiant Chrysostomum explicantem illud Saluatoris, *obmutesce & exi ab homine*; Salutiferum hoc nobis (ait) dogma datur, ne credamus dæmonibus, quantumcunque denuncient veritatem.] caueant ne *irritent Deum in adinuentionibus suis & multiplicetur in eis ruina.* Caueant ne, quod deplorat Richardus Victorinus; Veritatem quærant non in veritate, sed in vanitate: quæsitam inueniant non ad veritatem, sed ad vanitatem, & quod miserrimum est, in verbis vitæ lucra mortis negotien-

e. 19. v. 21.

de gent. vocat.

1. Timot. 4. v. 1.

Mar. 1. v. 21.

Ps. 105. v. 28.

negotientur.

Præterea tales admonendi sunt, subesse periculum superstitionis,& tentationis Dei. Nam qui scientiam quęrunt,modis insolitis,vtrique se periculo exponunt. Naturaliter scientiæ paullatim successu temporis, lectione, auditione,& experientiâ acquiruntur (vt rectè Aristoteles α): petere à Deo vt infundat, sicut Danieli & Salomoni fecit, est petere vt sine necessitate miraculum edat;quod est tentare Deum. Adhibere orationes aut alia ad hoc non instituta à Deo aut Ecclesiâ, est vanitatem quærere & mendacium diligere (vt ait Psalmista)& proinde superstitiosum. Orandus itaque Deus,& nobis simul naturali conatu elaborandum. Nam facientes Deus adiuuat. Periculum magnum est ne *arti memoriæ* (quæ tradi potest præceptis locorum & cellularum ad hoc accommodatis)aliquid superstitionum *artis Notoriæ* admisceatur: hoc ergo vt caueant, monendi. *lib. 4 phys.*

MONITIO IX.

Pro ijs qui sunt cupidi corporeæ salutis, honoris, aut pecuniæ, aut gratiæ acquirendæ vel recuperandæ, & ad hoc vtuntur medijs suspectis Salmatorum, seu Salutatorum, de quibus actum *lib. 1. c. 3. q 4. vel etiam Periaptorum*, de quibus *ibid. ca. 4. q. 5.*

INculcanda diligenter illis est hæc regula; In omni ægritudine, aut iacturâ bonorum fortunæ vel corporis, quæ solent hominibus à Deo, vt flagella peccatorum,& mala pœnæ infligi; seruos Dei ad duo debere præsidia confugere. Primò quærere & inuestigare modos,& remedia cuncta, quæ naturalis ratio hominem docet, vt se hoc periculo vel noxâ liberet. Secundo, sedulò & feruenter commendare Deo & sanctis personam suam,familiam,& bona, & orare, vt cælesti suâ ope & liberalitate suppleat,& præstet,id quod humana imbecillitas nequit consequi. Quoad primum ergò moneantur adhibere humanam naturalemque diligentiam,ipsi per se sibi non deesse; & prudentiores consulere; quoad valetudinem, pharma- *Iunge hæc ij quæ dicta i 6 cap. 2. lib. 3. sect. 8. q. & lib. 4. p. 2. q. 4. sect. 3*

pharmacopolas,medicos,chirurgos : quoad iacturam aliorũ bonorum,amicos, & alios qui prudentiâ, & vſu, experientiaque pollent. Quoad ſecundum, ſeu ſpiritualem diligentiam; confugiant ad orationes,ieiunia,& charitatis opera; confidãt in Deo,ſperent ab eo remedium;curent orari à perſonis pijs, religioſiſque;miſſas ad eam intentionem dici; denique omni ſtudio conentur Deo quàm maximè placere. talibus enim hoſtijs placatur Deus. docet nos hoc ipſum S.S.in Eccleſiaſtico; *Honora a medicum propter neceſſitatem. Etenim creauit illum altiſſimus. A Deo eſt enim omnis medela, & à Rege accipiet donationem. Altiſſimus creauit de terrâ medicinam, & vir prudens non abhorrebit illam. Ad agnitionem hominum virtus illorũ, & dedit hominibus ſcientiam altiſſimus, honorari in mirabilibus, in his curans mitigabit dolorem, & vnguentarius faciet pigmenta ſuauitatis, & vnctiones conficiet ſanitatis.*] En primum quòd diximus de diligentia naturali: de altero, nempe morali diligentiâ,ſequitur; *Fili in tuâ infirmitate non deſpicias te ipſum, ſed ora Dominum & ipſe curabit te. Auerte à delicto, et dirige manus,et ab omni delicto munda cor tuum.* Hoc intelligendum de omni damno quorumcunque bonorum. Igitur cùm hæc homo præſtiterit,patiẽter ferat, & voluntatem ſuam diuinę ſubijciat,certus,ſe,ſi expediat magis,liberandum;ſi non liberetur, id ſibi vtilius eſſe. Moneantur,ſi alijs illicitis remedijs conentur vti,tum illos à Deo,quo inuito conantur ſanari,ad dæmonem confugere. Malè etiam ſibi conſulunt,quia perdunt fructum patientiæ,qui maior eſt & melior cunctis corporis aut fortunæ bonis. ſtulti ſunt,quia vt corpus ſanent, animam necant. Quid ſtultius & impudentius, quàm ſi Deo dicerent; Quia tu me ſanare non vis, transfugiam ad hoſtem tuum, & ab illo ſalutem petam? hoc non verbis, ſed pertinaci conatu dicunt. Hi tandem adeò diuinam iram inflammant pertinaci cupiditate,vt Deus ad eorum ſummum malũ ſinat illos,quod expetunt, ope dæmonis conſequi. Sed dies veniet, quando intelligent longè ſibi vtilius fuiſſe morbo affligi, imò & per ſummos diuturno tempore cruciatus emori, quàm ſuperſti-

Eccleſiaſt.38. in princ.

perſtitioſis artibus ſanari.

MONITIO X.

De exorciſatoribus, ſeu coniuratoribus energumenorum.

Vide li. 6. c. 2. q. 3. ſect. 3. litt. Y. & li. 2. q. 30.

QVoniam nonnullis in locis multi abuſus irrepſere in exorciſmos legitimos & Catholicos, cõtra Apoſtolicæ Romanæ Eccleſię conſuetudinem; quædã monendi ſunt, quibus harum rerum inſpectio & cura incumbit. Suppono, Saluatorẽ noſtrum dediſſe ſponſæ ſuę Eccleſiæ poteſtatem dęmonia de corporibus pellendi, *Luc. 10. v. 19. & Mar. 16. v. 17.* hanc poteſtatẽ verò ab Eccleſiâ conceſſam dũtaxat clericis; & nõ omnibus, ſed Epiſcopis, Sacerdotibus, Diaconis, Subdiaconis, & exorciſtis tantum. Vnde apparet ijs qui ſaltem *Exorciſtarum* in gradu non ſunt, hanc facultatem non competere iure ordinario: ideoque neceſſe eſſe, vt qui illam velit contendere ſibi datam & conceſſam à Deo, is extraordinarij iuris ſeu priuilegij documenta debeat oſtendere talia, vt iudicio Eccleſię idonea cenſeantur. Quoad eos verò qui hoc officium iure ordinario acceperunt, non plus poteſtatis vni competit hac in re, quam alteri; niſi quòd honeſtas & recta Eccleſiæ conſuetudo poſtulat, vt coram ſuperioris ordinis clerico, minoris gradus clericus ipſo id inuito non attentet.

Ex his ſequitur ſuſpectos eſſe pacti dæmoniaci, primò laicos, ſeu clericos non præditos ordine Exorciſtarum, qui hoc munus quaſi ex officio, aut peculiari gratiâ donóue Dei vſurpant: illos quoque clericos, & religioſos, qui quaſi ſibi peculiare vindicant, dicentes, ad exorciſandum, plus virtutis naturalis vel ſupernaturalis ſibi eſſe, quam ceteris eiuſdem ordinis aut gradus.

Solent huiuſmodi, peculiares exorciſandi formulas & ritus habere, diuerſos à communis Eccleſiæ ritibus & formulis; quæ ſunt diligenter ab Epiſcopis examinandę, & non permittendæ facilè, niſi iudicio piorum & Doctorum virorum ſint approbatæ. Vehemens ſuſpicio eſt, his eſſe pactum cũ dęmonibus, vt talibus obſeruantijs ſe fingant compelli exire.

Causa dæmoni est, quia dum isti sic publicè coniurant, semper in frequenti coronâ adstantiũ aliquid lucri facit. Accedũt multi, vt sermones, quos vltrò citroque miscent exorcisator & diabolus, audiant. gaudet dęmon, quia solet aliquos fidei aut morũ errores spargere, aut saltem impetrare vt faciant aliqua superstitiosa, vana, ociosáue; diffamat innocentes, nocentium occulta crimina reuelat, vt malè de illis suspicentur ceteri; instigat quosdam ad carnalia, quosdã ad auaritiã dictis suis; bonos fingit se timere, vt impellat in superbiam. Monendi ergo vt abstineãt exorcisatores superfluis colloquijs, & terminis illis actuum iudiciariorum, quibus iubent dęmonẽ nunc exire, & iterum se iudicio postea tali die sistere. 2. vt abstineant formulis illis nouis & insolitis ac secretis, & non approbatis Ecclesiæ iudicio. 3. vt ad exemplum CHRISTI α paucis iubeãt Dæmonem tacere & exire, nec garriendi præbeant vel causam vel potestatem. Videntur autem monendi quoque Prælati & Iudices Ecclesiastici, ne in diocœsibus suis permittant esse aliquos priuatos, qui quasi ex officio & virtute peculiari exorcisent. Nam hoc est officium proprium pastorum Ecclesiæ; & in eorum absentiâ cunctorum qui saltem ordine exorcistarum præditi sunt; qui non vim naturalem, sed supernaturalem ad hoc in Sacramento Ordinis acceperunt. Priuati verò monendi sunt vt à pseudo exorcistis huiusmodi sibi caueant, neque accedant ad eorum conuentus; quia cùm Deus prohibuerit ne pythones audiamus β, hoc etiam prohibuit ne energumenorum huiusmodi in corporibus loquentes dęmones auscultemus: item si forte accesserint monendi sunt omnes, ne quam mendacij patri fidem præstent, nęue quid faciant eorum, quæ ille pręcipit facienda quia ipse præcepit, maximè quando mentitur se defuncti animam esse: quod semper est falsum. Si iubet faciamus aliquid, ad quod faciendum lege iustitiæ vel charitatis astringebamur; id faciendum etiam illo nihil dicente fuit; si aliquid boni, ad quod non tenebamur, quod facere sit meritorium, licebit facere, quia naturâ suâ licitum & meritorium erat. Tutiùs tamen foret aliquando

α *Luc. 4. v. 35.*

β *Deut. 18. v. 11.*

quando ista secundi generis commutare in alia, vel prętermittere; ne quid fraudis insit in dæmonis consilio vel iussu, quod nō videamus. Moneantur ipse exorcista non minùs quā ceteri, nihil curiositatis aut discendi causâ dæmonem interrogare, aut ab eo exquirere, licet id honestissimum sit & vtile videatur: quia non licet familiaritatem cum eo instituere, vel eius discipulum esse, vel eius consilium, aut auxilium petere. Nisi si forte, virtute CHRISTI, vi cogatur & iubeatur dicere veri aliquid, quod ad spiritualem salutem adstantium prudēs & pius exorcista meritò iudicet pertinere, vt videmus CHRISTVM *Luc. 8.* nomen dęmonis interrogasse: vnde consuetudo inualuit nomen dęmonis exquirendi.

Quoad ipsum exorcismi modum moneantur sequi Pastorale suum: sed priùs medicorum iudicium audiant, an videatur verè energumenus.

Hæc quę dixi de energumenorum exorcistis pleraque locum habent etiam in exorcistis nubium, quę tempestates & procellas, grandinesque adducturæ videntur; item ijs, qui cōiurant seu exorcisant locustas, & alia infecta agris damnosa: de quibus quæ peculiaria sunt proximo monito expediam.

MONITIO XI.

De coniuratoribus nubium & infectorum.

QVoad nubium coniuratores, qui iactitant se vim habere nubes à certis locis expellendi repellendique; eorum iactantia facilè conuincitur. primò, si interrogentur, an nubes illæ sint naturalibus ex caussis ortæ, an ex maleficio & operâ dæmonis? si dicant ex naturalibus caussis; ergo exorcismus fertur contra Naturæ auctorem Deum; quod blasphemum & sacrilegum; & vim habeat naturalem contra nubes necesse est, aut supernaturalem. Supernaturalem, non accepit à Deo, qui sibi contrarius non est; nec à bonis Angelis: ergo à dæmonis ope vis illa prouenit: si nubem dicant ex maleficio ortam & moueri à dæmone. Vnde sciunt, nisi ex pacto? Secundò interrogentur, si notitiam habent & potentiam pellendi

vide libr. 6. c. 2. litt. B. & lib. 4. p. 2. q. 4. sect. 8. & vide Martin. de Arles lib. de superstit. paullo ante med.

malas nubes,cur non etiã norunt & possunt adducere & euocare,tempore squaloris ac siccitatis, in agros nubes bonas & salutares? Tertiò cur non etiam fulmina & ignem de cœlo cadentem, ac incendijs domos absumentem, valeant arcere aut exstinguere? 4.cur non sciant etiam coniurare ventorum turbines,& aquarum eluuiones,quibus sata & domus, & arbores,sternuntur & abripiuntur? nam vt nubes illas aliquando à malis Angelis permittẽte Deo formantur & immittuntur,sic & alia ista,vt ex Iobi sacrâ historiâ docemur. cur igitur si ad hominum commune bonum hæc ars aut potestas à Deo illis tributa,cur beneficẽtia Dei ad vnum hoc ab illis restringitur? Vnde apparet illos hæc ex pacto operari. Moneantur itaque ceteri,vt ab eorum consortio abstineant,& ne tales exorcistas suspectos vel pretio vel prece conducant: sed vtantur contra nubes huiusmodi armis consuetis Ecclesiæ,nempe benedictiones,preces, letanias,, vitæ emendationem, & opera pia,ac satisfactoria,ieiunij,disciplinarum &c.adhibeant; quæ remedia etiam sunt vtilia contra cetera illa quę diximus mala & pericula. Parochi locorum indicant & celebrent processiones,& sacrum canant pro serenitatis & fertilitatis impetratione,& irâ Dei auertendâ. Cantentur in templo deuotè Psalmi accommodati, vt *Canticum graduum*, *Miserere mei Deus*, *Qui habitat in adiutorio altissimi*, *Libera me de inimicis Deus meus*.& *Deus misereatur nostri*,& similes.Legantur Euangelia accommodata,vt de sedatâ à Christo maris tempestate;fiat processio per claustrum Ecclesiæ; canantur Letaniæ,& recitentur collectæ proposito seruientes ; inuocentur Sancti loci patroni,& quorum illic reliquiæ honorantur: quas tamẽ tutius fortassis & honestius sit foràs in tempestatem & pluuiam non proferre , præsertim Venerabile Sacramentum (quanquam deuotionem id citrà irreuerentiæ & iacturæ periculum facientium,pro more regionis putem seruandam) & hæc omnia intra templi ambitum perficere, vbi & minor distractio,& deuotio maior esse solet:nec minùs audiet Deus in templo quàm foris:cauendũ verò maximè, ne cum nubibus collo-

colloquia instituantur; sed sermo omnis cũ Sanctis & Deo sit. Mensibus autem quibus solent hæ noxiæ nubes esse frequẽtiores, vt Vernis & Auctumnalibus; ascẽdant parochi quotidie manè turrim templi, vnde agros parochię queant intueri, & non coniurent aërem, sed benedicant agris & terminis suę diocęsis, recitent psalmos aliquot, euangelia, & collectas, & aquam benedictam more solito in aërẽ & terram iaciãt: & meridiano tempore campanam pulsent; vt parochiani ad templũ veniãt Deũ oraturi, vt fructus terræ Deus conseruet. Campanę quoque pulsentur: qua de re, actum li. 6. c. 2. q. 3. sect. 3. FF.

Alij sunt, qui vindicant sibi artem quãdam aut potestatem peculiarem, vt à Deo cõcessam, expellendi necandiq; campi bruchos, locustas, cantaros, & alia insecta atque vermina, quæ fructus, & radices, & semina depascuntur, & spem agricolarũ deludunt: & tales multis in locis solent à rusticis quotannis magno pretio accersiri. Praxis esse solet huiusmodi. Impostor iste se iudicem constituit, comparent corã eo duo procuratores, vnus causam populi agens fungitur vice accusatoris: alius à vicario Episcopi, vel regio officiato loci constitutus vicem subit rei, pro locustis seu alijs insectis. litẽ contestantur, & seruantur processus ordinarij omnes tricæ & morę ac dilatorij termini. tandem in causâ cõcluditur, & bellus Iudex fert sententiam, quâ insecta illa iubet intra certum dierum spaciũ terminis illius territorij excedere sub pęnâ excommunicationis latæ sententiæ &c. Superstitio hîc apertior est, quàm vt queat tegi. Quare monet Ciruelus (è quo pleraque superiora monita ferè desumpsi) vnanimiter omnes sanctos Doctores hæc damnare, eo quòd lis instituatur cum creaturâ irrationali, quæ quid agatur nec scit, nec sentit, nec potest intelligere: & cùm illa insecta naturaliter nascantur, iniusta est excõmunicatio nec mortaliter nec venialiter peccantium: blasphemũ verò est hanc sacram Ecclesię censuram sic derisui & ludibrio habere, non secus ac si quis sub pænâ excommunicationis iuberet canibus ne latrarent, & lupis ne vlularent, aut vulpẽ absolueret à rapinis gallinarum &c. denique constat omnia hæc

p. 3. de superstit. c. 10.

acta iudiciaria nec naturalem, nec ſupernaturalem vim habere contra huiuſmodi inſecta. *Vide quæ fuſius diſputata contra Malleolum lib. 3. p. 2. q. 4. ſect. 9.* Moneantur vti potius remedijs tũ Eccleſiaſticis tum naturalibus. Naturalia docent libri Geoponicorum, vt v. g. ſolum vinearum ſæpe expurgare euulſis omnibus herbis vineæ innaſcentibus; ipſos truncos & ramos vinearum diligenter putare, & aliquando decorticare, & falculę aliorũque ferramentorũ, quibus vtuntur, ferrum inungere vrſi pinguedine, aut ſaltẽ aceto forti cõtuſis allijs cõmiſto: excutere inſecta, ſuppoſitis lãcibus vel teſtis aceto alliato plenis; folia præſcindere in quibus ſunt ſemina verminum; & ſi iam in folliculis ſunt ſemina, folliculos ablatos extra vineas cremare; caprifici radices appendere vitibus; ſuffumigare vites & arbores cerâ & ſulfure accenſis, & vento capto qui diſpergat fumum per vineam & agros; vel alijs etiam ſimilibus vti acribus & grauibus ſuffitibus: ſepelire in horto, vel vineâ, tribus aut pluribus locis inteſtina pecorũ, ita vt pars non exigua emineat ſupra terrã: & cùm eo confluxerint inſecta, ſimul illic igne exurere, & alia quæ norunt boni olitores, vinitores, & agricolæ. Pro Eccleſiaſtico remedio, licebit illud deſumere ex ſequenti hiſtoriâ, quam idem Ciruelus memorat. Multis olim annis, Cantabriam, totãque Hiſpaniam Tarraconẽſem infeſtatam à vermibus fuiſſe, qui quotannis fructus omnes terræ abſumebant. Miſêre itaque Cantabri, & Celtiberi ad Sedem Apoſtolicam petentes conſiliũ, quid facto foret opus. Motus eorũ precibus Pont. Rom. eo miſit Legatũ Epiſcopũ Oſtienſem nomine Gregorium, virũ eximiâ prudentiâ & ſanctitate: Qui vt in Hiſpanias aduenit crebris concionibus populos illos à vitijs varijs ad ſeriam pœnitentiam perduxit, præſertim publicorum flagitiorũ: poſtea inſtituit fieri proceſſiones publicas ſæuientium in tergum flagellis: indixit aliquot dierum eleemoſynas, ieiunia, preceſque: demum veſtitus ornatu Pontificio Miſſas in altari portatili in ipſis agris dixit, qui magis erant calamitoſi. ſic fugauit necauitque multitudinem inſectorum, adeò vt multis poſt annis immunes omninò agri fuerint.

fuerint. Solent in his partibus Sancti huius opem implorare: onsultumque fuerit alijs quoque locis hanc eius methodum exemplum sequi.

MONITIO XII.

Quæ cauenda in precibus & orationibus vanæ obseruantiæ

ORationum quoque Sanctitatem Diabolus multis superstitiosis circumstantijs solet violare : aliquando violat malo fine proposito, vt cùm quis orat aut celebrari curat missam ad exitium alicuius; aut vano, vt ad sciendum aliquid boni successus &c. Moneantur ergo in orationibus attendere ad sequentia axiomata. *vide lib. 6. c. 2. q. 3. sect. 3. litt. Z. & li. 3. par. poster. q. 4. sect. 2. & sect. 8. & 9.*

Primum peccatum orationis est ratione materiæ, quando petuntur res illicitæ aut noxiæ; quæ repugnant honori aut præceptis Dei, aut caritati proximi : aut quando res indifferentes (verbi gratia, diuitiæ, honor, doctrina &c.) petuntur absolutè, aut pertinaciter nimisque instanter; aut quando petuntur instanter res, de quibus iustum dubium est an sint homini ad salutem profuturæ.

Secundum est ratione formæ, quando continent verba vel sensus verborum aliquid falsum, mendax, fidei, vel naturali rationi contrarium; vel nomina barbara, & ignota, aut nugas & ineptias; quia hæc omnia sapiunt blasphemiam.

Tertium peccatum est ratione modi seu cerimoniarum, quæ adhibentur; quando illæ sunt vanæ & præter vel contra communem Ecclesiæ consuetudinem: vt si necessariò debeãt fieri certo statu corporis, certis horis vel diebus non interruptis, brachijs certo modo expansis, oculis in certum locum defixis, cum tot candelis talis vel talis coloris: & similibus, existimando circumstantias has ad effectum aliquid conferre naturalis vel supernaturalis virtutis.

Contra hæc peccata adhortandi sunt homines, vt firmiter apud animum suum statuant, nec velle malum vllum vitare, nec velle boni quidquam consequi vel retinere, per vlla media illicita, vana, aut superstitiosa. 2. Postquam diuinum auxilium

liũ seriò implorant, conentur suam voluntatẽ diuinæ prorsùs cõformare, sibique certò persuadeant quicquid eis acciderit, id à Dei prouidentiâ procedere, & ipsis esse longè vtilissimũ. 3. certò credant, quando Deus illis non concedit, quod postulant, id paterno Deum pium & misericordem animo facere, quoniam hoc illis non expediat. sicut solet medicus ægro multa subtrahere & denegare, non inuidiâ nec sæuitiâ, sed beniuolentiâ & sapientiâ. 4. Non apponant missis, quas ad intentionem suam dici curabunt, vllum numerum aut determinationem, loci, diei, candelarum &c. ex hoc capite damnantur Missæ quas vocant tricenarias reuelatas, & clausas; missas Comitis; missas S. Amatoris, contra quas disserit D. Vincentius Ferrerius *hom. 4. Dominicæ. 4. in Aduen.* Ex dictis etiam damnantur orationes, in quarum titulis præscribitur certus dierum numerus, quo exacto sint exoraturi; contra illud præstantis viduæ Iudith. 8. v. 12. *Qui estis vos qui tentatis Dominum? Non est iste sermo, qui misericordiam prouocet: sed potiùs qui iram excitet, & furorem accẽdat. Posuistis vos tempus miserationis Domini, & in arbitrium vestrum diem constituistis ei.* necnon orationes, quibus petunt à CHRISTO, Deiparâ vel sanctis reuelationes aut apparitiones, quia hoc est plenũ periculi ac deceptionis, audaciæ, curiositatis ac præsumptionis; quẽadmodum etiam orare vt significent eis diem & horam obitus, & istis insuper inculcandum illud Thomæ de Kempis, Quid faceres si scires? nunc ita viue vt securus horam illam exspectes. Hæc sufficiant: sunt enim cataplasmata contra superstitionũ præcipuos fontes causasque. reliqua ex toto petenda sunt opere,

IN QVO QVÆCVMQ. SCRIPSI; EA CVNCTA S.A. ET C.R. ECCLESIÆ IVDICIO, ET PIORVM THEOLOGOR. CENSVRÆ SVBIICIO: SI QVID IGNARO ELAPSVM, QVOD ECCLESIÆ MINVS PROBETVR, IMPROBO, DAMNO, ET PRO NON SCRIPTO HABERI VOLO,

MARTINVS DELRIO,
SOCIET. IESV PRESBYTER.

FINIS.

INDEX RERVM ET VERBORVM LIB. V. ET VI.

A

Abiuratio quid, quando, & quo modo facienda. 82. MM.
Abiurandi formulæ. 84. MM
Ablutio non est Sacramentum baptismi. 225. M
Aborsum procurantes vt venefici puniendi. 96. SS
Abracadabra. 184. B
Absolutio quid operetur. 8. E
Absolutio quomodo impendenda maleficis, & qui absoluere possint de hoc crimine. 168. cum seq. H
Absolutioni quando locus, eius species, & praxis. 86. OO
Absolutus definitiuè quis cẽsendus. 87. OO
Absolutus in vno foro definitiuè, adhuc potest in alio puniri. 87. OO
Accusatio quid, 52. AA
Accusare in hoc crimine an possint omnes inhabiles. 53. AA
Accusatio post capturam. 60. DD
Accusator ad quid teneatur. 53. AA
Actus omnes in amotione signi perpensi. 218. AA
Adamas. 232, N
S. Adelinus. 262. Y
Admonitio legitima quæ. 38. R
Aegidius Santarenus, ex mago quopacto conuersus. 270. AA.
Aegidius Netteletus. 260. V
Aegyptij vxor videbatur vacca. 258. S
Aequiuocationum licitarum exempla. 75. II.
Aeris crepitu gentiles magica dispellebant. 296. FF.
Affligi melius aliquando quam nihil aduersi sentire. 296. GG
Agnus Dei. 71. HH 285. DD
Agni Dei cerei vis 249. R. 286. cum seq. EE
Agnorum Dei materia, & benedictio, & vis. 305. B
Agrippa. 11. F
Albæ Nymphæ. 237. O
Albertus Archidux Caletum expugnauit. 22. M
Albiensium hæreticorum falsa miracula. 254. S
Alia tusa. 232. N
Allobrogis mulierculæ hypocrisis magica & iudicium. 116. AAA
Amatoriarum litterarum damnum. 213. L
Ambitionis pæna. 257. & 258. S
Amicitia cum nominante. 21. M
Amnij gestatio. 182. B
Amoris carnalis pæna. 249. R
A more improbo quopacto quædam liberata 286. DD.
Anatolius & socij Magi. 118. AAA
Angeli custodis inuocatio & auxilium contra maleficia. 269
Angelicę Salutationis vis. 247 P. 248. R
Antropophagia Sortiariorum. 106. XX
D. Antonius maleficio lædi non potuit. 236. O
Anum hirci maleficæ osculantur. 106. XX
Anzerma. 239. P
Apamenum spectrum. 283. DD
Apocomenses liberati à maleficio dęmonum 283. DD
Apostasia maleficorum. 100. VV
Apostata à fide degradandus. 110. YY
Apostasiæ à religione pæna. 250. R
Apostasiæ crimen enormissimum. 322. L
Apostasiam cogitāti insidiatur diabolus. 293.
Appellationi à tortura quando deferendum. 62. DD
Aqua lustralis cur sæpe non prosit contra dæmones. 247. R
Aqua lustralis strigum. 135.
Aqua piacularis 292. EE
Aquæ benedictæ vsus contra maleficia quis superstitiosus. 192. D
Aquæ benedictæ vis. 247. P. 249. R. 262. Y 282. cum seqq.
Arabæ puellæ energumenæ curatio. 251. R
Arbitrium quomodo iudici moderandū. 93.

Arbitrium iudicis quo pacto moderandum. 2 A. & an liceat pœnam augere vel minuere pro arbitrio. 3. B. arbitrarias hodie pœnas esse, quomodo intelligendum. *ibid.*
Areuali sententia defensa contra Banes. 38. R
Argenti viui pulueres. 232. N
S. Arnulfus Episcopus Suessionens. 248, R
Aronensis sacerdotis cum diabolo colloquiũ & victoria. 278 BB.
Asinini pulli philtrum. 42. T
Asini siluatici vngula. 232. N. 233. N
Assassinorum pœnæ. 113. YY
Assassinis similes & pro talibus habendi malefici. 110. YY
S. Athanasia. 248. R
Atrebatensiũ strigarũ historia. 136. cum seqq
Autunionensis inquisitio. 134.
Auri aues obscœnæ. 239. P
Auriti testis quæ auctoritas. 48. Y
Austriacus nobilis quomodo à spectris & amore væsano sit liberatus. 249. R
B Auxentius archimandrita. 260. V
Baaras. 230. N
Baptismi vis. 217. P
Baptismus sortiariorum. 105. XX
Baptizatio & rebaptizat. imaginũ magica 91
Basilius Magus finxit monachari, & combustus. 116. AAA
Bauarica fœmina dæmoni deuota, quopacto liberata. 249. R
Beelzebub adorant sagæ in hirci specie. 106
Bellum inter hominem & dæmonem à Deo indictum. 322 L
Benedictæ aquę infusio. 67. GG. ceræ benedictę. 70.
Benedicti olei vis. 262. Y
Benedictio aliquando vocatur baptismus. 295
Benedictio maleficarum vitanda. 195. F
Benedictio ciborũ pro energumenis. 162. Y
Benedicere maleficiatis an iubendæ maleficæ. 203 H
D. Bernardi miraculum. 252. S
Bezæ mendacium pro concione. 136.
D. Blasij veneratio. 132. B
Blasphemijs dæmon non abigitur. 177. A
Brenes hommes. 126.
Brunensis mulieris liberatio. 265. Z
Bingensis fœmina liberata à dæmone 241. P
Burdigalensis Parlamenti iudiciũ. 134. & seq.
Burdegalensis puellæ sagæ confessio. 166. G
Burgensis hidalgui cum spectro pugna. 187. B
Burgus in Breissia. 110. AAA
Butis oraculum. 181. A

CAdaueris sanguinátis indicium. 44. V
Cadauera exhumant Lamię. 106. XX
Caleti quid mirum acciderit. 22. M
Cærimoniarum institutio penes Ecclesiam. 310. F. vis. ibid. & 311
Calicis Sancti vis. 252. S
Calidius Loseus patronus maleficorum. 35. R
Calumniator ad quid teneatur. 53. AA
Caluinistæ. 284. DD
Caluinistarum fastus. 316. I
Campanarum nomen vnde & origo. 295. FF
cur nomen eis imponatur. ibid.
Campanarum pulsatio dęmoni exosa & quare, & exempla prodesse contra vim diabolicam. 293. FF
Campanas nõ baptizari sed benedici. 295. FF
Cameleontis hepar. 233. N
Candelæ piceæ dęmoni à sagis offerũtur. 106
Canis nigræ medicamenta. 231. N
Canonum contemptores non iurisconsulti, sed Leguleij dicendi. 297. A
Capi quando possint malefici. 54. AA
Capere maleficos & incarcerare quibus licitum. 53. & 54.
Capiendi maleficos praxis & cautela. 58. DD
Capti malefici citò expediendi carcerib. 59.
Captæ maleficæ cur non noceant, & an possint? 58. DD. dæmonem cum ijs adhuc agere probatum exemplo. ibid.
Captas cur dæmon non eripiat. 59. DD
Capillorum & pilorum abrasio. 68. GG
Capitulum generale strigum. 135 167. G
Carcer maleficarũ an possit esse lethalis. 54
Carceris mutatio an vtilis cõtra maleficia. 73.
Carceris perpetui pœnâ quando infligẽda clericis vel religiosis in hoc crimine. 115. YY
Carceribus effugere an quis teneatur, aut possit sine peccato. 57. CC
Carolus Billeus. 66. GG
Caroli V. factum. 11. F
Caroli. IX. remissio. 11. F
Casus reseruati Episcoporum à religiosis quibusdam possunt absolui. 159. cum seq H
B. Catharinæ Sueticæ remedium. 248. R
Causæ indicium. 43. T
Cautio qualis exigenda in relaxatione. 56. CC
Cautelæ quibus vtendum quando petitur ablatio

latio noxæ à malefico .202 203.H
Chemnitij mendacia. 299. B
Chirographum Magicum. 272. AA
Chrismatis vis. 284. DD
Chrismatis eradicatio. 46. X
CHRISTI domini longitudo. 71. HH
S. Christophorus. 273. AA
Chrysolithi vis. 232. N
Circulus magicus. 135.
Circulus sagarum. 105. XX
Ciazzuranus à dæmone liberatus. 241 P
Claui Dominici vis. 281. CC
Clericus per asinum conatus occidere an possit à iudice sæculari capi & puniri. 113.
Clerici malefici pœnæ, 93. QQ
Clericorum peculiaria maleficia. 94, KK
Cogere inuitũ peius est quã orare paratũ. 200
Complicis nominatio an debeat esse facta in torturâ an non. 17. L
Complices quando examinandi, quid valeat eorum depositio. 16. & 17.
Componere cũ reo quando liceat iudici. 10
Cõcubina sacerdotis liberata à dæmone. 247
Concubinæ sacerdotis pœna post mortẽ. 185.
Concubitus cum dæmone verus. 99. VV
Condemnationis vis. 8. E
Confessio extraiudicialis 23. M
Cõfessio erronea differt à dolore extorta. 64
Confessio rei conuicti an necessaria. 123
Confessio quo modo in hoc crimine instituenda. 160
Confessio per fraudem extorta, an legitima & reo nocens. 68
Confessio reorum qualis, & quid operetur. 76. LL. inualida quæ, confesso dandum tempus ad se defendendum. 80
Confessionis auricularis vis. 244 R
Confessionis sigillum quàm arctè seruandum & nunquam licitum frangere, ne in hæresi quidem aut fascinario crimine. 154 cũ seq.
Confessarius gerit personam iudicis & medici. 145. A
Confessarius potest dicere se nescire vel non audiuisse quæ accepit per confessionẽ. 158
Confessarius adsit morienti. potest petere vt sacculus pulueris pectori apponatur, aut succendatur, vt stranguletur qui viuus exurendus 162. E
Confessarius quæ interrogare, & quo pacto iudicare de singulis debeat, 145. cum seqq
Confessarius non intimet sentẽtiam mortis, non adsit torturæ, bene tamen in loco vicino. 161. 162. E
Confirmationis Sacram. vis 243. cum seq. Q
Confrontatio qualis. 78. KK
Confrontatio an facienda testium. 48. Y
Coniuratio ad lacrymandũ superstitiosa. 69
Coniuratores nubium & insectorum impostores, quo pacto deprehendendi. 335. L
Consulentium magos pœna. 95. SS
Consuetudo iurandi, denouendi & blasphemandi, quale indicium. 45. X
Contritio, quomodo procuranda. 162. E. cur tanta difficultas hac in re quo ad sagas. 162 & 163. E
Conuentus sortiariorum. 106.
Conuersatio quale indicium. 41. S
Conuicti non torquendi. 64. DD
Conuitiorum vis in dæmonem. 177. A
Corallij vis. 231. N
Cornelij Loosij Palinodia. 139. cum seqq.
Correptionis fraternæ an ordo seruãdus, 37
Crapulæ pœna. 258. S
Cicorij radicis effossio. 184. B
Crimen, delictũ, maleficiũ stricte differũt. 2.
Crinium resectio superst. 184. B
Crux formata manu læua. 135
Crucis signi vis. 236. O. 245. &. 247. 249. 250
Crucis efficacia contra dæmones. 276. BB.
Crucis imago contra dæmones. 286. DD
Curiosus. 118
Curiositatis secretorum & diuinationũ morbus quibus monitis sanandus, 328. cũ seq.
Cyprianus magus, 236. O

DAemõ familiaris quo pacto pulsus 287
Dæmon apparẽs in specie abbat. 293
Dæmon in specie canis. 241. P. in forma vulpis. 242. P
Dæmon fugatus sanctorum præsentia, verbis, litteris, verbere. 261.
Dæmon quibus modis fingat indolentiam in tortura. 66. GG
Dæmonis variæ fraudes & spectra. 291 EE
Dæmones esse contra atheos. 321 L
Dæmonem inuocans ad ea quæ potest dæmõ scire vel facere, an sortilegus hæreticus. 89. PP.
Dæmonum inuocatio per modum precarij, vel imperij. 92. BB
Dæmonum beneficia noxia. 194. E.

Dæmonum lucrum ex superstitiosis remedijs. 190. D
Damnatus ad mortem censetur in articulo mortis quoad absolutionem non quoad alia. 158. G.
Decalogi 1. præceptum quanti faciendū. 22.
Declinare ad magos quid. 224. M
Defensores & excusatores maleficorū quomodo & quando vt suspecti capi & torqueri possint. 35. & 36. R
Deferendæ sagæ statim. 33. R
Defigere & defixiones magicæ. 128. & 131. 157. G
Degradatio quando in maleficijs locum habeat. 59. TT
Degradari ob quæ crimina hodie possint clerici. 108. & 109.
Degradationis duplex acceptio. 114. YY
pro quibus criminibus infligendam Abbas censuerit ZZ. ibid.
Dei nominatio dæmonem fugat. 291. EE
Denunciare omnes tenentur. 37. R
Denunciatio qualis esse debeat. 47. Y
Denunciatio spontanea. 42. S
Denunciati non admittendi ad colloquium iā damnatorum. 42. Y
Depilatio sagarum licita. 226. M
Detrectans abiutare quomodo puniendus. 85 MM
Deuouentis se dæmoni vltio. 249. R
Deuotans se dæmoni abrepta. 47. X
Diabolus Christum, Mariam, Apostolos, & Angelos exhibens. 255. S
Diabolus conatur persuadere vana esse, quæ de maleficis feruntur. 35, & 36. R
Diabolus non liberat maleficio, nisi forte in alium translata. 189. C. & 190. D
Diabolus orari non potest, vt tollat maleficium. 280. G
Diabolus quid persuadeat maleficis morituris, vt non pæniteant. 162. & 163. E. 255. E
Diaboli beneficia, nocentiora vulneribus. 205. I
Dicti iocosi seu scurrilis pæna. 252. Y
Dies conuentus sortiarij. 127.
Dierum continuatio non semper superstitiosa. 248. R
Dimittendi rei quo pacto. 64. DD
D. Dionysij opuscula defensa, ipsique asserta. 315. I.
Dirarum magicatum quædam formula discussa. 111. YY
Dispensare vt liceat vti maleficio non licet. 195. F
Diuinatio dæmoniaca. 220, R
Diuinatores magi quâ pœnâ plectendi. 95. SS
Dompreana arbor. 132.
Domus seu locus quid probent in maleficio. 40. S. 42. T. 43.
Domus infesta spectris quo pacto purgata. 243. P
Domus infestæ à dæmonibus liberandæ methodus. 328. L
Dorso aduerso an sistendæ maleficę 58. DD
Drepanitana familia infesta dęmone. 287. EE
Dromadæ Lichenes. 231. N
Duaci clericus ob Sodomiam degradatus. 110. YY

E

EBroicensis Episcopi sententia contra Edelinum. 88. MM
Ebroicensis Episcopi Iudicium. 134.
Ecclesia non est asilum maleficis. 56. CC
Ecclesiæ communis oratio vtilissima. 266. Z
Ecclesię immunitas an prosit maleficis. 57. CC
Edelini cum dæmone pactum, historia, & damnatio. 35. R
Educationis indicium. 45. V
Effectum priuatiuum licet à dæmone exspectare. 224. M
Effectum esse dæmonicum, quo pacto dignoscamus. 326. L
Eleemosynarum vis. 263. Z
Energumeni confessione sanati. 247. R
Ephesia nomina. 177. A
Episcopi qua tales non habent licentiam legendi libros prohibitos. 118. AAA
Episcopi venia petenda vt malefici extrahantur. 57. CC
Equi maleficiati ligaculo nodi exemplum. 215. L
Erythobolos vrbs vnde dicta. 181. A
Euangelij S. Ioannis initium lectum fugat dęmonem. 265. Z
Eucharistia abstinere, quam noxium. 258. S
Eucharistia quando morituris præbenda sortiarijs. 119. AAA
Eucharistiæ vis. 250. R. cum seqq. multis.
Eucharistiæ consecratio, & trāssubstantiatio & adoratio defensa. 313. H

Eucharistiam indignissimè tractant sortiarij. 107. XX
Eucheria Eugapij vxor. 260. V.
S. Eutychius. ibid.
Excusantia à tortura 65. DD
Exiens de loco suspecto. 40. S
Excommunicati accusare possunt. 52. AA
Exorcisans cauere debet iocos cum dæmone. 262 Y
Exorcisandi vocabulum Tertulliani 303. B. non magicum. 306 B.
Exorcismi Pontificij defensi. 297. B. cũ seqq. quàm antiquus ordo exorcistarum. 299. & seq. B. 301. B. 307. B. ritus probati. 301. B
Exorcismis quæ dæmonum infestationes solitæ sanari, quæ non. 263. Y
Exorcismorum antiquitas & formula & vis. 261. cum seq.
Exorcisationum & exorcistarum abusus quidam vitandi. 333 L.
Exorcistæ, exorcismorumque ritus veteres. 312. H
Exorcistarum ordo. 261. x. y.
Esploratores non multiplicandi iudicibus. 56. CC.

F.

FAlsum dicere, & verum occultare differunt. 74. II.
Fama vehemens nominati 20. M
Fama quopacto probanda. 27 28. 29 O
Famæ vis, 7. E
Famæ indicium quale, quid operetur, 25. & 26. O.
Fascinatio equorum. 233. N.
Fatæ seu fatuæ Bourlemontię. 132.
Fautores maleficorum. 37. R.
Fees. 133.
Felis cerebrum comedunt sagæ. 289. EE
Feminarum nominatio. 18. L
Fera. 131.
Ferale, quid significet. 129. & 131.
Festis diebus an examinandi aut torquendi rei. 71. HH.
Fidei veræ & viuæ vis. 235. O
Fidei vis contra spectra 237 O
Finganus nobilis rosario dęmonem expulit. 267. Z
Finis bonus maleficæ peccatum non excusat nec pœnam. 194. E
Forum Ecclesiæ duplex. 43. y
Florimundi de Remundis V. C. narratio 134
Fraude & æquiuocatione an reus decipiendus. 68. GG. & fusiùs. 74. II.
Frigidę aquę infusio. 67. GG.
Prisiæ spectra. 137. O.
Fuga nominati. 21. M
Fugæ indicium quale, ad quid valeat, &c 29. cum seqq. B.
Furto accepta de domo strigis. 185 B.

G.

GAbata ferrea. 177. A.
Gagatis vis. 232. N.
Gallicantus an dæmoni formidatus. 179. A.
Gelæ dæmones pelluntur à S. Dympna. 282.
Genuensis adolescentis maleficiati curatio. 212, & 213 L.
Gladiorum vibratio an timenda dæmoni. 185 B.
S. Glyceria. 282. CC
Godela Kukers. 217. L.
Godelmannus refutatus. 257. A
S. Godoleuæ cautela. 202. H.
S. Golauduch. 270. AA
Gratia Princip. existente nullâ, an iudex possit punire reum. 11. F.
B. Gregorius Armenius. 218 P.
Gregorius Ostiensis episcopus quopacto insecta ex Cantabria profligarit. 333 L
Gregorij XIIII. laus & bulla. 17. CC.
Guilh. Edelini abiuratio & condemnatio. 83.
Gyteutæ. 181. A.

H.

HAbunda Domina. 19. D.
Hæreticum factum quid. 88. pp.
Hæretici vbique & à quouis iudice puniri possunt. 13. G.
Hęreticorum vanæ visiones, & miracula. 254. & 255. S.
Hæreticos capi posse ex non semiplenis probationibus. 54. AA.
Hęretica aut hęreticalia, aut non sortilegia. 88. PP
Halensis fœmina à dæmone ablata. 47. X
Hepar piscis Callyonimi. 234. N
Herbipolitana domus à spectris liberata per fidem. 242. P
Heredum malefici obligatio restituēdi damna. 166. F
Hesperij fundus spectris liberatus. 259. T

Hexagoni superstitiosi. 177. A
D. Hilarion cur signum noluerit remouere. 227. M
Homagium dæmoni præstitum. 272. AA
Homo homini dæmon. 231. N
Homicidia sortiariorum cur grauissima & degradatione digna. 110. YY
Hospitij indicium. 42. S
Hotomanni impia locutio. 126.
S. Hubertus dæmonomastyx. 284. DD
Hugo Bourlettus. 128.
Hyenæ medicina multiplex. 231. N
Hypericon. 233. N

I.

IActantia differt à minis, & quomodo. 31
Iaponum superstitiosa curatio. 179 A
Iaspidis vis. 232. N
Idololatriæ solitæ sagis describuntur. 135
Ieiunij vis. 263. Z
Iesu nomen quàm validum. 245. R
Iesu nominis vis, 269. AA
Iesu & Mariæ nomen. 292. EE
Ignis niger maleficorum. 106. XX.
Ignis pœna contra maleficos quàm antiqua. 115. YY
Ignis pœnâ an liceat iudici minuere, & quando 116. AAA
Imago maleficæ læsis obuersatur. 22. M
Imaginis magicæ medicinę. 175. A
Imagines Ficini. 183. B
Imaginum conculcatio magica. 94. RR.
Imaginarium maleficium per defixionẽ. 197
Impedire omittens damnum, quando credatur reus. 34. R
Importuna sollicitatio. 41. S
Incantatio an magica vnde cognoscatur. 95
Incantatorum ad medicinam pœna. ibid. SS
Incorrigibilitas an ad degradationem requisita 109.
Incubi dęmonis proles monstrosa. 265. Z
Indicia qualia in hoc crimine requirantur. 14. I. indiciorum genera & effectus varij. ibid.
Indicia minus vrgentia. 34. R. per tot.
Indiciorum vis. 6. D
Indiciorum propinquorũ exempla. 21. & 22
Indorum in bellis clamor, Hu, Hu. 240. P
Inediæ diuturnæ à dęmone procuratæ exemplum. 251. R
Infanticidia sortiariorum. 106. XX
Inferno non euocantur dæmones. 298
Infirmi denunciatio cuius momenti. 57. AA
Informatio extraiudicialis an idonea ad capiendum. 57. CC
Informationes ex officio quæ indicia requirant. 14
Inimici capitales non possunt accusare. 53.
Inimici nominatio an valida 18. L
Inquisitio quomodo in hoc crimine instituenda. 5. quotuplex. quomodo debeat de crimine constare. ibid. accusatio an debeat præcedere. quomodo debeat esse certa, specifica & clara. an debeant præcedere indicia. 6. D. an fama seu diffamatio debeat præcedere 7. E. qualis esse debeat. Et quid si aliàs fuit de hoc crimine absolutus aut condemnatus. 8. E. quando impediatur inquisitio per transactionem. 9. F. fit contra mortuos & absentes. 13. & 14.
Inquisitio hic quæ indicia requirat. 14. I
Inquisitio est loco accusationis. 52. AA
Inquisitores de hoc crimine cognoscunt. 12.
Inquisitores cognoscunt de sortilegio. 124.
Inquisitores fidei de quibus sortilegijs possint iudicare. 89. PP
Insectorum profligandorum remedia licita, & abusus varij. 336. L
Insensibiles quo pacto dæmon faciat in torturâ. 66. GG
Instrumenta maleficij quam suspecta, an ad condemnandum vsque 40. S
Instrumenta inuenta. 21. M
Interrogatio de socijs quomodo faciẽda. 18.
Interrogatoria in tortura. 60. DD
Interrogatoria confessarij in hoc crimine. 160. 161. D. E
Inunctio magica. 106. XX
Iudicium extremum iudicibus cogitandũ. 4.
Ioanna Potiere. 115. YY
Ioanna puella. 128.
Ioannæ Lotharingæ virginis Acta iudiciaria accusationis Magicæ, 132. cum sequ.
Ioannæ Bosdeau condemnatio & confessio. 134. & seq.
Ioannes de Vaulx Stabulensis in carcere adhuc cum dæmone suo colloquebatur. 59.
Ioan. de Vaux confessio. 126.
Ioan. Hesselij & discipulorum opinio refutata. 204. cum seq. I
Iudæus Bauarus. 243. P

Iudæ Machabęi ferrum. 184. B
Iudex non potest vti contra reum scientiâ accepta per medium confessionis, quomodocumque. 158. D
Iudex competens maleficij quis, fusè. 12. G
Iudici nec mentiri nec fallere licet reum, cõtra Bodin. 74. II
Iudici vitandæ cauillatorię cautelæ. 64. DD
Iudices an fascinentur à maleficis. 58. DD
Iudices peccant, qui cogunt maleficas benedicere. F. 195.
Iudices abstinere debent curiosis experientijs. 60. DD
Iudicum sacrilegium qui confessarios examinant. 154. C
Iudicium de strigibus quoddam iniustitiæ plenum, 137.
Iudiciarius ordo & processus an in hoc crimine seruandus. 2. A. 5. C
Iudiciarij actus contra dęmones & insecta superstitiosi cur iudicandi. 333. & 337.
Iudiciariarum superstitionũ remedia. 190. D
Iuliani sacrificium Magicum disiectũ. 243. Q
Iuris duo luminaria. 297. A
Iurisconsulti & Leguleij differentia. 257. A
Iusiurandum an liceat deferre idololatræ. 197
Iusiurandum sortiariorum. 105. xx
Iusiurandum nominantis. 19. L

L

Lacrymę varios effectus significant, 16.
Lacrymarum nullarũ indicium. 46. X
Lacrymari an sagę possint, & an hoc indicium impœnitentiæ, fusè. 163. & 164. E
Lacrymari an queant maleficæ. 69. GG
Lactis furaculi vtres malefici. 216. L
Lamiæ non fatentur impossibilia. & earum peccata sunt vera, & mentis sanæ, & vigilantium. 57. TT. non excusantur à sexu, aut senio aut sopore. ibid.
Lamiarũ crimina non esse deliria. 122. cũ seq.
Lanstrotium seu Neostadium ad Lenũ. 217.
Laodunensis energumena. 253. S
S. Launomarus. 260. V
Lauretanum miraculum. 273. AA
Leodiensis inuenis à succubâ liberatus. 248.
Leodiensis iudicis prudens factum. 75. II
Leonis cauda. 232. N
Liber mortis cui inscribuntur sortiarij. 105. xx
Libri magici, quam vetiti, & noxij. & de pœnis habentium fusè. 118. AAA. soliti comburi. ibid.
Librorum prohibitorum Index Pontificius. 118. AAA
Libros Magicos legere quibus permissum. 118. AAA
Libertas an necessaria tollendo maleficio. 188. C
Lilithea. 174. A
Litaniarum vis. 285. DD
Litaniarum vis & vsus defensus. 267. cũ seq.
Littelaten. 216. L
Liuoniæ lacus mirus. 230. N
Locus suspectus. 21. M
Loci mutatio. 184. B
Loci mutatio vtilis. 266. Z
Lotio corporis maleficorum. 68. GG
Lotio matutina quid prosit. 180.
Lotij vis contra maleficia. 181. A
D. Lucia cur lotio perfusa. 181. A
Lupi remedia. 231. N
Lutheri os spurcum. 177. A
Luxuriæ tentatio vehemens & strennua resistentia. 278. BB
Lycanthropus VVestphalus. 66. GG

M

Magdalena Crucia. 115. xx
B. Macarius Antiochenus. 276. BB
D. Macarij miraculum. 258. S
Malbodiensis monialis obsessæ liberatio. 262. Y
Maleficus orari & cogi potest vt tollat noxã, quando non teneor cogitare quod per maleficium tollet. 200. & 201. G. & H.
Maleficus maleficum cogit. 178. A
Maleficus tenetur ad restitutionem, nisi signum amoueat. 221. AA
Malefici quo pacto priuilegijs spolientur. 64. DD
Malefici nomen quam latum ex Philone. 111.
Malefici hæreticales quomodo puniendi. 99. TT
Malefici non facile relaxandi sub cautione. 56. CC. & ab altari auelli possunt. ibid.
Malefici detegendi exemplũ superstitiosum. 157. G
Maleficos mors crimine non liberat. 13. H.
Maleficorum punitio iudicibus & principibus curæ sit. 324. L

Maleficæ occidendæ. 101. XX. contrarium asserere est hæreticum. 101. VV. igne cremandæ. a fol. 96. TT. cum seqq.
Maleficarum crimen quam graue & quot in eo crimina. 102. XX
Maleficium aquæ retentę. 268. Z
Maleficium non licet tollere per maleficium. 196 F. nec per res vanas. *ibid.* nec per superstitiosa. vanorum remediorum species. ibid. nec à parato licet petere. 19. A
Maleficij crimen est publicum, mixti fori, & commune. 2. A. est crimen exceptum & extraordinarium, & quomodo. 2. A. grauissimum, enormissimũ, atrocissimũ, *ibid.*
Maleficij per maleficium pulli exemplum. 268. Z
Maleficijs in bonum vti nec ciuili iure licitum. 193. E
Malus sub qua strigum tripudia exaruit. 129.
Mandragoræ effossio. 183. B
B. Marcellus. 283. DD
MARIAE Deiparæ nomen. 269. AA. vis contra dæmones. 211. cum seqq.
MARIAE Deiparæ prçsens auxilium in extorquendâ scedulâ homagij Diabolo datâ, exemplis probatum. 272. 273. AA
M. Maruli error. 74. N
Matrem cum pullis capi cur prohibitum à Mose. 194. D
S. Maurilius. 263. Y
Medicinam spiritualem vel naturalem prius attentatam noxiam esse, falsum. 187. C
Mediolanensis energumena quo pacto sanata. 252. S
Mediolanensis lepide iudicem ludens. 64 DD
Memoriæ ars quæ licita. 331. L
Mendacium rei quid operetur. 39. S
Mendacia placent dæmoni, Deo displicent. 326. L
Mendicantium priuilegium quoad absolutionem à casibus Episcopalibus expensum & defensum. 168. cum seqq. H
Mengus defensus. 300. B
Menstruus cruor. 230. N
D. Michaelis inuocatio. 264. Z
Minæ præcedentes. 21. M
Minæ quę sufficiant ad torturam, quę ad cõdemnationem. 31. Q
Minarum indicium quid quale esse debeat. 31. cum seqq. Q
Minorennium nominatio. 18. L
Mirabiliarij quidam taumathopeij an hæretici. 90. PP
Miracula non possunt ab hęreticis fieri. 254. S
Missæ vis. 259. T
Missæ quæ superstitiosæ. 340. L
Missa strigum & simulata hostia. 135.
Missarũ celebratio super res magicas. 91. PP
Mnusiris lapis magicus. 173. A
Monachi & monachæ quo pacto degradentur. 108. XX
Monetam adulterinam dæmon dat. 245. R
Mori præstat, quam superstitiosè sanari. 194. E. 198. G. 322. L
Morientis testificatio cuius ponderis. 42. Y. 52. Z
Mortis pœnæ causa triplex. 103. XX
Mortuus vel maleficium propinquo in loco, indicium. 42. T. 43. T
Mulier decidens ex nube. 22. H
Mulier cur prohibita veste virili vti & è contra. 192. D
Mulieres admittuntur testes in hoc iudicio. 122.
Munditiem corporis an dæmõ timeat. 180. A
Mustelæ oculus. 232 N

N

NEapolitana visio. 257. S
Negatio rei post torturę confessionę quanti facienda. 63. DD
Nescire quædam expedit. 330. L
Nodus magicus. 216. L
Nolæ vnde dictæ. 295. FF
Nominis mutatio. 184. B
Nominis mali indicium. 44. V
Nomina mutant sortiarij. 105. XX
Nominum distinctio putida non curanda. 92. QQ
Nominatio complicis qualis ad tortur, 23. & 24. N
Nominatio complicum, quam vim habeat. 16. K
Notoria ars. 229. L
Nouariensis saga. 235. O
Nox intempesta infestior à maleficijs. 179. A
Nubium coniuratio quo pacto peragenda, & de abusibus hac in re. 335. L
Nubium execratores. 181. A
Nudi corporis inspectio lasciua punita. 251. R

Nudandæ maleficæ & nouis vestiendæ vestibus. 58. DD
Nudatio maleficorum. 68. GG

O

OBlatio sui ad inquirendum, indicium. 42. S
Oculorum in terram defixio quale indicium. 44. V
Odij maleficium. 189. D
S. Odulphi charta contra dæmonum illusiones. 237. O
Oleum infirmorum defensum. 308. E
Olei infirmorum vis. 259. V
Olla defossâ quidam frigidus factus. 214. L
Omissionis indicium & præsumptio. 34. R
Onycis vis. 232. N
Operum bonorum vis. 237. O
Opthalmiæ ridiculum philacterium. 191. D
Opinio quid. 81. MM
Oratio priuata. 266. Z
Oratio Dominica contra dęmonem. 266. Z
Orationis vis. 250. R. 263. cum seqq. Z
Orationum & precum superstitiones quæ cauendæ. 339. L
Oratione & ieiunio quando dæmon eijciatur. 227. M
Orationis vis contra maleficia. 70. HH
Ouorum confotsio superst. 184. B
Oua maleficiata. 285. DD

P

PActum cum dæmone verè ineunt malefici. 98. VV
Pactum cum dæmonibus quam grande peccatum. 322. L
Pęna sanguinis quando potest commutari in pecuniariam. 10. F
Pæna à Deo infligitur defendentibus maleficos. 118. AAA
Pæna magorum non eadem. 131. Constantini tempore combustos. ibid. & 132.
Pæna Sacerdotum reuelantium confessionem. 160. D
Pæna maleficorum quâ sedulo curanda Principibus & magistratibus. 324. L. & quantopere delinquant, qui noxios pænæ conantur eripere. 325. L
Pænæ maleficorum. à 92. QQ
Pænitentia vera minuit pænam ordinariam. & quod eius signum. 115. YY. 116. AAA.
Pæonia nigra. 230. N
Palinodia testium complicum quando curanda. 42. Y
Panis, & salis benedictio. 309. E
Panis benedicti antiquitas & vis. 289. DD
Paracelsi remedia scheleſta & blasphema 175
Pardi vngula. 232. N
Parentum maleficorum indicium. 45. V
Parricidij crimen requirit confessionē rei. 123
Parisiensis curiæ decretum explicatū. 134. 139
Parisiensis curiæ sententia discussa. 122 cū se.
Parisiensis Academiæ Theologi contrarium sentiunt de strigibus, quam Parlamentū; & illis potius credendum. 133. & 138.
Pascuarensis puer. 285. DD
Pasetis conuiuia. 227.
Patriæ indicium. 45. V
Paulli Tertij bulla de torturæ modo. 62. DD
Peccato alieno vti & cooperari differūt. 208.
Pentagoni superstitiosi. 183. B
Periammata sacra; & vt liceant quæ requisita. 292. FF
Periapta seu periammata quæ proba. 333. L
Permissionis maleficorum causa quæ ex parte Dei, & quæ ex parte Diaboli. 327. L
B. Petri abnegatio quale peccatum. 100. VV
Petri Iudicis remedia. 236. O
Pheron rex Aegypti 181. A
S. Philippi Apostoli sepulcrum. 291. CC
Philtri superstitiosi species. 185. B
Phylacterij. 181. A
Phylacteria Iudæorum. 176. A
Physiognomiæ malæ indicium. 44. V
Pignus sortiarij dæmoni dant. 105. xx.
Pirus Ioannæ virginis ex aridâ floruit. 129.
Pliniana remedia superstitiosa. 182. B
Politianus concionator quo pacto signum maleficij destruxerit. 212.
Pollutiones nocturnę à dæmone immissæ, curatę. 250. R
Pontificis iussio an ad degradandum exspectanda. 109. YY
Pontimussani iuuenis liberatio. 245. R
Pontius Bonæuallensis Abbas. 301. B
Potio contra maleficia. 233. N
Prædicatorum spectrum duplex. 257. S
Præscribaturne huic crimini fusè. 13. H. an hæredes contra pecuniariam pænam præscribant. 13. H
Præscriptio agendi contra mortuum, quot annorum. 121. AAA

Præsumptio quid. 81. MM
Precariò sumpta. 15. B
Præte xtatus Magus. 116. AAA
Principalis abolitio, indulgẽtia & gratia quid valeant in hoc delicto. 10. F. qui Principes possint, & an pro lubito. 11. F
Probationis vulgaris oblatio illicita iudici. 73
Promissio celandi sub secreto sigilli quid operetur. 156. D
Promissio impunitatis quæ licita iudici 75. II
Protestatio quod nolo tolli per maleficium, quando necessaria. 202. H
Purgatio Canonica, quid, quando, & quo facienda modo. 84. NN

Q

Q Vercetenses energumenæ. 273. AA

R

R Amirus Hispaniæ rex. 113. YY
Ratbodi vitio. 277. BB
Ratisponensis prçsulis factum. 70. HH
Receptatores & occultatores maleficorũ. 37.
Reginaldus. 248. R
Relapsorum abiuratio qualis. 82. MM
Reliquiæ Sanctorum. 71. HH
Reliquiarum vis. 185. B
Remedia contra maleficia quotuplicia, & de superstitiosis seu dæmoniacis. à fol. 173. A
Remedia malefica quomodo dignoscẽda. 55.
Remedia quæ vtilissima maleficiorũ. 327
Remedia naturalia cõtra maleficia. 229. cũ se.
Remedia naturalia & moralia quã bona. 332.
Remedia Ecclesiastica seu supernaturalia. 235. cum seqq. O
Remedia superstitiosa omni iure prohibita. 193. 194.
Remedia superstitiosa contra indolentiam & taciturnitatem. 67 HH 73. HH
Remedij magici noxa. 281. CC. 284. DD
Remedijs naturalibus an curentur maleficia. 234. N
Repræsentat innoxium monachum Diabolus. 272. AA
Restitutio ad quã Principes & Iudices, nimis lenes contra maleficos, tenẽtur. 118. AAA
Restitutio ad quam maleficę adstringantur, & quid hac in re illis imperandum. 165. F
Restituere damna iudex propter negligentiam tenetur. 17. K
Retrorsum salire ex pelui magicum. 47. X
Reuelare peccatum in confessione acceptum quando liceat, si licentiam dederit pœnitens. 158. & 159. item an si aliunde quoque cognouit. fusè, 159. & 160. & quãdo credendum Sacerdoti hoc dicenti. ibid.
Reuelaréne liceat crimẽ auditũ in confessione & postea acceptũ extra conf. 155 cũ seq.
Rigensis domus infestatio & liberatio, 284. & seqq. DD
Rosarij vis, & defensio. 266. cum seqq. Z
Rotnacũ celebre reliquijs S. Hermetis. 281.

S

S Acerdotis Rhetici mira deceptio & trãsuectio. 256. S
Sacramenta an liceat petere à fornicario Sacerdote. 157. G
Sacramentorum vis quanta. 307. 308. B
Sacrarum rerum abulus sapit hæresim. 91. PP
Sacrilegi ritus maleficorum. 166. cum seq. G
Sacrilega remedia. 189 & 190.
Sacrilegia sortiariorum. 105. XX
Sæculari brachio quando & quomodo ab inquisitoribus tradendi sint sortiarij tam laici, quam clerici & monachi. 2. 107. XX
Salis profani aspersio. 184. B
Salis exorcisatio defensa. 303. B
Salisberiensis narratio de se ipso. 269. AA
Salmanticensis Scholaris cum spectro dimicatio. 187. B
Salmatorum seu Saluatorum ars discussa. 332. L
Salutatio Angelica contra dæmones. 266. Z
Sancti soliti remedia sacra humilitatis causa velare. 280. BB
Sanctorum honores superstitiosi qui. 192. D
Sanctorum virorum contra dæmones vis. 260. x. & 261. x.
Sanctarum reliquiarum vis. 280. cum seq. CC
Sanguis humanus. 230. N
Sanguis hyenæ vel canis atri. 183. B
Sardij vis. 233. N
Schaligeri superbia ostensa & retusa. 316. cum seqq.
Seichinaitarum mos. 288. Z
Scientiâ ex confessione partâ an liceat vti ad mala saltem auertenda citra sigilli violationem, fusè disputatum. à fol. 157. D
Scientiæ infusæ cauenda cupiditas & conatus. 330. L
Sciendi cupiditas quomodo coërcenda. 328. L
Scoparum in ostio positio, & alia detectoria malefi-

maleficij. 188. C
Scotica mulier incubo liberata. 246. R. 265. Z
Sententiam damnationis quis maleficis denunciare debeat. 161. E
Sepulturâ arcens iudex quando peccet. 121.
Sepeliendi an & quando sortiarij. 120. AAA
Serui non defendentes Dominum, an teneâtur ad restitutionem. 34. R
Sigillum seruandum etiam in hæresi. & post pœnitentis mortem. & de delicto tã commisso, quam committendo, diuersimodè tamen. fusè à fol. 154. C. D. & error Canonistarum. 15[6].
Signum amouens non habet pactum cum dæmone. 222, & 223. AA
Signum maleficij destruere an liceat, fusiss, disputatum. 204. cum seqq. I. signa maleficij quæ. ibid.
Signum tenetur amouere, qui nouit; alioqui non est absoluendus. 226. M
Signum amouens à quo sanitatem exspectet. 223. M
Signi ablati exempla nonnulla. à fol. 212. L
Signi amotio non est signum. 225. M
Signi magici quæ vis. 208. K. 226. L
Signi amotione non honoratur dæmon. 219.
Signa sunt moralia instrumenta Diaboli. 221.
Signis dæmon quomodo alligatus. 228. N
Silentij indicium. 45. V
Singularitas in ostentandâ deuotione an indicium. 46. X
Sixti V. bulla contra astrologos. 96. SS
Sixti V. bulla de aborsu reuocata. 169. H
Sodalitas B Mariæ in Iaponiâ. 268. Z
Sodomia sortiariorum. 106. XX
Sodomita degradandus. 110. YY
Sortilegium quod plectendum degradatione 114. YY
Sortilegij quod non sapit hæresim pœna. 92
Sortilegia quæ hæresim sapiant. 90. PP
Sortilegi qui ab Episcopo tradendi sunt brachio sæculari, & qui non possint. 96. TT
Spectra varia. 185. & 186 B
Specularia diuinatio à Deo punita. 269. & seq. AA
Spina alba. 230. N
Spiritus spiritui alterius non dominantur. 90. PP
Spirituum vnio magica & hæretica. 90
Stigma magicum, 105. XX
Stigmatis indicium, & quale stigma. 46.
Strigum immanitas. 231 N
Strigarum conuentus, ritus, tripudia, idololatriæ. 132. cum seqq. multis.
Stupri sacrilegi tentati punitio diuina. 187. B
Sublimes an tollendę maleficæ dum capiuntur. 58. DD
Sues custoditi à diabolo. 182. B
Suffitus contra maleficia. 233. N
Superstitio odiosa Sanctis, probatum exemplo. 282. CC
Superstitiosi ritus dæmonis inuentum, idolatrię suffecti. 325
Superstitiosę artes sunt tacita idololatria. 325. & ijs vti quàm noxium & execrandũ 326. L
Superstitiosarum curationum multa exempla 192. D
Surdi & muti an damnandi, vt ex signis confessi. & an torquendi. 81 LL
Suspectum quæ faciant maleficij. 82. MM
Suspicionum species seu gradus qui. 81. MM
Symboli Apostolici vis. 266. Z

T

TAciturnitatis medicamentum seu maleficium. 58. DD. 65. GG. 212. L
Tactus maleficæ an Iudici cauendus. 53. DD
Tarraconẽsis Hispania vexata vermib. & insectis alijs. 333. L
Tempestas à dæmone excitata 246. R
Tempestates cient malefici. 9[6]. VV
Tentædij Phentini liberatio. 283. DD
Tentari nos vltra quam par est non patitur Deus. 294. FF
Teste variante, cui standum priori an posteriori testimonio. 43.
Testes esse qui cogantur, & quomodo 48. Y
Testes infames & inhabiles aliis hic admitti. 48. Y
Testes quales sufficiant ad minas probandas. 31. Q
Testium nomina an submisse recitanda. 71.
Testium publicatio an cum nominibus facienda. 48. Y
Testium receptio à quibus & quo modo facienda. 47. Y
Testimonium complicum an sufficiat ad condemnandum. 49. Y. quod non licet ad torturam ibid.

Teſtimonia quæ requiſita vt valeant pro indicijs. 15. K. 16.
Thapha 230. N
Theodorus Magus reſipiſcens, 201. H
B Theodori praxis in pœnitentia Magi 201. H
Theodoreti & Ibæ abiuratio. 82, MM
Theodori tribuni domus 283. DD.
Thephilim quid. 174. A
Tiber. de Airola 258. S
Timor ſeu trepidatio an indiciũ. 39. & 40. S
Timẽdus Deus quo pacto, & quopacto creatura. 225. M
Toletana ſpecus ſchola Necromãtiç. 271. AA
Torqueri quando poſsit quis propter neglig. aut omiſsionem. 34. R
Tortura tolerata quando liberet reum conuictum. 64. DD
Tortura qualis eſſe debeat, quando decernẽda aut iteranda & quoties, laté. a. 60. DD
Torturæ quæ indicia ſufficiant. 15. K
Torturæ continuatio non diſtinguenda ab iteratione contra Sprengerum. 64. DD
Torturæ ſufficiẽs nominatio ſocij quę. 19. M
Totaphoth, quid. 174. A
Traiectenſium vpilionum ſuperſtitio. 182. B
Tranſuectio ſagarum localis. 106 Xx
Tranſlatio corporalis ſagarum. 284. 291. EE
Tranſlatio maleficij in alios. 190. D
Tranſlationis de loco ſagarum exempla duo. 22. M
Trepidatio captarum. 23. M
Treuirenſis iuuenis à dæmonis dominio liberatus. 289. EE
Treuirenſe iudicium & cenſura de ſortiarijs. 140. & ſeq.
Treuirenſium duorum puerorum qui ſagis adiuncti hiſtoriæ. 288.
Triboniani facinus & impietas. 193. E
S. Trinitatis nominatio. 264. Z
Triſcalinus. 11. F
Tyridatis Armeniæ Regis Metamorph. 233.

V

Vacillatio nominantis. 19. L
Vagatio, domicilij mutatio, indicium. 46. X
Vanderburcht Decanus Mechlinienſis. 21. M
Vanitas quid, & vanorum operũ exẽpla. 346.
Variatio rei quid operetur. 39. S
Vaſa operiri cur Moſes iuſſerit. 191. D
Vaudoiſie. 136. 138.
Veneni nomine deuotationes & defixiones magicæ continentur. 111. YY
Verbaſcus. 230. N
Verberibus an togi malefici à priuatis poſsint vt ſignum tollant. 202. H
Verberibus, minisue an liceat cogere ad tollendum maleficium. 189. C
Verborum vis qualis ſit accuratè propoſitum. 326 L
Vicinię indicium. 43. T
Vicinorum depoſitio. 19. L
Vindelica matrona. 250. R
Vitæ innocentis vis. 237. O
Vlaet Doctor Treuir. maleficus. 36. R
Vnctio extrema defenſa. 311. F
Vnguentum maleficæ incarceratæ an vim retineat 600. DD
Vnxia luno, & eius feſta. 231 N
Vociferationis indicium. 43. & 44.
Vſurarium an liceat inducere ad mutuandum ſub vſuris. 197. G
Vtres ambulantes & lacte pleni. 217. L
Vulpes dicitur dæmon. 179. A
Vultuariorum maleficium, 190. D

VV

VValdenſium hæreſis. 138.
VVeſtraſienſis Comes maleficiatus & quomodo liber. 213
S. VVinvvalocus 260. V
S. VValfranni hiſtoria. 277. BB

FINIS INDICIS TOMI III.

INDEX LOCOR. QVIBVS LVCIS NONNIHIL IN HOC TOMO III.

SACRAE SCRIPTVRAE.

Geneſis 3 v.15. pag.322. L
Exodi 6.v.9.p.174.A. 20.v.5.p. 322.L 22.v.18 p 102 XX.110.Y 324.L. 21.v.19 101 XX
Leuit 20.v.vlt.101.XX.110.YY
Deuter.18 v.11 p.334.L. 22 p.192.D
Iob 41 v.15 p 322.L
Pſal.105 v 28 320 L. Pſ.39.v.5. 326.L
Prou. 5.v.25. 329. L
Eccleſ.3 v.22. 329.L
Eccleſiaſtic 19.v 21. 330.L 38.in pr.331.L
Matth.17.22.p.227 L
Ioan.8 v.44.p. 323.L
Rom.3.v.8 p 194.E
1.Cor.10.v 21 p.323.L
1.Tim.4 v 1.p.330.L.

Patrum, & Theologorum.

ACta Martyrij S.Luciæ, 181.A
Caſsiani,236.A
Caſsiodori,116.AAA
Chryſoſtomi. 48.Y
Clementis Rom 312.H
Dionyſij Areopag. 315.I
Gerſonis 117 AAA
Gregorij Magni.116.AAA
Hieronymi 227. L
Ionæ Senonenſ 277 BB
Iuonis 297.FF
Leonis 225. L
Maruli 74. II
Nicephori 238. P
Nico.Cuſani 90.PP. 191. & 192 D
Philaſtrij 176.A
Prudentij 244. P
Pſelli 173.A
Sozomeni 313.A

CANONVM.

CAp.cum non ab homine de iudic. 109.&113.&114.YY
c.nouimus de verb.ſignif 114.YY
c.tuæ de pœn. ibid.
c.abolendam. §.in præſenti verò.de hæret. 93 QQ
c.penult.de hæret. 114 YY
c.vt inquiſitionis.de hær.in 6. 325.L
c.accuſatus.in prin.de hær.in 6. 37 R
c.cum contumacia.de hær.in 6 325.L
c.quiſquis.2.q.8.93 QQ
c.quorundam.d.39. 93.QQ
c.vlt.15. q 3. 123. YY
c.vnicum.26 q.1.114.YY
c Epiſcopi 26.q.5 37.R
c quicunque.26.q.5 94 RR
c.ſi quis Epiſcopus 26 q 5. 114.YY
c admoneant.26.q 7 93.QQ 114 YY
c.vlt 26 q.7. 234.N
c.de benedicto. 32 q 1. 93.QQ
c.ſi per ſortiarias,33 q.1. 228 L
Nomocanon.198.G

LEGVM.

LRepeti,§.1 D.de quæſt.123
l.nemo.C.de Epiſ audien 71.HH
l.Prouinciarũ.C.de feriis.71 HH
l. vlt. C. de accuſat.123
l.vni C. de his qui parent, 131
l.eorum. C.de malef. & mathe. 198.G
l.nullus C.de malef.& mathe 118.& 130
l.multi. C.de malef.& mathe.129. & 131
Capitulare Caroli Magni. 295.EE
Carol.V.cõſtitutio de malefa 109.104.

PROPHAN. SCRIPTOR.

EVripidis, 189 C
Marbodei 233.N
Marcelli Empirici, 183 B
Marſilij Ficini. 183 B
Meieri 139.N
Plinij 183 B
Sammonici 184. B
Senecę 189. C. 111. YY
Suetonij. 123 N
Varronis. 183 B
Vegetij. 183. B
Virgilij. 185. B
Vlpiani. 131. N

FINIS.

ORÉMVS.

Da quæsumus Domine populo tuo diabolica vitare contagia, & te solum Deum purâ mente sectari. Per Dominum nostrum Iesum Christum &c. Amen.

ERRATA PRÆCIPVA.

Pag.11.lin.16.vel aliam.corr.vel ob aliam. p.20.lin.27.ſufficient.corr ſufficeret. p 31.l.vlt.ſolitas minas.corr.ſolita minas. p.44.l.24.verè.corr.verò. p.59 lin.13. ſacrificare.corr.ſignificare. p.87.l.7.indiciorum.corr.iudiciorum. pag.102.lin.1. Marantæ,Paponij,Aerodij.corr.Michaelij,Iaquerij,Papon.Berberij. p.110.l.3. à fin.Exo.c.20.corr.Exo.c.22. p.165.l.28.illis.cor.heredibus. p.167.l.24.raphano.corr.rapâ. p.188.l.4.à fine,contineantur,corr.continentur. pag.191.l.22.ſui. corr.ſuâ. p.197.l.6.à maleficio.corr.à malefico. p.209.l.2.diu.corr diei. p.266. l.3.à fin.horarias.corr.horarios. pag.266.lin.16.ſuperſtitionis.corr.ſuperſtitioſis. pag.284.lin.8.olim.corr.olei. p.308.lin.vlt. Doctorem Iacobum.corr. Doctorem Tubingenſem Iacobum. p.321.l.5.Momitio.corr.Monitio. lin.pen.donec.corr. quamdiu. 322.lin.1.circulatores Bapt.ſcrib.circulatores ex Baptiſtæ,

LOVANII,
EX OFFICINA TYPOGRAPHICA
GERARDI RIVII TYPOG.
IVRATI, ANNO
cIↃ. IↃ. cI.